Sextum Volumen.

ARISTOTELIS
LIBRI OMNES,

Ad Animalium cognitionem attinentes.

CVM

AVERROIS CORDVBENSIS
VARIIS IN EOSDEM COMMENTARIIS.

M. A. Zimaræ Contradictionum Solutiones, proprijs annexæ locis.

Quorum titulos, numerum, ac ordinem versa pagina narrat.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

BIBLIOTECA POPOLARE G. LORENZINI

VENETIIS APVD IVNCTAS.
M. D. LXII.

68.10 G.15.

IN HOC SEXTO VOLVMINE HÆC CONTINENTVR.

ARISTOTELIS de Hiſtoria Animalium libri Nouem, Theodoro Gaza interprete.
Decimus vero nuper a Ioanne Bernardo Feliciano translatus.
De Partibus animalium libri Quatuor, Theodoro interprete.
De animalium Inceſſu, Nicolao Leonico Thomæo interprete.
De Anima libri tres. Cum triplici interpretatione, ſcilicet Michaelis Sophiani, Antiqua, & ea quam exponit Auerroes.
AVERROIS Paraphraſis in libros Quatuor de Partibus animalium, in ſingulis eorum partibus inſerta, Iacob Mantino interprete.
Commentarij in Tres libros de Anima.
Commentum Quintum libri Tertij de Anima. vltra antiquã translationem à Mantino latinitate donatum.
Trigeſimum ſextum etiã commentũ eiuſdem libri, ab eodem translatũ.

In Sexti voluminis parte ſecunda hæc habentur.

DE Senſu, & Senſilibus.
De Memoria, & Reminiſcentia.
De Somno & Vigilia.
De Somnijs.
De Diuinatione per ſomnium.
De Animalium Motu.
De Generatione animalium libri Quinque, Gaza interprete.
De Longitudine & Breuitate vitæ.
De Iuuentute & Senectute, Vita & Morte, & Reſpiratione.
De Sanitate, & Morbo libri initium.
Omnes quidem diligentiſsime caſtigati, ac in Summas nonnulli, omnes vero in Capita diuiſi.
Paraphraſis in librum de Senſu, & Senſilibus.
In librum de Memoria, & Reminiſcentia.
In librum de Somno, & Vigilia, de Somnijs, de Diuinatione per ſomnum.
In libros Quinque de Generatione animalium, ſuis quibuſq; in locis collocata, Mantino interprete.
In librum de Longitudine, & Breuitate vitæ.
Omnia ex optimis exemplaribus, vt & alia eius opera, caſtigata, ac ad maximum candorem redacta.
In huius voluminis fronte appoſita eſt Theodori Gazę in libros Ariſtotelis de Animalibus præfatio.
M. Ant. Zimate Contr. Sol. ſuis annexæ locis.
Summarum item, & Capitum Index.

THEODORI GAZÆ THESSALONICENSIS, IN LIBROS ARISTOTELIS DE ANIMALIBVS,

ad Nicolaum V. Pontificem Maximum Præfatio.

IYCVRGVM Lacedæmonium, qui leges ciuibus ſuis conſtituit, reprehendunt nonnulli, Pontifex ſumme Nicolae Quinte, quòd ita tulerit leges, vt belli potius quàm pacis rationem habuiſſe videretur. Numam vero Pompilium regem Romanum laudant maiorem in modum, quòd pacis, adeo ſtudioſus fuerit, vt nulla cauſa moueri ad bellum pateretur. quorum ſententiam etſi alias probo, vt debeo (nihil enim pace commodius, nihil ſanctius) tamen cum vita hominum ita ferat, vt bella vitari interdum nequeant, ſic cenſeo præfinuendum conſulendumq;, vt & bellum interdum ſit ſuſcipiendum, ſi res vrget, & pax ſeruanda ſit ſemper, ſi fieri poteſt: nec belli ratio vnquam probanda ſit, niſi vt demum rebus compoſitis, quieto tranquilloq; animo viuamus. Non enim ad pugnam & homicidia, non ad diſcordias & bella nati ſumus, ſed ad concordiam & humanitatem. Itaq; principis inſtitutum atq; officium id eſſe reor, vt pacem ſumma opera petat, ſeruet, & colat. Quod cum Romanos pontifices ferè omnes feciſſe, quoad potuerint, intelligam, laudo illorum animum, quòd neq; ab inſtituto naturæ bonæ receſſerint, & præceptum authoris diuini ſeruarint, quòd ſæpiſſime pacem conciliarint & commendarint. Sed vſum nonnullorum auſim reprehendere. Pace enim, qua vti debuerant ad literarum & artium bonarum ſtudia, & virtutũ officia, illi quidẽ ad voluptates parum honeſtas abuſi ſunt. quod, cum omni hominũ ordini ſit turpe, tũ pontificis perſonæ turpiſſimum eſt. Fuerunt tamen & qui rectè pace vterentur, & pontificatũ magna cũ laude gererẽt, quibus te ſimilẽ video planè ſucceſſiſſe: præſtas. n. doctrina & moribus. Quo fit, vt nomen tuum immortalitati mandãdũ cenſeas, ſtudio potius literarũ, quæ nunquã pereunt, quã vel ædificiorũ, quæ breui ipſe delentur, vel theſauri gemmarum & auri, cuius hæredes inimici plerunque ſuccedunt: vlq; voluptates, quæ animi lumen extinguunt, reſpuas, vnamq; literarũ voluptatem, quæ animum illuſtrare poteſt, expetas, atq; in ea requieſcas. Itaque oẽs Pontificem talem habuiſſe lætamur, & quiſque ciuis, ſiue peregrinus ſtudet pro viribus rem afferre, qua & virtutum tuarũ laudem, & animi tui voluptatem augeat. Quem. n. ob eius merita non ſolum veneramur & obſeruamus, ſed ẽt perinde ac patrẽ amamus, ei perlibenter opera ſtudiorum noſtrorum dedicanda putamus. Alij igitur alia: ego tibi libros Ariſtotelis Philoſophi, quos de Natura animalium ſcripſerat, conuertere in latinum ſermonem volui, exiſtimans rem tibi gratam me facturum, ſi hi libri latinis literis mea induſtria mandarentur, & cultius atq; integrius, quàm actum ab alijs adhuc eſt, exponerentur. Videbam per multa erraſſe interpretes, tum imperitia linguæ, tũ Ariſtotelicæ diſciplinæ inſcitia. Itaq; officiũ eſſe putani, vt ſi quid facultatis in me eſſet, qua præſtare hæc poſſem meliora, rem aggrederer, & pro viribus dignum quic-

quam efficere conarer. Laborauí equidem hac in re vehementer, quoniã nihil adiumẽti ab ijs, qui eadẽ interpretari voluere, capere poterã. Aut. n. græce illi dixerunt, q latine audire homines Latini deſyderant: aut verũ aliarum nomina alijs improprie tribuerunt, aut noua ipſi inepte finxerunt. Sniam vero authoris paſſim adeo deprauarũt, vt argumento quidẽ interpretationis eorũ nemo tam indoctus ſit, qui nõ rectius iudicare de rebus naturæ, quàm Ariſt. poſſe videatur. Locutionis ẽt genus ne tale quidem, quod legi poſſet, non modo non Ariſt. eloquentia dignum, adhibere potuerunt. quod ſi quid præ ſua facillima cognitione peruerti ab omni veritate non potuit, id etiam propter incultum, horridum, & ineptum ſermonem interpretis vix inteiligi poteſt. Afferrem hoc loco ſcripta illorum interpretum, errores q; ſingulatim enumerando reprehenderem, niſi longior eſſem in re nõ dubia, præſertim apud te Princeps doctiſſime, qui vt ante doctor pro tuo ſingulari iudicio ſemper damnaſti illorum interpretationem, melioremq; deſyderaſti: ſic nunc factus Princeps, accuratius agis, vt hæc aliquando explanentur, & vna cum ſui authoris ſententia lucem latinæ linguæ recipiant. Vtinam tantum facultatis in me eſſet, Princeps ſap entiſſime, vt hoc meum interpretandi genus eſſe optimum illud, quod quæris, confirmare poſſem. Sed quoniã hoc plus eſt, quá vt vel homo modeſtus de ſe polliceri debeat, vel meæ vires attingere poſſint, nihil ego tale de me: illud vero dicere licet, hanc eſſe omnibus, quæ adhuc factæ ſunt, horum librorum interpretationem, & Philoſophis ad eloquendum commodiorem, & eloquentibus ad diſputandum vtiliorem, & vtriſq; ad Ariſt. ſenſum percipiendum aptiorem. Nec acta equidem egi, ſed à male conuerſis primus ego Latinis hominibus aperui, quæ his libris Ariſto. ſcripſerat. Sed illuc redeo. Me plurimum elaboraſſe in his libris interpretandis fateor, cum nihil à primis interpretibus illis iuuari poſſem, ſed omnia ex codicibus veterum authorum petere neceſſe haberem, lectione longa, notationeq; varia. Plinium, Cornelium, Columellam, Varronem, Catonem, M. Tullium, Apuleium, Gellium, Senecã, complures alios linguæ latinæ authores euoluere diligentius oportuit, quorũ libros vel ſemel accurate legiſſe laborioſum eſt, nedum ad vſum interpretãdi accommodaſſe. Non enim ita vſum verborum accipit interpres, vt ſuo arbitratu rem diſponat, mandetq; elocutioni: ſed totidem fere verbis ſenſus alienos accommodate exprimere cogitur. quod perdifficile eſt. Accedit ad hæc altera cauſa laboris, quòd exemplaria græca, libros hos de Animalibus dico, mendoſa admodum habemus, vel librariorum culpa, vel eo caſu, quem apud Strabonem Geographum legimus. In his enim emendandis elaborare interpres ſine dubio debet, ne ipſe erraſſe in conuertẽdo videatur. Ita enim plerique iudicãt, vt ſi quid bene ab interprete dicitur, id authori operis tribuant: ſi quid male, id interpreti vitio aſſcribant. de ijs interpretibus loquor, qui non minus laudis mereantur in conuertendis aliorum libris, quàm illi, qui eos magna cum laude ediderunt: non de ijs, qui & ſibi & authori, quem interpretantur, dedecus pariunt. Quid autem? cum vel ipſa latina exemplaria, quorum ope iuuari nitimur, nõ minus ſint emendanda quàm Græca. Quæ enim vtilitas librorum Plinij ſatis interpreti afferretur, niſi emendarẽtur & corrigerentur? Iam ante ætatem noſtram ſeculis multis iacuit inutile opus eius authoris, quod de Hiſtoria naturali inſcribitur, ſcilicet propter innumeros librariorum errores. Quamuis enim authoritate, tum ſcriptoris, tum rerum ſcriptarum peteretur, & à pluribus ſcriberetur, tamen legi ne à doctiſſimis quidem viris poterat, vſque adeo mendoſum corruptumq; habebatur. Caruerunt certe diu Latini homines

magno

magno fructu eorum librorum: quamquam nunc doctrina insigni singularique indu ſtria Ioannis Andreæ præſulis Halerienſis, facilis facta eſt & lectio eorum librorum, & imitatio. hic enim primus hos libros emendauit, atque vtiles reddidit. Quod mu nus, ſit in cæteris quoque libris corrigendis hic ſubiiſſet, labor ſanè aut nullus, aut lon ge minor ſcriptoribus interpretibus relinqueretur. Sed quoniam hunc virum alia mu nera tui felicisſimi principatus & reipub. à literarum ſtudiis primatis diuerterint, ac cidit res cuique proculdubio difficilior. Mihi autem vel illa difficultas laborem accu mulat, quæ non ad eos interpretes ſpectat, qui res difficiles græce dicant, faciles vero la tinis verbis impropriis peruertant: ſed ad eos, qui nec ea quidem inconſyderata relin quunt, quæ Antiqui authores negligentia quadam non facile excuſanda prætermiſe runt. qualis quæſtio de thoe quadrupede, & panthera, de daſypode, de lynce, de aliis pleriſq; occurrit. Sed an ego dignum quicquam vel meo tanto labore, vel tuo deſyderio efficere potuerim, tu mihi eris & iudex, & cenſor. Fuit quidem ſtudium mihi cer tandi, non cum interpretibus illis, quos vincere nullum negocium eſt, ſed cum Ariſtote le ipſo, vt libros, quos ille Alexandro regi ſuo principi non minori induſtria quã do ctrina conſcripſerat, hos ego tibi Principi meo latinos redderem non deteriores. ſed an effecerim quod mihi ſtatueram, tu videris. Habes vero in hoc codice libros duodeuigin ti: ſcilicet nouem de Hiſtoria animalium, quatuor de Partibus, quinque de Generatio ne. Hiſtoria primum obtinet locum, atque vt nomẽ ipſum ſignificat, expoſitionem con tinet rei, quod eſt, ſine vt ſit: quod ſcholæ philoſophorum noſtræ ætatis, quia eſt, dicere ſolent. Mox libri de Partibus, ac de Generatione cauſam, cur ita ſit declarant: alteri finalem præcipue, alteri agentem. Cum enim rem, cuius cauſam reddere volumus, ex ploratam cognitione quod eſt, habere debeamus, recte & ſcribitur hiſtoria animaliũ, & præcedit in edocendis cauſis, vnde nam, aut quem ad finem, ſiue cuius gratia condi ta quæque ſunt à natura præcipue inquam, finalem, agentemq; cauſam. Nam obiter quidẽ materialis quoque paſſim pro rei deſyderio exponitur, vt ſimul aut neceſſitatis, notæq; melioris ratio declaretur: aut ex quo, vndeque conſiſtant quæque, demonſtre tur. Sed quanquam libris nomen interpretatio hæc hiſtoriarum conſumatur, tamen qui nonus in exemplari græco continetur, hunc ego ſeptimum collocaui: nec id teme re factum exiſtimo. Agitur enim in eo de hominis generatione: quam rem Ariſtoteles continuo à generatione cæterorum animalium pollicetur explicaturum. Itaque cum quinto et ſexto libro cæterorum animalium generationem expoſuiſſet, nulli dubio eſſe debet, quin ille ſeptimum hunc collocarit. Sed Appellicon Teius, de quo Strabo plura, vt alia permulta in excribendis Ariſtotelicis libris depranauit, ſic id permutaſſe vide tur, exiſtimans vltimum eſſe totius hiſtoriæ collocandum: quoniam, cum Ariſtoteles agere de generatione inciperet, vltimo loco de homine dicturum pollicitus eſt. At ille non vltimo totius hiſtoriæ dixit, ſed eius loci, quem de generatione tractaret. quod pa tet ex iis, quæ in ſexto, qui ſecundus de generatione eſt, locum eum abſoluens, ſcribit. Sequitur, inquit, vt pari modo de iis, quæ in terreſtrium genere animal pariunt, at que etiam de homine diſſeramus. Tertius igitur hic à primo de generatione collocan dus eſt: quo fit, vt idem ſeptimus totius ordinis hiſtoriæ habeatur. Sunt etiam exem laria tum græca, tum vero latina, quæ habeant fragmentum quoddam hiſtoriis ad ditum: ſed id cauſas quaſdam materiales agenteſque generationis humanæ exponit, non hiſtoriam complectitur. itaque non inter hiſtoriæ libros hoc ego ponendum duxi

ſed, ſi collocandum vſpiam eſt, libris de generatione, meo quidem iudicio, conuagendum eſt. Inſpicere ſingulos hos libros ac legere velis, ſumme Princeps, quoad tuæ occupationes patientur: vt & re explorata iudicare, & ſi quid voluptatis eſt in legendis naturæ operibus, oblectari poſsis. Non enim me offenſurum tuas aures puto, quanquam non græco mihi patrio, ſed peregrino vtor ſermone. Non qđ ab interprete dicitur, id ex græco exemplari intelligere deſyderabis. Ipſa latina oratio ſenſum Ariſt. ita explicabit, vt minime græcam deſyderes. Nihil miſcet, nihil inculcat, nominat vſu veterum probatiſsimorum authorum genera animalium. Si quid noui imponit, ita inſerit, vt familiare cognatumq; id quoq; videri poſsit. Si quid græce appellat, id nõ durum occurrit. aut n. vſitatum, &, vt ita dixerim, vagum latinus eſt: quale eſt nomen delphini, cameli, elephantis, crocodili, ichneumonis, aſpidis, ſalamandræ, & reliquorum generis eiuſdem. aut ita ſonat, vt non minus latinum eſſe, quàm græcum videatur. Cur enim tetricem auem, aut crecem, aut clerum, non eodem hoc nomine vocem, ſi non comperio latinum, eum, quaſi latinum ſit, ita congruat? Quis latacem ambiguam illam belluam, aut halerum, fluuiatilem piſcem ita nominans, peregrinum ſonare videbitur? Nec vero contemnendum vulgus interdum eſt, ſi quid nondum à literarum profeſſoribus nuncupatum, ſuo ipſum nomine appellat: vt brucum genus locuſtæ terreſtris, quod Græci attelabum vocant aut martam genus muſtulæ ruſticæ, quod Græci ictida dicunt, quamuis plura eius genera ſint. Nec temere aclum dixerim, ſi quis viuerræ nomine ea complectitur: planius enim ita docebimus, ſi id martam, aut viuerram vocemus: muſtelæ autem nomen in eo tantum remaneat, quod Græci galem appellant. eodemque modo, ſi locuſtæ illius terreſtris alterum genus locuſtam, alterum brucum nuncupemus. Sed n. ſufficit lingua latina ſingulis Græcæ orationis, ſiue vocabulis, ſiue ſententijs: quanquã nonnulli, quæ latinæ exprimere nequeunt, hæc inopiæ linguæ tribuunt latinæ, ſuamq; pauperiem vitio dare linguæ locupletiſsimæ audent: quos ſatis conuinci a M. Tullio puto, cum ille linguam romanam ne copia quidem verborum à græca ſuperari autumet. Exclamat ille aliquantulum quidem importune. O inopem interdum linguam græcã. ſed non ſine cauſa, quando nonnulli ita contendunt, vt Græcis nihil deeſſe, Latinis permulta deſyderari pronuncient. Sed de his hactenus. Ariſto. vero laudem, quamuis mos interpretum ſit, eum, quem interpretantur authorem, vberius laudare, tamen ſi latius perſequar, vereor ne mihi idem obijciatur, quòd illi, qui apud Lacedæmonios de Herculis laudibus agere voluit. Quis Herculem vituperet, aut minus bene de eo ſentiat? Quis illum non inter Deos immortales enumeret, colat, obſeruet, vt tu laudare velis? Lacedæmonij ſubdiderunt. Tanta eſt enim Ariſtotelis exiſtimatio, tanta authoritas iam apud omnes mortales, vt fruſtra quis prædicet, quo ingenio, qua doctrina hic fuerit, quo artificio rem quancunque explicãdam ſibi ſtatuerit, tractet: quanta vis in hoc diſſerendi, quanta in cognoſcendis, exponendisq; rebus diligentia. Hunc & Latij decus M. Tullius ita laudat, vt excepto Platone, facile Philoſophorum principem appellet. Excipit ille quem amat, laudat vero quem doctiſsimum eſſe iudicat. Miſſa hæc facio. Librorum, quos interpretatus ſum, fructum, quantus ſit, explicaſſe quoad poſſum, & locus hic patitur, non ab re fuerit fortaſſe. Omnis n. philoſophandi ratio naturalis, vbi à primis illis naturæ initijs, materiã dico, formã, ſitũ, agens, & motũ (vt ita loquar) emerſerit, hic verſatur, ac diutiſsime immoratur, hic ſuas vires exercet, atq; multiplicem, variam, & admirabilem rerum conſtitutionem ampliſsime explicat. Perſequitur

ordine

ordine diſcrimina omnia, quibus natura ſuas animantes differre inter ſe voluit: colligit ſumma genera, reliqua ſigillatim exponit: partitur in ſpecies genera, & ſingula q̃ circiter quingenta numero in his continentur libris, deſcribit, pergit quæque explanãs, quemadmodum oriantur, ſine terreſtria, ſine aquatica: quibuſnam conſtent membris, quibus veſcantur alimentis, quibus afficiantur rebus, quibus moribus prædita ſint, quantum viuendi ſpatium datum cuique eſt, quanta corporis magnitudo, quod maximum eſt, quod minimum eſt: quæ forma, quis color, quæ vox, quæ ingenia, quæ officia: denique nihil omittit, quod in animaliũ genere natura gignat, alat, augeat, & tueatur. Quæ omnia eo ſpectant, vt (quod ſanctiſſimus quoque author ille, quem Deus ſibi veluti ſuppellectilem quandã pretioſam elegerat, admonet) ex ijs quæ à natura proueniunt, Deum immortalem, ex quo ipſa pendet natura, intelligamus, admiremur, atque colamus: qua re nihil pulchrius, nihil grauius, nihil dignius homini eẽ poteſt. Tantus fructus horum librorum eſt. Nec audiendi ſunt inquiunt, multa Ariſt. de muſca, de apicula, de vermiculo: pauca de Deo. Vermulta enim de Deo is tractat, qui doctrina rerum conditarum exquiſitiſſima, conditorem ipſum declarat. nec vero muſca, nec verniculus omittendus eſt, vbi de naturæ mira ſolertia agitur. Vt enim artificis cuiuſuis, ſic naturæ ingenium in minutiſſimis potius contemplandum eſt. Quinetiam cum rerum cauſas cognoſcere pulcherrimum ſit (hac enim vna cognitione, homo perfici, abſoluiq; poteſt, vt Deo immortali ſimilis, quoad eius fieri poteſt, euadat) his ſanè libris plenè docemur, cur quæq; res in animaliũ genere ita ſit: planeq; felicitatẽ aſſequimur illam nobiliorẽ, quæ in actione animi conſiſtit: quam ſapiens quoque poeta prædicans,

Felix, inquit, qui rerum potuit cognoſcere cauſas.

Quid de ãia loquar, de qua toties publice, priuatimq; diſputatur? Nuſquã ſuorũ librorũ tã aperte Philoſophus hic ſuã opinionẽ exponit, quàm in his libris, quid ãia ſit, vndeq; in corpus recipitur. Ad hæc, mores illi, & virtutũ officia, quibus virũ appellamus bonũ, Laudeq; proſequimur, longe melius hinc accipi poſſunt, quàm vel à Rhetore, quẽ Græci ſophiſtam vocant, vel à Prædicatore, nomine iam trito Latinis auribus. ijs enim ſæpenumero vita diſcrepat à præceptis, & melius hortantur alios, quàm ipſi officio fungantur: vt interdum fruſtra illa virtutis egregia laus recitata ſit, prolixaque eorum præceptio vacet, & iaceat, cum exempla deſyderentur vitæ præceptoris, et authoritas, quam qui reſpicit, facilius & monetur ad virtutem, & in officio tenetur. At vero in contemplandis animalium moribus exempla ſuppetunt omnium officiorum, & effigies offeruntur virtutum ſumma cum authoritate naturæ omnium parentis, non ſimulatæ, non commentitiæ, non inconſtantes & labiles, ſed vere ingenuæ atque perpetuæ. Quis enim tam peruerſa natura hoſtis ſui generis eſt, quin emendetur & mitigetur, cum nullum animal occidi à ſui generis beſtia videatur? Quis tam in parentes impius, ne cum ciconiæ auis, aut meropis pietatem erga parentes intelligat, pientior efficiatur? Quis adeo inhumanus, illiberaliſque eſt, quem oſtifragæ benignitas in pullos aquilæ, & non faciat benigniorem? Quis tam piger, iners, & ſegnis eſt, quin excitetur ad vitæ munera, cum formicarum, aut apum labores atque induſtriam intuetur? Quem non pudeat per metum peccare, cùm non ſolum leonis animum inuictum cogitat, ſed etiam reguli auiculæ, quæ cum aquila pugnat, certatq; de imperio? Quis principem bonum non colat atq; obſeruet, cum ſi rex apum in itinere aberrauerit, omnes eum inquirere, odoratuque

ſagaci perſequi, donec inuenerint, cognitum habeat: geſtari etiam regem à plebe cum volare non poteſt, & ſi perierit, omnes diſcedere? Numquid parũ exempli ad boni principis ſiue deſyderium, ſiue obſeruantiam datur? Quis princeps non ad clementiam facile inuitetur, cum reges apum armari quidem aculeo, ſed eo nunquam vti intelligat? Quæ fides, quis amor in cambus? Quanta in elephantis manſuetudo? Quæ in mſere verecundia? Quantum ſtudium ornatus ac polituræ in pauone? Quanta opera voeis amœnæ ſuauisq; in luſcinia? Quid de iuſtitia apum dicam, quæ colligunt quidem ex ijs, quibus aliquid dulcedinis in eſt, ſed ſine vllo fructuum detrimento? Quid de caſtitate elephantis, qui quam impleuerit coitu, eam rurſus non tangit? Aut columbæ, quæ neque coire cum pluribus patitur, neque coniugium iam inde à primo ortu initũ deſerit, niſi vidua, aut cælebs? Diſciplina autem & eruditio elephanti, quem non faciat ſtudioſiorem? Omnino nulla pars vitæ humanæ eſt, quæ non ſuorum officiorum exempla commodiſſime hinc accipiat. Nam, vt omittam artes illiberales, quæ & ipſæ ingenijs animalium parum iuuantur, valetudinis exempla quæſo vnde commodius peti, quàm ex animalibus poſſint? Locapro temporis conditione ſolent illa mutare: non plus edunt, aut bibunt, quam ſibi ſalubre ſit: non diutius dormiunt, quàm ratio valetudinis poſtulat: modum mouendi quieſcendiq; ſeruant: nouit ſua quodq; medicamenta: vinit ſua quodq: ſorte contentum, & gaudet. hæc latè à Medicis præcipiuntur. At vero exempla, in quibus vis maior quàm in præceptis eſt, ab animalibus certiora præbentur. Addo vtilitatem, quæ in dicendi facultate ex hac animalium ratione afferri poteſt. Comparationes enim, aſſimilationesque illæ, quas Græci parabolas vocant, q̃ plurimum orationem exornant, auditoremq; tenent, hinc varie, copioſe, aptiſſimeq; accipi poſſunt: vt ſiue oras, ſiue communem partiris cum alijs ſermonem, eloquẽs, aptus, ſuauisq; eſſe poſſis. Poeta vero vndenam pulchrius ſua illa rara et mira accipiat, quàm ex his libris, qui naturæ arcana rimantur, enarrant, aperiunt? Medicus autem, quod fatetur ſe ſua inde ordiri, vbi Philoſophus deſinit, nuſquã plenius quàm hic viderit. Quodque à Galeno Medicorum principe traditur, Ariſtotelem primum anatomen, hoc eſt mẽbrorum diſſectionem ſcripſiſſe, hic agnoſcet: & quod idem & primus, & optimus fuerit author, percipiet. Iam & Philoſophi noſtræ ætatis, qui quadrifariam rerum causam ex prima illa librorum Naturalis auſcultationis inſtitutione, accipiunt quidẽ cõmuni quadam ratione: ſed quemadmodum his natura vtatur, in conſtitutione generationeq; animalium parum, authore Ariſtotele, vident, inopia ſcilicet exemplaris Ariſtotelici, quod legere poſſint, hic vidiſſe aliquando gaudebunt, & Phyſici, quos ſe appellant, dignius de cætero profitebuntur. rationes enim ideo quærimus vniuerſales, vt demum res particulares, & ſenſiles teneamus. Accedit adhæc voluptas, qua iuuari ac perfici quamuis actionem Ariſtoteles ait, quam in contemplandis rebus naturæ iucundiſſimæ capimus. Nam ſi pictor nos vehemẽter oblectat, cum animal ſcite pinxerit: quãto vehementius natura ipſa afficiet voluptate, cum eius tam multa et varia animalia, mira membrorum conuenientia, inauditaq; moderatione et elegantia facta cernamus? Cum hos legimus libros, contemplamur profecto quàm varius ac pulcherrimus fructus horum librorum, & vtilitas amplior, quàm vt verbis exprimi poſſit. Sed quorſum hæc? Vt ſi in traducendis his tam neceſſarijs, tamq; commodis, & amœniſſimis libris, ſatis ego interpretis munere functus ſum, tu ſententiam feras, Princeps doctiſſime, edasq; in vſum publicum opus, quod ego ſine tua authoritate edere nec poſſum, nec debeo.

beo. Si quid etiam dignum ex meo ingeniolo exit, quod in ea bibliotheca ponatur, quã magnifice consulens hominum communi vtilitati, condere statuisti: si quid, inquam, tale effici mea opera potuit, censeas ea ipsa bibliotheca tanquam ciuitate donari hunc codicem, nondum cognitum, aut vllam in sedem receptum. Non ego primus te constituo iudicem: iampridem consensu omnium doctorum virorum habitus es existimator, & architectus eorum, qui in studijs liberalibus elaborant. Facit.n. tua illustris doctrina, tuumq; summum ingenium, vt nemo te vel iudicio grauior, vel authoritate locupletior habeatur. Principem et summum te nuper quidem habuimus sed quòd optauimus, talem habemus, vt facile temporibus his tuis sperare possimus publicam illam felicitatẽ, quam Plato vir doctissimus futuram confirmat, cum aut Philosophi regnant, aut Reges philosophãtur. Tu enim & Philosophus es illustris, & fortuna summi imperij vir tuti tuæ coniuncta est. Lege igitur, Princeps sapientissime, & iudica, an ego rem tibi non repudiandam attulerim: & si bene, vt spero, cesserit, age pro tua liberalitate, vt pari studio laborem suscipere alterum, plurãque indies afferre huiusmodi opera possim.

De Theodoro Gaza Hermolaus Barbarus in præfatione in Themistij Paraphrasin ad Sixtum IIII. Pont. Maximum hæc scribit. Magnam, incomparabilemq; iacturam non pridem fecimus Pontifex Maxi. in Theodoro Gaza: qui vir Græcos Latinos oẽs in hoc munere scribendi, interpretandiq; superauit. Is si diutius uixisset, linguam latinã hac quoq; in parte locupletasset. quod & fecit his libris absolutissimis de Animalibus Aristotelis, & Theophrasti de stirpibus. Hic vnus mihi certare cum vetustate ipsa uisus est. hunc mihi, quem imitarer, proposui: ab huius scriptis aditum me & fateor, & prædico: hunc ego non magnopere incuriosius legi, quàm M. Tullium, Plinium, Columellam, Varronem, Senecam, Apuleium, & cæteros, quos in hoc genere commentandi diligenter euoluere necessarium est.

Index

INDEX SVMMARVM, AC CAPITVM LIBRORVM, QVI IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

Capita Primi Libri de Hiſtoria Animalium.

IN quibus animalia inter ſe differãt, quibuſue cõueniant, eorundẽq; naturæ diuerſitas. Caput 1. fol. 6

Quæ corporis partes animalibus communes, quæ itẽ propriæ ſunt. Cap. 2. 3. D

Quomodo animalia inter ſe differant in ſeminis prolifici emiſſione. Cap. 3. 3. F

Humorem quodq; animal habere, aliter tamen vel huic, vel illi ineſſe. C. 4. 3. H

Quæ animalia perfectũ animal, quæ oua quæ vermem gignant, quoue ritu, quæque incedant. Cap. 5. 3. L

Quæ animalia habeant ſanguinẽ, quæue eodem careant. Cap. 6. 4. I

De ſummis in hominis corpore partibus, & quid caput, quid item thorax ſit. Cap. 7. 5. F

Quid facies, & frons in homine. Caput 8. 5. H

De ſupercilijs, oculis, palpebris, cilijs, pupilla, nigro, candido, angulis, & de ijs animalibus, quæ oculis careant. Caput 9. 5. I

De oculorum varietate in quibusq; animantibus. Cap. 10. 5. M

De aure, naſo, tẽporibus, maxillis, labris, gingiuis, dẽtibus, lingua, palato, columella, eorumq; in quibusq; animantibus differentijs. Cap. 11. 6. C

De collo, pectore, eorumq; partibus Cap. 12. 6. M

De ventre, inferioribusq; vſq; ad ſeminale membrum. Cap. 13. 7. B

De varietate ſeminalis membri viri & mulieris, et nonnullis alijs thoracis partibus. Cap. 14. 7. E

De dorſo, ac eius partibus, cõſtis, ac extremis membris, & hominis partium ordine ad ipſum viuiperſum. Cap. 15. 7. E

Cum quibus animantibus homini cerebrũ, gula, arteria, & venter conueniãt. Cap. 16. 8. E

De corde hominis, cæterorumq; animantium, & eius ſede: pulmone etiam, ac ſepto tranſuerſo. Cap. 17. 9. E

De lecinore, liene, felle, renibus, & veſica. Cap. 18. 9. M

De genitali membro, & teſtibus: quibuſue corporis partibus mas à fœmina diſſentiat. Cap. 19. 10. E

Capita Secundi libri de Hiſtoria Animalium.

QVæ animalia in quibuſdam conueniant, in quibuſdam autẽ differant. Cap. 1. 10. H

An canes mutent dentes, quoue modo vetuſtiores à recentioribus dignoſcantur. Cap. 2. 13. I

Dentes equorum in ſeneclute candidiores fieri, pluresq; mares, quam fœminas habere dentes. Cap. 3. 13. K

Hominibus circiter viceſimũ annũ genuinos dentes gigni. Cap. 4. 13. M

Elephantes mares à fœminis diſtare in ordine dentium. Cap. 5. 14. A

Exiguã eſſe elephantis linguã. c. 6. 14. B

Quæ aãlia ĩ oris magnitudie diſcrepẽt, ibiq; de equo fluuiatili Aegyptio. c. 7. 14. c

De genere ſimiarũ, quod partim hominẽ, partim quadrupes imitatur. c. 8. 14. D

De cæbis. Cap. 9. 14. K

Ouipara quadrupeda quibus cum cæteris quadrupedibus conueniant, & diſſentiant. Cap. 10. 14. L

De chamæleone, & eius cum cæteris ſimilitudine. Cap. 11. 15. B

De anuum natura, & quibus cũ cæteris terra

terræ animãtibus cõueniãt.c.12.15.H
De genere piſcium, eiusque differentijs. Cap.13. 16. D
De genere ſerpentum.Cap.14. 17. A
Quæ membra quodq; animaliũ genus interiora ſortiatur.Cap.15. 17.D
Quæ animalia renibus, & veſica careãt. Cap.16. 18.A
Quam corporis partem, in quibusq; animãtibus cor, gula, arteria, iecur, pulmo, lien, fel, venter, & inteſtina obtineant. Cap.17. 18.B

Capita Tertij libri de Hiſtoria Animalium.

DE ſitu, & forma genitalium membrorum omnium animantiũ, eorumq; differentijs. Cap.1. 20.B
De partibus animalium ſimilaribus, ibiq; Syẽneſis Cyprij, Diogenisq; Apollonia tæ opiniones de ſanguine, & venis. Caput.2. 21.K
Polybij ſnĩa de venarum ordine, ibiq; falſarum opinionũ refutatio. Ca.3.22.K
De aorta vena minore, eiusq; ſede. Cap.4. 23.I
De neruis, eorumq; origine. Cap.5. 24.G
De fibris. Cap.6. 24.M
De oſſibus, earũq; differentijs.C.7. 25.b
De cartilagine, eiusq; cum oſſe differẽtia. Cap.8. 25.K
De vngula, cornu, & dentibus, eorumq; cum oſſe cõuenientia. Cap.9. 25.M
De pilis, & ijs, quæ pilorum vice fungũtur. Cap.10. 26.C
De pilis, & cute, & ijs, quibus pili, et cutis. Cap.11. 26.F
De pennis auium, & earum mutatione, aliarũq; animaliũ, è potu quorundam fluminum. Cap.12. 27.E
De membranis in ſanguineis animalibus. Cap.13. 27.I
De omento. Cap.14. 27.L
De veſica, & quomodo generentur calculi. Cap.15. 27.M
De carne. Cap.16. 28.B
De adipe, & ſebo: & q̃ animalia adipe, quæ ſebo pingueſcant. Cap.17. 28.D
Pupillas oĩbus animantibus eaſdem eſſe. Cap.18. 28.G
Sanguinẽ omnibus & communem, et neceſſariũ eſſe animãtibus ſanguineis, deq; ſanguinũ varietate. Cap.19. 28.I
De medulis, lacte, ſero, et caſeo, c.20.29.F
De coagulo, et pabuli genere, quod lactis copiam extinguat, quodq; idem augeat. Cap.21. 30. D
De ſemĩe genitali, et eius uã. c.22. 30.K

Capita Quarti libri de Hiſtoria Animalium.

DE animalibus, quæ ſanguine careãt, quatuorq; eorum generibus, præcipueq; de mollibus. Cap.1. fol. 31.B
De aĩalibus q̃ cruſta aũtegũtur. c.2. 32.H
De partibus animantium cruſta inteclorũ, quibusnã cum ijs, quæ ſanguinẽ habent, conueniant. Cap.3. 34.B
De animalibus, quæ teſta integuntur, eorumq, inter ſe differentijs. Cap.4. 34.F
De echinorum genere. Cap.5. 36.D
De vertibulis, & vrticis, deq; eorum animantium natura. Cap.6. 36.K
De inſectis, eorumq; varietatibus, & natura. Cap.7. 37. D
Quibus aĩalibus iſit sẽtiẽdi vis. c.8. 38.e
Quæ animalia vocẽ, quæ ſonũ, quæ murmur edãt, quæ itẽ loquãtur. C.9. 39.L
De ſomno, et vigilia aĩaliũ, multaq; p̃ter hominẽ aĩalia ſomniant. Ca.10. 40.M
De ſexu maſculino, fœmineoq; eorũq; in animãtibus differentijs. Cap.11. 41.I

Capita Quinti libri de Hiſtoria Animalium.

OMnium animantium generis partitio. Cap.1. fo.42.H
Quomodo quæq; animalia generatim coeant. Cap.2. 44.C
Quomodo quadrupeda ouipara coeant. Cap.3. 43.L

Index in

De coitu eorum, quæ pedibus carent, longoq; sunt corpore, ideſt ſerpentum. Caput. 4. 43. K

De coitu piſcium. Cap. 5. 43. L

De coitu mollis generis piſcium. Cap. 6. 44. G

De coitu piſcium cruſta opertorum. Caput. 7. 44. I

De coitu inſectorum, quoue tempore venereus ſtimulus magis animalia quæq; excitet. Cap. 8. 44. L

Quæ animalia ſemel, quæue pluries in anno pariant. Cap. 9. 45. F

Quoties, quibusue anni temporibus carti Liginea pariant. Cap. 10. 45. K

Quibus mẽſibus piſces pariũt, maiori ex parte. Ca. 11. 46. A

Molle genus piſcium nemo tempore parere, ſeipſam vero omnibus anni temporibus. Cap. 12. 46. E

De auium fœtura, & quoties, quibusue anni temporibus hirundo, merula, colũbæ, & gallinæ pariant. Ca. 13. 46. H

De fœtura viuiparorum animantium, et quo ætatis tempore incipiat, quoue deſinat. Cap. 14. 46. L

De ijs, quæ ſilicea integuntur teſta, quæ coitus omnino expertes ſunt. Cap. 15. 48. E

De vtricis, & ſpongiarum genere, quoue modo gignantur. Ca. 16. 49. H

De locuſtis, et earum partus tempore, deque cæteris cruſta opertis. C. 17. 50. D

De Polypo, ſepia, lolligine, cæterisq; mollibus ouiparis, deq; eorum fœtura, & partu. Cap. 18. 50. L

De ijs inſectorum generibus, quæ aut ex erucis, aut ex vermibus, aut ex ſimo gignuntur. Cap. 19. 51. H

De veſparum generatione, & eius tempore: quando etiam inſectorum genera quamplurima pereant. Cap. 20. 53. A

De coitu, & generatione apum variæ opiniones. Cap. 21. 53. D

De apum generibus, & earum ducibus, & ætate, deq; fauorum confectione, & ſchadonibus, ideſt apum ſobole. Ca. 22. 53. G

De fœtura crabronum, & veſparum. Cap. 23. 54. E

De parte nonnullorum ex genere bombycum. Cap. 24. 54. C

De coitu, & partu formicarum. Caput. 25. 54. H

De partu terreſtrium ſcorpionum. Caput. 26. 54. I

De generibus araneorum, & eorum partu. Cap. 27. 54. K

De coitu, & partu locuſtarum, earumq; ætate. Cap. 28. 54. M

De brucis, & eorum fœtura. Cap. 29. 55. C

De generibus cicadarum, & earum coitu. Cap. 30. 55. D

De coitu, & generibus pediculorum, culicum, cimicum, quæue animantium genera hi infeſtent. Cap. 31. 55. I

De genere tinearũ, quod in lanis procreatur: deq; xylophtoro, quod in lignis: nec nõ de ficarijs culicibus, quos caprificus generat. Cap. 32. 56. B

De fœtura quadrupedum ouiparorum. Cap. 33. 56. G

De vipera, cæterarumq; ſerpentium fœtura. Cap. 34. 56. K

Capita Sexti libri de Hiſtoria Animalium.

AVes omnes oua parere, diuerſis tamen anni temporibus, nec in ouorum numero omnes conuenire. Cap. 1. fol. 56. M

De natura, & diuerſitate ouorum oĩum auium, ſemineq; genitali, & incubandi officio. Cap 2. 57. D

Quot dierum ſpacio pullus in ouo generetur, deq; eius creatiõis ordĩe. C. 3. 58. g

Genus

Genus columbaceum bina ova, vel terna ad ſummum parere, deq; eius fœtificationis ordine. Cap. 4. 59. G
De nidificatione, & fœtura vulturis, & hirundinis. Cap. 5. 59. L
De aquilarum genere, & fœtu, deq; anſeris, accipitris, milui, & corui partu. Cap. 6. 60. A
De cuculi natura, & eius partu. Caput 7. 60. E
De auium incubitu, quoue tempore mas, quo item fœmina incubet. Ca. 8. 60 H
De pauone & eius fœtu, quotieſq; in anno pariat: deq; auium teſtibus, qui coitus tempore grandiores efficiuntur. Caput. 9. 60. K
De piſcium fœtu, eius demq; inter eos diuerſitate, & vuluæ forma. c. 10. 61. A
De effluctia genitalis ſeminis in piſcibus maribus fœtus ipe, quomodoq; differãt genitales meatus maris & fœminæ: deq́ue cartilagineorũ partu. C. 11. 61. M
De partu, & pullorum numero piſcium viuiparorum, delphino, balena, vitulo marino, & reliquis, quæ cete appellantur. Cap. 12. 62. E
De partu piſcium ouiparorum, deq; ſexus fœminæ, & maris diſcrimine. Cap. 13. 62. L
De partu, & generatione piſcium lacuſtrium, fluuiatiliumq;. Ca. 14. 63. G
De generibus piſcium, quæ vel limo, vel arena, vel ſpuma maris, ex imbre excitata procreantur. Cap. 15. 64. G
De procreatione anguillarũ. c. 16. 64. K
De vtero, et tempore partus aquatilium, quomodoq; alterum ab altero ĩ fœtibus emittendis differat. Cap. 17. 65. A
De coitu, eius q; tempore, & libidine quadrupedum, quæ animal pariunt. Cap. 18. 65. M
De coitu, fœtuq; ouium, & caprarum. Cap. 19. 67. F
De coitu, & fœtura canum, eorumq; vitæ longitudine. Cap. 20. 67. K
De coitu & partu boum, deq; maris & fœminæ ætate. Cap. 21. 68. F
De coitu & partu equorum, de amiſſione dentium, deque maris & fœminæ ætate. Cap. 22, 68. M
De coitu aſini, & aſinæ partu, marisq; et fœminæ ætate. Cap. 23. 69. L
De mulo, & eius coitu, & ætate. Caput 24. 70. D
Indicium ætatis quadrupedum. Cap. 25. 70. G
De partu, & ætate cameli. C. 26. 70 H
De elephãtorum coitu, deq; tempore, quo vterus fertur, & eorum pullis. Cap. 27. 70. H
De coitu ſuum ferarum, & eius tempore. Cap. 28. 70. K
De ceruorum coitu, partu, & natura. Caput. 29. 70. L
De urſi coitu, & partu, & pullis, deq́ue hiſtricis natura. Cap. 30. 71. E
De partu leonum, & pullorum numero, deq; dentium mutatione. Ca. 31. 71. G
De hyenæ natura, meatibusq; genitalibus maris & fœminæ. Cap. 32. 71. I
De coitu, & fœtura leporum. Cap. 33. 71. L
De coitu, & partu vulpis. Ca. 34. 71. M
De partu luporum, felis, ichneumonis, lupi, canarij, et lupi ceruarij. c. 35. 72. A
De mulis, quos terra ſyria fert. Cap. 36. 72. D
De natura, & varijs generibus murium, deq; pullorum numeroſitate. Caput. 37 72. E.

Capita Septimi libri de Hiſtoria Animalium.

DE ſignis, quæ puerorum ſeminis emiſſionem, puellarumq; viripotentiam præueniunt. Cap. 1. fo. 72. L
De menſtruis mulieris. Cap. 2. 73. K
De inducijs conceptionis, & quot dierum ſpatio

ſpatio mas, quot item fœmina in vtero moueatur: deq; abortiõibus. C. 3. 74. E
De ijs, quæ à conceptione ad partum vſq; mulieribus eueniunt, quoue tempore pariant, quotq; vno partu parere poſſint. Cap. 4. 74. M
De lacte bonitate, et malignitate, deq; mẽſtruorum muliebriũ fine. Cap. 5. 76. B
Vſque quo maribus ſit generãdi facultas, & de prolis ſimilitudine cũ parentibus, vel cum alijs. Cap. 6. 76. D
Quomodo ſemen genitale informetur. Cap. 7. 76. L
De alimento animalis in vtero exiſtentis, deq; hominis ſtatu in eodem. C. 8. 77. A
De doloribus mulierum in partu, & quæ facile, quæue difficulter pariant. Cap. 9. 77. E
De obſtetricis cura, & de infantis exitu, de tarditate durationis oſſium, & dentium amiſſione. Cap. 10. 77. G
De aduenu lacte in muliere, & malo pilari, deq; lactis duratione. C. 11. 78. B
Pueros vt plurimum ante ſeptimum diẽ conuulſione interire. Cap. 12. 78. E

Capita Octaui libri de Hiſtoria Animalium.

DE varietate actionũ, & victus omnium animantium. Ca. 1. 78. H
De victu aquatilium animaliũ. Ca. 2. 79. D
De victu auium, & quæ carniuoræ, quæ frugiuoræ, quæue omniuoræ ſint: quæ item cibum è terra, quæ ex aquis petant. Cap. 3. 81. E
De victu ſerpẽtum, caterorumq; animalium cortice inſectorum. Cap. 4. 82. E
De victu lupi, vrſi, leonis, eorumq; quadrupedum, quæ ex lacubus, fluuijsq; victum petunt. Cap. 5. 82. H
Quæ animalia lambendo, & quæ ſorbendo, quæue mordendo bibant: quibuſq; rebus cornigera omnia paſcantur, necnon de victu ſuis. Cap. 6. 83. A
Quibus rebus paſcantur boues, & de eorum incremento. Cap. 7. 83. E
De paſtu, & potu equi, muli, & aſini. Cap. 8. 83. H
De paſtu, & potione elephanti, deq; ætate eiuſdem, & Camelꝰ. Cap. 9. 83. I
Quibus herbis oues, et capræ veſcantur, & de cauſa impinguationis earundem. Cap 10. 83. L
De paſtione, & potu inſectorum. Caput 11. 84. C
De actionibus animalium, & rebus, in quibus eadem verſantur. C 12. 84. D
De actionibus piſcium, quorũdãq; terreſtrium, infugiẽdis aduerſis. c. 13. 85. A
Quo tempore inſectorum genera ſeſe abſcondant, aut æſtus, aut hyemis impetu. Cap. 14. 85. M
De genere ſerpentum, quod hyeme abditur: deq; nonnullis piſcibus, qui hyeme frigoris cauſa conduntur, quiq; æſtate propter calorem. Cap. 15. 86. B
De auibus, quæ hyeme occultantur. Caput. 16. 86. H
De quadrupedibus, quæ hyeme lateant: de quæ ijs, q ſenectutẽ exuant. c. 17. 86. L
Non oĩa aĩalia oĩ tpe proſpere valere, qdue tẽpus auibus conducat ca. 18. 87. G
Quæ animantia pluuia gaudeãt, quibuſue noceat. Cap. 19. 87. I
Quæ fluuiatilibus, & lacuſtribus piſcibus noceant quoue ingenio ijdem capiãtur. Cap. 20. 88. G
De morbis ſuum, eorumq; remedijs. Cap. 21. 89. A
Quibus morbis infeſtentur canes. Caput 22. 89. F
Morbi boum gregalium. Cap. 23. 89. G
Quibus morbis laborent equi gregales, domeſticiq;, & de morborum indicijs, et remedijs: necnon de hippomane, & potu equorum, & boum. Cap. 24. 89. I
Aſinos vno morbo laborare, frigorisq; impatientes eſſe. Cap. 25. 90. D

De

De elephantorum morbis, & eorum curatione. Cap. 26. 90.E
De morbis inſectorum, & præcipue apũ. Cap. 27. 90.G
Animalium differentia pro locorum varietate. Cap. 28. 90.I
Mores etiam animalium pro locorũ qualitate differre, venenaq; ſerpentum vel mitiora, vel aſperiora eſſici. c. 29. 91.G
Quo tempore piſcium genera præſtantiora in cibum reddantur. Cap. 30. 91.L

Capita Noni libri de Hiſtoria Animalium.

DE affectibus animorum omnium animalium. deq; ijs, quæ perpetuas inter ſe inimicitias gerunt, et earũ cauſis. Cap. 1. 92.E
De ijs piſcibus, qui gregatim, amiceq; viuunt, quiue non gregatim inimiciue ſunt Cap. 11. 94.B
De genere ouili amente & ſtulto. Cap. 3. 94.E
De ſocietate boum, equarumq; mutuo inter ſe amore. Cap. 4. 94.H
De cerua prudentia in pullis edendis: deq; maris cornuum amiſſione, & reparatione. Cap. 5. 94.I
De quibuſdam animalibus, quæ prudentia quadã natura inſtituit. Ca. 6. 95.D
De ea intelligentiæ parte, qua animalia q̃dam hominum rationẽ repræſentant, vt hirundines, & omne columbaceum genus: deq; etiam columbarum, perdicũ, et paſſerum. Cap. 7. 95.L
De ijs auibus, quæ nidum non ædificant, deq; perdicis aſtutia. Cap. 8. 96.F
De pico marito, & tribus generibus eiuſdem. Cap. 9. 97.B
De prudentia gruum. Cap. 10. 97.D
De domicilijs agreſtiũ volucrũ. c. ii. 97.f
De generibus auium, quæ apud aquas degunt, deq; chalcide aue, & eius natura, nec non de concertatione eiuſdem cum aquila: & gruũ pugna. Cap. 12. 97.K
De partu, & nidificatione picarum, meropis, luteæ, argathylis, & cinnamomi Arabici: deq; ciconiarum, & meropum prudẽtia in alẽdis parẽtibus. c. 13. 98.b
De ſpecie, nidulatione, & partu alcedonum. Cap. 14. 98.F
De partu, & nificatiõe vpupæ, pari, atri capillæ, ſali, & vireonis. Cap. 15. 98.I
De velia aue, & eius colore, & ſtatura. Cap. 16. 98.K
De moribus, & natura cregis, ſcitæ, vlulæ, certhiæ, & ligurni. Cap. 17. 98.M
De tribus ardeolarum generibus, & earũ vita. deq; phoicis natura. C. 18. 99.A
De duobus merularum generibus. Cap. 19. 99.C
De tribus turdorũ generibus. c. 20. 99.d
De aue cæruleo nomine, & eius forma. Cap. 21. 99.E
De vireone, & mollicipite auibus. Cap. 22. 99.F
De pardalo, & colluricne, deq; auibus cæteris, quæ ſp cõſpicuæ ſunt. C. 23. 99.G
De tribus generibus monedularum. Caput. 24. 99.H
De duobus alaudarũ generib. c. 25. 99.I
De gallinagine, & ſturno, earumq; forma. Cap. 26. 99.I
De ibe, et duob° earũ gẽnibus. c. 27. 99.K
De duobus aſionũ generibus. C. 28. 99.L
De cuculi fetu, et ei° prudẽt ia. c. 29. 99.m
De apodum nidulatione, & caprimulgi forma. Cap. 30. 100.C
De cornorum nidificatione, et fœtu. Caput. 31. 100.D
De ſex aquilarũ generibus, earumq; nidulatione & venatione. Ca. 32. 100.F
De aue quadam ſcytala, & eius nidificatione. Cap. 33. 101.G
De noctua, cicõia, et oſſifraga. c. 34. 101.d
Fulicorum aucupatio. Cap. 35. 101.H
De accipitrũ gener. num. decẽ. c. 36. 101.I
De ĩgenio marinorũ, et fluuiatilũ piſciũ p rone cõmodoris vitæ. Ca. 37. 102.A

De

De ingenio inſectorum, et formicæ ſtudio. Cap. 38. 103.H
De generibus araneorum, eorumq; induſtria in venatione, & tela conficienda. Cap. 39. 103.K
De generibus apũ, earumq; ſtudio in ædificandis fauis, deq; his herbis, quibus apes aluntur. Cap. 40. 104.D
De duobus veſparum generibus, & earũ ſtudio in fauis conſtruendis. Cap. 41. 107.F
De crabronibus, victuque eorum, & alueis. Cap. 42. 108.D
De genere bombycum, et teredinum, earumq; fœtibus. Cap. 43. 108.I
Mores animantium differre & manſuetudine, & feritate: deq; leonum generibus & natura, & lupi ceruarij. Cap. 44. 108.K
De natura, ſpecie, & partu bonaſi. Cap. 45. 109.E
De ingenio, & ſagacitate elephanti. Caput. 46. 109.I
Camelum matrem nunquam ſuperuenire: deque prudentia equi regis Scytharum. Cap. 47. 109.L
De manſuetudine, amore, celeritate delphinorum. Cap. 48. 110.A
De his animalibus, quæ pro actionibus afficiũtur, moribusq; immutantur. Caput. 49. 110.E
De ijs animalibus, quæ caſtratione immutantur, quæue ruminent. C. 50. 111.B

Capita libri Decimi de Hiſtoria Animalium.

De ſitu uteri in muliere ad conceptũ idonee. Cap. 1. 111.M
De menſtruorum ratione, ut recte concipere mulier poſſit. Ca. 2. 112.D
Quæ circa uteri os, ad conceptionis aptitudinem dignoſcendam, ſint conſyderanda. Cap. 3. 112.M
Qua humiditate preditus mulieris uterus eſſe debeat, ſi mulier cõcipere ualeat. Cap. 4. 113.F
De uteri ceruice: ac quo pacto animalia coitum appetentia dignoſcantur. Cap. 5. 114.F
De euentatione, conuulſione, oris uteri tuberculo, ac eius clauſione, uteri affectibus conceptum in eo impedientibus. Caput. 6. 114.M
De diſſimilitudine inter uirum, & mulierem, non fœtificandi cauſa. De robore item, ac imbecillitate in ſeminis emiſſione. Cap. 7. 115.B
Fœminam omnem ad ſeminis fœcunditem conferre. Cap. 8. 115.I
De Mola, quæ i utero generatur, eius cauſis, ac dignotione. Cap. 9. 116.B

Capita primi libri de Partibus Animalium.

DVos eſſe contemplandi, & docendi præcipue habitus. De cauſis rerũ naturalium. Et quæ neceſſitas in eis reperiatur. de quibus multa aduerſus Antiquos. Cap. 1. 117.B
Contra eos, qui genus ſingulare in duas diuidunt differentias. Ca. 2. 121.K
Contra eos, qui differentias per priuationes diuidũt. Et quomodo fieri diuiſio debeat. Cap. 3. 122.A
De genere, & ſpecie. Ca. 4. 123.D
De ſubſtantijs naturalibus, partim mortalibus, partim immortalibus: et de quibus tractandum ſit. Cap. 5. 125.H

Capita Secundi libri de Partibus Animalium.

TRiplicem eſſe rerum omnium cõpoſitionem: deq; ſenſus tactus inſtrumento: nec non de animalis principio. Ca. 1. 127.D
Partium ſimilarium alias molles & humidas, alias ſiccas & ſolidas eſſe: deq; ordinis ſimilarium diſcrepantia: deque calidi & frigidi acceptionibus eorũ exceſſu.

ceſſu. Cap. 2. 130.F
De ſicco, & humido diſputatio. Et de ſanguine quamplura. Cap. 3. 132.H
De fibris, et quæ animalia ijs careãt: deq; metus cã, & ſanici natura. c. 4. 133.G
De ſeuo, & adipe, eorumq; differentia & quæ animalia ſeuum, quæ item adipem habeant. Cap. 5. 134.L
Quid medulla, quibusq; animalibus data ſit, quibusq; minime. Cap. 6. 135.M
De cerebro, et eius natura, deq; capitis fluxionibus, & ſomni cã. Cap. 7. 136.L
De carne, ſeu ijs, quæ vice carnis habeantur. Cap. 8. 139.H
De venis, oſſibus, & cartilagine. Caput. 9. 140.C
De duabus partibus in quibusq; animantibus neceſſarijs, quæ viuunt, quæ cibũ capiant, & quæ excrementa emittant: deq; ſenſuum vi, & eorum loco in corpore. Cap. 10. 142.D
De ſitu auricularum in quadrupedibus. Cap. 11. 143.F
De meatibus auditorijs auium. Caput 12. 143.G
Genus hominum, auiũ, & quadrupedum conteſtos oculos habere, quoue modo ipſorum quodq; cõmineat. C. 13. 144.D
Quæ ãialia cilium habeãt, quæue eodẽ careant: deq; cauda, & iubis quorundã ãialium, & hoĩs capillo. Cap. 14. 144.M
Quas ob cauſas ſupercilia, & cilia in animalibus natura cõſtituit. c. 15. 145.E
Qũo in hoĩbus, cæterisq; animãtibus nares, et labra ſint collocata: deq; labrorũ, & narium officio. Cap. 16. 146.G
De lingua, eiusq; ſitu, & varietate ĩ quibus animalibus. Cap. 17. 148.C

Capita Tertij libri de Partibus Animalium.

DE ordine, & conſtitutione dentiũ, oris, et fac ei: eorũdemq; in oĩbus animantibus diuerſitate. C. 1. 150.A
De cornuum conſtitutione, & quæ animalia habeant cornua, quæ item ijs careant. Cap. 2. 152.D
De collo, gula, & arteria, et earum officio in corpore animantiũ. Ca. 3. 154.G
De cordis eſſentia, & principatu, quamq; ob cauſam animalibus iniunctum ſit. Cap. 4. 155.K
De venis, & earum loco in corporibus eorum animantium, quæ ſanguine præditа ſunt. Cap. 5. 163.C
De pulmone, & eius forma: quibus item inſeritur, quibus non. Cap. 6. 165.E
De viſcerum forma, et eorum loco in corpore animantium, & officio: præcipue vero de iecinore, & liene. Ca. 7. 166.L
Quibus animalibus data ſit veſica: deq; eius officio, & ſitu in corpore animantium. Cap. 8. 169.A
De renibus, & eorum officio, quibuſquæ animalibus dati ſint. Cap. 9. 169.E
De ſepto tranſuerſo, ſiue præcordijs, & eius officio. Cap. 10. 171.A
De mẽbranis, & earũ offic. C. 11. 172.E
Non omnia viſcera omnibus animalibus ineſſe. Cap. 12. 172.G
Differentia viſcerum à carne. Cap. 13. 172.K
De inteſtino, & ventre, eorumq; officio, et locis concoctionis. Cap. 14. 173.A
Quæ coagulum habeant, quæ non, & de eius loco. Cap. 15. 175.H

Capita Quarti libri de Partibus Animalium.

VIſcera, & ventrem, cæteraq; ſuperius expoſita in quadrupedibus ouiparis, & ijs, quæ pedibus carent, eodem modo haberi, at in nonnullis alijs differre. Cap. 1. 175.L
Quam ob cauſam animalia alia fel habeant, alia non. Cap. 2. 176.F
De omento, & eius ortu, & officio. Caput. 3. 178.A

De lacſibus, & eorum ortu, & quam ob cauſam animalibus ſanguine p̃ditis data ſint. Cap. 4. 178. F
Mollia, cruſtacea, teſtata, & inſectorum genus omnibus ſupradictis mẽbris carere: deq; ijs, quæ vice eorum fungantur. Cap. 5. 178. M
De partibus exterioribus generis inſecti, earumq; inter ſe diſſidẽtia. c. 6. 184. E
De partibus teſtatorum exterioribus. Caput. 7. 186. A
De exterioribus partibus cruſta intectorum. Cap. 8. 186. F
De partibus exterioribus molliũ animaliũ, & ſanguine carentiũ. C. 9. 187. E
De exterioribus animantium viuiparorum ſanguineq; præditorũ partibus, & eorum cum homine in ijs differentia. Cap. 10. 189. B
De partibus animalium ouiparorum, tũ quadrupedum, tum expedum: & quam ob cauſam ſic à natura dizeſtæ ſint. Caput. 11. 196. L
De partibus auium exterioribus, & earũ differentijs, quaſq; ob cauſas ſic à natura poſita ſint. Cap. 12. 198. C
De partibus exterioribus piſciũ, & cauſis, quare ſic à natura inſtitutæ ſint. Caput. 13. 201. B
De ſtruthione Africo, & eius natura, & forma. Cap. 14. 202. I

Capita libri de Inceſſu Animalium.

PRoponuntur quæſtiones de animaliũ inceſſu. Cap. 1. 204. B
Suppoſitiones quædam præmittuntur. Cap. 2. 204. G
Varij animalium motus, quo fiant declarantur. Cap. 3. 204. I
Dimenſiones, quibus animalia diſterminari poſſunt, ſex eẽ numero: quo pacto q; in ipſis reperiantur. Quodq; motus in vnoquoq; à dextris ĩcipiat. c. 4. 205. A
Quo pacto aialia ſanguine prædita quatuor, non pluribus mouẽtur notis: curq; ſerpẽtes pedibus careant. Ca. 5. 206. B
Animal pedeſtre neceſſario pares habere pedes. Cap. 6. 207. E
Motum omnem localem in animalibus, quieſcentibus quibuſdam fieri partibus. Cap. 7. 207. K
Quo pacto verum ſit aues quatuor moueri notis: multaq; alia de ipſarum volatus differentijs. Cap. 8. 208. G
Animalia erecta incedentia neceſſario bipeda eſſe: ſupernasq; corporis partes leuiores, inferius vero grauiores habere. Cap. 9. 209. C
Enarratorum de inceſſuum modis epilogus. Aliarumq; cauſarum, cur ita factum ſit, & in homine, & in quadrupedibus aſſignatio. Cap. 10. 209. H
Cùm quatuor inflexionũ ſint modi, quibus nam quadrupes, quibusue homines moueantur: commutatiq; inflexus in hominum iuncturis declaratio. Cap. 11. 210 D
Quadrupeda, multipedaq; poſteriora ad priora per diametrum mouendo incedere, nec alio pacto congrue inceſſum fieri ab ipſis animalibus. Cap. 12. 210. K
Aues, vt quadrupedes crura inflectere. Caput. 13. 211. H
De alarum, pinnarum, ac membranarũ in ipſis habentibus exortu. Caput. 14. 211. B
De crurum quadrupedum quorundam obliquo ſitu, ac inflexu. Caput. 15. 211. G.
De multipedum inceſſu vario. Cap. 16. 211. I
De piſcium paſſerinæ figuræ, auiumq; planipedum motibus. Cap. 17. 212. C
De oſtreaceorum motu dubitatio, ac ſolutio. Cap. 8. 212. G.

INDEX SVMMARVM ac capitum librorum trium de Anima.

Summæ ac Capita Primi libri de Anima.

Vmma Prima. Proponitur nobilitas, ac difficultas ſcientiæ ipſius animæ. fo. 1.

Quas ob res Animæ cognitio & nobilis ſit, & difficilis. Cap. 1. 1.

Differenter definire Naturalem, ac dialecticum. Cap. 2. 8.

Summa Secunda. De antiquorum opinionibus circa Animæ eſſentiam. 9.

Summa Tertia. Confutantur Antiquorũ opiniones de Animæ eſſentia. Adducunturq; nonnullæ circa ipſius vnitatem difficultates. 18.

Diluuntur opiniones Animam moueri differentes. Cap. 1. 18.

Confutatur opinio, Animam harmoniam eſſe aſſerens. Cap. 2. 29.

Examinatur dubitationes nonnullæ Animam moueri perſuadentes. Cap. 3. 32.

Animam non eſſe numerum ſe ipſum mouentem. Cap. 4. 34.

Animam ex ſubtiliſſimo corpore non componi. Cap. 5. 37.

Animam non eſſe ex elemẽtis compoſitam Cap. 6. 38.

Nõnullæ proponũtur difficultates de ipſius Aíæ vnitate, ac partibilitate. Cap. 7. 45.

Summę ac Capita Secundi libri de Anima.

Summa Prima. Inueſtigat, ac tradit Animæ definitionem. 48

Traditur Animæ definitio, declarans tantummodo quod eſt. Cap. 1. 48

Traditur Animæ definitio propria, ſ. per ipſius rei cauſam. Cap. 2. 55.

Summa Secunda. De Animæ potẽtijs earũ ordine, ac quo pacto definiri debeãt. 62.

Summa Tertia. De potentia animæ vegetatiua. 66.

Explicantur Animæ vegetatiuæ opera: redarguiturq; Empedocles de alimenti cauſa. Cap. 1. 66.

De virtutis vegetatiuæ obiecto, Alimento ſcilicet Cap. 2. 72.

Summa Quarta. De potentia animæ ſenſitiua. 76.

Senſum paſſionem eſſe, eumq; aliquando potẽtia, aliquando uero actu eſſe: patiantũ à ſimili, tũ uero à diſſimili. C. 1. 76.

Senſibilia alia per ſe eſſe, alia uero per accidens: per ſe autem, alia propria, alia communia. Cap. 2. 82.

De uiſu, uiſibilibus, ac medio, perſpicuo, ac lumine. Cap. 3. 83.

De auditu, ſono, ac medijs. De ipſa Echo: ac etiam de Voce. Cap. 4. 90.

De olfactu, olfactibili, ac medijs. Ca. 5. 98.

De guſtu, & guſtabili. Cap. 6. 102.

De tactu, tagibilibus, ac medio. C. 7. 106

Senſus recipere ſenſibilia ſine materia. Cur ſenſibilium exuperantiæ corrumpãt ipſa ſenſoria. Item quo pacto nõ ſentientia a ſenſibilibus patiuntur. Ca. 8. 114.

Summa Quinta. Nõ dari ſextum ſenſum. Curq; non vnũ, ſed plures habeamus ſenſus, redditur cauſa. 116.

Summa Sexta. Quæſtio an eodẽ, quo sẽtimus ſenſu, etiam ſentire nos percipiamus: ſenſusq;, quem communem appellamus, explanatio. 121.

Summa Septima. Ponitur differentia inter intelligere, ſapere, ac ipſum ſentire inueſtigaturq; ipſi⁹ imaginatiõis eẽntia. 128

Non eſſe idem intelligere, ac ſapere cum ipſo ſentire. Cap. 1. ibidem.

Probatur imaginationem non eſſe ſenſum, nec ſciam, nec intellectũ nec opinionem: traditurq; eius definitio. Cap. 2. 131.

Index in

Summæ ac Capita Libri Tertij de Anima.

Summa Prima. De potentia Animæ intellectiua. fo. 136

De intellectus possibilis essentia. Ipsius impassibilitatem non esse similẽ ei, quæ sensus. Et quando intellectus hic in actu esse dicatur. Cap. 1. 136.

Quo pacto intellectus potestatis materialia, ac eorum formas, similiter et ea, quæ sunt in abstractione intelligat, Quo etiã pacto intelligat, si est impassibilis. Quo modo seipsum intelligit. Et cur non semper intelligat. Cap. 2. 155.

De intellectu Agente. Cap. 3. 160.

De intelligibilibus, ipsius intellectus obiectis: quibusq; ipsius intellectus operationibus intelliguntur. Cap. 4. 165.

In multis intellectum sensumq; conuenire. De intellectu practico, ac ipsius à speculatiuo differẽtia. Quo ẽt pacto ea, q̃ abstractione dicũtur, intelligãtur. Cap. 5. 169

Animam quodammodo esse omnia, & rerum formas: ipsamq; nõ sine phantasmatibus intelligere. Cap. 6. 187

Summa Secunda. De potentia Animæ motiua. 189.

Redarguitur quædã animæ diuisio: ac dubitatur quid id esse possit, quod motu locali animal mouet. Cap. 1. 189.

Quòd intellectus, ac voluntas causa sint localis motus in animalibus. Item quo pacto fiat iste motus. Cap. 2. 192.

Quid sit mouens in imperfectis animalibus: & quomodo eis insit. Cap. 3. 197.

Summa Tertia. Quæ animæ potentiæ quibus animatis necessario insint. 199

Nutritiuam animam omne viuens necessario habere: sensum uero tactus ipsum animal: atq; etiam gustum, cùm sit tactus quidam. Cap. 1. 199.

Animalis corpus simplex esse minime posse: cum sensus tactus sit ei necessarius, alij uero sint ad bene esse. Cap. 2 202.

INDEX CAPITVM, quæ in lib. Parua Naturalia continentur.

Capita libri de Sensu, & Sensilibus.

QVæ partes animæ cões dicantur, de quibus naturalis habet considerare. Quoq; modo singuli sensus animalibus insint. Cap. 1. fo. 4. B

De sensorijs ex qua constent materia opiniones, tum aliorum, tum vero propria: & in qua etiam corporis parte ipsa sint constituta. Cap. 2. 4. K

De coloris essentia, colorum generatione, atq; mistione. Cap. 3. 5. M

De saporis essentia, saporum generatione, mistione, ac speciebus. Antiquorumq; increpatio de sensibilibus. Cap. 4. 7. D

De odoris essentia, ac eius speciebus, & à quibus, & quomodo percipiatur. Quãq; animalia odore minime nutriantur, contra nonnullos Pythagoricos. Cap. 5. 8. G

Difficultatis solutio, an qualitates sensibiles in infinitum diuidantur. Et quare sensibilium finitæ sunt species. Ca. 6. 10. E

Vtrum sensibilia omnia prius mediũ, quã sensus afficiant, an aliqua simul: & quo eadem res à pluribus sentiri possit. Caput. 7. 10. L

Difficultatis examinatio, an cõtingat duo simul sentire in eodem, & indiuisibili tẽpore, & quo. Et quòd omne sensibile magnitudo est, & nõ indiuisibile. c. 8. 11. P

Capita libri de Memoria & Reminiscentia.

QVarum rerum sit memoria, et cuius animæ partis. Cap. 1. 17. H

Dubitationis solutio, quomodo rei absentis fiat memoria. Qui immemores esse dicantur, ac ipsius memoriæ definitio. Cap. 2. 18. E

Quid

Quid ſit ipſum reminiſci, nec eſſe memorari, aut de nouo addiſcere. Quomodoq; et in quibus fiat rebus. Ca. 3. 19.A
Differre & alia de cauſa ipſum memorari ab ipſo reminiſci. Reminiſcentiamque paſſionem eē corpoream. Item qui magis, minusue memoria valeant. Ca. 4. 20. C

Capita libri de Somno, & Vigilia.

QVæ ſint de Somno, & Vigilia conſyderanda. Quibus animantibus inſint: cuius partis animæ ſint paſſiones: quidq; ſit aliqua ex parte ſomnus: Cap. 1. 23.H
Cuius ſenſus paſſio ſit ſōnus ipſe. c. 2. 24.I
Propter quid ineſt animalibus ſomnus, & in qua parte fiat corporis, pariter & vigilia. Cap. 3. 25.C
Quibus factis, & vnde nam eueniant ſomnus, ac vigilia in ipſis animalibus. Completaq; ipſius ſomni traditur definitio. Cap 4. 25.K
Dubitationis ſolutio, quo pacto ſomnus in frigidatio ſit, cum cauſæ multæ eū producentes ſint calidæ. Cap. 5. 26.I
De expergiſcentia. Cap. 6. 27.B

Capita libri de Somnijs.

SOmnium non eſſe ſentientis ſimpliciter, nec opinantis, nec intelligētis, ſed ſentientis vt imaginantis. Cap. 1. 27.D
Paſſionē, quæ ſit à ſenſibilibus in ipſis ſenſorijs, etiā eis abſentibus aliquo mō immanere. Sēſoria etiā ipſa agere quippiā. Et in ſentiendo ſæpe deceptiones contingere. Cap. 2. 28.A
Motus, qui fiunt à ſenſibilibus, non tantūmodo in vigilia, ſed ēt in ſomno apparere: multarumq; rerum, quæ circa ſomniū accidūt, redditur cauſa. Ca. 3. 29.B

Capita libri de Diuinatione per ſomnum.

SOmniorum Diuinationis cauſam dubiam eſſe. Somnia vero alias cauſas, alia ſigna, alia eſſe accidentia. c. 1. 30.B
Somnia non à Deo, ſed aliunde mitti. Cur aliqua eueniant ſomnia, aliqua vero minime. Cur etiam aliqui ſint rectē ſomniantes, & qui. Et qui veri ſint ſomniorum interpretes. Cap. 2. 31.B

Capita libri de Animalium Motu.

DE animalium Motus cauſa agendū eſſe: Itē quòd omne mouens alicui innixum moueat. Cap. 1. 38.B
Dubitatio, cui nam cælo motor innitatur, cū ipſum moueat. De Atlante dicta fabuloſa eſſe. Dubiū etiam, ſi daretur potētia mouens terræ quiete maior, cælum quo pacto nō diſſolueretur. Cap. 2. 38.M
Quæ ſint ea, in quorum motu motorē alicui rei inniti neceſſe ſit, quæ vero non, & animata, & inanimata. Et in alijs ēt motibus à locali quid dicendū. Ca. 3. 39.I
Quo pacto aīal per intrinſeca principia, et principales cauſas moueatur. C. 4. 40.I
De cauſis motus in animali inſtrumentarijs. Cap. 5. 41.I
Quo pacto fiat motus in animali: et quod ſit præcipuum membrum, per quod motus agatur. Cap. 6. 41.K
Comparatio animalis ī ſui ipſius motibus ad ciuitatem rectē legibus inſtitutam. Caput. 7. 42.I
De motibus quarundam partium in ipſo animali, tum inuoluntarijs, tum non voluntarijs. Cap. 8. 42.L

Capita Primi libri de Generatione Animalium.

VNiuerſalis generationis partitio. Caput. 1. fo. 43.H
Principium generationis eſſe marē, & fœminam. Cap. 2. 45.D
Genitalia membra non eadem omnibus eē animalibus. Cap. 3. 45.L

Quam

Quam ob cauſam natura teſticulos animalibus indidit. quæ itidem animalia citius, & quæ tardius coeant, & quòd taurus, cum ſtatim à caſtratione inüſſet, impleuerit. Cap. 4. 46. D
Quæ animalia membrum ad coitum accõmodatum obtineant, & quæ non. Caput. 5. 46. I
Quam ob cauſam nonnulla animalia mẽbro genitali careant. Cap. 6. 46. M
Quomodo ſerpentes coeant. Cap. 7. 47. D
De ſitu uterorum, aut uuluarum in quibusq; animantibus. Cap. 8. 48. E
De generatione uiuiparorũ, & eius inter eos differentia. Cap. 9. 48. I
De generatione cartilagineorum, & uiperæ. Cap. 10. 48. K
De generatione mollium animantium. Caput. 11. 48. L
Quã ob cauſam uteros intus animalia habeant, teſtes uero alia intus, alia extra. Cap. 12. 49. G
Meatus excrementi ſicci, & humidi in omnibus animalibus eẽ diuerſos. c. 13. 49. L
Cruſtacea, mollia, teſtacea, & inſecta animalia, tum inter ſe, tum cum ſanguineis ĩ generatione differre. Cap. 14. 50. F
De coitu & generatione mollium animalium. Cap. 15. 50. H
De coitu & generatione inſectorum. Caput. 16. 51. A
Quæ animalia ſemen emittant, quæ non: & quorũdam opinio, qui ſemen ex unaquaque corporis parte prouenire affirmant. Cap. 17. 51. F
Improbatio in eos, qui dicunt ſemen ex omnibus corporis partibus prouenire, ſemẽq; eſſe excrementum. Cap. 18. 52. D
Menſtrua eſſe excrementa, omniaq; ſanguinea ea ipſa emittere. Cap. 19. 58. D
Contra eos, qui credunt fœminas, ut mares ſemen genitale emittere, argumento, quòd pariſerè uoluptate afficiantur. Caput. 20. 59. E

Capita Secundi libri de Generatione Animalium.

Quid ſit cauſa ut principium generationis cuiusq; mouens primum, & procreans. Cap. 1. 67. B
De ſeminis natura, & quid ſit, & ob quã cauſam non congelaſcit. Cap. 2. 72. L
Utrum in his animalibus, quæ ſemen in fœminam mittunt, inſit aliqua conſtituendi conceptus pars. Cap. 3. 74. B
Quæ nam ſint generationis cauſæ, et quẽadmodum partes quæq; conſtituantur in animalibus. Cap. 4. 77. D
Quomodo fœtus in utero animantium augeantur. De coitu diuerſorum animaliũ. De cauſis ſterilitatis: & de fœcunditate utriusq; ſexus. Cap. 5. 87. I
Contra Empedoclis & Democriti ſententiam, qui non recte ſenſerunt, quam ob cauſam muli ſint ſteriles: aliæ autẽ & communes & propriæ redduntur cauſæ. Cap. 6. 88. K

Capita Tertij libri de Generatione Animalium.

De generatione animantium ſanguineorum, & ouiparorum: deq; ouis ſubuentaneis, & ceterorum ouorum natura, & quam ob cauſam alia unicolora ſunt, alia bicolora. Cap. 1. 91. M
De ortu eorum, quæ perfectis ouis foras generantur, tum auium, tum quadrupedũ, ouum cruſta inclusum parientium. Caput. 2. 95. F
De ijs animantibus, quæ perfectum ouum intra ſe pariunt, foras autem animal
Quanq; ob cãm piſciũ ouа mollia, ſint contra quàm anium. Cap. 3. 97. L
Quam ob cãm piſcium ouа foras ſuſcipiũt incrementum. Cap. 4. 98. F
De ortu cartilagineorum piſciũ. eosq;, qui piſces omnes eſſe fœminas putant non recte ſentire. Cap. 5. 98. K

Contra

Contra eos, qui coruos, & ibin ore coire, muſtelam ore parere, hyenam duplex genitale habere, trochum vero ſe ipſum inire opinati ſint. Cap. 6. 99.I
Quare cartilaginei piſces mares ſemẽ ſpargere non viſuntur, nec fœminæ ſuos conceptus. Cap. 7. 100.B
De partu mollium animantium, & ortu locuſtarum. Cap. 8. 100.H
De triplici ſelectorũ generatione. c. 9. 102.D
De gener. & ortu apum. C. 10. 103.B
De generatione, & ortu teſtatorum animantium, quoq; nonnulla plantarum generationi contigua ſint, deq; teſtatorum incremento. Cap. 11. 104.I

Capita Quarti libri de Generatione Animalium.

ANaxagoram. Democritum, Empedoclem, & nonnullos alios non recte de maris & fœminæ generatione ſenſiſſe: alias autem huius rei aſſignandas eſſe cauſas. Cap. 1. 110.B
Indicia, quibus maris à fœminæ generatione generatio diſcernatur. Cap. 2. 112.G
Cãæ, ob quas nati vel parentibus, vel alijs ſint aut ſimiles, aut diſſimiles. c 3. 115.L
Quas ob cauſas monſtruoſa animalia generẽtur: & quare alijs vnifer, alijs pauciſer, alijs multiplex ſit partus. c. 4. 118.K
Quamobrem animalium alia ſuperfœtẽt, alia non: et quæ ſuperfœtant interdũ fœtus enutriant, interdum non: & alia libi dinoſa in eo genere ſint, alia non. Caput. 5. 123.G
Quare viuiparorum alia perfectũ, alia imperfectũ animal pariunt. Cap. 6. 124.B
Quam ob cãm mola in vteris mulierũ generetur, et quare potius in mulieribus, quã in cæteris animalibus. C. 7. 125.A
Quæ animalia lac habeant, & quã ob cauſam à natura datum ſit. Cap. 8. 126.L
Quam ob cauſam partus animalibus in caput verſis fiat. Cap. 9. 128.E
De tempore ferendi vteri, & quare non omne animal poſſit eſſe diuturnius. Caput. 10. 128.F

Capita Quinti libri de Generatione Animalium.

DE affectionibus, quibus animalium partes inter ſe differunt, agendum eſſe. De ſomno, & Vigilia in prima generatione. Item de diſcrimine oculorum in animantibus. Cap. 1. 129.L
De auditu, & olfactu, eorumq; ratione. Cap. 2. 133.L
De pilorum in animantibus varietatibus, & quæ vice pilorum ſint. Ca. 3. 134.E
Quam ob cauſam homines caneſcant. Caput. 4. 138.B
Quam ob cauſam nonnulla animalia pilis aut ijs, quæ pilorum vice fungantur, immutentur Cap. 5. 138.I
De coloribus animantium. Ca. 6. 139.B
De voce animantium, & eius mutatione. Cap. 7. 140.L
Quare dentes à natura conſtituti ſint, & tum partim decidant, denuoq; naſcantur, partim autem non. Cap. 8. 142.M

Capita Libri de Longitudine & Breuitate vitæ.

DE quo agendum ſit. Item animaliũ, alia longæ, alia breuis eſſe vitæ. Cap. 1. 144.H
Quæ rerum facile, difficulterue ſint corruptibiles. Dubitationisq; ſolutio, quo pacto ignis corrumpitur, cum ibi contrarium adeſſe non videatur. Cap 2. 145.A
Non ex multis, quæ videri poſſent, aſſumendas eſſe cauſas longitudinis, & breuitatis vitæ, ſed ex alijs, quas veras eſſe cauſas conſtat: quæq; exactiſſime declarantur, in animalibus. ſ. Cap. 3. 145.I
Quæ ſint cauſæ longitudinis, & breuitatis vitæ in ipſis plantis. Cap. 4. 146.G

Capita

Index in Volumen de Animal.

Capita libri de Iuuentute,& Senectute, Vita & Morte,& Reſpiratione.

Viuentium omnium vnam, eandemq; numero eſſe partem, qua viuũt, ipſo vero eſſe plures, & diuerſas: eamq; in medio eſſe. Cap. 1. fo. 149.B

Cor in animalibus primo fieri, principiũq; eſſe ſenſitiuæ, nutritiuæ, augmentatiuæq; virtutis, ac in eo ipſorum vitam conſeruari. Cap. 2. 150.C

Ignem a duabus corrumpi cauſis, naturalemq; etiam calorem: & ideo calorem refrigeratione quadam conſeruari. Ca. 3. 150.L

Veterum de reſpiratione opiniones examinandas eſſe. Reſpirationis autem varietatem pulmonis inſequi differentias. Caput. 4. 151.G

In quadam re damnato Democrito, Anaxagoræ ac Diogenis de piſcium reſpiratione confutãtur opiniones. C. 5. 151.K

Democriti de reſpiratione opinio, ac ipſius impugnatio. Cap. 6. 152.G

Platonis de reſpiratione decretum, et ipſius improbatio. Cap. 7. 153.A

Reſpirationem non alimenti cauſa fieri cõtra nonnullos. Cap. 8. 153.E

Empedoclis de reſpiratione ſententia, et ipſius redargutio. Cap. 9. 153.G

Cunctis animalibus refrigerationem neceſſariam eſſe ad eorum ſalutem. Caput 10. 154.D

Quo in loco, & per quas vias refrigeratio in diuerſorum generum animalibus fiat. Cap. 11. 154.H

Quo pacto aquatilia quædam animalia pulmonem habentia refrigerentur, & cibum capiant. Cap. 12. 155.L

Quo pacto fiat refrigeratio in animalibus & reſpirantibus, & non reſpirantibus. Increpatio Empedoclis de cauſa diuerſarum habitationum ipſorum animalium. De ſitu cordis in ipſis animalibus. Caput. 13. 156.D

De cauſis vitæ ac mortis, earumq; definitiones iuuentutis item, ſenectutis, atq; vigoris. Cap. 14. 157.H

De ſaltu, pulſu, ac reſpiratione, cordi accidentibus. Cap. 15. 158.F

Initium libri de Sanitate, & Morbo. 159.D

FINIS.

ARISTOTELIS STAGIRITAE

DE HISTORIA ANIMALIVM LIBER PRIMVS.

Theodoro Gaza interprete.

In quibus animalia inter se differant, quibusue conueniant, eorundemque naturæ diuersitas. Cap. 1.

E

ANimalium partes, aut incõpositæ sunt, quæ sĩ similes sibi partes diuidũtur, vt caro in carnes, & ob eam rem similares appellentur: aut compositę: quæ aptæ secari in partes dissimiles sint, non in similes: vt manus non in manus secatur, aut facies in facies: quapropter eas dissimilares nominemus. Quo ĩ genere partiũ sunt quæ nõ modo partes, verũ etiã mẽbra appellẽtur: videlicet quæ, cum ipsæ totius integritate describantur, habẽt tamẽ intra se partes diuersas, suiq; generis opificia, vt caput, vt pes, vt manꝰ, vt totũ brachiũ, aut pectus: quippe quę & ipsa partes sint totæ, & ex partibus cõstent diuersis. Quæcq; aũt pars dissimilaris ex similaribus cõstat, vt manus ex carne, ossibus, neruis. Habent vero aĩalia partes, aut easdem sibi oẽs, aut diuersas. Partes easdem vel specie intelligi volo, vt hominis nasus, aut oculus specie cum naso, aut oculo hominis alterius conuenit, & caro cum carne, & os cum osse. Quod idem de equo, & cæteris, quæ specie inter se cõsentire statuimus, ĩtelligi debet. vt. n. totũ se hẽt ad totũ, sic ptes singulæ sese ad singulas habeãt necesse est. Vel gñe, quanq; excessu, defectuve inter se differãt. De ĩjs loquor, quorum idem est genus: ver. gra. auis, aut piscis: id. n. vtrunq; dr̃js consumitur generis. Et species cõplures tũ piscium, tũ ẽt auium habentur. Differũt vero inter se partes pene plurimæ eorum cõtraria affectuũ qualitate, vt coloris, aut figuræ, eo q; aliæ magis, aliæ minus affectæ ĩjs ipsis qualitatibꝰ sint. Multitudine ẽt, & paucitate, & magnitudine, paruitateq;,

Similares ptes, ac dissimilares.

Partiũ similarium etiã.

C

F

G & oſno exceſſu, defectuq; diſſerepãt, cum alĩs cruſta, alĩs teſta pro tegmĩe habeatur: & alĩs roſtrum porrectius ſit, vt gruibus: alĩs breue. penna item alĩs vberius, alĩs parcius data eſt. Sed ꝓ ĩ in ĩs quoq; ratio partiũ nõnnullarum diuerſa eſt, cũ alia calcari, aut aliquo armẽtur aculeo, alia nihil eiuſmodi habeant: & alĩs apex in capite ſit, alĩs deſit. Sed. n. quod ꝓpe dixerĩ, partes plurimæ, & ex quibus tota moles cõpacta ẽ. aut eædẽ ſunt,

H aut rõne contrariorũ, & per exceſſum, defectũq; differunt. pluris. n. minorisq; rõnẽ referri ad exceſſum, defectũq; putauerim oportere. Nõ deſunt quib⁹ partes nec ſpẽs ſint eædem, neq; exceſſu, defectuve, ſed ꝓportione cõueniãt: qũo os cũ ſpina, & vnguem cũ ſolida vngula, & manũ cũ forcipato pedis, & pennã cũ ſquama conuenire aĩaduertimus. quod. n. pẽna in auiũ gñe eſt, idem ſquama in piſcibus habetur. Partes, quas ſingula aĩa-

I lia habent, hunc in modũ diuerſas, eaſdemve intelligimus. atq; ẽt ſitu cõtẽplamur. ſunt. n. complura, q̃ eaſdẽ habeãt partes, ſed nõ ſitu eodẽ: verbi cã mammas alia in pectore habent, alia ĩ fœminibus. Partes aũt ſimilares, aut molles ac humidę ſunt, aut ſiccę & ſolidę. Molles inquã, vel oſno, vel quãdiu in ſede maneãt naturali: vt ſãguis, ſanies, adeps, ſæuum, medulla, ſemẽ genitale, fel, lac, vbi haberi id põt, caro,

Partium ſimilarũ diſcrimẽ.

& q̃ ĩs ꝓportione reſpõdeãt. itẽ K excremẽta oĩa, mõ tñ diuerſo vt pituita, & ſedimẽta alui, atq; veſicæ. Siccas, ac ſolidas intelligi volo, neruũ, cutẽ, venã, pilũ, os, cartilaginẽ, vnguẽ, cornu: æquiuoce. n. ad genus appellam⁹, cũ cornu tũ figura, tũ toto dicim⁹. itẽ, q̃ ĩs ꝓportione rñdent. Aĩa-

Aĩalium dĩæ vnde ſumi debeãt.

liũ vero dĩas: aut per vitas, aut per actiones, aut per mores, aut per partes conſtitui dignũ eſt. Quibus de rebus primũ formula quadã agẽdũ, deinde gñatim diſcuſſiõe diligẽtiore diſſerẽdũ L cẽſemus. Profecto dĩæ, quæ in morũ, victuũ, actionumq; rõne verſant. colligi debẽt, eo q; alia ſint aquatilia, alia terreſtria. Et

Aquatiliũ dĩæ

aquatiliũ ordo duplex: alia. n. in fluuido degũt, victũq; petũt ex humore: quẽ ẽt humorẽ per vices recipiũt, & reddũt, nec viuere poſſunt, niſi verſentur in humore: quod plurimæ piſciũ parti euenire apertũ ẽ. Alia degunt quidẽ in fluuido, victũq; inde emoliũtur: ſed aerẽ, nõ humorẽ recipiunt, & foris parere ſolent. M Cõplura huius gñis ſunt partĩ greſſilia, vt lutris, latax, crocodilus: partim volucres, vt mergi, vt vrinatrices. quinetiã q̃ nullis pedibus innitantur, vt natrix. Nõnulla, cũ victum in humore exerceãt, nec foris viuere q̃ant, nihil vel aeris, vel humoris recipiũt, vt vrticæ, vt oſtrea. Aquatilis aũt gñis alia marina, alia fluuialia, alia lacuſtria, alia paluſtria, vt rana, vt cordula. Terre-

Terreſtrium dĩæ.

ſtrium

A ſtriũ vero aĩantiũ alia accipiũt, reddũtq; aerẽ (q̃ res Spiratio nominatur) vt hõ, & q̃cunq; terreſtria habẽt pulmonẽ. Alia, q̃uis aerẽ nõ recipiãt, tñ ſedẽ in terra ꝓpetuo tenẽt, & victũ indidẽ capiunt, vt veſpę, apes, & reliqua inſecta. quo noſce ea appello, quorũ corp⁹ inciſuris p̃cingitur, aut parte tm̃ ſupina, aut ẽt ꝓna. Sed cũ terreſtriũ plura, vt dictũ eſt, cibũ ab aquis petãt, nullũ gñis aquatilis eſt, qd̃ & aquã recipiat, & terrã cibi cã petat. Sũt porro, q̃ ꝓtimũ viuãt in hũore, deinde, forma ĩmutata, foris vitã ĩcipiãt agere, vt culices paluſtres: ex ñs. n. aſili, pueniũt. Adhæc alia ſede ſtabili degũt, alia mutabili, & vaga. Sedes ſtabilis ĩ humore tãtũmodo eſt. Terreſtriũ nulla ſtatu ĩmutabili viuunt. At aquatiliũ plura ſaxis affixa vitã oẽm traducũt: vt cõchæ gña eõ plura. Quinetiã ſpõgia ſenſum habere aliquẽ creditur argumẽto, q̃ multo difficilius abſtrahũtur, niſi clãculum agatur, vt reſerũt auulſores. Sũt itẽ q̃ & adhærere ſoleãt, & quoties libuit abſolui: vt gen⁹ quoddã eius, quã vrticã vocamus: q̃ppe cũ nõnullæ ex ñs noctu abſolute paſcantur. Nõ deſunt cõplura, q̃, cum ſint abſoluta, mouere tm̃ ſe nequeant, vt oſtreæ: & q̃ tota ſimplici, mitioriq; teſta opta, vertibula appellant, & calli, aut tubera. Vis itẽ alĩs nãdi tributa eſt, vt piſcib⁹, vt mollib⁹, vt cruſtatis, velut locuſtis, Quædã ambulare poſſunt, vt gen⁹ cãcrorũ: q̃ppe qd̃ quãq; ſuapte natura aquatile ẽ, tñ vim hẽt ambulãdi. Terreſtriũ vero alia volucres ſunt, vt aues, vt apes, q̃ modo inter ſe quodã alio differũt. alia pedeſtria. quorũ itẽ alia greſſilia, alia reptilia, alia tractilia ſunt. Aĩal, qd̃ volucre tm̃ ſit, vt piſcis natatile ſolũmodo eſt, nullũ nouim⁹, nã & quæ pẽnis cuteis volãt, ingredi poſſunt. vnde veſpertilioni etiam pedes ſunt, & vitul⁹ marinus pedes habet minutos. Sic nonnullę aues depedes ſunt, q̃ ob eam rem apedes, a paruitate pedum nuncupãtur: quod gen⁹ auiculæ pẽnis plurimum valet: ſicut cætera quoq; ꝓpe ſimilia, vt pennis præualere, ſic pedib⁹ degenerare videntur, vt hirũdo, & falcula, ſiue riparia: hæc. n. omnia & moribus, & volatu, & ſpecie proxima inter ſe conſpiciuntur. Apparet apis omnibus anni temporibus. Riparia q̃ſtate tm̃, cum imber inceſſit: tunc .n. & apparet, & capitur. deniq; rara hæc auicula ẽ. At vero quę greſſilia, eadem q; natatilia ſint, complura reperiuntur: necnon dĩas illas vitæ. actiones q; animantium continent. Sunt. n. alię gregales, aliæ ſolitariæ, tum volucres, tum nantes, tum etiã pedeſtres. Vitam aliæ ancipitẽ degunt, vt eædem modo ſocietate, modo ſolitudine gaudeant. Itẽ alię ciuiles, alię inciuiles, tum ex gregalibus, tum etiam ex ſolitarĩs ſunt, gregales in volucrũ genere,

Aſialium diuiſio vel ſumi ꝺ beãt.

Quę aſialia inſecta vocent.

Aſiantes Immobiles q̃

Aquatilĩ diuiſio

Dĩuiſio aliũ terreſtriũ aſiantium

Aues, apedes.

G nere, columbi, grues, olores. Nullum, cui vngues adunci, gregatile eſſe perpendimus. Complura etiam inter nantes piſciũ genera gregatim degere ſcim⁹, vt quos curſores vocant, & thũnos, & limoſas, & hamias. Hominis naturam ancipitem ſocietatis, ac ſolitudinis eſſe apertum eſt. Ciuiles appello animantes. quæ labori communicãt idem, quarum opus cõmuni efficitur opera, munusq; idem omni eſt: quod non omnibus gregalibus competit. Ciuilis generis eſt homo, apis, veſpa, formica, grus. Quarum aliæ ſub duce degunt, vt grues, vt apes: aliæ nulli ſubdite imperio ſunt, vt formicæ, & alia innumera pene genera. Sũt item tam ex gregalibus, quam ex ſolitarijs aliæ, quæ ſedem nũ quam mutent, aliæ, quę mutare ſtato tempore ſoleant. Et alię quæ carne veſcantur, aliæ quæ frugibus, alię omnia attingant. Non deſunt quę cibo ſui generis vtantur, vt apes, vt aranei. apes enim melle, & quibuſdam alijs dulcibus aluntur: aranei venatu muſcarum viuunt. Nonnulla piſcibus veſci natura voluit. Ad hæc aliæ aut vim habent venandi, aut ingenio recondendi cibi dotatæ ſunt. alię nec ad venãdũ aptæ, nec ad recondendum. Itẽ aliæ domicilia ſibi parant, vt talpa, mus, formica, muſca, apis. aliæ nullis ſe includere caſis patiuntur v tp, lures tam infecti generis. quam quadrupedis. Quin etiam locis diſcrimen aliud exiſtit: quippe cum alię cauernas ſubeant: vt lacerti, vt ſerpentes: aliæ per ſumma telluris degant, vt canis, vt equus. ac aliæ foramina ſibi excauent, aliæ nunquam eo munere fungantur. & aliæ noctu vagentur, vt noctua, veſpertilio: aliæ interdiu tantũ. Addo etiam alias eſſe cicures, alias feras. & alias perpetuo cicures, vt hominem, vt mulum: alias perpetuo feras, vt pãtherã, vt lupum: nonnullas etiam facile poſſe manſueſcere, vt elephãtos. Sed quin aliter partiendum eſt, Genera enim quæcunq; placida ſunt, hęc eadem fera quoq; poſſunt reperiri: vt ſues, equi, homines, oues, caprę, canes, boues. Item aliæ mutæ omnino ſunt, aliæ ſtrepitum tantum elidunt, aliæ vocem etiam formant. quarum aliæ loqui poſſunt, alię vocem ſolam nullis exprimẽdam literis reddunt. Atq; aliæ loquaces, aliæ taciturnę, aliæ oſcines, alię inoſcines. Omnium vocaliũ animantium cõmunis mos eſt, vt ſui initus tempore potiſſimũ canant, & blaterent. Aliæ præterea camporum incolæ ſunt, vt palũbes: aliæ mõtis, vt vpupæ: alię cũ hoĩbus degere ſolent, vt colũbi. Item alię copia libidinis gaudẽt, vt perdicũ gen⁹, & galli naceorũ. alię min⁹ venere valẽt, vt q̃ coruinã ſpẽm gerunt: quippe quæ raro ſoleãt coire. Marinarum ẽt animantium aliæ pelagicæ, aliæ litorales, aliæ ſaxatiles ſunt.

Ciuiles animates q̃

H

I

K

L

M

A sunt. Ad hęc, alĩs data vis est dimicandi, alĩs ingenium cauendi & euitandi. Viribus pollent, quæ iniuriam vel inferant alĩs, vel illatam sibi propulsent, seqs defendant. Cautæ & prouidæ sunt, quæ aliquid in seipsis præsidĩ habent contra inferendam iniuriã. Differunt præterea moribus. Nam aliæ mites, remissæ & minime peruicaces sunt, vt boues. aliæ animosæ, peruicaces, brutę omnino, vt sues sylue

Dfia morũ i aĩalibus.

B stres. aliæ ingenioſe ac timidæ, vt cerui, lepores, cuniculi. aliæ il liberales, perfidæ, insidiosæqs, vt serpentes. aliq liberales, fortes & nobiles, vt leones. aliæ generosæ, feroces, insidiosæ, vt lupi.

Qđ aĩal nobile qđ q; gñosũ.

Nobile enim id est, quod ex bono prodĩt genere: Generosum autem, quod non a sua natura degenerarit. & aliæ astutæ, malitioſę, callidæ, vt vulpes. aliæ animosæ & amatrices, & assentatrices, vt canes. aliq mites, &

C manſuetudini addictę, vt elephantes. aliæ verecundæ, & cautæ, vt anseres. aliæ inuidæ, & ornatus, ac politurę studioſæ, vt

Cogitãdi vis, & reminiſcentia ſoli hominis.

pauones. Homo vnus ex numero animalium omnium vim obtinet cogitandi. Et, cum memoriæ, atque disciplinę complures animantes esse participes possint. nulla tamen præter hominem potest reminisci. Sed de moribus, vitaque generis cuiusq; diligentius post.

Quæ corporis partes animalibus communes, quæ item propriæ sunt. Cap. 2. D

OMnium autẽ partes cõmunes animaliũ sunt, qua cibus recipitur, & in quam deuoratur. Quas quidem partes, & easdẽ esse, & diuersas, nihil prædictis rõnib⁹ prohibet. aut. n. ſpecie, aut exceſſu, aut ꝓportione, aut ſitu determinandum est. Ab ĩs aliæ communes plurimorum animaliũ partes habentur, & qua cibi excrementum emittitur. nõ. n. hęc oĩbus data est. Partem, qua cibus E recipitur, Os appellam⁹: in quã deuoratur, Ventriculũ. Reliqua pars multiplici nomine ſignificatur. Sed, cum duplex ſit excrementum, hoc est siccũ, ac humidum, q̃ partem illã humidi excrementi capientem habẽt, hæc

Excremẽtũ aĩaliũ duplex.

ſicci quoq; receptaculum continent: quæ vero hoc habent, non illud ẽt habere omnia nouimus. Quamobrem quæ veſicam habent, aluum eadem ẽt obtinent: at vero quæ aluum habent, non F omnia & veſicam poſſidẽt. Humidi nanq; excrementi conceptaculum Veſicam, ſicci Aluũ nominam⁹. Reliquis magna ex parte tum eę, quas enumerauimus partes, tributæ ſunt, tũ etiã qua ſemen genitale mittatur.

Quomodo animalia inter ſe differant in ſeminis prolifici emiſſione. Cap. 3.

QVę modo gignere animal poſſint, aut in ſeipſa ſemen prolificũ mittunt, aut in alterum. Fę

A ĩĩ mina

G mina, quod in ſe mittit, appella
tur. Mas, quod in alterum. Sed
in nonnullis diſcrimen id fœmi
næ & maris nõ eſt. Species quo
que partium, quę ad ipſam per-
tinent procreationem, diuerſa
eſt, cũ alia vuluam habeãt: alia,
quod vuluę proportione reſpõ-
deat. Partes hæ ſunt, quę neceſ-
ſariæ vel omnibus, vel plurimis
Senſus vn⁹ tact⁹ o b⁹ ali alib⁹ cõ munis. datę animalibus ſunt. Omnib⁹
vero ſenſus vnus tactus ineſt cõ
munis. itaq; pars, qua ſentiendi
vis iſta contineatur, nomine va
H cat: alĩs enim eadem, alĩs ex pro-
portione habetur.

Humorem quodque animal habere, aliter tamen vel huic, vel illi meſſe. Cap. 4.

HVmorẽ item gen⁹ quod
que animalium conti-
net, quo ſi aut per vim,
aut per naturam ipſam priuet,
in perniciem agat neceſſe ẽ. Ha
bẽt ẽt id diuerſum, in quo hũor
ille & fiat, & contineatur. Sunt
hęc in alĩs ſanguis, & vena: in
alĩs, quod ĩs pportiõe rñdeat.
I quę quidẽ iperfecta ſunt, atq; al
Sẽſ⁹ tact⁹ in carne, aut ſi aliqua ĩ eiuſ dẽ gñis cõ ſiſtit. vid 2. d ptib⁹ ca. 1. opp. ca. 10. ibi. terũ Fibra, alterũ Sanies dr. Ta-
ctus itaq; in parte corporis ſimi
lari cõſiſtit, vt in carne, aut ĩ ali-
qua gñis eiuſdẽ. deniq; in parte
ſanguinea, aut in ea, quæ ex pro
portione vice illius habeatur.
Omnibus tñ parte ſimilari ſen-
ſum hunc contineri certũ eſt: ſi-
cut econtrario potentias agẽtes
partibus diſſimilaribus tributas
eſſe apertum eſt: vt ori ciborum
cõfectionẽ: pedib⁹, aut alis, aut
quibuſuis, pportione accommo
datis officium incedẽdi. Ad hęc K
animalium alia ſanguinem ha-
bent, vt homo, equus: denique
omnia: quę aut perfecta pedib⁹
carent, aut binis, quaternisve pe
dibus conſiſtant. alia exanguia
ſunt, vt apes, & veſpę: atq; inter
marina, ſepia, locuſta. denique
omnia, quę pedibus plus quam
quaternis innitantur.

Quæ animalia perfectum animal, quæ ova, quæ vermem gignant, quove ritu quæq; incedant. Cap. 5.

ITem alia animal gignunt p
fectum, alia ouum, alia ver- L
mem. Procreant animal ho
mo, equus, vitulus marinus, &
reliqua, quæ pilis integuntur:
atque in gñe aquatili, quę cete
appellamus, vt delphini: & quę
cartilaginea vocãtur. Quorum
alteris fiſtula data eſt, branchię
deſunt, vt delphinis, & balenis.
Habent delphini fiſtulam a dor
ſo, balenæ a fronte. Alteris bran
chiæ detectæ, vt muſtelo, raię, re Cau.r.
liquisq; generis eiuſdẽ. Ouum
id ex fœtibus perfectis vocam⁹, M
cuius ex parte prĩcipio animal
conſiſtit: reliquum vero alimen
to ei, quod gignitur, eſt. Vermis Vermis.
id eſt, ex quo toto animal totũ
per ſubiecti fœtus formationẽ,
incrementumq; gignitur. Ani-
malium ergo, quæ animal gene
rant, aut oua intra ſe prius confi
ciunt, vt cartilaginea: aut illico
animal intra ſe formant, vt ho-
mo, vt equus. At vero in lucem
fœtu perfecto, aut animal ædi-
tur, aut ouum, aut vermis. Ouũ

ipm

A ipſum aut putamine cõtinetur teſtaceo, & bicolor eſt, quale auium eſſe videm⁹: aut cute molli obducitur, vnicolorq; ẽ, quale cartilaginea, vermesq; pariunt. Vermes item, aut continuo mobiles ſunt, aut īmobiles. Sed de his accuratius poſt, cum de generatione agetur, diſſeremus. Nunc animalium reliquas differentias addim⁹. Enimuero alīs pedes natura ꝺdit, alīs negauit. Quarõe ndero pedũ aiantia variẽt, Et quæ obtinent pedes, aut binos hęc habẽt, vt homines, atq; B aues, duo hæc tantum modo genera: aut quaternos, vt lacerti, vt canes: aut plures, vt centipedes, & apes. Verum quæcunq; ambulant, omnia pedes pari numero poſſident. Quæ autẽ in genere natante pedibus carent, hęc aut pinnis natant, vt piſces (quorum alī quaternas, binas ſcilicet parte prona, & binas ſupina habent, vt aurata, vt lupus: alī binas tantum, qui longi, lęuesq; ſunt, vt anguillę, vt congri) aut nullas omnino habent, vt murę C na: ſed ita mari vtuntur, vt terra ſerpentes, modoq; ſimili repũt in humore. Cartilaginei quoq; generis aliqua pinnis carent, videlicet quę plana ſunt, & caudã habẽt, vt raia, & paſtinaca, ſuaq; ipſa latitudine natãt. Raiam tñ pinnas habere videm⁹, & q̃cunq; ſuam latitudinem nõ colligunt in mucronem. Quæ autẽ pedes habere putantur, vt mollia, tum pedibus ipſis, tũ pinnis natãt, & quidẽ his celeri⁹, ineras aũt alueus ducit: vt ſepia & lolligo, polypus põt, ſepia & lolligo nequeunt. Cruſta intecta, vt locuſtæ, ſuis caudis natant, celerrimæq; retrorſum, pinnarum caudæ adiũctarum beneficio. *Cor dula ẽt pedibus natat & cauda quam ſimilem ſiluro habet, quo ad paruum magno licet conferre. Volucrum autem aliæ penna volãt, vt aquila, vt accipiter: alię membrana ſicea, vt apes, vt ſcarabei: aliæ cute, vt vuulpecula, vt veſpertilio. Volant pennis, E aut cute, quæ habent ſanguinẽ. Membranis ſiccis, quę ſanguine carent, vt inſecta. Sunt porrõ q̃ vel pennis, vel membranis volant, omnia bipeda, aut apeda. Angues enim circa Aethiopiam tales volare narrãtur. Genus pẽ natum Auem appellamus: reliqua duo genera nomine carent communi. Volucris autem generis exanguis, alīs pennarum tu telæ cruſta ſuperuenit, vt vaginipennes poſſint nuncupari, velut ſcarabeis: alīs pẽnę nulla cru F ſta integuntur, quorũ alia bipennes ſunt, alia quadripennes. Gerunt pẽnas quaternas, quæ aut grandiora ſunt, aut aculeo in aluo armantur. Vaginipennis illius ordinis nullũ eſt, quod aculeũ gerat. Bipeda anteriore pte aculeos gerũt, vt muſca, taban⁹, aſil⁹, culex. Oſa, q̃ ſanguīe carẽt, minus q̃ q̃ habẽt ſanguinẽ, adoleſcũt, paucis marinis exceptis, vt molliũ nonnullis: quæ quidẽ gña grandiora locis tepidis red

*a.l.c dilus.

Inſtr: ptiũc ſitas, volãt lia

D

G dumtur,& mari potius, aut dulcibus aquis,quã terra. Omnia, quæ ſe mouẽt, aut quaternis notis mouentur,aut pluribus.Quaternis,tm̃ quæ habent ſanguinẽ: vt homines binis manibus, binisq; pedibus:aues binis alis,& binis pedibus: quadrupedes pedibus quaternis : piſces pinnis quaternis. Nam & quæ pinnis, aut non amplius binis, aut nullis,vt ſerpentes,vtuntur, quaternis ea quoq; notis nihilominus mouẽtur:flexus.n. quaterni his
H aguntur,aut bini cum pinnis binis. At vero quę ſanguĩe vacua, pedibus ſe pluribus moueant, ſiuevolucres ſunt,ſeu pedeſtres, ꝫs certe motus per notas plures exercetur:vt aĩal, qđ a vita die vno deſcribenda Ephemerum appellatũ eſt, pedibus quatuor, pẽuiſq; totidẽ mouetur:quippe qđ non ſolum vitæ ſuæ rõne,prium id merito habeat, ſed ẽt cum quadrupes ſit , volucre quoque eſt. Omnia porrò,tam
I quadrupeda,quam multipeda, modo ſimili moueri ſolita ſunt. cunctis.n . motus per diametrũ agitur. Verum,cum cætera ducibus binis pedibus incedant,cancervnus quaternis regi ſolit9 eſt,

Ephemerũ aial

Quæ animalia habeant ſanguinẽ, quæve eodem careant. Cap. 6.

SVmma vero aĩalium gña, in quę ſingula digerantur, redigãturq; animalia, quibus.ſ.illa conſumantur, & conſtent,hęc ſunt,auis,piſcis,cetus. quę quidem omnia habent ſanguinem. Adhæc genus teſta in- K
tectum eſt,qđ Oſtreum,ſiueCõcham appellamus:& cruſta incluſum aliud, quod nomine vacat communi,vt locuſtarum,& cãcrorum,& gammarorum genera:aliud item molle, vt lolligines,vt lolĩ,vt ſepię . Adde gen9 inſectum:quę omnia genera ſanguine carent. Et quorum natura pedes habere patitur, multis hęc pedibus conſtant. Sed inſectorum vel aliqua volucres eſſe apertum eſt. Reliquorum aĩantium genera nulla pręterea am- L
pla intelligũtur. Vnum.n.quod plura genera contineat, nullum eſt:ſed aut ſimplex eſt,nullis ipſum ſpecificis euarians diſcriminibus,vt homo:aut diuidi quidem poteſt in ſpẽs, ſed nullis nominibus diſtinctas. Quę.n.gñe quadrupede, non pennato continentur,ſanguinem quidẽ omnia habent: ſed alia animal pariunt,alia ouũ.dixerim hęc Ouipara,illa Viuipara.Quę igiť animal generant, pilos non omnia M
habent:quę autem oua pariunt, cortice omnia muniuntur. Cortex hic loco ſquamę ſimilis poteſt appellari. Pedeſtre ſanguineum , quod pedibus careat ex natura,genus ſerpentũ eſt : idq; intectum cortice eſt. Verũ,cum cæterę ſerpentes oua pariant,vipera vna animal gignit. Non enim pilos omnia habent , quæ animal generant , quippe cum nõnulli ex piſcibus animal procreẽt . Quę tm̃ pilos ſortita ſunt,

ani-

animal oſa progignunt. Nã pilos quoq; effigie aculei ſpiculatos, genus quoddã eſſe pilorum putãdum eſt, quales herinacei, atq; hiſtrices gerunt. vicem.n. villorum, nõ pedum, vt echinorũ aculei præſtant. Generis qua drupedũ, quæ animal gignunt, plures quidẽ ſpecies intelliguntur, ſed nullis ferè notatę nominibus. Singulorum .n. nomina habentᵉ, vt hoſis, leonis, equi, cerui, canis, reliquorumq; ad hunc modũ. Nullis ferè inquam, qm̃ genus vnũ, vel ſupᵉ ñs omnibus, quę lumenta nominamus, eſt, vt equo, aſino, mulo, ginno, inno, & mulis, quas terra Syria ſert, quæ ſimilitudine quadã nomen multarũ acceperunt, quanquã non omnino eadẽ, qua mulæ, ſpecie cõtinentur. coeunt.n. & mutua inter ſe ratione progenerant. Naturam itaq; eorum, quæ minus genere certo continentur, ſeorſum figillatim conſyderemus neceſſe eſt. Hæc ita impreſentiarum formula expoſuiſſe quadam pgueſtãdi gratia placuit, videlicet, vt quibus de rebus tractandum, & quatenus eſſet pſequendũ intelligeretur: poſt accuratius de ñſdẽ diſſeremus, vt primũ differentias, atq; accidentia, q̃ iuncta cuiq; ſunt, accipiamus: deinde ad eorũ cõperiendas cauſas enitamur. Ita n. effici poteſt, vt via, rationeq; locendi vtamur naturę cõgrua tũ commentatio ſingulorũ anecedat. Hinc.n. aperiᵉ quibuſnam de rebus, et ex quibus effici demᵐonem oporteat. Primũ itaq; partes animaliũ, ex q̃bus cõſtant, enumeraſſe par eſt. His .n. potiſſimũ, atq; in primis tota quoq; ipſa inter ſe differunt: videlicet, aut eo, qđ alia habeãt, alia careant: aut ſitu & ordine, aut differentᵐs, quas antehac expoſuimus, i. ſpecie, exceſſu, proportione, & affectuũ contrarietate. Sed primũ partes hominis explicare debem⁹. Vt.n. numos ad id, qđ ſibi quiſq; exploratũ, certumq; habeat, probare ſolet: ita cęteris quoq; in rebus agendum eſt. At hõ animalium maxime oĩum notum nobis neceſſario eſt. Partes igitur hominis exteriores, etſi non ſenſum effugiunt, tñ ne ſequela, & ſeries cõtinuanda doctrinę prætermittatur, atq; ẽt vt ſenſum rõ comitetur, ptes primũ enumerabimus officiales, ſiue ĩſtrumẽtales, deĩde ſimilariũ ordinẽ pſequmur.

De ſummis in hominis corpore partibus, & quid caput, quid item thorax ſit. Cap. 7.

SVmmę igitur ptes, in quas primas totũ diuiditur corpus, hę ſunt: caput, collum, thorax, brachium duplex, crus duplex. Thoracẽ eam partẽ appello, quę à collo ad pudẽda vſque trunca pertẽdit. Capitis aũt pars, q̃ capillis ĩtecta eſt, Calúa appellatur: cuius pars prior, Sinciput, nouisſime conſiſtere ſolita: omnium.n. oſſium corporis vltimũ id concreſcit, & indura-

tur.

G tur. poſterior Occiput eſt. media iter occiput, & ſinciput Vertex. Cerebrum ſincipiti ſubditum eſt: occiput inane. Calua ipſa ſané tota os rarũ, rotundũ, cute gracilenta obductũ eſt. habet Suturas, quæ mulieris eſt, vnam in orbem: quę autẽ viri, tres in idẽ magna ex parte coeuntes. Iam viſum ẽt ſine vlla ſutura caput viri eſt. Verticem caluæ, medium diſcrimen, & ęquamentum capillorum vocamus: quod nonnullis geminum eſt.

H Sunt enim, qui facti â natura biuertices ſint, verum nõ oſſe, ſed capillorum ęquamento.

Quid facies, & frons in hoïe. Cap. 8.

FAciem partem eã nomina mus duntaxat in hoïe, quę caluæ ſubiecta eſt. Nam piſcis, aut bouis faciẽ dicere nõ ſolemus. Partes faciei, Frons: quę ſub ſincipite poſita inter idipsũ, & oculos eſt. Quibus hæc magna, ſegnes: quibus parua, mobiles: quibus lata, mẽte moueri idonei: qbus rotũda, iracundi.

I *De ſupercilijs, oculis, palpebris, cilijs, pupilla, nigris, candido, angulis: & de ijs animalibus, quæ oculis careant. Cap. 9.*

Animi indicia ex ſupercilijs.

SVpercilia ſub fronte bipartito diſtincta q̃, ſi in rectũ porriguntur, mollẽ ſubeſſe animum ſignificant. ſi iuxta naſum inflexa ſunt, auſterũ notãt, & acerbum. ſed, ſi iuxta tpa inflectuntur, deriſorẽ, diſſimulatoremq; indicãt. ſi vero in totũ demiſſa, notam inuidię habent. Oculi his ſubiacent duo, legiti- K
mo. ſ. naturę officio: quorũ partes ſuperius, inferiusq; tegentes, Palpebrę appellãtur. Pilos, qui extremo palpebrarum ambitui adhęrent, Cilium nominamus. Humor oculi interior, quo vide mꝰ, Pupilla eſt. qđ eam ambit, Nigrũ dr̃. qđ poſtremò nigrũ circundat, Candidum, ſiue Albugo. Pars cõis ſuperioris inferiorisq; palpebrę Angulus eſt: quem duplicem vterq; oculus habet, alterum iuxta naſum, al- L
terũ iuxta tẽpora. Qui, ſi iuſtò ſunt longiores, notã morũ malefícorũ pbent. ſi carnoſi more pectunculorũ ſunt, qui naribus iũguntur, malitiã pterunt. Habẽt profecto oculos tũ cętera aĩaliũ genera oĩa, pterquã teſta ĩecta, & ſi quid imperfectũ aliud eſt, tum ea, q̃ animal generant omnia, præter Talpã: quã mõ quo- Talpę oculi.
dam habere dixerim, cũ tñ omnino habere negem: quippe cũ oĩno quidẽ nec videat, nec pſpicuos habeat oculos. verũ, ſiquis M
ptentã membranã detrahit, locus oculorũ apparet, & pars nigra eorundẽ: ſitus deniq;, & deſcriptio eadẽ, quam legitimam cõſpicui oculi obtinent: vtpote cũ obducta cute oculi pſi, cõfuſi obſcęq; eſſent, dũ crearentur.

De oculorum varietate in quibusq; animantibus. Cap. 10.

CAndidũ oculi magna ex parte ſimile in omnibus eſt. At qđ nigrũ dicitur, variat: alĩs enim atrum, alĩs admo-

admodum cæſium, alĩs fuluum, alĩs caprinum, quod morum optimorum indicium eſt, & ad cernẽdi claritatem primatum obtinet. Solus ergo potisſimum animalium hõ numeroſa oculorũ varietate notatur, cũ cæteris in ſuo ſingulis genere color ſit idẽ, equis exceptis, qui interdum oculis proueniant cęſiis. Sunt oculorũ, alĩ grandiores, alĩ parui, alĩ modici, qui optimi habentur: item alĩ nimiũ prominẽtes, alĩ conditi, alĩ modicè ſiti. Qui conditi ſunt, clarisſimè cernere in genere quoq; brutorum animalium poſſunt. Modicus tñ ſitus nota morũ eſt optimorum. Et aut nimiũ conniuent, aut rigidi, intentiq; conſtant, aut modice nutant. Notã morum laudabiliũ habent, qui mediocriter cõniuent. Reliquorum alteri impudẽtiæ, alteri inconſtantię indices ſunt.

De aure, naſo, temporibus, maxillis, labris, gingiuis, dentibus, lingua, palato, columella, eorũq; in quibusq; animãtibus differẽtijs. Ca. 11

AVris, pars capitis, qua audimꝰ, eſt, ita vt nulla ſpiratio deſy dereẽ. Errat. n. Alcmæon, qui capras ſpirare p aures credidit. Auris pars exterior, cui nomen Auriculæ, parte conſtat ſuperiore, Pinna: inferiore, Fibra. Tota ãt ipſa ex cartilagine, carneq; conſtituta eſt. At pars ĩterior forma anfractui cochleæ ſimilis deſinit in os, qđ auriculam planè imitatur, ĩ qđ quaſi nouisſimum vaſculũ ſtrepitus deuenit. Hinc meatus ad cerebrũ nullus eſt. At in oris palatum vſq; ſemita pertendit, & vena de cerebro deſcẽdit eodẽ. Oculi quoq; in cerebrũ finiunt, & vterq; poſitus ſuper venula eſt. Aures homini tñ immobiles: nam eorũ, quæ ſenſum obtinent audiendi, alĩs auriculæ ſunt, alĩs deſunt, meatusq; patent ipſi audiendi, vt ĩs, q̃ penna, aut cortice, ſquamaue integuntur. At ea, quæ animal gerant, omnia auriculas habẽt, excepto vitulo marino, & delphino, & reliquis ita cetarĩs. nã & quæ cartilaginea appellauimꝰ, animal pariunt. Verum homo vnus aurem nõ mouat. Vitulus ergo marinus meatus continet manifeſtos, quã audit: at delphinus audit q̃dẽ, ſed nullis cauernis, quę vicẽ præſtent aurium. Cætera ſuas auriculas oſa mouent. Situm aures hominis eundẽ in orbe, quo oculi, obtinent: non vt quadrupedum nonnullis poſitę ſuperius ſunt. Aurium aliæ leues, aliæ piloſæ, aliæ medium tenent: quę quidem ad audiendum aptisſimæ ſunt. Morũ hinc præſcita nulla habẽtur. Itẽ aliæ maiores, aliæ paruæ, aliæ mediocres, & aut nimium, aut parũ, aut mediocriter arrectæ. Notam morum optimorũ habent quę mediocres. at quę magnę arrectęq; vltra modũ, ſtultitiq; indices ſunt, aut loquacitatis.

Aurium dſia.

Præſcita morũ ex auribus.

G tis. Partem iter vtrumlibet oculum, & aurem, et verticem poſitam, Tempora appellamus. Itē pars faciei Naſus, quæ meatum præbet ſpiritui: aerem.n. ea parte reddimus, & accipimus. Sternutamentum quoq; eadem agit parte. quod flatus vniuerſi eruptio eſt, ſignū augurale, & vnū ex ſpirituum omnium generibus ſanctum, et ſacrum. Tum ēt ſpiritum trahi in pectus, et inde reddi neceſſe eſt. quod fieri non pōt, niſi naribus ſpiremus, cùm reciprocatio ſpiritus de pectore per gurgulionem, nō de capite parte aliqua actitetur: ſed datur viuendi facultas, ēt ſi deſit ſpiratio. Olfactus quoq;, ideſt ſenſus odoris, hac eadē parte ſubmini ſtratur. Mobiles eſſe nares natura voluit, nec ſicut aures immobiles ſua cōpage. Pas naſi, quæ cartilaginea nares diſcriminat, Interſeptum vocam⁹: meatum verò vtrunq;, Inane: naſus.n. bi partito diſtinctus eſt tramite. Elephantis prolixa validaq; naſus augetur: eiusq; vſus idem, I qui manus: ea nanq; cibos tam ſiccos q̄; humidos colligunt, capiunt, & in os admouēt ſoli animantiū omnium. Eſt præterea Maxilla duplex: cui⁹ pars prior Mentum: poſterior Mandibula eſt. Mouēt animalia oīa maxillam inferiorē, crocodilo fluuiatili excepto: is.n. vnus ſuperiorem mouet. Labra mox à naſo habentur, caro permobilis. Quod autem intra maxillas & labra deſcribitur, Os eſt: cuius partes Palatum, & Fauces. Ineſt pars, ſentiens ſaporem, Lingua: vim iſtam ſentiendi præcipue obtinens parte ſui primore: nam ſi interiore tangat, minus ſentiet. Omnia præterea, q̄ caro ſentire pōt, lingua ēt poteſt, vt durum, calidum, frigidum, ſua quauis parte, ſicut & ſaporē. Hæc aut lata eſt, aut anguſta, aut mediocris, quę quidem optima & explanatiſſima eſt. Item aut abſoluta, aut conſtricta, qualis tortorum, balborumq; eſt. Carne H L ſoluta, rara, fungoſa, lingua conſtat. Eius pars q̄dam Ligula eſt. Bifida oris compago, Tonſillæ: multifida, Gingiuę appellātur: carne hæc conſtant, intusq; Dētes oſſei cohærent. Parte vero penitiore particula pendet, alia vuigera, venæ applicata, Columella noīe: q̄, ſi immodicè humefacta ītumeſcat, īflāmeturq;, noīe vuæ vocatur, et ſtrāgulat.

Sternutamentū ſignum augurale.

Elephātis vſus naris qs ſit.

K Os, eiusq; partes.

Lingua ſē tiēdi vim primore pcipue obtinet pte

De collo, pectore, eorumq; partibus. Cap. 12.

M COllum, quod inter pect⁹, & faciem eſt, cuius pars prior Guttur, poſterior Gula. cęterumq; colli ipſius cartilagineū priorē obtinens ſitum, vocē tranſmittit, & halitum, id Arteria nominatū eſt. At verò quantū interius carneum ſpinę præiacet, Gula dicitur. Pars autem poſterior colli extima, Cervix appellata eſt. Partes thoracē tenus diſpoſitæ hæ ſunt. Thorax ipſe parte priore, poſterioreq;

req; cõſtat. Mox à collo Pectus priorẽ obtinet ſitũ bipartitum, in mammam parte ſui vtraque extuberans. Mammis laxior cõ textus corporis eſt, iuncta Papilla, per quã fœminis lac trãſmiſſum elicitur. In maribus ẽt lac fieri poteſt. verum caro ñs ſpiſſa, mulieribus fungoſa, foraminulenta q; eſt.

De ventre, inferioribus q;, vſq; ad ſeminale membrum. Cap. 13.

VEnter infra pectus ẽ pte priore, eiusq; radix Vmbilicus eſt. Cui radici ps ubiecta in latus vtrunq;, Ilia dicitur. Quę aũt recte ſubiũgitur, ſumẽ eſt, ſiue Abdomen, cuius poſtremũ, Aqualiculus. Sed ſuper Vmbilicum Hypochõdriũ ſt, à cartilagine quaſi ſubcartiagiũ denominatũ. Cauũ autẽ, õe ſubcartilagñ, & ilium, Cho igo eſt. Partẽ poſteriorem Lũi pari ſtructura pręcingũt, vne nomen Oſphys inditum eſt. artis vero excretorię, qđ ſubdi ĩ quaſi ſtragulũ eſt, Nates apellatur. In quo aũt femur vertur, Coxa & Acetabulũ. Pars xminæ ppria, Vterus, aut Vula eſt. Maris, Penis, foras poſtre io thorace propendens: parte ri prima, carne propemodum onſtans, & ęquabili facie turinata. Nomen à Glande pars æc mutuata eſt: quã quę tegit utis, vacat nomine: q̃ vulnere bducto coaleſcere nequit: ſicut ec genę, aut palpebrę præciſæ :duci ad vnitatem queunt. Totum tñ, quod ex ea cute, glandeq; cõſtat, Præputium eſt. Reliqua pars cartilaginea ẽ, & augeri ampliter poteſt, & ingredi atq; egredi contra, q̃ iumentorum. Subiacent membro genitali Teſtes gemini, cute obducti, quod Scrotũ nominamus. Teſtes ipſi nec eiuſdem naturæ ſunt, cuius caro, nec multũ à carne diſident. Sed quẽadmodum hæc ſe habeant, ac omnino de cęteris huiuſmodi partibus poſtea accuratius diſſeremus.

De varietate ſeminalis membri viri, & mulieris, & nonnullis alijs thoracis partibus. Cap. 14.

MVlieris autem genitale contra q̃ viri formatũ eſt. Cauum .n. ſubditũ pubi eſt: non ſicut maris propẽſum, ac prominens. Ceruix ab vtero effertur, acceſſum prolifico maris ſemini prębẽs. Exitũ humidi excrementi ſuo ſexus vterq; genitali habet ſubminiſtrandũ. Communis colli & pectoris pars, Iugulũ eſt. Coſtæ, brachñ, et humeri, Ala. Femoris & imi ventris, Inguen. Pars itẽ interior femoris, & natis cõmunis, Coles: exterior, Subnatale. Thoracis iam partes omnes primores diximus.

De dorſo, ac eius partibus, coſtis, ac extremis membris. & hoĩs partium ordine ad ipſum vniuerſum. Cap. 15

DOrſum ponẽ pectus eſt, cuius partes Scapulę & Spina: infraq; è regione ventris

G ventris Lumbi habentur. Communes aũt partis ſuperioris, inferioriſq; Coſtę vtrinq; octonę. Nam de hoíbus gentis Turdolorum, quos ſeptenis coſtis ferunt creari, nullius idonei autoris teſtimonio conſtat. Habet ſanè hõ ſuas partes ita diſpoſitas, vt in eo & ſuperius ſit & inferius, & prius & poſterius, & dextrũ & ſiniſtrum. Conſtat ſanè dextrũ & ſiniſtrũ ex ſimilibus ferè partibus, atq; eiſdem. Verũ ſiniſtra omnia ſunt imbecilliora. at H poſteriora prioribus, & ſuperiora inferioribus diſcrepant: prętercq; q̃ inferiora ſimilitudinem ſuperiorum p̃ferre ea dixerim rõne, qua venter imus reſpõdere aſſolet faciei in corpulentia, vel gracilitate: & crura cũ brachijs cõem ineunt rõnẽ. Itaq; q bus cubiti breues, ijs ẽt femora magna ex parte breuia ſunt: & quibus pedes exigui, ijs manus quoq; paruæ habent. Membri vero ſuperioris bipartitã cõpactionẽ, Brachiũ, ſiue Vlnam ap I pellamus. Cuius partes, Lacertus, Agilis, Gibber, Cubit⁹, Manus. Partes man⁹, Palma, & Digiti quĩq; numero. Digiti pars, q̃ ſe iflectit, Nodus, ſiue Articulus eſt: q̃ rigida cõſtat, Internodium dr̃. Digitus Pollex nuncupatus, vno inflectitur nodo, cæteri binis adducuntur. Inflexus verò tum brachij, tũ digitorum oſium agitur in interiora. Brachium ad gibberũ appellatum inflectitur. Nodus, quo cũ brachio manus iũgit, coarctaturq;, Brachiale vocamus. Pars interior manus Vola dr̃: carnoſa ẽ, & ſciſſuris vitæ indicibus diſtincta: lõgioris, ſ. vitæ, ſingulis aut binis ductis per totã: breuioris binis, q̃ non longitudinẽ totam deſignent. Exterior neruoſa eſt, & homine carens. Membri inferioris bipartita cõpactio, Crus eſt. huius Femur, qd̃ biceps. Mola, quod locum orbiculatum foris adiectum eſt. Tibia, quod gemino oſſe ſubiacet: cuius pars prior Crea, poſterior Sura, caro L. neruoſa, venoſaue, alijs retracta à poplite, quib⁹ eius nates ſunt pleniores: alijs detracta, quibus graciliores. Poſtremum cruris Malleolus geminus vtriq; partitus lateri eſt. Pes autem, quod multiplici oſſe conſtat: cui⁹ pars poſterior Calx, prior diſcreta i digitos quinq; eſt, media Plãtæ noie explicat, cui⁹ quod carnoſum inferius, ſolũ attingit. Veſtigiũ eſt, quod ſuperius pronam conficit partem, neruoſum, & M nominis adhuc indigũ eſt. Hæret ſummis digitis Vnguis, & nodus interuenit: ſed non niſi vno inflexu adducunt. Quibus pars interior plantæ non caua, ſed ita pleniuſcula eſt, vt ſolũ toto attingat veſtigio, ij verſuti ſunt, & fraudulenti. Cõmune ſe moris, & tibię Genu, Poplesq; eſt. Partes maris ac fœminę cõmunes hę ſunt: quarũ ſitus quẽadmodum ad ſuperius, inferi⁹, prius, poſterius, ſiniſtrũ, dextrũ

Partiũ humani corpis diſpõ.

K. Sciſſuris & vola lõgitudiné vitę idicant.

Animi ſignũ ex pedum veſtigio.

ſe

ẽ habeat, tam etſi per corporis
ũma viſu explorat, ac patet,
ſcribendus tñ is quoq; recitã
lusq; eſt, eadem illa de cã, qua
uperiora enumerauimus om-
nia, ſ. vt ſeries cõmentãdi ſerue-
ur perpetua, dum ordinẽ per-
equimur oſum, quo minus la-
eant ea, q̃ non mõ eodẽ hoſes,
uo cætera animalia posſidẽt.
rgo ſuperiora, inferioraq; ho-
inẽ omnium maximè anima
ium habere, ratione locorũ na-
uralium intelligimus. Eius.n.
artes, tam ſuperiores, q̃ infe-
iores, ad ſitum orbis vniuerſi
uperiorem, inferiorẽq; diſpoſi-
æ ſunt. Itidẽ quæ priores, po-
terioresq;, atq; etiã dextræ, ſi-
iſtræq; habentur: cũ cæterorũ
nimaliũ genus, vel oſino reſpe-
tu eiuſmodi careat, vel confu-
ius ita conſtet. Caput itaq; cæ-
eris oſibus ſuperiorem obtinet
itũ, corporis ſui rõne. At homo
m̃, vt mõ diximus, ad vniuer-
orbis habitũ iſtitutus, ẽ idcir-
o partem ẽt iſtam habet reſpõ
ẽtẽ parti ſublimi vniuerſi. Ca-
ut, ceruices, & collũ excipiũt
ũ pectus, & dorſum. Alterum
rius, alterſi poſterius eſt. Subia
ent ĩjs, venter & lumbi, genita
: & nates: mox femur, & tibia:
oſtremò pedes. Crura vero an
flectũt, eodẽ. ſ. quò et incedũt.
edis ẽt pars mobilior eodẽ ſe
ectit. Calx è tergo poſitus eſt.
alleoli ſitũ imitant aurium:
uippe q̃ latera teneant imi cru
s, qũo aures iunctæ lateribus

capitis habent. Brachia ex late- D
re corporis ſiniſtro, dextroq; de
pendent, atq; ſe introflectũt, ita
vt hoĩ potisſimũ deuexa crurũ
& brachiorum aduerſa inter ſe
ſint. Senſus aũt, partesq; eorum
ſenſorias, Oculos dico, Nares,
Linguã, eodem, ſ. priorẽ in par-
tem ſpectantes habemus. At au
ditum, eiusq; partem ſenſoriã,
ideſt Aures, à latere, eodẽ in or-
be, quo oculos. Diſtãt oculi ho-
minis ſibi interuallo, proportio
ne magnitudinis reſpectu cæte- E
rorum animaliũ, minimo. Tactus è ſenſibus homini exquiſi- Guſtus, & tactꝰ exquiſitiores ho.
tisſimus, deinde guſtꝰ: reliquis ſuperatur à multis. Ita partes ex
teriores collocatæ atq; diſpoſitę ſunt, nominanturq; præcipuè, & cognitæ per vſum, ſitumque euidentiorem habentur.

Cum quibus animantibus hominis cerebrum, gula, arteria, et venter conueniant. Cap. 16.

AT vero interiores contra: F
ſunt. n. hominũ ĩ primis incertę, atque incognitæ. Quamobrẽ ad cæterorũ animalium partes, quarũ ſimiles ſint humanæ, referentes, eas contẽplari debemus. Primum igitur Cerebrũ capitis priorẽ obtinet Cerebrũ. ſitum, non modo in homine, verum in cæteris etiam animalibus, quibus ea pars data ẽ. omnibus autem in ĩjs, quæ ſanguinẽ obtinent, & ob eã rẽ ſanguinea appellant: atq; ẽt, q̃ mollia noſe ſpãli nũcupant. Sed hõ plu Cerebra; hoſ maximum. rimũ cerebri ꝓportiõe magnitudinis

G dinis, ac humidisſimum habet. Continent id membranę durę: altera oſſi adhærens, valida: altera ipſum cerebrũ att ingẽs, infirmior. Bipartitum oĩum cerebrum eſt, poſtremũq; iungitur, quod Cerebellum appellatur, quod certè & tactu, & ſpẽ formam hẽt diuerſam. Pars vero poſterior capitis inanis, et caua oĩbus eſt, prout in ſingulis magnitudine variatur. Quibuſdã .n. caput grande, facies ſubiecta capiti parua, vt q̃ rotunda ſunt
H facie. Alĩs caput paruum, maxillę longę, velut generi omni ium entorum. Cerebrum omnibus priuatum ſanguine eſt, nec venam intra ſe vllã continet, & ad tactum frigidum per naturã eſt. Habet ſuo in medio pleriſq; omnibus cauum quoddã exiguum, membrana obhęrente venoſa, cuticulariq; obducit. Oſſe poſtremo continet tenuiſſimo, infirmisſimoq; oĩum capitis oſſium, cui nomen occipiti.
I Meatus ab oculis terni ad cerebrũ pertinent, ita vt maximi, et mediocres ad cerebellũ tẽdant, minimi ipſum cerebrũ adeant. Minimi ĩ ſunt, q propiores naribus oriuntur. maximi porrò illi æquidiſtant, nec vſquã coire poſſunt. Mediocres coeũt: quod precipue in genere piſcium patet: & cerebro ſunt ĩ ppiores, q̃ magni. Minimi perq̃ laxo inter ſe diſtant interuallo, & nũq̃ ob eam rẽ poſſunt coire. Gula intra collum eſt, ab anguſtia, &
Gula. longitudine nuncupata: cui comes Arteria iungitur, priorem obtinens ſitum in omnibus ĩs, quę eam habere naturę placuerat. Habent aũt omnia, quibus pulmo eſt. Natura cartilaginis arteria cõſtat, et ſanguinis perq̃ exigui compos eſt, venulis cõplexa tenuibus. Quod ad ſuperiora, i. oris habitum pertinet, è regione poſita eſt foraminibus narium, q̃ ĩ oris partẽ pateſcũt. Vnde fit, vt quoties inter bibendum humor retrahit, effluat ex ore per nares. Iungit linguæ poſtremę, quæ ligula nominata ẽ, poſita inter ea, quę modo dixi, foramina: videlicet apta, q̃ per vices arteriæ foramentũ, quod ad os ſpectat, operiat. Arteria altero ſui extremo cũ lingua ima cõiungitur, altero ad pulmonis intercapedinẽ deſcendit, tũ in vtranq; finditur partẽ pulmonis. Eſſe nãq; bipartitus pulmo oĩum expetit. verum in ĩs, quę animal generant, diſtinctio nõ æque apparet, minimeq; in homine. Eſt præterea hoĩs pulmo ſimplicior, nec ita multifidꝰ, vt nõnullorũ animal procreantiũ eſt: nec læuis, ſed inæquabilis ẽ. At ĩ ouiparo genere, vt auibus, & quadrupedibus, quorũ partus oui primordio inchoari ſolitus ẽ, pars altera pulmonis multũ diſciſſa ab altera eſt, ita vt bina habere pulmones videant. Atq; à ſingulari arteria partes ĩ vtrunq; pulmonis latus duę dependẽt. Venæ quoq; maiori, ac
K Arteria.
L
M
alteri,

teri, cui nomen eſt aortæ, pul-
ıo connectitur. Spiritus vero,
uoties inflatur arteria, caua ſu
it pulmonis. Hæc mucronata
ɔecie cartilagineis diducuntur
ɔrpuſculis, de quibus forami-
a quoquo verſus per diminu-
ões, arctioribus ſubíde amplio
a excipientibus, tranſmittun-
ır. Cor etiam arteriæ iungitur
beſis, cartilagineis, fibroſiſq;
inculis: &, qua annectitur, ca-
um eſt. Spiritus, dum arteria
ıflatur, an ſubeat cor, minus in
onnullis conſtat, ſ. minutis. at
ı grandioribus animalium, ſpi
itum cor ſubire ipſum apertũ
ſt. Arteria ita ſe habet: & acci-
ɔiendi, reddendiq; tantummo-
lo ſpirit⁹ officio fungitur. nihil
tenim aliud vel ſiccum, vel hu
nidũ pati ipſa videtur: ſed vbi
n eam tale quid deerrauerit, tã
liu torquetur, dũ excutiat qd⁹
lelapſum eſt. Gula ab ore & ip-
a dependet, cõtinua tum ſpinę,
um arteriæ nexu fibrarum: &
ɔer ſeptum tranſuerſum in ven-
riculum finit, carnis ſpeciem re
ɔrens, & pariter diſtendi in lon
um, latumq; habilis. Ventricu
ıs autem humanus canino ſi-
ıilis eſt, quippe qui non multo
mplior ſit, quàm inteſtinum,
ɔd quaſi ĩteſtino ſimilis amplio
ı. Tum Inteſtinum ſimplex fle
uoſis orbibus eſt, a quo proxi-
ıum inteſtinum admodũ am-
lum. Aluus autem ipſa ſuillæ
milis eſt, quippe quæ & ãpla
t, & quod vſq; in ſedem porri
gitur, breue id, corpulentumq; D
tranſmittat. Omentum medio a Omentũ.
ventre dependet, quod non niſi
pinguis membrana eſt: ſicut ẽt
in cæteris animantibus, quæ v-
num continent vẽtrem, & vtra-
que parte oris dentata ſunt. La- Lactes.
ctes ſuper inteſtina poſiti ſunt,
qui & ipſi latiore conſtant mẽ-
brana, & pingueſcunt: pendent
ex vena maiore, atq; aorta, ve-
naſq; permultas frequenti con-
curſu deferunt ex pari illo vena
rum grandium ad inteſtina, de E
ſummis ad ima vſq; ſpargẽtes.
Gula, arteria, vẽter ita ſe habẽt.

De corde hominis, cæterorumq; animantium, & eius ſede: pulmone etiam, ac ſepto tranſuerſo. Cap. 17

COr ſinum triplicem con
tinet. iacet paulo a pul-
mone ſuperius ad arte-
riæ tiſſuram, opertum membra
næ inuolucro pingui, & corpu-
lento, qua venæ maiori adnecti
tur, & aortæ. Iungitur cum aor
ta ſuo mucronato turbine, in pe
ctuſq; parte eadem vergit om- F
nium pariter, quæ pectus ſor-
tiuntur. Omnibus vero tam pe-
ctore conſtitutis, quam ea ipſa
parte carentibus, cor æque ſuo
mucrone in partem vergit prio
rem: verum latere ſæpi⁹ poteſt,
quoniam diſſecto animante di-
moueatur. At parte ſui amplio-
re, & gibba, ſuperiora corporis
ſpectat. Habet maiorem partẽ
ſui mucronis carnoſam, & ſpiſ-
ſam, & neruulos ſuis in cauis cõ
tinet. Situm cæteris animalibus

G in medio pectore eſt, in quibus .ſ. pectus ineſt. Hoī tm̄ in partē ſiniſtram potius vergit, paulo a mammarū diſtinctione ad lęuā inclinans papillam pectoris parte ſuperiore: nec magnū eſt, & ſpecie tota non oblongū, ſed rotūdius. Parte tm̄ extrema in acutū ſe colligit, exitq; pene in mucronē. Hēt, vt modo expoſui, ſinū triplicem: maximū dextro ī latere, minimū ī ſiniſtro, mediū magnitudine inter ſiniſtrum, & dextrū. Oēs ad pulmonem fora H minibus peruñ redduntur. quæ res in vno tm̄ perſpicua eſt. Inferius vero a nexu ſuo, maximo ſinu venę coniungitur maiori, ad quā lactes ēt ſunt. Sinu aūt medio aortæ annexū eſt. Quinetiā ad pulmonem meant a corde ducuntur perpetui, finduntur q; eodem, quo arteria, mō in oēs pulmonis partes: & meatus, qui eodem ab arteria tendunt, ſequuntur. Verum hi ſuperiorem obti- I nent ſitū, neq; vllo cōi foramīe commeant, ſed ſua ipſi copulatione ſpiritū, quē cordi tranſmittant, recipiunt. pertinet. n. alter ad cauū dextrū, alter ad ſiniſtrū

Cordis ſinus res.

Sanguinis plīmū in pulmone

De vena maiore, ac de aorta ſeparatim rōne cōi poſt diſſeremus. Sanguinis aūt plurimum Pulmo ex cæteris continet mēbris, q̄ aīal pulmonis compos, idemq; viuiparū intus, forisve conſtituunt: quippe qui tot ina nis ſit, & fungoſus, ac riuulos venæ maioris ſingulis ſuis fiſtulis excipiat. Errāt. n. qui ſanguinis vacuū pulmonē eſſe arbitrant, K decepti. ſ. conſpectu eorum pulmonū, quos diſſectis detraxerīt aīalibus, quorū ſanguis illico effluit vniuerſus. Cor vnum ex reliquis viſceribus ſanguinē hēt. Et, cū pulmo non intra ſe, ſed in venis contineat ſanguinem, cor eundē intra ſe continere apertū eſt: ſingulis. n. ſuis finibus ſāguinem tenet, verū tenuiſſimū medio. Sub pulmone Septū tranſ- Septū trāſ uerſum. uerſum pectoris eſt, q̄ Præcordia, & Cinctū appellant, coſtis, L & ſubcartilagineis, & ſpinæ annexū, parte media tenue, membraneaq; exilitate contextum. Venas ēt p ſe cōtinet porrectas. Sūt porrō hoīs venę craſſæ proportione humani corporis.

De iecinore, liene, felle, renibus, & veſica. Cap. 18.

IEcur ſub ſepto poſitū a dextro latere eſt. Lien à læuo ęque in oībus, quæ membra iſta diſpoſita habēt p naturā, nō ꝓdigioſe. Iam. n. legitimū illum locū in nōnullis quadrupedum M lienē cū iecinore permutaſſe viſum eſt. Vētri lien annectit, quam omētum obducit. Eſt hoīs lien ſuillo ſimilis, ſed ſpē anguſta, & lōga. Iecur magna ex parte, maximoq; aīaliū nūero felle caret. Fel nō oībꝰ aīalibꝰ Verū in nōnullis id hīe ſibi annexū vī. Rotūdū iecur hoīs eſt, ac ſimile bubulo. Fellis priuatio nē vel in victimis nōnuſq; ꝓcipi certū ē: q̄ppe cū parte quadā agri Chalcidici Euboiæ fel nullū pecori ſit: at in Naxo oībus fer-

ſermè quadrupedibus adeo grā
de, vt qui ſacra fecerint aduenæ
ſtupeſcāt, rē ſ. ꝑdigñ loco ſibi
arbitrātes, nō talē eē naturā ter-
næ illius quadrupedū. Iecur ve-
næ maiori adnexū eſt, nulla ex
parte aortā attingēs. Vena.n. q̄
a maiore ꝓficiſcit, iecur tranſi-
git, qua portæ appellatę iecoris
habent. Lien quoque venæ vni
maiori adnexus ē: vena.n. inde
ad lienē ptēdit. Renes poſt hæc
iuxta ſpinā ipſam adhærēt, bu-
bulis ſimiles. Dexter ī oīb⁹, qui
ius ſunt renes, aīalibus ſupiorē
obtinet locū, minusq; pſigui ob
ſcuritur, & ſiccior ē: qd' vel in oī-
bus ęque liquido manifeſtatur.
Pertinēt ad renes meat⁹tā ex ve
na maiore, quā ex aorta, ſed nō
ad cauū. qd' alñ amplius, alñ ar-
ctius ſua media parte cōtinēt, p̄
terquā in vitulo marino: cui⁹ ſa-
ne renes, quāuis bubulis ſimiles
ſint, tñ oīum ſolidiſſimi viſunt.
Ureatus vero, qui eo ꝓtinent, oēs
in renum corp⁹ abſumunt: cui⁹
rei argumentū ē, q̄ ſanguine ca
reāt, nec intra ſe quicquā cōcre-
ere oñdūt. Hñt igit, vt mō di-
ctū ſinū exiguū, a quo meat⁹ duo
ſignes ad veſicā deſcendūt. Alñ
ex aorta frequentes, ac validi
ramī dē ptēdūt. Ex medio autē re-
nī ſingulorū venæ ſingulę, ca-
ſę, neruoſę depēdēt, ſpinā p̄ter-
euntes ipſam anguſto itinere: tū
vtrāq; abolent coxā, ac denuo
in porrectæ appent, demūq; in
veſicā deſcēdūt: hęc.n. loco vlti-
mo poſita eſt, meatib⁹ annexa il
lis porrectis a renib⁹ ad ceruicē D
vrinariū, pducētē meatū, & fe-
re circūundiq; extenuatis in fi-
bras mēbranulis, pximis, quodā
mō ſepto illi tranſuerſo pectoris
deligata. Eſt ꝓfecto Veſica hoīs
ꝓportiōe, quā cæterorū, āpliot.

De genitali mēbro, & teſtibus: quibus ea corporis partibus mas a fœmina diſſentiat. Cap. 19.

GEnitale ceruici veſicæ
adnectit, foramīe foras
directo quium: ſed pau
lo inferi⁹ altero intra eādē ſemi-
tā cōuio deductum. quorū fora E
minū alterū ad teſtes, alterū ad
veſicam, neruoſum, cartilagino
ſumque tendit. Teſtes ex eo ma
ribus pēdēt: de quib⁹ poſtea par
tiū cōi examine, quēadmodū ſe
habeāt, diſſeremus. Hęc eodem
mō vel in ſexu fœmineo oīa na-
tura cōformauit, atq; diſpoſuit.
Nulla.n. parte interiore ſexus in
ter ſe differūt, niſi vtero: cui⁹ for-
ma qualis nā ſit, ex cōſectionū
deſcriptione petendū, expectan
dūq; eſt. Situs eius ad inteſtina
infra aluū a parte priore: tū veſi F
cæ iuncta ſupra vterū eſt. Sed de
uteris quoq; pariter oībus diſſe
rendū poſtea eſt. neq; n. ſimiles
dati oībus ſunt, nec forma ſimili
conſtituti, ſi vterus cæterorum
quoq; animalium Vulua dicen
da eſt. Partes hominis tum inte
riores, tū exteriores. has, talesq;
& ad hunc modum haberi per-
ſpectum eſt.

ARISTOTELIS DE HISTORIA ANIMALIVM

LIBER SECVNDVS

Quæ animalia in quibuſdam conueniant, in quibuſdam autem differant. Cap. 1.

Qua rõne aialiũ pꝛtes exẽdẽ, & diuerſę

AEterorum animaliũ partes, aut communes omnium ſunt, vt ſuperiore volumine explicatum eſt, aut aliquorum generum propriæ. Eędem autem, diuerſæ ve inter ſe ſunt, eo modo, quo ſuperiꝰ dictum eſt: quippe cum omnia fere animalia genere diuerſa partium quoqꝫ ſuarum plurimas ſpecie habeant diuerſas: & aut proportione tantum eaſdem, genere autem diuerſas: aut genere tantũm eaſdẽ, ſpecie autem diuerſas. Sunt etiã complures, quæ alĩs datæ, alĩs denegatæ ſunt. Ergo quadrupedes, quæ animal generãt, caput, collum, & omnes capitis partes ſortiuntur: verum ipſæ ſingulæ partes forma inter ſe differunt. Iam leoni ceruix oſſe vno rigida conſtat, nec vertebris vllis iũgitur. interiora autem omnia canibus ſimilia continentur. Habent quadrupedes, quæ animal generant, omnes vice brachiorum crura priora: ſed pręcipue, quæ multifidę ſunt, hæ manibꝰ ſuo digitato pede reſpondent: hoc enim ad plura quaſi manu vtuntur. Partem etiam læuam minus, q̃ homo, abſolutam habent, & agilem: excepto Elephãto, qui digitos numero quinque indiuiſos, læuiterque diſcretos, crura priora multo poſterioribus longiora, & malleolos poſterioribus imis cruribus poſſidet. Habet præterea talem, tantamqꝫ narem, vt ea manus vice vtatur: quippe, qui non niſi ad os illam admouens: & bibat, & edat: ſuo etiam rectori eam erigit, atqꝫ offert: & arbores quoqꝫ eadem proſternit, & quoties immerſus per aquam ingreditur, ea ipſa ædita in ſublime reflat, atqꝫ reſpirat. Adunciuſcula pars te ſui poſtrema naris hæc eſt, ſed flecti nõ poteſt: cartilaginea .n. & proinde rigidiuſcula eſt. Solus etiam animalium homo ambidexter, hoc eſt dexter manu vtraqꝫ naſcitur. Pectꝰ animalia omnia humano proportionatum pectori habere viſunt̃, verum non ſimile: latum enim pectus humanum eſt, cætera angusta. Nullum eſt enim, quod præter hominem mammas parte gerat prio re. Elephãtus mammas duas quidem, ſed non in pectore habet, ſed paulo citra. Flectunt autem crura priora cõtra, atqꝫ poſteriora: & ẽcontrario q̃ꝫ homo membra inflectunt, excepto Elephanto. Quadrupedes enim, quæ animal generant, genua ante ſe flectunt, ſuffragines in auerſum: aduerſaqꝫ inter ſe habent conuexa curuaturæ crurũ ſuo-

Quõ art⁹ flectãt animantes

ſuorum. Elephas, non vt aliqui retulerunt, agit: ſed conſidendo crura inflectit. nequit tamē præ nimio pondere vtrunq; in latus æquilibrio quodam vergerī: ſed aut læuo incubat, aut dextro, atq; eo ipſo habitu requieſcit. Flectit hic certe ſuos poſteriores poplites modo hominis. At uiuiparis quadrupedibus, vt crocodilo, lacertæ, & reliquis generis eiuſdem crura tum priora, tū etiam poſteriora retroflectūtur, paulum in latus vergentia. Nec aliter in cæteris multipedib⁹ agitur, niſi quod medij pedes ſubinde ambigui amplius in latus flectuntur. Homo inflexum membrorum ſuorum eodem è contrario agit: quippe qui brachia retrorſum flectat, quanq; ita, vt paulum vergant in latera exteriora, crura ante cōtrahat recte. Sed quod ante tam priora, quā poſteriora inflectat, nullum eſt. Omnibus vero humeri, armive contra, q; cubiti, aut crura prioris flectuntur. coxæ etiam cōtra ſuffragines. Cum itaq; homo contra q; magna pars cæterorū animalium flectat, fit, vt, ſi qua alia membris huiuſcemodi contingant, ea quoque è contrario flectant. Aues etiam ſuos inflexus ſimiles quadrupedibus agunt: ſura enim, quæ bina habent, in poſteriora curuant, alas, quas vi brachiorum, aut crurū prioribus obtinent, in priora. Vitulus marinus tāq; læſa, imperfectaq; quadrupes eſt: quippe qui continuo a ſcapulis: pedes habeat manibus ſimiles, modo vrſæ: in quinos. n. finduntur digitos, qui ſinguli ternis articulis flectantur, & vnguibus muniantur nō magnis. Pedes quoque poſteriores quinis diſcretos digitis habet, & curuatura, & vnguibus cum primis conueniētes, verum forma proximos piſcium caudis. Motus animalium quadrupedum, ac multipedū per diametrum agitur: quo modo ſubſiſtere etiam ſolent. Initium autem incedendi omnibus a dextris pedibus. Gradiuntur pedatim leones: & genus camelorū vtrūq;, Bactrianum dico, atq; Arabiū, pedatim incedit, cum pes ſiniſter non trāſit dextrum, ſed ſubſequitur. Partes, quas homo habet priores, quadrupedes infra habent ſupinas. quas autem ille poſteriores, hæ pronas. Magna item quadrupedum pars caudā habet: nam vitulo quoq; marino cauda ineſt, quāuis exigua, cerui modo. De genere ſimiarū poſtea dicem⁹. Omnia ferè quadrupeda, eademq; viuipara ſunt piloſa: nec hominis modo læuia eſſe nouimus. Homo certe pauciſſimis, exiguiſq; integitur pilis, niſi in capite, qua quidem parte hirtiſſimus omnium ipſe eſt. Cæteris, quæ pilis veſtiuntur, partes pronæ piloſiores ſunt, ſupinæ, aut glabræ omnino, aut minus piloſæ habentur. At homo contra. Cilium etiam hominī vtraq; in palpebra, & alæ op-

G pletę pilis, & pubes. quod cæteris abeſt: carent. n. cilio palpebrę inferioris, ſed paulo inferius pili rari nonnullis exeũt. Ipſorũ autem quadrupedum, pilis intectorum, alĩs corpus totum eſt hirtum, vt ſui, vrſæ, cani. Alĩs collum hirtius pari vndiq; mõ, vt leoni, & reliquis iubatis. Alĩs prona tantum ceruicis a capite ad ſummos armos villi gerunt, vt equo, vt mulo, & reliquis capronatis. quo in genere Bonaſus quoq; è ſylueſtribus cornigeris

H enumerãdus eſt. Quinetiã Hippelaphus ſatis iubæ ſummis cõtinet armis, qui a forma equi, & cerui, quam habet compoſitã, nomen accepit, quaſi Equiceruus dici meruiſſet. Necnõ fera, quę & ipſa ab equo Hippardiũ nominata eſt, capronas parte gerit eadem. Sed vtrunq; id genus tenuiſſimo iubæ ordine a capite ad ſummos armos crineſcit. Propriũ equiceruo villus, qui eius gutturi, modo barbæ, depẽdet. Gerit cornua vtrunq;, excepta

I fœmina equiceruini generis: & pedes hẽt biſulcos. Magnitudo equicerui non diſſidet a ceruo. Gignitur apud Arachotas: vbi etiam boues ſylueſtres ſunt, qui differunt ab vrbanis, quantum inter ſues vrbanos, & ſylueſtres intereſt. Sunt colore atro, corpore robuſto, rictu leuiter adũco, cornua gerunt reſupinatiora. Equiceruo cornua ſunt capræ proxima. Elephantus in quadrupedum genere hirtus minime eſt.

Hippelaphi fœta.

Hippardium.

Caudę etiam animaliũ pili corporis modum imitantur, dummodo cauda nota aliqua auctio re dependeat: eſt enim nonnullis tam exigua, vt vix dignoſci a ſenſu poſſit. Camelus propriũ inter cæteras quadrupedes habet in dorſo, quod Tuber appellant: ſed ita vt Bactrianę ab Arabĩs differant: alteris enim bina, alteris ſingula tubera habentur. Sũt etiam omnibus ſingula parte ima, quale in dorſo, tubera, quibus incumbat reliquum corpus, & firmetur, quoties in genua in

L clinantur. Papillas quatuor modo vaccę habet camelus, caudã aſino ſimilẽ, genitale retro. Genua ſingula in ſingulis cruribus ſunt, & flexus artuum, non, vt quidam perhibent, plures, ſed propter alui interuallum plures eſſe videntur. Habet etiam talĩ ſimilem bubulo: clunes proportione magnitudinis paruos. Biſulcum id animal eſt, nec vtrĩq; dentatum. Sed biſulcum ſic eſt, vt pes parte ſupiore ſciſſus paulum ſit ad flexum digiti ſecũ-

M dum: parte autẽ priore ſumma quadripartito findatur diſcrimine paruo, quantum primotenus digiti inflexu, & quiddam inter fiſſuras, perinde vt in anſerum pedibus adiectum contexat. Pes veſtigio eſt carnoſus, vt vrſæ: qua de cauſa eas, quę per exercitum longiore itinere fatiſcunt, calceant carbatinis. Omnium quadrupedũ crura oſſe, neruoq; abundant, carne deficiunt.

K Caudę alia liuni.

Cameli proprietates.

Crura aſſibus non carnoſa.

iunt. Quinetiam nullum, qđ edibus conſtet, excepto homi e, pedes habere carnoſos ꝑſpe tum eſt. Coxarum etiã carne xuberante, in clunes vacant, uod in genere auium conſpici ꝑtius poteſt. At homo cõtra: uippe qui nullam fere ſui cor- oris partem tam carnoſam ha :at, quàm nates, fœmora, tibi- s. quas enim ſuras vocamus, 5 niſi carnis copia parte tibię oſteriore complẽtur. Quadru- :dum autem, quę ſanguine cõ int, eędemq; animal generãt, ę multifidę ſunt, quales homi s manus, pedeſque habentur. int enim quę multiplici pedũ ſura digitentur, vt canis, leo, nthera. alię biſulcę ſunt, quę rcipem pro vngula habeant, oues, capręcerui, equi fluuia :s. alię ĩfiſſo ſunt pede, vt quę ipedes nominantur, vt equ9, ılus. Genus ſane ſuillum am ;uum eſt. Nam & in terra Il- iorum, & in Pęonia, & non- lis alĩs locis ſues ſolipedes nuntur. Biſulca igitur binis ıris vtrĩq;, ideſt a parte prio oſterioreq; diducuntur. So :da eam partem continẽtem :oto habent. Sunt item ani- tium alia cornigera, alia mu ,quę cornua gerunt, biſulca gna ex parte ꝑ naturã ſunt, ios, ceruus, capra. Quod au- ı idem & ſolipes, & bicorne ıullum eſt, quod nos adhuc imus. At ſolipes, idemq; vni ıe eſt, quanquam rarum, vt aſinus Indicus: ille enim & vni- M cornis, & ſolipes eſt. Vnicornis vero, idemque biſulcus oryx ẽ. Talum etiam aſinus ille Indicus ſolus in ſolipedum genere poſſi det. Sus enim, vt modo dixi, am biguus eſt: quo fit etiam, vt talo careat probiore. Permulta ex bi ſulcorum numero talum habẽt. At vero multifidum nullum ad huc talum eiuſmodi habere co- gnitum eſt, vt ne hominem qui dem habere certum eſt. Sed lyn ci ſemitalo ſimile quiddam: leo- ni autem tortuoſum in anfractũ E eſt, quale effingunt. Omnia ve- ro, quibus datus eſt talus, cruri- bus eum poſterioribus cõtinẽt, ita vt erectus in ſuſtragine par- te ſui prona foras, ſupina intror ſum ſpectet, & quę veneres vo- cantur, intus aduerſæ ſibi poſi- tæ ſint: quæ canes, foris: quæ an- tennæ, ſupra habeantur. Situs ta lorum omnium talis eſt. Sunt nõnulla, quæ ſimul biſulca ſint, & iubam habeant, & cornua bi na, orbem inflexu mutuo colli- gentia gerant, vt Bonaſus, qui in F Pæonia terra, & Medica gigni- tur. Quæ aũt cornuta ſunt, eadẽ oĩno quadrupeda eẽ certũ ẽ, niſi quid ꝑ translationẽ cornu habe re dicatur: quemadmodũ Aegy ptĩ de colubris Thebanis perhi bent, quaſi aliquid illis veluti ve ſtigium cornus extuberet. Cer- uo ex cornigeris vni cornua to- ta ſolida, cæteris caua quodã te- nus, & mucrone demũ cõcreta ſũt. Pars caua ex cute poti9 oriť,

G quam ſolidum quiddam oſſe enaſcens ſubit, impletq; totam: quomodo cornua boum conſtare videm⁹. Soli etiam ceruo cornua omnibus annis decidua, initio a bimatu: cæteris perpetua, niſi per vim aliquam amittant.

Mãmarũ varietas. Mammas item haberi varie certum eſt. Nam & iter ſe ipſę quadrupedes, & ab homine mammarum differunt ratione. Membrorum etiam, quæ ad venereũ coitum accommodata habentur, diſcrimen plane eſt. Patet ratio varia mammarum, cũ alĩs mammæ parte priore, hoc eſt i pectore, aut iuxta pectus ſint binæ, binisq; papillis, vt homini, vt elephanto ſub armis duæ, tã mari, quam fœminæ perquam exiguæ, nec pro corporis vaſtitate, ita vt eas a latere conſpicere propemodum nequeas. Vrſæ mãmas habent quaternas. Alĩs mammæ inter fœmina binę, papillæq; binæ, vt ouibus. Alĩs papillæ quaternæ, vt vaccis. Quibuſdam nec in pectore, nec in fœminibus mammæ, ſed in ventre habẽtur, & quidem plures, verum non omnes pares, vt canibus, vt ſuibus. Cum itaq; cætera id genus habeant plures, pantheræ quaternas ventre medio gerunt. Camelus quoq; in ventre mammas duas cum papillis quatuor habet, vt bos. Leæna ẽt duas in ventre[l]. Maribus ſolipedis generis nullæ ſunt mammę, niſi ĩs, qui matri ſimiles prodierunt: quod in equorum genere euenit. Genitale marium alĩs foris eſt, vt homini, equo, & alĩs multis: alĩs intus, vt delphino. Quibus foris eſt, ĩs aut ante habetur, vt homini, & reliquis, q̃ modo dixi: aut retro. Quinetiã ĩs, quæ ante gerunt, aut & penis, & teſtes abſoluti pendent, vt homini: aut aluo adhęrent, & aut plus, aut minus abſoluũtur. Non enim pariter apro, & equo membrum hoc abſolutum eſt. Elephãtus etiam genitale equo ſimile habet, ſed paruum, nec pro corporis magnitudine. Teſtes idem non foris conſpicuos, ſed intus circa renes conditos hẽt: quocirca initum celerius agit. Alĩs itaque teſtes abſoluti, vt equo: alĩs non abſoluti, vt apro. Sus fœmina genitale ea cõtinet parte, qua pecoris vbera habentur: &, cum per libidinẽ turget, ac prurit ad coitum, ſurſum tantiſper hoc retrahit, vertitq; ũe foras, vt inde mari coitus ſit facilior. reciſſum id lõge producti⁹, & dehiſcens amplius eſt. Genitale maxima animalium parte ita ſe habet. Nonnulla ex auerſo mingunt, vt lynx, leo, camelus, lepus. Mares igitur ita inter ſe diſcrepant, vt expoſitum eſt. Fœminę omnes ex auerſo mingũt: quippe cum etiam fœmina elephantorum genitale, vt cæteræ, inter femora habeat. Genitalis vero ipſius differentia numeroſa eſt. Alĩs enĩ cartilaginoſum, carnoſumq; eſt, vt homini: qd vt parte carnoſa inflari nequit, ſic

K Genitalis aialiũ numeroſa varietas.

L

M

ſic cartilaginoſa intumeſcit, ex-
reſcitq;. Alĩs neruoſum, vt ca-
nelo, vt ceruo. Alĩs oſſeum, vt
upo, vulpi, muſtelæ, ictidi, id-
ſt muſtelæ ruſticæ, quam Vi-
ierram interpretor: nã is quoq;
ſſeum gerit. Ad hæc homo, cũ
id iuſta incrementa peruenit,
artem ſuperiorem habet mino
ẽ, quàm inferiorem, cõtra, atq;
æteraanimalia, quæ ſanguine
onſtãt. Partem ſuperiorem in-
elligi volo, quantum de capite
d eam pertendit partem, qua
xitus patet excrementis. Infe-
iorem autem, quantum ab ea
ɔſa ſubſequitur reliquum cor-
oris. Animalibus ergo, quæ pe
ibus inniti natura voluit, cru-
a poſteriora partem complent
nferiorem. Quæ autem pedib⁹
arent, ĩs cauda, & quicquid vi
e caudæ, ſimileque habetur, p
arte inferiore eſt. Tales perfe-
tis iam incrementis animantes
uadunt. Diſcrimen autem in
reſcendo eſt. Homo enim pri⁹
ſ adultior ſit, partem ſuperio-
:m corporis habet maiorem,
ſ inferiorem: & quo per ætatẽ
nplius augetur, eo contra eue
t, vt inferiora ſint ſuperiorib⁹
ngiora. Quamobrem vnus ip
non modo eodem ingredi ſo-
t infirma adhuc ætate, quo iã
ma ingreditur: ſed primum,
im infans eſt, quadrupes re-
at, deinde ſe erigit, bipesq; in-
dit. Suntq; ex proportione
crementa partis vtriuſque ca
re ſoleant, vt canis. Nonnulla
primum parte ſuperiore mino- D
ra ſunt, poſt maiora, cum creue
rint, eadem parte euadunt, vt iu
menta: nullum enim ex ĩs addi-
ta ætate auctius redditur ea par
te, quæ ab vngula ad cluneꝫ por
recta eſt. Dentes etiam cætero- Multiplex
rum animalium multiplici diffe dentiũ di-
rẽtia, tum inter ſe, tum hominis ſcrimen.
ratione euariant. Habent enim
dentes omnia, quæ quadrupe-
da, ſanguinea, viuipara ſunt, ſed
varie. Sunt enim alia vtrinq; dẽ
tata, alia altero dentium ordine E
carent. Quę enim cornua gerũt,
hęc non dentata vtrinque ſunt,
quippe quæ primoribus maxil
læ ſuperioris careant dentibus.
quanquam ſunt nonnulla, quæ
& cornibus vacent, & vtrinque
dentata non ſint, vt cameli. Item
alia dentes habent exertos, ve-
lut aper: alia ſine ĩs ſunt. Et alĩs
dentes ſerrati, vt leoni, pãtheræ,
cani. Alĩs continui, vt equo, vt
boui. Sunt enim dentibus ſerra
tis, quorum ſeries acutorum dẽ
tium mutua, inſertione pectina F
tim ſe conſtipat. Quod autem
ſimul & dẽtem exertum, & cor
nu habeat, nullum eſt: nec vero
quod ſimul & ſerratis dentibus
ſit, & alterutrum habeat illorũ,
hoc eſt vel cornu, vel dentẽ exer
tum. Primores maxima ex par-
te habent acutos, interiores pla
nos. Vitulus marin⁹ ſerratis om
nibus eſt, vt generi piſcium affi
nis: piſcibus enim fere omnib⁹
ſerrati ſunt dentes. Genus autẽ,
quod duplicem dentium ordi-
nem

G nem habeat, nullum noſtro ſi or be eſt: verũ apud Indos (ſi Cteſiæ credendum eſt) bellua gignitur (vt ille ſcribit) cui nomen Mãtichoræ, dentes triplici vtrinq; ordine, magnitudo, hirtitudo, & pedes leonis, facies & aures hominis, oculi cæſij, color rubricæ, cauda ſcorpionis modo terreſtris, aculeo armata, ſpiculaq; agnata iaculans, vox fiſtulæ, tubæve non abſimilis, curſus non minoris pernicitatis, quam ceruis, feritas tanta vt nunquã poſ-
H ſit miteſcere, appetit⁹ præcipue carnis humanæ. Mutantur dentes tum homini, tum etiam quibuſdam alijs animalibus, vt equo, mulo, aſino. Homini primores mutantur. Maxillares autem nullum animal mutat. Sus nullum omnino dentẽ amittit.

Mãticho-ræ belluæ deſcriptio.

An canes mutent dentes, quove modo vetuſtiores a recentioribus dignoſcantur. Cap. 2.

I DE canibus diuerſa ſententia eſt, quippe cum alij nullum ijs decidere dẽtem opinent, alij caninos tantum appellatos mutare velint, quos ẽt hõ amittit: verum hoc latere, ppea quia non ante mutãt, quã pares intus enaſcantur. Qd idem vel in cæteris. ſ. feris euenire veriſimile eſt. Et quidẽ caninos tantum mutare perhibentur. Aetas vetuſtiorum, recẽtiorumq; canum dentibus iudicatur. Iuuenibus enim dẽtes cãdidi, & acuti: ætate prouectis nigri, obtuſiq;.

Dentes equorum in ſenectute candidiores fieri, pluresq; mares, quã fœminas habere dentes. Cap. 3. K

AGitur certe in equis contra, atq; ĩ cęteris animalibus: cum enim cæteris ſenectute dentes nigreſcãt, equo candidiores redduntur. Planos ab acutis diſterminant, qui cani ni appellantur, formæ vtrorũq; participes: quippe qui infra latiuſculi, ſupra acutiuſculi ſint. Maribus dentes plures, quam fęminis, vt in genere hominum, L ouium, ſuum, caprarum patet. in cæteris nondum explora-tum eſt. Quibus plures, hæc viuaciora magna ex parte ſunt. quibus pauciores, & rariores, hæc magna, ex parte vitę ſunt breuioris.

Hominibus circiter vigeſimum annum genuinos dentes gigni. Cap. 4.

HOmini nouiſſimi maxillares, quos genuinos vocamus, circiter vice- M ſimum annum gignuntur, & viris, & mulieribus. Iam vero quibuſdam mulieribus anno etiam octogeſimo maxillares illi nouiſſimi, non ſine dolore exierunt. Viris quoq; idem euenire accepimus: quod certe ijs accidit, quibus in iuuentute ipſi genuini nati non fuerint.

Ele-

Elephantes mares a fœminis diſtare in ordine dentium.
Cap. 5.

ELephanto dentes vtrinq; quatuor, quibus conficit cibum, atque in farinæ ſpeciem molit. Duo præterea prominent grandes, quos mares grandiores, reſimatosq; habent: fœminæ minores, & contra quàm mares: vergunt enim deorſum, proniq; deuiant. Statim, cum natus eſt elephãtus, dẽ es habet: quanquam grandes il os nõ illico perſpicuos obtinet.

Exiguam eſſe elephantis linguam.
Cap. 6.

LInguam perquam exiguam habet, atq; interi⁹ poſitam, quàm in cæteris t, ita vt vix eam videre poſſis.

Quæ animalia in oris magnitudine diſcrepent, ibiq; de equo fluuiatili Aegyptio.
Cap. 7.

DIs etiam magnitudine diſcrimen exiſtere animalibus planũ eſt. Alĩs im os reſciſſum, vt cani, leoni, niq; oĩbus, quibus dentes ſerti. Alĩs paruum, vt homini. lĩs mediocre, vt generi ſuum, uo fluuiatili, quem gignit Aeptus. Iuba equi, vngula qua bubus, roſtrum reſimum. Ta ẽt ineſt biſulcorũ mõ: dẽtes erti, ſ3 leuiter: cauda apri, vox ui, magnitudo aſini, tergoris ſſitudo tanta, vt ex eo venala faciant: interiora omnia ei, & aſini ſimilia.

De genere ſimiarum, quod partim hominem, partim quadrupedes imitatur.
Cap. 8.

SVnt quæ natura ancipite, partim hominem, partim quadrupedem imitẽtur: velut ſimiæ, cæbi, canicipites. ſic enim cynocephalos appello. Cæbus ſimia gerens caudam eſt. Caniceps etiam eadẽ forma, qua ſimia eſt, ſed maior, validioreq;, & facie caninæ ſimilior, vnde & nomen accepit. ad hæc moribus ferocioribus eſt, & dente robuſtiore, caninoq; piore. Simia tam parte ſui corporis prona piloſa eſt, vtpote quadrupes, quam ſupina, vt ſpeciem gerens hominis, qui contra, atq; quadrupedes, obtinet pilum, vt dictum iam eſt. Sed craſſiore pilo ſimiæ veſtiuntur, longeq; hirtiores parte vtraque ſunt. Conueniunt cum homine plurimum ſua facie, quippe q̃ nares, aures, dentes, tam primores, quàm maxillares hominis more habeãt. Ciliũ ẽt, cũ cęteræ quadrupedes nõ ĩ vtraq; palpebra habeãt, ſimię hñt, quãq; põtenue, ac plixi⁹, potiſſimũ ĩ iferiore. cæteræ. n. quadrupedes inferiorib⁹ carẽt cilĩs. Hñt ſimiæ in pector̃ binas mãmarũ papillas, & brachia hoĩs mõ, ſ3 hirtiuſcula: q̃ & ipſa, & pedes, vt hõ, inflectunt, hoc eſt ita, vt circũferẽtiæ membrorum vtrorumq; ob uerſæ ĩter ſe adducant̃. Ad hæc man⁹, digitos, ũgues hoĩ ſimiles verũ oĩa rudiora, efferatioraq;.

Quibꝰ ſimia cum hoĩe cõuenit.

Pe-

G Pedes ſui generis habent: ſunt enim velut manus maiuſculæ, & digitis, vt manus conſtant, medio longiore. Veſtigium etiã manui ſimile eſt, niſi quod in lõgum ſe porrigat, & volam referens tendat ad poſtrema. Calloſius hoc altera ſui parte extrema eſt, & calcem inepte, atque exiliter imitatur. Pedum officiũ duplex eſt: ñs enim & vt pedibus, & vt manibus vtuntur, inflectũtq; eoſdem perinde, ac manus. Lacertos, & fęmora habent breuia pro portione cubitorum & tibiarum. Vmbilicum, qui emineat, nullum habent: ſed durum quiddam continetur loco vmbilici. Partem corporis ſuperiorem multo maiorem habẽt, quàm inferiorem, videlicet more quadrupedum: quinarñ enim fere ad ternarium ratione conſtant. Degenerant ergo, tum ea de cauſa, tum etiã q; pedes manibus habeant ſimiles, & quaſi ex manu, pedeq; cõſtitutos. Calcis enim poſtremum ad pedẽ, I reliquæ autem particulæ ad manum facile referũtur: digiti nãq; volæ ſpeciem gerunt. Degunt plus temporis pronæ quadrupedum more, quã erectæ. Carent natibus, vtpote quadrupedes. Priuatæ cauda ſunt, vtpote bipedes. exigua enim omnino cauda ineſt, quatenus nota ſolum habeatur. Genitale etiam fœminæ, mulieris eſt: mari potius canis, quam hominis.

Pedũ vſus ſimijs duplex.

De cebis. Cap. 9. K

CAebi (vt ſuperius dixi) omnes caudam habẽt. Partes vero interiores, humanis ſimiles, genera hęc omnia continent. Partes animaliũ viuiparorũ exteriores ita ſe hñt

Ouipara quadrupeda, quibus cum cæteris quadrupedibus conueniant, & diſſentiant. Cap. 10.

QVadrupedes, quę oua pariunt, eædemq; ſanguinem habẽt (Terreſtre autem, ac ſanguinis particeps nullum oua ædit, quin idẽ L aut quadrupes ſit, aut pedibus careat omnino) omnes caput, collum, dorſum, prona, atq; ſupina corporis poſſident: pedes etiam priores, poſterioresq;, & quod pectori ꝓportionetur, modo viuipari quadrupedum generis. Caudam quoq; habẽt longiorẽ, exceptis paucis. Sed hæc omnia pedes ĩ plures digitos habent diſcretos. Ad hæc omnib⁹ his ſenſus totidem, quot cęteris quadrupedibus ſunt: & lingua M omnibus data eſt, excepto, quẽ Aegyptus fert, Crocodilo: nam ille ſimilis quibuſdam piſcibus eſt. Cum enim piſces omnino ſpineam, nec abſolutam continent linguam, tum vel maxime nonnulli adeo læuem, indiſcretumq; eum ipſum linguæ tributum locum ſortiuntur, vt niſi ad modum labrum diduxeris, ne veſtigium quidem linguæ inſpicere quæas. Auriculis tamẽ hęc omnia carent, meatusq; tantum ha-

Quib⁹ pti bus careãt ouipara.

habent audiendi. Carent etiam mămis. Nec genitale, aut teſtes foris obtinent manifeſtos, ſed in tus conditos. Nec pilo, ſed corti-ce omnia tecta ſunt. Dentibus ēt ſerratis ſunt omnia. Crocodilo fluuiatili oculi ſunt ſuis, dentes magni, exterioꝙ, vngues robu-ſti, cutis corticoſa, contra omnē ictum inuicta: viſus in aqua he-bes, extra acerrimus. Dies itaq; in terra parte maxima agit, no-ctes in aqua, teporis ratiōe: tepi-liorem enim aquam experitur, quam aerem.

De chamaeleone, & eius cum ceteris ſimi-litudine. Cap. 11.

CHamæleo figura totius corporis lacertā plane reꝓſentat. Latera deorſū ducta ventri iuguntur, vt piſci-bus: & ſpina modo piſciū emi-net: roſtrum ſimiæ porcariæ ſi-millimum: cauda prælonga, in-nue deſinens, & longis impli-cata in ſe orbibus lori modo p-ultis. Elatior a terra eſt, quam certa: inflexus crurum, perin-de vt lacertæ. Pedes ſinguli bi-artito ſecantur, partesq; talem ter ſe habent ſitum, qualē pol-ex ad manus reliquam partem obiectam. Sed ipſæ etiā reliquæ artes pauloten⁹ in digitos quoſ-am finduntur: videlicet primo s triplici fiſſura interius, dupli exterius: poſteriores interius iplici, exterius triplici. Vngui li aduncI. Corpus aſperum to m, vt crocodilo. Oculi in receſ cauo intus recepti, prægran-des, rotundi, cute ſimili, atq; reli quum corpus obducti, media ſui parte perꝙ exigua detecti, qua videant. quæ quidem vidē di ſedes nūꝙ cute operitur, nec pupillæ motu: ſed totius oculi verſatione in orbem, mutatio-neq; quoquo verſus aſpicit, quę velit. Mutat ſuum colorem infla tus. Verum & niger non longe diſſimilis crocodilo eſt. & palli-dus, vt lacertæ: maculis diſtin-ctus, vt pardus, nigris. Mutatur color toto in corpore: nam & o-culi concolores reliquo corpori redduntur, & cauda eundem co lorem accipit. Motus ei piger ad modum, vt teſtudinis eſt. Palle-ſcit, cum moritur, defunctusq; colorem eundem ſeruat. Gulā, atque arteriam ſitu eodem con-tinet, quo lacerta. Carnem nuſ-quam niſi in capite, & maxillis, & poſtremo caudæ admodum exiguam poſſidet. nec alibi San guinem quam iſi corde, & ocu-lis, & loco a corde ſuperiore, & venulis hinc tendentibus. verū nec in ꝑs quidem vlla copia, ſed pauxillum habetur ſanguinis. Cerebrum paulo ſuperius ocu-lis poſitum eſt, & prope ꝑs con-tiguum. Cute autem exteriore detracta oculis, quiddam lucēs veluti anulus æneus tenuis, nul-la pelle interceptus cingit. Mem branæ in omnes fere corpis par tes multæ, ac validę, longeq; fir miores, quam in cęteris, tendūt. Diſſectus hic totus ſpirare præ-terea diu poteſt, motu admodū exi-

D E F

G exiguo adhuc circa cordis ſedē extāte. Et, cum oēs corporis partes contrahit, tum vel maxime coſtas cogere, atq; adducere poteſt. Lienem cōſpicuum nuſquā continet. Subit cauernas, & latitat more lacertarum.

De auium natura, & quibus cum cæteris terræ animantibus conueniant.

Cap. 12.

IN auibus etiam partes non nullæ ſimiliter, atq; in ñs, q̄ expoſui, animalibus habē
H tur. Omnibus enim caput ineſt, & collum, & dorſum, & ſupina pars corporis, & quod pectori proportionetur. Crura etiam bina, hominis modo, ſed quæ in auerſum flectantur, eodem ritu, quo quadrupedes faciunt, vt dictum iam eſt. Carent manibus, pedibusq; prioribus. Peculiare inter cætera animalia alas poſſident, & clunem femori ſimilem longiorem, ventremq; medio tenus porrectum, coliæſione perpetua, ita vt ipſum diuulſum femur eſſe videatur. ſed enim fe-
I mur parte alia iunctum tibiæ eſt. Sunt femora ſane maxima ñs auibus, quæ vngues habent aduncos, & pectus quam cæteris robuſtius. Copia omnib⁹ auibus vnguium eſt. Multifidæ ēt oēs quodammodo ſunt, quippe cum pars maxima digitata ſit: & nantes, quanuis planipedes, tamē & ipſæ digitos perfectos, diſtinctosq; habeant. Omnib⁹, quæ ſe efferunt, quaterni digiti dati ſunt, terni in priore parte, ſinguli ī poſteriore maxima ex K parte pro calce. Paucis quibuſdam vtrinque bini, vt auiculæ, quam Iyngem vocant. Hęc pau lo maior, quam Fringilla eſt, colore vario. Habet ſibi propriam digitorum, quam modo dixi, diſpoſitionem, & linguam ſerpentibus ſimilem: quippe quam in longitudinem mēſura quatuor digitorum porrigat, rurſumq; contrahat intra roſtrum. Collū etiam circumagit in auerſum, reliquo quieſcente corpore, mō ſerpentum: vnde torquilla vul- L go appellata eſt, quanquam turbo ab Antiquis. Vngues ei grandes, & ſimiles, vt monedulis exeunt: voce autem ſtridet. Os ſibi proprium volucres poſſidēt: non enim labra, non dentes, ſed roſtrum habent. Auriculis etiā carent, & naribus, meatusq; odorandi in roſtro continent, audiendi in capite. Oculi omnib⁹, ſicut cæteris animalibus bini, ſine cilijs. Grauiores palpebra inferiore conniuent. Nictant omnes ab angulo obeūte membra M na. At vero quę ſpeciem noctuę gerunt, ſuperiore etiam palpebra conniuent. Hoc idem corticē intecta animalia quoque faciunt, vt lacertæ, & reliqua generis eiuſdem. conniuent enim palpebra inferiore omnia: quanquam non more auium nictantur. Volucres item non pilis, nō ſquama, non cortice, ſed pennis teguntur. Pennæ omnes caule conſtant. Cauda etiam tali qua

Iyngis auiculę forma.

Roſtrū oe auium.

lis

data quadrupedibus eſt, vo-
cres carent: ſed pennis condi-
m gerunt: breuem, quæ longi
des, ac planipedes ſunt: maio
m autem, quæ è contrario cõ-
int, quæ vel contractis ad ven
m pedibus volant, cum illæ
udæ puſillæ gerulæ porrectis
caudam cruribus ferantur.
ngua omnibus eſt, ſed varie:
js enim lõga, alĩs breuis, alĩs
a, alĩs anguſta. Omnium má
ne animalium poſt hominẽ
ras proferre nõnulla auium
ıera quæunt, videlicet ea prę
ue, quibus lingua latior eſt.
ıgua autem illam minorem
criẽdi miniſtram nullum ex
quæ oua pariunt, ſuperim po
im ſuæ arteriæ continet: ſed
atum ipſum modo trahunt,
ido laxant, pro ſui commodi
y derio: atq; ita efficitur, ne
d ponderis in pulmonem de
atur. Sunt nonnulla ex auib⁹
era, quibus natura calcar e-
n dederit: ſed nulli datum
eſt, cui vngues adunci ſint.
aces porrò notantur, quæ
ues habent aduncos: calca-
ræ, quæ præ ſua grauitate
ad volandum ineptiores.
ıæc auium nonnullis criſta
ta eſt: quam, cum cæteræ
ıarum eminentia quadam
ıctam gerant, gallinaceus
s peculiarem ſibi ſortitus
t: ſic enim inſtitutam, vt
nec caro ſit, nec a na-
tura carnis oĩ-
no aliena.

De genere piſcium, eius q; differentijs D
Cap. 13.

PIſcium gen⁹ inter ea, quę aquas incolunt, vnum di ſtingui a cæteris iure po teſt, cum forma euariet numero ſiore. Habet id caput & prona, & ſupina. Parte, qua venter, & viſcera continentur, ſupina ha bet. Caudam continuam, indiui ſamq; parte gerit poſteriore va rie. Piſcium nulli ceruix, nulli manus, aut pedes, nulli teſtes, nulli mammæ. Sed mamma cæ teris quoq; negata eſt omnib⁹, E quæ animal nequeãt generare. Nec vero viuiparis omnino da ta eſt, ſed ĩs tantum, quæ proti nus intra ſe animal formant, nec primum ouum, deinde animal. Vnde fit vt delphinus etiam mã mas habeat: animal. n. concipit illico, & creat. Continet hic ſuas mammas non parte ſuperiore, ſed prope genitale. nec modo quadrupedũ papillas cõſpicuas hẽt. ſed velut alueolos quoſdam humoris duos, vtroq; de latere F ſingularẽ, è quibus lac fluit, qd ore catulorũ ſectantiũ parẽtem excipiat: idq; iã a nonnullis per ſpectũ eſt. Piſces igit, vt mõ dix i, nec mãmas habẽt, neq; mea tum genitalium vllum intus cõ ſpicuũ. Brãchias, aut rem habẽt peculiarẽ, quibus humorẽ, quẽ ore acceperint, reddunt: atq; ẽt pinnas, quas magna ex ꝑte qua ternas gerunt. Attamẽ lõgis, vt anguille, binæ iuxta branchias hærent. Mugilibus etiam, quos

Quib⁹ má ma negata.

Brãchiæ

Pinnæ

lacus

G Iacus Sipharum gignit, binæ: atq; etiam ei, quam Vittam appellant. Nonnullis è lõgis nullæ omnino ſunt pĩnæ, vt muræng, nec branchiæ integræ, vt cæteris piſcibus habentur. Qui autẽ branchias habent, aut intectas continent eas, aut detectas, vt cartilaginea genera omnia. Qui intectas habent, ĩs in obliquum vtroque latere tenentur. Quæ tegumento carent, cartilaginea dico, ĩs, ſi plana ſunt, parte inferiore, ſupinaq; habentur: vt torpe-
H dini, vt raię. ſed, ſi oblonga ſunt, eorum lateribus adhærent, vt in quouis muſtelino genere cernitur. Raia tametſi deductas in latera habet branchias, tamen non ſpineo intectas operimẽto, vt quæ nõ cartilaginea ſunt, ſed cuticulari. Item branchiatorum ipſorum alĩs ſimplices brãchię ſunt, alĩs duplices. omnibus tamẽ ſimplex, quæ nouiſſima corpori admota eſt. & alĩs paucæ, alĩs multæ: verum in vtrunque latus æque partitæ omnib⁹ ſunt.
I Habẽt, quibus pauciſſimę ſunt, ſingulas brãchias vtrinq;, eaſq; duplices, vt aper. alĩs binę vtrĩque, alteræ ſimplices, alteræ duplices, vt congro, vt ſcaro. alĩs quaternæ vtrinq; ſimplices, vt accipenſeri, dentici, murænæ, anguillę. alĩs quaternæ duplici ordine, nouiſſima excepta, vt turdo, percę, ſiluro, cyprino. Muſtelis etiam duplices, & quinę vtraq; ex parte ſunt. Gladio, a roſtri mucrone ita appellato, octonæ duplices. Ita branchiarum colligitur numer⁹. Sed præter branchiarum diſcrimen, piſces a cæteris animalibus differunt, eò quòd non pilis, vt terreſtria, quæ animal generant: non cortice, vt nonnullæ oua parientes quadrupedes: non penna, vt genus auium, integuntur: ſed plurimi ſquamoſi ſunt, pauci quidam ſcabri, pauciſſimi læues. Ergo cartilagineorum alia aſpera, alia læuia ſunt. Congri etiam, & anguillæ, & thunni læues ſunt. Dentes omnia piſcium genera habent ſerratos, pectinatimque coeuntes, excepto ſcaro: ac omnia ſerie dentium acuta, atque multiplici fulciuntur. in lingua etiam dentes nonnullis. Linguam autem ipſam duram, & pene ſpineam habent, & ita adhærentem, vt interdum carere lingua videantur. Os reſciſſum, vt nonnullis ouiparis quadrupedibus eſt. Partes audiendi, odorandi, denique ſentiendi nullæ conſpicuæ, præterquam oculi habentur. latent etiam meatus, quibus ſentire neceſſe ſit. Oculi omnibus ſine palpebris, ſed non duri. Eſt omne ſane piſcium genus ſanguinis particeps. Diſcrimine autem partus ſic diſcrepant, vt alĩ oua pariant, alĩ animal. Pariunt oua omnes, qui ſquama contegũtur: animal omnes, qui genere cartilagineo continentur, excepta rana.

K

L Piſciũ dẽtes.

M

Dſia piſcium ex partu.

De

A *De uere serpentum. Cap. 14.*

RElíquum ex ijs, quæ ſãguinem habent, animalibus genus ſerpentũ eſt, quod commune ambobus ſuperioribus eſſe poteſt. Sunt enim alij terreſtres, alij aquatiles: quã quam maxia pars ſit terreſtris, exigua vero aquatilis, ſcilicet fluminum incola. Sunt etiã maris indigenæ ſerpentes, terreſtribus ſimiles, niſi q̃ caput habeãt congri. & quidem genera eorũ complura ſunt, colore numero-
B ſæ varietatis. naſci eos non in altiſſimis gurgitibus certum eſt. Scolopendras etiam, quas centipedes voco, maris ſcolas eẽ nouim⁹, ſpe terreſtrib⁹ ſimiles, magnitudine paulo minores, colore rubentiores, numero pedum copioſiores, & crurum tenuitate graciliores. naſci locis ſaxoſis ſolent, & modo ſerpentum, non magna altitudine gurgitum. Caret pedibus genus omne ſerpentum, vt piſces. nam Remoram errore nonnulli pedes habere, p̃diderunt, expers.n. omnino eſt. Sed, qm̃ pinnas habeat pedibus ſimiles, hinc fit, vt pedibus inſtare videatur. piſciculus quidã hæc eſt, ſaxis aſſuetus, in cibos nõ admittẽd⁹, nomẽ a remoranlis nauib⁹ adept⁹, vtilis ad iudiciorũ cauſas, & amatoria venecia, vt aliqui volũt. Partes exteriores ſanguineorum aſalium uænam ſint, & quot nũero, & ribus inter ſe differentijs diſlo t, explicatum iam eſt.

Quæ membra quodque animalium genus interiora ſortiatur. D *Cap. 15*

NVnc interiorum ordinẽ perſequemur. & primũ in eo genere, q̃ ſanguine conſtat: hac.n. ratione ſumma genera a cæteris differunt, q̃ hæc ſanguĩea ſunt, illa exãguia. Sanguine p̃dita ſunt, homo, & quadrupedes, quę animal, ouumve pariunt: atq; etiã aues, piſces, cetæ: & ſi quid aliud vacans noĩe, qm̃ genus non ſit, ſed ſpecies ſimplex in ſingulis intelligatur, vt ſerpens, vt crocodil⁹. Igitur quæ quadrupedes viuipare ſunt, ijs gula, atq; arteria oĩ bus eſt, & eodem ſitu, quo homini. Ouiparis etiam quadrupedibus, atque auibus eadem illa adiuncta videmus, ſed diſcrimẽ ſpecies affert earum partium. Deniq; omnia, quæ aerem accipiunt, & reddunt, habẽt pulmonem, arteriam, gulam, & ſitum gulæ, atq; arteriæ ſimilem, quãquam eas partes diſſimiles: pulmonem autem ne ſitu quidem F ſimili continent. Cor item omnibus eſt, quibus ſanguis, & ſeptũ tranſuerſum, quod p̃cordia, & cinctus appellatur: verũ hoc in minutis p̃ ſua tenuitate, exiguitateq; non ęque ſpectari poteſt, niſi in corde. Peculiare eſt, quod de nonnullis bubus prodi tum eſt: genus.n. quoddam boũ ſuo in corde oſſiculum continere aiunt. At vero pulmo nõ omnibus datus eſt: piſces.n. & omnino

Quę aſalia ſanguinea ſint. E

Quę pulmone careant.

C

Quib⁹ lie fit.

G nino quæ branchias habent, carent pulmone. Iecur in omnib⁹ eſt, in quibus ſanguis. Lien magna ex parte omnibus, quibus ſanguis: ſed magnæ parti eorũ, quę non animal, ſed oua pariũt, lien vſque adeo exiguus eſt, vt propemodum ſenſum effugiat: quod magna in parte auium experimur, verbi cauſa in columbis, miluis, accipitrib⁹, noctuis. Capriceps auis liene omnino caret. In quadrupedib⁹ etiam ouiH paris ſimilis ratio eſt: nam ea quoq; admodum exiguũ habẽt lienẽ: vt teſtudo, mus aquatilis, rubeta, lacerta, crocodilus, rana. Fel alĩs adnectitur iecori, alĩs minime. Ex genere. n. quadrupedum, quæ animal generant, ceruo, & damæ deeſſe notatum eſt: atque etiam equo, mulo, aſino, vitulo marino, & murium nonnullis. Ceruis Achainis cognomine, fel contineri in cauda creditur. Eſt, quod ibi contineri aiunt, colore quidem ſimile felI li, ſed non ita, vt fel humidum, ſed lieni ſimile parte interiore.

Vermes ceruorũ capite.

Vermes tĩ cerui continent omnes ſuo in capite viuos, qui naſci ſolent ſub lingua in concauo circiter vertebram, qua ceruici innectitur caput, magnitudine haud minores ĩs vermib⁹, quos maximos carnes putres ædiderint. Gigni vniuerſi, atq; contigui ſolent numero adeo circiter viginti. Sed ceruus felle, vt dictũ eſt, vacat: quãquã eius inteſtinũ amarum adeo eſt, vt ne a canibus quidem attingatur, niſi ei K uus præpinguis ſit. Elephanto etiam iecur ſine felle: ĩciſo tamẽ pte, qua fel adhærere ſolet, humor felleus effluit plus minus. Delphinus inter ea, quæ mare excipiunt, pulmonemq; habẽt, vnus felle priuatus eſt. Aues, piſcesque omnes fel habẽt: & quadrupedes, quæ oua pariunt, dixerim in vniuerſum, omnes aut plus, aut minus fellis ſortiũtur. Sed piſcium alĩs in iecore poſitum eſt, vt muſteligenis, & ſiluro, & ſquatinę, leuiraię, torpedi L ni: atq; ex longis anguillę, acui, libellę. Pulchro etiam in iecore ineſt proportione corporis maxime omnium copioſum. Alĩs inteſtino annexum eſt, dependens a iecore, meatibus quibuſdam perpetuis ſummę tenuitatis. Ergo hamia ſuo inteſtino pari proceſſu obductum habet, ſæpe etiam replicatum, reduxque aliquatenus: reliquis collectim inteſtinis commiſſum eſt, aut ſe motius a iecore, aut propius: vt raię, accipenſeri, dentici, muræ- M næ, gladio. Sæpe etiam gen⁹ idẽ vtrunque patitur ſitum, vt conger: alĩs enim ad iecur, alĩs ĩfra ſepoſitum adhæret. quod etiam in auibus pari modo perſpectũ eſt: alĩs enim ventri, alĩs inteſtino iungitur, vt columbæ, coruo, coturnici, hirundini, paſſeri: alĩs iecori ſimul, & ventri, vt cacipiti: alĩs iecori ſimul & inteſtino, vt accipitri, miluo.

Quę

Quæ animalia renibus, & vesica careant.
Cap. 16

REnes, atq; vesicam omnes, quę animal generãt, quadrupedes possident. At vero ex ijs, quæ oua pariunt, aues, piscesq; non habent. quadrupedum vna testudo marina habet magnitudine ad cęterarũ partium rationẽ. similes bubus renes ei oĩno adhærent, quasi ex multis exiguis constituti. Bonasus etiam interiora omnia bubus similia continet. situs idem horum partium est omnibus, q̃ ex ijs constant.

Quam corporis partem in quibusq; animantibus cor, gula, arteria, iecur, pulmo, lien, fel, venter, & intestina obtineant.
Cap. 17.

COr prorsus in medio pectore omnibus, prętereq; in homĩe, est: huic. n. parpotius læue commissum est, ante expositi. Tendit omnib⁹ iorem in partem suo turbina mucrone, præterq; piscibus: enim nõ ita eẽ videri potest, m eorum cor suum mucronẽ n ad pectus spectantem, sed os habeat, extremumq; inde ndens, qua branchiæ dextræ, ꝑ sinistræ inter se coeunt, colanturq;. Sunt etiam meatus de corde ad branchias tendẽ singulas, pro desyderio magnitudinis, hoc est maioribus laores, minoribus arctiores: inquos crassa admodum, & cãla fistula est, quę de cordis extremo oritur. Gula paucis in pi D
scibus inest, vt congro, anguillę, ijsq; exigua. Et iecur qui habẽt, Lec⁹ iecoris ſ aſant: te.
si non fissum est, dextro latere totum continetur: sin fissum a principio vsq; dextro maior ꝑs applicata est. Quibusdam enim partes sepositæ sunt, nec eadem certa origine continentur, vt inter pisces mustelino generi, & inter quadrupedes leporum genĕri cuidam, quod tum alibi, tũ etiã in Sycino agro circiter Bolbam lacum gignit: quippe quos E
bina habẽ iecinora credideris, quoniam meatus procul admodum coeant? quod idem vel in pulmone spectare auium licet. Lien etiam parti sinistræ adnectitur iecori aduersus, situq; valet iusto naturę. Quòd, si qua dissecta quadrupede, lienem latere contineri dextro, iecur sinistro visum est, prodigiose id euenisse putandum. Tendit arteria omnibus ad pulmonem, quemadmodum post explicabimus. Gula ad ventrem perfertur, transiens F
septum transuersum, scilicet in ijs, quæ habeant gulam. pisces enim magna, ex parte gula carent, vt dictum est, vt qui annexum statim ori ventrem habeant. quocirca sæpius euenit grãdibus nonnullis, vt, dum per impetum insectantur minores, vẽtriculus in os procidat. Habent omnia, quæ adhuc enumerauimus, ventrem situ consimili: septo. n. transuerso continuo subest, intestinumq; de eo porrectum finit

Vētris alia lium diſſi militudo.

G ad exitum cibi, & eam partem, quæ Podex dicitur. Sed ventris diſſimilitudo primum, qđ qua drupedes viuiparæ, cornigeræ, altera maxilla dentatæ quaternos eiuſmodi habent ſinus: quæ quidem & ruminare dicuntur. Gula enim incipiens ab ore deorſum tendit ad pulmonem, ſeptumq; tranſuerſum: hinc ſe ad ventrem applicat maiorē, qui parte interiore aſper, interceptusq; eſt, ac prope gulæ commiſſuram ſinum ſibi adnexum H habet, quem ex argumento Reticulum vocant: eſt enim ventri extrinſecus ſimilis, intus reticulis mulierum implexis, magnitudine multo q̄; venter minor. Hūc excipit Omaſum parte interiore aſperum, cancellatū, cruſtatum, magnitudine reticuli. Abomaſum venter ab eo alius iungitur, magnitudine amplior omaſo, forma oblongior, cācellis intus, & cruſtis multis magnis, & lęuibus innormat⁹. mox I inteſtinum iam ſequitur. Cornigera altera maxilla dentata, omnia ad hūc modum ſuum habere ventrem certum eſt. Sed differunt inter ſe magnitudine, aut figura, atq; etiam q̄ gula, vel in medium ventris tendat, vel in latus vergat. At vero omnia dētata maxilla vtraq; ventres ſingulos habent, vt homo, canis, ſus, vrſus, leo, lupus. Quinetiam thos, quem lupum ceruariū appellem, interna omnia lupi ſimilia habet, ñs igitur omnib⁹ ſimplex ventriculus eſt, quem excipit inteſtinum. Verum alīs amplior, vt ſui, vt vrſo: & ſuillo qui dē cruſtæ læues pauciores ſunt. alīs arctior, nec multo amplior inteſtino, vt cani, leoni, homini. Cæterorum etiam ſpecies omnium, reſpectu eorum, quos modo enumeraui, diſtinguuntur. Alīs enim venter ſuillo ſimilis, alīs canino, tam in maiore, q̄ī minore animalium genere. Sed diſcrimen in ñs quoq; magnitudine, figura, corpulentia, exilita teve oritur: atq; etiam ſitu gulę, L quo meatum ad vētrem ducat, & conuio iungatur foramini. In Inteſtino rū dīx. inteſtinorum etiam natura vtriq; illi animalium generi, hoc eſt vtraq; dentato, & altera maxilla dentato, ſibi differt magnitudine, craſſitudine, replicamentis. Sunt certe maiora omnia inteſtina non vtrinq; dentatis: nec immerito, nam ipſa ita dētata omnia ſunt auctiora: pauca enī parua eo in genere habētur. Admodum paruū inter cornigera nullum eſt. Quibuſdam etiam ap- M pendices ſunt inteſtinorum. Rectum autē inteſtinum nulli eſt, cui non parte vtraq; dentes. Elephanto inteſtinum ita eſt ſinuoſum, vt aluos habere quatuor videatur. in hoc ēt cibus recipitur: nullum. n. conceptaculū cibi aliud ſeparatim adeſt. Exta quoq; eidē ſuillis proxima, ſed maiora: iecur. n. quadruplo maius bubulo eſt, & reliqua pari ratione, excepto liene: hic. n. minor

nor ex proportione eſt. Hæc ea
dem ratio ventris, ſi teſtinorũq;,
vel in ouiparis quadrupedibus
eſt, vt in teſtitudine, tum terre-
ſtri, tum etiam marina, in lacer-
to, crocodilo vtroq; : omnibus
deniq; generis eiuſdem. ſimpli-
cem enim vnumq; habent ven-
trem, aut canino, aut ſuillo ſimi-
em. Genus ſerpentum nulla e-
ariat ratione: & omnia fere, p-
cima lacertis ex terreſtri ouipa
o genere habere ſpectes: ſi pe-
les ñs demas, longitudinem ad
las: quippe quod intectum cor
ice ſit, & prona, ſupinaq; perin
le, atq; lacerti habeat, ſed teſti-
us caret. nec alio modo, q̃ pi-
es meatus duos coeuntes in i-
em, & vuluam longam, ac bifi
am habet. Cætera interna ea-
em ſerpentibus ſunt, quæ lacer
is. Verum omnia earum viſce-
a propter longitudinem, & an
uſtiam corporis longa, arctaq;
abentur, ita vt dignoſci prę ſuę
guræ diſſimilitudine non quę
it. Arteria nanq; longa admo
um eſt, atq; etiam gula lõgior.
rteriæ origo ita iuxta os ipſũ
ɔſita eſt, vt eſſe ſub lingua vi-
atur: & quidem videtur lin-
æ præminere, quoniam lin-
a contrahitur, nec vt cæteris
anet. Lingua autẽ ipſa tenuis,
ga, & atri coloris eſt: atq;, ſi
trahas, porrigi lõgius poteſt.
culiare, pręter cæterorum lin
as, ſerpentibus, & lacertis ẽ,
ſummа eorum lingua bifida
ſed præcipue ſerpentũ, quip
pe quæ tenuiſſimis quibuſdam D
quaſi capillamentis diſcreta vi-
bretur. Vitulo etiam marino lin
gua ſciſſa eſt. Ventriculum ſer-
pentes, velut inteſtinum laxius
habent, canino ſimilem: tum in-
teſtinum longum, tenue, & ad
exitum vſq; vniforme. Cor ar-
teriæ poſtremæ adhæret exi-
guum, ſed longum, & renũ ſpe-
ciem referens: quamobrem vi-
deri interdum poteſt min⁹ mu-
cronem ſuum dirigere ad pect⁹.
Pulmo deinde adnectitur ſim-
plex, fibroſus, fiſtuloſus, prælon E
gus, longeq; a corde ſepoſitus.
Iecur item longum, & ſimplex.
Sed lien exiguus, rotunduſq;, vt
lacertis. Fel ſimiliter atq; in pi-
ſcibus habetur: natricibus enim
adnexum iecori eſt, cæteris inte
ſtino magna ex parte adhæret.
Dẽtes exerti omnibus ſunt. Co-
ſtæ totidem, quot dies menſem
integrum complent: ſingulis. n.
tricenæ. Euenire ſerpentib⁹ idẽ,
quod pullis hirundinum nõnul
li aiunt: oculis enim ſerpentum
laceratis, ſubnaſci alios referũt. F
caudæ etiam lacertis, atq; ſerpẽ
tibus amputatæ renaſcunt. Hęc
eadem ratio inteſtinorum, & vẽ
tris piſcium quoq; eſt. Venter
enim ñs vnus, & ſimplex, ſed ſi-
gura varia eſt: nõnullis. n. diuer
ſa omnino ſpecies ventris eſt, vt
ei, quem Scarum vocant, qui &
ruminare ſolus piſcium credit.
inteſtinum etiam ſimplex repli-
cans ſe, quod in vnum, continu-
umq; reſoluatur. Peculiare pi-

G ſcibus, & magna ex parte auib⁹ appẽdicum agnatio eſt: ſed auibus ſubter, & paucæ, piſcib⁹ ſuperne circa ventriculum exeũt. & nonnullis complures, vt gobioni, muſtelo, percæ, ſcorpioni, fidiculæ, mullo, ſcaro, mugili: cui parte altera plures exeũt, altera vna tantum. alĩs paucæ, vt iecorino, glauco. auratæ etiã paucæ. Tum autem ipſi eiuſdẽ ſpeciei cõſortes inter ſe differũt. Auratarum enim alĩs plures, alĩs pauciores. Sunt etiam quibus nullæ omnino ſint, vt magnæ cartilagineorum parti: cæteris ita, vt alĩs paucæ, alĩs vel plurimę habeantur. Omnes tamen piſces ad ipſum ventrem eas appendices continent. Aues & inter ſeipſas differre, & a cæteris diſcrepare animalibus interiorum partium ratione, apertum eſt. Alĩs enim ingluuies p̃poſita ventriculo eſt, vt gallinaceo, palumbo, columbo, perdici. Ingluuies cutis in amplum ſinuata eſt, qua primum cibus ingeſtus continetur incoctus. hæc parte, qua iungitur gulæ, anguſtior eſt, mox amplior, tum qua deſinit in ventriculum, arctior. Ventriculus parti plurimæ carnoſus, calloſusq; eſt, cutis intus robuſta, cruſtatisq; facile detrahi integra poteſt. Alĩs ingluuies deeſt, ſed eius vice gula pertinet latior, & patentior, vel tota, vel qua propius ventriculum adit, vt monedulæ, coruo, cornici. Quinetiam coturnici gula amplior infra, & capricipiti pars inferior paulo latior eſt, atq; etiã noctuæ. At anati, anſeri, grauię, cataractæ, tardæ gula tota ampla, & lata eſt. Multis etiã alĩs auibus gulam huiuſmodi eſſe p ſpectum eſt. Nec deſunt, quibus ventriculus ipſe ſimilis ſit ingluuiei, vt tinunculo. Sũt item, quibus neq; gula, neq; ingluuies amplior ſit, ſed ventriculus longior, ſcilicet auiculis omnibus, qualis paſſer, aut hirundo eſt. Sunt etiam, quãuis paucæ, quæ ingluuiei, gulæq; amplitudine careant, longitudine autem admodum prolixa vtantur, videlicet quæ longa, anguſtaq; colla habent, vt porphyrio: quæ fere omnes alui excremẽtum humidius, quam cæteræ ſolent, reĩciunt. Coturnici præ cæteris hæc propria habentur, vt & ingluuiem, & gulam prope ventriculũ amplam, & latam habeat. Diſtat ingluuies a parte gulæ propinqua vẽtriculo multum, pro magnitudinis proportione. Tenue quoq; inteſtinum parti plurimæ auium eſt, & ſimplex reſolui poteſt. Appendices autem illę paucæ in auibus ſunt, vt dictum eſt: nec ſupra, vt in piſcibus, ſed infra, qua deſinit inteſtinum. habent eas nõ omnes, ſed plurimę, vt gallinaceus, perdix, anas, ciconia, aſcalaphus, anſer, olor, tarda, noctua. minoris etiã generis nonnullæ habent, ſed perexigue, vt paſſer.

H

I

K

L

M

Auiũ q̃ peculiares, & ab alijs differẽtes partes.

Ariſt.

ARISTOTELIS DE HISTORIA ANIMALIVM LIBER TERTIVS.

De ſitu, & forma genitalium membrorũ omnium animantium, eorumq; differentijs. Cap. 1.

DE cæteris interioribus partib⁹, quot nam, aut quales ſint, & quas inter ſe habeant differẽias, dictum iam eſt. Reſtat vt de ijs, quæ ad generationem miniſtrant, diſſeramus. Ergo & fœminis omnibus intus conditæ habentur: maribus autem multiplici differentia euariãt. Namnter animalia ſanguinei generis, alijs teſtes nulli omnio ſunt: aliis ſunt quidem, ſed intus. Et is, quæ intus continẽt, aut lumbis adhęrent circiter ſedem vrum, aut aluo crediti ſunt. Aliis oris dependent, quibus genita: aut aulo annexũ ſuſtinetur, ut demiſſum pendet cum teſtius. Nec vero modo eodem adluum omnibus continetur, ſed liter iis, qui ex aduerſo mĩgũt, iter iis, qui ex auerſo. Piſcium itur nulli ſunt teſtes, nec cætes, quibus branchiæ, neque vlli rpentum, nulli deniq;, quod edibus caret, niſi intra ſe foare animal poſſit. Auibus tees dari omnibus ſunt, non tñ, ri foris pendeãt, ſed qui intus lhæreant lumbis, quo modo quadrupedibus quoque ouipa D
ris habentur, vt lacerto, teſtudini, crocodilo, & inter ea, quę animal generant, herinaceo. Quę autem intus continent, iis ad aluum nectuntur, vt delphino ex iis, quę pedibus vacant: vt elephãto, ex iis, quę quadrupedes viuiparæ ſunt. Cæteris conſpicuos eẽ teſtes natura voluit. Diſcrimen autem eorum, qui ad aluum, aut locum proximum poſiti in propatulo ſunt, diximus. Aut enim hærent annexi retro, E
nec tremuli pendent, vt ſuibus: aut ante propenſi, demiſſiq; geruntur, vt homini. Piſces, vt modo dixi, & ſerpentes teſtibus carent: ſed meatus cõtinẽt binos, qui de ſepto exorti, latus ſpinæ vtrunq; perreptent, coeantq; ſuperne in vnum, atq; ita ad oſtium excrementi finiant: quod enim ad ſpinam eſt, id ſuperius nomino. Pleni hi meatus humoris fœtifici redduntur tempore coitus, attrituq; mutuo ſemen effluit genitale candidum. Sed F
quibuſnam ipſi inter ſe differeniis diſcrepent, in diſſectioni ous ſpeculari oportet. nos etiam diligentius poſt exponemus, cum ſua ſingulis reddiderimus. Omnibus autem, quæ oua ædunt, ſiue bipeda, ſiue quadrupeda ſunt, teſtes lumbis innexi infra ſeptum continentur, vel candidiores, vel pallidiores, venulis admodum tenuibus circundati. Meatus de ſingulis ſinguli pertinent, eodẽq; coeũt ſupra oſtiũ

G excrementi, ſicut agi in piſcibus dictum eſt: isq; meat⁹, qui ex coitu amborum conſiſtit, genitale eſt, quod in minoribus latet: in maioribus vero, anſerem dico, & reliqua huiuſcemodi, euidentius eſt, cum recens inierint. Meatus autem tã iis, quàm piſcibus lumbis adhærent, ſubter aluum, ventrem, & inteſtina, inter venam maiorem, de qua meatus ad teſtem pertinẽt vtrunque. Sed, vt piſcibus lentor ille prolificus tempore initus haberi ſentitur, meatusq; latiſſime patent: vbi vero id tempus præteriit, incerti vel meatus ipſi interdum redduntur: ſic auium teſtes, prius quàm coire incipiant, aliis exigui, aliis omnino obſcuri ſunt: at vero, cum venerem exercent, inſigni tantiſper magnitudine augentur. quod apertiſſime palumbis, & perdicibus euenit, atque ita, vt hybernis menſibus, nevllos quidem teſtes in iis haberi nonnulli arbitrentur. Quibus autem parti priori teſtes cõmiſſi ſunt, iis aut intus iuxta aluum conduntur, vt delphino, aut foris in aperto vltima aluo poſiti ſunt. Quibus vtriſque, cum cætera ſint eadem, vnum illud diſcrimen exiſtit, quod quæ intus cõtinent ſuos teſtes, nulla cute habent obductos: quę autem foris, hæc coniectos in conceptaculum, quod Scrotum vocamus, gerunt. Teſtes vero ipſi omnibus greſſilibus viuiparis

H

I

ſunt ad hunc modum. Meatus K duo venales ad capita teſtium de vena aorta pertendunt; & alii totidem a renibus eodem deueniunt: ſed hi ſanguinolenti, illi, quos mittit aorta, exangues ſunt. A capite autem ipſorum teſtium meatus excipit ſpiſſior illo ſuperiore, atque neruoſior: qui progreſſus per teſtem flectit ſeſe inde, & caput eiuſdem repetit: vnde rurſus in idem coeunt, & in parte priore ſubeunt genitale. Qui caput repetunt, ipſi tam continua membrana obuelantur cum iis, qui reſident, teſtibus, vt vnus eſſe meatus videantur, niſi membranę diuortium feceris. humorem adhuc ſanguineum continet is, qui reſidet, ſed minus quam illi ſuperiores. At vero, qui reuerſi ceruicem ſubeunt genitalis, humorem iam habent candicantem. Quinetiam de veſica meatus perfertur, & ſe ad ceruicem applicat, quem veluti putamen canaliculatum ambit id, quod penem vocam⁹. Specta ea, quę dixi, deſcriptione hac, Sit α initium meatuum, qui de aorta proficiſcuntur. κ κ meatus deſcendẽtes ad capita teſtium. ω ω qui ab iis aſſident teſtibus. ββ, qui repetunt, ſcilicet quibus humor candicans continetur. ♪ genitale. ε veſica. ⏚⏚ teſtes. Exciſis, detractisve teſtibus, meatus ſurſum ſe retrahunt. Caſtrare ſolent duobus modis: aut enim teſtes nouellos adhuc frãgunt,

K Meatus duo, ad capita teſtiũ tendentes

L

M

Caſtrandi alia modi duo.

unt, aut adultos iam firmosq; excidũt. Taurũ aliqñ excisum, situ protinus acto, ꝓgenerasse traditum est, Testes animalium a se habere cognitũ est. Vuluæ ue ueteri nec eodem situ haben ur, nec similes omniũ sunt: sed differunt inter se, tum eorum, q̃ animal generant, tum illorum, quæ oua pariunt. Habent oẽs, ni iuxta genitale continentur, ius geminos, alterũ in latere extro, alterum in sinistro. Ini- um vero vnum est: & commu oſtium, quasi ceruix carnosa modũ, cartilagineaq;, ꝓti plu ne, auctissimęq; animãtiũ tri- tũ ẽ. Pars vuluę ĩterior Loci, Vterus appellat: vnde fratres erinos cognominamus, ostiũ tem et ceruix Matrix dicitur. d bipedes, atq; ẽt quadrupe- s, quę animal procreant, om- s vuluam aut vterum infra se um transuersum cõtinent, vt , canis, sus, equus, bos. Corni- ra quoq; omnia sitũ habẽt eũ . Extrema plurimarũ vulua- , quę cornua vocant, inuolui rspectum est. At eorum, quæ a ædunt, situs nõ similis om- m est. Sed auiũ vuluæ iuxta tũ annexæ sunt: piscium in- , sicut bipedum, aut quadru- dum, q̃ animal pariunt: sed te es, & membrana constantes, longæ, ita vt in minutissimis ciculis sinum vuluæ vtrunq; gi in faciem oui vnius videa- , tanq; bina habeãt oua hi pi s, quorum ouũ arenidum est: non. n. continuum, sed quoddã D arenulentum est. ita diffundi in multa põt. Vulua auium, ceruicẽ habet carnosam, callosamq; parte inferiore: at superne, quà septo iungitur, membrana constat, & ptenuis adeo est, vt oua extra vuluam eẽ existimes. Auibus ergo auctioribus membrana conspectior est, & per ceruicẽ inflata extollitur, atq; sinuatur. At in minoribus obscuriora hęc oĩa habentur. Quadrupedũ quoq; ouiparārum hæc eadem ratio vuluæ est, vt testudinis, la E certæ, ranæ, & reliquorũ generis eiusdẽ. enimuero ceruix vna in vno, & carnulentior est: fissura autem, & oua proxima septo sustinentur. Necnon ea, quæ in genere pedibus priuato animal ædunt in lucem, posteaquã oua inter se pepererunt, vt musteli, et reliqua cartilaginea dicta (qę quid: ĩter marina pedibus orbatum, & branchias habens animal generat, sub eo nomine ĩtelligitur) ĩs vulua partita, perti- F nensq; ad septũ, quomodo auibus, est. atq; ẽt de medio sui bipartiti sinus, arctior ad septum vsq; pertendit: ac oua tam hic, q̃ supra ad septi originẽ consistũt: mox prolapsa in spatium latius fœtus animales excludunt. Sed eorum ipsorũ differẽtia vuluę, quà tum inter se, tum vero à cæteris piscibus discrepent, accuratius per dissectiones spectari figuris singulis potest. Serpentes etiam tam ab iis supradictis, quàm

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

G q̃ inter ſe differre apertũ eſt. Vipera.n.animal ædit, poſtq̃ intra ſe oua peperit, cũ cætera ſerpentum oĩa genera oua ædãt in lucẽ. quo fit, vt viperæ vni vlua ſimilis vt cartilagineis ſit. Tẽdit porrò ſerpẽtibus vulua prolixior, modo corporis exorſa inferius, vno continua meatu, diductaq̃ in latus ſpinæ vtrunq̃, quaſi duplex meatus vſq̃ ad ſeptum: in qua oua ordinatim gignuntur, & ædi inde non ſingulatim, ſed ſerie continente ſolẽt.

Sola ex ſerpẽtibus vipera animal ædit.

H Vulua oĩbus, quæ & intra ſe, & foras aĩal generãt, ſupra aluum poſita eſt: quæ oua pariũt, ñs infra lũbis adhæret. Quæ animal ædũt in lucem, cum intra ſe oua generarunt, ñs anceps ratio eſt: nã & infra lumbis adiũgitur ea pars vuluæ, qua oua continẽt, & ſupra inteſtina oſtiũ eius ſuſtinetur. Ad hæc diſcrimen vluarum eſt, quod cornigera, & vna parte dentata, acetabula habent vuluæ, dum partũ gerunt: atq̃ ẽt parte vtraq̃ dẽtatorum,

I lepus, mus, veſpertilio eadem illa acetabula ſuis cõtinent locis. At cætera vtriq̃ dẽtata aĩalis fœcunda, pedibus prædita, vuluã læuem oĩa habẽt, & partus ipſi vuluæ, non acetabulis adhæret.

Partes diſsimilares animalium interiores, exteriores q̃ hunc in modum haberi cognitum eſt,

De partibus animalium ſimilaribus, ibiq̃ Siemeſis Cyprij, Diogenisq̃ Apolloniatæ opiniones de ſanguine, et venis. Ca. 2. K

SImilarium ſanguis potiſſimum communis aĩalibus ſanguineis oĩbus eſt. nec minus cõis ea pars eſt, qua ſanguis cõtinetur, quæ vena dr̃. Locum aũt communitatis ſm obtinent ea, quæ ñs proportionent̃, hoc eſt ſanies, & fibra, atq̃ ẽt caro, quod præcipue corpus aĩãlium ineſt. Os item, & quod quicẽ ſungitur oſsis, vt ſpina, & car L tilago. Adde cõitati eiuſmodi cutem, membranã, neruos, vngues, pilos, & quæ ñs ex proportione reſpondeant. Ad hæc adipem, ſebũ, atq̃ excrementa, ſtercus dico, pituitã, bilem tum flauam, tum ẽt atram. Sed, cum natura ſanguinis, venarumq̃ principium eſſe videatur, primũ de ñs diſſerẽdum eſt: præſertim cũ authores nõnullos ex ñs, qui res eas tractarint, minus recte dixiſ ſe intelligam. Cauſa vero ignorationis occultioni earum partium, ac perdifficili cõtuitui tribuẽda eſt: nam in aĩalibus mortuis natura venarum principaliorum aboletur, propterea qđ ipſæ in primis effluente ſanguine langueſcant, & collabantur. ex ñs .n. quaſi vaſe, vniuerſus ſanguis effunditur: quippe qui oĩs in venis contineat̃, p̃ter exiguũ, q̃ in corde eſt. In viuis ãt fieri nõ p̃t, vt quẽadmodũ habeãt, cernãtur: intus .n. natura earũ occultatur. Itaq̃ alĩ, cũ i cadaueribus

Quare venarũ cognitio ſit difficilis. M

bus diſſectis inſpicerẽt, ſumma principia cernere nequiuerunt. Alĩ in hominibus admodũ extenuatis, per ea, quæ extrinſecus viderẽtur, interna venarum principia definiere. Syenneſis Medicus Cyprius ita ſcribit. Venæ corporis craſsiores oriuntur ad hunc modũ, & tendunt de oculo propter ſuperciliũ, per dorſum ad pulmonem ſub mãmis: altera de latere dextro ad ſiniſtrum, altera de ſiniſtro in dextrum: & altera per iecur in renem, ac teſtem, altera ad lienẽ, & renem, & teſtem, poſtremo ad genitale perfertur. Diogenes Apolloniata hæc. Venas hoīs cõſtare ad hũc modum nouimus. Duæ maximæ habentur, quę p uẽtriculum prope dorſi ſpinam pertendunt, altera dextrorſum, altera ſiniſtrorſum, vtraq; ad pedem ſibi ſubiectum, & in caput eædem per iugulum prope humeros efferuntur: hinc ſparſa ramorum ſerie, aliæ minores mẽbris oſibus ſanguinem riuant, de dextra dextrorſum, de ſiniſtra ſiniſtrorſum. Maxime autẽ illæ duæ cor adeunt, circa ipſam ſpinam dorſi: alteræ item duæ paulo ſuperius per pectus ſub ala vtranq; in manum diſpẽſatę pertendũt, quarum altera lienaria, altera iecoraria vocatur. Harũ poſtrema ita ſcindunt, vt parte pollicem adeant, parte volam: tũ ex ãs ramorum tenuiorũ frequentia in digitos, manũq; ſpargit totã. Propagines tenuiores à primis venis mittunt, à dextra ad iecur, à ſiniſtra ad lienẽ, & renes. Quæ aũt pertinẽt ad pedes, ſcindunt, qua femur iungit, tendunt q; per totum femur: quarũ maxima femur ex auerſo perreptat, craſſaque apparet: altera paulo interius minus craſſa procedit per femur: tum pp genu tẽdũt ad crus, pedemq; imũ, quo modo ad manus: hinc ſubeunt plantã, & ſe ſparguntĩ digitos. Complures ẽt tenues de eiſdem illis ad ventrẽ, & coſtas ſparſæ obrepunt, q̃ porrectæ per iugulũ petũt caput, apparentq; craſſiuſculæ in ceruice: quarũ extrema fiſſura multiplici permeant per caput, dextra dextrorſum, ſiniſtra ſiniſtrorſum: atq; vtraq; ad aurẽ deſinũt. Sunt p̃terea venæ, collo cõmiſſę iuxta maiorẽ, paulo minores, vtroq; ex latere trãſeuntes, ad q̃s plurima illarũ capitis pars cõtẽdit: q̃ ĩmerſæ p iugulũ mittunt alĩs ad ſcapulas, & manꝰ. Apud lienariã ẽt, & iecorariã aliæ paulo minores apparẽt, q̃bꝰ adigere cultellũ ſolemus, quoties aliq̃d ſub cute affligit. At, ſi q̃d circa vẽtrẽ ĩfeſtat, ſanguinẽ ex iecoraria, & lienaria mittimꝰ. Quinẽt ad mãmas hĩc aliæ p̃tinẽt. Sũt itẽ, q̃ de utraque p̃ferãt ad teſtes, p dorſi medullã tenues: atq; ẽt alię, q̃ ſubditæ cuti tẽdant p carnẽ ad renes, ceſſentq; ad teſtes viris, aduterũ mulieribꝰ. Prodeũt primę à ventriculo ãpliores: tũ attenuãt, dũ de parte dextra ĩlguã, indeq; trã

ſeant

De venis variæ opiniones. a. Ex vmbilico circa lũbũ.

Quarũ: gnæ differẽ

G ſcant ad dextrã, quę ſeminariæ nominantur. Sanguis craſſior à carne ebibitur: ſed, cũm ad loca deuenerit, tenuis redditur. & calidior, & ſpumoſus. Syennefis, ac Diogenes ita.

Polybij ſentẽtia de uenarum ordine, ibiq; falſarum opinionum refutatio.

Cap. 3.

POlybius hæc. Venarum paria quatuor habentur. Primũ, qđ à ſincipite ortum tẽdit per ceruicem, ſumma perreptans latera ſpinæ, ad clunes, & crura: deinde per tibias ad malleolos exteriores, & pedes. quamobrẽ doloribus dorſi, & coxarũ de poplitib⁹, malleolisue exteris ſanguinẽ mitti ſolitum eſt. Secundum venarum par de capite circũ aures p ceruicem, quę iugularię dictę ſunt, intus prope ſpinã, et lumbos ad teſtes, & femora perferẽ, atq; p poplites, & tibias tendit ad interiores malleolos, & plãtas. quapropter doloribus lumborũ, & teſtiũ ſanguinẽ ex poplitibus, aut malleolis mittimus. Tertiũ par venarum à temporibus per ceruicẽ ſub ſcapulis porrigitur ad pulmones: & altera de parte dextra in ſiniſtrã pergens, mammam ſubit, & ad lienẽ renemq; deſcendit: altera de ſiniſtra ĩ dextrã procedẽs, à pulmonibus mãmã ſubit, mox iecur petit, et renẽ: vtraq; poſtremo ad teſtes deſinit. Quartũ par ortũ ꝓte ꝓre capitis, de ſede oculorũ p ceruices ad humerorũ clauiculas deuenit: vnde per lacertos ad agilem, mox per cubitos ad volã, & digitos ad malas ẽt de humero propaginẽ mittit, quę coſtas perreptat, dum altera ad lienẽ, altera ad iecur perueniat, deinde vtraq; eminẽs per ventrẽ ad genitale deſinit. Hęc ferè ſunt, q̃ à cæteris Medicinę authorib⁹ dicta accepimus. Nec deſunt naturæ interpretes, qui tametſi accuratius, perinde vt Medici nõ tractarunt de venis, tñ omnes earum ortũ à capite, atq; cerebro deducunt: qđ error eſt. Cũ itaq; perdifficile ſit venarũ examen, ſolis in ſtrangulatis animalibus iã ante extenuatis effici poteſt, vt ſatis percipiat, cui hæc res curæ ſit. Sed. n. natura venarũ ita ſe habet. Duę intra pectus venę continenẽ ſpinæ appoſita, altera maior, altera minor. maior partẽ priorẽ adit, minor poſteriorem. & maior dextrã potius ſedem obtinet, minor ſiniſtrã, quam aortam nonnulli vocant, eò q̃ neruoſa eius pars conſpici vel in mortuis potuit. Ambę ex corde originem ducunt: tranſigunt. n. totæ cætera viſcera, per quę tendunt, ſuam ſeruantes naturam, vt nihil contrahant detrimenti, quo minus & ſint venæ, & appellentur. Sed cor non eodem permeant modo, verum ei tanquã ſuę parti continuantur, magisq; ea, quæ prior, & maior eſt. Situ autẽ tali oriuntur, vt altera ſupra, altera infra ſit, & cor inter ſe poſitum amplectantur.

In dorſi, et coxarũ doloribus, q̃ venæ incidẽdæ. Itẽ ĩ teſtiũ & lũborũ.

Argumẽtũ, quo putat Ariſt. venas originem ex corde ducere.

Habent

A Habent intra ſe corda omnia ſi-
Tres cordis ſinus. num triplicem, ſed magnitudine varia. minutiſſimorũ.n.animalium ſinus arctiores ſunt, ita vt vnus, qui amplior eſt, vix cõ ſpici poſſit, reliqui ſenſum effugiant. mediocrium animalium ſecundus ẽt conſpicuus eſt: maximorum perſpici omnes pñt. Et, cùm priorem ĩ partẽ cor ſuo mucrone ſpectet, vt dictũ eſt, ſinus, qui amplisſimꝰ eſt, dextrũ ſupremumq; recipit ſitum, minimus ſiniſtrũ, mediocris me-
B diũ. qui autem maximus inter eos eſt, hic longe reliquis ambobus amplior ẽ. oẽs tñ ad pulmonẽ foramine ſpectant perpetuo, ſed propter exiguitatẽ meatuũ latent, prętercą; ĩ vno. Oritur ex eo ampliſſimo, ſupremoq; ſinu vena maior, ſedemq; dextrã tenet, mox per mediũ ſinum formã recipit venæ, vtpote cũ ipſe ventriculus cordis venæ particula ſit, in q̃ ſanguis reſtagnet. Aorta de ſinu medio exit, nõ eo
C dem mõ, ſed per fiſtulã multo arctiorem init ſocietatem, & tẽdit à latere cordis, cũ vena maior ſua radice cor tranſigat, cũ ſe promit. Vena itẽ ipſa maior mẽbrana, & cute conſtat. Aorta arctior eſt, & vehementer neruoſa, deductaq; longius, hoc eſt ad caput, aut imas partes, in anguſtum admodum coarctatur, ac nerui naturam ex toto accipit. Pars prĩa venæ maioris ſurſum à corde proueniens, ſcinditur bipartito, Adit alterũ membrum pulmones, alterum ſpinã, & ver D
tebram colli nouiſſimã. rurſus membrũ, quod pulmonẽ adierit, bipartito ſe ſcindit, quia pulmo in duas partes diſcretus ſit: deinde ſingulas fiſtulas, ſingulaque foramina ſubit, amplius ampliora, arctius arctiora, ita vt pars nulla ſit ſine foramento, & venula: quanquam poſtrema diminutionum præ ſua exiguitate viſum effugiunt: quo fit, vt pulmo omni ex parte refertus ſanguine videatur. Hos autem venæ meatus induci ſupra fiſtu E
las ex arteria pertinentes certũ eſt. Membrum alterũ, quod ad ſpinam, & colli vertebram dixi mus tendere per ſpinam ipſam porrigitur. quam venam Homerus notat, cum ait, Venamq; inciderat omnem, Quæ, per dorſa meãs, ceruices fertur ad imas. Hinc venulæ ſingulæ ad ſingulas coſtas, & vertebras ferũtur. Finditur etiam bipartito hæc eadem vena iuxta vertebram, quę ſupra renes poſita eſt. Ita hæc
F mẽbra venæ maioris in ramos ſparguntur: ſed rurſus parte ſuperiore, qua ex corde protendit ſciſſa numeroſiore venarũ propagine, duo petit loca: quippe quæ alias in latera, & humeros mittat, quæ mox per alas homini ad manus feruntur, quadrupedi ad pedes priores, auibus ad alas, piſcibus ad pinnas, quæ parte prona continentur. quarũ venarum capita Iugulares, qua primũ ſcinduntur, appellamus.

ſed

G ſed quæ ſciſſæ ceruicem ſubeũt, iuxta pulmonum arteriam tendunt. quibus interdum foris apprehenſis corruũt homines ſenſibus ereptis, & palpebris compreſsis. ita porrectæ, amplexę́ arteriam, ad interuallum auriũ feruntur, qua maxillæ faucibus coeunt. Denuo inde ſcinduntur in venas quatuor, quarum vna remeans per collum, & humerũ deſcendit, & cem priore propagine ad flexum brachij copulatur. ſecũda ad palmam & digi-
H tos ceſſat. tertia de vtraq; ſede auriũ ad cerebrũ pertinet, atq; ĩ multos prętenues ramulos ſpargitur, itaq; membranã cuſtodẽ cerebri ſubit. Cerebrũ autem ipſum omniũ expers ſanguinis ẽ, nec aliquid venæ, vel auctioris, vel minutioris in id ceſſat. Reliqui rami, qui ab eadẽ vena mittunt̃, partim ambiũt caput, partim ad ſedes ſenſuũ, dẽtesq; gracili venularũ ſerie terminãtur.

De aorta uena minore, eiusq; ſede. Cap. 4.

I VEna ẽt minor, quã Aortã diximus nominari, eodem ſpargit̃ modo in ramos, q̃ partes venæ maioris cõſequunt̃: verum meatus eius, et venulæ multo minores ſunt q̃ venæ maioris. Locis à corde ſuperioribus venas hũc in modũ haberi nouimus. Pars aũt maioris venæ cordi ſubiecta fert̃ elatior, per ſeptũq; applicata, tum ad aortã, tũ ẽt ad ſpinã mẽbraneis, flaccidisq; meati b⁹ cõtinet̃, mox vena ad iecur ab ea mittit̃ K breuis, ſed lata: de qua multę, ac tenuos ſparſæ in iecur obliterantur. Rami inde ab ipſa iecur trãſigẽte duo procurrũt. quorũ alter ad ſeptũ, & pręcordia dicta ceſſat: alter ſupera repetit, ductusq; p̃ aliã ad lacertũ brachij dextri ſe porrigit, quà cęteris venis ſe applicat iuxta flexũ interiorẽ. Quãobrem ſanguine hĩc miſſo, dolores iecoris quidã leuari poſſunt. Pars altera venæ eiuſdem, breuis quidẽ, ſed craſſa, latus petit ſiniſtrum, pergitq; L ad lienem, quæ ſparſa in ramulos ſubit, itaq; aboletur. Quinetiam ab eadẽ maiore propago pari modo ad lacertum ſiniſtri brachij mittitur. ſed quæ ad brachium dextrum procedit, eadẽ, quæ pertingit ad iecur, eſt. hæc vero diuerſa ab ea, quæ ad lienẽ pertinet, eſt. Aliæ itẽ à vena maiore duæ propagantur, quarum altera ad omentum, altera ad id, quod à carne Pancreum appel- Pancreũ
latum eſt. de qua venarum frequentia per lactes tendunt, quæ M oẽs in vnam deſinunt venã grãdem, per totum inteſtinũ, & vẽtriculum ad gulam vſq; porrectam, quæ & ipſa ramos de ĩs, quas perreptat, partib⁹ ſpargit complures. Vtraq; igitur, tã maior, quàm aorta, renum tenus vna, atq; perpetua tendit. hic capitibus renum potius adhærẽſcunt, finduntur̃q; bipartito, velut in literã Λ, aut V literã inuerſam. vergitq; magis in partẽ poſteriorem

A ſteriorem corporis vena maior, q̃ aorta. Spinæ annecti aortã potiſsimũ circa cor venulis præterquibus, & neruoſis notũ eſt. Ducitur eadẽ de corde nimirũ amplitudine inſigni, ſed procedens arctior, atque neruoſior euadit. Mittit ea quoq; adlactes ramos, quemadmodũ maior, verũ longe minores: perangustos.n. & fibris proximos, quippe quos extenuatos, in fibras, cauas tũ ceſſare aduerterimus. Ad iecur, autlienẽ nulla ab aorta pertinet ve-
B na. Rami aũt illi, in quos venã ſcindi vtranq; dixi, ad coxam vtranq; proficiſcũtur, atq; os ipſum attingunt. ad renes ẽt á maiore, aortaq; venæ deueniũt: ſed cauum non ſubeunt renum, verum in corpus eorum abſumuntur. Necnon alĩ duo meatus ab aorta validi, & perpetui ad veſicam procedunt: atq; ẽt alĩ de cauo renum eodem veniũt, qui nihil cõe cum vena maiore ſortiũtur. Singulis itẽ renibus de medio venæ exorſæ, cauæ, neruoſæq;, iuxta ſpinam ipſam per venas ſe porrigunt: mox in coxam vtranq; condunt, ac deliteſcũt: deinde denuo porrectæ in cluies apparent: quarum & ipſarũ oſtrema, vt in ſexu virili ad vecam, genitaleq; conĩciũtur, ſic fœmineo ad vuluam, aut vte:m pertinent. Nullã ſane venã maiore vuluam adire videns, cũ de aorta multę, frequenq; veniant. Ramis ẽt tum aortum ẽt maioris, aliæ mittunt propagines quæ primum ad in- D
guina ampliuſculæ, cauæq; accedunt: deinde per femora, cruraq; in plãtas, & digitos finiũt. Atq; ẽt duę aliæ p inguina, & femora cõmutatis vicibus perferunt: altera de parte dextra in ſiniſtram, altera de ſiniſtra in dextram, ac cæteris venis circa poplites ſe coniungunt. Quẽadmodũ venæ ſe habeant, & vnde nã ſuã originem ducãt, apertũ iam eſt. Continet aũt genus animantium oẽ ſanguinis cõpos venarũ initia, & gña ſumma, eo, quo E
expoſuimus modo. nã reliqua copia venarum non ſimili rõne in oĩbus eſt. neq;.n. partes eodẽ modo, aut eædẽ in oĩbus habentur. nec vero æque in oĩbus patet venarũ ſeries, ſed potiſsimũ in ĩs conſtat, q̃bus ſanguinis copia, & p̃cipua magnitudo eſt. nã in minutis, ſanguinisve ĩopibus, vel per naturã, vel p immodicam corporis obeſitatẽ, haud æque inſpici poſſunt. Alteris.n. meatus quaſi alueoli quidam, F
multo ĩterſepti limo p̃miſcent: alteris paucæ, eædẽq; fibræ potiusq; venæ cõtinent. vna tũ, q̃ maiorem ex p̃cipua magnitudine cognominamus, potiſsimũ euidens in omnibus, etiam minutis animalibus eſt.

De neruis, eorumq; origine. Cap. 5.

NEruorũ mox ordinẽ perſequemur. Origo eorũ quoq; in corde eſt: id.n. neruulos ſuo ampliore ventriculo cõtinet, & vena, aorta appellata,

G lata, neruoſa eſt. & quidē poſtre
ma eius neruo oīno cōſtāt: quip
pe q̄ nullo ītus cauo diſtīguanť,
tendanturq; modo neruorum,
qua deſinunt, applicata ad no
dos oſsium lubricos. Cæterum
natura neruorum non more ve
narum continua de eodem ini
tio procedit. Venæ enim, vt in
depictis canabis, hoc eſt fonti
Venę p to tū corpus ſparſe. bus riuo multiplici ſparſis pa
tet, figuram totius corporis di
ſtribuunt, ita vt corporibus ad
modum extenuatis partes oēs
venulis refertæ conſpiciantur.
locus enim idem venulis in ma
cilentis, carne in corpulentis re
H dūdat. Sed nerui diducti, diſtra
ctiq; paſsim ad artus, & flexus
oſsium applicantur. quod inde
etiam percipi poteſt. nam, ſi eo
rum natura eſſet continua, late
iā in extenuatis corporibus con
tinentia omnium pateret. Sum
mæ neruorum partes, quæ mē
brum ad ſaliendum accommo
datum continet, Poples dicta:
& quæ ſe geminā porrigit, Ten
do nomine: & quæ ad vires cor
poris iuuant, Attendo, & hume
rarius. reliquæ quibus oſsium
nodi deligantur, nomine vacāt.
I Nam oſſa omnia, ſiue foris vi
ciſsim tanguntur, ſiue alterum
inſeritur alteri, neruis ligantur:
& circiter oſſa quæuis neruorū
copia ducitur, capite excepto. id
enim non neruis, ſed futuris ip
ſorum oſsium continetur. Ner
ui natura fiſsilis in longitudinē
tendit: ſcindi per latitudinē non
poteſt: intendiq; vehemēter ido
K nea ē. Humor circa neruos mu
Alimētus neruorū. cori ſimilis, albidus, glutinoſus
que cōſiſtit, quo ipſos neruos &
naſci, & ali certum eſt. Neruus
ignem non patitur, cum vena
patiatur: & inciſus ſolidari non
poteſt. Pars corporis nulla ſtu
pore tentatur, quæ neruo caret.
Neruis plurimis pedes, manus,
& ſcapulę continentur: atq; etiā
ceruices, & lacerti. Quibus da
tus eſt ſanguis, iiſdem omnibus
nerui adiūcti ſunt. Sed quæ nul
L los habent articulos, priuataq;
pedibus & manibus ſunt, ĩs prę
tenues incertiq; habentur. qua
propter in piſcibus, qui iuxta
pinnas poſiti ſunt, ĩ præcipue
veniunt in conſpectum.

De fibris. *Cap.* 6.

FIbrę inter neruum & venā,
ſuam habent naturam: &
nonnullæ humorem, ſaniē
appellatum continent. tendunt
à neruis ad venas, ac inde ad ner
uos. Secundum etiam genus fi
M brarum eſt, quod conſiſtere in
Qua cauſa ſanguis ſpiſſatur. ſanguine ſolet: quanquàm non
cuiuſq; animalis. Spiſſari autē
ſanguis non poteſt, ſi id genus fi
brarum detrahatur: ſpiſſatur ve
ro, ſi non detrahatur. Genus id
ergo fibrarum tametſi maiore
ex parte in ſanguine animaliū
ineſt: tamen cerui, damæ, buba
li, & aliorum quorundam ſan
guini deeſt: quocirca eorum ſan
guis non ſimiliter atq; cæterorū
concreſcit. Sed ceruorum perin
de vt leporum ſolet ſpiſſari, vi
deli-

delicet non coitu firmiore, vt cæterorū, ſed fluido, quale lac eſt, quod ſine coagulo ſponte coiuerit. Bubali ſanguis aliquantulo amplius ſpuſſat: quippe qui proxime ouillo, aut paulo minus cō ſiſtat. Vena, neruus, & fibra ita ſe habent.

De Oſſibus eorumq; differentijs. Cap. 7.

OSſa alia ab alijs nexa, & oīa inter ſe apta vnā continuant ſeriem modo venarum: nec eſt vllum os, qd ſeorſum ipſum per ſe maneat. Initiū vero in oībus, quæ oſſibus conſtant, ſpina eſt: quæ cōpacta ex
B vertebris à capite ad coxas porrigitur. Vertebræ oēs foramine medio peruiæ ſibi iungunt. Extat os capitis continuum, nouiſſimis ſuperimpoſitū vertebris, qd Calua dr. Eius pars ſerrata Suturæ noīe ſignificat. Pars hæc non ſimili modo in quoq; genere aīalium habetur. alijs. n. oſſe continuo calua perficitur, vt cani: alijs compacto, vt homini, eiusq; fœminæ futura circulariter eſt. Mari tres in ſummū verti-
C cem aſcendunt futuræ, coeuntque in figuræ triangulæ ſpeciē. ſed iā & viri caput viſum ſine ulla futura eſt. Conſtat ſane caput non quatuor oſſib⁹, ſed ſex. quorum duo exigua. ſ. reliquorum cōparatione, circa aures poſita ſunt. Maxillæ à capite protendūtur oſſa duo: quarū inferiorem aīalia oīa mouēt, excepto fluuiatili crocodilo: hic. n. vnus non inferiorem, ſed ſuperiorē mouet.

Caput quot oſſib⁹ cōſtet.

Maxillis dentiū genus inhæret. D
os partim cauum, partim ſolidum, & adeo firmū, vt ſolum inter oſſa ferri aciem reſpuat. Oritur à ſpina Fibula, lugale, & ordo coſtarū. Pectus ēt coſtis impoſitum eſt: q̄ quidem aduerſæ inter ſe coeunt, cum reliquæ breuiores ſint, q̄ vt facere idē queant. Nullum. n. aīal eſt, qd circa ventrem os habeat. Sunt itē oſſa humerorum, & q̄ Scapulæ appellantur, & quæ ijs annexa dependent, Brachia, & Manus. Modus idem cōpaginum vel in ijs E
eſt, quæ crura habent priora. Acetabulum infra, qua ſpina deſinit, à coxa eſt: & oſſa iam crurū oriunt, quibus femora & tibiæ conſtant, Pernæ aut Culinæ nomine. quorū pars Malleolus eſt, & malleoli Calcar: videlicet in ijs, quæ hīnt malleolos. ab ijs oſſa pedis minuta, & plura ſubiacent. Quæ igitur ex ſanguineis pedeſtribus aīal generant, hæc oſſa non multo diuerſa habent, ſed ad proportionem tātummodo duritia, mollitie, magnitudine diſcrepant. Oſſium item aīalis eiuſdem alia medullam intra F
ſe continent, alia minime. Sunt nonnulla, quæ ſuis in oſſib⁹ nullam oīno habere medullam uideātur, vt leo: quod admodum exiguam ac tenuē habeat, eāq; in paucis oſſibus: ſolis. n. inferioribus, atq; brachijs. Conſtat profecto leo præcipue oīum animalium oſſibus ſolidis: ſunt. n. adeo dura, vt ex eis cōcuſſis, ignis ve

Leonis oſſa dura, & ſine medulla.

G lut à ſilice elidatur. Delphinus etiam oſſa habet, non ſpinas. Cęterorum aĩalium ſanguineorũ oſſa, aut paulo inter ſe differunt, vt auium: aut proportione eadẽ ſunt, vt piſcium. Qui.n. ĩter eos animal generant, cartilaginem pro ſpina habent: vt ea, quæ cartilaginea appellauimus. qui aũt oua pariunt, ſpinam continent: quæ perinde vt dorſum in quadrupedum ordine habetur. Sed proprium piſcibus eſt, quod nõ nullis ſpinulæ quædam prætenues ſeparatim per carnem in-
H hærent. Serpentibus ẽt dorſum, piſcium more, compleri apertũ eſt. At vero ea, quæ ĩter quadrupedes oua pariunt, os, aut ſpinã ꝑ ſuæ magnitudinis modo meruerunt. maiora.n. oſsis naturã potius obtinẽt, minora ſpina potius in oſsis vicem fulciuntur. Omnia prorſus aĩalia, quæ ſanguinem habent, dorſo conſtant, aut oſſeo, aut ſpineo. cætera oſſa alĩs inſunt, alĩs deſunt. vt enim partes corporis quæq; habẽtur, ita oſſa quoq; ad partes accommodata habentur. quibus enim
I crura & brachia deſunt, ĩs pernæ aut culinæ prędictæ etiã deſunt. Nec vero ĩs, quibus partes eædem quidem, ſed diſsimiles ſunt, eadem oſsium ratio ſeruatur: ſed aut pluris minorisve modo differunt, aut proportione. Oſſa igitur ita ſe habent.

De cartilagine, eiusq; cum oſſe differentia. Cap. 8. K

CArtilago differt ab oſſe pluris, minorisve ratiõe, cum aliàs natura eadem, qua oſſa, cõſtet. Et, quemadmodum os pręciſum nunquam recreſcit, ita & cartilago rupta nũquã reparatur. Terreſtriũ, quæ & animal gignunt, & ſanguinẽ habent, cartilago nullo foramine hiſcit, nec oſsium more medullam continet. At vero aquati L liũ cartilagineis, quod per dorſum proportionatũ oſsibus tendit, cartilago eſt, humorẽ in medullæ ſpeciem continens. Greſſilium, quæ animal gignunt, auriculæ, nares, extremaq; oſsium nulla cartilagine conſtant.

De ungue, ungula, cornu, & dentibus, eorumq; cum oſſe cõuenientia. Ca. 9.

SVnt item alia partium genera, quæ naturam nec eandem habent, quam ea, quæ expoſita ſunt, nec longe ab ĩs re M motam, vt vngues, vngulę, cornua: præterea roſtrum, quale datum auibus eſt. hæc.n. & flexilia, & fiſsilia ſunt, cum nullũ os vel flecti, vel findi poſsit, ſed fragile quodq; habeatur. Colores cornuum, vnguium, vngularũ pro cutis, pilorumque colore ſequuntur. etenim cutis nigrę, cornũa nigra, & vngulę nigrę oriũtur: & candidę pari modo in colore reſpõdent & cornua, & vngues, & vngulę: medĩs etiã medium eadem colorem pręferũt. At dẽtes naturam oſsium ęmulantur:

Cornuũ & vnguiũ colorẽ rĩdere colori cutis.

A lantur: quàmobrem hominum nigrorum, vt Aethiopum, atq; ſimiliũ dentes, & oſſa candent: vngues nigri modo ſuę cutis apparent. Cornua parte plurima caua ſunt ab radice, quatenus ambiunt os, qđ ortum à capite cauo cornu inſeritur, totũq; implet: in mucronem tñ ſolidum exeunt, & ſimplici parte extrema conſtant. Ceruis tantũmodo tota ſolida, et ſparſa ī ramos,
B & oſibus annis decidua, niſi caſtrentur: cum ex cęteris cornigeris nullum cornua amittat. De caſtratis aũt poſtea diſſeremus. Adhęrent cornua cuti potius, quàm oſsi. vnde fit, vt in Phrygia, & alibi boues ſint, qui cornua, perinde vt auriculas, moueant. Quæ hñt vngues (habẽt aũt quibus digiti: digiti vero ĩs ſunt, quibus pedes, excepto elephãto: huic.n. digiti indiuiſi, ac leuiter formati, nec vngues omnino ſunt) hæc ergo aut rectis
C vnguib⁹ ſunt, vt homo: aut adũcis, vt inter pedeſtria leo, inter volatilia aquila.

De pilis, & ĩjs, quæ pilorum uice fungũtur. Cap. 10.

DE pilis, atq; de ĩjs, quę uicem pilorum ſuppetũt, & ob eam rẽ pili proportionalia dicuntur, atq; ẽt de cutes ita ſe habet. Pilos habẽt quę pedeſtria, eadẽq; viuipara ſunt. Cortice aũt integuntur, quę ouipara ſunt pedeſtria. Squama vero piſces tm̃, qui ouũ arenidũ illud pariunt. nam ex longis con ger tale ouum non ędit, nec mu-
D ręna. anguilla vero nullum omnino ouum generat. Craſsitudinis, tenuitatis, copię, & magnitudinis pilorum diſcrimina pro partium, quibus adhęrent, cõditione, atq; pro cutis qualitate ꝓueniunt. fit.n. magna ex parte, vt pili & duriores, & craſsiores cuti craſsiori enaſcantur: plures aũt longiores humidioribus locis, atq; cauationibus (dummodo ſint ad gignendum pilũ idonei) prodeunt. Hoc idem de genere quoq; tam ſquama muni-
E to, q̃ cortice, intelligi licet. Quę igiť molles ſuapte natura pilos hr̃e ſolent, hęc per vſum pabuli melioris duriores incipiunt gerere: contra aũt molliores, paucioresque ea, quæ duros copioſosq; habuerint, eadẽ illa. ſ. ratione. Regionum ẽt tepore, aut frigore differentia eſt, vt pili hominum locis calidis duri, frigidis molles orianť. Sũt molles, q promiſsi, & ſimplices: duri, q criſpi.
F

Pilorum dŕia pro qualitate cutis.

De pilis, & cute, & ĩjs, quibus pili, & cutis. Cap. 11.

NAtura oĩum pilorũ fiſsilis ẽ: ſed pluris, minoris verõne inter ſe differũt. Nonnulli paulatim adeo durita te degenerãt, vt nõ pilis ꝓterea, ſed ſpinis ſiŕes eſſe videanť, vt pili herinaceorũ. Quod idẽ vngui bus ẽt euenit: quippe cũ in nonnullis aĩalium genus vnguium prę nimia duritudine nihilo ab oſsib⁹ differat. Cutis homini ꝓ-
Qualis cutis aialiũ. portione magnitudinis tenuiſsi-

D ñ ma

G ma est. Inest in cute omnium lẽtor quidam mucosus, verũ alĩs minus, alĩs magis: vt in tergore bubulo, ex quo glutinum facere solent. Quinetiam è piscibus glutinum à nonnullis excoquit. Sensu cutem ipsam carere constat, maximeq; in capite, qm̃ ibi nulla interposita carne ossi adhęreat. Vbicunq; cutis per se, ac sine carne est, vulnerata non coit: vt in gena, bucca, præputio, palpebra. Cõtextu perpetuo cutis in oĩbus aĩalibus continuatur:
H nec alibi interpellatur, q̃; vbi naturales meatus solent euaporare, atq; ẽt in ore, & vnguibus. Cutem oĩa habent, quibus est sanguis: pilos nõ oĩa, sed sicut distinctum iam est. Mutatur color pilorum in senectute, candidiq; pili efficiuntur in hominibus. qd̃ vel cęteris aĩalibus accidit, sed non satis aperte, præterq; in equo. Cãdescunt pili à parte sui postrema. Plurimus tm̃ canorũ numerus cãdicans illico existit: qua ex re patet canitiem nõ aridítate cõmitti, vt quidã volunt. nihil. n. illico aridũ gigni solet. Cutis aũt vitio, quod Vitiliginẽ appellamus, pilos oẽs produci canos apertum est. Iã nonnullis pili, dũ ægrotarent, incanuerũt: quibus in bonam valetudinem restitutis nigri enati sunt, canis defluxis. Canescere pilos ocyus opertos, q̃; detectos, difflatosq; aduertimus. Tempora hoĩum, & partes primores q; posteriores celerius canitiẽ sentiunt, pubes nouissime canescit. Pili in K
hoĩe animalium oĩum vno partim simul, partim postea per ætates gignuntur. Congeniti sunt pili capitis, & superciliorum, & palpebrarum: post geniti, pubis primũ, mox alarum, postremo mẽti. Loca. n. quibus pili proueniant, totidẽ sunt congenitis deputata, quot post genitis. Defi- Caluitiẽ.
ciunt, ac defluunt maxime, primiq; per ætatem pili capitis, nõ tm̃ oẽs, sed tm̃ priores: parte nanque posteriore caluus nemo effi
L citur. Ergo capitis lęuitatẽ, Caluitium nũcupamus: quam rem in supercilĩs Salitium appelle- Salitium.
m⁹, quoad melius vocabulũ inuenerimus. neutrũ eorũ, priusq; cœptus coitus venereus sit, accidere nouimus. Caluitq; mulieres esse immunes, & pueros, & spadones apertum est. Pili postgeniti ĩs, qui ante pubertatẽ castrati sunt, nõ exeunt: & post pubertatẽ excisis soli decidunt, prętercq; pubis. Pili in mento mulie-
Canitiei causa. ris non prodeunt, nisi interdum
I pauci, cũ menstrui cursus substi M
terũt: & vt in terra Caria mulieribus sacerdotibus euenire aiũt, qd̃ diuinationis indicium interpretantur. Reliqui pili, q; postea gigni solent, mulieribus quoq; ,pueniunt, sed parcius. Fieri põt vt homo, tm̃ mas, tum ẽt fœmina, pilis postgenitis careat, iã in de ab ortu naturæ vitio contracto: & ć, nisi vt pubescant contingat, steriles in gignẽdo sunt. Crescunt cæteri pili plus, minusve,

prout

A prout ſingulorũ rõ poſtulat, maxime in capite, mox in barba, et ꝑcipue q̃bus pili tenuiores. Nõnullis ẽt ſupercilia per ſenectutẽ adeo hirſuta redduntur, vt tondendũ ſit: qd̃ propterea euenit, quia cohęſioni appoſita ſint oſſium, quæ ſeneſcente ætate laxãtur, & inde plus humoris tranſmitti patiuntur. At vero pili palpebrarũ nunq̃ plus iuſto excreſcunt. defluſit rebus venereis incœptis, eoq; magis, quo vſus veneris fuerit amplior: eoſdem ẽt lentiſsime oĩum caneſcere clarũ eſt. Pili euulſi ſubnaſci denuo ꝑĩt, dum citra ætatis florẽ degitur, nec vlterius. Habet autẽ genus quodq; pilorũ ad ſuã radicẽ lentum quendam humorem, quo protinus, vbi euulſum eſt, ſi qua leuiuſcula tãgat, adhæret, vt ea trahere poſsit tenaci⁹. Quibus vero aĩalibus verſicolores ſunt pili, eiſdẽ ẽt in cute varius ille color habetur, atq; ẽt in lingua. Barba nõ pari modo effunditur oĩbus, ſed alĩs tam maxillæ, q̃ muſtax, & mentum pilorum frequentia integuntur: alĩs mentũ læue, & muſtax, maxillæ piloſæ cernuntur. Calueſcere minus ſolent, qui mento ſunt bipartito. Creſcunt ẽt pili quibuſdã in morbis, vt ꝑcipue in tabificis. Quinetiam in ſenectute, & defuncto augeſcunt, durioresq; reddunt: quod idem vnguibus quoque euenit. Libidinoſis pili cõgeniti maturius defluũt: poſtgeniti celerius ſeſe promunt. Minus, qui varices hñt, calueſcunt. D Et, ſi calui habere incœperint, pilos nõnulli ꝓducunt. Pili ꝑciſi non ab inciſura augent, ſed inferius ab radice exeunt: atq; ita euadunt lõgiores. Piſcibus quoque extenuatis, ac ſeneſcẽtibus ſquamæ duriores, craſsioresq; efficiunt. Quadrupedum ẽt villi, lanęve ſenectute prolixius augentur, quanq̃ rareſcãt, fiantq; pauciores. & vngulæ quoq; maiores in ſenecta reddunt. qd̃ idẽ roſtris etiam auiũ euenit. Incremẽtum vngularum idem, quod E vnguium eſt.

Barbæ diſſimilen.

De pennis auium, & earum mutatione, aliorumq; animalium, è potu quorundam fluminum. Cap. 12.

PEnnę auiũ nullę ꝑ ætates mutant, preterq; gruum, quas nigreſcere in ſenecta perſpectum eſt. At vero per affectus tẽporarios, quoties frigora vrgent acriora, pẽnę volucrum vnicolores interdũ è nigris, aut nigriuſculis, albidisve in albas tranſeunt: vt corui, paſſeris, hirundinis. cuius rei contrariũ, vt F quicq̃ ex gñe albo veniret in nigrum, nunq̃ viſum eſt. Temporum quoq; viciſsitudine bona pars auium ita colore immutatur, vt quęnã ſint latere poſsint, niſi rem peritius noueris. Aquarum item diuerſarum vſu nonnulla ſuos immutant colores: alibi enim candida, alibi nigra reddunt. Sunt etiam aquę multis in locis, quas, cũ oues hiberint, mox q; inierint, nigros generent

Aquis quibuſdã vis ĩmutandi colores animãtũ.

G agros: vt ſi terra Aſſyritide agri Chalcidici Thracię facit amnis, quem prę nimia frigiditate Pſychrum vocant. Et in Antandria quoq; duo ſunt fluuij, quorũ alter candorem, alter nigritiã pecoribus facit. Scamander ẽt amnis flauas reddere oues creditſ: quamobrẽ Xanthũ pro Scamãdro nũcupatum ab Homero autumant. Lepori vni pili & ſi buca intus, & ſub pedibus ſunt: cũ cętera aĩalia nec intra os habeãt
H pilos, nec parte pedum reſupina, ſed prona. Muſculus ẽt piſcis pilos in ore intus hẽt vice dentium, quibus oĩno caret, ſuillis ſimiles. Sed pili, vt dictum eſt, pfecti augeri ab radice pñt, ſuperne non poſſunt. pẽnæ aũt nec ab radice, neq; ſuperne ab inciſura poſſunt reparari, ſed cadant neceſſe eſt. Nec pẽna apũ, aut q̃uis infiſſa renaſci poteſt, cũ euulſa eſt. Aculeo etiam apibus detracto, nullus ſubnaſciť alius: imò breui moriantur neceſſe eſt.

I *De membranis in ſanguineis animalibus. Cap. 13.*

SVnt & membranæ in ſanguineis aĩalibus, quę quidẽ pars ſimilis cuti prætenui, ſpiſſęq; eſt. ſed diuerſum ſane genus id eſt, quippe qđ nec fiſsile, nec euulſile ſit. Ambit ſingula, tum oſſa, tum ẽt viſcera mẽbrana, tam in maiore, q̃ in minore aĩalium genere: verum in minore ſenſum effugit, qm̃ admodũ tenuis, atq; exigua ſit. Maximæ inter membranas duæ ſunt illæ, quibus cerebrum opertum mu K
nitur: altera ſupra adhæret oſsi, quæ firmior, & craſsior eſt: altera infra contigua cerebro. mox quę operit cor, magna habetur. Præciſa membrana ipſa ſyncera non coit: & oſſa ſuis diſpoliata membranis ſyderantur.

De omento. Cap. 14.

OMentum quoq; non niſi membrana eſt: quod oĩa habent, quę ſanguine nõ carent, ſed alia pingue, alia maci lentum. Oritur id, & depẽdet in ñs, quę animal generant: eadẽq; L
dentata parte vtraq; ſunt, à medio ventre, qua veluti quædam ſutura ducitur. nec ſecus in ñs, q̃ altero dentium ordine carent, a maiore ventre dependet.

De veſica, & quomodo generentur calculi. Cap. 15.

VEſica etiam membrana eſt: ſed genus id aliud mẽbranæ eſt: quippe quod tendi ingenue poſsit. Non omnibus data veſica ẽ, ſed ñs tm̃, quæ animal gignunt. ouipari autem M
generis nulli, præter teſtudinẽ, data eſt. Nec veſica præciſa coire poteſt, niſi ad ipſum exordiũ ſuæ ceruicis. quanquã non ignoro ita aliquãdo cõtigiſſe, vt vulnerata veſica ſolideſceret. ſed quod admodum raro cõtingit, parum id obſeruandum cẽſeo. Defunctis nihil humoris in veſicam tranſmittitur. At viuis non ſolum humor, ſed etiã ſicca quædam concrementa deſcendunt, ex quibus calculi conficiantur.

Iam

A Iam nonnullis talia in veſica cõ ſtiterunt, quæ nihilo differre á conchylijs viderentur. Ergo de venis, neruis, fibris, cute, membranis, atq; etiam de pilis, vngui bus, vngulis, cornibus, dẽtibus, roſtro, cartilagine, oſsibus, eorumq; proportionalibus ſtatuẽ dum ad hunc modum eſt.

De carne. Cap. 16.

CAro autem hæc, & quod carni ſimile, in genere ſan guineo, eſt omnibus inter B cutem, & oſſa, aut quæ oſsium proportione continentur. Vt.n. ſe habet ſpina ad os, ita carnis ẽmulum illud ad carnem. Diuiſibilis vndiq; caro eſt, nec venarum, aut neruorum more in lon gum ſecari tantum idonea. Abo letur, & in venas, fibras q; trãſit, quoties animal extenuatur, & gracileſcit. Vertitur item in pin gue, quoties pabuli copia ſuppe tit. Quibus multum eſt carnis, C ijs venæ arctiores, & ſanguis rubentior, & vẽter, ac viſcera parua. Quibus parum, ijs venæ am pliores, ſanguis atrior, viſcera maiora, & venter auctior. Pingueſcunt intra carnem, quibus paruus eſt venter.

De adipe, & ſebo: & quæ animalia adipe, quæ ſebo pinguescant. Cap. 17.

Adeps, & ſebũ quid differant.

ADeps autem, & ſebũ differunt inter ſe, cum ſebũ fragile vſquequaq; ſit, & cum refrixit, concreſcat: adeps liquidus ſit, minimeq; aptus durari. Iura enim ſebo opimorum concreſcunt, vt ouis, vt capræ. D Adipe pinguium liquida reſiſtunt frigori: vt equi, vt ſuis. Locis etiam diſcrepãt. adeps enim inter carnem, cutem q; ſolet conſiſtere: ſebum in fine carnis ſemper eſt. Omentum quoq; adipe pingueſcẽtibus adipeum eſt, ſebo obeſis ſebale. Quę parte vtra que dentata ſunt, adipe pingueſcunt: quæ vna, ſebo. Iecur è viſceribus adipeum nonnullis cõſiſtit, vt inter aquatilia cartilagineis: quorum iecinoribus colliquatis oleum facimus. ipſa tamen cartilaginea nullo diſcreto adipe carni, ventrive adhærente pingueſcunt. Piſcium ſebum adipem præ ſe fert, nec concreſcere ſolet. Animalia quęuis aut intra carnẽ, aut ſeorſum pingueſcunt. E quibus autẽ pingue ſeparatum non eſt, ea minus per ventrem, omentum q; pingueſcunt: vt anguillæ. paucũ enim eſt eis ſebũ in omento. Plurima tamen pars animalium ventre pingueſcit, & præcipue quæ parum ſe moueant. Cerebrum, vt F adipe pingueſcentium, pinguiuſculũ eſt, velut ſuis: ſic ſebo obeſorum ſqualidiuſculum ſentitur, vt ouis. Renes ex viſceribus maxime pingueſcũt: verum dexter minus ſemper, quàm ſiniſter. & quamuis vehementer fuerint pingues, tamen aliquid ſemper medijs deeſt. Quæ ſebo pingueſcunt, magis q; quæ adipe. Renibus opimãdis luxuriãt, ac oſium præcipuæ oues, quip-

Renes cęteris viſceribus pinguiores.

G pe quę renibus pingui vndique obductis intereant. qđ vbertate pabuli fit, vt in Sicilia agro Leõtino fieri constat. Quocirca sero diei agere oues ad pascua pastores loci illius solẽt, quo minus capiant pabuli.

Pupillas omnibus animantibus easdem esse. Cap. 18.

OMnium vero aĩalium cõmune pupillæ institutio est. oĩbus. n. quę partem hanc possident, nec duris oculis sunt, sebo constat. Minus esse fœ
H cunda, quę adipe pinguescunt, siue mares, siue fœminę, notum est. Oĩa ętate prouecta potius, quàm nouella pinguescunt: sed pręcipue, cum iam suę longitudinis ac latitudinis modum adepta, augeri ĩ profundũ incipiũt.

Sanguinem omnibus & communem, & necessarium eẽ animantibus sanguineis: deq; sanguinum varietate. Cap. 19.

SAnguis in primis necessarius, cõisq; sanguineis omnibus aĩalibus est: nec aduẽ
I titius suppetit, sed vernaculus, atq; intimus in oĩbus integris atque imputidis habetur. Venas hic vasa sibi, & cõceptacula habet: nec ĩ vllo alio, nisi in corde, p̃ter venas continetur. Tactum nullo in genere sentit: sicut excrementa quoq; in aluo contenta sensu carere certum est. Quinetiam cerebrum, & medulla tactum nõn sentiunt. Effluit sanguis, quamcunq; partẽ incideris carnis viuę, ac incorruptę. Si sanguis integer est, rubet, & dul

Integri sanguis nota.

cis saporis est: sed, si vel natura, K
vel morbo sit vitiatus, atrior est: nec vero admodũ crassus, aut admodũ tenuis est, qui optimo habitu cõstet. Humidus, & calidus semper est, quandiu in corpore animalis continet: at, vbi effluxerit, concrescit oĩum, prętерquã ceruorũ, & damarũ, & si quid aliud natura eiusmodi sit. Itaq; ętерorum omnium sanguis spissari solet, nisi fibrę, quibus refertus est, eximantur, sed celerrime omnium sanguis taurorum coit, durescitq;. Co- L
pia sanguinis in primis animalibus ĩs, quę animalet intra se formant, & in lucem ędunt: mox ĩs sanguineis, quę pariunt oua. Quę autem vel natura, vel arte bono habitu sunt, ĩs nec multũ admodum sanguinis est, velut ĩs, quę per aliquam potionem recentem sanguine exundant: nec parum, velut ĩs, quę nimiũ sunt obesa. quippe cum præpinguia omnia sanguinem, quamuis purum, tñ paucum habeãt: & quò plus pinguedinis, eò mi- M
nus possideãt sanguinis. pingue .n. omne exangue est. Obesa itẽ sanguinem habẽt imputidum, quanquã sanguis, & quę sanguinea sunt, facile putrent: ac prę-
cipue quæ ad ossa propius applicantur. Homini sanguis tenuissimus ac mundissimus: tauro, & asino inter ea, quę animal generant, crassissimus & niger rimus: parte etiã inferiore crassior et atrior est, quã superiore.

Quæ sint copiosi sanguinis.

Palpitat

A Palpitat ĩtra venas ſanguis omnium animaliũ, pulſuq; ſimul vndique mouetur: ſolusq; omnium humorum ſparſus per totum corpus animalium eſt. Et ſemper, quandiu vita ſeruatur, ſanguis vnus animatur, & feruet. Oritur primum in corde, antequam totum corpus formeť. Si multum ſanguinis effluat, anima deficit: ſi nimium, vita interit. Si ſanguis immodicè hũeſcit, morbus infeſtat: ſic enim in ſpeciem ſaniei diluitur, & adeo
B fereſcit, vt iam nonnulli ſudore cruento *exundarint. Idem etiã interdum cauſæ eſt, vt qui efflu
*exudarit xerit, aut omnino concreſcere nequeat, aut incompte, particulatimq; ſpiſſetur. Dormientibus porrò ſanguinis copia partes exteriores deſerit, ſubitoq; interiores, ita vt adacto cultello non æque effluere poſſit. Fit per cõcoctionem ex ſanie ſanguis, ex ſanguine adeps. Vitiato, excreſcentecq; ſanguine, profluuium vel è
Sympte-matacor-rupti ſan-guinis C naribus, vel per infera mariſcis mouetur, aut varices fiunt. Idẽ putreſcens pus redditur, quo demum concaleſcente porus ideſt tofus lapis conſiſtit. Fœminis ſanguis nigrior & craſſior, quã maribus eſt, dummodo cætera adſint pariter, quæ vel ab ætate, vel a ſanitate proficiſcantur. & minꝰ ſanguinis per ſumma corporis fœminarum eſt: plus enĩ parte interiore continetur. Sed omnium fœminarum maxime mulier ſanguine abundat. Et q̃ menſtrua appellamus, plurima D
Sanguis menſtruus fieri in mulieribus ſolent: quod genus ſanguinis vitiatum, ęgro tansq; fluit immodice, atq; profluuium ob eam rem dictũ eſt. Cæteris morbis ſanguinis minꝰ mulieres infeſtantur, q̃ viri, paucis item mulieribus fiunt mariſcæ, aut varices, aut è naribꝰ profuſio ſanguinis. &, ſi quid eorũ acciderit, detrimentum in menſtrua decumbit. Aetatum etiã ratione ſanguis diſcrimen, tum in modo, tum in genere recipit. E
etenim in ætate admodum iuuenili ſaniem trahit, & largior eſt: in ſenecture autẽ craſſus, niger, & paucus. medium tenet in media, firmaq; ætate. Concreſcit ẽt facile ſenum vel in corpore ſanguis, qui per ſumma eſt: quod idem nunquam iuuenibus euenit. Sanies ſanguis incoctus eſt: Sanies. aut quia concoctus nõdum eſt, aut quia in ſerũ degeneraverit.

De medullis, lacte, ſero, & caſeo.
Cap. 20.

MEdullæ rationẽm ĩs ad F
dere debemus: nam ea quoq; humidis annũerandа generibus in nõnullis ſanguinеs animalibus eſt. Omnia vero, quæ ſuapte natura humida in corpore ſunt, conceptaculis quibuſdam tanquã vaſculis continẽtur: vt ſanguis in venis, medulla in oſſibus: alia in membranis, aut cutibus, aut ventribus. Nouellis adhuc animalibꝰ medulla cruẽta admodum eſt: Medullæ dita q̃ ex ætate ol
ætate prouectis, vt adipe pĩgue ſcen-

G ſcentibus, adipem trahit: ſic ſebo deputatis generibus ſebum præſefert. Sed, quanquam medulla nō niſi incluſa oſſibus eſt, tamen non oſſa omnia medullā intra ſe cōtinent, ſed ea tantum, quæ caua habentur: tametſi ne ipſa quidem omnia continent. Oſſa enim leonis partim nullā, partim admodum exiguam habent: quamobrem nullam omnino medullam leones habere nonnulli putarunt, vt dictū eſt. In ſuillis etiam oſſibus min⁹ medullæ eſt, & nonnullis omnino deeſt. Hæc ferè ſemperī animalibus natiua, & congenita hūidi genera habentur. Adnata autem poſterioraq; ſūt Lac, & Genitura: quorum alterum non eodem modo in omnibus eſt, ſed quibuſdam progenitura thor⁹ genitale virus ſui generis habeſ, vt piſcibus. Quæ vero lac habēt omnia, mammis id continent. Mammæ autem datæ ĩs ſunt, q animal & intra ſe concipiunt, & in lucem ædunt: vt ea, quæ pilis integunt, velut homo, & equus. Cetę etiam ī aquatili genere, vt delphinus, vitulus marinus, balena. hęc enim mammas habēt, & lac. At ea, quæ oua pariunt, aut ouo intus concepto, animal poſt in lucem excludunt, hęc & mammis carent, & lacte: vt piſces, vt aues. Genus autem vnūquodq; lactis habet tum ſaniē dilutam, quod Serum vocam⁹: tum corpulentum quiddā, qui Caſeus dicitur. Plus caſei lac illud habere videmus, quod craſſius eſt. Coit lac eorum, quę nō vtrinq; dentata ſunt. quapropter caſeus ex ĩs fit, quæ inter vrbana, dentium ordine carent ſuperiore. eorum autem, quæ vtrinq; dentata ſunt, lac coire nō poteſt, ſicut nec pīgue, & tenue, dulceq; eſt. Tenuiſſimum cameli eſt, mox equæ, tum aſinæ, craſſiſſimum bubulum eſt. Nullum lac coit frigore, ſed ferum poti⁹ trahit. igne nimirum omne ſpiſſatur, & craſſeſcit. Nulli fere animalium lac fieri ſolet, antequā vterum ferat: nec, dum ferunt, vtile omne eſt, ſed primum, noviſſimumq; inutile. Non pręgnātibus aliquando, ſed raro, edulĩs quibuſdam efficitur vt lacteſcant. etiam quibuſdam mulieribus natu maiorib⁹ ſuctu frequētiore lac prodĩt, & copia tanta, vt infantem enutrire potuerint. Vbera etiam caprarum, quę coitum non patiūtur, paſtores mōtis Oetæ vrtica perfrificant vehementer, vt dolorem infligāt. itaq; primum cruentum humorem eliciunt, mox purulentum, poſtremo lac nō minus, quā ex ĩs, quæ venerem patiantur. Marib⁹ magna ex parte, nec beſtĩs, nec hominibus gignitur lac. fieri tñ poteſt, vt aliquibus interdum gignatur. nam & in Lemno inſula capro ex māmis, quas geminas iuxta genitale gerit, tātum lactis emulgebatur, vt colo ſtra inde conficerent. quod idē etiam proli maſculæ capri illius

Lac, & Genitura.

Quib⁹mā mæ.

Partes, differentiaq; Lactis.

eue-

A euenisse accepim⁹. Sed hæc ostẽ
us annumeranda potius ducũt.
nam & Lemnio illi pecoris do-
mino consulenti Deus amplius
incrementum peculiñ futurum
respõdit. Viris post pubem exi
guum nonnullis exprimitur: ve
runtamen per suctum frequen-
tiorem, vel multum prodisse ali
quibus, traditum est. Lacti inest
pinguedo, quæ etiam concreto
oleum prope trahit. Caprinum
lac miscere cum ouillo Siculi, &
quibuscunq; sit copia caprini,
B consueuerunt. Coit, spissaturq;
potissimũ, non modo quod plu
rimum habet caseum, verum
etiam quod squalidiorẽ. lactis
copia quibusdam maior, quam
ad fœtus alendos satis sit. Com-
modum ad conficiendum, repo
nendumq; caseum præcipue o-
uillum, caprinumq; est: mox bu
bulum: equinum, ac asininũ mi
scent ad phrygium caseum con
ficiẽdum. Bubulum fertilius ca
seo est, quam caprinum. cum. n.
ex amphora lactis caprini for-
C magines obolæ vndeuiginti cõ
ficiantur, bubulum eadem mẽ-
sura triginta facit, vt pastores cõ
firmant. quibusdam quãtum sa
tis ad fœtum sit, tantum gignit:
nec vlla copia, aut ad reponen-
dũ cõmoditas suppetit: vt qui-
bus mammæ plures, quam bi-
næ. nulli enim in eo genere lac,
vel copiosum, vel caseo vtile.
Cogitur lac succo ficulno, & co
agulo. Succus lana exceptus
pauxillo lacte abluitur: quod
iniectum lactis copiam densat, D
atq; colostrat.

De coagulo, & pabuli genere, quod lactis copiam extinguat, quodq; idem augeat. Cap. 21.

COagulum, lactis substan-
tia est: quippe quod in eo
rum ventriculo, quæ ad-
huc lactẽt, contineatur. Est ergo
coagulum lac, ignem habens in
tra sese, quod, cum animalis te-
pore concoqueretur, caseum tra
xerit. Habẽt coagulum omnia
ruminantia: & inter dentata v-
trinq; lepus. Quô vetustius coa-
gulum est, eo præstantius. tale
profluuio alui mederi præcipue
potest: atq; etiam quod leporis
est. sed laudatissimum hinnuli.
Plus minusve emulgeri, discri-
men aut pabuli, aut magnitudi
nis animalium efficit. Nam pu-
sillæ buculæ, quas Phasiana re-
gio fert, singulæ abunde benefi-
cio pabuli mulgentur. & Epiro
ticæ vaccæ præ sua pcipua ma-
gnitudĩe amphoras singulas sin
gulæ implent lactis, mensuræq;
eius dimidium mammis duab⁹
præstant. erectus, qui mulget,
aut paululum se iclinat: quoniã
sedendo vbera contingere ne-
queat. Cæteras etiam quadrupe
des magnas terra eadem Epirus
gignit, excepto asino: sed præci-
pue boues, & canes. Pastu opus
est grandibus largiore: quẽ ter-
ram illam abunde præbere, &
loca singulis anni temporibus
accommodata habere certum
est. Boues igitur egregia magni
tudine

E

In Epiro pcipuæ magnitudis quadrupedes. F

G tudine ibi ſunt: atq; etiam oues Pyrrhicæ, a Pyrrho rege ita cognominatæ. Pabuli genus aliud copiam lactis extinguit: vt medica herba, & præcipue ruminantibus. aliud auget: vt cytiſus, vt eruum. Sed cytiſus, dum floret, incommodus eſt: vrit enim tantiſper, atque extinguit. Eruum prægnantibus non prodeſt: facit enim partum difficiliorem omnino. Quę in quadrupedum genere ſunt edaciora, ea H dem vt ad poſſidendum meliora, ita ad lactis etiam copiam eſſe fœcundiora, videlicet dum alimenti copiam habeãt, planum eſt. Nonnulla etiam flatuoſa, paſtu exhibita copiam efficiunt lactis: vt fabæ largius datæ ouibus, capris, bubus, capellis: faciunt enim vt vbera demittantur. Indicium autem futuræ copię lactis, cum ante partum vbera ſpectãt deorſum. Edurat diu lac omnibus, ſi non coeant, nec I paſtu careant copioſo. ſed omnium maxime quadrupedum, ouibus: quippe quibus mulctra menſium octo ſpatio continuetur. Denique ruminantibus lac & copioſius, & caſeo vtilius emulgetur. Boues circa Toronã paucis ante partum diebus lacte carent, reliquo tempore habent perpetuo. Mulierum lac commodius lactentibus eſt, qđ liuorem trahit, quàm quod candidum eſt. & fuſcæ ſalubrius habent, quàm candidæ. Eſt porrò ad alendum validius, in quo K plus caſei eſt: ſed infantibus ſalubrius, qđ minus caſei cõtrahat.

Pabard cibo lac augeri.

De ſemine genitali, & eius natura. Cap. 22.

SEmen genitale omnia emittunt, quæ habent ſanguinem. Quid, & quemadmodum conferat hoc ad generationem ſuo loco dicetur. plurimũ vero proportione corporis homo emittit. Pilos habentium ſemen lentum eſt: cæterorum nullam habet lẽtitiam. Album omL nium eſt. nec audiendus Herodotus, qui Aethiopes genituram colore nigro promere ſcripſerat. Exit profecto ſemen hoc genitale, album, & craſſum, ſi integrum eſt: ſed foris tenue totum redditur, & nigrum. Nunquam id gelu concreſcit: imò admodum extenuatur, & aquæ tum colorem, tum etiam ſubſtantiam trahit: calore autem coit, & craſſeſcit. & quod de vulua effluxerit, aliquandiu in ea iam immoratum, id craſſius M prodit. nonnunquam etiam ſiccum, contortumq; . Delabitur in aqua, quod fœcundum eſt, atq; ſubſidit: quod autem infœcundum eſt, diffunditur, atque exoleſcit. Falſum etiam eſt, quod Cteſias de genitura elephantorum ſcripſerit.

Ariſt.

ARISTOTELIS DE HISTORIA ANIMALIVM. LIBER QVARTVS.

De animalibus, quæ ſanguine carent, quæ ſuorũ; eorum generibus, præcipueq; de mollibus. Cap. 1.

DE partibus animalium habentium ſanguinem, quas cõmunes, quasve pprias ſingula habent genera: atque etiam de ñs, quas ſimilares, diſſimilares ſpappellauimus: deniq; de omnib⁹, tam interioribus, quam exterioribus partibus, dictum iam eſt. nunc ordinem animalium, quæ ſanguine carent, perſequemur. Genera in hoc ordine plura ſũt. Primum, quæ mollia appellauimus, hoc eſt quæ ſanguĩe carẽt, & foris carne molli obducta, ſolidum intus, modo ſanguinei generis continent: quale ſepia eſt. Secundum, quæ cruſtis tenuib⁹ operiuntur, hoc eſt quæ partem ſolidam foris, mollem, carnoſaḿq; intus continent: durum illud eorum tegmen, non fragile, ſed colliſile eſt: quale cãcrorum genus, & locuſtarum. Tertium, quæ ſilicea teſta cõcluſa muniũtur, hoc eſt quibus pars carnea int⁹, ſolida foris, fragilis, atq; ruptilis, non colliſilis: quale genus concharum, & oſtrearum eſt. Quartum inſecta omnia. quod quidem genus multas, & varias complectitur ſpecies animaliũ. Sunt porrò inſecta, quæ, vt nomen ipſum declarat, inciſuras parte ſui vel ſupina, vel prona, vel etiam vtraq; habent, nec oſſeum quicq; diſcretum, aut carneum, ſed quiddam ĩter hæc ipſa medium continent: quippe q̃ corpore pariter intus, foriſq; duro conſtent. Sunt alia impennata, vt iuli, vt centipedæ: alia pennata, vt apes, veſpæ, ſcarabei: alia vtroq; modo, vt formicę. eſt enim pars formicarum pennata, pars impennis, quod idẽ vel in ñs, quas cicindelas vocant, licet contemplari. Partes eorum, quæ mollia nominauimus, exteriores, pedes vulgari nomine, ſiue brachia: & ñs continuum caput: tum alueus ſiue ſinus continens interiora, quẽ pinnulæ ambiunt in orbem. caput eum non nulli minus recte appellarunt. Euenit in mollibus ſane omnibus, vt caput inter pedes, & ventrem habeatur. Brachia tergo octona omnibus binis acetabulorum ordinibus, ductu perpetuo omnibus, excepto genere vno polyporum. Sepię, lolligenes, & lollñ peculiares binas ſortiũtur promuſcides longas, acetabulo parte extima bino aſperiuſculas, quibus capiũt, & ad ora admouent cibos. ñs etiam, quoties tempeſtates vrgent, ad ſaxa aliqua adhærentes ſe veluti anchoris iactis ſtabiliunt. pinnulis autem, quibus alueum circundari diximus, natant. Polypus ergo

Animãtiũ gña, q̃ ſanguine carent.

Partes mollium exteriores.

ſuis

G ſuis brachijs, vt pedib⁹ ac manibus vtiť: q ppe q duob⁹ ſupra os poſitis cibū admoueat. Vltio vero qđ & acuti⁹, & ſolū albicās ē, & ꝓte ſui extrema bifurcatū, dorſoq; adnexum (dorſum aūt ꝓtē lęuē appellāt, à qua acetabulorum ordo inchoatur) hoc vltimo, inquam, brachio ī coitu vtitur. Fiſtulam idem ante alueum poſitam ſupra brachia gerit cauam, qua mare tranſmittit, quā tum ſuo admiſerit alueo, quoties aliquid ore capit: eamq; modo in dexteram partē transfert, H modo in ſiniſtram. hac eadem fiſtula ſuum quoq; atramentū fundere aſſolet. Natat obliqu⁹, pedes in eam porrigēs partem, quod capitis nomine appellatū eſt. atq; ita efficitur, vt, cum natat, proſpiciat in aduerſum (nā oculi ſupra ſunt conſtituti) & os habeat ex aduerſo. Caput illud polypis quādiu viuunt prædurum, & quaſi inflatum eſt. Tangunt, ac tenent brachijs ſupinis, membranamq; interiectam to- I tam extendunt. in arenam tamē elapſis facultas apprehendendi, retinendiq; nulla eſt. Differunt polypi a cæteris, quæ modo enumeraui, mollibus, eò q; alue⁹ polyporum paruus, & crura p̄ longa: cæteris è diuerſo, alueus amplus, crura breuia, ita vt poteſtas nulla ſit ingrediendi. Ipſa autem inter ſe diſcrepant, quatenus lolligo lōgior, ſepia latior eſt. Lolligine vero longe grandior, qui lollius nominatur: quippe qui vel in cubita quīq; excre- K ſcat. Sepias quoq; aliquas in bina augeri cubita notum eſt. Brachia etiam polyporum tantundem, atq; etiam plus magnitudinis capiunt. Sed lolliorum genus puſillum admodum eſt, & facie quoq; a lolligine diſſidēs. pars enim lollij, quæ exit in acutum, latior eſt. Pinnulæ etiā circundantes illæ totum in lollio alueum ambiunt, cum in lolligine partem aliquam relinquant. Pelagius tamen lollius nō alio modo, quàm lolligo cōſiſtit. Caput L omnibus ĩter crura, quæ & brachia, & barbæ, & cirri appellantur. Eius pars oris habitus eſt, in quo dentes duo, ſupra quos oculi totidem grandiuſculi, quibus diſcrimen exigua quædam præſtat cartilago continens cerebellum. Ineſt etiam in ore caro quędam exigua, qua vice linguæ vtuntur. lingua enim nullis hoc ī genere data eſt. Alueus a capite amplioris capacitatis propēſus, cuius caro fiſilis eſt, verum nō per directum, ſed in orbem, cu- M teq; omnibus intecta eſt. Os gula excipit anguſta, & lōga. quā guttur ſequitur ampliuſculum, neq; abſimile auibus. cui iungit venter, tanquam omaſum, facie clauiculæ buccinorum. Inteſtinum ab eo tenue, partem repetens ſuperiorem ad os fertur, qđ laxius, quàm gula eſt. Viſcera mollium nullis: ſed habent quā mutem appellant, atrumq; illū humorem, cui nomen Atramentū,

polypi q̄d diſcrepāt ab alijs mollibus.

Ñ mol-
ia ſuum
tramẽtũ
ffundãt.

A tum ; quod plurimum in ſepia eſt. Effundunt ſuum id atramentum omnia metu perculſa, ſed præcipue ſepia. Mutis ergo ſub ore eſt, & gula per eam tendit. At vero atramentum infra continetur, quà ĩteſtinum petere incipit ſuperiora: foramenq; ſuum eadem obuolutum habet membrana, qua inteſtinum. atq; idẽ meatus emittendi atramenti, excrementiq; eſt. Capillamenta etiam quædam ĩ corpore omniũ habentur. Sepiæ, lolligini, & lol
B lio partes duræ, ac ſolidæ intus per dorſum, & corporis prona continentur, quas nõ eodem appellant nomine: ſed quod inſertum ſepñs eſt, ſepium vocant, quod lolliginibꝰ, id gladiolum. Differũt enim, quod ſepium robuſtum, latumq; eſt, inter ſpinã & os mediam præferens naturam, fungoſam intra ſe complectens, & friabilem corpulentiã. Gladiolus arctior, & cartilaginoſior eſt, forma etiã diſcrepat, videlicet pro alueorum modo,
C quibus ipſe inſertus continetur. Polypus nihil ſolidum ĩtus, ſed caput cartilagine prope cõſtat, quæ ſeneſcentibus maiorem in modum indureſcit. Differũt fœminæ a maribus, quia in mare meatus ille ſubditus gulę a cerebello in ima aluei pertẽdit, idq; ipſum, ad quod fertur, ſpeciem mammæ imitatur. In fœmina duplex idem illud, ſupraq; habetur. vtroq; tamen in ſexu corpuſcula quædã rubentia parti eiuſ modi ſubiuncta ſpectantur. O-
D uum polypivnum incomptum foris, & grãde, intus humorem candicantem concolorem totũ, atq; æquabilem continens. Tãta eſt eius oui vbertas, vt vas impleat amplius capite polypi ipſius. Sepię alueus bipartitus eſt, oua candicantia grandini ſimilia complectens permulta. Sed quiſnam ſitus ſingularum, quas enumerauimus, partium ſit, ex deſcriptione diſlectionum contemplare. Cum vero mares in
E hoc genere a fœminis differunt, tum vel maxime ſepiæ id probant. Mas. n. pna ſui corporis nigriora ſupinis potius, partesq; oẽs aſperiores hẽt q; fœmina, & lineis interuenientibus varias: caudam etiam acutiorẽ. Sed polyporũ gña plura ſunt. eſt. n. qd' & conſpectius, & maximũ eſt, cuius terreni maiores q; pelagñ ſunt, & quod corpore exiguo, varioq; eſt, cibo ineptũ. & qd' eledonam vocant, crurum prolixitate diuerſum. & quod vnũ
F ex mollium numero ſimplicẽ acetabulorum ordinem agat: cętera nanq; omnia duplici calicu lantur. Ad hæc quod alĩ bolitæ nam, alĩ oſſolem appellãt. Duo item viſuntur genera conchis ĩdita, quorũ alterum nautam ali qui vocant, alterum pompilũ, ſi ue ouum polypi. teſta ñs, vt pectunculis, concaua, ſimplex tñ, nec ita deſtinata, vt ei inhæreãt. ſępius ñ iuxta terrã paſcunt: vnde euenit, vt fluctibus iactati in

Ouum polypi.

polyporũ gña pla.

plin, nautiliũ, & põ pilideũdẽ facit.

ari-

G aridam elidantur, & testa dilapsa nuda capiãtur, aut in terra anima extinguantur. constant exiguo corpore, facie similes bolinis. Est etiã qui cochlearũ more siliceo tegmine ita muniatur, vt nũquam egredi soleat, suaq; interdum brachia exerat. Sed de generibus mollium satis dictũ iam est.

De animalibus, quæ crusta integuntur.

Cap. 2.

H Crusta autem intectorum genus primũ locusta: cui proximum genus alterũ est, quem gammarum vocant. Differt is a locusta brachijs, q̃ denticularis forcipibus protendit: atq; etiam quibusdam alijs discriminibus, quanquam non multis. Tertiũ genus squilla est. Quartum cancer. quorum sane plura habentur genera. Squillarum enim genere continent̃ gibbæ, crangines, & paruæ, quę maiores nunquã effici possunt. Cãcrorum etiam genus multiplex

Cancrorũ gen⁹ multiplex.

I est, nec facile enumerandũ. Maximum, quas maias appellant. Secundum paguri, & quos heracleoticos vocant. Tertium fluuiales. cæteri minutiores, & nullis pene nominib⁹ annotati. Genus cancrorum littorale Phœnice fert, tantæ velocitatis, vt vix consequi sit: vnde hippeas, hoc est equites illos appellarunt. ijs nihil fere intus propter inopiã pabuli. Genus itẽ aliud est, qd̃ magnitudine cancrum non excedat, facie gãmaris simile, sed ijs omnib⁹, vt ante dixi, pars dura, & testacea foris pro cute est, mollis & carnea int⁹. supina corporis planiora, & tabellatiora sunt, quibus & oua deponunt, cum pariunt. Pedes locustis vtroq; ex latere quini, vltimis annumeratis, qui in forcipem exeunt denticulatum. Cãcris etiã omnes deni cum forcipib⁹ sunt. Squillarum generi, quas gibbas vocamus, quini vtrĩq; situ, quo cęteris, quorum proximi capiti acutiores: & quini vtrinq; alĩ ventri subiuncti, quorum extrema latiuscula sũt. tabellæ ijs nullæ parte supina: prona similis locustarum est. cancris è diuerso: quippe quibus primi vtrinque quaterni, tum terni alĩ, ordinẽ eodem modo explentes. reliqua bona pars corporis pedibus caret. Flectuntur omnium crura ĩ obliquum, sicut & insectorum. Brachia forcipata quibus sunt, introrsum se flectunt. Locustis & cauda est, & pinnæ quinæ assunt. Squillis etiam gibbis cauda, & pinnæ quaternę. Crangini quoq; lateri caudæ vtrinq; pinnę adnexę sunt: quarum pinnarum media vtroq; in genere spinulis horrent. verum in crangine latiora, in gibbis acutiora sunt. Cancris ex crustaceis solis cauda deest, & corpus rotundũ est, cum locustis, squillisq; longum sit. Differt mas locusta à fœmina, q̃ fœminę primus pes duplex, mari simplex. Pinnæ etiã parui supinæ adnexę, fœminæ ma-

K

L

M

Discrimẽ inter marẽ locusti & fœminam.

A maiores,& quę collo proximæ ſunt,minores habẽtur.mari omnes æque minores, nec vſquam per diminutionem diſſimiles. Adhæc mari in nouiſſimis cruribus,velut calcaria maiuſcula,p minent acuta, quæ fœmina parua habet,& læuiora. vtriq; tamen cornua ante oculos bina, & longa, & aſpera, quibus alia minuta,& leuiora cornicula ſubiacent. Oculi ñs omnibus duri, & apti tum intro,tum foras, tũ etiã in obliquum moueri: qua-
B les etiam ſunt parti plurimę cãcrorum, imo vero mobiliores. Gammaro color, quod ex toto
gmarus. dixerim,nitet:nigriſq; maculis diſperſis euariat. Pedes inferiores ad grandes vſq; diſpoſiti octo.tum grandes ipſi longe maiores,extremaq; parte latiores, quàm locuſtæ habentur, ſed nõ ſpecie eadem. dexter enim ſuũ extremum latum, & oblõgum, & tenue habet:ſiniſter craſſum, & rotundum: vterq; tamen ſciſſus in extremo, perinde vt maxilla,tam infra quàm ſupra den
C tatus eſt. Verũ dexter puſillos, ſerratosq; dentes continet oẽs: lęuus primos ſerratos, intimos velut maxillares, ſcilicet parte inferiore quatuor,& continuos: ſupiore tres nõ cõtinuos. Vterq; tamẽ partem mouet ſuperiorẽ, ad inferioremq; aſtringit. Blæſus item vterq; ſitu inferiore tãquam nati ad capiendum,præmendumq;. Duo ſupra eos grãdes habẽtur: alĩ hirtiuſculi,pau-

lo ab ore inferiores. mox bran- D
chiæ os circundant,non ſine hirſutia frequẽtes,quas aſſidue mouet. Flectit,atque in os adducit duos illos hirtiuſculos pedes. ſurculi etiam graciles geruntur a pedibus, qui ori proximi habentur. Dẽtes huic quoq; duo, vt locuſtæ, ſupraquos cornua breuiora,tenuioraq;, quàm locuſtæ. Quatuor item alia adſunt cornua, ſpecie quidem duobus illis ſimilia:ſed tenuiora,& breuiora. ſuper hęc oculi conſtituti ſunt parui,craſſiuſculi,nõ vt lo- E
cuſtæ,maiuſculi.frõs quaſi quædam acuta,& aſpera ſupra oculos extat, latior quàm locuſtæ. Deniq; facies acutior, & pect⁹ latius,quàm locuſtæ, totumq; corpus mollius,& carnoſius. Pedum autem octo numero pars ſciſſa in extremo bifurcatur, ps deſinit indiuiſa. quatuor enĩ bifurces ſunt, reliqui quatuor ſimplices ex toto pertẽdunt. Quod autem collum appellant, quiq; partiũ foris eſt:& ſextum latius
F illud ſitũ loco nouiſſimo habẽt, tabellis cõtinuatum quinq;,interiora vero,in q̃b⁹ fœmĩę prius pariũt,q̃ fœtũ ædãt, hirtiuſcula q̃dã quatuor cõtinent, q̃bus ſingulis ſpinæ ſingulæ breues, arrectæq; eminẽt ad exteriora. Pect⁹,corpusq; totũ læue ẽ,nõ more locuſtarũ aculeatũ,& aſperũ. Verũ in pedib⁹ magnis aculeos ptes exteriores maiores eſſe manifeſtũ eſt. Fœminam hoc ĩ gñe nullũ diſcrimẽ a mari diſtĩguit.

G nã & mari, & fœminæ forceps alteruter grandior more incerto eſt: parem vero vtrunq; neuter vnquam habere viſus ẽ. mares omnia ei⁹ generis ore excipiũt. Sed cancri parte oris exigua adducta reſpuunt: locuſtæ ſuas ad branchias tranſmittunt, quas ipſę plures, quàm cętera habent: communis enim omnibus brãchiarum adnexus eſt. Dẽtes oĩbus bini. locuſtis enim duo primores: & in ore caruncula quæ-
H dam conſtituta pro lingua eſt. Tum vẽter os protinus excipit, præterquam locuſtis: ñs enim gula ante ventrem exigua. Mox a ventre inteſtinum: quod locuſtis, & ſquillis, & gammaris recta in caudam finit, qua excrementa emittunt, & oua pariunt. Cancris autem, qua applicatũ illud operculum geritur, medio applicaminis ipſius: verum ñs quoq; parte exteriore, qua oua pariunt, deſinit. Fœminis item huius generis locus ouis deputa-
I tus iuxta inteſtinum oĩbus eſt. Et quam Mutem, ſiue Papauer appellarũt, amplius, parciusve habẽt hæc omnia genera. Diſcrimina propria contemplari ĩ ſingulis congruum eſt. Locuſtis igitur, vt modo dixi, dẽtes bini maſculi, & venter, quo humor ſimilis muti continetur. caruncula etiam inter dentes linguæ repreſentans effigiem: & gula ab ore breuis, quam venter mẽbraneus excipit: cuius oſtio tres dẽticuli inhærent: duo aduerſi, reliquus infra. inteſtinum vero a vẽtris latere ſimplex pari craſſamẽto ad excrementi vſq; oſtiũ fertur. Hæc locuſtæ, & gammari, & cancri ſortiuntur. Sed locuſtis meatus quoq;, a pectore pẽdens, ad excrementi exitum pertinet: qui fœminis pro vulua eſt, maribus genitalis ſeminis receptaculum ſufficit. meat⁹ hic iuxta cauum carnis continetur, ita vt media caro interiaceat: inteſtinum enim deuexum pertingit: meatus vero cauo applicat. K nec ſecus, quàm in quadrupedũ L genere hæc habentur. Nulla maris meatum, ac fœminæ dŕia diſtinguit: quippe cum vterq; tenuis ſit, & albidus, & humorem intra ſe continens pallentem: vterq; etiam ex pectore pendet. Squillas ẽt ouum, clauiculasq; ſimilem in modum habere certum eſt. Maribus ſanè prę fœminis propria in pectoris carne bina quædã candicantia conſtãt. diſcreta a cæteris partibus colore, formaq; ꝓmuſcidi ſepiarũ ꝓ M xima: verũ hæc torta ĩ vertiginẽ moꝝ buccinorũ papaueris, quorũ origo ab acetabulis, q̃ ſubdita pedib⁹ nouiſſimis ordinant. Caro in ñs quoq; eſt colore ſanguinis rubra, & tactu lẽto, nec ſimilis carni. ab hoc, pectori anfractus alter ſtrue buccinea, craſſitudine lineæ ſeſe porrigit: ſub quo duo quædã arenæ cõditiõi ſimilia, ſemini genitali accõmodata, inteſtino adnectunt. hæc ĩ mare. Fœmina aũt ouũ rubidũ pa-

A parit, membranaq; obuolutum prætenui, ventri, lateriq; vtriq; inteſtini annexum, atq; ad carnem vſq; adhærens. Partes has habent interiores, atque exteriores.

De partibus animantium cruſta inteſtorum, quibusve cum ijs, quæ ſanguinem habent, conueniant.

Cap. 3

SEd, cum animalia quæque ſanguinea partes tum interiores, tũ ẽt exteriores, ſuis quaſq; appellatas nominib⁹ habeant, genus, qd' ſanguine caret, pluribus vacat. Iã. n. viſcera, quę cuiq; ſanguineo inſunt oſa, nullũ exangue qd' habeat, nouim⁹: ſed cões gñi vtriq; partes, gula, venter, inteſtinum. Cancris aũt forcipes, pedesq; haberi, & ñ quales eſſent, dictũ iam eſt. omnibus vero magna ex parte grãdior, ac validior forceps dexter, quam læuus eſt. Quin etiam de oculis diximus, viſum parti plurimæ eſſe in obliquum. Alueus vero totius corporis indiſcret⁹ eſt: nec. n. caput diſtinctum, nec aliud quicquam. Oculi non eodem ſitu omnibus poſiti, ſed alijs ẽ latere ſupra *continuo ſub prono, amplo diſtãtes diſcrimine: alijs in medio breui diſcrimine, vt heracleoticis, aut maĩs. Os oculis ſubditum, in quo dẽtes duo, vt locuſtis: verum nõ rotundi, ſed longi. Tegmina dẽtes operiunt duo, inter quæ talia interiacent quædam, qualia locuſtarum dentibus adnecti expoſui. Humorẽ igitur ore aceipit, tegminibus illis depellẽdo: emittitq; meatu oris ſuperiore, obductis meatibus, quà interfluxit. Duplex ille meatus ſub oculis ẽ. Quoties ergo aquã acceperit, vtrotq; tegumẽto os obturat, atq; ita reſpuit humorem. Gula poſt dentes breuis admodum eſt, ita vt ptinus venter os excipere videaĩ. Venter biſulcus gulæ ſubiungitur, cuius ex medio inteſtinum ſimplex, & tenue ꝓcedit, qd' ſub applicato exteriore opculo deſinit, vt dictũ eſt. Qd' aũt inter tegumenta interiacet, huius, ſicuti locuſtarum, dẽtib⁹ adnectitur. Humor intus in alueo pallidus, & minuta quędam oblonga, albida continentur. ruffa ẽt alia maculis diſperſis. Differt a fęmina mas, magnitudĩe, craſſitudine, & operculo: id. n. amplius in fœmina eſt, & diſtãtius, & hirſutius, & opacius, quale ẽt fœminæ locuſtarum ſortiũtur. Partes cruſta intecti generis ita ſe habent.

B Quæ ptes ſñis ſanguinei, & exanguis cõmunes

C

D

E

F

De animalibus, quæ teſta integuntur, eorumq; inter ſe differentijs.

Cap. 4.

QVæ vero teſta operiuntur animalia, vt vmbilici, cochleæ, purpuræ, & omnia, quę oſtrei, aut conchæ nomine appellamus, atque etiam echinorum genus, carnem quæcunque habent, ſimiliter atq; cruſtata habẽt: quippe quæ intus eam contineant,

Caro intectorum teſta.

E ñ te-

G teſtaq; foris claudantur, nec intra ſe durum habeant quicquã. Sed ipſa inter ſeſe numeroſa diſcrepant differentia, tum teſtæ, tum carnis interioris ratiõe. Alĳs enim ĩ eo genere nulla eſt caro, vt echinis: alĳs eſt, ſed penit⁹ incluſa, nec vlla ex parte conſpecta, excepto capite, vt terreſtriũ limacib⁹, & ĳs, quæ cocalia quidam appellarũt, & aquatilium purpuris, buccinis, cochleis, & reliquis omnibus turbinatis. Cętera aut duplici conſtant valuula, aut ſimplici, vt genus alterũ H biualue, alterum vniualue poſſit nuncupari. Biualue appello, quod gemina teſta continetur: vniualue, quod teſta ſingulari clauditur. Sunt itẽ quibus altera pars ſuperficiei detecta carnem oſtendat, vt patellæ. Biualuis generis pars cluſilis eſt, vt pectunculi, & mitili. eiuſmodi nanque omnia parte altera ligata, altera ſoluta conſtant, vt & concludi poſſint, & aperiri. Alia binis qdem concluſa valuulis ſunt, ve- I rum vtroq; latere connexa: vt vngues, ſiue digiti. Non deſunt quæ teſta tota occulant, vt nulla ex parte carnem detectam habeant: vt quæ vertibula, ſiue tubera, & callos appellamus. Ipſarum etiam teſtarum magna varietas: nã aliæ læues, vt vngues, mitili, & concharum quædam, quas aliqui galadas appellãt: aliæ ſcabræ, vt oſtreæ, pinnæ, & conchæ nonnullæ, & buccina: quędam etiam pectinatim diui- K ſæ, vt pectunculi, & concharum nonnullæ. Craſſitudine quoq; differũt, & tenuitate, tum toti⁹, tum partis: velut labrorũ. alĳs enĩ labra tenuia, vt mitilis: alĳs craſſa, vt oſtreis. Itẽ alia ſe mouent, vt pectines, quos etiam volare nonnulli aiunt: nam & de ferramento, quo capiuntur, ſæpe exiliunt. Alia item natura immobili ſunt, vt nunquam ſedẽ, in qua hærent, ſponte ipſa mutare valeant: vt pinna. Omne ſane turbinatorum genus mouetur, & ſerpit. patella etiam ſaxis ab- L ſolui, ĩ paſtumq; ferri ſolita eſt. Cõe aũt & ĳs, quæ adhuc enũeraui, & cæteris teſtacei generis, vt teſta intus æqualis, læuisq; habeatur. Caro biualuis, & vniualuis generis ita teſtæ adhęret, vt niſi per vim nequeat detrahi. At turbinati laxior continetur, & abſolutior: cui generi peculiare eſt, vt teſtæ poſtrema a capite intorqueãtur. Operculum ẽt eadem iam inde ab ortu naturę omnia gerunt. Mouentur itẽ ea- M dem omnia parte dextra, nõ ad vertiginem, ſiue clauiculam, ſed in aduerſum. Partes exteriores eius gñis dr̃ĳs ĳs variantur. Interiorum natura ſimilis quodammodo in oĩbus ẽ, maximeq; in turbinatis. differũt. n. ĩter ſe magnitudinis, exceſſusq; affectu. Nec vero multum vniualue, ac biualue genus cõcluſile ſibi diſſident, quippe q̃ parũ dr̃ię inter ſe afferant: quanq̃ lõge ab ĩmobilibus diſcrepent, qd̃ latius poſtea

G ſtea patebit. Natura ergo turbi-
Turbinatorū differimen. natorum ſimilis conſtat, nec niſi magnitudine variat, vt mō dixi. alīs. n. partes maiores, atque euidētiores: alīs minores, obſcurioresq; ſunt. ad hæc diſcrimē illud duritiæ, mollitiæ, cæterarūq; gñis eiuſdē affectionū. Caro. n. prima in ore teſtæ, quā oſa toroſiuſculā habent, alīs magis talis, alīs minus. Caput eius medio partis prominulum iungit, & cornicula duo, quæ pro magnitudine animantis plus minº
H capiunt incrementi. Exerunt caput more oſa eodē, idēq; p motū retrahunt intro. nonnullis ēt os, & dentes acuti, breues, & tenues, vt cochleis. Promuſcidas item gerunt mō muſcarum: qđ quidem mēbrum linguę effigiē pręſefert. Habent hoc idem & purpuræ, & buccina firmū, & toroſum, quo ſimiliter, vt aſili, atq; tabani, quadrupedū tergora penetrāt: imo lōge validiº: teſtas. n. eſcarum poſſunt pforare.
Venter os ptinus excipit, ſimi-
L lis in vmbilicis gutturi auium: habentq; parte inferiore duo q̄dā albida, toroſa, mammis ſimilia, cuiuſmodi carunculas vel ſepīs ēē aduertimus: ſed hæc toroſiora. Gula a vētre duplex lōga porrigit ſe vſq; ad papauer, qđ poſtremū fundo cōmiſſum eſt. Hæc ergo, vt in purpuris, & buccinis conſpicua, in clauicula teſtæ cōtinent. Qđ aūt gulæ ſubiungitur, inteſtinū eſt, gulæ ipſi continuū, ſimplexq; ex toto, vſque ad exitum. cuius initiū circa anfractū papaueris eſt, qua & laxius hæret. quod. n. papauer appellamus, quaſi materia vacās, atq; excrementitia, magna ſui parte in oſſibus teſtaceis generibus ineſt. Hīc ſurſum verſus replicās, carnis repetit ſedē, finitq; ad caput, vnde eīcit excrementum, pariter in oſſibus turbinatis generibus, tam aquaticis, quām terreſtribus. Mēbrana in grādiuſculis vmbilicis a ventre gulæ attexitur continua, per
K quam meatus prolixior albicās
L colore, ſimilis ſuperioribus illis mammillantibus carniculis tendit. Hēt etiā inciſuras, quales in ouo locuſtarum habentur: verū hoc albidum, illud rubidū eſt. Nullus exitus huic, nullum fora mē poſtremum patet, ſed prætenui mēbrana cauo perductº anguſto continetur. Tendūt ab inteſtino ad imum nigrantia q̄dam aſpera, atq; continua, qualia vel in teſtudine viſuntur, ſed minus nigra. Cæteri quoq; vmbilici hæc habēt eadem: ſed quo minores, eo minutiora. Vniual-
M ue autem, & biualue genus partim ħs ſimile eſt, partim diuerſum. caput. n. & cornicula, & oa obtinēt, atq; ēt quod linguę ſpeciem gerat: verum hæc in minutioribus ſenſum præ ſua exiguitate effugiunt. Nonnulla etiā inanimatis, aut non mouentibº percipi nequeunt. Papauer illđ, quod etiam mutē appellamus, oſſa habent, ſed non loco eodē,

papauer quibº horū gñum inſit.

G nec par, nec ex æquo manifeſtũ, ſed patellæ in imo, biualuia vero ad partem, qua mutuo teſtarũ complexu continentur. Capilla mẽtis etiam illis hæc omnia circundantur: & qđ ouum appellant, tẽpore quo gigni ſolet, ambitu alterius lateris oræ continetur, videlicet ĩs, quibus datum id a natura eſt, ſicut etiam albugo vmbilicis. id. n. illis iunctum ſimile intelligimus. Sed eiuſmodi partes, vt dixi, cum cõſpicuæ in magnis habeantur, in paruis
H tamen aut nullo pacto, aut vix ſentiuntur: quamobrem in magnis pectiũculis præcipue patẽt, quod genus id eſt, cui altera valuularum latior, velut tegmen ſuperpoſita eſt. Oſtium excrementi cæteris a latere eſt. foramen. n. quo egerant, omnia habẽt: quippe cum papauer illud, vt dictũ iam eſt, excrementitium quiddam oſa membrana contẽtum fortiãtur. At illi, quod ouum appellant, foramen, nullo in genere tributum videmus, ſed carni
I ipſi intumeſcit: nec eadem, qua inteſtinum, parte cõtinetur, ſed dextera, cum inteſtinum habeat ſiniſtra. Cæteris ergo talis excrementi exitus eſt. At vero patellæ feræ, quam marinam aurẽ quidam appellarunt, parte ima teſtæ excernitur, qua foramen habetur. Ventrem etiam poſt os eẽ in hoc eodem patellæ genere cõſtat, atq; etiam ouis illa ſimilia. Sed quis eorum cuiq; ſitus ſit diligentius ex diſſectionibus petẽdum eſt. Quem autem cancellũ appellant, communis fere ſociꝰ cruſtatorum, & teſtatorum generum eſt: quippe qui ſpecie locuſtis ſimilis ſpectetur, naſciq; ſeorſum per ſe ſolitus ſit. Verum quod teſtam deinde petit, quã ingreſſus vitam traducat, hinc ſimilis teſta contectis animantibꝰ eſt: quapropter is in ancipiti eſſe, genusq; ſibi vẽdicare vtrũiq; videtur. Forma tamẽ (quod ſimplicius dixerim) ſimilis araneis eſt: niſi quod partem capiti, &
L pectori ſubditam ampliorem, q; aranei, habeat, cornicula duo rufa tenuia gerit, quibus oculi totidem ſubiacent, qui nunquã intro recedant, vt cancrorũ, ſed ſemper eminẽtes appareant. os ſub ĩs eſt, quod velut capillamẽtis quibuſdam pluribus circundatur. ĩs pedes ſubiũcti duo bifurces, quibus cibum ori admoueat. Bini item vtriq; adhærent lateri, & tertius paruus. Thoracis pars inferior mollis tota eſt, diſiectoq; ſinu pallidum intꝰcernitur. Meatus ab ore ad vẽtrem
M pergit. Foramẽ excrementi perſpici nullum põt. Pedes, ac thorax duritiẽ pſeferunt, ſed minus q; cãcri. Nexu nullo teſtis adhæret, purpurarũ mõ, & buccinarum, ſed abſolutus, liberq; vagatur. Oblõgior eſt, qui turbinem ſubit, quàm qui neritẽ, quẽ naticem interpretamur. genus. n. diuerſum eſt, qđ in natice degit, cætera quidem non abſimile: ſed dextrũ bifurculatum pedẽ paruum

K Cancelli qualis.

A uum habens, cũ leuĩ grandiuſculum habeat, & ĩgredi eodem ipſo grandiore potiſſimum ſolet. Tale profecto genus, vel ĩtra conchas, quarum adhæſio ſimilis cęteris eſt, reperitur: quod & Squillam paruam appellãt. Natex teſta læui, ampla, & rotunda, forma buccinis proxima ẽ: papauere tamen non nigro, vt illa, ſed rubro. teſtę adnexum corpus medium eius firmiter eſt. Paſcuntur hæc mari tranquillo, abſoluta ſaxis. At quoties flatus B vrgent, cancelli hoſpites illi ſeſe in ſaxa recipiunt, atq; latibulis tutantur. Natices ſaxis adhærescunt more patellarum, & muricum, ac cæterorum generis eiuſdem: nec niſi tegmine dimoto adhærent, qđ velut operculum ſibi poſſident. Vſum enim, quẽ biualuibus pars vtraq; adminiſtrat, eundem altera exhibet turbinatis. Caro intus, qua oris habitus. Modus hic idem muricibus, purpuris, atq; omnibus generis eiuſdem. Quibus vero ſiniſter pes grandior eſt, ñ nunquã C cum turbinatis hoſpitantur, ſed cum naticibus tantum ineũt ſocietatem, vt dictum eſt. Sunt inter cochleas, quæ intra ſe beſtiolas habeant ſimiles gammaris puſillis, qui vel in flumine gignuntur, ſed ea differentia, vt præmollem intra ſuam teſtam carunculam habeant. Forma quales nam ſint ex diſſectionibus contemplare.

Natęq;

De echinorum genere. Cap. 5. D

ECHinis caro negata ẽ, idq; ipſm habẽt peculiare, vt nullã intus carnẽ contineant. Nigra q̃dã in oĩbus vice carnis ſpectant. Gña echinorũ plũma. Primũ, qđ cibo idoneũ eſt, in quo quæ oua appellant, magna, eſculẽtaq; cõſiſtũt, pariter ſ maiore corpore, & minore. nã nouelli adhuc, paruiq; pleniuſculi illis cõſtant. Secũdũ, ac tertiũ ſpatagi, & briſſi, q̃ gña pelagia ſunt, raraq; inuẽtu. ad hęc q̃ E Echĩometra appellaſ, quaſi matrẽ aut matricẽ dixeris echinorũ, q̃ quidẽ oẽs magnitudine excedit. Genus itẽ aliud ẽ minutũ, ſpinis lõgis, p̃durisq;, gigniĩ alto gurgite ſolitũ, quo nõnulli ad deſtillatiões vrinæ medicamento vtunt. Circa Toronẽ echini naſcunt cãdidi & teſta, & ſpina, & ouo: augeri forma, pductiore, quàm cæteri, ſoliti. Spina ñs parua, nec rigida, ſed mollior. nigra aũt illa ori applicata, plura, & foramẽ exterius coeũtia habentur, ſed diſiũcta inter ſeſe, quib9 F quaſi interuẽtu liminũ diſcrimĩnant. mouent agili9, & frequentius, qui ſunt cibo idonei. cuius rei argumẽtũ, qđ ſemp aliquid algæ ſuis ſpinis implexũ gerãt. Sunt ergo omnibus oua, ſed nõ nullis exigua, nec cibo apta. Euenit aũt, vt quod caput appellãt, & os, verſum in terrã ſit. qđ vero ad excremẽti exitũ deputatum eſt, id ſupra habeatur. qđ idem omnibus turbinatis, patel

Glisq; euenit: past⁹ enim de imis petatur necesse est. vnde fit, vt os inuersum ad pastum sit, excrementum vero superius parte prona testæ contineatur. Dentes quini echinis omnibus sunt, caui intrinsecus: inter quos caruncula quædam interiacēs linguæ officio fungitur, mox iungitur gula, deinde venter in parte quinque distinctus, plenus excrementi: cuius meatus omnes in exitu excrementi coeunt, qua testa forata est. ventri autem subdita sunt, quæ ova appellāt. membrana obducta diuersa, eodem in omnibus impari quinario numero: quorū quod nigricat parti creditum est superiori, ex dentiū origine pendens, amarum, nec esculentum, quale in multis inesse animaduertimus, aut certe eius proportionale. nā & in testudine, & in rubeta, & in rana, atq; etiam in turbinato genere, & in molli: sed colore diuerso, & aut omnino ingustabili, aut magis ab vsu cibario alieno. Corpus echinis priore, atq; nouissima parte spissum, & continens: cætera vero non continuum, sed simile laternę, cui nō obducta mēbrana est. Spinis suis echini vtuntur, perinde, ac pedibus: ꝯs enim nitibundi mouentur, sedemq; permutant.

Echinorū dentes.

H

I

De vertibulis, & vrticis, deque eorum animantium natura. Cap. 6.

QVæ autem Vertibula, siue Callos speciali nomine a tegminis qualitate appellamus, naturā inter hęc genera peculiarem sortiri notū est: ꝯs enim solis corpus totum tegumento includitur, cuius duricies iter testam, & corium est: quamobrem modo præduri bubuli tergoris secatur. Adhæret ergo id gen⁹ saxis sua testa, duoque sepositā inter se foramīa exigua admodum habet, & visum vix patientia, quibus humorē accipit, & reddit. Excremētum enim nullum in eo spectaſ, quale in cæteris ostreis, vel echinęū, vel quod appellant papauer, cō tinetur. Dissectis, primum mēbrana neruosa, crusta ambiente obtenta ostenditur, qua vertibuli caro ipsa continetur, nulli è cęteris similis, in omnibus tamen sui generis eadē. Adhæret hæc vtroq; ex latere membranæ circundanti, & corio: & qua adhæret, arctius in partem vtranque est, videlicet qua tendit ad meatus ductos foras per crustam, q̄bus redditur, & accipitur cibus, & humor, quasi alterum sit os, alterum ossium excrementis delegatum. Nec modus idem, sed alterum crassius, alterum tenuis est, cauumq; intus vtrinq;, exiguo quodam interueniente continuo, humorq; in altero cauo consistere solitus est. pars vero alia, quæ vel instrumentalis, vel sensualis sit, nulla omnino percipitur: neq; excrementitiſi quicquam, vt dictum iam est, quo se cæteris more continetur. Color vertibulis, aut pallidus, aut rubi-

K

L

M

dus

A dus eſt. Vrtica etiam ſui generis cernitur: quippe quæ & adhæreat ſaxis, more nonnullorũ inſectorum teſta: & interdũ ſaxis abiuncta vagetur. Nulla huic teſta, ſed corpꝰ omni ex parte carnem præſefert. Sentit, & manũ admotã corripit, adhæreſcitq;, perinde ac polypus, ſuis brachijs, ita vt caro intumeſcat. Os medio in corpore continet, & de ſaxo quaſi de teſta viuit, & prę-
B natantes piſciculos excipit, retinetq;, ſicut manu admota homi-nis agi dictum eſt, deuoratq; in hunc modum quæcunq; nacta eſt eſculenta. Abſolui etiam ſaxis genus quoddam vrticæ, vt modo dixi, notatum eſt, quod & echinos, & pectunculos, in quos offenderit, corrodit. Excrementum nulla in vrtica eſſe videtur, ſed hac re ſimilis ſtirpiꝰ eſt. Duplex genus percipitur vrticarum: alterum corpore paruo, quod cibo aptius eſt: alterũ maiuſculo duroque, quale circa Euboiæ Chalcidẽ gigni ſcimus.
C Sunt omnes hybernis mẽſibus carne conſtante, atq; rigidiuſcula: quamobrem per id tempus capiuntur, ciboq; idoneæ ſunt. At æſtate rareſcunt, & reſoluuntur: præmadent enim, & marcent, vt, ſi tetigeris, facile diſcerpantur, atq; diſpereant. Deniq; nulla tãtiſper euelli integra pẽt, ac ęſtus ĩpatiẽtia ſaxa ſubire ĩterius ſolẽt. Partes iã expoſui mollium, vel cruſta, vel teſta ĩtectorũ, tam exteriores, q; interiores.

Vrticæ aſalis natura.

De inſectis, eorumq; varietatibus, & natura. *Cap.* 7. D

NVnc de inſectis pari ratione tractandũ eſt. Continet genus vel ſpecies plures: quarum nonnullis, quãuis cognatis, nomẽ nullum cõe eſt inditum, vt api, crabroni, veſpæ, cæterisq; generis eiuſdem. Item quibus pennæ vagina incluſæ continentur, vt gallerucæ, fulloni, pilulario, & reliquis generis eiuſdem. Omniũ ergo partes communes tres illas haberi conſtat, caput, aluum, & quod E inter hæc ſitum eſt: quale in cæteris pectus, dorſumq; habetur. Vnum id, quod interiacet, magna ex parte eſt. Quæ tamẽ ſunt longa, & multipeda, ĩs ferè totidem ſunt, quæ interiacent, quot inciſuræ. Inſecta diuulſa ẽt viuere poſſunt omnia, exceptis ĩs, quæ vel admodum frigeant, vel præ ſua exiguitate quamprimũ refrigerentur. nam veſpis quoque diuulſis, nõ deeſt viuacitas. viuit ergo cum pectore tum ca- F put, tum etiam aluus: at ſine eo caput auulſum viuere non põt. Diutius ea viuũt diuulſa, quibꝰ corpus longum, pedesq; multi. & pars, quæ abſciſſa eſt, in vtrũque ſe mouet extremum: nam & caput verſus ingreditur, & in caudam: vt in ĩs, quas vocant cẽtipedas, moueri videmus. Oculi in omnibus patent: ſed nulla ex cęteris partibꝰ ſenſorĩs manifeſta eſt, præterquam lingua ĩ nonnullis, quæ vel teſta inſectis omnibus

Inſectorũ ſenſoria

G oĩbus data eſt, qua et guſtant, et cibum attrahunt. hæc alĩs mollis, infirmaq; eſt: alĩs dura, & valida, vt purpuris, tabanis, aſilis, atq; alĩs plurimis. oĩa. n. quibus nõ in aluo aculeus eſt, linguam eiuſmodi veluti arma gerũt. nec dentes habent, quibus iunctum id ẽ, exceptis quibuſdã paucis. Nã & muſcæ, eo ipſo pertingẽtes, cruorem mouent: & culices eodẽ acrius pungunt. Hñt aculeos itẽ pleraq; inſectorũ, vel intus conditos, vt apes & veſpæ: H vel extra prominentes, vt ſcorpio: qui ẽt vnus inter inſecta lõgo ſpiculo armatur. is brachia quinq; biſulcis dentata forcipibus habet. atq; ẽt beſtiola, quæ in libris ſimilis ſcorpioni creat. Quæ autẽ in eo genere volucrũ fortiuntur naturã, ñs pręter cętera membra pennæ adnexę, alĩs binę, vt muſcis, alĩs quaternæ, vt apibus. nullis binę, quibus in aluo aculeus. Itẽ ex volucribus ipſis alia pennas cruſta ſuperueniente, quaſi vagina incluſas ge I rũt, vt ſcarabei: alia detectas habent, vt apes. nullis volatus regitur gubernaculo caudæ: & penna ipſa nullo caule conſtat, nulla ſciſſura diſcernitur. Ad hęc antennæ nonnullis ante oculos põtenduntur, vt papilioni, & ſullo ni. Quæ vero ex ñs ſaliunt, hæc vel crura poſteriora habent longiora, vel gubernaculis quibuſdam ſaltui accõmodatis fulciũtur retro curuatis, vt crura quadrupedũ. Omnibus partes corporis pronę differunt à ſupinis, K ſicut vel in cęteris animantibus eſt. Quod aĩt pro carne in ñs habetur, id nec teſtã imitatur, neq; qđ in teſtaceis genus carnis continetur: ſed mediam quandam inter hæc refert naturam. quam obrẽ his non ſpinam, non os, nõ aliquid ſepio ſimile, non teſtam ambientem natura dedit: ipſum enim corpus ſe ſua duritia tueri põt, & ſeruare: nec eſt qđ aliun de muniri deſyderet. Cute omnia circundantur, ſed admodũ tenui. Partes inſectorũ exterio- L res has eſſe, atq; in hũc modũ ſe habere conſtat. Intra ſinum ab ore inteſtinum pluribus directũ ac ſimplex vſq; ad exitũ fertur: paucis id eſt replicatum. Viſcus nullũ in ñs, nullum pingue, ſicut neq; in cæteris, quę ſanguine carent. Ventrem ẽt nonnulla habere aduertimus, à quo reliquum inteſtinum vel ſimplex, vel replicatum proficiſcitur, vt locuſtas. Cicada inter hæc, & omnino in animaliũ genere vna ore caret: prolixũ quiddam cõpactum, indiuiſumq; gerit, ſimile M ei, qđ linguæ ſpeciem refert, in ñs, quibus aculeus in ore: eoq; ipſo rorem haurit, alimentũ vnũ, & peculiare. Excrementũ cicadis nullũ in aluo reperitur. Plura earũ ſunt genera, quæ magnitudinis mõ differunt: atq; ẽt qđ alĩs corpus ſub tranſuerſo ſepto præcinctum diſtinguitur, membranamq; liquido refert: vt ñs, q̃s ab argutiolo ſono, Achetas appel-

Cicada quale inſectum.

Quæ, & qua parte aculeos habeant.

A appellarunt. alĩs non ita eſt, vt Cicadaſtris. Sunt vel in mari nõ nulla animalia effigie inſolenti, & ſui generis: quæ qm̃ rara inuentu ſint, conſtitui in genus nõ decet. iam.n. piſcatores vidiſſe ſe retulerunt quędam trabuncu lis proxima, pullo colore, tereti figura, pari ex toto craſſamẽto. Item alia ſcutorũ effigie, colore rubro, pinnulis crebris. Ad hæc alia, quæ genitale viri imitarentur, tũ ſpecie, tũ magnitudine, ſed pennis ſubnexis binis loco

B teſtium, eiq; Veretile nomen inditum eſt: exceptumq; eſt aliqñ genus tale hamorum frequẽtia vſitata. Partes animalium omnium interiores, exterioresq; generatim, tum propriæ, tum cõmunes ita ſe habent.

Quibus animalibus inſit ſentiendi vis. Cap. 8.

NVnc de ſenſibus diſſerendum eſt. non.n. pariter omnibus vis ineſt ſentiẽdi: ſed alĩs ſenſus oẽs, alĩs pauciores dedit natura. Sũt ſané ſen

C ſus, qui plurimi habeantur, & ſupra quos nullũ adeſſe aliũ generis ſui nouerim⁹, numero qnque, viſus, auditus, olfactus, guſtus, tactus. Homo igitur, & q̃cunq; terreſtrium animal generant, atq; ẽt quæ & ſanguinẽ habent, & animal pariunt, omnia hos oẽs habere ſenſus videmus, niſi quid læſum, lacesſitumq; ſit quale genus talparum, cui viſus deeſt. non.n. oculos in aperto id habet: cute tñ detracta, q̃ craſſi-

Senſus quinq.

Talpis oculi perfecti.

uſcula obtenta ſedem luminum opacat, oculi intus lacesſiti imperfectiq; viſuntur: ſed ita, vt partes eaſdem habeant oẽs, quibus oculi integri conſtant. Habent enim nigricantem illum orbiculum, & quod intra eum continetur, quam vocãt pupillam, atq; ẽt portionis albidæ ambitionẽ: ſed non tam liquido, q̃ oculi cõſpecti, & eminentes. nec in partem exteriorem apparere hæc poſſunt, propter cutis obductæ corpulentiam, vtpote cũ natura inter generandum lędatur, at

D

E

que ita opus inchoatum relinquatur. pertinent.n. à cerebro, quà cũ neruo coniungitur, meatus duo neruoſi validi ad ipſas oculorum ſedes, qui in dẽtes ſuperiores finiunt. Cætera igitur, & colores, & ſonos ſentiunt, atque etiam odores, ſaporeſque. Quintum autem ſenſum, quem tactum appellamus, omnia habẽt animalium genera. Ergo in nonnullis vel ipſæ ſenſoriq; partes latisſime patent, ac pręcipue videndi. Nam viſui ſedes certa,

F deſcriptaq; eſt, atq; etiam auditui: cum alĩs auriculæ promineãt, alĩs foramina pateãt meatus audiendi. Olfactus item pari modo conſtitutum eſt diuerſorium. Nam auium generi foramina tantum ſunt odorandi, cum alĩs permultis nares ẽt habeantur. Similis & linguæ, partis ſaporum percipiendorũ miniſtræ, ratio eſt. Aquatilium tñ generi, quos piſces vocamus,

data

G data quidem eſt lingua, ſed imperfecta, incertaq; : oſſea enim, nec abſoluta. Sed palatum nonnullis carnoſum pro lingua eſt, velut inter fluuiales cyprino, ita vt niſi diligenter inſpexeris, lingua id eſſe videatur. Piſces autē ſenſum guſtus habere conſtat, eoq; multi ſuis quibuſdam ſaporibus gaudēt, & eſcam in primis ex piſce amia expetunt, & piſcium pingue, vt qui guſtatu eiuſmodi delectentur, voluptatemq; ex eo genere eſculenti capiant. Auditus vero olfactus ve H nullum continent membrū manifeſtum. Quod enim tale videri poteſt per loca narium, id nō ad cerebrum vſq; traſmeat, ſed partim obſeptum, & cęcū mox deſinit, partim ad branchias fertur. Audire tamen, atq; olfacere piſces palàm eſt: ſonos.n. immodicos, vt triremium remigia, fugere viſuntur. Itaq; fit, vt facile intra ſua ſtabula capiantur. Nā etſi externus ſtrepitus paruus ē, ꝫs tñ, qui demerſum in humore I ſuum auditum habent, æque omnibus ingēs, moleſtus, grauisque occurrit. quod certe vel in delphinorum captura euenit. Cū.n. piſcatores repente alueis vniuerſum circundederint gregem delphinorum, inde obſtrepentes in mare, efficiunt vt territi erumpāt vniuerſi in litora, capianturq;, tentato, grauatoq; capite, præ ſtrepitus inflicti nimietate. quanquam ne in delphinis quidem pars vlla eſt manifeſta, quę ſenſum miniſtret audiendi. K Ad hæc, inter piſcandum quam maxime cauēt, ne vel remo, vel retibus moueant ſtrepitum: ſed cum aliquo in loco gregatim piſces ſtabulari intellexerint, certo interuallo coniectantes retia dimittunt, vt neq; remo, neq; impetu cymbæ, ſtrepitus ad locū deueniat piſcium: & omnibus præcipitur nautis ſilētio quam maximo nauigēt, dum gregem circundant. Nonnunquam vbi aggregare piſces placuerit, idē faciunt quod in delphinorū captura. obſtrepunt.n. iactis lapidibus, vt deterriti in arctius coeant, atq; ita vniuerſi irretiantur: & antequam circumueniāt, omnem, vt modo dixi, ſtrepitum vetant. at, cum circūdatum iam eſt, clamandum, obſtrependum que iubent: ſtrepitum.n. tumultumq; ſentientes perterriti compelluntur, interrumpūtq; incauti. Item vbi piſcatores è longinquo piſces agminatim paſcētes, ac pertranquilli ſereniq; maris M ſumma oberrantes aſpexere, libuitq; magnitudinem, genusq; cognoſcere, ſi ſilentio ſenſimq; acceſſerint, latent, ſupernatantesq; adhuc comperiunt. At ſi quem, priuſquam occuparint, ſtrepitum citarint, fugam inde plane arripere videntur. Addo ēt piſciculos fluuiatiles Cottos nomine, qui ſub ſaxis ſtabulantur. capiuntur.n. à nonnullis ſaxo percuſſo, ſub quo latent: protinus.n. inde exturbantur, vt q audiant.

Saporibꝰ ſuis piſces gaudere.

Delphini quō capiā tur.

A audiant,& caput per ſtrepitum
tentẽtur. Piſces igitur audire ĩjs,
ac alĩjs eiuſmodi documentis cõ
ſtat. Sũt aũt qui vel maxime a-
nimalium piſces auditu valere
arbitrẽtur, videlicet hominum
experimento, qui aſsidue in ma
ri verſantur, remq; piſcatoriam
percallent. Sunt vero qui liqui-
B dius inter piſces audiunt, mugi-
lis, chromis, lupus, ſalpa, & reli
qui id genus. Cętera piſcium ge
nera minus audiunt: quamob-
rem imis gurgitibus verſari po
Olfactum piſcib⁹ eſt. tius ſolent. Olfactus quoq; ſimi-
lis intelligitur ratio. eſcam. n. nõ
recẽtem attingere pars plurima
piſcium recuſat. nec eiſdem eſca
rum generibus oẽs capiuntur,
ſed varĩjs. ſ. ſui agnitione odo-
ris: quippe cum vel fœtida non-
nullis accommodentur, vt ſalpę
ſtercus. Complures item piſciũ
C in ſpeluncis latẽtes, quoties euo
care captũ piſcator voluit, fau-
ces ſpecus odoribus illinunt ce-
tarĩjs, itaque protinus excitant.
Anguillam item hoc eodem ca-
pi modo palam eſt. vas. n. ſalſa-
mentarium ponunt obſtaculo ĩ
eius os indito, quod colum vo-
Gratipiſci bus nidores. cant. Nidores deniq; potius ge-
nera quæq; piſcium appetunt:
vnde ẽt carunculas ſepiarũ deu
ſtas, odoris gratia eſcam hamis
affigunt. ita. n. fit, vt piſces aui-
dius accedant. Polypos ẽt aſſa-
tos, nõ niſi nidoris cauſa, naſsis
inditos dimitti aſſeuerãt. Quin-
etiam flutę quoties vel piſcium
lotura, vel nauis ſentina eiecta
eſt, fugiunt, vt odorem ſentien- D
tes. Sanguinem quoq; ſuum ſa-
gaciter piſces odorari dicuntur,
quę res eo patet argumento, qđ
quoties ſanguis effuſus piſcium
eſt, fugiunt, & loca petunt lon-
ginqua. Omnino vt eſca putri-
da naſsis iniecta, nunquam ſubi
re, aut appropinquare patiũtur,
ſic recente nidorulentaq;, proti-
nus vel è longinquo feſtinantes
irrumpunt. Conſtãt hæc eadem
in delphinorum genere latius.
cum. n. nullam partem auditui
deputatam aperte delphini ha- E
bent, tñ capiũtur per ſtrepitum
capite aggrauato, vt dictum iã
eſt. Et, cum olfactus quoq; par-
tem nullam ſenſoriam habeant
manifeſtam, tamen ſagaciter o-
dorantur. His igitur in aĩalibus
ſenſus ineſſe omnes, apertum iã
eſt. Reliquus animãtium ordo,
qui quadripartito diuidit, hoc ẽ
molli, cruſtato, teſtato, inſecto,
quemadmodum ſe habeat vi-
deamus. Ergo mollia, & q̃ vel
cruſta vel teſta operiuntur, atq; F
etiam inſecta ſenſibus prædita
eſſe oĩbus conſtat: nam & viſu,
& olfactu, & guſtu. Inſecta. n. tã Inſectorũ ſenſus.
pennata, quàm non pẽnata pro
cul ſentiunt, vt mel apes, & culi
ces dicti muliones. quod niſi o-
dore agnoſcerent, nunquã è lon
ginquo ſentirẽt. Sulphuris item
odore genera inſectorum multa
intereunt. Ad hæc formicæ, ori-
gani ſulphuriſq; puluiſculo in-
ſperſo, ſuas relinquũt cauernas,
alioq; migrãt. Cornus prætera
ceruini

G ceruini facto ſcensu, plurima inſectorum pars fugiunt: ſed præcipue ſtyracis ſuffitu. Iam ſepię, polypi, gammari, odore eſcarū allectati capiuntur: & polypi q̄dem ita adhereſcūt, vt auelli inde non poſſint, ſed truncari potius patiantur. At vero pulicaria herba admota, protinus ab odore eius reſilire dicuntur. Guſtus ēt ſimilis ratio: interdum.n. cibum perſequuntur diuerſum, nec eiſdē ſaporibus omnia delectātur. Nam apes nullam ad rē
H putidam ſolēt aduolare, ſed dulcia petunt: culices nulla dulcia geſtiunt, ſed acida. Tactu vero ſentire (q̄d ēt ante dixi) omnibus datū animantibus eſt. Quæ aūt ſiliceo tegmine operiuntur, olfactum, guſtum q̄; habere conſtat, argumēto eſcarū. purpuris enim eſcas putidas purpurarij emoliuntur, & accedūt ipſæ ad eiuſmodi eſcam à longe, vtpote odorantes. Senſus itē ſaporū ij̄s ineſſe, eiſdem illis rationibus patet: ſapore.n. rerū earundē quæ-
I que delectant, ad quas veniūt odoribus inuitata quos gratos ſenſerūt, & diſcreuerunt. Adde q̄d quæcunq; os obtinent, ij̄s & voluptas q̄ ſaporum attrectatione euenit, et dolor. De viſu, et auditu, quanquā nihil certi, manifeſtiq; habemus, vngues tū ad ſtrepitū ſe ſubtrahere, īferiusq; ſubſidere cernunt, quoties ferramentū ſentiunt admoueri. exiguo nanq; extant, reliquo autē toto corpore perinde, ac in cubili occulūtur. Pectines quoq; admoto digito dehiſcunt, mox cō primunt ſe vt cernētes. Natices, itē qui capiunt, non aduerſo flatu, ſed ſcēdo adeunt, quoties eſca perſequunt: nec voce vlla, ſed ſilentio agunt, vtpote cū & olfaciant, & audiant. nec fieri poſſe aiunt, quin ſubterfugiāt, ſi vox proferatur. Echinus inter teſtacea genera, quibus facultas ingrediēdi eſt: vertibula, glādesq;, inter immobilia eiuſdē generis, olfactū minime habere videnť. K
Sēſus ad hūc modū aīaliū gene L
ri natura diſpenſauit, & tribuit.

Quæ animalia nocē, quæ ſonum, quæ murmur edant, quæ nē loquantur. Ca. 9.

MOx quemadmodū vox ſe habeat diſſeremus. Differt, peuldubio vox à ſono, & tertia his adnumeranda res eſt locutio. Gutture parte vna vox agitur: quocirca q̄bus pulmo deeſt, ij̄s nulla vocis emittendæ facultas eſt. Locutio nonniſi vocis per linguā explanatio ē. Vocales igiť literę à voce gutture, cōſonantes lingua et labris proferuntur: quibus literis omnem locutionē confici nulli dubiū eſt. Quamobrē quibus animantium lingua libera abſolutaq; nō ē, ea neq; vocē emittūt, neq; ſermocinauť: at ſonus elidi vel alij̄s partibus pōt. Ergo inſectis animalibus, neq; vocis, neque locutionis vlla facultas: ſonusq; ij̄s ſpiritu interiore mouetur, nō exteriore. Nullum.n. ex ij̄s ſpirat, ſed alia murmur ędūt, M

Inſectorū ſonus.

vt

A vt apes: alia canere dicunt, vt cicadę. oĩa vero in eo genere mẽbrana, ſepto tranſuerſo ſubdita, qua præcinctum corpus diſtinguit, ſonant: vt genus cicadarũ attritu ſpiritus. Muſcæ ẽt, apes, & reliqua ĩs ſimilia, cũ volant, ſeſe attollunt & cõtrahunt. Sonus .n. attrit⁹ interioris ſpiritus ẽ. Locuſtæ ſuis gubernaculis atterentes ſonant. Nullum molle, nullũ cruſtatũ vel vocem, vel ſonum aliquẽ mittit naturalẽ. Piſces vocis expti⁹ quo ſonent. Piſces vocis quidẽ expertes ſunt: quippe qui neq; pulmonẽ, neq;
B arteriam, aut guttur obtineant: ſed ſonos quoſdam, ſtridoresq; mouent, qui vocales eſſe exiſtimant, vt lyra, vt chromis: his. n. quaſi grunnitus quidã emittit. Ap ẽt piſcis, quẽ amnis Achelous gignit, vocalis habitus eſt, et erica, et cuculus. alter. n. quodã modo ſtridet, alter perĩde vt cucul⁹ auis obſtrepit, vnde nomẽ accepit. Quæ oĩa creditam illã vocẽ emittunt, aut attritu branchiarũ, quas horridiuſculas cõtinent, aut ſuis interioribus, quę
C circa ventrẽ habẽtur. ſpiritus. n. incluſus in his eſt, quem, dũ atterunt atq; agitant, ſonos illos elidunt. Necnon cartilaginei generis nonnulla ſtridere vident: verum ab his vocẽ emitti vllam recte dici non põt: at ſonum, ſiue ſtrepitum reddi verius dixeris. Nã & pectines quoties per ſumma humoris nitibundi ferũtur, qđ volitare dicunt, ſtridere ſentiuntur: atq; ẽt marinæ hirundines, quę ſublimes volitãt, haud D quaquã mare attingentes. ſunt .n. ĩs pennæ latæ, & longæ. Vt igitur per volatũ auium ſtrepitus, quem alæ excutiunt, nulla vox eſt, ita nec eiuſmodi ſonorũ aliquis vox iure appelletur. Delphinus itẽ ſtridet, ac mutit, efferens ſe in aerem: ſed non quemadmodũ ea, quæ ſuperius enumeraui. hic. n. & pulmonem, & arteriã habet, proindeq; nonnihil vocis põt promouere: lĩgua tñ libera abſolutaq; caret, & labris, quibus vocis aliquẽ poſſit E articulũ efformare. At vero quę et linguam habent & pulmonẽ, ſi quadrupedes, aut oĩno pedeſtres ouiparę ſunt, vocẽ quidem emittunt, ſed exilẽ. & alia longũ ſibilum ædunt, vt ſerpentes: alia abruptũ & perexiguum, vt teſtudines: alia vocem exilẽ atq; imbecillem. Ranis lingua ſui ge Ranarũ lingua, & vox. neris eſt. pars. n. prima, quæ cę teris abſoluta ẽ, ĩs cohæret, mõ, quo tota ferè piſciũ. intima vero abſoluta ad guttur applica- F tur, qua ſuã vocem ſolent emittere. Et quidem genus illud vlulatus, quam Ololyginem nominãt, mares intra aquam reddũt, vt cieant ad coitum fœminas. Sunt. n. ſingulis animalium voces propriæ ad initum, & venereũ coitum: vt & ſuibus, & capris, & ouibus. Reddunt ranæ ſuam ololyginem illam, maxillæ inferioris labro demiſſo pari libra, cum aqua modice recepta in fauces, ſuperioreq; intenta.

Flagrant

G Flagrant tantiſper oculi modo lucernæ, cum ſinus buccarum maxillis diſtentis interluceat. Coitum.n.noctu magna ex parte agere viſuntur, Genus auium vocem mittere poteſt: ñsq; præcipue facultas conficiendæ locutionis, quibus lingua mediocriter lata, vel tenuis. Mares, ac fœminæ partim vocẽ reddunt eandẽ, partim diuerſam. Garrulæ, linguaciores q; ſunt auium minores: & circa coitum maxime talem effici vnamquanq; auem
H moris eſt. Alĩs ĩ pugna vox, vt coturnicibus: alĩs ante pugnã, vt perdicibus, dum ſuos aduerſarios prouocant: alĩs cùm vicere, vt gallinaceis. Canunt itẽ nonnulli mares perinde vt ſuæ fœminæ, ſicut in luſciniarum genere patet. Fœmina tamen ceſſat cantu, cùm incubat, pullosq; educat. Sed in nonnullis generibus cantus maribus tantum datus eſt, vt gallinaceis, vt coturnicibus. Quadrupedum autem genus, quod animal pcreat, vo-
I cem varie mittit: neq; eſt quod loqui poſſit, ſed propriũ id hominis eſt. Quibus.n.locutio, ñs ẽt vox. at quibus vox, nõ ñs oĩbus et locutio eſt. Qui ſurdi iam inde ab ortu naturæ ſunt, ñdem ẽt muti: vocẽ ergo emittere pñt, locutionem autem nullam. Pueri vt cætera ſua membra cõtinere ac regere nequeunt, ſic ẽt linguæ ſunt impotẽtes, & quidem imperfecti, & ſerius lingua abſoluuntur, itaq; magna ex parte balbutiunt, tortiq; lingua ſunt. K
Differunt tum voces, tum ẽt locutiones, tractus ratione & regionis. Vox igitur acumine, grauitateq; maxĩe noteſcit: nec ſpecies diſcrepãt generis eiuſdem. At vox explanata, quã eſſe quaſi locutionem vel brutorum dixeris, differt & cæterorum animalium, & eorum, quæ genere eodem continenter loci ratione, verbi gratia, perdicum alĩ cacabant, alĩ ſtridٍent. Et auicularum nonnullæ haud vocem eã- L
dem mittunt, quam ſui parẽtes, ſi præreptæ paterna caruerint educatione, moribusq;, & cantibus cæterarum auium inſueuerint. Iã vero Luſcinia modulos ſuos pullos docere, verſuſque, quos imitarentur, tradere viſa eſt: vtpote cùm non perinde locutio vt vox per naturam proueniret, ſed acquiri poſſet p diſciplinam, & ſtudium. vnde homines quoq; locutione vtuntur varia, cũ vocem omnes reddãt M
eandem. Elephantus citra nares Elephanti vox.
ore ipſo vocem elidit ſpirabundam, quemadmodum cùm homo ſimul & ſpiritum reddit, & loquitur. at per nares ſimile tubarum raucitati ſonat.

Aliãq; quã ſit linguæ facultas.

De ſomno, & vigilia animalium, multaq; præter hominem animalia ſomnare. Cap. 10.

DE ſomno, & vigilia animantium nulla quęſtionis obſcuritas eſt. Nam omnia pedeſtria, & prædita ſanguine dormire, ac vigilare ſenſu

ipſo

A ipſo percipiũtur. Quibus.n.pal
Gen⁹ oĕ vi uiparorũ ſomniare. pebræ adiunctæ ſunt, conniuen-
do obdormiſcunt. Item ſomnia re non ſolum homines, ſed etiã equos, & canes, et boues palam eſt: atq; ẽt oues, & capras: denique genus omne quadrupedũ, idemq; animalis fœcundũ. Declarant id canes ſuo latratu, quẽ per quietem agunt. quanquam de ĩs, quæ oua pariunt, incertũ hoc eſt: ſed dormire ea item certum. Aquatilium quoq; ſomn⁹ apparet, vt piſcium mollium, et
Aquatiliũ ſomnus. B cruſta opertorum, locuſtarum inquam, & cæterorum generis eiuſdem. Sũt aũt iſthæc omnia ſomno exiguo contenta: dormire tñ videntur. Argumentũ vero quamuis nullum deduci ab oculis põt, qa palpebris carent, ipſa tñ quiete cernũtur placida, ceu ſoporata. Piſces.n. vel manu facile caperent, dum dormiunt niſi pediculis, & pulicibus appellatis ſolicitarentur, nunc vero, ſi ſomno dari immorent, noctu ab innumera multitudine
C illarum beſtiolarũ occupati abſumuntur. Gignunt hæc in profundo maris tanta fœcunditate, vt ẽt eſcam de piſce emolitã, ſi diu in humo manſerit, totã corrodant, atq; abſumant. & quidẽ ſæpenumero piſcator eſcam demiſſam, glomeratis vndiq; his beſtiolis, perinde vt pilam recipit. Sed enim piſces dormire argumentis potius huiuſcemodi arbitrari licet. ſæpius.n. piſcator adorſus piſces vſq; adeo latet, vt poſſit ẽt manu tollere, aut cer D te fuſcina nullo indice ſenſu ferire. Quieſcunt tantiſper ex toto: neq; parte alia, q̃ cauda leuiter mouentur. Conſtat hoc idẽ vel ipſo impetu, quem faciũt, ſi dũ quieſcũt, motum aliquid fuerit: expauentes. n. velut ſomno exturbati feruntur. Quinetiam in petris ſtabulantes capiuntur, videlicet pp ſomnũ. & ſæpe thunnarũ circumretiũt thunnos dormientes. quod argumento conſtat, quia admodum quieſcentes, leuiterq; pandentes albida E oculorum capiantur. Noctu potius q̃ interdiu dormiunt, ita ſopiti, vt ne iacta quidem fuſcina moueantur. & magna ex parte vel ad arenam, vel ad terrã, vel ad lapidẽ aliquẽ procũbẽtes qeſcunt imis gurgitibus, vel ſub ſaxo, aut litore abditi. Plani autẽ piſcium arena ſeſe occultant. deprehenduntur ſitu ipſius arenę, tolluntur q; fuſcina percuſſi. Lupi quoq;, & auratę, & mugiles, & id genus alĩ fuſcina interdiu
F ſæpenumero dormientes capiũtur: alioquin ex ĩs nullus fuſcina poſſe capi exiſtimatur. Cartilaginea vero ita interdum dormiunt, vt vel manu tollant. Nã Delphini, balenæ, & quæcunq; fiſtulam gerunt, ædita per ſumma æquoris fiſtula, dormiunt: qua etiam ſpirant, pinnas ſuas mouẽdo leuiter. Iam delphinũ ſtertentem ẽt nonnulli audiere. Mollia quoq; ad morem ſimilẽ dormiunt, vt piſces. nec ſecus q̃

F cruſta

G cruſta operiuntur. Inſecta ẽt animalium dormire argumẽtum, qđ requiem capiunt, motuq; oĩ proculdubio ceſſant. qđ præcipue patet in apibus: quieſcũt.n. noctu, et cõticeſcũt, vt null⁹ omnino bombus ſentiatur. Cõſtat hoc idẽ vel argumẽto eorum, q̃ maxĩe in conſpectu noſtro, et ĩtra noſtros parietes verſant. Nõ .n. modo quia clare non videãt, idcirco noctu quieſcunt (nã omnia, qbus oculi duri, exiliter vident) ſed ẽt ad lucernarũ lucem
H nihilominus quieſcere videtur. Hõ maxime animaliũ ſomniat. Aeditis nuper in lucẽ, & infantibus adhuc nullũ penitus contra hit ſomniũ: ſed plurimis anno circiter quarto, aut quĩto ætatis viſa incipiunt. Produnt tñ & viri, & mulieres, qui nunquã quicquam ſomniarint. quorũ nõnullis in proceſſu ætatis accidit, vt, viſo ſomnio, mutarẽtur habitu ſui corporis vel in mortem, vel ĩ morbum. De ſenſu, de vigilia, de ſomno res ita ſe habet.

I *De ſexu maſculino, fœmineoq; eorumq; in animantibus differentijs. Cap. 11.*

SExus autẽ maſculinus, fœminnusq; nõ in oĩbus animãtibus eſt. ſunt.n. quibus id deſit, ac ſimilitudine quadã & parere dicant̃, & ferre vterũ. Sexus ergo diſcrimen in animalibus, quæ vitam ſtabilẽ viuũt, aut omnino in ñs, quæ teſta integuntur, nullũ oĩno eſt. At in mollib⁹, & cruſta opertis mas habetur, & fœmina. In pedeſtribus quoq;, tũ bipedibus, tum quadrupedibus, ſexus vterq; ẽ: atq; ẽt in ñs, q̃ animal per coitum generant, aut ouum, aut vermem. Cæteris igitur in generibus ſimplici rõnis mõ aut eſt, aut deeſt: verbi cauſa vt in quadrupedib⁹ oĩbus alterum mas, alterum fœmina ẽ: ſic in teſta opertis ſexus deeſt diſcrimen. ſed, quẽadmodum in genere ſtirpium aliq; fructum ferunt, aliq; ſterilem ſortiũtur naturã, ita ẽt in ñs eſt. At vero in genere inſectorũ, & piſciũ, ſunt quæ omnino ſexus hoc diſcrimen alterutram in partẽ nõ habeãt. nam anguilla neq; mas, neq; fęmina eſt, neq; prolem ex ſe aliquã poteſt procreare: ſed qui eam capillamentis, & lumbricis quædam ſimilia interdũ adnexa ſibi gerentẽ vidiſſe aiũt, inconſyderate id aſſerunt, antequam aduertant qua parte illa gerãtur. Neq;.n. aliquid eiuſmodi eſt, qđ animal creet, niſi prius generarit ouum: qđ in nulla anguilla viſum eſt. Et quę animal gignunt, ſuo in vtero fętum con
M tinent, non in ventriculo. Ita.n. non ſecus q̃; cibus concoquerẽtur primordia genituræ. Quam autem differentiam maris, & fęminę anguillæ notarunt, ſ. alteram caput habere amplius atq; oblongius: alteram, hoc eſt fęminam, repandius: hęc non maris, ac fęminæ differentia eſt, ſed generis. Sunt.n. piſcium nonnulli Epitrageæ, ab hirci ſterilitate appellati: quo in genere carini,

K

L Anguillã nõ gñare.

In quo animaliũ gñe nullũ ſex⁹ diſcrimẽ, i quo ue ſit.

&

A et balagri ex amnicis annotantur, qui nec ouum, nec ſemen vllum prolificum vnquã habeãt. ſed qui ſolidiores, pinguioresq; in eo genere ſunt, ñs inteſtinum paruum eſt, & laus præcipua in paſtu. ad hæc in teſtaceis, atque in ſtirpibus, quod pariat & generet, eſt: quod autẽ maris fungatur officio, deeſt. Sic etiam inter piſces genus paſſerum eſt, & rubellionum, & hiatularũ: oua enim in ñs omnibus reperiũtur.

B Sed in pedeſtribus ſanguineis non ouiparis maxima ex parte maiores, longioriſque vitę ſunt mares quàm fęminæ, præterquam in genere mullorum: eius enim fęminæ et maiores ſunt, et viuaciores, quàm mares. At in ñs, quæ aut ouum pariunt, aut vermem, vt piſcibus atque inſectis, fęminæ maiores ſuis maribus euadunt, vt ſerpentes, phalangia, ſtelliones, ranæ, & inter piſces puſilli cartilaginei generis, & pars plurima gregalium,

C & genus omne ſaxatile. Fęminas autem piſcium maribus eſſe viuaciores conſtat, eò q; fęminæ vetuſtiores, quàm mares capiuntur. Partes ſuperiores, priores que in quocunque animaliũ genere maribus ſunt potiores, validiores, & aptiores. Quæ autem dici poſſunt inferiores, poſterioresque, eas fęminæ habẽt robuſtiores, tum in hominibus, tum in cæteris animalibus omnibus, quæ pedeſtria ſunt, atque animal generant. Quod tamen omnino dixerim, fęmina inneruior, atque infirmior eſt: pilum etiam habet tenuiorem, quàm mas: aut quod vice pili ad proportionem haberi natura ſtatuerat. Caro quoque humidior eſt fęminæ, quam maris, & genua planiora, & crura tenuiora: ſed pedes elegãtiores, videlicet quocunque in genere hæ partes habentur. Vox item fęminis omnibus tenuior, & acutior, boue excepto. bobus etenim fęminis vox grauior quàm maribus eſt. Partes autem, quas velut arma natura animalibus dedit, vt dentes, cornua, calcaria, & cætera generis eiuſdem, eas certe in nõnullis generibus omnino vt mares habent, ſic fęminæ non habent. velut generis ceruini fęmina cornuum inops, mutilaque eſt: & auiũ nonnullarũ, quibus data calcaria ſunt, fęminæ omnino ñs carent: pari modo, vt ſues fęminæ dentibus vacant exertis. At in nonnullis generibus ſunt quidem hæc ſexui vtrique, ſed maribus potiora: vt cornua tauris robuſtiora, quàm vaccis.

D E F

Quę naturæ dotes maribus, quę fœminis potiores, & elegãtiores.

ARISTOTELIS DE HISTORIA ANIMALIVM. LIBER QVINTVS.

Omnium animantium generis partitio. Cap. 1.

EXpoſui partes animalium oſum, tũ iteriores, tum exteriores: atque ẽt de ſenſib⁹, de voce, de
H ſomno: & q̃ fœminæ, maresve ſint, ſatis iã explicaſſe exiſtimo. Reſtat, vt eorundem generationes perſequamur: exorſiq; itẽ à primis, ordine apto & commodo diſſeramus. Sunt porrò generationes animalium multæ, ac variæ: partim diſsimiles, partim quodammodo ſimiles. Sed, cũ genera ante, vt res exigit, digeſſerimus, nunc quoq; eodem modo tractare tentemus: præterq̃ qđ initium tunc ab homi-
I ne, cum de partibus ageremus, ſumendum cenſuimus: nũc de eo nouiſſime diſſerere placet, qm̃ plurima ipſe de ſe afferat explicanda. Ergo ordiẽdum ab ñs eſt, quæ teſta integuntur: mox de ñs, quę cruſta ambit, agẽdũ. & reliqua deinceps ad hũc modũ exponenda ſunt, hoc eſt mollia, & inſecta. deinde piſcium genus duplex, ouiparum dico, atque viuiparum. tum auium genus. ad poſtremũ de pedeſtri dicendum eſt; quo in genere q̃ animal generent, quæ oua pariant, prætermittẽda non ſunt. Euenit vt cõe animalia cum ſtirpibus habeant, quod alia ſemine, alia ſponte naturæ oriãtur: vt. n. ſtirpes, aut ſemine ſtirpium aliarũ proueniunt, aut ſpõte erũpunt, primordio quodam contracto ad ortum idoneo: quarũ aliæ ex terra alimentũ ſibi hauriũt; aliæ in ſtirpibus alñs & naſci, & augeri ſolent, vt in libris de Stirpibus, ſiue plantis expoſuimus: ſic animalia naſci alia ex animalib⁹ ſolent p̃ formæ cognationẽ: alia L
ſponte, nullo cognationis ſemine antecedente, creant. quorum alia humo, aut ſtirpe putreſcente conſiſtunt, vt complura inſecta generantur: alia in animalibus ipſis, excrementisq; partiũ gignũtur. Quæ igitur niſi ſui cognati ſemine nunq̃ procreẽtur, ñs omnibus ortus per coitũ eſt, dũmodo ſexus diſcrimen id habeant, quod marem, ac fœminã deſcribere põt. Nã in piſciũ genere nonnulla nec mares, nec fœ-
M minæ gignũtur: quę licet genus idẽ cum alñs fortiãtur, tũ ſpecie differunt. Quædam ẽt ſui generis omnino cõſiſtũt. Nec deſunt quæ, mare vidua, ſexu vno fœmineo formentur: quæ perinde vt aues pariunt, quæ vento oua concipiunt: quibus ab argumẽto conceptus, nomen Hypenemia, quaſi ſubuẽtanea inditum eſt. Verũ ea, quæ aues cõcipiũt, oſa ſunt infœcunda. ita. n. eorũ natura nihil vltra ouum creare põt,

K Animantiũ gñatio multiplex

A pōt, niſi quo alio mō maris ope ra contingat. Sed de his diligentius poſt differemus. Piſciū vero nonnullis, cū ſpontina ediderint oua, euenit vt ex ñs animal progeneretur. Sed alia ex ſe ipſa id faciunt, alia nō ſine opera maris: vt de his quoq; ſequenti diſputatione commētabimur planius. ſimile.n. ferè & in genere auiū exiſtit. Quæ aūt per ſe, vel in animali, vel ī terra, vel in ſtirpe, vel ēt in eorum ipſorum partibus creātur, eadem q; maris, ac B fœminæ ſexu diſtincta ſunt, ñs coeuntibus gignitur quidē aliquid, ſed ex quo nihil amplius gigni poſſit: v.g. coitu pediculorum lendes dictæ procreantur: muſcarum vermiculi: pulicum, genus vermiculorum oui ſpeciē referens: ex quibus nec ea, quæ generarint proueniūt, nec aliud vllum animal, ſed id, quod ſunt, ſordes tm̄ perſiſtunt. Primū igitur de ñs, quæ ſolent coire, dicendum eſt: mox de cæteris ex ordine, quę vel ſingulatim, vel ex C cōi accidunt rōne, exponemus.

Alalia ex putri genita mā an generent.

Quomodo quæq; animalia generatim coeant. Cap. 2.

COitus nec ſimiles omniū ſunt, nec ſimilem ī modū agūtur. Quæ.n. ex ſanguineis pedeſtria viuipara ſunt, eorū oīibus maſculis datum quidē eſt membrū ad officium generationis aptum. Verum non oīa ſimili mō coniunguntur: ſed quę retro vrinam mittūt, auerſa coeunt, vt leones, lepores, lynces. Leporum ēt fœmina ſæpenume D ro marem prior ſuperuenit. Cæterorum magna ex parte mod⁹ coeundi idē eſt. plurimæ.n. quadrupedes more coeunt iuſto, fœminam. ſ. mare ſupergrediente. Genus quoq; auium omne eodem illo, ac ſimplici more coniungitur. Differentias aūt vel in auibus has annotam⁹, vt alię fœmina conſidente humi, mare ſuperueniēte coeāt, vt gallinę: aliæ non conſidente fœmina, ſed ſtāte, vt grues. & quæ ita coeūt, rē quámcelerrime peragunt: mas E .n. ſuperſiliens cito, vt paſſeres, perficit. Quadrupedum vrſæ demiſſis cruribus, quemadmodū cætera: quæ pedibus innitendo exercent venerem, admota parte maris ſupina, ad dorſum fœminæ coeunt. Herinaceis coitus erectis partibus, ſupinis hærentib⁹ ſibi aduerſis. Inter ea, q̄ animal generant, augēturq; magnitudine inſigni, nec ceruę mares ſuos patiuntur, niſi raro: nec vaccę tauros, pp rigorem genitalis, F nimiamq; tentiginem, ſed cluni bus ſubſidētibus ſemen recipiūt genitale. ſic in ceruis manſuetis fieri viſum eſt. Lupi eodē coeūt modo, quo canes. Feles non parte poſteriore ſe iungūt, ſed maſtat, fœmina ſubiacet. Sunt porrò in eo genere fœminæ ipſæ natura libidinoſę, & ſalaces: itaq; mares ad coitum ipſæ frequētes alliciunt, inuitāt, cogunt: puniūt ēt, niſi pareant. Cameli ſedente fœmina coeunt, nec auerſi, ſed

G complectente mare, vt cæteræ quadrupedes agunt, & coitum toto die exercent. petunt receſſuum ſolitudines, cum libet coire: nec aliquis eò poteſt tuto accedere, prętereq; paſtor armenti. Genitale camelis neruo ita conſtat, vt vel ex eo confici poſsit, quo arcus fidisſime intendatur. Elephanti etiam ſolitudines petunt coituri: ſed præcipue ſecus flumina, & qua paſci conſueuerũt. ſubſidit fœmina, clunibusq; ſubmiſsis inſiſtit pedibus, ac in-
H nititur. mas ſuperueniens comprimit, atq; ita munere venereo fungitur. Vituli marini modo animalium retro mingentium coeunt, & diu ligati in coitu cohærent, vt canes. genitale ĩs maribus grande eſt.

Quomodo quadrupeda ouipara coeant. Cap. 3.

QVinetiam pedeſtriũ quadrupedes, quæ oua pariunt, eodem coeunt modoquo ea, quę animal
I generant, mare ſuperueniente: vt teſtudo tam aquatilis, q̃ terreſtris. Habent vero in qd meatus contingant, & quo per coitum adhęreant, vt rana, & paſtinaca, & reliqua generis eiuſdẽ.

De coitu eorum, quæ pedibus carent, longoq; ſunt corpore, ideſt ſerpentum. Cap. 4.

QVæ autem pedibus carent, & lõgo ſunt corpore, vt ſerpẽtes, vt muræ-næ, ĩs coitus circumplexu mutuo ſupinarum partium agitur. & quidem ſerpentes ita circum K uolutæ ſibi ipſe cohærẽt, vt vni⁹ ſerpẽtis bicipitis corpus totum eſſe videatur. Hoc eodem modo lacertarum etiam genus cõplexu ſimili coit.

De coitu piſcium. Cap. 5.

PIſces omnes, exceptis planis cartilaginei generis, admotis in uicẽ partibus ſupinis copulãtur. Plani autẽ eius generis, ĩdemq; habentes caudam, vt raia, paſtinaca, & reliqua huiuſcemodi, nõ ſolum admotis ſupinis, ſed etiã tergo fę- L minarum ſupinis marium ſuppoſitis, modo cauda impedimẽto nullo ob craſsitudinẽ ſit, coeunt. At ſquatinæ, & quibuſcũq; plenior cauda eſt, his attritu mutuo tãtum partium ſupinarum coitus agitur. Sunt qui ſe vidiſſe confirment nonnulla ex cartilagineis auerſa, mõ canum terreſtrium cohærere. Fęmina in om Fœmina i piſciũ gne ni cartilagineo genere maior, q̃ maiot mas eſt. qd̃ idem ferè vel in cæ- mare. teris generibus piſcium eſſe con M ſtat. Cartilaginea vero præter ea, quæ enumerauim⁹, ſunt bos, lamia, aquila, torpedo, rana, omneq; genus muſtelorũ. Sed omnia cartilaginea hũc in modum coire apertius notatum à pluribus eſt: morantur. n. in coeundo diutius omnia, quæ animal generant, q̃ quæ oua. Delphinis quoque, omniq; cetario generi hic idem modus eſt coeũdi: planis. n. admotis partibus agunt: nec parum, multum ve temporis,

A ris, ſed mediocre ſ coitu ipſo cõſumunt. Differunt nonnulli mares cartilaginei generis à ſuis fœminis, eò q̃ maribus bina quædam circa excrementi oſtium pendẽt, quibus fœminæ careãt, vt perſpici in genere muſtelorũ poteſt: in his.n.quod dixi, omnibus ẽ. Teſtes igitur nec piſces habent, nec vllum aliud genus quod careat pedibus: ſed binos meatus, tum ſerpentes, tum etiã piſces maſculi continent, qui ſe-

Teſtib⁹ carere quib⁹ deſunt pedes.

B nifico ſemine, cũm coeundi eſt tempus, implentur, & lacteum omnes emittunt humorem. Colligunt hi ſeſe in vnũ caput, quẽadmodum in auium genere vnitur qđ ſubeat. Continent.n. aues ſuos teſtes, ac cætera aĩalia, q̃ & pedes habẽt, & oua pariũt. Hoc ergo inferitur, atq̃ ĩ locos, & receptaculum tenditur fœminarum. Pedeſtribus viuiparis idem meatus foris extat, et ſeminis, & excrementitiũ humoris. alter intus meatus ducitur, vt di-

C xi, cum partium differentias explicarem. Sed quibus veſica deeſt, ñs idem meatus ſiccò ẽt excremento pertinet foris: intusq̃ alter iuxta habetur. quæ quidẽ ſimiliter tam in fœminis eorum, q̃ in maribus ſunt. Carent enim veſica, præter teſtudines, quarũ fœminæ ſingularem habẽt meatum, quanq̃ veſicam obtineãt. Sed teſtudo in eorum, quæ oua pariunt genere eſt. Piſcium oua parientium coitus minus patet: quamobrem complures fœminas prolificum maris vorando impleri crediderunt. Id enim fieri ſæpius cernitur: nam tempore coitus fœminæ mares ſequentes id faciunt, ventremq̃ eorum ſuis percutiunt roſtris. quo etiã fit, vt mares ſemen, & celerius fundant, & largius. tempore autem partus mare fœminas ſequẽtes, quæ illæ oua ædiderint, ipſi mordicus vorant: piſces vero ex ñs, quæ remanſerint, oriuntur. Circa Phœnicem piſces vel mutuo ſexuum aſpectu capi accepimus: mugiles.n. mares à piſca- D E tore ſubducunt, quorũ aſpectu fœminæ congregant, atq̃ ita obretiuntur. verſaq̃ vice mares capiunt ſubductis fœminis. ſed deuoratio illa ſeminis genitalis, qa ſæpius cernit, argumẽtũ coitus talis emẽtit. Faciũt hoc idẽ quadrupedes quoq̃. tpe.n. coit⁹ nõ nihil humoris ſuo genitali, tum mares, tũ ẽt fœminæ emittunt, atque admotis adgenitalia narib⁹ odorant. Perdices, ſi aduerſę marib⁹ ſteterint, vẽtusq̃ ĩde afflet, vbi mares ſtant, cõcipiũt, & maritant. Plerũq̃ ẽt voce marium vtero ingraueſcunt, ſi geſtiunt, ac libidine turgent. volatu quoq̃ ſupne mariũ effici idẽ põt, videlicet dũ mas ipſe in fœminã ſęminificũ ſpiritũ demittit. ore hiante, exertaq̃ lingua, et mares, et fœminæ coeunt. At vero piſcium ouiparorũ coitus raro cernitur, qm̃ congreſſionem quãprimũ digreſſio ſequatur. fieri tamen ita eorum coitum viſum eſt.

Quo pdices cõcipiant.

F

G *De coitu mollis generis piſcium. Cap. 6.*

MOllia, vt polypi, ſepiæ, lolligines, modo eodem oſa coeunt: oribus.n. inuicē admotis, complexuq; mutuo brachiorum libidinem explent. Ergo polypis coitus, cum alter, capite vulgo appellato in terram verſo, nitibundoq; explicat porrigitq; ſua brachia, alter ſuperuenit, pasſisq; brachijs ſingulis ad ſingula ſubiacentis acetabulorum cōceptu mutuo
H adhæreſcit. Marem ēt nonnulli aiunt gerere qđ genitalis ſpeciē referat ſuo brachio, in quo duo amplisſima acetabula habent. neruo id quaſi conſtare porrectum ad medium vſq; brachiū confirmant, totumq; nari fœminæ annecti. Sepiæ, ac lolligines ora applicātes, & brachia inter ſe componentes, natantesq; in aduerſum coeunt. narem etiā dictam in narem inſerunt. natatus alteri retrorſum, alteri anteuerſus in os agitur. Pariunt ea ſui
I corporis parte, q̄ fiſtula dr̄, qua & coire eas nonnulli arbitrant.

De coitu piſcium cruſta operorum. Ca. 7.

GEnera cruſta operta, vt locuſtæ, gammari, ſquillæ, & hmōi reliqua, more quadrupedū retro mingētiū coeunt, ſ. vt fœmina caudam ſupinam exponat, mas ſuam ſupponat, & applicet. Coire ſolent ineunte vere iuxta terrā: iam.n. coitus omnium id genus exploratus eſt. interdū ēt, cū ficus maturescunt, coire ſcipiūt. Hoc eodē mō gāmari quoq;, & ſquillę K coeunt. Cancri parte priore copulant, ſua opercula loculoſa illa, rugoſaq;, mutua cōſertiōe componentes. Primū cancer minor ab auerſo ſuperuenire ſolet, tum maior, vbi ille ſupuenerit, vertit ſe in latus. Nulla re differt fœmina à mare, niſi qđ operculū applicatile illud amplius, & diſtātius, & hirſutius fœminæ gerāt, in quo oua pariunt, & quā egerunt excrementum. membrum aūt, quod mas in fœminam inſerat, nullum omnino habetur. L

De coitu inſectorum, quoue tempore venereus ſtimulus magis animalia quæq; excitet. Cap. 8.

INſecta auerſa coeūt: deinde qđ minus eſt, ſuperuenit maius, hoc ē mas fœminam. nec mas in fœminam genitale vllū inſerit membrū more aīaliū cæterorū: ſed fœmina ſurſum ſ maris receptū, caudę vltimum ſuæ meatum quendā producens reflectit: qui in nōnullis maior, q̄ proportione totius corporis eē M vr̄, cū ipſa parua admodū ſint. Sed ſunt ēt in quibus minus incōueniēs ęſtimeſ. planū hoc fuerit, ſi muſcas coitu venereo copulatas diuiſeris. Tardo ēt q̄ coierīt, ſeiūgūt digreſſu: diu nāq; eorū copulatio durat: qđ ſ ns, q̄ in noſtro cōſpectu verſant, facile patet: verbi cauſa in muſcis, ſ ſcarabeis. omnia.n. ad hūc modū coeūt, videlicet muſcę, ſcarabei, verticilla, phalāgia, et ſi qd aliud generis eiuſdē coire ſolet.

Phalan-

A Phalangĩs, quæ texunt, coitus agitur hoc modo. cum fœmina deductam araneã traxerit, mas eandem mutuo trahit: qđ, vbi sæpius fecerint, coeunt, & auersis clunibus copulantur: nam p̃ter aluum orbiculatam mod⁹ hic cõiungendi ĩs cõgruit. Coitum omnium animalium fieri ad hunc modum apertum est.

Tpa coit⁹ alialib⁹ a nã fixa.

Tempora autem coitus descripta, & ętates certas ad venerem singulis animaliũ natura fixit, & statuit. ergo plurimorum ani

B mantium natura vult quidem rem veneream per id tempus, cum hyemis cessante sæuitia, & statis clementia oritur: quod sane tempus veris est, quo plurima & volatilia, & pedestria, & natantia ad coitum excitantur. Sed sunt quæ per autumnum etiam, & hyemem coeant, atq; pariant, vt nonnulla cum aquatilium, tum volucrum genera.

Quæ alan tes oĩb⁹ tẽ poribꝰ vtã mr venet.

Homini maxime temporibus omnibus opportunus coit⁹ est: atq; etiam plura alia pedestris

C generis, quæ cũ homine viuũt, coitum nullo tempore aspernãtur, videlicet propter teporem, & pabuli vbertatem. quorum tempus etiam gerendi vteri breue est: vt suis, vt canis, & volucrum, quæ sæpius pariunt. Cõplura etiam educationi suorum partuum consulendo, non nisi commodo tempore coeunt. Stimulatur ad venerem mas hominum magis tempore hyberno, fœmina æstiuo. Genus autem auium, vt dictum est, parte plu- D rima vere, ac ineũte æstate coit, & parit, excepta Alcyone, quę De coitu Alcyonis. circa brumam parere solita est. quamobrem quoties bruma serena existit, dies alcyonei appellantur, septem ante brumam, & septem a bruma, vt Simonides quoq; suo carmine tradidit. Vt cum per mensem hybernũ Iuppiter bis septem molitur dies teporis. Clementiam hanc temporis nutricem sacram variæ, & pictę alcyonis mortales dixere, E tranquillum vero tantisper tempus efficitur, si ita euenerit, vt bruma austrina vergilĩs aquilonĩs fiat. Septem primis diebus nidum conficere auem hanc fertur, reliquis septem parere, educareq;. Dies alcyoneas fieri circa brumam non semper nostris locis contingit: at in Siculo mari pene semper id euenit. Parit alcyon circiter quinq; oua.

Quæ animalia semel, quæue pluries in anno pariant. Cap. 9.

MErgi, & gauiæ saxis ma- F ritimis oua bina, terrnave pariunt: sed gauię æstate, mergi a bruma ineunte vere: & incubãt cæterarum auium more, sed neutra earum auium conditur. Omnium rarissimum vidisse alcyonem est: fere enim circa vergiliarũ occasum, brumamq; ipsam apparet: & vbi primum per portum nõ pl⁹ quàm nauem circunuolarit, statim abit, vt nusquam præterea videatur, quomodo Stesichorũ quoq;

G quoque eius meminiſſe notum eſt. Luſcinia etiam parit æſtate quinque, aut ſex oua. conditur ab autumno, vſque ad vernos dies. Inſecta hyberno quoque tempore coeunt, & ſerenis, auſtrinisq; diebus naſcuntur ea, quæ ſe abdere non ſolent, vt muſcæ, formicæ. Semel anno magna pars ſylueſtrium animaliũ parit, quæ ſcilicet non, vt lepores, ſuperfœtant. Piſces plurimi etiam ſemel pariunt: vt ñ, quos Fuſaneos, ex argumento cognominant, quia fuſim retibus capiantur, vt thunni, limariæ, mugiles, ſpurię, monedulæ, chromes, paſſeres, & reliqua generis eiuſdem, excepto lupo: huic enim ſoli ex eo genere partus bis anno exerceẽ: ſed poſterior infirmior eſt. Sarda quoque, & ſaxatiles bis, excepto mullo: hic enim ſolus ter parit, quod ex fœtu ipſo, ſtaturaq; intelligitur. ter enim aliquibus in locis partus apparet. Scorpio bis, & ſargus vere, ac autumno. Salpa ſemel autũno. Thunna ẽt ſemel. ſed qm̃ partem p̃mature, partem ſero, producat, hinc fœtificare bis creditur. ædit primã partẽ circa menſem Decembrem à bruma, alteram vere. Differt mas thunnus a fœmina, eo q̃ fœminæ pinnula iuncta ſub ventre eſt, Aphareus nũcupata, quæ mari deeſt.

H

I

Quoties, quibusve anni temporibus cartilaginea pariant. Cap. 10.

CArtilagineorum ſquatina vna bis parit: nam & incipiente autũno, & circa vergiliarum occaſum: ſed per autumnum fęlicius. ſingulis vero fœturis partus ſepteni, aut octoni proueniunt. Nonnulli ex muſtelorum genere bis menſe putãtur parere, videlicet qui ſtellati appellantur. quod ideo videtur, quia oua eorum non ſimul perficiuntur. Non deſunt quæ omnibus anni temporibus pariant, vt murena: cuius partus & numeroſior eſt. & quæ prodierint ex paruo, celeri incremẽto adoleſcunt, vt & equiſelis. nã eius etiam partus de minimo in maximum celerrime augetur. Sed muræna omnibus anni temporibus parit, equiſelis vere tantum. Murus nõ idem quod muræna eſt: quippe cum muræna ſit varia, atq; infirmior: murus vnicolor, & robuſtus, colore larici arbori ſimilis. dentes etiam tam intus, q̃ foris poſſidet. Sexus diſcrimine, perinde ac in cæteris, volunt vt alterum mas ſit, alterũ fœmina. exeũt hæc in terram, & ſæpe in ea capiunt. Fit vt piſces omnes celeri incremẽto perficiãtur: ſed præcipue graculus inter minora. Solet hic pareſ iuxta littora, algoſis, dẽſisq; locis. Cernua ẽt breui ex paruo inſignem magnitudinẽ accipit. Limariæ, ac thunni in Ponto pariunt, nec vſpiã alibi. Mugiles, auratæ, lupi locis ñs maxime æquis, qua flumina exeunt. Orcinæ, ſcorpiones, & multa alia genera in alto fœtificant.

K

L

M

Murena diuerſa a muro.

piſciũ genꝰ fere oĩ celeri incremẽto adoleſcere.

Qui-

A *Quibus mẽſibus piſces pariant, maiori ex parte.* Cap. 11.

PAriunt piſces plurima ſui parte menſibus his trib⁹, Martio, Aprili, Maio: autumno pauci, vt ſalpa, ſergus: & nõnulla alia generis eiuſdẽ paulo ante æquinoctium. Adde ĩs torpedinem, & ſquatinam. Sunt certe quæ vel per hyemem, ꝙſta tem ve ſuos ædant partus, vt dictum eſt. per hyemẽ lupus, mugilis, acus. per æſtatem menſe Iunio thunna circa ſolſtitium pa-
B rit. hęc folliculo quiddam ſimile, in quo oua exigua, multaq; conſiſtunt, ſpargi etiam per ꝙſta tem pariũt, mugilum labeones, ſargones, mucones, capitones. graueſcere vero menſe Decembri incipiunt, geruntq; dieb⁹ tricenis. Mugiles aliquos non coitu, ſed limo, arenave naſci conſtat. Conceptus igitur piſcium magna ex parte verno agitur tẽpore: ſed tamen, quod dictum eſt, & æſtate, & autũno, & hyeme nonnulla coitu implentur.
C Verum nec pariter omnib⁹, aut ſimpliciter, aut generatim id euenit: nec plurimæ parti, vt verno tempore. nec vero cæteris illis temporibus tam numeroſo partu fœtificatur, quam vere. Deniq; latere non decet, vt ſtirpium, & quadrupedum animãtium generi plurimum intereſſe ex regione, non ſolum ad cæterã corporis fœlicitatem, ſed etiam ad coitum, partumq; ampliorẽ: ſic in piſcium quoq; ratione locis ipſis diſcrimẽ plurimum ori D
tur, non ad magnitudinem tantum, habitumq; vegetiorem, verum ad coitum etiam & partũ; vt eadem alibi pluries generẽt, alibi minus.

Tépies regiõis qd i aialibus poſſit.

Molle genus piſcium verno tẽpore parere. ſepiam vero omnibus anni temporibus. Cap. 12.

MOllia quoq; verno tempore pariũt. & ſepia in primis. parit hæc omnibus anni temporibus, perſeueratq; in ædendo ouorum numero dies quindecim. quoties autẽ E
ædiderit, mas è veſtigio ſequẽs, atramentum ouis ſuperĩfundit, atq; ita efficitur, vt ſolideſcant. Incedere coniugatim ſolẽt. Mas varius magis, ꝙ fœmia, dorſoq; atriore eſt. Polypus hyberno tẽpore coit, verno parit: latet circiter menſes duos. Ouum veluti cirrum ædit, fructui populi albę ſimile. Perq; fœcundum hoc animal eſt: nam de eo, quod ædiderit, copia ĩnumera prouenit. Diſcrepat mas à fęmina, eo ꝙ F
capite eſt productiore, & quod genitale piſcatores appellant, albidum ſuo in brachio continet. Fouet polypus oua, quæ ædiderit: quamobrem deterrimi tanti ſper efficiuntur: haud enim ĩ paſtum prodire patiuntur. Quin etiam purpuræ vere generãtur, & buccina hyeme abeunte. Genus deniq; omne, quod teſta operitur, verno, autumnali q; tempore habere cernuntur ea, quæ oua appellant, exceptis echinis

cibo

G cibo idoneis: quippe quib⁹ & ſi per ea tempora præcipue vbertas ouorum eſt, tamen nullo tẽpore committitur, vt ouis omnino careant: ſed maxime plenilunĩs, diebusq; tepidis reſtituunt, redduntq; pleniores, præterquã ñ, quos Pyræus fert Euripus: nã illi hybernis mẽſibus meliores ſunt, parui quidem, ſed pleni ouorum. Ad hæc vmbilici pariter omnes hoc eodem tempore ſua oua habere viſuntur.

H *De auium fœtura, & quoties, quibuſve anni temporibus hirundo, merula, columbæ, & gallinæ pariãt.* Cap. 13

AVium ſylueſtres, vt dixi, ſemel magna ex parte coeunt, atq; pariunt. Verum hirundo bis parit, & merula. ſed eius primi partus intereũt frigore hyberno: omnium namque auium prima hæc parit. poſteriorem autem partum educat, & feliciter ducit ad finẽ. At vero quæ aut vrbana ſunt, aut traduci poſſunt ad mores mitio
I res, hæc ſæpius generant, vt columbæ, quæ tota æſtate fœtãt. Gallinæ etiam ineunt, & pariũt omnibus anni temporibus, exceptis brumalibus diebus. Columbacei vero generis plures ſpecies ſunt: eſt enim liuia dicta a liuore, diuerſum certe a columba genus, quippe quæ minor, quàm columba ſit, & minus patiens manſueſcere. liuet etiã plumis, & pene nigricat, & pedib⁹ rubidis, ſcabroſisq; eſt: quas ob res nullus id genus cellare alit. K Maximo inter hæc genera corpore ſunt palumbes. ſecundum magnitudinis locum vinago obtinet, paulo maior quam columbus eſt. minimum ex ñs turtur eſt. Pariunt columbæ omnibus anni temporibus, pulloſq; educant, ſi locum apricum habeãt, & cibum. ſin minus, æſtate tantummodo fœtant. Sed proles pſtantior vere, quàm autũno eſt: deterrima ęſtate, & omnino tẽpore calidiore.

Cellare, i. in cella.

L *De fœtura viuiparorum animantium, & quo ætatis tempore incipiat, quove deſinat.* Cap. 14.

AEtate etiam differunt ad coitum animalia. primũ enim magnę eorum parti ſemen non ſimul incipit & excerni, & poſſe generare: ſed vis illa prolifica poſtea accedit. nouellorum enim in omnibus animalium generibus prima emiſſio ſeminis, aut infœcunda eſt, aut ſi fœcunda ſit, imbecilliora tamen generat, & pauciora. qđ M potiſſimum in hominũ, & quadrupedum animal gignentium genere, atq; etiam auium patet: alterum enim prolem pauciorem procreat, alterum oua ędit pauciora. Aetas vero accommodata ad coitum quæq; ſuo in genere plurima ex parte fere tempus idem ſortitur: niſi quid præmaturet, & aut aliquam ob rem monſtruoſam, aut ex detrimento naturę, & vitio anticipet. Res igitur homini innoteſcit, tum vo-

Colũbacęum gen⁹ multiplex

Quib⁹ ſignis ite ligat hoies ad venerẽ maturũ.

cis

A cismutatione, tum etiam teſtium, non magnitudine tantum, verum etiam ſpecie, quẽadmodum mammis etiam declaraſ: ſed præcipue ortu pilorum pubis. Semen autem ferre incipit circiter annos bis ſeptẽ: ſed vim genitalẽ recipit circa annos ter ſeptem. Cæteris animalibus denegata pubertas eſt. alĩs enim nulli omnino dati ſunt pili, alĩs ſupina in parte nulli, aut pauciores, quam in prona. At vocem immutari nonnullis apertũ eſt.

B Alĩs partes corporis aliæ quædam ſignificant ſemen iam initium, virescq; prolificas ſibi trahere. Vox fœminæ magna ex parte acutior, & iuniorib⁹ quàm vetuſtioribus acutior eſt, nã cerui etiam generis mares vocẽ grauiorem, quàm fœminæ mittunt. Vox autem maribus ĩ hoc genere, cum tempus coeũdi eſt: fẽminis autem, cum metuerint. breuis vox fẽminæ eſt, maris productior. Canibus item ſenescentibus vox grauior reddiſ. Equo-

C rum etiam voces differre palã eſt. fẽminæ enim ſimul ac natæ ſunt, vocem exiguam mittunt, ac tenuem: mares exiguam quidem & ipſi, ſed pleniorẽ tamẽ, & grauiorem, quàm fẽminæ, & in dies maiorem reddunt. Bim⁹ cum eſt, atq; inire incipit, vocẽ magnam, grauẽq; mas mittit: fẽmina maiorem, quam ante, & clariorem vſq; ad vigeſimũ ætatis annum magna ex parte. ſed ab hoc tempore imbecilliorem tam mares, quàm fẽminę reddunt. Magna igitur ex parte, vt dixi, vox marium, fẽminarũq; differt, eo q⁹ mares grauius ſonant, quam fẽminæ, quorum ſcilicet vox aliqua cum ꝓductione emittitur. Verum non in omnium animalium genere ita agitur. Sunt enim in quibus è contrario fit, vt in bubus. nam boũ fẽmina grauiorem q⁹ mas agit vocem: & vitulis grauior quam adultis, perfectisq; : quamobrẽ his caſtratis vox è contrario mutatur. trãſeunt enim, quę caſtrãtur in fẽminam. Tempora autẽ coitus ad hunc modum per ętates natura ſuis animalibus ſtatuit. Oues, & capræ anniculæ coeunt, atq; vterum ferunt: ſed caprę potius. mares quoq; in ĩs ipſis generibus eodem illo tempore ineunt. ſed proles differt, quatenus præſtãtior ea eſt, quã ſeneſcentes mares & fẽminæ ꝓcrearint. Sues tũ mares, tum fẽminæ coire incipiunt menſe ſuę ætatis octauo quanquam mas, antequam ſit anniculus, prolẽ

F generat vitioſam. fẽmina anniculą parit: ſic enim tempus gerẽdi vteri exigit. Sed non omnib⁹ locis eadem ætatis ratio eſt, vt dixi: iam enim ſues nõnnuſquã tam mares q⁹ fẽminæ quarto coeunt menſe. ſexto tamen ita, vt vel progenerare, & educare poſſint. nonnuſquam apri mẽſe decimo inire incipiunt. valẽt ĩ coitu ad triennium. Canes, tam mares quàm fẽminæ, anniculi magna

D

E

Quid vox maris, & fœminæ differat.

Ætas aſalũ matura ad coitum.

gna

G gna quidem ex parte coeũt: sed nonnunquam vel mense octauo. quod magis fœminæ euenit, quàm mari. Gerit vterum diebus sexaginta & vno, aut duobus, aut ad summum tribus: nec minus, quàm sexaginta dieb⁹. quod, si quid celerius prodierit, educari, ac perfici nequit. Cum peperit, rursum sexto post mense, nec prius coitu impletur. Equus inire, tam mas, quã fœmina incipit biennis, ita vt valeat procreare. proles tamen per id tẽp⁹
H minor, & imbecillior est. At vero (quod ex more plurimo agitur) in trimatu coeunt, & proficiunt subinde in generando, vt proles præstãtior aduſq; annos viginti procreetur. Coeunt mares ad annos tricenos ternos, fœminæ ad quadragenos: ita vt p totam fere vitam coitum equis seruari eueniat. Viuit enim magna ex parte mas annos circiter quinque & triginta, fœmina pl⁹ quàm quadragĩta. Iam & quin
I que & sexaginta annos vixisse equum proditum est. Asinus, tã mas, quã fœmina mense tricesimo coit: sed magna ex parte nequeunt generare: verum ĩ bimatu, aut trimatu & semisse. Sed iã vel anniculam ventrem gessisse asellam aiunt, ita vt quod peperat, educari, ac perfici potuerit. Bos etiam annicula peperit, vt educari, augeri, quantum genus exigeret, licuerit. Primordia generationis horum animalium ita se habere perpensum ẽ. Homo mas ad annum vsq; septuagesimum, videlicet termino vltimo potest generare: fœmina vsq; ad quinquagesimũ, verum id raro. paucis enim proles in eo ætatis tempore procreata est: sed magna ex parte maribus quintus & sexagesimus annus finis progenerandi est, fœminis quintus & quadragesimus. Oues parere vsq; ad annũ octauum possunt: & si bene curẽtur, vel in vndecimum facultas pariendi protrahitur. & quidem L
fieri potest, vt etiam per totam fere vitam coeant, tam mares, quã fœminæ. Hirci pingues minus fœcundi sunt: quorum argumento vites, quoties per nimiã alimenti copiam luxuriãtes fructum non ferunt, hircescere rustici dicunt. Verum cura extenuandi adhibita, efficitur vt coeãt, atq; procreent. Arietes primum vetustiores fœminas ineunt: nouellas enim minus persequunt. Pariũt, vt dixi, iuniores pauciora, q; vetustiores. Apro ad trien M
nium probitas coeundi edurat. vetustioribus proles deterior gignitur. nullus enim præterea perfectus ei accedit, nulla viriũ recreatio. Solet inire pabulo satiatus, & cum alteram non subegerit, vel initus breuior agitur, & fœtus corpore minore creatur. Pauciſſima sus ædit prima partione, viget secũda, nec senescẽs copia fœtus deficitur, quãquam lentius coit: vbi vero quintumdecimum annum nata est, non

K Quandiu hõ possit p creare.

Porcorũ fœtura.

præ-

A præterea generat, ſed efferatur. Si pinguet, ocyus & iuuenis, & ſeneſcens mouetur ad coitum. ſi grauida admodum pingueſcat, efficitur vt fœta minus habeat lactis. Proles, quod ad ætatem attinet, optima eſt, cum vigent parentes. quòd ad tempora, præſtãtior, quæ hyemis initio gignit: deterrima, quæ æſtate: quippe quæ parua, exilis, & perhumida ſit. Mas, ſi pinguet, inire omnibus anni temporibus poteſt, nec ſolum interdiu, ſed etiam no-

B ctu, aut certe matutino potiſſimum tempore. ſeneſcens autem minus ſubinde agit, vt dictum eſt. ſæpe qui vel per ætatem, vel per infirmitatem ſuæ naturæ nequeant expedite coire, cum fœmina impotens ſuſtinendi maris feſſa clunes demittat, cubantes vna cum fœmina coeunt. Cõcipit præcipué ſus, cum præ libidine geſtiente pruriẽs auriculas flaccidas demittit: aliter ſemẽa vulua reſpuit, relapſumq; euaneſcit. Canes non per totam

C coeunt vitam, ſed vſq; ad quendam ætatis vigorem: ad annos enim duodecim magna ex parte & coeunt, & implentur. Verũ iam aliquibus, tum fœminis, tũ maribus, vel annum octauum & decimum, atq; etiam vigeſimum natis facultas non defuit prolifici coitus. nam ĩjs quoq; ſenectus vim generandi, parien di tq;, vt & cæteris tollit. Camelꝰ ab auerſo vrinam reddit, ſed coit quemadmodum dictum iam eſt. Tempus coeundi in terra Arabia menſe Septembri. Fert vẽtrem mẽſes duodecim: parit ſingulos: viuiparum nanq; eſt. Incipit & mas, & fœmina coire in trimatu. fœmina poſt partum vno interpoſito anno coit. Elephantus fœmina incipit coire anno, aut duodecimo, cum celerrime: aut quintodecimo, cum lentiſſime. Mas quinq;, aut ſex annos natus ſuperuenit ineunte vere. coitum triennio interpoſito repetit. Quam grauidam reddidit, eandem præterea tangere

E nunquam patitur. Vterum biennio gerit: parit ſingulos: viuiparum nanq; eſt. fœtum magnitudine bimeſtris, aut trimeſtris vituli ædit. Coitum animalium, quæ non niſi coeundo progenerent, ad hunc modum habere ſe intelligimus.

D

De ĩjs, quæ ſilicea integuntur teſta, quæ coitus omnino expertes ſunt.

Cap. 15.

F MOx de generatione eorum, quæ vel coeãt, vel non coeant, commentabimur: & primum de ĩjs, quæ ſiliceo tegmine operiuntur. hoc enim vnum fere genus totũ expers coitus eſt. Purpurę verno tempore eundem in locum ſeſe colligentes condunt, quam fauaginem nominant, quæ velut fauus eſt apum. verum non ita elegans, ſed quaſi eſt putaminibus cicerum alborum, multa inter ſe compoſita, ſtruem vnam ſua cohæſione coagmentarint, nul-

lum

G lum ῆs patet foramen, neq; ex ῆs purpuræ enascuntur, sed cũ purpuræ, tum etiam reliqua testis inclusa è limo fere, & materia putrescente oriuntur. Illa vero coagmentatio fauo similis, tã quam purgamentum, tam ῆs, quã buccinis euenit: nam buccinis quoq; fauificare in more ẽ. Itaq; ne ea quidem, quæ ex testaceis fauos saliuant, alio modo, quam cætera testis inclusa generantur: verum melius, atq; purpurarũ gñatio

H vberius, quoties præsunt q̃ eiusdem sunt generis. emittũt enim cum suos ordiuntur fauos, mucorem quendam, ex quo putamineæ cellulę illę consistũt. Hęc ergo rupta, diffusaq; omnia humorem, quem continebant, in terram dimittunt: mox eo, quo effuderint loco, gignuntur purpurulæ, exordio admodum exiguo consistentes, quas sibi annexas gerunt, quę grandes capiuntur. nonnullę etiam forma nondum distincta cernuntur, si forte prius, quã pepererint, capiantur. Fętus interdum per crates,

I & tegetes, non *qualibet elidũt, sed congregatæ eodem, vt facere in mari solent. itaq; per angustiam, veluti vuę specie fętus cõ formatur. Genera purpurarum plura, & nonnullæ magnitudíe augentur insigni, vt quæ ad Sigæum, & Lectum Idæ promontoria gignuntur. aliæ paruæ, vt quas Euripus fert, & Caria. Pelagiæ magnæ, scabræq; sunt, quarum flos magna ex parte niger: sed nonnullis rubidus pusillum. nonnullas ex magnis, vel ad precium minę euadere nouimus. Paruę ad littora, & oras reperiũtur flore rubro. Partes itẽ aquilonię nigras, austrinæ rubras magna ex parte ferunt. Capiuntur tempore verno, cum fauos extruunt. Caniculę tempore nullæ fere capiuntur: non enim tantisper pascuntur, sed se abscõdunt, & latent. Florem suum inter papauer dictum, & collum continent, textu spissiore, aspectu veluti membranę candican

L tis, quam detrahunt. tingit hęc pressa, & inficit manum. pertinet eadem suo situ, perinde vt vena, idq; flos ille celeber putatur. reliquum contextus, quasi alumen est. Cum fauificant purpurę, tunc deterrimum habent florem. Paruas tundunt cum testis: non enim detrahere facile est. maiorum florem testa ablata detrahunt: quamobrem euenit, vt collum a papauere separetur. flos enim positus inter hęc

M est, supra eam partem, quam vẽtrem appellant. itaq; detracto flore diuidantur partes istę necesse est. Dant operam vt viuę frangantur. nam, si prius, quàm fregeris, expirarint, florem omnem cum vita euomũt. quapropter solent eas asseruare in nassis, dum ipsę se colligant, atque requiescãt. Veteres nassam escę adiunctam demittere non solebãt: itaq; sępe accidebat, vt purpura iam extracta decideret. At

ho-

A homines noſtræ ætatis adiungunt naſſas, ne ſi decidat, abſoluatur. quod tunc potiſſimum euenit, cū plena eſt. nam, ſi inanis ſit, difficile ſe euellere poteſt. hęc propria eueniunt purpuris. Buccinis etiam modus idem gignendi, qui purpuris, tempusq; idem eſt. operculum item oris idem tam huic vtriq; generi adhæret natiuum, quàm cæteris turbinatis omnib⁹. paſci quoq; exerta lingua appellata ſub illo
B operculo ſolent. longior digito lingua hæc purpuris eſt, qua paſcitur: & tum conchulas, tum ẽt ſui generis teſtam perforare poteſt. Tempus viuendi, & purpuris, & buccinis lõgum. annos enim circiter ſex purpurę viuũt, & ſingulis annis incrementum earum patet per orbes: quibus totidem, quot annos habent, teſta intorta cunieulatim in crepidinem deſinit. Mituli etiam faui ficare ſoliti ſunt. Oſtreis, quà cęnum, ibi origo conſiſtit. Cõchę,
C chamæ, vngues, pectines locis arenoſis ſui ortus initia capiunt. Pinnæ erectæ locis arenoſis, cœnoſisq;, ex byſſo, i. villo ſiue lana illa pinnali proueniunt, quæ cuſtodem intra ſe continent, aut ſquillam paruam, aut cancellũ: quo quidẽ cuſtode priuatæ pereunt breui tempore. Teſtacea deniq; omnia ſponte naturæ in limo diuerſa, pro differentia limi oriuntur. nam in cœnoſo oſtreę, in arenoſo conchæ, & reliqua, quæ modo enumeraui. Rimis, cauernisq; ſaxorum verti-
D bula generantur, & glandes, & quæ per ſumma adhærẽt, vt patellæ, vt natices. Omnia id gen⁹ celeri incremento augentur: ſed præcipue purpuræ, atq; pectines, quippe quæ anno pfici poſſint. Cancri colore albido, corpore admodum parui, in nõnullis teſta operti generis naſcunt: & plurimi quidem in mitulis ſoliatis: mox in pinnis, quos pinnotheras vocant. Quinetiam in pectunculis, atq; oſtreis: verum
E ñ nullum conſpicuum capiunt incrementũ. Piſcatores cancros eiuſmodi naſci confirmant vna cum illis, quorum teſtam inhabitant. Latent aliquandiu in arena pectines, ſicut etiam purpuræ. Naſcitur ergo cõcharum genus, quemadmodum expoſitũ eſt, ſed locis varijs: nam alia vadis, alia gurgite, alia duris locis, atq; aſperis, alia arenoſis: & alia ſedem mutant, alia ſtabiliter degunt. Pinnæ ex ijs, quæ ſedẽ nũquam mutare ſolent, radice innituntur. Vngues, &
F cõchæ nulla innitentes radice permanent. euulſæ viuere pręterea nequeũt pĩnæ. Quæ ſtella vocatur adeo natura calida eſt, vt omnia contacta protinus decoquat. detrimẽto etiam ſummo echinis Euripi Pyrrheni eandem eſſe confirmant. forma eius ſtellis, quæ pinguntur, ſimilis eſt. Qui netiã qui, pulmones appellantur, ſpõte proueniunt. Concha, quæ pictoribus vſui eſt, craſſitudĩe plu

Teſtacea Tu erſa p varietate limi, iquo pgnunt.

G rimum excedit: & florem illum non intra teſtam, ſed foris hẽt. comperiri id genus locis Cariæ potiſſimum nouimus. Cancelli ille concharum hoſpes, principio ex terra, limoq; conſiſtit, mox cõchulas ingrediturvacuas: vbi cum excreuerit, tranſit in concham ampliorem, videlicet aut naticis, aut turbinis, aut alicuius ſimilis. ſæpe etiam parua bucci na ſubit. ingreſſusq; ampliorem illam gerit pari modo, & viuit H in domicilio capaciore, rurſuſq; excreſcens aliã petit ampliorẽ.

De vrticis, & ſpongiarum genere, quove modo gignantur. Cap. 16.

MOdus idem gignẽdi ĩs etiam eſt, quæ nulla teſta integuntur, vt vrticis, & ſpongĩs, qui teſta incluſis: per rimas enim, & cauernas, & fauces ſaxorum oriuntur. Genus duplex vrticę eſt: aliæ enim ſinuoſis adhærent, quę nunquã a ſaxis abſoluuntur: aliæ plana, & littora amant, quæ ſuis abiun I ctæ ſedibus vagantur. Patellæ quoq; abſolui ſolent, alioq; trãſire. Naſci etiam in cubilib⁹ ſpõgiarum nouimus beſtiolam aranei ſimilem, nomen pinnothera mutuantem. degit hęc intra ſpõgiarum cubile: & aperiendo, claudendoq; piſciculos capit. aperit antequam ingrediantur: claudit, & contrahit cum ingreſſi ſunt. Genus ſpongiarum triplex ſtatuitur: nam aliæ rarę, aliæ ſpiſſæ, aliæ, quas nominant achilleas. tenuiſſimum genus id tertium, & ſpiſſiſſimũ, & validiſ K ſimum eſt, quod galeis, ocreisq; inſeritur: eoq; minus ciere ſtrepitum poſſe notatum eſt. genus hoc inuentu perquàm rarũ eſt. Quæ autem in genere illo ſpiſſo prædurę ſunt, atq; aſperæ, nomine hirci nuncupantur: quæ quidem omnes aut ad ſaxa naſcuntur, aut iuxta littus, lutoq; aluntur. cuius rei argumentum eſt, q̃ captæ, limo refertę omnes cernuntur: quod certe indicat, cæteris quoq; adhærentibus, ci L bum per ipſum annexũ hauriri. Imbecilliores propterea ſunt ſpiſſæ, quã raræ, quia minus alto radicis hæſu innituntur. Senſum etiam ſpongĩs eſſe aiunt, argumento, q̃ ad euuolſoris acceſſum contrahuntur, ita vt euelli difficile ſit. quod idem etiam faciunt, quoties flat⁹, tempeſtasq; vrget, ne ſua de ſede pellantur. Sed ſunt qui de hoc dubitent, vt q Toronã incolunt. Narrant tamẽ proculdubio beſtiolas quaſ dam velut tineas, lumbricosve, M & eiuſmodi alias conſiſtere intra ſpongias, atq; ali: quas & euulſis ſpongĩs piſciculi ſaxatiles deuorent, qui vel radices abſumunt totas, quæ inhærentes ſaxis remanſerint. Si euenerit forte, vt ſpongia abrumpatur, reſiduo item renaſcitur, & completur. Magnitudine ampliſſima ſolutæ illæ & raræ ſpongiæ augẽtur plurimæ, quæ circa Lyciam ſunt. ſed molliſſimæ, quæ ſpiſſę: nam achilleæ toroſiores ĩs conſtant.

Spõgiarũ varietas, & natura

A ſtant.omnino quæ altis,trãquil
liſq; inſunt gurgitibus,molliſſi-
mæ ſunt: flatus enim ac tempe-
ſtates,ſpongias quoq;, vt cæte-
ra altilia,reddunt duriores, &
incrementum impediunt.quã-
obrem ſpongię Helleſponti ſpiſ
ſæ,ac duræ ſunt, & omnio quas
mare vltra Maleam promonto-
rium,citraq; fert,differunt inter
ſe mollitie,duritateq;,nec calorẽ
immodicum ſpongiæ patiũtur:
ſit enim eo,vt more pullulantiũ
putreſcãt.quocirca optimę iux
B ta oras comperiuntur ſpongiæ,
ſi gurgite alto demerſæ ſunt:cõ-
mode enim temperantur ,ppter
altitudinem gurgitis. Color il-
lotis,viuiſq; nigricans eſt. Ad-
hærent nec parte, nec toto: in-
terſunt enim fiſtulæ quædam
inanes:ſed pluribus paſſim par-
ticulis hæſitant,& quaſi mẽbra
na extenta ſubeſſe radicibus ea-
rum videtur.Superne autem cę
teri meatus concreti propemo-
dum latent. At vero quaterni,
C aut quini patent, per quos paſci
exiſtimãtur. Genus item aliud
eſt,quod nomen Aplyſias inde
accepit,quia nũquam lauetur,
quaſi illotariã voces. habet hoc
ampliores illos meatus,ſed reli
quo toto corpore denſum eſt:ni
hilo tamen denſius,quã quæ an
te enumerauimus genera,quan
quam lentius, & ex toto pulmo
ni ſimilius cernitur. Senſum id
genus habere,diuq; viuere inter
omnes præcipue conuenit. co-
gnoſci præ cæteris ſpongĩs eo
facile poteſt documento, q; ; eũ D
illæ albicent limo ſubſidente,id
ſemper nigrorem oſtendit. Qđ
ad ſpongias, & teſtatorum ge-
nerationẽ pertinet,res ita ſe hẽt.

De locuſtis,& earum partu tempore, deq; cæteris cruſtis opertis.

Cap. 17.

LOcuſtæ inter cruſtata, q̃ per coitum conceperunt, oua gerunt vtero trib⁹mẽ ſibus his,Maio,Iunio,Iulio:tum deinde ſub aluo in rugas depo-
nunt, qua oua more vermium
augentur. quod idem de molli-
bus etiam,ac de piſcibus ouipa-
ris intelligitur: ouum enim om-
nium ita accreſcit. Fit igitur lo-
cuſtarum ouum arenidũ in par
tes octo diductum: ſingulis enĩ
operimentis, quæ de latere ex-
tant,ſingula quædam cartilagi-
nea iunguntur, quibus oua ad-
hærent, totumq; quaſi ſpecies
uæ conſiſtit: vnumquodq; n.
illorum cartilagineorum in plu
ra ſcinditur: quæ, ſi diſcreueris,
patent:ſin aſpicis,tantum com- F
poſitum quiddam apparet,fiũt
maxima, non quæ iuxta mea-
tum , ſed quæ media ſita ſunt;
minimaq; nouiſſima continen-
tur.Magnitudo minimis,quan-
ta granis ficuum eſt. nec mea-
tum ipſum vlla contingunt, ſed
per medium hærent: vtraq; enĩ
ex parte,caudam dico, & aluũ,
bino maxime diſtinguitur in-
teruallo : ſic enim operimenta
quoq; diſpoſita ſunt.ſed,quoniã
latera ipſa cõplecti ſatis nõ poſ-

Locuſtarũ oua,& piſcium, quo loco deponant & accreſcant. E

G ſint, addito extremo cuncta te-
gũtur, idq; velut operculum ob
turat. Videtur prorſus locuſta
cartilaginoſis illis particulis mã
dare oua, cum enititur, caudam
adducens, & protinus compri-
mens, inflectensq; ſeſe, parere.
Cartilagineæ vero illæ appendi
ces per id tempus augẽtur, atq;
ouorum capaces reddũtur. par-
tus enim ĩ ĩſs recipitur, vt ſepia-
rum in ſarmentis, & qualibet
colluuione collocatur. locuſtæ
ad hunc pariunt modum. Mox
H vbi ea ſui corporis parte intra
diem maxime vigeſimum oua
concoxerint, abigunt vniuerſa,
conglomerataq; ita in idem, vt
& foris congeſta appareant. tũ
ex eo locuſtæ proueniunt intra
diem maximum decimumquĩ
tum. & ſæpe minores, cũ vt digi
ti magnitudinem expleant, ca-
piuntur. Excludunt igitur oua
ante arcturum: abigunt iam cõ-
cocta, atq; abſoluunt ab arctu-
ro. Squillæ gibbæ vterum men
ſes circiter quatuor ferunt. locu-
I ſtæ aſperis, ſaxoſisq; locis pro-
ueniũt. gammari leuioribus, ac
terrenis. neutrum genus limoſa
amat: vnde fit, vt gammari apd
Helleſpontum, & circa Thaſum
gignantur: locuſtæ circa Sigæũ,
& Athon. Coniectantur loca aſ
pera, limoſaue piſcatores, oris
littoralibus, atq; alĩs id genus
indicĩs, quoties capturam in al
to libet exercere. littora potius
vernis, hybernisq; temporibus
expetunt, conferunt ſe in altum,
æſtate videlicet, cum alias calo- K
rem, alias frigus perſequuntur.
Iis etiam, quas nomine vrſæ ar-
ctos appellant. idem pariendi tẽ
pus natura ſtatuit, quod locu-
ſtis: quocirca per hyemem, &
vere priusq; oua excludant, ci-
bo laudantur: cum excluſerint,
deterrimæ fiunt. Cruſta ſua &
locuſtæ, & cancri, tam nuper na
ti, quã poſt, exuuntur per ver,
quemadmodum angues mem-
brana vernatiõis, quam ſenectu
tem appellant. Locuſtis omnib⁹
vita diuturnior data eſt. L

*De polypo, ſepia, lolligine, cæterisq; mol-
libus ouiparis, deq; eorum fœtura, &
partu. Cap. 18.*

MOllia copulatione, ac venereo coitu ouũ con cipiunt candidum, qd' in dies arenidum, quale illd' cru ſtati generis euadit. Aedit poly pus ſuum ouum, vel in cubili- bus, vel in figulino, vel in quo alio cauo, ſimile labruſcæ florẽ- tis racemulis, aut fructui arbo- ris populi albæ, vt dictum iam M eſt. pendent vtiq; per cubile o- ua tanta fœcũditate, vt collectis vas impleatur longe amplius, quã caput ſit, quo continebant- tur. Polyporum itaq; ouis die- bus poſt quinquaginta maxi- me ruptis, polypuli modo ara- neorum perq; multi exerpunt: quorum natura ſigillatim non- dum conſpicua eſt, quanq; for- ma ſatis tota apparet: ſed ob exi guitatẽ, imbecillitatemq; copia interit, iã nõnulli adeo ſpectant exi-

Quale o- uũ, & quo loco edat polypus.

G exigui, vt nulla partiũ conſtent diſtinctione, qnãuis ad tactum
pix oua moueantur. Oua, quæ ſepiæ ædunt, magnitudinem myrtorũ capiunt. & nigreſcũt. emiſſo. n. atramento parentis infunduñ, atq; ita inficiuntur. cohærent inter ſe ad ſpeciem racemi cuncta vni obducta cuidam nexui: nec facile alterum detrahi ab altero poteſt. mas enim humorẽ quendam mucoris mittit, cuius lentore tenaciter oua ſibi cohæreſcunt, ac creſcunt. Etiam hęc, &
H cum primſi ædita candida ſint, atq; exigua, mox atramẽto perfuſa, nigra, maioraq; reddunt. Cumq; ſepiola iam intus conſtiterit, videlicet tota ex cãdido oui interno concreſcens, tum rupta oui mẽbranula proles exit. primum pars illa interior candida, veluti grando conſiſtit, cum fœmina ſuum atramentum aſperſerit. Naſcitur enĩ ſepiola ex eo ipſo candicante corpuſculo verſa in caput, modo auium vẽtre annexo. Sed qualiſnam ſit in his
I annexus vmbilici, nondum exploratum habemus. Conſtat tamen candidum illud ſubinde diminui, dum ſepiola augetur: & ad poſtremum, vt luteum auibus, ſic candidum his aboleri. primũ oculi grãdes ĩ his quoq;, perinde vt in cæteris, apparent. Sit A ouum. B Coculi. D ſepiola ipſa. E hoc ipſum. Ferunt verum ſepiæ verno tempore. Pariunt intra diem decimumquintum. mox oua ædita craſſitudinem acinorum vuæ minorum K
intra diem item decimumquintum capiunt, quibus obruptis ſepiolæ excluduntur. quæ, ſi qs prius, prole iam perfecta obſciderit oui membranam, ſtercuſculum mittunt, ſuumq; prę me tu colorem immutant ex candicante in rubriuſculum. Sed, cũ genus omne cruſtatum ſibi iuncta contineat oua, itaq; foueat, polypus, & ſepia, & reliqua generis eiuſdem, oua, quæ pepererint abſoluta, fouent, & præcipue ſepia: quippe cuius ſæpenu L.
mero alueus iuxta terram, dum hoc facit, appareat. Polypus fœmina modo ſcubat ouis, modo in ore ſui cubilis aſſidens, brachium ſuper ouis exporrectum tenet. Sepia parit iuxta terram Vbi ſepia parit.
inter algas, & arundines, & ſi quod aggeſtum tale iniectum ſit, vt ſarmenta, aut lapides, aut quęlibet alia materiei cõgeries. Et quidem piſcatores de induſtria faſces ſarmentorum diſponunt. hęc perlibenter in eis locu M
lamentis parit prolixam illam, continentemq; ſeriem ouorũ, qualis cirri muliebris ſpecies ẽ. enititur, aluum per interualla reprimens, inſpergitq; atramẽtũ, interpoſita quiete: vtpote cum nõ niſi cum labore emittat. Lolligines in alto pariunt conſertũ ñs quoq; ouum, quale ſepñs ẽ. Viuẽdi ſpatium tam ſepiæ, quã lolligini breue: nã exceptis paucis bimatum non complent. polypis etiam tantundẽ temporis

G ad viuendum datum eſt. Prodeunt è ſingulis ſepiarum ouis ſepiolæ ſingulæ. quod idem in genere ẽt lolliginum fit. Inter lolligĩnem marem & fœminã hoc intereſt, ꝙ fœmina inteſtina cõtinet duo, veluti mammas: quę, ſi aluo diſſecta inſpectes, facile videris. mas oĩno ñs caret. Sepia tum hoc idem diſcrimen hẽt, tĩ vero ꝙ mas varius plus, quàm fœmina eſt, vt expoſui.

De ijs inſectorum generibus, quæ aut ex erucis, aut ex vermibus, aut ex ſimo gignuntur. Cap. 19.

H INſecti generis mares fœminis eſſe minores, ac ſuperuẽtu coire, vixq; abſolui dictũ iam eſt. Breui a coitu pariũt, maxima ſui parte, quæ ſolent coire. Vermem autem omnia faciunt, excepto genere quodã papilionum, quod durum quiddã ſimile cartamo, i. cnici ſemini, producit, ſed intus fluidum. Vermibus vero ipſis non parte aliqua, ſicut in ouis animal creatur, ſed
I totus vermis accreſcit, & particulatim diſcretus formatur ĩ ſpeciem deſtinati animalis. Procreantur porrò inſecta, aut ex animalib⁹ generis eiuſdem, vt phalangia, & aranei, ex phalangĩs & araneis, vt bruci, locuſtę, cicadæ: aut non ex animalibus, ſed ſponte: alia ex rore, qui frondib⁹ inſudat, videlicet verno tempore, vt natura fert, ſępe tamen & hyberno, quoties tranquillum, auſtraleq; tempus diutius conſiſtit. Item alia ex cœno, aut ſimo putreſcente oriuntur: alia in lignis aut ſtirpium, aut cæſis: alia in animalium pilis: alia in excrementis, aut iam excretis, aut adhuc intra animantem cõtẽtis, vt quæ Tineæ, ſiue Lũbrici appellantur: quorum genera tria ſunt, latum, teres, & quod aſcarida appellatum eſt, ex quo nihil procreari aliud poteſt. Latũ autem illud ſolum, inteſtino adhærens, parit ſimile cucumeris ſemini, quo indicio Medici gen⁹ id lumbrici ineſſe intelligũt. Na K Triplex lũbricoꝝ ſpecies.
ſcuntur papiliões ex erucis: erucæ ex virentibus foliis, maxĩeq; ex braſſica. Primum min⁹ quid milio conſiſtit in folio, mox vermiculi inde contrahuntur, & ac creſcunt, tum intra triduum eruculæ afformantur: quæ auctæ motu ceſſant, ſuaq; forma ĩmutantur, appellanturq; tantiſper chryſalides, quaſi aurelias dixeris. Duro intectæ putamine ſũt, ad tactum mobiles, meatibus araneoſis obductæ. non os, non aliud ex membris, quod conſpicuum ſit, poſſident. longo poſt M L Erucę, & papiliones vũa ſcantur.
tempore putamine obrupto euolant inde animalia pẽnigera, quos papiliones vocam⁹. Itaq; primum, dum erucæ ſunt, cibo alunt, atq; excrementum emittunt. At vero, cum in aurelias dictas tranſierint, nihil vel guſtãt, vel excernunt. Hęc eadẽ gignendi rõ cæterorum etiam eſt, quę ex vermibus conſiſtant, ſiue ex coitu aĩalium vermes, ſeu ſine coitu prodiere, nam & apium,

&

A & crabronum, & veſparũ vermes, quandiu recentes ſunt, & aluntur, tantiſper & ſterc⁹ emittere videntur: at, cum formæ liniamenta receperint, ſub qua facie nymphæ appellantur, iam neq; cibum præterea capiunt, neq; vllum reddunt alui excrementum, ſed coerciti, & contracti quieſcunt, necvllo pacto mouere ſe patiuntur, vſq; dum ſpecies deſtinata perficiatur. quo facto euolat proles, rupto, quo cõtinebatur, folliculo. Quin etiã
B ſuperæ, & aciæ dictæ quibuſdã eiuſmodi alĩs generantur erucis, quæ vndent ingreſſu: parte enim innitentes priore contrahunt ſeſe, adducentes poſteriorem, arcuatimq; incedunt. Verum quæq; orta ſibi colorem a ſua eruca trahunt. Fit ex quodã verme grandiore, qui veluti cornua gemina protendit, ſuiq; generis eſt, primum toto immutato, eruca: deinde quę bombyx appellatur: ex quo necydalus,
C inualidam dixerim. quæ varia formarum ſucceſſio in ſemeſtri temporis ſpatio completur. Ex hoc animalis genere bombycia illa mulieres nõnullæ retorquẽdo in filum deducunt, deinde texunt. prima texiſſe in Co inſula Pamphila Platis filia dicitur.

Scarabei tauri vñ gueniãt.

Eodem modo ſcarabei tauri gignuntur ex vermibus, qui in lignis aridis naſcuntur. primum enim vermes ipſi immobiles fiunt, mox diſrupto putamine id ſcarabei genus exit. Blattas in al

Hermol. reddit, Blattas in braſſicis.

uearĩs gigni apertum eſt, quæ D
& ipſæ pennatæ ſunt. Aſilus latiuſculis quibuſdam beſtiolis, quæ in fluuĩs ſupernatant, enaſcitur: quamobrem magna aſilorum copia circa aquas, vbi id genus beſtiolarum eſt. Erucis quibuſdam corpore piloſo, non grandi primum, cicindelæ a clunium fulgore nomine indito, fiunt non volucres: quibus deinde mutatis, pennigera animalia gignuntur, quos cirros vocant. Culices muliones ex aſcaridis. E
hoc eſt tipulis generantur. Tipu Tipulæ.
læ fere in puteis, & vbicunque aqua ſe colligit, terrena ſubſidẽte concretione, oriuntur. fit vt principio fæx ipſa putreſcẽs colorem candicãtem trahat, mox nigricantem, poſtremo cruentum. talis cum fuerit, minutiſſima quædam, & rubra ſpecie algulæ prodeunt: quæ ad tempus hærentia ſuę origini mouentur, deinde abſoluuntur, itaque ferũtur per aquam, tipulæ nuncupatæ. tum paucis poſt diebus eri- F
gunt ſe ſuper aqua duræ, atque immobiles: mox, diſrupto putamine, culex emergit, ac inſidet, donec vl' Sole, vl' flatu moueat, & volet. Cõe oĩum vermiũ eſt, & eorum, quę ex vermibus proueniunt, aĩalium, vt primordiũ gñatiõis, aut a Sole, aut a ſpiritu præſtet. ſed copioſi⁹, ac celerius fiũt tipulæ ĩ aquis, quarum ſedimẽtũ variũ, ac, pmiſcuũ ſit, quale in agro Megarico in opis ſolet miſceri: putreſcit. n. hoc facili⁹ et

G autūino quoq; vberius generat: minus enim humoris eſſe tunc accidit. Rediuñ gramīe oriunt. Gallerucę Scarabei virides, gallerucæ iam vocari incipientes, vermibus fimo bouis aut iumenti creatis gignuntur. Scarabei pilularñ in fimo, quem voluunt, conduntur per hyemem, paruosq; vermiculos pariunt, ex quibus ipſi procreantur. Quinetiam leguminum vermiculis pennata animalia ratione ſimili prodeunt. Muſcarū gñatio. Muſcę ex vermiculis fimi digeH ſti in partes gignūtur. quamobrem, qui eo funguntur munere, contendunt reliquum fimi promiſcui diſcernere: etiam confectum, cōcoctumq; eſſe fimum confirmant. Principium autem vermiculorum ipſorum exiguum eſt, quod primum rubeſcit, atq; ex immobili quaſi hærens adhuc fibris moueri īcipit: mox vermiculus immobilis reddit: qui, cum poſtea motus eſt, rurſus immobilis fit: demumq; generat muſcam, quæ flatus, aut I Solis beneficio moueatur. Tabani ex ligno naſcuntur. Orſodagnæ, quas mordellas appellem, ex vermiculis immutatis, qui in Cantharidarū ortę braſſicæ caule creantur. Cantharidæ ex erucis fici, piri, pini, atque etiam ſentis caninæ oriuntur: fiunt enim in his omnibus vermes. petit genus id animalis fętida, quoniam ex tali materia conſtitutum eſt. Vinarñ culices ex vermiculis, qui fæce vini acescente gignuntur, originem trahunt. Quinetiam in ñs, quæ putredinem nullam poſſe recipere exiſtimatur, naſci animalia nouimus, vt vermes in niue vetuſtiore, qui hirti ſunt pilis, & rubidi: quoniam & ipſa nix vetuſtate rubeſcit. ſed ī niue mediæ terræ candidi, & grandiores inueniuntur. torpēt omnes, ac difficulter mouentur. In Cypro inſula, ęrarñs fornacibus, vbi chalcites lapis ingeſtus complurib⁹ diebus crematur, beſtiolæ ī medio igne naſcūtur pennatæ, paulo muſcis grandibus maiores, quæ per ignem ſaliant, atq; ambulent. Emoritur & hoc genus, & illud niuis alumnum, cum alterum ab igne, alterum a niue dimotum eſt. Nonnulla corpora eſſe animalium, quæ igne nō abſumantur, Salamandra claro documento eſt: quæ, vt aiunt, ignem, inambulans per eum, extinguit. Hypanis fluuius apud Cimmerium Boſphorum ſub ſolſtitio defert veluti folliculos M acinis maiores, quibus quadrupedes volucres erumpūt: quod genus animalis in poſtmeridianum vſque diei tempus viuit, & volat: mox deſcendente Sole macreſcit, & languet: deinde occidente emoritur, vita non vltra vnum diem peracta: vnde Ephemerum, ideſt diarium appellatum eſt. Quæ ex erucis aut vermibus gignuntur aranea inuoluta, magna ex parte principio exeunt hæc ita.

K Inniue ſ mes naſc

Beſtiolæ igne on & viuere L

Salamandra.

De

A *De veſparum generatione, & tius tẽpore: quando etiam inſectorum genera quamplurima pereant.*

Cap. 20.

VEſpæ autem ichneumones nuncupatæ, quæ minores q̃ cęteræ ſunt, phalangia perimũt, occiſaq; ferũt in parietinas, aut aliquid tale foramine peruium: deinde illiniunt luto, atq; ex ĩs incubando ſuũ procreant genus. Nonnulla ex ĩs, quorũ pennis cruſta ſuperuenit, & ex minutis, quæ nomine
B carent, nidos ſibi è luto paruos, aut ad ſepulchra, aut ad parietinas confingunt, atq; in ĩs vermiculos pariunt. Tempus generationis à principio ad finem, maximę ferè parti ſeptenarĩs ternis deſcribit, aut quaternis. Culiculum & vermiformis generis parti plurimæ ter ſepteni attributi ſunt. Ouiparis quater ſeptemagna ex parte. ſeptem ex ĩs ab initu concretio, et cõſumatio oui vendicat ſibi: reliquis trib⁹ ſeptenis incubãt, atq; excludũt,
C ea. ſ. quę ſuo procreant fœtu: vt araneus, aut aliqd generis eiuſdem. mutationes vero, & tranſitus ĩ figuras alias trinis aut quadrinis diebus parti maximæ peraguntur: ſicut in morbis quoq; dies decretorius euenit. Talis inſectorum generatio eſt. Pereunt ſtriatis contortisque membris, vt ſenectute genus maiorũ animalium moritur. quæ pennata ex ĩs ſunt, pennis etiam conuulſis autumno ferè moriuntur. Tabani quidem vel aqua intercute D oculorum cæci intereunt.

De coitu, & generatione apum variæ opiniones. *Cap* 21.

DE generatione apum varia ſnĩa eſt. Alĩ. n. eas parere & coire negant, ſed deportare fœturam exiſtimant. nec vnde portent, conſtat inter oẽs: ſed alĩ ex flore cerinthi, alĩ ex flore arundinis, alĩ ex flore oleæ aiunt: argumentumq; affe runt, qđ cũ oliuarum prouẽtus fit largior, tunc plura examina prodeant. Sunt qui fucorum q-
E dem fœturam cõportari ab aliquo ex ĩs, quæ mõ dixi, arbitrẽtur: ſed apum generi ortũ pręſtari à ducibus. Quorũ duo ſunt genera: alterum fuluum, qđ præſtantius eſt: alterũ nigrum, magisq; varium. magnitudo ĩs duplo, q̃ cæteris frugi apibus, auctior eſt. pars a præcincto inferior, pportiõe ſeſquialtera adeo longitudinis habetur. vocantur à nonnullis matres, vtpote originis authores. argumento referunt, quod fucorum fœtus æditur ẽt ſine duce, apum nunquã. F Aliqui per coitum agi opinant, maresq; eẽ fucos, fęminas vero apes eſſe contendunt. cæteræ in concauis, imisq; fauorum proueniũt. Duces ſubter ad fauum pendentes oriuntur ſeparatim ſex, aut ſeptem, contra quàm cæteræ turmæ ſętura, adhærentes. Aculeum apes poſſidẽt, fuci eo carent. Reges ducesque habent, ſed non vtuntur: quocirca eos

Apum du
ces.

cer-

G carere aculeo nonnulli exiſtimant.

De apum generibus, & earum ducibus, et ætate, deq; fauorum confectione, & ſchadonibus, id eſt apum ſobole. Cap. 22.

GEnera apum plura. Optimum, quæ breues, varię, & in rotunditatem cõpactiles ſunt. Secundum, quæ longæ, & veſpis ſimiles. Tertium, q fur nuncupatur. grandis hic, & aluo eſt ampliore. Quartum fucus præcipua magnitudine, ſed nullo armatus aculeo, & ignaH uus. quãobrẽ alueis aliquid intexunt, quo apes ſubire poſſint: fuci autem, vt grandiores, nequeant. Ducum duo ſunt genera, vt dictum iam eſt. Nec vnus in quoq; examine dux tantummodo eſt, ſed plures: peritq; ipſum examen, ſi duces vel non ſatis habeantur (qđ non tam principis deſyderio, q̃ ortus, vt aiũt, ad quem illi neceſſarĩ ſunt, incidit) vel plures q; ſatis: diſtrahũt .n. examen. Prouenit fętus apũ

Apũ interitus cã.

I parcius vere ſerotino, ſqualore, rubigine. Augent porrò mella ſiccitates, ſobolem imbres. vnde fit, vt ſimul oliuæ, & examinum copia ſit. Fauos primũ cõficiunt, mox collocant fętũ ore emittentes ſuo, vt ĩs placet, qui cenſent aliũde prolis primordia conuehi. deinde cibi cã mellificant, tam æſtate, q; autũno: ſed melius mel autumnale eſt. Cõſtruunt fauos è floribus, cerã ex lachryma arborum fingũt, mel la ex rore aeris, ſyderum exortu potiſſimum, et arcus cœleſtis K incubitu contrahunt. oĩno ante vergiliarum exortum mel non fit. Fauos itaq;, vt dictum eſt, floribus faciunt. mel autem non ipſas facere apes, ſed rorem cadẽtem deferre, argumento eſt, q; vno, aut altero die cellas melle repletas inueniunt apiarĩ. Item autumno mel, poſteaq̃ detractũ eſt, non reparatur, cũ tñ illo etiã tempore flores proueniant. ſublato itaq; melle, & cibo aut nullo extante, aut exiguo, repeterẽt certe apes munus mellis cõficiẽ L di, ſi ex floribus poſſent accipere. Craſſeſcit aũt mel concoctũ iam tempore: initio .n. vt aquæ dilutum eſt, & primis diebus ſine craſsitudine cernitur. quod ſi exemptum eo tempore ſit, craſsitudine caret: tum viceſimo maxime die ſpiſſatur. Indicium pfectionis in ſapore potiſſimũ eſt: dulcius .n. quod craſsius. Colligunt apes ex omnibus, q̃ florẽ caliculatum ferunt, atq; ẽt ex cæteris, ĩ quibus dulcedo eſt: et lin- M gua ſuſceptum genus id ſaporis deportant, ſine vllo fructuũ detrimento. Vindemiantur initio caprifici aluei: tunc .n. mellationis terminus eſt. Schadones autem, ſobolem dico, optimę fiũt, cum mellificatur. aggerunt ſuis eruribus ceram, atq; erithacam. mel ore euomunt in cellas. fętũ poſito incubãt auium more. excluſus inde vermiculus, dũ parvus eſt, iacet in fauo obliquus: poſt deinde ſua ipſe facultate ſe erigit,

Quo tpe caſtranda aluearia.

Erithacẽ, q; & ſandaraca appellatur, & à Dioſcoride cerãthos, ex ar-

A erigit, cibumq; capit: & fauo ita adhæret, vt retineri videatur. Fœtus apum & fucorum eandidus eſt: ex quo vermiculi fiunt, qui in apes fucosq; tranſeãt. Primordium regum colore cernitur ſuo, corpulẽtia mellis crasfioris, magnitudine illico proxima ſuę futuræ ſoboli. nec primũ ex eo vermiculus gignitur, ſed ſtatim apis, vt aiunt. qua autem parte fœtus conſtitutus ſit, mel ibi è regione cõficitur. Schadones, ſi fœ-

B tus oppreſſus intercipiatur, trũcatæ ſine pennis & cruribus pdeunt. Sed, ſi libere ad finem generationis venerunt, rupta, qua cinguntur, membrana, euolant. Stercus, quãdiu fit vermis, emittit: poſtmodum non, niſi perfecte, vt modo dixi, prodierint. Si quis capita ĩs demat, priuſquã pennas habeant, pro pabulo nimirum apibus ſunt. & ſi fucum ademptis pennis in alueum reĩcias, ipſæ reliquorũ pennas erodunt. Vita apum anni ſex. non-

C nullæ ẽt ſeptem poſſunt cõplere. Quòd ſi examen nouem, aut decem annos durauerit, proſpere actũ eſſe exiſtimatur. Genus quoddam apum in Põto eſt cãdidum valde, quod bis menſe mellificet. Apud Themiſcyram circa Thermodontẽ amnẽ apes tam in terra, q; in alueis faciũt fauos, qui parum admodum cerę contineant, & mel crasſius reddant. Fauus ipſe læuis atq; æquabilis eſt, quem non ſemper, ſed hybernis temporibus tantũ cõ-

Aborũ fuco gummi mõ genita & verno rore, vnde vernigini vulgo nomen.

Quandiu apum examẽ duret.

Cãdidæ apes in Põto.

ſtruunt. copia.n. in eo tractu eſt D hederæ, quæ hyeme floreat, vnde apes mel capiant. Ad Amiſum vrbem cõuehitur à locis ſuperioribus mel candidum, craſſumq; maiorem in modum, qđ apes faciũt arboribus ſine fauo, quale ẽt fieri in Põto cognitum eſt. Sunt etiam apes, quæ fauos ſub terra triplici ordine faciant: in quibus mel eſt, vermis nullꝰ. ſed nec faui oẽs eiuſmodi ſunt, nec apes ita omnes confingunt.

De fœtura crabronum & veſparum.

Cap. 23. E

CRabrones & veſpæ, ſi duce amiſſo aberrauerint, fauos ſuę proli conſtituunt, in ſublimi & foraminibus. crabrones in ſublimi, veſpæ in foraminibus. ſed, ſi habeant ducem, ſub terra nidificant. Cellis ſexãgulis fauos extruunt omnes, vt apes: ſed ex materia corticea q̃dam, & araneoſa. longe tñ lautior fauus crabronum, q; veſparum eſt. Fœturam mõ apum inſtillant ad latus cellarum faui, et parietibus admouent. Verũ non F in omnibus cellis ineſt æqualis fœtus, ſed alĩs iam grãdiuſculus, vt vel queat volare: alĩs in nympha eſt, alĩs adhuc I vermiculo. Excrementum vermiculis tantum, vt & in apũ genere eſt. manet fœtus immobilis, cũ in nympha eſt, & membrana velatur. Paululum mellis quantum gutta, in cellis crabronum è regiõe proli paratur. Schadones huius generis non vere, ſed autumno fiunt,

G fiunt, & creſcunt maxime pleni lunio. hæret et fętus, & vermiculus non in imo cellæ, ſed lateri.

De partu nonnullorum ex genere bombycum. Cap. 24.

NOnnulla ex bōbycū genere nidos, ī aeutū exeūtes è luto, quaſi illitos, vitri ſpecie affigunt lapidi, aut alicui tali, tam craſſos, durosq́, vt ſpiculo pforari vix posſint. Pariunt in ñs, et vermiculos producunt candidos, mēbrana obuolutos nigra, ſeorſumq́ à mēbra-
H na ceram in luto faciunt, q̄ multo pallidior ſit, q̄ cera apum.

De coitu & partu formicarum. Cap. 25.

COeunt & formicæ, & vermiculū pariunt nulli annexum: qui accreſcens ex minutulo & rotundo longiuſculus fit, formamq́ accipit debitā. Ortus eorum verno tpe agitur.

De partu terreſtriū ſcorpionum. Ca. 26.

Scorpiōes a ſua ple ī terminūt.

I QVin & ſcorpiones terreſtres vermiculos ouorū ſpecie pariunt complures, et incubant. mox vt prolem perfecerunt, pellūtur ab ea ipſa: ſicut & araneis accidit, & interimūtur à ſuis liberis magno numero: ſæpius enim vndenos pariunt.

De generibus araneorum, & eorū partu. Cap. 27.

ARanei vero coeūt modo, quo dictum eſt. Pariunt vermiculos, q̄ nō ex parte, ſed toti in aranei formam immutantur: nam & rotundi iam K
inde à primo ortu proueniunt. Cum pepererint, incubāt, & triduo peragunt. pariunt oēs in tela: ſed alī in ſubtili & breui, alī craſſiore, & alī omnino in ſinu orbiculato: alī ita, vt aliquaten⁹ tela obducta proles muniatur. proles autem ipſa non vniuerſa producitur: vt tī quiſq́ exiuit, protin⁹ ſalit, filumq́ mittit. Humor ſimilis in vermiculis infricātu percipitur, atq́ in araneis ipſis recēns natis, hoc eſt craſſus, & candidus. Pratenſes aranei in L
tela pariūt, cuius dimidium applicatum ipſis matribus eſt, reliquū foris recipit partū. & incubāt eadem in tela, atq́ viuificāt. Phalangī in rete, q̄d craſſum cō fecerint, pariunt, atq́ incubant. cæteris lautioribus illis part⁹ minoris numeri eſt. at vero phalangīs admodū numeroſus. Cūq́ ipſa proles increuerit, matrem amplexa conſumit, & eīcit. fæpe ēt patrem, ſi cęperit: adiuuat enim fęminam incubitu. Pariūtur interdum & trecenti eodem M
vtero. Conſumantur aranei, & iuſta ſibi recipiunt incrementa diebus quater ſeptenis, à paruo ſui ortus initio ad finem.

De coitu, & partu locuſtarum, earumque ætate. Cap. 28.

LOcuſtę eodem coeūt modo, quo cætera inſecta, ſcilicet minore ſuperueniente maius. ſunt. n. ī eo genere mares minores q̄ fęminæ. Pariunt in terra fixo cauliculo, quo mares

A res vacant: ac vniuerſæ, & loco eodem fętum deponunt, ita vt quaſi fauus eſſe videat. hinc vermiculi, ſpeciē oui gerentes oriūtur, qui terra quadam prętenui, tanctą membranula ambiuntur: qua diſiecta emergunt locuſtę, ac euolant. Tam mollis fętura hæc eſt, vt ad tactum leuiſſimū dilabatur, et pereat. Nō ſummæ telluri partus committitur, ſed paulò altius. hic cōcoctione peracta exeunt ex illo terreno amiculo paruæ locuſtę, & nigrātes:
B deīde cute obrupta, maiores ſtatim efficiuntur. pariūt exitu veris, et ſtatim à partu moriūtur, vermiculis circa collū innaſcentibus tempore partus, qui eas ſtrangulent. Mares quoq; eodē tempore obeūt. Vere terra emergunt. Locis montanis, aut tenuibus locuſtæ nō fiunt, ſed planis, rimoſiſq; pariunt enim in rimis ſua oua, quæ durant hyeme. in terra ineunte æſtate proueniunt ex fętu anni ſuperioris locuſtæ.

C *De brucis, & eorum fœtura. Cap. 29.*

PAri modo & quos brucos appellant, pariunt: &, cū peperierint moriuntur. intereunt oua eorum aquis autūnalibus, cum nimis inceſſerint. At ſicco autumno largior prouentus brucorū eſt, qm̄ minus oua intereant. innormis. n. eē videtur eorum quidem interitus. quinetiam ortus nulla certa agitur ratione.

De generibus cicadarum, & earum cœtu. Cap. 30. D

CIcadarum duo ſunt genera: aliæ enim minores, q̄ primę prodeunt, & nouiſſimę pereunt: aliæ maiores, quę canunt, eædemq; nouiſſimæ prodeunt, & primæ intereunt. Sunt quę canunt præcinctu diuiduę, ſiue minores, ſiue maiores ſunt. quæ autem non canunt, indiuiduæ conſtant: vocant nonnulli grandiores illas, & cantes argutas, minores mutas. Sed canere vel in ſecūdo hoc genere poſsūt E paululum, quæ præcinctæ prodierint. Naſci non poſſunt cicadæ, vbi arbores deſunt: quocirca apud Cyrenam nullæ in campo ſunt, cūm circa oppidum ipſum multę proueniāt. Oleas maxime amāt, vt minus vmbroſas. loca. n. frigidiora aſpernant: quā obrem in opacis nemoribus eē nequeunt. Coeunt tam maiores q̄ minores ſupinæ cōplexu mutuo: masq; inſerit in fęminā, ſi- F cut & cætera inſecta agunt. Genitale fęmina habet reſciſſum, quo recipit id, quod à mare iniicitur. Pariūt in aruis ceſſantibus excauātes aſperitate præacuta, quā pte habent poſteriore: qūo bruci ēt ſolo eiuſmodi pariunt: quapp in Cyrenenſi agro copia eſt. Quinetiā in arūdinibus, quo adminiculo vites eriguntur, nidum fęturæ excauant. & in cauhibus ſquillæ herbæ interdū parunt: ſed hic fętus faciie in terram dilabitur. Proueniūt large copia

Quę cicadarū argutæ q̄q; mutæ.

Quibus locis cicadæ pariant.

G copia imbrium. Creſcit primo in terra vermiculus: deinde fit ex eo, quæ Tettigometra vocaſ, parentis nomine: quo tempore guſtu ſuauiſſimæ ſunt, antequã cortex rumpatur. poſtmodũ circa ſolſtitia noctu exeunt, ſtatiq; rupto cortice, prodeunt cicadæ ex matrice illa cicada, quam modo tettigometrã dixi, nigræ protinus, & duriuſculæ, & maiuſculæ: atq; incipiũt canere. mares vtroq; in genere canunt: fœminæ ſilent. & ante coitũ mares
H ſuauiores ſunt: à coitu fœminæ, quippe quæ oua candida guſtu habeant grata. Excitatæ cũ ſubuolant, quendã reddunt humorẽ modo aquæ, quo ruſtici eas mingere, & excremento non carere, roreq; ali aſſeuerant. Siquis digitũ contrahens, ac remittens ſubinde appropinquet, magis expectãt, q; ſi illico extendat: & quidẽ tranſire in digitum alliciunt: q enim oculis hebetes ſunt, quaſi frons aliqua moueatur, digitũ ita admotũ conſcendunt.
I

De coitu, & generibus pediculorum, culicum, cimicum, quæ ne ãi.antium generi hi infeſtent. Cap. 31.

QVæ ex numero inſectorũ nõ carne viuunt, ſed carnis viuę humore alũtur, vt pediculi, pulices, cimices, hæc per coitũ generant ea, quæ lendes vocant: ex quibus nihil præterea naſci poteſt. Illorũ aũt
Pulicũ ortus. generatio talis eſt. Pulices minima quadã putredine gignũtur, ſedemq; ſui ortus ſordes obtinẽt aridas. Cimices ex humore, qui
K Cimices. p ſumma corporis aſalium cõſiſtit. Pediculi ex carne: quibus futuris emergũt ceu puſtulæ quædã ſine pure exiguæ: quas ſi pũgas, pediculi exeũt. Accidit morbus hic nõnullis hominibus prę
Pediculorũ origo. nimio corporis humore. & quidẽ aliquos fœditate obĥiſſe proditũ ẽ, vt Alcmanẽ poetã, et Pherecydẽ Syriũ. quibuſdã itẽ morborũ generibus copia naſciť pediculorũ. Genus pediculi, ferũ vocatũ, eſt durius eo, qđ magna
L ex pte puenit, & corpori detrahitur difficilius. Pueris pediculi in capillo magis, viris min⁹. omnino fœminæ magis q; mares pediculũ ſentiunt. minus laborãt eorũ capita, quibus pediculꝰ in capillo eſt. Quin & ex cæteris
Quæ animãtes pediculis infeſtentur aſalibus cõplura pediculo infeſtãtur: vt aues. & phaſianæ qdẽ intereũt, niſi ſe puluerẽt. Oĩno q bus penna caule cõſtat, ñs pediculus gignitur. nec ea, quibus pilus ẽ, carẽt eodẽ, excepto aſino, qui nõ pediculo tãtum, verum etiam rediuo immunis ẽ. Boues
M vtrunq; id habẽt. oues, & capręrediuos habẽt, pediculis vacãt. Suibus quoddã pediculi grãde, ac durum familiare eſt. Canibꝰ propriũ ricinus, qui ab eodem animali nomen cynoraiſtæ accepit. Genus aũt vnũquodque pediculi ex corpore ipſo ſui animalis enaſcitur. Proueniunt largius pediculi mutatione aquarum, quibus lauare ſe ſolent ea, quorum natura pediculum pati

tur.

A tur. In mari etiam piſces hoc malum infeſtat: verum non in piſcibus ipſis, ſed limo gignitur ſimile multipedib⁹ aſellis, niſi quod caudã hoc ampliuſculã habeat. Genus pediculi marinum ſimplex vnumq; eſt, vbiq; proueniens: ſed maxime in foraminib⁹, & cauernis. infecta hæc omnia ſunt, & multipeda, & exanguia. Aſilus thunnorũ ſub pinna oritur, ſpecie ſcorpionis, aranei magnitudine. Maris, quod à Cyrena in Aegyptum panditur, piB ſcis, Pediculus nomine circa delphinum eſt, qui omnium pinguiſſimus fit pabuli copia, quæ delphini opera ſuppeditatur.

De genere tinearum, quod in lanis procreatur: deque xylophthoro, quod in liguis: nec non de ficarijs culicibus, quos caprificus generat. Cap. 32.

QVin etiam aliq; generantur beſtiolæ, vt dictum eſt, tum in lanis, & quibuſuis lanificio confectis: vt tineç, quæ lanis puluerulentis prę
C cipue oriuntur: atq; etiã magis ſi araneus vna includatur. ſi quid enim humoris ineſt, hic abſorbens ampliat ſiccitatẽ. naſcitur & in tunicis hoc idẽ vermiculi genus. Tũ vero in cera vetuſta, vt in ligno, animal gignitur candidũ, qđ omnium animaliũ eſſe minimum exiſtimatur, nomine Acari. nec nõ alia in chartis, aut ñs proxima, quæ in veſte, aut ſcorpioni, ſed ſine cauda gene-

Acari minimum aialium.

rantur perquam exigua. omniD bus prope dixerim, vel ſiccis humeſcentibus, vel humidis ſicceſcentibus, creari animal poteſt. Naſcitur & vermiculus quidã, cui nomen à corrumpendis lignis, Xylophthoro, ac ſi ligniperdi appelles, nullo minus abſurdũ. caput enim ſuo putamine exerit variũ, pedes in poſtremo habet, vt alij vermes: reliquũ corpus tunica araneoſa integitur, ſuoq; tegumento hærentes feſtucas gerit, ita vt forte eas, caſuq; ſibi contraxiſſe dum E ambularet, videretur: verum ipſæ natiuę inhærent tunicę: &, vt limacibus teſta, ſic totũ id vermiculo huic adhæret: nec decidit vnquam, ſed euellitur, vt natiuum. q; ſi hanc eius tunicã detrahas, expirat, pariq; modo, atq; limax, teſta detracta hebeteſcit. proceſſu vtiq; temporis id quoq; in aureliam trãſit, vt eruca, atque immobile viuit. Sed quidnam ex eo animalis pennati oriatur, compertum non adF huc eſt. Ficarios culices caprifi- Ficarij cucus generat. ſuis pomis fit primum vermiculus, mox rupta cute euolat culex, mutataq; ſede, petit ficus immaturas: quib⁹ ſe inſinuans, facit ne decidant.

Quamobrem agricolæ appendere ficis caprificici ficus, & iuxta eaſdem caprificos ſerere aſſolent.

De

G De *fœtura quadrupedum ouiparorum.* Cap. 33.

QVadrupedes aũt ſangui nei ouipari generis ort⁹ verno tẽpore quidẽ agitur, ſed coitus non tempore eodem. alia.n. vere, alia æſtate, alia circa autũnum coeũt, vtcũq; ſingulis tẽpus ſequens ad prolẽ cõmodius eſt. Teſtudo oua durioris teſtæ, & bicolora ædit, quale ouũ auiũ eſt: eaq; defoſſa, et cooperta terra, ac pauita et cõplanata incubat, crebrius repetens: fętumq; ſequente anno excludit. Mus aquatilis, ſiue teſtudo lutaria ĩ terra ſcrobe effoſſa dolĩ amplitudine parit oua, quæ deſerit terra obruta, dieq; triceſimo repetit, refoſſaq; aperit, fętumq; continuo ducit in aquã. Teſtudines ẽt marinæ, egreſſæ in terrã pariũt oua auium cortaliũ ouis ſimilia: & defoſſa, coopertaq; incubant noctibus. ouorũ numerus maximus eſt, nã ad centena pariunt oua. Quin & lacertæ, & crocodili tã terreſtres, q̃ fluuiatiles ſua oua terræ gremio committunt. Lacertarũ oua ſpõte in terra aperiunt: vitã.n. earum annum nõ cõplere, ſed ſemeſtrem finire aiunt. Crocodilus fluuiatilis oua ſexagĩta cõplurimum parit, viuitq; diu, maximumq; animal minima hac origine euadit. ouũ.n. nõ maius q̃ anſeris, & fętus ĩde excluſus proportione eſt: attñ creſcit ad quindecim cubita. Sunt qui eũ tandiu augeri, quandiu viuat, confirment.

Teſtudinis fœtus.

Lacertę & crocodili oua.

K De *vipere, ceterarumq; ſerpentium fœtura.* Cap. 34.

VIpera è ſerpentibus vna animal ædit: cum intra ſe oua primum pepererit. Ouũ hoc vnius coloris, & molle, vt piſcium eſt. fętus ſuperne conſiſtit: nec cortice continet, ſicut nec piſcium quidẽ. Parit catulos obuolutos membranis, q̃ tertia die rũpantur. euenit interdum, vt qui ĩ vtero adhuc ſunt, abroſis membranis prorũpant. ſingulos diebus ſingulis parit, plures quã viginti. Cæteræ ſerpentes oua pariunt foris contexta ad monilis, hoc eſt ornamenti mulierum, quod ambit collũ, ſimilitudinem. Incubant quę pepererint in terra, & fętum ſequẽte excludunt anno.

ARISTOTELIS DE HISTORIA ANIMALIVM LIBER SEXTVS.

M *Aues omnes oua parere, diuerſis tamen animi temporibus, nec in ouorum numero omnes conuenire.* Cap. 1.

SErpentinum, & inſectorũ, atq; ẽt quadrupedũ oua pariẽtiũ generationes fieri ad hunc modum animaduertimus. Aues aũt oua pariunt omnes: ſed tempus coeundi, pariendiue non idem oĩbus eſt: quippe cùm aliæ coeãt, & pariant omni ferè tempore, vt

A vt gallinæ, vt columbæ. Gallina enī toto anno, præterq; duobus menſibus brumalibus parit. magna ēt generoſarū nonnullis fœcūditas, qñ vel ſexaginta ædūt ante incubitū: quanq; ipſæ min⁹ fœcundæ, q̄ ignobiles ſunt. Itē hadrianæ paruo quidē ſunt corpore, ſed quotidie pariunt. ferociūt tamē, & pullos ſæpe interimunt. Color his varius. Nonnullæ ēt ē cortalibus bis die pariūt. Iam aliquæ in tantū copiæ prouenerunt, vt effœtæ breui more
B rētur. ſed gallinæ, vt dictum eſt, ꝓpetuo pariunt. Colūbe autem, palumbes, turtur, vinago bina pariūt. ſed colūba vel decies anno: aliæ ſemel anno, & parcius generant. Agitur maximo auiū numero part⁹ verno tēpore. Sed alīs aliæ fœcundius pariunt. qđ bifariam fit: aut enim quia crebrius, vt columbæ: aut quia numeroſius, vt gallinæ. Omnes, q̄bus vngues aduncī, parcius generāt, excepto tinūculo, qui plu
C rima in aduncō genere parit: iā enim quatuor eius reperti ſunt pulli. ſed plures etiā poſſe procreari apertum eſt. Pariūt cæterę in nidis: quæ aūtem min⁹ volāt, vt ꝓdices, vt coturnices, non nidis, ſed cōdēſo frutice prolem muniūt. Sic & alauda, & tetrix. ſed hæc ſuum nidum patere auræ cupiunt. Quem vero Bœotī meropen vocant, hic vnus ſubiens terræ cauernas, facit cunabula. Turdi nidos ex luto, vt hirundines faciunt in excelſis arboribus, ita deinceps cōtinuato opere, vt quaſi catena quædā nidorū contexta videaī. Vpupa vna ſuo in genere nō nidificat ſed ſtipites arborū ſubiēs, parit ſine vllo ſtramēto in cauis. Cuculus ſaxa, & domicilia petit, ī quib⁹ nidificet. Tetrix, quā Atheniēſes vragē vocāt, nec terrę, nec arbori ſuū nidū cōmittit, ſed frutici.

Gallinarū fœcūditas

Quā uarię nidificent aues.

D

De natura, & diuerſitate ouorum omniū auium ſemineq; genitali, & incubandi officio. Cap. 2.

OVum æque oīum volucrū duro putamine con
E ſtat, ſi modo non depraueī, ſed lege cōſumetur naturæ. Gallinæ. n. nōnulla pariūt mollia vitio. et bicolor quoque ouū auium int⁹ eſt, luteū interius, album exterius. ſed differunt oua aquaticarū a terreſtrib⁹, ꝙ multo plus lutei q̄ albi, ex ꝓportione cōtineāt. Differunt & colore inter ſe oua auium. Sunt enī alia candida, vt columbarū, & perdicum: alia pallida, vt paluſtri-
F um: alia punctis diſtincta, vt meleagridum, & phaſianarum. Rubrum tinunculi eſt modo minī. Quin & ipſum ouum in ſe ſuū habet diſcrimen, quippe quod parte ſui acutum, parte latius ſit: qua quidē parte latiore exit. cū gignitur. Quæ oblonga ſunt oua, & faſtigio cacuminata, fœminā ædunt, quæ aūt rotundiora, & parte ſui acutiore obtuſa, orbiculum habēt, marē gignūt. Incubitu auium fœtum excludi naturæ ratio eſt: non tñ ita ſolū

Nō vna ſolū rōne ex ouis fœtū excludi.

G oua aperiuntur, ſed etiam ſpōte in terra, vt in Aegypto obruta fimo pulliciem ꝓcreant. Et Syracuſis potator quidā, ouis ſub ſtoria ī terra poſitis, tādiu potabat, doneç oua æderēt fœtū. Iam vero & cūm in vaſis quibuſdam tepidis eſſent cōiecta, ſponte oua pullos prompſere. Semen genita le volucrū oīum album, vt cæterorū aīalium eſt. Cōcipit fœmina, q̄ coierit, ouuni ſuperius ad ſeptū tranſuerſum: qđ ouum primo minutū, & cādidū cernitur:
H mox rubrum, cruentum q̄: deinde increſcens luteum, & flauum efficitur totū. Iam amplius auctū diſcernitur, ita vt intus pars lutea ſit, foris candida ambiat. vbi perfectum eſt, abſoluitur, at q̄ exit putamine, dū parit, molli, ſed ꝓtinus dureſcente, quibuſcūq̄ emergit portionibus, niſi vitio vuluæ defecerit. Iā quale certo tempore eſt, tale aliqñ prodñt luteum totū, qualis poſtea pull⁹ eſt. Gallina ēt diſciſſa, talia ſub ſepto, quo loco fœminis oua adhęrent, reperta ſunt. colore luteo
I tota magnitudine oui perfecti: qđ pro oſtēto augures capiunt.

Hypenemia oua qualia.

Nec audiēdi ſunt qui oua hypenemia dicta à vento, quaſi ſubuē tanea dixeris, reliquias eſſe partus, quē coitus fecerit, arbitrantur. Iā enī aliquas gallinarum, et anſerū iuuencas expertes adhuc coitus parere hypenemia viſum ſæpius eſt. Sunt hæc ſterilia & minora, ac minus iucundi ſaporis, & magis humida, q̄ ea, quæ fœcūda gignuntur, ſed plura numero. humor eorū craſſeſcere in K
cubatione auis nō poteſt, ſed tā candida, quā lutea pars ſimilis ſi bi perſeuerat. Pariunt genus id oui plures aues, vt gallinæ, perdices, columbæ, pauones, anſeres, & quæ ab anſere & vulpe compoſito noīe chenalopeces, id eſt vulpanſeres dictæ ſunt. Excludunt celerius incubantes æſtate, q̄ hyeme. Ideo æſtate gallinæ duodeuigeſimo die fœtū excludunt, hyeme aliqñ vigeſimoquīto. Diſcrimē tñ & auium eſt, qđ L
aliæ magis alīs ſungi officio incubādi poſſunt. Si incubante gallina tonuit, oua pereunt. Quę autem canicularia, & vrina à nonnullis vocanī, æſtate magis conſiſtūt. Sunt qui hypenemia, hoc eſt ſubuentaneos illos part⁹ zephyria noīent, eo q̄ verno tēpore aues flatus illos fœcundos ex Fauonio recipere videantur. ſed idē faciunt etiā, ſi digito in genitale palpet. Redditur certe ouī ſubuentaneū illud ſęcundum, &
qđ iam cōceptum per coitū eſt, tranſit in genus diuerſum, ſi pri⁹ M
coear, quæ vel ſubuentaneū, vel ſemine maris diuerſi cōceptum fert, q̄ ouum ipſum à lutea in cādidam ambiētē partē proficiat. Ita enim fit, vt ſubuētanea oua ſęcunda reddantur: & quæ inchoata à mare priore ſunt, ſpecie poſterioris proueniāt. At, ſi iam candidum acceperunt humorē, fieri non poteſt, vt vel ſubuentanea in ſęcunda mutētur, vel quæ

per

A per coitum concepta geſtantur, tranſeant in genus maris, qui ſecundus coierit. Incepta quoq;, ſi adhuc paruis deſierit coitus, nõ accreſcunt: ſed, ſi cõtinuetur, celeri incremento augent: iuſtamq; magnitudinem implent. Naturam vitellus oui, & albumen habent contrariã, non tantũ colore, verunetiam virtute. Vitellꝰ enim ſpiſſatur frigore, albumen nõ, ſed amplius humet. contra albumen ſpiſſatur igne, vitellus nõ, ſed mollis perſiſtit, niſi peturatur: magisq; in aqua feruente, q̃q; ad ignem cogit̃, atq; indurat̃. Membrana hæc inter ſe diſcernuntur. Grandines aũt dict̃æ, q̃ initio vitelli adhærent, nil ad generationem conferunt. quãquã aliqui ita nõ exiſtimãt. has duas eſſe certum eſt, alterã parti ſuperiori iunctam, alteram inferiori. Euenit etiã, vt ſi quis rupto putamine oua plura in patinã coniecit excreta, & coquit igne molli & cõtinẽte, vitelli omnes in medium coeant: albumina aũt circundent, & ſe in oras cõſtituãt. Gallinarum iuuẽcæ pariunt primq; ſtatim vere ineunte: & plura quã veteres, ſed minora. denicq; aues, niſi pariant, laborant morbo, atq; intereunt. Inhorreſcunt à coitu, ac ſe excutiunt. ſæpe etiã feſtuca aliqua ſeſe luſtrant. quod idem & ædito ouo interdum faciunt. Columbæ caudam diſtendunt, anſeres ſeſe aquis ingurgitant. Celeriter magna pars auiũ & impletur, & oua ſubuentanea illa concipit, qđ vel in perdice precipi poteſt eo, quo libidine incitatur, tempore. nam ſi contra marem ſteterit fœmina, aura ab eo flãte, fit prægnãs, atq; extemplo inutilis aucupꝭ. olfactum enim eſſe exquiſitum perdicibus creditur. Oui generatio ab initu, & pulli rurſus ouo concocto prouẽtus, non pari temporis ſpacio euenit omnibus, ſed pro magnitudine generantis intereſt. Ouũ gallinæ conſiſtit à coitu, & perficitur decẽ diebus magna ex parte: columbæ paucioribus. Facultas columbis retinendi oui, etiã tempore parturiendi eſt. nam, ſi ab aliquo vexeẽ, aut penna in nido euulſa, vel quauis alia ſimili re infeſtetur, aut ẽt ſponte morosius habeat, ouum per triſtitiam retinet, partumq; differt. Peculiare colũbis illud etiã eſt, vt in coitu, niſi ante mutuo oſculentur, mas non aſcendat. ſed iunior ſit, an ſenior, intereſt: ſenior enim primum coitum oſculo exordiatur: ſequentem & ſine oſculo agit. at iunior quoties libet coire, toties oſculatur. Igitur hic ritus columbarum proprius eſt: atq; etiã ille, vt fœminæ faliãt, ac ſupergreſſu mutuo agant, ſi mas non ſit: & cum oſculo, vt mares: & quamuis nihil altera emittat in alteram, tamen plura ſic oua, quàm ex maris coitu pariunt. verum nullus his enaſcitur pullus, ſed ſunt omnia irrita. Generatio vero ex ouo oſibus volucribus euenit, modo quidem eq

Vitello, & albumini contraria ſt.

B

C

D

E Quid peculiare columbis in coitu. cipiẽdo, & ædẽdo ouo, atq; ẽt in coitu.

F

H ij deiu:

G dem: ſed tempora differunt, vt dictum iam eſt.

Quot dierum ſpacio pullus in ouo generetur, deque eius creationis ordine. Cap. 3.

GAllinis porrò tertia die ac nocte, poſtq̃ cœpere incubare, indicium præſtare incipiunt. At maiorum auiũ generi plus prætereat temporis neceſſe eſt: minori aũt minus ſufficit. Effertur per id tẽpus luteus
H humor ad cacumen, quà principiũ oui eſt, atq; ouum detegitur ea parte, & cor quaſi punctũ ſanguineum in candido liquore cõſiſtit: qđ punctũ ſalit iam, & mouetur, vt animal. Tendunt ex eo meatus venales ſanguigeri duo tortuoſi ad tunicã ambientem vtrãq;, dum augetur. Membrana etiã, fibris diſtincta ſanguineis, iam albũ liquorem per id tẽpus circundat, à meatibus illis venarũ oriens. Paulò aũt poſt et corpus iã pulli diſcernitur, exi-
I guum admodũ primũ & candidũ, cõſpicuum capite, & maxime oculis inflatis, quibus ita pmanet diu: ſero enim decreſcunt oculi, & ſe ad ratã contrahunt proportionem. Pars aũt inferior corporis nullo mẽbro à ſuperiore diſtingui inter initia cernitur. Meatuũ, quos ex corde tendere diximus, alter ad ambiẽdũ albũ liquorẽ fertur, alter ad luteũ, velut vmbilicus. Origo itaq; pulli in albumine eſt, cibus per vmbilicũ ex luteo petitur. Die iam decimo pullus totus perſpicuus ẽ, K & mẽbra oĩa patent. Caput grãdius toto corpore eſt. oculi capite grãdiores hærẽt: quippe qui fabis maiores per id tẽpus emineãt nigri, nõdũ cũ pupilla. quibus, ſi cutẽ detrahas, nihil ſolidi videris, ſed humorẽ cãdidũ, rigidũq; admodum refulgẽtẽ ad lucẽ, nec quicq̃ aliud. ita oculi, & caput. Iã vero & viſcera eo tẽpore patẽt, & alui, inteſtinorumq; natura perſpicua eſt. Venæ etiã L illæ, á corde proficiſcentes, iã ſeſe iuxta vmbilicũ cõſtituũt. Ab ipſo aũt vmbilico vena oritur duplex: altera tendens ad membranã ambiẽtẽ vitellum, qui eo tempore humet, & largior quãm naturam eſt: altera permeãs ad membranam ambiẽtem eã, qua pullus operitur, & eã, quæ vitellum, humorẽq; interiectũ continet. dum enim pullus paulatim increſcit, vitellus ſeorſum in duas partes ſecaẽ: quarum altera locũ tenet ſuperiorẽ, altera M inferiorẽ, & medius humor candidus cõtinetur. nec partẽ inferiorẽ à vitello liquor deſerit albus, qualis ante habebatur. Decimo die albumẽ exiguũ iam, et lentũ, craſſum, pallidulũ nouiſſime ineſt. Sunt enim quæq; loca ta hoc ordine. prĩa, poſtremaq; ad teſtam oui membrana poſita eſt, non teſtæ ipſius natiua, ſed altera illi ſubiecta. liquor in ea cãdidus eſt. deinde pullus cõtinetur obuolutus mẽbrana, ne

Quo ordine quæq; diſpoſita ſint i ouo, anteq̃ excludatur pullus.

in

A in humore maneat. mox pullo vitellus ſubiacet: in quem alteram ex venis prorepere dictum eſt, cûm altera albumẽ ambiẽs petat. Cuncta aũt ambit mẽbrana cum humore, ſpecie ſaniei. Tum vero membrana alia circa ipſum fœtum, vt dictum eſt, ducitur arcens humorem. ſub qua vitellus, alia obuolutus mẽbrana. in quẽ vmbilicus à corde, ac vena maiore oriens pertinet: atq; ita efficitur, ne fœtꝰ alterutro humore attingatur. Viceſimo
B die iã pullus, ſi quis putamine ſecto ſolicitet, mouet intus ſeſe, pipitq; aliquantulũ: & iam ab eodẽ die plumeſcit, quoties vltra viceſimum excluſio protelatur. ita poſitus eſt, vt caput ſuper crꝰ dextrũ admotũ ilibus, alam ſuper caput poſitam habeat. quin etiam mẽbrana, quæ pro ſecundis habetur, poſt vltimam teſtæ mẽbranam, ad quam alter vmbilicus pertendit, euidens per id tempus eſt, pulluſq; in eadẽ iã totus locatur. & altera quoque
C mẽbrana, quæ & ipſa vicem ſecundarũ prẽſtat, vitellumq; ambit, ad quem alter vmbilicus ꝓcedit, latius patet. Oritur vmbilicus vterq; a corde, & vena maiore, vt dictũ eſt. Fit aũt per id tẽpus, vt vmbilicus alter, qui in ſecundas exteriores fertur, compreſſo iã animãte abſoluatur: alter, qui adit vitellum, ad pulli tenue inteſtinum annectatur. Iam & pullum ipſum multũ humoris lutei ſubit: atq; in eius aluo fæcis aliquid ſubſidit luteum. D
excrementũ etiam album eodẽ tẽpore pullus emittit, & in aluo quiddam album conſiſtit. Demũ vitellus paulatim abſumit̃ totus mẽbrorum hauſtu, ita vt, ſi pullo decimo die poſt excluſo reſcindas aluum, nonnihil ad huc vitelli cõperias. Vmbilico vero abſoluitur pullus, nec quicquam præterea haurit. totus enim humor, qui in medio cõtinebaꝫ, abſumptus iam eſt. Tẽpore aũt ſupradicto pullus dormit quidẽ, ſed nõ perpetuo, quippe qui E
excitetur interdum, & mouẽs ſeſe reſpiciat, atq; pipiat. Cor etiã eius cũ vmbilico, vt ſpirantis reflat, & palpitat. Sed auium ortꝰ ad hunc modũ ex ouo agit̃. Pariunt aũt oua nõnulla infœcunda, vel ex ñs ipſis, quæ concepe rint coitu. nullus enim prouenit fœtus, quamuis incubitu foueantur: quod maxime in columbis notatũ eſt. Oua gemina binis cõſtant vitellis: qui ne inuicẽ cõfundant̃, facit in nõnullis ꝑ
F tenue qdã ſeptũ albuminis mediũ. alĩs vitelli cõtactu mutuo ſine illo diſcrimine iũgũt̃. Sunt in genere gallinarũ, q̃ pariãt gemina oſa, in qbꝰ aĩaduerſum ẽ qđ de vitello expoſui. q̃dã enĩ duodeuigĩti pepit gemina, excluſitq;, ꝑterq;, ſi qua eſſent, vt fit, irrita. Cẽteris itaq; fœtꝰ ꝓdĩt: ſ; ita gemini excludũtur, vt alter ſit maior, alter minor: et tandem in mõſtrum degeneret, qui minor nouiſſime prouenit.

G *Genus columbaceum bina oua, uel terna ad summum parere, deq; eius fœtificationis ordine. Cap. 4.*

PAriunt magna ex parte bina oua, quæ ſpecie columbacea continentᵉ, omnia, vt palumbes, vt turtur: ſed complurimum terna palumbes, & turtur. Columbę omni tpe, vt dictum eſt, pariunt. Turtur & palumbes vere, nec plus q̃ bis: atq; ita, ſi prior fętus corruptus eſt. frãgunt enim oua mares auium
H cõplures. ſed q̃uis tria interdũ pepererint oua, nunq̃ plus duobus pullis educunt: nõnunq̃ etiã vnum tantum. reliquum ouum ſemper irritum eſt, qd' vrinum vocant. Aues magna ex parte anniculæ nequeunt generare. Omnes vero, cũm parere incępere, ſemper ferè oua cõtinent: quãq; in nõnullis facile ob exilitatẽ videri nõ poſſunt. Columbæ magna ex parte marem, & fęminã generant: priorẽm marẽ, poſteriorẽ fęminam. &, cũm pepererint primũ ouum, vno interpoſito die fm pariunt. incubant ambo vicisſim, interdiu mas, noctu fęmina. concoquunt atq; aperiunt citra diem viceſimum ouũ, quod prius ædiderint. perforant ouum pridie eius diei, quo pullũ excludunt: & fouent prolem ambo ad certum tempus, eodẽ modo, quo oua. fęmina in opere ſobolis acerbior mare eſt, vt cæteris quoq; à partu euenit aĩalibꝰ. Pariunt decies anno: nonnullæ etiam vndecies: Aegyptiæ vero & duodecies. Coeunt intra annum columbæ, quippe quæ ſemeſtres noſſe incipiant venerẽ. palumbes, & turtures etiã trimeſtres coire, fętificareq; aliqui referunt, argumento quod larga eorum copia eſt. Gerunt vterũ decem & quatuor diebꝰ, ac totidem alĩs incubant, & totidem alĩs fętus ita volucer fit, atq; perficitur, vt vix poſſit apprehẽdi. Vita palumbium vel ad quadraginta annos durare exiſtimat. perdicum amplius quàm ad ſex decim. columba citra dies triginta, prole expedita ſuperiore, parit. K L

De nidificatione, & fœtura uulturis, & hirundinis. Cap. 5.

VVltur nidificat in excelſiſſimis rupibus: vnde fit, vt raro nidus, & pulli vulturis cernantur. Quocirca Herodotus Bryſonis rhetoris pater vultures ex diuerſo orbe nobis incognito aduolare putauit, argumento quòd nemo nidum vidiſſe vulturis, & quòd multi exercitum ſequentes repente appareant. ſed quanquàm difficile nidum eius alitis videris, tamen viſus aliquando eſt. Pariunt vultures oua bina. cætera, quæ carne veſcuntur, non plus quàm ſemel anno parere exploratũ eſt. Hirundo vna bis anno nidificat. Pullorum hirundinis adhuc recentium oculi, ſi quis ſtimulo eos vexarit, reſaneſcunt, & cernendi vim poſtea plane recipiunt. M

Oculos pullorum hirundinis læſos ſanitati reſtitui.

De

A *De aquilarum genere, & fœtu: deq; anseris, accipitris, milui, & coruo partu. Cap. 6.*

AQuilæ oua pariunt terna: sed pullos binos excludũt, vt ex versu, quem ad Musæum referũt authorem, constat: Excludit binos, ædit terna, educat vnum. Sed quamuis magna ex parte sic fiat, tamẽ & tres visi aliquando sunt pulli. Alterũ in educando expellunt tædio nutriendi: nã & degenerare, ac hebetescere aquila dicitur eo tempore, vt fœtus ferarum rapere nõ queat: nomenq; hinc exaeti, hoc est degenerantis aquilæ accipit. Vngues etiam eius inuertuntur diebus paucis, & pẽnæ albescũt, vt merito suos oderit partus. sed pullũ eiectum osfifraga excipit, atq; educat. Incubat aquila tricenis diebus. & cæteris quoq; magnis alitibus tempus incubandi tantundem á natura statutũ est, vt anseri, vt tardæ. mediocribus viceni perficiunt incubationem, vt accipitri, vt miluo. Pariunt milui bina magna ex parte: interdum tñ & terna, totidemque excludũt pullos. sed qui ætolius nũcupatur, vel quaternos aliqñ excludit. Coruus quoq; nõ modo bina, vt aliqui volunt, parit, verũ etiam plura. Incubat aũt viginti diebus, & pullos nido expellit. quod idem & aliæ cõplures volucres faciunt. quibus enĩ partus numerosior est, vnum fæpe eñciunt. Genera aquilarum non æque oĩa prolem fastidiũt: sed difficilior in alendo vna, cui nomẽ pygargo cauda albicans dederat. benignior, quæ tota nigricat colore. Nã oẽs ferè alites, quibus vngues adunci, pullos, cũ primũ prouolãdi facultas fuerit, nido expellunt, percutientesque cogunt discedere. & cæteræ quoq; aues maxima ferè sui parte, vt dictum est, idem hoc faciunt. cũq; enutrierint, nihil præterea adhibent curæ, excepta cornice, quæ aliquandiu prouidet: quippe quæ volantes iam suos pullos pascens ipsa comitetur.

B

C

D

E

De cuculi natura, & eius partu. Cap. 7.

CVculus ex accipitre fieri, immutata figura, á nonnullis putatur: qm̃ quo tẽpore is apparet, accipiter ille, cui similis est, nõ aspicitur. sed ita ferè euenit, vt ne cæteri quidẽ accipitres item cernantur, cũm primum vocẽ emisit cuculus, nisi perquam paucis diebus. ipse autem breui tpe æstatis visus, hyeme nõ cernitur. Est hic neq; adũcis vnguibus, vt accipiter, neque capite accipitri similis: sed ea vtraq; parte columbum potius, quam accipitrem repræsentat. nec alio, quám colore imitatur accipitrẽ, nisi qđ accipiter maculis distinguit, ceu lineis, cuculus velut pũctis. magnitudo, atq; volat⁹ similis accipitrĩ minimo, q magna ex parte p id tẽpus non cernit, quo cuculus apparet. nã vel ãbo vna visi aliquando sunt. Quinetiã ab accipitre interimi cuculus visus ẽ, qđ nulla auis suo

Vtrum cuculus ex accipitre, immutata figura.

Tẽpus incubãdi auibus à natura tributum.

F

G in genere ſolet facere. Pullos cuculi nemo ſe ait vidiſſe. parit tamẽ, verũ nõ in nido quẽ ipſe fecerit, ſed interdũ in nidis minorũ auiũ: & oua, quæ aliena reperit, edit. maxime vero nidos palũbiũ petit, quorũ & ipſorũ oua eſu abſumens, ſua relinquit. parit maiore ex parte ſingula oua, raro bina. Curuca quoq; in nido parit. fouet illa, et excludit, & educat. quo q dẽ præcipue tẽpore & pinguis, & grati ſaporis
H pullus cuculi eſt. Pulli ẽt accipitrum ſuaues valde, pingues q; efficiũtur. Genus eorũ quoddam nidos facere procul in petris excellis, præruptis q; aſſolet.

In alienis nidis parere cuculũ.

De auium incubitu quone tempore mas, quo item fœmina incubet. Cap. 8.

Munus in cubãdi fœmellã & maſculũ inter ſe mutuo partiri.

INcubat magna auiũ pars, vt de colũbis retuli, fœmineq; mare ſuccedente. aliqui mares incubandi munus tantiſper ſubeunt, dũ fœminæ intermiſſo incubitu cibum quærũt. Anſerũ fœminæ tantũ incubant: quæ vt cœperũt, nunc̃q; intermittũt,
I ſed perpetuo fouent incubitu. Aquaticæ oẽs iuxta paludes, & locis herbã habẽtibus nidos faciunt: quo fit, vt vel occupateq; negocio incubãdi, poſſint ſumere cibũ, nec omnino inedia laborẽt. Cornicũ etiã fœminæ tantũ incubãt, aſſidue q; in opere perſeuerãt. mares his cibum ſuggerũt, paſcunt q; incubãtes. Palumbiũ fœmina incubat à pomeridiano incipiens, tota q; nocte, & vſq; ad tempus ientaculi perſeuerãs: reliquo tpe munus idem
K mas ſubit. Perdices bina ouorũ receptacula faciunt: in altero fœmina incubat, in altero mas: excludit q; ſua vterque, & educat. Pulli etiam ipſi ſubiunguntur à mare ſtatim, cũm procedunt.

De pauone, & eius fœtu, quotiesque in anno pariat: deque auium teſtibus, qui coitus tempore grandiores effectantur. Cap. 9.

PAuo viuit annos viginti quinq;. Parit maxime à trimatu, & colores pẽnarũ varios recipit. excludit dieb⁹
L tricenis, aut paulò tardius. Semel tantũmodo anno parit oua duodecim, aut paulò pauciora: nec cõtinuatis diebus, ſed binis ternis ue interpoſitis. primiparæ octona maxime ædũt. Irrita & ſubuẽtanea illa pauones etiã pariũt. Coeunt vere: & partus brevi a coitu agitur. Amittit pennas cũ primis arborũ frondib⁹: recipit cum germine earũdem.
M Gallinæ in cubitu pauonia oua excludi. Gallinis ſubñciunt incubanda oua pauonia: quoniam mas, dũ fœmina incubat, aduolans ea frangat. quam ob cauſam & ſylueſtres nonnullæ aues pariunt fugientes marem, & incubant. Subñciuntur maxime bina, cũm plura ſuo incubitu nequeãt operire. curaque adhibetur vt cibus aſſit, ne deſyderio eius diſcedens gallina, intermittat fouendi operam. Teſtes auium grandiores effici tempore coitus certum eſt, ſed ſalaciorum conſpectio-

A ſpectiores ſunt, vt gallinaceo
rum,& perdicum:temperantio
rum minus, Aues ad hunc mo
dum coeũt,& geſtãt, & pariũt.

De piſcium fœtu, eiuſdemq; inter eos diuerſitate, & vulue forma. Cap. 10.

PIſces haud omnes parere
oua dictum iam eſt. genꝰ
enim cartilagineum ani
mal generat: reliqua oua pari
unt.ſed nec cartilagineis quidẽ
fœtus ſine ouo: pariunt enim in
tra ſe oua,& augent,atq; exclu
dunt,præterquam raia. Vuluas
B etiam piſces habent diuerſas,vt
dictum eſt. nam qui pariunt o
ua,biſurcatas habent,atq; infe
rius poſitas.cartilaginea vero ea
ſpecie potiꝰ habẽt,qua aues. ſed
intereſt,q̃ oua non iuxta p̃cor
dia omnibus, ſed infra nonnul
lis per ſpinam conſiſtunt: vnde
aucta in alium transferuntur lo
cum.Ouum piſcium non bico
lor,vt auium, ſed vnicolor.omn
nium eſt, & plus albi trahens,
quã lutei,tam ante,q̃; poſtea,cũ
fœtus inſidet.Differt piſcium ge
C neratio ex ouo ab auium gene
Piſciũ ꝓ na ratione,eo q̃ altero caret vmbi
tioni ex o lico, qui ad membranam teſtæ
uo q̃d di ſubditam tendat: alterum enim
uerſum, tantum,qui auibus ad vitellum
q̃dq; cõe fertur,habet meatum . Cætera
cũ auiũ ꝓ idem ortus ex ouo auium, & pi
creatione ſcium eſt: quippe cum & fœtus
in extremo ouo naſcantur , &
venæ ſimiles ex corde inter ini
tia proficiſcantur:& caput, ocu
li,deniq; partes ſuperiores prin
cipio fiant p̃grandes:increſcẽ
te etiam fœtu, humor pari mo- D
do ſubinde abſumitur:demũq;
nihil ſupereſt, quod non fœtum
ſubierit, ſicut de vitello auium
expoſitum eſt. Quinetiam vm
bilicus paulo à ventre inferiꝰh ̃
ret,qui recens natis longior ſit,
creſcentibus paulatim breuior
reddatur,demumq; ſe totum i
tra fœtum recõdat,vt dictum de
auibus eſt. Membrana quoque
eadem ouum, & fœtum conti
net. cui membrana altera fœtũ
per ſe continẽs ſubiacet. humor
autem inter membranas poſitꝰ E
eſt.Ad hæc cibus in aluo ſugge
ritur,eodem modo piſciculis al
bus,quo auium pullis luteus.Fi
gura vuluæ ex diſſectione petẽ
da eſt.Diſcrimen autem inter ſe
ipſi piſces oſtendunt,vt muſteli
ni,qui tum inter ſe,tum etiam à
planis ratione vteri differunt.
nonnullis enim medio vuluꝫ cir
ca ſpinam oua adhærent, quem
admodum dictum eſt, vt cani
culis:quæ, cum accreuerint,ab
ſoluta feruntur per vuluam bi
furcem,annexamq; ad præcor- F
dia, quomodo & cæteris gene
ris eiuſdem in vtranq; partem
transferuntur.habet tam eorũ,
quã cæterorum muſtelini gene
ris vulua paulo à præcordĩs in
ferius,veluti mammas albidas,
quæ non niſi grauidis habean
tur. Caniculæ, & raiæ teſtacea
q̃dam gerunt,in quibus humor
ad oui ſimilitudinem conſiſtit.
figura eius teſtæ ſimilis tibiarũ
ligulis eſt:meatusq; fiunt capil-

la-

G lamentorum ſpecie in teſtis. ſed caniculis, quas aliqui ab hinnulo nebrios muſtelos appellant, fœtus rupta dilapſaq; illa teſta proueniunt. Raĩs, cum pepererint, rupta teſta excluditur fœtus. Spinaces vero muſteli, ſica ſpina, quam habent, nũcupati, oua ad præcordia continent ſuper mammas: quibus vt deſcenderint, iam abſolutis, fœtus innaſcitur. Idem hic generãdi modus & vulpeculis eſt. Muſteli au
H tem, læues vocati, oua per vluam mediã, vt caniculæ geſtãt, quæ poſtea in vtrunq; vteri ſinum deſcendant. mox animal gignitur vmbilico hærente ad vluam, ita vt, ouo abſumpto, partus non aliter q̃; in quadrupede contineri videatur. adhæret vmbilicus ille prolixus capite altero ad partem vluæ inferiorem, veluti ex acetabulo annexus: altero ad medium fœtũ, qua in parte iecur eſt. Cibum ſi
I reſeces, fœtum ad oui ſimilitudinem videris, etiam ſi non præterea ouum habeat. Secũdę, membranæq; ſingulæ fœtus ſingulos modo quadrupedum continẽt. Caput prolis in vtero nouæ ad huc partem ſpectat ſuperiorẽ, auctioris iam & perfectioris inferiorem verſus transfertur. Mares in læua, fœminæ in dextra ingenerantur: atq; etiam parte eadem vnà fœminæ & mares. Viſcera etiã fœtus habet, vt iecur: perinde, atq; in quadrupede magna, ct uentaq; reſecto cernũtur. Omnia cartilaginea ſimul & o- K
ua parte ſuperiore circa præcordia continẽt complura, alia maiora, alia minora, & iferiore animalia iã excluſa. vnde fit vt genus id piſcium ſæpius menſe & pariat, & coeat: quippe quod nõ vniuerſa ædere ſoleat, quæ conceperit, ſed particulatim repetens ſæpe, & diu peragens, vt
dum ſuperius oua contrahit, inferius coquat, atq; perficiat. Cętteri muſteli fętus ſuos & emittunt, & recipiunt intra ſeipſos. quod idem & ſquatinæ, & tor- L
pedines faciunt. & quidem iam viſa torpedo eſt grandis, quæ fętus intra ſe circiter octoginta haberet. Sed ſpinax vnus ex muſtelis recipere prolem ſpinæ impedimento non poteſt. neq; paſtinaca, & raia ex planis recipiunt propter caudæ aſperitatẽ. Raia etiam ſuam non recipit ſobolẽ, tum capitis magnitudine, tum aculeorum impedimento. nam
ne animal quidem vna hæc pa- M
rit, vt dictum eſt. Diſcrimẽ, quo hæc inter ſeipſa diſcrepẽt, & generatio ex ouo ad hũc modũ ẽ.

De effluentia genitalis ſeminis in piſcibus maribus fœtus tẽpore, quomodo q; differãt genitales meatus maris, & fœminæ: deque cartilagineorum partu.

Cap. II.

MAres autem piſcium tẽpore coitus meatus plenos ſemĩs genitalis ita habẽt, vt attritu facile ſemẽ ipm effluat

A effluat cādidū. meatus hi a præ-
cordijs, venaq; maiore oriunt
bifurces. patentq; eo tempore ct
imperitis, ſ. incremēto ſeminis,
& turgentis faſtu libidinis. ītēr-
dum enim, ac nonnullis admo-
dum incerti redduntur, vt de te
ſtibus in auium genere expoſi-
tum eſt. Differunt inter ſe meat⁹
genitales maris, & fęminæ, tum
alijs rebus, tum etiam quod ma
ris lumbis inhærent firmius: fę-
minæ mobiles ſunt, & membra
B na tenui continentur. ſed hæc
quemadmodum ſe habeant, ex
deſcriptione diflectionum con-
ſyderanda ſunt. Superfętant car
tilaginea genera, & ferunt vte-
rum menſibus complurimum
ſenis: ſed ſæpiſſime qui ex mu-
ſtelis ſtellares vocantur, quippe
qui menſe bis pariant. initium
autem coitus menſe Septembri
muſtelini fœtus, ęps. eſt. Cæteri muſteli bis anno pa-
riunt, excepta canicula, quæ fe-
mel. omnia in vere hęc pariunt.
Squatina etiam autumno, occa
C ſu vergiliarum, qui partus ſecū-
dus eſt. primus enim verno fit
tempore: ſed ſecundus felicior
eſt. Torpedo circa autumnum.
Repetunt cartilaginea littus &
vada, pelago & alto relicto gur
gite, cum tempus pariendi in-
ſtat, vt neq; tepore careant, & p
geniem tutius collocent. Piſciū
cæterorum diuerſa genera coire
viſum a nemine eſt. Squatinam
ſolam, & raiam hoc facere cre-
ditur, argumento piſcis cuiuſ-
dam, qui nomen ex vtroq; cō-
poſitum trahit rhinobati, quaſi D
ſquatinora iam appelles. eſt enī
parte priore raiæ ſimilis, poſte-
riore ſquatinæ, tanq; ex eo vtro-
que proueniens genere. Muſteli
igitur, genusq; omne muſteli-
num, vt vulpecula, vt canis: &
plani, vt torpedo, raia, leuiraia,
paſtinaca modo, quo diximus,
gignunt, animal, cum intrā ſe o-
ua pepererint.

De partu, & pullorum numero piſcium viuiparorum, delphino, balena, vitulo marino, & reliquis, quæ cete appellantur. Cap. 12. E

DElphini, balenæ, & reli-
qua cete, quę non bran-
chias, ſed fiſtulā habēt,
aīal gnīant. Additur ijs priſtes,
& bos. nullum ex ijs .n. oua ha-
bere cernit: ſed ſtatim fętum, ex
quo redacto in formam aīal cō
ſtat: quemadmodum homo, &
quadrupedes, quę animal pari-
unt. Delphini ſingulos magna
ex parte ædunt: interduni tamē
& binos. balenę vel binos com
plurimū, magnaq; ex parte vel F
ſingulos, pcreāt. idē & phocęnę
.i. tirſiōi part⁹, qui delphino ſi-
milis ē, naſcēs ī Pōto. ſed ītereſt,
q; minor tirſio ē, dorſo amplio-
re, colore ceruleo. C ōplēs eū ge
nus ēc delphini opinant. Spirāt Delphini partes: totiuſq; vitæ & morū nā.
q fiſtulā habēt oīa, & recipiunt
aerē: haud. n. carēt pulmone. Et
quidē viſus delphin⁹ē dormire,
roſtro emerſo, ac ſtertere. Lac et
delphin⁹ hēt, & tirſio, quo ſuos
nutriunt fętus. geſtātq; eoſdem
īfirmos īfantia, adoleſcit celeri⁹
proles

G proles delphini, quippe quæ annis decem ad ſummam perueniat magnitudinẽ. geſtatur vtero decem menſibus. partus delphinis æſtate, vel vllo tempore alio. Fit etiam vt delphini tricenis diebus occultentur, & lateãt circa ortum canis ſyderis. adultos etiam fœtus diu comitãtur. Magna erga gnatos charitas in hoc animali eſt. Viuit annis cõpluribus. conſtitit enim nonnullos vixiſſe annis vigintiquinq; alios etiam triginta. quod cognitum eſt, præciſa a piſcatoribus
H cauda, vt quos ita reddidiſſent mari, captos item agnoſcerent, & temporis ſpacium ſcirent. Vitulus marinus generis ambigui eſt: nam & mari degit, quãquã humorem nõ recipit, ſed ſpirat, ac dormit, & egreſſus in terram parit in littore, vt terreſtre. ſed quoniam plus temporis mari, quàm terræ immoretur, cibũq; ex humore petat, ideo in aquaticis de eo narrandum eſt. Ergo hic animal & concipit ſtatim in
I tra ſe, & parit: ſecundas quoque emittit, & lac reddit modo pecudum. parit ſingulos, aut geminos, & complurimum tres. mãmis, quas geminas habet, educat fœtum ritu quadrupedum. parit vt homo omni tempore: ſed maxime cum primis capris. prolem circa duodecimum diẽ a partu deducit in mare, ſubĩde aſſuefaciens. illa decliuis fertur, nec ambulat, cum nondum inniti ſuis pedibus valeat, collige-

re ſe ipſe vitulus, & contrahere K
poteſt: carne enim abũdat, molliſq; eſt, atq; oſſibus cartilaginoſis conſtat. interficitur difficulter, niſi eliſis tẽporibus capitis: corpus enim totum carnoſum eſt. mugitus ei in ſomno. genitale fœminæ ſimile raiæ eſt. omnia vero id genus muliebris ſexus ſimilitudinem referunt. Generatio, partusq; aquaticorum, quæ animal vel intra ſe, vel foris pariant, ita agitur.

De partu piſcium ouiparorum, deq; ſexus fœminæ, & maris diſcrimine. L

Cap. 13

PIſces autem, qui oua pariunt, vuluam biſurcem, ac inferius poſitam habẽt, vt dictum eſt. Pariunt oua omnes, qui ſquamis teguntur, vt lupus, mugilis, etelis, & qui candidi appellantur, & qui læues, præterq; anguilla. Ouum ipſum arenidũ eſt. quod & ſi vtero continetur, tamẽ detectum, & per ſeipſum conſtare videtur: quia tota vulua ouis referta eſt. itaq; fit, vt in
prauis quidem piſciculis oua tã M
tummodo gemina eſſe videant: nam ob tenuitatẽ, exiguitatẽq; vulua incerta in ñs eſt. De coitu piſcium ſatis dictum iam eſt. Sexu autem eos quoq; diſtingui apertum eſt. Pars enim piſcium maxima conſumatur mare, & fœmina. De rubeliõe & hiatula ambigitur: omnes enim grauidæ capiuntur. Cõſiſtunt itaq; oua per coitum in ñs, qui venerem norunt: ſed non coitu tãtũ, verũ

Qui piſces oua pariant.

Vtroq; ſexu piſces diſtingui.

A verum etiam ſine coitu. quod argumento conſtat nonnullorum fluuiatilium: nam phoxini ſtatim prope dixerim cũ nati ſunt, & admodum paruí adhuc, oua habent. Spargunt ſua oua oẽs: & magnam ouorum partẽ, vt narratur, mares deuorant: alia pereunt in humore. quæ autem locis opportunis ædita ſint, hęc ſeruantur. nam, ſi omnia ſeruarentur, nimia cuiuſq; generis eſſet copia. nec vero hæc omnia fœcunda locantur, ſed ea certe,

B quibus ędítis mas ſemen aſperſerit genitale. ſub partu enĩ mas ſequens, ſemen ouis aſpergit: & quæ vitale id virus contigerit, ẽs piſciculi enaſcuntur: cæteris prout fors iulit, euenit. Hoc idẽ & in mollium genere fit. mas. n. ſepia oua, quæ fœmina ædiderit, perſequitur, ſuum ſemen aſpęrgens. quod vel in reliquis eiuſdẽ generis fieri ratio eſt. Verum nõ niſi in ſepẽs hoc viſum adhuc eſt. Pariunt iuxta littora gobiones, ſuaq; oua lapidum amplexibus mandant, latiuſcula & a-

C renida. Idem & cæteri faciunt, quoniã litora & tepidiora ſunt, & tutiora, ne fœtus a maioribus abſumantur. cibum etiam præbent vberius: vnde fit, vt in Ponto circa Thermodontem amnẽ plurimi pariant: eſt enim is locꝰ tranquillus, tepidus, & aquarũ dulcium copioſus. Piſces, qui oua ædunt, ſemel pariunt anno: præter fucas puſillas, quę bis pariunt anno. Differt hoc in genere mas à fœmina, quod nigrior, D & ſquamis amplioribus eſt. Cęteri piſces oua eodem foramine vuluæ ædunt. Qui autem acus vocatur, vnus tempore pariẽdi vtero dehiſcente oua emittit. habet enim hic rimam quandam ſub ventre imo, vt cæciliæ ſerpẽtes. à partu autem viuit, & vulnus calleſcit. Generatio ex ouo ſimili agitur modo, ſiue intus, ſiue foris eſt ouum. ſummo nãq; ouo innaſcit fœtus membrana obducta. oculi primum patent grandes, & in globi ſpeciem af- E formati. quare conſtat non ſimiliter gigni, atq; ex vermibus, vt quidam putarunt. contra enim in illis euenit, vt pars inferior maior inter initia ſit, oculi & caput poſtea augeantur. ouo autem rupto, fętus velut nucleus conſtat, qui primum nullum accipit cibum, ſed oui humore iam hauſto increſcunt, poſt nutriuntur aquis dulcibus fluuiorum, vſque dum ſatis augeantur. Defertur ex Ponto in Helle ſpontum purgamentum quod- F dam illius maris, quod algæ nomine phycos appellant, colore pallidum. florem algæ id eſſe alĩ volunt, atque ex eo fucariam algam prouenire. fit hoc æſtatis initio, eoq; tum oſtreæ, tum etiam piſciculi eius loci aluntur.

Piſces locorũ qbꝰ ædãt oua, delectum habere.

Purpuram quoque ſuum florem hinc trahere nonnulli exiſtimant.

De

G *De partu, & generatione piscium lacustrium, fluuiatilium q.* Cap. 14.

LAcustres, & fluuiatiles pisces quinto suæ ætatis mẽse verum gestare magna ex parte incipiunt. Pariunt omnes intra annum, nec semen generationis simul omne emittũt, sed modo marinorum. hic quoque semper intra se aliquid plꝰ minus fœminæ ouorum, mares liquoris prolifici retinent. Pariunt temporibus æstatis. Cypriniquĩquies, aut sexies anno, par
H tumq; syderum ratione potissimum faciunt. Erica ter, reliqui semel ædunt oua in stagnis fluuiorum, & arundinetis lacuũ, vt phoxini, & percæ. Siluri, & percæ continentem emittunt suum fœtum, vt ranæ. adeo enim fœtus ipse continuo filo sibi cohæret, vt percę quidem, quoniã latior est, piscatores in lacu arũdine glomerent. Pariunt siluri grandiore stagno altiore, quippe cum nonnulli vel trium passuum altitudine pariant. mino-
I res breuiore contenti sunt gurgite, præcipue ad radices salicis, aut cuiusuis arboris. atq; etiam inter arundines, & algas, & muscosam congeriem, non solum pares cum paribus, sed etiã admodum grãdes cum paruis veniunt: admotisq; meatibꝰ, quos aliqui vmbilicos vocant, fœmina ouum, mas liquorem venereum depromit. & oua, quæ liquor ille vitalis contigerit, candidiora extemplo cernunt, maioraq; reddi; eodem die propemodum dixerim. Paulo autem post oculi fœtus existunt conspicui, qui in quouis piscium genere perinde vt in cæteris animalibus statim patescunt, prægrandesq; apparẽt. Quæ ex ouis nõ attigerit liquor masculi ille vitalis, hæc sterilescunt, & superuacua sunt: vt in marino etiam genere incidit. fœcundis iam ouis, piscículo increscente, detrahitur velut putamen, quod membrana est ouum ambiens, & piscículum. oua tacta à fœtifico maris semine, admodum glutinosa redduntur, ad cespites coeũtia, aut vbi pepererint. Mas oua, q̃ edita sunt, custodit: fœmina abit, cum pepererit. Tardissimum siluri incremẽtum ex ouo est: quãobrem mas sæpe vel quadraginta & quinquaginta diebus assidet, custodiens oua, ne à piscibꝰ occurrentibus absumantur. Secundæ est tarditatis generatio cyprinorũ: pariq; mõ oua ædita à mare seruantur. At minorũ
M nonnulla vel tertio die speciem piscículi capiunt. Augẽtur oua, quæ semen maris attigerit, vt dictũ est, & eodem die, & post. fit ouũ siluri, quantum eruũ cyprini, & reliquorum gñis eiusdem, magnitudine milñ. hęc ad hunc modum pariũt atq; generãt. Erica gregatim sua oua gurgiti altiori mãdat congesta. contra, quem fullonem appellant, is litora petit tranquilliora: sed is quoq; gregalis est. Cyprinus,
K

bale-

A halerus,& cęteri ferè omnes vadis intrudunt ſeſe, cum parturiunt.ac ſæpenumero ſingulas fęminas mares tredecim,& quatuordecim perſequuntur. Mox fęmina oua procedendo emittit,mares ſectantes,ſemen ſuum ouis reſpergunt: verū plurima pereunt.quod enim fęmina nō ſtabilis,ſed mutans continue parit,diſſipari oua neceſſe eſt,videlicet ea,quæ non in materiem inciderít aliquam, ſed excepta ab vnda ferantur. neq; eſt enī qui
B ſua oua cuſtodiat, excepto ſiluro,& cyprino.ſed cyprinus tūc ea cuſtodit,cum congeſta repererit.Habēt mares omnes ſemē genitale,præter anguillā, quæ neutrum,neq; ouū,neq; ſemen ſortita eſt. Aſcendunt de mari i lacus,& fluuios mugiles.cōtra, anguillæ indo in mare veniunt. piſces maxima quidem ex parte ouo gignunt̄,vt dictū iā eſt.

De generibus piſcium, quæ vel limo, vel arena, vel ſpuma maris ex imbre excitata procreantur.

Cap. 15.

C SEd ſunt qui & limo, & arena proueniant,etiam ex ĩjs generibus,quæ per coitū, & oui primordio generentur. quod tum alĩjs locis paluſtrib⁹, tum vero apud Gnidum factū olim memoratur. Stagnis enim ſub canis ortu reſiccatis,et limo iam arido, vbi primum imbribus reſtagnare loca inciperent. piſciculi naſcebātur generis mugilum,quod per coitum procreatur,magnitudine haleculæ paruę:nec in his aliquid vel oui,vel ſeminis continebatur. Quinetiā in nonnullis Aſię amnibus,qua effluunt in mare, piſciculi quidam magnitudine *naricarum modo eodem proueniunt. Sunt qui omne mugilum genus ſpōte oriri opinentur:ſed non recte: nam & oua eorum fęminæ, & ſemē genitale mares habere cernuntur. Verum genus quoddā eorū eſt,qđ non coitu, ſed ex limo,arena ve enaſcatur.Sed non
E nulla vel ſponte generare ex ĩjs, quæ per coitum prodeant, ſatis ex ĩjs conſtat.quæ autem nec ouum, nec animal pariant,ĩjs ortus vel ex limo,vel ex arena, & per ſumma facta putredine agitur: qualis etiam Apuæ origo, ſpuma nuncupata, ex terra arenoſa conſiſtit.quod quidē apuę genus nec incrementum capit, nec prolem affert, & temporis lōgioris ſpacio perit, ſed denuo naſcitur.vnde fit, vt breui quodam tempore excepto,omnib⁹
F fere anni temporibus generetur: quippe cum ſpuma illa ab arcturo autumnali ad ver vſq; eduret.efferri id piſciculi genus funditus de terra, argumentum eſt, quod niſi tempore tepido nō capiatur,vtpote cp de humo ad ſumma, teporis gratia veniat.quin & ſolo agitato, detractaq; eius colluuione,copioſior & melior exit. Cætera apuæ genera deteriora propterea ſunt, quia cito augentur. Fiunt locis

vm-

mugilum gen⁹ ex limo ortū.

* Latine i. naricarum.epſeti a Pli.

Apuę,hoc ē ſpūę prſees origo

G vmbrosis, apricisve, quoties tẽporis beneficio solum tepescit: vt in Attica terra apud Salaminem, & iuxta Themistocleum, & in Marathone. locis enim huiusce modi spuma illa consistit, & tempore tali apparet: sed non nusquam, vel cum aqua de cęlo incessit. Oritur piscículus hic in spuma, quæ imbre admisso caluerit, vnde nomen spumę accepit. ferturq; interdum per summa maris, cum cęlum tepidum est, & in spuma fluitante, perin-
H de ac in fimo vermiculus voluitur. Quamobrem in loca complura genus id aquæ adfertur ex alto, & copiose quoq; generatur, & capitur anno quieto & humido. Reliqua apua fętura piscium est. quæ enim gobiona ria dicitur, gobiões paruos ignobiles, qui terram subeunt, creat: quam vero phalericam vocant, membradas gignit: ex quibus sardinæ, ex sardinis sardæ oriuntur. Genus apuæ, quod in portu
I Athenienſium nascitur, *encraulos dictos progenerat. Qui etiam genus aliud apuæ est, quod alecum, & mugilum sit fętura. Spuma autem altera illa sterilis humida est, breueq;, vt dictum est, tempus edurat. mox capita, & oculi restant. sed iam piscatores quemadmodũ deportare possent inuenerunt, sale enim aspersa, plus temporis asseruari potest.

* Encraficholos reddidit antiquus interpres: & ita Hesichio hęt.

De procreatione anguillarum. K
Cap. 16.

ANguillæ nec per coitum procreantur, nec pariũt oua: nec vero capta vnq; aliqua est, quæ aut semen genitale, aut oua haberet. Meatus quoque vel semini, vel vuluæ accommodatos nulla resciſſa ostendit. Sed hoc vnum inter sanguinea genus totum sine coitu, sine ouo procreatur. quod ita esse argumento constat, quod in nonnullis fæculentis stagnis a- L
qua omni exhausta, & limo detracto, anguillæ denuo generantur, vbi aqua accesserit pluuia: nam siccis tẽporibus gigni nequeunt, etiam in lacu perenni: quippe quæ imbre & viuant, & alantur. sed hoc genus non coitu, non ouo creari apertum est. Videntur tamen nonnullę habere facultatem gignendi, quod in aliquibus lumbriculi fiant: his .n. gnari anguillas creditur: qđ error est. sed certe ex his pdeũt, quæ terræ inteſtina vocantur, M
quæ spõte in luto, humescẽteq; humo proueniunt. Iam aliæ absolui ex his visæ sũt, aliq; scalptis discerptisq; intus apparuerunt. Oriuntur hæc inteſtina dicta, tũ in mari, tum etiam in fluuijs, stagnisq;, putredinis maxime ratione: sed in mari, qua algæ sunt: in stagnis autem & fluuijs iuxta ripas. calor enim, amplius eas subiens partes, facit vt putreant. Talis generatio anguillarum est.

Terię inteſtina vnde oriantur.

De

A

De vtero, & tempore partus aquatilium, quomodoq; alterum ab altero in fœtibus emittendis differat. Cap. 17.

PArtus autem piſcium neque eodem tempore, nec ſimili modo omnium fit: nec pari temporis ſpacio geriť vterus. greges ante coitum marium & fœminarum conſiſtūt: ſed ſub coitu & partu coniugia aguntur. Vterum vero alĩ diebus amplius tricenis ferunt, alĩ minus. omnes tamen ſpacium

B num eris diſtinguendum ſeptenarĩs ſortiuntur. Plurimum tẽporis datur ĩs, quos nõnulli appellãt marinos. Sargus coit mẽſe Decembri, fert vterum dies triginta. Quinetiam in mugilũ genere, qui labeo a nõnullis vocatur, & muco, eodem, quo ſargus, tempore coeunt, & tantundem temporis ferunt. laborant omnes per id temp⁹, quo gerũt

C vterum: vnde fit, vt tunc potiſſimum ruant in terram, atq; excidant. ferũtur porro graui ſtimulo agitati in terram. atq; omnino id temporis motu perpetuo incitantur, donec pariant. ſed omnium maxime mugilem ita ſolicitari certum eſt. requieſcũt à partu continuo. Exitus parien di piſcium complurib⁹ eſt, vbi vermiculi nati in ventre fuerĩt. innaſcuntur enim minuta quædã animalia vermiculi ſpeciẽ, quæ partum expellunt. Parit ſolitariorum genus in vere. plurimis deniq; partus circa æquinoctium vernum agitur. cæteris

D non eadem anni tempeſtas accommodata eſt: ſed alĩs æſtas, alĩs autumnale æquinoctium attribuitur. Parit prima hoc in genere antherina, quam ariſtam appello, & iuxta terram. Capito autem vltimus eſt. cõſtat id, cum fœtus ariſtæ primum, capitonis nouiſſime appareat. Mugilis etiam inter primos partum accelerat, ſalpa æſtatis initio locis plurimis, nonnunq; enim autumno. Quinetiam ſacer æſtate

E parit, mox aurata, lupus, mormur, molaris: deniq; omnes, q̃ curſiones vocantur. vltimi gregalium, mullus, & graculus pariunt autumno. Mullus ſua oua limo committit, vnde fit vt ſero pariat. diutius enim frigus continetur in limo. Graculus poſt mullum fœtificat inter algas, vt pote qui locis ſaxoſis degat. fert vterum longo temporis ſpacio. Aleces bruma pariunt. cæteri, qui pelagici ſunt, æſtate magna ex parte. cuius rei argumentum

F eſt, quod minime per id tẽpus capiantur. Fœcundiſſima oĩum piſcium *alec eſſe videtur. Raia inter cartilaginea fœtificat nũeroſius. verum quod de facili pereunt, hinc efficitur vt appareãt paucæ. ædit hæc oua *diuerſa, & iuxta terram. Omnino gen⁹ cartilagineum minus fœtificat, quia animal gignit: ſeruari tamen ſua potiſſimum magnitudine poteſt. Acus etiam appellata ſero fœtificat. Compluresq;

* alex

* alij vniuerſa.

Qñ pẽpue piſces icitati in terrã ruãt

Tpa pariẽdi piſcib⁹ diuerſa.

G eius generis diſrupto, ac dehiſcẽte vtero pariunt, non tam multitudine ouorum, q̃ magnitudine. & modo phalangiorum proles parentem offuſa circũdat: quippe quam diſcedere ſtatim prolis amor nõ ſinat: & ſi tetigeris, fugiunt. Ariſta atterens aluum arenæ, parit. Thunni etiam præ nimia pinguedine dehiſcũt, nec plus q̃ biennio poſſunt viuere. cuius rei argumentum piſcatores inde deducunt, q, cum aliqñ limariæ anno ſuperiore defeciſ H ſent, thunni ſequenti anno deſecerint. Limarñs enim thunni, p- Theodorus, p pelamyde, & thinidde reddit limariã, ex Plinio. uectiores ætate anno eſſe putantur vno. Coeunt thunni & ſcõbri menſe Februario poſt idus. pariunt Iunio ante nonas. ædũt ſua oua condita quaſi vtriculo. incrementum autem partꝰ præcipua ſumit celeritate. Cũ enim thunni in Põto pepererint, prodeũt ex ouo, quas alñ ſcordulas vocant, Byzantñ auxumas nominant, quia diebus paucis adoI leſcunt: quæ exeunt Ponto autũ no fętas comitantes: eodem autem redeunt verno tempore, iã adeptæ eam magnitudinẽ, qua limariæ nomen accipiant. Proſecto omne piſcium genus celeriter adoleſcit, & præcipue in Põto: quippe cum ibi incrementũ ſingulis diebus plane intelligaſ. ſed amiæ longe cõſpectius. Omnino ita exiſtimandum, vt eiſdẽ piſcibus, non eiſdem locis degẽtibus, nec coeundi, ferendive tẽpus eſſe. idem, nec fętificãdi, aut proficiendi: nam & qui graculi K appellantur, nonnuſquam meſſe tritici pariunt. Verum ita hęc nos exponimus, vt magna ex parte res euenit. Congri etiam fœturam intra ſe continent: ſed non omnibus locis æque id conſtat. nec ipſa fętura ſatis patet in vtero pingui obeſo: ineſt tamen ſerie quadam prolixiuſcula, vt in ſerpentibus. quod certe ignis periculo innoteſcit. pingue enim abſumitur atq; euaporatur: oua autem crepant, & extruſa diſſiliunt. Ad hæc ſi palpites, & atteL ras digitis pingue, læue vtique ſenſeris, ouum autem duriuſculum. Congri itaq; alñ pingue habent, ouum nullum: alñ contra pingue nullum, ouum autem, quale modo expoſui, poſſident. Sed de coſtu vtero, & eiuſmodi reliquis cæterorum animantiũ omnium, tum aquatilium, tum volucrum, atque etiam terreſtrium, quæ oua pariunt, dictũ iam eſt.

De coitu, eiuſq; tempore, & libidine quadrupedum, quæ animal pariunt. M

Cap. 18

SEquitur vt pari modo de ñs, quæ in terreſtrium gñe animal pariunt, atq; etiam de homine diſſeramus, coitum & priuatim, & publice omniũ diximus. Commune autem omnium animalium eſt, vt cupidine, voluptateq; rei venereæ maxime geſtiant, atq; incitentur. Quo tpe aſiantes maxime ferociant Ferociunt fęminę a partu, mares tẽpore coitus. Iã equi equos mordẽt,

A mordent, sternũt equitem, atq; insequuntur. Sues quoq; feri acerrime sæuiunt, quãquam per id tempus imbecilles ex coitu reddantur. dimicant inter se mirum in modum armantes sese, & cutem quam crassissimã præparantes, indurantesq; attritu arborum. sæpe etiam luto obducto, ac resiccato, tergus inuictũ contra ictus efficiunt. pugnant adeo acri certamine, grege relicto, vt sæpenumero mortem vterq; aduersarius obeat. Simili modo & tauri efferãtur, & arietes, & hirci. Qui enĩ superiore tempore socñ, iugi cõcordia pascerentur, coitus tempore dissident, & alter alterum libidinis rabie inuadit. Camelus ẽt mas sæuit tẽpore coitus, siue homo, siue camelꝰ accedat: nam equis quidem odio naturali aduersantur. Idem feris quoq; euenire apertum est. Nam vrsi, lupi, leones acrius per id tempus in eos, qui accesserint, sæuiunt. inter se tamen minus hæc dimicant, videlicet ob eam rem, quia nullũ ex ñs gregale est. Quinetiã vrsæ à suis catulis vehementer ferociunt, vt canes à catellis. Et elephanti quoq; ad coitum efferari solent: quamobrem apud Indos ñs hãud quaquam permitti initum aiunt. libidinis enim rabie agitati, casas prosternũt male conditas, pluraq; alia incommoda faciunt. mitigari pabuli copia narrantur. plagis etiam tẽperant, adductis alĩs, quibus se rire præcipiant. Quæ autem nõ D vno tempore, sed sæpiꝰ anno coeunt, vt ea, quæ cum homĩe degunt, verbi gratia canes, sues, ve minus efferentur, facit coitus copia. Incenduntur libidine ex fœminis equæ potissimum, mox vaccæ. Equæ itaq; equiunt: vnde vocabulum id ab hoc vno animali trahitur maledicto ĩ mulieres libidinosas. Necnon euentari per id tempus equæ dicuntur: quapropter in Creta insula equos admissarios minime à fœ minis semouendos censent. Cũ E vero ita affectæ fuerint, currunt relicta societate. simile hoc vitiũ est, vt quod subare in suibus dicitur. currunt non orientem, aut occidentem versus, sed ex aduerso aquilonis, aut austri: nec appropinquare quenq; patiũtur, donec vel defatigatæ desistant, vel ad marem deueniant. Tũ aliquid emittunt, quod hippomanes appellatur, eodem, quo illõ, quod nascitur, nomĩe. Tale hoc sanè est, quale suis illud, quod F apriam vocant: sed hoc præcipue ad amoris veneficia petit. Equæ tempore coitus colligunt sese, & societate magis q; antea gaudent. iactant caudam crebrius, vocem immutant, humorem emittunt suis genitalibus similem geniturę, sed multo tenuiorem, quam mares, quem hippomanes nõnulli appellãt, non quod pullis nascentibus adhæret. accipi eum humorem difficile esse aiũt, qd paulatim admo

G dum labitur. mingũt etiam plu
ries, atq; inter se ludunt, cũ equi
unt. hæc de equis. Vaccæ tauri-
unt, & libidine adeo incendun-
tur, vt bubulci eas tenere, aut ca
pere nequeant. indicium tum e-
quæ, tum vaccæ suæ libidinis p̃
stant, genitalis specie prominen
tiore. Vaccæ etiam mingũt cre-
brius more equarum. Ad hæc,
vaccæ tauros superueniunt, &
sequuntur sedulo, & assistunt.
Turgent ad coitum prius mino
res natu, quã maiores, tum in e-
H quorum genere, tum in boum.
Tpis etiam beneficio, & corpo-
ris valetudine propensiora red-
duntur ad venerem animalia.
Equarum libido extinguit̃ ma-
gis iuba tonsa, & frons tristior
redditur. mares in hoc genere fę
minas sibi societate coniunctas
dignoscunt olfactu, & si paucis
ante diebus vna fuerint. quod si
fęminæ diuersæ permiscentur,
mares alienas mordendo expel
lunt, suasq; singuli seorsum ha-
bentes pascuntur. Tricenæ, aut
I paulo plures singulis dant̃. quo
Quor e- ties mas accesserit aliquis, confe
quab⁹ vn⁹ admissari stim in eum maritus conuertit̃,
us suffi- & currens gyro aggreditur pu-
ciat. gna: & fœminam, si qua se mo-
uerit, morsu reuocat. Taurus tẽ
pore coitus tantum cum fœmi-
nis pascitur, cęteroſq; oppugnat
mares. temporibus cæteris ma-
res inter se conuersantur: quod
coarmentari dicitur. Iam Epiri
prouinciæ tauri sæpius trime-
stri temporis spacio non appa-
rẽt. Omnino fera omnia, aut cer K
te plurima, non ante cum fœmi
nis ad cõmune pascuũ veniũt,
quã tps sit coeundi. Sed, cũ iam
per ætatem licuerit, segregãtur
mares à fœminis, seorsumq; pa
scuntur. Sues fœminæ, cũ libidi
ne excitantur, qd̃ subare dicit̃,
vel hoĩs aggrediunt̃. Canes eo
dem illo mõ affectæ, canire di-
cuntur. Prominet genitale in fę
minis, cũ ad coitũ stimulantur,
& loc⁹ humescit. equab⁹ humo
ris aliquid ibi defluit per id tps.
purgatio menstruorum fit qui- L
dem & cæteris, sed nulli æque, Mẽstruo-
ac mulieri. Oui, & capræ tpe co rũ purga
eundi indicantur. quod idẽ post tio quib⁹
coitum etiam fit ad temp⁹, mox fiat.
desistit, donec parturiãt: tum de
nuo indicatur: quare pastores
proximũ esse partum ĩtelligũt.
A partu aũr purgatio sequit̃ a-
bũde: primũ leuiter cruẽta post
modũ valde. vaccæ, asinę, equę
mõ quidẽ ampliore quã supra-
dictus emittitur, vtpote magni-
tudine excedentibus, sed multo
ex proportiõe minus. bos itaq; M
fœmina, cũ coitum affectat, leui
ter purgatur, quantum heminæ
dimidium, aut paulo plus. Tps
aũt coeũdi tũc potissimũ est, cũ
purgatur. Equa facillime oĩum
quadrupedũ parit. vacat admo
dum purgamentis, minimũq;
emittit, pfluuium sanguinis, vi-
delicet p corporis magnitudĩe.
Conceptus indicium maxime ĩ
vaccis, equabusq;, cũ mẽses cęs
sarunt, spacio tpis bimestri, tri-

me-

A mestri, quadrimestri, semestri. Sed id percipere difficile est, nisi quis iãdudũ secutus, assuetusq; admodum sit. quamobrem nõ desunt, qui menses in his aãlib⁹ negent. Mulabus menses nulli mouentur, sed earum vrina crassior, quã marium est. Oĩno excremẽtum vesicæ quadrupedũ crassius, quã hoĩum est. Inter eas tñ quadrupedes, oues fœminæ, & capræ crassiorem reddũt vrinam, quã mares. Asinæ contra tenuiorem quàm mares, & B vaccæ acriorem. A partu vrina quadrupedũ oĩum crassior redditur, & magis eorum, q̃ minus purgantur. Lac fieri incipit ad speciem puris initio coitus, sed vtile postea est, cum pepererĩt. Pingue scunt tã oues, quã caprę, cum gerũt partum, eduntq; amplius. qd⁹ idẽ de bubus ẽt, ac cæteris quadrupedib⁹ affirmandũ est. Sunt porrò aãlia ꝓpensiora ad coitũ, ꝓpe dixerim oĩa, verno tpe. sed sunt tñ, q̃ non eo tpe coeant, verum prout quæq; ale C re suos fœtus cõmodius possũt, ita tempus sibi conueniens habeant. Sues cicures vterum ferũt menses quatuor. numer⁹ partus plurimum ad vicenos. si tñ multos pepererint, educare oẽs non queunt. senescentes etiã pariunt quidem simili mõ, sed tardius coeunt. implentur vno coitu. sæpius tñ superuentum patiũtur, ea de causa, ꝙ post coitum humorem, quam apriam nonnulli appellant, emittunt: quod quidem commune omnibus incidit. sed aliquæ vna, cum hoc semen etiam admissum eĳciunt. Fœtus, qui in vtero læsus, minutusq; fuerit, Metachœrum dicit, quasi posthumum voces. quod in parte qualibet vuluæ accidere potest. Cum scrofa peperit, primam mammam porco, qui primus ĩ lucem prodñt, præbet. cauendum ne prima subatione ante aures flaccidas coitus fiat, frustra etenim fuerit. at, si plena iam auiditate, ac desyderio libi dinis turgido admissura fiat, v- R nus, vt modo dixi, init⁹ satis sit. Prodest apro coeunti hordeum apponere pabulo: quod idẽ & scrofæ fœtæ commodum est, sed elixum. Sunt è scrofis aliæ stati prolis fœcundæ laudabilis, aliæ increscentes melius generant. Suem altero oculo amisso breui extingui magna ex parte nõnulli existimant. Plurimis vita ad annos quindecim, aliquibus ẽt prope ad vicenos.

Quibus crassior vrina.

Suũ fœtura.

D

De coitu, fœtuq; ouium, & caprarum. E

Cap. 19.

OVes, & capræ terno, aut quaterno coitu implent: &, si a coitu imber accesit, abortũ infert. Pariunt maxima ex parte singulos, sed aliqñ & binos, & ternos, & quaternos. ferunt quinq; mẽsibus tñ oues, tum capræ. vnde fit vt locis nõ nullis, quibus cœli clementia, & pabuli copia est, bis pariãt. Vita capris ad octonos complurimum annos, ouibus ad denos

Quot annorũ vi- caprarũ & ouium

G ſed magna ex parte ad pauciores. duces pecoris tñ ve ad .uin denos protrahunt vitam. Singulis ouilibus ſinguli duces conſtituuntur, qui quoties ſuo nomĩe a paſtore vocantur, antecedũt: qđ ab ineũte ætate facere aſſueſcunt. Oues Aethiopicæ vel ad duodecim, & tredecim annos vitam agunt: capræ etiam ad decem, & vndecim. Coeunt tam oues, q̃ capræ, quandiu viuunt. Pariũt geminos, tum pabuli beneficio, tum ſi pater, aut mater H vim eam geminãdi per naturã obtineat. Mares aũt, aut fœminæ gñantur vi tum aquarũ, tũ admiſſariorum. nam & aquæ faciunt, vt fœminæ maresve concipiantur. Adhæc aquilonis flatu mares potius concipiuntur, auſtri fœminæ. Vis tanta eſt aq lonis, vt vel ea, quæ non niſi fœminas pariant, immutet ad prolis maſculæ procreationẽ. Spectare ad aquilonem oportet, cũ coeunt fœminę, quæ mane iniri ſolent, marem, ſi ſero diei admiI ſeris, non patiuntur. Candidi, nigrive efficiuntur fœtus, ſi ſub lĩgua arietis venæ nigræ aut cãdidę habentur. cuius. n. coloris ſũt venę, eiuſdẽ & vellus eſt. variũ ẽt, ſi plures venarũ colores ſunt. Quæ aquã ſalſiuſculã bibũt, maturius coeunt. nec ſolũ ante coitum, ſed ẽt a coitu ſaliendũ eſt: atq; ẽt verno tpe. Capris nullũ ducem paſtores cõſtituũt, quia earum natura non ſtabilis, ſed lubrica atq; mobilis eſt. In gre-

Vñ pueniãt varij ouium colores.

ge ouium, ſi maiores natu tẽpeK ſtiue libidine incitantur, annum eſſe felicem gregi paſtores cõfirmant: ſed ſi minores, infelicem.

De coitu, & fœtura canum, eorumq; vitæ longitudine. Cap. 10.

CAnũ gña plura ſunt. Coit Laconicum menſe ſuę ætatis octauo. & crus iam circa id tempus attollentes nonnulli vrinam reddunt. Impletur canis vno initu, qđ in furtitĩs maxime conſtat initibus: implent enim qui ſemel inierint. gerunt Laconicæ vterũ parte ſexta anL ni, hoc eſt ſexagenis diebus, aut vno, vel altero plus, minusve. Catelli cæci gignuntur, nec ante duodecimum diem viſum accipiunt. Coeunt canes, poſtea quã pepererunt ſexto menſe, nec citius. Sunt quę parte quinta anni vterum ferant, hoc eſt duob⁹ & ſeptuaginta diebus: quarũ catelli duodecim diebus luce carent. nõnullæ quarta parte anni, hoc eſt tribus menſibus ferunt: quaM rũ catelli diebus decem & ſeptẽ luce carent. tantundem temporis canire etiam fœminæ putantur. Mẽſtrua huius animalis diebus ſeptem mouentur: ſimulq; euenit, vt genitale promineat. verum nondum per id temporis coitum patiuntur, ſed ſequentibus ſeptem diebus. tempus enim, quo toto canis libidine tenetur, dieb⁹ quatuordecim magna ex parte deſcribitur. Verũ Canes ſẽ quatuornonnullæ etiam ad ſextum decidecí dies mum pruriunt. Purgatio autẽ, canire.

quæ

A quæ coniuncta partui eſt, vna cum catellis naſcentibus prouenit, craſſo pituitoſoq; humore. reddũtur etiam tenuiores a partu: & lac ante diebus quinque quã pariant, habent magna ex parte. verum nonnullis etiam ſeptem aut quatuor diebus anticipat. vtile ſtatim, vt pepererit, eſt. Gen⁹ laconicum poſt coitũ diebus triginta habere lac incipit. Craſſum inter initia oĩum eſt, deinde proceſſu temporis tenuius redditur. Craſſius canũ,
B q̃ cæterorum animalium lac ẽ, excepto ſcrofæ, ac leporis. Indicium in mammis etiam appareret, cum ætatem coeũdi iam habent. Fit enim, perinde ac in hominibus, tumor in papillis mãmarum, & cartilago quædam conſiſtit. ſed difficile id percepe ris, niſi habeas vſum rei: carent enim hęc indicia magnitudine. hoc igitur fœminę euenire certum eſt. mari nihil eiuſmodi accidit. Crus mares tollentes mingunt, magna ex parte quidem
C ſexto menſe ætatis, ſed nonnulli vel ſerius, octauo ſcilicet menſe id faciunt, atq; etiam maturius quã ſexto. quod autem ſimpliciter dixerim, cum coire incipiũt, tollunt. fœminæ omnes conſidẽtes mingunt. verum in hoc etiã ſexu nonnullæ crure elato minxerunt. Parit canis duodecim complurimum, ſed magna ex parte quinq;, aut ſex. vnum ẽt aliquam peperiſſe certum eſt. Laconicæ magna ex parte octo pariunt. coeunt, quandiu viuũt, D & mares, & fœminæ. Peculiare generis laconici eſt, vt, cum laborarint, coire melius quã per ocium poſſint. Viuit in hoc eodem genere mas ad annos decẽ. fœmina ad duodecim. cæteri canes maxima quidem ex parte ad annos quatuordecim, ſed nõ nulli vel ad viginti protrahunt vitam. Quamobrem recte apd̃ Homerum canem Vlyſſis vigeſimo anno mori aliqui iudicãt. Laconici ſanè generis fœminæ, quia minus laborant quam ma E res, viuaciores maribus ſunt. at vero in cęteris, & ſi non late admodum conſtat, tñ mares viuaciores ſunt. Dentes canes nõ mu Quos dentes canes mutent. tant, præterquam eos, quos vocant caninos, eosq; quarto ætatis menſe tam fœminæ, quã mares. Vnde fit, vt diuerſa ſit authorum ſententia. Alĩ. n. q̃ duos tã tummodo mutant, negant omnino vllos mutari, cum eos paucos reperire difficile ſit. alĩ, cum hos viderint, cæteros quoq; pa F ri ratione mutari exiſtimant. Aetatis iudicium ex dentib⁹ ſumitur: quippe cum iuniores cãdidos habeant, & acutos: ſeniores nigros, & hebetes. Ætas canũ vñ cognoſcatur.

De coitu, & partu boum, deq; maris, & fœminæ ætate. Cap. 21.

BOs vno initu implet, agitq; vehementer, ita, vt fœmina vix tolerans ſuccumbat. Si forte conceptio pererrauerit, vigeſimo poſt die marem fœmina recipit. Seniores

G tauri nec ſæpius quidem fęminam eandem eodem ſuperueniunt die, niſi ex interuallo. At iuniores & eandem ſępius cogũt, & pluries petunt, ac ſuperueniunt vigore ſuæ ætatis. Salax minime inter mares bos eſt: coit qui vicerit, cumq; is venere iam debilitatus languerit, aggreditur victus ille languẽtem, & plerunq; ſuperat. Coire tum mares tum fęminæ anno ætatis primo peracto incipiunt, quoad facultas ſit procreandi. verum, quod
H magna ex parte fit, vel annicuſi, vel nati octauum menſem venerem adeunt. Sed enim, quod
Vaccas bimas gũt maxime confeſſum habemus, bimatu generant. Ferunt vterũ menſes nouem, decimo pariũt. Sunt qui decem totos menſes, exceptis paucis diebꝰ, affirmẽt. Quod autem in lucem præcurrerit hæc tempora, id abortiuũ eſt, vitaleq; minime, etiã ſi paulo maturauerit partum: prępmolli nanq;, imperfecta q; vngula, p
I dit. Pariunt ſingulos, geminos raro. Quandiu viuunt, & coire ſolent, & parere. Viuunt magna ex parte fęminæ annos quindecim, atq; etiam mares exciſi. nõ nullis ętas vel ad viginti annos, atq; etiam plures, ſi corpore bene habito ſint. nã exciſos aſſuefaciunt, & duces conſtituunt boum, vt omnium, qui plus temporis quam cæteri viuunt vſu exercitũ, & copia pabuli. Vigent quĩ quennes maxime. quocirca, Homerum quidã recte dixiſſe aiũt, Quinquennem tãurum, & bo- K
uis luſtro florentis: idẽ nãq; ſignificari arbitrantur. Dentes bimus emittit bos, nec vniuerſos, vt equus. vngulas, cum dolore articulorum laborat, non amittit: ſed pedes tantummodo intu meſcunt vehementer. Lac a partu vtile eſt. antequã peperit, caret lacte. quantum lactis prouenerit primum, concreſcens perĩde vt lapis durescit. quod ita accidit, niſi aqua admiſceatur. Iuuenca recẽtior quã annicula, nõ
patitur venerem, niſi oſtento. iã L
enim vel quarto ætatis menſe coiſſe perſpectum eſt. Initiũ coitus plurimis quidem menſe Aprili, & Maio: ſed nonnullæ etiã ad autumnum vſq; tempus coeundi deducunt. Cũ plures grauidæ ſunt, & facile initum patuntur, nimirum profligno hyemis, & imbrium id accipitur. Menſes & vaccis fiunt, vt equabus, ſed minus.

De coitu, & partu equorum, de amiſſione dentium, deque maris, & fęminæ ætate. Cap. 22. M

EQuus coire incipit bimꝰ, tã mas, quã fęmia: ſed hoc in paucis fit, pulliq; eorum ipſorũ minores, imbecilliores q; ſunt. Quod autem plurimũ, trimatu tã mares, quã fęminæ incipiũt, & proficiũt ſubĩde ad plis præſtantiam, in viceſimũ vſq; annum. Fert vterũ equa menſes vndecim, parit duodecimo mẽſe. equus non certo dierum nũero implet, ſed aliquãdo vno, aut duo-

A duobus trib⁹ ue, aliqñ plurib⁹. ſerius certe quam aſinus, equã ſuperueniens implet. Coitus nõ tam laborioſus equis, quam bubus eſt. Salacisſimum oſium, tũ fœminarum, tum marium equ⁹ eſt, hoſe excepto. Iuniorum coitus præter ætatem contingit pabuli bonitate & copia. Pariunt magna ex parte equæ ſingulos. ſed gemellos quoq; aliqñ complurimum procreant. mula etiã gemellos peperit, quæ quidem pro oſtento accipiũtur. Coire ita
B que incipit equus vel triceſimo menſe, ſed quoad digne procrea re poſſit, tũc tempus eſt, cũm dẽ tibus mittendis ceſſauit. verum iam nonnullos etiam cũ mutant implere potuiſſe aiũt: idq; fieri ita confirmant, niſi natura ſteriles ſint. Equo dentes quadraginta numero ſunt, quorum primores quatuor, mẽſe trigeſimo mutantur, bini vtrinq;, ſupra dico, & ſubter. tũ vbi præterea annũ compleuerit, quatuor item modo eodem mittũtur, duo ſuperi-
C us, totidemq; inferius. rurſusq; anno altero peracto, ſimili modo quatuor aliꝫ mutantur. quib⁹ iam præteritis annis quatuor & menſibus ſex, nullus præterea mittit: quanquam euenisſe in aliquo certum eſt, vt cum primis omnes amitterentur: atq; etiam in alio, vt cũ vltimis oẽs. ſed hęc raro. Fit itaque vt equo ferè tempus idoneum maxime ſit ad procreandum, cũm annum quartũ, & ſex menſes cõpleuerit. Senio res eq profecto fęcũdiores ſunt, D tam fęminæ, quàm mares. Equi vel ſuas matres, & filias ſuperueniunt, atq; tũc perfectum eſſe armentum videtur, cũm parentes ſuam ineunt prolem. Scytę equabus grauibus equitant, cũm primũ ſe mouerit fętus: & nimirũ eas proficere ad partus facilitatẽ arbitrantur. Cæteræ quadrupedes iacentes parere ſolẽt: quo fit, vt fętus obliqui omnium exeãt. At vero equa, cũm tempus iam ædendi appropinquarit, erigit ſe, ſtansq; emittit partum. Vita E
equorum plurimis ad decimum octauum, atque etiam vigeſimũ annũ. ſed nonnulli etiam quinq; & viginti, atq; triginta egerunt. &, ſi cura diligenter adhibeatur, vel ad quinquaginta protrahitẽ ætas. longisſima tamen vita in pluribus ad trigeſimũ annũ, qđ magna ex parte fieri norimus. Fęmina magna quidem parte quinq; & viginti annos viuere F
poteſt: ſed iam nõnullæ etiã quadraginta vixere. Minus temporis mares viuunt, quàm fęminę, propter coitum. et qui domi alũtur, minus quam gregarij. Fęmina qnquennio finem tum longitudinis, tum etiam proceritatis ſui corporis recipit: ſed mas ſexẽnio. poſt, annis ſequentibus totidem creſcit in corpulentiam, & ad viginti vſque annos pergit proficiens. verum celerius fęminæ quam mares perficiuntur: quanquam in vtero mares, quam fęminæ citius, quemadmodũ etiã homi-

Qđ longæ eqs vita.

Quoto ętatis annus equus idoneus ad generàdũ ſit.

G homines. qđ idem vel in cæteris animalibus, quæ pariant plura, fieri ſolet. Lactare mulum ſemeſtre tpis ſpatiũ referunt, mox ſugi non pati: vi nanq; humorẽ trahi, & cũ dolore. equo autẽ plus tẽporis tribuũt. Viget & equus, & mulus à dentium ortu: cumq; prodierint oẽs, non facile ætatẽ dignoueris. Quamobrẽ dici ſolet, certa ſub ortu, incerta ab ortu. deniq; poſt dentiũ ortum eo maxime declaratur ętas, quẽ caninum vocamus: breuior. n. hic
H ſeptennibus eſt, pp ſreni attritũ, qđ ad eũ inñcitur: non ſeptennibus maior quidẽ, ſed non vertice extans adactiore: iunioribus acutior, & procerior ẽ. Mas omnibus tẽporibus init, nec ceſſat quandiu viuit. Fœmina ẽt, quãdiu viuit, initur, nec tẽpus vllũ certum libidinem aufert: ſed ingenium hominis arcet, aut vinculo, aut aliquo huiuſcemodi ĩpedimento: non tñ quouis tẽpore facto initu, facultas enutriendi qđ peperermt, datur. Equum apud Opuntũ gregarium fuiſſe
I accepimus, qui annos quadraginta natus, poſſet coire: ſed adiumentũ quoad ſui pedes priores attollerentur, deſyderabat. Coeundi initiũ equis ĩ vere. Nõ ſtatim à partu equa impleť, ſed intermiſſo tpe: & melius quarto aut quinto anno interpoſito procreat. Oĩno, ſi nihil plus detur, vnũ tñ interponere annũ, et quaſi nouale facere neceſſe eſt. Equa igitur interpoſito tpe, vt dectũ eſt, parit: at aſina cõtinue pa K rere põt. Fit ẽt ĩ equorũ genere, vt aliæ oĩno ſteriles ſint: aliç cõcipiãt quidẽ, ſed ędere nequeãt. cuius rei indiciũ aiunt, q̃ fœtus circum renes alia q̃dam, ſpẽ pro pemodum renum, ita continet, vt reſciſſus quatuor renes habẽtur videatur. Cũ equa peperit, ſtatim ſecundas deuorat, atq; ẽt qđ pulli naſcentis fronti adhæret, hippomanes dictum, magni tudine minus carica parua, ſpẽ latiuſculũ, orbiculatum, nigrũ. hoc, ſi quis prærupto odorẽ mo L ueat, equa excitať, furitq; agnito eo odore. quapp id à veneficis petitur, & percipiť mulierẽ lis. Si cũ equa ex equo pręgnãte coierit aſinus, fœtus iã cõceptus corrũpitur. Equorũ ducem, vt boum, nullum conſtituunt: qm̃ equorum natura nõ ſtabilis, ſed mobilis, procax q; eſt.

Qđ equæ cupidini ſimilem mortalibꝰ amorẽ accẽdat. Columella.

De coitu aſini, & aſinæ partu, mariſq; & fœminæ ętate. Cap. 23.

ASinus, tum mas, tum fœmina, trigeſimo mẽſe coire incipit: eodemq; tẽpore dentes mittit priores, ſecũdos M autem ſexto mẽſe, atq; ẽt tertios quartosq; eodẽ. gnomonas hos quartos à dñudicanda ętate nũcupant. Sed iam vel annicula aſina concepit, vt perfici proles, ac adoleſcere poſſet. Reñcit ſemen à coitu, niſi interpelletur. quãobrem ſtatim poſt coitũ verberãt, inſectanturq;. Parit duodecimo mẽſe. ſingulatim magna ex parte procreat prolem. ea nanq; natura

A tura eſt, vt vnũ pariat: ſed non-
nunq; gemellos ẽt ædit. Aſinus
quidẽ equi genituram corrum-
pit, vt dictum eſt: ſed equus aſi-
ni minime, cùm equa iam aſini
initu cõceperit. Lac grauida ha-
bet menſe decimo. A partu die
ſeptimo mari iũgit, eoq; die iũ-
cta, maxie recipit initũ, ſed poſt
modũ ẽt patitur. ſolet hæc, niſi
prius q; gnomonem amittat, pe
perit, nunq; poſtea initũ recipe-
re. parere vel in conſpectu homi
nis, vel in luce nolit, ſed in tene-
B bras ducit, cũ parturit. ſi priuq;
gnomonẽ dimiſiſſet, pepererit,
parere tota ſua ætate pt. Vita aſi-
nis amplior annis triginta, et fœ
mina viuacior mare eſt. Cũ vel
equus cum aſina, vel aſinus cũ
equa inierit, multo magis abor-
tus conſequitur, q; cũ vnigenæ
inter ſe iungantur: v.g, equa cũ
equo, aut aſina cũ aſino. Euenit
ẽt tẽpus gerendi vteri, cũ equus
cum aſino coierit, maris norma:
i. vt quãto ſpatio tẽporis mas p-
ficitur ſuo in genere, tanto ẽt fœ
C tus, quẽ ipſe procreat, abſoluat.
At magnitudine corporis, ſpẽ, et
viribus magis fœminæ, q; mari
ſimile euadit qđ naſcitur. Si fre-
quẽter coeant, neq; vllo interpo
ſito tẽpore ceſſent, quæ ita iun-
gũtur, breui fœmina ſterileſcit.
qua de cauſa non frequenter ita
cõiungunt, qui curã huic adhi-
bent rei, ſed tempus aliq̃d inter-
ponunt. Non aſinũ equa, vt aſi-
na equũ, recipit, niſi aſinus ſit, q
equã ſuxerit. Admittunt de in-
duſtria q̃s hippothelas vocant, D
ac ſi equimulgos cognomines,
qui in paſcuis mõ equorum vi-
ribus bonis ſuperantes coeant.

De mulo, & eius coitu, & ætate. Ca. 24.

MVlus ſuperuenire, coire-
que incipit miſſis denti
bus primis: ſed ſeptẽnis
implere poteſt, ẽt cum equa cõ-
iunctus innum procreauit. poſt
deinde ſuperuenire nõ ſolet. Mu
la quoq; iam facta grauida eſt,
ſed nõ quoad pficeret, atq; ẽde-
ret prolem. In terra Syria ſuper
Phœnicem mulę & coeũt, et pa
riunt omnes: ſed id genus diuer E
ſum eſt, quanquam ſimile. Pro-
deunt quos ginnos vocant ex
equa, cũ in gerendo vtero ęgro-
tauit, more pumilionum in ordi
ne hominũ, aut porcorũ depra-
uatorũ in genere ſuũ, quos poſt-
humos nuncupaui. & quidẽ vt
pumilio, ſic ginn⁹ modũ ſuo ge-
nitali excedit. Vita mulis ad an- F
nos multos. iam quidã vel octo- Qđlõgæui
geſimum annum potuit agere, muli.
vt Athenis cum templũ ædifica
retur, qui quamuis dimiſſus iã
munere per ſenectam, cõmeans Plí. ſic. Cõ
tamen ac obiens, iumẽta exhor- nitẽdo, co
tatur ad opus: quamobrẽ decre nitãdoq;
to à nemine eum arceri à frumẽ accẽdebat
torum aceruis ſancitum eſt. Se- iumẽta ad
rius ſęmina ſeneſcit, quàm mas. opus.
Nonnulli fœminam profluuio
vrinæ purgari aiunt, marem ol-
factu vrinę prius ſeneſcere.

ortus eorum ani-
malium ta-
lis eſt,

Indicium

Indicium ætatis quadrupedum. Cap. 25.

AEtatem dignoſci quadrupedum confirmant, qui in earum cura ſunt conſtituti, ſi cutis prætenta maxillis, detracta. mox relaxata illico in ſuum redeat locum. hoc enim indicium recētioris quadrupedis eſt. veteris contra, ſi diutius rugata maneat cutis.

De partu, & ætate cameli. Cap. 26.

CAmelus fert vterum menſes decem. parit ſemper vnum tantum modo: vni para nanq; eſt. ſeparant prolem H a parente anniculam. Viuit diu, plus.n.quam quinquaginta annos. Parit in vere, & lac ſuū vſq; eo ſeruat, quò iam conceperit. tum lac, tum caro cameli ſuauiſſima omnium ē. bibitur eius lac ad vnam mēſuram, duabus, aut tribus aquæ admixtis.

De elephantorum coitu, deque tempore quo vterus fertur, & eorum pullis. Cap. 27.

ELephantus tam mas quàm fœmina incipit coire anno ætatis vigeſimo. ferēdi vteri tempus alīj annum & ſex mēſes, alīj triennium ſtatuunt. cauſa quamobrem incertū hoc ſit, qđ non pateat coitus. parit enitens poſterioribus cruribus, & ſubſidēs cum dolore. pullus ędi-
tus ore ſurgit, non promu-
ſcide: & ſtatim, cum
natꝰ eſt, cernit,
& ambu-
lat.

De coitu ſuum ferarum, & eius tempore. Cap. 28. K

SVes feræ principio hyemis coeunt, vere pariunt, petentes maxime inuia, prærupta, anguſta, & opaca. mas cum fœminis conuerſari dies triginta magna ex parte ſolet. Numerus partus, & tempus ferendi idem, atq; in vrbanis ſuibus eſt. Vox etiam ſimilis: ſed fœmina vocalior eſt, mas raro vocem emittit. Mares caſtrati maiores, ferociores q; euadunt, vt ſcite Homerus fingit, cūm dicat: L

Nutrīt exectum ſyluis horrēti-
bus aprum,
Inſtar non bruti, ſed dorſi mon-
tis opaci.

Caſtrantur, q; recētibus adhuc morbus pruriens incumbit in teſtes, quo atterentes eam partem ad arbores, teſtes extinguunt.

De cervorum coitu, partu, & natura. Cap. 29.

CErua plurimum ſubſidēs coit, vt dictū iam eſt. marem.n. ſuſtinere non pōt ob eius contentiſſimū impetū. M Verūtamen aliqn etiam ſuſtinēt modo ouiū, & ſocias declinant, cūm turgente iam venere coitū appetūt. Mas non in eadem immoratur, ſed mutat: breuiq; interpoſito tempore aliam atque aliam ſupergreditur. Coitus ab arcturo menſe Auguſto, & Septembri. implentur paucis diebꝰ, & ab eodem multæ. vterum ferūt octo menſes. pariunt magna ex parte vnum, ſed nonnulli etiā

gemi-

A geminos perperiſſe perſpectum eſt, parere iuxta vias maxie ſolent, metu belluarum. Incrementum hinnuli celere. Purgatio cæteris tẽporibus nulla euenit ceruæ: cum autem parit, pituitoſo quodam humore purgatur. Ducere ſuum hinnulum ad ſtabula conſueuit. quem locum ſibi habet refugium, petra diſrupta eſt vno aditu, vnde defendere ſe, repugnareq; ſolet ĩs, qui inuadũt. Vita eſſe perquàm lõga hoc animal fertur, ſed nihil certi ex ĩs,
B quæ narrantur, videmus: nec geſtatio, aut incremẽtũ hinnuli ita euenit. quaſi vita eſſet prælõga.

Plini. hẽc narrante, Monte Aſiæ Elapho noĩe apud Argiuuſſani, quo loco Alcibiades mortem obĩit, ceruę oẽs ſciſſa aure ſunt. qua nota vel alibi, ſi loca mutarint, dignoſcuntur. Et quidem fœtus iam inde à primo ortu in vtero idem contrahit ſignũ. Quaterna vbera fœminis, vt vaccis. Cùm mares impleuerint fœminas, ſeparãtur per ſe ipſi, & propter libidinis graueolẽ-
C tiam quiſq; ſolitarius ſcrobes fodit. fœtent vt hirci. facies quoq; eorũ nigreſcit aſpergine, vt hircorum. degunt ita, quouſq; imber accedat, tũ paſcua repetunt. Hæc ideo ceruo accidunt, quia ſalax animal ſuapte natura eſt, atq; ẽt quia pingui abundat. pingueſcunt. n. æſtate ſupra modũ: quamobrẽ nec currere quidem poſſunt: ſed ſecundo aut tertio curſu capiuntur ab ĩs, qui pedibus inſectãtur, fugiunt etiam in aquas propter æſtum atq; anhelitum. Caro eorum libidinis tẽpore vitiatur, & fœtet, perinde quaſi hircorum. hyeme itaque extenuantur, debilitanturq; vere autem vigent maxime ad curſum. Cum fugiunt, requiẽ inter currendũ aliquam faciunt, conſiſtentesq; manent, dum qui inſequitur, appropinquet, tũ fugã item arripiunt, quod ideo facere videntur, quia interiora laborant. inteſtinum tam tenue, imbecilleq; habent, vt etiam, ſi leui
D ter percuſſeris, poſſit rumpi, cute adhuc integra.

Quo tpe ceruo ũ caro fœtet.

Inteſtina ceruis i mbecilla.

E

De vrſi coitu, partu, & pullis, deq; hiſtricis natura. Cap. 30.

VRſi coeunt, vt dictũ eſt, non ſuperuenientes, ſed humi ſtrati. fert vterum vrſa dies triginta. Parit tũ vnũ, tum etiam duos, ſed complurimum quinq; fœtum nimiũ pro ſui corporis magnitudine ædit: quippe quę minorem catto, maiorem mure parere ſoleat, nudũ item, & cæcum, & cruribus propemodum, membrisq; alĩs plu
F rimis indiſcretum et rudem coit menſe Februario. parit eo tẽpore, quo latet. pingueſcit per id tẽpus, tam mas, quàm fœmina vehementer. cum prolem enutrierit, exit à menſe iam veris tertio. Hyſtrix etiam latet, totidẽq; diebus fert vterum, & reliqua facit perinde vt vrſa. grauidam capi vrſam difficile eſt.

De

G *De partu leonum, & pullorum numero, deq; dentium mutatione. Cap. 31.*

LEonem auerſum coire, vrinamq; retro reddere dictum iam eſt. coit & parit non omni tempore: ſingulis tamen annis. vere parit, & magna ex parte geminos, ſed cum plurimos ſex catulos: nonnunquam etiam vnũ. Quod de leæna fertur, vuluam cum partu emittere, delira fabula eſt, facta ex ea cauſa, quod rarum genus hoc animalis eſt: nec rationem
H cur ita eſſet, comperire author ille fabulæ poterat. rarum hoc. n. eſt, nec multis naſcitur locis: ſed Europæ totius, ea parte ſolum, quæ inter Acheloum amnem, & Neſſum eſt. parit leæna quoque adeo paruos, vt vix poſt ſecundum menſem incipiant ingredi. Leones terræ Syriæ quinquies vita partunt: primum quique, poſt vno ſubinde pauciores, deide ſteriles degunt. Caret leæna iuba: maris hęc propria
I eſt. Dentes eos tantũmodo mutat leo, qui canini vocantur quatuor, duos ſuperius, totidemq; inferi⁹, idq; ſexto mẽſe ętatis fit.

De hyenæ natura, meatibuq; genitalibus maris, & fœminæ. Cap. 32.

HYæna colore lupi prope eſt, ſed hirſutior, & iuba per totum dorſum prædita eſt. Quòd autem de ea fertur, genitale ſimul & maris, & fœminę eandem habere, commentitium eſt: ſed virile ſimiliter atq; in lupis, & canibus habetur. quod vero fœmineum eſ- K
ſe videtur, ſub cauda poſitum eſt, figura ſimile genitali fœminæ, ſed ſine vllo meatu. ſub hoc meatus excremẽtorũ eſt. Quin etiam fœmina hyæna, præter ſuum illud, etiam ſimile, vt mas habet ſub cauda ſine vllo meatu: a quo excrementorum meatus eſt, atq; ſub eo genitale verum continetur. vuluam etiam hyæna fœmina, vt cæteræ huius ſcemodi fęminæ animantes, habet. Sed raro hyæna fœmina ca- L
pitur. iam inter vndecim numero, vnam tantum cepiſſe venator retulit quidam.

De coitu, & fœtura leporum. Cap. 33.

LEpores auerſi coeunt, vt expoſitum eſt. retro enim vrinam reddunt. Coeũt, & pariũt quoquo tẽpore, dũq; vtero ferunt ſuperfętant, & ſingulis menſibus generant. ſed fœtus ædunt non vniuerſos. interpoſitis enim diebus quot res tulerit, peragunt partionem. Ha- M
bet fęmina lac, priuſquã pariat, & a partu continuo repetit coitum, & lactans adhuc concipit fœtum. lac ſuillo ſimile ſua craſſitudine eſt. Partum non, vt maior fidipedum pars, cæcũ ædit.

De coitu, & partu vulpis. Cap. 34.

VVlpes ſuperueniens coit. parit cæcos, vt vrſa, atq; etiam infirmiores. parturiẽs ita ſecedit, vt raro grauida capiatur. Cum partum ædiderit, lingua lambendo refo-

uet,

A uet,& concoquit. parit cum plurimis quatuor.

De partu luporum, felis, ichneumonis, lupi canarij, & lupi ceruarij.
Cap. 34.

LVpus fert, & parit vt canis, tum tempore, tum etiam fœtus numeros. cæcos etiam generat canis modo. coit vno tempore tantum. parit ineũte æstate. Fertur de eius partu ad fabulam proxime, lupos omnes intra duodecim dies parere. cuius rei causam proferunt fabu
B loſe, quod Latonam oberrãtem totidem diebus ex Hyperboreis Delũ deduxerint sub specie lupæ, propter metum Iunonis. Sed an tempus hoc pariendi sit, non dum exploratum habemus. Fertur quidem sic vulgo, sed verũ minime esse videtur. quale vel illud ferunt, lupos semel in vita parere. Feles, & Ichneumones tot numero pariũt, quot canes, vescunturq; eisdem. viuunt circiter annos sex. Lupus item ca-
C narius cæcos parit luporum ritu, numero complurimum quatuor. Quinetiam lupus ceruarius coitu, vt canes impletur, & cæcos generat, numero duos, aut tres, aut quatuor. corpore longior, & cauda porrectior est, sed proceritate breuior. celeritate æque præstat, quanuis crura habeat breuiora: mollis enĩ, & agilis est, prosiliq; longius ob eam rẽ posest.

De mulis, quos terra Syria fert. D
Cap. 36.

SVnt in Syria, quos mulos appellant, genus diuersum ab eo, quod coitu equæ, & asini procreatur, sed simile facie, quomodo asini syluestres, similitudine quadam nomen vrbanorum accepere. & quidem vt asini illi feri, sic muli præstant celeritate. Procreãt eiusmodi mulæ suo in genere. cuius rei argumento illæ sunt, quæ tempore Pharnacæ patris Pharnazabin in terram Phrygiam venerunt, E
quæ adhuc extant. tres tamẽ ex nouem, quot numero olim fuisse aiunt, seruantur hoc tpe.

De natura, & variis generibus murium, deq; pullorum numerositate.
Cap. 37.

MVrium generatio mirabilis præter cætera animalia maiorem in modum est, tum numero, tum celeritate. Iam enim fœmina prægnãte in vase miliario aliquando occupata, paulo post reserato va- F
se, musculi numero viginti & cẽtum reperti sunt. Mirum etiam percipimus ortum redundantis agrestis murium generis. locis enim compluribus agri, tam inaudito modo oriri solent, vt parum ex vniuerso frumento relinquatur. tam cito absumitur, vt nonnulli mediocres agri colæ, cum pridie metendum statuerint, postridie mane cũ messoribus accedentes ad segetem, absumptam inueniant totam.

Mirabilis murũ fœcunditas.

Inte

Repétini muriú ite ritus cã.

Interitus autem minime euenit ratione. paucis enim diebus omnino abolentur: quanquam superiore tempore homines vincere vel ſuffiendo, vel ſues, vt latibula effoderent, admittendo, non poſſent. Quinetiam vulpes eos venantur, & cati ſylueſtres in primis: ſed tamẽ ſuperare copiam, & celeritatem prouentus nequeunt: nec aliud quicquam omnium vincit, niſi imbres. ĩs enim quamprimum intereunt. Terræ Perſicæ parte quadã mu
H re ſęmina reſciſſa, ſętus gemini prægnantes comperiuntur. Sũt qui vehementer cõfirment mures, ſi ſalem lambant, impleri ſine coitu. Aegyptĩs muribus põ durus, ferè vt herinaceis, pilus eſt. Sunt etiam alĩ, qui erecti bipedes ambulent. habent enim crura poſteriora longa, priora breuia, ortus eorum quoque numeroſus eſt. Sunt vel alia genera murium plura, ſed de ĩs hactenus.

I

Sequens hic Liber, quẽ Theodorus Septimum conſtituit, rationibus, quas in ſua ſcripſit præfatione, Nonus in antiquis codicibus legebatur. quod conſyderatione etiam dignum eſt.

ARISTOTELIS DE HISTORIA ANIMALIVM LIBER SEPTIMVS.

De ſignis, quæ puerorum ſeminis emiſſionem, puellarumq; viri potentiam præueniunt. Cap. 1.

DE hominis generatione, tum prima in vtero, tum poſteriore in luce, & vſq; in
E ſenectutem, quẽadmodum ſe habeant, quæ ſuę naturæ ratione eueniant, loco hoc dicimus. Quæ inter marem & fęminam differentia ſit, & quibuſnam partibus cõſtet, ante expoſitum eſt. Mas autem primũ ſemen genitale magna ex parte incipit ferre, anno peracto bis ſeptimo: ſimul etiã pubeſcere incipit eo tẽpore, vt ſtirpes ſemen laturas primũ florere Alcmeon Crotoniata ait. Vox item per id tempus mutari in ſonum aſperiorem, inæquabiliorem q; incipit, quanq; nondum grauẽ. neq; n. acuta prætereà eſt, neq; tota æquabilis: ſed ſimilis fidibus incontentis, & aſperis, quod capri re denominãt. idq; potiſſimum incidit ĩs, qui rem veneream incipiũt agere. ĩs. n. vox tranſit in ſonum virilem. Abſtinentibus vero è contrario fit. &, ſi curam adhibeant (quod aliqui faciunt ex ĩs, qui chroreis indulgent) vel longo ſeruan tempore ſine magna

Quib' ætatis annis vox hominis mutẽ.

M

A gna mutatione poteſt. Mammę etiam extuberāt. & genitale nō ſolum magnitudine, ſed etiam ſpecie proficit. euenit porro id temporis, qui iam fricari, cōtrectariq; per libidinem cęperint, vt cum ſemen emitunt, non modo voluptate, verū dolore quoque afficiantur. Fęminis etiam per id tempus exurgunt vbera, quod fratrare dicitur. & quæ menſtrua vocantur, erumpunt: quod ſanguis quaſi recens occiſi animalis eſt. Quæ autem alba
B dicuntur, admodum etiam puellis eueniunt, & magis ſi cibo vtuntur humidiori. hæc incremētum impediūt corporis, & puellam extenuant. Sed mēſes tunc
Quando mmum uellis mē es appa- eant.
plurimis fiunt, cum iam vbera ad duos digitos prominent. & vox eodem tempore puellarū mutatur in grauiorem. Deniq; cū mulier vocis acutioris quā vir ſit, tum natu minores acuti⁹ quā maiores ſonāt: vt & pueri, quā viri, acutius. Sed vox fœmi
C næ acutior ē q̄ maris, & fiſtula puellarum acutior, quā puerorum eſt. Fit etiam, vt per id tempus cuſtodiri præcipue debeāt: maxime enim ad vſum rei venereæ incitantur, cum hæc incipiunt. Quòd ſi iam inde nihil pl⁹ commouere temperent, q̄ corpora ipſa nullo adhuc vſu venereo, ſed ſponte mutentur, ſequi, ſeruariq; temperantia ſolet per ætates ſuperiores. nam & quæ admodum puellæ concumbūt, libidinoſiores euadunt. & mares ſiue altera parte, ſiue vtraq; D minus cauerint, propēſiores eodem efficiūtur. Meatus enim laxantur, redduntq; eo corpus lubricū, & ſimul voluptatis, qua olim geſtirent, memores, deſyderio mouentur præteritæ contrectationis. Prodeunt nonnulli iam inde a primo ortu naturæ impubes, infœcundiq;, propterea q; parte ſui genitalis fuerint deprauati. Mulieres etiam ſimili modo impubes a natiuitate poſſunt creari. Habitus quoq; tum marium, tum fœminarum E mutātur, vt ſint vel ſanitati, vel morbo habiliores: & vel graciles, vel pleni, beneq; vegeti. nam a pube ex macilentis craſſeſcūt, euadunt q; ſaniores: alī contra. quod pari modo puellis etiam euenit. Qui enim pueri, aut quę puellæ excremētis antea corporis redundabant, cum ea ipſa excrementa, vna cum ſemine, aut menſibus ſecernantur, ſaniore ob eam rem corpore efficiūtur, F atq; vegetiore. iā enim ea, quę ſanitati, alimentoq; obſtent, exeunt. At vero quibus contra anteceſſerit, ijs corpora graciliora, & morbis opportuniora reddū tur. excernitur enim de ipſa natura & bene habitis, cum aut ſemen, aut menſes prodeūt. In puellis item diuerſitas vberum eſt: alijs enim admodum magna, alijs exigua ſunt. euenit ſane, vt corpora immodice creſcant, cū puellæ excrementis redundant. futuris enim adhuc, & nondum

G profluentibus menſtruis, quò plus continetur humoris, eo magis efferri, furſumq; impelli neceſſe eſt, donec infra erumpat. itaq; quod interim incrementũ mammæ acceperint, ſeruant poſtea. Maribus etiã mammæ cõſpectiores, & fœminatiores, tum iunioribus, tum ſenioribus efficiuntur, qui humidiores, læuiores, nec venulenti ſunt: eorumq; ipſorum ñ magis, qui fuſci, quã qui candidi ſunt. Semen profecto infœcundum vſq; ad *ter ſeH ptimum annum eſt. mox prolificum quidem eſt, ſed exigua, imperfectaq; generãt iuniores, & mares, & fœminæ, vt in cæterorum quoq; animalium genere plurimis euenit. Cõcipiunt qui dem facilius natu minores, ſed laborant in puerperio vehemẽtius. corpore etiam minus magna ex parte perficiuntur. Et ſeneſcunt celerius mares ſalaces, & mulieres, quæ frequẽtius pariant: nam ne incrementum quiI dem poſt tertium partum effici poſſe videtur. ſedantur autem, temperanturq; melius, quæ in rei venereæ vſum luxuriant, cũ partum multoties exercuerint. Sed poſt annum ter ſeptimum mulieribus quidem opportune iam procreatio eſt. Sed viris itẽ accedere aliquid poteſt ad prolem perfectiorem. Semina infœcunda ſunt, quæ tenuia, fœcunda, quæ grandinis ſpeciem referunt: eademq; potius marem fœtificant: contra tenuia, nec glo-

* a.l.bis.

Salaces celeri⁹ ſeneſcere.

Quale ſemẽ marẽ quale fœminã ſignat.

bulenta fœminam gignunt. Mentum etiam maris ea ætate pilis integitur. K

De menſtruis mulieris. Cap. 2.

PRofluuium autem mẽſiũ decreſcente Luna contingit: quamobrem nonnulli cauillo ſexum fœmineum Lunæ tribuunt, quoniam ſimul vt illa decreſcat, & mulier purgetur, moxq; repleantur ambæ, euenit, paucis menſtrua ſingulis mẽſibus mouentur: ſed vno intermiſſo plurimis. Facilius agitur cum ñs, quibus breui tempore, L hoc eſt biduo, aut triduo profluunt: ſed quibus longum protrahitur, difficilius: laborant enim id temporis. aliñs nanq; vniuerſim hæc purgatio fit, aliñs paulatim. Attamen omnibus corpus grauatur, quandiu effluat hũor. Multis etiam, cum menſtrua citantur, & eruptioni propinqua ſunt, ſtrangulationes vuluarum ſequuntur, & crepitus, donec erumpant. Conceptus mulierib⁹ M a profluuio mẽſtruorum ſua natura contingit. & quæ ñs carẽt, ſteriles magna ex parte exiſtũt. verum fieri poteſt, vt aliquæ ẽt ſine eorum profluuio concipiant, videlicet quibus tantum humoris colligitur, quantum ñs, q̃ purgãtur, reſtare ſolet: quãquã non tanta copia, vt & foras poſſint profluere. nonnullæ etiam, dum profluunt menſes, cõcipiunt, poſtea concipere nequeũt: quibus vulua ſtatim a purgatione comprimitur. Sunt quib⁹ præ-

Decreſcẽte Luna potiſſimũ mulieres purgari.

Mulier poſt menſtrua aptior ad cõceptum.

A prægnantibus etiam menſtrua vſq; in poſtremum gerēdi tempus eueniant: quibus accidit, vt parua pariant: & proles aut minus vitalis, aut infirma procreetur. Multis etiam deſyderio coitus (quo vel iuuenilis ætatis ratione, vel quia longo tēpore abſtinuerint, tenentur) deſcēdunt vteri: & menſtrua ſæpe terſi mē ſe citant, donec concipiant: quo facto aſcendunt, & ſuo ſitu conſtituuntur. nōnunquam & ſi cętera bene ſe habet vterus, humi
B dus tamen eſt. reſpuit ſemen genitale, ſi humidus ſit. Omnium autem animalium, vt ante dixi, mulieribus inter fęminas plurima hæc purgatio euenit. nā ꝰs, quæ non pariunt animal, nihil tale mouetur, propterea, q̄ hoc materiæ ſuperuacuum vertitur in corporis alimentum. Sunt. n. nonnulla maribus ſuis maiora: atq; etiam alꝰs ī corticem, alꝰs in ſquamam, alꝰs in frequentiā pennarum abſumitur. Terreſtri
C bus quoq; animal parientibus in pilos. & corpulentiam tranſit: homo enim læuior cæteris ē: atq; etiam in vrinam diuertit. plurima. n. ex cęteris largius mīgunt, & craſſius. At mulieribus vice eorum, quæ dixi, omnium, quantum ſuperuacuū ſit, in purgationem mēſium vertitur. qd' in marib⁹ quoq; ſimili fieri modo percipimus, ſeminis genitalis ratione. Plurimum enim omnium animalium emittit homo comparatione dico magnitudi nis ſuæ: & vero inter ipſos ma- D
res, qui humidiores natura ſīt, nec valde carnoſi, plus reddūt: atq; etiam plus candidiores, ꝙ fuſci. nec ſecus in mulierib⁹ ſit: corpulentis enim multum menſtrui excrementi in corporis alimentum tranſit. & in vſu quoque rei venereæ cādidiores ſua natura plus quā fuſcę euaporāt. præparatur hoc amplius vſu ciborum humidorum, et acrium.

De indicijs conceptionis, & quot dierum ſpatio mas, quot item fœmina in vtero moueatur: deq̄ abortionibus. Cap. 3. E

INdicium mulierem iam cō cepiſſe, cum ſtatim a coitu locus ſicceſcit. fit certe, vt ſi oris, quo concipitur, labra ſunt lęuia, inepta ſunt ad conceptū: labitur enim & effluit ſemē. nec vero, ſi craſſa ſunt, commode vſum præſtant. ſed, ſi ad digiti tactum aſperiuſcula, & hærentia ſint, atque etiam ſi tenuiora, ita commode ad conceptionem habent. Talis igitur præparandus eſt vterus, qui concipiat. quod F
ſi facere ne concipiat, placet, cō tra agendum eſt. nam, ſi labra ſint læuiora, concipere nequeat. Quamobrem nonnullę vt ſemē incidat, ante vuluam ex oleo iuniperino, aut ex ceruſa, thureve excipientes oleo illinunt. Sed, ſi in ſeptimum diem intus permā ſerit, conceptum iam eſſe certū eſt: nam quæ effluxiones vocantur, intra tot numero dies fieri ſolent. Purgationes autem accę

λλαι κατ' ἀρίνου ἐλαίου ἰουνιπίνο, con fūdit Ga. za cedri cū tūrpe

G dunt plurimis, cum cõceperint, ad tempus quoddã, scilicet triginta dierum, maxime si concepta fœmina est: quadraginta, si mas. A partu etiam purgatiões eodem dierum numero consequi volunt, quanquam non æque ita diligenter eueniunt. At vero post conceptum, & dies, quos modo dixi, non item secũdum naturam inferius agitur, sed in vbera transitur, & lac efficitur. cuius nota inter initia exiguo quodam, & araneæ prope H modum specie apparet in mammis. Cum iam conceperint, sentiunt præcipue suis ilibus. hæc enim nonnullis statim pleniora efficiuntur. quod ijs, quæ graciliores sunt, euidentius accidit. in guina etiam sentiunt, & conceptui argumẽto esse possunt. Mares fœtus magna ex parte circa quadragesimum diem, dextro potius latere mouentur: fœminæ sinistro, circiter nonagesimum. Nihil tamen certi in his affirmari licet. multis enim ferentibus I fœminam, motus agitur in dextro, & contra in sinistro, gerentibus marem. Sed enim hæc, & reliqua huiusce modi, vt differũt, eo quo magna ex parte, & magis minusve accidit, sic accipimus. Finditur etiam fœtus hoc eodem tempore, cum ante carũcula in formis constaret. Effluxiones vocãtur, quæ intra septimum diem corruptiones incidunt. Abortiones autem, quæ intra quadragesimum. Et quidem plurimi fœtus intra tot numero dies deprauantur. Mas, q quadragesimo die exierit, si in quoduis aliud mittatur, diffunditur, atque aboletur: sed si in aquam frigidam, cogitur, consistitq3, veluti in mẽbranula, qua rupta, fœtus ipse apparet magnitudine formicæ maiusculæ. & membra iam inde discreta, tum cætera omnia, tum genitalia cõstant: & oculi, quemadmodum in cæteris animantibus, prægrãdes. Sed fœmina, quę intra tertiũ mensem eruperit, indistincta ẽ: L quæ autem quartum adepta est mensem, finditur, & reliquam distinctiõis effigiem breui tempore accipit. Cum itaq3 fœtus in vtero formatur, fœmina tardius quã mas perfectionẽ quarũq3 partium recipit, & sæpius in decimum mensem, quã mas protrahitur. Sed, cum in lucem prodierit, fœmina ocyus, quã mas & accrescit, & ætate floret, & senectute macerat, & magis quæ pluries pariunt, vt dictum M iam est.

De ijs, quæ a conceptione ad partũ vsque mulieribus eueniunt, quove tempore pariant, quotque vno partu parere possint.

Cap. 4.

CVm semen conceperit vterus, statim se contrahit, donec ad septimum mensem ventum sit. octauo iam aperitur, atq3 dehiscit. & partus, si viuit, descẽdit mense eodem. sed, si mortuus est, neq3 ipse descendit,

A ſcendit, nec vterus per id temp⁹ dehiſcit: idq; indicium facit, fœtum haud quaquam eſſe vitalẽ.

Quę mulieribꝰ a cõceptu accidant.

Euenit, pfecto vt mulieres a cõceptu corpus totum grauentur, & oculorum caligines, & dolores capitis moueantur. quę alĩs maturius, & fere die decimo accidunt, alĩs ſerius, prout magis minusve ex materia ſuperuacua tentantur. Nauſeæ item, & vomitus plurimas capiunt, & præcipue quibus purgationes conſtiterint, necdum ad vbera

B tranſeant. Aliquæ igitur principio magis laborant, aliæ poſt, cum iam fœtus pleni⁹ creuerit. Sæpe etiam multis deſtillatio vrinæ ad poſtremum infeſtat. ſed magna ex parte quę marem ferunt, facilius exigunt, minuſq; pallent: contra, quæ fœminam: ſunt enim pallidiores, & graui⁹ degunt. Multis etiam tumores, extuberationesq; carnis in cruribus incidunt: ſed tñ contra etiã nonnullis contingit. Solent appetitus varĩ grauidis euenire, ci

C toq; cõmutari, quod picare quidam, a pica aue denominant. & nimirum cum fœtum ſexus fœminei ferunt, auidius appetunt, minusq; re frui iam præſente, quam cupierint, poſſunt: faſtidiunt enim ſtatim, quod modo vehementer appeterent. Paucis cõtigit vt melius habeant cum vterum gerunt, ſed præcipue tũc faſtidiunt, tædioq; fatiſcunt, cũ fœtui capillus oriri incipit. Pili congeniti grauidis defluũt, pau

D cioresq; redduntur. contra qua parte pilos minime habere ſolebant, ea magis accipiunt. plus ẽt motus magna ex parte mas in vtero infert, q̃ fœmina, & celerius prodit. fęminæ enim partus tardior eſt. Dolor etiam ex fœmina cõtinuus, ſed obtuſior: ex mare acer, & longe moleſtior. Quæ paulo ante partum cõcumbunt, facilius pariunt. Parturire interdum mulieres videntur, cum tamen tempus non ſit: ſed quoniam fœtus inuertit ſuũ

E caput, ideo initium hoc eſſe parturiendi videtur. Sed, cum cætera animalia omnia ſingulari, ac ſimplici modo partum ſuum pficiant (vnum enim pariendi tẽpus ſtatutum omnibus eſt) homini vni multiplex datum eſt: nam & ſeptimo menſe, & octauo, & nono parere poteſt, & qđ plurimum decimo, nonnullę ẽt vndecimum tangunt. Fœt⁹, qui maturius q̃ ſeptimo menſe prodeat, nullo pacto vitalis eſt, qui ſeptimo, vitalis quidem hic primus exit, ſed magna ex parte in

F firmior: quamobrem cunabulis ex lana eum obuoluũt, & faſcĩs alligant. Meatus etiam nonnulli infiſi, vt aurium, aut narium, ſæpenumero generantur: ſed ac creſcenti articulantur infanti, & demum ſuam formã recipiunt. & plerique de his quoq; ſeptimo natis viuere, atq; adoleſcere poſſunt. Qui autem menſe octauo naſcuntur, viuere, ac adoleſcere in terra Aegypto poſſũt, & qui

Soli mulieri tps pariẽdi in certum.

G Buſdam alĳs in locis, vbi mulie
res fertiliores ſunt, multosq; ſi
mul facile & ferunt, & pariunt,
etiam ſi monſtroſi ſint. ſed locis
Græciæ multi intereunt, nec ni
ſi perpauci ſeruantur. vnde fit,
vt ſi quis ſeruetur, non octauo
mẽſe natus exiſtimetur, ſed mu
lierem ſui conceptus initium la
tuiſſe. Infeſtantur maxime mu-
Quib⁹mẽ lieres menſe quarto, octauoq;
lib⁹mulier pgnãs & ſi vel quarto, vel octauo fœ-
maxie pi- tus perierit, ipſæ quoq; magna
clitentur. ex parte intereunt. itaq; fit, ne ſo
H lum menſe octauo nati non viuant, ſed etiam ipſis emortuis, periculum quæ pariunt ſubeãt. Simili modo, & qui diuturnio-res, q̃; vndecimo menſe naſci videntur, latere putantur. latet e-
Cauſa cur nim mulieres conceptus initiũ, mulieres aliqñ cõceptus ini tiũ lateat. ſi cum ante inflatus fuerit vter⁹, vt ſæpe accidit, poſt coierint, atque conceperint. hoc enim prin cipium eſſe ſui conceptus exiſti mant, quod ſimile indicium attulit. ita multiplex perficiendi
I tempus, pariẽdiq; diuerſum ho mini datum eſt. Et cum alia ſingulos pariant, alia plures, genus
Fœtuũ nu humanum in ancipiti eſt. Nam
mer⁹ vari quod plurimum, & locis pluri-
us in hũa mis agitur, mulieres ſingulos ſin
no gñe. gulæ pariunt. Sed ſæpe & locis pleriſq; geminos etiam, vt in terra quoq; Aegypto fieri certum eſt. pariunt etiam tres, & quatuor. & quidem locis nonnullis valde ita fit, quod dictum iam eſt. ſed quinq; complurimũ naſcuntur. Iam enim hoc pluribus eueniſſe conſpectum eſt. & quæ K
dam viginti partubus quatuor edidit: quinos enim ſingulis partubus enixa eſt, maiorq; eorũ pars enutriri, & adoleſcere potuit. Et, cum in cæteris animalibus gemini nati, etiam ſi mas & fœmina ſint, nihilominus enutriantur, ſeruenturq;, quã ſi mares ambo, aut fœminæ ſint: in genere certe humano pauci gemini ſeruantur, ſi alter mas ſit, alter fœmina. Mulier, & equa omniũ maxime animaliũ grauidæ coitum patiuntur: cætera, vbi gra- L
uida fuerint, fugiunt mares, ea ſcilicet, quorum natura ſuperfœtare more leporis recuſat. Verũ equa nunquã ſuperfœtat, ſed magna ex parte vnum tantummodo generat. At vero in muliere Q ſique & raro quidem euenit vt ſuperfœ- mulieres ſuperfœtent. tet, ſed factum tamen aliquãdo eſt. Qui itaque longo poſt tempore ſint concepti, nihilo perfici poſſunt: ſed præmaturius dolorem, quo ipſi & primus fœtus intereat, mouent. Iam incidit, vt M
facta corruptione duodecim ſuperfœtata puerperia egererent. At vero ſi proxime a primo cõceptu ſecundus ſit factus, abſolui, ædiq; poteſt, quod ſuperfœtarit, vt quaſi gemini naſci videantur: quomodo Herculẽ, & Iphiclem procreatos eſſe fabulãtur. Nam id etiam conſtitit adultera quadam, quę alterũ ſuo mari to, alterum adultero ſimilem peperit. Iam &, cum geminos quę dam ferret tertiũ ſuperfœtauit:

&

A cum tempus pariendi iustū iā esset, primos vitales peperit, secundum quinto mēse elisit, qui statim mortuus est. Altera, cum primum septimo peperisset, q̄ mortuꝰ est, mox duos iusto mēsium numero ædidit, qui vixerunt. quædam etiam sub abortu conceperant, atq; alterum abegerunt, alterum continuerunt, pertuleruntq; ad partum. Plurimis, si concubuerint mense octauo, infans mucore oppletꝰ exit. esculentorum etiam, quę mater comederit, sæpe gerulus venit ī lucem: &, si sale immodice vsa est, ipse sine vnguibus nascitur.

Quid puerili sit, si pgnantes octauo mense cōcubuerit.

B

De lactis bonitate, & malignitate, deque menstruorum mulierum fine.

Cap. 5.

LAc, quod ante septimum mensem contractum est, inutile est. sed simul ī fans natalis est, & lac esse vtile incipit. prius autem salsum etiā est, vt pecoris. Vino præcipue, cum vterum ferunt plurimæ infestā

C tur: dissoluītur enim, si biberīt, atq; debilitantur. Principium, & finis mulieribus prolis recipiendæ, maribus præbendæ, seminis & menstruorum emissio est. Sed neq;, cum incipiunt, statim prolifica sunt, neq;, cum desinunt, & iam pauciora sunt, & infirmiora. Quanam ætate incipiant menstrua, & semen, dictū iam est. Sed desinunt plurimis menstrua circa quadragesimū annum: quod tempus quæ excesserint, ijs ad quinquagesimū seruantur. Etiam nonnullæ eo D tempore peperūt. sed vltra hoc tēpus, nulla potest protrahere.

Vsquequo maribus sit generandi facultas, & de prolis similitudine cum parentibus, vel cum alijs.

Cap. 6.

MAres plurimi ad sexagesimum generant: quem si excesserint, ad septuagesimum vsq; procedunt. Et iā quidam annos septuaginta nati genuerunt. Euenit sane multis, & mulieribus, & viris, vt qui coniuncti inter se nequeant procreare, vbi dissociati se iunxere cum alijs, queant. quod idem in maris quoq;, aut fęminæ procreatione nimirum euenire certum est. plerunq; enim tum mulieres, tum viri, quādiu cum eisdem iunguntur, fęminam tantum, maremve procreant, seiuncti autem contra. Aetatis etiam ratione immutantur, vt iuuenes inter se fęminas generent, seniores facti mares, aut contra. Ratio quoq; generandi omnino di

F scrimen hoc idem recipit, vt iuuenes nihil procreent, seniores iam incipiant generare. aut contra, vt qui ante possent, post nihil possint fętificare. Sunt etiam aliquæ mulieres, quæ vix concipiant: sed si conceperint, perficiant, atq; ædant. aliæ contra facile quidem concipiunt, sed seruare non possunt. Sunt & viri, qui non nisi fęminam procreēt, & mulieres, quæ non nisi marē: & contra: vt de Hercule fabu-

G lantur, qui inter duos & ſeptua ginta liberos, fœminam vnã tm̃ modo genuit. Quæ cõcipere ne queant, ſi vel cura adhibita, aut aliquo caſu conceperint, fœminam magna ex parte pariunt, potius, q̃ marem. Multis etiam viris euenit, vt cum antea poſſent gnãre, poſt nequeant, deinde rurſus facultatem recipiant generandi. Gignunt̃ læſi quoq; ex læſis, verbi cauſa, claudi ex claudis, & cæci ex cœcis. deniq; ſimiles ſæpenumero in re, quæ præter naturam comitetur, & ſi gna habentes ſibi cognata hæreditaria: vt verrucas, vt nœuos, aut cicatrices, aut quid aliud generis eiuſdem. Iam tale quid vel tertia prole poſt regeneratũ eſt, vt, cum quidam ſuo in brachio puncti notam haberet, filius nõ id retulit, ſed nepos ea corporis parte nigritiem quãdam habẽs confuſam prodit. ſed raro hæc eueniunt. Integri autem ex mãcis ne gignantur, nulla res obſtat, & ſæpiſſime ita agitur. ſimiles etiam aliqui parentibus aut auis, ſuiſq; maioribus generant̃: aliq; ſimilitudinis nihil referũt. redditur etiam vel poſt plures eiuſdem proſapiæ: vt in Sicilia, eius, quæ adulterium cum Aethiope commiſerat, filia non colorẽ patris æthiopis retulit, ſed qui natus ex hac eſt, is auum æthiopem regenerauit. Fœminæ magna ex parte matri, mares patri proueniunt ſimiles. ſed fit etiam è diuerſo, vt fœminæ pri, mares matri ſimiles procreent̃. K Particulatim etiam ſimiles fiũt, vt alia corpis parte ſimiles ſint patri, alia matri. gemini vel diſſimiles inter ſe nati iam ſunt, ſed plurimi magna ex parte ſimiles prodeunt. nam & quædam, cũ ſeptimo die a partu concubuiſſet, concepiſſetq;, peperit ſimilẽ ſuperiori quaſi geminum. Naturæ etiam ratione aliæ ſibi, aliæ ſuo marito ſimiles generant, vt equa pharſalia cognomĩe Iuſta

Quòd varie pgenitorũ ſimilitudinẽ referãt poſteri.

H

Quomodo ſemen genitale informetur.

Cap. 7. L

CVm ſemen genitale exit, ſpiritus antecedit, & qui dẽ ipſo exitu conſtat agi cum ſpiritu: nihil.n. procul ſine violentia ſpiritali proĩci poteſt. Tum inſinuatum ĩ vtero, diuq; contentum, membrana obducitur: quippe q̃, antequam diſcernatur, exeat, velut ouum in ſua membranula contectum, detracto putamine. membrana autẽ ipſa venis referta eſt. Omnia vero tum natatilia, tum pedeſtria, tum ẽt volatilia, ſiue animalis, ſi M ue oui forma proueniunt, ſimili modo gignuntur: niſi quod alia vmbilicum habeant vuluæ adhærentem, videlicet quę animalis forma enaſcuntur, alia ouo, alia vtroq; modo, vt in quodã piſcium genere: et alia quaſi mẽbranis continent̃, alia ſecundis. Primum intra vltimum inuolucrum animal gignitur, mox altera mẽbrana obuelat, plurima quidem ſui parte vuluæ adhærens

A rens, ſed parte etiam ſeiuncta, & aquam continens. humor autem inter has cruēt⁹ aquoſuſq; €, quē mulieres Proſerū vocāt.

De alimento animalis in vtero exiſtentis, deq; hominis ſtatu in eodem.

Cap. 8.

AVgent animalia omnia, quibus eſt vmbilicus, p ipſum vmbilicum. hic acetabulis vuluæ adhęret, ſi ſūt: ſed, ſi læuis ſit vulua, ipſi vuluæ adhæret vena ſubiecta. Situs in vtero quadrupedum omnium extenſus eſt: expedum autem obliquus, vt piſcium: bipedum vero inflexus, contractuſq;, vt auium. homo etiam in ſe met cō globatus ſic geſtatur, vt naſum inter genua, oculos ſuper genua, aures extra genua habeat. Omnibus æque animalibus caput primum ſuperius eſt: ſed, cum creuerint, & iam exitum appetant, deorſum deducitur. Ita fit, vt omnibus partus ſecūdum naturam in caput, cōtra naturam in pedes, aut inflexo circumactoq; corpore agatur. quadrupedes vel excrementum iam in de habēt & alui, & veſicæ, alterum in poſtremo inteſtini, alterum in ipſa veſica. Quib⁹ in vulua acetabula ſunt, fętu accreſcente, acetabula ipſa ſubinde minuuntur, poſtremo abolentur oſa. vmbilicus autē velut putamen eſt circa venas, quarum origo ab vtero eſt, aut acetabulis, ſi habentur, aut venæ commiſſa eſt. Sunt fœtui maiori, vt boui, quatuor venę, minori duæ, minimo vna, vt auibus. pertinēt duæ ad fœtum per iecur, qua portas appellant, ortæ a vena maiori. reliquæ duæ aorta, qua finditur, & duæ de vna efficiuntur. Vtrūq; venarum par membranulæ ambiunt, & mēbranulas ipſas ambit velut putamen vmbilicus. Collabuntur ſubinde venæ, & quo fœtus amplius creuerit, eo adducti⁹ ipſę contrahuntur. Fętus autem grandeſcens caua vteri ſubit, vbi palpitans iam ſentitur, & circa genitale parentis interdum voluitur.

Sit⁹ alius in vtero.

B C D E

De doloribus mulierum in partu, & quæ facile, quæue difficulter pariant.

Cap. 9.

CVm mulieres parturiūt, dolores multas quidem in partes incumbunt, ſed plurimis ad alterutrum femur. Cæterum quibus aluum tormina vehementer exercent, ocyſſime pariunt. quæ lumbos dolēt, vix pariunt: quæ imum ventrē, expeditius. Si mas naſcitur, profluit ſanies diluta pallidiuſcula: ſed ſi fœmina, cruenta: verū ea quoq; prǽhumida eſt. ſed fieri quoq; poteſt nonnullis, vt eorū neutrum accidat. Cętera animalibus partus non laborioſi eueniunt. minus enim, cum parturiunt, infeſtari videntur. At mulieribus dolores vehemētiſſimi incidunt, & præcipue ſtabilib⁹, & ſellularijs, & quibus non bona latera ſunt, neq; facultas retinendi ſpiritus ſuppetit, difficili⁹ etiam

F

Ociofas & ſellularias mulieres difficilius parere.

G etiam ędunt, si interea, dum per vim retinent, coactæ eruperint respirationem. Primum aqua illa subter cutem fusa, per fœtus motionem, ruptis membranis effluit: deinde fœtus inuerso utero, & secundis interna euoluētibus, foras venit in lucem.

De obstetricis cura, & de infantis exitu, de tarditate dentitionis ostium, & dentium amissione.

Cap. 10.

H IAm vero & obstetricis officium pars ingenij, perspicacisq; intelligentiæ est. nō solum enim difficultati partus opportune, expediteq; succurrendum est, sed etiam contra ea, q̄ accidant, protinus agendum ingenioſe: & in secando, deligandoq; vmbilico infantis, prudentia requiritur, & peritia. Nam, si simul secundę quoq; exciderit, vellere vmbilicus cum secundis alligatur, superiusq; præcidit. qua autem deligatum est, cohæ rescit, & pars continua decidit. si copula, amentumq; dissoluatur, fœtus sanguine effuso emoritur. Sed, si secundæ non statim cum fœtu exierint, dum ītus ipsæ, foris autem infans est, deligato vmbilico secantur. Sæpe visus est puer emortuus nasci, cū ei infirmo, priusquam deligaretur vmbilicus, sanguis in vmbilicum, & circa efflueret. Sed iā aliquę obstetrices, factæ peritiores, reprimunt intro de vmbilico sanguinem, quo facto statim infans, qui modo exanguis defi ciebat, recreatur, vitæq; restitui K tur. Nascuntur, vt dictum est, secundum naturam cætera etiam animalia versa in caput. sed pueri manus quoq; ad costas porrectas, extensasq; habent. Qui, cum exierint, vocem statī emittunt, & manus in os admouent. Excrementum etiam reddunt, alĩ statim, alĩ breui, sed omnes intra diem: quod excrementum pluris quàm pro īfantis magnitudine est. papauerculū hoc mulieres vocant, colore cruentum, atq; admodum nigrum & pice L um est, mox lacteum iam & albidum redditur. fugit enim confestim vbera infans. vocem, antequam egrediatur, nunquam emittit, etiam si, cum difficulter egreditur, caput extet, corpꝰ intus sit totum. Quibus purgationes partum anticiparint, difficilius liberātur. sed, si a partu purgationes parcius sequantur, nec largius quàm primæ, neq; ad quadragesimum diem perseuerauerint, efficitur vt mulier valiI dior sit, & celerius possit concipere. Infantes autē primis quadraginta diebus neq; ridēt, cum vigilant, neq; lachrymātur. sed noctu & per quietem vtrunq; interdum faciunt. nec vero sentiunt magna ex parte cum scalpītur. Plurimam huius temporis partem dormiunt. Cęterum in dies, quo subinde auctiores fuerint, eo magis ad vigilādum immutantur. Somniare etiam eos constat, sed sero meminisse M

pos-

A sunt imaginum. Cæteris quidē animalibus discrimen ossiū nullum est, sed omnia perfecta iam inde a natiuitate proueniunt. at pueris sinciput molle est, ferocq; duratur. &, cum cætera animalia nascantur cum dētibus, pueri septimo mense dentire incipiūt. primum ædunt primores, alīq; superiores prius, alīq; inferiores. deniq; omnes maturius dētiunt, quorum nutrices lac habent calidius.

B *De aduentu lactis in muliere, & malo pilari, deq; lactis duratione. Cap. 11.*

POst partum purgatiōesq; lactis copia excitatur, & nonnullis effluit non solū de papillis, sed etiam passim per vbera, aliquibus etiam per alas, eduranteq; in posterum globuli, quoties humor non coquatur, nec exeat, sed redundet. vbera enim tota fungosa ita sunt, vti in poculo pilum forte hauserit C mulier, dolor moueatur in mā mis: quod malum pilare appellant: nec sedatur, donec pilus vel pressus exeat sponte, vel cum lacte exugatur. Seruatur lac, donec mulier concipiat: tum desinit, atq; extinguitur, tam in homine, quàm in quadrupedum viuiparo genere. Quandiu lac emanat, purgationes magna ex parte non fiunt: magna inquam ex parte, quoniam iam quibus- D dam lactantibus facta purgatio est. Sed enim natura ita fert, ne humor locis pluribus simul erū pere soleat. nam & marisca habenti, deteriores accedunt purgationes. & quod in nonnullis accidit, cum delapsus humor a lumbis per anum excernitur, antequam vterum subeat, idem euenit. Quibus, dum etiam purgationes non fiunt, inciderit vomitus, securius exigunt.

Fungosa mā marū cōstitutio

E *Pueros vt plurimum ante septimum diem conuulsione interire. Cap. 12.*

SOlent pueri plurimi cōuulsione excipi, & præcipue corpulentiores, & lacte vescentes copiosiore, crassioreq;, & nutricem lactentes succi plenam, & corpulentam. nocet etiam ad hoc morbi genus vinū, magisq; nigrum quàm album, & quod min⁹ dilutum est. atq; etiam ex cibis, qui inflent, pluri F mi obsunt. & si alu⁹ substiterit, nocuum est. Plurimi ante septimum diem intereunt. vnde fit, vt nomina septimo die imponā tur, tanquam saluti iā pueri magis credamus. plenilunio etiam infestantur hoc malo periculosius. &, si a scapulis conuulsio oriatur, in angusto spes est.

Quæ puerorū neruis nocent

Arist.

ARISTOTELIS DE HISTORIA ANIMALIVM LIBER OCTAVVS.

De uarietate actionum, & uictus omnium animantium. Cap. 1.

Eneratio, & reliqua animalium natura ita ſe habet. Actiões autem, & vitæ, pro moribus victuq; differunt. ſunt enim vel in plurimis cæterorum animalium veſtigia morum animi humani: quanquam hæc apertius in homine diſcernantur. Ineſt vrbanitas, feritas, clementia, acerbitas, fortitudo, ignauia, metus, fidentia, ira, malitia. atq; ẽt prudentiæ imago ineſt in multis, quemadmodum cũ de partibus docerẽ, expoſui. alia enim eo ꝙ magis minusve habeant, comparatiõe hominis differũt: homoq; ipſe cum multis alĩs animalibus ita diſſidet: quippe cum aliqua ex his magis in homine habeantur, aliqua in cæteris animalibus latius: alia vero differant proportione. vt enim ĩ homine ars, ſapientia, prudẽtia, ſic in nonnullis brutis ineſt vis quædam eiuſmodi altera naturalis. Conſtat hoc ita eſſe plane argumẽto puerilis ætatis, in qua futurorum habitum quaſi veſtigia, & ſemina uideris: & tamen nihil per id tempus animam hominis differre a belluarum anima prope dixerim. itaq; nihil remotum a ratiõe eſt, ſi partim eadem, partim ſimilia, partim ex proportione in cæteris animalibus habentur. ſed adeo de inanimatis paulatim, ſenſimq; ad animata natura tranſit, ut cõtinuatione ipſa lateat eorum cõfinium, & medium, utrius nam ſit extremi. Iam ab animãtium genere primum genus plantarum eſt, earumq; alia ab alia differt, eo ꝙ magis uitæ particeps eſſe uidetur. uniuerſum autẽ genus reſpectu corporum cætero rum, quæ anima uacant, ipſum quaſi animal eſt: at reſpectu animalis inanime eſſe uidetur. Sed enim digreſſus hîc ad animalia continuus, ut modo dixi, procedit. ſunt enim maris nonnulla, quæ ambiges animal ne ſint, an planta: hærent enim, & detracta complura id genꝰ intereũt. V.g. pinnæ adhærent, ungues euulſi uiuere nequeunt. deniq; genus uniuerſum eorum, quæ teſta integuntur, plantę ſimile reſpectu gradiẽtium animaliũ eſt. Quin & uis ſentiendi ita habetur, ut aliqua nullum eius indiciũ prębeant, alia leuiter, & perobſcure ſentire uideanť. Nonnullorũ natura corporis carnoſa eſt, ut eorũ, quæ tubera appellanť, aut urticæ. At uero ſpõgia omnino ſimilis plantis eſt. Cæterum paruo quodam diſcrimine ſubinde alia prę alĩs iam adipiſci uitã, motumq; uidentur. Qd' idem ĩ muneribꝰ ẽt uitę percipere licet. plan-

Affectuũ, morũque ſalalibꝰ varietas.

H

I

K

L

M

A plantarum.n.nullum aliud munus esse videtur, nisi quoad similem quęq; sibi faciant alterã, videlicet quæ semine oriantur. sic animalium ẽt quorundam nihil muneris præter generationẽ aceperis. vñ fit, vt eiusmodi actiones sunt omnium cões, sed procedente sensu, iam veneris coitus voluptate vita eorum discrepat, atq; etiam partus, enutriendæq; prolis ratiõe. itaq; alia simpliciter, perinde vt plantæ, officio procreandi fungũtur suis tẽporibus: alia in enutriendi etiã B prole laborant: sed cùm perfecerint desistunt, nec vllam insuper seruant societatem: alia, q̃ prudentiora sunt, & plus memoriæ sortiuntur, ciuilius agunt cũ prole. Pria igitur pars vitæ animalium in officio procreandi consistit, altera in alẽdo. in his.n. duobus studium oĩum, vitaq; versatur. Cibi aũt differũt, potissimũ ratione materiæ, ex qua ipsa, q̃ aluntur, constituunt. incrementũ 2 dgrec. n. quibusq; fm naturam ex ea- C dẽ, qua constiterint, materia fit. quod autem fm naturam est, id suaue cõtingit: sequunturq; omnia eam voluptatem, quæ secũdum naturam est. Degũt igitur alia locis disiuncta: alia nãq; terrestria, alia aliquatilia sunt. quã differentiam trifariam intelligimus. aut.n. recipiendi aeris, aut aquæ ratione, altera terrestria, altera aquatilia dicimus: aut q̃d apta natura sunt, seruari temperamento alterutro, quanquã aerem, aquam'ue nõ recipiant: aut D ẽt q̃d cibum petant, versenturq; vtrobiq; diutius. cõplura.n. cũ recipiant aerem, partusq; faciãt in terra, cibum tñ à locis madidis petunt, versanturq; in humore partẽ maximam temporis: quæ sola vitam ambiguam agere videntur, quippe quæ eadem & velut pedestria, & velut aquatica statui possint.

De victu aquatilium animantium.

Cap. 2.

AT eorum, quæ humorem recipiunt, nullum vel pe- E destre, vel volatile est, nec cibũ sibi ex terra petit: quãquã multa spirabilis, pedestrisq; generis humore gaudẽt, & ita nõnulla, vt ne viuere quidẽ disclusa ab aquæ natura valeant: vt q̃ marinę testudines appellantur, crocodili, & fluuiatiles equi, & vituli marini, atq; ẽt ex minori genere testudines lutariæ, siue mures aquatiles dicti, & ranæ, hæc.n. omnia, nisi aliquãdiu spirent, intereunt, & parere, educareq; solent in sicco. Natura om- F nium maxime animaliũ superflua, peculiarisq; delphino, & si quid aliud tale, vel in cetaceo genere, vel in reliquo aquatili sit, vt balena, et quęcunq; fistulã gerunt. hoc.n. genus nec terrestre tm̃, neq; aquaticum facile dixerim. Siquidem terrestre, q̃d aerem recipit: aquatile, q̃d aquã, fm naturam est. particeps nãq; est vtriusq;, cùm & mare accipiat, reddatq; per fistulã, & aerem

G rem recipit: aquatile, quod aquam, ſecundum naturam eſt. particeps nanq; eſt vtriuſque, etim & mare accipiat, reddat́q; per fiſtulam, & aerem per pulmonem. habent enim hoc membrum, & ſpirant. Quamobrē delphinus retibus apprehēſus, breui tempore ſtrangulatur, vt qui ſpirandi facultatem amiſerit. foris vero diutius viuere poteſt mutiens, & anhelans modo cæterorum ſpirantium. quin etiam dormiens roſtrum exerit ſupra mare, vt ſpiret. Sed ī vtra-
H que diuiſionis tā contrariorum parte collocari hoc genus abſurdum eſt. quamobrem aquatile genus amplius diſtinguendū videtur, vt alia accipiant, reddant́q; aquam, ea cauſa, qua ſpirantia aerem, quo refrigerētur: alia pp cibum. cum. n. in humore cibum accipiunt, fieri nō poteſt, quin ſimul aliquid humoris admittat: qđ admiſſum, quò emittant, inſtrumentū habeant neceſſe eſt. Quæ igit́ proportio-
I ne ſpirationis humore vtuntur, branchias hñt. quibus aīt per eibū humor illabitur, ñs fiſtula ſ ſanguineo genere data eſt. Mollibus ēt, & cruſtaceis hoc idem adhibitū eſt: nam ea quoq; humorem pp cibum accipere coguntur: ſed altero illo mō aquatilia ſunt, temperationem corporis dico, & victum, vt quæ accipiant quidē aerē, ſed in humore ætatem degant: aut quæ accipiant qui dē humorem, & branchias habeant, ſed terrā pe- K
tant, vnde cibū accipiant: quale vnū adhuc tantūmodo nouimus, cordulum nomine. hic. n. non pulmonem, ſed branchias habet, egreſſuśq; cibū petit in terra. et quadrupes idē eſt, vt ad ambulandū idoneus. Horū autē oīum natura quaſi peruerſa vī, ſicut marium nonnullorum natura fœminam refert, fœminarum marē. exiguis enim quibuſdam partibus ſuis matura animalium immutata, pluri- L
mum toto ī corpore differre videtur. quod latiſſime in exciſis patet. particula enim quadam oblæſa, totum animal in fœminam vertitur. quapropter ſ prima etiam ortus conſtitutione, minimę magnitudinis quoquā immutato, dummodo ſit principale, efficitur vt alterum mas, alterum fœmina reddatur: atq;, ſi omnino tollatur, neutrū prodeat. Itaque terreſtre etiam, & aquatile eſſe modo vtroq; prędicto, parte animalis exigua im-
M mutata, poteſt vt alia terreſtria, alia aquatilia procreentur: & alia vitam ſimplicē agant, alia ambiguam, propterea ꝙ generatione ſuæ conſtitutionis materia tali participarint, qualem ſibi in cibo aſſumunt. Charum enim cuique, ſuauéq; eſt, quod per naturam habetur, vt ſuperius diximus. Sed, cum animalia trifariam in aquatile & terreſtre diuidantur: aut. n. recipiē di aeris, aqúue ne: eſſitudine,

aut

A aut corporis temperatione, aut tertio victus ratione: vitæ prorsus discrimen pro his diuisionũ membris consequetur. alia.n.tẽperandi corporis gratia, & victus ratione, atq; ẽt recipiendi aeris, aut aquæ necessitate ita degẽt: alia tẽperamẽti, victusq; causa tm̃. Igitur eorũ, quæ testa operiunt, nõnulla immota alũtur humore dulci & potulento, qui per spissa transmittitur, cũ tenuior ipse mari concocto eli-

B ciatur, quẽadmodum & primo naturę ortu instituũtur. Dulcẽ autem contineri humorẽ in mari, atq; ita trãsmitti, & percolari constat eo experimẽto, quo si ex cera vas tenui latere finxeris, idq; annexa linea ĩ mare demittas inane die ac nocte vna, humoris copiã dulcis intra se colliget. Vrticæ piscibus forte incidentibus vescũtur. os in medio habent, qđ in maioribus euidẽtius est. meatũ ẽt vt ostreę, quo excrementũ secedat, habẽt parte superiore. Vrtica.n.ipsa quasi ostreorum caro esse vr̃ inclusa saxo, perinde vt testa. patellæ etiam secedunt absoluẽtes sese,

C vt vescant. Quæ aũt mobilia, eademq; carne vescẽtia sunt, ñs victus ex piscibus ẽ, vt purpuris: sunt.n. carniuoræ, & quidẽ esca hmõi capiuntur: quanquã ñs etiam, quæ mari pullulãt, alliciũtur. Testudines marinę cõchulas petunt, habent.n. os omnium robustissimũ. quicquid nãq; in os ceperint, siue lapidẽ, siue quoduis aliud, perfringũt, D ac deuorant: exeunt etiam in terram, & pascunt herbam. laborant plerunque & intereũt, quoties innatãtes siccantur Sole: deferri enim in gurgitẽ facile nequeunt. Hic idem vescendi modus crustaceis est: nam ea quoq; omniuora sunt, quippe quæ & lapillos, et limũ, & algam deuorant, atq; etiam stercus, vt canceri saxatiles. carnes etiam nimirum appetunt. Locustæ vel pi- E sces maiores conuincere possunt. euenit vsu, vt locustis polypi superiores sint, & adeo, vt si eisdem in retibus senserit locusta polypum, præ metu emoriatur. Congros locustæ conuincunt: nam elabi non queunt propter crustæ asperitatẽ. Congri polypos superant, sed edere non possunt: læue enim & lapsum polypi corpus vsum hostis effugit. Mollia vero carniupra omnia sunt. Pascuntur locustæ venatu piscicularum cir- F ca sua cubilia, quæ in alto locis asperis, saxosis, cauernosisq; faciunt. quicquid ceperint ori admouent suo forcipe, vt cancri. incedit locusta sua natura ante, cum nihil metuit, demissis in latera cornibus: at vbi metuit, fugit retro, lõgeq; sua cornua porrigit. Dimicãt inter se more arietum cornibus, quæ extollentes, vibrantesq; feriunt aduersariũ. sed vniuersę etiam plerunq; tanquàm gregis collegium visuntur. Talis viuendi modus eorũ

est

Testa tectorũ victus rõ.

Dulcẽ humorẽ in mari cõtineri.

G eſt, q̃ cruſta operiuntur. In molliũ genere lolligines atq; ſepiæ, piſces vel maiores euincũt. Polypi conchulis maxime extringentes carunculas veſcuntur. Vnde fit, eorum cubilia cognoſcãt qui venantur, congerie teſtarũ. Quod autem nonnulli aiunt polypum ſeipſum eſſe, falſum eſt, ſed aliq; ſua brachia corroſa habent à congris. piſces oẽs fœturam ſuo tempore deuorant. Reliqua victus ratio non eadẽ omnibus eſt. alĩ.n. carniuori tantũ
H ſunt, vt cartilaginei, vt congri, hiatulæ, thunni, murenæ, lupi, dentices, amiæ, cernuę. Mulli vero & carne veſcuntur, & alga, et concha, & cœno. capitones cœno, daſquilli cœno, & ſtercore. ſcarus, & oculata alga. ſalpa ſtercore & alga: porrum ẽt petit, et cucurbita capitur, q̃d ei ex omnib⁹ vni euenit. alter ẽt alterum ſui generis edit, excepto mugile, ſed maxime congri. Capito, & mugilis ſoli carne omnino abſtinent. cuius rei argumentum eſt,
I quod neque in ventre tale quid vnc̃q; habentes capiuntur, neq; eſca in eos ex carne vtimur, ſed oſſa panis. Veſcit mugilis vnuſquiſq; alga, atq; arena. Capito, quẽ aliqui labeonem vocant, lit torib⁹ gaudet. alter generis eiuſdem translittoranus eſt, qui nõ niſi mucore veſcitur ſuo, quãob rẽ ſemper ipſe ieiunus eſt. Paſcũtur limo omnes capitones: quo fit, vt graues, & ſordidi ſint. piſcem ipſi nullum omnino edũt: & qm̃ verſari in limo ſolent; ef- K
ferunt ſe, vrinãturq; ſæpe, vt corporis ſordes abluant. Oua, fœtusq; eorum à nulla bellua violantur, quapropter copioſe exiſtunt: ſed, cum adoleuerint, tũc à cæteris piſcibus corripiuntur, maxime q; ab archano. Guloſus omnium maxime mugilis eſt, atq; inſatiabilis. quocirca vẽtre diſtẽto graueſcit, & niſi ieiunus ſit hęret iners. cum hic metuerit, caput abſcondit, quaſi corpus totum occultet. Dentex etiã, vt
L dictũ eſt, carne veſcitur, & mollia appetit. euenit plerunque & huic, & hiatulæ, vt, cum piſces minores inſequãtur, venter procidat, propterea quod piſcium venter iuxta os poſitus eſt, nec gula ſubeſt. Alia igitur, vt dixi, carniuora tãtum ſunt, vt delphinus, dentex aurata, vt cartilaginea, vt mollia: alia magna ex parte luto viuunt, et alga, & muſco, & eo, quod caulium vocant, & enaſcente materie: vt fuca, gobio, omnes ſaxatiles. Fucę, quãquã cætera abſtinent carne, ta- M
men ſquillas ſæpenumero appetunt. ſed alter etiam inuadit, vt dictum eſt, alterum, maiorumq; minores ſunt præda. argumentum vt carne veſcãtur, eſt, quod eſca huiuſcemodi capiantur. Amia, thunnus, & lupus magna ex parte carne aluntur, ſed algã etiam tangunt. Sargus mulli reliquias ſequitur: nam vbi ille luto excitato abĩit (fodere.n. põt) hic deſcendit, & paſcitur, imbecillioresq;,

A cilliores q̄, ne eodē adnatent, arcet. Scarus vnus inter pisces ruminare quadrupedum ritu videtur. Cæteris piscibus captura minorum â frōte agitur ore, vt solent meare: at cartilaginei, & delphini, & oēs cetacei generis resupinati corripiunt; habēt. n. os subter: vnde fit, vt periculū minores facilius possint euadere, alioquin pauci admodū seruarentur. quippe cūm delphini celeritas, atq; edēdi facultas mira esse videatur. Anguillæ pau-
B cæ quędam, certisq; locis vescūtur limo, atq; edulīs, si quis apponat. sed plurimę dulci humore viuunt, idq; qui viuarijs anguillarijs dant operā, seruāt, vt quā maxīe pura, synceraq; fit aqua, affluens semper, et effluēs per ripas, vbi viuaria extruunt, nā nisi aquā sit clara, breui strāgulatæ intereunt. branchias. n. habent exiguas. hinc turbare aquam soliti sunt, qui eas piscā-
C tur. Et quidē in Strymone amne circa vergilias capiunt. tunc .n. aqua, & lutum aduersis flatibus inturbatur: alioquin satius est quiescere. Anguillæ non superfluitāt mortuæ, neq; sursum, vt cęteri pisces, maxima parte efferuntur: sunt .n. ventre exiguo. pingue in paucis ineſt: plurimę eo carent. viuere exemptę aquis, vel ad diem quintum, sextumq; pñt. & aquilone plures diutius durāt, austro minus. et, si ęstate de lacu in piscinā trāsferuntur, viuere nequeunt: sed si hyeme, facile sedis mutationē D patiuntur. nullā denicq; vehemētem mutationem tolerant. et quidem æstate, ēt si in frigidā aquā transfers, omnes plerunq; intereunt. quin &, si exigua in aqua stabulent, pereunt. qđ idem & cæteris piscibus euenit. strangulantur. n. si semper eadē in aqua exigua versantur: qūo spiranția animalia intereūt, si in aere exiguo claudantur. Vita anguillis nonnullis vel ad septem, octoq; annos ptrahitur. Victus fluuia-
E libus ēt tum ex mutua sui generis prędа, tum ex herba, radice: & si quid in cœno comperiant. nocte potius pascere, interdiu secedere in altum soliti sunt. Talis piscium victus est.

Scarus piscīū solus ruminat.

De victu auium, & quæ carniuoræ, quæ fruginoræ, quæve omniuoræ sint: quæ item cibum è terra, quæ ex aquis petant.

Cap. 3.

IN auium genere, quibus vngues adunci, omnes carniuoræ sunt. fruges aūt ipsę, ēt si
F in os indideris, nequeunt deuorare: vt genera aquilarum oīa, milui, accipitres ambo, i. palūbarius, et fringillarius, qui multum inter se magnitudine differunt: atq; etiā buteo, qui miluo æquparat magnitudine, sempq; ipse cernitur. ad hęc ossifraga, et vultur. est ossifragę magnitudo maior q̄ aquilę, color ex cinere albicans. Vulturum duo genera sunt, alterū paruū, et albicātius: alterū maius ac multiformius.

Vulturū duo genera.

G Nocturnarũ ẽt nonnullæ aduncis vnguib⁹ ſunt, vt cicuma, noctua, bubo. ſpẽ ſimilis noctuæ bubo eſt, ſed magnitudine non minor q̃ aquila. Itẽ aluco, vlula, aſio. Aluco maior gallinaceo eſt, vlula cõpar. picas vtriq; venant. aſio minor q̃ noctua eſt. hæc tria ſimili ſpecie conſtant, & carne viuunt. Sunt ẽt in genere non adunco q̃ carne veſcantur: vt hirũdo. aliqua vermiculos petunt, vt fringilla, paſſer, rubetra, luteola, parus, cuius genera tria ſunt: fringillago, quę maior eſt, quippe quæ fringillam æquet: alter monticola cognomine eſt, qm̃ in montibus degat, cui cauda longior: tertius magnitudine ſui exigui corporis diſcrepat, quanquã cætera ſimilis ẽ. Itẽ ficedula, atricapilla, rubicilla, rubecula, ſiluia, curuca, aſilus, tyrannus, cui corpus non multo amplius q̃ locuſtæ, criſta rutila ex pluma elatiuſcula, & cætera elegans, cãtuq; ſuauis hæc auicula eſt. Ad hæc florus, cui magnitudo quanta fringillæ: & montifringilla, q̃ fringillæ ſimilis, & magnitudine, proxima eſt, ſed collo cęruleo, & in mõtibus degit, vnde nomẽ accepit: tum ẽt regulus, & frugilega. hęc, & reliqua id genus, vermiculis partim ex toto, partim magna ex parte aluntur. Spinã appetunt illa, ſpinus, ſiue liguri nus, carduel⁹, itẽ quę auriuittis appellaſ: hęc. n. oĩa victitant in ſpinis. vermen aũt, & quoduis aliud aĩal aſpernanſ. dormiunt hæc, & paſcuntur eodẽ in loco. Alia culicibus gaudẽt, nec alio magis, q̃ venatu culicũ viuunt, vt pipo, tum maior, tũ minor. vtrunq; picum martiũ vocant. ſimiles inter ſe ſunt, vocemq; ſimilem emittunt: ſed maiorem, qui maior eſt. paſcuntur ad macerię aduolãtes. Item galgulus, cui magnitudo quanta turturi ferè eſt, color luteus. lignipeta hic admodũ eſt, magnaq; ex pte macerie paſcitur, vocẽ emittit magnã. incola maxime Peloponneſi auis hęc eſt. Tũ vero enumerãdus inter hęc eſt culicilega dict⁹, magnitudine parua, quanta ſpinus, colore cinereus, diſtinctus maculis, voce parua, qui et ipſe lignipeta eſt. Alia frugibus viuunt, vt palumbes, colũbus, vinago, turtur. viſuntur ſemp columbi, atq; palumbes, ſ turtur ęſtate tm̃: hyeme ſe cõdit. latitat. n. ſuo tpe. Vinago autũno potiſimũ & conſpiciť, et capiť, cui magnitudo maior colũbo, minor q̃ palumbi eſt. Modus maxime capiendi eã, dũ ſe in aquã bibendo propendit. Veniunt ad noſtra loca, cũ iã fecerit prolẽ. cætera vero oĩa, q̃ ęſta te accedũt, nidulanſ apud nos, & carne magna ex pte ſuos enutriũt pullos, excepto colũbaceo genere. Oĩum ferè auiũ aliæ victũ à terra petunt, alię à fluuio, alię, à lacu, aliæ à mari. ſed palmipedes in ipſa aqua partẽ maximã tpis verſanſ, & aliquę ingur-

Pari tres ſpẽ.

H

μελαμπεπλος. i. atricapilla, q̃ eãdẽ putãt cũ ficedula.

I

K

L

M

A gurgitantes ſe, quærũt qđ comedant. fidipedes circa aquam. earumq; nonnullæ terra contentis altilibus veſcũtur, quæ. ſ. carnẽ non tangunt. Petit lacus, & fluuios ardeola, & albardeola, q̃ magnitudine minor eſt, roſtro lato, porrecto q;. Itẽ ciconia, & gauia, cui color cinereꝰ. Ad hæc iũco, cinchlus, albicula, tringa, q̃ inter minora hæc maiuſcula eſt, turdo. n. æquiparaſ. omnibꝰ his cauda motitat. quinetiã calidris, cui cinereus color diſtinctꝰ

B varie. Prẽterea genus alcedonũ aquas adamat, qđ duplex eſt: alterũ vocale, harundinibus inſidens: alterum mutum, qđ ampliore corpore eſt: vtriq; dorsũ cæruleum. Trochilus ẽt hoc loco ponendus eſt. Sed apud mare alcedo quoq; verſatur, & carulus. necnõ cornices littora petunt, et q̃ vnde eiecerit aĩalia, tãgunt: nã & his natura omniuora eſt. tũ ẽt gauia alba, & fulica, mergus, & rupex victitãt apud

C mare. palmipedũ grauiores circa lacus, & amnes verſantur: vt anas, olor, phalaris, vrinatrix. Ad hæc boſca ſimilis anati, ſed minor. & q coruus appellatus eſt, cui magnitudo quãta ciconiæ, ſed crura breuiora. palmipes, natansq; eſt, colore niger: inſidet rboribus, & nidulaſ. ĩ ñs, hic vnꝰ ex hoc genere. Itẽ anſer maior, anſer minor, qui gregatilis eſt, vulpanſer, capella, penelops, aquila dicta marina, et mare adit, & lacũ, Multę ẽt herbis veſcunſ. Alites vncæ tũ cætera, D q̃ ſupare pñt animalia, tũ aues aggrediunſ, ſed nõ ſui generis. carniuoræ ſunt mõ piſciũ, q̃ plerunq; ſibi cognatos rapiũt. Genus auiũ cũ oẽ potu exiguo cõtentũ ſit, tum adũcis nullus omnino vſus bibendi eſt, ꝓterquã paucisſimis quibuſdam, quę et ipſæ raro vtuntur: qualis potiſſimum tinũculus eſt. Miluus ẽt viſus eſt bibere, quãquã raro.

De victu ſerpentum, cæterorumq; animalium cortice intectorum. Ca. 4.

GEnus animaliũ cortice in E tectum, vt lacerti, & reliquæ huiuſcemodi quadrupedes, atq; ẽt ſerpentes, omniuorum eſt: nã & carnẽ edũt, & herbam. Serpentes oſum maxime animaliũ vel cupidiæ dediti ſunt: ſed deſyderiũ ñs quoque bibendi exiguũ, & reliqs, quibus pulmo fungoſus ẽ, qualem oſa habent, q̃ oua pariũt, & qbus parũ ſanguinis eſt. Serpentes vini incontinentes etiã ſunt: proinde viperas aliqui vi- Viperas vino ine-
no cũ fictilibus ad ſepes diſpoſi F briatis capi.
to venantur. ebrię. n. capiuntur. ſed, cũ ſerpentes carniuorę ſint, quicqd ceperint, ſucco exucto, reliquum totũ per meatũ ſui ſeceſſus emittũt. qđ idem omnia ferè id genus animalia faciunt, vt aranei: ſed his foris ſugendo euaporare mos eſt, ſerpentibus intus in ventre. Accipit ſerpens vndelibet qđ datur, ſiue auis, ſiue bellua eſt. oua ẽt deuorat, ſed cum acceperit, reducit, & vſq;

G eo retractat, quoad partē nactꝰ poſtremā è directo conſtituat, tū colligit, ſe in breueꝯ contrahit, vt qđ inditū ſupra tenetur, in vnum extento corpore deducatur. quod propterea ita facit, quia gulā tenuem habet, & longā. diu & ſerpentes, & phalangia viuere poſſunt ſine cibo: qđ ex ĩjs, q̄ pharmacopolæ, i. pigmentarij alunt, perpēdi poteſt.

De victu lupi, urſi, leonis, eorumq; quadrupedū, quæ ex lacubus, fluuijſq; victum petunt. Cap. 5.

H QVadrupedum, quæ aīal generant, ſylueſtres, eędemq; ſerratæ dētibus, carne oēs veſcuntur: niſi qđ lupos aiunt terrā quandā, cū eſuriūt, edere. hoc igitur peculiare luporū ſit, herbas aūt non alio tēpore tangūt, niſi cū morbo laborant: quō & canes, herba ingeſta, euomunt, atq; ita purgantur. Lupi hominē illi potius petunt, qui inertes & vnipetæ q̄dē ſunt, q̄ qui venatores. Quā aūt alĩ glanum, alĩ hyęnam appellant, corpore non minore q̄ lupus eſt: iuba qua equus, ſed ſeta duriore, longioreq;, & per totū dorſum porrecta. molit hæc inſidias homini. canes ēt, vomitionē hominis imitādo, capit, et ſepulchra effodit, humanę auida carnis, ac eruit. Vrſus animal omniuorum eſt, quippe qui & fructus arborū, quas cōſcendit corpore lubrico, edat, et legumina, & apes, perfringens alueos, & cancros, & formicas. carne ēt veſcitur: viribus. n. ſuis confidens, inuadit nō ſōlū ceruos, ſed ēt ſues feros, ſi clam repenteque potuerit agere. Taurum aperto marte aggreditur conſerta iam pugna ſternit ſe reſupinū, dūq; taurus ferire conatur, ipſe ſuis brachĩjs amplectit cornua, ore morſum armis defigit, proſternitq; aduerſarium. Ingredi vel duobus innitens pedibus erectꝰ aliquandiu pōt. carnes oēs prę maceratas, & propemodū putres comedit. Leo veſcitur quidem carne ritu cęterorum ſylueſtriū ſerratorum, ſed cibo incōtinēter admodū vtitur, multaq; deuorat ſolida, ſine vllo diſſectu. mox nihil triduo, aut certe biduo edit: ferre. n. inediam poteſt, vt qui iam ad multā ſatietatē repletus eſt, parū bibit. excremētū raro emittit, tertio die vel vtcunq; accidit, egerit, idq; durū, aridum, et ſimile vt canis. flatum ēt alui acerrimū emittit, et vrinā grauiter olentem: vnde fit, vt canes arbores odorentur. mingit enim crure elato, vt canes, ad ſtipites. fœdū q̄q; odorem in cibo relinquit ex ſuo halitu: proſciſſo nanq; leone, interiora, grauiter olent. Sunt inter quadrupedes ferasq;, q̄ victum ex lacu, et fluuĩjs petant. at vero à mari nullū, præterquam vitulus marinus. ſunt ēt in hoc genere fiber, fatherium, ſatyrium, lutris, latax, quæ latior lutre ē, dēteſq; habet robuſtos, quippe q̄ noctu plerunq; egrediens, virgulta

I

Cibꝰ vrſi.

K

Qua ar vrſus tar rū ꝓſter nat.

L

Inediæ pa tiēs leo.

M

A gulta proxima ſuis dentibus vt ferro præcidat. Lutris ẽt homi-nẽ mordet, nec deſiſtit, vt ferũt, niſi fracti oſſis crepitum ſenſe-rit. Lataci pilus durus, ſpecie in ter pilum vituli marini et cerui.

Quæ animalia lambendo, quæ ſorbendo, quæue mordendo bibant: quibuſq; rebus cornigera oĩa paſcan-tur, necnon de victu ſuis. Cap. 6.

BIbunt q̃bus dentes ſerra-ti, animalia lambendo: at que ẽt nonnulla ex nõ ſer
B ratis, vt mures. Quibus aũt con tinui, ſorbendo: vt equi, & bo-ues. Vrſus neq; ſorbẽdo, neq; lã-bendo, ſed morſu. auium cæte-ræ ſorptu. Sed quibus collũ eſt longũ, intermittunt, caputq; re-ſupinant. Porphyrio vnus, mor ſu. Cornigera aĩalia, tam fera, q̃ vrbana, & q̃bus dentes ſerrati nõ sũt, oĩa fruge, herbaq; veſcũ tur, niſi vehementer eſuriãt: ſue excepto, qui minime herbę, fru gum´ue appetẽs eſt, ſed radicũ maxime ex oĩbus animalibus,
C q̃m rictu aptiſſimo ad id nego-cĩ eſt. facillime ẽt oĩum idẽ hoc animal ad q̃duis pabulũ aſſue-ſcit, & celerrime quoq; ĩ pingue dinẽ proficit, ꝓ ſui corporis ma gnitudine. ſexaginta. n. diebus pingueſcit. quantũ aũt profece-rit, ñ cognoſcunt, q̃bus ea res cu rę eſt, vbi ieiuniũ ad ſaginã con ſtituerint. pingueſcit fame p̃fati gat⁹ triduo, & cętera quoq; oĩa ferè melius p̃fatigata fame pin-gueſcunt. ſaginant à triduo iam qui ſues obeſant. Thraces per ſa
D ginam, cũ primo die potum p̃-buerint, poſt ĩterpoſito vno die præbent, tũ duobus, deinde tri-duo, atq; ita ſubinde augẽdo nu merum vſq; in ſeptimũ, curãt. Pingueſcit hoc animal hordeo, milio, ficu, glande, pyro, cucu-mere. Sed maxime tum hoc, tũ cętera, quibus venter calidus ẽ, quiete, ĩmotioneq; pingueſcũt. Cæterũ ſues pinguiores reddũ-tur, ẽt cum in luto ſe volutãt. pa ſcere gregatim pro ætate velle
E videnť. lupo ẽt ſus obſiſtere, re-pugnareq; põt. Sexta pars pon deris, quãtũ ponderarit viuus, abſumitur occiſo, in pilos, ſan-guinem, & reliqua id genus. Tã ſues, q̃ cætera animalia oĩa ſo-lent, cùm lactantur, extenuari. hæc ita ſe habent.

Quibus rebus paſcantur boues, & de eo-rum incremento. Cap. 7.

BOues et fruge, et herbave ſcunť. Pingueſcũt ĩs, quæ flatum cient, vt eruo, & fa ba freſa, atq; ẽt ipſa fabarũ her-
F ba. & ſeniores, ſi cute inciſa ſpi-ritũ adigas, deinde præbeas pa-bulũ, pĩgues facies. Ad hęc hor deo vel integro, vel pinſito, & à gluma ſeparato pingueſcunt, et dulcibus, vt ficu, & paſſa: vino ẽt & frõdibus vlmi: ſed p̃cipue Sole, & lotiõe calidę aquę. Cor-nua iuniorum tepefacta in cera flectuntur, ducunturq; facile, q̃ volueris. nec pedũ dolores ſen-tiunt, ſi eorum cornua illinãtur cera, aut oleo, aut pice. laborant

Celerri-me ſuem pingueſce re.

G armēta vehementius pruina solicitata, ꝙ̄ꝫ niue. Augent iuuencæ amplius, cū plus tēporis expertes veneris degunt. Quamobrem terræ Epiri incolæ, quas Pyrrhicas vocant, annis nouē intactas venere seruant, vt incrementū ampliter capiant, & setauras nuncupant. has numero quadringentas esse, & proprias regis accipimus, nec posse viuere locis alīs, quanꝯ tentatum ab aliquibus est.

Iuuencæ seruantur.

De pastu, & potu equi, muli, & asini. Cap. 8.

H EQui, muli, & asini fruge, herbaꝯ vescunt, sed maxime potu pinguescunt. Iumēta. n. pro aquæ, quam bibāt, vsu, suo fruuntur pabulo: & qđ minus potum aspernatur, id appetentius pabuli est, & plenius obesatur. Farrago pilum expolit, cū frugibus grauida est: sed duris iam horrens aristis inutilis ē. Herbæ medicæ prima falx vitio datur, &, cū fœtida aqua rigatur, incommoda est. Boues I claram bibere gestiūt. At equi, vt cameli, turbulentā, & crassā suauius bibunt: quippe quæ ne ex fluuio quidē prius hauriant, ꝙ̄ꝫ pede inturbēt. possunt vel ad quatuor dies tolerare sine potu, mox bibunt quammultum.

De pastu, & potione elephanti, deq; ætate eiusdem, & cameli. Cap. 9.

ELephātus eodē pastu modios macedonicos nouē, quod plurimum edere potest. Sed tm̄ dare periculosum ē, sex, aut septem dedisse modios K in vsu frequenti satis est. sed farinæ non plus ꝙ̄ꝫ quinꝯ. vini etiā quinꝯ mares, q̄ mensura heminas continet sex. Iam quidā amphoras aquæ mensuræ macedonicę quatuordecim eodē hausit potu, & rursus à meridie eiusdē diei octo. Viuit magna pars camelorū annos triginta, sed multo plures nonnullæ: nam vel ad centesimum annum facultatem viuendi protrahunt. Elephantē alī annos ducentos viuere aiūt, alī trecentos. L

Quibus herbis oues, & capræ vescantur, & de causa impinguationis earundem. Cap. 10.

OVes, & capræ herba vescuntur. Pascere oues sedulæ, atꝯ stabiles solēt. capræ loca crebrò permutant, summaꝯ tantum contingunt. Pinguescit potissimum ouis ex potu: quamobrem ęstate salem dare die quinto soliti sunt, singulis centenis singulos modios. sic enim pecus incolume, atꝯ pin- M guius redditur. Frequens igitur salis vsus eò pertinet, quando et paleis copiam salis admiscent, vt sitibundæ plus aquę hauriāt. & autumno cucurbitam sale cō tactam afferunt: quod lac etiā auget. & agitatæ quoque meridie, plus postmeridianis bibunt. fœtis distenta vbera pendent, quibus salis abunde est. Opimat pecus olea, oleaster, aphaca, palea, herba, quę omnia

Quare pecori sal frequēter p̄bendus.

A nia efficaciora ſunt ex ſalſugine reſperſa. pingueſcunt & hæc plenius præfatigata inedia triduo. Aqua ouibus autumno cõmodior aquilonia, q̃ auſtrina eſt. & paſcua ad Solis occaſum ſpectantia proſunt. itinera, & labores extenuant. Iudicant paſtores ouem validiorem, cũ hybernis temporibus pruinã, quã ſuſceperit, ſeruat. nam quib⁹ virium minus, parum præ ſua imbecillitate conſtantes, diſcutiũt ſuo motu quantum ſuſceperint.

B Caro cuiuſq; quadrupedis deterior eſt, cum locis paluſtribus, q̃ editioribus paſcit. Sũt porrò frigoris patientiores, quibus cauda amplior, q̃; quibus porrectior, & glabræ exutiores, q̃ veſtitiores. *criſpæ etiam algoris impatientes ſunt. Valent melius oues quàm capræ: ſed robuſtiores capræ q̃; oues ſunt. ouium, quas lupus occiderit, pelles, ac vellera, & facta ex his veſtis, lõge quàm cętera, aptiora ſunt ad pediculos procreandos.

*a. Caprę

C *De paſtione, & potu inſectorum. Ca. 11.*

INſecta aĩalia, quib⁹ dẽtes, oĩ uora ſunt. quib⁹ ãt lĩgua, tm̃ hũore vndiq; *eliq̃ ſua lingua veſcunt. quorũ alia oĩuora. Sũt quib⁹ guſt⁹ oĩum ſaporũ eſt, vt muſcę: alia ſãguiuora, ut tabani et aſili: alia ſuccis plãtarę, et fructuũ viuũt. Apis vna nullis putidis aſſidet, nec vtitur alio cibo q̃ dulci. Aquã ẽt libẽtiſſime ĩde hauriũt, q̃ ſynceri, clariſſimiq; fõtes ſcaturiũt, talis aĩaliũ vict⁹ẽ

*ἐκχολῶσα, eliq̃, exugẽdo

De actionibus animalium, & rebus, in quibus eadem verſatur. Ca. 12. D

ACtio autem, & omne eorum negocium in coitu, procreatione, atq; victus ſollertia verſatur: necnon ad frigora, æſtus, mutationes deniq; tẽporum pertinet. ineſt enim omnibus ſenſus natiuus mutatiõis factę, frigore aut calore. Itaq; vt homines alĩ domicilia hyeme repetũt, alĩ, qui amplioris prouinciæ principes ſunt, ſedem p tempore mutant, vt moram æſtate locis frigidis, hyeme tepi- E dis trahant: ſic bruta, quæ loca poſſunt permutare, faciũt. Atq; alia ſubſidium in ipſis conſuetis ſibi locis cõperiũt, alia peregre pficiſcuntur. Iam ab autumnali ęquinoctio ex Ponto, locisq; frigidis fugiunt hyemem futurã. A verno autem ex tepida regione ad frigidã ſeſe cõferunt, ęſtus metu futuri. Et alia de locis vicinis diſcedunt, alia de vltimis pope dixerim, vt grues faciunt, q̃ ex Scythicis campis ad paludes Aegypto ſuperiores, vnde Nil⁹ F profluit, veniũt, quo in loco pugnare cum Pygmæis dicuntur. non. n. id fabula eſt, ſed certe, genus tum hominum, tũ ẽt equorum puſillũ, vt dr̃, eſt, deguntq; in cauernis, vnde nomẽ Troglodytæ a ſubeundis cauernis accepere. Plateę etiam migrãt, & de Strymone amne ad Iſtrũ aduolãt, plẽq; ibi faciunt. abeunt vniuerſæ, ac priores expectãt poſteriores, ppea q̃ vbi montẽ ſupa-

Quæ de pygmeis ferunt; nõ ee fabulã.

G rint, videri priores a poſterioribus nequeãt. Quinetiam piſces mõ eodẽ, alĩ ex Põto, aut in Põtum tranãt, alĩ p hyemẽ ex alto in littora teporis gratia veniũt: contra æſtate ex littore in altũ vitantes æſtum diſcedunt. Aues quõq; imbecilliores hyberno, & gelido tpe diſcedũt in cãpos, vt tepore potiant̃: æſtiuo aũt repetunt montes, vt æſtu careant. ſemper quæ imbecilliora ſunt, prius vtrauis rõne diſcedũt. Iã ſcombri anteq; thunni, coturni-
H ces anteq; grues: altera.n. Auguſto, altera Septembri menſe inciPinguedini frigus. piunt. Sunt profecto oĩa pĩguiora, quæ de locis diſcedunt frigidis, q; quæ de calidis: vt coturnices autũno, q̃ vere ſunt pinguiores. fit. n. vt ſimul de locis frigidis, & tpe calido diſcedatur. Sũt ẽt veneris appetẽtiora verno tẽpore, cumq; ex tepido diſceſſerũt. Sed auiũ, grues, vt dictũ, eſt, ex vltimis in vltima abeunt. volãt flatu ſecundo. Qd̃ de lapide narrant, falſum eſt. lapidẽ. n. eas
I tenere fulcimẽto, quem, vbi deciderit, accipi vtilem ad auri ꝓbationem aiunt. Palumbes etiã diſcedunt, & liuiq, nec hybernare apud nos patiũtur: atq; etiam turtures, & hirundines: ſed colũbæ manent. Coturnices quoq; diſcedunt, niſi paucæ locis apricis remãſerint. qd̃ & turtures faciunt. Volant gregatim tum palumbes, tum turtures, cum accedunt, & cum ſuo tpe abeũt. Coturnices, cũ ceciderint, ſi ſerenũ ſit, aut aquilonium tps, ſociant̃, K
& proſpere degunt: ſed ſi auſtrinũ, moleſte, propterea qd̃ parũ volant: humidus. n. grauiſq; auſter eſt. quamobrem qui aucupant̃, auſtrũ, nõ aquilonẽ obſeruãt. Oĩno ægre pp ſui corporis pondus volant. ſunt. n. corpore grandiore, q; ſuis pennis deferri poſſint, vociferantesq; ob eam rem volant: laborant. n. quaſi oppreſſæ onere. Cũ hæc adeunt lo Coturnicũ duces.
cà, ſine ducibus pergũt. at cum hinc abeunt, ducib⁹ lingulaca, oto, & matrice proficiſcuntur, L
atq; etiam cynchramo, a quo ẽt reuocantur noctu: cuius vocem cũ ſenſerint aucupes, intelligunt parari diſceſſum. Matrix forma perinde, ac aues lacuſtres ẽ: atq; etiam Lingulaca, quæ linguam exerit prælongam, vnde ei nomen. Otus noctuæ ſimilis eſt, pĩnulis circiter aures eminẽtibus prædituſ, vnde nomen accepit, quaſi auritum dicas. nonnulli vlulam eum appellant, alĩ aſionem. blatero hic eſt, & hallucinator, & planipes: ſaltantes enĩ M
imitatur. capitur intentus in altero aucupe, altero circumeunte, vt noctua. Oẽs deniq; aues vncæ, breui ſunt collo, & lingua lata, aptæq; ad imitandum. Nã & Indica auis, cui nomen pſitacæ, quam loqui aiunt, talis eſt, & loquacior, cum biberit vinũ, redditur. Gregales ex auibus ſunt,

grus, olor, platea, anſer minor.

De

A *De actionibus piſcium, quorundamq; terreſtrium, in fugiendis aduerſis.*

Cap. 13

PIſcium alij, vt dictum eſt, diſcedunt ab alto ad litt⁹, & contra de littore in altum, fugientes exuperantias caloris, & frigoris. Sed præſtant pelagicis littorales: quippe qui cibo copioſiore, melioreq; potiantur. qua enim Sol ingruit, plura exeunt, vt fit in hortis: nã & lituus niger propius terram oritur, alter ſimilis erraticis eſt.

B Tum etiam bene ex calido frigido q; temperata ſunt loca maris terrena. quo fit, vt & caro eorũ piſcium magis conſtet, cum pelagiorum humida, mollis, ſolutaq; ſit. Littorales ſunt dentex, ſcarabeus, cernua, aurata, mugilis, mullus, turdus, draco, pulcher, gobio, atq; omne ſaxatile genus. Pelagij ſunt paſtinaca, genuſq; omne cartilagineũ, & congrorum albicantium genus, & hiatula, rubelio, glaucus. Pagri autem, ſcorpiones, congri nigrãtes, murænæ, cuculi* ambigunt.

C *τὰ παμφορτιζόμενα ambigũt. ſ. an littorales, an pelagij.*

Sed diſcrimen horum, diuerſitate etiam locorum, ac temporũ exiſtere poteſt: vt apud Cretam inſulam gobiones, omneq; ſaxatile genus ſatis pingueſcit. Thũnus etiam poſt arcturũ melior eſt: iam enim eo tempore ab infeſtantis aſili agitatione requieſcit, quæ facit, vt ſit in æſtate deterior. Quinetiam maritimis lacubus genera plura piſcium marinorum gigni apertum eſt, vt ſalpam, auratam, mullum, alios fere plurimos. Amias etiam in Alopeconneſo reperies. & in Biſtonide lacu plurima genera habentur. Monedulæ magna ex parte non ſubeunt Pontum, ſed in Propontide trahunt æſtatem, & pariunt: hyemem in Aegeo. Sed thunni, limariæ, amiæ ſubeunt Pontum vere, æſtatemq; ibi traducunt. & reliqui fere plurimi ſuſanei, & gregatilis generis eodem tranſeunt. Eſt ſane plurima piſcium pars gregatilis, nec vllus grex caret duce. Petunt autem Pontum paſtus gratia, qui vberior, & commodior ibi, propter aquarum dulcium admixtionem ſuppeditat. Belluæ quoque magnæ pauciores ibidem ſunt. nam excepto delphino, & phocæna, quam tirſionem interpretor, nihil in Ponto maleficũ eſt. nec delphinus hic magn⁹ eſt, quanq; extra vbi aliquãtulum proceſſeris, magni habeantur. Tum itaq; victus, tum etiã partus gratia Pontum ſubeunt. Sũt enim ibi loca ad partionem aptiora, & humor dulcior ac potulentior fœtum melius educat. Sed, cum pepererint, & proles iam adoleuerit, exeunt poſt vergilias ſtatim: & ſi hyems auſtrina ſit, tardius, ſi aquilonia, citiꝰ, propter ſecundi flatus commoditatem: prolesq; adhuc parua apud Byzantium capitur, vtpote cum longior mora in Ponto non fuerit. Sed de cæteris & cũ adeunt, & cum exeant, conſtat.

D

E

ἐξω γὰρ φοκαίνης καὶ δελφῖνος, οὐδὲν ἐστὶν ἐν τῷ πόντῳ.

Plinius ſic: Sed in Põtũ nulla ſtrat beſtia piſcib⁹ maleſica p̃ter vitulos, & quos delphinos.

F

Sarda

G Sarda autem vna, cū adit, videtur, & capitur: ſed exiēs nuſquā viſa adhuc eſt. quod ſi qua apd Byzantium aliquando capiat, piſcatores ſua retia luſtrant propter exitus inſolentiam. cuius rei cauſa eſt, quod ſolæ ipſæ ſubeūt Iſtrum amnem, vnde fiſſo flumine per abditum terræ meatū defluunt in Adriam ſinum. argumento eſt, quod ibi contra euenit, qꝫ in Ponto: exeuntes enim ſemper capiuntur, ſubeuntes nū quam. Thunni dextrorſum terram contingētes ſubeunt, ſed remeant contra: læuum enim in latus ſe admouent. quod ꝓpterea facere dicūtur, quia dextro oculo clarius vident ſua natura, læuo hebetius. Fuſaneis, de quibus loquor, interdiu meare, noctu quieſcere in more eſt. paſcūtur etiam nocte, niſi luceat Luna. ita .n. faciunt iter, nec volunt quieſcere. Quidam vſuperiti rei marinæ nihilo eos moueri, ſed quieſcere a bruma ad æquinoctium vernum, vbicunqꝫ id temporis I ſint, aſſeuerant. Monedulæ ſubeuntes Pontum capiūtur, exeūtes autem minus. optimæ i Propontidæ ſunt, anteqꝫ pariant. At cæteri fuſanei exeuntes potius capiuntur, & optimi per id tempus ſunt. Cum vero adeūt Pōtum, proxime Aegeum pinguiſſimi capiūtur. quo ſubinde aſcēderint magis, eo macilentiores fiunt, ſæpe etiam flatu auſtrino vehementius occurſante fit, vt cum monedulis & ſcombris ex eant, ac mari inferiore magis qꝫ K circa Bizantium capiantur. diſceſſum, ſediſqꝫ mutationē hoc modo faciunt. Hic idem affect⁹ terreſtribus etiam euenit, cū ſe abdunt, & latent. hyeme .n. latebras ſubeunt, tempore iam tepidiore exeunt. Ratio vero & latēdi, & patendi communis animalium ea eſt, vt ſibi contra vtriuſque exuperantiam temporis opitulentur. Latet aliquorum genus totum, aliquorum partim latet, partim non latet. Teſta .n. intecta omnia latent, vt in mari L purpura, buccinum, omneqꝫ id genus. Sed abſolutorum latibulum euidentius eſt: conduntur enim ſeceſſu, vt pectines facere viſuntur: aliqua leuiore quodā tegmine ſuperimpoſito delitescunt, vt cochleæ terreſtres, i. limaces, & adhærentium mutatio incerta eſt. Non tamen eodē tempore omnia latent, ſed limaces hyeme. purpurę, & buccina canis exortu dies circiter tricenos conduntur. pectines etiam M tempore eodem. ſed eorum plurima ſane latent, & algore vrgēte, & æſtu.

Quo tempore inſectorum genera ſeſe abſcondant, aut æſtus, aut hyemis impetu.

Cap. 14.

INſecta pene omnia cōduntur, præter ea, quæ vitam in domicilijs cum hominibus agant: quæqꝫ prius intereāt, quā annuum tempus excedāt. Latēt hæc hyeme, alia diuti⁹, alia quā diu algor vehemēs eſt, vt apes: Apes & latere.

nam

A nam ipſe etiam ceſſant, & latēt. cuius rei argumētum, quod minime cibum ſibi appoſitum guſtare videntur, & ſi qua erepſerit, ieiuna ſpectatur, ventre translucente, nulloq; penitus contēto, quod manifeſtum ſit. Quieſcunt ab occaſu vergiliarū vſq; ad ver. conduntur autem quę́q; locis apricis abdita, & vbi ſibi cubile conſtituere tutius ſolent.

De genere ſerpentum, quod hyeme abditur: deq; nonnullis piſcibus, qui hyeme frigoris cauſa conduntur, quiq; æſtate propter calorem.

B

Cap. 15.

Anguinei quoque generis multa ſe condunt, vt ea, q̄ intecta cortice ſunt, ſerpentes dico, lacertos, ſtelliones, crocodilos fluuiatiles. Menſib⁹ quatuor frigidiſſimis hæc latēt, nec per id tempus quicquam comedunt. Cæteræ quidem ſerpētes cauernas ſubeunt terræ, ſed viperæ ſub ſaxis conduntur. Piſcium etiam complures latere nouim⁹, ſed apertiſſime hippurū, quem equiſelem nominaui: & coruulum ſiue graculū per hyemem. nam hi ſoli nunquam capiuntur, niſi certis quibuſdam temporibus, eiſdemq; ſemper, cum cæteri omnes fere ſemper capiantur. Muræna etiam latet, & cernua, & conger. Saxatiles vero coniugatim mares cū fœminis conduntur, quomodo & fœtificare ſolent: vt turdi, merulæ, percæ. Thunni etiam latent

C

prærultis gurgitibus hyeme, pin D
gueſcuntq; a latibulo maiorem in modum. capi incipiunt vergiliarum ab ortu ad arcturi occaſum vltimum, reliquo tempore quieſcunt latentes. Capiuntur nonnulli ex his, cæterisq; latentibus, tempore ſui receſſus, cum ſe moueant locis tepidis, aut ſi temporis inſolitę quietes contingant. prodeunt enim aliquantulo de ſuo cubili paſtum, & præcipue plenilunio. ſūt magna ex parte ſuauiſſimi, cum latent. Primadæ in cœno ſe abdunt: cuius E primada, qñ ſe abdat, qñq; pdeat.
rei argumentum eſt, q̄ neq; eo tempore capiuntur, & dorſo fœculento, pinnisq; adductis, oppreſſisq; ſpectantur. Verno autem tempore prodeūt, & appropinquant ad terram coeuntes, parientesq; : quo tempore fœtu grauidæ capiuntur, tēpeſtiuæq; tantiſper eſſe putātur. autumno vero, & hyeme deteriores ſunt. ſimul etiam mares pleni ſemine genitali, lacte appellato, per id tempus cernuntur: itaq; prę́ſtāt ad vſum. prole adhuc parua diſ F
ficile capiuntur: adultiore, iā larga captura ꝓpter infeſti aſili ſtimulū ē. Latent alia in arena, alia in iuto, ore tantum detecto. Plurima tempore condūtur ſolum hyberno, vt cruſtata, & piſces ſaxatiles, & raię, omneq; cartilagineum genus, diebus. ſ. frigidiſſimis. qđ ita eē eo argumēto cō ſtat, q̄ minime, cū algor eſt, capiuntur. Sed piſciū nōnulli æſtate etiā latent, vt glaucus: hic. n.

per

G per id tempus ſe abdit circiter dies ſexaginta. Aſellus etiam latet, & aurata plurimum temporis. aſellum latere indicio eſſe videtur, quod longo interpoſito tẽpore capiatur. Piſces vel æſtate latere documento illo probatur, q̃ temporibus ſyderũ fiant capturæ, & præcipue caniculę: mare enim per id tempus euertitur: quod latiſſime apud Boſphorum patet. limus enim in ſumma effertur, piſcesq; innatant. aiunt etiam, ſi gurgitũ ima
H ſæpius terantur, plures eadem ſagena capi ſecundo iactu, quã primo. Tum etiam magnis imbribus multa apparent animalium genera, quæ ante vel nunquam, vel raro viſa fuerint.

De auibus, quæ hyeme occultantur.

Cap. 16.

AVium etiam complures conduntur, nõ vt aliqui putant, paucę. nec oẽs ad loca tepidiora abeunt, ſed quib⁹ loca eiuſmodi ſunt vicina ſolitæ ſedi, q̃s eo ſecedẽ libet: vt & mil
I uos: & hirũdines ageẽ animaduerſum eſt. Quæ autem procul locis eiuſmodi morantur, non mutant ſedem, ſed ſe ibidem cõdunt. Iam enim viſæ ſunt multę hirundines in anguſtijs conuallium nudæ, atq; omnino deplumes. Milui etiam de huiuſmodi locis euolaſſe, cum primum apparerent, viſi ſunt. Latibulo genera diſtinguí vel aduncа, vel rectunguia non poſſunt. nam & ciconia latet, & merula, & turtur, & alauda. De turture quidẽ K
maxime omnium cõſtat: nemo enim prope dixerim vidiſſe per hyemem vſpiam turturem dici tur. latere autem incipit prępinguis, & quanquam pẽnas in latebra dimittit, tamen pinguedinem ſeruat. Palumborũ aliqui latent, aliqui non latent, ſed cũ hirundinibus abeunt. Turdus etiam latet, & ſturnus: & ex genere vnco milu⁹ paucis quibuſdam diebus, & noctua.

De quadrupedibus, quæ hyeme lateant, L
deq; ijs, quæ ſenectutem exuant.

Cap. 17.

QVadrupedum, quæ animal generant, hyſtrices conduntur, & vrſi: ſed vtrum propter frig⁹, an alia de cauſa, ambigitur. pingueſcunt vrſi per id tempus. tum mares, tum fœminæ vehemẽter, vt mouere ſeſe facile nequeant. parit etiam fœmina eo tempore, & tã diu latet quoad tempus ſit, vt ſuos catulos in apertũ producat: quod verno tẽpore menſe a bru M
ma tertio facit. Sed quod minimum dies circiter quadraginta latet: ex quibus bis ſeptem ita ſopitur, vt ſe nihilo moueat. reliquis poſtea pluribus latet quidem, ſed mouetur, & ſurgit. fœtu grauida vrſa, vel a nemine, vel a pauciſſimis capta eſt. tempore ſui latibuli hoc animal nihil edere certum eſt: quippe quod neq; exeat, & captum ventre inteſtinoq; inani videatur. Narrãt eius inteſtinum per inediam

ita

A ita conniuere, vt adductum prope cohæreat. Itaq; vrſum latebram egreſſum, primum herbarum dictam deguſtare, vt inteſtinum laxetur, & hiet. Glires etiam latent in ipſis arboribus, pingueſcuntq; per id temp⁹ vehementer. itidem mures Ponticigeneris. Nonnulla ex ijs, quæ conduntur, exuunt id, quod ſenectus vocatur: quod cutis vltima eſt, & primi ort⁹ operculũ. Sed in pedeſtri viuiparo genere de vrſo, qua de cauſa lateat, ambigitur, vt dictum iam eſt. Cortice ſi tecta maxima fere ſui parte ſeceſſus ſuo tempore latent. & exuunt ſenectutem ea, quib⁹ cutis mollis, nec prædura, & teſtacea quidem eſt, qualis teſtudini (nam & teſtudo inter cortice intecta enumeranda eſt, & mus aquatilis) ſed qualis ſtellioni, lacerto, & præcipue ſerpentibus eſt. exuũt enim hęc omnia, tum vere, cum egrediũtur, tum etiam autumno. Vipera etiam exuit tam vere, quàm autũno.

B

C Cum ſerpens exuere incipit, ab oculis primum detrahi aiũt, ita vt obcæcari videantur ijs, qui rem non intelligunt. tum caput exuitur: glabrum enim hoc omnium antequam reliquum corpus apparet: atq; vna fere nocte & die ſenectus tota exuitur, a capite orſa ad caudam, & cute altera intus ſubnaſcẽte ipſa remouetur. Vt enim fœtus inuolucro ſecundarum, quo content⁹ prodierit, exuitur: ſic iſta ſenectute detracta renouantur. Inſecta.n. eodem modo exuunt ſenectutẽ, quibus hoc ſolitũ eſt: vt ſilpha, & culex, & ea, quorum pennæ vagina continẽtur, vt ſcarabei. ſed omnia facto iã, quod gigni debuerit, exuunt: nam vt partui viuiparo ſecundæ, ſic vermiculariæ proli operculum circumrumpitur. æque & apibus, & locuſtis. Cicadæ, vbi eruperũt, oleis aut arundinibus inſidunt: &, cum rupto operculo exeunt, paruum quiddam in eo relinquunt humoris, nec multo poſt volant, & incipiunt canere. Locuſtę inter marina, & gammari exuunt, aut vere, aut autumno poſt partum. Iam captæ aliquæ ſunt locuſtæ, mollem habentes partem ſuperiorem, cp cruſta iã circumrupta, detractaq; eſſet: inferiorem autẽ duram, quia non dum eſſet diſrupta. non enim ſimilis in his atq; in anguib⁹ exutio fit. latent locuſtæ menſes circiter quinq;. Cancri etiam exuunt ſenectutem, molliores quidem perſpicue: ſed etiam duriores exuere aiũt, vt maias. Cum vero exuunt, mollis admodum cruſta ſubnaſcitur. & quidem cancri præ teneritate non ſatis ambulare poſſunt. exuunt hæc ſæpius anno. Sed quænam lateant, & quo modo & tempore atque etiam quæ, & quo tempore exuant ſenectutem, iam dictum eſt.

D

E

F

Nõ

ἀλλ' ὅμως πανστικὸς ὁ λιθακος. Plí. Cõdũ turhyeme & Pontici mures, hi duntaxat albi.

Quomõ ſerpens exuat ſenectutem.

γίνεται δὲ ἀπόδυσις τοῦ ὅλου τοῦ ἐντὸς ὑπεστος. Plí. Vt extra fiat membranæ quæ fuerat intus.

G *Non omnia animalia omni tempore proſpere valere, quod ve tempus auibus conducat.* Cap. 18.

Viuunt autem animalia, proſpere non eiſdem temporibus, nec omnib⁹ æque exuperantq̃s. Valetudines etiã, & morbi per tempora pro generum diuerſitate varie accidunt, & in totum non eadem omnib⁹ valetudo exiſtit. Iam auibus, proſunt ſqualores, tum ad cæteram ſanitatem, tum etiam ad partũ, & præcipue palumbis. At vero
H piſcibus, exceptis quibuſdam paucis, imbres conducunt. Incõmodi contra auibus anni pluuij ſunt, piſcibus ſicci. quippe cum auium talis natura ſit, vt ne bibere quidem largi⁹ poſſint ſine detrimento. Adũcæ igitur aues, vt dictum eſt, viuunt prope dixerim ſine vllo potu: quod Heſiodus neſciuit. facit enim in narratione obſeſſionis Nini aquilã augurñ pręſidem bibentem. Cętęrę aues bibunt quidem, ſed pa
I rum. nec aliud vllum potioni indulget, quod pulmonem fungoſum habeat, aut pariat ouum. Cum aues ægrotant, plumæ indicium proferunt. turbantur. n. nec poſituram eandem ſeruant, quam habent, cum recte valẽt.

Quæ animantia pluuia gaudeant, quibusve noceat. Cap. 19.

Piſcium genus maxima ex parte annis pluuijs bene, vt dictum eſt, viuit. ita. n. non modo plus cibi nanciſcitur, verũmetiam omnĩo pluuio humore iuuatur, vt ea, quæ terra
K gignuntur. olera enim quanuis rigentur, tamen nõ tantum proficiunt quãtum imbre. quod inde arundinibus etiam lacu prognatis euenit: nihil enim fere accreſcunt, niſi aquæ pluuiæ incidant. Indicium vel inde accipi poteſt, quod piſces plurimi petant Pontum, vt in eo traducãt æſtatem. facit enim copia amnium loci illius, vt mare ſit dulcius, & cibus largior habeatur, quem ĩdem fluuij deferant. Su-
L beunt etiam fluuios genera piſcium complura, & præſtant in fluentis, & lacubus, vt amia, mugilis, gobiones, etiam pĩgueſcũt in fluuijs. deniq; loca prędita lacus commoditate, piſces poſſident optimos. Ex pluuijs autẽ ipſis æſtiui imbres commodiores ſunt parti maxime piſcium, & præcipue cum ver, æſtas, & autumnus imbribus abundarint, hyems contra ſerenior fuerit. ad ſummam prope dixerim cum bene hominibus annus ce-
M dit, tunc & piſcibus feliciter degere contingit. Locis autem frigidis parum vigent. Maxime infeſtantur algore, qui per lapidẽ in capite habent, vt chromis, lupus, phager, vmbra: facit enim lapidis rigor, vt per algorem gelentur, & excidãt. Sed, cum plurimis piſcium generib⁹ imbres conducant, mugili tamen, & capitoni, & ei, qui a nonnullis murinus vocatur, nocẽt. fit enim vt pluuijs multi ex his defacili excę-

cent,

A centur, ſi modum aqua exceſſe rit. ſolet enim per hyemem potius capito ita affici: nam oculi eius albeſcunt, & macilentus p id temporis capitur, atq; ad poſtremum malo eodem interit: quod non magis imbrium copia, q̃ algore accidere videtur. Iam enim cum alibi, tum ī Nauplio agro terræ Argiuę, in vadis multi capti ſunt cæci, cum hyems fuiſſet aſperrima: multi etiã albos habentes oculos capti ſũt. Aurata quoq; hyeme laborat:
B ſed archanas ęſtate, eoq; tempore extenuatur. Prodeſt coruulis ferme, præter cæteros piſces, annus ſqualens, quod his quoque ob eam rem commodior eſt, quia per ſiccitatem poti⁹ tepor accidit. Loca pro ſua natura genera quæq; ſibi habent ad incolumitatem commodiora. quod enim natura littorale, aut pelagium eſt, huic ſuo loco pro naturæ deſyderio verſari commodius eſt. quod autem *ambigit, id commode vtroq; degere poteſt.
C Sed ſunt etiam loca quædã ſingulis propria, in quibus rectius valeant. Commodiora, q̃ ſimpliciter dixerim, loca ſũt ea, quæ algarum copia ſcatent. pinguiores enim locis his capiuntur, qui multis, & varijs locis ſolent pabulari. Nam & quibus alga in cibo eſt, abunde paſcũtur: & quibus caro appetitur, plures piſces ſibi reperiunt. Intereſt etiam, aquilonia ſint, an auſtrina. genus enim longum aquilonijs melius viget: & quidem æſtate loco eodem, in aquilonijs plures longi quã lati capiuntur. Thunni, & gladij agitantur aſilo, canis exortu. habent enim vtrique per id tempus ſub pinna ceu vermiculum, quem aſilum vocant, effigie ſcorpionis, magnitudine aranei. infeſtat hoc tã to dolore, vt non minus interdũ gladius, quàm delphinus exiliat. vnde fit, vt vel in nauigia ſę penumero incidat. Thunni omnium maxime piſcium gaudẽt
D tepore, & ob eam rem arenam, & littora adeunt. per ſumma etiam maris innatant, quo teporis potiãtur. Piſciculi autem ſeruari propterea poſſunt, quia ſpernũtur: maiora enim magni ſequuntur. ſed ouorum, & prolis pars magna proinde abſumitur: cum enim piſces deſyderio teporis loca fœturæ adeant, *liguriunt quicquid attigerint. Capiuntur maxime piſces nõ multo ante quàm Sol oriat, aut poſt quã occidit: deniq; circa Solis or
F tum aut occaſum. tẽpeſtiue enī iaci tantiſper putatur. quamobrem eo tempore piſcatores ſolẽt retia tollere. tunc enim maxime viſus piſciũ fallitur, quippe cũ noctu quieſcãt, luce autem iam clariore melius videant. Morb⁹ peſtilens nullus incidere piſcib⁹ vniuerſis videtur, qualis plerũq; hominibus, & quadrupedum equis, & bubus, & reliqui gẽris nonnullis accidit, tum feris, tum vrbanis, ægrotare tamẽ & ipſi

pi-

* λιπαίνονται, liguriunt, vastã

A peſtilẽtibꝰ morbis piſciũ genꝰ immune.

G putantur. & quidam piſcatores pro morbi indicio capiunt, cum aliquot extenuatos languētib⁹ ſimiles, & colore immutatos, inter multos pingues, ac validos eiuſdem generis ceperint. Marinum genus ita ſe habet.

Quæ fluuialibus, & lacuſtribus piſcibus noceant, quove ingenio ijdem capiantur. Cap. 20.

FLuuiatile, & lacuſtre peſte quidem & ipſum immune eſt, ſed nonnullis morbi incidunt proprij. ſilurus enim ca-
H nis exortu potiſſimum, quod ſublimis innatet, ſyderatur, & tonitruo ſopitur magno. quod & cyprino accidit, ſed leuius. Silurus vel a dracone angue, gurgite parum alto ictus interit. Ballero, & tilloni lumbricus canis ex ortu innaſcitur, qui debilitat, cogitq; ad ſumma ſtagni efferri, qua æſtu intereunt. Chalcis, quā æricam appello, vitio infeſtatur diro, vt pediculi ſub branchijs innati quammulti interimant, quod nulli ex cęteris accidit. Mo-
I riuntur piſces verba ſco herba, quamobrem cæteri fluuiatiles, & lacuſtres ea interficientes capiunt: ſed Phœnices marinos ēt ita piſcantur, Sunt qui duobus quoq; alijs capiendi generibus vtantur, quod enim altos gurgites amnium piſces per hyemē vitare ſolēt (cum. n. alias dulcis aqua frigidior ſit, tum vel maxime eius ima algent) idcirco foſſam in fluuium ducunt, quam maceriæ iungentes operiunt, & fœno atq; lapidibus ſtipant, vt K quaſi cuniculum faciant, aditu patēte ad fluuium, vnde implea tur: tum facto gelu, naſſa inde piſcantur. Alterum genus capturæ tale eſt, cuius vſus & hyeme eſt, & æſtate. medio amne fruticibus, & lapidibus circūſepiūt, vno aditu dato modo oris: tum in eo ore poſita naſſa piſcantur, motis lapidibus. Teſtaceo generi anni pluuij profunt, præterq; purpuris. cuius rei indicium ē, cū ſi amnis in mare fluentis aquā guſtarint, moriuntur eodē die. L
Viuit purpura extra mare, quæ capta eſt, dies circiter quinquaginta. Alit altera alteram, eo q; ſua teſta gnatum, veluti algam muſcumve gerit. quæ autem p cibo ijs afferunt, ponderis cauſa adhiberi aiunt, vt in libra ſint grauiores. Cæteris ſqualor incō modus eſt. nā & pauciora reduntur, & deteriora. & quidem pectines tunc magis trahunt ruſſum colorem. Iā in Pyrrheo Euripo pectines aliquando defue- M
runt, nō modo propter ferramē tum, quo piſcatores abradendo vbertim caperent, verumetiam propter ſiccitates. Cæteris etiā teſtatis imbres conducunt, propterea quod mare dulcius redditur: ſed frigus facit profecto, ne vel in Ponto, vel in fluuijs gigni poſſint, exceptis biforibus paucis. genus nanq; vniſore potiſſimum rigore induratur, & iterit. Aquatile animalium gen⁹ us ita ſe habet.

Verbaſco mari piſces.

De

A *De morbis suum, eorumq; remedijs.*

Cap. 21.

Raucedo morb. suum qualis

QVadrupedum, sues trib⁹ morbi generibus laborant: quorum vnum raucedo vocatur, quo maxime fauces, maxillæq; inflammantur. Sed idem malum vel qualibet alia corporis parte cõtrahi potest. iam.n. plerunq; in pedem, alias in aurem decũbit. Putrescit protinus membrum, & vlcus serpit, donec ad pulmonem deueniat, quo tacto, mors

B sequitur. crescit hoc vitium celeriter, nec potest sus quicquã edere, cum ita ægrotat, etiã si quantumlibet sit morbi incrementũ. curatur a porcarijs, cum malũ incipere senserint, haud alio modo quã tota parte abscissa, qua cœperit. Reliqua duo genera eodem vocabulo nominãtur strumа: quorum alterum dolor capitis, & grauitas est, quo plurimi laborare solent: alterum alui profluuiũ est, quod irremediabile incidit. alteri succurritur ex

C vino adhibito naribus, eoq; ipso dilutis. sed difficulter eo quoque periculo subtrahitur: biduo .n. aut quatriduo interitus obuenit. Raucescunt potissimum eo anno, quo montes abunde tulerint, & pinguissimi sint. Iuuat mora celsi dedisse in cibatu, & balneum multum & calidum, & venæ sub lingua sitæ cultello adacto sanguinem detraxisse. Grandinosi autẽ fiunt sues, quorum crura, & collum, & armi carne constant humidiore, quibus partibus vel grandines plurimæ innascũtur. Caro dulcior est, si grandines habet paucas: sed si multas, humida valde, & insipida est. Facile qui grãdent cognoscuntur: parte.n. linguę inferiore grandines habentur. & si setam dorso euellas, cruorem in radice pili euulsi videris. pedib⁹ etiam posterioribus cõstare nõ possunt, qui grandent. carẽt grãdine, cum adhuc lactent. tollun

D Quib⁹ notus sues grãdinosi cognoscãtur.

tur grandines tibia, quæ vel in E cibatu vtilis est. Sed præcipue alunt, & opimant ficus, & cicer. cibus deniq; non simplex, sed varius, fagina optima est. gaudent.n. sues pabuli mutatione, quemadmodum & cætera animalia. tum etiam fieri aiũt cibi, varietate, vt partim ifletur, partim impleatur carne, partim opimetur. Glandes suauiter quidem a suibus comeduntur, sed carnem humidam faciunt, si solæ dantur. & si grauidæ glãdem copiosius ederint, abortum fa- F ciunt, vt oues: quibus constanti⁹ hoc glandibus esitatis accidit. vnum ex omnibus, quæ nouimus, animalibus, sus grandinem concipit.

Quibus morbis infestentur canes.

Cap. 22.

CAnes tribus laborant vitijs, rabie, angina, podagra. Facit rabies furorem: & quæ momorderint, oia rabiunt, * excepto homine. Intereũt canes hoc morbo, & quę morsa

* πλὴν ἀνθρώπου, i. excepto homine.

G ſunt, *excepto homine. Angina etiam interimit. & podagra tentari pauci euadere poſſunt. Rabies camelũ ẽt p̃hẽdit. Elephantos cæteris malis ĩmunes aiunt, ĩflatiõe aũt alui acri⁹ infeſtari.

Leonic. ãt legit πρὸς ἀνθρωπον .i. pri⁹ homine.

Morbi boum gregalium. Cap. 23.

BOues gregales morbis duobus tentantur, podagra, & ſtruma. Facit podagra vt pedib⁹ intumeſcãt: & quãuis nõ intereãt, tñ vngulas amittãt. valẽt melius cornib⁹ pice illitis calida. Euenit ſtruma, vt calidi⁹
H frequẽtiusq; ſpiretur. qd' deniq; in hoſe febris, idẽ in boue ĩtruma ẽ. Indiciũ morbi, vt demiſſę aures flacceant & vt comedere nequeãt. breui moriuntur, adapertiſq; pulmo inſpiciẽ putris.

Quibus morbis laborent equi gregales, do meſticiq;, & de morborum indicijs, & remedijs: necnon de hippomane, & potu equorum, & boum.

Cap. 24.

I EQuorum gregales morbo immunes ſunt, excepta podagra: hoc. n. vno laborãt, et plerũq; ob id vngues amittũt. Sed amiſſis alĩ ſtatim enaſcunt. fit. n. vt altero ſubnaſcẽte vngue, alter amittat. Indiciũ morbi, vt alter teſtium dexter palpitet, vl' vt paulo citra nares cauũ quidã, rugoſumq; gignat. At vero eq domeſtici morbis plurimis obnoxĩ ſunt. Laborant ileo dicto. i. tenuioris inteſtini morbo. cuius mali indiciũ, vt crura poſteriora attrahant ad priora, & ita ſummoueãt, vt ꝓpemodum K collidant. Si, vbi antea dieb⁹ aliquot ſponte ieiunarint, mox in furorem vertant, ſanguíe detracto iuuãt. Capiunt ẽt rigore neruorũ. cuius indiciũ, venæ vt oẽs neruiq; intẽdant, & caput cerui ceſq; ĩmobiliter rigeant, rectisq; crurib⁹ gradiãtur. Suppuratiõe ẽt equi infeſtantur. Vitiũ quoq; eorũ eſt, qd' hordeatio dr̃. cui⁹ indiciũ, vt palatum moleſtet, & feruentius ſpiret equ⁹ qũã ex cõ ſueto. nullũ hui⁹ mali remediũ L eſt, niſi ſpõte naturæ emendet. Qd' aũt lymphari dr̃, tale eſt, vt equus ad tibię ſonũ quieſcat, & demittat frontẽ: cũ vero cõſcenderis, citet cõtẽtius, donec retineas. Demiſſus ẽt ſemp triſtisq; eſt, ſi rabie tenetur: cuius ĩdiciũ vt auriculas demittat ad iubã, rurſusq; ptẽdat, idq; viciſſim factitet. Irremediabile ẽt malũ, ſi cordis dolore vexatur: cuius indiciũ, vt latera ſubſidant, & ilia p̃ſtrigant. Et ſi veſica dimoueat de ſuo ſitu: cuius indiciũ, ne vri M nã reddere poſſit, & vt vngulas, clunesq; trahat. Et ſi paſtinacã deuorarint, cuius magnitudo, q̃ verticilli beſtiolę eſt (nã morſus muris aranei, vel cæteris iumentis moleſtiſſim⁹ eſt) puſtulę hoc excitant, & piculoſior, quẽ defixerit grauida. puſtulæ. n. rũpuntur, ex quo interitus ſequit: ſed ſi nõ grauida ẽ, nõ ĩterimit. Quinetiã ea, quã alĩ chalcidã, alĩ digny dã vocãt, ſuo morſu aut interimit, aut vehemẽtẽ dolorẽ mouent.

A uent. ſimilis hæc paruis lacertis eſt: ſed colore ſerpẽtis, quam cæciliam nominant. denique homines vſuperiti totidẽ fere morbis equum, atque etiam ouem infeſtari, quot hominem referunt. Interit veneno ſandaracę & equus, & quoduis iumentum ſiue veterinum. datur in aqua
Abortꝰ ca percolatum. Abortum etiam facit equa, odorem ſentiens fungi fumigantis lucernæ extinctæ: quod & mulierum nonnullis accidit. hactenus de equo-
B rum morbis. Quod hippomanes vocant, hæret quidem fronti naſcentis pulli, vt narratur: ſed equæ perlambentes, abſtergentesq; id abrodũt. quę aũt de hoc fabulantur, figmẽta mulierculārũ, & profeſſorũ carminis incantamentorũ eſſe credẽdum potius eſt. Emitti etiã ab equa prius quã pullũ, quod puliũ dr̃, certum eſt. equi vocem quoq; agnoſcunt equorum, quibus cũ pugnarint. Gaudent pratis ri-
C guis & paludibus: bibunt. n. aquas libentius turbidas. cꝫ ſi clara eſt, inturbãt eam vngulis ſuis, & cum biberint, lauant ſe totos, lymphisq; potiunt. balneũ. n. omnino hoc animal adamat, & aquæ deditum eſt. quãobrẽ natura etiam equi fluuiatilis ita conſtat, vt viuere niſi in humore non poſſit. Bos contra quàm equus, niſi aqua ſit clara, frigida, atq; lympida, bibere nolit.

Aſinos uno morbo laborare, frigoriſq; impatientes eſſe. Cap. 25. D

ASini vno maxime morbo laborant, quẽ malidã vocant. quod vitium in capite oritur, facitq; vt per nares pituita multa, ruffa effluat. quæ ſi ad pulmonem deſcenderit, moriũtur. ſed, ſi in capite eſt, non infert interitum. Impatiens frigoris maxime hoc animal ẽ: quapropter Pontica, & Scythica terra aſinis caret. Malida aſinorum morbus.

De elephantorum morbis, & eorum curatione. Cap. 26. E

ELephanti morbis inflatio contactis laborant: quo fit ne poſſint excrementum vel veſicæ, vel alui reddere. Aegrotant etiam, ſi comedant terram, niſi ea frequenter vtantur: nam, ſi frequenter, nihil ſentiunt mali. lapides etiam interdum deuorant. Necnon fluore tentantur, quo, cum vires languerint, curantur potione aquæ calidæ, & cibo fœni melle imbuti. vtrunque enim id ſiſtit F profluuium alui. Si per inſomniam feſſi ſunt, armis perfricatis ex ſale, oleo, & aqua, curantur. cum humeri dolent, carnibus ſuillis aſſis appoſitis iuuantur. Oleum alĩ bibunt, alĩ non. &, ſi ſpiculum in corpore ineſt, eĩcitur eo, quod biberit, oleo, vt aiunt. qui autem oleum non bibunt, ñs radix *tyranni decocta in vino datur. Quadrupedum res ita ſe habet.

*An tyrtami legi debeat, an dictáni, an expũgi oino, pitioresiudicẽt

G *De morbis inſectorum, et præcipue apum. Cap. 27.*

INſectorũ maxima pars eo tempore valet, quo gignit: videlicet cũ annus talis, qualis ver, humidus, & tepidus eſt. Apibus beſtiolæ quædam in alueis innaſcuntur, quæ fauis officiant. Vermiculus item ſpecie aranei nocet fauis, quem alĩ cle rum, alĩ pyrauſtam vocant. hic ſibi ſimilem forma aranei parit in fauo, & facit vt examen ęgro tet. Obeſt etiam alia quædã beſtiola ſimilis hepiolo papilioni, H qui lucernarum luminibus aduolat. hæc puluerem ſpirãdo in alueo parit, nec aculeo ab apib⁹ ſtimulatur, ſed tãtum fumo abigitur. Erucæ quoq; naſcuntur in alueis, teredines dictæ, quas apes non inſectantur. Aegrotãt potiſſimum, cum ſylua flores ęruginoſos tulerit, atque etiam tẽporibus ſiccis. Intereunt inſecta omnia tacta ex oleo: ſed celerrime, ſi capite illito exponãt Soli.

I *Animalium differentia pro locorum varietate. Cap. 28.*

DIuerſitate etiam locorũ differentia oritur. vt. n. locis nõnullis gigni omnino aliqua nequeũt, ſic alĩs generantur quidem, ſed pauciora, & vita breuiore, nec proſpera. locis etiam vicinis diſcrimen huiuſmodi exiſtit: vt agri Mileſii locis ſibi propinquis cicadæ alteris gignuntur, alteris non. Amnis in Cęphallenia inſula dirimit, cuius citra alterum latus cicadarum copia eſt, vltra alterũ nullæ. In Prodoſelena, via interiacet, cuius vltra alterum latus gignitur catus, citra alterum gigni non poteſt. Terræ Bœotiæ in Orchomenio agro talpæ habentur multæ: at in Lebadico vicino nullæ ſunt, neq; ſi aliunde portatæ eo fuerint, volunt infodere. In Ithaca inſula lepores, ſi aliunde allati dimittantur, viuere nequeunt: ſed eodem reuerſi, vnde maris introierint inſulam, moriuntur. In Sicilia formicæ, quę equites appellantur, non ſunt. In Cyrenenſi agro ranæ vocales præterito tempore deerant. In Aphrica non aper, non ceruus, nõ capra ſylueſtris eſt. India, teſte Cteſia, quanquam non fide digno, ſuem nec ferum nec mãſuetum habet. Quæ autem ſanguine carent, & quæ ſeceſſus tempore conduntur, grandiora nimirum illa poſſidet. In Ponto neq; mollia ſunt. neq; teſtata, niſi locis quibuſdam pauca. In mari rubro teſtata omnia mira quadam magnitudine augẽtur. In Syria oues ſunt cauda lata ad cubiti menſuram. capræ auriculis menſura palmari, & dodrantali, ac nonnullæ demiſſis, ita vt ſpectent ad terram. boues nodos ſcapularum flectunt, vt cameli. In Cilicia capræ tondentur, vt alibi oues. In Africa arietes ſtatim cornigeri generãtur, nec ſolum mares, vt Homerus ſcribit, ſed etiam fœminæ. Contra in Ponto per prouinciã Scythicã

A thicam nullis cornua enaſcuntur. In Aegypto aliqua maiora, quam in Græcia fiũt, vt boues, & oues: aliqua minora, vt canes, lupi, lepores, vulpes, corui, accipitres: aliqua magnitudine pari, vt cornices, & capræ. Cuius rei cauſam attribuunt cibo, qui alĩs large, alĩs parce ſit, vt lupis, & accipitribus. carniuoris enim parum cibi ſuppeditatur, propter raptus, quo viuũt, penuriam. aues enim minores paucæ ibi habentur. lepori vero omniq; non carniuoro generi, victus ieiunior ob eam rem eſt, quod neque nuces, nec poma ſunt diuturniora. Tum etiã multis locis, cœli, & ſitus conditio cauſę eſt: vt in terra Illyrica, & Thracia, & in Epiro aſini parui habentur: in Scythica & Gallica nulli, propter immodicum frigus. In Arabia lacerti magnitudine cubitum excedunt. Mures etiam multo ſoricibus auctiores, quibus crura priora vel palmi menſura, poſteriora ad pi mum digiti nodum habentur. In Africa magnitudo anguium mira, ſicut & fertur. Iam enim nonnulli vbi triremi appli cuiſſent, oſla boum multorum vidiſſe narrãt, quos abſumptos eſſe ab anguibus non dubitarẽt, cum triremes productas in altum, quam primum angues inſectarentur, & nonnulli aggreſſi triremem euerterent. Item leones in Europa potius ſunt, & ea Europæ parte, quæ inter Acheloum amnem, & Neſſum eſt. Pantheræ in Aſia, in Europa autem nullæ. Beſtiæ denique omnes ferè efferatiores in Aſia ſunt, fortiores in Europa, multiformiores in Africa. Vnde prouerbio quodam dicitur: Semper aliquid noui Africam afferre. facit enim illius ſitus aquarum penuria, vt feræ eodem concurrant bibendi cauſa: quo quidem loco etiam quæ alienigenæ ſunt, & coeunt, & generant. quorum tempora eadem ferendi veteri ſint, & magnitudines non multo inter ſe diſcrepent. reddũtur mitiores inter ſe deſyderio fluuĩ: nam & contra quàm cætera potum quærunt. tempore enim hyberno magis, quàm æſtiuo. inſuetum nanque his eſt bibere æſtate, propterea quòd imbres fieri per id tempus non ſoleant. & mures quidem, cum biberint, moriuntur. Sed vel alibi coitu alienigenarum procreari apertum eſt: vt in Cyrenenſi agro lupi cum canibus coeunt, & Laconici canes ex vulpe & cane generantur. Indicos etiam canes ex tigride & cane gigni confirmant: verum non ſtatim, ſed tertio coitu. primo enim bellunos adhuc catulos procreari aiunt. alligantur canes locis deſertis, & niſi bellua incenſa libidine ſit, ſæpe laceran-

tur.

Quare mſtiformes beſtiæ in Africa.

B ro omniq; non carniuoro generi, victus ieiunior ob eam rem eſt, quod neque nuces, nec poma ſunt diuturniora. Tum etiã multis locis, cœli, & ſitus conditio cauſę eſt: vt in terra Illyrica, & Thracia, & in Epiro aſini parui habentur: in Scythica & Gallica nulli, propter immodicum frigus. In Arabia lacerti magnitudine cubitum excedunt. Mures etiam multo ſoricibus auctiores, quibus crura priora vel palmi menſura, poſteriora ad pi mum digiti nodum habentur. In Africa magnitudo anguium mira, ſicut & fertur. Iam enim nonnulli vbi triremi appli cuiſſent, oſla boum multorum vidiſſe narrãt, quos abſumptos eſſe ab anguibus non dubitarẽt, cum triremes productas in altum, quam primum angues inſectarentur, & nonnulli aggreſſi triremem euerterent. Item leones in Europa potius ſunt, & ea Europæ parte, quæ inter Acheloum amnem, & Neſſum eſt. D Pantheræ in Aſia, in Europa autem nullæ. Beſtiæ denique omnes ferè efferatiores in Aſia ſunt, fortiores in Europa, multiformiores in Africa. Vnde prouerbio quodam dicitur: Semper aliquid noui Africam afferre. facit enim illius ſitus aquarum penuria, vt feræ eodem concurrant bibendi cauſa: quo quidem loco etiam quæ alienigenæ ſunt, & coeunt, & generant. quorum tempora eadem ferendi veteri ſint, & magnitudines non multo inter ſe diſcrepent. reddũtur mitiores inter ſe deſyderio fluuĩ: nam & contra quàm cætera potum quærunt. tempore enim hyberno magis, quàm æſtiuo. inſuetum nanque his eſt bibere æſtate, propterea quòd imbres fieri per id tempus non ſoleant. & mures quidem, cum biberint, moriuntur. Sed vel alibi coitu alienigenarum procreari apertum eſt: vt in Cyrenenſi agro lupi cum canibus coeunt, & Laconici canes ex vulpe & cane generantur. Indicos etiam canes ex tigride & cane gigni confirmant: verum non ſtatim, ſed tertio coitu. primo enim bellunos adhuc catulos procreari aiunt. alligantur canes locis deſertis, & niſi bellua incenſa libidine ſit, ſæpe laceran-

tur.

Quare mſtiformes beſtiæ in Africa.

E

F

Ἰππολαγοι, in Gallica.

C Immanitas anguium in Africa.

G *Mores etiam animalium pro locorum qualitate differre, venenaq; ſerpentum uel mitiora, vel aſperiora effici.*

Cap. 29.

MOrum ẽt diuerſitatẽ loca efficiunt: vt mõtana & aſpa ſuas beſtias reddunt & aſpectu efferatiores, & viribus robuſtiores, q̃; plana, et molliora. Argumento vel ſues Athi montis acceperim, quorũ ne fœminas quidẽ ſpectare mares ſitus inferioris audent. Morſus etiam belluarum ex locorũ H diuerſitate plurimum differũt: vt in Pharo, locisq; alĩs ſcorpiones non lædunt: at alĩs, & præcipue in Scythia, multi & magni, & nocui ſunt. & ſi vel hominẽ, vel quãuis beſtiam percuſſerit, interimũt. nec ſues euadere poſſunt, quanq̃; cæteros virulentos ictus minime ſentiunt. & nigri eorum potiſſimum interimuntur. quiſq; tamen celerrime interit, ſi ictus adierit aquã. Anguiũ quoque ictus per loca plurimũ I differũt. Aſpis. n. anguis, ex quo medicamentum* putrificum illud componunt, in Africa gignitur, cuius ictui nullum remediũ eſt. Naſcitur eodem in agro in quo laſer, ſerpens quidam puſillus, cuius remedium lapis eſt, quem ex ſepulchro cuiuſdã regis antiqui accipiunt, eoq; perfuſo ex vino bibunt. Italiæ locis quibuſdam morſus etiam ſtellionum exitiales ſunt. Sed omnium venenatorum morſus grauiores ſunt, ſi alterum ederit alterum, vt ſcorpium deuorari a K vipera certum eſt. Plurimis vero eorum aduerſatur ſaliua hominis. Serpens quidam minutus eſt, quem aliqui ſacrum appellant, quem angues præmagni fugiunt. magnitudo huic ad cubitum, ſpecies hirſuta. quicquid momorderit continuo citer putreſcit. Eſt præterea I Indica regione ſerpens paruus, cuius vnius remedio carẽt incolæ.

Hoſs ſaltuq; vis aduerſus venena.

Quo tempore piſcium genera præſtantiora in cibum reddantur.

Cap. 30. L

DIſcrimen animalium vt proſpere, contraue exigant, vel vtero pleno, exiſtere nouimus. Teſta enim intecta, vt pectines, omneq; oſtrearium, ſiue concharium genus, atq; etiam cruſta intecta tũc optima ſunt, cum grauida, vt late I locuſtis, & reliquis huiuſcemodi patet. ſed quanquam teſta intecta grauida dicimus, tamẽ nullum eorum vel coitum, vel partum videmus. Cruſta intecta nimirum & coire, & parere perci M piuntur. Mollia etiam præſtant, cum grauida ſunt: vt lolligines, ſepiæ, polypi. Piſces cum impleri incipiunt coitu, boni omnes fere ſunt. ſed procedente vteri tẽpore, alĩ præſtant, alĩ nõ. Alec, ſiue mæna, vtero grauis melior eſt: forma rotundior fœmĩę, porrectior mari, & latior. Euenit vt cum fœtu impleri fœmina incipit, maris color in nigriorem, pluriſq; varietatis mutetur, &

caro

* ΣΦΕΤΤΙΟΝ ſepticũ, ex edens a celſo.

A caro deterrima cibo efficiatur. vocantur a nonnullis per id tempus hirci. Mutantur piſces, qui merulæ, & qui turdi appellantur, atq; etiam ſquillæ: vere enī nigreſcunt, poſt ver albedinem ſuam recipiunt. Fuca etiam mutat colorem. cum enim cæteris temporibus candida ſit, verno varia redditur. ſolam hāc ex marinis piſcibus nidum ſibi cōſternere, atq; i ſtragula parere aiūt. Alec etiam mutatur, vt dixi, &

B †cerrus, vt ex albedine rurſus ęſtate ad nigredinem redeant: qđ maxime ſuis pinnis, & brāchijs declarant. Coruulus etiam cum vtero fert, optimus eſt, perinde vt alec. Mugilis vero, & lupus, & reliqui fere omnes ſquama intecti deteriores ſunt, cum ferunt. Similes ſibi ferentes & non ferentes pauci ſunt, vt glaucus. Vitiātur etiam ſenectute piſces, & quidem thunni vel ad rē ſalſamentariam ſenes improbi ſunt: multum enim carnis abſu-

C mitur. quod idem vel in cęteris piſcibus euenit. declaratur eorum ſenectus duritie, magnitudineq; ſquamarum. Iam captus eſt thunnus ſenex, cuius pōdus erat ad talenta quindecim, & caudæ interuallum ad cubita *quīq; & palmum. Fluuiatiles, & lacuſtres piſces optimi ſunt poſt partum, & ſeminis genitalis emiſſionem. Sed nonnulli etiam, cum ferunt, commendantur, vt ſaperdis: alīj damnantur, vt ſilurus. Cum cæteri omnes mares ſuis fœminis ſint præſtā- D tiores, ſilurus fœmina præſtat ſuo mari. Et in genere anguillarum quoq; meliores ſunt, quas fœminas nominant. quæ nomē fœminæ temere acceperunt: nō ſunt enim fœmīæ, ſed quia aſpectu a cæteris diſcrepant, fœminæ appellantur.

* pro ſmaſd reddīt carrum.

* duo

ARISTOTELIS DE HISTORIA ANIMALIVM LIBER NONVS. E

De affectibus animorum omnium animalium: deq; ijs, quæ perpetuas inter ſe inimicitias gerunt, & earum cauſis. Cap. 1.

COres animaliū obſcuriorum, parūq; viuentium temporis, min⁹ ſenſu percipiuntur: viuaciorum euidentiores ſunt. Habere .n. vim quandam naturalē aīantes in quauis animi affectiōe videnť, hoc ē prudētia, ſtultitia, fortitudine, ignauia, clemētia, acerbitate, & reliquis habitibus gñis eiuſdē. In nōnullis ēt cōe aliqd diſciplinæ, eruditionisq; habeť. Alia .n. viciſſim inter ſe, alia ab homine (quæ .ſ. auditu non carent) non modo ſtrependi, verū etiam ſignificādi dīrias poſſunt dignoſcere. In omnibus vero, quorum procreatio eſt, fœminā & marem ſimili fere modo natura diſtinxit moribus, quibus

F Intelligentia brutorum.

G mas differt a fœmina: quod præcipue tum in homine, tum etiã in ñs, quæ magnitudĩe præſtẽt, & quadrupedes viuiparæ ſint, percipitur. ſunt enĩ fœminæ moribus mollioribus, miteſcunt celerius, & manum facilius patiũtur. diſcunt etiam, imitanturq; ingenioſius: vt in genere canum laconico fœminas eſſe ſagaciores quàm mares apertum eſt. Moloticum etiam genus venaticum, nihilo a cæteris diſcrepat. At pecuarium longe & magnitudine, & fortitudine contra bel
H luas præſtat. Inſignes vero animo, & induſtria, qui ex vtroq;, moloticum dico, & laconicum, prodierint. Sed fœminę omnes minus quàm mares ſunt animoſæ, excepta panthera, & vrſa. ſęminæ enim in his generibus eſſe videntur animoſiores, cum in cæteris ſint proculdubio mollio res: verum malitioſiores, aſtutiores, inſidioſiores fœminę ſĩt, atq; in enutrienda prole ſolicitiores. Mares contra animoſiores, ferociores, ſimpliciores, minusq; inI ſidioſi. Quorum veſtigia morũ, cum in omnibus fere inſunt, tũ vel maxime in perfectioribus, & præcipue in homine: hic enĩ natura perfectiſſima eſt, & ob eam rem, habitus iſti cõſpectiores in eo ipſo continentur: ita ꝙ mulier miſericors magis, & ad lachrymas propenſior, quã vir eſt. inuida item magis, & querula, & maledicentior, & mordacior. præterea anxia, & deſperãs magis, quàm mas, atq; impudẽ K tior, & mendacior. quinetiam facilior decipi, memineſq; aptior: ad hæc vigilantior, ſegnior, immobilior deniq; eſt, & minꝰ cibi deſyderans. mas vero iuuãtior, vt modo dixi, & fortior eſt. Nam & in mollium genere cũ ſepia icta eſt tridente, mas fœminam adiuuat, fœmina mare percuſſo fugam arripit. Pugnãt inter ſeipſa animalia, quæ loca eadem incolunt, atque eiſdem veſcuntur cibis. nam, ſi victus penuria ſit, fit certe ob eam rem, L vt vel eiuſdem generis animantes pugnam inter ſe conſerant. Et quidem marinos vitulos fitꝰ eiuſdem pugnare inuicẽ aiunt, & marem cum mare, & fœminam cum fœmina, donec alter ab altero vel occidatur, vel eĩciatur. idemq; eorum catulos facere. Carniuora etiam & oppugnantur a cæteris omnibus, & ipſa cum cæteris pugnant: quoniã victus his ab aĩalibus eſt. vñ Augures ſua diſſidia, & cõſidia O colligunt. diſſidio bella, oẽmq; M diſcordiam ſtatuut: conſidio pacem, oẽmq; concordiam. Quòd ſibi copia ſupperat, haud ſcio an ea, q̃ nunc metuunt, & ferociũt, inter ſe eant, manſueteq; cũ inter ſe eunt, cũ hoſe etiam agant. cuius rei indiciũ facit cura, quã Aegyptĩ animantibus impendunt. quod. n. apd̃ illos cibo nõ carent, ſed copioſe aluntur, ideo collegio vel ipſa efferatiſſima degnut. manſueſcunt. n. ſui commodi

Mulieris & viri mores differẽtes.

A modi ratiõe. quale ſe genus crocodili exhibeat ſacerdoti locis q buſdã, ꝓpter cibi curã, quæ ibi inſumitur. qđ idem fieri cæteris ẽt locis ſtelligi licet. Diſſidet aq-
la cum dracone: veſcitur enim aquila anguibus. Ichneumo cũ phalange: venatur.n. phalanges ichneumo. Auiũ varię dictę cũ alaudis. Pipo cum lutea. oua.n. inuicem exedunt. Cornix cum noctua. cornix.n. meridie oua ſurripiens noctuę, abſumit, cũ nõ clare interdiu noctua videat.
noctua contra oua cornicis no-
B ctu exedit: eſtq; altera interdiu, altera noctu potentior. Item noctua cum orchilo: nam is quoque oua exedit noctuæ. ſed die vel cæteræ auiculæ omnes noctuam nimirum circumuolãt, qđ mirari vocatur, aduolãteſq; percutiũt. quapropter aucupes ea cõſtituta, auicularum genera multa, & varia capiũt. Quin etiam qui rex auiũ appellatur priuatas contra eandẽ inimici-
C tias gerit. Muſtela inimicus cornicis eſt, quippe qui eius oua, et pullos violet. Turtur cum ignaria pugnat. locus.n. paſcendi, victusq; idem eorum eſt. Galgulus cum lybio, Miluus cum coruo. eripit.n. miluus à coruo qcquid tenet, vt qui & vnguibus ſit prẽſtantior, & volatu. ita fit, vt eos quoq; victus ratio faciat inimicos. Ad hęc inter ea, q̃ cibum ſibi à mari petũt, anas, gauia, & harpa inuicem diſſidẽt. Buteo in alio genere hoſtis ranæ, & rubetæ, & anguis eſt: ra- D
pit.n. eos, atq; exedit. Turtur & luteus pugnant. occiditur à luteo turtur, & à cornice tympanus noĩe. Colarem vlula, cæteriq; aduncirapiũt, vnde his oritur bellum. Inter ſtellionem ẽt & araneum bellum eſt. deuorãtur.n. aranei à ſtelliõe. t'ipo inimica ardeola eſt. oua.n. & pulli ardeolæ violantur à pipone. Salo prælium cum aſino eſt, ꝓpea qđ aſinus ſpinetis ſua vlcera ſcabendi cã atterat. tum igitur ob
eã rem, tum ẽt q̃, ſi vocem rudẽ E
tis audierit, oua abigat p̃ abortum, pulli ẽt metu labant̃ in terram. itaq; ob eam iniuriã aduolans, vlcera eius roſtro excauat. Lupus aſino tauro, & vulpi eſt hoſtis. cum.n. carne ipſa alatur, boues inuadit, & aſinos, et vulpes. Hac eadem de cã & cũ circo accipitre vulpi inimicitiæ ſunt. circus.n. quia vnguibus ẽ aduncis, & carne viuit, vulpem inuadit, ac vulnerat. Coruus tauro, & aſino aduerſarius eſt, ꝓpe qui aduolans feriat, & eorũ F
oculos laceret. Aquila ẽt cũ ardeola pugnat, vnguibus etenim valens aggreditur. hęc aũt repugnando emorit̃. AEſalo cũ vulture. Crex cum galgulo, & merula, & vireone, quẽ ex flagratione procreatũ quidam fabulantur: nocet.n. his, & eorũ pullis. Sitta & trochilus cũ aquila: ſitta.n. oua aquilæ frangit: aquila tum ob eam rẽ, tum ẽt q̃ catniuora ẽ, aduerſat̃. Florus odio

equum

G equũ habet: pellitur.n. ab equo pabulo herbę, qua veſcitur. nubeculãs hic, nec valens acie oculorum eſt, quippe qui vocẽ qui dem equi imitetur, atq; aduolãs equum fuget: ſed interdũ excipiatur, occidaturq; ab equo. colit hic paludes & ripas. coloris eſt pulchri, & victus facilis. Colotæ hoſtis aſinus eſt: dormit.n. colata in præſepibus, & aurem ſubiens aſini, ne comedat, impedit. Ardeolarum tria ſunt genera, pella, alba, ſtellaris, piger cognomine. Pellæ coitus difficilis
H eſt: vociferatur.n. & ſanguinẽ ex oculis, vt aiunt, emittit cum coit. parit ẽt ægre, ſummoq; cũ dolore. prælium cũ ñs init, à q̃bus læditur, hoc eſt, cũ aquila, à qua rapitur: cũ vulpe, à qua nocte capit: cũ alauda, à qua oua eius diripiunt. Serpẽs muſtelę, ſuisq; aduerſarius eſt. muſtelæ, q̃d eadẽ in domo verſantur: victus.n. ex eiſdem appetat neceſſe eſt: ſuis vero, quia ab ea deuoro, quia ab ea deuoratur. Aeſalo
I vulpi ẽ inimic⁹, ferit.n. piloſq; ei⁹ euellit, occiditq; catulos: vncis nanq; vnguibus eſt. Coruus vulpi amic⁹ eſt, pugnat.n. cum æſalone: vnde fit, vt huic, cũ ab illo percutitur, auxilietur. Vultur ẽt, & æſalo inuicem inimici ſunt, vngues.n. vtriq; vnci habẽtur. Aquilæ ẽt pugnat vultur, et olor, nutritq; eam ſæpius olor. Oloribus vero vt alter alterum deuoret in more eſt, maxime in volucrũ genere. Sunt porro alia

Olor oloré deuorat.

ſemper inter ſe infeſta, alia hominum ritu, cum res ita tulerit. K
Aſinus itẽ, & ſpinus inimici inter ſe ſunt: victus.n. ſpino à vepribus, quas aſinus tenellas adhuc paſcit. Florus, ſpinus, ægithus, quem ſalum voco, odium inter ſe exercent. & nimirũ ſanguinem ægithi, & flori miſceri non poſſe dicitur. Amici cornix & ardeola, iunco & alauda, gal gulus & lædus. Colit.n. galgulus fruteta & nemora, lædus ſaxa & montes: ſuisq; locis vterq; contentus degit pacifice. amici L
ẽt piſex, harpa, miluus. Vulpes ẽt cum ſerpente amice viuit: ambo.n. cauernis gaudent. et meru la quoq; turturem amat. Leo & lupus ceruarius inimici ſunt: cũ enim carne alantur, victum ex eiſdem petãt neceſſe eſt. Elephãti ẽt pugnãt inter ſe vehemẽter, & dentibus alter alterũ ferit. q̃ autem victus fuerit, adeo animũ amittit, vt ne vocem quidẽ victoris toleret. differũt inter ſe M
elephantes mirum in modũ robore atq; animo. Sunt apud Indos in vſu rei bellicę non ſolum mares, ſed ẽt fœminæ: verumtamen fœminæ pauciores ſunt, & longe timidiores. Euertit ędificia elephantus, dentes admouens magnos. palmas vero ſua fronte impellit, donec declinet, tum pedibus inculcans proſternit in terram. Venatio talis elephantorum eſt. conſcendũt mites aliquos, animoſosq; elephãtos qui venantur, curſuq; inſe-

Sanguinẽ ægithi & flori non poſſe miſceri.

Qua rõne elephãtes capiant. & domentur.

ſequũtur

A quuntur feros: quos, cum occu parint, ferire prȩcipiunt ſuis, dũ fatigent, viresq; diſſoluant. tũ rector in defatigatum illum inſilit, regitq; falce: poſt breui tẽpore fera miteſcit, atq; obtẽperat. Quandiu inſidat rector, mitem ſe quiſq; exhibet: cũ deſcẽderit, alĩ manſuetudinem ſeruant, alĩ ſuam repetũt feritatẽ. itaq; immiteſcentiũ crura priora prȩpediunt vinculis, vt quieſcant. capiuntur & natu iã grandes, & pulli. Sed amicitiȩ atque

B inimicitiæ in his belluis, victus vitæq; ratione, ita exiſtunt.

De ijs piſcibus, qui gregatim, amiceq; ineunt, quiue non gregatim, inimicue ſunt. Cap. 2.

PIſcium autẽ alĩ gregatim degunt, amiciq; ſunt: alĩ nõ gregatim, inimiciq; viuunt. Qui amici ſunt, congregãtur, partim cũ vtero ferunt, partim cũ fœtum ȩdiderint. Gregales deniq; ſunt thunni, aleces, gobiones, vocæ, lacerti, coruuli, ſiue graculi, dentices, mulli, mal-

C leoli, elegini, ſacri, ariſtulæ, ſargiaci, lollĩ, papaueres, iuliæ, limariæ, ſcombri, monedulæ. horum nonnulli non modo gregales ſunt, verumetiã coniugales. Reliqui omnes coniugia agunt quidem, ſed greges ſtatis tẽporibus, vt modo dixi, cõſtituunt, ſcilicet aut cum vterum gerunt, aut poſt partum. Lupus & mugilis quanquã inimici ſunt capitales, tñ ſtato tempore congregantur: coeunt.n. in gregem ſȩpius non ſolum q̃ eiuſdem gene D ris ſunt, ſed ẽt quibus idem, aut ſimilis paſtus appetitur, dũmodo ſit abunde cibarĩ. ſæpe mugiles cauda abſciſſa viuunt, atque etiam congri, meatu tenus excremẽtario. Abſcinditur mugilis cauda à lupo, congri à muræna. Ineunt prælium maiores contra minores. maior.n. quiſque, atque robuſtior minorem, inferiorẽq; deuorat. ſed de marinis generibus ſatis.

De genere ouili amente & ſtulto. Cap. 3. E

MOres autem animaliũ, vt dictum iam eſt, differũt inter ſe fortitudine, ignauia, manſuetudine, ferocitate, mente. dementia. Iam.n. genus ouile amens, & moribus, vt dici ſolet, ſtultiſſimis ẽ, quippe q; omnium quadrupedũ ineptiſſimũ ſit. repit in deſerta ſine cauſa. hyeme obſtãte ipſum ſȩpæ egreditur ſtabulo: occupatũ à niue, niſi paſtor compulerit, abire nõ vult, ſed perit deſiſtẽs, niſi mares à paſtore ducant: ita F .n. reliquus grex conſequit. Caprarum ex grege ſi quis vnam villo mento dependente, quem aruncum vocant, apprehenderit, cæteræ ſtant velut ſtupidæ, ſuos in vnam illam oculos cõñcientes. Cubant difficilius oues q̃ capræ. magis.n. capræ quieſcunt, acceduntq; ad hominem familiarius: ſed ſunt frigoris impatiẽtiores, q̃ oues. docẽt paſtores ſuas oues gregari, facto ſtrepitu.

Coniugia inter piſces.

G pitu. nam si, cũ tonuerit, aliqua relinquatur, q̃ non concurrerit, abortum, si est grauida, facit. vnde fit, vt si quem domi strepitũ moueris, oẽs concurrant, pp cõ suetudinem. Cubant oues, capræq; vniuersæ per cognationem. Cum primum Sol conuersus destiterit, capras non aduersis præterea inter se oculis, sed auersis cubare accepimus.

De societate boum, equarumq; mutuo inter se amore. Cap. 4.

H BOues & pascunt per societates, atq; consuetudines: & si vnus aberrarit, reliq sequuntur. quapp boarñ, nisi p̃ uenerint, totum armentum requirant necesse est. Equæ societate coniunctæ, si altera forte perierit, altera pullum parente orbatum enutrit. Equarum denique genus, miro quodam amore, pilis teneri putatur. cuius rei indicium est, q̃ sæpius steriles auferunt pullos à matribus, quos ipsæ amore prosequentes tueant̃: sed, quoniã lacte careant, depraI uant eos, quos diligunt.

De ceruæ prudentia in pullis edendis: deque maris cornuum amissione, & reparatione. Cap. 5.

FErarum quadrupedũ cerua maxime prudentia præstare vr̃, tum quia circa fœmitas pariat, quo. s. belluæ propter homines minus accedunt: tum ẽt, quia, cum peperit, intolucrum primum exedit, mox se felim herbam petit, quam cum ederit, redit ad prolẽ. Præterea hinnulum ducens in stabulã, assuefacit, quo refugere debeat. saxum hoc est abruptũ, vno aditu, quo loco eã, si quis inuadit, expectare, repugnareque affirmant. Mas item cum pinguerit, qđ valde tempore fructuum fit nusquã apparet, sed longe secedit, vt qui pondere suæ corpulẽtiæ capi se posse facilius sentiat. Cornua ẽt locis difficilib⁹ amittit, & quà inueniri nequeãt: vnde illud prouerbium ortũ, Quà cerui amittunt cornua. quasi. n. sua amiserit arma, cauet ne inermis reperiatur. Cornu siniſtrũ compertum esse à nemine adhuc fertur: occulit. n. id tanquã quodam medicamento præditum. Anniculis nõdum cornua nascũtur, nisi quoad indicij̃ gratia fit initium quoddã prætubérans, quod breue, hirtumq; est. Bimis cornua primũ oriuntur simplicia & recta, ad subularũ similitudinem, quamobrẽ subulones per id tẽporis eos vocãt. Trimis bifida exeũt, quadrimis M trifida, atq; deinceps ad hũc modum procedit numerus vsq; ad annum sextum. Ab hoc similia semper prodeũt, ita, ne fit dignoscere ætatem ramorum numero: sed senes cognoscimus maxime indicio duplici illo: dentes enim aut nullos, aut paucos habent, atq; adminiculis carẽt. vocant̃ adminicula rami, qui imis cornibus prominent ante frontẽ, quibus in pugna vtuntur iuniores: senes aũt carent. Amittunt

K

L

Signa quibus ætas cerauorũ cognoscit.

A tunt ſingulis annis cornua men
ſe Aprili, quę cum amiſerint, oc
cultant ſeſe interdiu, vt ſuperi⁹
dixi, idq; opacis faciunt locis,
vt muſcarum tædio vacent. paſ
ſcuntur per id tẽpus noctu, do
nec recipiãt cornua, quę primũ
quaſi cute veſtita, & hirtiuſcu
la emittunt: ſed, cum creuerint,
Soli exponunt, vt excoquãtur,
& ſicceant. vbi iam nihil attri
tu arborum, cum ea ſcalpant, in
dolent. tunc ea relinquunt loca,
eõfiſi habere iam quo repugna
B re poſſint, cum res exigit. Ca
ptus iam ceruus eſt, hederã ſuis
ẽnatam cornibus gerẽs viridẽ,
quæ cornu adhuc tenello forte
inſerta, quaſi ligno viridi coa
luerit. Cerui morſi vel à phalan
gio, vel à quouis generis eiuſdẽ
cancros edunt: quod idem ho
mini etiam prodeſſe putaſ, ſed
non caret faſtidio. Ceruę ſtatim
à partu exedũt inuolucrum, vt
dictũ eſt: nec fieri poteſt, vt id
accipias, prius enim quàm in
terram demittant, ipſę arripiũt.
C vis in eo medica eſſe creditur. Cer
ui ſibilo, & cantu venãtium ca
piuntur: mulcentur enim, illi
ciunturq; ea voluptate. itaq; al
ter venantium cantat palã aut
ſibilat, alter clàm ferit à tergo,
vbi ſocius tempus iam eẽ ſigni
ficarit. ſed, ſi ceruus erectas au
riculas teneat, acerrime ſentit,
nec latere inſidiæ poſſunt:
ſin demiſſas, faci
le interimi
tur.

De quibuſdam animalibus, quæ prudentia quadam natura inſtituit. D
Cap. 6.

VRſæ, cum fugiunt, ſuos catulos propellunt, ſuſce ptosq; portant. cum ab inſectante iam occupantur, ar bores ſcandunt. Solent vrſi arũ herbã comedere, cùm è latibu lo egrediuntur, vt dictum eſt. li gna ẽt manducant, quaſi dẽtiãt. Sed ex cæteris quoq; quadrupe dibus multæ prudenter ſibi opi tulari videnť. Nam & in Creta inſula capras ſylueſtres ſagitta E transfixas dictamnum herbam quærere aiunt: hoc enim ſpicu la ex corpore eñci. Canes etiam ęgreſcentes herba quadam co meſa vomitant. Panthera cum venenum, pardalianches dictũ ab angore, ederit, quo leones ẽt intereunt, ſtercus hominis quę rit: eo.n. ipſo iuuatur. quocirca venatores ſtercus ibi ꝓpinquũ ſuſpendunt ex arbore aliqua, F ne procul bellua abeat, petens ſuum medicamentum. itaq; in ſiliens ibidem, & ſpe capiendi perſeuerans, in ſe efferẽda emo ritur. Eandem ſeſe abſcondentẽ venari ferunt, propterea q̃ ſuo odore beluas delectari intelligat. propius enim ita accedunt, q̃s corripiat, Ichneumo Aegy pti, vbi aſpidem anguem ſuum hoſtem aſpexerit, non prius ag gredi, q̃; ſocios vocet, & limo obducto, cõtra ictus morſusq; ſeſe loricet. modus armandi, vt primũ madefaciat corpus, et in terra

Græce iter ſeritur, id ἐγγύαλον, id é in vaſculo. & Plin hét, i vaſe aliquo.

G terra se volutet. Crocodilis hiãtibus trochili aues inuolãtes depurgant dentes, quo munere & ipsi aluntur. & crocodilus sentiẽs secum commode agi, nihil nocet, sed cũm egredi auẽ vult, ceruices mouet, ne comprimat.

*Ἰρίγαιον, cunilã bubulam vocat Plin.

Testudo cum viperam ederit, mox cunilam edit. qđ cum ita sæpius factum animaduertisset quidam, vt gustata cunila viperam testudo repeteret, herbam euulsi, quo facto testudo ĩterfit. Mustela quoties dimicatura cũ

H serpente est, rutã comedit: odor etenim eius herbæ infestus serpẽtibus est. Draco cum p vsum pomorũ nausea infestatur, succum syluestris lactucę exorbet: quod ita facere visus sæpius est.

*ἀγριόθρις, id ẽ syluestris lactuca, intybi agrestis.

Canes, cum lumbricis infestantur, herbam tritici comedũt. Coniæ, cæterq; aues, cũ vulnus per pugnam acceperint, cunilã plagæ apponunt. Locustam ẽt complures viderũt, quoties cũ serpente pugnat, collum eius p̃hendere. Quin & mustela prudenter capere aues videtur: iu-

I gulat. n. quas ceperit, vt lupus quem. Serpentem quoq; impugnat, eum præcipue, qui mures venatur, videlicet ea causa, qa ipsa etiã mures persequitur. De herinaceorũ sensu locis multis perpẽsum est, vt qui in cauernis sunt, cõmutent sua cubilia, aq; lonum, & austrorum mutatione. qui autem intra tecta aluntur, ad parietes discedunt. quod ita fieri cum Byzantĩ quidam animaduertisset, consecutus ex

K stimationem est, vt tempus futurum posset pręsagire. Ictis genus mustelæ rusticæ, qđ viuerram interpretor, magnitudine est, q̃ melitẽsis catellus, minor: sed pilo, forma, albedine partis inferioris, & morũ astutia, mustelæ similis. mansuescit maiorẽ in modum. officit aluearibus: mellis. n. auida est. aues ẽt petit, vt felis. genitale ei⁹ osseum est, vt ante dixi, et medicamẽto vrinæ stillatiõibus esse putatur. da

L tur per ramenta ex vino.

De ea intelligentiæ parte, qua animalia quædam hominum rationem repræsentant, vt hirundines, & omne columbaceum genus: deque ætate columbarum, perdicum, & passerum. Cap. 7.

OOnino ratio brutorũ magnam refert vitæ humanę similitudinẽ, magisq; in minore genere, quàm in maiore videris intelligentiæ rationem. quod primum in auium genere Hirundo in effingendo, constituendoq; nido ostendit.

Hirũdinis ingenium

M nũ nidificãdo.

Confingit implicito luto festucis, ad normam lutariæ palea-tionis: & si quando luti inopia est, se ipsa madefaciens volutat in puluere omnibus pennis. stragulum sibi etiam more hominum facit, duriora primum subñciens, & modice totũ consternens pro sui corporis magnitudine. Atque in enutrienda prole mira tam mas quàm fœmina æquitate laborat. im-

partit

A partit pullis ſingulis cibum, obſeruans conſuetudine quadam, nequi acceperit, bis accipiat. Excrementa etiam pullorum parentes eñciunt. poſt adultiores iã natos circumagi, forasq; ipſos egerere edocent. Ad hæc columbi pleraq; contemplationis hmõi afferunt. neq; n. cum plurib⁹ adoleſcere, aut coire patiuntur, neq; coniugium iã inde á primo ortu initũ deſerunt, niſi cœlebs, aut vidua. quinetiã fœminæ parturienti mas adeſt, B & cultu, omnuq; officio fungit. ſæpe ẽt fœminam pigrius euntẽ ad nidũ propter partus laborẽ mas percutit, cogitq; intrare. exclusis iã pullis terrã ſalſuginosã potisſimũ præmanducatam in eorũ os, inſerens ſuum, ingerit, atq; ita prẽparat ad cibum recipiendũ. adultos iam, cum tps prodeũdi ex nido eſt, mas ſubigit. Ita magna ex parte colũbæ mutuo degunt amore. ſed interdum nonnullæ ẽt ex maritatis cũ alñs coeunt. pugnax hoc animal eſt: alter alterũ infeſtat, nidumq; alter alteri⁹ ſubit, ſed raro. nã etſi ex longinquo minus, tñ apud ipſum nidum ſummo certamine dimicatur. Propriũ columbarum, & palumbiũ, & turturũ eſſe vr̃, ne collum, cũ bibunt, reſupinent, niſi ſatis hauſerint. Mare vno contenta, & turtur, & palũbes viuit, nec alterũ recipit. incubãt ambo, et mas et fœmina. dignoſci mas ne, an fœmina ſit, haud facile eſt, niſi interiorũ aſpectu. Vita palumbibus D longa: nã ad vigeſimũ quintũ, et ad trigeſimũ annum protrahit: nõnullas quadraginta ẽt annos cõpleuiſſe exploratũ habetur. ætate autẽ prouectis vngues accreſcunt, quos recidere ſolent, q alunt. nihil, quo lædantur aperte, aliud his ſeneſcẽtibus accidit. Turtures, & columbæ vel ad annum octauũ viuunt, ſ. quæ excæcatæ* allectatrices aluntur. Perdicibus vita ad quinq; et viginti annos. Nidulantur et palũbes, et turtures ſemp locis eiſdẽ. & cum mares in totum diuturniores, cũ fœminę ſint, in his marẽ prius cũ fœminam mori nõnulli aiunt, videlicet documẽto earum, quæ domi allectatrices aluntur. Sunt qui paſſum ẽt mares anno diutius durare nõ poſſe arbitrentur, argumẽto qđ veris initio nulli mentum habere nigrũ ſpectẽtur, ſed poſtea, tanquã nullus anni ſuperioris ſeruetur. fœminas vero hoc genere eſſe viuaciores volunt: capi. n. has cum nouellis, cognoſciq; labrorũ callo aſſeuerant. Degunt F ætate turtures locis frigidis, hyeme tepidis: fringillæ cõtra, ætate tepidis, hyeme frigidis.

Columbarum generis nã.

Ixion. ubigit.

* πελίδες. τρυγόνες, allectatrices, & ſic dñt columbæ, E aut aues, q̃ I retib⁹ ſeruantur ad alĩs alliciẽdas.

De ijs auibus, quæ nidum non edificant, deq̃ue perdicis aſtutia. Cap. 8.

AVes grauiores nidos ſibi non faciunt, vt coturnices, vt perdices, & reliq̃ generis eiuſdem. Quibus enim volãdi

G volandi facultas deeſt, ñs nidus non prodeſt, ſed facta in aprico area (alibi.n. nuſquam pariũt) atq; materia, vt vepribus q̃buſdã congeſtis, quoad accipitrum & aquilarum iniuriam deuitare poſſint, oua ædunt, & incubant. mox, cum excluſerint, pti nus pullos educũt, propterea q̃ nequeunt ſuo volatu ñs cibum adminiſtrare. Refouẽt ſuos pullos ſub ſe ipſæ ducendo, more gallinarum, & coturnices, & p̃dices. nec eodẽ in loco et pariũt,
H & incubant, nequis locũ percipiat longioris temporis mora. cum ad nidum quis venãdo acceſſerit, puoluit ſeſe perdix ante pedes venantis, quaſi iã poſſit capi, atq; ita allicit ad ſe capiẽdam hominem, eouſq; dũ pulli effugiant: tum ipſa auolat & reuocat prolem. parit oua nõ pauciora q̃ decem, ſed ſæpius ſedecim. Malitioſa aſtutaq; auis hęc eſt, vt dixi. ſecernũtur verno tẽpore de grege per cantum et pugnam, coniugatim mares cum
I fœminis, quamcunq; ſibi q̃q; forte acceperit. oua mares, quæ compererint, peruoluunt, & frãgunt prę ſua ſalacitate, ne fœmina incubet. quod ne accidat fœmina emolliens, clanculum diffugiens parit. ſed fit ſæpius, vt præ turgore parturiendi quolibet loco ædat, & mare pręſenti. verum, vt oua ſeruentur, nunquam ex eo, quo peperit, loco diſcedit. & ſi ab homine viſa ẽ, ita ſe ab ouis aſtute. quẽadmodum à pullis, ſubtrahit, labãs ante hominis pedes, dum dimoueat. Sed cum diffugerit fœmina vt ĩcubet, mares tumultuãt, clamitãt, pugnamq; inter ſe cõ ſerunt, quos cœlibes, vocãt. qui autem victus in pugna fuerit, ſe quitur, victoris venerẽ patiens, nec ab alio, niſi à ſuo victore ſubigit. ſed, ſi à comite principis, aut quouis vulgari vincatur, clã à prĩcipe, ac furto ſubigitur. verum hoc non ita fieri ſemp, ſed certo tempore ãnni, planum eſt. K
Hoc idẽ à coturnicibus quoq; L
agi animaduertimus. Gallinacei etiam idẽ interdũ faciunt. in templis. n. vbi ſine fœminis mũnerarñ, dicatiq; verſantur, non temere eum, qui nuper dicatus acceſſerit, oẽs ſubigunt. necnon perdices mãſueti iam, & domeſtici ſubigunt feros, et ſpernunt, contumelioſeq; tractant. Perdicem venatorẽ dux ſylueſtrium primus inuadit, pugnamq; obuiam conſerit, quo capto cõpage, alter occurrit, tũ alius, atque ita ſingulis dimicatur, ſi mas ſit, M
qui venatur. ſed ſi fœmina eſt, vbi dux ad eius vocem occurrerit, cæteræ vniuerſæ eum inuadunt, feriunt, fugant ab ea fœmina, inuidentes q̃ nõ ſibi, ſed illi acceſſerit. hic tacitus ob eã rem ſæpe accedit, ne voce percepta oppugnetur. nonnunquã marem adeũtem efficere, vt fœmina obmuteſcat, ne re cognita pugnare cum cæteris maribus cogatur, periti referũt. perdices.

non

A nō modo canunt, verumetiam ſtridēt, & voces alias quaſdā emittunt. ſæpe & fœmina incubās exurgit, cum marem fœminæ venatrici attendere ſenſerit, occurrensq; ſe ipſa p̄bet libidini maris, vt ſatiatus negligat venatricem. Vſq; adeo tum perdices, tum ēt coturnices copia libidinis gaudent, vt in aucupantes corruant, & ſæpenumero capitibus eorum reſidant. Talis p̄dicum coitus, et morū aſtutia eſt. nidulantur humi, vt dixi, tū co-
B turnices, tum perdices, atq; etiā aliæ quædā eiuſdem parum volātis generis. Ex his itē alauda, & gallinago, & coturnix nunq̄ in arbore conſiſtunt, ſed humi.

De pico martio, & tribus generis eiuſdem. Cap. 9.

C Ontra atq; martius pic⁹, qui humi nunquā conſiſtere patitur. tundit hic quercus vermium, & culicum cā, quo exeant. recipit.n. egreſſos lingua ſua, quā maiuſculam & latiuſculam habet. ſcādit per
C arborem oībus modis: nā vel reſupinus, more ſtellionum ingreditur. vngues ēt habet commodiores q̄; monedula, ad tutiorē arborum reptationē: his.n. affixis aſcendit. Sunt pici, martij cognomine, tria genera, vnum minus q̄; merula, cui rubidę aliq̄d plumæ ineſt: alterum maius q̄; merula; tertium non multo minus q̄; gallina. Nidulatur, vt dictum eſt, in arboribus, cū alijs, tum oleis. paſcitur formicis & cōſis. cum coſſos venatur, tam vehemēter excauare vt ſternat arbores, dicitur. Iam vero mite ſcens, quidam amygdalum, q̄d rimæ inſeruiſſet ligni, vt fixum conſtanter ictum reciperet, tertio ictu pertudit, & nucleum edebat.

D *ἀνάλωτος οἱ ἐκ τῶν δένδρων.* id é, coſſi, quos venat picus martius.

De prudentia gruum. Cap. 10.

G Rues etiam multa prudēter faciunt. loca.n. longinqua petunt, ſui commodi gratia: & volant alte, vt procul proſpicere poſſint. &, ſi nu-
E bes, tempeſtatēq; viderint, cōferunt ſe in terram, & humi q̄eſcunt. ducem ēt habent, et eos, q̄ clament, diſpoſiti in extremo agmine, vt vox percipi poſſit. Cū conſiſtunt, cæterę dormiūt, capite ſubter alam condito, alternis pedibus inſiſtentes. dux detecto capite proſpicit, & q̄d ſenſerit voce ſignificat. Platea fluuiatilis conchas maiuſculas, læuesq; deuorat: quas vbi ſua ingluuie coxerit, euomit, vt hi-
F antibus iam, legat, teſtis exuēs, atque edat.

De domicilijs agreſtium volucrū Ca. 11.

D Omicilia vero agreſtes volucres aptiſſime ad victū, et prolis ſalutē moliuntur. Sunt aliæ parentes feliciores, & ſuorum gnatorum diligentiores: aliæ minus. & alijs ingenium ad victum acutius, alijs obtuſius ē. Colunt aliq̄ loca fragoſa, et ſaxa, & cauernas; vt quē à præruptis torrētiū alueis Charadrium appellamus, qua-

G ſi hiaticulam dixeris. praua hęc auis, & colore, & voce: & noctu apparet, die aufugit. Accipiter ēt locis ſaxoſis, & arduis nidulatur. auiū, quas ceperit, cor nunquam edit. Idq; nonnulli in coturnice, & turdo, aliį ſalq; ob ſeruarunt. quinetiā venandi differētia adnotatur, ne ſimili mō æſtate, vt hyeme rapiat. Vulturis vel pullū, vel nidū à nemine viſum adhuc nonnulli aiunt. & nimirū ob eam rē Herodotus, Bryſonis rhetoris pater aliūde ſitu eminentiore quodā venire dixit: argumentumq; afferebat, q̄ breui tempore multi apparerent, & tamen vnde, conſtaret nemini. Sed cauſa huius rei eſt, q̄ rupibus inacceſſis pariat. neque locorum plurium incola auis hæc eſt. ædit non plus quā vnum ouum, aut duo complurimum. Sunt quæ montes colāt, & ſyluas, vt vpupa, & brenthus: cui & victus probus, & vox ſonora eſt. Trochilus et fruteta īcolit, & foramina. capi difficile poteſt. fugax atq; infirmis moribus eſt, ſed victus probitate, & ingenij ſolertia præditus. Vocatur idem & ſenator, & rex: quamobrem aquilam pugnare cum eo referunt.

Vulturū nec pullos nec nidos ab vllos viſos.

H

Trochilus auis, ſenator & rex nominata

I

De generibus auium, quæ apud aquas degunt: deq; chalcide aue, & eius natura, necnon de cōcertatione eiuſdem cū aquila: & gruum pugna. Cap. 12.

SVnt aliæ, quæ vitam apud mare traducāt, vt Cinclus, qui aſtutus, & capi difficilis eſt, ſed captus omnium maxime miteſcit. læſus hic eſt: incontinens enim parte ſui poſteriore. Viuunt apud mare, & fluuios, et lacus palmipedes omnes. natura enim ipſa quærit, quod ſibi commodius ſit. Sed multæ etiam fidipedes circa aquas, paludesq; degunt: vt florus apud amnes, cui color pulcher, & vita commoda. Cataracta mari victitat: &, cum ſe alto ingurgitarit, manet non minus temporis, q̄ ſpacium tranſieris iugeri. minor q̄ accipiter auis hęc eſt. Olores ēt palmipedes ſunt, et apud lacꝰ, paludesq; viuunt: nec probitate victus, morū, prolis, ſenectutis vacant. Aquilam, ſi pugnam cœperit, repugnantes vincunt. ipſi autē nunq; niſi prouocati inferūt pugnam. canere ſoliti ſunt, & præcipue iamiam morituri. volant ēt in pelagus longius. & iā quidam, cum in mari Africo nauigarent, multos canētes voce flebili, & mori nonnullos conſpexere. Chalcis raro apparet: mōtes etenim incolit. nigro colore eſt, magnitudine accipitris, quē palumbarium nominat, forma longa, ac tenui. Iones cymindē eam appellāt. Cuius Homerus etiā meminit in Iliade, cū dicit,

Chalcida dij perhibent, homines dixere cymindem.

Sunt qui eandē hanc auem non aliam eē acptyngem velint. interdiu minus apparet, quia non clare videt, ſed noctu venat more

K

Aues palmipedes vbi ſolitæ ſint degere.

L

Olores.

M

Chalcis auis.

A re aquilæ: & pugnat vero cum aqla adeo acriter, vt ſæpius amb æ implexæ deferantur in terram, & viuę à paſtoribus capiãtur. parit hęc oua duo, & ſaxis, ſpeluncisq; nidulatur. Grues ẽt pugnant inter ſe tam vehementer, vt dimicantes capiantur: hominem .n. expectare potius, q̃ pugna deſiſtere patiuntur: pariunt oua non amplius q̃ bina.

De partu, & nidificatione picarum, meropis, lutęæ, argathylis, et cinnamomi Arabici deq; ciconiarum, & meropũ prudentia in alendis parentibus. Cap. 13.

B PIca voces plurimas commutat: ſingulis.n. ferè diebus diuerſam emittit vocem. parit oua circiter nouẽ numero. nidum in arboribus facit ex pilis et lana. glandes, cũ deficiunt, colligit, & in repoſitorio abditas reſeruat. Ciconias genitorum ſenectutem inuicẽ educare inuulgatum eſt. Sed ſunt q̃ meropes quoq; idẽ facere cõfirment, vicemq; reddi. vt parentes non modo ſeneſcentes, verumetiam ſtatim, cum iam datur facultas, alantur opera liberorum: nec matrem aut patrem exire, ſed in cubili manẽtes paſci labore eorum, quos ipſi genuerunt, enutrierunt, educarũt. pennę huius auis inferiores pallidæ ſunt, ſuperiores cæruleæ, vt halcyonis: poſtremę pinnulæ rubræ habentur. parit ſex, aut ſeptem æſtate in præcipitñs mollioribus, intro vel ad quatuor cubita ſubiens. Lutea dicta à colore partis ſuę inferioris pallido, magnitudine alaudæ eſt. parit quatuor aut quinque. nidum ſibi ex alo herba euulſo ſtirpitus facit: ſed ſtragulum ſubñcit ex villo, & lana. Hoc idẽ & merula facit, & pica, interioraque nidis ex eiſdem conſternunt. Solerti porro ingenio argathylis in ripariarum genere ſuum inſtruit nidum: filis.n. intexit lineis ſpecie pilæ, aditu arcto. In Arabia cinnamomus auis appellatur, quam ſurculos cinnamomi portare, ac nidum ex his conficere aiunt. nidificat excelſis arboribus, et ramis: ſed incolæ ſagittis plumbatis nidũ petunt, atque ita diſcuſſo in terram cinnamomum legunt.

D

Cinamulgus a Pli. E ab Ariſto. cinnamomus: niſi forte legẽdũ ſit cinnamulgꝰ.

De ſpecie, nidulatione, & partu alcedonum. Cap. 14.

F ALcedo non multo amplior paſſere eſt, colore tum cæruleo, tum virẽdi, tum etiam leuiter purpureo inſignis: videlicet non particulatim colore ita diſtincta, ſed ex indiſcreto varie refulgens corpore toto, & alis, & collo. roſtrum ſubuiride, longum & tenue. talis ſpecies eius eſt. Nidus marinæ ſimilis pilæ, & ñs, quę à flore maris haloſachnę dicantur, ſed colore leuiter ruſſo: figura proxima cucurbitis medicinalibus, ñs, quibus collum porrectius eſt: magnitudo ma-

Pietatis erga parẽtes exẽplum.

G ximis amplior q̃ ſpongię: ſunt enim alĩ maiores, alĩ minores. conſeptus, ſtipatusq; vndique eſt, & crebro tum inani, tum ſolido cõſtat. Renititur ferramẽto acuto, vt vix poſſit diſcindi; ſed ſi vna & ferro tundis, & manu collidis, facile perĩde vt flos aridus maris, haloſachnam dico, confringitur. Os eius anguſtum, quoad ſit exiguus aditus, vt etiam ſi vertatur mare, influere nequeat. habet ſua inania, proxima cauis ſpongiarum. Ambi
H gitur ex quanam materia componatur: vr̃ tñ è ſpinis potius acus piſcis cõſtitui: piſcibus.n. alcedo viuit. ſed amnes ẽt ſubit, aſcendens longius. Partus huic ouis maxime quinq; conſumitur. fœtificat toto ſuæ ætatis tẽpore. parere nata menſes quatuor incipit.

De partu & nidificatione upupæ, pari, atricapillæ, ſali, & vireonis.
Cap. 15.

I VPupa nidum potiſſime è ſtercore hominis facit. mutat faciem tpe ęſtatis, & hyemis, ſicut cęterarũ quoq; agreſtium plurimæ. Parus oua plurima ædit, vt aiunt. Atricapillam ẽt plurima ædere aliqui referunt, ſed poſt Africam ſtruthionem. Iam vel decem & ſeptẽ oua atricapillę reperta ſunt: ſed plura etiam q̃ viginti parit, & numero impari ſemp, vt narrant. nidificat ea quoq; in arboribus, & vermiculis alitur. priũ huius, & luſcinię pter cęteras aues, vt linguę ſummæ acumine careant. Salus vitæ cõmoditate, & partus numero cõmẽdaẽ: ſed alterius pedis claditate cedit. Vireo docilis & ad vitę munera ingenioſus notatur, ſed male volat, nec grati coloris eſt. K

De velia aue, & eius colore & ſtatura.
Cap. 61.

VElia cum primis vitę cõmoditate nota eſt. conſiſtit æſtate in vmbra, & aura: hyeme in Sole, & apricis, inſpectat paludes ab arundinibus ſummis. paruo corpore eſt, ſed voce proba, colore etiã pulchro; necnon ingenio valet in vitæ officijs, & ſpeciem preſefert decoram. peregrina hæc auis eẽ videtur, quippe q̃ raro noſtris locis appareat. L

De moribus, & natura cregis, fitte, vlule, certhiæ, & ligurini. Cap. 17.

CRex moribus pugnacib⁹ eſt, ingenio valens ad victum, ſed cætera infelix. Sunt et ei, quæ ſita dicitur, mores pugnaces, ſed animus hilaris, concinnus, compos vitæ facilioris. rem malefică ei tribuũt, quia rerum callet cognitione. prolẽ hęc numeroſam, felicẽq; progignit. viuit macerię cõtundẽs. Vlula nocte vagaẽ, ac paſcitur: die raro apparet. colit hæc ẽt ſaxa & ſpeluncas. victus.n. gemini eſt. pollet ingenio ac induſtria in vitæ muneribus. Nouimus auiculã quandã exiguã nomine certhiam, cui mores auda M

ces,

Multarũ agreſtiũ facię cum anno mutari.

A tes, domicilium apud arbores, victus ex cosis, ingeniũ sagax in vitæ officijs, vox clara. Liguriní & vita, & colore ignobiles sunt, sed ualẽt vocis amœnitate.

De tribus ardeolarum generibus, & eorũ vita, deq; phoicis natura. Ca. 18.

ARdeolarũ pella difficulter coit, vt dictũ est, sed sagax, et cœnægerula est et opposa. agere interdiu solet. colore tñ est prauo, & aluo humida. Reliquarũ duarum (tria. n. sunt genera) cãdida, colore est
B pulchro, & coit, & nidulatur, et parit probe. pascitur paludib⁹, lacu, cãpis & pratis. Sed stellaris piger cognominata (in fabula est vt olim è seruo in auẽ trãsierit) atq; vt cognomen sonat, iners, ociosaq; est. talis ardeolarũ vita est. Phoici appellatæ peculiare prę cęteris est, vt oculos potissimũ appetat. inimica est harpę: victus. n. earũ similis est.

De duobus merularũ generibus. Ca. 19.

C MErularum duo sunt genera, alterũ nigrum, & vulgare, alterũ cãdidũ: magnitudine quidẽ compari, et voce simili: sed circa Cyllenam Arcadiæ familiare, nec vsquam alibi nascens. Est. n. ex hoc genere quæ similis nigrę sit, sed fusca colore, & magnitudine paulo minor. versari hęc in saxis, et tectis solita est: nec rostrum rutilum⁹, vt merula habet.

De tribus turdorum generibus. Cap. 20.

TVrdorum tria sunt genera, vnum viscuorũ, qd nisi visco arq; resina non vescitur, & D magnitudine picæ est. Alterum pilare, qd sonat acute, & magnitudine merulę est. Tertiũ, quod iliacũ qdã vocant, minimũ ĩter hæc, minusq; maculis distictũ.

De aue cæruleo nomine, & eius forma. Cap. 21.

NOuimus & saxatilẽ auiculam quãdã, cui nomẽ cœruleo, q̃ maxime in Scyro colit, saxa amans, magnitudine minor q̃ merula, maior paulo q̃ fringilla. pede magno est, scanditq; saxa. colore cœruleo, E rostro tenui, & longo. crure breui similiter vt pipo est.

De virrone, et mollicipite auibus. Ca. 22.

VIreo totus viridãs ex obscuro est. hyeme hic non vĩ, sed æstiuo solstitio potissimũ venit in cõspectũ. discedit ex ortu arcturi syderis. magnitudine turturis ẽ. Mollicepe eodem in loco semp sibi statuit sedem, atq; ibidem capitur. grãdi, et cartilagineo capite est, magnitudine paulo minor q̃ turF dus, ore firmo, paruo, rotundo: colore totus cinereo. depes, & pennis inualẽs est. capitur maxime noctu.

De pardalo, & collurione, deq; auibus ceteris, quæ semper conspicuæ sunt. Cap. 23.

PArdalus ẽt auicula quędã perhibetur, quæ magna ex parte gregatim volat, nec singularem hãc videris. colore tota cinereo est, magnitudine proxima superiori: sed pen-

G nis, ac pedibus bonis. vocē frequentem, nec grauem emittit. Collurio eiſdem, quibus merula veſcit. magnitudo eius quoque cadē, quę ſuperioribus eſt. capitur hyberno potius tempore. Hęc omnia ſemper apparēt, atq; etiam ea, q̄ ī vrbibus ſolēt præcipue viuere, vt coruus, vt cornix: nam ea quoque ſemper conſpicua ſunt, nec loca mutāt, aut latent.

De tribus generibus monedularū. Ca. 24.

H MOnedularum tria ſunt genera. vnum, qđ graculus vocatur, magnitudine quanta cornix, roſtro rotūdo, rutilo. Alterū lupus cognominatum paruum, & ſcurra. Tertium, quod familiare Lydiæ, ac Phrigiæ terræ, idemq; palmipes eſt.

De duobus alaudarū generibus. Cap. 25.

ALaudarum duo ſunt genera, alterum terrenum, criſtatum, Galerita à criſta appellatum: alterum gregale, nec ſingulare, more alterius, verum colore ſimile, quanquā magnitudine minus, & galero carens: cibo vero idoneum.

I

De gallinagine, & ſturno, earumq; forma. Cap. 26.

GAllinago dicta per ſepes hortorū capitur: magnitudine quāta gallina eſt, roſtro longo, colore attagenæ. currit celeriter, & hominem mire diligit. Sturnus niger, albis diſtinctus maculis eſt, magnitudine merulæ.

De ibe, & duobus earum generibus. K *Cap. 27.*

IBes AEgypti duplici genere diſtinguuntur: ſunt. n. aliæ candidæ, aliæ nigræ. candidæ apud Peluſium tantum non ſunt, cum in reliqua tota Aegypto habeant̄. nigræ cōtra apud Peluſium tantum, in cętera Aegypto nullæ.

De duobus aſionum generibus. Cap. 28.

ASiones aliq omnibus anni temporibus patent, et ob eam rem perennes, et ſemperaſiones vocabulo cōpoſito appellātur. qui eſui nō ſunt, propter vitium carnis. Aliqui autumno interdum apparent, nec plus vno, aut altero die immorantur: qui & eſui ſunt, & valde probantur. differunt hi nullo ferè alio à perennibus illis, niſi corpulentia pingui, & quod vox his deeſt, illis nō deeſt. de generatione eorum, quę nam ſit, nihil adhuc exploratū habemus, niſi quod fauoniis flatibus apparent. certū. n. hoc eſt. L

De cuculi fœtu, et eius prudentia. Ca. 29. M

CVculus, vt antea dictū ē, non nidificat, ſed in nidis parit alienis, & præcipue in palūbiī, & curucæ, & alaude, humi atq; ēt in nido luteolæ appellatæ ſuper arborem. parit hic vnum ouum, nec ipſe incubat, ſed auis in cuius nido peperit, ea incubat, excludit, atque enutrit. quæ, cum ipſe alienigena pullus accreuerit, ſuos eiicere dicitur, ita vt pereant. Alīi

eos

A eos à genitrice occidi, & dari in cibo cuculi pullo aiunt, videlicet improbatos propter ſpeciẽ cuculi elegantiorem. Sed quãquã plurima ex ijs vidiſſe nonnulli confirmant, tamen de pullorum interitu nõ conuenit inter omnes. Alij.n. cuculũ ipſum repetere nidum, cui ſuum cũ mandarit, pullosque deuorare nutricis volunt: alij pullum cuculi, quod magnitudine præſtet poſſe percipere cibum omnem oblatum, atque ita cæteros fame perire autumant: alij ipſum
B vt fortiorem, cæteros paſtus cõ ſortes occidere, authores ſunt.

Cuculi aſtutia cũ ignauia cõiuncta. Sed prudenter ſanè prolis ſuæ procreationem moliri videtur cuculus. cum.n. ſe ignauũ, minimeq; opitulandi potẽtem nouerit, facit quaſi ſuppoſititios ſuos pullos, quò ſeruari poſſint. timiditate.n. hæc auis excedit, quippe quæ ab auiculis vellat, & præ metu earum fugiat.

De apodum nidulatione, & caprimulgi forma. Cap. 30.

C APodes, quos aliqui cypſellos appellant, ſimiles eſſe hirundinum, dictũ iam eſt. haud.n. diſcerni ad hirũdine poſſunt, niſi qd tibijs ſunt hirſutis. nidum ſpecie ciſtellæ productæ longius, fictæ ex luto, vno aditu dato arctiſſimo, faciunt: idque locis anguſtis intra ſaxa & ſpecus, vt & belluas deuitare poſſint, & homines. Quem caprimulgum appellãt, auis montana eſt, magnitudine paulo maior q̃ merula, minor q̃ cuculus, moribꝰ mollior, parit oua duo, aut tria cum plurima. fugit caprarum vbera aduolans, vnde nomẽ accepit. Cũ ſuxerit, vber extũgui, capramq; excęcari aiunt. Parũ clare interdiu videt, ſed noctu pſpicax eſt. D

De coruorum nidificatione, & fœtu. Cap. 31.

COrui locis arctioribus, et vbi non ſatis cibi pluribꝰ ſit duo, tm̃ incolunt: & ſuos pullos, cũ iam poteſtas volandi eſt, primũ nido eijciunt, E deinde regione tota expellunt. parit coruus quatuor, & quinque. Tempore, quo apud Pharſala hoſpites Mediæ periere, corui locis Athenarum, Peloponneſiiſq; defuerunt, quaſi ſenſum haberent aliquem, quo inter ſe rerum euenta ſignificarent, & mouerentur.

Coruũ pullos e nido, & regione eijcere.

De ſex aquilarum generibus, earumq; nidulatione, & venatione. Cap. 32.

AQuilarum plura ſunt genera. vnum, quod Pigargus ab albicãte cauda dicit, ac ſi albicillã nomines. gaudet hæc planis, et lucis, et oppidis. hinularia à nõnullis vocata cognomine eſt. mõtes ẽt ſyluãq; ſuis freta viribus petit. reliq̃ genera raro plana, & lucos adeũt. Alterũ genus magnitudine fm, & viribus, Planga, aut clanga nomine, ſaltus & cõualles, & lacus incolere ſolitũ, cognomine anataria, et morphna à macula pẽne, q̃ſi nguiã dixeris: cuiꝰ Ho- F

Præſtans, & genero ſum aqla tũ genus.

G merus etiã meminerat in exitu Priami. Tertium genus colore nigricans, vnde nomẽ accepit, vt Pulla, & fuluia vocetur. magnitudine minima, ſed viribus omnium p̃ſtantiſſima hæc eſt. colit montes ac ſyluas, & leporaria cognominaſ. vna hæc fœtus ſuos alit, atq; educit: pnix, cõcinna, polita, apta, ſtrepida, ſtrenua, liberalis, nõ inuida eſt: modeſta ẽt, nec petulans, quippe q̃ nõ clãgat, neq; lippiat, aut mur
H muret. Quartũ genus Percnopterus ab alarum notis appellatum. capite albicante, corpore maiore, q̃ cæteræ adhuc dictæ hęc eſt: ſed breuioribus alis, cauda lõgiore. vulturis ſpẽm hęc refert. ſubaquila, et montana ciconia cognominatur. incolit lucos degener, nec vitꝰ cæterarũ caret, & bonorum, quæ illę obtinent, expers eſt: quippe quæ á coruo, cæterisq; id genus alitibus verberetur, fugetur, capiaſ. grauis eſt. n. victu iners, exani-
I mata fert corpora. famelica ſemp ẽ, & q̃rula clamitat, et clãgit. Quintũ genus eſt, qđ Haliętus, hoc ẽ, marina vocaſ, ceruice magna et craſſa, alis curuãtibꝰ, cauda lata. moratur hæc ſ litoribꝰ, & oris. accidit huic ſæpius, vt, cũ ferre qđ ceperit nequeat, in gurgitẽ demergatur. Sextũ genus Gneſium, ideſt verum, germanumq; appellant. vnũ hoc ex omni auium genere eſſe veri, incorruptiq; ortus creditur. cætera. n. genera, et aquilarum, et accipitrum, & minutarũ etiã auium promiſcua, adulterinaq; inuicẽ procreant. Maxima aq-
K larum omniũ hæc eſt, maior ẽt q̃; oſſifraga: ſed cæteras aquilas vel ſeſquialtera portione excedit. colore eſt ruffa, cõſpectu rara, more eius, q̃; cymindem vocari diximus. Tẽpus aquilę operandi, volandiq; à prandio ad meridianum. mane. n. quieſcit vſque dum forum frequens, & prandendum iam ſit. Seneſcentibus aquilis roſtrum ſuperius
L accreſcit, incuruaturq; ſubinde magis magiſq;, vt demũ fame intereant. cui rei data eſt fabula, vt hoc ita accidat aquilæ, qm̃ cum olim hõ eſſet, hoſpiti iniuriã intulerit. Cõdunt, reſeruantq; ſuo in nido, quãtũ cibi pullis ſuperſit. qđ enim die quaque facultas venandi non datur, fit interdum ne quod portent extrinſecus habeant. ſi quem deprehenderint violantem nidũ, verberant ſuis alis, & vnguibus lacerant. Nidulantur locis non
M planis, ſed celſis, præcipue quidem arduis ſaxis, & præcipitibus, ſed arboribus etiã. Alunt ſuos pullos donec poteſtas volandi fiat: tum nido eos expellunt: poſt regione, quam ipſi genitores incolunt, tota exterminant. Tenent enim ſingula aquilarum paria longum tractum: vnde fit, ne vllo pacto vicinos habere patiantur. Venantur locis non ſuo nido propinquis, ſed longe diſtantibus. Rapta

Aqlas fame interi.

non

A non protinus ferunt, ſed, cum corripuerint, & ſuſtulerint, deponunt, experteque iam pondus requieſcunt. leporem etiam non ſtatim rapiũt, ſed expectãt dum prodeat in plana. nec protinus de alto in terram ruunt, ſed paulatim deſcendunt. quæ ideo faciunt, vt tutiores ab inſidijs ſint. confidunt etiam locis æditioribus, quia difficulter a terra tolluntur. volãt ſublimes, vt perquammaxĩe procul aſpiciant. quapropter homines ſolã
B auium omnium aquilam eſſe diuinam perhibent. Omnes profecto, quibus vngues adũci, minime in ſaxis conſiſtũt, quoniã ſaxi durities impedimento curuaturæ vnguium eſt. Venatur aquila lepores, hĩnulos, vulpes, & reliqua, quæ vincere valeat. Viuit tempore longo, quod diuturnitate nidi eiuſdem declarat.

De aue quadam Scythica, & eius nidificatione. Cap. 33.

C Scythiæ terræ incola auis eſt, magnitudĩe otidis, hoc eſt auis tardæ, quæ duos, procreat pullos: & quæ peperit oua non incubitu fouet, ſed condita in leporina, aut vulpina pelle relinquit, atque ita obuoluta in ſumma arbore collocat. eumq; a venatione vacat cuſtodit: & ſi quis ſcandit, impugnat, & verberat alis, perinde vt aquilę faciunt.

De noctua, cicunia, & oſſifraga. D
Cap. 34

NOctuæ, cicuniæ, & reliqua, quę interdiu neque unt cernere, noctu venãdo cibum ſibi acquirũt. verum non tota nocte id faciunt, ſed veſpertino, & matutino. Venãtur autem mures, lacertas, verticillos, & eiuſmodi alias quaſdam beſtiolas. Quæ oſſifraga appellatur, probe & fœtificat, & viuit. cœnę gerula, & benigna eſt. nutricat bene & ſuos pullos, & E aquilæ: cum enim illa ſuos nido eiecerit, hæc recipit eos ac educat. mittit nanq; ſuos aquila, antequam tempus ſit, adhuc parẽtis operam deſyderantes, necvolandi adeptos facultatem: quod per inuidiam ita facere creditur. natura enim inuida & famelica eſt, nec copioſa venationis. magnum tamen quid nanciſcitur, cum venatur. inuidet igitur ſuis liberis iam maiuſculis, atq; eda ciuſculis, & ob eam rem vngui-
bus ſecat. Pulli etiam ipſi inter F ſe pugnare incipiunt de ſede, ac paſtu: itaq; a parente eĩciũtur, & pulſantur. deiecti vociferantur, periclitanturq;. ſed oſſifraga recipit eos benigne, & tuet, & alit, dum quantum ſatis ſit adoleſcant. Parum hæc oculis valet: nubecula enim oculos habet læſos. At vero marina illa clariſſima oculorum acie eſt, ac pullos adhuc implumes cogit aduerſos intueri Solem. percutit eum, qui recuſet, & vertit ad Solem:

G lem:tum cui⁹ oculi prius lachry marint, hunc occidit, reliquum educat. Vagatur hæc per mare, & littora, vnde nomen accepit: viuitq; auium marinarum venatu, vt dictum est. aggreditur singulas. cum emergentem obseruarit, refugit. auis, vt euolans vidit aquilam, metu perculsa se rursus ingurgitat, vt in diuersa prolapsa emergat: sed hæc acie oculorum valens, sedulo aduolat, donec vel strāgulet in humore, vel per summa corripiat, vni
H uersas nunquam inuadit: arcent enim frequentes, respergentesq; suis alis repellunt.

Fulicarum aucupatio. *Cap.* 35.

FVlicæ spuma capiuntur, appetunt enim eam auidius. quocirca spūa insperſa eas venari in vsu est. Caro earū probi odoris est, excepta parte posteriore vltima, quę sola lituum olet. pinguescunt satis, & esui sunt.

I *De accipitrum generibus numero decem.* *Cap.* 36.

ACcipitrum genus præcipuum Buteo est, triorcha a numero testium nuncupatus, secūdum Aesalo. tertium Circus. Stellaris autem, palumbarius, & pernix differunt. Appellātur subbuteones, qui latiores sunt. alij percæ, & fringillarij vocantur: alij leues & rubetarij, qui abunde viuunt, atq; humiuolæ sunt. Genera non pauciora quàm decem esse accipitrum, K aliqui prodiderunt: quæ modo quoq; venandi inter se dissidēt. Alij enim columbam humi considentem rapiunt, volantem nō appetunt. alij super arborē, aut tale quid conscendentem venātur: sin humi est, aut volat, non inuadunt. alij neque humi, neque in sublimi manētem aggrediuntur, sed volantem capere conantur. Fertur etiam a columbis quodque accipitrum genus cognosci. itaque cum accipiter prouolat, si sublimipeta est, L manent quo constiterint loco: sed, si humipeta, qui prouolat, est, non manent, sed continuo auolāt. Thraciæ parte, quæ olim Cedropolis vocabatur, homines societate accipitrum per paludes aucupantur. Cum enim ipsi lignis, quæ tenent, arundines, & fruteta mouerunt, quo aues euolarent, accipitres desuper insectantur: quorum metu aues perculsæ terram repetunt: mox homines percutiunt baculis, itaq; capiunt: tum partem earum, quas ceperint, auium accipitribus impartiuntur. Quinetiam apud Mæotidem paludem lupos esse piscatorum familiares aiunt: &, nisi partem suam a piscatoribus acceperint, M retia cum in terra expansa reliccantur, lacerare. Ratio auium talis est.

De

A *De ingenio marinorum, & fluuiatilium piſcium pro ratione commodioris vitæ. Cap. 37.*

SEd in marinis quoque animantibus permulta intelligi poſſunt non ſine ſolerti ingenio effici ratione vitæ commodioris. Nam & inuulgata illa de rana, quæ piſcatrix cognominata eſt, & quæ de torpedine, vera omnino, certaq; ſunt.

Ranæ piſcatricis ingenium.

Rana enim iis, quæ gemina ante oculos ſuos dependent, quorum fila capilli ſpeciem referũt,

B ſed poſtrema rotundis quibuſdam præpilãtur, quaſi eſcæ cauſa additis: his, inquam, vbi locis arenoſis, aut fœculentis obturbato ſolo ſe abſconderit, piſcatur, attollens illa ſibi pendentia fila. dum enim piſciculi occurrunt, & capita machinamenti penſilis pulſant, ipſa ſubtrahens fila allicit, donec eos ſuum in os adducat. Torpedo piſces, quos

Torpedo, q̃ arte pisces capiat.

appetit, afficit ea ipſa, quam ſuo in corpore cõtinet. facultate torpendi: atq; ita retardos præſtupore capit, &

C veſcitur. abdit ſe in arena & limo, tum piſces, qui adnatantes obtorpuerint, corripit, quam rem pleriq; conſpectam a ſe retulerunt. Paſtinaca etiam ſeipſam occultat, ſed non ſimili modo. argumentum ſicviuere hos piſces adduci poteſt, quod ſæpius habentes in ventre mugilem capiuntur, velociſſimum piſcem, cum tardiſſimi ipſi ſint. Tum etiam rana, quæ caruerit præpilatis villorum illis capitibus, macilentior capitur. D Torpedinem autem vel hominibus inſpirare torporem certum eſt. Obruunt arena ſeſe & aſelli, & raiæ, & paſſeres, & ſquatinę. cumq; nullam ſui corporis partem intectam reliquerint, verberant radiolis ſui oris, quos piſcatores virgulas vocant, quas piſciculi cum aſpexerint, adnatant quaſi ad algas, quibus veſci ſoliti ſunt. Quo in loco anthias ſit, Anthias piſcis, ſacer vocat⁹ nullam ibi belluam eſſe confeſſum eſt. quo iam indicio ſecure E ſpongiatores vrinantur, & ſacrum hunc piſcem ob eam rem nominant. ſed id caſu ſic euenire dixerim, quomodo & vbi ſit limax, neq; ſus eſt, neq; perdix: omnes enim limaces ab his edũtur. Serpens marina colore, & corpore cõgro proxima eſt, ſed obſcurior, atq; acrior. hæc, ſi capta dimittatur foris, in arenam roſtro quamprimum adacto terebrat, ſubitoq; tota. eſt ore acutiore hæc quam terreſtres. Qui Cẽtipeda. autem cẽtipeda appellatur, vbi F hamũ deuorarit, euomit foras ſua interiora, donec hamum ẽjiciat: tum recipit ĩtro, ac valet eadẽ, qua ãte, ſalubritate. appetit⁹ his q̃q; nidorulentorũ vt terreſtrib⁹ cẽ. mordẽt nõ ore, ſed tactu toti⁹ corpis ſil'r, vt q̃ vrticę vocãtur. Piſces, q̃ vulpes nũcupãt, cũ ſe deglutiſſe hamũ ſẽſerit, ſibi opitulant, vt cẽtipedæ. lõgi⁹ nãq; ſeſe efferẽtes hami lineam abrodũt. capiunt. n. locis nõnullis hamo multiplici, gurgite ĩalto, &

flu-

G fluctuoſo. Quinetiam amiæ, cũ belluam viderint aliquam, colligunt ſeſe: & quæ magnitudine præſtant, luſtrantes gregem circumuallant: & ſi qua violatur, defendunt. dentes his validi. & iam cum aliæ belluę, tum lamia aggreſſa, vulnera accepiſſe acriꝰ viſa eſt: Fluuiatilium ſilurꝰ mas plurimum curæ proli impẽdit. fœmina vt peperit abit. ſed mas quo in loco plurimus fœtus cõſtiterit, perſeuerans oua cuſtodit: nec alium præbet vſum, niſi
H vt piſciculos ne diripiant fœtũ, arceat: idq; vel ad quadrageſimum, & quinquageſimum diẽ facit, donec ſatis iam aucta ſobo les ſe tueri a cæteris piſcibus valeat. Prehenditur ſæpe a piſcatoribus, vbi oua cuſtodit. dum. n. arcet piſciculos, quatit, profilit, & ictum, ſonumq; mouet. manet apud oua tam ardente animo, vt cum ſæpe a piſcatoribus oua, ſi prærultis gurgitibus ſubſidunt, educantur, quoad magis fieri poteſt, in vadum, ipſe tamẽ
I eodem ſtudio fœtum ſequatur, neq; deſerere vnquam patiatur. tunc ſi minor ſit natu, minusq; vſu exercitatus, facile hamo capitur: ſed, ſi peritus, & hami fraga eſt, morſu dentis ſui duriſſimi rumpit hamum, & fœtum aſſidue cuſtodit. Omnia vero tũ nantia, tum ſtabilia, locis eiſdẽ, quibus orta ſint, aut ſimilibus, degunt: ſuus enim quibuſq; cibus in ñs eſt. Vagãtur maxime & oberrant, quæ carnæ alũtur, præter pauca, vt mugilem, ſalpam, mullum, æricam. Quæ autem pholis appellatur mucorẽ, quem ipſa emittit, ſibi obducit, ita vt in eo quaſi cubili quieſcat. Generis teſtati, & expedis pecten potiſſimum plurimum q; ſe mouet volatu. nam purpura, & eius ſimilia parum admodum progrediuntur. De Euripo Pyrrhæo piſces per hyemem oẽs, excepto gobione, foras enatant propter frigus: locus hic enim frigidior eſt. ſed ineunte vere eo
L dem redeũt. Vacat Euripus ſcaro, & aloſa, & reliquis ſpinoſioris generis omnibus. muſteli ẽt, & ſpinaces in eo mari nequaq; gignuntur: necnon locuſtæ, polypi, bolitenæ, atq; alia quædã genera. gobionem album Euripi nõ eſſe pelagium certum eſt. Vigent piſces ouipari veris tempore, donec pariant: viuipari autumno, atq; etiam mugiles, mulli, & reliqui generis eiuſdẽ. Apũd Leſbum inſulam omnia, tam pe
M lagia, quàm Euripica parere ſolent in Euripo. coeũt autumno, pariunt vere cartilaginea etiam autumno. Mares cum fœminis circa coitum congregantur: ſed vere ſubeunt Euripum diſiuncta: neq; coniugium reperitur vllum, donec pariant, cum coitus tempore complura ex his ſi bi adhærentia capiantur. Mollium aſtutiſſima ſepia eſt. ſola hæc ſuo vtitur atramento, non modo cum metuit, verumetiã abſcondendi cauſa. Polypus, atq;

Mollium natura de tes.

qui piſciũ maxie incertis ſedi bꝰ obertẽt

A atq; lolligo atramentū pro metu mittunt, ſed accreſcit denuo poſtquam miſerunt, vt nunquā copia deſit atramenti. cæterum ſepia, vt dixi, ſæpe vel ſine pauore ſuo vtitur atramento ad ſe occultandam: &, cum progreſſa paululum ſe oſtenderit, redit in atramētum. venatur etiam ſuis illis prælongis prætenturis non ſolum piſciculos, ſed mugiles ēt ſæpius. Polypus ſatuus quidem eſt, cum ad manum demiſſam hominis accedit: ſed prudēs rei familiaris, cum omnia colligat, & ſuo in domicilio recōdat: cūq; conſumpſerit quātum vtile ſit, abigit teſtas, & cancrorum cruſtas, & putamina conchularū, & ſpinas piſciculorum. ſui etiā mutatione coloris venatur piſces: trahit. n. ſibi colorem ſimilē ĩs, quibus appropinquarit ſaxis: quod idem etiam, cum metuerit, facit. Sunt, qui ſepiā quoque facere hoc idem autument: colorem nanq; eam ſibi contrahere ſimilem loco, in quo verſatur, confirmant. Sed piſcium ſola ſquatina ita affici ſolet: mutat enim hęc more polypi ſuum colorē. Genus polyporum magna ex parte biennio viuere non poteſt: ſua enim natura tabi obnoxium eſt. cuius rei indicium, cū pretſus polypus aliquid ſubī de humoris emittat, demumq; abſumatur totus: quod fœminis a partu potiſſimum incidit. ſtupent etiam fœminæ, vt neq; vndis iactatæ ſentiant, & manu vrinantis defacili capiantur. ſor B C D deſcunt etiam, nec præterea alli dendo venari poſſunt. mares vero alueo tumēt, & in mucorem lenteſcunt. Indicium ne bimatū compleant eſſe videtur, qđ ab ortu eorum, qui æſtate fit, ad autumnum non facile grādem polypum videris, cum paulo ante id tempus prægrandes ſpectentur. a partu ita ſeneſcere, debilitariq; tam marem quàm fœminam ferunt, vt vel a piſciculis deuorentur, & facile a ſuis detrahātur cubilibus, cum antea nihil E tale ĩs vſu eueniat. tū vero paruos, nouelloſq; quāuis recēs natos, tamen nullo eiuſmodi malo affici narrant: quinimo validiores eſſe quàm grandes confirmant. Sepias etiam bimatu nō viuere apertum eſt. Mollium vnus polypus exit in ſiccum, graditur per aſperiora, vitat læuia. validum cum cæteris ſuis partibus hoc animal ſit, collo tamen imbecille, cum præmitur, eſt. Mollia ita ſe habent. Conchas tenuiores ſcabrasq; efficere circū F ſe velut loricam duram, eamq; eo ampliorē, quo ipſæ ſunt ampliores, atq; de ea quaſi latibulo, aut caſula quadam prodire aiunt. Nauta quoq; polypus natura, & vitæ muneribus ſingularis eſt. nauigat enim per maris ſummia elatus. de imo gurgite effert ſe concha inuerſa, vt aſcendere poſſit facilius, & inani ſcapha enauiget: vbi vero emerſit, concham reuertit. habet iter ſua bra-

Polypi ingenium.

G brachia membranulam quandam annexam ſimilem ijs, quæ digitis inſertę palmipedum auium continentur: verum illę craſſiuſculæ ſunt, hæc prętenuis eſt, & araneę ſpeciem imitatur. hac velificat, cum aura inſpirat, cirros pro gubernaculis vtroq; demittit latere. ſi quid metuerit, cōcham protinus mari replet, atq; ita demergit. De generatione, incrementoq; eius conchæ, nihil adhuc exploratū habeo. videtur tamen non ex coitu gigni, ſed ſpōte, vt cæteræ cōchæ.
H prouenire. nec vero an concha ſolutus viuere poſſit, certum adhuc eſt.

De ingenio inſectorum, et formicæ ſtudio. Cap. 38.

INſectorum officioſiſſimum, & præ cæteris fere omnibus animalibus genus formicarum, & apum eſt. crabrones item, ac veſpæ, & prope dixerim omnia huius cognata generis. aranei etiam lautiores, &
I ſtrigoſiores ingenioſiores in vitæ muneribus ſunt. Iam formicarum negocia omnibus in prōptu habentur: vtq; eadem ſemita ſemper ambulant, & cibaria recondunt, & cellas promptuarias faciunt, nec interdiu ſolum, ſed etiā noctibus plena Luna laborem exercent, nemo eſt, qui non videat.

De generibus araneorum, eorumq; induſtria in venatione, & tela conficienda. Cap. 39. K

ARaneorum autē, & phalangiorum plura ſunt genera. Mordax, quod in duo diſtinguitur. alterum ſimile ijs, quæ lupos appellant, eſt, paruum, varium, procax, ſalax, Pulex nuncupatum: alterū maius, coloris nigri, cruribus prioribus nigris, tardum, & lēte ambulans, nec viribus valens, neq; ſaliens. Cætera, quæ medicamē
L tarij proponūt, aut nullum, aut certe exilem inferunt morſum. Genus ſecundum, quod lupi nomen accepit, partim exiguum eſt, quod non texit: partim maius, quod aſperam, prauamq; telam apud terram, aut ſepes orditur. bucculis intexere ſolitum primordijs ītus poſitis obſeruatur. dū aliquid in tela offendens commouerit, mox accurrit, vt capiat: partim varium eſt, quod paucam. vilemq; telam ſub arboribus facit. Tertium genus,
M quod ſapientiſſimū. latiſſimūq; omnium eſt. texit enim primū filis quoquouerſus diſtendens ſorbem, tum ſtamina ducens, initio a medio accepto: nec inſcite medium ipſum accipit: deinde ſubtegmina inferens, atque ſtipās, cubile, & repoſitorium alibi ſibi cōſtituit: ſed venationem in medio ſui operis obſeruando exercet. Cum enim beſtiola eo inciderit, motu medij excit⁹ occurrit, deuīcitq; primum obuoluens

Ἀρ, ἀγλ ἀπ' ἀστέρων, procax, ſalax. Plin. acumina tū, aſſiluit igredi.

Araneorū texēdi, & venādi pitia.

A uens araneis, dum defatiget, infirmamq; faciat: tū tollit, ac defert. &, ſi forte fame teneſ, exugit: hæc enim fruitio eius eſt. ſin minus, recondito, quod ceperit, in repoſitorio, repetit venandi negocium, ſed prius conſarcinato, quod per venatum laceſſitū eſt. ſi quid inter medium, & extrema inciderit, primum ipſe in medium currit, ſdeadid, quod
B inciderit, velut a ſtatoriitio properat. Si quis telam lacerarit, texere iterum incipit. venatur oriente Sole, aut occidente: quoniam beſtiolæ temporibus his potiſſimum offendāt. Fœmina & texit, & venatur: mas comes fruendi, non laborandi eſt. Araneorum lautiorū, & telam ſpiſſiorem texentium duo ſunt genera: alterum minus, alterū maius. quod igitur longioribus eſt cruribus pendens ſubtus obſeruat, ne beſtiolæ præ formidine
C ſibi caueant, ſed incautæ incidāt in partem ſuperiorem: ineptius enim propter ſui corporis magnitudinem eſt. At alterum, qđ moderatius eſt, ſuperne obſeruat, latens in quodam exiguo ſuæ telæ foramine. Aranei, ſtatim cum ęditi ſunt, fila mittunt, non intrinſecus tanquam excrementum, vt Democritus ait, ſed extrinſecus de ſuo corpore veluti corticem, aut more eorū, quę ſuos villos iaculantur, vt hyſtricis. maiora etiam animalia inuadit, irretitq; ſuis filis. nam & lacertos paruos aggreſſus circundatos, & filis obducit, donec co D hibeat: mox adhærens, morſum defigit. hæc ita ſe habent.

Ex qua corpuſculi pte aranei fila ducant.

De generibus apum, earumq; ſtudio in ædificandis fauis, deq; his herbis, quibus apes alantur.

Cap. 40.

GEnus eſt inſectorū quoddam, nomine adhuc vacans, quo vno comprehendatur: ſed formam ſuarum partium cognatam omnium re E ferens, videlicet ea, quæ fauos faciunt, vt apes, & reliqua ſimilis formæ inſecta. quorum genera nouem numero ſunt. Sex illa ex his gregalia, apes, reges apum, fuci, qui inter apes degunt, veſpæ annuæ, item crabrones, & teredines. Solitaria vero reliqua tria: ſirenis minor, qui fuſcus totus eſt: ſirenis maior, niger, varius: tertium, quem bombycem vocant, qui maximus inter hæc eſt. Formicæ nihil venantur, ſed F facta ab aliis colligūt. Aranei nihil conficiūt, neq; recōdūt, ſed cibū ſolū venatu ſibi acquirūt. Ex nouem hīs, q̄ mō enumeraui gñib⁹, apes (nā de cæteris poſt) nihil venanť, ſed ipſæ ſibi cibaria faciūt, atq; recōdūt: mel. n. cib⁹ earū ē. cui⁹rei īdiciū faciūt, cū apiarīs eximeť īcipiūt fauos. q̄uis. n. ſuffianť, vehementq; ex fumo laborēt, tñ pl⁹ mellis tunc edūt, quā prius. qđ. n. cibi cā ſibi recōdiderint, parci⁹ eo tpib⁹ cæteris vtuntur. ſed habent etiā quo altero cibo alantur qđ quidam ceraginē, alij cæreū vocāt.

Apū cib⁹.

G verum hoc deterius eſt, & dulcedine prope ficus. congerũt id quoq; vt ceram ſuis cruribus. Perquam varia in earum operatione, & vita, ratio eſt. cum enĩ alueum receperint mũdum, cõſtruere incipiunt fauos, deferentes ex floribus, atq; etiam arborum lachrymis, ſalicis, & vlmi, & reliquarum, quæ glutinum pariunt, his pauimẽtum quoq; illinunt, ne beſtiolæ nocuæ ſubeant. vocant hoc opus apiariĩ tectorium imum. Aditus etiam, ſi
H ampliores ſunt, fabrica obſtruẽtes coarctant. Effingunt fauos primum, in quibus ipſæ gignantur: deinde I quibus reges dicti, & fuci. ſuos certe ſemper componunt, ſed regum, cum fœtus largior eſt: fucorum autem, cũ copia mellis ſperatur. fauos regum minores faciunt iuxta ſuos: fucorum iuxta regum minores quàm ſuos. Exordium operis a tecto aluei, textusq; ad pauimentum perpetuo ſtabilimẽto agitur, pluresq; ad pauimen-
I tum telæ deducuntur. cellæ autem & mellariæ, & ſobolariæ geminæ omnes ſunt: vno enim eodemq; interſepto duæ ſibi iũguntur cellę, modo poculi gemini: altera intus, altera foris. compages, qua parietibus faui adhęrent, arctiores, & melle vacuæ relinquuntur, gemino aut tripli ci verſu: pleniores enim ſunt faui, quibus plus ceræ obducitur. pars aditus aluei prior illita eſt ex commoſe: ſic enim vocãt, qđ velut excrementum, purgamen K tumq; ceræ eſt, bene nigrum, acrisq; odoris. medentur hoc plagis, & huiuſcemodi ſuppurationibus. proximum ab eo tectorium picatus cereus præbet. leuiſ id quàm commoſis medicamẽtum eſt. Sunt qui fucos, & per ſe fingere fauos eodem in alueo, & cum apibus negocium conficiendi faui partiri dicant: verũ mellificandi nullam habere facultatem, ſed veſci tum eos, tum eorum pullos melle, quod apes fecerint. manent fuci magna tẽ- L poris parte intus, cumq; exeũt, efferunt ſeſe fuſim in ſublime, gyroq; volitant, & quaſi exercitum faciunt: quod vbi ſatis iam fecerint, redeũt domum, & epulis perfruuntur. Reges nũquam prodeunt foras, vel vt paſcãtur, vel alia cauſa, niſi vniuerſa cum plebe. & ſi, cum pergunt, rex ipſe forte aberrarit, omnes inquirere, odoratuq; ſagaci perſequi, donec inueniant, accepimus. geſtari etiam eum a plebe, cũ vo-
M lare non poteſt. & ſi perierit, omnes diſcedere: vel ſi aliquandiu mãſerint, fauos quidem cõficere: ſed mel nullum: nec fieri poſſe, quin breui omnes diſcedant. Ceram apes perreptando flores capiũt, priorum acumine pedum: mox priores in medios abſtergunt, & medios in blæſa poſteriorum, atq; ita onuſtæ diſcedunt: & quidem grauari, prę micq; onere cernuntur, quoties redeunt. Mox apibus, ne florum

plura

A plura genera petant vno eodēq; profectu, ſed ſingulis ſingula. verbi gratia a viola ad violam aduolant, nec aliud attingunt, quouſq; ſuum in alueum redeant, hic ſe quatiunt, & ſingulas, eres, aut quatuor ſequuntur. ſed quid accipiant haud facile videris: nec vero quemadmodū operantur viſum adhuc eſt. Ceræ congeſtio notari potuit in oleis, cum diutius in eadem morētur, propter frondem eius arboris ſpiſſiorem. Poſt hæc fœtificare
B incipiūt: nec prohibet quicquā quo minus eadem in cella ſint, & pulli, & mel, & fuci. Gigni fucos ſeorſum dicitur, ſi dux viuit: ſed, ſi obīt, in apum loculamentis oriri ex ipſis apibus, atque hos fieri animoſiores, quocirca aculeatos vocari, quanuis aculeo careant: animo nāq; feriendi, non poteſtate nomen hoc meruerunt. Sunt loculi ipſi fucorum ampliores, & finguntur ſeorſum quoq; per ſe faui fucorū:
C ſed magna ex parte fauis apum
Ifa apū ia. inſeruntur, quapropter ſecādū eſt. Genera apū plura, vt dixi. Duo principum: alterū rufum, quod præſtantius eſt: alterum nigrum, magisq; variū, duplo amplius ape vtili. Tertium genꝰ quod optimum, breue hoc, in rotunditatem compactile, & va-
pū opti arum ſi a. rium eſt. Quartum longum, crabronibus ſimile. Præterea quod fur appellatur, nigrum hoc, aluoq; ampliore eſt: quinetiam fucus, qui omnium maximus eſt,
D ſed ſine aculeo, & ignauus. Differunt inter ſe apes parentibus natæ vrbanis, & quæ ruſtico, montanoq; victu educatis prodierint: ſunt enim hæ ſylueſtres horridiores aſpectu, & iracundiores. & minores: ſed opere, ac labore præſtātiores. Genus frugi fauos ſuos æquabiles conſtruit, ſupernumq; totum operimētum politum apponit, & ad ſingulos vſus fauum ſingulatim effingit, videlicet partem aliam ad mella, aliam ad prolem, aliā
I ad fucos accommodatam, q; ſi acciderit, vt eodem in fauo omE nia hæc recipiantur, loculus alter deinceps diſpoſitus habetur inanis. At vero illę porrectiores fauos inæquales conficiunt, & operimentum retumidum, perīde vt crabrones, imponunt: fœtum etiam, & reliqua ſine ordine ſtatuunt. duces improbi ex his oriuntur, & copia tum fucorum, tum etiam eorum, quos fures vocant: ſed mellis aut nihil, aut admodum parum opera earum conficitur. Incubant apes ſuis fauis, & concoquunt. quod
F niſi fecerint, vitiari ex aranea fauos aiunt. q; ſi de cætero ſe continere potuerint, vt in cubitu perſeuerent, partus quaſi abortꝰ ſit: ſin minus, toti pereunt faui. Gignuntur in ñs, quæ vitiātur, vermiculi, qui mox pennis ſubnatis euolant. Curant etiam apes, vt faui erecti ſtent. q; ſi qui corruerint, erigunt, & pilis fulciunt fornicatis, vt ſubire poſſint. Cū

G enim via, qua accedant, non da
tur, ceſſant incubitu: vnde fit, vt
faui araneentur. Furis, & fuci
nullum eſt munus, ſed cæteris,
quibus cum viuunt, iniuriam fa
ciunt, non tamen impune ſem
per: nam deprehẽſi interdum a
bonis apibus occiduntur. Ene
cant nimirum ipſę etiam duces,
qui plures quàm ſatis ſit habeã
tur: & potiſſimum improbos,
ne prĩcipum multitudo ſeditio
nes in examine faciat. necãt præ
cipue, cum non ampla ſobolis
H copia extitit, nec habent tãquã
coloniam mittant. fauos etiam
regum eo tempore, ſi parati ſũt,
diruunt: vtpote cum deſint, qui
bus mittendis duces ipſi præfi
ciantur. necnon fauos tollunt fu
corum, ſi mellis penuriam con
iectantur, nec aluei annona ſupe
rioris anni abundant. & apiariũ
eximentem de melle tunc præ
cipue impugnant, ac præſentes
fucos expellunt: & quidem ſæ
pe viſuntur foris in alueo reſidẽ
tes exules. Flagrãt odio breues
I contra longas, easq; alueis pelle
reconantur: qua in pugna ſi illę
vicerint, optimum ita fore exa
men putatur: ſed, ſi hæ ſolæ re
manſerint, ocioſæ viuunt, & ni
hil boni integre faciunt. pereũt
etiam ipſæ, antequam autumn⁹
ſit. Studẽt bonæ apes quoad fie
ri poteſt. ne quam intra alueum
interimant: & ſi qua iterierit in
tus, ſtatim foras cadauer edu
cunt. Qui autem fures vocãtur,
& ſuos inuicem fauos offendũt,
& alienos, ſi latuerint, ſubeunt: K
ſed ſi capiantur, capite puniunt,
nec facile aut latere, aut a ufuge
re poſſunt. ſunt enim in quoq;
aditu cuſtodes: & fur ipſe, ſi qñ
ſurripere ingreſſũ potuerit, ad
eo in ſatietatem repletur, vt ne
queat euolare, ſed ante alueum
volutetur. itaq; fuga perquã dif
ficilis eſt. Reges nunquam foris
viſuntur, niſi cum migratur: &
tunc ita, vt reliquæ omnes circa
ipſum principem ſuum glome
rentur. Cum vero migrandum
eſt, vox ſolitaria, & peculiaris L
quædam aliquot ante diebus in
tus mittit: & biduo, aut triduo
paucæ circumalueum volãt. an
rex etiam inter eas ſit, nondum
exploratum habemus, quoniã
difficile cognitu eſt. Collectæ iã
auolant, & per ſingulos reges di
uiduntur. &, ſi forte paucæ pro
pe multas conſiſtunt, concedũt
paucę ipſæ ad plures, ac regem,
quem reliquerint. ſi ſequatur, in
terimunt. diſceſſus, & migratio
ita agitur. Singulis autem mune
ribus ſe diſtribuunt, vt aliæ flo M
res conuehant, aliæ extruãt, alię
poliant fauos, & dirigant. Aquã
tunc portant, cum prolem nutri
unt. Carnem nullius animalis
tãgunt, nec obſonium appetũt.
Nullum his tempus certum, cõ
ſuetumq; eſt, quo operari inci
piant: ſed, ſi cibariũs non carent,
beneq; degunt, æſtiuo potiſſi
mum tempore opus aggrediun
tur, & quandiu ſerenum ſit, aſſi
due operantur. Nouellæ etiam

Examin migrat quib⁹ ſ gnis ſpe poſſit.

tertio

A tertio quàm prodierint die, ſtatim negocium ineũt, ſi cibus nõ ſuppetit. Cumq; incubãt, digrediuntur nõnullæ ad paſtum, ſed breui redeũt. Proles felicis examinis quadraginta diebus intermittitur, tãtummodo a bruma, cum ſatis iam concreuiſſe pullitiem ſenſerint, cibo appoſito derelinquunt: ipſa vero cum datur facultas, rupto operculo exit. Beſtiolas, quæ in alueis naſcuntur, & fauis officiunt, apes notæ melioris tollunt, & rem familiarem tuentur: ſed alteræ pro ſuo vitio negligunt, & perire patiũtur. Cum autẽ fauos apiarij eximunt, cibi tantum relinquunt, quãtum per hyemem ſufficiat. quod ſi ſatis ſit, ſeruatur examẽ: ſin minus, vel morietur ibidem, ſi ne diſcedat, hyems obſtat: vel deſerit ſedem, ſi ſerenum nanciſcitur. Mel apibus tum æſtate, tũ hyeme in cibo eſt: ſed recondũt alterum quoq; cibarij genꝰ, cui duritiei cerę proxima, quod ſandaracham nonnulli appellant.

B

aluearia aſtrantes quãtũ apibꝰ ſliquãt

ſidaracha

C

Inferunt iniuriam apibus maxime veſpæ, & auiculæ, quas paros vocant, atq; etiam hirundo, & merops, qui apiaſter eſt: tum vero ranæ lutariæ eas, vbi ad aquam acceſſerint, rapiunt. quãobrem eas apiarij per paludes, & ſtagna, vnde apes aquantur, venari ſolent: & veſparum latibula, & hirundinum, ac meropum nidos propinquos alueis tollunt. Nullum animal niſi ſui generis apes fugiunt: pręliantur enim inter ſe, & cum veſpis. ſed, cum ruri ſunt, nec ſibi inuicem, neq; vllis alijs iniuriantur: at vero apud ſuos alueos pugnant acerrime, & hoſtes, quos vicerit, enecant. Intereunt quę percuſſerint: quoniam ſine inteſtini eruptiõe aculeus eximi nõ poteſt. fæpius enim euadunt, ſi qui ictꝰ eſt curam adhibet, vt aculeus infixus iunctus cum aluo extigua tur, alioqui apis interit. Necant vel maxima animalia ictu ſui aculei. Iam equus occiſus ab apibus eſt: ſed principes minime irritantur, & feriunt. Efferunt foras apes vita in alueo defunctas, & cætera. Mundiſſimum oĩum hoc animal eſt. quamobrem fæpenumero cum alui neceſſitas eſt, auolant, & in ſeceſſu reddũt excrementum, quoniam male oleat. oderunt non ſolum fœdos odores, ſed etiam vnguẽtorum delitias. ex quo fit, vt homines his delibutos percutiant. Pereũt apes tum alijs caſibus, tum vero cum multi principes orti, partẽ quiſq; ſecum, quo libuit, abducat. Rubeta etiã apes interimit: ſubiẽs enim aditus aluei, afflat, & obſeruans rapit euolantes. nullo hæc affici malo ab apibus poteſt, ſed ab apiario facile interimitur. Genus autem apum, quod improbum eſſe, ac fauos fingere aſperos diximus, nouellis maxime tribuunt apiarij nõnulli: peccareq; ita per imperitiam eas arbitrantur: nouellę autem ſunt anniculæ oẽs, quarum

a quibꝰ apibꝰ periculum.

D

E

F

Mũdities ſingularis apum.

examen quotannis auolare ſolitum eſt. Nec vero nouellæ ipſæ perinde ac veteranæ pungunt, cum copia mellis non ſuppetit. Apiarij fucos depellunt: & ficos, ac reliqua id genus dulcia in cibo apponunt. Apum ſeniores intus operantur, hirtioresq; moræ domeſticæ ratione ſunt. Adoleſcentes foris negocium exercẽt, & ea, quæ res exigit, portant, leuioresq; ſunt labore hirſutiæ detrita. fucos etiam ipſæ ſterimũt, quoties non ſatis loci operibus H eſt: tenet enim aluei locum penitiorem. Cum morbo examen quoddam laboraret, agmen peregrinum inuaſit, & pugna conſerta, adeptaq; victoria, mella diripiebat. quod cum apiarius proſterneret, victum examen ſtatim egreſſũ vlciſcebatur, nec hoſtem ipſum vllo pacto petebat. Morbo examina valentiora potiſſimum infeſtantur clero (ſic enim vocant vermiculos, qui in pauimento naſcũtur) è quibus creſcentibus velut aranea alueo toti obducitur, & faui carie pereunt. Alterum morbi genus, quaſi ocium quoddam, & veternitas apum incidit cum fœdo aluei odore. Paſtus gratiſſimus apibus thymum eſt: ſed rubido albidum præfertur: locus æſtate non feruidus, hyeme tepidus. ægrotant eo potiſſimum tempore, cum per æruginoſam materiem operantur. Quoties vero flatu vehementi iactantur, lapillũ geſtant, quo ſe quaſi fulcro, & fundamine quodam ſtabiliant contra flatum. Bibunt, ſi fluuius ſit propinquus, non aliũde quã ex eo, poſito onere: ſin minus, aliunde humore hauſto pergunt ire ad mel euomendum, confeſtimq; negocium repetunt. Mellis conficiendi tẽpora duo ſunt, ver, atq; autumnus: ſed vernum ſuauius, candidius, omnino præſtantius autumnali eſt, cõficitur profecto melius ex noua cera, nouellisq; ſtirpibus. rufum vero, atq; deformius fauivitio redditur, quippe quod perinde vt vinum a vaſe vitietur. quapropter coquendũ id, reſiccandũq; eſt. cum autem ex thymo florente faui replentur, fit ita, vt min⁹ vel coeat & duretur. probatur cui ex aureolo color. quod autẽ albicat, non è ſyncero thymo cõfectũ ẽ: ſed id oculis, & vlceribus commodius applicatur. Mellis exilior pars fluitat, quæ eximenda eſt: pura & vero valida ſubſidit. conficiunt ceram, cũ ſtirpes florent, quamobrem exi M menda per id tempus cera de alueo eſt: continuo enim reparatur. Hæc ſunt vnde accipiunt, thymus, fuſus agreſtis, ſertula campana, albucũ, myrtus, phleus, vitex, geniſta. Cũ ex thymo conficiunt, aquam admiſcent, antequam fauus occupetur. Egerunt alui excrementa omnes, aut volantes, vt dictum eſt, aut certa in parte faui. minores officioſiores maioribus ſunt, vt dixi. pẽnæ his detritę, color niger, dor-

Quod genꝰ cibi apibus gratiſſimum,

A dorſum repandum: illæ nitidæ, venuſtęq; ſunt more ocioſarum mulierum. Gaudere etiam plauſu, atq; ſonitu apes videtur: quapropter tinnitu ęris, aut fictilis conuocari eas in alueum aiunt, quanquam incertum eſt, an audiant, & voluptate ne, an formidine ita faciant. quin & ſocias ocioſas, ac deſides, aut min⁹ pares pellere in more apibus eſt. Partiuntur inter ſe opera, vt ante dixi, & aliæ fauos conficiunt, aliæ mella, aliæ erythacam: & B aliæ fauos expoliunt, aliæ aquã important ad cellas, & mella tẽperant, aliæ munus extrarium ſubeũt. Tempore matutino omnes ſilent, donec vna gemino, aut triplici bombo excitet omnes: tum vniuerſæ ad opus prouolant, cumq; redierit, primum item tumultuãt, paulatimq; minus ſubinde ſtrepunt, dum vna circumuolitando ſuſurret, quaſi dormiendum præcipiat: tum repente omnes conticeſcunt. Di C gnoſcitur examen valere ſuſurri frequentia, & exeundi, ingrediendiq; vertiginoſa agitatione: tunc enim nouellæ operantur. Eſuriũt ab hyeme potiſſimum, cum opus incipiunt. Reddũtur ocioſiores, ſi in eximendis fauis plus mellis relinquatur: itaq; p examinis numero relinquendũ eſt. Agunt etiam anxius, ſi plus demetatur, quàm vt reſiduum cibo ſufficiat. atq; etiam ſi alue⁹ iuſto amplior ſit, deſidioſiores redduntur: ægrius enim, quaſi deſperẽt, operi incumbunt. Caſtrantur faui ſingulis ſextarijs, aut ternis ſemiſextarijs: ſed ſi exuberant, binis ſextarijs caſtrari, aut quinis ſemiſextarijs poſſũt, pauci ternis ſextarijs. Impugnãtur apes a veſpis, vt ante dixi: quamobrem apiarij eas venantur, cõſtituta olla, & carne in ea poſita: vbi enim multæ iam ad carnem acceſſerint, appoſito operculo ſuper ignem ollam ponũt. fuci autem, ſi pauci adſunt, iuuant: reddunt enim apes in opere ſolicitiores. Præſagiũt apes E & hyemem, & imbres. cuius rei indicium eſt, q̃ non auolãt, ſed ſereno adhuc in alueo volutantur, quo apiarij hyemem expectant. cum vero mutuo inter ſe annexu alia ex alia dependeo in alueo, indicium deferendi cubilis eſt. quod ne eueniat, apiarij alueis afflãt ex vino dulci. Expedit conſeuiſſe apud aluearia pyros, fabas, medicam herbã, ſuriam, eruiliam, myrtum, papauer, ſerpyllum, amygdalam. Cognoſcunt ſuas apiarij nõnulli, farina in prato reſperſa. Min⁹ apes fœtificant, ſi ver ſerotinum ſit, aut ſqualor, aut rubigo inciderit. Ratio apum ad hunc modum eſt.

an apes ſonitu oblectentur.

Infeſtæ apibꝰ veſpæ quo capiãt.

Signa valetudinis examis

De duobus veſparum generibus, & earum ſtudio in fauis conſtruendis.

Cap. 41.

VEſparum duo ſunt genera: alterum ferum, quod rarum eſt, naſcens in mõtibus, & pariens non ſub terra,

G sed in quercu, ſpecie grandius, porrectius, nigri⁹. varium etiã, aculeatumq; eſt, & robuſtius, ictuq; acerbius, quam alterum eſt: aculeo enim maiori quàm ex proportione ſui corporis ſpiculatur. viuit hoc toto anno: & quidem tẽpore hyberno, quærcu cęſa euolare ſpectatur. exigit hyemem in latebra, & ſemper in macerie diuerſatur. ſunt eius aliæ matrices. aliæ operariæ, vt & in altero genere, quod placidius eſt. Quæ autem ſit natura
H operariæ, ac matricis in eo ipſo placidiore genere percipi facili⁹ poteſt. ſunt enim huius quoque duo genera, alterũ duces, quas matrices appellant, alterum operariæ. maiores, mitioresq; duces ſunt. Aetas operariarum annum non complet, ſed omnes hyeme inualeſcente moriũtur. quod ea re conſtat, quia hyeme incipiente ſtupeſcant: bruma autem nullæ omnino appareant: duces vero, qui matrices vocantur, tota hyeme viſuntur, atque
I ſub terra latitant. plericq; enim, cum per hyemem ararent, aut foderent, matrices viderunt, operarias nemo. ortus talis veſparum eſt. Duces, vbi iam locum ſibi opportunum delegerunt, fauos opere æſtiuo confingunt, & veſpera, cellulas dico, cõſtituũt quaternis foriculis, aut prope, ĩ quibus veſpæ, non matrices naſcuntur. quæ, cum increuerint, rurſus altera ampliora effingũt. quorum item proles cum creuerit, alia faciunt, ita vt poſtremo K autũno plurima, ampliſſimaq; veſpeta condita habeantur. in quibus dux, quæ matrix vocata eſt, nõ inſuper veſpas, ſed matrices iam procreat: quæ quidẽ ſuperne per ſumma veſpeti vermium ſpecie multo grãdiorum gignuntur, in cellulis continuatis quatuor numero, aut paulo pluribus. alioqui increſcendi ratio dulcibus eadem, quæ veſpis eſt. Sed, cum veſpæ operariæ fauis affuerint, nõ præterea duces operantur, ſed operariæ ipſæ cibum ſuis ducibus ſubminiſtrãt. L quod ea re conſtat, quia duces non item euolant, ſed intra tecta quieſcunt. Cæterum vtrum duces anni ſuperioris, nouellis iam procreatis ducibus, interimantur a veſpis nouellis, idq; ſimili modo eueniat, an plus etiam tẽporis poſſint viuere, nõdum exploratum eſt. nec vero ſenectutem matricis, & veſparum generis feri, aut aliquem huiuſmodi affectum annotare adhuc quiM quam potuit. Eſt autem matrix latior, ponderoſior, craſſior, & maior quàm veſpa: volatuq; haud plurimum valet. præponderenim ſui corporis volare longius nequit. quo fit, vt ſemper ĩ veſparũm ſedeant effingentes fauos, & munere fungentes cellario. inſunt porro matrices nũcupatæ in veſparũm plurimis: ſed aculeatę ſint, nec ne, ambigitur. videntur tamen & ipſæ, vt apũ duces, gerere quidem aculeum,

ſed

A ſed non extrigere, aut ferire. Veſparum autem aliæ carent aculeo, vt fuci: aliæ habẽt. minores, imbecilliores q; ſunt, quæ carẽt, neq; repugnant: contra, quæ habent. maiores, robuſtæ, atq; pugnaces, quas nonnulli mares appellant: fœminas vero eas, quæ carẽt. Pleræq; ex ñs, quæ aculeũ gerunt, amittere eum putantur hyeme inſtante: ſed hoc ex nemine, qui vidiſſet, accepimus.

vbi gignãtur veſpæ. B Veſpæ temporib⁹ ſiccis, locisq; aſperis potius oriuntur. ort⁹ ſub terra agitur. fingunt ſuos fauos ex congerie, ac terra: & ab eodẽ primordio quaſi ſtirpe vnumquenq; ædificant. cibum vel ex floribus quibuſdam, & fructib⁹ petunt: ſed quamplurimum ex carne. coire nonnullæ etiam ex cæteris viſæ ſunt: ſed an ambæ aculeo careant, aut habeant, vel altera habeat, altera careat, nondum exploratum eſt. Ferarum etiam nõnullæ coire viſæ ſunt, & alteram gerere aculeũ conſti

C tit, ſed de altera incertum eſt. fœtus non partu prouenire videt: ſtatim enim auctior, quàm partus veſpæ patiatur exiſtit. Si veſpam ex pedibus ceperis, bombilareq; fueris, aduolant quę aculeo carent: quod non faciunt quę aculeatę ſunt. itaq; argumẽto quidam hoc vtuntur, vt alteræ mares ſint, alteræ fœminæ. Capiuntur hyberno tempore ſpeluncis & quæ aculeũ habẽt, & quæ carent. condunt aliæ ſua veſparia pauca, & exigua: aliæ plura, & ampliora. Capitur ma D gna matricum pars a ſolſtitio apud vlmos: colligunt enim hinc lentam, & gũmoſam materiã. prodiere locis quibuſdam matrices ortu admodum numeroſo, cum ſuperiori anno veſparũ, atq; imbrium copia pręceſſiſſet. capiuntur per præcipitia, & terræ rimas, pręruptaq; directiora: omnesq; viſuntur aculeum gerere. talis veſparum ratio eſt.

De crabronibus, victuq; eorum, & alueis

Cap. 42.

E CRabrones nõ floribus, vt apes, ſed carne magna ex parte viuunt. vnde fit, vt verſari vel ĩ ſtercore ſępe ſoleãt. venantur etiam muſcas maiuſculas, quas vbi ceperĩt, abſciſlo capite, reliquũ corpus geſtantes auolant. ſed pomum etiam dulce appetunt. cibus his talis eſt. Duces more apũ, veſparumq; habent, qui proportione ad crabrones maiores, quàm veſparũ ad veſpas, & apũ ad apes ſunt. degunt hi quoq; intus, vt veſpa F rum duces. Faciunt ſibi alueum ſub terra crabrões, terra egeſta: & vt formicæ excauant. miſſio .n. vt apũ, nulla vel eorũ, vel veſparum fieri ſolet. ſed qui ſubinde oriantur nouelli ibidem manent, & alueum terra egeſta faciunt ampliorem: amplificant maiorẽ ĩ modũ, & iã ex valẽtiore quodã examĩe qualli tres, & q̃tuor fauorũ pleni excepti ſũt. Nec vero cibũ ritu apũ ſibi recõdũt, ſed ieiuni latẽt ꝓ hyemẽ,

G quo tempore plurimi moriunt: an etiam omnes, nondum certū eſt. Duces non plures vno ſingulis eorum examinibus oriūtur, vt inter apes gignuntur plures, qui examina diſtrahunt. Sed, ſi qui crabrones ſuo alueo aberrarint, colligunt ſe ad aliquam arborem, fauosq; ibi conficiunt, qui vel ſæpe conſpicui apparēt: in quibus vnum procreant ducem, qui, cum adoleuerit, agmē adducit, & ſecum in alueo collocat. De coitu crabronum nihil adhuc exploratum habeo, nec vnde fœtificent. Sed, cum in genere apum careant aculeo & fuci, & reges, atq; ēt veſparū nonnullę inaculeatæ ſint, vt añ dixi, crabrones oēs armari aculeo vidēt. Sed de eorū duce cōſyderādū accurati⁹ ē, an aculeū habeat

H Crabrōes oēs aculeo armari.

De genere bombycum, & teredinum, earumq; fœtibus. Cap. 43.

BOmbyces ſub ſaxis apud ipſam terram fœtificant, binis aut paulo pluribus cellulis. mellis etiam praui cuiuſdam inchoatio in his reperitur.

I Teredo.

Teredo non abſimilis crabronibus eſt, ſed varia, & latitudine proxima apibus. cupedioſa hęc eſt, & ad culinam, & piſces, & huiuſcemodi delicias ſingularis aduolat. fœtum ſub terra ædit, vt veſpæ. multiplex hui⁹ quoq; teredinariū eſt, & longe ampli⁹ quàm veſpæ, atq; porrectius. Muneris, vitæq; ratio apum, veſparum, & reliquorum generis eiuſdem ad hunc modum eſt.

Mores animantium differre, & manſuetudine, & feritate: deq; leonum generibus, & natura, & lupi cernarij. Cap. 44.

CAeterum in moribus animantium, vt dictum iam eſt, percipi differentias licet, præcipue quidem ad fortitudinem, & timiditatem, ſed ad manſuetudinem quoque, & feritatem etiam in ipſo ſylueſtrium genere. Leo enim, quamuis in edendo ferociſſimus ſit, tamen paſtus, & fame iam vacans, facilis, mitisq; maiorem in modum eſt. nihil hic ſuſpicatur, nullius ſuſpicioſus eſt, feſtiuus, ludibundus, beneuolus admodum ſuis cum ſocijs, & familiaribus eſt. In venatu dum cernitur nunquam fugit, aut metuit, ſed etiam, ſi venantium multitudine cedere cogitur, ſenſim pedatimq; diſcedit, crebro ſubſiſtens, atque reſpectans. nactus vero opaca, fuga, qua maxime poteſt, veloci ſe ſubtrahit, donec in aperta deueniat, tum rurſus lente incedit. Sed, ſi quando locis nudis, atq; parentibus cogitur fugam aperte arripere, currit contentus, nec ſalit, curſusq; eius continēs, vt canum intendit: cum tamen ipſe inſectatur, vbi iam propinquarit, inſilit. Vera etiam illa de eo narrantur, ignem præcipue formidare, vt Homerus quoque teſtatur, cum dicat,

E

Robur & leonis.

M

Ardentesq; faces, quas, quauis

A uis ſæuiat; horret: & percuſſorem agnoſcere, atq; ex obſeruato inuadere. Siquis ēt non percuſſerit, ſed infeſtet, hunc, ſi ceperit, nō vnguibus lacerat, nec vlla iniuria afficit, ſed quarit ſoñ: atq; vbi ita perteruit, dimittit. Adeunt vrbes, & iniurīā hominibus inferunt, potiſſimum tēpore ſuæ ſenectutis: tunc.n.q corporis imbecillitatē, & dentiū defectionē venari nequeūt.

B Viuere annos multos putātur. & quidem qui captus eſt claudus, dentes cōplures fractos habebat: quo argumēto quidam longā eſſe leonū ætatē exiſtimarūt. haud.n. hoc accidere niſi lōgo tēpore potuiſſe. Leonū duo ſunt genera, quorum alterū breuius, etiſpioreq; pilo, qđ ignauius eſt: alterum lōgius, piloq; ꝓbiore, quod generoſius eſt. fugiunt interdum leones demiſſa inter crura cauda, vt canes. Iam viſus eſt leo, qui cum ſuem aggrederet, vt ſetis horrentē aſpexit, fugeret. Infirmus parte iliū

C eſt contra ictus, ſed reliquo corpore multas patitur plagas, & capite validiſſimo eſt. Quęcūq; vel momorderit, vel vnguibus lacerarit, ſanies pallens admodū de his vlceribus effluit, etiā per faſcias, atq; ſpongias, nec reprimi vllo pacto poteſt. curant eodem modo, quo morſus canini vlcera. Thoes ēt, quos lupos ceruarios diximus, hominē diligunt, & neq; offendūt, neq; metuunt valde. pugnāt cū canib⁹, & leonibus: quo fit ne eodē in K loco ſint ceruarij & leones. optimi ceruarij, qui minores ſunt. genera hui⁹ alij duo, alij tria ſtatuunt. plura ijs eſſe nō videtur. Sed vt piſcium, auiū, quadrupedum genera aliqua, ita ceruarij quoq; per tempora immutant: & colorem diuerſum hyeme, æſtateue trahūt: atq; æſtate nudi, hyeme hirti redduntur.

Duo leonū gña.

Thoes lupi ceruarij.

De natura, ſpecie et partu bonaſi. Ca. 45.

BOnaſus gignitur in terra Pæonia, monte Meſſapo, qui Pæoniæ & Mediæ ter E ræ collimitiū eſt, & Monapios á Pæonibus appellatur, magnitudine tauri, ſed corpore cęt bos latiore: breuior.n. & ī latera auctior eſt: Tergus diſtentum eius locum ſeptē accubantium occupat. Cætera, forma bouis ſimilis eſt, niſi qđ ceruix iubata armorū ten⁹, vt equi eſt, ſed villo molliore, cęt iuba eqna, & cōpoſitiore. color pili toti⁹ corporis, flauus, iuba ꝓlixa, & ad oculos vſq; demiſſa, & frequens colore inter cinereum & rufum, nō F qualis equorū, quos partos vocant, eſt, ſed villo ſupra ſquallidiore, ſubter lanario. nigri, aut admodū rufi nulli ſunt. vocē ſimilē boui emittunt. cornua adūca in ſe flexa, & pugnæ inutilia gerunt, magnitudine palmari, aut paulo maiora, amplitudine non multo arctiore, cęt vt ſingula ſemiſextarium capiāt, nigritie proba. antiæ ad oculos vſq; demiſſæ, ita vt in latus potius q̄

ante

G ante pendeant. caret ſuperiore dētiū ordine, vt bos, & reliqua cornigera omnia. crura hirſuta, atq; biſulca habet: caudam minorē, q̄ pro ſui corporis magnitudine, ſimilē bubulæ. excitat puluerē, & fodit, vt taurus. tergore contra ictus prēualido eſt. Carnem habet guſtu ſuauem: quāobrem in vſu venandi eſt. Cū percuſſus eſt, fugit: niſi defatigatus, nuſquā conſiſtit. repugnat calcitrans, & proluuiē alui vel ad quatuor paſſus proñciēs: H quo præſidio facile vtit, et plerunq; ita adurit, vt pili inſectantium canum abſumant. ſed tūc ea vis ē in ſimo, cūm bellua excitatur, & metuit: nā, ſi quieſcit, nihil vrere pōt. talis natura, & ſpecies huius animalis eſt. Tempore pariendi vniuerſi in montibus enituntur. Sed priuſquam fœtum ēdant, excremento alui circiter eum locum, in quo pariunt, ſe quaſi vallo circundant, & muniunt. largam.n. quandā eius excremēti copiam hæc bellua egerit. I

De ingenio, et ſagacitate elephāti. Ca. 46

ELephantus omnium ferarū mitiſſimus, & placidiſſimus eſt: q̄ppe qui p̄ multa officia & erudiatur, & intelligat: q̄n ēt regem adorare condiſcit. valet ſenſu, & reliqua ſagacitate ingeñ excellit. quam impleuerit coitu, eā rurſus nō tangit. Viuere elephātos mares alñ annos ducentos, alñ centū & viginti aiunt: fœminas ēt ferè totidē: ſed florere ætate circa ſexageſimum narrāt. hyemis, ac frigoris impatiēs hoc animal eſſe dr̄. amat amnes, & quanquam nō fluuiatile ſit, tñ riparium dici pōt. incedit ēt per aquā, et eatenus mergitur, quatenus eius promuſcis ſuperat. reflat.n. per eam, & ſpiritum accipit, & reddit. ſed natare ſatis pondere ſui corporis non poteſt. K

Elephātorū vita lōga.

Camelum matrem nunquam ſuperuenire, deq; prudentia equi regis Scytharum. Cap. 47.

CAmeli, matres nunquam ſuperueniūt ſuas: ſed etiā ſi quis cogat, ipſi nō patiuntur. Iam cūm aliquādo admiſſarius non haberetur, curator pullū matri opertę admiſit. qui dum coiret, delapſo operimento agnouit matrem, et quāuis coitū abſoluerit, memor tñ commiſſi ſceleris, paulo poſt camelarium illū morſu defixo interemit. Ferunt ēt regi Scytharum fuiſſe equā egregiā, ex qua mares generoſi omnes gignerētur. quorum vnum, qui prēſtantior haberetur, cūm vt ex matre procrearet, placeret, admiſſum omnino recuſaſſe. opertam deinde latuiſſe matrem, vt imprudens ſuperueniret. verum vbi à concubitu faciem matris detectam agnouerat, fugam properaſſe, atq; ſeipſum acrū prēcipitem interemiſſe. L

Quātopere equus recuſant M incęſtū cū matre.

D:

A *De mansuetudine, amore, & celeritate delphinorum. Cap. 48.*

IN marino etiã genere pluri-
ma de delphinis narrant in-
dicia morum placidorũ ac
mitium: amores quoq; in pue-
ros, & affectus libidinis, cũ circa Tarẽtum, & Carĩã, tum etiã locis alĩs referunt. Fertur ẽt delphino apud Cariam capto atq; saucio, ingẽtem reliquorũ multitudinẽ conuenisse ad portum, immoratãq; ue, donec piscator dimiserit eum, quẽ ceperat, tũ B oẽs simul recepto captiuo redd̃sse. paruos itẽ delphinos magnus aliquis semper comitatur custodię causa. Iam conspectus est delphinorum grex, maiorũ, & minorum promiscuus, post quem duo quidam paulo post viderentur delphinulum defunctum labẽtem in imum subire, & in summa pelagi dorso euehere, quasi miserantes, ne ab aliqua bellua deuoraretur. Quin etiã de velocitate huius animalis mira, & incredibilia quædã C accepimus. omniũ.n. velocissimum esse creditur animalium tum aquatilium, tũ terrestriũ. supersiliunt ẽt malos nauigiorũ maiorum: qđ tunc potissimum euenit, cum aliquem insectãtur piscem, quem deuorent. tunc.n. si quem impetunt lõgius fugit, ad ima gurgitum persequuntur pp famis necessitatem. quod reditus longior sit, retinent sese, quasi spatium cogitantes, conuersiq; ferũtur perinde ac sagitta pernices, vt celeritãte oppor- D tuna lõgo transmisso itinere ad locum spirandi deueniant. quo impetu fit, vt se eiaculentur in aerem, & supersiliant malos nauigiorum, quæ forte affuerint. Hoc idem vrinatores faciunt, cum se in profundũ dimiserũt: pro viribus.n. conuersi enixius efferuntur, vt spirent. degunt coniugatim mares cum fœminis. Quæritur quamobrem in terram erumpant. hoc enim interdũ eos facere incerta de causa dicitur. E

De his animalibus, quæ pro actiõibus afficiuntur, moribusq; immutantur. Cap. 49.

SEd vt quęq; animalia pro suis affectibus agere, sic & suis quoque actionibus affici, immutariq; moribus solẽt. partes etiam corporis nonnullę sæpenumero ratione agendi immutantur, vt in auium genere euenit. Gallinæ enim, cũm mares vicerint, & exemplo mariũ tentant superuentu coire. crista F enim, caudaq; erigitur, ita, ne facile prẽterea sit, an fœmine sint, cognoscere. nonnunquam etiã calcaria parua ĩs enascuntur. Iam vero & mares visi nonnulli sunt, qui, cùm forte fœmina interisset, ipsi officio matris fungerentur in pullos, ductando, fouendo, educando, ita, ne de cætero vel cucurire, vel coire appeterent. quin & iam inde à primo ortu naturæ ita non-

G nonnulli mares effœminati prouenium, vt neque cucuriant, neq; per coitum agere velint, et venerem eorũ, qui tentent ſupuenire, patiantur. Cuculus etiã immutatur colore, & vocẽ minus explanat, cum ſe abditurus ẽ, qđ facere exortu caniculę ſolet. apparere aũt incipit ab ineũte vere ad eius ſyderis ortũ. Abditur & ea, quã œnantham quidam appellant, ac ſi vitiflorã dixeris, exortu eiuſdẽ ſyderis, occaſu vero apparet: vitat. n. in
H terdum frigora, alias ęſtũ. Necnon vpupa cum colore, tũ vero ſpecie immutantur, vt Aeſchylus poeta ſatis carmine ſuo expoſuit.

Quin fert ſui ſpectantẽ, et epopem mali,
Colore ſpeciem multimõ pingens ſuam.
Saxicolam, & improbum arma geſtantem alitem.
Adulti infantis forma hic ſeſe refert.

I Nam vere candicans vbi extitit nouo.
Aeſtate tum deinde, vt recanduit ſeges,
Alas repente varius maculatas quatit.
Vagatur hic ſemper faſtidiẽs locos,
Deſerta quærit nemorum, & inuias plagas.

Complures ẽt aliæ aues immutantur per tẽpora, & colore, & voce: vt merula, quæ ex nigra redditur rufa, & vocem mittit diuerſam. ſtrepitat. n. per hyemem, cum per ęſtatem tumultuans cãret. Mutat & turdus colorem, quippe qui collo æſtate varius, hyeme murino diſtinctus ſpectetur: voce tñ eadem eſt. Luſcinia canere ſolet aſſidue diebus, ac noctibus quindecim, cum ſylua fronde incipit opacare: dein canit quidẽ, ſed non aſſiduo: mox adulta æſtate vocem mittit diuerſam, non inſuę variã, aut celerẽ, modulatãq;, ſed ſimplicem: colore ẽt immutatur. & quidẽ in terra Italia p E id tempus alio nomine appellatur. apparet non diu: abdit. n. ſeſe, & latet. Rubeculę, & q̃ ruticillæ appellantur, inuicem trãſeunt. eſtq; rubecula hyberni tẽporis, ruticilla æſtiui. nec alio ferè inter ſe differũt, niſi pectoris colore, & caudæ. ſic & ficedulę, & atricapillæ vicibus cõmutãtur. fit. n. ineunte autumno ficedula, ab autumno protinus atricapilla: nec inter eas diſcrimen aliqđ, niſi coloris, & vocis eſt. Auem aũt eſſe eandem conſtat: M quia dum immutaretur, hoc genus vtrunq; cõſpectum eſt, nõdum abſolute mutatum: nec alterutrum adhuc proprium vllũ habens appellationis. Nec mirum ſi hæc ita voce, aut colore mutantur, qñ & palumbes hyeme non gemit, niſi qđ aliqñ ex aſperrima hyeme placidum tẽpus ſucceſſiſſet, gemuerit: qđ apud peritos in admiratiõe habitum eſt. cæterum ineunte ve-

Qñ palũbes gemere ſcipia

re

A re gemere incipit. Deniq; aues tunc maxime, plurimasq; emittunt voces, cū coeunt. Mos auiū ēst, vt aliæ sese in puluere volutent, aliq; sese lauent, aliq; nec puluere neq; balneo vtantur. Sunt pulueratrices, quę non altiuolę, sed terræ propinquę: vt gallina, perdix, attagena, alauda, fasiana. Lotrices, nonnullæ rectungues, & q̄ circa fluuios, aut paludes, aut mare versantur. Aliæ vtrunq;, tum lauare, tū puluerare solēt: vt columbus, vt passer.

B Adūcarum pars maior neutrū facit. hęc ita se habent. Propriū nonnullis auiū euenit crepitus alui, vt turturi. pars ēt nouissima alui earundē vehementer citatur, cum vocem reddunt.

De ijs animalibus, quæ castratione immutantur, quæue ruminent. Cap. 50.

MVtantur vero animantiū aliqua, forma et moribus, non mō per ætates & tempora, verumetiam castratione. castrantur aūt ea, quibus sunt testes. Sunt auibus te-

C stes ītus lumbis hærētes, & quadrupedū ijs, quę oua pariūt. At vero ijs, q̄ animal generant, eademq; terrestria sunt, plurima quidē parte foris, sed nonnullis ēt intus continent. omnibus vero postrema aluo habentur. Ca-

Gallinaceos castrādi rō. strantur gallinacei parte nouissima suæ alui. quæ cū coeūt, cōcidit. hāc. n. ti duobus aut tribus ferramentis adusseris, capos facies. quod si perfectius est q castrātur, crista palleſcit, & cucurrire desinit, neq; coitum veneD reū repetit. sed si adhuc pullus est, ne inchoari quidē ex ijs quam pōt, cū accrescit. Quòd idem in homine quoq; accidere certum est. nā si puer adhuc excidatur, neq; postgeniti pili īnascunt, neq; vox immutatur, sed suū seruat acumē. At si iā puber, postgeniti defluūt pili, p̄ter quā pubis. hæc. n. q̄uis minuat, tñ manet. sed cōgeniti nō defluunt: nēo. n. spado calueſcit. Quadrupedum ēt exectorū vox omnium in fœmininā immutatur. E Sed cum cætera nisi nouella curentur, intereāt, aper vnus, qua ętate castret, nō refert. oīa deniq;, si dū crescunt, castrant, maiora, et elegātiora q̄ī castrata euadūt. sed si posteaq; adoleuerūt, & iā incremento cōstiterūt castres, nihil præterea accedere ad magnitudinē pōt. Cerui, si cū q ętatē nondū cornua gerunt, castrent, ñ edūt cornua: sed, si cornigeri excidunt, nō decidūt cornua, & magnitudine eadē seruātur. Vitulis tēpus castrandi anni F culis est, alioq; minores deformioresq; euadūt. Modus castrā di hic ē. Tractos deorsum testes, atq; obtētos, pressosq; ī imum scroti, cultello adacto, extrudūt mox fibras sursum, quo ad maxime fieri pōt, reprimunt et plagā infarciūt capillamētis, vt sanies effluere possit: et si inflāmatur, ignē adhibēt scroto, et respgūt. Si bos à recēti castratu ieat, procreare pōt. Apria ēt scropha

Annículi vituli castrādi.

rū

G rũ castrat. ne ꝓterea coitũ appetat, sed breui tẽpore obesẽt. Castrat aũt cũ biduo ieiunarit, suspẽsa pernis priorib⁹, recisa cute inter fœmina, quã manib⁹ testes maxie cõtinent. hac. n. pte adhæret vuluis apria dicta, cui⁹ exigua pte abscisa cõsarcinant. Cameli ẽt fœminę castrant, cũ eis vt in ꝑlio libet, nec cõcipiãt vtero. Nõnulli supioris Asię incolæ camelos vel ad tria millia possidẽt, Currũt cameli celeri⁹ q̃s eq̃ Nissani, ꝓꝑ laxiorẽ sui gra
H d⁹ glomerationẽ. et castrata deniq̃ auctiora q̃s incastrata euadũt. Aialia, qb⁹ ruminare ĩ more ẽ, pficiũt, delectant q̃ nõ minus in ruminãdo, q̃s edẽdo. Ruminãt q̃ superiore dentiũ ordine carent, vt boues, oues, caprę. ex feris nullũ adhuc ruminare cõstat, ꝓterq̃ ea, q̃ aliqñ cũ hominibus exigũt, vt ceruus: hũc etenim ruminare planũ ẽ. Iacẽt potissimũ, cũ ruminãt oĩa, et hybernis ꝑcipue mẽsibus solẽt ruminare. septẽ ferè mẽsibus hoc
I faciũt, q̃ intra tecta alunt. gregales leuius minusq̃ tꝑs ruminãt, qm̃ foris pascant. Sunt ẽt ex dẽtatis vtrisq̃ nõnulla, q̃ ruminãt, vt mures Põtici, et piscis, quem ab ea re Ruminalẽ qdã appellarũt. Sũt itẽ alui fluẽtioris ea, qb⁹ lõgiora sunt crura: sed ꝓꝑsiora ad vomitũ, qbus latius pect⁹ ẽ. idq̃ tũ in quadrupedũ genere, tũ ĩ auiũ, tũ ẽt ĩ hominũ ita esse magna ex parte ꝓpensum est.

Librorũ Nouem de Historia aialiũ finis.

SEquens hic liber de Histo- K
ria animalium, inter cæteros Decimus, quãquàm à Theodoro Gaza illis de causis, quas in sua refert præfatione, translatus non fuerit: cũ tamen nec alibi sit repositus, in oĩbusq̃, quæ ego viderim, Græcis exemplaribus. hoc in loco collocatus reperiatur, eũ traducẽdum, hicq̃ apponẽdũ esse curaui. ne quicquam apud Græcos inter Aristotelis opera circunferatur, L
quod à Latinis desyderetur. Quisquis enim eius author fuerit (quod forte dubium) is profecto non ignobilis.

ARISTOTELIS DE HISTORIA ANIMALIVM LIBER DECIMVS.

Ioanne Bernardo Feliciano M
interprete.

De situ vteri in muliere, ad conceptum idoneo. Cap. 1.

VM vero ętas et viro & mulieri iã ꝓcesserit, si iter se cõgressi nõ gignãt, cã interdũ in vtrisq̃, interdũ ĩ altero tãtũmõ ẽ. Primũ itaq̃ in fœmina inspiciẽdi vteri sunt, quo mõ ⁊ se habeãt: vt si ĩ his

A his cã ẽ, ipſi curationẽ admittãt: ſin min⁹, alicui alteri ex cauſis cura adhibeaſ. An valeat ãt vterus, nõ ſec⁹ ac qđlibet aliud mẽbrũ, ex eo ꝓſpiucũ ẽ, cũ op⁹ ſuũ, quãtũ ſatis ẽ, exequiſ, doloreq; vacat, et poſt operatiões defatigationẽ nõ ſentit. Sicut.n. ocul⁹, cũ, nullã lippitudinẽ creat, & videt, & poſt viſionẽ nulla turbatiõe afficiſ, nullaq; rurſ⁹ vidẽdi ſpotẽtia tentaſ: ita ẽt vterus ſanus ẽ, qui et laborẽ nullũ affert, & qđ propriũ eius ẽ, id abunde
B exequiſ, & poſt opus imbellis nõ reddiſ, ſed ẽ indefatigabilis. Dr̃ aũt ẽt nõ bñ ſe habẽs vter⁹, ad opus tñ ſuũ bñ & ſine dolore ſe hr̃e, ſi opus ei⁹ deteri⁹ dep̃hẽdere nõ liceat. Sicut viſus nihil vetat, quo min⁹ exacte ſpiciat, ẽt ſi oculus nõ recte oĩbus ſ ptib⁹ affectus ſit, vel tuberculũ aliqđ habeat: ſimili mõ quoq; vterus, ſi ſede opportuna diſpoſit⁹ ẽ, nullã, quãtũ ad id ſpectat, lęſionẽ afferret. Oportet igiſ, vt
C q bñ ſe hẽt vter⁹, primũ ſede ñ alia atq; alia collocat⁹ ſit, ſed eodẽ ſitu maneat: ꝓterq; & ſi longius recedat, affectiõe et dolore careat, & ſi tangaſ, ſenſu nõ vaceat. Id ãt iudicare difficile nõ ẽ. Eiuſmodi.n. debere eſſe vteros, hinc liquet. ſiue.n. nõ ꝓpe acceſſerint, ñ ſimul attrahẽt: qppe cũ ꝓcul ipſis ſit ſedes, vñ recipiẽdũ ẽ. ſiue ꝓpe mãſerĩt, neq; eiuſmodi fuerĩt, vt redire lõgi⁹ queãt. ſurdiores erunt. atq; ita efficieſ, vt l; ſubĩde tãgant, nõ cito ape-
riant, ſed ĩ eo admodũ laborẽt, D
nõ admodũq; exaudiãt. Hęc igitur ineſſe veteris debent. & ſi nõ inſunt, curatione aliqua ipſis eſſe opus perſpicuum eſt.

De Menſtruorum ratione, vt recte concipere mulier poſſit. Cap. 2.

DEĩde op;, vt mẽſtrui fluxus bñ ꝓueniãt. id autẽ ẽ, ęqualib⁹ tpibus, et nõ erratice, dũ corp⁹ valet. ſi.n. ita fiãt, bñ eẽ affectos vteros ĩdicãt, vt et aperiant, et humorẽ ẽ corpore illuc defluẽtẽ, qñ corp⁹ eũ E
exhibuerit, excipiãt. Nã, ſi vel ſępi⁹ vel rari⁹ vel erratice emiſerint, euenire id, ſi corp⁹ reliquũ cã nõ ſit, ſed valeat, ex ipſis veteris, exq; ipſorũ ſurditate neceſſe ẽ qppe q in opportunis tẽporib⁹ nõ aperiant, atq; iccirco vł pauciora admittãt, vel plura ex inflãmatiõe aliq attrahãt. id qđ medela eẽ op⁹ ꝓculdubio ſignificat. Quẽ admodũ ẽt ĩ oculis, et veſſica, et vẽtre, et reliquis ꝓſpicuũ ẽ: ꝓtes.n. oẽs ĩflãmatę eiuſmodi humorẽ ad ſe trahũt, q ad F
ſingulas ꝓtes natura excerni cõ ſueuit, ſed nõ talis tñ, aut tãtus t pari mõ ẽt vter⁹ cũ copioſiora edit, ĩflãmatoriã quãdã affectionẽ ĩdicat, ſi ſimilia qđẽ ſint, ſed copioſiora. nã, ſi diſſimilia ſint, magisq; putrefacta, q̃ ſanis mulieri b⁹ ꝓfluere ſoleãt, id iã affectionẽ, et manifeſtã declarat. neceſſe.n. ẽ labores đq; aliq; ĩdicare, eo mõ ſeſe hñte vtero, vt ñ deberet. Sanis aũt alba et putrida

G da ꝓfluũt: ꝙbuſdã dũ incipiunt menſes, plerisq; dum deſinunt. Quibuſcunq; igit vel magis pu trefacta q̃; ſanis, vel abſq; ordine, aut ampliora, aut pauciora reddunt, maiorẽ hi curationem deſyderant: vtpote cũ id impedimento ad fœtificationem ſit. Quibus vero tẽporibus inæqualibus, neq; p̃ ęqua interualla fluunt, ñs eiuſmodi affectio eſt, vt minus quidem fœturam prohibeat, ſed vteri tñ habitũ moueri, neq; ſemper eodem mõ p̃manere ſignificet. Eſt autem affectio, quę natura aptis ad concipiendum læſionẽ afferat, non tamen ſit morbus: ſed talis tantummodo affectio quędã, q̃, niſi quicpiã inſuper peccetur, abſque curatione reſtitui nõ difficulter quęat. At vero ſi vel in ordine, vel ĩ copia immutatio ſit, & reliquũ corpus nõ ſimili mõ ſeſe habeat, ſed mõ humidi⁹ ſit, mõ ſiccius, nihil in cauſa vteri ſunt: quippe cũ habitum corporis ſequant, proq; eius ratiõe humorẽ & admittãt & emittant neceſſe ſit. Vnde ſi, qñ ſanum eſt corpus, ſed mutatur, id euenit, nulla curatione vteri indigent. Si itẽ, qñ ægrum eſt. Vel.n. pauciora reddit, quia alibi abſumptũ excrementũ fuerit, vel quia laboret corpus. Si ẽt copioſiora emittũtur, eò ꝙ eo multa excernat corp⁹, neq; id vteros, ſed corpus curatiõe indigere indicat. Quocirca quibuſcunq; vnà cũ habitibus corporis muliebria ĩmutant, nullam cãm in vteris eſſe, qui ſani ſunt, manifeſtant. Nã ipſi quoq; ſe ipſis mõ imbecilliores ſunt, modo valẽtiores, interdum humidiores, interdũ ſicciores: & ad ipſas, qñ amplius corpus ipſum eſt, amplio ra, qñ minus, pauciora, ſi itẽ humidũ, aquoſiora, ſi ſiccum, ſanguinoſiora defluunt. Atq; incipiunt quidem ab albidis, quæ lacteo colore p̃dita ſint, et ſodora permaneant. Quæ aũt purpurea á principio ſunt, & albiora deſinunt, extremę colliquationis ſunt. odoremq; alba hęc habent non putredinis, ſed acriorẽ & grauiorẽ, neq; itẽ puris: quẽt ſine colliquatiõe, ſed cũ calidi tate, qñ hic mẽſtruorũ mod⁹ ẽ. Quibuſcunq; igit ita accidit, ñs vteri, vt conuenit, ad concipiendos fœtus diſpoſiti ſunt.

Qñ ſñ debiti, menſtruis vterus, & qñ corp⁹ curationẽ deſyderent.

Quæ circa vteri os, ad conceptionis aptitudinem dignoſcendam, ſint conſyderanda. Cap. 3.

AC primũ quidem an hęc recte ſeſe habeant, conſyderãdũ eſt. Deinde vidẽdum, quo pacto vterorum ipſorum os ſe habeat. oportet.n. vt recto ſitu collocatũ ſit: alioqui ĩ ſeſemen non attrahent: quippe cum in anteriorem ipſorũ partem ẽt mulier profundat. Quẽadmodũ in ñs, quibus ĩ ſomnis prorſus id accidit, conſpici facile poteſt. tunc ſiquidem locus is humectatus eandẽ curationẽ requirit, ac ſi cũ viro coiuiſſent: eò ꝙ in hãc partẽ profundunt,

De ſitu oris vteri.

in

A in quam ẽt vir, et non intra vterum. Quando enim huc profuderint, inde vteri ſpiritu non ſecus ac nares ſemen trahunt. Iccirco omni quoq; figura coeuntes concipiunt: quia in anteriorem prorſus partẽ & fœminis, et viris ſeminis profuſio fit. Nã, ſi intro fieret, nõ quocunq; modo concumbentes conciperent. Si vero vteri in rectum non ſpectent, ſed vel ad coxas, vel ad lũbos, vel ad imum ventrem declinent fieri cõceptio nullo mo-
B do poteſt, ex cauſa prius explicata, quia excipere ſemen non valent. Quapropter, cũ in hunc modum vehemẽter affecti vteri ſunt vel natura, vel morbo, malum incurabile eſt. Cũ vero ex ruptura id accidit, quę vel natura vel morbo aliquo extiterit qui ex inflammatione retraxerit, curationem admittit. At ſi qua conceptura eſt ei, vteri os in rectum ferri, ſicut dictũ eſt,
C debet: & præterea bene etiam aperiri. Bene aperiri dico, vt cũ muliebria incœperint, cõtactũ mollius, quàm prius ſit ipſum os, ſed nõ manifeſte expanſum. Cum in hunc modum ſe habuerit, prima ſigna alba proueniãt, quę cum ad carnis colorem magis tetenderint, expanſum manifeſte ſit abſq; dolore. & ſi contingatur, neq; ſurditatem præ ſe ferat, neq; diuerſum os à ſeipſo, & alteratum ſit: cum vero muliebria deſierint, diem integrũ & dimidium, vel etiam duos dies expanſum valde ac ſiccum D
ſit, ſed non durum. Cum enim hæc eueniunt, bene ſe habere vteros, & opus ſuum exercere ſignificant. Nam, cùm non ſtatim expanduntur, ſed molle os habent, id vna cum reliquo corpore ſoluto ſolui etiam ipſos, & non obſiſtere, & prius ea, quæ ab ipſo corpore profluunt, emittere indicat. Cum vero copioſiora corpus mittit, expanduntur: id quod ſanitatem oris ipſius oſtendit. At cum ceſſantibus ſignis non ſtatim os com- E
mittunt, ſe, ſi fluxus deſit, vacuos & liccos, & ſiticuloſos effici, nullasq; circa meatum reliquias habere manifeſtãt. Cum igitur attrahẽdi vi præditi ſint, tunc ſi coierint, bene ſe ad concipiendos fœtus eſſe affectos declarant, cum ita abſque dolore et ſtupiditate ſeſe habent. Quin etiam, quòd non habeant os alteratione aliqua diuerſum, bonum eſt. nam id quoque nihil ſubeſſe declarat, quod conniuere ipſos, quando opus ſit, vetet. F
Ac de ore quidem vterorũ, an ſicut debet, nec ne, affectum ſit, conſyderare ex his poſſumus.

Quid ſit vterũ bene aperiri.

Qua humiditate præditus mulieris vterus eſſe debeat, ſi recte concipere valeat. Cap. 4.

QVæ autem circa ipſum vterũ euenire oporteat, hæc ſunt. Primum, vt in ſomnis tanq; cum viro coeat mulier, & profundat facile, perinde ac ſi concumberet:

G quod quanto ſæpius euenire vi
ſum fuerit, tanto melius: vtque
ſurgens, interdũ eiuſmodi cura
tionẽ indigeat, quã vbi cum vi-
ro rem habuerit, adhibere con-
ſueuit, interdum exiccatione.
At ſiccitas hæc cõtinua non ſit,
ſed quę poſtq̃ expergefacta fue
rit, nunc citius, nunc tardius hu
meſcat, & vſq; ad dimidiati bre
uioris diei ſpatium prorogetur.
Humiditas vero eiuſmodi ſit,
qualis ſolet eſſe, vbi cũ viro co-
ierit. Hæc enim oĩa vterum ca-
H pacem eſſe indicant eius qđ ex-
hibetur, atq; acetabula habere,
quæ & attrahendi & cõtinendi
ea quæ accipiunt, facultate ſint
prædita, inuitaq; emittãt. Opor
tet item, vt flatus inuteris abſq;
moleſtia exiſtant, atq; emittan-
tur: vtq; & maiores, et minores
ſeipſis, abſq; morbo tñ effician-
tur. Hæc etenim ipſos nihilo du
riores eẽ q̃; par ſit, neq; ſurdos,
aut natura aut morbo, ſed poſſe
ſedem ei quod admiſerit, ſi au-
geatur, exhibere, eſſeq; ad di-
I ſtentionem accommodatos in-
dicat. Nam cum id non fit, den
ſiores, aut ſtupidiores vel natu-
ra vel morbo ſint, neceſſe eſt. at
que iccirco alere fœtus nõ poſ-
ſunt, ſed corrũpunt: vel adhuc
exiguos, ſi nimis vehementer
eiuſmodi ſint: vel paulo maio-
res, ſi minus ita ſint affecti: vel
ſi admodum parum, imbecillio
res reddunt. Debent p̃terea dũ
tanguñt, dexteræ & ſiniſtrę vte
rorum partes æquales eſſe, et eę
tera his ſimilia. Ac dum in coi- K
tu cũ viro ſunt, humectari: non
ſępe tamẽ, neq; valde admodũ.
Eſt. n. huiuſmodi affectio, quaſi
ſudatio quædam loci, non ſecus
atq; ori eſt ſaliua, quæ ſæpe &
ad ciborum delationem, & dũ
loquimur, atq; amplius opera-
mur, adiumento eſt. Quin etiã
dum ſplendidiora intuemur, la
crymare oculis conſueuimus.
Ex frigore quoq; & calore ve-
hementiore, ſi partes ipſæ atten
tentur, humidiores efficiuntur:
ſic vteri dum operantur, hume- L
ſcunt, ſi prædiți humidiori ha-
bitu præcipue fuerint. Sed illi
quoq;, qui bene admodum na-
tura affecti ſunt, pati hoc cõſue
uerunt. Iccirco humectatione
ſemper vel maiore vel minore
indigent mulieres, perinde ac-
ſputo os. Sed nonnullis humor
adeo abundat, vt viri ſemen pu
rum nequeant attrahere, ex ni-
mia humoris commixtione, q
à muliere exiſtit. Præter hęc au
tem illud quoq; animaduerten
dum eſt. Si qñ accidit, vt in ſom M
nis cum viro ſibi viſa ſit coiuiſ-
ſe mulier, quo modo affecta ex-
urgat. ĩbecillior nẽ, atq; id ſem-
per, an quandoq;, an interdum
etiam robuſtior: vel ſi id minus
fit, eiuſmodi, vt ſiccior primũ,
deinde humidior euadat. Hoc
enim fœcundæ mulieri accidat,
neceſſe eſt. Nam ſi reſoluatur, id
corpus ei ſemper ad profundẽ-
dum ſemen pronũ eſſe indicat,
atque iccirco effici imbecillio-
rem,

A rem. ſi vero ita abſque morbo afficiatur, ſm naturam, & quo modo oportet, effuſionem eius fieri oſtendit. alioqui. n. morboſa infirmitas exiſteret. At ſi interdū & validior, & ſiccior vterus fiat, deinde humectetur, id corp⁹ omne & admittere et abſumere, & non ſolum vterū, ſed corpus quoq; validum eſſe ſignificat. Spiritu. n. ſicut prius dictum eſt, id attrahit vterus, qđ ad ipſum extrinſecus accedit.

Non enim intra ipſum profun-
B dit, ſed eò, quô etiam vir. Nam ſi alioqui valeat corpore quæpiam, & in ętate conſtituta ſit, cito ſemen procreat. dum enim augentur, & auctæ etiam ſunt, id fit. At tunc præcipue ſe grauidas fieri non aduertunt. non. n. putant ſe concepiſſe, niſi ſenſerint. dum autem profundunt, ab vtriſq; & à fœmina & à mare ſimul, vt debebat, concurriſſe exiſtimant. Maxime autē hoc eas latet, quæ fieri nullo modo poſſe opinantur, vt concipiant,
C niſi exiccatæ fuerint, & aperte id quod exceptū fuerit, abſumptum fuiſſe videatur. accidit tñ interdum, vt & ipſa & vir cōpioſius profundat, q̃ vt vel abſumi quæat, vel ſufficiat. Quando igitur, quantum ſatis eſt, attraxerit vterus, & non exigua relicta pars fuerit, tunc ſe conceꝑiſſe non aduertūt. Hoc autem fieri ita poſſe, & non ex vniuerſo affectionem hanc exiſtere, ea animalia declarant, quę ex vno coitu multa pariunt: nec non ge D minorum procreatio, cum ex vno cōcubitu etiam ipſa fit. ex nō vniuerſo enim ſemine ea cōſtitiſſe, ſed partem quandā eius à loco vno fuiſſe exceptam, partem vero multo ampliorem ſuperfuiſſe perſpicuum eſt. Adde q̄, ſi multa ex concubitu vno fiunt, id quod in ſuibus & gemīnis interdum conſpicitur, non ex toto corpore ſemen prouenire conſtat, ſed in vnaquaq; ſpecie diſpertiebatur. Fieri quidem poteſt, vt ex toto ſecernatur, & E totum in multa diſtribuere. ſimul autem & ſigillatim, nullo modo licet. Præterea mulier in anteriorem partem oris vteri fundit, non ſecus ac vir, quando concumbit enim ſpiritu perinde ac oribus & naribus attrahit. omnia enim quę inſtrumentis non admouentur, vel inſertionem quandā à ſuperiori parte concaua habent, vel ſpiritus ex vno in alium locū attrahuntur. Quemadmodum hic euenit. Vnde operam dant, vt lo- F cus is ſiccus efficiatur, ſicut prius erat.

De vteri cernice. Ac quo pacto animalia concubitum appetentia cognoſcantur. Cap. 5.

EST autem via, per quā mulieribus tranſitus fit: habēt̄q; ceruicē ſeu caulem, quemadmodum viri penem: ſed ore ipſo reſpirāt, qui paruus

G meatus est interius situs, q̃ quò mingere consueuerunt. Iccirco etiam fit, vt quo tẽpore in venerem incitantur, locus is non eodem modo sese habeat, quo antea q̃s id accidisset. Ex hoc sanè caule excidentiæ fieri consueuerunt. & meatus vteri anterior multo ẽ amplior, q̃s ille, ex quo in eum locũ excidit. Simile autem id in hoc naribus est. Nam etiam nares intus ad fauces meatum quendam habent, et alterũ extra ad aerem. Ita vterus, in-
H tus meatum habet angustũ admodũ & exiguũ, quatenus patere spiritui exitus possit, alterum vero extra latum, atq; amplum. Non secus ac nares eum, qui in aerem prorumpit, multo maiorem habent altero, qui ad os & fauces pertinet: sic mulieres quoq; multo maiorem meatum in anteriori vteri parte.* et exterior amplior, eo q̃ ad idẽ cõfert, easdẽ affectiões inducit. Nam & mulier fœcundum semen emittit. Eædem aũt causæ
I hæ contingunt. Quibus.n. vel morbi, vel mortis diuersa causa est, in ñs vltimã, quantum ad principia attinet, spectant, quæ spectanda quidem est. Alĩs siquidem eædem causæ primæ sunt, alĩs nullæ, alĩs quædam sunt, q̃dã non sunt. vnde pro ratione ẽt vniuscuiusq; euentus ipsos assignant. atq; alĩs euenit, vt per oẽs affectiones pertranseãt: alĩs, vt per multas: alĩs, vt per paucas: alĩs vẽro, vt per nullas.

Ac cõspicua quidem animalia K
sunt, qñ concubitũ appetũt. mares.n. ipsos sectantur. vt gallinę gallũ persequuntur, ac summittunt sese ipsę, si mas non ita inci tatus in venerẽ fuerit. Id quoq; cætera animalia facere conspiciuntur. Quòd si eędẽ affectiones coitus tpe animalibus oĩb⁹ inesse apparent, easdem quoq; causas conuenire perspicuũ est. Sed aues sanè non accipiendi tã tummodo, sed emittendi quoq; cupiditate irirantur. Indicium L
eius illud est. ñ.n. mas nõ adsit, in ipsas recidit, & grauidæ efficiuntur, & subuentanea pariũt, vtpote & emittere tunc appetẽtes, & mittentes, qñ ẽt cum mare non coeunt. Quæcunq; autẽ spiritu fiunt, omnia robore efficiuntur. Quare corpus etiã huiusmodi attrahendi vi præditũ esse perspicuum est.

Qñ dignoscant aialia cõcubitũ appetũtia.

De euentatione, conuulsione, oris vteri in herculo, ac eius clausione, vteri affectibus, conceptum in eo impedientibus. Cap. 6. M

AT vero quædam sunt, q̃ eiusmodi quodã vitio laborant, qđ euẽtationem appellant. id qđ sanè abesse etiã debet: id autem est, cum rem cũ viro habentes, neq; semẽ emittunt, neq; concipiunt. vnde etiã euentari eas dicunt. In cã hmõi affectionis est vterus, si siccus nimiũ fuerit. Vbi.n. humorem ad se attraxit, eũ foras emittit. is autem exarescit, exiguusq; admodum

A dum effectus inde excidit, atq; in egreſſu ob exiguitatẽ latere conſuenit. Ac qñ quidẽ hoc mõ valde affectus vterus eſt, & ſupra modum ſiccus euaſit, efficitur, vt & cito id abñciat, & cito ſe nihil concepiſſe oſtendat. Si vero non admodũ celeriter hæc fiant, tandiu ſe grauidã eſſe exiſtimat mulier, quoad abiecerit. Similesq; affectiões his, quæ recte concipientibus eueniunt. At ſi multũ tempus intercedat, vterus adeo tollit, vt manifeſte cõcepiſſe videatur, quoad excide-
B rit. qđ vbi factum eſt, in ſimilẽ tumorem ſubſidit, quo antea erat. Hanc aũt affectionẽ referre in dæmoniũ ſolent. curari tñ id põt, ſi eiuſmodi natura prorſus non ſit ea, q̃ ita afficit. Eiuſmodi aũt natura eẽ ens indicio eſt, ſi qñ à viro acceperint, ipſas emittere nihil conſtet, et nõ con
De vteri cõuulſione. cipiant. Impediuntur quoq;, ſi conuulſionem aliquã vteri habeant. Conuulſiones aũt in vteris contingunt, cum vel ex inflã
C matione diſtenduntur, vel ĩ partu, repletione aliqua repente ingruente, eorum os nõ aperitur: nã tunc quoq; ex diſtentione cõuulſio exoritur. Nõ habere conuulſionẽ dignoſci inde poteſt, ſi in functionibus ſuis laborare inflammatione non conſpiciãtur. ſi.n. haberent, aliqñ inflammarẽtur. Præterea, ſi in ore ſæpe exDe tuberculo ĩ vteri ore. ulcerato tuberculũ extiterit, impedimẽto eſt, quo minus conceptiones fiant. Id in vteris minime eſſe declarat, cum bene & D aperiri, & conniuere & in muliebrium fluxu, & in congreſſu cũ viris conſpiciuntur. Adde q; De oris vteri clauſione. nonnullis vteri os partim ab ortu, partim ex morbo coaluit. Id qđ curari modo põt, modo nõ poteſt. Animaduertere id difficile non eſt. Quę.n. hoc viti o laborãt, neq; admittere ex ñs qcq̃ quę debent, neq; emittere quę-
E unt. nã ſi & excipere à viro appareant, & profundere, nemini dubiũ eſt, quin vitio eiuſmodi redargutionem afferant.

De diſſimilitudine inter virum, ac mulierem, non fœtificandi cauſa. De robore item, ac imbecillitate in feminis emiſſione.

Cap. 7.

QVibuſcunq; aũt nihil ex his impedimẽto eſt, ſed eo mõ, quo dictum eſt, ſeſe habent, ſi vir in cauſa infœcunditatis non fuerit, & vtriq; ad procreandũ ſobolem idonei ſint: ñs fœtificatio deerit, ſi in emittẽdo ſimul nõ con-
F uẽiant, ſed longe inter ſe diſcrepent. An cã in viro ſit, cũ multa alia indicia, tũ illud facillimum haberi põt, ſi cum alñs rẽ habẽs procreet. nã ſi non procreet, cũ cętera oſa quę diximus adſunt, cũ alñs quoq; in ſemine emittẽdo non concurrere virũ perſpicuum eſt. in eo ſiquidẽ ſolo cauſa eſſe demonſtrat. Nam ſi mulier ẽt ad ſemen, ac generationẽ cõfert, ęqualẽ debere eẽ ab vtriſque cõcurſum conſtat. Si igitur

G alter cito, altera vix effecerit: pleruſq; n. mulieres ſunt tardiores, id impedimento eſt. Vnde etiã non ſemper inter ſe coniuncti gignunt, ſed tunc, cum inciderit, vt pari miſſione in coitu vtant. Si n. mulier incitata in venerẽ & præparata, cogitatiõesq; idoneas ad rem habẽs accedat, vir aũt mœrore aliquo cõfectus, ac frigefactus, tunc in fuſione inter ſe concurrant neceſſe eſt. Iã vero interdum fit, vt & mulieres cũ in ſomnis emiſerint, & viri H cũ vſ: venere fuerint, robuſtiores non viribus, ſed ſanitate euadant. Id autem euenit, qñ ſemẽ multum eo in loco fuerit collectum, vnde emittũt. ſi. n. tũc exierit, nihilo imbecilliores reddũtur. non. n. ſemper qđ exit reſolutionem affert, cum ſatis multum eſt, quod ſupereſt: cumq; illud inutile eſt ſimul ac facilius. cuiuſmodi ſunt quæ repletione liberantur. Iccirco non viribus, ſed ſubleuatione robuſtiores efficiuntur. Tunc aũt imbecilliores I fiunt, cũ ex ñe, quibus indiget corpus, quippiam abierit. Quidã cõ nõ hñt qñ coiẽt. Sed cito ceſſat, qñ coierit. Idem cętera quoq; animalia faciunt. Nam & in locuſtis canoris experta olim quędã eſt, quæ tenellas ipſas adhuc cepat, et alebat. effectę. n. grauidę ſpõte ipſę ſũt.

Fœminam omnem ad ſeminis fœcunditatem conferre. Cap. 8.

EX his igitur conferre ad ſemen fœminã oẽm patet. ſi quidẽ in vno genere id fieri conſpicitur. nihil. n. aĩal ſubuẽtaneum ab hoc differt, niſi q; animal nõ procreat. Id autem, quia ab vtriſq; ẽt non proceſſit. Iccirco neq; ex maribus oĩa fœcunda, ſed infœcunda quoque nonnulla exiſtunt: qñ videlicet nõ ex vtriſq;, vt deberent, coaptata ſunt. Quin etiam mulieres ſi ſomnis effundunt, atq; his poſt ſomniationem eædem affectionis ſolent contingere, diſſolutio ſanè, & imbecillitas, quę etiam poſt coitum cum viro ipſis ac- L cidunt. Quòd ſi in exſomniatione emittere conſpiciuntur, tunc quoq; conferre eas perſpicuum eſt: eò q; poſt exſomniationem idem locus humectatur, eadẽq; curatione indiget. qua ſolet, qñ cum viro concubuerit. Quare ſatis conſtat, ſi fieri fœcũdus cõceptus debet, ab vtriſq; ſeminis emiſſionem exiſtere oportere. Fundunt autem nõ in ipſos vteros, ſed foras, quo ẽt mares: ſed inde in ipſos poſtea trahunt. ex quibus alię ex ſe ipſis gignũt fœ M minæ, vt aues ſubuentaneæ: alię nihil, vt equæ, & oues. An quia auis in vterum ipſum proñcit, neq; eſt ei extrinſecus locus, in quem aut ipſa, aut mas emittat. vnde, ſi forte inciderit, vt mas non coeat, in terrã fundit. Quadrupedibus autẽ locus alius foris non eſt, in quẽ & fœmina et mas proñciat. Iccirco fit, vt cęteris, quia intro non ingreditur, cum alĩs humoribus confunda tur, & in vtero non concreſcat:

auibus

A auibus vero id vterus excipiēs concoquat, & corpori ſimile in cęteris reddat, niſi q animal nō eſt, oportet. n. vt ex vtriſq animal exiſtat. At occurri his poteſt, ſi vera dicunt illæ, quę poſt exſomniationem ſiccas ſe exurgere aſſerunt. vterum enim deſuper attrahere conſtat.

De Mola, quæ in vtero generatur, eius cauſis, ac dignotione. Cap. 9.

SEd cur ipſę per ſe ipſas fœminæ non gignunt? cū autem commixtum maris ſemen trahunt, cur non etiā mulieres ſuum ipſarū, quod foras effluit, attrahunt? quibus huiuſmodi affectio annos multos vterum geſtantibus accidit: patiunt enim quam Molā vocant. Sicut cuidam mulieri contigit, quę cum rem cum viro habuiſſet, ſeq inde cōcepiſſe exiſtimaret, quia tumor ventris augebatur, & cætera quæ ſolent, primum exiſtebant, vbi tempus
C pariendi accesſit, neque quicquam peperit, neque tumorem depreſſit, ſed annos tres, aut q̄tuor ita permanſit: donec difficultate inteſtinorum periclitata, ſatis amplā magnitudine carnem quandam peperit, quam molam appellant. Cum nonnullis autē affectio hæc & conſeneſcit, & commoritur. Vtrū vero ex caliditate exiſtit? cum accidit, vt calidus & ſiccus vterus ſit, ac propterea attrahendi vim ad ſeipſum habeat, atq ita D vt & ſuſcipiat, & conſeruet? Ita enim fortaſſe affectis mulieribus ſi non ex vtriſq commixtum ſemen, ſed ex altero tantū tanquam ſubuentaneum fuerit admiſſum, quæ vocatur mola exiſtit. neque animal, quia ab vtriſq non conſtitit: neq inanimatū, quia animatū eſt, quod fuit exceptum, non ſecus ac ſubuentanea. Multum autem tempus perdurat, cū ob vteri affectionē. * tum quia auis, cum ſę pe in ſe emittat, & ſubiectū vte- E rum habeat, attrahit, & parit. et vbi ſemel aptus ei eſt, quod poſtremū ēt fuit, egreditur. quippe cum nihil ſit, qđ prohibeat: ſed corpus quoq vim profundendi, quando replebatur, conſequutū, faciat, vt non amplius retrahendi munere vterus fungatur. ꝭs vero, quæ animal gignunt, quia vim eius, quod augetur immutāt, ita vt alias alio indigeant alimento, vterus aliquantulum inflammatus fœturam hanc efficit. caro autē, quia F animal non eſt, nutrimenta ſemper ſimilia requirit. quod enim vterum grauat, in inflammationem inducit: ita vt nōnullas ad mortem vſq vitium hoc perſequatur, niſi ſ morbi alicuius occurſus inciderit. quemadmodū illi contigit, q̄ correpta dyſenteria fuit. Vtrum igitur, vt dictū eſt, ex caliditate, an ex humiditate vitiū hoc exiſtit? nā repletio quoq ex his eſt, q̄ occludūt.

G An, qñ neq; ita frigidus vterus
Solutio. est, vt emittere, neq; ita calid⁹, vt possit concoquere. Vnde etiã diuturna hæc affectio est. Quẽadmodum ẽt quæ elixant, multum tempus in elixatione perseuerant: quæ autem torrentur, finem celeriorem habere cõsueuerunt. Huiuseemodi vero veteri cũ humidissimi sint, multum tẽpus protrahũt. At vero, quia animal non est, atq; iccirco non mouetur, parturiginem ac dolorẽ non creat. motio.n. vinculorum parturigo est, quã ex eo q̃
H viuit, fœtus affert. Quin ẽt duri ties, quã contrahit, prohibitionis est opus. adeo.n. durum id euadit, vt discindi securi non q̃at. Elixata siquidem, & concocta mollia redduntur: quę autẽ incocta remanent, in duritiem
Medicorũ deceptio I cognoscẽdæ mola. abeunt. Medici tñ multi sunt, q̃ similitudine decepti molarum vitium hoc esse opinantur, si tãtum & ventris tumorẽ absque hydrope, & mensium inhibitio
I nẽ animaduerterint, ita vt diuturna quędã affectio appareat. Id autem non ita est: nam quæ vocantur molæ, raro existunt. Sed aliqñ colluuio humidorũ & frigidorum excrementorum & aquosorum, interdũ ẽt crassiorum in sedes circa ventrem cõfluit: si vel natura eiusmodi, K vel habitu fuerint. hęc.n. ob frigiditatem neq; dolorem, neque calorem vllum afferunt: sed incremento maiore interdum, interdum minore accepto præter sese nullum alium morbum inducunt, sed quasi debilitatio q̃dam loci quiescit. Mensium autẽ defectus ꝓpterea accidit, qa eò excrementa absumunt. Quẽ admodum etiã quando lactant mulieres. his.n. vel nulla, vel pauca admodum profluunt.
Quandoque etiam ex carne in- L ter vterum & ventrem cõfluit, vt mola esse videatur, cum non Signa ad dignoscẽdã moll. sit. Cognoscere autem an mola sit, difficile non est, si vterus tangatur. Nã si mollis sit, & augmentum non habeat in eo non esse affectionem perspicuũ est. Si eiusmodi appareat, cuiusmodi est, cum infantem gestat, molam habet. calidus q; erit, & siccus, eo q̃ humores conuersi intro fuerit. os q; eius erit tale, qua M le est, quando conceperunt. At si aliqua alia ex causa tumor sit frigidus erit, si contractetur, & non siccus, semperq; os simile habebit.

Libri Decimi de Historia Animalium finis.

Aristotelis

ARISTOTELIS
DE PARTIBVS ANIMALIVM
LIBER PRIMVS.

Theodoro Gaza interprete.

CVM AVERROIS CORDVBENSIS PARAPHRASI

Iacob Mantino Hiſpano Hebræo, Medico, interprete.

B *Duos eſſe & contemplandi, & docendi præcipue habitus. De cauſis naturalium rerum: Et quæ neceſſitas in eis reperiatur. de quibus multa aduerſus Antiquos.*
Cap. 1. B

IN omni contemplādi genere, omniq; tum nobiliori, tum ignobiliori docendi via & ratione, duos eſſe habitos conſtat, quorum alterum ſcientiam rei appellaſſe, alterū quaſi peritiam quandam bene eſt. Hominis. n. C probe periti officium eſt iudicare perſpicienter poſſe quidnam recte, aut nō recte ab eo, qui docet, exponitur: quippe cum & hominem omnino peritum talem eſſe exiſtimemus, & peritiā ipſam non niſi facultatem huiꝰ officij eſſe ſtatuamus. Sed hunc omnibus fere in rebus valere iudicio arbitramur numero vnū: illum vero certæ naturæ alicui delegamus. fieri. n. poteſt, vt rē vnam quiſpiam, ita vt alius omnes, poſſit iudicare. Quamborē quoq; hiſtoriæ, ſiue contemplationis limites huiuſmodi aliqui poni debent, ad quos iudex modum explicandi referre poſſit, & approbare ſemoto illo veritatis examine, quonam modo res, ita ne, an aliter ſe habeat. Verbi gratia, vtrum ſubſtantias ſingulatim diſcutiendas cœpiſſe præ F ſtet, hoc eſt naturam hominis, aut leonis, aut bouis, aut aliꝰ cuiuſcq; generatim exponere aptiꝰ ſit: an rebus ſubiectis, quæ communiter omnibus accidūt, communi vſu quodam potius agendum. Sunt. n. complura, quę eadem in multis generibus diuerſis inter ſe ſint: vt ſomnus, ſpiratio, auctio, diminutio, mors ad hæc reliqui id genus affectus, & diſpoſitiones. nihil enim adhuc certi,

Hoīs piti oſtm.

Nūlis hiſtorię limites.

G certi, explanatiq; habetur, quod de his dicere poſſimus: ſed, cum ſingulatim agimus, eadem ſæpe de multis referre neceſſe eſt. Nã & in equis, & in canibus, & in hominibus ea, quæ modo dixi, omnia inſunt, quapropter qui ſingulatim agere per accidentia velit, ſæpenumero verba eiſdẽ de rebus facere cogetur, quæ ſcilicet eędem animantibus adiunctæ ſunt ſpecie diuerſis. Sunt ẽt fortaſſe, quæ, cum eandem ſortiantur appellationem, diſcrimine diſtent ſpeciei, vt animalium inceſſus: quippe qui, ſpecie vnꝰ eſſe minus videatur: diſcrepant enim inter ſe volatio, natatio, ingreſſio, reptio. Quamobrẽ, quonam modo tractandum ſit latere non conuenit, vtrum inquam communiter primum per generis complexionẽ, poſt vero res proprias conſyderare oporteat: an protinus quæq; perſequi ſingulatim, rectius eſt: nõ enim de hac re adhuc præfinitũ eſt. Nec illud confeſſum eſt, vtrum, vt Mathematici rem ſuam cœleſtẽ demonſtrare conſueuerunt, ſic homo rerum naturaliũ ſtudioſus, primum quæ patent in animantium genere, partesq; ſingulas explorare, deíde cauſam, quamobrem ita ſint reddere debeat: an ſecus agendum ſit. Ad hæc, cum plures cauſas generationis naturalis eſſe videamus, ſcilicet eam, cuius gratia res gignantur, atq; eam, vnde mouẽdi principium ſit, definiendum de iſs etiam eſt, quę nam prima, quæ ſecunda haberi debeat. Principatum ſane illa obtinere videtur, quam ſub hoc verbo, cuius gratia, ſignificamus. hæc enim ratio eſt. ratio autem prĩcipium eſt pariterĩ rebus tam arte, quã natura conſtituendis. Vbi enim vel per intellectum, vel per ſenſum Medicus ſanitatem, Opifex ædes definierit, rationes & cauſas rei, quam facit, reddere ſolet, & cur ita faciat ſubiungit. quanquam illa, cuius gratia, cauſa, & ratio boni & pulchri, naturæ operibus potius, quam artis coniuncta eſt. Neceſſitas vero non æque in rebus naturæ omnibus ineſt, ea videlicet, ad quam omnes fere authores rationes referre tentant, prius quàm doceant quot modis accipi neceſſarium debeat. Ineſt idipſum rebus quidẽ æternis ſimplici abſolutaq; ratiõe: ſed caducis etiam gignẽdisq; omnibus ex ſuppoſitione tribuitur: quomodo in artificioſis, vt ædibus, & quibuſuis alĩs geueris eiuſdem. Materiam enĩ talem adeſſe neceſſe eſt, ſi domus, aut quiuis alius finis futurus ſit: atque etiam fieri, mouericq; illud primum oportet, deinde hoc, ac deinceps ad hunc modum itur ad finem, cuius gratia res quæq; & efficitur, & eſt. eodemq; modo in rebꝰ quoque natura gignendis agitur, quanquam demonſtrandi modus, neceſſitatisq; ratio in Naturali doctrina diuerſa, atque ſcien-

H

I

K

L

neceſſitas miſupk.

M

A ſcientꝫ ſpeculatiuis eſt. dixi de his alio loco: principium enim alteris quod eſt, alteris qđ erit, accommodatur. Quòd.n. talis ſanitas, aut homo, hoc vel eſſe, vel factum iri neceſſe ē: nō quia hoc vel eſt, vel fuit, illud neceſſario vel eſt, vel erit. neq; huiuſmodi demonſtrationis neceſſitatem ita perpetuitati annectere poſſumus, vt dicerī liceat hoc eſſe, qñ illud eſt. ſed de his etiā alio loco diſputatū a nobis eſt, & quibus in rebus id liceat, &

.ñ. de gñatiõe, & corruptione. in fine.

B quæ poſſint reciprocari, & quā ob cauſam. Latere autem ne illud quidem oportet, an ita agendum, quemadmodum priores authores, qui qūo res quæq; fieret, quā qūo eſſet, tractare maluerunt. non.n. inter hæc parum intereſt. Sed.n. exordiēdum qđ dictum iam eſt. vt primum res perſequamur, quæ quoq; in genere conſpectiores, promptioresq; habentur, deinde cauſas reddamus, & generationē. hoc

C enim in ædificꝫs etiam potius euenit. quod enim forma ædiū talis eſt, aut quod tales ſunt ædes, idcirco fieri ædes hunc potius in modum cenſemus: genēratio enim ſubſtantię gratia eſt, non ſubſtantia gñatiōis gratia. Quamobrem Empedocles pleraq; in animalib⁹ propterea ita contineri, quia ita, cum orirenť, acciderit, male ait: vt & ſpinam haberi talem, quod per contortionem diſſungi, frangiq; accidit: neſcius & quā ſemē genitale, quod conſtiterat, vim talē ha D bere oportet, & quā res, quæ effecerat, prior eēt non modo rōne, verum etiam tpe. gignit etenim homo hominē. itaq; ortus talis euenit ſpē, qm̄ talis, qui gignit, ē. Quinetiam đ ñs, quę ſpō te fieri videtur, pariterq; atq; đ artificioſis animaduertere licet. nonnulla.n. vel ſpōte eadē, quę arte fieri poſſunt, vt ſanitas. His igitur cauſa efficiēs ſimilis anteeedat neceſſe ē: vt ars condēdarum ſtatuarum prior ſtatuis ē, qñ ſponte fieri nequeunt. Artē E autē opis eē rationē, omni abiū ctam materia certum eſt. Fortuitis quoq; ratio ſimilis eſt: vt enim ars ſe habet, ita exiſtunt. Quamobrem cēſendum ita potiſſimum, vt ob eam rem membris his homo conſtet, quia hoc homini eſſe eſt. Non enim fieri poteſt, vt ſine his mēbris homo ſit. ſin minus, proximum tamen aliud quicquā opinandum, & vel oīno fieri aliter non poſſe, vī bene ita fieri tantū poſſe ſtatuēdū. Cū itaq; talis res ſit, gñatiōnē in hunc modum, talēq; eue- F nire neceſſe ē. Quapropter mēbra non ſine ordine oriūtur: ſed primum hoc, deinde illud, atq; in hunc modum oła, quæ natura conſiſtunt diſponunť. Veteres igitur illi, & primi naturæ interpretes materiale principiū, atq; eiuſmodi cām, quænā, qualisq; eēt, indagarunt: & quonā pacto hinc tota orirētur, & quo mouēte, vt diſcordia & cōcordia, aut

In oib⁹ naturę opib⁹ ordinē eē

mēte

G mẽte, aut caſu, temeritateq; ſpõtanea, docuerunt: cum ſubiecta materia talem quandam præ ſe ferre naturam videretur, vt feruidam ignis, gelidam terra, & alter leuem, altera grauem: ſic enim mundum etiam generant. Hæc eadem de ortu plãtarum, & animalium quoq; referunt. Ventrem enim, aluum, omneq; cibi, & excrementi conceptaculum ita cõſtitiſſe, cum in corpore humor laberetur, & rueret: nares ex rupto patuiſſe, cum ſpi
H ritus, ſiue flatus trãſmearet, atq; diſpelleret. At vero aer, & aqua non niſi corporum materia eſt. naturam enim omnes ex ñs corporibus componunt, atq; cõſtituunt. Quòd ſi homo, cæteraq; animalia, membraq; eorum natura conſtent, dicendum profecto de carne, de oſſe, de ſanguíe, deniq; de omnibus tam ſimili, q̃ diſſimili ſtrue compactis, vt de facie, de manu, de pede, qua quodq; eorum tale ſit, & qua ita conſtent facultate, ſiue virtu-
I te. non enim ſatis eſt eatenus tantum noſſe, quibus ex rebus cõpoſitum ſit, vt igne, terra ve: ſed perinde agendum, vt ſi delecto, aut de quolibet alio generis eiuſdem ageretur. formam enim potius q̃ materiam eius declarare tentaremus, vt æs, aut lignum: vel ſi id minus, totius quidem ipſius ſpeciem non omitterem⁹. lectus enim hoc eſt, aut hoc tale eſt. Quocirca, vel ipſam figurã explanari, qualisq; forma ſit, in

De forma ſi min⁹ q̃ de mã a Nãli dicẽdum eſſe.

dicari congruit: quippe cum for K
mæ natura potior ſit, q̃ materię. Igitur ſi animaliũ, mẽbrorumq; vnumquodq; figura, coloreq; eſt, recte Democritus diſſerit, qui ex ñs ipſis putaſſe animalia conſtare videtur: quippe qui perſpicuum eſſe dicat, qualis forma ſit homo, quaſi ſua ipſe homo figura, coloreq; pateat. Atqui mortuus homo, quanq; figuræ formam habet eandem, tamen homo non eſt. Adhæc fieri non poteſt, vt manus ſit quocunq; modo conſtans, vt ænea, L
aut lignea, niſi æquiuoca nominis cõione: ſicut quæ picta eſt, vtpote q̃ ſuo fungi officio nequeat. quomodo nec lapideæ tibię ſuũ aſſequi munus poſſunt, neq; Medicus pictus artem medicinalem exercere poteſt: pari ratione membrorum quoq; hominis vita functi, nullum id eſſe inſuper poteſt, quod erat, cum viueret, vt oculus, manus, pes, reliqua. Ergo ſimplici admodũ & pingui minerua dictum hoc
M eſt, ac perinde quaſi Faber de lignea manu loqueretur. Sic enĩ naturæ illi exploratores ortus, & cauſas referunt figurarum: a quibus enim facultatibus condita fuerint exponunt. Itaq; Faber ſecurim fortaſſe, aut terebrũ dicet, illi terram, & aerem: ſed melius Faber, vt qui parum ſufficere arbitretur, ſi vſq; eo dicat, quod inſtrumento incidẽte, partim caua, partĩ plana extiterĩt: ſed adñciat, quoniam talem ade

gerit

A gerit ictum. & cauſam, cur ita exponat, videlicet, vt talem, aut talem formam opus acciperet. Cõſtat igitur non recte illos diſ ſeruiſſe, atq; animal tale eſſe dicere oportere, & quid, qualeq; tum id ipſum, tum etiam membrum vnumquodq; explica i oportere, quomodo de forma lecti docẽdum eſt? Ergo ſi animal vel anima, vel pars animæ, vel non ſine anima eſt. quamprimũ enim a corpore anima diſceſſit, animal eſſe deſinit, neq; mem-
B brum vllum niſi figuræ ſuæ ratione idem relíquitur, modo eorum, quę fabulæ tranſiſſe in lapidem narrant. Si hęc, inquam, ita ſtatui debent, hominis naturæ ſtudioſi ſane intereſt de anima & diſſerere, & ſcire: & ſi non de omni anima, tamen de ea ipſa, qua tale animal eſt: & quidnam anima, aut certe pars iſta animę ſit: atq; etiam de ijs, quæ tali eiꝰ ſubſtantiæ accidant: præſertim cum bifariam naturam intelligamꝰ, vt altera pro materia ſit,
C altera pro ſubſtantia: quę quidẽ & vt mouens, & vt finis eſt: taliſq; animalium anima, vel omnis, vel pars aliqua eius ſit. Nã ob eam etiam rem qui de natura agit, eo amplius docere de anima, q; de materia debet, quo materia natura potius per animam, q; contrario eſt. lignum enim, & lectus, & tripes propterea eſt quia idem potentia illa eſt. Sed quæret quiſpiam, animaduertens ad id, quod modo dixi, Vtrum de anima omni do D cere Naturalis ſcientiæ interſit, an de aliqua vna. At ſi de omni, nulla certe præter Naturalẽ philoſophiam relinquetur ſciẽtia. intellectus enim, ſiue mens rerũ intelligibilium eſt: itaq; rerum omnium notiones Naturalis vna tenebit. Eſt enim eiuſdem ſcientiæ, vt tam de intellectu, q; de re intelligibili doceat, ſiquidem eadem contemplatio omnium eſt inter ſe coniunctorum, ſicut ſenſus etiam, & rei ſenſibilis. An Solutio.
E non omnis anima principium motus eſt, neq; partibus animę omnibus id tribui debet: ſed augendi principium idem putandum, quod & in plantis eſt, alterandi vim eandem, quam ſentiẽdi, deferendi autem aliud quiddam, non vim intelligendi: delationem enim vel in cæteris eſſe animalibus nouimus, ſtellectũ, ſiue mentem in nullis. Conſtat igitur non de anima diſſerere oportere: quandoquidem non
F anima omnis natura eſt, ſed aliqua eius pars vna, aut etiã plures. Ad hæc rem a materia abſtractam nullam poteſt ſcientia Naturalis contemplari, cum natura rei alicuiꝰ gratia faciat omnia: rebus autem abſtractis abiũctum id eſt, quod ſub hoc, cuius gratia, verbo intelligimus. vt enim ars in artificioſis, ita in rebus ipſis aliquod eſſe principium aliud, & talis cauſa videt, quam ex vniuerſo, perinde vt caloris, frigoriſq; primordia, ha-

de aĩa a nãli agendũ, qua ta h aial é.

Reialicuiꝰ cã nãm oĩa facere

rtrũ ſcĩæ ãlis ſit le oĩ aĩa liſſerere.

be-

G bemus. Quamobrem veriſimilius dixerim cœlum & factum eſſe ab eiuſmodi cauſa, ſi factũ eſt, & magis eſſe ob eã cauſam, q̃ animalia caduca, atq; mortalia. ordo enim & ratus, certusq; ſtatus longe magis in rebus patet cœleſtibus, q̃ in nobis: incerta autem inconſtans, & fortuita conditio in genere mortali potius eſt. At illi genus animalium quodq; natura conſtare, extitiſſeq; cenſent. cœlum autem forte ſponteq; tale conſtitiſſe volunt,
H in quo nihil fortunæ, nihil temeritatis deprehendi poteſt. Rem autem hanc eſſe illius gratia aſſerere vbiq; ſolemus, quoties finem intelligimus aliquem, in quem motus (ſi nulla res prohibet) terminetur. quocirca eiuſmodi aliquid eſſe conſtat, quod naturam vocamus. non. n. quodlibet, & vtcũq; ſors tulit, ex quouis ſemine oritur, ſed hoc ex hoc. neq; ex corpore quolibet ſemẽ quodlibet prodit: principium nanq;, & efficiens rei, quę gignitur ſemen eſt: ſunt hæc enim na-
I tura, & proinde ex hoc enaſcuntur. atq; etiam priuſq̃ hoc, illd̃ eſt, vnde ſemen expromitur. Semen enim ipſum generatio eſt, finis vero ſubſtantia. vtriſq; autem his prius illud eſt, a quo ꝓficiſcitur. ſemen enim bifariam accipitur, videlicet ex quo, & cuius. nam & a quo deceſſit, eius ſemen eſt, vt equi: & eius, quod ex illo futurum eſt, vt muli. verum non eodem modo, ſed vt dictum iam eſt. Ad hæc ſemen K non niſi potentia eſt. potẽtia autem quemadmodum ad actum ſe habeat, nouimus. Cauſæ igitur hæ ſunt duæ numero, altera cuius gratia, altera ex neceſſitate: multa enim gignuntur, quia neceſſe eſt. Sed quæret fortaſſe quiſpiam, quam neceſſitatem intelligivelint, qui res fieri neceſſario aiunt. neuter enim accipi poteſt eorum modorum, qui p̃finiuntur in ĩs, quæ per Philoſophiam tractata ſunt. Tertius autem ĩs, quæ habent generationem, rebus eſt. alimẽtum enim L neutro illorum modorum eſſe dicimus neceſſarium, ſed quia fieri nõ poteſt, vt res ſine eo ſit, ideo neceſſitatẽ ei adſcribimus. quod quaſi ex ſuppoſitione eſt. vt enim quia ſecuri ſcindẽdum ſit, durum aliquid eſſe neceſſe ẽ: & ſi durum, vel æneum, vel ferreum: ita cum inſtrumentum ſit corpus (eſt enim tum membrũ vnumquodq; rei alicuius gratia, tum vero totum ipſum) effi citur profecto, vt eſſe tale, atq; M ex talibus conſtare neceſſe ſit, ſi illud, cuius gratia ipſum eſt, futurum ſit. Cõſtat igitur duos eẽ cãę modos, ac potiſſimũ vtrũq; aſſequi verbis oportet: ſed ſi minus id fieri poteſt, tamen pro viribus eniti ad eius ſignificationẽ, oẽsq; nihil fere de natura docere, qui hoc non dicunt, exiſtimare. Principium. n. rerum natura potius, q̃ materia eſt. Empedocles etiam in eam interdũ ſcidit,

Quę neceſſitas in nãli b. repiat.

ductus

A ductus ab ipſa veritate, & ſubſtantiam atq; naturam eſſe rationem fateri compellitur: veluti cum os, quid ſit, reddit: quippe qui non aliquod elementum vnum eſſe id velit, non duo, aut tria, non omnia, ſed mixtionis elementorum rationem. Igitur & carnem, & cæteras eiuſmodi partes hunc eundem ī modum eſſe apertū eſt. Cauſa vero quāobrem Antiquiores illi authores non ad hunc venerint modum, ꝙ quid res eſſet, atq; ſubſtantię
B definitionē ipſam explicare haud quaquam ſolebant. Sed Democritus hanc tetigit primus, non tamen ꝙ ad rerum naturalium ſtudium putauerit neceſſariam, ſed quòd ab ipſa re traheretur. Socratis vero temporib⁹ vſus quidem definiendi increuit, ſed indagatio rerum naturalium deſiit. nam omne philoſophandi ſtudium ad vtilem virtutem, ciuilemq; vſum translatum eſt. Licet quod modo dixi,
C ita demōſtrare. Data animalibus ſpiratio eſt huius gratia rei: ſed eā propter has effici res neceſſe eſt. neceſſitas vero alias ita ſignificat, vt ſi res cuius gratia futura ſit, hæc haberi neceſſe ſit: alias ita vt ſic ſe habeant, aptaq; ſua natura ita ſint. egredi enim calorem, rurſusq; ingredi, cum in re obuia offendatur, aeremq; interlabi neceſſarium eſt. Sed cū aer exterior refrigerando retorquet, ingreſſus, atq; egreſſus caloris interioris rei alicuius gratia agitur. Hic modus tractandi
D eſt: hęc ad id genus doctrinę via & ratio attinet. hæc & eiuſmodi ſunt ea, quorum cauſas accepiſſe operæ preciū eſſe ducim⁹.

Socratis tpib⁹ ad moralia philoſophādi ſtudiū trāslatum eſt.

Auer.

INtentio huius libri ē dare vias, & regulas rōnales, ꝓprias arti, quæ de naturis animaliū pertractat. nā cōes in lib. Poſt. traduntur, de propriis autem cōuenit cuilibet artī in ueſtigare. Quicquid aūt de hoc in iſto libro dicet, id tria amplectetur
E quæſita (præhabito tī prooemio.) Primum eſt quot ſunt cāæ requiſitę in ipſa, & qualiter ad ſe inuicem referant. Secūdū quæſitum eſt, quo pacto reperitur neceſſitas in rebus naturalibus, & qualiter ad eas referatur. Tertium quęſitum eſt, quę nā ſit via in enumerandis ſubiectis huius ſcientię, & qualis ſit mod⁹ ordinis doctrinę, quæ in ipſa fit. Prooemium autem eſt, vt oſtendamus neceſſariam eſſe hanc ſpeculationem rōnalem profeſſori huius ſcientię ꝑ quæſita ſuperius enumerata. Dicamus ergo ꝙ, cum quælibet ars contemplatiua habeat duplicē modū
F notitiæ, vnum ſcilicet rerum requiſitarum in ea arte, alterum vero canonum, & ſemitæ ꝓpriętę, ſecundū quam ſpeculatur profeſſor illi⁹ ſciētiæ: vt ſi quid recte in illa arte dictū ſit, id verum eſſe iudicet: ſi vero aliquod falſum, id quoq; non rectum eſſe: oporteq; vt, ſi quis aliquam artem contēplari incœperit, ipſe ſit cōpos huius certę virtutis, anteq̄ illā ſpeculet artem. Et ideo oportet vt q̄libet ars habeat certas definitiones, & cauſas determinatas, certa ſubiecta,

G cta, nõnullasq; regulas. Quòd ſi ita eſt, neceſſe erit hęc omnia eſſe prius noia apud profeſſorem huius ſcientiæ. nam vnaquæq; harum rerum habet locum ſpeculationis, & magnę inquiſitionis. Ad primum quę ſuum dicitur manifeſtum eſſe, profeſſorem huius ſcientiæ debere ſupponere res apparentes ſenſui ī quolibet genere animatorum, vel in eorum ſpecie, & de his quatuor inueſtigare cauſas: videlicet cuius gratia aliquid eſt, quæ eſt cauſa finalis: & quo pacto id fuerit, & eſt ipſa cauſa efficiens: & ex qua fiat re, & talis eſt
H cauſa materialis: quę etiã ſit eſſentia eius, & natura, hęc enim formalis eſt cauſa. Arbitramur enim nos perfecte cognoſcere carnem, ver. g. qñ cognoſcimus quid ſit eius natura, & ex quo ſit generata, & quo pacto generetur, cuiuſq; gratia īſit animalibus. Cuius rei ſimile in artificialibus contingit. quemadmodũ enim neceſſe eſt Lignarium ſcire ī conficiendo lectum cuius gratia ipſum agat, qualiterq, ipſum efficere debeat, & ex qua re, idem quoq; ꝓfeſſori ſcientiæ Naturalis contīgit. Carpentarius tamen, vt ait Ariſtoteles, poteſt perfectius figurare, &
I definire ſcamnum, q̃ ipſe Naturalis. poteſt enim ipſe præfigurare ſeriatim quaslibet actiões, quas operatur in ipſo, donec perueniat ad formam ſcamni: quod Naturalis ſcientię ꝓfeſſor nequit. Ex quatuor vero cauſis Antiqui efficiente tantum, & materiali contenti fuerunt: vt Empedocles, qui poſuit quatuor elemẽta eẽ cauſas materiales, litemq; & amicitiam efficientes. Anaxagoras quoq; poſuit mixtionem infinitã, cauſam materialem: & intellectum diuidentem ipſam eſſe efficiẽtem cauſam. K
Formalem vero, & finalem non animaduerterunt, vſq; ad ætatem Socratis, vt narrat Ariſto. Dicebãt. n. ante hoc formam, & finem inſequi materiam de neceſſitate. Exempli gratia, os dicebãt ineſſe animali ex neceſſitate ſequeſtrationis partium terreſtrium, & ipſarum aggregationis in ipſo: cutim vero ex neceſſaria ſupernatatione partis aquoſę extra eminentis ſupra corpus: non ꝙ forma oſſis, & carnis ſit intenta de ſe ī generatione. huius tamen oppoſitũ manifeſte patet: cum materia ſit de neceſſitate propter formam: eſt enī L
poſterior in generatione. Nam quẽ admodum in artificialibus, ita in naturalibus ſe habet. Sunt enim lapides, & lateres propter formam domus, ita membra ſimilaria propter organicorum formam. & hęc propter vltimam formam hominis, q̃ eſt anima. Et, ſicut forma ædium p̃cedit tempore, & natura in anima artificis, ſic etiam forma hominis p̃cedit definitione, & tempore ipſum hominem: homo enim hominem generat, & equus equum. non enim qualitercunq; acciderit, generatur quodcunq; ex quocunq;. Neceſſe i- M
gitur eſt ſemini ineſſe virtutem efficientem ipſam formam, qua ſemẽ ſit generatiuum. Si vero forma eſſet quid ſequens materiam de neceſſitate, tunc non daretur hic forma efficiens vllo pacto, eſſetq; totum vniuerſum à caſu. ſi homo igitur, & animal, & omnia membra eorũ ſunt propter ipſam naturam, non ſufficiet ad cognitionem carnis, & oſſis, & faciei, manusq;, atq; pedis dicere ex quo ſint generata: vt ſi dicamus ex aqua, & igne ipſa eſſe genita: niſi

cum

A cum dicamus ī omnibus quid ſint, & qua virtute fuerint, quemadmodum in artificialibus: non enim ſufficit Carpentario pro notitia lecti ſcire, ex quo ligno confici debeat, niſi cum hoc ſciat formam ipſius lecti, eiusq; figuram propriã. Deniq; cum res naturales habeãt eſſe a natura: ipſaq; natura dicatur de forma, & de materia: neceſſarium erit profeſſori rerum naturalium ſcire naturam, quæ eſt forma: nomẽ. n. naturę prius dicitur de forma, & poſterius de materia. Si ergo neceſſarium eſt Phyſico materiam cõtemplari, multo magis eſt neceſſe ipm B ſpeculari formam. Neq; ſufficit profeſſori huius ſciẽtiæ cognoſcere de ipſis formis figuram ſenſibilem, & apparẽtem ipſius animalis, & hoīs: niſi cum hoc ſciat talem virtutem, quæ quidem produxit talem figuram, qua talis ſpecies operatur ſuã operationem. Homo nãq; lapideꝰ, & hõ naturalis ſunt idem figura: & manus hominis, & manus factæ ex alia re ſunt idem figura: ideoq; nomen hominis dicitur æquiuoce de vero homīe, & de lapideo. nomẽ quoq; manus dicitur æquiuoce de C manu aīalis viui, & de manu mortui. Cõtemplari igitur de anima Naturali ſcientię conuenit, cum ipſa anima ſit vltima forma corporis animalium. Patet quoq; eidem conuenire ſcire de ipſa anima quatuor cauſas, videlicet materiam, & mouẽtem, & finem, atq; formam. ſcire ẽt vtrũ ſit partim vna, partim plures: natura nanq;, qua eſt vna, ea quoq; vna exiſtit, quavero natura eſt multarum partium, plures quoq, ſunt. Apparet enim non quamlibet animam eſſe prīcipium cuiuslibet motus. immo, cum anima, quæ eſt prin D cipium augmenti & generationis, non eſt eadem aīa, quæ eſt principium motus ſenſus: longe magis erit diuerſa ab iſta aīa, quæ eſt principium motus intellectus. Hinc eſt qꝰ Phyſicus debet ſcire naturam animæ in vniuerſali, poſtea ſcire naturam cuiuslibet partis eius, & in quo ſit vna pars magis propria alia. Et, ſicut natura formarum, vt apparet, ineſt rebus naturalibus, ita & ipſa natura cauſæ finalis ineſt eis: cum ipſa natura agat quicquid agit, propter aliquid, quemadmodũ & qui aliquid arte operantur de rebus artiE ficialibus, id propter aliquid agũt. nam, ſi uon agerent pp aliquid, tũc res eſſent a caſu, nullaq; daretur ibi cauſa efficiens. Patet aũt hanc cauſam plus ineſſe corporibus cœleſtibus, q̃ rebus generabilibus & corruptibilibus: ibi nanq; nihil temeritatis deprehendi poteſt, quemadmodum contingit videre in his, quę apud nos de rebus mortalibus: Iõq; maior eſt error illorum, qui dicunt corpora cœleſtia à caſu eſſe, q̃ qui has res corruptibiles referunt fortunæ. Patet igitur ex iam dictis numerus cãrum, quas contemplat huius F ſciæ indagator, & qualiter referant ad ſe inuicẽ. Ad Secundũ Quęſitũ dicauꝰ, qꝺ quicquid eſt à natura, id pp vnum duorũ neceſſe eſt eẽ: videlicet vel gr̃a alicuius rei, aut pp neceſſitatem. ſ. materię. quare Antiqui in errorẽ incidẽrũt. fuerũtq; opinati quicquid ẽ a natura, illd fieri ex neceſſitate materiæ, vt ſpiratio exẽpli gr̃a, q̃ eſt res cõſequẽs de neceſſitate aīal ſanguineum greſſibile. In hac ergo ſcīa dupl'r dr neceſſitas, Vno mõ de reb⁹ cõſequẽtib⁹ aīal d neceſ

G ſitate ex parte materiæ ei⁹, vt mors & canities, & quicquid non poteſt denudari ab animali: Secundo modo dr̃ neceſſitas de relatione trium cãrum ad finem. nam ſi finis de neceſſitate extat, neceſſe quoq; erit vt materia, & forma, & agens, atq; ipſe finis reperiantur. Forma tamen eſt vna ſubiecto, duæ definitione: nam quandoq; accidit vt in eadẽ gñatione ſit idem ſubiecto, forma & finis: videlicet qñ ipſa eſt finis in gñatione, i. qñ eſt finis motus rei gñatæ. Exempli gratia, ſi eſt dom⁹, neceſſe quoq; eſt dari artificem, & lateres: neq, tñ conuertitur hoc, ſ. ꝙ, ſi artifex, & lateres ſunt, ꝙ ſit domus. ſed H q̃ de his ſint conuertibilia & quæ non, iam in Secũdo de Gñatione & corruptione dictum fuit. Quæ igit̃ aĩali inſunt, & ad ipſum referuntur, trifariã diuidunt̃: quia vel ſunt ex neceſſitate propter finem, i. ꝙ non datur finis abſq; illa re, vt viſus, qui non eſt ſine oculo: vel quia finis requiſitus ad id meliori modo habeatur: vt eſt ſenſuum duplicatio, & ſic de alijs rebus, ſine quib⁹ poſſet aĩal eſſe, melius tñ ſe hẽt cum eis. nam ſi aĩal haberet vnum oculũ tantũ, aut aurem, ſufficeret ei ꝙ ſua ſanitate, I meliori tñ mõ ſe hẽt, ſi hmõi ſenſũ geminatum obtinuerit, quo magis cuſtodit̃: vel quia animal obtinet illas res ex neceſſitate materiæ, ſicut egreſſio ſuperfluitatum excrementi, & ortus pilorum, & ſic de cęteris alijs, ſine quibus non exiſtit aĩal. Et hoc mõ referunt Antiqui formam, & finem ſe habere, i. ꝙ ſentiunt ipſi talia prouenire ex neceſſitate materię. qd̃ tñ eſt penitus abſurdum in ſcientia naturali. Veruntñ ipſa natura multum vĩ curare de eo, ꝙ ineſt aĩali ex neceſſitate materiæ, quia vi delicet vtitur eo ad aliquã vtilitatẽ: vt ad extrahẽdas fęces vtitur flauabili, ſed ad excitandũ appetitũ vtit̃ atrabili. Patet igitur ex modo dictis quot modis dicatur neceſſitas ĩ hac ſcientia, & quo pacto referat̃ ad res naturales. K

Contra eos, qui genus ſingulare in duas diuidunt differentias. Cap. 2.

SVnt vero, qui genus ĩ duas ſecando differẽtias, accipiant ſingulare. qd̃ quidẽ partim non facile, partim nullo pacto fieri põt. nõ. n. deſunt, quorum vna tantũ ſit dr̃ia, cætera aũt ſupuacua ſint, v. g. pedatũ, bipes, fiſſipes, multifidum. hæc .n. vna potiſſima eſt: ſin minus, ſępius idem dici neceſſe erit. Ad hæc genus quoduis diſtrahi nõ debet, vt, exempli gratia, aues aliæ in hoc, aliæ in illo diuiſiõis membro collocentur. quod editæ illæ diuiſiones faciunt: quippe cum ita fiat, vt auium alię cũ aquatilibus conſtituantur, aliæ in alio ponantur gñe. Sed vt nomẽ huic ſimilitudini auis, illi pi M ſcis inditum eſt, ſic alię ſunt, quę nomine vacent, vt illa compos ſanguinis, aut expers: vtraq;. n. nomine vno carent. Quõd ſi nihil ex ĩſs, quæ gñis ſocietate iunguntur, diſtrahi dẽt, fruſtra illa ſeorſum in duas partes diſtĩctio agitur, cum ſeiungi ac diſtrahi ſit neceſſe, ſi ita diuidatur. Sunt enim ex multipedibus alia ĩ terreſtri, alia in aquatili genere. L

Gñis ſocietate iũcta nõ diſtrahẽda.

Con

A *Contra eos, qui differentias per priuationes diuidunt. Et quomodo fieri diuiſio debeat.*

Cap. 3.

PRiuatione item diuidere ita neceſſe eſt. Et quidē id faciunt, qui ſeorſum ī duo ſecāt. At priuationis, qua priuatio eſt, nulla eſt differentia: non enim fieri poteſt, vt ſpecies eius ſit, quod non eſt, velut impedati, aut impennati, ſicut pennati, & pedati. Differētia autem vniuerſalis ſpecies habeat neceſſe B eſt. nam niſi habeat, cur vniuerſalibus potius adnumerari, quā ſingularibus debeat? Sed quanquam ſunt differentiæ, quæ vniuerſales ſint, & ſpecies habeant, vt pennatus, cum pēnarum alia fiſſa, alia continua ſit: pedatus ēt partim multifidus eſt, partim bifidus, quod in biſulcis animalibus patet: partim continuus nulla fiſſura diductus, qualis eorum eſt, quę ſolidam habent vngulam: tñ difficile eſt vel in C iuſmodi drīas, quarum ſpecies ſunt, diſpartire, vt quoduis animal contineatur in ñs ipſis, nec idem in plures veniat, vt pennatum & impennatum: ambo enī hæc in eadem ſpecie poſſunt cō tineri, vt formica, vt nitedula ſiue cicindela, & alia quædam vtrunq; recipiunt: omnium vero difficillimum, imo impoſſibile eſt, vt in ea, quæ ſanguine carēt, ita diuidamus. differentiam enī vnamquamq; in aliquo ſingulari ineſſe, & proinde oppoſitam neceſſe eſt. Quòd ſi fieri non poteſt, vt ñs, quæ ſpecie inter ſe differunt, ſpecies aliqua ſubſtantię indiuidua, vnaq; inſit, ſed differentiam intercedere neceſſe eſt, vt auis ab homine differt. bipedis enim ratio alia diuerſaq; eſt: vel, ſi ſanguine cōſtant, ſanguis diſcrepat ipſe, niſi pro nulla eēntiæ parte debeat haberi. Sed, ſi hoc ita eſt, differentia vna duobus inerit. Quòd ſi ita ſequetur, apertum iam eſt impoſſibile eē vt priuatio ſit differentia. Quinetiam totidem drīæ erunt, quot animalia indiuidua: ſiquidem & ea ipſa indiuidua ſunt, & differentiæ īdiuiduæ, neq; vlla differentia communis eſt. Quòd ſi ita fieri poteſt, vt non cōmunis, ſed indiuidua ſit, conſtat quæ diuerſa ſunt ſpecie animalia in eodem per illam quidem commu nem contineri. Itaq; neceſſe eſt, vt, ſi propriæ ſint drīę, ī qua omnia indiuidua cadant, nulla cōis ſit. ſin minus, q̄ diuerſa ſunt, veniēt in eādē: cīī neq; indiuiduū idē diuerſas p̄ diſtinctionē adire F debeat drīas, neq; diuerſa eādē, atq; oīa in ñs ipſis oporteat cōtineri. ſpēs igit̄ indiuiduas colligi ita nō poſſe, vt diuidūt q aīalia, aut quoduis alid̄ genus ſeorſū in duo ſecāt, apertū iā ē. fit. n. authorib⁹ illis, vt vltimas drīas totidē eē, quot aīalia oīa īdiuidua ſpē neceſſe ſit. Cū. n. genus aliqd̄ ſit, cuius drīæ primæ album & nigrum habeantur, atque eorū vtrorumq; aliæ ſint, itidēq; vlte

D

E

Q ñ rius

ſuatiōis
ē eē dif-
ētiam.

rius vſq; ad indiuidua, efficitur pfecto, vt vltimæ, aut quatuor, aut aliquo numero eliciãtur, videlicet, qui ab vno multiplicari poſſit. Totidem aũt ſpẽs quoq; erunt, cum differentia ſpẽs ſit in materia. neq; n. ſine materia ps vlla eſſe poteſt animalis, neq; ſola materia. non. n. quoquo modo habens quid corpus animal eſt, nec partium vlla, vt ſæpius dictum eſt. Ad hæc diuidẽdum ĩs rebus eſt, quæ ſitæ in ſubſtantia ſunt, non ĩs, quę accidunt. vt ſi quis ita figuras diuidat, vt aliq; angulos pares duob⁹ rectis, aliq; pares pluribus habeant: accidit enim triangulæ figuræ, vt pares duobus rectis angulos habeat. Oppoſitis item diuidẽdum eſt: diſtant enĩ inter ſe oppoſita omnia, vt albedo & nigredo, vt rectitudo & curuitas. qſi altera diuerſa ſunt, diuidendum per oppoſita eſt, & non ita, vt alterum natatione, alterum colore diſtinguatur. Animata etiam communibus corporis, & animæ muneribus diuidenda ſunt: quod ĩ ĩs etiam, quæ modo diximus, patet. alia. n. greſſilia ſunt, alia volatilia. Sunt. n. nonnulla genera, quibus datum vtrunque eſt, vt partim volucres, partim inuoluceres ſint, velut formicarum genus: atq; ẽt ſylueſtris, vrbanicq; ratiõe ita diuidetur: quod error eſt. fit. n. vt quæ ſpecie ſunt eadem hæc diſtĩguere videamur: cum omnia, quę vrbana ſunt, eadem ſylueſtria quoq; reperiantur, vt hoſes, equi, boues, canes in terra Indica, ſues, capræ, oues: quæ ſi æquiuoca ſunt, non ſeorſum diſtincta ſunt, ſed ſi eadem ſpecie vnumq; ſunt, iã fieri non poteſt vt ſylueſtre, atq; vrbanũ pro differentĩs recte capiantur. Omnino quãcunq; differẽtiam diuidis, vna tantum diuiſiõe id accidere neceſſe ẽ. Quapropter generatim ſumere aĩalia tentandum eſt, vt a vulgo iam authore diſtinctum eſt genus auis, piſcis, cæterorũ, quæ ſingula multis differentĩs deſcribuntur. nec bipartita illa ſectione agendum eſt, ſic. n. aut oĩno fieri non põt vt inſtitutum aſſequamur, cum idem in plures cadat diuiſiones, & contraria veniant in eandẽ: aut vna tantum proueniet differentia, quæ vel ſimplex, vel per complexionem ſpeciem vltimã referat. ſed ſi non dr̃ię dr̃iam accipis, diuiſionem effici cõtinuã, perinde vt or̃onem coniũctione vnam, neceſſe eſt. verbi cã, occurrit ĩs, qui ita diuidere cõſueuerũt, aliud pẽnatũ, aliud ĩpẽnatum. pennati aliud vrbanũ, aliũ ſylueſtre: aut aliud albũ, aliud nigrum: non. n. dr̃ia pennati vrbanum, albũ ve eſt: ſed hoc principium eſt alterius dr̃iæ, impenato aũt per accidẽs eſt. Quamobrem pluribus diuidendũ protinus differentĩs quod vnũ eſt, vt nos cenſemus. ſic enim priuationes differentiam facient, quã in bipartita ſectione facere nequeãt. Apertũ vel inde eſt fieri non

A ſtaqꝫ o diuidẽda. I K L M

A non posse, vt ex singularib⁹ speciebus quicquã accipiamus, bipartita generis sectione, vt quidam fieri posse putarunt. Impossibile est enim vnam differentiã esse eorum, quæ vt singula diuisionem recipiũt, siue simplicia, siue complexa accipiantur. simplicia dico, si non habeant differentiam, qualis fissipedatio est: complexa autem, si habeant, vt multifidum ad fissipes est: id. n. illa sibi vult continuatio differẽ
B tiarum, quę de genere per diuisionem deducũtur, perinde quasi quid vnum omnis hæc series referat. quanquam vocabulo euenit, vt vltima tantum differentia esse videatur. velut multifidũ, aut bipes: pedatum autem, & multipes superuacua sint. At vero plures huiuscemodi differentias haberi non posse constat eo argumento, quod cum pgis subinde, deuenies quidem ad vltimam differentiam, sed non ad summam, & speciem: quæ quidem differentia, vel fissipes tantum est, vel omnis complexio, v.g. si hominem diuidens pedatum, bipes, fissipes componis. At si homo bipes tantummodo esset, hæc dria vna sufficeret. sed qm̃ hæc vna non est, multas esse non sub vna diuisione necesse ẽ. Atqui fieri non potest, vt plures eiusdem sub bipartita vna sint sectione, sed singulæ singulis finiant necesse ẽ: itaq; fieri quoq; nõ pt, vt p bipartitã illã diuisionẽ aliqđ singularẽ aĩal accipiam⁹

De genere, & specie. Cap. 4. D

Sed quæret quispiam, cur principio homines non cõplectendo appellarint nomine vno generis, quod bestias tum aquatiles, tum volucres cõtineret: sunt enim nonnulli affectus tum his, tum cęteris animalibus omnibus communes. Verumtamen recte ad hunc modũ definitum, distinctumq; est. genera enim, quæcunq; excessu inter se differant, & plus minusve recipiant, hæc vni subiecta sunt generi: quæ autem proportionẽ E recipiunt, hæc seorsum posita sunt. Verbi gratia auis differt ab aue, aut eo quòd magis habeat quicquam, aut superantiæ ratione: aues enim aliæ penna sunt lõgiore, aliæ breuiore. Pisces vero proportione ab auibus differũt: quod enim penna in auibus est, hoc idem squama in piscib⁹ habetur. Verum id facere in omnibus non facile est: magna enim pars animalium eadem affecta est proportiõe. sed, cum vltimæ F species substantię sint, quæ quidem species nullo speciei discrimine differant, vt Socrates, Coriscus, efficitur profecto, vt vel vniuersalia explicari prius, vel idem sępius dicere necesse sit, vt dictum iam est. Vniuersalia vero communia sunt: quæ enim in pluribus insunt, hęc vniuersalia appellamus. Sed quæstio existit, vtra tandem tractari debeant. qua enim substantia est id, quod specie ĩdiuiduũ est, potissi-

Vtia primũ explicanda.

G mum dixerim fore, ſi quis de ſingulis indiuiduis ſpecie ſeorſum conſyderare potuerit: atq; vt de homine, ita de auibus eſſe agendum. habet. n. hoc genus ſpēs: ſed non de ñs, verum de ſingulis ĩdiuiduis auibus, vt de paſſere, de grue, de reliquis huiuſcemodi. ſed ſi ita eueniet, vt ſępe de eodem dicatur affectu (qm̃ cōmunis pluribus ſit) efficietur ſane, vt ſeorſum referre de ſingulis, et ſubabſurdum ſit, & prolixum.

H Cæterum ſcite fortaſſe agetur, ſi quæ ad genera attinent, ea cōi negocio explicemus: videlicet quæ recte ab hoĩbus definita dicuntur, quęq; naturam ſortiunt̃ communem, & ſpēs non longe inter ſe differentes complectuntur, vt auis, vt piſcis, & ſi quid aliud ſit nomine quidē vacans, ſed genere pari modo ſpēs continens. quæ autem non eiuſmodi ſunt, hęc ſingillatim doceamus: vt de homine, & ſi quid aliud tale habeatur. Genera autē, ſi quã

I ſimilitudinem præ ſe ferant, figuris fere partium, totiusq; corporis deſcribuntur: quale genus auium, aut piſcium eſt. Mollia etiam, atq; oſtrea figurarum affinitate ſua genera deſcribunt: partes. n. eorum non proportionis ſimilitudine diſcrepant, qũo os hominis, & ſpina piſcis, ſed potius affectionibus corporis, i. magnitudine paruitate, mollitie duritate, lenitate aſperitate, & reliquis gñis eiuſdē, atq; oĩno eo quod magis minusve quicquam habeãt. Sed quemadmodum rō tractãdæ naturæ probari debeat, vtq; de ñs rebus via apta, facillimeq; cōtemplari, docereq; poſſimus, atq; ẽt de diuiſione, quem ĩ modum fieri poſſit, vt commode ſpecies ſumantur, & quare bipartita ſectio partim fieri nequeat, partim fruſtra fiat, dictum iam eſt. Quæ cũ iã præfinita explicataq; ſint, de ñs quę deinceps ſequantur agam⁹, indeq; ordiamur. K

TErtium quęſitum magna indiget contemplatione. quia via, qua debet progredi huius ſcientiæ ꝓfeſſor in eius doctrina ordināda, ſubiectisq; eiuſdem numerandis, vti etiam ingenio in ea, aliquam continet difficultatem. cum imaginari contingat altero duorum modorũ ĩ ea tractari debere, ſ. vel via, qua vtit̃ Geometra, & Arithmeticus in enumerandis ſuis ſubiectis: vtriq; enim horum ſufficit via diuiſionis ad notitiam ſubiectorum: vel via Aſtronomici, qui eius ſubiecta per ſenſum enumerat. Via. n. notitiæ ſubiectorum hmõi ſcĩę eſt, vt profeſſor talis ſcientiæ aſſentiat ſenſibilitati ſubiecti de eo, quod ſenſus poteſt attingere: & quid alij ſenſerint, id quoq; ab eis recipiat: illudq; aſſerat, quia anguſtia temporis nequit illud oſtendere, vt iam in arte illa fuit declaratum. quemadmodũ fecit Ptolemæ⁹ in obſeruationibus Hipparchi, & cuiuſuis alterius prædeceſſoris eius ex Aſtrologis. Procedentibus tamē vijs his, vna poſt aliam, viſum fuit ꝙ non ſufficiat alter horum duorũ modorum ad attingendum illd, qđ aſſequi tentat ꝓfeſſor huius ſcĩę de Auer. L M

no-

A notitia ſubiectorum eius, & ipſis ordinandis ordine naturæ. nam, ſi ipſe incedat via Aſtronomica, nõ erit ſibi ſufficiens: quia ſenſus de his nõ attingit, niſi vltimas ſpecies. Si vero in particulari de qualibet ſpecie tractare intenderit, eiuſq; cãs atq; rationes reddere, accidet inde vt idem ſæpius repetatur, vt accidit rebus cõmunibus vltimis ſpeciebus, neq; ipſa prædicata, ex quibus conſtãt iſtæ demonſtrationes, erunt prima, neq; prędicabuntur in eo quod quid eſt. At neq, quiſpiam poterit ſcire vltimas ſpẽs ex ſuppoſitione ſenſus: oppoſitum tamen contingit in ſciẽtia B Aſtronomica. Via vero diuiſionis ẽ dare res cões in illa ſcientia, poſtea vero res proprias. Ariſto. vero oſtendit hoc nõ ſufficere pro notitia ſubiectorum huius ſcĩæ: neq, ꝙ per hãc viam oporteat de neceſſitate peruenire ad omnes vltimas ſpecies: quẽadmodum accidit in Arithmetica, & Geometria: preſertim, ſi vtaʳ hac via per diuiſionem famoſam, videlicet quando diuiditur vniuerſale p duas dr̃ias oppoſitas, & quęlibet ipſarum adhuc per oppoſitas dr̃as, donec perueniatur ad vltimas ſpẽs. C Cã autem difficultatis huius vię eſt, quia in aliqua vna ſpecie dantʳ multę differentię: & quę eſt propria differentia vnius ſpeciei, erit etiam differentia alterius, & ſic alię ex alijs differentijs. Cauſa tamen, ob quam non licet vti modo diuiſionis gn̄is in differentias, pro enumerandis vltimis ſpeciebus ipſi⁹ eſt, quia ſequeretur vnum ex quatuor. Primo, ꝙ multa genera diuiderentur per differentias, & per priuationem ipſarũ differentiarum, vt diuiſio aĩalis in rationale & in irrationale: priuatio vero, vt priuatio, impoſſibile eſt, ꝙ D diuidatur per oppoſitas differẽtias: quare ſiſtet diuiſio, ante quam ipſa finiat op⁹ ſuum in vltimas ſpẽs. Secundo autem ſequeretur ꝙ, ſi diuidatur primum genus in duas differentias conuertibiles, & quælibet harum duarum cõuertibilium per duas dr̃ias, & procedatur ſic vſque ad vltimas ſpẽs, q̃ quidẽ habebunt cõſtitutiuas dr̃ias, nõ diuiſiuas, tũc talis erit nũerus ſpẽrũ, ad quas finiuit diuiſio, qualis fuit ordo numeri ex numeris parib⁹, qui reſultauit ex duplicatiõe vnius, ſed, ſi vltimę ſpẽs huius gn̄is non habeant hunc ordi E nem numeri, neq; ipſa diuiſio terminabit eas ẽt, neq; cõtinebit. Tertio ſequereʳ ex diuiſione gn̄is in duas dr̃ias, & cuiuslibet illarum duarũ in alias duas dr̃ias, ꝙ eadẽ ſpẽs cadet in duas dr̃ias oppoſitas, ſicut ſi diuidaʳ aĩal in pennatũ, & in impennatũ: plura. n. continentʳ in his duabus dr̃ijs, vt formicæ, quarũ alię pennatæ, aliæ vero pennis priuantur. Similiterq, ſi animal diuidatur in domeſticũ & ſylueſtre. multę nanq; ſpẽs inſunt vtriq, iſtorum, videlicet ꝙ alia vrbana, alia ſylueſtris. Quarto ſequeretur ex diuiſione generis in du F as differentias, vt accidat ſpecies cõtrarias ingredi quamlibet duarum dr̃iarum oppoſitarum, quibus diuiditur genus: vt ſi diuidaʳ aĩal in ſylueſtre, & aquatile. Sanguineũ, & exãgue ſunt ex pouſſimis differentijs, quibus aĩal diuidiʳ. quęlibet tn̄ iſtarum duarum reperiʳ in qualibet illarũ dr̃iarum. nã ſanguineũ, & exãgue reperiʳ in ſylueſtri, & aquatili.

Propter iſtas igiʳ cãs nunc narratas interſecatur ſemitas diuiſionis, dum eſt in via, anteq̃ ipſa perueniat

G ad vltimas ſpecies: præſertim ſi diuiſio fiat per dñias eſſentiales, in quibus non contingit vnam ab alia cõtineri. Si tamẽ diuiſio fiat per dñias accidentales, in quibus non põt euitari ſubintrantia, tunc diuiſio non interſecabitur, immo continuabit: attamẽ non perueniet ad executionem dñiæ eſſentialis. Si autem gen⁹ diuidat in duas oppoſitas dñias, & q̃libet harum duarum in duas alias dñias eſſentiales, ſeruenturq; conditiones diuiſionis eſſentialis, tunc ſequetur aliud duorum, ſ. vel q̃ tranſeundo non perueniat ad vltimas
H ſpecies, vel ſi perueniet ad eas, erunt iuxta ordinẽ numeri paris. His igit̃ de cauſis impeditur ipſa diuiſio, ne ſtet in vltimis ſpeciebus animaliũ. Cã aũt, ob quã ipſa diuiſio eſt ibecillis in iſta ſcientia, eſt eadem cã, ob quã eſt perfecta in ſcientia Arithmetica & Geometriq;: quia quę ſunt prius nota nobis in hac ſcientia Naturali, ſunt poſteriora ſm eſſe, quæ ſunt ipſa ſenſibilia cõpoſita ex ſimplicibus præcedentibus ſm eſſe, quę ſunt nobis poſteriora notitia, & ſũt formæ, quibus conſtat aliqua ſpẽs animalium. Si igitur quis non vide
I rit aliquã ſpeciem aĩalium, neq; eã ſenſerit, nequaq̃ poterit veritatẽ attingere de eſſe eius q̃ ſit, niſi per accidens, multo minus apprehendere quiditatem eius. Sed in Arithmetica, & Geometria propoſitiones, quę ſunt priores ſm eſſe, ſunt etiã priores notitia: & ideo oẽs differentiæ quibus diuiditur hmõi genus, ſunt nobis notæ ſm eſſe a principio rei. Et cã eſt, quia materia non apparet in definitionibus rerum Mathematicarum. idcirco ſubiecta harũ duarum ſcientiarum poſſunt enumerari per viam diuiſionis. Q̃nq; tñ in K rebus Phyſicis accidit equiuocatio nominis generis in via diuiſiõis, vt ſi quis diuidat aĩal ĩ generatiuum, & non generatiuum, & in apprehẽſiuum, & non apprehenſiuum: qd̃ tñ in Mathematicis non accidit. Patet ergo ex dictis q̃ via diuiſionis p̃ tranſeundo non attingit id, quod ex ea requiritur in hac ſcientia, cui⁹ rei cã iam apparuit. Si ergo ſumma ingenij in enumerãdis ſubiectis huius ſcientiæ ita ſe habet, vt exorſi ſumus, erit igitur numerus quo doctrina demonſtratiua ordinabitur, ſic videlicet. vt aĩal primo diuidatur in L ſua genera: quorum dñiæ diſtinguũtur per proportionem, & conueniẽtiam, diuidẽdo aĩal in ſanguineũ, & exangue: nam exangue habet quid ꝓportionale ſanguini, eidemq; conueniens. Diuidatur iterum ſanguineum in pedatum, & in piſcem, atq; in volucrem: diuidaturq; greſſibile in viuiparum, & in ouiparum. ĩ hęc enim diuiditur animal ſanguineũ per dñias, quæ per ꝓportionem, & ſimilitudinem differunt: nam in animalibus penna auium proportionatur pilis, & lanæ quadrupedum, & ſquamis piſcium, ſicut ouum fœ M tui. Mox diuidatur animal non ſanguineum in quatuor genera manifeſta, videlicet cruſtata, teſtata, inſecta, atq; mollia. Neq; adhuc ſiſtemus diuidere huiuſmodi genera in id, quod differt per magis & minus, & per abundantiam & defectum: vt in genere volucris, vnũ videtur ab alio differre, quia habet collum maius, aut roſtrum longius, aut breui⁹, ſiue latius: exceſſu tandem, & defectu. Sed hæc genera, quæ multitudine, & paucitate differũt, debẽt accipi

A pi tanq̃ natura eadem. nam, ſi ita non fiat, repetemus idem ſæpius. Quòd ſi eis ſerit vna vel plures ſpecies, quæ habeant aliquas proprietates extra illud genꝰ, tunc ſeorſum tractandum erit de illarum proprietatibus: vt noctua in genere volucrum, & elephas in genere quadrupedum. Diligentiſsime tandē percurri debet per qdlibet genus iſtorum, ſiue enumerando in eo ſimilitudines taliū ſpecierum. Et id, ſiue perceperimus ipſum p ſenſum, ſiue recipiamus q̃ ab aliis præcognitum fuerit, ſicut fuit manifeſtum apud
B profeſſores huius artis. Nam multa ſubiecta huius ſcīę debet recipere q ipſam contēplatur à cōi opinione: ſicut nos recepimus elephantes inueniri, & alia animalia, q̃ in noſtris terris non reperiunt. Et hoc eſt, ſicut qñ ſupponimus res eſſe manifeſtas in artibus: quarū ſubiecta oīa non poſſunt ſenſu percipi: vt in arte Aſtronomica euenire ſolet, I qua recipimus multos motus cœleſtes ab illo, quē arbitramur ſenſiſſe ipſos ex Antiquioribus huius artis. Similiter etiā, ſi vna, vel plures darentur ſpecies, quæ non ineſſent ge
C neri diuiſo p exceſſum, & defectū, vt hō, tunc oporteret ſeorſum tractare de tali ſpecie, qua via atq; ingenio vſ Ariſt. procedere in connumerandis ſubiectis huius artis, quę videt fere cōpoſita ex duabus vijs, videlicet Arithmetica, & Geometrica, & via Aſtronomica: ipſe.n. eſt vius partim via diuiſionis, partim confidentia ſenſus. Ex his ergo habetur q̃, ordo naturalis in doctrina huius ſcīæ eſt, vt incipiamus prius contēplari res, q̃ communicant omnibus aīalibus, deinde proſequi cōtemplationē de rebus cōibus cuili- D
bet generi animaliū, quorū ſpecies differunt exceſſu, & defectu, diuerſificanturq̃, proportione, & cōuenięūa: demum faciemus mentionē de ſpeciebus, quæ diſtinguūtur ab his generibus p quædā addita propria ipſis. Is igitur eſt modus doctrinæ ordinatę, qua procedemus à magis communi ad magis particulare, ex quo non accidet idem pluries repeti: & demonſtrationes, quæ in ipſa fient, conſtabunt ex propōnibus primis in eo quod quid eſt. Cauſa autem, ob quam hęc via, qua ſciuntur ſubiecta huius ſcīæ, ſit compo- E
ſita ex duabus vijs, ſ. via diuiſionis, & via fiduciæ ſenſuum, eſt, quia prima genera, quæ diuiduntur p differentias, quæ per proportionē, & cōuenientiā differunt, horumq̃; differentiæ ſunt nobis notæ ab initio, & poſſunt nobis manifeſtari per viā diuiſionis, noſtrumq̃; officium erit ſimile officio Arithmetici. Sed cùm ſpecies apparentes diuidantur per hæc genera nonnullis rebus ꝓprijs ignotis nobis ab initio, ideo indigemus fide ſenſus in enumerandis ipſis, indubitataq̃; receptione, vt facit ſtudioſus Aſtrologus ī motibus cœ F
leſtibus. & iſta via vſ ꝓcedere Ariſtō. in primis decē libris huius operis, & numeratuit proprietates ſpecieū animaliū ingredientiū genera, q̃ differunt per dīas proportionales. De proprietatibus ét mēbrorum id, qd perſpexerat, & qd ſibi relatum fuit per indubitatam reuelationē, adeo q̃ nemo poſt ipſum poterit addere, niſi parū, maxime in anatomia corporis humani. hęc.n. ars pfectior fuit ætate Galeni. Nos autem narrabimus q̃ à Galeno ſta

tuta

G tuta fuerunt in ſuis locis. faciemus ẽt mentionẽ de rebus, in quibus diſceptant in inuamẽtis mẽbrorum. & hoc ordinabimus per regulas logicales. ſed attingere veritatẽ eorũ, in quibus diſcrepant in anatomia, ẽ difficile hac tẽpeſtate noſtra. hęc igit̃ ſunt, q̃ Ariſt. intẽdebat tractare in hoc libro ex prima intentione.

De ſubſtantijs naturalibus, partim mortalibus, partim immortalibus: & de quibus tractãdum ſit.

Cap. 5.

H SVbſtantię, quę natura conſtant, partim ingenitæ, immortalesq; ſeculis omnib⁹ ſunt: partim ort⁹ participes, atque interitus ĩtelligunt̃. ſed partẽ illam æternã, & proinde nobilẽ, ac diuinã minus cõtemplari ꝓpea poſſumus, quod admodũ pauca illius mõ ſenſui patẽt, quorũ beneficio, tum de ea ipſa parte diuina, tũ de ñs, quę noſſe cupimus, facultas nobis cogitãdi indagandiq; ſuppediteť. Res mortales atque caducas, vt ſtirpes, vt animãtes, ꝙ eas ſocias, familiaresq; habem⁹ noſſe vberius poſſumus: quippe cũ multa ineſſe quoq; in genere percipere poſſit, quicunq; non laborẽ recuſat pleniorem. vtrũq; tñ ſtudium nos delectat. Res nãq; illas ſuperiores, tametſi leuiter attingere poſſumus, tñ ob eius cognoſcẽdi generis excellentiã amplius oblectamur, q̃; cũ hæc nobis iuncta oĩa tenemus: quẽadmodũ quãlibet partẽ, minimaq; corporis noſtrarũ puellæ deliciarũ vidiſſe gratius, ac iucũdius eſt, q̃ cæterorum hominũ membra tota perſpexiſſe, & contrectaſſe. Ad hæc inferiora, quia & plura ſunt, & cognoſci plenius pñt, idcirco præſtantiã ſibi ſcĩæ vendicant. Quinetiam qd̃ & nobis propiora, & naturę familiariora ſunt, hinc aliquid cũ rerum diuinarũ ſtudio repẽdunt, atq; cõpenſant. Sed, cũ iã ſatis de illis egerimus, noſtrãq; explicarim⁹ ſnĩam, reſtat vt de animante natura diſſeramus, nihil pro viribus omittentes, vel vilius, vel nobilius. nã & in ñs, q̃ hoc in genere minus grata noſtro occurrunt ſenſui, natura parens, & author oĩum miras excitat voluptates hoĩbus, qui intelligũt cauſas, atq; ĩgenue philoſophant̃. Abſurdũ. n. nullaq; ratiõe probãdũ eſt, ſi imagines quidem rerũ naturalium nõ ſine delectatione ꝓpea inſpectamus, ꝙ ingenium vna contẽplamur, qd̃ illas cõdiderit, ideſt artem pingendi, aut fingẽdi, rerũ aũt ipſarũ naturæ ingenio, miraq; ſolertia conſtitutarũ contẽplationẽ nõ magis ꝓſequamur, atq; exoſculemur, mõ cauſas ꝓſpicere valeamus. Quamobrẽ viliorũ animaliũ diſputationẽ, perpenſionemq; faſtidio pueri li quodã ſpreuiſſe, moleſteq; tuliſſe dignum nequaq̃ eſt, cũ nulla res ſit naturæ, in qua non mirandum aliquid inditũ habeat̃. Et quod Heraclitum dixiſſe ferunt ad eos, qui cum alloqui eũ vellent, ꝙ forte in caſa furnaria qua-

I

K

L Philoſophãtiũ voluptates.

M

Nulla res ẽ nãq; in q̃ nõ miranduꝫ aliqd inditũ habeatur. Heraclitidictum.

A quadam caloris gratia ſedentē vidiſſent, accedere temperarūt: ingredi enim eos fidenter iuſſit, qm̄, inquit, ne huic quidem loco Dñ deſunt immortales. Hoc idē in indaganda quoq; natura animantiū faciendū eſt. Aggredi.n. quęq; ſine vllo pudore debemus, cū in oībus naturæ numē, & honeſtū, pulchrumq; inſit ingenium. Quippe cū naturæ operibus iunctum illud præcipue ſit, vbi nihil temere, vicequę fortuita cōmittaī, ſed alicuB ius gratia oīa agantur. finis autē, cuius gratia quicq; vel conſtat, vel conditū eſt, boni, honeſtiq; obtinet rōnem. At vero ſi quis cęterorū animaliū contemplationē ignobilem, abiectāq; putat, iam hic de ſe quoq; idē arbitrari debet. non.n. fieri pōt, vt ea ſine magna abominatiōe inſpiciamus, ex quibus corpus cōſtat humanū, vt ſanguinem, carnem, oſſa, venas, reliqua generis eiuſdē. Omnino ita cenſendum, vt qui de quauis corporis C parte, aut de vaſe aliquo diſputat, nō de materia, aut eius materiæ gratia doceat, ſed formæ totius ratione: ſicut &, cū de ędibus agitur, nō de lateribus, non de luto. nō de lignis, ſed de forma ipſarū ædium docemus. Pari ratione qui de natura agit, de cōpoſitiōe, totaq; ſubſtātia tractet, nō de ȳs, q̄ nunquā euenit vt à ſubſtantia ſeparentur. ſed primū ea diſtīgui ſingulis in generibus neceſſe eſt, quæ per ſe animalibus accidunt omnibus, D poſt vero cauſas proſequi eorū conandum eſt. Qđ igitur ante diximus, multa in multis aīalibus inſunt communia, partim ſimplici ratione, vt pedes, pennę, ſquamæ, atque etiā affectus ſimiliter: partim proportione. proportione inquam, qđ alīs Proportio ne cōia. pulmo datus eſt, alīs pulmo q- dē negatus, ſed vice pulmonis iunctū aliquid eſt, qđ pulmoni reſpōdeat. alīs item ſanguis ineſt, alīs ſanguinis proportionaE le, qđ eandē in genere exangui obtinet vim, quā ſanguis in cōpore illo ſanguinis habet. Verū, ſi ſeorſum de ſingulis diſputeī, eueniet quod dictum iā eſt, vt ſæpe eadē iterentur, dum de oībus, quę adiuncta ſunt, agitur: quippe cum eadem complurib⁹ iuncta habeantur. Hæc ita placeat præfiniri, & ſtatui. Cū autem inſtrumētū omne rei alicuius gratia ſit, & partes corporis quaſq; gratia eē alicuius videamus: id aūt ipſum eſſe alicuF ius grā, nō niſi pro aliqua actione ſit: patet iam totum etiā corpus conſtare alicuius grā actionis plenioris. Non enim ſectio ferræ gratia facta eſt, ſed ferra ſectionis gratia, cùm ſectio quędam vſio ſit. Quapropter corCorp⁹, & mēbra cuius grā facta ſint. pus etiam totum animæ gratia conditum eſt, & membra officiorum gratia conſtant, & munerum, ad quæ ſingula accommodantur. Primum igitur actiones, tum omnium communes,

G nes, tum eas, quæ ſuæ ſingulis generibus ſpeciebusq; habeãtur, exponi oportebit. communes dico, quæ adiunctæ omnibus ſunt animalibus: ſuas autẽ propriasq; appello, quarum dñias per exceſſum ſiue ſuperãtiam comparando accipimus. v.g. auem pro genere pono, hominẽ pro ſpecie, & quodcunq; ratione illa vñi nullã dñiam recipit. nam alia proportione, alia genere, alia ſpecie rationem cõplent communitatis. Quorum
H itaq; actiones rerum aliarũ gratia diſpenſatæ ſunt, hæc etiam, quorũ ſunt actiones, modo eodem inter ſe differunt, quo actiones. Item ſi q̃ priores ſint actiones, & pro fine aliarum capiantur, quo mõ ipſæ ſe habent, eodem membra etiam habẽt, quorum illæ ſunt actiones. Addo tertium: quæ cum ſint, aliquid ineẽ neceſſe ẽ. Affectus et actiones intelligi volo, ortum, incrementum, coitum venereum, vi
I giliam, ſomnũ, inceſſum, & q̃cunque huiuſmodi alia poſſunt generi animalium tribui: Membra appello, naſum, oculum, atque etiam totam faciem, q̃ partes quoq; vocamus. pari modo de cęteris item intelligendũ eſt. Sed de modo viaq; tractãdi hactenus: cauſas nunc explicare tum communium, tũ propriorum conemur, exorſi à primis, ſicut ſtatuimus.

Affectus, & actiões.

Membra.

SEd poſt hoc pollicetur notificare iſtas res, generabiles, & corruptibiles, & earum cõuenientiã, cũ notitiam rerũ immortaliũ afferet, dicetq; noſtrã contẽplationem eſſe firmiorem, & vberiorem de rebus participantibus generatione, & corruptione, minorem vero, & difficiliorem de incorruptibilibus. Nõ tñ licet recuſare earum cõtẽplationẽ, neq; decet detineri ab hmõi inueſtigatione, pp laborem ſpeculandi in eis, vel q̃ parũ ſit, qd de ipſis aſſequimur, atq; difficile. Immo deſyderium huius notitiæ debet eſſe vehemẽtius, curaq; plenior de tali cognitione. plus. n. oblectamur minima portione, quã attingimus de ipſis, quam ſi ingentẽ percipiamus de his rebus propinquioribus, exiſtẽtibus apud nos, quod amãtibus eſt proprium: qui quidem gratius habent id minimum, quod diligunt, q̃ aliqd aliud vberius. Cã tñ, ob quã notitia generabilium & corruptibilium ſit facilis, & incorruptibilium difficilis, eſt, quia genita & caduca ſunt nobis familiariora, animisq; noſtris: ex eis etiam ſumus geniti: res vero æternæ diſtant à nobis genere, & loco. Habem⁹ tñ apud nos
M aliquas propõnes: licet ſint paucę, quas accepimus ex reb⁹ ,ppinquioribus ſimilitudini earũ, q̃ ſunt ipſa animata. Attulit aũt poſt hoc quędam verba, quibus reddit attentum profeſſorem huius ſcĩæ, ne aliquid omittat tractare de qualibet ſpecie animalium ſibi apparẽti, & de hoc copioſe tractare pro viribus, & de ignobilibus ſpeciebus: quãuis plures hoſes imaginari videant id eſſe ſuperfluũ, atq; inutile, ſermonemq; afferre de ſpeciebus imperfectis. q̃

K AVER.

L

tm

A tñ oberrare videntur in hoc: cum ſcīa naturalis plus fere appareat in materia viliori, q̄ in aliqua alia no biliori. difficilius.n. introducitur generatio in materia imperfecta. Et hoc ēt in artificialibus apparet, cū nobilitas artificis, eiusq; perſpicacitas plus polleat in materia impaſſibiliori, q̄ in ea, q̄ facilius, & amplius recipit. Nos itaq; nō decet negligere contēplationē de natura animaliū imperfectorum perfectorumq;, cū ī eis diuina eluceſcat natura, nō inquantū eſt aīal nobile, ſeu ignobile. Hęc ergo ē generalis ſumma,
B concernēs hunc librū iuxta noſtrā debilē excogitationē, atq; angustiā tēporis, quia nullū inuenimus exponere aliquid horū librorū. Adde ēt q̄ verba Ariſt. habent magnam difficultatē, atq; confuſionē in hoc lib. prēſertim in codice, in quo ego ſum ſpeculatus, qñ ædidi hoc compendium: & ego laudabo Deum in vita mea: &, ſi Deus vitam prolongauerit, ſeq̄mur ſermones noſtros in hoc opere, & magnum ordinem ſeruabimus in eo, quia multum refert in hac ſcientia.

ARISTOTELIS DE PARTIBVS ANIMALIVM.

LIBER SECVNDVS,

Cum Auerr. Para.

Triplicem eſſe rerum oīum compoſitionē: deq; ſenſus tactus inſtrumēto: necnō de aīalis principio. Ca. 1.

EX quibuſnā, & quot numero membris ſingula animalia conſtarent, libris hiſtoria-
rum, qui de his ſcripti à nobis D
ſunt, planius explicauim⁹. nūc quas ob cauſas quæq; ad hunc modum ita ſe habent, cōſyderemus: videlicet ita, vt omnis ratio ſeiuncta ab ñs, q̄ p hiſtorias expoſuimus, tractetur. Cū itaque triplex ſit compoſitio, prima ſtatui pōt ea, q̄ ex primordiis conficitur ñs, quæ nonnulli elementa appellant, terrā dico, aquā, aerē, ignē: ſed melius fortaſſe dici pōt ex virtutibus cōſtituentibus elementorū, ñsq; non oībus, ſed vt ante expoſitū eſt. humiditas.n. & ſiccitas, & caliditas, & E
frigiditas materia corporū ſunt compoſitorū: cæteræ aūt dīæ eas ſequuntur, vt grauitas, leuitas, denſitas, raritas, aſperitas, lenitas, & reliquæ id genus affectiones. Secunda conſtitutio ex primis illis natura ſimilarium partiū in animalibus eſt, vt oſſis, vt carnis, & reliquorum generis eiuſdē. Tertia, & vltīa numero partiū diſſimilariū eſt, vt faciei, manus, & reliquorū eiuſmodi mēbrorū. Sed cum contra in generatione. atq; in eſſentia agatur: q̄.n. poſteriora ſunt F
generatione, hæc natura priora ſunt: & q̄d primum natura eſt, id vltimū eſt generatione. nō.n. ædes laterū, aut lapidum gratia ſunt, ſed hęc ędiū gr̄a petuntur: q̄d idē de quauis alia materia ī telligimus. Nec inductione tantū id patet, verumetiā ratione. oē.n. q̄d gignitur ex aliquo, & ad aliquid ſuā generationē deducit,

Poſteriora gñatione nā priora ſunt, & ecōtra. vide. 2. phyte. 58. & 9 Met. 15.

G ducit, & à principio ad principiũ pergit, hoc eſt ab eo, qđ primum mouet, & naturã iam aliquã obtinet ad formã aliquam, aut talem quempiam finem: homo.n. hominẽ gignit, & ſtirps ſtirpem ex materia, quæ ſubiecta ſingulis eſt. cum igitur generatio, & eſſentia ita ſe habeant, tempore materiam, generationẽq; eſſe priorẽ neceſſe eſt, ratione vero eſſentiã rei cuiuſq;, & formam. Patet hoc definitione generationis: quippe cũ ædificationis definitio cõtineat ædiũ
H definitionem, ædium definitio non contineat ædificatiõis definitionẽ: idemq; in cæteris euenit. Quamobrẽ elementorũ materiam eſſe ſimilarium partium gratia neceſſe eſt. ſunt.n. hę poſteriores illis generatione: ñs autẽ ipſis diſſimilares ſunt poſteriores. iam.n. finem hæ tenẽt ac terminum, ternario conſtitutionẽ adeptæ numero, ſ. vt perfici generationem in multis natura fert. Conſtant igit animalia ex
I vtroq; membrorũ hoc genere. Verũ ſimilaria diſſimilariũ gratia habent: illorũ.n. officia ſunt, & actiones, vt oculi, vt narium, & faciei totius: itẽ digiti, manus et brachĩ totius. ſed cũ actiões, motionesq; multiformes tum animalibus totis, tum etiã mẽbris eiuſmodi tribuantur, diuerſa virtutibus eẽ ea, ex quibus cõſtant, neceſſe eſt: ad alia.n. mollities, ad alia duritiẽs cõmodior eſt: & alia intendi, alia flecti debẽt. Itaq; partes ſimilares obti- K
nent ſibi vires eiuſmodi figillatim accõmodatas: alia.n. mollis, alia dura eſt, & alia humida, alia ſicca, & alia lenta, alia rigida. Alia vero diſſimilares pſres, & cõpoſitas vires continẽt. vis .n. alia ad premẽdũ, alia ad mittendũ cõmoda manui eſt. Quãobrẽ partes organicæ, quas offi L
ciales, & inſtrumẽtarias licet appellare ex oſſib⁹, neruis, carne, cęterisq; eiuſmodi cõſtant, nõ illa ex ñs. Cauſa cui⁹ gratia, cur hæc ita ſe habẽt, hęc eſt. Sed cũ præterea quęratur, quã ob cauſam hęc ita ſe habere neceſſe ſit, ratio manifeſta eſt, ꝙ iam præfuit, vt ita ſe inuicem ex neceſſitate haberẽt. diſſimilares.n. cõſtare ex ſimilaribus poſſunt, tũ pluribus, tum ẽt ſingulis, vt viſcera nonnulla. conſtant.n. ferẽ oĩa multiformi figura, q̃ ex corpore ſimilari cõdita habent. At M
fieri nõ põt, vt ſimilares ex diſſimilaribus conficiantur: ſic.n. pars ſimilaris multæ eſſent diſſimilares. his de cauſis membra animalium, alia ſtrue ſimplici, ſimilariq; conſtant, alia cõpoſita, & diſſimilaria ſunt. Cũ autẽ partes aliæ inſtrumentariæ ſenſoriæ ſint, inſtrumentariæ oẽs, vt dictum iam eſt, diſſimilares ſunt: ſenſus aũt omnibus cõtingit per ſimilares, ſ. ppea, ꝙ quiuis ſenſus vnius generis certi, ẽ ſingulęq; ſenſorię partes ſingulorũ ſenſibiliũ generũ capaces habẽtur, afficit ẽt quod potẽtia

Inſtraria pres oés diſſimilares: ſenſus ãt p ſimilares cõtigit.

eſt

A eſt ab eo, qđ actu eſt, ita qđ idē ſunt genere, vnūq; illud & hoc ſunt. quāobrē manū, aut faciē, aut alīā quamuis eiuſmodi partem nullus naturæ interpres terram, aut aquā, aut ignem eē conatur exponere: partes vero ſenſorias ſingulas elementis ſingulis tribuūt, vt aliam aerem, aliā ignem eſſe confirment. Sed, cū ſenſus in partibus ſimplicibus poſitus ſit, euenit ratione optima, vt tactus ſedem ſimilarē qdem, ſed minime ſimplicē ſortiatur: quippe q maxime vim recipiendi plura genera videatur habere, multasq; prę ſe ferre contrarietates ſui obiecti: verbi gratia caliditatem, frigiditatem, ſiccitatē, humiditatē, alias ēt generis eiuſdem. & quidē caro in quauis earū qualitatū ſentiendarū poſita eſt, aut qđ carni proportione reſpondet, corpulētisſimū omnium partium ſenſibus accommodatarū eſt. Quin etiā cùm fieri non poſſit, vt animal ſit carens ſenſu, eo quoque efficitur neceſſario, vt membra nōnulla ſimilaria in animalib⁹ habeantur: vis .n. ſentiendi ſita in his eſt, actiones autē per diſſimilaria adminiſtrant. Sed, cum vis ſentiendi, vis mouendi, vis nutriendi eodem in mēbro cōtineant: qđ alio loco explicatū à nobis eſt, fit neceſſario vt mēbrū, qđ primū prīcipia eiuſmodi teneat, id & ſimplex eo dēat eſſe, qua oīum capax ſenſibiliū ē, & diſſimilare eo, quà mouēs, & agens eſt. quāobrē in genere exangui, hoc eſt experte ſanguinis animaliū proportionale eſt: ī ſanguineo aūt, i. cōpote ſanguinis, cor tale habeē membrum: quippe cīi cor & in partes ſimilares ſecetur, quēadmodū qđuis ex alīs viſceribus, & diſſimilare ſit, pp ſuæ figuræ formam. B

Cætera ēt oīa viſcera appellata ſecuta hoc ſunt: quippe quæ ex eadē materia cōſtent. natura.n. eorum omnium ſanguinea eſt, qm̄ poſita ſunt ad meatus venarum, atq; intercapedines. igitur perinde quaſi fex aquę profluētis, cætera viſcera veluti profuſiones ſanguinis per venas fluētis conſiſtunt. At vero cor, qa ſanginis initiū eſt, & vim creādi sāguinis primā obtinet, idcir co ex tali materia conſtare, q̄re recipit alimentū, ratio eſt. Sed quā ob cām viſcera forma ſanguinea ſint, & partim ſimilaria, partī diſſimilaria, dictū iā eſt. C

Viſcerum natura. D

*Græce & φλεβῶν, i. venarū. cor venarū principium. E

Caro, & qđ carni pportiōe rndet, ſenſoriū ē tāgibilium. ldē. 1. de Hiſt. ca. 3. & 4. vide infr. ca. 8. vide opp. ca. 18.

AVER. Intētio ſequētiū librorum. F

CVm iam in primis libris huius operis ptractaueriti⁹ philoſoph⁹ de mēbris ſimilaribus, & de inſtrumētis, ex quibus corpora animaliū cōſtāt, in ꝓcedētū vero lib. huius de qbuſdā rebus ratiōalibus, & regulis cōtemplatiuis neceſſarijs in hac arte locutus fuerit, intēdit mō in hoc ſecūdo lib. & in alijs duobus ſequētibus reddere cauſam formalem, & finalē cuiuslibet membri animalīū. dico.n. ꝙ in his tribus libris inueſtigat tuitamenta membrorum: præponit tamen quædam neceſſaria ad hui⁹ futurā explanationem. Dicam⁹ ergo ꝙ triplex ē cōpoſitio rerum

G rerum naturaliũ. Prima quidẽ eſt compoſitio materiæ primæ cũ formis quatuor elementorũ, inquantũ ſunt elementa, videlicet caliditate, frigiditate, humiditate, & ſiccitate. in lib. nanq, de Generatione, & corruptione oſtẽſum fuit ꝙ forma elementorũ, vt ſunt elementa, extat p has quatuor qualitates: aliæ vero dñæ eorũ iſtas ſequuntur, vt grauitas, leuitas, raritas, & denſitas. Secũda cõpoſitio eſt, q̃ fit ex his elementis ad corpora ſimilaria, vt caro, os, &c. de iſta aũt cõpoſitione iam fuit ſummatim tractatũ in. iiij. lib. Me-
H teororũ. Tertia vero, & vltima cõpoſitio eſt membrorũ inſtrumẽtariorum ex ſimilaribus, vt manus, & pes. Eſt aũt manifeſtũ, ꝙ proportio iſtarũ compoſitionũ ad id, ex quo componunt, eſt proportio formę ad materiã, & ipſius actus ad id, qđ eſt ante actum. Horũ autẽ, quę priora ſunt generatiõe, ſunt poſteriora natura. & quæ poſteriora generatiõe, ſunt priora natura. Similanturq; in hoc ipſa naturalia artificialibus. nã quẽadmodũ lateres, & lapides, exẽpli gr̃a, ſunt pp domũ, & nõ ipſa domus gr̃a horũ, ita ẽt ĩ naturalibus.
I hoc aũt eſt manifeſtũ, cum ea, quę ſunt vel in arte, vel in natura poſteriora tpe, ſunt definitione, & quiditate priora. nã quicquid generatur, ex aliquo generat: & generatio ipſius fit in aliquo, & eſt ſubiectũ: & ab aliquo, & eſt mouens: & ad aliquid, & eſt finis ipſe. Eſt autem id, à quo, & id, ad qđ, idẽ ſpecie. hõ nanque hoĩem generat, & ſtirps ſtirpẽ, Materia igit̃ de neceſſitate eſt prior tpe, forma vero, definitiõe, & cã. Si aliquis ergo voluerit definire ędificij actũ, nõ poterit id facere, niſi accipiatur domus in eius definitiõe. K
Sed, ſi domũ definire decreuerit, nõ accipiet actum ędificij in ſui definitione: intelligo quòd recipiet formã in definitione materiæ, ſed non materiã in definitione formę, ſi res ita ſe habet. Elementa igit̃ ſunt materia corporũ ſimilarium partiũ: & ſimilaria ſunt materia inſtrumẽtorum: organica vero mẽbra ſunt finis in generatione. His aũt mẽbris inſunt officia, & actiones: vt ſunt manus, & pes, & oculus: hęc. n. ſunt neceſſaria propter illas actiões: attamẽ, quia animalium motus, eorumq; operationes ſunt multiformes, L
ideo mẽbra officialia ipſorum neceſſario ſunt diſtincta, formaq; differũt. Verumtñ, quia vnũ membrũ quandoq, agit diuerſas operationes, fuit quoq; neceſſariũ ipſum cõponi ex pluribus membris ſimilaribus, cũ plures virtutes ipſum habeat. Simulare nanq; mẽbrum vnã tñ habet virtutem, vt manus exẽpli gratia: quę quidẽ eſt compoſita ex carne, & oſſibus, vt per mollitiẽ carnis aptus capiat, & retineat res, p duritiẽ vero oſſium cõmodius eas tollat, atq; ſuſtineat. Et iõ membra ſimilaria fuerunt virtute diuerſa. aliud nanq; ipſorũ ẽ molle, aliud M
vero durũ, aliqđ aliud humidũ, & alterum ſiccũ, aliqđ rigidũ, aliqđ vero lene. Si ergo ex animalibus debeant prouenire plures operatiões diuerſę, oportet ipſa ex mẽbris organicis conſtare: hæcq; inſtrumẽta ex ſimilaribus, taliaq; ex elemẽtis conſtitui. Patet igit̃ sũmatim ex mõ dictis ꝙ ipſa mẽbra ſimplicia ſunt pp officialia, & hęc gr̃a operationũ. Hñt adhuc ipſa mẽbra ſimilaria propriũ iuuamentũ, pp qđ ipſum

A ſum animal ratiõabilius ex ipſis cõ
ponitur, videlicet paſſionẽ propriã
ipſius. nã quẽadmodũ fiunt actio-
nes per inſtrumẽtaria, ita paſſiones
per ſimilaria. Hinc é, ꝙ Antiqui at-
tribuebant virtutẽ quinq; ſenſuum
corporibus ſimplicibus. Dicebãt. n.
aliquẽ ſenſum aqua, aliũ igne fieri,
alterum terra, alium vero aere, cũ
ipſi ſenſus ſint virtutes paſſiuę, non
actiuæ, i. ꝙ ipſi perficiuntur à ſenſi
bili extra, quo exeũt à potentia ſua
ad actũ : nã, quamuis ſint paſſiões
proprię animaliũ, nihilominus p-
ficiuntur membris ſimplicibus. Se-
B quitur igitur de neceſſitate ipſum
membrũ ſimplex, quo fit talis paſ-
ſio, eſſe parte membri organici: ſin
autẽ non poſſet tali paſſione perfi-
ci, quemadmodũ humiditas glacia
lis oculi, qua fit viſus, vtitur paſſio-
ne ſibi propria, ex eo ꝙ eſt pars ocu
li, qđ tñ: non euenit in aliquo alio,
vt in carne, qua fit ſenſus tactus, ſe-
cundũ opinionẽ Ariſto. Conſenta-
neum tñ eſt contẽplari, vtrũ mem
brũ ſimilare poſſit habere aliquã
actionem, vel ne. nam ſuſpicari cõ-
tingit ex actionibus plantarũ actio
nem habere ipſa mẽbra ſimilaria:
C in his. n. vegetabilibus occultantur
inſtrumentaria. põt nanq; imagi-
nari aliqđ mẽbrum corporis fuiſſe
creatum ex vno corpore ſimilario,
cuius tñ partes differant figura tan
tum. Ex dictis patet quale eſt iuua-
mentum membrorum officialium
ſimpliciter, & membrorum ſimila-
rium: nunc aũt iuſtũ eſt reuerti ad
explicandum iuuamẽta cuiuslibet
horũ membrorũ ipſius animalis.
Incipiamus igitur inueſtigare vti-
litates eorũ iuxta ordinem ſuum, &
primo à carne initium afferamus.

De Anim. cũ cõ. Auerr.

De carne. D

VT ex diſpoſitione carnis perci
pi põt, eſt membrũ commu-
ne cuilibet animali: omne. n. ani-
mal carnẽ habet, aut aliquid aliud
vice carnis: & ideo exiſtimatur ip-
ſam eẽ membrũ neceſſariũ pro eẽ
animaliũ. Dicamus igitur, ꝙ, cùm
definitio animalis ſit corpus nutri-
bile ſenſitiuum ſenſu tactus, cùm
non detur animal ſine hoc ſenſu,
oportet qđlibet animal habere mẽ
brum, quo recipiat hmõi paſſionẽ,
& illud membrum eẽ cõe toti cor-
pori animalium: quia per hũc ſen
ſum ſentit in toto corpore: quare in E
toto corpore animalium reperitur.
Neque refertur hic ſenſus ad aliqđ
mẽbrorũ eius, vt viſus oculo, audi-
tus auri. Cuius rõ eſt, quia hoc ſen-
ſu eſt animal, ℔ tactu. eſt quoq; ani
mal ℘m totũ, non per partes ſuas Si
igitur hmõi membrum eſt cõe to-
ti corpori animaliũ, oportet ipſum
eſſe ſimilare, & ſimplex. ſenſus nan
que ſimplex eſt membri ſimplicis,
& compoſitus compoſiti: quia cũ
potentię quinq, ſenſuum ſint paſſi
uæ, oportet vt mẽbra, quæ eas reci-
piunt primo, ſint ſimilaria. hæc. n.
mẽbra nihil ex ſenſibilibus venien F
tibus ad ipſa habẽt actu, immo ha-
bent potentias, quibus recipiũt ſen
ſibilia veniẽtia ad ipſa extrinſecus.
vna. n. potentia eſt vnius ſubiecti:
quia vna forma nõ põt habere niſi
vnam materiã. ſimiliter ét, de quo-
libet quinq; ſenſuum, qui prius vi-
dẽtur referri ad membrũ ſimilare,
vt viſus ad humiditatẽ glacialẽ, &
auditus ad aerem innatũ auribus.
Sed, cùm hi quatuor ſenſus habeãt
ſenſum cõpoſitum, vtpote ſenſum
propriũ, & ſenſum cõem, qui eſt ip-

Hęc idẽ ſo
nãt, qđ & principiũ Octaui ca pitis.

G se tactus, oportet ipsos habere mẽbra composita: ipse tñ sensus tact⁹, cùm sit simplex incõpositus, oportet ipsum inesse membro simplici. ꝙ si oportet hmõi membrum ineẽ animali, & non inuenitur aliqđ tale membrum præter carnẽ, vel sibi proportionatum, erit ipsa caro proprium membrũ sensus tact⁹, cuius membri proportio ad obiecta hui⁹ potentiæ est proportio humiditatis glacialis ad obiecta visus: qđ quidẽ membrũ necessario est primũ simplex in corpore animalium. Oẽ ergo animal carne participat, vel aliH quo alio vice carnis. neq; arbitrari decet dari aliqđ animal, qđ habeat sensum tactus tñ, & habeat tamen aliud membrum, præter carnem, siue aliquid vice ipsius, vt dicunt de spongia marina.

Disceptatio đ istho sensus tactus, & de aialis pricipio pro Arist. contra Galen.

Hoc aũt oportet ẽt ꝙ fateat ipse Galen. licet opinetur ꝙ membrum, deferens carni sensum tactus, sit ipse neruus. nihil tñ hoc refert circa id, qđ diximus de carne videlicet ipsam esse proprium instrumentum sensus tactus, siue hoc insit carni p se, siue per neruũ. De se aũt patet ipI sam carnem sentire per omnes suas partes, neruus vero non se extendit ad oẽs partes sensationis. Estq; de se durus, vt dicit Gal. nõ ergo possumus dicere aĩal sentire per neruum tũ, sine alijs membris. Simileq; huius Gale. affirmat de sensu visus, videlicet, ꝙ putat visum fieri duobus neruis opticis, quamuis ipsemet credat humiditatẽ glacialem ẽt ꝓpriũ mẽbrũ visus. hoc tñ fit, dato ꝙ nerui insint cuilibet animali. sed, si nõ concedamus eos inueniri in cũctis animalibus, nihil faciẽt ad sensum, nisi melioris notę gĩa. Ex his ergo patet q̃ sit vtilitas carnis, & qđ sit ꝓ K prium organũ sensus tactus. Sed, cũ oẽ animal debeat habere actionem cõem, quẽadmodum habet cõem passionem, vt mẽbrũ nutritiuum, & motiuum in animali motiuo ꝫ locum: ipsa aũt actio fit mẽbro organico: oẽ igit aĩal necessario habet membrũ officiale cõe, qđ est ipsum cor, quẽadmodum oportet ipsum habere mẽbrũ simplex cõmune, qđ est ipsa caro. Hinc est ꝙ cor fuit carnosum. quia cũ sit prĩcipiũ sensus, oportet ipsum eẽ carnosum: & ex eo, ꝙ est principiũ actionis cõ munis toti animali, opꝫ ipsum esse L organicũ. Sed Aris. putat membrũ, qđ est principiũ nutritionis, & sensus, & motus, esse vnũ de necessitate. Galenus quoq; idẽ asserit de prĩcipio sensus, & motus: sed nõ de nutritiua virtute. vẽ nãq; Arist. ꝙ mẽbrum, aggregans istas tres virtutes, sit ipsum cor. Galeno vero vẽ virtutem nutritiuã esse in hepate, & sensitiuã & motiuam ĩ cerebro. sed de hoc posterius inuestigandũ erit. Patet quoq; cor esse carnosum, cũ sit principium sensus tactus, si concedimus carnẽ esse primũ, & propriũ instrumẽtũ sensus tactus. Nã ex iã M dictis posset aliquis opinari ipsam esse propriũ membrũ tactus, nõ autẽ primũ. quia, si esset primũ, tunc sequeretur vnũ duorũ, vel dari aliqđ animal priuatum neruo, vel ꝙ cerebrũ, & neruus nihil agãt ad tactum. Sed hoc est impoſe supponere, nisi supponatur falsum, cũ p anatoniam appareat cerebrũ, & neruũ in aĩalibus habentibus ipsa aliquid agere ad tactũ: verumtñ si ad aĩal habens cerebrũ, & neruum id referatur, erit melioris notæ gĩa huius

sensus:

A ſenſus: vel oĩa animalia haberent cerebrũ, & neruũ, ſi fateamur ſenſum, inquantũ ſenſum, fieri p neruũ, & cerebrũ. Sed ſit qđ vis horum duorũ dictorum verum, adhuc nõ ſequitur neruum, & cerebrum aliquid agere ad ſenſum tactus in animalibus habentibus netuum, & cerebrũ, niſi per anatomiã videatur omne animal ita ſe habere. Sed, ſi p anatomiam id non appareat, tunc hmõi res erunt ambiguæ hoc in loco: poſſibile nanq; eſt, vt in ſpõgia marina nõ appareat nobis neruus, neq; cerebrum, vel omnino nõ habeat netuum neq; cerebrũ. oportet ergo ratiõi aſſentire. Dicam⁹ itaq; ſuperiorẽ demõnem vſem ipſius Ariſt. concludere de neceſſitate carnẽ eſſe primum otganum tactus, atq; proprium. Quòd autẽ ſit ptoprium, ſatis ex dictis patet: ſed ꝙ neceſſario ſit primum, ex eius verbis oſtenditur: cũ ipſe poſuerit vnã eẽ potentiam ſenſus ſimplicis: vnius autem potentiæ vnum eſt mẽbrũ ſimplex: quemadmodum potẽtia compoſita requirit ſibi membrum compoſitũ. neruus igitur, & cerebrum in animalibus habentibus ip

C ſa, ſunt ad temperãdum calorẽ huius animalis. tactus. n. fit tẽperamẽto quatuor qualitatum in ſenſu. qđ Galen. quoq; cogitur fateri. exiſtimat. n. cutim manus, & præſertim extremitatis digitorum veritus indicare de ſenſibilibus, q̃ cæteras alias corporis humani partes, quia tẽperatior eſt. Si igitur cerebrum eſt frigidũ & humidum, vt ipſe aſſerit, & neruus frigidus & ſiccus, quo pacto poterit imaginari ipſa eẽ principiũ huius ſenſus. Ex hoc ergo habetur neceſſario ipſam carnẽ eſſe principiũ ſenſus tactus: quã oẽs aſſerunt D eẽ tẽperatiorẽ in qualitatibus cęteris mẽbris corporis humani: ipsũq; tactũ fieri per hoc mẽbrũ. Sequitur ergo ex dictis carnẽ eſſe primũ inſtrumentũ, atq; propriũ ſenſus tactus. cor quoq; eẽ principiũ huius virtutis: neq; demõni obſtare qđ per anatomiã apparuit poſtea ipſi Galeno, vel aliis. O q̃ admirabilis ẽ diuina virtus exiſtens in demõne huius viri, & q̃ diſſona eſt primo intuitu. Et ſi opinatus eſt Galen. neruũ, & cerebrũ eẽ ſenſui neceſſaria, quia id, in aliqbus viderit animalibus, nõ tñ eſt neceſſariũ. quẽadmo E dũ ẽt exiſtimat ſplenem, & fel ineẽ. cũctis animalibus nutribilibus, qa in quibuſdã id perſpexerat. Sed qui aſſuetus eſt in hac ſcientia nõ ignorat hoc: videlicet ꝙ aliq̃ actiones, quę totũ animali ſunt cões, quãdoque fiunt per membra ſuper addita, ſiue id fiat melioris notæ gr̃a, ſiue ptopter neceſſitatem aduementem huic animali ex aliquo accidẽti. Hoc aũt eſt primum iuuamentorũ carnis, qđ narrauim⁹, primoq; à natura intentũ. reliqua vero eius iuuamẽta narrata à Galeno, ſi ſint iuuamenta, potius debent ſibi ineẽ F ex ſecunda intentione.

Partium ſimilarium alias molles & humidas, alias ſiccas & ſolidas eſſe: deq; ordinis ſimilarium diſcrepantia: deq; calidi & frigidi acceptionibus, eorumq; exceſſu. Cap. 2.

PArtium autem ſimilariũ alię molles et humidę sũt, aliæ duræ & ſolidæ. Humidæ vel omnino, vel quandiu in conſtitutione naturæ manẽt, ſanguis, ſanies, adeps, ſeuum, Partes ſimilares humidę.

G medulla,genitura, lac vbi habe-
ri ſolet, caro,& quæ ñs propor-
tione reſpondent:non.n.omnia
animalia partes has obtinẽt,ſed
ſunt quę ad proportionem non
nullarum ex ñs conſtent. Sicc æ
Similares ac ſolidę inter ſimilares ſunt,os,
ſiccę. ſpina,neruus,vena.ordo.n.ſimi-
lariũ diſcrepat: quippe qui no-
men partim cõe toti cum parte
ſeruet, vt venæ pars vena recte
appellatur: partim nõ ſeruet,vt
in viſceribus patet: figura.n.di-
uerſa eſt.Primũ igitur partibus
H his,tũ humidis,tum ſiccis mul-
ti cauſæ modi tribuuntur, cum
aliæ tanquam materia mẽbro-
rum diſſimilariũ ſint: ex ñs.n.
membra quęq; officialia,ſiue i-
ſtrumentaria conſtant,oſſibus,
neruis,carnibus, alĩsq; generis
eiuſdẽ, quę partim ad eſſentiã,
partim ad actionẽ conducunt:
alię nutrimento ſint, vt humidę
ſiccis.etenim omnia ex humore
ſua capiunt alimenta:alię vt ex-
crementa earũ ſint, accidit: vt
ſedimentum ſicci alimenti, atq;
I ẽt humidi in ñs,q̃bus veſica da-
ta eſt. Earum aũt ipſarum par-
tium diſcrimina,quibus inter ſe
diſcrepent, notę melioris gratia
habentur, vt tũ aliarũ, tum ſan-
guinis ad ſanguinẽ. alius.n.te-
nuior,ali⁹ craſſior ẽ: et alius ſyn
cerior,alius turbulentior:itẽ ali⁹
frigidior,alius frigidior,alius ca
lidior,tam in eodem animali,q̃
in diuerſis. quantũ.n. ſanguinis
parte corporis continetur ſupe-
riori, his differẽtñs diſcrepat cũ
inferiori. Omnino animalibus K
alĩs ſanguinẽ dedit natura,alĩs
vice ſanguinis partẽ eiuſmodi
aliam. Eſt certe roboris effica-
cior ſanguis,qui craſſior,& cali
dior eſt: vim aũt ſentiendi,ĩtel-
ligendiq; obtinet pleniorẽ q̃ te-
nuior,atq; frigidior eſt.Hoc idẽ
diſcrimen in ñs quoq; habetur,
quæ ſanguini proportione re-
ſpondent. quamobrẽ apes,atq;
eiuſmodi alia animalia ingenio
ſiora multis carentibus ſangui-
ne ſunt: necnon inter ea, q̃ ſan-
guinem habẽt,ingenioſiora ſuis L
contrarĩs ſunt, q̃ ſanguinem ha
bent frigidiorem,et tenuiorem.
Sed optime conſtãt q̃ calidum,
tenuẽ,& ſyncerũ habent: quip-
pe q̃ vna & viribus corporis,et
animæ ingenio plurimum va-
leãt.quapp pars ẽt ſuperior cor
poris ea ipſa dria diſſidet cũ in-
feriori, & fœmina cũ mare, &
dextra pars cũ ſiniſtra eiuſdem
corporis.Pari mõ cęteris quoq;
tã eiuſmodi partibus, q̃ diſſimi
laribus, ſtatuere driã debemus,
partim ad officia,et eſſentiã cu- M
iuſuis animalis, partim ad me-
lius deteriusue.exempli gratia,
inter ea, q̃ oculos habẽt, alia du
ris oculis ſunt, alia humidis: &
alia carent palpebris, alia hñt,
vt viſus ſit exquiſitior. Sangui-
nẽ vero haberi aut q̃d eandem,
quã ſanguis, naturã obtineant,
q̃ neceſſe ſit, atq; ẽt quænã ſan-
guinis ſit natura, explicandum
ſuis iã cauſis eſt, ſi prius calidi,
frigidiq; rõnem diſtinxerimus.

Natu-

A Natura.n.rerū multarū ad ea ip
ſa prīcipia refertur. cōpluresq; ambigunt, quæ nam animalia, mēbraue calida aut frigida ſint: Etenim nonnullis aquatilia terreſtribus eē calidiora placet, argumento, qđ * naturę frigiditas caloręq; naturæ eorū compenſet. Sanguine ēt deſtituta ñs, q̄ ſanguinem obtinēt, eſſe calidiora: et fœminas amplius q̄ mares calere arbitrantur. Parmenides, n. mulieres eſſe viris calidiores author eſt: qđ idē quibuſdam etiā
B alīs placuit, argumento copiæ ſanguinis, qua menſtrua fiant. Empedocles cōtra opinat. Sanguinē ēt, & bilem alī inter calida enumerant, alī inter frigida. Quòd ſi calidū atq; frigidū tantam recipiunt ambiguitatē, & controuerſiā, quid de cæteris arbitrari debeamus? hæc.n. omnium, quæ ſenſum patiuntur, apertiſſima ſunt. Sed quæſtio hæc orta inde videtur, quod calidum multifariā dicitur. quiſq; .n. quāuis contraria dicat, tñ ali
C quid dicere vr. Quamobrē noſſe oportet, quēadmodum rerū naturalium cōſtitutarū partim calidæ, partim frigidæ, & aliæ ſiccæ, aliæ humidæ dici debeāt. Nā vitę quoq; & mortis cauſas hæc habere, atq; ēt ſomni, & vigiliæ, iuuentutis, & ſenectutis, & morbi: & ſanitatis: nō aſperitatē aut lenitatē, non grauitatem, aut leuitatē. nihil fere tale apertū eſſe vr. & recte quidem. ſunt.n. hęc, vt alio loco ex poſui

* loci legit toder grę ca.

mus, initia ēlementorū naturalium: calidū dico, frigidū, ſiccum, humidū. Vtrū igitur ſimplici ratione, an multiplici calidū dicat? ſed quodnam officiū rei calidioris ſit, aut ſi plura ſint quot numero ſint, declarādū ē. Primo igitur mō calidi⁹ dr id, qđ amplior ē inuehit ſenſum, cū tangitur, nec ſine dolore. qđ q-dē fallere interdū vr. nā fieri poteſt, vt corporis habit⁹ cām dolendi afferat, cū ſentitur. Ad hęc calidius, qđ rei liquabilis liquātius, et rei cremabilis cremātius
E eſt. Itē ſi alterum plus, alterum minus ſit, idē qđ plus ē hoc altero, qđ minus, calidius eſt. Prę terea qđ de duobus nō cito, ſed lente frigefit, id calidius ē. & qđ citius calefit eo, qđ lentius, natura eſſe calidiori cenſemus: perin de quaſi alterū ſit aduerſum, vt remotius, alterū ſimile, vt ppinquius. Alterū igitur altero calidius eſſe, etſi nō pluribus, tamē tot modis dr. qui modi oēs eidē ineſſe non pñt. aqua.n. feruens plenius calefacit q̄ flamma: ſed
F flāma vrit, & liquat rē, vri, aut liquari idoneā: qđ aqua efficere nō pōt. Itē aqua feruens calidior eſt, q̄ ignis exiguus: attamen citius magisq; refrigeſcit q̄ ignis, quāuis exiguus: quippe q̄ frigidus nunq; fiat, cū aqua oīs refrigerari poſſit. Ad hęc, aqua feruēs calidior ſentit, ſed celeri⁹ refrigeſcit, et cōgelaſcit, q̄ oleū. Sanguis pręterea tactu calidior q̄ aqua, aut oleum eſt, ſed cele-

D

Elemētorū nāliū initia q̄.

Rerū calidarū differētiæ.

G rius gelaſcit. Lapis ẽt, ferrum, et reliqua generis eiuſdem lentius quidẽ calefiunt q̃ aqua, ſed vbi calefacta fuerint, vrere vehemẽtius poſſunt. Poſtremo ea, q̃ calida eſſe diximus, calorẽ aut externum continent, aut ſuũ. plurimũ aũt refert, hoc, an illo modo calidum quicquã ſit: alterũ .n. eorum prope eſt, vt calidũ p accidens ſit, nõ per ſe: perinde quaſi, ſi febrienti muſicũ eſſe accidit, dixeris muſicũ eẽ calidiorem, q̃ eũ, qui calidus ſanus eſt.

H Sed, cum aliud per ſe calidum, aliud per accidẽs ſit, refrigeſcit quidẽ lẽtius quod per ſe calidũ eſt. ſed ſæpe fit, vt ſenſu vehemẽtius calefaciat id, qđ p accidens calidũ eſt. itẽ amplius vrit qđ p ſe calidum eſt, vt flãma; quàm aqua feruẽs: ſed tactu amplius calefacit aqua feruens, q̃ per accidens calida eſt. Itaq; iudiciũ, vtrum nam ex duobus calidius ſit, nõ eſſe ſimplex apertum eſt: qñ fieri poteſt, vt hac alterũ, illa alterum rõne calidius ſit. nõ

I nulla ex ĩs ne dici quidẽ ſimpliciter calida, aut nõ calida pñt. ſubiecto.n. qđ tandem ſint, non calida ſunt, ſed per aſſociationẽ calida ſunt: velut ſi ferro calido, aut aquę nomen impones: hoc .n. mõ ſanguis calidus eſt. & qdẽ patet frigiditatẽ aliquã eſſe naturã, nõ priuationẽ ĩ ĩs, quorũ ſubiectũ calidũ per affectionẽ, ſiue paſſionẽ eſt. natura etiã ignis tale, quid fortaſſe eſt. ſubiectum .n. forſitan eſt, vel fumus, vel carbo: quorũ alterum ſemper calidum eſt: quippe cũ fumus nõ niſi exhalatio ſit, carbo aũt extinctus frigidus eſt. Oleũ & teda effici frigida pñt. Aduſta etiam ferè oĩa aliquid habẽt caliditatis, vt calx, cinis, ſedimẽta animalium, & inter excrementa fel, eò q̃ feruore nimio exaruerint, relictumq; ſibi contineãt aliquid caliditatis. Teda, & quoduis pingue alio mõ calidum eſt, videlicet qđ celeriter ĩ actũ ignis mutari põt. calor au- L tẽ vim tum cogendi, tum liquãdi habere videt. quæ igit aquæ vnius ſunt, ea frigore coguntˇ, q̃ terrę, igne. calida etiam indurãtur frigore: celeriatq; irreſolubili concretu, q̃ terrã potius pferunt: leuius aũt, q̃ aquam. Sed de his planius alio loco definitũ à nobis eſt, ſ. quænam concreſcere apta ſint, & qbus cauſis ſtringanˇ. Calidum vero, & In Quarto Meteorologicorũ. caliduis cum multifariam dicatur, nõ eodem modo rebus iungeˇ omnibus: ſed addere debebis, aliud p ſe eſſe calidũ, aliud plerunq; per accidens. itẽ aliud potẽtia, aliud actu: & aliud hoc modo, quod tactũ amplius calefaciat, aliud, quod flammã excitet, atque igniat. Quòd ſi calidum multiplici ratiõe dicatur, frigidum quoque pari ratione ſequatur neceſſe eſt, atque de calido, frigido, exceſſuq; eorum ad hunc modum definiſſe ſatis ſit. M

Si

A VER. Si ea igitur, quæ de carne explanauimus, ita ſe habent, ſequitur neceſſario reliqua corpora ſimilaria animaliũ ob alterũ duorum eis ineſſe, videlicet vel gratia carnis, vt oſſa pro ſubſtentamento, & ſanguis pro nutrimento eius: vel eſt quid ſequens neceſſariam generationẽ carnis, vt ſuperfluitas humida, & ſicca, quæ in corpore reperit. & fortaſſe hæc duo ſimul inſunt alicui corpori, videlicet pp neceſſitatem, et pp aliquam vtilitatem, ſicut ſeuum, & pinguedo, & colera rubea, & nigra, & hoc eſt magis cõueniens. ipſe tñ B prius de his inueſtigat, quia cũ ipſo animali oriuntur: poſtea vero de reliquis tractabit in libris, ĩ quibus narrat generationẽ animaliũ. ſed, quia cũ hoc, ꝙ quærit illorum iuuamenta, intendit ẽt notificare naturam eorũ, quæ quidẽ cognoſcitur p ſua primordia, & elementa, ex quibus conſtant, ſ. caliditate, frigiditate, humiditate, & ſiccitate, iccirco ipſum oportuit prius exordiri quot modis dicatur calidũ, frigidum, humidũ, & ſiccũ, anteq̃ faciat initium huius ſpeculationis, & q̃ ſint operationes harum potentiarũ. hęc. n. eſt C via cognoſcendi hęc primordia ipſorum corporũ ſimilarium, ꝓportionemq; vnius ad aliud. Sed, quia Antiqui non attigerunt, quot modis dicant hmõi qualitates, neq, illarũ operationes perceperunt, ideo fuerunt eorũ opiniões inter ſe multũ diſcrepantes. Contra quos Ariſt. obijcit, dicẽs, ſi de caliditate, & frigiditate, q̃ ſunt nobis manifeſtiſſimę, extat ĩter ipſos tãta diſceptatio, nõne lõge maior erit ipſorũ confuſio circa res ignotas nobis? ſcrutatio tñ de opatiõibus harũ quatuor qualitatũ ſ̃t̃er alia genera qualitatũ fuit, D quia inter alias qualitates illæ ſunt cauſæ mortis, & vitæ, iuuentutis, ac ſenectutis, & ſomni, vigilarumq;, & ſic de cæteris, q̃ aĩalibus attribuuntur. Dicamus igit ꝙ calidũ, & frigidũ, humidũ, & ſiccũ dicunt quadrupliciter. Calidũ, ſ. in actu, qđ videlicet tactu percipitur calidũ, vt ignis, & reliqua ſint calida. Secundo modo calidũ in potẽtia, vt res, q̃ nõ ſolent eſſe actu calidę, vt nucũ arborẽ calidã eſſe dicimus, quo pacto pleraq; medicinalia calida, vel frigida nũcupant. Tertio dr̃ calidũ per ſe, atq, ex ſui natura, vt qđ inſeparabi E lẽ calorẽ habet calidũ per ſe dr̃: exẽpli cã, ignis per ſe calidus dr̃. Quarto dr̃ calidũ per accñs, vt ferrũ ignitum. Harũ adhuc qualitatũ, q̃libet dr̃ abſolute vel in reſpectu. abſolute qualitas tũ maxime dr̃, cum ad ſimplicia corpora refertur: ſeu ignẽ abſolute calidũ dicimus, niuẽ vero frigidam. In reſpectu autem dupliciter aliqđ dicitur. Primo quidem ſm reſpectum diuerſarum qualitatũ corporis ſimilaris, quæ in eo dominantur. vti dicimus ſanguinem eſſe calidum & humidũ, & oſſa frigida, & ſicca. Secundo modo dici- F tur reſpectu vnius ſpeciei ad aliam in eadẽ qualitate, vt ſi dicamus marẽ eſſe calidiorẽ fœmina, & ſanguineum animal calidius exangui. Ijs igitur modis dicuntur ipſę qualitates: quarum actiones ſunt congelatio, reſolutio, & cætera huiuſce alia, quæ ad huiuſmodi qualitates referuntur. Sed quæ harum operationum ſit propria vnicuique qualitati, & in quo inuicem conueniant, iam Quarto Libro Meteororum ſatisfecimus. Calidum

G etiã dicitur de iſtis operationibus: nã aliquid eſſe calidum pp aliquã operationẽ aliud eſt, q̃ ſi ſit calidũ pp aliam. Si hæc ergo multipliciter dicunt, non incõueniet aliquid eẽ frigidũ vno reſpectu, & calidũ alio: ſicut dicimus ſanguinẽ eẽ calidum & humidũ natura, atq; intra corp⁹, extra nõ, & per accidẽs frigidum & ſiccum. Eodem & pacto nullũ erit incommodũ, duo aliqua ita ſe habere, vt alterum altero & calidius, & non calidius ſit omnino: tñ nõ ſm eandem ſignificationem, ſed duobus diuerſis reſpectibus.

H

De ſicco, & humido diſputatio: Et de ſanguine quamplura. Ca. 3.

SEquitur vt de ſicco, & humido, mõ ſuperiorũ diſſeramus. nã ea quoq; multifariã dici ſolent, vt alia ſicca aut humida potentia ſint, alia actu. Gelu.n. omnem q̃s humorẽ concretum ſiccum dicimus actu, et per accidens, cum tñ potẽtia & per ſe humidus ſit: contra terra, cinis, & reliqua generis eiuſdẽ mixta humori, humida actu, et

I p accidens reddunt, quanquã p ſe atq; potẽtia ſicca ſunt. at vbi hęc ſeparata fuerint, qđ aquæ ſertum eſt, id & actu & potẽtia humidũ eſt. quæ autẽ terrę propria ſunt, hæc oĩa ſicca ſunt. & quidẽ qđ proprie ac ſimpliciter ſiccum eſt, hoc mõ maxime intelligitur: altera ẽt humida dico hac eadem rõne, qua calida & frigida, ꝓprĩ abſolutiq; nomẽ recipiant. His ita præfinitis, aptum iã eſt ſanguinem quodammodo calidũ eſſe: videlicet eo, K quale eſt ei ſanguini eſſe, perinde quaſi aquam feruentẽ nomine vno ſignificem⁹. At vero ſubiecto, et quod tandẽ cũm ſit, ſanguis eſt, nõ calidus eſt: & quodãmodo per ſe calidus, quodãmodo non per ſe calidus eſt. caliditas.n. in eius rõne ineſt, quẽadmodum albedo in albi hominis ratione. at eo, quà ſanguis p affectionem ſiue paſſionem eſt, non per ſe calidus eſt. Pari modo de ſicco & humido ſtatuendum eſt: quapropter in eiuſmo L di rerum natura partim calida et humida ſunt: ſed ſeparata cõgelaſcunt, & frigida eſſe vñr, q̃lis ẽ ſanguis: partim calida craſſioraq; ſunt, vt bilis. ſed ſeparata ab eorũ, in quibus habentur, natura, cõtra afficiũtur: quippe q̃ refrigerentur, atq; humeſcãt: ſanguis.n. ſiccior redditur, bilis flaua humidior. magis aũt, minusue participari oppoſita, velut rẽſiſtãhis ſtatuere debem⁹. Explicatũ iã eſt quo nam modo ſanguinis natura particeps M ſit caliditatis, humiditatis, aut contrariarũ qualitatum. Sed, cũ oẽ, qđ augeẽt, capiat alimẽtũ neceſſe ſit: alimentũ aũt oĩbus ex humido & ſicco ſuppeditetur, quorũ cõcoctio, & mutatio nõ nĩſi per caloris vim agitur, fit vt tã animalia oĩa, q̃ſ ſtirpes, etſi non alia de cauſa, tñ ob eam rẽ principium caloris naturale habeant neceſſe ſit: idq; ipſum partibus ſit pluribus accommodatũ,

Siccũ, & Humidũ multiplicatur.

Cibi ccoctio, & mutatio vi caloris fit.

A datum, quemadmodum cibi conficiendi administrationes. Prima.n. administratio perspicua est, cum per os, partesq; ore contētas perficiatur animalib⁹, quorum cibus sectionem desyderet. sed hæc nullius causa est concoctionis, sed facilitatem cō coquendi potius prēstat: cibi.n. illa minutatim diuisio facit, vt calor facilius conficiendo expediat: at superior, & inferior venter iam cum calore naturali suo concoquendi officio fungūtur.

Sectio ore facta non ē concoctionis, sed eius facilitatis cā ē.

B Sed vt os aīalis cibi inconfecti meatus est: atq; ēt pars ei annexa, quam gulam appellāt, cibū quibus data est animalibus vsq; ad ventriculum deducit: sic alia quoq; adesse prīcipia oportet, quorum opera membra omnia corporis ex ventre, naturaq; in testinorum, quasi præsepi pabulum capiant. Stirpes.n. siue plantæ suis radicibus alimentum iā cōfectum ex terra hauriūt: quo circa, ne excrementum quidem

Plātæ alimentū.

C contrahi in stirpibus solet: terra .n. caloreq; eius perinde ac ventre vtuntur. At animalium gen⁹ omne fere, sed aperte quæ incedunt, quasi terram intra se continent sinum ventris, ex quo vt illæ radicibus, ita hæc aliquo intercedente, cibum assumere debent, donec finem sequentis cō coctionis faciant. cib⁹.n. ab oris officio vētri mandatur: hinc mē brum aliud capiat necesse est. & quidem ita natura cōstituit. venæ.n. per totas lactes ad ventrē tendunt vsq;, exorsæ inferi⁹. sed D hæc ex animalium consectione, commentationeq; naturali petenda sunt. Cum autem omnis alimenti, omnisq; excrementi conceptaculum aliquod haberi necesse sit, venęq; quasi vasa sint sanguinis, patet sanguinem esse animalibus sanguineis vltimū alimentum: exanguibus vero id esse, quod vice sanguinis habeatur proportiōale. quamobrem, quoties cibus non ingeritur, sanguis deficit: quoties ingeritur, augetur. &, si alimenta bona as- E sumuntur, sanguis integer est, si praua, vitiosus. Igitur sanguinem alimenti gratia datum esse animalibus sangui- ne præditis apertum ex ħs, cæteriscq; eiusmodi rationibus est. nā ob eam rem sanguis ne tactus quidem sensum mouere potest, sicut nec cætera excremētorum genera. nec vero alimentum sensum mouet, vt caro: hæc enim sensum, cum tāgitur, mouet. nō enim sanguis continuus carni, F necq; cognatus est, sed in corde, ac venis, quasi vasis continetur. Sed quonam modo mēbra ex sanguine sua capiant incrementa, atq; etiam de alimenti omni no ratione differere, cum de generatione agemus, locisq; alīs aptius est. nunc hactenus dictū sit. non enim plus hic locus desyderat, q̄; vt sanguinem esse alimenti gratia, & alimenti membrorum causa explora- tum habeatur.

De

G *De fibris, & quæ animalia ijs careant: deq; metus causa, & saniei natura.*
Cap. 4.

QVas autem fibras vocãt, non omnis continet sanguis: sed sunt qui nõ habeant, vt ceruarum sanguis, & damarum. quamobrẽ id sanguinis genus nunquã spissatur. sanguis enim qui dilutior est, frigidior est: itaq; durescere non potest. qui autem terrenus est, nimirum coit, cum humor euaporatur. fibræ autem illę ter
H ræ sunt opificium. Quoniam etiam euenit, vt nonnulla ex ijs animalibus, quæ talem obtinẽt sanguinem, sapientiora sint: verum non sanguinis frigiditate, sed potius tenuitate, atq; mundicia, quorum neutrum in terreno est. habent enim sensum mobiliorem, quorum humor tenuior, & sincerior est. hinc etiam nõnulla ex ijs, quæ sanguine vacant animalibus, prudentiora nonnullis sanguinem habentibus sunt, vt dictum iam est: ver
I bi gratia, apes, formicæ, & si qd aliud tale est. Timidiora, quib⁹ sanguis dilutus nimium est: metus enim refrigerat. itaq; ea, quibus eiusmodi temperamentum in corde habetur, metuendi affectioni sunt opportuniora: aqua enim frigore congelascit. quam obrem cætera, quæ exanguia, timidiora sanguineis sunt animalibus, quod simpliciter dixerim ac mota cessant præ nimio metu, & excrementa emittunt: nõ nulla etiam suos colores immutant. Quorum autem sanguis fibris admodum multis, crassisq; refertus est, hæc terrena amplio constant natura, & animosa, iracunda, proindeq; furibũda sunt: ira enim calorifica est. Solida autem, firmioraq; omnia concalefacta, vehementius q; humida calefaciunt. fibrę vero solidę, terrenæq; sunt. itaq; quasi fomenta in sanguine efficiuntur, feruoremq; per iram accendunt. ex quo fit, vt tauri, & apri animosi, iracundi, furibundiq; sint: sanguis enim eorũ fibris refertior
L est. & quidem taurorũ sanguis omnium celerrime coit, & durescit. At, si fibras detraxeris, sanguis non cogetur. vt enim si ex luto terrenam portionem semoueris, aqua non concrescet: ita sanguis fibris detractis inconge labilis manet, fibrarum enim natura terrena est. quod, si non eximantur, cogitur vt terra humida frigore. cum enim calor exprimitur, humor vna trahitur,
M atque euaporatur, vt dictum iã est: atq; ita concrescit, non a calore siccescens, sed a frigore. At vero quandiu in corpore continetur, humidus est propter calorem animalibus inditum. Profecto naturam sanguinis causam esse, cur permulta animalib⁹ veniant, tum per mores, tum etiã per sensum ratio est: materia. n. totius corporis est. quippe cum alimentum materia sit, sanguis autem vltimum alimentum habeat;

Timidiora alia q sunt.

K Aliqui quę.

A beatur: facit igitur vt plurimum differentię existat, si calidus aut frigidus sit, si tenuis aut crassus, si turbulentus aut nitid⁹. Sanies pars diluta, siue aquosa sanguinis est, eo ꝙ aut nondum concocta, aut corrupta est. itaq; id vel sanies necessario est, vel sanguinis gratia est.

nies.

De Sanguine.

HIs igitur sic declaratis, dicam⁹ de sensu tact⁹ percipi sanguinem esse per se calidum, atq; humidum, quod nos etiam consueuimus obseruare. Verum nomine sanguinis eum intelligi volo, qui intus lateat in animali viuente. nam extra corpus, aut obeunte animali per accidēs frigescit, atq; ficcescit, cum calor naturalis sit ablatus ab ipso, & eius humiditas congelatur a frigiditate. ostensum enim iam fuit in libro Meteororum corpora, quibus id accidere solet, a frigiditate eē terrea. Estq; ipse sanguis calidus quandoq, calore extraneo, vt in febrib⁹: & tunc non accipitur calor in definitione eius, nisi per accidens: quēadmodum assumitur albedo in definitione hominis albi: nam albedo non inest homini, vt homini. Sanguinem autem esse vltimum nutrimentum membris sic ostenditur. Quia quicquid crescit, nutritur de necessitate: fit autem nutrimentum humido & sicco: quod aperte in plāns ostenditur, quæ aqua & terra nutriuntur: nutritio vero non fit nisi post digestionem, & concoctionē, siue pepasim, & optesim: & id non nisi calore naturali, vt Quarto Meteororum explicatum fuit: oportet ergo dare principium caloris naturalis in quolibet animali. & plantis: & data caliditate & digestiōe, oportet dari membrum aptum digerere nutrimentum in ipso aīali, & cōcoquere ipsum: similiter & in plantis quamuis existimetur ꝙ planta attrahat suum alimentum a terra, ibiq; digeratur. Hæc autem mēbra, quæ animalibus insunt, diuersificantur numero, & qualitate propter diuersas naturas animalium, & propter propinquitatem, aut remotionem cuiuslibet speciei nutritiuæ, vt posterius dicetur. Oportet tamen dari membrum commune cuilibet animali, quo cibus corpus ingrediat, & membrum, quo digeratur, & membrum, a quo egrediatur superfluitas nutrimenti concocti, quæ non conuenit membris nutriēdis. Oportet ergo quodlibet animal habere meatus diuersos, venientes ex eius membris ad locū digestionis, a quo nutrimentum deferatur ad eius mē bra per illam viam: vt in plantis reperiuntur radices terræ adherentes. oportebit igitur vt id, quod per huiusmodi viā transmittit ad ipsa mē bra, sit humiditas fluxibilis: quam esse vltimum nutrimētū manifeste patet. sed, quia id, qd⁹ paulo ante deduximus, concordat cū sensu de eo, qd⁹ apparet in anatomia aīalis, hæc ergo humiditas omnibus inest aīalib⁹, pīsertim habentib⁹ ventrē intra se, ventre pambulātib⁹, & venas coniunctas habentibus, venientes ab oībus mēbris ad istū ventrem, in quibus venis reperit sanguis, ī aīalibus sanguineis. oportet ergo sanguinē eē vltimū nutrimētū. Saguis vero iō est nutrimentū ipsis membris, quia est materia ipsorū, ex qua sunt gnāta à principio pcreatōis fœtus. nā

B C D E F

quæ-

G quælibet membra eius ſanguinolẽta viſuntur in initio ſui ortus: ſed vltimum nutrimẽtum animalis exãguis eſt ipſa humiditas competens ipſi ſanguini, eiq; proportionata. Sequitur igitur ex his, oportere dari ĩ animalibus meatum, quo calor deferatur ex membro habenti principium caloris ad cuncta membra ſimul cum delatiõe humiditatis. Sed vtrum oporteat calorem tranſire p omnia vehicula, quib⁹ defertur humiditas ad ipſa membra, aliqua indiget ſpeculatione, cum in aĩalibus reſpirantibus duplex ſpẽs venarum
H appareat, videlicet pulſatilium, & non pulſatilium. Galenus tamẽ putat pulſatiles eſſe proprias ad deferẽdum ſpiritum, quo defertur calor, licet fateaẽ ipſas ſanguinẽ deferre, non pulſatiles vero eſſe propriores ſm ipſum ad deferendum ſanguinem, licet arbitretur ipſas deferre etiam ſpiritum membris. Et, quia ſãguis eſt alimentum membrorum, oportet ipſum priuari ſenſu. Sanitas vero, aut ęgritudo animaliũ ex corruptione huius humiditatis, aut ex eiuſdem integritate proueniũt. Differtq; ſanguis craſſitudine & tenuitate, munditiaq; & turbulentia, caloreq; & frigore.
I Animal enim habens ſanguinem ſynceriorem, pauciorisq; caloris, animoſius, & prudẽtius annotatur: ob quod reperiũtur plura animalia, quę ſanguine vacãt animoſiora, & eruditiora aliis animalibus ſanguine prędĩtis, vt apes, & formicæ: ĩ quibus potior animoſitas apparet circa regimen vitæ eorum, quàm in alijs. Sed animal habens ſanguinem frigidum, eſt proprie puſillanimum: ob quam etiã cauſam animal exãgue eſt timidi⁹ ſanguineo. Sanguineorum vero aliquod habet nonnulla corpuſcula ſimilia capillis, qñq; craſſiora, quæ indicant exuperantiam terrenæ portionis in eo: & tale animal ſanguineum debet denominari iracundũ, ad reprimendamq; iram tardius. nam, cum huiuſmodi corpora terrea feruore iræ incenduntur, calidiora redduntur alijs, extinctioq; caloris ipſorum difficilior erit, cuius rei ſimile accidit corporibus terreis, qñ calefiunt. & hic eſt vnus mod⁹, quo dicitur aliquid eſſe calidius alio. & creditur ſanguinem apri ſic ſe habere: quia eius ira eſt vehemẽtior. K

L Aquoſitas vero ſanguinis eſt pars tenuis ipſius nondum concocta, neq; generatione perfecta, quod phlegma appellatur. ex dictis ergo apparet natura ſanguinis, & ei⁹ vtilitas.

De ſeuo & adipe, eorumq; differentia: & quæ animalia ſeuum, quæ item adipem habeant. Cap. 5.

SEuum, & adeps inter ſe differunt ſanguinis ratiõe. eſt enim eorum vtrunque ſanguis concoctus per bonitatem enutriendi: conſiſtitq; ex eo, qđ
M in pulpam quidem animalis nõ abſumitur, ſed concoctionis, alimentiq; bonitate prædĩtum eſt. indicat id pĩguedo eorum, cum pingue inter humida commune ignis, & aeris ſit. quamobrẽ nullum ex ĩs, quę ſanguine carẽt, vel adipem habet, vel ſeuũ, quandoquidem ſanguis deeſt. Quorum autem ſanguis corpulentior eſt, hæc ſeuum potius habent: ſeuum enim terrenum eſt. vnde fit, vt modo fibroſi ſanguinis

Quæ animalia ſeuum habeãt: quæ adipẽ.

A nis cogatur, tã ipſum, quã eiuſmodi ius, cum parũ aquæ, multum terræ contineat. Quamobrem, quæ non vtrinque dentata, ſed cornigera ſunt, hæc ſeuum habent. naturam eorum refertã eſſe huiuſmodi elemento, patet eo q̃ cornua gerunt, talosq; obtinent: quę quidem omnia natura ſunt arida, & terrena. At vero genus vtrinq; dentatum, & cornuũ expers, & multifidum vice ſeui adipem habet: quæ nõ cogitur, nec ſiccitate aliqua fran
B gitur, quoniam eius natura minus terrena eſt. Hæc, ſi mediocriterĩ animalium membris habentur, proſunt: nec enim ſenſũ impediunt, & ad ſanitatem, viresq; opitulantur: ſed, ſi modum excedunt, nocẽt, atq; interimũt. nam, ſi corpus totum tanſierit ĩ adipem, aut ſeuum, peribit: animal enim ea parte eſt, in qua ſenſus habetur. Caro autem, & qđ carni proportionetur, vim obti
C net ſentiendi. ſanguis, vt dictum iam eſt, & ſenſu caret: & ob eam rem, nec adeps, nec ſeuum ſentit: ſunt enim ſanguis concoct⁹. quod ſi totum corpus tale efficiatur, nullum præterea ſenſum habere poterit. Hinc & celeriter ea ſeneſcunt, quę valde pinguerint: quippe quæ parum ſanguinis habeant, vtpote cum copia ſit abſumpta ad pinguedinem. Quę autem parum ſanguinis habent, hęc iam inde ad interitum ſunt opportuniora: interitus enim inopia quædam ſanguinis eſt. quodq; parum eſt, af D
fici tum a frigore quolibet, tum à calore facile poteſt. Quinetiã obeſa omnia ſteriliora ea de cauſa ſunt. quantum enim ex ſanguine proficiſci ad genituram, & ſemen genitale debeat, hoc ĩ adipem aut ſeuũ ſumptitatur: ſanguis enĩ cum concoquitur, ad hæc tranſit: itaq; aut nullum omnino excrementum in ĩſis ipſis conſiſtit, aut parum. Atq; de ſanguiſe, ſanie, adipe, ſeuo, quid ſint, & ob quas cauſas habeantur, dictum iam eſt. E

De Seuo, & Adipe.

LOquamur de Seuo, & Pinguedine, quorum natura videt eadem genere. differunt tamen multitudine & paucitate, iuxta diuerſas differentias materiales eorum. communicant tamen in hoc, q̃ ſubſtantia cuiuslibet ipſorum eſt excremẽtum ſanguinis concocti, boni nutrimenti, ineptum aſſumi in ſubſtantiam membrorum, aut in partem ipſorum ob nimiam concoctionẽ ipſius, exceſſumq; partis aereæ, & igneæ in ipſo. quia excrementa inepta alimento excedunt in vno ele- F
mentorum quatuor, vel in plurib⁹: vt excrementum aqueum frigiditate, & humiditate excellit: ſiccum vero caliditate, & ſiccitate. In hoc itaque excremento, ſ. Seuo & Adipe ſuperat caliditas, & humiditas: ſed qa calidum, & humidum ſunt vitæ aptiora cæteris qualitatib⁹: & ſanguis calidus, & humidus exiſtit: neceſſario ergo hoc eſt excrementum boni ſanguinis digeſti, & concocti, qđ non multiplicatur niſi in animalibus facientibus bonam digeſtionẽ. Auer.

Et

G Et ideo non inſunt hæc niſi aĩalib⁹ incolumioribus, quæ ſanguine ſunt prędita. nam quæ exiguum obtinẽt ſanguinem, minus participant adipe. Quòd autem ſit excrementum ſanguinis indicium eſt: quia animal vacans ſanguine, priuatur ipſo. habet quoq; colorem album, natatq; ſuper aquam: facile quoque incenditur, quod indicat aeris, & ignis naturam ſuperare in ipſo: & ideo non eſt promptum cõuerti in ſubſtantiam animalis. ſi vero mediocritatem ſeruet, tunc bonam habitudinem corporis deſignat. Seuum tamen ab adipe differt, quia H ipſum eſt excrementum terreſtrioris ſanguinis quàm adeps, & ideo eſt plus terreum. cuius rei iuditium eſt: quia eius cõgelatio velocius fit, & vberius, quam adipis, & iuſcula, quibus decoquitur caro ſeuoſa, plus congelantur, quam non ſeuoſa. Et ob hoc animalia non dentata in ſuperiori maxilla, quæ cornua gerũt, & vngulas, ſeuum habent: quia horum animalium natura terrenior eſt aliis, & ideo obtinent cornua, & vngulas. Sed animal vtrinque dentatum, expersq; cornuum habet adipem vice ſeui, cum adeps ſiccescẽs non frangatur, quia natura ſua I non eſt terrea. Animalium autem mediocritas adipis oſtendit optimã nutritionem, & validiſſimam ſanitatem. tunc enim natura ipſius nõ ſuperat carnis naturam, adeo q̃ impediatur bonitas ſenſus. quapropter ſi multum excedat adeps in animali, affert ei ſenſum velociꝰ, faciliusq; leſionibus paratur. cuius rei cauſa eſt, quia tale animal frigeſcit, cum multum de ſanguine in hoc excrementum aſſumatur. Hoc enim membrum, ſcilicet adeps, quando K augetur, attrahit de ſanguine vehementer id, quod ſibi conuenit, plurimumq; ipſius ad ſe conuertit, quare caliditas & humiditas ſanguinis minuitur, ſanguisq; infrigidatur. ſenſus quoque huius animalis minoratur, in eoq; ſuperat frigiditas, & ſiccitas, quare interimitur. Manifeſtum enim eſt q̃, ſi totum corpus in adipem tranſierit, animal procul dubio peribit. ſicq; ſi plures partes corporis in adipem, vel ſeuum aſſumantur, tunc huiuſmodi animal de neceſſitate erit valde promptum ad ſteritum. Hinc etiam fit, q̃ animal L obeſum ſterilius exiſtit, quia parũ ſanguinis obtinet. operationes tandem naturales ipſius animalis habentis paucum ſanguinem tabeſcunt, celeriterq; a calore, aut frigore interitum patitur. Sed quãquam ſeuum reperiatur propter neceſſitatem materiæ ſanguinis, nihilominꝰ aliquod iuuamentum affert animali, videlicet calefacere membrum ſuppoſitum ſeuo. hinc eſt, quòd q̃n Medici in aliquibus vulneribus, ſiue vlceribus ſeuoſis extrahunt ſeuum, tunc corrumpitur membrum exi- M ſtens ſub ipſo. Ex dictis patet quid ſit ſeuum, & quid adeps.

Quid medulla, quibuſq; animalibus data ſit, quibuſq; minime. Cap. 6.

SEd medulla etiam natura quædam ſanguinis eſt, nõ, vt quidam volunt, vis genituræ ſeminalis. patet hoc in ñs, quæ nuper in lucem prodierint: medulla enim in oſſibus quoque eorum ſanguinea continet,

A tinetur, vtpote, cum omnes corporis partes, ex ſanguine conſtent, & partui alimentum præſtetur a ſanguine. ſed per incrementum, concoctionem q; efficitur, vt quemadmodum cætera membra, ſic viſcera quoque immutentur colore: per copiam enim ſanguinis viſcera etiam, cum recentia adhuc ſunt, colorem ſibi ſanguineum trahunt: ſic etiam medulla afficitur, & pinguis in pinguibus animalibus eſt, atque axungiæ ſimilis.

B At quibus ſanguis non pinguedini, ſed ſeuo ſimilis per concoctionem euadit, ꝭs medulla ſeuo ſimilis eſt. quamobrem vt cornigeris animalibus, nec vtrinque dentatis, medulla ſpeciem gerit ſeui: ſic vtrinque dentatis, atque multifidis pinguedinem refert. Verum ſpinæ dorſi medulla minime talis eſt, quoniam continuam hanc eſſe oportet, porrectam q; per longitudinem ſpinæ totius, quæ ex

C multis vertebratis orbiculatim oſſibus iungitur. nam, ſi ex pinguedine, aut ſeuo eſſet, nõ æque perpetua eſſe poſſet, ſed vel fragilis, vel humida eſſet. Sunt ex animalibus quæ nullam commentatione dignam medullam habeant, videlicet ea, quibus oſſa robuſta, & ſolida ſunt, vt leoni. eius enim oſſa, quod exiguã admodum, & perobſcuram medullam continent, carere omnino medulla videntur. Sed, cum oſſium naturam ineſſe animalibus neceſſe ſit, aut quod oſſibus D proportionetur, vt in aquatilibus ſpinam, fit neceſſario, vt nõ nulla habeant etiam quod pro alimento contineatur, ex quo oſſa conſiſtant: alimentum autem omnibus eſſe ſanguinem dictum iam eſt. Seuoſas etiam, & pingues eſſe medullas ratio eſt: tepor enim quem oſſium complexio facit, ſanguinem concoquit. ſanguinis autem per ſe cõcoctio ſeuum & adeps eſt: quoniam etiam in ꝭs, quæ oſſa ſpiſſa, firma q; habent, non temere E partim nulla, partim exigua ineſt medulla: alimentum enim in oſſa abſumitur. Quæ autem non oſſa habent, ſed ſpinam, ꝭs dorſi tantum medulla eſt. parum enim continent ſanguinis ſuapte natura: & dorſi ſpina tantummodo caua habetur, quamobrem in ea medullæ aliquid creari poteſt. vna enim ipſa capax eſt, ſola q; eget *copula propter interceptiones: quamobrem medulla etiam eius partis F differt, vt dictum eſt. quòd enĩ vice fibulæ fungitur, idcirco lẽta, neruoſa q; eſt, vt intendi poſſit. Cauſa, quamobrem medullam habent animalia, quibus data eſt, declarata iam eſt. Quid etiam medulla ſit patet: ſcilicet alimenti ſanguinei, quod in oſſa, ſpinam ve diſtribuatur, contentum q; concoctum excremẽtum.

*conſequa

De

G AVER. De medulla ossium.

DIcamus medullam ossium esse ex genere excrementi sanguinei concocti, quo ossa nutriuntur, atque spinæ in animalibus habentibus spinas vice ossium: vt sunt pisces. Quòd autem sit excrementũ sanguinis concocti, ostenditur ex hoc, ꝙ ineſt quædam pinguedo similis naturæ adipis ossibus animalium refertorum adipe: animalibus vero seuo carentibus ineſt quędam vnctuositas similis seuo. Apparet tamen ipsam habere excessum in calore, & humiditate: quare medulla habet multum de excremento nu-
H trimenti ossium: cum alimentum ossium debeat esse omnino oppositum huic naturæ, ideſt frigidum, & siccum, quæ est natura ossium. Est nanq; nutrimentum simile: excrementum vero contrarium. Ostenditur autem sanguinem esse materiã eius eo, quia apparet in ossibus fœtus quædam sanguinolentia, roboratoq; ipso embryone fortificatur quoq; medulla, & dealbatur, hẽtq; substantiam medullarem, Sed, quia animal debet habere ossa, vel aliud membrum vice ossium, quæ quidẽ
I ossa necessario nutriũtur, habebũt ergo medullam de necessitate vice alimenti necessarij. Aliquà tamen animalia paucam obtinent medullam: quæ animalia ossa habent robusta, & lucida, vt ossa leonis. quæ res certe ideo est, quia medulla ĩ ossa absumitur ob excessiuum calorẽ his ossibus inditum, & ob eorundẽ vim immutatiuam. Spinosum vero animal non habet medullam, nisi ĩ dorso tantum. Sed vtrum sit de natura medullæ id, quod in dorso ei⁹ reperitur, i. vtrum sit excremẽtum, vel ne, indiget scrutatione: cum Antiquiores imaginentur esse medullam, quia ossibus dorsi inheret. Sed Aristoteles putat id, quod vacuitati dorsi ineſt habere aliam naturam quàm medulla. videtur enim quid viscosum, neruosum, habens alium colorem quàm medulla: cuius iuuamentum est dorso adherere, veluti clauus copulans extremum extremo, colliganſq; & conseruans ipsum: quod iuuamentum ab Aristotele cõsyderatum, est certe verum. Post Aristotelem tamen fuit adinuenta vtilitas nobilior ista, quę est, sicut vtilitas cerebri, videlicet iuuamẽtum L
sensus, & motus: de quo in futurum scrutabimur. Patet ergo ex his quid sit medulla ossium.

De cerebro, & eius natura, deq; capitis fluxionibus, & somni causa

Cap. 7.

PRoximum ferè est, vt de cerebro doceamus. nam cerebrum quoq; medullam esse, atq; originem medullę compluribus placuit authoribus: argumento, quod dorsi medullam iunctam cum cerebro cernerent. Sed res contra se M
habet, omnino prope dixerim. cerebrum enim partiũ omnium corporis frigidissimũ est, cum medulla calida suapte natura sit: quod eius pinguedine, & axungia perspicuum est. idq; facit vt cerebro iungi, continuariq; possit ipsa dorsi medulla, solet enim natura semper emoliri contra cuiusuis exuperantiam auxilium, per coniunctionẽ rei aduersæ, vt excessum alterius al-

tero

A tero compenſet, & moderetur. Sed enim medullam calidam eſſe pluribus ſanè rationibus conſtat: cerebri autem frigiditas & tactu percipi poteſt, & ratione intelligitur, quod omnium maxime humorum corporis ſanguine caret: quippe quod, nihil ſanguinis habeat, ſqualoreq; obſitum ſit, aq; horridum. Nec vero excrementum eſt, nec inter partes continuas enumerandũ, ſed ſui generis eſt, & quidem ratione optima naturam eiuſmodi ſortitum eſt. Nullam vero cũ partibus, quæ vim obtinent ſentiendi, continuitatem habere cũ ſtuitu pateat, tum vel maxime inde conſtat, ꝙ, cum tangitur, nullum efficit ſenſum, quemadmodum nec ſanguis, neq; excrementum animalium vllum. datum autem hoc animalibus eſt ad naturæ totius ſalutem. Qđ enim nonnulli ſtatuunt importune animam eſſe ignem, aut aliquam eiuſmodi vim, melius fortaſſe dixeris, animam in quodam eiuſmodi corpore conſtare. cuius rei cauſa eſt, ꝙ ad exequenda animæ officia calor omnium maxíe adminiſtrãdi vim obtinet. Cum enim officiũ animæ ſit alere, & mouere, hæc ea ipſa facultate potiſſimum efficiuntur. Igitur animam eſſe ignẽ arbitrari ſimile eſt, atq; ſi ſerrã, aut aſciam fabrum, aut artem fabrilẽ eſſe ideo arbitreris, quia opus non niſi iunctis his efficiatur. Sed ꝯ genus omne animalium caloris particeps eſſe neceſſe ſit, apertum hinc eſt. Cum autem omnia momentum requirant contrarium, quo mediocritatem ac medium aſſequantur (in hoc enim eſſentia ratioq; cõſiſtit, non in alterutro extremo ſeorſum poſito) idcirco aduerſus cordis ſedem & calorem cerebrum natura molita eſt. & eade cauſa, pars iſta animalib⁹ iuncta eſt, naturam obtinens aquę, & terræ communem: atque ob eam rem cerebrum omnia ſanguine prædita habent: ex cæteris nullum ferè, niſi per proportionem, vt polypus. parum enĩ caloris obtinet omne id genus, propter ſanguinis priuationẽ. Cerebrum igitur calorem, feruoremq; cordis moderatur, & temperiem affert. Sed vt ea quoque pars modico potiatur calore, venæ ad membranam cerebri deueniunt ex vtraq; vena, maiorem dico, & eam, quæ aorta vocatur. & ne calor nimius offendat, nõ paucæ amplæ, ſed frequentes, ac tenues venæ ambiunt: nec ſanguis copioſus, et craſſus, ſed tenuis, ſynceruſq; ſubit eodem. Fluxiones etiam ob eã rem ex capite oriuntur in ñs corporibus, quib⁹ cerebrũ frigidius ẽ q̃ tpamentũ modicũ poſtulet. cũ.n. alimentũ ꝑ venas ſurſũ reſpirat, vbi excremẽtũ ob ei⁹ loci vim refrigeratũ ẽ, fluxiões pituitæ, ſanieiq; mouet. quod ſimile gñatiõi ĩbriũ euenire ĩtelligẽdũ ẽ, quoad magnũ cõferre cũ quo licet.

Vſus cerebri.

Fluxiones ex capite, cauſæ.

Alæ officium.

G licet. Cũ.n.ex terra vapor exhalat, efferturq; ĩ ſublime a calore, vbi ſupernum aerem ſubierit frigidum, conſiſtit: denuo in aquã propter refrigerationem, atque in terram defluit. Sed de his, cũ de morborum cauſis agitur, diſſerere congruum eſt: videlicet quoad tractare de his Naturalis ſcientiæ intereſt. Somnus etiam a cerebro proficiſcitur ĩſs, quæ eam obtinent partem, animalibus: quæ autem carent, ĩſs proportionale ſuppetit. cum enim
H ſanguinis alentis effluentia refrigeretur a cerebro, aut etiã ob alias cauſas ſimiles caput aggrauatur. & quidem ſomno ſopiti ea corporis parte ſolent tentari: atq; efficitur, vt calor ad ima cũ ſanguĩe ſubterfugiat, collectaq; copia caloris in loco inferiori ſõnum facit, & facultatem erigendi corporis aufert ab ĩſs animalibus, quæ erecta incedere natura voluit: cæteris caput erigi prohibet. quibus de reb⁹ ſeorſum docuimus, cum de ſenſu, & ſomno
I ageremus. Cerebrum autem eẽ commune aquæ, & terræ conſtat ex eo, quod ei accidit. cum enim coquitur, indureſcit, atq; ſicceſcit, vt humore exacto a calore, terrena portio relinquatur, quemadmodum in leguminũ, reliquorumq; fructuum decoctione. q̃.n. ex terra magna ex parte conſtant, hinc exacto humore, quem exiguum ſibi admiſtum continent, dura terrenaq; admodum ea quoq; relinquuntur. Homo inter omnia animalia plurimum cerebri habet, ſcilicet proportione ſui corporis: & inter homines, mares plus q̃ fœminæ. cordis enim, pulmonisq; locum calidiſſimum, & ſanguine refertiſſimum homo habet. vnde animalium homo vnus erectus eſt. caloris.n. natura inualeſcens, incrementum de medio agit pro ſuo impetu. Itaque contra multum caliditatis multum humiditatis, frigiditatisq; opponitur. qua quidem co
K pia fit, vt capitis os, quod calua
L riam nõnulli appellant, ſero admodum induretur, cum diu calor euaporetur: quod nulli ex cæteris animalibus ſanguĩe prædi tis euenit. Iuncturas etiam pluri mas in capite hõ habet, & mas plures quàm fœmina, eadem de cauſa, vt locus ſpirantior ſit: & amplius, in quo plus cerebri habetur. nam, ſi cerebrum vel humet, vel ſiccet ſupra modũ, ſuo fungi officio non poteſt: ſed aut nõ refrigerabit, aut coagulabit.
M itaq; morbos, deliria, mortes afferet. calor enim cordis atq; principiũ conſentiẽtiſſimum eſt, ſenſumq; celerrime facit, cum ſanguis cerebri vllo pacto mutatur, atq; afficitur. ſed de cognatis animalium humoribus omnibus dictum ferè eſt. Poſtgeniti excrementa ſunt cibi, i. veſicæ ſedimen, atq; alui: præterea genitura, & lac, ſ. in iis, quorum natura hæc obtinet. verum cibi excremẽta quibuſnã aſalib⁹ iũcta ſint,

Caluaria.

Morbi ex cerebro.

Poſtgeniti hũores qui.

A ſint, & quas ob cauſas, aptius in conſyderanda differenda q; alimenti ratione explicetur. de ſemine autem genitali, & lacte tractandum eſt, cum de generatione: alterum enim eorum principiū gñatiōis eſt, alterum gñationis gratia habetur.

De cerebro.

AVER. DIcamus naturam cerebri non eſſe ex natura medullæ oſſiū, vt plures Antiquorum opinati fuerunt: cum medulla inter excrementa collocetur, vt dixim⁹, cerebrum
B vero inter membra nobilia. Suſpicatur tñ ipm eſſe principium ſenſus, & motus. quia iſtæ duæ virtutes perturbantur ad perturbationē cerebri, cuius natura frigida eſt, & humida. indicatur autem eius frigiditas, quia nihil ſanguinis obtinet, & tactu frigidum exiſtit: læditur ēt a frigore: propriaq;, & familiaris ægritudo eius eſt catarrhus: cū arbitremur talē ægritudinē, a frigido prouenire: cuius morbi cauſa eſt vapor a nutrimento eleuatus, qui cerebrū petit, illiq; obuiat aer exterior frigidus: quare refrigeratur hmōi vapor
C & in humiditatē conuertitur: vt in gñatiōe imbrium euenire ſolet. Ex ſomno quoque accñte aīali pp hoc membrum indicari pōt humiditas, & frigiditas ei⁹: nam ex ſomno ipm graueſcere perſpicuum eſt, ob frigiditatis, & humiditatis exceſſum in eo. Aquā quoq;, & terram ſuperare
I eius natura ītelligi poteſt ex hoc, q, ſi decoquitur, indureſcit, cū hūidum a feruore euaneſcat, remanentibus partibus terrenis ſeorſum. nō eſt ergo excremētū, ſed mēbrū datū pp aliquā neceſſitatē, vt manifeſte patet ex ipſo. quare reſtat contem- D
plari eius iuuamentum quid ſit: cū ipſa natura nihil temere agat.

Dicam⁹ ergo q, cum cerebrū ſit gña alicui⁹ opatiōis, vt ſupponit cū eo q anatomia habetur, & ex multis morbis, in quib⁹ lædit ſenſus, & mot⁹ ad læſionē cerebri, īcolumesq; reddunt, eius ſanitate reintegrata, q aliqd facit cerebrū ipm ad ſenſū & motū: nō q cerebrū ſit prīcipiū ſenſus, & motus, vt dicit Gal. qavī lę di ſenſus, & mot⁹, ex ptурbatiōe cerebri: & nerui: cuius dicti falſitatem iā alibi oſtēdim⁹. eſt. n. loc⁹ affirmationis, & negationis. Sed, ſi concedi- E
mus cerebrum eſſe cām alicui⁹ opationis corpis, nihilq; videm⁹ lædi ex ipſi⁹ diſtēperātia, niſi ſenſum, & motū, ſequitur ex hoc cerebrū neceſſario eſſe aliquā cām ſenſus, & mot⁹, nō tñ primā cām. Sed, ſi fiat loc⁹ affirmationis, & negationis negatiue, vt fecit Galenus abſq; hoc, q copuletur ei alia ſecunda propoſitio. ſ. q cerebrum eſt pp aliquā opationem, adhuc nō ſequetur ex hoc cerebrū, & neruos eſſe aliquam cauſam ſenſus, & mot⁹, multo min⁹ ſequet ipm
F eē cām primā. Sed, ſi vtræq; ppōnes explicent, vt dixim⁹, bene ſequet ex hoc cerebrū eſſe aliquā cām ſenſus, & motus: ſed vtrū ſit ppinqua, vel remota cā, aut p ſe, i. ex prima ītentiōe, vel p accns, i. ex ſecūdaria intentione indiget ſcrutatione. Dicamus igitur q, ſi ponam⁹ cerebrū aliquid facere ad ſenſum, & motum, ad vnotriū modorū euenire neceſſe eſt: videlicet, aut vt ſit prima cā harū duarū virtutū, abſq; hoc, q īdigeat alio membro cōicante cum ipſo in his duabus virtutib⁹: vel vt ſit ſecunda cauſa primæ, vt ſit ſeruiens primo

G membro habẽti vere iſtas duas virtutes, faueatq; ipſi. cuius ſeruitus, ſi ſeruiet, erit alio duorum modorũ, ſ. ex primaria intentione, aut ſecũdaria. adhuc, ſi ſeruiet, oportebit alio duorum modorũ id fieri, videlicet, vel ꝙ habeat aliquem principatum ſupra aliquod aliud membrum, vel nullum. Quo ergo horum modorum cerebrum ſe habeat, ſic indagãdum erit. cum iam ex dictis, & adhuc dicendis ſatis appareat ꝙ illa ps calida ignea homini inſita, quæ ſpiritus nuncupatur, ſit primum organum animæ, inquãtum eſt anima,
H adeo ꝙ plures Antiquorum fuerũt imaginati ipſum eſſe animam, ob huius ſpiritus affinitatem cum natura animæ: cuius ſpũs eſſentia oritur in corde per ſe, nõ ꝙ ex alio mẽbro ad ipſum veniat: immo inuenitur in alijs membris veniens ab ipſo corde per venas pulſatiles, exeuntes ab ipſo, venientes ad cuncta mẽbra: quare id, quod per anatomiam habetur, & ſenſum correſpondet, prius dictis, quæ. ſ. oſtendunt de neceſſitate dari hmõi membrum in corpore: ex quibus infert, ꝙ aĩalis
I virtutis principium, ſiue ſit ſenſus, ſiue nõ, eſt ĩ eodem membro, in quo eſt primum inſtrumentum animę: quod quidem eſt ipſum cor. Idem alia adhuc ratione oſtenditur, videlicet, quia videtur calor effluere a corde, dum animal exercet ſua mẽbra pro ſenſu, & motu: ad quod etiam retrahitur, quãdo non exercet ipſa, præſertim tempore ſomni: in quo manifeſte videtur, ſi dormiens excitetur, & exerceat ſuos ſenſus, ꝙ expãditur per ſuum corpus calor, qui prius non inerat ſibi. Similiter etiã, qñ poſt quietem animal mouetur, calor ſuperuenit ſuo corpori, quem K
prius non habebat. Id quoq;, quod ex tremore apparet gñato a pauore, in quo calor naturalis ad cor aggregatur, eſt potiſſima ratio huius rei: & quia natura cerebri eſt oppoſita huic naturæ, ob exceſſiuam aquoſitatem eius, i. exuperantiam frigiditatis ſuper ipſum. In Quarto autem lib. Meteororum oſtẽditur ꝙ, natura nõ vtitur frigiditate, vt frigiditas eſt, in aliqua eius operatione, niſi p accidens, & ex ſecunda intentione, videlicet temperando, & menſurando calorem naturalẽ proportionatum alicui operationum naturę: cũ L
non ex quocunque calore acciderit fiat quælibet actio, ſed per menſuratum in qualitate & quantitate, cum tamen ſide ſenſus percipiatur cerebrum aliquid facere ad ſenſum, & motum. Erit igitur eius officium in ſenſu, & motu ex ſecunda intentione, videlicet contemperando naturalem calorem cordis ſua frigiditate naturali. Et ſic ſenſum, atq; motum nobiliorem, & incolumiorem reddit: cum frigidi ſit contemperare operationem caloris: eamq; exquiſitiſſimam reddere: calidi vero ẽ M
efficere ſenſus turbulentiores, atque imbecilliores. nam operatio ſenſuũ temperie, & ſynceritate perficitur: vt ex ipſis quinq; ſenſibus perſpicuum eſt, ſi quis eos habuerit: ex quibus ſequitur hũc eſſe modum, quo cerebrum, & cor ſunt cauſa ſenſus, & motus. Sed vtrum cerebrum, præ cæteris membris facientibus ad ſenſum, & motum, principatum obtineat in huiuſmodi officio, ſ. temperandi, adeo ꝙ habeat quandam virtutem mittentem calorem temperatum membris ſenſitiuis, & motiuis,

vel

A vel non habeat vim principatus in hoc, immo quod de ſe, & per ſuam complexionem vnã cum eo, quod oritur ex neruo, per ſpinam dorſi id faciat, præter hoc, ꝙ habeat virtutẽ tranſmittentem ſpiritum temperatum membris ſenſus, indiget contẽplatione. quia, cum Galenus putet vnumquemq; neruum ſenſitiuum, & motiuum appropriari vnicuique membro ſenſitiuo, & motiuo, adeo ꝙ, cum ipſe ligauerit quendam certum neruum, motus fuit illico ablatus ab illo membro determinato. ſimiliter & ſenſus ab aliquo mẽbro
B determinato, ſoluto tamen vinculo illo, eſt reuerſus inde motus illi⁹ mẽbri, aut ſenſus. & hoc modo ipſe adinuenit neruum motiuum tantum in aliquibus membris non habentẽ ſenſum: quemadmodum inueſtigauit neruum, quo fit vox: & ſic de ſingulis, quæ in ſuo libro reperiuntur, Adde etiam ꝙ fuit ſibi per anatomiam propalatum ineſſe ventriculo cerebri ſpiritum naturalem: qui p duos neruos trãſmittitur oculares, vt oculis opituletur. Hęc igitur cogunt nos fateri ipſum aliquem habere particularem principatum. Qđ
C quidem Ariſtoteles concedit de tribus ſenſibus, ſed non de tactu, & guſtu, vt ſunt ſenſus. Oſtenſum nanq; fuit vniuerſali tractatu, ſenſum tactus non indigere membro officiali, niſi nobilioris notæ gratia: aut ob neceſſitatem contingentem alicui animali ſanguineo, videlicet ob eius calorem. Hæc igitur operatio temperatiua ineſt ipſi cerebro: & huiuſmodi prĩcipatus neceſſario ineſt ipſi animali pro tribus ſenſibus, inquãtum eſt animal habens tres ſenſus; ſed non eſt neceſſarius pro tactu, & guſtu, niſi gratia nobilioris D notæ, vel neceſſitatis inſequentis aliquod animal habens cerebrum, & neruum, & tres ſenſus præter tactũ, & guſtum. Sed de his rebus quicqđ per anatomiam vidit Galenus, & alij poſt Ariſtotelem, potius approbat & perficit verba Ariſtotelis, quã contradicat, vel inconueniat dictis Ariſt. vt Galenus putat. Nam dicta Ariſto. ſunt demonſtratiões vniuerſales, ſumptæ a propoſitionibus naturalibus, primis, & vniuerſalibus, atq; eſſentialibus. De proprietatib⁹ autem huiuſmodi demonſtrationũ eſt vt nullus ſenſus contradicat vn- E quam. & talis eſt modus demonſtrãdi, quo proficiſcitur verſus viam rectam perficientem dicta Antiquorum, ita vt homo acquirat vltimã eius perfectionem ex parte ſcĩæ. & hæc eſt beatitudo humana. ſed qui via progreditur altercatiua, amore victoriæ, vel vigoroſitatis, ad hoc vt de ipſo mentio fiat poſtea, videlicet ꝙ ipſe fuit argumentatus contra Antiquos, nulla (inquã) habebitur vtilitas ex eius verbis, immo confuſio, & dubitatio, eritq; remotiſſimus ab humana opinione. Ex dictis igitur patet quod ſit inuamentum cere- F bri, & ſpinæ dorſi, atq; nerui. Dicit quoq; Ariſtoteles hominem plus cerebri obtinere inter cætera animalia, máremq; plus q̃ fœminam, & ꝙ omnium animaliũ homo proprie habet locum cerebri, qui directe oppoſitus eſt cordi & pulmoni, calidiorem & humidiorem, quam habeãt alia animalia. & ideo infantes ĩ ſuo initio habent cerebrum valde humidum ĩ illo loco, ſed poſt aliquos annos, in quibus calor ſuo robore exiccauit aliquid de ipſo, iam puer

G erectus gradiatur, eiusq; corpus erigi tur, & recte efficitur ſtaturæ iter om nia animalia, cum tamen prius nõ eſſet. Caloris nanq; officium eſt pe tere ſupremum locum, qui eſt ſibi naturalis: vt idem quoq; in ſtirpib⁹ perſpicuum eſt.

De Commiſſuris.

SVturæ vero capitis fuerunt gratia capitis. eſt enim veluti ſuperliminare, vel tectum ipſi corpori, calorq; aſcendit ad ipſum. & ideo natura calluit, quia adiuenit hmõi ſuturas propter ſanitatem.

De carne, ſeu ijs, quæ vice carnis habẽtur Cap. 8.

H NVnc de cæteris ſimilaribus partibus docẽdum eſt, & primum de carne, in ijs quę obtinent carnem: in cęteris autem de eo, quod vice carnis proportione reſpõdeat. hoc .n. principium, & corpus per ſe aĩalium eſt: qđ rõne ẽt patet. animal .n. eo definim⁹, quod ſenſum obtinet, primumq; eũ, qui primus eſt. Tactum autem primum eſſe certum eſt. tactus ve-

Tactus ſẽ ſus prim⁹

I ro ſenſorium pars eiuſmodi eſt aut prima, vt pupilla viſus: aut coniũcta, per quam agitur, pinde quaſi pupillæ omne diaphanes, hoc eſt translucidum, coniungas. Cæteris igitur ſenſibus nec tribui hoc poterat, neq; operæpretium erat effici a natura: at vero tactui dari neceſſe fuit. ſola .n. aut maxime oĩum ſenſoriorum ſedes tangendi corpulẽta eſt. Senſui autem patet cętera omnia eius vnius gratia haberi:

Cętera oĩa i aĩali pp carnem.

oſſa dico, neruos, cutem, venas, K pilos etiam, & vnguium genus, & quicquid eiuſmodi iunctum eſt. natura enim oſſium adhibita eſt, vt ſua duritie rem mollẽ ſeruaret in ijs, quæ oſſa habent. eademq; de cauſa proportionale oſſium habetur in ijs, quæ oſſibus carent: vt in genere piſciũ alĩs ſpina, alĩs cartilago iuncta eſt. Habent hoc præſidium alia intus, alia foris, vt in genere ſanguinis expertę. Cruſtata omnia extra ſe munita ſeruãtur: velut cancri, genusq; omne locuſta- L rum, atq; etiam teſtatorum, vt quæ oſtreæ appellantur. his enĩ omnibus caro intus: terrenũ autem illud, quod contineat & cõ ſeruet, foris eſt. nam pręter ipm continendi officium, quoniã eorum natura parum caloris obtinet, cum ſanguine careant, idcir co teſta, veluti furnulus quidã amplectens, conſeruat in teſtinũ calorem, & tuetur. Quinetiam teſtudo, & lutariæ genus ſimili modo ſe habere videtur, quanq; M diuerſum genus ab illis hoc eſt. At vero animalia ĩſecta, & mollia contra quàm hæc, & modo inter ſe oppoſito conſtant. nihil .n. oſſis, nihil terreni habere diſcretum videntur, quod dignũ effatu ſit. ſed mollia fere tota carnoſa, & tactui cedentia ſunt. ne tamen corpus eorum facile pereat, modo illorum, quæ carne laſciuiunt, naturam inter carnem, & neruum obtinent. mollis, n. vt caro eſt, ſed intendi poteſt

A teſt vt neruus, fiſſilis autem caro eorum non in directum: ſed in anfractum: ita enim ad vires commodior eſſe poteſt. habent etiam quod piſcium ſpinis proportionetur: vt ſepię, quod ſepium vocant: lolligines, quod gladiolum. polypi nihil eiuſmodi habent, quod eorum alueꝰ, quẽ caput appellant, breuior eſt, illorum procerior. ideoq; vt directꝰ inflexuſq; maneret, natura his adminiculis faciendum cenſuit. quemadmodum in genere ſanB guineo, alĩs os dedit, alĩs ſpinã. inſecta contra quàm hæc, & ſanguine prædita conſtant, vt modo diximus: quippe quæ nihil habeant duri, aut mollis diſcretum: ſed dura toto corpore ſint duritie tali, vt oſſe carnoſiora, carne oſſatiora, terratioraq; conſtent, ne facile corpus eorum diuidi poſſit.

De uenis, oſſibus, & cartilagine.
Cap. 9.

C Similis natura eſt oſſibus, et venis: vtraq; enim ex vno orſa continua eſt. & neque os vllum ſeorſum per ſe habeť, ſed aut pars continui eſt, aut tangit, atq; annectitur, vt natura & tanquam vno, continuoq;, & tanquam duobus, diſtinctiſq; ad flexum vtatur: neq; vena vlla ſeorſum per ſe eſt, ſed omnes pars ſunt vnius. nam, ſi quod os ſeparatum eſſet, accideret, vt nec officio fungi poſſet, cuius gratia natura oſſium habetur. quippe quod nec flectendi, neque dirigendi cauſam vllam præberet, D cum non continuum eſſet, ſed interceptum: & lædere proculdubio poſſet, perinde quaſi vel ſpina, vel ſpiculum carni infixum. vena etiam, ſi qua ſeparata, nec ſuæ origini continua tenderet, ſuum ſanguinem ſeruare nõ poſſet. calor enim profluens ab origine facit ne ſanguis gelet. putreſcere etiam ſanguis videtur, qui a ſuo fonte remotus eſt. Principium venarum cor eſt: oſſium, Venarũ oſſiũq; principia. quod ſpina dorſi vocatur, videE licet in omnibus ĩs, quę oſſa habent. hinc enim cætera oſſa oriũtur, & continuantur. ſpina eſt enim, quod longitudinem, ac rectitudinem contineat animalium. Sed, cum corpus flecti per animalis motum neceſſe ſit, ita conſtat, vt & vna ſit propter cõtinuitatem, & multipartita propter vertebrarum diſtinctionẽ. hinc femorum, brachiorumq; oſſa dependent cõtinua, eodẽq; arctius adnectuntur, qua flectẽdum eſt: neruis deligantur, extremaq; ſibi cohærent. alterum F cauum, alterum rotundum: aut vtrũq; cauum, medio talo, qua ſi clauo complexo, vt flecti, extẽdiq; poſſint: aliter enim aut nullo pacto, aut non bene motꝰ eiuſmodi agi poſſet. nonnulla extremis ſimilibus coniungũtur neruis deligata. cartilaginoſæ etiã partes inſeruntur flexuris, veluti lectiſternium, ne attritu mutuo lędantur. Caro circa oſſa cõſiſtit, vinculis modo fibrarum

G tenuibus adhęrens, cuius cauſa oſſium genus habetur. vt enim qui ex limo, aut alia maſſa humida animal effingunt, firmo aliquo ſubdito corpore obducũt atque afformant, ſic natura ex carnibus animal condidit. cæteris igitur partibus, ſcilicet carnoſis, oſſa omnibus ſubiacent, aut flectendi gratia, ſi mouẽtur, aut conſeruandi cauſa, ſi immobilia ſunt: vt coſtæ, quæ pectus ſalutis viſcerum gratia claudunt.

H Venter omnium oſſibus vacat, ne tumori impedimẽto ſint, qui per cibum ingeſtũ exurgat neceſſe eſt: atq; etiam ne in fœminis incremẽto partuum obſtẽt. Sed enim quæ animal vel intra ſe, vel foris pariunt, hæc ſimiles, robuſtas q; oſſium obtinent vires. multo enim maiora hæc ſũt ñs, quæ non pariunt animal, videlicet proportione ſolitæ magnitudinis. nam nonnuſquam complura ex hoc animaliũ genere creſcunt mirum in modũ,

I vt in Africa, locisq; alñs calidis, & ſiccis: magnis autem administriculo opus eſt maiori, validiori, & firmiori: atq; inter magna ñs potiſſimum tali opus eſt adiumento, quæ violentiora ſunt. quamobrem mares oſſibus durioribus conſtant quàm fœminæ, & quæ carniuora ſunt, quã quæ alio cibo veſcuntur. ñs enĩ victus per dimicationem acquiritur: velut leonis oſſa adeo dura ſunt, vt ex ñs percuſſis, ignis quaſi ex ſilice excutiatur, delphinus etiam nõ ſpinas, ſed oſſa habet: viuiparum enim eſt. Sãguineis autem non viuiparis natura aliquantum degenerat, vt volucribus. quãuis enim habeãt oſſa, tamen imbecilliora. Inter piſces ſpinam, qui oua pariunt, habent. Serpentibus etiam natura oſſium ſpinacea eſt, præterquã magnis: robur enim eorum valido ra exigit firmamenta, eadẽ; qua & viuiparis, ratione. At cartilaginea nomine ſpinam ex cartilagine habẽt. motum enim eorum eſſe molliorem neceſſe eſt: L itaq; fulcimenti genus non rigidum, ſed mollius eſſe oportuit. adde q; terrenam omnem materiam ad eorum cutem conficiendam natura abſumpſerit. pluribus autem locis ſimul tantundẽ exuperantiæ diſpenſare natura non poteſt: quoniam etiam ĩ viuiparo genere oſſa cartilaginoſa complura habentur, ſ. in ñs, quibus expedit molle, mucoſumq; eſſe quod ſolidum habeatur, ratione carnis obductæ, vt M aurib⁹, ac narib⁹ eueniſſe apertũ eſt: pminentiora. n. ſi rigida ſũt, frangi celeriter poſſunt. Naturæ vero eadem oſſis, & cartilaginis eſt, quanq; pluris minorisq; ratiõe ĩtereſt: quapropter, neutrũ præciſum recreſcere põt. Vacãt medulla cartilagines terreſtriũ animalium diſcreta. quod enĩ in os diſcretum cõtinetur, id miſtum per totũ facit, vt cartilagores mollis, mucoſaq; conſtituat. At in cartilagineo genere ſpina

Leõis oſſa duriſſima.

dorſi,

A dorſi, quãuis cartilaginoſa medullam habet: vicẽ. n. oſſis hæc pars tenet in eo genere. Proximas oſſibus eſſe partes oñdit tactus ẽt illas, vngues, vngulas tũ ſolidas tum biſulcas, cornua, roſtra auſũ. quæ oĩa præſidñ gratia adiuncta ſunt animalibus.

Aliqui ſic reddunt. Quę. n. tota ex ijs cõſtant, & nois cõſortium hñt cũ ſuis, &c.

Quæ. n. tota ex ñs conſtant, nominis conſortium tãtummodo hñt cũ ſuis partibus, v. g. vngula tota, & cornu totum ad ſalutem animalis * excogitatũ eſt.†

B Dentes ẽt in hoc eodem genere collocandi ſunt, qui alĩs rẽ vnã tantum expediunt, i. cibi confectionem: alĩs non ſolũ ad hoc vſui ſunt, ſed ẽt ad pugnandũ, vt ñs omnibus, quibus aut ferrati, aut exerti ſunt dentes. Terrenam, & validã eſſe naturã eorum, quę mõ enumeraui, neceſſe eſt. vis. n. armorũ ea eſt. quãobrem omnia eiuſmodi adminicula quadrupedibus viuiparis potius adiuncta ſunt, ꝙ terratiora, q̃ genus humanum ea oĩa conſtãt. Sed de ñs, atq; ſimilibus, cutem dico, veſicam, mẽ-

† Itẽ excogitata ſũt.

* De dẽtibus.

C branam, pilos, pennas, & q̃ ñs proportionentur, & ſi qua huiuſcemodi alia ſunt, poſtea vna cũ diſſimilaribus partibus conſyderandum eſt, ſ. quæ nã eorũ cã ſit, & cuius gratia data ſint animalibus: ex officñs. n. ea quoq; pariter atq; illa dignoſci neceſſe eſt. ſed ꝙ partes eorum idem cũ totis nomen ſortiuntur, ꝓpea inter ſimilares in hoc loco enumerata ſunt. principiũ autẽ, & origo eorum omnium os eſt, & caro. Rationẽ etiã genituræ, & lactis prętermiſimus, cũ de humidis, ac ſimilaribus ageremus. ſunt. n. hæc loco de generatione coniunctiora: cũ alterum eorũ initium ſit animalium generãdorum, alterum alimentũ, vbi in lucem prodierint. D

De iuuamento Oſſium.

DIcamus q̃, cũ fuerit iam expla- AVER.
natum carnem eẽ primũ corpus ipſius animalis, cũ ſit mẽbrum ſenſitiuum primo ſenſu, ſ. tactu: qđ quidẽ membrũ molle exiſtit, nõ habens ſtabilitatẽ: quare natura oſſa E
præſtauit animalibus participantibus oſſa, tanquã ſubſtentaculũ ipſius carnis, vt ſua expoſcit ſanitas, ꝓpter ſuã mollitiem. Nã quẽadmodũ ille, qui ex limo, aut alio corpore humido figuram afformat animaliũ, apponit lutũ ſup lignũ, aut aliquam rẽ firmã, ita ipſa natura. Proportio tandẽ ipſorum oſſiũ ad corpus animalium eſt vt fundamẽti ad parietem, aut ſicut ligni, ſuper qđ conditur nauis, ad ipſam nauẽ. & ſic ſe habet ſpina dorſi. oſſium tamen aliqua ſunt animalibus impoſita. ꝓp cuſtodiã, vt oſſa pectoris, & F
coſtarum. Oſſiumq; natura ſimilatur naturæ venarũ, vt dicit Ariſtot. quodlibet. n. ipſorum eſt continuũ, & annexũ principio alterius ſui generis. & hmõi principium oſſium eſt dorſum, vt principium venarũ eſt ipſum cor, vel hepar, vt poſterius dicẽt. ſed ſunt ipſa oſſa infixa huic principio, & quibuſdam ligamentis ad ſe inuicem continuata: ſunt tñ plura & diſtincta gratia flexus, & erectionis. nam ſi tũ vnum eſſet

os,

G os, nõ daret motus flectendi. ſuntq; inuicem colligata, vt motus erectionis fieri poſſit: & ſi non eſſent continua inuicem, tunc ineſſent corpori, vt ſpinæ, & ſagittæ, & non fungerentur officio oſſium, ſ. flectendi & erigendi. inſuntq; extremitatibus oſſium manuũ, & pedũ animalium habentiũ pedes & manus, quędã loca apta pro ingreſſu vnius in aliud, gratia motus, atq; cuſtodiæ iunctu ris requiſitæ: quare duorum extremorũ oſſis aliud eſt cauum, aliud vero rotundũ, eminens, promptum ingredi hmõi concauitatẽ. eſt etiã
H colligatum quibuſdã ligamẽtis pp motum dilatãdi, & flectendi. qñq; tñ eſt vtrũq; cauum habens in medio quid ſimile talo, vt fiat ſuper ipſum motus dilatationis, & conſtrictionis. Oſſium quoq; aliqua ſunt, quorũ extremũ vnius extremo alterius ſimilatur: quare interponũtur partes cartilagineę, vt oſſa motu non conterantur. Quælibet tandem flexura artus animaliũ habet figuram aptam motui ipſius. Et id pp duo, vel quia impoſſibile eſt huiuſmodi flexuram moueri, niſi pp hanc figuram, vel quia eius motus
I per hmõi figuram eſt melior, & facilior, atq; tutior. Oſſa tñ ventri cohęrentia, i. extrema coſtarum ſunt breuia, & non continua ſibi inuicẽ: quemadmodum coſtæ pectoris. qđ fit propter vẽtris animalium tumorem factum ex cibo, & propter conceptum in fœminis.

De cartilagine.

NAtura cartilaginis eſt media inter oſſis & carnis naturã: & ideo fuerunt extrema, quæ ſunt carni coniuncta cartilaginoſa, ne afferant dolorem ipſi carni. qñq; tamẽ natura facit cartilagine ſeparatam ab oſſibus, vt aurium, & narũ cartilagine: oportuit enim dari corpus medium inter duritiem oſſium, & mollitiem carnis: quia, ſi os naſi nõ eſſet cartilaginoſum, nõ poſſet fungi officio motus attractiõis. Inſunt igitur oſſa corporibus animalium gratia huius adiumenti: & pp neceſſitatem, ſ. pp proportionem terrenam exiſtẽtẽ in eis, præſertim in animalibus magnæ ſtaturæ, & viuiparis. Quanto. n. animal eſt maioris molis, tanto plus participat partem terreſtrem: quare indiget validiori fulcimento ad eius ſuſtentationem, & ad ferendum fœtum tẽpore conceptionis. Ideoq; oſſa ĩ animalibus proportionant magnitudini corporum, & operationũ eorũ, ſ. in ſua magnitudine, & duritie, atq; robore. Genus autem viuiparũ oſſa obtinet maiora, ouiparũ vero minora. Hinc eſt q̃ ſpinæ piſcium ſe habent veluti oſſa in aliis. Delphinis vero, quia viuiparũ eſt, obtinet oſſa rigida vice ſpinarum. Marium aũt, quia validioribus indigent operationibus, ideo eorũ oſſa ſunt fortiora oſſibus fœminæ. Carniuorũ
M quoq; oſſa fortiora ſunt, & duriora pp robur eorũ, atq; voraginẽ neceſſariam ad acquirendũ victũ: adeo q̃ ex oſſibus leonis inuicem percuſſis, vt fertur, ignis excutit, veluti ex ſilice. Hæc igitur eſt ſumma iuuamentorũ oſſium in aĩali compoti oſſium. Sed carenti oſſibus natura impoſuit vice oſſium quid ſupplẽs vices eorũ, qđ fungat eorũ officio: vt ſpinæ in piſcibus, & cartilagines in nonnullis animaliũ loco ſpinarum. Impoſuit tñ natura quibuſdã animaliũ extra corp⁹ ipſa oſſa, p tu

tella,

A tella, vt mollibus hñtibus teſtã durã: quia hmõi aĩal eſt frigidę complexionis ob indigentiã ſanguinis, eiuſq; caro eſt mollis, iõ natura poſuit oſſa extrinſecus pp duo, ſ. iuuamenta: alterũ eſt, vt calor naturalis cuſtodiatur, ne ſua debilitate diſſoluatur à calore extrinſeco: alterũ vero eſt, vt ſint ipſa oſſa q̃dã protectio ob offenſionibus rerum extrinſecarum: alioquin incideret in feſtinã corruptionẽ loci mollitiei carnis, & debilitatus eius à rebus extrinſecis. Animalibus vero, q̃ nõ habẽt oſſa ob paucitatẽ portionis terrę ipſorũ, natura tribuit corpus durum medium inter mollitiẽ carnis, & duritiem oſſis, ſic ẽt animalibus mollibus impoſuit natura in eorum procreatiõe corpus medium inter mollitiem carnis, & nerui, in quo aggregatur mollities, & extenſio, atq; robur. Sed, ſi hmõi animalia mollia haberent corpus carnoſum tm̃, citius incurrerent corruptionẽ. Præſtauit autẽ natura his aĩalibus carnem mediam quoquomodo inter neruũ, & carnẽ, & ideo q̃ cõtunditur, non ſcinditur ſciſſiõibus rectis, ſed rotundis. Animal vero nominatum cartilagineum creatũ fuit ex
C ſpina, & cartilagine, videlicet dorſũ ipſius. fic.n. motus eius facilior eſt, pp mollitiẽ cartilaginis: iam.n. natura cõſumpſit portionem terream huius animalis in cutim. vnũ nãq;, & idem excrementum non põt fieri in pluribus locis, ponit autẽ ipſũ in loco conueniẽtiori. Cætera vero mẽbra oſſea, vt cornua, vngues ſolidę, atq; biſulcæ, & dentes maxillares, roſtraq; auium, oĩa ſunt propter ſanitatem animalium, atq; cuſtodiam, de quibus omnibus poſterius loquemur: de ſimilaribus tamen membris loquemur in hoc libro, ſ. de eorum principatu tãtum. Hæc igitur eſt ſumma rerum, quas tractabimus in hoc libro de ipſis membris ſimplicibus. D

De duabus partibus in quibus q; animantibus neceſſarijs, quæ viuunt, quæ cibũ capiant, & quæ excrementa emittant: deq; ſenſuum ꝛ, & eorum loco in corpore. Cap. 10.

NVnc quaſi à primis iterum orſi diſſeramus. In omnibus vita præditis, E & perfectis partes maxime neceſſariæ duæ ſunt: altera, qua cibum capiãt, altera qua excrementum emittant. non.n. fieri põt, vt ſine cibo vel ſeruentur, vel augeantur. Stirpium itaque genus (nam id quoq; viuere fatemur) locũ ſuperuacui excrementi nullum habet: cibum.n. concoctum ex terra haurit, ſed vice excrementi ſemina, & fructus effundit. tertia pars in om- F nibus eſt media inter eas, quas modo dixi, in qua vitæ principium continetur. Sed ſtirpium natura qm̃ ſtabilis eſt, non ex multis, ac varijs partibus diſſimilaribus conſtat: quippe cum ad paucas actiones paucorũ inſtrumentorũ vſus requiratur. quamobrem ad ſtirpium ſiue plantarũ forma ſeorſum agendum eſt. Quæ aũt vna cum vita ſenſu ẽt prædita ſunt, hęc ſpeciem multiformiorẽ, numeroſioremq; varietatẽ recipiunt. atque inter ea alĩs alia magis, &

G eo amplius, ꝙ non ſolũ viuẽdi, ſed etiã bene viuendi rationem natura eorum obtinuit: quale hominũ genus eſt: quippe qđ aut vnum ex oĩbus animalibus nobis cognitis diuinitatis particeps ſit, aut omnium maxime. itaq; tum ob eam rem, tum etiã qđ exteriorum partiũ eius forma notiſſima eſt, primũ de homine differendũ cenſemus. iam .n. partes ẽt naturales hominis vnius ſm naturã diſpoſitę ſunt: qñquidem partem ſuperiorem H ad vniuerſi ſupremum erectam obtinet: ſolus.n. animaliũ homo erectus incedit. Caput hominis macilentum, carneq; prope omni exutum eẽ neceſſariũ ex ĩs, quæ de cerebro diximus, euenit. Nec audiendi ſunt, qui ſi carnoſum eſſet, viuacius hominum genus futurũ cenſeant: ſed vt melius ſentiret, carnem adẽptam exiſtiment. vim.n. ſentiẽdi ſitam in cerebro: ſenſum autem per partes nimium carnoſas nequaq; admitti poſſe arbi- I trantur. neutra.n. eorum ratio vera eſt. Sed ſi cerebrum à carnis copia circundaretur, contra efficeret, q̃ inſtitutum exigeret, cuius gratia adiũctũ eſt animalibus: non.n. refrigerare poſſet, eũ valde ipſum teperet. nec ſenſus vllius cãm cerebrũ obtinet, qđ quidem expers oĩno ſenſus non aliter, ĩ quoduis excremẽtum eſt. Verũ cum intelligere cãm, quãobrem ſenſus nonnulli in capite habentur, nequeant, ꝙ eam partem cęteris eſſe pecu- K liariorẽ animaduerterint, ideo ſenſum cum cerebro cõiungendũ ratiocinant. Sed.n. principiũ ſenſuum eſſe cordis locũ, definitum iam eſt, cũ de ſenſu ageremus. & quã ob cãm duo, i. tangendi et guſtandi ſenſus, ex corde aperte dependent: vnus ex reliquis tribus, i. olfaciendi, medium tenet: duo, i. audiendi, & videndi, maxime in capite poſſiti ſunt, ꝓp ſenſoriorum naturã, viſusq; omnibus in capite eſt. L nam auditus ŏlfactusq; piſciũ, & reliquorum generis eiuſdem declarant qđ dicimus. audiunt .n. atq; olfaciunt, cũ nullũ ſenſorium eorum ſenſuum in capite habeant manifeſtum. Viſum autem omnibus, quibus eſt datus, apud cerebrum eſſe optima ratio eſt. cerebrum.n. humidũ ac frigidum eſt: viſus aquæ naturam obtinet: hæc.n. oĩum perlucidorum facillime conſeruari poteſt. Senſus ẽt exquiſitiores ꝓ partes, quæ ſanguinem habent ſynceriorẽ, abſolui neceſſe eſt. M ſanguinis .n. calidioris agitatio officiũ ſentiendi intercipit, atq; refringit. his de cauſis ſedes eorum ſenſuum mandatæ ſunt capiti. Nec vero pars prior tm̃ capitis carne vacat, ſed etiã poſterior, ꝙ oĩbus capite p̃ditis partem hanc erectam maxime conſtare oportet. nihil.n. erigi põt preſſum onere. id aũt accideret animali, ſi caput carne obtectũ haberet. quo ẽt patet non iõ cãr-

nem

Hoſs dignitas.

Sẽſus principiũ cordis locus, ſedes aũt diuerſa, quæ.

A nem deeſſe capiti, vt cerebrum ſentiat: pars.n. poſterior capitis cerebro caret, & tñ carnis expers nihilominus eſt. Auditum ẽt nonnulla animalia ſitum in capite habent debita ratiõe. qđ enim inane vocatur, plenum aeris eſt. ſenſorium autẽ audiendi aeris eſſe fatemur. vt igitur ab oculis meatus ad venas circa cerebrum ſparſas tendunt, ſic ab auribus meatus in occiput penetrat. Vis autem ſentiendi nec vlli exangui data eſt parti, neq; B ſanguinis propria eſt, ſed cuidã ex his, quę ſanguine proueniũt, delegata eſt. quocirca, pars nulla exanguis eorum, q̃ ſanguinẽ habent, ſentire põt, nec ipſe ſanguis ſenſu prædituſ eſt: quippe qui nulla pars ſit animaliũ. Cerebrũ vero parte priori capitis continent oĩa, quibus hoc datũ eſt. qm̃ id, quo ſentiunt, in parte priori corporis ſitum eſt: ſenſus.n. prouenit à corde, qđ parte priori commiſſum eſt. Sentire ẽt partes tantummodo pñt, C quæ ſanguinẽ obtinent. occiput aũt venis vacuum eſt. ſedes aũt ſenſorię probe ad hunc modũ à natura diſpoſitæ ſunt. Aures orbem capitis æquis portionibus ſecant, tenentq; medium. auditur.n. non mõ per directum, verũetiã vndiq;. Viſus parti priori mandatus eſt: cernitur.n. per directũ. Motus ẽt ante fit. ꝓſpiciendũ autem eſt eodẽ, quo motus agitur. Nares ĩter oculos ratione optimæ collocatæ ſunt. Gemina.n. ſedes quęq; ſenſoria eſt, ꝓp duplicem corporis partem, ſ. dextram, & ſiniſtrã. ſed hoc in tactu incertum eſt, ꝓpea qđ primũ ſenſoriũ non caro, nõ pars eiuſmodi aliqua eſt, ſed aliquid intimũ. Lingua, etſi obſcurius q̃ oculi, tñ certius q̃ tactus, geminum guſtandi veſtigium oſtendit. eſt.n. hic etiam ſenſus quaſi tactus quidam: attamen res vel in eo ſatis conſtat, fiſſura .n. linguam diſtingui perſpicuũ eſt. At vero in cæteris ſentiendi partibus ſenſum bipartitum eẽ latius patet: aures.n. geminę, et oculi gemini ſunt. Vis ẽt nariũ bipartita eſt: quæ ſi aliter ſita, diſtractaque eſſet, vt aures, ſuo fungi officio non poſſet, nec pꝫ, in qua poſita eſt ex inſtituto ad miniſtraret. efficitur .n. ſenſus olfaciendi per ſpirationem, in ñs, quę obtinent nares: pars autem ſpirandi mediũ tenet, & ante poſita eſt. quapp, nares in medio trium ſenſuum natura conſtituit, quaſi per lineam fabrilẽ directas, ad reſpirationis agitationem, cæteris etiam animalibus hæc eadem ſenſuum domicilia bene pro ſua cuiuſq; natura condita habentur.

D Sẽſoriũ ſedes quare gemina.

Tact9 primũ ſenſoriũ ñ caro ſed aliqđ iternũ. Vide opp. ſupra. cap. 1. & 1. đ Hiſt. cap. 4.

E

F

De ſitu auricularum in quadrupedibus. Cap. 11.

QVadrupedes.n. auriculas habent ſuſpenſas, & ſupra oculos ſitas habere videntur. veruntamen non ita eſt, ſed cõſpectum ementiuntur, qm̃ beſtię nõ erecto,

G cto, ſed prono ſunt corpore. Cũ igitur plurimę ita incedant, iuuat, vt & ſuſpenſiores ſint auriculæ, & crebro moueantur. ſic enim melius vndique ſtrepitus circumactæ excipient.

De meatibus auditorijs animi. Ca. 12.

AVes meatus tm̃ auditorios habent. q̃.n. cutis earum durior ſit, nec pilis, ſed pennis integantur, ideo materia carent, ex q̃ auriculæ creẽtur. Quadrupedes ẽt ouiparę et
H corticatę eodẽ modo ſe habent: eadẽ.n. ratio vel illis conueniet. quinetiã vitulus marinus inter ea, quæ animal pariunt, non auriculas, ſed cauernas tantum habet ad audiendum, vtpote qui manca, & læſa ſit quadrupes.

AVIR. MOx expedit tractare de officialibus membris: cuius rei initium faciemus à magis apparentibus ſenſui, quia ſunt nobis notiora: incipientesq; à ſuperioribus mẽbris ipſorum. Dicamus ergo q̃ mẽbra officialia hominis in eorum ſi-
I tu, & figura proportionantur in dignitate, & perfectiõe naturæ rei nobilis. Nam eius ſupremum, ſ. caput in nobiliori parte ſituatur, videlicet ſurſum: eiusq; ſitus nobilior eſt, cum ipſius ſurſum ſit directe expoſitum ad ſurſum vniuerſi, nullũq; animalium genus, prẽter hominẽ, habet rectam ſtaturã. cuius rei cauſam iam prædiximus. Caput prætea in animalibus capitis ẽ ſine carne. nam ſi eſſet compos carnis, tunc cerebrum eſſet calidum. quare non darentur iuuamenta cerebro requiſita pro ſenſu, & motu, quę ſunt tẽperare. Animal quoque grauiter ferret caput ſuum. K

De vtilitate ſenſuum.

TRres ſenſus, ſ. Viſus, Auditus, & Olfactus, locum obtinẽt in capite ipſius animalis ſanguinei: viſus quidẽ in parte anteriori capitis: auditus vero in poſteriori: ſed olfactus ſub viſu collocatur. Hi ãt tres ſenſus ideo fuerunt in capite: quia eorum operatio eſt ſubtilior, & clarior ob hmõi membri frigiditatẽ, paucitatẽq; caloris: & calor ſanguinis impedit operationem ſenſuũ: ideoq, non habet ſanguinem. Viſus autẽ fuit poſitus apud cerebrũ, in eius anteriori parte: quia natura oculi, qui eſt inſtrumentum viſus, oportet q̃ ſit aquea, frigida, & humida. & ideo non põt eſſe niſi in cerebro: cùm eius natura ſit frigida & humida. & ipſe viſus fuit poſitus in anteriori parte capitis: quia motus animalis fit in pte anteriori. L

De Auditu.

AVditus vero inſtrm̃ poſitũ eſt in parte poſteriori, quia ẽ plena aere apto recipere percuſſionem facientẽ vocem. Inde eſt q̃ meatus auriũ obuiãt poſterioribus capitis. M & fuerũt aures poſitę in medio circuitus capitis, vt auditus ad ipſum reuertatur non ſm rectum, ſed per omnes partes ipſius.

De Olfactu.

ORgana vero Olfactus fuerunt poſita ĩter duos oculos: & merito, cũ, hmõi ſenſus in animalibus habentibus nares faciat operationẽ ſuam ſpiratione: & ĩõ fuit poſitum hmõi organũ ſuper locũ ſpiratiõis. Ex his igit̃ patet cã, ob quam hmõi ſenſus fuerunt poſiti in eo loco animalium.

A malium. Qui ſenſus tres geminati inueniunt in animalibus nobilioris notæ gratia. poteſt nãq; animal eẽ ſanum alterutro horũ ſenſuum: quorũ inſtrumenta quoq, ſitu, & figura, atq; numero partium eorum ordinata ſunt, vt ipſa natura animaliũ ſtatuit ſibi: & id vel propter neceſſitatem, videlicet ſine qua impoſſibile eſt aliter ſe habere hmõi animal, vel pp nobilitatem. conſentaneum igitur eſt narrare dñas, quibus organa hmõi ſenſus diſtinguũtur. Dicamus ergo, q̃ organum auditus dupliciter ineſt animalibus.
B nã vel ſunt aures, vel ſunt meatus quidã in loco aurium. ſed ſituantur aures in capite dupl̃r, ſ. vel in circuitu capitis, vt ĩ quolibet hoĩe: vel in parte ſuperiori, vt in quadrupedibus. ſed aues, & animalia corticata, & tandem cuncta ouipara meatus obtinent. Homo tñ habet aures in circuitu capitis pp rectitudinem ſtaturæ ei⁹: quadrupedes vero in ſummitate, cum non habeant ſtaturam rectam. fueruntq; in hmõi loco ſitæ, videlicet in eminentiori loco ad bonitatẽ auditus, ideoq; ſunt mobiles, vt voces vndequaq, recipiãt. ani-
C malia aũt, q̃ hoc mõ habent aures, bonũ obtinẽt auditũ, vt equus, & reliqua. aures tãdẽ ſunt ad recipiẽdã vocẽ. & iõ ſunt latiores ipſis meatibus intrinſecis, & cõcauę. Piſces vero, & aues meatus obtinẽt, & nõ aures, duplici cã: alia eſt neceſſitas materiæ, videlicet pp duritiẽ cutis huius generis, quare nõ põt habere aures: & pp groſſitiem cutis huius ſpẽi ineſt penna auibus, vbi pili in quadrupedibus, ſquameq; piſcib⁹: alia vero cã eſt, q̃a natura inſtituit debilẽ auditum huic animali: cũ nõ iu-
digeat ad cõſeruationem eius, & regimen vitę bono auditu. inde eſt q̃ non habet vim auditiuam, vt quadrupedes viuiparæ. D

Genus hominum, auium, & quadrupedũ, conſectos palpebra oculos habere, quone modo ipſorum quodq; conniueat. Cap. 13.

GEnus hoĩum, auiũ, q̃drupedũ, tã viuiparũ q̃ ouiparũ, oculos viſus cuſtodiẽdi gr̃a integunt, ſed varie. q̃.n. animal pariunt, geminã hñt E palpebrã, & cõniuere vtraq; ſolẽt: aues tã leuiores q̃; graviores et quadrupedes ouiparę palpebra ĩferiori cõniuẽt. Nic tãt aues ab angulis mẽbrana obeũte. cu ius rei cã eſt, vt operimentũ prę ſidio ſit oculis eorũ humidis. q̃ iõ humidi ſunt, vt cernere acutius poſſint: nã ſi duri eſſent, tutius quidẽ conſtarent cõtra ea, q̃ extrinſecus occurſarent atq; inciderent, ſed cernere acute nõ poſſent. itaq; eius rei cã, cutis p̃ tenui pupillæ obtendit̃. At vero F ſalutis gratia palpebrę operiũt: ideoq; oĩa conniuent, & oĩum maxime hõ. omnia, inquam, vt q̃ incidãt, prohibere palpebris poſſint: idq; non conſulto, ſed naturę inſtinctu agitur: hõ vero frequentius, qm̃ cutem tenuiſſimam habet. palpebra autẽ cute conſtat: vnde fit, ne aut palpebra, aut præputiũ vulnere diuctũ coaleſcere poſſit: ſunt.n. cutes ſine carne. Quę aũt ĩter aues palpebra inferiori cõniuent, & qua-

Oculi auium humidiores.

G quadrupedes ouiparę, prę duri tia cutis caput ambiẽtis ita conniuent. vŏlucribus.n. grauioribus, ꝙ nequeãt volitare, incrementũ pennarũ ad cutis craſſamentũ cõuertitur, eędemq; palpebra ĩferiori cõmuẽt: colũbæ ãt, et ſilĩa vtraq;. Quadrupedes ouiparæ cortice integunt, qui pilo durior eſt. itaq; cutis quoq; eorũ cæteris cutibus durior eſt. Cutis igitur capitis eorũ p̃dura eſt, ideoq; palpebrã inde habere nequeunt: inferior carnoſa ẽ,
H vt ſatis tenuitatis, tẽſionisq; habeat. Nictant volucres grauiores non palpebra, ſed mẽbrana, ꝙ palpebræ motus lentior eſt, cum celeritate ſit opus, quã mẽbrana præſtare põt: nec niſi ab angulo naribus proximo nictãtur, ꝙ eorũ naturã ex vno principio prouenire melius ſit. Principiũ autem in ĩs eſt pars naribus adhęrens. pars ẽt prior principium potius q̃; latus ẽ. At vero quadrupedes, q̃ oua pariũt,
I non eodem nictantur mõ: qm̃ non lubricum, exquiſitumq; viſum eas habere neceſſe eſt, cum terreſtres ſint. volucribus certe neceſſarium eſt: ĩs.n. vſus cernẽdi ex lõginquo ẽ. vnde fit, vt q̃ vnguibus ſunt aduncis, clariſſime cernant. cibus.n. de ſublimi cõſpiciendus ĩs eſt. & qdẽ volare in excelſum oĩum maxime auiũ genus id ob eam rẽ aſſolet. Terreſtres aũt, pãrumq; volatiles aues, vt gallinacei; & ſimiles non acie oculorũ valent: nulla.n. victus neceſſitate coguntẽ. K
Piſces, inſecta, & cruſtata, quãuis diuerſos habeant oculos, tñ nullum ex ĩs palpebrã habet. quæ.n. cruſta integũtur, vſu careant palpebræ neceſſe eſt, cum niſi celeri cutis officio præſtari non poſſit. ſed tñ vice eius tutelæ duritię oculorũ hæc oĩa muniuntur, quaſi per palpebrã obductam quandã translucẽdam cernant. ſed, cum ob eam duritiam hebetius contueri neceſſe ſit, moueri oculos inſectorũ natura voluit, atq; ẽt magis cruſta L
torũ, vt nonnullorũ quadrupedum auriculas, ſ. ea cauſa, vt clarius cernerent, cũ ſead luc ẽ cõuerterẽt, atq; exciperent ſplendorẽ. Piſciũ oculi lubrici ſunt, vſus.n. cernendi ex longinquo neceſſarius ĩs eſt, quæ longius moueantur. terreſtribus itaque aer tranſpici facile põt: at piſcibus, qm̃ aqua vt ad cernendum acutius aduerſatur, ſic ad interpellãdũ viſum non multa offensacula affert, modo aeris. idcir-
co nec palpebram habent. nihil M
.n. fruſtra natura agit: & oculis lubricis ſunt propter circunfuſi humoris craſſamentum.

Quæ animalia cilium habeant, quæ eodem careant: deq; cauda, & nubi quorundam animalium, & hominis capillo.

Cap. 14.

CIlium habent palpebris adiunctũ oĩa, q̃ obtinent pilos: aues, & quæ cortice integuntur, carent, vt quę pilos

A los non habeant. De ſtruthione Africæ, cãm, quamobrẽ cilium habeat, poſtea reddemus. & inter ea, q̃ pilos hñt, hõ vnus ciliũ in vtraq; palpebra obtinet. qua drupedum. n. generi pili nõ pte ſupina, ſed prona potius haben tur. hõ contra, parte magis ſupi na q̃; prona: pili. n. operimenti gratia adiuncti ſunt aĩalibus. ita que quadrupedibus prona po tius egẽt tegumẽto: priora aũt quanquã nobiliora ſunt, tñ per corporis totius flexũ fouenẽ, ac

Pilorum vſus.

B tepẽt. At hoí, qm̃ prior pars cõ par poſteriori ẽ pp corporis ere ctionẽ, idcirco natura parti no biliori adiumentũ cenſuit adhi bendũ: ſemp. n. natura rei me lioris author eſt, quoad eius fie ri põt. quamobrem quadrupes nulla eſt, q̃ pilos vel ĩ palpebra inferiori habeat (quanquã non nullæ habẽt pilos quoſdam ſub ea naſcentes) vel in alĩs, vel ĩ pu be, vt hõ, ſed vice eorũ alĩs pro na totius corporis hirſuta habẽ tur, vt canibus: alĩs criſta adiũ

C cta ẽ, vt equis, cæteriſq; generis eiuſdẽ: alĩs iuba, vt leoni mari. Quinetiã caudas prolixiores pi lis natura ornauit: alias longis, q̃bus tenor breuis, vt eq̃s: alias breuibus, q̃bus tenor lõgus, vt bubus, atq; ẽt pro reliqui corpo ris natura: vbiq;. n. natura qđ aliunde dempſerit, reddere ad partem aliã ſolet. Iã q̃bus corp⁹ admodum piloſum cõdiderat, caudã ĩs dimuit: qđ in vrſis p̃ſpicuum eſt. Hõ animaliũ ma xime oĩum piloſo capite eſt, cu ius rei cauſa tũ ad neceſſitatẽ, tũ ad p̃ſidĩ rationẽ referenda eſt. neceſſariũ. n. pp cerebri humi ditatẽ commiſſuras caluæ: nam vbi plurimũ humoris, caloris que eſt, ibidẽ ortũ pilorũ eẽ co pioſum neceſſe eſt. adiumẽti au tem ratio, vt frequentia pili ca put operiens defendat à nimio frigore, & calore. Cum. n. cere brum hominis proportiõe ma ximũ, & humidiſſimũ ſit, ma ximam ẽt tutelam deſyderat. res nãq; humidiſſima quæq; et

D Piloſi capitis humani cã.

E referueſcere, & refrigeſcere ma xime idonea eſt: q̃ autem cõtra ſe habet, hæc minus affici põt. Sed nos vt huc digrederemur, fecit rei cognatio, cum rationẽ ciliorum redderemus: itaq; de reliquis mentionem ſuo loco, et tempore faciemus.

Quas ob cauſas ſupercilia, & cilia in animalibus natura conſtituit. Ca. 15.

SVpercilia vero, & cilia adiumenti gratia habẽtur: ſupercilia. n. vt delabẽtes hu mores arceãt, velut imbricamẽ

F tum, ſiue grunda humoribus q̃ capite emanent paratum: cilia, vt contra incidentia in oculos, quaſi vallũ quoddã promineãt. Supercilia in cõpage oſſium po ſita ſunt: quãobrẽ cõpluribus ſeneſcentibus adeo creſcunt, vt tondendũ ſit. Cilia venularum clauſulis ſummis innituntur, nã vbi cutis finitur, ibidem venulę ẽt deſinunt: itaq; pp vaporem, qui inde crasſiuſculus prodeat,

G pilos ñs locis enaſci neceſſe eſt: niſi qd naturalis opifici, ad aliū vſum impediat.

De membris viſus.

AVER. ET inſtrumenta viſus animaliū diuerſimode ſe habent. Nā ali qua animalia habēt palpebras, alia vero nō. Habentiū vero palpebras q̄dā mouent ſuperiorē palpebrā, vt hō, & quadrupedes: q̄uis hō plus moueat ipſam, q̄ aliq̄d aliud: alia vero inferiorem conniuent, vt auis corpore, & quadrupedes, atq; ouipara. Et q̄ palpebras obtinent, aliqua H habent membranā obductā ab angulo oculi naribus adherentē: alia vero nō. Habētiū iterū palpebras, aliqua hñt pilos ī vtraq; palpebra: & hoc eſt propriū homini: alia vero neq; in ſupiori, neq; in inferiori, vt quadrupedes viuiparæ: licet videantur quidam pili paruiſſimi ſub palpebris earū. Aliqua alia non habent pilos, & ſunt quę palpebris priuant: quarū alia hñt membranas vice palpebrarum, vt apparet in q̄buſdam aīalibus aquaticis: alia vero nihil horū hñt, vt piſces, & inſecta. Quædā quoq; aīalia cilia hñt I piloſa, pręcipue hō: quędā vero priuant cilijs. Iſtę ergo ſunt apparētes dīrę, quibus organa viſus variantur in animalibus, propter ſuas cauſas. Et dicamus palpebras, vel qd vice earū exiſtit, vniuerſaliter ineſſe ad durabilitatem oculi, eiuſq; tutelā à rebus extrinſecis: quod decenter conuenit ipſi oculo, ob facilem alterationem ipſius à rebus occurrentibus ſibi extrinſecus, & ob claritatē, & tranſparentiam ſibi requiſitam. inſunt ergo ipſi oculo, veluti vagina enſi. Hō tñ crebrius mouet palpebras quocunq; alio aīali habēte K palpebras, qa habet eas molliores: & qa nā plus cuſtodit nobile, q̄ minus nobile: ſemp̄q; eligit ſibi meli'. ſed, cū hmōi organū agat ſuā operationem per claritatē, & luminoſitatem: motuſq; palpebrę talem claritatē pręſtet, eamq; cuſtodiat in vi ſu: ideo oportuit imponere homini frequentiā motus palpebræ, plusq̄ cæteris alijs. hinc eſt, q̄ hmōi motus componitur ex natura, & voluntate. Quædam tñ animalia ſuperiori palpebra operiunt oculos: quia id facilius ē ſibi, atq; perfectius. ſed quæ inferiori palpebra claudūt ocu L los, id non niſi ex neceſſitate, cū nō poſſit hmōi animal mouere ſuperiorem palpebram, motumq; preſtare ob cutis groſſitiem, mollicieq̄ palpebræ, quæ ſolet moueri. Et ideo animalia habentia cutim frōtis groſſam, indigēt pro eorū victu acutiori viſu. Palpebra vero īferior non eſt habilis motui, vt ſuperior, quia eius motus ſurſum eſt violentus. Et iō natura calluit: quia produxit ex poſteriori parte oculorum adherentia auri huius aīalis quandam membranam, qua oculos operit: quēadmodū in volucre rapaci M apparet, vt eſt Aquila, & Accipiter: & ideo hmōi volucres altius volāt. Sed quę palpebris carent, natura eā priuauit palpebris ob imbecillitatē viſus eorum à natura. qnia pauca acutie viſus indigent pro eorum victu. Cruſtatum quoq; animal propter eandem cauſam priuatur palpebris, videlicet propter debilitatē viſus, & quia groſſam habet cutim. calluit tñ natura: qa retribuit huic animali pro defectu motus palpebræ, & robore viſum velociſſimum in

A in motu, multæq; conniuentiæ: vt cum hoc acquirat id quo priuatur ex defectu virtutis visiuę, & adiumẽto operationum palpebrarum laudetur creator seculi. Pisces vero habent oculum durũ: nam debili pspicacitate indigent ad cernẽdum. mouentur quoq, in aqua, q̃ oculos custodit à rebus occurrentibus ab aëre extrinsecus. ipsa quoq; ob suã grossitiem protegit oculos, etiã ne cadant in ipsos hmõi res extraneæ, quæ molestiam inferant eis. & ideo nõ habet palpebras hoc genus animalium. Pili autẽ palpebrarũ ideo
B creati fuerunt, vt prohibeant si qd ad oculos extrinsecus occurrat: vnde natura eos posuit instar sepium, & maceratiũ, quę pro custodia frugum, & fructuũ ponunt. Homo tñ inter cuncta animalia habet, ppria supercilia, aut cilia, & palpebras simul, melioris notę gratia, & custodiæ: quia natura semp eligit pro ipso quod melius, & nobilius est. Superciliorum vero pili habentur adiumenti gratia: vt. s. custodiantur oculi, ne humores à capite ad frontẽ descendentes lædant ipsos. Habent & ipsi pili superciliorum pro-
C prietatẽ nulli aliorum pilorum repertam, s. ꝙ crescunt vsq, ad quandam terminatam mensuram, deinde desistũt crescere: natura eos posuit eo modo, nẽ visum impediant. quibusdam tñ hominibus senescẽtibus, accidit adeo ipsos crescere, vt cogantur tundi: quod est quid prętermaturale, vt sunt aliqua alia accidẽtia. Datur & alia causa huius rei, videlicet necessitas materiæ appropriatæ huic loco. nã cum locus, in quo oriuntur pili supercilium, sit ossiceus, terreus, non possunt in eo pili in infinitum crescere, vel quòd D prolongentur valde, vt accidit stirpibus ortis in terra arida petrosa. in hoc aũt conueniunt naturaliter cã materialis, & finalis. Pili tandem inueniuntur in corpore ob necessitatem excrementi calidi eleuati ad cutim. Verumtñ qñ natura potest huiusmodi excremento vti pro aliqua vtilitate, id facit: sin autẽ, ponit ipsum in loco, vbi non noceat operationibus animalium, vt sunt pili pectoris, & qui prope pudenda exuberant: & propterea non prohibuit Lex abradere huiusmodi pilos cõtrarium tamen fecit de pilis, qui E affert vtilitatem corpori. Inter cętera tamen animalia homo habet proprie in capite capillos lõgiores, & plures ob eius complexionem, & situm, atque ob custodiam capitis. Est nanq; eius complexio calidior, & humidior cæteris complexionibus capitum animalium. Estq; cũ hoc porosius caput. Situs quoque eius, cum sit in tali supereminẽtia, veluti tectũ fornacis, ad quod omnes fumi corporis ascendunt: quia homo est rectæ staturæ. Custodia quoque indiget maiori caput hominis, ob subtilitatem suę comple F xionis, & paucam grossitiem. & hoc excrementum natura posuit in pilis colli quadrupedum, & caudarum: denique in loco aptiori: cum natura semp eligat cõuenientius, & melius in quolibet genere, et specie animalium.

✣

G *Quomodo in hominibus, cæteris q; animãtibus nares, et labra ſint collocata: deq; labrorum & narium officio. Cap. 16.*

SEnſoriũ vero olfaciẽdi nõ longe quodammodo euariat cęteris quadrupedibus viuiparis. quibus enim maxillę oblongæ exeunt in acutũ, ñs nares in rictu appellato cõtinẽtur, modo quo fieri põt: cæteris explanatius ad maxillas cõſtant.

Magno elephantis viui ꝓmuſcis.

At Elephantus peculiarem hãc partem præ cæteris ſortitus eſt animalibus: nã et magnitudine, H et viribus habet peculiarem. naris eſt enim, qua cibum tam ſiccũ, q̃ humidũ ille capiat, oriq; perinde ac mãnu admoueat. arbores ẽt eadem complectendo euellit, deniq; ea non alio vtitur modo, niſi vt manu. Eſt enim hoc aĩal ſua natura ſimul terreſtre, & paluſtre. itaq; cũ cibum petere ex humore deberet, & tñ ſpirare neceſſe haberet vt terreſtre, & cõpos ſanguinis, nec poſſet præ nimia magnitudine celeI riter diſcedere ex humore ad aerẽ, modo nõnullorũ, quæ & animal pariũt, & ſanguinẽ habẽt, & ſpirant: idcirco vt pariter humor, atq; terra vti poſſet neceſſe fuit. Quale igitur vrinatorũ non nulli inſtrumentum ſibi accipiunt, quo, quandiu in profundo manẽt, aerẽ extrinſecus trahãt, talem natura elefanti dedit naſẽ illam pręlongam. quamobrẽ ſi, q̃n iter per aquam faciunt, naſe emerſa reſpirant: nã, vt mõ di-

xi, promuſcis pro nare elephan K tibus eſt: & cũ fieri non poſſit, vt naris ad eiuſmodi vſum accõmodetur, niſi mollis ſit, aptaq; ad flectendum: impedimẽto. n. præ ſua longitudine eſſet ad cibum capiendũ: quo modo aiũt de cornibus boum illorum, qui receſſu paſcere ſolẽt ſua natura: nã illos q; progredi demiſſo in terram capite nequeant, recedẽdo in auerſum paſci ſolitos aiũt: cum itaq; naris eiuſmodi adiuncta ſit natura, quæ membris eiſdẽ abuti ad plura officia ſolet, L eandem in vſum trahit pedum priorum. hos. n. vice manuum habet genus quadrupedũ digitatum, non ſolũ ponderis cauſa ſuſtinendi. Elephantes aũt non biſulcos, non ſolidos pedes hñt, ſed digitatos. ſed qm̃ corporis magnitudo vaſta, pondusq; ingens eſt, ideo ſuſtinendi tantum modo gratia pedes habent priores, nec ad vllum alĩũ vſum vtiles, propter tarditatem flectẽdi, atq; ineptiã. Narẽ igitur elephãt⁹ habet vt ſpiret, quo mõ & cę- M tera animalia q̃bus pulmo: eãdemq; pręlongã, atq; ĩ anfractũ flexibilem, p̃p morã in humore diuturnã, & retardũ ide diſceſſum. cumq; vſus pedũ priorũ defuerit, ea, vt dictum eſt, parte abutitur natura ad ſupplẽdum miniſterium, quod pedes præſtarent. At aues & ſerpentes, & quęcũq; ex quadrupedibus ſanguinis compotes ouiparæ ſunt, foramina quidam narium ante

os

A os habent, ſed non ita explanata, vt nares appellari poſſint, niſi ſpirandi officio. Iam autē qs naſum aut nares habere dicet? quod ꝓpterea ita accidit, quia pro maxillis habēt quod roſtrū vocatur. Huius aūt rei cauſa eſt natura auium, quę ad hunc modū conſtat: & bipes.n.& volucris eſt. ita qꝫ leue pondus tū capitis, tū ēt ceruicū ſuſtinere neceſſe eſt, vt pectus ēt arctum habere debuit. Roſtrū igitur oſſeū habent, vt cōmode & cibū capiant, & ad pugnam armentur. Arctū hoc eſt ꝓp capitis exiguitatē: cumqꝫ meatus olfaciendi ſuo roſtro contineant, nares habere nō poſſunt. De cęteris animalibus, q̄ non ſpirant, dictum antea ē quā ob cauſam naribus carent: & alia branchiꝰ, alia fiſtula, alia ꝑcinctu, vt inſecta, odores ſentiunt: & oſa natiuo ſpiritu ſui corporis quaſi mouētur, qui ſpiritus in oſibus ex natura inſitus eſt, nō aduentitius deforis accedit. Naribus labrorū natura ſubiacet ꝰs, q̄ ſimul & dentes habent, & ſanguinē. Auibus .n. vt dictum eſt, cibi, armamēti qꝫ gratia roſtrū oſſeum habet. Coactum.n. pro dentibus, & in idem perinde quaſi detractis labris ſuperiores, inferioresqꝫ dentes ſeorſum confundens, longitudinē virinqꝫ anguſtā ꝓduxeris. iam.n. iſtud roſtrū auiū fuerit. ſed cęteris animalibꝰ labrorum natura ad ſalutem, tutelāqꝫ dentium adiuncta eſt. quamobrem vt quæqꝫ exquiſite, beneqꝫ dentibus ꝑdita ſunt, ſic eā quoque obtinent partē: homini autem mollia, carnoſa, & quę ſeparari poſſent, labra adiūcta ſunt, tum dentium tuendorū gratia, vt cæteris, tū ēt potiori cauſa, vt bene eſſet: nā ad vſum ſermonis ea quoqꝫ proficiunt. Etenim vt linguā non ſimilē atqꝫ alīs animalibus natura homini dedit, ſed idoneā, q̄ ad duplicē actionē vteretur (qđ eam in multis facere diximus. nā & ad ꝓcipiēdos ſapores, & ad formandū ſermonē) ſic labratam ſermonis, cui tutelæ dentium gratia adhibuit. Sermo.n. q̄ voce promatur, ex literis conſtat. ꝙ ſi lingua talis, & labra humida, atqꝫ agilia nō eſſent, maxima literarum pars primi non poſſet: quippe cū literæ partim lingua producant, partim labris cōprimant. Sed quas, & quot numero dīias hęc habeant ex eruditis metrica ratione accipiendū eſt. has aūt ꝓtes illico neceſſe fuit accedere idoneas, & natura eiuſmodi ꝑditas ad vſum iam dictū: itaqꝫ carne inſtitutę ſunt, eaqꝫ molliſſima, qualis caro hominis eſt, cui ꝙ maxime omnium animaliū valet ſenſu tactus.

C De labris.

D Hoīs labra mollia, carnoſa duplicē cā.

E

De inſtrumentis Olfactus.

HOc organum vario mō reperitur. Nam q̄ñq; eſt membrū exterius appellatum naris: q̄ñq; vero eſt tantum meatus, vt in auibus, & ſerpentibus, atq; quadrupedibus ouiparis. Dupliciter autem nares

AVER.

G ſituantur in animalibus. nã viuipa
ris,& generaliter q̃bus maxillæ ob-
longæ exeunt, ijs ſunt in extremo
membri rictus appellati: in alijs ve
ro animalibus exiſtit prope carnẽ
ſuperiorem maxillarũ ſuperiorũ.
Elephantus vero præ cæteris qua-
drupedibus viuiparis fortitus ẽ pe-
culiarem proprietatẽ huius mẽbri,
in nullo animalium repertam. Nã
eo membro tam cibum,q̃ potũ ori
ſuo affert, Arbores quoq; cõplectẽ-
do euellit: longiuſq; ipſum obtinet
H præ cæteris aĩalibus. Figura quoq,
eius eſt commoda huic officio: in-
eſt.n.ei ingens vigor,& os artuosũ.
Eſtq, hmõi figura mollis, neruoſa
creata,vt poſſit cum ea cõplecti res.
Fungitur tandem officio manuũ eo
membro ĩeſt adhuc alia vtilitas ip-
ſi,ſ. q̃ qũ hmõi animal iter p aquã
facit,& demergitur ob vaſtã ei⁹ ma
gnitudinẽ, tunc extrahit eius pro-
muſcidem ſupet aquã, & natat ea.
Situs tñ narium animalium ĩter ſe
differunt, pp eorum cõmodum,
aut propter aliquã neceſſitatẽ inſe-
quẽtem ipſa animalia. quapropter,
ſi habuerit animal maxillas prẽlon
I gas,& nõ habeat molliciem carno-
ſitatis,impoſſibile eſt q̃ habeat na-
res alibi q̃ in extremo rictus: quia
narium ſubſtantia eſt cartilaginea,
peculiaris officio ſpirandi. Et q̃ ip-
ſa naris ſit in extremo rictus adhuc
confert officio olfactus, & ſpirandi
ob longitudinẽ narium: ſ.qñ ſunt
poſitę in extremo rict⁹. Hinc eſt q̃
hmõi ſenſorium ineſt robuſtiſſi-
mum huic generi pto officio olfa-
ciendi: vt canis propter rictuum lõ
gitudinem: ſed habentibus maxil-
las breues poteſt ineſſe naris ꝑpin-
qua adiuncta ipſis propter carnem
in eo loco repertam. Elephantis in K
promoſcis eſt habilis officio iã prę-
dicto. Nam cùm hmõi animal ſit,
ponderoſę molis,impoteusq; ſuper.
pedes erigi,ita vt poſſit exercere ma
nus in vſum,quo ſolẽt alia anima-
lia aburi: &,ſi ẽt id facere poſſet,ni
hil ſibi prodeſſet: eſt.n.ex ſui creã
tiõe aptus ferre ſuã molem,ineptus
tñ alicui officio: idcirco non habet
pedes biſulcos, neq; ſolidos, * neq; * Codex
digitos. Natura tñ tribuit illi aĩ ali Græc⁹ le-
hmõi membrum,quo poſſit aburi, git affir-
qñ iter in aqua agit,cũ habeat cor- mative,& ita vertit
pus ponderoſiſſimum, moueaturq; Theodor.
motu tardo in aqua: q̃ non eſt ne- L
ceſſaria victui ſuo,ſtando, vtẽdoq;
ipſa: vel indiget ipſa,vt diuturnam
moram in eã trahat. Adhibuit au-
tem natura hanc promoſcidem ip-
ſi,vt dicit Ariſt.ad inſtar inſtrũ,quo
natantes vtuntur: vt diu facile ſpi-
rent ĩ aqua. Nos aũt nunq̃ vidim⁹
tale aĩal,cùm nõ reperiatur in pro-
uincia Andalugiæ,neq; in regioni-
bus meridionalibus, ſ.Barbarię: vt
fertur,tñ reperitur ĩ extrema regio-
ne meridionali,vbi ſunt magna de
ſerta. nos aũt non peruenimus ad
has regiões meridionales, niſi vſq;
ad ꝓuincias Regis, qui dominatur M
his prouincijs: & præſertim in in-
ſula Andalugiæ: vbi vidi Camel-
lum pardalem, i.giraffam, qui fuit
illuc delatus. Sed, quia genus volu-
cris indiget de neceſſitate roſtro cũ
vtatur ipſo ad cibum ſuum, iõ fuit
creatum durum robuſtum, non ha
bens nares, neq; maxillas: quia na
tura fecit ſuum caput paruum le-
ue, vt facile eleuetur volitando,cor
reſpondeatq, eius proportio ipſi pe
ctoti in magnitudine ſuæ creatio-
nis, cũ eius figura ſit alato: & ideo

pectus

A pectus eſt anguſtum. & reliqua animalia, quæ pulmone carent, priuant etiã naribus: nam aliqua eorum reſpirant per illud fruſtrum, exiſtens in extremo oris nominatũ Hanah arabice: aliqua alia per fiſtulas, ſiue branchias. Animal vero corticatum ſpirat per membranam diaphragmatis eius.

De Labris.

SVnt autem labia ſituata ſub naribus in animalibus dentatis, & opitulantur vſui iuuamento animalibus, maxime homini: qđ iuuamẽ-
B tum cõmune eſt pro ipſa cuſtodia dẽtium, & tutela, & ſigillare os per hæc pro vſu potuum. partiale tamen iuuamentũ eſt vt ipſis labris in quibuſdam literis exprimendis ſermone. Ideo habet homo ea molliora, & mobiliora: quia nullũ bonũ poſſibile reperiri in aliquo mẽbro omittitur a natura, quin deducatur ad actum, & vtatur tali iuuamento poſſibili in animalibus nobilioribus modo nobiliori: Aues tamen labris, dẽtibuſq; carent: qa pauiunt. videntur. n. roſtra earum ſupplere vices labrorum, & dentiũ.
C nam, ſi imagineris labrũ ſupremũ, & inferius, dentesq, ſuperiores, & inferiores inuicem produci, in anguſtum fiet roſtrum.

De lingua, eiusque ſitu, & varietate in quibuſque animalibus. Cap. 17.

LIngua in ore palato ſubiacet. ſed terreſtrib⁹ ferè oĩbus modo ſimili, cæteris diſſimili, tum eorundem ipſorum, tum terreſtrium comparatione. Homo igitur linguam abſolutam, molliſſimam, & la- D
tam præcipue habet, vt commoda ad vtrunq; officium ſit: hoc eſt & ad ſapores percipiendos, & ad literas exprimendas. eſt enim homo omnium maxime animalium ſenſu facilis. & lingua, quæ mollis eſt, vim tangẽdi præcipue obtinet: guſtus autem tactus quidam eſt. ad literarum ẽt explanationem, & ad ſermonis expreſſionem, lingua mollis, lata, & abſoluta accommodatior eſt: quippe quę con-
trahere, producere, dilatare, de- E
nique varie afformare maxime poſſit. patet hoc in ñs, quibus non ſatis abſoluta eſt: blæſi. n. balbi, et torti ſunt: quod vitium literarum defectus eſt. Diſcrimen in latitudine, & anguſtia eſt: quippe cum ampla anguſtam contineat, anguſta amplã non capiat. paruũ enim in magno cõtinetur, magnum in paruo haberi non poteſt. quamobrem aues, quæ literas proferre maxime poſſunt, lingua ſunt la-
tiore q̃ cæteræ. Quadrupedes F
autem, quæ & ſanguinem habent, & animal pariunt, vocem parum explanare poſſunt, vt quæ linguam duram, craſſam, & minime abſolutam habeant: at pleræque auium vocem copioſe emittunt. & quãuis latiorem habeant, quæ vnguibus ſunt aduncis, tñ minores vocaliores ſunt. ac omnes lingua vtuntur etiam ad ſui ſenſus mutuam interpretationem:

Humanæ linguæ munera.

G ſed aliæ aſſ̃s amplius, vt in nonnullis vel vſus docendi mutuus eſſe videatur. ſed de ñs diximus ſatis, cum hiſtorias animalium ſcriberemus. Terreſtrium autẽ ouiparorum ſanguineorũ pars maior linguam habet inutilem ad vocis officium, & adhærentẽ, & durã. quanq; ad ſaporum guſtatũ ſerpentes, & lacerti longam habẽt, et bifidã: atq; ita lõgã ſerpentes, vt ex paruo longe protrahi poſſit. bifida & parte extrema capillamenti tenuitate

Bifida ſerpẽtũ lingua.

H eſt, ꝓꝓ ſuæ naturæ cupediã: duplex.n. voluptas ñs capitur, q̃ſi duplicẽ ſenſum guſtãdi habeãt. Omnia tã ſanguinea q̃ exãguia hñt eã partem, q̃ ſapores ſentire põt. nã & quę multitudini videtur carere ea parte, vt piſces nõnulli, ea quoq; parciori quodã obtinent mõ, & ferè ſimili, vt fluuiatiles crocodili: ſed hoc latet in plurimis cauſa quadã iuſta: locus.n. oris oĩum id genus ſpinoſus eſt. & qm̃ aquatile genus breui tẽpore ſentit ſapores,

I hinc fit, vt pro ſui vſus breuitate linguã parum diſcretam habeant, raptim.n. ſummaq; celeritate cibus ad ventrem ingeritur, qd̃ immorari ſaporib⁹ ꝓfruendis nequeant, humore interlabente. itaq; niſi os inclinaueris, cerni pars hæc diſcreta nõ poterit: horret hic locus ſpinis, quippe qui ex frequenti contactu cõſtitutus ſit branchiarũ, q̃ rũ natura ſpinoſa ẽ. Crocodilis nonnihil cãæ ad eius partis vi-

K tiationẽ affert ẽt ĩmobilitas maxillæ inferioris: lingua.n. inferiori annectitur maxillę, quam illi quaſi contra habẽt ſuperiorem: cæteris.n. ſuperior immobilis eſt. itaq; vt ad ſupiorẽ non habent, ꝙ cibi aditus tollit̃: ſic ad inferiorẽ carent, ꝙ ſuperior quaſi trãslata in locũ inferioris eſt, Accedit ad hæc genus vitæ, quam more piſcium agit, cum tamẽ ipſe terreſtre ſit: itaq; vel ob eam rẽ in explanatã hãc partẽ habeat neceſſe eſt. tũ Palatum

L piſcium ẽt cõplures carnoſum habent, & quidem inter fluuiatiles nonnulli admodum carnoſum, & molle, vt cyprini nomine, adeõ vt ſi parum diligenter aduertas, lingua id eẽ videatur. Piſces igitur ob eã, quam diximus cauſam, etſi lingua non carent, tamen explanatam non habent. Sed cũm cibi gratia ſenſus ſaporis adhibitus ſit, eumque non quauis parte ſua lingua obtineat, ſed extrema potiſſimum, ideo piſcibus particula hæc tantummodo diſcreta habetur. Cibum autẽ quanquam animalia omnia cupiũt, vt quæ voluptatem ex cibo ſentiant (cupiditas enim rei ſuauis eſt) tamen membrum, qd̃ ad ſentiẽdum accommodatum eſt, non omnibus ſimile datum eſt: ſed alĩs abſolutum, alĩs adhærens, videlicet ñs, quibus vocis defuit vſus: & alĩs durum, alĩs molle, carnoſumque. nam & cruſtatis, vt locuſtis marinis,

Lingua explanata Piſces non habent.

M

&

A & reliquis generis eiuſdem tale quid in ore habetur: atq; etiam mollibus, vt ſepijs, vt polypis.

Inſectorū lingua.

Inſectorum alia membrū hoc intus continent, vt formicę: quę admodum multa etiā ex teſtatis: alia foris gerunt, velut aculeum fungoſum, & cauum, vt eo ſimul & guſtare, & cibum trahere poſſint. patet hoc in muſcarum genere, & apum, & oīum gñis eiuſdem, atq; etiam in non nullis teſtatis, purpuris enim tā tam obtinet vim hoc membrū,

B vt teſtas cōchyliorum tranſigere valeat: velut turbinum, quorum eſca capiuntur. necnon aſili, & tabani eodem ſpectāt: quorum alteri lingua adacta cutem hominem ſecant, alteri tergora etiam beſtiarum elacerant. His igitur animalib⁹ lingua talis natura tributa eſt, quaſi reſpondēs & obuerſaria nari elephantorū. naris enim illis adiumento eſt, & lingua his pro aculeo habet. Cæteris animalibus omnibus lī

C gua talis, qualem iam expoſuimus, data eſt.

De Lingua.

QVodlibet animal participans lingua eam in ore habet palato ſubiectam: ſed diuerſimode. Nam nonnullis eſt abſoluta, nō adhærens palato, lataq; & mobiliſſima, vt hominibus: alijs vero abſoluta, nō mollis: quibuſdam alijs dura, palato adiuncta non abſoluta, vt animalibus ſanguineis ouiparis: aliquibus vero alijs longa ineſt līgua, biſida, egrediens os, vt ſerpentib⁹, & lacertis. Cruſtatorum vero, & teſta- D torum animalium quædam vtunt hoc membro ad capiendum cibū. nam mordent ipſō, & perforant id, quod obuiat ei: vt accidit Muſcis, & Tabanis aggrediētibus beſtias: adeo q̄ excedunt vi huius membri, vt fertur de quibuſdam animalib⁹ Teſtaceis perforaſſe teſtam quorundā oſtreorum. Sunteq; huius generis quædam, quæ interius obtinent huiuſmodi membrum, vt Formicæ. Piſces vero habent vice huius mēbri humiditatem viſcoſam inſeparabilem a palato, adeo q̄ quidam homi num putant piſces non habere lin- E guam. Vniuerſaliter autem vtilitates linguæ ſunt quatuor: quarum aliquæ ſunt communes, aliquæ vero partiales. Prima vtilitas eſt guſtus. Nam, cum quodlibet animal nutriatur, & nutrimentum cuiuslibet animalis ſit ſibi ſimile, oportuit ipſum habere ſenſum, quo diſcernat nutrimentum ſibi ſimile a diſſimili & dulce ab amaro. ob hanc ergo cauſam participat quodlibet animal hac vtilitate. Et propter tactum eius etiam: tactus eſt enim cō munis cuilibet animali, quare exiſtimatur q̄ animal non habens lin F guam diſtinctam, & diſcretam, vt piſcis, non habet aliam vtilitatem, præter iſtam. Iuſta autem ratiōe id piſci euenit, quia cibus per aquam ſumma celeritate ad ventrem ingeritur, nam, ſi in eius ore moraretur, admiſceretur ſecum magna portio aquę. Hinc eſt q̄ ſenſus huius membri in quamplurimis huius generis eſt debilis, cum nequeat tam diu retinere cibum in ore, dōnec extrahatur eius humiditas, & delectetur ſua maſticatione, ſicut fit ī alijs animalibus:

G libus: propterea q; eius figura fuit ī-becillis, adeo ꝙ dubitatur vtrum habeat linguam vel ne. Crocodilus autem breuem obtinet linguam paruam, quod conuenit immobilitati inferioris maxillæ: mouet enim superiorem. &, quia graditur per terram, moraturq; in aqua, ideo eius lingua fuit creata media inter linguam greſſilium, & piſcium: nam eſt indiſtincta a palato, vt lingua piſcium: ſed eſt manifeſtior, & magis apparens, quam piſcium. Lingua tā dem adhibita eſt huic animali prō pta motui ſupremæ maxillæ, & in-
H greſſui cibi eius. ingreditur nanque cibus ī hoc animal alio modo, quā in alia animalia. Secunda vtilitas huius membri eſt vox. Et ideo fuit creatum abſolutum huiuſmodi mē brum in animalibus habentibus vocem. quanto enim lingua minus abſoluta exiſtit, & groſſior, & anguſtior, tanto animal habet vocem debiliorem, vt greſſibile animal, & viuiparum, ſed quanto lingua mollior exiſtit, & abſolutior, atq; latior, tanto animal habet meliorem vocem: vt plura genera auium. Et ideo exiſtimantur aues habere diuer-
I ſa genera vocum, quibus percipiant voluptatem communem animę earum inuicem. ſed lingua animaliū ſanguineorum greſſilium ouiparorum eſt inepta vocib⁹: quia eſt groſſa, & annexa. Tertium iuuamentum, quod eſt cæteris alijs nobilius, linguæ hominis datum tantum, eſt locutio per litteras vernaculas ad linguam relatas. Ineſt tamen hæc vtilitas linguæ hominibus duntaxat, quia mobilior abſolutior, moſ- K
liorq, atque latior. Quod autem in ſint linguæ huiuſmodi affectus, & ꝙ ipſa ſit peculiatis bonæ locutiōi, oſtenditur: quia qui non habet linguam bene abſolutam, neq; latam, erit blæſus, aut balbus, aut aliqua alia impedimenta ſimilia relata ad linguam patietur. Et ob hanc cauſam creditur aliquam auem habentem linguam latam, & mollem poſſe vſu garrire, nonnullis literis, quibus homo loquitur, vt Sturnus, & Pſitacus. Inſunt igitur linguæ hominis hæc tria iuuamenta, ſcilicet perceptio ſaporis & vox, atq, ſermo L
per litteras, quod eſt proprium iuuamentum eius. Quarta vtilitas eſt, vt vtantur hoc membro vice manus animalia, quæ lingua mordent, vt Veſpæ & muſcæ, quæ beſtias aggrediūtur eo enim vtitur membro hoc animal, vt Elephantes naribus. Et ideo fuit creata in his animalibus, quemadmodum in animalibus, q̄ non habent hanc vtilitatem. Et ſi lingua aliorum animalium priuatur hac vtilitate, illud non euenit ex defectu linguę horum animalium. nam huiuſmodi vtilitas nobiliori modo reperitur in manu. Et id- M
eo natura ſagacit⁹ te vſa, tribuit hoc iuuamentum quibuſdam animalium linguis, quia priuantur vtilitate manus. Hic ergo eſt tractatus mēbrorum quatuor ſenſuum, & hic explicit liber Secundus.

ARI-

ARISTOTELIS DE PARTIBVS ANIMALIVM. LIBER TERTIVS,

Cum Auerr. Para.

De ordine, & conſtitutione dentium, oris, & faciei: eorundemq; in omnibus animantibus diuerſitate.

Cap. 1.

Variæ dentium functiones.

PRoxime ab ijs natura dentium eſt, & oris, quod ſerie dentium continetur, & conſtat. Sed cum dentium natura communi quidem officio da cibum confi ciendum adiuncta ſit, tamen ge neratim ſeorſum alijs roboris gratia, tũ ad inuadendũ, tum ẽt ad defendendum: alijs auxilij tã tum cauſa data eſt. partim enim ea vtraq; cauſa dentes obtinent, vt nec ab alijs afficiantur, & ipſa afficiant alia, vt quæ ex feris natura carniuora ſunt: partim ea cauſa tantum, ne male ab a lijs afficiãtur, vt complura tum ſylueſtris generis, tum etiam vr bani: nonnullis cibi conficiendi cauſa tantum adhibita eſt den tium opera. Homo vero ad vſum communem probe factos obtinet dentes: videlicet primo res acutos, vt ſecent, maxillares latos, vt molant. diſcriminant e os vtroſque hi, qui canini ap pellantur, media inter eos natu ra conditi: nam & medium par ticeps vtriuſq; extremi eſt. Et ca nini ipſi partim acuti ſunt, ptim lati. qđ idẽ in cęteris quoq; aĩa lib⁹ẽ, quib⁹nõ oẽs acuti habenť. ſed potiſſimũ locutionis gĩa ta les, totq; numero dentes hõ ſorti tus ẽ: ad literas. n. exprimendas plurimũ cõferũt primi dentes. Nõnulla aĩalia, qđ dictũ iã ẽ, ci bi tm̃ cõficiendi gĩa dẽtes obti neut. Quib⁹ aĩt ſimul & auxilio ſunt, & robori dẽtes, hæc aut ex ertos habẽt, vt ſus, aut acutos pe ctinatim ſeſe ſtipãtes: vnde ſerra tis ea dẽtib⁹ eſſe diximꝰ. Cũ. n. vi res eorũ acumini dẽtiũ cõmiſſæ ſint, recte qui vtiles ſint ad fero citatẽ, pectinatim coeunt, ne oc curſu cõtrario atterant, & hebe teſcãt. ſed nulli ſimul & ſerrati, & exerti ſunt dẽtes: qm̃ natura nihil fruſtra, nihil ſupuacanei fa cere ſolet. auxiliũ alijs p ictum, alijs p morſum: nã ſues fœmineę mordẽt, vt q̃ careãt dẽte exerto. Cæterũ aliquid accepiſſe in vni uerſum cõuenit, qđ vtile ſit, tũ ad hæc ipſa, tũ ẽt ad multa, quæ poſtea dicemus. Partes. n. quæ ad inuadendũ, aut ad defenden dum ſpectant. quæq; a natura ijs tribuunť, quæ aut ſola, aut p cæteris vti poſſint, & quibus via vtendi præcipua, hæc præcipue armis dotata ſunt: vt aculeo, cal cari, cornu, dente, & ſi quid eiuſ modi aliud ſit. cũq; mares robu ſtiores, magisq; aĩoſi ſint, iõ aut ſolis ijs, aut melius ijs partes eiuſ modi datę ſunt. quas. n. in fœmi nis quoq; haberi neceſſe ẽ, vt q̃ cibo accõmodentur, eas habent qui-

Hoſs dentũ ordo, & vſus.

G quidem & fœminæ, ſed minus quàm mares: quæ autem ad rẽ nullam neceſſariam ſpectent, ñs carẽt. quapropter in ceruorum genere cum marib⁹ cornua ſint, fœminis deſunt. Vaccarum etiã cornua, & taurorum inter ſe diſtant. quod idem in pecore etiã cernimus. calcar etiam cum mares habeant, fœminæ magna ex parte non habent. pari modo de reliquis quoq; eiuſmodi partibus intelligendũ eſt. Piſces omnes ſerratis dentibus ſunt, vno excepto, qui ſcarus vocatur. cõplures etiam dentes in lĩgua habent, & in palato. cuius rei cauſa eſt, ꝙ cum merſi in aqua degãt, humorem cum cibo admittant, eumq; expuant quamprimum neceſſe eſt. non enim ĩ molendo commorari poſſunt, quãdo humor in ventrem interrumpit: idcireo omnes acuti, & frequentes vndique ſunt, videlicet vt præ multitudine in minuta ſecent, quæ attritu ſubigere nequeant. Aduncí præterea ſunt, quoniam robur fere totum piſcium in dentibus ſitum eſt. Natura etiam oris, tum eorum, quę modo dixi officiorum cauſa, tũ etiam ad ſpirandum adiuncta animalibus eſt, ſcilicet ñs, quæ ſpirant, atq; extrinſecus refrigerantur. natura enim ipſa per ſe, vt diximus, partibus omnium communibus ad pleraq; officia propria abutitur. proinde oris quoq; officium omnibus commune, cibus conficiendus eſt: robur nonnullorum peculiare eſt: ſermo aliorum. ſpirandi etiã vſus non communis omnibus eſt. At vero natura hæc oſa eo dẽ cõiecit, adhibita dĩa ei⁹ partis ꝓ actiõis diſcrimine. ſunt. n. alia ore cõpreſſiori, alia ampliori. quib⁹. n. cibi conficiẽdi, & ſpirandi, & loquendi gratia os datum eſt, ñs compreſſius eſt: quibus auxilĩ gratia, ñs, ſi dentibus ſunt ſerratis, reſciſſum. cum. n. tota eorum vis ĩ mordendo ſit, hiatum oris ampliorem eſſe neceſſe eſt. eo nanq; pluribus, & plenius morſum ifigẽt, quo amplius reſciſſum os ſit. Piſcium ẽt mordacibus, & carniuoris tale os eſt: non carniuoris in arctum ſe colligit. tale. n. os vtile ñs eſt, illud inutile. Auibus os, quod roſtrũ vocatur. hoc. n. pro labris, & dentibus habent, ſed varie ꝓ vſu, & auxilio. quæ. n. aduncis vnguibus ſunt, quoniam carne viuunt, & nullo fructu veſcuntur, roſtrum oĩa habent aduncum. tale. n. tum ad retinẽdum, tum vero ad vim inferendã cõmodius, atq; aptius eſt. vis autẽ in hoc, & in vnguibus ſita eſt. vnde fit, vt vngues etiam habeant adunciores. Cæterarum auium roſtrum vtile ad victum cuiuſq; eſt. verbi gratia roboriſeci generis, & coruini robuſtum, atq; prædurũ os eſt: minuti generis lautum ad terræ fruct⁹ colligendos, & ad beſtiolas capiendas idoneum. Quæ autem herbis viuunt, quęque apud paludes

Dentes piſcium.

Oris offĩ & dria.

A des victitant, vt nantes, & palmipedes, partim alio quodam modo roſtri commoditatē obtinent, partim latitudine roſtri ſibi ſufficiunt: quippe quæ roſtro eiuſmodi infodere poſſint. quale inter quadrupedes etiam ſuis eſt: nam is quoq; radicum appetens eſt. Quinetiam aues, quæ lato ſunt roſtro, radicesq; eſitant, & reliquarum victus ſimilis nonnullæ ſerratum roſtri
B extremum habent: ita.n. herbarum carptus, quo viuunt, facilio agitur. Sed cæteras capitis partes omnes fere expoſuimus. Proſopum autem, i. facies, quod inter caput, & collū hominis eſt, nomen a re ipſa accepiſſe videt. quod enim vno animalium homo erectus eſt, ſolus proſpicit anteuerſus, vocemq; anteuerſus mittit.

Facies.

Auer.

C INcipit Ariſtoteles ī hoc libro narrāt naturas dētium, & oris. Nam os vel priuatur dentibo, vel conſtat dentibus, ſ. q̄ ſunt pars eio. Animalium autem dentes inſunt ſpeciei, quæ communicat communi officio animalis in hoc, inſuntq; alicui propriæ ſpeciei propter aliqd proprium officium. Nam dentes animalium reperiuntur ī triplici differentia, ſcilicet acuti, maxillares, & molares, vt in homīe, & multis quadrupedum viuiparorum. In aliquibus vero reperiuntur tantum acuti, inciſiui, ſerrati, pectinatim coeuntes, vt in piſcibus, præter ſcarum. Nonnullis etiam inſunt maxillares, quibuſdam vero non. Et non- D
nunquam id accidit eidem ſpeciei, vt ſuibus: quorum mares habēt maxillares. Scrophæ vero non habent maxillares egredientes. Sunt tamen quædam animalia, quæ vnam tantum ſeriem dentium obtinent, vt quadrupeda viuipara, excepto Leone Indo, quem aiunt habere quinque ordines acutorum. Sunt & alia, quæ habent plures ordines exiſtentes in palato, & in multis partibus oris, vt quædam genera piſcium. Iſtæ ergo ſunt differentiæ apparētes ipſorum dentium. Habentq; dētes generatim tres vtilitates. quarum E
vna eſt communis cuilibet animali, reliquæ duæ ſunt particulares. Vniuerſalis autem vtilitas, quæ cōmunicat omnibus animalibus, eſt pro vniuerſali vtilitate cibi, ſ. aſſumere cibum, ipſumq; incidere ad minimas partes, vt facilius ſit eius tranſmutatio in ſubſtantiam aliti. Quod quidem officium quibuſdā ineſt animalibus, vt homini, qui habet acutos, & maxillares, atq; molares: acutos quidem ad incidendum: molares vero ad molendum, & maſticandum: maxillares autem ad te
rendum, tandem ad officium me- F
dium inter maſticationem, & inciſionem: quare natura illorum, eſt media ī naturam acutorum, & molarium. Sunt aliqua alia, quæ acutos tantum habent, vt prædiximus, vt ſūt plures piſcium. Cuius rei cauſa ideo eſt: quia propter ingreſſum aquæ cum cibo in os piſcis, non poteſt tandiu retinere cibum in ore, vt ipſum maſticet, naturaq; eum permutet: & ideo habet os plenum dētibus acutis, vt ſcidat totum cibum cum celeritate. Neque habet molares.

G tes. nam, ſi eos haberet, eſſent fruſtra, cum nequeat cibum retinere, donec molares fungantur ſuo officio: ideoq; dentes huius generis ſunt plures quam in cæteris alijs. Secunda vtilitas dentium, eſt ad rapinam, & occiſionem. quod quidem iuuamentum eſt proprium maxillaribus, & inciſorijs acutis. Animal autem, cuius dentes ſunt acuti, eſt habile ad interficiendum, & rapiendũ, præſertim dentibus: quia pectinatim, mutuo inuicem coeunt cuſtodiæ gratia, ne mutuo attritu afficiantur. Sed quod habet maxillares,
H non habet acutos eo modo: quia alteriter illorum, voraudo, & interimendo, idem agerent. quare, ſi eos natura aggregaſſet in vnum, eſſet opus ſuperuacuum ignobile. præſtitit enim natura cuilibet generum quod ſibi conuenit pro eius operatione iuxta poſſe, vel vt melius ſe habeat. Ex membris autem, quibus natura vtitur ad pugnam, & defenſionem, quædam ſunt dentes acuti, & quædam ſunt maxillares, & alia ſunt cornua, & calcaria. Sed cornua, & calcaria ſunt tributa proprie animali robuſto ad conuincẽdum,
I quod eſt iracundum. Et ideo natura videtur diſcriminaſſe multum inter mares, & fœminas eiuſdem ſpeciei. armauit enim mares, ſed fœminas non, vt ſues, quorum mares dotauit maxillaribus: fœminas vero nequaquam. quandoque tamen natura non obnegauit fœminis inſtrumenta interitus: debilius tamẽ ipſis dedit quàm maribus, vt appareat in genere vaccino de magnitudine cornuum, & eorum duritie: ſunt nanque matium maiota, & duriora. Tertium iuuamentum eſt peculiare ipſi homini. nam quidam dentium ſunt voci aptiores pro quibuſdam literis ſibili. & hoc eſt notum inueſtigantibus originem literarũ. Videntur autem dentes hominis eſſe apti quantitate, & qualitate ad extrahẽdas quaſdam literas, præcipue in anteriori parte dentium. Et ideo, quando cadit aliquis horum dentium, videmus hominem balbutire in ſuo ſermone per literas, & ꝓprie aptas extrahi per hmõi dentes. K

De Ore.

OS fuit creatum propter quatuor vtilitates: quarum Vna eſt communis omnibus animalibus: ſcilicet ingreſſio cibi, & potus in ipſum. Secunda eſt ingreſſus aeris per ipſum ad anhelitum: & hoc eſt proprium animalibus ſpirantibus. Tertia vtilitas eſt vox: quod iuuamentum eſt commune etiam animalibus ſpirantibus, Quarta eſt voracitas & occiſio: & hæc vtilitas eſt propria Leoni, & feris carniuoris. Et, quia hoc iuuamentum eſt diuerſum in animalibus, ideo ora ſunt diuerſa in magnitudine, & paruitate. Ora enim, quæ parua ſunt ꝓpter cibum, & vocem, & anhelitum, fuerunt creata parua. Et quodlibet os, M quod eſt cum hoc etiam aptum deglutioni, & rapacitati, habet maxillas vaſtas, & oſtium magnum, vt cum hoc vigoretur ad morſuram, & rapinam. Et ideo os Lyciſcæ habet ampliorem hiatum cæteris animalibus carniuoris greſſilibus, & piſcibus. Aues vero roſtrum obtinent vice labrorum, & dentium. quæ roſtra diſcrepant iuxta diuerſitatem operationis eorum in ſuo victu. Sũt enim quędam roſtra acuta, quędã vero lata, vt in auibus, quæ in aqua vi-

Digitized by Google

A victitant,& habent inter digitos pelliculam. Acutorum vero alia aduncta,vt in rapacibus: alia vero non aduncta superius:vt aues,quæ vescuntur granis,& quę muscis, atque asilis victitant. Discrepant adhuc rostra inter se duritie, & mollicie, & magnitudine,& paruitate,iuxta differentiam operationis,qua vtuntur huiusmodi aues,vt quę arbores perforant:est enim huiusmodi rostrū perdurum, atq; robustum, aptum tali officio. sed quę muscis vescuntur,& asilis, contrario modo rostrū habent,scilicet molle,paruum. Aui
B um autem rapacium, & quę carne vescuntur,rostra sunt adunca,vt ea curuitate capiant & retineant, cum sint robustiora per eam:estq; habilior,ad dilacerandam carnem,eāq; scindendam. Sed aues, quæ granis vescuntur,habent rostrum rectum, vt possint granum colligere. est enim veluti duæ extremitates forcipum.nam quemadmodum homo potest carpere res minimas per duo extrema forcipum,sic etiam huiusmodi volucris habens rostrum rectum. Quædam tamen habent rostra lata,quod ideo fuit,vt talis figu
C ra sit similis nouaculæ,per quæ cibum perquirant:quia in palude, & cœno semper victitant. Idcirco,sus inter quadrupedes habet rostrum látum, quia terram infodit,& herbas comedit.Iam ergo narrauimus iuuamenta membrorum capitis:restat modo de cornibus tractare, & de vtilitate materiæ ipsorum,& ipsa esse situata in loco,& numero,atque modo conuenienti iuuamentis eorum, & maxime de proprietate animalium habentium cornua.

De cornuum constitutione,& quæ animalia habeant cornua,quæ item ijs careant. Cap. 2. D

DE cornibus differēdum est.hæc enim capiti inituntur,quocunque in genere esse possunt. carēt ijs omnia,quæ non viuipara sint. cornua alijs quibusdam inesse diximus,sed per similitudinem, & translationem, cum nullum ex ijs cornu officio fungatur.gerūt enim quæ animal pariunt cor- E
nua ad vim aut inferendam,aut depellendam:quod nulli ex cæteris, quæ cornua habere dicuntur contingit.nullum enim vitur cornibus, vel ad conuincendum, vel ad defendendum:quæ virium sunt officia. Quæ igitur pedes multifidos habent,cornu omnia carent. cuius rei causa ē, quòd cornu auxilij gratia habetur.multifidis autem nō desunt alia auxilia. dedit enim natura alijs vngues,alijs dentes pugnaces:alijs partem aliam, quæ sese tueri, atque defendere possent. F
At vero bisulcorum pars māior cornua gerit,& solipedum non nulla,ad vim inferendam:quædam etiam ad defendendum. quibus autem cornua natura non dedit, eorum saluti præsidijs consuluit alijs: vt pernicitate corporis equis opitulata sit, magnitudine cameli: magnitudinis enim exuperantia sufficit ad necem arcendam,quod camelis contingit, atque etiam melius Elephantis. quædam etiā

Cornua animalibus quasi data

G etiam dente exerto armantur in genere bisulco, vt sues.
Quibus autem cornua præ nimio excessu superuacua sunt, ijs alterum auxilium natura adhibuit: vt ceruis velocitatem: grandis enim illa, & multifida cornuum magnitudo potius obest, q̃ prodest. bubalis etiam, capreisq; interdum cornua inutilia sunt: nam & si contra nonnulla resistunt, & cornibus se defendunt, tamen feroces, pugnaceſq; H belluas fugiunt. Bonasis (nam ijs quoq; pari adūcitate cornua reflexa inter se orbem colligūt) excrementi profusionem natura pro auxilio dedit. hoc. n. cum metuunt, se tuentur. hac eadem profusione alia quoque seruari certum est. plura autem auxilia simul, quorum singula satis essent, nulli natura tribuit. Cornigerorum pars maxima bisulca est. sed solypes etiam traditur in eo genere, quem asinum Indicū vocant. Maxima animalium ps I vt corpus dextro, sinistroq;, quibus se mouent, distinguitur: sic etiam cornua bina eadē illa de causa gerit naturæ ingenio. Sed sunt etiam quæ cornu singulari armentur, vt oryx, & quem asinum Indicum appellari diximus. oryx bisulcum, asinus ille solipes est. gerūt sane medio sui capitis cornu fixum ea, quæ vnum habent. sic enim maxime pars vtraq; cornu obtinebit, cū medium commune pariter vtrique extremo sit. Solipes potius quàm bisulcum esse vnicorne recte videri potest. vngula enim tam solida, quàm bisulca eandē naturam habet, quam cornu. itaq; eisdem simul & vngulam findi, & cornu congruum est. fissio etiam vngulæ, & cornua ex defectu naturæ euenit. itaq;, cū exuperantiam vngulæ solipedū natura dedisset, recte dempsit superne, fecitq; vnicorne. Recte etiam capiti cornua mandauit, nec, vt Aesopi Momus vitio dat quod taur⁹ non in armis cornua gerat, vnde ferire vehementius K L possit, sed capite parte corporis imbecillima. non enim ingenio perspicaci ille Momus hæc deprehendit. vt enim si in alia quauis parte cornua haberētur, frustra pōderi essent, nulla in re vtilia, multa etiam officia impedirent: sic armis quoque infixa sedem omnino ineptam tenerēt. non solum enim vnde ictus fiāt vehementiores consyderādum est, sed etiam vnde remotiores: M itaq; cum careant manibus, & nec pedibus imis affixa gerere possint, neq; genib⁹ (flex⁹. n. impediret) capite gerāt necesse est, quēadmodū a natura cōstitutū ē. quinetiā ad cęteras corpis motiones, ita maxīe geri sine vllo īpedimēto pñt. Ceruis dūtaxat cornua tota solida, & decidua, tū vtilitatis cā, vt onere leuent, tū ex necessitate p̄ pōdere, cęteris aliquaten⁹ caua, & mucrone demū cōcreta sūt, qm̄ ad ict⁹ hoc sit cōmodi⁹. sed ne ps caua debilis sit,

vnicornia quæ

Ceruis solus cornua soda

qua

A qua cuti annectitur, ſolidũ quid dam oſſibus exortum ingrediẽ eam, impletq; totam. ſic enim ſi ta, compactaq;, & ad vim inferendam commodiſſima, & ad reliquæ vitæ munera inoffenſiſſima habentur. Sed cuiuſnã gratia natura cornuum ſit, & quã ob cauſam alĩs data, alĩs negata ſit, expoſitum eſt. Nunc quẽadmodum natura ſe habẽte neceſſaria rebus ſubiectis, neceſſario natura ratiocinaria alicuius gratia abutatur, diſſerendũ eſt.

B Primo igitur plus corpulenti, terreniq; in animalibus grandioribus ineſt. cornigerum autem nullum admodum paruum eſſe nouimus. omnium enim, quæ explorata habemus, minimum caprea eſt. natura vero contemplãda reſpectu plurium eſt: aut enim omni ex parte, aut magna ex parte conſtat, quod ſecundũ naturam ſit. Os autem omne, & quicquid ſpeciem gerit oſſis, terrenum eſt: quamobrem plurimum id eſſe prope dixerim in

C maximis, partis maioris contẽplatiõe. Corporis igitur eiuſmodi excremẽti exuperãtia in maioribus habita animalibus natura ad auxilium, & rem abutitur commodam: itaq; quantum excrementi eius ad locum ſuperiorem efferatur, alĩs in dentes, vel continuos, vel exertos diſtribuit, alĩs in cornua. quamobrem cornigerorum nullum vtrinq; dentatum eſt: ſuperne enim primores dentes non habent: quippe cum natura hinc adimendo D addiderit cornibus, & alimentũ, quod in eos dẽtes digeratur, in cornuum incrementum abſumitur. Cur ceruæ cornibus careant, cum dentes ſimiliter habeant atq; mares, cauſa eſt, q̃ eadẽ ſexus vtriuſq; natura, & cornigera eſt: ſed fœminis adẽpta ſunt cornua, quoniam ne maribꝰ quidem vtilia ſint: ſed virium meliorum beneficio mares minus offendũtur. Cæteris animalibꝰ, quibus hæc materia non in cornua ſecedit, aut dentium ipſorũ E magnitudinem communi omnium incremento natura auxit, aut dẽtes exertos veluti cornua é maxillis produxit. Sed de partibus capitis hactenus.

De Cornibus, & eorum iuuamentis.

ANimalia ideo habẽt cornua, AVER.
quę ea gerunt, vt interficiant, & propellant, & ſe defendant. Intendit nanq; natura animal cuſtodire multis diuerſis virtutibus, & operationibus, membrisq; accommodatis illis virtutibus, & operationibus. Nam animalium aliquod pugnat F dentibus maxillaribus, vel cornibꝰ, aut calcaribus, vel vnguibus, aut roſtris: alijs vero data eſt, vice horum inſtrumentorum, velocitas deambulationis: quibuſdam vero magna ſtatura, vt elephanto, & camelo. Raro tamen natura aggregat in eandem ſpeciem animalium duo diuerſa adiutoria eiuſdem adiumenti pro conſeruatione. nam quæ cornua gerunt, maxillaribus carent, atque calcaribus vt plurimũ. Cornua

V aũt,

G autē,vt ex ipſis haberi poteſt, ſunt apta ſerire,& iterficere,ſuntq; in capite ſita,cum ſit conuenientior locꝰ huic officio. Nam,ſi alijs membris tributa fuiſſent, vt ſuper manibus, vel humeris, vt narrat Homerus,vl' in ore, impediretur operatiões horum membrorum,& non ſungerentur officio cornuum. Et ideo non fuerunt adhibita cornua, niſi habẽtibus caput ſeparatum, & diſcretũ: & hoc in viuiparis animalibus.ſed cætera animalia carentia capite ſeparato,& cognito, habent caput æquiuoce:quapropter quandoq; habẽt cornua,quæ ſunt æquiuoce cornua. Numero autem duo ſunt cornua,vt plurimum:quia duo ſunt animalium latera,dextrum,ſ.& ſiniſtrum,quæ ſunt bina cornua,veluti manus,& pedes. Animal vero vnicorne,vt aſinus indus,merito habet huiuſmodi cornu in medio.ſ.capitis.quia vtilitas vnius cornu efficaciot eſt.& melior, quando æqualiter diſtat a duobus lateribus,i. quãdo eſt in medio. In figura vero, & magnitudine vt plurimum cornua animalium ſunt apta ad inuadendum,& occidendum. Sed animalibus,quę ſunt inepta huic officio,ob magnitudinem, & fiſſuram eorum cornuum,vt ſũt ceruorum cornua, aut ob eorum figuram, vt cornua vaccarum indarum,quæ ſunt ad inuicem retorta, vt fertur, adhibuit creator aliud genus auxilij vice cornuum,pro tutela,& euaſione:quem admodum dedit ceruis velocitatem deambulationis:& vaccis indis, vt ipſæ diſtanter eijciant ſtercus,quando canis eas inſequitur, vt occupet circa hoc, & non perſequatur ipſas vlterius.Sed, quia cornua ſunt parata interficere,ideo quædam eorum fuerunt ſolida,acuta,quæ ſint veluti haſta,habentq; eorum radices cauas, vt ſint leniores.& ideo ceruus habet ea ſolida, cum eius cornua non ſint vtilia ad vim inferendum. Sunt autem oſſea ipſa cornua, vt robuſtiora exiſtant.Cauſa vero materialis,ob quam data ſunt cornua animalibus cornu gerẽtibus,eſt multa portio terrea exiſtens in ipſo animali.& ideo habet magnum corpꝰ vt plurimum. Natura autem duxit partem terrenam in hoc membrũ ex neceſſitate,cum aliqua vtilitate. Et nos iam diximus q;,quando abũdant aliqua excrementa neceſſaria, natura vtitur eis ad aliquod iuuamentum,ne lædant. ſed quando id nequit: imo illud ineſt animalibus ob neceſſitatem tantum, vt in animalibus,quæ nullum habent iuuamentum in cornibus: tunc natura curat extrahere illud excrementum in capite,cum ibi non multum noceat operationibus animalium. Et; quia ceruus mutat cornua ex neceſſitate materiæ, ideo anuuatim variat ipſa.Proprium autem huius generis animalium,ſ. omnium cornu gerentium, eſt non habere dentes in ſuprema maxilla.Quod ideo eſt, quia idem excremẽtum aſſumitur a natura in cornua. natura nanque ſemper ponit idem excrementum in quouis genere,in loco conueniẽti,& in actione etiam vtili.Sed,cum his animalibus non competat interficere cum dentibus,ideo fuerunt ſibi adhibita cornua vice maxillarũ dentium. cuius rei contrarium fecit in ſuibus, qui maxillares obtinent in vtraq; maxilla exertos,veluti cornua extra eximentia in capite cornigeri.

A geti. Neq; quodlibet animal priuatum dentibus in ſuperna maxilla, obtinet cornua. nam huiuſmodi terreum excrementum quandoq; deeſt quibuſdam animalibus, vt camelo, quia aſſumitur in eius corp⁹. Et ideo cerua caret cornibus: non quia deſit fœminis vis offenſiua: nã iam diximus huiuſmodi cornua nihil conferre ad inferẽdam vim. Eſt etiam proprium huic generi animalium non habere pedes multifidos. Cuius rei cauſa eſt, quia natura non tribuit arma eidem generi animaliũ duplicata duplici genere ar-
B morum. Habent & hoc proprium ipſa cornigera, ꝙ non ſunt ſolipeda, ſed bene habent vngulas ob eandem cauſam: quia vngulæ ſunt arma quædam. Animal vero vnicorne poteſt eſſe ſolipes, vt aſinus indus: quia ſingulum cornu non habet vim pugnandi, vt bina cornua. & aliqua, quæ ſingulum obtinent cornu, habent vngulas. Iam igitur ſumus locuti de inuamento oĩum membrorum capitis, modo pertractandum eſt de collo.

De collo, gula, & arteria, & earum officio in corpore animantium.

C *Cap.* 3.

COllum capiti ſubiacet ñs, quæ id habent, animalibus. non enim omnia habent, ſed ea tantum, quibus ſunt partes illæ, quarum gratia collum conditum eſt: hoc eſt guttur, & quæ gula vocatur. Guttur ſpiritus cauſa datum eſt: hoc enim ſpiritum animalia trahũt, & reddunt, & reſpirando, & expirando, quamobrem quæ carent pulmone, collo etiam ca- D rent, vt genus piſcium. Gula eſt, qua cibus, & potus deuoratur. itaque ea, quæ carent collo, gulam hæc manifeſtam non habent, nec gulam haberi cibi cauſa neceſſe eſt: nihil enim ad cibũ parat, & quidem a ſitu oris continuo venter eſſe poteſt, pulmo non poteſt. aliquem enim quaſi tractum connallis adeſſe communem oportet, quo ſpiritum ad fiſtulas per arterias digerat bipartitus: atque ita efficere ſpiritus reciprocationem maxime E poteſt. Cum igitur inſtrumentum, ſpirationi accommodatũ, lõgitudinem habeat neceſſe ſit, gulam inter os, & ventrem haberi neceſſe eſt. Conſtat gula ex neruo, & carne. ex neruo, vt extendi poſſit, cum cibus ingeritur: ex carne, vt mollis ſit & cedat, nec lædatur aſperitate cibi deſcendentis. Guttur autem, quod & arteria vocatur, corpore conſtat cartilaginoſo: non ſolum enim ſpirandi cauſa eſt, ſed F etiam vocis: quod autem ſonat, leue ac ſolidum eſſe oportet. Ante gulam arteria poſita eſt, quanquam impedimento ſit, cum cibus ſgeritur, nam ſi quid vel cibi, vel potus in arteriam dilabitur, ſtrangulationes, tormina, & tuſſes grauiſſimæ incitantur. Quamobrem non audiẽdi ſunt, qui hac potum meare dicant, accidunt enim aperte quæ modo dixi, omnibus, quoties aliquid cibi dilapſum eſt. Profe

G ctο opinionem eorum, qui potum hac admitti exiſtimant, irridendam eſſe plura oſtendunt. meatus enim nullus de pulmone ad ventrem pertinet, ſicut ex ore gulam tendere cernimus: quinetiam per vomitū, & nauſeam, vnde nam humor remeet, incertum non eſt. ad hæc humorem non continuo colligi in veſicam, ſed prius in ventrem, certum eſt. excrementa enim alui tingi videntur fęce vini atri: vulnere etiam ventris ſæpe hoc idē patefactum eſt. ſed enim ſtultas
H opiniones admodū ſcrutari ſtultū fortaſſe ē. Arteria vero, ꝙ exterior, vt diximus poſita eſt, à cibo infeſtatur, attamen natura ad hoc molita eſt minorem linguam, ſiue lingulam, quæ arteriam operiret. non omnia viuipara eam obtinent, ſed ea tantū, quibus pulmo, & cutis pilo intecta, non cortex, non penna operimento eſt. corticatis enim, pēnatisq; guttur vice lingulæ operientis ipſum contrahitur, & di
I ducitur: quemadmodum illis operitur aliunde & aperitur: videlicet ſpiritui trahendo reddendo aperitur, cibo ingerendo operitur, ne quid illabatur. ꝙ ſi quid erroris ī eo motu committitur, vel deerrante cibo in alienum tramitem, vel reſpiratione prævenientе, tuſſes, ſtrangulationesq; excitantur, vt dictum eſt. tam vero ſolerti ingenio motus & lingulæ, & linguæ adhibitus a natura eſt, vt cibus neq; in ore, cum molitur, cadat ſub dē- K
tes, neq; cum per fauces meat, in arteriam labatur. Carent animalia, quę modo diximus, lingula, quoniam & carne ſicca, & cute conſtant prædura. non enī facile moueri membrum id poſſet, ſi ex tali genere carnis, cutisq; conſtaret, ſed extrema ipſius arteriæ citius comprimerētur, quam lingula: quam animalia pilo prædita habent ex ſua carne. hæc dixiſſe ſatis eſt, quā ob cauſam animalium alia lingulam habeant, alia careant t & L
quemadmodum natura vitio ſitus arteriæ remedium lingulam emolita adhibuerit. Guttur autem ante gulam neceſſario poſitum eſt. Cor enim in parte prio- Cor eſt vitæ principium, oiq; motus & ſenſus.
ri, atq; in medio ſitum eſt: ī quo principium vitæ, omnisq; motus, & ſenſus eſſe cenſemus. etenim partem verſus, quam priorem appellamus, tum ſenſus, tū etiam motus agitur. hac enī ipſa ratione pars prior, & poſterior ſtatuenda eſt. Pulmo eandem, M
quam cor obtinet ſedem, idq; amplectitur. ſpiratio tum, ꝓpter pulmonem, tum propter originem cordi inditam agitur. attrāhitur & redditur aer per arteriam. itaq; cum ī parte priori cor primum collocari neceſſe ſit, arteriam qnoque, & guttur cōſtitui ante gulam neceſſe eſt: hęc enim ad pulmonem, & cor tendunt, gula ad ventrem. denique quod melius, & nobilius eſt, id ſemper, niſi quid maius impedit,

Lingulæ vſus.

A dit, ſuperioris, inferiorisq; ratione, ſuperius collocatur: prioris poſteriorisq; prius: dextri ſiniſtriq;, dextrum. ſed de collo, gula, & de arteria dictum iam eſt.

De Collo.

DAtum eſt collum animalibus habentibus pulmonem: ſed ſanguinea, quæ pulmone carẽt, collo etiam priuantur: vt piſces. Quod ſi ita eſt, videtur collum fuiſſe creatum propter cannam pulmonis: & ipſa canna propter duo iuuamẽta, vnum ſpiratio, alterum vero vox.

B Et ideo eius partes habent formam aptam ipſi voci. longitudo autem ipſius cannæ pulmonis eſt neceſſaria ad vocem fiendam: quia eſt veluti fiſtula. Sed vtrum huiuſmodi longitudo ſit ſpirationi neceſſaria, vel illud ſit præſidij gratia, indiget ſpeculatiõe. Nam poteſt aliquis dicere ipſam eſſe neceſſariam: quia, ſi non eſſet longa canna pulmonis, aer frigidus veniret ad pulmonem, & læderet cor. & ideo fuit canna lõga, vt ibi temperet in ſuis anfractibus, anteq; perueniat ad cor. Sed huiuſmodi nocumentum poſſet ita eſ-

C ſe, q̃ cor non poſſet ferre ipſum vllo pacto. & ſic longitudo cãnæ pulmonis erit neceſſaria in hoc: poſſet tñ eſſe in modo, q̃ pateretur ipſum. Quod ſi ita ſe haberet, feſtinaret ſenecta cordi ipſius animalis reſpirabilis: & ſic ipſa longitudo erit gratia nobilitatis: quia ſenecta non cito aduenier ipſi cordi. Et, quia tranſitus, qui eſt inter os, & pectus eſt, p̃ ductus propter cannam pulmonis. ideo oportuit naturam creare meri: quo cibus ab ore ad ventrem perducatur, quæ eſt eius propria vtilitas. Meri ergo non fuit ex neceſſitate cibi: ſed eſt quid ſequens longitudinem colli: & collum cannam pulmonis Terreſtribus tamen animalibus duntaxat ineſt aliud iuuamentum colli, ſcilicet q̃ utãtur collo ad capiendum cibum ex terra, vice manus. Et ideo pedes eorum fuerunt æquales collo, quia eorũ victus eſt ex rebus terrenis: ſed animalia, quę in aqua victitant vt anſeres, habent collum longum, & pedes breues, vt poſſint longitudine colli attingere in aqua id, quod ſub pedibus eorũ exiſtit: quod nõ euenit animalib⁹, quæ victum ex terra trahunt. Proprium tamen eſt collo Cameli pardalis inter cæteros quadrupedes, vt propter longitudinem manuum eius, & eleuationem pectoris nequeat ex terra quicquam ori porrigere, niſi cum magna difficultate, & poſt quam retroceſſerit per magnam diſtantiam. Et ideo eius paſcua plus uidentur eſſe in deſertis, quæ ſunt ex fructibus ſylueſtribus capite & collo camelo ſimilatur. Super ſitum tamen anteriorem partis poſterioris non poteſt quicquam apponi: quia eſt innixus quodam pendenti innixu, i. q̃ eius pars anterior eſt ſa F tis eminentior poſteriori. quod ſibi euenit ex forma ſui corporis, non propter exceſſiuam longitudinem manuum eius ultra pedes. & eius collum eſt poſitum ſuper anteriorẽ partem eius corporis: eſtq; eleuatus collo cameli. Quod quidẽ animal, ut prædixi, uidi in prouincia regis, q̃ nunc dominatur terræ Barbariæ, & pluribus terris Andalugiæ. Et ſitus cannæ pulmonis eſt ante meri, & meri poſt ipſum. quod quidẽ ideo fuit, quia neceſſe eſt ut canna pul-

D E

G monis aſcẽdat ex loco pulmõis. pulmo autem eſt in parte cordis, & cor eſt in medio: oportuitq; ipſum meri fuiſſe in parte uentris poſitũ poſt cannam pulmonis. &, quia accidit cannæ pulmonis habere hunc ſitũ, oportuit ut ſuper ipſam tranſeat cibus, & potus, & nutrimentum aduenies ipſi meri. Sed, quia læderetur ualde, ſi quid cibi & potus in ipſum caderet, cum ſit meatus ipſius anhelitus, ideo in homine, & plurimis animalibus habentibus cutim mollem natura ſagax poſuit ſuper orifi
H cium huius membri quid ſimile operimento, quod impediat caſum cibi, & potus in ipſum, & Lingula ſiue Vuula appellatur. Sed in animalibus habẽtibus cutim duram, quę non poſſunt habere talem figuram huius membri, poſuit extremum cannæ pulmonis modo, quo aperiatur, quando oportet ſpirare, poſtea claudatur. Fuerunt tamen imaginati plures Antiquorum, q̃ guttur ſiue canna pulmonis eſſet trãſitus cibi, & potus. Et hoc, quia parum fuerũt contemplati de rebus ſenſibilibus, quia in anatomia nulla apparet uia tranſitus ex canna pulmonis ad uẽ
I trem: ſed meri uidetur tranſire ad uentrem: uidetur quoq; cibus egredi ex meri in uomitu. Inditium autem, oſtendens ipſam cannam pulmonis non eſſe meatum cibi & potus, eſt euentus tuſſis: quando cib⁹, & potus tranſit per cannam pulmonis. Locuti ergo ſumus de utilitate colli, & cannę pulmonis, & meri: poſt hoc uero declarabimus ſpeculationem membrorum corporis.

De cordis eſſentia, & principatu, quamq; ob cauſam animalibus iniunctum ſit

Cap. 4.

K SEquitur vt de viſceribꝰ doceamus, quæ eorum ſane propria ſunt, quæ ſanguinem habent: nulli enim exãguium animali viſcus vllum eſt, cũ ſanguineis omnia ſint. Itaq; Democritus non recte de his tractaſſe videtur: ſiquidem incerta hæc eſſe putauit præ exiguitate exanguium animalium. ſtatim enim, cum conſiſtunt, quæ ſanguinem habent, exiguaq; admo
L dum ſunt, deprehendi cor, & iecur, ſine dubio poſſunt: quippe cum in ouis triduo cubatis puncti iam magnitudine appareãt: necnon in partubus abortitijs. perquàm exigua cernuntur. ad hæc vt exteriorum partium nõ. idem vſus omnibus eſt, ſed quęque pro vita, motuq; vario ſibi peculiarem receperunt, ſic interiorum aliæ alijs accommodantur. Viſcera autem eorum peculiaria ſunt, quæ ſanguinem ha-
M bent: quamobrem vnumquodque eorũ ex materia ſanguinea conſtat, quod in nuper editis patet: ſunt.n. cruentiora, maioraq; ex ratione, qm̃ in prima concretione ſpecies, copiaq; materiæ euidentior eſt. Cor igitur omnibus ſanguĩe p̃ditis ineſt: & quã ob cãm dictũ & antehac eſt, & nunc dicemus. Sanguis.n. neceſſario ineſt in ijs, quæ ſanguinea ſunt: qui, cum humidus ſit, conceptaculum ſibi habeat neceſſe

eſt:

Digitized by Google

A est: ideoq; venas natura emolita videtur, quarum vnum esse principium necesse est. vbicunque enim fieri potest, vnū esse quàm plura melius est: cor autē venarum prīcipium est: ex hoc enim venæ, & per hoc esse videtur. natura etiam eius venosa ē, vtpote generis societate iuncti cum venis, quoniam & finis ei⁹ sedem obtinet principalē: in medio enim positum est, sed magis superius, q̄; inferius, & parti priori ammotius q̄; posteriori. natu
B ra.n. rem nobiliorem constituere in locis nobilioribus solet, nisi quid maius impediat. Cordis hunc esse locum latissime in homine patet. sed in cęteris quoq; animalibus pari ratiōe tenere sibi vult medium corporis necessariū: cuius sane exitus est, quà excrementa emittuntur. Crura autem alīs aliter adiūcta sunt, nec ad vitam necessaria habentur: quamobrem īs demptis vita nō tollitur, additis etiam nullum sequi interitum certū. Qui
C capiti venarū originē tribuunt, non recte opinantur. plura.n. dispersa q; principia faciunt, id q; in loco frigido. argumentum, q; frigus hic locus vehementi⁹ sentiat: contra cordis locus calore abundat. cum q; per cętera viscera venæ trāsigant, nulla per cor tendit, vt dictum est. itaq; partem, & principium venarū cor esse apertum est. id q; optima ratione. medium enim cordis spissum, cauum q; corpus est. plenū etiam sanguinis est, quasi hinc D venę oriantur: cauum est, vt cō tineat sanguinem: spissum, vt principium caloris seruare possit. in hoc enim viscerum, & partium omnium corporis sanguis sine venis complectitur: cæteræ partes sanguinem venis habent contentum, id q; recta ratione. sanguis enim ex corde ad venas quoq; deriuatur. at vero ad cor non aliunde deuenit: id enim origo prima, & fons sanguinis est, aut conceptaculum primum. hæc ex confectione animalium E perspici possunt, atq; etiam ex generatiōe. cor enim statim omnium partium primum consistens, sanguinolentum est. mot⁹ etiam lætitiæ, ac tristitiæ, deniq; omnium sensuum hinc oriri, eodemq; desinere videntur. Ratione quoq; ita esse probatur. principium enim vnum esse oportet, vbicunq; fieri potest. aptissimus autem omnium locorum medius est. medium. n. vnum ē, & tale, vt vndiq; attingi, vel ęq̄, vel proxime possit. ad hæc, cum F nec pars alia sāguinea vlla, neq; sanguis ipse vim habeat sentiendi, quod primum sanguinē habet, id esse, quod sentiat, certum est. habeat autem perīde ac vas quod principium est, necesse ē. Nec ratione tantum ita eē, pbaī, verūetiā sensu pcipiī. nā in partuum prima generatiōe, statim cor palpitare cernitur, quasi animal sit, vt qd' principium sit naturę eorum, quæ sanguinem ha-

Venarū principiū cor.

Cordis fi tus.

Cor oīum ptū primū consi stere.

G bent. argumentum vel inde deduci poteſt, quod nullum aīal ſangninis compos careat corde: principium enim ſanguinis habeant neceſſe eſt. Iecur etiam oī bus ſanguine præditis ineſt: ſed nemo id cēſuerit eſſe principiū vel corporis totius, vel ſanguinis. ſitum. n. nequaq; obtinet prī cipalem. Lienem vero ſibi hēt aduerſum in ñs, quæ exquiſiti⁹ conſtent, nec vero ſanguinis cō ceptaculum modo cordis intra
H ſe continet: ſed vt reliquæ partes ſanguinem venis incluſum hēt. Adhæc vena per iecur tēdit, nec vlla ex eo prouenit. venæ. n. oēs ex corde ſua initia trahunt. itaq; cum alterutrum iſtorū prī cipium eſſe neceſſe ſit: iecur aūt non ſit: cor ſanguinis quoq; prī cipium eſſe neceſſe ē. aīal. n. ſenſu definitur. vis autem ſentiendi primo illi tribuitur, quod primum ſanguine prēditum eſt. tale autem cor eſt, quippe ꝙ & origo ſanguinis ſit, & primum ſan
I guinem habeat. Extremum ei⁹ turbinatur in mucronem firmiſſimum. Situm in pectore eſt, & oīno parti priori corporis commiſſum, ne refrigeretur. omnibus. n. pectus minus carnoſum, quàm tergum eſt. quamobrem a tergo perquàm tute calor aptus eſt. Cor cæteris animalibus in medio pectore eſt. homini tā tum paulo vergit ad lævam, vt eius partis refrigerationem moderetur, & compenſet. oīum. n. animalium maxime homo refrigeratam habet partem ſiniſtram. In piſcibus etiam cor ſimilem ſitum tenere, & cur diſſimilis videatur, dictum iam eſt. ſolis his cordis mucro ad caput ſpectat, cum ea pars prior ſit. eō dem. n. agitur mot⁹. Copia quo que neruorum in corde eſt. idq; recta ratione: hinc. n. motus oriuntur, qui intendendo, remittendoq; efficiuntur: itaq; miniſterio tali, & robore opus ē. Cor aūt vt ſupra diximus, veluti alterum aīal ineſt ñs, quæ corde
L vitalem originem continēt. Cor ſine oſſe eſt oīum, quę nos noue rimus, præterq; equi, & gñis boum cuiuſdā, quibus prę magnitudīe quaſi adminiculū ſubditum eſt. quo modo totum ēt corpus oſſibus ſuſtentatur, & cō tinetur. Ventriculum triplicem cor magnorum aīalium hēt, duplicem minorum, vnum ad poſtremum: nullumq; eſt, quod ſine vllo ventriculo cōſtet: & quā ob cām, dictū eſt. locū. n. & conceptaculum quoddā ſanguinis
M primi in corde haberi conuenit. ſanguinem autem primo effici i corde ſæpe iā dixim⁹. Sed, cum duæ venę ſint prīcipales, altera maior, altera minor, aortaq; appellata, q̄ ſparſa ramorū ſerie cę teras minores venas, pducāt, atque inter ſe differāt, vt poſt hac exponem⁹, meli⁹ ſanè eſt initia quoq; earū cē diſtincta: qd' fieri p̄t, ſi ſāguis diuerſus, diſtīctusq; ſit. quāobrē, vbi fieri pōt. ſāguinis cōceptacula duo habentur.

Neruorū copia in corde.

fieri

A fieri autem id poteſt in magnis: ſunt.n. corda eorũ ampliora. ſ3 melius tres eſſe ventriculos, vt vnus cõe prĩcipium ſit. mediũ autem, & impar principiũ eſt. itaq3 magnitudo amplior ſubinde deſyderatur. Vtile ſit, vt quæ maxima ſint, triplicem ventriculum habeãt. dexter plurimũ ſanguinis, & calidiſſimum continet: quamobrẽ pars corporis dextra calidior: ſiniſter parum, idq3 frigidiſſimum: medius mediocrem, tum copia, tum calo-
B re, ſed puriorem. prĩcipium.n. quã maximæ quieſcere debet: tale autem erit, ſi ſanguis pur9, & mediocris, tum copia, tum calore ſit. Quin ẽt articulationẽ quandam rimis. futurisue capitis ſimilem habere viſunt, quãquam non ita cõſtant, vt quod ex pluribus ſit cõpactum, ſed, vt modo dixi, articulationem potius oſtendunt. Sunt articulatiora corda eorum, q̃ ſenſu melius valent: inarticulatiora eorum, quæ ſenſu hebetiori ſunt,
C vt ſuum. Diſcrimina cordis, q̃ amplitudĩe, exiguitate, duritia, mollitia exiſtant, vel ad mores pertineant aliquatenus. Quę.n. ſenſu hebeti ſunt, cor habent durum & ſpiſſum: quæ autẽ ſenſu valent, mollius. pauida etiã ſunt, quibus cor grandius. audentiora, fidentioraq3, quib9 minus aut mediocre. affect9 enim qui accidit ex metu, iam in ĩs præeſt, qm̃ calorẽ proportione cordis non habeant, ſed parum caloris in magno conceptaculo D exoleſcat: itaque ſanguis frigidior ſit. Cor magnum proportione lepori, ceruo, muri, hyænæ, aſino, pantheræ, muſtelæ, & reliquis ferè omnibus, q̃ apte timida ſunt, aut pp merũ malefica. Simile in venis, atque in vẽtriculis cordis euenit. ſunt.n. frigidiores, & venæ ampliores, & ventriculi ampliores. nam vt in paruo, & in magno domicilio tantundem ignis non æque calefaciet, ſed minus in magno: E ſic in is calor non pariter agit. vas.n. tã vena, q̃ vẽtriculus eſt. Item motus alieni calidum qđque refrigerant. plus aũt ſpiritus in amplioribus eſt, magisque valet. quamobrem nullum ex ĩs, quæ venis aut ventriculis ſunt amplioribus, obesũ per carnem, opimumq3 eſt: ſed quę ita pingueſcant, aut oſa, aut maxima parte venis incertis, paruoq3 ventriculo eſſe cernuntur. Cor ſolum viſcerum, atq3 oĩno partium corporis nullum vitũ F patitur graue: idq3 recta ratione. cum.n. principium corrumpitur, nihil eſt, quod cæteris, q̃ inde pendeant, præbere auxilium poſſit. indicium, vt nullum affectum cor patiatur, qđ in nulla hoſtia cor ita affectum viſum adhuc eſt, ut ĩ cæteris viſceribus cernitur. Renes.n. ſępenumero calculis, & panis, & papulis referti videntur: atq3 etiã iecur, & pulmo, ac potiſſimum lien. multa ẽt alia vitiorum genera

Cor magnum timidis.

nera

Genera euenire in ñs videmus: sed tñ circa arteriam pulmonis, & quâ iecur annectitur venæ maiori, perexigue ita accidit. idq; ratione recta: hac. n. maxîe cordi associãtur. At vero quę morbo, vitiosq; eiusmodi pereunt animalia, ñs dissectis, affectus morbosi in corde conspiciuntur. Sed de corde quale nam sit, & cuius gratia, et quam ob causam iñctum animalibus sit, hæc dixisse satis est.

H AVER.

De Membris corporis.

DIcimus hæc mẽbra inesse animalibus sanguineis. Sed opinanti ipsa ineẽ animalibus sanguine carẽtibus, occultari tñ in eis præexiguitate sua, obijcitur, ꝙ appaiẽt ẽt i animalibus sanguineis paruissimis. Generaliter autem natura mẽbrorum corporis est sanguinea: qa materia, ex qua sunt creata est sanguis, vt ostendemus post hoc. cuius rei indicatio est, ꝙ mẽbra fœtus in initio suæ procreationis sanguinea cernuntur: & quemadmodum membra extrinseca differunt propter discrimen operationũ, quibus I sunt peculiaria, sic etiã discrepant membra intrinseca ex discrepantia rei, cui sunt parata. Scrutemur ergo de vtilitate primi membri.

De Corde.

DIcamus ꝙ cũ sanguis sit de necessitate nutrimentũ animalium, & eius agens sit spiritus animatus: sed sanguis, & spiritus non possunt esse nisi in conceptaculis, ex quibus deferantur ad oia membra, quę organa sunt venę: sanguis ergo, & spiritus, atq; venæ debent habere vnũ membrũ primum, ex K quo oriantur venæ, & in quo generetur sanguis, & spiritus, & ex illis veniat ad omnia membra sanguis, & spiritus. Quòd autem hoc, qđ diximus, reperiatur de necessitate ĩ ipso animali, nulla est disceptatio inter Antiquos, præter Auic. qui putat non dari membrũ in corpore, qđ sit principium venarum. Sed de hoc posterius scrutabimur. Hoc autem membrũ, quale sit in aĩalibus, & vtrũ principiũ horũ triũ sit vnũ membrũ, vel plura, indiget speculatione eximia, atq; scrutatione. Nã Aristot. putat illud membrũ esse cor. L Galen⁹ vero existimauit principiũ sanguinis, & venarũ non pulsatiliũ, & virtutis nutritiuo esse iecur: sed principiũ spiritus, & venarũ pulsatilium, quæ appellant arteriæ eẽ cor. ponitq; hãc virtutẽ, facientẽ hmõi operationẽ ĩ corde, esse diuersam á virtute nutritiua, & sensitiua atque motiua, quã appellat vitalẽ: sicut pomit originẽ neruorũ, & mineram spiritus aĩati esse cerebrũ. quã sententia putat fuisse Platonis, & Hippocratis. Nos aũt afferemus opinionẽ ipsorũ oĩum de hoc, eorumq; rõnes circa hoc, iuxta eorũ opiniões, M per hęc tria quęsita, vnumqđq; qsitũ per se: vtemurq, circa hoc regulis dictis in analetica secũda, i. in libro Poster. Primo ergo dicam⁹ Aristot. crederet necessarium fore illud membrum, qđ est principiũ horũ trium, s. sanguinis, & venarũ & spiritus, qui quidẽ est organũ aĩæ nutritiuę, esse vnum. Neq; refert hic, vtrum spiritus sit anima, vel instrumentũ animę. nã Antiqui vnà conueniunt, ꝙ spiritus est alterũ horũ duorũ. Galen. quoq; conuenit cum Arist.

A Arist.in hoc.l. q̃ principiũ ſanguinis,& venarũ,i quibus eſt ſanguis, debet eſſe vnũ : eidemq; membro ineſſe virtutẽ nutritiuã. Galen.autẽ aſſerit hmõi membrum eſſe hepar, Ariſt.vero cor : ipſumq; eſſe principium,& radicẽ arteriarum : & ſanguinem arterialem eſſe in corde. putat tñ illam virtutem,q̃ eſt principium ſpiritus cordis, eẽ diuerſam à virtute nutritiua. Neq; ꝓbat hæc virtus reuera poni tertium genus,cùm hic nihil aliud inueniatur q̃ nutritio,vel qd inſequit ipſam, vt eſt generatio,& augmentũ:cuius efficiẽs

B eſt virtus, quę ad vegetabilia refertur, aut ſenſus, & motus, quorum agens eſt virtus, quę animalibus ẽ tributa. Vtinam aũt ſcirem propriã actionẽ huius virtutis vitalis,quam ponit Gale.eſſe ſitam in corde. Nã, ſi daretur tertia virtus, daretur etiã de neceſſitate tertia actio, quę neq; erit vegetatio,neq; ſenſus,& motꝰ. Quòd ſi putet motum pulſatiuum cordis eſſe tertium actum,qui neq; nutritiuę,neq; ſenſitiuę, & motiuę tribuitur virtuti,tunc dicemus ei q̃ nõ eſt tertiũ genus, cum ſit motus. Et,ſi dicat q̃ eſt dñia inter hũc motum, & motũ tributũ animalibus :

C quia eſt voluntarius, ille vero non: dicemus ẽt ſibi, q̃ reperiuntur motus plures in loco vno, qui quidem motus ſunt dati virtuti vegetatiuę, vt expulſio,& attractio, atq; retentio : qd Galenus quoq, fatetur, & refert iſtos motus ad virtutẽ nutritiuã, quã nominat virtutẽ naturalem. Et vẽ q̃ iſti motus in animalibus habeant organa propria, quæ villi nũcupant. Nã motus attractionis vẽ fieri villo longitudinario, & expulſio latitudinario, retentio vero tranſuerſali. Fatetur adhuc ipſe motũ cordis compreſſiuũ,& dilatatiuũ fieri ꝑ villos, quare ergo nõ cogitur ponere hãc virtutẽ pulſatiuã cordis eſſe vnam ex virtutibus particularibus tributis virtuti nutritiuę ? Eadẽ nanq; eſt demõ,qua ꝓbat Galenus motũ attractiõis,& expulſiõis in aliis membris referri ad virtutem nutritiuã, & qua oſtendit motũ expulſiõis,& attractionis cordis referri ad hanc virtutẽ. Nã vna ex demõrationibus, probãtibus hos duos motus referri ad virtutem nutritiuã ẽ, quia ipſe videt iſtos duos motus ſeruire nutritiõi : ergo oportet vt ſeruiant virtuti nutritiuæ. Et hoc idem apparet in corde. quia cũ cor mittat calorem naturalẽ ad mẽbra, & hmõi motus eſt neceſſarius ad hoc, vt remaneat calor naturalis in corde : ſed non dat̃ aliqua actio cõis oĩbus membris, niſi nutritio : neceſſe igitur eſt q̃,ſi talis motꝰ fuerit ꝓp neceſſariã operationem virtutis nutritiuæ aĩalium, vt ipſa ſit virtus nutritiua principalis prima,propria cordi,inquãtũ eſt princeps. nã Princeps oportet vt habeat propriã operationẽ,ſquãtũ eſt prĩceps. Sed, ſi proueniret ex tertio genere virtutũ,oporteret q̃ talis virtus proueniret à corde ad oĩa mẽbra in aduentu ſpiritus ad ipſa. q̃,ſi ita eẽt,oporteret dari oĩbꝰ mẽbris aliquã actionẽ, q̃ neq; eſſet operatio tributa vegetabilibus, neq; ſenſui, & motui. qd tñ non reperit vllo pacto. cõueniens ergo eſt,q̃ virtus, qua fit pulſus,referatur ad virtutẽ nutritiuam, vel ſenſitiuã,& motiuã: cũ ipſe habeant eſſe ꝓp iſtas duas operatiões. Sed,ſi pulſatiua eſſet tertium genus virtutũ,q̃ nominat vitalis, & nulla alia

D E F

Galeni opinio de cordis virtute.

Non dari virtutẽ vitalẽ diſtinctã à nãli, aut ſẽſitiua aut motiua cõtra Galeni ſententiam.

G alia eſſet in corde, ſequeretur de neceſſitate alterum duorū, ſ. vel ꝙ mēbra nō iuuarent à corde vllo pacto, vel ꝙ acquirerent à corde virtutem pulſatiuā. qđ totum eſt falſum. nā, cū Galenus fateatur hāc virtutē eē neceſſariam nutritioni, erit nutritiua proculdubio. ſiſr ēt, cum concedat ipſam eſſe neceſſariā ſenſui, & motui, erit de neceſſitate ſenſitiua. Vnde apparet virtutē ſenſitiuā primā, & primam nutritionem eſſe in corde, & virtutē pulſatiuā cordis referri ad illas virtutes, licet referatur primo ad nutritiuā: quia id, quod

H mittit calorē ad membra relata ad virtutē nutritiuā, eſt primo nutritiuum: & id, qđ mittit ad mēbra ſenſitiua, eſt primo ſenſitiuū: & totū hoc ſequit̄ ex propōnibus primis. Sed, cū iam fuerit declaratū ꝙ virtus exiſtens in corde, quā appellat Galen. vitalem, nō ſit tertiū genus, ſequitur ergo ꝙ vel cōcedat cor nō habere virtutē principalē vllo mō, vel habere virtutē nutritiuā principalē, aut ſenſitiuā, vel oēs. Sed iam fuit declaratū ꝙ eſt neceſſariū ipsū habere oēs. Hinc eſt, ꝙ pulſus dormientis eſt diuerſus à pulſu vigilan

I tis, & pulſus quieſcentis à pulſu exercitati: quia pulſus dormientis fit ex neceſſaria operatiōe virtutis nutritiuę: & pulſus vigilantis ꝓp neceſſariā actionē virtutis ſenſitiuæ: & pulſus exercitantis ob neceſſitatē motus. Nā non eſt credendū ꝙ motus pulſus fiat ꝓp ueceſſitatē ſpirationis tm̄, ſed propter trāſmiſſionē caloris naturalis, qui eſt inſtrm̄ virtutum animę ad ipſa membra.

Qđ, qđ mēbrū ſit venarū principiū.

ET, poſtq̄ eſt iā propalatū ꝙ nō datur alia virt⁹, ꝓter nutritiuā, aut ſenſitiuā, & motiuam, ſcrutandæ ſunt rōnes vniuſcuiuſq; horum virorū circa q̄ſita, q̄ conamur inueſtigare: cuius negocij principium faciemus circa rōnes, quibus vtitur Ariſto. ad oſtendendū cor eſſe principium venarū. Dicamus ergo ꝙ ip ſe vtitur circa hoc duabus rōnib⁹, quarū vna eſt, ꝙ in corde eſt principium virtutis nutritiuæ: & in eo, in quo eſt prīcipiū virtutis nutritiuę, eſt prīcipiū virtutis augmentatiuę: & ī quo eſt principiū virtutis augmentatiuę, neceſſario oriunt̄ ex ipſo venæ, q̄ ſunt organū virtutis nutritiuę: ex hoc ergo infert ꝙ de neceſſitate oriūtur venæ ex corde: ſed

L ꝙ cor ſit principiū virtutis nutritiuæ, iam fuit demonſtratū, & oſtendet̄ adhuc poſt hoc. Gal. aūt bene fatetur iſtā propōnē, ſ. ꝙ id, in quo eſt principiū virtutis nutritiuę, in eodē eſt principiū virtutis augmētatiuę. & ideo exiſtimat ꝙ principiū venarum nō pulſatilium ſit ab hepate: quia vī principiū virtutis nutritiuę eſſe in hepate. Neq; hanc propōnē tantū fatetur Gale. ſed qđ eſt quid communius ea: videlicet ꝙ vbi eſt principiū virtutis animalis, q̄cunq; ſit illa virtus, ibi eſt ortus organorū eius. & ꝙ iſta propō conuertitur ēt,

M ſ. ꝙ vbi eſt origo inſtrumēti, ibidē eſt principiū virtutis. Et ideo putat, cū neruus oriatur à cerebro, qđ eſt inſtrumentum ſenſus, & motus, ꝙ oportet eſſe ēt in cerebro principiū virtutis ſenſitiuę, & motiuę. Similiter ēt, ſi in eo eſt prīcipium virtutis, oportet vt principium organi ſit ex ipſo. Sic ēt, cùm cor, vt ipſe putat, ſit principiū virtutis vitalis, oportet ꝙ arteriæ habeant, ortū ab ipſo corde. Et, ſi vnà ſimul conuenimus in hac propōne, ſequet̄ ex hoc ꝙ neruus

Rōnes Ariſt. ꝓbantes cor eē virtutis nutritiuæ prīcipiū.

A quus oritur à corde, cum principium virtutis sensitiuæ appareat eē ī corde. Est tñ verū, ꝙ vbi est principiū virtutis nutritiuæ, ibidē est principium virtutis augmentatiuæ: sed nō sequitur ꝙ, vbi oritur virtus, ibi fit origo instrumenti: quia organum, per qđ virtus operatur, aliud est propinquū, & primum, aliud vero ſm: sed bene est necessarium ꝙ ort⁹ primi organi sit, vbi est ipsum principium: cum illud sit primum subiectum prīcipij, eiusq; materia. hoc iã patuit ex dictis vtibus huius sectæ. Et ideo, licet concedamus ner
B uum eē organū sensus, & ꝙ oritur à cerebro, non cogemur ponere principium primi sensus eē cerebrum, vt imaginatur Gale. Aristo. vero dicit ꝙ, si cerebrū, vt aliqui existimāt, esset principium oīum venarum, sequeretur ꝙ in eo principatus essent plures. quia principiū virtutis sensitiuæ oportet esse aliud à principio virtutis nutritiuæ: estq; ipsum cerebrum frigidū, & humidū: quare non debet esse sic primū. ista ergo est vna ex demōnibus, quibus Aristo. vtitur ad probādū cor esse principiū venarū. fuit quoq; declarata veritas p̄missarum inferēntium hāc
C conclusionem. Quod añt pōt opponi huic conclusioni est id, quod per anatomiā habetur. & nos afferem⁹ illud in rōnibus Galeni, ostendentibus hepar esse principium venarū. Secunda vero ratio, quā facit Aris. circa hęc, fundatur sūper duabus ꝙ pōnibus: quarum vna est, ꝙ substātia membri, à quo egrediunt venę, debet esse de substantia venarū: & ꝙ venæ exeant ab ipso, & nō ꝙ trāseāt per ipsum, immo sit pars eius: alia propō est, quia non reperit in corpore animalium sanguineoru; D aliquod tale membrū, nisi cor: sequitur ergo ex hoc, ꝙ cor est principium ortus venarū: & ꝙ iecur non pōt esse principiū venarum: quia eius substantia est carnosa, diuersa à substantia venarum: transeuntq; venæ per ipsum. Aristo. tenet istam propōsitionē anatomia manifestari: substantiam videlicet cordis eē de substantia venarum, & ꝙ venæ non transeant per ipsum. Gale, quoque vī idem fateri, vt imaginor, p̄terq̄ de arteria venali, quę inter hepar, & cor existit. Et nos iã diximus, E ꝙ hac ītā tēpestate nō possum⁹ acquirere veritatem rei, in qua disceptant ij duo viri in anatomia. Galenus vero non concedit illā scīam propōnem: q̄ dicit esse necessariū, ꝙ genitum sit de substantia rei, ex qua generatur, & ex eius natura, & ꝙ nō trāsit per ipsum res extranea ipsi: sed bene concedit oppositū illi, s. ꝙ quicquid est adiunctū alicui rei, quæ est ex natura illius, illud oritur ab eo: & ꝙ magis conuenit ad probandū neruum oriri à cere- Auic. opī-
bro, est hæc propō. Auicenna vero nio.
non concedit magis istam propō- F
nē, q̄ eius oppositum. Et oppositum quidē huius propōnis nō est verū: cum natura videatur iã coniungere duas substantias annexu quodā, quo sensu vī esse vnum, & idem, & apparebūt veluti egredientes ab eo: vt accidit in ramis arborū insitarū. Auicen. autem existimat secūdam propositionem non esse verā. nam opinatur ꝙ nō oē, qđ oritur ab aliqua re, oportet esse de substātia illius, & eius modo. Dicit. n. ipse ꝙ corallium, qđ est durissimū, oritur ex terra molli: quare dicit posse ner-

uum

G uum oriri à corde. Et rõ Galeni cõtra ipsum, quæ est ꝙ per anatomiã apparet neruũ nõ oriri à corde, nõ vi esse vera ratio sensu: quia id nõ põt haberi per anatomiã: quia neruus reperitur cõiunctus cordi, dissimilis substãtię eius. nã non asserit, ꝙ non oriatur ab ipso. Nos tñ dicimus ꝙ illa propõ, quam facit Arist. s. ꝙ illud, qd orit ex aliqua re, oportet vt sit ex illius eẽntia, vt dicit Galen. est verissima iuxta oppositũ cõtradictorij: qđ est ꝙ illud, qđ nõ similatur substantię alicuius rei, non oritur ex ea: & propõ est vera: & il-
H lud, qđ Auice. dicit, in hoc nõ est verum. Et, qñ obijcit contra hoc p id, qd apparet ex rebus, q̃ pululant à quibusdam alijs rebus, q̃ non sunt de essentia illarũ, neq; de earũ natura, est quędã contradictio nõ vera. Nã bene oportet ramũ esse de substantia radicis, qñ forma radicis, & rami est eadẽ specie. & iõ non põt malũ punicũ nasci ī ramo citri. sed qñ pullulans est aliud specie à re, à qua pullulat, vt qñ in radice est aliquod excrementũ extraneũ sibi, expellit ipsum, & generatur ex eo alia res. Qñ ergo dicimus aliqd oriri ex
I aliquo, &, qñ dicimus in prædicta propõne oritur ex eo, equiuoce dicunt: quia nõ est idẽ dicere ramos corallij, v. g. separari ab eo, & dicere corallium separari à terra. Est nanque manifestũ, ꝙ forma illius mẽbri, qđ oportet esse principiũ venarum, & forma venarum, est eadẽ, q̃ est. s. nutritiua vitalis. oportebit ergo locũ esse eundẽ. Sequitur igitur necessario venam esse de substãtia membri, à quo oritur: quemadmodum rami eiusdem arboris necessario sunt ex substantia huius arboris. Arist. tñ qñq; reducit istas duas K rationes in vnã rõnẽ probabilẽ per modum famosum: qui est ꝙ cor est situatum in medio partis necessariç ipsi animali, quę est pectus: & ipsum mittit virtutẽ nutritiuam ad cętera mẽbra: ergo isto mõ se debet habere, quia principiũ debet ęqualiter distare à rebus, quibus est principium.

Et, postq̃ iam fuit iterata veritas demõstrationum, quas fecit Arist. in his rebus, contẽplemur nunc rationes Galeni, ostendentes hepar esse principium venarum non pulsatilium. L Et dico ꝙ ex rationibus Galeni duę tñ sunt efficaciores. quarũ Vna est, ꝙ anima nutritiua est in hepate: Secũda ꝙ, vbi est anima nutritiua, ibi est augmentatiua. Arist. autem fecit iam propositionẽ, vel habentẽ vim illius. Pro prima quidem propõne, quæ est ꝙ virtus nutritiua est in hepate, Galenus vtitur duabus propositionibus. vna est ꝙ hępar generat sanguinẽ: secunda vero ꝙ in quo mẽbro generatur sanguis, q̃ est vltimũ nutrimentũ, in eodẽ est anima nutritiua de necessitate. Quam pro M positionẽ secundam Aristo. concedit. & ipse ostendet quid sit ille principatus, qñ ostendet quale sit illud membrũ ptimũ, quod generat sanguinem: de quo scrutabimur post hoc. Illa aut secunda rõ, quã facit Galenus, s. ꝙ hepar est origo venarum non pulsatilium, fundatur super duabus propositionibus. quarũ vna est, ꝙ illa vena, q̃ est inter hepar, & cor, est ramus venæ peruenientis ad portã hepatis: secunda est, ꝙ oportet ramum oriri à re, à qua ramificat, quæ est grossior, veluti fundamentum rami, qđ in stirpibus, &

Rõnes ex Gal. probantes hepar eẽ principiũ venarum non pulsatiliũ, ac earũ solutiones.

A & arboribus habetur: quia ſtipites ramificãtur à radice arboris, & nõ radix ex ramis, & truncis. Sed, ſi ponamus has venas oriri à corde, tũc eſſet veluti arbor inuerſa, cuius radix erit vnus ſurculorũ, qui ſurculi, ſiue frutices reuertunt verſus radicẽ eius, qđ eſt contrariũ arboris. nam radix arboris eſt groſſior fructibus, quorũ ramificatio nõ eſt verſus radicem. Prima aũt propoſitio eſt: vera: neq; aliquem expoſitorũ puto contradicere ei. Secũda vero propoſitio non eſt vera, quia nõ eſt incõueniens, venas oriri, & ramificari, ve
B luti arborẽ inuerſam. nã virtus augmentatiua animaliũ eſt maioris ramificationis, q̃ augmẽtatiua plãtarum. Et ipſemet Galenus aſſerit multas venas retrocedere verſus radicem: quę qñq; diriguntur, qñq; inuerſantur, nonnunq̃ reuoluũtur. qđ nõ ſolum in venis apparet: imo in multis plantis, vt in cucurbita, & vite, & multis alijs ſtirpibus. Reperiũtur quoq; plurimæ plantarum, quarũ radix eſt tenuior, q̃ locus, in quo ramificantur in ſirculi. neque ipſa groſſities indicat eſſe radicem, neq; ipſa poſitio denotat radicem:
C immo pullulat quandoq; aliquid verſus radicem, & verſus contrariũ eius. quia natura quærit proprium iuuamentum omniũ mẽbrorũ animalium: quod quidem requirit ſibi talem ramificationem, qualem non requirit ipſa planta. Reperitur quoq; ramificatio, & diuerſitas proprie ex parte materiæ, dato ꝙ nõ reperiretur pp cãm finalẽ. P̃õt nanq; aliqd cũ tenuitate oriri à ſua radice ob pauciatẽ materiæ ibi exiſtẽtis, vel pp difficilem paſſibilitatem eius: & qũ peruenit ad locum, in quo inueniet materiã conuenientẽ, D
ingroſſatur: qđ perſpicuum eſt in granis vegetabilium. Nam, ſi granum hordei ſeminetur in terra, & oriatur in eo cannula ſeminis, deinde ſenſim auferatur cannula in prĩcipio ſui ortus à terra humida ſpongioſa, donec egrediatur radix cannulæ, quicquid perplexe intricatur ab eo, & pullulat à ſtipitibus, inuenies vt in pluribus egredi ex extremitatibus grani hordei ſurculum ſubtilem productũ ab eius parte ſuprema ad partem terræ, adeo ꝙ ab hmõi ſurculo oritur in illo loco cõ
uenienti, radix illius cannulæ, & ori E
tur in ſummitate huius radicis cannula ſeminis, & in infima parte eiꝰ eiꝰ oriunt venulę, qbꝰ trahit ſuũ nutrimentũ à terra. & ille ſurculꝰ, qui oritur a grano, ẽ vna ex iſtis venis: & ſurculꝰ quidã ex ſurculis radicis. & hoc ſufficit ſpeculanti in ſentine pro hoc negocio. Ego aũt bene id proſpexi, idq; feci aduertere quoſdã ex fratribus meis, qui lętati fuerunt ea re, quam ego cognoui circa hoc negociũ. Patet ergo ꝙ hmõi ſermo non habet maiorẽ vim, q̃ demonſtratio: quia nõ eſt neceſſarium, ꝙ
quælibet radix ſit quid groſſius, ne F
que ꝙ quid groſſius ſit radix. Ratio autem Galeni circa hoc eſt, ꝙ, quia principiũ doctrinæ apud anatomiſtas de ramificatione venarũ eſt ipſum hepar, ideo debet eẽ hoc principium à natura. Hoc tamen non eſt neceſſarium: quia quandoque principium doctrinæ in multis artibus non eſt principium à natura. Et fortaſſe arguit Galenus contra hoc, dicendo ꝙ hæc vena egreditur eminens à ventriculo dextro cordis: cùm tamen plura aĩalia uideantur

Gdeantur non habere ventriculum dextrum in corde: vt apparet in ea tentibus pulmone: quæ tñ habent hepar, & hãc venã. Nos ãt dicimus ꝙ hæc vena oritur de neceſſitate à corde. & hoc eſt, qđ probat ipſa demõſtratio: & non ꝙ oriatur à dextro, vel ſiniſtro ventriculo: licet videatur cor diuidi in duas naturas, ſ. in naturam, à qua generantur arteriæ, & ſecũdã naturam, à qua oriunt venæ. Et ſic verificantur iſtę duæ propõnes, ſ. ꝙ ramus eſt de ſubſtantia radicis. Manifeſtũ igitur eſt ꝙ rõnes Galeni non habent conditiones demonſtrationum.

H

Quæſitũ Secundũ, qđ ſit mẽbrũ ſanguinis generatiuũ.

SEcundum horũ quæſitorũ eſt, quid eſt illud primũ membrũ ſanguinis generatiuum. Ariſt. nanque opinatur ipſum eſſe cor. Et Gale. idem aſſentit de ſanguine arteriali, ſ. ꝙ cor generet ipſum: ſed membrũ generatiuũ ſanguinis venalis, qui eſt apud ipſum aptus nutrimẽto, eſt hepar. neq; nutritur aliquod mẽbrũ ex ſanguine cordis, niſi pulmo duntaxat: & ipſum cor nutritur ex ſanguine veniente ad ipſum ab hepate per venam intermediã.

I

Ariſt. opinio, & eius rõnes.

Nos autem narrabimus rõnes cuiuslibet ipſorum circa hoc, eaſq; ordinabimus cum cõdõnibus demõſtratiuis, vt fecimus in præcedenti quæſito. Dicamus ergo ꝙ Ariſt. facit circa hoc tres demonſtrationes, quarum una eſt fundata ſuper duabus propõnibus: vna. ſ. ꝙ in corde eſt uirtus nutritiua prima: ſecũda ꝙ ubi eſt uirtus nutritiua prima, ibi oportet eſſe primũ nutrimentũ: ex quo infertur ꝙ in corde eſt primũ nutrimentũ, quod quidem eſt ſanguis. Per primum aũt hic intelligo primum ſm naturã. Secũda quoq; demõſtratio eſt fundata ſuper duabus ꝙ K
põnibus: quarũ una eſt, ꝙ illud mẽbrum, qđ eſt principium uenarum, debet eſſe principiũ ſanguinis: ſed cor eſt principium uenæ: ergo cor eſt principium ſanguinis. Tertia demõſtratio fundatur ẽt ſuper duabus propõnibus: quarũ una eſt, ꝙ membrum illud, qđ eſt principiũ ſanguinis, non debet habere ſanguinẽ in uenis, ſed in ſeipſo, cum ſit prĩcipiũ uenarum: ſecunda eſt ꝙ nihil eſt I corpore, quod ita ſe habeat, præter cor: infertur ergo ex hoc, ꝙ in corde eſt primus ſanguis. Gale. autem concedit maiorem propõnẽ primæ L
demõnis: negat tñ primã uirtutẽ nutrituã eſſe in corde, Similiter ẽt maiorem propõnẽ ſecundæ demõnis fatetur ipſe Gale. ſ. ꝙ principiũ uenarum eſt prĩcipium ſanguinis: ſed negat minorem. & iam fuerunt declaratæ ex ſuperius dictis. Propoſitionẽ autem tertię demõnis cogitur Gale. concedere. Nam, ſi aſſerit principium ſanguinis eẽ principiũ uenarum, nõ eſt neceſſariũ ꝙ principium uenarum ſit uena: ergo ſanguis non eſt in uena. ſed ꝙ cor tantum in corpore ſit, qđ ita ſe habeat, ſ. ꝙ nõ habet ſanguinem in uenis, M
& Galenus, & alij concedunt illud. & ideo concludit Ariſto. ex hoc, hepar non eſſe principiũ in generatione ſanguinis, cũ habeat ſanguinẽ i uenis eius. Hæc eſt ſumma dictorum Ariſt. circa hæc negocia. Aſſerit autem Gale. ꝙ membrũ generatiuũ ſanguinis, qui nutrit mẽbra, eſt hepar: & concordat cũ Ariſt. ꝙ cor eſt principium ſanguinis arteriarũ. Et primũ iuuamentũ huius ſanguinis apud Galen. eſt, ut ſit materia ſpiritus naturalis: quod ꝙba

Gale. opio ac eius fundamẽta.

pert

A per anatomiam, in qua apparet ꝙ principiū membri in quo fit cōuersio chyli, nutritiui in ſanguinē eſt hepar: & ob hoc ſunt inuenta ſm ipſum mēbra diſcretiua ſuperfluitatū ſanguinis, i. excremēti aquei, qđ renes ſegregant: & citrini, quod fel: & melancolici, quod ſplen. Inuenit quoq; ipſe viam, à qua ſanguis ꝓficiſcit ad oīa mēbra. & ideo determinat ꝙ oīa membra nutriūtur ab ipſo: adeo ꝙ cor nutritur ſanguine peruenięte ad ipſum. Dixit & ideo oportet ꝙ membrum generans ſanguinē ſit hepar, in qua re ſit princeB ps, non ſeruus cordis: quia mandat ſanguinē ad cuncta membra, quorū vnum eſt cor. Si ergo hepar mittit ſanguinem ad oīa mēbra, eūq; generat primo, erit igitur in eo virtus nutritiua prima. hæc eſt eius ratio oſtendēs hepar eſſe principium ſanguinis, & ꝙ in eo eſt virtus nutritiua prima: adeo ꝙ ipſe contradicit dicentibus cor eſſe principiū ſanguinis, ipſumq; recipere ab hepate ſanguinem incōcoctū, qué concoquit, mox mittit ipſum ad cuncta membra. Et dixit ꝙ, ſi res ita ſe haberet, oporteret ineſſe cordi venā, à
C qua oriretur aliæ venæ, & peniręt ad alia mēbra ad hoc vt mittāt ptes ſanguinis ad ipſa, quo nutriātur. & hæc non eſt arteria venalis, p quā veniat ſanguis ab hepate ad ipſum, quēadmodū videmus in pulmone. & ideo nullum membrū nutritur p cor, niſi pulmo, vt ipſe opinatur. Dixit Neq; poſſumus dicere hanc met venā inter hepar, & cor pueniente ferre ſanguinem ab hæpate ad cor, q reuertatur poſtea à corde ad hepar. Quòd aūt hoc ſit impoſſibile, probat p hoc, ꝙ quatuor

orificia ipſius cordis habent quaſD dam mēbranas: & per modos motus earū ī diaſtole cordis, & ſiſtole. quia illi pāniculi, qui ſunt in orificio venę veniētis ab hepate ad cor, videnť aperiri ab extra ad intus in motu diaſtolis, mox reuerti ad ſuū ocum in motu ſiſtolis: & hoc eſt aptum ad intromittendū ſanguinē tantū, & coadiuuandū, ne egrediať qui ingreſſus fuit. Sed alia tria orificia oppoſito mō ſe habēt, ſ. ꝙ aperiuntur ab intra ad extra, ad extrahēdū ipſum ſanguinē, & ſpiritum, & prohibeat quod exit ne vlterius reuertatur. Nititur ergo Galen. per E hoc deſtruere, ꝙ cor ſit principium ſanguinis, quo membra nutriunť. Et totum hoc, qđ eſt viſum ipſi Ga- Solutio
leno ex anatomia, non contradicit rōnū Gal.
rōni dictorum Ariſt. Ex his nanq; propōnibus nihil aliud ſequitur, niſi ꝙ illud membrum, qđ eſt principium venarū, & in quo eſt virt⁹ nutritiua prīa, in eodē eſt ſanguis primus ſm naturā. nam ſanguis exiſtens in hepate eſt primus in generatione, & vltimus ſm naturā. Ariſ. n. non dicit cor eſſe principiū ſpecierum ſanguinis, vel oīum ſpecieF rum ſanguinis: ſed dicit eſſe principium primi ſanguinis, qui eſt vere vltimū nutrimentū: quem ſanguinem dicit exire à corde, & tranſire per venas, ſ. pulſatiles ad oīa membra, adeo ꝙ ſanguis nō venit ad cor ex alio mēbro. Ipſe igitur non opinatur cor mittere ſanguinē ad hepar eo mō, quo fertur ille ſucc⁹ chyloſus à ſtomacho ad hepar: aliter autem hepar non iuuaret. Arbitrari tandē debemus, ꝙ proportio ſanguinis generati in corde ad ſanguinem generatum in hepate eſt pro-

G portio formæ ad materiam. Quare nos non dicimus membra non nutriri ex ſanguine arteriarum. ſed dicimus quod illud, quod venit de ſanguine arteriarum: ad ipſa membra, concoquit ſanguinem venarum in eis exiſtentem, & illi præſtat formam, quæ eſt virtus nutrimenti cõſimilis. quia iam in ꝓteritis fuit declaratũ vniuerſaliter, ꝙ oĩs ſanguis eſt gratia nutrimẽti: et, cum fuerit quoq; conceſſum cor ꝓſtare cuilibet membro calorẽ naturalem, quo agant ſuas operationes naturales, cuius caloris materia eſt
H ſanguinis cordis, ſequitur ergo calorẽ cordis eſſe promptũ ad formã cuiuslibet membri, cui hic ſanguis eſt materia. Qđ oſtẽditur. quia Medici, inter quos Gale. cõueniunt in hoc, ꝙ aliqua mẽbra ſanantur per phlebotomiã arteriarũ, et earũ ſciſſionẽ. Et iã narrauit Galen. ꝙ vidit ſomnians ſe iuſſiſſe phlebotomari arteriã, quę inter poſſicẽ & indicẽ, in dolore lateris, vbi hepar adhçret diaphragmati, & dimittere ſanguinẽ effluere, donec retineretur ſponte: & ita fecit, & exiuit ferè libra ſanguinis, deinde ceſſauit fluere, & qe-
I uit dolor. & ſanato dolore lateris, phlebotomauit aliã arteriã, & ſupuenit vlcus in collo, quare ſcidit venã, & ſanauit doloré, quẽ habebat in coxa. Hoc aũt ipſe Gale. conceſſit in vñlitate membrorũ: et dixit ꝙ tam venæ, q̃ arterię ferunt ſanguinem & ſpiritũ, niſi ꝙ venæ plus de ſanguine, & arteriæ plus de ſpiritu portant. Et vult ꝙ id, qđ ferunt de hoc, portant per viã peruẽtionis ad membra. Sed rõ Gale. quæ probat virtutem nutritiuam eẽ in hepate, quia in eo generatur ſanguis, non cogit ipſum habere virtutem nutri K
tiuam primã, cũ nõ generetur in ipſo primus ſanguis: ſed bene ſequitur, ꝙ in hepate eſt aliq̃ virtus principalis, quo ad nutrimẽtũ, non principalis abſoluta. neque hepar facit iſtas operationes, niſi per calorẽ naturalem peruenientem ad ipſum à corde per arterias. Primũ ergo mouens in generatione ſanguinis exiſtentis in hepate eſt cor. Et ideo virtus prima nutritiua eſt in corde: & principatus hepatis ĩ hoc eſt in partialis: quia indiget pro ſuo principatu, & operatiõe ipſo corde, & cor non indiget ipſo pro operatiõe ſen L
ſituua. Patet ergo ex modo dictis veritas opinionis, ad quam declinauit Ariſt. ſ. ꝙ cor ſit principium venarum, & ſanguinis, virtutiſq; nutritiuæ. Cum hoc etiam apparet ꝙ id, quod ſenſu patuit per anatomiam Galeno, & alijs anatomiſtis, nõ contradicit dictis vſibus, immo ſe habet, veluti complementum perficiens, vel procedens per viam complementi. Auice. vero neq; dictum Auic. opi.
Ariſto. hic aſſerit, neq; ipſius Gale. Dicit. n. ipſe ꝙ nullus peritus debet aſſertiue determinare hanc ſnĩam.
M quia ipſe putat quodlibet mẽbrum poſſe oriri à quolibet ſibi ſimili mẽbro, vel diſſimili: neruumq; poſſe à corde oriri, & arterias ab hepate. de hoc tñ iam locuti fuimus in prę cedentibus. Imaginatur quoq; ipſe ꝙ venæ, exiſtentes inter aliqua mẽbra poſſunt oriri à nullo ipſorum. Dicit namque ipſe non eſſe inconueniens primo intuitu, ut virtus informatiua prima exiſtens in ſemine ſecernat primo materiam tantũ pro receptione formæ membrorũ principalium, & materiam pro receptione

A ceptione formæ annexorum ipſis, exiſtentium ĩter ipſas, mox materia cordis recipiat formam ab ĩformatiua receptione prima, abſq; hoc, ꝙ indigeat alia virtute, prꝫter generatiuam: quia anatomiſtæ perſpexerunt cor primo generari, alia vero membra induuntur ſua forma, & poſt hæc informantur ſibi annexa in inſtanti: non ꝙ oriantur ex aliqua re, ſed ꝙ, quemadmodum prima forma ſecreuit materiam cerebri, & materiã cordis, ſic ſeparauit materiam nerui exiſtentis inter cerebrum, & cor: non ꝙ neruus procedat ex cerebro ad cor. Hoc ergo

B eſt vnum ex poſſibilibus apud ipſum. Si tamen res intelligatur, apparebit manifeſte ꝙ illud, ĩ quo cõueniunt priores, ſ. uenas oriri ab aliquibus membris eſt conſonum, & conueniens fundamentis naturalibus. quia ſi generatio venæ exiſtẽtis ĩter hepar, & cor, exempli gratia, perficiatur, adueniatq; ipſi ſua forma animata, auteꝫ ſit pars alicuius horum duorum membrorum, poſtea vero annectatur illis, ſequeretur ꝙ virtus animata nutritiua, & vitalis diuideretur ad diuiſionẽ locorum eius: cùm pars cordis faciat

C operationes cordis, & pars hepatis operationem hepatis, ipſis exiſtentibus ſeparatis. Qñ ergo virtus informatiua iam dederit perfectã formã huic venæ exiſtenti inter hepar, & cor impoſſibile erit, quin ipſa vena habeat virtutem animalẽ, qua coniungatur hepati & cordi, ſi habeat virtutem hepatis vel cordis. Sin aũt, eſſet vena æquiuoce. quia forma venæ non eſt per figuram tãtum, ſed per virtutem animalẽ, qua eſt pars membri. Et, ſi res ita ſe haberet, tunc animal eſſet planta circa hoc, D & non vt quælibet planta, ſed vt illa, cuius quęlibet pars eius ſeorſum diſtincta viuit: quod non eſt compertum in animalibus, cum eorum membra diſtent à ſimplicitate, & habeãt magnam compoſitionem. Er ideo oportet dari hic ſubiectum primum, quod recipiat formã cordis, & primum ſubiectum, quod recipiat formam hepatis: quę forma non uidetur recipi ab alio ſubiecto uiliori. Item hoc ſubiectum habebit in potentia augmentationẽ, ad quam naturaliter definit, iuxta perfectionem uirtutis augmentatiuę. E mox, ſi ponamus hepar, & cor iam coniungi huic uenæ exiſtenti inter ipſa, creſcet igitur ipſa proculdubio poſt annexum: & illud incrementum, quod habet poſt coniunctionem, oportet fieri à corde, uel ab hepate. de neceſſitate nanque eſt pars alicuius iſtorum. Vtinam ergo ſcirem utrum creſceret ſemota ab his in fine, & non creſcat in eius initio: & quid cogit hoc ſecundum naturam: quod totum eſt prꝫter rationem. Videmus nanque naturam non ſic operari in generatione

F plantæ, cuius partes uiuunt ſeparatæ, ſcilicet quod eius partes ſint diſtinctæ, deinde altera alteri coniungatur inuicem. ſed quicquid ſic generatur, eſt unum ſubiecto, deinde creſcit uſque ad terminum naturalẽ ſibi: licet natura faciat hoc per accidens in quibuſdam plantis, ut in inſitione ramorum inuicem, qui uiuunt. Ex his igitur apparet qualiter priores conueniunt in generatione uenarum per modum augendi, ut fit in uenis ſtirpium, quæ eſt res naturalis, quæ

impugnatio.

De iuuamẽtis particularib⁹ ipſi⁹ cordis ex Ariſto. & Ga.

G non poteſt aliter ſe habere. Habita ergo vtilitate vniuerſali cordis nõ erit difficile habere notitiã iuuamẽ ti particularis eius, qđ Galen. quoq; indicauit in iuuamento mẽbrorũ, & præſertim qđ eſt propriũ hoĩ de hac re. Nos autẽ declarabimus res particulares apparentes Galeno circa iuuamenta membrorũ hoĩs, & in fine faciemus particularẽ ſcrutationem de ipſo tm̃ : quia hæc eſt nobilior doctrina. De qua re narrabimus hic id, qđ dixit Ariſto. tm̃, in eo ꝙ appropriauit cor eẽ veluti animal, qđ mouetur. Et iã declarauit H Gale. genera villorum, quos habet pro illo motu. Et inuenitur qñque os in corde quorundã animalium magnorum. qm̃, cũ fuerit magnũ, aggrauat ſibi : quare indiget fortiori ſubſtentamẽto, vt firmetur in eo. Addit tm̃ Galen. ꝙ illud os eſt vtile ẽt, qm̃ per ipſum ligantur extrema ligamentorũ cordis inſtar claui: aliter.n. ipſa ligamenta non haberẽt, quo ligentur. Dixit Ariſto. cor magnorum aĩaliũ triplicẽ habere ventriculũ, paruorum vero duplicem : nullumq; cor poſſe priuari duobus I ventriculis. Gale. tm̃ credit cor animaliũ non habere ventriculum triplicẽ. ſed oẽ animal habens pulmonem habet duos ventriculos, & nõ habens pulmonẽ habet vnũ ventriculum : quia ventriculus dexter eſt vicẽ pulmonis, vt ipſe imaginatur Ariſt. vero putat cor habere duplicem ventriculum : cum hmõi duplicatio, & geminatio cõueniat duplici parti animalium, ſ. dextræ, & ſiniſtrę. Et hanc diuiſionem cordis, diuerſamq; naturã eius exiſtimat eſſe cãm diuerſitatis lateris dextri, & ſiniſtri animalium : quare imaginatur ipſe Ariſto. ventriculũ dextrum eſſe calidiorem, quemadmodum pars dextra eſt calidior. Sed Galen. credit eſſe frigidiorem. Et, ſi aliqđ animal habet triplicem ventriculum, illud fit fm Ariſto. nobilioris notæ gratia : quia tria nobiliora ſunt duobus, cum habeant ipſa tria medium, & duo extrema : & medium eſt etiam nobilius, vt ipſe opinatur. Sed vnde oriatur diſceptatio huius ſententiæ inter Galen. & Ariſto. eſt manifeſtum. Et in cor de animalium eſt quid ſimile futuris: & quanto animal plus de corde de participat, plus ẽt de futuris par- L ticipat. Diſcrepat quoque cor animaliũ magnitudine et exiguitate, duritie atque mollitie. Nam qđ durum obtinet cor inſipiens eſt, & ſenſus hebetis exiſtit : molle vero ingenioſum, ſenſuq; valet. animalia autem, quæ cor grande habent, vt lepores, & quorum cor eſt magnum reſpectu ſuæ molis, vt panthera, & mures, pauida ſunt. ſed ꝙ mediocre obtinent cor, audentiora, & vigoroſiora exiſtunt, quia calor cordis horum animaliũ eſt proportionatus cordi eorum. Sed calor habentium magnum cor non pro- M portionatur cordi eorũ, iuxta eius multitudinem, ſcilicet quia paucus, & eius conceptaculum eſt amplißimum. paucus nanque calor in fornace ampla fit minor, in anguſtiori vero calidior : cum calor in pluribus animalium ſit proportionatus latitudini meatus. Et ideo animalia, quæ habent venas latiores, atq; ventrem, ſunt calidiora habentibus paruum ventrem. Et propterea nullum horum animalium habentium magnum ventrem, & magnas

A magnas venas pingueſcit: quia vis caloris ipſorum conſumit illã partem, ex qua pinguedo generat. ſed quæ exiguiores obtinent venas, vẽtrẽq, minorẽ, pinguiora exiſtunt, ob exiguũ calorem eorum. Fuitq; ipſum cor ſituatũ in medio: quia natura ordinat nobile in loco nobiliori, qui eſt mediũ. Vergit tñ parum ad ſiniſtrum, vt latus ſiniſtrũ æquetur: cũ ſit ex ſui natura frigidius. & iõ oportuit cor approximari plus ad ipſum: & qua iecur ẽt eſt in latere dextro, vt dicit Galenus. Inter oĩa aũr mẽbra cordi ineſt qd propriũ,
B ſ. nullũ pan morbum, qui ſolet accidere aliis membris. & merito ita fuit: quia eſt princeps primus. cuius rei indicium eſt, qp non inuenies in corde alicuĩ beſtiæ iugulatæ id, quod in cæteris membris cernitur de ęgritudinibus, vt in hepate, & cerebro, & pulmone, & cęteris aliis. Iã ergo narrauimus cauſam, ob quam animal ſanguineum habet cor, vel aliquid aliud proportionatum cordi in animalibus exanguibus: & q̃ ſit eius vtilitas in animalibus.

De venis, & earum loco in corporibus eorum animantium, quæ ſanguine prædita ſunt. Cap. 5.

C SEquit vt de venis diſſeramus, videlicet de maiori, et de aorta. hę nanq; ex corde primæ recipiunt ſanguinem: reliquæ earũ ſoboles ſunt. Igitur ſanguinis gratia eas eſſe dictum iam eſt. humor. n. conceptaculum quiſq; deſyderat. venarũ autem genus conceptaculũ, & vas eſt. itaq; ſanguis in ĩis quaſi
I vaſe eſt. Sed quamobrem duæ ſint, & de eadem origine in om- D
nes corporis partes diſcurrant, explicandũ nunc eſt. Cauſa, vt principium vnũ, & ab vno eſſe melius ſit, qd aĩam ſentientem vnam actu habeãt omnia. hinc .n. pars ẽt, quæ eã animã primo contineat, vna eſt, tum potẽtia, tum actu, in ĩis, q̃ ſanguinem habent. At in nonnullis eorũ, quæ ſanguine carent, actu dũtaxat: quamobrẽ caloris quoq; originem in eodẽ tantiſper eſſe neceſſe ẽ. hæc eadẽ cauſa eſt ẽt, vt ſanguis humidus ſit, & calidus. cũ E
igitur vna in parte ſit principiũ ſenſus, & caloris, ſanguis ẽt ex vno ſuam originẽ ducit: vnitate aũt ſanguinis fit, vt venarum ẽt capita ex vno, eodemq; oriãtur. Duę aũt numero ſunt, qm̃ Venæ cũ duæ. corpora animaliũ, quæ ſanguinẽ habent, & gradiunt̃, biparti Bipartita aſaliũ cor pora.
ta ſint. hęc. n. omnia parte priori & poſteriori, dextra & ſiniſtra, ſuperiori & inferiori diſtinguuntur. quãto aũt nobilior, ac
F principalior pars prior, q̃ poſterior eſt, tanto vena maior p̃ſtantior eſt altera, quã aortam vocari diximus. altera. n. in priora, altera in poſteriora diſcurrit: & altera in oĩbus ſanguine prædi-
tis habeẽt aperte, altera in nõnullis aut obſcure, aut incerte. Cauſa vero, vt venæ in oẽs corporis partes digerãtur, qp ſanguis, aut, qd vicem ſanguinis tenet, totiꝰ corporis materia eſt, q̃ in vena, aut in vicario venæ continetur, ſed quonã modo, & ex quo ani

G malia nutriantur, & quomodo ex ventre capiant alimentũ, cũ de generatione agit, aptius & ſpectari, & explicari põt. Cũm aũt partes ex ſanguine oẽs conſiſtant, vt diximus, venarum riui in oẽs corporis partes ratione recta expãdunt. Sanguinem.n. fundi per omnia, adeſſeq; omnibus oportet. ſiquidem partes quęq; ex eo conſiſtunt. & vt in hortis rigandis de vna origine, fonteq; vno aqua riuis permultis diducit, alĩq; ab alĩs ductus

Qua rõne sãguis deriuet p totũ corp.

H ſubinde excipiunt, quouſq; humor in oẽs partes deueniat: atq; ẽt vt in fabricis per totam fundamentorũ deſcriptionem lapides apponuntur: videlicet ea rõne, qđ ſata hortorum humoris beneficio naſcant, fundamenta ex lapidibus condant: ſic natura ſanguinem per totum corpus cenſuit deriuandum, cũm is omniũ materia ſit. Patet hoc in ĩs, quæ maxime extenuent, nihil .n. niſi venę apparent: vt in vitineis, & ficulneis, et reliquis ge

I neris eiuſdẽ frondibus: ĩs.n. arescentibus, venæ tantũmodo relinquunt. Cuius rei cã eſt, q̃ ſanguis, & qđ ſanguini proportionet, potentia ſit corpus, & caro, aut qđ ĩs proportione reſpondeat. Igit vt in adaquatione ſulci altiores, ampliores q; durant, minimi aũt primi, ac celeriter limo obducto aboleſcũt, rurſusq; deducto apparent: ſic venæ ampliſſimæ durant, minimæ autẽ primæ actu carnes efficiuntur, quanq̃ potentia nihilominus K venæ ſint: quamobrem efficaro extat, ſanguis tamen inducto vulnere vndiq; effluit. Atqui ſine vena ſanguis eſſe non põt. vena aũt nulla manifeſta eſt, quomodo neq; riuorũ foueolæ patent, priuſq; limus eximat. Procedunt venæ in minores ſubinde ex amplioribus, quouſq; arctiores reddant, q̃ vt ſanguinẽ tranſmittere poſſint: quamobrẽ exitus ſanguini nullus patet: quanq̃ excremento vaporis humidi, quem ſudorem vocamus, L ſatis pateat: ſed ne illi quidẽ niſi corpore calefacto, & venularũ clauſulis patefactis. Iam nõnullis accidit, vt cruentum quoddã excrementum ſudarent pp vitiatum corporis habitum, ſ. cũ corpus laxum fluxumq; eſſet, ſanguisq; præ cruditate humeſceret imbecillitate caloris, qui exiguus venulis incluſus concoquere nõ poſſet. omne.n. quod aquę, & terræ cõe eſt, craſſeſcere, cum concoquit, dictum iam eſt. alimentum aũt, & ſanguis M mixtũ ex ĩs eſt. calor vero concoquere non põt, non modo qa exiguus eſt, verũetiã præ nimia cibi aſſumpti copia. fit .n. exiguus cõparatione tanti cibarĩ. duplex aũt exuperãtia cibi eſt: aut .n. quãtitate, aut qualitate, ideſt modo & genere: quippe cũ cibus non æque concoctu facilis quiſq; ſit. profluit aũt ſanguis potiſſimũ per ampliora venarũ foramina, quamobrẽ è naribus,

Cruẽti ſudoris cã

Vã potiſſimũ profluat ſanguis.

A ribus, gingiuis, & ſede, interdū ēt ex ore profluuiū ſanguinis fit ſine vllo dolore: non p̄ vim, vt ex arteria. Diſtant ſpatio inter ſe ſuperne vena maior, & aorta: infra mutatis vicibus tēdūt, atq; ita continēt corpus. progredientes.n. ſcindunt iuxta biſidā crurum partitionem: atq; altera ex parte priori in poſteriorē ſe porrigit, altera ex poſteriori ī priorem, eodemq; concurrſit. vt.n. ea, quæ implexa ſunt, continentiora conſtant, ſic vicibus venarum mutatis, partes priores corporis cū poſterioribus copulantur. ſimile ēt á corde locis ſuperioribus fit. Sed qui diligentius noſſe velit, quēadmodū veneę inter ſe habeāt, ſpectare id tum p̄ diſſectionem, tū ēt per cōmentationem, hoc eſt hiſtoriam aīalium debet. atq; de venis, & corde hactenus. de reliquis ēt viſceribus hac eadem via & ratione conſyderandum eſt.

B

AVER. C Sed, quia oſtenderat ipſe venas fuiſſe creatas in corpore, tanquā canales ſanguinis: eſtq̄ ipſe ſanguis humoroſus: quilibet etiā humor organo indiget: de vena igitur eſt modo ſcrutādum tribus q̄ſitis. Primum quæſitum, quare uenæ, quæ primo á corde oriunt, ſunt tantum duæ, ſcilicet illa, quam Ariſtoteles appellat arteriam magnā, quæ eſt venalis procedens à ventriculo dextro ad ipſum hepar: alia vero appellatur aorta, quæ eſt vena procedens à ſiniſtro latere. Secundum quæſitum eſt, quare datur in corpore vnum principium venarum. Tertium vero quæſitum eſt, quam ob cauſam venæ diſcurrunt, & ramificantur per corpus, & p̄ oſa membra in plures ramos. Diſſeramus modo, cur principium venarum ſit vnum: videlicet quia, cum forma corporis animalium ſit anima ſenſitiua: & ipſa virtus ſenſitiua prima ſit vna actu, plures potentia cui inſunt, vt in libro de Anima declaratum fuit: ibi nanq; fuit oſtēſum animalia habere vnū ſenſum cōem oībus quinq; ſenſibus: q̄ oēs ſe habēt ad ipſum veluti ſuggerentes, & ſerui, & q̄ aīa nutritiua eſt materia huius animę, ipſaq̄, anima nutritiua eſt vna ſubiecto: ſequitur igitur de neceſſitate ſi virtus eſt vna, q̄ eius ſubiectū ſit mēbrum vnū. vna.n. forma vnū habet ſubiectum. Et, quia anima eſt vna ſubiecto, plures potentia, ſequitur igitur q̄ illud membrū in aīalibus perfectis, ſ. ſanguineis, erit ēt vnum actu, plura potentia: ſed in imperfectis, ſ. in quibuſdā ſanguine carētibus reperitur in actu tm̄: quia eorū anima eſt calor cōis primus tm̄: idcirco habent hmōi animalia mēbrū ſimilare primum duntaxat. Sed in aīnialibus perfectis mēbrū primū eſt compoſitū ex mēbro primo ſimplici, & ex alijs mēbris: ideoq; cor, vt dictū eſt, partim carnoſum exiſtit, partim organicum. Et oportet q̄ in hoc membro ſit principiū caloris naturalis, cū is ſit principium organorū animę. Si ergo ibi ē principium caloris, oportet q̄ ſit principiū ſanguinis ibidē: & vbi eſt principiū ſanguinis, ibidem oportet eē principium venæ. Ex dictis ergo patet quare principiū horum mem-

D

E

F

G brorum fuerit unum in cunctis animalibus : q̃ demõ non reddit causam tantũ,ſed cãm & eẽ ſimul. Hic ẽt oſtẽditur ex quibuſdã vſibus animam eſſe vnã tantũ, præter id, qđ in libro de Anima pertractatur. nã aliqđ vnum eſt vnum per ſuã vnicam formam : quia eſt vnum p id, qđ eſt : ſed habet eſſe per formam ſuã. quia, ſi non daretur hic vna forma, non daretur ẽt aliquid in aĩali vno, quo poſſet vnũ animal appellari vnũ, niſi per aliqđ poſterius ad
H ſuum eſſe, qđ eſt ipſa materia. Nã, ſi partes animæ eſſent tres : & quælibet earum eſſe diſtincta ſubiecto, vt opinatur Plato, & Hippocr. atq; Gale. ſequeretur q̃ principia membrorũ eſſent tria. Et, ſi res ita ſe haberet, cur ergo individuũ animaliũ eſſet vnũ, niſi per ſuũ corpus, quẽadmodũ dicitur aliqđ alligatum eẽ vnum ? qđ totum hoc eſt qđ enorme, & falſum. Quare aũt principia venarum egrediẽtium à corde ſint duæ venæ tm̃, cauſa eſt, quia natura ſanguinis eſt duplex, ſ. venalis, & arterialis, idcirco ſpecies venarum fuit duplex. & fuit natura sãguinis
I duplex, quia natura cordis hẽt duplicem virtutẽ. & ideo habet cor duplicem ventriculum. Et ex hac diuerſitate partium cordis aĩalium, ſ. dextræ, & ſiniſtrę habet aĩal dextrã & ſiniſtrã. Nam, quia hæc diuerſitas ineſt membro principali, ideo ineſt alijs mẽbris. ſed diuerſitas partiũ cordis eſt cã diuerſitatis partiũ animalis, ſ. dextri & ſiniſtri, ante & retro, ſurſum & deorſum. Putat autem Ariſt. ventriculũ dextrum eſſe nobiliorem ſiniſtro, ſicut dextrũ, & ſiniſtrum in omnibus membris. Similiter etiam opinatur magnã arteriam exeuntem ab hoc ventriculo eſſe præſtantiorem vena arteriali egredienti à ventriculo ſiniſtro, quæ aorta nuncupatur. & ob hanc cauſam dicit arteriam magnam ſituari in anteriori parte ventriculi, & aortam in poſteriori parte corporis : quia anteriora ſunt poſterioribus præſtantiora. Sed ratio, ob quã venæ fuerunt multæ, eſt ꝓpter nutrimentum cuiuslibet membri. Nã cor, vel hepar, cum uenis egredientibus ex eis, uel ab uno eorum habẽt ſimilitudinem cum aortis. Nam, quemadmodum in hortis datur locus originis, à quo aqua deducitur L
ad totum hortum, & inde in riuos diuiditur, donec contineat uniuerſum hortum, ita eſt ſanguis, qui p uenas proficiſcitur à loco originis ſanguinis ad cuncta membra. Eſt adhuc datum ipſi corpori aliud iuuamentum, proueniens ex pluralitate uenarum, & earum expãſione, atque alligatione mutua inuicem. Nam ſunt ueluti fundamenta, & lapides, ex quibus domus conduntur, reſpectu aliarum rerum corporearum, in illis ædibus exiſtentiũ: quemadmodum fit, quando quæritur perduratio interiot : quia fa- M
ciunt fundamẽta diuiſa per ligna, & lapides magnos: mox apponunt quod uolunt inter hęc ligna, & lapides : ut operatur in obturatione domus molendinorum, quæ fiunt ſuper flumina. Sic etiam ipſa natura operatur : quia deſcribit primo uenas inſtat lignorum, quę ponuntur primo in clauſura molari : inter quas poſtea ponit carnem, & aĩa membra, easq; implet, quemadmodum inter ligna, & lapides fabricæ interponuntur arena, & calx.

Et

A Et ideo materia prima corporis sũt venæ: quemadmodum materia prima molendini sunt ligna sibi inuicem coadmixta, & intricata. Quod autem manifeste indicat, venas in corpore habere hanc similitudinẽ, est ꝙ qui extenuantur non videnť habere aliquod membrum manifestius venis, & euidentius: ideoq; vltimo corrumpuntur in corpore: sed quia venæ sunt corpori alligatæ ꝓ tali intentione, ideo aggregantť quãdoque in ipsum illæ duæ venæ primæ, & nonnunquam separantur. Hæc ergo est vtilitas primæ ramifi
B cationis venarum in corpore. Sed cur vna, & eadem vena, cum peruenerit ad membrum proprium, iterum ramificatur ĩ plures ramulos, in quo etiam diuiduntur in minimas partes, causa est, vt sanguis trãseat facilius in naturam membri, ipsarumq; extrema venarum transeant in naturam carnis. nam quãto partes alicuius rei minores reddun tur, tanto facilius recipiũt transmutationem, citiusq, conuertuntur in substantiam alicuius alterius. Nihil autem similatur magis ipsis venis, quã nui. Nam sicut magni nui diu
C perdurant, difficiliusq; destruũtur: riuuli vero minimi facilius abolescunt, & eorum vestigia abolentur: simile etiam accidit ipsis venis, s. ꝙ maiores in corpore perdurant, neq; transmutãtur: paruæ vero conuertũtur in carnem in actu. Efficiũtur adhuc minores ipsæ venæ in corpore propter aliam causam, s. quia ꝓhibetur exitus sanguinis ab eis, propter eius grossitiem magnam: adeo ꝙ illud, quod egreditur ab illis extremitatib', est vapor sanguinis, a quo generatur excrementum, quod sudor appellatur. Accidit nanq;, raro D tamen, quibusdam ex hominibus vt sudent sudorem sanguinolentũ: quod euenit propter tenuitatẽ sanguinis illorum, apertionemq; orificiorum venarum eorundem. Accidit etiam multis venis lauoribus, vt sunt venæ narium, & ani, atq; gingiuarum profluuium sanguinis. Quod quidem plus accidit eis, propter egressum suum à sua natura, siue qualitate sua, vt si fuerit tenuis, in quo multiplicetur etiam aquositas, siue quantitate, vt cum augetur, siue secundum vtrunque simul. sed sanguis, qui ex membris profluit in E trinsecis, est bonũ inditium, vt sanguis narium, & ani. quandoq; tamẽ minatur malum, vt qui ex pulmone effluit. Diximus ergo quamobrẽ principium venarum fuit unum, & quare secantur primo in duas partes, cur etiam ramificãtur in plures ramos, loquemur modo de reliquis membris corporis.

De pulmone, & eius forma: quibus item inseritur, quibus non.

Cap. 6.

PVlmo ideo habetur, quia F genus animalium quoddam pedestre est. Calorẽ enim refrigerari necesse est. qd' extrinsecus ea, quæ habent sanguinem, desyderant · sunt enim calidiora. at quæ sanguine carẽt, vel suo natiuo spiritu satis refrigerari possunt: extrinsecus autem vel aere, vel aqua refrigerari necesse est. quamobrem piscium null⁹ habet pulmonem, sed pro eo branchias obtinẽt, vt cĩ de spiratione ageremus, retulimus, aqua enim refrigerantur,

vt

G vt aere quæ ſpirant. quamobrē omnia, quæ ſpirant, habent pulmonem. Spirant pedeſtria omnia, & aquatilium nonnulla: vt balena & delphinus, atque etiã cete omnia, quę reflant. complura enim natura ancipiti ſunt, tũ ex terreſtrinm, tum ex aquatilium numero: nam & eorũ, quæ terra ſuſtentantur, aeremq; arripiunt, quædam in humore maximam temporis partem conſumunt, propter ſui corporis tem-
H peramentum: & eorum, quæ in humore degunt, nonnulla tantum terreſtris naturæ ſibi mutuantur, vt niſi interdum ſpirent, viuere nequeant. Pulmo igitur ſpirandi officio delegat⁹ eſt, qui originem quidem ſui motus accipit ex corde, ſed ſua tum amplitudine, tum inanitate, aditũ ſpiritui patefacit: cum enim attollitur, influit ſpiritus, cum contrahitur, effluit. Ad cordis palpitationem pulmonẽ ſpectare male opinatum eſt: cor enim homi-
I ni, prope dixerim, animalium vni palpitat, quia homo ſolum ſpe rei futuræ, expectationeq; moueatur. ſ pluribus etiam cor, laxo interuallo diſtat a pulmone, ſitumq; ſuperius tenet, vt nihil ad cordis palpitationem conferat pulmo. Differentia pulmonis varia eſt. alĩs enĩ ſanguineus magnusq; : alĩs minor, ſungoſus, exãguis. Quę viuipara ſunt, maiorem, & copia refertum ſanguinis habent, propter calorem ſuæ naturæ ampliorem. Quę cõ-

Quæ hoĩ cor palpitet.

tra ouipara ſunt, exiguum & ſic K
cum, ſed aptum ampliari, ac extumeſcere, cum inflatur: qualis eorum eſt, quæ ex terreſtribus quadrupedes ouiparæ ſunt, vt lacertorum, & teſtudinum, & ceterorum generis eiuſdem. Volucrum etiam natura, quas aues appellamus, eodẽ pertinet. omnium enim earum pulmo fungoſus, & ſpumæ ſimilis eſt. ſpuma enim facta, diffuſaq; ex amplo tumore in exiguum reſidet,
& pulmo earum exiguus, mem L
branæq; ſimilis eſt: quamobrẽ hæc omnia parum ſituunt, & parum bibunt: diu etiam aquam demerſa tolerant. ſatis enim ab ipſo pulmonis motu ſpiritali, inaniq; refrigerantur diutius, vt quę parum caloris habeant. Accedit ad hæc vt magnitudo corporis eorum prope omniũ minor viuiparis ſit. Calor enim eſt quod vim obtineat augendi, ſanguinis autem copia caloris indicium eſt: corpora etiam melius
erigit. quamobrem homo cæte M
ris erectior omnibus eſt, & viui para reliquis quadrupedib⁹ erectiora incedunt. nullum. n. viuiparum vel expes, vel ambulãs, æque latibula petit. Pulmo igitur ſpirandi gratia datus omnino eſt, ſed exanguis, taliſq; cuiuſdam animalium generis cauſa eſt: verum commune eorum nomine vacat, nec vt auiũ gen⁹ nomen obtinuit. itaq; vt auem eſſe ex aliquo eſt, ſic in eſſentia illorũ ineſt, vt habeãt pulmonem.

De

A

De Pulmone.

PVlmonem obtinent omnia animalia ſanguinea greſſilia. Quędam vero non habent pulmonem: Aliquibus autem ineſt aliquid vice pulmonis: vt fruſta, quæ ſunt in vltimo oris, dicta branchiæ. Fiſtulæ vero ſunt quibuſdam alijs: animal etiã greſſile ſanguineum ſylueſtre pulmonem habet. Reſpirat autem delphinus, qui eſt animal aquatile, & omnia cete marina. ſimiliter etiã animalia, quæ communicant naturam aquę & terræ, vt crocodilus, &
B ranæ, & reliqua his ſimilia. Hęc omnia tamen, vt immaginor, non reſpirant per pulmonem. Pulmo præterea in nonnullis animalium eſt valde ſanguineus, vt quadrupedum & viuiparorum: in quibuſdam vero eſt parum ſanguineus, & exiguus, atq; ſpumoſus, vt in auibus, & animalibus ſanguineis ouiparis. In animalibus vero quadrupedibus viuiparis, habẽtibus meri, diuiditur pulmo bifariam, cuius partes ſunt poſitæ in partibus pectoris eius: nam illorum pectus eſt bifariam diuiſum per panniculum diſtinguẽtem. Eſt
C autem ſpongioſus mollis, cauus, cuſtodiens cor in ſuperiori parte, tranſitq; ad ipſum per venam arterialẽ adhærentem, ortam ĩ ipſo. Et quod cunq; habet pulmonem habet etiã vocem. Vtilitas autem pulmonis in animalibus habentibus ipſum eſt euentare ſupra cor, ipſumq; refrigerare per ingreſſum aeris frigidi ſup ipſum ab extra, caloremq; extrahere ab ipſo. Idcirco figura pulmonis fuit habilis huic operationi, ſ. q̃ fuit creatus mollis fungoſus, qui dilatatur, & impletur aere, quem ducit ad cor, & conſtringitur, & ſic extrahit D ab eo aerem ſupercalefactum: qui quidem aer ingrediens in ipſum eſt gratia æquationis caloris cordis, & euentationis ſuper ipſum. calor nãque cuſtoditur per euentationem, & extinguitur per eius priuationẽ. Illud vero, quod dicit Galenus, cor nutriri aere ingredienti ad ipſum p euentationem, videtur eſſe de ſe manifeſte falſum: quia aer eſt ſimplex, & ipſemet fatetur ſimplex non nutrire. Et hæc vtilitas, ſ. æquatio, & euentatio eſt quid accidens neceſſatio cuilibet animali ſanguine refer to, ne ſupercalefiat cor. Nam, ſi pul E mo non faceret hoc offiium in illo animali, neceſſario accideret ei extinctio. Et quanto animal eſt magis ſanguineum, & calidius, tanto magis indiget officio euentationis, vt animal viuiparum. & ideo pulmo huius animalis eſt magnus, ouiparum vero minus indiget euentatione, ob frigiditatem complexiõis eius. Et propterea non obtinuit hoc inſtrumentum magnum. Propter hanc quoque cauſam plura genera volucrum non ſunt ſitibunda, vel parum ſituunt, & raro: quia ingreſſus aeris in pulmonem ſufficit re- F frigerare eius complexionem. Sed vtrum ille motus pulmonis, intromittendo, & extrahendo aerem, ſit de ſe, vel inſequatur motum pectoris, ſcrutandum erit, quando de cauſis ingreſſus, & extractionis aeris tractabimus. Neceſſatio autem pulmo fuit bifidus, ſcilicet vt cum ceſſet actio vnius partis, alia eoenteret parte. Cuius rei iuuamentum eſt manifeſtum in habentibus magna vlcera vnius partis pectoris: quia videtur hæc pars Pulmonis

pri-

G priuari ab operatione ſua, propter ingreſſum,& exitum aeris ex ulcere,quando pectus mouetur: quare remanet pars ſ columis ipſius pectoris,quæ fungitur ſuo officio. ꝙ ſi pectus non eſſet bifidum, uel pulmo, periret animal,quando accideret ei huiuſmodi ulcus, & ſuffocaretur. Galenus tamen putat motum pulmonis ſ ſequi motum pectoris.quia impoſſibile eſt dari uacuũ.quæ quidem eſt cauſa, propter quam aer in greditur ipſum,ut ipſe exiſtimat,ue luti ſ fornace ipſius ferri. Nam,quãdo pectus mouetur motu diaſtolis, H impletur ipſe pulmo aere:&,cũ mouetur motu ſyſtoles egreditur aer, ut follis fabrorum:cuius rei indicatio eſt,quia, ſi pectus uulneratur, & perforatur, tollitur motus pulmonis.Et hæc ratio eſt nulla, nam ideo illud fit,quia pulmo ſfrigidatur propter aerem,& priuatur eius opatio. Diuiſio quoq; pulmonis ſ duas partes eſt cauſa communis ſibi, & omnibus membris corporis,qua apparent duplicata: qua cauſa nulla uidetur euidentior, q̃ ineſſe dextrũ, & ſiniſtrum animalibus. Hinc creditur cerebrum bifariam diuidi:qđ I oſtenditur ex morbis accidentibus in uno latere eius, alio remanẽte in columi,ut in ſpaſmo membrorum perſpicuum eſt: de hepate uero extat ambiguitas quędam. ſed cor iã diximus ipſum habere duplicẽ partem,præter anhelitum. Adhuc pulmo affert utilitatẽ cordi,ſ.quia trahitur ad ipſum, ueluti culcitra ſtrata,quæ eſt habilis motui cordis, & ſyſtolę ipſius. Sed,quia piſces morã trahunt in aqua,non poſſunt reſpirare per pulmonem. quare natura adhibuit eis uice ipſius nares in eorum genis, in quibus naribus exãt K quędam parua foramina, per quæ defertur uapor ex aqua ad ipſos,nõ ipſa aqua. Quod quidem cum hoc, quod conuenit ad reſpirandum in aqua, ſufficit etiam ipſis piſcibus, cũ ſint frigidæ complexiõis ob paucitatem ſanguinis eorum. Delphinus uero,& quædam alia animalia aquatilia aerem attrahunt.Sed quęrendum eſt qualiter reſpirant.Narrant autem piſcatores ꝙ, quando delphinus dormit ſuper aquam,auditur uox reſpirationis dicta oregmon. Galenus autem pollicit' fuit L narrare in ſuis hiſtorijs modũ,quo ille reſpirat. Et animalia exanguia non reſpirant propter frigiditatem complexionis eorum. De pulmone ergo iam dictum eſt nobis, & de eius iuuamento: & cur reperitur in quibuſdam animalibus, in aliquibus uero non.

De viſcerum forma, & eorum loco in corpore animantium, & officio: præcipue vero de iecinore, & liene. Cap. 7.

VIſcerum quædam ſimplicia eſſe videntur, vt cor, M vt pulmo, quædam bipartita, vt renes,quædam vtro nam modo ſe habeant,dubitaẽ. Iecur enim, & Lienem ancipiti inter hæc eſſe ſpecie dixeris: nã & quaſi ſimplex,& tanquam,p ſimplici duo, ſimili prædita natura eſſe vtrunque videtur.Sunt tamen omnia bipartita. Cuius rei cauſa eſt corporis diſpoſitio, quæ bipartita quidem ſit,ſed in vnum initium coeat, cõſummeturq;.aut enim ſuperiore & inferiore, Viſcera bipartita alia.

A riore, aut priore & posteriore, aut dextra, & sinistra parte distinguitur. quamobrem Cerebrum quoque omnium bipartitum esse sibi vult, atq; etiam sensorium vnumquodq; . eademq; ratione Cor ventriculis suis distinguitur. Pulmo vero in quibusdis adeo dirimitur, vt ea binos habere pulmones videātur. Renes bipartitos eē nulli dubium est. De iecore, & liene iure ambiges. cuius rei causa est, quod in ꝗbus, quæ lienem habere necesse B est, lien ipse quasi iecur adulteratum esse videtur: in ꝗbus autem, quæ lienem habere non necesse est, vt exiguus admodum lien veluti notæ gratia habetur, sic hepar bipartitum aperte est, & pars altera ad dextram, altera, quæ minor est, ad sinistram situ tenere expetit. Quinetiam in quibusdam quāuis minus, quā in viuiparis apertum sit, tamen in non nullis æque diuisum patet, vt locis quibusdam lepores bina iecinora habere videntur: quem- C admodum in genere piscium, tum alij quidam, tum cartilaginei iecur duplicatum habere videntur. Sed quoniam iecur parte dextra potius situm est, ideo natura lienis adhibita est. itaq; quanquam necessario quodam modo est, tamen nō admodum omnibus animalibus. Causa igitur vt viscerum natura bipartita sit, quemadmodum diximꝰ, dextrum sinistrumq; est. vtrūque enim sibi simile exposcit, quomodo ea quoque similem, D geminamq; habere naturam expetūt. vt enim illa, quāuis gemina, eodem coeunt, sic viscerum singula, quāuis gemīa, nexu eodem continentur. Sunt viscerū quædam supra septum, quædā infra. sed omnium vsus communis venarum gratia est, videlicet quo venæ, vtpote pensiles, sustineri, & copula viscerum stabiliri ad corpus possint: quasi. u. anchorx per partes deductas iaciuntur ad corpus: verbi gratia de vena maiore ad iecur, & lie- E nem deuenitur. etenim viscerū eorum natura, quasi clauus corpori eam affigit, s. iecur, & lien, in latera corporis venam maiorem affirmant: ad hæc enim sola rami ab illa mittuntur. Renes autem in partem posteriorem eandem continent, quanq; ad renem vtrūq; non modo de vena maiori, sed etiam de aorta pendit vena. hæc viscerum beneficio institutiōi animalium præstantur. atq; etiam iecur, & lien iuuant ad cibi concoctionem: q F ēnim sanguinea sunt, calidā habent naturam. Renes ad excrementum, quod in vesicam secedit opitulantur. Sed enim cor, & iecur omnibus animalibꝰ necessaria sunt: alterū propter caloris originem (locum enim adesse aliquem quasi lares, focūq; oportet, quo naturę fomites, & primordia ignis natiui continentur, & seruētur, eundemq; tutum esse veluti arcem corporis to-

Viscerum officiū sit tenere venas.

G totius neceſſe eſt) alterum, iecur dico, cibi concoquendi gratia adeſt. & quidem nullum ſangui ne præditum ñs duobus carere poteſt: quamobrem omnia, qui bus ſanguis, duo hæc viſcera ha bent. Quæ autem ſpirant, tertiũ etiam habent, pulmonem. Lien per accidẽs neceſſarius eſt, quo modo excrementa tum alui, tũ veſicæ. ex quo fit, vt in nonnul lis deficiat magnitudine: vt vo lucrum quibuſdam, quæ ventri culum habent feruentiorem, ve H lut columbo, accipitri, miluo. Quinetiam in ouiparis quadru pedibus pari modo hoc percipi poteſt: habent enim perquàm exiguum. Multis etiam ſquama tis exiguus, quæ veſica etiam ca rent, quoniam excrementum p carnem laxiorem in pinnas, & ſquamas tranſeat. lien enim va pores vacantes diuertit, & attra hit ex ventriculo, & concoque re eos poteſt, vt qui ſanguineus ſit. ꝙ ſi plus excrementi ſit, pa rumñs caloris habeat lien, corp⁹ I præ alimento immodico lãgue ſcit, & propter confluuium huc humoris ſępe accidit, vt lienoſis ventres prędури efficiantur: quo modo ñs, qui ſupra modum mi gunt, ex diuerticulo humoris. At quibus parum excrementi conſiſtit, vt auibus, atque piſci bus, ñs aut non magnus, aut no tæ gratia dũtaxat habetur. Qua drupedibus etiam ouiparis lien exiguus, rigidus, & reni ſimilis eſt, ſcilicet ob eã rem, ꝙ pulmo

Lien per accñs neceſſarius.

eorum fungoſus eſt, parumq; K potus deſyderant: & quantum excrementi conſtiterit, in cor pus, & corticem vertitur, vt aui bus in pennas. Sed in ñs, quæ ve ſicam habent, & pulmonẽ ſan guineum, humidus eſt, tum ob eam, quam modo diximus cau ſam, tum quia partis ſiniſtræ na tura humidior, & frigidior eſt. contrarium enim quodq; ad ſi bi cognatum ordinem diſpoſi tum eſt: verbi gratia dextrum ſi niſtro contrarium eſt, & calidũ contrarium frigido. itaque mo- L do, quem diximus, ſociantur. Renes nulla neceſſitate haben tur, ſed vt melius, & locupletius ſit. humoris enim excrementitĩ gratia, qui confluit in veſicam, adiuncti ſunt ex ſua natura: in quibus plus huiuſcemodi ſedi menti fieri ſolet, vt veſica meli⁹ ſuo munere fungeretur. Sed, cũ vſus eiuſdem cauſa renes, atque veſica habeantur, diſſerendum nunc de veſica eſt, prætermiſſa ſequente partium enumeratio- M ne. de prȩcordiis enim nondum docuimus, quæ pars viſcerũ ra tioni coniuncta eſt.

De Hepate.

HEpar habent omnia anima- Auer.
lia ſanguinea. Et creditur ip-
ſum eſſe duplicatum ĩ quibuſdam animalibus, vt in nonnullis piſcib⁹ opinatum fuit. Eſtq; ſituatum in la tere dextro: & ſi aliqui narrent ip ſum fuiſſe repertum quibuſdam ho minum in ſiniſtro, & ſplenem in dextro. Modo ſpeculemur hic de

eius

A eius iuuamento, officioq; eiusdem vna cum membris communicantibus cum ipso in eorum operatione: ideſt, ꝙ non perficitur opus hepatis niſi cum eis. Et dicamus iecur vniuerſaliter habere iuuamentum neceſſarium corporibus animalium ſanguineorum: quia eſt inſtrumentum generatiuum ſanguinis venarum. Sed, cum ſanguis ſit neceſſari⁹ ad eſſe animalium nutrimenti gratia, atq; augumenti, ideo hoc membrum eſt neceſſarium pro eſſe animalium. quod oſtenditur, quia eſt primum membrum, quod primo

B conuerit chylum in ſanguinem. nam uullum inuenitur membrum ante hepar, quod ſanguinem obtineat, ſcilicet ex membris, in quibus eſt nutrimentum, donec perueniat ad hepar. Stomachus enim nõ mutat cibum in formam ſanguinis ꝙ inteſtino ſibi coniuncto: immo ſtomachus mutat cibum in chylum, poſtea expellit ipſum ad inteſtinũ: qui, cum inteſtinum attinxerit, hepar trahit ipſum per venas mediantes inter ipſum, & inteſtinum: &, cũ ad ipſum peruenerit, tranſmutatur

C in naturam ſanguinis. Et, dum trãſmutatur, ſequeſtrantur tria excrementa ex ipſo, ſcilicet excremẽtum aqueum, tendens ad renes, & veſicã: & terreum veniens ad ſplenem: & ſpumoſum ad fel in animalibus, ſcilicet habẽtibus lienem, & fel, vt poſt hoc dicemus. Id autem, ꝙ fuit oſtenſum, dari hepar geminatum quibuſdam animalib⁹, videtur haberi per eandem cauſam, propter quam mẽbra aliqua ſunt geminata. Forte tamen geminatur in animalibus non habentibus lienem. hepar enim multum facit in temperanda complexione corporis, & optima ſanita D te animalium. illud enim ſequitur bonitatem ſanguinis, eiusq; multitudinem. Hinc eſt ꝙ piſces, & teſtudines, atq; maior pars horum animalium habent malam complexionem uaturalem, propter malitiam hepatis eorum. Fuitq; iecur in dextro latere locatum: quia in eo latere eſt arteria magna. Membra autem, quæ cum hepate communicant in coucoctione ſanguinis, ſunt tria, ſ. ſplen, & fel, atq; renes.

De Splene.

E Lien in animalibus participantibus ipſum videtur ſituari in ſiniſtro latere, heparq; de directo in dextro, præterquam in quibuſdam hominum, de quib⁹ oppoſitum fertur. Variatur etiam ſplen animaliũ magnitudine, & paruitate: & quandoque deficit in quibuſdam, vt dicitur de aue, cuius caput eſt ſimile capiti capræ. Inueſtigemus autem vtilitatem huius membri: & cur quædam animalia obtinent ipſum, quędam vero non: aliquibus etiam ineſt paruus, nonnullis vero magnus.

F Cum hoc etiam contemplabimur proprietates, & differentias datas animalibus propter diuerſitatẽ ſplenis eorum. Dicamus ergo quòd, cũ inueniatur ſplen pleuus ſanguine turbulento, apparentq; inter ipſum & iecur vehicula deuenientia ad cõcauitatem hepatis, quæ ſunt etiam plena tali ſanguine, & non videtur habere venam egredientem ab ipſo procedentem ad alia membra, vt videtur in hepate, præter illum meatum exiſtentem inter ipſum, & os ſtomachi hominum, ſcimus ꝙ ipſe non eſt hepar duplicatum.

quia,

Digitized by Google

G quia, ſi ita eſſet, tunc haberet aliquam uenã, per quã deferretur ſanguis ſibi proprius ad reliqua membra. Habito igitur ꝙ nõ eſt binum hepar, neq; huiuſmodi ſanguis eſt propter nutritionem membrorum, habemus ipſum eſſe aliquod excrementum ſanguinis nutrientis mẽbra. Quod quidem eſt fere neceſſarium: cum neceſſario in generatione ſanguinis, & eius concoctione oporteat ſequeſtrari ab eo excrementum terreum, ueluti in aliis liquoribus concoctis a calore naturali, ut uuarum ſuccus, & alia. Si ergo uide

H mus huiuſmodi excrementum eſſe ex ſanguinis ſuperfluitate, & ꝙ eſt neceſſarium, ut in generatione ſanguinis ſecernatur tale excremẽtum ab eo, habemus iuuamentum huiꝰ membri eſſe attrahere hoc excremẽtum ex ſanguĩe ad ſe. Cõfidimusq; de hac notitia: propterea quia uidemus in habẽtibus ægritudines ſpleneticas ex animantibus habentibꝰ ſplẽ exuperare humorem terreũ melancholicum. Quædam animalia non habẽt lienem: uel, ſi habẽt, eſt exiguus: quia ad generationem ſanguinis ſibi ſimilis, & ad introdu

I ctionem ſuæ formæ, qua eſt ſãguis illorum animalium, non eſt neceſſaria ſequeſtratio huius excrementi terrei ab ipſo. Quod quidem eſt neceſſarium illis animalibus propter alterum duorum, uel propter utrunq; ſimul: uel. ſ. quia huiuſmodi animal carens ſplene, habet mẽbra terrea proportionata nutriri p hoc excrementum, quod natura ſolet ſecerniere in habentibus ſplenẽ: uel quia tale excrementum eſt paucum in tali genere animalium. Et iſtęmet ſunt cauſæ, quibus animalia diuerſificantur in magnitudine, K & paucitate huius membri, ita ꝙ fiet minus, & debilius. Et ideo accidit hoc auibus, & piſcibus, ſ. ꝙ non habent ſplenem. &, ſi habent, eſt exiguus. quia natura tranſmittit illud excrementum terreum, exiſtens in ſanguine illius animalis, in pennas, & ſquamas. Hinc eſt ꝙ, quę habent ſplenem exiguum, obtinent etiam paruum pulmonem, parũq; bibũt, propter exuperantiam portionis frigidę, & ſiccæ in ipſis. Fuit autem liẽ poſitus ĩ ſiniſtro latere, quia hepar eſt in dextro. quare non erat ſibi locus conueniẽtior latere ſiniſtro. Ha L bent præterea iecur, & lien unum commune iuuamentum, ſ. ꝙ ſunt ueluti claui, quibus uenę corporis firmantur, præſertim hepar: quemadmodum funes, quibus nauis alligatur claus extra aquam. Cumq; ſplen magnificatur, corpus extenuatur: quia eius magnitudo eſt propter apoſtema durum, quod ſibi euenit: quare diminute trahit illũ humorem. relinquitur igitur mixtus in ſanguine, unde fit quòd natura eum abhorret, & membra non aluntur ab ipſo, & extenuantur. Attenuatio igitur ipſius indicat ca- M liditatem corporis. nam quę habent ſplenem tenuem, incolumiora ſunt, & quæ magnum, ęgrotant. Vniuerſaliter autem ſplen eſt neceſſarius in animali propter ſanguinis neceſſitatem, quo nutritur: & quia non generatur, donec ſecernat a ſe hoc excrementum. Hinc poteſt haberi quòd hoc excrementum non eſt materia corporis, ut ſunt opinati primi Medici.

Qui-

A *Quibus animalibus data sit vesica: deq; eius officio, & situ in corpore animantium.* Cap. 8.

VEsica non omnibus animalibus data est, sed ñs tantum tribuere voluisse natura videtur, quæ pulmonẽ haberent sanguineum. idq; recta ratione. caloris enim excessu, qui in eo ipso membro continetur, sitibunda hæc omniũ prę cipue animalium sunt, cibiq; in digent, non modo sicci, verum etiam humidi copiosioris. itaq; B excrementum etiam copiosius contrahi necesse est: nec solum tantum, quantum a ventre concoqui, excerniq; cum eius excremento possit. ergo huius quoque excrementi cõceptaculum quoddã haberi necesse est. quã- Quib⁹ vesica nõ sit obrem omnia, quæ talem habent pulmonem, vesicam obtinent. Quę autem tali carent pulmone, & vel parum bibũt, quoniam fungosum pulmonem habeant. vel omnino potum assu- C munt, non potus, sed cibi gratia, vt insecta, & pisces: vel etiã quæ penna, aut squama, aut cortice integuntur, hæc tum ꝓpter humoris assumpti exiguitatem tum quia quantum excrementi contrahitur, in ea ipsa absumatur, vesica omnia carẽt, excepta testudine inter corticata: in hac enim tantummodo natura castrata non est. Cuius rei causa ẽ, quod marinę testudines pulmonem habent carnosum, sanguineum, & similem bubulo: terrestres autem proportione maiorem. Superficies etiam, quia ob densa, præduraq; modo silicis est, facit ne humor difflari evaporariq; possit per carnẽ laxiorem: vt auibus, serpentibus, cæterisq; opertis cortice euenit. atque ita excrementi copia tanta subsidet, vt eorum natura conceptaculum, & vas quoddam capax humoris desyderet. vesicã igitur testudo sola inter hæc habet ea de causa, s. marina amplã terrestris exiguam admodũ. D

De renibus, & eorum officio, quibusq; animalibus dati sint. Cap. 9. E

REnum etiam ratio similis est. nullum enim pennatum, nullum squamatum, nullum corticatum, excepta testudine, renes habet. quanquam in nonnullis auibus carũculę quædã sint latiusculæ, speciem renum ostendentes, quasi ea caro, quæ renibus delegata est, locum nõ habeat, sed in plura dispersa sit. Genus tamen te- F studinis, quam lutariam vocãt, & vesica, & renibus caret. fit. n. ꝓꝓ eius mollitudinẽ tegminis, vt humor facile diffleꝯ. lutaria igitur ob eam cãm neutram earũ partiũ hẽt. Cæteris aĩalib⁹, q̃ sanguineũ, vt dictũ ẽ, habẽt pulmonẽ, renes oĩb⁹ natura tribuerat: qppe q̃ siꝑ & ad venas cõtinẽdas ñs vtereꝯ, & ad hũorẽ supuacuũ excernẽdũ abutereꝯ. meatus. n. de vena maiore ad renes vsq; ꝓferꝯ. Cauũ in oĩbus ineſt re-

G renib⁹ aut ampli⁹ aut arcti⁹ p̃ter quam in vitulo marino: eius.n. renes bubulis ſimiles, omnium firmiſſimi, ac ſolidiſſimi ſunt. hominum etiam renes bubulis ſimiles ſunt: quippe qui, tanquã compoſiti ex multis renib⁹ exiguis conſtent: neque æquabiles ſunt, quomodo renes ouium, cæterarumq; quadrupedum habẽtur, quo fit, vt morbus eorũ difficile curari hominibus poſſit, etiam ſi nuper ægrotare inceperint. accidit enim vt quaſi multis renibus laborent, difficilius remedium adhibeatur, q̃ ſi vno infeſtarentur. Meatus, qui ex vena pertendit, non cauum ſubit renum, ſed in eorum corpus abſumitur. quamobrem, in cauis eorum nihil ſanguinis continẽt, neq; concreſcit mortuis. Meat⁹ vero de cauis renum exangues duo inſignes ad veſicam ferũtur, ſinguli ex ſingulis. atq; etiã alĩ ex vena aorta validi, frequẽtesq; eodem deueniunt. quę ita natura inſtituit, vt ex vena humoris excremẽtum ad renes veniret: in renib⁹ autem ſedimen, humoribus per corpus renum colatis, in medium confluereț, vbi plurimi cauum continent. quo fit, vt renes omnium maxime viſcerum fœdum reddãt odorem. tum deinde ex medio p eos meatus in veſicam iam magis magiſq;, tanc̃ excremẽtum ſecernitur, atq; reĩcitur. veſica ipſa ex renibus dependet: rẽdũt enim in eam, vt dictum eſt, validi meat⁹. Renes his de cauſis habentur, & virtutes, quas diximus, obtinent. Omnibus autẽ, quæ renes habent, dexter ſuperior ſiniſtro eſt. quod enim motus ex parte dextra proueniat, natura q; dextræ proinde validior ſit, ideo partes omnes mouendi cauſa vergant ad ſitum poti⁹ ſuperiorem oportet. nam & ſupercilium dextrum magis attollitur, & arcuatũ magis quàm ſiniſtrum habetur. Tangitur in omnibus a iecore dexter, quod elatior eſt. Iecur enim parte dextra poſitum eſt. pingue plenius renes ambit, quàm reliqua viſcera. quod & neceſſario fit, cũ excrementum per renes trãſmiſſum coletur. quantum enim relinquitur ſanguinis puri, facile concoqui poteſt. finis autem pbæ concoctionis ſanguineæ adeps, & ſeuum eſt. Vt enim in cõbuſtis ſiccis, velut cinẽ, aliquid ignis relinquitur: ſic in cõcoctis humidis nonnihil caloris, qui effecerit, relinquitur. quo fit, vt pingue leue ſit, & humoribus reſideat, atq; fluitet. fit non intra ipſos renes, qm̃ denſum hoc viſcus ſit, ſed circum renes eſt, videlicet aut adeps in ñs, quæ pingueſcere adipe ſolent, aut ſeuum in ñs, quę ſeuo opimantur. quorum differentia alio loco explicata eſt. neceſſario igitur ea de cauſa pingueſcunt, ſ. ex ñs, quæ neceſſario eueniunt animalib⁹, quæ renes habere debuerunt: ſalutis autem cã, vt renum natura ca-

Renum morb⁹ difficilis curatu.

Pinguedo renib⁹

A calida fit. Cum.n. positi loco vltimo sint, teporem desyderant ampliorem. tergum enim carnosum est, vt cor, & reliqua partis superioris viscera protegat. At lumbi carne vacant, vt flecti possint. omnium. n. flexꝰ excarnes sunt. itaq; vice carnis adipe renes obsepti muniuntur. Quin etiam humorem melius discernunt, & concoquunt sua pīgue dine. pingue enim omne calidū est. calor autem concoquit. renes his de causis pingui operiū-
B tur. dexter omnibus minus pinguis. cuius rei causa est, quod natura dextræ partis siccior est, & mobilior. motus autem contrarius est: liquat enim pīguedinē, & consumit. Sed, cum cęteris animalibus renes habere pīgues proficiat, & plerunq; totos obesos habeant, ouibus hoc letale ē. quo fit, vt quanquam pingues admodum sint, tamen aliquid desit, & si nō vtriq;, dextro quidem. causa cur hoc solis, aut ma
C xime ouibus accidat, quod ĩjs, quæ adipe pingueſcere solent, pingue humidum est. itaq; non æque flatus intercluſi dolorem faciunt, quod causa syderatiōis est, quamobrem hominibus ēt, qui vitio renum laborant, quanquam pingueſcere iuuat, tamen si pingues admodum efficiant, dolores profecto accidunt letales. Cæteris autem, & si seuo pingueſcunt, tamen seuum minus densum, quàm ouibus fit. Copia etiam seui genus ouium longe excedit. omnium enī animaD lium oues celeri renum obesitate opplentur. itaq; humore flatuq; intercluſo celeriter præ syderatione intereunt. nāq; per venam aortam, & maiorē, statim vitium ad cordis sedem transfertur. meatus enim ex ĩjs venis ad renes continui pertendūt. sed de pulmone, de corde, de iecore, de liene, & de renibꝰ dictum iam est.

Syderatio ouibus.

De Renibus, & Vesica.

RE Nes habent omnia animaE lia, habentia pulmonem sanAVER. guineum. & quæ renes habent, vesicam quoq; obtinent. & nullum corticatum, aut pēnatum habet renes, neq; vesicam, prēter testudinem syluestrem, & marinam: quæ renes, & vesicam habet, quia pulmonē sanguineum obtinet. Quærendum autem est iuuamentum horum duorum membrorum, s. renum, & vesicæ: & quare reperiuntur in quibusdam, & in aliquibus alijs non. Dicā ergo qꝺ, cum renes seruiant vesicæ, & fuerint positi in fine dorsi, ita vt adhæreat orificium colli eius venæ F magnæ prope gibbum hepatis, & excrementum aquosum ipsius nutrimenti sit inuentum transire ad eos, deinde ad vesicam, scimꝰ quòd officium renum, & vesicæ est clarificare sanguinem ab aquositate subtili, quæ non est habilis, vt fiat pars sanguinis. Quod quidem officium perficitur duobus membris, scilicet ista perfecta discretio illius excrementi. quia primo renes trahunt aquositatem sanguineam ab hepate: &, cum illam secreuerint,

G vt natura ſua expoſcit, tunc expellit eam ad veſicam: quam iterum veſica ſecernit, donec egrediatur excrementum aquoſum, in quo nihil eſt ſanguinis, neque aliquid habile nutrimento alicuius membri. Nam quemadmodum renes cibantur ex ſanguine mixto cum excremento aquoſo, adueniente ab hepate ad ipſos, ſic veſica alitur ſanguine ĩ mixto ſuperfluitati renum. Hinc viſum eſt egredi excrementum humidum ſanguinolentum in habentibus renes debiles. Sed ideo obtinent renes & veſicam omnia animalia haben

H tia pulmonem ſanguineum, quia ſunt valde ſitibunda, multumq; bibunt: in quorum ventre ſuperfluit excremẽtum aquoſum: quare ſunt neceſſaria renes, & veſica. Quibus tamen non indigent aues, ueq; animalia ouipara, quia eorum pulmo non eſt ſanguineus: ob quam rationem huiuſmodi genus animalium non habet ſplenem mollem, immo habet lienem paruum, & durũ. Sed teſtudo ſyluestris, & marina renes habet propter caliditatem pulmonis eius. Quædam tamen animalia renibus, & veſica carent ob fungoſi

I tatem corporis eorum, & velocem expanſionem humiditatis eorum, vt dicetur ĩ genere animalium mollium teſtaceorum. Renq; dexter exiſtit ſuperior ſiniſtro: quia officium illius renis validius eſt, habetq; ſuũ ſitum modo, quo melius attrahat, cum ſit propinquior venæ magnæ, & quia membrum nobile quærit ſibi locum nobilem. Hinc eſt q̃ mẽbra dextra ſunt propĩquiora ſupremę poſitioni: ob quam cauſam etiã dextrum animalium attollitur, ſiniſtrum vero demittitur. Renes præterea maiorem obtinent pinguedinẽ, K quã alia membra. quod fit propter alterum duorũ, ſ. vel quia ſanguis, quo nutritur hoc membrum, habet magnum calorem, & humiditatem bonæ digeſtionis, & probæ concoctionis: quare habebit multum de hoc excremento: nam oſtenſum iã fuit pinguedinem eſſe excrementũ ſanguinis optimæ digeſtionis, & cõcoctionis: vel quia ſubſtantia renũ eſt dura, terrea: nutritur ergo ex parte terrea ſanguinis, & aquoſa, & ſegregat a ſe partem aeream, & igneam, ex qua fit pinguedo, quia eſt ſibi diſſimilis. vel quia vtrꝙ res ſi- L mul coeunt in renibus. Et quãuis ſeuum, & adipem habeat hoc membrum de neceſſitate propter naturã nutritionis, quæ fit in ipſo, nihilominus adhuc habet aliquod iuuamentum, ſ. quia id, quod ſequitur renes a dorſo, non eſt carnoſum. & deniq; eſt in extremo membrorum corporis: ideo indiget calore, qui eu ſtodiat ipſum a frigido. pinguedo ergo affert hoc iuuamentum: nam ipſa defendit ipſum a frigore, & adiuuat digeſtionem, & concoctionẽ. Ineſtq; pinguedo vtrique renum animalium habentium pinguedi- M nem, ſed quæ ſeuum obtinent vice pinguedinis, habent circa renes ſeuum vice pinguedinis. in ſuperius dictis iam fuit data differentia inter ſeuum, & pinguedinem. Ren vero dexter minus pinguedinis obtinet, quam ſiniſter: quia membrum dextrum calidius, & mobilius. motus autem pinguedinem liquat. Agnorum tamen renibus plus hoc accidit, quàm alijs, adeo quòd interficit eos. Dolores autem renales difficile reſoluuntur ob groſſitiem ſubſtan-

A ſtantiæ,& duritiem ipſorum. Iam ergo fuimus locuti de iuuamento cordis,& hepatis,ſplenis,& duorum renum. loquamur modo ſeriatim de iuuamento ſepti tranſuerſi,differemusq; ſermonem de iuuamento fellis poſt hoc.

De ſepto tranſuerſo, ſiue præcordijs, & eius officio. Cap. 10.

SEparantur hæc inter ſe ſepto tranſuerſo,quod nonnulli præcordia appellant. diſterminat hoc a reliquis pulmonem,& cor.id autem ſeptũ
B tranſuerſum præcordia in ſanguine præditis, vt modo dixi, vocatur.Habẽt hoc omnia,quæ ſanguinem obtinent, æque vt cor,& iecur. cuius rei cauſa eſt, quòd ideo habetur, vt ſedẽ cordis a ventre dirimat, videlicet vt animæ ſentientis origo inoffenſa ſeruetur,nec facile occupetur exhalatione cibi,& caloris aduentitĩ copia. hac enim cauſa natura intercepit præcordiorum quaſi parietis,ſepisq; interuentu,diſtinxitq; partem nobi
C liorem ab ignobiliori, in quib⁹ ſuperioris, inferiorisq; ratio poſſet haberi.ſuperius eſt enim,cuius gratia reliqua ſint, quodq; melius ſit:inferius autem, quod eius gratia ſit,& conceptaculum cibi neceſſarium. Annectitur hoc ſeptum,ſiue cinctus coſtis parte ſui carnoſiore,validioreq;: *media autem conſtat mẽbrana exiliori.ità enim & ad robur, & ad prętentum commodius eſt. contra calorem ſe eſſe-

*μεσὴ μὲν ἐκ μεμβρανωδεστέρου. i. media aũt cõſtat mẽbranoſiore.

rentem hoc veluti ſobolem eſſe,argumentum ex ĩs,quæ plerunq; accidunt, ducitur:vbi enim propter vicinitatem attraxerint humorem calidum,atq; excrementitium,continuo mentem,ſenſumq; planè perturbãt. quamobrem phrenes appellantur, quaſi participes prudentiæ ſint.atqui nullatenus participes ſunt, ſed quia propinquę ſunt ĩs,quæ vim obtinent illam(cordi enim prætenduntur)hinc mẽtis mutationem aperiũt.quam-
E obrem tenues parte ſui media ſunt, non modo de neceſſitate, quòd cum carnoſę ſint parte ſui coſtis admota, carnoſiores eſſe neceſſe ſit: verumetiam vt min⁹ vaporis excipiant.nam,ſi carne pleniore conſtarent,copiam vaporis & haberent, & traherent. Partem hanc caleſactam celeriter ſenſum aperire ĩdicat vel id, quod titillatu euenit. rident enĩ celeriter qui titillãtur,quia motus celeriter ad eum locum per-
F ueniat. qui quanquam leuiter caleſaciat,tamen aperit,& mentem mouet præter voluntatem. Cauſæ autem cur homo animalium vnus titilletur,& cutis tenuitas eſt, & ꝙ ſolus omnium animalium rideat. eſt enim titillatio riſus per eiuſmodi motum partis,quæ alam complet. ictu etiam traiecta præcordia ĩ præſẽs riſum atiuliſſe proditum eſt ſcilicet calore, quẽ moueat vulnus.hoc enim veriſimilius credi poteſt, quàm qđ de capite reſe-

Cũ riſus ex titillatu.

Y iñ runt,

G runt, vt abſciſſum loqui poſſe rit. Sunt enim qui hoc dicant, Homerumq; teſtem adhibeāt, quaſi ob eam rem illud dixerit: Ipſeq;, dum loquitur, miſcetur puluere vertex. non enim dum ipſe homo, ſed dum ipſe vertex intelligi volunt. In terra Caria res adeo pro vera habita eſt, vt reum quendam ex incolis egerint. cum enim Iouis Hoplosmij ſacerdos eſſet occiſus, & a quo non conſtaret, nonnulli ſeſe audiuiſſe retulerunt, capite præci-
H ſo dicente ſæpius, virum ſuper viro Cercidas occidit. itaq; hominem, cui nomen Cercidas in prouincia quæſierunt, compertumq; in iudicium duxerūt. ſed fieri non poteſt, vt caput præciſa arteria, & ſine motu pulmōis loquatur. nec apud Barbaros, qui capita ſumma cum celeritate abſcindūt, tale quid vnquam euenſſe accepimus. Ad hæc in cæteris animalibus cur id non aliquando fiat? riſum enim ijs
I nunquam præcordijs traiectis moueri conſentaneum eſt, cum ridendi vi careant: at capite abſciſſo, ne ſuam vocem aliquādo emittant, quidnam prohibeat? Corpus tamen detracto capite progredi quoquam non temere credi poteſt. nam ea quidem, quæ ſanguine carent, vel viuere diutius poſſunt truncata capite. cuius rei cauſam alio loco docuim⁹. Sed cuiuſnam gratia ſingula viſcerum habeantur, explicatum iam eſt. Extremis autem venarum interioribus hęc neceſ- K
ſario adiunguntur. vaporem. n. prodire, eumq; ſanguineum neceſſe eſt: ex quo conſiſtente, con creſcenteq; viſcerum corp⁹ con trahatur, & coagmentetur. qua propter ſanguinea hæc ſunt omnia, & naturam ſibi conſimilē, cæteris diſſimilem habent.

Ex qua materia corpus viſcerum fit

De Septo tranſuerſo.

DIcamus & Diaphragma eſt pāniculus ſeparans inter cor, & pulmonem, & membra corporis, id eſt membra, quæ ſunt pro digeſtione cibi, & eius concoctione. Et quæ L
cunq; habent cor, & hepar, habent etiam diaphragma: quod præduriuſ, atq; carnoſius exiſtit in ea parte, qua membris annectitur, in medio vero ipſius magis tenue, propinquiusq; ſubſtantiæ panniculi. Sed Ariſtoteles, & prædeceſſores dicunt iuuamentum ſepti eſſe interceptionem, quæ diſtinguat inter membra principalia, & ſeruientia. quia, ſi nō daretur interceptaculum inter ipſa, tunc accideret membris principalibus ex hoc magnum nocumētum. Nam neceſſe eſt locum illum, i quo fit digeſtio, habere ibi vaporem, & M
calorem aduentitium. &, ſi nō eſſet diaphragma, eueniret ex hoc læſio, & offenſio ipſis membris animantibus, eorumq; operationes læderentur. Et quemadmodum ſolent principes ponere diſtinctionem inter ipſos, & ſeruos, ſic etiam natura prouida interpoſuit velamen diſtinguēs inter membra principalia, & ſeruiēntia: intercipiantq, ſuperius ab inferiori latere, ſed, cum ſuperior pars ſit nobilior, inferior vero ignobilior, oportuit diſterminare nobile ab igno-

A ignobilĩ. Opinatur tãmen Galenus diaphragma habere aliud nobilius iuuamentum illo, magisq; opportunum, quia huiusmodi velamẽ, vt ipse imaginatur, est lacertus, quo animal mouet pectus in respiratione. Quod genus membrorum, scilicet lacertum, eiusq; vtilitatem nõ perceperunt tempore Aristotelis, vt imaginor: quia non inuenio fecisse memoriam de eo: Post ætatem vero Aristotelis cognouerunt quemlibet motum volũtarium corporum animalium fieri per lacertum, demptis paucis motibus. Nam, si corũ
B amoueatur a lacerto, & faciamus vt moueat animal hoc membrum, tunc percipiemus hunc lacertũ cõtrahi ad contractionem membrorum, dilatariq; ad eorum dilatationem. &, si ligamus eius originem, aut incidimus ipsum, destruitur illico motus membri. in motu ergo localí lacertus est principium mouẽs
A mobile, quia de se mouet: sed quod cunq, aliud mouens, prẽter lacertũ, mouetur ab alio, vt chordæ, & ossa: sed si quid est ante hunc lacertum, illud est mouens immobile, vt neruus, & calor naturalis. Laudemus
C ergo de hoc iuuamento ipsum Galenum, addamusq, ipsum alijs iuuamentis narratis ab Antiquis: quem admodum tenemur laudare ipsum de rebus manifestatis in arte anatomica. Dicit autẽ Aristoteles, quòd medium septi est exilioris carnis: ne ad ipsum attrahatur humiditas a corpore, & ęgrotet, & apostemetur: nam perturbatur mens ex morbo huius membri. Quòd autem intellectus alteretur cito ex læsione, & dolore diaphragmatis, propter communitatem inter ipsa existentem, ostenditur per risum, qui fit in homine hora titillatus membrorum annexorum ipsi diaphragmati ab extra, & proprie in cute subascellæ: vnde fertur q, si quispiam vulneretur in diaphragmate, multum ridebit propter calorem vulneris. Gale. autem credit q, medium ipsius diaphragmatis est cõnexum, & tenue, pauęq; carnositatis ob magnam neruorum portionem, venientem ad ipsum ex cerebro. ideo arbitratur ipse intellectum perturbari ad eius perturbationẽ. Alia vero animalia non rident ex titillatu circũstantiæ diaphragmatis, quia nullum animal
E est risibile, præter hominem. Quia ergo iam sumus locuti de vtilitate septi, loquamur nunc de iuuamento membranarum superpositarum membris corporis.
D

De membranis, & earum officio.
Cap. 11

MEmbranis omnia viscera includuntur. pro tegmine enim opus est, quo illæsa seruãtur, eoq; leuiori. mẽbrana autem talis suapte natura est, quippe quæ & densa sit,
F vt arcere possit: & carne vacet, vt vaporem nec trahat, nec habeat: & tenuis prætendatur, vt leuis sit, & nihil ponderis afferat. Maximæ inter membranas & robustissimæ sunt, quæ cor, aut cerebrum ambiunt. idq; optima ratione: hæc enim pręcipuam tutelam desyderant. tutela enim partibus adhibenda principalibus est. hęc autem principatum maxime vitæ obtinent.

G *Non omnia viſcera omnibus animalibus ineſſe.* Cap. 12

HAbent animalium quædam omnem viſcerũ numerum, quædam non omnem. quæ ſint hæc, & quam ob cauſam, dictum iam eſt. & varie vero hæc habentur: neq; enim cor ſimile habent ea, quæ corde prędita ſunt, neque aliud prope dixerim vllũ. Iam enim iecur alĩs multifidum eſt, alĩs ſimplicius ſ eorum genere, quæ ſanguinem habent, & viuipara
H ſunt. ſed longe magis piſcium iecinora, & quadrupedum, & ouiparorum, tum inter ſeipſa, tum ab ĩs, quæ modo diximus, diſſidẽt. Auium iecur maxime ſimile eſt iecori viuiparorum. puro enim, & ſanguineo colore exhilaratur. vt illud. cuius rei cauſa eſt, q̃ auium corpora diſtillari, euaporariq; optime poſſint, nec multum habeant excrementiui tioſi: quo etiam fit, vt nonnulla ex viuiparis felle careant. Iecur
I enim ad temperiem, ſanitatẽq; corporis multum confert: finis nanq; eorum in ſanguine potiſſimum ſitus eſt. iecur autem omnium viſcerum, excepto corde, ſanguine refertiſſimum eſt. At vero quadrupedum ouiparorũ & piſcium iecinora, maxima parte pallidiuſcula ſunt. nonnullorum etiam vitiata omnino, vt corpora quoq; eorundem prauum temperamentum ſortiuntur, velut rubetę, teſtudinis, & ſimilium. Lienem biſulca inter cornigera habent rotundum, vt K
capra, ouis, & reliqua omnia: niſi aliqua pro ſua magnitudine auctiorem in longitudinem habeant, vt boues. At multifidis q̃ lixus omnibus eſt, vt homini, cani: ſolipedibus autem mediũ tenet, & promiſcuus eſt. partem enim alteram habet latam, alterã ãguſtã, vt equo, mulo, aſino.

Lienis varietas.

Differentia viſcerum a carne. Cap. 13.

DIfferunt viſcera a carne non modo ſua corpulentia, verumetiam eò q̃ ea L
ro foris poſita eſt, viſcera intus continentur. cuius rei cauſa eſt, q̃ naturam communem cũ venis habeãt, & partĩ venarũ grã ſint, partĩ nõ ſine venis eẽ poſſit.

De Membranis.

VNiuerſaliter membranæ fuerũt creatæ macilẽtę, robuſtiſſimæ, tenues nõ carnoſæ. Quarũ iuamẽtũ vt eẽ q̃ tutela, & tegmine: ſunt. n. veluti clipe° mẽbroꝝ. & ꝓpea ſunt exiles, & dẽſæ. nã ad firmitatẽ ſuerũt dẽſæ, tenues vero pp tegmẽ: M
ita q̃ obtineãt hæc duo, ſ. cuſtodiã, & ꝓtectionẽ: iõ carne vacãt, ne afferãt põd° ipſis mẽbris: hũiditatesquo que ad ſe traherẽt, & ægrotarẽt, ſi eſſent carnoſę. Sed, qa firmitas. ſeu durabilitas q̃ſtĩ mẽbranis, iõ fuerunt mẽbranę cerebri, & cordis robuſtiſſimæ: qa piſcipes debẽt circũdari, & cuſtodiri: & iõ natura ſagax q̃uidit eis robur, & tutelã quãtum potuit. Nũc ãt tractem° d vẽtris vulitate, & teſtinorũ, eorũq; dſijs, & ꝓprietatibus datis aĩalib° ob illas dſias, q̃bus differunt ventres, & inteſtina eorũ.

De

A *De inteſtino, & ventre, eorũq; officio, & locis concoctionis. Cap. 14.*

SVbeſt præcordijs venter, qua gula deſinit, ſi habeẽ: ſi minus, ori adiungit. Ventri inteſtinũ annexum eſt, ſed ob eãſ cauſam partes has animalia habeant omnia, nulli dubiũ eſt. Cibum.n. & ingeſtum recipere, & euaporatum eijcere, neq; eundem locũ eſſe cibi cõcocti, & excrementi neceſſe eſt. conceptaculum ẽt adeſſe, in quo cibus mutẽ, oportet. pars.n. alia B cibum ingeſtum cõplecti, alia excrementũ, materiãq; ſuperuacuam capere debet. quarũ actionum, vt tempus diuerſum eſt, ſic loca ẽt diuerſa haberi neceſſe eſt. Sed de ijs aptius differemus, cũm de generatione, & alimẽto agẽt. nunc de differentia ventris, & partium eodem pertinẽtium conſyderandum eſt. Ventres.n. nec magnitudine, neq; ſpecie ſimiles inter ſe ſunt: ſed q̃ in ſanguineo genere vtrinq; dentata, & viuipara ſunt, hæc C ſimplicem habent ventrem: vt homo, canis, leo, et reliqua, quorum pedes in plures digitos finduntẽ: & quæ aut ſolipeda ſunt vt equus, mulus, aſinus: aut biſulca quidem, ſed vtraq; parte dentata, vt ſus. niſi aliqua præſui corporis magnitudine, aut difficultate cibi non ad concoctionẽ idonei, ſed ſpinoſi, & lignei, multiplicem habeant, vt camelus: quẽadmodũ cornigera habent: quippe quæ nõ vtra que parte dentata ſint. Et camelus quidẽ (quanq̃; cornibus careat) ideo nõ ſuperne dẽtata eſt, qđ ei magis neceſſarium eſt vẽtrem talem habere, q̃; dẽtes priores. cũm itaq; ventrem ſimilem non vtrinq; dentatis habeat, dẽtes ẽt ſimili modo ſortiẽ, vtpote parum neceſſarios. quinetiã cũ cibus dirus ſpinoſusq; ſit, & tm̃ linguam eſſe carnoſam neceſſe ſit, natura dentiũ portione terrena ad palati callum, atq; duritiã abuſa eſt. Ruminat ẽt camelus E more cornigerorum, qm̃ vẽtres ſimiles cornigeris habeat. Habent hæc ſingula plures vẽtres: vt ouis, capra, ceruus, & ſimilia, vt cũm officium oris non ſatis in molendo cibo adhibetur ppter inopiam dentiũ, munus ventrium expleat, dum alius ab alio cibum recipit, ſ. primus infectum, ſecundus aliquantulũ confectũ, tertius plenius, quartus perq̃; plene confectũ. ita fit, vt genus hoc animaliũ receptacula cibi habeat plura, quibus F nomina hæc aut indita ſunt, aut indere licet, venter, arſin eum ſiue reticulum, omaſum, abomaſum. Quonam modo hęc ſe habeant, tum ſitu, tum ẽt ſpecie, ex hiſtoria, diſſectioneq; animalium petendũ eſt. Hęc eadẽ cauſa eſt, vt auiũ quoq; genus partem, qua cibum recipit, varie habeat, cũ.n. id oris officio, qđ cibo conficiendo tribuit, omnino careat, vt qđ nullos habeat dẽtes, & neq; quo dirimat, neq;

Vẽtres animaliũ diſſimiles.

D Cameli venter.

quo

G quo molat cibū, obtineat, idcirco aut ante ventrē sinū habent, qui ingluuies appellatur, p oris officio, aut gulā potentiorē, aut ante ventrē partē aliquā gulę ipsius sinuosam, in qua cibū recētē, & inconfectū recondant, aut ventris ipsius partē aliquā prominentē, aut ēt ventrem ipsum validū, & carnosum, vt cibū immolitum diu continere, & concoquere possint. bonis. n. viribꝰ vētris, et calore natura defectū oris rependit, et compensat. Sūt

H q̄ nihil ex ijs habeant, sed ingluuie prolixa vtātur, s. ea, quibus crura prǫlonga, et lǫuia sunt, pp cibi humiditatē. causa igitur ē, q̄ cibus ijs oībus moli, & confici facile possit, vt eorū ventres per facilē cibi concoctionē humescant. Piscių dētes sūt dētes, sed serrati prope dixerim oēs. genus. n. quoddā exiguū ē, qđ nō serratos habeat dētes: vt qui scarus vocat, qui vnus et ruminare merito ob eā rē credit.

I quę. n. non vtrinq; dentata cornigera sunt, ruminānt. habēt omnes acutos, quibus etsi cibū secare possunt, tū male secant, quod diutius īmorari nequeant. quā obrē nec planos habens dētes. nō. n. fieri pōt, vt deterant cibū: itaq; frustra haberēt. Itē stomachū alij nullū oīno habent, alij breuē. sed. n. ad concoctionem iuuandā alij modo auiū ventriculos habēt, et carnosos, vt mugibs. Maior aūt numerus appēdices iuxta vētrē frequētes obtinet, vt in ijs quasi lacus cibum conditū macerent, atq; concoquant. sed pisces contra q̄; aues eas appēdices situs hūt quippe q̄ superne habeāt ad vētrē, cum aues, q̄bus datū hoc ē, infra pte intestini extrema dissumant. viuiparorum ēt nonnullis appēdices intestinales infra eadē de eā habentur. Genus piscių oē, q̄m cibum minus conficere possit, crudaq; egerat, & vorax & gulosum est. cętera ēt omnia, quibus intestina sunt recta, ciborū

K

L auida sunt. cū. n. & cibus celeriter egerat, pindeq; breuis vsus fruendi sit, breui repetant cibū, auida necesse est. Quę vtrinque dentata sunt, paruū habere ventrem dictū iā est. driam aūt duplicem fere oīa recipiūt. alia. n. canino similē habēt, alia suillo. amplior vēter suillus est, flexuo susq;, vt diutius cōcoquat: cantnus paruus est, nec multo amplior intestino, leuisq; intus. A ventre natura intestinorū posita est ī omnibus animalibus. habet & ea driam, vt venter, numerosiorem. alijs. n. simplex intestinum, sibiq; simile resoluitur, alijs dissimile, quibusdam enim parte, qua ventri iungitur, laxius est: qua desinit, arctius. Quamobrem canes vehementi nixu, nec sine cruciatu eā partem leuant excremento. sed tū maiori animalium numero arctiꝰ parte superiori est, latius inferiori. maiora, multiplicabilioraq; sunt intestina cornigerorum:

M

Prolixa ingluuies quibus.

Piscių dētes.

Vētris dīferentiæ.

A rorum. ventris etiam ſinus eorum amplior, qđ auctiora ſint. cornigerorũ .n. prope dixerim omnia ampliora ſunt pabuli ratione, vt conficiant qđ ſibi ingerunt inconfectum. Quibus aũt inteſtinum nõ directum, ĩjs omnibus amplius tẽdit, qua & qđ colum vocatur, habent, & cæcum, ac tumidum quiddã mox arctatur, & cõplicatur: ab hoc rectum ad exitum vſque excrementi pertendit. quæ quidem pars, quam podicem vocant, B alĩjs pinguis, alĩjs ſine pingui ẽ. Quę omnia natura ſolers molita eſt ad congruam cibi confectionem, & excrementi vſum, & tranſmiſſionem. procedenti enim, deſcendentiq; excremẽto, aut ſubſiſtẽti, vt immutetur in animalibus, quæ prę magnitudine, aut locorum calore vegetiora, cibiq; plenioris indigẽtiora ſint, via ampliatur. Tum, vt ventrẽ inteſtinum anguſtius excipit, ſic à colo, quod laxum inteſtinum vocatur, & alui amC plitudine, rurſus ſemitam anguſtiorem, clauiculam á flexuoſis orbibus dictam, ſubit excrementum iam penitus euaporatum, vt natura ſeruetur, nec vniuerſim exitus fiat excrementi. Quæ igitur animalia continentiora eſſe ad cibi deſyderiũ conuenit, hæc ſua in aluo laxiores ſinus nõ habent, ſed anfractus, orbesque plures continent, nec recto inteſtino vtuntur. laxitas enim inteſtini auiditatem auget cibi: rectitudo accelerat aui D ditatem. quamobrem animalia, quæ vel ſimplex habent inteſtinum, vel conceptacula ampla, cibum aut copioſum capiunt, aut celerius repetunt. Sed, cum in ventre ſuperiore cibum ingeſtum recẽtem eſſe neceſſe ſit, in imum autem delapſum fæculentum, euaporatũque, locum etiam aliquem interpoſitum eſſe, in quo immutetur, & nec recens adhuc, neque iam exactus in ſtercus ſit, neceſſe eſt. itaq; genꝰ id animaE lium omne habet eam partem, quæ ieiunum vocatur, poſitam in eo, quod à ventre tenue tendit, inteſtino. hoc enim mediũ eſt inter vẽtrem ſuperiorem, in quo cibus crudus adhuc ſit, & inferiorem, in quo iam ſuperuacuum excrementum contineatur. Hoc, cum in omnibus ita ſit, tum in ĩjs patet, quæ & maiora ſint, & ieiunarint: ita enim interſtitium loci vtriuſq; conſpicitur. nam, ſi ederint, mutationi parum tẽporis ſuppetit. Sed fœminis pars nulla certa ſuperioris inteſtini ieiuna eſt. alia.n, F alĩjs, vt ſors tulerit. Maribus autem proxime ante cæcum, aluumq; omnibus eſt.

Excremẽti p ordinẽ inteſtinorũ trãſmiſſio.

De Ventre.

VEnter fuit impoſitus aſalibus habentibus meri, prope vltimum extremum eius: carentibus vero, prope os. In quadrupedibus autem, & viuiparis ventres variané numero, magnitudine, atq; figura. AVER.

Nam

G Nam animal vtrinq; dentatum vẽ trem obtinet, qui in homine ſtoma chus appellat, & in alijs aïalibus id, quod habet vice illius: & hoc eſt ge nus animalium, quorum pedes in plures findunt digitos, & quę ſoli peda ſunt. ſed quæ ſuperne nõ ſunt dentata, vt ceruus, & cornigera, ha bent quatuor ventres. Et vniuerſa le iuuamentum ventris in aïalibus eſt concoctio cibi, & eius digeſtio, donec fiat chylus promptus recipe re formam ſanguinis ab ipſo hepa te: nonnullis tñ perficit opus chyli vno ventrẽ, quibuſdam vero non, H niſi pluribus. Sed, quia animalia ha bentia plures ventres, carent dentibus ſupernis, ideo ſcimus q̃ huiuſmodi ventres fuerunt plures vno, vt per eos ſuppleat vices illius iuuamẽ ti, qđ caret per priuationem dentiũ ſuperiorum: quia cibum cõterit in minimas partes. qua re auxiliatur nõ parum ad digerendum cibum. Sed, ne hmõi animal priuet hoc iuamẽto, ideo natura ingenioſa fuit adhibere ei vice huius rei plures vẽ tres vno, cum hoc ẽt, q̃ cibus huius animalis eſt vt plurimum difficilis paſſibilitatis, vt eſt camelus, qui ſpi- I nas comedit. Pluralitas viſcerũ deniq, eſt neceſſaria quibuſdam animalibus, pp vnam quatuor cauſarũ, aut plures vna, aut oẽs. Quarum vna eſt, vt hmõi ventres ſuppleãt de fectũ ipſius animalis, qđ caret Iſtru mentis, quibus vtunt alia animalia, vt eſt defectus dentium. Secũda eſt difficilis paſſibilitas cibi. Tertia, quia fit in eo debilis digeſtio, ꝓpter duas cauſas, ſ. vel quia eius calor na turalis eſt debilis, vel quia mẽbra di geſtiua ſunt inepta digerere ſm om nẽ conuenientiam, vt quia fuerint exilia carne, & ſimilia. Quarta, qa K eius cibus eſt in potentia remota à ſua ſubſtantia, ita q̃ ad hoc, vt fiat pars eius, & ſibi ſimilis, indiget plu ribus tranſmutationibus. Et videnť aggregari plures cauſæ ex his cau ſis in animalibus habentibus ingẽ tem ventrem: cuius rei cã potiſſima vẽ eſſe inopia dentium, & diſtantia nutrientis à ſubſtantia illius, qđ nu triť. Hinc eſt q̃ quibuſdam auium adhibitus eſt ventriculus, aliquibus vero pars prominens ante ventrem, quę fungitť officio ventriculi. Sed iõ volucres ventriculum obtinẽt, quia dentibus carent. Et, qñ dentes pi- L ſcium ſunt imbecilles ad officium cibi, cum careant molaribus, pp ingreſſum aquæ in corpus ipſorum, iõ repetiunť in quibuſdam q̃dam membra prope vẽtrẽ eminentia, ad iuuantia digeſtionẽ cibi: quæ mẽ bra ſinuoſa inſunt parti inferiori ventris auiũ, & ſuperiori piſciũ. Exiſtimať tamen quoddã genus piſciũ ruminare: quia non habet dentes ſuperiores. animalia aũt ruminan tia habent palatum prædurum, cal loſum, non lene: quia abutiť ipſo vi ce dentium, qđ in palato cameli ap paret. Ventres aũt ideo fuerunť qua M tuor in animalibus, quæ carent den tibus ſupernis, vt primus venter reci piat cibum incococtum, qui eſt illi, veluti horteũ. & nihil in cibum ope raťhmõi venter, ſed alij tres agunt in cibum. & fuerũt tres, quia ſic eſt naturæ cõmodum. nam tria habẽt duo extrema, & medium. primus in cipit exercere in cibum: medius ve ro mediocriter in cibum exercet: ter tius aũt perficit ipſum. Variať autẽ venter in magnitudine, & paruita te, iuxta variam neceſſitatem cibi, & mu-

A & multitudinem eius, atq; paucitatē. Sed cā, ob quā variat figura eius vt esse varietas situs horū mēbrorū, respectu diuersorū mēbrorum, s. ꝙ membra seruientia organis nutritionis uariant in animalibus per uariam figuram, & formam eorū. Et iō figura stomachi homini fuit uatia a ceteris alijs, quia est recte statutæ. Indicat aūt id, qđ narratum fuit de causis multitudinis uiscerum iā datis: quia quædā auium, quæ in aqua degunt, nou habent ingluuiē, siue isophagum, pp humiditatē cibi earum, & uelocem operationē ea
B rum. Quædam tñ aliç non habent uentriculum, sed uentrē carnosum, qui ualidior redditur ad cibi concoctionem, & eius digestionem. Sic ēt in piscibus res se habet: uidelicet ꝙ qui uentrem habent carnosum uacant his membris sinuosis. Natura tandem ingeniata est multiplicare instrumenta: uel pp duritiem materiæ, uel pp debilitatem agentis, aut pp distantiam substantiæ agentis à substantia patientis. Generatim ergo iam tractauimus de utilitate uiscerum, & de eorum diuersitate in quantitate, & qualitate cuiuslibet
C animalis: nunc conuenit de intestinis pertractare.

De Intestinis.

INuenit magnum discrimen in intestinis animalium, quemadmodū in uentribus, s. quantitate, numero, & figura: & hoc, ut est cōgruū cuilibet animalium, uoluntate tñ creatoris excelsi. Habent nāq; quædam animalia intestinum paruū: ꝙdam alia magnum. Nonnulla ipsum obtinent rectum: alia vero uillos. Quibusdam ēt plura insunt intestina: aliquibus uero pauciora. D Et, quia cibus in membris digestionis tria requirit, s. aliquid, quo coquat, & aliquid, in quo teneat ꝑ aliquod tps, donec trahant ipsum mēbra, & hoc post decoctionem: aliud uero, quo fex expellat, postquā traxerit, qđ sibi simile est in eo: & ideo oportet ꝙ genera instrumentorū cibo seruientia sint tria, s. quæ digerant, & quæ retineant, & quæ fæces recipiant in decoctione. Quę igitur coquunt sunt uentres: & quæ retinent cibum, est intestinum angustum, & similia sibi ex gracilibus in
E testinis. & iō est datum cuilibet aīa ſi sanguineo tale intestinum: & maior pars uenarum, peruenientium ab hepate, & corde, peruenunt ad hoc intestinum, pp attractionem cibi ab ipso. intestinum aūt, qđ recipit excrementum est intestinū grossum: sicut illud, qđ uocat monoculus, & alia. & parum de uenis hepatis & cordis coniungit cum illo, qđ recipit: sicut parum est qđ coniungit cum eo, qđ coquit. Sed cā, ob q̄ intestina fuerunt plura, & diuersa, atq; inuoluta, est ut lōga mora cibi fiat in eis. nam, si cibus non tar-
F daret, tunc non fieret perfecta digestio cibi in membro animalium, qđ rennet ip̄m, nisi pauca, præterq̄ per continuam, & assiduā comestionē. Sic ēt si fex non tardaret in mēbris recipientibus eam, donec aggregetur ex ea aliqua sufficiens quantitas, tūc oporteret ēt animal continuo egerere. cui rei opitulat amplitudo orificiorū horū intestinorum inuicem annexorum in quibusdā animaliū, & angustiaq; ī aliquibus alijs. Nam, qñ hmōi orificia sunt ampla, facile cibus egredit ab eis, quare indigebūt

G digebunt alio cibo: & ſi ſtricta, tũc ꝓlongat exitus cibi ab eis, & nõ indigebit aĩal alio cibo niſi poſt tꝑs: & ſtrictũ inteſtinũ eſt veluti marſupiũ. Animalia aũt habẽtia inteſtina latiora, pauciora q; numero, atq; rectiora, plus appetũt, & plus edũt: vt in nõnullis aĩalibus marinis perſpicuũ ẽ: ſed quãto anguſtiora habent inteſtina, & tortuoſiora, min⁹ indigent aſſumptiõe cibi in tẽporibus propinquis. Hic ergo ẽ vlis ſermo de nã mẽbrorũ corporis aĩaliũ ſanguineorũ viuiparorũ. Hęc autẽ inquiſitio de hmõi rebus magis cõ
H uenit tractatui de nutrimento.

Quæ coagulum habeant, quæ non, & de eius loco. Cap. 15.

HAbent qđ coagulum vocant, oĩa, q̃ plures continent vẽtres: carẽt q̃ vnũ habent, excepto lepore. habẽt, quibus hoc datũ eſt, non in magno ventre, nec in reticulo, neq; in vltimo, qđ abomaſum appellauimus: ſed in eo, q inter vltimũ, et duos primos poſitus eſt, qđ omaſum vocaſ. Habent hęc
Vnde coagulũ fiat. I oĩa coagulũ ꝓp lactis craſſamẽtũ, carent qbus ſinguli ventres, q̃ eorũ lac tenue ſit. quãobrem cornigerorũ lac ſpiſſaſ, mutilorũ nequaq̃. Lepori coagulũ fit, qm̃ herbã ſucci lactei paſcaſ: talis. n. humor lac in vẽtriculo infantiũ ſtringit, facitq; coloſtrũ. Cur coagulũ in omaſo multiuẽ trium conſiſtat, explicatum in problematibus eſt.

De Coagulo.

AVER. COagulũ aũt obtinẽt q̃cũq; habẽt plura viſcera: neq; daſ ali qđ aĩal, qđ habeat vnũ tm̃ ventrẽ, K excepto illo nominato lepore. Eſt aũt impoſitũ coagulũ tertio vẽtri: eſtq; veluti lac cõgelatũ, cui aĩali ĩeſt ꝓp eius terrę portionẽ: & eſt vnũ ex excremẽtis digeſtiõis ei⁹, cui natura parauit ꝓpriũ organũ, vt bili. Declarato ergo hoc ſmone, explicit liber, Laus Deo glorioſo, & excelſo.

ARISTOTELIS DE PARTIBVS ANIMALIVM. LIBER QVARTVS,

Cum Auerr. Para. L

Viſcera, et ventrem, ceteraq; ſuperius expoſita in quadrupedibus ouiparis, et ijs, quæ pedibus carent, eodem modo haberi, at in nonnullis aliis differre. Cap. 1.

VIſcera, vẽter, et reliquę, quas expoſuimus partes, mõ eo dẽ in quadrupedibus ouiparis, & iĩ ñs, q̃ pedib⁹ carẽt, vt ſerpẽtib⁹, habenť. natura. n. ſerpentum cognata ñs ẽ: qppe q̃ ſimilis ſit lacertę ꝓlongę, ac expedi. his ve- M ro, et piſcib⁹ oĩa ſimilia ſunt, niſi q̃ pulmo ſerpentibus datus ẽ, qm̃ terra vtanť: piſces eo carẽt, & brãchias vice pulmonis ſortiunť. Veſica nec piſcibus, neq; Quare q̃busdã nulla ſit veſica. eorũ vlli, q̃ mõ dixi, adiũcta ẽ, niſi teſtitudini. humor. n. ñs in corticẽ tegentẽ, vt auibus in pẽnas, abſumiť, cum exiguo potu cõtẽta ſint, ꝓp exanguẽ pulmonis naturã. & quidẽ excremẽtũ alui ñs quoq; oĩb⁹ albicat, quẽ-

admodũ

A admodũ auibus. itaq; ñs, q̃ veſi cã habẽt, exempta vrina, ſalſugo q̃dã terrena ĩ vaſis ſubſidet. quantũ.n. dulce, & potulẽtũ ſit in carnẽ pręſua leuitate abſumitur. viperę inter ſerpẽtes eadẽ à cæteris ſui generis dria diſcrepãt, qua ĩter piſces cartilaginea à cęteris ſui generis. Nã & cartilaginea & viperę animal ędunt in lucẽ, vbi primũ ĩtra ſe oua peperint. vẽtres ſingulos hæc quoque oſa habẽt, vt cętera, q̃ vtrinque dẽtata ſunt. lienẽ ẽt admodũ paruũ, vt cętera, q̃ carẽt veſica. Serpẽtes pp̃ corporis formã, q̃ longa eſt et anguſta, ſpeciem quoq; viſcerũ habẽt prolixã, et cęteris animalibus diſſimilem, vt quã ad ſui corporis opificiũ, quaſi formulã effigiatã ſortiantur. Omentũ, lactes, et inteſtinorum naturã, atq; ẽt ſeptũ, & coroſa animalia ſanguine prædita obtinent. pulmonẽ atq; arteriã omnia, præter piſces. ſitum etiã arteriæ, gulæq; omnia, quibus C hæc data ſunt, ſimilem tenent, propter cauſas ſupradictas.

B Serpẽtum viſcera.

AVER. QVm Ariſt. narrauerit mẽbra aĩalĩũ ſanguineorũ viuiparorum, facit hic mẽtionẽ de mẽbris aliorũ animalium ſanguine prędiorũ, & incipit dicere q̃ Quędã aĩalia, q̃ duobus carent pedibus, vt ſerpẽtes, pulmonẽ habẽt: quia ſuper pectus ambulant, & magis indigent reſpiratione. Quędam vero habent vice pulmonis aliqd aliud: ſed nulli horũ adiuncta eſt veſica, neq; ẽt piſcibus, præterq̃ teſtudini. Dicimus autẽ q̃ ꝓpter duas cauſas hoc euenit, pp̃ quas etiam aues carent veſica. Quarũ vna eſt, quia pulmo huius animalis ẽ exiguus, & ideo nõ multum ſitit: Secunda eſt, quia excrementum abſumitur in pennas, & ſquamas. Quòd autem hmõi excrementum ſit cognatũ pennæ, & ſquamis oſtenditur, quia hæc ſunt terrena. Et rõ. indicans eſſe ipſa terrea, eſt, quia q̃n hoc excrementũ à veſica animaliũ eximitur, & in vaſe poſitũ fuerit, ſubſidet q̃dam ſalſugo in fundo vaſis. cuius rei cã eſt: E quia humida portio dulcis iam fuit abſumpta in carnẽ. & ideo redegit nã hoc excreamentũ ſalſum in pẽnas, & ſquamas. Et oĩbus animalibus carentibus duobus pedibus ĩmpoſitus eſt ſingulus venter: vt aĩalibus vtrinq; dẽtatis, quarũ membra exigua exiſtunt. Huius aũt generis propriũ eſt ſerpentibus habere mẽbra longa ſm formationem corpoream, i. q̃ eorum moles eſt oblonga: & ideo eorum membra ſunt ex ſua creatione imperfectiora cęterorũ animaliũ mẽbris ob anguſtiã locorum corporis eorũ reſpectu amF plitudinis aliorũ animaliũ. Et q̃libet aĩal ſanguine prædium ſortitur cor, & ſeptum, & tria genera inteſtinorum, pulmonemq;, atque arteriam aſperam, i. cannã pulmonis, & meri, præter piſces.

Quam ob cauſam animalium alia fel habeant, alia non. Cap. 2.

FEl etiam habet maior pars animaliũ, quibus ſanguis: idq; aut in iecore, aut inteſtinis ſepoſitum, vt quod ſuam naturam

Locꝰ fellis aĩalibus

G naturam non minus aluo familiarẽ habeat. Hoc ita esse maxime in piscibus constat. cũ.n. pisces fel habeant oẽs, tum magna ex parte suis intestinis annexũ continent. nonnulli ẽt toto intestino prætextum, vt amia. Necnon serpẽtum pars maxima eodẽ modo habere cernit. Quamobrem qui fellis naturam sensus alicuius gratia esse opinant, nõ recte sentiunt. volunt.n. ideo fel adesse, vt partem animæ sitã in iecore mordendo excitet, laxan
H do exhilaret. Quædam felle omnino carent, vt equus, mulus, asinus, ceruus, dama. Camelus nõ discretum, sed venulis quibusdã confusum habet, vitulus ẽt marinus caret, & inter pisces marinos delphinus. Sunt & quæ partim habeãt, partim non habeãt eodem in genere, vt mures. qđ idem homini ẽt accidit. aliqui .n. fel in iecore habere visuntur, aliqui carent: itaq; de toto genere ambigit. qui.n. alterutrum compererint, idẽ oĩbus tribuũt,
I quasi oẽs eodem habeãt modo, quo aliqui. hoc idẽ ouibus etiã, capriſq; euenit: pars .n. earum maxima habet fel: & quidẽ terris quibusdã adeo large, vt exuperantia prodigñ loco habeat, vt in Naxo: sed alĩs quibusdam locis omnino careat, vt apud Chalcidem Euboicã parte quadam agri. Ad hæc pisciũ fel, vt dictum est, longe remotum à iecore est. Anaxagoras errore opinari videtur fel esse morborum causam acutorũ: cũm .n. abun- K
dat, aspergi in pulmonem, & venas, & coitas assueuerat. ñs nãq; ferè accidunt ea vitia animalibus, quæ felle carent: dissectis ẽt id pateret, si ita esset. Ad hæc copia humoris, quæ per absces-
sus decũbit, conferri non põt cũ eo, qđ ex fellis conceptaculo aspergat. Sed .n. vt bilis, quę qua libet alia corporis parte gignit, Fel excremẽtũ est.
excrementũ quoddam, liquamentumq; est, sic fel iecori adiũctum non rei cuiquã delegatũ,
L sed excrementum esse vr, qũo & alui, intestinorumq; sedimẽ. Attamen natura cõmode vel excrementis suis interdũ abutit: sed non propterea q̃rere oĩa alicuius cã debemus, cũ .n. aliqua eiusmodi sint, fit vt alia complura necessario cã eorum pueniãt. Quibus igit iecoris constitutio salubris est, & sanguis natura, q̃ iecur subeat, dulcis accedit, hæc aut nullum fel suo in iecore habent, aut venulis quibusdã inclusum continent, aut partim ha-
M bent, partim non habent. quãobrem iecinora eorum, q̃ felle vacant, dulcia sunt, probeq; colorata prope dixerim omniũ: particula ẽt iecoris, quæ felli subdita est, dulcissima est. at vero q̃ sanguine minus puro constitũt, hęc excrementum id, qđ fel appellamus, semouent: excrementum .n. contrarium alimento esse vult, & amarum dulci: & sanguis integer dulcis est. fel igitur non alicuius gratia, sed purgamentum

A mentum, atq; inutilem esse materiam constat. Quãobrem pulchre à veteribus dicitur illis, q causam, cur diutius viuatur, fellis vacuitatẽ esse aiunt, argumẽto ex solipedũ, ceruorumq; genere deducto: hęc.n. & felle vacant, & diu viuunt. Quinetiam ea, q̃ illi nõ viderit felle carere, vt delphinus, et camelus, longęua sunt: iecoris.n. natũrã, vt opportunam, ac necessariã oĩbus sanguineis animalibus causam pro sua qualitate afferre viuendi plus, minusue tẽporis rõ est. excrementum ẽt tale huius visceris esse, cæterorũ autem nullum ratio exigit. Cordi.n. nullus eiusmodi humor appropin quare potest: qm̃ illud affectũ nullũ patitur violentũ. cæterorũ aũt viscerum nullũ necessariũ animalibus est, nisi iecur. absurdum aũt sit, nisi vbicunq; pituitã, aut alui sedimen videris, excrementũ id eẽ putes, dariq; mõ de bile, felleue censeas: sed locis discrimen elicere velis. At de felle, q̃; ob cãm alia habeãt, alia nõ habeant, satis dictũ est.

B

C

De Felle, siue Bili.

A VIR. DAtum est Fel animalibus sanguineis: quibusdã vero non, vt equo, mulo, asino, elephanto, camelo, quę felle vacãt. habent tamẽ quasdam paruas venulas, qbus inest humor felleus. Delphinus autẽ, & quędã animalia aquatilia, felle carent. In eodem tm̃ genere quædã animalia habent ipsum, quædã vero non: vt narrat Aristo. de genere quodam murium. Differt quoq; in eodẽ genere magnitudine, & exigui tate qñq;: vt differt in ouibus, & capris: ita q̃ in eodẽ genere tantum exuberat magnitudo, vt in prodigium habeatur: veluti contingere visum fuit tẽporibus elapsis in quadam prouincia, vt recitat Arist. Videt quoq; de homine ambigi, vtrũ cuncta eius indiuidua obtineãt fel, vel nẽ. qđ quidẽ accidit ob discrimẽ eorũ in magnitudine, & paucitate: & ideo oritur ambiguitas. Situs autem fellis diuersificatur in animalibus prędictis felle: adeo q̃ quibusdã in iecore reperitur: alijs vero intestinis annectitur, vt in piscibus cernitur: qñq; tm̃ reperitur contextũ in omnibus intestinis quorundam animaliũ aquatilium, & pluriũ serpentum. Hęc ergo sunt discrimina fellis animalium. De cuius iuuamẽto nihil vere ab Antiquis dictũ fuit tam in vsi: q̃ particulariter. Nam nonnulli eorum opinantur q̃ iuuamentũ fellis in corpore est mordicare membra, vt eorũ sensus, pbe fiat. Alij vero putant fel esse cãm morborũ acutorum: ita q̃ animalia felle careẽtia plus sanitatis participãt: referuntq; longitudinẽ vitæ ad priuationem fellis. dicunt.n. animalia felle carentia esse longęua: qma inuenerunt multa animalia diu viuere, quæ felle careut, vt lupus, camelus, atq; delphinus. Sed Aristo. putat hæc insequi fel, vel per accidẽs, vel ex secunda intentione: & q̃ ipsum est de essentia excrementorũ, quæ fiunt necessario ex necessaria generatione sanguinis, sicut lien: & eo indiget, quia excrementũ debet esse in vltimo cõtrarietatis rei, cui est purgamentum, s. nutrienti.

D

E

F

G Eodem quoq; mõ felſe habet cũ ſanguine: nã hoc quidẽ amarum, ſanguis vero dulcis exiſtit. Si opponitur ergo ſanguini, erit de neceſſitate eius excrementũ, ſ. nutrientis. cuius rei indicium ſumitur: quia animalia habẽtia fel infectum, ſanguinem obtinent non naturalẽ: ſed quanto fel incolumius habẽt, ſanguinẽ clariorem obtinẽt, meliorẽq; colorẽ habent, & ingreditur virtualiter ſanguinẽ naturalẽ, & colorem naturalẽ. Hinc fit ꝙ illa particula iecoris, quæ felli ſubdita exiſtit, in habẽtibus fel eſt ſatis dulcis: ſed in
H non habẽtibus fel eſt amara. Et iõ fel nõ eſt cauſa ęgritudinis, niſi per accẽs: immo eſt cã ſanitatis: neq, eius priuatio ẽt eſt cã longitudinis vitæ. Hepat tñ animalium, qđ ſecernit hmõi excremẽtum, bene debet eſſe cã lõgitudinis vitæ, plusq̃ illud, qđ non ſecernit ipſum. Indicat adhuc ipſum eſſe excrementũ ex eius loco in quibuſdã animalibus, quæ ipſum in inteſtinis hũt, quę ſunt locus expurgamentorũ: &, quia paucũ eſt in corpore, oſtendit ẽt ipſum eſſe excrementũ. Neq, vĩ eſſe incõueniens ꝙ fel, licet ſit excremẽtum
I quoddam, natura vtat ipſo ĩ aliqđ partiale iuuamẽtũ, vt Galen. dicit, ꝙ vnum ex eius iuuamentis in homine eſt mouere aluum, eamq; excitare ad expurgandas feces, & vt ebulliat ĩ inteſtinis: quæ opinio videtur eſſe ſimilis opinioni Antiquorum, qui putabant ipſum fuiſſe, vt ſenſus hepatis ꝓbe fiat. Sed cur fel ĩ eodẽ animaliũ genere videatur diſcrepare in magnitudine, & exiguitate: & quare ẽt quędam animaliũ ipſum habeant, quędã vero nõ, hoc non põt eſſe, niſi pp alterum duorum, aut pp vtrunq; ſimul: vnũ eſt K
natura materiei, qua illud aĩal nutritur. aliud ſimilitudo fellis cum ſubſtantia huius aĩalis, vel diſſimilitudo. Nam animalia, q̃ nutriuntur ex ſubſtantia frigida & humida, in quibus non generatur hmõi excrementũ, felle minime indigent. Animalia ẽt, quorũ corporis natura ſimilatur huic parti, i. felli, nequaquã indigent ipſo. Sed cã, ob quã fel differt magnitudine, & paruitate ĩ eodẽ genere, vĩ eẽ, quia in natura animaliũ habentiũ magnũ fel exuperat ſiccitas, & caliditas accidentalis,
& generat multũ de excremento in L
eorũ ſanguine, qđ tu potes petcipere in hoĩbus habentibus hãc complexionẽ, ſ. ꝙ qui habet cõplexionẽ calidã, & ſiccã plus abũdat hac portiõe. Et rõ eſt. quia, ſi natura corporũ animaliũ fuerit calida, & ſicca, tũc alterũ duorũ eſt neceſſarium, ſ. vel ꝙ hmõi excremẽtũ ſimileꝫ corpori eorũ, q̃ talis cõplexio ẽ naturalis ſibi: vel ꝙ nõ ſimileꝫ, ſ. q̃ fuerit accidẽtalis, ſi ergo fuerit ſimilis, tũc ea cõplexio erit cã, ꝙ illud aĩal non lĩeat ſed, ſi diſſimilis, tunc talis cõplexio erit cã, ꝙ aĩal habeat magnũ fel. Similr ẽt de eorũ nutrimento rõ dictat, q̃ ipſum fuerit calidũ, & ſiccũ. Eſt aũt tale excremẽtũ diſſimile, ſi hmõi cõplexio fuerit accidẽ talis aĩalibus, aut nutrimẽto eorũ. ſed, ſi fuerit naturalis, neceſſe erit ipſam ſimilari, vt iã diximus. Iam ergo ſumus locuti de iuuamento fellis in animalibus habẽtibus: & quare datum ſit quibuſdam eorũ, alijs vero non. Nunc tractare oportet de membrana ventris, quæ eſt omentum, & de lactibus, ſiue medijs inteſtinis inhęrẽtibus aĩali ſanguineo.

De

A *De omento, & eius ortu, & officio. Ca. 3.*

REstat vt de lactibus, & omento diſſeramus: hæc .n. hoc in loco, & cũ inteſtinis continẽt. Omentũ membrana eſt, aut ſeuoſa, aut adipoſa, ſ. vtro mõ pingueſcere animal ſolet. quęnã dria inter hæc ſit, dictum iã eſt. Oritur id de medio ventre, tam vniuentri, cꝫ multiuentri generi, qua veluti ſutura deſcribitur: ineſt .n. & in vẽtre, vt ĩ corde ſuturæ veſtigium qđ dam, vnde omentum exorſum reliquã ventris partẽ, cunctaqꝫ inteſtina complectitur in omni

Omenti ortus.

B bus ſanguine p̃ditis tũ terreſtribus, tũ aquaticis animalib⁹. Ortus omenti talis neceſſario euenit. cũ .n. ficca, aut humida miſcella caleſcit, vltimũ ſemp cutis, membranęue ſpeciẽ recipit. hic autẽ locus plenus alimenti eiuſmodi eſt. Itẽ pp membranę denſitatem, qđ ſanguinei alimẽti tranſmiſſum, colatumqꝫ eſt, id pingue eſſe neceſſe eſt: tenuiſſimum .n. hoc eſt, & calore loC ci iſtius concoctũ, pro carnoſa, & ſanguinea coagmẽtatione in ſeuum, aut adipem euadere neceſſe eſt. Omentũ ratione hac gignitur, ſed natura eo abutiẽ ad cibi meliorem concoctionẽ, vt facilius, celeriusqꝫ cibus concoquatur. calor .n. vim habet concoquendi: pingue aũt calidum eſt, & omentũ pingue eſt. nacꝫ de medio ventre oritur, qũi reliquam ventriculi partẽ iecur inſidens fouet. hæc de omento.

De Omento, & medijs Inteſtinis. D

OMentũ eſt mẽbrana ſeuoſa in animalibus hũtibus ſeuũ, & adipoſa in hũtibus adipẽ. Eſtq; appoſitũ ventri, & inteſtinis tandẽ ſuper organo, qđ digerit nutrimẽtũ. eodem mõ ſituatur in animali ſylueſtri ſanguineo. maius autẽ eſt in habẽtibus multos ventres, multaqꝫ inteſtina. & hmõi membrũ gignẽ in illis locis, quia ſunt loca digeſtionis, & concoctionis. iamq; fuit explicatum ſeuum, & adipem eſſe excrementa ſanguinis cõcocti. Multiplicatio igitur huius excremẽti his in E locis neceſſario facit ad hanc membranã ibi impoſitã. Nam ad hmõi membranã tranſit ſanguis ſubtilis aereus, non bonus: quia ex eo generat caro cũ ſeuo, & adipe. & hæc eſt cã efficiẽs ipſius membranæ; & cogens ipſam oriri in tali loco. Eius quoq; vtilitas eſt, vt natura vtatur et ipſa ad calefacienda hæc mẽbra, & ad bonam cõcoctionẽ. Nã appoſitio adipis, & ſeui ſupra mẽbrũ digeſtiõis vĩ manifeſte iuuare ad optimã concoctionẽ. Eſt quoq; tutela ipſius, ne afficiatur à læſionibus frigoris. Hoc ergo eſt iuuamentũ F ipſius membranæ, & cã, ob quã fuit neceſſarium habuiſſe ortum.

AVER.

De lactibus, & eorum ortu, & quam ob cauſam animalibus ſanguine præditis data ſint. Cap. 4.

QVod aũt lactes vocant, membrana & ipſum eſt ptendens cõtinua de inteſtinorũ tenore ad venã vſq; maiorẽ, & aortã, plena venarum multarum atque fre-

G quentium, quæ ab inteſtinis ad venam maiorem, aortamq; per meant. Ortum eius ſimiliter atque cæterarum partium neceſſario eſſe cõperimus. Sed quam ob cãm data ſit animalibus ſanguine prẽditis, conſyderandum eſt. cũ.n. neceſſe ſit, vt aĩalia cibũ extrinſecus capiant, rurſuſq; ex hoc alimentũ fiat, qđ in oẽs corporis partes digeratũ (quod in exanguibus nomine vacat, in ſanguineis ſanguis appellatũ) H ideo aliquid adeẽ oportet, quo tanquã radice cibus de vẽtre ad venas deferatur. Itaq; vt ſtirpes radicibus terrę innixę cibũ ĩde hauriunt, ſic animalibus vẽter, & inteſtinorum vires pro terra ſint, à quibus capiant alimẽtũ: quamobrem lactes ſunt, venas ſibi inditas habentes, quaſi radices. ſed cuius rei gratia lactes habeãtur, dictum iã eſt. Quemadmodũ aũt capiant alimentũ, & quonam pacto per venas ex alimento ingeſto ſubeat eas ptes, I qđ in venas digeritur, explicabitur, cũ de generatione, alimentoque animalium agemus. Sed .n. vt animalia ſanguine prædita conſtant partibus, quę declaratæ adhuc ſunt, et quas ob cauſas, dictum iam eſt: ſequit, qđ & reliquum eſt, vt quæ ad generationem pertinent, quibus fœmina differat à mare, exponamus. Sed quoniã de generatione tractandum eſt, de ĩjs quoq; tunc differere, cum de illis tractamus, congruum eſt.

Alimẽti p corp⁹ diſtributio.

De Lactibus.

MEdij inteſtini, ſiue lactiũ manifeſta vtilitas ẽ ex prędictis. Eſt.n. membrũ, à quo venæ capiũt nutrimentũ, & deferunt ipſum ad cor, & hepar: quẽadmodũ hauriũt plantæ ſuum nutrimentũ ex terra ſuis radicibus. cuius rei indicatio ẽ: quia multæ venæ in ipſum coniunguntur, ſ. venę, & arterię. Declaratũ aũt fuit, quo nam pacto hęc mẽbra inuicem capiant ſuũ nutrimẽtum, qñ oſtenſum fuit qualiter fiat generatio animalis. & iſte eſt ſermo de mẽbris corporis oĩum generũ animaliũ ſanguineorũ. Et quia locut⁹ L fuerat de mẽbris intrinſecis huius generis, ſ. aĩaliũ ſanguineorũ, & iã diſſererat ẽt de extrinſecis mẽbris egredientibus cũ mẽbris capitis, & colli, ſ. ipſi⁹ aĩalis ſanguinei viuipari tm̃, reſtat mõ tractare de oĩb⁹ mẽbris exterioribus aliorũ generũ animaliũ ſanguineorũ. Tractabit etiã de eo, qđ reliquum erat tractare de mẽbris exterioribus illius generis. Nã iã pertractauit de mẽbris capitis, & colli illius generis: mox commemorabit membra intrinſeca, & extrinſeca animaliũ exanguiũ. Et incipit ab Itrinſecis cuiuslibet quatuor generũ animaliũ exanguium: poſt hoc conuertet ſe ad tractandũ de eo, quod reliquum fuerat tractare, de iuuamentis membrorũ exteriorum ipſius animalis.

AVER.

Mollia, cruſtacea, teſtata, & inſectorum genus, omnibus ſupradictis membris carere: deq; ijs, quæ nice eorum fungantur. Cap.

QVę aũt mollia, quę q; cruſtata vocantur, plurimũ ab ĩjs, q̃ explicauimus differunt,

A differunt. iam.n. oẽm viſcerum naturã ea nõ hñt, nec vlla ex reliquis, q̃ ſanguine carent. q̃ duo genera ſunt: alterũ, qd̃ teſta cõtegitur, alterũ, qd̃ inſectũ vocatur. ſanguinem.n. ex quo viſcerum natura conſtat, nullum ex ñs obtinet, qm̃ effectus eiuſmodi quidã eorũ eſſentię proprius. ẽ. etenim ſanguinẽ alia habere, alia non habere in rõne recipiẽ, quæ eſſentiã eorũ definiat. nihil ẽt ex ñs, quorũ gratia viſcera habent aĩalia ſanguine prędita, da

B tum eiuſmodi animalib⁹ eſt. nõ .n. venas hæc hñt, nõ veſicã, nõ vſum ſpirandi, ſed vnũ, qd̃ cordi proportionetur, id habeãt neceſſe eſt. vis.n. animę ſentiendi, vitę q̃ cã, parte aliqua corporis principiũ aĩalibus oĩbus eſt. At vero partes ad victũ pertinẽtes ea quoq; oĩa neceſſario habent, quanq̃; varie, pp loca quibus cibũ recipiant. Habet molliũ genus parte, qd̃ os vocatur, binos dentes: atq; in ore, p lingua carnoſum quiddã, quo voluptatẽ

C eſculentorũ diſcernat. Cruſtata ẽt pari modo binos dentes hñt primores, et carnoſum illud, qd̃ linguę proportionetur. necnon Teſtata oĩa partẽ eiuſmodi habent eadẽ cã, qua ſanguinea, videlicet ad cibum ſentiendũ. qm̃ etiam Inſecta ſimili ratione aut promuſcidem habent ore prodeuntem, vt apum, muſcarũq; genus, vt dictum iam eſt: aut in ore conditam partem eiuſmodi poſſident, vt formicæ, & ſi qua alia ſint generis eiuſdem. Den- D
tes quædam ex ñs habent, quã- quã diuerſos, vt apum, muſcarumq; genus: quędam non habent, q̃ cibo vtantur humido. inſectorum.n. complura nõ victus, ſed armorum gratia dẽtes obtinent. Teſtatorum aũt quædam, vt principio diximus, linguam appellatam habent robuſtam. Conchæ dentibus ẽt binis fulciuntur, vt cruſtata. Stomachus, ſiue gula ab ore prælonga mollibus eſt, quã ingluuies ex- E.
cipit, qũo auibus. tũ venter con iungitur, & inteſtinũ ventri annexũ, ſimplex vſq; ad exitũ tendit. ſepñs igitur, & polypis venter ſimilis tum figura, tũ tactu eſt. At ñs, quas lolligines appellamus, bina quidem conceptacula ventris ſpeciem gerunt ſed alterum minus ingluuiem imitatur, & tactu diſcrepat: quoniã corpus ẽt totum carne molliore conſtat. habent hæc ita eas partes eadẽ cauſa, qua aues. neq;. n. eorum vllum põt commolere cibum: itaq; ingluuies ventri p F
iacet. Habent ẽt prędidñ, ſalutiſque gratia quod atramentũ vocatur, tunica contentũ membranea, exitum finemq; habẽs, qua alui excrementa emittũt parte, quę fiſtula vocatur, quæ in ſupinis poſita eſt. ſed, cũ atramẽtũ hoc mollia habeant oĩa, tũ præcipue, plurimumq; ſepia continet. quoties.n. metu perterrentur, hoc effuſo humore aquam infuſcant, ſibiq; nigrorem ſe-

G ptum proponunt, & turbulentiam quasi quo se abscondant. habent hoc atramẽtũ lolligines, & polypi supra apud mutim potius positum, sepiæ infra ad aluũ: copiosius.n. habent, qñ magis vtantur. qđ ñs ꝓpea euenit, quia vitam littoralẽ traducũt, & tñ nihil quo sibi auxiliẽtur aliud habent: qũo polypi et brachiis sibi sufficiunt, & coloris mutatione, q̃ & ipsa accidit ei per metũ, vt effusio atramẽti. Lolligo sola exñs gaudet alto, vi H tamq̃ pelagicã agit, sepia igitur plus continet atramenti, & infra, qñ copiosius. facilius.n. & longius profundere maiori ex copia poterit. fit in hoc genere atramentũ, vt in auibus, qđ per excrementũ album terrenũ sub sidat. nam id quoq; caret vesica: quãtumq; terrenũ maxime sit, in atramẽtum secernitur, & plurimũ sepiæ consistit, qñ plurimum terrenæ materiæ habeat: argumento sepium est, qđ tale, tantumq; sit. hoc.n. polypus ca I ret, lolligo cartilaginosum, ac tenue gerit. Quã ob cãm hoc alia habeant, alia careant, qualeq; vtroq; habeatur genere, dictũ iam est. Sed, cum exanguia sint, & ob eã rem refrigerata, & pauida, hinc, vt hominũ nonnullis per metum funditur aluus, aut excrementũ vesicæ profluit, sic ñs accidit quidem necessario, vt metu perculsa effundantur: sed natura hoc excremento ad prę sidium, & tutelam eorum abutitur. Crustata ẽt tñ locustacea, K tum cancri binos dentes habẽt primores, & inter dentes carunculam linguę effigie illam, vt dictum iam est: tum stomachum ori cõtinuo iunctum, exiguum proportiõe suorum corporum magnitudinis. hunc excipit vẽter, in quo locustæ, & cancrorũ nonnulli dentes alios habẽt, qñ superiores illi secare nõ satis q̃ant. hinc intestinũ simplex vsq; ad exitum excrementi dirigit. Quinetiam singula testatorum genera has easdem obtinẽt partes: sed alia explanatius, alia obscurius: quanquam maiora cõspectum earũ præbeant euidentiorem. Cochleæ igitur & dentes præduros, acutosq; habent, vt dictum iam est: & qđ interia eet dentibus, carnosum similiter, vt molli, & crustata. promuscidem ẽt, vt dictũ est, inter aculeum & linguam. Ori autẽ iungitur quasi ingluuies auium, à qua stomachus est, quem excipit venter, in quo situm est qđ M pauper vocatur: mox intestinũ continuum tendit simplex, originem à papauere illo ducẽs. in oibus.n. testaceis inest hoc excremẽtũ, quod vel esculentum esse præcipue sentitur. Cętera ẽt turbinata, vt purpurę, buccina, similiter vt cochleæ constant. Sunt testatorum genera plura: alia.n. turbinata sunt, vt ea, quę mõ dixi. alia biualuia, alia vniualuia. Sed turbinata quoq; biualuibus quodammodo assimi

lan-

A lantur: quippe quæ omnia operculo quodam congenito, carni patulæ appoſito claudantur, vt purpuræ, buccina, natices, & reliqua generis eiuſdem: idq; prę ſidū cauſa. qua. n. teſta non protegit, facile offendi poſſet ab ijs, quæ extrinſecus incidere. Cæterum vniualue genus, quod ſaxis teſta in dorſum data adhæret, ſeruari poteſt: fitq; alieno ſepto quodammodo biualue, vt quæ patellæ vocantur. Biualue ſe concludendo tuetur: vt pecti
B nes, vt mituli. Turbinatum cruſta illa prætenui, quæ à fronte integitur, quaſi biualue ex vniualui efficitur. Echinus omniū maxime à natura munitus eſt: quippe qui teſta vndiq; ſpinis frequentibus circumuallata celetur. quam rem peculiarē hūc I genere teſtato ſortiri diximus. Natura autem cruſtatorum cōtra q̄ mollium conſtat. altera. n. carnis mollitiam extra habent, altera intra. hinc foris terrenam duritiam obtinent: quanquam
C echinus nihil habeat carnis. Igitur cætera quoq; teſtata oīa, vt dictum eſt, habent & os, & linguæ effigiem, & vētrē, & oſtiū excrementi: ſed intereſt ſitu, & magnitudine. quæ ſingula quēadmodum ſe habeant, ex commentatione, diſſectioneq; animalium petēdum eſt. quędam enim ratione, quædam conſpectu ipſorum potius declaranda ſunt. Echini, & eorum, quę vertibula, ſiue tubera appellaui genus peculiari modo præ cæteris conſtant teſtatis. Habēt echini dentes quinos, & carunculā interpoſitam dentibus illam, q̄ in omnibus ſupradictis eſt, cui ſtomachus iuugitur. ab hoc venterī plura diductus, perinde ac ſi plures numero vētres hoc animal habeat: ſunt enim omnes diſtincti, plenique vacantis materiæ. ex ſtomacho vno dependent, in vnumque oſtium excrementi finiunt. caro, vt dictum eſt, nulla eſt circa ventrem: ſed
E quæ oua appellantur, numeroſiora teſtæ adhærent, membranulis ſingula obuoluta, & paribus diſtincta interuallis. nigra ēt quędam circum abore fuſim ſparguntur, nomine adhuc nullo appellata. ſed, cum non vnū, ſed plura genera echinorū ſint, omnium partes quidē eas omnes ſortiuntur. ſed oua appellata, nec oēs cibo idonea, et parua admodum continent, exceptis ijs, qui vada incolunt. omnino id ipſum cæteris quoq; teſtatis
F euenit: caro. n. non æque oīum eſculenta eſt. & excrementum, quod papauer vocatur, quibuſdam cibo idoneum, quibuſdam non idoneum eſt. continent hoc turbinata omnia ſua clauicula: vniualuia ſuo fundo, vt patellæ: biualuia, qua nodo ligantur. quod autem ouum vocatur, latere dextro biualuia habent, altero latere oſtium excrementi continent. Sed errore ouum id vocitatur, quippe

echini arnorū ꝓ ſi lia.

G quod tale ſit, quale eſt pingue ī ſanguineo genere, cum viget. quāobrē fieri ſolet per id temp⁹ anni, quo vigent, ſ. vere, & autū no laborāt. n. teſtata omnia per frigus, & æſtum, atq; exuperantiā tēporis pati nequeunt. argumento eſt, qđ echinis euenit. habēt. n. id iam inde ab ortu naturę, & plenilunīs vberi⁹, & nō quia per id tēpus copioſius paſcunt, vt quidam putant, ſed ꝙ noctes tepidiores ſint ꝓp lucem pleniorē. calorem. n. deſyderāt, H qm̄ frigori patent, vtpote q̄ ſanguine careant. ex quo fit, vt ęſtate potius vbiq; vigeāt, præterq̄ in Pyrenſi Euripo: nā ibi nō minus tēpore hyberno probātur. cuius rei cauſa eſt, ꝙ tunc vberius pabulētur, cū piſces per id tēpus ea loca relinquant, Habēt echini oēs oua eodē numero, atque impari oēs, quina. n. dentes ēt, ventresq; totidē. Ratio, ꝙ nō ouum eſt, quod ouum vocatur, vt mō dixi: ſed ꝙ bona animalis enutritione, alimoniaq; pro- I ueniat. Fit oſtreis quidē in altero tantummodo latere id, quod oui nomine appellatur: idemq; eſt, qđ echinos habere dicimus. ſed, cum teſta echini non modo cęterarum oſtreorum orbē colligat vnum, ſed in globum circumagatur, vt nō partim talis, partim non talis formetur, ſed vſquequaq; ſimilis ſit (vndique. n. in ſe nutibus ſuis conglobat) idcirco ouum quoq; ſimili modo habeat neceſſe eſt. non. n. am bitu, vt cętera, diſſimili conſtat K echinus. nāq; ħs omnibus vt caput in medio ſitum eſt: quā quidem corporis partem ſitum tenere ſuperiorem certū eſt. Nec vero ouum habere continuum poteſt, qm̄ neq; cætera generis eiuſdem ſic habent, ſed altero latere tantū ſui orbis. Ergo, cū id cōe omnium ſit, proprium autem illius vt globi ſpeciem gerat, oua numero impari ſint neceſſe eſt: nam, ſi pari eſſent, per diametrum diſpoſita haberent̄, cum ſimilem hinc, atq; inde ſer L uari rationem interualli conueniat. Sic autem diſpoſitis vtroque latere orbis ouum haberetur, qđ in cæteris oſtreis nō eſt. altero. n. latere ſuæ oræ id habēt & oſtreę, & pectines. Itaq; terna, aut quina, aut quolibet alio numero impari eſſe neceſſe eſt. Et, ſi terna eſſent diducta inter ſe laxo admodū ītervallo haberentur: ſi plura q̄; quina, continuum propè ouum redderetur, quorum alterum nō melius eſt, M alterum fieri non poteſt. quina igit̄ oua echinos habere neceſſe eſt. Quā ob cauſam venter quoque quinquepartitus eſt, & dentes totidem habentur. ſingula enim oua, cum quaſi corpora quædam animalis ſint, modum quoque viuendi ſimilem habeant neceſſe eſt. hinc enim capitur incrementum. nam, ſi venter vnus tantummodo eſſet, oua aut longe diſtarent, aut totum alueum occuparēt, vt echinus,

A nus, & difficile moueretur, & cibis minus impleretur. Cum autem quinq; numero interualla ſint, ventrem ſingulis adiunctum quinquepartitum eſſe neceſſe eſt. eademq; de cauſa dentes etiam totidem habentur. ita enim natura ſimilem rationem prædictis membris reddiderit. ſed quam ob cauſam oua numero inpari, totq; numero echinꝰ habeat, dictum eſt. Cur autem alij parua admodū, alij magna cauſa eſt, q̄ natura conſtant alij
B alijs calidiore. calor enim cibū concoquere plenius poteſt: quā obrem qui cibo inutiles ſunt, in ijs excrementi plus eſt. mobiliores etiam facit natura caloris, vt paſcantur, nec ſtabiles maneāt. cuius rei indicium eſt, q̄ eorum ſpinis aliquid ſemper adhęreat, tanquam crebro moueātur: ſpinis enim, vt pedibus, vtuntur. Vertibula autem parum ſua natura a plantis differunt: ſunt tamen ſpongijs viuaciora, quippe cum ſpongiæ vires habeant plā
C tæ. natura enim continue ab inanimatis ad animalia tranſit per ea, quæ viuant quidem, ſed non ſint animalia, ita vt parum admodum differre alterum ab altero videatur, propter ſuam p̄pinquitatem. ſpongia igitur, vt dictum eſt, cum adhærendo tantum viuere poſſit, abſoluta autem nequeat viuere, ſimilis plā tis omnino eſt. Quę autem tubera vocant, & pulmones, atq; etiam plura eiuſmodi alia in ma- D ri, parum ab ijs differunt ſua ipſa abſolutione. viuunt enim ſine vllo ſenſu, perinde ac plantæ abſolutæ. nam & in terreſtribꝰ plā tis ſunt nonnulla eiuſmodi, quę & viuant, & gignantur, aut in alijs plantis, aut abſoluta. quale etiam eſt, quod modo Parnaſus fert, vocatum a quibuſdam Epipetrum. hoc enim diu viuere poteſt ſuſpenſum. Et vertibulū igitur, & quicquid generis eiuſdē ſimile plantæ eſt, quia adhæren
E do tantummodo viuit: ſed cum aliquid habeat carnis, ſenſum aliquem habere videri poteſt. itaq; vtro nam modo ſtatuendū ſit, incertum eſt. habet hoc animalis genus duo foramina, rimamq; vnam, qua recipiat humorem cibo accommodatum, & qua rurſus emittat quantum humoris remaneat. nihil enim excrementi, vt cætera cruſtata, hoc ſe habere oſtendit. ex quo fit potiſſimū, vt & hoc, & quicquid ſimile in animalium genere eſt, planta in re appellari poſ-
F ſit: nec enim plāta vlla habet excrementum. præcingi vero per medium tenui quadam membrana, in qua vitæ principatus ſit, ratio congrua eſt. Quas autē vrticas appellant, non teſta operiūtur, ſed excluſæ omnino ſunt ijs, quæ in genere diuiſimus. ancipiti natura hoc genus eſt, ambigens & plātæ, & animali. Ab ſolui enim, & eſcam petere nonnullas, & ſentire occurrētia poſſe, atq; etiam aſperitate corporis

Vrtica.

Spongię vita.

vri

G vti ad ſe tuendum, animalis eſt: at vero quod imperfectum ſit, & ſaxis celeriter adhæreat, nec aliquid excrementi emittat manifeſte, quanq; os habeat, plantarum generi ſimile eſt. Stellarū etiam genus ſimile eſt: quippe quod cōcharum complures aggrediens exugat. Ratio eorum, quæ inter exanguia abſoluta viuant, vt mollium, cruſtatorūq;, eadem atq; teſtatorum eſt. partes igitur ad cibū accommodatas, quas omnibus ineſſe neceſſe H eſt, eo, quo explicauimus, modo ſeſe habent. Sed habeant certe illud quoq; oportet, quod ei parti proportionetur, cui ſentiēdi principatus in ſanguineo genere mandatus eſt. hoc enim in omnibus animalibus ineſſe neceſſe eſt. Ergo mollibus id membrana cōtinetur humidum, per quod gula in ventrem pertēdit, admota potius tergo: Mutis id a nonnullis vocatur. Cruſtatis ēt tale quid alterum adiunctū eſt: quod & ipſum mutis nomine Mutis. I appellatur. humida corpulentaq; ea pars eſt. tendit per eam mediam, vt modo diximus, ſtomachus, ſiue gula. nam ſi inter eam, & tergum poſitus eſſet, diſtendi æque non poſſet, cibo ingrediente, propter dorſi duritiā, inteſtinum a mute natura ſemouit, extraq; poſuit, & atramentum inteſtino annexuit, vt quā plurimum diſtaret ab aditu, & pars ſordida a nobili, & principe procul haberetur. partem hanc cordi proportionari & ſitus ipſe oſtendit, cum idem ſit & dulcedo humoris, tanquam concocta, & ſanguinea quædam. In cruſtatis etiam eodē modo ſentiendi principatus habetur, ſed minus patet. attamen in medio ſemper quærendum hoc principium eſt: aut ſcilicet īter partes, qua cibum recipiunt, & qua excrementum emittunt. ſi fixa degunt: aut inter dextram partem & ſiniſtram, ſi inceſſilia ſunt. In ſectis principī ciuſmodi pars, vt ante diximus, inter caput, & L alueum eſt. quæ, & ſi magna ex parte ſimplex eſt, tamen nōnullis multiplex eſt, vt iulis, & ſimilibus prælongis. quo fit, vt præciſa viuere poſſint. natura enim partem hanc ſimplicem, vnāq; tantum facere in omnibus vult. itaq; vbi poteſt, ſimplicem facit, vbi non poteſt, multiplicē: idq; in alīs minus, in alīs magis apertum eſt. Partes autem, quæ cibum adminiſtrant, non pari ratione datæ omnibus ſunt, ſed M plurimum differūt. quibuſdam enim in ore eſt, quod aculeus appellatur, quaſi compoſitum, & vna linguæ, ac labiorum obtinens poteſtatem: quibus autem aculeus non parte priore habet, īs intra dētes tale ſenſorium cōtinetur, idq; excipit inteſtinum rectum, ſimplex, ad oſtium vſq; excrementi porrectum: quibuſdam hoc retorſum in anfractū eſt. Sunt etiam quę ventrem ori adiunctum, inteſtinumq; a ventre

Partes cibo accommodatæ.

A tre reuolutum habeant, vt quæ edaciora, maioraq; sunt, conceptaculum cibi obtineant copiosioris. Genus cicadarum maxīe peculiarem omnium istorū naturam sortitum est: quippe qđ partem eādem in vsum tum oris, tum linguæ constitutam apprime habeat, qua veluti radice cibum ex humoribus trahat. Nempe omne insectorum genus minimo alimento contentū est, & prope sibi ipsa sufficiunt, non tam corporis exiguitate, q̄m frigiB ditate. quod enim calidum est, cibum & desyderat, & concoquit cito: contra quod frigidum est, cibo carere facile patitur. sed omnium maxime cicadarū genus ieiunū est. satis. n. ēs alimento est humor, qui in corpore remanet. sicut aīalibus Ponticis, quæ non diutius q̄m diem vnum viuere queunt. quanquam illis vita die vno per quā breui temporis spatio describitur. his plus temporis datur, tamen id quoq; C breue est. Sed, cum de partibus animalium interioribus dictū iam sit, ad reliquas exteriores redeundum est, incipiēdumq; nō vnde digressi sumus, sed ab ēs ipsis, quæ modo exposui, vt ēs expeditis, quæ moram exigunt breuiorem, amplius in genere animalium perfecto, & sanguine prædito immoremur.

De Molli, Crustaceo, Testato, & Insectorum genere.

DIcamus nullum genus animalium sanguine carentium obtinere venam, nec pulmonem, neq; D vesicam, nec hepar, neq, renes: qđ indicat ipsum nutriri corde, atque sentire. Habet autem primum mēbrum corporis, in quo est sensus, s. quod cordi proportionatur in hoc animali, & stat vice eius, quod ī animalibus sanguineis est cor. Habet etiam membrum aptum recipere cibum, s. os, & ventrem, & membrum habile expulsioni excrementi: caret autem alijs membris, quia talia mēbra sanguine constant. Animalia enim sanguinea habent esse ꝓpter sanguinem: quare natura indiget illis membris ad eius generationem E eiusdemq; conseruationem. sed iō huic gñi aīalium sufficiunt hęc, qa sanguine caret: habet tamē aliquid, quod stat vice sanguinis, s. humiditatem, cuius natura est propinqua substantię naturæ nutrimenti. ecōuerso tamen se habet sanguis: quare huiusmodi genus animalium nō indiget his membris organicis ad gñationem huius humiditatis. Hęc autem animalia ita se habent, quia eorum natura est media inter plantā, & perfectū aīal, i. sanguineū. Nā plāta, ꝓp symboleitatē nutrimēti eius cū substātia aliti, nō īdiget mēbro F organico: pfectū vero aīal, ꝓp remotionē sui nutrimēti a substātia aliti, īdiget illis mēbris organicis: vt pficiat in eo ordo trāsmutatiōis necessarię ad cōuertēdā substātiā cibi ad ipm alitū. Et ex his īcipiam⁹ a gñe noīato Malacia, s. molli. Dicam⁹q; huiusmodi animal habet de membris intrinsecis os, in quo sunt dentes, & membrum carnosum vice linguę: & post os extat, sicut gula prælonga, dicta meri: deinde ingluuies aliū, dicta ysophagus: postea vēter:

post

G poſt quē ſequit' Inteſtinū ꝓductū de
ſinens ad locum exitus excrementi.
Quæ membra diſcrepāt multitudi
ne, & paruitate in ſpeciebus huius
generis. Et horum membrorum iu
uamenta ſunt, quę ad animalia ſan
guinea referuntur, de quibus iam
præterijt ſermo. Et iuuamentum i-
ſophagi huius eſt idem cum iuua-
mento ingluuiei auium. Similiter
etiam aliorum membrorū, de qui-
bus narrauimus vniuſcuiuſq; iuua
mentum: quod eſt iuuamētum mē
bri ſibi ſimilis ī animalibus ſangui
H neis. Membris tamen huius generis
ineſt quid proprium, ſ. habere mē-
brum, in quo ſtat ſemen, plus tamē
in vna ſpecie, q̄ in alia exuperat ip-
ſum ſperma. quod quidem eſt ītra
conceptaculum annexum loco vn
de excrementum egreditur. Et quo
tiens huiuſmodi animal metu pet-
terretur, emittit illud excrementum
ſeminale, & offuſcat aquam, ita ꝙ
ſe abſcondit in ea: & vtitur illo ex-
cremento ad tutelam, præſertim il-
la ſpecies nominata Sepia: quæ ſpe-
cies plus facit hoc, q̄ aliæ ſpecies,
quia eius commoratio, & regimen
I ſuæ vitæ eſt plus littorale. ſed in a-
lijs ſpeciebus non multiplicatur ta-
le excrementum: quia quædam ea-
rum ſunt pelagicæ, i. commorātur
in pelagis: quædam aliæ ſunt multi
pedæ ſquamoſæ, quæ pedibus, &
ſquamis vtuntur in ſuis locis, ad de
fendendum ſe ab obuiantibus ſibi.
Et hoc membrum diuerſimode ſi-
tuatur in ſpeciebus huius generis.
nam poſitum eſt in inferiori patte
illius ſpeciei, quę plus vtitur ipſo ob
multitudinem excrementi ipſius. &
fuit excrementum huiuſmodi co-
pioſius in ea ſpecie, vt facilius ipſū
extrahat, valeatq; profūdere ipſum
ad locum diſtantem. & hoc excre-
mentum eſt veluti ſtercus album
auium, & abundat huiuſmodi ſpe-
cies tali excremento propter ei⁹ ter-
reſtreitatem: & ideo habet cutim
groſſiorem cæteris ſpeciebus huius
generis: ſed proijcit hoc excremen-
tum præ metu, quia ſanguīe vacat.
Sic etiam accidit alijs animalib⁹ pro
ijcere, ſ. excrementum veſicæ, quan
do timent. Locuti ergo ſumus de v-
tilitate huius membri, quod eſt pro
prium huic generi, & quare eius ſpe
cies diſcrepent in hoc. Sed iuuamē-
ta aliorum membrorum iam com L
memoratorum habentur ex iuua-
mentis membrorum, quæ animali-
bus ſanguineis tribuuntur.

De Teſtaceis mollibus, ſiue cruſtatis.

LOquamur nūc de vtilitate mē
brorum interiorum etiam ſecū
di generis mollium ſanguine caren
tium, quæ ſunt Teſtacea. Quod qui
dem genus multas continet ſpecies,
ex quibus ſunt cācri, qui etiam plu-
res obtinent ſpecies. Et huiuſmodi
genus vniuerſaliter habet os, in quo M
dentes habet primores, inter quos
eſt datum membrum ſimile liguę,
& poſt os ineſt ſicut ingluuies, po-
ſtea venter. Et quidam cancrorum,
& quædam alię ſpecies huius gene-
ris habent quid proprium ſibi, ſcili
cet habere dentes in ventre. quod
quidem ideo eis accidit, quia den-
tes oris eorum nequeunt ſecare ci-
bum, vt oportet: quare fuerunt ven
tri impoſiti huiuſmodi dentes, vt
melius fiat tale officium. & poſt vē-
trem extat inteſtinum productum,
quod finit ad locum exitus excre-
mentī.

Digitized by Google

A meti.& hæc eſt diſpoſitio membro rum corporis animalium mollium teſtatorum.

De duro Teſtato.

TErtium autem horum quatuor generum,quod, ſ. eſt durũ teſtaceum,habet omnia illa membra, quæ narrauimus ineſſe molli, quæ diſtincta exiſtunt in quibuſdã eorum.nam ſeparatiora exiſtunt in habentibus magnum corpus, quã in paruis:quia huiuſmodi gen⁹ habet dentes acutos.& illud membrũ, quod interiacet dentibus effigie lin
B quæ eſt carnoſum: vt in animalib⁹ dictis malacia ſiue cochleæ. Et dat quædam ſpecies huius generis habens in tali membro roſtrum, quo perforat vice linguæ, vt in præteritis iam dixim⁹. vtitur enim ipſo ad officium linguæ, ſ.ad guſtum.Iungiturq; ori huius generis membrũ ſimile ingluuiei auium, poſt quod eſt membrum ſimile ipſi merí, poſtea venter,poſt quem ſequitur inteſtinum extenſum. & ventri huius animalis ineſt excrementum,quod comeditur:& habet nomen in idiomate græco,quod datum eſt quibuſdam ſpecieb⁹, quibuſdam vero nõ.
C Quędam adhuc ſpecies huius generis habent in earum teſta duo oſtia, quæ aperiuntur,& clauduntur. Sũt tamen quædam alia, quæ vnum tãtum obtinent oſtium:quæ quidem oſtia clauduntur propter tutelam, & ſanitatem,vt facit homo: eaq; aperiunt gratia victus. Quibuſdam tamen ineſt operculum vice oſtiorum, quo opus oſtiorum exercent: quæ etiam oſtiola data ſunt cãcris, & animali nominato echino, qui ẽ huius quoq; generis. Habet etiam quaſdam proprietates non repertas aliis ſpeciebus huius generis,ſcilicet D
φ habet quinos dentes:quibus ſterponitur illud membrũ carnoſum; quod vice linguæ exiſtit in huiuſmodi generibus.poſt quod venter: qui in quinq; partes diſtinctus eſt: cui quinq; adhærent oua iuxta numerum ventrium, & dentium: ex quibus ouis echini illa ſunt cibo idonea,quæ ſupernatant in aqua tãtum.Idemq; accidit cunctis ſpeciebus mollium,ſ.φ quorundam eorũ caro eſculenta ſit, aliquorum vero non.ſimiliter etiam & excrementũ corporis eorum. quod quidem exeremẽtum huius generis ſimile eſt E
ouis:non tamen ſunt vere oua, ſed ſunt veluti pinguedo animalũ ſanguineorum. Et ratio,oſtendens hęc oua ſimilari pinguedini eſt,quia in ſunt illi generi tempore, quo eius corpus pingueſcit.ſ. vere,& autumno. nequaquam enim poſſunt hęc animalia ſuſtinere eximium frig⁹, ſiue ęſtum: quod ex eo,quod accidit echinis oſtenditur,ſ.φ huiuſmodi oua citius gignuntur in plenilunio propter caliditatem noctium.vigent quoq; hæ ſpecies vere,& autũno,propterea quia cũ temperie horum temporum inueniunt adhuc F
pabulum vberius. Hinc fit φ plurimi piſcium his duobus temporibus ſua loca relinquunt ad quærẽdum pabulum. Et huic generi id accidere videtur,his duobus temporibus,ſ omnibus littoribus maris, præter q̃ in quibuſdam partibus determinatis,in quibus res ſe habet, vt in hyeme.Capita autem horum generum ſituata ſunt in medio corporis,excepto echino.Sed echini oua ideo ſũt quina,quia eius corpus eſt orbiculare,& ventri circulariter fuerunt impoſita.

Digitized by Google

G posita. nam si essent numero paria opponerentur sibi inuicem diametraliter: quod non potest fieri ī hoc genere. Et propter hanc causam reperiuntur in quibusdam generibus ostreorum oua in numero impari, siue tria, siue quinq;. Sed alia prēter echinum tria habent: quia orbicularitas corporis eorum in vnum lat⁹ deducitur. Huiusmodi ergo genus impossibile est habere oua paria numero. oua igitur echinorum necessario erunt vnum, aut tria, aut quinq;, aut plura quinq;. sed nō plura quinq;. qm̄, si plura essent quinque, tunc essent diducta continuata, cum non possent ferri suo corpore. nam vnumquodq; eorum habet terminatam magnitudinem. &, si essent tria, distarent sibi inuicē magno interuallo. &, si vnum, tunc impleret totum ventrem, & comprimeret conceptacula nutrimēti: quare animal difficilius moueretur, cū eius moles sit terminata Credere tādem id fieri, propterea quia materia ouorum huius generis est determinata natura, eiusq; corpus terminatum etiam, magnitudoq; vnius oui terminata, ita vt non possit reperiri in hoc animali in numero minori, aut maiori. Nam, si esset maior, aut minor numerus, tunc magnitudo materiæ oui non esset terminata: vel quia numerus impar ē conuenientior, cum sit numerus habens medium, & extrema. Sed, quia dentes echinorum sunt quinq; numero, ideo oua fuerunt merito quina. Et eadem est causa ꝙ ventrium numerus fuit quinus. Echini autem spinosi, siue ericij vtuntur spinis: vt alia animalia vtuntur manibus, pedibusq;. Echinorum quoq; natura media existit inter durum testatū, & molle, in quo genere, s. vertibuli, siue ostreorum reperiuntur quædā species, quę sunt stabiles, & adhęrentes suo loco. quę, si absoluantur, nequeunt viuere: vt in arboribus, & alijs speciebus stirpium ambiguis in mari existentibus, vbi constat vita eorum, vt in plantis super aquam crescentibus. dantur nāq; quędam plantarum species sic se habentes, vt lentigo aquæ, & alia. Omnes ergo istæ species fixæ partim similantur stirpibus, partim animalibus, habentq; esse medium inter hęc duo genera. Nam, quia alicubi adhærēt, similantur plantis: sed, quia habent portionem carnosam sensitiuam, animalibus ęquiparantur. & merito hęc species est media inter istas duas naturas, cum natura semper moueatur ad medium, antequam transferatur ad vltimum extremū: aliter natura egisset quid inane, ꝙ esset priuata aliquo genere, & non perficeret ipsum. laudetur Deus sapiens cognoscens. Et huiusmodi genus medium discrepat multitudie, & paucitate in hac re, ita ꝙ creditur non dari aliqua species, quę plus distet a genere animalium, quā spongia marina, quę neque excrementū videtur habere: quemadmodum arbores carent excremento: neq; os etiam. Huius quoque generis species ancipites habent naturam communem inter plantas, & animalia: nisi ꝙ vita plus in eis est appatens, quā in illis speciebus fixis: & ideo habēt huiusmodi species os, quo cibum capiunt, habentq; asperam cutim, tutelæ gratia. Carnem quoq; obtinēt quælibet harum specierum: reperiturq; in medio hui⁹ animalis quoddam

H I K L M

Digitized by Google

A dam ſeptum ſubtile, ī quo debet eſſet robur vitæ, & principium. & tandem hoc membrum eſt datum omnibus his generibus: in quibuſdam tamen eorum apparet euidentior rima. Et qui cuperit cernere huiuſmodi membrum, debet quærere ipm in loco, qui intermediat membrum recipiens cibum, & mēbrum, a quo exit excrementum, & ſemen; & hoc in animalibus fixis: qui quidem eſt, vbi tranſitur per medium de latere dextro ī ſiniſtrum. Quod membrū etiam reperitur in animalibus inſectis inter caput, & corpus. Natura tā
B dem quærit, ne animal careat hoc membro principali: & ꝙ faciat ipm vnum actu cognitum, in quantum poteſt. &, ſi non poteſt id facere, efficit ipſum ſimplex, non organicum, & plura numero. Hinc fit ꝙ pluriū animaliū particulę poſt earum ſeparationem viuunt aliquo tempore. quod fit, propterea, quia ſunt ꝓpinqua naturæ plantarum: ideoque plus occultatur illud membrum in quibuſdam animalibus, q̄ in alijs.

De Inſectis.

C QVartum autem genus horum quod eſt Inſectorum, obtinet membra apta nutrimēto. ſed maximo diſcrimine diſcrepant. Nā quibuſdam ineſt aculeus, quibuſdā vero non: quod membrum habet vim linguę, & labrorum, atque dentium, ideſt ꝙ fungitur officio horū membrorum, & ideo ſupplet vices dentium. Et poſt illud membrum datur plurib⁹ harum ſpecierum ī teſtinum ſimplex, rectum, porrectū vſq; ad oſtium excrementi, & ſeminis. In quibuſdam tamen harum ſpecierum comperitur retortum. Aliquibus vero ineſt venter poſt os, & inteſtinum inuolutum poſt ventrem. Tandem quanto natura animalium plus elōgatur a natura plā tarum, tanto plus indiget organis, quibus fiat digeſtio nutrimenti: & quanto propinquior, tanto minus indiget inſtrumentis, vt in plantis. De omnibus ergo membris cuſuslibet generis animalium exanguium iam dictum eſt, de extrinſecis membris nūc intereſt tractare, & incipiamus ab inſectis. C

De partibus exterioribus generis inſecti, earumq; inter ſe diſſidentia.

Cap. 6. E

ERgo inſecta animalia, quā quam non partibus numeroſis conſtant, tamen ipſa inter ſe diſſident. quippe quę cū omnia multos habeant pedes, quoniam contra tarditatem, frigiditatemq; naturæ eorum numerus exauctus pedum motionem efficiat faciliorem, tamen varie numerum hunc ſortiātur. Quæ enim plurimum pro ſui corporis longitudine frigent, numero præcipue ſuperant: vt iulorum genus. quinetiam, quod F principia plura habeant, hinc & inſectiones ſunt, & numerus pedum proinde augetur. Quib⁹ autem pedes pauciores, hęc volucres ſunt, vt pedum inopia adiumento pennarum compenſetur. Ipſarum autem volucrum, quæ paſcuis viuant, & pabuli cauſa neceſſe habeant euagari, hę quadripennes ſunt, & corpulentiā habēt leuiorem, vt apes, & reliqua generis eiuſdē binas vtroq; Differētiæ inſectorū pennæ.

G vtroq; ſui corporis latere pẽnas gerunt. At vero quę corpore exiguo ſunt, bipennes conſtant: vt genus muſcarum. Quæ autem parua ſunt, & vitam ſtabilem agunt, multis fulciuntur pẽnis, vt apes: & cruſta pennas obtectas gerunt, velut gallerucæ, & cætera id genus inſecta, ſ. vt pennarum vires integras tueantur. Cum enim ſtabilia ſint, corrumpi facilius poſſunt, quàm quæ motu ciantur agiliori. itaq; ſepto propoſito muniũtur. Quin-
H etiam penna eorum caret & fiſſura, & caule. non enim penna, ſed membrana cutis æmula eſt, quæ præ ſiccitate neceſſario abſoluatur corpore eorum, cũ carnis portio frigeat. Inſecta autem ſunt, tum ob cauſas prædictas, tum etiã vt ſeſe tuto inflexu ſeruare poſſint. conglomerãtur. n. quæcunque ex ĩs prolixo corpore ſunt: quod effici niſi ſlectis non poſſet. Quæ autem glomerari nequeant, contrahunt ſe in inciſuras. quod patet, cum tan-
I guntur, velut ea, quæ canthari vocantur. vbi enim metuerint, motu ceſſant, totoq; corpore indureſcunt. inſecta vero hæc eſſe neceſſarium propterea eſt, q̃ in eorum eſſentia ineſt, vt multa principia habeant: eaq; ratione ſane plantis aſſimilantur: vt enĩ plantæ, ipſa quoq; præciſa viuere poſſunt: ſed hęc aliquãdiu, illæ vel perfici poſſunt, ac duæ ex vna, atque etiam plures numero procreantur. Aculeis etiã armantur nonnulla inſecta con K
tra animalia noxia. geritur aculeus alĩs parte priore, alĩs poſteriore: aut enim ore, aut aluo extrema. nam, vt elephantis pars delegata odoribus commoda etiam tum ad pugnãdum, tum ad cibi vſum habetur, ſic inſectorum quibuſdam lingua pluribꝰ officĩs fungitur: quippe quæ & cibum ſentiat, ſuſcipiat, admoueatq;, & defendat contra aliorum iniurias. Quibus autem nõ in ore aculeus, hæc dentes ha-
L bent. cibi. ſ. aut conficiendi, aut capiendi, admouendiq; gratia: vt formicæ, vt apes. At vero q̃ aculeo in aluo armata ſunt, hęc vt animoſa aculeum pro armis obtinuere, qui intra aluum conditus eſt: vt in apibus, & veſpis, quoniam volucres ſunt. nam, ſi prætenuis fragilisq; aculeus extra pateret, facile corrumperet: ſed ſi, vt in ſcorpione, diſtaret, onus ita afferret. Scorpio profecto, q̃ non volatu, ſed greſſu ſe moueat, caudamq; fortitus ſit,
M aculeum caudæ adiunctum gerat, vel inutilem ad pugnam habeat neceſſe eſt. Nulli aculeus in aluo, cui pennæ binæ. quod enĩ imbecilla paruaq; ſunt, ideo binas habent: quippe cum vel a paucioribus efferri poſſint. quæ parua ſunt. quod idem cauſę eſt etiam cur aculeus parte priore geratur. cum enĩ imbecilla ſint, vix parte priore ferire poſſunt. At vero quæ pluribus pennis p̃dita ſunt, quia acuiora ſunt, me-

Cantharı.

Multa inſectis principia.

rito

A rito pēnas plures obtinuere, parteq; posteriore valent. Instrumētum autem nō idem ad vsus dissimiles haberi, si fieri potest: sed ad defendendum acutissimum, ad gustandum fungosum, & cibi attrahens, melius est. Vbi enī licet duobus vti ad duo opera, nec aliud impeditur, nihil tale natura facere solet, quale per inopiam ars excusoria obeliscolychnium ex veru, lucernaq; cōponit: attamen id si fieri non potest, eodem ad plura opera abu
B titur. Pedes priores nonnulla ex ijs lōgiores ideo habent, vt quoniā propter oculorum duritiam non exquisite cernant, cruribus ijs longioribus abstergant incidentem molestiam, atq; arceant. quod & facere muscas videmus, & apes, & reliqua generis eiusdem. semper enim prioribꝰ cruribus vallant, & protegunt. posteriora medijs lōgiora sunt, vt ambulent melius, & attollantur facilius de terra, cum auolare libet. quod planius ea ostendunt, quæ saliunt: vt locustæ, vt
C culices. cum enim iflexa rursus connixa extendunt, attolli de terra necesse est. Locustæ non parte priore, sed posteriore habent crura illa ad gubernaculorum effigiem cōdita. sustraginē enim intus flecti necesse est: qd' nulli crurum priorum datū est. omnibus his seni pedes, iis etiā, quorum enixu saliunt, connumeratis.

De partibus exterioribus insectorū animalium. D

ET dicamus q;, cum huiusmodi genus plures obtineat pedes: quia aliquod habet sex, aliquod uero quatuor. Et quod sex, habet duos priores maiores posterioribus, sed medios minores omnibus. Huius quoq; gñis dantur quędam species pluripennes, quędam vero bipēnes, vt muscæ, aliquæ aliæ quadripēnes vt formicæ: quibusdam insunt plures quatuor. & quæ pennatæ sunt, q̄dam gerunt pennas obtectas, vt q̄libet spēs apū, quędā vero tegmīe ca- E
rent. Horum quoq; aīalium quędā obtinent aculeū, quædam vero nō. Et quibꝰ aculeus geritur, alia ī priori parte, alia vero in posteriori ipm gerunt. Horum tamen nonnullis geritur intra corpus, quem in morsu extrahunt, vt vespæ, & apes, quibusdā vero extra, vt scorpio. Quæ aīalia iō habent plures pedes, ne eorum motus fiat tardus pp frigiditatem naturæ eorū. nā, si non haburīsent plures pedes, tardaret motus eorum, ob frigidam eorū naturam, & paucum calorem illorū. Neq; immerito id accidit: quia aīalia plurF
peda, quæ natura frigida existūt, debent fungi eodem officio suis pedibus multiplicatis, quo funguntur calida paucis pedibus. Lōgitudo quoque corporū horū aīalium q̄rit sibi pluralitatē pedum: quare ī sunt quibusdā quatuor, quibusdā vero plures. Priores tñ pedes horum aīaliū fuerunt maiores: quia, cum habeāt oculos grossos, & non bene cernant pedibꝰ prioribus vigorant se ad capiendum qd' volunt vi eorum. & iō pedibꝰ prioribus horum aīalium genus probe, & vehementer mouetur,

AVER.

G vt muſcæ,& apes,poſteriores quoq; ſunt medijs longiores, vt ambulẽt, velociusq; attollantur a terra. cum volare quærunt: præſertim quę ſaliunt:quia ſaltus fit poſteriorib⁹ pedibus,vt aperte vĩ in locuſtis pulicibus,quę flectunt,deinde extendunt eos:quamobrem a terra impellunt. & hæc ſpẽs hẽt ſex pedes, cum illis duobus,quibus ſaltat.Et hñt aliquę harum ſpẽrum plures alas,vt meli⁹ volent ad ea, q̃ ſunt ſibi neceſſaria pro optimo regimine vitę earum,vt genus apum: & ꝓp magnitudinem corporis illorum. Quędam tñ earũ H alæ tegmine operiunt, vt tueant,cũ ex ſubtili membrana conſtent: quę ſunt ſtabiles,& pauci motus:&ıõ facilius lęduntur ab offenſionibus, q̃ alia membra. Et neceſſario fuit talis membrana in illo loco, ſ. extra partem carnoſam: quia ibi refrigeratur,& congelatur, quemadmodũ panniculus, qui ingroſſatur in ſuperiori parte alicuius decoctionis, ob frigus obuians ei.Quę quidem animalia ideo fuerunt Inſecta,vt tueãtur,& protegantur. Vĩ nãq; eorum corpus,qñ in huiuſmodi cruſtas cõtrahitur,diminui, eiusq; longitudo I abbreuiari,quando indigent tali cõtradictione.Quę aũt cõglomerant, duriora redduntur, quando contrahunt,& glomerantur: quemadmodum accidit quibuſdam eorũ horamet⁹. Corpora quoq, eorũ ıõ oportuit eſſe inſecta:quia prĩcipium horum eſt multiptex numero.Et quãto principia eorum ſunt plura, tanto maior eſt corpulẽtia, & durities. Et in hoc ſimilantur plantis. id tñ, quod a plãta pręſcinditur,erit perfecta arbor: ſed quod decidit ab his, parum viuit. Aculeum quoq; obtinent hęc animalia adiumenti gra, K atq; roboris, & ad expellendum obnoxium. Quibuſdam tamen poſitus eſt aculeus in anteriori parte, propter debilitatem, & paruitatem eius. non enim poteſt parte poſteriore mordere,niſi ꝙ robuſtum eſt, & plures habens alas. Animal quoque habens aculeum in anteriori parte,eo vtitur ad duo officia, ſ. ad expellendum rem abominabilem, & ad attrahendum cibum. Et ideo in hoc animali concauus exiſtit, ſ. vt cibus attraharur: ſungitur enim aculeus ipſe, vt prędiximus, officio L linguę,atq; manus,vt promuſcis elephantum. Nam quando natura poteſt vti vno, & eodem membro ad duo officia,id quidem facit. Stimulus vero calear, qui in poſteriori parte haberi ſoler,geritur ĩtra corpus aliquorum, vt apum,& veſparum propter duas cauſas: quarum prima eſt aculei paruitas,eiusq; debilitas: ſecunda eſt, quia hoc animal,cum ſit volatile graniter ferret ipſum,ſi extra pateret. Impoſſibile igitur eſt ꝙ quæ habent binas tantum alas,aculeum obtineant: eſt enim genus debile,cum non habeat M ſanguinem. Nam horum animalium illa, quę aculeo priuantur in anteriori parte, quo poſſint fungi officiis dentium, dentes obtinent, aut ad capiendum cibum,aut ad ipſum perducendum intra corpus, vt formica,& reliquę apes. Locuti ergo ſumus de iuuamento membrorum exteriorum huius generis,nũc conuenit tractare de utilitate membrorum extrinſecorum animalium teſtato-- rum.

De

A *De partibus teſtatorum exterioribus.*
Cap. 7.

TEſtatorũ corpus nõ multiplex eſt, cuius rei cauſa eſt, ꝙ eorum natura ſtabilis eſt. Quæ enĩ mobiliora ſunt, hęc plures habeant partes neceſſe eſt: quoniam actiones eorum ſint, & officia. plura enim deſyderant inſtrumenta ea, quæ plures motiones exercent. Ad hęc, aut omnino ĩmobilia ſunt, aut parum motus adipiſcuntur. verum natura, conſulens eorum ſalu-
B ti, duritiam teſtę obduxit. Sũt alia vniualuia, alia biualuia, alia turbinata, vt dictum iã eſt. turbinati etiam generis alia in anfractum intorta ſunt, vt buccina: alia in globum tantum circũacta, vt echinorum genus, necnon biualuium: alia reſeratilia ſunt, vt pectines, & mituli. ab altero enim latere nodo ligantur, quædam vtroq; latere connexa ſunt, vt vnguium genus. Habẽt omnia teſtata caput infra, plantarum modo. cuius rei cauſa eſt
C quòd cibum de imo capiant, vt plantæ radicibus ſuis hauriunt. itaque iis vſu euenit, vt inferiora habeant ſupra, ſuperiora infra. membrana obducit, qua portio potulenta humoris tranſmiſſa, liquataq; cibo aſſumitur. nullum ex iis eſt, quod capite careat. Cæteræ corporis partes nomine vacant, præter eam, quæ cibum recipit.

De Teſtatis. D

AVER.

DIcamus ꝙ corpora horum animalium non habent multas partes, neq; plura membra exteriora, atq; artus, quia ſunt parum mobilia. nam multitudo iuncturarum eſt gratia motus. Hinc eſt ꝙ aliqua horum animalium ſunt immobilia. Quamobrem corpus animaliũ huiuſmodi obducitur teſta dura, atq; aſpera tutelæ gratia: quia, cum ſit immobile animal, eſt expoſitum læſionibus. Varium quoq; exiſtit eius corpus. Nam aliquod eſt vniualue, quoddam vero biualue, nonnulla habent aufractus retortos. & per E talem figuram denominatur tota ſpecies bucina, ſiue turbinata. Aliquod aliud eſt rotundum: vt echinus: quoddam vero oſtia aperit, & claudit. Quædam alia habent oſtium alligatum ſibi inuicem, vt eſt ſpecies fixorum, quę habeat caput ĩ inferiori parte, cũ cibũ capiat ab infima parte, quemadmodum plãta. Hinc eſt ꝙ mẽbra ſuprema huius ſpeciei ſunt in inferiori parte: & hẽt mẽbranam, qua clarificat aquam, & aſſumit cibum. Et quælibet ſpecies huius generis caput habet: de F alijs vero membris exterioribus, non habet, niſi quæ narrauimus. iam itaque pertractatum eſt a nobis de membris exterioribus huius generis.

De exterioribus partibus cruſta intectorũ
Cap. 8.

CRuſtata oĩa ingredi poſſunt: itaq; pedes complures obtinuerũt. Sũma eorum gña quatuor numero ſunt, locuſtæ, gammari, ſquillæ, cancri. quæ ſingula in plures ſpẽs

Cruſtatorum gña quatuor.

G distinguunt, quæ non mō forma, verum magnitudīe ēt multum inter se differant: alia. n. magna, alia parua admodum sunt. Genus igitur cancrarium, & locustarum similia inter se sunt, eo ꝙ vtrunq; brachia forcipib⁹ denticulatis habeat. sed hæc nō ingrediendi cā habentur, sed vt ñs, quasi manibus capiant, & retineant. quamobrē contra q̄; pedes ea flectere solēt. hos. n. in cauum, illa in orbem flectunt, & circumagunt. sic. n. ad cibum capiendum, admouendū q; cōmodius agitur. Sed interest, ꝙ locustæ caudam habent, cancri non habent. locustis. n. vt nantibus cauda vtilis est: natant. n. cauda quasi remo ínitētdo: at cācris inutilis est: qm̄ vitam agere terrenā, cauernasq; subire soleant. qui tamen ex ñs pelagñ sunt, ñ pedes habent longe retardtiores ad ambulādum. sunt. n. cæteris ipsī nātiores, vt maiç, & qui heracleoticī appellātur. crura ñs breuia, quia parum mouentur: sed sal⁹ eorum beneficio crustæ firmioris contingit. itaq; maiꝰ crura tenuiora, heracleoticis breuiora.

Cancelli. Cancelli aūt, qui perquā exigui in pisciculis reperiunt, pedes nouissimos latiusculos habent, vt ad nādum vtiles sint, quasi propinnulis, aut remis pedes haberentur.

Squillę. Squillæ a cancrario gñe differunt, eo ꝙ caudam habeāt: crustario vero, ꝙ forcipe careāt. idq; qm̄ plures habeant pedes: eo nanq; redundantia illa absumitur. pedes obtinent plures, ꝙ non magis ad nandum, quā ad ingrediendū sint suapte natura ꝓpensiores. partes supinas & capitis ita habent, vt alterę ad accipiendā reddendāq; aquā branchiarū spē conditæ sint: alteræ planiores, tabellatioresq; in fęminis crustati gñis oībus, quā ī maribus constent: & interiora vero operculi applicati hirtiora, amplioraq; fœminæ cancri habent, q̄; mares, qm̄ oua in ea edunt non ꝓcul vt pisces, & cætera, quæ parere solent. quo. n. ampliora sint, eo locī ouis præstare poterunt capaciorē. Locustæ, cancriq; oēs forcipem dextrum grandiorem, valentioręq; habent. Parte. n. dextra efficaciora suapte natura sunt aīalia oīa. redditur autē semper a natura cuiq;, vel soli, vel p̄cipue id, quo vti pōt: vt dētes, eosq; aut exertos, aut serratos, aut continuos, & cornua, & calcaria, & reliqs eiusmodi partes, quarū vsus ad defēdēdū, aut dimicādū. Gāmari soli nō certū, sed alterutrū ęq;, vt fors tulerit, forcipē habēt grādiorē, tā mares q̄; fœminæ. cā ât cur forcipē habeāt, ꝙ ex eo gñe sint, qđ forcipē hēt. cur alterum grādiorē ícerte, qđ nō ītegrā sui gñis naturā tenet, sed ita ꝺgñat, vt qđ ad aliud ꝺstinatū ē, eo nō eodē, ſ; ad gressū vtat. Quisnā situs ptiī singularū sit, & q̄ dria ter se discrepēt, et quo mares cū fęmis dissideāt, ex cōmētatiōe, dissectiōeq; aīaliū petēdū est.

H

I

K

L

M Gamaręq; partes.

De

A De Cruſtatis, ſiue cruſta intectis.

AVER. LOquamur mõ de membris exterioribus molliũ cruſtatorũ: cuius gñis quatuor ſunt manifeſtæ ſpẽs: quæ in hoc idiomate nomine carent, præter genus cancrorũ tantum: & ſingulæ harũ ſpẽrum multum diſcrepant in magnitudine, & paruitate, præſertim gña cancrorũ. Hoc autem genus multos habet pedes: ex quibus narrabimus gen⁹ locuſtarium habens brachia bifida ſ reipibus denticulatis. Cancer aũt decem hẽt pedes cum illis forcipib⁹ quos hẽt. Sed ſpẽs nominata Squilla hẽt duodecim pedes, ſ. ſex in ſingulo latere: ſed nõ hẽt forcipes. Et in hac re differt a cancro, quemadmodum cancer differt ab illo nominato locuſtario: quia nõ habet caudam, ſed hæc ſpẽs hẽt caudam. Omnes aũt cancri, & gña locuſtarum habent forcipem dextrum grandiorem, validioremq;. ſed harum ſpẽrum, quarta, ſ. Gammari, hẽt duos forcipes. vnus tñ eſt diminutus: vũ .n. vno tantum. Cancrorum caput in eorum pectore ſituatur, habẽtq; hoſtia, quę aperiuntur, & claudunt. Oculi autem cancrorum, & locuſta
C rum ſuper cornua eminent: & ĩ parte capitis eorum ſunt quædam mẽbra apta recipere aquam, & extrahere ipſam, vt branchiæ, & alia inſtrumenta, quibus reſpirant animalia aquatilia. Habet tamen plures pedes hæc ſpecies, ob frigiditatem cõplexionis eius, vt diximus. Harum vero quatuor ſpecierum vna eſt, q̃ habet plures pedes aliis, quia natat, & non ambulat pedibus. Pedes quoque cancrorum diſcrepant, ſm q̃ diſcrepat officium pedum eorum. Nã qui parum greſſilis eſt, atq; carnoſior, tenuiores obtinet pedes, breuio D resq;. & qui plus natatu vtitur, pedes habet latiuſculos, habiles huic officio. ſed qui greſſu vtuntur, habent pedes robuſtiores. Forcipes autem habet ad capiendum, & retinẽdum: quibus vtitur vice manuum, & non ad ambulandum. Locuſtæ caudas habent, caneri vero nõ: quia ipſe locuſtæ ſunt pelagicæ: & ideo vtuntur cauda, ad nandum, & auxiliatur ea. & propterea huiuſmodi ſpẽs habent alas prope caudam. Sed maior pars cancrorum ſolet terrenã agere vitam, & ſubire cauernas, priuanturq; forcipibus ob multitu E dinem pedum eorum, & conuerſionem materiæ forcipum in pedes. Hęc igitur eſt vtilitas membrorum exteriorum huius generis.

De partibus exterioribus mollium animalium, & ſanguine carentium. Cap. 9.

MOllium partes interiores ante cum cæterorũ expoſui, nunc exteriorum ordinem perſequemur. Habent hæc foris alueum corporis indiſcretum, & pedes parti priori iunctos circum caput, infra o- F culos, circa os, & dentes. ſed cũ cætera animalia quibus pedes, aut parte priore, poſterioreq; eos habeant, aut latere, vt ea, quę multis pedibus innitiũtur, & ſanguine carent, hoc vnum geñ⁹ pedes parte, quam priorem in eo capimus, omnes continet. Cui⁹ rei cã eſt, q̃ pars eius poſterior ad priorem adducta eſt, extremaq; coeũt, & cõfundunt: q̃uo turbinatis inter teſtata accidit.

G genus.n.teſtatū oīno ꝓtim cruſtatis,ꝓtim mollibus ſimile eſt. qua.n.foris terrenā portionē,intus carneā hñt,cruſtatis aſſimilāt:q̄ ăt forma eiuſmodi corpis cōſtat,cū mollib⁹ cōuenit omne quodāmō,ſed p̄cipue q̄ ex turbinatis cuniculo ī anfractū contorquent.Natura.n. eorū vtrorūq; ꝓinde ſe hēt, q̄ſi qs directa linea(vt ī quadrupedū, et homi nū gñe ē) primū extrema lineæ

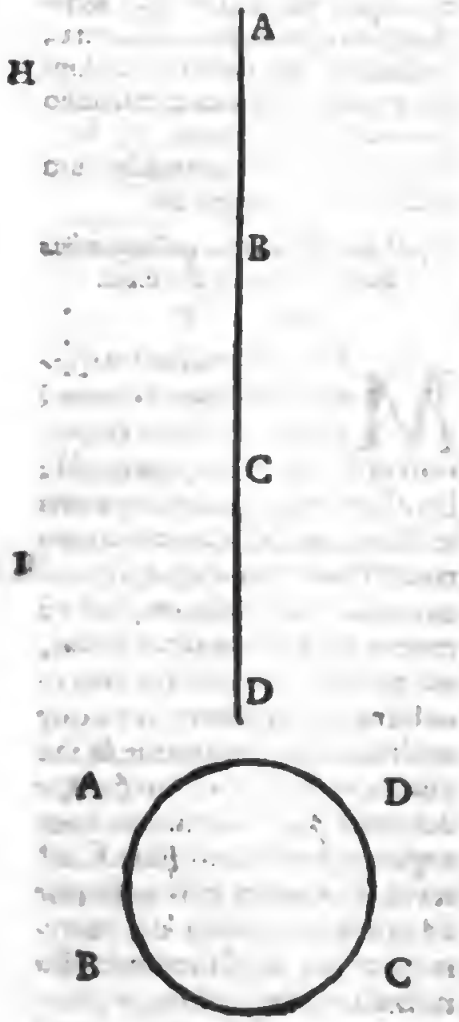

parte ſupiore oſ ſitum ītelligat, K qua A.mox ſtomachū,qua B.cū ventrē,qua C. deinde īteſtinum vſq; in oſtiū excremēti, qua D. Hæc ita ī ſanguineo gñe diſpoſita ſunt:& caput,pectus q; locum obtinēt primū. reliqua eorū ipſorū gr̄a,aut motus cā a natura adiecta ſunt,vt priora, poſteriora q; crura.In cruſtatis etiā, inſectis q; ordo interiorū eodē mō cōſtare vult, ſed officijs exterio rū motionū differt a ſanguineo gñe.At vero mollia, & turbinata inter ſe quidē ꝓxime conſtāt, L ſed ñs econuerſo.finis.n.ad principiū flectitur, quaſi quis lineā flectēdo adducat D ad A. Cū.n. ita ptes interiores ñs collocent, ambit alue⁹, qui in polypis tm caput vocaī, qualis in teſtato genere turbo ē. nec aliud intereſt, niſi qd alteris molle, qd ambit ē, alteris duro tegmine carnē natura cōplexa eſt, vt ſeruētur, cū difficulter moueant. Hinc fit, vt excrementū tā mollibus, q̄; turbinatis meatū ori vicino emittatur: quāq; mollibus infra, turbi M natis a latere. hac de cā pedes mollium ita poſiti ſunt,& cōtra q̄; cęterorū. Sæpiæ, atq; lolliginēs non ſimili, vt polypi, mō cōſtāt: qm̄ vim nādi tm̄mō habēt, cū polypi vel ingredi poſſint. Habēt.n. ſepiæ & lolligines pedes ſupra dentes ſenos exiguos, eorūq; nouiſſimos duos maiores. reliquos aūt octonorū duos infra oīum maximos. vt.n. quadrupedibus crura poſteriora fir

mio-

A miora, validioraq; sunt, ita ñs quoq; maximi, qui infra habẽtur. his. n. onus sustinet, motusq; potissimũ agit. duo ẽt illi nouissimi maiores suis medñs sunt, quia illis ministrẽt. polypus medios quatuor hẽt maximos. oĩbus igit his pedes octoni. sed sepñs, & lolliginibus breues, polypis magni. alueũ. n. corporis sepiæ & lolligines habẽt magnũ, polypi paruum. itaq; qd' natura polypis ex corpore dẽpserat, id in pedũ longitudinem addidit: qd' sepñs & lolliginibus de pedibus abstulerat, eo corporis magnitudinem auxit. quamobrẽ polypis pedes non soltũ ad nãdum vtiles sunt, sed ẽt ad ambulãdũ: sepñs aũt & lolliginib⁹ inutiles sunt. parui sunt. n. cũ alueũ habeant magnũ. cũ itaq; pedes habeant breues, atq; inutiles, neqstu maris, tẽpestateq; exturbentur saxis, vtq; de lõgi quo admoueant, iõ ꝓmuscides binas prælongas habent, quibus veluti anchoris innitantur, seq; stabiliãt mõ nauigñ, tẽpestate vrgente: venenẽ ẽt procul, oriq; è longinquo admoueãt. Polypi ꝓmuscide carẽt, qm̃ pedes ad vsum eundem commodos habeãt. Quorũ aũt pedibus acetabula, cirramentaq; adsunt, hæc vim, cõtextumq; talẽ habent, qualem implicamenta illa, quibus digitos Antiqui Medici indere solebãt. ita. n. fibris implexa sunt, quib⁹ caruncul as, cæteraq; cedẽtia trahant, quippe quæ laxa præhendant, intenta premant, & retinebant, cum pars interior tota contingat, atq; amplectatur. itaq;, cum aliud non habeant, quo capere, admouere possint, nisi aut pedes, aut promuscides, hæc ꝓ manibus obtinent ad vim tum inferendam, tum propulsandã, atq; etiã ad cætera vitę munera necessaria. Sed cũ cætera oĩa geninis acetabulis seriem à capite in extremos vsq; cirros habeant ordinatam, genus vnũ polypi quoddam simplici inspergit acetabulo: cuius rei causa ad longitudinem tenuitatẽq; brachñ referenda est. cum enim angustum sit, simplicis acetabuli ordinem tãtum capiat necesse est. non igitur ita constant, quia id optimum, sed quia necesse sit ꝓpria substantię ratione. Pinnulã hæc omnia habent circundantem alueum. quæ cum in cæteris, tum in grãdium lolliginum genere iuncta, perpetuaq; gestatur. minores vero, quas lolligines vocant, latiorem hanc habent, nec angustam, vt polypi, & sepię, neq; circũactã ꝓ totũ alueum, sed de medio orsam. cãcur eã habeãt ẽ, vt natẽt, & se dirigãt. vt volucres cauda pennis condita, pisces penè cartilaginata regũt. polypis hoc minimũ. ẽ minimeq; cõspicuũ, qm̃ paruã habeant alueum, quẽ satis suis pedibus dirigere possint. Atque de insectis, de testatis, de mollibus dictũ iã est, tã de interioribꝰ q; de exterioribus partibus.

Quare sepijs, & lolliginib⁹ inutiles, & ꝓmuscides longiores.

B C D E F

AA iiñ De

G

De Mollibus.

Aver. LOquamur de membris extrinſecis quarti gñis, dicti malacia. quod habet de his pedes, & caput, & quę inter ipſa, binasq; obtinet pẽnas. Capita quoq; huius generis inter pedes, & ventrem exiſtunt. Et iõ contingit hoc genus ſemper aſpicere rem, quæ eſt inter manus eius, qa pedes habet in parte priori, vbi eſt caput. Pedes igitur animalium ī triplici reperiuntur differẽtia locorũ. Nam vel in duobus lateribus corporis, vt in animali ſanguineo, vel ī H poſteriori parte, vt in homine, vel ī priori, vt in hoc genere. Et vnaquęq; ſpẽs horum animalium habet octo pedes, præter genus appellatũ multipedum. Et quædam ſpẽs huius generis habẽt quid proprium, ſ. binas habere promuſcides prælongas, duosq, arctus, quos plicat. fungitur pedibus quoq; officio manuum & pedum: cibum tamen ori tribuunt ſuis pedibus exiſtẽtibus ſuper oculis. Fuerunt aũt pedes huius ſpeciei poſitu in anteriori parte corpori circũ caput, prope oculos, & os: quia pars anterior, & poſterior in vnum con- I currunt locum huius animalis, i. ꝙ finis copulatur principio eius. ſitus qnoq; opponitur ſitui hominũ. Ego autem non vidi huiuſmodi ſpeciẽ. Et diſtinguunt pedes harum ſpẽrũ, iuxta diuerſum vſum eorum. Nam quæ natatiles ſunt, breues obtinent pedes, qui greſſui inutiles ſunt: vt illa ſpecies, quã ꝓdiximus habere binas promuſcides. quare ipſis vtitur vrgẽte tempeſtate, veluti anchoris. Aliã adhuc vtilitatẽ afferũt hmõi ꝓmuſcides. his. n. cibꝰ capitur, oriq; fertur, Aliquæ harũ ſpecierũ cibum capiunt quibuſdam acetabulis pe- K dum, qui intricantur, vbi obuiat: quia hmõi ſpẽs multiplicat cirramenta. quando ergo aliquid vadit ad ipſa, contexitur vehementer in tali implicamento. Harum adhuc ſpecierum, quæ ambulant, pedes habent robuſtos. Et, ſicut diſcrepant pedes in multitudine eorum, iuxta longitudinem, & breuitatem corporis, ita diſcrepant iuxta magnitudinem, & paruitatem corporis. nam quanto corpus longiꝰ eſt, pedes ſunt maiores. Et quædam paria pedum ſunt robuſtiora quibuſdam alijs, vt greſſus aptior fiat. & illi ſunt pe- L des, qui in infima parte exiſtunt. qa ſicut poſteriores pedes animalium ſunt robuſtiores, ita qđ vergit verſus os huius eſt robuſtius, cum illđ ſit pars poſterior eius. Iam ergo expeditum eſt de omnibus membris animalium, ſanguine carentium, tam extrinſecis, quàm intrinſecis. Commemorauimus tamen de hoc id, quod potuimus percipere ex lib. Ariſtotelis: quia nos non vidimus plures ſpecies his: neque iſtæ habẽt propria nomina apud nos, Et ideo quandoq, omiſimus aliquid partiale huius tractatus, propter hanc prę- M dictam cauſam, & propter errorem libri, a quo translatum. Nam anguſtia temporis, & id, quod paſſus ſum hac tempeſtate de ſeparatione domus, & negocio de re populari, impedierunt me colligere plures traductiones veras, easq; enucleare pro viribus. quare ille, ad quem peruenerint hæc mea uerba, excuſet me. Reſtat igitur narrare de membris animalium ſanguineorum extrinſecis illa, quæ ſub collo animalis viuipari ſanguine prędicti,

A diti, & omnia membra apparentia aliorum generum, & ouiparorũ, ſ. quadrupedum, & piſcium, atq; volucrum. Incipiamus ergo ab eo, qđ reliquum erat nobis de vtilitate mẽbrorum animalium viuiparorum. nam in præteritis iam nauimus id, quod exiſtit circa caput, & collũ, & guttur. Incipiamus autẽ hic tractare de rebus communibus omnibus ſpeciebus animalium ſanguine prædítorum.

De exterioribus animantium viuiparorũ ſanguineq; prædítorum partibus, & eorum cum homine in ęs differentia. Cap. 10.

B DE genere ſanguineo viui paro denuo differẽdum eſt, initio repetito à reliquis partium earũ, quę ante expoſitæ ſunt: quas vbi definierimus, eõtinuo de ſanguineis oui paris pari modo dicemus. Partes, quibus caput animaliũ conſtat, & ceruix, & collum, explicatæ iam ſunt. Habẽt aũt caput animalia oſa ſanguine prædita. exanguium nonnullis indiſcretum hoc eſt, vt cancris. Collum C omnibus viuiparis eſt: ouiparorum alĩs eſt, alĩs deeſt. quæ enim pulmonem habent, collũ ẽt obtinent: quæ autem ſpiritũ extrinſecus non accipiunt, carẽt hac parte. Caput cerebri gratia potiſſimum eſt. hanc.n. partem genus omne ſanguineũ habeat neceſſe eſt. & quidem loco obiecto cordi, ob eas, quas expoſuimus cauſas. ſed natura ſenſuum ẽt nõnullos in eo collocauit, qm̃ ſanguis eius membri temperatus modice ſit, & idoneus tum ad cerebrum tepefaciẽdũ, tum ad ſenſuum tranquillitatem, atque integritatem. Tertiã itẽ partem ſubiecit, eam, q̃ aditũ cibo præberet. hic.n. cõmode collocaretur. quippe cum neq; ſupra cor, & vitale principiũ venter conſtitui poſſet: neq; ſi inferi⁹, q̃; nunc eſt, poneretur, fieri poſſet, vt ęque aditus cibo pateret, corporis.n. prolixior longitudo faceret, vt longe à principio mouendi, & concoquendi diſtaret. E Sed.n. caput ea cauſa conditum eſt. collum autem arterię gratia habetur: quippe quod eam, atque ẽt gulam protegat, amplexuq; ſuo tueatur. Hoc cæteris animalibus flexibile, & vertebris compactum eſt: at lupo et leoni oſſe perpetuo riget. commodius.n. ad robur, q̃ ad cętera vſus collũ ĩs eſſe natura voluit. A collo, et capite crura priora, pectusq; habentur. ſed hõ vice pedum priorum brachia, & quas manus dicimus, habet. So F lus.n. animalium omnium erectus eſt, qm̃ ei⁹ natura, atq; ſubſtantia diuina eſt. officium aũt diuini eſt intelligere, atq; ſapere. qđ nõ facile eſſet, ſi vaſta corporis moles aſſideret: põdus.n. tardiorem reddit & mentem, & ſenſum cõem. quãobrem cõcretione, & pondere grauiore oppriměte, corpora vergere in terram neceſſe eſt. itaq; natura, tute conſulens, pro brachĩs, et manibus

Caput cerebri gra potiſſimũ ſ. Sup. in. 2. cap. 7.

Apta ventris poſitio.

Hõ ſolus aſaliũ omniũ erectꝰ ẽ, & qua d ch.

D

Gnibus crura priora quadrupedibus subdidit: nam posteriora bina oibus gresibilibus eē necesse est. Quorum igitur anima pōdus sustinere non posset, hęc q̄drupeda facta sunt. animalia nāque omnia, excepto hoīe, formam gerunt pomilionis. est. n. pomilio, cui⁹ pars superior magna est, inferior, q̄ sustinet pondus, motumq; exercet, parua, minimeq; respondens superiori. superiorem intelligi eam volo, quæ à capite vsq; ad excrementi ostium pertendit, qua pectus ēt cōtinetur. hoībus igitur hæc pars modice ad inferiorem cōdita est, multoq; minor adultis iā, perfectisq; euadit. infantibus. n. è diuerso est: superior magna, inferior minor est. quamobrem serpunt infantes, nec ambulare pñt: iam principio ne serpere quidem pñt, sed immobiles iacent. oēs. n. infantes pomiliones sunt: tum profectu ætatis, hominibus pars inferior augetur. quadrupedibus cōtra, inferior primum maxima est, tū processu temporis superior crescit: quę. s. ea est, quæ ab ano ad caput porrecta est. vnde fit vt pulli equini paulo suis parentib⁹ sint summisiores, atq; adulti crure posteriore caput attingere neqeunt, q̄d nouelli facile attinguut. Solipeda, & bisulca ita se habent. Digitata autē cornuque vacua forma quidē & ipsa pomilionis sunt, sed minus. quā obrē pars eorum inferior ad superiorem defectus ratiōe incrementum capesit. Auium etiā, & piscium genus, omneq; sanguine præditum forma pomilionis est, vt dixi. Quāobrē bruta hominibus sunt dementiora: etenim īter hoīes pueri viris, et inter viros pomiliones mēte deficiunt, quāq̄ alīs viribus forte valeant. Cuius rei cā, quam diximus, est, q̄ principium animi admodum difficile motu, corpulentumq; in ījs est. addo etiā, q̄ cum min⁹ remaneat caloris, qui efferat, plus aūt terrenę portionis supersit, efficit vt corpus animalis tū minus, tū ēt multipes formetur, demumq; expes, prostratumq; in terrā præinopia caloris prouenit, sensimque procedēdo ita degeneret, vt prīcipium vitale, caputq; infra habeat: ad postremū īmobile fit, & sensu vacuum, plantaq; est, vice mutata, vt superiora infra, īferiora supra habeat. radix. n. plantarū vim obtinet oris, et capitis: semen contra, supra, extremisq; ramis consistit. Sed q̄ ob causam aīalium aliud bipes, aliū multipes, aliud oīno expes: & cur alia plantæ, alia animantes constiterint, explicatū iā est. atq; ēt qua de causa hō animaliū vnus erectus est, vtq; erect⁹ suapte natura, nō desyderat crura priora, sed pro ījs brachia, & manus à natura recepit. Anaxagoras igitur hominē prudentissimū omnium animaliū eē ait, q̄m vnus omnium manus obtinet.

Forma pomilionis.

G H I K L M

Digitized by Google

net. sed recta ratio exigit, vt qm̃ prudentissimus oīum est, ideo manus recepit. manus. n. instrumentum sunt. natura aũt, vt hō prudens, ita tribuere solet cuiq; rem, qua vti possit. rectius. n. tibia dabitur perito tibię, q̃ tibiã habenti peritia tibiæ addetur. rem. n. minorem maiori, potioriq; natura addidit, nō maiorẽ, nobiliorẽq; minori. q̃ si ita melius est, natura autẽ ex ñs, q̃ fieri possunt. facere solet qd̃ melio sit, hō non propter manus prudentissimus est: sed quia prudẽtissimus omniũ animalium est, ideo manus obtinet. qui. n. prudentissimus est, recte plurimis vti instrumentis põt. manꝰ autẽ esse vī nō vnum instrumentũ, sed multa. ẽ. n. vt ita loquar, instrumentũ ante instrumenta. natura igitur ei, qui artes plurimas recipere põt, manũ reddidit, q̃ ad plura instrumenta vtilis est. Qui aũt hoīem nō bene, sed deterrime omniũ animaliũ constare aiunt, nudum. n. atque inermem creatũ referunt, nō recte ñ sentiunt. Cętera. n. animalia vnum auxiliũ habent, idque nullo pacto põt permutare, sed quasi calceata semper dormire, ac oīa agere, nec vestitum vnquã deponere pleniorem, neq; arma mutare, quæ semel acceperint, necesse est: at hoī multa habere auxilia licet, eaq; subinde mutare. arma ẽt, quę velit, & vbi velit, capere põt. manus. n. & vnguis est, & vngula, & cornu, & hasta, et ensis, & quoduis aliud genus armorũ, aut instrumentorũ: quippe q̃ omnia hęc sit, qm̃ omnia & sumere põt, & tenere. cui manus naturę forma ẽt adhibita est congrua: diuisa. n. & multifida est. nam in eius diuisione, componendi facultas est: in compositione vis diuidẽdi esse non posset. vti ẽt eadem modo simplici, mō duplici, & omnino multifariã licet. Quin & flexus digitorum ad capiendũ, premendũq; cōmodissime habẽt. vnus à latere adiunctus ẽ digitus, isq; breuis & crassus, sed non longus. vt. n. si manus omnino deesset, potestas capiẽdi non fieret: sic nisi digitus hic à latere adesset, non eadẽ illa facultas probe daretur. hic. n. à pte inferiori sursum premit, vt cęteri à superiore deorsum: quod fieri ita oportet, si valide quasi copula forti colligandũ sit. pollet hic plurimũ, vt vnꝰ multos æquiparet: breuis ẽt est, vt robustus sit, & qm̃ nullam præstaret commoditatẽ, si longus eẽt. recte ẽt nouissimus digitus paruus est, & medius longus, tanq; remus nauigñ medius. quod. n. officio capitur circum p mediũ digitum complecti potissimũ necesse est. Sed. n. pollex, & magnus, q à latere iunctus est, ideo appellatur, quamuis paruus sit, quia cæteri sine eo inutiles ferè sunt. vngues ẽt recte natura molita est: quippe quæ cæteris animalibus eos vel ad vsum alium dederit,

Vnguium vtilitas.

G derit, homini aũt operimenti tã tum gratia excogitarit: digitos .n. extremos integunt, & tuentur. Flexus brachiorũ homini tum ad cibum admouendũ, tũ ad cæteros vſus, contra q̃ quadrupedum generi aguntur: illis nã ꝙ introrſus poplites flecti neceſſe ẽ, vt ad greſſum vtiles ſint. vſum.n. pedum præſtant artus priores. quanq̃ illius ẽt generis ea, q̃ digitata ſunt, nõ modo ad greſſum vtuntur prioribus cruribus, verumetiã ad manus offi
H cia vti nituntur. quippe q̃ & capiant prioribus cruribus & repugnent: qd ſolipedes poſterioribus faciunt. non.n. crura eorũ priora cubitis, manibus ꝙ proportione rñdent, vt nõnullorũ ex ĩs, quorũ pedes ĩ digitos finduntur. ob id pedes priores quinis diſtinctos digitis hñt, poſteriores quaternis: vt leones, et canes, atq; ẽt lupi, et pãtherę. quintus.n. eorũ quito, magno ꝙ manus rñdet. Sed q̃ parua inter digi
I tata ſunt, poſteriores ẽt quinque digitos obtinent, qm̃ ſerpere ſolẽt, ſ. vt vnguibus numeroſioribus apprehendẽdo facilius obrepant ad ſublimiora. Pectus inter lacertos homini conſtitutũ eſt, cæteris ĩter crura priora. latum id eſſe in hoĩe rõne ꝓmittitur, cũ nihil lacerti adiuncti lateribus impediant: at quadrupedib⁹, qd ante ſe crura, cũ ambulant, locũ ꝙ mutant, protendunt, pars hęc coarctata eſt. Vnde fit, ne quadrupedes eo loco habeant mammas. nã homini, K
qd & ſpacĩ laxitas permittit, et carnoſa ea pars eſt, cũ operiri ſe dẽ cordis conueniat, mammæ pectori afformatę ſunt carnulẽtę: maribus quidẽ ob eã, quam dixim⁹, cãm, ſed fœminis ad alterũ quoq; opus natura mãmis abutitur, qd eã ſæpe facere dicimus. cibũ.n. in ĩs recondit ſuis paruulis. binę hoĩ mammę, qm̃ binæ ſunt partes dextra & finiſtra, duriuſculę, ſpacio interpoſito diſterminanẽ: qd & coſte eo-
dẽ loco ſibi coeant, ſine vlla moleſtia. Cæteris animalibus mãmæ in pectore haberi inter crura nõ poſſunt: ita.n. greſſum impedirent. pluribus aũt locis alĩs habenẽ ſine vllo impedimento, quibus.n. ſolida vngula, aut cornua, et partus numero parciori, hæc mammas inter femora habent, easq; binas: q̃ aũt numeroſo ꝑtu, & pede multifido sũt, hęc aut plures per ventrẽ dupli ci ordine vtroq; de latere gerũt, vt ſues, vt canes: aut binas tantũ medio vẽtre, vt leo. cuius rei M
cã eſt, non quia parciſſime gene rat, nã plures q̃ duos interdum edit, ſed q minus lacte abũdat. cibum.n. quẽ raro aſſumit, qm̃ carniuorum eſt, in corpus abſumit. Elephas duas tm̃ hẽt, easq; ſub armis. cauſa cur duas hẽat, q vniprolis eſt. cur nõ inter femora, q multifidũ eſt. nullũ.n. inter femora habet, cui pedes diſcreti in digitos ſunt. cur ſupra ſub armis, q in ĩs, quæ plures

Pectus.

Mãmarũ ſitus, & vſus.

obtinent

A obtinent mãmas et primę ſunt, & plurimũ lactis hauriunt, quę ea parte continentur. argumẽto eſt, q̃ ſcrofæ facere aſſolent: por eis.n. editis primis, mammas p̃ bẽt primas. ergo cui vnum eſt, q̃d primũ in lucẽ prodit, id primas habeat mãmas neceſſe eſt. primæ aũt, quę ſub armis habẽ tur. elephas hac de cã duas, eoq̃ loco mammas habet. Quæ autẽ multiprolia ſunt, hęc toto vẽ tre exuberãt. cuius rei cauſa eſt, q̃ ea, q̃ prolẽ numeroſiorẽ edu-

B catura ſint, mammas deſyderãt numeroſiores. quas, cũ per latitudinẽ nõ niſi duas habere poſſint, videlicet rõne bipartiti corporis in dextrũ ſiniſtrumq̃, per longitudinẽ habeãt neceſſe eſt. Locus aũt vnus, q̃ inter priora & poſteriora crura interiacet, porrectus per lõgitudinem eſt. Quæ aũt non multifida, ſed deprolia ſunt, aut cornuta, hęc inter femora mammas habent: vt equa, aſina, camelus. hęc.n. ſingulos pariũt, &

C pes equo, et aſino ſolidus, camelo biſulcus. cerua, ẽt capra, vacca, & reliq̃ generis eiuſdem mammas parte eadẽ gerunt. cuius rei cauſa eſt, q̃ hæc ſurſum verſus capiãt ſui corporis incrementa. itaq̃ vbi confluuium, et copia excrementi ſanguinis, qui locus ſane infra eſt, & circa effluentis materiæ oſtia, ibi mammæ à natura poſitę ſunt. qua.n. parte motus agitur alimenti, inde ẽt capi alimẽtum põt. ſed.n. homo & fœmina, & mas habet mammas. in D cæteris mares nonnulli carent, vt equi. non.n. omnes, ſed tantũ qui matri ſimiles prodire ſolẽt. de mãmis dictũ iã eſt. A pectore venter ſubiacet, coſtis nõ clu ſilis, ob eam, quã ante reddidimus cãm, ſ.ne aut cibi tumorẽ, qui per calorem neceſſario euenit, aut vteros plenos impediat. Finẽ autẽ thoracis appellati faciunt partes, q̃ oſtium excremẽti, tum ſicci, tũm humidi continent. Natura vero parte eadem, E tum ad humidi excrementi exitum, tum ad rẽ venereã vtitur ĩ ſexu, tum fœmino, tum ẽt maſculino oĩ ſanguineo, exceptis paucis: in omniq̃ viuiparo genere, nullo excepto. cuius rei cã eſt, q̃ genitura humor quidã excrementitius eſt. ſed hoc ita eſſe nunc ſubĩciatur, poſt demõſtrabitur. fœminę ẽt pari modo menſtrua parte eadẽ emittũt: ſed de ĩs quoq̃ poſtea definiem⁹. nũc illud ſubiacet, mẽſtrua ẽt fœminarũ excrementũ eſſe, & vacã- F tem materiam. humida autem ſuapte natura ſunt menſtrua, & genitura: itaq̃ eorũ perfuſionẽ ſimilibus, eiſdemq̃ tribui partibus ratio eſt. intus aũt quemadmodũ ſe habeant, & qua differant rõne ſemen genitale, & geſtatio vteri, ex animaliũ hiſtoria cõmentationeq̃ apertũ eſt: &, cũ de generatiõe agemus, dicetur. Formas ẽt harum partiũ tales neceſſario ad officium propoſitum eſſe debere, quales iam ſunt,

Vẽtris ſitꝰ, & vſus.

Genitura.

Mẽſtrua.

G sunt, obscurum non est. sed maris instrumentum alterum ab altero differt, pro discrimine corporũ. non. n. æque neruosa natura oĩa constant. augetur ẽt, et minuitur hoc vnum mẽbrũ, sine vlla morbi mutatione. horũ. n. alterum vtile ad coitũ, alterũ ad cæteros corporis vsus commodum est. nam, si semp similimodo se haberet, ĩpedimẽto nimiũ esset. Constat hoc mẽbrum ex eiusmodi partibus, vt eorum, q̃ modo dixi, vtrunq; possit euenire. partim. n. neruum, partim cartilaginẽ habet. itaq; & cõtrahi põt & extendi, atq; ẽt flatus capax est. Sed quadrupedes fœminę oẽs in auersum mingunt: quippe q̃ genitale non alibi cõmodi⁹ habere possint ad coitũ. Mares vero perpauci ĩ auersum mingunt: vt lynx, leo, camelus, lepus. solipes nullũ sic mingit. Hominis partes posteriores, & crura peculiari modo præ quaCauds. drupedibus habẽtur. Caudam oĩa ferè nõ solum viuipara, sed I ẽt ouipara habẽt, nã etsi plerisq; magnitudine membrũ id caret, tñ aliquid prominet, q̃d caudã describere possit. Hõ vnus cauda vacat, nates habet: q̃d nulli quadrupedum datũ est. Crura ẽt homini femore, suraq; carnulẽta sunt, cũ cętera animalia oĩa non mõ viuipara, verum ẽt q̃cunq; cruribus constant, vacua carne hæc habeant: neruosa. n. oslulenta, spinosa, rigida. quorũ cã vna est prope dixerim oĩum, q hõ solus animalĩum erectus E ẽ. vt igitur facile sustinere superiora posset, natura corpulentiã parti superiori dempsit, inferiori addidit. itaq; nates carnosas fecit, & femora, & suras. sed nates vel ad corporis requiem vtiles reddidit. quadrupedes. n. sta re diu infatigatis viribꝰ possunt, vtq; quasi iaceant, cũ quaternis fultis innitantur. at vero homines nõ facile erecto corpore stã do durant, sed requiem, sedileq; desyderant. Hõ igitur nates, & H crura carnosa habet ob eã, quã L diximus, cãm: & cauda ob eam rem vacat. alimẽtum. n. q̃d caudam adit, in hæc ipsa absumit̃. vsusq; caudę necessariꝰ defuit, qm̃ nates sua corpulentia satis operiunt. At quadrupedes, & reliqua animalia econtrario. cum. n. forma pomiliõis degenerẽt, parte sui superiore pondus, omnemq; corpulentiã sustinent, sdemptã parti inferiori: itaq; crura habent rigidiora, & natibus vacua. sed vt pars, q̃ exitũ excremento ministrat, protegeret̃, M & custodiretur, caudã ĩs natura reddidit, sublato, q̃d ad crura deferretur, alimento. Simiaq; Simiæ forma ambigua sit. vt & in neutro, & in vtroq; genere sit cõstituẽda, ideo nec caudam habet, neque nates. videlicet vt bipes; cauda vacat: vt quadrupes, natibus. Caudarũ aũt plures differentiæ sunt: & natura ĩs quoq; abutitur, cũ non mõ ad integendam, tuendamq; sedem vtatur,

Verum

A verum etiam ad reliqui corporis vſum, atq; vtilitatem. Pedes quadrupedum inter ſe differũt. alĩs enim ſolidi, alĩs bifidi, alĩs multifidi. ſolidi ſunt eorũ, quibus pr̃ corporis magnitudine, copiaque terren̄ portionis: pro cornu aut dente, materia ad vnguis naturam ſeceſſerit. ſed n. ex ea copia pro pluribus vngui bus vnus vnguis, ſ. vngula, coaleſcit. Talo etiam ob eam rem carent (quod magna ex parte dixerim) atque etiam q̃ ſi talus B adeſſet, crura poſteriora difficilius flecterentur. celerius enim & aperiuntur, & clauduntur q̃ ſingulis angulis cõſtant, quàm quæ pluribus. Talus autem, vt qui clauus eſt, tanquam alienus artus duobus hiſce inſeritur, põdus quidem afferens, ſed gradũ efficiens tutiorem: hinc enim, et ea, quæ talum habent, non in prioribus, ſed poſterioribus tantum cruribus eum continent, quoniã leuiora, flexibilioraq; eſſe debent, quæ præcedant: firC miora autem, contentioraque eſſe poſteriora congruit. ad repugnandum ẽt, inferendumq; ictum vehementiorem commodius ita conſtant. genus autem hoc aĩalium cruribus ita vti poſterioribus ſolet. biſulca talum habere certum eſt: ĩs. n. poſteriora ſunt planiora. & q̃m talũ habeant, ſolipeda eſſe non poſſunt, quaſi os, quod pedi deeſt, maneat in ſuffragine. digitatis talus non eſt, nã ſi eſſet, digitata non eſſent: ſed tantum latitudinis finderetur, quantum talus occuparet. quamobrem ea, quę talum habent, magna ex parte biſulca ſunt. Homini pedes omnium maximi proportione magnitudinis merito: ſolus enim erectus eſt. ita qui duo pondus corporis totum ſuſcepturi eẽnt, longitudinem, latitudinemque obtinere debuerũt. Digitorum etiam manus magnitudo contra quàm pedis eſt ratione. manus enim officium eſt capere, atque premere. itaque longos E habeat digitos oportet. manus enim parte, qua ſe flectit, comprehendit. pedis autem officiũ eſt tute conſtare. quod ea parte pedis effici putandum eſt, quæ infixa eſt. extremum autem fiſſum quàm infiſſum eſſe melius eſt. nam, ſi pes totus infiſſus eſſet, totus conſentiret, parte aliqua laborante: quod fiſſo in digitos æque accidere non poteſt. breues etiam minus offendi, lędique poſſunt. quamobrem hoF minem pedes multifidi, & brevi digiti ſunt. Vnguium genus eadem cauſa pedes, qua manus obtinent. extrema enim operiẽda, muniendaque potiſſimum ſunt propter imbecillitatem. de animalibus ſanguineis, viuiparis, terreſtribus ferè omnibus dictum iam eſt.

Pedũ diſcrimen.

D

Vnguium pecudium.

De

G

De membris ſanguineorum animalium extrinſecus.

AVER. Dicamus ergo ꝙ omne animal ſanguineũ habet caput termi natum apparens ſeparatum, & declinans à pectore. quod quidẽ nullum habet exãguiũ. habetq; caput in pectore cancer. Quodlibet ẽt animal ſanguineũ viuiparũ, collũ habet: ſed aliqua ouiparorum priuãtur collo, aliqua vero non. Nos aũt ſam tractauimus de iuuamẽto colli animalium viuipatorũ, & diximus ꝙ oẽ animal habens collũ, hẽt etiã
H pulmonẽ. Animalq; ſanguineũ habet caput. i. os cranei, grata dutabili tatis, & cuſtodię. nã, cum cerebrum huius aĩalis exiſtat in anteriori parte, eo qa eſt melius ſenſus ipſos exiſtere in anteriori parte, meliusq; eſt cerebro ꝙ exiſtat contra cor, ideo fuit melius ꝙ hoc aĩal habeat cerebrum diſtinctũ, terminatum in tali ſitu. Hõ vero in meliori põne ſit mundi, ſ. ſurſum: qd fuit poſſe ĩ animali ſanguineo, pp calorẽ eius. Sed cancri, & alia aĩalia exanguia ſibi ſimilia pp frigiditaté cõplexiõis non põt habere caput diſtans a corde,
I quia eſt membrũ natura frigidũ & ideo nõ habẽt ipſum diſcretũ, neq; terminatũ, ſed in pectore. & nõ indiget proprio ſitu: ſed eius poſitio eſt ipſe ſitus cordis, ſ. pectus. Sicut tandẽ dignius eſt cordi ipſum exiſtere in medio, ſic ẽt dignius eſt cerebro, vt ſit in anteriori parte. Verumtñ cor ſituatum fuit in medio, pp aliqua neceſſaria, ſed cerebrũ in anteriori parte, nobilitatis gratia. Quòd aũt frigiditas cõplexionis cancri, & aliorũ animaliũ ſibi ſimilium cogat ipſum non habere caput elongatum à cordẽ, pãtet, cũ videamus
K plantas calidiores plus creſcere, & emittere ramos ex radice, & eſſe lõgiores: q̃ aũt minus de calore participant, videntur oppoſito mõ ſe habere: ſurſum ergo, & deorſum ſunt cõmunia plãtis & animalibus. His igitur ſic poſitis, vt ꝙ Galen. credat vt argumentatur contra Ariſt. ꝙ ſi caput fuiſſet pp cerebrum, i. os, quo cerebrum tutatur, ſequeretur ꝙ cãcer quoq, haberet caput, cũ habeat cerebrũ. Quod quidẽ bene ſequetur, ſi poneremus eſſe neceſſariũ cerebrum eſſe in capite habentiũ ce-
L rebrum. Sed nos non dicimus ꝙ ad cerebri eſſe ſit neceſſarium caput: ſed ꝙ eſt neceſſarium ad hoc, vt cerebrum habeat eſſe in modo nobiliori, ſ. in anteriori parte, & remotũ à corde: ſed non ad eius neceſſariũ eſſe abſolutum: id. n. qđ Ariſt. accepit ſub conditione, Gale. aſſumpſit abſolute, & errant in hoc. Hinc poteſt haberi ꝙ illud, qđ dixit Galen. ponendo ipſum iuuamentum capitis, non videt habere illud inquãtũ eſt caput, i. inquantum eſt magnitudo terminata habens figurã, ſed
M eſt iuuamentum ſitus eius. Nã ipſe dicit ꝙ cerebrũ fuit in capite ſituatum pp oculos, qui debent eſſe in nobiliori loco, vt exploratores. &, quia impoſſe ẽ, ꝙ oculi hoĩs ſint poſiti ſup additamenta eminentia, ſicut in cancro fuit poſitum, in capite hominis nõ poteſt fieri quin oculus hoĩs habeat ſummã tutelam, & protectionem: & ideo eſt in capite. Sed, ſi qñ Gale. dicit cerebrum eſſe poſitũ in capite propter oculos, inteliigat ipſum fuiſſe poſitum in anteriori parte corporis, eſſet verum. Sed ꝙ ſit poſitũ in magnitudine terminata

Gal. ſens de ſim. ac q; vſu corporis, ac cerebri contra Ariſt. earũq; ſolutio.

A minata pp oculos, tunc illud nō eēt
iuamentū ossis capitis, inquātum
est caput, immo est iuuamentū ad-
ditū sibi. s. ut os sit defensio, & pte-
ctio oculi. Quod aūt ex verbis Gal.
haberi pōt, est ꝙ ipse intelligat illū
situm. & ideo cornua cācri sunt ad
id necessaria. ipse tñ vī in hoc con-
fundere verba, & conuertere dicen-
do, ꝙ, cū sit īpossē hoīem habere illa
additamenta supereminentia, ideo
eius oculi sunt in capite. Et nos di-
cimus rem opposito mō se habere
in cancro. nā, cū non possit habere
cerebrum in anteriori parte eius: li
B cet sensus soleant in ea situari, & in
situ nobiliori: ppea natura ingenio
sa prouidit apponere cācris illa ad-
ditamēta, super q̄ locentur. Animā-
liū ergo habentiū caput, & pcipue
hoīs oculi videnť esse meliori mō,
q̄ cancrorū, s. super hęc additamen-
ta. & hoc totū est per se notū. Bene
tñ est necessariū ipsos sensus fuisse
positos circa cerebrū, ob necessariā
proportionē existentē inter organa
eorum & os cerebri. & quia neces-
sariū est cerebrū contēperare pp cali-
ditatē, qua sensus sunt actu, pręser-
tim tres illorum. qđ quidē iam fuit
C declarati ab Arist. & Gale. iterū ad-
didit declarationē. Substātia ergo
oculi non pōt esse absq; cerebro: qa
qđ superat in eius cōplexione ē hu-
miditas, & frigiditas. Tutela quoq;
& tegmen non pōt esse nisi in capi-
te. Ex his ergo dictis apparet veritas
cui adhęsit Aristo. circa iuuamenta
cerebri. Et iā argumentauit Alpha-
rabius contra Gale. in hoc loco tra-
ctatu quodam prolixo, & claro. Sed
reuertamur vnde digressi fuimus.
Et dicamus ꝙ necessarium fuit na-
turæ adhibere membra habilia re-

cipere nutrimentum, s. vētrem sub D
pectore infernus ad cor, atq; caput:
quia impossibile est vētrem, qui est
locus digestionis, esse situatum su-
per mēbra principalia, q̄ sunt cor,
& cerebrum. nā ignobile nō pōt po
ni supra nobile. &, si esset supra, gra
uaret ipsum, & alteraret eius opera
tionē, & officia, quę sunt intellectꝰ,
& sensus. Neq; hoc solū sufficit na-
turæ, quin ponat inter ipsa septum,
vt iā dictum fuit in tractatu de iua-
mēto septi. Hō. n. habet in initio
pectoris duas manus, & bina bra-
chia: alia aūt quadrupeda habent
vice horū duos pedes priores, poste- E
riores vero necessario obtinent oīa
alia gressilia. Sed huiusmodi ge-
nus ideo habet quatuor pedes, quia
est grauis molis, vt possit ferre onꝰ,
& ppea priores sunt maiores poste-
rioribus. Hō tñ econuerso habet su
premā eius partē minorē, & leuiorē
inferiori, s. pręcipue iuuenis. sed par
uuli se habent vt quadrupedes: qua
re nō possunt erecti stare, sed super
quatuor pedibus ambulant: & quā
to plus crescunt, plus augetur infe-
rior eorū pars, & suprema minuit,
donec erecti maneant. sed res non
ita se habet in quadrupedibus viui- F
paris tñ, immo in genere volucrū,
atq; piscium id comperitur, s. ꝙ ante-
rior pars corporis sit pondere gra-
uior posteriori. Et ob hāc cām ani-
malia carent intellectu, & minus q̄
homo cognoscunt: propterea quia
parum de parte ignea reperitur in
supremo earum. Et ita se habet res
in pueris, & senibus, s. multum, aut
parum intelligere. senex. n. partem
anteriorem leuiorem habet quām
puer, estq; intelligens magis q̄ ip-
se. Equorum vero anterior pars est

G posteriori latior ob eius calorem: & anterior pars cameli pardalis, q̄ latior ē cęteris alijs ſpeciebus animalium, & hoc nō latet hoīem, qui viderit ipſum. Pullus quoq; equinus ſuo poſteriori pede caput fricat: cū tñ id ī ſenectute agere nequeat. Sed, quia hō in eius ſuprema parte habet multum de calore, & parum de portione terrea, ideo habet rectam ſtaturam. Huius aūt cauſę oppoſitum eſt in quadrupedibus: cum & in animalibus ſuperant hęc duo, ſ. multitudo caloris, & paucitas terreitatis, multiplicantur pedes in eis. nā

H exceſſus huius rei, atq; exuberantia cā priuationē pedū. Hinc eſt q̄ tale animal ſerpit ſup vētrem, eiusq; pars ſuprema, ſ. caput eſt ſuper terram. Tale aūt animal eſt parū ſenſitiuum, cū eius natura ſit propinqua naturę plātæ. Quòd aūt huius animalis complexio ſit frigida oñditur: quia manifeſtior ſpecies horum animalium ſunt ſerpentes, cū tñ vigeant in regione calida, & multæ ſpecies eorum ibi reperiantur. Declaratum eſt ergo ex dictis quā ob cām quædam animalia ſunt bipeda, aliqua vero multipeda, & qua

I re ſolus homo eſt ſtatura erectus. Et ideo nō indiget pedibus prioribus: ſed vice eorū obtinet brachia, & manus. Nam, cū hō ſit perfectior prudētiorq; cęteris animalibus, fuerunt ſibi data à natura inſtrumēta prompta omnibus operationibus intellectus, ideſt ad artes humanas fuerunt quoq; apta cunctis actibus intellectus, ideſt organa, quibus vigor fiat, vt enſem, vel haſtam capere. Cæteris vero aīalibus datus fuit vnus tñ modus offendendi, vt cornua bobus, dentesq; maxillares leonibus, ſed homo ſuis manibus fin- K gitur officio omnium inſtrumentorum armorum. Simili modo ēt manibus aliorum animalium fuit adhibita poteſtas conueniens officio ſuo naturali: ſicut manus apū ſunt habiles ad faciendum figuram ſexagonam. Hominis vero intellectus, cùm ſit vniuerſalis, eius quoque inſtrumenta ſunt vniuerſalia, ſcilicet manus quare ppria organa ſunt in intellectu: ſed, cū aliorum animalium cognitio ſit partialis, ideo eorum inſtrumenta fuerūt particularia. Hinc habetur illud dictum, dicens q̄ homo non eſt bo- L nus, neq; arte perfectus, ſicut alia animalium corpora, cùm ſit denudatus ab omni eius tutela, ſicut reperitur in alijs animalibus; neque eius pedes habent aliquod operimentum, aut protectionē: neq; habet aliquod genus armorum, quo poſſit pugnare, vt obtinēt alia animalia. Quod tamen dictum eſt valde erroneum. immo ipſe homo eſt potens ad faciendum omnia hæc perfectior, & nobiliori mō. & vtitur varijs veſtimentis & loricis & cęteris aliis: habetq; nobiliora & pfectiora organa bellica, q̄ cætera aīa- M lia: quia eius manus ſunt in potētia oīa genera armorū. Manus aūt ideo habuit talē formā: quia habet vim capiēdi oēs res, easq; retinere: quia ſimilitudinem habet cum omni figura rerum, quas quærit; & ita retinet rem coagulatam, ſicut fluidā cuius cā eſt, quia ex multis partibus cōſtat, atq; artubus, & pluribus nodis: quorum aliquibus vtitur ad retinendum aliquas res paruas, vt granum ſinapis cū digito pollice: & idice: & ad retinēdas plures res vtitur

plurib9

Digitized by Google

A pluribus, partibus ſuis, aut omnibus, vt res, quæ omnibus digitis retinentur, aut pluribus. Et, quia digitus habet plures flexus; ideo põt varijs modis retinere res, easq; circũuoluere. Pollices etiam ſunt robuſtiores ad retinendas res cæteris digitis: & ideo non põt quicq̃ optime retineri duobus digitis, niſi cum pollice. &, ſicut qui non habet manum nihil poteſt retinere, ſic etiam qui pollice caret, non poteſt probe retinere, quod patet habentibus pollicem deciſum, pollex adhuc tenet aliquod ab immo ad ſummũ: alij
B vero digiti ſuperius tenent. & ideo pollex eſt cæteris robuſtior, quia habet vim ſubſtentatiuam. & ideo ſunt groſſi breues. Diſcrepantq; digiti in longitudine, ſ. q̃ medius præ longior exiſtit alijs: eſt enim veluti remus exiſtens in medio nauis. Et, ſi quid vi retinetur, illud fit, propterea quia digiti ſtant circa medium digitum. Et, ſi non diſcreparent longitudine, non coæquarentur eorũ extrema ſibi inuicem, q̃n capit aliquid vnum. Galenus aũt iã iudicauit vtilitates manus in libro de iuuamentis mẽbrorum: quare trãsferatur ex illo loco. melius tñ eſt vt faciamus particularem ſermonẽ de iuuamento conuenienti membris hominis. Et dicamus q̃ iuuamentũ
C vnguium in alijs animalibus, vt in volucre, eſt rapina, ſed in hoſe iuuãt ad cuſtodiẽda extrema à rebus retinendis, q̃n eas capit: alioquin extrema digitorum læderentur. ſunt enim veluti tutela: quod patet cùm vngues deficiunt. tuẽtur quoq; cartem exiſtentẽ in extremitatibus digitorum, q̃n capiunt res cum eis, præſertim aliquã paruam rem, vt dicit Gale. qui quidẽ cõnumerauit D hanc vtilitatẽ vnguium hoīs, negauit tñ illã primã vtilitatẽ ab Ariſto. dictã, eamq; dãnauit, cum tñ ſit vtilitas manifeſta. Brachia aũt hoīs ideo fuerũt bina: quia aptiora ſunt ad ferendum res, & ad alia officia: eorumq; figura differt à creatione membrorum aĩalium quadrupedum, ſeorum geminatio, & ordo aliter ſe habet, ut conuenit ambulationi. Animalia enim, habentia plures digitos, vtuntur prioribus cruribus, ſicuti homo manibus, quibus ẽt interficiunt, & pugnant. Hinc ẽ q̃ aĩalia pluripeda habẽt quinos E digitos ī pedibus prioribus, & q̃ternos in poſterioribꝰ, vt leo, & canis. Dant tñ aliqua aĩalia liñia multos digitos: q̃ quinos obtinẽt digitos in poſterioribus pedibus vt fiat velocior ambulatio. Solipeda ỹo aĩalia poſterioribus vtunt pedibus ad pugnã. Iſte ergo ẽ ſmo de vtilitate manuũ hoīs, & aliorũ quadrupedum.

De Pectore.

PEctus hoīs eſt membrũ mediãs artꝰ hoīs, & ĩter duo crura priora aliorũ aĩaliuni collocatur. Hoīs aũt pectus amplũ eſt, ſed quadrupedum ſtrictũ. qđ fuit: quia hoīs artus ſunt ſituati in lateribus ſuis, in F quadrupedibus vero in extremitatibus pectoris, & ppea eſt ſtrictum pectus neceſſario. & ideo non hñt mammas in pectore, ſed homo binas habet mammas propter amplitudinem pectoris. Et dicemus qualiter ſe habent mammæ in animalibus. Homo aũt habet binas mãmas in pectore: quarum altera in dextro, altera in ſiniſtro exiſtit. Mares & fœminæ eas habent, quas non habent alia animalia, præter

G quoſdam equos, qui eas habent, ita vt ſuis genitricibus ſimilent. Aliorum tñ animaliũ mammę inter ſe differunt loco, & numero. loco quidem, quia ĩ triplici loco reperiunt, i. prope femora, vel in medio vẽtris, vel ſub aſcellis: numero aũt, quia aliqua binas tantum, alia plures habent mammas. quæ. n. partum parciorẽ numero ferunt, vt ſunt ſolipeda, & cornigera, his apd femora inſunt: quibus vero pedes multifidi inſunt, numeroſuſq; partus, his circa partes ventris mamme adhibitę ſunt. Quædã tñ plures habẽt mam
H mas, vt canes, & ſues. quędã vero binas tñ obtinent mammas, vt leo. Elephantes aũt binas habent mammas in eius pectore prope aſcellas. quod quidẽ eſt ſibi proprium inter quadrupedantia. Quędã animalia habent mãmas diſtinctas cum vno orificio tñ in ſingula mamma, vt equa, camela, vacca, ouis, capra. Adhibitæ ſunt tñ binę mammę pectori hoĩs pp eius latitudinem. binę autẽ, quia bina ſunt eius latera. q̃ quidẽ grandiores exiſtunt in fœminis, gr̃a lactationis: ſed in viris gr̃a tutelæ cordis, eiusq; protectiõis. Et ele
I phantes tñ inter quadrupedes habent binas mammas in pectore: qa illa animalia habẽt pectus ſtrictũ: & quia, ſi mammas in pectore obtinerent, læderentur à motu. At elephantus habet binas mammas in aſcellis, quia eſt primus locus a tmi. cuius rei argumentũ eſt, q̃ in eodẽ loco habentur in hoĩe. Quędam tñ mãmæ in ventre exiſtunt, quia ibi cibus exuberat, & materia lactis. iõ hmõi animalia habent plures mãmas & plurimum nutrimentum, atq; fœtus: quia multitudo mammarum eſt pp multitudinem nutri K
menti: & quæ prolem numeroſiorem ſunt educatura, mammas quo que numeroſiores obtinent, & nutrimentum plurimum. Leo tamen non gerit multas mammas, quãuis habeat plures catulos. cuius mammę in medio ventris ſunt ſitæ: quia eſt pauci nutrimenti ob difficilem eius victum, eiusq; neceſſariam rapinam. Mammę ẽt quorundã animalium prope femora locant, quia magnitudo corporis eorum vergit verſus ſurſum, & cibus declinat euã ad hunc locũ. quare pars inferior ſuſcipit nutrimẽtum facilius ab ea L
parte. & fuerunt ibi appoſitę mammę, vt trahant ad ſe nutrimentum. Scrophę aũt habẽt hoc proprium, qd̃ prębent primũ vber primo genito. Iam ergo ſumus locuti de iuuamento mammarũ, & earũ diſcrepãtia, loco, & numero in animalibus. Et apud vltimum mẽbri appellati thoracis extant mẽbra apta ad exitum excrementi, tum ſicci, tum etiã humidi. Et maior pars animalium emittunt ſperma per eadem membra, à quibus egreditur excrementũ humidum. cuius rei cauſa eſt, qa ſperma eſt excrementũ quoq; hu- M
midũ. &, ſi per duo membra id fieret, noceret animali. Adde ẽt q̃ non habet tantam latitudinem in parte inferiori, vt in ea poſſint tria collocari membra, ſ. membrum pro excremento ſicco, & aliud ſpermatis, & membrum humiditatis. In fœmina etiam ab eodem mẽbro egreditur res venerea, & ſanguis menſtruus ob eandem cauſam. Figura autem omnium membrorum genitaliũ vt eſſe apta illi officio, cui paratur: quamuis differant inter ſe

pluribus

A pluribus differentijs. Membrum tñ virile habet hoc propriũ inter cætera membra, ꝙ crescit, & minuitur absq; aliqua ęgritudine. qđ quidẽ augetur, & extẽditur, vt ad coitum sit habile. eiꝰ quoq; minutio est cõmoda, & conueniẽs pluribus rebꝰ: quia, si non minueretur, & cõtraheretur, impediretur plures operationes animaliũ. Huiusq; mẽbri compositio, & natura membrorũ, ex qbus constat, sunt habiles, & conuenientes ad hmõi effectũ, ſ. ad augmentationẽ & diminutionẽ: ideoq; eius figura constat ex neruis, & car-

B nulaginibus, atq; arterijs concauis: contrahitꝫ, & extẽditꝫ ex spiritu cõcurrente ad ipsum tẽpore erectiõis. Quędam tñ animalia habent figuram huius membri commodã cõiungi in posterioribus, quę quidem in aduersum mingunt: sed quę prę anteriori coeunt, anterius mingũt. in hoſe tñ illud, qđ sequitur partẽ posterioré corporis, & femora, atq; crura, nõ habet se eo mõ quo ſ quadrupedibus. nã oẽ animal tã ouiparum, q̃ viuiparum caudã gerit, hõ vero nõ. neq; aliqđ quadrupedum habet binas nates, pręter hominẽ.

C quia os dorsi componitꝫ cũ osse femorum eius p lineam rectam: sed in alijs quadrupedibus cõponitꝫ super angulũ rectum. Femora autem hominis, atq; surę, & caudę, cruraq; carnosa existunt valde: sed aliorũ femora, & crura carne vacant: sunt .n. creata ex ossibus, & neruis tantũ. Os tamen hominis componitur cũ osse crutiũ eius per lineã rectam vt tali figura situs possit rectus stare. Et ideo natura fecit partem superiorem eius minus carnosam, vt sit leuior. sed inferiorem, ſ. crura & nates, atq; suras fecit carnosas, vt pondus sustinere valeat, possitq; erecto corpore stare, & vt sedeat super cruribus. Nam sessio, vt dicit Gale. est quid proprium homini, quẽadmodum est sibi propriũ habere staturam rectam. sed eius sedile officiũ perficitur flexu crurũ ad posteriora: sicut officium manuum perficitur flexu ad ĩteriora. cuius rei tamẽ oppositũ fit in quadrupedibus. Cõstant autẽ crura quadrupedum ex osse robusto, vt possint sustinere põdus. & habent quatuor pedes, vt cõmodius possint ferre onus, & velocius ambulare. ideoq; quadrupeda D possunt supra se sine labore diu stare: at hõ non facile põt erecto stãdo corpore diu perdurare: & ideo dati sunt sibi diuersi situs, qbus gesscere valeat. Cauda aũt fuit adhibita alijs animalibus, vt protegat locus, qui ministrat exitum excremẽto, tueaturq;. & ideo dantur quędã capillatę caudę. Adde ẽt ꝙ in hmõi membris multa abundãt excremẽta à natura. & ideo in figuram caudæ ipsa deuenire oportuit. Sed homo cauda vacat, ne sedẽdo sibi molestiam afferat: & quia illa materia caudæ in crura, & nates assumitur. F Simia vero quia, habet formã mediam inter formam humanam, & quadrupedum, ideo cauda vacat: & os coxæ eius est compositum ex ossẽ femorũ eius per lineam rectam, vt in homine. non per angulum rectum, vt in quadrupedibus: sed eius angulus est obtusus, ita vt ossa fere coniungantur per lineam rectam. & ideo potest recta stare: sed non ita facile, sicut homo, neq; ita accõmodate. Habet quoq, ita simia binos pedes, super quibus stare pos-

G fit, & caret cauda: & quia est quadrupes nõ habet sessionem accommodatã, neq; nates, vt hõ, cũ sit qd propriũ homini habere nates.

De Pedibus.

PEdes autem animaliũ inter se discrepant. Nam alij solidi rotũdi, alij bifidi, alij vngulati, alij vero multifidi, siue digitati. Quibusdã tñ pedibus talus inest, vt bisulcis: quibusdã vero deest, vt multifidis, & solipedibus. Pedes tñ hominũ contra alia animalia se habent, ſcꝑ sunt ꝑlongi, & multũ lati respectu sui corporis, & connexi: in quorũ extremi
H tatibus digitos habent. Solipedibus aũt insunt pedes solidi, ꝓp magnitudinẽ corporum eorum: quia talis figura est cõmoda sustinere onus: & difficile offenditur, ꝓp robur, & duritiem eius. Est nanq; talis vngula in his veluti vnus vnguis, vice multitudinis vnguium. est quoq, ad repugnandũ commoda: & ideo calcitrant solipeda pedibus posterioribus. Fillio aũt pedum est, vt firmatio fiat in locis inęqualibus. & ne facile pedes lædantur: quia partibus eorum fiet obuiatio, non totalitati, cũ sint digitati. Et ideo digiti hominum sunt breues, & habẽt vngues, vt difficilius recipiant læsiones. Bisulci autem talum habent, vt in ipsum vngulę fulciantur. & cum hoc, ꝙ motus fit facilior, fit etiã tutior. facilior nãq; est motus per duos angulos, siue per duo additamenta, q̃ per vnum. Idcirco, cum in solipedibus minor flexus atq; tutela quęratur, non habent talũ, & habent vnũ angulum, vt pedes citius redeant tẽpore fu ciminis, quia pugnant cum eis, & talus est veluti membrum extra.cum, inter duo membra posi-
tum: vnde est quasi clausura. & ꝙ a I
per ipsum quæritur tutela, ideo nõ inest prioribus pedibus. Multifidis autem talus deest. nam, si talum haberent, essent tñ bifidi, iuxta additionem tali. Alio tñ mõ sunt pedes hominũ, q̃ aliorũ animaliũ. Nam sunt longi, lati, atq; connexi, & decliues, habẽtes quinq; digitos: quia plus fulcimẽto indigent, q̃ alia animalia, cũ hõ sit rectæ staturæ. deambulatio aũt fit stando super vnum pedẽ transferẽdo alium. Habentq; plures digitos, vt hõ possit sustineri cũ eis in locis inęqualibus, sicut in
locis ęqualibus, vel quasi eodẽ mo- b
do. & ideo, qñ caret digitis, nõ põt stare ī locis inęqualibus. Et cui deest patella pedis, nõ põt commode stare ẽt in locis ęqualibus. hinc potest haberi, & longitudo est, quæ facit ad optimã stationem. Eorũ autem conuexum fuit eis adhibitum, vt tueantur à rebus eminentibus. Natura tandem fuit sollicita, vt pedibus hominum insit virtus aliqua fungens officijs manuum, scꝫ capere, & premere. Et propterea adhibitæ sunt iuncturæ: vt per eas fiat æqualitas, & illa figura, quam pes debet
habere. manifestum nanq, est ꝙ, si M
pes hominis haberet aliam figurã, non posset habere hmõi officium in oĩbus locis, scꝫ stare. vĩr enim sicut officium manus, inquantum manus hominis, est capere, sic officiũ pedis, vt pes, est stare. Communicat etiam manus cum pede hominis in hoc, quia habet vim retinendi. sed illud obtinet firmitatis gratia: & ideo habet digitos, sed non ita longos, sicut in manibus, qui fuerunt creati ad retinendum, & digiti pedum ad standum. Vngues quo-
que

A que pedum ſunt ad tuendas extremitates digitorum, ne leſionibus expoſitæ ſint: & ſe habent, veluti ferrum extremitatum haſtarum. locuti ergo ſumus de membris extrinſecis animalium viuiparorum.

Loquamur nunc de animalibus ſanguineis ouiparis. Et incipiamus de quadrupedibus, & pede carentibus, mox de volucre, poſtea vero de piſcibus mentionem faciamus. hęc enim ſunt genera vniuerſalia, in q̄ diuiduntur animalia per differentias diſtinctas proportione, & conuenientia: Dicamus ergo omnia hęc
B genere habere caput, & omnia organa ſenſus, vt i viuiparis: ſenſumque olfactus obtinent, & eius inſtrumēta, & ſenſum auditus, atq; viſus cum ſuis organis. Sed habēt vt volucres aures, ideſt q̄ non habent aures, ſed meatum tm̄. cuius rei cauſa ē durities cutis, vt diximus. talis nāque ſpecies vel eſt corticata, vt teſtudo, vel ſquamoſa, vt ſerpentes. Et ideo non habent tales ſpecies palpebram in oculis, neq; res quibus oculi claudantur propter debilitatem viſus earum: quia non indigent cer
H nendi acutie, quemadmodum indi
C gēt volucres. vnde ſufficit ipſis mēbrana, qua oculi integātur. Lingua etiam data eſt cuilibet animali ſanguineo, præterq̄ crocodilo, qui terreſtris eſt, & aquatilis. nam ex eo q̄ terrenus habet locū linguæ, vel linguam imperfectam, vt diximus. &, quia eſt aquatilis, lingua caret. Piſces vero, & animalia aquatilia lingua vacant: quia commune iuuamentum linguæ eſt guſtus, & affert auxilium deglutioni: ſed quia in huiuſmodi ſpeciebus facile peruenit cibus ad locum ſibi requiſitum, & ingreſſum aquæ in ipſum, nō in- D
digent deguſtatione: & ideo fuit tale membrum debile procreatum in eis: & propterea hmōi animalia recipiunt delectationem in guſtu, q̄ primum cibus pertingit corpus. Inter quadrupedes vero lingua lacerti animalis ramificata exiſtit, ſiue bifurcata, vt lingua ſerpentum. & illorum ramorū extrema ſunt ſubtilia, vt capilli, quemadmodum diximus. Quædam tn̄ animalia marina habent linguam biſulcā. Quadrupedes autem ouiparæ dentes obtinent acutos, vt piſces. Omniaque animalia ſanguinea inferiorē ma- F
xillam mouent, præter crocodilum, E
qui mouet ſuperiorem, & quæ inferiorē mouent, vel ipſam à deorſum in ſurſum, & in vtrunq; latus ſimul mouent, vt animalia viuipara, aut à deorſum in ſurſum tantum, vt aſalia q̄drupeda, & ouipara, volucresq;, & piſces. Maſticatio ēt, eiusq̄ priuatio eſt cauſa, ob quam aliqua animalia mouent maxillas, alia vero non. Nam nonnulla eorum maſticant, & mouent maxillas ab omni parte: aliqua alia non maſticāt, ſed ſolum conterunt, vt piſces, & aues: quare non indigent huiuſmodi motu. Inter cætera tamen F
animalia ſolus crocodillus mouet ſupremam mandibulam: cum huiuſmodi motus ſit valde commodus ad capiendum, & retinendum ſimul: ex eoque fit percuſſio cum maxillis eius à parte ſuperioti i inferiorem: vt in arte venatorum perſpicuum eſt.

Nam cum ad eorum cibum concurrant neceſſario actus capiendi, & retinendi ſimul, præſertim in rapinoſis, & vnaquęq; harum actio-

G num, ſcilicet mordere, & capere ſit opus ipſius oris: & ſecundum officium. ſ. retinere ſit officium manuũ neq; crocodilus habeat manus, & pedes habiles ad retinẽdum, eiusq; eſca ſit in aqua, vbi tutior ſit retentio: ideo natura ſagax adhibuit illi hæc duo officia in modo meliori, q̃ potuit eſſe in ore: præſertim cum eius eſca ſit in aqua. laudetur Creator mundi. Et ideo mouent cancri partem ſupetiorem forcipis: nam forceps claudit illas coniunctiões, quæ ſunt vice manuum in cancris. Et omne animal ouiparum, & qua H drupedes habent collum pp̃ cannã pulmonis. collum. n. eſt membrum exiſtẽs ĩter caput, & humeros. Exiſtimatur aũt ſerpentes non habere collum, ſed aliquid proportionale collo: cum non diſcernatur in eis tale membrum, ſicut in alijs animalibus. Habent tñ ſerpentes, præ cæteris animalibus eiuſdem figuræ, q̃d ſibi propriũ, ſ. vt poſſint vertere caput in auerſum, quieſcente reliqua parte corporis. q̃ motus fuit eis adhibitus melioris notæ gratia, atque nobilioris. cum. n. non videant, vt alia animalia, datur eis talis motus, I vt poſſint voluere caput ad tergum, & ſuum cuſtodiant corpus. & ideo ſpondilia coſtarum dorſi cartilaginea ſunt vt facilius moueantur, & flectentur. Idemq; cõtingit animalibus inſectis. Et tale animal habet membrũ proportionale pectori. Sed neq; in illo mẽbro proportionato pectori, neq; in alia parte corporis habet mammas, ppea quia lacte caret. Et iõ piſces, neq; aues vbera obtinent: quia illud humidum lacticinium in ouis cõtinetur illius animalis. ſed viuiparũ animal lac habet, & ideo caret ouis. Omnibus K autẽ his ſpeciebus adhibita eſt cauda, quæ vario modo ſe habet in magnitudine, & paruitate. Et animal, nominatum Amilion ſiue Chameleon, ideſt Leo terræ eſt præ cæteris animalibus ouiparis macilentum. cuius rei cauſa eſt inopia ſanguinis quæ pẽnuria ſanguinis eſt referenda ad naturã animę ſuę. eſt. n. paruiſſimum, & præ metu mutatur eius color in varios colores. nam timor mouet ſuos hũores varijs motibus confuſis. quare in varios colores mutatur. Iam ergo narrauimus membra animalis ſanguinei quadrupedis, vel nõ habenus binos pedes, atq; ouipari, modo conſentaneum eſt de Auibus tractare. L

De partibus animalium ouiparorum, tũ quadrupedum, tum expedum: & quã ob cauſam ſic a natura digeſta ſint. Ca. 11.

Pedes.

SAnguinea vero ouipara, p̃tim quadrupeda ſunt, partim expeda, quale vnũ tantummodo genus ſerpentũ eſt. cãm, quamobrem id pedibus M vacet, reddidimus, cũ de greſſu animalium ageremus, cætera eius forma ſimili quadrupedibus ouiparis ſunt. habẽt hęc animalia caput, partesq; capitis eiſdẽ de cauſis, quibus cętera ſanguinea genera. Linguam etiam Lingua. in ore continẽt omnia, excepto vno crocodilo fluuiatili. hunc. n. non niſi locum tãtummodo linguę habere putaueris. cuius rei cauſa eſt, quod idem & terreſtris, & aquatilis quodamõ eſt.

ergo

A ergo vt terreſtris locum obtinet linguæ, vt aquaticus cl inguis ẽ. piſces enim, vt dictum eſt, aut nullam habere linguam videntur, niſi valde reſupinentur aut inexplanatam habent, cauſa ẽ, q̃ ñs linguæ vſus perquam exiguus eſt: quoniam mandere, p̃ guſtareq; non poſſint, ſed in deuorando ſenſum, voluptatemq; cibi capiant. lingua enĩ ſenſum mouet ſaporum. eſculentorum autem omnium voluptas in deſcendendo contingit. dum enim B deglutimus, pinguia ſentimus, & ſalſa, & dulcia, & reliqua generis eiuſdẽ. ſenſum igitur hunc animalia etiam ouipara habẽt. & omnium ferè condimentorum, eſculentorumq;, in deuorãdo gulæ tactiõe ſuauitas exiſtit, & gratia. quamobrem non qui potionum, ſaporumq; incontinentes ſunt, ĥdem etiam condimentis, ac cibo luxuriant: ſed cũ cæteris animalibus ſenſus quoque guſtandi adiunctus ſit, illis C quidem alter quaſi vnus tributus eſt. Lacertis ex quadrupedibus ouiparis lingua biſida, vt ſerpentibus: parteq; extrema pilоſa admodum, vt dictum iam eſt. quinetiam vitulis marinis lĩgua biſulca eſt. quamobrẽ hęc animalia omnia tenuia ſunt. Serratis etiam dentibus quadrupedes ouiparæ ſunt modo piſciũ. Sẽſoria autem omnia ſimili modo, atq; cætera animalia habẽt: verbigratia nares olfaciendi, oculos videndi, aures audiẽdi ſenſorium. non tamen hæc eminẽt, D quomodo ne auibus quidẽ, ſed foramina tantum habentur. cauſæ vtriſq; duritia cutis eſt, altera enim penna, altera cortice integuntur. cortex loco ſquamæ & ſimile eſt, ſed ſua natura rigidior atq; durior. quod in teſtudine, atq; ſerpentibus magnis, & crocodilo fluuiatili palãm fit. fit mior enim oſſe euadit, vt quitalem naturam ſortiatur. Palpe- Palpebræ bram ſuperiorem hęc animalia nõ mouent, vt ne aues quidem, E ſed inferiore conniuent, ea de cauſa, quam, cum de illis ageremus, reddidimus. Sed, cum auium nonnullæ ab angulis membrana obeunte nictentur, hæc non nictantur: ſunt enim oculis durioribus, quàm aues. cauſa ẽ, q̃ illis, vtpote volucribus, acumen cernendi commodius advitæ munera ſit. hæc autem, quoniam cauernas ſubire omnia ſolent, minus cernendi vſum exquiſitum requirũt. Sed, cum caput in partes duas diuidatur, ſcilicet ſuperiorem, & inferiorem F maxillam, homo, & viuiparæ quadrupedes maxillam ſurſum deorſum, atq; in latera agitant: piſces vero, & aues, & ouiparæ quadrupedes ſurſum, deorſũq; tantum mouent. cauſa eſt, q̃ eiuſmodi motus vtilis ad mordẽdum, ſecandumq; eſt. qui autem in latus agitur, ad cibum molendum, conficiẽdumq; accommodatur. Quæ igitur dentes habẽt maxillares, ĩs mot⁹ commode

Biſida lacertis lingua.

agit

G agitur in latus. quæ autem maxillaribus carent, ijs nullo pacto vtilis motus hic est: quamobrē sublatus ijs omnibus est. nihil enim natura superuacuum facit. Cætera omnia maxillam mouent inferiorem: crocodilus fluuiatilis vnus superiorem. cuius rei causa est, q̄ pedes ad capiendum retinendumq; inutiles habet. parui enim admodū sunt. itaq; ad hunc vsum natura os ei pro pedibus vtile cōdidit. ad retinendum vero, vnde ictus inferri vehementius potest, inde motus commodius agitur. infertur autem vehementius desuper, q̄s de parte inferiore. ergo cum vtriusq; tum capiendi, tum mordendi vsus ore administretur, magis autem necessarium retinendi officium sit, cui nec manus sint, neq; pedes idonei, commodius huic est mouere superiorē maxillam, quā inferiorem. Qd̄ idem causæ est, cur etiam cancri superiorem sui forcipis partem moueant, nō inferiorem. habēt enim pro manu forcipem. illum itaq; vtilem ad capiendum, non ad mordēdum forcipem esse oportet. mordendi autem secandiq; officium dentis est. caneris igitur, cæterisq;, quibus licet ocioſis cibum capere, quoniam in humore nō sint, orie vsus partitus est, vt manibus, aut pedibus capiant, ore secent & mordeant: at crocodilus os in vtrunque vsum vtile factum est a natura, cum ita maxillæ mouean-

H

Cancrorū forcipes.

I

tur. Collum etiam omnia huiusmodi animalia obtinent propter pulmonem. quippe quę aerem per arteriæ fistulam productiorem & accipiant, & reddāt. collum enim id appellamus, qd̄ inter caput, & armos, humeroſve interiacet. Serpens inter hæc collum minime, sed proportionale colli habere videri potest. siquidem extremis, quæ modo dixi, pars hæc describenda est. Proprium serpentibus præ cæteris eiusdem generis animalibus est, vt caput vertere in auersum, reliquo quiescente corpore, valeāt. cuius rei causa est, q̄ modo insectorum structura volubili constant, vt vertebras cartilaginosas, & flexibiles habeant. euenit igitur id serpentibus necessario hac de causa: ad meliusvero, vt itavitare possint, quę ab auerso noceant. cum enim prælongo sint corpore, & pedibus careāt, inepti sunt ad se conuertendū, tuendumq; contra ea, quę a tergo incurrant. nihil enim vtilitatis esset, si caput erigere quidem possent, sed circumagere nequirent. Habent hæc & eam, quæ pectori proportiōetur, partem: māmas nec ea parte, nec vspiā fui corporis continent. Aues etiam mammis carent. cuius rei causa est, quod nullum ex ijs habeat lac. mamma enim conceptaculum, & tanquam vas lactis est. nec solum hęc, sed etiam quæcunq; non viuipara inter se sunt, lacte vacant, quoniam ouapa-

K Collum

L

M

A partium. in ouo autem lacteus ille cibus ingenitus ouiparis continetur. sed de ijs planius dicetur, cum de generatione agemus. De inflexu curuarum partium consyderatum iam est, cum de communi animalium gressu ageremus. Caudam etiam genus id animalium habet partim prolixiorem, partim breuiorem. cuius rei causam ante in vniuersum reddidimus. Omnium vero ouiparorum pedestrium tenuissimus B chamæleo est: quippe qui ob id maxime inopia sanguinis rigeat. causa ad mores animæ eius referenda est. præ nimio nanque metu multiformis efficitur. metus enim refrigeratio per inopiam sanguinis, caloris que est. De partibus animalium sanguinei generis, tum expedum, tum quadrupedum, aut bipedum, quæ nam sint extra, & qua de causa, dictum fere est.

Cauda.

De partibus auium exterioribus, & earum differentijs; quasque ob causas sic a natura posita sint.

C Cap. 12.

AVes autem discrimine inter se discrepant, eo que in excessu, defectuve partium, & in pluris minorisque ratione versari percipimus. Sunt enim earum aliæ longo crure, aliæ breui. linguam etiam aliæ latiusculam habent, aliæ angustam. eodemque mo reliquis partibus differunt. At priuatim inter se paulo ratione partium differunt, quanque a cæteris forma et partium discrepent. pennatum D .n. genus omnium auium est, idque proprium habet ad cætera animalia. cum enim alia pilo, aut squama, aut cortice tegantur, aues penna opertæ sunt, penasque habent fissam, nec simili specie, atque ea, quæ totipenna a pennæ continuitate appello. his enim fissa, illis infissa est penna: & altera excaulis, altera caulata est. Quinetiam capite rostri naturam singularem, ac propriam præ cæteris gerunt. elephantis enim naris pro manibus est: insectis E quibusdam lingua oris officio fungitur: at his, vice dentium, manusque, rostrum osseum datum est. de sensuum locis dictum ia est. Collum auibus quoque porrectum, eademque de causa, qua cæteris est. hoc alijs breue, alijs longum, & ferè pro crurum modo magna ex parte descriptum est. Quibus enim longa sunt crura, ijs collum longum: contra, quibus breuia crura, ijs collum breue, pterque palmipedibus. Collum .n. nec breue cum crurib⁹ longis, F nec logum cum breuib⁹ pastum administrare ex terra pot. carniuoris et volucrib⁹ logitudo colli incommoda est: imbecille .n. quod plixum est: ijs aut victus beneficio virium comparatur: quamobrem nulli collum logum, cui vngues adunci. palmipedes. & quæ diuisis quidem, sed paru diductis digitis sunt, vt quæ eodem gne cum palmipedib⁹ cotineant collum logi⁹ habent. tale enim ad cibum ex

hu-

G humor: petendum commodi⁹ est: sed crura ꝑs breuia, vt melius natare possint. Rostra etiam inter se differunt victus ratione. alijs enim rectum, alijs vncum rostrum est. rectum ꝑs, quæ cibi capiendi gratia tantum id habent: vncum carnuoris. tale enim vtile est ad retinendum ꝑs, quæ raptu viuant, & cibum ex animalibus petere necesse habeāt. quibus autem victus ratio placida, herbisq; comparanda est, ꝑs rostrum latum: hoc enim & ad

H effodiendum pabulum, & ad euellendum, & ad tondēdū commodius est. nonnullis longum, vt & collum, quoniam cibum ex alto capere soleant. & quidē bona pars tum earum, tum etiā palmipedū, aut simpliciter, aut parte eadem captura bestiolarum quarundam aquatilium viuit. itaq; fit, vt collo quasi harūdine piscatoria, rostro autem veluti linea, & hamo vtantur. Partes vero pronæ, supinæq;, & thorax appellatus quadrupedum,

I confusius in genere auium habētur. alæ enim pro branchijs, & prioribus pedibus dependent, membrum peculiare auium: quamobrem pro scapulis extrema alarum dorsu adhærēt. Crura vt in homine bina, sed intro flectenda, vt quadrupedum suffragines, non vt hominis poplites foras. alas autem, quas vicē crurum priorum complere modo diximus, in orbem agunt. Bipes necessario est genus auium,

Rostra auib⁹ varia

inter ea, quæ sanguinem habēt, K atq; etiam aligerum. Cū enim sanguinea quæq; non pluribus q̄; quaternis notis moueantur, membra pendentia quaterna: auibus quoque sunt, vt cæteris gressilibus, & pedestribus. quā-quā illis brachia, aut crura quaterna: auibus vice crurum priorum, brachiorum ve ala cōmune datum est membrum: hac enim volatiles sunt. quæ quidem volandi vis in auis essentia continetur. itaq; necessario restat, vt bipedes sint. ita enim notis, siue L signis quaternis, alis scilicet additis moueantur. Pectus acutū, carnosumq; omnibus est. acutum, vt melius volent. lata enī, quia multum aeris propellunt, difficilius mouentur: carnosum, quia quod acutum est, nisi plene opertum sit, imbecillum est. Pectori venter subiacet ad ostiū vsq; excrementi, & suffraginem trudens non aliter, q̄; in quadrupedum, atq; hominum genere. igitur inter alas, & crura partes M hæ positæ sunt. Vmbilicum omnia habent, quæ vel vtero vniparis eduntur, vel ouo ouiparis excluduntur: sed auibus iā adultis hic delitescit, incertusq; est, vt patet per generationem eorum. intestini nanq; coalitu vmbilicus auium consistit, & non venarum pars vlla est, vt in viuiparo genere. Item auium aliæ Aues velaces. volaces, aliæq; grandibus, atque validis sunt: vt quæ vngues habent aduncos, & carne vescunt.

VO-

A volaces enim tota vita esse, necesse est. itaq; pennis abundant, & alarum magnitudine præstant. Sed non modo quæ vncis sunt vnguibus, verum alia quoque genera volucrum volatu superant: videlicet ea, quæ vel pernicitate volandi sese tueantur, vel loca mutare soleant. Sunt quæ non volaces, sed graues sint, quibus vita terrena, & aut fruge viuunt, aut nant, & apud aquas immorantur. Corpora vncunguium exigua sunt, exceptis a-
B lis, quoniam alimenti copia in alas, & arma, præsidiumq; absumitur: contra quæ volaces non sunt, ñs corpora in molem euadunt grandiorem, atq; ita efficitur, vt sint grauiores. Sed grauium nonnullis præsidio calcar ẽ, quod vice alarum suis cruribus gerunt. eadem vero quæ & calcar habeat, & vngues aduncos, nulla est. causa est, q̃ natura nihil superuacuũ facit. volaci autem vncũgui generi calcar vsui esse non potest: vtile enim tantũ
C in pedestri certamine est. quam obrem grauium nonnullis adiũctum est. quibus vngues aduncinon solum inutiles, sed etiam nocui essent, cum ad solum hærerent, & contra ingressum infixi reniterentur. quamobrem vncungues omnes difficulter ambulant, nec in saxis consistũt. natura enim eiusmodi vnguiũ cõtraria in vtrunq; est. euenit id p generationem necessario, cum quod terrenum, & procax i corpore est, formam partium com D
modarum ad pugnam recipiat. itaq; vbi sursum prorsuerit, rostri duritiam, aut magnitudinẽ facit: vbi deorsum lapsum est, calcaria cruribus valida effingit, aut pedibus vnguium magnitudinem, & robur. simul autem hæc singula locis diuersis efficere nõ potest. distracta enim excrementi eius natura inualida redditur. Item alĩs crurum longitudinem condidit, alĩs pedum interualla complet, digitosq; in palmæ effigiem conte- E
xit. quo fit necessario, vt aues aptæ ad nandum, aut omnino palmipedes sint, aut discretos quidem habeant digitos: sed singulis annexa latitudine cutis, velut spadiculas ductu perpetuo gerant. hæc necessario his de causis veniunt. Quod autem ad notæ melioris rationem attinet, pedes huiusmodi habent, vitę quã degunt gratia, vt cum in humore viuant, nec pẽnis vtantur, pedes ad nandum vtiles habeant. F
ñs enim perinde vtuntur, vt remis nautæ, & pinnulis suis pisces. quamobrem si vel piscium pinnula, vel auium pedibus interiecta cutis destruetur, nare non poterunt. Sunt in genere auium, quæ longis cruribus innitantur. cuius rei causa est, quod vita earum paluſtris est. natura enim instrumenta ad officium, non officium ad instrumenta accommodat. quoniam igitur nãtes non sint, ideo nõ palmipedes sunt,

Non volaces.

G sunt, quod in solo pręmolli & lubrico degant: hinc longa ῆs crura, & digiti productiores, flexę etiam plures. digitis magna ex parte. sed, cum volaces non sint & tamen ex eadem materia omnes constent, efficitur vt alimentum, quod cæteris ad caudam transmittatur, ῆs in crura id absumptum reddat eam partē auctiorem: quapropter in volatu pro cauda ῆs vtuntur. porrectis enim cruribus in auersum volant. ita enim fit, vt inter volan-
H dum non impediat pedum prolixitas, sed iuuet. At quibus crura breuia sunt, hæc ad ventrem contractis cruribus volant. cum enim nullis earum impedimento sint pedes ita positi, vncūguibus vel ad raptum habentur expeditiores. Quæ longo sunt collo, si id crassius habent, volant collo porrecto: si tenue, curuato feruntur. cum enim tenue præ longitudine quatitur, facile frangi potest. Clunis auibus omnib⁹
I est: quanquam non clunem, sed femora bina habere propter lōgitudinem clunis, videantē: quippe cum ad medium vsq; ventrē porrigatur. Causa est, quod genus hoc animaliū bipes est, non erectum. nam, si modo hominū aut quadrupedum clunem breuem a sede, crusq; deīde directa strue subditum haberet, omnino stare non posset. homo enim quia erect⁹ est, stare potest. Quadrupedibus crura priora ad corporis pondus sustinendum subdita sunt. At aues nec erectę sūt, K
quoniam sua natura in pomilionem degenerat: neq; crura habent priora, quoniam alas vice eorum sortiuntur. itaq; natura pro ῆs clunem longiorem emolita duxit ad medium, corpusq; pronum fulciuit, & crura subdidit ea parte, quia pondere æquilibrāte, & ambulare æquilibrio possent, & constare. Sed quam ob causam genus auium bipes nō erectum sit, explicatum iam est. cur autem crura carnosa nō
L habeat, eadem causa est, quam de quadrupedum cruribus reddidimus. Sūt auibus digiti quaterni æque omnibus, tam multifido, cq; palmipedi generi. nam de struthionе terrę Africæ incola postea definiemus, vt bisulc⁹ est, vna cum reliquis, quæ ad auium genus habet, contrarῆs. Sed, cum omnibus quaterni digiti sint, tres parte priore habē tur, vnus posteriore pro calce, vt tute sit, qui minutus inest in ῆs, quæ longa habent crura, vt
M in crece euenit: nec est quod plures habeat digitos. sed, cum talis digitorum positio in cæteris sit, in iynge vna, quam turbinē appellatam dixi, vtrinq; bini. causa est, cp eius corpus minus quā cęterarum propensum est in aduersum. Testes omnibus auibus esse certum est, sed intus lumbis adhęrent. cuius rei causam in generationis ratione animalium explicabimus. partes auium ita se habent.

Voluerū clunis.

De

A De Auibus.

HVius generis membra diſcrepant multitudĩe & paucitate, exceſſu & defectu. Nam quędã crura longa, alia vero breuia gerũt: nõ nulla habẽt linguam latiorem, alia ſtrictiorem. Differũt etiam aues ab alijs generibus in forma membrorum diuerſimode, nam propriũ eſt ſibi pennas habere, binasq; alas. ẽt roſtrum eſt quid proprium ſibi. & incipiamus enumerare membra earum a capite vſq; ad pedes ſeriatim. Dicamus ergo ipſas habere caput, i quo etiam ſenſus, vt prædiximus, at
B que roſtrum. quod quidem vice dẽtium, & labrorum obtinent, quo fũguntur officio manus. nos autem iã locuti ſumus de differentijs roſtrorũ, eorumq, cauſa. Huic etiam ſpeciei datum eſt collum, cuius vtilitatem iam diximus in animalibus habentibus collum. Auium præterea quędam obtinent collum longum, quædam vero breue. Collum præterea auium videtur vt plurimum extendi vſq; ad crura. nã quæ terreæ ſunt aues, habentes crura longa, collum etiam habent lõgum: aliter nõ poſſent collo cibum ex terra accipe
C re. ꝙ ſi collum etiam eſſet prælõgũ, & crura breuia, tunc colli longitudo eſſet ſuperflua. Aues tamen palmipedes longum habent collũ, breuia tamen crura: quia in aqua commorantur: & collum declinat ad profundiorem locum ipſis crurib⁹: quare poſſunt ſuum cibum in aqua petere, eumq; retinere collo. Quod tamen non poteſt facere volucris ſylueſtris, quæ eſcam in terra venatur. Et ideo collum ſylueſtrium volucrũ rapacium breue exiſtit: vt qui Falco dicitur: quia eius venatio eſt fortis; quare indiget robore, & vigore: & id D circo habet collum aptum ad hanc rem, ſ. robuſtum. ſed longitudo colli auium palmipedarum cõmoda eſt ad capiendas quaſdam beſtiolas in aqua, cuius collum eſt veluti arũdo piſcatorum, roſtrumq; veluti filum, & hamus. & habet pedes breues, inter quos membrana intercipitur, vt natet in aqua. Habẽt adhuc aues membrum peculiare, ſ. alas: qđ membrum inter duos armos verſus finem dorſi collocatur, volandi gratia: & complent vicem manuum aliorum animalium, quas in auerſũ flectunt, vt alia animalia flectunt E manus. Auium prẽterea quædam ſunt volatiles, quædam vero non. Volatus autem habetur propter alterum duorum, ſ. vel vt vigorentur per eum contra alias aues, vt illud volucris genus dictum Macleb, qđ quidem magnas obtinet alas, pluresq, pennas, atq, robuſtas: vel vt ea volacitate vtatur ad cuſtodiendum ſe, quando ab alijs fugit, vt columba: aut ad transferendum ſe de vna regione in aliam. Imbecillis autem volatus fit propter grauitatem corporis auium, earumq; magnitudinem. Et ideo locus huius ſpeciei F auium eſt ſuper terra, eiusq; victus fit ex cibo etiam eius. & propterea illa auis, dicta macleb, eſt parua habens multas pennas: nam multitudo pennarum, & exigua moles corporis auxiliantur leuitati, & volatui.

Manifeſte autem vides ipſam pennam eſſe habilem volatui: promptam quoq; ad nandum in aqua, vt in auibus nantibus, ita ꝙ non cõtingit huiuſmodi auem in aquam ſubmergi, vt accidit auibus terreſtribus. Quælibet etiam aues, quæ habẽt

G bẽt pectus acutum carnoſum, ideo acutum obtinent ipſum, vt facilior fiat volatus. Nam, ſi eſſet amplum, impediretur velox tranſitus eius p aerem ob illarum latitudinem. fuit tamen carnoſum tutelæ gratia, atq; protectionis, iuxta debilitatem huius animalis. Venterq, pectori eius ſubiacet, deſinens ad locum exitus excrementi, & vſq; ad ſuffragines, ſine artus crurium, quemadmodũ i homine, & quadrupede. Cuilibet ẽt animali viuiparo, vel ouiparo adhibitus eſt vmbilicus hora partus, qui delitescit ipſis iam adultis. Aues autem binos habent pedes tantum. Et
H cauſa eſt, quia, cum omne animal viuiparum habeat quatuor pedes tantum, auis habeat binas alas vice duorum crurium priorum animaliũ quadrupedum, habeatq; duo crura poſteriora tantum. ideo eius nates ſimilantur ferè natibus hominis: in quibus non coniungitur os femorum cum oſſe dorſi per lineã rectam, neq, per angulum rectum. ſed habet ſitum coniunctionis oſſis lumbi, ſiue dorſi hominis cum oſſe femorum eius, quando ſedet: quod eſt ſibi poſſibile propter leuitatem
I corporis eius. Et ꝙ non indiget deãbulatione: quia melior eſt ſibi volatus. neq; habet carnoſos pedes ob eandem cauſam, ob quam alia etiã pedeſtria non habent pedes carnoſos. Et quæ volaces ſunt, imbecilliorem habent greſſum, præſertĩ quæ habent calcar in pedibus. nam calcar eſt ambulationi moleſtum. Sed quæ imbecilles ſunt volatu, velociꝰ gradiuntur. natura enim ſagax prouidit illis animalibus, quę habent aliquam rem imbecillem retribuendo eis aliquod aliud auxilium. Diſcrepantq; inter ſe pedes animium iux K
ta diſcrimen officij opportuni illis auibus. neq; fit diuerſitas in actiõe iuxta diſcrepantiam pedum: immo pedum diſcrimen eſt propter diuerſam actionem, ſicut in aliis membris accidit. Nam quædam animalia calcaria obtinent aduncа venationis, & rapinæ gratia, atq; interfectionis. Et horum quædam habent calcaria in extremitate digitorum: & talia ſunt habilia interficere, & venari in aere. Et aliqua alia habent calcaria in cruribus: & talia ſunt apta interficere in terra, vt rinia, & re L
liqua. Et ideo hęc duo non reperiũtur in eadem ſpecie auium, quia natura nihil ſuperuacuum facit. Nam calcar, exiſtens in fine digitorum, eſſet moleſtum ad ſtandũ, & ambulãdum in terra, & impediret auis habens calcaria: &, ſi auis haberet calcar aduncum in cruribus, nihil ſibi prodeſſet. Struthio autem proprietatem habet, quam in fine huius tractatus dicemus. Neceſſario etiam declinauit pars terrea ad calcaria, & ad roſtrum: aliter enim eſſet debile huiuſmodi animal, & non poſſet viuere. Et, vt pedes auium ſint habiles M
illi officio, cui parantur, ideo aliqua animalia nantia ſunt palmipeda, vt pedes ſint veluti inſtrumenta nãtium propter latitudinem membranæ exiſtentis inter latitudinem digitorum. nam huiuſmodi corium eſt velut piſcium pinnulæ. inde cruta, & collum quarundam auium lõga exiſtunt: quia. ſ. ſunt commoda illi officio, cui parata ſunt. Facilitas aũt volandi data eſt auibus hñtibus pedes, & crura breuia: &, qñ volant, cõtrahunt ipſa ad ventrem, vt fiãt volaciores. Aliquę vero in auerſum ea

emit-

Digitized by Google

A emittunt, ſ. quæ crura habent præ-
longa. ſili euã quę habent collum
longum, quo curuato ferũtur, quia
tenue, & debile eſt. Quædam aliæ
collo rrecto volant, quando craſ-
ſum, & robuſtũ exiſtit. Et oĉs aues
habent duos teſtes intra corpus: de
qua re tractabitur, vbi d generatiõe
dicetur. De oĩbus ergo mẽbris auiũ
apparentibus iam mentionem feci
mus, reſtat nũc de piſcib⁹ tractare.

*De partibus exterioribus piſcium. & cau
ſis, quare ſic à natura inſtitutæ ſint*
Cap. 13.

B PIſcium genus mutilatius
item, ac imperfectius, q̃;
auium partibus exteriori
bus ẽ. Nõ. n. crura, non man⁹, nõ
alas hoc habet: cur ita, cauſa iã
expoſita eſt. ſed cõtinuo ſimpli-
ci corpore a capite ẽ caudam vſ-
que porrigitur. Cauda vero ip-
ſa non omnibus ſimilis eſt, ſed
cum cæteris non euariet, plano
rum nonnullis ſpina conſtat, &
longa eſt. incrementum. n. eius
partis ad piſcis latitudinem trã-
ſit: vt in torpedine, paſtinaca, et
C ſi quid aliud eiuſmodi cartilagi
neum eſt. horũ igitur cauda ſpi
noſa, & longa eſt. quorundam
carnoſa quidem, ſed breuis, ea-
dem cauſa, qua & torpedini. ni-
hil. n. refert, breuis carnoſaq; ſit,
an longa, atq; rigidior. cõtra ac
cidit ranis. q. n. latitudo earum
parte priore minus carnoſa eſt,
ideo natura quantum corpulen
tię priori ademerat, tm̃ poſterio
ri, & caudæ addidit. piſcib⁹ nul-
la membra depend ẽt, qm̃ eorũ
natura natilis eſt, ratione ſuę ſub

ſtantiæ. nihil. n. ſuperuacaneũ, D
nihil fruſtra natura agit. Sed, cũ
ſua ſubſtantia ſanguinem habe-
ant, & tm̃ natiles, non greſſiles
ſint, pinnulas habent, vt nantes:
pedibus carẽt, vt non pedeſtres,
ſed aquatiles. pedum. n. additio
vtilis ad motũ, qui in pedo, hoc
eſt ſolo agatur: vnde & nomen
inditum pedibus eſt. Ad hęc fie
ri non poteſt, vt ſimul & quater
nas habeant pinnulas, & pedes,
aut aliud eiuſmodi membrum,
cum ſanguinem habeant. Cor- Corduli
duli, quãuis branchĩs præditi, E
pedes habent: quoniam penna
carent, caudam etiam habent la
xam & latam. Piſces, qui non la
ti ſunt modo raię, aut paſtinacę,
quaternas pinnulas habent, bi- Pinnulæ
nas parte ꝓna, & binas ſupina.
neq; eſt qui habeat plures: ſan-
guine. n. careret. Binas, quæ par
te prona lateribus geruntur, om
nes ferè habẽt: reliquis, quæ ſub
ditæ ſunt, carent nonnulli ex lõn
gis & corpulẽtis, vt anguilla, vt
conger, & mugilum genus, qd̃ F
in lacu Sipharum naſcitur. Nul-
læ omnino pinnę prælongis, &
ſerpentis ſpeciem referentib⁹, vt
murę næ: ſed flexuoſo impulſu
corporum ita humore vtuntur,
vt terra ſerpentes, modo nanq;
eodem ſerpentes natant, quo in
ſicco repunt. Cã, cur id genus pi
ſcium pinnis careat, eadem eſt,
qua ſerpentes pedibus vacent.
cuius rei cauſam explicauimus,
cum de inceſſu, & motu anima
lium ageremus. aut enim male

G mouerẽtur, aut nullo pacto mo ueri poſſent, ſi quaternas mouẽ di notas haberent. vix enim mo uerentur, ſiue propinquas inter ſe haberent, ſiue remotas, ꝓpter longius interuallum. ſed ſi plu res mouẽdi notas, ſanguinis va cua eſſent. hæc eadem cauſa bi pennibus quoque piſcibus red denda eſt. ſerpẽtis enim ea quo que faciem referunt, & ſui cor poris flexu pro duabus pinnis vtuntur. vnde fit, vt in ſicco & repere poſſint, & diutius viuere.
H itaq; alteri non protinus, alteri cum pedeſtris naturæ familia res ſint, minus exanimãtur. Qui autem binis tantummodo pin nis natant, eas habent, quæ par ti pronæ adhærent, niſi latitudo prohibeat. easq; iuxta caput po ſitas gerunt qui habent, quoniã eo loco longitudine careãt, qua vice pennarum moueantur. cor pus enim eius generis piſcium exporrectum in caudam eſt. Ra ia, & ſimiles pro pinnis extrema ſui corporis latitudine natant.
I Squatina, & rana pinnas latera bus accommodatas infra gerũt, propter amplitudinem partis ſu perioris. quæ autem partí ſupi næ commiſſæ ſunt, eas iuxta ca put adiunctas habent: nihil enĩ latitudo impedit, quo minꝰ mo ueantur, ſed pro ſuperis illis has gerunt minores ñs, quæ ad late ra applicantur. Torpedo duas iuxta caudam pinnas habet: p reliquis latitudine vtitur, & v troq; ſui corporis ſemicirculo, quaſi geminis pinnis natat. de p K
tibus capitis, & ſenſorĩs antea dictum eſt. Piſcium autem ge nus præ cæteris, quæ ſanguinẽ habent animalibus, propriam ſi bi branchiarum naturam ſorti tum eſt. cur ita, cauſam cum de ſpiratiõe ageremus, reddidimꝰ. Quæ autem branchias habent, aut intectas gerũt, aut detectas: vt genus omne cartilagineum. cauſa eſt, ꝙ cartilagine tum brã Branchiæ
chiæ, tum earum tegmenta con ſtant. Genus autem hoc omne
L cartilagineam habet ſpinã. mo tus etiam cartilaginei generis lẽ tus, pigerq; eſt, quoniam nõ ſpi na, aut neruo corroboratur: con tra genus ſpinatum celeriter fer tur. tegmentum autẽ, quod brã chias operiat, celeriter moueri oportet. cum branchiarum na tura quaſi ad ſpirandi vſum pi ſcibus data ſit: quamobrẽ in ſpi natis non modo tegmentum, ve rumetiam ipſi branchiarũ mea tus contrahuntur, vt celerius a gatur. Habent brãchias alĩ mul
M tas, alĩ paucas, & alĩ duplices, alĩ ſimplices: ſed nouiſſimã ſim plicem magna ex parte. verum cognitio diligentior ex cõſectio nibus, commentationeq; aĩaliũ petenda eſt. cã copiæ, & inopiæ branchiarum caloris cordi inſi ti copia, aut inopia eſt. in quibꝰ .n. plus ineſt caloris, hæc celeriꝰ moueri oportet, & vehementiꝰ. geminæ aũt branchiæ: atq; du plices talem naturam potius, q̃ ſimplices, pauciores q; obtinẽt,

vn-

A vnde fit, vt nonnulli ex ñs, qui branchias habent pauciores, minusq; continentes, diu extra aquã viuere possint: vt anguilla, & quicũq; serpentis spẽm referunt. nõ. n. multũ refrigeratiõis desyderant. Sũt & oris discrimina. alĩs. n. os ante, & ꝓnum est: alĩs ĩfra parte supina, vt delphinis, & cartilagineo gñi. quãobrem hæc, nisi cõuersa resupinentur, cibum corripere nequeunt: quod natura non modo salutis gr̃a cæterorum pisciũ fecisse vr̃ B (dum. n. sese ista cõuertunt, mora intercedit, qua piscis, quẽ insectantur, euadere possit. nã oĩa id genus rapina piscium viuũt) verum etiam ne nimis suã deuorandi auiditatẽ explerent. cũ. n. facilius caperent, breui ꝑ immodicã satietatem perirent. qm̃ ẽt, cum rostrum eorũ structura tereti ac tenui sit, facile scĩdi in oris habitum; nõ põt. At hæc dr̃ia existit, qd' alĩs os rescissum, alĩs subinde in acutius compressum. carne vescentib⁹ rescissum, C vt ñs, quibus se pectinatim stipat dentiũ series: ñs. n. vires ore continentur: compressum, & vt mõ dixi, coarctatum ñs, quę nõ carne vescãtur. Cutis alĩs squamata (etenim squama præ rigiditate, tenuitateq; desistens, summa corporis occupat) alĩs aspa, vt squatinæ, raiæ, & reliquis generis eiusdem: alĩs lenis, sed paucissimis. cartilaginea squamis carent, sed aspa cute muniunt, qm̃ spina cartilaginea constant. Cutis.

terrenam. n. portionẽ natura in- D de ad cutem transtulit, inq; eius asperitatem absumpsit. Testes piscium nullus, nec intus, nec foris hẽt. nec serpentes, aut ex ñs alĩs quid, q̃ pedibus carent, partem eã habere compertum est: sed eius vice meatũ excremento, & gñationis sui accommodatum habent eundem, quem cætera quoq; ouipara, eadẽq; quadrupeda omnia continent, qm̃ nec vesicam habẽt, neq; excrementum humidum secernunt. piscium genus his a cæteris aĩa- E libus dr̃ĩs discrepat. Delphini, balenę, & reliquum cetarium genus branchĩs carent: sed fistulã sui pulmonis cã continent, qua humorem, quem in ore accepe rint, respuãt: nam & humorem admitti necesse est, cum cibum in aqua submersum capiant, & admissum emitti necesse est. *Branchiæ igitur ñs, quę spirant, incommode habentur. causam vero cum de spiratione agemus, reddidimus. haud enim F fieri potest, vt idem & branchias habeat, & spiret. sed enim ñs ad respuendam aquam fistula data est, quę ante cerebrum sita est, ne postposita id interciperet a spina. Causa vero cur pulmonem hęc habeant, & spirent, quod maiora animalia plus caloris sibi requirunt, vt possint moueri. quapropter pulmo ñs inditus est, plenus caloris sanguinei. sunt hęc quodammodo & terrestria, &

*Co. Græ. manuscr. hẽt branchiæ igit' ijs, q̃ non spirãt cõmode habentur.

G aquatilia. vt.n. aerem terreſtriũ more trahũt, ſic pedibus vacãt, & cibum ĩ humore modo aquatilium capiunt. Vituli ẽt marini, & veſpertiliones, qm̃ ambigãt, alteri cum aquatilibus & terreſtribus, alteri cum volucrib⁹ & pedeſtribus, ideo participes & vtrorũq;, & neutrorũ ſunt. vituli nãq; marini, ſi vt aquatiles inſpectantur, pedes habẽt: ſi vt pedeſtres, pínas: quippe qui pedes poſteriores piſceos admodũ habeant, atq; ẽt dẽtes oẽs ſerratos,
H acutosq;. Veſpertiliones etiã pedes vt volucres habent, ſed vt quadrupedes non habent. cauda ẽt tam quadrupedis, q̃; volucris carent. nam, quia volucres ſunt, cauda quadrupedis vacãt, quia pedeſtres, volucris. quod ẽs neceſſario accidit. habent.n. cutẽas pennas. nullum autẽ volatile caudam habet, niſi penna ſciſſa volatile ſit. genus enim id caudæ ex penna eiuſmodi conſtat: cauda vero quadrupedis, generi volatili adiuncta, vel im
I pedimento eius pennis proculdubio eſſet.

De Struthione Africo, & eius natura, & forma. Cap. 14.

STruthio ẽt Africus eodem modo partim auẽ, partim quadrupedem refert, quippe qui, non vt quadrupes, pennas habeat: vt nõ auis, ſublimis non volet, nec pennas ad volandum commodas gerit, ſed pilis ſimiles. Item quaſi quadrupes ſit, pilos habet palpebrę ſuperioris, & glaber capite, & parte colli ſuperiore eſt. itaq; cilia hẽt piloſiora: ſed quaſi auis ſit, ĩfrã pẽnis integitur. Bipes etiam tanq̃; auis, biſulcus tanq̃; quadrupes eſt. non enim digitos habet, ſed vngulã bipartitam. quarum rerum cauſa eſt, quod magnitudine nõ auis, ſed quadrupedis eſt. magnitudinem.n. auiũ minimã eſſe prope dixerim neceſſe eſt. corporis.n. molem ſublimẽ mouere nequaq̃; facile eſt. Sed de partibus animaliũ, quã ob cãm quæq; ſint, dictum iam eſt per L
oĩa animalium genera. quæ, cũ explicata ſint, ſequitur vt de partibus animalium inceſſui deſeruientibus diſſeramus.

K

De Piſcibus.

PIſces mutilati ſunt membris exterioribus: quia neq; man⁹, neque pedes habẽt, nam membra habilia natationi habent: & reliquos ſenſus cum capite etiam. de qua re iam memoriam fecimus. Collo tñ vacant: quia pulmone carẽt. Habẽt tñ brãchias, quibus reſpirẽt. In hoc vero diſcrepant. quia quidam eorũ M
plures obtinent brauchias, alij vero pauciores: & qñque magnas, & qñq; paruas. quidam adhuc eorum branchias intectas gerunt, alij vero detectas. harumq; branchiarũ quędam motus habent velociores, aliæ vero tardiores. In quibus rebus diſcrepant, iuxta variam reſpirãdi neceſſitatem. Nam qui cor calidi⁹ habent, pluribus indigent branchijs, velocioribusq; mout. & quibus frigidius obtinet cor, ſufficiũt pauciores, atq; tardiores ad motum. hinc

fit

A fit q̄ hmōi ſpēs plus degit in terra. Sed aliquæ ideo tegmine carent: q̄a natura alicuius earū ſpinoſa exiſtit. natura quoq; tegmēti ſpinoſa eſt. quare tegmen obtinent branchiæ, quarum natura non eſt ſpinoſa. Quæ ēt mobiliores ſunt, non indigent ꝓtectione: quæ vero tarde mouentur protectionem requirūt. Delphinus aūt, & ſibi ſimilia branchijs carent: ſed fiſtulam gerūt, quia pulmonem habent. & locus fiſtulæ eſt in anteriori parte cerebri: cuius ſit⁹ ab eius principio vſq; ad finem dorſi. Huic ēt ſpēi inditus eſt pulmo,

B reſpiratq;, propterea, quia eſt maior alijs: quare plus caloris poſſidet. indiget ergo maiori refrigeratione. Hæc deniq; ſpēs conſtat natura aquatili, & terrena: & ex eo q̄ eſt terrena, reſpirat in aere: & vt aquatilis, manibus caret, atq; pedibus, quibus cibum poſſit capere. Et ꝓp̄ hmōi cō comitantiam dantur quędam aīalia aquatilia, quæ binas obtinent alas, duosq; pedes. Sed quo nam pacto delphinus, & ſibi ſimile aerem recipiat per hmōi fiſtulam dignū eſt ſcrutari: ad cuius rei notitiam p̄ueniendum, prius oportet figuram

C huius fiſtulæ contemplari. Gal. aſit pollicitus fuit oſtendere eius iuuamentum. Figura quoq; oris harum ſpērum eſt diuerſa. nam quædā os ante pronum habent, quædam vero in parte ſuprema, vt delphinus, & ſibi ſimile. Quod ſō fit, vt difficilius cibum capiat, cum ſit animal auidum. quare, ſi facile cibum adipiſceretur, cito periret ex nimio eſu. pōt tñ cibum capere reſupinatus: qui q dem motus eſt ſibi difficilis. Quibuſdā quoq; os in anterioribus exiſtit: quod magnitudine, & paruitate variatur. eſt. n. magnum pp rapinā D & voracitatem. Piſces ēt inter ſe diſcrepant propter pinnulas non modicū. Nam quidā eorum pinnulas gerunt, quidam vero non: & quibus datæ ſunt, hi vel binas habent, vel quatuor, duas. ſ. in ventre, & duas in dorſo: aliqui alij pinnulis vacāt, caudamq; latiuſculam hñt, & binos pedes. Quæ quidem pinnulæ ad natādum datę ſunt. Piſces tñ nō poſſunt habere duos pedes, & pinnulas: cū ipſm aīal ſanguineum nō poſſit mouerī pluribus quatuor pedib⁹: quia, ſi pluribus moueretur, ſanguine careret. eſt. n. hæc proprietas aīalium E exanguium. & iō piſces non habent plures pinnulas quatuor. Quidam tamen piſces binas gerūt pinnulas: quia eorum corpus eſt longum, ſimile ſerpentibus. quod quidem natationi eorum confert, ꝓductioq; corporis eius præbet auxilium ꝓ defectu pinnularum. Nonnunq̄ tamē latitudo corporis eorū, & magnitudo caudæ eſt huius rei cā: quia hoc auxilium ꝓbent natationi. Quibuſdam tñ deſunt pinnulæ, atq; pedes ob cām, qua ſerpētes vacant pedibus, ſ. quia horum aīalium corpa ſunt ꝓlonga, & valde flexibilia, quæ F non poſſunt quatuor moueri pedibus: neq; pōt habere hmōi animal plures pedes quatuor, quia ē ſanguineum. relinquitur igitur, q̄ nō mouebitur niſi flexu eius corporis, i. cō tractione, & dilatatione: & ſic fit natatio. Caudę quoq; piſcium magnū ꝓbent iuuamentum natatiōi. quę etiam diſcrepant, iuxta variam earum operationem. Omnia tñ piſciū membra, figuraq; corporis eorum, atq; capitis forma ſunt habilia natationi: differunt tñ iuxta diuerſita

G tem modorum natationis eorum. Differũt adhuc pisces inter se i multitudine, & paucitate squamarum: Auer. quod correspondet multitudini, vel paucitati pars terreæ. Et nullus piscium hẽt testes. inter quos ẽt dant quædam spẽs participantes creatione aquatilium, & terrestrium, vt vitulus marin⁹, qui duos habet pedes, tanquam pedestris, & binas pinnas tanquam aquatilis. Et huic rei simile est id, quod accidit vespertilioni, & struthioni. Nam existimatur ꝙ vespertilio participat naturam auium. & non auium. similatur nanq; H auibus, quia pennas habet: sed, quia cauda, atq; pluma vacat, similatur non volucri. Eodem mõ Struthio partim auis, partim quadrupes vt esse, nam aui similatur, quia pẽnas hẽt. quadrupedibus vero, quia a terra sublimis non volat, immo suis alis auxiliatur gressui sui ipsi⁹: eiusq; pluma non est commoda volatui, immo est tenuis, nimiumq; exigua ꝓpinqua naturæ pilorum. & similatur quadrupedib⁹, quia nequit volare. In suprema quoq; palpebra pilos hẽt, & ẽt eius pluma naturę pilorum est. Aui tñ similatur, cum in in I fima parte eius corporis multa reperiatur pluma, & quoniam binas hẽt alas, binosq; pedes, vt auis. Caret autem prioribus vnguibus, sed vngulã hẽt vt quadrupes. & huius rei cã ẽ, quia magnitudo sui corporis nõ similatur magnitudini auium. nã vt aues sunt minores cæteris generibus alijs ꝓpter volatum. Iam ergo tractauimus de vtilitate membrorum tam apparentium, quam occultorum ipsorum animalium. Diffinximus etiam vnumquodq; genus perfecte ab alio suo cognato, vt percipi põt ex his libris. Et hic explicit liber vtilitatis membrorum, iuxta verba Arist. Et, si Deus prolongabit dies nostros, addemus his libris vtilitates particulares, quibus sermo de partibus membrorum corporis humani perficiatur. Nam vtilia iuuamenta membrorum iam declarata fuerunt hic per summas: sed restat perficere multas vtilitates particularum eorum. Quod quidem Gale. iã de hoc tantum id fecit, promittens idem de omni genere animaliũ. nã notitia anatomiæ particularũ mẽ- L broruin animalium iã perfecta habebatur suo tempore, vel fere perfecta: quia erat diffusa valde scientia in illo tpe, & auxilium ad res humanas. Hæc autem est portio, quæ remansit illi, qui venit post Aristote. si velit ipsam perficere. Nobis tamẽ non est concessa hmõi facultas hac nostra tempestate, neq; in hac prouincia nostra, immo si aliquid inciK denter sciuimus de his rebus, est q̃d minimum. Cuius rei veritatem cognoscet qui nr̃am hanc tempestatẽ viderit, vel hanc prouinciam nr̃am, s. Andalugiæ: & quot damna passi M sumus nos, & alij hoies sunt passi multos labores ad necessarias res adipiscendas, qnibus conseruatur sanitas corporea. Deus aũt intelligat bonũ, & misereatur nobis, fm multitudinẽ misericordiarum suarum, Amen.

Librorum Quatuor de Partibus animalium finis.

Digitized by Google

ARISTOTELIS DE ANIMALIVM INCESSV.

Nicolao Leonico Thomæo interprete.

Proponuntur quæſtiones de animalium inceſſu.
Cap. 1.

DE commodis autem animalium partib⁹ ad illam, quæ per locum eſt motionem, ꝓ ſcrutandū eſt quam nam ob cauſam illarum quæꝫ huiuſmodi exiſtat: cuius ve gratia inſint illis. De differentijs quinetiam, quas vnius & eiuſdem animalis ad ſe inuicem habent partes: quasve habent ad illas, quæ aliorum ſunt, & genere diſtinctorum. Prius autem conſtituamus de quib⁹ a nobis eſt conſyderandum. Quorum primum eſt, quot nam paucioribus animalia mouentur notis. Poſtea, quamobrem ſanguine quidem prædita quaternis, exāguia vero pluribus: & ad ſummam quam ob cauſam ex animalium numero alia quidē pedibus carent, alia vero bipeda, aut quadrupeda, aut multipeda exiſtant. Et cur quæcunqꝫ illorum pedes habent, eos habeant pares, & omnino eæ notæ, quibus mouentur, pares exiſtunt. Præter hæc etiam quam ob cauſam homo, & volucrum genus bipes: piſces vero pedibus carent. Et inflexus quidem crurū homo, & volucris, cum ſint bipedes contrarios habēt. Homo nāꝫ ad *ambitum crus iflectit: volucris vero ad cauū. ipſe quinetiam hō contrario ad ſeipſum mō crura inflectit, & brachia. hæc. n. ad cauū genua autem ad ambitum iflectit. Et quadrupeda, quæ aſal pariunt, contrario ad hoſes, & ſibii pſis crura infle ctunt mō: priora nāꝫ crura ad circūferētiæ ambitū inflectunt, poſteriora vero ad cauū. Præterea ex quadrupedū gñe illa, q̄ nō aſal, ſed ouū pariunt, ꝓprio quodā mō in latus inflectūt. Ad hęc ēt quā ob cām quadrupeda oſa ꝓ diametrū mouent. De oſibus certe ijs, & quæcunqꝫ iſtis ſunt cognata, perſcrutandę ſunt cauſæ. Quod. n. hoc contingat modo ex naturali palā eſt hiſtoria: quam autē ob cauſam nunc eſt inueſtigandum.

*circūferē tiam.

G *Suppoſitiones quædam præmittuntur. Cap. 2.*

PEr ſcrutationis autem principium eſt, ſupponentib⁹ illa nobis, quibus vti ſæpenumero in Phyſico *negocio ſoliti ſumus, accipere ſcilicet ea, quæ in omnibus naturæ operibus eodem ſe habent modo. Illorum autem vnum eſt, naturam nihil fruſtra facere, ſed ſemper ex ñs, quæ cuiq; animalium generis eſſentiæ contingunt, id, quod optimum eſt: quamobrē H ſi melius hoc modo, ita natura ſe habet. Præterea, magnitudinum dimenſiones quot, quales ve qualibus inexiſtunt, ſumere oportet. Sunt enim dimenſiōes quidem ſex, paria vero tria. Vnum quidem ſummum & imū. Altero ante & retro. Tertium autem dextrum & ſiniſtrum. Ad hæc autem q̄ motionum p locum initia ſunt impulſus, & tractus. Hęc enim per ſe ſunt: ex accidēti autem mouetur, quod I ab alio fertur. non enim ipſum ſemet mouere videtur, ſed ab alio moueri, quod fertur ab alio.

Varij animalium motus, quomodo fiant, declarantur. Cap. 3.

IIs autem conſtitutis, quæ deinceps ſunt dicam⁹. Animalium profecto quæcunq; loco mouentur, alia quidem toto ſimul corpore mouentur, vt illa, quæ ſaltu locum mutant. Alia vero per partes, vt quæcunque progreſſibus vtuntur. In vtriſque autem huiuſmodi mu K tationibus ſemper mutatur id, quod mouetur inniſum ad id, quod illi ſubiacet. Quamobrē ſiue id citius dilabatur, q̄ vt inniti poſſit id, quod ſuper eū mouetur: ſiue nullum omnino motis præbeat firmamentum, nihil ſuper illud ſeipſum mouere poterit. Etenim quod ſaltu mouetur, & ad ſeipſum, quod ſupra eſt inniſum, & ad id, quod pedibus ſubiacet, ſaltum plane facit. Reniſus enim quoſdam ad L ſe inuicem habent partes in ipſis flexuris: & omnino ad depreſſum id, quod deprimit. Quamobrem *Pentathli plus ſaliunt, ſi halteras habuerint, quàm ſi non habuerint. Et qui currunt citius currūt, ſi manus commouerint: niſus nanque fit quidam in extenſione ad manus, & articulos. Semper autē illud, qđ mouetur duabus ad minus inſtrumentalibus vtens partibus mutationem efficit, vt altera quaſi comprimat, altera vero comprimatur. quod enim ſtat M comprimitur, quoniam fert: quod autem eleuatur, extenditur ad id, quod pondus ſuſtinet. Quare nullū carens mēbris hoc moueri poteſt modo: non enim habet cum agentiū, tum patientium in ſe partium diſtinctionem.

*Quæſtiones.

Di-

A *Dimenſiones, quibus animalia diſtermi-*
nari poſſint, ſex eſſe numero: quo pa-
cto q; in ipſis reperiantur. Quodq; mo-
tus in uno quoq; à dextris ſcipiat. Ca. 4

QVoniam aũt dimenſio-
nes numero quidẽ ſunt
ſex, ex quibus diſtermi
nari omne natum eſt animal,
ſummum videlicet & imũ, an-
te & retro, præterea dextrũ &
ſiniſtrum: ſummũ certe & imũ
omnia habent viuentia: quoniã
non ſolum in animalibus eſt ſũ
mum & imum, ſed ẽt in ſtirpi-
B bus. Diſterminantur aũt opere,
& non ſolum poſitura, quæ ad
terram ſ. ſit aut ad cœlum. Vnde
.n. alimenti ſingulis eſt diſtribu
tio, & incrementi acceſſus, ſum
mum id ſanè eſt: quo aũt iſtuc
vltimo pergit, id eſt imum. hoc
.n. initium eſt quidam, illud ve.
ro eſt finis: initium aũt eſt id, qđ
eſt ſummum. Atqui ſtirpibus
quidem proprium videri pote
rit magis id, quod eſt imum: nõ
ſimiliter enim poſitura ſe habẽt
ſummum & imum in ĩs, et in
C animalibus. Ad vniuerſum nan
que non ſimili ſe habent modo:
ſm opus autẽ ſimiliter. Radices
.n. ſummũ hñt in ſtirpibus: nã-
que inde deſtribuitur alimentũ
ĩs, q̃ terra naſcunt: & illis id ac
cipiunt, vt ore animalia. Quęcũ
que autem nõ ſolum viuũt, ſed
animalia etiam ſunt, hmõi om-
nibus ante, & retro inſunt. ſen-
ſum &.n. iſthæc omnia habent:
per ante autẽ & retro diſtermi-
nantur, in quo, n, natus eſt eẽ ſen
ſus, & vnde eſt ſingulis, anterio- D
ra huiuſcemodi exiſtunt: ĩs au-
tem oppoſita, poſteriora. Quę-
cunq; vero animaliũ non ſo-
lum ſenſu ſunt prædita, ſed mo-
ueri ẽt poſſunt ſeſe ea, quę per lo
cum eſt, mutatione, in ĩs ad ea,
quæ dicta ſunt, ſiniſtrũ & dex-
trum diſterminantur ſimili mõ
vt illa, quæ dicta ſunt prius, cũ
opere, ſ. & non poſitura eorum
vtrunque ſit ſeiugatum. Vnde
.n. mutatiõis per locũ corporis
naturaliter ẽ initiũ, id vnicuiq;
dextrum eſt: oppoſitum vero, E
& quod hoc conſequi natũ eſt,
ſiniſtrum. Hoc aũt in alĩs qui-
dẽ magis: in alĩs vero minus di
ſtinctum eſt. Quæcũq; .n. inſtru
mentarĩs vtentia partibus, pe-
dibus inḡ, aut alĩs, aut id gene-
ris alio quopiã, ſupradictã effi-
ciũt mutationẽ, in illis profecto
diſtinctum eſt magis, quod di-
ctum eſt. Quęcunq; vero nõ ĩs
partibus, ſed ipſo diſtantias fa-
cientia corpore progrediuntur,
cuiuſmodi nonnulla ſunt, quæ
pedibus carent, vt ſerpentes, & F
erucarum genus: & illa etiam,
quæ terræ vocant inteſtina, ĩs
certe omnibus ineſt quod dictũ
eſt. verum ſimiliter non eſt ma-
niſeſtum, Quod autem à dex-
tris motionis eſt initium, indi-
tium eſt, omnes ferre onera in ſi
niſtris: ſic .n. moueri contingit
illud, quod fert, cum abſolutũ
ſit ipſum mouens. Quamobrẽ
qui ſubſultim vno mouẽtur pe-
de, facilius id in ſiniſtris faciũt:

moue-

G mouere &.n.natum eſt dextrũ: moueri aũt ſiniſtrum. Qua propter onus non in mouẽtem partem, ſed in motã inſidere oportet: ſi.n.in ipſo mouẽte, & motionis principio imponatur: aut non mouebit penitus, aut difficilius mouebit. Signum autem ꝙ à dextris motionis ſit initium, ipſæ pedum ſunt proiectiones: omnes.n. quæ ſiniſtra ſunt, proficiunt. Stantes quinetiam ſiniſtra protẽdunt magis niſi quid aliter forte contingat:
H non enim à proiecta mouentur parte, ſed ab ea, quæ eſt abducta: eoꝙ ẽt modo extra tuentur. Ac propterea eædem in omnibus dextræ ſunt partes: vnde.n. initium eſt motus, idem eſt omnibus: & in eodẽ omnibus naturaliter ſitum habet: dextrum autem eſt vnde initium eſt motus. & eam ob rem in oſtreaceo genere, quæcunꝙ ſunt turbinata, vndiꝙ dextra ſunt: nõ.n.ad vertiginẽ mouentur, ſed aduerſum
I omnia procedunt, vt purpure, & buccini. cum enim omnia à dextris moueantur: huiuſmodi autem ad eadem ſibiipſis ſemper moueri videantur: omnia ſimiliter eſſe extra neceſſe eſt. Abſoluta autem maxime habent ſiniſtra inter reliqua animalia homines, quoniam maxime ſecundum naturam inter animalia ſe habent reliqua: melius autem natura dextrũ eſt ſiniſtro, & ſeiugatum: iccirco dextra in hominibus maxime ſunt talia.

K Diſcretis autem dextris, rationabiliter ſiniſtra &, ad motum pigra ſunt, & abſoluta maxime in iſtis. Et alia ſanè initia ſecundum naturam maxime ſunt diſcreta. ſummum videlicet & ante. In quibus igitur ſummum, & ante ſunt diſcreta, vt in hominibus, & auibus, hæc certe ſunt bipeda. Ex quatuor autem duo ſunt notæ, ĩs quidem alæ, illis vero manus, & brachia. Quæcunque autem ad idẽ ſummum habent & ante, quadru-
L peda, multipeda, & apeda. Pedem autem appello partem illam, quæ ad pedeſtrem eſt notam, motricem per locum. nomen nanꝙ vidẽtur à pedo, hoc eſt ſolo deduxiſſe pedes. Nonnulla autem priorem, et poſteriorem partem in idem habent, vt ex piſcibus mollia & turbinata ex oſtreaceis. Dictum eſt aũt de huiuſmodi prius in aliis. Cũm autem tria ſint loca, ſummum, mediũ, & imum. Bipæda quidem ſummum habẽt
M ad id, quod in vniuerſo eſt ſummũ: multipeda vero & apoda, ad medium. Stirpes autem ad imum. Cauſa autem ea eſt, quoniam illæ quidam non mouentur: ad alimentum autem eſt id, quod ſummum eſt: alimentum vero ĩs è terra eſt. Quadrupeda autem ad medium, & multipeda, & apeda, quia non ſunt erecta. Bipeda autem ad id, quod ſummum eſt, quoniam erecta ſunt: maxime autẽ homo, quo-

niam

A niam maxime ſecundum naturam eſt bipes. Rationabiliter autem initia ab huiuſmodi ducuntur partibus, initium nanq; nobile eſt: ſummum vero imo: et prius poſteriori: & dextrum ſiniſtro ſunt nobiliora. Bene autem ſe habet commutato etiam ordine de illis aſſeuerare. nam quoniam in illis initia ſunt partib⁹, iccirco nobiliores iſtas oppoſitis eſſe partibus. Quòd igitur à dextris motiõis eſt initiũ, ex dictis eſt manifeſtum.

B

Quo pacto animalia ſanguine prædita quatuor, nõ pluribus mouentur nervis: cur q; ſerpentes careant.

Cap. 5.

QVoniam autem eſt neceſſe in omni continuo, cuius hoc quidem mouetur, illud vero quieſcit, cum vniuerſum moueri poſſit, ſtante altero, aut ambo mouentur q̃ contrarios motus, quiddã eſſe commune, ad quod iſthęc ad ſe inuicem ſunt copulata, & eo C loci ineſſe motiõis principium vtriuſque membri, & ſimiliter ſtatus, manifeſtum eſt q̃ ſecundum quaſcunque dictarum oppoſitionum peculiaris extiterit motus vtrarumq; contrariarũ partium, omnia hęc commune habent principium ſecundum dictam partium coniunctionẽ. dico autem dextrarum & ſiniſtrarum, ſummarumque & infimarum, nec poſteriorum & priorum. Secundum ante igitur & retro ſ eo, quod ſe ipſum mo- D uet, nulla talis eſt diſtĩctio, quoniam nulli retrouerſus naturalis eſt motio: neque diſtermina tionẽ id, quod mouetur habet vllam, perquam ad horũ vtrunque efficiat mutationem: ſecundum dextrum autẽ & ſiniſtrũ, ſummumq; et imum reperitur. Quamobrẽ ex animalibus quæcunque membris vtentia inſtrumentalibus progrediuntur, anterioris & poſterioris diſcrimine nõ ſunt diſtermĩata, ſed duobus reliquis: imprimis vero il- E lo, quod ſecundum dextrum ſeparatur & ſiniſtrum: quoniam hoc quidem in duobus ſtatim ineſſe neceſſe eſt, illud vero in quatuor primis. Quoniam igitur ſummum & imum, necnon dextrum & ſiniſtrum eodem, & communi ad ſe inuicem ſunt copulata principio: dico autem illud, quod motionis eſt princeps: oportet autem in omni, quod à quocunque decenter efficere debet, terminari quodam modo, & interuallis ordinarijs, F ſcilicet q̃ ad prædicta ſunt principia, ſiue contrario, ſeu eodem ordine ſe habentia eorum, quæ in illis ſunt membris, id, quod motionum eſt cauſa omnium. Hoc autem ẽ, à quo communi principio in animali, cum dextrorſum, tum ſiniſtrorſum, tum ſimiliter ſurſum, & deorſum eſt motio. Id autem vnicuique habere, quemadmodum ſimiliter ſe habet ad ſingula principia, q̃

in

G in prædictis ſunt partibus. Manifeſtum igitur ꝙ aut ſolis, aut ñs maxime animalibus per locum ineſt motio, quæ duabus, aut quatuor efficiũt notis eam, quæ per locum eſt, mutationẽ. Quamobrem, cum id ferè ſanguine præditis contingat maxime, palàm eſt ꝙ pluribus quã quatuor notis animalium ſanguine præditorum moueri poteſt nullum: &, ſi quid quatuor ſolummodo moueri natum eſt notis, iſtuc ſanguine præditum
H eſſe neceſſe eſt. Atteſtantur autem ñs, quæ dicta ſunt, ea, quæ animalibus contingere videnť. nullum enim ex ſanguine prędi tis animal in fruſta diſſectum, tempore, vt ita dicatur, viuere poteſt aliquo: mutationisque per locum, qua mouebatur. adhuc integrum cum erat, & non reciſum, haud quaquã eſt particeps. Exanguia autem, & ex multipedũ genere nonnulla diſſecta extenſo tempore ſingulis viuere poſſunt partibus: ñs qn
I etiam agitari motionibus, quibus, antequam reciſa eſſent, mouebantur: vt eæ, quę vocantur ſcolopendræ, & aliæ inſectorũ, & prælongorum genere. in huiuſmodi nanque omnibus poſterior pars eodem tendere videtur, quò prior. Cauſa autem eſt ꝙ iſthæc diſſecta viuant, ꝙ perinde illorum quodcunqꝫ eſt conſtitutum, ac ſi quippiam ex multis compoſitum, cõiunctũque eſſet animalibus. Cur autem hoc ſe habẽt modo palàm K
eſt ex ñs, quæ dicta ſunt prius: duabus enim aut quatuor notis moueri nata ſunt, quæ natura conſtant maxime. Similiqꝫ modo quæcunque ſanguine prędita pedibus carent: iſthæc enim omnia quaternis mouentur notis, per quas loco ſe cõmouent. Duobus nanque vt plurimum vtentia flexibus procedũt. dextrum enim & ſiniſtrũ, prius & poſterius in latitudine exiſtũt, & in vtroque illorum inflexu:
L in parte quidem ad caput vergẽte, anterior eſt nota cum dextra, tum ſiniſtra: in illa autem, quæ ad caudam ſpectat, poſteriores ſunt notæ. Videntur autem iſthæc duabus moueri notis per priorem ſcilicet cõtactũ, & per poſteriorem. Cauſa autẽ eſt, quoniam anguſtum eſt latitudine id animalĩ genus: nanque in ñs etiam dextrum præcedit, vicisſimqꝫ redditur poſterius, vt in quadrupedibus. Inflexionum autem cauſa eſt longitudo. Quemadmodum enim M
valde proceri homines gradiuntur incurui, & dextro humero in priorem partem vergente, ſiniſtra coxa ad poſteriorem magis recedit, mediumqꝫ concauũ fit, & incuruum. Ita intelligere oportet ſerpẽtes incuruis notis ſupra terrã ſe mouere. & quòd ſimiliter mouentur, vt quadrupedes: vicisſim enim commutant concauum, & curuũ. quando vero rurſus ſiniſtrũ anterius

proce-

A procedit, ex cõtrario rurſus cõcauum fit: dextrum enim interius fit denuo. Prior dextra nota vbi A, Siniſtra vbi B, Dextra poſterior vbi C, Siniſtra vbi D.

Serpentis motus.

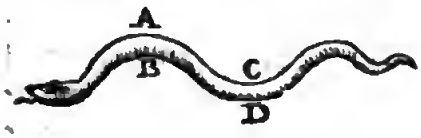

B Sic autem mouentur ex terreſtribus quidem ſerpentes: ex aquatilium vero genere Anguillæ, & Gongri, et Murenæ et alia præterea, quæcunque ſerpentiũ formam referunt. Verum ex aquatilibus quædam pinnas nõ habent, vt ſunt murenæ, ſed mari perinde vtuntur vt terra ſerpentes, & mari: natant enim eodem ſerpentes modo, quo in terra mouentur. Nonnulla autem duas ſolum habent pinnulas, vt gongri ſunt, & anguillæ, & mu
C gilum genus, qui in Sipharum lacu naſcuntur. Quamobrem paucioribus mouentur inflexibus in humore, & in terra, quęcunque in terra viuere aſſueta ſunt, vt anguillarum eſt genus. Ex mugilum vero genere, quicunque duas habẽt pinnas, corporum inflexione quaternas in humore exæquant notas. Cauſa autem, cur ſerpentes pedibus carent, eſt, tum, ꝙ nihil fruſtra efficit natura, ſed omnia ad optimum reſpiciens vnicuique ex D ñs, quæ fieri poſſunt, ſingulisq; peculiarem conſeruat eſſentiã, & quod quid erat ipſi: tum ob id, quod à nobis prius eſt dictũ. nullum ſcilicet ſanguine prædituũ pluribus quàm quatuor moueri poſſe notis. Ex ñs enim manifeſtum eſt ꝙ ex ſanguine prędi-
E tis quæcunque ob longitudinem ad reliquam corporis naturam ſunt enormia, vt ſerpentes, haud quaquàm pedeſtria eſſe poſſe. Plures enim q̃ quatuor pedes illa habere non eſt poſſibile: exanguia nanque eſſent. Si vero duos, aut quatuor haberent pedes, immobilia ferè penitus eſſent, adeo neceſſe eſſet illorum motum eſſe tardum, & vſui ineptum.

Animal pedeſtre neceſſario pares habere pedes. Cap. 6.

OMne autem pedeſtre animal pares neceſſario habet pedes. Quæcunque enim ſolo ſalto eam, quę per lo-
F cum eſt, faciunt mutationem, nihil ſanè pedibus ad huiuſmodi indigent: motum quæcunq; vero ſaltu quidem vtuntur, ipſis autem is ſufficiens nõ eſt motus, ſed progreſſu etiã indigent, certum eſt quòd ñs quidem melius, illis vero impoſſibile penitus progredi, quoniã omne animal pares habere pedes neceſſe eſt. Cum enim talis per partes ſit mutatio, et nõ toto ſimul cor

pore

G pore (vt eſt ſaltus) neceſſe eſt has quidem comutatis pedibus manere, illas vero moueri, & oppoſitis vtrunq; horum præſtare, commutans à motis partibus pondus ad illas, quæ permanent. Quamobrem neq; tribus vtens, neq; vno, vllũ ingredi poteſt animal. hoc.n. nullum penitus habet fulcrum, quo corporis ſuſtineat pondus: illud vero in altera oppoſitionum laborat: quare neceſſe eſt ipſum, ita ſe mouere tentãs, tuere. Quæ
H cunq; autem ſunt multipeda, vt ſcolopendræ, hæc certe imparibus progredi poſſunt pedibus, quemadmodum moueri conſpiciuntur, ſi illorum quiſpiam vnum decurtauerit pedẽ quoniam contraſtantium mutilationi pedum, illorum frequentia, qui in alia ſtant parte, ſuccurritur. fit.n. in illis vt mutilati membri tractus ab alĩs, & non progreſſio. Attamen manifeſtũ eſt quòd melius iſthæc ipſa mutationem efficerẽt,
I ſi pares haberent pedes, nulloq; deficiente, contra ſe ſtantes omnes haberent pedes. ita.n. magis æquari poterit pondus, neq; in alteram partem declinare, ſi contra ſe ſtantia habuerint fulcra, nullumq; oppoſitorum vacuũ locũ. Procedit aũt ab vtraq; ſui parte alternatim id, qđ ingredit: ita.n. ad eũ, qui in principio fuit ſitũ fit reſtitutio. Quòd igit̃ pares habent oĩa pedes, & quam ob cauſam, dictum eſt.

Motum omnem localem in animalibus quieſcentibus quibusdam fieri partibus. Cap. 7. K

QVòd autem niſi quippiã quieſceret, non ſane eſſet flexus, neq; directio, ex ĩs manifeſtum. Eſt enim flexus ex recto ad curuũ, aut ad angulum mutatio: directio vero ex alterutro horum ad rectum. In omnibus, autem dictis mutationibus ad vnum neceſſe eſt ſignum rectitudinem fieri. Verum enimuero flexu L
non exiſtente, neq; progreſſio, neq; volatus, neq; natatus ſane erunt. Etenim habentia pedes, quoniam ſuper vtrunq; oppoſitorum crurum vicisſim ſtant, pondusq; ſuſtinent, neceſſe habent, altero progrediente, inflectere alterum, æqualia nanq; longitudine nata ſunt hr̃e oppoſita mẽbra: et quod ponderi ſubſtat rectũ eſſe oportet, vt ppendiculũ ad terrã: qñ aũt progre- *ſubtenſa.
ditur, fit * hypotenuſa, valensq; M
manentẽ magnitudinẽ, & eam, quæ interiacet. Qm̃ aũt æqualia ſunt mẽbra, neceſſe eſt inflecti id, quod manet, aut in poplite, aut in conflexione: vt, ſi quippiã eorum, quæ progrediuntur, genibus careat. Signum autem, q hoc ita ſe habeat, id eſt. Si quis .n. iuxta parietem per terrã ambulet, quæ deſignatur linea nõ eſt recta, ſed obtorta quoniam minorem quidem flectentis fieri deſcriptam neceſſe eſt, ſan-

tis

A tis autem, & erecti maiorem. Contingit autem ſanè crure inflexum non habente moueri, quemadmodū infantes repiãt. Et de elephantis antiquus huiuſmodi erat ſermo, haud quaq; verus, quippe cũm id genus omne moueatur inflexione in humeris facta, aut coxis. Verũ rectum progredi nullum poteſt continue, & firmiter, moueri autem poterit, vt in palæſtra ñ, qui per puluerem genibus reprant.

B ampla eſt enim ſuperior pars, quamobrem magnum etiã debet eſſe mẽbrum: ſi autem hoc: flexum eſſe neceſſe eſt. Quoniã enim ſtat ad rectum, vel concidet recto minore effecto, vel nõ progredietur: ſi enim altero crure recto, progreditur alterum, maius erit, cũm ſit æquale, hoc nanq; poterit & id, quod quieſcit, & ipſam hypotenuſam.

Neceſſe igitur eſt & inflectere id, quod procurrit, & inflexum ſimul alterum extendere: mem-

C bra enim æquilaterum triangulorum efficiuntur, caputq; ſit inferius, vbi perpendiculum fuerit, in quo firmatur. Quæcunq; vero pedibus carent, alia quidem vndoſo procedunt motu. id autem bifariam accidit, nam alia quidem ſuperterram, vt ſerpentes, inflectuntur: alia vero ſuperne curuantur, vt erucæ vndoſus autem ille motus inflexus eſt: alia vero attracto vtuntur, vt lumbrici, qui terræ inteſtina appellãtur, & hirudines: iſthæc etenim parte quidẽ prio D re procedunt, reliquumq; corpus ad illam trahunt, illoq; modo loca commutant. manifeſtũ autem q; niſi duæ maiores vtra eſſent, animalia illa, quæ vndoſo procedunt inflexu, minime moueri poſſent. flexu.n. extenſo, ſi æqualem occuparet, nihil ſane proceſſiſſent: verum extenſus ſuperat, & quieſcente iſto, quod reliquum eſt, adducit. In omnibus autem dictis mutatio nibus id, quod mouetur, tũ extenſum ad rectum, tum incurua E tum progreditur partibus quidem prioribus rectum factum, poſterioribus vero incuruum. Quæcunq; etiam ſaltu vtuntur animalia, flexum in inferna corporis parte faciunt, & hoc ſaliunt modo. Volantia quinetiam, & natãtia omnia, illa quidẽ alas tum dirigentia, tum in flectentia volant: hæc aũt id pinnis faciunt. Et in ñs alia quidem quatuor, alia vero duabus, quæcunque corpore ſunt oblongiore, F vt anguilarum eſt genus. nam reliquam pro duabus pinnis motionẽ, reſidua corporis parte incuruata, perficiunt, quẽad modum dictum eſt prius. Plani autem piſces, tum pinnarum loco corporis vtuntur latitudine, tum vero pinnulis duabus. Qui autem omnino ſunt plani, qualis eſt raia, tum ipſis natant pinnulis, tum extremo corporis ambitu, illum dirigentes viciſſim, & inflectentes.

Quo

G *Quo pacto verum sit aues quatuor moueri notis: multaq; alia de ipsarum volatus differentijs, Cap. 7.*

DVbitare autem quis sane posset, quoniam modo aues quaternis mouentur notis, vel dum volant, vel dum ambulant, quasi dictum sit ꝙ sanguine prædita omnia quatuor mouẽtur notis. At hoc dictum non est, sed ꝙ non pluribus. Verum enimuero neq; volare poterunt membris ablatis: H neque ambulare ablatis detractis. nam neque ipse nisi commotis humeris ambulat homo. Verũ omnia, quemadmodum est prę dictum, mutationem inflexu, et extensione faciũt: omnia enim in suppositio, & quasi cedente, quodamtenus progrediuntur. Quamobrem necesse est, nisi in alia inflexus fiat parte, at saltẽ vnde est principium, ꝟs quidem, quę membranaceas habẽt alas, ipsius membranę: auibus autẽ ipsarum alarum: cæteris vero I earum partium, quæ istis proportione respõdẽt, vt piscibus. Nonnullis autem, vt sunt serpẽtes, in corporum curaturis inflexionis inest principium. Vropygium autem volatili inest generi ad dirigendos volatus, vt nauigꝟs gubernacula: quod necesse est etiam in ipsa inflecti adhęsione. Quamobrem & illa, quę ex membrana ĩtegras hñt alas: & illa, quæ pennis quidẽ discretas eas habent, verum vropygium ad eiusmodi vsum illis est K ineptum, vt pauones existunt, & gallinacei: & omnino quę volacia non sunt, haud quaquã directe volare possunt. Ex ꝟs etenim, quæ ex mẽbrana integras habent alas, nullo omnino vropygium habent: quamobrem vt gubernaculo carens nauigiũ, feruntur quocunque fors tulerit vnumquodque impactum. Similiꝟs modo vaginipẽna, vt scarabei & melolonthæ: & ea, quę nullo inuolucro recondunt pennas, vt apes, & vespæ. Præterea L etiam ex volucrum genere illa, quibus inutile est vropygium, vt porphyriones, & erodꝟ. Et omnes aquaticæ volucres, vropygꝟ vice, extensis volant cruribus, illisꝟs ad dirigendos volatus vtũtur pro vropygio. Vaginipenno autem generi tardus, & imbecillis est volatus, quoniam ad corporis pondus non ex proportione alarum habent naturam. sed illud quidem grãde est: alæ vero paruæ, & imbe M cilles. Quemadmodum igitur si quis onerariam nauim remis tentet propellere, simili isthæc modo volatu vtuntur: & alarũ naturę imbecillitas ad id nõ nihil facere videtur. Inter aues autem pauoni quidem vropygiũ quandoque ob magnitudinem nulli vsui est: quandoque vero, quoniam decidit, nihil iuuare potest. Contrario autem se hñt modo aues in alarũ natura, ad ea, quæ integras ex membrana habent

habent alas: maxime autem q̃ ex eis ſunt præpetes: huiuſmodi vero ſunt, quæ incuruos habent vngues: harum nanque volandi pernicitas vitæ vſui eſt. Apta autem ad peculiarem illis motum cætera corporis videntur eſſe membra. Omnibus.n. paruum eſt caput: collum craſſum: pectus cum validum, tum acutum: & acutum quidem vt bene viam paret, quaſi lembi prora: validum vero carnis obeſitate, vt incurſantem propellere poſſit aerem, idq; ex facili et nullo labore. Quæ vero retro ſunt, leuia, & in anguſtum rurſus coeuntia, vt priora conſequi poſſint, latitudine aerem nõ trahentia. Et de ijs quidem hoc determinatum ſit modo.

Animalia erecta incedentia neceſſario bipeda eſſe: ſupernaq; corporis partes leuiores, inferius vero graviores habere.

Cap. 9.

QVòd autem erectũ ambulare debet animal, q̃ quidem neceſſario ſit bipes, & ſupernas corporis habeat partes leuiores, graviores autem eas, quæ illis ſubſtant, eſt manifeſtum: eo enim ſolum ſe habens modo ſe ipſum facile ferre poterit. Quamobrẽ ſolus inter animalia homo erectus exiſtens, crura habet ad ſupernas corporis partes ex pedeſtribus maxima, & firmiſſima. Quod ſane palam facit id, quod infantibus accidit. nõ enim erecti ambulare poſſunt, qm̃ omnes ſunt pumiliões, maioresq; & valentiores q̃; dictet rõ, ſummas imis corporis habent partes: procedente vero ætate, infima maius accipiunt incrementum, donec ad iuſtã perueniant magnitudinem, tuncq; erecti ambulare poſſunt. Aues autem, cũm ſint leues, bipedes exiſtũt, qm̃ retrouerſus illis ẽ onus: ceu æneos faciũt equos, qui priora ſurſum elata habent crura. Cauſa autem, cur maxime bipedes exiſtentes aues ſtare valeant, eſt quoniam habent clunem femori ſimilem, talemq; vt duo videantur habere femora, id ſcilicet, qd̃ eſt ī crure ante inflexũ, & illud, qd̃ à ſedis loco ad hanc tendit partem. Eſt autem nõ femur, ſed clunis: niſi.n. eſſet tanta, auis ſanè bipes nõ eẽt. Quẽadmodum enim hominibus, et quadrupedum generi, ſi ab exigua ſtatim coxa eſſet femur, & reliquum crus, valde profecto ad lapſus pronum illarum eſſet corpus: nunc autem longa exiſtens ad medium vſq; protenditur ventrem: quamobrem ibidẽ ſuffulta crura vniuerſum geſtant corpus. Manifeſtum q; etiã ex ijs eſt, q̃ erectę perinde ac homines nequeunt eſſe aues. Alarum enim natura, ita ſe habente corpore, illis eſt vtilis. quod ſi erectæ eſſent, ad nullum ſanè eſſet vſum: quales alatos pinguunt amores. Simulq; ex ijs,

G quæ dicta ſunt, palàm eſt, neq; hominem, neque aliud quippiã tali figura alatum eſſe poſſe: nõ ſolum quoniam pluribus quã quatuor moueretur notis ſanguine præditũ animal, ſed quoniam is alarum habitus illis naturaliter motis nulli vſui eẽ poſſet: natura autem nihil contra naturam facit.

Enarratorum de inceſſuum modis epilogus: Aliarumq; cauſarum, cur ita factum ſit & in homine, &
H *in quadrupedibus, aſſignatio. Ca. 10.*

QVòd igitur niſi inflexus eſſet in cruribus, aut humeris, aut coxis, nullũ ſanguine, pedibusq; præditum progredi poſſet animal, prius eſt dictum: ſimiliq; modo quòd nullo quieſcẽte nullus eſſe poſſet inflexus. Et quòd homines, cum ſint bipedes, & aues contrarijs crurum vtuntur inflexibus. Quinetiam quòd quadrupedes cõtrario ad ſe ipſos, &
I homines inflectant modo. Homines etenim brachia quidem ad concauum inflectunt, crura vero ad conuexum: quadrupedes autem priora quidem crura, ad cõuexum, poſteriora vero ad concauum. Simiq; modo aues. Cauſa autem eſt quoniam, vt dictum eſt prius, nihil temere efficit natura, ſed omnia ex ijs, quæ fieri contingunt, ad id, quod eſt melius. Cum igitur omnibus, quibus crurum opera, naturaliter ineſt is, qui per lo K
cum eſt motus, ſtante quidem vnoquoq; pondus illic eſt, motis autem in ante, præuium ſitu pedem oportet eſſe leuem: continuata vero progreſſione rurſum in illum pondus reſumere: manifeſtum eſt id eſſe neceſſarium, eò quòd tum crus inflecti tur: tum rurſum rectum efficitur, manente ſecundum protenſum pedem ſigno, & tibia ipſa: hoc autem ſimul contingere, & progredi animal. Quòd ſi præ-
L cedens quidem crus flexum in ante habuerit, fieri poteſt: ſi retro, non eſt poſsibile. Sic enim ante lato corpore, cruris erit extenſio: illo autem modo, ſi retro feratur. Præterea etiam flexu retrouerſus exiſtente, duobus fieret motibus ipſa pedum poſitura ſibi inuicem contrarijs: altera quidem retro: altera vero ante. Neceſſarium enim eſt in cruris inflexione, femoris quidem extremum retrorſum deducere, tibiam vero ab inflexu pedẽ M
in ante mouere. Quod ſi in ante inflexus fuerit, neque contrarijs motibus, & vno, qui in ante eſt, prædicta continget progreſſio. & homo quidem bipes exiſtens, locaq; naturaliter cruribus permutans, ob retro dictam cauſam in ante flectit crura, brachia vero non ſine ratione ad concauum: contrario. n. inflexa modo inutilia ſane eẽnt, cum ad manuum vſum, tum ad aſſumendos cibos, Quadrupè-

des

A des autem, quę animal pariunt, priora quidem crura, quoniam progreſſioni illorum ſunt præuia, & in priori eadem corporis ſunt parte, neceſſario ad curuum inflectũt, ea de cauſa, qua homines: in hoc enim ſimili ſe habent modo. Quamobrem et ipſi in ante flectunt quadrupedes, quo dictum eſt modo. ita enim inflexu facto, multum attollere poterunt crura: contrario autem flectentes modo, modicum à terra illa attollere pote
B runt, quoniam & totum femur, & inflexus ille, cui adhæret tibia, progrediente illo ſub ventre dantur. Poſteriorum vero crurum, ſi quidem eſſet in ante inflexio, pedum certe eleuatio ſimiliter ſe haberet vt in prioribus: ad modicum enim illorum eſſet elatio, cum femur, inflexioq; ipſa ſub ventris caderent locum. Si autem retrouerſus, vt nunc inflectunt, nulli illis ad progreſſionem ſunt impedimẽto in huiuſmodi pedum motu.
C Præterea earũ ex numero, quæ fœtus lacte nutriunt, ad talem operam vel neceſſe, vel melius eſt crura ſic inflecti. non enim facile ñs eſſet, ſi intrinſecus crura inflecterent, ſub ſe habere ſobolem, & fouere.

Cùm quatuor inflexionum ſint modi, quibus nam quadrupedes, quibuſue homines moueantur: commutatiq; inflexus in hoĩum iuncturis declaratio. Ca. 11.

D CVm autem quatuor inflexionum in iuncturis ſint modi: neceſſe eſt enim inflectere vel ad concauũ tã priora, quàm poſteriora crura, vt in A: vel contrario modo ad curuum, vt in B: aut conuerſo modo, & non ad eadẽ, ſed priora q
E dem ad curuum, poſteriora vero ad concauũ: vt in C: aut modo contrario, curua quidem ad ſe inuicem, concaua autem extra, vt D ſe habet: certe, vt ſe habent A, & B, bipedum, aut quadrupedum inflectit nullum: vt autem C: quadrupedes: vt vero D, quadrupedum quidem nullum, Elephanto excepto. Homo autem brachia, et crura: brachia nanque ad concauum flectit, crura vero ad curuum.
F Semper autẽ in hominibus cõmutatim contrarios mẽbra habent inflexus: vt cubitus ad cõcauum, manus autem carpus ad curuum, rurſusque humerus ad curuum. Similiq; modo in cruribus, femur ad concauum, genu vero ad curuum, pes autẽ contrario modo ad concauum. Et inferiora profecto ad ſuperiora manifeſtum eſt contrario ſe habere modo: principia nanq; contraria. Humerus quidem ad curuum, femur autẽ ad con-

G cauum: & cubitus ſane ad concauum, genu vero ad curuum, pes vero contrario modo ad cõcauum. Et crurum quidem inflexus tales ob cauſas hoc ſe habent modo.

Figura, inflexionum modos in quadrupedibus, ac homine deſignans.

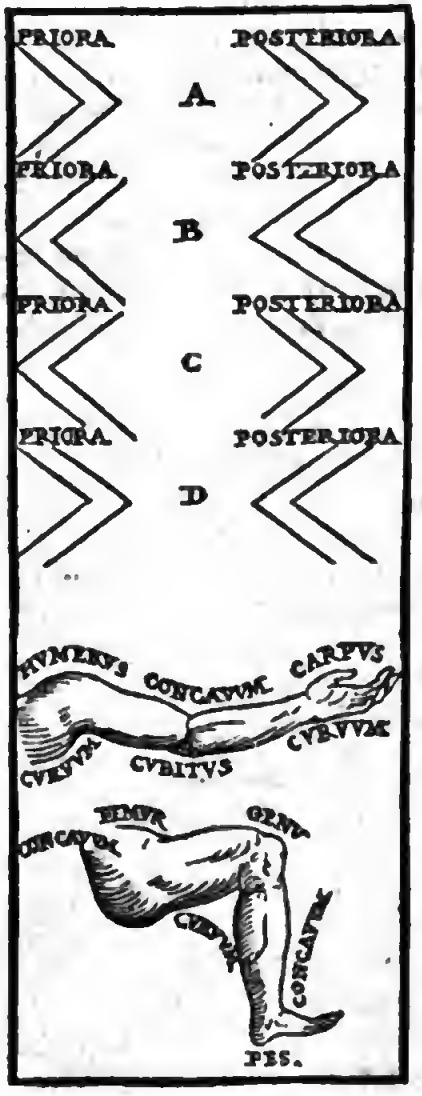

Quadrupeda, multipedaq; poſteriora ad priora per diametrum mouẽdo incedere, nec alio pacto congrue inceſſum fieri ab ipſis poſſe. Cap. 12. K

MOuentur autem poſteriora ad priora per diametrũ: poſt enim dextrum prius, ſiniſtrũ mouet poſterius: ita ſiniſtrum prius, poſt illud autẽ dextrum poſterius. Cauſa autem eſt, quoniam ſi priora ſimul, & prius, diſtraheretur ſanè, aut procidua eſſet ambulatio, & quaſi tractis extenſione poſterioribus. Præterea etiam nõ progreſſus huiuſmodi eſſet, ſed ſaltus. difficile autem eſt mutationem cõtinuam facere ſalientem. Huius autem rei ſignum, quod cito laſſeſcunt equi illi, qui hoc mouent mõ: vtñ, qui in pompis agitantur: ſeorſum quidem prioribus, poſterioribusue ob hoc non mouentur. Si autem vtriſque dextris primis, extra ſanè fulcrorũ fierent ſuſtentacula, ruerentque. Si igitur eſt neceſſe, aut iſtorum vtrouis modorum motionẽ fieri, aut per diametrum: neutro autem illorum cõtingit modorum: per diametrum motionẽ effici neceſſe eſt. hoc enim mota modo illorum neutrum pati poterunt. Et hanc ob rem equi, iſtiuſmodiq; cętera ſtant ſecundum diametrum protendentia, & nõ dextris, aut ſiniſtris vtriſque ſimul. Eodem etiam modo quæcũque plures quaternis habent L M

A bent pedes, motionem faciunt: ſemper enim in quatuor deinceps poſitis poſteriores ad priores per diametrum mouent. Palam autem hoc eſt in ñs, quę tarde mouentur. Cancri quinetiã eodem mouẽtur modo: ex multipedum nanq; ſunt genere: ñ etenim ſemper per diametrum mouentur, quo progredi contendunt. Peculiari nanque modo id progreditur animal: ſolũ .n. ex animaliũ numero nõ ĩ ante mouetur, ſed in latus. Verum, B quoniam oculis id, quod ante eſt, diſterminat, eos natura commodos effecit, qui crura conſequi poſſent: ĩ latus enim illi mouentur. quamobrem cancros ẽt in ante quodammodo moueri contingit.

Aues, vt quadrupedes, crura inflectere. Cap. 13.

AVes autem, vt quadrupedes, crura inflectunt ſua: illarum nanq; natura ſimili ferè ſe habet modo. Auib⁹ C enim alę priorum vicem habẽt crurum. quãobrem eodem inflexæ ſunt modo, vt illis priora ſunt crura: nanque ñs in eo, qui ambulationis eſt, motu ab alis iſthæe originẽ habet mutatio. Volatus enim eſt harum peculiaris motio: quapropter illis ablatis, neque ſtare, neq; progredi vlla ſane poteſt auis. Prętera, cum bipes auium ſit genus, neque erectum, & priores corporis partes leuiores habeat, D aut neceſſariũ eſt, aut certe melius, vt ſtare poſſint, ſubiectũ ſic habere femur, retrouerſus dico connatum. Verum enimuero ſi hoc oportebat ſe hẽre modo, crurum etiam inflexus ad concauum fieri neceſſe erat, ſicut in poſterioribus quadrupedum eſt cruribus, eandem ob cauſam, quam de ñs, quæ animal pariunt, quadrupedibus retro adduximus.

De alarum, pinnarum, ac membranarum in ipſis habentibus exortu. Cap. 14. E

OMnino autem aues omnes, et ex volatili genere, quęcunque ex membrana integras gerunt alas: tum vero illa, quæ in humore natant, inſtrumentiſque quibuſdam in humore iter faciunt, non difficile eſt animaduertere melius ſane illis eſſe membrorum huiuſmodi ex obliquo exortus habere, quales nunc illis ineſſe conſpiciuntur: vt in auibus, & ñs, F quæ mẽbranaceas habent alas, idq; ipſum in piſcibus. Auibus nanque alæ, aquatilibus autem pinnæ, membranaceas autẽ habentibus alas membranulæ ex obliquo adhæreſcunt. Ita enim cum celerrime, tum valentiſſime diuidentia, hæc quidem aerem, illa vero humorem, motum efficere poterunt: in ante nanque, & retrouerſus corpõris

conſe-

G consequi poterunt partes, in cæ denti scilicet translatæ, cum hu more, tum aere.

De crurum quadrupedum quorundam obliquo situ, ac inflexu. Cap. 15.

EX quadrupedum vero ge nere, q̃ cauernas subeunt, & oua pariunt, quales cro codili sunt, & lacertę, & stellio nes, necnon lutariæ testudines, & terrestres, omnia isthæc ex obliquo crura habent annexa, H & humi extensa: in obliquũq; illa inflectunt, ob subintrandi facilitatem, & ad ouorum incu bitum, & custodiam. cum ve ro extra sunt, necesse est vt pro tensis femoribus, & sub sedatis corpus attollant: hoc autem fa cto illa non aliter, q̃ extrinsecus inflectere possunt.

De multipedum incessu vario. Cap. 16.

EX pedestribus autẽ, quæ cunque sanguine carẽt, q̃ I quidem multipeda sint, nullumque eorum sit quadru pes, à nobis dictum est prius. Quamobrem vero in illis neces se est pedes præterquam extre mos ex obliquo esse connatos, & cum sursum versus inflexio nes habere, tum ipsos obliquos retrorsum vergere, palàm certe est: omnium etenim talium me dia certe crura cũ præcedere, tũ subsequi necesse ẽ. Quod si hoc illis inest, in anteriorem profe cto partem, & in posteriorẽ in- K flexum habere oportet: quoniã quidem præcedunt, in priorem: qm̃ vero subsequuntur, in po steriorem. Quoniam autem am bo isthæc illi contingere neces se est, eam ob rem torqueri, & in obliquum exire pedũ inflexus necesse est, præterquàm extre morũ: illi enim vt nati sunt ma gis, ñ quidem vt præcedant, il li vero vt subsequantur. Præte rea hoc etiam inflectunt modo, propter crurum multitudinem: minus enim ita in progressione L sibñpsis sunt impedimento, & minus offendunt. Eorumq; etiã ideo est distortio, quoniam ca uernas subeant vel omnia, vel plurima: non enim elata hoc eẽ modo possunt. Cancri autem in ter multipeda maxime sunt spe ctabiles. non enim in ante pro grediuntur, nisi vt dictum est prius: soliq; animalium multos habent præuios pedes. Huiusce autem rei causa est, tum pedum ipsorũ durities, tum q̃ ipsis non ad natatus vtuntur, sed ad pro- M gressus: pedestrem enim degũt vitam. Omnium igitur multi pedum in obliquum sunt infle xus, quemadmodum ex qua drupedibus ea, quæ cauernas subeunt, qualia sunt lacertę cro codili, multaq; præterea huius modi, quæ oua pariunt. Causa autem est, quoniam hæc quidẽ cauernas subeũt partus tempo re: alia vero per omnem vitam. Verum aliorum quidem pro-

pter

A pter mollitudinem obtorta, vaccia q̃ fiũt crura. Carabi autem, cum duri ſint tergoris, pedes ad natandum, non ad progrediendum aptos habẽt. Cancrorum autem inflexus in obliquũ agitur, & etiã eſt obtortus, & vaccius, & ouiparis, & ſanguine p̃ditis, & multipedis, quoniam prædura ſunt, & oſtreacea eiuſmodi membra, cum neque natent, & cauernas ſubeant: iuxta terram nanque illis eſt vita. Rotundæ quinetiam figurę eſt cancer, neq; caudam habet, quem-
B admodum carabus. ad natandũ nanque carabis vſui eſt cauda: is autem non eſt natatilis, ſimilemq; poſtremæ parti obliquã habet partem, quoniam multos præuios habet pedes. Cuius rei cauſa eſt, quoniam neque in ante ſlectit, neq; obtorquetur. Cauſa autem, cur torqueatur, dicta eſt prius, durities ſcilicet & oſtreaceum tergus. propter hæc igitur omnes habere præuios, et in obliquum neceſſe eſt.
C ſ obliquum quidem, quoniam inflexio eſt ſ obliquum: omnes autem præuios, quoniam quieſcentes pedes ꝟs, qui mouẽtur, impedimento ſanè eſſent.

De piſcium paſſerinæ figuræ, auiũq; plurimipedum motibus. Cap. 17.

PIſces autem ꝟ, qui paſſerina ſunt figura, eo mõ natãt, quo monoculi ambulant: diſtorta etenim illorum eſt natura. Auiũ atũ planipedes pe D dibus natant. Quæ quoniã aerẽ admittunt, et reſpirant, bipedes ſunt: quia vero in humore vitã agunt, planipedes ſunt: pro pinnis .n. vſui illis ſunt pedes eiuſmodi exiſtentes. Crura autem hñt non vt alię in medio, ſed retrorſum magis. cum.n. breuia habeãt crura, ſi retrouerſus illa fuerint. ad natatum ſunt cõmoda. Breuibus autem ſunt cruribus huiuſmodi aues, quoniam quod crurum longitudini dempſit natura, pedibus appoſuit: E et pro lõgitudine cruribus craſſitudinem, & pedibus latitudinẽ dedit: vſui enim magis craſſa ſunt q̃ longa ad propellendũ humorem, cum natant. Recta etiam ratione volucres quidem pedes habẽt, piſces vero illis carent. Volucribus enim vita in ſicco eſt, ſublimes autem ſemp manere haud quaquã poſſunt, quamobrem vt pedes habeant neceſſe eſt. Piſcibus autẽ in humore vita eſt, & aquam admittunt, non aerem. Pinnæ igitur F illis ad natandum commodæ, pedes vero inutiles. q̃ ſi vtraq; haberẽt, ſanguine certe carerẽt. Aues autem quodammodo, & piſces ſimiliter ſe habẽt. Auibus nanq; alæ in ſuperiori ſunt parte: illis vero pinnæ duo parte prona. Et auib⁹ quidẽ in ſupina corporis pte ſunt pedes: illis vero ſ ſupinis iuxta pronas pinnę ſunt pluribus. Et aues præterea vropygiũ hñt: illi vero caudã.

De

G *De oſtreaceorum motu dubitatio, ac ſolutio. Cap. 18.*

DE oſtreaceis autem ambigere quiſpiã ſanè poſſet, quiſnam illorum ſit motus: & ſi neque dextrum habent, neq; ſiniſtrum, vnde moueri incipiant. videntur autem moueri. An vt mutilum vniuerſum iſtuc ſtatuere oportet gen⁹, & eo moueri modo, ac ſi quis pedeſtrium crura decurtauerit. vt vitulus marinus, & veſperti-
H lio: iſthæc.n. quadrupeda ſunt, ſed querſe. Oſtreacea autẽ mouentur quidem, verum præter naturam mouentur: non enim K
mobilia ſunt. ſed vt ſtantia quidem, & hærentia, mobilia: vt progredientia vero ſtare videntur. Cancri qui etiam perperam dextras habent partes, habent tamen. inditio autem eſt brachium: maius enim & robuſtius eſt dextrum, ceu ſiniſtra à dextris diſterminari cupiant. De partibus igitur cum alĩs, tũ ĩs, quæ ad inceſſum animaliũ faciunt, necnon ad omnem per locum mutationem, hoc ſe habet modo. Iis autem ſic determinatis, proximum eſt de anima contemplari. L

De inceſſu animalium finis.

ARISTOTELIS
DE ANIMA
LIBRI TRES,

Cum

AVERROIS COMMENTARIIS

& Antiqua tralatione ſuæ integritati reſtituta.

His acceſsit eorundem librorum Ariſtotelis noua tralatio, ad Græci exemplaris veritatem, et ſcholarum vſum accommodata,

MICHAELE SOPHIANO INTERPRETE.

Adiecimus etiam

MARCI ANTONII PASSERI IANVAE

diſputationem ex eius lectionibus excerptam, in qua cum de horum de Anima librorum ordine, tum reliquorum naturalium ſerie pertractatur.

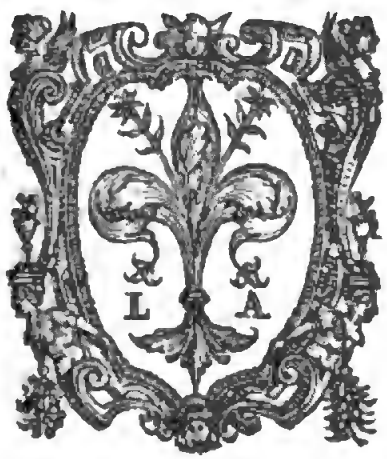

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

VENETIIS APVD IVNCTAS.
M. D. LXII.

Digitized by Google

MICHAEL SOPHIANVS:

FRANCISCO GONZAGÆ

ILL^MO AC R^MO S. R. E. CARD.

S. P. D.

Nemini obſcurum eſſe arbitror, Franciſce Gonzaga Card. Ampliß. ex iis, qui uel mediocriter in ſtudiis litterarum, doctrinisq; uerſati ſunt, quàm difficilis opera ſuſcipiatur ab iis, qui ſuam ad Ariſtotelis ſcripta de græco uertenda induſtriam conferunt. Id ego cum aliâs ſæpe in uarijs doctorum uirorum interpretationibus ad meam utilitatem conferendis, tum proxime in libris eius de Anima conuertendis expertus ſum. Quem ut hoc tempore laborem ſuſciperem, tuarum me fratrum honeſta uoluntas adduxit. qui cum ad alia multa Auerrois, quem prope ex omni parte renouatum edebant, ornamenta, hoc etiam accedere uellent, ut Ariſtotelis libri, maxime qui de Anima inſcribuntur, quàm emendatiſſimi exirent, me potiſſimum cui corrigendi negotium darent, delegerunt. Ego uero & ſi quantum ingenii induſtriaq; eas res poſtularet, non ignorabam, tamen ſuſcepi rem, quòd illis honeſta petentibus nihil denegandum eſſe ducerem, & hæc ſcilicet me ſpes aleret, ſi uetuſtam tralationem cum græco exẽplari accuratius contuliſſem, fore ut cumulatiſſimè meo promiſſo ſatisfacerem. Quæ me poſtea opinio longe feſellit. Etenim tralationem illam adeò fœdam, ac ineptam eſſe repperi, ut nec Ariſtotelis uerba fideliter exprimeret, & pluribus in locis eius ſententiã peruerteret. Accedebat eo, quòd cum recentiores philoſophi ueteris interpretis inſcitiam perſpicerent, atq; huic incommodo remedium affere cuperent, pro ſuo quisq; ingenio hos libros emendare aggreſſi ſunt, uerum cum leuiter græcis litteris eſſent imbuti, non modo quod uoluerunt aſſe-

euti non ſunt, ſed cum multo maioribus tenebris, pluribusq; difficultatibus, eos inuoluerunt: tum uero, tam uaria et inter ſe diſcrepantia exẽplaria reddiderunt, ut in germana illius auctoris interpretatione reſtituenda, non mediocriter eſſe laborandum uideretur. Sed tamen cum iuſtis de cauſsis ſuſceptam tam prouinciam deponere non poſſem, cœpi ut mihi aptiſsimum eſſe uidebatur, multa quæ perperam ingeſta erant, delere: plura immutare: nonnulla quæ deerant, addere: ut aliqua orationis ſpecies emergeret, ex qua idonea ſententia elici poſſet. Cum autem quò progrediebar longius, eò pluribus ſordibus immergi me intelligerem, ad extremum eò rem deduxi, ut me ab integro potius Ariſtotelem conuertiſſe, quàm interpretationem ueterem emendaſſe animaduerterem. in quo tamen ita me temperaui, ut non ita longe me à ratione ueteris interpretationis, & uſitatis ſcholarum uocabulis remouerim, quin illius ueſtigia in mea converſione relinquantur. Quod eò feci, quia non inſtitueram interpretationem nouam: nam multa fortaſſe aptius, multa limatius dici potuiſſent: ſed neceſſe habui, quoad eius facere poſſem, uerba & genera loquendi, quæ ab hoc eodem auctore, & Auerrois elocutione iam inde ab initio in ſcholas irrepſerant, quamuis horrida, parumq; latina retinere: ac ueteris huius auctoris interpretationem corrigere. qui quamuis incultus, nec admodum fidelis ſit: tamen neſcio quo modo, quòd perquàm religioſe ad uerbum omnia de græco exprimat, ab omnibus habetur in manibus, & ad hoc tempus publice legitur. Cuius religio quamuis in hoc genere ſcriptorum neceſſaria ſit, ita tamen à iudicio, omniſq; politioris doctrinæ cognitione inops eſt, ut non modo ſingula græca ſingulis latinis, ordinem item, & conſtructionem uocum eandem reddi poſſe putauerit: ſed græcas etiam loquendi formulas, perinde ac ſi idem latine ſonarent, in latinum ſermonem detrudendas eſſe cenſuerit. quaſi uero linguarum ratio ita comparata ſit, ut ſingulis cuiuſque uerbis aliud in alia lingua, quod omnino idem declaret, reſpondeat: earumque differentia in ſimplicibus modo uocabulis, ac non multo etiam magis in dicendi ac eloquendi generibus poſita ſit: quod tamen uſque eo uerum eſt, ut hæc ipſa totam uim linguarum ſibi uendicent. Quamobrem qui fidi ac eruditi interpretis fungetur munere, eum præter rerum ſubiectarum intelligentiam, atque non uulgarem utriuſque linguæ cognitionem

gnitionem (quorum utroque minime inſtructum ueterem interpretem fuiſſe conſtat) amplius acri iudicio præditum eſſe oportet: ut ubi nomina, loquendique formæ non idem ualebunt, quæ illis in altera lingua ſimilitudine ac proportione reſpondeant, reperire ac diſcernere poſſit: nam ad hunc modum ſi ſua quibuque uis tribuetur, & facilius ſenſum auctoris conſequemur, & omnino ipſi orationi plus uenuſtatis & ſplendoris acceſſerit. Qua facultate cum interpres iſte, quicunque tandem ille fuit, (neque enim nomen eſt proditum) plane caruerit, omnia perabſurde uertit. nec in his duntaxat quæ commemorauimus, eius imperitia perſpicitur: ſed etiam in exponenda ui partium orationis: cuiuſmodi ſunt coniunctiones, participia, præpoſitiones, cæteraque generis eiuſdem. quæ, perinde quaſi unam eandemque rem ubique notarent, præterit ac negligit. ex quo permulta uitia & errores in interpretanda ac continuanda orationis ſerie conſequi neceſſe eſt. His tot tantiſque incommodis cum aliqui ex noſtris, qui poſt Conſtantinopolitanum excidium in Italiam ſe receperant, conſultum eſſe cuperent: dederunt ſe huic generi ſtudiorum, & præſtantiſſimum quenque huius philoſophi librum, e græco in latinum tranſtulerunt. è quibus Theodorus Theſſalonicenſis ea complexus, ad quæ ceteri propter immeſam rerum uarietatem ſe aſpirare poſſe diffidebant, ita egregie in eo munere ſe tractauit, ut nemini imitandi ſui ſpem, omnibus incredibilem ſuæ eruditionis admirationem reliquerit. in eodem numero habendus eſt Beſſario, qui libros primæ philoſophiæ fideliter, nec ab uſu ſcholarum abhorrente dictionis genere conuertit. Eodem pertinet Ioannis Argyropyli induſtria, qui in his Acroamaticis libris uertendis præclare operam nauauit ſuam: & Hercule maximam in hoc genere laudem eſſet conſecutus, niſi dum contra odioſam ueteris interpretis religionem enixe admodum contendit, nimium ſibi ipſe indulgeret, nimiaque licentia pertractaret orationem Ariſtotelis. quod in aliis ſcriptoribus transferendis fortaſſe ferendum eſt: in his certe librorum generibus periculoſum eſt & lubricum. ſolet. n. nonnulla de ſuo addere, multaque obſcurius ac anguſtius, ut ſuis moris eſt, ab Ariſtotele dicta, ipſe pluribus uerbis explicare nititur: ac integras interdum clauſulas ab explanatoribus, præſertim Themiſtio, & Simplicio, quem maxime ſectatur, transfert in orationem

Ariſtotelis: quam rationem in iis maxime locis ſequitur, quorum eſt ambigua, ancépsque ſententia. Hæc ſi Argyropylo detraxeris, magnopere illius interpretatio, ut & grauiſſimi philoſophi, & hominis ſuæ linguæ ſcientiſſimi, probanda eſt. quæ tametſi ob cauſſas iam explicatas in ſcholas receptæ non eſt, princeps tamen ille fuit oſtendendi luminis hominibus latinis, quo ad cognitionem librorum Ariſtotelis adire poſſent. Quamobrem cum hæc barbara, parumque fidelis interpretatio paſſim in Italiæ gymnaſiis uerſetur: omnesque in eo ſuam operam ponant, ut omnibus mendis uitiisq; ſublatis, quæ ſunt innumerabilia, ad commodiorem orationis formam redigatur, idem ego quoque oneris ſuſcipiendum eſſe duxi: non equidem quo de cuiuſquã laude aliquid delibarem: ſed potius ut illorum exemplo monitus, conferrem ipſe quoque aliquid ad hanc præſtantiſſimam, & in primis utilem philoſophiæ partem, quam uehementer à ſcholis deſiderari iudicabam. Proinde in eam curam præcipue incubui, ut fideliſſime auctoris ſenſa latine redderem, atque non modo uim uerborum explicarem, ſed niſi uel res ipſa, uel linguæ proprietas reſpueret, etiam multitudinem græcorum nominum, pari numero latinorum exprimerem. Neque uero uel intuli uſquam aliquid de meo, niſi græci uocabuli notio ita oſtenderet eſſe faciendum: uel nominum ſtructuram immutaui, niſi id poſtularet perſpicuitatis ratio, uerbáque eſſent eiuſmodi, quibus omnium interpretum conſenſu res aperta minimeque dubia ſubiiceretur. articulis uero, & participiis, ceterisque id genus orationis partibus uim ſuam, quæ multiplex eſt, reſtituere, & quoad eã latina oratio referre potuit, pro uiribus exprimere conatus ſum. ſed ante omnia ſedulo operam dedi, ut ea quæ ita dicuntur ab Ariſtotele, ut in uarias ſententias trahi poſſint, ita transferrem, ut eandem ambiguitatis ſpeciem præ ſe ferrent, neque me uni definitæque ſententiæ cuiuſquam explanatoris addicerem. quod ne facerẽ ſi quo in loco linguæ latinæ ratio me impediuit, eum ſenſum reddidi, quem magis probabilem, magisque peruulgatum eſſe perſpicicbam. quod ea mente feci, quòd cogitem aliquando hos eoſdem, ac reliquos fortaſſe huius philoſophi libros, qui publice enarrantur, cum annotationibus quibuſdam iterum in publicum emittere: atque tum demum cur plæraque uel immutauerim, uel addiderim, ac certis in locis ab aliorum interpretatione

pretatione receſſerim, denique quam in quaque re ſecutus ſim ratio-
nem, pluribus aperiam. Hunc porrò laborem meum Cardina. Amp-
liß. in tuo nomine apparere uolui: ratus id eſſe officii mei, cum pro-
pter incredibilem humanitatem tuam, qua me dum Patauii libe-
ralium diſciplinarum gratia commorareris, amplexus es: tum uel
maxime quoniam ſi quid eſt, quod uel ratione inſtitui, uel laudabi-
liter confici a quoquam poßit, præcipue in ſtudiis doctrinæ, eius tibi
fructus iure optimo deberi exiſtimo. nam tui quidem animi excellen
tia, & ad omnem laudem impetus excelſo & illuſtri loco ſita eſt:
qui opes, quibus circumfluis: qui cetera bona, quæ uel natura, uel
fortuna tibi benignißime largita eſt: non in perſequendis uoluptati-
bus, quas plærique peruerſe admirantur: ſed cum omni uirtute com-
paranda, tum uero conformando animo philoſophiæ ſtudiis, conſumis.
idque agis diligenter, ut præclaram uirtutis excolendæ conſuetudi-
nem, quæ uiguit in patre tuo Ferdinando Gonzaga ſapientißimo &
fortißimo Imperatore, & in patruo Cardinali etiamnũ maxime elu
cet, conſtanter tuearis: uſqueadeo ut omnium conſenſu tu unus exi-
ſtas, ad quem omnes omnium rectæ cogitationes, honeſti conatus,
præclara denique opera referri debeant. Multa huius rei argumen-
ta ſunt, ſed nullum grauius, nullum ad laudem tuam illuſtrius, Pii
Pontificis Maximi teſtimonio: qui eximiis tuis uirtutibus commo-
tus, ſumma omnium uoluntate, ad ſuorum te numerum adſcribe-
re, & in ampliſsimum ſanctiſsimumque ordinem cooptare uoluit.
Quamobrem cum omnium mentes in te conuerſæ ſint, omniumque de
aliqua laude cogitantium te ſpectet induſtria, probabilem & ſatis
idoneam cauſſam me habere ſum arbitratus, cur hoc meæ operæ ſtu-
diique monumentum, qualecunque id tandem foret, tuo nomini in-
ſcribendum eſſe decreuerim. Quod quidem uel ob eam maxime cauſ
ſam te non improbaturum eſſe confido, quòd coniunctum habeat ſtu-
dium & induſtriam Marci Antonii Paſſeri mei eiuſdemque tui do-
ctoris, omniumque huius ætatis philoſophorum facile principis: qui in
hos eoſdem ac reliquos Ariſtotelis Libros Auerrois Arrabis Com-
mentarios, ſingulari diligentia certiſsimisque inditis excuſsit, & in-
finitis propemodum mendis inquinatos, ſuæ integritati reſtituit. quæ
res quantum adiumenti philoſophiæ cupidis hominibus ſit allatura,

non eſt huius temporis exponere. Neque ſane faciam, ut in eius uiri laudes ingrediar, quòd & plane ſuperuacaneam operam ſuſceptu-rus ſim, & nullum exitum inuentura ſit oratio. Nam ſummam hominis doctrinam, ingenium planè diuinum, acerrimum iudicium, omnes nationes gentesque iam norunt, ac prædicant: utque eum e ſuperiori loco de abditiſſimis philoſophorum decretis audiant diſſerentem, frequentes quotannis Patauium confluunt.

Quod ſupereſt Clariſs. Cardinalis, lucubrationem hanc meam, non ex ipſa re quam longe infra tuam dignitatem eſſe conſtat: ſed ex mea in te obſeruantia ponderes uelim.

Vale.

Patauii. VII. Kalen. Iulii.

M D LXII.

DE ORDINE LIBRORVM NATVRALIVM ARISTOTELIS DISPVTATIO EX LECTIONIBVS M. A. PASSERII IANVÆ EXCERPTA.

Ibros naturales eo ordine digeſſit Ariſtoteles, quo natura ipſa in rerum naturalium generatione uti ſolet. Res.n. naturales, vt quę compoſitę ſunt, ex principijs ſuis eſſentialibus ijſq; primis, pendeant neceſſe eſt. quo in genere eſt materia prima, & mouens primum: ex quibus formæ eliciuntur: quæ res naturales vt actu ſint efficiunt, quasq; proprij fines conſequuntur. Quamobrem cum ex his tribus res naturales originem ducant, iure optimo primum in generatione locum habere debent. Hoc mirũ naturæ artificium imitatus Ariſtoteles, ordine doctrinæ libros de Auſcultatione Phyſica primo loco audiendos eſſe voluit. in quibus pręcipue de materia prima, deq; mouente primo, doctrinam complexus eſt. Quibus proportione reſpondentes, libri de Cœlo & ſimplicibus corporibus, ſecundum obtinent locum. nã cœleſtia corpora agentem cauſam & mouentem: grauia & leuia materiam, tametſi proprie magis, prę ſe ferunt: quippe quę proximè immediateq; res naturales conſtituant. Corpora ſimplicia illa ſunt, quæ vt elementa cognoſcuntur, quandoquidem ex eorũ mixtione naturalia, quæ uere pendent à principijs, conſponuntur: quibus elementa illa veluti materia ſubiiciuntur. Sol vero in obliquo circulo conuerſus, eum motu mobilis primi, vt agens illis eiſdem comparatur. Itaq; omnes iſtos libros de principijs appellandos eſſe cenſendum eſt. Quapropter libri de Generatione & interitu, tertium locum tenent, ita vt horum trium librorum ordini, quæ ab Ariſtotele in prologo de Phyſica auſcultatione dicta ſunt, facile reſpondere videantur, à principijs ſcilicet & cauſis, vſq; ad elementa. His demũ ſic ordinatis liber Meteorologicorum annumeratur, ordine quartus: at primus naturalium, quæ vere ex principijs eſſe dicuntur & appellantur mixta. Et primo quidem quæ imperfecta ſunt occurrunt: is. n. ordo. naturę eſt, vt ab imperfectis exordiens in perfectiora ac demũ perfectiſſima generationem terminet. Poſt hunc qui de his tractat quæ ex terræ viſceribus effodiũtur, quintus

tus ſequitur liber. Quibus ad hunc modum diſtributis, qui loco ſextus ſequi debeat, non eadem eſt apud omnes opinio, cum de animatis deinceps agendum ſit. Qua de re dubium eſt, num de anima prius, poſtea de animatis tractandum ſit. Deinde ſi de animatis ratio obtineat, prius ne de ſtirpibus quæ vegetatiua dũtaxat viuunt uita, an de animalibus quæ præter hanc, etiam ſenſitiuam habent. Nam qui de anima agendum prius eſſe uoluere, ac proinde ſextum obtinere locum, fuere Auicenna & Latini, his moti rationibus. Nam ſermo de anima, vniuerſalior eſt, quam de eadem, vt vegetatiua, & vt ſenſitiua dicitur: quare de ea prius agendum eſſe perſuadet ratio, ſicuti in libris de anima etiam obſeruauit ordinem hũc Ariſtoteles, qui prius animã in communi, mox vegetatiuam, ſenſitiuam, & rationalem definiuit. Altera ratio ab animatis veluti a cauſatis accepta eſt. Cauſata enim perfecta notitia cognoſci non poſſunt niſi per ſuam cauſam, eamq; formalem, vt ex Auerroe Poſt: primo. comm. trigeſimoquinto habetur. Ergo vt animata perfecte cognita ſint, eorum cauſam & formam quæ anima eſt, prius cognitam eſſe ſupponunt. Exaduerſo ſunt plerçquç Ariſtotelis auctoritates. Nam in libello de partibus ad motum vtilibus, inquit, Quæ circa progreſſum animalium, & circa omnem ſecundum locum mutationem hoc modo ſe habent, his determinatis, conſequens eſt ſpeculari de anima. Sequitur itaq; librum de partibus, animæ ſcientia. Idem in primo de partibus animalium dicit, Sed cum ſatis de his egerimus, noſtrámq; explicuerimus ſententiam, reſtat ut de animãte natura diſſeramus. Quare poſt libros de partibus, liber de Anima collocandus eſt. non itaq; ſextus erit. Dubium hac ratione naſcitur quis tandem hic locus ſit. Inter græcos & Auerroẽ conuenit locũ libri de Anima octauum eſſe debere. At quomodo è ſexto in octauum locum proficiſcatur ordo, controuerſia eſt. Auerroes Meteororum primo cap. primo ordinauit, ut videtur ſexto loco librum de Plantis, ſeptimo de Hiſtoria Animalium, octauo de partibus, & de Anima. Alĩ vero ſexto, libros de Animalibus, ſeptimo de Plantis, octauo de Anima. Ex horum diſſenſione uenit explicanda hæc difficultas de ordine librorum, de ſtirpibus, & de animalibus: prius tamen poſitis vtriuſq; ſectæ rationibus, & illius quã Auerroes ſequi voluit. Nam ſimplicium notitia, eam quæ compoſitorum eſt, ordine præcedit. Quare liber de Stirpibus, librum de animalibus præcedere debet. Præterea, ea proportionet reſpõdet animatum animato, qua animæ anima, ſecundum cognoſcendi ordinem: ſed præponitur vegetatiuæ animæ notitia in libro

de

de Anima, cognitioni animæ sensitiuæ: quare eadem ratione & stirpes animalibus in cognitione præponi debent. Rationes deinde ex aduerso positę sunt: Animalia stirpibus notiora nobis sũt, quare & illis in cognitionis ordine priora esse debent. Nam perinde se habet in ordine cognoscendi perfectum animal ad imperfectum, vt animalia ad stirpes. Habent enim quæ perfectiora animalia sunt conspicuas ac manifestas partes magis, quàm imperfecta: vt ex procedendi ordine in libro de Animalium historia colligitur: ubi de homine prius, quam de cęteris agit: quam eandem rationem animalia ad stirpes tenẽt: quinimo animalium veluti exemplaria quædã stirpes sunt: nam cutis corticem, & caro lignum præferunt. hoc Aristotelem voluisse dictum illud in fine de longitudine, & breuitate vitę cõfirmat. Sed de hoc secundũ se in his quæ de plantis determinabitur. Postponitur itaq; plantarum notitia animalium cognitioni.

Quid autem in hac interpretum dissensione dicendum sit, Deo. Opt. Max. Fauente dicamus, præposita prius distinctione ex Auerroe, Meteororum primo capit. primo. collecta. Librorum qui de animatis tractant ordinem, partim habere quid necessarium, partim quid vt melius: quod & Auicenna voluisse videtur, dicens, cum posuerit animam in sexto loco, si quis ordinem hunc imitare voluerit, non calumniabimur illum. his positis, quẽ inter animata ordinem tenemus, tribus propositionibus complexi sumus, quarum prima sit, Plantarum notitia, vniuersæ quæ de animalibus est cognitioni postponenda est. Secunda, liber de animalium historia, sextum locum tenet. mox septimum, libri de partibus ac de incessu animalium. Tertia, liber de anima. His sic ordine dispositis octauum locum iure obtinere debet. Propositio prima ex Aristotele confirmatur, ex primo & nouissimo contextu Meteororum. In primo inquit, secundum inductum modum de animalibus & plantis. In vltimo, & tandem ex his constitutũ hominem & plantam. Et aduertendum, quod si aliter reperiatur, ibi ordo non esset: nam tũc ordinem esse inter ordinabilia coguoscimus, quando in principio uel medio uel fine librorum dicta cõcludit, & dicenda proponit: vt in dictis locis, atq; in fine de longitudine & breuitate vitæ obseruauit. Hac ratione quæ ex Auerroe in oppositum dicta sunt, facile diluuntur. Nam tunc a simpliciori bus ordimur, quando quæ composita magis sunt, illis notiora nõ fuerint. incepit Aristoteles à compositis ad simplicium notitiam progrediẽs, vt notauit Auerroes primo de auscultatione Physica com. 3. quia principijs quæ simplicia sunt, cõposita sunt notiora.

Secun-

Secundum quoque non vrget. quandoquidem in libris de Anima naturæ ordinem obſeruare uoluit, acturus de eius partibus: ea ratione de vegetatiua prius egit: quæ, ſenſitiua poſita, ipſa neceſſario ponitur. At contra non contingit. Hic uero cognitionis ordinem obſeruandum eſſe voluit, quia ſic melius eſſe cognouit, ut ex Auerrois diſtinctione poſita manifeſtum eſt. Secunda etiam propoſitio manifeſta eſt. Nam quæ in muſica, v.g. vt quia ſunt habentur, in Arithmetica propter quid ſunt, demonſtrantur: ſic & de Geometria atq; Aſtrologia in pluribus apparet. Hac ratione ſub alternationem ſcientiarū, quæ ſic ſe habent, poſteriorum primo Ariſtoteles eſſe voluit. At ſi duo hæc quæſita, Quia ſcilicet & Propter quid, diuerſas inter ſe ſcientias facere poſſunt, cur & in eadem ſcientia genere diuerſas partes minime facere poſſunt? præſertim cum ſic requirat noſter cognoſcendi modus: qualis in animalibus conſpicitur, vbi ea prius eſſe cognoſcere oportuit, ut in libris de hiſtoria factū eſt: mox ex quibus eſſentialiter cōponantur, quod cū ſcimus, pp quid ipſa ſunt cognoſcimus. Neq; impedimēto eſſe poteſt ſi quiſpiam dixerit in eadem parte ſcientiæ, & quia & propter quid eiuſdem effectus eſſe: quandoquidem particulare aliquod quęſitum hoc modo ſciri contingit, vt vbi de compoſitis omnibus, vt de animalibus, cum eorum proprietatibus, deinde de illorum cauſis agendum fuerit, non eandem, ſed diuerſas partes requirunt. confirmatur Ariſtotelis auctoritate, ſecun-
» do de partibus animalium cap. primo. Ex quibus & quot nume
» ro membris ſingula animalia conſtarent libris hiſtoriarum qui
» de his ſcripti à nobis ſunt planius explicauimus, nūc quas ob cau-
» ſas ita ſe habent cōſideremus. Idem in libello de inceſſu. Quod. n.
» hoc contingat modo ex naturali palam eſt hiſtoria. Quam autem
» ob cauſam, nunc eſt inueſtigandum. Tertia propoſitio, & ratione & auctoritate confirmatur. At priuſquam in hanc deſcendamus, notandum proponimus, quod uniuerſa de animalibus diſciplina, tribus cognitis abſoluitur, atq; perficitur: quorum primum eſt eſſentia animalium cum ſibi proprijs operationibus. Secundum animalium generatio, qua animal vnumquodque, & gignitur, & ſucceſſiua perenniq; generatione conſeruatur: tertium vita, & mors. Antecedit enim animalium eſſentia, mox ſequitur generatio, poſtremo vita & mors. Tria plane hæc, cōfuſa quadam ratione in libris de hiſtoria docuit Ariſtot. Etenim inter initia ad quintum vſq; librum quid ſit eſſentia cū proprietatibus: in quinto ſecundum poſuit, de generatione ſcilicet: in octauo poſtremū, quæ ad vitam attinent & mortem, perfecit. His reſpondentes eſ-

ſentiales

ſentiales cauſæ,in his qui ſequuntur libris reperiuntur: Et prima quæ materialis cauſa eſt:mox ſequit forma.natura.n. hoc nimirū procedit modo in generatione rerum, cum materiam prius præparet, ex qua quidem forma in actum & perfectionē ducitur, ac demum compoſitum naturale reſultat. Hunc etiam ordinem in primis principijs obſeruauit. Primo.n.de materia prima in primo de Phyſica auſcultatione pertractauit.mox de forma in ſecundo. Quapropter poſt de Hiſtoria libros,ſequentur libri de partibus: Et de his quæ ad inceſſum faciūt vt materia,ſeptimo loco determinauit:Poſt hunc,de anima octauo, vt de animaliū forma diſſeruit.Vnde ex materia illa & forma iſta tota animalium habetur eſſentia, atq; animalium quæ conſequuntur propria:quandoquidem quæ eſſentiales cauſæ ſunt, & compoſitorum cauſæ ſunt, & proprietatum quæ compoſita illa cōſequuntur.Quorum prima, ſenſus & motus ſunt. his enim ipſis animatum ab inanimato differt ex Ariſt. ſententia primo de anima 19 & ſecundo 14.16. Veruntamen animalium cum propria magis operatio ſentire ſit,& his primo ſenſibus qui extrinſecus ſentiendi occaſiones ſuſcipiunt: idcirco inter libros de propietatibus liber de ſenſu & ſenſili primum locum tenet.ſecundum qui de intrinſecus operantibus:qualis eſt liber de memoria ac reminiſcentia. quos omnes ſenſus ſua ſequitur paſſio.Hac ratione liber de ſomno & vigilia tertium locum tenet. Quibus expeditis ſequitur liber quarto loco, qui proprietatem alteram declarat quæ motus eſt,atq; de illo in communi tractationem continet. De quibus omnibus proprietatibus confuſa quadam notitia in quatuor primis de Hiſtoria egit Ariſtoteles. Quintum deinde locum tenent de generatione Animalium libri, quibus confuſè admodum reſpondent libri de Hiſtoria quinto ad octauum vſque. In reſiduis eadem cognitione reſpondent his qui diſtinctè agunt libris de vita & morte,cum ſibi cognatis:quorum primus de longitudine & breuitate vitæ diſſerit. ſecundus de iuuentute & ſenectute. tertius de inſpiratione & exſpiratione. vltimus de vita & morte. His ſic demonſtratis ſatis manifeſtum eſt de anima tractationem,octauū locum obtinere. Quod etiam » Ariſtoteles perſuadet in fine de progreſſu animalium dicens. His » autem ſic determinatis proximum eſt de anima contemplari.Iſti ſententiæ aduerſari videtur ratio ex dictis Auerrois collecta primo de anima commento ſecundo,vbi de vtilitate agit inquiens, Neceſſe eſt vt ſcire de anima ſit neceſſarium in cognitione animalium,non tantum vtile. Ex quibus dictis facile colligitur cognitionem de anima præcedere illam quę de animalibus habetur, ſi

animalia

A animalia perfecta notitia cognosci debeant. Altera ratio quæ cũ sententia nostra pugnat, hæc est: Nulla est animalis pars quæ animata non sit, vt ex paraphrasi Auerrois super primo de generatione animalium colligitur. Non enim ex pluribus partibus inanimatis corpus vnum animatum componi potest. itáq; cognitio de partibus animaliũ à cognitione de anima pendere videtur. Quare quæ de anima est notitia, prior illa est quæ de animalibus tractat. Quibus obiectis sic satisfaciendum esse puto. Primo totũ concedendo, scilicet ad perfectam animalium notitiam necessarium esse animam prius cognouisse: cum vero infertur, ergo liber de anima libros de animalium partibus præcedere debet, consequentia neganda est. Nam ad perfectam animalium notitiã cum ex materia & forma composita sint, vtranq; illam causam cognosci oportet, tum materiam tũ etiam formam: & materiam prius, si naturam generationis ordine sequemur. Quem eundem ordinẽ obseruauit in doctrina Aristoteles, ut dictum est: Animalium materia partes animalium sunt: eorundem forma anima est: quibus cognitis tota animalium substantia cognita est, cum ex his duabus partibus materia & forma essentialiter resultet. Taliitaq; ordine anima vt forma secundum perfectam notitiam animalia præcedet. Alterum quoque diluitur argumentum. Nam animalium partes & si animatæ sunt, non tamen vt tales in libris de partibus considerantur, sed vt similares dissimilaresque sunt, & quanta: non aũt ut animatæ sunt. Ad rationes quibus Auicenna & latini mouebãtur, dicẽdũ: Ad primã, quod ratio eodem modo non concludit: Diuersimode.n. comparatur anima animalibus, & partibus suis, quæ animæ sunt. Namq; anima animalibus vt pars est & forma: At suis cõparatur partibus vt totum quiddã est, & vniuersale. Hac plane ratione prius ipsam in vniuersali, mox secũdũ vnam quãque eius partem in secundo de anima definiuit Aristoteles. At considerata anima hoc ordine vt cũ animalibus cõparatur vt pars & forma, non sextum sed octauum locum vt dictũ est tenere debet. Ad reliquam rationem responsio ex dictis manifesta est. Non enim animalia vt causata cognosci perfecte possent, nisi eorum materia & forma cognitis: videlicet partibus & anima, ex quibus secundum essentiam animalia dependent. Quare anima hoc ordine octauum & non sextum locum obtinebit, ut probatum est.

Digitized by Google

INDEX SVMMARVM ac capitum librorum trium de Anima.

Summæ ac Capita Primi libri de Anima.

SVmma Prima. Proponitur nobilitas, ac difficultas ſcientiæ ipſius animæ. fo. 1.

Quas ob res Animæ cognitio & nobilis ſit, & difficilis. Cap. 1. 1.

Differenter definire Naturalem, ac dialecticum. Cap. 2. 8.

Summa Secunda. De antiquorum opinionibus circa Animæ eſſentiam. 9.

Summa Tertia. Confutantur Antiquorũ opiniones de Animæ eſſentia. Adducunturq; nonnullæ circa ipſius vnitatem difficultates. 18.

Diluuntur opiniones Animam moueri differentes. Cap. 1. 18.

Confutatur opinio, Animam harmoniam eſſe aſſerens. Cap. 2. 29.

Examinatur dubitationes nonnullæ Animam moueri perſuadentes. Cap. 3. 32.

Animam non eſſe numerum ſe ipſum mouentem. Cap. 4. 34.

Animam ex ſubtiliſſimo corpore non componi. Cap. 5. 37.

Animam non eſſe ex elemẽtis compoſitam. Cap. 6. 38.

Nonnullæ proponuntur difficultates de ipſius Animæ vnitate, ac partibilitate. Caput. 7. 45.

Summæ ac Capita Secundi libri de Anima.

SVmma Prima. Inueſtigat, ac tradit Animæ definitionem. 48.

Traditur Animæ definitio declarans tantummodo quod eſt. Cap. 1. 48.

Traditur Animæ definitio propria, ſ. per ipſius rei cauſam. Cap. 2. 55.

Summa Secunda. De Animæ potẽtijs earũ ordine, ac quo pacto definiri debeat. 62.

Summa Tertia. De potentia animæ vegetatiua. 66.

Explicantur Animæ vegetatiuæ operationes, redarguunturq; Empedocles de alimenti cauſa. Cap. 1. 66.

De virtutis vegetatiuæ obiecto, Alimento ſcilicet Cap. 2. 72.

Summa Quarta. De potentia animæ ſenſitiua. 76.

Senſum paſſionem eſſe, eumq; aliquando potẽtia, aliquando uero actu eſſe: patiatũ à ſimili, ſũ uero à diſſimili. C. 1. 76.

Senſibilia alia per ſe eſſe, alia uero per accidens: per ſe autem, alia propria, alia communia. Cap. 2. 82.

De uiſu, uiſibilibus, ac medio, perſpicuo, ac lumine. Cap. 3. 83.

De auditu, ſono, ac medijs. De ipſa Echo: ac etiam de Voce. Cap. 4. 90.

De olfactu, olfactibili, ac medijs. Ca 5. 98

De guſtu, & guſtabili. Cap. 6. 102.

De tactu, tãgibilibus, ac medio. C. 7. 106

Senſus recipere ſenſibilia ſine materia. Cur ſenſibilium exuperantiæ corrumpũt ipſa ſenſoria. Item quo pacto nõ ſentientia à ſenſibilibus patiantur. Ca. 8. 114.

Summa Quinta. Nõ dari ſextum ſenſum. Curq; non vnũ, ſed plures habeamus ſenſus, redditur cauſa. 116.

Summa Sexta. Queſtio an eodẽ, quo ſẽtimus ſenſu, etiam ſentire nos percipiamus: ſenſuſq;, quem communem appellamus, explanatio. 121.

Summa Septima. Ponitur differentia inter intelligere, ſapere, ac ipſum ſentire: inueſtigaturq; ipſius imaginationis eſſentia. 128

Non eſſe idem intelligere, ac ſapere cũ ipſo ſentire. Cap. 1. ibidem.

Probatur imaginationem non eſſe ſenſum, nec ſcientiam, nec intellectum nec opinionẽ: traditurq; eius definitio. Cap. 2. 131.

Summa

Index

Summæ ac Capita Libri Tertij de Anima.

Summa Prima. De potentia Animæ intellectiua. fo. 236

De intellectus possibilis essentia. Ipsius impassibilitatem non esse similẽ ei, quæ sensus. Et quando intellectus hic in actu esse dicatur. Cap. 1. 136.

Quo pacto intellectus potestatis materialia, ac eorum formas, similiter et ea, quæ sunt in abstractione intelligat. Quo etiã pacto intelligat, si est impassibilis. Quo modo seipsum intelligit. Et cur non semper intelligat. Cap. 2. 155.

De intellectu Agente. Cap. 3. 160.

De intelligibilibus, ipsius intellectus obiectis: quibusq; ipsius intellectus operationibus intelliguntur. Cap. 4. 165.

In multis intellectum sensumq; conuenire. De intellectu practico, ac ipsius à speculatiuo differentia. Quo etiam pacto ea, quæ abstractione dicuntur, intelligantur. Cap. 5. 169

Animam quodammodo esse omnia, & rerum formas: ipsamq; nõ sine phantasmatibus intelligere. Cap. 6. 187

Summa Secunda. De potentia Animæ motiua. 189.

Redarguitur quædã animæ diuisio: ac dubitatur quid id esse possit, quod motu locali animal mouet. Cap. 1. 189.

Quòd intellectus, ac voluntas causa sint localis motus in animalibus. Item quo pacto fiat iste motus. Cap. 2. 192.

Quid sit mouens in imperfectis animalibus: & quomodo eis insit. Cap. 3. 197.

Summa Tertia. Quæ animæ potentiæ quibus animatis necessario insint. 199

Nutritiuam animam omne viuens necessario habere: sensum uero tactus ipsum animal: atq; etiam gustum, cùm sit tactus quidam. Cap. 1. 199.

Animal is corpus simplex esse minime posse: cum sensu tactus sit ei necessarius, aliæ uero sint ad bene esse. Cap. 202.

Errata in Sophiani interpretatione corrigenda.

Pag.	4	A æqui	Corrige equi
Pag.	13	A hæbetatione	hebetatione
Pag.	34	B diuinus	diuinitus
Pag.	40	A eum ens	cum ens
Pag.	42	C latinis	lationis
Pag.	44	B dissimilarũ	dissimilarium
Pag.	46	B patibile	parnbile
Pag.	54	B amisfit	amisit
In eadem		F ac de nima	ac de anima
Pag.	55	C diferere	differere
Pag.	57	F ea partem	eam partem
Pag.	60	B adsũt oẽs hęc	hæ adsũt oẽs
Pag.	67	B perfecta sunt	perfecta sint
Pag.	71	C sub est	subest
Pag.	76	C aut imposibi, dictum	aut impossibile, dictum est
Pag.	82	B duoquidem per se unum,	duo quidem per se, unum
Pag.	85	F in quo ante	in quo autem
Pag.	93	D qua pupilla obtegitur	quę pupillę obtenditur.
Pag.	101	D hęndæ	fœtidæ
Pag.	107	F statim peræque	statim ea tacta peræque
Pag.	112	F tali illud	tale illud
Pag.	135	D aialia alia,	aialia: alia.
Pag.	136	B diffentiam	differentiam
Pag.	160	E hæc adsint	hæ adsint
Pag.	167	F induisibili	indiuisibili
Pag.	172	A vt illa ſter ſe,	vt illa inter ſe.
Pag.	187	F eſt ſcienciale	& ſcientiale
Pag.	188	D in poſtilla,	eſſe ſenſibilium eſſe ſenſibilia
Pag.	100	B ne ingenerabilem quidem	ne ingenerabile quidem

Digitized by Google

ARISTOTELIS
DE ANIMA
LIBER PRIMVS,
Cuin Auerrois Commentarijs.

SVMMAE LIBRI.

In Prima proponitur nobilitas, ac difficultas ſcientiæ Animæ.
In Secunda Antiquorum narrantur opiniones de Animæ eſſentia.
In Tertia eædem confutantur opiniones: Adducunturq; nonnullæ circa Animæ vnitatem quæſtiones.

SVMMAE PRIMAE. Cap. I.

Quæ ob res Animæ cognitio & nobilis ſit, & difficilis.

ANTIQVA TRANSLATIO.

A BOnorum & honorabilium notitiam opinantes, magis autem alteram altera, aut ſecundum certitudinẽ, aut ex eo quòd meliorumq; & mirabiliorum eſt, propter vtraq; hæc, animæ hiſtoriã rationabiliter vtiq; in primis ponemus.

MICHAELIS SOPHIANI INTERPRETATIO.

B *CVm omnem ſcientiam rem pulchram ac honorabilem eſſe exiſtimemus, aliam tamen magis alia, vel quòd exquiſitior, vel quòd rerum præſtantiorum & admirabiliorũ ſit, propter vtraq; hæc, ſcientiam quæ de Anima habetur, iure optimo in primis ponendam eſſe duxerimus.*

* aſt præclarã, nobilẽ, puoſam.

ieopiav

AVERROIS TEXTVS.

C QVoniam de rebus honorabilibus & delectabilibus eſt ſcire aliquid de rebus, quæ differunt ab inuicem, aut in ſubtilitate, aut quia ſunt cognitæ per res digniores, & nobiliores, rectum eſt propter hæc duo ponere narrationem de anima poſitione præcedenti.

1 INtendit per ſubtilitatem confirmationem demonſtrationis. Et intendit per hoc, quod dixit aut quia ſunt cognitæ pet res digniores & nobiliores, nobilitatem ſubiecti. Artes enim non differunt abinuicẽ, niſi altero iſtorum duorum modorum, ſcilicet aut cõfirmatione demonſtrationis, aut

Differẽtia in nobilitate ſcientiarum.

aut nobilitate ſubiecti, aut vtroq;. v. g. qm̃ Geometria excedit Aſtrologiam per confirmationem demonſtrationis. Aſtrologia autem excedit illam nobilitate ſubiecti. Et dixit. neceſſarium eſt propter hæc duo,&c. ideſt neceſſarium eſt, quia hæc duo inueniuntur in ſcientia de anima, vt procedat ſermo de ea ante alias ſcientias. Et manifeſtum eſt conſyderantibus: quoniam ſubiectum huius ſcientiæ eſt nobilius alijs: & ſimiliter demonſtratio eius eſt magis firma. Et incœpit ſermocinari ita. Qm̃ de rebus,&c. inducendo homines ad amorẽ ſcientię. & ſermo eius eſt in forma ſyllogiſmi categorici. & quaſi dicit &, quia nos opinamur ꝙ cognitio eſt de rebus honorabilibus,& delectabilibus, & ꝙ ſcientiæ ſuperant ſe adinuicem, aut propter confirmationem demonſtrationis, aut propter nobilitatem ſubiecti, aut propter vtrunq;, ſicut inuenimus in ſcientia de anima, ſcilicet quia ſuperat in his duobus alias ſcientias, præter ſcientiam Diuinam: neceſſarium eſt opinari ꝙ ſcientia animæ antecedit alias ſcientias: & ideo poſuimus eam inter omnia quæſita poſitione præcedenti.

Scia d aĩa ẽs ſcias excedit in nobilitate ſubiecti, & certitudine demõſtrationis, excepta diuina.

SOPH.

Videtur autem ad veritatẽ omnem cognitio ipſius multũ proficere: maxime aũt ad naturã: eſt enim tanquã principiũ aĩalium.

Videtur autem cum ad omnem veritatem cognitio eius magnopere conferre: tum præcipue ad naturam: eſt enim quaſi principiũ animaliũ.

Et nos videmus etiam ꝙ cognoſcere eam adiuuat magno iuuamento in omni veritate: & maxime in natura: eſt enim quaſi principium animalium.

*a.l. quod dam.

Cùm demonſtrauit cauſam, propter quam debet eſſe hæc ſcientia magis honorabilis, & præcedens alias ſcientias nobilitate, incœpit etiam demonſtrare vtilitatem huius ſcientiæ, dicendo Et nos videmus etiam ꝙ cognitio, &c. Et intendit per omnem veritatẽ ſcientias ſpeculatiuas. & intendit per hoc, quod dixit & maxime in natura, ideſt & maxime in ſcientia Naturali. Deinde dedit cauſam, propter quam magis adiuuat Naturalem ſciẽtiam q̃ aliam, dicendo eſt enim * quaſi principium animaliũ. i. & cauſa in hoc eſt, quia cognoſcere de animalibus eſt maxima cognitio partium naturalium: & anima eſt principium animalium. vnde neceſſarium eſt vt ſcire de anima ſit neceſſarium in cognitione animalium, non tantum vtile. Et debes ſcire ꝙ iuuamẽtum ſcientiæ animæ ad alias ſcientias inuenitur tribus modis. Quorum vnus eſt ſm ꝙ eſt pars illius ſcientiæ: immo nobiliſſima partium eius, ſicut habet diſpoſitionem cum ſcia Naturali. Animalia enim ſunt nobiliſſima corporũ generabilium, & cottuptibilium. anima autẽ eſt nobilius omnibus, quæ ſunt in animalibus.

*a.l. quod dam.

Secundus eſt, quia dat plurib9 ſcientijs plura principia: vt ſcientiæ Morali, ſ. regendi ciuitates, & Diuinæ. Moralis enim ſuſcipit ab hac ſcientia vltimum finem hoĩs, in eo ꝙ eſt homo, & ſcientiã ſuæ ſubſtantiæ, quę ſit. Diuinus autem ſuſcipit ab ea ſubſtantiam ſubiecti ſui. hic enim declarabitur, qm̃ formæ abſtractæ ſunt *intelligẽtiæ, & alia multa de cognitione, diſpõnum conſequentiũ intelligentiam, in eo ꝙ eſt intelligẽtia & intellꝰ.

*a.l. intelligentes.

Tertius

Digitized by Google

A Tertius vero eſt cõmune iuuamentum: & eſt facere acquirere confirmationem in primis principijs. quoniam ex ea acquiritur cognitio cauſarum primarum propoſitionum, & cognitio alicuius per ſuam cauſam eſt magis firma, quàm ſui eſſe tantum.

Inquirimus autem cõſiderare & cognoſcere naturam ipſius & ſubſtantiam: poſtea quæcunq; accidunt circa ipſam: quorum aliæ propriæ paſſiones animæ eſſe videntur: aliæ autem communes et animalibus propter illam ineſſe.

801 H. *Quærimus autem ſpectare & cognoſcere naturam eius & ſubſtantiam: deinde quæ circa ipſam accidunt: quorum alia propriæ paſſiones animæ eſſe videntur: alia propter illam etiam animalibus ineſſe.*

Et quæſitum eſt ſcire naturam, & ſubſtantiam eius: poſtea autem omnia, quæ accident ei. & exiſtimatum eſt quòd horum accidentium quædam ſunt paſſiones propriæ animæ, & quædam ac-
B cidunt corpori propter animam.

3 Cùm demonſtrauit vtilitatem huius ſcientiæ, incœpit demonſtrare intentionem ſuam dicendo. Et quæſitum eſt, &c i. & illud, quod quærendũ eſt in hac ſcientia, & perſcrutandum, eſt ſcire animæ naturam, i. ſubſtantiam eius. deinde ſcire omnia contingentia ei: ſicut eſt de alijs conſyderandis in ſcientia Naturali. *Cognitio enim cuiuslibet generis, & ſpeciei nõ complebitur niſi per cognitionem ſubſtantiæ illius ſpeciei, & per cognitionem eorum, quæ contingunt ei, vt dictum eſt in Poſterioribus analyticis. D. d. & exiſtimatum eſt, &c. i. accidentium autem contingentiũ animæ quædam ſunt, vt exiſtimatur, paſſiones, quæ appropriantur animæ, ſ. quũ anima non indiget corpore in habendo has paſſiones, verbi gratia vt imaginatione per intellectum. quædam autem reputantur indigere corpore, & q̃ non cõplebuntur niſi per vtrunq;, ſ. anima, & corpore. Et hoc intendebat, cùm dixit. & quædam contingunt corpori propter animam. & hæ ſunt paſſiones attributæ virtuti concupiſcibili, ſ. animæ, quæ deſyderat, & fugit.
C Et induxit hanc diuiſionem in accidentibus animæ: quoniã illud, quod eſt magis deſyderatum de paſſionibus animæ, eſt vtrum poſſit eſſe de eis abſtractum aliquid, aut non: quod impoſſibile eſt, niſi ſit aliquod earum proprium animæ ſine corpore. Et poteſt intendere per paſſiones proprias animæ, eas, quæ primitus exiſtunt in anima, & ſecundo in corpore: vt ſenſus, & imaginatio. & intendit per alias, eas, quæ exiſtunt in anima propter corpus, vt ſomnum, & vigilias. & ſic compreheudit in hoc ſermone omnia, quæ contingunt animæ, & attribuuntur ei.

*Cognitio cuiuslibet gñis, et ſpeciei eiº nõ cõplet niſi per cognitionẽ ſubſtãtię illiº ſpẽi p cognitionẽ eorꝫ, q̃ cõtingũt ei. Idẽ 1. Poſ. t. c. 43.

Illud, qđ magis dñi deratũ eſt de paſſionibº aię vtrũ đ eis poſſit eſſe aliqd abſtractũ, vt nõ. idẽ infra. cõ. 12.

Omnino autem & penitus difficillimorum eſt, accipere aliquã fidem de ipſa: cùm enim ſit quæſtio cõis, & multis alijs: dico aũt eam quæ eſt circa ſubſtantiam, & eam quæ quid eſt, fortaſſis alicui videbitur vna quædam methodus eſſe de omnibus, de quibº volumus cognoſcere ſubſtantiam, ſicut & eorum quę ſunt ſecun-

dum accidens propriorum, demonſtrationem: Quare quærendũ D
vtiq; erit methodum iſtam.

SOPH. *Verum vſquequaq; difficillimum eſt aliquam de ea fidem cõſequi: cum enim illa quæſtio communis ſit etiam alys compluribus, intelligẽ autem eam quæ circa ſubſtantiam verſatur & ipſum Quid eſt, fortaſſe putauerit quiſpiam vnam eſſe methodum in ys omnibus, de quibus volumus cognoſcere ſubſtantiam, vt etiam propriorum eorum quæ ex accidenti ſunt, demonſtrationem: quare quærẽda fuerit hæc methodus.*

Et valde eſt difficile, & graue inuenire aliquid firmum in eſſe eius ex hac perſcrutatione. Quoniam hęc perſcrutatio, quia eſt cõmunis alĳs multis modis, ſcilicet perſcrutatio de ſubſtantia eius, & de ea quid ſit, neceſſe eſt exiſtimari ꝙ via in omnib⁹ rebus, quarum ſubſtãtiam volumus cognoſcere ſit eadem: quemadmodum via demonſtrationis in paſſionibus contingentibus ſubſtãtiæ eſt E
eadem. quapropter neceſſe eſt hanc viam declarare.

4 Cùm demonſtrauit ꝙ quærenda in hac ſcientia ſunt principia duorũ generum, quorum vnum eſt ſcire ſubſtãtiam animæ, & aliud eſt ſcire ea, quæ contingũt ſubſtantiæ, incœpit primo demonſtrare ea, pp quę eſt difficile ſcire ſubſtantiam eius: & eſt difficultas cognitionis viæ & regulæ, ex qua põt quis inuenire ſuã definitionẽ. Et dixit. Et valde eſt difficile, &c. ideſt & valde eſt difficile in cognitione definitionis animæ habere regulam, & viã, ex qua poſſum⁹ ſcire definitionẽ veram, i. viam inducentẽ nos ad ſuã definitionem perfecte. qm̃, ſi talem regulam habuerimus, tunc facile erit cognoſcere definitionẽ animæ. Deinde incœpit demõſtrare modum, pp quem difficile eſt inuenire talem viã, & dare dubitationes, quæ contingunt pp hanc difficultatẽ, & dixit. Qm̃ hæc perſcrutatio, quia eſt cõis, &c. i. & cauſa huius difficultatis eſt: qm̃ hæc perſcrutatio de aĩa, quæ eſt qnærere cognitionẽ ſubſtantiæ eius, quæ eſt cõis ei, & oĩbus rebus, qnarum ſubſtantia eſt quærenda, põt quis dicere ꝙ via, qua vſi peruenimus F
ad cognoſcendũ definitiones rerũ, eadem eſt in quærendo cognitionem ſubſtantiæ eius, & aliarũ ſubſtantiarum omniũ rerũ qnęrendarũ. Et dat rationẽ ſuper hoc, dicendo, qm̃ quemadmodum via, qua fit demõſtratio ſuper paſſiones, quæ contingunt rebus, eſt eadem via in anima, & in alĳs, ita eſt in via cognitionis ſubſtantię: vnde neceſſe eſt ſcire iſtam viam, quę ſit, quod eſt valde difficile. Et, cùm narrauit difficultatẽ contingentẽ dicenti ꝙ iſta via eſt eadem, qm̃ quærendum eſt ab eo ſcire illam viam, quę ſit, incœpit demõſtrare difficultatẽ cõtingentẽ dicẽti ꝙ iſta via nõ ẽ eadẽ.

Si aũt non eſt vna quædam & cõis methodus de eo quodquid eſt, amplius difficilius ẽ negociari: oportebit enim accipere circa vnumquodq;, quis modus: cum autem manifeſtum fuerit vtrum demonſtratio aliqua ſit, aut diuiſio, aut aliqua alia methodus, adhuc

A huc multas habet dubitationes & errores, ex quibus oportet quærere: alia enim aliorum principia, ſicut numerorum & planorum.

10 P H. *Sin autem non vna ſit & cõis methodus de ipſo Quid eſt, longe difficilior fit pertractatio: oportebit enim inuenire in vnoquoq;, quis modus. Vbi autem manifeſtum fuerit, vtrum ſit demonſtratio, vel diuiſio, vel etiam alia quædam methodus, adhuc multæ ſunt quæſtiones & errores ex quibus oporteat quærere: alia enim aliorum principia ſunt, veluti numerorum & planorum.*

Si autem iſta via non fuerit eadem, & cõis tunc erit magis difficile illud, quod quæſitum eſt. neceſſariam enim erit inuenire aliquam viam in vnaquaq; rerum, & ſcire illam viam, quæ ſit. Et, ſi fuerit declaratum vtrum ſit demõſtratio, aut diuiſio, aut alia via, poſt remanebunt plures dubitationes in eis, ex quibus debemus

B quærere. principia enim rerum diuerſarũ ſunt diuerſa, verbi gratia principia numerorum, & ſuperficierum.

5 Intendit, & ſi hæc via, qua imus in inueniendo definitiones rerũ, & cognoſcendo ſubſtantias earũ, non fuit eadem, & cõis omnibus rebus, quarum definitiones ſunt quærendæ, ſed plures vna, tunc illud, quod quæſitũ eſt de cognitione ſubſtantiæ aĩæ, magis erit difficile. neceſſariũ eſt enim tunc ſcire primitus in vnaquaq; rerũ, quarũ definitio eſt cognoſcenda per aliquam viam propriam illis rebus, quarũ ſubſtantiæ ſunt cognoſcendæ.

De mõdo inueniẽdi definitionẽ triplex fuit opinio. Pro opinione Ariſto. vide 6. Met. cõ. 1.

Et, cùm fuerit declaratũ à nobis illam viã eſſe, & eſſe vnam, tunc neceſſarium eſt nobis poſt ſcire illã viam, quæ ſit: vtrum demonſtratio, vt dicebat Hippocrates: aut diuiſio, vt Plato dixit: aut alia via, vt via cõpoſitionis, quã Ariſto. dedit in Poſterioribus. &, cùm hoc fuerit declaratum, remanebunt poſt multæ dubitationes, & loca erroris in rebꝰ, ex quibus, oportet quærere cognitionẽ definitionũ rerum. neceſſe eſt enim cum cognitione iſtius viæ ſcire prĩcipia ꝓpria cuilibet generi generũ ſpeculãdorũ. Prin

C cipia enim rerũ diuerſarũ genere ſunt diuerſa. vnde cognitio iſtiꝰ vię nõ ſufficit in ſcire definiões rerũ, niſi ſcita fuerint principia propria illis rebus ꝓprijs. *nã definiões nõ cõponunt niſi ex principijs proprijs, q̃ ſunt in re.

Principia rerũ diuerſarũ genera ſunt diuerſa. qđ quo ſit intelligẽdũ. vide 12. Meta. cõ. 22.

*Definiões nõ cõponunt niſi ex principijs q̃ ſũt in re. vide conſiſe. 1. Phy. & 2. Phy. vtro-

Primum autem fortaſſis neceſſarium eſt diuidere in quo genere rum, & quid ſit. Dico autem vtrum hoc aliquid & ſubſtãtia, aut qualitas, aut quantitas, aut etiam quoddam aliud diuiſorum prædicamentorum: adhuc autem vtrum eorum quæ ſunt in potẽtia, aut magis entelechia quædam, differt enim non aliquid parum.

10 P H. *Principio fortè neceſſarium fuerit explicare, quo in genere ſit, & quid ſit: vtrum inquam hoc aliquid & ſubſtantia, an quale aut quantum, an ẽt aliud quidpiam de expoſitis prædicamẽtis. adhæc, vtrũ eorũ quæ in potẽtia ſunt, an potius entelechia quædã: intereſt enim non parũ,*

Et dignū eſt & rectum vt primo determinemus in quo genere exiſtit, & quid eſt, ſcilicet vtrum ſit hoc & ſubſtantia, aut quale, aut quantum, aut aliud prædicamentorum, quæ ſunt determinata à nobis. Et amplius, vtrum ſit ens in potentia, aut eſt dignior vt ſit aliqua endelechia: qm̄ hæc duo non parum differunt. D

6 Cùm demonſtrauit difficultatē contingentem ei, qui voluerit definire animam, incœpit demonſtrare ea, quæ primo perſcrutāda ſunt ab eo, qui voluerit ſcire definitionem ſuam perfectam veram. Et dixit. Et dignū eſt, &c. ideſt neceſſarium eſt volenti ſcire definitionem ſuam ſcire primo in quo genere decem generum continetur, vtrū in ſubſtantia, aut in qualitate, aut in quantitate, aut in alijs. Deinde, cùm ſciuerit genus, in quo collocatur, neceſſe eſt ei ſcire vtrum ſit in illo genere ſm potētiam: aut ſit in eo ſm ꝙ eſt endelechia, ſ. in actu. Differētia enim inter hæc duo eſt magna, ſ. opinari ꝙ eſt in aliquo prædicamentorum, ſi non erit determinatū hac determinatione. *potentia enim & actus ſunt dūæ, quæ contingunt omnibus prædicamentis: & ſunt valde oppoſitæ. E

* Potentia & actꝰ sūt dūę valde oppoſitæ, cōtingētes oībꝰ prdicamētis. Idē 12. Met. t. c. 1. & cō. 26. & 8. Met. 15. 7. met. c. 31. & 5. Phy. cō. 9. & 5. meta. 14.

Conſiderandum autem & ſi partibilis ſit, aut impartibilis, & vtrum ſit ſimilis ſpeciei omnis anima, aut non. ſi autem non ſit ſimilis ſpeciei, vtrum ſpecie differant aut genere. Nunc quidē enim dicentes & quærētes de anima, de humana videnť ſolū intēdere. c

SOPH. *Conſiderandum etiam nùm partibilis, an impartibilis ſit. & vtrū eiuſdem ſpeciei omnis ſit anima, an non. ſi vero non eiuſdē ſpeciei, vtrū ſpecie differant an genere. Iam enim qui de anima diſputant, & quærunt, de humana ſola videntur conſiderare.*

Amplius autem conſyderandum eſt vtrum ſit diuiſibilis, aut non: & vtrum omnes animæ vniuocentur in ſpecie, aut non. Et, ſi non conueniunt, vtrum differant in ſpecie, aut in genere. nos autē inuenimus omnes loquentes, & perſcrutantes de anima ꝙ non videntur conſyderare niſi tantum de anima hominis. F

7 Cùm incœpit numerare qōnes perſcrutandas ab eo, qui vult conſyderare de anima, & demonſtrauit primo ꝙ ſubſtantia eius eſt quærenda, incœpit ēt dicere quid eſt quærendum poſt hoc, & dixit. Amplius conſyderandum eſt vtrum ſit diuiſibilis, i. ſm ſubiectum, aut non diuiſibilis per diuiſionem eius. Plato enim dicebat ꝙ virtus intelligibilis eſt in cerebro, & concupiſcibilis in corde, & naturalis, ſ. nutritiua in hepate. Ariſto. aūt opinat eas eſſe vnam ſubiecto, & plures ſm virtutes. D.d. & vtrum oēs animæ, &c. ideſt, & conſyderandum eſt poſt vtrum aīa eſt eadem in ſpecie in omnibus animatis, verbi gratia anima hominis, & equi: aut ſunt diuerſę. D.d. Et, ſi non conueniunt, &c. ideſt & conſyderādum eſt, ſi apparuerit ꝙ ſint diuerſæ in ſpecie, vtrum illa diuerſitas ſit in ſpecie tantum, & tñ cōueniunt in genere: aut illa diuerſitas ſit in vtroque. dimittere enim hanc perſcrutationem eſt cauſa, pp quam Antiqui non conſyderauerunt niſi tantū

Plato ponit virtutē rōnalē i cerebro, cōcupiſcibilē in corde, & nālē in hepate: ſed Ariſt. opinatť ꝙ ſint idem ſubto, & plures ſm virtutes.

Idē cō. 71. & 74. cō. ſup prio cāncon & opinione Anſt. vide ēt infra in hoc 1. cō. 89. & 90. & 92. & 93.

A tantũ de anima hoīs: existimando ꝙ consyderatio de hoc sit cõsyderatio de aīa simplr. Et hoc esset verum, si aīę essent eędē in specie: modo aũt, quia sunt diuersę, necesse est consyderare si conueniant in genere: qm̃ rũc debemus solicitari primo circa definitionē illius generis, deīde post circa ea, quæ appropriantur vnicuiq; animæ: sicut fecit Aristo. & indifferenter siue illud genus fuerit prædicatum vniuoce, aut fm prius, & posterius: sicut est in definitione, quam post inducet de anima.

Formidandum aũt quatenus nõ lateat vtrum vna ratio ipsius est, sicut animalis: aut fm vnũquodq; altera, vt equi, canis, hominis, dei. quod animal autem vłe, aut nihil est, aut posterius: similiter autem & si aliquod commune aliud prædicetur.

SO PH. *Caterũ cauendũ est ne nos lateat, vtrũ eius vna sit ratio, vt ãialis: an in vnoquoq; diuersa: vt æqui, canis, hoīs, Dei. Aīal aũt vniuersałe, aut nihil est, aut posterius. similiter ēt si aliud quippiam cõe pdicetur.*

B Et oportet nos præseruare ne ignoremus vtrum definitio eius sit eadē, vt definitio viui: aut sit alia in quolibet, verbi gratia definitio equi, & canis, & hoīs, & dei. Viuum aũt vłe, aut nihil est, aut est postremum. silr etiã & si est hic aliud, de quo prædicat vłe.

8 Cùm narrauit ꝙ necesse est dñm huius artis ponere suam consyderationem in aīa vniuersali, incœpit demonstrare ꝙ, cùm quæsiuerit definitionem aīæ vłis, oportet non ignorare vtrum illa definitio sit de numero definitionũ generum, aut de numero definitionũ specierum, sicut ignorauerũt Antiqui. Et dixit. Et oportet nos præseruare, cùm quæsiuerim⁹ eandem definitionem vłem ei, ne ignoremus vtrũ vniuersałitas illius definitionis in oībus animalibus sit sicut vniuersałitas animalis in oīb⁹ suis speciebus: aut sicut vniuersałitas definitionis hoīs, & definitionis equi in omnibus suis individuis. qm̃, cùm hoc fuerit cõsyderatum, non cõtinget nobis, cùm locuti fuerimus de aīa hominis, vt existimemus nos loqui de omni anima: sicut contingit Platoni. D. d. Viuum autem vniuersałe, &c.

C Demonstratur per hoc ꝙ ipse non opinatur ꝙ definitiones generũ, & specierũ sint definitiones rerum vniuersałium existentium extra animã: sed sunt definitiones rerũ particularium extra intellectũ: sed intellectus ę, qui facit in eis vniuersałitatem. Et quasi dicit & non attribuītur esse definitionum speciebus & generibus, ita ꝙ illæ res vłes sint existentes extra intellectum. viuum enim vłe, aut nihil est oīno, aut esse ei⁹ est posterius ab esse rerum sensibilium: si est aliquid vłe ens per se. Et dixit hoc, quia apparet hic ꝙ definitiones sunt de iłtis rebus sensibilibus existentibus extra intellectum: & tunc aut non sunt res vłes existẽtes per se, vt Plato dicebat: aut, si sunt, esse earum non est necessarium in intelligendo substantias rerum sensibiliũ. & quasi dicit ꝙ non curat in hoc loco quomodocunq; sit, cùm apparet ꝙ istę definitiones nõ sunt nisi in reb⁹ particularibus existẽtibus extra aīam: sed qđ apparet hic, est ꝙ aut nõ sunt oīno, aut si sunt, postremum sunt, i. sunt posteriores à rebus sensibilibus. qm̃, si præcederent

Docuṁ. Arist. non opinat ꝙ definiones generũ, & spẽt; sunt definiones rer; vł um existentiũ extra animã: sed intel s ę q fa cit vłitat e in eis. vide 12. met. c. 4. 27. & 2. huiꝰ cõ. & 3. huiꝰ. c. 18. & 1. met. 6. & 26. & 27. c. & 3. met. c. 20. & 12. meta. 14. & 28. & 7. met. 57. & 10. meta. c. 6. Vide pro hoc c. 20. 7. met.

eas, ita ꝙ essent causæ earum, non possemus intelligere substantias rerum sensibilium, nisi postꝙ habuissemus fidē sui esse: sicut est dispositio de alijs causis rerum existentibus in eis, s. forma, & materia.

Amplius autem si nō multæ animę, sed partes, vtrum oporteę prius quærere totam animam, aut partes: difficile autē & harum determinare quales aptæ natæ alteræ ad inuicem esse.

SOPH. *Præterea si non multæ sint animæ, sed partes, vtrum oporteat quærere prius totam animam an partes: Quin harum etiam quænam inter se diuersæ sint, explicare difficile est.*

Et ēt, si aīæ nō fuerint multę, sed fm partes, vtrū est quærendū primo de aīa fm totū, aut de partibus suis. Et quod est valde difficile ad distinguendū, est, quę earū differūt ab inuicē fm naturam.

9 Dicit & ēt cū declaratū fuerit ꝙ aīæ non sunt plures fm subiectū, sed fm partes, tñ ęde subiecto, oporter pscrutari vtrū debeamus ponere principiū cōsyderationis primo de tota aīa, deinde postea de suis partib⁹: aut primo debemus cōsiderare de partibus aīæ, anteꝙ de anima fm totū, in eo quod est aīa. D.d. Et quod est valde difficile, &c. i. &, cū posuerimus eam esse plures fm partes, difficile ē nobis distinguere has partes, & dare dīas, quibus differūt abinuicē. in quibusdā enim sunt manifestæ, & in ꝙbusdā latentes: v.g. inter intellm & imaginationē, & īter imaginationē & sensū.

Dīa inter quasdam ptes aīę manifesta & iter qsdā latens.

Et vtrum oportet quærere prius partes aut opera ipsarum, vt intelligere aut intellectum, et sensibile aut sensitiuum: sīlr aūt & in alīs. Si aūt opera prius, iterū vtiꝙ dubitabit aliqs, si obiecta horū prius quęrendū, sicut sensibile, sensitiuo: & ītelligibile, ītellectiuo.

SOPH. *Et vtrū partes oporteat quærere prius, an earū opera, vt intelligere, an intellectū, & sentire an sensitiuū: pariter ēt in alys. Sin prius opera, rursus quærat quispiā, an earū oppositā prius sint exquirenda, vt sensibile prius quàm sensitiuū, & intelligibile prius quàm intellectiuum.*

Et vtrū pscrutandū est prius de partib⁹ aut de suis actionibus: v.g. vtrū pri⁹ de ītelligere aut de ītellectu, aut de sentire aut de sensu. et sic de sīlib⁹. Et, si prius pscrutādū ē de actionib⁹, pōt hō dubitare vtrū ē pscrutādū de sensato añ sensū, & de ītellecto añ ītellm.

10 Cùm incępit numerare dubitationes, quę cōtingūt in ordinatione pscrutationis de anima, & dixit prius, vtrū sit cōsiderandū de anima vñ, aut particulari, incœpit modo quærere, cū considerauimus de partibus, vtrū sit incipiendū si de eis, & post de suis actionibus, aut ecōuerso. Et dixit. Et vtrū perscrutandū est prius, &c. & eius sermo est iutelligibilis p se. D.d. Et, si prius pscrutandū est de actionibus, pōt homo dubitare, &c. i. &, si declaratū fuerit ꝙ oportet nos prius quęrere de actionibus, dubitabit hō in hoc vtrū debeat incipere à sensato añ sensum, & ab ītellecto aute intellm: aut ecōtrario. Et dubitabit ītalib⁹: ga oportet nos ire de eis, q̄ sunt magis

nora

A nota apud nos,ad ea,quæ ſunt latentiora apud nos. & in hoc differũt ſcientiæ. * ſcientiarum enim in quibuſdam ea,quæ ſunt magis nota apud nos ſunt præcedentia,vt in Mathematicis: & in quibuſdam econtrario, vt in quibuſdam,quę continentur in ſcientia Naturali.

*In Mathematicis eadẽ ſunt nota nobis & naturę: ecõtra in Naturalibus. Idem 1. Ph. c. 2. & 7. Met. cõ. 10. & 3. Cœ. 61. uide etiã. 2. Met. com. 16.

Videtur aũt non ſolum quod quid eſt cognoſcere, vtile eſſe ad cognoſcendum cauſas accidentium in ſubſtantijs: ſicut in mathematicis quid rectum,& quid obliquum,& quid linea,& quid planum:ad cognoſcendum quot rectis trianguli anguli ſunt ęquales, ſed è conuerſo,accidentia conferunt magnã partem ad cognoſcendum quod quid eſt: cum enim habeamus tradere ſm phantaſiã de accidentibus,aut omnibus,aut pluribus, tunc & de ſubſtantia habebimus dicere aliquid optime: Omnis enim demonſtrationis principium eſt quod quid eſt. Quare ſm quaſcunq; diffinitiones non cõtingit accidentia cognoſcere,ſed neq; de ipſis imaginari facile,manifeſtum eſt q; dialecticè dictæ ſunt & vane omnes.

B

SOPH. *Videtur autem nõ ſolum ipſius Quid eſt cognitio Vtilis eſſe ad conſiderandas cauſas eorum quæ ſubſtantijs accidunt, vt in Mathematis, quid rectum, & quid curuum, aut quid linea & planum, ad ſpectandum quot rectis anguli trianguli ſint æquales, ſed contrà etiam, accidentia magnam partem conferunt ad percipiendum ipſum Quid eſt. Cum enim ſtatuere poſſumus ex phantaſia,de accidentibus,aut omnibus,aut plurimis,tũ quoq; de ſubſtantia,aliquid aſſerere quàm optime poterimus:omnis enĩ demonſtrationis principiũ eſt ipſum Quid eſt. Quare ex quibuſcunq; definitionibus non contingit vt accidentia cognoſcantur, immo ne conijcere quidem de eis eſt facile,perſpicuũ eſt omnes dialecticè & inaniter eſſe traditas.*

Et videtur q; hoc non ſolummodo eſt vtile, ſcilicet ſcire quid
C ſit aliquid,in ſciendo cauſas accidentium ſubſtantiarũ,verbi gratia in Mathematicis,quoniam ſcire quid eſt rectum, & curuum, & quid eſt linea.& quid eſt ſuperficies,eſt vtile in cognoſcẽdo angulos trianguli quot angulis rectis ſunt æquales: ſed etiam econuerſo,ſcilicet q; accidentia adiuuant maxime in ſciendo quid eſt aliquid.Quoniam,cùm declarauerimus aliquid ſecundum viam imaginationis in omnibus accidentibus, aut in pluribus eorum, tunc dicemus etiam de ſubſtantia meliorem ſermonem. nã quid eſt aliquid eſt principium omnis demonſtrationis. Et quod fuerit ex definitionibus,per quod non prępparatur cognitio accidentium,neq; intelligitur aliquid ex eis facile,manifeſtum q; nõ ſunt niſi verba ſine certitudine.

Cùm

11 Cùm dubitauit à quo debet incipere dominus iſtius artis, vtrum à po- D
ſterioribus ad præcedentia, aut econuerſo, incœpit notificare ꝙ vtraque
via eſt communis in ſcientijs, & in vſu earum: quoniam, quamuis ſit ma-
gis famoſum ire de præcedentibus ad poſteriora, tamen aliquãdo ibitur
de poſterioribus ad præcedentia. Et dixit. Et videtur, &c. ideſt & videtur
ꝙ ſola cognitio ſubſtantiæ rei non ſit principium cognitionis accidentiũ
eius: vt contingit in Mathematicis. ſcire enim quid eſt linea, & quid eſt re
ctum, & quid eſt curuum, & quid eſt ſuperficies in Geometria eſt princi-
pium cognitionis angulorum trianguli, ſ. quot angulis rectis ſunt æqua-
les: ſed etiam econuerſo, ſ. ꝙ ſcire plura poſteriora eſt principium ad ſcien
dum antecedentia, & ſermo eius in hoc eſt intelligibilis per ſe. Et, cùm
demonſtrauit ꝙ ſcire poſteriora aliquando eſt principium ad ſciendum
antecedentia, incœpit notificare ꝙ hoc non accidit omnibus accidentibus
contingentibus rei, ſ. vt ſint principium cognitionis rerum antecedentiũ
ſ. ſubſtantiæ, & dixit. Quoniam, cùm declarauerimus aliquid ſecundum
viam, &c. ideſt & non eſt poſſibile vt tale contingat, ſcire à cognitione ac- E
cidentium ad cognitionem ſubſtantiæ, niſi, quando accidẽtia rei fuerint
cognita à nobis ſecundum viam imaginationis, i. accidentia, quæ manife
4.Met.14 ſta ſunt exiſtere in re, & quæ ſunt in loco eius, ſ. accidentia eſſentialia pro-
pinqua, aut omnia, aut plura, & quaſi dicat, & non præparatur nobis co-
gnitio ſubſtantiæ per cognitionem accidentium, niſi cùm ſciuerimus ac-
cidentia propinqua eſſentialia, aut omnia, aut plura, tunc enim cõtinget
vt inducamus meliorem definitionem ſubſtantiæ. Deinde. d. nam quid
eſt aliquid eſt principium omnis demonſtrationis. & hoc reſpondet ei, à
quo incœpit ſermonem, ſ. ꝙ cognitio definitionis eſt vtilis in cognitione
accidentium. D. incœpit declarare ꝙ hoc contingit omni definitioni: &
Obs definitio, p quã nõ cognoſcunt acci- ꝙ omnis definitio, per quam non cognoſcuntur accidentia non dicitur
dẽtia, non dr definitio, niſi eq̃uoce. vide definitio, niſi æquiuoce: aut quia in ea collocatur aliquid falſũ: aut quia
4.Ph. cõ. componitur ex cauſis remotis, aut accidentalibus, & dixit. Et quod fuerit
31. & . 4. ex definitionibus, &c. i. & ſermo eius in hoc eſt manifeſtus per ſe. F
Cœ. cõ. 2.
& 2. de a-
nima. 12. Dubitationem autem habent & paſſiones animę, vtrum com-
& 26. & munes ſint omnes & habentis, an ſit & aliqua animæ, propria ip-
2. Cœ 40. ſius: hoc enim accipere quidem neceſſarium eſt, non autem le-
ue. videtur autem plurimorum nullum ſine corpore pati nec face
re. vt iraſci, confidere, deſiderare, & omnino ſentire: maxime au-
tem aſſimilatur proprio intelligere. ſi autem & hoc phãtaſia quę-
dam, aut non ſine phantaſia, non contingit vtiq; nec hoc ſine cor
pore eſſe.

SOPH. *Eſt etiam de animæ paſſionibus quæſtio, vtrum ſint omnes commu-
nes eius quoque quod illam habeat, an ſit aliqua etiam animæ, quæ ſit
eius propria: quod ſanè ſumere neceſſarium eſt, ſed tamen non facile,
videtur autem plurima neq; pati, neq; agere ſine corpore, vt iraſci, con
fidere,*

A *fidere, vigere, deniq; ſentire. maxime autem ſimile proprio eſt intelligere. Quòd ſi hoc etiam phantaſia quædam ſit, aut non ſine phantaſia, ne ipſum quidem ſine corpore eſſe poßit.*

al.l. maxime aũt vt eẽ ppriũ intelligere

Et eſt dubium de paſſionibus animæ, vtrum omnes ſint communes, & ſint cum hoc ei, in quo ſunt, aut quædam etiam approprientur animæ. hoc enim neceſſarium eſt ſcire, ſed non eſt facile. Et nos videmus ꝙ plures earum impoſsibile eſt vt ſint neq; actio neq; paſſio extra corpus: verbi gratia iracundia, & deſyderium, & audacia, & vniuerſaliter ſentire. Quod autem videtur propriũ ei eſt intelligere. Sed, ſi hoc etiam eſt imaginatio, aut non poteſt eẽ ſine imaginatione, impoſsibile eſt vt ſit neq; ẽt hoc extra corpus.

12 Cùm numerauit ea, quæ quęrenda ſunt in hac ſcientia, incœpit etiam dicere quoddam perutile, & ꝙ animæ eſt multum deſyderatum: & eſt vtrum omnes actiones, & paſſiones animę non inueniantur niſi per communicationem corporis, & ſunt cum hoc actiones, & paſſiones in rebus exiſtentibus in corpore: aut inuenitur in eis aliquid habens communicationem cum corpore, neq; indiget in actione, aut paſſione propria aliquo exiſtente in corpore. manifeſtum eſt enim ꝙ plures earum habent cõicationem cum corpore: ſed eſt dubium, ſicut dicit, de intelligere. Et dixit vtrum omnes ſint cões, &c. ideſt vtrum omnes actiones, & paſſiones eius habeant cõicationem cum corpore; & ſint cum hoc actiones, aut paſſiones in rebus exiſtentibus in corpore. Et hoc intendebat, cùm dixit. & ſint cũ hoc ei, in quo ſunt. i. communicantes cum corpore, & exiſtentes in eo, ꝙ eſt in corpore. Et poſſibile eſt vt aliquod non cõicans corpori ſit exiſtens in rebus exiſtentibus in corpore: & poſſibile eſt vt actio alicuius non cõicantis corpori ſit non exiſtens in aliquo eorum, quæ ſunt in corpore. Et iſta perſcrutatio de anima eſt valde perutilis: & eſt neceſſaria in ſciendo qualitatem abſtractionis animæ. & hoc debemus ponere in directo oculorum noſtrorum. Et ideo dixit, hoc enim neceſſarium eſt ſcire.

B

C Hoc autem, quod dixit, ꝙ plures paſſionum animę videntur habere communcationem cum corpore, & ꝙ illæ partes animæ, quæ habent illas paſſiones, conſtituuntur per corpus, vt iracũdia, & deſyderium, manifeſtũ ẽ per ſe: & maxime in paſſionibus attributis animæ concupiſcibili, ſecundũ ꝙ poſt dabimus rationem: & poſtea in paſſionibus ſenſus: quamuis magis lateat in eis. in primo enim inſtrumento ſenſus non apparet paſſio manifeſta apud ſentire, ſicut apparet in iracundia & verecundia, & in alijs paſſionibus. intelligere aũt valde latet, & multam habet dubitationem. exiſtimatum eſt enim ꝙ paſſio eius propria nullam habet communicationem cum corpore: ſed, ſicut dixit, ſi intelligere fuerit imaginari, aut habuerit communicationem cum imaginari, tunc poſſibile eſt vt ſit extra corpus, ideſt vt ſit extra aliquod exiſtens in corpore. Et dixit hoc, quia de vnaquaq; iſtarum virtutum ſunt, ſicut diximus, duæ quæſtiones.

Iſaia. 14.

Tertio de aia t.c. 39

Quarum

Quarum vna eſt, vtrum ſit poſſibile vt actio earum habeat communica- D
tionem cum corpore, aut non. Poſtea, ſi non habeãt communicationem
cum corpore, vtrum actio earum ſit per res, & in rebus communicãtibus
corpori, aut eſt de eis aliquid non communicans omnino. Et ideo dixit
Quod autem videtur proprium ei eſt intelligere, &c. i. quod autẽ vt eſſe
paſſio, aut actio animæ ſine indigentia inſtrumenti corporalis, eſt intelli-
gere. ſed, ſi hoc fuerit imaginatio, aut cum imagiuatione, impoſſibile eſt
vt illa actio ſit extra aliquod habens communicationem cum corpore:
Documen tum. quamuis intellectus nullam habeat communicationem cum eo. Et hęc
eſt ſententia eius in intellectu materiali. ſ. φ eſt abſtractus à corpore, & φ
impoſſibile eſt vt intelligat aliqnid ſine imaginatione. Et non intendit
Occurrit tacitę obiectioni. per hoc, hoc, quod apparet ex hoc ſermone ſuperficietenus, ſ. φ intelligere
non fit niſi cum imaginatione: tunc enim intellectus materialis erit gene
rabilis, & corruptibilis, ſicut intellexit Alex. ab eo, & ſermo eius eſt intelle
ctus per ſe: ſed debet obſeruare hoc, quod diximus.

Si quid igitur animæ operum aut paſſionum proprium, con-
tinget vtiq; ipſam ſeparari: ſi vero nullum eſt proprium, non erit E
vtiq; ſeparabilis: ſed ſicut recto in quantum rectum, multa acci-
dunt, vt tangere æneam ſphęram ſecundum punctum: non tamẽ
tanget, ab hoc ſeparatum rectum, inſeparabile enim, ſiquidẽ ſem-
per cum quodam corpore eſt.

SOPH. *Ergo ſi operum aut paſſionum animæ aliquid eius ſit proprium, fie-
ri poſſit vt ſeparetur: ſi uero nihil eſt proprium eius, non fuerit ſepara-
bilis. Sed quemadmodum recto quatenus rectum, multa accidunt, vt
tangere aneam ſphæram puncto, non tamen tanget hoc, ſeparatum re
ctum: inſeparabile enim eſt, ſiquidem ſemper cum corpore aliquo eſt.*

Dicamus igitur φ, ſi aliqua actionum, aut paſſionum animæ
ſit propria ſibi, poſſibile eſt vt ſit abſtracta. Et, ſi nihil eſt ei pro-
prium, impoſſibile eſt vt ſit abſtracta. ſed ita eſt de hoc, ſicut eſt
de recto. quoniam, ſecundum φ eſt rectum, accidũt ei plura. verbi
gratia vt contingat ſphæram cupri in vno puncto: ſed tamen F
rectitudo impoſſibile eſt vt ſit abſtracta per ſe, cùm ſemper ſit cũ
aliquo corpore.

13 Cùm demonſtranit φ quærendum eſt prius vtrum aliqua actionum,
aut paſſionum animæ ſit extra corpus: &, ſi fuerit, vtrum eſt cum eo, φ eſt
extra corpus, & extra omne exiſtens in corpore: incœpit demonſtrare hic
φ, ſi fuerit aliqua paſſio animæ propria, i. ſine corpore, poſſibile eſt vt ſit
abſtracta, ita φ illa paſſio, aut actio non ſit in rebus exiſtentibus in corpo
pore. &, ſi non habuerit aliquam actionem propriam, impoſſibile eſt vt
ſit abſtracta: cùm actio eius ſit in rebus exiſtentibus in corpore. Et dixit.
Dicamus igitur, &c. ideſt φ, ſi aliqua actionum, & paſſionum animæ nõ
indiget inſtrumento corporali, poſſibile eſt vt illa actio, aut paſſio ſit ab-
ſtracta.

Digitized by Google

A stracta. quoniam, si non est in rebus existentibus in corpore, necesse est vt
sit abstracta. &, si est in rebus existentibus in corpore, necesse est vt sit nō
abstracta. Verbi gratia quòd, si intelligere fuerit sine instrumento cor-
porali, & non fuerit existens in rebus existentibus in corpore, verbi gra-
tia vt est intelligere intentiones imaginabiles, necesse est vt sit actio sem-
piterna, & abstracta. &: si impossibile est vt sit sine imaginatione, tunc a-
ctio eius erit non abstracta à corpore: quamuis intellectus sit abstractus
ab eo. Et est manifestum, sicut dicit Themistius, ꝙ propositiones hypo-
thetiæ continuatiuæ, in quibus est consequens possibile esse cum antece-
dente, necesse est semper vt destruamus antecedens, & concludamus op-
positum consequentis, econtrario dispositioni propositionum, quarum
consequens sequitur antecedens necessario. & ideo nullum impossibile cō
tingit Arist. inquantum destruxit antecedens. v.g. ꝙ, si hoc visibile est ani
mal, possibile est vt sit homo: sed non est animal: ergo impossibile est vt
B sit homo. Deinde d. sed ita est de hoc, sicut est de recto. 1. si anima. nō ha
buerit actionem propriam, tunc passiones, quæ attribuuntur ei, erunt si-
cut plures res, quæ attribuuntur rebus existentibus in materia, inquantū
cōtingit eis quòd sint in materia, non inquantum sunt abstractæ à mate-
ria. v.g. contactus verus, quem habet linea cum sphæra. hoc enim inueni
tur extra animam, inquantum linea est in corpore, & figura sphærica in
corpore. verbi gratia inquantum linea est in ligno, & sphæricum in cu-
pro, impossibile est enim vt contangat linea sphæram, inquantum vtraq;
earū est abstracta à materia, nisi contactus sit mathematic⁹ nō naturalis.

Documēū ex Themistio.

Dē hoc vide. 5. Ph. cō. 22. & 30. & 1. cc. li 32. & 3. Met. cō. 8. & 1. de generā. 44.

Videntur autem & animæ passiones omnes cum corpore esse: ira, mansuetudo, timor, misericordia, confidentia, adhuc gaudiū, & amare, & odire, simul enim his patitur aliquid corpus. Indicat autem hoc, aliquando a duris quidem & manifestis passionibus concidentibus, nihil exacerbari aut timere, aliquando autem et
C paruis & debilibus moueri, cum accendatur corpus, & si sic se ha-
beat sicut cum irascitur. adhuc aūtmagis hoc manifestum: nullo enim terribili imminente, in passionibus fiunt his alicuius timen tis, si autem sic se habet, manifestum quoniam passiones rationes in materia sunt.

OPH. *Videntur etiam animæ passiones omnes esse cum corpore: ira, mansuetudo, metus, misericordia, fiducia, ad hæc, gaudium, & amare, & odisse: nam vnà cum his patitur aliquid corpus: quod ex eo indicatur, quod interdum cum graues, ac non obscuri casus accidunt, nihil irritamur, aut timemus: interdum verò vel ab exiguis & obscuris commouemur, cum turget corpus, & perinde affectum est, atque cum irascitur: quod hinc etiam longe manifestius est: nulla enim re terribili accidente, in passionibus summus eius qui timet. quod si ita est, constat et*

passiones

passiones rationes esse materiales.

Et videtur etiam ꝙ omnes passiones animæ sint in corpore, vt iracundia, & gratia, & timor, & pietas, & audacia, & gaudium, & tristitia, & odium, & amor. corpus enim patitur cum istis. Et signum eius est, quoniam forte fiunt passiones fortes, & apparētes, & non accidit ex eis homini, neq; iracundia, neq; timor: & forte passiones paruę, & debiles mouebunt ipsum, quando corpus fuerit paratum. Et magis manifestum est ꝙ videmus ꝙ quidam homines sunt valde timorosi, quamuis nihil timoris accidat eis. vnde manifestū est ꝙ passiones animæ sunt intentiones in materia.

14 Cùm narrauit ꝙ plures passiones, & actiones animæ videntur habere communicationem cum corpore, incœpit hic notificare genus, in quo apparet hoc manifeste, & dixit. Et videtur etiam ꝙ omnes, &c & intendit ꝙ passiones animæ dispositiones attributas virtuti concupiscibili. Deinde d. corpus enim patitur cum istis. i. apparet in eo alteratio, & trāsmutatio. omnis enim passio, facta cum alteratione, & transmutatione: est in corpore necessario, aut virtutis in corpore. &, cùm hæc propositio fuit vera: & etiam ꝙ omnia accidentia animæ concupiscibilis fiunt cum transmutatione: cōcludetur necessario ꝙ hæc anima aut est corpus, aut virtus in corpore. Sed, quia propositio maior est manifesta, minor vero latet aliquātulum, cùm sit possibile, vt accidant passiones, ex quibus corpus non patitur apud sensum, incœpit declarare hoc alio modo, & dixit. Et signum eius est, quoniam forte, &c. i. & signum, ꝙ ista vtitur corpore, quasi instrumēto, & ꝙ corpus patit ab eis. &, si non patitur apud sensum est, quoniam actio eius differt secūdum diuersitatem dispositionum corporis. accidunt enim homini multa, quæ innata sunt mouere motu fotui: & non mouēt ipsum nisi debiliter. Verbi gratia quod accidit homini aliquod timorosum, aut aliquid prouocās iram & non monetur ab eis nisi modicum aut econuerso qñ corpus fuerit paratum, sicut dixit: & fuerit ita pararū sicut est iratus. iratus enim mouebitur facile valde ex re modica pronocante iram. Et magis manifestum est, sicut dicit, quia nos videmus multos homines timere sine aliquo timoroso. & omnia ista significant ꝙ ista actio non fit absq; corpore. Deinde. d. manifestum est ꝙ passiones, &c. i. manifestum est igitur ꝙ formæ, prouenientes in ista anima apud passionem & motum, sunt fotmæ in materia.

Quare termini tales, vt irasci, motus quidam talis corporis, aut partis, aut potentię, ab hoc, gratia huius: & propter hæc iam physici est considerare de anima aut omni aut huiusmodi.

COMM. *Quare definitiones quoq; tales. Verbi causa irasci, motus quidā est, talis corporis, aut partis, aut potentiæ, ab hoc, gratia huius. Quam demum ob rem ad naturalem spectat considerare de aia, vel oī, vel tali.*

Quapropter definitiones debent esse ita. quoniam ira est motus

Obs passio facta cum alteratiõe & trāsmutatiõe est i corpore necessario Idē. 2. de Aia. 57. & 3. de Aia. 28.

A tus alicuius partis iſtius corporis, aut alicuius virtutis eius, à tali, & propter tale. Et ideo, conſyderatio de anima, aut de omni, aut de hac, eſt Naturalis.

15 Dicit. &, cùm declaratum fuerit ꝙ iſtæ paſſiones ſunt formæ materiales, neceſſe eſt vt in definitionibus earum appareat materia, & motus, quæ ſequuntur iſtæ formæ: & eſt motus materialis, ita ꝙ corpus accipiendum eſt in definitione iſtius motus. verbi gratia quoniam ira eſt motus alicuius partis corporis. Et, cũ in definitionibus iſtarum virtutum appareat materia, manifeſtum eſt ꝙ conſyderatio de anima eſt naturalis, aut de oĩ anima, ſi omnis anima eſt talis: aut de animabus, quæ declarãtur eſſe materiales. & hoc intẽdebat cũ dixit. Et iõ cõſyderatio de aĩa eſt Naturalis.

Differenter definire Naturalem: ac Dialecticum. Cap. 2.

B DIfferenter aũt diffiniet Phyſicus & Dialecticus vnũquoq; ipſorum, vt iram, quid eſt. hic quidem. n. appetitũ recõtri ſtationis: aut aliquid hmõi: Ille autem feruorẽ ſanguinis, aut calidi circa cor. Horum autem alius quidem aſſignat materiam: alius vero ſpeciem & rationem. Ratio quidem enim hæc, ſpecies rei. neceſſe eſt autẽ hanc eſſe in materia huiuſmodi, ſi erit. Sicut domus, ratio quidem quędam talis: quia cooperimentum prohibens corruptiones, à uentis, imbribus, & caumatibus. hæc autem dicit lapides, & lateres, & ligna. alia vero in his ſpetiem, pter iſta. quæ igitur naturalis harum? vtrum quę circa materiam, rationem autem ignorans: aut quę circa rationem ſolum: aut magis quæ eſt ex vtriſq;? Illorum autem iam quis vterq;?

IO P H. *Diuerſo tamẽ modo definiat Naturalis & Dialecticus eorum vnũquodq;: veluti ira quid eſt. alter enim appetitum mutui doloris afferẽdi, vel aliquid eiuſmodi: alter feruorem ſanguinis cordi ſuffuſi, aut calidi: Horum autem, alter materiam deſcribit: alter ſpeciem & rationem. Hæc enim eſt ratio rei, quã neceſſe eſt in tali materia eſſe, ſi erit. veluti domus ratio huiuſmodi eſſet. integumentum ad arcenda incommoda, quæ à uentis & imbribus & æſtibus inferri ſolent: alia dicit, lapides & lateres & ligna: alia formam in his, gratia horum: Quæ igitur earum naturalis eſt? vtrum quæ circa materiam verſatur, rationem autem ignorat: an quæ circa rationem tantum: an potius quæ ex vtriſq;? Iam vero quæ nam eſt vtraq; earum?*

C

.l. altera nim rõ é tera rei.

ius inter etanſa- .ꝙ ad ar icẽ refe- enõ ad finitio- tm.

alius. alius. Quis.

Et differt. illud, quo Naturalis definit vnũquodq; iſtorum, ab eo, eo, quod definit Sermocinalis. Verbi gratia quid eſt ira. Sermocinalis enim dicit, ira eſt appetitus in vindictam: & ſic de ſimilibus. Naturalis autem dicit ꝙ eſt ebullitio ſanguinis, aut caloris in corde

corde. Naturalis igitur dat materiam, Sermocinalis autem dat formam, & intentionem. Intentio enim alicuius est hoc. & necesse est vt hoc sit in materia. Verbi gratia domus: aliquis enim dat intentionem, dicendo ꝙ est cooperimentum prohibens ab imbribus, & pluuijs, & frigore, & calore: alius autem dicit ꝙ est ex lapidib⁹, & lateribus, & lignis: alius vero dat formam existentem in hoc propter ista. Secundum igitur quòd dictum istorum est Naturalis? qui intendebat materiam, & ignorabat intentionem, aut qui intendebat solum intentionem? aut melius est dicere vt sit ille, q̃ cõgregabat vtrunq; vtrunq; igitur illorum cui attribuetur?

16 Natur alis definit p materiam vide. 2. ph. 18. 19. & 92. &. 8. Ph. 52. & 7. Met. 34 35. 39. 55. &. 37. Idẽ in hoc. 1. 51. 52. & 53 Documẽtum.

Cùm demonstrauit ꝙ in definitionibus istarum virtutum debet accipere materiam, & formam, incœpit dubitare fm consuetudinem, quæ est apud naturales, & eos, qui absolute considerant, s. Disputatores. Naturales enim differunt à Disputatoribus in modo definiendi. Disputatores. n. dant definitiones fm formam tantum, dicendo ꝙ ira est appetitus in vindictam: Naturales vero fm materiã dicẽdo ꝙ est ebullitio caloris, & sanguinis in corde. Deinde dicit. Intentio enim alicuius est hoc. i. vt mihi videtur, intẽtio enim alicuius, fm ꝙ ẽ ens, ẽ hoc. Deinde d. & necesse est vt hoc sit in materia, &c. ideſt necesse est vt illa intentio. fm ꝙ est hoc existat in mã, quæ habeat talem dispõnem, s. quæ sit hoc etiam, & sit per aliquam intentionem existentem in ea: quapropter fuit digna, vt illa res existeret in ea, non in alia. Et innuit per hunc sermonem. qm̃, sicut necesse est vt intẽtio existat in materia, fm ꝙ est hoc, ita necesse est vt sit modus acceptionis eius in definitione. & si nõ, erit intẽtio alio modo ab eo, quã est. *qui enim accipit materiam in definitione, & dimittit formam, dimute accipit: qui aũt accipit formam, & dimittit materiã, existimatur quòd dimittit aliquid non necessarium. sed non est ita: qm̃ forma debet accipi in definitionibus secundum dispositiones, in quibus existit, & residuus sermo est manifestus.

*Qui accipit materiã in definitione, & dimittit formã, diminute accipit: q ãt accipit formã, & dimittit materiã, vt dimittere aliquod nõ necessãrium, sed nõ est ita. Vide. 7. Me. 34. vide supra q̃ notaui I hoc cõ.

Aut non est aliquis qui circa passiones materiæ non separabiles. sed physicus circa omnes quæcunq; huius corporis & huius materiæ opera & passiones sunt. Circa quascunq; autem non inquantum huiusmodi, alius: vt de quibusdam quidem artifex est, si contingat, vt instructor, aut medicus. non separabilium, autem In quantũ aũt non talis corporis passiones, sed ex sequestratione, mathematicus: fm aũt ꝙ oĩno separatæ, primus philosophus.

al. l. quæ vero non sunt talia.

*An non est aliquis qui versetur in passionibus materiæ non separabilibus, vt non separabiles sunt: sed naturalis in ys omnibus, quæ talis corporis & talis materiæ opera & passiones sunt: quæ vero non quatenus talia sunt, alius considerat. atq; de nonnullis quidem artifex, si fors ita tulerit, faber vel medicus: de ys autem quæ non separabilia quidẽ sunt.

SOPH

A *ſunt, ſed quatenus non talis corporis paſſiones, & ex abſtractione, mathematicus: vt vero ſeparata ſunt, primus philoſophus.*

Dicamus igitur ꝙ ille, qui intendit cõſyderare de paſſionibus materiæ, non abſtractis ab ea. ſecundum quod ſunt non abſtractę eſt Naturalis. Nullus enim eſt niſi Naturalis, conſyderans in omnibus actionibus iſtius corporis, & iſtius materiæ, & paſſionib⁹. Quod autem non eſt ita, conſyderandum eſt ab alio. quorum quę dam debet intendere artifex, vt Carpentarius, & Medicus. Ea autem, quæ ſunt non abſtracta in rei veritate, ſed ſunt paſſiones corporis, & ſecundum abſtractionem intendit Mathematicus: ea autem, quæ ſunt abſtracta in rei veritate, intẽdit prim⁹ philoſoph⁹.

17 Cùm dubitauit de definitionibus, incœpit demonſtrare hic, quæ artes vtuntur in definitionibus forma, & materia, & quæ ſolum modo forma.

B Et dixit ꝙ ille, qui intendit conſyderare de paſſionibus materiæ non abſtractis ab ea. ſm ꝙ ſunt, &c i. ille, qui intendit conſyderare de formis conſequentibus paſſiones materiæ non abſtractas à materia ſm ꝙ ſunt non abſtractæ, eſt Naturalis, qui conſyderat in omnibus paſſionibus corporis, & in natura iſtius materiæ, & in paſſionibus eius: Deinde d. Quod autẽ non eſt ita, &c. ideſt quod autem accidit ex iſtis formis, & paſſionibus, nõ eſt per naturam, ſed per voluntatem, conſyderandum eſt ab artificibus Mechanicis, vt Carpentario & Medico. Deinde d. Ea autem, quæ ſunt non abſtracta, &c. i. accidentia autem non abſtracta à corpore, & conſequentia ipſum, non in eo quod eſt tranſmutabile, ſed in eo quod eſt corpus tantum, & magnitudo: & ſunt ea, quę intellectus intelligit ſm abſtractionem à materia, licet in rei veritate non ſeparentur, conſyderãda ſunt à Mathematicis. De formis a-it, quæ ſunt abſtractæ in rei veritate, i. ſm eſſe & intellectum, conſyderat primus Philoſophus.

vide 2. ph. 16. 18 20. de materia ſen. 1. & 7. Me. 34. 35

idẽ 2. Ph. 26. & 71. 6. Me. 2.

Sed redeundum eſt vnde ſermo. dicebamus autem ꝙ paſſiones animæ non ſeparabiles à phyſica materia animalium inquantum tales exiſtunt furor & timor: & non ſicut linea & planum.

C

SOPH. *Sed eò reuertendum eſt, vnde digreſſa eſt oratio. dicebamus autem, paſſiones animæ inſeparabiles eſſe a naturali materia animalium vt tales ſunt. vt ira, vt timor: Et non vt linea & planum.*

al l. ſiquidem talia ſunt ira & timor.

Sed reuertendum eſt ad noſtrum ſermonem, in quo loquebamur ꝙ paſſiones animæ non ſunt ſeparatæ à materia naturali: & ea, quæ ſunt talia in rei veritate, ſunt ira, & timor: non ſicut linea, & ſuperficies.

18 Ideſt. &, quia hoc eſt magis proprium Logico, reuertamur ad illud, de quo loquebamur: ſ. ꝙ paſſiones anima. ſ. concupiſcibilis, non ſunt abſtractæ à corpore, neq; in definitione, neq; in eſſe. v. g. ira, & timor, quæ non ſunt abſtractæ, neq; in definitione, neq; in eſſe, ſicut linea, & ſuperficies.

Vide ꝓ ſil lo cõ. 16. 2. Ph.

SVMMA SECVNDA. D

De antiquorum opinionibus circa Animæ eſſentiam.

INtendentes autem de anima, neceſſe eſt ſimul dubitantes de quibus abundare oportet, pertranſeuntes priorum opiniones comprehendere, quicunque de ipſa aliquid enuntiarunt: vt bene quidem dicta accipiamus, ſi vero aliquid non bene, hoc vereamur. Principium autem quæſtionis, apponere quæ maxime videntur ipſi ineſſe ſecundum naturam. Animatum igitur ab inanimato in duobus maxime differre videtur, motu & ſenſu. Accepimus autem & à progenitoribus fere hæc duo de anima.

SOPH. ἀπορῆσαι δὲ περὶ ψυχῆς ἀπορῆσαι

Conſiderantes autem de anima, neceſſe eſt prius quaſi in inopia ſimus, dum de ijs dubitamus quorum copiam habituri ſumus, atque in orationis progreſſu opiniones etiam priſcorum adhibeamus, quicunq; E de ea aliquid enuntiarunt, vt quæ quidem recte dicta ſunt, ſumamus, ſi quid vero non recte, id vitemus. Principium autẽ huius inquiſitionis erit, ea prius ponere quæ maxime ei videntur ineſſe ſecũdum naturam. Animatum igitur ab inanimato duobus potiſſimum differre videtur, motu & ſenſu. Accepimus etiam à ſuperioris ætatis philoſophis hæc duo fere de Anima.

Et neceſſe eſt nobis in quærendo de anima prædicere opiniones Antiquorum: & iuuabimur per eas, & retinebimus illud, ꝙ dictum eſt vere, & ſecundum quod oportet: & vitabimus illud, quod dictum eſt, & ſecundum quod nõ oportet. Et debemus prædicere etiam ea, quæ reputantur proprie eſſe naturalia: & hoc ponemus principium, dicendo ꝙ habens animam videtur differre ab inanimato his duobus proprie, ſ. motu, & ſenſu. Et hæc duo ac F cepimus ab Antiquis de anima.

19 Cùm declaratum eſt in Poſterioribus quod conſyderatio ducens ad certitudinem perfectam in rebus quæſitis in vnoquoque generum non fit niſi conſyderando in principijs proprijs illi generi, incœpit demonſtrare quod neceſſe eſt conſyderare de anima hoc modo principiorum, & dixit. Et debemus prædicere, in quærendo de anima, propoſitiones, & principia, quæ videntur eſſe propria animæ, ſecundum quod eſt anima: & illas propoſitiones ponamus principium conſyderationis. Et notificauit ꝙ ea, quæ habent de anima talem diſpoſitionem, ſunt duo, ſenſus, ſ. & motus. animatum enim non differt ab inanimato, niſi ſenſu, & motu locali. & dixit ꝙ habens animam &c. Et intendit hic per videtur certitudinem: quoniã ipſe vtitur talibus verbis loco certitudinis in locis, in quibus certitudo eſt famoſa. & reſiduus ſermo eſt manifeſtus.

A ſtatũ differt ab inanimato ſenſu. 2. a. 16. & motu locali. 2. de a. 14.

Quis vtiq; philoſophus videre ꝙ certo eſſe.

Dicunt

A Dicunt enim quidam & maxime primo eē animam id quod eſt mouens: exiſtimantes autem quòd non mouetur ipſum, non contingere mouere alterum, eorum quæ mouentur, animam ſic arbitrati ſunt eſſe. vnde Democritus quidem ignem quendam & calorem eſſe dicit ipſam: Infinitis igitur exiſtentibus figuris & atomis: quæ ſunt ſpeciei rotundę, ignem & animam dicit. vt in aere mota, quæ vocantur deciſiones, quæ videntur per portas in radīs. quarum omne ſemen elementa dicit Democritus totius naturę: Similiter autem & Leucippus: horum autem ſphærica, animā, propter id quod maxime poſſunt penetrare per omne huiusmodi figuræ, & mouere reliqua cum moueantur & ipſa, arbitrantes animam eſſe efficiens in animalibus motum.

ARAB. *Dicunt enim nonnulli & maximè & primo, animam eſſe id quod*
B *mouet, exiſtimantes autem quod ipſum non mouetur, non poſſe mouere aliud, aliquid eorum quæ mouentur, animam eſſe arbitrati ſunt. Quapropter Democritus ignem quendam & calidum eam eſſe dicit. Cum enim infinitæ ſint figuræ & atomi, eas quæ rotundæ ſunt, ignem et animam eſſe aſſerit, vt in aere, ea quæ vocantur ramenta, quæ cerni ſolēt in radijs, qui per feneſtras introeunt: quarum omnium farraginem, elementa eſſe ait totius naturæ: Pariter etiam Leucippus. horum autem quæ rotunda ſunt eſſe animam, eò quòd maxime tales figuræ quóuis penetrare poſſunt, & mouere reliqua, cum etiam ipſæ moueantur. exiſtimantes animam eſſe id quod præbet animalibus motum.*

Quidam enim eorum dicunt quod illud, quod eſt proprie, &
C per prius animæ, eſt mouere. &, quia exiſtimabant quod omne non motum non poteſt mouere aliud, exiſtimauerunt animam eſſe aliquod motum. Vnde Democritus dixit ipſam eſſe ignem, aut calidum: dixit enim ipſam eſſe ex corporibus, & figuris indiuiſibilibus infinitis: & ea, quæ ſunt ſphęrica ex eis, ſunt ignis, & anima verbi gratia. & ſimilia his ſunt corpora exiſtentia in aere: quę dicuntur atomi: quæ ſunt in radīs Solis ingredientibus per foramina. & dicit quod per congregationem fundamentorum in eis ſunt elementa omnium naturalium. Et ſimiliter Leucippus. Et ꝙ eſt ſphæricum ex iſtis eſt anima: quia tales figuræ ſunt poſsibiles tranſire in rem ſecundum totum, & mouent omnia, quę mouētur etiam: quoniam exiſtimant ꝙ anima dat animalibus motum.

20 Cùm notificauit ꝙ Antiqui non conſyderant de anima, niſi per motū aut ſenſum, aut per vtrunq;, incœpit primo numerare ſententias hominū conſyderantium de anima per motum, & dicit. Quidam enim eorū, &c.

ideſt,&,cùm quidam opinabãtur ꝙ illud,quod appropriatur animæ pri- D
mo,eſt quia mouet aliud,& opinabant ꝙ illud,ꝙ mouet aliud,debet mo
ueri,exiſtimauerũt ꝙ aïa eſt aliqñ motum ſemp. D.d.Democritus dixit
ipſam eſſe igné,aut calidum.i.ignem,aut igneũ. D.d.dixit.n.ipſam eſſe
ex corporibus,& figuris,&c.i.opinabatur.n.quia mouet aliud, & mouet,
ipſam eẽ ex corporibus indiuiſibilibus habẽtibus figuras infinitas:& ꝙ ex
iſtis eſt ſolũmodo & ſphæricis.&,quia ſphęrica ſunt ignis,aut igneũ,ete-
debat ꝙ ſphęrica eorũ,aut ſunt ignis,aut aïa. D.d.exempla horum cor-
porum apud Demo.& d.ſimilia his ſunt corpora exiſtẽtia in aere.i.& iſta
corpora apud eum ſunt ſimilia atomis,qui apparent moueri in radijs ſo-
lis. Et,cùm notificauit ꝙ Democ.opinabat aïam eſſe ex corporibus indi
uiſibilibus,quæ apud ipſum aſſimilant atomis,notificauit quę partes ſunt
de quibus opinat Demo.aïam fieri ex eis,& qũo opinant ea eſſe elemẽta
aliorum compoſitorum,& dicit ꝙ per congregationẽ fundamẽtorũ,&c.
i.& hæc corpora ſunt,de quibus Demo.dicit ꝙ per congregationẽ funda
mentorũ in eis adaptat,vt ex eis cõponant diuerſa entia,quãuis ſint eiuſ- E
dem naturæ.Et intendit per fundamẽta diuerſitatem eorũ in figura,& in
ſitu,& in ordine.diuerſitas.n.partium in his tribus eſt cũ diuerſitate com
poſitorũ ex eis:ſicut ſcripturæ diuerſant pp diuerſitatem literarum in his
tribus. Et,cùm narrauit ꝙ ipſi opinabãtur aïam eſſe ignem,aut aliquod
igneũ,quia opinabãtur aïam eẽ ſphæricã,& ignẽ eſſe ſphęricũ,d.rõnem,
pp quã opinabant aïam eſſe ſphæricã,& dicit, Et ꝙ eſt ſphæricum ex iſtis
eſt aïa,&c.i.& Demo.& Leucip.non opinabant ꝙ ſphęrica ex corporib⁹
indiuiſibilibus ſunt anima,niſi quia opinabãtur ꝙ talia corpora ſunt ea,
quæ poſſibilia ſunt pertranſire per alia,& moueri ipſa:quamuis ipſa mo-
ueantur ſemper,& hæc eſt diſpoſitio,quam exiſtimabant eſſe propriam
animæ,ſ.quoniam mouet corpus,& mouetur ſemper.

Vnde & viuendi terminum eſſe reſpirationem.Conſtringente
enim eo ꝙ corpora continet,& extrudente figuras præbentes ani
malibus motum,ex eo quod non eſt ipſas quieſcere nullatenus,au
xilium fieri de foris,ingredientibus alijs huiuſmodi in re pirãdo. F
prohibere enim has,& quæ inſunt animalibus diſgregari,ſimul
prohibentem conſtringens & comprimens. & viuere autem quã
diu poſſunt hoc facere.

SOPH. *Et proinde Viuẽdi terminum eſſe reſpirationem. Cum enim aer am-
biens comprimat corpora,& eas elidat figuras, quæ motum præbent
animalibus, quandoquidem nec ipſæ Vnquam quieſcunt, auxilium fe-
ri extrinſecus, alys eius generis ſucceedentibus, dum ſpiritum ducimus:
has enim prohibere quominus eæ etiam quæ inſunt animalibus, excer-
nantur, id repellendo, quod comprimit, ac facit concreſcere, Viuereq;,
donec poſſunt hoc facere.*

Et propter hanc cauſam fuit anhelitus definitio vitę. Aer enim
continens

A continens, cùm congregat corpora, & conſtringit ex iſtis figuris, quæ dant animalibus motum, quia iſta non quieſcunt in aliqua hora, ſuſtineri ab extrinſeco, imponendo per anhelitum alias figuras ſibi ſimiles, dicunt quod iſtæ etiam prohibent illud, quod iam peruenit intus in animalibus ab exitu: & contra expellunt cũ eis illud, quod congregat, & conſtringit eas: & ideo fuit vita, dum animal poteſt facere hoc.

21 Quoniam omnis dicens in quiditate alicuius aliquid laborat in faciendo conuenire illud oĩbus ſenſibilibus, & in dando cauſam illius ſenſibilis ex illo dato abeo in ſubſtantia illius. iſti autem, qm̃ opinabantur aĩam eẽ partes ſphæricas indiuiſibiles, laborauerunt hoc modo in dando cauſam anhelitus, dicendo. Et propter hanc cauſam, ſ. quia aĩa eſt partes ſphæricæ, quæ ſemper ſunt in motu, fuit anhelitus definitio vitæ, aut conſequens vitam. Aer enim continens, cùm cõgregabit corpora, conſtringentur multæ figuræ ſphæricæ, quæ ſunt intra corpora, & quæ dant aĩalibus motum,
B quia ſemper ſunt in motu. & tunc hęc corpora mouebuntur ad exitum: & illud erit exitus anhelitus: & tunc ſuſtentabitur animal ad imponendũ alia corpora ſphærica ab extrinſeco: & hoc eſt imponendo anhelitum. Hoc aũt fuit pp tria. Quorũ vnũ eſt in acquirendo locũ illius, ꝙ exiuit. Secundum aũt eſt ad prohibendum plura corpora intrinſeca ab exitu. Tertium eſt vt adinuet ea ẽt in expellendo illud, ꝙ conſtringit, & ꝙ congregat ea. & dicunt. & ideo fuit vita, dum aĩal poteſt facere hoc.

Sermo quiditatiꝰ debet ſoluere qõnes circa rem ſenſibilẽ ſtingentes. Ide. 4. Ph. 31. & 8. Ph. 2. & ſupra hoc c. 11. & 2. de aia. 12. & 22. 1. Cꝙ li. 22.

Videtur autem & à pythagoricis dictum, eandem habere intelligentiam. Dixerũt enim quidam ipſorum, animam eſſe quę ſunt in aere deciſiones. alĩ autem has mouẽs. de his autem dictum eſt, propter id ꝙ continue videntur moueri, & ſi ſit tranquillitas nimia. In idem autem feruntur & quicunq; dicunt animã eſſe quod ſe ipſum mouens. videntur autem omnes hi exiſtimaſſe motum maxime proprium eſſe animæ, & alia quidem omnia moueri ꝓpter animam, ipſam autem à ſeipſa: propter nihil videre mouẽs,
C quod non moueatur & ipſum.

SOPH. *Videtur etiam, quod à Pythagoreis dici ſolet, eandem habere ſententiam. Dixerunt enim eorum nonnulli, animam eſſe ramenta, quæ in aere videntur: alij, id quod ea mouet. de quibus propterea dictũ eſt, quòd continuè videantur moueri, quamuis ſit tranquillitas maxima. Eodem tendunt qui dicunt animam eſſe id quod ſe ipſum mouet. Videntur.n. hi omnes exiſtimaſſe motum rẽ maxime propriã eſſe animæ, & alia quidem oĩa moueri propter animam, hanc autẽ à ſe ipſa: propterea quòd nihil videbant mouere, quin & ipſum moueatur.*

Et forte etiam eſt talis ſermo Pythagoricorum. Quidam enim illorum dicunt ꝙ anima eſt atomus, exiſtens in aere: quidam au-

tem illud,quòd mouet atomos.& dixerunt hoc: quia ſemper vi- D
dentur moueri,licet ventus deficiat omnino. Et ſimiles iſtis ſunt
dicentes ꝙ anima eſt aliquid mouens ſe. Omnes enim iſti viden-
tur opinari motum conuenire animæ:& ꝙ omnia non mouentur
niſi per animam:anima autē mouetur per ſe, nihil enim videtur
mouere niſi ipſum etiam moueatur.

21 D. Et forte etiam opinio Pythagoræ in anima eſt ſimilis opinioni De-
mocriti,& Leucippi,quidam enim pythagoricorum dicebant animā eſſe
atomos aereos:& quidam illud,ꝙ mouet atomos.& opinabant hoc,quia
credebant ꝙ atomi ſemper mouebantur,& ꝙ aīa ſemper mouetur. De-
inde d. Et ſimiles iſtis ſunt dicentes,&c.& innuit Plato. Omnes igitur iſti
conueniunt in hoc,ſ.ꝙ motus eſt proprius animæ: ſed differunt in quid
eſt. Et quidam eorum exiſtimabant eam eſſe corpora indiuiſibilia, aut
ignem,aut aliquod igneum,quidam vero atomos.

Siſt aūt & Anaxagoras aīam dicit eē mouētē,& ſi aliqs alius di
xit ꝙ oē mouit intellect⁹:nō tñ penitus ſicut Demo.ille qdē.n.di- E
cit ſimpliſ idē eē aīam & intellectū, verū.n.eē ꝙ vr̄: vnde bñ face-
re Homerū,ꝙ Hector iacet aliud ſapiēs: non itaqꝫ vtit intellectu
tanq̄ potētia q̄dā q̄ circa veritatē,ſed idē dicit aīam & intellectū.

SOPH. *Similiter etiam Anaxagoras Animam eſſe dicit eam quæ mo-*
ueat,& ſi quis alius dixit Intellectum mouiſſe hanc Vniuerſitatem:nō
tamen ita plane vt Democritus: Is enim dicit idem ſimpliciter eſſe a-
nimam & Intellectum: Verum enim eſſe,quod appparet: Et ideò præ-
clarè cecinisſe Homerum,quòd Hector iaceret mentis inops. Non ergo
vtitur Intellectu, vt potentia quadam circa veritatem, ſed idem dicit
animam,& intellectum.

Et ſiſt ēt dicebat Anaxa.ꝙ aīa eſt mouens, & cū dicebat ꝙ in- F
tellectus mouet oē.ſed tñ Anaxa.aliud intēdit ab eo,ꝙ intēdit De
mo.Demo.n.abſolute dixit ꝙ idē eſt aīa,qđ intellectus.dicit.n.ꝙ
veritas eſt res manifeſta.Et iō bñ dixit Homerus,& verū dixit,ꝙ
Hector apopletizabat.& carebat intellectu. Nō.n.vtebat intelle-
ctu quaſi aliqua virtute,ſed dicebat ꝙ intellꝰ & aīa idem ſunt.

23 Dicit. Et ſiſt ēt opinat Anaxa.cū d.aīam eē monētē:& d. ꝙ intellectus
mouet oē:ſed Anaxa.nō intēdit in hoc,illud.ꝙ Demo. Demo.n.propala-
uit ꝙ aīa,& intellectus idē ſunt d.n.ꝙ veritas comprehenſa non eſt niſi in
eo,ꝙ manifeſtum eſt ſenſui tantum. Et ideo bene dixit Homerus verſi-
ficator,cū narrauit de hoīe,qui carebat ſenſu,ꝙ carebat intellectu. Demo
critus igitur non intendit ꝙ intellectus ſit aliqua virtus in animalibus,a-
lia à virtute ſenſus,ſed dicit ꝙ intellectus & anima idem ſunt.

Anaxagoras aūt minus certificat de ipſa. Multotiēs q̄dē.n.cām
eius ꝙ bñ & recte,dicit eē intellectū,alibi aūt intellectū hunc eſſe

aix.

A aīę. In oībus.n. ipſum ineſſe aīalibus, magnis & paruis, & honorabilibus, & inhonorabilibus, nō vī aūt ſm prudentiam dictus intellectus oībus ſiīliter aīalibus ineſſe, ſed neq; oībus hominibus.

SOPH. *Anaxagoras autem non admodum de eis aperte loquitur: multis enim locis cauſam eius quod bene rectęq; eſt, intellectum eſſe aſſerit. Alibi verò idem eſſe animam, & intellectum: Cunctis enim eum ineſſe animalibus, & magnis, & paruis, & nobilioribus & vilioribus. Videtur tamen is quem intellectum prudentiæ vocamus, non omnibus æquè ineſſe animalibus, immò ne hominibus quidem omnibus.*

Anaxagoras aūt latētius loquebaī de iſtis, cū multotiens dicebat q̄ intellectus eſt cā in inuentione. & dixit in alio loco q̄ intellectus, & aīa idē ſunt. intellectus.n. apud ipſum exiſtit in oībus aīalib⁹, magno, paruo, nobili, & ignobili. Sed nō videm⁹ hūc intellm exiſtere ſimiliter in omnibus animalibus, neq; etiam in homine.

24 Dicit. Anaxa. aūt cū propalauit q̄ intellectus, & aīa idē ſunt, latentius ꝑ
B palauit, q̄ Demo. cùm multotiens dicebat q̄ intellectus eſt cā rectitudinis & ēt verificationis. & hoc apparet ex eius ſententia q̄ intellectus ſit aliud à ſenſu. & in alijs locis vī opinari q̄ intellectus, & aīa idē ſunt. d.n. q̄ intellectus eſt exiſtens in oībus aīalibus, magno, & paruo, nobili, & ignobili. Et non eſt, ſicut exiſtimauit: quia non videmus intellm exiſtere eodē modo in oībus hominibus, nedum exiſtere in omnibus animalibus.

Intellectꝰ ſi exiſtit eodē modo in oībus hoib⁹ oppo. cō. 5. 3. de Anima. Vide contr. Zim.

Quicunq; igiť in moueri aīatū aſpexerūt, hi qdē maxime motiuū opinati ſunt aīam eē. Quicūq; aūt ad cognoſcere & ſentire ea q̄ ſunt, iſti dicūt aīam eē principia, alī quidē faciētes plura, hæc. alī vero, vnū, hoc: ſicut Empedocles quidē ex elemētis oībus, eſſe aūt & vnūquodq; eorū aīam, dicēs ſic, terrā quidē terra cognoſcimus, aquā autem aqua. ethere autem ethera, ſed igne ignem manifeſtū eſt. concordia aūt concordiam. diſcordiā aūt diſcordia triſti.

C SOPH. *Quicunque igitur ad motum animati reſpexerunt hi, quod maximè motiuum eſt, animam eſſe exiſtimarunt. Qui verò ad vim cognoſcendi & ſentiendi ea quæ ſunt, hi vero aſſerunt animam eſſe principia, nempe qui plura faciunt principia, hæc eadem: qui verò vnum, illud idem: Quemadmodum Empedocles quidem ex elementis omnibus, eſſe tamen & eorum unumquodq; Animam, ſic dicens.*

» *Iam Terra Terram, iamq; Aequore cernimus Aequor,*
» *Aetheráque Aethere, ſic rutilum ignis conſpicit ignem,*
» *Atque Cupidinem Amor, triſtis lis denique litem.*

Et ponentes principiū aīæ motū exiſtimabāt q̄ aīa ſit dignior oībus vt moueaī. Ponentes aūt regulā in hoc cognoſcere, & ſenti-

re oĩa entia, dicebãt aĩam eſſe principia. & quidã eorũ ponebant D
hæc principia plura vno: & quidã eorũ ponebãt vnã animam. Vt
Empedocles. iſte. n. ponebat eã ex oĩbus elementis, ſed tñ ponebat
vnũquodq; elemẽtorũ eſſe aĩam. & dixit q; nos non cõprehendi-
mus terrã niſi per terrã, & aquã p aquã, & aerẽ per aerẽ, & ignem
per ſuũ ſimile, ſ. ignem, & litẽ per litem, amicitiã per amicitiam.

25 Cũ cõpleuit ſermonẽ cõſyderãtiũ in aĩa p motũ, incœpit ẽs dicere opi-
niones eo⁊, q cõſyderãt de aĩa p cognitionẽ, & diſtinctionẽ, dicẽdo. Et po
nẽtes prĩcipiũ aĩæ motũ, &c. i. ponẽtes aũt regulã aĩæ, & cognitionẽ ſuę na
turę pp motũ: quapp iudicauerũt q; aĩa ẽ magis oĩbus digna motu, ſm q;
diximus. Ponẽtes aũt tl̃am in cõſyderõne de aĩato p cognitionẽ eius, &
diſtinctionẽ in oĩb⁹ entib⁹, opinabãt q; aĩa eſt prĩcipiũ tot⁹, aut ex princi
pijs totius. Quapp igit̃ ponebãt hęc prĩcipia plura vno, ponebãt aĩam plura
vna: & q opinabãt principiũ vnũ eẽ, ponebãs aĩam vnã. v g. qa Empedo.
ponebat aĩam fieri ex eĩusdis, & ponebat ipſam ſex iu numero, ſm numerũ
eĩntoq; apud ipſũ. dixit n. q; nos nõ cõprehẽdim⁹ terrã, niſi p terrã, &c.
Et, cũ d. & q dã eorũ ponebãt hæc principia plura vno, intẽdebat & q dam E
eorũ, qa poſuerũt hæc principia plura vno, opinabant aĩam eẽ plura vna:
vt Empedo. ſed fuit cõtentus dicere rẽ loco cõſequẽtis. Et, cũ d. & q dã eo-
rum ponebant vnam animã, intendebat & quidam eorũ, qui ponebant
vnũ principium, ponebãt vnã aĩam. ſed fuit contẽtus hoc cõſequente lo-
co rei, econuerſo ei, quod fecit primo. & teſtiduus ſermo eſt manifeſtus.

Eodẽ aũt modo & Plato in timæo aĩam ex elementis facit: co-
gnoſci. n. ſiſe ſ. l̃, res aũt ex prĩcipiis eẽ. ſiſt̃ aũt et ſ hís q̃ fũt de phi
loſophia dicta, determinatũ ẽ: ipſũ q dẽ aĩal ex ipſa vni⁹ ex idea & F
prima lõgitudine & latitudine & altitudine, alia aũt ſiſſimodo.

SOPH. *Eodem etiam modo Plato in Timæo Animam facit ex Elementis: cognoſci nanque ſimile ſimili: res autem ex principijs conſtare. ſimiliter etiam in ijs quæ de philoſophia dicuntur, expoſitum eſt: ipſum quidem animal ex vnius idea, & ex prima longitudine, & latitudine, & altitudine cætera vero ſimiliter.*

Et ſiſ̃ Plato in Timæo ponebat aĩam aliquod ex elementis. qm̃
apud ipſum nihil cognoſcitur, niſi p ſuũ ſiſe. & q oẽs res non fue-
runt niſi ex ſuis principijs. Et ſimiliter determinauit prius in phi-
loſophia, ſ. in ſuis diſputationibus. & manifeſtum eſt q; Timæus
exit ab is, & q; aĩa ſimpl̃ ẽ ex forma vni⁹, & prima lõgitudine, &
prima latitudine, & primo, pfundo: & q; alia currunt hoc modo.

26 Dixit Et ſiſ̃ Pla poſuit ĩ Timæo q; aĩa ẽ aliqd ex ſubſtãtia eĩutorũ. o-
pinabat̃ n. illud, q; opinabat̃ q ponebat aĩam ex prĩcipiis & ẽ q; oẽs res nõ
cognoſc ũ̃, niſi p ſua ſiſ̃a: & nõ cognoſcunt̃ niſi p cognitionẽ ſuorũ prin
cipiorũ. &, qa principia cognoſcũt̃ p ſua ſiſ̃ia, cõtinet q; principia cognoſ-
cuntur

Cãſiſt⁹ po
ſ. infra.
. & ſo-
tio hui⁹
ſ. d
a. 30.

Empedo-
cles poſuit
plura prin
cipia vno.
ſ. 1. Ph.
t. 35.

A scant p principia. Et,cũ cõiũgem huic qđ aĩa cognoscit res p principia ea ſt ũ,cõtinget ex hoc qđ aĩa ſit prĩcipia. hæc.n. ſunt ꝓprietates cõuertibiles D.d. Et ſilr determinauit,&c.i.& ſilr determinauit ĩ ſua Philoſophia & in ſcholi ſeius:qm in Timęo dixit hoc alio mõ. D. enim illic, ꝙ aĩal ſim pliciter abſolutum, quod eſt genus animalium particularium, & princi- pium eorum,eſt compoſita ex dualitate prima:& ex latitudine,quę eſt cõ poſita ex dualitate prima:& ex latitudine, quæ eſt compoſita ex prima tri nitate:& ex profundo, quod cõponitur ex prima quaternitate: quæ ſunt principia aliorum numerorum compoſitorum. Et opinabatur ꝙ longi tudo componitur ex dualitate,quia linea ſit ex duobus punctis:& latitudo ex trinitate,quia ſit cum longitudine ex tribus pũctis:& ſpiſſitudo ex qua ternitate,quia ſit cum longitudine & latitudine ex quatuor punctis. Quo niam cùm opinabatur ꝙ numeri ſunt principia omniũ,fuit neceſſe apud ipſum, vt principia numerorum ſint principia generum eſſe ſenſibilis: & B alij numeri,qui componuntur ex principijs, ſint principia etiam rerũ par ticulariũ. ita ꝙ principia animalis ſimplicis eſt prima vnitas, & prima dualitas,& prima trinitas,& quaternitas: principia aũt aliorum animaliũ ſunt alij numeri. Et ideo d.ꝙ alia currunt hoc modo.i. & principia alio- rum animalium particulariũ ſunt alij numeri. Et,quia opinabantur hoc in principijs entium: & opinabantur ꝙ anima componitur ex principijs pp cognitionẽ:opinati ſunt ꝙ anima eſt iſte numerus, qui eſt principiũ numerorum. D.d,& manifeſtum eſt ꝙ Timęus exit ab eis.i. vt mihi vĩ, ꝙ illud,quod dictum eſt de principijs in Timęo, eſt aliud ab eo, quod di- ctum eſt in diſputationibus, Et quaſi diuerſitas hominum in anima non eſt niſi pp diuerſitatem eorum in principijs. Omnes enim conueniunt ꝙ oportet eſſe ex principijs:& dicũt ꝙ opinio Platonis in Timæo de anima eſt ꝙ aĩa eſt nã media,ſ.inter formas abſtractas indiuiſibiles,& inter for- mas ſenſibiles diuiſibiles ſm materiã. Themiſt.aũt dicebat ꝙ Pla. intẽde bat p iſtam naturã mediã,intellectũ inter oẽs partes aĩæ:cum ſuum eẽ ſit C medium inter formas materiales, & abſtractas & vĩter difficile poſſumus hodie intelligere opiniones Antiquorũ:quia non ſunt notæ apud nos.

Vide pro iſto infra cõ. 33.

Vide prio Meta. 37.

Vide. 1. Meta. 38. & 39.

Difficile poſſumus hodie itel ligere opt niones An tiquorũ: qa nõ ſũt notæ apd nos. idẽ.2. Cœ. c. 71.

Adhuc autem & aliter, intellectum quidem, vnum, ſcientiã au- tem, duo, ſingulariter enim ad vnum: plani autem numerum, opi nionem, ſenſum vero, eum qui firmi: hi quidem enim numeri ſpe cies & principia entiũ dicebant: ſunt autem ex elemẽtis: Iudican- tur autem res aliæ quidem intellectu, aliæ vero ſcientia aliæ autẽ opinione, aliæ vero ſenſu: ſpecies autem numeri hi, rerum.

SOPH. *Præterea etiam aliter, vnum quidem ipſum, intellectũ: Duo autẽ, ſcientiam. Vnus enim modo ad vnum: Planum autem numerum, opinio- nem, Solidi ſenſum: Numeri enim ſpecies ipſæ, & principia dicebatur, ſunt autẽ ex Elementis. Iudicantur verò res, aliæ intellectu, aliæ ſcien tia, aliæ opinione, aliæ ſenſu. hi vero numeri ſpecies ſunt rerum.*

Et

Et eſt dictum hoc etiam alio modo,& eſt ꝙ intellectus eſt vnū, D
& ſcientia duo.eſt enim ſingulꝛ ad vnū . & ꝙ exiſtimatio eſt nu-
merus ſuperficiei:& ꝙ ſenſus eſt numerus ſolidi.Numeri enim di
cebantur eſſe formæ, & principia in rebꝰ entibus: & numeri ſunt
vnū illorum elementorū.Sed omnes res conſyderantur,quædam
per intellectū,& quædā per ſcientiā, & quædam per exiſtimatio-
nem,& quędam per ſenſum.iſta aūt ſunt numeri, qui ſunt formę.

27 Et opinati ſunt alio modo animam eſſe principia numerorum. Dicūt
enim ꝙ intellectus eſt vnum numerale. & per intellectum intēdit primas
propoſitiones. & dixerunt ipſum eſſe vnum : quia ſcire propoſitiones eſt
vnius ſcientiæ. & intendit per ſcientiam concluſionem. & dixerunt eā eſſe
dualitatem:quia eſt proceſſus ab vno,ſ. propoſitionibus,& ad vnum,ſ.cō-
cluſionem,vnde fit dualitas.Et hoc intendebat,cum d. eſt enim ſingulari
ter ad vnum.Et dixerūt ꝙ æſtimatio eſt numerus ſuperficiei,ſ. trinitatis.
eſt enim ab vno,ſ.propoſitionibus ad duo. nam concluſio eſt in eo falſa, E
& vera.vnde fit illic aliqua dualitas.& dixerunt etiam ꝙ ſenſus eſt quater-
nitatis.opinati ſunt enim ꝙ ſenſus comprehendit corpus,& ꝙ forma cor-
poris eſt quaternitas. D.d. Numeri enim dicebantur eſſe formæ,&c.i. &
dixerunt hoc,quia opinabantur ꝙ principia numerorum ſunt formæ ab
ſtractæ:& principia entium ſunt vnum elementorum eorum. Et,quia re-
rum quædam conſyderantur,i.cognoſcuntur intellectu,& quædam ſcien
tia,quædam exiſtimatione,& quædam ſenſu:& nihil cognoſcitur niſi per
ſuum ſimile:neceſſe eſt vt iſtæ virtutes animæ comprehenſiuæ ſint prin-
cipia numerorum,qui ſunt formæ & elementa entium,ſ. vnitatis, & dua-
litatis,& trinitatis,& quaternitatis:& neceſſe ē vt intellectus ex iſtis ſit vni
tas,& ſcientia dualitas,& exiſtimatio trinitas,& ſenſus quaternitas.

Quoniam autem & motiuum videbatur anima eſſe & cogno-
ſcitiuum ſic quidam complexi ſunt ex vtriſq;,enuntiantes animā
eſſe numerum mouentem ſe ipſum: differunt autem de principijs
quæ & quot ſunt,maxime quidem corporea facientes, & incorpo F.
rea.his autem,miſcentes & ab vtriſq; principia referētes: differūt
aūt & circa multitudinē:hi quidē enim vnū,illi vero plura dicūt.

SOPH. *Sed cum Anima & mouendi,& cognoſcendi vi præditū quiddam*
videretur,ita nonnulli ex vtriſq; connexuerunt,aſſeruerunt q; animam
eſſe numerum mouentē ſe ipſum.Contēdunt tamē de principijs, quæ ſci
licet quotq; ſint,præcipuè quidem,qui corporea ea ſtatuunt,cum ijs qui
incorporea: contra hos autem,qui permiſcuerunt,& ex vtriſq; princi-
pia enuntiarunt. de multitudine etiam habent inter ſe controuerſias:
alij enim vnum,alij plura dicunt.

Et,quia exiſtimatum eſt de anima ꝙ eſt mouens,& cognoſcēs,
voluerunt aliqui congregare hæc duo, & iudicauerunt ꝙ anima

eſt

A eſt numerus ſeipſum mouẽs. Et magna diuerſitas eſt in principijs, quæ ſunt, & quot: & maxime inter eos, qui faciunt ea corporalia, & inter eos, qui non corporalia. Et iſti ẽt differũt ab eis, qui admiſcent, & ponũt, principia ex vtroq;. Et differũt ẽt in numero principiorũ. quidã enim dicunt vnũ principium eſſe, quidam plura.

28 Et, quia exiſtimatum eſt, i. certificatum ꝙ mouere, & cognoſcere ſunt principia animæ, intendebant aliqui ad congregandũ vtrunq; in anima, dicendo animam eſſe numerum ſe mouentẽ, quia non mouetur ab alio.

Et, cum notificauit ſectas, quę differũt in definiendo animã, & ſunt tres: Quarum prima definit eam per motum, aut per conſequentia motum: Secunda per cognitionem: Tertia vero per vtrunq;: & omnes conueniũt ꝙ eſt ex principijs: incœpit notificare modos diuerſitatis eorum vſr, licet conueniant in hoc, quod eſt ex principijs, & d. Et magna diuerſitas, &c. i. & differunt in ſubſtantia animæ: quia differunt in principijs, ſ. in natura eo-

B rum, & in numero. & maxima diuerſitas eſt in natura principiorũ, inter ponentes principia corporalia, & ponentes ea non corporalia, cũ iſtæ duæ naturæ maxime differant: differunt etiam iſti ab eis, qui admiſcent, & ponunt principia ex vtroq;, ideſt corporalibus & non corporalibus. D.d. Et differunt etiam in numero principiorum, ideſt differunt etiam in anima: quia differunt in numero principiorum.

Tres fuerunt ſectę definiendi animã.

Nã corporalis, & incorporea maxiẽ differũt. vide 10. Met. t. c. vltimi.

Conſequenter autem his, & animam aſsignãt. motiuum enim ſm naturam primorum exiſtimauerũt, non irrationabiliter, vnde quibuſdam viſum eſt ignem eſſe, etenim hic in partibus ſubtiliſsimus eſt, & maxime elementorum in corporeus. adhuc autem moueturq; & mouet alia primo.

29 H. *Hic conſequenter animam quoq; deſcribunt. quod enim natura motiuum eſt, id inter prima collocandum exiſtimant: neque adeò iniuria. Quamobrem nonnulli eam eſſe ignem putarunt. Is enim & ſubtiliſsi-*

C *marum eſt partium, & præ cæteris elementis incorporeus: Ad hæc & mouetur, & mouet cætera primò.*

Et iſti procedunt in definiendo animam proceſſu conſequenti iſta. hoc enim quod reputant, qm̃ natura principiorũ eſt mouens, non eſt extra veritatẽ. Et ideo exiſtimauerunt quidam ipſam eſſe ignẽ. ignis enim eſt primorũ partiũ inter elemẽta: & ꝙ magis vr̃ nõ eſſe corp9. & ipſe mouet, & mouet alia corpa prima intẽtione.

Opinari ꝙ nã principiorũ eſt mouens per ſe rectũ ẽ. Idẽ. 2. Ph. 3. 4. vide 2. de Gen. 55.

29 Cùm notificauit ſententias Antiquorum de anima, incipit laudare eas in eo, quod dicunt de veritate, & de verificatione conſequentię, & d. Et iſti procedunt, &c. i. & iſti, qui opinantur animam eſſe ex principijs, quia mouetur per ſe, & definierunt eam hoc modo, proceſſerunt in hoc via recta, & conſequente principia. opinari ꝙ natura principiorum eſt mouens per ſe rectum eſt. D.d. Et ideo exiſtimauerunt quidam, &c. i. &, quia opinati

ſunt

ſunt eam eſſe ex principijs, exiſtimauerunt quidam eſſe ignē: quia reputabant ignem eſſe elementum cęterorum elemẽtorum, & ſimpliciorum partium: & ꝙ magis videtur non eſſe corpus: quia opinant principia eſſe talia, ſ. ſimpliciora alijs, & remotiora natura corporea. & omnia iſta cum eo, ꝙ viſa eſt abeis moueri, & mouere alia prima intentione, ſicut anima. D

Democritus autẽ dulcius dixit enuntians propter quid vtrũq; horum: animam quidem enim & intellectum idem. Iſtud autem primorum & indiuiſibilium corporum eſſe: motiuum autem propter ſubtilitatem partium & figuram: Figurarum autem mobiliſſimam, quæ ſphærica dicit, hoc autem intellectum eſſe & ignem.

SOPH. *Democritus autem eò etiam politius loquutus eſt, quòd reddiderit cauſam, cur ſit horum vtrumq; : Animam enim & intellectum idem eſſe: hoc autẽ ex primis eſſe, & indiuiſibilibus corporibus: motiuum vero ob exiguitatem partium, & figuram: figurarum autem omnium mobiliſſimam ſphæricam dicit: talem autem eſſe intellectum, & ignẽ.* E

Democritus aũt dixit in hoc ſermonem magis latentem, & iudicauit cauſam in vtroq;, & dixit ꝙ anima, & intellectus ſunt idẽ, & ꝙ hoc eſt ex primis corporibus indiuiſibilibus. Et attribuit ipſum motui propter paruitatem partium eius, & propter figuram. & dixit ꝙ inter figuras magis obediens motui eſt ſphærica, & ꝙ intellectus, & ignis habent talem figuram.

30 Quia intentio eius in hoc capitulo eſt demonſtrare ꝙ Antiqui bene dixerunt in hoc, ꝙ cõueniunt in hoc, ꝙ anima eſt ex principijs pp motum, & facere comparationem inter ſermones eorũ de hoc, & iam locutus fuit de ſententia eius, qui dicebat animam eſſe ignem, incœpit modo loqui de opinantibus eam eſſe ex partibus indiuiſibilibus, dicendo, Democritus autem d. de natura animæ pp motum ſermonem magis latentẽ ſermone dicentis ipſam eſſe ignem. & eſt magis latens, quia iudicauit aĩam in vtraq; virtute: & d. ipſam eſſe eandẽ. & ꝙ natura vtriuſq; eſt eadem, ſ. intellectus, & animæ mouentis, & ſenſibilis. d. enim ꝙ anima. & intellectꝰ ſunt idem, & ꝙ ñatura illius eſt, quia eſt pars partium indiuiſibilium ſphæricarum. F

D. d Et attribuit ipſum motui, &c. i. & attribuit ipſum motui ꝓprio animæ. i. poſuit ipſum cauſam motus animæ propter paruitatẽ ſuarum partium, cum ſit indiuiſibilis, & pp ſuam figuram. opinabatur enim ꝙ illa figura eſt leuioris motus omnium figurarum & ideo opinabatur ꝙ iſta figura exiſtit in anima, & in igne. Et iſte ſermo latet propter duo. quorũ vnum eſt hoc, ꝙ opinabatur, ſcilicet ꝙ anima, & intellectus ſunt idem: & ꝙ eſt pars indiuiſibilis. ſed partem indiuiſibilem eſſe eſt dubium, ignem autem eſſe eſt manifeſtum.

Igné eſſe eſt manifeſtũ ſed vide oppoſitũ. 4. Cœli 32. Vide cõt. 2im.

Anaxagoras autem videtur quidem alterum dicere animã & intellectum vt diximus prius: vtitur aũt vtriſq; ſicut vna natura.

veruntamẽ

A veruntamen ponit intellectum principium maxime omnium: solum quia dicit ipsum eorum quæ sunt, simplicem esse & immistum & purum: assignat autem vtrunq; eidem principio, & cognoscere & mouere, dicens intellectum mouisse omne.

IOPH. *At Anaxagoras videtur quidem diuersum dicere animam & intellectum, vt prius quoq; diximus. vtitur tamen vtroq; quasi vna natura: nisi quòd principium planè omnium statuit intellectum. solum enim ex omnibus entibus simplicem, & non mixtum, & purum eum esse dicit. tribuit autem hæc vtraq; eidem principio, cognoscere scilicet & mouere, dicens intellectum mouisse rerum vniuersitatem.*

Anaxagoras aũt videtur dicere animã esse aliud ab intellectu, sicut dixit superius. sed tñ vtitur eis etiã, quasi sint eiusdẽ naturæ. Sed ponit intellectum digniorem omnib⁹ rebus, vt sit principiũ.

B dicit enim q̃ solus intellect⁹ inter omnia entia est simplex, & mundus, & purus. Et attribuit ei vtrunq;, scilicet cognitionem, & motum, dicendo q̃ intellectus mouet omne.

31 Cũm fecit comparationem inter opinionem dicentis ipsam esse ignẽ, & opinionem dicentis ipsam esse partem sphæricam partium indiuisibilium, incœpit et facere comparationem inter opinionẽ Anaxa. & Demo.

Et d. Anaxa. &c. i. Anaxa. aũt videtur, fm q̃ apparet, dicere animam esse aliud ab intellectu. sed quãuis hoc apparet ex suo sermone, tñ ipse ponit eos esse eiusdem naturæ, i. eiusdem generis: & cum hoc ponit intellectum magis dignum, vt sit principium omnium rerum, & præponit ipsum omnibus. d. enim q̃ solus intellectus est simplex, mundus, purus, i. abstractus a materia, non admixtus cũm ea: & attribuit vtrunq; ei in omnibus partibus mundi, scilicet cognitionem, & motũ, opinatur enim q̃ intellectus mouet omnia, & q̃ non mouetur. Quoniam aũt ille sermo est magis vicinus veritati, & sententiæ Aristo. scilicet q̃ intellectus est ex principijs, & q̃ est causa cognitionis, & motus est manifestum. & ideo laudabit ipsum post multum, & notificabit id, quod remansit ei dicere de intellectu.

C 3. de Aia. t. cõ. 4. & hic infra 34. tex.

Videtur autẽ & Thales ex quibus reminiscimur, motiuum aliquid animam opinari, si quidem dixit lapidem animã habere qm̃ ferrum mouet: Diogenes autẽ sicut & alteri quidam aerem, hunc opinans omnium subtilissimum esse, & principiũ: & propter hoc cognoscere & mouere animam: fm q̃ quidem principium, & ex hoc reliqua, cognoscere. secundum vero q̃ subtilissimum est, motiuum esse. Heraclitus autem animam principium esse dicit, siquidem vaporem, ex quo alia constituit, & incorporalissimum autẽ, & fluens semper: quod vero mouetur motu cognoscit: in motu aũt esse quæ sunt & ille arbitratus est & multi. Similiter autem his & Alcmeon opinari visus est de anima. dicit enim ipsam immortalẽ

propter

propter hoc ꝙ assimilatur immortalibus, hoc autē ineſſe ipſi tanquam motæ ſemper, moueri enim & diuina omnia continue ſemper, Lunā, Solem, Aſtra, & cœlum totum. Magis autem rudium quidam & aquā enunciauerunt, vt Hippo. ſuaderi enim viſi ſunt ex genitura, quoniam omnium humida eſt: & nanq; arguit ſanguinem dicentes eſſe animam, qm̄ genitura non eſt ſanguis, hanc autē eſſe primam animam. Alij autem ſanguinem, quemadmodū Critias, ipſum ſentire animæ magis proprium opinantes, hoc aūt ineſſe propter naturam ſanguinis. Omnia enim elementa præter terram iudicem acceperunt, hanc enim nulli protulerūt, niſi ſi aliquis dixerit animam eſſe ex omnibus elementis, aut omnia. D

ΣΟΡΝ. *Videtur etiam Thales ex iis quæ memorantur, motiuum quidpiam animam exiſtimaſſe: ſi quidem lapidem illum dixit habere Animā, quia ferrum mouet. Diogenes autem, vt etiam nonnulli alij, aerem, ra tus eum eſſe omnium ſubtiliſſimum, & principium: et propterea cognoſcere, & mouere animam: quatenus quidem primum eſt, atq; ex eo cætera, cognoſcere: quatenus verò ſubtiliſſimum, motiuum eſſe. Heraclitus etiam principium eſſe dicit animam, ſiquidem exhalationem, ex qua cætera conficit: atq; etiam maxime incorporeum, & ſemper fluēs: Quod autem mouetur, eo quod mouetur, cognoſci: in motu autem eſſe ea quæ ſunt, & ille & vulgo arbitrabantur. Similiter etiam ac ij Alcmæon putaſſe de Anima videtur. Nam aſſerit eam eſſe immortalem, quòd ſit ſimilis immortalibus: id verò ipſi ineſſe, vtpote ei quæ ſemper moueatur: moueri autem Diuina quoq; omnia cōtinuè ſemper, Lunam, Solem, Sydera, & vniuerſum Cœlum. Non deſuere etiam non nulli moleſtiores qui aquam aſſererent, vt hippo: adducti verò videntur ex genitura, quòd omnium ſit humida: namq; refellit eos qui animam dicunt ſanguinem, quia genitura non eſt ſanguis: hanc autem eſſe primam animam. Alij autem ſanguinē, vt critias, ſentire animæ maximè proprium eſſe exiſtimantes: hoc verò eſſe propter naturam ſanguinis. Enimuero omnia elementa præter terram, iudicem aliquem nacta ſunt: hanc verò nemo protulit, præterquam ſi quis eam dixit ex omnibus conſtare elementis, vel eſſe omnia.* E F

Mileſius aūt videtur, vt narratur de eo, dicere animam eſſe aliquid mouens, cū dicebat ꝙ lapis habet animā, quia mouet ferrū. Diogenes autē, & alij multi opinabantur animā eſſe aerem. quia exiſtimabant ꝙ nihil eſt ſubtilius aere: & ꝓpter hoc anima cogno

ſcit

A ſcit,& mouet.ſecundum enim q̃ eſt principium aliarum rerũ cognoſcit:ſecundum aũt q̃ eſt ſubtilior oĩbus rebus mouet.Et Heraclitus etiã dicit q̃ anima eſt principiũ, cum dicit ipſum eſſe vaporem,ex quo conſtituit oẽs res.& ponit ipſum valde remotũ à corporibus,& ſemper liquidum. & opinabatur cũ multis alĩs q̃ oĩa entia ſunt in motu. Et forte ẽt aliquis videtur opinari ẽt in anima talem opinionẽ.dicit enim ipſam eſſe immortalẽ,quia aſſimilatur immortalibus:& q̃ hoc eſt ei,quia ſemp̃ mouet. & dixit oẽs enim Dĩ:Luna,ſ.Sol,& Stellę ſemp̃ mouent motũ continuo. Et alĩ,qui digniores ſunt derideri,iudicauerunt ipſam eſſe aquã,vt Hypo.et vr̃ declinare ad hanc opinionem p̃p ſperma cũ ſit humidiſſimum rerum.qm̃ per hoc contradicitur dicenti animã eſſe ſanguinẽ, dicendo q̃ ſperma nõ eſt ſanguis.& ſperma eſt prima anima. Et alĩ dixerunt ipſum eſſe ſanguinẽ,vt Critias,cũ exiſtimauerit q̃ nihil
B conſequit̃ animã,ſicut ſentire,& q̃ ſentire eſt ex natura ſanguinis. Vnũquodq̃ enim el̃ntorũ.pręter terrã,habet iudicẽ:terra aũt nullum.& quod dict̃ũ fuit de ea eſt q̃ eſt ex oĩbus el̃ntis,aut oĩa el̃nta.

32 Vult numerare omnes opiniones Antiquorum in anima, & dare cuilibet aliquam rationem. & ſermo eius eſt manifeſtus. Mileſius autẽ opinabatur animam eſſe principium mouens per ſe: quia dicebat q̃ magnes habet animam,quia mouet ferrum. Diogenes aũt opinabatur animam eſſe aerem.aer enim eſt ſubtilius cæteris corporibus, & principium eorũ. inquantum igitur eſt principium,dabitur ei cognitio:&,inquantum ſubtilius cæteris corporibus,dabitur ei motus & hæc duo appropriantur aĩæ, Heraclitus vero opinabatur animam eſſe principium, & q̃ illud principium eſt vapor liquidus motus.quia opinabatur q̃ ex vapore eſt conſtitutio aliarum,& q̃ eſt valde remotus à corpore: & hæc duo ſunt in principio. D.d.& opinabatur cũm multis alijs,&c. ideſt & opinabatur cum
C multis alijs,q̃ omnia mouentur:& credebat propoſitionem communem omnibus,ſ.q̃ ſimile cognoſcitur per ſuum ſimile.&,quia apud ipſum omnia ſunt mota,fuit neceſſe vt cognoſcẽs ſit motum. quapropter iudicauit animam eſſe vaporem. Et ſimiliter qui ponit ipſam ſimilem naturæ ſtellarum,& Solis,& Lunæ vr̃ opinari ipſam moueri per ſe. Sed dicens ipſam eſſe aquam debet derideri.nullus enim dixit aquam, eſſe elementum cęterorum,ſed tñ dedit ei rationẽ aliquam,ſ.quia ſperma, quod eſt principiũ generationis,eſt valde humidum: & exiſtimatũ eſt q̃ ſperma eſt anima, cum ipſum formet embryonem. D.d.qm̃ per hoc contradicitur dicenti q̃ anima eſt ſanguis.i. & ponit q̃ ſperma eſt prima anima, quia ponit q̃ ſperma non eſt ſanguis. forte igitur non iudicauit q̃ anima eſt aqua, niſi quia videbat ſperma eſſe animam,& aquam non ſanguinem. D.d.Vniquodq; enim elementorum præter terram,&c. ideſt & vnumquodq; elementorum iudicatum eſt ab antiquis eſſe animam ex eo,quod præter terram.

nullus

Nullꝰ opinaꝫ terrã eẽ elẽtum aliorũ oppositũ. 1. Meta. t.c. 14. de hesiodo, Vide comm. Zim.

nullus enim opinatur terram esse elementum aliorum: sed quòd tantum D
est composita ex quibusdam elementis, aut est omnia elementa, idest ex
omnibus elementis.

Diffiniunt autem omnes animã tribus vt est dicere, motu, sen-
su, & incorporeo: horum autem vnumquodꝙ reducitur ad prin-
cipia. vnde & in cognoscendo diffinientes ipsam, aut elementum,
aut ex elementis faciunt, dicentes similiter inuicem, præter vnũ.
Dicunt enim simile cognosci simili: quoniam enim anima omnia
cognoscit, constituunt eam ex omnibus principijs.

SOPH. *Definiunt porrò omnes animam tribus prope dixerim. motu, sensu, incorporeo: quorum vnumquodꝙ redigitur ad principia. Quapropter qui cognitione eam definiunt, aut elementum, aut ex elementis faciũt, eadem fere omnes, præter vnum, dicentes: aiunt enim simile cognosci simili: nam quia anima vĩa cognoscit, ex oĩbus principijs eã cõstituunt.* E

Et ipsi vt definiunt animam tribus, motu, s. & sensu, & nõ cor-
poreo. & vnumquodꝙ istorum reducitur ad principiũ. Et propter
hoc posuerunt ipsam esse elementum, aut ex elementis illi, qui de-
finierunt eam per cognitionem. & ꝙ quidem dicunt in hoc, est si-
mile ei, quod dicunt quidam, præter vnum. dicunt enim ꝙ simile
non cognoscitur, nisi per suũ simile. &, quia anima cognoscit om-
nia, posuerunt eam constitui ex omnibus principijs.

33 Cum demonstrauit ꝙ consyderantes in anima per motum debent opi
nari ipsam esse ex principijs, incœpit demonstrare vt ꝙ omnia dicta in
definitione animæ reducta sunt ad principiũ. & d. Et ipsi vniuersaliter de-
finiunt, &c i. & Antiqui vt procedunt in definiendo animã, & cognoscen
do suam substantiam tribus vijs, motu, s. & sensu, i, cognitione: cùm hæc
duo videantur propria animæ. tertium aũt, quia est non corpus. plures n.
eorum opinabantur hoc extitere in anima, non minus q̃ prædicta duo. & E
vnaquæq; istarum viarum inducit eos ad opinandum anima esse ex prin
cipijs. & hoc intendebat, cùm d. & vnũquodq; istorũ reducitur ad princi-
pium D. incœpit demonstrare viam, per quã processit qui iudicauit ani
mam esse ex principijs p cognitionem, & d. Et propter hoc posuerunt ip-
sam esse elementum, &c. i. &, quia oẽs opinabantur eam esse ex principijs,
dixerunt illi, qui definierunt eam per cognitionem, ꝙ est elementum, aut
ex elementis. &, via, qua processerunt isti in hoc, est eadem, & similis, præ-
ter vnum illorum, s. Anaxa. D. demonstrauit hanc viã, & dixit. dicunt. n.
ꝙ simile non cognoscitur nisi per suum simile. i. & hoc fuit necesse apud
eos, quia opinabantur tres propositiones. Quarũ vna est, ꝙ omnis res co-
gnoscitur per suum simile. Secunda est, ꝙ omnia non cognoscunt nisi per
sua principia. Tertia est, ꝙ anima cognoscit omnia, ex quibus sequitur ꝙ
anima est principia omnia, aut ex principijs omnium.

Quicunq;

A Quicunq; quidem igitur vnã aliquam dicunt cauſam aut elementum vnum,& animam vnum ponunt,vt ignẽ aut aerẽ:plura vero dicentes principia,& animã plura dicunt. Anaxagoras autẽ ſolũ impaſſibilem dicit intellectũ,& cõe nihil nulli aliorũ habere. huiuſmodi aũt cùm ſit, qũo cognoſcit & propter quam cauſam: neq; ille dixit:neq; ex his quæ dicta ſunt conſpicuum eſt.

● 7 H. *Ac y quidem,qui vnam dicunt eſſe cauſam, & elementũ vnum, Animam etiam vnum ponunt, vt ignem,aut aerem. Qui verò plura dicunt principia,animam etiam plura dicunt. Solus autem Anaxagoras impatibilem dicit eſſe intellectum, & nihil cum cæteris habere cõmune. Qui cum ſit eiuſmodi,quomodo cognoſcat, & quam ob cauſam, nec ille dixit,nec ex ys quæ dicta ſunt,apparet.*

Qui igitur dixit q̃ principiũ,& elementum eſt vnũ,ponit ani-
B mam ẽt vnũ:aut ignẽ.aut aerẽ. & qui ponit principia plura vno, ponit animã plura vno.Anaxa. aũt ſolus dixit q̃ intellectus nõ recipit paſſionẽ:& q̃ nihil eſt in eo, quod habeat communicationẽ cum alia re.Sed non dixit qũo, & propter quid per hanc diſpoſitionem cognoſcit.& hoc eſt,quod apparet ex ſuo ſermone.

14 Cùm notificauit q̃ opiniones eorum in ſubſtantia animæ ſequuntur illud,quod opinabantur in ſubſtantia principiorum,incœpit demonſtrare etiam q̃ opiniones eorum in numero animarum, ſequitur etiã illud, quod opinat in numero principiorũ,& d. Qui igitur dixit vnum principium eſſe,ponit aĩam vnius rei,i. vnius naturæ ex illo principio,aut ignẽ, aut aerẽ.& qui dixerunt principia eſſe plura vno,opinant aĩmã eſſe plura vno. D.incœpit declarare opinionẽ Anaxa.& q̃ alia via ꝓceſſit, & d. Anaxagoras aũt ſolus dixit q̃ intellectus non recipit paſſionem.ideſt non eſt materialis.& q̃ in nullo habet communicationem cum alio,i.q̃ nulla
C res omnium,quas intelligit,eſt in eo,ita q̃ ſit cõis eis in alia forma,i.q̃ nõ eſt hoc,neq; in hoc,i.neq; eſt corpus,neq; virtus in corpore. & hoc nullus dixit,niſi Anaxagoras.& ſuper hoc laudabit Anaxagoram poſt. D.d.Sed non d.quomodo.ideſt ſed non d.quomodo contingit ei vt intelligat omnia:vtrum ſecundum q̃ eſt in actu,aut ſm quod eſt in potẽtia. neq; dixit etiam qua de cauſa intelligit res,quæ non ſunt intellectus in actu.& hoc ꝯ quod poſt complebit,cùm locutus erit de intellectu.

Quicunq; autem contrarietates faciunt in principijs, & animã ex contrarijs conſtituunt:Quicunq; autem alterum cõtrariorum, vt calidum,aut frigidum, aut aliud huiuſmodi aliud. & animam ſimiliter vnum aliquid horũ ponunt: vnde & nominibus conſequuntur,qui quidem calidum dicentes,quia propter hoc & viuere nominatum eſt: qui autem frigidum, propter reſpirationẽ &

refrigerationem, vocari animã. Tradita quidem igitur de anima, & propter quas cauſas dicunt ſic, hæc ſunt.

SOPH. *At uero qui contrarietates in principijs ſtatuunt, Animam quoq; conficiunt ex contrarijs: qui uero alterum contrariorum, ut calidum, aut frigidum, aut eius generis aliud, ij itidem animam unum eorum eſſe ponunt. Ideóq; nomina ſequuntur, qui quidem calidum dicunt, propterea. ζῆν ideſt uiuere uocari: qui uero frigidum ob reſpirationem, & refrigerationem, uocari. ψυχὴν ideſt animam. Quæ igitur de Anima tradita ſunt, atq; quas ob cauſas ita aſſerant, hæc ſunt.*

Et illi, qui in principijs ponebant contrarietatem, conſtituunt etiam animam ex contrarijs. Qui igitur poſuerunt principium alterum contrariorum, vt calidum, & frigidum, & aliud ſimile, opinati ſunt in anima etiam illam eſſe vnam hoc modo, Et videmus eos etiam conſequi nomina. quidam igitur eorum dicunt animã eſſe calidum: quoniam hoc nomẽ vita in lingua Græca cecidit ex hac intentione. & quidam dicunt q̃ eſt algidum, ideſt frigidum propter anhelitum: & infrigidatio, quæ prouenit ex anhelitu, dicitur in Græco iſagogi, i. anhelitus. Hoc igitur accepimus ab Antiquis de anima: & iſta induxerunt eos ad dicendum hoc.

35 Narrauit in hoc capitulo conſequentia eius, quod opinantur in ſubſtantia animæ ad illud, quod opinantur in principijs, adeo quòd qui opinatur principia eſſe contraria, dicit animam eſſe ex contrarijs. Dicens igitur quòd principia ſunt calidum, aut frigidum, aut aliud contrarium, dixit quòd anima ſimiliter eſt vnum illorum cõtrariorum. Et in alia tranſlatione inuenitur additum, & qui opinabantur quòd principia ſunt alterum par contrariorum, dicunt quòd anima eſt in illo pari contrarium. & eſt illud, quod dixit, & qui poſuerunt contrarietatem in principijs, &c.

Deinde dicit: Et videmus eos etiam conſequi nomina, &c. ideſt & inuenimus eos ratiocinari ſuper hoc, ſcilicet quòd alterum contrariorum eſt principium, & quòd anima eſt ex eo ex deriuatione huius nominis vitæ, & animæ. Dicẽs igitur ipſam eſſe calidum, ratiocinatur per hoc quòd hoc nomen vita in lingua Græcorum deriuatur à calido. & ſimiliter hoc nomen motum. Et, cùm dixit ipſam eſſe frigidum, ratiocinatur per hoc nomen anhelitus, quod deriuatur à frigido. Deinde dicit, hæc igitur accepimus, &c. ideſt in ſubſtantia animæ. & iſtæ ſunt rationes, quæ induxerunt eos ad hoc dicendum, ſcilicet rationes acceptæ ex diſtinctione, & motu, & quòd anima non eſt corpus.

Summa

A SVMMA TERTIA.

Confutantur Antiquorum opiniones de Animę eſſentia: Adducunturq; nonnullæ circa ipſius vnitatem difficultates.

Diluuntur opiniones Animam moueri aſſerentes. Cap. 1.

COnſiderandum autem primum quidem de motu: fortaſſis enim non ſolum falſum eſt ſubſtantiã ipſius huiuſmodi eſſe, qualem aiunt dicentes animam eſſe quod eſt ſe ipſum mouens, aut poſſibile mouere, ſed vnũ quoddam eſt impoſſibilium, ineſſe ipſi motum. ꝙ quidem igitur nõ neceſſe ſit mouens, & ipſum moueri, dictum eſt prius.

2 o P H. *Primum igitur de motu conſiderandum eſt: fortaſſis enim non ſolum falſum eſt talem eius eſſe ſubſtantiam, qualem aſſerunt qui dicũt*
B *animam eſſe id quod ſeipſum mouet, vel poteſt mouere: Immo vnum de impoſſibilibus eſt, ineſſe ei motum. Ergo non neceſſe eſſe id quod mouet, ipſum quoq; moueri, prius dictum eſt.*

Et debemus perſcrutari prius de motu. videtur enim ꝙ nõ hoc ſolum eſt falſum. ſ. ꝙ ſubſtãtia eius ſit talis diſpoſitionis, ſicut narrant iſti, qui dicunt animã eſſe aliquid mouens ſe, aut aliquid motiuum ſui, ſed eſſe animã motum eſt impoſſibile. Et dico etiã ꝙ nõ eſt neceſſe vt mouens ſit motum: & hoc etiã prædictum eſt.

36 Cum compleuit ſermones Antiquorum de anima, & rationes eorum, & ꝙ collocatur in eis de vero, incœpit in hac parte cõtradicere falſo dictꝙ ab eis, quæ eſt tertia pars huius tractatus. Prima enim eſt in prologo. Secunda in inueniendo opiniones eorum. Tertia in contradicendo eis. Et incœpit in hac parte contradicere eis, qui definiunt eam per motum, & d. Et debemus perſcrutari, &c. ideſt, & perſcrutandum eſt de conſyderantib⁹
C in ſubſtantia eius per motum. Viſum eſt enim ꝙ nõ tantum eſt falſus ſermo eorum, qui definiunt eam, ꝙ eſt aliquid mouẽs, aut motiuum ſui: ſed etiam ꝙ ſit anima mota per ſe, ſcilicet vt conſtituatur per motum, vt plurima entia, vt venti, & fluuij, eſt falſus. Et hoc intendebat, cùm d. ſed eſſe animam motum eſt impoſſibile, ideſt ſed ſermo dicentis ꝙ eſſentia animę cõſtituitur per motum eſt impoſſibilis. Deinde dicit. Et dico etiam ꝙ non eſt neceſſe, &c. ideſt quoniam autem non eſt neceſſarium vraliquid moueat ſe, declararum eſt prius, ſcilicet in naturalibus. quòd autem eſt mota per ſe, modo incœpit declarare.

Nota diuiſiones huius primi lib.

Venti, & fluuij conſtituunt̃ per motũ. Idẽ cõ. ſequẽs. 8. Ph. t.c. 40. & cõ. 28.

Dupliciter enim cum mouetur omne. aut enim ſecundum alterum, aut ſm ſe ipſum: Secundum aũt alterum dicimus, quæcunq; mouentur ex eſſe in eo quod mouetur, vt nautæ: non enim ſiſt mouentur naui; hæc quidem enim ſm ſeipſam mouetur, illi autẽ ex

esse in eo quod mouetur: Manifestum autem in partibus est: proprius quidem enim motus pedum, ambulatio. hoc autē & hominum est: non inest autem nautis tunc. D

SOPH. *Sed cum bifariam omne moueatur, vel enim per aliud, vel per se: per aliud aūt ea moueri dicimus, quæcunq; mouentur, quia in eo quod mouetur sunt, vt nauigantes: non enim similiter mouentur, atq; nauigium: id enim per se mouetur, illi verò quòd in eo sunt quod mouetur. quod in partibus perspicuum est: proprius namq; motus pedum, est incessus: atq; hic idem hominum est: sed tunc non adest nauigantibus.*

Et omne motum mouetur duob⁹ modis, aut per aliud, aut per se, Et dicere per aliud est illud, quod mouet, quia est in aliquo moto, vt equitans in naue. motus enim eius nō est sicut motus nauis, qm̄ nauis mouetur per se, & equitans mouetur, quia est in moto. Et hoc est manifestum ex membris. motus enim proprius pedib⁹ E est ambulatio, & conuenit etiam homini: sed nō primo inuenitur in illa dispositione in equitantibus in naui.

37 2. de Gene. c. 45. Cùm declarauit ꝙ falsitas non tantum inuenitur in hoc, ꝙ mouet se anima, vt declaratum est in sermonibus vniuersalibus, sed etiam in hoc, quod dicunt ꝙ substantia animæ constituitur per motū, vt vēti, & fluuij, incœpit declarare hoc etiam esse impossibile. Et incœpit primo diuidere modos, secundum quos dicitur ꝙ aliquid est motū: & declarauit primo ꝙ motus attribuitur alicui duobus modis: aut essentialiter, quando aliquid fuerit motum per se: aut accidentaliter, quando fuerit motum per motum, alterius, cùm fuerit in re mota. Et dicit: Et omne motum mouetur duobus modis, aut per aliud, aut per se. D. d. exemplum de equitantibus in naui. Deinde dicit: & hoc manifestum est ex membris, ideſt motus nauis non attribuitur equitantibus essentialiter. * & hoc manifestum est ex motu membrorū, propter quæ attr buitur motus essentialiter homini, & animali, scilicet pedum. motus enim non attribuitur homini essentialiter, nisi propter hæc membra: & iste motus non inuenitur in equitantibus in naui: motus igitur essentialis non inuenitur in eis. † Et debes scire ꝙ illud, quod dicitur motum, quia est in moto, est duobus modis. Modo, qui est possibilis vt moueatur per se: vt equitantes in naui, qui mouentur per motū nauis. Et modo, qui est impossibilis: vt albedo, quæ mouetur per motum corporis albi.

*Motus enim essentialiter attribuitur holi p pedes. Sed vide oppositū 6. Ph. 59. & 7. 4 vbi dr ꝙ per cor.

†Vide cōsimile. 4. Ph, t.c. 32. & 5. Phy. cō. 1. & 6. phy. 86 & 8. phy-27. Vide cōt. Zim.

Dupliciter aūt vtiq; dicto moueri, nunc intendimus de anima si per se ipsam mouetur & participat motu. Quatuor autem mot⁹ cum sint, loci mutationis, alterationis, augmenti, & decrementi, aut fm vnum horum mouebitur, aut secundū plures, aut omnes. Si vero mouetur non fm accidens, natura inerit motus ipsi: si autem hoc, & locus: omnes enim dicti motus in loco sunt.

Cum

A *Cum inquàm moueri bifariam dicatur, nunc conſideramus de Anima, an per ſeipſam moueatur, motúsq; particeps ſit. Cum autem quatuor motus ſint, latio, alteratio, auctio, & diminutio, aut vno eorũ mouebitur, aut pluribus, aut omnibus: Quòd ſi mouetur non per accidens, natura ei inerit motus: Sin hoc, etiam locus: omnes enim dicti motus, in loco ſunt.* 8 PH.

Et, quia motũ dicitur duobus modis, debemus modo perſcrutari de anima vtrũ moueatur per ſe, aut per aliud. Et, quia motus ſunt quatuor, loci, & alterationis, & augmẽti, & diminutionis, neceſſe eſt aut vt moueaẽ aliquo iſtorum motuum, aut vt moueatur plusq̃ vno, aut vt moueatur omnibus motibus. Si igitur mouetur non accidentaliter, & motus eſt ei naturaliter. &, ſi ita ſit, habet locum etiam. oẽs enim motus, quod diximus, ſunt in loco.

38 B Cùm diuiſit motum in duo eſſentialiter, & accidentaliter, incœpit perſcrutari vtrum ſit poſſibile vt anima moueatur per ſe, & dicit. Et quia motum dicitur, &c. ideſt &, cum declaratum eſt quòd motus dicitur duobus modis, perſcrutandum eſt vtrum anima moueatur per ſe, aut nõ moneaẽ niſi accidentaliter. Deinde propoſuit huic tres propoſitiones, quarum Vna eſt ꝙ motus ſunt tres in genere. ſed ipſe dixit quatuor large, quaſi numerando additionem, & diminutionem pro duobus. Secunda autem eſt ꝙ, ſi anima mouetur, aut vno iſtorum motuum, aut pluribus, aut omnib⁹ mouetur. Tertia vero eſt ꝙ, ſi mouetur vno iſtorũ motuum, neceſſe eſt vt ſit corpus. Quòd autem, ſi anima mouetur, tunc vno iſtorum motuũ mouetur, ſic componitur. Si anima mouetur eſſentialiter, neceſſario mouetur vno eſſentialium motuum, aut plurib⁹, aut omnibus: & omnis motus aut eſt loci, aut alterationis, aut augmẽti: ergo anima, ſi mouetur, mouetur, aut localiter, aut cremento, aut alteratione. &, cùm coniunxerimus huic quòd omne motum aliquo iſtorum motuum eſt corpus, vt declaratum eſt in Sexto Phyſic. concludetur quòd, ſi anima mouetur, eſt corpus, & in loco: cùm omne corpus ſit in loco. Hoc igitur poſſumus intelligere de hoc, quod dicit, ſi igitur mouetur non accidentaliter, & motus eſt ei naturaliter. Si igitur ita ſit, habet locum. omnes enim motus prædicti ſunt in loco. ſi igitur mouetur naturaliter: & omnis motus naturaliter eſt vnus illorum trium: & quilibet illorum eſt in corpore: & omne corpus eſt in loco: neceſſe eſt vt anima ſit in loco. &, cũ fuerit in loco, erit mota motu locali neceſſario. omne enim, quod mouetur altero illorum duorum motuum, mouetur localiter: ſed non conuertitur. Sed in verbis eſt ambiguitas. quoniam d. omnes enim motus prædicti ſunt in loco: & non. d. omnia enim mota illis motibus prædictis ſunt in loco: ſed omnes motus prædicti. ſed hoc etiam ſecundum ſuum modum non vere dicitur de illis motibus tribus, ſcilicet vt ſint in loco, ſi hoc, quod dixit prædicti, reſpõdet illis tribus. motus enim alterationis non eſt in loco. Et ideo poſſumus

C 6. phy. tc. cõ. 32.

Oĩs motꝰ ẽ in loco.

Obiectio. Nunquid oĩs motus ſit i loco.

Prĩa ſo. 5.

intelligere ex hoc,quod d. ſi igitur mouetur non accidentaliter, & motus D.
eſt ei naturaliter,ideſt per ſe,nõ propter aliud extrinſecum, neceſſe eſt vt
moueatur motu locali.& ſic intendit per motus prædictos omnes modos
motus localis.iſte enim motus exiſtit in te naturaliter, & eſt neceſſario in
loco.& ſecundum hoc erit ſetmo eius & motꝰ eſt ei naturaliter, quaſi alia
conditio addita ei,quod eſt ei eſſentialiter. alteratio enim poteſt dici ali-
Scda ſolu. quo modo quòd eſt in alterato eſſentialiter. Et poteſt dici ꝙ eſt in eo
accidentalitet aliquo modo. albedo enim non mouetur in nigredinem,
niſi quia eſt in aliquo diuiſibili,ſcilicet in corpore,non quia eſt diuiſibilis
in ſe.& ſic erit hic alius modus modotũ accidentaliter á modo deſcripto:
vt verificat hanc expoſitionem hoc,quod poſt dicet.

Si autem eſt ſubſtantia animæ,mouere ſe ipſam,non ſecundum
accidens moueri ipſi inerit,ſicut albo & tricubito: mouẽtur enim
& hæc,ſed ſecũdum accidens: cui enim hęc inſunt,mouetur illud
corpus.vnde non eſt locus ipſorum: animæ autem erit,ſiquidem E
natura motu participat.

SOPH. *Quòd ſi Animæ ſubſtantia eſt mouere ſe ipſam,profectò moueri nõ
per accidens ei inerit,quẽadmodum albo,vel tricubito: mouẽtur enim
hæc quoq;,ſed ex accidenti:nã id cui inſunt, mouetur,videlicet corpus:
adeoq; nõ eſt locus ipſorũ: at Animæ erit,ſi natura motus ẽ particeps.*

Et,ſi ſubſtantia animæ eſt vt moueat ſe,tunc mouere nõ erit ac-
cidentaliter,vt motus albi,& tricubiti.iſta enim mouentur,ſed ac-
cidentaliter.quod autem mouẽtur eſt corpus,in quo hæc duo exi-
ſtunt.Et ideo non habent locum.anima autem habet locum:cum
habeat naturaliter communicationem cum motu.

39 Cùm declarauit ꝙ,ſi mouetur eſſentialiter, oportet vt moueatur vno
trium motuum,incœpit declarare ꝙ non poteſt moueri motu alteratio-
nis,neq; augmenti.impoſſibile eſt enim vt inueniatur in eis aliquod mo F
uens:quoniam hoc non inuenitur niſi in motu locali tantum: quamuis
illud,quod mouetur in qualitate monetur aliquo modorum rerum,quæ
dicuntur moueri accidentaliter. Et dicit: Et,ſi ſubſtantia animæ,&c.1. &
ſi ſubſtantia animæ eſt aliquod mouens ſe,vt Antiqui deſcribunt,tũc im
poſſibile eſt vt moueatur in qualitate,vt album in nigrum:neq; in quan-
titate,vt tricubitum in tetracubitum. quoniam, ſi aliquod iſtorum dicat
Vide. 8. phy. 60. et qnæ ibi. moueri,non dicetur niſi accidentaliter:quoniam illud, quod mouetur in
iſtis,non eſt niſi corpus Et hoc eſt quaſi cauſa,propter quam non inue-
nitur in his duobus motibus mouens ex ſe.ſed quoniam motus non attri
buitur albedini,& nigredini,niſi propter corpus, in qno exiſtunt hę duæ
Dubium. qualitates,manifeſtum eſt. Sed difficile eſt imaginari quomodo attri-
buitur additio,& diminutio in quantitate rei augmentabili, & diminui-
bili accidentaliter. augmentatum enim eſſentialiter mouetur in loco.

Sed

A Sed fm ꝙ eſt motus in partibus, nō in toto. motꝰ igitur attribuitur toti accidentaliter. motus igitur attribuitur altetabili, & augmentabili modo accidentali: ſed alterabili propter corpus deferens, augmētabili autem & diminuibili propter partes corporales augmentabiles, & diminuibiles. Et ſecundum has duas intentiones intelligendus eſt ſuus ſermo, in quo dicit, quod autem mouetur eſt corpus, in quibus ſunt hæc duo, ideſt eſt corpus, in quibus ſunt hęc duo. in qualitate vero eſt corpus ſubiectum: in augmēto autem ſunt partes corporis, in quibus inuenitur iſte motus. & ſic poſſunt diſſolui omnes dubitationes contingentes huic ſermoni. Solutio. Vide. 1. de Gen. 37. & 8. phy 33.

Amplius autem & ſi natura mouetur & violentia mouetur, & ſi violentia, & natura: eodem autem modo ſe habet & de quiete: in quod enim mouetur natura, & in hoc quieſcit natura: in quod autem violentia, quieſcit in hoc violentia. quales autē violenti motus animæ erunt & quietes, neꝙ fingere volentibus facile eſt reddere. Amplius autem ſiquidem ſurſum mouebitur ignis erit, ſi vero deorſum, terra: Horum enim corporum motus hi: eadem autē ratio & de medĳs.

B

Item ſi natura mouetur, & vi etiam moueri poſſit: & ſi vi, etiam natura. Eodem etiam modo res habet de quiete: ad quod enim natura mouetur, in eo quoq; natura quieſcit: ſimiliter etiam ad quod vi mouetur, in eo quoq; vi quieſcit. Qui autem violenti motus Animæ erunt, et quietes, ne ſi fingere quidem velis, facile deſcribas. Item ſi ſurſum mouebitur, erit ignis: ſi deorſum, terra: hi enim motus, horū corporū ſunt. Eadem ratio eſt de intermedĳs.

Et, ſi mouetur naturaliter, mouetur etiam violente: &, ſi violente, naturaliter. Et ſimiliter de quiete. ad quod enim mouetur naturaliter, in eo quieſcit naturaliter. & ſimiliter in illo, ad quod mouetur violente, in eo quieſcit violēte. Qui igitur ſunt motus, & quietes iſti, qui violente accidunt animæ? Et ſi mouetur ſuperius naturaliter, eſt ignis: &, ſi inferius, eſt terra. iſti enim duo motus non ſunt niſi horum duorum corporum. Et ſermo de corporibus medĳs eſt iſte idem ſermo.

C

Ideſt Et, ſi mouetur naturaliter, i. per ſe in loco, neceſſe eſt vt moueatur violente in loco. & hoc neceſſe eſt in eo, quod mouetur in loco motu recto. D. poſuit conuerſum, & d. &, ſi mouetur violente, mouetur etiam naturaliter. & hoc etiam neceſſe eſt, ſ. ꝙ illud, quod mouetur violente, debet moueri naturaliter: motus* enim violentus non intelligitur niſi reſpectu naturalis. D. d. Et ſimiliter de quiete. ideſt & fm hunc modum debet eē in quiete ſ. ꝙ omne motum naturaliter habet quietem naturaliter: & oē habens quietem naturaliter habet quietē violente: & oē habens quietem violente, habet quietē naturaliter. Si igitur anima mouet naturaliter, hēt

*Motꝰ violentꝰ ſi intelligit, ut ſi ſit reſpectū nālis. vide 1. Cor. 14. & q. ſbi. & 2. cor. 83.

40 u motu recto qđ mouetur nāliſr, mouet violen ter Idē. 2. Cor. 84.

quietem naturaliter:&,ſi habet quietem naturaliter, habet quietem vio- D
lente. Et,cum narrauit ꝙ illud,quod mouetur naturaliter, poteſt habere
violentam quietem,narrauit in quo loco habet quietem violente,& d.&
ſimiliter in illo ad quod mouetur naturaliter, in eo quieſcit violente.i. in
loco enim,in quo mouetur naturaliter,quieſcit violente.verbi gra ignis,
qui mouetur naturaliter in loco inferiori,in eo quieſcit violente:terra au
5.phyſi. tem econuerſo.& hoc determinatum eſt in Quinto Phyſi. Et, cum pro-
54.60. bauit ꝙ ſi anima mouetur naturaliter,& per ſe. neceſſe eſt vt moueat vio
lente,aut quieſcat violente,his propoſitionibus verificatis, d. Qui igitur
motus ſunt?ideſt nullus enim poteſt dicere in hoc aliquid. hoc enim nul-
lo modo imaginatur in anima, nedum ſit neceſſe. Et potentia iſtius ſer-
monis eſt potentia duorum ſyllogiſmorum hypotheticorum. Quorum
primus eſt quòd,ſi anima mouetur naturaliter,mouetur violente, ſed nõ
monetur violente:ergo non mouetur naturaliter.Secundus autem,eſt ꝙ,
ſi anima mouetur naturaliter, quieſcit naturaliter, & ſi quieſcit naturali-
ter,quieſcit violente:ſed non quieſcit violente: ergo non quieſcit natura- E.
liter:& ſi non quieſcit naturaliter, non mouetur naturaliter. & iſte com-
ponitur ex duobus ſyllogiſmis hypotheticis continuatiuis, in quorum
vtroq; deſtruitur conſequens, & concluditur oppoſitum præcedentis.

D d.alium ſyllogiſmum,qui ſequitur ex iſtis propoſitionibus, per quẽ
declarat ꝙ anima non mouetur naturaliter, & d. Et, ſi mouetur ſuperius
natutaliter:eſt ignis:& ſi inferius,eſt terra.ideſt ſi mouetur naturaliter in
loco mouetur aut ſuperius,aut inferius: cùm omnis motus in loco eſt al-
tero iſtorum modorum.& hoc verum eſt in motu recto. Si igitur moue
tur ſuperius,eſt ignis:ſi inferius,eſt terra:ſi medio modo eſt alterum duo
rum corporum mediorum,aut aqua,aut aer. Et hoc intendebat cũ dicit.
Et ſermo de corporibus,&c.ideſt quaſi diminuit impoſſibile conſequẽs:
quia manifeſtum eſt.& eſt quòd, ſi eſt ignis,aut aliquod elemẽtorum eſt
in corpore violente.&,ſi eſt aliquod elementorum,non debet moueri in
corpore niſi vno motu naturaliter,aut ſuperius, aut inferius, non motib'
oppoſitis,ſed nos videmus eã moueri motibus oppoſitis in loco: ergo nõ F.
eſt vnum elementorum quatuor.

Quoniam autẽ videtur mouere corpus, rationabile eſt his mo-
uere motibus,quibus & ipſa mouetur:ſi autem hoc, & conuerten
tibus dicere verum,ꝙ ſecundum ꝙ corpus mouetur, hoc & ipſa:
Corpus autem mouetur ſecundum loci mutationẽ, quare & ani-
ma mutabitur ſecundum corpus,aut tota, aut ſecundũ partes trã-
lata:Si autem hoc,contingit & exeuntẽ iterum ingredi:ad hoc au-
tem ſequitur,reſurgere mortua animalium.

SOPH. *Item quia videtur mouere corpus,conſentaneum eſt, vt ys illud mo-
ueat motibus,quibus & ipſa mouetur.Quod ſi ità eſt,etiam facta con-
uerſione dicere verum eſt, quo corpus mouetur,eo & ipſam moueri, at*

vero

A *Verò corpus latione mouetur, quare & anima mouebitur quomodo corpus, aut tota, aut partibus demigrando. Sin autem id fieri potest, fieri etiam poterit vt egressa rursus introeat. Cui consequens fuerit vt mortua animalia resurgant.*

Et etiã, si videmus eã mouere corpus, necesse est vt moueat ipsum illis motibus, quibus illa mouetur. Et, si ita sit, cum iste sermo cõuertetur, erit verus, ſ. ꝙ motus, quo corpus mouetur, mouetur etiam ipsa illo motu, & corpus mouetur motu locali: vnde necesse est vt anima transmutetur ſm transmutationẽ corporis, & transferatur ī loco, aut ſm totũ, aut ſm partes. Et, ſi hoc fuerit, possibile est vt cũ exiuerit ab aliquo loco reuertat, & existat in eo vñ possibile est vt illud, ꝙ morit ex animalibus, reuertatur, & viuat.

41 Dicit Et etiam, si videmus eam, &c. i. & est etiam altera raciocinatio.
quoniam, si ponimus quòd ipsa mouet corpus secundum quòd mouetur
B necesse est vt moueat ipsum modo motus, quo mouetur, ſ. ꝙ, si transferatur, necesse est vt transferat ipsum: &, si alteretur, necesse est vt alteret ipsum. Et, cùm posuit hoc, d. & econtrario etiam, ſ modus motus, quo corpus mouetur ab anima, necesse est vt moueatur illo eodem motu. Hoc posito, si posuerimus ꝙ corpus mouetur ab anima motu locali, tunc necesse erit vt anima moueatur in corpore, aut secundum totum, aut secundum partes. erit igitur in corpore quasi corpus in loco. &, quia innata est mouere corpus in locis diuersis, possibile est etiam vt ipsa moueatur in locis diuersis, Et cùm ita sit, possibile est, sicut dixit, cùm exierit à corpore, vt reuertatur, & intret ipsum. vnde consequitur, sicut dixit, vt animal mortuum reuertatur, & viuat. Sed ista contradictio est secundum sermonẽ dicentis, non secundum rem in se. Nos enim non ponimus quòd omne mouens mouetur illo modo motus, neq; in motu locali: nisi mouens sit corpus: vt declaratum est in Physicis. Et, cùm quidam existimauerunt Dubium.
quòd hæc contradictio est secundum rem in se, dederunt dubitationes su-
C per Aristo. in hac propositione, dicenti ꝙ omne corpus non mouet nisi moueatur, & dicunt, nos videmus hic multa, quæ mouent, & non mouentur illo modo motus, vt lapis retitus: quoniam, cùm calefit, mouet paleam motu locali, tamen ipse non monetur. Sed iste non est locus istius quæ- Solutio 8. Phy. 35. & 32.
stionis. & eius dissolutio iam dicta est in. viij. physico. vbi indigebat ponere hanc propositionem. Si quæstio esset propria huic loco, contradictio esset secundum rem in se: quia multa videmus alterare, tamen non alterãtur. Sumus igitur inter duo. Aut debentes ponere ꝙ contradictio est secũdum rem in se, & tunc non erit verum, nisi in motu locali, ꝙ non sonant verba Aristo. Aut ponere ꝙ contradictio est secundum sermonem dicentis, non secundum rem in se. Et ista quidem contradictio non verificatur, nisi concedendo primam propositionem, à qua incœpit loqui, scilicet ꝙ, si anima mouet corpus, secundum quod mouetur, necesse est vt moueat

ipsum

ipſum modo motus,quo mouetur.& hoc concedunt Antiqui: aut ſequi- D.
tur illud,quod concedunt.hoc quidem conceſſo,conſequitur conuerſum
eius neceſſario,& eſt quòd omnis motus,quo corpus mouetur,neceſſe eſt
vt anima moueatur illo motu.& hoc manifeſtum eſt.ſecundum hoc igi-
tur intelligenda eſt iſta contradictio in hoc loco.

Secundum accidens,autem motu ſi ab altero moueatur:depel-
letur enim vtiq; violentia animal.non oportet autem cui à ſe ipſo
moueri ineſt in ſubſtantia,hoc ab alio moueri: niſi ſecundum acci
dens:ſicut neq; quod ſm ſe bonum aut propter ſe ipſum, hoc qui-
dem propter aliud eſſe,hoc autem alterius cauſa.

SOPH. *Motu porrò,qui per accidens fit,etiam ab alio moueri poßit, fieri*
enim poteſt, vt vi animal impellatur:non oportet autem cuius in ſub-
ſtantia ineſt, vt à ſe ipſo moueatur,id ab alio moueri,niſi fortè per acci
dens: quemadmodum neque quod per ſe bonum, aut propter ſe, id per E
aliud eſſe,aut alterius cauſa.

Motu autem accidentaliter non mouetur,niſi per aliud, ſ. cum
animal expellitur violente.Sed non eſt neceſſe vt illud, in cuius
ſubſtantia eſt moueri per ſe,moueatur per aliud, niſi accidentali-
ter.quemadmodum non eſt rectum,vt illud,quod eſt bonum per
ſe,ſit bonum per aliud: neq; illud, quod eſt delectabile per ſe, ſit
delectabile per aliud.

42 Cùm deſtruxit q̃ anima mouetur per ſe,incœpit declarare q̃ non eſt
impoſſibile vt moueatur accidentaliter:immo forte eſt neceſſarium. Et
dicit.Motu autem accidentaliter, &c. ideſt motu autem accidentali põt
moueri:cum talis motus non eſt niſi per motum rei,in qua eſt,& hoc ac-
cidit ei,cùm corpus,in quo eſt,mouetur violente ab aliquo extrinſeco.
Er,cùm dedit pro poſſibili iſtum modum motus,declarauit q̃ non debet
neceſſe eſſe,vt illud,quod mouetur per ſuam ſubſtantiam,moueatur per F
aliud.Quemadmodũ enim illud,q̃ eſt bonũ per ſe,non eſt bonum per a-
liud,ſic illud,q̃ eſt motum per ſe,non eſt motum per aliud.

Animam autem maxime dicet aliquis vtiq; à ſenſibilibus mo-
ueri ſi quidem mouetur. At vero & ſi mouet ipſa ſe ipſam, & ipſa
mouebitur vtiq;.Quare quoniam omnis motus exdiſtantia eſt
eius quod mouetur ſm q̃ mouet:& anima vtiq; diſtabit à ſubſtã
tia iplius ſecundum ſe ipſam,niſi ſecundum accidens ſe moueat,
ſed eſt motus ipſius ſubſtantiæ per ſe.

SOPH. *Animam autem maxime dixerit quiſpiam à ſenſibilibus moueri,*
ſi mouetur. Iam uero ſi mouet ipſa ſe ipſam,ipſa quoq; moueatur. Qua-
re ſi omnis motus receſſus eſt eius quod mouetur, quatenus mouetur, ani
ma etiam recedere poßit ex ſubſtantia,ſi non ex accidenti ſe ipſa mo-

ueat,

A uexat, ſed motus ſit ſubſtantiæ ipſius per ſe.

Et melior ſermo omnium ſermonum dictorum in hoc, ꝙ anima mouetur, eſt ꝙ mouet ſenſibilia. Sed, ſi mouet ſe, mouetur ēt. Vnde neceſſe eſt, quia motus eſt proceſſus moti in modo ſui motus, vt anima etiam procedat à ſua ſubſtantia, ſi non mouet ſe accidentaliter. ſed motus eſt ſuæ ſubſtantiæ per ſe.

43 Cùm declarauit quod contingit dicentibus quod anima non mouet, niſi ſecundum quod mouetur, vt moueatur modis motuum, quibus mouet: anima autem videtur mouere pluribus modis, vt motu locali, & motibus ſenſibilium: & iam dedit eis impoſſibilitatem, ſi mouetur motu locali, qui eſt modus quo mouet: declarauit hic quòd ſermo magis ſufficiēs quòd anima mouetur illo modo, quo mouet, eſt vt moueat motu, quem facit in ſenſibilibus, & dicit. Et melior ſermo, &c. ideſt & magis ſufficiens ſermo eſt dicere quod anima mouetur in genere motus, quem habet in
B ſenſibilibus. & intēdebat hoc, cùm dicit, quòd mouet ſenſibilia, ideſt quod mouetur modo motus, ſecundum quem mouet ſenſibilia. Senſus* enim licet moueantur à ſenſibilibus, tamen exiſtimantur mouere, & moueri ab eis inſimul. Deinde incœpit dicere aliud impoſſibile contingens omnibus: & eſt quod ſi actio ſubſtantialis animæ, qua ſuſtentatur, quaſi forma ſit † motus: motus autem eſt tranſmutatio rei in ſua ſubſtantia: neceſſe eſt vt anima tranſmutetur in ſua ſubſtantia: & non ſit in ſua vltima perfectione, ideſt in actu. Eſſe* enim motus eſt eſſe tranſmutabile, & eſt compoſitum ex eſſe in potentia, & ex eſſe in actu. & ideo exiſtimauerunt plures Antiquorum ipſum non eſſe. & dicit. Sed, ſi mouet ſe, mouetur etiam, &c. ideſt, ſed ſi anima mouet ſe, vt ponunt Antiqui, ipſa etiam mouetur in ſe, & in ſua ſubſtantia. Et, quia omnis motus eſt trāſmutatio moti in modo ſuæ ſubſtantiæ, ſecundum quod eſt motum, neceſſe eſt vt anima etiam tranſmutetur à ſui ſubſtantia Deinde dicit ſi non mouet ſe ac-
C cidentaliter, ideſt mihi videtur, ſi motus non eſt aliquod poſterius ab anima quaſi accidens illi, ſcilicet vt anima accipiatur in definitione motus, non motus in definitione animæ, vt faciunt Antiqui. Et intendebat per hanc expoſitionem, ſi non mouet ſe, ita quod motus ſit accidens, & conſequens ſubſtantiam eius. & forte intelligit intentionem prædictam de accidenti, ideſt quod opponitur eſſentiæ.

* Senſus licet moueant a ſenſibilibus, ⁊ exiſtimant moueri & moueri ab eis inſimul.

† Motus ē trāſmutatio rei in ſua ſba. oppoſitū. 1.ph. 63. & 3.ph. 7. vt de cōtra. 21m.

* Eē motꝰ eſt cōpoſitū ex eē i potētia, & ex eſſe in actu. & ſō exiſtimauerūt plures Antiquorū ipſum nō eē idē. 3. ph. 14.

Quidam autem & mouere animam dicunt corpus in quo eſt, ſicut ipſa mouetur, vt Democritus: ſimiliter dicens Philippo comœdiarum Didaſcalo: ait enim Dædalum feciſſe mobilem ligneā venerem, infundens argentum fuſile. Similiter autem & Democritus dicit: motas enim inquit indiuiſibiles ſphæras, propter id ꝙ aptæ natæ ſunt nuſquā manere, cōtrahereq; & mouere corpus omne. Nos autem interrogabimus ſi & quieſcere facit hoc idem ⁊ Quomodo autem faciat difficile, aut impoſſibile dicere. Omni-

no

no autem non ſic videtur anima mouere animal, ſed per voluntatem quandam & intellectum. D

SOPH. *Sunt etiam qui dicant animam mouere corpus in quo eſt, vt ipſa mouetur, vt Democritus, ſimiliter dicens ac Philippus Comicus. inquit enim Dædalum feciſſe ligneam illam Venerem, quæ moueretur infuſo argento fuſili. Similiter etiam Democritus aſſerit: Inquit enim dum mouentur orbes indiuiſibiles, eò quòd ſuapte natura nunquam poſſint quieſcere, ſecum rapere, & mouere vniuerſum corpus. Nos autem interrogabimus, num illud idem etiam quieſcere faciat? Atque tandem pacto id faciet, difficile eſt immo vero dictu impoßibile. Omnino non ita videtur anima mouere ãal, ſed electione quadã, & intellectione.*

Et dicunt aliqui ꝙ anima mouet etiam corpus, in quo eſt, modo, quo mouetur. vt Demo. dixit enim ſermonem ſimilem ſermoni Philippi. Iſte enim dicit ꝙ Dedalus poſuit imaginem Hermaphroditi motam, ponendo in ea argentum viuum. Et ſimiliter dicit Democritus dicens, ꝙ ſphærę indiuiſibiles ſemper mouentur, quia innatæ ſunt non quieſcere in aliqua hora: & ſic attrahent ſecum totum corpus, & mouent ipſum. Nos igitur quærimus ab eo, vtrum hoc idem faciat quietem etiã. & difficile eſt, immo impoſſibile dicere quomodo facit hoc. Et vniuerſaliter nõ videmus animam mouere animal hoc modo, ſed voluntarie. E

44 Cùm declarauit quod contingit dicentibus quod mouetur anima ex ſe, vt transferatur ex ſe, quemadmodum corpus transfertur, & dedit eis multa impoſſibilia, incœpit hoc etiam dicere quod plures homines ſunt, qui hoc dicunt, & dicit. Et dicunt aliqui quod anima mouet corpus, &c. ideſt, & quidam opinantur quod anima mouet corpus motu locali, illa etiam mota. vt Democritus opinatur enim quod partes indiuiſibiles ſemper mouet corpus motu ſuo, ſicut dixit Philippus quod Dedalus fecit mouere imaginem Hermaphroditi, imponendo in eam argentum viuum. iſte enim opinatur quod ita eſt de anima cum corpore in motu, ſicut de argento viuo cum imagine. Deinde dicit. Nos igitur quærimus ab eo, &c. ideſt, &, ſi cauſa apud ipſum, propter quam anima mouet corpus, eſt iſta, quærendum eſt ab eo, quomodo anima facit quietem, ſi facit motum, ſecundum quòd ſemper mouetur. Deinde declarauit quod non ſolum eſt difficile, immo impoſſibile dare cauſam, quomodo facit quietem. ſecundum quod mouetur, & dixit. & difficile eſt dicere, &c. Deinde dicit. Et vniuerſaliter non videmus animam, &c. ideſt quod, ſi motus corporis ab anima eſſet, ſicut motus imaginis ab argento viuo, tunc motus corporis non eſſet voluntarius, ſed neceſſarius, & hoc manifeſtum eſt. F

Eodem

A Eodem autem modo & Timæus physiologizat animam mouere corpus. in eo enim q̃ est moueri ipsam, & corpus mouet, propter id quod complexa est ad ipsum. constitutam enim ex elementis, & dispartitam ſm harmonicos numeros, quatenus connaturalem sensum harmoniæ habeat, & vt omne feratur secundum cõsonantes motus, aspectum rectum in circulum reflexit, & diuidẽs ex vno in duos circulos dupliciter coordinatos, iterum vnum diuisit in septem circulos: tanquã essent cœli motus, animæ motus.

ſ 11. *Eodem etiam modo Timæus dicit animam mouere corpus: quòd.n. ipſa moueatur corpus etiam mouet, propterea quod connexa ſit cum ipſo: conſtantem enim ex elementis, & diſtinctam harmonicis numeris, vt inſitum ſenſum harmoniæ habeat, vtque vniuerſum feratur conſonis lationibus, rectitudinem in orbem torſit, & cum diuiſiſſet vnum*

B *in duos circulos duobus punctis connexos, rurſus vnum diuiſit in ſeptem circulos, vt pote cum cœli lationes, ſint Animæ motus.*

al. l. vt ſenſum & inſitam habeat. monia habeat.

Et ſimiliter est de hoc, quod dixit Timæus in sermone naturali. ſ. q̃ anima mouet corpus. dixit enim q̃ non mouet corpus, niſi ipsa mota, quia admiſcetur cum eo. Conſtitutio enim animæ est ex elementis. & est diuiſibilis ſm diuiſionem numerorum compoſitorum, vt habeat ſenſum conuenientẽ harmoniæ, & moueatur totũ motibus conuenientibus. dixit & ideo incuruauit rectitudinem, & poſuit eam circulum, & diuiſit ex vno duos circulos ſeparatos in duobus locis. deinde diuiſit vnum circulum etiã in ſeptẽ circulos: ita quod poſuit motus cœli, ſicut motus animæ.

Figure

Figuræ, Platonis opinionem declarantes, ex eius præcipuis sectatoribus.

Numeri animam constituentes, ac eorum proportiones.

roportio	Dupla.	Sexqualtera.	Sextertia.	Dupla superbipartiens,	Sexquoctaua.	Tripla.
1	2	3	4	8	9	27
Diapason.		Diapente.	Diatessaron.	Cõposita ex Diapason & Diatessaron.	Ton⁹.	Cõposita ex Diapason & Diapente.

Figura, duplicem dictorum numerorum ostendens coordinationem, in quibus identitas, ac diuersitas reperitur.

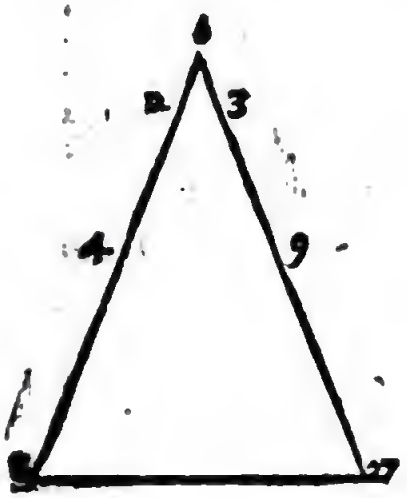

Figura, numerorum ostendens reflexionem, quasi circularem, a paribus ad imparia, & econtrario.

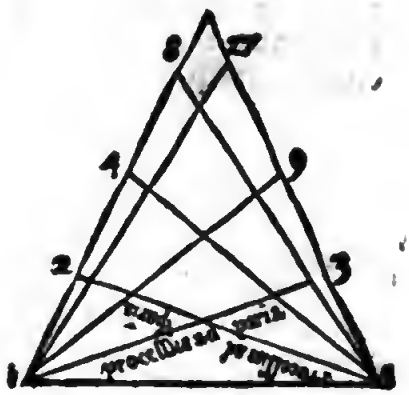

Digitized by Google

Figura, cœlorum ostendens diuisiones, animas, motus, rerum intelligibilium, animæq; nostræ potentiarum ordines, ac proportiones.

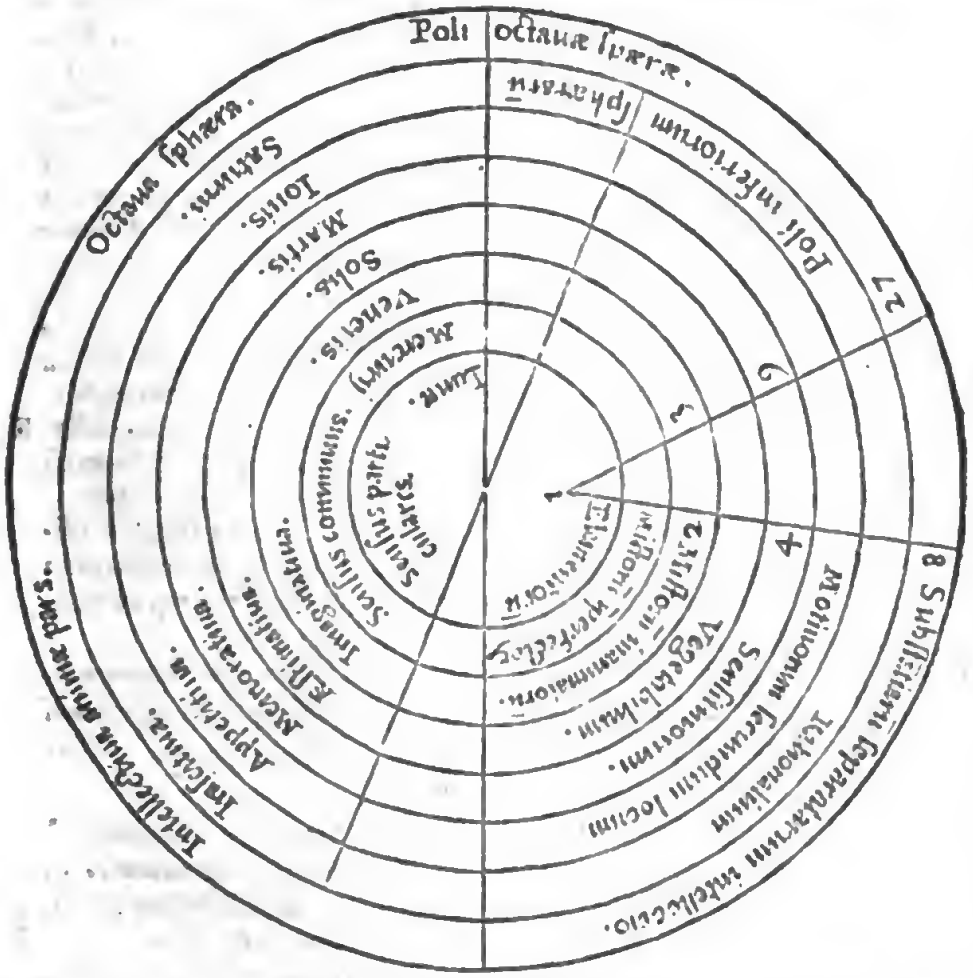

45 Cùm declaranit quòd Democritus opinabatur animam mouere corpus localiter, ipsa translata, & dedit impossibile consequēs eius opinionē, incœpit etiam declarare quòd illud, quod dictum est in Timæo, est simile opinioni Democriti, & d. Et similiter etiam, &c.i. & similiter dictū est in Timæo. s. quòd anima mouet corpus localiter: immo etiā anima trāsfertur, quia admiscetur cum eo: &, cùm ipsa transfertur, transfertur corpus. Et, cùm declarauit similitudinem inter hanc opinionem, & opinionem Demo. incœpit etiam dicere illud, ꝙ est proprium huic opinioni, & contradicit ei proprie, & d. Constitutio enim animæ, &c.i. & hoc dictum fuit in Timæo quòd constitutio animæ est ex elementis illius mundi: sed est intelligens, quia componitur ex elementis musica compositione, & sphærica: & comprehendit harmoniam, quia componitur compositione harmonica:

harmonica: quoniam & apud ipsum talis est natura corporum cœlestiũ D
corpora enim cœlestia sunt composita apud ipsum tali compositione: &
figura eorum talis est. Et, cùm d. quòd constitutio animæ est ex elemen
tis, intendit ex elementis, quibus componitur mundus apud ipsum, Et d.
& est diuisibilis. i. & ẽ composita compositione harmonica, quia per talẽ
proportionem compositionis potest sentire harmoniam. Et hoc inten-
debat, cùm .d. vt habeat sensum. D. d. & moueatur totum motibus conue
nientibus. i. quia habet numerum harmonicum. D. d. & ideo incuruauit
rectitudinem. i. intendit quòd Timæus, qui opinabatur quòd anima non
agit, nisi inquantum est sphærica, & comprehendit harmoniam, & moue
tur motibus armonicis, idest conuenientibus, inquantum componitur
ex elementis compositione harmonica, dixit narrando de creatore ϕ cõ-
posuit animam ex elementis, composuit ipsam prius magnitudine recta
compositione harmonica deinde incuruauit lineam, & fecit ipsam circu
lum, vt intelligat, & fecit illum circulum habere latitudinem deinde diui-
sit illum circulum in duo: quorum vnum diuisit in septem. Sorbes stella- E
rum erraticarum, & orbem stellarum, ita ϕ posuit motus cœli eosdem cũ
motibus animæ. i. ϕ actiones cœli sunt eædem cum actionibus animæ.

Nota qua liter aia ẽ harmonia vt corpa cẽlestia ẽm Platonem.

Primum quidem igitur non bene, dicere animam magnitudi-
nem esse: eam enim quæ omnis, talem esse vult, qualis est aliquan
do vocatus intellectus: Non enim velut sensitiua est: neq; vt desi-
deratiua: Harum enim motus non circulatio.

SOPH. *Primum igitur non rectè habet, dicere Animam esse magnitudi-
nem. Animam enim vniuersi nimirum talem esse vult, qualis est qui
vocatur Intellectus: non enim qualis sensitiua est, neque qualis concupi
scitiua: harum enim motus non est conuersio.*

Dicamus igitur prius ϕ non est rectum dicere quod anima est
magnitudo. Manifestum est. n. ϕ qui intẽdebat ϕ aĩa totius. v. g.
id, ϕ dicitur intelligentia, est sic, non intendebat sensibilem aĩam, F
neq; desyderatiuam: qm̃ motus istarum non est circularis.

46 Prima ró cõtra Platonem.

Dicit quòd non est rectum opinari quòd anima sit corpus, cũ intelle-
ctum fuerit per animam intellectus: vt declaratum est quòd hoc intende-
batur in Timæo per hoc nomen anima. & ideo fecerunt corpus sphæri-
cum. actio enim intellectus similis est circulationi. Et non intelligebatur
illic per animam, aut sensibilis, aut desyderatiua. motus enim istarum, &
actio earum non assimilatur circulationi: sicut actio intellectus apud eos
assimilatur circulo, quia reuertitur, supra se, & intelligit se. & ideo assimi-
lat ipsum Arist. sphæræ.

Aĩa sensitiua, & desyderatiua nõ assimilanr sphæ ræ, sicut intellectus.

Intellectus autem vnus & continuus est, sicut intelligentia: In-
telligentia autem sicut intelligibilia: Hæc autem eo quod conse-
quenter, vnum: sicut numerus, sed non sicut magnitudo: propter
quod quidem neq; intellectus sic continuus, sed aut impartibilis,

aut

A aut non ſicut magnitudo aliqua continuus. Qualiter enim intelliget magnitudo cū ſit qualibet partium ipſius: parte autem aut ſecundum magnitudinem, aut ſecundum pūctum: ſi oportet & hoc dicere partem. ſiquidem igitur ſecundum punctum, hæc autem infinita, manifeſtum eſt quoniam nequaquam pertranſibit: Si vero ſecundum magnitudinem, multotiens & infinities intelliget idem: videtur autem & ſemel contingens. Si autem ſufficiens qualibet partium tangere: quid oportet circulo moueri, aut & omnino magnitudinem habere?

SOPH. *Intellectus autem vnus eſt & continuus, vt etiam intellectio: intellectio autem eſt ea quæ intelliguntur: quæ quia deinceps ſunt, vnū ſunt vt numerus, & non vt magnitudo. Quam ob rem nec intellectus hoc pacto continuus eſt, ſed aut carens partibus, aut non vt magnitudo ali-*

B *qua continuus. nam quo tandem pacto ſi magnitudo ſit, qualibet ſuarū intelliget partium? atque adeo partium, quæ vel in magnitudine, vel in puncto conſiſtant: ſi modo oporteat id quoque partē vocare. ſi igitur puncto, ea autem ſunt infinita, conſtat eum nunquam pertranſiturum: ſin magnitudine, ſæpius aut infinities idem intelliget, cum tamen videatur vel ſemel fieri poſſe. quòd ſi ſat ſit tangere qualibet partium, quid oportet in orbē moueri, aut omnino magnitudinem habere?*

al. nam quo tandē pacto ſi magnitudo ſit intelliget; vtū vniuerſe, an qualibet ſuarū partium.

Intellectus autem eſt vnus, & cōtinuus, & ſimiliter intellectū. & intelligere eſt res intellectæ. & iſtæ ſunt vnæ ſecundum conſequentiam, ſicut menſura ſine magnitudine. Et ideo intellectus ēt non eſt continuus hoc modo, ſed aut eſt indiuiſibilis, aut cōtinuꝰ, non ſicut magnitudo. Nullo enim modo poſſumus dicere quomo

C do intellectus intelligit per aliquam partem partium eius, quæcunqꝫ pars ſit idem. Et intelligere per aliquam partem eius aut erit per magnitudinem, aut per pūctum. & ſi punctus eſt infinitus, manifeſtum eſt igitur quòd non pertranſit ipſum in aliqua hora. Et, ſi intelligit per magnitudinem, intelligit multotiens, & infinities. ſed nos videmus intelligere ſemel poſſibile eſſe. Si igitur ſufficit tangere per vnam partem, quæcunqꝫ pars ſit, in quo indiget moueri circulariter, & vniuerſaliter, quo ex eo fiat magnitudo.

47 Intellectus autem eſt vnus, &c. i. & intellectus dicitur eſſe vnus, & continuus illo modo, quo dī in ſuo intellecto eſſe vnus, & continuus. D. d. in telligere eſt res intellectæ, &c. i. quia intelligere eſt ipſæ res intellectæ, quæ non dicuntur eſſe vnæ, niſi ſicut dicuntur res conſequentes eſſe vnæ, ſ. numerus. & hoc intendebat, cū. d. ſicut menſura ſine magnitudine. i. ſine cōtinuatione, & ideo impoſſibile eſt vt dicatur quòd intellectus ſit vnus, &

Secta rō cōtra Platonem.

continuus,niſi eo modo,ſm quem dr̃ hoc in rebus conſequentibus, ſ. in quantitate diſcreta. Intellectus igitur non eſt corpus: quia non eſt continuus in rei veritate. D.d.ſed aut eſt indiuiſibilis,aut continuus, nõ ſicut magnitudo.d.&,cùm diſpoſitio in intellectu ſequitur diſpõnem in intellecto,neceſſe eſt dicere intellectum,aut eſſe indiuiſibilem,vt vnus pũctus aut continuum:ſed non ſicut continuatio magnitudinis,ſed continuatio compoſiti.i.quantitatis diſcretæ. D.d.Nullo enim modo poſſumus dicere,&c.i.& cùm diximus in eo quòd eſt magnitudo continua, tunc non intelliget niſi ſecũdum tactum,vt dictum eſt in Timæo. nullo enim modo poſſumus dicere qũo intelligit intellectus per aliquam partem eius, quæcunq; pars ſit idem rerum intellectarum. D.d. Et intelligere p aliquam partem eius.i.& intelligere per tactum,cùm fuerit magnitudo,neceſſe eſt aut vt tangat per partes eius partes intellecti,aut per totum: totũ autem vtrunq; d.ſi intellexerit per contactum partium cùm partibus rei, neceſſe eſt vt,ſit aut per aliquam partem eius,quæ ſit magnitudo, aut per partem aliquam,quæ ſit punctus. Et,cũ declarauit hoc,dedit impoſſibile conſequens vtrunq;,&.d.ſi punctus eſt infinitus,&c.i.ſi intellexerit per punctum,manifeſtum eſt quòd non poteſt intelligere totum corpus ſem per: puncta enim quæ ſunt in corpore,ſunt infinita. Si igitur neceſſe eſt in intelligendo corpus,vt tangat punctus ex eo omnia puncta, quæ ſunt in corpore: q̃ eſt impoſſibile,quia puncta ſunt infinita: manifeſtum eſt quòd impoſſibile eſt vt intelligat corpus omnino ſm hunc modum. Et,cùm declarauit impoſſibile conſequẽs,ſi intelligit ſm quòd tangit corpus per puncta,incœpit etiam dicere impoſſibile conſequens, ſi tangat ipſum per partem aliquam,quæ ſit corpus,non punctus,& d. Et,ſi intelligit per magnitudinem,&c.i.&,ſi intellectus intelligit rem, tangendo per aliquam partem eius,quæ ſit corpus,omnes partes corporis intellecti, circungyrando ſe,quouſq; tangat per illam partem corporis omnes partes corporis intellecti,neceſſe eſt ex hoc, vt intellectus intelligat idem infinities, quando tangit corpus.quoniam pars non differt à parte in ſuo tactu: & impoſſibile eſt vt intelligat totum corpus.ſed nos videmus q̃ intellectus intelligit totum corpus ſimul,& vnico intelligere,& non indiget intelligere iterato.Si igitur aliquis dixerit quòd ſufficit intelligere corpus, intelligere vnam partem eius,quando tangit ipſum per ſuam partem;dicemus ei quomodo igitur indiget corpus vt moueatur circulariter, quouſq; tangat per ſuam partem,aut per ſuas partes omnes partes eius? & vniuerſaliter quo indiget quòd intellectus ſit corpus,ſi nõ intelligit p tactũ.

Tertia rõ cõtra Platonẽ, quæ ſumit declarationẽ a prima.

Si autem neceſſarium eſt intelligere tangentẽ toto circulo,quis eſt partibus tactus? Amplius,qũo intelliget partibile impartibili, aut impartibile partibili:Neceſſarium autem intellectum eſſe circulum hunc:Intellectus quidem enim motus,intelligentia:circuli autem,circulatio.ſi igitur intelligentia,circulatio, & intellectus vtiq; erit circulus,cuius huiuſmodi circulatio intelligentia, ſemp

autem

Digitized by Google

A autem aliquid intelliget, ſiquidem perpetua circulatio. Practicarum quidem enim intelligentiarum, termini ſunt: omnes enim alterius cauſa ſunt. Speculatiuæ autem rõnibus terminantur ſimiliter. Ratio autem omnis, deſſinitio eſt aut demonſtratio: Demonſtrationes vero & à principio ſunt, & habent quodammodo finẽ, ſyllogiſmum, aut concluſionem: ſi autem non concludantur, ſed non reflectuntur iterum in principium, accipientes autem ſemp medium & extremitatem, rectè procedunt: ſed circulatio iterum in principium reflectitur. Diffinitiones autem omnes finitæ ſunt. Amplius autem, ſi eadem circulatio multotiẽs eſt, oportebit multotiens intelligere idem. Adhuc autem intelligentia aſſimilat cuidã quieti & ſtatui magis q̃ motui: eodem modo & ſyllogiſmus.

ꝯ p H. *Sin neceſſarium eſt intelligere toto circulo tangentem, quanã erit tactio quæ partibus ſit: Item quomodo intelliget partibile impartibi-*

B *le, aut impartibile partibili? Neceſſarium porrò eſt, intellectum eſſe circulum hunc. nam motio intellectus, intellectio eſt: circuli verò circũuectio. Ergo ſi intellectio eſt circunuectio, & circulus etiam erit intellectus, cuius talis circunuectio intellectio eſt. Iamuero ſemper aliquid intelliget: & quidem oportet, ſi quidem perennis eſt circunuectio. Actiuarum enim intellectionum termini ſunt: omnes enim alterius gratia ſunt. Contemplatiua etiam à rationibus terminãtur: Ratio autem omnis vel diffinitio eſt, vel demonſtratio. Demonſtrationes verò & à principio ſunt, & habent quoddammodo finem ſyllogiſmum, aut concluſionem: quòd ſi non terminãtur: at ſaltem non retro commeant ad principium, ſed medium ſemper & extremum adhibentes, recta progrediũtur: at circũuectio retrò ad principium commeat. Diffinitiones etiam*

C *omnes terminatæ ſunt. Item ſi ſæpius eadem fiat circũuectio, ſæpius idẽ intelligere oportebit. Item intellectio ſimilis eſt quieti potius cuidam & ſtatui. Eodem etiam modo ſyllogiſmus.*

Et, ſi neceſſe eſt intelligere vt tangat per totum circulum, quid igitur eſt tangere per partes? Et etiam qũo intelliget per indiuiſibile diuiſibile, aut per diuiſibile indiuiſibile? Et neceſſe eſt vt intellectus ſit iſte circularis ipſæ. intelligere. n. eſt motus intellectus, & circulatio eſt motus circuli. Et, ſi intelligere eſt circulatio, erit etiã iſta circulatio intelligere. Quid igitur intelligit ſemper? hoc enim neceſſarium eſt, ſi circulatio ſit ſemper æterna. Intelligere. n. mechanicum eſt finitum: qm̃ quodlibet illius eſt ꝑ alterum. Et intelligere ſpeculatiuum, & eſt definire per ſermones, ſimiliter. Et

omnis ſermo aut ē deſinitio,aut demōſtratio. Et demonſtrationes D
accipiuntur ex principio,ſicut vltimo:& eſt ſyllogiſmus, & con-
cluſio.Et,quamuis in eis non accidat concluſio, tñ non reuertunt
ad ſua principia,ſed ſemper creſcunt in medio,aut extremo,& p-
cedunt recte.circulatio autem reuertitur ad ſuum principium. Et
etiam omnes definitiones ſunt finitæ.Et etiam,totus motus idem
eſt multotiēs.Et etiam intelligere dignius eſt vt attribuatur quie
ti,quàm motui.& ſimiliter ſyllogiſmus.

48

Vid ſupra cō.36. Quarta rō cōtra Pla.

Dicit. Et,ſi eſt neceſſe intelligere,&c.i.&,ſi neceſſe eſt intelligere vt in
tellectus tangat per totum circulum rem intellectam,& tunc intelliget.&
iſta eſt ſecunda partrium diuiſionum.quo igitur indigetur vt tangat p
partes?oc oſum enim eſt tangere per partes. Deinde. d. Et etiam quo-
modo intelliget per indiuiſibile,&c i.quomodocunq; poſuerimus quòd
tangat,ſiue per partem indiuiſibilem,ſiue per diuiſibilem,ſiue illud diui-
ſibile fuerit totum,aut pars,aut vtrunq;,ſ.quòd tangat partem per partē,
& totum per totum,impoſſibile eſt nobis dicere quomodo intelligit per E
tactum.Quoniam,ſi dixerimus quòd habet partes indiuiſibiles, quomo-

Tangēs debet eſſe ſuppoſitū. Idē 5. Ph. 26.

do tangit per partes indiuiſibiles partes diuiſibiles rerum. &, ſi dixerimus
quòd habet diuiſibiles,quomodo tangit per eas:tangens enim debet eſſe
ſuperpoſitum.& omnia iſta contingunt eis:quia ponit quòd intellectus
in eo quòd eſt intellectus,habet partes,& quòd non intelligit, niſi tangen
do. Deinde dicit. Et neceſſe eſt vt iſte intellectus ſit circularis ipſe.i.& ne-
ceſſe eſt vt intellectus ſit proprium aliquod corpori circulari. manifeſtū
eſt igitur quòd contingit ex hoc quòd intellectus eſt corpus circulare.
Et ſyllogiſmus ſic componitur. Actio intellectus eſt circulatio:& circu-

Quod motus circularis ſit in cœlo patet.1. cœli a t.c.9. vſque ad. 18 ꝙ vero eternus. 8. ph. 71. 75

latio eſt corpus circulare:ergo actio intellectus eſt corpus circulare. & il-
lud,cui attribuitur actio intellectus eſt intellectus:ergo intellectus eſt cor
pus circulare. Et,cùm declarauit quòd contingit neceſſario vt intelle-
ctus ſit corpus circulare:& eius actio ſit circulatio:notificauit quòd eſt ne
ceſſe,ſi intelligere eius ſit circulatio,& circulatio etiam fuit in eo ſemper,
ſecundum quòd eſt corpus cœleſte,vt eius intelligere ſit ſemper,& in infi
nitum. Et.d. Et,ſi intelligere eſt circulatio,&c.i.&,ſi intelligere eſt cir- F
culatio,tunc etiam circulatio exiſtens in intellectu erit intelligere, & cir-

Quinta rō cōtra Pla.

culatio erit ſemper.vnde manifeſtum eſt quòd intelligere erit ſemper, &
in infinitum. Deinde,incœpit dare impoſſibile, quod ſequitur ex hoc,
&.d.Quid igitur intelligit ſemper?&c.&,cùm ſecundum hanc opinionē
neceſſe eſt vt ſemper intelligat,quid poſſunt dicere ꝙ ſemper intelligit.

Oē itellm apud opō nē nō intelligit niſi p aliud: & oia pp vltimū fi-

hoc enim neceſſe eſt propter hoc,quod ponunt,ꝙ circulatio eſt ſemper.
& nihil poſſunt dicere in hoc:qñ intelligere per operationem eſt finitū.
omne enim intellectum apud operationem nō intelligitur niſi per aliud:
& omnia propter vltimum finem,qui intenditur in illa operatione me-
chanica. Et,cùm declarauit ꝙ intelligere eſt finitum in intellectu me-
nico,incœpit declarare quòd ita eſt in ſpeculatiuo,& d.Et intelligere ſpe-

culatiuum,

Digitized by Google

A culatiuum,& eſt finire per ſermones,ſimiliter. i.ſimiliter eſt in rebus ſpeculatiuis. D.d.Et omnis ſermo,aut eſt definitio,aut demonſtratio .i.& omnis actio intellectus,aut eſt definitio,aut demonſtratio. Et, cùm declarauit hoc,incœpit declarare quòd vtraq; iſtarum actionum eſt finita, & d Et demonſtrationes accipiuntur ex principio.i. & demonſtrationes habent principium,ex quo accipiuntur,& ſunt propoſitiones: & habent finem,& eſt ſyllogiſmus,qui fit ex propoſitionibus,& concluſione. D.d. & quãuis in eis non accidat concluſio,&c.i. & qui concluditaliquam concluſionem,non faciet reuertere illam cõcluſionem,ſicut facit in ſyllogiſmo circulari:ſed addit ei aliam propoſitionem,per quam impoſſibile eſt vt demonſtratio reuertatur circulariter,ſ.vt principium fiat finis, & finis principium:ſed additur illic terminus medius alius,& extremum maius aliud,& alia concluſio:& erit motus intellectus tunc ſm rectitudinem, non ſecundum circulationem. Circulatio aũt,quam opinantur eſſe actionem intellectus,non intelligitur ab hoc intellectu.i.qui procedit ſm rectitudinem,ſed reuertitur. Et,cùm declarauit hoc in demonſtratione, incœpit declarare hoc in definitione,& d.Etiam oẽs definitiones ſunt finitę, i.& definitiones rerum,cũ perficiuntur per intellectum,ſunt finitæ: ſicut res,quæ exigunt vt credantur.& intelligere non reuertitur in eis circulariter: ſicut fides non reuertitur in demonſtrationibus circulariter. D.d. Et etiam totus motus idem eſt multotiens.i.&,& ſi motus intellectus, & circulatio eius fuerit in eodem intellecto,tunc comprehendet ipſum infinities. Et in alia tranſlatione eſt manifeſtius ſic. Et,cùm motus intellectus fuerit circularis,non ſpecialis, tunc comprehendens comprehendet idem multotiens.& ideo poſſibile eſt vt ſermo ſit ſic. Et, ſi motus intellectus fuerit circulatio,tunc intelliget omnia multotiens. D.d. Et intelligere digniuseſt vt attribuatur quieti,quam motui.& intendit ex hoc, qđ apparet:quoniam actio noſtra per ipſum apud quietem eſt magis perfecta,quam apud motum, & ideo melius eſt attribuere actionem intellectus quieti, quam motui, ſicut fecerunt iſti.

nẽ, q̃ intẽdit in oppõne mechanica. Idẽ 2.Met.t.c. 3.

Oẽs actio intellꝰ, aut ẽ defõ, aut demõſtratio,cõſi'e. 3. de aia. 23.22.36.

Sexta rõ cõtra Pla-

C At vero neq; beatũ,quod non facile,ſed violentum:ſi autem eſt motus ipſius non ſubſtãtia,extra naturam vtiq; mouebit,laboriosum autem & commiſceri animã corpori, nec poſſe abſolui,& adhuc fugiendum:ſiquidem melius eſt intellectui non cum corpore eſſe:quemadmodum & conſuetum eſt dici,& multis videtur.

IOPH. *Quin ne beatum.quidem eſt,quod non facile,ſed violentũ eſt. Quòd ſi eſt motus eius non ſubſtantia, vtiquẽ præter naturam mouebitur. Laboriosum etiam eſt coniunctum eſſe cum corpore, nec poſſe ab eo ſolui:& inſuper etiam fugiendum:ſi quidem melius eſt intellectui non eſſe cum corpore:quemadmodum dici ſolet,& inter plærósq; conuenit.*

Et etiam quod non eſt facile,non eſt delectabile, ſed quaſi violẽtum. Si igitur motus nõ eſt ſubſtantia aſæ, tunc non mouetur, niſi

ab aliquo extrinſeco à ſua natura. Et eſt etiam valde difficile
tellectus ſit admixtus cum corpore admixtione, qua non po
cedere ab eo: ſi melius eſt intellectui vt nō ſit cōiunctus cū c
re, ſicut eſt conſuetudo dicendi, & ſecundum qđ plures opin

49 Septima rō contra Platoné. Et etiam manifeſtum eſt ꝙ intelligere apud motum magis eſt d
le, quā apud quietem. motus igitur eſt ab aīa, quaſi violentus: ergo
in ſubſtantia eius, neq; aīa conſtituit̄ per ipſum, ſed eſt extra natur

Octaua rō cōtra Pla. Et, cū notificauit hoc, incēpit dare impoſſibile contingens eis in h
dicunt intellectū eſſe corpus, & d. Et eſt ét valde difficile, &c. i. & val
improbabile, & difficile ad intelligendum, ſm ꝙ hoīes conſueuerun
re, ꝙ ſi intellectus ſit corpus, aut admixtum cum corpore, tali admi
ꝙ non poteſt euadere ab eo omnino: cū omnes, aūt plures opinent

Nī intellectꝰ vt eē valde oppoſita naturæ corporis. melius eſt vt intellectus non ſit coniunctus cū corpore, nedum ſit c
natura enim intellectus vt eſſe valde oppoſita naturæ corporis.

Immanifeſta autem & circulariter ferri cœlū cauſa: neq
animæ ſubſtantia cā eſt circulariter ferri: ſed ſm accidens fic
uetur: neq; corpus cā: ſed anima magis illi. At vero quia neq
lius dī oportebit ꝓp hoc deum facere circulr ferri aīam, qu
gnius ſit ipſam moueri q̄ manere: moueri autem ſic, q̄ aliter

SOPH. *Incerta eſt etiam cauſa, cur cœlum circumferatur: neq; enim a
ſtantia cauſa eſt quāobrē circumferatur, ſed per accidens ita mo
neq; corpus eſt cauſa: ſed illi potius anima. Neque verò quod n
dicatur: atqui oportebat Deum propterea facere animam circum
quòd melius ſit ei moueri, quam ſtare: & ita moueri, quam*

Et ex eis, quæ latent, etiam eſt cauſa, ꝓp quam cœlū mo
circulariter. Subſtantia enim animæ non eſt cā motus eius
lariter, ſed mouetur iſto motu accidentaliter. Neq; corpus
eſt cā in hoc: immo anima eſt dignior in hoc. Et etiam neq
quare hoc fuit melius: licet apparet ꝙ Deus non poſuit ani
moueri circulariter, niſi quia moueri eſt ei melius, q̄ quieſce
quod mouetur hoc modo eſt melius quā ꝙ moueatur alio n

50 D. Et latet ſm hanc opinionem dare cauſam, ꝓp quam cœlum n
ſm enim poſitionem eorum ſubſtantia animæ non dat iſtum mor
ſubſtantia animæ apud eos non ſit niſi corpus elementorum: & iſ
tus, ſ. circularis eſt ei acciddentaliter, ſ. quia creator incuruauit ipſiu
ctitudine in circulationem. D. d. Neq; corpus etiam, &c. i. &, cur
ma nō eſt cauſa iſtius motus eſſentialiter, quæ eſt dignior vt ſit ca
corpus, in eo quod eſt corpus, remotius eſt vt ſit cauſa. D. d. Et eti
que dixit, &c. i. & etiam Plato non dedit in hoc ſermonem, quare ar
moueri circulariter eſt melius, quàm non moueri, aut quàm non
ri circulariter: neque poteſt dare. Neceſſe enim vt Deus non poſue

Digitized by Google

A mam moueri, nisi quia moueri est melius ei, quòd quiescere. & posuit eã moueri circulariter: quia talis motus est melior recto. & intendit quòd omnia ista demonstrent hanc opinionem esse improbabilem.

Quoniam autem hmõi intentio est alteris rõnibus magis propria, hanc quidem dimittamus nunc. Illud autem inconueniens accidit & huic rationi, & pluribus quæ de anima sunt: copulãt. n. & ponunt in corpus animã nihil determinantes, pp quã causam, & quomodo habente corpore.

COPH. *Sed quoniam hæc consideratio alijs est disputationibus accommodatior, eam in præsentia prætermittamus. Illud autem absurdum accidit & huic sermoni, & plurimis eorum qui de Anima haberi solent: Cõpingunt enim et immittunt in corpus Animam, nihil præterea distinguentes, quam ob causam, & quomodo se habente corpore.*

Si igitur ista consyderatio est magis propria alio sermoni, di-
B mittenda est statim à nobis. Et dicamus ꝙ est alia improbabilitas contingens huic sermoni, & pluribus sermonibus de anima. Et est, quia ipsi coniungunt animam corpori, & ponũt eam in eo: & non dant cùm hoc, qua de causa sit coniuncta cum eo, & quæ est dispositio illius corporis.

51 Et quia hæc perscrutatio est magis propria aliæ scientiæ, s. quare est melius cœlum moueri, q̃m quiescere: & quare circulariter magis quã recte. ista enim quæstio proprie est primæ Philosophiæ. quapropter oportet nos dimittere hoc cito, & dicere quæ est improbabilitas contingens huic sermoni, &c. i. Et ista improbabilitas, quæ contingit huic sermoni: & pluribus sermonibus de anima, est ꝙ omnes dicentes ꝙ est ens, siue corpus, siue non corpus, coniungunt eam corpori, & non dant causam, propter quam ligata est cum corpore, neq; dicunt ꝙ est dispositio corporis, quod est adaptatum, vt ligetur cum ea.

Q6. quare melius sit cœlũ moueri, q̃ quiescere ẽ, propria primæ philosophiæ. & q̃re circulariter magis, q̃ recte. Sed vide oppo. 1. Cœ. t. c. 12. quia vr ꝙ sit nãlis cũ ibi terminet. Vide cõna. Zim.

C Et tamen vr hoc vtiq; necessarium esse: pp enim cõitatem, hoc quidem agit, illud autẽ patitur: & hoc quidem mouet, illud autẽ mouetur: Horum autem nihil inest ad inuicem quibuscunq;.

COPH. *Quod tamen necessarium esse videatur. nam propter communionẽ hoc agit, illud patitur: atque hoc mouet, illud mouetur. Horum autem nihil adest inter se quibuslibet.*

Et licet hoc, vt reputo, necessarium sit. qm̃ propter cõicationẽ hoc agit, & hoc patitur, & hoc mouet, & hoc mouetur: & nihil ex hoc fit in quibuscunq; adinuicem. Dicere enim hoc in eis est simile, ac si hoc diceret, ꝙ ars Carpẽtaria existat Musica. Ars. n. ita vtitur instrumentis, sicut anima corpore.

Hęc reperies in textu sequẽti

52 Decima rō contra Plat. cōsibi,& Antiquis.

Id est & hoc,ꝙ ignorauerūt de anima,necessarium est vt causa eius sit data:quoniam in omnibus rebus est cōicatio inter agens,& patiēs,& mouens & motum :& non patitur quidlibet à quolibet. Hoc igitur, ꝙ dicūr, ꝙ anima est in corpore sine aliqua cōicatione data inter corpus, & aīam, quæ anima est digna mouere,& corpus animalis moueri inter omnia corpora,simile est sermoni dicentis quod anima existit in quocunq; corpore,sic,ꝙ est simile sermoni dicentis ꝙ ars Carpentaria existit subiectum Musicæ.Si igitur ars Carpentaria habet propria subiecta, & propria instrumenta,quibus vtatur,necesse est vt ita sit de anima cum corpore. corpus enim est instrumentum animæ. & ideo corpora animalium conuenientia sunt animabus eorum. D

Hi aūt solīt conātur dicere qualequid sit aīa : de susceptiuo aūt corpore nihil adhuc determinant,tanq; cōtingēs sit fm pythagoricas fabulas,quamlibet aīam quodlibet corpus ingredi . Simile itaq; dicunt aliquid: sicut si aliquis dicat tectonicā in fistulis ingredi. Oportet. n. artē quidē vti organis: animam autē corpore. videtur,n. vnumquodq; propriā habere speciem & formam. E

SOPH. *Isti verò solum aggrediuntur dicere,qualequid sit Anima : de recepturo autem corpore nullam addunt distinctionem: quasi possibile sit secundum Pythagoricas fabulas,quamlibet animam quodlibet corpus ingredi. Simile ergo quidpiam dicunt, vt si quis dicat artem fabrilem in tibias ingredi. Oportet enim artem quidem vti instrumentis , animam vero corpore.*

Et isti non quærunt loqui nisi tantū quid est aīa, & nihil determinant de corpore recipiente,sicut Apologus,quo vtitur Pytagoras,s. vt quælibet aīa intret quodlibet corpus. videmus .n. quod quilibet habet formam,& creaturam propriam. F

53 Membra cerui non differūt a membris leonis,nisi quia aīa deberet ab aīa consimile. 2. de A 2. cōm. 60.

Dicit. Et isti,qui locuti sunt de anima,non sunt perscrutati, neque volunt perscrutari ,nisi quid sit tantum, & nihil dicunt de natura corporis ei proprij. &,quia hoc dimiserunt, videtur esse possibile apud eos vt quælibet anima existat in quolibet corpore,& transferatur de corpore in corpus: sicut dixit pythagoras in Apologo,quem posuit ad corrigendum animas ciuium. & ista opinio est falsa. videmus enim quòd quilibet habet formam propriam,& corpus proprium,idest animam propriam , & corpus animalis proprium. Et hoc,quod dicit,est manifestum in speciebus valde. membra enim leonis non differunt à membris cerui , nisi propter diuersitatē animę cerui ab anima leonis. &,si esset possibile vt anima leonis existeret in corpore cerui,tunc natura ociose ageret. & hoc etiam manifestum est in diuiduis eiusdem speciei. & ideo diuersi sunt mores. & ex hoc destruximus opinionem Pithagoricam.

Confutatur

A *Confutatur opinio, Animam harmoniam esse asserens.* Cap. 2.

ALia autem opinio quædam tradita est de anima, credibilis quidem multis:& neq; vna minor his quæ dicta sunt:rationes autem tanquam directiuas præbens, & in communi sanctis rationibus.Harmoniã enim quandam ipsam dicunt. Etenim harmoniam temperamentum, & compositionem contrariorum esse:& corpus componi ex contrarijs.

SOPH. *Traditur etiam alia quædam de Anima opinio, probabilis illa quidem multis,& nulla earum inferior quæ circumferuntur: quæ tamen veluti ii qui magistratu abiissent, etiam in communibus disputationibus rationes retulit. Harmoniam enim quandam eam nonnulli dicunt: etenim harmoniam temperationem,& compositionem esse contrariorum,& corpus constare ex contrarijs.*

B Et est alia opinio,de qua multi contenti sunt, & non est minor opinionibus prædictis. Dicunt enim q̃ est aliqua compositio harmonica.harmonia enim est admixtio, & compositio contrariorũ & corpus est compositum ex contrarijs.

14 Cùm complenit contradictionem eius,quod dictum est in Timæo,reuersus est ad contradicendum sermoni dicentis animam esse formam ex congregatione,& harmonia propria elemẽtorum.&,quia ista opinio est valde sufficiens,dixit & est hic alia opinio de anima. D.d. Dicunt enim q̃ est aliqua compositio harmonica,&c. idest dicunt enim q̃ anima est aliquod harmonicum,& aliqua compositio ex compositionibus elementorum in re composita admixta ex eis. & dixerunt hoc, quia opinabant q̃ harmonia est compositio,& admixtio contrariorum, & q̃ corpus est cõpositum ex contrarijs.ergo in corpore est harmonia:ergo est anima.

C Et quidem harmonia,quędam ratio compositorum est, aut cõpositio:animam autem neutrum possibile est esse horũ. Amplius nũt mouere non est harmoniæ: animæ autem attribuunt oẽs hoc.

SOPH. *Atqui Harmonia ratio quædam est commixtorum, vel etiam cõpositio: Anima autem neutrum horum esse potest. Præterea mouere nõ est harmoniæ:quod tamen oẽs ferè dixerim animæ potissimũ tribuunt.*

Licet harmonia sit proportio inter res admixtas,aut cõpositio: anima aũt non est alterũ istorum duorũ. Et etiã harmonia nõ est innata mouere: & in hoc proprie cõueniunt oẽs animam habere.

55 Cùm dixit hanc opinionem,incœpit contradicere ei,& dixit q̃ harmonia,quam dicunt esse animam,aut est proportio inter res admixtas ex elementis:& hoc erit,si compositio corporis ex elementis est fm modum cõplexionis:aut anima est ipsa compositio,si compositio ex elementis est vi

cinatio,

cinatio, non admixtio. v.g. compositio domus ex lapidibus, & lateribus. D

Pria rō cōtra dicentes aiam harmoniā esse.

D.d. anima autem non est alterum istorum duorum. & intendit, vt dixi mus, & dicemus post. D.d. Et etiā harmonia non est innata mouere, &c. idest & apparet cito ꝙ harmonia non est anima: quia oēs conueniunt in hoc, ꝙ, aīa mouet, & non possunt dare modū, fm quē harmonia moueat.

Congruit autem magis de sanitate dicere harmoniam, & omnino de corporeis virtutibus, q̄ de anima: Manifestum autē si aliquis tentauerit reddere passiones & opera animæ harmonia quadam: difficile enim adaptare.

SOPH. *Magis autem quadrat dicere harmoniam de sanitate, & omnino de corporeis virtutibus, quàm de Anima. Quod apertißimum erit, si quis tentauerit attribuere affectus & munera animæ alicui harmoniæ: difficile enim est accommodare.*

Et dignius est, & melius dicere ꝙ harmonia currit cursu sanita E tis, & vniuersaliter currit cursu alicuius, s. bonitatum moralium corporalium, non cursu animæ. & hoc manifestum est valde, cū homo laborauerit in ꝓficiendo passiones animæ, & actiones eius ꝑ aliquā harmoniā. conuenientia enim in hoc est valde difficilis.

56 Et melius est existimare ꝙ harmonia est de corporibus currens cursu sanitatis, idest cursu formarum, quæ sunt in animato, in eo quod est animatum, non cursu animæ, neq; formarum, quę sunt in anima: & siue harmonia sit compositio, aut proportio agens mixtionem, & complexionē.

D.d. & hoc manifestum est valde, &c. i. & differētia inter formas corporales attributas elemētis, & formas attributas animę, manifesta est ex hoc, ꝙ possumus attribuere in formis corporalibus diuersitatē cōtingentem in actionibus, & passionibus corporum compositioni factæ in eis ex elementis: ita ꝙ possumus dicere ꝙ actio carnis in manu est alia ab actione ossis propter mollitiem, & humiditatem carnis, & duritiem, & siccitatem F ossis, & non possumus dicere per quam complexionem, & per quam cō positionem differunt actiones sensus ab actionib⁹ intellectus, & actiones virtutis sensibilis ab actionibus virtutib⁹ motiuæ. Et hoc, quod dixit, et vna dubitationum contingentium dicenti esse animam ꝓportionē elementorum, aut aliquod consequens proportionem.

Secūda rō cōtra opinionē dicētiū animam harmoniā eē.

Amplius autem qn̄ dicimus harmoniam in duo respicientes, maxime quidem propria magnitudinum in habentibus motum & positionem, compositionem ipsorum: cùm sic cōgruant, vt nullum congeneum permittatur. hinc autem & eorum quæ miscentur rationem, neutro quidem igitur modo rationabile est: compositio autem partium corporis, multum inuestigabilis est: multæ enim compositiones partium, & multipliciter sunt. cuius igt

& qūc

A & quomodo congruit accipere intellectum compoſitionem eſſe: aut & ſenſitiuum, aut appetitiuum.

SOPH. *Præterea ſi dicamus harmoniã ad duo ſpectantes, propryßimè quidem in magnitudinibus iis quæ habent motum & poſitionem, compoſitionem earum: cum adèo hærent, vt nihil prorſus eiuſdem generis admittant: atq; hinc etiam permixtorum rationem, profectò neutro quidem modo rationi conſentaneum fuerit. partiũ tamen compoſitio nullo negotio refelli poteſt: multæ enim cõpoſitiones ſunt partium, eæq; uariè. Cuius igitur, aut quo tandem pacto exiſtimare oportet intellectum eſſe compoſitionem, aut etiam ſenſitiuum, aut appetitiuum?*

Et etiam nos non comprehendimus harmoniam, niſi intendendo alterum duorum: ſecundum autem verũ apud magnitudines, cùm habent motum, & ſitum. tunc igitur intenta eſt compoſitio
B earum, cum fuerint ſuperpoſitæ tali ſuperpoſitione, in qua nõ poteſt intrare inter eas aliquid ſui generis: quod autẽ extrahitur ex hoc, eſt próportio, quæ eſt rérum iſtarum: nõ eſt igitur rectum dicere neq; de altera iſtarum duarum intentionum. Compoſitio autem partiũ corporis facile poteſt determinari. cõpoſitiones enim partium corporis multæ ſunt. Intellectus igitur cuiuslibet partis debet compoſitio exiſtimari, & quomodo & ſenſus compoſitio cuiuslibet: partis, & deſyderium compoſitio cuius partis?

57 Dicit Et etiam nos non comprehendimus harmoniam, & ſentimus ipſam niſi per duo. & eſt vnum, quod dicitur harmonia in rei veritate, qñ fuerint magnitudines habentes motum, & ſitum, & fuerint compoſitę ad inuicem, & fuerint ſuperpoſitæ, ita ꝙ inter illas nulla magnitudo ſui generis poſſit intrare. quod aũt aſſimilatur huic, & trahitur ab eo, eſt proportio, quæ fit in rebus admixtis, antequam admiſceantur. Et, cùm notificauit ꝙ harmonia dicitur his duobus modis, incœpit declarare ꝙ nõ eſt
C rationabile dicere ꝙ anima eſt altera iſtarum duarum intẽtionum, & dixit non eſt igitur rectum dicere, &c. i. non eſt rationabile dicere vt differẽtiæ partium animæ ſint datæ ex altera iſtarum duarum intẽtionum. v.g. dicere ꝙ intellectus eſt talis harmonia, & ſenſus talis, & deſyderium tale: ſicut eſt rationabile in partibus corporis. D. incœpit declarare hoc, ſ. ꝙ hoc rationabiliter dicitur in partibus corporis, ſed nõ in partibus animę, & dixit. Compoſitio autẽ partium corporis, &c. i. & hoc fuit ſic, quia perficere formam cuiuslibet membrorum corporis, & dare eſſentiam eius p compoſitionem eſt facile, quia manifeſtum eſt ſenſui ꝙ, compoſitiones eorum diuerſæ ſunt, & multifariæ. ſcire autem quę compoſitio approprietur intellectui, & quæ ſenſui, & quę deſyderio, hoc impoſſibile eſt vt detur ratione. Et hæc eſt quaſi alia dubitatio, contingens dicentibus animam eſſe harmoniam, aut proportionẽ. prima enim dubitatio eſt, quia illi nõ poſſunt

Tertia rõ cõtra eandẽ opionẽ

possunt perficere actiones,& passiones animæ per compositionẽ.ista au- D
tem,quia non possunt perficere diuersitatem substantiæ eius propter di-
uersitatem compositionis,& indifferenter in hoc,quod cõtingit eis, siue
formæ entium compositorum fuerint ex vera harmonia, aut ex harmo-
nia abstracta à vera.

Similiter autem inconueniens & rationem mistionis esse ani-
mam: non enim eandem habet rationem commistio elementorũ
sm quam caro,& sm quam os. accidet igitur multas animas ha-
bere,& sm omne corpus. siquidem omnia ex elemẽtis commistis
sunt:commistionis autem ratio harmonia & anima.

SOPH. *Pari quoq; modo absurdum est animam esse permixtionis rationẽ:*
non enim eandem obtinet rationem elementorum permixtio,qua caro,
& qua os permixtũ est:itaq; fiet vt multas habeat animas, easq; per
vniuersum corpus:si quidem omnia ex elementis permixtis sunt: ratio E
verò permixtionis harmonia est & anima.

Et est etiam alia dubitatio,vt anima assimiletur mixtioni.mix
tio enim elementorum,quæ fit caro,& os non est eiusdem propor
tionis.Ex quo contingit vt in corpore sint multæ animæ, & in to
to corpore:cum omnia membra fuerint ex mixtione elementorũ,
& proportio mixtionis fuerit harmonia,& anima.

59 Ista est Tertia dubitatio,contingens dicentibus animã esse harmoniã,
& mixtionem elementorũ.continget enim eis ponere ꝙ quodlibet mem
brum habet animam particularem, & vniuersum corpus animam vsem.
Quæ igitur est dria inter proportionem, quæ facit animam, & quæ facit
membrum.Quoniam,si anima,sm ꝙ anima est proportio mixtionis, &
compositionis,aut illud,quod fit ex proportione mixtionis, & compositi-
onis,& formæ membrorum sunt aut harmonia, aut proportio, aut ali-
quid factum ex proportione:manifestũ est ꝙ contingit ex hoc vt in quo- F
libet membro sit anima,& in toto corpore sit anima. Aut dicent,quæ est
differentia inter harmoniam,& proportionẽ, quæ facit animam, & quæ
facit membrum:cùm omnia membra fiant ex mixtione. & anima ex mi
stione. Et ista dubitatio similis est primæ, in qua interrogauit quæ mix-
tio approprietur vnicuiq; virtutum animæ.

Inuestigabit autẽ hoc vtiq; aliquis ab Empedocle: vnũquodq;
enim horum,ratione quadam dicit esse. vtrũ igitur hæc ratio ani
ma est,aut magis alterũ aliquod cùm sit,in partibus insit.Ampli⁹
aũt vtrum concordia cuiuslibet mistionis causa, aut eius quę sm
rationem:& hoc vtrum ratio est,aut aliquid præter rationem.

SOPH. *Hoc etiam aliquis ab Empedocle peteret: nam vnumquodq; eorum*
ratione quadã constare dicit: Vtrum igitur anima est ratio,an potius,

cum

A *cum aliquid aliud ſit, membris accedit? Ad hæc vtrum amor cuiuslibet permixtionis eſt cauſa, an eius quæ in ratione conſiſtit? At hæc eadem vtrum ratio, an aliquid aliud eſt præter rationem?*

Et debet homo quærere ab Empedocle, Empedo. enim dicit ꝙ quodlibet membrorum eſt in aliqua proportione. Vtrum igitur proportio ſit animæ, aut anima eſt aliud, ſed fit in mẽbris. Et quærendum eſt etiam vtrum amicitia eſt cauſa mixtionis cuiuslibet, aut non eſt niſi cauſa permixtionis in aliqua proportione. Et amicitia etiam vtrum eſt iſta proportio, aut aliud.

59 Dicit & quærendum eſt ab Empedocle hanc dubitationem. dicit enim ꝙ forma cuiuslibet membri non eſt niſi per aliquam proportionem factã apud compoſitionem elementorũ in eo. &, cùm opinio eius ſit talis, quærendum eſt ab eo, vtrum proportio, quæ eſt ſubſtãtia membri, ſit anima, aut aliud, ſed fit in membris ab extrinſeco. Et intendit. ſi igitur dixerit ꝙ
B ſit proportio membrorum, contingit ei ꝙ quodlibet membrũ habet animam. &, ſi dixerit aliud, continget ei dare dr̃iam. D.d. Et quærendũ eſt etiam vtrum amicitia, quam opinatur eſſe cauſam mixtionis, ſit cuiuſcunq; mixtionis. & intendit. & ſi dixerit ꝙ eſt cauſa cuiuslibet mixtionis, contingit vt ex omni mixtione ſit membrum, & anima. &, ſi dixerit ꝙ eſt cauſa alicuius mixtionis, oportet ipſum dare cauſam cuius ſit mixtionis: & maxime ſi mixtio faciens membra ſit alia à mixtione faciente animã. D.d. Et amicitia etiam vtrum eſt iſta proportio, aut aliud. & intendit, vt mihi videtur, &, ſi dixerit ꝙ ſit proportio, tunc proportio non exiſtit ante mixtionem, ſed agens debet eſſe ante patientẽ. &, ſi dixerit aliud, quid igitur erit? Et quaſi intendit notificare ꝙ illæ tres dubitationes, contingentes dicentibus animam eſſe complexionem, aut compoſitionem contingent Empedo. & contingent ei proprie iſtæ dubitationes, quas dixit, propter hoc, quod ponit amicitiam, & litem.

C Hæc quidem igitur habent huiuſmodi dubitationes. ſi vero alterum eſt à miſtione anima, quid igitur aliquando ſimul carnis eſſe, interimitur & alĩs partibus animalis? Adhuc autem ſiquidem non vnaquæq; partiũ habet animam, & ſi non eſt anima ratio cõpoſitionis, quid eſt ꝓp quod corrumpitur, anima deficiente?

OPH. *Ac de ijs quidem eiuſmodi dubitationes oriuntur. Quòd ſi anima diuerſum eſt à permixtione, cur vnà cum carni eſſe, reliquis etiam animalis partibus tollitur? Ad hæc ſi non vnaquæq; partium habet animam, ſi non eſt anima ratio permixtionis, quid eſt quod abſcedente anima corrumpitur?*

Iſtæ igitur ſunt dubitationes. Et ſi anima ſit aliud à mixtione, qua de cauſa tollitur, ſi tollitur propter mixtionem, quæ inueniebatus

batur in carne,& in alijs mẽbris in animalibus? Et etiam,si quod- D
libet membrum corporis non habet animam, & anima non eſt
proportio mixtionis,quid eſt igitur hoc, quod corrũpitur,quan-
do ſeparatur ab anima?

60 Iſtæ igitur ſunt dubitationes,contingentes dicentibus animam eſſe cõ
plexionem:licet dicens hoc poſſit in hoc dare aliquam rationem.quonã,
ſi anima eſt aliud à mixtione,& à complexione,quare corrumpitur cum
corruptione cõplexionis? ſi enim eſt aliud à forma carnis, & à forma mẽ-
brorum,& tamen inuenitur in membris, quare corrumpitur cum corru
ptione membrorum? Et etiam,ſi anima nõ eſt complexio,& mixtio,qua-
re corrumpuntur membra,quando ſeparãtur ab anima? niſi in membris
ſit aliud corruptibile,quando anima ſeparatur.quid eſt ergo illud?

Quod quidem igitur non harmoniam poſſibile eſt eſſe animã, E
neq; circulariter moueri,manifeſtum eſt ex dictis: Secundum aũt
accidens moueri ſicut diximus eſt,& mouere ſe ipſam: vt moueri
quidẽ in quo eſt,hoc autem moueri ab anima.aliter autem nõ eſt
poſſibile moueri ſecundum locum ipſam.

SOPH. *Nec igitur harmoniam poſſe eſſe animam,neq; in orbem ferri, per-*
ſpicuum ex dictis eſt: moueri tamen, & mouere ſeipſam per accidens,
vt diximus,poteſt: uerbi cauſa moueri quidem id in quo eſt, atq; id de-
mum moueri ab anima. Alio autem modo haud quaquam fieri poteſt,
vt loco moueatur.

Quoniam autem anima impoſſibile eſt vt ſit harmonia, aut vt
moueatur circulariter,manifeſtum eſt ex prædictis. qm̃ vero mo
uetur accidentaliter,ſicut diximus, & mouet ſe, hoc non eſt, niſi
quia anima mouetur per illud, in quo eſt. & hoc etiam mouetur
ab anima.fm aũt alium modũ impoſſe eſt vt moueatur in loco. F

Cùm deſtruxit ꝙ anima eſt aliquod mouẽs ſe eſſentialiter, aut harmo-
61 nia,aut complexio,incœpit facere rememorationem, & declarare ꝙ non
contingit ei mouere ſe,niſi accidentalitet,& dixit Quoniam aũt aĩa,&c.&
intendit per hoc,quod dixit,aut vt moueat, aut vt moueatur in circuitu,
ideſt aut moueat ſe eſſentialiter,,'vt exiſtimatum eſt de corporibus cœle-
ſtibus,quæ mouentur circulariter. Et, cùm declarauit quòd impoſſibile
eſt vt moueatur ex ſe eſſentialiter, incœpit declarare quòd hoc poſſibile
A la moue eſt accidentaliter,& dicit,quoniam vero mouetur accidentaliter,&c.ideſt
tur,& mo quoniam vero mouetur accidentaliter, & mouet ſe accidentaliter, neceſ-
uet,ſed p ſarium eſt quòd anima videtur moueri p illud,in quo exiſtit, ſcilicet cor-
accñs. Idẽ pus,quando corpus illud mouetur ab ea. ſed alio modo impoſſibile eſt vt
3 c6.42. anima moueatur in loco.

Exami-

A *Examinantur dubitationes nonnulle Animam moueri perſuadentes. Cap. 3.*

RAtionabilius autem dubitabit vtiq; aliquis de ipſa tanquã quæ mouetur, in hmõi conſiderans: dicimus enim animã triſtari, gaudere, confidere, timere: amplius autem, iraſci, & ſentire, & intelligere: hæc autem omnia motus eſſe videntur. vnde opinabitur aliquis ipſam moueri.

SOPH. *Sed aptius de ipſa quærat quiſpiam, vt de ea quæ mouentur, ad hæc animaduertens. Dicimus enim animam angi, lætari, confidere, timere: ad hæc, iraſci, ſentire, ratiocinari: quæ omnia eſſe motus videntur. Quã obrem eam aliquis moueri putauerit.*

Sed eſt quęſtio cogens ad dicẽdum, ꝙ anima mouetur eſſentialiter: & eſt ꝙ nos dicimus ꝙ anima contriſtatur, & gaudet, & au-
B deſcit, & timet, & iraſcitur, & ſentit, & diſtinguit, & omnia iſta videntur eſſe motus. vnde homo exiſtimat ꝙ anima mouetur.

62 Cùm declarauit ꝙ impoſſibile eſt vt anima moueatur, niſi accidentaliter, dedit dubitationem ſuper hoc, & dixit. Sed eſt quæſtio cogens ad dicendum ꝙ anima mouetur eſſentialiter: & eſt ꝙ nos dicimus ꝙ anima cõtriſtatur, & gaudet, &c & omnia iſta reputãtur eſſe motus. & propter has duas propoſitiones exiſtimatur ꝙ anima mouetur. v g. anima contriſtatur: & cùm triſtitia eſt motus: ergo anima mouetur.

Hoc autem non eſt neceſſe: ſi enim & maxime gaudere, aut dolere, aut intelligere, motus ſunt: & vnumquodq; moueri aliquid, moueri aũt eſt ab anima, vt iraſci, aut timere, in eo ꝙ cor quodam modo mouetur: Intelligere autem forſitan huiuſmodi eſt, aut alterum aliquod. Horum autem accidunt, alia quidem ſm loci mutationem quorundam motorum: alia autem, ſecundum alterationẽ:
C qualia autem & quomodo, alterius rationis eſt.

SOPH. *Quod tamen non eſt neceſſarium: Nam tametſi vel maximè angi, vel lætari, vel ratiocinare, motus ſunt: atq; horum vnumquodq; eſt moueri: tamẽ moueri ab anima eſt, vt iraſci, ut timere, eò quòd cor ita moueatur: Ratiocinari autem, aut eiuſmodi fortaſſis eſt, aut aliud quidpiã. Horum autem partim eueniunt, dum latione aliqua mouẽtur: partim dum alteratione: Quæ nam porrò illa ſint, & quomodo, id alìo pertinet.*

Et hoc non eſt neceſſarium. qm̃, ſi cõtriſtari, & timere, & diſtinguere ſunt motus: & quodlibet eorum moueat aliquid: tunc hoc mouere nõ eſt niſi mouere ab anima. v.g. iraſci enim eſt motus ad eor, ſ. ꝙ cor inflatur. & diſtinguere eſt motus. ſ. ꝙ tale membrũ curit tali curſu: & rectum eſt vt aliquid currat tali curſu. Et quędam

iſtorum

istorum accidunt ſm translationem rerū, & quædam ſm alterationem. quæ aūt ſunt iſta, & qūo fiunt, proprium eſt alij ſermoni. D.

63 Dicit &, licet concedamus iſta eſſe motus, tamen nō eſt neceſſarium vt ſint motus animæ. qm̄, ſi timere, & diſtinguere ſint motus: & quilibet motus iſtorum appropriatur alicui membro corporis: tunc iſti motus nō debent attribui, niſi in illis membris: & illa motio non eſt in membro, niſi ab anima. v.g. qm̄ irasci videtur eſſe propriū cordi, ſ. ꝙ cor mouetur hoc motu, i. tumeſcit: & ſimiliter timere videtur eſſe proprium cordi, cùm cō ſtringatur. Et, cùm manifeſtum eſt ꝙ iſti duo motus debēt attribui cordi, incœpit quærere cui membro attribuatur intelligere, ſi ſit motus, & dixit. & diſtinguere eſt motus, ſ. ꝙ tale membrum currit tali curſu. ita cecidit in ſcriptura & intendit ꝙ, ſi diſtinguere ſit motus, opinandum eſt ꝙ aliud membrum eſt ei proprium, ſicut cor iræ. & dixit hoc, quia iam declaratum eſt ꝙ omne motum eſt corpus. D.d. & rectū eſt vt aliquid currat tali curſu. ita cecidit in ſcriptura, & intēdit ꝙ rectū eſt ꝙ aliquod membrum currat tali curſu, aut in omnibus paſſionibus animæ, ſi omnes ſunt motus: aut in quibuſdam, ſi eſt in eis aliquid, in quo non eſt motus. & eorum, & in quibus ſunt motus, quædam mouentur ſm locum, & quædam ſecundum alterationem. D.d. quæ autē ſunt iſta, & quomodo, &c. i. quæ autem membra ſunt ea, quæ mouentur vnoquoq; iſtorum motuum in vnaquaq; partiū animæ, & quomodo mouentur, proprium eſt alij loco. E

9 Phy. 32. Et dixit hoc, quia in hoc loco tantum eſt neceſſarium quòd iſti motus ſint eſſentialiter in rebus corporeis, & diuiſibilibus, vt declaratum eſt in ſermonibus vniuerſalibus.

Dicere autem irasci animam ſimile eſt, et ſi aliquis dicat eam texere vel ædificare: melius eſt enim fortaſſis nō dicere animam miſereri, aut addiſcere, aut intelligere, ſed hominem anima: hoc autē non tanquam motu in illa exiſtente: ſed aliquando quidem vſq; ad illam, aliquando autem ab illa: vt ſenſus quidem ab his, remini ſcentia vero ab illa, ad eos qui ſunt inſenſitiuis motꝰ, aut quietes. F

SOPH. *Dicere autem irasci animam: vel timere, ſimile eſt atq; ſi quis dicat animam texere vel ædificare: melius enim fortaſſis eſt non dicere animam miſereri, aut diſcere, aut ratiocinari: ſed hominem anima. Quod non ita intelligendum eſt, quaſi motus in illa ſit: ſed interdū quidem vſq; ad illam: interdum vero ab illa. uerbi cauſa, ſenſus quidē ex his: recordatio verò ab illa, ad eos motus ſiue manſiones, quæ ſunt in ſenſuum inſtrumentis.*

Dicere autem ꝙ anima irascitur eſt ſimile ei, quod texit, aut ædificat. melius enim videtur non dicere ꝙ anima habet pietatē, aut docer, aut diſtinguit, ſed dicere ꝙ homo facit hoc propter animā. & hoc non eſt, quia motus venit ad ipſam, & fit in ea: ſed quādoq;

peruenit

A peruenit ad ipſam, & quandoq; eſt ex ea. v.g. ꝙ ſentire eſt abiſtis rebus: rememoratio autem eſt ab anima.

64 Quia facit hominem errare hoc, quod eſt in conſuetudine dicendi, ꝙ anima iraſcitur, & timet, vnde exiſtimatur ꝙ iſti motus ſint exiſtentes in anima abſq; corpore, & ꝙ anima mouetur eſſentialiter iſtis, incœpit declarare ꝙ hoc non dicitur niſi ſm ſimilitudinem, & ꝙ iſti motus ita ſunt, ſicut motus, qui ſunt in membris apparentibus, ſicut ędificare, & texere: & ꝙ in nullo differt, niſi quia membra illa ſunt interiora, & hæc exteriora.

Et dixit, dicere autem ꝙ anima iraſcitur, &c. i. quēadmodum motus textoris, & ædificatoris non attribuitur animæ, niſi accidentaliter, ita eſt motus iræ, & timoris. D.d. melius enim videtur non dicere, &c. i. & ideo melius eſt vt locutio ſit in omnibus iſtis actionibus, ꝙ homo facit hoc p animam, non ꝙ anima diſtinguat, aut ædificet, aut addiſcat, aut habeat pietatem: ſed homo addiſcit per animam, aut diſtinguit per eam D.d. & hoc

B non eſt, quia motus eſt in anima, &c. i. & iſti motus non exiſtunt in aīa: ſed principium motionis in quibuſdam eorum eſt extrinſecus, & finis eorum eſt in anima. Et, cùm declarauit ꝙ principium quorundam iſtorū motuum eſt extrinſecus, & finis eorum in anima, dedit exemplum. ſed in tranſlatione à qua dicimus, diminuta eſt. & intendit ꝙ motus, cuius principium eſt extrinſecus, & finis in anima eſt motus, ſenſus & motus, cuius principium eſt in anima, & finis extra, eſt motus rememorationis. & iſte motus rememorationis forte puenit ad ſenſum, & forte non. virtus enim rememoratiua, qñ mouerit imaginatiuam, tunc forte imaginatiua mouebit ſenſibilem, & forte non. Et hoc manifeſtum eſt in alia trāſlatione ſic. & dicere ꝙ anima iraſcitur eſt quaſi dicere ꝙ texit, aut ędificat ſed melius eſt non dicere ꝙ anima gaudet, aut addiſcit, ſed homo per animam. & non quia motus peruenit ad ipſam, & fit in ea: ſed quandoq; peruenit ad ipſam, vt ſenſus, qui reddit illud, quod redditad ipſum à ſenſibilibus: &

C quandoq; fit motus principium ab ea, vt in memoratione. & tunc aut remanebit in ea, & non pertranſibit ad aliud: aut veniet ad ſenſus, & tranſmutabit eos. Et intendit per hoc, quod dixit, nō eſt quia motus venit ad ipſam. & fit in ea. i. nō, quia anima eſt ſubiectum iſtius motus, dicitur habere ipſum. Et intendit p hoc, quod dixit, & tunc aut remanebit in ea, &c. ideſt ꝙ iſte motus, cuius principiū eſt ab anima, ſ. rememoratio, forte remanebit in corpore, quod eſt inſtm iſtius virtutis: & forte pertrāſibit ad aliud, quouſq; perueniat ad ſenſus, ideſt ad inſtrumenta ſenſuum.

Mot⁹ cuiꝰ pricipiū ẽ extrinſecꝰ & finis in aia, ẽ motus ſenſus oppoſitū ſ cō. 3. huius pr. nū. Vide cōt. Zim.

Intellectus autem videtur infieri ſubſtantia quædam exiſtens, & non corrumpi. maxime enim corrumpetur vtiq; ab ea quæ eſt in ſenio debilitate: nunc autem fortaſſis quemadmodum in ſenſitiuis accidit: ſi enim accipiat ſenior oculum huiuſmodi, videbit vtiq; ſicut & iuuenis. Quare ſenium non eſt in ſuſtinendo aliquid animam, ſed in quo, ſicut in ebrietatibus & infirmitatibus.

tæ,& plura animalia remanebunt viua,cùm abſcinduntur: & tamen reputatur ꝙ anima eorum eſt illa eadem anima in ſpecie.

68 Secũda rõ

Cùm dedit modos,ex quibus accidit vt iſte ſermo contradicat ſibi, dedit ét alia impoſſibilia,& dixit. Et etiam,cùm dicunt,&c.i. & cùm conſuetudo eſt Mathematicorum dicere ꝙ, cùm linea mouetur, fit ſuperficies: &,cùm punctus, fit linea: vnitates aũt,ſi mouentur, neceſſarium eſt vt habeant ſitum:& oĩs vnitas habens ſitum eſt punctus:neceſſe eſt vt vnitates, quas ponunt eſſe numerum aĩæ,ſint puncta.&,ſi ſint puncta,& moia,neceſſe eſt vt faciant lineas,nõ actiones animæ. D. dedit aliud impoſſibile, & dixit.Et ét,ſi de numero diminuitur,&c.i. & ét modi numerorum diuerſant fm magis & minus,ſi enim ex quaternitate auferatur vnitas, fiet ternarius:&,ſi addat,fiet quinarius.& nos videmus oĕ animatum ex plantis & plura ex animalibus,licet diminuatur ab eis vna pars, tñ remanet illud,quod remanet æquale in ſpecie primo. vnde actio animæ videtur in capitulo qualis,non quanti. &,ſi actio animæ eſſet in quantitate, contingeret vt anima,quæ remanet in plantis,eſſet diuerſa in ſpecie à priori.

Tertia rõ.

Actio aĩæ vt eĩ q̃li, n i quãto.

Videbitur autem vtiq; nihil differre dicere vnitates, aut corpora parua. et nanq; ex Democriti ſphæris ſi fiant puncta, maneat autem ſolum quantitas,erit aliquid in ipſo, hoc quidem mouens, illud autem quod mouetur: ſicut in continuo: non enim propter hoc quod eſt magnitudine differe,aut paruitate, accidit quod dictum eſt,ſed quia quãtum: vnde neceſſe eſt aliquid eſſe motiuum vnitatum.Si autem in animali mouens anima,& in numero.Quare non mouens & quod mouetur eſt anima,ſed mouens ſolum.

SOPH. *a.Lipſis

*Nihil autem referre videatur,ſiue vnitates, ſiue parua corpuſcula dicantur: Etenim ex Democriti ſphæridis ſi fiant puncta,modo ſola maneat quantitas,erit in ipſa quidpiam quod moueat, & quidpiã quod moueatur, quemadmodum in magnitudine: neq; enim quod magnitudine differant aut paruitate,quod dictum eſt euenit,ſed quia quantum ſunt: Itaq; neceſſarium eſt adeſſe aliquid quod ſit moturum vnitates. quòd ſi in animali id quod mouet anima eſt, etiam in numero. Quare non quod mouet,& quod mouetur,aĩa eſt: ſed id dũtaxat quod mouet.

Et poteſt homo dicere ꝙ nulla eſt differentia inter vnitates, & corpora parua.Fiunt enim ex ſphæris Democriti paruis puncta, & remanet ſola quantitas, quaſi eſſet in eo aliquod motiuum, & aliquod mouens.non enim,quia diuerſantur ſm magnitudinem, & paruitatem,continget hoc,quod diximus, ſed quia quantum. Et ideo neceſſe eſt vt ſit aliquid, quod moueat vnitates. Si igitur anima eſt mouens, etiam eſt numerus. vnde neceſſe eſt vt anima non ſit mouens,& motum,ſed mouens ſolum.

Ideſt

A sermo postremus est sufficiens, non demonstratiuus.* sed cõsuetudõ Aristotelis est inducere sermones sufficientes, aut post demõstratiuos, aut in locis, in quibus non potest inducere sermones demonstratiuos.

*Cõsuetudo Atilt. é inducer sermones sufficientes, aut post demtratuos, aut in locis, i quibus ñ põt inducer sermones demtratiuos. Vide idẽ. 1. Cœ. c. 3. & q̃ibꝫ.

Intelligere autem & considerare marcescunt alio quodam interius corrupto: ipsum autem impassibile est. Intelligere autem aut amare & odire, non sunt illius passiones, sed huius, habẽtis illud ſm q̃ illud habet: quare & hoc corrupto, neq; memoratur, neq; amat: non enim illius erant, sed cõis, q̃ quidem destructum est: Intellectus aũt fortassis diuinũ aliquid & impassibile. Quòd quidẽ igitur non possibile moueri animam, manifestum est ex his: si aũt penitus non mouetur, manifestum quoniam neq; à seipsa.

SOPH. *Itaq; & intelligere & contemplari langueſcit, dum aliud quidpiã intus corrumpitur: at ipſum impatibile eſt. Ratiocinari autẽ, & amare vel odiſſe, non ſunt illius paſſiones, ſed eius quod habet illud, quatenus illud habet. Itaq; hoc corrupto, nec meminit, nec amat: non enim illius erãt, ſed communis illius, quod interiit: Intellectus autem fortaſſe Diuinus quiddam eſt, & impatibile. Ex his igitur animam moueri nõ poſſe perſpicuum eſt. Quod ſi omninò non mouetur, conſtat eam neq; à ſe ipſa moueri poſſe.*

B Et intelligere, & consyderare diuersantur, quãdo aliquid aliud corrumpitur intus: ipsum autem in se nihil patitur. Distinctio autem, & amor, & odium non sunt esse illius, sed istius ſm q̃ habet. Ideo etiam, cùm hoc corrumpetur, non rememorabimur, neq; diligemus alios. nũ igitur est illius, sed eius, quod est cõe, quod amittebatur. Intellectus aũt dignius est vt sit aliquod diuinũ, & impassibile. Quòd igitur impossibile est vt anima moueatur manifestũ est. &, si oĩno non mouetur manifestũ est q̃ non mouet, neq; ex se.

C 66 Cùm posuit q̃ intellectus, qui intelligit intelligibilia, neq; est generabilis, neq; corruptibilis, sed intelligere, quod est actio istius intellectus, videtur generabile, & corruptibile, incœpit dare modum, ex quo contingit hoc: & est, q̃ illud, quod intelligit, est intra corpus, & est generabile, & corruptibile, & dixit. Et intelligere, & consyderare diuersantur, &c. idest & accidit q̃ intelligere quandoq; sit in potentia, quandoq; in actu: non, quia intellectum est generabile, & corruptibile: sed quia intra corpus corrumpitur aliquid aliud, vel ei*, in quo est intelligere. Deinde dicit, ipsum autem in se nihil patitur. scilicet intellectus imaginans. & post declarabit q̃ hæc est res imaginans, vel imaginata: aut intelligens, vel intellecta: & est illud, quod vocat in Tertio tractatu intellectum passibilem. Et, cùm dedit modum dissolutionis quæstionis, in qua quærit quomodo intellect*

Et qñ̃o est possibile vt sit vnitas? necesse est enim vt habeat dif- D
ferentiã, qua differat ab vnitatibus alĩs. & quæ diuersitas potest
cadere in puncto, & vnitate, nisi sit in situ? Si igit vnitates, & pun
cta in eodem loco fuerint, quia occupant locum puncti: licet nihil
prohibeat vt in eodem loco sint duo puncta, & pũcta infinita: res
autem, quarum locus est indiuisibilis, sunt etiam sic.

70 Et qñ̃o est possibile apud eos vt anima sit aliquod compositum ex vni
tatibus? necesse est enim dare dr̃iam, qua vnitates, quæ sunt in anima, diffe
runt ab vnitatibus numerabilibus. &, si non, tunc numerus esset aĩatus.
Et cùm narrauit ꝙ necesse est eis dare differentiam inter duo genera vni
tatum, dixit, & quę diuersitas potest cadere, &c. ideſt & nihil est, in quo dif
ferant hæ duæ vnitates, inquantum vtraq; est indiuisibilis: nisi aliquis di
cat ꝙ vnitas, quæ est in anima, habeat situm numeri, aut non habeat sitũ.
& sic vnitates, quæ sunt in anima, erunt puncta. dictum est enim ꝙ pun-
Supra tex. & cõ. 68. ctus est vnitas habens situm. Et, cùm declarauit ꝙ necesse est eis dicere ꝙ E
vnitates, quæ sunt in anima, sunt puncta, incœpit declarare ꝙ cõungit eis
dicere ꝙ sunt eadem cum punctis existentibus in corporibus, & dixit. Si
igitur vnitates, & pũcta fuerint in eodem loco, necesse est vt vnitates, quę
sunt in anima, & puncta, quæ sunt in corpore, sint idem. sed dimisit conse
quens: quia manifeste consequitur à præcedenti. D. incœpit declarare
antecedens, & dixit. quia occupant locum puncti. i. necesse est vt sint in eo
dem loco: quia necesse est vt locus vnitatũ, quæ sunt in aĩa, sit locus vnius
puncti punctorũ, quæ sunt in corpore. &, cùm locus vnitatum, quæ sunt
Oĩa, quoꝝ loc⁹ ẽ indi uisibil⁹, cũ supponũt nullũ sit diuisibile. in aĩa, est locus vnius puncti punctorũ corporis, necesse est vt sint in eodẽ
loco. D. incœpit declarare ꝙ necesse est vt, locus eorũ sit locus vnius pun
cti, & dixit. licet nihil prohibeat. ideſt nihil prohibet vt duo puncta, ĩmo
infinita sint in eodem loco. immo hoc necessariũ est. omnia enim, quorũ
locus est indiuisibilis, cùm supponuntur ad inuicem, nullũ sit diuisibile.

71 Si autẽ quæ in corpore puncta, numerus animæ, aut si qui eorũ F
quæ in corpore punctorũ, numerus anima, quare non omnia ha
bent animã corpora? puncta enim in omnibus videntur esse, & in
finita. Amplius autẽ quomodo possibile est seperari puncta & ab
solui à corporibus, nisi diuidantur lineæ in puncta?

SOPH. *Quòd si puncta ea quæ sunt in corpore sunt numerus is qui aĩæ est:*
uel si nnmerus constans ex punctis ijs quæ in corpore sunt, anima est,
cur non omnia habent animam corpora? in omnibus enim puncta esse
uidentur, eaq; infinita. Præterea qui fieri potest, ut puncta seperentur
ac soluantur à corporibus, si quidem non diuiduntur lineæ in puncta?

Et, si numerus animæ sit puncta, quæ sunt in corpore, aut aĩa
est in numero, qui est ex punctis, quæ sunt in corpore, quare oĩa

corpora

A *tibilis ſit, & nullam habeat differentiam? Nam ſi eſt motiua & mobilis, differre eam oportet.*

Et magis remotus à ratione eſt ſermo, qui dicit animam eſſe numerum mouentem ſe. contingunt enim hoc dicenti multa impoſſibilia. & primo ea, quæ contingunt dicenti animam moueri: & poſtea quæ contingunt ex dicere eam eſſe numerũ. Neſcimus enim quomodo intelligimus vnitatem motam, & à quo mouetur, & quomodo mouetur: igitur oportet vt diuerſetur.

Prima rõ contra ponentes animã eſſe numerum.

67 Cùm compleuit contradictionem ad vtentes motu tantum in definitione animæ, incœpit contradicere eis, qui cum motu vtuntur numero, & dixit. Et magis remotus, &c. i. & iſte ſermo in anima eſt minoris ſufficientię omnium ſermonum, ſ. ſermo dicentis animam eſſe numerum ſe mouentem. contingunt enim ei multa impoſſibilia. & primo illa, quæ con-

B tingunt dicenti animam eſſe aliquod mouens ſe: & poſtea ea, quæ contingunt, quia ponunt eam eſſe numerũ mouentem ſe. D. d. Neſcimus, &c. ideſt neſcimus enim quõ intelligitur vnitas ſemp mota. omne enim motum habet ſitum: & vnitas non habet ſitum. Et ſimiliter impoſſibile eſt ẽt intelligere q̃uo mouetur, quouſq; diuidatur in aliquod motum, & in aliquod mouens, ſm q̃ diuiditur illud, quod mouet ſe. vnitas enim in ſe nõ diuiditur. Et ſ. ſt etiam impoſſibile eſt intelligere quo moueť. q̃m illud, quod non diuiditur, non mouetur. vt declaratum eſt. D. d. igitur oportet vt diuerſetur ideſt ſi eſt aliquis modus, ſm quem mouetur, & alius, ſm quem mouet, oportet vt illi modi diuerſentur: & ſic etit diuiſibilis ſm intentionem. vnitas autem non diuiditur aliquo modo.

6 Phy. t. c. 76. 87. & 88.

Amplius autem, quoniam dicunt lineam motam facere planũ, punctum autem lineam: & vnitatum motus, lineæ erũt: punctus enim eſt vnitas poſitionem habens: numerus autem animæ iã alicubi eſt, &

C poſitionem habet. Amplius autem à numero ſi auferat quis numerum aut vnitatem, relinquit̃ alius numerus: plantę aũt & aſaliũ multa, diuiſa viuunt & videnť eandẽ aĩam hẽre ſpecie.

80 P H. *Item quia dicunt motam lineam planum facere: punctum verò lineam: & vnitatum etiam motus erunt lineæ. punctum enim vnitas eſt poſitionem habens. numerus verò animæ alicubi tandem eſt, & poſitionem habet. Item ſi à numero quiſpiam numerum vel vnitatẽ auferat, relinquitur alius numerus: at uerò plantæ & pleraq; animaliũ ſi ſecentur, viuunt, & eandem ſpecie habere animam videntur.*

Et etiam, cùm dicunt q̃, cùm linea mouetur, faciet ſuperficiem, & punctus lineam. punctus enim eſt vnitas habẽs ſitum, ſicut numerat animam in ſitu, & habet ſitum. Et etiam, ſi de numero diminuitur numerus, aut vnitas, remanebit alter numerus. & plan-

SOPH. *Intellectus autem videtur accedere, ac ſubſtantia quædam eſſe, nec* D
interire. nam ab ea potiſſimum habetatione quæ in ſenio fieri ſolet, la
: befactaretur. nunc vero vt in ſenſorys euenit: nam ſenex nactus ocu-
lum talem, videbit utiq; ſicut et iuuenis. Quare ſenectus nõ eſt eò quòd
anima aliquid ſit paſſa, ſed id in quo: quemadmodum in ebrietatibus
fit & in morbis.

Intellectus autem videtur eſſe ſubſtantia aliqua, quæ fit in re, & non corrumpitur. Quoniam, ſi corrumperetur, magis dignum eſſet vt corrumperetur in fatigatione, quæ eſt apud ſenectutem. ſed videmus ꝙ illud, quod accidit in ſenſib⁹ ex hoc, accidit in corpore. ſenex enim ſi reciperet oculum iuuenis, videret vt iuuenis. ſenectus igitur nõ eſt diſpoſitio, in qua anima patitur aliquid, ſed diſpoſitio in qua anima eſt ſicut eſt apud ebrium, & ægrotum.

65 Cùm conceſſit ꝙ anima mouetur accidentaliter, i. propter ſubiectum, E
per quod cõſtituitur, & propter hoc eſt generabilis, & corruptibilis, incœpit declarare ꝙ intellectus materialis inter partes animæ videtur eſſe non mobilis, neq; accidentaliter etiam. eſt .n. non generabilis, & non corruptibilis, niſi ſm illud, in quo agunt ex corpore, aut ſm illud, à quo patitur: quia habet inſtrumentum corporale, quod corrumpitur per ſuam corruptionem: ſicut eſt diſpoſitio in alijs virtutibus animæ. Et dixit Intellect⁹ autem videtur eſſe ſubſtantia, &c. & intendit hic per intellectum, intellectum materialem, qui comprehendit intẽtiones omnium entium. D. d. Quoniam, ſi corrumperetur, &c. ideſt quoniam, ſi corrumperetur, haberet inſtrumentum corporale: eſſet enim virtus corporis. Et, ſi haberet inſtrumentum corporale, accideret ei apud ſenectutem illud, quod accidit ſenibus: & tunc debiliter intelligeret intentiones rerum intelligibilium. ſed non eſt ſic: & tunc neceſſe eſt vt non habeat inſtrumẽtum corporale. &, cùm iſte intellectus non corrumpitur in ſe, tunc illud, quod corrumpit F
in ſe, eſt paſſio, aut actio eius per corruptionem eius, à quo patitur: cùm illud, à quo patitur, ſit intra corpus, vt declarabitur poſt. Deinde dicit ſed videmus ꝙ illud, quod accidit in ſenſibus ex hoc. ideſt ſed, quia videmus hoc, quod accidit in ſenſibus ex fatigatione apud ſenectutem, poteſt attribui virtuti ſenſitiuæ tali modo, ſcilicet non quia virtus tranſmutata eſt, & inueterata, ſed quia illis, per quæ intelligit, accidit fatigatio. verbi gratia artifex, cuius actio fatigatur propter fatigationem inſtrumenti, non propter ſeipſum. &, cùm iſte ſermo ſit ſufficiens in ſenſibus, quanto magis in intellectu. Deinde dixit, ſenectus igitur non eſt diſpoſitio, &c. ideſt & ſicut ſenectus, & inueteratio contingens homini ſm hanc rationem, nõ eſt diſpoſitio, in qua anima patitur ad viam corruptionis: ſed diſpoſitio, quę accidit ei apud ſenectutem eſt ſimilis diſpoſitioni, quæ videtur accidere ei apud ebrietatem, & ægritudinem. exiſtimatur enim ꝙ anima apud hęc duo non patitur ad corruptionem, & maxime apud ebrietatem. Et iſte

ſermo

Intelligẽtia ſm Iſacẽphẽdit ſtẽtiones oium entiũ. Idẽ 3. de Aĩa t. cõ. 4-5 & 36.

3. de Aĩa t c.10. & huc i textu ſequenti.

A Idest, Et potest homō dicere ꝙ nulla est dīa inter ponentem vnitates se mouentes, & ponentem has vnitates corpora parua. ponendo enim eas mouentes se, ponit eas corpora. &, si non, quō intelligūtur vnitates se mouentes. D.d. Fiunt enim ex sphæris Democriti paruis pūcta. & intendit, vt mihi videtur, & sil'r qui ponit ꝙ possibile est vt punctus moueatur, cōcedit ꝙ contingit ei ꝙ punctus sit corpus. & ideo bene possumus dicere ꝙ sphæræ Democriti, quæ mouentur ex se, adeo sunt paruæ, ꝙ dicuntur pūcta. punctus enim fm hanc positionem non est nisi corpus. Et, cum narrauit hoc, dedit causam, propter quam possibile est in talibus punctis imaginari ꝙ in eis sit aliquod quasi mouēs, & aliquod quasi motum, & dixit. & remanet sola quantitas, &c. idest vt mihi videtur, quoniam, cùm fuerint motæ, remanebit in eis sola quantitas, si auferat ab eis alias quantitates. & cùm natura quātitatis remanet in eis, possibile est intelligere in eis aliquod motum, & aliquod mouens: sicut in corporibus. hoc enim nō accidit corpori, nisi fm ꝙ est corpus, non fm ꝙ est magnum, aut paruum, s. B ꝙ sit motum ex se, & ꝙ mouens in eo sit aliud à moto. Et hoc intendebat, cùm dixit sicut est in continuo, &c. idest ꝙ res nō dicitur esse mota ex se, & vt mouens sit aliud in ea à moto, quod est corpus magnum, aut paruum: sed quia est corpus continuum tantum. & ideo omnis ponens vnitatem motam ex se, aut pūctum, necesse est ei ponere corpora parua. & sic in nullo differt ponens animam esse vnitates, aut puncta se mouētia, à Democrito ponente eam esse sphæras paruas. D.d. Et ideo necesse est, &c. i. & cùm vnitates sint mouentes se: & mouēs in re est aliud à moto: necesse est vt illud quod mouet vnitates, sit aliud ab vnitatibus. si igitur est mouens in omni moto, anima etiam est mouens in vnitatibus, non vnitates motæ, quæ sunt numerus: vnde necesse est, vt aīa sit mouens tantum, non mouens, & motum insimul. D.d. Si igitur anima est mouens, &c. i. si igitur aīa est mouens materiā, est etiam mouens numerum. vnde necesse est vt anima non sit mouens, & motum ex numero, sed mouens solum.

69 Quarta 16

Cū nā q̄ntitas remanet in aliquo, pole ē ideo imaginari mouēs, motū. Qui sit diuisus i vacuo fm Cōmentatorē cō. 71. 4. phy. et ex eo oppositū sequitur dicti superius. Vide cōt. 71.

C Contingit autem hanc vnitatem quodammodo esse: oportet enim quandam inesse ipsi differentiam ad alias. puncti autem solitarij, quæ vtiq; differentia erit, nisi positio? Siquidem igitur sunt alteræ in corpore vnitates & puncta, in eodem erunt vnitates, obtinebit enim locum puncti: & tamen quid prohibet in eodē esse, si duo sunt, & infinitas? quorū enim locus indiuisibilis est, & ipsa.

SOPH. *Iam uerò quis fieri potest vt ea sit vnitas? oportet enim aliquā eius esse differentiam ab alijs: at puncti monadici quænam fuerit differentia, nisi positio? Si igitur vnitates siue puncta quæ sunt in corpore diuersa sunt, in eodem erunt vnitates: occupabit enim locum puncti. Atqui si duo in eodem sunt, quid obstabit cur non etiam infinita sint? Quorum enim locus est indiuisibilis, & ipsa itidem.*

A *Atqui certè non hæc ſola ſunt, ſed pleraq; etiam alia: immo innumera fortaſſe, quæ ex eis conſtant.*

Sed huic ſermoni contingunt plura impoſsibilia. Ponunt enim ꝙ ſimile non cognoſcitur niſi per ſuum ſimile: & quaſi ponunt animam eſſe iſta. Sed iſta non ſunt tantum hæc, ſed plura alia. immo videtur ꝙ ea, quæ ex iſtis ſunt, ſunt infinita.

76 Ideſt & iſte ſermo verificat ad eos dicendo ꝙ principia ſunt oĩa, quæ fiunt ex ipſis principijs: & principia non ſunt ea, quæ fiunt ex principijs oĩbus modis: ſed ea, quę ſunt ex principijs, magis fiunt quã principia: immo recte vr vt ea, quæ fiunt ex principijs, ſint infinita. Et, cũ ea, quæ fiũt ex principijs oĩbus modis, alia vero aliquo modo fiunt ex principijs, non iuuantur in dicendo ꝙ aĩa eſt ex principijs: qm̃ fm ꝙ eſt aliud, non eſt illic conſimilitudo. &, cũ illic non fuerit conſimilitudo, non erit cognitio: cũ cognoſcens non cognoſcat, niſi per illam conſimilitudinem, quam ha
B bet cum re cognita. Et, cũ declarauit ꝙ facta ex principijs non ſunt eadẽ principia in formis, & eſſentiis, incœpit declarare impoſſibilia, contingentia huic, quod dixit, ꝙ nihil cognoſcitur niſi per ſuum ſimile.

Prima rõ cõtra Antiuos definientes aiam ex principijs p̃p cognitionem.

Ex quibus quidem igitur vnum quodq; horũ, ſit cognoſcere animam & ſentire: ſed compoſitum non cognoſcet, neq; ſentiet, vt quid eſt Deus, aut homo, aut caro, aut os, ſimiliter autem quod libet aliud compoſitorum: non enim quolibet modo ſe habentia elementa horum vnumquodq;, ſed ratione quadam & compoſi-
» tione, quemadmodũ dicit Empedocles os: terraq; humus coaptata in aniplis diffuſionibus, duas ex octo partibus ſortita eſt: aquæ
» luminis, quattuor autem vulcano: oſſa autem alba facta ſunt: Nihil igitur profectus elementa in anima eſſe, niſi rationes inerũt & compoſitio: cognoſcet enim vnũquodq; ſimile, os autem aut hominem, nihil: niſi & hæc inerunt. hoc autem quòd impoſsibile ſit nihil oportet dicere. quis enim dubitabit, ſi inerit in aĩa lapis aut hõ: ſiſt autem bonum & non bonum, eodem modo & de alĩs.

• PH. *Ea igitur ex quibus eſt horum unumquodq;, eſto, cognoſcat anima & ſentiat, at compoſitum quo cognoſcet, aut ſentiet? ut quid DEVS, aut homo, aut caro, aut os? ſimiliter etiam quidnis aliud compoſitorũ? neque enim eorum unumquodq; eſt elementa quomus modo ſe habentia, ſed ratione quadam & compoſitione, quẽadmodũ Empedocles dicit os?*

» *Aſt partes liquidi ſplendoris Dædala tellus*
» *Ex octogeminas, patulis fornacibus hauſit:*
» *Bis geminasque ignis: ſunt oſſa hinc alba creata.*

Nihil igitur prodeſt elementa eſſe in Anima, niſi & rationes inſint,

& compoſi-

eis est impossibilitas. Quoniam, si anima est in toto corpore sensi- D
bili, necesse est vt duo corpora sint in eodem loco. si autem est ali-
quod corpus, necesse est dicentibus numerum. vt in eodem pun-
cto sint multa puncta, vt oē corpus habeat animam: nisi contin-
gat in re animalis, quæ differt à pūctis existentibus in corporib⁹.

72 Et contingit aliquo modo dicentibus hunc sermonem impossibilitas
contingens dicentibus aīam esse corpus subtilium partium: & aliquo mo
do est propria eis ēt impossibilitas Democrito, accidens in hoc, quod po-
suit, ꝙ cā motus est, ꝙ sphæræ, quæ sunt aīa, mouentur ex se. non enim est
dīa inter ponentē ꝙ cā motus aīæ est corpus, quod est vnitates motæ ex
se, aut quòd sphæræ motæ ex se, D. incœpit notificare in qua possibilita-
te conueniunt isti cum dicentibus aīam esse corpus subtile, & dixit. Qm̄
si aīa est in toto corpore sensibili, &c. i. & impossibilitas cōis est, quia neces
se est dicentibus aīam esse corpus vt duo corpora sint in eodē loco. quo-
niam sunt necessarium vt aīa sit in toto corpore, quia corpus sensibile in E
oībus partibus suis vnde necesse est vt in oī parte eius sit aliqua pars aīæ:
& vniuersa aīa sit in vniuerso corpore. & sic supponantur corpora, & pe-
netrentur ad inuicem, s. corpus, quod est aīa, & corpus, in quo est. & sic ne
cessario erunt duo corpora in eodem loco. Et est necesse dicentibus ani-
mam esse numerum vt in loco eiusdem puncti ex corpore sint multa pun
cta, distincta per intellectum. Et hoc est simile sermoni dicentis possibi-
le eē multa corpora in eodem loco. qm̄ cum hoc, quod ponunt ea in eo-
dem loco, si non posuerint ea esse distincta, vt declaratum est, continget
eis vt puncta, quæ sunt aīa, sint puncta ipsius corporis. & sic oē corpus erit
aīatum, si non concesserint ꝙ in corpore sint alia puncta, diuersa à pun-
ctis, quæ sunt in anima. si hoc concesserint, continget eis vt multa puncta
sint in loco vnius puncti. & hoc est simile sermoni dicentis ꝙ multa sunt
corpora in eodē loco. & hoc est impossibile, contingens dicenti aīam esse
corpus subtilium partium.

F
Accidit ꝙ animal moueri a numero, sicut & Democritum dixi
mus ipsum mouere. Quid ē enim differre dicere sphæras paruas,
aut vnitates magnas, aut omnino vnitates ferri. vtrobiq; enim est
necesse moueri animal, in eo quòd mouentur ipsæ.

SOPH. *Accidit etiam, ut animal moueatur à numero, ut etiam Democri*
tum diximus illud mouere. Quid enim interest, siue paruæ sphæræ dicā
tur, siue unitates magnæ, aut deniq; unitates quæ ferantur? Nam u-
troq; modo, necesse est moueant animal, eò quòd ipsæ moueantur.

Et cōtingit eis vt animal non moueatur nisi à numero, sicut di-
ximus de opinione Democriti. Nulla enim differentia est inter di
centes partes paruas, & dicentes quod vnitates secundum ꝙ sunt
motæ. necesse est enim secundum vtrunq; modum vt animal nō
moueatur nisi illis motis.

Vult

A Amplius autem cum multipliciter dicatur id quod eſt: ſignifi-
cat enim aliud quidem hoc aliquid, aliud quantitatem, aut quali-
tatem, aut & quoddam aliud diuiſorum prædicamentorum: vtrũ
ex omnibus erit anima, aut non. ſed non videntur communia om
nium elementa eſſe? Si igitur quæcunq; ſubſtãtiarum ſunt, ex his
ſolum, quomodo igitur cognoſcet & aliorum vnunquodq; ? aut
dicent vniuſcuiuſq; generis elementa eſſe & principia propria: ex
quibus animam conſtare? erit ergo qualitas & quantitas, & ſub-
ſtantia: ſed impoſſibile eſt ex quantitatis elementis ſubſtan-
tiam eſſe, & non quantitatem. Dicentibus itaq; ex omnibus, hæc
& huiuſmodi alia accidunt.

ROBERT. *Præterea uerò eum ens multifariam dicatur (ſignificat enim par-*
tim hoc aliquid, partim quantum, aut quale, aut aliud quidpiam expli
B *catorum prædicamentorum) utrùm ex omnibus erit anima, an non?*
atqui non videntur communia omnium eſſe elementa: num igitur
ex his conſtat ſolis, quæ ſubſtantiarum ſunt? quo nam ergo pacto cæte-
rorum unumquodque cognoſcit? An dicent cuiuſque generis eſſe ele
menta, & principia propria, atque ex eis Animam conſtare? erit er-
go & quantum, & quale, & ſubſtantia: atqui fieri non poteſt, ut ex
quantitatis elementis ſubſtantia ſit, & non quantitas. His igitur qui
dicunt ex omnibus, hæc, & huiuſmodi alia accidunt.

Et etiam, ſi ens dicitur pluribus modis (demonſtrat enim hoc
& quantum, & quale, & aliud prædicamentorum) vtrum anima
ſit ex omnibus eis? Sed non exiſtimatur ꝙ omnia habent elemen-
ta, & principia. Et vtrum non ſint niſi ex elementis ſubſtantiæ tã
C tum? Sed, ſi fuerit ita, quo cognoſcit vnumquodq; illorum? Aut di
cant ꝙ quodlibet generum habet elementa, & principia propria,
ex quibus conſtituitur. Anima igitur erit quale, & quantum, &
ſubſtantia. Sed impoſſibile eſt vt ex elementis quanti fit ſubſtan-
tia, & non quantum. Qui igitur dicunt quod eſt ex omnibus, con
tingunt eis hæc, & alia ſimilia.

78 Cùm declarauit impoſſibile contingens eis pp cognitionem formarũ
ferna 16. rerum, cùm formæ non ſint elemẽtum, neq; ex elementis, incœpit decla
rare ꝙ contingunt eis alia impoſſibilia, licet concedant ꝙ cognoſcit cõ-
poſita pp ſua principia, i. quia eſt ex principiis eorum. Et d. Et etiam ſi
ens, &c. i. & etiam quo poſſunt dicere ꝙ aĩa cognoſcit res pp ſua prĩcipia?
Ens. n. qũq; demonſtrat hoc, qñq; alia nouem prædicamenta: & ſic quæ-
rendum eſt vtrum aĩa cognoſcat quodlibet illorum generum, quia eſt
ex principiis oĩum eorum, ſi oĩa habent principia: aut ex principiis quo-
rundam,

Alĩ quidem motiuum maximè enunciauerunt, in mouendo ſe ipſam. Alĩ autem corpus ſubtiliſſimum, aut in corporaliſſimum aliorum. Hæc autem quas dubitationes & ſubcõtrarietates habẽt, prætermĩmus fere. Relinquitur autem conſiderare, qualiter dicitur ex elementis ipſam eſſe. dicunt enim quatenus ſentiat ea quæ ſunt, & vnum quodq; cognoſcat. D

SOPH. *Cum autem tres modi tradantur quibus definiunt Animam, partim illorum maxime motiuum aſſeruerunt, eò quòd ſe ipſa moueat: partim corpus tenuiſſimarum partium, aut quod maxime inter cætera incorporeum eſt. quæ quas dubitationes repugnantiasq; habeant, fere perſecuti ſumus: Reſtat conſiderandum, quomodo dicitur ex elementis eam cõſtare. dicũt. n. ut ſentiat ea quæ ſunt, & vnumquodq; cognoſcat.*

Et, quia diximus tres modos definitionum animæ. quidam. n. iudicauerunt ipſam eſſe motam ex ſe: & quidam iudicauerunt ipſam eſſe corpus valde ſubtile, & valde remotum ab alĩs corporibus. & nos iam viſi ſumus induxiſſe dubitationes, contingentes his duobus ſermonibus. Remanet igitur quærere eam eſſe ex elementis: cùm dicatur hoc, quia ſentimus entia, & cognoſcimus vnumquodq; illorum. E

75 Dicit q̃ Antiqui definiunt aĩam tribus modis. Quorũ quidã eſt, quia mouetur ex ſe: & quidã, quia eſt corpus valde ſubtile, aut maxime remotum à natura corporea. quidã vero definiunt eam, quia eſt ex principijs, & elemẽtis: quia eſt, vt dicitur, diſtinguens, & cognoſcens. Et, quia iam cõtradiximus opinioni eorum, qui definiunt eam per motum, & eorũ, qui definiunt eam per corpus ſubtile, contradicẽdum eſt modo opinioni eorum, qui dicunt eam eſſe ex elementis. Et debes ſcire quòd, contradictio eius dicentibus eam eſſe corpus, collocatur ſub contradictione dicentis eã eſſe mouens, quia mouetur. Omnibus enim iſtis contingit dicere eam eẽ corpus, & indifferenter ſiue poſuerint illud, quod mouetur ex ſe, ſphæras paruas, vt Democritus: aut vnitates, vt dicentes eam eſſe numerum ſe mouentem: aut corpus cœleſte, vt in Timæo. & ſimiliter collocantur in contradictione addentes eam eſſe complexionem aut harmoniam, & vſi corpus compoſitum. Remanet igitur contradicere opinioni fingentium eã eſſe ex elementis propter cognitionem, & ſenſum. F

Neceſſarium autem eſt accidere multa & impoſſibilia rationi. ponunt enim cognoſcere ſimile ſimili, tanq̃ ac ti animã res ponentes: non ſunt autem hæc ſola, multa vero & alia: magis autem fortaſſis infinita numero quæ ſunt ex his.

SOPH. *Cui quidem ſententiæ multa eaq; impoſſibilia accidunt neceſſe eſt. Ponunt enim cognoſcere ſimile ſimili, quaſi animam res ipſas ponentes.*

Atqui

A corpora non habẽt animam? opinantur enim q̃ in omnibus corporibus ſunt puncta,& infinita. Et etiam qũo eſt poſsibile vt puncta ſeparentur à corporibus? cũ lineæ non diuidantur in puncta?

71 Dicit & cùm neceſſe eſt ex ſermone prædicto q̃nòd vnitates, quæ ſunt anima, ſint puncta, quæ ſunt in corpore: aut anima eſt aliquod exiſtens in numero, qui fit ex punctis, quæ ſunt in corpore, cũ neceſſe eſt in duobus punctis q̃ ſuperponatur, quouſq; fiant idem: quare omnia corpora non ſunt animata, cũ in omni corpore ſint puncta infinita? immo neceſſe eſt vt quælibet pars eius ſit animata: quod eſt impoſſibile. D.d. eis aliud impoſſibile: & eſt q̃ anima non ſit abſtracta à corpore, ita q̃ impoſſibile eſt vt anima l moriatur, niſi per corruptionem ſui corporis, & dixit. Et etiam quomodo eſt poſsibile vt puncta ſeparentur à corporibus? &c. i. & contingit eis ſm hanc opinionem vt anima non ſeparetur à corpore, neq; vt moB riatur: q̃ſm, ſi anima ſit puncta: & puncta impoſſibile eſt vt ſeparentur à corporibus: cùm declaratum eſt quòd lineæ non componuntur ex punctis, neq; ſuperficies ex lineis, neq; corpus ex ſuperficiebus: ſed puncta nõ ſeparantur à linea, quia ſunt eius vltima, neq; linea à ſuperficie, neq; ſuperficies à corpore: tunc animam impoſſibile eſt ſeparari à corpore. ſed tamen poſsibile eſſet in punctis abſtractio, ſi lineæ eſſent compoſitæ ex eis. quod eſt impoſſibile: vt declaratum eſt in Phyſicis.

Sexta rõ contra Antiquos.

Septima rõ contra Antiquos.

Animam ex ſubtiliſſimo corpore non componi. Cap. 5.

ACcidit autem ſicut diximus, ſic quidem idẽ dicere corpus quoddam ſubtilium partium ipſam ponentibus, ſic autẽ, ſicut Democritus moueri dicit ab anima, proprium inconueniens. Siquidem enim eſt anima in omni eo quod ſentit corpore, neceſſe eſt in eodem duo eſſe corpora, ſi corpus aliquod anima.
C Numerum autem dicentibus, in vno puncto, puncta multa, & oẽ corpus animam habere: niſi quidam numerus differens fiat, & alius ab his qui in corpore punctorum.

SOPH. *Accidit autem quemadmodum diximus ut partim idem dicant quod ii qui corpus quoddam ſubtilium partium ipſam ſtatuunt: partim ut Democritus ab anima dicit moueri, peculiare abſurdum. Nam ſi Anima eſt in quaq; parte eius quod ſentit, neceſſe eſt in eodem duo eſſe corpora, ſi anima corpus aliquod eſt. iis autem qui numerum dicunt, in uno puncto, multa eſſe puncta, aut omne corpus animam habere. ſi non aliquis differens numerus accedit, atq; diuerſus à punctis iis quæ in corpore ſunt.*

Et contingit, ſicut diximus aliquo modo vt ſermo eorum ſit ſimilis ſermoni ponentis eam eſſe corpus ſubtilium partium: ſecundum autem alium modũ, vt dicit Democritus in motu, propria

eis

A Vult hic declarare impoſſibilitatem propriam eis, & Democrito, & di
73 xit. Et contingit eis, &c. i. & contingit eis in hoc, quod dicunt, ꝙ animal non mouetur niſi ab vnitatibus motis ex ſe, illud, quod contingit Democrito, cū dixit ꝙ aīal non mouetur, niſi ex ſphæris motis ex ſe. D. d. modum, ſm quem eſt ſimilitudo inter vtramq; opinionem, & dixit. Nulla enim differentia, &c. i. nulla eſt differentia inter dicentem ꝙ illud, quod mouet corpus, eſt paruum, aut vnitates paruæ, cum fuerit poſitum ꝙ vtrunq; non mouet corpus, niſi ſm ꝙ mouetur: contingit. n. ꝙ hæc duo, ſ. vnitates, & partes non mouent, niſi ſm ꝙ mouentur ex ſe. & intendit, ꝙ, cū ita ſit, impoſſibilia cōtingētia Democrito, cōtingūt ēt huic opinioni.

Complectentibus igitur in vnum numerum & motum, hæc quidem accidunt & multa alia huiuſmodi: Non enim ſolum diffinitionem animæ huiuſmodi impoſſibile eſſe, ſed & accidens. Manifeſtum autem ſi quis argumentauerit ex ratione hac animę reddere paſſiones & opera, vt cogitationes, ſenſus, lætitias, triſtitias,
B & quæcunq; alia huiuſmodi: ſicut enim diximus prius, neq; diuinare facile eſt ex ipſis.

ARIST. *Ac ii quidem qui ſimul connexuerunt numerum & motum, & hæc, & pleraq; id genus alia contingunt. neque enim ſolum fieri poteſt ut aliqua Animæ definitio eiuſmodi ſit, uerum ne quidem accidens. Quod perſpicuum fuerit, ſi quis ex ratione hac affectus & munera Animæ aggrediatur deſcribere, ut cogitationes, ſenſus, uoluptates, dolores, cæteraq; generis eiuſdem: Vt enim ſuperius diximus, ne diuinare quidem ex ipſis facile eſt.*

Congregantes igitur numerum, & motum in eodem habent etiam hæc impoſſibilia, & alia multa ſimilia eis. impoſſibile eſt enim vt ſit definitio animæ talis, neq; accidens accidentium ei. Et
C hoc manifeſtū eſt, ſi aliquis voluerit pficere ex hoc actiones, & paſſiones aīæ, vt cogitationē, & ſenſum, & voluptatē, & triſtitiā. hoc n. ſicut diximus ſuperius, neq; eſt facile, neq; erit ꝙ figmentum.

74 Dicit ꝙ definientibus animam per numerum, & motum in ſimul accidunt hæc impoſſibilia prædicta, & alia plurima. Et hoc manifeſtum eſt. nullus enim eorum poteſt dare cauſas actionum, & paſſionum in anima propter numerum: neq; ſi finxerint, dicendo ꝙ talis numerus facit ſenſum, & talis cogitationem, & talis voluptatem. Quoniam, ſi cauſæ rerum diuerſarum ſunt diuerſæ: & cauſæ iſtarum ſunt vnitates, & numeri: neceſſe eſt vt vnitates, & numeri cauſæ iſtorum diuerſentur. Et ſermo eius in hoc capitulo eſt palam.

Cāe rerū diuerſarū ſunt diuerſæ. ſem ſupra. 8. c. 5.

Tribus autem modis traditis ſecundum quos diffiniunt aīam, Alij

A dicere propoſitioni,ſup qua fundatur hæc opinio, ſ. propoſitioni dicenti
q̃ ſimile non comprehenditur,niſi per ſuũ ſimile,&c.d. Et improbabile eſt Idé.1. de
ẽt dicere,&c.i.& improbabile eſt hoc,quod Antiqui opinant, q̃ ſiſe non gñatione.
patitur à ſuo ſiſi,& q̃ paſſiuũ non eſt niſi contrariũ à ſuo contrario. & o- 50.
pinant cum hoc q̃ cognoſcere,& ſentire fiunt per ſiſe,tñ cognoſcere,& di
ſtinguete ſunt pati,& moueri. Et intendit per hoc q̃ illud, quod conſe-
quitur hanc opinionẽ,eſt contrarium primæ. Hoc.n.quod ponunt q̃ ſen
tire,& intelligere fiunt per ſiſe,& q̃ ſunt pati,coget eos ad dicendũ q̃ ſimi
le patitur à ſuo ſimili:quod non cõcedunt,quia iã poſuerũt ſiſe pati à ſuo
ſimili:& in ſe ẽt impoſſibile eſt. D.d. Et teſtatur q̃ ſermo,quem d. Empe
docles,&c.i. & teſtat q̃ ſermo,quẽ Empedocles d.ſ. q̃ vnuſquiſque non co
gnoſcit genetalia corporalia elementa,niſi ſm ſimilitudinem.i.quòd nos
non cognoſcimus terram,niſi per illud,quod eſt in nobis de terra,& aquã
per aquam,& aerem per aerẽ,& ignem per ignẽ,eſt falſus. Et hæc eſt mul
B titudo dubitationum contingentium .li in hoc loco. Illud.n.quod in cor
poribus animalium magis vicinatur terræ ſimplici,nihil ſentit. & tamen
oſſa non ſentiunt terram:licet in eis dominetur terra. ſimile ergo nõ ſen-
tit ſimile. Et hoc intendit cũ d.non ſentiunt igitur neq; ſimilia. D.d.li
cet hoc ſit neceſſariũ.i. q̃ ſimile debet ſentire ſuum ſimile.tũc enim neceſ
ſarium eſſet vt oſſa ſentirent terram,ſed videntur carere omni ſenſu.

Amplius autem,vnumquodq; principiorum ignorantia plu-
rium quàm intelligentia exiſtet.cognoſcet quidem enim vnum,
quodlibet:multa autem ignorabit,omnia enim alia. accidit autẽ
& Empedocli inſipientiſtimum eſſe Deum.ſolus enim elemento-
rum vnum non cognoſcet, diſcordiã:Mortalia autem,omnia: ex
omnibus enim vnumquodq; eſt.

SOPH. *Præterea unicuiq; principiorum plus ignorationis,quàm cognitionis*
inerit. V nũquodq; enim vnum cognoſcet,pleraq; uerò ignorabit: ſi qui-
C *dem cætera omnia. Accidit etiam Empedocli DEVM eſſe inſipientiſ*
ſimum: ſolus enim hoc unum elementorum non cognoſcet,nempe diſcor
diam: mortalia uerò,res omnes: ex omnibus.n.conſtat unũquodq;.

Et etiam vnumquodq; principiorũ magis ignorat, quã ſciat.
vnumquoq; enim eorum vnum tantum agnoſcit, & plura igno-
rat. Et contingit Empedocli attribuere Deum maximæ ignoran-
tiæ.ipſe.n.ſolus neſcit de elementis hoc vnicum,ſ.litẽ:animal vero
mortale ſcit ea omnia.omne.n.animal fit ex omnibus illis.

80 Et etiam contingit eis impoſſibilia vniuerſalia,ſ. vt quodlibet etiam. Quinta rõ
principiorum magis ignoret, quàm ſciat. vnumquodq; enim principio-
rum eorum non ſcit apud eos, niſi ex quibus componitur:& ſunt ea, qui- Sexta rõ.
busaſſimilatur. D.d. Et contingit Empedocli attribuere,&c.i.& contin-
git Empedocli aliud impoſſibile proprium,ſ. q̃ Deus apud ipſum ſit in-ſi

ne ignorantiæ: ita ꝙ animal mortale eſt ſcientius ipſo. contingit enim ſecundum ſuum ſermonem, vt non ſciat de elementis, quę ſunt apud ipſum ſex, niſi quinq; tantum, ſ. quatuor elementa, & amicitiam, & ꝙ neſciat litem. animal autem mortale ſcit ſex, quia apud ipſum componitur ex omnibus Et opinatur ꝙ Deus componitur ex quinq; tantũ. i. non ex lite. cõtingit igitur ei vt neſciat litem: quapropter animal mortale erit ſcientius eo. Et Dij. quos Empedocles opinatur eſſe compoſitos ex quatuor elemẽtis, ſunt orbes. opinatur enim orbes eſſe Deos, & compoſitos ex quatuor elemẽtis, & amicitia. Et ideo reputabat Deum eſſe immortalem. lis enim eſt cauſa corruptionis. licet iam narrauerit quòd ipſe iam opinatur mundum, ꝙ iam corrumpebatur, & iam generabatur. ſed forte non opinabatur hoc, niſi in eis, quæ ſunt ſub ſphæra, quamuis ipſe videtur hoc opinari in omnibus partibus mundi. D

Omnino autem propter quam cauſam, non omnia habent animam quæ ſunt: quoniam omne, aut elementum, aut ex elemento aut vno, aut pluribus, aut omnibus: neceſſe eſt enim vnũ aliquod cognoſcere, aut quædam, aut omnia. E

SOPH. *Deniq; cur nõ omnia quæ ſunt habent animam, cum quodq; aut elementum ſit, aut ex elemento uno, aut pluribus, aut omnibus? Neceſſe eſt enim unumquidpiam cognoſcere, aut nonnulla, aut omnia.*

Et vniuerſaliter, quare non omnia habent animam: cùm omnia aut ſint elementum, aut ex elemento vno, aut ex pluribus, aut ex omnibus: oportet. n. ſcire aut vnũ, aut quædam, aut omnia.

81 Septima ratio. Et vniuerſaliter neceſſe eſt eis dare cauſam, quare non oĩa habent animam cõprehendentem. contingit. n. eis vt omnia ſint comprehẽſiua. quoniam, ſi principia, & elementa ſunt cognoſcentia: & omne ens aut eſt ex elemento, aut elementum, neceſſe eſt vt omnia ſciant. Opottet enim vt õme ſciat, aut vnum eorum, ſi fuerit elementum, aut ex vno elemento. quoniam tunc nõ ſciet, niſi illud, quod cõponitur ex illo elemento: aut vt ſciat pluta, ſi componitur ex pluribus: aut, ſi cõponit ex oĩbus, oĩa. & hoc intendebat, cùm d. oportet enim ſcire aut vnũ, aut quædam, aut omnia. F

Dubitabit autem aliquis, & quid eſt vnum faciens ipſa: materiæ enim comparantur elementa. Maxime enim proprium eſt illud continens quodcunq; eſt: anima autem aliquid melius eſſe & antiquius impoſſibile eſt: impoſſibilius autem adhuc intellectu: Rationabiliſſimum enim hunc eſſe nobiliſſimum & diuinum ſecundum naturam. Elementa autem dicunt eſſe prima entium.

SOPH. *Quæret præterea quiſpiam, quid nam ſit quod ea unum efficiat? materiæ enim ſimilia ſunt elementa: Potiſſimum enim eſt id quod cõtinet, quidquid id tandem ſit. at anima aliquid eſſe potius aut dominans, impoſſibile eſt: longe etiam impoſſibilius intellectu. Maxime. r.*

rationi

A *rationi conſentaneum eſt eum longiſſime antecedere, & natura eſſe potiorem, & tamen elementa dicunt prima entium eſſe.*

Et debet homo dubitare illud, quod dedit iſtis eſſe. elementa enim aſſimilantur materiæ. Illud enim, qđ agit, dicitur valde nobile. impoſſibile eſt igitur vt aliquid ſit nobilius, & principalius quàm anima. & magis impoſſibile eſt vt aliquid præcedat intellectū. neceſſe eſt. n. vt iſte ſit p̄cedēs naturaliꝝ ipſum, quod per eū acquirit nobilitatem ſuam. elementa autē ſunt principia entiū.

B2 Et debet homo quærere p quid ſunt elementa, ſ. forma. elementa. n. videntur aſſimilari materiæ. ſed manifeſtū eſt ꝙ aliud nobilius eis ligat, & congregat ea in compoſito: & eſt illud, quod eſt in eis quaſi forma, & finis. D. incœpit declarare quòd hoc neceſſe eſt eſſe aīam & maxime intellectum, & d. Illud. n quod agit, dr̄ valde nobile &c. i. & illud, quod vt eē nobilius elementis, neceſſe eſt vt ſit aīa. oē. n. quod dr̄ eſſe nobilius aliquo, minus eſt dignum nobilitate quā aīa. aīa igitur præcedit oīa elementa cauſalitate, & nobilitate: elementa aūt tpe. D. d. & magis eſt impoſſibile vt aliquid præcedat intellectum. i. ſi anima eſſet ex elementis, tūc præcederent eam elemēta nobilitate, & cauſalitate: quod eſt impoſſibile. & magis impoſſibile eſt opinari ꝙ aliquod elementorum præcedat intellectum ſecundum nobilitatem, & fm cauſam finalem. D. dedit rōnem ſuper hoc, & d. neceſſe eſt. n. vt iſte ſit, &c. i. neceſſe eſt enim vt intellectus præcedat in eſſe omnia attributa ſibi, & quæ ab eo acquirunt nobilitatem, vt elementa.

Octauarō

Illud, q̄ agit, eſt valde nobile. Idē. 3. de Aiæ. t. cō. 19.

Aīa præcedit elmta nobilitate, & cālitate, elmta aūt tpe.

D. d. elementa autem ſunt principia entium. i. & valde differunt. anima enim & intellectus ſunt principia entium ſecundum finem & formam: elementa autem ſecundum materiam.

Aīa, & intellectus ſunt principia entiū fm finē, & formā: elmta autē fm materiā.

Omnes autem & qui ex eo qđ ſentit & cognoſcit anima quæ ſunt, ex elementis dicunt ipſam, & qui maxime motiuum, non de omni dicunt anima: neq; enim ſenſitiua omnia, motiua, videntur enim eſſe quædā animaliū, manentia fm locū: & tamen videtur
C hoc ſolo motu mouere anima animal. Similiter autē & quicunq; intellectiuū & ſenſitiuū faciunt ex elementis. videntur. n. plantæ viuere non participantes loci mutatione, neq; ſenſu: & animaliū multa intelligentiam non habere.

IOPH. *Omnes autē, tum ij qui eò quòd cognoſcat & ſentiat ea quæ ſunt, ex elementis eam conſtare dicunt: tum qui maxime motiuum eam eſſe cenſent, non de omni loquuntur Anima: Neq; enim in omnibus ijs quæ ſentiunt, motus eſt: Apparet enim eſſe nonnulla animalia, quæ in eodem loco ſemper manent. Atqui hoc ſolo motu anima mouere animal uidetur: Similiter etiam quicunq; intellectum, & ſenſitiuum ex elemētis faciunt: nam & plantæ uidentur uiuere, cum tamen nec latinus, nec*

ſenſus participes ſint: necnon aĩalium complura rõnem non habere. D

Et omnes facientes animam ex elementis per cognitionem, & ſenſum, & per motum non loquuntur de oĩ aĩa. Non.n. videmus oĩa ſenſibilia moueri, cũ quædã aĩalia videantur permanentia in eodẽ loco: licet videatur ꝙ illo ſolo motu mouet aĩa aĩalia. Et ſiſſr etiam eſt diſpoſitio ponentium intellectum, & virtutem ſenſus ex elementis. plantæ enim videntur viuere: ſed nullam habent portionem de motu locali. & plura animalia etiam non intelligunt.

83 Nona rõ. Dicit & omnes ponentes ſubſtantiam aĩæ ex elementis, quia cognoſcit & quia mouet ex ſe, non loquuntur de ſubſtantia aĩæ, niſi particulariter, nõ vſr: ſicut debet facere ille, qui vult naturaliter loqui de ea. D. incœpit declarare hoc, & d. Non.n. videmus omnia ſenſibilia moueri. i. & definitio eorum, qui definierũt eam per motum, eſt diminuta. multa.n. ſenſibilia, & aĩata nõ mouentur in loco, vt ſpongia maris: quamuis iſte motus apud eos propriuſ eſt aĩæ. &, ſi ita eſſet, oẽ aĩatum moueretur in loco. Error igitur accidit eis, qui exiſtimant ꝙ iſte motus eſt proprius animæ ſenſibili. Er, cùm narrauit diminutionem contingentem definientibus animam per motum, incœpit declarare diminutionem accidentem ponentibus eam ex elementis per cognitionem, & dicit. Et ſimiliter etiam eſt diſpoſitio ponentium intellectum, &c. ideſt, & ſimiliter eſt deponẽtibus intellectum, & ſubſtantiam animæ ex elementis, quia cognoſcit. plantæ.n. videntur habere vitam, & non ſenſum, neque motum in loco. & videmus ꝙ multa animalia ſenſibilia non intelligunt. Et, ſi ita eſſet, neceſſe eſſet, vt omne viuum eſſet ſenſibile: & omne ſenſibile eſſet intelligens, ſicut opinabantur plures Antiqui. ſed non eſt ita. omnes enim definientes ſubſtãtiam animæ per cognitionem, aut motum, non incedunt via ducenti ad cognitionem ſubſtantiæ animæ.

Vide de ſpongia maris. 2. de aĩa co. 16.

E

Si autem aliquis & hæc ſegregauerit, poſueritq; intellectũ partem aliquam animæ. Similiter autem & ſenſitiuũ, neq; vtiq; ſic dicet de omni anima, neq; de tota vel vna: Hæc autem ſuſtinuit & quę eſt in orpheicis vocatis carminibus ratio. Dicit enim animã ex toto ingredi, reſpirantium, quæ fertur à ventis: non poſſibile itaq; plantis hoc accidere, neq; animalium quibuſdam, ſiquidem non omnia reſpirant. F

SOPH. *Quòd ſi quis hæc quoq; conceſſerit, poſueritq; intellectum partem aliquam animæ, itemq; ſenſitiuum, ne ſic quidem dicent uniuersè de omni Anima: immò ne de una quidẽ tota. Hoc etiam ipſum accidit ei ſententiæ, quæ circumfertur in Orphicis carminibus. Dicit enim animam ex uniuerſo ingredi, cum ſpiritum trahimus, delatam à uentis. quæ res nec plantis, nec animalium quibuſdam contingere poteſt, ſi quidem non omnia ſpirant: Quod tamen fugit eos qui ita exiſtimant.*

Et,

A Et,ſi homo conceſſerit iſta,& poſuerit ꝙ intellectus eſt aliqua pars animæ,& ſimiliter etiam virtus ſenſus,tamen neq; cum hoc locuti ſunt vniuerſaliter de omni anima,neq; de vna anima vniuerſaliter.Et ſimiliter accidit in ſermone, qui dicitur inueniri in verſibus attributis Archoim.dicit enim ꝙ anima intrat intus à toto apud anhelitum:quia veriti deſerunt eam.Hoc igitur non accidit plantis,neq; in quibuſdam animalibus : cùm non omne animal ſit habens anhelitum.

84 Dicit.Et,ſi hõ conceſſerit eis ꝙ omne aĩal eſt intelligens,& poſuerit ꝙ virtus intellectus,& ſenſus ſit iidẽ,tñ cum hoc etiam nõ erunt locuti de oĩ anima.Qui enim locutus eſt de ea per cognitionem, nõ loquitur de aĩa non cognoſcenti:qui autem per motum,non loquitur de anima nõ mota.& cum hoc ſermo amborum non eſt in eadem aĩa.natura enim animę motæ alia eſt à natura cognoſcentis.Iſti igitur non loquuntur de anima vñ,& etiã cum hoc quidam eorum loquuntur de vno modo aĩæ,& quidam de alio modo. B D d. Et iſt accidit,&c.ideſt & hocidem accidit Archoim,ſm ꝙ loquit̃ de aĩa particulari,& exiſtimat loqui de aĩa vñ, fingẽs ꝙ natura aĩæ eſt illud,quod intrat corpus à toto continenti apud anhelitum.Ille enim non loquitur de omni anima,quia plantæ habent animã, tñ non habent anhelitum,& ſimiliter plura animalia. anhelans enim eſt animal ambulans ſanguinem habens,vt dictum eſt in Animalibus.

- Decimarõ.

Anhelans ẽ aĩal ambulãs, ſanguiné habens.

Hoc aũtem latuit ſic opinantes.ſi vero ex elementis animam facere oportet, nihil oportet ex omnibus.ſufficiens enim eſt altera pars contrarietatis,ſe ipſam diiudicare & oppoſitam. Recto.n.& ipſum & obliquum cognoſcimus.Iudex.n.vtrorũq; canon eſt. Obliquum autem neq; ſui ipſius,neq; recti.

SOPH. *Caterũ ſi ex elementis animam facere oportet,non eſt opus ex omnibus· ſufficit.n. altera pars contrarietatis,ad ſe ipſam diiudicandã,*

C *& oppoſitam:recto enim tum hoc ipſum,tum obliquum cognoſcimus: norma enim utriuſq; iudex eſt: obliquum uerò,nec ſui,nec recti.*

Et ignorauerunt exiſtimantes hoc.ſ.ponentes aĩam ex elementis,ſ.ꝙ non de neceſſitate debent ponere eam ex omnibus eis. Sufficit.n.vnum contrariorũ in iudicando ſuper ipſum, & ſuper ſuũ oppoſitum.per rectum.n.ſcimus rectũ,& curuum.regula.n. iudicat vtrumq; per ſuam rectitudinem.per curuum aũt non ſcimus, neq; ipſum in ſe,neq; rectum.

85 Et,cùm ignorauerunt qm̃ non indigebant ponere aĩam ex oĩbus contrarietatibus exiſtentibus in elementis.Sufficiebat enim eis ponere eã ex altero duorum cõtrariorũ,ſ.ex alio,quod eſt quaſi habitus qdam, & forma.tale enim contrarium ſufficit in iudicando ſuper ſe,& ſuper ſuum oppoſitum.

poſitum. ſcimus enim lineam rectam per regulam rectam, in eo ꝙ eſt re- D
ctа, ſimiliter curuam. ſed per curuam non ſcimus neq; ipſam, neq; rectā.
Et cauſa in hoc eſt, quia non debemus iudicare per contrarium, quod eſt
primum, ſuper contrarium, quod eſt ſecundum.

Et in toto autem quidam miſceri ipſam dicunt. vnde fortaſſis
& Thales opinatus eſt omnia eſſe plena dīs. hoc aūt habet quaſdā
dubitationes, propter quā. n. cauſam in aere aut in igne anima cū
ſit, non facit animal, in mixtis autem: & hoc in his melior eſſe pu-
tata. Quæret. n. vtiq; aliquis, quam ob cauſam quę in aere anima,
ea quæ in animalibus melior & immortalior.

SOPH. *Sunt etiam qui in uniuerſo mixtam eſſe eam dicant: quocirca for-*
tè etiam Thales cuncta eſſe plena Deorum putauit. De quo quæſtiones
oriuntur nonnullæ. Cur enim in Aere aut in Igne ſi ineſt anima, non fa-
cit Animal, ſed in mixtis? idq; cum præſtantior in eis eſſe uideatur?
Quærat præterea quiſpiam, cur Anima quæ eſt in aere, ea quæ eſt in E
animalibus præſtantior eſt & immortalior?

Et dixerunt quidam ꝙ aīa eſt in toto. & forte ex hoc loco exiſti
mauit Mileſius ꝙ omnia ſunt plena Deo. Sed in hoc loco eſt du-
bitatio. Quærendum eſt. n. cū anima exiſtat in aere, & igne, qua-
re non facit animalia, & facit hoc in mixto: licet ſit exiſtimatū ꝙ
anima, quæ eſt in iſtis, ſit nobilior. Etiam debet homo reſpondere,
quare anima, quæ eſt in aere, eſt melior anima, quæ eſt in animali
bus, & magis immortalis.

86 Intendit vt mihi vī ꝙ quidam dixerunt ꝙ aīa exiſtit in toto. i. in ele-
Rō cōtra Thaletem mentis, & in compoſitis. & ex hoc exiſtimauit Mileſius ꝙ oīa ſunt plena
Deo. D. d. Quærendū eſt. n. &c. i. & prima dubitationum contingentū
huic opinioni eſt, quare aīa, inquantum eſt in aere, & ēt in igne, non facit
aīalia in eis. i. quare hæc corpora ſimplicia non ſunt ſenſibilia, & compre-
henſibilia. qm̄, cū aīa eādem proportionem habeat ad elementum, & ad F
compoſitum, neceſſe eſt vt, ſi alterum eorum fuerit animatū, vt alterum
etiam ſit animatum. D. d. licet ſit exiſtimatum ꝙ aīa, quæ eſt, &c. i. licet
exiſtimatum ſit ꝙ aīa, quæ eſt in elementis, magis digna eſt vt faciat ele-
menta eſſe animata. exiſtimabitur igitur eſſe nobilior anima, quæ eſt in
mixto ex elementis. D. dedit quæſtionem ſecundam, & d. Etiam debet
homo reſpondere, quare aīa, quæ eſt in aere, &c. i. & contingit homini o-
pinanti hanc opinionem reſpondere quærenti qua de cā aīa, quæ eſt in
elementis, eſt nobilior anima, quæ eſt in animalibus. anima enim quæ eſt
in elementis, eſt non mortalis apud eos: & quæ eſt in aīalibus, ē mortalis.

Accidit autē vtrobiq; inconueniens & irrationabile. & nanq;
animal dicere ignem aut aerem, magis irrationabilium eſt: & nō
dicere animalia cum anima inſit, inconueniens eſt.

Accidit

A *Accidit autem utrinq; abſurdum quiddam, et alienum à ratione: etenim dicere ignem uel aerem eſſe animal, à ratione diſcrepat: nec dicere animalia, cum anima inſit, abſurdum eſt.*

SOPH.

Et contingit vtriq; ſermoni improbabile, & irrationabile. dicere.n.q; ignis, & aer ſunt aïalia, eſt ſimile ſermoni ſtulto. & etiã non dicere ea eſſe animalia, & dicere ea habere aïas eſt improbabile.

87 Cùm declarauerit q; contingit dicentibus q; in elementis eſt anima vt elementa ſint animata, dicit. Et contingit vtriq; ſermoni, &c. ideſt hoc, q; ponunt, quòd elementa ſunt animata: aut hoc, quod ponunt, q; elementa habent animam, & nõ ſunt animata. dicere enim q; ignis, & aer ſunt animata, ſimile eſt ſermoni ſtultorum. & dicere etiam q; habent animam, & non ſunt animata, eſt valde improbabile: quia nulla differentia erit intet animam eſſe in animato, aut non eſſe.

Opinari autem videntur animam eſſe in his: quoniam totum partibus ſimile ſpeciei. quare neceſſarium ipſis dicere & animam
B ſimilis ſpeciei partibus eſſe, ſi propter intercipi aliquid continentis in animalibus, animata animalia fiunt. ſi autem aer quidem diſcerptus ſimilis ſpeciei, anima autem diſſimilis partis, hoc quidẽ aliquid ipſius exiſtet, videlicet, aliud aũt nõ exiſtet. neceſſe eſt igitur ipſam ſimilis partis eſſe: aut non ineſſe in qualibet parte omnis. Manifeſtum igitur ex dictis, q; neq; cognoſcere ineſt animæ pp id quod eſt ex elemẽtis, neq; moueri ipſam bene neq; vere dr̃.

Exiſtimaſſe autem uidentur Animam his ineſſe, quoniam totum,

SOPH. *atq; partes eiuſdem ſunt ſpeciei, quare fateri compelluntur animam ac partes eiuſdem eſſe ſpeciei, ſi eò quòd in animalibus intercipiatur aliquid ambientis animata animalia fiãt. quòd ſi Aer quidem deſcerptus eiuſdem eſt ſpeciei, anima autem diſſimilarum partium, pars quadam eius inerit. ſ. quædam non inerit. Neceſſe ergo eſt ipſam aut ſimi-*
C *larium eſſe partium, aut non ineſſe in qualibet totius parte. Perſpicuũ igitur ex dictis eſt, cognoſcere, non ideò ineſſe Animæ, quòd conſtet ex elementis: nec eam moueri, rectè ac uerè dici.*

Et videtur exiſtimare q; aïa exiſtat in iſtis, quia forma vniuerſi eorũ eſt, ſicut forma partiũ. Oportet igitur eos dicere q; forma animæ etiam eſt ſicut forma partium eius: cùm animal non ſit habens animam, niſi cũ in eo concluditur aliquid de aere continenti. Si igitur aer, cùm ſeparatur, eſt ſimilis formæ, & anima, cũm ſeparatur, non eſt conſimilium partium: manifeſtum eſt q; aliquid eius erit ens, & aliquid non ens. Neceſſe eſt igitur ut ſit conſimilium partium, aut non exiſtet in qualibet parte totius. Quoniam

autem neq; cognoscere existit in anima, quia est ex elemẽtis: neq; moueri dicitur recte, manifestum est. D

88 Ratio Thaletis.

Cùm numerauit impossibilia contingentia huic opinioni, dedit cãm, ex qua existimarunt elementa esse animata, & destruxit eam, & d. Et videntur existimare, &c. i. & videntur opinari ꝙ aïa est in elementis: quia vnum iudicium habet totum, & pars in recipiendo aïam. D.d. Oportet igitur eos dicere, &c. i. sed, cum posuerint quòd idem iudicium habet totũ & pars elementorum in recipiendo aïam, oportet eos ponere ꝙ natura animæ vñs, & forma eius est sicut forma partium, ſ. ꝙ iudicium vñs in sua natura, & particularis idem est. Et declarauit hoc, cũ dedit causam, propter quam opinati sunt ꝙ pars elemẽtorum est animata, & ꝙ propter hoc debet esse totum animatum, & d. eũ animal non sit habens animam, &c. i. & opinati sunt, quòd pars elementorum est animata, quia viderunt qđ animal non fit animatum, nisi qñ in corpus intrauerit apud anhelitũ aliquid aeris continentis: & ideo opinantur quòd ista pars aeris, quæ est in corpore animalium, est animata. Et, quia natura partis est talis necesse est vt natura totius sit talis. Et ordo verborum debet esse talis. & vñr existimare quòd anima existat in istis. i. in elementis. ſ. quòd forma totius, & partis est idem: sed pars est animata: opinantur. n. quòd animal non fit animatum nisi per aerem, qui concluditur in eo: ideo oportet eos dicere qđ forma animæ vñs est sicut forma particularis: i. ꝙ natura animæ vniuersalis, quæ est in elementis, & particularis, quę est in animalibus, est eadem.

Iudicium vñs in sua nã, & particularis idẽ é. vide. 4. Ph. c. 37. &. 48. & 2. hº. cõ. 9 & 1. Cœli 17.

E

Impugnatio rõnis Thaletis.

Et, cũ narrauit hoc, incœpit declarare modum, fm quem contingit eis, & d. Si igitur aer, cùm separatur, &c. i. si igitur aer, eũ diuiditur, est consimilis formæ, ſ. ꝙ natura partis, & totius est eadem: & anima, quæ est in elementis, cũ diuiditur per diuisionem elementorum, non est consimilium partium: qm̃ illud, quod existit ex ea in parte, ſ. in aïalibus, est mortale, & quod existit ex ea in toto, est nõ mortale: manifestum est quòd pars, quæ existit ex ea in toto, alia est ab ea, quæ existit in parte. ergo necesse est, aut vt in anima, quæ est in toto, sit similis animæ, quæ est in parte, si posuerimus quòd totũ, & pars habent idem iudicium in recipiendo aïam aut, vt ponamus ꝙ iudicium totius, & partis in recipiendo aïam non est idem: & illud, quod sequitur ponere eorum. ſ. quòd anima, quæ est in toto, est nobilior ea, quæ est in parte. Et hoc posito, destruitur argumentum eorum per hoc, ꝙ anima existit in toto, quia existit in parte. qm̃, cũ natura animæ fuerit diuersa, diuersabitur etiam natura recipientis. vnde necesse est, sicut d. vt non quælibet pars eius recipiat animam mortalem, sed partes ꝑ priæ. iudicium igitur totius, & partis non est idem. Et debes scire quòd hoc contingit necessario dicentibus elementa esse non animata: & quod est ex eis in animalibus est animatum, scilicet cõtingit eis dare causam, propter quam fuit ita, sicut contingit hoc dicentibus elemẽta animata, sed per animam nobiliorem anima existenti in animalibus. Sed causa data à dicentibus elementa esse non animata non potest esse data à dicẽtibus eà esse

F

ꝑorumentum.

A eſſe animata,ſ.mixtio,& complexio. & ideo viſum eſt nobis q̃ ponentib⁹ primas perfectiones animæ eſſe factas à mixtione,& complexione, non à cauſa extrinſeca,contingit q̃ elementa ſint animata per animam æqualem animæ exiſtenti in animalibus.& Alexan. videtur hoc opinari in primis perfectionibus animæ,& contra Ariſt. & cõtra ipſam veritatem. & in nullo differunt in hoc primæ perfectiones,& vltimæ. & ideo videmus q̃ iſta opinio ſimilis eſt opinioni dicentium caſum eſſe, & negantium cauſam agentem. D. d.ſm rememorationem ſummam eorum, quæ prædixit,& d. Quoniam autem neq; cognoſcere,&c. ideſt manifeſtum eſt igit̃ ex hoc,quod diximus,q̃ non eſt neceſſe vt ſit ex elemẽtis p̃ hoc, quod cognoſcit,& ſentit: neq; ẽt hoc,quod dicitur,q̃ mouet ſe,eſt verum.

Regre cõſiſſe cõtra Alex.3. de Aia cõ.5.

Nonnulla proponuntur difficultates de ipſius Animæ vnitate, ac partibilitate. Cap. 7.

B QVoniam autem cognoſcere ineſt animæ, & ſentire, & opinari: adhuc concupiſcere,& deliberare, & omnino appetitus: fit autem & ſm locum motus ab anima in animalibus: adhuc autem augmentum & ſtatus & decrementum: vtrũ toti animæ vnumquodq; horũ inſit,& omni inrelligimus & ſentimus,& aliorum vnumquodq; facimus & patimur, aut partib⁹ alteris altera? & viuere igitur vtrum in aliquo horum ſit vno, aut in pluribus, aut in omnibus? aut aliqua alia cauſa?

EOPH. *Quoniam autem animæ eſt cognoſcere, & ſentire, & opinari: ad hæc cupere, et deliberare, & omnino appetitus: ſitq; præterea motus loci animalibus ab anima, itemq; auctio, & ſtatus, & diminutio: utrũ totis animæ horum unumquodq; ineſt, & tota ipſa intelligimus & ſentimus, & aliorum unumquodq; agimus & patimur, an partibus alijs*
c *alia? Iam uero uiuere utrum in aliquo horum eſt, an in pluribus, an in omnibus? an etiam alia quædam cauſa eſt?*

Et,quia anima habet cognoſcere,& ſentire,& exiſtimare: & ẽt appetere,& velle, & vlr modos deſyderñ: & etiam anima habet per animam motum in loco: & etiam augmẽtum, & complementum,& diminutionem, vtrum vnumquodq; iſtorũ eſt totius animæ,& per ipſam totam intelligit,& ſentit, & mouet,& facit alios motus,& actiones,& paſſiones: aut non agit, & patitur, niſi p̃ virtutes diuerſas,& membra diuerſa,& actiones, & paſſiones diuerſas. Et vtrum vita eſt in vna iſtarum, aut in pluribus vna, aut in omnibus, aut habeat aliam cauſam.

89 Cùm contradixit ſermonibus Antiquorum de anima, incœpit hic declarare q̃ primo conſyderandum eſt de anima, & de numero actionum eius

eius diuersarum in genere: deinde vtrum omnes proueniant ab vna virtute, ſ ab anima, aut agit vnamquanq; actionem eius diuersarum in genere per virtutes diuersas, aut ſm definitionem & ſubiectum, aut ſm definitionem tantũ. Et d. Et, quia anima, &c i. &, quia anima habet quinq; actiones, aut passiones diuersas in genere. Quarum vna est scire, & existimare: Secũda sentire: Tertia desyderare, & velle: Quarta moueri in loco: Quinta augeti, & minui, & nutriri: vtrum quælibet istarum actionum diuersarum in genere sit totius animæ, ita ꝙ per eandem naturã intelligit, & sentit, & mouetur in loco, & desyderat, & nutritur, & vniuersaliter agit, & patitur vnoquoq; illorũ motuum: aut non agit, aut patitur vnoquoq; eorum, nisi per virtutes diuersas, & membra diuersa, & membra communia eis* conuenientia. Hæc igitur est opinio Aristo. non enim opinatur ꝙ facit diuersas actiones per virtutes diuersas, & vnica membra tantum: neq; per vnicas virtutes, & membra diuersa tantum: nec etiam per virtutes diuersas, & membra diuersa tantum: sed opinatur ꝙ faciat per virtutes diuersas, & membra vnica, ſ. principalia, & membra diuersa. & hoc intendebat, cum d. per virtutes diuersas, & mẽbra diuersa. i. cum hoc, quod agit cum membris conuenientibus. qm̃, si sic non intelligeretur, erit idem cũ sermone Platonis. D. d. Et vtrum vita est in vna istarum, &c. i. & perscrutandum est cum hoc, vtrũ illud, quod dicitur vita, est in vna aliqua istarum virtutum quinq;, aut in pluribus vna, aut in omnibus. D E

*a. L consimilia.

Opio Aristo de plalitate aiarũ. vide & infra. c. 92.

Videt cõ. 7 de opione Platonis, & in cõ. seq.

Dicunt itaq; quidam partibilem ipsam: & alio quidem intelligere, alio autem concupiscere. Quid igitur continet animã si partibilis est apta nata? non enim vtiq; corpus: videt enim contrariũ magis, aĩa corpus continere: egrediente enim spirat & marcescit.

SOPH. *Equidem sunt qui eam asserant esse partibilem, atq; alia parte intelligere, alia cupere. ergo quid tandem est quod animam contineat, si partibilis est? profecto nõ corpus: uidetur enim cõtra potius anima corpus continere: egressa enim ea, euanescit putrescitq;.* I

Et quidam dicũt ꝙ anima est diuisibilis, & ꝙ ipsa intelligit per hoc, & desyderat per aliud. Quid igitur continuat animam, si naturaliter est diuisibilis? Hoc enim non est corpus. existimandum est enim contrarium, scilicet ꝙ anima continet corpus. & hoc demonstratur, quia, cum exierit ab eo, putrefiet.

90 Innuit Platonem, qui opinatur ꝙ anima essentialiter diuiditur in corpore ſm diuisiones membrorum, quibus agit suas actiones diuersas, & ꝙ non communicantur in aliquo membro, ita ꝙ pars intelligens est in cerebro tantum, & desyderans in corde tantũ, & nutriens in hepate. Et dixit & quidam dicunt, &c. i. & quidam dicunt ꝙ anima diuiditur essentialiter per diuisionem membrorum corporis, ita ꝙ intelligit per membrũ, & virtutem alia à membro, & à virtute, quibus desyderat. Deinde dicit: Quid igitur continuat animam, &c. idest sed, si posuerimus ꝙ anima diuiditur

A uidetur essentialiter per diuisionem membrorũ, in quibus existit: & manifestum est per se ꝙ anima, quæ est in singulis indiuiduis nobis est vnica: quid igitur copulat partes animæ, ita ꝙ potest dici esse vna? Non enim potest aliquis dicere ꝙ hoc sit corpus, quod copulet partes animę: quoniã magis rectum est dicere ꝙ corpus est vnum, quia anima est vna, non ecõuerso. & hoc intendebat, cùm dixit. existimandum est enim esse contrarium, &c. idest opinio enim, quam habemus naturaliter in hoc, contraria est huic opinioni, scilicet ꝙ anima magis digna est vt sit causa copulationis corporis, & suæ vnitatis in numero, q̃ vt sit corpus causa copulationis animæ. omne enim quod est, est vnum: & continuum non est per suam materiam, sed per suam formam. Sed, quia ista argumentatio est quasi latens in hoc loco, dedit significationem manifestã, & dixit. & hoc demonstratur, quia, cùm exierit a corpore putrefiet, idest diuidetur.

Oé, qđ est vnũ, & cõtinuũ, n é p suã materiã, sed p suã formã. Cõfer 4. Ph. 38. & 2. huj° c. 7. & 8. & 60. & 3 Ph. c. 60 & alibi frequenter.

Si igitur alterum aliquid vnam ipsam facit, illud maxime erit
B anima. oportebit autem iterum illud quærere, vtrum vnum aut multipartium sit: siquidem enim est vnũ, propter quid non mox & animam vnum: si vero diuisibile, iterum ratio quęret, quid est continens: & sic vtiq; procedet in infinitum.

802 M. *Si ergo aliud quidpiam unam eam faciat, illud maxime fuerit aĩa: sed rursus oportebit illud etiam quærere, utrum unum, an multarum sit partium: nam si unum, cur non protinus animã quoq; unum esse censendum est? sin patibile, rursus ratio quæret quid sit quod illud contineat: atq; ita dmum procedet in infinitum.*

Si igitur est aliud quid, quod facit eam esse vnam, illud proculdubio est aĩa. Sed quærendũ est de illo, vtrũ sit vnum, aut pluriũ partiũ. Si igitur fuerit vnum, & diuisibile, tũc quærendũ est quid
C est illud, quod copulat ipsum. & principia illius erunt infinita.

91 Si igitur corpus non facit eam esse vnam, & continuam, & dixerit aliquis ꝙ est aliud, quod facit eam esse vnam, dicemus ꝙ illud est anima, & reuertetur perscrutatio, s. vtrum illud in se est vnum, aut plura. si vnum, hoc est, quod volumus. si plura, reuertetur quęstio quid copulat illud, per quod copulatur anima: & sic in infinitum: & non erit illic principium primæ continuationis. Et hoc intendebat, cùm dixit & principia illius erũt infinita, idest principia continuationis, & vnitatis existentis in homine erunt infinita. quapropter nulla vnitas erit.

Dubitabit autẽ aliquis & de partibus ipsius, quã positionem habet vnaquæq; in corpore. si enim tota anima omne corpus cõtinet, conuenit & partiũ vnamquamq; continere aliquid corporis: hoc autẽ assimilatur impossibili: qualem enim partẽ aut quomodo intellectus continebit graue est fingere.

Quia

SOPH. *Quin etiam de eius partibus quærat quispiam, quam quæq; habeat* D
in corpore potentiam. si enim tota anima totum corpus continet, conue
nit etiam ut pars quæq; partem aliquam corporis contineat. quod simi
le est impossibili. Quam nanq; partem uel quomodo intellectus contine
bit, uel fingere difficile est.

Et debet homo dubitare de partibus eius, & quærere quę virtꝰ dat cuilibet parti corporis esse. Qm̃, si tota anima copulat totum corpus, oportet vt vnaquæq; partium copulet vnãquamq; partẽ corporis. Et iste sermo est similis impossibili. difficile est enim & etiã in fingendo dicere quã partem copulat intellectus, & qũo.

92 Cùm declarauit ꝙ contingit dicentibus animam esse diuisibilem omnibus modis, vt sit vna, secundum ꝙ est anima, & diuisibilis, sm ꝙ habet actiones diuersas, dedit dubitationem super hoc, & d. Et debet homo dubitare de partibus eius, cùm fuerit opinatus eam habere partes secundum E
hunc modum, scilicet vt sit diuisibilis vno modo, & vnica alio modo. & quærere quæ virtus dat cuilibet istarum partium corporis cõtinuationẽ. Necesse est enim si tota anima copulat totum corpus, secundum ꝙ est in eo secundum totum, vt vnaquæq; partium eius sit in vnaquaq; parte corporis, ita ꝙ copulet ipsum, secundum ꝙ est in eo. D.d. Et iste sermo est similis impossibili, &c. idest, & ponere ꝙ quælibet pars eius copulet vnãquãq; partẽ corporis, & existit in ea, ferè videtur impossibile: intellectum enim videtur impossibile attribui alicui membro corporis. Et debes scire ꝙ ista dubitatio non sequitur hoc, nisi quia non determinatur vtrum sit vnica secundum subiectum, & plura secundum virtutes: ita ꝙ diuisio animæ in suas partes sit sicut pomi in odorem, colorem', & saporem. aut est vna propter vnam naturam communem, & plura, quia ista natura habet diuersas virtutes: ita ꝙ diuisio animę in suas partes sit, sicut diuisio generis in species. Quoniam secundum hunc modum contingit dubitatio prædicta: sed, cùm posuerimus eam vnicam secundum subiectum tantũ, F
non contingit hoc. subiectum enim partium eius erit vnum tantum: & quædam earum erunt subiectum quarundam.

Docum. qua docet qũo ala vna sit, & p. ures.

Videntur autem & plantæ decisæ viuere: & animalium quędã incisorũ, tanquã eandem habentia animam specie, & si non numero: vnaquæq; quidem enim partium sensum habet & mouetur secundum locũ in quoddam tempus.

SOPH. *Videntur etiam plantæ, si secentur, uiuere, & animalium nonnulla*
insectorum, utpotè quæ eandem specie animam habeant, tametsi nõ nu
mero: vtraq; enim partiũ sensum habet, & aliquandiu loco mouetur.

Et nos videmus plantas viuere etiam, cùm diuiduntur: & similiter quædam animalia annulosa, quasi anima sit in eis vna secundum

A dum formam, & ſi non eſt vna ſm numerum. videmus enim ꝙ vtraq; pars ſentit, & mouetur in loco aliquandiu.

93 Cùm dedit impoſſibile contingens ſermoni, ꝙ tota anima eſt in toto corpore, & partes in partibus, & iam dederat impoſſibile, contingens eriã ſermoni ꝙ anima diuiditur per diuiſionem membrorum, abſq; eo ꝙ ſit in ea virtus vniuerſalis copulans corpus, incœpit hic cõtradicere his duabus opinionibus, & d. Et nos videmus plantas, &c. ideſt & ſignum ſuper hoc, ꝙ partes animæ non exiſtunt in partibus corporis, eſt quia nos videmus plantas, & plura animalia, vt annuloſa, cùm diuiduntur, agit motum vtraq; pars, & ſenſum in animalibus, & augmentum, & nutrimentum in plantis, ſicut torũ. &, ſi pars ſenſus eſſet in alia parte corporis ab ea, in qua exiſtit motus, tunc cùm animal annuloſum diuideretur, non moueret, & ſentiret: ſed pars eius, quæ mouetur, eſſet alia ab ea, quæ ſentit. Et ſimiliter, ſi pars nutritiua eſſet in plantis in parte alia ab augmentatiua, tunc B impoſſibile eſſet vt, cùm plures plantæ diuiduntur, viuerent: &, cùm plantarentur, vt viuerent. D.d. quaſi anima ſit in eis vna ſecundum formã, & ſi non eſt vna ſecundum numerum. quoniam, ſi eſſet vna ſecundũ numerum, contingeret vt corrumperetur apud diuiſionem corporis: ſicut accidit hoc in pluribus animalibus, & in quibuſdam plantis. &, ſi partes animæ eſſent in partibus corporis, contingeret vt, cùm corpus diuideret in illas partes, vt quælibet earum ageret ſuum proprium, ita ꝙ pars motiua eſſet alia à ſenſibili, & nutritiua ab augmentabili. Et, cùm ita ſit, ſicut d. neceſſe eſt vt anima ſit in toto animali vna in ſubiecto, & plures ſecundum virtutes: ita quòd quædam partium ſit ſubiectum quarundam, ſcilicet ꝙ nutritiua ſit ſubiectum ſenſibilis tangibilis, & tangibilis ſit ſubiectum aliorum ſenſuum. & ſimiliter quædam quorundam: vt poſt declarabitur. Et, cùm anima ſit talis in omni animali, aut eſt vna in numero, ſcilicet in animalibus organicis, quorum pars non viuit poſt diuiſionem: aut oportet vt ſit in eis quaſi vna in ſpecie, ſcilicet in eis, quorum pars vi- C uit poſt diuiſionem: & ſunt illa, quorum membra ſunt conſimilia.

Vide ꝛc. 2. de Aĩa. 19. & 20.

Aĩa ẽ vna m ſubm & ples ſm virtutes. Idẽ ſupra cõ. 7. & q ibi.

Si autẽ non permanent, nullum inconueniens eſt: inſtrumenta enim non habẽt quibus ſaluent naturã: ſed nihilominus in vtraq; partiũ omnes inexiſtunt partes animæ, & ſimilis ſpeciei ſunt ad inuicẽ & toti: ad inuicem quidem, ſicut quę non ſeparabiles ſunt: toti autem animæ, tanquã indiuiſibili exiſtente.

Quod ſi non perſeuerant, nullum abſurdum eſt: non enim habent organa, quibus conſeruent naturam: ſed nihilominus in utraq; partium omnes inſunt partes ãiæ, ac eiuſdem ſpeciei inter ſe ſunt, & cum tota: interſe quidẽ, utpotè nõ ſeparabiles: cũ tota uero ãia, ut quæ diuiſibilis ẽ.

Et non eſt inopinabile vt remaneant. non enim habent inſtrã, quibus conſeruant ſuam naturam, ſed tñ hoc non dat vt in vna-

quaq;

quaq; partium ſint omnes res animæ. Et ſunt conſimiles in ſpeciē D
adinuicem. totius autem animæ eſt, quia eſt diuiſibilis.

94 Et non eſt impoſſibile vt partes iſtorum animalium, & plantarum remaneant in agendo actiones totius. Cauſa enim in hoc eſt, quia iſte modus animalis non habet diuerſa inſtrumenta, quæ appropriantur actionibus diuerſis animæ cum membro communi officiali, in quo exiſtunt in potentia omnes actiones animæ, ſicut eſt cor cum alijs membris, vt declaratum eſt in libro de Animalibus: ſed quodlibet membrum membrorum iſtius animalis adaptatur omnibus actionibus animæ. & ſimiliter quælibet pars partium vnius membri. Et cauſa in hoc ſic debet intelligi. quoniam definitio partis membri officialis, non eſt definitio totius, neceſſe eſt, cùm anima impoſſibile eſt vt exiſtat in aliquo animali proprio illi animæ niſi habeat principium, vt pars eius adaptetur ad hoc, quod habet totum ad recipiendum animam. verbi gratia quòd, ſi cor habet naturam recipiendi animam, quia habet talem figuram, manifeſtum eſt ꝙ E
pars eius non recipit illam animam, quia non habet illam figuram. Vnde neceſſe eſt vt contrarium iudicium habeant animalia, quorum membra ſunt conſimilia, ſcilicet vt illud, quod recipit totum, recipiat pars: cùm habeat eandem definitionem. Deinde dicit: ſed tamen hoc non dat, &c. ideſt, ſed, quia iſte modus animalis non habet corpus officiale, neque habet membra officialia, non eſt remotum vt anima, quæ eſt in qualibet parte eius, ſit conſimilis adinuicem in ſpecie, & ſimilis etiam animæ, quæ eſt in toto. immo, quia mēbra eius non ſunt officialia, neceſſe eſt vt ſit ſic.

Deinde dicit: totius autem animæ eſt, quia eſt diuiſibilis. ideſt eſſe autem animam, quæ eſt in rebus, conſimilem in ſpecie, eſt, quia eſt diuiſa in actu, & vnaquæq; earum agit actionem alterius. conſimilitudo autem inter animam, quæ eſt in partibus, & animam, quæ eſt in toto in ſpecie, eſt ſcilicet tota anima per potentiam, & diuiſibilitatem, non ſecundum actū: quoniam, cùm diuidetur, tunc nō remanebit totum. ſed ipſe dimiſit hoc, qnia propalauit alteram duarum diuiſionum. quoniam hæc particula, F
aut, demonſtrat diuiſionem. & quaſi dicat conſimilitudo autem, quæ eſt in ſpecie inter partes, eſt quia eſt diuiſa in actu: totius vero, quia eſt diuiſibilis.

Aſa annu loſorū. & plārarum vna actu plures ipotentia. Idē 2. de Aia 19. 20. & 7. Met. 56

Videtur autē & quæ in plantis anima, principium quoddam eſſe: hæc enim ſolum communicant & animalia & plantæ, & ipſa quidem ſeparatur à ſenſibili principio: ſenſum autem nullum ſine hac habet.

SOPH. *Videtur etiam principium, quod ineſt in plantis, anima eſſe quædā. hæc enim ſola plantarum & animalium communis eſt: Atq; ea quidem ſeparatur à ſenſitiuo principio: at uero ſine ea, nihil eſt quod ſenſum habeat.*

Et

A Et videtur etiam ꝙ principiũ exiſtens in plantis ſit aliqua anima. in hoc enim ſolo communicãt plantæ, & animalia. Et hoc differt à principio ſenſibili: & nihil habet ſenſum ſine iſto.

95 Cùm dedit rationem in ſermone prædicto ſuper hoc, quòd anima nõ diuiditur eſſentialiter per diuiſionem ſubiecti, ex hoc, quod apparet in plantis: & iſte ſermo non eſt acceptus à ratione, niſi ei, qui concedit quòd plantæ habent animam: incœpit declarare hoc quomodo, & dicit, Et videtur etiam quòd principium, &c. ideſt & videtur etiam quòd principiũ, quo plantæ nutriuntur, & augentur, ſit anima. in hoc enim principio exiſtimantur habere communicationem cum animalibus ſecũdum vitam. & ideo non dicitur mortuum, niſi animal, quod caret principio, *ideſt vita, non principio ſenſus & motus. Et, cùm narrauit quòd animalia cõmunicant in hoc principio cum plantis ſecundum vitam, incœpit narrare quòd plantæ non communicant eis in hoc, & quòd communicatio ſen
B ſus, & motus cum nutrimento eſt neceſſaria, & dicit: Et hoc differt à principio ſenſibili, &c. ideſt & principium, quod eſt nutrimenti, & augmẽti, & generationis ſeparatur à principio ſenſibili in plantis: ſed principium ſenſibile non ſeparabitur ab illo: cùm omne animal nutritur, & augetur. Sed debes ſcire quòd neceſſitas eſſendi nutribile, aut augmentabile, non eſt ſicut neceſſitas eſſendi calidum, aut frigidum, aut humidum, aut ſiccum, aut graue, aut leue: & quòd ſuum eſſe augmentabile, & nutribile eſt ei, ſecundum quòd eſt viuum: & eſſe graue, aut leue eſt ei ſecundum quòd eſt corpus naturale. Quoniam, ſi non fuerit ſic determinatum, non eſt neceſſe propter communicationem cum principio ſenſibili, vt principium ſecundum ſit anima.

Non dicẽ mortuũ, niſi aial', qđ caret vita, ſi principio ſenſus, & motus. Idẽ in 2. h*. c. 16. & cõ. 3. & 37.

*2 l. plãẽ. Docum. Eſſe nutribile & augmentabile ẽ ſm ꝙ eſt viuũ. eẽ vero graue, aut leue ẽ ſm ꝙ eſt corpus naturale.

ARISTOTELIS DE ANIMA

LIBER SECVNDVS,

Cum Auerrois Commentarijs.

SVMMAE LIBRI.

In Prima inuestigat, ac tradit Animæ definitionem.
In Secunda Animæ potentias, earum ordinē, ac quo pacto definiri debeant declarat.
In Tertia de potentia Animæ vegetatiua sermonem facit.
In Quarta de potentia Animæ sensitiua.
In Quinta probat non dari sextum sensum: eurq; non vnum, sed plures habeamus.
In Sexta quærit an eodem, quo sentimus sensu, etiam sentire nos percipiamus: Sensumq;, quem Communem appellamus, explanat.
In Septima ponit differentiam inter intelligere, sapere, ac ipsum sentire, inuestigatq; ipsius Imaginationis essentiam.

SVMMAE PRIMAE Cap 1.

Traditur Animæ definitio declarans tantummodo quòd est.

QVæquidem igitur à prioribus tradita sunt de anima, dicta sint. Iterum autem tanquā ex principio redeamus, tentantes determinare quid est anima, & quæ vtiq; erit communissima ratio ipsius. D

SOPH. *QVæ igitur à superioribus de anima tradita sunt dicta sint. Rursus autem tanquam ab initio reuertamur, conantes explicare quid sit anima, & quænam fuerit cōmunissima ratio eius.*

HOc igitur est, quod accepimus ab Antiquis de anima. modo autem incipiamus aliter in determinando animā quid est secundū definitionē, quæ magis comprehendit ipsam. E

1 *Cognitio vlis sp debet pcedere cognitionē propria idē infra cō. 14. & 1. Phy. t. cō. 57. & 2. de Gen. t. cō. 51. & 3. Ph. c. 2.

CVm contradixit opinionibus Antiquorum, incœpit modo quærere de substantia eius, & d. Hocigitur est, quod accepimus, &c. ideſt hoc igitur est, quod diximus in contradicendo opinionibus, quas accepimus de anima. D. narrauit ꝙ oportet incipere in cognoscendo substantiam eius, & cōsyderare in hoc, quousq; sciatur definitio, quæ est magis vniuersalis, ideſt magis comprehendens omnes partes animæ, & d. modo autem incipiamus, &c. ideſt modo autem incipiam* loqui de anima alio modo: quia non inuenimus ab Antiquis aliquid vule de ea. & primo debemus inuenire definitionem, quæ est magis vniuersalis omnibus partibus eius. * cognitio enim vniuersalis semper debet præcedere cognitionem propriam. & sermo eius intellectus per se. F

& in suo proœmio 1. Phy. Idē hic. 13. & 1. Phy. 4.

Dicimus

Digitized by Google

A Dicimus itaq; vnum quoddam genus eorũ quæ ſunt ſubſtantiam: huius autem, aliud quidem eſt ſicut materia, quę ſecundum ſe quidem non eſt hoc aliquid: aliud autem, formam & ſpeciem, ſecũdum quam iam dicitur hoc aliquid: & tertiũ quod eſt ex his. Eſt autem materia quidem potẽtia, ſpecies aũt entelechia: & hoc dupliciter, hoc quidem ſicut ſcientia: illud autẽ, ſicut conſiderare.

10 PH. *Dicimus ergo unum quoddam genus eorum quæ ſunt, ſubſtantiam: huiusq;, aliud ut materiã, quod ex ſe quidem non eſt hoc aliquid: aliud formam & ſpeciem, ex qua demum dicitur hoc aliquid: & tertium, quod ex eis conſtat. eſt autem materia, quidem potentia: ſpecies uero entelechia: & hoc bifariam aliud ut ſcientia, aliud ut contemplari.*

Dicamus igitur ꝙ ſubſtantia eſt vnũ generum entium. Et ſubſtantiarum quædam eſt ſubſtantia ſm materiam, & iſta non eſt ꝙ
B ſe hoc. Et quædam eſt forma, per quam dicitur in re, ꝙ eſt hoc. Eſt aũt tertia: & eſt illud, quod eſt ex ambob⁹. Et materia eſt illa, quæ eſt in potentia, forma autẽ eſt perfectio. Et forma eſt duobus modis: vnus eſt ſicut ſcire, & alius eſt ſicut ſpeculari.

2 Cùm voluit ſcire definitionem vniuerſalem omnib⁹ partibus animæ, & fuit quaſi manifeſtum ꝙ collocatur in genere ſubſtantiæ, incœpit diuidere quot modis dicitur ſubſtantia, & in quo modo eſt anima, & dixit ꝙ ſubſtantia eſt vnum generum entium, i. entium, quæ ſunt ſm antecedentiam in eſſe, quorum anima eſt vnum, ꝙ anima non eſt accidens. Ponere enim animam accidens eſt impoſſe, ſm ꝙ dat nobis prima cognitio naturalis. opinamur enim ꝙ ſubſtantia eſt nobilior accidente: & ꝙ anima eſt nobilior omnibus accidentibus exiſtẽtibus hic. Et, cùm narrauit ꝙ ſubſtantia vlr debet poni genus talium iſtorũ entium, incœpit diuidere eius genera, & dixit Et ſubſtantiarum quædam eſt ſubſtantia, &c. ideſt & omnia, de quibus dicitur ſubſtantia, ſunt tribus modis. Quorum vnus eſt, vt
C ſit materia prima, quæ per ſe non eſt formata, neq; aliquid per ſe in actu: vt dictum eſt in Primo Phyſicorum. Secundus autem eſt forma, per quã indiuiduum fit hoc. Tertius eſt illud, quod fit ex iſtis ambobus. Quòd autem forma eſt, & cùm hoc eſt ſubſtantia, manifeſtum eſt enim quia comprehenditur ſenſu: eſt autem ſubſtantia, quia eſt pars ſubſtantiæ. & ſimiliter pars huius ſubſtantiæ cum aufertur, aufertur ſubſtantia. Et ſimiliter prima materia eſt ſubſtantia: quia eſt vna partium, quæ cùm auferũtur, aufertur ſubſtantia, ſ. indiuiduum. Deinde incœpit deſcribere ſubſtantiam, quæ eſt ſm materiam, & quæ eſt ſecundum formã, & d. Et materia eſt illa, quæ eſt in potentia, &c. ideſt & materia eſt ſubſtantia, quæ eſt in potentia: forma autem eſt ſubſtantia, per quam perficitur hæc ſubſtantia, quæ eſt in potentia forma. Et iſta forma inuenitur duobus modis. Quorum vnus eſt, ſecundum quòd eſt in actu, tamen non prouenit ab ea actio,

Ponẽ animã accns ẽ impoſſe, ſm ꝙ dat nob̃ pria cognitio nãlis.

2 Phy. 69. Indiuiduum fit hoc ꝙ formã.

Idẽ ifra. 7 8. 9. & 60 ſed vid̃ op poſitũ. 12. Meta. 14. & 1. Cœli. 92. vbi dicit ꝙ per materiã. Vide cõment.

Idẽ 8. Meta. 8.

actio, quæ innata est prouenire ab ea: sicut à sciente, qui non vtitur sua D
scientia. Secundus est, secundum quòd prouenit ab ea illa actio: sicut est de sciente, quando scit. Et prima forma dicitur prima perfectio: secunda autem dicitur postrema.

Substantiæ autem maxime videntur esse corpora, & horũ physica: hæc enim aliorum principia. Physicorum autem alia quidẽ habent vitam, alia autem non habent: vitam autem dicimus id quod per seipsum alimentum & augmentum & decrementum. Quare omne corpus physicum participans vita, substantia erit: Substantia autem sit, sicut composita.

SOPH. *Porrò autem corpora potissimum esse substantiæ uidentur, & ex his, ea quæ naturalia sunt: hæc enim cæterorum sunt principia. Naturalium autem, alia habent uitam, alia non habent: uitã uero dicimus nutritionem quæ per se ipsum fit, & auctionem, & diminutionem: Itaq; omne corpus naturale uitæ particeps substantia fuerit, & ita substantia, ut composita.* E

Et corpora sunt ea, quæ proprie dicuntur substantiæ: & maxime corpora naturalia. ista enim sunt principia aliorum corporũ. Et corporum naturalium, quædam habẽt vitam, & quædam nõ. Et dicere vitã, est nutriri, & augeri, & diminui essentialiter. Vnde necesse est, vt omne corpus naturale, habens communicationem in vita, sit substantia, ſm ꝙ est compositum.

3 Cùm demonstrauit nobis numerum substantiarum, incœpit declarare nobis quæ earum sit magis digna vt habeat hoc nomen, & dixit Et corpora sunt ea, quæ proprie dicuntur, &c. ideſt & corpora composita habẽt hoc nomen substantia magis proprie, secundum ꝙ est magis famosum: & maxime corpora naturalia. ista enim sunt principia corporum artificialium. D.d. Vnde necesse est, vt omne corpus naturale habens communicationem in vita. ideſt corpus naturale necesse est vt sit substantia: immo magis dignum est habere hoc nomen substantia. Deinde exposuit hoc nomen vita, & dixit Et dicere vitam est nutriri, &c. ideſt & intelligo per vitam principium, quod est commune omni animato, scilicet nutriri & augeri, & minui essentialiter. & est illud, quod appropriat plantis. quoniam hoc nomen vita dicebatur in lingua Græca de omni eo, quod nutritur, & augetur. animal enim dicitur de omni eo, quod nutrit & sentit. In Arabico autem videtur significare idem: sed tamen non dicitur mortuum, nisi animal, quod caret principio nutrimenti, & sensus insimul, nõ principio sensus, & motus tantum. Et dicit essentialiter: quia inuenitur extra viuum aliquod, quod assimilatur augmento & diminutioni, *vt lapis, & nõ est viuum. Et cùm declarauit ꝙ necesse est vt omne corpus habens vitam sit substantia, declarauit cuiusmodi substantia est, & d. sit substantia, F

Mortuũ h dicit, nisi aial, qđ ca ret princi pio nutrimẽti, & sẽ sus insiſ. S; vide op positũ. 1. de Aia. c. vlt. vbi d. ꝙ mortuum est, qđ caret solo principio, qđ ẽ vita. Vide cõt. Zim.

Hic vi a mal h: princip augẽd: sentiaſt VSed v. opposi: 1. de A t.c.39. * Vide Cœ. c. & 1. de nera. 3: Vide Zim.

A stantia, secundum quòd est compositum, idest & necesse est vt corpus viuum sit substantia composita: & est hoc indiuiduum.

Quoniam autem est corpus huiusmodi, vitam enim habens, neq; vtiq; erit corpus anima: nō est enim eorum quæ in subiecto, corpus, magis autem sicut subiectum & materia. necesse est ergo animam substantiam esse, sicut speciem corporis physici potentia vitam habentis.

5 ● P M. *Quoniam autem corpus est tale, nempe uitam habens, equidem non fuerit corpus anima: non enim eorum quæ sunt de subiecto corpus est, sed potius ut subiectum & materia. necesse est ergo animam esse substantiam, ut speciem corporis naturalis uitam habentis.*

Et, quia corpus viuum est corpus, & est tale, impossē est vt anima sit corpus. corpus enim non est eorū, quę sunt in subiecto: imo
B est sicut subiectū, & materia. Vnde necesse est vt ala sit substantia, fm q̄ est forma corporis naturalis, habentis vitam in potentia.

4 Cùm declarauit q̄ corpus viuum est substantia, fm quod est compositum ex substantia, quæ est fm materiam, & ex substantia, quæ est fm formam, incœpit quærere de anima vtrum sit substantia composita, scilicet corpus, aut secundum formam. dicere enim animam esse materiam impossibile est. & hoc manifestum est per se. Et d. Et, quia corpus viuum, &c. idest & anima non est substantia fm compositionem. compositum enim corpus habens vitam non est corpus viuum, fm q̄ est corpus simpliciter, sed secundum q̄ est tale corpus. est igitur viuum per aliquod existens in subiecto, non per aliquod existens non in subiecto. corpus autem est substantia, secundum q̄ est subiectum. Et, cùm dedit propositiones, ex quibus consequitur vt anima non sit substantia, fm q̄ est corpus, sed secundum q̄ est forma, d. Vnde necesse est vt anima sit substantia, secūdum q̄
C est forma corporis naturalis, habentis vitam in potentia, &c. Quoniam autem non est substantia secundum corpus declarabitur in secunda figura per illas duas propositiones prædictas, scilicet q̄ anima est in subiecto, & corpus est non in subiecto. Quoniam vero est substantia fm formam, manifestum est ex hoc, q̄ est substantia in subiecto. hoc enim proprium est formæ, scilicet vt sit substātia in subiecto. Et differt ab accidente. quoniam accidens non est pars substantiæ compositæ: forma autem est pars huius substantiæ cōpositæ. Et etiam æquiuoce dicitur forma esse in subiecto. & accidens esse in subiecto. *Subiectū enim accidentis est corpus cōpositum ex materia & forma, & est aliud existens in actu, & non indiget in suo esse accidenti. Subiectum autem formæ non habet esse in actu, secundum q̄ est subiectum, nisi per formam, & indiget forma vt sit in actu: & †maxime primum subiectum, quod non denudatur à forma omnino. & propter similitudinem inter ista errauerunt plures loquentium, & di-

Æquoce dr forma, & accns eē i subiecto.

*Subm accntis ē ens i actu: subiectū formę subal ē ens i potentia. idē 1. Phy. 63. & 5. Phy. 7. & 8 1. ca. d subā orb. sed vide Istātiā de ḡitatib⁹ interminatis, 1. ca. d subā orbis. Vide cōz. Zim.

†Primum subm nō denudat a fōa o mno. idē. 1. Phy. 76. & 2. Phy. 12. & 3. Cq. 29. sed quare primū. vide 3. Cœ. 17. & 1. Phy. 82.

xerunt formam esse accidens. Et ex hoc declarabitur perfecte ꝙ anima D
non est substantia secundum materiam. materia enim est substantia, secundum ꝙ est subiectum. anima autem secundum ꝙ est in subiecto. Et dicit habentis vitam in potentia. ideſt necesse est vt anima sit substantia, ſm ꝙ est forma corporis naturalis, habentis vitam, ſm ꝙ dicitur habere illam formam in potentia, vt agat actiones vitæ per illam formam.

Substantia autem actus, huiusmodi igitur corporis actus: Hic aũt dicitur dupliciter, alius quidem sicut scientia, alius sicut considerare. manifestum est igitur ꝙ sicut scięti̇a: in existere enim animam, & somnus & vigilia est: proportionale autẽ vigilantia quidem ipsi considerare, somnus autem ipsi habere & non operari.

SOPH. *Hæc uero substantia est actus, ergo talis corporis est actus: hic autẽ bifariã dicitur, partim ut scientia, partim ut contemplari. constat ergo eam esse ut scientiam: ex eo enim quòd est anima, & somnus et vigilia est: proportione autem respondet vigiliæ quidem ipsi contemplari: somnus autem ipsi habere & non operari.* E

Et ista substantia est perfectio. est igit perfectio talis corporis. &, quia perfectio dicit duobus modis: quorũ vnus est sicut scire, & alius sicut aspicere: manifestũ est ꝙ ista perfectio est sicut scire. Qm̃ apud ipsum est esse animæ. & vigilia est similis studio, somnus aũt est similis dispositioni rei, cùm potest agere, & non agit.

5 Cùm declarauit ꝙ anima est substãtia ſm formam, & formæ sunt perfectiones habentium formas, & sunt duobus modis, incœpit demonstrare ꝙ perfectio est in definitione animæ, quasi genus, & d. Et ista substantia est perfectio, &c. ideſt &, quia substantia, quæ est secundum formam, est perfectio corporis habentis formam: & iam declaratum est ꝙ animæ est forma: necesse est vt anima sit perfectio talis corporis, ideſt perfectio corporis naturalis habentis vitam in potentia, ſm ꝙ perficitur per ipsam. F

Et, cùm declarauit ꝙ anima est perfectio, declarauit ſm quot modos dicitur perfectio, & d. &, quia perfectio est duobus modis, &c. ideſt &, quia perfectio est duobus modis: quorũ vnus est sicut scientia existens in sciente, quando non vtitur sua scientia: & alius est sicut scięti̇a existens in sciente, quando vtitur ea. Deinde incœpit demonstrare secundum quem modum istorum duorum dicitur ꝙ anima est perfectio, & d. manifestum est ꝙ ista perfectio est sicut scięti̇a. i. &, quia iam declaratum est ꝙ anima est perfectio corporis naturalis, & perfectio dicitur duobus modis, manifestũ est quòd perfectio, qua est animatum, & differt à corpore nõ animato est existens in eo, sicut scientia in sciente. Deinde dedit rationem super hoc, & dixit Quoniam apud ipsum est esse animæ, ideſt qm̃ apud esse istius perfectionis in animato inuenitur aĩa, non apud esse alterius pfectionis.

Et,

A Et cùm demõstrauit q̃ perfectio accepta in definitione animæ, quæ est substantia animæ, est illa, quæ est quasi scientia existens in sciente, quãdo non vtitur ea, dedit exemplum super hoc, & dicit, & vigilia est similis, &c. idest &, cùm animal fuerit dormiens, tunc anima erit in eo secũdum primam perfectionem. & hoc est simile esse scientiæ in sciente in tempore, in quo non studet: & non est simile esse ignorantiæ in non sciente. Manifestum est enim q̃ animal apud somnum habet animam sensibilem, sed non vtitur sensu: sicut sciens habet scientiam, sed non vtitur ea. Dispositio autem animæ apud vigiliam in animalibus est similis scientiæ in sciente, quando vtitur ea. Et hoc est in anima sensibili. Anima autem nutritiua nunquam inuenitur in animalibus, nisi secundum postremam perfectionem. Nisi aliquis ponat q̃ sit quidam modus animalium, qui non nutritur in aliquo tempore, scilicet in tempore, in quo manet in lapidibus, vt ranæ magnæ, quæ nihil thesaurizant, & manent tota hyeme in lapidibus: & similiter plures serpẽtes. Et secundum hoc erit hoc commune
B animæ sensibili, & nutritiuæ eadem intentione. &, si non, tunc perfectio accepta in eis erit secundum æquiuocationem. Et quocunq; modo sit, quando intellecta fuerit diuersitas inter vtrunq;, tunc non nocebit hoc accipere indefinite in hac definitione, cùm sit impossibile aliter. Et d. somnus autem est similis dispositioni rei, &c. idest dispositio animę apud somnum in animalibus est similis dispositioni rei in tempore, in quo potest agere, sed non agit. & hæc est descriptio primæ perfectionis: & ex ea intelligitur descriptio postremæ perfectionis: & est dispositio rei, per quã ens agit, aut patitur in tempore, in quo agit, aut patitur.

Doctrin. Ala nutritiua nunq̃ inuenit̃ in alis ab⁹, nisi fm postremã pfectionẽ. Idẽ 8. Ph. 20. & hic ifra 14. & 3. de Ala 44. 59. Vide pro hoc ifra c. 30. & c. 5. tertij h⁹.

Prior autem generatione in eodem scientia est: vnde anima est primus actus corporis physici potentia vitam habentis: tale autẽ quodcunq; organicum: organa autem & plantarũ partes, sed penitus simplices: vt foliũ fructiferi cooperimentũ: fructiferum aũt fructus: radices vero ori sibi sunt: vtraq; enim trahunt alimentũ.

C

SOPH. *Prior autem generatione in eodem scientia est: qua propter anima est actus primus corporis naturalis potentia uitam habentis: cuiusmodi est quodcunque fuerit organicum. sunt porrò plantarum quoq; partes organa, sed plane simplicia: ut folium integumẽtum est pulpæ, quæ semen complectitur: pulpa autem seminis: radices uero ori proportione respondent, utraq; enim attrahunt alimentum.*

Et scientia in eodẽ antecedit in esse. Et ideo anima est perfectio prima corporis naturalis, habentis vitam in potentia. & est fm q̃ est organicũ. Et partes plantarum sunt etiã organa, sed valde simplicia. verbi gratia q̃ folia sunt coopertoria, & vestes fructibus. radices aũt similes sunt ori: qm̃ isti duo modi contrahunt cibum.

6 Cùm declarauit ꝙ genus animæ eſt perfectio, quæ eſt quaſi ſciẽtia exiſtens in ſciente, quando non vtitur ipſa, incœpit narrare ꝙ iſta perfectio præcedit in eſſe ſecundam perfectionem, & ꝙ propter hoc debet adiungi in definitione ꝙ anima eſt prima perfectio corporis naturalis habentis vitam in potentia. Et d. Et ſcientia in eodẽ, &c. i. & perfectio, quæ eſt quaſi ſcientia, præcedit in eſſe in indiuiduo ſecundam perfectionem, quæ eſt quaſi ſtudium. Et, cùm narrauit hoc, incœpit narrare ꝙ propter hoc debemus hanc intentionem dicere in definitione, vt per primam diſtinguatur à perfectione poſtrema, & d. Et ideo anima eſt perfectio prima, &c. i. & ideo dicendum eſt in definitione animæ, &c. D. d. & eſt ſm ꝙ eſt organicum. ita cecidit in ſcriptura locus *albus. & eſt corpus ſm ꝙ eſt organicum. i. corpus habens vitam in potentia eſt primum organicũ corpus. Et, cùm narrauit ꝙ omne corpus viuum eſt organicum, & hoc fuit manifeſtum in animalibus, ſed latuit in plantis, incœpit demonſtrare ꝙ organa exiſtunt etiam in plantis, & dixit Et partes plantarũ ſunt etiam organa, &c. i. & ſermo eius in hoc eſt manifeſtus. Et hoc, quod dixit de plantis, manifeſtum eſt. folia enim ita ſunt de plantis, ſicut corium in animalibus, & radices ſunt, ſicut os: quoniam vtrunq; comprehendit cibum. & hoc intendebat, cùm dixit, quoniam iſti duo modi contrahunt cibum, ſcilicet radices, & os, & alia ventricula, quæ tranſeunt ad ipſa.

*a.l. alius.

Docuñ.

Idẽ infra. 38.

D E F

Si autem aliquod cõe in omni anima oportet dicere, erit vtiq; actus primus corpis organici phyſici. vnde non oportet quærere ſi vnum eſt anima & corpus: ſicut neq; ceram & figurã, neq; omnino vniuſcuiuſq; materiã, & id cuius eſt materia: hoc enim vnũ & eſſe cum multipliciter dicantur, quod proprie eſt, actus eſt.

SOPH.

Ergo ſi quid commune de omni anima ſit dicẽdum, ea fuerit actus primus corporis naturalis organici. idcirco non oportet quærere an unũ ſit anima & corpus, quemadmodum neq; ceram & figuram, nec deniq; unuſcuiuſq; materiam, & id cuius eſt materia: unũ enim & eſſe cùm multifariam dicatur, quod proprie eſt, actus eſt.

Si igitur aliquod vniuerſale dicendum eſt in omni anima, dicemus ꝙ eſt prima pfectio corporis naturalis, organici. Et ideo nõ eſt perſcrutandum vtrum anima, & corpus ſint idem: ſicut nõ eſt perſcrutandum hoc in cera, & figura, neq; in ferro, & figura, neq; vniuerſaliter in materia cuiuslibet, & in illo, quod habet illã materiam. vnũ enim & ens cùm dicuntur pluribus modis, perfectio eſt illud, de quo dicitur hoc prima intentione.

7 Dixit Si igitur aliquod vniuerſale, &c. ideſt ſi igitur poſſibile eſt definire animam definitione vniuerſali, nulla definitio eſt magis vniuerſalis q̃ iſta, nec magis conueniens ſubſtãtiæ animę: & eſt ꝙ anima eſt prima pfectio corporis naturalis organici. Et induxit hunc ſermonẽ in forma dubitationis,

Docuñ.

A dubitationi,cùm dicit,Si igitur dicendum eſt,&c.excuſando à dubitatione accidente in partibus iſtius definitionis. perfectio enim in anima rationali,& in alijs virtutibus animæ ferè dicitur pura æquiuocatione: vt declarabitur poſt.Et ideo poteſt aliquis dubitare, & dicere ꝙ,anima non habet definitionem vniuerſalem.& ideo dicit, Si igitur,&c. quaſi dicit,ſi igitur fuerit conceſſum nobis quòd poſſibile eſt inuenire ſermonẽ vniuerſalem comprehendentem omnes partes animæ, erit illæ ſermo iſtæ.

Perfectio ſiaia rõnali & in alijs virtutibus aię di fere pura æquiuocatiõe. Idẽ infra c. 30.& 3. de Aia c.5.cõtra Alex. Nõ eſt dubitãdum qũo. ex aia, & corpore fiat vnũ. Sꝫ vide oppoſitũ 1.d Aia t.c.92.cõtra Plato. vbi hoc fuit dubitatum. Vide cõt.zim.

Deinde dicit, Et ideo non eſt perſcrutandum,&c. ideſt &, cùm declaratum eſt quòd anima eſt prima perfectio corporis naturalis, & quòd animatum non habet hoc eſſe,niſi ex eo quòd habet animam, non eſt dubitandum quomodo anima,& corpus,cùm ſint duo, fiant idem: ſicut non eſt dubitandum hoc in cera,& in ferro cum figura exiſtente in eis,& vniuerſaliter in materia,cuiuslibet, & in re, quæ exiſtit in illa materia. Hæc enim nomina,ſcilicet *vnum,& ens licet dicantur pluribus modis,tamen prima perfectio in omnib⁹ iſtis,ſcilicet forma, magis digna eſt vt habeat
B hoc nomen,ſcilicet vnum,& ens, quàm illud, quod eſt congregatum ex materia,& forma. congregatum enim non dicitur vnum, niſi per vnitatem exiſtentem in forma. materia enim non eſt hoc, niſi per formam. Et,ſi materia & forma eſſent in compoſito exiſtentes in actu, tunc compoſitum non diceretur vnum,niſi ſicut dicitur in rebus, quæ ſunt vnum ſecundum contactum,& ligamentum. †Modo autem,quia materia non differt à forma in compoſito,niſi potentia:& compoſitum non eſt ens in actu,niſi per formam:tunc compoſitum non dicitur vnum, niſi quia ſua forma eſt vna. Et quaſi innuit per hoc quæſtionem contingentem dicẽtibus quòd anima eſt corpus. & eſt quomodo illud, quod aggregatur ex anima,& corpore,fiat vnum.

* Ens vnũ ꝙ pri⁹ dñr de fora, q̃ d cõgregato.Oppoſitũ vr dicere 3.c.3.ſꝫ 2.Ph.c.4. & 7. Met. cõ 8.& 8. Meta c.7. idem hr in cui hic. Vide cõt. zim.

†Mã ñ dñr a fora i cõpoſito, niſi potẽtia. Vide idẽ. 10. Me.23

Vniuerſaliter quidem igitur dictũ eſt quid ſit anima: eſt enim ſubſtantia quę ſm rationem:hoc aũt eſt quod quid erat eſſe huiuſmodi corporis.ſicut ſi aliquod organorum phyſicum eſſet corp⁹,
C vt dolabra:erat quidem enim dolabræ eſſe, ſubſtãtia ipſius & anima hæc.diuiſa autem hac,non vtiq; amplius dolabra erit, ſed aut æquiuocè:nunc autem eſt dolabra:non enim huiuſcemodi corporis quod quid erat eſſe & ratio, anima: ſed phyſici huiuſcemodi corporis,habentis in ſeipſo principium motus & ſtatus.

SOPH. *Vniuerſe igitur dictum eſt quid ſit anima:nempe ſubſtãtia ea quæ in ratione conſiſtit:quod quidem eſt Quid erat eſſe tali corpori:veluti ſi quod inſtrumentũ eſſet naturale corpus,uerbi cauſa ſecuris: eſſet enim ſecuri eſſe ſubſtantia eius & anima hoc:ea enim ſeparata,nõ amplius eſſet ſecuris,niſi æquiuoce:nunc uero eſt ſecuris: non enim eiuſmodi corporis Quid erat eſſe & ratio ẽ anima,ſed naturalis, talis ſcilicet quod in ſe motus ſtatuq; principium habeat.*

Iam igit̃ diximus quid est anima vñr, & est substantia ſm hanc D
intentionem, ſ. ſm illud, quod hoc corpus est. Quod est, quēmad-
modum si aliquod instrumentū esset corpus naturale, vt securis,
tunc acumen securis esset substantia, & est anima ſm hanc inten-
tionem. & similiter istud, cùm abstractum est, nō erit securis post
nisi æquiuoce. materia autem erit post securis. anima enim nō est
quidem talis corporis, & intentio eius, sed corporis talis naturalis
habentis principium motus.

2 Cùm prædixit ꝙ anima est substantia, deinde declarauit quod est for- E
ma, & perfectio, incœpit hic inducere modum, per quem potest accidere
certitudo, ꝙ formæ naturales sint substantiæ. & hoc est necessariū in hoc
loco. Et d. Iam igitur diximus, &c. idest declaratum est igitur ex hoc, qđ
dixit, quid est anima vniuersaliter. & secundum ꝙ dixit in hac definitio-
ne, anima est substantia secundum intentionem, per quam dicim' in re,
per quam hoc corpus naturale est substantia, non alio modo. Deinde di F
xit exemplum de corporibus artificialibus, & fecit differentiam in hoc in
ter corpora naturalia, & artificialia. Essentiæ enim rerum artificialiū sunt
1. Phy. 7. t. 1. accīs actus. & ideo existimauerunt quidam ꝙ ita est de essentijs corporū na-
turalium. Et d. quemadmodum, si aliquod instrumentum, &c. idest &
formæ, & essentiæ corporum naturalium sunt substantiæ. quoniam, quē
admodum si aliquod instrumentum esset corpus naturale, vt securis, i.
si imaginati fuerimus ipsum esse ens naturale, tunc acumen securis esset
substantia eius. Deinde dedit rationem super hoc, & d. & similiter istud
cùm abstractum est, &c. i. & necesse est in securi, si esset ens naturale, vt ei'
acumen esset substantia. Securis enim non dicitur nisi illud, quod cōgre-
gatum est ex materia, ſ ferro, & forma, quæ est acumen. &, ſi acumen au-
feratur, & esset securis corpus naturale, tunc securis non esset: quia mate-
ria, & forma non esset, nisi diceretur securis æquiuoce. &, illud, pro cuius
illd, ad ablationē eius auferf ſubia; est ſubia. Idē 8 cō. 2. qđ quo fit intelligēdū. vid. 8. Meta. c 5. Digressio. primū supposītum. Secundū. ablatione aufertur hæc substantia, est substantia: est enim pars eius. pars F
autem substantiæ est substantia. Deinde dicit: materia autem erit post
securis. i. materia autem, quia securis est corpus artificiale, licet acumen sit
ablatum ab eo, tamē post dicetur securis per suam figuram. figura enim,
quæ propria est ei, eadem est in ea cùm acuitate, & fine. Et hoc, quod d.
manifestabitur ex hoc, quod dico. Manifestum est enim per se ꝙ hoc no-
men securis, siue fuerit naturale, siue artificiale, dicitur de illo congrega-
to ex illo, quod est quasi forma in eo, & ex eo, quod est quasi materia. Et
etiam manifestum est per se ꝙ securis dicitur de aliquo indiuiduorum
substantiæ. Et sic necesse est vt hoc nomen, quod dicitur de eo, ſm ꝙ est
indiuiduum substantiæ, sit dictum de eo ſm materiā, & formam insimul.
vnde necesse est vt vtrunq; sit substantia. partes enim substantiæ sunt sub
stantia. Et sic necesse est, cùm fuerit forma ablata, vt hoc nomen auferat
ab ea, scilicet nomen, quod demonstrat ipsum, ſm ꝙ est indiuiduum. Aut
dicamus ꝙ hoc nomen non dicitur de eo nisi secundū materiam tantum,

v.g.

A v.g. fm ꝙ est corpus ferreum. & tunc forma erit in eo fm accidens. & tunc necesse erit, si forma fuerit ablata, vt hoc nomen, quod dicitur de ea, fm ꝙ dicitur indiuiduum substantiæ, remaneat. Sed quia formæ rerum naturalium, cum fuerint ablatæ, auferentur materiæ, & nulla ens remanet nisi æquiuoce, necesse est, cùm posuerimus securim esse corpus naturale, & ablata fuerit acuitas, quæ est in ea quasi forma, vt auferatur materia, & non remaneat ens. Cùm igitur forma fuerit ablata fm hanc intentionem statim auferetur hoc nomen securis, quod demonstrat ipsum fm ꝙ est in diuiduum substantiæ. quoniam per ablationem formæ auferetur materia &, cùm materia & forma auferuntur, nihil remanet de eis, quæ demõstrãtur per hoc nomen, fm ꝙ demonstrat aliquod indiuiduorum substantiç, nisi sit aliquod indiuiduum: & tunc non dicitur securis nisi æquiuoce.

Cũ formæ rerũ nãlium auferunt, auferunt materiæ iporũ. Sed vide opp. 1. Phy. 82. vbi dr ꝙ mã est ingnabilis, & icorruptibilis. vide cõtra. Zim.

Formæ igitur naturales substantiæ sunt. quia, cùm ablatæ fuerint, auferẽt nomen, quod demonstrat ens, secundum ꝙ est indiuiduum substantiæ.

B Et similiter definitio, quæ est fm illud nomen, quia auferuntur genus, & differentia, quorum vnum demonstrat materiam, & aliud formam. v.g. ꝙ, cũ sensus aufertur à carne, non remanet caro, nisi æquiuoce: sicut caro mortui. Forma autem artificialis non est substantia. quia, cùm auferẽ, non auferetur materia: sed remanet nomine, & definitione. quoniam, cũ figura securis auferetur, remanet ferrum idem, sicut ante, nomine, & definitione. Et necesse est, & recte vt remaneat nomen eius, s. securis, quod demõstrat hoc instrumentum, fm quod est indiuiduum substantiæ: licet acuitas auferatur. Et hoc fuit, quia nomẽ dicitur in rebus naturalibus primo de forma, & secundo de congregato. in rebus autem artificialibus ecõtrario, s. quia primo de materia, & secundo de congregato. In rebus igitur artificialibus demonstrat indiuiduum substantiç secundum suam primam significationem, quia significat materiam: & in rebus indiuiduis substan

Nomẽ in rebꝰ nãlibꝰ primo de forma, secõ d cõgregato. Vide cãm 8. Met. cõ. 7. In rebꝰ aũt artificialibꝰ primo di nomẽ de mã ſ. dario de congregato. Sed vid oppoſi. 5. Met. c. 14. & 7. Met. c. 18. vbi dicit ꝙ nomẽ accidentale primo ſignificat formã, & ſecõ ſubiectũ. Vide contrad. Zim.

'a. l. ppriã

tiæ naturalibus demonstrat ipsum secundũ suam* primam significationẽ

C quoniam significat formam. Hoc enim indiuiduum non est hoc, nisi per suam formam, non per suam materiam. †Materia enim nullum habet eẽ in actu in rebus naturalibus, secundum ꝙ est materia. & esse non est in actu, nisi formæ. & hoc valde manifestatur in formis rerum simpliciũ. qñ cũ forma fuerit ablata, nihil remanet. Et in rebus artificialibus nihil est hoc, nisi per suam materiam, non per suam formam. & sic declarabitur tibi differentia inter naturalia, & artificialia. Et intelliges hoc, quod dixit Aristo. & auferetur dubitatio, quæ inducit credere ꝙ formæ sint accidentia. D. d, anima enim non est, &c. i. & est de anima econuerso acuitati. nomen enim auferetur ab animato per ablationem animæ, & remanet in securi, licet acumen auferatur. anima enim non est talis corporis, in quo est acuitas, scilicet corporis artificialis organici, sed naturalis. & hoc intendebat, cùm dixit talis. & hoc, quod dicit principium motus, & quietis, est dispositio corporis naturalis.

† Mã nullũ habet eẽ in actu rebus nãlibus, fm ꝙ est mã. 2. phyſico. 12. t. 76. 3. 29. 7. 8 & cap. de orbis. 1. phyſi. 9.

Considerare autem & in partibus oportet quòd dictum est, si enim esset oculus animal, anima vtiq; ipsius: visus esset: hic enim substantia

substantia est oculi quæ est secũdum rationem, oculus autem ma D
teria visus est: quo deficiente non est adhuc oculus, nisi æquiuoce,
sicut lapideus aut depictus. Oportet igitur accipere quod est in
parte, in toto viuente corpore: Proportionaliter nanq; se habet si
cut pars ad partem, totus sensus ad totum corpus sensitiuum: secũ
dum quòd huiusmodi.

SOPH. *Hoc uero quod diximus in partibus etiam cõsideraſſe non ab re fue
rit: nam si oculus esset animal, profecto anima ei esset uisus: is enim est
oculi substantia quæ in ratione consistit: oculus autẽ materia est uisus,
quo deficiente non est amplius oculus, nisi æquiuoce, quemadmodum la-
pideus & pictus. Ergo quod parti alicui conuenit in totum uiuens cor-
pus est transferendum: proportione namq; respõdet, ut pars ad partem,
sic totus sensus ad totum corpus sensitiuum, quatenus eiusmodi est.*

Et consyderandum quod dictum est in membris etiam. Oeu- E
lus enim si esset animal, tũc visus esset anima eius. iste enim est sub
stantia oculi, quæ est secundum suam intentionem. & corpus ocu
li est materia visus: qui: cùm deficit, non dicetur oculus, nisi æqui-
uoce, sicut dicitur de oculo lapideo. Et accipiẽdum est illud, quod
dicitur de parte in toto corpore. comparatio enim partis ad partẽ
est sicut totius sensus ad totum sensibile.

9 Cùm declarauit ꝙ ita est anima in corpore, sicut forma in materia: for
ma. n. incorporibus naturalibus magis habet nomen substantiæ quã ma-
teria: & ꝙ indiuiduum non sit indiuiduum, nisi per formam: quia nõ est
indiuiduum, nisi fm ꝙ est ens in actu, & est ens in actu per suam formam,
non per suam materiam. Et, quia declarauit hoc ratione, vult modo de-
clarare hoc exemplo, &. d. Et consyderandum est quod dictum est in mẽ F
bris. i. & hoc, quod dictum est in anima, quoniam est substantia, quia, cũ
aufertur, aufertur nomen ab animato, vetificatur in membris habenti
bus proprie virtutes particulares animæ sensibilis. D. d. exẽplum de hoc
in oculo, &. d. Oculus enim si esset animal, &c. i. quoniam proportio visus
ad oculum est sicut proportio animæ ad corpus. si igitur fuerimus imagi
nati ꝙ oculus esset animal, necesse esset vt visus esset anima eius. visus. n.
tunc esset substantia animæ, fm illud quod est, & oculus esset materia illi⁹
animæ. D. d. qui cùm deficit, &c. i &, quia manifestum est de visu, ꝙ, cũ
deficit, non remanet oculus post, nisi equiuoce: sicut oculus factus de lapi
de, aut formatus in pariete: quia non habet de intentione oculi, nisi tantũ
figuram: & ꝙ visus est substãtia oculi: manifestum est ꝙ anima debet ha
bere talem dispositionem cum corpore, s. ꝙ, cũ aufertur, aufertur nomen
ab animato, & non remanet animatum, nisi æquiuoce. v. g. quia, cùm ani-
malitas fuerit ablata ab aliquo īdiuiduo, nõ remanet animal nisi æquiuo
ce: quapropter anima est substantia. Et, quia Aristo. posuit primo ꝙ ita
est

Indiuiduum nõ est indiuiduum, nisi p formam. Idẽ supra cõ. 7. t. de Aia. 9.

A est de parte,sicut de toto,& ꝙ possibile est vt habeamus certitudinem de toto,consyderando hoc in partibus,incœpit declarare modum,vt iudicium totius,& partis sit idem in hoc loco,& d. comparatio enim partis ad partem,&c.i.& necesse est vt ita sit de toto sicut de parte in hac intẽtione. qm̃ comparatio alicuius membri apud suam formam particularem sensibilẽ in essendo substantiam illius membri, est comparatio totius sensus ad totum corpus sensibile. Et hoc,quod d.manifestum est comparatio enim visus,qui est pars sensus ad oculum,est sicut comparatio totius sensus ad totum corpus.&,quia comparatio est eadem:& visus est substantia: igitur anima erit substantia. Vide consile. 1. Com. 19. 4. Ph. 37. 1. de anima. 88. 2. Com. 59.

Est autem non abiiciens animã potentia ens vt viuat,sed quod habens. semen autem & fructus potentia huiusmodi corpus est. sicut quidem igitur inciſio & visio,sic & vigilantia actus. vt autẽ visus & potentia organi,anima: corpus autem quod potẽtia ens: sed sicut oculus pupilla & visus,& ibi anima & corpus,animal.

B

SOPH. *Cæterum quod amisit animam non est id quod potentia est ad viuẽdum,sed quod habet: semen uero & fructus id sane est quod potentia est tale corpus: ergo ut sectio & visio,sic uigilia est actus: ut uero visus & potentia organi,sic anima est: corpus autem est id quod potentia est: iterum ut pupilla & visus est oculus,ita etiam illic, anima & corpus est animal.*

Et illud,quod habet potentiam vt viuat,non est illud,à quo ablata est anima,sed illud,quod habet animam. semen autem,& fructus sunt in potentia corpus tale. Et,sicut abscindere, & aspicere sunt perfectiones,ita vigiliæ.&,sicut visus est potentia instrumẽti,sic est anima:corpus aũt est illud,quod est in potẽtia.&,sicut oculus est membrum,& visus,ita animal est anima,& corpus.

C

10 Quia accepit in definitione animæ potentiam,quæ dicitur quasi æqui uoce,incœpit declarare quam intentionem intendit, & complet declarationem illius,& primæ,& secundæ intentionis hoc modo declarationis, à quo modo incœpit,s. exemplariter. Et d. Et illud, quod habet potẽtiam vt viuat,&c. 1.&,cùm dicimus in corpore,s. ꝙ est quod habet potentiam vt viuat,non intendimus per hoc,sicut diximus in eo,quod non habet habitum,& formã,quibus potest agere:& pati: quemadmodum dicimus ꝙ semen,& fructus habent potentiam vt viuant: & ꝙ sanguis menstruosus habet potentiam vt sentiat,aut moueatur: sed diximus hoc in habenti animam in actu,qua agit,aut patitur,sed in illo tempore neq; agit,neq; patitur,sicut animal dormiens. Et,cum demonstrauit hoc de potentia, quæ est prima pfectio,dedit dr̃iam inter istã,& potentiã,quæ non est aĩa in suo esse,& incœpit ẽt declarare exẽplariter dr̃iam intet primã perfectionem in rebus habentibus formas,& secundã,& d. Et, sicut abscindere,&c.i.& sicut

ent abſcindere in ſecuri. & aſpicere in oculo ſunt poſtremæ perfectiones D
iſtarum rerum, ita vigilia eſt poſtrema pfecto animalis ſenſibilis. Et d.
hoc: quia manifeſtum eſt ꝙ proportio abſciſionis ad inſtrumentum, qñ
abſcindit, & aſpectus ad oculum, qñ aſpicit, eſt ſicut proportio actionis ſen
ſuum ad animal in vigilia. vigilia enim eſt vſus ſenſuum. &, ſicut iſta di-
ſpoſitio eſt poſtrema perfectio oculi, ſic vigilia eſt poſtrema perfectio a-
nimalis. D. d. & ſicut viſus eſt potentia inſtrumenti, ſic eſt anima. i. & ſi-
cut viſus, quando anima nõ vtitur ipſo, dicitur eſſe potentia, qua oculus
videt, ita dicimus quòd anima eſt potentia, qua animal viuit, quãdo ani-
ma non agit per illas actiones animæ. D. d. corpus autem eſt illud, quod
eſt in potentia: i. corpus autem animalis eſt illud, quod recipit illam potẽ-
tiam, aut quod dicitur illam virtutẽ habere. & dicitur potentia: quia qñq;
agit, & qñq; nõ: & dicitur potentia in tempore, in quo nõ agit. D. d. & ſi-
cut oculus eſt membrũ, & viſus, ita animal eſt anima, & corpus, i. & ſicut
hoc nomẽ oculus dicitur de illo membro, quod eſt corpus compoſitum,
& de virtute viſibili, quæ eſt in eo: ita animal dicitur de anima, & corpo- E
re. & ſermo eius in hoc capitulo eſt manifeſtus.

Quodquidem igitur non ſit anima ſeparabilis à corpore, aut partes quædam ipſius, ſi partibilis apta nata eſt, non immanifeſtũ eſt: quarundam enim actus, partium eſt ipſarum: at vero ſecundũ quaſdam nihil prohibet, propter id ꝙ nullius corporis ſunt actꝰ. Amplius autem immanifeſtum, ſi ſit corporis actus anima, ſicut nauta nauis. Figuraliter quidem igitur ſic determinetur & deſcribatur de anima.

SOPH. *Animam igitur non eſſe ſeparabilem à corpore aut partes quaſdã eius ſi partibilis eſt, non eſt obſcurum: quarundam enim actus partium eſt ipſarum: nihil tamen obſtat quominus aliquæ ſint, propterea quòd nullius ſunt corporis actus. incertum autẽ adhuc eſt, an ãia ita ſit actus corporis: ueluti nauta nauigii. Ac de nima quidem adũbratione quadã* F
ſic explicatum deſcriptumq; ſit.

Quoniam autem anima non eſt abſtracta à corpore, aut pars eius, ſi innata eſt diuidi, non latet. eſt enim quarundam partium perfectio. Sed tamen nihil prohibet vt hoc ſit in quibuſdam partibus: quia non ſunt perfectiones alicuius rei ex corpore. Et cum hoc non declaratur vtrum anima corpori ſit, ſicut gubernator nauí. Secundum igitur hunc modum determinãdum eſt hoc de anima ſecundum exemplum, & deſcriptionem.

11 Cùm accepit in definitione animæ vli ꝙ eſt perfectio corporis naturalis, incœpit declarare quantum appareret ex hac definitione de abſtractione. aut non abſtractione, &. d. Qm autem anima, &c. i. qm manifeſtũ eſt ex hoc, quod dictum eſt in definitione animæ, ꝙ impoſſibile eſt ꝙ anima

ſit

A sit abstracta à corpore, aut secundum omnes partes, aut per aliquam partem eius, si innata est diuidi, non latet. Apparet enim quòd quædam virtutes sunt perfectiones partium corporis, secundum φ formæ naturales perficiuntur per materiam: & tale impossibile est vt sit abstractum ab eo, per quod perficitur. D.d. Sed tamen nihil prohibet, &c. i. sed hoc manifestū non est in omnibus partibus eius: cùm sit possibile vt aliquis dicat quòd quædam pars eius non est perfectio alicuius membri corporis: aut dicat φ, licet sit perfectio, tamen quædam perfectiones possunt abstrahi, vt perfectio nauis per gubernatorem. Propter igitur hæc duo, non videtur manifestum ex hac definitione φ omnes partes animæ nō possunt abstrahi.

Et Alexan. dicit φ ex hac definitione apparet φ omnes partes animæ sunt non abstractæ. & nos loquemur de hoc, quando loquemur de virtute rationabili. D.d. Secundum igitur hunc modum, &c. i. tanta igitur cognitio est data à talibus definitionibus, quæ inductæ sunt exemplariter, 3. de Ala cō. 5.

B & secundum sermones vniuersales sicut nos fecimus hic. i. φ non notificant rem perfecta notificatione, quousq; appareant ex ea omnia conuenientia illi rei. & ideo, cùm perscrutati fuerimus de vnaquaq; partium animæ, secundum definitionem propriam cuilibet, apparebit tunc intentio, & aliæ intentiones quærendarum in anima. Vide p 11 lo. 4. ph. c. 31. 4. Cœ. 2. & 1. de Ala. c. 71. & hic c. sequenti, & tex. & c. 13

Traditur Animæ definitio propria, s. per ipsius rei causam. Cap. 2.

QVoniam autem ex incertis quidem, certioribus autem, fit quod certum & secundum rationem notius, tentandum est iterum sic aggredi de ipsa: Non enim solum Quia, oportet diffinitiuam rationem ostendere, sicut plures terminorum dicunt: sed & causam inesse & demonstrari. Nunc autem sicut cō clusiones rationes terminorum sunt. vt quid est tetragonismus? æquale altera parte longiori, orthogonium esse equilaterale: talis autem terminus ratio conclusionis: dicens autem quoniam tetra-

C gonismus est mediæ inuentio, rei causam dicit.

OPH. *Quoniam autem ex obscuris quidem sed manifestioribus, nascitur id quod manifestum & ratione notius est, hoc eodem pacto rursus de ea differre conandum est: neq; enim solum ipsum Quòd definitiuam rationē aperire oportet, ut plurimæ definitiones explicant, uerum etiam causam inesse & apparere: alioqui, quasi conclusiones orationes definitionum sunt. ut quid ē quadratio? æquale ei quod altera parte est longius, rectangulum fieri equilaterum: quæ sane definitio, ratio est conclusionis: at uero quæ quadrationem dicit esse mediæ inuentionem, ea rei causam dicit.* *alē tōnes terminor

Et, quia res manifesta, quę est magis propinqua in sermone ad intelligendum, est ex rebus latentibus, sed magis apparenter, quærendum

rendum est etiam vt tali cursu curramus in anima. Oportet enim vt sermo definiens non tantum demonstret quid est res, sed etiam causa erit inuenta, & manifesta in ea. Modo autem intentiones definitionum sunt quasi conclusiones. v.g. quadratura: & est inuenire superficiem rectorum angulorum æqualium laterum æqualē longo. & ista definitio est intentio conclusionis. Dicens autem q̄ quadratura est inuenire medium in re, narrauit causam. D

Tetragonismi demonstratio.

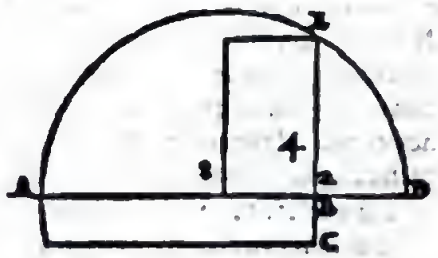

E

12

Quia cognitio acquisita ex hac definitione non sufficit in cognitione substantiæ cuiuslibet partis animæ: quoniã hæc definitio est vniuersalis omnibus partibus animæ, & dicta de eis multipliciter: & tales definitiones non sufficiunt in cognitione rei perfecte, cum fuerit vles vniuocæ, nedum cũ sint vles multiplices: quærendum est. n post ad sciendum vnamquãq; partium, quæ collocatur sub illa definitione cognitione propria, cum definitio non * dicatur de eis vniuoce: incœpit igitur hic demonstrare viã ad cognitionem definitionum, quæ appropriantur cuilibet partium in rebus ignoratis, & causam, pp quam nõ sufficiunt definitiones in talibus rebus, & d. Et, quia res manifesta, quæ est magis propinqua, &c. i. &, quia naturalis in cognitione causarum propinquarum rebus est ire de latentibus apud naturam apparentibus apud nos, & est ire de posterioribus in eã ad priora: vt dictum est in posterioribus, oportet nos ire in cognitione definitionum propriarum vnicuiq; partium animæ per istam viam. & nulla via est in cognitione talium definitionum. s. quæ componũtur ex propinquis causis proprijs rei, cùm fuerint ignoratæ, nisi à posterioribus apud nos. D. d. oportet enim ut sermo definiens non tantum demonstret, &c. i. & causa, propter quam non sufficiunt in cognitione rei tales definitiones vles, est, quia oportet vt sermo definiens perfecte non demonstret genus rei tantum, sicut faciunt plures definitiones: sed sermo definiens debet demonstrare causam rei propriam propinquam existentem in ea in actu. s. formam, non genus. Et, cũ notificauit hoc, narrauit cuiusmodi definitio est definitio, quam quærit in vnaquaq; partium animæ, & in cuiusmodi est definitio prædicta, & d. Modo aũt intentiones definitionum sunt quasi conclusiones. i. ista definitio, quã mõ quærimus, est similis

Definitiones vles vniuocę nõ sufficiũt i cognitiõe rei pfecte, nedũ cũ sint vles multiplices.

*Idē. i. de de Aīa. 8. & hic supra. 7. & infra. 30. & 31. de Aīa cõ. 5.

In nãlibus ordinē de posterioribus ad priora. Idē. i. phi. 2. & 57. & 7. Meta. cõ. 10. & 3. q. c. 61. Idē hic infra. c. 33.

A milis definitionibus,quæ ſunt quaſi principium demõſtrationis: definitio autem vniuerſalis prædicta eſt ſimilis definitionibus, quæ ſunt quaſi demonſtrationis concluſio. Et,cum declarauit hoc, dedit exemplum de definitionibus, quæ ſunt quaſi concluſio, ſi fuerint ignoratæ eſſe in definito:aut fuerit cauſa quæſita in eis, & ex definitionibus, quæ non ſunt quaſi concluſio demonſtrationis,ſed ſunt,ſi fuerint manifeſtæ per ſe,principia demonſtrationis,& ſi fuerint ignoratæ, tunc impoſsibile eſt, vt declarentur eſſe in definito,niſi per argumentum. Et,quia d.v.g quadratura,&c.i.exemplum definitionum vtium,quæ ſunt quaſi concluſio demõſtrationis,eſt reſpondere quærenti quid eſt quadratum,quod eſt ſuperficies rectorum angulorum,& æqualium laterum æquale longo. D.d.exẽplum definitionis,quæ eſt quaſi principium demonſtrationis,&.d. Dicẽs autem ꝙ quadratura,&c.i.qui autem definit quadratum,quod eſt ſuperficies rectorum angulorum æqualium laterum, factum ſuper lineam mediam in proportione inter latera oblongi,quod æquatur ei, definit qna-

Si fuerint aliq̃ dfinitiões, quæ ſint ignotæ in eẽ in definito, tales ſi declarant̃, niſi p argumẽtũ. vide. 3.ph. cõ.12.

B dratum definitione,quæ eſt quaſi principium demonſtrationis,cum definiat ipſum per cauſam propinquam. Et cùm d. Modo autem intentiones definitionum ſunt quaſi concluſiones,non intendebat ꝙ iſta definitio inducta in anima eſt concluſio demonſtrationis,ſed intendebat ꝙ eſt ex genere iſtarum definitionum,ſm ꝙ tales definitiones ſunt vtes. & ideo.d. ſunt quaſi concluſiones.iſtæ enim definitiones,aut ſunt concluſiones, aut ſunt ſimiles definitionibus,quæ ſunt concluſiones. Neq; intendebat ẽt ꝙ definitio,quærenda hic in vnaquaq; partium animæ, eſt ex definitionibus,quæ ſunt quaſi principium demonſtrationis:ita ꝙ ſint manifeſtæ per ſe,quia ſunt ignoratæ apud nos:& via ad cognoſcendum eas eſt ex poſterioribus, ſicut dicit:ſed intendebat ꝙ eſt ex genere illarum definitionum. tales enim definitiones aut ſunt principium demonſtrationis,aut ſunt ſimiles definitionibus,quæ ſunt quaſi principium demonſtrationis. Et iõ ſermo eius ita debet legi.ſed etiam cã erit inuenta,& manifeſta in ea.i.ſer

C mo definiens animam perfecte debet eſſe,vt cauſa propinqua ſit manifeſta in ea.& iſta definitio eſt ex definitionibus,quæ aſſimilantur definitionibus, quæ ſunt principia demonſtrationis,inquantum eſt propria definitio. Definitio autem,quam dedimus modo in anima,eſt ex definitionibus,q̃ aſſimilant̃ definitionibus,q̃ ſunt concluſiones demõſtrationis,ſm ꝙ ẽ generalis oĩbus partibus animæ,& nõ eſt inducta in ea cauſa propinqua

Dicamus igitur principium accipientes intentionis, determinari animatum ab inanimato,in viuendo. multipliciter autem ipſo viuere dicto,& ſi vnum aliquod horum inſit ſolum, viuere ipſum dicimus:vt intellectus,ſenſus,motus & ſtatus ſm locum: Adhuc autẽ,motus ſm alimentũ,& decrementũ,& augumentum.

OPH. *Dicamus igitur initio conſiderationis accepto animatum diſtinctũ eſſe ab inanimato ipſo viuere: cum autem pluribus modis viuere dicatur,*

tur, si uel unum duntaxat horum insit, uiuere ipsum dicimus: ut intellectus, & sensus, & motus & status loci: motusq; item alimenti, & diminutio & auctio. D

Incipiamus igitur quærere, & dicere ꝙ animatum distinguitur à non animato viuendo. Et, quia viuere dicitur multis modis, si inuentus fuerit in re aliquis eorum vnus tantum, dicemus ꝙ viuit. v.g. intelligere, & sentire, & moueri, & quiescere in loco, & nutriri, & diminui, & augeri.

13 Cùm notificauit definitionem animæ vlr, & notificauerit quantum dant tales definitiones in cognitione rei, & ꝙ diminute faciunt cognoscere, non perfecte, cum sint vlres, & quasi conclusio demonstrationis: & quia definitio quærenda in vnaquaq; partium animæ est similis definitionibus propriis, quæ sunt quasi principia demonstrationis: & ꝙ, tales definitiones cùm fuerint nõ manifestæ esse in definito, sicut contingit in partibus animæ, oportet tunc ire ad cognitionem earum ex rebus posterioribus, quæ sunt magis notæ apud nos. Scompositis, dixit. Incipiamus igitur quærere, &c. i. dicamus igitur ꝙ, quia notam est apud uos ꝙ animatũ nõ differt à non inanimato, nisi per vitam: viuum autem dicitur multipliciter. 1. per multas actiones, quę sunt in eo: manifestum est ꝙ omne, de quo dicitur vna illarum intentionum, aut vna illarum actionum, aut plures vna est animatum. & hoc intendebat, cùm dixit. si inuentus fuerit in re aliquis eorum, &c. Deinde numerauit actiones attributas vitæ, & dixit. v.g. intelligere, & sentire, & moueri, & quiescere in loco, & nutriri, & diminui & augeri. i. & istæ actiones attributæ vitæ sunt quatuor genera: quarum vnum est intelligere, secũdum sentire, tertium moueri, & quiescere in loco, quartum nutriri, & augeri, & diminui. E

Vide idẽ supra. c. 11. & quæ ibi

Vide p. 11 lo. 1. ph. c. 3. & illius cùm reqre. 10. Me. có. 9.

Intelligẽ viuere est. idẽ. 12. me ta. 36. & 39. Et. 2. Cœ. 61.

Vnde & vegetabilia omnia videntur viuere: videntur enim in se ipsis habentia potentiam & principium huiusmodi, per quod augmentum & decrementum suscipiunt secundum contrarios locos: non enim sursum quidem augentur, deorsum autem non: sed similiter in vtroq; & penitus quæcunq; aluntur & viuunt in fine, quousq; possunt accipere alimentum, F

SOPH. *Quamobrem & quæ terra gignit omnia uidentur uiuere apparet enim ea in se ipsis eiusmodi habere potentiam & principium, quo auctionem & diminutionem contrarius capiant locis: neq; enim sursum uersus augentur: deorsum, non item: sed peræquè in utramq; partem et undiq;: semperq; nutriuntur ac pergunt uiuere, dum possunt capere alimentum.*

Et ideo omnia uegetabilia reputantur viuere. existit. n. ĩ eis potentia, & virtus, & principium, per quod recipiunt augumentũ, & di-

Digitized by Google

A & diminutionem in duobus locis contrariis. non enim augẽt, & diminuuntur ſuperius, & inferius. ſiſt & omne, quod nutritur, neceſſario viuit, & non viuit, niſi dum poteſt nutrimentũ accipere.

14 Quia vita magis latet in motu nutrimenti, & augmenti, & diminutionis, quam in aliis actionibus, quas numerauit, incœpit declarare quòd iſta actio attribuitur animæ: quia impoſſibile eſt attribui virtutibus elementorum, ex quibus componuntur corpora, quæ agunt actiones nutrimenti, & augmenti. Et dixit, Et ideo omnia vegetabilia, &c. i. &, quia motus nutrimenti, & augmenti, & diminutionis numeratus eſt apud nos in actionibus animati, opinamur quòd omnia vegetabilia ſint viua, in quibus videmus exiſtere principium, quo agit motum diminutionis, & augmenti in duobus locis contrariis. ſ. ſuperius, & inferius. corpus enim ſimplex, aut compoſitum ad vnam partem mouetur. qm̃, ſi ſimplex fuerit,

B mouebitur aut ſuperius, aut inferius: ſi compoſitum, mouebitur ſecundũ elementum dominans. &, quia corpus augmentabile videtur mouert ad vtranque partem ab eodem principio. ſ. ramos, & radices, neceſſe eſt vt hoc principium ſit neutrum, neque graue, neque leue: & tale dicitur anima. † Et, quia augmentum eſt perfectio actionis nutrimenti, fuit neceſſarium vt principium, quod agit nutrimentum, eſſet ex genere eius, quod agit augmentum. principium igitur nutrimenti eſt anima neceſſario. & * ideo omne animal dicitur viuere, dum nutritur.

Mixtum mouet̃ ſi eſt nutũ dominãs. idẽ 1. Cç. t. c. 7. 8. & 12. & 19. & 2 de Ge. có. 49 1. de Aia. 40.

† Augumẽtũ eſt pfectio actionis nutrimenti. Idẽ 1. de Get e. 38. 42. 1. Cœ. 21. 5. Ph. 18.

* Oẽ aial dr viuere, ũ nutrit. dẽ ſupra 6. 5. & q bi.

Separari autem hoc ab alĩs poſſibile eſt, alia autem ab hoc impoſſibile in rebus mortalibus. manifeſtum eſt autem in his quæ vegetant nr: neq; n. vna eſt in ipſis potentia alia animæ.

PHO. *Atq; id quidem ab aliis ſeparari poteſt: cætera uero ab hoc non poſſunt in mortalibus. quod perſpicuũ eſt in iis quæ ex terra oriũtur: nulla enim alia ineſt eis animæ potentia.*

C Et hoc poſſibile eſt vt ſeparetur ab alĩs rebus: alia autem impoſſibile eſt vt ſeparentur ab hoc in rebus mortalibus. Et hoc apparet in vegetabilibus. non eſt enim in eis nec vna virtus alia ab iſta ex virtutibus animæ.

Corpora ceſtia vi

15 Cùm numerauit genera virtutum animæ, incœpit demonſtrare ordines iſtarum virtutum adinuicem & d. Et hoc poſſibile eſt vt ſeparetur ab alijs rebus. i. & hoc principium, exiſtens in animato, poſſibile eſt vt ſeparetur ab alijs principijs animæ, quæ numerauimus à ſenſu, ſ. & motu, & intellectu. D. d. alia autem impoſſibile eſt vt ſeparẽtur ab hoc in rebus mortalibus. i. & impoſſibile eſt, vt hoc principium ſeparetur, ſ. nutritiuum ab alijs principijs animæ. i. ſenſu, & motu, & intellectu ex rebus, quæ innatæ ſunt moueri. † Et dixit hoc, quia corpora cœleſtia manifeſte videntur intelligere, & moueri, ſed nõ nutriri, neq; ſentiri. & ideo dixit in rebus mortalibus, cum declaratum eſt hæc non eſſe mortalia. D. d. Et hoc apparet, in vegetabilibus, &c. i. & apparet q̃ hoc principium, quod eſt nutrimen-

Quõ autẽ cçlũ appe

6 Cùm declarauit ꝙ genus animæ eſt perfectio, quæ eſt quaſi ſcientia exiſtens in ſciente, quando non vtitur ipſa, incœpit narrare ꝙ iſta perfectio præcedit in eſſe ſecundam perfectionem, & ꝙ propter hoc debet adiungi in definitione ꝙ anima eſt prima perfectio corporis naturalis habentis vitam in potentia. Et d. Et ſcientia in eodē, &c. i. & perfectio, quæ eſt quaſi ſcientia, præcedit in eſſe in indiuiduo ſecundàm perfectionem, quæ eſt quaſi ſtudium. Et, cùm narrauit hoc, incœpit narrare ꝙ propter hoc debemus hanc intentionem dicere in definitione, vt per primam diſtinguatur à perfectione poſtrema, & d. Et ideo anima eſt perfectio prima, &c. i. & ideo dicendum eſt in definitione animæ, &c. D. d. & eſt ſm ꝙ eſt organicum. ita cecidit in ſcriptura locus *albus. & eſt corpus ſm ꝙ eſt organicum. i. corpus habens vitam in potentia eſt primum organicū corpus. Et, cùm narrauit ꝙ omne corpus viuum eſt organicum, & hoc fuit manifeſtum in animalibus, ſed laruit in plantis, incœpit demonſtrare ꝙ organa exiſtunt etiam in plantis, & dixit Et partes plantarū ſunt etiam organa, &c i. & ſermo eius in hoc eſt manifeſtus. Et hoc, quod dixit de plantis, manifeſtum eſt. folia enim ita ſunt de plantis, ſicut corium in animalibus, & radices ſunt, ſicut os: quoniam vtrunq; comprehendit cibum. & hoc intendebat, cùm dixit, quoniam iſti duo modi contrahunt cibum, ſcilicet radices, & os, & alia ventricula, quæ tranſeunt ad ipſa.

*a.l. alius.

Docuñ.

Idē infra. 38.

D E

Si autem aliquod cōe in omni anima oportet dicere, erit vtiq; actus primus corpis organici phyſici. vnde non oportet quærere ſi vnum eſt anima & corpus: ſicut neq; ceram & figurā, neq; omnino vniuſcuiuſq; materiā, & id cuius eſt materia: hoc enim vnū & eſſe cum multipliciter dicantur, quod proprie eſt, actus eſt.

SOPH.

Ergo ſi quid commune de omni anima ſit dicēdum, ea fuerit actus primus corporis naturalis organici. idcirco non oportet quærere an unū ſit anima & corpus, quemadmodum neq; ceram & figuram, nec deniq; unuſcuiuſq; materiam, & id cuius eſt materia: unū enim & eſſe cum multifariam dicatur, quod proprie eſt, actus eſt.

F

Si igitur aliquod vniuerſale dicendum eſt in omni anima, dicemus ꝙ eſt prima pfectio corporis naturalis, organici. Et ideo nō eſt perſcrutandum vtrum anima, & corpus ſint idem: ſicut nō eſt perſcrutandum hoc in cera, & figura, neq; in ferro, & figura, neq; vniuerſaliter in materia cuiuslibet, & in illo, quod habet illā materiam. vnū enim & ens cùm dicuntur pluribus modis, perfectio eſt illud, de quo dicitur hoc prima intentione.

7 Dixit Si igitur aliquod vniuerſale, &c. ideſt ſi igitur poſſibile eſt definire animam definitione vniuerſali, nulla definitio eſt magis vniuerſalis q̄ iſta, nec magis conueniens ſubſtātiæ animę: & eſt ꝙ anima eſt prima pfectio corporis naturalis organici. Et induxit hunc ſermonē in forma dubitationis,

Docuñ.

A dubitationi,cùm dicit,Si igitur dicendum eſt,&c.excuſando à dubitatione accidente in partibus iſtius definitionis. perfectio enim in anima rationali,& in alijs virtutibus animæ ferè dicitur pura æquiuocatione: vt declarabitur poſt.Et ideo poteſt aliquis dubitare, & dicere ꝙ,anima non habet definitionem vniuerſalem.& ideo dicit, Si igitur,&c. quaſi dicit,ſi igitur fuerit conceſſum nobis quòd poſſibile eſt inuenire ſermonẽ vniuerſalem comprehendentem omnes partes animæ, erit illæ ſermo iſtæ.

Perfectio ſ aia rõnali & in alijs virtutibus aię dr fere pura equiuocatõe. Idẽ infra c. 30.& 3. de Aia c. 5.cõtra Alex.

Deinde dicit, Et ideo non eſt perſcrutandum,&c. ideſt &, cùm declaratum eſt quòd anima eſt prima perfectio corporis naturalis, & quòd animatum non habet hoc eſſe,niſi ex eo quòd habet animam, non eſt dubitandum quomodo anima,& corpus,cùm ſint duo, fiant idem: ſicut non eſt dubitandum hoc in cera,& in ferro cum figura exiſtente in eis,& vniuerſaliter in materia,cuiuslibet, & in re, quæ exiſtit in illa materia. Hæc enim nomina,ſcilicet *vnum,& ens licet dicantur pluribus modis,tamen prima perfectio in omnib⁹ iſtis,ſcilicet forma, magis digna eſt vt habeat
B hoc nomen,ſcilicet vnum,& ens, quàm illud, quod eſt congregatum ex materia,& forma.congregatum enim non dicitur vnum, niſi per vnitatem exiſtentem in forma. materia enim non eſt hoc, niſi per formam. Et,ſi materia & forma eſſent in compoſito exiſtentes in actu, tunc compoſitum non diceretur vnum,niſi ſicut dicitur in rebus, quæ ſunt vnum ſecundum contactum,& ligamentum. †Modo autem,quia materia non differt à forma in compoſito,niſi potentia:& compoſitum non eſt ens in actu,niſi per formam:tunc compoſitum non dicitur vnum, niſi quia ſua forma eſt vna. Et quaſi innuit per hoc quæſtionem contingentem dicẽtibus quòd anima eſt corpus. & eſt quomodo illud, quod aggregatur ex anima,& corpore,fiat vnum.

Vniuerſaliter quidem igitur dictũ eſt quid ſit anima: eſt enim ſubſtantia quę ſm rationem:hoc aũt eſt quod quid erat eſſe huiuſmodi corporis.ſicut ſi aliquod organorum phyſicum eſſet corp⁹,
C vt dolabra:erat quidem enim dolabræ eſſe, ſubſtãtia ipſius & anima hæc.diuiſa autem hac,non vtiq; amplius dolabra erit, ſed aut æquiuocè:nunc autem eſt dolabra:non enim huiuſcemodi corporis quod quid erat eſſe & ratio, anima: ſed phyſici huiuſcemodi corporis,habentis in ſeipſo principium motus & ſtatus.

*vnum eſt ens p pri⁹ dr de ſoſa, q̃ d cõgregato.Oppoſitũ vt dicere ī.c.3.ſ; 2.Ph.c. 4. & 7. Met. cõ 8.& 8. Meta c.7. idem hr ſicut hic. Vide cõt. zim.

†Mã ñ dr a ſoſa i cõpoſito, niſi potẽtia. Vide idẽ 10. Me. 23

10 PH. *Vniuerſe igitur dictum eſt quid ſit anima:nempe ſubſtãtia ea quæ in ratione conſiſtit:quod quidem eſt Quid erat eſſe tali corpori:veluti ſi quod inſtrumentũ eſſet naturale corpus,verbi cauſa ſecuris: eſſet enim ſecuri eſſe ſubſtantia eius & anima hoc:ea enim ſeparata,nõ amplius eſſet ſecuris,niſi æquiuoce:nunc uero eſt ſecuris: non enim eiuſmodi corporis Quid erat eſſe & ratio ẽ anima,ſed naturalis, talis ſcilicet quod in ſe motus ſtatuq; principium habeat.*

Iam igit diximus quid eſt anima vñr, & eſt ſubſtantia ſm hanc D
intentionem, ſ. ſm illud, quod hoc corpus eſt. Quod eſt, quēmad-
modum ſi aliquod inſtrumentū eſſet corpus naturale, vt ſecuris,
tunc acumen ſecuris eſſet ſubſtantia, & eſt anima ſm hanc inten-
tionem. & ſimiliter iſtud, cùm abſtractum eſt, nō erit ſecuris poſt
niſi æquiuoce. materia autem erit poſt ſecuris. anima enim nō eſt
quidem talis corporis, & intentio eius, ſed corporis talis naturalis
habentis principium motus.

8 Cùm prædixit ꝙ anima eſt ſubſtantia, deinde declarauit quod eſt for-
ma, & perfectio, incœpit hic inducere modum, per quem poteſt accidere
certitudo, ꝙ formæ naturales ſint ſubſtantiæ. & hoc eſt neceſſariū in hoc
loco. Et d. Iam igitur diximus, &c. ideſt declaratum eſt igitur ex hoc, qđ
dixit, quid eſt anima vniuerſaliter. & ſecundum ꝙ dixit in hac definitio-
ne, anima eſt ſubſtantia ſecundum intentionem, per quam dicim⁹ in re, E
per quam hoc corpus naturale eſt ſubſtantia, non alio modo. Deinde di
xit exemplum de corporibus artificialibus, & fecit differentiam in hoc in
ter corpora naturalia, & artificialia. Eſſentiæ enim rerum artificialiū ſunt
2. Phy. 7. *actus. & ideo exiſtimauerunt quidam ꝙ ita eſt de eſſentijs corporū na-
*a.l. accis turalium. Et d. quemadmodum, ſi aliquod inſtrumentum, &c. ideſt &
formæ, & eſſentiæ corporum naturalium ſunt ſubſtantiæ. quoniam, quē
admodum ſi aliquod inſtrumentum eſſet corpus naturale, vt ſecuris, i.
ſi imaginati fuerimus ipſum eſſe ens naturale, tunc acumen ſecuris eſſet
ſubſtantia eius. Deinde dedit rationem ſuper hoc, & d. & ſimiliter iſtud
cùm abſtractum eſt, &c. i. & neceſſe eſt in ſecuri, ſi eſſet ens naturale, vt ei⁹
acumen eſſet ſubſtantia. Securis enim non dicitur niſi illud, quod cōgre-
gatum eſt ex materia, ſ. ferro, & forma, quæ eſt acumen. &, ſi acumen au-
feratur, & eſſet ſecuris corpus naturale, tunc ſecuris non eſſet: quia mate-
Illū, ad ab latione cu⁹ aufert ſuba; eſt ſuba. Idē ī cō. 2. qđ quō ſit in telligēdū. vid. 8. Me ta. c. 5. Digreſſio. primū ſup poſitum. Secundū. ria, & forma non eſſet, niſi diceretur ſecuris æquiuoce. &, illud, pro cuius
ablatione aufertur hæc ſubſtantia, eſt ſubſtantia: eſt enim pars eius. pars
autem ſubſtantiæ eſt ſubſtantia. Deinde dicit: materia autem erit poſt F
ſecuris. i. materia autem, quia ſecuris eſt corpus artificiale, licet acumen ſit
ablatum ab eo, tamē poſt dicetur ſecuris per ſuam figuram. figura enim,
quæ propria eſt ei, eadem eſt in ea cùm acuitate, & fine. Et hoc, quod d.
manifeſtabitur ex hoc, quod dico. Manifeſtum eſt enim per ſe ꝙ hoc no-
men ſecuris, ſiue fuerit naturale, ſiue artificiale, dicitur de illo congrega-
to ex illo, quod eſt quaſi forma in eo, & ex eo, quod eſt quaſi materia. Et
etiam manifeſtum eſt per ſe ꝙ ſecuris dicitur de aliquo indiuiduorum
ſubſtantiæ. Et ſic neceſſe eſt vt hoc nomen, quod dicitur de eo, ſm ꝙ eſt
indiuiduum ſubſtantiæ, ſit dictum de eo ſm materiā, & formam inſimul.
vnde neceſſe eſt vt vtrunq; ſit ſubſtantia. partes enim ſubſtantiæ ſunt ſub
ſtantia. Et ſic neceſſe eſt, cùm fuerit forma ablata, vt hoc nomen auferat
ab ea, ſcilicet nomen, quod demonſtrat ipſum, ſm ꝙ eſt indiuiduum. Aut
dicamus ꝙ hoc nomen non dicitur de eo niſi ſecundū materiam tantum,

v.g.

A v.g. fm ꝙ eſt corpus ferreum. & tunc forma erit in eo fm accidens. & tunc neceſſe erit, ſi forma fuerit ablata, vt hoc nomen, quod dicitur de ea, fm ꝙ dicitur indiuiduum ſubſtantiæ, remaneat. Sed quia formæ rerum naturalium, cum fuerint ablatæ, auferentur materiæ, & nulla ens remanet niſi æquiuoce, neceſſe eſt, cùm poſuerimus ſecurim eſſe corpus naturale, & ablata fuerit acuitas, quæ eſt in ea quaſi forma, vt auferatur materia, & non remaneat ens. Cùm igitur forma fuerit ablata fm hanc intentionem ſtatim auferetur hoc nomen ſecuris, quod demonſtrat ipſum fm ꝙ eſt indiuiduum ſubſtantiæ. quoniam per ablationem formæ auferetur materia &, cùm materia & forma auferuntur, nihil remanet de eis, quæ denõſtrãtur per hoc nomen, fm ꝙ demonſtrat aliquod indiuiduorum ſubſtantiç, niſi ſit aliquod indiuiduum: & tunc non dicitur ſecuris niſi æquiuoce. Formæ igitur naturales ſubſtantiæ ſunt. quia, cùm ablatæ fuerint, auferẽ nomen, quod demonſtrat ens, ſecundum ꝙ eſt indiuiduum ſubſtantiæ.

Cũ formæ rerũ nãliũ auferunt, auferunt materiæ iporũ. Sed vide opp. 1. Phy. 82. vbi dr ꝙ mã eſt ingñabilis, & icorruptibilis. vide cõtra. Zim.

B Et ſimiliter definitio, quæ eſt fm illud nomen, quia auferuntur genus, & differentia, quorum vnum demonſtrat materiam, & aliud formam. v.g. ꝙ, cũ ſenſus aufertur à carne, non remanet caro, niſi æquiuoce: ſicut caro mortui. Forma autem artificialis non eſt ſubſtantia. quia, cùm auferẽ, non auferetur materia: ſed remanet nomine, & definitione. quoniam, cũ figura ſecuris auferetur, remanet ferrum idem, ſicut ante, nomine, & definitione. Et neceſſe eſt, & recte vt remaneat nomen eius, ſ. ſecuris, quod demõſtrat hoc inſtrumentum, fm quod eſt indiuiduum ſubſtantiæ: licet acuiras auferatur. Et hoc fuit, quia nomẽ dicitur in rebus naturalibus primo de forma, & ſecundo de congregato. in rebus autem artificialibus ecõtrario, ſ. quia primo de materia, & ſecundo de congregato. In rebus igitur artificialibus demonſtrat indiuiduum ſubſtantiç ſecundum ſuam primam ſignificationem, quia ſignificat materiam: & in rebus indiuiduis ſubſtantiæ naturalibus demonſtrat ipſum ſecundũ ſuam* primam ſignificationẽ quoniam ſignificat formam. Hoc enim indiuiduum non eſt hoc, niſi per ſuam formam, non per ſuam materiam. †Materia enim nullum habet eẽ in actu in rebus naturalibus, ſecundum ꝙ eſt materia. & eſſe non eſt in actu, niſi formæ. & hoc valde manifeſtatur in formis rerum ſimpliciũ. qñ cũ forma fuerit ablata, nihil remanet. Et in rebus artificialibus nihil eſt hoc, niſi per ſuam materiam, non per ſuam formam. & ſic declarabitur tibi differentia inter naturalia, & artificialia. Et intelliges hoc, quod dixit Ariſto. & auferetur dubitatio, quæ inducit credere ꝙ formæ ſint accidentia. D. d, anima enim non eſt, &c. i. & eſt de anima econuerſo acuitati. nomen enim auferetur ab animato per ablationem animæ, & remanet in ſecuri, licet acumen auferatur. anima enim non eſt talis corporis, in quo eſt acuitas, ſcilicet corporis artificialis organici, ſed naturalis. & hoc intendebat, cùm dixit talis. & hoc, quod dicit principium motus, & quietis, eſt diſpoſitio corporis naturalis.

Nomẽ in rebꝰ nãlibꝰ primo de forma. ſcõdo d cõgregato. Vide etiã 8. Met. cõ. 7. In rebꝰ aũt artificialibꝰ primo dr nomẽ de mã ſcdario de congregato. Sed vid oppoſi. 5. Met. c. 14. & 7. Met. c. 18. vbi dicit ꝙ nomẽ accidentale primo ſignificat formã, & ſcdo ſubiectũ. Vide contra. Zim.

Conſiderare autem & in partibus oportet quòd dictum eſt. ſi enim eſſet oculus animal, anima vtiq; ipſius: viſus eſſet: hic enim ſubſtantia

*al. ꝓpriã

C †Mt nullũ habet eẽ in actu i rebus nãlibus, fm ꝙ eſt mã. vide 2. phyſico. 12. 1. Ph. 76. 3. Cç. 29. 7. Met. 8 & 3. capᵒ. de cœlo orbis. & 1. phyſi. 69.

ſubſtantia eſt oculi quæ eſt ſecũdum rationem, oculus autem ma D
teria viſus eſt: quo deficiente non eſt adhuc oculus, niſi æquiuoce,
ſicut lapideus aut depictus. Oportet igitur accipere quod eſt in
parte, in toto viuente corpore: Proportionaliter nanq; ſe habet ſi
cut pars ad partem, totus ſenſus ad totum corpus ſenſitiuum: ſecũ
dum quòd huiuſmodi.

SOPH. *Hoc uero quod diximus in partibus etiam cõſideraſſe non ab re fue*
rit: nam ſi oculus eſſet animal, profecto anima ei eſſet uiſus: is enim eſt
oculi ſubſtantia quæ in ratione conſiſtit: oculus autẽ materia eſt uiſus,
quo deficiente non eſt amplius oculus, niſi æquiuoce, quemadmodum la-
pideus & pictus. Ergo quod parti alicui conuenit in totum uiuens cor-
pus eſt transferendum: proportione namq; reſpõdet, ut pars ad partem,
ſic totus ſenſus ad totum corpus ſenſitiuum, quatenus eiuſmodi eſt.

Et conſyderandum quod dictum eſt in membris etiam. Oeu- E
lus enim ſi eſſet animal, tũc viſus eſſet anima eius. iſte enim eſt ſub
ſtantia oculi, quæ eſt ſecundum ſuam intentionem. & corpus ocu
li eſt materia viſus: qui: cùm deficit, non dicetur oculus, niſi æqui-
uoce, ſicut dicitur de oculo lapideo. Et accipiẽdum eſt illud, quod
dicitur de parte in toto corpore. comparatio enim partis ad partẽ
eſt ſicut totius ſenſus ad totum ſenſibile.

9 Cùm declarauit ꝙ ita eſt anima in corpore, ſicut forma in materia: for
ma. n. in corporibus naturalibus magis habet nomen ſubſtantiæ quã ma-
Indiuidu- teria: & ꝙ indiuiduum non fit indiuiduum, niſi per formam: quia nõ eſt
uum nõ eſt indiuiduum, niſi fm ꝙ eſt ens in actu, & eſt ens in actu per ſuam formam,
indiuidu- non per ſuam materiam. Et, quia declarauit hoc ratione, vult modo de-
uum, niſi p clarare hoc exemplo, &. d. Et conſyderandum eſt quod dictum eſt in mẽ F
formam. bris. i. & hoc, quod dictum eſt in anima, quoniam eſt ſubſtantia, quia, cũ
Idẽ ſupra aufertur, aufertur nomen ab animato, verificatur in membris habenti
c.6.7.1. de bus proprie virtutes particulares animæ ſenſibilis. D. d. exẽplum de hoc
Aia. 9. in oculo, &. d. Oculus enim ſi eſſet animal, &c. i. quoniam proportio viſus
ad oculum eſt ſicut proportio animæ ad corpus. ſi igitur fuerimus imagi
nati ꝙ oculus eſſet animal, neceſſe eſſet vt viſus eſſet anima eius. viſus. n.
tunc eſſet ſubſtantia animæ, fm illud quod eſt, & oculus eſſet materia illi⁹
animæ. D. d. qui cùm deficit, &c. i &, quia manifeſtum eſt de viſu, ꝙ, cũ
deficit, non remanet oculus poſt, niſi æquiuoce: ſicut oculus factus de lapi
de, aut formatus in pariete: quia non habet de intentione oculi, niſi tantũ
figuram: & ꝙ viſus eſt ſubſtãtia oculi: manifeſtum eſt ꝙ anima debet ha
bere talem diſpoſitionem cum corpore, ſ. ꝙ, cũ aufertur, aufertur nomen
ab animato, & non remanet animatum, niſi æquiuoce. v. g. quia, cùm ani-
malitas fuerit ablata ab aliquo idiuiduo, nõ remanet animal niſi æquiuo
ce: quapropter anima eſt ſubſtantia. Et, quia Ariſto. poſuit primo ꝙ ita

eſt

A eſt de parte,ſicut de toto,& q̃ poſſibile eſt vt habeamus certitudinem de toto,conſyderando hoc in partibus,incœpit declarare modum,vtiudiciũ totius,& partis ſit idem in hoc loco,& d. comparatio enim partis ad partem,&c.i.& neceſſe eſt vt ita ſit de toto ſicut de parte in hac intẽtione. qm̃ comparatio alicuius membri apud ſuam formam particularem ſenſibilẽ in eſſendo ſubſtantiam illius membri, eſt comparatio totius ſenſus ad totum corpus ſenſibile. Et hoc,quod d.manifeſtum eſt,comparatio enim viſus,qui eſt pars ſenſus ad oculum,eſt ſicut comparatio totius ſenſus ad totum corpus.&,quia comparatio eſt eadem:& viſus eſt ſubſtantia: igitur anima erit ſubſtantia. Vide conſile. 1. Cor. 19. 4. Ph. 37. 1. de anima. 88. 1. Cor. 59.

Eſt autem non abiiciens animã potentia ens vt viuat,ſed quod habens. ſemen autem & fructus potentia huiuſmodi corpus eſt. ſicut quidem igitur inciſio & viſio,ſic & vigilantia actus.vt autẽ viſus & potentia organi,anima: corpus autem quod potẽtia ens: ſed ſicut oculus pupilla & viſus,& ibi anima & corpus,animal.

B

TOPH. *Cæterum quod amiſit animam non eſt id quod potentia eſt ad uiuẽdum,ſed quod habet:ſemen uero & fructus id ſanè eſt quod potentia eſt tale corpus:ergo ut ſectio & uiſio,ſic uigilia eſt actus: ut uero uiſus & potentia organi,ſic anima eſt:corpus autem eſt id quod potentia eſt: uerum ut pupilla & uiſus eſt oculus,ita etiam illic, anima & corpus eſt animal.*

Et illud,quod habet potentiam vt viuat,non eſt illud,à quo ablata eſt anima,ſed illud,quod habet animam.ſemen autem,& fructus ſunt in potentia corpus tale.Et,ſicut abſcindere, & aſpicere ſunt perfectiones,ita vigiliæ.&,ſicut viſus eſt potentia inſtrumẽti,ſic eſt anima:corpus aũt eſt illud,quod eſt in potẽtia.&,ſicut oculus eſt membrum,& viſus,ita animal eſt anima,& corpus.

C

10 Quia accepit in definitione animæ potentiam,quæ dicitur quaſi æqui uoce,incœpit declarare quam intentionem intendit,& complet declarationem illius,& primæ,& ſecundæ intentionis hoc modo declarationis,à quo modo incœpit,ſ.exemplariter. Et d. Et illud, quod habet potẽtiam vt viuat,&c. i.&,cùm dicimus in corpore,ſ. q̃ eſt quod habet potentiam vt viuat,non intendimus per hoc,ſicut diximus in eo,quòd non habet habitum,& formã,quibus poteſt agere:& pati:quemadmodum dicimus q̃ ſemen,& fructus habent potentiam vt viuant: & q̃ ſanguis menſtruoſus habet potentiam vt ſentiat,aut moueatur:ſed diximus hoc in habenti animam in actu,qua agit,aut patitur,ſed in illo tempore neq; agit,neq; patitur,ſicut animal dormiens. Et,cum demonſtrauit hoc de potentia, quæ eſt prima pfectio,dedit dr̃iam inter iſtã,& potentiã,quæ non eſt aĩa in ſuo eſſe,& incœpit ẽt declarare exẽplariter dr̃iam inter primã perfectionem in rebus habentibus formas,& ſecundã,& d. Et, ſicut abſcindere,&c.i.& ſi

cut

cut abſcindere in ſecuri. & aſpicere in oculo ſunt poſtremæ perfectiones D
iſtarum rerum, ita vigilia eſt poſtrema pfecto animalis ſenſibilis. Et d.
hoc: quia manifeſtum eſt ꝙ propottio abſciſionis ad inſtrumentum, qñ
abſcindit, & aſpectus ad oculum, qñ aſpicit, eſt ſicut proportio actionis ſen
ſuum ad animal in vigilia, vigilia enim eſt vſus ſenſuum. &, ſicut iſta di-
ſpoſitio eſt poſtrema perfectio oculi, ſic vigilia eſt poſtrema perfectio a-
nimalis. D. d. & ſicut viſus eſt potentia inſtrumenti, ſic eſt anima. i. & ſi-
cut viſus, quando anima nō vtitur ipſo, dicitur eſſe potentia, qua oculus
videt, ita dicimus quòd anima eſt potentia, qua animal viuit, quãdo ani-
ma non agit per illas actiones animæ. D. d. corpus autem eſt illud, quod
eſt in potentia: i. corpus autem animalis eſt illud, quod recipit illam potẽ-
tiam, aut quod dicitur illam virtutẽ habere. & dicitur potentia: quia qñq;
agit, & qñq; nõ: & dicitur potentia in tempore, in quo nõ agit. D. d. & ſi-
cut oculus eſt membrũ, & viſus, ita animal eſt anima, & corpus, i. & ſicut
hoc nomẽ oculus dicitur de illo membro, quod eſt corpus compoſitum,
& de virtute viſibili, quæ eſt in eo: ita animal dicitur de anima, & corpo- E
re. & ſermo eius in hoc capitulo eſt manifeſtus.

Quodquidem igitur non ſit anima ſeparabilis à corpore, aut partes quædam ipſius, ſi partibilis apta nata eſt, non immanifeſtũ eſt: quarundam enim actus, partium eſt ipſarum: at vero ſecundũ quaſdam nihil prohibet, propter id ꝙ nullius corporis ſunt actꝰ. Amplius autem immanifeſtum, ſi ſit corporis actus anima, ſicut nauta nauis. Figuraliter quidem igitur ſic determinetur & deſcribatur de anima.

SOPH. *Animam igitur non eſſe ſeparabilem à corpore aut partes quaſdã eius ſi partibilis eſt, non eſt obſcurum: quarundam enim actus partium eſt ipſarum: nihil tamen obſtat quominus aliquæ ſint, propterea quòd nullius ſunt corporis actus. incertum autẽ adhuc eſt, an aĩa ita ſit actus corporis: ueluti nauta nauigii. Ac de nima quidem adũbratione quadã* F
ſic explicatum deſcriptumq; ſit.

Quoniam autem anima non eſt abſtracta à corpore, aut pars eius, ſi innata eſt diuidi, non latet. eſt enim quarundam partium perfectio. Sed tamen nihil prohibet vt hoc ſit in quibuſdam partibus: quia non ſunt perfectiones alicuius rei ex corpore. Et cum hoc non declaratur vtrum anima corpori ſit, ſicut gubernator naui. Secundum igitur hunc modum determinãdum eſt hoc de anima ſecundum exemplum, & deſcriptionem.

11 Cùm accepit in definitione animæ vtl ꝙ eſt perfectio corporis naturalis, incœpit declarare quantum appareat ex hac definitione de abſtractione. aut non abſtractione, &. d. Qm autem anima, &c. i. qm manifeſtũ eſt ex hoc, quod dictum eſt in definitione animæ, ꝙ impoſſibile eſt ꝙ anima

ſit

A fit abſtracta à corpore, aut ſecundum omnes partes, aut per aliquam partem eius, ſi innata eſt diuidi, non latet. Apparet enim quòd quædam virtutes ſunt perfectiones partium corporis, ſecundum φ formæ naturales p ficiuntur per materiam: & tale impoſſibile eſt vt ſit abſtractum ab eo, per quod perficitur. D.d. Sed tamen nihil prohibet, &c. i. ſed hoc manifeſtũ non eſt in omnibus partibus eius: cùm ſit poſſibile vt aliquis dicat quòd quædam pars eius non eſt perfectio alicuius membri corporis: aut dicat φ, licet ſit perfectio, tamen quædam perfectiones poſſunt abſtrahi, vt perfectio nauis per gubernatorem. Propter igitur hæc duo, non videtur manifeſtum ex hac definitione φ omnes partes animæ nõ poſſunt abſtrahi.

Et Alexan. dicit φ ex hac definitione apparet φ omnes partes animæ ſunt non abſtractæ. & nos loquemur de hoc, quando loquemur de virtute rationabili. D.d. Secundum igitur hunc modum, &c. i. tanta igitur cognitio eſt data à talibus definitionibus, quæ inductæ ſunt exemplariter, B & ſecundum ſermones vniuerſales ſicut nos fecimus hic. i. φ non notificant rem perfecta notificatione, quouſq; appareant ex ea omnia conuenientia illi rei. & ideo, cùm perſcrutati fuerimus de vnaquaq; partium animæ, ſecundum definitionem propriam cuilibet, apparebit tunc intentio, & aliæ intentiones quærendarum in anima.

3. de Ala c. 6. §.

Vide 2 Phi lo. 4. ph. c. 31. 4. Cœ. 2. & 1. de Ala. c. 71. & hic c. ſequenti, & tex. & c. 13

Traditur Animæ deſinitio propria, ſ. per ipſius rei cauſam. Cap. 2.

QVoniam autem ex incertis quidem, certioribus autem, fit quod certum & ſecundum rationem notius, tentandum eſt iterum ſic aggredi de ipſa: Non enim ſolum Quia, oportet diffinitiuam rationem oſtendere, ſicut plures terminorum dicunt: ſed & cauſam ineſſe & demonſtrari. Nunc autem ſicut cõcluſiones rationes terminorum ſunt. vt quid eſt tetragoniſmus? æquale altera parte longiori, orthogonium eſſe equilaterale: talis autem terminus ratio concluſionis: dicens autem quoniam tetraC goniſmus eſt mediæ inuentio, rei cauſam dicit.

80 2 M. *Quoniam autem ex obſcuris quidem ſed manifeſtioribus, naſcitur id quod manifeſtum & ratione notius eſt, hoc eodem pacto rurſus de ea diſſerere conandum eſt: neq; enim ſolum ipſum Quòd definitiuam rationẽ aperire oportet, ut plurimæ definitiones explicant, uerum etiam cauſam ineſſe & apparere: alioqui, quaſi concluſiones orationes definitionum ſunt. ut quid ẽ quadratio? æquale ei quod altera parte eſt longius, rectangulum fieri equilaterum: quæ ſane definitio, ratio eſt concluſionis: at uero quæ quadrationem dicit eſſe mediæ inuentionem, ea rei cauſam dicit.*

*alit rõnes terminoꝝ

Et, quia res manifeſta, quę eſt magis propinqua in ſermone ad intelligendum, eſt ex rebus latentibus, ſed magis apparenter, quæ

rendum eſt etiam vt tali curſu curramus in anima. Oportet enim D
vt ſermo definiens non tantum demonſtret quid eſt res, ſed etiam
cauſa erit inuenta, & manifeſta in ea. Modo autem intentiones de
finitionum ſunt quaſi concluſiones. v.g. quadratura: & eſt inueni
re ſuperficiem rectorum angulorum æqualium laterum æqualẽ
longo. & iſta definitio eſt intentio concluſionis. Dicens autem q̃
quadratura eſt inuenire medium in re, narrauit cauſam.

Tetragoniſmi demonſtratio.

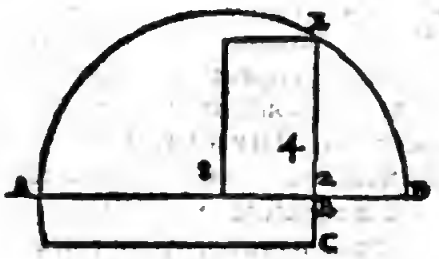

E

12

Definitiones vſu vnuocę nõ ſufficiũt i cognitiõe rei pfecte, nedũ cũ ſint vſes multipliciꝛs.

Quia cognitio acquiſita ex hac definitione non ſufficit in cognitione ſubſtantiæ cuiuslibet partis animæ: quoniã hæc definitio eſt vniuerſalis omnibus partibus animæ, & dicta de eis multipliciter: & tales definitiones non ſufficiunt in cognitione rei perfecte, cum fuerit vſes vnuocæ, nedum cũ ſint vſes multiplices: quærendum eſt. n poſt ad ſciendum vnamquãq; partium, quæ collocatur ſub illa definitione cognitione propria, cum definitio non * dicatur de eis vnuoce: incœpit igitur hic demonſtrare viã ad cognitionem definitionum, quæ appropriantur cuilibet partium in rebus ignoratis, & cauſam, pp quam nõ ſufficiunt definitiones in talibus rebus, & d. Et, quia res manifeſta, quæ eſt magis propinqua, &c. i. &, quia naturalis in cognitione cauſatum propinquarum rebus eſt ire de latentibus apud naturam apparentibus apud nos, & eſt ire de poſterioribus in eũ ad priora: vt dictum eſt in poſterioribus, oportet nos ire in cognitione definitionum propriarum vnicuiq; partium animæ per iſtam viam. & nulla via eſt in cognitione talium definitionum. ſ. quæ componũtur ex propinquis cauſis proprijs rei, cùm fuerint ignoratæ, niſi à poſterioribus apud nos. D. d. oportet enim ut ſermo definiens non tantum demonſtret, &c. i. & cauſa, propter quam non ſufficiunt in cognitione rei tales definitiones vſes, eſt, quia oportet vt ſermo definiens perfecte non demonſtret genus rei tantum, ſicut faciunt plures definitiones: ſed ſermo definiens debet demonſtrare cauſam rei propriam propinquam exiſtentem in ea in actu. ſ. formam, non genus. Et, cũ notificauit hoc, narrauit cuiuſmodi definitio eſt definitio, quam quærit in vnaquaq; partium animæ, & in cuiuſmodi eſt definitio prædicta, & d. Modo aũt intentiones definitionum ſunt quaſi concluſiones. i. iſta definitio, quã mõ quærimus, eſt ſimilis

* Idé. 1. de de Aſa. 8. 3. hic ſupra. 7. 8. 1 ſra. 30. & ſ. de Aia ab. 5.

In nãlibus im⁹ de poſterioribꝰ ad priora. Idé. 1. ph. 2. & 57. & 7. Me. t. c. 10. & 3. ęt. c. 61. Idé hic iſra. t. c. 33.

A milis definitionibus,quæ ſunt quaſi principium demõſtrationis: definitio autem vniuerſalis prædicta eſt ſimilis definitionibus, quæ ſunt quaſi demonſtrationis concluſio. Et,cum declarauit hoc, dedit exemplum de definitionibus, quæ ſunt quaſi concluſio, ſi fuerint ignoratæ eſſe in definito:aut fuerit cauſa quæſita in eis, & ex definitionibus, quæ non ſunt quaſi concluſio demonſtrationis,ſed ſunt,ſi fuerint manifeſtæ per ſe,principia demonſtrationis,& ſi fuerint ignoratæ, tunc impoſsibile eſt, vt declarentur eſſe in definito,niſi per argumentum. Et,quia d.v.g quadratura,&c.i.exemplum definitionum vñium,quæ ſunt quaſi concluſio demõſtrationis,eſt reſpondere quærenti quid eſt quadratum,quod eſt ſuperficies rectorum angulorum,& æqualium laterum æquale longo. D.d.exẽplum definitionis,quæ eſt quaſi principium demonſtrationis,&.d. Dicẽs autem ꝙ quadratura,&c.i.qui autem definit quadraturã,quod eſt ſuperficies rectorum angulorum æqualium laterum, factum ſuper lineam mediam in proportione inter latera oblongi,quod æquatur ei, definit quaB dratum definitione,quæ eſt quaſi principium demonſtrationis,cum definiat ipſum per cauſam propinquam. Et cùm d Modo autem intentiones definitionum ſunt quaſi concluſiones,non intendebat ꝙ iſta definitio inducta in anima eſt concluſio demonſtrationis,ſed intendebat ꝙ eſt ex genere iſtarum definitionum,ſm ꝙ tales definitiones ſunt vñes. & ideo.d. ſunt quaſi concluſiones.iſtæ enim definitiones,aut ſunt concluſiones, aut ſunt ſimiles definitionibus,quæ ſunt concluſiones. Neq; intendebat ẽt ꝙ definitio,quæ tenda hic in vnaquaq; partium animæ, eſt ex definitionibus,quæ ſunt quaſi principium demonſtrationis:ita ꝙ ſint manifeſtæ per ſe,quia ſunt ignoratæ apud nos:& via ad cognoſcendum eas eſt ex poſterioribus,ſicut dicit:ſed intendebat ꝙ eſt ex genere illarum definitionum. tales enim definitiones aut ſunt principium demonſtrationis,aut ſunt ſimiles definitionibus,quæ ſunt quaſi principium demonſtrationis. Et ió ſermo eius ita debet legi.ſed etiam cã erit inuenta,& manifeſta in ea.i.ſer C mo definiens animam perfecte debet eſſe,vt cauſa propinqua ſit manifeſta in ea.& iſta definitio eſt ex definitionibus,quæ aſſimilantur definitionibus,quæ ſunt principia demonſtrationis,inquantum eſt propria definitio. Definitio autem,quam dedimus modo in anima,eſt ex definitionibus,q̃ aſſimilant definitionibus,q̃ ſunt concluſiones demõſtrationis,ſm ꝙ ẽ generalis oĩbus partibus animæ,& nõ eſt inducta in ea cauſa propinqua.

Si fuerint aliq̃ dfinitiões, quæ ſint ignoratæ in eẽ in definito, tales ſi declarant, niſi p argumẽtũ. vide.3.ph. cõ.12.

Dicamus igitur principium accipientes intentionis, determinari animatum ab inanimato,in viuendo. multipliciter autem ipſo viuere dicto,& ſi vnum aliquod horum inſit ſolum, viuere ipſum dicimus:vt intellectus,ſenſus,motus & ſtatus ſm locum: Adhuc autẽ,motus ſm alimentũ,& decrementũ,& augumentum.

SOPH. *Dicamus igitur initio conſiderationis accepto animatum diſtinctũ eſſe ab inanimato ipſo uiuere: cum autem pluribus modis uiuere dicatur,*

tur, ſi uel unum duntaxat horum inſit, uiuere ipſum dicimus: ut intel- D
lectus, & ſenſus, & motus & ſtatus loci: motuſq; item alimenti, & diminutio & auctio.

Incipiamus igitur quęrere, & dicere ꝙ animatum diſtinguitur à non animato viuendo. Et, quia viuere dicitur multis modis, ſi inuentus fuerit in re aliquis eorum vnus tantum, dicemus ꝙ viuit. v.g. intelligere, & ſentire, & moueri, & quieſcere in loco, & nutriri, & diminui, & augeri.

13 Cùm notificauit definitionem animæ vſr, & notificauerit quantum dant tales definitiones in cognitione rei, & ꝙ diminute faciunt cognoſcere, non perfecte, cum ſint vſes, & quaſi concluſio demonſtrationis: & quia definitio quærenda in vnaquaq; partium animæ eſt ſimilis definitionibus propriis, quæ ſunt quaſi principia demonſtrationis: & ꝙ, tales definitiones cùm fuerint nõ manifeſtæ eſſe in definito, ſicut contingit in partibus animæ, oportet tunc ire ad cognitionem earum ex rebus poſterioribus, quæ ſunt magis notæ apud nos. ſ. compoſitis, dixit. Incipiamus igitur quærere, &c. i. dicamus igitur ꝙ, quia notam eſt apud nos ꝙ animatũ nõ differt à non inanimato, niſi per vitam: viuum autem dicitur multipliciter. i. per multas actiones, quę ſunt in eo: manifeſtum eſt ꝙ omne, de quo dicitur vna illarum intentionum, aut vna illarum actionum, aut plures vna eſt animatum. & hoc intendebat, cùm dixit. ſi inuentus fuerit in re aliquis eorum, &c. Deinde numerauit actiones attributas vitæ, & dixit. v.g. intelligere, & ſentire, & moueri, & quieſcere in loco, & nutriri, & diminui & augeri. i. & iſtæ actiones attributæ vitæ ſunt quatuor genera: quarum vnum eſt intelligere, ſecũdum ſentire, tertium moueri, & quieſcere in loco, quartum nutriri, & augeri, & diminui.

Vide idẽ ſupra. c. 11. & quæ ibi

Vide ꝓ illo. 1. ph. c. 3. & illius cãm requ. 10. Me. eõ. 9.

Intelligere viuere eſt. idẽ. 12. meta. 36. & 39. Et. 2. Cœ. 61.

Vnde & vegetabilia omnia videntur viuere: videntur enim in ſe ipſis habentia potentiam & principium huiuſmodi, per quod F
augmentum & decrementum ſuſcipiunt ſecundum contrarios locos: non enim ſurſum quidem augentur, deorſum autem non: ſed ſimiliter in vtroq; & penitus quæcunq; aluntur & viuunt in fine, quouſq; poſſunt accipere alimentum,

SOPH. *Quamobrem & quæ terra gignit omnia uidentur uiuere apparet enim ea in ſe ipſis eiuſmodi habere potentiam & principium, quo auctionem & diminutionem contrariis capiant locis: neq; enim ſurſum uerſus augentur: deorſum, non item: ſed peræquè in utramq; partem et undiq;: ſemperq; nutriuntur ac pergunt uiuere, dum poſſunt capere alimentum.*

Et ideo omnia uegetabilia reputantur viuere. exiſtit. n. ſ eis potentia, & virtus, & principium, per quod recipiunt augumentũ, & di-

A & diminutionem in duobus locis contrariis. non enim augẽt, & diminuuntur ſuperius, & inferius. ſiſt & omne, quod nutritur, neceſſario viuit, & non viuit, niſi dum poteſt nutrimentũ accipere.

14 Quia vita magis latet in motu nutrimenti, & augmenti, & diminutionis, quam in aliis actionibus, quas numerauit, incœpit declarare quòd iſta actio attribuitur animæ: quia impoſſibile eſt attribui virtutibus elementorum, ex quibus componuntur corpora, quæ agunt actiones nutrimenti, & augmenti. Et dixit, Et ideo omnia vegetabilia, &c. i. &, quia motus nutrimenti, & augmenti, & diminutionis numeratus eſt apud nos in actionibus animati, opinamur quòd omnia vegetabilia ſint viua, in quibus videmus exiſtere principium, quo agit motum diminutionis, & augmenti in duobus locis contrariis. ſ. ſuperius, & inferius. corpus enim ſimplex, aut compoſitum ad vnam partem mouetur. qm̃, ſi ſimplex fuerit,

B mouebitur aut ſuperius, aut inferius: ſi compoſitum, mouebitur ſecundũ elementum dominans. &, quia corpus augmentabile videtur moueri ad vtranque partem ab eodem principio. ſ. ramos, & radices, neceſſe eſt vt hoc principium ſit neutrum, neque graue, neque leue: & tale dicitur anima. † Et, quia augmentum eſt perfectio actionis nutrimenti, fuit neceſſarium vt principium, quod agit nutrimentum, eſſet ex genere eius, quod agit augmentum. principium igitur nutrimenti eſt anima neceſſario. & * ideo omne animal dicitur viuere, dum nutritur.

Mixtum mouet ſ. elẽtũ dominãs. idẽ 1. Cç. t. c. 78. & 12. & 19. & 2 de Ge. cõ. 49 1. de Aia. 40.

† Augumẽtũ eſt pfectio actionis nutrimenti. Idẽ 1. de Gen. e. 38. 42. 2. Cœ. 21. 5. Ph. 18.

* Oẽ aĩal dr viuere, eũ nutriẽ. Idẽ ſupra cõ. 5. & q ibi.

Separari autem hoc ab alĩs poſſibile eſt, alia autem ab hoc impoſſibile in rebus mortalibus. manifeſtum eſt autem in his quæ vegetant nr: neq; n. vna eſt in ipſis potentia alia animæ.

60 PH. *Atq; id quidem ab aliis ſeparari poteſt: cætera uero ab hoc non poſſunt in mortalibus. quod perſpicuũ eſt in iis quæ ex terra oriũtur: nulla enim alia ineſt eis animæ potentia.*

C Et hoc poſſibile eſt vt ſeparetur ab alĩs rebus: alia autem impoſſibile eſt vt ſeparentur ab hoc: in rebus mortalibus. Et hoc apparet in vegetabilibus. non eſt enim in eis nec vna virtus alia ab iſta ex virtutibus animæ.

† Corpora cęleſtia vident intelligere, & moueri, ſed nõ nutriri, neq; ſentire. vide l. 2. Cç. 61. & 37. & 3. de Anima. 61. & 1. Cç. 21. & 2. Met. 16.

15 Cùm numerauit genera virtutum animæ, incœpit demonſtrare ordines iſtarum virtutum adinuicem & d. Et hoc poſſibile eſt vt ſeparetur ab alijs rebus. i. & hoc principium, exiſtens in animato, poſſibile eſt vt ſeparetur ab alijs principiis animæ, quæ numerauimus à ſenſu, ſ. & motu, & intellectu. D. d. alia autem impoſſibile eſt vt ſeparẽtur ab hoc in rebus mortalibus. i. & impoſſibile eſt, vt hoc principium ſeparetur, ſ. nutritiuum ab alijs principijs animæ. i. ſenſu, & motu, & intellectu ex rebus, quæ innatæ ſunt moueri. † Et dixit hoc, quia corpora cœleſtia manifeſte videntur intelligere, & moueri, ſed nõ nutriri, neq; ſentiri. & ideo dixit in rebus mortalibus, cum declaratum eſt hæc non eſſe mortalia. D. d. Et hoc apparet, in vegetabilibus, &c. i. & apparet q̃ hoc principium, quod eſt nutrimentum

Quõ autẽ cęlũ appe

rat, & liel ligat, vide t. in fine primi ca. de ſubſtã- tia orbis.

tum, & augmentum ſeparatur ab alijs virtutibus animæ in hoc, quod videtur ſenſui in vegetabilibus. in iſtis enim nulla virtus videtur ex virtutibus animæ, niſi iſta. & innuit contradictionem contra fingentes ꝙ plantæ habent ſomnum, & vigiliam. D

Viuere quidem igitur propter hoc principium eſt in omnibus viuẽtibus. Animal autem propter ſenſum primum. & nanq; quæ non mouentur, neq; mutantia locum, habentia autem ſenſum, animalia dicimus, & non viuere ſolum.

SOPH. *Ac uiuere quidem ob hoc principium adeſt omnibus uiuentibus. Animal autem eſt ob ſenſum primò. etenim quæ non mouentur, neq; mutant locum, ſenſum tamen habent, ζῶα, ideſt animalia dicimus, & non ζῆν, ideſt uiuere, ſolum.*

Viuere igitur dicitur de omni viuo per hoc principium. Animal autem per ſenſum. omnia enim, quæ non mouentur, neq; mutant locum, ſed tantum habent ſenſum, vocantur animalia, & nõ ſumus contenti in dicendo ea viua tantum. E

16 Viuẽt nõ dr i lĩgua Græca, niſi d oi eo quod viũt p principiũ hoc, quod ẽ nutrimẽtum & augmẽtũ. Sed vide oppoſitũ ſupra c. cõtra. Vide contra. 2im.

Vult facere dr̃iam inter hanc virtutem, & virtutem ſenſus per nomina poſita apud eos, & dixit. Viuere igitur, &c. i. dicere igitur aliquid viuere non dicitur in hac lingua. ſ. græca, niſi de omni, quod viuit per hoc principium, quod eſt nutrimentum, & augmentum, non per aliud. D. d. Aĩal autem, &c. i. hoc nomen animal non dr̃, niſi de eo, quod habet principiũ ſenſus, inquantum habet hoc principium tm̃: licet non habeat principiũ motus in loco. & ſignum eius eſt ſpongia maris, & multa ex habentibus teſtam, quæ habent ſenſum, tamen non mouentur, & dicuntur animalia, non tantum viua.

Senſuum autem tactus primo ineſt omnibus, ſicut autem vegetatiuum poteſt ſeparari à tactu & ab omni ſenſu, ſic & tactus ab alĩs ſenſibus. vegetatiuum autem dicimus partem huiuſmodi animæ qua & vegetabilia participant. animalia autem omnia videntur tangendi ſenſum habentia. F

SOPH. *Ex ſenſibus autem primò ineſt omnibus tactus: atq; ut nutrimentũ poteſt ſeparari à tactu & omni ſenſu, ſic tactus à cæteris ſenſibus. nutritiuum uero eã partem animæ dicimus, cuius etiam plantæ participes ſunt. animalia autem omnia uidentur tangendi ſenſum habere.*

Et primus ſenſus, exiſtens in eis omnibus. eſt tactus. Et quemadmodum nutrimentum poteſt ſeparari à tactu, & ab omni ſenſu, ita tactus poteſt ſeparari ab aliis ſenſibus. Et intelligo per nutrimentum partem animæ, in qua habent cõicationem plantæ etiã. Et omnia animalia videntur habere ſenſum tactus.

Et

A Et prima virtus ſenſus,quæ eſt priot naturalr in eē aliis virtutibus ſen
17 ſus,eſt ſenſus tactus.qm̄ ſicut virtus nutritiua pōt ſeparari in plātis à tactu & ab omni virtute ſenſus,ita tactus poteſt ſeparari ab alijs ſenſibus.i.cū fuerit inuentus,non eſt neceſſe vt inueniantur alij ſenſus:&,cùm alij ſenſus fuerint inuenti, neceſſe eſt vt inueniatur tactus.eſt igitur prior natura liter aliis ſenſibus,ſicut nutrimentum eſt prius naturaliter ſenſu tactus. Deinde dixit Et omnia animalia videntur habere ſenſum tactus.i. & iſte ſenſus eſt neceſſarius omnibus animalibus inter omnes modos ſenſus. oē enim animal habet ſenſum tactus,non autem ſenſum viſus,aut alium,ſed animal perfectum. & ſermo eius eſt manifeſtus.

Tactus eſt prior naſ'e aliis ſenſibus. Vide qua pr o-ritate. 2.d Ge.c. 7. & 2.h⁹ com. 77.

Oē aīal hēt ſm̄ ū tactus vid infra etiā 117.&3.d Aīa t. 67. &. 68.

Propter quam autem cauſam vtrūq; horum accidit, poſterius dicemus,nunc autem intantum dictum ſit ſolum,quòd anima horum eſt quæ dicta ſunt principium,& his determinata eſt: vegetatiuo,ſenſitiuo,intellectiuo,& motu.

30 PH. *Cauſam autem cur utrumq; horum eueniat poſt dicemus: nunc hoc*
B *tātum dictum ſit, Animam eſſe principium eorum quæ diximus, & his definitam eſſe:nutritiuo,ſenſitiuo,dianoetico,motu.*

Cauſa autem,propter quam vtrunq; iſtorum duorum contingit,dicenda eſt poſt.in hoc tantum loco tantum eſt declaratum.ſ. q; anima eſt principium iſtorum,quæ dicimus,ſ.nutritiui,ſenſitiui,& diſtinguentis,& mouentis.

18 Ideſt,cauſa autem,propter quam virtus nutritiua videtur ſeparari ab alijs virtutibus,& antecedere eas naturaliter,& ſimiliter tactus cum alijs virtutibus ſenſus,dicenda eſt poſt,ſcilicet cauſa finalis. & hoc fecit in fine iſtius libri. Deinde dixit,in hoc autem loco,&c.ideſt in hoc autem loco tantum eſt declaratum,quòd anima diuiditur in hæc quatuor genera, & quòd ſubſtantia eiuseſt in iſtis principijs.alia autem quæreuda perſcrutatus eſt poſt.

Tex.e. vltimi & penultimi tertij huiꝰ

C Vtrum autem vnumquodq; horum eſt anima,aut pars animę: & ſi pars, vtrum quidem ſic,vt ſit ſeparabilis ratione ſolum, aut & loco,de quibuſdam quidem horum nō eſt difficile videre, quædam autem dubitationem habent.

30 PH. *Vtrum autem unumquodq; horum ſit anima,an pars animæ: & ſi*
pars,utrum ita ut ſit ſeparabilis ratione ſolum,an etiam loco,de nōnul
lis non eſt uidere difficile: de aliquibus eſt quæſtio.

Vtrum igitur vnaquęq; iſtarum ſit anima,aut pars animæ: &, ſi eſt pars animæ, vtrum eſt pars,ſecundum q̄ eſt abſtracta in ſola intentione,aut in loco etiam:qm̄ autem quædam ſunt ſic,nō eſt difficile ad ſciendum,in quibuſdam autem eſt dubitatio.

19 Cùm declarauit quòd virtutes animæ ſunt plures vna, & poſuit hoc poſitione quaſi manifeſta per ſe,dixit. Vtrum igitur vnaqueq; iſtarū,&c.

ideſt vtrum igitur vnumquodq; iſtorum principiorum exiſtentium in D
animali ſit anima,aut nõ.&,ſi eſt anima, vtrum eſt anima per ſe, aut pars
animæ:&,ſi pars animæ,vtrum eſt pars,& alia in eſſentia,& in loco in cor
pore inanimato perſcrutandum eſt. Et intendit per hoc, quod dixit,
vtrum eſt anima,aut pars animę,vtrum eſt poſſibile vt vnum iſtorum ſit
in animali abſque anima:aut impoſſibile eſt vt ſit in aĩali abſq; aĩa,cuius
eſt pars. Et,cùm narrauit hoc,incœpit demonſtrare diuerſitatem diſpo
ſitionum eorum in vnoquoq; modo animalium,& d.quoniam autẽ quæ
dam ſunt ſic,non eſt difficile,&c.i.quoniam autem iſtæ virtutes in quibuſ
dam animalibus ſunt eædem in ſubiecto,& alia definitione,non eſt diffi-
cile,in quibuſdam autem habet dubitationem difficilem.& ſimiliter vtrũ
vnũquodq; iſtorum principiorum ſit in anima,aut nõ, in quibuſdã eſt
manifeſtum, & in quibuſdã latet.

Sicut enim in plantis quædam diuiſa videntur viuentia, & ſe-
parata ab inuicem,tanquam exiſtente in his anima actu quidem
vna in vnaquaq; planta, potentia autem pluribus, ſic videmus E
& circa alias differentias animę accidere,vt in entomis deciſis:&
enim ſenſum vtraq; partium habet,& motum ſecundum locum:ſi
autem ſenſum,& phãtaſiam & appetitum.vbi quidem enim ſen-
ſus eſt,& triſtitia & lętitia eſt.ubi autem hæc ſunt, ex neceſſitate
SOPH. deſiderium eſt.

*Vt enim in plantis ſunt quæ cum ſecantur, et pars alia ab alia ſepa
ratur,videantur viuere,ut pote cum anima quæ in eis eſt una in una-
quaq; planta ſit,potentia uero plures:ſic etiam in aliis animæ differen
tiis videmus fieri,ut in iis inſectis quæ incidũtur:etenim ſenſum utraq;
partium habet & motum loci. quòd ſi ſenſum, & phantaſiam etiam
& appetitum:ubi enim ſenſus eſt,& dolor & uoluptas conſequitur:
ubi autem hæc ſunt,neceſſario etiam cupiditas.*

Quoniam,ſicut plantarum quiddam ſi abſcinduntur,viuit,& F
ſeparatur abinuicem,quaſi anima,quæ eſt in eo,eſt eadem in figu
ra in omnibus vegetabilibus,in potentia autem plura :ita accidit
aliquo modo animæ in animalibus annuloſis,quando abſcindun
tur.Quoniam utraq; pars habet ſenſum,& motum in loco,& om
ne habens ſenſum habet deſyderium,& imaginationem.vbi.n.in
uenitur ſenſus,illic inuenitur voluptas.&, cùm iſta inueniuntur,
inuenitur neceſſario appetitus.

20 Cùm narrauit quòd non eſt difficile in pluribus animalibus declara-
re quòd iſtæ virtutes ſunt eædem in ſubiecto,& plures in intentione, incę
pit demonſtrare hoc,& dixit,quoniam, ſicut plantarum quiddam ſi ab-
ſcindatur,&c.ideſt,& quemadmodum videmus quòd quædam planta-
rum,licet diuidantur,viuunt partes,poſtquam ſeparantur ab inuicem, vi

ta pro-

A ta propria plantis: ita quòd anima, quæ eſt in illo vegetabili, quaſi ſit in forma vna in actu in illo vegetabili, & plures in potentia, ideſt, quòd poteſt diuidi in animas, quæ ſunt eædem in forma cum anima exiſtente in eo: ita eſt in aliquo modo animaliũ, ſcilicet annuloſo, ſcilicet quòd poſtquam abſcinduntur, faciunt partes de actionibus vitę, illud, quod faciebat illud animal. Et, cùm narrauit quòd, poſtquam diuiditur iſte modus habẽt partes omnes actiones, quas totum habebat, incœpit declarare quomodo hoc apparet in omnibus. Poteſt enim aliquis dicere ꝙ pars non habet ex actionibus totius in hoc animali, quod * dixiſtis, niſi ſenſum, & motum tantum, non alias partes animæ, quæ eſt imaginatio, & concupiſcentia. Et dixit. Quoniam vtraque pars habet, &c. ideſt, & diximus ꝙ oẽs virtutes aię in hoc animali videntur eædem eſſe in ſubiecto, quia ſenti musquòd vtraque pars, poſtquam diuiditur, habet ſenſum, & motum in loco: & omne habens ſenſum, & motum neceſſe eſt vt habeat deſyderiũ, & imaginationem. quoniam, vbi exiſtit ſenſus, illic neceſſe eſt vt exiſtat voluptas & triſtitia apud comptehenſionem rei ſenſibilis: &, cùm illic voB luptas, & triſtitia fuerint, illic erit neceſſario motus ad illud voluptuoſum. & motus à contriſtante, & illud, ad quod eſt motus, non eſt in actu delectabile, aut contriſtans: vnde neceſſe eſt vt ſit imaginatum, & deſyderatum. * In omni igitur parte iſtius animalis exiſtit anima ſenſibilis, & deſydetatiua, & imaginatiua, & mouens in loco. quoniam, quando motus in loco fuerit propter voluptatem, & triſtitiam, neceſſario erunt duæ virtutes illic. Sed tamen debes ſcire quod in quibuſdam animalibus virtus imaginatiua ſemper eſt coniuncta cum ſenſu: non quando ſenſatum eſt abſens, & animal eſt diminutum. in eis autem, quæ ſunt perfecta, inuenitur in abſentia ſenſatorum.

idẽ 7. me. cõ. 56. & 1 ð aia. 94

* a. l. dixit de iſtis

Oẽ hñs ſẽ ſũ, & motum, oportet vt hẽat imaginationẽ, & ꝺ ſyderium. vide pro hoc. 3. de aia. 50.

Illud, ad quod eſt motus, nõ eſt actu delectabile, aut contriſtans. vide ꝑ hoc. 3. de aia. t. c. 54.

De intellectu autem & perſpectiua potentia nihil adhuc manifeſtum eſt: ſed videtur genus alterum animæ eſſe, & hoc ſolum C contingere ſeparari ſicut perpetuum à corruptibili.

*In oĩ pte aĩal' ſenſibil' repit' aĩa ſenſibilis, deſyderatiua, & imaginatiua. vid' op poſiĩ. 156. vbi hꝫ ꝙ aliqua ca rẽt imaginatiua. Vi de contr. 2im.

30 H. *a. l. pẽ. *De intellectu uero & contemplatiua potentia nondum quidquam eſt manifeſtum, ſed uidetur animæ genus diuerſum eſſe, idq; ſolum poſſe ſeparari, quemadmodum æternum à corruptibili.*

Intellectus autem, vt virtus ſpeculatiua, nihil adhuc declaratũ eſt de eis. ſed tamen videtur eſſe aliud genus animæ: & iſte ſolus poteſt abſtrahi, ſicut ſempiternum abſtrahitur à corruptibili.

21 Cùm dixit quòd quærendum eſt in vnoquoq; iſtorum principiorum vtrum ſit anima, aut non, incœpit declarare virtutem, quæ non videtur eſſe anima, ſed manifeſtius eſt de ea vt ſit non anima. Et dixit. Intellectus autem, & virtus ſpeculatiua, &c. ideſt intellectus autem in actu, & virtus, quæ perficitur per intellectum in actu, adhuc non eſt declaratum vtrum ſit anima, aut non, ſicut eſt declaratum de aliis ptĩcipiis: cùm iſta vir

*Oꝫ quo manifeſtatur, aut manifeſtabit quod phcit, ſm ꝙ formæ p ficiunt p mãs, neceſſario eſt anima. Magis vẽ é verũ vt intellꝰ ſit aliud genus aiæ. & ſi dicatur aia, erit ſm æquiuocationẽ Idé. 3. hº 66. 5.

tus non videatur vti in ſua actione inſtrumento corporali, ſicut aliæ virtutes animæ vtuntur. Et ideo non fuit manifeſtum ex prædicto ſermone vtrum ſit perfectio, aut non. * omne enim, in quo manifeſtatur, aut manifeſtabitur quod perficitur, ſecundum quòd formę perficiuntur per materias, neceſſario eſt anima. Et, cùm declarauit quod hoc latet in intellectu, incœpit demonſtrare quæ pars duarum contradictoriarum in hac intentione quærenda eſt magis manifeſta in opinione hominum, & ſecundum quòd apparet, donec hoc declaretur ratione demonſtratiua poſt, & dicit, ſed tamen videtur eſſe aliud genus animę, &c. ideſt, ſed tamẽ melius eſt dicere, & magis videtur eſſe verum poſt perſcrutationem, vt iſtud ſit aliud genus animæ. & ſi dicatur anima, erit ſecundum æquiuocationem. & ſi diſpoſitio intellectus ſit talis, neceſſe eſt vt ille ſolus inter omnes virtutes animæ ſit poſſibilis vt abſtrahatur à corpore, & non corrumpatur per ſuam corruptionem, quemadmodum ſempiternum abſtrahitur. & hoc erit, cũ quandoq; copulatur cum illo, & quandoq; non copulat cum illo. B

Reliquæ autem partes animæ manifeſtum ex his quòd non ſeparabiles ſunt, ſicut quidam dicunt: ratione autem quòd alteræ manifeſtum: ſenſitiuo enim eſſe & opinatiuo, alterum: ſiquidem & ſentire ab ipſo opinari. ſimiliter autem & aliorum unũquodq; quæ dicta ſunt. E

SOPH. *Cæteras autem partes animæ ex his perſpicuum eſt non eſſe ſeparabiles, ut nonnulli dicunt: quas tamẽ diuerſas eſſe ratione perſpicuum eſt: ſenſitiuo enim eſſe, & opinatiuo, diuerſum eſt. ſi quidem ſentire & opinari: itémq; cæterorum quæ diximus unum quodq;.*

Aliæ vero partes animæ manifeſtum eſt ꝙ ſunt non abſtractæ. ſicut dicunt quidam, ſed tamen manifeſtum eſt ꝙ ſunt diuerſæ ſecundum intentionem. Eſſe enim alicuius in ſenſu aliud eſt à ſuo eſſe in cogitatione. ſentire enim aliud eſt à cogitare. & ſimiliter de vnaquaq; aliarum prædictarum. F

22 Cùm declarauit quòd latet de intellectu vtrum ſit abſtractus, aut non, quamuis manifeſtius eſt vt ſit abſtractus ſecundum quòd eſt non anima, incœpit declarare quòd contrarium eſt in aliis partibus animæ, & quòd videntur eſſe non abſtractæ, & dicit. Aliæ vero partes animæ, &c. ideſt, manifeſtum eſt ex ſermonibus prædictis in definitione animę, quòd aliæ partes animæ, non ſunt abſtractæ declaratum eſt enim in vnaquaque earum quòd eſt perfectio corporis naturalis organici. perfectio enim eſt finis, & complementum perfecti: finis autem non ſeparatur à finito: vnde neceſſe eſt vt illæ partes animæ ſint non abſtractæ. Et, cùm declarauit quòd dubium eſt de quibuſdam harum virtutum, vtrum ſint abſtractæ, aut nõ, & quòd in quibuſdam manifeſtum eſt quòd ſunt non abſtractæ, incœpit demonſtrare quòd eſt illud, quod manifeſte videtur exiſtere in

Finis nõ ſeparat a finito.

omni-

A omnibus,& eſt illud,quod hæc quatuor genera ſunt diuerſa ſecundum intentionem,& dicit,ſed tamen manifeſtum eſt quòd ſunt diuerſæ ſecundum intentionem,&c.ideſt,ſed tamen manifeſtum eſt per ſe quòd omnes iſtæ virtutes ſunt diuerſæ ſecundum intentionem,& ſenſum: & quòd eſſe virtutis,quæ conſtituitur per ſenſum,aliud eſt ab eſſe virtutis, quæ conſtituitur per cogitationem:cùm actio cuiuslibet iſtarum ſit altera ab actione ſui comparis.ſentire enim, quod ẽ actio virtutis ſenſus, aliud eſt ab intelligere,quod eſt actio virtutis intellectus. Deinde dicit & cuiuslibet aliarum prædictarum,ideſt,& ſimiliter apparet in diuerſitate aliarum virtutum prędictarum in intentione,& definitione,quia differunt etiam in actionibus, Sentire eſt actio.opp. 3.52. Vide cõm. Zim.

Adhuc autem quibuſdam quidem animalium omnia inſunt hæc:quibuſdam vero quædam horum:alteris autem vnum ſolũ. hoc autem facit differentiam animalium. propter quam autem cauſam ſit factum,poſterius intendendum eſt. Similiter autem & B circa ſenſus accidit. alia quidem enim habent omnes, alia vero quoſdam,quædam vero vnum maxime neceſſarium,tactum.

SOPH.

Præterea uero nõnullis animalibus ad ſunt omnes hæc: in quibuſdã nonnullæ:in aliis una duntaxat.quæ res facit differentiam animaliũ. de cauſa uero poſt conſiderabimus. ſimile quoddam in ſenſibus euenit: quædam enim habent omnes:quædam nonnullos: quædam unum qui maxime neceſſarius eſt, tactum. *al.l.pauciores.

Quoniam autem quædam animalia habent omnia iſta,& quædam vnum tantum,& ꝙ hoc facit diuerſitatem inter animalia,& quare perſcrutandum eſt poſt.Et ſimile huic contingit in ſenſib⁹. quædam enim habent omnes ſenſus,& quędam quoſdam,& quędam vnum.& eſt vnum,quod eſt valde neceſſarium.ſ.tactus.

a3 C Quoniam autem quædam animalia habent iſtas quatuor virtutes, & quædam habent quaſdam iſtarum virtutum,& quædam habent vnam tãtum,& qui modi ſint iſti modi animalium,& quòd hoc inducit diuerſitatem inter animalia,& qua de cauſa inducuntur hæc in animalibus,dicendum eſt poſt. Hoc enim quod accidit animalibus in quatuor virtutibus animæ,quas numerauimus, ſimile accidit animalibus in virtutibus ſenſus tantum.quædam enim animalia habent quinq; virtutes ſenſus,& quędam quaſdam tantum,vt talpa:& quædam vnum.ſ.tactum, vt* ſpongia maris. & ſermo eius in hoc capitulo eſt manifeſtus per ſe. 3.de aſa a te.cõ. 59. vſq; in finem. * Spongia maris hꝫ vnũ ſenſũ ſ.tactũ. vi ã ſupra c. 16.& 1.de aſa.83.

Quoniam autem quo viuimus,& ſentimus dupliciter dicitur, ſicut quo ſcimus:dicimus autem hoc quidem ſcientiam,illud autẽ animam:vtroq; enim horum dicimus ſcire,ſimiliter & quo ſanamur,aliud quidem ſanitas eſt,aliud autem parte quadam corpo-

ris aut & toto. horum autem ſcientiaq; & ſanitas forma & ſpecies D
quædam & ratio & vt actus ſuſceptiuorum, hæc quidem ſcientifi
ci, illa vero ſanabilis. videtur enim in patiente & diſpoſito actiuo-
rum ineſſe actus, anima autem hoc quo viuimus & ſentimus &
mouemur & intelligimus primo. Quare ratio vtiq; quędam erit
& ſpecies, ſed non vt materia & ſubiectum.

SOPH. *Quoniam autem id quo uiuimus & ſentimus duobus modis dicitur,*
quemadmodum id quo ſcimus: horum autem unum dicimus ſcien-
tiam, alterum animam: nam utroq; eorum ſcire dicimus, ſimiliter etiã
id quo ſani ſumus, tum ſanitate, tum parte aliqua corporis, uel etiam
toto: horum autem ſcientia quidem & ſanitas forma eſt et ſpecies quæ
dam, & ratio, & ueluti actus receptiuorum, illa quidem eius quod
ſcire, hæc uero eius quod ſanari poteſt: uidetur enim in eo quod patitur,
atq; afficitur effectiuorum ineſſe actus, Anima uero id eſt quo uiui- E
mus & ſentimus & διανοούμεθα primò, profecto anima ratio quæ-
dam erit & ſpecies, non autem ut materia & ſubiectum.

Et, quia illud, per quod viuimus, & ſentimus, dicitur duobus modis: & ſimiliter dicimus in re, per quam ſcitur. quorum vnus eſt ſcientia, & alius anima: quoniam per vtrumque iſtorum dici-
mus quòd ſcimus. & ſimiliter dicimus in re, per quam ſanatur, quòd vna eſt ſanitas, & alia eſt aliquod membrum corporis, aut totum corpus. & ſcientia eſt ex iſtis. & ſanitas eſt aliqua for-
ma, & intentio in actu in illis duobus recipientibus: quorum hoc recipit ſciẽtiam, & hoc recipit ſanitatem. exiſtimatur enim quòd F
actio agentium, non eſt niſi in recipiente paſſionem, & diſpoſitio-
nem. anima autem eſt illud, per quod primo viuimus, & ſentim⁹, & diſtinguimus: neceſſe eſt ergo vt ſit aliqua intentio, & forma, non quaſi materia, & quaſi ſubiectum.

Modo reuerſus eſt ad declarandum ꝙ anima eſt ſubſtantia ſola ſecun-
24 dum formam, non ſm materiam, neq; ſm compoſitum ex eis, ſ. corpus.
Et d. Et, quia illud, per quod viuimus, & ſentimus, &c. 1. &, quia manifeſtũ eſt per ſe ꝙ actio nutrimenti, & ſenſus, & ſcientiæ, & aliarum virtutũ ani-
mæ attribuitur nobis per duo: quorum vnum eſt per ipſam virtutem, &
aliud per habens illam virtutem. v. g. ꝙ ſenſus attribuitur nobis ꝑ ſenſum
& per viſum ſentiens, quandoq;. n. dicimus ꝙ videmus per viſum, & qñq;
per oculum. & ſimiliter in ſcĩa qñq; dicimus ꝙ ſcimus per ſcientiam, &
Vt. 1. d aĩa 64. & 4. d aĩa. prio. quandoque per animam: quæ eſt virtus habens ſcientiam. & ſimiliter eſt
de omnibus virtutibus animatis. verbi gratia ꝙ dicimus qñq; ꝙ ſumus

ſani

A ſani ſanitate, & qñq; per corpus ſanum, aut per membrum ſanum. Et, cũ poſuit hanc propoſitionem pro manifeſta per ſe, & inductionem, incœpit ponere aliam propoſitionem, & d. & ſcĩa eſt ex iſtis, & e. ideſt & apparet per vnum iſtorum duorum modorum, quod eſt quaſi ſcientia de anima, & ſanitas de corpote, ꝙ vnum eſt forma, & aliud eſt materia. forma enim eſt ex iſtis, & eſt intentio, quæ inuenitur in duobus recipiẽtibus ea, ſ. in ſapiente ſcientiam, & recipiente ſanitatem. vnde neceſſe eſt vt omnis actio attributa alicui enti propter aliqua duo exiſtentia in eo, vt vnum eorum ſit materia, & aliud forma. ſed dimiſit hanc concluſionem: quia bene apparebat ex his, quæ poſuit. D. d. exiſtimatut enim ꝙ actio agẽtium, &c. ideſt & diximus ꝙ vnum eorum duorum eſt forma: & eſt illud, quod eſt quaſi ſcientia, & ſanitas: quia ſanitas, & ſciẽtia. & ſimilia ſunt actiones agẽtis, i. dantis ſanitatem, & largientis: & actio agẽtis eſt illud, quod exiſtit in recipiente, & eſt forma. vnde neceſſe eſt vt ſcientia ſit exiſtens quaſi forma, & anima quaſi materia. Et, cùm declarauit ꝙ omnis actio attributa

B alicui enti propter eliqua duo, neceſſe eſt vt alterum eorum ſit materia, & alterum forma: & fuerit manifeſtum ꝙ propter formam attribuit actio enti ptimitus: & ꝙ actiones iſtæ animæ videntur attribui corpori, & animæ, ſed primo animæ, ſecundo corpoti: concluditur ex hoc ꝙ anima eſt forma, & corpus materia. Et d anima autem eſt illud, per quod primo viuimus, &c. ſed non propalauit niſi quaſdam iſtarum propoſitionũ, & dimiſit quaſdam, quia erant manifeſtæ. & ſyllogiſmus ſic cõponitur. Actiones animari attribuuntur corpori, & animæ inſimul: & omnis actio, quæ attribuitur alicui enti propter aliqua duo, neceſſe eſt vt vnũm eorum tantum ſit materia, & aliud forma: ergo alterum iſtorum duorum, ſ. corporis, & animæ eſt forma, & alterũ materia. Et, cùm coniunxerimus* huic ꝙ pp formam attribuitur actio primitus enti, & ꝙ iſta conuertitur: & cũ coniunxerimus ſuæ conuerſæ ꝙ actio attribuitur animato per animam primitus: concludetur ex hoc ꝙ anima eſt forma, & corpus materia.

Propter formã attribuitur actio enti primitus. idé. 2. Ph. 37. & 3. Ph. 1. & 9. Meta. 20. & 2. de Gener. 53.

Ois actio, q attribuitur alicui enti pp aliqua duo, neceſſe eſt vt vnũ eorũ tm ſit mã, & a id forma. idé 3. de Aia cõ. 36.

* Dubiũ ẽ pp c. 3. primi de Aia vbi ponit actionẽ attribui aĩæ pp corp⁹. Vide cõt. Zim.

C Tripliciter enim dicta ſubſtantia, ſicut diximus: quarum hæc quidem ſpecies: illud autem materia: aliud autem ex vtriſq;. horũ autem materia quidem, potentia, ſpecies autem, actus: poſtea ex vtriſq; animatũ: non corpus eſt actus aĩæ, ſed ipſa corpis cuiuſdã.

1 0 P H. *Cum enim tribus modis ſubſtantia dicatur, ut diximus: quorũ aliud eſt ſpecies, aliud materia, aliud id quod ex utriſq; conſtat: atq; horum quidem materia eſt potentia, ſpecies autem actus: cum id quod ex ambobus conſtat animatum ſit, profectò corpus non eſt actus animæ, ſed ipſa corporis cuiuſdam.*

Qm̃ autem ſubſtantia dicitur tribus modis, ſicut diximus, materia, ſ. & forma, & compoſitũ ex eis: & materia iſtorum eſt poten

89 tia, & forma eſt endelechia, & quod fit ex eis, eſt animatum: tunc corpus nõ eſt perfectio aĩæ: ſed aĩa perfectio alicuius corporis.

Iſta

25 Quę ſit definitio dans eam, & eſſ. vid 2. Cœ. 35. & prio Phy. 2.

Iſta eſt alia declaratio à prædicta ꝙ anima eſt ſubſtantiæ ſm formam, non ſm materiam. ſed, quia iſta declaratio dat cauſam, & eſſe, prima autē dat tantum eſſe, induxit eam quaſi cauſam ſermonis prædicti, & dixit, &, quia iam prædiximus ꝙ ſubſtantia dicit̄ tribus modis, materia, & forma, & compoſitum ex eis: & eſſe materiæ eſt in potētia, & eſſe formæ eſt endelechia, & actu: & compoſitum ex anima & corpore eſt animatum, & per alterum eorum eſt in potentia animatum, & per alterum in actu: manifeſtum eſt ꝙ anima eſt endelechia corporis, nō corpus animæ. eſt enim animatum in actu per animam: & quod eſt in actu debet eſſe endelechia eiꝰ, quod eſt in potentia, & non econuerſo. Et hoc intendebat, cùm dixit & quod fit ex eis eſt animatum 1. & quod fit ex eis eſt animatum in actu per animam, & in potentia per corpus, neceſſe eſt vt corpus nō ſit endelechia animæ, ſed anima corporis. D

Er propter hoc bene opinantur quibus videtur neq; ſine corpore eſſe, neq; corpus aliquod anima. corpus quidē enim non eſt: corporis autem aliquid eſt. & propter hoc in corpore eſt, & corpore huiuſmodi: & non ſicut priores ad corpus aptabāt ipſam nihil diſtinguentes in quo & quali: & vere cùm nō videatur accipere quodlibet contingens. ſic autem fit & ſecundum rationē: vniuſcuiuſq; enim actus in potentia exiſtente, & in propria materia aptus natꝰ eſt fieri. Quod quidem igitur actus eſt quidam & ratio potētiam habentis eſſe huiuſmodi, manifeſtum ex his. E

801 H. *Quamobrem probè cenſent ii quibus uidetur neq; ſine corpore eſſe, neq; corpus aliquod anima: corpus enim non eſt, ſed corporis aliquid: & propterea ineſt in corpore, & in corpore tali. & non quemadmodum ſuperiores in corpus eam coniiciebāt, nulla præterea addita diſtinctione, in quonam illo, & quali: præſertim cum non uideatur quodlibet recipere quodlibet. hoc autem pacto res ratione procedit: uniuſcuiuſq; enim actus in eo quod eſt potentia, & in ſua ac idonea materia, natura comparatum eſt ut fiat. Animam ergo actum eſſe quendam & rationem eius quod habet potentiam ut tale ſit, ex his perſpicuum eſt.* F

Et propter hoc bene exiſtimauerunt dicentes ꝙ anima non eſt extra corpus, neq; eſt corpus. corpus autem non eſt, ſed eſt perfectio corporis. Et propter hoc eſt in corpore, & in tali corpore. non ſicut fecerunt Antiqui in ponendo eam in corpore abſq; determinatione illius corporis, ꝙ corpus ſit, & cuiuſmodi. & hoc licet nō quodcunq; recipiat quamcunq;.

26 Et propter hoc, quod apparuit de anima, quod eſt endelechia corporis naturalis, recte dixerunt opinantes ꝙ anima nō eſt extra corpus, neq; eſt corpus. endelechia enim talis eſt, ſ. vt ſit in corpore, & quòd nō ſit corpus,

corpus

A corpus enim non perficitur per corpus, cum corpus nō ſit innatum, vt ſit in ſubiecto. Et hoc intendebat, cùm dixit, corpus autem non eſt, ſed eſt perfectio corporis. qm̄ autem eſt corpus, ſm̄ quod eſt perfectio non ē poſſibile, ſed exiſtit in corpore. D.d. Et propter hoc eſt in corpore, &c. idęſt & ex hoc modo, quem dedimus in ſubſtātia animæ, poſſibile eſt dare cauſam, propter quam aīa exiſtit in corpore, & corpus recipiens eam eſt tale, non ex illo modo, quem dederunt Antiqui in ſubſtantia animæ, cum dixerunt q̄ eſt corpus, & q̄ intrat aliud corpus, & nō determinauerunt quæ natura eſt, natura illius corporis, & quare habuit proprium, vt eſſet animatum abſq; alijs corporibus, & ex quo modo fuit conſimilitudo inter hæc duo corpora, ſ. q̄ vnum recipit alterum, eū non quodcunq; recipit quodcunq;. Neceſſe eſt enim iſtis hominibus dare cauſam, propter quam hoc corpus recipit illud corpus, quod eſt anima. & neceſſe eſt eis dicere, quare hoc corpus, quod eſt anima, exiſtit proprie in hoc corpore, & non in alijs.

Corp⁹ nō pficit̄ per corpus, eū nō ſit innatum eē in ſubiecto.

De hoc vide . 1. de Aīa. 75.

Et hoc intendebat, cùm d abſq; determinatione illius corporis, q̄ corpus
B ſit, ſcilicet receptum, & cuiuſmodi, ſ. recipiens. Et d. hoc, quia definitiones demonſtratiuæ innatæ ſunt dare cauſas omnium, quæ videntur in definito. &, ſi definitio non erit talis, non erit definitio.

Definōes demōſtratiuę innatę ſunt dare cās oium, quę vñr in definito. Idē 4. ph. 31. et 1. de Aīa. 11. & 4. Cœ. 2.

SVMMA SECVNDA.

De Animæ potentijs, eorum ordine, ac quo pacto definiri debeant.

POtentiarum autem animæ, quæ dictę ſunt, alīs quidē inſunt omnes, alīs vero quædam harum, quibuſdam vero vna ſola. potētias vero dicimus, vegetatiuum, ſenſitiuum, appetitiuū, motiuum ſm̄ locum, intellectiuū. In eſt autem plantis vegetatiuum ſolum: alteris autem hoc, & ſenſitiuum: ſi autem ſenſitiuum & appetitiuum: appetitus quidem enim deſiderium, & ira, & voluntas ſunt: Animalia autem omnia habent vnum ſenſuum, tactum. cui autē ſenſus ineſt, huic
C & lętitia & triſtitia, & dulce, & triſte: quibus aūt hęc, & concupiſcentia: delectabilis enim appetitus hæc.

SOPH. *Potentiæ porrò animæ quas commemoranimus, in aliis inſunt omnes: in alys nonnullæ earum: in aliquibus una duntaxat. potentias autē diximus, nutritiuum, ſenſitiuum, appetitiuum, motiuum motu loci, dianoeticum. ac plantis quidem adeſt tantummodo nutritiuum: aliis autē, tum hoc, tum etiam ſenſitiuum: quòd ſi ſenſitiuum, & appetitiuum etiam: appetitus enim cupiditas eſt, & ira & voluntas: cuncta autem animalia unum habent ex ſenſibus, tactum. cui autē ſenſus ineſt huic & voluptas & dolor, & iucundum & moleſtum: in quibus autē hæc inſunt, & cupiditas ineſt: hæc enim eſt appetitus iucundi.*

Iſtæ

Iſtæ autem virtutes animæ,quas diximus,inueniuntur in qui D
buſdam animalibus omnes,ſicut diximus,& in quibuſdam quę-
dam,& in ſingularibus,i.in paucis inuenitur vna.Et appellamus
virtutes,nutritiuam,& ſenſibilem, & deſyderatiuam, & mouen-
tem in loco,& diſtinguentem. Et iſtarum in plantis eſt ſola nutri-
tiua:in alijs vero eſt iſta,& ſenſibilis,& deſyderatiua.deſyderium
enim eſt appetitus,& ira,& voluptas. Et omnia animalia habent
ſaltem vnum ſenſum,ſ.tactum:& omne habens ſenſum habet vo
luptatem,& triſtitiam.& omne habens iſtas habet appetitum.ap
petitus enim eſt deſyderium voluptatis.

17 Cùm voluit incipere loqui de vnaquaq; virtutum animæ, incœpit pri
mo numerare eas eſſe, & ꝙ quædam animalia habent proprie quaſdam
earum,ſm ꝙ artifex ponit ſubiectũ ſuæ artis. Artifex enim neceſſe eſt vt
Artifex nõ ꝓt demta- re ſubm ſuæ artis, neq; ſpm illi⁹ſubti. Iſtãta ẽ de ſubto ijb. elẽcho rum,& de igne. 4. Cœ. c.32. Sed 1.phy. cõ. vlt. & 2.phy. 22. & 26. & 12.Me.c.5. & 6. Met. c.1.idẽ ſen tit,qđ ſen- tit hic.vid cõt. Zim.
ponat ſubiectum, de quo loquitur, & diuidit genera eis quaſi manifeſta
in eſſe.artifex enim non poteſt demonſtrare ſubiectum ſuę artis,neq; ſpe E
cies illius ſubiecti.& quod dixit in hoc capitulo,eſt manifeſtum. Et hoc,
quod dixit in ſingularibus,intendit & in paucis, ideſt & in paucis anima-
libus exiſtit vna virtus ſenſuum,ſ.tactus. D.d. Et appellam⁹ virtutes, &c.
ideſt,& cum dixerimus virtutes,intelligenda eſt virtus nutritiua, & ſenſi
bilis. Et intendit per nutritiuam omnia principia, quæ agunt in nutri-
mento:& ſunt tria,ſ.nutrimentum,& augmentum, & diminutio. Et in-
tendit per deſyderium appetitum ad cibum.& ideo ſeparauit ipſum à mo
uente in loco,& poſuit ipſum genus per ſe : cùm iſta virtus inueniatur in
animalibus,quæ non mouentur.& intelligit per diſtinguentẽ intelligen-
tem. D.d.& iſtarum in plantis,&c.i.in plantis autem inuenitur ſola nu-
tritiua.in animalibus vero ſenſus,qui eſt tactus, & deſyderium, quod eſt
deſyderium nutrimenti.& hoc eſt cõe omnibus. D.d. deſyderium enim
eſt appetitus & ira,& voluptas,i.& intendimus per deſyderium appetitũ.
deſyderium enim dicitur de appetitu,& de ira,& voluptate,& vniuerſali- F
ter de pluribus. Et voluit declarare ꝙ appetitus exiſtit in omni animali
habenti ſenſum:quia hoc nõ fuit manifeſtum ſenſui. & d. & omne habẽs
ſenſum habet voluptatem.& ſermo eius in hoc cap. eſt manifeſtus.

Adhuc autem alimenti ſenſum habent:tactus enim alimẽti ſen
ſus: ſiccis enim & humidis & calidis & frigidis aluntur omnia vi
uentia:horum autem ſenſus tactus: ſed aliorum ſenſibilium ſecun
dum accidens:nihil enim in alimentum confert ſonus,neq; color,
neq; odoratus.humor autem vnum aliquod eſt tangibilium.Exu
ries aũt & ſitis concupiſcentia. & exuries quidẽ calidi & ſiccci:
ſitis aũt frigidi & humidi.ſapor vero vt delectamentũ horũ eſt.

SOPH. *Præterea uero ſenſum habent alimenti : nam tactus,ſenſus eſt ali-*
menti : cuncta enim uiuentia ſiccis aluntur & humidis & calidis &
frigidis:

A *frigidis: quorum ſenſus, tactus eſt: cæterorum autem ſenſibilium per accidens: nihil enim ad alimentum confert ſonus, nec color, nec odor: ſapor autem unum quoddam eſt de tangibilibus: fames uero & ſitis cupiditas eſt: ac fames quidem calidi & ſicci: ſitis uero frigidi & humidi: porrò ſapor eſt ueluti quoddam eorum condimentum.*

Et etiam habet ſenſum nutrimẽti. qm̃ diſtinctio cibi eſt ſenſus. Omne enim viuum non nutritur, niſi per ſiccum, & humidum, calidum, & frigidum. & tactus ſentit iſta. ſentiens autem alia ſenſibilia eſt ſecundum accidens in cibo: quoniam non iuuatur aliquid in cibo per vocem, nec per colorem, neq; per odorem. ſapor autem eſt vnum tangibilium. fames autem, & ſitis eſt appetitus. Fames autem calidi, & ſicci: Sitis vero frigidi, & humidi: Sapor autem eſt quaſi cauſa iſtorum.

28 B Cùm poſuit ꝙ omne animal habet ſenſum tactus, & deſyderiũ ad nutrimentum, & in declarando hoc non ſufficit inductio, incœpit declarare hoc ratione, & d. & etiam habet ſenſum nutrimenti, i. & etiam neceſſe eſt vt omne animal habeat ſenſum, per quem comprehendat conueniens, & inconueniens ex nutrimentis: vt expellat nocumentum, & attrahat iuuatiuum. Et hoc fuit, quia nutrimentum eius non exiſtit in potentia in pluribus rebus, ſicut eſt in plantis. & ideo plantæ non indigent ſenſu, quo diſtinguant cibum. Et iſte locus indiget magna conſyderatione. Et, cũ narrauit ꝙ neceſſe eſt ꝙ omne animal habeat ſenſum, quo diſtinguat cibũ, incœpit declarare quis ſenſus eſt iſte ſenſus, qui eſt neceſſarius in diſtinguendo cibum, & d. Omne enim viuum non nutritur, &c. i. &, quia omne viuum non nutritur niſi per ſiccum, & humidum, calidum, & frigidum: cum nutrimentum eſt loco eius, quod diſſoluitur ex elementis, ex quib⁹ componitur: neceſſe eſt vt ſenſus nutrimenti ſit ſenſus, qui innatus eſt cõprehẽdere has qualitates: & iſte ſenſus eſt tactus. Et quaſi dicat, oẽ viuum

C non nutritur, niſi per ſiccum, & humidum, & calidum, & frigidũ: & ſenſus tactus eſt illud, quod ſentit iſta: neceſſe eſt vt tactus ſit ſentiẽs, quod diſtinguit cibum. omne igitur animal habet tactum neceſſario. D. d. Sentiens autem alia ſenſibilia, &c. i. ſenſus autem comprehendentes alia ſenſibilia, accidentaliter ſentiunt cibum, i. non ſunt neceſſarij in diſtinguẽdo cibum, fm ꝙ eſt cibus, cùm accidentaliter ſentiant cibum: ſenſibilia enim eorum non ſunt in cibo, fm ꝙ eſt cibus. & hoc intendebat, cùm d. qm̃ non eſt in cibo, &c. i. ſecundum ꝙ eſt cibus. D. d. ſapor autem eſt vnum tangibilium. i. ſapor autem, ſi exiſtit in cibo, fm ꝙ eſt cibus, eſt vnus modorũ rerum tangibilium. & ſenſus guſtus eſt aliquis tactus. Et propter hoc, qd d. opinandum eſt ꝙ iſte ſenſus exiſtit etiam in omni animali, ſicut ſenſus tactus, cum ſit quaſi ſpecies eius: & poſt declarabitur qualiter eſt in rei veritate. Et, cùm narrauit ꝙ frigidum, & calidum, & humidum, & ſiccum exiſtunt in cibo, fm ꝙ eſt cibus, & ſapor exiſtit in eo ſecundũ ꝙ eſt cibus,

incœpit

Vide 3. de Aia. 61. & 12. Met. 36 ad qd dati ſint ſenſus.

Vide ſtra 8. cõ. 124. & ibi The.

Senſus guſtus eſt aliquis tact⁹. Vide ſtra cõ. 94.

incœpit declarare modum, fm quem exiſtit quodlibet iſtorum in cibo, & D
d. fames autem, & ſitis, &c. i. & ſi ſapor exiſtit in cibo, in eo ꝙ eſt cibus, tñ
primæ qualitates exiſtunt in eo primo, & eſſentialiter. Et ſignum ei⁹ eſt
ꝙ, cùm deſyderat cibum animal, non deſyderat niſi calidum, & frigidũ,
& humidum, & ſiccum. Fames enim eſt appetitus calidi & ſicci: & ſitis fri-
gidi & humidi. & non deſyderat dulce, neq; amarum. Sapor autem eſt cõ
iunctus cum iſtis qualitatibus. Et hoc intendebat, cùm dixit. Sapor autẽ
eſt quaſi cauſa iſtorum. i. cauſa, ꝙ animal ſentit conueniens ex illis, & nõ
conueniens. Et non intendebat hic p cauſam, cauſam in eſſe: primæ enim
qualitates ſunt cauſa ſaporis. Et forte intelligit ꝙ ſapor eſt cauſa, pp quã
animal vtitur cibo, propter delectationem coniunctam cum ea.

Certificandum autem de his poſterius eſt: nunc autem in tan-
tum dictum ſit, ꝙ animalibus habentibus tactum & appetitus in
ſit: de phantaſia autem immaniſeſtum, poſterius autem intenden
dum eſt. Quibuſdam vero adhuc ineſt & ſecundum locum mo- E
tiuum: alteris autẽ intellectiuum & intellectus, vt hominibus, &
ſi aliquod alterum huiuſmodi eſt, aut & honorabilius.

TEXT. *Sed de iis poſtea dilucidius agendum eſt: nunc hoc tantum dictum ſit, quòd animalibus habentibus tactum, appetitus quoq; ineſt: de phan taſia autem non patet, ſed poſt conſiderandum eſt. quibuſdam autem præter hæc, ineſt etiam motuum motu loci: aliis autem & dianoeticũ & intellectus, ut hominibus, & ſiquid extat eius generis aliud, uel etiam nobilius.*

Et hoc declarandum eſt poſt: in hoc autem loco cõtenti ſumus
hac determinatione, & eſt ꝙ omne viuum, habens tactum, habet
deſyderium. De imaginatione autem latet, & quærendũ eſt poſt.
Et ponamus cum hoc mouẽs in loco etiam: & in alĩs diſtinguẽs,
& intelĩs, vt in hoĩbus, & in alĩs rebus, ſi fuerint ſic, aut meliores. F

39 Quia vult ponere hic numerum iſtarum virtutũ, fm ꝙ artifex ponit
ſubiecta ſuæ artis, non vult ponere, niſi illud, quod manifeſtum eſt per ſe,
& dimittit alia, quæ non ſunt manifeſta, quouſq; perſcrutetur de eis. Et
ideo d. Et hoc declarandum eſt poſt. In hoc aũt loco contenti ſumus hac
determinatione, ideſt quæ eſt manifeſta per ſe, aut ferè, ſ. ꝙ omne animal
carens tactu, caret deſyderio. hoc enim eſt manifeſtũ per ſe. Deinde nar
rauit ꝙ hoc latet de imaginatione, & d. De imaginatione autẽ latet ideſt
vtrum imaginatio exiſtit in omni habente ſenſum tactus. aut non. D. d.
Et ponamus cum hoc mouens in loco. i. & ponamus pro manifeſto ꝙ oẽ
motum in loco eſt imaginans. Et poteſt intelligi & ponamus in nume-
ro iſtarum virtutum, quæ manifeſtæ videntur, & differũt in definitione,
& eſſentia virtutem mouentem in loco. & intendit virtutem concupiſci-
bilem. D d. & in alijs diſtinguens, & intellectus. ideſt & ponamus etiam

pro

A pro manifesto ꝙ virtus cogitatiua,& intellectus existũt in alijs modis animalium,quæ non sunt homines,& ꝙ proprie sunt in aliquo genere, vt in hominibus,aut in alio genere, si demonstratio surgat ꝙ alia sunt huiusmodi.& hoc erit,si fuerint æquales hominibus,aut meliores eis.

Manifestum igitur est qm̃ eodem modo vna vtiq; erit ratio animæ,& figuræ:neq; enim ibi figura est præter triangulum & figuras quæ consequenter sunt,neq; hic anima, præter prædictas est. fiet autem vtiq; & in figuris ratio cõis, quæ conuenit quidẽ omnibus,propria autem nullius erit figuræ.similiter autem & in dictis animabus.vnde ridiculum est quærere cõem rationẽ in his, & in alteris,quæ nullius erit eorum quæ sunt propria ratio, neq; sm propriã & indiuiduam speciem,dimittentes huiusmodi.

SOPH. *Perspicuum igitur est perinde unam esse animæ rationem, atq; figu*

B *ræ:neq; enim illic figura ulla est præter triangulum, & eas que deinceps sunt:neq; hic anima ulla præter eas quæ dictæ sunt. fieri tamen poterit, & in figuris ratio communis, quæ omnibus quidem congruat, propria autem nullius sit figuræ:similiter etiam in dictis animabus.Idcirco ridiculum est & in his & in cæteris communem quærere rationẽ, quæ nullius eorum quæ sunt erit propria ratio,neq; ex propria & individua specie,hac tali prætermissa ratione.*

Dicamus igitur ꝙ manifestum est ꝙ ex via vnius exempli eadem erit definitio animæ,& figuræ.non enim est illic perfectio extra virtutes prædictas:sed possibile est in figuris etiam vt sit definitio vniuersalis conueniens omnibus figuris, & non sit propria alicui earum.& similiter ex omnibus prædictis.Et ideo qui quæsierit in istis,& in alijs sermonem vniuersalem, qui nõ est,neq; est

C proprius alicui ex omnibus,neq; est secundum modum hunc cõuenientem, qui non diuiditur, & dimiserit talem sermonem, rectum est vt derideatur.

30 Cùm genera accepta in definitionibus, aut sunt vniuoca,vt animal in definitione hominis,aut dicta multipliciter, vt ens,& potentia,& actus, incœpit declarare cuiusmodi sit genus acceptum in definitione animæ,& d.non est æquiuocum,neq; vniuocum. Et d.dicamus igitur ꝙ manifestũ est,&c.i.dicamus ꝙ manifestum est ex exemplo ꝙ illud, quod dat definitio animæ vtis ex intentione cõi omnibus partibus animæ est simile illi, quod dat definitio figuræ vniuersalis omnibus figuris.manifestum est.n. per se ꝙ sicut nulla perfectio est alicuius partis animæ extra perfectionem vtem,quam accepimus in definitione omnium virtutum:& si istæ virtutes sint diuersæ in intentione propria vnicuiq; earum:ita non est hic figura aliqua extra definitionem figuræ vniuersalis:licet figuræ differant ab-

ens,potẽtia,& actꝰ sunt multipliciter dicta. Idẽ.1,Phy. 3.& 4.Meta.25.Meta.14. 7. Me.15, 12. Me.21.22.

Genera accepta i definitiõibꝰ aut sũt vniuoca, aut sunt multipliciter dicta Cõsise hꝫ. 4.Me. c.1 & 5. Met. c. 4 & 1.de Aia c.7.et 3. de Aia cõ. 4.& 3. Phy.cõ.4.

inuicem

inuicem in terminis proprijs. quædam enim est rotunda, & quædam recta, & quædam composita ex vtroq. Et hoc exemplum est valde simile definitioni animæ. non.n. est ex definitionibus æquiuocorum nominũ. quoniã, si ita eẽt, tunc Geometria esset sophistica, neque esset ex generibus, quæ dicuntur vniuoce. qm̃, si ita esset, tunc necesse esset vt alterum duõrum foret, aut vt sit hic vna virtus in definitione, & in nomine, in qua communicent omnes virtutes quas numerauimus: quemadmodum modi animalium conueniunt in definitione animalitatis simplicis: aut vt omnes virtutes animæ sint eædem in definitione, & essentia. Et, cùm narrauit ꝙ definitio aĩæ per exemplum est similis definitioni figuræ, incœpit dare modum consimilitudinis, & d. sed possibile est in figuris etiã &c. & ista definitio non est vniuoca: sed quemadmodum possibile est in oĩbus figuris, licet differant, vt habeant definitionem vlem magnam cõuenientem oĩbus eis, licet multum differãt in definitione & essentia: sic possibile est vt istæ virtutes diuersæ habeant vnam definitionem vlem conuenientem oĩbus: sicut definitio figuræ conuenit omnibus figuris, & nulli appropriatur. D. d. Et ideo qui quæsierit, &c. & propter hoc, quod diximus, qui quæsierit in anima & in alijs similibus entibus vnam definitionem vlem, que non appropriatur alicui ex oĩbus, & non est talis, qualis est ista definitio, quam dedimus in anima, sed sicut vniuersalitas definitionis animalitatis simplicis specierum animalis, aut etiam est vna idest vnius naturæ definitio, non diuisibilis secundum speciem, & qui dimiserit talem difinitionẽ, qualem dedimus, iustum est, vt derideatur: cũ isti duo modi definitionis non inueniantur in talibus natutis, & non inuenitur in eis, nisi iste modus definitionis, quo vsi sumus. qui enim laborat in dãdo in anima primum modum definitionis, est in hoc, quod laborat in quærẽdo impossibile: sicut qui dimittit hanc definitionem in dimittendo possibile. dimittere enim possibile est simile secundum locutionem ad quærere impossibile. D

Similiter autem se habent ei quod de figuris est, & quæ ſm animam sunt. semper enim in eo quod est consequenter, est potentia quod prius est, & in figuris & in animatis: vt in tetragono quidẽ trigonum est, in sensitiuo autem vegetatiuum. quare & ſm vnũquodq; quærendum quæ vniuscuiusq; anima, vt quæ plantæ, & quæ hominis, aut bestiæ. propter quam autem causam cõsequenter sic se habent considerandum est. sine quidem enim vegetatiuo sensitiuum non est: à sensitiuo aũt separatur vegetatiuum in plantis: iterum autem sine quidem eo quod potest tangere, aliorũ sensuum neq; vnus est: tactus aũt sine alĩs est. multa enim animaliũ, neq; visum, neq; auditum habẽt, neq; odoratus omnino sensum. P

Quemadmodum autem in figuris, sic etiã in anima res habet: semper enim in eo quod est deinceps, inest potentia id quod prius est, tum in

figuris

A *figuris tum in animatis: ut in quadrato triangulus, in ſenſitiuo nutritiuum. Quare ſigillatim quærēdum, quæ cuiuſq; ſit aīa, uerbi gratia quæ plantæ quæue hominis uel beſtiæ. cur autem deinceps ſic ſe habeant, conſiderandum eſt. nā ſine nutritiuo, ſenſitiuum non eſt: à ſenſitiuo autem ſeparatur nutritiuum in plantis: rurſus ſine tactiuo nullus aliorum eſt ſenſuum: tactus uero ſine aliis eſt: pleraq; enim animalia neq; uiſum neq; auditum nec odoris planè ſenſum ſortita ſunt.*

Et diſpoſitio in aīa, ſimilis eſt diſpoſitioni in figuris. inuenitur enī ſemper in potentia in figuris, & in rebus animatis pręcedēs in conſequente. v.g. triangulus in quadrato, & nutritiuū ſenſibili. Oportet igiť quærere in quolibet q̄ eſt ſm ſuam definitionē: v.g. aīa plātæ qd eſt, & aīa bruti quid eſt. Et oportet quærere qua de cauſa ſunt talis diſpoſitionis ex cōſequētibus cū ſenſibile nō ſit ſine nutritiuo: ſed ſenſibile ſeparať in plātis. Et etiā nullus aliorum
B ſenſuum ſit extra tactū: ſed tactus eſt extra alios ſenſus. multa. n. viua non habent viſum, neque auditum, neque odoratum, neq; alium ſenſum.

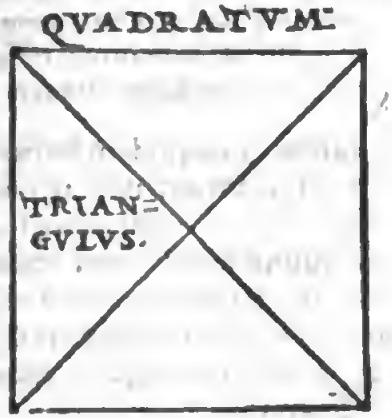

C

31 Cùm declarauit q̄ definitio animæ eſt ſimilis definitioni figuræ, incœpit declarare modum conſimilitudinis & demonſtrare cuius naturæ naturarum definitionum ſit, & d. Et diſpoſitio in anima ſimilis eſt, &c. i. & diſpoſitio in rebus, quæ continentur in definitione animæ eſt, ſicut diſpoſitio in rebus, quæ continentur in definitione figuræ. quemadmodū enim inuenitur in figuris prius & poſterius: & prius exiſtit in potētia in poſteriori: ita eſt de virtutibus animæ. verbi gratia in figuris quidem triangulus eſt prior quadrato, & triangulus exiſtit in potentia in quadrato. & ideo, ſi quadratum eſt, triangulus eſt, & non e conuerſo. & ſimiliter in virtutibus animæ. nutritiuum enim prius eſt ſenſibili et exiſtit in eo in potentia, & ſi ſenſibile eſt, nutritiuum eſt, & non econuerſo.

Et, cùm declarauit naturam illius definitionis, & quantum largitur de cognitione, dixit. Oportet igitur quærere in quolibet quid eſt, &c. i. cùm declaratum eſt ꝙ iſta definitio animæ eſt de genere definitionis figuræ: & quemadmodum non ſufficit in cognitione figuræ rectarum linearũ, & figuræ circularis cognitio figuræ ſimpliciter, ita eſt in definitione aīæ vīs. quærẽda eſt igit̃ poſt cognitionẽ iſtius definitionis vīs definitio ꝓpria vniuſcuiuſq; virtutis aīç, ſ. q̃ eſt aīa plantaꝝ, & q̃ aīa hois ꝓpria illi, et quę bruti. D. d. Et oportet quærere qua de cā ſunt talis diſpõnis. i. & oportet ſcrutari ẽt quare inuenit̃ in virtutibus aīç prius & conſequens. ſenſibile enim impoſſe eſt vt ſit abſq; nutritiuo. nutritiuum aũt poteſt eſſe abſque ſenſibili. & hoc eſt in plantis. Et ẽt apparet ꝙ impoſſibile eſt vt aliqs quā tuor ſenſuum ſit ſine tactu: tactus aũt poteſt eſſe extra alios ſenſus plura enim aīalia carent viſu, & auditu, & odoratu, & guſtu. & hoc intendebat cùm dixit neq; alium ſenſum. Et iſte locus indiget cõſyderatione. exiſtimatur enim ꝙ guſtus eſt vnus modorũ tactus, ſecũdũ ꝙ dixit* ſuperius. Sed, ſi aliquod animal nutrit̃ ex rebus carentibus ſapore, tunc guſtus illius aīalis non erit niſi ſm calidum, & frigidum, & humidum, & ſiccum. Aut intendit, cùm d. neq; alium ſenſum. i. ꝙ alius ſenſus non diſtinguit̃ in vltimo. i. in fine, a ſenſu tactus, ſm ꝙ inuenitur in aīalibus perfectis. Et vīr opinandũ eſt ꝙ, ſi aīal habet ſenſum tactus, & nutritur a ſuis radicibus, ſicut plantæ nutriuntur, vt dicitur de ſpongia maris, & iſtud aīal habet ſenſum tactus ſine guſtu. & forte innuit tales iſtos modos animalium. omne enim animal habens os habet aliquem guſtum.

Nutritiuũ põt eẽ abſq; ſenſibili. Idem ſupra. 15.

Digreſſio qua q̃rit̃ vtrum oẽ aīal hẽat guſtum.

*Te. c. 28.

† Si aliqđ aīal nutrit̃ ex rebꝰ carẽtibus ſapore, guſtus: eius eſt ſm calidum; & frigidum.

Et ſenſitiuorum autem, alia quidem habent ſm locũ motiuũ, alia vero non habent: vltimum autem & minimum, ratiocinationem & intellectũ: Quibus enim ineſt ratiocinatio corruptibiliũ, his & reliqua omnia: quibus aũt illorum vnumquodq;, non omnibus ratiocinatio: ſed quibuſdam quidem neq; imaginatio: alia autem hac ſola viuunt̃. De ſpeculatiuo autẽ intellectu altera ratio eſt. ꝙ quidem igitur de horum vnoquoq; ratio, hęc proprīſſima & de anima, manifeſtum eſt.

SOPH. *Inter ſenſitiua etiã ſunt quæ habeant motiuum motu loci, ſunt quæ non habeant. ultima autem & minima rationem & dianœam: in quibus enim mortalium ineſt ratio, ius quoq; reliqua omnia inſunt: in quibus autem unumquodq; illorum, in iis non omnibus ineſt ratio. ſed quibuſdam ne phantaſia quidem: quædam, hac ſola uiuunt. De contemplatiuo aũt intellectu alia eſt ratio. ac diſputationem quidem de uno quoq; horum maxime etiam ad animam pertinere perſpicuum eſt.*

Et ex eis, quæ ſentiuntur, eſt ꝙ quędam habent motum in loco, & quædam non: cõplementum autem, & finis eſt illud, quod habet cognitionẽ, & diſtinctionem. omne enim ex rebus corruptibilibus

A bilibus habens cognitionē, habet omnia alia: quod autem habet vnum illorum, non eſt neceſſe vt habeat cognitionem: ſed quædam non habent imaginationem, & quædam viuunt per iſta tãtum. Sermo autē de intellectu ſpeculatiuo, & cogitatiuo alius eſt. Declaratum eſt igitur quòd ſermo in vna quaque iſtarum virtutum, eſt ſermo magis conueniens in anima.

32 Et cõprehenditur ſenſu ꝙ quædam animalia mouentur in loco, & eſt modus perfectus, & quędam nõ. Complementum aũt aĩalium, & finis eorũ, qui intendebat in generatione, quæ cùm natura potuit pertingere, ſtetit, eſt modus aĩalium habens virtutem ſpeculatiuam & cogitatiuã i. intelligibilem. D. d. omne enim ex reb⁹ corruptibilibus, &c. i. & apparet ꝙ omne, habens virtutē cogitatiuã ex rebus generabilibus, & corruptibilibus, neceſſario habet alias virtutes animæ. Et dicit hoc, præſeruando ſe à corporibus cœleſtibus. declaratum eſt enim ꝙ illa non habẽt de virB tutibus animæ niſi concupiſcentiam, & intellectum. Deinde dicit, quod aũt habet vnum illorũ, &c. i. habens autē vnam virtutum, quæ ſunt priores naturaliter intellectu, nõ eſt neceſſe vt habeat cogitationem, aut intellectum: ſed quædã non habent imaginationem, nedum habeant cogitationem: quędam viuunt per illa, quę ſunt ſub imaginatione ex virtutibus priotibus ea, & hoc intendebat, cũ dicit. & quædam viuunt per iſta tm̃. Deinde dicit, ſermo autē de intellectu ſpeculatiuo, &c. i. ſermo de eo eſt, ita ꝙ ſit extra iſtam naturam. exiſtimatur enim ꝙ non eſt aĩa, neq; pars aĩæ. & innuit nobilitatem eius, & diuerſitatem illius ad alias partes. opinandum eſt enim ꝙ eſt ex natura ſupiori naturæ animæ. D. d. declaratũ eſt enim, &c. i. Declaratum eſt igitur ex prædictis quod primũ, quod intenditur de ſcientia animæ, quod eſt magis conueniens ſermoni in anima, eſt loqui de aĩa vniuſcuiuſq; iſtarum virtutum.

Corpa cœleſtia de, virtutibus aiæ nõ habẽt niſi cõ cupiſcẽtiã & intellectũ. Idẽ. 12. Me. c. 36. Idẽ ſupra. i hoc ſecundo. cõ. 15. idẽ 1. Cœli. 90 & 2. Cœli 38. & 41. Intellꝰ ſpeculatiuus nõ eſt aia nec pars animæ: ſed eſt de nã ſuperiori aiç. Idẽ ſupra. cõ 21. ſed vide opp. 3. de Aia. t. c. 1. Vide cõt. 21m.

SVMMA TERTIA.

De potentia Animæ vegetatiuæ.

C

Explicantur Animæ vegetatiuæ opera, redarguiturq; Empedocles de alimenti cauſa. Cap. 1.

NEceſſarium autem eſt debentem de his perſcrutationẽ facere, accipere vnũquodq; eorum quid eſt, poſtea ſic de habitis aut & de alĩs inueſtigare. ſi autẽ oportet dicere quid vnumquodq; ipſorum: vt quid intellectiuũ, aut ſenſitiuum, aut vegetatiuum, prius adhuc dicendum quid ſit intelligere & quid ſentire. priores enim potentĩs actus & operationes ſm rationem ſunt. ſi autem ſic, his autem adhuc priora opoſita oportet conſiderare, de illis vtiq; primum oportebit determinare propter eandem cauſam: vt de alimento & ſenſibili & intelligibili.

SOPH. *Neceſſe autem eſt eum qui de his conſideraturus eſt, ſumere quid* D
quodq; eorum ſit, atq; tunc demum de hiſ quæ proxima ab his ſunt, ac
de reliquis exquirere. quòd ſi oportet dicere quid quodq; ipſorum ſit, ut
quid intellectuum aut ſenſituum aut nutritiuum, multo ante dicen-
dum eſt quid ſit intelligere, & quid ſentire: nã operationes & actio-
nes potentiis ratione ſunt priores: quod ſi ita eſt, ac obiecta etiam multo
prius quàm hæc oportet conſideraſſe, profectò de illis primum ob eandẽ
cãm diſſerendũ fuerit: ut de alimẽto, & de ſenſibili, et de intelligibili.

Et indiget neceſſario qui voluerit ꝓſcrutari de iſtis, ſcire vnã quãq; iſtarum quæ ſit: deinde poſt perſcrutetur de contingentibus illis. Et, ſi neceſſe eſt dicere vnam quãq; iſtarum quæ ſit, verbi gratia intellectus qd ſit, & ſentiẽs quid ſit, & nutritiuum quid ſit, oportet etiam prædicere intelligere quid ſit. actiones enim & E
operationes præcedunt in intellectu virtutes. Et ſi ita ſit, & cõſyderare de alĩs rebus oppoſitis iſtis debet prꝫcedere conſyderationem de iſtis, oportet nos vt intendamus ad definiendum iſtas primo propter iſtam cãm, v.g. cibum, & ſenſatum, & intellectum.

33 Cum declarauit quod definitio vniuerſalis aĩæ prædicta nõ ſufficit in cognitione ſuæ ſubſtantiæ, incœpit dicere quid oportet ſcire de aĩa poſt illam difinitionem, & d. Et idiget neceſſario, &c.i. & oportet neceſſario illum, qui voluerit acquirere perfectam cognitionem de anima, perſcrutari de vnaquaq; virtutum aĩæ per ſe, quouſq; ſciat per demonſtrationẽ vnamquãq; illarum quæ ſit, & quam naturam habet. verbi gratia, perſcrutari quid eſt intellectus, & quid eſt ſenſus. Deinde poſt hoc perſcrutari de vnicuiq; contingentibus iſtarum virtutum vniuerſalibus, & pro-
Idẽ. 1. Ph. : &. 1. de Aĩa. 11. idẽ hic ſupra. 15. prijs. v.g. vtrum virtus intelligibilis poſſit abſtrahi, aut non. Et, cùm declarauit illud quod oportet perſcrutari nos de anima, incœpit demõſtra re viam ad hanc cognitionem: & quod eſt ex eis, quę ſunt magis nota F
apud nos, & ſunt poſteriora in eſſe, ad ea, quæ ſunt magis nota apud naturam, quę ſunt priora in eſſe. Et d. Et, ſi neceſſe eſt dicere vnamquãq; iſtarum, &c.i. & ſi oportet, ſm ꝙ declarauimus, ſcire quæ eſt vnaquæq; iſtarum virtutum, neceſſe eſt præſcire actiones proprias vnicuiq; iſtarũ virtutum, quæ ſunt. verbi gratia quid eſt intelligere per intelligens, & ſentire per ſentiens, & nutrire per nutriens, cognitio enim actionum iſtarum virtutum, prior eſt apud nos in nra prima cognitione, q̃ cognitio iſtarum virtutum. Et, cum narrauit ꝙ cognitio actionum debet prꝫcedere cognitionem virtutum, narrauit etiã ꝙ cognitio patiennium illas actiones debet prꝫcedere cognitionem illarum actionum, propter illam eandem cãm, propter quam debet præcedere cognitio actionum cognitionem virtutum, & d. Et, ſi ita ſit, &c. ideſt. &, ſi ita ſit, ſ. ꝙ debemus ſemp de eis, quæ apud nos ſunt magis nota, ad illa, quæ ſunt magis nota

apud

A apud naturã, & conſyderare de rebus oppoſitis iſtis virtutibus, & ſunt paſſiua earum, debet præcedere conſyderationem in actionibus, & in virtutibus, neceſſe eſt præſcire primo cibum quid ſit, quod eſt paſſiuum virtutis nutritiuæ, & ſenſatum qd ſit, & intellectum quid ſit, antequam ſciatur nutrire, & ſentire quæ ſunt. Et vocauit ea oppoſita: paſſiuum enim, & actiuum videntur eſſe quodammodo oppoſita.

Paſſiuũ & actiuũ videnť quodã mó oppoſita. Idé 1. de Gen. 50. & 1. de Cœ. 20. & 21.

Quare primo de alimento & generatione dicendum eſt. vegetatiua enim anima & alĳs ineſt, & prima & maxime cõis potentia eſt animæ: ſm quam ineſt viuere omnibus: cuius ſunt opera generare, & alimẽto vti. Naturaliſſimũ enim operũ viuentibus quæcunq; perfecta & non orbata aut generationem ſpontaneam habent, facere alterum quale ipſum, animal quidem animal, planta aũt plantam: quatenus ipſo ſemper & diuino & immortali participent: ſm q̃ poſſunt. omnia enim illud appetunt, & illius cauſa
B agunt omnia quæcunq; agunt ſecundum naturam.

GRAEC. *Quare primum de alimento & de generatione dicendum eſt. nam nutritiua anima & cæteris ineſt, & prima & maxime communis eſt animæ potentia, ex qua ineſt uiuere in omnibus: cuius officia ſunt, generare & alimento uti: hoc enim eſt maxime naturale inter omnia officia uiuentium, quæ perfecta ſunt & non mutila, aut ſponte ſua naſcantur, procreare aliud quale ipſum eſt, animal, animal: planta, plantam. ut æternitatem & diuinitatem participent quoad poſſunt: cuncta enim illud appetunt, & illius cauſa agunt, quæcunque ſecundum naturam agunt.*

Oportet igitur primo loqui de nutrimento, & generatione. Anima enim nutritiua eſt prior in oĩbus viuentibus, & eſt vniuerſalior virtutibus aĩæ, quibus viuum viuit. Et actiones iſtius
C ſunt generare, & vti nutrimento. q̃m actio, quæ magis conuenit naturæ omnis viuentis ex eis, quæ ſunt pefecta, & non habent occaſionem, nequæ generantur caſu per ſe, eſt vt agat aliud ſimile: animal enim facit animal & planta plantam, ita vt habeat communicationem cum ſempiterno diuino ſm ſuum poſſe. oĩa enim deſyderant, & propter hoc agit omne: quod agit naturaliter.

34 Cũm declarauit quæ definitio eſt magis vniuerſalis inter omnes definitiones aĩę, & quãtum largitur de cognitione, & quòd non ſufficit in cognitione ſubſtantiæ animę perfectæ, & q̃ eſt neceſſarium præſcire quãlibet virtutum aĩę per ſuam definitionẽ propriam & quot modis ſunt iſtę virtutes diuerſæ, & qũo adunantur, incœpit narrare q̃ oportet primo incipere de cognitione iſtarum virtutum ab ea, quę eſt valde prior, ſ. nutritiua, & q̃ primo debet conſyderari de paſſiuis, & de actionibus iſtarum

virtutum. Et d. Oportet igitur primo loqui de nutrimento, & generatione, &c. i. &, cùm declaratū eſt ꝙ primo oportet conſyderare de actionib⁹, & de paſſiuis ante virtutes, neceſſe eſt vt primo loquamur inter oēs iſtas actiones de cibo, & de generatione, quæ ſunt paſſiuum aīæ iſtius, & actio. & eſt neceſſe vt primo loquamur de aīa nutritiua, quia eſt prior naturaliter alijs rebus, per quas aliquid dicitur viuū: & ideo eſt magis vniuerſalis inter alias virtutes aīæ. Et innuit ꝙ propter prioritatē, & eius vniuerſalitatem oportet præponi in conſyderatione. * vniuerſale enim notius eſt apud nos quā propriū: vt dictū eſt alibi. Et, cùm declarauit hoc, incœpit numerare actiones attributas illi, cum ante debemus ſcire eſſe quā quid eſſe, & d. Et actiones iſtius ſunt, &c. i. & actiones iſtius virtutis ſunt nutrire, & generare, & vti cibo. & dicimus ꝙ generare ē actio illi* virtutis: qm̄ actio, quę maxime cōuenit naturę ei*, quod dicit viuum per hanc virtutē, eſt generare ſimile in ſpecie. Et hoc fit tribus conditionibus quarū vna eſt vt pertingat tempus, in quo habet hāc virtutē, cùm nō ſit in effectu ol tempore. Secunda eſt vt eum hoc non habeat occaſionem. iſta enim impedit hanc actionem, licet pertingat tempus, in quo peruenit ab illo illa actio. Tertia eſt, vt illud viuum non ſit ex eis, quę fiunt caſu, ſed per ſe. qm̄ igitur in viuo fuerint congregata hæc tria, tunc generabit. Et hoc intendebat, cùm d. qm̄ actio quæ magis conuenit, &c. D. d. cauſam finalem, propter quam iſta virtus exiſtit in animalibus & plantis, & d. ita vt habeat cōicationem cum ſempiterno. i. & iſta virtus exiſtit in viuo, vt generabile, & corruptibile cōmunicent cū ſempiterno ſm ſuū poſſe. †ſollicitudo enim diuina, cùm nō potuerit facere ipſum permanere ſm indiuiduum, miſerta eſt in dando ei virtutem, qua poteſt permanere in ſpecie. & hoc non eſt dubium, ſ ꝙ melius eſt ī ſuo eſſe, quod habeat iſtam virtutem, quàm vt non habeat. D. d. omnia enim deſyderant &c. ideſt & hoc fuit ideo, quia omnia deſyderant permanentiam ſempiternam, & mouēt ergo ipſam ſm quod innata eſt natura eorum ad recipiendum: & propter hunc finem agunt omnia entia, quæ agunt naturaliter.

Id autem ꝙ cuius cauſa fit, dupliciter eſt: hoc quidem, cuius, illud vero, quo. qm̄ igitur cōicare non poſſunt ipſo ſemper & diuino, continuatione: (propter id ꝙ nihil contingit corruptibiliū idē & vnū numero permanere (ſm ꝙ poteſt participare vnūquodq⁹, ſic cōmunicat: hoc quidem magis, illud vero minus: & permanet non idem, ſed vt idem. numero quidem non vnū, ſpecie aūt vnū.

SOPH. *Id autem cuius cauſa res eſt duplex eſt, unum, Cuius, alterū, Cui. Ergo quia participare nequeunt æternitatem & diuinitatem continuatione: quia fieri non poteſt ut corruptibilium quicquam idem & unum numero permaneat, quoad eorum unumquodq⁹ participare poteſt, eatenus participat: aliud magis, aliud minus: & permanet non ipſum, ſed quale ipſum eſt: numero quidem non unum, ſpecie uero unum.*

Et

* Vſe notius ē apd nos q̄ prōpriū., idē ī. c. 1. & 1. Ph. 4. 5. & 57. 3. Ph. 2

† Sollicitudo diuina cū nō potuerit facere gñabile, & corruptibile ꝑmanere ſm indiuiduum, miſerta ē in dando ei virtutē, q̄ ꝑmanere poſſit in ſpe. Idē. 1. Cœ. c. 98. & 2. de Gener. & corrup. c. 59. ✝ ſolicitudine autē Dei qualit fit vide 12. Meta. 37. & 51. & 2. Phy. 75.

Digitized by Google

A Et propter quid dicitur duobus modis. quorū vnus eſt in quo eſt: alius eſt cuius eſt. Quia igitur impoſsibile fuit vt haberet cōmunicationem cum ſempiterno diuino in æternitate, quia impoſsibile eſt vt aliquod corruptibile permaneat idē in numero, ideo habet communicationem quodliber cum eo ſm ſuum poſſe: & hoc magis, & hoc minus: & ſic permanet non illud idem, ſed ſuū ſimile, neq; vnum numero, ſed vnum forma.

35 Cùm dedit cauſam finalem, propter quam virtus generatiua exiſtit in viuo vīr, & eſt aſſimilatio corruptibilis cum ſempiterno, ſm ꝙ habet naturam aſſimilandi, & ꝙ oīa entia facīūt actiones erga iſtum finem, narrauit ſm quot modos dicitur iſte finis, & d. Et propter quid dicitur duobus modis: quorum vnus eſt illud, quod eſt iſte finis: & alius illud, in quo eſt iſte finis. verbi gratia in hoc ſermone, ꝙ omnia entia agunt propter permanentiam ſempiternam: & propterea in quibuſdam inuenitur per- B manētia ſempiterna, aut diſpoſitio permanētię ſempiternę. Et cùm declarauit hoc, incœpit declarare modum, in quo generabilia, & corruptibilia poſſunt cōicare cum ęternis, & cām propter quam diminuta ſunt a permanentia ſempiterna, & d. Quia igitur impoſsibile eſt, &c. i. & intendit p ſempiternum diuinum corpus cœleſte. cœleſtia enim illa permanent ſm̄ indiuiduum. Et hoc, quod d. & hoc magis, & hoc minus. intendit generatiuum, & non generatiuum. vtruniq; enim permanet ſecundum ſpeciē, ſed generatiuum habet ſemper hoc, & non generatiuum in maiori parte temporis, & in pluribus ſubiectis.

Finis duplex cuius & cui idē 2. Phy. 4. & hic infra. 37.

Eſt autem anima viuentis corporis cauſa & principiū: hæc autem multipliciter dicūtur. attamen anima ſm determinatos tres modos cauſa dicitur: etenim vnde mot⁹ cauſa eſt: & cuius cauſa: & ſicut ſubſtantia animatorum corporum anima cauſa.

SOPH. *Eſt autem anima uiuētis corporis cauſa & principium: hæc autem* Q *multifariam dicuntur. Anima item tribus illis expoſitis modis cauſa dicitur: etenim unde motus, & cuius cauſa, & ut ſubſtantia animatorum corporum anima cauſa eſt. Conſtat igitur eam eſſe cauſam ut ſubſtantiam: cauſa enim omnibus cur ſint, ſubſtantia eſt.*

Anima igitur eſt corporis viui cauſa & principium tribus modis determinatis. eſt enim illud, ex quo eſt motus, & illud propter quod fuit corpus. Et anima etiam eſt cauſa, ſecundum quod eſt ſubſtantia, quæ eſt cauſa eſſe omnium.

36 Cùm apparuit ex definitione vniuerſali aīę quod anima eſt cauſa corporis ſm formā, & apparuit hic ꝙ virtus generatiua eſt cauſa agēs animātum, incœpit declarare ꝙ aīa non eſt ſolum cauſa ſm formā, ſed cauſa ſm tres modos, ſm quos dicitur cauſa. & hoc eſt tribus modis. & hoc eſt neceſſarium preſcire, antequā loquatur de vnaquaq; partium aīę: licet iā ſit

Cs,& principiũ multiplr dfr. Idē. 1. Ph. cō.1. & 5. Me. t. c.1. & 12. Met. 23. t.c.28. & 29.

declaratum vſt quod oīs forma naturals taliis eſt. Et d. Anima igit eſt cor D poris viui cauſa, & principium, &, quia hęc duo dicuntur multiplr, ſiſt & anima eſt cauſa fm tres modos determinatos, ſ. cauſa mouens, finalis, & formalis : quæ determinatæ ſunt in ſermonibus vniuerſalibus phyſicis. D.d.eſt enim illud, ex quo fit motus, ſ. cauſa agens motum, Et poſſumus intelligere ex hoc motum in loco, & generationem, & motum in augmento & diminutione. anima eſt enim cauſa agēs iſtos tres motus in animato. D.d.& illud, pp quod fuit corpus, ſ. cauſa finalis. corpus enī non fuit niſi propter animam : cùm declaratum eſt ꝙ aīa īta eſt de corpore, ſicut forma de materia : & declaratū eſt in ſermonibus vſibus ꝙ materia eſt pp formam m̄ri, & ꝙ non eſt aliquod cōſequens materiā, aut aliquod, quod ſit de neceſſitate materiæ: ſicut exiſtimabāt Antiqui, nō concedētes cauſam formalē eſſe, neq; finalem. Et anima ēt cauſa, ideſt & anima ēt eſt cauſa corporis fm ſubſtantiā, & formam, quæ eſt cauſa eſſe omnium.

In. 2. Phy. 2. 74. vſq; in finem.

Eſſe ē effectus ſoſæ. Idē 2. c. 7. & 8. Me. 7.

Quod quidem igitur ſit ſicut ſubſtantia manifeſtum eſt. cauſa E enim ipſius eſſe omnibus ſubſtantia eſt: viuere aūt viuentibus eſt eſſe: cauſa aūt & principium horū anima. Amplius aūt eius quod potentia, ratio actus eſt. Manifeſtum aūt eſt & ꝙ cuius gratia aīa cauſa. ſicut enim intellectus gratia huius facit, eodem modo & natura: & hoc eſt ipſius finis: huiuſmodi aūt in animalibus anima, et fm naturam: oīa enim phyſica corpora animæ inſtrumenta ſunt, ſicut animalium, ſic & plantarū, tanquā gratia animæ exiſtentia. dupliciter aūt dicit ꝙ cuius gratia eſt: & ꝙ cuius, & ꝙ quo. At vero & vnde principium qui fm locum motus anima eſt. non oīb⁹ aūt viuentibus ineſt potentia hæc. Eſt aūt & alteratio & augmentum fm animā: ſenſus enim quædam alteratio eſſe videt: nihil aūt ſentit quod non habet animā. ſimiliter aūt de augmento & decremento ſe habet: nihil enim decrementū patitur, neq; augmētatur phyſice, niſi alatur: alitur aūt nihil quod non cōmunicet vita. F

SOPH. *Viuere autem uiuentibus eſſe eſt: quorum cauſa & principium eſt anima. Præterea eius quod eſt potentia ratio eſt actus. Conſtat itē, ut id cuius gratia, animam cauſam eſſe. ut enim intellectus gratia alicuius facit, ſic etiam natura, & hoc eſt ei finis: eiuſmodi autem eſt in animalibus anima, & ſecundum naturam. cuncta enim naturalia corpora animæ ſunt inſtrumenta, vt animalium ſic etiā plantarum: ut potę quæ gratia animæ ſint. Bifariam autē dicitur id cuius gratia aliquid eſt, ſcilicet cuius & cui. Quinetiam unde primum eſt motus loci anima eſt: uerum hæc potentia non omnibus ineſt uiuentibus. Præterea uero et alteratio et auctio ab aīa eſt: uidetur enim ſenſus alteratio eſſe quædā.*

nihil

A *nihil autem ſentit quod non habeat animam. ſimiliter etiam de auctio ne & diminutione res habet: nihil enim diminuitur, neque naturaliter augetur, niſi alatur, nihil autem alitur: quin ſit uitæ particeps.*

Et eſſe viui eſt viuere. & anima eſt cauſa, & principium iſtius. Et etiam endelechia eſt intentio eius, quod eſt in potentia ens. Et manifeſtum eſt quòd anima eſt cauſa etiam propter quid. quoniam, quemadmodum intellectus nihil agit, niſi propter aliquid, ita natura. & hoc eſt finis eius. & ſimiliter anima in animalibus, & in omnibus. omnia enim naturalia ſunt inſtrumenta animæ, ſicut in animalibus, & plantis: ita quòd etiam illa eſt cauſa animati. Et propter quid dicitur duobus modis. quorum vnus eſt illud, ꝓpter quod: & alius cuius eſt hoc. Et anima eſt etiam illud, ex quo
B primo fit motus in loco. ſed iſta virtus non inuenitur in omnibus viuis. Et alteratio etiam, & augmentum fiunt per animam, ſenſus enim exiſtimatur eſſe alteratio aliqua. & nihil ſentit niſi habeat animã. Et ſimiliter eſt de augmento, & diminutione. nihil enim augetur, & diminuitur naturaliter, niſi nutriatur: & nihil nutritur, niſi habeat partem in vita.

37 Cùm poſuit ꝙ anima eſt cauſa corporis tribus modis, de quibus modis dicitur hoc nomẽ cauſa, incœpit declarare modos iſtos eſſe in ea, & in primo ꝙ eſt cã corporis ſecundum formam. Et d. Et eſſe viui, &c. i. & ſignũ, ꝙ anima eſt forma corporis, eſt ꝙ hoc ens viuum nõ habet eſſe, ſm ꝙ eſt viuum, niſi per illud, per quod viuit, i. ꝙ eſt cã iſtius actionis, ſ. vitæ: & manifeſtum eſt ꝙ cã iſtius actionis eſt aĩa: ergo hoc, quod eſt viuum, ſm ꝙ eſt viuum, eſt per aĩam. & illud, per quod eſt ens, & eſt hoc, eſt ſua forma: ergo anima eſt forma animati: cùm non eſt hoc, & ens niſi per animam. forma eſt id, ꝓ quod aliquid ẽ ens. idẽ ſupra. 7. 8. & 36. & 8 Me. có. 7.

C D. d. ſecundam rõnem ſuper hoc, & d. Et ẽt endelechia eſt intentio eius, quod eſt in potentia ens. i. & etiam anima eſt, ſm ꝙ iam declaratum eſt, ꝓ fectio: perfectio autem eſt forma, & intentio eius, quod eſt in potẽtia ens: ergo aĩa eſt forma. Et, cùm declarauit eam eſſe cãm fm: formam, declarauit etiam eam eſſe cãm ſm finem, & d. Et manifeſtum eſt ꝙ aĩa eſt cã, &c. i. manifeſtũ eſt per ſe ꝙ aĩa eſt cã corporis animati, ſm illud, ꝓpter quod fuit corpus animatum. Quemadmodum enim *multa artificialia non agunt niſi propter aliquid, ſic etiam eſt de natura, ſ. ꝙ non agit niſi ꝓpter aliquid. & hoc eſt finis naturæ, ſ. ꝙ non agit niſi propter aliquid, ſicut ars non agit niſi propter aliquid. D. declarauit quòd illud, ꝓ quod natura agit, videtur eſſe anima in animalibus, & non ſolum in animalibus, ſed omnibus rebus naturalibus, & d. & ſimiliter anima in animalibus, & in omnibus. i. & quemadmodum forma eſt finis artis in artificialibus, ita anima ẽ finis naturæ in animabus, & in omnibus naturalibus. D. declarauit modum, ex quo apparet quòd anima eſt finis omnium naturalium, & dicit, *a. l. intellecta.

omnia

Ola nãlia sunt istra alę. Vide infra t.c5. 38.

omnia enim naturalia sunt instrumenta animę,&c.i.& diximus ꝙ anima est finis omnium naturalium,quia omnia naturalia videntur instrumẽta esse indifferenter in omnibus animatis.&,sicut videtur in animalibus, ita videtur in plantis. D.d.ita ꝙ etiam illa est causa animati,&c i.&hoc, quod diximus de ea,non latet,immo est manifestum per se: adeo ꝙ appa ret ex hoc ꝙ anima enã est causa animati.Illud enim pp quid inuenitur aliquid,dicitur duobus modis.Quorum vnus est illud,propter quod inue nitur aliquid:& ista propositiõ animæ ad corpus Et alius est illud,cuius est hoc,propter quod inuenitur aliquid : & ista est proportio animæ ad animatum.dicimus enim ꝙ anima,& corpus vtrumq; non sunt nisi propter animatum. Et,cùm declarauit eam esse causam fm formam,& fm fi nem,declarauit etiam eam esse causam mouentem fm oẽs modos mo tuum,existentes in animato,siue veros,siue existimatos esse motus, & di Et anima etiam est illud,ex quo primo fit motus in loco. sed ista virtus non est in oĩbus viuis,i.in omnibus animalibus. Deinde.d. Et alterationem etiam,& augmentum,&c.i.& alteratio attributa sensibus, sicut quidã reputant,si concesserimus eam esse motum, erit per aĩam:& sic augmentum,& diminutionem.nihil n.dicitur habere hunc motum,s.sensum,nisi habeat animam. D.d. Et sic est de augmento, & diminutione, idest quemadmodum apparet ꝙ non sentit nisi habens animam, sic apparet ꝙ non augmentatur,neq; diminuitur nisi illud, quod habet cõiationẽ cũ animalibus in aliqua parte animæ. Nihil enim diminuit naturaliter aut augmentatur naturaliter,nisi habeat virtutem nutriendi. & nihil nutritur,nisi habeat communicationem in vita attributa animalibus, & ideo hoc nomen mortuum non dicitur de animali,nisi cùm caruerit communicatione,quam habet cum plantis.

Mortuũ nõ dr de aĩali, nisi cũ caruerit cõicatione q̃ habet cũ plãtis.Idẽ.:.d aĩa cõvlt. & hic 3.t. & 16. & 24.

Empedocles autem non bene dixit hoc,addens augmentum ac cidere plantis,deorsum quidem radicem mittentibus, propter id ꝙ terra sic fertur secundum naturam:sursum autem propter ignẽ similiter.Neq; enim sursum & deorsum bene accipit. non enim idem omnibus sursum & deorsum & omni.sed sicut caput animalium,sic radices plantarum sunt:si congruit instrumenta dicere altera & eadem,operibus.

SOPH. *Empedocles autem non recte dixit hoc addens auctionem fieri in plantis,deorsum quidem radices agentibus, propterea quòd terra sic ferratur natura,sursum que itidem propter ignem:neq; enim has differẽtias uidelicet sursum & deorsum,recte usurpat:non enim idem est sursum & deorsum omnibus,atq; rerum uniuersitati:sed quam caput animalium eã obtinent rationem radices plantarum: siquidem instrumenta diuersa & eadem ex eorum officiis dicere conuenit.*

Empedocles autem non recte dixit in hoc,& vere,cùm dixit ꝙ augmen-

A augmentum accidit in plantis. in hoc autem, quod ramificatur ꝙ radices inferius, fit per motum ipsius terræ naturaliter ad istam partem: & hoc posuit causam. in hoc vero, quod ramificatur superius, fit, quia ignis mouet similiter ad superius: & hoc posuit causam. Hoc etiam, quo vsus fuit in suo sermone de superiori, & inferiori, non recte fuit dictum. superius enim & inferius non sunt idē omnibus rebus, & in omni. sed, quemadmodum caput est animalibus, ita radices plantis: cùm per actiones debemus dicere in instrumentis eorum, quę sunt conuenientia, aut diuersa.

Cū declarauit ꝙ motus augmēti non est ex principio, quod est el'ntū, incœpit declarare ꝙ Empedocles errauit, cū opinabatur ꝙ hoc principiū est ex elementis, & ꝙ augmentū in plantis ad inferius est pp partem grauem, s. terrā, & aquā: & superius propter leue. s. aerē, & ignē. Et d. Empe-
B docles aūt, &c. i. Empedocles aūt non bene existimabat, cū opinabatur ꝙ hoc principiū non est aīa: & ꝙ hoc, quod accidit de augmento in plantis, est per naturam elementorū. illud igitur, quod augetur inferius, est per naturā terræ: & hoc posuit causam eius. i. & posuit cām motus istius ad inferius nātūrā graue: & cām in augmento ramorū ad superius naturā leue, s. igneam. D. incœpit narrare quid contingit huic sermoni de errore, &c d. Hoc etiam, quo vsus fuit in sermone suo de superiori, &c. i. & iste sermo, quem induxit in dando cām istius motus contrarij, qui inuenitur in augmentabili, non est verus. Hoc. n. quod existimabatur ꝙ superius in plantis est superius in mundo, & inferius inferius, non est verū: qm̄ neq; in parte conueniunt, neq; in natura, neq; in potētia. In parte autem: quia licet hoc concedamus in plantis, tm̄ in pluribus aīalibus non possumus illud concedere. superius enim in eis non respicit superius mundi. & veritas
C non concedit hoc. natura. n. inferioris in plantis alia est à natura inferioris in mundo, sed contingit congregatio eorū in parte eadem casu: & ipsa eadem est natura superioris in aīalibus. Et signū eius est, ꝙ caput in animalibus est simile radicibus in plantis: cū actio eorū sit eadem & per actiones debemus respicere conuenientiā, & diuersitatem in partibus augmētabilibus. Et d superius enim, &c. i. & primus error Empedocli est, ꝙ superius, & inferius non sunt eadem pars in omnibus rebus, & in omni, scilicet mundo, quoniā, licet hoc concedamus in plantis, quid possumus dicere in pluribus aīalibus: superius enim in animalibus non respicit superius mundi. D. d. sed quemadmodū caput, &c. ideſt sed non cōcedamus ꝙ inferius in plantis sit inferius in mūdo ſm naturam, & potentiam: neque superius in eis superius in mundo, licet sint in eadem parte. Natura enim capitis in animalibus est natura radicis in plātis, cum habeant easdem actiones, & secūdum actiones est dicēdum quòd partes aīalium, & plātarū & instrumenta eorum sunt conuenientia, aut diuersa in natura. Et, cùm natura radicis in plantis est natura capitis in animalibus, tunc superius in plantis est in rei veritate inferius in mūdo. Et, si nos cōcederemus ꝙ esset

Per actiones debemus respicere cōuenientiā, & diuersitatē in partibus augmētabilibus. Vide p. istius 7. Me. 9. & 8 Me. 11. & 9. Me. cō. 7. & hic t 22.

ſm actiones ē dicēdū ꝙ ptes aīalū, & plātarū & instra eorū sunt cōuenientia, aut diuersa in natura.

inferius

inferius,tunc hoc,quod accidit plantis,ſ.ꝙ inferius in eo eſt inferius mundi,non accidit niſi caſualiter,non quia habent eandem naturam:ita ꝙ ad inferius in plantis mouetur pars grauis,& ad ſuperius leuis. quoniam,ſi ita eſſet,tunc neq; ſuperius,neq; inferius haberet animal: neque natura ſuperioris,& inferioris in plantis,& animalibus eſſet eadem. Et.d. ꝙ potentia capitis in animalibus eſt potentia radicis in plantis.quia hoc eſt principium eius,per quod animal eſt animal.ſ.ſenſus.hoc autem eſt principiū eius,per quod plantæ ſunt plantæ.ſ.cibi qui per radices attrahuntur. & iō ſi caput ex animali,& radix ex plantis abſcinditur,depereunt. D

Hic d.Cō, caput eſſe principiū ſenſationis. oppo.d.in lib.de ſenſu & ſenſato. Vide obſc. Zim.

Adhuc autem quid eſt continens in contraria quæ feruntur ignem & terram? diſtrahentur enim niſi aliquid ſit prohibens. ſi uero erit,hoc eſt anima,& cauſa alimenti & augmenti.

SOPH. *Ad hæc quid eſt quod continet dum ad contrarias partes feruntur ignem & terram? diſtrahentur enim niſi aliquid fuerit quod ſit prohibiturum: quod ſi erit,id ipſum eſt anima,& cauſa cur res augeſcant & alantur.* E

Et poſtea quid eſt illud,quod retinet ignem,& terram, cū moueatur ad partes contrarias.ſunt enim veloces ad ſeparationem, niſi aliquid prohibeat.Et, ſi illic fuerit aliquod prohibens, illud prohibens debet eſſe cauſa,vel anima, & cauſa in augmento, & nutrimento.

Et ſi conceſſerimus ꝙ natura ſuperioris,& inferioris in plantis eſt natura ſuperioris,& inferioris in mundo,& ꝙ pars ignea mouetur in plantis ad ſuperius,& terreſtris ad inferius:& nos videmus ꝙ eadem' pars mouetur ad ſuperius,& ad inferius inſimul: videmus enim ꝙ quælibet pars potentiæ ſenſibilis,& quodlibet membrum mouetur ad vtranq; partem inſimul:ſi igitur poſuerimus ꝙ illa pars ſit vnica,ſ.quæ mouet ad vtrāq; partem:tunc principium,per quod mouetur iſtis duobus motibus inſimul,eſt vnicum principium. Iſtud igitur principium habet potentiam vt moueatur ad vtranq; partem inſimul:quod non eſt in elementis:quoniā vna pars eorum non habet niſi vnicum motum,ſiue fuerit ſimplex, ſiue compoſita. Quoniam,ſi fuerit compoſita ex eis, mouebitur ſm eſſentum dominans. Et,ſi partes,quæ mouentur in illa eadem parte in ſenſu, aut natura,ad ſuperius,ſint aliæ à partibus,quæ mouentur in illa parte ad inferius,tunc illæ partes neceſſario ſunt diſtinctæ ab inuicē, aut quia ſunt ſimplices,aut quia illud, quod dominatur in eis, quæ mouentur ad inferius de corporibus ſimplicibus,eſt aliud ab illo,quod dominatur in eis, q̄ mouentur ad ſuperius. Et,ſi ita ſit,quid eſt illud, quod retinet ignem, & terram,aut partem igneam,& terreſtrem? cū non poſſumus dicere ꝙ hęc duo ſint admixta.qm̄,ſi eſſent admixta,mouerentur ad eandem partem, ſcilicet dominantis.Et,ſi ita eſſet,cito ſepararentur, niſi aliquid prohiberet. F

39 Idē. 3. ph. 6. &. 8. ph. 23.

Motus mixti eſt ſm eſſentiā dñans. Idē 1.cō. 14. & quæ ibi.

Digitized by Google

A ret. ſed contingit eis neceſſario dicere illic eſſe prohibens, cū videantur nō ſeparari, ſed permanere inſimul, dum viuit planta. & hoc eſt neceſſarium eis. &, cùm conceſſerint illic eſſe prohibens, cuius potentia non eſt potentia elementorum, dicemus eis ꝙ illud prohibens eſt anima. ſm hoc igitur eſt ſermo eius in hoc intelligendus, licet ſit ualde breuis.

Videtur autem quibuſdam ignis natura ſimpliciter cauſa alimenti & augmenti eſſe. & nanq; ipſum videtur ſolum corporum & elementorum quod alitur & augmentatur. vnde & in plantis & in animalibus putabit vtiq; quis eſſe hoc quod operatur.

10 p M. *Sunt autem qui cenſeant ignis naturam ſimpliciter cauſam eſſe nutritionis & auctionis, is nanq; ſolus omnium corporum uel elementorū uidetur ali & augeri: quamobrem & in plantis & in animalibus putauerit aliquis eum eſſe id quod operatur.*

B Et quidam exiſtimant ꝙ natura ignis eſt ſimpliciter cauſa nutrimenti, & augmenti. ignis enim inter corpora, aut inter elementa nutritur & augetur. & ideo exiſtimatur ꝙ ipſe facit hoc in plantis etiam, & in animalibus.

40 Cùm deſtruxit ſermonem fingentium ꝙ augmentum eſt per principium elementare, ſ. graue, aut leue, incœpit etiam deſtruere ſermonē fingentium ꝙ principium nutrimenti, & augmenti nutribilis eſt ignis, aut pars ignis, aut aliquod igneum, & d. Et quidam &c. i. & quidam exiſtimāt ꝙ natura ignis, in eo ꝙ eſt ignis, non ſm ꝙ eſt aliquis ignis. & hoc intendebat, cū. d. ſimpliciter eſt cauſa nutrimenti, & augmenti. Et opinati ſunt hoc, quia viderunt ignem alterare omnia in ſua ſubſtantia, adeo ꝙ augmentatur per illud. &, quia nutribile apud eos nutritur alterando omnia in ſuam ſubſtantiam, ideo exiſtimauerunt per duas affirmatiuas in ſecunda figura ꝙ ignis facit hoc ſimpliciter.

C Hoc autem concauſa quidem quodāmodo eſt: non tamen ſimpliciter cauſa: ſed magis anima. ignis enim augmentum in infinitum eſt, quouſq; fuerit combuſtibile: natura autem conſtantium omnium terminus eſt, & ratio māgnitudinis & augmenti. hoc autem eſt animæ, ſed non ignis: & rationis magis quam materiæ.

10 p M. *Verum is concauſa quodammodo eſt, non tamen ſimpliciter cauſa, ſed anima potius: ignis enim auctio in infinitum procedit, quandiu ſub eſt res cremabilis: at omnium natura conſtantium terminus ſtatutus eſt, & ratio magnitudinis & auctionis: hæc autem animæ ſunt, & non ignis: & rationis potius quam materiæ.*

Dicamus igitur nos ꝙ ignis non eſt coniunctus cauſæ niſi aliquo modo, & non eſt cauſa ſimpliciter, ſed anima eſt dignior vt

ſit

fit cauſa.augmentum enim ignis eſt in infinitum, dum combuſti D
bile eſt.ea autem,quæ conſtituuntur per naturam, omnia habent
finem,& terminum in quãtitate,& augmento.& iſta ſunt animæ
non ignis,& ſunt digniora intentioni,quã materiæ.

41 Cùm narrauit hanc opinionem,incœpit primo narrare partem verã,
quæ eſt in ea,& partem falſam, & dicit. Dicamus igitur nos quòd ignis
non eſt cauſa nutrimenti,& augmenti in animalibus ſimpliciter,ſed attri
buitur cauſæ quaſi inſtrumentum ſuorum inſtrumentorum:immo anima
eſt illa,ad quam attribuitur ſimpliciter hæc actio: & conceſſit quòd
ignis eſt coniunctus cauſæ ſecundum quòd aliquid attribuitur alicui, cu
ius actio non perficitur,niſi per illud.quia nutribile non videtur alterare
cibum,niſi per partem igneam exiſtentem in eo.hoc enim elementum in
ter alia,aut eſt alterans alia:aut magis dominatur in eo alterare quam in
Ignis dñatur in corporib⁹ nutribilibus Sed oppo. 2. de Ge.& corruptione. 2 com. 49. vbi dr ꝙ terra. vide cõta. Zim. in aliis elementis.& ideo fuit neceſſe vt ignis eſſet dominans in corpori-
bos nutribilibus. Et,cùm declarauit quod,ſi iſta actio fuerit attributa ei, E
non erit attributa,niſi ſecundum quòd eſt coniunctus cauſæ, non quòd
ipſe ſit cauſa,declarauit modum,ex quo non oportet attribuere iſtam ac
tionem igni ſimpliciter,& quòd dignius eſt attribuere eam ſimpliciter
animæ,& dicit,augmentum enim ignis eſt in infinitum,&c.ideſt & ſignũ
quòd primum mouens in nutrimento,& augmento eſt anima, non pars
ignea,eſt quia iſte motus,ſcilicet alterare aliquid in ſubſtantiam alteran
tis, & eius augmentum per illud,quod alterat,ſi fuerit in ſolo igne abſq;
alia virtute ſibi coniuncta,ſcilicet,vt primum mouens ſit potentia ignis,
ſecundum quòd eſt ignis,non alia virtus coniuncta igni,inuenietur infi-
nitus,& non ceſſabit in aliquo termino,dum combuſtibile inuenerit:mo
tus autem alterandi,& augmentandi,qui inuenitur in hac natura augmẽ
tabili,ſemper inuenitur finitus,& terminatus in quantitate: vnde mani-
feſtum eſt in ſecunda figura,quòd iſte motus non eſt ignis ſimpl.&, cùm F
non eſt ignis,neceſſario eſt alterius principii, & illud vocamus animam
Idẽ. 6. ph. 91.&. 8. ph. 61. Vide cãm iſtius rõnis 3. phy. 59. 60.& 3. cœli. 17. & 72.& j. c. d ſuba orbis.ubi dr ꝙ, terminus eſt a forma. nutritiuam. Et intendit per terminum,& menſuram vltima naturalia,
quæ inueniuntur,in quantitatibus corporum augmentabilium. Deinde
dicit,& ſunt digniora intentioni,quam materiæ.i.& iſta actio,quæ inue-
nitur in hoc motu.ſ. qui incœpit à principio terminato, & peruenit ad fi-
nem terminatum,dignius eſt vt attribuatur ei,ꝙ eſt in iſta actione quaſi
forma,ſcilicet anima,quã illi,quod eſt quaſi materia & inſtrumentum,ſ.
ignis. Et d.hoc,quia apparet quòd actio augmenti eſt compoſita ex a-
ctione ignis,& ex aliqua intentione in igne.alterare enim,quod eſt in eo,
debet attribui igni.&,quia eſt terminatum,debet attribui virtuti coniun-
ctæ cum igne:quemadmodum mollificare ferrum per ignem ad facien-
dum aliquod inſtrumentum,ſecundũ ꝙ eſt mollificare, attribuitur igni
& ſecundum ꝙ illa mollificatio habet terminum notum in vnoquoque
inſtrumento,attribuitur virtuti artis.

Do

De uirtutis uegetatiuæ obiecto, Alimento ſcilicet. Cap. 2.

QVoniam autem eſt eadem potentia vegetatiua & generatiua, de alimẽto neceſſarium eſt determinare primum. ſeparatur enim ab aliis potentiis opere hoc.

SOPH. *Cum autem eadem ſit animæ potentia nutritiua & generatiua, primum de nutrimento differere neceſſe eſt, hoc enim officio ab aliis diſtinguitur potentiis.*

Et quia potentia nutriendi, & generandi ſunt eædem, oportet prius neceſſario determinare quid eſt nutrimentum, & diſtingue re ab alijs virtutibus.

42 Cùm narrauit ꝙ vult loqui primo de virtute nutritiua, cùm ſit magis vniuerſalis: & principium eorum, quæ apparent in eo, vel principium eorum, de quibus conſyderatur ex hac virtute, eſt ꝙ anima, & ſuæ actiones
A ſunt augmẽtare, & nutrire, & generare: incœpit modo determinare quod
B eſt illud, de quo oportet conſyderare, primo in hac virtute, poſtquam cognoſcitur eſſe anima, & d. Et quia potentia nutriendi, & generandi, &c.i. & quia ſubiectum potentiæ nutritiuæ, & augmẽtabilis, & generatiuæ idẽ eſt, ſ. nutrimentum: * & iam diximus primo ꝙ via ad cognitionem ſubſtantiarum iſtarum virtutum, non eſt niſi per cognitionem paſſiuorum earum primo: vnde neceſſe eſt primo incipere, & determinare cibũ quid ſit, & nutrire quid ſit. Et, cũ narrauit hoc, incœpit demõſtrare quid ẽ cib⁹.

Subiectũ potentiæ nutritiuæ, & augmẽtabilis & generatiuæ idẽ eſt. vide. 1. d. generat. 39. & 41.

* Supra t. eo. 33.

Videtur autem eſſe alimentum contrarium contrario: non omne autem omni: ſed quæcunq; contrariorum, non ſolum generationem habent ex inuicem, ſed & augmentum. fiunt enim multa ex inuicem, ſed non omnia augentur, vt ſanum ex laborante. Videntur autem neq; illa eodem modo ad inuicem eſſe alimentum:
C ſed aqua quidem igni alimentum eſt, ignis autem non alit aquã. In ſimplicibus quidem igitur corporibus hoc eſſe videtur maxime, aliud quidem alimentum, aliud uero quod alitur.

SOPH. *Videtur igitur nutrimentum eſſe contrarium contrario: non tamen quodlibet cuiuslibet: ſed quæcunq; contrariorum non ſolum ex ſe mutuo generantur, uerumetiam augentur: fiunt enim multa ex ſe mutuo, ſed non oĩa * augẽtur. ut ſanũ ex egrotãte. quinimo ne illa quidem eodẽ modo uidentur ſibi mutuo eſſe alimentum. ſed aqua quidem ignis eſt alimentũ: ignis autem non alit aquam. Ac in ſimplicibus quidem corporibus hæc eſſe uidentur maxime, unum alimentum, alterum quod alitur.*

* al. oia quanta.

Dicamus igitur ꝙ exiſtimatur quòd nutrimentum eſt contrarium contrario: & non omne contrarium omni contrario, ſed cõtraria, quæ non tantum fiunt abinuicem, ſed etiam augentur. plu

ra enim fiunt abinuicem, ſed non omnia augentur: verbi gratia ſa D
num ab infirmo. Videmus etiam quòd non eodem modo ſunt nu
trimentum adinuicem: ſed aqua eſt nutrimentum igni, ignis autẽ
non eſt nutrimentum aquæ. In corporibus autem ſimplicibus
hæc duo proprie exiſtimantur, quôd alterum eſt nutrimentum,
& alterum nutribile.

43 Dicit ꝙ, exiſtimatum eſt ꝙ nutrimentum eſt illud, quod eſt contrariũ
nutribili, ſicut quidam exiſtimati ſunt. ſed iſta exiſtimatio non eſt in ol
contrario, ſed in eis contrariis, quæ non tantum fiunt abinuicem, ſed etiã
augmentantur. plura enim contraria, quæ generantur abinuicem, nõ aug
mentantur abinuicem: ſanum enim fit ab infirmo, ſed nõ nutritur ex eo.
Et hoc intendebat, cùm d. & non omne contrarium omni cõtrario, &c.
& ſermo eius eſt intellectus per ſe. & innuit per hoc contraria, quæ ſunt in
ſubſtantia. iſta enim exiſtimantur augmentari abinuicem, & nutriri ab-
inuicem. Et, cùm declarauit ꝙ iſta exiſtimatio non inuenitur niſi in cõ E
trariis, quæ ſunt in ſubſtantia, & ſunt ea, quæ poſſibile eſt vt nutriri repu-
tentur ab inuicem, declarauit etiam ꝙ hoc non æqualiter inuenitur in v-
troq; contrario. contraria enim nõ videntur nutrire ſe adinuicem æqua
liter. Et d. Videmus etiam ꝙ non eodem modo ſunt nutrimentum, &c.
ideſt & iſta exiſtimatio non inuenitur in vtroq; contrariorum, quæ ſunt
in ſubſtantia æqualiter, ſ vt vtrumq; eorum nutriat ſuum compar æqua-
liter. aqua enim & vſt corpora humida videntur eſſe nutrimentum ignis,
ignis autem non vſ eſſe nutrimẽtum alicui. Et, cùm narrauit ꝙ iſta exi
ſtimatio debilis eſt, ſi accepta fuerit abſolute, narrauit ꝙ iſta exiſtimatio
tantum inuenitur in elementis, & d. In corporibus autẽ ſimplicibus, &c. ſ.
exiſtimare autem ꝙ nutriens eſt contrarium nutribili, non inuenitur ꝓ
prie niſi in duobus his corporibus ſimplicibus: quorum alterum eſt ignis
& alterum humidum, vt aqua, & aer.

F

Dubitationem autem habet. dicunt enim hi quidem ſimile ali
ſimili, ſicut & augeri. aliis autem ſicut diximus econtrario, vide-
tur ali contrarium contrario: tanquam impaſſibile ſit ſimile à ſi-
mili. alimentum autem mutari & decoqui: mutatio autem omni-
bus in contrarium aut in medium.

SOPH. *Sed quæſtio exiſtit: ſunt enim qui dicant ſimile ali ſimili, quemad-
modum etiam augeri: contrà aliis, ut diximus, contrarium uidetur cõ
trario: utpote cum ſimile pati non poſſit, alimentum uero mutetur ac
concoquatur: mutatio uero omnibus in oppoſitũ fiat, aut in medium.*

Sed in hoc eſt locus dubitationis. Quidam enim dicunt ꝙ ſimi
le nutritur per ſimile, & ſimiliter etiam augmentatur. Et qui-
dam econuerſo, ſcilicet ꝙ contrarium nutritur per ſuum contra-
rium

A rium: ſimile enim non patitur à ſuo ſimili. & nutrimentum tranſmutatur, & digeritur: & trãſmutatio in quolibet eſt ad diſpoſitionem oppoſitam, aut ad medium.

44 Sed iſta exiſtimatio, licet inueniatur in elementis per ſenſum, & inductionem, tamẽ in ipſa quęſtione eſt locus dubitationis ex propoſitiõibus famoſis. eſt enim ſermo quidã qui dat ꝙ nutrimẽtũ eſt ſibi, & alius, qui dat nutrimentum eſſe contrarium. D. d. rõnem. ſuper vtrunq; ſermonem, & d. Quidam enim dicunt, &c. 1. quidam enim Antiquorum opinabantur ꝙ nutrimentum debet eſſe ſimile, quia ſibi nutrit ſuum ſimile, & augmẽtat ipſum. contrarium. n. tranſmutat ſuũ contrariũ: ſed non nutrit ipſum neq; augmentat. Et, cũ dixit hanc rõnem, dixit etiam rõnem, ꝙ nutrimẽtum eſt contrarium, & d. Et quidam econuerſo. 1. & dixerunt hoc. ſ. ꝙ contrarium nutritur à ſuo contrario, nõ à ſuo ſimili, quia opinati ſunt ꝙ nutrimentũ patitur à nutribili, & ſibi non patitur à ſuo ſimili: ergo nutrimẽtum non eſt ſibi. & cũ viderunt etiam ꝙ nutrimentũ tranſmutatur in nutribile, & patitur: & omnis tranſmutatio eſt à contrario ad contrarium, aut ad illud, quod eſt medium inter contraria: concluſerunt ex hoc quòd nutrimentum eſt contrarium.

1. de Gene. 39. & 1. cæl. 21.

B

Idẽ 5. ph. 9. 19. & 12 & 10. Me. 23. eti. ph. a 40. ad 50.

Adhuc autem patitur aliquid alimẽtum ab eo quod alitur, ſed non hoc ab alimẽto: ſicut neq; inſtructor à materia, ſed ab illo hæc inſtructor autem mutatur ſolum in actum ex ocio. vtrum autem ſit alimentum quod vltimo aduenit. aut quod primò, habet differentiam: ſi autem vtrumq;, ſed hoc quidem non coctum, illud autem coctũ, vtrobiq; vtiq; continget alimentum dicere: inquantũ enim non coctum, contrarium contrario alitur: inquantum autẽ coctum, ſimile ſimili. Quare manifeſtum quod dicunt quodam modo vtriq; & recte & non recte.

C

OPH. *Præterea alimentum patitur aliquid ab eo quod alitur: ſed non hoc ab alimento: quemadmodum neq; faber à materia, ſed ea ab illo: faber autem, ex ocio duntaxat ad negocium mutatur. utrum autem ſit alimẽtũ id quod vltimo adhibetur, an id quod primo, differẽtia eſt: quòd ſi utrumq;, ſed alterum crudum, alterum concoctum, utroq; modo poſſimus alimentum dicere: nam quatenus crudum eſt, contrarium contrario alitur: quatenus concoctum, ſimile ſimili: itáq; conſtat utróſq; quodammodo & rectè & non rectè dicere.*

Et etiam nutrimentum patitur quoquo modo à nutribili, ſed non econuerſo. ſicut Carpentarius non à materia, ſed materia ab illo. Carpentarius autem tranſmutatur tantum ad actionem ex ocio. Inter hoc igitur, ꝙ nutrimentum ſit illud, quod copulatur in poſtremo, & hoc ſcilicet vt ſit illud, quod prius copulatur, eſt differentia

ferentia. Si igitur nutrimentum eſt vtrũq;, ſed hoc eſt illud', quod digeritur, illud autem quod digeſtum eſt: poſſibile eſt dicere, q; nutrimentum eſt vtrunq;. ſecundum enim q; eſt non digeſtum, cõtrarium nutritur à contrario: ſecundum vero q; digeſtum, ſimile â ſimili. Quòd autem vtraq; iſtarum duarum ſectarum vere, & non vere dicit aliquo modo, manifeſtum eſt. D

Prim⁹ modus introducendi textum.

45 D. Et ẽt nutrimentum patitur quoqno modo, &c. i. poteſt intelligi q; iſte ſermo eſt quaſi ratiocinatio iuuans dicentem q; nutrimentum eſt eõ trarium, & remouens obiectiones contradicentes huic ſermoni. Poteſt enim aliquis dicere q;, ſi nutrimentum eſſet contrarium nutribili, oporteret vt vtrunq; ttanſmutaretur à ſuo cõpari, & pateretur ab eo. & quaſi dicit rñdendo q; nutrimentũ eſt quod patit' à nutribili, nõ nutribile à nutrimento. Non. n. eſt neceſſe vt ab oĩ patiente patiat' agens eo modo, quo patiens patitur ab eo. lignũ. n. patitur à Carpentario, ſed Carpentarius nõ patitur à ligno: niſi aliquis vocet illam tranſmutationem quæ eſt ex otio ad operationem, paſſionẽ. Et forte prẽponebat' iſte ſermo ad illud, quod vult de diſſolutione iſtius dubitationis, & ad demõſtrãdũ illud, quod collocatur de vero in vtroq; iſtorũ duorum ſermonũ oppoſitorũ. Qñ, cùm hoc fuerit ſcitũ de nutrimẽto & nutribili. ſ. q; nutrimentũ eſt illud, quod tranſmutat' in formã nutribilis, non nutribile in formã nutrimenti, neq; vtrũq; à ſuo compari æqualiter. Et q; ita eſt de nutrimento & nutribili, ſicut de Carpentario ad lignũ, non ſicut cõtraria, quorũ eadem materia, declarabit' ſtatim, cũ nutrimentũ dr̃ duobus modis. Dr̃. n. de illo, quod adhuc nõ digerit', neq; tranſmutat' in naturã nutribilis: & dr̃ er de illo, quod digeſtum eſt, & tranſmutatur in naturã nutribilis, q; cibum eſſe ſimilem vere dr̃ de digeſto, & contrarium de indigeſto. Et ideo dicit poſt. Inter hoc igitur q; nutrimentũ, &c. i. &, cũ nutriens eſt illud, quod alterat nutrimentum in ſubſtãtiã ſuã, manifeſtũ eſt q; magna dr̃ia eſt inter hoc, quod fit nutrimentum, & inter hoc, quod copulatũ eſt cum nutribili apud complementum digeſtionis, & inter illud, quod innatum eſt vt copuletur cũ nutribili, ſed nondũ copulatur. D. d. Si igitur nutrimẽtũ eſt vtrũq;, &c. i. ſi igitur hoc nomen nutrimentũ dr̃ de vtroq;: ſed alterũ eorũ eſt nutrimentũ in potentia, cũ innatũ eſt digeri, ſed tñ adhuc non digerit': alterũ aũt eſt nutrimentum in actu, & illud eſt, quod iã digerit': vere poſſumus dicere vtrunq; de cibo, ſ. ſimile, & diſſimile ſine aliqua cõtradictione. Hi enim duo ſermones non eſſent cõtrarij, niſi hoc nomen nutrimentũ diceretur eodẽ modo. Nutrimentum. n. nõ digeſtũ eſt nutrimentũ in potẽtia, quod vere poteſt dici contrariũ: nutriens. n. nõ agit in ipſum, niſi fm q; eſt cõtrarium. nutrimentũ aũt digeſtũ põt dici ſimile: nõ. n. eſt pars nutribilis, niſi fm q; eſt ſimile. D. d. Quòd aũt vtraq; iſtarum duarũ ſectarũ, &c. i. manifeſtum eſt igit' ex hoc ſermone, q; in ſermone vtriuſq; iſtarum duarum ſectarum eſt aliqua pars vera, & aliqua falſa.

Nõ ẽ neceſſe vt ab oĩ patiente patiat' agẽs eo mõ quo patiẽs patitur ab eo. Idem 2 Cç 42. Secundus modus.

Nutrimẽtũ dr̃ duob⁹ modis. Idẽ. 1. de Ge. 39.

E

F

Quoniam

A Quoniam autem nihil alitur non participans uita, animatum vtiq; eſt corpus quod alitur, inquantum animatum: quare & alimentum ad animatum eſt, & non ſecundum accidens.

SOPH. *Sed quia nihil alitur, niſi ſit uitæ particeps, id quod alitur animatum corpus fuerit quatenus animatum. quare & alimentum ad animatum eſt & non per accidens.*

Et, quia nihil nutritur, niſi habeat partem in vita, ideo corpus animatum eſt nutribile ſm q animatum. nutrimentum enim attribuitur animato non accidentaliter.

46 Et, quia nihil videtur nutriri, niſi cõicet in aliqua intentione, de quibus dr hoc nomen vita, vt declaratum eſt, ideo corpus animatũ eſt nutribile, ſm q eſt corpus animatum. nutrimentum. n. nõ attribuit aïato, niſi ſm q habet aïam. nõ ſm q eſt corpus. Iſta igitur actio attribuit aïæ eſſẽ tialiter, non accidentaliter: & * pars ſubſtantia aïæ cui attribuitur iſta a- *a.l. partis aię ſupa.
B ctio, non eſt niſi virtus, quæ innata eſt habere iſtam actionem, cùm igitur cognouerimus hanc actionem proprie, tunc cognoſcemus ſubſtantiam iſtius virtutis proprie.

Eſt autem alterum alimento & augmentatiuo eſſe. ſecundum enim quòd quantum aliquod animatum eſt, augmentatum. ſm vero q hoc aliquid & ſubſtantia, alimentum eſt. ſaluat enim ſubſtantiam, & vſq; ad hoc eſt, quouſq; alatur. Et generationis autem factiuum non eius quod alitur, ſed quale id quod alitur. iam. n. eſt ipſa ſubſtantia. generat autem nihil ipſum ſe ipſum, ſed ſaluat.

SOPH. *Eſt autem aliud alimento & auctifico eſſe: nam quatenus quãtum quoddam eſt, auctificum eſt: quatenus uero hoc aliquid & ſubſtantia, alimentum: conſeruat enim ſubſtantiam, & tandiu eſt, quãdiu alitur: effectiuum q generationis eſt, non eius quod alitur, ſed cuiuſmodi eſt id*
C *quod alitur: iam enim eſt ipſa ſubſtantia, & nihil generat ſe ipſum, ſed conſeruat.*

Et eſſe nutrimentum eſt aliud ab eſſe augmentum. eſt autẽ nutrimentum ſm hoc: & ſubſtantia, quia conſeruat ſubſtantiam nutribilis, quoniam ſemper nutritur. Et eſt agens generationem, nõ quia ſe generat, ſed quia facit generationem nutribilis. illud enim habet eſſe. & nihil generat ſe, ſed ſe conſeruat.

47 Vult diſtinguere tres actiones nutrimẽti. ſ. nutrire, & augmẽtare, & generare, & d Et eẽ nutrimẽtũ, &c. i. & aliquid eẽ nutrimẽtũ, aut nutritiuum aliud eſt ab eẽ augmẽtatiu ũ. Nutrimẽtũ. n. dr, ſm q conſeruat ſubſtantiã rei nutribilis, ne corrũpat. dat. n. ei aliquid loco diſſoluti. & ideo pmanet in eẽ, dũ nutrit: &, cũ ceſſat nutrimẽtũ, corrũpit. Eſt vero augmentatiuũ ſm q perficit quãtitatẽ naturalẽ eius, quod diminuit in principio pp ne-

ceſſitate. ſed tacuit hoc, qm̃ dña inter augmẽtũ, & nutrimẽtũ eſt manife- D
ſta. ſi forte nõ eſſet diminutio ſcriptoris. Et, cũ diuiſit has duas actiones, incœpit dicere tertiã actionẽ, quæ eſt gñare, & d. Et eſt agẽs gñationẽ, &c. i. & nutrimẽtũ habet aliam actionẽ à cõſeruatione & augmentatione, ſ. gñare. D. expoſuit gñationẽ, & d. nõ gñationẽ nutribilis, ſed gñationem ſimilis nutribili, i. in ſpecie. D. d. illud. n. habet eſſe. põt intelligi, i. illud. n. quoquo modo eſt ſuum eſſe, & conſeruat generabile, vt permaneat vnũ in ſpecie, vt prædiximus. D d. & nihil generat ſe, ſed conſeruat ſe, i. & differentia inter has duas actiones eſt, ꝙ nutrire eſt conſeruare ſe, & generare eſt generare alterũ, nõ ſe. impoſſibile enim eſt, vt aliquid generet ſe.

Quare huiuſmodi animæ principium potẽtia eſt posſibilis ſaluare ſuſcipiens ipſa, ſecundum ꝙ eſt huiuſmodi: alimentum autẽ præparat operationẽ: vnde priuatum alimento non poteſt eſſe.

Quare tale animæ principium eiuſmodi eſt potentia, quæ cõſeruet quod habet ipſam, quatenus tale eſt. alimentum autẽ ſubminiſtrat apparatũ ad operandum: qua propter ſi priuetur alimento, eſſe non poteſt. E

Hoc igitur principium eſt virtus animæ, quæ poteſt conſeruare illud, quod eſt ei, ſm̃ omnem diſpoſitionem. Et nutrimentum eſt illud, per quod præparatur ad agere. & ideo, cùm nutrimentũ deficit, impoſſibile eſt vt ſit.

48 Et cùm declaratũ eſt ꝙ iſtæ actiones ſunt diuerſæ, ſm̃ diuerſitatẽ ſuorum finiũ: licet ſubiectũ ſit idẽ, ſ. nutrimẽtũ: & eſt neceſſe vt iſtæ actiones ſint attributæ alicui virtuti animæ. Et, cùm ita ſit, neceſſe eſt vt hoc principiũ animæ, ſ. virtus nutritiua, ſit virtus, quæ põt cõſeruare ens in ſua forma ſm̃ diſpoſitionẽ, i. ſm̃ aliquã diſpoſitionem conſeuationis. Et d. hoc, quia ſunt aliquæ virtutes, ꝙ cõſeruãt eẽ ſm̃ oẽm diſpõnẽ, & oẽs ptes eius eodẽ, mõ, ſ. virtutes corporũ cęleſtiũ. D. d. Et nutrimẽtũ eſt illud, p quod ptæparat, &c. i. & nutrimẽtũ eſt inſtm̃, p quod facit hãc actionẽ. & ideo F cùm iſta virtus caret nutrimento, tunc nõ habet hanc actionem, quemadmodum Carpentarius, cùm caret ſerra, tunc non poteſt ſecare.

Virtutes corporũ cœleſtiũ cõſeruant eẽ ſm̃ oẽ; diſpõnẽ, & oẽs partes eius eo dẽ mõ. idẽ 1. Cœ. 22. & 1. ca. de ſuba orb.

Quoniam autem ſunt tria, quod alitur, quo alitur, & alens: alẽs quidem eſt prima anima: quod uero alitur eſt habens hãc corpus: quo vero alitur alimentum. quoniam autem à fine appellari omnia iuſtum eſt: finis autem eſt generaſſe quale ipſum, erit vtiq; prima anima generatiuum quale ipſum.

Sed uide opp. in. ſ. c. de ſuba orb. vbi vt dicere permanentiã cęli nõ eſt a virtute, Vide contra. Zim.

Cum autem tria ſint, quod nutritur, & quo nutritur, & quod nutrit: id quidem quod nutrit, eſt prima anima: quod uero nutritur, corpus quod eam habet: quo autem nutritur, alimentum. ſed quia à fine appellare omnia par eſt, finis autem eſt generare quale ipſum eſt, erit prima anima generatiuum talis quale ipſum eſt.

Sunt igitur tria, nutribile, & per quod hoc nutritur, & nutritiuum.

A uum.nutritiuum igitur eſt prima aīa:nutribile autē corpus:illud vero,per quod nutritur,eſt nutrimentum.Et,quia oportet vt omnia ſint vocata ex ſuis finibus:& finis eſt generare ſimile.ideo prima anima eſt generans ſimile.

49 Cū deſcripſit hoc principiū aīæ,& deſcripſit nutrimētū,reuerſus eſt ad diſtinguēdū intētiones iſtorū noīum,quæ denoīant à nutrimento, & d. Sūt igitur tria,&c.i.& manifeſtū eſt p ſe tria eē diuerſa ſm diuerſitatē rerū relatuarū.quorū vnū eſt nutribile,& ſm illud,p quod nutrit:tertium aūt eſt nutriēs. Et iā declaratū eſt ꝙ illud,quod nutrit, eſt aīa cui attribuitur hæc actio: vnde manifeſtū eſt ꝙ nutriēs eſt aīa principia aliarū virtutū,quæ attribuunt nutrimēto. Et intēdit hic p primā priorē naturaliter: & ꝙ nutribile eſt corpus:& illud,p quod nutrit, eſt cibus. D.d. Et quia oportet vt oīa.i. quia oportet vt oīa appellent ex ſuis finibus,cū hæc cā finalis ſit dignior eſſentiæ rei oībus cauſis,neceſſe eſt vt aīa nutritiua deſeribatur p actionē,quæ eſt ſuus finis,& eſt generare ſimile,nō per actionem

Cā finalis ē dignior oībus cauſis. Idē .3. Me.cō. 3

B nutriendi,quæ eſt cōſeruare,vt prædiximus. Dicēdū eſt igitur ꝙ anima nutritiua eſt virtus,quæ eſt innata generare à cibo ſibi ſimile indiuiduo, in quo exiſtit in ſpecie:cùm omnes ſuæ actiones non ſint niſi p̄p hanc virtutem.& hoc manifeſtum eſt in plantis,& animalibus.

Eſt autem quo alitur dupliciter,ſicut & quo gubernatur & manus & temo,hoc quidem mouens & motum, illud autem mouēs ſolum.omne autem alimētum eſt neceſſarium decoqui: operatur autem decoctionem calidum.vnde omne animatum habet calorem.figuraliter quidem igitur alimentum quid ſit dictum eſt,certificandum autem de ipſo poſterius in propriis rationibus.

DPH. *Duplex porrò eſt id quo nutrit, vt etiam id quo gubernat.ſ. manus & temo.aliud quod mouet & mouetur,aliud quod mouet tantummodo.omne autem alimentum neceſſe eſt concoqui poſſe:efficit autem concoctionem calidum:quamobrem omne animatum habet calorem. Ac*

C *alimentum quidem quid ſit,dictum eſt adumbratione quadam: de quo poſt idoneo loco apertius agemus.*

Et illud,per quod nutritur,eſt duplex: quemadmodum illud, per quod gubernatur nauis,& manus,& remus. quorum vnum eſt motor & motum,& aliud eſt mouens tantum. Et oportet neceſſario vt omne nutrimentum poſsit digeri. & faciens digeſtionem eſt calidum.vnde omne animatum habet calorem. Iam igitur diximus ſecundum deſcriptionem quid ſit cibus.& poſt exponemus ſermonem in eo.

50 Cū demōſtrauit modos actiōis aīę nutritiuę,& deſcripſit eā,& deſcripſit nutrimētū,incœpit declarare mō inſtrm primū,p quod iſta aīa agit in cibum.iā.n.fuit dictum vīr ꝙ definitio aīæ eſt ꝓfectio corporis organici.

Et.d. Et illud, per quod nutritur, &c. i. & illud, p quod cõpletur actio nutrimenti, eſt duplex. ſ. primum mouens, quod nõ mouet cũ mouet: & primum mouẽs, quod mouet & mouetur, & eſt illud, quod eſt de primo motore quaſi ſubiectũ. & primus motor de eo quaſi forma. Et de hoc, quod dixit, quædam declarauit hic, & quædam in ſermonibus vſibus. Quod igitur declaratum eſt hic, eſt ꝙ aĩa nutritiua eſt primũ mouẽs in cibo, quod agit in cibo per calorem, per quem fit digeſtio. Vtrum aũt oportet vt moueat, & non moueatur, ſm ꝙ eſt primum mouẽs, & ꝙ calor moueat, ita ꝙ moueat à primo motore, hoc declaratum eſt in ſermonibus vſibus. declaratum eſt enim illic ꝙ omnis primus motor, ſi fuerit corporalis componitur ex motore non moto, & ex motore moto, ſm ꝙ componũtur res ex materia & forma. Sed eſt dubitatio in hoc, quod dixit. Motus enim virtutis nutritiuæ eſt in capitulo alterationis: & illud, quod mouetur ex ſe, quod componitur ex motore non moto, & ex motore moto, non inuenitur niſi in motu locali. In motu autẽ alterationis non inuenitur motum ex ſe. nõ enim eſt neceſſe ꝙ primũ alterãs corporeum alteret, & tunc alteret, ſicut eſt neceſſe in primo motore corporeo. ſ. vt non moueat in loco, niſi moueatur. Quõ igitur dixit hic ꝙ alterũ eorũ eſt mouẽs & motũ, & alterum mouẽs tm̃: & dedit exẽplum de rebus mouẽtibus in loco? &, ſi hic eſſet locutus de motu locali aĩalium, tũc exemplum eſſet verum. Dicamus igitur qm̃ propinquum alterans cibum debet eſſe corpus manifeſtum eſt. Quoniam vero corpus alterans non ſufficit in eſſendo primum mouens iſtud motum, declaratum eſt prius, qm̃ d. ꝙ calor non ſufficit in agendo actionẽ alteratiuam terminatã, niſi ſit illic alia virtus, quæ nõ eſt corpus, ſed eſt in corpore. corpus igit̃, quod eſt primũ alterãs, cõponitur ex alterante, quod nõ alteratur. ſ. aĩa, & ex alterante alterato. ſ. calore naturali. Declaratum eſt igit̃ ꝙ illud, per quod fit nutrimẽtum, ex duplex. ſ. alterans non alteratum (omne enim alteratum eſt corpus) & iſtud eſt anima, & eſt alterans alteratum. ſ. calor naturalis. Hoc igitur nomen motus large, & vniuerſaliter accipitur in hoc loco. & ſm hanc expoſitionem non indigetur illo, quod declaratum eſt in illo ſermone. ſ. ꝙ primus motor in loco cõponitur ex motore non moto, & ex motore moto. Et poſſumus dicere ꝙ calor naturalis non alterat cibum, niſi primo moueat in loco. declaratum eſt enim ꝙ motus localis antecedit cæteros motus: & maxime iſtum motum, qui eſt terminatus, ſ. qui alterat rem in alia hora, & alia nõ & etiam non alterat tm̃, ſed attrahit & expellit cibum. & hoc eſt motus localis. Et ſm hanc expoſitionem erit demõſtratio manifeſta. Sed prima expoſitio videtur magis conueniens: & etiam fuit exemplum largiter acceptum. manus enim non eſt primus motor nauis, qui nõ mouetur, ſed ipſe gubernator. Et, cũ declarauit ꝙ aĩa nutritiua eſt forma in corpore, cũ propinquum alterans corpus, quod eſt cibus, neceſſario debet eſſe corpus: & ꝙ forma ſit alterans non alterata, cùm ſit non corpus: & ꝙ corpus alterans eſt alteratum, incœpit declarare quid eſt hoc corpus, & d Et oportet neceſſario vt omne nutrimentum, &c. ideſt & oportet neceſſario vt omne nutri-

D

E

F

docuſm.

In. 8. ph. a 37. vſq; ad 44. & maxime 1 43. Digreſſio. Obiectio.

Idẽ 1. de anima. 26. & 8. phy. 20. & 60.

Prima ſoluuo.

Supra tex. cõ. 41.

Secunda ſolutio. 8. ph. a. 55 vſq; ad. 61

Exponit ſe cũdã partem tex.

& nutrimentum, quod iam eſt nutrimentum in actu, digeratur per corpus alterans, quod eſt inſtrm aiæ nutritiuæ. &, cũ hoc corpus debet eſſe alterans, & digerens: & tale eſt corpus calidũ: vnde Antiqui dixerunt ꝙ ignis nutritur: oportet neceſſario vt oẽ habens aiam nutritiuã habeat calorẽ: ſed non abſolute, immo calorem naturalem. declaratõ eſt enim in Quarto Meteororum quod illud, quod facit digeſtionem, eſt calor conueniẽs illi enti, non extraneus. D. d. Iam igitur diximus ſm deſcriptionem. i. vſr & largiter, &c. i. & cõplementum ſermonis in vnaquaq; parte eorum, ex quibus conſtituitur nutrimentum, exponendum eſt poſt in loco conuenienti. Et dixit hoc: quia ſermo de nutrimento, & augmento non perficitur niſi in pluribus libris. In libro. n. de Generatione & corruptione determinatus eſt motus augmenti & diminutionis. In Meteororis autẽ determinati ſunt modi calorum, & modi actionum, vt decoqui, & aſſari. Et in hoc libro etiam declaratus eſt primus motor in iſtis motibus. Et in libro etiam de Animalibus determinatum eſt quot ſunt inſtrã iſtius virtutis vnoquoq; animali: & qũo completur actio per ipſam in vnoquoque
B eorum: & per quot membra: & quomodo ſeruiũt illi illa membra: & qualis eſt proportio eorum in iſta actione adinuicem, & huiuſmodi. & ideo dixit quòd illud, quod declaratum eſt hic de nutrimento, non eſt niſi primus motor, & primum inſtrumentum.

4. Me. 14.

Sermo de nutrimento & augmẽto nõ ꝓficit niſi in pluribꝰ libris.

SVMMA QVARTA.

De potentia Animæ ſenſitiua.

Senſum paſsionem eſſe, eumque aliquando potentia, aliquando uero actu eſſe: pati autem tum à ſimili, tum uero diſsimili. Cap. 1.

DEterminatis autem his dicamus communiter de omni ſenſu. ſenſus autem in ipſo moueri & pati aliquid accidit, ſicut dictum eſt: videtur enim quædam alteratio eſſe. aiunt autem quidam & ſimile à ſimili pati. hoc autẽ
C quomodo poſsibile aut impoſsibile, dictum eſt in vniuerſalibus rationibus de agere & pati.

ꝓH. *His expoſitis de omni ſenſu communiter diſputemus. ſenſus ſit dum aliquid mouetur aut patitur, ut dictum eſt. uidetur enim eſſe alteratio quædam. ſunt etiam qui dicant ſimile à ſimili pati. id uero quomodo poſsibile ſit aut impoſsibile, dictum eſt in uniuerſalibus ſermonibus de agendo & patiendo.*

Et, cùm iam determinauimus iſta, dicamus iam in omni ſenſu vniuerſaliter. Dicamus igitur quòd ſentire accidit ſecundum motum, & paſsionem aliquam, ſicut diximus. exiſtimatur enim ꝙ ſenſus ſit aliqua alteratio. Et quidem dicunt quòd ſimile patitur à ſuo ſimili, & diſsimile à diſsimili. & iam diximus in ſermonibus

vniuersalibus de agere, & pati, quomodo possunt fieri, aut nō fieri. & in hoc loco etiam locuti sumus de eo. D

51 Primū cō siderandū d sensu é vtrū sit numeratus i virtutibus actiuis, & passiuis. *Sēsus é ā virtutibus passiuis. Idē in cō. seq. & j. t. cō. 59. & 60. Idē. 3. de Aīa cō. 18. auctoritate Alexā. Idē. 7. Ph. cō. 12. sed vidē op po. cō. 37. & in hoc scdo, vbi dicit aniā eē causam effectiuā cuiuslibet motus tā veri, q̄ existimati. vide contra. Sam. j. t. c. 57. & 1. hº. t. c. 28. *1. de Ge. t. c. 46. & infra.

Cùm fuit locutus de virtute nutritiua, incœpit loqui de sensibili, & primo de illo, quod commune est omnibus sensibus, & d. Dicamus igitur ꝙ sentire, &c. i. dicamus igitur quòd sentire fit per aliquam passionem, & motum in sensibus à sensibilibus, nō per actionem sensuum in sensibilia. hoc enim est primum consyderatum de sensu, scilicet vtrum sit numeratus in virtutibus actiuis, aut passiuis.* Et, cùm posuit ipsum in genere virtutum passiuarum, dedit causam istius existimationis, & d. existimatur enim, &c. i. & diximus quòd sensus fit secundum passionem: quia existimatur quòd sensus alterantur à sensibilibus aliquo modo alterationis. Et dixit aliqua, vt notet proprium. quia † post declarabitur quòd ista trās mutatio non dicitur alteratio, nisi multipliciter. Deinde dicit. Et quidā dicunt quòd simile, &c. i. &, cùm posuerimus quòd genus sensus est passio, consyderandum est in quibus existimatur passio. quidam enim dicūt simile pari à suo simili: & quidam econtrario, scilicet ꝙ contrarium patitur à suo contrario. Et intendebat hic per sermones vniuersales librum de Generatione & corruptione. * & non sufficit ei, quod declaratum fuit in illo libro, quia sermo hic videtur magis proprius. subiectum enim, de quo loquitur hic, magis proprium est subiecto, de quo loquebatur illic. & primo incœpit dare dubitationem in hoc, quod posuit, quòd sensus est de virtutibus passiuis, non actiuis. E

Habet autem dubitationem propter quid sensuum ipsorū non sit sensus, & quare sine his quæ sunt extrà non faciunt sensum, in existente igne, & terra & aliis elementis. quorum est sensus per se, aut secundum accidentia his. Manifestum igitur ꝙ non est actu, sed potentia tantum. vnde non sentiunt: sicut combustibile non comburitur ipsum à se ipso sine combustiuo: combureret enim se ipsum, & nihil indigeret actu ignem esse.

Sed oritur quæstio, cur non sensuum quoq; ipsorū nō sit sensus, & cur sine iis quæ sunt extra non efficiunt sensum: cum insit & ignis & terra, & reliqua elementa quorum est sensus per se, aut ea quæ ipsis accidunt. perspicuum igitur est sensitiuum non esse actu sed potentia tantū modo: qua propter non sentit: quemadmodum res cremabilis non cremātur ipsa per se, sine eo quod uim habet cremādi: se enim ipsa cremaret, nec actu ignis indigeret. F

Sed est irrationabile, quare sensus non sentiunt se: & quare etiā nullus sensus agit absq; extrinseco, & ex eis sunt ignis, & terra, & alia elemēta, & sunt illa, quæ cōprehenduntā sensu per se, & accidentia contingentia eis. Dicamus igit ꝙ sensus non est in actu, sed

tantum

A tantum in potentia. & ideo non ſentimus. quemadmodum combuſtile non comburitur à ſe abſq; comburente. &, ſi hoc nõ eſſet, combureret ſe, & non indigeret quod ignis eſſet in actu.

52 Cùm poſuit ſenſum eſſe de virtutibus paſſiuis, incœpit dubitare dubitationem * cogentẽ vt ſit de paſſiuis, non de actiuis. & hoc, ſi non intendit per exiſtimationem certificationem. multoties enim vtitur exiſtimatione pro certitudine. Et di. Sed eſt irrationabile, quare ſenſus non ſentiunt ſe. ideſt vt mihi videtur, ſed eſt irrationabile, cùm poſuerimus q̃ virtutes ſenſitiuæ ſunt actiuę, dicere quare ſenſus non ſentiunt ex ſe abſque extrinſeco. neceſſe enim eſt, ſi virtutes ſenſus eſſent actiuæ, vt ſentirent ex ſe: & non vt indigerent in ſentire aliquo extrinſeco. Deinde di. & ex eis ſunt ignis, & terra, & alia elementa. ideſt & ſenſuum quidam attribuitur in ſua compoſitione vnicuique elemento: & iſta ſunt ſenſibilia. oportet igitur vt ſentirent ſe. & hoc intendebat, cùm d. & accidentia con-

B tingentia eis ideſt cõtingentia iſtis ſenſibilibus, ex quibus componuntur inſtrumenta iſtorum ſenſuum. Et, cùm narrauit quod eſt irrationabile dicere quare ſenſus non ſentiunt abſque extrinſecis, ſi poſuerimus ſenſus eſſe ex virtutibus actiuis, incœpit narrare modum, ſecundum quem erit reſponſio huic quęſtioni, & dixit. Dicamus igitur quòd ſenſus non eſt in actu, ſed in potentia, &c. ideſt dicamus igitur in reſpondendo quòd ſenſus non eſt ex virtutibus actiuis, quæ agunt ex ſe, abſq; eo quòd indigeãt in actione, quæ prouenit ab eis, motore extrinſeco: ſed, quia ſunt ex virtutibus paſſiuis quæ indigent motore extrinſeco. & ideo non ſentiunt ex ſe. quemadmomum combuſtibile non comburitur ex ſe abſque motore extrinſeco, ſcilicet igne. & quemadmodum combuſtibile, ſi eſſet combuſtibile ex ſe, tunc poſſibile eſſet vt comburetetur ſine igne extrinſeco exiſtẽte in actu: ſic ſenſus, ſi ſentirent ex ſe, ſecundum quòd ſunt vir-

C tutes actiuæ, tunc poſſibile eſſet vt ſentirent abſque extrinſeco. Et debes ſcire quòd hæc eſt † prima differentia, qua virtutes animæ differunt abinuicem: & eſt principium conſyderationis de intellectu, de alijs virtutibus. virtus autem nutritiua manifeſtum eſt ex prædictis, quòd eſt ex virtutibus actiuis.

† Prīa differentia, q̃ ỹtutes aię dīnt abinicē, eſt penes actiuū & paſſiuū. Idem 3. de Aīa cõ. 1.

Quoniam autem ſentire dicimus dupliciter: potentia enim audiens & videns, audire & videre dicimus, & ſi forte dormiens: & quod iam operans dupliciter vtiq; dicetur & ſenſus: hic quidẽ ſicut potentia, ille autem ſicut actu. ſimiliter autẽ & ſentire, quodq; potentia ens, & quod actu.

10 ꝓ H. *Sed cum ſentire bifariã dicatur, quod enim potentia audit videtq;, id audire & videre dicimus, quamuis forte dormiat: & quod iam operatur, ſenſus quoq; bifaria dicetur, partim ut potẽtia, partim ut actu. ſimiliter etiam ſentire: & quod potentia eſt, & quod actu.*

Et,

* a. l. cõtingentem.

Exiſtimatio qñque ſumit̃ pro certitudine. Idẽ. 1. huiꝰ. c. 19.

Ex hoc loco colligit̃ q̃ ſenſatio ſenſus exterioris fiat ſine pñtia ſenſibiliũ exteriorum. cõſiſte vid ifra. t. c. 59 & 60 & c6. 156. Sed vide oppoſitũ in Auer. ſup com. ſuo d̃ ſomno & vigi. circa dimidium, vbi hẽt q̃ dormiens ſeu tit ſe videre, & audire, & olfacere, & guſtare, & tãgere ſine aliquo extrinſeco ſenſibili. Vide cõt. Zim.

Et quia dicere quod aliquid ſentit eſt duobus modis: quod enī B
in potentia audit, & videt, dicimus imperium audire, & videre
licet ſit dormiens: & illud. quod peruenit ad agere, dicimus in eo
hoc: vnde ſenſus dicitur potentia, & actu. Et ſimiliter oportet vt
ſentire etiam dicatur duobus modis, de potentia, & actu.

55 Cum declarauit quod ſenſus eſt ex virtutibus paſſiuis non actiuis: &
iſta habent duplex eſſe, ſ. eſſe in potentia, antequam virtutes eius perfi-
ciantur à motore extrinſeco, & eſſe in actu, quādo fuerint perfectæ & in-
uentæ in actu à motore extrinſeco incœpit declarare quod hęc duo cō-
Senſus eſt duob⁹ mo dis, ī potētia, ſ. & in actu. Idē infra. t. cō. 138. 139. & 141. & 142. & & 156.
tingunt virtutibus aīæ, & d. Et quia dicere quod aliquid ſentit, &c. i. &,
quia manifeſtum eſt per ſe quod dicere quod aliquid ſentit eſt duobus
modis. Quorum vnus eſt cum dixerimus in aliquo audienti, & videnti
in potentia, quod audit, & videt: vt dicimus de dormiente. & hoc intenē-
debat, cum dixit. quod enim in potentia audit, & videt, &c. i. qđ. n. eſt in
potentia propinqua audiens, & videns dicitur ſecundum conſuetudinem E
audiens, & videns: licet ſit dormiens, qui eſt magis remotus alijs modis
potentiæ. quod enim eſt in obſcuro eſt videns in potentia. ſed iſta poten-
tia eſt propinquior actui. quam potentia, quę eſt in viſū dormiētis. D. d.
Potētia vi ſus exīus ī obſcuro eſt ppin- quor actui, q̄ potētia, q̄ eſt ī viſu dormiētis
& illud, quod peruenit ad agere, dicimus in eo hoc. i. & illud, quod per-
uenit de rebus ſenſibilibus vt videat, & audiat, & vſr ſentiat, dicitur quod
audit, & videt, & vſr ſentit. Et cum declarauit quod hoc nomen ſenſus
dicitur de vtraque intentione, dixit. Et ſilr oportet vt ſentire etiam dicaē
duobus modi, de potentia, & actu, &c. i. & ſimiliter oportet vt ſentire, q̄
eſt actio ſenſus, dicatur etiam duobus modis, ſicut de habitu, & forma, ex
quibus prouenit ſentire.

Primum quidem igitur tanquam idem ſit pati & moueri, &
agere, & mouere, dicimus. & nanq̄ motus eſt actus quidam, im-
perfectus tamen, ſicut in alteris dictum eſt. omnia autem patiunt
& mouētur ab actiuo, & actu ente: vnde eſt quidē tanquā à ſimili F
pati, eſt autem, vt a diſſimili: ſicut diximus. patitur quidem enim
quod diſſimile: paſſum autem ſimile eſt.

SOPH. *Ac primum tanquam idem ſit pati & moueri operariq̄ dicamus.*
etenim motus eſt actus quidam, ſed imperfectus, ut in aliis dictū eſt.
omnia autē patiuntur & mouentur ab efficiente & eo quod actu eſt:
iccirco partim à ſimili patiuntur, partim à diſsimili, quēadmodum di-
ximus: patitur enim quod diſsimile eſt, ubi autē paſſum eſt, ſimile eſt.

Sermo igitur noſter primo non eſt ſecundū quod pati, & mo
ueri eſt idem cum agere, & mouere. Motus enim eſt aliqua actio
ſed nō perfecta, vt dictum eſt in alijs locis. & omne quod patitur
& mouetur, non patitur, & mouetur niſi ab aliquo agēte in actu.
Et ideo pati quandoq̄ eſt à ſimili, quandoque à diſsimili. & ſe-

cundum

A cundum quod diximus, diſsimile eſt illud, quod patitur: &, poſtquam patitur, fit ſimile.

54 Cùm declarauit ſenſum eſſe ex virtutibus paſſiuis, & quòd eſt duobus modis, dixit. Sermo igitur noſter, &c. ideſt & magna differentia eſt inter ſermonem de ſenſu, opinando in eo quòd eſt virtus paſſiua, & ſermonem de eo, opinando quòd eſt virtus actiua. ſermo enim de aliquo, ſm quòd opinamur in eo quòd ſuum eſſe eſt pati & moueri, alius eſt à ſermone in eo, ſecundum quòd opinamur quòd ſuum eſſe eſt agere & mouere. Et, cum narrauit hoc, dedit differentiam inter vtrunque, & d. Motus enim eſt aliqua actio, ſed non perfecta. ideſt & hec duo genera eſſendi ſunt diuerſa. eſſe enim vnius generis eſt de genere eſſe motus: & iam declaratum eſt quòd motus eſt actio nõ perfecta: eſt enim perfectió alicuius exiſtentis in potentia ſm quòd eſt in potentia: eſſe autem alterius generis eſt actio perfecta. Deinde dedit aliam differentiam inter vtrũq; eſſe, & d. & omne, quod patitur, & mouetur &c. ideſt & differunt etiam, B quoniam omne numeratum in genere paſſionis nõ habet eſſe niſi ab aliquo, ſ. agente. &, iõ, ſi agens non fuerit, hoc non erit. omne autem numeratum in genere actionis habet eſſe ex ſe, non ex alio. D.d. Et ideo pati qñq; eſt a ſimili, &c. i. & quia eſſe virtutũ paſſiuarũ eſt admixtũ ex potentia, & actu. paſſiuum enim antequam patiatur, eſt contrarium agenti. & cum paſſio completur, eſt ſimile agenti. &, dum patitur, eſt admixtum. non enim ceſſat dum mouetur, corrumpi in eo pars cõtrarij, & fieri pars ſimilis. Et manifeſtum eſt quod qui non intellexerit virtutes paſſiuas ſi tali eſſe, non poterit diſſoluere prædictam quæſtionem: neque etiam qui non conceſſerit quod virtutes ſenſus ſunt de virtutibus paſſiuis. Poteſt ét dicere vtrum ſenſibile ſit ſimile, aut contrarium. & hoc eſt fundamentũ & oportet vt conſeruetur, ſicut diximus in alijs virtutibus animæ, & maxime in virtute rationabili, ſicut apparebit poſt.

Paſſiuum añq̃ patiatur é cõtrariũ agẽti. & cũ paſſio cõpleꝯ, é ſile agenti, & dum patiꝯ, é admixtũ ſili & contrario cõſile 3. t. cõ. 45. & 1. de Gener. t. c. 48 & 49.

Dicendum autem, & de potentia & de actu. nunc enim ſimpli- C citer dicimus quæ habemus de ipſis. eſt quidem enim ſic ſciens aliquod, ſicut ſi dicamus hominem ſcientem, qñ homo ſcientiũ & habentium ſcientiam. eſt autem ſicut iam dicimus ſcientẽ habentem grammaticam. vterq; autem horũ non eodem modo poſſibilis eſt. ſed hic quidem quoniam genus huiuſmodi, & materia eſt: ille autem quia volens, poſſibilis eſt conſiderare, niſi aliquid prohibeat exterius.

1012 H. *Diſtinguendum etiam eſt de potentia & actu: nunc enim ſimpliciter de eis loquimur. partim enim ita ſciens quidpiã eſt, quaſi dicamus hominem ſcientem, quoniam eiuſmodi eſt humanum genus, ut ſciat & habeat ſcientiam: partim iam dicimus ſcientem, eum qui habet grammaticam: uterq; autem horum non eodem modo poteſt: ſed unus quidẽ,*

quia

quia genus ac materia talis eſt: alter uero quia cum uoluerit poteſt con D
templari, niſi aliquid prohibeat externum.

Et oportet nos determinare ẽt potentiam, & perfectionem: qm̃ in hoc loco locuti ſumus de eis ſimpliciter. Dicamus igit̃ ꝙ intendimus. cum dicimus ꝙ aliquid, v.g. homo, eſt ſciens, ꝙ hõ eſt de habentibus ſcĩam. Et qñ ꝙ dicimus hoc, ſicut dicimus de eo, qui iam acquiſiuit ſcientiam grammaticæ, ꝙ eſt ſciens. Sed potentia in vtroq; iſtorum non eſt eodem modo. ſed potentia primi eſt qa ſuum genus eſt tale: ſecundi autem eſt, quia, cum voluerit, poteſt inſpicere, dum aliud extrinſecum non impediat ipſum.

55 Cùm declarauit quòd ſenſus dicitur duobus modis, potentia, ſ. & actu: & etiam vtrunque iſtorum dicitur duobus modis, incœpit determinare hoc, & d. Et oportet nos determinare etiã, &c. ideſt & oportet nos, cum ſciuerimus quod ſenſus inuenitur duobus modis, potentia, ſ. & actu, de- E
terminare intentiones, de quibus dicitur potentia, & perfectio, & actus ſimpliciter: eũ in hoc loco non ſumus locuti de eis niſi ſimpliciter. Et, cùm dedit cauſam, propter quam oportet loqui in hoc loco de potentia, & actu ſimpliciter, ſ. quæ exiſtunt in ſenſu ſimpliciter, dixit Dicamus igitur quod intendimus, &c. i. dicamus igitur quòd manifeſtum eſt quòd, cum dixerimus quòd aliquid eſt tale in potentia, quòd hoc intenditur duobus modis, aut ſicut dicimus quod homo eſt ſciens in potentia, ideſt innatus ſcire: aut ſicut dicimus in ſciente grammaticam in actu, quòd eſt ſciens in potentia, quando non vtitur ſua ſcienta. Et, cùm declarauit iſtos duos modos potentiæ, dedit differentiam inter eos, & d. Sed potentia, quæ eſt in vtroq;, non eſt eodem modo, &c. ideſt ſed intentio potẽtię in vtroq; eorum non eſt eodem: ſed, cum dicimus, quòd ignorans eſt ſciens in potentia, intendimus quòd genus eius, & materia eſt receptibile ſcientię. Et, cùm dicimus in ſciente grammaticam ꝙ eſt ſciens in potentia, dicimus quod habet potentiam conſyderandi grammaticam, cum voluerit. F

Iam autem cõſiderans, actu ens & proprie ſciens hanc literam A. Ambo quidem igitur primi ſm potẽtiam ſcientes ſunt: ſed hic quidem per doctrinã alteratus eſt, & multotiens ex contrario mutatus habitu. hic autem ex eo quod habet ſenſum aut grammaticam, non agere autem, in agere alio modo.

1078. *Atuero qui iam ſpeculatur, actu eſt & proprie ſciens hoc A. Ambo igitur priores illi, potentia quidem ſunt ſcientes, ſed alter quidem per diſciplinã alteratus, & ſæpius ex contrario mutatus habitu: alter uero ex eo quòd habeat ſenſum uel grammaticam, & non operetur, ad operandum alio modo.*

Qui

A Qui aũt consyderat est in perfectione, & in rei veritate sciens hoc. Illi igitur duo primi sunt scientes in potentia. sed alter eorũ, cum alterabitur per doctrinam, & mutabitur multotiens ex habitu ad disposition contrariam. alter autem, cùm mutabitur ex habere sensum, aut scientiam grammaticæ, sed non intelligit, quousq; agat modus igitur eius est alius.

56 Idest sciens autem grammaticam, consyderando in ea, est sciens secũdum vltimam perfectionem: & tale dicimus sciens in rei veritate. hoc autem, de quo consyderat non in eo quod scit illud, si nõ consyderat actu de eo. Deinde di. Illi igitur duo primi sunt scientes in potẽtia, scilicet ignorans, & sciens, quando non vtitur sua scientia. D.d. sed alter eorum &c. sed alter eorum mutabitur ex potentia in actum, cũ alterabitur per doctrinã, & mutabitur multotiens ex habitu ad dispositionẽ contrariã, & ex dispositione contraria habitũ, quousq; habit⁹ sit firm⁹, & huius. Et intendit
B per habitũ formã scientiæ: & per dispositionem contrariã ignorantiam. D.d. alter autem cum mutabitur ex habere sensum, aut scientiã grãmaticæ, sed non intelligit, quousq; agat. idest & alter exit de potentia in actũ, & in vltimam perfectionem, quando mutabit⁹ ex habere sensum in actu, aut scientiam grammaticæ in actu in tempore, in quo non intelligat ab eo, quousq; agat ab eo. modus igitur istius virtutis est alius modus.

Non est autem simpliciter neq; agere neq; pati. sed aliud quidẽ corruptio quædam à contrario: aliud autẽ salus magis eius quod potentia, ab eo quod est actu & simili, sic sicut potẽtia se habet ad actum. speculans enim fit habens scientiam: quod vere aut non est alterari: in ipsum enim additio est & in actum: aut alterum genus alterationis est.

5 0 2 M. *Pati quoq; non est simplex, sed aliud est corruptio quædam à contrario: aliud salus potius eius quod est potẽtia, ab eo quod ẽ actu & simili: quomodo potentia se habet ad actum: cõtemplans enim fit quod habet scientiam: quod sanè aut non est alterari: nam in ipsum fit acceßio, & in actum: aut certe aliud est genus alterationis.*

C Et passio etiam non est simplex. sed quædã est aliqua corruptio à contrario. & quedam videtur magis esse euasio eius, quod est in potentia, ab eo, quod est in actu: & est sicc. Ista igitur est dispositio eius, quod est in potentia apud perfectionem. non enim consyderat nisi habens scientiam. & hoc aut non est alteratio, additio enĩ in ipso est ad perfectionem: aut est aliud genus perfectionis.

57 Et hoc nomen passio non significat eandem intentionem simplicem, sed quædam est passio, quæ est corruptio patientis à contrario, à quo patitur: vt passio calidi à frigido, & humidi à sicco. D.d. & quædam videtur

detur magis,&c. ideſt etiam eſt paſſio, quæ eſt euaſiõ pãtientis in potentia ab eo, quod eſt in perfectione, & actu, ſm ꝙ illud, quod eſt in actu eſt ſimile non contrarium, ſ. extrahens ipſum à potentia ad actum, econuerſo diſpoſitioni in prima paſſione. D.d. Iſta igitur eſt diſpoſitio, &c. i. & iſte vltimus modus paſſionis eſt diſpoſitio eius, quod eſt in potentia ex anima apud perfectionem mouentem illud, quod eſt in potentia, & extrahentem eam in actum non ſm primum modum paſſionis. D.d. non enim conſyderat, &c. i & iſte modus paſſionis eſt ex modo, qui eſt euaſio patientis ab eo, quod eſt in actu; mouens ipſum, non corruptio eius. non enim conſyderat in aliquo, poſtq̃ non conſyderabat, niſi qui ſcit illud. & hæc non eſt alteratio ſm primam intẽtionem, quæ eſt corruptio patiẽtis. D.d. additio. n. in ipſo eſt ad perfectionem, &c. i. &, quia iſta trãſmutatio non eſt ex non eſſe, ſed eſt additio in tranſmutabili, & ire ad perfectionẽ, abſq; eo ꝙ ſit illic corruptio, aut mutatio ex non eſſe, ponitur ſicut mutatio ex ignorantia ad ſcĩam. Et quaſi intendit ꝙ hoc eſt magis remotum à vera alteratione duobus modis, alteratio enim, quæ eſt euaſio patientis, eſt duplex: alteratio ſ. de non eſſe ad perfectionem, & alteratio de prima perfectione ad vltimam. & hæc eſt additio, quã innuit, D.d. aut eſt aliud genus alterationis. i. & iſte modus, qui eſt euaſio patientis, aut dicetur alteratio, aut erit aliud genus alterationis. D E

Vnde non bene habet dicere ſapientẽ cũm ſapiat, alterari: ſicut neq; ædificatorem cũm ædificat. In actum quidem igitur ducẽs ex potentia ente ſm intelligere & ſapere, nõ doctrinam, ſed alteram habere denominationem iuſtum eſt: Ex potentia autem ente addiſcens & accipiens ſcientiam ab actu ente & didaſcalo, aut neq; pati dicendum, ſicut dictum eſt, aut duos eſſe modos alterationis, & eam quæ in priuatiuas diſpoſitiones mutationem, & eam quæ in habitus & naturam.

SOPH. *Quamobrem non recte ſe habet dicere id quod ſcit cũ ſcit, alterari: quemadmodum nec ædificatorem cum ædificat. Quod igitur ad actum ducit ex eo quod eſt potentia intelligens & ſciens, id nõ doctrinam, ſed aliam habere appellationem meretur: quod autem cum ſit potentia diſcit & comparat ſcientiam ab eo quod eſt actu, & docet, id uel nõ eſſe dicendum pati, quemadmodum diximus, aut certe duos eſſe alterationis modos: uidelicet mutationem eam quæ ad priuatiuas ſit diſpoſitiones, & eam quæ ad habitus & naturam.* F

Et ſimiliter non eſt rectum dicere in eo, quod intelligit, quãdo intelligit, ꝙ alteratur, ſicut non dicitur ꝙ ædificator, cũ ædificat, alteratur. Qui autem reuertitur ad perfectionem ab eo, quod in potentia exiſtit in capitulo intelligendi, non eſt rectum vt voceẽ diſciplina, ſed oportet ponere ei aliud nomen. Qui autem addiſcit,

A ſcit, poſtquã fuit in potẽtia, & accepit ſcĩam ab eo, qui eſt in perfectione doctor. oportet, aut vt nõ dicaẽ oĩno pati, aut vt dicaẽ ꝙ alteratio eſt duplex, tranſmutatio, ſ. ad diſpoſitionem non eſſe, & tranſmutatio ad habitum & naturam.

58 Et ſimiliter non eſt rectũ dicere in eo, qui venit de ignorantia ad ſcientiam, cuius diſpoſitio dicitur diſciplina ꝙ alteratur: ſicut nõ dr̃ hoc in eo, qui mutatur ex hoc, ꝙ non operatur ab habitu exiſtente in eo in actu, ad hoc vt agat ab eo: vt Carpentarius, qui mutatur à non carpentari ad carpentari. Et hoc exemplum inuenimus in ali translatione. D.d. Qui autem reuertitur ad perfectionem, &c. i qui autem acquirrit perfectionem de ſcientia poſt potentiam ſm reuerſionem ad illud, quod iam acquiſiuerat primo, deinde amiſit ipſum, non debet dici illo nomine quo dicitur ille, qui eſt in potentia primo ſemper, & nunquam lucratus fuit illud quod dicitur diſciplina: ſed iſte modus debet habere aliud nomen. & iſte

B modus quem innuit, dicitur rememoratio. Et dixit hoc quia Plato opinabatur quòd diſciplina, & rememoratio idem ſunt. D. d. Qui autem addiſcit, poſtquam fuit in potentia. i. tranſmutatio autem ex ignorantia in ſcientiam à doctore, qui eſt ſciens in perfectione, & in actu, neceſſe eſt aut vt non vocetur alteratio, aut vt dicatur ꝙ alteratio eſt duobus modis. Quorum vnus eſt tranſmutatio, quæ fit in diſpoſitionibus non eſſe in patienti ab agente: Et alius eſt tranſmutatio, que fit in diſpoſitione habitus, & formæ exiſtentis in patiente ab agente. & iſta eſt paſſio, quæ eſt corruptio patientis, non euaſio. & hoc eſt illud, quod dixit ante, aut eſt aliud genus alterationis.

Plato opinabaẽ ꝙ ſciplina, & rememoratio idẽ ſũt. idẽ 3. de Aĩa c. 20. & 7. Phy. c. 2c. Idẽ 1. Me. 48. & 49. Idẽ 7. Me. c6. 58.

Senſitiui autem prima quidem mutatio fit à generãte: cũm autem generatum eſt habet iam ſicut ſcientiam & ſentire. quod aũt ſecundum actum ſimiliter dicitur ipſi conſiderare: differt autem quoniam huiuſmodi actiua operationis extra ſunt, viſibile & au

C dibile: ſimiliter autem & reliqua ſenſibilium.

SOPH. *Senſitiui autem prima quidem mutatio ſit ab eo quod generat: cũ autem generatum eſt, habet iam tanquam ſcientiam & ſentire. quin etiam quod actu eſt perinde dicitur atq; contemplari: differẽtia tamẽ eſt, quòd ea quæ actu ſenſum efficiunt, extra ſunt, uiſibile ſcilicet & audibile, cæteráq; itidem ſenſibilia.*

Et prima tranſmutatio ſentientis eſt à generante, ita ꝙ, cũ fuerit generatum, ſtatim ſentit. Et ſentire eſt ſicut ſcire. & quod eſt in actu eſt ſimile ad conſyderare. Sed tamen differunt ꝙ agentia in hoc ſunt extrinſeca, vt viſum, & auditũ: & ſiſr alia ſenſibiliũ.

59 Et prima tranſmutatio ſentientis, quæ eſt ſimilis tranſmutationi hominis de ignorantia ad ſcientiam per doctorem, eſt tranſmutatio, quæ fit per agens generans aĩal non à ſenſibilibus. Et innuit differentiam inter

primam

Prīa perfectio sensꝰ fit ab intelligẽtia agẽte. Idẽ. 7. Met. c. 31. & 12. Met. c.18.

† In .2. de Gene. alabñ cap. 3.

primam perfectionem factam in sensu, & vltimã. Opinatur.n. ꝙ prima perfectio sensus fit ab intelligentia agente, † vt declaratur in libro de animalibus. Secunda autem perfectio fit à sensibilibus. D.d. ita ꝙ, cum fuerit factum, &c.i. ita ꝙ, cum prima virtus fuerit facta statim sentiet nisi aliqd impediat, aut sensibilia non sint presentia. & hoc est simile scīæ, quæ est in scientę, qui non vtitur scientia. D. d. Et sentire est sicut scire idest & vltima perfectio sensus, quę est comprehendere sensibilia in actu, & consyderare in eis simile est vti scientia, & consideratione. D.d. & quod est in actu est simile ad consyderare. i. sentire in actu simile est ad consyderare, & scire. D.d. Sed differunt, &c.i. sed prima perfectio sensus differt à sciẽtia scientis, quæ est in actu, qñ non consyderat, in hoc, ꝙ mouens primã perfectionem in sensu, & extrahens in secundam sunt extrinseca sensata, vt visibilia, mouens autem scientem de prima perfectione in secundam est aliquid copulatum cum anima copulatione in esse. D

Causa autem est quoniam singularium quidem ſm actum sensus, scientia autem est vniuersalium: hæc enim in ipsa quodammodo sunt anima: vnde intelligere quidem est in ipsa cùm velit, sentire autem non est in ipsa: Necessarium est autem esse sensibile. Similiter autem & hoc se habet in scientijs sensibilium, & propter eandem causam: quia sensibilia singularium sunt & exteriorum. Sed de his quidem certificare tempus fiet & in rursum. g

SOPH. *Cuius rei causa est, quia sensus qui actu est, singularium est: scientia uero uniuersalium: hæc autem in ipsa quodammodo sunt anima: iccirco intelligere quidem est in ipso cum uoluerit, sentire autem nõ est in ipso: necesse enim est adesse sensibile. similiter etiam res se habet in scientiis sensibilium, & ob eandem causam: quia sensibilia singularia & extra sunt. sedde his apertius differendi erit occasio etiam aliâs.*

Et causa in hoc est, ꝙ sensus in actu comprehendit particularia scientia autem vniuersalia, & ista quasi sunt in anima. Et ideo homo potest intelligere cùm voluerit sed non sentire, quia indiget sensato. Et ista dispositio est etiam in scientia sensibilium. ista enī causa est causa eorum, s. ꝙ sensibilia sunt ex rebus particularibus extrinsecis. Sed sermo de istis rebus, & exponere ea erit post, & habebit horam. F

60 Idest & causa huius diuersitatis inter sensum, & intellectum in acquirẽdo vltimam perfectionem est in hoc, quod motor est in sensu extrinsecus & in intellectu intrinsecus est. qnia sensus in actu non mouentur nisi motu, qui dicitur comprehensio à rebus particularibꝰ sensibilibus, & isti sunt extra animam. intellectus autem mouetur ad vltimam perfectionem à rebus vniuersalibus, & istæ sunt in anima. Et dixit & ista quasi sunt in anima. quia post declarabit ꝙ ea, quæ sunt de prima perfectione in intellectu,

A tellectu, ſunt quaſi ſenſibilia de prima perfectione in ſenſu, ſ in hoc, ꝙ ambo mouent, ſunt intentiones imaginabiles: & iſtæ ſunt vniuerſales potentia, licet non actu & ideo dixit. & iſta quaſi ſunt in anima. & non dixit ſunt, quia intentio vſis, alia eſt ab intentione imaginata. Deinde d. Et ideo põt homo intelligere, &c i. & quia mouentia virtutem rationalem ſunt intra animam: & habita à nobis ſemper in actu: ideo homo põt conſiderare in eis, cum voluerit: & hoc dr̃ formare, & non poteſt ſentire, cum voluerit: quia indiget neceſſatio ſenſibilibus, quæ ſunt extra aĩam. D.d. Et iſta diſpoſitio eſt etiam, &c. i. & iſta diſpoſitio eſt etiam in nobis in ſcientia ſenſibilium: & nos diſcimus ab eis, quia exiſtunt in ſenſibus. & cauſa in eſſe iſtius diſpoſitionis in nobis in ſciẽtia ſenſibilium, eſt eadem cauſa in eſſe iſtorum in ipſis ſenſibilibus. Et ſimiliter eſt intelligendum ꝙ diſpoſitio exiſtens in nobis in ſcientia vniuerſaliũ eſt in nobis, quia eſt in virtute rationali, & quod cauſa ꝙ ſumus per illam hoc modo, eſt cauſa, qua ipſa eſt illo modo. Sed, quia ſermo in intellectu non eſt hic manifeſtus, tranſmiſit nos ad aliud tempus, & dixit. Sed ſermo de iſtis rebus. i. de intellectu. † Et poteſt aliquis dicere quod ſenſibilia non mouent ſenſus illo modo, quo exiſtunt extra animam. mouent enim ſenſus ſecundũ ꝙ ſunt intentiones, cum in materia nõ ſint intentiones in actu, ſed in potentia. Et nõ poteſt aliquis dicere, quod iſta diuerſitas accidit per diuerſitatem ſubiecti, ita quòd fiant intẽtione, propter materiam ſpiritualem quæ eſt ſenſus, non propter motorem extrinſecum. melius eſt enim exiſtimare quòd cauſa in diuerſitate materiæ eſt diuerſitas formarum: nõ ꝙ diuerſitas materiæ ſit cauſa diuerſitatis formarũ. Et, cũ ita ſit, neceſſe eſt ponere motorem extrinſecum in ſenſibus alium à ſenſibilibus: ſicut fuit neceſſe in intellectu. Viſum eſt igitur ꝙ, ſi conceſſerimus ꝙ diuerſitas formarum eſt cauſa diuerſitatis materiæ, ꝙ neceſſe erit motorem extrinſecũ eſſe. Sed Ariſt. tacuit hoc in ſenſu, quia latet, & apparet in intellectu. Et debes hoc conſyderare, quoniam indiget perſcrutatione.

Intentio vſu alia ẽ ab intẽtione imaginata: ex quo patet contra negãtes ſpẽs intelligibiles.

† Sẽſus nõ poterit sẽtire, cũ voluerit, quia indiget ſenſibilib⁹ exiſtẽtib⁹ extra aĩam. Idẽ. 3. 1 cõ. 59. Idẽ 3. c. 156. idẽ 7. Met cõ. 35. ſed hĩ ſtelligim⁹ cum volumus: quia mouentia virtutẽ rõnale ſunt tra aĩam. Idem. 3. a. cõ. 5. 18. & 36.

C Nunc autem tantum ſit diffinitum, quoniam cum non ſimpliciter ſit quod potentia dicitur: ſed aliud quidem ſicut ſi dicamus puerum poſſe militare: aliud autem ſicut in ætate exiſtentem: ſic ſe habet ſenſitiuum.

Digreſſio. Melius ẽ exiſtimare ꝙ cã ſ diuerſitate materiæ, ẽ diuerſit⁹ formarũ, q̃ ecõtra, cõ ſiſe 1. de Aĩa cõ. 55. & 2. Phy. c. 87. Sed vide oppoſitũ. 8. Ph. c. 46. vbi ex diuerſitate mãx arguit diuerſitatẽ formæ. Vide cõ. 21m.

SOPH. *Verũ hoc tantum in præſentia ſit diſtinctum: cum non ſimplex ſit id quod potentia dicitur, ſed partim quaſi dicamus puerum poſſe ducẽ eſſe: partim ut eum qui per ætatem idoneus ſit, ſic ſe habet ſenſitiuum.*

Nunc autem in tantum determinetur, ꝙ illud quod dicitur eſſe in potentia, non eſt ſimplr, ſed de quodã dicitur, ſicut dicitur ꝙ puer poteſt gubernare exercitum, & de quodam dr̃, ſicut dicitur de experimento, & ſimiliter eſt de ſenſu.

61 Ideſt ſumma eius, quod declaratum eſt ex hoc ſermone, & in hoc loco hæc eſt. Et intendit per ſimpliciter vnam intentionem. & dixit ꝙ illud,

quod eſt in potentia, non eſt vna intentio, ſed plures. & d. ſed de quodam dicitur, &c. ideſt ſed quidam ſenſus dicitur eſſe in potentia, ſicut dicitur ꝙ puer pōt gubernare exercitum. & iſta eſt potentia prima remota: ex qua cum fit tranſmutatio ad propinquam potentiam fit per generans, non per ſenſibilia: & eſt ſimilis potentiæ ignorantis ad ſcientiam. Deinde dixit, & de quodam dicitur, ſicut dicitur de experimẽto, & ſimiliter eſt de ſenſu. & intendit potentiam, quæ eſt prima perfectio ſenſus: & eſt illa, ex qua fit tranſmutatio ad vltimam perfectionem per ipſa ſenſibilia. & eſt ſimilis ſcienti, quando non vtitur ſua ſcientia. Et intendit per omnia iſta declarare ꝙ potentia ſenſus, quæ recipit ſenſibilia, non eſt pura præparatio, ſicut præparatio, quæ eſt in puero ad recipiendum ſcientiam: & ꝙ eſt aliquis actus, ſicut habens habitum, quando non vtitur ſuo habitu. D

Quoniam aũt innominata eſt ipſorum differentia, determinatum eſt autem qm̃ altera, & quomodo altera, vti autẽ neceſſe eſt ipſo pati & alterari tanquã proprijs nominibus. ſenſitiuum autẽ potentia eſt quale ſenſibile iam actu, ſicut dictum eſt. patitur autẽ non ſimile ens: paſſum autem aſſimilatum eſt: & eſt quale illud. E

SOPH. *Sed quia nomine caret eorum differentia, explicatumq; eſt ea eſſe diuerſa, & quonã pacto diuerſa, neceſſe eſt nominibus his, pati ſcilicet & alterari, uti tanquam propriis. ſenſitiuum autem potentia eſt tale, quale iam ſenſibile actu, quemadmodum dictum eſt. patitur igitur cum non eſt ſimile: ubi autem paſſum fuerit, ſimile factum eſt, & tale eſt quale illud.*

Sed, quia differentiæ eorum non ſunt nominatæ, & iam determinauimus de eis ꝙ ſunt diuerſæ, & quomodo neceſſe eſt nobis vti paſsione, & alteratione, ſicut res veræ. Et, ſentiens in potẽtia eſt ſicut ſenſatum in perfectione, ſm ꝙ diximus. Patitur igitur dũ non eſt ſimile, &, cum patitur, aſsimilatur. F

61 Ideſt, ſed quia differentiæ potentiæ, & irãſmutationis exiſtentium in anima ſenſibili, & in rebus animatis nõ hñt noĩa propria, & iam declarauimus ea eſſe diuerſa, & declarauimus modum, ſm quem diuerſantur: vi ſum eſt nobis quòd neceſſe eſt, inquantum iſta intentio, quam determinauimus de anima, nõ habet nomen proprium, dare ei nomen paſſionis & alterationis, quæ eſt ſubiectũ rerum veratũ. hoc enim non nocet, cũ iã determinauimus intẽtionẽ, ſm quam diuerſantur. Et dixit, neceſſe eſt nobis. quia iſta intentio caret nomine apud vulgus: & tranſumptio nominis vſitati apud vulgus eſt facilior, quàm fingere aliud nomen. Et, cùm hoc fuerit declaratum de ſentiente, incœpit deſcribere eum ſimpliciter, & dixit. Et ſentiens in potentia eſt, ſicut ſenſatum in perfectione. ideſt manifeſtum eſt igitur ex hoc, quod diximus, quod ſentiens ſimpliciter eſt illud, quod eſt in potentia ad intentionem, quam determinauimus de po-

Tranſumptio noĩs vſitati apud vulgꝰ ẽ facilior q̃ fingere aliud nomen.

tentia

A tentia per intentionem rei ſenſibilis in perfectione, ideſt illud quod innatum eſt perfici p intentionem rerum ſenſibilium, non per ipſas res ſenſibiles. Et, ſi non, tunc eſſe coloris in viſu, & in corpore eſſet idem. Et, ſi ita eſſet, tunc eſſe eius in viſu non eſſet comprehenſio. & ideo dixit, eſt illud quod eſt in potentia, ſicut ſenſatū in perfectione. & non dixit, illud, quod eſt in potentia ſenſatum. quoniam ſi ita eſſet, idem eſſet eſſe coloris in viſu, & in ſua materia. D.d. Patitur igitur, dum non eſt ſimile, & cum patitur aſſimilatur, &c.i. & contingit ei illud, quod contingit omnibus alterabilibus, vt declaratum eſt in ſermone vniuerſali: & eſt q̄ patitur à ſenſibili, dum non eſt ſimile ei: &, cum paſſio perficitur, tunc erit ſimile.

Sēſus patitur a ſenſibili, dū nō ē hſe ei. ex quo patet ſenſibile cōtrariari ſenſui. ſed oppoſitū vide c. 57. Vide cōt. 21m.

Senſibilia, alia per ſe eſſe, alia vero per accidens: per ſe autem, alia propria alia communia. Cap. 2.

B Dicendum autem ſm vnumquemq; ſenſum de ſenſibilibus primo. Dicitur autem ſenſibile tripliciter: quorū duo quidem dicimus per ſe ſentiri: vnū autem ſm accidens. Duorum autē, aliud quidem proprium eſt vniuſcuiuſq; ſenſus: aliud autem cōe omnium. dico autem proprium quidem, quod non contingit altero ſenſu ſentiri, & circa quod non contingit errare, vt viſus coloris, auditus ſoni, & guſtus humoris: tactus autem habet plures differentias, ſed vnuſquiſq; iudicat de his, & non decipitur viſus quoniam color: neq; auditus quoniam ſonus: ſed quid coloratum, aut vbi: aut quid ſonans, aut vbi. Huiuſmodi quidem igitur dicuntur propria vniuſcuiuſq;.

10 P H. *Igitur in unoquoq; ſenſu primum de ſenſibilibus dicendum eſt. Senſibile tribus modis dicitur, quorū duo quidem per ſe unū, uero per accidens ſentiri dicimus: duorum aūt illorum, unum eſt propriū cuiusq; ſenſus, alterum cōe omnium. id autem intelligo proprium, quod non poteſt* C *alio ſenſu ſentiri, & in quo non poteſt fieri error: ut uiſus coloris, & auditus ſoni, & guſtus ſaporis: tactus autem plures habet differentias, ſed unuſquiſq; iudicat de eis: neq; decipitur quòd color ſit, uel quòd ſonus: ſed quid ſit id quod coloratum eſt, aut ubi: aut quid ſit id quod ſonat, aut ubi: Hæc igitur dicuntur propria cuiusq;.*

D Et, antequam incipiamus loqui de vnoquoq; ſenſuū, loquamur de ſenſibilibus. Dicam⁹ igitur q̄ ſenſibile dicitur tribus modis: quorum duo dicuntur ſentiri per ſe, & tertius accidentaliter. Et alter duorum proprius eſt vnicuiq; ſenſuum, & alter eſt communis omnibus. Et eſt proprius, quem non poteſt alter ſenſus ſentire, & illud, quod impoſsibile eſt vt ei cōtingat error: verbi grā, viſus apud colorem, & auditus apud vocem, & guſtus apud ſaporem,

porem. tactus autē plures vno modos habet. Sed vnuſquiſq; eorū D
iudicat iſta, & non errat in colore, quis color ſit, neq; in voce quę
vox ſit: ſed in colorato quid eſt, & vbi eſt: & in audito quid eſt,
& vbi eſt. Quod igitur eſt tale, dicitur proprium.

63 Cùm declarauit quid eſt ſenſus ſimpliciter, vult modo loqui de vno-
quoq; ſenſuum. Et, quia iam prædixit quòd via ad hoc eſt loqui de ipſis
ſenſibilibus, cùm ſint magis nota quàm ſenſus, dixit Et, antequam incī-
piamus loqui, &c. i. & quia neceſſe eſt ire ex eis, quæ ſunt apud nos magis
nota ad ea quę ſunt magis nota apud naturam, oportet nos loqui prius de
ipſis ſenſibilibus. Et, quia ſenſibilium hæc ſunt vniuerſalia, & hæc pro-
pria, incœpit loqui prius de pprijs, & dixit, Dicam' igitur quòd ſenſibile
&c. ideſt & ſermo eius in capitulo iſto apparet per hoc, quod dixit, ſenſus
autem plures habet modos. Intendit q̄ ſenſibilia vniuſcuiuſque iſtorum
ſenſuum plura ſunt vno modo: ſed vnuſquiſq; ſenſuum iudicat ſuum ſen
ſatum proprium: & non erat in eo in maiori parte. viſus enim non errat E
in colore, vtrum ſit albus, aut niger: neque auditus in voce vtrum ſit gra
uis, aut acuta. ſed iſti ſenſus errant in comprehendendo differentias indi-
uiduorum iſtorum ſenſibilium, ver. gra. in comprehendendo iſtud albū
quod eſt nix: aut differentias locorum iſtorum, ver. g. vt comprehendat
q̄ iſtud album eſt ſuperius, aut inferius. Deinde d. Quod igitur eſt tale
dicitur proprium. ideſt ſenſibilia autem, quæ inueniuntur alicui ſoli ſen
ſui, qui non errat in eis, in maiori parte dicuntur propria. Et, cùm di-
xit. ſed in colorato quid eſt, & vbi eſt: & in audito quid eſt, & vbi eſt, non
intendebat quòd ſenſus cōprehendit eſſentias rerum, ſicut quidam exiſti
mauerunt: hoc enim eſt alterius potentiæ quæ dicitur intellectus: ſed
intendebat quòd ſenſus cùm hoc, quòd comprehendunt ſua ſenſibilia
propria, comprehēdunt intentiones indiuiduales diuerſas in generibus,
& in ſpeciebus. comprehendunt igitur intentionem huius hominis in-
diuidualis, & intentionem huius equi indiuidualis, & vniuerſaliter inten
tionem vniuſcuiuſq; decem prędicamentorum indiuidualium. & hoc vi F
detur eſſe proprium ſenſibus hominis. Vnde dicit Ariſt. in lib. de Sen-
ſu, & ſenſato, quòd ſenſus aliorum animalium non ſunt ſicut ſenſus homi
nis, aut ſimile huic ſermoni. & iſta intentio indiuidualis eſt illa, quā diſtī
guit virtus cogitatiua à forma imaginatiua, & expoliat eam ab eis, quæ
ſunt adiuncta cùm ea ex iſtis ſenſibilibus communibus & proprijs, & re-
ponit ea in rememoratiua. & hæc eadem eſt illa, quam cōprehendit ima
ginatiua. ſed imaginatiua cōprehendit eam coniunctā iſtis ſenſibilibus:
licet eius cōprehenſio ſit magis ſpiritualis: vt alibi determinatum eſt.

Communia autem, motus, quies, numerus, figura, magnitudo:
huiuſcemodi autem neq; vnius ſunt propria, ſed communia om-
nibus: tactui enim motus aliquis ſenſibilis, & viſui, per ſe quidem
igitur ſunt ſenſibilia hæc.

Communia

Neceſſe é ire ex eis, q̄ ſūt apd nos magis nota, ad ea, q̄ ſunt magis nota apd naturā. Idē. 1. Phy. t. c. 2. & 7. Meta. t. c. 10. Idē hoc. 2. t. c. 12. & 33.

Circa ſenſibile propriū n errat ſenſus in maiori pte. Idē 7. 152. 134. 161. Idē ſuper lib. de Senſu & Senſato.

Sēſus n cō prehēdūt eēntias rerū, ſicut q dā exiſtimauerūt: ſ; hoc é alteri⁹ poté tię, q̄ dr intellectus.

Sēſus hoīs cōprehendūt ītētiones indiuidualeſ omniū decē p̄dicamen torū. Idē. 3. d Aia, c. 6. 20. & 33.

Digitized by Google

10 p H. *Communia autem, motus, quies, numerus, figura, magnitudo: hæc*
A *enim nullius ſunt propria ſed omnium cõmunia. etenim & tactu motus quidam ſenſibilis eſt, & viſu. Atq; hæc quidẽ per ſe ſenſibilia ſunt.*

Comunia autem ſunt, motus, & quies, & numerus, & figura, & quantitas. iſta enim non ſunt propria alicui, ſed communia eis omnia. motus enim ſentitur tactu, & viſu.

64 Cùm declarauit ex duobus modis eſſentialibus modum proprium, incœpit declarare communem, & d. ꝙ ſunt quinq; motus, & quies, &c. Et hoc quod dixit, iſta enim non ſunt propria, &c. non intendit ꝙ vnumquodq; iſtorum quinq; eſt cõmune vnicuiq; ſenſuum, vt intellexit Themiſtius, & ſm quòd apparet: ſed tria eorum, ſcilicet motus, & quies, & numerus ſunt communia omnibus: figura autem & quantitas ſunt communia tactui, & viſui tantum. & ſic intendit per hoc, quod dixit, ſed communia eis omnia. i. ſed omnia ſunt communia ſenſibus, nõ omnia omnibus
B ſenſibus. Quoniam autem hæc ſenſibilia, ſ. propria, & communia ſunt attributa ſenſibus eſſentialiter manifeſtum eſt. non enim poſſumus attribuere comprehenſionem ſenſuum eis alio modo ab eo, ſm ꝙ ſunt ſenſus. Hæc igitur eſt vna intentio eius, quod eſt accidentaliter, quod eſt oppoſitum ei, quod eſt eſſentialiter. iſta enim ſunt comprehenſibilia ſenſuum ſm ꝙ ſunt ſenſus, non ſm ꝙ ſunt aliqui ſenſus.

Mot⁹, q̃es, et nũerꝰ ſunt cõia oſbꝰ ſenſibꝰ. figura aũt, & q̃titas ſt̃ cõia tactui. & viſui tñ.

Secundum accidens autem dicitur ſenſibile, vt ſi albũ ſit Diarij filius: ſm enim accidẽs hoc ſentitur, qm̃ accidit albo hoc ꝙ ſentitur. vnde nihil patitur ſm ꝙ huiuſmodi eſt à ſenſibili. Senſibiliũ autem ſecũdum ſe, propria proprie ſenſibilia ſunt. & ad quæ ſubſtantia apta nata eſt vniuſcuiuſq; ſenſus.

10 p H. *Per accidens autem ſenſibile dicitur, uerbi cauſa ſi album ſit Diaris filius: per accidens enim hoc ſentimus, quia accidit albo id quod ſentimus: quocirca nihil quatenus tale eſt à ſenſibili patitur. eorum autẽ*
C *quæ per ſe ſunt ſenſibilia, ea proprie ſenſibilia ſunt, quæ propria ſunt, & ad quæ nata atq; apta eſt cuiusq; ſenſus ſubſtantia.*

Accidentaliter autem dicitur in re ꝙ eſt ſenſibilis. album enim quod eſt Socrates, non ſentitur, niſi accidentaliter. accidit enim ꝙ album, quod ſentitur ſit iſte. & ideo non patitur à ſenſibili, ſm ꝙ eſt ſic. Ea aũt, quæ ſunt ſenſibilia p ſe, & propria, ſunt ſenſibilia in rei veritate. & ſunt ea, q̃ ſentire eſt̃ nata ſub̃a cuiuſq; ſenſuũ.

65 Cùm declarauit duos modos ſenſibilium per ſe, ſ. propriorum & communium, incœpit declarare tertium modum, qui eſt ſenſibilis per accidens, & d. Accidentaliter autem dicitur in re, quod eſt ſenſibilis. i. hoc modo. D. d. exemplum, & dixit, album enim quod eſt So. non ſentitur, niſi accidentaliter. i. iudicare enim quòd iſtud album eſt Soc. eſt ſentire acci-

dentaliter. D.d. cauſam,& d.accidit enim quod album,quod ſentitur, ſit iſte.i.& dicimus ꝙ iſta comprehenſio eſt per accidens: quia nos non ſentimus per viſum ꝙ illud eſt So.niſi ſm ꝙ eſt coloratum: & coloratū illud eſſe So. eſt per accidens, ſecundum ꝙ eſt coloratum. Sed poteſt aliquis dicere ꝙ ſiſſr accidit ei figura, & numerus, & motus, & quies. quomodo igitur fuerunt numerata iſta in eis, quæ ſunt ſenſibilia eſſentialiter? qñ, ſi fuerunt numerara quia ſunt communia, ſimiliter etiam intentiones indiuiduorum ſunt communes omnibus ſenſibus. Et poſſumus dicere in hoc duos ſermones: quorum vnus eſt, ꝙ iſta communicatio magis videtur neceſſaria in eſſe propriorum ſenſibilium, v.g. quantitas. color enim non denudatur ab ea. & ſimiliter calor, & frigus, quæ appropriantur tactui. color enim non eſt neceſſe vt ſit in So. aut in Platone, neque neceſſitate propinqua, neque remota. Et etiam ſenſibilia † comunia, vt declarabitur, ſunt propria ſenſui communi, quemadmodum iſta ſunt propria vnicuiq; ſenſuum: & comprehēſio intentionis indiuidualis, licet ſit actio ſenſus communis. & ideo pluries indigetur in comprehenſione intentionis indiuidui vti pluribus vno ſenſu, vt vtuntur Medici in ſciendo vitam eius, qui exiſtimatur habere repletionē venarū pluribus vno ſenſu. tñ vē ꝙ iſta actio eſt ſenſus cōis non ſm ꝙ eſt ſenſus cōis, ſed ſm ꝙ eſt ſenſus alicui⁹ animalis v.g. aīalis intelligentis. Iſte igitur eſt ēt alius modus modorum ſecundum accidens, ſ. ꝙ accidit ſenſibus comprehendere dīias indiuiduorum ſm ꝙ ſunt indiuidua, non ſm ꝙ ſunt ſenſus ſimplices, ſed ſm ꝙ ſunt humanii & præcipue dīiæ ſubſtantiales, videtur enim ꝙ comprehenſio intentionum indiuidualium, ſubſtantiarum, de quibus intellectus conſyderat, eſt propria ſenſibus hominis. Et debes ſcire ꝙ comprehēſio intentionis indiuidui eſt ſenſuum: & comprehenſio intentionis vniuerſalis eſt intellectus: & vniuerſalitas † & indiuidualitas comprehenduntur per intellectum, ſ. definitio vl'is, & indiuidui. D.d. & ideo non patit', &c. ideſt & viſus non patitur ab intentione ſenſibile per accidens. qm̄, ſi pateretur ab aliquo indiuiduo, ſm ꝙ eſt illud indiuiduum, non debet pati ab alio indiuiduo. D.d. Ea aūt, quæ ſunt ſenſibilia per ſe, &c. i. duorum aūt modorum rerum ſenſibilium per ſe propria ſunt ea, quæ prius debent numerari in eis, quę ſunt eſſentialiter: & ſunt ſenſibilia ī rei veritate, & eſſentialiter, cùm iſta ſunt, quæ ſentiuntur primo & eſſentialiter: illa aūt licet ſentiantur eſſentialr, rñ non ſunt ptima. D.d. & ſunt ea, quę ſentire, &c. i. & ſunt ea, quæ ſunt nata ſenturi primo, & eſſentialr ab vnoquoq; ſenſuū: & ſiſſr natura, & eſſentia vniuſcuiuſq; ſenſuum eſt in ſentiendo ea.

Digreſſio.

Solutio.

Color nō denudat' a gntate. & ſiſſr calor, & frigus, q̄ appropriant' tactui. Idē infra. 135. † Sēſibilia cōia ſſ ꝓpria ſēſui cōi. oppoſitū j. tex. cō. 133. Vide cō. 2im. Cōphēſio intētionū indiuidualiū, de qb⁹ itellſs cōſyderat, ē ꝓ prii ſentibus ho s. Idē c. 63. Idē, 3. de Aīa. cō. 6. 20. & 33. *Vlitas, & idiuidualitas cōphēdunt' ꝓ itellm. ꝓ hoc vide cō. 9. 3. de Aīa.

De viſu, viſibilibus, ac medio, perſpicuo, ac lumine. Cap. 3.

CVius quidem igitur eſt viſus, hoc eſt viſibile. viſibile autē eſt color ꝙ & ꝙ ratione quidem eſt dicere, innominatū autem exiſtit ens. manifeſtum autem erit ingredientibus maxime. viſibile enim eſt color: hoc autem eſt in eo ꝙ ſecūdum ſe viſibile.

A sibile. secundum se autem, non ratione, sed quoniã in seipso habet causam essendi visibile.

80 P H. *Ergo cuius est visus, id est visibile. visibile autem est color, & quod oratione quidem exprimi potest, nomine autem caret: uerum in orationis progressu maxime perspicuum fiet quod dicimus. quippe visibile est color, qui demum est id quod in eo est, quod est per se visibile: per se autem non ratione, sed quoniam in se habet causam cur sit visibile.*

Illud igitur, cui attribuitur visus, est visibile. Visibile enim est color, & ꝙ est possibile dici, sed non est dictũ. & post apparebit ꝙ dicimus magis. Visibile enim est color. & hoc est visibile per se. & est dicere per se, non fm intentionem, sed in eo inuenitur causa in hoc, ꝙ est visibile.

B

65 Cùm cõpleuit sermonem vsum de sensibilibus, reuersus est ad sermonem propriũ de vnoquoq; sensibili, & primo de sensibili visus, & d. Illud autem cui attribuitur visus idest, & manifestum est per se ꝙ sensibile, quod attribuitur visui, proprie est visibile. & visibile est color, & sibi simile ex rebus, quæ videntur in obscuro, quę non habent nomen congregãs in colore, neq; etiam in se habent nomen, quod demonstret de eis illud quod est quasi genus, sed non possunt exponi nisi sermone composito. ver. gra. ꝙ dicamus ꝙ sunt ea, quæ videntur in obscuro, & non videntur in in luce: vt conchæ. Deinde dicit. & post apparebit, &c. idest & nos declarauimus modum post, fm quem dicitur quòd color, & ista sunt visibilia, s vtrum hęc dicantur æquiuoce, aut fm prius & posterius. D.d. Visibile enim est color, &c. i. visibile enim in rei veritate est color, aut est illud, quod per se est visibile. Et est dicere per se, non secundum primam intentionem intentionum, de quibus dicitur, illud qđ est essentialiter, &

C est modus, in quo prędicatũ est in substantia subiecti. sed fm intẽtionem secundam, & est illud, in quo subiectum est in definitione prædicati. color enim est causa vt res sit visibilis. & per hoc, quod dixit, sed in eo inuenitur causa. intendit secundum ꝙ color est causã, aut in eo inuenitur causa, vt aliquid sit visibile.

Color ẽ p se visibilis, i tedo nõ dicẽdi per se, in primo. Idẽ in cõ. seq.

Omnis enim color mouens est eius quod secundum actũ diaphani: & hæc est ipsius natura. vnde quidem non est visibile sine lumine. propter quod de lumine primo dicendum est. Est igitur aliquid diaphanum.

84

80 P M. *Omnis autem color motiuus est eius quod est actu perlucidum, atq; id est ipsius natura. Itaq; non est visibile sine lumine: sed omnis color rei cuiusq; in lumine videtur: quamobrẽ, de lumine prius quid sit dicendum est. est ergo aliquid perlucidum.*

Et quia omnis color eſt mouens diaphanum in actu. & hoc eſt natura eius. Et ideo nō eſt viſibilis abſq; luce, ſed neceſſarium eſt vt vnuſquiſq; colorum non ſit viſibilis niſi in luce. Et ideo dicendum eſt de luce quid eſt. Et hoc erit in dicēdo quid eſt diaphanū. D

67 Et ſubſtantia coloris, & eius eſſentia, ſm q̄ eſt viſibilis, eſt illud, quod mouet diaphanum in actu. D.d. & hoc eſt natura eius, &c.i. & iſta deſcriptio demonſtrat naturam & ſubſtantiam eius, ſm q̄ eſt viſibilis. Et ſignum, q̄ color eſt mouens diaphanum in actu non diaphanum in potentia, eſt, quia nō eſt viſibilis abſq; luce, per quam diaphanum in potentia fiat diaphanum in actu, & hoc autem demonſtrat q̄ ipſe opinatur q̄ colores exiſtunt in obſcuro in actu. Et ſi lux fiat neceſſaria in videndo colorem, non eſt niſi ſm q̄ facit diaphanum in potētia diaphanum in actu, aut opinatur q̄ lux eſt neceſſaria in videre, ſm q̄ colores exiſtunt in obſcuro in potentia: & ſecundum quòd diaphanum potentia indiget etiam in recipiēdo colorem, vt ſit diaphanum in actu. Et Auempace dubitauit E, in hac deſcriptione * diaphani, & d. quòd non eſt neceſſe vt diaphanum inquantum mouetur à colore, ſit diaphanum in actu: quoniā diaphanei tas eius in actu eſt illuminatio eius: & eius illuminatio eſt aliqus color. Color enim nihil eſt, niſi admixtio corporis lucidi cùm corpore diaphano: vt declaratum eſt in lib. de Senſu & ſenſato. Et omne recipiens aliquid non recipit ipſum niſi in modo, ſecūdum quem caret illo. Et hoc coegit eum ad exponendum hunc ſermonem alio modo ab eo, quod dixerunt expoſitores, & dixit, & dicere quòd color mouet diaphanū in actu. i. mouet diaphanum de potentia ad actum, non q̄ mouet diaphanum, ſecūdū q̄ eſt diaphanum. Lux autem neceſſaria eſt in videre: quia coloresin obſcuro ſunt in potentia: & ipſa facit eos in actu, vt moueant diaphanum, ſecundum quòd diaphanum caret luce, aut illo, quod fit à luce, ſcilicet colore. & iſta expoſitio eſt valde difficilis, ſecundum q̄ ſonant eius verba.

Digreſſio, ū quęritur qūo lux neceſſaria ſit colori.

Auẽpace rñſio. * coloris.

Oẽ recipiens aliqd nō recipit, niſi inq̃tū caret eo, qd recipitur. Idé. 3. d Aia. c. 4.

Alex. opſo

Alexan. enim dat rationem, quòd diaphanum in actu mouetur à colore ex hoc, q̄ apparet. Aer enim videtur multotiés coloratus colore, quem videmus mediante aere: vt parietes, & terra colorantur per colorem plantarum apud tranſitum nubium ſuper eas. Si igitur aer non coloraretur per colorem illarum plantarum, non colorarentur parietes, & terra. Et manifeſtum eſt q̄ color, licet fiat à corpore lucido, tamen differt ab eo definitione, & eſſentia. color enim vt dicitur eſt vltimum diaphani terminati. lux autem eſt complementum diaphani non terminati. Vnde manifeſtum eſt q̄ non de neceſſitate illud, quod mouetur a colore debet eſſe non lucidum: ſed de neceſſitate debet eſſe non coloratum. Nihil enī recipit ſe, aut eſt cauſa alicuius in recipiendo ipſum & iſta eſt propoſitio manifeſta per ſe. & Ariſt. ea multotiens vtitur, indifferenter: ſiue mouere neceſſe, & recipiere fuerint ſpiritualia, ſicut aer recipit colorem: aut materialia, ſicut corpus admixtum ex lucido, & diaphano obſcuro recipit colorem. Et, cum fuerit poſſibile q̄ diaphanū in actu moueat à colore, neceſſe

Lux, & color dfnt. vide aliā dfnm ī. in cō. 72.

E, Nihil recipit ſe, aut cā alicuius in recipiendo ipſum. iſta ppō eſt p ſe manifeſta, & Ariſ. vtit ea multotiés tā i receptiōe mālī, q̄ in receptiōe ſpūali. vid p hoc cō. 4. & 5. 3. de Aia.

A neceſſe eſt vt hoc ſit ei, aut eſſentialiter, aut accidentaliter. ſ. aut ſm q̃ eſt diaphanum in actu, aut ſm q̃ eſt diaphanum tantum: ſed contingit ei vt non moueatur à coloribus, niſi eſſendo diaphanum in actu. hoc enim eſt ſm q̃ eſt diaphanum. & iſta eſt opinio Auempace. Sed manifeſtum eſt per ſe, q̃ lux neceſſaria eſt in eſſendo colores viſibiles. & hoc aut erit, quia dat coloribus formam, & habitum, quo agunt in diaphano: aut quia dat diaphano formam, qua recipit motum à coloribus: aut vtrunq;. Et eſt manifeſtum quòd quando* conſyderauerimus quod dixit Ariſt. in principio iſtius ſermonis, & poſuerimus ipſam propoſitionem quaſi manifeſtam p ſe, tunc neceſſe erit vt lux non ſit neceſſaria in eſſendo colores mouentes diaphanum, niſi ſecundum quòd dat diaphano formam aliquam, qua recipit motum à colore, ſ. illuminationem. Ariſto. enim poſuit principium quòd color eſt viſibilis per ſe, & quòd ſimile eſt dicere colorem viſibilẽ, & hominem riſibilem. ſ. de genere propoſitionis eſſentialis, in qua ſubiectum eſt cauſa prædicati, non prædicatum cauſa ſubiecti: vt cùm dicitur homo eſt rationalis. & hoc intendebat: cum dixit, ſed ſm quòd in eo inuenitur cauſa in hoc, quod eſt viſibile, ſecundum q̃ expoſuimus. Et hoc conceſſo manifeſtum eſt quòd impoſſibile eſt dicere quòd lux eſt illud, quod largitur colori habitum, & formam, qua fit viſibilis, quoniam, ſi ita eſſet, tunc comparatio viſionis ad colorem eſſet accidentalis, & ſecũda nõ prima, ſ. mediãte iſto habitu. viſio enim manifeſtum eſt q̃ eſt aliquid poſterius viſibili: & quòd eius proportio ad colorem nõ eſt ſicut proportio rationalis ad hominem. Manifeſtum eſt igitur q̃ proportio eius eſt ſicut proportio riſibilis ad hominem: & ſicut color ſecundum q̃ eſt color eſt viſibilis, non mediante alia forma ſibi contingente. Et, cùm ita ſit, lux nõ eſt neceſſaria in eſſendo colorem mouentem in actu, niſi ſecundũ quòd dat ſubiecto ſibi proprio receptionem motus a ſe. & Ariſt. videtur quòd non poſuit hoc, quod poſuit, niſi intendendo diſſolutionem iſtius quæſtionis. Et ſecundum hoc intelligendus eſt ſermo eius, quòd colores mo
C uent viſum in obſcuro in potentia. lux enim eſt illud, quod facit eos motiuos in actu. vnde aſſimilat lucem intelligentiæ agenti, & colores phantaſmatibus. Quod enim inducitur ſecundum exemplum, & large, non eſt ſimile ei, quod inducitur ſecundum demonſtrationem. de exemplo autẽ non intenditur niſi manifeſtatio, non verificatio. Et non poteſt aliquis dicere quòd color non inuenitur in actu, niſi luce præſente. Color enim eſt vltimum diaphani terminati. Lux aũt nõ eſt vltimum diaphani terminati. & ideo neceſſaria non eſt in eſſendo colorem, ſed in eſſendo viſibilẽ, vt determinauimus. Reuertamur igitur & dicamus q̃, cùm declarauit q̃ color, ſecundum q̃ eſt viſibilis, mouet diaphanum in actu: & q̃ eſt iſta natura eius propter hoc q̃ eſt viſibilis per ſe: & quòd impoſſibile eſt vt viſio ſit ſine luce, reuerſus eſt ad narrandum illud, quod conſyderatum eſt de iſtis rebus prius, & dixit ſed neceſſarium eſt vt vnuſquiſq; colorum, &c. ideſt ſed quia vnuſquiſq; colorum non eſt viſibilis niſi in luce, dicẽdum eſt prius de luce. lux enim eſt vnum eorum, quibus completur viſio. D. d.

Opio commentatoris.

*a. l. cõſeruauerimꝰ

In ꝓpõne primi modi dicẽdi ꝙ ſeꝑdicatũ ẽ cã ſubiecti, ecõtra in ꝓpõne ſecũdi modi Impoſſe ẽ q̃ lux largiat colori habitũ, & formã.

Color ẽ viſibilis nõ mediante alia forma ſibi cõtingente.

Remouet obiectiões contra ſe De exẽplo ſi requiritur niſi manifeſtatio, ſi verificatio Vide 1. priorũ tectio 3 &. 1. poſtar. 80.

&

& hoc erit in dicendo quid eſt diaphanum, ideſt & hoc complebitur nobis in dicendo prius quid eſt diaphanum. D

Diaphanum autem dico, quod eſt quidem viſibile, non autem ſecundum ſe viſibile, vt ſimpliciter eſt dicere, ſed propter extraneum colorem. hmõi autem eſt aer & aqua, & multa ſolidorum. non.n.fm ꝙ aqua neq; fm ꝙ aer, diaphanum eſt: ſed quoniã eſt natura eadem in his vtriſq; & in perpetuo ſuperius corpore.

SOPH. *Id autem appello perlucidum, quod eſt quidem uiſibile, ſed ut uno uerbo dicam, non per ſe, ſed propter alienum colorem uiſibile. cuiuſmodi ſunt aer & aqua & complura ſolidorũ. non enim quatenus aqua, nec quatenus aer, perlucidum eſt: ſed quia eadem ineſt natura in utroque eorum, & in æterno illo ſupero corpore.*

Et Diaphanum eſt illud, quod eſt viſibile, ſed non viſibile per ſe, & ſimpliciter, ſed propter colorem extranei. Et in tali diſpoſitione inueniemus aerem, & aquam, & plura corpora cœleſtia. non enim ſecundum ꝙ aer eſt aer, neq; ſecũdum ꝙ aqua eſt aqua, ſunt diaphana. ſed propter naturam eandem exiſtẽtem in his duobus & in corpore æterno altiſſimo. E

68 Cùm narrauit ꝙ oportet prius conſyderare de natura diaphani, incœpit deſcribere ipſam, & dixit. Et Diaphanũ eſt illud, quod eſt viſibile, &c. i. Et Diaphanũ eſt illud, quod non eſt viſibile per ſe, ſ. per colorem naturalem exiſtentem in eo: ſed illud, quod eſt viſibile per accidens, i. per colorẽ extraneum. Et hoc, quod dixit, manifeſtum eſt. & ideo innatum eſt recipere colores, cùm nullum proprium habeat in ſe. D.d. non enim fm ꝙ aer eſt aer, &c. i. & quia diaphaneitas non eſt in ſola aqua, neque in ſolo aere, ſed etiam in corpore cœleſti, fuit neceſſe vt diaphaneitas non ſit in aliquo eorum, ſecundum illud quod eſt. v.g. fm ꝙ aqua eſt aqua, aut cœlum cœlum, ſed fm naturam cõem, exiſteniem in omnibus: licet non habeat nomen. & hoc, quod dixit, manifeſtum eſt. E

Lumen autem eſt huiuſmodi actus diaphani, ſecundum ꝙ eſt diaphanum: potentia autem in quo hæc eſt & tenebra, lumen autem vt color eſt diaphani, ſecundum ꝙ actu diaphanum ab igne aut huiuſmodi, vt quòd ſurſum corpus: & enim huic aliquid ieſt vnum & idem quid quidem igitur diaphanum, & quid lumen, dictum eſt: quia neque ignis eſt, neq; omnino corpus, neq; defluxus corporis nullius: eſſet enim vtique aliquod corpus, & ſic, ſed ignis aut huiuſmodi alicuius præſentia in diaphano: neq;.n. poſſibile eſt duo corpora in eodem eſſe.

SOPH. *Lumen uero eſt eius actus, nempe perlucidi quatenus perlucidũ eſt: in quo ante hoc ineſt potentia, in eodem tenebræ etiam inſunt: Lumen autem*

A *autem ueluti color est perlucidi, quando actu sit perlucidum ab igne aut eius generis aliquo, cuiusmodi est superum corpus. Quid igitur sit perlucidum & quid lumen diximus: nimirum quod nec ignis est, nec omnino corpus, neq; effluxio corporis ullius, (esset enim uel sic corpus ali quod) sed ignis aut alicuius eiusmodi præsentia in perlucido. néq; enim duo corpora simul in eodem esse possunt.*

3 Lux autem est actus diaphani, secundum q̃ est diaphanum. In potentia autem est illud, in quo est hoc, & obscuritas. Et lux est quasi color diaphani, cùm fuerit diaphanum secundum perfectio nem ab igne, & similibus, vt corpus superius. in hoc enim existit illud idem. Iam igitur dictum est quid est diaphanum, & quid est lux. & quòd non est ignis, neq; corpus omnino, neq; aliquid cur rens à corpore omnino. quoniam, si ita esset, tunc secundum hunc
B modum esset aliquod corpus. sed est præsentia ignis, aut simile in diaphano. impossibile enim est vt duo corpora sint in eodẽ loco.

69 Cùm declarauit naturam diaphani, quod est de luce quasi materia de forma, incœpit definire lucem quod est, & d. Lux autem est actus diapha ni, &c. i. substantia autem lucis est perfectio diaphani, secundum quòd est diaphanum: aut perfectio illius naturæ communis corporibus. Et hoc, quod dixit. in potentia autem est illud, in quo est hoc, & obscuritas. i. cor pus autem diaphanum in potentia est illud, in quo inuenitur ista natura communis cum obscuritate. D. d. Et lux est quasi color diaphani, &c. i. & lux in diaphano non terminato est quasi color in diaphano terminato: cũ diaphanũ fuerit, diaphanũ i actu à corpore lucido naturaliter: vt ignis: & similia de corporibus altissimis lucidis. D. d. in hoc enim etiam &c. i. natura enim diaphaneitatis existens in corpore cœlesti semper associatur illi,
C quod faciat eam dispositionem in actu. & ideo nunquam inuenitur cœlũ diaphanum in potentia, sicut ea, quæ sunt inferius, cum quandoq; sit luci dum præsens, & q̃nq; non. ista autem natura cœlestis semper est illumina ta. Et ex hoc declaratur etiam q̃ colores non acquirunt habitum à luce. lux enim non est nisi habitus corporis diaphani.

NĨ cœlestis semp est illuminata. Idest cõ. 71.

Videtur autem lumen contrarium esse tenebræ. est autem tene bra priuatio huius habitus ex diaphano. quare palã q̃ huius præ sentia lumen est, & non recte Empedocles neq; si alius aliquis sic dixit, quòd feratur & extendatur lumen in medio terræ & conti nentis. nos autem lateat. hoc enim est & extra eam quæ in ratione veritatem, & extra ea quæ videmus in paruo enim spatio lateret nos. ab oriente aũt in occidens latere, magna multum est quæstio.

PH. *Videtur etiam lumen esse contrarium tenebris. sunt uero tenebræ priuatio talis habitus à perlucido. et a, perspicuum est eius præsentiam*

esse

eſſe lumen.neq; recte Empedocles aut ſi quis alius perinde locutus eſt D
ac ſi lumen feratur,ac demum extendatur inter terram et cælum am-
biens,nos uero lateat.hoc enim eſt præter ueritatem quæ in ratione poſi-
ta eſt,& præter ea quæ apparent.in paruo namq; interuallo forte nos
lateret. latere uero ab ortu ad occaſum, magnum admodum po-
ſſulatum eſt.

Et exiſtimatur ꝙ lux ſit contrarium obſcuritati. & obſcuritas
eſt priuatio habitus à diaphano:declaratur igitur ex hoc ꝙ lux ẽ E
pręſentia iſtius intentionis.Et non vere dixit Empedocles neque
alius,ſi aliquis dixit ſicut ipſe dixit,quòd lux transfertur,& va-
dit in tempore inter terram,& circunferentiam.ſed imperceptibi
lia à nobis.Iſte enim ſermo eſt extra verum,& extra apparentiã.
poſſibile eſt. n.hoc non percipi in breui ſpatio.ſed non percipi de
oriente ad occidentem magna eſt differentia valde.

70 Cùm declarauit ꝙ lux eſt perfectio corporis diaphani,ſm ꝙ eſt diapha
num,incœpit declarare modum,per quem certificabitur ꝙ lux nõ eſt cor
pus,ſed eſt diſpoſitio,& habitus in corpore diaphano,& dixit. Et exiſtima
tur ꝙ lux eſt contrarium obſcuritatis,&c.& videtur ꝙ lux ſit oppoſita ob
ſcuritati ſm priuationẽ,& habitum. D.d.declaratur igitur ex hoc ꝙ lux
eſt præſentia iſtius intentionis.i.declaratur igitur ex hoc,ſ.ꝙ obſcuritas ẽ
priuatio lucis in diaphano,ꝙ lux non eſt corpus,ſed eſt præſentia intẽtio- F
nis in diaphano: cuius priuatio dicitur obſcuritas apud præſentiam cor-
poris luminoſi. Et hoc,quod dixit manifeſtum eſt. qm̃ ſubiectum ob-
ſcuritatis,& lucis eſt corpus,& eſt diaphanum:& lux eſt forma, & habitus
iſtius corporis,&,ſi eſſet corpus tũ corpus penetraret corp⁹. D.d.& nõ ve
re dixit Empe.&c.i.& nihil dixit Emp.cum dixit ꝙ lux eſt corpus,& ꝙ pri
mo transfertur,& vadit inter terram,& circunferentiam,deinde transferẽ
ad terram,ſed ſenſus non percipit propter velocitatem motus. D.d. Iſte
enim ſermo eſt extra verum,&c.& iſte ſermo,ſ.Empe. eſt extra rationẽ.
poſſibile enim eſt hoc non ſentiri in breui ſpatio,ſed in maximo ſpatio.ſ.
ex oriente in occidentem eſt maxime recedere à ratione.

Eſt autem coloris ſuſceptiuum,quod ſine colore:ſoni autem ab
ſonum.ſine colore autem diaphanum,& inuiſibile, autem ꝙ vix
videtur,vt videtur quòd tenebroſum eſt: huiuſmodi autem dia-
phanum quidem eſt:ſed non cum ſit actu diaphanum ſed cum po
tentia.eadem enim natura quandoꝙ quidem tenebra: quandoꝙ
autem lumen eſt.

SOPH. *Eſt autem coloris quidem receptiuum quod colore uacat,ſoni autem*
quod ſono.uacat autem colore,perlucidum,& inuiſibile, & quod uix
cernitur: cuiuſmodi uidetur eſſe tenebroſum:tale autem perlucidũ eſt

non

A *non tamen quando actu, sed quando potentia est perlucidum: eadem.n. natura modo est tenebræ, modo lumen.*

Et recipiens colorem est illud, quòd non habet colorem: & recipiens vocem est illud, quòd non habet vocem. Quod autem non habet colorem est diaphanum, non visibile, aut illud, quod videtur, secundum ꝙ existimatur de obscuro. & quod est tale, est diaphanum: sed non quando in perfectione fuerit diaphanum, sed in potentia. eadem enim natura forte erit obscuritas, & forte lux.

71 Cùm narrauit ꝙ color est mouens diaphanum, fm quòd est diaphanum in actu, incœpit dare causam in hoc, &c.d. Et recipiens colorem est illud, quod non habet colorem, &c.i. & color est mouens diaphanum: quia recipiens colorem debet carere colore: & quod caret colore, est diaphanū non visibile per se, sed, si dicitur visibile, erit sicut dicitur ꝙ obscurum est visibile, i. est innatum videri, cùm diaphanum sit obscurum, quando lux
B non fuerit prẽsens. & hoc intẽdebat cū. d. aut illud, quod vī sicut existimat de obscuro. i. aut illud, quod est visibile, fm ꝙ dī ꝙ obscurū est visibile. D.d. & quod ē tale, est diaphanū, &c.i. & diaphanū quod nō est visibile p se, non est diaphanum, quod perficitur per lucem, sed diaphanum, quod est in potentia lucidum. D.d. eadem enim natura, &c.i. & diaphanum inuenitur fm has duas dispositiones: quia natura recipiens diaphaneitatem in quibusdam rebus, recipit vtrunq;. quandoq; enim inuenitur obscura, & qnq; diaphana. Et dixit forte, quia hoc non æqualiter accidit in ista natura, sed tantum in diaphanis generabilibus, & corruptibilibus. Natura autem cœlestis nunquā recipit obscuritatem: nisi hoc, quod existimatur de Luna in eclipsi, & apud diuersitatem situum eius á Sole: si concesserimus ꝙ natura Lunæ sit ex naturis diaphanis, non ex naturis luminosis. & forte Luna est composita ex istis duabus naturis.

Docum. Nā cœlestis nunq̃ recipit obscuritatē. Idē ī. cō. 69. vide p hoc. 2. Cç. e. 42.

C Non omnia autem visibilia sunt in lumine: sed solum vniuscuiusq; proprius color. quædam enim in lumine quidem non videntur, in tenebra autem faciunt sensum, vt quæ ignea videntur & lucentia: non autem nominata sunt vno nomine. vt quercus putride, cornu, capita piscium & squamę & oculi: sed nullius horum videtur proprius color: ꝓp quā aūt causam hæc videnť alia ratio.

Neq; uero omnia cerni possunt in lumine, sed suus cuiusq; duntaxat color. sunt enim nonnulla quæ in lumine quidem non cernuntur, in tenebris autem faciunt sensum, veluti quæ ignea apparent, atq; splendent: nacant autem uno nomine, ut fungus, ut cornu, ut piscium capita & squammæ, & oculi. uerum nullius horum color cernitur suus. causa autem quam obrem cernantur ad aliam pertinet disputationem.

Et

Et nõ oĩa videntur in luce, ſed ex quolibet color tantum proprius. Sunt enim quædam, quę non videntur in luce, ſed in obſcuritate faciunt ſenſum, verbi gratia ea, quæ videntur ignea, & ſplẽ deſcere. & iſta non habent vnum nomen, verbi gratia concha, & cornu, & capita quorundam piſcium, & ſquammæ, & oculi. ſed color proprius non videtur in aliquo eorum. Quare autem iſta videntur, indiget alio ſermone. D

72 Contradictio i iſtis verbis, vr qa primo d. ꝙ color cuiuslibet viſibilis vr in luce, & poſt ſubdit, & idifferenter, ſi illud viſibile vr in obſcuro ſiue nõ. mõ ſi vr in luce tm quõ ergo é poſſe in obſcuro. Vide contra. Zim.

Cùm prædixit ꝙ viſibilium quoddam eſt color, & quoddam non color, & eſt illud, quod non habet nomen commune, & ꝙ proprium eſt colori, ꝙ non videatur niſi in luce, incœpit dicere ꝙ diſpoſitio illorum aliorum viſibilium eſt econtrario colori, ſ. ꝙ videntur in obſcuro, & non in luce. Et. d. Et non omnia videntur in luce, &c. i. & non omne viſibile videtur in luce, ſed tantum hoc eſt verum, quòd color proprius cuiuslibet viſibilis videtur in luce, & indifferenter, ſiue illud viſibile videatur in obſcuro, ſiue non. D. d. Sunt enim quædam, quę non videntur in luce, &c. ideſt & diximus ꝙ non eſt neceſſe vt omne viſibile videatur in luce: quia ſunt quædam, quæ videntur in obſcuro, & non in luce, vt plura animalia, & conchæ, & cornu, & alia. & omnia iſta non habent idem nomen. D. d. ſed color proprius non videtur, &c. ideſt, ſed, licet iſta ſentiantur in obſcuro, tamen color proprius vniuſcuiuſq; eorũ non ſentitur tunc, ſed apud præſentiam lucis tantum: & ideo nõ poteſt aliquis dicere, ꝙ aliquis color videtur in obſcuro. D. d. Quare autem videntur iſta, &c. i. cauſa autem, propter quam iſta videntur in obſcuro, & non in luce dicenda eſt in alio loco. Et videtur ꝙ iſta videntur in nocte, & in die, quia in eis eſt parum de natura lucidi. latet enim veniente luce propter paucitatem eius, ſicut hoc accidit in lucibus paruis cum fortibus. & ideo ſtellæ non apparent in die. Et natura coloris eſt alia à natura lucis, & lucidi. lux enim eſt viſibilis per ſe, color autem eſt viſibilis mediante luce. E

Docuꝫ Propter qd alię vñr ſol nocte.

Lux eſt viſibilis p ſe. color aũt é viſibilis mediante luce. oppoſitũ vr dicere i cõ. 67. vbi d. ꝙ color é viſibilis mr ediante alia forã ſibi cõtingente. Vide con. Zim.

Nunc autem in tantum manifeſtum ſit, quoniam quod quidẽ in lumine videtur color eſt. vnde non videtur ſine lumine: hoc. n. erat ipſi colori eſſe, motiuum eſſe ſecundum actum diaphani. actꝰ autem diaphani lumen eſt. Signum autem huius manifeſtum: ſi quis enim ponat habens colorem ſuper ipſum viſum, non videtur. ſed color quidem mouet diaphanum puta aerem. ab hoc autẽ iam continuo exiſtente, mouetur quod ſenſitiuum eſt. F

Nunc hoc tantum conſtat, colorem id eſſe quod in lumine cernitur: quamobrem ſine lumine non cernitur: hoc enim erat ipſi eſſe colori, motiuo eſſe eius quod eſt actu perlucidum: actus autem perlucidi lumen eſt: cuius euidens indicium eſt, nam ſiquis rem colore praditam apponat uiſui, non uidebit: ſed color quidem mouet perlucidum, uerbi cauſa aerem: ab eo autem ut pote continuo, mouetur ſenſus inſtrumentum. S. O. P.

In

A In hoc locò autem tantum apparet,ſ.q̃ omne vìſum in luce eſt color,& ſimiliter non videtur ſine luce.hoc enim etiam eſt illud, quod fuit in colore, qui eſt ſcilicet:quòdeſt illud,quod mouet diaphanum in actu,& perfectio diaphani eſt lux. Et ſignum eius manifeſtum eſt.qm̃,ſi poſueris aliquod habens colorem ſuper ipſum vìſum,non videbitur. ſed color mouet diaphanum:ſicut aer,cum

73 continuatur,mouetur ſenſus ab eo.

Cùm declarauit quid eſt viſibile,ſ.color,& quid eſt diaphanum,& lux, incœpit dicere ſummam eorum,quæ declarauit,&.d. In hoc autem loco hoc tantum,&c.& hoc,quod dixit,manifeſtum eſt,ſ.iſtæ duæ propoſitiones.quarum vna eſt q̃ omne,quod videtur in luce,eſt color. ſecunda eſt, econtrario,ſ.q̃ omnis color videtur in luce.illa enim,quæ apparent in obſcuro,manifeſtum eſt quòd non videntur ſm colorem proprium. D.d. hoc enim etiam eſt illud,&c.i.hoc enim etiam eſt illud,quod induxit nos

B ad dicendum cognitionem ſubſtãtiæ coloris,ſm q̃ eſt viſibile, q̃ eſt illud quod mouet diaphanum in actu. Et intendit per hoc q̃ iſta definitio nõ declarat cẽ coloris,niſi ſm q̃ apparuit nobis q̃ impoſſibile eſt vt color videatur ſine luce,& q̃ lux intrat viſionem,ſm q̃ largitur diaphano præparationem vt moueatur à coloribus,non q̃ largiatur coloribus habitum. & hoc declaratum fuit prius. D.d.& perfectio diaphani ẽ lux,&c.i. & lux eſt actus diaphani tantum. Et ſignum eius,q̃ lux non habet eſſe abſque diaphano,eſt quia,ſi poſitum fuerit aliquod coloratum ſuper ipſum viſum,non comprehenditur:tunc enim nõ erit lux inter colorem & viſum quia non eſt illic diaphanum.cùm igitur diaphanum auferetur, auferetur lux:& cùm lux erit,erit diaphanum. D.d.ſed color mouet diaphanũ,&c. i.ſed propter hoc,quod diximus,q̃ cũ color fuerit poſitus ſuper viſum nõ videtur,fuit neceſſe vt viſio coloris non compleatur, niſi color moueat

C diaphanum,quod eſt medium inter ipſum & videns,& medium moueat per ſuam continuationem cum videntem videntem,vt aer, qm̃, cũ copulat cũ videnti,mouetur à colore,qñ illuminatur,deinde ipſe mouet viſum.

Illa, q̃ vñr i obſcuro nõ vñr ſ; color ẽ ꝓpriũ.Idẽ ſ cõ.72.

Docuñ. Lux largit diaphano ꝓparationẽ vt moueat a coloribus, n aũt largit coloribus habitum Idẽ ſ 67. ac.69.cõ. Idẽ infra cõ.74.

Non enim bene hoc dicit Democritus qui opinatur,ſi eſſet vacuum quod mediũ ,,ſpici vtiq; certe,& ſi formica eſſet in cœlo. hoc enim ĩpoſſibile.patiente enim aliquid ſenſitiuo fit ipſum videre.ab ipſo igitur qui videtur colore,impoſſibile eſt.relinquitur autem,quòd à medio.quare neceſſe eſt aliquod eſſe medium. vacuo autem facto non aliquid certe,ſed omnino nihil videbitur. ꝓpter quam quidem igitur cauſam colorẽ neceſſe eſt in lumine videri,dictum eſt.ignis autem in vtriſq; videtur,& in tenebra,& in lumine.& hoc ex neceſsitate.diaphanum enim ab hoc lucidũ fit.

P H. *Enimuero non rectè hoc dicit Democritus,putans ſi aeris interuallum fiat uacuum,cerni poſſe exquiſite ſi uel formica in cœlo fuerit: nã hoc fieri nequit.niſi enim ſit ſenſitiuo aliquid patiente.ut igitur ab ipſo co-*

ſo colore qui cernitur, fieri non poteſt: reſtat ergo ut ab intermedio: D
quamobrem neceſſe eſt aliquid eſſe intermedium. quod ſi uacuum fiat
non modo non ex quiſitè, ſed prorſus nihil uidebitur. cauſa igitur cur
neceſſe ſit colorẽ in lumine uideri dicta eſt. ignis autem in utroq; cerni
tur, & in tenebris, & in lumine: idq; neceſſariò, nam perlucidum ab
eo fit perlucidum.

Democritus igitur non vere dixit in hoc, ꝙ exiſtimauit quòd ſi medium eſſet vacuum, tunc viſio eſſet magis vera, etiam ſi formica eſſet in cœlo. Hoc enim impoſſibile eſt. viſus enim non fit, niſi quando ſenſus patitur aliqua paſſione. ſed impoſſibile eſt vt viſus patiatur à colore: remanet igitur vt patiatur à medio. vnde neceſſe eſt vt aliquid ſit in medio. Si autem fuerit vacuum, non tãtum viſio non erit vera, ſed nihil omnino videbitur. Iam igitur dicta eſt cauſa, propter quam color neceſſe eſt vt non videatur, niſi E
in luce. Ignis autem videtur ſ vtroq;, ſ. in obſcuro, & in luce & hoc neceſſe eſt. diaphanum enim per hoc eſt diaphanum.

74 Cùm declarauit ꝙ actio viſus non perficitur, niſi per diaphanum medians, per ſignum ꝙ ſi color fuerit poſitus ſuper viſum non videtur: & ẽt, quia viſus non perficitur niſi per lucem, & lux non inuenitur, niſi in diaphano medio, incœpit reprehendere Democritum, dicentem ꝙ, ſi viſus eſſet in vacuo, tunc eſſet magis vera. Et.d. Democritus, &c.i.&, cùm declaratum eſt ꝙ viſio non ſit niſi per medium, non recte opinabatur Democritus quòd, ſi viſio eſſet mediante vacuo, tunc eſſet magis vera. D.d. Hoc enim impoſſibile eſt, &c.i. hoc enim, quod dixit, ꝙ viſio magis perfecta erit in vacuo, impoſſibile eſt. Et ſignum eius eſt, quod iam declara-
Impoſſ ẽ vt viſus patiat̃, et mouear̃ a colore, ſi corpus coloratũ fuerit extra viſum: niſi illud coloratũ prius moueat medium ſm tactũ: & mediũ moueat viſum. idẽ 1. cõ. 73. idẽ 7. ph. cõ. 12.
tum eſt ꝙ viſus, ſecundum quòd eſt virtus ſenſibilis, mouetur, & patitur à F
colore, & color mouet ipſum. Et impoſſibile eſt vt viſus patiatur, & moueatur à colore, ſi corpus coloratum fuerit extra viſum, niſi ita ꝙ illud coloratum prius moueat medium ſm tactum, & medium moueat viſum. &, ſi vacuum eſſet inter viſum & viſibile, tunc non poſſet mouere viſum. omnis enim habitus exiſtens in corpore non agit niſi ſecundum tactum. Si igit̃ vltim ſi motũ non tãgit̃ à motore, neceſſe eſt vt inter ea ſit mediũ, quod reddat paſſionem: & illud medium erit tactum, & tangens, primum autem erit tangens non tactum, & motum poſtremum tactum non tangens. vnde neceſſe eſt vt viſibile patiatur à medio, non à vacuo, ſicut exiſtimauit Democritus. Et hęc eſt demonſtratio, ꝙ viſio impoſſibile eſt vt fiat per vacuum, non ꝙ viſus impoſſibile eſt vt fiat niſi per medium. Poteſt enim aliquis dicere quòd, ſi neceſſitas ad eſſendum medium eſſet propter ſenſatum eſſe diſtinctum à ſentiente, tunc neceſſe eſſet vt, cum ſenſatum tangeret viſum, quòd ſentiret ipſum. ſed non eſt ita. & ideo non intendit Ariſt. per hunc ſermonem quòd viſus indiget medio neceſſario,

ſed declarare

A ſed declarare quòd,cum ſenſibilia fuerint diſtincta ab eo,impoſſibile erit vt ſit per vacuum:vt exiſtimauit Democr. Et eſt ſuſtentatus ſuper hoc, ꝙ ſenſus indigent medio neceſſario.ſ.quia ſenſibilia,cùm fuerint poſita ſup eos,non ſentient:& ꝙ viſus etiam non erit niſi per lucem,& lux non inuenitur,niſi per medium. D.d.Iam igitur dicta eſt cauſa,&c.i.&,cùm declaratum eſt ꝙ,viſus neceſſario indiget medio,declarata eſt per hoc cauſa,,propter quam color non videtur niſi in luce,& eſt quia non videtur niſi per medium. Et hoc demonſtrat ꝙ ipſe non opinatur ꝙ cauſa in eſſendo lucem in viſione eſt vt faciat colores,in actu:ſicut quidam opinati ſunt. Deinde dicit.Ignis autem videtur in vtroq;,&c.ideſt, & ignis videtur in obſcuro,& luce:quia congregatum eſt in ea vtrunq;,ſcilicet,quia facit medium diaphanum in actu.ſecundum ꝙ eſt lucidum, & mouet ipſum, ſecundum ꝙ eſt color in corpore.

Eadem autem ratio eſt de ſono & de odore:nihil enim ipſorum tangens ſenſitiuum ſenſum facit:ſed ab odore quidem & ſono me
B dia mouentur,ab hoc autem ſenſitiuum vtrumq;.cum autem ſup ipſum ſenſitiuum aliquis apponit odorans aut ſonans, neq; vnũ ſenſum faciet.De tactu autem & guſtu habet ſe ſimiliter,non autẽ vr: propter quam autem cauſam,poſterius erit manifeſtum.

Eadem de ſono & odore ratio eſt:nihil enim eorum tangendo ſenſo-
rium,efficit ſenſum:ſed ab odore quidem et ſono mouetur intermediũ,
ab eo autem inſtrumentum utrumq;.ſinautem aliquis ipſi inſtrumento
rem apppſuerit olentem aut ſonantem,nullum ſenſum faciet:De tactu
etiam & guſtatu pari quidẽ modo res habet,ſed non apparet:cauſa au
tem poſt declarabitur.

Et iſte ſermo idem eſt de voce etiam,& de odore.nullum enim eorum,ſi tetigerit ſuum ſenſum,facit ſentire. ſed medium mouetur ab odore,& à voce,& ab iſto mouetur vtrunq; ſenſuum. ſi igi
C tur tu poſueris ſuper ipſum ſenſum aliquid habens vocem,aut habens odorem,non faciunt omnino ſentire.Et ſimiliter eſt de tactu & guſtu,ſed hoc non apparet:& poſt declarabimus cãm in hoc.

75 Cùm declarauit ꝙ ſenſus viſus non fit niſi per medium, incœpit dicere etiam ꝙ per iſtam eandem declarationem tres ſenſus neceſſario indigent medio.& ſermo eius eſt manifeſtus. Et per hoc,quòd dixit,& ſimiliter eſt de tactu,& guſtu,intendit & opinio noſtra in ſenſu tactus, & guſtus in hoc,quòd indigent medio,eſt ſicut opinio noſtra in alijs ſenſibus: licet illi duo ſenſus videantur ſentire,eùm ſua ſenſibilia fuerint poſita ſuper eos.& ideo non ita manifeſte videntur indigere medio, ſicut illa tria alia. Deinde.d. & poſt declarabimus cauſam in hoc, i.cauſam, propter quam ſenſus tactus,& guſtus ſentiunt ſenſibilia poſita ſuper ipſa: & nõ eſt hic de tribus ſenſibus alius.

Medium autem,ſono quidem,aer eſt.odori autem, innominatum ẽ.Communis enim quędam paſſio eſt ab aere & aqua, ſicut diaphanum colori,ſic & habenti odorem quod eſt in vtriſq; his. Videtur enim animalium aquatica habere odoris ſenſum.ſed homo quidem & pedibus ambulantium quæcunque reſpirant, impoſſibilia ſunt odorare,niſi reſpirantia.cauſa autem & de his poſterius dicetur. D

SOPH. *Intermedium autem ſonorum quidem,eſt aer:odoris autem uacat nomine.nam in aere & in aqua communis eſt quædam affectio, ut res perlucida colori,ſic colore prædito,id quod in utriſq; his ineſt : nam & aquatilia animalia habere ſenſum odoris uidentur:ſed homo quidẽ & inter pedeſtria quæ ſpirant,niſi ſpiritum trahant, olfacere nequeunt: quorum etiam cauſam poſt reddemus.*

Et medium in voce eſt aer,in odore autem non habet nomen. eſt enim aliqua paſſio communis in aere,& in aqua.eſt & in odoratu quaſi diaphaneitas in colore,& propter hoc inuenitur ex vtroq;.Animalia enim habitãtia in aqua habent ſenſum odoratus. ſed homo,& omnia animalia ambulantia anhelantia nõ poſſunt odorare ſine anhelitu.Et poſt dicetur cauſa in iſtis rebus. E

76 Dicit ꝙ medium in voce eſt aer,non aqua:quia animalia, quæ ſunt in aqua,non ſentiunt,vt mihi videtur,niſi per voces cadentes in aere ex aq̃. apparet enim ꝙ vox non fit ex percuſſione corporum in aqua, econtrario de odore. D.d. in odore autem non habet nomen.i. natura autem recipiens odorem.ſ.quæ eſt in medio,non habet nomen, ſicut habet natura,quæ recipit colorem in aqua,& in aere,ſ.hoc nomẽ diaphanum. D.d. eſt enim aliqua paſſio cõis,&c.i. apparet enim ex hoc ꝙ,receptio odoris non eſt aeris ſm ꝙ eſt aer,neq; aqua ſm ꝙ eſt aqua, ſed aliquam paſſionẽ eſſe in natura cõi eis.& illa natura innata eſt recipere odores extraneos.& hoc erit vt nõ habeat in ſe odorem omnino, quemadmodum diaphanũ eſt natura,quæ recipit colores extraneos, ſm ꝙ non habet colorem proprium. Et hoc demonſtrat ꝙ ipſe non opinatur ꝙ odor ſit corpus diſſolutum in aere ab odorabili,ſed eſt qualitas aliqua,per quam illa natura innata eſt perfici:ſed odor non perficitur per illam, quemadmodum diaphanum per colorem,ſed color non per diaphanum. Et ſicut color † haber duplex eſſe:quorum vnum eſt in diaphano non terminato, & eſt illud,in quo eſt extraneum:& aliud in diaphano terminato, & eſt eſſe eius naturale: ſic odor habet ſimilia hæc duo eſſe.ſ.eſſe in humido ſaporabili, & eſt eẽ naturale:&eſſe in humido non ſaporabili, & eſt eſſe extraneum. Et poſt declarabimus hoc,cũ locuti fuerimus de hoc ſenſu. D. d. & pp hoc inuenitur ex vtroq;.i. pp hanc naturam cõem inuenitur odor ex vtroq; elemento.ſ.aqua,& aere. Animalia enim aquatica habent ſenſum odoratus, F

Documẽtum. Arĩ. nõ opinatur ꝙ odor ſit corpus diſſolutũ in aere ab odorabili. Idẽ.cõ. 97.& 101

†Color habet duplex eẽ,vnũ eſt naturale. & aliud extraneũ. Idẽ co. 97.ut

A odoratus,& non eſt dubium,quin hoc fiat mediante aqua. D.d. ſed homo,& omnia animalia ambulantia,&c.& intendebat per hoc declarare q̃ piſces odorant abſq; anhelitu . & hoc non eſt impoſſibile, ſicut odorant plura animalia habitantia in aere,non anhelantia ſine anhelitu. Deinde dicit. Et poſt dicetur cauſa in hoc.ideſt quare quædam animalia odorent per anhelitum,& quædam non.

De auditu,ſono, at medijs. De ipſa Echo:ac etiam de Voce. Cap. 4.

NVnc autem primum de ſono & olfactu determinemus. Eſt autem duplex ſonus:hic quidem enim actu : alius autem potentia. alia enim non dicimus habere ſonum, vt ſpongiam,lanam,& pilos.quædam autem habent,vt æs: & quæcunq; plana & lenia ſunt:quoniam poſſunt ſonare: hoc autem eſt ipſius medii & auditus facere ſonum actu.

B SOPH. *Nunc de ſono primum et auditu diſſeramus. Duplex eſt ſonus, unus actu,alter potentia:quædam enim non habere ſonum dicimus, ut ſpongiam , Lanam : quædam habere,ut æs,& quæcunq; ſolida ſunt & læuia,quia poſſunt ſonũ edere,ideſt inter ſe & auditũ actu ſonũ efficere.*

In hoc autem loco determinemus primo de voce, & de odore. Et dicamus q̃ vox eſt duplex.eſt enim in actu,& eſt in potentia. ſunt enim quædam,quæ non dicuntur facere ſonum, vt ſpongia, & lana.& quædam dicuntur habere ſonum, vt cuprum,& omne durum.lene enim poteſt facere ſonum.& hic poteſt facere inter ipſum,& auditum ſonum in actu.

77 C Videtur ordinare conſyderationem de virtutibus ſenſus ſm nobilitatem,non ſm naturam:& ideo præpoſuit ſermonem de viſu aliis ſenſibus, deinde de auditu,deinde de odoratu. Et ſermonis eius in hoc capitulo abbreuiatio eſt.& quædam habent ſonum,vt res duræ, & quædam non, vt molles.& habentium ſonum,quædam dicũtur habere ſonum in actu: & quædam in potentia.

Ari. ordinauit cõſyderationẽ de virtutibus ſenſus ſm nobilitatẽ, non ſm naturã.Idem ſ. c.101.

Fit autem qui ſecundum actum ſonus, ſemper alicuius ad aliquid & in aliquo.percuſſio enim eſt faciens.vnde impoſſibile eſt cum ſit vnum,facere ſonum:alterum enim eſt verberans,& quod verberatur. Quare ſonans ad aliquid ſonat. tangit enim aliquid : cum autem ictu tangitur,ſonat:ictus autem non fit ſine motu . ſicut autem diximus,non contingentium ictus,ſonus eſt. nullus.n. ſonum faciunt pili & ſi percutiantur: ſed æs, & quæcunq; lenia & concaua ſunt:æs quidem quoniam lene eſt, concaua autem ex repercuſſione faciunt multos ictus poſt primum,impotentis exire quod motum eſt.

SOPH. *Fit autem actu ſonus ſemper alicuius ad aliquid & in aliquo:ictus*

enim eſt qui efficit: itaq; fieri non poteſt, ut ſi unum ſit, ſonus fiat: aliud D
enim eſt quod uerberat, aliud quod uerberatur. quare id quod ſonat ad
aliquid ſonat: ictus autem non fit ſine latione. uerum ut diximus nō quo
a.l. ſiue ea percutiat ſine percutiatur. *rumuis ictus, ſonus eſt. nullum enim ſonum edit lana ſi percutiatur. ſed*
es, & quæcunq; læua & concaua ſunt. æs quidem quia læue eſt: concaua autem refractione multos poſt primum ictus efficiunt, dum quod
motum eſt exire non poteſt.

Et ſonus in actu ſemper fit per aliquid & apud aliquid, & in aliquo. percuſsio enim eſt illud, quòd agit. Et ideo impoſsibile eſt ꝙ fiat ſonus ab aliquo vno. percutiens enim eſt aliquid, & percuſsū eſt aliud. Vnde neceſſe eſt, vt faciens ſonum non faciat ſonum, niſi apud aliquid. & percuſsio non fit ſine motu, & translatione. Et ſicut diximus, ſonus non eſt percuſsio cuiuſcꝙ corporis. ſicut vellera lanæ, cum fricantur, non faciunt ſonum omnino: ſed cuprum, & omne lene concauum. cuprum autem, quia eſt lene: corpora au E tem concaua, quia per reflexionem faciūt plures ꝓcuſsiones poſt primam propter prohibitionem exitus.

78 Et intendit per aliquid, percutiens: & apud aliquid, percuſſum: & per in aliquo medium, ſ. aerem, & aquam. & quod dicit in hoc capitulo, manifeſtum eſt. Et abbreuiatio eius eſt ꝙ ſonus fit à percutiēte, & à percuſſo, & ab aliquo, in quo percuſſio cadit. percuſſio enim eſt actio: ergo habet agens. ſ. percutiens, & materiam, ſ. percuſſum. Et, quia percuſſio eſt motus localis, non fit niſi in aqua & aere. qm̄ impoſſibile eſt vt ſit in vacuo: vt declaratum eſt in ſermonibus vniuerſalibus. Percuſſum autem, ex quo fit ſonus, eſt duobus modis, aut lene durum, ſicut cuprum, aut concauum. Sonus igitur fit à leni propter expulſionem aeris apud percuſſionē à par- F tibus eius æqualiter. & hoc intendebat, cū d. cuprum autem, quia eſt lene. qm̄ ita eſt de ſono in hac intentione, ſicut de reflexione radiorum. ſ. ꝙ fortiter apparet in corporibus duris, quia æqualiter exiſtit in eis, qua propter congregatur in eis vna actio: vt homines, qui attrahūt ponderoſum. à corporibus autem concauis propter reflexionem aeris in eis frequenter, quia non poteſt exire aer ab eis: & ſic expellitur, ſicut pila expellitur à pariete. & hoc intendebat per reflexionem. Et debes ſcire ꝙ ſonus non fit
docum. in aere, ita quòd aer, qui expellitur à percutiente, mouetur per ſe ſingulariter, donec perueniat ad auditum. Sed debes ſcire quòd illud, quod fit in aere de percuſſione corporum adinuicem, eſt ſimile ei, quod fit in aqua, quando lapis proijcitur in aquam de circulatione, ſ. quia fit in aere apud percuſſionem figura ſphærica, aut prope ſphæricam: cuius centrum eſt locus percuſſionis per expulſionem aeris ab illo loco æqualiter, aut prope. Et ſignum eius eſt, ꝙ poſſibile eſt audiri in quolibet puncto aeris, cuius remotio à percutiente eſt eadem: & eſt remotio naturalis actus, à cuius

A ius remotiori non potest audiri illa vox: & ideo omnis percussio habet sphæram terminatam. sic est de odore, & de colore, s. quia mouent aerem ex omnibus partibus secundum istam figuram sphæricam.

Omis, percussio habet sphæram terminatã & sic é de odore, & color. cõsise hét infia cõ. 97.

Amplius auditur in aere & in aqua, sed minus in aqua. non est autem soni proprius aer neq; aqua: sed oportet firmorum fieri percussionem ad inuicem & ad aera. hoc autem fit cum permaneat percussus aer, & non soluatur. unde si velociter & fortiter percutiatur, sonat: oportet enim præoccupare motum ferientis fracturã aeris: sicut si congregationem aut cumulum lapillorum percutiat aliquis latum velociter.

SOPH. *Præterea & in aere auditur & ĩ aqua, sed minus. Neq; uero penes aerẽ soni potestas est, nec penes aquã: sed oportet solidorũ inter se & cũ aere conflictionem ictumq; fieri: quod tum contingit, cum percussus aer perstiterit, nec dissipatus fuerit. itáq; si celeriter & uehementer per-*

B *cutiatur, sonum edit: oportet enim ut motus ferientis anticipet dissipationem aeris, non secus ac si quis arenæ cumulum, aut certe arenam perpetuo lapsu præcipitantem celeriter diuerberet.*

Et etiam auditur in aere, & in aqua, sed minus. Et aer, nõ solus sufficit in sono: neq; aqua. sed indigetur vt percusio sit à corporibus solidis in inuicem, aut ad aerem. & hoc erit, quando fuerit aer fixus ad recipiendum percussionem, & non diuidetur. Et ideo, cũ aliquid fuerit percussum velociter, & fortiter, faciet sonum, necesse est enim vt motus percutiẽtis antecedat diuisionem aeris, vt homo si percusserit cumulum arenæ.

79 Cùm declarauit q̃ percussio fit per aliquid, apud aliquid, & in aliquo, & declárauit ea, per quæ fit percussio, & secundum quæ, incœpit declarare illud, in quo fit percussio, & dixit. Et ét auditur in aere, & in aqua, sed mi-

Contradictio hic & ĩ. cõ. 76. qa ibi vt q̃ mediũ, in quo fit sonus, est aer tñ, nõ aqua. & idé hét infra. c. 81. hoc vero cõ hét oppositum. Vide cõc. 2im.

C nus. i. sed aqua minus reddit vocem fortiter quã aer. D.d. Et aer non est solus sufficiens in sono. &c. i. & aer non sufficit vt fiat sonus absq; aliquo pcussio: neq; aqua ét sufficit in hoc: sed indigeẽ vt in aere fiat pcussio à corporibus solidis in inuicẽ, & in ipso aere. D.d. & hoc erit, q̃n aer fuerit fixus, &c. i. & sonus fit, q̃n percussio fuerit à solidis corporibus adinuicẽ, & in ipsum aerẽ: & fuerit percussio ipsius aeris p velocẽ motũ, ita q̃ pręcedat motũ aeris: & fuerit pcutiens habens latitudinem, & quantitatẽ: q̃n resisset tunc ei aer. cũ. n. percutiens, & pcussio fuerint talia, continget vt aer videatur quasi fixus, & non diuisus. s. quando percutiens non fuerit diursum: & motus eius non fuerit tardus. D.d. Et ideo, cùm aliquid fuerit p cussum, &c. i. & signum eius, q̃ sonus non fit, nisi quando motus percutientis fuerit velocior diuisione, est q̃, cum aliquid fuerit percussum ex eis, quæ non sunt innata facere sonum fortiter, & velociter, fiet sonus. vt accidit, quando homo percusserit cumulum arenæ fortiter, & velociter,

& propter hoc, quod dixit accidit, ꝙ ea, quæ ſunt velocis motus, faciunt D
ſonum in aere, licet non percutiant aliud, vt motus corrigiæ in aere.

Echon autem fit cum ab aere vno facto ꝓpter vas determinãs & prohibens diffundi, iterum aer repellitur ſicut ſphæra. videtur autem ſemper fieri echon, ſed non certus: quia accidit in ſono ſicut & in lumine. etenim lumen ſemper repercutitur. neq; enim fieret penitus lumen ſed tenebra, extra ſolem. ſed non ſic repercutiẽ ſicut ab aqua, aut aere, aut ab aliquo alio lenium: Quare tenebrã facit qua lumen terminamus.

SOPH. *Echo autem fit cum ab aere, qui propter uas quod eum terminauit fr iariq; prohibuit unus efficitur, retro aer ueluti pila pulſus fuerit. uidetur aut ſemper Echo fieri, ſed non clara. quandoquidem ut in lumine ſic uſu uenit in ſono: etenim ſemper lumen refringitur: alioqui non fieret ubiq; lumen ſed tenebræ, extra locum à ſole illuſtratum: ſed non ita refringitur, ut ab aqua uel aere uel quouis alio leuium, ut umbram efficiat, qua lumen terminamus.* E

Echo autem fit ex aere, quando fuerit vnus propter vas, à quo continetur, & prohibetur à diuiſione, quando aer reuertetur, & expelletur ab eo quaſi ſphæra. Et forte echo fit ſemper, ſed nõ manifeſte. Accidit enim in ſono, ſicut accidit in luce. Lux enim ſemp reflectitur, &, ſi non eſſet ita, non eſſet in omni loco, ſed obſcuritas eſſet ſemper extra locum, ſuper quem cadit Sol. ſed nõ reflectitur ſicut reflectitur ab aqua, & à cupro, & ab aliis corporibus lenibus
10 ita quòd faciat vmbram, & eſt illud, perquod venit lux.

Cùm declarauit ea, ex q bus fit ſonus, & qũo fit, incœpit declarare quod dã accidens ſoni, quod dr echo: & eſt iteratio ſoni, cõſeruando ſuam figuram, vt accidit in domibus nõ habitatis. Et. d. Echo aũt, &c. i. echo fit ex E aere, qui fit vnus. i. terminatus, & incluſus ꝓp illud, à quo continet, & prohibet ab exitu. qm̃, cũ motus eius à primo percutiente ꝑficit, percutit aer à lateribus eius, à quo continet: & ꝓcutit ipſum ſecunda ꝓcuſſione ſiſi primæ ꝓcuſſioni, quæ fecit ſonũ: & ſic audit idẽ ſonus iteratus ei, quaſi rñdẽs primo. Et aſſimilauit iſtud ſphæræ expulſæ. qm̃, qñ ſphæra expellit, contingit in ea motus ſiſis primo motui: & echo audit poſt primũ ſonũ, quaſi rñdens: quia iã declaratũ eſt ꝙ inter oẽs duos motus eſt quies. Et non eſt intelligẽdũ ex hoc, quod dixit, fit ab aere, qñ fuerit vnus, ꝙ fiat ex vno aere, quia eſt diſtinctus ꝑ motũ ab aliis partibus aeris, vt lapis, qñ proiicitur, aut pila: ſed oportet intelligere ꝙ intendit per vnũ aerẽ, vnũ, quia eſt terminatũ, & cõtentũ à vaſe. Aer. n. qui eſt talis, cũ in eo cõtigerit aliqua paſſio, & motus fortis: cõtinget tũc à ꝓcuſſione ſiſe ei, quod cõtingit à iactu lapidis in aqua, ſ. ꝙ ille motus non perficitur ꝓp ipſum terminãs: quapropter

12 ẽ declaratũ ꝙ inter omnes duos motꝰ ẽ quies. ꝙ hoc uide 8. ph. t. cõ. 62. 63. 64. 65. & 66.

A propter pcutiẽs ſecdo à lãteribus vaſis terminatis: & ſic cõtingit alia paſſio ſimilis primæ, quapropter ille ſonus iteratur. Ariſt. igit aſſimilauit aerem in hoc motu ſphæræ: quæ, cũ proiciẽs, expellitur mota ab eo, quod occurrit, qñ motus ſuus nõ pficitur expulſioni ſibi primæ, nõ fm ꝙ vna pars aeris eſt illa, cui accidit ſecdo iſta reflexio, & expulſio. D.d. Et forte echo ſemper fit, ſed nõ manifeſte. & innuit per hoc qũo motus ſphæræ fit in aere apud percuſſionẽ. Talis. n. motus nõ fit in aere à pcuſſione, niſi motu reflexionis. Percutiens. n. primo expellit aerẽ in directo eius ad partem, ad quã mouet percutiens: &, niſi partibus aeris acciderit motus cõuerſionis, nõ fieret iſte motus ex oĩbus partibus rei percuſſæ æqualiter, aut prope, ita ꝙ ex hoc fieret figura ſphærica, aut prope, cuius cẽtrũ eſt res pcuſſa & dixit. Et forte echo fit ſemp. i. & forte cã, pp quam fit echo. ſ. cõuerſio, ſemp eſt in ſono, ſed debilitet, Cũ. n. fuerit ita fortis ꝙ faciet paſſionem permanentẽ in aere, aliam numero à prima paſſione, & ſibi ſem ei in qualitate, tunc fiet echo. D.d. ſicut accidit in luce. Lux. n. reflectitur, &c. i. & hoc, quod accidit in ſono, ſibi eſt illi, quod accidit luci. Lux. n. habet duas reflexiones, for
B tem, & debilem. Fortis enim facit lucẽ ſecũdã, & eſt cõuerſio, quæ fit à coꝛporibus terſis: & eſt ſibi ſis reflexioni, ꝙ facit in aere ſonũ ſcdm, qui eſt echo. Scda aũt eſt lux debilis, pp quã vñr res in vmbra: & eſt ſibi ſis cõuerſioni, p quam audit homo ſonũ ſuum, & eſt illud, quod nõ peruenit ad hoc, ꝙ ſit ſicut cõuerſio, quæ fit ab aqua, & cupro, quæ facit ſecundã lucem in parte oppoſita primæ luci, ſicut cõuerſio fortis facit in aere ſecũdã vocẽ in parte oppoſita primæ voci. Et illud, per quod ſcimus hãc cõuerſionẽ lucis, ſicut dixit, eſt quia videmus in loco, ſuper quẽ nõ cadit ſol. Lux. n. innata eſt exire à lucido fm rectas illuminationes ad partẽ oppoſitam lucidæ parti ex corpore luminoſo, ſicut declarauerunt facientes libros aſpectũ. Si igit non eſſet illic cõuerſio, tunc obſcuritas eſſet in omnibus partibus præterptẽ, cui opponũt radii. quẽadmodũ, ſi mot' aeris, q facit ſonũ, eẽt ĩ parte, ĩ qua ĩpellit à pcutiẽte tm̃, tũc ſonus nõ audiret, niſi ab eo, q eſt in illa patte
C tm̃. ſed ſonus audit in oĩbus partibus rei pcuſſę & iõ ſcimus ꝙ illud, quod cõtingit luci de figura ſphærica, ſibi eſt ei, quod cõtingit motui percuſſionis in aere. Scdm hoc igitur eſt intelligẽda cõſimilitudo inter has duas reflexiones. Corpus aũt, cũ fuerit luminoſum ex oĩbus partibus, nõ eſt dubiũ ꝙ faciet ſphærã lucidã. & hoc declaratũ eſt in aſpectibus. Dria igitur inter hãc ſphærã, & primã, eſt ꝙ lux eſt in iſta cõſimilis, & in illa diuerſa fm fortitudinẽ, & debilitatẽ. Et vt ẽt ꝙ ſphæra lucis facta à corpore luminoſo ex vna ſuarũ partiũ, cũ hoc ꝙ eſt nõ cõſimilis ſibi in luce, eſt ẽt non pfectæ rotũditatis. ſ. ꝙ lõgiſſima diameter eſt illa, q exit à corpore luminoſo ad circũferẽtiã in parte, cui opponunt radij: & breuiſſima ĩ pte oppoſita: & eſt pars, q eſt ſpiſſioris vmbrę oĩbus ptibus, & paucioris lucis.

Lux hẽt duas reflexiones, fortem, & debilem.

Vacuum enim recte dicitur proprium audiendi. videtur enim eſſe vacuum aer, hoc autem eſt faciens audire cum moueatur continuus & vnus: ſed propter id ꝙ frangibilis eſt, non ſonat, niſi le-

ne fit quòd percutiatur. tunc autem vnus fit, ſimul enim propter D
planum. vnum enim eſt lenis planum.

SOPH. *Penes uacuum autem recte dicitur eſſe audiendi poteſtas: nam aer uidetur eſſe uacuum: is autem eſt qui audire facit, cum mouetur continuus et unus: uerum quia friabilis eſt, non perſonat, niſi res percuſſa ſit læuis: tunc autem unus fit ſimul propter planum: unū.n. eſt læuis planū.*

Recte igitur fuit dictum ꝙ vacuum prodeſt in auditu. exiſtimatur enim ꝙ aer ſit vacuum. & hoc eſt quod facit audire, cū mouebitur continuum, & vnum. Sed non ꝓp hoc, quod eſt obediēs. non. n. fit niſi percuſſum fuerit lene. & tunc ſonus fiet vnus. qm̄ venit inſimul à ſuperficie eius, ſuperficies enim lenis eſt vna.

Cùm declaratum eſt ex hoc ꝙ, aer eſt materia ſoni, ꝙ impoſſibile ē fie
81 ri niſi per illum, non errauit ex hoc modo, qui dixit ꝙ ſonus fit ꝑ vacuū, cū credebat aerem eſſe vacuum, & ſi errauerit, inquantum credebat aerē eſſe vacuum. Ipſe igitur laudat eos, quia recte dixerunt vno modo: licet E
errauerint in exiſtimatione ſua. D.d. Sed non propter hoc, quod eſt obediens, &c. i. & aer eſt illud, quod facit audire, cum mouebitur vnum continuum. ſed iſte motus non inuenitur ei vnus, & continuus, ſm quòd eſt obediens tantum, & rarum: ſed cum percuſſum fuerit corpus lene. Et, cū dedit cauſam, propter quam motus ſit vnus, & continuus: & eſt quòd percuſſum ſit corpus lene, dedit cauſam in hoc, & d. & tūc ſonus fiet vnus, &c. i. & dicimus ꝙ neceſſe eſt in fiendo ſonum vt percuſſum ſit lene: quia vnus ſonus non fit niſi ab vno motu, quando corpus percuſſum fuerit le-
Q5 corp⁹ percuſſum fuerit lene, ſonus erit vnus. idem ſupra c. 78. ne. tunc igitur motus, qui fit in aere, fit ab vna percuſſioue: quoniam inſimul expelluntur partes aeris à ſuperficie eius, quoniam ſuperficies rei leniseſt vna: quapropter & percuſſio, erit vna, quapropter & ſonus erit vnus. ſuperficies autem à ſphæra non eſt vna, ſed plures ſuperficies. quapropter percuſſio erit plures: quapropter ſonus non fiet illic omnino propter
diuerſitatem, & vniformitatem earum. &, quia vna earum non ſufficit in faciendo ſonum, nec omnes inſimul, fiunt vna percuſſio. F

Sonatiuum quidem igit̄, quod motiuum vnius aeris continuitate vſq; ad auditum. auditus autem cōnaturalis eſt aeri. propter id autē ꝙ in aere eſt, moto exteriori quod intra mouetur: propter quod quidem non vbiq; audit animal, neq; vbiq; penetrat aer. non enim vbiq; habet aerem mouenda pars, & animatum, ſicut pupilla humidum.

SOPH. *Sonatiuum igitur eſt, quod continuatione unum aerem uſq; ad auditum mouere poteſt. porro autem in auditu ineſt aer quidam natiuus: ſed quoniam in aere eſt, moto externo mouetur internum: quamobrem animal qualibet ſui parte non audit, neq; quouis permeat aer: neq; enim ubiq; habet aerem pars mouenda & animatā.*

Habens

A Habens igitur ſonum eſt mouens vnum aerem ſm continuatio nem, quouſq; perueniat ad auditum. Et auditus eſt copulatus cũ percuſsione, quia eſt in aere. Et ideo non in omni loco audit animal, neque in omni loco tranſit aer. membrum enim motum, & anhelans non in omni loco habet hoc, ſicut diſpoſitio videntis, apud humorem.

81 Cùm declarauit diſpoſitiones, quibus fit ſonus, ſcilicet diſpoſitiones percutientes, & percuſſi & aeris, incœpit declarare quomodo fit copulatio ſoni cum auditu ab iſtis rebus, & d. Habens igitur ſonum, &c. ideſt neceſſe eſt igitur ex hoc, quod declarauimus, vt agens ſonum ſit mouens vnum aerem motum vno motu continuo, quouſq; perueniat ad auditum Et intendit per hoc, quod dixit vnũ, non vnum pp diſtinctionem ab aliis partibus aeris, ſed vnum pp vnũ motum cõtinuum. D.d. Et auditus eſt copulatus, &c.i. & ſenſus auditus copulatur cum ſono: quia in eo exiſtit
B aer continuus cum aere extrinſeco: qui ſi non eſſet, nihil ſentiret. D.d. Et ideo non in omni loco, &c.i. &, quia neceſſe eſt vt in hoc ſenſu ſit aer continus cum aere extrinſeco, in quem cadit percuſſio, ideo animal non poteſt audire in omni loco, ſed in locis, in quibus nihil diuidit inter aerẽ percuſſum, & aerem in ſenſu anditus: neq; ex omni membro auditur, ſed ex membro, in quod tranſit aer, ſ. auris. D.d. membrum enim motum, & anhelans, &c.i. ita eſt de hoc, quod animal non audit, niſi ex membro proprio, ſicut de anhelitu, & viſu. membrum enim per quod anhelatur, non eſt quodcunq; membrum ſit, ſed membrum proprium, ſcilicet pulmo. & ſimiliter eſt diſpoſitio vidẽtis in comparatione ad humorem glacialem, ſ. q; viſio nõ aptatur, ei niſi per membrum, in quo eſt humor diaphanus, aptus ad recipiẽdum colores, v.g. humor glacialis. & ideo animal carens iſtis inſtrumentis caret iſtis ſenſibus.

Hic cõmẽtator vt ea nere viſio nẽ fieri in humore glaciali.

Per ſe quidem igitur inſonabilis aer, propter id quod facile ceſſibilis eſt. cùm vero prohibeatur diffluere, huiuſmodi motus ſo-
C nus eſt. hic autem eſt in auribus ædificatus, cum hoc q; immobilis ſit quatenus certe ſentiat oẽs differentias motus. propter hoc autem & in aqua audimus, qm̃ non ingreditur ad ipſum connaturalem aerem, ſed neq; in aurem propter reflexiones ipſius. cùm autem hoc accidit non audit. neq; ſi miringa laboret: ſicut quę in pupilla pellis cum laboret.

SOPH. *Aer igitur ipſe ſoni expers eſt: propterea quòd eſt friatu facilis: cũ autem prohibetur friari, tunc motus eius eſt ſonus. is porrò qui in auribus eſt ſitus, propterea intus eſt conditus, ut ſit immobilis, nimirum ut exquiſite ſentiat omnes motus differentias: quo fit ut etiã in aqua audiamus, quoniam non penetrat in ipſum natiuum aerem, ſed ne in aurem quidem propter anfractus: quod cum contigerit, nõ audit: neq; etiã*

ſi mem-

ſi membrana ægrotauerit: quemadmodum pellis ea qua pupilla obte- B
gitur, cum ægrotauerit.

Hoc igitur ipſum non habet ſonum, ſ. aer, quia eſt velocis diuiſionis. cùm igitur prohibetur a diuiſione, tunc motus eius erit ſonus. Aer autem, qui eſt in auribus, fuit poſitus in eis non motus, vt ſentiat perfecte oẽs modos motus. Et propter hoc audimus ẽt in aqua: quia non intrat ſuper ipſum aerem copulatum, cùm non intrat, neq; in aure propter ſphæram. Et, cum hoc acciderit, nõ audiemus: neque etiam cum acciderit matri cerebri occaſio, ſicut diſpoſitio cutis, quæ eſt ſuper viſum, quando accidit occaſio. Et quod accidit de deſtructione auditus per introitum aquæ ſuper iſtũ aerẽ. Iſtud idẽ accidit ex iniroitu aeris extrinſeci ſup ipſum. & ſcias hoc.

83 Cùm declarauit ꝙ per aerẽ fit ꝙ ſonus copulatur cùm ſenſu, & ꝙ ipſe E
eſt elemẽtum proprium iſti ſenſui, ſicut eſt etiam elementum proprium ſenſui viſus, incœpit declarare modum, ſm quem aer recipit ſonum, & d. Hoc igitur ipſum non habet ſonum, ſcilicet aer, &c. ideſt & aer eſt recipiens proprium ſonum, qua non habet in ſe ſonum, cum in ipſo non ſit motus, qui faciat ſonum. & cã in hoc eſt, quia eſt velocis diuiſionis hoc: & hoc in aere ſimile eſt in diaphano. quemadmodum enim ſi diaphanũ haberet colorem, non reciperet colores, ita aer, ſi haberet ſonos, ex ſe nõ reciperet ſonos. D.d. cum igitur prohibetur, &c.i. & cum in eo continget per aliud motus, qui prohiberet eum à diuiſione, & eſt motus, qui fit à percutiẽte in percuſſum, tunc iſte motus facit in eo ſonum. D. narrauit ꝙ iſta eſt cauſa, propter quam natura poſuit in auribus aerem non mutatum, ſed valde quieſcentem, & d. Aer autem, qui eſt in auribus fuit poſitus in eis non motus, vt ſentiat perfecte omnes modos motus factos in aere extrinſeco. iſte igitur aer poſitus in auribus excedit aerem extrinſecũ in quiete. D.d. Et pp hoc audimus etiam in aqua, &c.i. &, quia aer eſt F
neceſſarius in ſenſu auditus, audimus in aqua, quando aqua non intrauerit ſuper aerem, qui eſt in aure, neq; corruperit eum propter ſphæram, quæ eſt in creatione auris. & quando intrauerit non audiemus: & tunc accidet nobis illud, quod accidit, quando * pelli cerebri accidit occaſio. quia tunc non audiemus, quemadmodum quando cuti, quæ eſt ſuper viſum, acciderit occaſio, non videmus. Et intendebat declarare ꝙ comparatio aeris poſiti in aure, eſt ſicut compatatio membri proprij vnicuiq; ſenſato, ſ. hoc, per quod primo perficitur actio iſtius ſentientis. & ideo aſſimilauit iſtud, quod accidit huic aeri de deſtructione per introitum aquæ ſuper ipſum ei, quod accidit de percuſſione cadente ſuper aurem, & ſuper ipſum viſum. Et illud, quod accidit de corruptione auditus per introitum aquę ſuper iſtum aerem poſitum in auribus, accidit per introitum aeris extrinſeci ſuper ipſum.

Sicut ſi diaphanum hẽret colores, ſi reciperet colores, ita ſi aer hret ſonos, nõ recipet ſonos. Idem ſ cõ. 67. et t.c. 71.

*a.l. matri

Docuſm.

Sed

A Sed ſignum eſt audiendi aut non, ſonare aurē ſicut cornu. ſemper enim quodam proprio motu aer mouetur in auribus. ſed ſonus extraneus & non proprius eſt. & propter hoc dicunt audire vacuo & ſonante, quia audimus in habente determiminatū aerē.

o 2 H. *Quinetiam ſignum audiendi uel non audiendi eſt, ſi auris ſemper ſonet ut cornu: ſemper enim aer in auribus conditus motu quodam mouetur ſuo: at ſonus alienus eſt, & non proprius: & propterea dicūt nos audire uacuo & ſonante, quia eo audimus quod definitum habet aerem.*

Et etiam ſignum auditus primo eſt audire tinnitū in aure ſemper, vt cornu. aer enim in aure ſemper mouet quoquo modo motu proprio: ſed ſonus eſt extraneus, non proprius. Et ideo dixerūt ꝙ auditus fit per vacuum terminabile, quia nō audimus, niſi per

B aliquid, in quo exiſtit aer diſtinctus.

89 Cùm declarauit ꝙ iſte aer, qui exiſtit in auditu, eſt neceſſarius in hoc. incœpit dare teſtimonium ꝙ in aure exiſtit aer diſtinctus ab aere extrinſeco. & d. Et etiam ſignum auditus, &c. i. & demonſtrat' ꝙ iſte aer exiſtit in aure hoc, quod ſignum verificationis auditus in homine, vt Medici dicunt, eſt ꝙ ſemper audiat tinnitum in auribus, cùm hoc fuerit ſine occaſione: vt accidit homini, quando poſuerit cornu in aures, & aſcultauerit ſonum in eo, propter aerem incluſum in cornu, & duritiem cornu.

* D. d. aer enim in aure ſemper mouetur, &c. i. & cauſa huius tinnitus, quē audit acuti auditus, eſt quia aer, qui eſt in aure, ſemper mouetur motu proprio. ſed iſte motus eſt proprius, & motus ſoni eſt extraneus: quapropter iſte motus non impedit motum ſoni. D. d. Et ideo dixerunt, &c. i. & propter iſtum tinnitum, quia auditur in aure propter aerem incluſum, dixerūt antiqui ꝙ auditus fit per vacuum habens tinnitum: qa credebant

C aerem eſſe vacuum. & dixerunt hoc, quia nos non audimus niſi per mēbrum, in quo exiſtit aer diſtinctus ab aere extrinſeco.

* aer, q eſt in aure, ſp mouet. 3; oppoſitū dixit cō. ſuperiori. Vide exz.

Vtrum autē ſonat verberans aut quod verberatur? aut vtrūq; modo autem altero. eſt enim ſonus motus poſſibilis moueri hoc modo, quo quidem ſaltantia à lenibus cùm aliquis truſerit. non igitur ſicut dictum eſt omne ſonat quod verberat & verberans. vtſi obȝciatur acus acui. ſed oportet quod percutiē regulare eſſe, vt aer ſubito diſſiliat & moueatur.

10 P H. *Vtrum autem ſonat id quod uerberat, an quod uerberatur? An & utrumq;, modo tamen diuerſo. eſt enim ſonus motus eius quod poteſt moueri, ueluti quæ reſiliunt à læuibus, cum quis percuſſerit. nam ut diximus, non quiduis ſonat dum percutitur & percutit: uerbi cauſa, ſi acus acum feriat: ſed oportet ut id quod percutitur planum ſit, ita ut aer cō fertim reſiliat & quatiatur.*

Vtrum

Vtrum autem ſonorum eſt percutiens, aut percuſſum? Dicamus igitur q̃ eſt vtrunq;, ſed duobus modis diuerſis. Sonus enim eſt motus illius, quod poteſt moueri tali modo, ſcilicet vt à corpore aliquo reflectãtur corpora lenia. Sed non omne percuſſum, & percutiens habet ſonũ, ſicut eſt dictum, ver. gra. ſi acus percuſſerit acum: ſed neceſſe eſt vt ſit æquale. D

85 Cùm ſonus ſit, a percuſſione, percuſſio autem ſit à percutiente, & à percuſſo incœpit quærere cui attribuitur ſonus, & d. Vtrum autem, &c. D.d. hoc enim fit duobus modis diuerſis, ſonus enim eſt motus illius, &c. ideſt ſonus enim eſt motus illius aeris, qui mouetur expulſus à caſu percutientis ſuper percuſſum: ſicut aliquid euadit, & mouetur à corpore leni, cum fuerit percuſſum ſuper illud corpus per aliud corpus lene. Quemadmodum igitur motus rerum euaſarum attribuitur percutienti ſecundum agens, & percuſſo ſm ſubiectum, ita ſonus, qui eſt motus aeris, qui eſt tali modo, attribuitur percutienti, & percuſſo. D.d. Sed non omne percuſſum, & percutiens, &c. iſta eſt alia conditio addita in corporibus ſonoris, ſ. vt ſint lata. ſunt igitur tres conditiones, ſ. vt ſint lenia, dura, lata, quæ poſſunt præcedere per ſuum motum diuerſionem aeris. E

a. l. retilictium.
a. l. ineiſarum
Tres ſunt cõditiões l corpib⁹ ſonoris. ſ. vt ſint lenia, dura, & lata.

Differentiæ autem ſonantium in ſono ſm actum oſtenduntur. ſicut enim nõ videntur colores ſine lumine, ſic neq; ſine ſono acutum & graue. hæc autem dicuntur ſm metaphoram ab illis quæ tanguntur. acutum enim mouet ſenſum in pauco tempore, multum: graue autem in multo, paucum. neq; tñ velox eſt acutum, graue autem tardum. ſed fit hoc quidem propter velocitatẽ huiuſmodi motus. illud vero propter tarditatem. & videntur ſimilitudinem habere, circa tactum cum acuto & hebeti. acutum enim quaſi pungit: hebes vero quaſi pellit: propter id quod mouet, hoc quidem in pauco, illud autem in multo. Quare accidit, hoc quidẽ velox, illud autem tardum eſſe. F

SOPH. *Differentiæ autẽ ſonantium in ſono qui actu eſt patefiunt: ut enim colores ſine lumine non cernuntur, ſic nec acutum & graue ſine ſono. hæc autem per translationem dicuntur à tactilibus: acutum enim mouet ſenſum breui tempore, multum: graue longo tempore, parum: neq; uerò acutum uelox eſt, neq; graue tardum. ſed motus unus ſit talis propter uelocitatem: alterius, propter tarditatem. atq; uidentur proportione reſpondere ei acuto & obtuſo quod in tactu conſiſtit: acutum enim quaſi pungit: obtuſum, quaſi pellit: propterea quòd unum in multo, alterum in pauco mouet tempore: itaq; accidit, ut alterum uelox, alterũ tardum ſit. Ac de ſono quidem ſic expoſitum ſit.*

*a. l. ſic de mũ acutũ velox ẽ, & graue tardum

Modi

A Modi autem rerum ſonorarum declarantur in ſono, qui eſt in actu. quemadmodum enim colores non videntur ſine luce, ſic graue, & acutum non ſentiuntur ſine ſono. Et hoc dicitur ſecundum tranſumptionem ex rebus tãgibilibus. acutum enim mouet ſenſum in modico tempore multum. graue autem in tempore lõgo parum. Sed tñ acutus non eſt velox, neq; grauis tardus, ſed motus illius erit ſicut velocitas, & motus iſtius ſicut tarditas. Et forte hoc eſt ſimile ei, quod inuenitur in ſenſu tactꝰ de acuto, & obtuſo. acutum enim quaſi eſt ſtimulans, obtuſum vero quaſi expellit. illud enim mouet in modico tempore, & illud in longo. contingit igitur ex hoc vt iſtud ſit velox, & iſtud tardum. Hoc igitur eſt, qđ determinauimus de ſono.

36

B Vult declarare in hoc capitulo, quando comprehenduntur primi modi ſoni, & qui ſunt, & dicit, Modi autem rerum ſonorarum, &c. ideſt differentiæ autem rerum ſonorarum comprehenduntur, & declarantur apud eſſe ſoni in actu. D.d. quemadmodum enim coloresnon videntur, &c. i. quemadmodum enim differentiæ colorum non comprehenduntur ſine eſſentia coloris in actu, illud erit apud preſentiam lucis, ſic acutũ & graue in ſono, quæ ſunt primæ differentiæ ſoni, non comprehenduntur ſine eſſentia ſoni in actu. D.d. Et, hoc dicitur ſm tranſumptionem, &c. ideſt & vocare differentias ſoni graue, & acutum eſt ſm ſimilitudinem ad res tangibiles. quoniam quidem ſonus mouet ſenſum magno motu in modico tempore: & tangibile acutum eſt tale: & ideo tranſumebatur nomẽ eius ad illud. & ſimiliter etiam quia quidam ſonus mouet auditum longo tempore paruo motu ſimilis eſt tangibili, quod mouet tactum in longo tempore paruo motu, ſ. obtuſo. D.d. Sed tamen acutus non eſt velox, &c. ideſt ſed tamen ſonus, qui mouet auditum motu magno in tempore paruo, non eſt velox in rei veritate neq; ſonus, grauis tardus. velox enim

C & graue in rei veritate ſunt de diſpoſitionibus mobilium. ſed hoc dicitur graue, quia mouet tarde: hoc acutum: quia mouet velociter. D.d. Et forte hoc ẽ ſimile, &c. ideſt & forte iſta intẽtio, quæ inuenitur in ſono de moto veloci, & tardo, eſt quaſi ſimilis, ei quod inuenitur in ſenſu tactus de acuto & obtuſo. & ideo tranſumpta fuit iſta ordinatio de acuto, & obtuſo, non de veloci & tardo, &, quia obtuſum ſimile eſt graui, ideo talis ſonus dicitur grauis. D.d. acutum enim, &c. i. ſonus enim acutus quaſi ſtimulat, ſicut ſtimulat corpus acutum: & ſonus grauis quaſi expellit, ſicut expellit corpus obtuſum, quia aſſimilatur graui. contingit igitur ex hoc vt illud ſit velox, & hoc tardum, ideſt, & ex quo contingit ſecundum conſuetudinem vocare ſonum, qui videtur quaſi ſtimulare, acutum, & ſonum, qui videtur quaſi expellere, grauem.

De ſono igitur ſic determinatum ſit. vox autem ſonus quidem eſt animati, inanimatorum enim nullum vocat: ſed ſm ſimilitudi

nem

nem dicitur vocare, vt tibia & lyra, & quæcunq; alia inanimato- D
rum extenſionem habent, & melodiam, & locutionem. aſſimilan-
tur enim quia & vox hæc habet. Multa autem animalium vocem
non habent, vt quæ ſunt ſine ſanguine: & ſanguinem habentium
piſces: & hoc rationabiliter: ſiquidē aeris motus ſonus eſt. ſed qui
dicuntur vocare, vt qui in Acheloo, ſonant branchijs, aut aliquo
huiuſmodi altero.

SOPH. *Vox autem eſt ſonus quidam animati: nullum enim inanimatorum*
uoce utitur, ſed ſimilitudine quadam dicuntur uocem emittere, ut ti-
bia, ut lyra: cæterorúmq; inanimatorum quæcunq; habent extenſionē
& melos & locutionem. ſunt enim ſimilia, quia & uox hæc eadem
habet. multa autem animalia non habent uocem, ut exanguia: & in- E
ter ſanguine prædita, piſces: neq; adeò iniuria: ſiquidē ſonus motio quæ-
dam eſt aeris. ſed quos ferunt uocem mittere, ut in Acheloo amne pi-
ſces quoſdam, ii ſonant branchijs, uel eius generis alio.

Vox autem eſt aliquis ſonus in animato, v.g. ꝙ fiſtula, & alia, quæ habent expanſionem, & tonum, & idioma, & ſunt ſimilia, quoniam in voce ſunt etiam iſta. Et plura animalia non habent vocem, vt carentia ſanguine, & piſces de animalibus habentibus ſanguinem, & hoc neceſſe fuit. ſonus enim aliquis motus aeris. Sed ea, quæ dicuntur vociferare. vt animalia, quæ ſunt in flumine, quod dicitur Achelous, non faciunt ſonum, niſi per vias nariium, aut per ſimilia. & hoc non dicitur vox niſi æquiuoce.

87 Cùm locutus fuit de ſono vlr, ſiue de animato, ſiue de non animato, incœpit loqui de ſono animati, & d. Vox autem eſt, &c. ideſt vox autem eſt ſonus animalis animati, in quo inuenitur neuma, vel nete, & irach, & dictiones. & ideo plura inſtrumenta dicuntur vociferantia ſecundum F
ſimilitudinem: quia hæc tria inueniuntur in eis. aut ſua repreſentantia. Fiſtula enim & alia inſtrumenta non dicuntur vociferantia, niſi quia habent expanſionem, ideſt neuma, vel nete, & tonum, ideſt irach, dictiones ideſt aliquod ſimile literis, & dictionib⁹. D.d. & ſunt ſiſſia, &c.i. & iſta inſtrumenta in vociferando ſunt ſiſſia, animalibus. hæc enim tria exiſtunt in animali in rei veritate: in iſtis vero per ſimilitudinem. D.d. & plura animalia non habēt vocem, &c. ideſt & recte accidit ꝙ plura animalia nō habent vocem, vt animalia carentia ſanguine, & piſcis de animalibus habentibus ſanguinem: cum ſit declaratum ꝙ ſonus eſt motus factus à percutiente, & percuſſo in aere, & iſta animalia carent aere, qui percutiat ea in ſuis interioribus: & carent inſtrumentis, quæ percutiunt aerem. Et, cū narrauit hoc de iſtis animalibus, induxit ꝙ forte aliquis dubitabit de huiuſmodi ex hoc, ꝙ quidam modus piſcium vociferat, & d. Sed ea, quæ dicuntur

Son⁹ē motus factus a pcutiente, & pcuſſo in aere. Idē ſupra tc. 78.

A dicuntur vociferare, &c. & intendit per vias branchos. & intendebat ꝙ tale non dicitur vociferatio, niſi æquiuoce, cum non inueniantur in ea illa tria geneta, quæ ſunt neuma, vel nete, & iraeh, & literæ, aut ſimilia literis.

Vox autem ſonus animalis eſt: & non qualibet parte. ſed qm̃ omne ſonat verberante aliquo, & aliquid, & in aliquo: hoc autem eſt aer: rationabiliter vtiq; vocabunt hæc ſola, quæcũq; ſuſcipiũt aera. Iam enim aere reſpirato vtitur natura in duo opera, ſicut lingua in guſtum & locutionem, quorũ quidem guſtus neceſſarius eſt, vnde & in pluribus ineſt, Interpretatio autẽ eſt propter bene eſſe: ſic & ſpiritu, & ad calorem interiorem tanquam neceſſariũ (cauſa autem in alteris dicta eſt) & ad vocem vt ſit quod bene.

IOPH. *Vox autem eſt ſonus animalis, nec quauis parte: ſed quoniam omnia ſonant percutiente aliquo, & aliquid, & in aliquo: idq; eſt aer, me*

B *rito ea ſola uocem fundere cenſendum eſt, quæcunq; recipiunt aerem. Iam enim ſpiritu abutitur natura ad duo officia, ut lingua ad guſtatũ & ad ſermonẽ (quorum guſtatus quidem neceſſarius eſt, quãobrem pluribus etiam ineſt, ſermo uero ut bene ſit) ſic quoq; ſpiritu tum ad natiuum calorem ut quod ſit neceſſarium (cauſa autem aliâs dicetur) tum uero ad uocem, ut id quod bene eſt, adſit.*

Vox autem eſt ſonus animalis, ſed non per quodcunq; membrum. Sed, quia omnis res non habet ſonum, niſi percutiendo aliquid, ſ. aerem, neceſſe eſt etiam vt iſta tm̃ vociferant, ſ. recipientia aerem. Natura enim vtitur aere anhelato in duabus actionibus, ſicut lingua in guſtu, & loquela, ſed guſtus eſt neceſſarius, & ideo eſt in pluribus, loquela autem ꝓp melius. Et ſic vtitur anhelitu in calore intrinſeco, & hoc eſt neceſſarium: & iam dedimus cauſam

C in hoc in alio libro: & in vociferatione propter melius.

33 Cùm declarauit quòd vociferatio dicitur æquiuoce in eis, quæ vociferant per branchos, & in animalibus anhelantibus, vult modo notificare genus animalium, in quo inuenitur vera vox, & dicit, Vox autem, &c. i. vox aũt vera eſt ſonus animalis proprij, & per membrũ proprium. Dein deincœpit declarare ſermonem quod membrum eſt, & quod animal eſt, & d. Sed quia omnis res non habet ſonum, &c. i. quia iam declaratum eſt ꝙ omne ſonorum non habet ſonum, niſi percutiẽs, & percuſſum in aere, manifeſtum eſt ꝙ impoſſibile eſt inuenire animal ſonorum, niſi habeat membrum, ex quo fiat percutiẽs, & percuſſum, & aerem, quem immittat in illud membrum, & extrahat ab ipſo: & ꝙ illud membrum habeat figuram, & quantitatem, & ſitum terminatum. Vnde neceſſe eſt, vt etiam animalia vociferantia in rei veritate ſint animalia, quæ recipiunt aerẽ in interioribus ſuis, & extrahunt ipſum. in iſtis enim inueniuntur illa tria, ex

quibus

quibus fit vox in rei veritate. Deinde incœpit declarare ꝙ iſtud iuuamẽ D
tum, per quod natura vtitur aere in animali anhelãte, eſt aliud à iuuamen
to, quod eſt infrigidatio: & ꝙ natura vtitur eodem membro ad duo, quo-
rum vnum eſt vtile, & reliquum neceſſarium, vt declaratur in animalib⁹
& d. Natura enim vtitur aere anhelatò, &c. & intendit per duas actiones
vociferationem, & infrigidationem. Deinde dicit ſed guſtus eſt neceſſa
rius, &c. i. ſed guſtus ex his duobus eſt neceſſarius in eſſendo animalia: &
ideo inuenitur in pluribus animalium. iuuamentũ autem ſuum in loque
la eſt propter melius: & ideo carent eo multa animalia. Deinde d. Et ſi-
militer vtitur anhelitu in calore, &c. i. & natura vtitur immiſſione anhe-
litus propter calorem, qui eſt interius & hoc fuit neceſſarium animalib⁹
anhelantibus: & vtitur eo propter melius in vociferatione. Et locus, quẽ
Ariſt. fecit lib. de Anhelitu. & de anhelitu nó ſufficienter dixit Gal. innuit quòd in eo fuit locutus de hac intentione, eſt ſuus tractatus, quem
fecit de Anhelitu. & iſte tractatus non peruenit ad nos. & oportet perſcru-
tari de hoc ſingulariter. videtur enim ꝙ illud, quod dicit Galenus in hoc,
non eſt ſufficiens. E

Organum autem reſpirationis vocalis arteria eſt. cuius autem
cauſa hæc pars eſt, pulmo. hac enim parte plus habẽt calorem pe-
dibus gradientia, alijs. indiget autem reſpiratione & circa cor lo-
cus primus. vnde neceſſe eſt interius reſpirante ingredi aerem.

SOPH. *Inſtrumentum autem ſpiritus eſt guttur: id uero cuius gratia hæc pars eſt, pulmo eſt: hac enim parte plus habent caloris pedeſtria quàm cætera. indiget etiam reſpiratione locus is qui circa cor eſt primus. quo circa neceſſe eſt intro ſpiritu ductum intrare aerem.*

Et trachea arteria eſt inſtrumẽtum anhelitus, & vocis. & illud
propter quod fuit hoc membrum, eſt pulmo. per hoc enim mem-
brum excedit animal ambulans alia animalia in calore. Et indi-
get anhelitu propter cor prius. & ideo indiget neceſſario vt aer in
frigidetur, vt anhelet ad interius. F

89 Et, cum declarauit ꝙ neceſſe eſt vt nullum animal habeat vocem, niſi
ſit anhelans, & ꝙ per idem membrum facit animal vtrunq;, incœpit di-
cere illud membrum, & d. Et trachea arteria. & intendit per tracheam
arteriam epiglotum, & cannam. Et manifeſtum eſt ꝙ hoc membrum eſt
Docuit Pria neceſſitas i anhelitu eſt ad immittẽdũ: ſecda ad extrahẽdũ. pria ẽ pp cor: & ſecda eſt pp pulmonem. inſtrm vocis: quoniam in eſtremo huius membri eſt corp⁹ ſimile linguę
fiſtulæ. & ſimiliter eſt manifeſtum ꝙ hoc membrum eſt pp pulmonem:
quia eſt via ad ipſum. Et d. per hoc enim membrum excedit, &c. i. quia
hoc membrum inuenitur in animalibus habentibus ſanguinem ambu-
lantibus, ideo ſunt calidiora animalibus carentibus hoc membro. D. d.
Et indiget anhelitu propter cor prius. i. & iſta animalia indigent anhe-
litu pp calorem cordis prius, & ſecundo propter calorem illius membri.
D. d. & ideo indiget neceſſario vt aer frigidetur, &c. i. pp calorem cordis
indiget animal ad immittendum aerem frigidum prius, & propter calo-

rem

A rem pulmonis: ſecundo indiget vt extrahat ipſum. Et hoc, quod dixit, neceſſarium eſt. Prima enim neceſſitas in anhelitu eſt ad immittendum: Secunda ad extrahendum. prima aũt eſt propter cor: & ſecunda propter pulmonem. qm̃, niſi eſſet calor pulmonis, nõ indigeret animal ad extrahendum aerem frequenter. & hoc eſt ſimile ei, quod inuenitur in pluribus artificijs, ſ. quia indigẽt mutare inſtrumentum, per quod agunt propter illud, quod contingit illi inſtrumento, ab eo, qui vtitur. inſtrumẽtum. n. non mutatur, niſi qñ conſumitur, & conſumptio contingens ei aut eſt propter utentem aut propter ipſum vſum. Si igitur pulmo deſyderat ad extrahendum aerem calidum, tunc motus eius non eſt ex pectore tantũ, ut opinatur Galenus. & iſta intentio indiget perſcrutatione per ſe.

Quare percuſſio reſpirati aeris, ab anima quæ eſt in his partibus, aduocalem arteriã, vox eſt. Non enim omnis animalis ſonus vox eſt ſicut diximus. eſt enim & lingua ſonare ſicut tuſſientes:

B ſed oportet animatum eſſe verberans, & cũ imaginatione aliqua. ſignificatiuus enim quidam ſonus eſt uox, & non reſpirati aeris ſicut tuſis: ſed iſto uerberat eum qui eſt in arteria, ad ipſam. ſignũ autem eſt non poſſe uocare reſpirantem neque expirantem, ſed detinentem. mouet enim iſto retinens.

SOPH. *Itaq; ictus ſpiritu ducti aeris ab anima quæ eſt in his partibus, ad eam partem quæ arteria uocatur, uox eſt. neq; enim quilibet ſonus animalis uox eſt, ut diximus licet enim & lingua ſonum edere, ut qui tuſſiunt. ſed oportet id quod uerberat animatum eſſe & cum phantaſia quadam. uox enim ſonus eſt ſignificans: & non aeris qui ſpiritu ducitur, ut tuſsis: ſed hoc ipſo ferit eum qui eſt in arteria, ad ipſam. Cuius rei indicium eſt, quòd nemo poſſet uocem emittere ducens aut reddens ſpiritum, ſed retinens: hoc enim ipſo mouet, qui retinet.*

C Oportet igiť ex hoc ut percuſſio aeris anhelati ab anima, quæ eſt in iſtis mẽbris, ad illud, quod vocatur cãna pulmonis, ſit vox. Non enim omnis ſonus, qui fit in animalib⁹ eſt vox, vt diximus: poſſumus. n. facere ſonum per linguam, ſicut apud tuſim: ſed indigetur vt percutiẽs ſit animatum, & cùm aliqua imaginatione. vox. n. ẽ ſonus illi⁹, & nõ eſt aeris anhelati, ſicut tuſis, ſed per hoc percuſſit aerem, qui eſt in canna. Et ſignum eius eſt ꝙ nos nõ poſſumus vociferare in reſpirando, aut expirando. & nos non mouemus per illud membrum, niſi cum clauſerimus ipſum.

90 D. Oportet igitur vt percuſſio aeris anhelati ab anima, quæ eſt in iſtis membris ad cãnam, ſit illud, quod facit vocem. neceſſe eſt igitur vt eſſentia vocis non ſit aliud, niſi percuſſio aeris anhelati ad membrum, quod canna dicitur, ab expulſione animæ imaginatiuæ voluntariæ, quæ eſt in

Eſſẽtia vocis non eſt aliud, niſi pcuſſio aeris anhe-

lati ad mẽbrũ dr, ab expulsióe aĩæ imaginatiuę uoluntariæ, quæ est in istius mẽbris.

istis membris: quemadmodum fistulatio est percussio aeris ad linguã fistulæ à fistulante habente animam expellentem apud imaginationem neumatum, vel nete. Deinde d. Non enim omnis sonus, &c. idest & diximus ꝙ necesse est in essendo vocem ut percutiens habeat animam imaginatiuam. quia non oĩs sonus factus ab animali est vox: vt sonus, qui fit sine voluntate apud tussim, & apud motum linguæ. sed vox est sonus, qui fit cùm imaginatione, & voluntate. & ideo dixit. animatum, & cũ aliqua imaginatione. innuit enim quòd ista actio completur duabus virtutibus

Primum mouẽs in voce est anima imaginatiua, & concupiscibilis.

animæ: quarum vna est concupiscibilis, altera imaginatiua. Deinde dicit vox enim est sonus illius, &c. idest primum enim mouens in voce est anima imaginatiua, & concupiscibilis. & ideo vox est sonus illius primi, id- est volentis, & nõ est sonus mouẽtis aerẽ anhelatũ: vt sonus, qui fit apud tussim. sed mouẽs in voce est aliud ab isto mouẽte, licet nõ moueat nisi p ipsum. & hoc intẽdebat, cũ d. sed per hoc percutit aerem, qui est in cãna. i. sed illud primũ mouẽs, quod est propriũ voci, percutit aerem, qui est in cãna apud vocẽ, per illud, quod moueat aerẽ anhelatum. D. d. Et signum eius est ꝙ nos nõ possumus vociferare &c. i. & signũ eius ꝙ primũ mouẽs in voce mouet aerẽ, mediante primo mouente aerẽ in anhelitu, est ꝙ, nos nõ possumus vociferare, dũ inspiramus aut expiramus. mouẽs. n. in anhelitu alio instrumẽto vtitur in illa hora, ab instrumẽto primę motionis in percussione, quæ facit sonum. sed impossẽ est vt vno instrumẽto vtatur in diuersis actionibus in vna hora. D d. & nos non mouemus per illud membrũ, nisi cùm cõcluserimus ipsum. i. & ideo nos nõ mouemus aerẽ motũ vocis per hoc mẽbrũ, quod inspirat, & expirat, nisi quando incluserimus anhelitũ, & reddiderimus ipsum ociosum ab actione, quæ est anhelitus.

Manifestum autem & quia pisces sine voce: non. n. hñt guttur, hanc aũt partem non habent quia non recipiunt aerem, neq; respirant. sed qui dicunt sic, peccant: propter quam igitur causam altera ratio est.

SOPH. *Patet etiam causa cur pisces sint uocis expertes: nimirum quia non habent guttur: hanc porrò partem non habent, quia nõ recipiunt aerẽ, neq; spirant: sed qui ita dicunt aberrant: causa autem ad aliam sit reiecta disputationem.*

Contradictio, quia ponit non hñe pmonem cãm remotã. sed in primo Poste. posuit eã cã; propinquã. Vide con. Zim.

Et manifesta est etiam causa, propter quam pisces carent voce. carent. n. canna quia non recipiunt aerẽ. & qui dicit hoc esse, peccat. Causa autem in hoc dicenda est in alio loco.

Dicit ꝙ causæ, propter quas pisces non habent vocem, sunt tres. & primo incœpit à remotiore, & d. quia non habent pulmonem, & cannam. D. d. causam huius causæ, & d. quia non recipiunt aerem. i. quia non indigent immissione aeris, aut emissione. D. d. causa autem in hoc dicenda est alio loco. idest causa autem illius esse, & est causa propria, & propinqua huic accidenti dicenda est in alio libro de Animalibus.

De

De olfactu; olfactibili ac medijs. Cap. 5.

DE odore aũt & olfactibili minus bene determinabile eſt dictis. non.n. manifeſtum eſt quale quid ſit odor, ſicut ſonus aut viſibile, aut lumen. cauſa autẽ eſt, quia ſenſum hũc nõ habemus certum, ſed peiorem multis animalibus. Praue.n. odorat homo, & nihil odorat odorabilium, ſine lætitia & triſtitia: ſicut non exiſtente certo eo quod ſentimus.

IOPH. *De odore & odorabili minus facile explicare eſt, quàm de iis quæ dicta ſunt: non enim conſtat quale quid ſit odor. quomodo ſonus aut lumen aut color: cauſa eſt, quia non habemus exquiſitum hunc ſenſum, ſed deteriorem compluribus animalibus: homo enim exiliter olfacit, atq; ſine dolore & voluptate nihil ſentit odorabilium: ut pote cum non ſit exquiſitum hoc inſtrumentum.*

Odor autem, & odoratũ difficilius determinatur, q̃ prędicta. odor.n. non declaratur quid ſit, ſicut de voce, luce, aut colore. Et cauſa in hoc eſt, quia iſte ſenſus non eſt in nobis verus, ſed eſt debilior in nobis q̃ in multis animalibus. olfactio.n. hominis eſt valde debilis, & nos non ſentimus odoratum ſine delectatiõe, aut cõ triſtatione: quia ſenſus iſte non eſt in nobis verus.

91 Cùm compleuit ſermonem de auditu, vult loqui de odoratu, & dixit, Odor aũt, & odoratum, &c. i. & cognoſcere aũt quid ſit odor, & quid ſit odorabile, ex quo poſſumus peruenire ad ſciendum iſtũ ſenſum quid ſit, ſm q̃ dat doctrina naturalis, difficilius eſt q̃ ſcire uocẽ quid ſit, aut colorẽ. Et cauſa difficultatis in hoc eſt, quia non declaratur de odore, cuius odor ſit, & quæ ſunt differentiæ propiæ vnicuiq; eorum, ſicut declarantur differentię colorũ, & vocũ. Et, cum declarauit q̃ cã difficultatis in ſciendo odorẽ quid ſit eſt, quia dr̃iæ ſpecificæ non bene cõprehenduntur a nobis, dedit cauſam in hoc, & d. Et cauſa in hoc eſt, quia iſte ſenſus nõ eſt verus in nobis, &c. i. cauſa propter quam imperfecte intelligimus dr̃ias odoris eſt, quia iſte ſenſus debilior eſt in nobis q̃ in multis animalibus. Et intẽdebat per hoc demonſtrare cauſam propter quã intellectus difficile comprehendit differentias odorũ: & eſt, quia iſte ſenſus debiliter comprehendit differentias odorũ ſenſibiles. cõprehenſio.n. differentiarum rerũ ſenſibilium à ſenſu eſt cauſa in cõprehenſione earum ab intellectu. & ideo qui caret ſenſu, caret intellectu illius generis ſenſibiliũ. D.d. ſed eſt debilior in nobis q̃ in multis animalibus. i. in cõprehendendo differentias odorũ multa animalia videntur cognoſcere ſuà nutrimenta per differentias odorũ, ſicut nos per ſaporem. & non tm̃ in hoc excedunt nos animalia aliqua, ſcilicet, comprehendendo differentias odorum, ſed in cõprehendendo eas à remoto ſpacio. D.d. & nos nõ ſentimus odoratum ſine delectatione, aut

Documentũ cõprehẽſio dr̃iarũ rerum ſenſibiliũ a ſenſu eſt cã i cõprehenſione earũ ab intellectu. & iõ qui caret ſẽſu, caret intellectu illi⁹ generis ſenſibiliũ. Idem pio Poſt. t. cõ. 134. conſi. 2. ph. t. c. 6.

Pro hoc vide in. 5. de generatione aialiũ. ca. 2.

triſtitia.i.& non ſentimus de differentijs odorati,niſi illud,quod eſt dele- D
ctabile,aut contriſtabile.i.non ſentimus de eis niſi differentias magis cō-
munes.delectabile.n.multos habet modos,& ſimiliter contriſtabile,& de
lectabile non inueniuntur, niſi in remotiſſimis extremis.

Rationabile autem ſic & fortes oculis colores ſentire, & non per manifeſtas ipſis eſſe differentias colorum, niſi terrentium & non terrentium. ſic autem & odores hominum generatio videtur enim & anologiam habere ad guſtum, & ſimiliter ſpecies humorum, cum his quæ ſunt odoris.

SOPH. *Conſentaneum etiam eſt quæ durioribus ſunt oculis eodem modo colores ſentire, neq; perſpicuas eis eſſe colorum differentias, niſi cum terrore & ſine terrore: eodem etiam pacto odores hominū genus. enimuero ſpecies ſaporum, ſi ad guſtum conferas, cum ſpeciebus odoris habere proportionem ac ſimilitudinem uidentur.* E

Et uidetur ꝙ ſicut ſentiūt animalia duri oculi colores. ꝙ apud ea non declarantur modi colorum, niſi conueniens oculo, & incō ueniēs, ſic genus hominū ſentit odores. Vr̄.n.ꝓꝓ coſimilitudinē, quā habet odor cū guſtu, ꝙ modi ſaporū ſunt, ſicut modi odorū.

93 D. Et videtur ꝙ ita homines differentias odorum, ſicut aīalia duri oculi differentias colorum, quēdmodū.n.illi non cōprehendunt de dr̄ijs colorū niſi conuenientē, & inconuenientē, ita homines non comprehēdūt de dr̄ijs odorum niſi delectabile, & contriſtabile. Viſum eſt.n. propter coſimilitudinem, quę eſt inter guſtum, & odoratum, vt dr̄iæ odorum ſint ſm numerum dr̄iarum ſaporum. ſed dr̄iæ ſaporū apud nos ſunt comprehenſibiles, et illæ non: cùm in hoc ſenſu excedamus omnia animalia, quia quoquo modo eſt tactus. & conſimilitudo, quæ eſt inter ſapores, & odores, eſt, quia non inuenitur odor niſi in habente ſaporem, vt declaratum eſt in de Senſu, & ſenſato. F

Sed certiorem habemus guſtum propter id quod ipſe quidam tactus eſt. hūc aūt habet homo ſenſum certiſſimum, in aliis enim deficit ab animalibus multis, ſecundum autem tactum, differēter certificat. unde & prudentiſſimum animalium eſt. ſignum autē, in genere hominum ſeccundum ſenſum hunc ingenioſos eſſe & non ingenioſos. ſm autem alium nullum. duri enim carne, inepti mente: moles autem carne, bene apti.

SOPH. *Sed exquiſitiorem habemus guſtatum, propterea quòd tactus ſit quidam, et hunc ſenſum homo habeat exquiſitiſſimum. in reliquis enim longe inferior eſt cæteris animantibus: at uero tactu, præter cætera omnia exquiſite ſuo fungitur munere: & ideo prudentiſſimum eſt animalium*

A *malium: argumẽto quòd in genere hominum ob inſtrumentum hoc ingenioſi ſunt & tardi, nec ob ullum aliud: qui.n. duras habent carnes, tardo ſunt ingenio: qui uero molles ingenioſi.*

Sed guſtus eſt in nobis magis uerus, quia eſt aliquis tactus, &, ſi iſte ſenſus eſt in hoīe ualde uerus, alīs diminuitur à multis aīalī bus, in tactu aūt excedimus oīa. & ideo eſt ſubtilior oībus aīalib⁹. Et ſignum eius eſt ꝙ, in genere humano ẽt propter iſtum ſenſum eſt homo diſcretus, & non eſt hoc propter aliud omnino. duræ.n. carnis non eſt diſcretum, & mollis carnis eſt diſcretum.

94 Ideſt eſt, & ſenſus guſtus eſt nobis pfectior ſenſu olfactus: quia guſtus eſt tactus quoquo modo: & ſenſus tactus eſt in nobis perfectior: q̄ in omnibus alijs animalibus. D. & ſi iſte ſenſus &c.i. & licet iſte ſenſus ſit perfectior in hoīe q̄ in alijs animalibus, tamen nō conſequitur ex hoc vt ſit in alijs ſenſibus perfectior, immo diminuitur in eis à multis animalibus. D.

B d. in tactu aūt excedimus, &c.i. in bonitate aūt ſenſus tactus excedimus omnia animalia. & propter bonitatem iſtius ſenſus eſt hō ſubtilior, & diſcretior omnibus aīalibus. ſ. ꝙ complexio conueniens bonitati iſtius ſenſus, conuenit diſcretioni intellectus D.d. Et ſignum eius eſt, &c.i. & ſignū conuenientiæ complexionis iſtius ſenſus ad complexionē intellectus eſt, ꝙ in genere hominum, quando iſte ſenſus fuerit bonus, tunc homo erit diſcretus, & econtrario. D.d. & non eſt hoc propter aliud. i. & bonitas diſcretionis non videtur conſequi bonitatem aliorum ſenſuum. boni.n. viſus homo poteſt eſſe indiſcretus, & ſimiliter boni auditus: ſed boni tactus ſemper vī diſcretus. D.d. duræ.n. carnis. &c.i. & ſignum, quod bonitas diſcretionis ſequitur bonitatem tactus, eſt quòd mollis carnis', ideſt boni tactus, sēper videtur diſcretus, & intelligens, & econuerſo. Et hoc quod dixit verum eſt. &, cùm inſpexeris intelligētes homines, ſemper inuenies eos talis diſpoſitionis, & ideo hō eſt mollioris carnis, q̄ cætera animalia.

Bonitas diſcretionis nō vī ſeq bonitatē aliorū ſenſuū. boni enī vis⁹ poteſt eſſe in diſcretus, & ſiſt bōi audit⁹: ſed boni tact⁹ ſemp ē diſcret⁹ oppo. in præmio Met. de uiſu & in 2. de generatione cō. 7. ubi habet ꝙ prioritas uis⁹ ad tactū ē prioritas ſui finē & formam ta-

Eſt autem ſicut humor, hic quidem dulcis, ille uero amarus. ſic

C & odores ſunt. ſed alia quidem habent proportionaliter odorē & humorem, dico autem dulcem odorem & dulcem humorē: alia vero contrarium. ſimiliter autem & acer & auſterus & acutus & pinguis eſt odor. ſed ſicut diximus propter id quod non multum permaniſeſti ſunt odores ſicut humores, ab his acceperunt noīa ſecundum ſimilitudinē rerum: dulcis quidem. n. a croco & melle: acer autem a thymo & huiuſmodi. eodem aūt modo & in alīs.

SOPH. *Quemadmodum autem ſapor, alius eſt dulcis, alius amarus: ſic etiã odores. ſed alia habent proportionalem odorem & ſaporem, alia contrà: uerbi cauſa dulcem odorem, & dulcem ſaporem: pariter etiam aeris, & auſterus, & acidus, & pinguis eſt odor. ſed quoniam ut diximus odores non admodum manifeſti ſunt, ut ſapores, ideo ab eis du-*

ctus vero prioritas ẽ fm materiã, & fm subm, quę ẽ prioritas fm naturã. oppoſitũ ẽt habet ipſe ſupra cõm. 77. vbi dixit Arſtor dinare tra ctã de virtutibus sẽ ſus fm notabilitatẽ, & nõ fm naturam. Vide contr. 21m.

xere nomina pro rerum ſimilitudine: dulcis nimirum à croco & melle: acris à thymo atq; id genus alijs: Sic etiam in cæteris. B

Et quemadmodum in ſaporibus dulce, & amarum, ſic in odoribus. Sed in quibuſdam odor, & ſapor ſunt conuenientes. ver.g. odor dulcis, & ſapor dulcis: & in quibuſdam contrarij. & ideo inuenitur odor acutus. & ponticus, & acetoſus, & delectabilis. Sed ſicut diximus ꝙ odores nõ ſunt ita manifeſti: ſicut ſapores, ita iſti non dñr iſtis nominibus niſi fm ſimilitudinẽ ad ſapores. odor. n. dulcis eſt odor croci: & acut⁹ eſt odor allij & ſimiliũ, & ſic de alijs.

Vult declarare quomodo conſequuntur differentiæ odorum differentias ſaporum: & d. Et quemadmodum in ſaporibus eſt dulce, & amarũ. i. quemadmodum in ſaporibus eſt prima contrarietas, ſcilicet amaritudo & dulcedo, † ex quibus alij componuntur, ſic eſt opinandum ꝙ in odoribus eſt prima contrarietas, ex qua componuntur medij. Et, cùm narrauit ꝙ iſtæ differentiæ debent eſſe ſecundum numerum illarum: & quemadmodum eſt in illis prima contrarietas, ſic eſt in iſtis: incepit narrare ꝙ non ſemper conſequitur unaquæq; illarum in altero duorum generum ſuum ſimile in altero genere, & d. Sed in quibuſdam odor, & ſapor, &c. i. ſed in quibuſdam ſimile conſequitur ſimile, & in quibuſdam non, ſcilicet quòd odor, & ſapor non erunt eiuſdem ſpeciei. v.g. ꝙ ſapor erit dulcis, & odor acutus. D. d. & ideo inuenitur odor acutus. i. &, quia differentiæ odorum ſunt conuenientes differentijs ſaporum, inuenitur odor acutus. i. cuius proportio ad odores eſt, ſicut proportio acuti ad ſapores: & ſic de alijs. Et, cùm declarauit ꝙ nos non comprehendimus differentias odorum, niſi propter conſimilitudinem eorum cum differentijs ſaporum, vult narrare ꝙ iſta eſt cauſa, propter quam tranſumpta ſunt ad eas nomina ſaporum, & d. Sed ſicut diximus ꝙ odores, &c. i. ſed ſicut diximus quia differentiæ odorum non ſunt apud nos manifeſtæ, ſicut ſaporum, ita ꝙ poſſumus comprehendere eas abſq; comparatione, & aſſimilatione ad alias, hoc fuit cauſa propter quam tranſumimus ad eas ſecundum ſimilitudinem nomina ſaporum: & non impoſuimus eis nomina propria, quia nõ intellexim⁹ in eis intentiones proprias niſi per ſimilitudinem. D. d. odor enim dulcis, &c. i. manifeſtũ eſt. n. apud nos ꝙ odor dulcis eſt ſicut odor croci, aut mellis. i. ꝙ proportio odoris croci, & odoris mellis ad alios odores eſt, ſicut proportio dulcis ad alios ſapores. & ſic eſt de alijs odoribus.

95 Hic ꝓ⁹ media cõponi ex extremis cõtrarijs. Idẽ. 5. Ph. 6. 18. 52. cõ. E

† Sicut ex ſaporibus extremis cõponũt medij, ſic ex odoribus extremis ẽt medij reſultant. Idem infra cõ. 105.

Adhuc aũt ſicut auditus & vnuſquiſq; ſenſuum, hic quidẽ audibilis, & nõ audibilis. ille uero uiſibilis & non uiſibilis. & olfactus odorabilis & nõ odorabilis. non odorabile aũt aliud quidẽ fm id quod omnino impoſsibile eſt habere odorem. aliud uero paruum habens, & prauum. ſimiliter aũt & nõ guſtabile dicitur. F

SOPH. *Præterea ut auditus & unuſquiſq; ſenſuum alius eſt rei audibilis & inaudibilis: alius uiſibilis & inuiſibilis: ſic etiã odoratus rei odora-*

bilis

A *bilis & inodorabilis. Inodorabile autem dicitur, partim quod nullum prorſus habere poteſt odorẽ: partim quod exiguum habet, & exilem: ſimiliter guſtabile, & inguſtabile dicitur.* τὸ φαῦλον.

Et quẽadmodũ auditus, & unuſquiſq; ſenſuũ, hic quidẽ eſt audibilis & nõ audibilis, hic uero uiſibilis & nõ uiſibilis, ſic ẽt odoratus eſt odorabilis & nõ odorabilis. Et nõ odorabile dicitur nõ odorabile, aut quia eſt impoſsibile vt habeat odorẽ: aut quia habet odorẽ debilẽ: aut quia habet malũ. Et ſic dicitur nõ guſtabile. Poteſt ẽt uerti ſæpiũ, terrũ.

B Vult narrare hic aliquid cõmune iſti ſenſui, & alijs ſenſibus, & quòd omnis ſenſus comprehendit ſuum ſenſibile proprium, & eius priuationẽ, & d Et quemadmodum auditus, &c. i. &, quemadmodum auditus, & vnuſquiſq; ſenſuum comprehendit ſuum ſenſibile proprium, & eius priuationem, v.g. quia auditus comprehendit audibile & non audibile, & viſus viſibile & non viſibile, ſic etiam ſenſus odoratus comprehendit odorabile & non odorabile. D. incœpit narrare ſecundum quot modos dicuntur hæc nomina priuatiua, &. d. Et non odorabile dicitur, &c. ideſt & non odorabile, & non viſibile, & non guſtabile dicuntur tribus modis: aut de eo, quod omnino caret illo ſenſibili: aut de eo, in quo inuenitur debile: aut in quo inuenitur male. ver. g. non odorabile dicitur de carente odore omnino, & de habenti debile, & male. & ſic non guſtabile.

Eſt autem olfactus per mediũ, ut aerem aut aquam. & nanq; aquatica videntur odorem ſentire: ſimiliter aũt & quæcunq; cum ſanguine & ſine ſanguine. ſicut quæ in aere: etenim horum quædã à longe occurrunt ad alimentum, quæ ab odore mouentur.

SOPH. *Fit etiam olfactus per intermedium, ut aerem aut aquam. quippe & aquatilia uidentur odorem ſentire, & ſanguinea pariter & exanguia: quemadmodum etiam ea quæ in aere degunt. nã & nonnulla eorum odore impulſa procul contendunt ad alimentum.*

C Et odorare etiã fit per mediũ, ver. g. aerem, & aquam. animalia enim habitantia in aqua exiſtimãtur ſentire odorem. & ſimiliter habentia ſanguinẽ, & carẽtia ſanguine: ſicut ſentiunt aĩalia, quæ ſunt in ere. quædam. n. mouentur ad ſuum cibum in remoto.

97 Cùm declarauit hic de odore illud, quod potuit declarare in hoc loco dicit quòd, iſte ſenſus ita etiam indiget medio, ſicut duo ſenſus prædicti, Et ſermo eius manifeſtus eſt, ſed debet ita legi, & odorare etiam fit per medium. & hoc medium eſt aer, aut aqua. animalia enim habitantia in aqua videntur ſentire odorem, ſicut animalia habitantia in aere. & ſecundum hunc modum videtur ꝙ animalia viuentia in aere, & non viuentia ſentiunt odorem. Et ſignum eius eſt ꝙ, iſtorum multa mouentur ad ſuũ cibum à remoto, licet non videant. Apes enim mouentur ad ſuum nutri- Expoſitio textus.

mentum à loco remotiſsimo, & ſunt ex animalibus carentibus ſanguine. D
Documentum. 5. tex. com. 73. & ſimiliter in piſcibus, & in multis animalibus aquæ Et ratiocinatio ſuper hoc, quod dixit de medio, eſt ratiocinatio prædicta, ſ. ꝙ cùm odorabile fuerit poſitum ſuper ſenſum odoratus, non ſentietur. Et quod dixit de viſione, ꝙ natura media, quę ſeruit viſui, nõ eſt aer, ſm ꝙ eſt aer, aut aqua ſm ꝙ eſt aqua, ſed natura cõis, ita ẽ intelligẽdũ hic in nã quę eſt media, ſ. quia eſt natura cõis aquæ, & aeris, & ꝙ odores ſunt extranei in iſta nã. & Color & odor hñt duplex eſſe. Idẽ ſupra. 60. 67. 76. com. Vide. 76. & 101. cõ. Op. Aui. i ſexto naturalium. ꝙ iſta natura caret odoribus, ſicut diaphanũ coloribus. & ſicut color habet duplex eſſe, ſ. eſſe in corpore colorato, & hoc eſt eſſe corporale: & eſſe in diaphano, & hoc eſt eſſe ſpirituale: ita odor habet duplex eſſe, ſcilicet eſſe in corpore odorabili, & eſſe in medio. & hoc eſt eſſe corporale, & illud ſpirituale: & illud naturale, & hoc extraneum. Et, cùm hoc ignorauerunt quidam, & extimauerunt quòd odor non ſeparatur à corpore odorabili, & quòd non habet niſi vnum eſſe tantum, dixerunt quòd à corpore odorabili diſſoluitur corpus odoriferum, habens corpus ſubtile, & odorem ſubtilem, & quòd mouetur in aere, donec perueniat ad ſenſum odoratus. Et hoc deſtruitur multis modis. Videmus enim quòd multa animalia mouentur ad nutrimentum per ſpacium * multarum dietarum, ſicut apparet in Vulturibus: & ſicut apparet de Tigribus, quæ veneunt ad locum prælij, quod accidit in terra Græcorum à remotis regionibus. Et * quando iam poſuimus quòd omne ſenſibile, quod comprehenditur per medium æqualiter, debet ſentiri ex omnibus partibus, niſi aliquid impediat. vnde neceſſe eſt, vt iſtud corpus vaporoſum ſit centrum vnum, & quòd ſua ſemidiameter ſit ſecundum longitudinem linearum, vnde veniunt iſta animalia ad ſuum cibum, vt dicitur quòd Vultures mouentur à quingentis miliaribus: ſed impoſſibile eſt vt corpus paruum extendatur, donec recipiat tales dimenſiones, cùm impoſſibile eſt vt materia recipiat extẽſionem ad tale vltimum. maxima enim remotio, quam materia recipit, eſt dimenſio ignis, deinde aeris. Si igitur corpus odorabile alteretur totum in ignem, aut aerem, impoſſibile eſt ipſum recipere dimenſionem mille miliariorum. Minima enim dimenſionum, quam materia recipit, eſt dimenſio terræ, & maxima eſt dimenſio ignis. & inter has duas dimenſiones non ſentitur ex diuerſitate hæc quantitas, ſcilicet vt magnitudo vnius palmi terræ fiat ad mille miliaria. hoc enim impoſſibile eſt. Et etiam, ſi ita eſſet, tunc illud corpus ſphæricum non odorabile neceſſe eſſet vt penetraret aerem ſecundum totum, aut quòd aer recederet à loco ſuo. Et, cùm hoc impoſſibile eſt, etiam impoſſibile eſt vt odor ſit in aere, ſicut in corpore compoſito. † ſimplicia enim non recipiunt odores. remanet igitur vt ſit in eo ſicut color in diaphano. * Sed tamen apparet quòd eſſe coloris magis eſt ſpirituale, quã eſſe odoris. venti enim videntur adducere odores. & hoc eſt, ex quo fuit exiſtimatum odorem eſſe corpus. Sed ita eſt de odore in hac intentione, ſicut de ſono. Sonus enim fit à paſſione in aere: ſed etiam impellitur à ventis: ſed tamen non conſequitur ex hoc vt ſit corpus. quaſi igitur

Prima rõ. * al. multarũ terrarũ

* al. q.

Minima dimẽſionũ. quam materia recipit, eſt dimẽſio terræ. & maxima ẽ dimenſio ignis: oppo. vide. 4. ph. cõ. 72. vbi habet ꝙ ſubtilitas ẽ diuiſibilis in infinitũ. Vide 16. Zim.

Ex hoc ſumit dari maximũ, & minimũ. Idem ſupra. 41. Idẽ primo F ph. 36. 6. p. 91. prio. celi. 160.

† Corpora ſimplicia non recipiũt odores. Idẽ in de Senſu & ſenſato.

* Eſſe coloris eſt magis ſpũale, q eẽ odoris. Idem 101.

A igitur neceſſe eſt in iſtis duabus paſſionibus, ſ. ſoni, & odoris, cùm fuerint in aere, vt non ſint motus illic in aere ad aliam partem ſine alia.

Vnde & dubium videtur ſi omnia quidem ſimiliter odorent: homo autem odorat reſpirans: non reſpirans aut ſed exſpirãs, aut retinens ſpiritum, non odorat, neq; à longe, neq; à prope: neq; ſi in naſum intra ponatur. & hoc quidem in ipſo poſitum quo ſentiẽ, inſenſibile eſſe, omnibus commune eſt: ſed ſine reſpiratione non ſentire, proprium eſt homini. manifeſtum eſt autem tentantibus.

101 *Proinde uidetur oriri quæſtio, ſi cuncta quidem peræquè olfaciant, homo uerò ſpiritum quidem ducens olfacit: quòd ſi non ducat, ſed reddat, aut cohibeat ſpiritum, non olfacit, neq; è longinquo, neq; è propinquo: ne ſi intra nares quidem apponatur. Ac ſi quid ipſi quidem appo-*
B *natur ſenſorio, id eſſe inſenſibile, commune eſt omnium: nõ ſentire uerò ſine reſpiratione, peculiare eſt in hoĩbus: quod inexperiẽdo perſpicitur.*

Et ideo apparet q̃ iſte eſt locus dubitationis, ſecundum q̃ omnia animalia olfaciunt eodem modo, & q̃ homo non olfacit, niſi quando anhelat inſpirans: quando autem expirat, aut retinet, nõ olfacit neq; à remoto, neq; à propinquo, neq; etiam, ſi odoroſum poneretur in naſo. Hoc autem, q̃ ſi ſenſibile fuerit poſitum ſuper ipſum ſentiens, non ſentietur, commune eſt omnibus. hoc vero, q̃ ſentire non ſit ſine inſpiratione, eſt proprium hominibus. & hoc manifeſtabitur experimentatoribus.

98 Ideſt &, cùm dixerimus quòd animalia habitantia in aqua, & animalia non ſanguinea olfaciunt, accidit quæſtio, quando cõceſſerimus has duas propoſitiones. ſ. q̃ omnia animalia debent olfacere eodem modo, & po-
C ſuerimus q̃ homo olfacit, quando inſpirat, & non quando expirat, aut retinet anhelitum. conſequitur enim ex hoc q̃, ſi* illud animal fuerit non anhelans, vt non ſit olfaciens. D.d. Hoc autem, q̃ ſi ſenſibile fuerit poſitum, &c. i. & hoc autem, quod eſt neceſſarium in omnibus animalibus vt ſit medium, & quòd ſentire non fiet, quando ſenſibile fuerit poſitum ſup ipſum ſentiens, cõmune eſt omnibus. hoc enim opinatur Ariſtoteles de tactu, & guſtu, vt poſt apparebit. D.d. hoc vero, quod ſentire nõ fit abſq; inſpiratione, &c. i. hoc vero, q̃ homo, & alia animalia anhelantia impoſſibile eſt vt olfaciant abſq; inſpiratione, manifeſtum eſt per ſe volentibus conſyderare, & experimentari.

*a. Aliud. aliquod. Oppoſitũ vide in eõ ſup lib. de ſenſu, & ſẽſibili ubi hẽt q̃ propriũ é guſtus, & tactui q̃ nõ indigent medio oppoſitũ d: guſtu ſolo vide infra c. 101. Vtd cõtr. Zaba.

Quare ſanguinem non habentia, quoniam non reſpirant, alterum vtiq; quendam ſenſum habent præter eos qui dicti ſunt. ſed impoſſibile eſt: ſi quidem odorem ſentiunt: odorabilis enim ſenſus

ſus,& boni odoramenti & mali,olfactus eſt.Amplius aũt & cor- D
rumpi videntur à fortibus odoribus,ex quibus homo corrumpi-
tur,vt aſphalto,ſulfure,& huiuſmodi.olfactum quidem igitur ha
bere neceſſarium eſt,ſed non reſpirantia.

SOPH. *Itáq; ſanguine carentia,ut pote quæ non ſpirent,alium quempiam ſenſum habere cenſeas,præter eos qui uulgò dici conſueuere. res tamen non ita ſe habet:ſi quidem odorem ſentiunt:ſenſus enim rei odorabilis, & fœtidæ & odoratæ,olfactus eſt.Præterea uidentur à uehementibus odoribus corrumpi,à quibus etiam homo corrumpitur, ut bituminis, & ſulphuris,atq; id genus aliis.olfaciant igitur neceſſe eſt, non tamen recipiendo ſpiritum.*

Oportet igitur ex hoc,vt animalia carentia ſanguine,cùm non
anhelant,habeant alium ſenſum.Sed hoc eſt impoſsibile,cùm ſen E
tiant odorem.ſentire enim bonum odorem,& malum eſt olface-
re.Odores enim fortes,qui nocent homini,nocent eis, vt putrefa-
ctionis,& ſulphuris,& ſimilium. Vnde neceſſe eſt vt olfaciant,
ſed non inſpirando.

99 Dixit &,cùm poſuerimus ꝙ omnia animalia eodem modo olfaciunt:
& eſt manifeſtum ꝙ homo non olfacit ſine inſpiratione:neceſſe eſt vt ani
malia carentia ſanguine cùm non anhelant,& videntur venire ad ſuum
nutrimentum à remoto,vt habeant alium ſenſum à ſenſu olfactus. D.d.
Sed hoc eſt impoſſibile,&c.i.ſed ponere ea habere alium ſenſum à ſenſu
olfactus impoſſibile eſt,cùm poſuerimus ꝙ nihil comprehẽdit odorem,
niſi per iſtum ſenſum.comprehendere enim bonum odorem, & malum
eſt olfacere:& olfacere eſt actio iſtius ſenſus, non alterius. D.d. Odores
enim fortes,qui nocẽt homini,nocent eis.& iſta eſt ſecunda ratiocinatio.
& eſt ꝙ iſta animalia infirmantur,& dolent à malis odoribus, & fugiunt
eos,ſicut homines.&,quia homines fugiunt eos propter ſenſum olfactus, F
oportet vt ſic ſit de aliis animalibus. D.d. Vnde neceſſe eſt vt olfaciant,
ſed non inſpirando.i. neceſſe eſt igitur ex hoc,quod diximus.ſ.ꝙ iſta ani-
malia olfaciunt,cùm videtur moueri ad odores,& fugere eos.&,quia im-
poſſibile eſt vt iſta actio ſit per alium ſenſum à ſenſu olfactus,iſta anima-
lia neceſſario olfaciunt: & non eſt neceſſe vt omnia animalia odorent
eodem modo.

Id. 4. de Hiſtoriis aialiũ c. 8.

Videtur autem in hominibus differre hoc ſenſitiuũ ad ea quæ
aliorum animalium:ſicut oculi,ad ea que durorum oculorũ ſunt,
Hæc quidem enim habent phragma & ſicut velamen, palpebras:
quas aliquis non mouens,neq; retrahens non videt: fortia autem
oculis nihil huiuſmodi habent,ſed mox vident quæ fiunt in luci-
do.ſic igitur & odoratiuum ſenſitiuum,aliis quidem ſine opercu-
lo eſt:

lo eſt ſicut oculi. aliis vero aerem recipientibus habere cooperimentum, quod reſpirantibus diſcooperitur, ampliatis venis & poris. & propter hoc reſpirantia non odorant in aqua. neceſſarium enim eſt odorem pati reſpirantia: hoc autem facere in humido impoſſibile. eſt autem odor ſicci ſicut humor humidi. odoratiuum autem ſenſitiuum potentia huiuſmodi eſt,

Videtur autem in hominibus differre hoc inſtrumentum à cæterorum animalium inſtrumentis: ut oculi ab oculis eorum quæ duros eos habent: nam illi quidem habent ſeptum & neluti utriculum quendã, palpebras: quas niſi moueat, atq; attollat, non uidet. quæ uerò duris ſunt oculis, nihil habent eiuſmodi: ſed illico uident quæ fiunt in translucido. ſic etiam odoratiuum ſenſorium: aliis ſine operculo eſſe apparet, ſicut ille oculus: in iis autem quæ recipiunt aerem adeſſe uidetur operimentum, id, cum ſpiritum hauriunt aperiri, dilatatis uenulis ac meatibus. Quamobrem quæ ſpirant in humido non olfaciunt: neceſſe enim eſt ſpiritum ducendo olfaciant: quod in humido fieri non poteſt. Eſt autem odor ſicci, ut ſapor humidi: Odoratiuũ uerò ſenſorium eſt tale potẽtia.

Videtur igitur ꝙ iſte ſenſus in hominibus differt à ſe in aliis animalibus, ſicut oculi differunt ab oculis animalis duri oculi. Iſti.n. habent coopertoria. ſ. palpebras, quæ cùm non aperiuntur, non videt homo. animalia autem duri oculi non habent aliquod tale: ſed vident ſubito illud, quod fit in diaphano. Et ſic videtur quod eſt ſenſus olfactus etiam, ſ. ꝙ in quibuſdam animalibus eſt non coopertus, vt oculus. in animalibus vero recipientibus aerem habet coopertorium. &, cùm iſta animalia inſpirant, ampliantur venæ, & viæ, & aufert illud. Et ideo ea, quæ anhelant, non olfaciunt in humido. inſpiratio enim neceſſaria eſt in olfactu. vnde impoſſibile eſt hoc facere in humido. Et odor eſt ſicci, ſicut ſapor humidi. Et olfaciens eſt illud, quod eſt in potentia iſtius diſpoſitionis.

100 Cùm declaratum eſt ꝙ animalium quædam ſentiunt odorem ſine inſpiratione, & quædam cum inſpiratione, viſum eſt ꝙ cã in hoc eſt ꝙ iſte ſenſus in hominibus, & in animalibus anhelantibus differunt in creatione, & in forma à ſe in aliis animalibus non anhelantibus. Quemadmodũ enim oculi in homine, & in aliis differunt in creatione ab oculis animaliũ duri oculi. ſ. carentium palpebris. Et, cùm narrauit cõſimilitudinem inter ea in hac intentione, dedit modum conſimilitudinis, & dixit. Iſti enim habent coopertoria, &c. i. & ſicut oculi in homine, & in aliis habent palpebras, quibus cooperiuntur: & eſt impoſſibile vt homo videat quouſq; nõ aperiat palpebras: & in animalibus duri oculi non habent palpebras, ſed vident

vident ſubito colores factos in diaphano ſine aliquo coopertorio: ita vide D
tur ꝙ diſpoſitio ſenſus olfactus in animalibus anhelantibus, differt à ſe in
non anhelantibus. In anhelantibus enim habet coopertorium: in non an
helantibus autem non habet coopertorium. & ſic animalia anhelantia
indigent apud olfactum anhelitu ad aperiẽdum vias clauſas olfactus, per
quas impoſſibile eſt vt olfaciant, antequam aperiantur. queadmodum im
poſſibile eſt vt animalia boni viſus videant, quouſq; palpebræ aperiãtur.
ſed animalia non anhelantia non indigent hoc. & iſta erit cauſa, propter
Dubium. quam animalia anhelantia non olfaciunt in aqua. Sed eſt quęſtio in hoc
quod dicit: animalia enim duri oculi ſunt debilioris viſus aliis animalib⁹
ſed animalia multa non anhelantia videntur fortioris odoratus homine.
& oporteret, ſi palpebræ in oculis eſſent, ſicut naſus in animalibus anhelã
tibus, vt animalia anhelantia eſſent verioris olfactus, quàm non anhelan-
tia. Et ideo perſcrutandum eſt vtrum, naſus in animalibus olfacientibus
per naſum ſit propter melius, ſicut palpebræ ſunt in animalibus habenti-
bus palpebras: aut propter neceſſitatem. Si igitur eſt propter neceſſitatẽ, E
Oppoſitũ 2. phy. 82. 88. a caſu eſſet. vide con. Zim. non oportet vt anhelantia ſint verioris olfactus quàm non anhelantia. Si
autem propter melius, erit econuerſo. Sed hoc, quod dicit, ampliantur ve
niæ, & viæ, demonſtrat ꝙ hoc eſt propter neceſſitatem, nõ propter meli⁹:
& ꝙ animalia duri oculi non aſſimilantur olfaciẽtibus ſine inſpiratione,
Soluuo. niſi ſecundum diuerſitatem creationis tantum: non ꝙ iuuamentum palpe
brarum eſt de modo iuuamenti inſpirationis. D.d. Et odor eſt ſicci, ſicut
ſapor humidi. i. & odor attribuitur abundantiæ partis ſiccæ in odorabili,
ſicut ſapor attribuitur abundantiæ partis humidæ in guſtabili. Et hoc de-
clarabitur in libro de Senſu & ſenſato. D.d. Et olfaciens eſt illud, quod
eſt in potentia iſtius diſpoſitionis. i. &, cùm declaratum eſt quid ſit odor,
& quomodo comprehenditur per ſenſum, tunc ſenſus olfactus eſt illud,
quod in natum eſt recipere odores.

De guſtu, & guſtabili. Cap. 6.

GVſtabile autem eſt quiddam tangibile. & hęc eſt cauſa qua F
re non ſit ſenſibile per medium extraneum corpus. neq; n.
tactus. & corpus autem in quo eſt humor, quod eſt quid
guſtabile, eſt in humido ſicut in materia. hoc autem eſt quiddam
tangibile. vnde & ſi in aqua eſſemus ſentiremus vtiq; appoſitum
dulce: non autem eſſet nobis tunc ſenſus per medium: ſed in eo qđ
miſcetur humido, ſicut in potu. color autem non ſic videtur, in eo
quòd miſcetur, neq; defluxionibus.

SOPH. *Guſtabile autem eſt tactile quiddam: atq; hoc in cauſa eſt, cur non*
ſit ſenſibile per intermedium quod ſit alienum corpus. nimirum quia al. l. tiq
nec tactus. corpus etiam in quo eſt ſapor guſtabile in humido ut mate- aqua.
ria: id uerò eſt tactile quiddam. idcirco ſi in aqua eſſemus, & dulce
quidpiam

A *quidpiam iniiceretur, ſentiremus nec eſſet nobis ſenſus per intermediũ: ſed quòd admixtum eſſet humido, quemadmodum in potione: at color non hoc modo uidetur, nempe quòd miſceatur, aut effluxionibus.*

Guſtus autem eſt aliquis tactus. Et eſt illud, quod eſt in potentia iſtius diſpoſitionis, non per mediũ, quod ſit corpus extraneũ. tactus enim etiam non eſt ſic. Et corpus, in quo eſt ſapor, guſtus in eo eſt in humiditate: ſicut res in materia. & hoc eſt aliquid tangibile. Et ideo, ſi nos fuerimus in aqua, & in aqua fuerit aliquid dulce, ſentiemus non per medium, ſed admiſcendo ſe cum humido, ſicut eſt de vino. Color autem non videtur, eo ꝙ admiſcetur, neq; quia aliquid currit ab eo.

101 Cùm compleuit ſermonem de olfactu, & ſenſus guſtus eſt illud, quod debet conſequi numerum ſm ordinem, qui incœpit à meliori, & procedit ad magis neceſſarium, incœpit loqui de eo, & declarare ꝙ eſt aliquis tactus, & ꝙ propter hoc non indiget comprehendere ſuum ſenſibile p̃ medium, quod ſit corpus extraneum, ſed per medium, quod ſit pars animalis. Et d. Guſtus autem eſt aliquis tactus. & hoc non eſt in potentia alicuius diſpoſitionis per medium, quòd ſit corpus extraneum. tactus enim eſt etiam ſic. i. & iſte ſenſus non eſt illud, quod eſt in potentia iſtius diſpoſitionis per medium, quod eſt corpus extraneum, ſed per mediũ, quod eſt corpus non extraneum. D. d. tactus enim etiam non eſt ſic, i. tactus enim etiam comprehendit ſuum ſenſibile non per medium, quod eſt corpus extraneũ: ſicut eſt de ſenſibus tribus p̃dictis. Et quaſi inducit iſtũ ſermonẽ pro ratione ꝙ guſtus eſt aliquis tactus. & quaſi dicit, guſtus autem eſt aliquis tactus, cùm comprehendat ſuum ſenſibile non per medium, quod ſit corpus extraneum, ſicut tactus. & hoc eſt manifeſtius in ſecunda tranſlatione, vbi dicit, ſenſus autem guſtus comprehendit per tactum. Et cauſa illius eſt ꝙ ſenſibile per guſtum non comprehenditur per medium inter

B Vide pro hoc j. cõ. 115.

Vide j. 113 vbi indigẽtia medij extrinſeci nõ ẽ ꝺ neceſſitate tactus, ſed tãgibilium.

C guſtans & guſtatum, quod eſt corpus extraneum: neq; etiam tactus ita cõprehendit. D. d. Et corpus, in quo eſt ſapor, &c. i. & alio modo dicimus etiam ꝙ iſte ſenſus eſt aliquis tactus. corpus enim in quo exiſtit ſapor, nõ eſt guſtabile, niſi ſm ꝙ ille ſapor exiſtit ī eo humore: cuius proportio ad illum ſaporem eſt ſicut materiæ ad formam. & ideo iſte ſenſus non comprehendit ſaporem, niſi comprehendat humorem: cùm ſit impoſſibile vt denudetur ab eo: & comprehendere humorem eſt aliquid tangere. vnde iſte ſenſus videt aliquis tactus. D. d. Et ideo, ſi nos fuerimus in aqua, &c. i. &, quia guſtus non indiget medio extraneo, ideo, cùm nos fuerimus in aqua, in qua inuenitur aliquod dulce, ſentietur à nobis admiſcendo ſe cũ aqua: nõ quia aqua recipit ſaporem abſtractum à materia, & reddit eum iſti ſenſui, ſicut eſt de mediis extraneis, quæ reddunt ſenſibilia ſenſibus. illa enim non recipiunt ſenſibilia cum corporibus, in quibus exiſtunt, ſed abſtracta à materia. Et hoc demonſtrat ꝙ ipſe opinatur ꝙ odor non eſt corpus.

Fit obiectioni.

Media extrinſeca nõ recipiunt ſenſibilia cũ corpo-

tibus, in q̃ b⁹ existũt idẽ ſ c.76 &.97. cõ. cõtra Aui cen.

corpus. ſi enim eſſet cõrpus, olfactus eſſet aliquis tactus. D.d. Color autẽ non videtur, &c. ideſt color autem non videtur, ita ꝙ aliquid ex eo admiſceatur cum aqua, aut aere, neq; ꝙ aliquid currat ab eo in aerẽ, aut aquã; ſed tantum recipiunt ab eo intẽrionem coloris abſtractam à materia. vñ dicimus in hoc, & ſimilibus ꝙ comprehenduntur per medium extraneũ. D

Vt quidem igitur medium, nihil eſt: ut autem color viſibile, ſic guſtabile humor ẽ. Nihil autẽ facit humoris ſenſum ſine humiditate: ſed habet actu aut potentia humiditatem, vt ſalſum. bene. n. liquidum ipſum eſt, & liquefactiuum linguæ.

SOPH. *Quod autem ad intermedium attinet, nullum eſt. Vt autem uiſibile eſt color, ſic guſtabile ſapor. Nihil autem ſaporis ſenſum efficit ſine humiditate: ſed habet actu aut potentia humiditatem, ut ſalſum: nam et ipſum facile liquefactu eſt, & colliquefaciendæ linguæ ium obtinet.* E

Secundum autem hunc modum medium non eſt medium. ſed quemadmodum color eſt viſibile, ſic ſapor eſt guſtabile. Et nihil recipit ſenſum ſaporis abſq; humiditate, ſed in eo eſt in actu, aut potentia humiditas, verbi gratia ſalſum. eſt enim velocis diſſolutionis, & cum hoc diſſoluit linguam.

102 Iſte autem ſenſus differt à ſenſibus, qui comprehendunt per medium extraneum in hoc, ꝙ non comprehendit ſuum ſenſibile per medium. ſed quemadmodum color eſt viſibile, & in rei veritate propriũ viſui, ita ſapor in rei veritate eſt guſtabile propriũ guſtui. D.d. Et nihil recipit ſenſum ſaporis, &c. i. & nihil recipit ſenſum ſaporis, qui dicitur guſtus, niſi ſapor ſit in humore, & humor eſt in ſaporoſo, aut in actu, aut in potẽtia: v g. ſalſum, quod eſt humidum in potentia propinqua, cùm velociter diſſoluitur, & diſſoluit humores, qui ſunt in lingua. Et ideo præparauit natura ſaliuam in ore: & præparauit branchos in homine ad congregandũ iſtam humiditatem, vt ea mediante guſtentur ſicca. vnde dicimus ꝙ ſapor non eſt ſapor in actu, niſi in corpore humido in actu. F

Propter q̃d natura pparauit ſaliuã in ore.

1 Sicut autem viſus viſibilis eſt & inuiſibilis (tenebra autem inuiſibilis, iudicat autem & ipſam viſus.) adhuc autem & ualde ſplẽdidi. etenim hoc inuiſibile eſt. alio autem modo à tenebra. ſimiliter autem & auditus ſoniq; & ſilentii. quorũ aliud audibile, aliud non audibile: & magni ſoni, ſicut viſus eſt ſplẽdidi. ſicut enim paruus ſonus inaudibilis quodammodo, ſic & magnus & violẽtus. Inuiſibile autem aliud quidem omnino dicitur ſicut & in aliis impoſſibile: aliud autem quamuis aptum natum, non habet, aut praue: ſicut quod ſine pedibus & ſine grano. ſic autem guſtus guſtabilisq; & nõ guſtabilis, hoc autem eſt paruum aut prauum habens

humorẽ

A humorem,aut corruptiuum guſtus. videtur autem principium eſſe potabile & non potabile:guſtus enim quidam ambo. ſed hoc quidem prauum & corruptiuum guſtus.illud autem ſecundum naturam.eſt autem commune tactus & guſtus potabile.

ARIST. *Sed ut uiſus eſt rei uiſibilis & inuiſibilis (nam tenebræ inuiſibiles ſunt,attamen hæ etiam uiſus diiudicat:) ad hæc,ualde ſplendidi (nã id quoq; inuiſibile eſt,alio tamen modo atq; tenebræ) ſic etiam auditus & ſoni & ſilentii: quorum alterum eſt audibile,alterum nõ audibile. atq; etiam magni ſoni,quemadmodum uiſus ſplendidi. ut enim parum ſonus inaudibilis quodammodo eſt, ſic etiam magnus ac uiolentus. Inuiſibile autem partim ſicut etiam in aliis dicitur quod prorſus impoßibile eſt: partim,ſi cum natum aptumq; ſit,non habeat,aut certe exiliter,* τὸ μικρὸν quo verbo hi è uitiut Ariſto expoſitores tũ prauo, tũ exiliter interpretãtur. B *ut apes,& innucleatum. Sic etiam guſtatus,rei guſtabilis & inguſtabilis. id uero eſt,quod aut parum & exilem,aut guſtum corrumpentem habet ſaporem. Videtur autem potabile & impotabile eſſe principium: ſed alterum prauum guſtumq; corrumpens: alterum ſecundum naturam: Eſt autem potabile commune tactus & guſtus.*

al. l. puũ ut prauũ

Et ſicut viſus eſt rei viſibilis,& nõ viſibilis: nam obſcuritas eſt non viſibilis,& etiam diſtinguetur à viſu. & eſt etiam manifeſtũ in eo,quod ẽ valde fulgẽs,& ſplendens. hoc enim quoquo modo eſt non viſibile:ſed tamen alio modo ab obſcuritate. & ſimiliter auditus eſt ſoni,& ſilẽtii,quorum vnum eſt audibile, & aliud nõ audibile,& eſt maximi ſoni,ſicut viſus eſt reſplendentis. quemadmodum enim minimus ſonus eſt non audibilis, ita aliquo modo C eſt maximus ſonus etiam. Et non viſibile quidem dicitur ſic vniuerſaliter,ſicut in omnibus carentibus hoc.& quoddam eſt innatum videre,ſed non habet:aut habet,ſed diminute, vt carẽs pede. Et ſimiliter guſtus eſt guſtabilis,& non guſtabilis, & hoc eſt, cui ſapor eſt debilis,aut malus,aut corrumpens guſtum. Et ſimiliter exiſtimatur de potabili,& nõ potabili. ſunt enim guſtus quoquo modo:ſed illud malum corrumpens guſtum,& illud naturale. Et potabile eſt commune tactui,& guſtui.

103 Sermo eius in hoc capitulo eſt manifeſt'.& abbreuiatio eius eſt quòd non ſenſibile dicitur in vnoquoq; ſenſuum tribus modis:aut de eo,quod caret ſenſato proprio illi ſenſui de eis ſenſatis,quæ innatus eſt habere:aut de eo,quod eſt ſenſibile intẽſum ſe reſpectu illius ſenſus:aut de eo, quod eſt ſenſibile debile. v.g. obſcuritas,quæ eſt non ſenſibile ſm priuationem in viſu:& color ſplendens,qui eſt non ſenſibilis propter intenſionem: & color

color latens,qui eſt non ſenſibilis propter debilitatem. Et in auditu ſilen- D
tium ſm priuationem:& maximus ſonus ſm intenſionem:& ſonus latens
ſm debilitatem.Et inguſtu inſipidum ſm priuationē: & horribile ſm ma
litiā,& debile ſm diminutionem.omnia enim iſta dñr non ſenſibilia: qm̄
vnumquodq; iſtorum eſt priuatio alicuius diſpoſitionis naturaliter ſenſi
bilis illius ſenſus. D.d. Et non viſibile quidem dicitur,&c. i.& non viſibi-
Cōſimem diſtinctionē hēs de infinito. 3. Phy. 34.& 3. in hoc. 2 120. Idē. 3. 96. Idē. 5. Me. 27.& 17. conſule de immobili. 5. ph. 8.& t. 20.
le dicitur vſr,ſicut dr̄ in aliis ſenſibus multis modis: aut quia non eſt innatum videri omnino,vt dicimus ꝙ ſonus eſt inuiſibilis,& in colore non auditus:aut quia eſt innatus videri,ſed non videtur,quia habet colorem,ſed alio modo ab eo,ſm quem innatum eſt habere,ſ aut propter intenſionē, aut propter debilitatem hoc dicitur nō viſibile:ſicut dicitur in eo, qui eſt debilis pedis,ꝙ non habet pedem. D.d. Et potabile eſt commune tactui & guſtui,ideſt ꝙ ſecundum humiditatem,quæ eſt in eo, eſt tangibile, & ſecundum ſaporem eſt guſtabile.

Quoniam autem humidum quod guſtabile, neceſſe eſt ſen- E
ſitiuum ipſius neque humidum eſſe actu: neque impoſſibile fieri
humidum.patitur enim guſtus aliquid à guſtabili ſecundum ꝙ
guſtabile eſt.neceſſarium eſt ergo humectatum fore quod poſſibi
le humectari,ſaluatum, non humidum autem,guſtatiuum ſenſi-
tiuum.Signum autem, neꝙ ſiccam exiſtentem linguam ſentire,
neꝙ multum humidam.hic enim tactus ſit primi humidi. ſicut
quum aliquis qui ante guſtauit fortem humorem,guſtet alterum
& vt laborantibus amara omnia videntur, propter id quod lin-
gua plena huiuſmodi humiditate ſentit.

SOPH. *Cum autem guſtabile ſit humidum, neceſſe eſt ſenſorium eius nec actu humidum,nec eiuſmodi eſſe ut humectari nequeat: patitur enim guſtus à guſtabili quatenus guſtabile. Neceſſe ergo eſt id quod humectari poteſt,humectari ita ut ſeruetur, nec eſſe humidū ipſum.ſ. guſta-* E
tiuum ſenſorium. indicium huius eſt,quod lingua neꝙ cum præarida eſt,ſentit:neꝙ cum admodum humida: hic enim tactus ſit primi humidi:ut cum quiſpiam deguſtato uehementi ſapore, deguſtat alium: & quemadmodum ægrotantibus amara omnia uidentur, propterea quòd lingua referta eiuſmodi humiditate ſentit.

Et,quia guſtabile eſt humidum,fuit neceſſe vt ſuus ſenſus non eſſet humidus in perfectione.neꝙ impoſſibile vt humefiat. guſtꝰ enim patitur quoquo modo à guſtabili,ſecundum ꝙ eſt guſtabile. Vnde neceſſe eſt vt humefiat illud,quod poſſibile eſt vt humefiat,& eſt ſaluatum.ſed non eſt humidum ſenſus guſtus. Et ſignū eius eſt,ꝙ lingua non ſentit,cùm fuerit valde ſicca, aut valde humida.tactus enim ipſe erit per primum humorem, ſicut qui priꝰ guſtauit

A guſtauit ſaporem fortem, deinde guſtauit aliũ ſaporem. & ſicut infirmi ſentiunt omnia amara, quia ſentiunt ea per linguam ſubmerſam in tali humore.

104 Cùm declarauit ea, quæ ſunt cõia iſti ſenſui, & ſenſui tactus, & aliis ſenſibus, incœpit dicere quoddã proprium membro iſtius ſenſus, ſ. linguæ, & d. Et, quia guſtabile eſt humidũ, &c. i. &, quia materia ſaporis eſt humor, vt declaratũ eſt in de Senſu & ſenſato, neceſſe fuit vt recipiens ſaporem recipiat humorẽ cũ ſapore. vnde neceſſe eſt, vt iſte ſenſus nõ ſit humidus in actu, neq; ſit ét impoſſibile vt recipiat humorẽ, cũ ſit innatus recipere ſaporem: quod eſt impoſſibile ſine receptione humoris. & dicit ꝙ eſt neceſſe vt ſit non humidus in actu: quia illud, quod eſt aliquid in actu, non eſt innatum recipere illud, quod eſt in eo in actu, ſm ꝙ eſt in eo in actu. viſus enim, ſi haberet aliquem colorem in actu, non reciperet colores. Deinde dicit, guſtus enim patitur quoquo modo, &c i. & eſt neceſſe vt iſte ſenſus ſit innatus humefieri. membrum enim guſtans patitur quoquo mo
B do à guſtabili. &, quia guſtabili ſemper aſſociantur humidum, neceſſe eſt vt guſtans patiatur ab humore, qui eſt in ſapore. Vnde neceſſe eſt vt hoc membrum guſtans ſit in ea diſpoſitione, qua poſſibile eſt vt humefiat: & hoc erit vt non ſit humidum in ſe, & ꝙ ſit cum hoc ſaluatum ab* accidentibus. & hoc intendebat, cùm dixit, vnde neceſſe eſt vt humefiat, &c. ideſt & quia neceſſe eſt vt hoc membrum humefiat, neceſſe eſt vt ſit innatum humefieri, ſ. vt ſit ſaluatum à ſiccitate intenſa, & vt non ſit humidum. Deinde dicit. Et ſignum eius eſt ꝙ lingua, &c. i. & ſignum eius eſt, ꝙ lingua apud comprehenſionem ſaporum debet ſaluari ab intenſa ſiccitate, & dominio humoris, eſt ꝙ ipſa non ſentit ſapores, quando fuerit intenſæ ſiccitatis, aut intenſæ humiditatis, ſed tantum ſentit, cùm fuerit in naturali diſpoſitione, ſm quam innata eſt recipere humiditatem ſaporis. Deinde dicit, tactus enim ipſe, &c. i. &, cùm lingua innata eſt recipere ſaporem cum eius humiditate, neceſſe eſt vt ſuper ipſum non dominetur alia humiditas. Prima enim humiditas dominans in lingua impediet eam in re-
C cipiendo ſecundam humiditatem. quemadmodum qui guſtauerit aliquem ſaporem fortem, & poſtea guſtauerit alium ſaporem: tunc enim non ſentiet ſecundum ſaporem propter dominium primi ſuper linguã. Deinde dicit. &, ſicut infirmi ſentiunt omnes ſapores amaros, quia ſentiũt eos per linguam ſubmerſam in humore amaro, ita etiam qui guſtauerit aliquem ſaporem, & ſua lingua fuerit humefacta in humore accidentali, tunc non comprehendet humorem ſaporis proprii, niſi admixtum cum qualitate illius primi humoris. & ſic accidet neceſſario vt non comprehẽdat ſaporem, quia non comprehendit naturã ſaporis in diſpoſitione illa, ſecundum quam eſt materia illius ſaporis.

Illud, qđ ẽ aliqd in actu, nõ eſt innatũ recipere illud, qđ eſt in eo in actu, ſm ꝙ eſt in eo in actu. Idẽ 2. 67. Idẽ 3. de Aia cõ. 4. Idẽ, 1. ca. đ ſuba orb. idẽ 1. ph. 69. excedẽtibus excellentiis.

Species autem humorum ſicut & in coloribus, ſimplices quidem contrariæ ſunt: vt dulce & amarum. habitę autem ſunt, cum hac quidem, pingue: cum illa uero, ſalitum. Media autem horum,

acre,& auſterum,& ponticum,& acutum:ferè enim hæ videntur D
eſſe humorum differentiæ. Quare guſtatiuum potentia eſt huiuſmodi.guſtabile autem eſt factiuum actu huius.

SOPH. *Species autem ſaporum,ut etiam in coloribus,ſimplices quidē ſunt quæ ſunt contrariæ,dulce & amarum: Proxima aūt ſunt, ab uno, pinguc: ab altero,ſalſum. His interiecta ſunt,acre,& auſterum, & acerbū,& acidum. nam hæ propemodū eſſe ſaporum differentiæ uidentur. Quare guſtatiuum eſt,quod eſt tale potentia:guſtabile uero, quod eſt effectiuum actu eius.*

Et modi ſaporum ſunt ſicut in coloribus, ſimplices quidē ſunt contrarii dulcis,& amarus.Sequentes autem ſunt duo, iſtum vnctuoſus,iſtum autem ſalſus.Et quæ ſunt inter ea, ſunt acutus, & ſtypticus,& ponticus,& acetoſus.iſti.n. modi ferè videntur eſſe modi ſaporum.Quapropter neceſſe eſt vt Guſtans ſit illud, quod E
eſt in potentia iſtius diſpoſitionis,& Guſtabile ſit agens.

105 Et diſpoſitio modorum ſaporum adinuicē eſt,ſicut diſpoſitio colorū adinuicem.quemadmodum igitur colores ſimplices ſunt albus,& niger, ex quibus componuntur alii,quorum quidam ſunt propinquiores ſimplicibus,ita eſt de ſaporibus.ſ.q̄ ſimplices eorum ſunt contrarii.ſ.dulcis, & amarus.& ſequitur dulcem vnctuoſus,& ſalſus amarum . & inter iſtos ſunt acutus,& ſtypticus, & acetoſus. Et hoc,quod d.in coloribus manifeſtum eſt:in ſaporibus vero habet quæſtionem. Galenus enim opinatur
Digreſſio. quòd ponticus,& acetoſus frigidi ſunt,& quòd acutus eſt calidior amaro.
Et,ſi nos conceſſerimus q̄ iſti ſapores conſequuntur calorem , & frigus, neceſſe eſt q̄ contrarietas in iſtis ſit in illo,quod eſt vltimæ calidum , & in F
illo,quòd eſt vltimo frigidum.&,ſi conceſſerimus q̄ ita eſt de ſaporibus,
Prima rō cōtra Gal. ſicut eſt de coloribus,ſ.quòd idem color ſit à caliditate, vel à frigiditate, tunc non accidet impoſſibile. Et videtur q̄ hæc opinio Galeni ſit error. Videmus enim q̄ amaritudo quandoq; inuenitur cum frigiditate. verbi gratia q̄ amaritudo,quæ eſt in fructibus in primo etemento,demonſtrat frigus:& amaritudo,quæ eſt in rebus combuſtis demonſtrat calorem . Et ſimiliter non eſt impoſſibile vt aliqua dulcedo ſit frigida,videtur enim q̄
Sed a rō. plantæ amari ſaporis apud complementum ſunt dulces, aut inſipidæ in principio. Et ſignum eius,q̄ iſti ſapores ſunt medii,eſt quòd plantæ habentes ſapores,non transferuntur ex amaritudine ad dulcedinem in eis,
Nō eſt neceſſariū vt trāslatio i extremis ſit ſupra media. quæ innatæ ſunt eſſe dulces in fine,niſi mediante aliquo iſtorum ſaporū, & hoc erit ſecundùm q̄ pertinet illi amaro exiſtenti in illa planta, & illi dulci exiſtenti in ea.quemadmodum albedo non transfertur ad nigredinem, vel econuerſo,niſi mediante aliquo colorum mediorum: in aliquo igitur transfertur mediante charopo,& in aliquo mediante kiano . non Tertiat
Idē.3.Cœ. 41. enim eſt neceſſe vt translatio in extremis ſit ſuper omnia media. Et vniuerſaliter

A uerſaliter per ſe manifeſtum eſt q̃ amarum, & dulce ſunt in fine cõtrarietatis, inquãtum ſunt ſapores. quapropter neceſſe eſt vt alij ſapores ſint medij inter hos duos, & compoſiti ex extremis. Secundum hoc igitur debemus ponere hoc. Et non debemus aduertere ſermonem Galeni. ſuus. n. ſermo non eſt verus in complexionibus ſaporum ſm ſuas naturas. Et, ſi conceſſerimus quòd omne dulce eſt calidum, & omne amarum etiam eſt calidum, debemus etiam dicere q̃ hoc non eſt niſi reſpectu corporis hominis, non reſpectu naturæ ipſius rei. experientia enim, licet teſtetur hoc in corpore humano, tamen hoc non demonſtrat naturam ipſorum ſaporũ. Quarta rõ

Et videtur quòd ſapor magis ſequitur humiditatem & ſiccitatem, quã caliditatem & frigiditatem. Neceſſe eſt enim aliquam opinari complexionem terminari, ex qua fit amaritudo, & aliã ex qua dulcedo: & quòd iſtæ duæ complexiones ſunt contrariæ ſm hunc modum. & locus de hac perſcrutatione eſt in libro de Senſu & ſenſato, & etiam de numero modorum ſaporum. Deinde. d. Quapropter neceſſe eſt vt guſtans ſit illud, &c. ideſt declaratum eſt ex prædictis q̃ iſte ſenſus eſt illud, quod eſt in potentia omnes iſti ſapores, & quòd ſapor, & guſtus eſt agens, & mouens iſtum ſenſum de potentia in actum. Quinta tõ

B

De tactu, tangibilibus, ac medio. Cap. 7.

DE tangibili autem & tactu eadem ratio. Si enim tactus nõ eſt vnus ſenſus, ſed plures: neceſſarium eſt & tangibilia ſenſibilia plura eſſe. Habet autem dubitationem, vtrum plures ſint, aut vnus.

SOPH. *De tactili & tactu eadem eſt ratio: ſi enim tactus non unus eſt ſenſus, ſed plures: & tactilia etiam plura eſſe ſenſibilia neceſſe eſt.*

De tangibili autẽ. & de tactu idem eſt ſermo. Tactus enim, ſi non fuerit vnum genus, ſed plus, neceſſe eſt vt tangibilia etiã ſint plura vno. Sed eſt dubium, vtrum ſint vnum, aut plura.

C

106 Modo vult loqui de tactu, & dixit. De tangibili autem, & de tactu, &c. ideſt vtrum autem tangibile ſit vnum, aut plura vno eſt dubiũ, ſicutẽ de tactu. & ſermo in eis eſt idem. Et innuit per hoc cauſam, propter quam latet hoc, in hoc ſenſu, & non latet in aliis ſenſibus. de illis enim quia manifeſtum fuit quòd ſenſibile eorum eſt vnum in genere, fuit etiam manifeſtum eos eſſe vnum in genere: in hoc ſenſu autem, quia ignoratum eſt de ſuis ſenſibilibus, fuit etiam ignoratum de ſuo ſenſu. Deinde dicit. Tactus enim, ſi non fuerit vnum genus, &c. ideſt, ſermo de eis in hac intentione idem eſt. Notum eſt enim nobis quòd ſi tactus non eſt vnum genus, ſed plura vno, neceſſe eſt quòd tangibilia ſint plura vno, &, ſi tangibilia ſint plura vno, neceſſe eſt vt iſte ſenſus ſit plus vno. ſed licet conſecutio in iſtis duobus ſyllogiſmis ſit manifeſta, tamen deſtructio, vel poſitio in eo eſt ignorata.

Et quid eſt ſenſitiuum tangibilis: vtrum caro & in aliis proportionale, aut non, ſed hoc quidem eſt medium, primum autem ſenſitiuum, aliud quiddam eſt intus. omnes etenim ſenſus vnius contrarietatis eſſe videntur, vt viſus albi & nigri: auditus grauis & acuti: guſtus amari & dulcis. In tangibili autem multe inſunt contrarietates calidum & frigidum, humidum & ſiccum, durū molle, & aliorum quæcunq; ſunt huiuſmodi.

SOPH. *Eſt autem quæſtio, utrum plures ſint, an unus: & quid ſit inſtrumẽtum rei tactilis tactiuum: utrum caro, & in aliis quod ei proportione reſpondet: an non, ſed hoc quidem ſit intermedium, primum uero ſenſorium aliud quidpiam intus ſit. quippe omnis ſenſus unius eſſe uidetur contrarietatis, ut uiſus albi & nigri, auditus grauis & acuti: guſtatus amari & dulcis: at in tactili multæ ſunt contrarietates, calidum, frigidum, humidum, ſiccum, durum, molle, & eiuſmodi alia.* E

Senſus autem tactus, vtrum eſt in carne, aut in alio ſimili: aut non, ſed iſta eſt medium, primum autem ſentiens eſt aliud intrinſecum. Omnis enim ſenſus exiſtimatur eſſe eiuſdem contrarietatis. v.g. viſus albi & nigri, & auditus grauis & acuti, & guſtus dulcis & amari. In tangibilibus autem ſunt plura contraria, calidum & frigidum, & ſiccum & humidum, & durum, & molle, & aſperum & lene, & alia ſimilia.

107 Cùm narrauit ꝙ dubium eſt vtrum ſenſus tactus ſit eiuſdem virtutis aut plurium, incœpit dicere ſermones dubitabiles in hoc, & d. Senſus aũt tactus, &c. i. & principium conſyderationis in hoc eſt, vtrum ſenſus tactus ſit in carne, aut in ſimili carni in animalibus carentibus carne: aut ſenſus tactus non eſt in carne, ſed caro eſt quaſi medium. Et dixit hoc. quia, ſi fuerit declaratum ꝙ ſenſus tactus eſt in carne, ita ꝙ proportio carnis ad ipſum ſit ſicut proportio oculi ad viſum, manifeſtum eſt ꝙ ſenſus tactus F eſt vna virtus: quoniam vnum inſtrumentum non eſt niſi vnius virtutis. Si autem fuerit declaratũ ꝙ iſta virtus fuerit plures vna, neceſſe eſt vt caro non ſit niſi medium: & vt non ſit quaſi inſtrm. Et, cùm narrauit hoc, incœpit inducere ſermones dubitabiles. & incœpit ab eis, quæ demonſtrãt virtutem tactus eſſe plures vna: quia poſt inducet ea, quæ demonſtrant ipſam eſſe vnam ex hoc, quod apparet ꝙ, cùm ſenſibile fuerit poſitum ſuper carnẽ, ſtatim ſentiet, ex quo exiſtimatur ꝙ iſta virtus eſt vna. Et d. ſed iſta eſt medium, &c. i. vtrum ſenſus tactus eſt in carne, ita ꝙ ſit vna virtus: aut non eſt in carne, ſed intra, & eſt plus quã vna virtus, eſt dubium. poteſt. n. aliquis dicere ꝙ caro eſt medium, & ꝙ primũ ſentiens, quod eſt inſtrm iſtius virtutis, eſt aliquid intrinſecũ, & ꝙ eſt plus quã vnũ inſtrm. Et ſignũ eius eſt, quia manifeſtum eſt ꝙ idẽ ſenſus nõ cõprehẽdit niſi vnã cõtrarietatẽ, & eius media: viſus. n. cõprehẽdit albũ & nigrũ & media, & auditus

Si proportio carnis ad tactũ ſit ſicut proportio oculi ad viſum, manifeſtũ ẽ ꝙ ſenſus tactꝰ ſit vna virtus.

*aut caro ſit quaſi.

graue

A graue & acutum & media,& guſtus dulce & amarum & media. Tactus autem multa contraria. v.g. calidum & frigidum,& humidum & ſiccum, & aſperum & lene,& durum & molle,& alia contraria. vnde neceſſe eſt, vt iſta virtus ſit plures vna,& ꝙ caro ſit quaſi medium. Et hoc, quod dixit, manifeſtum eſt. qm̃,ſi vna virtus eſt,quæ comprehendit vnam contrarietatem,contingit oppoſitum conuerti cum oppoſito,ſcilicet vt quę non cõprehendit vnam contrarietatem,ſed plures,non ſit vna virtus.

documñ. Pro hoc vide. 2. Priorũ ca. 21. & 4. Topicorũ ca. 5.

Habet autem ſolutionem quandam ad hanc dubitationem: & ꝙ in aliis ſenſibus ſunt contrarietates plures, vt in voce non ſolũ acumen & grauitas,ſed magnitudo & paruitas,& lenitas, & aſperitas vocis,& ſimilia alia. ſunt autem & circa colorem differentiæ huiuſmodi alteræ. ſed quid ſit vnum ſubiectum, ſicut auditui ſonus,ſic tactui,non manifeſtum eſt.

80 p H. B *Sed eſt ſolutio quædam huius quæſtionis: etenim & in aliis ſenſibus plures ſunt contrarietates, ut in uoce non ſolum acumen & grauitas,uerumetiam magnitudo & paruitas,& lenitas, & aſperitas uocis,cæteraq; generis eiuſdem. In colore etiam eiuſmodi aliæ ſunt differentiæ: uerum quid ſit ſubiectum: ut auditui ſonus,ſic etiam tactui,nõ eſt manifeſtum.*

Sed eſt hic aliquid. per qđ diſſoluitur iſta quæſtio. In aliis enim ſenſibus ſunt modi contrarietatis plures vno. verbi gratia,in ſono cum acuto & graui eſt magnum & paruũ & ſonus lenis & aſper, & alia ſimilia. Et in colore etiam ſunt alii ſimiles iſtis. Sed tamen non eſt manifeſtum quid eſt illud vnum ſubiectũ, ſicut eſt ſonus auditus,ſic tactus.

Cũ dedit ſermonẽ,facientem credere ꝙ ſenſus tactus ſit plus vno, dedit 108 alium ſermonem,quaſi dubitationẽ ſup hũc ſermonẽ,& dixit. Sed eſt hic C aliquid,&c. i. poteſt aliqnis dicere aliquid eẽ, p quod diſſoluit iſte ſermo, per quẽ probat ꝙ ſenſus tactus eſt plus vno: & ꝙ in aliis ſenſibus etiã ſunt modi contrarietatis plures vno. v.g. ꝙ auditus cõprehendit graue & acutum, & magnũ & paruum,& lene & aſperũ. & ſilr viſus cõprehẽdit multa album & nigrũ,& ſplendẽs & non ſplendens. quapp nõ eſt neceſſe ex hoc ꝙ tactus comprehẽdit plus vna, vt ſit plures,& ꝙ caro ſit quaſi mediũ. Et, cũ dedit hãc dubitationẽ ſup ſermonẽ ꝓbãtẽ ꝙ iſte ſenſus eſt plus vno, incœpit excitare modũ debilitatis eius,& dixit. Sed tñ nõ eſt manifeſtũ,&c. i. ſed iſte ſermo nõ ſequit. qm̃,ſi magna cõtrarietas,quæ eſt in tactu, ſit ſimilis cõtrarietati exiſtẽti in vnoquoq; ſenſu,neceſſe eſt vt ſubiectũ modorũ contrarietaris,q̃ eſt in tactu,ſit vnũ,ſicut eſt in viſu,& in auditu. ſonus n eſt ſubiectũ illorũ cõtrariorũ prædictorũ. & ſilr color eſt ſubiectũ modorũ cõtrarietatis cõprehenſibiliũ per viſum. ſed nõ eſt manifeſtum quid eſt vnũ ſubiectũ cõtrariorũ ſenſus tactus, immo apparet ꝙ ſubiectũ multiplicatur ſm multiplicationem contrariorum. Et intendit per ſubiectũ

7.Me.43. digressio, ꝙ tactꝰ nō sit unꝰ ab imo obiecto.

hic genus, quod dibiditur in hæc contraria. Et hoc, quod dixit, manifestum est. Necesse est. n. si posuerimus ꝙ vnus sensus cōprehendit multos modos contrarietatis, vt genus subiectū illis modis sit vnū. Qm̄ necesse ē aliquid esse commune illi multitudini, quòd comprehendit ab illo vno sensu. &, si non, non erit illic aliquid, per quod ille sensus poterit dici vnꝰ. qm̄ sensus non est vnus, nisi per vnam intentionē. Et, cū cōtraria fuerint diuersa in generibus, tunc virtutes erunt diuersæ. & ideo illud, quod recipit cōtrarietatem colorum, aliud est à recipiente saporū contrarietatem: cùm ista contraria sint diuersa in genere. Vnde necesse ē, si tactus sit vna virtus, vt modi contrariorum, quos comprehendit, sit vnum genus subiectum eis, quod dicatur de eis vniuoce: vt sonus, qui dicitur vniuoce, sit de modis sonorū, & color de modis colorum. Sed contraria tactus non vñ habere genus, quod dicatur de eis nisi æquiuoce, Quale enim, quod dicitur de calido & frigido, & graui & leui, non dicitur nisi pure æquiuoce. Et illud, quod dictum est de æquiuocatione in hoc nomine quale, dicitur de sapore, de calore & frigore, & odore. omnia enim hęc nomina sunt in prædicamento qualitatis: & graue & leue in prædicamento substātiæ. Et ideo necesse est vt, virtus comprehendens contrarietatem, quæ est in graui & leui, sit quoquo modo virtus comprehendens contrarietatē, quæ est in calido & frigido necessario, & quoquo modo non, cùm illa, quæ comprehendit graue & leue, non comprehendit ea nisi mediante motu; scilicet ꝙ non comprehendit graue, nisi quando mouet eam corpus graue, aut leue. Et ideo oportet opinari ꝙ velit Arist. ꝙ sensus tactus est plus quā vnus: & ꝙ caro est quasi ei medium. † licet iste sermo sit contrarius sermoni in libro de Animalibus. sed tamen forte ille sermo fuit secundū ꝙ apparuit illic, scilicet ꝙ sciuit de membris animalium in illo tempore, tunc enim adhuc nesciebat neruos, & dixit ꝙ, instrumentum sensus istiꝰ est caro. & iste sermo dat instrumenta esse istis animalibus tangibilibus intra carnem. & hoc conuenit ei, quod post apparuit per anatomiam. s. ꝙ nerui habent introitum in tactu, & motu, quòd ergo sciuit Aristo. ratione, apparuit post per sensum.

Occurrit tactiæ obiectioni. qa aliqs diceret eē idē genus tāgibiliū, & é ipm quale. Grauie & leue sunt in p̄dicamēto substātię. Idē. 4. Cęl. c. 2ᵒ. opp. 5. Me. c. 18 vbi .d. ꝙ sunt quātitates. Sed 4. Cęl. 39. ponit eas eē facilitates, & p cō sequens q̄litates. idē 2. de Gen. & cor. t. c. 8 & 7 ph. t. c. 11. Vid cōtr. Zim. † Soluit cō tradictionē. 2. de p tibus aialiū ca. 6. 3. d nā aialium ca. 5.

Vtrum autem est sensitiuum intus, aut non, sed mox caro, nullum videtur eē signum fieri sensum simul cum tactu. etenim nūc si quis circa carnem extenderit, vt pellem faciēs, similiter sensum mox tactum insinuat. & tamen constat ꝙ nō est in hoc sensitiuū, si autem & connaturale fuerit, citius vtiq; pertinget sensus.

Vtrum autem instrumentum sit intus nec ne, sed protinus caro, nullo uidetur esse argmento, quòd sensus fiat simul atque res tanguntur. Etenim si quis circa carnem extenderit quidpiam in speciem membranæ redactum, statim peræquè sensum imprimet: & tamen constat nō esse in ea sensus instrumentum. quòd si etiam coaleſcat, multò citius sensus penetret.

Vtrum

A Vtrum autem ſentiens ſit intra, aut non, ſed eſt primum, quod apparet. ſ. caro, exiſtimatur quòd iſtud ſignum nihil eſt. ſ. ꝙ ſenſus eſt, quando tangitur. Quoniam, ſi tu acceperis membranam, & in duas carnem ea, tunc eodem modo apparebit ſenſus, qñ tangitur: licet ſit manifeſtum ꝙ ſentiens non eſt in iſtis rebus. Si igitur fuerit conſolidatum cum eo, tunc ſenſus citius prouenit etiam.

Cum dedi ſermonẽ neceſſarium, ex quo apparet ꝙ ſenſus tactus ẽ plus Continua
109 vno, & ꝙ caro eſt quaſi medium, vt expoſuimus: licet ſit contra opinionẽ tio textus.
Alex. & expoſitionem Themiſtii. quãuis Themiſtius dicat aperte ꝙ iſta eſt opinio Ariſto. ſ. ꝙ caro eſt quaſi medium. ſed iſti videntur non ſcire rationem, ſuper quam ſuſtentabatur Ariſt. in hoc. & eſt, quia ſenſibilia tactus nõ cõicant in eodẽ genere, qđ de eis dicatur vniuoce, neceſſe ẽt vt ſit Infra. c.
plus vno. & nos dicemus rõnem Alex. in hoc, & diſſoluemus eam. Et, cũ 115.
iam compleuit hoc declarare, & diſſoluere quæſtionem contingentem in
B hoc, reuerſus eſt ad deſtruendum illud, ex quo exiſtimatur ꝙ caro eſt inſtrumentum iſtius virtutis, & d. Vtrum aũt ſentiens eſt intra, &c. i. dicere Expoſitio.
aũt ꝙ tangẽs nõ eſt intra, ſed eſt in primo eorũ, quæ apparent, ſ. in carne: caro. n. cũ fuerit poſitũ ſuper ipſam aliquod tangibile comprehendet ipſum: nihil eſt, ſ. ꝙ iſtud argumentum non tenet, ſ. ꝙ ſenſus tactus ſit, quãdo tangibile tangit carnem. D. debilitauit hoc argumentum, & dixit. Improbatio rõnis
Quoniam, ſi tu acceperis membranã, &c. i. qñ, ſi tu acceperis membra- inductæ.
nam non ſpiſſam, & indueris eã carne, & poſueris ſuper carnem aliquod tangibile, tunc ſtatim cõprehẽderẽt à ſenſu, ac ſi eſſet abſq; illa membrana. D. d. licet ſit manifeſtum ꝙ ſentiens non eſt in iſtis rebus. i. licet ſit manifeſtum ꝙ primum ſentiens non eſt in cute, non eſt impoſſibile vt caro ſit talis diſpoſitionis, ſ. vt ſit medium quaſi cutis. in apparentibus autẽ in carne nulla dubitatio eſt ſuper ea, quæ iam declarata ſunt tõne. D. d. Si igit fuerit conſolidatum. i. & nulla differentia eſt in hac intentione, ſiue caro
C fuerit continua cũ ſentiente, ſiue membrana fuerit non contipua. cutis. n. ſi eſſet continua, tunc citius redderet ſenſum. Continuatio igitur non dat carni niſi facilitatem pertranſitus ſenſus: non quia continuatio det vt caro ſit inſtrumentum iſtius ſenſus.

Propter quod talis pars coloris videtur ſic ſe habere, ſicut ſi circulariter nobis aptus natus eſſet aer: videremur enim vno quodã ſentire & ſonum & odorem & colorem: & vnus quidam ſenſus eſſe, auditus, & viſus & olfactus: nunc autẽ quoniam determinatũ eſt per qđ fiunt motus, manifeſta ſunt prędicta ſenſitiua altera eẽ.

SOPH. *Itaq; pars hæc corporis perinde ſe habere uidetur, ac ſi circumquaq; coalitus nobis eſſet aer: uideremur enim uno quodam & ſonum, & colorem, & odorem ſentire: & unus eſſe ſenſus auditus, & uiſus, & olfactus: at uero quia diſtinctum eſt id per quod fiunt motus, perſpicuum eſt quæ diximus inſtrumenta diuerſa eſſe.*

Et ideo hoc membrum eſt de corpore, quaſi aer, ſi eſſet applicatus cum corpore in circuitu. tunc enim exiſtimaremus quòd p idem ſentiremus ſonum, & colorem, & odorem: & ꝙ viſus: & auditus, & olfactus eſſet ſenſus vnus. modo autem, quia aer, per quē fiunt iſti motus. ſ. videre, & audire, & olfacere eſt diſtinctus, apparent ſenſus, quos diximus eſſe diuerſos.

110 Cū declarauit ꝙ tactus eſt plus vno ſenſu, & ꝙ propter hoc caro debet eſſe media iſtis ſenſibus, & ꝙ dubitatio ſuper hoc, ex eo ꝙ apparet ſenſui, quæ fecit multos homines dicere ꝙ caro eſt inſtrumentum iſtius ſenſus, & ꝙ iſte ſenſus eſt vnus, non ſufficit, incœpit declarare modum, ex quo contingit iſta exiſtimatio communis omnibus: & forte ipſe eſt vnus eorū in libro de Animalibus, qui hoc exiſtimauerūt. Et dixit. Et ideo hoc mē brum eſt de corpore, &c. i. & iſta exiſtimatio accidit hominibus: quia hoc membrum, ſ. caro, aſſimilatur aeri, ſi eſſet applicatus cum corpore. quoniam, ſi aer, ſm ꝙ eſt medium, fuiſſet applicatus cum corpore, ſicut caro, ideſt, eſſet pars corporis, tunc exiſtimarem⁹ ꝙ p idem ſentiremus ſonum & colorem, & odorem: & ꝙ hæc tria ſunt vnus ſenſus. & hoc idem accidit ſenſibus tactus cum carne, ita ꝙ fuit exiſtimatum eos eſſe vnū ſenſum.

D. d. modo aūt, quia aer, &c. i. ſed apparet ꝙ tres ſenſus iſti ſunt diuerſi, licet ſint per idē medium, quia medium nō eſt pars noſtri. Caro aūt, quia eſt pars noſtri, non apparuit hoc in ſenſibus tactus, & fuit exiſtimatum eos eſſe vnum ſenſum. ſed demonſtratio coegit ꝙ ſint plures vno ſenſu. ſentit enim plura vno ſenſibili in *carne.

*a. l. genere.

In tactu autem hoc quidem nunc immaniſeſtū eſt. ex aere quidem. n. aut aqua impoſſibile eſt conſtare aīatū corpus: oportet. n. firmū eē. relinquitur aūt miſtū ex terra & ex his eſſe, vt vult caro & proportionale. Quare neceſſarium eſt & corpus eſſe medium tactui, aptum natum, per quod fiant ſenſus cum ſint plures.

§ o p m. *In tactu uero id nunc obſcurum eſt: ex aere enim aut aqua corpus animatum conſtare non poteſt: requiritur. n. ut ſolidū quidpiā ſit. reſtat ergo ut ex terra & his ſit mixtum, cuiuſmodi uult eſſe caro, & quod ei proportione reſpondet: nam ſi omnis ſenſus per intermedium eſt, etiā tactus. Quare neceſſe eſt & corpus eſſe inter tactiuum quod adhæreat coalitumq; ſit per quod fiunt ſenſus, qui quidem plures ſunt.*

In tactu aūt hoc mō latet. īpoſſe eſt. n. vt cōſtitutio corporis aīati ſit ex aere, aut ex aqua. indiget. n. vt ſit durū. remanet igit vt ſit ex terra, & ex iſtis ī carne, & ſi⁹ b⁹. Neceſſe ē igit vt corp⁹ mediū tāgēs ſit applicatū p cui⁹ mediationē erūt ſenſus, & sūt plures vno.

111 Cùm declarauit modum, ex quo cōtingit iſta exiſtimatio in ſenſibus tactus, & non contingit in aliis ſenſibus, incœpit narrare cauſam, & neceſſitatem in hoc, ꝙ medium in tactu eſt applicatum, & in aliis non applicatum,

A num,& d. In tactu autem,&c.i.tactui autem accidit hoc, ita ꝙ iſta intētio latet in eo,ſ.ꝙ eſt plus q̄ vnus ſenſus,ex hoc,ꝙ omnis ſenſus indiget medio:& animalia indigent in ſalute vt ſentiant tangibilia:ideo fuit neceſſe vt medium eſſet pars eius. Et fuit impoſſibile vt hoc medium, quod eſt pars eius, eſſet aqua,aut aer,impoſſibile eſt enim ſicut d. vt cōſtitutio corporis eſſet ex aere aut aqua. animalia.n. indigent neceſſario corpore duro,ex quo contingit neceſſario vt mediū ſenſibus tactus eſſet corpus admixtum,ſuper quod abūdaret terreſtritas,& eſt caro,& eius ſimile in animalibus carentibus carne.& ſic eſt intelligendus iſte ſermo. Et ipſe excitauit nos ſuper hoc,quod diminuitur in ſermone per hoc, quod dixit,Neceſſe eſt igitur vt corpus medium tangens ſit applicatum.i. neceſſe eſt igitur ꝙ omnis ſenſus ſit per medium : cùm * ſenſus non ſentiant ſua ſenſibilia niſi tangendo: & animalia indigent vt ſentiant ſenſibilia occurrentia,vt medium ſit applicatum,& pars corporis. D. d. per cuius mediationem erunt ſenſus,& ſunt plures vno.i.ſenſus tactus. * a l. tactus

B

Demonſtrat autem ꝙ plures ſint, qui in lingua tactus. omnia enim tangibilia ſentit ſecundum eandem partem,& humorem. ſi quidem igitur & alia caro ſentiret humorem, videretur unus & idem eſſe ſenſus guſtus & tactus: nunc autem ſunt duo, propter id ꝙ non conuertitur.

text. 101. *Indicat autem eos eſſe plures is tactus qui in lingua conſiſtit: eadē enim parte cuncta tactilia & ſaporem ſentit: Ergo ſi reliqua caro ſaporem ſentiret,ſenſus guſtatus & tactus idem & vnū eſſe videretur: nunc vero duo ſunt, quia non fit conuerſio.*

Et demonſtrat eos eſſe plures vno tactus linguæ. omnia enim tangibilia ſentiuntur per idem membrum, & ſapor. Si ergo alia caro ſentiret ſaporem, tunc exiſtimaretur ꝙ guſtus. & tactus eſſent idem ſenſus.modo autem ſunt duo, quia non conuertitur.

112 C Et demonſtrat ꝙ, quia ſenſus tactus eſt plus, quàm vnus, & ꝙ hoc latet,quia caro eſt quaſi medium tactus, qui eſt in lingua, quoniam ſentimus omnia tangibilia per hoc membrum, & etiam ſaporem,fuit neceſſe vt caro,quæ eſt in hoc membro,ſit quaſi medium,non quaſi inſtrumentum,quoniam,ſi eſſet inſtrumentum ſaporis, non comprehenderet tangibile:&, ſi tangibile,non ſaporem.idem.n.ſenſus idem habet inſtrumētum.Si igitur alia caro,quæ eſt in corpore, ſentiret ſaporem, ſicut caro, quæ eſt in lingua,tunc exiſtimaret ꝙ guſtus,& tactus eſſent idem ſenſus. D.d.modo autem ſunt duo,quia non conuertitur.i.modo autem nō accidit hoc,quia non conuertitur,ſ.ꝙ omnis caro guſtans eſt tangens: ſed non omnis caro tangens eſt guſtans. Idē ſenſus idē habet inſtrm cō ſiſe ſupra c.107. &. 3. de A a. 66. 50.

Dubitabit autem aliquis ſi omne corpus profundum habet: hæc autem eſt tertia magnitudo: quorum aūt corporū medium eſt aliquod

eſt aliquod corpus, non contingit ipſa ad inuicem ſe tangere. humidum autem non eſt ſine corpore, nec humectum: ſed neceſſe eſt aquam eſſe, aut habere aquam: quæ vero tanguntur adinuicem in aqua, niſi ſicca extrema ſint, neceſſe eſt aquam habere mediũ, quo repleta ſunt vltima. ſi aũt hoc verum, impoſſibile eſt tangere aliquid aliud in aqua. eodem autem modo & in aere. ſimiliter. n. ſe habet aer ad ea quæ ſunt in ipſo, & aqua ad ea quę ſunt in aqua. latet autem magis nos, ſicut & quę ſunt in aqua animalia, ſi humectum tangit humectum. D

SOPH. *Verum quærat quiſpiam, ſi omne corpus habet altitudinem, atq; hæc eſt tertia magnitudo: quibus autem duobus corporibus interiacet corpus aliquod, fieri non poteſt ut ea ſe mutuo tangant: humidumq; nõ eſt ſine corpore, neq; madidũ: ſed neceſſe eſt vel aquam eſſe, vel aquam habere: quæ vero in aqua ſe mutuo tangunt, cũ extrema ſicca non ſint, neceſſe eſt aquã habeant interiectam, cuius plenæ ſunt extremitates: quòd ſi hoc verum eſt, fieri non poteſt vt aliud tangat aliud in aqua: eodem etiam modo in aere: ſimiliter enim ſe habet aer ad ea quæ ſunt in ipſo, atq; aqua: latet tamen magis nos, vt etiam ea animalia quæ in aqua ſunt, an madidum tangat madidum.* E

Ex eis, in quibus homo dubitat, eſt ꝙ omne corpus habet profundum, & hæc eſt tertia dimẽſio, & corpora, inter quæ exiſtit aliquod corpus medium, impoſſibile eſt vt tangant ſe ad inuicem, & humidum non eſt extra corpus, neq; humectatũ, immo neceſſe eſt vt ſit aqua, aut aliquid, in quo eſt aqua: & ea, quæ occurrũt ſibi in aqua ad inuicem, cũ extrema eorũ non fuerint ſicca, neceſſe eſt vt ĩter ea ſit mediũ, & eſt illud, in quo vltima eorũ sũt ſubmerſa. Et, ſi hoc eſt verũ, impoſſe eſt vt aliqd tangat aliud in aqua. Et ſimiliter in aere. aer. n. ita eſt cum eis, quæ ſunt in eo, ſicut aqua cũ eis, quę ſunt in aqua. v. g. animalia, quæ ſunt in aqua, ſi corpꝰ humectatum tangit corpus humectatum. F

113 Cùm declarauit ꝙ tactus indiget carne pro medio, & ꝙ eſt plus quàm vnus, incœpit etiam quærere vtrum iſte ſenſus cùm hoc, ꝙ indiget carne, indigeat etiam medio extrinſeco, aut ſufficit etiã caro ſine medio extrinſeco. & iſta quæſtio etiã accidit in guſtu. Et dixit, Et ex eis, in quibus homo dubitat, eſt, &c. i. & dubitat homo in hoc, utrum tactus indigeat medio extrinſeco cum hoc ꝙ indiget medio, quod eſt caro. omne. n. corpus habet profundum, & eſt tertia menſura corporis. D. d. & corpora, inter quę eſt medium, &c. i. et, cùm omne corpus habet profundũ, neceſſe eſt vt inter omnia duo corpora non ſe tangentia ſit corpus. &, cùm ita ſit, contingit

A tingit vt cõrpora ficca, inter quæ eſt medium corpus humidum, impoſſibile eſt vt tangant ſe adinuicem, abſq; eo q̃ ſuæ ſuperficies ſint humefactæ ab illo corpore humido. & humiditas impoſſibile eſt vi ſit extra illud medium, v.g. corpora humectata. quoniam impoſſibile eſt vt tangant ſe, niſi inter ea ſit aqua, aut aliquid aquæ. D. d. & ea, quæ occurrunt ſibi in aqua ad inuicem, cùm extrema eorum fuerint non ficca, &c. i. &, cũ corpora ficca non occurrunt ſibi in corporibus humidis, niſi extrema eorum fuerint humectata, neceſſe eſt, vt non occurrãt ſibi, niſi inter ea ſit mediũ: & eſt corpus, in quo ſuperficies eorum ſunt ſubmerſę. Et, cũ ita ſit, impoſſibile eſt vt corpus ſiccum tangat corpus ſiccum in aqua, aut in aere: niſi inter ea ſit corpus aut ex aqua, aut ex aere. D. d. Et ſimiliter etiam de aere. aer enim, &c. i. & ita eſt de aere, ſicut de aqua in hoc. ſed humefactio eorum, quæ ſunt in aqua, eſt manifeſta ſenſui: † humefactio autem eorum, quę ſunt in aere, non ſentitur: ſed ratio cogit eam eſſe eiuſdem modi. v.g. animal, quod eſt in aqua. quoniam, cùm manifeſtum eſt q̃ impoſſibile
B eſt vt aliquid tangat niſi mediante aqua, ſic debet eſſe in animalibus, quæ ſunt in aere.

Duo corpora dura nõ pñt ſe imediate cõtãgere.

† Humefactio in aq̃ eſt manifeſta ſẽſui. ſed ea, q̃ ẽ in aere, latet ſenſũ. Idẽ primo Ppy. e. 54. idẽ. 1. d Gener. & Co. 19. conſic d aqua habes j. hic c. 115. ad finem.

1 Vtrum igitur omnium ſit ſimiliter ſenſus, an aliorum aliter, ſicut nunc videtur: guſtus quidem & tactus in tangendo, alĩ autẽ à longe? hoc autem non eſt. ſed durũ & molle per altera ſentimus, ſicut & ſonabile & viſibile & odorabile: ſed alia quidem a longe: alia vero a prope: propter quod latet, quoniam omnia ſentimus per medium: ſed in his latet. Et quidem ſicut diximus prius & ſi per pellem ſentiremus omia tangibilia, ignorato quoniam prohibet, ſimiliter vtiq; haberemus ſicut & nũc in aqua & in aere: putamus enim nunc ipſa tangere, & nihil eſſe per medium.

C *Vtrum igitur omnium ſimiliter ſit ſenſus, an aliorũ aliter, ut nũc videtur, guſtus quidem & tactus tangendo, aly autem e longinquo? id*
OPHZ *vero non ita ſe habet: ſed durum & molle per alia ſentimus, quemadmodũ & ſonatiuum, & viſibile, & odorabile: ſed alia è loginquo, alia è propinquo: quapropter latet: quandoquidem omnia ſentimus per intermedium: uerũ in his latet. Atqui, ut ſuperius diximus, & ſi per membranam ſentiremus omnia tactilia, neſcientes eam intercedere, eque afficeremur, atq; nunc in aqua & in aere: uidemur.n. ea tangere, & nihil eſſe interiectum.*

1 Vtrum igitur ſenſus omnium rerum eſt eodem modo, aut ſenſus rerũ diuerſarum eſt diuerſus, vt exiſtimatur q̃ guſtus, & tact⁹ ſunt per tangere, alia aũt ſunt à remoto? Aut non eſt ita. ſed nos etiam non ſentimus durum, & molle, niſi mediantibus alĩs reb⁹, ſicut ſentimus faciens ſonum, & viſibile, & audibile. ſed iſta à re-

moto

moto, & illa duo à propinquo. Et ideo non fuit perceptū. & si nō omnia sentimus per aliquod medium, sed non comprehenditur à nobis in his duobus. Iam enim diximus etiam prius ꝙ, si nos sentiremus tangibilia membrana mediante, ita ꝙ non perciperemus eam, tunc dispositio nostra esset, sicut dispositio nostra modo in aqua, aut in aere. modo. n. existimamus tangere ea, & nō est illud.

114 Et, cùm fuerit concessum hoc, quod diximus, ꝙ corpora sicca impossibile est vt tangant se in corporibus humidis, nisi inter ea sit aliquod corpus ex illo humido, quærēdum est vtrum sentire omnia sensibilia fiat eodem modo, s. per medium, aut sentire res diuersas sit diuersum, s. ꝙ sentire quasdam non est per medium, vt existimatur de tactu & gustu, & quasdam per medium, & sine tactu, sed à remoto, vt auditus, & olfactus, & visus. Aut non est ita. sed omnia tangibilia sentimus per idem mediū, per quod sentimus illa tria residua. sed tamen differunt in hoc, ꝙ sensibilia in istis tribus comprehēduntur à remoto, & in tactu, & gustu à propinquo. Et, cùm ita sit, non sentimus omnes res nisi per medium extrinsecum: sed istud medium non percipitur à nobis in tactu. Quemadmodum, si sentiremus tangibilia mediante membrana, absque eo ꝙ perciperemus illam membranam esse super nos: quoniam dispositio nostra esset cū hac membrana, per cuius mediationem sentiremus tangibilia absque perceptione illius, sicut esset dispositio nostra in sentiēdo mediāte aqua, aut aere. s. quemadmodum accideret nobis existimare ꝙ nos non sentimus tangibilia nisi tangendo, non mediante illa membrana, cum non percipimus illā esse omnino, sic possibile est hoc accidere nobis in aqua, aut aere, s. existimare ꝙ nos sentimus res sine mediatione earum. sed nos in rei veritate nihil tangimus, nisi per mediationem earum.

Sed differt tangibile a visibilibus & sonatiuis: quoniā illa quidem sentimus ex eo ꝙ medium mouet aliquid nos: tangibilia vero non a medio, sed simul cum medio: sicut per clypeum percussus: non enim clypeus percussus prius percussit, sed simul accidet vtraque percuti.

SOPH. *Sed tactile differt à uisibilibus & sonatiuis: quia illa quidem sentimus medio aliquid in nos agente: tactilia uerò non à medio, sed unà cum medio: ueluti is qui tractō clypeo percussus est. non. n. percussus clypeus percussit, sed contigit ut ambo simul percuterentur.*

Sed tangibile differt à visibilibus, & facientibus sonum. nos. n. sentimus ista. ita ꝙ medium agit quoquo modo in nobis: & nos in tangibilibus non à medio, sed cum medio, V. g. illi, cui accidit ictus mediante scuto. scutum enim non est illud: quod percussit ipsum, cùm percutiebatur scutum, sed accidit ꝙ percussio amborum fuit simul.

Idest

A ſ: ſ deſt, ſed licet conſequitur ex hoc ſermone ꝙ tangibilia non ſint niſi p
215 medium ſicut tres ſenſus, tamen opinandum eſt ꝙ actio medij in hoc ſen
ſu non eſt ſicut actio medij in illis. ſed tangibilia differunt à coloribus, &
à ſonis in hoc, quòd indigent medio: quia ſenſibilia in illis tribus primo
agunt in medium, deinde medium in nos, tangibilia autem inſimul agũt
in nos, & in medium. Sed debes intelligere hic per ſimul, non quia in Documen
eodem tempore patitur medium, & ſenſus à tangibilibus, & in illis duo- tum.
bus temporibus, exiſtimatur enim ꝙ viſus, & aer alterantur à calore in
eodem inſtanti: ſed intendit hic per prioritatem, & poſterioritatem in
illis, prioritatem ſm cauſam, ſ. ꝙ ſenſibile eſt cauſa remota in motione
ſenſus, & medium eſt cauſa propinqua. In tactu autem medium, & ſen-
ſus mouentur inſimul à tangibilibus. ſed medium nihil facit in hoc, ſed Quo me-
eſt aliquod accidens ex neceſſitate: non quia eſt neceſſe ineſſe ſenſus, ſicut dium é ne
medium eſt neceſſariũ in eſſe aliorũ. Et ideo aſſimilauit paſſionem no- ceſſariũ i
ſtram à tangibilibus paſſioni noſtræ à percuſſione mediante ſcuto. Que- tactu.
B madmodum igitur non debet aliquis dicere ꝙ ſcutum eſt neceſſarium
in actione percuſſionis noſtræ, ita ꝙ ſcutum ſit cauſa propinqua, & per-
cuſſio eſt cauſa remota, ita eſt de aere cùm tangibilibus, ſ. ꝙ non debet ali
quis dicere ꝙ illud neceſſe eſt ad ſentire tangibilia, ſed dicimus quòd in-
ſimul patimur nos & ſcutum ab ictu. per ſimul igitur debemus intellige- Documen
re priuationem prioritatis, & poſterioritatis in cauſa, non in tempore. tum,
Et intendebat per hoc declarare ꝙ iſtud non eſt medium * ſm ꝙ eſt ne- *a.l.niſi.
ceſſarium omni ſenſui in ſentiendo: ſed medium, quod huiuſmodi eſt in
hoc ſenſu, eſt caro. & hoc, ſi dicetur medium, erit ſm accidens. Sic igitur
intelligendus eſt iſte locus. non ꝙ Ariſ. dubitauit in hoc, & non comple- Hic ſoluẽ
uit, neque declarauit modum, ſecundum quem dicitur quòd tangibi- do dubita
C lia non ſentiuntur niſi per medium extrinſecum. Neque etiam Ariſt. tionẽ The
in hoc ſermone fuit valde oblitus, ſicut dicit Themiſtius, & alij. Dicunt miſtij, &
enim ꝙ nos, ſi conceſſerimus ꝙ tangibilia non comprehenduntur in a- Alex. ex-
in.ſolo qua, & in aere, niſi mediantibus iſtis, quid poſſumus dicere in compre- cludit ex-
henſione qualitatum tangibilium in iſtis duobus medijs ipſis? Et ego põnem eo
dico ꝙ, oblitio fortis non fuit niſi à dicente hunc ſermonem, licet ſit val rum. The
de difficilis, ſm ꝙ apparet. Oẽ enim animal, quod innatũ eſt eſſe in aqua, mi. dubiũ
aut aere, non ſentit aliquam qualitatem caliditatis, aut frigiditatis in eis, cap. 38.
ſi fuerint in ſimplicitate, quam debent habere, quia eſt locus eius natu- Quarto
ralis, & locus eſt ſimilis locato, vt declaratum eſt in ſermonibus uniuer- Ph.t.c. 48
ſalibus. & iam declaratum eſt ꝙ ſenſibile eſt contrarium ante paſſionem.
Et, cùm ita ſit, animal non ſentit calorem aut frigus in aere, aut in aqua:
niſi quando cum eis admiſcentur corpora calida, aut frigida, illa ergo
corpora ſunt alia ab aqua, & ab aere naturali. Et, cùm ita ſit, illud, quod
accidit ex hoc quando ſentimus ꝙ aer, aut aqua calefacta ſunt, aut infri-
gidata, illud idem accidit in corporibus, quæ apparent viſui eſſe alia ab
aere, & aqua, ſ. ꝙ nos non ſentimus ea, niſi mediante aqua, & aere natu-
rali, vt declaratum eſt ex ſermone prædicto. Et, ſi aer, & aqua continentes

animalia

animalia, haberent qualitatem contrariam, tunc impedirent comprehen
sionem qualitatum contrariarum ab animalibus. Et propter hoc, quod
diximus, non est opinãdum aquam calefieri, dum fuerit aqua pura, neq;
q; aer infrigidetur, dum est aer purus: sed hoc accidit propter corpora ad-
mixta cum eis calida, aut frigida. & hoc fecit dubitare homines, ita q; fri-
Tertio cap. giditas non est accidens inseparabile aquæ, sicut calor igni. & ista existi-
li. 67. matio accidit, quia vulgus consueuit vocare aquam, dum liquefactio re-
manet in ea: licet in rei veritate non est aqua pura, sed admixta. ista enim
qualitas est magis cognita omnibus suis qualitatibus sensibilibus, sicut ca
lor in igne. & ideo vulgus non absolute uocat ignem, qui infrigidatus
est propter admixtionem corporum frigidorum. & forte vocat ignẽ cor-
pora calida: licet sint humefacta per mixtionem, dum remanent calida calore igneo.

Omnino autem videtur caro & lingua sicut aer & aqua ad uisum & auditum & olfactum se habent, sic se habere ad sensitiuũ, sicut illorum unumquodq; ipso autẽ sensitiuo tacto, neq; ibi, neq; hic vtique fiet sensus. vt si quis ponat in oculum vltimum corpus album. Quare manifestum est q; intus sit tangibile sensitiuum, sic enim vtiq; accidit quod quidem in alijs. apposita enim super sensitiuum non sentiunt: super autem carnem posita, sentiunt; quare medium tactui est caro.

SOPH. *Omnino uidetur caro & lingua, ut aer & aqua ad uisum & auditum & olfactũ habet, ita habere ad sensorium, ut illorum unũquodq; si autem ipsum tangatur sensorium, neq; hic, neq; illic fiat sensus: ueluti si quis posuerit corpus aliquod album super extremum oculum. Ex quo etiam perspicuum est intus esse rei tactilis sensorium. hoc enim pacto ut in cæteris eueniet: nam si apponantur super sensorium, non sentiunt: at si apponantur super carnem, sentiunt. Quare intermedium tactui caro est.*

Et vniuersaliter videtur q; caro & lingua est, sicut aer & aqua in visu, & auditu, & olfactu. & sic est dispositio eorum apud sensum, sicut dispositio vniuscuiusq; illorum duorum. sed ipsum sentiens, cùm tetigerit non cadit illic, neque hic sensus. v. g. si aliquis posuerit aliquod corpus album super visum medium. Dicamus igitur q; manifestum est q; sensus tactus est interius. & si non esset hoc, contingeret in eo, quod contingit in alijs, quòd, cùm ponere-tur super sentiens non sentiet. caro autem sentit. cùm fuerit posi-tùm super eam. vnde consequitur vt caro sit mediũ in tangente.

116 Cùm declarauit modum, secundum quem dicitur q; aqua & aer sunt media in tactu, si debeãt dici media, reuersus est ad dicendum illud, quod

est medium

A eſt medium in tei veritate in hoc ſenſu, ſ. illud, quod eſt impoſſibile vt ſine eo ſentiat iſte ſenſus. & eſt caro, cuius proportio ad ipſum eſt ſicut proportio aquæ & aeris ad alios tres. Et d. Et vniuerſaliter videtur, &c. i. & vniuerſaliter opinandum eſt ꝙ caro & lingua ſunt tactui, & guſtui, ſicut aer & aqua viſui, & auditui, & olfactui. D. d. & ſic eſt diſpoſitio eorũ apud ſenſum, &c. i. & diſpoſitio carnis & linguę apud tangens, & guſtans ſit ſicut diſpoſitio aquæ & aeris apud tres ſenſus. D. d. ſed ipſum ſentiens, cùm tetigerit, &c. i. † & in omnibus cùm ſuper ſentiens ipſum fuerit poſitum ſenſibile, non ſentiet omnino. aut, ſi ſentiet, male: vt accidit, cùm ſuper viſum fuerit poſitum aliquod corpus album. D. d. aliam demonſtrationem à prædicta ꝙ caro eſt quaſi medium, non quaſi inſtrumentum, & d. Dicamus igitur ꝙ manifeſtum eſt, &c. i. & manifeſtum eſt ꝙ ſenſus tactus eſt intra carnem: & ꝙ caro non eſt quaſi primum inſtrumentum ei. quoniam, ſi ita eſſet, contingeret in eo quod contingit in alijs, ſ. ꝙ cùm ſenſibile eſſet poſitum ſuper carnem, non ſentiretur à virtute tangibili: quemadmodum color, cùm fuerit poſitus ſuper viſum, non ſentirerur. modo autem, quia videmus ꝙ virtus tangibilis non ſentit, niſi quando tangibile fuerit poſitum ſuper carnem, neceſſe eſt vt caro ſit medium non inſtrumentum. Et hoc, quod dixit, manifeſtum eſt per ſe, qm̃ hoc, ꝙ tres ſenſus indigẽt medio, aut eſt, quia accidit ſuis ſenſibilibus, quòd ſunt remota ab eis, aut quia impoſſibile eſt vt recipiant ſua ſenſibilia, niſi ſint prius in medio: vt plura videntur contraria, ſcilicet ꝙ non transferuntur ad extrema, niſi prius transferantur ad medium. &, ſi hoc eſſet propter hoc, ꝙ ſenſibilia ſunt remota, contingerer vt ſentirent, quando eſſent poſita ſuper eos. tunc enim non indigent medio. ſed non ſentiunt: ergo non indigent medio, niſi propter ipſum ſentire. Et, quia hoc accidens non poteſt attribui vni eorum eſſentialiter, cùm commune ſit eis, remanet igitur vt hoc ſit eis commune per naturam communem tribus ſenſibus, ſed nulla natura communis eſt cauſa in hoc accidente, niſi hoc, quòd ſunt ſenſus: ergo indigentia medij ad ſenſus eſt eis in hoc, quòd ſenſus, non ſecundum quòd quidã ſenſus: ergo omnis ſenſus neceſſario indiget medio in ipſo ſentire. non quòd medium eſt in iſtis tribus ſenſibus tantum: quia ſenſibilia eorum ſunt remota, vt putat Alexan. quoniam, ſi ita eſſet, contingeret quòd, cùm eſſent poſita ſuper eos, ſentirent. Et hoc, quod dixit Alex. contradicendo huic opinioni, ſcilicet quòd, ſi caro eſſet quaſi medium, contingeret vt ſub carne eſſet aliquod membrum, per quod fieret iſte ſenſus: & illud neceſſario eſſet vnum, ſi iſte ſenſus eſſet vnum; aut plura, ſi plura: nihil eſt. Iam enim apparuit poſt Ariſt. in tempore eius, ſcilicet Alex. quòd in animalibus ſunt quædam corpora, quæ dicuntur nerui, & habent introitum in ſenſum, & motum. quod igitur apparuit Ariſt. ratione, manifeſtum eſt poſt, ſenſu. Et nihil eſt hoc, quod dicunt poſteriores Peripatetici, ſcilicet quòd nerui non habent introitum in ſenſum tactus. eſt enim ſermo Ariſt. in propinqua potentia: & eſt etiam ſenſibilis.

† Senſibile poſitũ ſupra ſenſũ nõ ſentit. Idẽ ſupra t. c. 98. & q̃ ibi. Caro ẽ medium non organum, ſeu inſtrm tact⁹. ſed op poſitũ d. Cõ. i lib. d Sẽſu & sẽſato, & ſecũdũ Colliget cap. d iuuamẽtis carnis, & in cap. d iuuamẽtis ſens⁹ tactus. Vide cõt. Zim.

Plura contraria non trãſeunt ad extrẽa, niſi prius trãſeãtur ad media. Idẽ. 5. Ph. 2. Idẽ 10. Meta. 23. idẽ ſupra 105.

Contra Ale. Motiuum Ale.

Idẽ ſupra 108.

Tangibiles

Tangibiles quidem igitur ſunt differentiæ corporis, ſecundum D
φ corpus. dico autem differentias quibus elementa determinãt: calidum, frigidum, humidum, & ſiccum, de quibus prius dictum eſt in his quę de elementis. Senſitiuum aũt ipſarum quod tactiuũ, & in quo ſenſus vocatus tactus eſt primo, quod potentia huiuſmodi pars eſt.

SOPH. *Tactiles igitur ſunt corporis ut corpus eſt differentiæ: uoco autem differentias, quæ elementa diſtinguunt: calidum, frigidum, humidum, ſiccum: de quibus in libris de elementis ante diximus: Senſorium aũt ipſorum tactuum, & in quo primo ſenſus is quem tactum uocamus ineſt, pars ea eſt quæ potentia eſt talis:*

Et tangibilia autem ſunt differentiæ corporis, ſecundum quòd corpus. Et dico differentias, quibus determinantur elementa, ſ. calidum, & frigidum. & humidum, & ſiccum: & ſunt illæ, de quib⁹ E
prius locuti ſuimus apud ſermonem de elementis. Illud autem, quod eſt ſentiens, & tangens. & in quo eſt primus ſenſus, qui dicitur tactus, eſt membrum, quod eſt in potentia talis diſpoſitionis.

117 D. Et tangibilia ſunt differentiæ corporis, ſm φ eſt corpus. ideſt tangibilia vniuerſaliter ſunt differentiæ exiſtentes in omnibus corporibus, ſcilicet cõmunes oĩbus corporibus generabilibus, & corruptibilibus. Deinde d. Et dico differentias, &c. ideſt & intelligo per differentias differentias vniuerſales, à quibus nullum corpus fugit: & ſunt primæ differentiæ exiſtentes in quatuor elementis, ſcilicet calidum, & frigidum, ſiccum, & humidum: & quæ fiunt ex eis, vt aſperum, & durum: & aliæ differentiæ tangibiles, & quæ ſunt coniunctæ cũ eis, vt graue, & leue. Deinde. d. de quibus prius locuti ſuimus apud ſermonem de elementis, ſcilicet in libro de
In 2. de Ge. & Cor. t. c. 8. & 16. Generatione, & Corruptione. illic enim declarauit modos tangibilium primos, & ſecundos. D. d. Illud autem, quod eſt ſentiens, &c. ideſt illud autem, quod ſentit has differentias, eſt membrum, quod eſt in potentia hæ F
differentiæ. i. illud, quod innatum eſt perfici per has differentias. & opinãdum eſt quòd hoc eſt caro, aut nerui.

Sentire enim quoddam pati eſt. quare faciens quale ipſum eſt actu, huiuſmodi illud facit, cum ſit potentia. Vnde ſimiliter calidũ & frigidum aut durum & molle non ſentimus ſed excellentias: tanquàm ſenſu velut medietate quadam exiſtente eius quæ in ſenſibilibus contrarietatis. & propter hoc diſcernunt ſenſitiua ſenſibilia: medium enim diſcretiuũ eſt. fit enim ad vtrumq; ipſorum alterum vltimorum.

Nam ſentire pati quoddam eſt: quare id quod facit quale eſt ipſum actu, tali illud facit, cum ſit potentia. Quamobrem id quod æque cali-

dum

dum eſt ac frigidum aut durum & molle non ſentimus, ſed exceſſus: ut pote cũ ſenſus mediocritas quædã ſit eius contrarietatis, quæ in ſenſibilibus reperitur: & propterea iudicat ſenſibilia: mediũ.n.uim hẽt iudicandi: ſit.n. alterum extremorum, ad utrũq; ipſorum comparatum.

Sentire enim eſt aliquod pati quoquo modo. Vnde neceſſe eſt vt illud, quod agit ſibi ſimile in actu, non agat niſi illud, quod eſt in potentia. Et ideo calidum non ſentit ſibi ſimile, neq; frigidum, neq; durũ, neq; molle, ſed ea, quæ ſunt intẽſiora: qm̃ ſenſus quaſi eſt medium inter cõtrarietatẽ in ſenſibilibus. Et iõ diſtinguit ſenſibilia. medium.n. diſtinguit. efficitur.n. apud vtrũq; æqualiter.

118 Cùm dixit quòd primum ſentiens eſt illud, quod eſt in potẽtia iſtæ differentiæ, incœpit declarare hoc, & d. Sẽtire enim, &c. i. ſentire enim, quia eſt aliqua paſſio ſm̃ modum dictum, & omne patiẽs habet agens, & omne
B agens agit ſibi ſimile in actu. i. neceſſe eſt vt non agat ſibi ſimile in actu, niſi ex aliquo, quod eſt ſibi ſimile in potentia, non in actu. D. d. Et ideo calidum non ſentit ſibi ſimile, &c. i. &, quia agens non agit in eo, quod eſt ſibi ſimile in actu, ſed in potentia: ideo neceſſe eſt vt membrum ſentiens non ſentiat corpus calidum ſibi æquale in calore, nec membrum frigidũ corpus frigidũ æquale ſibi in frigore: & ſimiliter de duro, & molli. D. d. cauſam in hoc, & d. quoniam ſenſus eſt quaſi medium, &c. i. & ſenſus tactus comprehendit tantum intenſiora ex rebus tangibilibus, e contrario alijs ſenſibus cum ſuis ſenſibilibus. quia ſenſus tactus inuenitur in aliquo, quod eſt medium inter contrarietatem aliquam in ſenſibilibus: cùm impoſſibile eſt vt aliquod corpus denudetur à qualitatibus tãgibilibus ecõtrario alijs qualitatibus ſenſibilibus. Et intelligo q; ſenſus tactus impoſſibile eſt vt careat ſimpliciter calido, & frigido, & ſicco, & humido: ſicut fuit in viſu colore, & in auditu carere ſono. & ideo iſte ſenſus comprehendit ſua ſenſibilia ſecundum totum: ſenſus autem tactus comprehendit extre-
C ma. D, d. Et ideo diſtinguit ſenſibilia. mediũ enim diſtinguit, &c. i. & ideo ſenſus tactus diſtinguit, & comprehendit ſenſibilia, quia eſt medium. medium enim diſtinguit, quia recipit vtrunque extremum, & aſſimilatur ei, & efficitur cum eo idem.

Documẽtõ impoſſe ẽ ſẽſũ tactus carer ſimplr calido, & frigido, & ſicco, & humido: ſicut viſ⁹ colore, & auditꝰ ſono. Idẽ ẽ cõ. ſequẽti, & 1. de Aia cõmen. 66.

Et oportet ſicut debens ſentire album & nigrum, neutrum ipſorum eſſe actu, potentia vero vtrumq;. ſic autem & in alijs & in tactu, neq; calidum, neq; frigidum.

Et oportet, quemadmodum id quod ſenſurum eſt album & nigrum,
10 PH. *neutrum eorum eſſe actu, ſed potentia utrunq;: ſic & in alys & in tactu, nec calidum eſſe nec frigidum.*

Et oportet, ſicut diximus, vt illud, quod eſt innatum ſentire album, & nigrum, ſit neutrum, ſed vtrũq; in potentia, & ſic de alijs, ita in tactu debet eſſe neq; calidum, neq; frigidum.

119 Et, quemadmodum oportet vt illud, quod innatum eſt ſentire album D
& nigrũ ſit neutrũ, ſed vtrunq; in potentia, & ſic in vnoquoq; ſenſu, ſic ẽt
oportet vt tangens ſit neq; calidum, neq; frigidum ſm modũ, qui eſt poſ
ſibilis in eo, ſ. vt iſta ſunt in eo ſm medium, aut propè: cum impoſſe eſt vt
denudet ab eis oĩno, ſicut fuit poſſibile in illis alijs, ſ. vt denudet à ſuis ſen
Documẽ- ſibilibus. Et debes ſcire ꝙ, quia illud, quod ſequit ex hoc in inſtrumento
tum. iſtius ſenſus, illud idem conſequitur in medio, nõ poſſumus dicere quòd
caro ſit inſtrumentum iſtius virtutis, ſm ꝙ eſt media inter contraria, ſi-
cut exiſtimauerunt plures.

Amplius autem ſicut viſibilis & inuiſibilis erat quodãmodo
viſus, ſimiliter autem & reliqui oppoſitorum, ſic & tactus tangi-
bilis & intangibilis. intangibile autem, paruam omnino habens
differentiam tangibilium, vt paſſus eſt aer, & tangibilium excel-
lentiæ, ſicut corruptiua. Secũdum vnũquenq; quidem igitur ſen
ſuum dictum eſt figuraliter. E

SOPH. *Præterea ut rei uiſibilis & inuiſibilis erat quodammodo uiſus, cæ-*
teriq; itidem oppoſitorum: ſic quoq; tactus, tactilis & intactilis. Intac-
tile autem eſt, tum quod planè leuem habet differentiam tactilium
(quod uſu uenit in aere) tum tactilium exceſſus. cuiuſmodi ſunt quæ
corrumpendi uim habent. Ac de ſenſibus quidem ſigillatim diſſeru-
mus adumbratione quadam.

Et, quemadmodum viſus eſt quoquo modo rei vſibilis & non
viſibilis, & ſimiliter de alijs, ſic eſt tactus tangibilis & non tangi-
bilis. Et non tangibile eſt illud, in quo eſt de diſpoſitione tangibi-
lium aliquid valde modicum, ſicut aer: aut valde intenſum, ſicut
corrumpentia. In vnoquoque igitur ſenſuum dictum eſt ſecun-
dum deſcriptionem.

120 Cùm notificauit ſenſus, tactus, & naturam rerum tangibiliũ, & quo- F
modo ſit tactus, & per quot, reuerſus eſt ad dicendum aliquid commune
omnibus ſenſibus, comprehendunt enim alterum duorum oppoſitorum
eſſentialiter, & alterum accidentaliter. Et dixit. Et quemadmodum vi-
ſus, &c. ideſt & quemadmodum viſus comprehendit viſibile & non viſi-
bile quoquo modo, ſicut etiam alij ſenſus comprehendunt priuationes
ſuorum propriorum ſenſibilium, ita ſenſus tactus comprehendit tangi-
bile & non tangibile. & d. quoquo modo, quia non eodem modo com-
prehendit habitum, & priuationem. Deinde poſuit ſecundum quot mo
dos dicitur non tangibile, & dixit Et non tangibile eſt illud, in quo eſt,
&c. ideſt & non tangibile dicitur duobus modis: quorum vnus eſt illud,
in quo exiſtit de qualitatibus valde modicum, ſicut eſt de aere continen-
te nos: & alterum eſt illud, in quo exiſtit de qualitatibus tangibilibus val
de intenſum, & corrumpens ſenſum. vt ignis, & glacies.

Senſus

A *Sensus recipere sensibilia sine materia. Cur sensibilium exuperantia corrumpant ipsa sensoria. Item quo pacto non sentientia à sensibilibus patiuntur.* Cap. 8.

OPortet autem vniuersaliter de omni sensu accipere, quoniam quidem susceptiuus est specierum sine materia. vt cera annuli sine ferro & auro recipit figuram. accipit autẽ aureum aut æneum signum, sed non in quantum aurum aut æs. similiter autem & sensus vniuscuiusq; ab habente colorem aut humorem aut sonum patitur, sed non in quantum vnumquodq; illorum dicitur, sed in quantum huiusmodi & ſm rationem.

Vniuersè autem de omni sensu hoc sumendum est: sensum id esse,
B.P.H. *quod est capax sensibilium specierum sine materia: ut cera annuli sine ferro, & auro recipit signum: sed accipit ea quidem aureum uel*
B *æreum signum, non tamen quatenus æs uel aurum est: Pariter etiam sensus uniuscuiusq; ab eo patitur quod nec odorem habeat, aut saporẽ, aut sonum: uerum non quatenus unumquodq; illorum dicitur, sed quatenus eiusmodi est, & ex ratione.*

Et dicendum est vniuersaliter de omni sensu q̃ sensus est recipiens formas sensibilium sine materia. verbg. q̃ cera recipit formam annuli, sine ferro aut auro. & recipit signum, quod est ex cupro aut ex auro, sed non secundum q̃ est cuprum, aut aurum. Et similiter vnusquisq; sensuum patitur ab habente colorem, aut saporem, aut sonum. sed hoc non secundum q̃ vnusquisq; eorum dicitur, sed ſm q̃ est in hac dispositione, & intentione.

121 C Intendit secundum descriptionem, i. vniuersaliter in libro enim de Sẽsu & sensato loquitur de istis particulariter, Et.d. Et dicendum. est vniuersaliter de omni sensu, &c.i. & opinandum est q̃ receptio formarum sensibilium ab vnoquoque sensuum est receptio abstracta à materia. si enim recipiet eas cum materia, tunc idẽ esse haberet in anima, & extra animã. & ideo in anima sunt intentiones; & comprehensiones: & extra animam non sunt comprehensiones, neq; intentiones, sed res materiales, quæ non sunt comprehensæ omnino. D.d. ver. g. q̃ cera recipit, &c.i. & ista receptio, quæ est in sensibus, abstracta à materia, similis est receptioni ceræ ad figuram annuli. recipit.n. eam sine materia cũ eodem modo recipiat eam, siue fuerit ferri, sine auri, siue cupri, D.d. Et similiter vnusquisq; sensuum patitur, &c.i. ſm hunc modum patitur vnusquisq; sensuum ab eis, à quibus innatus est pati, siue colore, siue sono. sed non patitur ab eo, ſm q̃ est color, aut sonus. qm̃, si ita esset, contingeret q̃, cùm reciperet ipsum, esset color, aut sonus, non intentio. & hoc intendebat, cùm dixit, sed non ſm

Si sẽsus reciperẽt cũ mã, tũc res idẽ eẽ haberet i aia & extra animam. Idẽ.12. Meta. cõ. 14. & 23. & 36. cõsule de intellectu. 3. de Aia. cõ. 38

* Intẽtiones, quas recipit sens⁹, sũt particulares sed illæ, q̃s recipit intellectus, sunt vñes. Idẽ infra c. 149. & 3. de Aia. 4. 5. 18. 19. 28. & 30.

† Intentio coloris alia ẽ a colore. Idẽ 5. c. 76. 97.

q̃ dicitur vnusquisq; sed fm q̃ est intentio. * intentio. n. coloris alia est à colore. Et dixit sed secundũ q̃ est in hac dispositione & intentione, ob seruando se ab intentionibus, † quas recipit intellectus. illæ enim sunt vniuersales: istæ autem sunt particulares.

Sensitiuum autem primum est in quo huiusmodi potentia. Est quidem igitur idem, sed esse alterum est: magnitudo quidẽ enim quædam erit quod sensum patitur: non tñ sensitiuo esse, neq; sensus magnitudo est: sed ratio quædam & potentia illius.

SOPH. *Id uero est primum sensorium, in quo eiusmodi potentia est. sunt ergo idem, esse uero diuersum est: magnitudo enim quædam fuerit id quod sentit: non tamen sensitiuo esse, neq; sensus est magnitudo: sed ratio quædam & potentia illius.*

Et quod est ista potentia est primum sentiens. Sunt igitur idẽ, in esse autem diuersa. Illud enim, quod sentit, est aliqua magnitudo: & non secundum q̃ sentit. neq; sensus est magnitudo: sed intentio, & virtus illius. E

122 Et q̃ recipit istam virtutem, quæ est intentio abstracta à materia, est primum sentiens. & cum receperit eam, efficietur idem: sed in numero differunt. Illud. n. quod sentit, est aliquod corpus: & non sentit q̃ est corpus. neque sensus est corpus, sed intentio & potentia illius corporis, quod est primum sentiens.

Manifestum autem ex his & propter quid excellentiæ sensibilium corrumpunt sensitiua. Si nanq; sit fortior sensitiuo motus, soluitur ratio. hoc autem erat sensus, sicut & symphonia & tonus, percussis fortiter chordis.

SOPH. *Ex quibus etiam perspicuum est, cur sensibilium excessus corrumpant instrumenta: quippe si motus instrumento ualidior fuerit, dissolui tur ratio: id autem erat sensus: ueluti etiam concentus & tonus, uehementer pulsatis fidibus.* F

Et manifesta est ex hoc causa, propter quam sensibilia intensa corrumpunt instrumenta sensuum. Quoniam, quãdo motus sentientis à sensibili fuerit fortior eo, dissoluetur sua intentio. et hoc erit sensus. sicut dissoluitur consonantia chordarum, & neumata, cùm tanguntur fortiter.

123 D. & ex hoc, quod diximus, q̃ sensus est intentio, declarabitur causa, pp quam sensibilia intensa corrumpunt instrã sensuũ. qñ, qñ motus sentientis à sensibili fuerit fortior, q̃ sentiens possit tolerare, dissoluet illa intẽtio, per qnã sentiẽs est sentiens, & remanebit corpus sine illa intẽtione, q̃ est sensus. sicut dissoluitur consonantia chordarum, & neumata, uel nete

eorum

A eorum,quæ ſint intentio exiſtens in eis, qñ fortiter tangũtur, & mouebuntur motu fortiori,quàm motu,quem poſſunt tolerare.

Et propter quid plantæ non ſentiunt habentes quandam partem animalem, & patientes à tangibilibus: & nanq; frigeſcũt & caleſcunt: cauſa.n.non habere medietatẽ neq; huiuſmodi principium poſſe recipere ſpecies ſenſibiliũ, ſed pati cum materia.

80 P H. *Conſtat etiam cur plantæ nõ ſentiant, cũ tamen habeant quandam partem animæ, atq; à tactilibus aliquid patiantur, quippe quæ & frigeſcant, & caleſcant: cauſa huius eſt, quia nõ habent mediocritatem, neq; eiuſmodi principium, quod ſit idoneum ad recipiendas ſpecies ſenſibilium, ſed patiuntur cum materia.*

Et cauſa,propter quam vegetabilia nõ ſentiunt, & in eis eſt aliqua pars animata,& recipit paſſionem à tangibilibus,quia cale-
B fit,& infrigidatur.Cauſa.n.in hoc eſt, quia non habent medium, neque principium, per quod poſſunt recipere formas ſenſibiliũ.

Laborat in hoc ſermone ad dandũ cauſam, propter quam vegetabilia
224 non hñt ſenſum tactus:licet habeãt aĩam nutritiuam, & ẽt patiunt à tãgibilib⁹,& calefiũt,& infrigidãtur.& intendit p aliquã partem aĩatam aĩam nutritiuã. Et d. Cauſa.n.in hoc eſt, quia non hñt mediũ, &c.i.cauſa.n.in hoc nihil aliud eſt,niſi quia vegetabilia non hñt medium, quaſi carnem, neq; tale principiũ,per quod animalia poſſunt recipere formas ſenſibiliũ. & , cùm declarauit q̃ à tangibilibus patit aliquid, quod non cõprehendit ea, incœpit narrare q̃ econtra eſt de alijs ſenſibilibus ſenſuum.

Dubitabit autem aliquis ſi patiatur aliquid ab odore quod impoſſibile eſt olfactum habere: aut a colore non poſſibile videre: ſimiliter autem & in alijs. Si autem olfactibile,odor, ſi aliquid facit olfactum, odor facit . Quare impoſſibiliũ olfactum habere, nihil
C poſſibile pati ab odore. eadem autem ratio & de alijs. neq; poſſibilium.ſed in quantum unum quodq; ſenſitiuum.

80 P H. *Verum quærat quiſpiam, num pati poſſit ab odore id quod olfacere non poteſt: aut à colore, quod uidere non poteſt: pari quoq; modo in cæteris: Sanè ſi odorabile eſt odor, ſi quid afficit odoratum, quatenus odor afficit. itaq; fit ut eorum quæ olfacere nequeunt, nullum ab odore pati poſſit. Eademq; ratio in cæteris eſt. Sed ne eorum quidem quæ poſſunt, ſed quatenus quodq; ſenſitiuum eſt.*

† al.l.ſiqd afficit odoratũ odor afficit

Sed non patitur ab odoribus, quod nõ põt olfacere, neq; à coloribus,quod nõ poteſt videre.& ſic de alijs. Si igitnr olfactus eſt odor,contingit vt omnis res,quæ facit olfacere,facit per odorem. Vnde neceſſe eſt q̃ nihil ex eis, quæ non poſſunt olfacere, patia-

tur ab odore. & iſte ſermo eſt de alijs. neq; ẽt aliquid ex eis, quæ D.
poſſunt. niſi ſecundum q̃ quodlibet eorum eſt ſentiens.

125 Ideſt, & licet aliquid, quod nõ eſt ĩnatum tãgere patiꝫ à tãgibilibus, tñ nõ patiꝫ ab odoribꝰ paſſione propria odoribꝰ, i. ſm q̃ eſt odor, niſi illud, quod põt olfacere: nec patiꝫ à coloribus paſſione propria coloribus, ſm q̃ eſt color, niſi illud, quod põt videre: neq; à ſono, niſi illud, quod põt audire. D.d. & ſic de alijs. Et hoc facit exiſtimare q̃ ſapor eſt huiꝰ diſpõnis. ſed ipſe dicet poſt q̃ quidã patiꝫ à ſapore, quod nõ eſt innatũ ſentire ipſum. & forte fecit hoc, quia eſt locus dubitationis. D.d. Si igr olfactus eſt, &c. i. ſi igitur nã olfactibilis, quæ nõ exiſtit niſi in olfaciẽte, ſit odor ipſe, nõ intẽ no cõparata, q̃ cõtingit odori, manifeſtũ eſt q̃ odor facit olfacere oẽ olfactũ: & oẽ, in quo odor agit, ſm q̃ eſt olfactus, eſt olfaciẽs. qm̃, ſi eſſe odoris nõ eſt, niſi ſm q̃ eſt olfactus: & olfactum non inuenitur niſi in olfaciẽte: manifeſtum eſt q̃ oẽ, quod patiꝫ ab odore, eſt olfaciens. D.d. Vnde neceſſe eſt, &c. i. ſi igitur oẽ olfaciens patitur ab odore: & oẽ, quod patitur ab E.
odore, eſt olfaciens: neceſſe eſt ſm conuerſionẽ oppoſiti, vt quod non eſt olfaciẽs non patiaꝫ ab odore. Et ipſe non propalauit in ſermone niſi poſterem um conſequens, & primum principiũ: ex quo conſequebatur, i. q̃, ſi odor eſt relatiuus, i. olfactus, neceſſe eſt vt olfactum ſit olfacientis. & nõ propalauit propoſitionẽ dicentem q̃ oẽ, quod patitur ab odore, eſt olfaciẽs, neq; propalauit conuerſionem ſui oppoſiti. Et quaſi oppinatur q̃ tactus eſt aliquod cõtingẽs rebus cõtrarijs tãgibilibus. & nõ opinatur q̃ olfactibile eſt aliquod contingẽs odori, neq; uiſibile colori, ſed opinatur q̃ olfactũ eſt quaſi ipſe odor, & viſibile ipſe color, & audibile ipſe ſonus. Et ideo fuit neceſſe apud ipſum vt oẽ, quod patiꝫ ab odore, ſit olfaciẽs, & à colore videns, & à ſono audiẽs. Et non fuit neceſſe vt oẽ, quod patitur à tangibili, ſit tangens. & hoc indiget magna inquiſitione. Ipſe. n. quaſi opinaꝫ q̃ ſenſuũ quidã ſunt in capitulo relationis, & quidã ſunt in capitulo actionis, & paſſionis per ſe, & accidit eis relatio.

Ari. opinatur q̃ ſenſuũ quidã ſunt in c. reſonis, & quidã ſũt i ca. actionis, & paſſiõis p ſe. vide j. c. ſequenti, & cõ. 140. & 143.

Simul autem manifeſtum eſt & ſic: neq; n. lumen & tenebra, F.
neq; ſonus, neq; odor, nullum facit in corpora: ſed ea in quibus eſt, ut aer qui cum tonitruis, ſcindit lignum. ſed tangibilia & humores faciũt. ſi. n. non: a quo vtiq; patienꝫ inanimata & alterabũtur.

Quod etiam perſpicuum uel inde eſt: nã nec lumen & tenebræ, nec SOTH.
ſonus, nec odor ullo modo afficit corpora, ſed ea in quibus ſunt: ut aer comitante tonitru ſcindit lignum. Atqui certe tactilia & ſapores afficiunt: alioquin à quonam paterentur inanimata, & alterarentur?

Et cùm hoc manifeſtum eſt hoc modo. neq; n. lux. neq; obſcuritas, neq; ſonus: neq; odor agunt aliquid in corporibus. ſed ea, in quibus ſunt iſta. v. g. q̃ aer, in quo eſt tonitruum, findit lignum. Sed tangibilia, & ſapores agunt. quoniam. ſi non agunt. à quibus igitur patie::tur, & alterabuntur corpora non animata?

Ideſt

126 A Ideſt &, cùm in hoc ſermone prædicto declarauimus hoc de ſenſibilibus, manifeſtum eſt per ſe. apparet enim ꝙ neq; lux, neq; obſcuritas, neq; odor, neque color agunt aliquid in corporibus: ſed non agunt, niſi in rebus, in quibus ſunt iſti ſenſus. D.d.v.g. ꝙ aer, in quo tonitruum, findit ligniũ. ſed ſonus, qui eſt tonitruum, non eſt ipſe motus, quem lignũ recipit à motu aeris. ſed ſonus eſt intentio, quæ nõ inuenitur, niſi in audiente: & quaſi eſt in capitulo ad aliquid, non in qualitate. & ſimiliter odor apud ipſum eſt, ſecundum ꝙ expoſuimus. D.d. Sed tangibilia, & ſapores &c. ideſt ſed tangibilia, & ſapores magis ſunt in capitulo de agere & pati, q̃ in capitulo relationis. quoniam, ſi ab eis non patitur, niſi quod habet ſenſum guſtus, & tactus, à quo igitur patientur alia corpora non animata? contingit enim agere & pati non eſſe quod eſt impoſſibile. Et hoc quod dixit in tangibilibus, eſt manifeſtum, ſed in *ſaporibus indiget conſideratione. Poteſt enim aliquis dicere quòd ſapor eſt ipſum guſtabile, ſicut odor eſt ipſum olfactum. ſed videmus, vt dicit Plato, quòd ſapores habent in corporibus non animatis paſſiones diuerſas additas calefactioni, & infrigidationi verbi gratia exaſperare, quod eſt pontici: & lenificare quod eſt vnctuoſi: & alia multa, quæ ſunt dicta in Timæo, quæ Galenus laborat exponere. Iſtæ igitur actiones vtrum ſint ſaporis, aut ſini de ſapore quaſi morus aeris de ſono, indigent conſyderatione. ſed accepit hic ꝙ ſapor eſt modus tangibilis cùm ſit ſimilis ei.

Son* quaſi ẽ in ca. ad aliqd, nõ in qualitate. ſ; tãgibilia, & ſapes, magis sũt i c. ager & pati. q̃ in ca. relationis.

Digreſſio. Vtrum ſapor agat realr.

*a.l. ſapoſus.

B Ergo ne & illa faciunt? aut non omne corpus paſſiuũ ab odore & ſono: & patientia indeterminata, & non manẽt, ut aer. fœtet enim ſicut patiens aliquid. Quid igitur eſt odorare præter pati quid? aut odorare ſentire eſt: aer aũt patiens mox ſenſibilis fit.

IOPH. *Num igitur illa quoq; afficiunt? An non ita natura comparatum eſt ut omne corpus ab odore & ſono patiatur: & ea demum ipſa quæ patiuntur, careant termino, neq; perſtãt, ueluti aer: redolet. n. quaſi aliquid paſſus. Quid ergo erit olfacere, niſi pati aliquid? An olfacere quidem eſt ſentire: aer uero ubi paſſus fuerit, celeriter ſenſibilis fit.*

C Dicamus igitur ꝙ non omne corpus eſt innatum pati à ſono, ab odore: & quod patitur non eſt determinatum, neq; permanẽs. v.g. aer enim eſt ventus, & propter hoc patitur. Quæ igitur eſt differentia inter olfacere, & pati? Dicamus igitur ꝙ olfacere, & eſt ſentire: &, cum aer patitur, & velociter fit ſenſatus.

127 Cùm declarauit ꝙ non patitur ab aliquo trium ſenſibilium niſi ſenſus proprij eis, incœpit dare differentiam inter paſſionem corporum mediorũ ab eis, & inter paſſionem rerum à tangibilibus, & d. Dicamus igit' ꝙ non omne corpus, &c. i. &, ſi aliquis finxerit ꝙ corpora patiuntur à ſono, & ab odore, & dederit rationem ſuper hoc de paſſione aeris, & aquæ ab eis, dicemus ei ꝙ nõ omne corpus eſt innatum pati à ſono, & ab odo-

re.non.n.patitur ab eisex corporibus,niſi illud,quod eſt non determinatum in ſe,i.non habens figuram,neq; propriam conſtitutionem.v.g.aer enim non patitur ab eis,niſi quia eſt ventus:& ventus eſt corpus non determinatum, neq; fixum. corpora.n.quæ patiuntur à tangibilibus, ſunt determinata,& fixa.D.d.Quæ igitur eſt differentia inter olfacere, & pati? i.ſi igitur aliquis quæſierit, & dixerit cum olfacere ſit paſſio,& receptio odoris à medio ſit paſſio etiam, quæ igitur eſt differentia inter vtranq; paſſionem? Dicemus ei ꝙ, cùm aer patiatur velociter à ſenſibili, efficitur per hanc paſſionem ſenſatum illi ſenſui.ſenſus autem fit per hanc paſſionem ſentiens non ſenſibile. D

Iuxta Græcorum ſectionem hic incipit liber Tertius de Anima.

SVMMA QVINTA.

Non dari ſextum ſenſum. Curꝙ; non unum, ſed plures habeamus ſenſus, redditur cauſa. E

QVod autem non ſit ſenſus alius præter quinque, dico autem hos,viſum,auditum,olfactum,guſtum,&tactū, ex his credet aliquis. ſi enim omnis cuius eſt ſenſus tactus,& nunc ſenſum habemus. omnis enim tangibilis in quantum tangibile paſſiones, tactu nobis ſenſibiles ſunt. neceſſe eſt ſi quidem deficit aliquis ſenſus,& organum aliquod nobis deficere.

SOPH. *Nullum autem alium ſenſum extare præter illos quinq;,intelligo autem hos,uiſum auditum,olfactum,guſtatum,ex his crediderit quiſpiam.ſi enim oĩs eius cuius eſt ſenſus tactus, nunc quoq; ſenſum habemus:omnes.n.rei tactilis ut tactilis eſt,paſſiones,tactu nobis ſenſibiles ſunt:atq; neceſſe eſt,ſi deeſt aliquis ſenſus,ſenſorium quoque nobis deeſſe aliquod:* F

Quoniam autem non eſt alius ſenſus præter iſtos quinq;, ſ.viſus,auditus,& olfactus,& guſtus,& tactus ex iſtis creditur. Quoniam, ſi omne, quod tactus poteſt ſentire, poſſumus nos ſentire, quoniam paſſiones tangibilis,ſecundum quòd eſt tabgibile,omnes ſunt ſenſibiles à nobis per tactum. Et neceſſe eſt, ſi deficiat in nobis aliquis ſenſus,vt deficiat nobis aliquod ſentiens.

118 Cùm compleuit ſermonem de vnoquoque ſenſuum quinque exiſtentium in animali perfecto, incœpit declarare ꝙ impoſſibile eſt inuenire animal habens ſextum ſenſum,& d.Quoniam autẽ non eſt alius ſenſus, &c.i. quoniam autem impoſſibile eſt inuenire animal habens ſenſum ſextum,

A ſextum,præter iſtos ſenſus exiſtentes in homine,& in animali perfecto ex iſtis demonſtrationibus creditur. D.incœpit declarare hoc,& d. Quoniã ſi omne,quod tactus poteſt, &c.i.quoniam manifeſtũ eſt ꝙ omne, quod ſenſus tactus poteſt comprehendere ex ſenſibilibus,nos poſſumus cõprehendere:& nihil deficit nobis ex eis,quæ innata ſunt comprehendi ab hoc ſenſu.& ſimiliter de vnoquoq; ſenſuum,ſ. ꝙ non deficit nobis in aliquo animali habenti iſtum ſenſum,aliquod ſenſibilium,quæ innata ſunt cõprehendi ab eo, ita ꝙ nullus poteſt dicere ꝙ poteſt inueniri aliquis tactus in animali,qui comprehendit tangibile,quod nos non poſſumus cõprehendere.Manifeſtum eſt enim per ſe ꝙ,omnes qualitates tangibiles,ſm ꝙ ſunt tangibiles,ſunt ſenſibiles à nobis,& comprehenſæ per tactum. & ſimiliter eſt de qualitatibus viſibilibus,& audibilibus,& olfactibilibus. Et cum poſuit hunc ſermonem quaſi antecedens,induxit conſequens. E.d. Et neceſſe eſt,ſi deficiat in nobis aliquis ſenſus,&c.i.&,cùm poſuerimus ꝙ iſti quinq; ſenſus non deficiunt nobis, nec in animali, in quo inuenitur
B aliquid eorum,quæ innata ſunt comprehendi ab iſtis ſenſibus,ſecundum ꝙ ſunt iſti ſenſus,neceſſe eſt,ſi deficit in nobis aliquis ſenſus, vt deficiat in nobis aliquod ſentiens:cùm iam poſuerimus ꝙ iſtis ſenſibus non deficit in nobis ſentire aliquid eorum,quæ innata ſunt ſentiri.&, cùm ita ſit, ille ſenſus, quẽ ponimus deficere cùm nõ deficit propter aliquem ſenſuum exiſtentium in nobis,neceſſe eſt vt defectus eius ſit propter hoc,quia à nobis deficit ſenſus ſextus.

Manifeſtũ eſt p ſe ꝙ oés qualitates tãgibiles,ꝑ ꝙ ſunt tangibiles, ſunt ſenſibiles a nobis, & cõprehenſæ p tactũ & iſti ẽ de qualitatibus viſibilibus, & audibilibus, & olfactibilib⁹

Et quæcunq; quidem ipſi tangentes ſentimus tactu ſenſibilia ſunt quem exiſtimus habentes: quæcunq; vero per media, & nõ ipſa tangentes,ſimplicibus,dico autem vt aere & aqua.habent autem ſic:vt ſi quidem per vnum plura ſenſibilia exiſtẽtia, altera ab inuicem genere,neceſſe habentem huiuſmodi ſenſitiuum, eſſe ſenſitiuũ vtrorumq; . vt ſi ex aere eſt ſenſitiuum,& eſt aer ſoni & co
C loris.ſi vero plura eiuſdem ſint,vt coloris & aer & aqua. (vtraq; enim diaphana)& qui alterum ipſorum eſt habens ſolum, ſentiet illud quod per vtraq;,aut ab ambobus.

SOPH. *Et quæcunque quidem ipſi tangentes ſentimus, tactu ſenſibilia ſunt quem habemus:quæ uero per intermedia,nec ipſa tangentes, ſimplicibus:dico autẽ ut aere & aqua. ita autem res habet:ut ſi per unum plura ſentiri poſſunt genere inter ſe diuerſa, neceſſe ſit eũ qui eiuſmodi habet ſenſorium, amborum ſenſitiuum eſſe:uerbi cuaſa ſi ex aere ſit ſenſorium,& aer ſit & ſoni & coloris. quod ſi plura eiuſdem ſunt, ut coloris & aer & aqua,(ambo enim hæc,translucida ſunt,) & qui alterũ duntaxat eorum habet, ſentiet id quod per utrumq;.*

Et omne,quod ſentimus nos tangendo ipſum, eſt ſenſibile à nobis per tactum qui eſt in nobis.& omne,quod ſentimus ꝑ media,

non

non quia nos tangimus ipſum, eſt per ſimplicia. v.g. per aerē, aut D
per aquam. Et ita eſt, ſ. ꝙ ſi per vnū fiant ſenſibilia plura vno, quæ
differunt ab inuicem in genere, neceſſe eſt habens iſtum ſenſum ꝙ
ſentiat vtrūq; v.g. ꝙ, ſi ſentiens eſt ex aere, & aer eſt ſoni, & colo-
ris. Et, ſi per plura vno ſit vnum, v.g. color per aerem & aquam:
ſunt enim æquales: manifeſtum eſt quòd habens vnum tantū ſen
tit, quod ſentit per vtrunq;.

119 Cùm declarauit ꝙ, ſi deficit in nobis aliquis ſenſus neceſſe ē vt deficiat
aliquod ſentiens: & etiam fuit manifeſtum ex hoc ꝙ, ſi deficit in nobis a-
liquod ſentiens, neceſſe eſt vt deficiat in nobis aliquis ſenſus, qui differat
in genere à ſenſibus iſtarum virtutum, cùm iſtis virtutibus nō deficit ſen
tire aliquid ex eis, quæ innata ſunt inueniri in eis: & ꝙ hæc duo conuertū-
tur, ſ. quorum vtrumlibet fuerit, erit alterum: &, ſi vnum auferatur, aufe-
† Oē aial vel ſentit p cōtactū vel p medium extraneū: ſed ſi ē vera diſiunctiua membra nō coincidūt ſed oppoſitū patet 7 Ph. t. c. 12. & ſupra 1 hoc. 2. 113. 115. Vide cōm. Zim. Expō priæ ptis text⁹.
retur & reliquum: incœpit declarare ꝙ impoſſibile eſt ſextam virtutem
eſſe: quia impoſſibile eſt vt ſit ſentire extraneum in genere ab iſtis ſenſa- E
tionibus. Et hoc declaratur tribus demonſtrationibus. Quarum prima
eſt accepta à mediis. Secunda ab inſtrumentis, quibus ſit ſentire. & cauſa
data in his duabus demonſtrationibus eſt quaſi materialis. Tertia autem
eſt accepta à ſenſibilibus ipſis: & eſt magis firma illis duabus, cùm cauſa
accepta in ea ſit finalis. Et incœpit à demonſtratione, quæ eſt accepta à
medio: ſed tacuit quaſdam propoſitiones, & concluſionem. Et iſta demō
ſtratio fundatur ſuper propoſitiones. Quarum vna eſt, ꝙ † omne, quod
ſentit animal, aut ſentit ipſum per contactum, aut mediante corpore ex-
traneo. & omne, quod ſentimus per contactum, aut ſentimus ipſum me-
diante carne, aut per ipſam carnem, ſi fuerit inſtrumentum. Et hoc intē-
debat, cùm dixit & omne, quod ſentimus, &c. i. & omne, quod ſentimus nō
per contactum, ſed mediante corpore extraneo, ſentimus ipſum mediāte
altero iſtorum duorum elementorum, aut vtroq;, ſ. aqua aut aere. & hoc
intendebat cum d. & omne, quod ſentimus per media, &c. i. &, cùm ita ſit,
ſicut diximus, manifeſtum eſt ꝙ neceſſario ſequitur ex hoc, vt omne ha- F
bens ſenſum per carnem, aut per alterum iſtorum duorum elementorū,
aut per vtrunq; non inuenitur ei de ſenſu, niſi illud, quod poteſt fieri per
hæc duo, ſ. per carnem, aut per medium extraneum. omne igitur animal
nō habet de ſenſibus, niſi qui poſſunt fieri per hæc duo, ſ. per carnem, aut
Expō ſedē ptis text⁹.
per medium extraneum. Et, cùm declarauit ꝙ oē animal neceſſe eſt vt
non ſentiat niſi per carnem, aut per media, incœpit declarare quod ſequi-
tur ex hoc, ꝙ omne animal habens aliquod medium ex iſtis mediis, ne-
ceſſe eſt vt habeat de ſenſibilibus ſenſibilia, quibus ſeruit illud medium,
& reddat ea non aliud, & d. Et ita eſt, ſ. ꝙ, ſi per vnum, &c. i. manifeſtū eſt
Idē ſupra cō. 76.
ꝙ, cùm poſuerimus ꝙ omne animal non ſentit niſi per medium, quod eſt
caro, aut aer, aut aqua, ſi per vnum iſtorum mediorum caderent ſenſibi-
lia plura vno in genere, neceſſe eſt, vt omne animal ſentiens per illud me
Docuit.
dium, non habeat de ſenſibilibus, niſi ea, quæ innata ſunt reddi ab illo me

dio,

A dio,ſi duo duo,ſi tria tria. Et intendebat per hoc ꝙ, cum media ſint determinata in numero.ſ.aut caro,aut aer,aut aqua:& ſenſibilia etiam, quæ reddũt iſta media,ſint etiam terminata in numero:neceſſe eſt vt virtutes ſint ſecundum numerum iſtorum ſenſibilium,quæ reddunt media animalibus,quæ innata ſunt ſentire per hæc media.& manifeſtum eſt ꝙ omne,quod redditur per carnem,eſt aut guſtabile,aut tangibile.& omne, qđ redditur per aerem,aut aquam,aut per vtrunq;,eſt aut ſonus, aut color, aut odor.omne igitur ſentire eſt aut guſtare,aut tangere, aut audire, aut videre,aut olfacere. D.d. Et ſi per plura vno ſit,&c.i. &, ſi per plura vno medio ſit vnum ſenſibile,vt color per aerem aut aquam, quæ ſunt æquales in hoc,manifeſtum eſt ꝙ animal habens alterum eorum ſentit de ſenſibilibus,ſicut quod habet vtrunq;.& intendebat per hoc ꝙ animal,quod eſt in aqua,debet habere virtutes ſenſus ſecundum numerum virtutum ſenſus animalis,quod eſt in aere,& aĩalis,quod ſentit in aqua,& in aere.

B Simplicium autem ex duobus his ſenſitiua ſolum ſunt, ex aere & aqua.pupilla quidem enim aquæ:auditus vero aeris: olfactus autem horum alterius eſt.ignis autem aut nullius eſt:aut communis omnibus:nihil enim ſine calore ſenſitiuum eſt. terra vero aut nullius eſt,aut in tactu maxime miſcetur. vnde relinquitur nullũ eſſe ſenſitiuum extra aerem & aquam.

60 P H. *Simplicium autem ex his duobus ſenſoria tantummodo ſunt, videlicet ex aere & aqua:pupilla enim aquæ,auditus aeris, olfactus horum alterius eſt.ignis autem uel nullius, uel communis omnium eſt: nihil enim ſine caliditate ſenſitiuum eſt. terra uero aut nullius, aut in tactu admixta præcipue eſt. Quapropter relinquitur nullum eſſe ſenſorium, præter aerem & aquam.*

Et ſenſus ex ſimplicibus ſunt ex aere: aut ex aqua. viſus enim C eſt ex aqua,& auditus ex aere,& olfactus ex altero iſtorum duorum.Ignis autem aut eſt nullius,aut eſt communis eis. quoniam nullum ſentiens eſt extra calorem. Et terra aut eſt nullius eorum, aut proprie eſt admixta cum tactu.Remanet igitur ꝙ non eſt ſenſus extra aquam,& aerem.

130 Hæc eſt demonſtratio accepta ex inſtrumentis ſenſuum,& d. Et ſenſus ex ſimplicibus,&c.i.& inſtrumenta ſenſuum,quæ propter ſuam naturam attribuuntur elementis ſecundum dominium ſunt tria tantum,ſ. inſtrumentum,quod eſt ex aere,ſ.auditus,vt declaratum fuit prius: & inſtrumẽtum,quod eſt ex aqua,ſ.viſus:& tertium eſt,quod fit ex vtroq;,ſ. olfactus & d.In hoc ſenſu,quod fit ex altero iſtorum duorum,ſ. aut ex aqua, aut ex aere:quia animalia,quæ ſunt in aqua,olfaciunt in aqua, ſicut olfaciũt animalia,quæ ſunt in aere,per aerem. D.d.Ignis autem,&c.i.igni autem

aut

aut non attribuitur aliquis ſenſus hoc modo, aut attribuitur communi- D.
ter. apparet enim ꝙ nullus ſenſus poteſt facere ſuam actionem cum infri-
gidatur: & hoc diminute demonſtratur per quæ notat iterationem. & di
xit hoc, quia reſpectus eius ad aliquid præter ignem eſt, ſicut proportio
alicuius ad materiam: & proportio eius ad ignem eſt ſicut proportio ali-
cuius ad ſuam formam. D.d. Et terra aut non eſt alicuius, &c. i. & terra
aut non attribuitur alicui inſtrumento inſtrumentorum iſtorum ſen-
ſuum, cùm non videtur ſeruire ſenſibilibus aliquo modo: aut, ſi attri-
buitur, attribuitur carni: quia iſtud medium, aut iſtud inſtrumentum
indiget conſtitutione, & confirmatione: quapropter terra dominatur in
eo. Deinde. d. Remanet igitur ꝙ non eſt ſenſus ſextus extrinſec' ab aqua
& aere, cùm non ſit corpus extrinſecum ab iſtis duobus corporibus. quia
impoſſibile eſt inuenire inſtrumentum ſenſus aut ex igne, aut ex terra: ſed
tamen poſſibile eſt ex aqua, aut aere, aut vtroq;. Et, cùm materiæ inſtru-
mentorum ſenſuum ſint terminatæ in numero', neceſſe eſt, vt ſenſus ſint
ita. ſi igitur eſſet ſenſus ſextus, contingeret quintum elementum eſſe. ſen- E
ſus enim, qui ſunt ex aere, aut aqua ſunt aut viſus, aut auris, aut naſus.

Idē. 1. de Gene. 18. com.

Medium, aut iſtrm tactus idiget cōſtitōne, & confirmatiōe Idē 3 c. 111 &. 2. de partibus animalium. ca. 1. &. 8.

Hæc autem & nunc quædam habent animalia. Omnes igitur ſenſus habentur à non imperfectis, neq; orbatis. videtur enim & talpa ſub pelle habens oculos.

SOPH. *Quæ nunc etiam nonnulla habent animalia: ergo omnes ſenſus habentur à non imperfectis neq; mutilis. nam etiam talpa ſub pelle habere oculos uidetur.*

Et hæc duo ſunt modo in quibuſdam animalibus: ita ꝙ omnes ſenſus ſunt diſtincti in eis, quæ non ſunt diminuta, neq; habent occaſionem. Talpa.n. videtur habere oculos ſub cute.

131 Et ſenſus attributi his duobus elementis non inueniuntur niſi in qui- F
buſdam animalibus, ſ. perfectis propter melius: adeo quòd propter ſolici-
tudinem naturę circa hoc, oportet vt omnes ſenſus ſint diſtincti, exiſten-
tes in animali perfectę creationis, quod nō habet occaſionem, & ꝙ ab ani
mali perfecto, vt homine, non deficit ſenſus. Talpa enim videtur habere
oculos ſub cute, licet non videat. Et quaſi intendit per hoc ꝙ, ſi ſenſus ſex
tus eſſet, oporteret vt inueniretur in homine, qui eſt completiſſimum ani
malium. eſſet enim neceſſario propter melius. & hoc eſt manifeſtum de
ſolicitudine naturæ in dando ſenſus animalibus: adeo ꝙ propter hoc de-
dit Talpæ oculos, & cooperit eos cutæ, cum nō indigeat eis in maiori par-
te ſuæ operationis, cum hoc, ꝙ materia eius non poſſet plus recipere. &, ſi
poſſet, forte eſſet ſuperfluum.

Quō ſolicitetur nā circa iſta. vide. 12. Met. c 37.

Quare ſi non aliquid alterum eſt corpus & paſſio quæ nullius
eſt eorum quæ ſunt hic corporum, neq; vnus vtiq; deficiet ſenſus.

Quare

10 2 H. *Quare si non est aliud quidpiam corpus & passio, quæ nullius sit corporum eorum quæ hic sunt, utiq; nullum sensum deesse censendum est.*

A Oportet igitur, si nō est aliud corpus, aut passio, quæ nō est alicuius corporū, quæ sunt apud nos, vt nō deficiat aliquis sensus.

132 Hæc est Tertia demonstratio, & deficit præcedens. & syllogismus sic componitur perfecte. Et, si sextus sensus sit, necesse est corpus sensibile esse aliud ab omnibus corporibus sensibilibus, quæ sentiunt quinq; sensus, & passionem eius, & qualitatem, quam sentiens reciperet à sensibilibus, vt qualificet per eam aliam ab istis qualitatibus: sed nullum corpus sensibile est aliud ab istis corporibus sensibilibus, neq; passio extra istas passiones: ergo nullus sensus est extra hos sensus quinq;.

B At vero neq; communium potest esse sensitiuum aliquod proprium quæ vnoquoq; sensu sentimus non secundum accidens: vt motus, status figuræ, magnitudinis, numeri vnius. hæc enim omnia motu sentimus: vt magnitudinem motu. quare & figuram. magnitudo enim quædam & figura est. quiescens autem in eo quòd nō mouetur. numerus vero negatione cōtinui. & propriis, vnusquisq; enim vnū sentit sensus.

10 2 H. *Neq; uero communium potest esse sensorium aliquod proprium quæ unoquoq; sensu sentimus per accidens, ut motus, status, figuræ, magnitudinis, numeri, unius. Hæc enim omnia motu sentimus, ut magnitudinem motu: quare etiam figuram. nam figura quoq; magnitudo quædā est. quod autem quiescit, eo quòd non moueatur. numerus uero negatione continui, & propriis. nam unusquisq; sensus unum sentit.*

C Et etiam impossibile est vt aliud sentiens sit communibus, quę sentimus, nisi per vnum quinq; sensuum accidentaliter. verbi gratia motui, & quieti, & figuræ, & quantitati, & numero. Omnia enim ista sentiuntur per motum, verbi gratia quantitas per motum. quapropter figura etiam. figura enim est aliqua quantitas. quies autem non per motum. numerus vero per negationem cōtinui, & per eius proprietates vnusquisq; sensuum sentit vnum.

133 Et etiam impossibile est aliud sentiens esse à quinq; sensibus, ita ꝙ sensibile eius sit aliquod vnum sensibilium communium, sub quibus sunt sensibilia propria vnicuiq; sensuum quinq;, nisi sensibilia essent communia vnicuiq; sensuum accidentaliter. & d. hoc, quia, si essent eis accidentaliter, contingeret vt essent alicui sensui essentialiter. quod enim inuenitur alicui accidentaliter, debet inueniri alii essentialiter. D.d. v.g. motui, &c. i. & sensibilia communia non sunt comprehēsa à quinq; sensibus accidentaliter,

Quod uenit alicui accidentaliter, dī inueniri alij essentialiter. Idē 4. phy. 43.

Sed vide oppoſitũ 2. phy. cõ. 45. Idem 3. cõ. 65. Vide cõt. 2im.

taliter, v.g. motus, & quies, & figura, & quantitas, & numerus. omnia enim iſta ſentiuntur à quinq; ſenſibus per aliam motionem, & paſſionem, & quod eſt ita, neceſſe eſt vt ſit eſſentialiter. D.d. ver. g quantitas, &c. i. v.g. quantitas. ſenſus enim innati ſunt comprehendere eam per aliquam paſſionem, & motus. & ſimiliter eſt de figura. figura enim eſt quantitas cum aliqua qualitate. D.d. quies autem non per motum, &c. i. comprehenſio autem quietis eſt per comprehenſionem priuationis motus. cùm enim comprehendetint motum eſſentialiter, comprehendunt priuationẽ eius eſſentialiter, ſ. quietem. Comprehẽſio vero numeri, & multitudinis à ſenſibus eſt per comprehenſionem priuationis continui, quod eſt magnitudo: & iam declaratum eſt ꝙ continuum comprehenditur eſſentialiter: ergo & ſua priuatio comprehenditur eſſentialiter.

Si habitus cõprehẽditur eẽntialiter, et priuatio. Sed vide opp. 3. c. 120. Vide cõt. 2im.

Quare manifeſtum eſt quoniam impoſſibile eſt cuiuslibet ſenſum proprium eſſe horum, vt motus. Sic enim erit ſicut nunc viſu dulce ſentimus. Hoc autem quoniam amborum habentes exiſtimus ſenſum, quo quum coinciderit, cognoſcimus: ſi vero non, nequaquam vtiq; ſed aut ſecundũ accidens ſentiebamus: vt Cleonis filium: non quia Cleonis filius eſt, ſed quoniam albus: huic autem accidit Cleonis filius eẽ. Communium autem habemus iam ſenſum communem non ſecundum accidens. non igitur eſt proprius. nequaquam enim vti ꝙ ſentiremus, ſed aut ſic ſicut dictum eſt Cleonis filium nos videre. Ad inuicem enim propria ſecundũ accidens ſentiunt ſenſus: non ſecundum ꝙ ipſi ſunt: ſed ſecundum ꝙ vnus: cum ſimul fiat ſenſus in eodem, vt cholera quod amara & rubicunda. non enim alterius dicere, ꝙ ambo vnũ. propter quod & decipitur: & ſi ſit rubicundum choleram opinatur eſſe.

SOPH. *Quare perſpicuum eſt fieri non poſſe ut cuiuslibet horum proprius ſit ſenſus, ut motus: nam hoc modo perinde fuerit, atq; nunc niſu dulce ſentimus; quod eò fit, quia amborum habemus ſenſum, quo cum concurrunt, cognoſcimus. alioquin haudquaq; niſi per accidens ſentiremus: ut Cleonis filium, non quod Cleonis filius ſed quod albus, cui ſanè accidit filio eſſe Cleonis: at uero communium habemus iam ſenſum communem, non per accidens. non igitur eſt proprius: nequaquam enim ſentiremus, niſi quo pacto diximus nos cleonis uidere filium. alter porrò alter ut propria per accidens ſentiunt ſenſus, nõ quatenus ipſi, ſed quatenus unus, cum ſimul factus fuerit ſenſus in eodem: exempli gratia bilem eſſe amaram & flauam: neque enim alterius eſt dicere, ambo hæc eſſe unum, quo fit ut decipiatur: & ſi flauum fuerit, bilem eſſe opinatur.*

In græco textu ẽ pticula ꝛ quã ſimplicius interpretatur pro καθ' ὃ ideſt quã ob cãm.

Manifeſtum

A Manifeſtum igitur eſt ꝙ impoſsibile eſt vt ſenſus inſtrumentiſi
ſit proprium alicui iſtorum, verbi gratia, motui. eſſet enim ſicut
nos modo ſentimus dulce per viſum. & hoc eſt, quia eſt in nobis
ſenſus, in quo eſt vtrunq; &, cùm ſint ambo coniuncta, ſcit ea ut, ſi
non eſſet ita, non ſentiremus ipſum, niſi accidentaliter, v.g. filium
Socratis. nos enim non ſentimus filium Socratis, ſed album. & cõ
tingit huic ꝙ fuit filius Socratis. Communia autem habẽt ſenſum
communem, nõn accidentaliter. non igitur habent ſenſum pro-
prium. &, niſi hoc eſſet. non ſentiremus ea omnino, niſi ſic, ſicut di
ximus ꝙ nos videmus filium Socratis. Et ſenſus quidam non ſen-
tit ſenſibilia quorundam niſi accidentaliter. & non eſt vnius, cũ
ſenſus fuerit inſimul in eodem. v.g. cholera. n. eſt amara, & citri-
na, iudicium, quod vtrunq; eſt eiuſdem, nõ eſt alterius. & ideo ca
dit error, ita ꝙ citrinum exiſtimatur eſſe cholera.

B
134 Et, cùm declaratum eſt ꝙ communia ſenſibilia comprehendiuntur à
quinq; ſenſibus eſſentialiter, manifeſtum eſt ꝙ impoſſibile eſt ſenſum pro
prium eſſe alicuius iſtorum ſenſibilium communiũ, v.g. motus, aut quã-
titas. quoniam, ſi ita eſſet, tunc ſentiremus motum, aut ſibi ſimiles de ſenſi
bilibus communibus, non per ſe, ſed per medium: ſicut comprehẽdimus
per viſum hoc eſſe dulce mediante colore. D.d. & hoc eſt, quia eſt in no-
bis ſenſus, &c. i. & accidit nobis talis comprehenſio. ſ. iudicare per aliquem
ſenſum ſuper ſenſibile alterius ſenſus: quia contingit ꝙ illi duo ſenſus fue-
rint coniuncti in comprehendendo illa duo ſenſibilia ex eodem aliquo tẽ
pore. &, cum poſt hæc acciderit vt comprehendamus per alterum duorũ
ſenſuum alterum ſenſibile, ex eadem re iudicabimus per illum ſenſum ſu
C per ſenſibile alterius per coniunctionem præcedentem. v.g quoniam nos
non ſcimus per viſum ꝙ hoc eſt dulce, niſi prius acciderit nobis in aliquo
tempore quod comprehendimus per viſum ꝙ, mel eſt citrinum, & per gu
ſtum eſſe dulce: cum igitur ſecundo ſentiemus ipſum per ſolum viſum ee
citrinum, ſtatim comprehendemus ipſum eſſe dulce, & mel. D.d. Et, ſi
non eſſet ita, &c. i. &, ſi non eſſet conceſſum à nobis ꝙ, ſi vnum iſtorũ ſen-
ſibilium communium haberet ſenſum proprium, contingeret vt ſentire
ea, eſſet ſicut ſentire per viſum ꝙ hoc eſt dulce, neceſſe eſſet vt ſentire ea eſ
ſet de genere ſenſus, qui proprie dicitur accidentaliter. v.g ſentire per vi-
ſum ꝙ iſte eſt filius Socratis: quia ſentiremus ipſum eſſe album: quia acci
dit ꝙ filius Socratis fuit albus. D.d. Communia autem habent ſenſum
communem, &c. i &, cum declaratum eſt ꝙ, ſi aliquod ſenſibilium com-
munium haberet ſenſum proprium, tunc ſentiretur à nobis accidentali-
ter: quemadmodum ſentimus per viſum, iſtum eſſe filium Socratis, quia
eſt albus: aut quemadmodum iudicamus hoc eſſe dulce, quia eſt citrinũ.
Hæc enim duo ſunt duo modi accidẽtaliter: & iam declaratum eſt ꝙ ſen-
ſibilia communia comprehenduntur eſſentialiter: ergo nullum ſenſibi-

liũm

lium communium habet ſenſum proprium. quoniam, ſi haberet ſenſum proprium, tunc ſentiretur, aut ſicut ſentimus per viſum iſtum filium Socratis, aut ſicut quidam ſenſus ſentit ſenſibile propriũ cuiuſdam. Et iſte modus eſt etiam accidentalis. ſed differt à primo modo, qui ſimpliciter dicitur accidentalis, & eſt comprehendere per viſum iſtum eſſe filium Socratis: licet vterq; numeratus ſit accidentalis. differunt ſcilicet in hoc: quia comprehendere per viſum hoc eſſe dulce, fuit, quia cum viſu fuit coniuncta in eadem re virtus vnius generis virtute viſus. ſ. ſenſus guſtus. Iudicare autem per viſum iſtum eſſe filium Socratis accidit, quia in alio tempore fuit coniuncta cum viſu alia virtus à virtute* viſus. virtus enim qua cõprehendimus iſtum eſſe Socratem, aut filium Socratis, ſuperior eſt ad virtutem ſenſus. & ideo iſte modus videtur magis accidentalis, quã ſecũdus. vnde ſimpliciter dixit ipſum eſſe accidentalem, & non ſecundum. D.d. & non eſt vnius, &c.i. & iudicium non eſt vnius virtutis, † quando duo ſenſus fuerint coniuncti ad iudicandum ſuper eandem rem ipſam eſſe eãdem. ſed illud iudicium eſt vtriuſq; ſenſus, non alterius ſenſus ab eis: ſicut exiſtimare poteſt aliquis. ſed, ſi dicitur vnus ex hoc modo, dicitur accidẽtaliter. D.d. v.g. cholera, &c.i. v.g. hoc eſſe choleram, quia eſt amarum citrinum. iudicare. n. ꝙ hæc duo ſunt eiuſdem, ſ. choleræ, non eſt alterius virtutis ab his duabus. &, quia iudicium ſuper hanc rem eẽ vnam eſt duarum virtutum non vnius, accidit ei error in iudicando aliquid non choleram eſſe choleram, quia citrinum.

Virtꝰ, quã cõprehendimꝰ iſtũ eẽ Socratẽ aut filiũ Socratis, ſupior eſt ad virtutẽ ſẽſus. Sed vide opp.ẽ com. 63. Vide cõt. Zim.

† Qñ duo ſenſus fuerint cõiũcti ad iudicãdũ ſup eãdẽ rem ipſam eẽ eãdem, illud iudiciũ eſt vtriuſq; ſenſus, nõ alterius ſenſus ab eis. oppoñ cõ. 146. &c. Vide cõt. Zim.

* a. l. ſenſ.

Inquiret autem aliquis cuius cauſa plures habemus ſenſus, ſed non vnum ſolum. aut quatenus minus lateant conſequentia & communia, vt motus, & magnitudo, & numerus. ſi enim eſſet viſus ſolus & ipſe albi, laterent vtiq; magis, & viderentur idem eſſe omnia, propter id ꝙ conſequuntur ſe ad inuicem ſimul color, & magnitudo. nunc autem quoniam in alio ſenſibili cõmunia ſunt, manifeſtum facit ꝙ aliud quiddam vnumquodq; ipſorum eſt.

SOPH.

Verum quærat aliquis cur plures ſenſus & non unum ſolum habeamus? an ne lateant conſequentia & communia, ut motus, magnitudo numerus. nam ſi uiſus eſſet ſolus, iſq; albi, laterent magis atq; idem eſſe cuncta uiderentur: propterea quòd ſimul ſe mutuo ſequuntur color & magnitudo: at quia quæ ſunt communia in alio ſunt ſenſibili, res indicat aliud quidpiam eſſe eorum unumquodq;.

Et debet homo perſcrutari, quare habemus ſenſus plures vno, & non vnum tantum. Dicamus igitur, vt non ignoremus conſequentia communia, vt motum, & quantitatem, & numerũ. Quoniam, ſi haberemus ſolum viſum, tunc ipſe viſus eſſet magis dignus, vt ignoraret album, adeo vt exiſtimaret hæc eſſe omnia. color

A lor enim & quantitas cõſequuntur adinuicem inſimul: modo autem, quia communia ſunt ſenſibilia ab aliquo, manifeſtatur quòd quodlibet eorum eſt aliud.

335 Vult dare cauſam, propter quam hæc ſenſibilia cõia non comprehenduntur ab vno ſenſu, &c. d. Et debet homo perſcrutari, &c i. debet homo perſcrutari, quare hæc ſenſibilia coĩa cõprehendũtur à pluribus ſenſibus vno, & nõ cõprehenduntur ab vno. D. d. rationẽ, & dixit, Dicamus igitur, vt non ignoremus, &c. i. vt non ignoremus alietatem ſenſibiliũ cõium à ſenſibilibus propriis. D. d. Quoniam, ſi haberemus ſolum viſum, &c. i. & hoc eſſet neceſſe. qm̃, ſi poneremus ꝙ ſolus uiſus comprehendit iſta, & ꝙ ipſe ſolus eſt in nobis in hac intentione, tunc accideret viſui vt ignoraret, & non diſtingueret album ab aliquo: adeo ꝙ exiſtimaret colorem, & quãtitatem, & figuram eandem eſſe. & hoc accideret ei, eò ꝙ color, & quantitas conſequuntur ſibi adinuicem, ſ. ꝙ color non inuenitur niſi in ſuperficie, & ſuperficies in corpore. D. d. modo aũt quia cõia, &c. i. modo autem, quia videmus ꝙ cõia, vt quantitas, & magnitudo comprehenduntur per alium ſenſum à uiſu. Secundum hoc igitur eſt intelligendus ſuus ſermo in hoc loco, non ſecundum ꝙ ſonant verba eius ſuperficietenus, ſecundũ ꝙ loquitur: vt quare ſenſus ſint plures vno. cauſa. n. formalis in hoc manifeſta eſt, ſ. multitudo ſenſibilium. & hoc iam dictum eſt. & cauſa finalis eſt perſcrutanda poſt in fine iſtius libri.

B

Docuñ.

3. de Aĩa a t. c. 59. vſque Ihnẽ.

SVMMA SEXTA.

Quæſtio, an eodem, quo ſentimus ſenſu, etiam ſentire nos percipiamus: Senſusq;, quem communem appellamus, explanatio.

QVoniam autem ſentimus quod videmus & audimus, neceſſe eſt viſu ſentire quia videt, aut altero: ſi autem altero, aut ipſo erit quod videt, aut altero: ſed idẽ erit viſus & ſubiecti coloris. quare aut duo eiuſdẽ erit: aut idẽ eiuſdẽ. Amplius autem ſi & alter ſit ſenſus viſus, aut in infinitum procedit: aut aliquis ipſe ſui ipſius erit iudex: quare in primo hoc faciendum eſt.

C

1011 H. *Quoniam autem ſentimus nos uidere & audire, neceſſe eſt aut uiſu ſentiat ſe uidere, aut alio: ſed idem etiam erit uiſus & ſubiecti coloris. Quamobrem aut duo eiuſdem erunt, aut ipſe ſui ipſius. Præterea ſi etiã alius ſenſus ſit uiſus, aut in infinitum procedet: aut ipſe erit ſui ipſius: itaq; in primo illo hoc faciendum eſt.*

Et, quia ſentimus nos videre, & audire, neceſſe eſt quòd ſentire quòd nos videmus, aut eſt per hunc ſenſum, aut per aliud. Sed illud erit viſus, & coloris ſubiecti: aut duo eiuſdem, aut idem ſui. Et etiam, ſi ſenſus viſionis ſit alius, aut erunt hæc in infinitũ, aut erit idem ſui. neceſſe eſt igitur hoc facere primo.

136 Cùm cõpleuit ſermonẽ de quinq; ſenſibus, & declarauit ſextũ ſenſum non eſſe, incœpit declarare ꝙ iſti quinq; habent virtutem cõem. Et incœpit prius dubitare ſecundũ ſuã conſuetudinem: & d. Et, quia ſentimus nos videre, &c. i. nos, quia videmus & ſentimus nos videre, & audimus, & ſentimus nos audire, & ſic in vnoquoq; ſenſuum, neceſſe eſt vt hoc fiat per virtutem viſus, aut per aliam virtutẽ. D.d. Sed illud erit viſus, & coloris, &c. i. ſed ſi hoc, ſ. ſentire nos videre fuerit alterius ſenſus à viſu, continget vt ille ſenſus habeat duplicem cõprehenſionẽ. cõprehendit. n. viſum cõprehendere, & cõprehendit coloꝛẽ, quẽ viſus cõprehendit. impoſſe. n. eſt vt cõprehendat viſum cõprehendere coloꝛẽ, niſi etiam ipſe cõprehendat coloꝛẽ. D.d. aut duo eiuſdem, aut idem ſui. i. ſequitur igitur ex hoc alterum duorum. qm̃, ſi poſuerimus duas uirtutes eſſe, continget vt duo ſenſus ſint eiuſdem intentionis, ſenſus ſcilicet qui ſentit eam, & ſenſus qui ſentit ꝙ ille ſenſus ſentit eam. vterq;. n. ſentit illam. aut ponemus ꝙ idem ſenſus ſentit ſeipſum, ita ꝙ agens eſt patiens. quod impoſsibile eſt D.d. Et ẽt, ſi ſenſus viſionis. &c. i. et, ſi poſuerimus duas uirtutes eſſe, ſ. ꝙ ſenſus, qui comprehendit nos videre, eſt alius ab eo, qui videt, continget etiam in illo ſenſus, quod contingit in primo. neceſſe eſt igitur vt habeat duplicem comprehenſionem, ſ. comprehenſionem ſui primi ſubiecti, quod ſentit, & comprehenſionem, quam comprehendit. &, ſi etiam poſuerimus hoc duarũ virtutũ, continget in tertia quod contingit in ſecunda: & ſic in infinitũ. quod eſt impoſſe. quapropter neceſſe eſt nobis ponere eãdẽ virtutẽ ? quæ cõprehendat vtrũq;, ſ. ſuũ primũ ſubiectũ. & quod cõprehẽdat illud, quod ipſe cõprehendit. &, cũ neceſſe eſt abſcindere infinitum, melius eſt hoc facere in primo, & ponere ꝙ per eandem uirtutẽ cõprehendimus coloꝛẽ, & cõprehendimus ꝙ cõprehendimus ipſum. quod. n. contingit nobis poſterius, faciendum eſt prius. & hoc intendebat, cùm dixit, neceſſe eſt igitur hoc facere primo, aut ponere ꝙ idem patitur à ſe, & cõprehẽdit ſe.

Habet autem dubitationem, ſi enim viſu ſentire, videre eſt. videtur autem color, aut habens hunc. ſi videbit aliquis quod eſt videns, & colorem habebit primum videns.

SOPH. *Sed ambiges: nam ſi uiſu ſentire eſt uidere: uidetur uero color, uel quod eſt colore præditum: ſi quis uidebit id quod uidet, etiam colorem id habebit quod uidet primum.*

Et in hoc eſt quæſtio. Et eſt, quoniam, ſi viſio eſt ſentire per viſum. & videre colorem, & homo non videt illud, quod habet colorem, niſi quando videt aliquid, continget vt illud, quod videt primo, habeat etiam colorem.

D. ſed iſte ſermo habet quæſtionem, ſ. ponere ꝙ per eandem virtutem comprehendimus colorem, & comprehendimus nos comprehendere colorem. quoniam, ſi viſio eſt ſentire per uiſum, & uiſus cõprehendit colorem

A rem,& homo non videt ipſum uidere coloré, niſi quando videt aliquid, continget ut illud, quod primo videt, quando iudicat ipſum videre, habeat etiam colorem.& intendebat per hoc ꝙ,ſi neceſſe eſt ut omne comprehenſibile á uiſu ſit coloratum, & uiſus comprehendit comprehenſionem coloris: ergo conuingit ex hoc vt ipſa comprehenſio ſit colorata. quod eſt impoſsibile.

Manifeſtum eſt igitur quoniam non eſt vnum, viſu ſentire. Et nanq; quum non videmus, viſu diſcernimus & tenebras & lumẽ, ſed non ſimiliter. Amplius autem & videns tanquam coloratum eſt. ſenſitiuum enim ſuſceptiuum eſt ſenſibilis ſine materia vnunquodq;. vnde abeuntibus ſenſibilibus inſunt ſenſus & phantaſiæ quibus ſentiunt. Sẽſibilis autem actus & ſenſus, idem eſt & vnus: eſſe autem ipſorum nõ idem: dico autem vt ſonus ſecundũ actũ, & auditus ſecundum actum. Eſt enim auditum habentia non au-
B dire, & habens ſonum non ſemper ſonat: cum autem operetur poſſibile audire, & ſonet poſsibile ſonare, tunc ſecundum actum auditus ſimul fit, & ſecundum actum ſonus. quorũ dicet vtiq; aliquis hoc quidem eſſe auditionem, hoc vero ſonationem.

OPH. *Perſpicuum igitur eſt uiſu ſentire, non eſſe unum. etenim cum non uidemus, niſu tenebras lumenq; diſcernimus, ſed non eodem modo. Quin & id ipſum quod uidet quodammodo coloratum eſt: nam ſenſorium quodq; capax eſt ſenſibilis ſine materia. idcirco uel amotis ſenſibilibus inſunt ſenſus phantaſiæq; in ſenſoriis. Actus porrò ſenſibilis & ſenſus idem eſt & unus, eſſe autem ipſis non idem: uerbi cauſa, actu ſonus actuq; auditus. fieri enim poteſt, ut auditum quis habeat, nec audiat: & quod ſonum habet, non ſemper ſonat. cum autem operatur id quod po-*
C *teſt audire, ſonatq; quod ſonare poteſt, tũc actu auditus ſimul fit, actúq; ſonus. quorũ dixerit aliquis, alterum, auditionem: alterũ, ſonationẽ eſſe.*

Dicamus igitur ꝙ manifeſtum eſt ꝙ ſentire per viſum non eſt num. iudica mus enim per viſum nos, non videndo, obſcuritatẽ, & lucem, ſed non eodem modo. Et etiam videns eſt quaſi coloratum. ſentiens enim recipit ſenſibile extra materiã, quidlibet quod libet. & ideo, cum fuerint ſenſibilia abſtracta erunt ſenſus, & imaginationes exiſtentes. Et actio ſenſibilis & ſenſus eadem eſt: in eſſe autem nõ ſunt eadem in eis. v.g. ſonus, qui eſt in actu, & auditus qui eſt in actu. poſſibile eſt enim vt aliquis habeat auditũ, ſed nõ audiat, & vt aliquid habeat ſonum, ſed non ſemper ſonet. cùm autem fecerit illud, quod eſt in ſua potentia, vt audiat, & ſonauerit illud, quod eſt in potentia ſua, vt ſonet, tunc erunt inſimul auditus

& ſonus. & poteſt aliquis dicere q̃ primum iſtorum eſt audire, & D
ſecundum eſt ſonare.

138 Cùm dedit ſermonem dubitatiuum, incœpit diſſoluere eum, & d. Dicamus igitur quòd manifeſtum eſt quòd ſentire, &c. i. Dicamus igitur quòd manifeſtum eſt quòd ſentire per uiſum, non eſt eiuſdẽ intentionis, ita quòd conſequitur ex eo vt omne comprehenſibile à uiſu ſit coloratũ. D. d. iudicamus enim per uiſum, &c. ideſt & ſignum eius eſt, quòd nos iudicamus per uiſum, non uidendo coloratũ, cum iudicamus obſcuritatẽ eſſe obſcuritatem, & lucem eſſe lucem: ſed neutrum habet colorem. ſed non eodem modo iudicamus per viſum obſcuritatẽ, & lucem. iudicamus enim lucem per ſe, & obſcuritatem, quia eſt priuatio lucis. Et, cùm dedit hunc modum diſſolutionis, dedit ſecundam diſſolutionem quæſtioni, dicenti q̃ viſio debet eſſe colorata, ſi uirtus viſibilis comprehendit viſionem, & dixit. Et etiam videns eſt quaſi coloratum, &c. ideſt, & etiã poſſumus concedere viſionem eſſe colorem. videns enim quando compre- E
hendit colorem, efficitur quaſi coloratũ quoquo modo. Et cauſa in hoc eſt, quia ſentiẽs recipit ſenſibile, & aſſimilatur ei. viſus itaq; recipit colorẽ, quem recipit corpus extra animam. ſed differunt in hoc, q̃ receptio ſentientis eſt non materialis, & receptio corporis extra animam, eſt materialis. D. d. quidlibet quodlibet. i. ſentiens enim recipit ſenſibile nõ materialiter, quilibet ſenſuum quodlibet ſenſibilium. &, quia ſenſus recipiunt ſenſibilia quoquo modo, dicuntur etiam de eis quoquo modo. D. d. & ideo, cùm fuerint ſenſibilia abſtracta, &c. i. &, quia ſenſus recipiunt ſenſibilia extra materiam, ideo, quando ſenſibilia fuerint abſtracta à materia, efficiuntur ex ſenſibilibus ſenſus, & imaginationes non colores ſenſibiles, neq; ſapores, neque aliæ qualitatum ſenſibilium, quæ ſunt extra animam in materia. D. d. Et actio ſenſibilis, & ſenſus, &c. ideſt & actio ſenſibilis extra animam in mouendo ſentiens, & actio ſenſus, qui eſt in ſentiente, ſcilicet qualitas, qua ſentiens qualitatur in mouendo etiam virtutem viſionis, F
eſt eadem actio: licet modus eſſe ſenſibilis extra animam differat à modo ſui eſſe in ſentiente. verbi gratia q̃ ſonus; qui eſt in actu extra animam, ita mouet inſtrumentum auditus, ſicut auditus, qui eſt in actu, mouet virtutem auditus. & ſimiliter diſpoſitio coloris in mouendo videntẽ eſt ſicut diſpoſitio qualitatis, quæ prouenit in vidente à colore in mouendo virtutem viſibilem. D. dicit, poſſibile eſt enim vt aliquis habeat auditum &c. ideſt & hoc fuit ita, q̃ poſsibile eſt, vt aliquis habeat auditum in potẽtia, ſicut habet ſonum in potentia: & vt habeat ſonum in actu, ſicut habet auditum in actu. et, cùm habuerit auditum in actu, habebit comprehenſionem auditus in actu, ideſt comprehenſionem q̃ audit. & dixit, poſſibile eſt enim dicere q̃ aliquis habet auditum, & habet ſonum, licet non ſemper ſonet, propter hoc, quia ſunt ſicut in potentia.

Si igitur eſt motus & actio & paſſio in eo quod agitur, neceſſe eſt & ſonum & auditum qui ſecundum actum, in eo quod eſt ſm potentiam

A potentiam eſſe:actiui enim & motiui actus in patiente fit. vnde non neceſſe eſt,mouens moueri.ſonatiui quidem igitur actus, ſonus,aut ſonatio eſt. auditiui autem auditus aut auditio. dupliciter enim auditus, & dupliciter ſonus.

SOPH. *Si igitur motus & actio & paſsio in eo quod mouetur eſt, neceſſe eſt & ſonū & auditum qui actu eſt,in eo eſſe qui eſt potentia:actiui.n. & motiui operatio in patiente fit.quamobrē neceſſe non eſt ut id quod mouet,moueatur. actus igitur ſonatiui ſonus eſt aut ſonatio: auditiui, auditus aut auditio:duplex enim eſt auditus,ac duplex ſonus.*

Et,ſi actio,& motus ſint in paſsiuo,neceſſe eſt vt ſonus,& auditus,qui ſunt in actu ſint in eo,quod eſt in potentia. actio enim agē tis,& mouentis ſunt in patiente.ideo non eſt neceſſe vt moueatur quod mouet.Et actio ſonantis aut eſt ſonus,aut ſonare.& actio au
B ditis aut eſt auditus,aut eſt audire.auditus enim eſt duobus modis,& ſonus eſt duobus modis.

139 Cùm poſuit ꝙ actio ſentientis & ſenſibilis eſt eadem,licet differant in eſſe, incœpit declarare hoc ex rebus vniuerſalibus prædictis, & d. Et, ſi actio,& motus,&c. ideſt, & ſi neceſſe eſt vt omnis actio:quę prouenit ab agente,& omnis motus, qui prouenit à mouente non inueniantur niſi in re patiente,& motus ſenſus autem patiuntur à ſenſibilibus, & ſenſibiha agunt in eos:neceſſe eſt ut actio ſenſibilis ſit in ipſo ſentiente,quod eſt in potentia* ſenſibile. ſonus itaq;, & auditus,qui ſunt in actu,ſunt in eo, quod eſt in potentia ſonans,ſ.percuſſum:& quod eſt in potentia audiēs,ſ. ſenſus audiēs.D.d.ideo non eſt neceſſe ut moueat quod mouet.i.&, quia motus eſt in patiēte,& nō in agente, non eſt neceſſe vt omne agens ſit patiens, vt declaratum eſt in ſermonibus vniuerſalibus. & induxit omne hoc ad declarandū ꝙ ſenſus mouent uirtutes,ſicut ſenſibilia,quæ ſunt extra animam, mouent ſenſus. D. d.& ſonus eſt duobus modis,&c.i.& fuit
C neceſſe ꝙ ita eſſet de ſono, ſicut de auditu, ſ.ꝙ eodē modo mouent, & ꝙ actio ſit in recipiente,non in agente, propter hoc, ꝙ utrunq; inuenitur duobus modis,modo in potentia,& modo in actu. *a.l.ſentiens.

Eadem autem ratio in aliis ſenſibus & ſenſibilibus eſt. ſicut enim actio & paſsio in patiente, ſed non in agente: ſic ſenſibilis actus & ſenſitiui in ſenſitiuo eſt. Sed in quibusdam quidem & nominatum eſt:ut auditio & ſonatio: in quibuſdam autem non nominatum eſt alterum. viſio enim dicitur uiſus actus: quæ uero eſt coloris innominatum eſt.& guſtatiui guſtus eſt:humoris autē non nominatum eſt.

SOPH. *Eadem eſt in cæteris ſenſibus ac ſenſibilibus ratio:ut enim actio & paſsio in patiente ē,nō in agēte:ſic & rei ſenſibilis actio in ſenſitiuo. uerum in nonnullis nomina quoq; ſunt indita,ut ſonatio & auditio:in non*

nullis, alterum caret nomine: uiſio namq; dicitur uiſus actio, coloris
uero caret nomine: ſic guſtatiuum guſtatio, ſaporis uero uacat nomine.

Et iſte idē ſermo eſt de aliis ſenſibus, & aliis ſenſibilibus. Quē admodum enim actio & paſsio ſunt in patiente non in agente, ita actio ſenſuum & ſenſibilium ſunt in ſentiente. Sed in quibuſdam habent nomina, vt ſonare, & audire. in quibuſdam autem alterū non habet nomen. actio enim uiſus dicitur viſio. actio autem coloris non habet nomen in lingua Græca.

140 Et iſte idem ſermo, quem diximus in ſono, & auditu, ſ. q̄ actio eorum eſt in patiente, eſt de alijs ſenſibilibus. D. iterauit propoſitionem, à qua incœpit hanc declarationem, & dixit. Quemadmodum.n. actio, & paſſio, &c. i. & cauſa in hoc eſt. qm̄, ſicut paſſio, & actio ſunt in patiente non in agente, ita actio ſenſuum & ſenſibilium ſunt in primo ſentiente: cū ſenſibilia ſint uirtutes agentes, ſenſus autem agentes & patientes: primū autē ſentiens eſt patiens tantū. Et, quia hoc latet, ſ. ſenſibilia eſſe virtutes agentes, & ſenſus eſſe patientes propter nominationem: plura.n. ſenſibilia carent nominibus, ſm q̄ ſunt agentia: & nomina pluriū eorū paſsiua ſunt in figura nominum virtutum agentium, dixit. Sed in quibuſdam habent nomina, &c. i. ſed in quibuſdā ſenſibus ponebantur nomina actioni ipſius ſenſibilis, & paſſioni vtriuſq; ſentientis, v.g. ſonare, & audire. ſonare enim eſt actio ſoni: audire autem eſt paſsio auditum ſentientis. & in quibuſdam alterum eorum caret nomine, v. g. in viſu. paſſio enim viſus habet nomen, & eſt videre: licet ſit in figura nominis agentis. actio enim ſui ſenſibilis, quod eſt color, caret nomine in Græca lingua. Et dico q̄ in Arabica actiones habituū ſenſuū prouenientiū in eis à ſenſibilibus in primas virtutes ſentientes, non uidentur habere noīa in aliquo idiomate, cū hoc nō ſciatur à vulgo. non.n. cōprehenduntur à ſenſu: nec in primo aſpectu.

Quoniam autem vnus eſt quidem actus ſenſibilis & ſenſitiui. eſſe autem alterum eſt, neceſſe eſt ſimul corrumpi & ſaluari ſic dictum auditum, & ſonum: & humorē igitur & guſtum, & alia ſimiliter. dicta autē ſecundum potentiam, non neceſſe eſt.

SOPH. *Sed cum unus actus ſit rei ſenſibilis ac ſenſitiuæ, eſſe autem diuerſum, neceſſe eſt auditū qui hoc modo dicitur, & ſonum, ſimul corrumpi ſeruariq;, ſic demum & ſaporem et guſtatum, atq; itidem cætera. at uero quæ dicuntur potentia, haud eſt neceſſe.*

Et, quia actio ſenſibilis & ſentientis eſt eadē, ſed differūt in eſſe, neceſſe eſt vt inſimul corrūpantur, & inſimul ſaluentur, auditus, qui dicitur ſecundū hunc modū, & ſonus, & ſimiliter ſapor & guſtus, & alia. In eis autē, quæ dicuntur in potentia non eſt neceſſe.

141 Et, quia actio ſenſibilis eadem eſt cum actione ſentientis, ſcilicet quòd habitus, qui ab eo prouenit in ſentiente, eſt idem cum habitu, quo ſenſibi

le

A le.agit in vtroq; ſentiente *in eſſentia & forma, licet differant in ſubiecto, neceſſe eſt vt corruptio duorum habituum ſit inſimul, & ſaluatio inſimul, ſcilicet habitus, per quem ſenſibile eſt mouens in actu, poſtquam fuit in potentia, & habitus per quem ſentiens eſt ſentiens in actu, poſtquã fuit in potentia. Deinde d. auditus, qui dicitur ſecundum hunc modum, & ſonus, &c. i. & hoc ſequitur in ſono, qui dicitur ſecundum hunc modũ, & ẽ ſonus in actu. & ſimiliter contingit in ſapore, qui eſt in actu, & in guſtu, qui eſt in actu, & in omnibus ſenſibus. Inſenſibili autem, quod eſt in potentia, & in ſentiente, qui eſt in potentia, non ſequitur, ſcilicet quòd, cùm alterum eorum corrumpitur, ꝙ reliquum corrũpatur: aut, quando unum fuerit, ut ſit reliquum.

*a Co. legit i ſubiecto, licet differãt in eẽntia, & forma.

Sed priores philoſophi hoc nõ bene dicebãt. nihil opinãtes, neque albũ, neque nigrũ, ſine uiſu eſſe: neque humorẽ ſine guſtu. ſic quidẽ. n. dicebant recte: ſic autẽ non recte. Dupliciter enim dicto ſenſu & ſenſibili: his quidem ſecundũ potentiã, illis vero ſecundũ B actũ: de his quidem accidit quod dictum eſt. ſed in alteris nõ accidit. ſed illi ſimpliciter dicebant, de dictis non ſimpliciter.

Sed priſci naturales authores non recte hoc aſſerebant, quippe cum 80 P H. *nullum prorſus nec album nec nigrum ſine uiſu, nec ſaporem ſine guſtatu eſſe putarent. partim enim recte, partim non recte loquebantur. nam cum ſenſus & ſenſibile biſariam dicatur, tum potentia, tum actu: in his quidem fit quod diximus: in illis uero aliis non itẽ: At illi ſimpliciter loquebantur de iis quæ non ſimpliciter dicuntur.*

Sed Antiqui Naturales nõ bene dixerũt in hoc, cũ exiſtimauerũt ꝙ nihil eſt albũ, aut nigrũ abſque viſu, neq; ſapor abſq; guſtu Hoc. n. eſt uerum vno modo, & alio modo non uerum. qm̃, quia C ſenſus, & ſenſibile dicuntur duobus modis, in potentia, & in actu, illud, quod fuit dictum ſequitur in iſtis, in illis autem non. Sed illi dixerunt ſimpliciter ꝙ non dicitur ſimpliciter.

242 Sed Antiqui naturales non recte dixerunt in hac intentione. Dicebãt. n. ꝙ nullus eſt color ſine viſu, neque ſapor ſine guſtu. & hoc dixerunt abſolute, i. quia opinati fuerunt ꝙ ſenſibile, & ſentiens ſunt relatiua ſimpliciter: &, cùm alterum fuerit, reliquum erit: &, cùm alterum corrũpitur, reliquum corrumpetur. D. d. Hoc. n. eſt verũ vno modo, &c. i. & hoc, quod Antiqui dixerunt, eſt vno modo verum, & alio modo non uerum. ſed ſermo Antiquorũ ſequitur in eis, quæ ſunt in actu: ſenſus autẽ, & ſenſibile quandoq; dicuntur in potentia, & quandoq; in actu. in eis autem, quæ ſunt in potentia, non ſequitur, ſ. vt eſſe eorum, & corruptio ſit ſemper inſimul. Sed error Antiquorũ fuit in hoc, ꝙ locuti fuerunt abſolute in eo, quod indiget determinatione.

Si autẽ ſymphonia vox quædã eſt: uox autẽ & auditus eſt ſicut vnus: & eſt ſicut nõ vnũ, aut idem. Proportio autẽ eſt ſimphoniæ,

neceſſe eſt & auditum rationẽ quandã eſſe: Et propter id corrumpitur vnũquodq; excellẽs graue & acutũ, auditũ: & in humoribus guſtum: & in coloribus viſum fortiter frigidum & opacum. & in olfactu fortis odor, & dulcis, & amarus: tanquã ratio quædam ſit ſenſus: Vnde & delectabilia quidẽ ſunt dũ ducũtur ſyncera & miſta entia ad rationem: ut acutum, aut dulce, aut ſalitum. delectabilia enim tunc. omnino autẽ quod miſtũ eſt, ſymphonia magis, quã acutũ & graue. tactus autẽ calefactibile eſt & frigorabile: ſed ſenſus ratio eſt. excellẽtia autẽ contriſtant, aut corrumpunt. D

SOPH. *Si igitur concentus uox quædam eſt: uox autem & auditus, partim unum, partim non unum aut non idem ſunt: concentusq; eſt ratio, neceſſe eſt & auditum rationem eſſe quandam: & proinde unumquodq; modum excedens, tum graue, tum acutum, corrumpit auditum: itemq; in ſaporibus guſtatum, & in coloribus uiſum quod ualde ſplendidum, quodq; tenebroſum eſt: & in odoratu uehemens odor, tam dulcis quam amarus: ut pote cum ſenſus ratio quædam ſit. ideoq; iucunda ſunt, cum ſyncera et non miſta rediguntur ad rationem: ut acutum, aut dulce, aut ſalſum: tunc enim iucunda ſunt. deniq; mixtum magis eſt concentus, quàm acutũ & graue: tactui autẽ, calidũ, aut frigidum: ſenſus autẽ eſt ratio. cũ autẽ modũ excedunt, aut corrũpunt, aut moleſtia afficiunt.* E

a. Lqđ calescere & frigescere potest

Si igitur conſonantia eſt ſonus, & ſonus, & auditus ſunt quaſi idẽ, & conſonantia eſt proportio, neceſſe eſt etiã vt, auditus ſit aliqua proportio. Et ideo corrũpitur quodlibet, quãdo auditus fuerit intenſus, ſ. aut acutus, aut grauis. & ſimiliter in ſaporibus corrũpitur guſtus. & in coloribus corrũpitur viſus à luce intenſa, & obſcuritate. & olfactus ab odore forti, & dulci, & amaro: quia ſenſus eſt aliqua proportio. Et propter hoc acetoſum, & dulce, & ſalſum, quãdo fuerint poſita cum ſimili, eſſendo pura, nõ admixta, tunc erunt delectabilia. Et vniuerſaliter admixta ſunt magis digna vt ſint conſonantia, quã acutũ, & graue. Et in tactu poſsibile eſt vt calefiat & infrigidetur. & ſenſus eſt ſimilis proportio. &, cũm fuerint intenſa, nocebunt, & corrumpent. F

143 Dũ poſuit q; ſẽſus, q ẽ in actu, ẽ quoquo mõ relatiuus, incẽpit declarare hoc, & dare ex eo cauſãs plurimſi accidentiũ in ſenſu, & dixit. Si igitur cõſonãtia ẽ ſonus, &c. i. ſi igit neumata, vel nete cõſonãtia in auditu, i. admixta mixtione delectabili fuerit ſon°: & ſon° in actu ẽ auditus in actu: & cõſonãtia, q; eſt in neumatibus vel nete, nõ eſt niſi proportiõ tẽperata inter extrema, ſ. inter ſonũ graue & acutũ, q dicunt in reſpectu auditus, neceſſe eſt vt illud tẽperamẽtũ exiſtẽs inter ea, & ẽ cõſonãtia, ſit ipſe auditus. cũm

eſſe

A esse auditus in actu non est nisi in hac proportione, quæ est in temperantia. Et quia temperans & temperatum sunt relatiua, & esse auditus in actu naturale est in sono temperato, contingit ꝙ auditus & audibile erũt in capitulo relationis. Et dixit quòd, necesse est vt auditus sit aliqua proportio, & non d. proportio simpliciter. quia existimatur ꝙ ista proportio quamuis sit in capitulo relationis, tamẽ est proportio agens: & proportiones in eo ꝙ sunt proportiones non sunt agentes, sed in eo ꝙ qualitates. sensus igit numerantur in relatione vno modo, & in qualitate alio modo. & sic intelligitur. D. d. Et ideo corrumpitur quodlibet, &c. i. & propter hoc, quod diximus, accidit vt quilibet sensuũ corrumpatur, qñ ista ꝓportio transmutabitur intense in exeundo ad alterum extremorum. v. g. * corruptio auditus apud sonum intensum in acuitate & grauitate & corruptio gustus apud saporem intensum, & corruptio visus apud lucem intensam, & obscuritatem intensam, & corruptio olfactus apud odores intensos. Et causa in hoc est ꝙ esse sensus naturalis est in ꝓportione tẽperata. &, cũ illa proportio fuerit corrupta, corrũpet sensus, cũ ista ꝓportio sit forma sensus quẽadmodũ sanitas est in proportione terminata inter quatuor qualitates. &, cũ illa proportio corrupta fuerit, corrũpetur sanitas: cũ forma sanitatis sit in hac ꝓportione temperata. D. d. Et propter hoc aceto-
B sum, &c. i. &, quia sensus est alia intentio & alia proportio, ideo acetosum & dulce, & salsum adiuncta ad suum simile, non admixta cum aliquo, erunt delectabilia, quoniam, cùm occurrent similibus, essendo pura, erũt delectabilia: tũc. n. erunt magis abstracta à materia. D d. Et vniuersaliter admixta sunt, &c. idest & vniuersaliter admixta ex contrarijs quæ sunt in vnoquoq; sensuũ, sunt magis digna, vt sint ꝓportio ipsis contrariis. v. g. sonus, qui est ĩter acutũ & graue, magis dignus est vt sit proportio, quàm acutus, & grauis. & similiter est de tactu cum calido & frigido, & humido & sicco: licet corpus tangens possit calefieri, & infrigidari e cõtrario alijs sensibus: & vt iam prædiximus temperamentum magis est dignum vt sit
C proportio, quam extrema.

Vnusquisq; quidem igitur sensus subiecti sensibilis est: qui est in sensitiuo inquantum sensitiuum: & discernit subiecti sensibilis differentias: vt album quidẽ & nigrum, visus: dulce vero & amarum, gustus: Similiter autem se habet hoc & in alijs.

SOPH. *Sensus igitur quisq; subiecti sensibilis est. atq; ẽ in sensorio quatenus sensorium: discernitq; subiecti sensibilis differentias: vt album, & nigrũ; visus: dulce & amarum, gustus: Pari modo res habet in cæteris.*

Et vnusquisq; sensuum est rei sensibilis subiectæ illi: & est existens in suo sentiente, fm quod est sentiens, & iudicat dñias sensibilis sibi subiecti. v. g. visus album & nigrum: & gustus dulce & amarum, & sic de alijs.

Cùm

Sensus nũerantur in relatione vno modo, & in qualitate alio modo. ex hoc ꝑ potẽtias aiæ distingui tenr ab anima.

Proportiones, in eo ꝙ proportiones, nõ st agẽtes, sed in eo ꝙ qualitates

* Idẽ. 3. de Anima. t. cõ. 7.

144 Cùm incœpit perſcrutari de virtute, quæ ſentimus nos ſentire, vtrum ſit eadem cum virtute propria vnicuiq; ſenſui, an alia, dedit in primo ſermonem, ex quo ſequitur eam eſſe vnam, & poſt, alium, ex quo conſequitur eam eſſe plures: deinde ſermonem concludentem eam eſſe vnam, & diſſolutionem, ex qua exiuit ad declarandum ꝙ ſenſus, & ſenſibile ſunt vnum in actu, non diuerſa: propter quod contingeret vtillud, quod iudicaret ſuper ipſum ſenſum, eſſet aliud ab eo, quod iudicaret ſuper ipſum ſenſibile. Et, cùm hoc fecit, reuerſus eſt poſtea ad illam eandem perſcrutationem, & d. Et vnuſquiſque ſenſuum, &c. ideſt manifeſtum eſt per ſe quòd vnuſquiſque ſenſuum iudicat ſuum ſubiectum proprium, quod eſt ei, ſecundum ꝙ eſt illud ſentiens: & iudicat cum hoc differentias proprias, quæ ſunt in illo ſubiecto proprio. v. g. quia viſus iudicat colorem, qui eſt proprium ſubiectum ei, quod eſt ſm ꝙ eſt viſus, & iudicat differentias contrarias exiſtentes in eo. v. g. album & nigrum & media. & ſimiliter auditus iudicat ſonum, qui eſt ſuum ſubiectum, & graue & leue & media, quæ ſunt differentiæ ſoni. E

Quoniam autem & albũ & dulce, & vnunquodq; ſenſibilium ad unũquodq; diſcernimus quodam, & ſentimus quia differunt, neceſſe eſt igitur ſenſu, ſenſibilia enim ſunt.

SOPH. *Sed quia & album, & dulce, & unumquodque ſenſibilium cum unoquoque comparatum iudicamus aliquo, & differre ſentimus, neceſſe ſanè eſt, ſenſu: ſunt enim ſenſibilia.*

Et, quia iudicamus etiam album, & dulce, & vnumquodque ſenſibilium, comparando ea adinuicem. per quid igitur ſentimus eſſe diuerſa? neceſſe eſt quidem vt illud ſit per ſenſum. ſunt enim etiam ſenſibilia.

145 Et, cùm ſenſus comprehendit differentias contrarias, quæ ſunt in ſubiectis proprijs vnicuiq; ſenſui, per quã igitur virtutẽ iudicamus iſtas eſſe diuerſas, cùm fecerimus comparationem inter eas adinuicem? Apparet quidem ꝙ conſequitur ex hoc ſermone illud, quod à principio dictum eſt, & eſt ꝙ virtus, * qua viſus iudicat album eſſe aliud à nigro, eſt alia à virtute viſus. quemadmodum virtus, quæ iudicat ipſum videre, videtur alia à virtute viſibili. differentia enim inter ſenſibilia eſt ſenſibilis. F

* a. l. quæ iudicat album eſſe aliud a dulci. Dria inter ſenſibilia & ſenſibilis.

Quare & manifeſtum quoniam caro non eſt ultimũ ſenſitiuũ: neceſſe enim eſſet tangens ipſum diſcernens diſcernere. Neque utique ſeparatis contingit diſcernere ꝙ alterum ſit dulce ab albo. ſed oportet uno quodam utraq; manifeſta eſſe: ſic enim & ſi hoc quidem ego, illud uero tu ſentis, manifeſtum utique erit quoniam altera ad inuicem ſunt. Oportet autem vnum dicere quoniam alterum. alterum enim dulce ab albo: dicit ergo idem: quare ſicut dicitata & intelligit & ſentit. Quod quidem igitur non poſsibile ſeparatis

A paratis iudicare ſeparata palam. ꝙ autem neq; in ſeparato tempore, hinc: ſicut enim idem dicit ꝙ alterum bonum & malum. & ſic quando alterum dicit, quoniam alterum, tunc & alterum, non ſecundum accidens ipſum quando. Dico autē puta, nunc dico quoniam alterum, non tamen quoniam nunc alterum. ſed ſic dicit & nunc, & quoniam nunc: ſimul ergo. Quare inſeparabile & in inſeparabili tempore.

80 PH. *Ex quo perſpicuum eſt, carnem non eſſe ultimum ſenſorium: neceſſe enim eſſet id quod indicat, tangendo ipſum iudicare. Haud ergo fieri poteſt, ut ſeparatis iudicet diuerſum eſſe dulce ab albo: ſed uniuſcuiuſ ambo cognita eſſe oportet. alioquin & ſi ego hoc, tu illud ſentias, cognitum eſſet ea diuerſa inter ſe eſſe. Oportet igitur, ut unum dicat diuerſa eſſe: diuerſum namq; eſt dulce ab albo: dicit ergo idem: quamobrem ut dicit, ſic etiā intelligit & ſentit. Fieri igitur non poſſe, ut ſeparatis ſeparata iudicentur, perſpicuum eſt: neq; etiam fieri poſſe in ſeparato tempore, hinc patebit. ut enim idem dicit diuerſum eſſe bonum & malum, ſic & cum alterum dicit diuerſum eſſe, & alterum, non per accidens illud quando: uerbi cauſa nunc dico aliud eſſe, nō tamē aliud eſſe nunc: ſed ita dicit & nunc, & quod nūc: ergo ſimul. Quare inſeparabile, & in tempore inſeparabili.*

B Dicamus igitur ꝙ manifeſtum eſt quòd caro non eſt vltimum ſentiens. contingeret. n. cùm tangeret quòd iudicaret. Sed impoſſibile eſt vt iudicans iudicet dulce eſſe aliud ab albo per duo diuerſa, ſed neceſſe eſt vt ambo ſint eiuſdem per duo inſtrumenta. &, niſi hoc eſſet, eſſet poſſibile quando ego ſentirē hoc, & tu illud, quòd

C ego intelligerem ea eſſe diuerſa. ſed neceſſe eſt vt, vnus dicat hoc eſſe aliud ab hoc, & dulce aliud ab albo. dicens igitur eſt idē. quapropter neceeſſe eſt, ſicut dicimus, ſic agamus, & ſentiamus. Quoniam autem impoſſibile eſt iudicare diuerſa, & per diuerſa, manifeſtum eſt. Quoniam vero hoc non fit in tempore diuerſo, ex hoc declarabitur. Quemadmodum idem dicit bonum eſſe aliud à malo, ſic cùm dixerit in aliquo eſſe aliud. in illo enim inſtanti dicit in alio etiam, & non accidentaliter, ſ. cùm dico nunc eſſe aliud, non quia inſtans eſt aliud. ſed dico ſic inſtans, & quod eſt inſtās. à quo igitur erit, non erit diuiſibile, & in tempore indiuiſibili.

146 Dicamus igitur quòd manifeſtum eſt hoc, quod dico, quòd vltimum ſentiens in tactu non eſt in carne, neq; in viſu in oculo. qm̄, ſi vltimū ſentiens eſſet in oculo, aut in lingua in guſtu, tunc neceſſe eſſet, cum iudicaremus dulce eſſe aliud ab albo, iudicaret per duo diuerſa. illud. n. quod

comprehendit

comprehendit dulce ſecundum hanc poſitionem, aliud eſt ab eo, quod D
comprehendit colorem omnino. illud enim eſt in oculo, & hoc in carne,
aut ſibi ſimili. ſed caro in tactu non eſt ſicut oculus in viſu. Deinde de-
clarauit hoc impoſsibile eſſe, & dixit ſed neceſſe eſt vt ambo ſint eiuſ-
dem, &c. ideſt ſed neceſſe eſt vt ſint comprehenſa ab eodē, & per duo in-
ſtrumenta. &, niſi hoc eſſet, manifeſtū eſt q̄ non poterit iudicare hoc eſ
ſe aliud ab hoc. Si enim eſſet poſsibile iudicare hæc duo eſſe diuerſa per
duas virtutes diuerſas, quarum vtraq; ſingulariter comprehendit alterū
duorum illorum, tunc neceſſe eſſet, qñ ego ſentirem hoc eſſe dulce, & tu
illud eſſe album, & ego non ſenſi quod tu ſenſiſti, neque tu quod ego, vt
ego comprehenderē meum ſenſibile aliud à tuo, licet non ſentiam tuū,
& vt tu comprehenderes tuum aliud à meo. & hoc eſt manifeſte impoſsi-
bile. Deinde dicit, ſed neceſſe eſt vt vnus dicat hoc eſſe aliud ab hoc, &
quod dulce eſt aliud ab albo, &c. ideſt ſed quemadmodum neceſſe eſt vt
idem homo dicat hoc eſſe aliud ab hoc, ſic neceſſe eſt vt virtus, quæ indi-
cat dulce eſſe aliud ab albo, ſit eadem virtus. ita enim eſt in hoc de indi- E
uiduis, ſicut de membris ſenſus, cùm ſint etiam plura in numero. Et hoc
intendebat, cùm dicit. quapropter neceſſe eſt, ſicut dicimus, ſic agamus,
& ſentiamus. ideſt quapropter neceſſe eſt vt, ſicut ille, qui dicit hoc eſſe
aliud ab hoc, eſt idē homo, ſic illud, quod ſentit & intelligit hoc eſſe aliud
ab hoc, ſit eadem virtus. Deinde d. Quoniā aūt impoſsibile eſt, &c. id
eſt, manifeſtum eſt igitur ex hoc ſermone q̄ non iudicamus diuerſa eſſe
ſenſibilia per diuerſas virtutes. Qm̄ aūt iſta comprehenſio cū hoc, quod
eſt vnius virtutis, debet eſſe ćt in eodem inſtanti, manifeſtum eſt, quo-
niam, quemadmodum vnus homo dicit bonum eſſe aliud à malo, ſic, cū
dixerit in alteto duorum eſſe aliud in aliquo inſtanti, manifeſtum eſt q̄
in inſtanti, in quo dicimus q̄ alterum eorum eſt aliud, in illo eodē dicit
Alietas eſt aliqua relatio. in altero eſſe aliud, cùm alietas ſit aliqua relatio, & relatiua inſimul exi-
ſtunt in actu. Deinde d. & non accidentaliter, &c. ideſt & non intelligo
per inſtans hoc inſtans, quod dicitur accidentaliter in eo, quod illud eſt F
indiuiſibile: ſicut inſtans, in quo dicimus ratione* intrinſeca eſſe aliud
*a.l. extri ſeca eć idē inſtans. inſtans, cùm fuerit comprehenſum ratione intrinſeca eſſe aliud inſtans
enim, in quo dicitur ipſum eſſe aliud, eſt aliud ab inſtanti, in quo cōpre-
henditur ipſum eſſe aliud. Et hoc intendebat, cùm dixit nō quia inſtās
eſt aliud. ideſt non quia inſtans, de quo dixi eſſe aliud, eſt inſtans, in quo
comprehenditur ipſum eſſe aliud. ſed diximus hoc inſtans eſt aliud, &
quod nunc eſt aliud: & illud inſtans eſt aliud ab inſtanti comprehenſio-
nis. D. d. à quo igitur erit. i. à quo igitur erit hoc iudicium? dico erit à vir
tute indiuiſibili & vna, & in tempore indiuiſibili & vno.

At uero impoſsibile eſt ſimul ſecundum contrarios motus mo-
ueri idem, ut indiuiſibile & in indiuiſibili tempore: ſi enim dulce
ſic mouet ſenſum aut intellectum: amarum autem contrariè, & al-
bum aliter: ergo ſimul quidem & numero indiuiſibile & ſeparabi
le, quod

le,quod iudicat: ſecundum eſſe autem ſeparatum: Eſt igitur quodammodo quod diuiſibile diuiſa ſentit: eſt autem quod indiuiſibile.ſecundum eſſe quidem enim diuiſibile: loco autem & numero indiuiſibile.

30 PH. *Verum enimuero fieri non poteſt ut idem ſimul motibus moueatur contrarijs,quatenus indiuiſibile eſt, & in indiuiſibili tempore. ſi.n. dulce ſic mouet ſenſum & intellectum, amarum autem contrario modo,& album diuerſo, num igitur ſimul quidem & numero indiuiſibile & inſeparabile eſt quod iudicat, ipſo eſſe autem ſeparatum? quodammodo igitur ut diuiſibile diuiſa ſentit: quodammodo ut indiuiſibile: ipſo enim eſſe diuiſibile eſt: loco autem & numero indiuiſibile.*

Sed impoſsibile eſt vt idem moueatur motibus contrarijs inſimul ſecundum φ eſt indiuiſibile in tempore indiuiſibili. hoc.n.ſi fuerit dulce mouebit ſenſum, aut intellectū aliquo modo motus, amarum autem contrario, album vero alio modo. Vtrum igitur eſt poſsibile vt iudicans ea inſimul eſt numero iudiuiſibile, & in eſſe diuiſibile? ita φ alio modo à modo diuiſionis ſentit diuiſibilia & alio modo, ſ. indiuiſibile. eſt enim ſecundum eſſe diuiſibile, ſed ſecundum locum & numerum eſt indiuiſibile.

Cùm declarauit φ vltimum ſentiēs in omnibus ſenſibus debet eſſe eadem virtus,incœpit quærere modum ſm quem poteſt eſſe eadē virtus, & iudicare omnia contraria in eodē tēpore, & d. Sed impoſſibile eſt vt idē moueatur,&c.i. ſed impoſſibile eſt ponere vt idem recipiat contraria in eodem inſtanti,ſm φ eſt idem & indiuiſibile. D.d. hoc enim ſi fuerit dulce,&c.v.g.φ.ſi fuerit hoc dulce, mouebit ſentiens primum aliquo genere motus:&, cùm fuerit amarum, mouebit ipſum econtrario:& ſimiliter de albo & nigro. Cùm igitur ſenſus iudicauerit hoc eſſe aliud ab hoc: hoc enim dulce & illud amarum eſſendo, eadem virtus & indiuiſibilis tunc patietur à contrarijs inſimul,ſm φ eſt vnum & indiuiſibile.quod eſt impoſſibile. D.d. Vtrum igitur eſt poſſibile vt iudicans, &c.i. an igitur poſſibile eſt vt iſta virtus iudicans contraria ſimul ſit eadem ſubiecto & indiuiſibilis,ſed per intentiones,quas recipit eſt diuiſibilis? ita φ per hoc diſſoluetur quæſtio ſic. qm̄ iſta virtus, inquantum eſt diuiſibilis,comprehēdit res numeratas diuiſibiles:& inquantum eſt eadē, iudicat ea vnico iudicio. D.d. eſt enim ſecundum eſſe diuiſibile, ſed ſm locum & numerum indiuiſibile. i. forte iudicans diuerſa & contraria eſt ſm eſſentiam & formam diuiſibile,ſed ſm ſubiectum,hoc eſt ſm materiam, eſt indiuiſibile. vt dicimus de pomo φ eſt indiuiſibile ſubiecto,& diuiſibile ſm eſſentiam diuerſam in eo,ſm φ habet colorem,& odorem,& ſaporem.

147 Iudicāt diuerſa & contraria ſm eſſentiā & formā diuiſibile,ſed ſecūdū ſubiectum & materiā indiuiſibile ex quo patet,idē ſm ſubm poſſe eē pluta definitiōe. conſimile 5. Ph. 47. Idē. 1. Ph. 25.&. 6. Ph 24 & 4. Ph. 106. de pūcto, & inſtāti. Idē hic in cō. ſequ.

Aut non poſsibile: potentia quidem enim idem & indiuiſibile & cōtraria,& ſecundum eſſe autem,non, ſed in operari diuiſibile.

& impoſ

& impoſsibile eſt albū & nigrum eſſe ſimul. quare neque ſpecies pati ipſorum, ſi huiuſmodi eſt ſenſus & intelligentia.

IOPH. *An fieri non poteſt: potentia enim idem diuiſibile, & indiuiſibile, & contraria eſt: ipſo autem eſſe nequaquam: ſed patiendo diuiſibile eſt: nec poteſt ſimul album & nigrum eſſe: quare nec eorum ſpecies pati, ſi talis eſt ſenſus & intellectus.*

Dicamus igitur quòd hoc eſt impoſsibile. Eſt enim idem indiuiſibile duo contraria potentia, eſſe autem non, ſed eſt actu diuiſibile. & impoſsibile eſt ut inſimul ſit album & nigrū. quapropter neceſſe eſt vt neq; formas eorum recipiat, ſi ſentire, & intelligere ſint talia.

148 Cùm poſuit illum modum ad diſſoluēdum prædictam quæſtionem, reuerſus eſt modo ad narrandum ꝙ non ſufficit in diſſolutione, & d. Dicamus igitur ꝙ hoc eſt impoſſibile, &c. i. dicamus igitur ꝙ hoc eſt impoſſibile, ſ. vt iſta virtus ſit vnica in ſubiecto, & plures ſm eſſentias, & formas. Non. n. eſt poſſibile vt idem ſit indiuiſibile ſubiecto, & recipiens cōtraria inſimul, niſi in potentia, non in actu & eſſe v. g. ꝙ idem corpus poſſibile eſt dici eſſe calidum & frigidum inſimul potentia, actu autē non, niſi ſm ꝙ eſt diuiſibile, ſ. quia quædam pars eius eſt calida, & quædam frigida. Et hoc intendebat, cùm d. ſed eſt actu diuiſibile, &c. Et, cùm declarauit hoc, d. quapropter neceſſe eſt vt neq; formas eorum recipiat, &c. i. quapropter neceſſe eſt vt iſta virtus non recipiat formas ſenſibilium cōtrarias, ſi iſta virtus eadem ſenſitiua eſt talis, ſ. vnica in ſubiecto, & plures in eſſentia. Et d & intelligere: quia intelligere in hac intentione ſimile eſt ad ſentire, ſ. quia in vtroq; eſt virtus recipiens, & iudicans contraria inſimul, vt declarabimus in virtute rationali. Et intendit per omnia hæc declarare ꝙ hęc virtus non eſt eadem ſm ꝙ eſt in potentia, ſicut eſt prima materia, ſed eſt vnica in intellectu & in eſſe in actu, & multa ſecundum inſtrumēta, vt poſt declarabimus.

Nō ē poſſe iut idē ſit diuiſibile ſubc, & recipiēs cōtraria inſimul. niſi ī potentia, nō ī actu. ꝙ hoc vi. 10. Meta. 13.

Sed ſicut quod uocāt quidam punctum, aut unum, aut duo, ſic & indiuiſibile, ſic autem & diuiſibile. Secundū ꝙ quidem igitur indiuiſibile, unum diſcernens eſt & ſimul: ſecundum uero ꝙ diuiſibile, bis utitur eodem ſigno ſimul. Inquantum quidē igitur pro duobus utitur termino, duo iudicat & ſeparata ſunt ut in ſeparato: inquantum vero vnum, vno & ſimul. De principio quidem igitur ſecundum quod dicimus ſenſitiuum eſſe animal, ſic determinatum hoc modo.

IOPH. *Sed ut id quod punctum nonnulli uocant, qua unum & qua duo, eatenus etiam diuiſibile eſt. ergo quatenus indiuiſibile eſt, unum eſt id quod iudicat, ac ſimul. quatenus uero diuiſibile, non unum: bis. n. eodem utitur ſigno ſimul. quatenus igitur duobus utitur termino, duo iudicat*

& ſepa-

& ſeparata, cum ipſum quodammodo ſit ſeparatum. quatenus uero unum, uno & ſimul. At de principio quidem quo dicimus animal eſſe ſenſitiuum, ſic expoſitum ſit.

Sed illud, quod dicitur à quibuſdam punctus vnius, ſecundum φ eſt duo eſt diuiſibile. Secundum igitur φ eſt indiuiſibile iudicans, eſt vnum: & ſecundum φ eſt diuiſibile utitur eodem puncto bis, Secundum igitur φ vtitur extremo pro extremis duobus, iudicat duo, quę ſunt diuerſa. hoc igitur erit per diuiſibile, & ſecundum φ eſt vnū per vnum. Hoc modo igitur determinemus principium, quo dicimus animal eſſe ſentiens.

149 Cùm narrauit quòd impoſsibile eſt vt hæc potẽtia ſit vna in ſubiecto, & multa in virtutibus, incœpit dare modum, ſecundum quem eſt vna, & modum ſecundum quem eſt multa. &, quia hoc difficile eſt ad dicẽdum, & eſt magis leue ad declarandum per exemplum, induxit ſermonem in
B via exempli, & d. Sed illud, quod dicitur, &c ideſt ſed iſta virtus eſt vna & multa, vt punctus, qui eſt centrum circuli, quãdo ab eo fuerint ductæ multæ lineæ à centro ad circunferentiam. & hoc intendebat, cùm d. punctus vnius, hoc eſt punctus, qui continetur ab vna linea. D.d. ſm φ eſt duo eſt diuiſibile. i. ſm igitur φ iſta virtus eſt duo, & plures per ſens°, qui copulant cum ea: quemadmodum punctus eſt duo, & plures per extrema linearũ exeuntium ab ea, eſt diuiſibile ad patiendum à ſenſibilibus diuerſis D.d. Secundum igitur φ eſt indiuiſibile iudicans, eſt vnum, &c. i. & ſecundum φ iſta virtus eſt aliquod indiuiſibile, ſcilicet ſecundum φ eſt finis motuũ ſenſuum à ſenſibilibus, quemadmodũ punctus eſt indiuiſibile aliquod, ſecundum φ eſt finis linearum exeuntium ad ipſum à circumferentia, poteſt iudicare diuerſa, quæ copulantur cum ea à ſenſibilibus. Et, cũ declarauit modum, ſecundum quem poteſt intelligi φ iſta virtus eſt indiui
C ſibilis, & modum, ſecundum quem poteſt intelligi φ eſt diuiſibilis, incœpit diſtinguere opus eius, ſm φ eſt diuiſibilis, & eius opus, ſecundum φ eſt indiuiſibilis, & d. Secundum igitur φ eſt diuiſibile, vtitur, &c ideſt, ſecundum igitur φ iſta virtus eſt diuiſibilis per ſenſus, operatur per iſtud vnum, quod eſt de ipſa quaſi punctus duabus operationibus diuerſis inſimul. & ſecundum φ vtitur rebus, quæ ſunt de ea quaſi extrema de lineis, ſ. ſenſibus, inquantum habent hanc conſimilitudinem, iudicat res diuerſas iudicijs diuerſis: & ſecundum φ eſt vna, iudicat res diuerſas vnico iudicio. Et quaſi opinatur φ virtus primi ſentientis melius eſt vt dicatur eſſe vna forma, & multa inſtrumentis copulatis cum ea, quę tranſeunt motus ſenſibilium°, quouſq; copulentur cum ea, quàm dicere ipſam eſſe vnam ſubiecto, & multa ſecundum formam, quæ deſcribuntur in ea. illud. n. eſſe eſt dignius ei ſecundum φ eſt iudicans, iſtud autem ſm φ eſt recipiẽs. ſed tamen, cùm non ponimus illic eandem intẽtionem ptopter formam,

Hîc ſumit φ res difficiles ad dicẽdũ melius exemplo manifeſtant φ hoc uide. n°Ph. c. 8. & quę ibi°

Quo punctus ſit indiuiſibile. dict. 8. Ph. 24. & 4. pp. 106.

hon

non poſſemus inuenire aliquid, per quod iudicet diuerſa eſſe diuerſa. iu- D
dicium.n. dignius eſt attribui iſti potentiæ ſecundum q̃ eſt actus, quàm
ſm q̃ eſt potentia. quemadmodum motio eius paſſiua à ſenſibus dignior
eſt attribui ſm q̃ eſt recipiens ſubiectum. eſt enim apud ipſum vt videtur
Recipere aliquid aliud eſt a iudicare illud. recipiens ſm ſenſus, & agens ſm iudicium. recipere enim aliquid eſt aliud
à iudicare illud. & hæc duo debent inueniri in aliquo duobus modis di-
uerſis. Et ideo videmus q̃ iſta virtus iudicat intentiones, quas proprie re
cipit, & earum priuationes. Et ſimiliter eſt de virtute rationabili. ſed diſ-
ferunt in hoc, q̃ iſta virtus eſt intentionum materialium: illa autem eſt
intentio non mixta cum materia, ut poſt declarabitur.

SVMMA SEPTIMA.

Ponitur differentia inter intelligere, ſapere, ac ipſum ſentire: inueſtigaturq; ipſius Imaginationis eſſentia.

Non eſſe idem intelligere, ac ſapere cum ipſo ſentire. Cap. 1.

QVoniam autem duabus differentijs diffiniunt maxime E
animam, motu qui ſecundum locum, & in eo quod eſt
» intelligere, & diſcernere, & ſentire: videtur autem intel
ligere & ſapere tanquam quoddam ſentire eſſe: in vtri-
» uſq; enim his anima iudicat aliquid & cognoſcit eorum quę ſunt.
Et antiqui ſapere & ſentire idem eſſe aiunt. ſicut Empedocles di-
» xit. Ad preſens enim voluntas augetur in hominibus. & in alijs.
» Vnde eis ſemper ſapere altera præſtat. Idem autem his vult & id
» quod eſt Homeri. Talis enim intellectus eſt in terrenis hominib⁹,
» qualē ducit in die pater uirorúmq; deorúmq;.

SOPH. *Quoniam autem duabus potiſſimum differentiis deſcribunt animam ſ. motu loci, & intelligendo, & iudicando, ac ſentiendo: Videtur autē intelligere & ſapere quaſi ſentire quoddam eſſe: his.n. vtriſq; Anima iudicat & cognoſcit aliquid eorum quæ ſunt. Atq; etiam pri* F
ſci idem eſſe ſapere & ſentire aſſerunt, ut etiam Empedocles dixit.

» *Nam viget ad præſens hominum ſapientia ſemper.*

& alio loco.

» *Effigies rerum varias prudentia monſtrat.*

Hoc idem ſibi vult illud Homeri.

» *Talis enim mens ſemper adeſt mortalibus ægris,*

» *Quales ipſe dies dat diuûm hominúmq; creator.*

Et, quia determinabant animam his duabus differentiis pro-
prie, ſ. moueri in loco, & intelligere & iudicare & ſentire, exiſtimā
do q̃ intelligere quaſi eſt ſentire corpus quoquo modo. Anima.n.
in his duobus modis efficitur aliquid, & cognoſcit ipſum. Et An-
tiqui

Antiqui dicebant ꝙ intelligere idem eſt cum ſentire, ut Empe. cum dixit. Cũ conſilium in hominibus recipit ſm preſens. & dixit in alio loco. Propter hoc tranſmutatur intellectus in eo ſemper. Et hoc idem intendebat Home. cum dixit ꝙ ita eſt de intellectu, ſ. ꝙ intelligere corporale eſt ſicut ſentire.

150 Quia antiqui conueniunt in definiendo animam per has duas differẽtias proprie, ſ. per motum localem, & per cognitionem, & comprehenſionem, quæ videtur eſſe intelligere & ſentire. D. d. exiſtimando ꝙ intelligere, &c. ideſt & exiſtimabant ꝙ intelligere eſt genus ſenſus, qui eſt aut corpus, aut corporalis. anima. n in his duobus iudicat res, & cognoſcit eas. Et, quia Antiqui dicebant ꝙ intelligere & ſentire ſunt eiuſdem virtutis, oportet nos perſcrutari de hoc, D. d. vt Empe. &c. i. vt dixit Empe. ꝙ intellect⁹ in hominibus iudicat rem præſentem ſenſibilem. & in alio loco dixit ꝙ ſenſus eſt idem cum intellectu, & propter hoc intellectus ſemper tranſmutatur in eis, ſicut tranſmutatur ſenſus. Et intendit per tranſmutationẽ errorem qui accidit vtrique virtuti, aut obliuionem, & alia accidẽtia, in quibus exiſtimatur habere communicationem. & hoc intendebat Homerus, cum dixit ꝙ ſenſus ſimilis eſt intellectui.

Antiq cõueniũt in definitiõe aiam per motũ localẽ, & cognitionẽ. Idem. 1. d Aia. 19.

Primo de Aia. 25.

Omnes enim hi intelligere corporeum opinantur, ſicut ſentire: & ſentire & ſapere ſimile ſimili: ſicut ſecundum principia rationibus determinauimus, & tamẽ oportuit ſimul ipſos de deceptione dicere. magis proprium enim eſt animalibus, & plurimum tempus in hoc perficit aĩa. vnde neceſſe aut vt quidã dicunt oĩa quæ videntur eſſe uera: aut diſſimilis tactum, decepti onem eſſe. hoc. n. contrariũ ei, ꝙ ſimile ſimili cognoſcere. videtur autẽ & deceptio & ſcientia contrariorum eadem eſſe.

B

GOPH. *Hi nanq; omnes intelligere quẽadmodum etiam ſentire, corporeum eſſe autumant: ut initio harum diſputationum expoſuimus: atqui de deceptione etiam oportebat eos dicere: magis. n. propria eſt animaliũ, & plus temporis in his verſatur Anima. Quare neceſſe eſt, uel ut quidam dicunt omnia eſſe uera quæ appareant, uel rei diſſimilis tactionem eſſe deceptionem. hoc. n. contrarium eſt illi ſententiæ, ſimili cognoſcere ſimile. uidetur autem & deceptio & ſcientia contrariorũ eſſe eadem.*

C

Omnes igitur iſti exiſtimant ꝙ intelligere eſt corporale, ſicut ſentire. & ſentire & intelligere ſunt à ſimili ad ſimile, vt prius determinauimus. Quamuis debebant dicere cum hoc in errore etiã. hoc. n. magis proprium eſt animalibus, & mora animæ in eo eſt longo tempore. Et ideo neceſſe eſt vt ſit, ſicut quidam dicunt, ꝙ omnia, quæ tranſeunt per mentem, ſunt vera, aut error ſit tangere diſſimile. hoc. n. eſt contrarium. & ſimile cognoſcitur per ſuum ſimile. & exiſtimatur ꝙ error in contrariis ſit idem.

151 Cùm declarauit ꝙ oportet poſt ſermonem de virtute ſenſus perſcruta D
ri de differentia inter hanc virtutem, & virtutem intellectus dixit ꝙ, exiſtimatum, eſt intellectum eſſe corporalem, ſicut eſt ſenſus: & eſt, qa multi Antiquorum credebant ꝙ ſentire, & intelligere idem ſunt. Deinde nar-
Antiq ere debãt sẽti & itelli ger fieri p ile. Idẽ. i. lui. 25. rat naturam ducentem eos ad hoc dicere, & declarat quantum deficit eis in hoc, & d. Omnes igitur iſti exiſtimant, &c. i. iſti igitur homines exiſti- 152
mabant ꝙ intelligere & ſentire vtrunq; corpus eſt: quia credebant ꝙ ſentire & intelligere fiunt per ſimile. &, quia hæ duę virtutes comprehendũt corpus, neceſſe eſt vt ſint corporeæ, vt prius determinauimus de hoc in opinione Antiquorum. D. d. Quamuis debebant dicere, &c. ideſt, quamuis oportet eos dicere cauſam erroris ex hoc modo. error enim magis inuenitur in animalibus. & anima in maioti tempore intellitur ignorans, & errans, q̃ ſciens. D. d. Et ideo neceſſe eſt, &c. ideſt & propter hoc, ꝙ dant cauſam in cognitione, contingit eis aut concedere hoc, quod dicũt ſophiſtæ, ꝙ omnia tranſeuntia per mentem, & omnia imaginata ſunt vera: aut
dicere ꝙ verum eſt animam tangere ſimile cùm eſt corpus, & error tan- E
gere diſſimile. diſſimile n. eſt contrariũ ſimili, & error eſt contrariũ uero. 153
Et hoc, quod dixit, manifeſtum eſt, ſ. ꝙ ſi anima comprehendit res per res exiſtentes in ea, ſicut dicunt, contingit eis, ſi dixerunt eam ſimilem eſſe omnibus, quia in ea ſunt omnia, vt non ſit error omnino: aut dicere eã eſſe compoſitam ex altero duorum contrariorum exiſtentium in rebus: & ſic inueniet veritatem, quando comprehenderit contrarium ſimile, & errabit quando comprehenderit contrarium diſſimile. D. d. impoſsibile, quod ſequitur ex hoc, & d. & exiſtimatur ꝙ error in contrarijs ſit idem. i. ſed contingit huic opinioni vt error ſit in proprio cõtrario ex vnaquaq; rerum contrariarum. ſed manifeſtũ eſt ꝙ error poteſt accidere in vtroq; contrario indifferenter, & quod non eſt proprius vni contrario tantum.

Quodquidem igitur non idem ſit ſapere & ſentire manifeſtũ eſt. Hoc quidem. n. in omnibus eſt, illud autem in paucis animalium eſt: Sed neque intelligere in quo eſt & recte & non recte. re- F
cte quidem. n. prudentia & ſcientia aut opinio uera. non recte autẽ contraria horum: neq; hoc eſt idem cũ ipſo ſentire: ſenſus quidem. n. propriorum ſemper verus eſt, & omnibus ineſt aĩalibus: intelligere aũt contingit & falſo, & nulli ineſt cui non & ratio.

Ac ſentire quidem & ſapere non eſſe idem perſpicuum eſt: hoc. n. SOPH.
cuncta participant animalia, illud pauca: quinimo ne intelligere quidem in quo poſitum eſt ipſum recte & non recte. ipſum enim recte prudentia eſt & ſcientia, & uera opinio: non recte autem his contrariũ: neq; hoc inquam idem eſt quod ſentire. Senſus enim propriorum uerus ſemper eſt, cunctiſq; ineſt animalibus: ratiocinari aũt licet etiam falsò: nulliq; ineſt, cui non etiam ratio.

Dicamus

A Dicamus igitur ꝙ ſentire non eſt intelligere, & hoc manifeſtū eſt. hoc enim exiſtit in animalibus omnibus, & hoc nō inuenitur niſi in paucis animalibus. Neq; intelligere, in quo ſunt verum, & non verum contraria iſtis, eſt idem cum ſentire. Sentire enim propria ſemper eſt verum, & exiſtit in omnibus aīalibus, diſtinguere autem poteſt, falſari, & non eſt in aliquo animali, niſi exiſtimet.

152 Iſte ſermo poteſt eſſe reſponſio ad hanc particulam, quia, à qua ſuperi⁹ incœpit, cùm indiget reſpōſione. i. & quaſi diceret, & quia Antiqui determinabant animam per motum & comprehenſionem. & exiſtimatum eſt ꝙ comprehenſio per intellectum & ſenſum eſt eadem, cùm vtraq; ſit cognitio, & etiam multi Antiquorum credebāt hoc propter hoc, quod opinabantur ꝙ ſimile cognoſcit ſuum ſimile: &, quia hoc dicebant, dicamus nos ꝙ ſentire non eſt intelligere per intellectum. Et poteſt intelligi ita ꝙ reſponſio ſit diminuta, & erit iſte ſermo principium & quaſi d. Et, cùm declaratum eſt ꝙ neceſſe eſt perſcrutari de hac intentione, dicamus ꝙ ſenti

B re non eſt intelligere. D.d. & hoc manifeſtum eſt, &c. i. & hoc, † ꝙ intellectus eſt alius à ſenſu, eſt manifeſtum per ſe. ſenſus enim exiſtit in omnib⁹ animalibus, intellectus autem in paucis, ſ. in homine. Et d. paucis, propter quod plura animalia cōmunicant homini in hac virtute. &, quia hoc nō fuit manifeſtum in hoc loco, accepit conteſſum, & eſt ꝙ nō poſſumus dicere ꝙ omnia animalia intelligunt. &, cùm hæ duæ virtutes ſint in ſubiecto diuerſæ: neceſſe eſt vt ſint diuerſæ in eſſe, quæ.n. differunt in ſubiecto, differunt in eſſe. D.d. Neq; intelligere, in quo ſunt, &c. ideſt. neq; res intellectæ, in quibus eſt verum in maiori parte, & non verū in maiori parte, ſecundum ꝙ ſunt contraria, ſunt eadem cum cōtrarijs, quę ſunt in ſenſu, ſcilicet in quorum altero eſt verum in maiori parte, & in altero error in maiori parte. * Senſus enim ſemper dicit verū in rebus proprijs, & falſum in vniuerſalibus: intellectus autem econtrario, verum in vniuerſali-

C bus, & falſum in proprijs. Et etiam ſenſus in rebus proprijs magis durat ſua veritas quàm intellectus in rebus vniuerſalibus. & ideo dixit ſemper, cùm d. Sentire enim propria verum eſt ſemper. & dixit poſt, diſtinguere autem poteſt falſari.

Phantaſia enim alterū eſt & a ſenſu & ab intellectu: & hæc non fit ſine ſenſu, & ſine hac non eſt opinio. Quod autem non eſt eadē phantaſia & opinio manifeſtum eſt. hæc quidem enim paſſio in nobis eſt quum uolumus: præ oculis enim eſt facere, ſicut in recordatiuis poſiti, & idolum facientes : opinari autē non in nobis eſt: neceſſe enim falſum aut verum dicere.

† Qđ ſit alius a ſēſu, manifeſtū ē per ſe. ſēſus.n. exiſtit ī oīb⁹ aīalib⁹. intellect⁹ verō ī paucis. Idē. 3. huj⁹ cō. 1.

* Sēſus ſp dicit verū in reb⁹ p priis: & falſū ī vſib⁹; ītellect⁹ autē ecōtrario. vid ꝙ hoc. 2. de Aīa. cō. 63 &. 134. &. 161. & ī li. de Sēſu & Sēſa. & 1. Met. c. 1. & 4. Met. c. 8. de intellectu, qū nō decipit circa pria & cōia.

102 H. *Phantaſia nanq; diuerſum eſt tum à ſenſu, tum à dianœa; atq; hæc eadem ſine ſenſu non fit: & ſine ea non eſt exiſtimatio. Phantaſiam autem & exiſtimationem non eſſe idem, perſpicuum eſt: nā affectio hæc, cum uolumus, in nobis eſt. licet.n. ob oculos ponere, quemadmodū qui*

in mnemonicis collocant, & imagines effingunt. opinari uero non eſt D
in nobis: neceſſe.n.eſt uel fallamur, uel ueritatem aſſequamur.

Imaginatio autē eſt aliud à ſenſu, & aliud à diſtinctione. & hæc non fit ſine ſenſu, & ſine hoc non fit conſilium. Quoniam autē nō eſt cum intellectu, & conſilio idem manifeſtum eſt. Iſta enim paſſio eſt nobis, quando voluerimus. poſſumus enim ponere in directō noſtrorum oculorum, ſicut res depoſitę in cōſeruatione, & fingere formas. exiſtimari autem non eſt nobis. neceſſe.n. eſt aut verum aut falſum dicere.

153 Cùm declarauit ꝙ diſtinctio non eſt niſi in habentibus rationabilitatem, incepit declarare ꝙ diſtinctio, quæ in quibuſdam animalibus reputatur eſſe ratio: non eſt niſi diſtinctio, quæ fit ab imaginatione, & ꝙ imaginatio non eſt neque ſenſus, neque intellectus, & d. Imaginatio .n. aliud eſt à ſenſu, &c. i. diſtinguere non inuenitur niſi in habenti rationem. Imaginari .n. aliud eſt à ſentire, & à diſtinguere per intellectum: & imaginari non abſq; ſentire, & abſq; imaginari non fit conſiliari. Et quaſi innuit hic E
alietatem iſtarum trium virtutum ſm prius & poſterius in natura. ſi.n. ſenſus fuerit, non ſequitur vt ſit imaginatio: ſed, ſi imaginatio erit, ſenſus erit. & ſimiliter, ſi intellectus erit, erit imaginatio, & nō ecōuerſo. D.d. Qm autem non eſt cum intellectu, & conſilio idem, &c i. & iſte ſermo manifeſtus eſt. D.d. Iſta enim paſſio eſt nobis, &c. i. imaginatio .n. eſt voluntaria nobis. cùm .n. voluerimus imaginari res depoſitas in virtute conſeruatiua, quas prius ſenſimus, poterimus facere. & hoc intendebat cùm d. poſſumus .n. ponere, &c. i. † poſſumus etiam per hanc virtutem fingere formas imaginabiles, quarum indiuidua nunquàm ſenſimus. exiſtimare autem non eſt voluntarium. & hoc intendebat, cùm d. neceſſe eſt enim aut verum, aut falſum. ideſt contingit enim nobis neceſſario aut exiſtimare verum, aut falſum: & non eſt ſicut in imaginatione. Et iſta eſt vna rationum, ex quibus apparet imaginari aliud eſſe ab intelligere.

Oppoſitū hēt cō. 2. hº c. 20. vbi vī velle iſtas virtutes eaſdē eē. vide cō tra. Zim. Cōtradictio hic, & ſupra cō. 60. itelligimº dū volumº. ergo imaginatiua in hoc. ꝙ imaginamur, dum volumus, nō diſtinguit ab intellectu vide cō. 71.

† Per virtutē imaginatiuā poſſumus fingere formas imaginabiles, quarū indiuidua nūq̄ ſēſimº.

Amplius aūt quū opinamur difficile aliquid aut terribile, ſtatim compatimur. ſimiliter aūt eſt & ſi confidendū: ſm phantaſiā aūt ſimiliter nos habemus, ſicut ſi eſſemus conſiderantes in pictura difficilia & confidentia. Sunt aūt & ipſius acceptionis differentię ſcientia & opinio & prudentia, & contraria horum: de quorū differentia altera ſit ratio. F

Præterea cum opinamur rem aliquam atrocem, aut formidoloſam, ſtatim commouemur: itemq; ſiquid fuerit quod fiduciam afferat: at ex phantaſia perinde afficimur, atq; qui ſpectant in pictura terribilia & fiduciam afferentia. Sunt porrò & ipſius exiſtimationis differentiæ ſcientia & opinio & prudentia, & quæ his contraria ſunt: de quorum differentia alia ſit diſputatio.

Et, cùm

A Et, cùm etiã nos exiſtimauerimus aliquod valde timoroſum, ſtatim patiemur. & ſimiliter, ſi exiſtimauerimus aliquod audactiuum per imaginationem. aut diſpoſitio noſtra erit, ſicut diſpoſitio noſtra, ſi videremus res in formis rerum timoroſarum, aut audactiuarũ. Et dr̃iæ ipſius conſilĩ ſunt ſcía, & exiſtimatio, & intellect⁹, & contraria iſtis. & ſermo de dr̃ĵs iſtorũ fiet in alio loco.

154 Hoc, quod dixit, manifeſtum eſt. & eſt alia ratiocinatio, ꝙ imaginatio eſt alia à conſilio, & exiſtimatione. qm̃, cũ nos exiſtimauerimus aliquod timoroſum futurum, quoquo modo nos patimur paſſione, ac ſi illud timoroſum eſſet pr̃ſens. & ſimiliter, cũ nos exiſtimauerimus aliquod audactiuum futurum, ſtatim patiemur, ſed non paſſione, quali, illo audactiuo exiſtẽti in præſenti. cùm autem imaginati fuerimus illud timoroſum, ſtatim patiemur quaſi eſſet præſens. Et intendit hic per conſilium, fidem. Et locus, in quo promiſit loqui de iſtis differentijs, videtur mihi eſſe li-
B ber de Senſu & ſenſato. illic enim loquitur de rebus particularibus iſtarũ virtutum, & in omnibus accidentibus earum poſtremis.

Probatur imaginationem nõ eſſe ſenſum, nec ſcientiam, nec intellectum, nec opinionem: traditurq; eius definitio. Cap. 2.

DE eo autem quod eſt intelligere, quoniam alterum ab eo quod eſt ſentire: huiuſmodi autem aliud phantaſia: aliud opinio eſſe videtur: de phantaſia determinantes, ſic & de altero dicendum eſt. Si igitur phantaſia eſt ſm quam phantaſma aliquod nobis fieri dicimus, & ſi non aliquid ſm metaphoram dicimus, vna quædã eſt potentia horum aut habitus, ſm quem diſcernimus, aut verum aut falſum dicimus, huiuſmodi autẽ ſunt, ſenſus, opinio, ſcientia, & intellectus.

10 PH. C *De intelligendo autem, quia diuerſum eſt à ſentiendo: huius autẽ aliud eſſe phantaſia uidetur, aliud exiſtimatio: ubi de phantaſia diſputauerimus, tunc demum de altero dicemus. Si igitur phantaſia eſt, qua phantaſma aliquod nobis fieri dicimus (nec loquor nunc, ſiquid per trãſlationem dicere conſueuimus) profecto una earum potentiarum eſt aut habituum, quibus iudicamus, uerumq; aſſequimur, aut fallimur. hæc autem ſunt, ſenſus, opinio, ſcientia, intellectus.*

Et quia intelligere aliud eſt à ſentire, & exiſtimatur ꝙ intelligere aliud eſt imaginari, aliud conſiliari, determinandum eſt prius de imaginatione, deinde loquemur de alia intentione. Dicam⁹ igitur ꝙ, ſi imaginatio eſt, quæ fit, quę dr̃ imaginari non ſm ſimilitudinem, eſt aliqua virtus iſtarum virtutum, aut diſpoſitio, per quã innuimus, & experimentamur, & dicimus verum aut falſum. & ex iſtis eſt ſenſus, & exiſtimatio, & ſcientia, & intellectus.

155 Cùm compleuit ſermonẽ de ſenſu, incœpit poſt loqui de virtute imaginatiua, & d. Et, quia intelligere, &c. i. &, quia manifeſtum eſt, aut prope ꝙ intelligere eſt aliud à ſentire, ſed non eſt ita manifeſtum ꝙ intelligere, eſt aliud ab imaginatione: exiſtimatur enim ꝙ actionum intellectus, quę dam eſt imaginari, quædam credere: & ꝙ nulla eſt differentia inter imaginationem, & intellectum: quapropter determinandum eſt prius de virtute imaginationis, deinde loquemur poſtea de virtute rationali. D. d. Dicamus igitur ꝙ, ſi eſt imaginatio, &c. i. dicamus igitur ꝙ, ſi eſt actio, quæ fit in nobis, quæ dicitur imaginatio non ſm ſimilitudinem, ſicut dicitur ſenſus falſus multotiens, neceſſe eſt vt ſit, aut aliqua iſtarum virtutũ comprehenſiuarum diſtinctarum, ſ. aut ſenſus, aut exiſtimatio, aut ſcientia, aut intellectus, aut virtus alia ab iſtis virtutibus, & diſpoſitio alia ab iſtis diſpoſitionibus, per quam experimentamur entia. i. eligimus ea: & eſt vnum eorum, per quem debemus dicere verum aut falſum. Deinde incœpit declarare ꝙ non eſt aliqua iſtarum virtutum. Et intendit per intellectum, vt mihi videtur, primas propoſitiones: & per ſciennam illud, quod prouenit ab eis.

Nota cã quare p⁹ tractatũ d imagitiua icœpit tractatũ d intellectu. Hic vī uel le. Con. & Ariſ. quatuor eé habit⁹, qbus diſcernit verũ a falſo. ſ vide oppoſitũ. 6. Ethi. c. 4. Vid ca. 2im.

Quodquidem igitur non ſit ſenſus manifeſtum ex his eſt. ſenſus quidem enim aut potentia, aut actus: vt viſus & viſio: phantaſiatur aũt aliquid & nullo horũ exiſtente. ut quę in ſomnis: poſtea ſm potentiam ſenſus quidem ſemper adeſt viuentibus & nõ orbatis, phantaſia autem, non. Si vero ei quod actu idem, omnibus vtiq; contigeret beſtiis phantaſiam ineſſe. videtur aũt non, ut formicæ aũt api, aut vermi. Poſtea hi quidem veri ſemper: phantaſię autem plures falſę. Amplius aũt non dicimus quum operemur certe circa ſenſibile, quoniam videtur hoc nobis homo, ſed magis quum non manifeſte ſentimus, tunc aũt verus, aut falſus. Et quod quidem diximus, apparent & dormientibus uiſiones.

SOPH. *Ac phantaſiam quidem non eſſe ſenſum, ex his perſpicuum eſt. Sẽſus enim aut potentia eſt, aut operatio: ut uiſus uel uiſio: at uero apparet aliquid, etiam cum neutrum horum adſit: ueluti ea quæ in ſomnis apparent. Deinde ſenſus ſemper adeſt: phantaſia non item. Sin autem idem eſt quod operatio, fieri poſſit ut in omnibus beſtiis phãtaſia inſit; quod tamen nõ uidetur: ut formicæ, aut api, aut uermi. Deinde illi ſemper ueri ſũt, at phãtaſiæ pleræq; ſũt falſæ. Huc adde quod neq; dicim⁹, cum exquiſite circa ſenſibile operamur, hoc nobis apparere hominem: ſed potius cum non expreſſe ſentimus: & tunc aut verus eſt, aut falſus. Ac denique (quod ſuperius dicebamus) etiam clauſis oculis niſa quædam apparere ſolent.*

Quoniam

Quoniam autem non eſt ſenſus, declaratum eſt ex iſtis rebus. Senſus.n.eſt aut potentia, aut actus, v.g. uiſus, aut viſio. & quando q; imaginatur aliquid, quod eſt neutrum, v.g. quod imaginatur in ſomno. Et amplius ſenſus ſemper eſt præſens, imaginatio aũt non. Et, ſi in actu eſſet idem, tunc eſſet poſſibile vt imaginatio eſſet in omnibus beſtijs, & reptibilibus. quod nõ exiſtimatur, v.g. formicis, apibus, & vermibus. Et amplius ille ſemper eſt verus, imaginatio autem eſt falſa in maiori parte. Et amplius, cũm in rei veritate ſcimus hoc ſenſibile eſſe hominem, nõ dicimus nos imaginari hoc eſſe hominem. hoc.n. non dicimus, niſi quando nõ manifeſte fuerit hõ: & tunc erit aut verũ, aut falſum. Et ex eis, quę pri⁹ dixi mus, eſt quia ẽt clauſis oculis imaginat imaginationib⁹.

156 Quoniã aũt imaginatio nõ eſt ſenſus, declarabitur ex iſtis rebus, quas dicemus. Quarum vna eſt q;, quia ſenſus eſt duobus modis, aut in potentia, v.g. viſus, qñ nõ agitur: aut in actu, v.g. viſio. eſt.n. aliqua imaginatio, quæ nõ eſt ſenſus in actu neq; in potẽtia. i. imaginatio, quæ eſt in ſomno. manifeſtum eſt.n. q; imaginatio, quæ eſt in ſomno, ſm q; eſt in actu, non eſt ſenſus in potentia: & ſm q; iſte actus eſt ei ſine præſentia rerum ſenſibilium, nõ eſt ẽt ſenſus in actu. D. d. Et amplius ſenſus ſemper eſt præſens, &c. Hoc eſt Secũm argumẽtũ. & eſt q; ſenſus ſemper ſit cum præſentia ſenſibilis: imaginatio aũt nõ, ſed cũ abſentia. D. d. Et, ſi in actu eſſet idẽ, &c. i. Hoc eſt Tertium argumentũ. Exiſtimatur.n. q; nõ oẽ aĩal imaginatur: & eſt animal, quod non mouetur ad ſenſibilia, niſi apud præſentiã eorũ in actu: vt vermes, & muſcæ. Apes aũt, & formicæ neceſſario imaginantur. apes vero propter artificiũ: formicę aũt propter depoſitionẽ. † ſed nõ curatur de exemplo. D. d. Et amplius ille ſemper eſt verus, &c. Hoc eſt aliud argumentum: & eſt q; ſenſus ſunt veri * ſemper, i. in maiori parte: imaginatio autem falſa eſt in maiori parte. D. d. Et amplius, cùm in rei veritate, &c. Hoc eſt Quintum argumentum: & eſt manifeſtum per ſe. noti enim dicimus, quando ſentimus aliquid eſſe tale in rei veritate, q; imaginamur eũ: ſed qñ ſenſus vere non cõprehendit ipſum eſſe talẽ. &, ſi ſenſus eſſet idem cum imaginatione, oporteret q; vbi dr̃ ſenſus, ibi diceret imaginatio. D. d. Et ex eis, quæ prius diximus, &c. i. & alia ratio eſt, & propinqua prædictis, ſ. quòd multotiens imaginantur formæ clauſis oculis.

Sẽſus duob⁹ modis i actu, & in potẽtia. Idẽ ẽ te. cõ. 53. 138. & 139. 141. & 142.

† De exẽplo nõ curat, an ſit verũ, ſ. Idẽ ſupra. cõ. 67.

* Sẽſus sũt ſẽp vi in maiori parte. ſed oppoſitum. d. ſupra. c. 152. q; ſenſus sũt ſp vi. vid cõtra. Zim.

At vero neq; ſemper vera dicentium neq; vna erit, vt ſcientia, aut intellectus. eſt.n. phantaſia & vera & falſa. Relinquitur ergo videre ſi opinio ſit. fit.n. & opinio vera & falſa: ſed opinioni quidem inheret fides. non.n. contingit opinantẽ, de quibus videtur non credere. beſtiarum aũt nulli ineſt fides. phantaſia aũt multis. Amplius omnem opinionem ſequitur fides: fidem aũt ſuaſum eſſe: ſuaſionem aũt ſequitur ratio: beſtiarum aũt quibuſdam phãtaſia ineſt quidem: ratio vero non.

SOPH. *Neq; uero eorum qui semper ueri sunt ullus erit, ut scientia, aut in* D
tellectus: nam est etiam falsa phantasia. restat igitur spectandum an
opinio sit: sit. n. opinio & uera & falsa: sed opinionem quidem, sequi-
tur fides (neque enim fieri potest, ut is qui opinatur, ea quæ opina-
tur, non credat) at uero bestiarum nulli inest fides: phantasia multis.
Præterea omnẽ opinionem sequitur fides: fidem persuasio: persuasionem
ratio. at bestiarũ nonnullis phantasia inest, ratio non item.

Et etiam non est vnum istorum, quę semper iudicant, sicut scīa & intellectus. est. n. imaginatio falsa. Remanet igitur consyderare vtrum sit existimatio: cùm existimatio quandoque est vera, qñq; falsa. Sed existimationem consequitur fides. impossibile. n. est vt qui existimat, non credat, quod existimat. & nullum brutum, & reptilium habet fidem. imaginatio aũt est in pluribus eorũ. Oẽm igitur existimationem consequitur fides. fidem aũt consequitur sufficientia: sufficientiam aũt rationabilitas. & reptilium & brutorum quędam hñt imaginationem, rationem autem non.

157 Cùm destruxit imaginationem esse sensum, incœpit destruere eã esse scientiam, aut intellectum, aut existimationem, &c. d. Et etiam non est vnum istorum, &c. i. &, si imaginatio esset scientia, aut intellectus, semper veridicatet: sed non est ita: ergo non est scientia, neq; intellectus. D. d. Remanet igitur, &c. i. remanet igitur consyderare vtrum sit existimatio, cũ vtrunque dicatur, veridicans quandoque, & quandoque falsans. & hoc facit existimare eas esse eandem virtutem secundum duas affirmatiuas in secunda figura. D. d. Sed existimationem consequitur, &c. i. sed existimationem semper consequitur fides. Et, si imaginatio esset existimatio, contingeret ꝙ omne imaginans haberet fidem. sed multa imaginantur, tamen non habent fidem. nullum enim brutorum habet fidem, licet plura eorum imaginentur. D. d. Omnem igitur existimationem, &c. i. &, quia omne existimans est credẽs: & omne credens sibi sufficit: & omne, quod sibi sufficit, habet rationem: necesse est vt omne existimans habeat rationem. Et, si imaginatio esset existimatio, tunc omne imaginans haberet rationem. sed multa brutorum & reptilium videntur habere imaginationem, sed non rationem omnino: ergo imaginatio non est existimatio.

Manifestum ergo quoniam neque opinio cũ sensu: neq; persensũ, neq; copulatio opinionis & sensus, erit phãtasia: & propter hæc & manifestum ꝙ non alia quædam est opinio: sed illa quæ quidẽ est cuius est & sensus. Dico autem ex albi opinione & sensu copulatio, phantasia est. non enim ex opinione quidem albi est. ex sensu autem boni. Apparere igitur est opinari quod quidem sentitur non secundum accidens.

Constat

1078. *Conſtat ergò nec opinionem cum ſenſu, neq; per ſenſum, neq; connexionem opinionis & ſenſus, eſſe phantaſiam: tum propter hæc, tum certè, quia nõ alia quædam opinio eſt: ſed eiuſdẽ illius, cuius et ſenſus eſt: nerbi cauſa connexio ex albi opinione et ſenſu, phantaſia eſt: neq; enim ex opinione quidem boni erit, ſenſu autem albi. Apparere igitur eſt opinari, quod ſentit non per accidens.*

A Et manifeſtum eſt ꝙ imaginatio impoſsibile eſt vt etiam fiat exiſtimatio cum ſenſu, neque compoſitio exiſtimationis & ſenſus ex iſtis rebus. Et ex hoc manifeſtum eſt ꝙ, exiſtimatio non eſt alicuius alterius ab eo, cuius eſt ſenſus ẽt, ſ. ſi compoſitio, quę fit ex exiſtimatione albi, & ſenſu eius, qđ eſt imaginatio, impoſsibile eſt. n. vt ſit ex exiſtimatione boni, & ſenſu albi. ſed imaginatio eſt exiſtimatio eius, quod ſentitur, non accidentaliter.

158 Cùm declarauit ꝙ impoſsibile ẽ vt imaginatio ſit exiſtimatio, aut ſen-
B ſus, aut ſcientia aut intellectus, & vniuerſaliter aliqua virtutum rationis, incœpit declarare & ꝙ non eſt compoſitum ex exiſtimatione & ſenſu, vt dicebant quidam Antiquorum, & d. Et manifeſtũ eſt, &c. i. manifeſtum eſt ꝙ imaginatio non eſt exiſtimatio coniuncta cum ſenſu, neque virtus compoſita ex exiſtimatione & ſenſu ex ſermonibus prædictis, in quibus declarauimus ꝙ imaginatio nõ eſt aliqua iſtarum virtutum, quouiã, ſi eſſet compoſita ex eis, contingeret vt vere dicerentur de ea proprietates illarum virtutum, ex quibus componitur modo medio. compoſitum enim ex aliquibus neceſſe eſt vt in eo exiſtant quoquomodo exiſtẽtia in componentibus. Et ex hoc etiam manifeſtum eſt ꝙ exiſtimatio vere non eſſet alicuius, niſi eius, cuius eſt ſenſus, ſed deberet eſſe eiuſdem rationis, ſ. ſi compoſitio, quæ fit ex exiſtimatione albi & eius ſenſu, vt quidam dicebant, eſſet imaginatio. & inuit Platonem opinantem, vt reputo, ꝙ imaginatio eſt, vt in eodem componantur nobis exiſtimatio, & ſen-
C ſus inſimul. D. d. impoſsibile eſt enim vt ſit, &c. i. exiſtimatio enim eſt boni, & ſenſus albi. & impoſsibile eſt vt imaginatio ſit compoſitio ex exiſtimatione eius, quod eſt, idẽ eſſe album & bonũ. Exiſtimatio enim, & ſenſus ſecundum hunc modum non erunt eiuſdem, niſi accidentaliter. imaginatio autem apud eos eſt exiſtimatio & ſenſus eiuſdem rei, non accidẽtaliter. Et eſt neceſſarium vt ſit ita. quoniam, ſi imaginatio eſt eiuſdem rei, & hoc manifeſtum eſt: & componitur ex exiſtimatione & ſenſu: neceſſe eſt vt exiſtimatio, & ſenſus ſint eiuſdem rei eſſentialiter.

Cõpoſitũ ex aliquibꝰ neceſſe ẽ vt in eo exiſtant quoquomõ exiſtentia in cõponentibus. Idẽ 5. Ph. 6. 19. 52. Idem 2. Meth. 24. Idẽ 2. de Ge. 31. vide conſilt 3. Ph. ca. 43.

Apparent autem & falſa de quibus ſimul acceptionem ueram habent. ut videtur ſol vnius pedis, ſed creditur maior eſſe habitatione. Accidit igitur aut abiicere ſui ipſius ueram opinionẽ quã habebat ſaluatam, ſalua re, non oblitum, neq; decredentem: aut ſi adhuc habet, eandem neceſſe eſt veram eſſe vel falſam. ſed falſa facta eſt, quum lateat tranſcendens res.

Sed

SOPH. *Sed apparent etiam falsa, de quibus simul uerum habet existimationem: ut sol apparet pedalis, persuasum est tamen, maiorem eum esse uniuersa terra. uel igitur accidit ut suã opinionẽ amiserit, quã habebat uerã, salua re, non oblitus, neq; de sñia depulsus: uel si adhuc hẽt, necesse est eandẽ uerã esse et falsã. Atqui tũc falsa fit, cũ res mutata latuerit.* D

Et imaginamur etiam res falsas, & cum habemus in eis opinionem veram. v. g. quoniam nos imaginamur quantitatẽ Solis esse pedalem, & credimus ipsum esse maiorem terra. Contingit igitur aut vt homo proiiciat existimationem, quam habet de, & est salua salute rei, sine vigilia, & sine sufficientia contrario: aut si fuerit permanẽs adhuc in ipsa, necessario, hoc idẽ erit verũ & falsum. sed non efficitur falsa, nisi qñ res transmutatur, absq; eo q; sit percepta.

159 Et signum eius, quòd existimatio, & sensus non sunt eiusdem rei comprehendentis, est quod, multotiens contradicunt sibi in eadem re. sentimus enim res falsas, & cũ hoc habemus in eis opinionem veram. verbi gratia, quòd uisibiliter sentimus quantitatẽ Solis esse pedalem, & cum hoc opinamur vere Solem esse maiorem terra. D.d. contingit igitur aut vt homo proiiciat, &c. i. contingit, si æstimatio & sensus in talibus rebus sint eiusdem comprehensibilis, aut ut homo proiiciat opinionem veram in istis rebus, licet opinio sit salua, non transmutata propter transmutationem rei, de qua est opinio ab aliqua dispositione in aliam, neque propter hoc, quòd opinans etiam transmutatur propter aliquam infirmitatem, aut vigiliam, aut argumentum, quod induxit conclusionem contrarii, sed transmutata per se, cùm sensus & existimatio, quasi sint idem, quia sunt eiusdem: dico vt proijciat, aut vt remaneat in ea credendo duo contraria insimul, & erit res in se vera, & falsa insimul in eodem tempore. Deinde d. sed non efficitur falsa, nisi quãdo res transmutantur. i. & impossibile est vt opinio vera reuertatur, & fiat falsa per se: & non fit falsa nisi quando res transmutatur in se, absque eo q; illa sit percepta. Et, cùm impossibile est vt eadem res sit vera, & falsa: & est impossibile vt verum transmutetur ex se sine transmutatione rei; ergo impossibile est ut existimatio, & sensus sint eiusdem rei. E P

Nota ex quot cãs aliqs uerã opionem abiicere pt. vide cõ sile 1. Pos te. cõ. 49.

Cũ ipossibile sit vt eadẽ res vã sit et falsa, impossibile est vt verũ transmutet ex se sine trãsmutatõe rei.

Non ergo vnum aliquid horum est neq; ex his phantasia. sed quoniam est, moto hoc moueri alterum ab hoc, phantasia autem videtur motus esse, & non sine sensu fieri, sed in his quæ sentiunt; & quorum sensus est. est autem motum fieri ab actu sensus.

SOPH. *Nec ergo horum unum quidpiam, neq; ex his phantasiam esse perspicuum est. Verum quia fieri potest, ut moto hoc, moueatur aliud ab hoc, phantasia autem quida esse motus uidetur, nec sine sensu fieri, sed sentientibus: eorũq; esse quorũ sensus est, põtq; fieri motus abactu sensus,*

Imaginatio igitur non est aliqua istarum, neq; ex eis. Sed, sicut aliquid

A aliquid mouetur per motum alterius: & imaginatio existimatur esse motus: & impossibile est vt fit sine sensu, sed in eis, q̃ sentiuntur, & in eis quæ habent sensum: & fit etiam motus ab actione sensus.

160 Cùm destruxit imaginationem esse aliquam istarum virtutum, aut cõpositum ex eis, incœpit demonstrare substantiam, & essentiã eius, & d. Imaginatio igit, &c. i. declaratũ ẽ igitur ex hoc sermone ꝙ imaginatio nõ ẽ aliqua istarũ virtutũ, neq; cõposita ex eis: sed substantia istius virtutis est quod dico. Qm̃, si sint quædã, quę mouẽtur ab aliis, & mouent alia: & imaginatio videtur esse uirtus mobilis, & passiua ab alia: & impossibile vt sit sine sensu, sed est in rebus sensibilibus, & in animalibus habentibus sensum pfectũ: & possibile est vt motus fiat à sensu, qui ẽ in actu: necesse est vt imaginatio in actu nihil aliud sit, nisi perfectio istius virtutis per intentiones sensibiles existentes in sensu fm modũ, fm quẽ sensus perficiuntur p sensibilia, quæ sunt extra aiam: & ꝙ prima perfectio istius partis

B alæ sit virtus, quæ innata est se assimilare sensationibus, q̃ sunt in ipso sensu cõmuni. Sed Arist. propalauit in hoc sermone præcedens, & tacuit consequens, quia est manifestum, & post declarabit ipsum modo per sectiori. & ideo dimisit eum in hoc loco.

. Et hunc similem necesse est esse sensui, erit utiq; phantasia ipsa motus non sine sensu contingens, neq; non sentientibus inesse. & multa est secundum ipsam facere & pati habens: & esse veram & falsam. hoc autem accidit propter hoc, ꝙ propriorũ quidem sensus est verus. aut quampaucissimum habens falsum. Secundo autem accidere hoc. & hic iam contingit mentiri. Quod quidem .n. album, non mentitur. sĩ autem hoc album, aut aliud mentitur. Tertio autem communium & consequentium accidentia quibus insunt propria, Dico autem vt motus & magnitudo quæ accidunt sensibilibus: circa quę est maxime iam decipi fm sensum.

C motus aũt ab actu factus differt a sensu, qui ab his tribus sensib⁹. Et primũ quidẽ præsentis sensus verus: alii aũt p̃sentis & absentis erunt vtiq; falsi. & maxime cũ procul fit sensibile. Si q̃dẽ igit nihil aliud habet quæ dicta sunt, nisi phantasia: hoc aũt est quod dictũ est: phantasia vtiq; erit motus a sensu secundum actum factus.

ΦΗ. *eúmq; similem esse sensui necesse est, hic sanè motus eiusmodi fuerit, qui neq; sine sensu, neq; non sentientibus inesse possit: atque fit ut id quod eam habeat, complura per ipsam & agat & patiatur, ac uera sit & falsa. quod eò fit quia sensus propriorum uerus est, aut certè quam minimum habet falsitatis. Secundo eius cui accidunt & hæc, atq; hic demum falsus esse potest. album enim esse, non fallitur: sed an illud album, sit hoc, aut aliud quidpiam, fallitur. Tertio cõmunium, et consequentium accidentia, quibus insunt propria: uerbi causa, motus*

ac

ac magnitudo, quæ accidunt ſenſibilibus: in quibus demũ maxi
poteſt ex ſenſu deceptio. Motus igitur qui fit ab actu ſenſus, a
erit, uidelicet is qui ab his tribus fit ſenſibus. Ac primus qui
ſente ſenſu uerus eſt, cæteri uero & præſente & abſente fueri
præſertim cum procul abeſt ſenſibile. Si igitur nihil aliud i
taſia quæ iã diximus habet: atq; hoc eſt quod diximus: profet
taſia fuerit motus is, qui fit à ſenſu qui actu eſt.

Et oportet vt iſte ſit ſimilis ſenſui. iſte enim motus im
le eſt vt ſit extra ſenſum, aut ſit in carẽte ſenſu: & vt ſit illu
habet ipſum agens & patiens multas res: & erit verus &
Et contingit hoc propter hoc, quod narrabo. Senſus re
priarum eſt verus, & ferè non cadit in ipſum falſitas. Dei
ſenſus rei, quem ſequuntur iſta: & in hoc loco poteſt falſ
hoc eſſe album, in hoc enim nõ falſat: quoniam autem al
hoc, aut aliud falſatur. Deinde tertius ſenſus, & eſt comn
conſequentium res, quas conſequuntur propria, & ſunt e
rum eſſe eſt proprior in eis. & dico motum, & quantitatẽ
ea quæ contingunt ſenſibilibus. & in iſtis proprie cadit er
ſus igitur, & motus, qui fiunt ab actu, differunt à ſenſu, &
ab iſtis tribus modis ſenſus. primus igitur quando ſenſi
præſens, erit verus: & alius falſatur, ſiue fuerit preſens, ſiue
maxime quãdo ſenſibile fuerit remotum. Si igitur quod i
mus, non eſt alio modo quàm diximus: & illud, quod na
eſt imaginatio: Imaginatio igitur & motus à ſenſu, qui ẽ

161 Et neceſſe eſt, ſi imaginatio eſt motus à ſenſu in actu, vt iſte
qui eſt imaginatio, ſit ſimilis ſenſui in eis, quæ contingunt ſenſui
ſit impoſsibile vt iſte motus ſit extra ſenſum, aut extra animalia:
quæ habent hanc virtutem ex animalibus, agentia per illam, &
multas res: & ſi uera & falſa, ſicut eſt de ſenſu. Deinde dicit. Et
hoc, &c. ideſt & contingit vt in imaginatione accidat verum &
cùm ſit motus à ſenſu, qui eſt in actu ex hoc, quod narrabo de hi
accidit in ſenſu. ſenſus enim quidam eſt verus in maiori parte,
ſus, qui eſt rerum propriarum, verbi gratia hoc eſt album, aut ni
Vide ſup. c. 134. quidam eſt falſus in maiori parte, & eſt duobus modis, ſenſus ſer
accidentalium, v.g. q. iſte albus eſt Socrates vel Plato: & ſenſu
lium communium, verbi gratia quantitas & motus: quoniam i
bus modis ſenſibilium cadit error. Et, cùm ita ſit, neceſſe eſt vt i
tioni accidat de hoc illud, quod accidit ſenſui, & plus. Primo aut
motus, qui fit in imaginatione à ſenſu, qui eſt in actu, differt à n
eſt in ſenſu, à ſenſibilibus apud abſentiam ſenſibilium. & propt
cidit falſitas imaginationi. Secundo verò, quia motus iſtorũ tr

Digitized by Google

A dorum sensus ad uirtutem imaginatiuam differunt abinuicem. Imginatio autem, quæ est sensibilium propriorum, quando sensus cõprehendit ea prius, omni modo est vera. imaginatio autem, quæ est aliorum modo tum sensibilium, licet cõprehendat ea, est falsa, cùm sensus erat in eis. Deinde dixit. Sensus igitur, & motus, qui fiunt ab actu, differt sit à sensu. idest, vt mihi videtur, comprehensio igitur, & motus, qui fit à sensu in actu, quæ sunt imaginatio, differunt à sensu in actu in eo, quod inuenitur de veritate & in sensu. & intendebant per hoc ꝙ sensus est verus: &, cùm sensibile absentauerit se, forte transmutabuntur illa signa remanentia ex eo in sensu. & hoc erat causa erroris virtutis imaginatiuæ, licet sensus fuerit verus. Deinde dicit, & differt ab istis tribus, &c. idest & differt iste motus, qui fit ex tribus modis sensus in actu, scilicet qui fit in uirtute imaginatiua ab istis tribus modis sensus. Motus igitur, qui fit à sensu, qui fit à primis sensibilibus propriis, erit uerus, quãdo sensus fuerit præsens, idest, quãdo sensus eorum in actu præcedit imaginationem. Duo autem alii motus, qui sunt à duobus aliis modis sensus in actu, qui fit à duobus aliis modis

B sensibilium, falsatur: licet sit præsens sensus, & senserit illa ante imaginationem: & maxime, quando* tempus comprehensionis sensibilis à sensu fuerit remotum. Et, quia necesse est, si imaginatio est motus à sensu in actu, vt imaginatio sit similis sensui in omnibus dispositionibus, & vt sit possibile reddere causas omnium apparentium in ea per sensum: &, si fuerit similis sensui in omnibus dispositionibus, vt si motus à sensu in actu. & apparet ꝙ est similis. & iam apparuit etiam ex hoc sermone ꝙ causas omnium apparentium in ea possumus reddere fm ꝙ est motus à sensu, & ꝙ est impossibile reddere eas per aliam virtutem. Et tunc, quia necesse est hoc totum, congregauit omnia, quæ dixit & dedit conclusionẽ, quã intendebat, & dixit. Si igitur quod narrauimus, &c. ideſt si igitur, hoc qd narrauimus de hac parte animæ, videtur esse, & omnia, quæ contingunt in ea, non contingunt in ea, nisi secundũ ꝙ est motus à sensu, qui est in actu tantum, non per aliam virtutẽ animæ. sed, si posuerimus ipsam esse

C aliam virtutem virtutum animæ comprehensiuarum, aut cõpositum ex pluribus vna earum, contingeret impossibile: vt declaratum est ex hoc sermone: illud autẽ, quod narrauimus, est illud, quod dicitur imaginatio in rei veritate: ergo imaginatio est motus à sensu, qui est in actu. Et debes scire ꝙ imaginatio videtur esse motus à sensu in actu per alterũ duorum. Quorum vnum est ꝙ, cum fuerit positum ꝙ nõ est modus, quem possibile est dicere nisi modi prædicti, scilicet aut scientia, aut intellectus, aut existimatio, aut sensus, aut compositum ex eis, aut motus factus ã sensu: & ex omnibus accidit impossibile, nisi ab eo ꝙ sit motus à sensu: ex hoc. n. nullum accidit impossibile: necesse est vt imaginatio sit motus: à sensu in actu. Secundum autem est ꝙ, cum fuerit positum ipsam esse cum sensibili & insensibili, & similem eis in omnibus suis dispositionibus, poterimus reddere causas omnium apparentium in ea ex hoc modo. vnde necesse est vt sit motus à sensu in actu. & Aristo. congregauit ambo, & cõclusit

* a l. locus Epilogus cõmentatorũ.

Epilogus iuxta literam.

Documentum.

Prima rõ.

Secũda rõ

cluſit ꝙ neceſſe eſt ut ſubſtantia imaginationis ſit iſta ſubſtan
debemus intelligere ſermonem Ariſt. in hoc loco.

Quoniam autem viſus maxime ſenſus eſt, & nomen
accepit: quoniam ſine lumine non eſt videre: & quonia
nent & ſimiles ſunt ſenſib⁹, multas ecđm ipſas operant
lia. alia quidem quia non habent intellectum, ut beſtiæ
ex velamento intellectus, aut paſſione, aut ægritudine
no, vt homines. De phantaſia quidem igitur quid eſt, &
quid eſt, dictum ſit intantum.

SOPH. *Porrò autem quia uiſus præcipue ſenſus eſt, ideo etiam
xit ἀπὸτοῦ φάους .i. à lumine: nimirum quia ſine lumine
poſſumus: Ac quoniam immanent, ſimilesq; ſunt ſenſibus,
ipſas agunt animalia alia, quòd non habeant intellectum, u
lia: alia, quòd interdum intellectus obruitur, aut pertурba
morbo, aut ſomno: ut homines. Ac de phantaſia quidem qu
quamobrem ſit, tot expoſita ſint.*

Et, quia viſus eſt proprie ſenſus, deriuatum fuit ei no
ce. impoſsibile enim eſt videre ſine luce. Et, quia ſenſati
tur in eo, & ipſe eſt eodem modo, ideo animal agit per ip
ta. quorum quædam ſunt, quia non habent intellectum
& quædã, quia forte intellectus in eo ſincopizatur aba
dente, aut infirmitate, aut ſomno, vt homines. Hoc igitu
noſtri ſermonis, quid eſt, & quare.

162 Et, qa viſus ꝓprie ē illud, qđ dr ſēſus primo, cū ē nobiliſſimu
ñ pficit niſi à luce, ideo nomē iſti⁹ virtutis deriuat a noīe lucis
3. de Aia 63 ca. Deinde incepit narrare vtilitatē iſti⁹ virtutis aīalib⁹, ſ. cām
xit. Et, qa ſenſationes figunt in eo. i. &, quia ſenſationes figũt, i
in aīali imaginãti poſt abſentiã ſenſibiliũ in eo mō, ſm quē erã
ſentiã ſenſibiliũ, ideo aīal monet ab iſtis ſenſationibus per h
apud abſentiã ſenſibiliũ, multis motibus ad ſenſibilia & nō ſenſ
do vtile, & fugiēdo nociuũ, quēadmodũ mouebat ꝙ ſenſus à ſe
ita ꝙ animal non caret vtilitate in præſentia ſenſibilium apud
eorum: ſed iſta virtus remanet in eo modo, ſm quem erat apud
ſenſibilium. & vīr vtilitas apud præſentiã ſenſibilium data eſt h
apud abſentiã ſenſibiliũ, ita ꝙ aīal ꝓ hoc habet eſſe nobiliſſim
do ſalutē. D. d. quorũ quædã ſunt, quia nō habēt intellectũ, &
aīalia agunt ꝓ hāc virtutē, quia nō habet intellectũ, & habēt iſ
loco intellectus in acquirendo ſalutē: & quædã agunt ꝓ illã, qu
lectus fuerit ſincopizatus ab infirmitate, aut alio, & ſunt anima
intellectus, vt homines. tunc n. eſt eis loco intellectus. Hic ig
mo de imaginatione, quid, & quare. & hæc duo naliter ſunt d

ARISTOTELIS DE ANIMA

LIBER TERTIVS,

Cum Auerrois Commentarijs.

SVMMAE LIBRI.

In prima agitur de potentia Animæ intellectiua.
In secunda de potentia Animæ motiua.
In tertia, quæ Animæ potentiæ quibus animatis sint necessariæ declaratur.

SVMMAE PRIMAE *Cap.* 1.

De intellectus possibilis essentia. Ipsius impassibilitatem non esse similem ei, quæ sensus: Et quando intellectus hic in actu esse dicatur.

A DE parte autem animæ qua cognoscit anima & sapit, siue separabili existente, siue non separabili secundū magnitudnem, sed secundum rationem, considerandum quam habet differentiam, & quomodo quidē sit ipsum intelligere.

COMM. *DE ea autem parte animæ, qua anima cognoscit & sapit, siue ea sit separabilis, siue etiam non separabilis magnitudine, sed*
B *ratione, considerandum est quam habeat differentiam, & quonam pacto fiat intelligere.*

DE parte autem animæ perscrutandum est per quam anima cognoscit & intelligit. vtrum est pars differens: aut nō differens in magnitudine. sed in intentione. Et perscrutandum est, differentia quæ sit, & qsio est formare per intellectū,

1 CVm cōpleuit sermonem de virtute imaginatiua, quæ sit, & quare, incœpit perscrutari de rationabili, & quærere in quo differt ab aliis virtutibus comprehensiuis, scilicet virtute sensus & imaginationis. & hoc in prima & vltima perfectione, & in actione & in passione propria: cùm necesse est vt virtutes diuersæ diuersentur in his duobus. Et, cùm in his duobus fuerint diuersæ, manifestum est q̄ necesse est vt diuersentur in qualitate actionis, si fuerint actiuæ: aut passionis, si passiuæ: aut in vtroq;, si vtrunq;. Et, quia intentio eius est talis, incœpit primo demonstrare quòd esse istius virtutis, scilicet ipsam esse diuersam ab aliis virtutibus animæ, manifestum est per se: cùm per hanc virtutem differat homo ab aliis animalibus, vt dictum est in multis locis. & q̄ hoc, quod est dubium, vtrum differat ab aliis virtutibus in subiecto, sicut in intentione, aut tantum

Intentio particularis.
Idē 2. huius cō 152.
Per virtutē rōnalē differt hō ab aliis animalib⁹ cō similē 12. Met. cōm. 38. & 10. Ethi. ca. 9.

nm differat in intentione, non eſt n
ſcrutatione: ſed forte ex hac perſcru
dixit. De parte autem animæ, &c. id
hendimus comprehenſione, quæ di
manifeſtum eſt eſſe diuerſa ab aliis
differat ab alijs virtutibus animæ ſub
dicebant quòd ſubiectum iſtius vir
aliarum: aut non differt ab aliis in ſ
non nocet in hac perſcrutatione, qu
eſt de differentia, qua iſta virtus diffe
do eſt formare per intellectum. ideſt
do eſt formare per intellectum, vtru
actiones animæ prius eſt apud nos q
tur q̃ intendebat hic per cognitione
per intellectum cognitionem operat
omnibus, cognitio autem non.

Si igitur eſt intelligere ſicut ſi
ab intelligibili, aut aliquid huiu

SOPH. *Si igitur intelligere eſt quema
fuerit ab intelligibili, aut aliquid e*

Dicamus igitur quòd, ſi form
re, aut patietur aliquo modo ab i

2. Cùm narrauit quòd principiũ pe
Continua tio. tutis eſt perſcritari de genere huius
ctum, & ſcire genus quod præcedi
tare in hoc, vtrum formare per intel
ſenſus, aut de actiuis. Et, ſi eſt de pati
quod eſt materiale quoquo modo,
in corpore, ſicut ſenſus eſt paſſiuus, a
eſt materiale, neque mixtum corpo
Expõ lit. nis tantum habet receptionem. Et d
re, &c. ideſt dicamus igitur quòd,
ctum eſt ſicut ſentire, ſcilicet ex virt
tus intellectiua recipiat intellecta, &
virtus ſentiens recipit ſenſibilia, & c
duorum, aut ut accidat ei aliqua tr
milis tranſmutationi, quæ accidit
eſt virtus in corpore: aut vt non acc
tationi ſenſuum, & paſſioni eorum
lectus non eſt virtus in corpore, in
intendebat, cùm dixit. aliud ſimile
li paſſioni ſenſus, ſcilicet non accid

Digitized by Google

A tioni,quæ accidit ſenſui: ſed ſolum aſſimilatur ſenſui in receptione: quia non eſt virtus in corpore.

Impaſſibile ergo oportet eſſe: ſuſceptiuum autem ſpeciei, & potentia huiuſmodi,ſed nō hoc:& ſimiliter ſe habere ſicut ſenſitiuū ad ſenſibilia,ſic intellectiuum ad intelligibilia.

10 PH. *Ergo impatibile ipſum eſſe oportet: receptiuum uero ſpeciei,& potentia tale,ſed nō hoc:& ſimiliter habere,ut ſenſitiuum ad ſenſibilia, ſic intellectum ad intelligibilia.*

Oportet igitur vt ſit nō paſsiuum,ſed recipit formam:& eſt in potentia,ſicut illud,non illud. & erit diſpō eius ſm ſimilitudinē, ſicut sēnſus apud ſenſibilia, ſic intellectus apud intelligibilia. * a.l. ſentiens

3 ¶ Cùm narrauit quòd primo neceſſe eſt perſcrutari de hac actione, quæ eſt formare per intellectum, vtrum eſt paſſiua, aut actiua,incœpit ponere illud, quod vult declarare,ſcilicet ipſum eſſe de virtute paſſiua quoquo modo,& ꝙ eſt non traſmutabile,quia non eſt corpus,neque virtus in corpore. Et dixit. Oportet igitur vt ſit non paſſiuum,&c. ideſt &, cum bene fuerit perſcrutatum de hoc, apparebit quòd neceſſe eſt quòd iſta pars animæ per quam fit formare, eſt virtus non tranſmutabilis à forma, quam comprehendit,ſed non habet de intentione paſſionis,niſi hoc tantum, ꝙ recipit formam,quam comprehendit: & quia eſt in potentia illud, quod comprehendit,ſicut ſentiens: non quia eſt aliquid hoc in actu corpus, aut virtus in corpore,ſicut eſt ſentiens. Et hoc intendebat,cùm dixit. & ē iū potentia, ſicut illud,nō illud. i. & ē in potentia ſicut ſenſus: non quia illa virtus eſt aliquid hoc, aut corpus, aut virtus in corpore. Deinde dicit. & erit diſpoſitio eius ſecundū ſimilitudinē, ſicut ſenſus apud ſenſibilia, &c. poteſt intelligi ſic. & neceſſe eſt vt ſit de virtutibus paſſiuis: ita quòd proportio ſenſus ad ſenſibilia ſit ſicut proportio intellectus ad intelligibilia. & ſecundum hoc in ordine ſermonis erit tranſpoſitio, & tunc debet legi ſic. oportet igitur ut, diſpoſitio eius ſit ſecundū ſimilitudinem, ſicut ſenſus apud ſenſibilia, ſic intellectus apud intelligibilia: & vt ſit non paſſiuū paſſione, ſicut paſſione ſenſuum: ſed recipit formam, & eſt in potentia, ſicut illud, non illud. Et poteſt intelligi, & diſpoſitio eius erit ſecundum hunc modum, ſicut ſentiens apud ſenſibilia, ſic intellectus apud intelligibilia. ideſt quòd ponere ipſum non paſſiuum nō contradicit huic, quod proportio eius ad intellectum ſit ſicut proportio ſentientis ad ſenſatum. ſed forte concedendo ipſum habere hanc proportionem, erit neceſſe vt ſit non tranſmutabile. Et coegit nos ad illam expoſitionem hoc, ꝙ intellectum habere hāc proportionem manifeſtum eſt per ſe, aut propè, cū hoc ꝙ eſt quaſi principiū ad ſciendū ipſum eſſe nō paſſiuū, neq; trāſmutabile.

Continuatio. Expoſitio Prīa expō Scda expō Rō primę expōnis

Neceſſe itaq; quoniam omnia intelligit immiſtum eſſe ſicut dicit Anaxagoras, ut imperet, hoc autem eſt ut cognoſcat. intus apparens enim prohibet extraneum & obſtruit.

SOPH. *Neceſſe igitur eſt cũ omnia intelligat, non mixtũ eſſe, u*
xagoras, ut dominetur ſiue ſuperet, ideſt, ut cognoſcat: nam
offerens impedimento eſt alieno & obſepit.

Neceſſe eſt igitur, ſi intelligit omnia, vt ſit non mix
dixit Anaxagoras vt appareat, ſcilicet vt cognoſcat. ſi
ruerit in eo, apparens impediet alienum, quia eſt aliud

4 Cùm poſuit quod intellectus materialis recipiens debet e
virtutum paſſiuarum, & cùm hoc non tranſmutatur apud re
quia neq; eſt corpus, neq; virtus in corpore, dedit demõſtrat
hoc, & dixit. Neceſſe eſt igitur, ſi intelligit, &c. ideſt neceſ
prehendit omnia exiſtentia extra animam, vt ante compr
ſit nominatus ex hoc modo in genere virtutum paſſiuaru
uarum: & vt ſit non mixtus cum corporibus, ſcilicet neque c
virtus in corpore naturalis, aut animalis, ſicut dixit Anaxag
de dixit vt cognoſcat, &c. ideſt neceſſe eſſe vt ſit non mixt
prehendat omnia, & recipiat ea. Si enim fuerit mixtus, tunc
pus, aut virtus in corpore. &, ſi fuerit alterum iſtorum, habe
propriam, quæ forma impediet eum recipere aliquã forma
Et hoc intendebat, cùm dixit. ſi enim apparuerit in eo, &
habuerit formam propriam rerum, tunc illa forma impedi
piendo formas diuerſas extraneas, quia ſunt aliæ ab ea. Sed n
Digreſsio derandum eſt in his propoſitionibus, quibus Ariſto. declara
de intellectu, ſcilicet ipſum eſſe in genere virtutum paſſiu
ſum eſſe non tranſmutabile: quia neq; eſt corpus, neq; virtus
nam hæc duo ſunt principium omnium, quæ dicuntur de in
ſicut Plato dicit, maximus ſermo debet eſſe in principio. mi
error in principio eſt cauſa maximi erroris in fine, ſicut dicit
Primo Cę. tex. cõ. 31. Dicamus igitur quoniam, cum formare per intellectun
modo de virtutibus receptiuis, ſicut eſt de uirtute ſenſus, ma
ex hoc. Virtutes enim paſſiuæ, ſunt mobiles ab eo, cui attrib
uæ autem & mouent illud, cui attribuuntur. Et, quia res non
Res non mouet, niſi ſm q̃ ẽ in actu. Idẽ. 3. phy. 17. & 9. Meta. 20. ſecundum quòd eſt in actu, & mouetur ſecundum quòd eſt
neceſſe eſt inquantum rerum formæ ſunt in actu extra anim
ueant animã rationalẽ ſm q̃ comprehendit eas: quemadmo
inquantum ſunt entia in actu, neceſſe eſt ut moueãt ſenſus id
moueantur ab eis. Et ideo anima rationalis indiget conſyd
riones, quæ ſunt in virtute imaginatiua, ſicut ſenſus indiget i
ſibilia. Sed tamen videtur q̃ formæ rerum extrinſecarum n
Obiectio. virtutem: ita quòd mens aufert eas à materiis, & facit eas pr
cta in actu, poſtquam erant intellecta in potentia. & hoc m
Solutio. quòd iſta anima eſt actiua, non paſſiua. Secundum igitur q
cta mouent eã, eſt paſſiua: & ſecundũ quòd mouentur ab ea,

Digitized by Google

A & ideo dicit Aristoteles post, ꝙ necesse est ponere in anima rationali has duas differentias, scilicet virtutem actionis & virtutem passionis. & dicit aperte ꝙ utraq; pars eius est neq, generabilis, neq; corruptibilis, vt post apparebit. sed hic incæpit notificare substantiam virtutis passiuæ, cū hoc sit necesse in doctrina. ex hoc igitur declaratur quòd hæc differentia, scilicet passionis, & receptionis exist it in virtute rationali. Quòd autem substantia recipiens has formas, necesse est vt non sit corpus, neque uirtus in corpore, manifestum est ex propositionibus, quibus Aristoteles vsus est in hoc sermone. Quarum vna est, quòd ista substantia recipit omnes formas materiales. & hoc notum est de hoc intellectu. Secunda autem est, quòd omne recipiens aliquid, necesse est vt sit denudatū à natura recepti: & vt sua substantia non sit substantia recepti in specie. Si enim recipiens esset de natura recepti, tunc res reciperet se, & tunc mouens esset motum. vnde necesse est vt sensus recipiens colorem careat colore: & recipiens sonū careat sono. & hæc propositio est* vera, & sine dubio. Et ex his duabus sequitur quòd ista substantia, quæ dicitur intellectus materialis, nullam habeat in sui natura de formis materialibus istis. Et, quia formæ materiales sunt aut corpus, aut formæ in corpore, manifestum est ꝙ ista substantia, quæ dicitur intellectus materialis, non est corpus, neq; forma in corpore: est igitur non mixtum cum materia omnino. Et debes scire ꝙ illud, quod dedit hoc, necessario est: quia ista substantia est, & quia recipiens formas rerum materialium vel materiales non habet in se formam materialē, scilicet †cōpositam ex materia & forma. Et neq; est etiam aliqua forma formarum materialium. formæ enim materiales nō sunt separabiles. Neque ē etiam ex formis primis simplicibus. illæ enim non sunt separabiles, & nō recipiunt formas, nisi diuersas, & fm ꝙ sunt intellectę in potentia, nō in actu. est igitē aliud ens à forma, & à materia, & cōgregato ex eis. Vtrū autem hæc substantia habeat formam diuersam in esse à formis* materialibus, adhuc non declaratur ex hoc sermone. Propositio. n. dicens ꝙ recipiens debet esse denudatum à natura recepti, intelligitur à natura speciei illius recepti, nō à natura sui generis, & maxime remoti, & maxime eius, quòd dictū est per æquiuocationem. Et ideo diximus ꝙ in sensu tactus inuenitur medium inter contraria, quæ comprehendit, cō traria enim alia sunt in specie à mediis. Et, cum talis est dispositio intellectus materialis, scilicet ꝙ est unum entium, & ꝙ potentia est abstracta, & non habet formam materialem, manifestum est ipsum esse non passiuum: cùm passiua, scilicet transmutabilia sint forme materiales, & ꝙ est simplex, sicut dicit Aristote. & separabilis. & sic intelligitur natura intellectus materialis apud Arist. ꝙ post loquemur de eius dubiis.

Infra ter. cō. 17.

Recipiens dēt eē denudatū a nā recepti Idē 2. de aīa 67. & 71. & 83. & 3. Cęli 67.

* al' necessaria.

Docum.

† a. l. qđ sit cōpositū.

* a Limma terialibus

2. de aīa 118. 119.

ANTIQVA TRANSL.

Quare neq; ipſius eſt eſſe naturã neq; vnã, ſed aut hoc, q̃ poſſibilis ſit. vocat⁹ vtiq; animę intellectus, dico autẽ intellectum, quo opinat̃ & intelligit anima, nihil eſt actu eorũ quę ſunt ante intelligere.

SOPH. *Ita ut nulla ſit eius natura niſi hæc, quòd poſsibilis. ergo qui uocatur animæ intellectus, uoco autem intellectũ quo διανοεῖται & exiſtimat anima, nihil eſt actu eorum quæ ſunt, antequã intelligat.*

Et ſic nullam habet naturam niſi iſtã, ſcilicet q̃ eſt poſſibilis. Illud igitur de anima, quod dicitur intellectus: & dico intellectum illud, per quod diſtinguimus & cogitamus: non eſt in actu aliquod entium, antequam intelligat.

5 Cùm declarauit q̃ intellectus materialis non habet aliquam formã materialium, incœpit definire ipsũ hoc modo, & d. Et ſic nullam habet naturam ſecundum hoc, niſi naturam poſsibilitatis ad recipiendum formas intellectas materiales, Et d. Et ſic nullam habet naturam, &c. 1. illud igitur ex anima, quod dicitur intellectus materialis, nullam habet naturam, & eſſentiam, qua conſtituatur ſecundum quòd eſt materialis, niſi naturam poſſibilitatis, cùm denudetur ab omnibus materialibus, & intelligibilibus.

Quid p intel^m vid 3. cõ. 10. & 1 cõ. 2.

D. d. & dico intellectum, &c. ideſt & intendo per intellectum hic virtutem animæ, quæ dicitur intellectus vere

MANTINI TRANSL. D

Commentum hoc Quintum à viro illo doctiſsimo Iacob Mantino translatum, vnà cum Antiqua translatione hic appoſuimus, ut clarior ipſius redderetur intelligentia.

Sic ergo nullã habet naturam, E niſi hanc, ſcilicet q̃ eſt quid poſſibile. Ipſe igitur intellectus animæ vocatus: dico autem intellectum, quo anima intelligit (ſeu diſcurrit) & opinat̃ ipſa anima: nihil actu eſt ipſorum entium, antequam intelligat.

Poſteaq̃; Ariſt. expoſuit intellectũ materialẽ nullã obtinere formã materialẽ. incipit nũc definire eũ eo pacto, dicens. Sic ergo nullã hẽt naturã, niſi naturã poſſibilitatis, vt poſſit recipere formas intelligibiles materiales. Cũ itaq; ĩquit. Sic ergo nullam habet naturam, intelligit eam partẽ animæ, quæ intellectus materialis nuncupatur, nullam utiq; obtinere naturã, neq; eſſentiam, qua ipſe conſiſtat, ea ratione, ſ. qua materialis exiſtit, niſi naturã potentialitatis (ſeu promptitudinis, vt ita lõquar) cùm ſit expers omniũ formarũ materialiũ, atq; intelligibilium.

Mox cùm inquit, dico autẽ intellectum, &c. hoc eſt, intelligo autẽ, cùm dico intellectum, eam aĩæ vim, ſeu

ANTIQVA TRANSL.

A vere: non virtutem, quæ dicitur intellectus large. ſ. uirtutem imaginatiuã in lingua Græca: ſed uirtutem qua diſtinguimus res ſpeculatiuas & cogitamus in rebus operationis futuris. D. dixit, non eſt in actu aliquod entium, anteq̃ intelligat, ideſt definitio igitur intellectus materialis eſt illud, quod eſt in potentia omnes intentiones formarum materialium vniuerſalium, & non eſt in actu aliquod entium: antequam intelligat ipſum.

B

Digreſſio. Pria pars. Dria inter lectũ, & mãm primam.

Et, cùm iſta eſt definitio intellectus materialis, manifeſtum eſt q̃ differt apud ipſum à prima materia in hoc, quòd iſte eſt in potentia omnes intentiones formarum vniuerſalium materialium: prima autem materia eſt in potentia omnes iſtæ formæ ſenſibiles, non cognoſcens, neque comprehendens. Et cauſa, propter quam iſta natura eſt diſtinguens & cognoſcens, prima autem materia neque cognoſcens, neque diſtinguens eſt, quia prima mate-

C ria recipit formas diuerſas, ſcilicet indiuiduales, & iſtas, iſte autem recipit formas vniuerſales. Et ex hoc

Correctũ primum. apparet quòd iſta natura non eſt aliquod hoc, neque corpus, neque virtus in corpore. quoniam, ſi ita eſſet, tunc reciperet formas ſecundum quòd ſunt diuerſa. & iſta. &, ſi ita eſſet tunc formæ exiſtentes in ipſa, eſſent intellectæ in potẽtia: & ſic nõ diſtingueret naturã formarũ ſecundum quod ſunt formæ: ſicut eſt diſpoſitio in formis ĩdiuidualibus, ſiue ſpiritualibus, ſiue corporalibus.

Et

MANTINI TRANSL.

ſeu facultatem, quæ vere nominatur intellectus, non eam vim, quã largo vocabulo, ſeu figuraliter Græci intellectũ vocãt, q̃ eſt ipſa potẽtia imaginaria, ſed intelligo eã facultatẽ, qua diſcernimus, ac dignoſcimus res ipſas cõtẽplatiuas, excogitamuſque factiuas, ſeu practicas, q̃ ſunt faciundæ. D. d. nihil actu eſt ipſorum entiũ, anteq̃ intelligat. ac ſi dixerit ergo definitio ipſius intellectus materialis hæc vtiq; eſt. nẽpe q̃ eſt id, quod eſt in potẽtia ad omnes conceptus formarũ materialium vniuerſalium: & non eſt actu aliquid entium, antequam intelligat ipſas.

Et, ſi hæc eſt definitio ipſius intellectus materialis, ſequitur ergo intellectũ ipſum differre inq̃; ab ipſa materia prima, atq; diſtingui, iuxta Ariſtotelis ſententiã. Primo quidẽ, propterea quia intellectus eſt in potẽtia ad oẽs cõceptus formarũ vl̃ium materialium. ſed materia prima eſt in potentia ad oẽs has formas, ſenſibiles. Secũdo vero, quia intell̃s mãlis dignoſcit formas, quas recipit, ſed ipſa materia prima nihil dignoſcit vel apprehendit. Cauſa aũt, ob quã hæc natura dignoſcit atq; diſcernit, materia vero prima nihil cognoſcit vel diſcernit, eſt quidẽ, quia prima materia recipit formas diuerſas ſingulares atq; indiuiduas, intellectus vero vl̃es recipit formas. Hinc colligit põt hãc naturã nihil ſingulare, vel indiuiduũ eſſe, tũ corpus, tũ ẽt aliquã potentiã in corpore. q̃n, ſi id fieri poſſet, tunc reciperet formas, quatenus ſunt ſingulares diuerſæ, atque indiuiduæ formæ, ergo, que in eo exiſtunt, fuiſſent vtiq; potẽtia intelligibiles: & ſic nõ dignoſcere neq;

S iii diſtin

ANTIQVA TRANSL.

Secũdum correctũ.

Et ideo neceſſe eſt vt iſta natura, q̃ dicitur intellectus, recipiat formas modo alio ab eo, ſecundum quem iſtæ materiæ recipiunt formas receptionis: quarum concluſio à materia eſt terminatio primæ materiæ in eis. Et ideo non eſt neceſſe vt ſit de genere materierum iſtarum, in quibus prima eſt incluſa, neque ipſa prima materia. quoniam, ſi ita eſſet, tunc receptio in eis eſſet eiuſdem generis. diuerſitas enim naturæ recepti, facit diuerſitatem naturæ recipientis. Hoc igitur mouit Ariſtotelem ad imponendum hanc naturam, quæ eſt alia à natura materiæ, & à natura formæ, & à natura congregati.

Idẽ 1. c 5. de ſuba orbis & 1. Phy. 69.

Secũda ps The. opſo de intellſs poſis immortalitate ca. 3 4.

Et hoc idem induxit Theophraſtum, & Themiſtium, & plures expoſitores ad opinandum quòd intellectus materialis eſt ſubſtantia, neque generabilis neq; corruptibilis. omne enim generabile & corruptibile eſt hoc. ſed iam demonſtratum eſt q̃ iſte non eſt hoc, neq; forma in corpore. Et induxit eos ad opinandum eũ hoc, q̃ iſta eſt ſententia Ariſto. Iſta enim intentio, ſcilicet q̃ iſte intellectus eſt talis, bene appareret intuentibus demonſtrationem Ariſto. & ſua uerba. De demonſtratione autem ſecundum q̃ expoſuimus: de uerbis vero, quia dixit ipſum eſſe non paſſiuum, & dixit ipſum eſſe ſeparabile, & ſimplex. Hæc enim tria verba vſitatur in eo ab Ariſtote. & non eſt rectum, immo eſt

Intellſs nõ paſſiuus, & ſimplex 3. d Aſa. 12 & 6. Intellct⁹ ſeparabilis 3. d Aſa 20. 1. de Aſa. 31. 65. & 2. d Aſa. 21. 12. Met. 17. q̃ impaſſibilis ẽt hẽs 1. de Aſa. 66. vide hoc in The. ca. 23. 24. 25. 26. 27.

MANTINI TRANSL.

diſtingueret naturas formarũ, quatenus ſunt formæ: ſicut in particularibus formis fieri ſolet, ſiue ſint ſpũales, ſiue materiales. neceſſium ergo ẽ hãc naturã, q̃ intellectus noĩatur, recipe ipſas formas, mõ quidẽ diuerſo ab illo, quo iſtæ materiæ recipiũt illas formas, quas recipiunt: quæ quidẽ ideo cõtinẽtur, ac retinẽtur in ipſa materia, quia materia ipſa prima terminat̃ eas. Et ideo nõ oportet ipſũ eẽ ex gñe illarũ materierũ, q̃bus materia prima cõtinetur, ſeu terminatur, neq; vt ſit ipſãmet materia prima. nã, ſi ita res ſe haberet, tũc * eius generis eſſet res eas recipere. qm̃ diuerſitas naturæ rei receptæ facit diuerſitatẽ in natura recipientis. Hoc igit̃ coegit Ariſtotelẽ ponere hãc naturã diſtinctã a natura materiæ, atque à natura formæ, atque à natura compoſiti ex ipſis.

E

* 2. l. receptio formarũ ĩ intellẽctu ex gñe receptiõis formarũ mãlium.

Et hac eadem rõne inducti ſunt Theophraſtus, ac Themiſtius, aliiq; plures expoſitores credere ĩtellectũ materialẽ eſſe ſubſtãtiã ingenitã & ĩcorruptibilẽ, ꝓpterea quia oẽ genitũ & corruptibile eſt ſingulare indiuiduũ. ſed neminẽ latet ipſum intellectũ nõ eſſe quid indiuiduũ & ſingulare, & neq; corpus, neq; potẽtiã in corpore. Immo ex hoc etiã inducti ſunt, ut credant hãc eſſe Ariſ. ſententiã. Hanc autẽ ſnĩam, nẽpe q̃ is intellect⁹ ita ſe habeat, affirmãt illi, qui demonſtrationẽ Ariſto. intelligũt, atq; eius uerba. Demonſtrationẽ autẽ, eo mõ, quo nosiã expoſuimus: verba vero eius: quia dixit ipſum eẽ ĩpaſſibilẽ, & immixtum, atq; ſĩplicẽ. Tribus. n. his vẽ Ari. denominare intellectũ atq; deſcribere. quod quidẽ non videtur eſſe recte dictũ, immo

P

ANTIQVA TRANSL.

est remotum vti aliquo eorum in doctrina demonstratiua de generabili & corruptibili.

Sed, cum post viderũt Arist. dicere ꝙ necesse est, si intellectus in potẽtia est, ut etiã intellectus in actu sit, scilicet agens, & est illud, quod extrahit illud, quod est in potentia, de potentia ad actũ: & vt sit intellectus extractus de potentia in actum, & est ille, quẽ intellectus agens ponit in intellectum materialem, secũ
B dum ꝙ artifex ponit formas artificiales in materia artificii. Et cum post hoc viderunt, opinati sunt ꝙ ille tertius intellectus, quem ponit intellectus agens in intellectum recipientem materialem, & est intellectus speculatiuus, necesse est vt sit æternus. cum enim recipiens fuerit æternum, & agens fuerit æternum, necesse est ut factum sit æternum necessario.

C

Et, quia opinati sunt hoc, contingit vt in rei veritate non sit intellectus agens, neque factum: cum agens† & factum non intelligãtur, nisi cũ generatione, & tempore. Aut dicatur ꝙ dicere hoc agens, & hoc factum non est nisi secundum similitudinem. & ꝙ intellectus speculatiuus nihil aliud est, nisi perfectio intellectus materialis per intellectũ agentem: ita ꝙ speculatiuus sit aliquod compositum ex intellectu materiali, & intellectu, qui est in actu.

† Agens, & factũ si intelligant, nisi cũ generatione & tpe, idẽ 8. Phy. 15. 2. Phy. cõ. 74. & 4. Ph. c. 129. agẽs, & factũ i reb⁹ eternis est in fluxu. cõsile. 4. cor. c. unde & ꝙ hoc. 12. dec. 44. ubi. 36

Et

MANTINI TRANSL.

immo videtur absurdum describere his descriptionibus, ac denominare ipsum generabile & corruptibile in scientia demonstratiua.

At, quoniam viderũt post hoc Aristotelem dicere ꝙ, si datur intellectus in potentia, oportet etiam vt detur intellectus in actu, qui scilicet est ipse intellectus agens, qui quidem est, qui extrahit illum intellectum, qui est in potentia de ipsa potentia ad actum: & vt detur intellectus eductus de potentia ad actum, qui quidem est ille scilicet, quem intellectus agens* ponit intellectum materialẽ esse intellectum in actu, ea ratione, qua ipsa ars ponit formas artificiales in materiam ipsius artis. Ex hoc præterea inducti quoque sunt, vt credant hunc tertium intellectum, quem intellectus agens efficit, atq; reddit intellectum recipientem materialem, qui quidem est ipse intellectus speculatiuus, necessario esse æternum. quoniam, cum ipsum recipiens sit æternum, agens quoque æternum, necessario id, quod ex eis effectum est, erit quoq; æternũ. Sed ex huiusmodi opinione eorũ sequeretur reuera ut nullus reperiretur intellectus agẽs, vel intellectus factus, seu adeptus, cũ & agẽs ipse, atq; adeptus, & ꝓductus nõ possint intelligi nisi cũ ipsa generatione, & tẽpore. Vel ꝙ dicatur, ꝙ noĩate illũ agentẽ, illũ uero factum & adeptũ, non nisi similitudine quadam ita nominetur. & ꝙ intellectus speculatiuus nihil aliud sit quã pfectio, siue actus ipsius ĩtellectus materialis per ipsum intellectum agentẽ habita: ita vt intellectus agẽs sit quid cõpositum ex intellectu mãli

* a. l. facit

ANTIQVA TRANSL.

*Vide pro hoc The. 3. de Aia cap. 30. & 39.

Et hoc, quod* videtur, ꝙ intellectus agens quãdoq; intelligit qnãdo fuerit copulatus nobis, & quandoq; nõ intelligit, accidit ei propter mixtionem, ſ. propter mixtionem eius cum intellectu materiali, & ꝙ ex hoc modo tantum fuit coactus Ariſto. ad ponendum intellectum materialem, non quia intelligibilia ſpeculatiue ſint generata & facta.

Et confirmauerunt hoc per hoc, ꝙ propalauit Ariſt. ꝙ quando intellectus agens exiſtit in anima nobiſcum, videmur denudare vniuerſaliter formas à materiis primo, deinde intelligere eas. & denudare eas nihil aliud eſt niſi facere eas intellectas in actu, poſtquam erant in potentia. quemadmodum comprehẽdere eas nihil aliud eſt quàm recipere eas.

Et, cùm viderunt hanc actionẽ, qnæ eſt creare intellecta, & generare ea, eſſe reuerſam ad noſtram voluntatem, & augumentabilẽ in nobis ſecundum augumentationẽ intellectus, ſcilicet qui eſt in nobis, ſcilicet ſpeculatiui: & iam fuit declaratum ꝙ intellectus, qui creat, & generat intelligibilia & intellecta, eſt intelligentia ageus, ideo dixerunt ꝙ intellectus, qui eſt in habitu, eſt ipſe intellectus. ſed accidit debilitas quãdoque, quandoque additio propter mixtionẽ. Hoc igitur mouit Theophraſtum, & Themiſtium, & alios ad opinandum hoc de intellectu ſpeculatiuo, & ad dicendum ꝙ hęc erat opinio Ariſtotelis.

Impugnatio Them. & Theophraſti.

Et

MANTINI TRANSL. D

& intellectu actu exiſtente. Et ꝙ intellectus agens cũ videatur qñq; intelligere videlicet qñ ẽ coniunctus nobis, qñq; vero nõ intelligat, id qni dẽ contingere propterea quod ẽ immixtus: nempe quia ipſi intellectui materiali immixtus ẽ & ꝙ ob hanc tm̃ rõnẽ fuit coactus Ariſtoteles ponere intellectũ mãlẽ: nõ propterea, qđ ipſa intelligibilia ſpeculatiua ſint nouiter genita & fcã. Quã fnĩam, ſ. ꝙ intellectus ſpeculatiuus nihil aliud ſit q̃; intellectus in actu, ideo cõfirmant, quia inueniunt Ariſtotelẽ affimare intellectũ agentẽ reperiri E in anima nr̃a* cũ videamur expolia- * a. l. videre primo formas ab ipſis materiis, mox eas intelligere, q̃ expoliano nihil alind eſt, q̃; efficere eas intelligibiles actu, poſtquã erãt intelligibiles in potẽtia. quẽadmodũ & cognoſcere eas nihil aliud eſt q̃; recipere eas.

Et, cùm viderint huiuſcemodi actionem, videlicet creandi, ac generandi ipſa intelligibilia, reuerti ac reduci ad noſtram uoluntatem, oritiq;, ac angeri in nobis ad ortũ, atq; inctementũ ipſius intellectus, qni in nobis exiſtit, hoc eſt intellectus ſpeculatiui: &, cùm iam ſit notum ꝙ intellectus, qui creat, ac generat illa intelligibilia, q̃ ſunt in potentia, ita ut ea actu intelligibilia reddat, ſit intellectus agens: ideo dixerũt ꝙ intelllectus, qui habitu exiſtit (ſeu adeptus) eſt illemet intellectus. ſed efficitur quandoque imbecillior, quandoque vero ualidior propter ipſam mixtionem. Hoc itaque eſt, quod induxit Theophraſtum, & Themiſtiũ, & alios opinari hæc de intellectu ſpeculatiuo, affirmareque hanc eſſe Ariſtotelis ſententiã.

Sed

ANTIQVA TRANSL.

A Et ſuper hoc ſunt quæſtiones nō paucæ. Quarum prima eſt, quòd hæc poſitio contradicit huic, quod Ariſto. poſuit, ſcilicet quòd proportio intellecti in actu ad intellectum materialem eſt ſicut proportio ſenſati ad ſentiens. Et contradicit veritati in ſe. Si enim formare per intellectum eſſet æternum, oporteret vt formatum per intellectum eſſet æternum: quapropter neceſſe eſſet vt formæ ſenſibiles eſſent intellectæ in actu extra animam, & non materiales omnino. & hoc eſt contra hoc, quod inuenitur in iſtis formis.

B Et etiam Ariſtot. aperte dicit in hoc libro quòd proportio iſtius virtutis diſtinguentis rationalis ad intentiones formarū imaginatarum eſt ſicut proportio ſenſuum ad ſenſata. & ideo anima nihil intelligit ſine imaginatione: quemadmodū ſenſus nihil ſentit ſine præſentia ſenſibilis. Si igitur intentiones, quas intellectus comprehendit ex virtutibus imaginatiuis, eſſent æternæ, tunc intentiones virtutum imagina-

C tiuarum eſſent æternæ. &, ſi eſſent æternæ, tunc ſenſationes eſſent æternæ: ſenſationes enim ſunt de hac virtute, ſicut intentiones imaginabiles de virtute rationabili. &, ſi ſenſationes eſſent æternę, tunc ſenſata eſſent æterna: aut ſenſationes eſſent intentiones aliæ ab intētionibus rerum exiſtentium extra animam in materia. impoſſibile enim eſt ponere

MANTINI. TRANSL.

Sed contra hoc non pauca inſurgunt dubia. Primū, ꝙ hæc poſitio, & ſententia contradicit dictis Ariſt. qui dicit ꝙ eadē eſt rō ipſius intelligibilis actu exiſtētis ad intellectum materialē, quæ eſt ipſius ſenſibilis ad ipſum ſenſitiuū, (ſeu ſentiens.) Contradicit quoque id ipſi veritati. Nā, ſi ipſa cōceptio, quę p intellectū fit, eſſet æterna, tunc oporteret vt id quoq;, quod ab intellectu conceptū eſt, eſſet æternū, & ob hoc oporteret ipſas formas ſenſibiles eſſe actu intelligibiles extra aīam, atq; penitus immateriales. quod quidē eſt cōtra id, quod de huiuſcemodi formis apparet. Ariſtoteles præterea expreſſe d. in hoc lib. ꝙ eadē eſt rō huius virtutis diſtinctiuæ rōnalis ad conceptus, ſeu imagines, formarum imaginatarum, quæ eſt ipſorū ſenſorio rū ad ſenſibilia. & ideo aīa nihil ītelligit ſine ipſa imaginatiua vi. quem admodū ipſi ſenſus, ſeu ſenſoria nihil ſentiunt, niſi res ſenſatæ, ſeu ſenſibiles reperiātur corā ſenſu. Si igit illę imagines (ſeu intentiones) quas intellectus ipſe adipiſcitur ab ipſis* virtutib' imaginatiuis eēnt æternæ, tunc intentiones illæ, ſeu imagines ipſarū virtutū imaginatiuarū eēnt æternæ. &, ſi hæ eſſent æternæ, ipſæ quoq; ſenſationes eēnt æternę. quia ita ſe hānt ſenſationes ipſæ ad hāc virtutē, ſicut intentiones ſeu imagines imaginatæ ad virtutē rōnalem. ꝙ ſi ſenſationes eēnt æternæ, & ipſa quoq; ſenſibilia eſſent æterna: vel ipſæ ſenſationes eſſent aliæ intētiones q̄ ſint imagines rerum extra aīam exiſtētium in ipſa mā. quia impoſſ eſt ponere eaſdemmet intentiones, vel imagines qnq; eſſe æternas & incorruptibiles,

*a. l. formis imaginis.

ANTIQVA TRANSL.

re eas easdē intentiones quandoque æternas, & quandoq; corruptibiles: nisi esset possibile quòd natura corruptibilis transmutaretur, & reuerteretur æterna. Et ideo necesse est, si istæ intentiones, quæ sunt in anima, fuerint generabilium & corruptibiliū. vt illæ etiam sint generales & corruptibiles. & in hoc fuit prolixus sermo in aliquo loco.

Hoc igitur est vnum impossibilium, quæ videntur contradicere huic opinioni, scilicet huic, quod posuimus, ꝙ intellectus materialis est virtus non facta de nouo. Existimatur enim ꝙ impossibile est imaginari quomodo intellecta erunt facta, & ista non erunt facta. quando enim agens fuerit æternum, & patiēs fuerit æternum necesse est vt factum sit æternum. Et etiam, si posuerimus factum esse generatum: & est intellectus, qui est in habitu, quomodo possumus dicere in eo quòd generat, & creat intellecta?

Solꝫ qꝫ

Et est secunda quæstio magis difficilis valde. & est quod, si intellectus materialis est prima perfectio hominis, vt declaratur in definitione animæ: & intellectus speculatiuus est postrema perfectio: homo autem est generabilis & corruptibilis, vnus in numero per suam postremam perfectionem ab intellectu: necesse est vt ita sit per suam primā perfectionē, s. ꝙ per postremā perfectionem de intellectis sum alius à te, & tu alius à me. Et, si non, tu esses per esse mei, & ego per esse tui. & vniuersaliter homo eēt ens, antequam

MANTINI TRANSL. D

ruptibiles, qñq; vero corruptibiles. nisi forte esse posse vt nā ipsius rei corruptibilis trāsmutaret, & efficeretur æterna, & incorruptibilis. Et iō, si huiuscemodi intētiones in aīa existētes, sint intētiones (seu imagines) rerū gñabilium & corruptibiliū, necessum erit vt ipsæ quoq; sint generabiles & corruptibiles. sed de hoc iam alibi factus fuit longus sermo.

Hoc igī est vnū ex īpossibilibus & incōmodis, q̄ videnť cōtradicere illi sñiæ, q̄ asserebat intellectū mālē esse virturē nō factā. Qm̄ impossē videť imaginari ipsa intelligibilia eē E
nouiter facta ac * genita, & ipse, s. intellectus mālis, non sit nouiter factus. cū necesse sit, si agens sit æternū, & recipiēs æternū, vt id, qđ nouiter factū est, sit quoq; æternum. Ad hæc, si ponamus ꝙ id, quod est factū, sit genitū de nouo, quod quidē est ipse intellectus in habitu existēs (seu adeptus) quo pacto ergo poterimus dicere ipm gñare & creare ipsa intelligibilia? Scdm argumētum, & dubiū difficilius valde est. Qm̄, si intellectus materialis est actus primus ipsius hois, vt ex definitione animæ declaratū fuit: intellectus vero speculatiuus est vtiq; vltimus actus: hō aūt est gñabilis & corruptibilis, & vnus numero propter vltimū actum eius, quē ab ipso intellectu obtinet: ergo oportet ipm ita reperiri propter eius actum primū: nēpe ꝙ pp vltimū actum (seu perfectionē) vltimā ipsius ītellectus ego sū aliquid, qđ nō es tu, & tu quoq; eris aliquid aliud, qđ nō sū ego. Alꝫ enim tu esses pp esse meū, & ego essem pp tuū esse. & tandem hō erit, anteq̄ sit. Hac ergo ratione hō esset

* a.l. intligibilia

ingenitus

Digitized by Google

ANTIQVA TRANSL.

quam eſſet. Et ſic homo non eſſet generabilis & corruptibilis in eo ꝙ homo: ſed, ſi fuerit, erit in eo ꝙ animal. Exiſtimatur enim ꝙ quemadmodum neceſſe eſt quòd, ſi prima perfectio fuerit aliquid hoc, & numerabilis per numerationem indiuiduorum, vt poſtrema perfectio ſit huiuſmodi: ita etiam neceſſe eſt econuerſo, ſcilicet ꝙ, ſi poſtrema perfectio eſt numerata per numerationem indiuiduorum hominum, vt prima perfectio ſit huiuſmodi.

Et alia ſunt multa contingentia impoſſibilia huic poſitioni. Quoniam, ſi prima perfectio eſſet eadem
B omnium hominum, & non numerata per numerationem eorum, cõtingeret ꝙ, cùm ego acquirerem aliquod intellectum, vt tu etiam acquireres illud idem: & quando ego obliuiſcerer aliquod intellectum, vt etiam tu. Et multa impoſſibilia eſſent contingentia huic. Exiſtimatur enim ꝙ nulla differentia eſt inter vtranque poſitionẽ in hoc, ꝙ contingit de impoſſibilibus, ſcilicet ex hoc, quod ponimus ꝙ poſtrema, &
C prima perfectio ſunt huiuſmodi, ſ non numeratæ per numerationem indiuiduorum. Et, cùm noſ inxerimus omnia iſta impoſſibilia, continget nobis ponere ꝙ prima perfectio eſt hæc intentio, ſcilicet indiuidualis in materia numerata per numerationem indiuiduorum hominis, & generabilis & corruptilis. Et iam declaratum eſt ex demonſtratione Ariſt. prædicta ꝙ non eſt aliquid hoc, neque corpus, neq; virtus in corpore. quomodo igitur poſſumus euadere ab hoc errore: aut qualis eſt via diſſolutionis iſthus qõnis?

Alex.

MANTINI TRANSL.

ingenitus & incorruptibilis quatenus eſt hõ: ſed, ſi eẽt gñabilis & corruptibilis, id qdẽ, rõne, qua eſt Aĩal, fiet. Nã exiſtimari poſſet, ꝙ quẽad modũ vĩ eſſe neceſſariũ, ſi primus actus ſit aliqd ſingulaĩ, & indiuidũ, ac numerabile ad nũerationẽ ĩdiuiduorũ, vt actus quoq; vltimus ita ſe habeat, ſic quoq; ſit neceſſariũ huiꝰ oppoſitum, nẽpe ꝙ, ſi vltimus actus cõnumeretur ad cõnumerationẽ indiuiduorũ hoĩs, vt actus ẽt primus ita quoq; ſe habeat. Multaque alia incõmoda inſurgũt cõtra hanc poſitionẽ, inter cæteraq; hoc vnum eſt. Qm̃, ſi primus actus eſſet vnicus in oĩbus indiuiduis, & nõ cõnumeratur ad cõnumerationẽ eorum, tunc ſequeretur ꝙ, ſi ego aſſequerer aliqd intelligibile, tu quoq; illud idẽ aſſequaris: &, ſi ego obliuiſcerer alicuius ĩtelligibilis, tu quoq; illiuſmet ĩtelligibilis nõ eẽs memor. Multaq; ĩ cõueniẽna ſeq̃rent ad hãc põnẽ. Nã exiſtimari põt, ꝙ hæ duę põnes cõicãt ĩter ſe circa illa impoſſia, q̃ cõtra ipſas ĩſurgũt, nihilq; circa id ĩter ſe differãt, nẽpe ſi ponam' primũ atq; vltimũ actũ ita ſe hr̃e, ſ ꝙ non cõnumerent ad numerationẽ indiuiduorũ. At, ſi voluerim' euitare oĩa hæc incõmoda, erimus vtiq; coacti dicere ipſũ actũ primũ ita ſe habere, videlicet vt ſit qd ſingulare indiuiduũ, exiſtẽs in ipſa mã, numerabileq; ad numerationẽ indiuiduorũ hoĩs, ac gñabile & corruptibile. Sed ex demõſtratione ipſius Ariſt. prædicta iã probatũ fuit ipſũ nõ eẽ qd indiuiduũ ſingulare, neq; corp' aut potẽtiã in corpore. Quo igr̃ pacto poterim' euitaĩ hoc dubiu: aut qua via vl'rõne poſſet hmõi dubiũ ſoluiꝰ

Alex.

ANTIQVA TRANSL.

Tertia pe digressionis Op. Alex. vid ꝑ ea ſt prio de Aia. có. 88.

Alexander autem ſuſtentatùr ſuper hunc ſemonem poſtremum, & dicit quòd magis conuenit naturali bus, ſcilicet ſermonem concludentem, ſcilicet quòd intellectus materialis eſt virtus generata, ita quòd exiſtimamus de eo quòd opinatur in eo, & in alijs virtutibus animæ eſſe præparationes factas in corpore per ſe à mixtione, & complexione, & dicit hoc non eſſe impoſſibile, ſcilicet vt mixtione elementorum fiat tale eſſe nobile mirabile: licet ſit remotum à ſubſtantia elementorum propter maximam mixtionem.

Et dat teſtimonium ſuper hoc eſſe poſſibile, ex hoc, ꝙ apparet quòd compoſitio, quæ primo cecidit in elementis, ſcilicet compoſitio quatuor qualitatum ſimplicium, cùm hoc ꝙ eſt parua illa compoſitio, eſt cauſa maxime diuerſitatis in tantũ, ꝙ vnum eſt ignis, & aliud eſt aer.

2. de Gha tione. 16.

Et, cùm ita ſit non eſt remotum vt per multitudinem compoſitionis, quæ eſt in homine, & in animalibus, fiant illic virtutes diuerſæ in tantum à ſubiectis elementorum.

Et hoc aperte, & vniuerſaliter ꝓpalauit in initio ſui libri de Anima, & præcepit vt conſyderans de anima, primo debet præſcire mirabilia compoſitionis corporis hominis. Et dixit etiam in tractatu, quem fecit de intellectu ſecundum opinionem Ariſt. ꝙ intellectus materialis eſt virtus facta à complexione. & hæc ſunt verba eius.

Cùm

MANTINI TRANSL. D

Alexander tñ adhæret huic vltimæ rõni & dicit ipsã magis cõuenire rebus nãlibus, ſ. eã rõnem, quæ affirmat intellectũ mãlem eſſe quãdam vim genitã, ita vt idẽ exiſtimemus de hac virtute, qđ de reliquis aĩæ facultatibus exiſtimaʒ, nẽpe ꝙ reperiãtur quædã præparationes, ac diſpõnes in ipſis materijs ꝓ ſe à tẽperatura, & mixtiõe effectæ. Inquitq; hoc facile exiſtimari, ac imaginari poſſe: nẽpe vt ex hmõi elementorũ miſcella, oriatur hmõi ens nobile, atq; admirabile. licet enĩ huiuſcemodi ſubſtãtia admodũ diſtet à ſubſtãtia E elementorũ, tñ ꝓp maximã elemẽtorũ mixtionẽ, nihil prohibet id fieri poſſe. Quòd aũt id fieri poſſit, ipſe conaʒ probare teſtimonio eoʒ, quæ ex eõpoſitione elementorũ, prima inuicẽ oriri ſolent, nẽpe ex cõpoſitiõe quatuor qualitatũ ſimpliciũ. quę quidẽ eõpoſitio, licet ſit exigua, nihilo ſecius illa ꝓfecto cõſtitutio eſt cauſa diuerſitatis maximæ, ita vt eius gratia factum eſt vnum elementorum ignis, alterum vero aer.

Si ergo ita res ſe habet, nihil profecto prohibet quin oriantʒ virtutes F tã diuerſæ ac variæ ex ſubſtantia elementorũ ꝓp multas cõpoſitiones, q̃ in homine atq; in aĩantibꝫ reperiũtur. Hanc aũt expoſitionẽ tradidit ipſe Alex. in initio ſui libri de Aĩa, vbi præcipit vt ille, qui de aĩa tractare, ac contẽplare aggreditur, primo debeat præſcire & cognoſcere mirabilẽ illã humani corporis conſtitutionẽ. Inquit inſuper in eo tractatu, quẽ edidit, de Intellectu. iuxta ſententiã Ariſt. ꝙ intellectus materialis eſt quædam virtus orta ex ipſa temperatura, in his verbis.

Ex

Digitized by Google

A ANTIQVA TRANSL.

„ Cùm igitur ex hoc corpore, quã
„ do fuerit mixtum aliqua mixtione,
„ generabit aliquid ex vniuerſo mix-
„ tu, ita ꝙ ſit aptum vt ſit inſtrumen-
„ tum iſtius intellectus, qui eſt in hoc
„ mixto, cum ſic exiſtit in omni cor-
„ pore, & iſtud inſtrumentum eſt e-
„ tiam corpus, tunc dicetur eſſe intel-
„ lectus in potẽtia: & eſt virtus facta à
„ mixtione, quæ cecidit in corporib⁹,
„ præparata ad recipiendum intelle-
„ ctum, qui eſt in actu.

B

Et iſta opinio in ſubſtantia intellectus materialis maxime diſtat à verbis Ariſt. & ab eius demonſtratione. A verbis autem, vbi dicit ꝙ intellectus materialis eſt ſeparabilis, & ꝙ non habet inſtrumentum corporale, & ꝙ eſt ſimplex, & non patiẽs, ideſt non tranſmutabilis, † & vbi laudat Anaxagoram in hoc, quod d. ꝙ eſt non mixtus cũ corpore. A demonſtratione vero, ſicut ſcitum eſt in hoc, ꝙ ſcripſimus.

C Alexan. aut exponit demonſtrationem Ariſt. à qua concluſit intellectum materialem eſſe non paſſiuum, neq; aliquid hoc, neque corpus, neque virtutẽ in corpore, ita ꝙ intendebat ipsã præparationẽ, non ſubiectum præparationis. Et ideo dicit in ſuo libro de Anima ꝙ intellectus materialis magis aſſimilatur præparationi, quæ eſt in tabula non ſcripta, quàm tabulæ præparatæ: & dicit quòd iſta præparatio poteſt dici vere quòd non eſt aliquid hoc, neque corpus, neque virtus in corpore, & ꝙ non eſt paſſiua.

Sed

MANTINI TRANSL.

Ex hoc itaq; corpore, cum fuerit “
aliqua mixtione ĩmixtum, orietur “
quidẽ ex vniuerſa illa temperatura, “
vel conſtitutione aliquid, quod erit “
prõptum, aptumq; vt ſit inſtrumen “
tũ huius intellectus, qui in huiuſce- “
modi mixto exiſtit, quẽadmodũ re “
perit in quolibet corpore, & hmõdi “
inſtrumẽtũ eſt quoq; corpus, & tũc “
dicetur eſſe intellectus in potẽtia: & “
eſt quædam potẽtia orta ex ipſa cõ “
poſitione, facta in illis corporibus, q̃ “
ſunt parata, ac prõpta recipere intel- “
lectum illum, qui actu exiſtit. “

Hæc tñ ſententia, quæ habẽt dẽ eſſentia intellectus mãlis, eſt vtique aliena valde à verbis Ariſt. ac ab eĩ⁹ demſone. A verbis aũt eius, quia ipſe dicit intellectũ mãlẽ eẽ ſeparabilẽ, nullũq; habere corporeũ inſtrm, eſſeq; ſimplicem, & impaſſibilẽ, hoc eſt inalterabilẽ, ſeu ĩmutabilẽ cum laudet quoq; Anaxagorã dicentẽ ipſum non eſſe mixtum cũ corporẽ. Deuiat vero ab Ariſt. demonſtratione, vt ex his, quæ ſuperius diximus, perſpicuũ eſt. Sed Alex. cum exponit demonſtrationẽ Ariſto. ex qua concludit intellectum mãlem eſſe impaſſibilem, & non eſſe quid indiuiduũ, neq; corpus, neq; potentiam in corpore, vult ꝙ Ariſt. intelligat hoc de eſsẽtia ipſius aptitudinis & prõptitudinis, nõ de ſubiecto illi⁹ aptitudinis. Et ideo dixit in ſuo libello de Aĩa ꝙ intellectus materialis ſimilatur magis illi aptitudini, q̃ ineſt tabulæ raſæ, quàm ſimilatẽ ipſi tabulæ aptæ ac prõptæ: & dicit ꝙ huiuſmodi aptitudo põt vere dici ꝙ non eſt aliquod indiuiduũ ſingulare nec corpus, neque potẽtia in corpore, neque paſſibilis quidem eſt.

Hoc

ANTIQVA TRANSL.

Impro. eluf dem.

Sed hoc, quod dicit Alexan. nihil eſt. hoc enim vere dicitur de omni præparatione, ſ. ꝙ neque eſt corpus neque forma hæc in corpore. Quare igitur appropiauit Ariſt. hoc prę parationi, quæ eſt in intellectu, inter alias præparationes, ſi non intendebat demonſtrare nobis ſubſtantiam præparati, ſed ſubſtantiã præparationis? ſi poſſibile eſt dicere ꝙ prępreparatio eſt ſubſtantia, cum hoc, quod dicimus, quòd ſubiectũ iſtius præparationis neq; eſt corpus, neq; virtus in corpore. & illud, qnod concluſit demõſtratio Ariſtot. alia intẽtio eſt abea, ſecundum quam dicitur quòd præparatio neque eſt corpus, neque virtus in corpore.

Sedia 16.

Et hoc manifeſtum eſt ex demõſtratione Ariſto. Propoſitio enim dicens ꝙ omne recipiẽs aliquid neceſſe eſt vt in eo non exiſtat in actu aliquid ex natura recepti, manifeſta eſt, ex eo ꝙ ſubſtãtia preparati, & natura eius quærit habere hoc prædicatum, ſecundum ꝙ eſt præparatũ. præparatio enim non eſt recipiens, ſed eſſe prępreparationis à recipiente eſt ſicut accidens proprij. & ideo, cùm fuerit receptio, non erit præparatio, & remanebit recipiens, Et hoc manifeſtum eſt, & intellectum ab omnibus expoſitoribus ex demonmonſtratione Ariſt.

Aliquid

MANTINI TRANSL.

D

Hoc tamen, quod dicit Alex. nihil veri vtiq; habet. qm̃ illud idem, qđ de hac aptitudine dicit, poteſt vtiq; dici de qualiber aptitudine. nẽpe ꝙ de qualiber aptitudine poteſt dici, ſ. ꝙ ipſa non eſt corpus, neque forma indiuidua ſeu ſingularis, in corpore exiſtens. Cur igitur Ariſtoteles voluit hoc eſſe proprium huic aptitudini, quæ in intellectu exiſtit potius quàm reliquis aptitudinibus, ſi ipſe Ariſt. his verbis ſuis nolebat declarare nobis ſubſtantiam ipſius rei, quæ eſt ſubiectum ipſius aptitudinis, ſed eſſentiam ipſius aptitudinis, atque ſubſtantiam ei⁹? ſi ipſam aptitudinẽ E liceat ſubſtãtiã nominare. cunq; ergo dicit, ſubiectum huius aptitudinis non eſſe corpus, neq; virtutẽ in corpore, quod quidem concludebat demonſtratio Ariſt. aliud qnidem ſignificat q̃ dicere, aptitudinem ipſam nõ eſſe corpus, neq; virtutem, ſeu potentiam in corpore.

Et hoc ex demõſtratione Ariſt. aperte dignoſci poteſt. Nam illa ꝓpoſitio, quæ dicit ꝙ quicquid recipit aliquid, non debet habere in ſe actu aliquid naturæ ipſius rei receptæ, eſt vtique manifeſta, propterea quia ſubſtantia ac eſſentia ipſius rei F aptæ, & promptæ, atq, eius nã expoſcit, vt in reperiatur illud prędicatũ, ea ratione, qua eſt apta, & parata. nã ipſa aptitudo, non eſt ipm recipiẽs, ſed natura ipſius aptitudinis ſe habet ad ipſum recipiens veluti accidens proprium. idcirco, dum ipſa receptio reperitur, nõ reperietur ipſa aptitudo, cum tamẽ remaneat ipſum recipiens. Et hoc quidem perſpicuũ eſt, ac maxime cõſtans apud expoſitores demõſtrationis Ariſto.

At, cum

ANTIQVA TRANSL.

Aliquid enim esse non corpus, neque virtutem in corpore dicitur quatuor modis diuersis. Quorum vnus est subiectum intellectorum, & est intellectus materialis, cuius esse demonstratum est quòd sit. Secundus est ipsa præparatio existens in materijs. & est propinquus modo, secundum quem dicitur ꝙ priuatio simpliciter neque est corpus, neq; virtus in corpore. Tertius autem est prima materia, cuius etiam esse demonstratum est. Quartus est formæ abstractæ: quarum esse est etiam demonstratum. & omnia illa sunt diuersa.

Et induxit Alexan. ad hanc expositionem remotam manifesti erroris fugere, s. á quæstionibus prædictis. Et etiam videmus Alexan. sustentari in hoc, ꝙ prima perfectio intellectus debet esse virtus generata sup vniuersales sermones dictos in definitione animæ, scilicet quia est prima perfectio corporis naturalis organici. Et dicit ꝙ ista definitio est vera de omnibus partibus animæ eadem intentione. & dat rationem super hoc: quoniam dicere quòd omnes partes animę sunt formæ, est vniuocum, aut prope: &, quia forma, in eo, quod est finis habentis formam, impossibile est vt separetur, necesse est, cũ primæ perfectiones animæ sint formæ, ꝙ non separentur. & per hoc destruit vt in primis perfectionibus animæ sit perfectio separata: sicut dicitur de nauta cũ naue. aut niuersaliter erit in ea aliqua pars, quæ dicitur perfectio intẽtione diuersa ab intẽtione, q̃ dr̃ in alijs. Et hoc quod ipse fingit, ꝙ ma-

MANTINI TRANSL.

At, cũ dicimus aliquid eẽ nõ corpus, neq; potẽtiã in corpore, id quidem quatuor dr̃ modis diuersis. Primo q̃dẽ mõ dr̃ de subiecto ipsorũ intelligibiliũ, q̃d quidẽ est ipse intellectus mãlis, cuius eẽ iã fuit declaratũ quale nã sit. Secõ dr̃ de ipsa aptitudine, & prõptitudine, q̃ in materijs existit. & is modus nõ ẽ absimilis valde ab eo mõ, quo dicim⁹ ipsã priuationẽ absolutã nõ esse corp⁹, neq; potẽtiã in corpore. Tertio mõ dr̃ de mã prima: q̃ quidẽ ꝙ sit iã probatũ fuit. Quarto mõ dr̃ de formis separatis: quæ ẽr ꝙ sint iã probatũ fuit. ij itaq; quatuor modi oẽs inter se differũt.

Lapsus tñ fuit Alex. in hmõi expositionẽ dissonã, atq; manifeste falsam, ut euitaret illa dubia prætacta. Adde ẽt ꝙ ipse Alex. vr̃ posse se tueri, ac sibi ipsi faueri per id, quod dr̃, ꝙ actus primus ipsius intellect⁹ debet esse virtus, atq; facultas genita, ac nouiter orta, iuxta illa, quę vlr̃ in definitione aĩæ dicta sunt. nẽpe ꝙ ipsa est actus primus corporis physici organici. Et d. hanc definitionẽ vere dici de oĩbus partib⁹ aĩe fm eãdẽ rõnẽ. q̃d quidẽ hac rõne probat, videlicet, qa, cũ dicimus oẽs partes aĩæ eẽ formas, id quidẽ est vniuoce, vel ꝓprię dictũ: sed, cũ ipsa forma, ea rõne, qua ẽ finis rei, cui⁹ ẽ forma, nõ possit separari, ergo & ipsi actus primi ipsius aĩæ, cũ sint formæ non pñr vtiq; separari. & ex hoc affirmat nõ posse reperiri inter ipsos primos actus, seu pfectiones aĩæ aliquẽ actũ separabilẽ, vt dr̃ d̃ nauta respectu nauis. vel vt possit reperiri ĩ ipsa aĩa in vlr̃ vna pars, quę possit dici actus seu perfectio vario modo ab eo, quo dr̃ act⁹ vel perfectio de reliqs partibus.

Id

errotis lex. fundamẽtum lex i suo ib. de aia 2. 5. 2. de ia. c. 7.

forma est finis hñtis formã. 1. dẽ. 4. cœ. 2. 13.

Rñsio ad vnum motiuũ Alex.

ANTIQVA TRANSL.

2. de aĩa. t.cõ.11.

ꝙ manifestum est de sermonibus vniuersalibus in anima, manifeste. d. Aristo. ꝙ non est manifestum in omnibus partibus animæ. dicere. n. formam, & primam perfectionem est dicere æquiuoce de anima rationali, & de alijs partibus animæ.

Quarta ps digressiõis. Opi. Auẽpa, & Abubacher.

Abubacher autem, & Auempace videtur intendere in manifesto sui sermonis, ꝙ intellectus materialis ẽ virtus imaginatiua, secundum ꝙ est prẽparata ad hoc, ꝙ intentiones, quæ sunt in ea, sint intellectæ in actu: & ꝙ nõ est alia virtus substantia intellectus præter istam virtutem. Abubacher autem videtur intendere istud, fugiendo impossibilia contingentia Alex. scilicet quòd subiectum recipiens formas intellectas est corpus factum ab elemẽtis, aut virtus in corpore. quoniam, si ita fuerit, continget aut ut esse formarum in anima sit esse earum extra animam, & sic anima erit non comprehensiua: aut vt intellectus habeat instrumentum corporale, si subiectum ad intellecta sit virtus in corpore, sicut est de sensibus.

Vidꝫ ꝙ illo 2. de aia cap. 121. & hic in princ. istiꝰ cõ. Cõtra Alexã. priæ ꝑparatiões ad intellecta, & ad alias postremas perfectiones ã aia sunt a motor extrinsecus ſm Arist. sed vidꝫ oppositũ 7. Meta. c. 31. cõtra Th. & Aut. ponẽte alas produci a motor extrinseco vide cõt. 24.

Et magis inopinabile de opinione Alexan. est hoc, quod dixit, ꝙ primę præparationes ad intellecta, & ad alias postremas perfectiones de anima sunt res factæ à complexione, non virtutes factæ à motore extrinseco, vt est famosum ex † opinione. Arist. & omnium Peripatheticorum. Ista enim opinio in virtutibus animæ cõmprẽhensiuis, si est secundum quòd nos intellexerimus, est falsa. à substantia enim elementorum, & à natura eorum non potest

† Opio Arist. reqre sup hoc in. 2. de Generatione animalium. c. j.

MANTINI TRANSL.

Id verq, quod ipse imaginatur esse manifestũ ex definitionibus ipsius aĩæ Arist. expresse dicit non esse manifestũ in oĩbus partibus aĩæ. qm̃, cùm dicimus formã, & primũ actũ, id quidẽ æquiuoce dr̃ de rationali anima, & de reliquis animę partib⁹,

Auempace aũt, vt ex eius verborũ apparentia colligi põr, vr̃ opinari Itellectũ materialẽ esse virtutẽ imaginatiuã, quatenus est apta vt cõceptus, qui in ea existunt, sint actu intelligibiles: & ꝙ nõ datur alia virt⁹, quæ sit subiectũ ipsorũ intelligibiliũ, præter hanc virtutẽ. Auempace aũt vr̃ eẽ ita imaginatus, vt euitaret illa impossibilia, quæ contra Alexa. insurgebãt, nẽpe ꝙ subiectum recipiens formas intelligibiles esset corpus factum ex elemẽtis, aut̃ vis & potẽtia in corpore, nam, si ita res se haberet, tũc sequeretur vt vel ipsæ formæ ita se haberẽt in aĩa, sicut se hñt extra aĩam, & sic aĩa nihil cõprehẽderet: vel ipse intellect⁹ haberet organũ corporeũ, si subiectũ ipsorũ intelligibiliũ esset potẽtia in corpore, vt sit in ipsis sensibus. Maius autẽ incõueniẽs, quod sequitur ex opinione Alexandri, est id, quod dixit primas aptitudines ad ipsa intelligibilia, atq; ad vltimos actus ipsius animæ eẽ res ortas ab ipsa tẽperatura, & non vires factas ab ipso motore extrinseco, vt ex sentẽtia Aristo. & omniũ sectatorũ eius manifeste habetur. Hæc tm̃ opinio, quæ ã virtutibus aĩæ apprehensiuis habetur, si ita se habeat, vt vr̃ intelligi, esset vtiq; falsa. quia ex substantia elemẽtorum, ac ex eorum natura non potest oriri virtus discernens, seu diuidẽs, atq; dignoscẽs. qm̃, si ex natura elemen-

ANTIQVA TRANSL.

teſt fieri virtus diſtinguens, ant comprehẽſiua. quoniam, ſi eſſet poſſibile vt à natura eorũ, & ſine extrinſeco motore fierent tales virtutes, tũc eſſet poſſibile vt poſtrema pfectio, quæ eſt intellecta, eſſet aliquod factũ à ſubſtantia eorũ elemẽtorum, vt color, & ſapor fiunt. Et iſta opinio eſt ſimilis * opinioni negãtium cauſas agentes, & non cõcedentium niſi cauſas materiales tantum: & sũt illi, qui dicunt caſum. Sed Alexan. eſt maioris nobilitatis, quàm vt credat hoc. ſed quæſtiones, quæ opponebantur ei de intellectu materiali, coegerunt ipſum ad hoc.

*Prio Ph. 2. te. cõ. 6. uſque ad 42. 2. Ph. 75. vid idẽ cõtra Ale. ad aia. 88 Imp. opio ns Auẽp.

B

Reuertamur igitur ad dictũ noſtrum, & dicamus ꝙ forte iſtæ quæſtiones ſunt, quæ induxerunt Auẽpace ad hoc dicendum in intellectu materiali. Sed ꝙ accidit ei impoſſibile, manifeſtũ eſt. Intentiones.n. imaginatæ ſunt mouẽtes intellũm, non motæ. Declaratur.n.ꝙ ſunt illud, cuius proportio ad virtutem diſtinctiuam rationabilem, eſt ſicut proportio ſenſati ad ſentiens, nõ ſicut ſentiẽtis ad habitum, qui eſt ſenſus. Et, ſi eſſet recipiens intellecta,

C

tunc res reciperet ſe, & mouens eſſet motum. Etiam declaratum eſt ꝙ intellectus materialis impoſſibile eſt vt habeat formam in actu: cùm ſubſtanna, & natura eius eſt vt recipiat formas: ſm ꝙ ſunt formæ.

Digreſſio. 5. pars.

Et, cùm hæc omnia, quæ poſſunt dici in natura intellect' materialis. videntur impoſſibilia, prẽter hoc quod dicit Ariſt. cui etiam contingunt quæſtiones non paucæ. Quarum vna eſt, ꝙ intellecta ſpeculatiua

Prima qõ ſolua qõ.

MANTINI TRANSL.

elemẽtorum, & abſq; motore extrinſeco poſſẽt fieri huiuſcemodi virtutes, poſſet, quoq; vltimus actus, qui eſt ipſa intellectio eſſe quid ortũ ex ſubſtantia illoꝝ elemẽtorum, quẽadmodum color & ſapor oriuntur ex ipſis. Hæc aũt opinio ẽ vtiq; ſimilis illorũ opinioni, qui negabãt cauſas agẽtes, & tm̃ cauſas mãles cõcedebãt & ſunt illi, qui caſum, & fortunã cõcedebant. Sed, cũ Alexãder ſit longe præſtantioris dignitatis ac nobilitatis, nõ eſt is, qui huiuſcemodi opiniones credat. ſed fuit coactus id dicere pp illas rõnes, atq; dubia, q̃ cõtra ipſum inſurgebãt circa ipſum intellectum materialem. Reuertamur aũt nunc vñ digreſſi ſumus, & dicamus ꝙ fortaſſe hæc argumenta induxerunt ipſum Auẽpace, vt diceret illa de ipſo intellectu mãli. Sed manifeſtũ eſt illud inconueniens, qd' cõtra ipm̃ inſurgit. Nẽpe quia conceptus ipſi imaginarij mouent vtiq; intellectũ, & non mouentur. Declaratumq; iã eſt ꝙ ita ſe habent ipſi ad virtutem diſcretiuã rõnalẽ, ſicut ſe hẽt res ſenſibilis ad ipſum ſentiens, nõ ſicut ſentiẽs ad ipſum habitum, qui eſt ſenſus ipſe. Si.n. ipſe reciperet intelligibilia, tũc res reciperet ſe ipſam, & ipm̃ mouẽs eſſet mobile ipſum. Sed iã probatũ fuit intellectũm materialẽ nõ poſſe habere formam in actu, cũ eius ſubſtantię, ac naturę ſit recipere formas, qnatenus ſunt formæ. Et, cum omnia quæ de natura intellectus materialis dici poſſunt, videãtur eſſe impoſſibilia præter id, quod ab Ariſtotele dictum fuit: cõtra qd̃ non pauca etiam inſurgũt argumẽta, ſeu dubia. Quoꝝ primũ eſt, quia ſequeret ꝙ ipſa in-

ANTIQVA TRANSL.

ua ſunt æterna. Secunda autem eſt fortiſſima earum, ꝙ poſtrema perfectio in homine ſit numerata per numerationem indiuiduorum hominis: & prima perfectio ſit vna numero in omnibus. Tertia autem eſt quæſtio Theophraſti: & eſt ꝙ ponere ꝙ iſte intellectus nullã habet formam neceſſariũ eſt: & ponere etiam ipſum eſſe aliquod ens neceſſarium eſt. & ſi non, non eſſet receptio, neq; prꝛparatio. Prꝛparatio enim eſt receptio ex hoc, quòd non inuenitur in ſubiecto. &, cùm eſt aliquod ens, & non habeat naturam formꝛ, remanet vt habeat naturam primæ materiæ: quod eſt valde inopinabile. prima. n. materia neq; eſt comprehenſiua, neq; diſtinctiua. Et quomodo dicitur in aliquo, cuius eſſe ſit tale, quod eſt abſtractum.

Tertia qõ.

Et, cùm omnia iſta ſint. ideo viſum eſt mihi ſcribere quod videtur mihi in hoc. &, ſi hoc, quod apparet mihi, non fuerit completũ, erit principium complementi. Et tunc rogo fratres videntes hoc ſciptum ſcribere ſuas dubitationes. & forte per illud inuenietur verum in hoc, ſi non dum inueni. &, ſi inueni, vt fingo, tunc declarabitur per illas quæſtiones. veritas. n. vt dicit Ariſto. conuenit, & teſtatur ſibi omni modo.

2. Met. tex. cõ. 2.

1. Eth. c. 10

Quæſtio autem dicens, qnomodo intellecta ſpeculatiua erunt generabilia & corruptibilia, & agens ea & recipiens erit æternum: & quæ eſt indigentia ad ponendũ intellectum agentem

Sofo prime qõnis. 8. Phy. 15.

MANTINI TRANSL. D

telligibilia, ſpeculabilia (ſeu cõtẽplatiua) eſſent æterna. Scãm, qd eſt exteris alij difficilius, eſt ꝙ vltimus actus in hoĩe numeraretur ad numeratiõẽ indiuiduorũ hoĩs: actus ñ prius eſſet vnus numero in cũctis indiuiduis. Tertiũ vero eſt argumentum Theophraſti, quod affirmat oportere dicere hũc intellm nullã hãe penitus formã, atq; neceſſariũ eẽ dicere ipm eſſe aliquod ens alias. n. nulla daretur aptitudo, neq; receptio. Nã ipſa aptitudo ẽ receptio q̃dã, ea rõne, qua nõ reperitur in ſubiecto. manifeſtũ aũt eſt ipm intellm eſſe quodã ens, & nõ hãe nãm formæ. relinquitur igr ipm hãe nãm materię primæ: quod quidẽ eſt inopinabile. propterea quia prima mã nihil cognoſcit, nihilq; diſcernit & diſtinguit vel diuidit. Quo pacto ergo ea res, quæ ita ſe hẽt, poterit nominati res ſeparata, uel abſtracta? Hiſitaq; ſic ſe habẽtibus, dignũ putaui ſcribere de hoc id, quod in mentẽ meã venit, meũq; iudicio. &, ſi id, qd ego de hoc negocio ſentio, nõ fuerit pfectũ & integrũ, erit ſaltem initiũ pfectionis, atq; cõplementi. Quare rogo atq; obſecro fratres meos, q hęc mea perſpexerint ſcripta, vt ſcribant & ipſi opiniones ſuas. fortaſſe. n. ſic veritas huius negocij reperietur, ſi hucuſq; nondũ fuit repta. &, ſi iã ſit reperta, vt opinor, mõſtrabitur qdẽ per illa dubia, atq; manifeſtabitur. veritas etenim, vt inquit Ariſt. correſpõdet ſibiipſi, atq; teſtimoniũ de ſe vndequaq; perhibet. Dubiũ aũt illud, qnod dicit, qno nã pacto intelligibilia ſpeculabilia poſſint eſſe generabilia, & corruptibilia, cũ ipſum generãs atq, recipiẽs ipſa ſit æternũ,

&

A ANTIQVA TRANSL.

agentem & recipientem, si non est il
lic aliquod generatum, illa quæstio
non contingeret, si nõ esset hoc ali-
quid, quod est causa esse intellecta
speculatiua generata. Modo autem
quia ista intellecta constituuntur p
duo, quorum vnũ est generatum,
& aliud non generatum, quod dic-
tum fuit in hoc, est secundum cur-
sum naturalem: quoniam, quia for-
mare per intellectũ, sicut dicit Aris.
est sicut comprehẽdere per sensum:
comprehendere autem per sensum
perficitur per duo subiecta: Quorũ
B vnum est subiectum, per quod sen-
sus fit verus, & est sensatum extra a-
nimam: Aliud autem est subiectũ,
per quod sensus est forma existens,
& est prima perfectio sentientis: ne-
cesse est etiam vt intellecta in actu
habeant duo subiecta: Quorũ vnum
est subiectum, per quod sunt nera, s.
formæ, quæ sunt imagines veræ: Se-
cundum autem est illud, per quod
intellecta sunt vnum entium in mũ
do, & istud est intellectus materia-
a. de Ani- lis. Nulla n. est differentia in hoc in
ma. 60. ter sensum & intellectum, nisi quia
subiectum sensus, per quod est ve-
C rus, est extra animam: & subiectum
intellectus, per quod est verus, est in
tra animam. & hoc dictum est ab
Aristot. in hoc intellectu, vt vide-
bitur post.

MANTINI TRANSL.

& quid cogit ponere in rellum agen
rẽ & recipiẽtẽ, si nullũ dat ibi gnatũ.
illud inq̃ dubiũ non oriret, nisi dat̃
tur aliquid aliud, qđ sit cã, ob quã ip
sa intelligibilia speculabilia sint ge-
nita aliquo mõ. At, cũ hmõi intelli-
gibilia ex duobus cõsistãt, quorꝝ alte
rũ genitũ, alterũ vero ingenitũ exi-
stit, & hmõi dictũ ꝓcedit quidẽ pro
cessu nãæ: qm̃, vt inquit Arist. cõce-
ptio, q̃ fit p ipm intellectũ, ẽ veluti
apprehensio, q̃ fit p sensũ: apprehen
sio aũt, uel cognitio, q̃ per sensũ fit
pficit quidẽ p duo subiecta. Quorũ,
vnũ est illud subiectum pp qđ ipse
sensus ẽ verus, qđ quidẽ est ipm sen
sibile extra aiam exñs: Alterꝝ vero ẽ
illud subiectũ, p qđ ipse sensus est q̃
dã forma exñs, & primus actus ipsi
entiẽris: ita quoq; oportet dari duo
subiecta ipsis intelligibilib actu exi
stẽtibus. Quorũ vnũ est illud subie-
ctũ, pp quod ipsa intelligibilia sunt
vera, nẽpe ipse formæ. q̃ quidẽ sunt
exẽplaria, seu imagines ipsarum rerꝝ
veraꝝ, & quiditatũ: Alterũ vero est
illud subiectũ, pp qđ ipsa intelligi-
bilia sunt vnũ ex entibus mũdi: & il
lud quidẽ est ipse intellus mãlis. Nã
nulla existit dria circa hoc inter sen
sũ & intellum, nisi qđ subiectum ip
sius sẽsus, pp quod sẽsus ipse est ve-
rus, existit quidẽ extra aiam: sed su-
biectũ intellectus, pp qđ ipse est ve
rus, existit vtiq; intra aiam. & hoc iã
fuit dictũ ab ipso Arist de hoc intel-
lectu, vt post hoc apparebit. Et hu-
iusmodi subiectũ ipsius intellus, qđ
quidẽ aliquo pacto mouet ipm, est
illud, quod Auẽpace putauit esse re
cipiẽs. quia inuenit ipsum esse qñq; †a. l. intel-
†intellectũ in potẽtia, qñq; vero* in ligibile.
tellum in actu. subiectũ. n. recipiens *a. l. intel-
ligibile.

Et hoc subiectum in intellectu,
quod est motor illius, quoquo mo-
do est illud, quod reputauit Auẽpa-
ce esse recipiẽs. quia inuenit ipsum
quandoq; intellectum in potẽtia, &
quandoque intellectum in actu. &
ista est dispositio subiecti recipien-
tis,

Infra. tex. 66. 39.

ANTIQVA TRANSL.

tis, & existimauit conuersionem.

Et ista proportionalitas magis inuenitur perfecta inter subiectum visus, quod mouet ipsum, & inter subiectum intellectus, quod mouet ipsum. Quemadmodum enim subiectum visus mouens ipsum, quod est color, non mouet ipsum, nisi quando per præsentiam lucis efficitur color in actu, postquam erat in potentia, ita intentiones imaginatæ non mouent intellectum materialem, nisi quãdo efficiunt intellecta in actu, postq̃ erant in potentia. Et propter hoc fuit necesse Arist. ponere intellectum agentem, vt videbitur post: & est extrahens has intentiones de potẽtia in actum. Et quemadmodum color, qui est in potentia, nõ est prima perfectio coloris, qui est intẽtio comprehensa, sed subiectum, quod perficitur per istum colorem, est visus, ita etiam subiectum, quod perficitur per intellectum, non est intentiones imaginatæ, quæ sunt intellectæ in potentia, sed intellectus materialis, qui perficitur per intellecta: & est eius proportio ad ea sicut proportio intentionis coloris ad virtutem visibilem.

Infra t. cõ. 81.

Et, cùm omnia ista sint, sicut narrauimus, non contingit, vt ista intellecta, quæ sunt in actu, s. speculatiua sint, gñabilia, & corruptibilia, nisi pp subiectũ, per quod sunt vera, non pp subiectum, per quod sunt vnum entiũ, s. intellectũ materialẽ.

Solo prix ṗõnis.

Quæstio aùtem secunda, dicens quomodo intellectus materialis est vnus in numero in omnibus indiuiduis hominum, nõ generabilis neq; cor-

Scdæ quæstionis examinatio.

MANTINI TRANSL.

ita solet se hr̃e, ipe aũt putauit id posse cõuerti. Hæc tñ similitudo, & rõ, seu ꝓportio exacti⁹ reperiet inter subiectũ sẽsus visus, qđ mouet visũ, & ipm visũ, & inter subiectũ ipsius intellꝰus, qđ mouet ipm, & ipm intellectũ. Qm̃, quẽadmodũ subiectũ ipsius uisus, qđ mouet eũ, qđ quidẽ est color, nõ mouet eũ, nisi ipe color efficiat color actu, postq̃ fuerit color in potentia, & hoc quidẽ per ꝑsentiã ipsius luminis, ita quoq; res se hẽt in ipsis cõceptibus (seu intentionibus) imaginatis, quę qdem nõ mouent intellꝰm mãlem, nisi reddãtur actu E intelligibilia, postq̃ fuerint potẽtia intelligibilia. Et ob hoc fuit coactus Arist. ponere intellꝰm agentem, vt post hoc mõstrabit: qui quidẽ extrahit hmõi imagines (seu intẽtiones) de potẽtia ad actũ. Quẽadmodũ ergo color, qui est in potẽtia, nõ est actus primꝰ ipsoꝝ colorꝝ, qui sũt imago, (seu intẽtio) & phantasma ipsius sensibilis, sed illud subiectũ, qđ pficitur p illũ colorẽ, est ipse visꝰ, ita quoq; illud subiectũ qđ pficit† p res in telligibiles, nõ sũt illæ itẽtiones imaginatæ, q̃ sunt ītelligibiles ī potẽtia, sed ẽ ipse intellectꝰ materialis, q per ficit p ipsa ītelligibilia: quorũ rõ ad ipm est rõ ipsorũ colorũ ad virtutẽ visiuã. Si igr̃ hęc ita se habeant, vt narrauimus, sequit vt illa intelligibilia, q̃ sunt actu, videlicet ipsa speculabilia, nõ sint gñabilia & corruptibilia, nisi rõne ipsius subiecti, ī quo sunt vera, non rõne subiecti, in quo sunt vnũ ex entibus. & est ipse intellectus materialis. Illud vero fm dubiũ, qđ dicebat quo pacto possit intellectus materialis esse vnus numero in cũctis indiuiduis hoīs, & ingenitus

† a.l. perītellectũ.

F

A MANTINI TRANSL.

corruptibilis: & intellecta existentia in eo in actu, & est intellectus speculatiuus, sunt numerata per numerationem indiuiduorum hominum generabiliū & corruptibilium per generationem & cotruptionem indiuiduorum: hæc quidem quæstio valde est difficilis, & maximam habet ambiguitatem.

Primo probat intellectum esse vacuum.

Si enim posuerimus ꝙ iste intellectus materialis, est numeratus per numerationem indiuiduorum hominum cōtinget vt sit aliquid hoc,

B aut corpus, aut virtus in corpore. Et, cùm fuerit aliquid hoc, erit intētio intellecta in potentia. intētio aūt intellecta in potentia est subiectum mouens intellectum recipientem, non subiectū motum. Si igitur subiectum recipiens fuerit positū esse aliquid hoc, cōtinget vt res recipiet seipsā, vt diximus, quod est impossē.

Secō probat ipsum esse nō vacuum.

Et etiam, si cōcesserimus ipsam recipere seipsam, contingeret vt reciperet se vt diuisa. & sic erit virtus

C intellectus eadem cū virtute sensus: aut nulla differentia erit inter esse formæ extra animam, & in anima. hæc enim materia indiuidualis nō recipit formas nisi has & indiuiduales. & hoc est vnum eorum, quæ attestantur Arist. opinati ꝙ iste intellectus non est intentio indiuidualis.

Et, si posuerimus ꝙ non numeratur per numerationē indiuiduorum, continget vt proportio eius ad indiuidua existētia in sua perfectione postrema in generatione sit eadem. vnde necesse est, si aliquod istorum indiuiduorum acquisierit rem aliquam intellectam, vt illa acquiratur

ANTIQVA TRANSL.

nitus atq; incorruptibilis: & ipsa intelligibilia, quæ in eo existunt actu, q̄ quidē sunt ipse intellectus speculatiuus, numerent̄ ad numerationē in diuiduorū hoīs, generent̄q; atq; corrūpant̄ ad gnationē & corruptionē ipsorū hoīum: hoc inq̄ dubiū est satis difficile, & arduū. Qm̄, si cōcedamus hmōi intellectū materialē numerari ad numerationē indiuiduotū hoīs, tūc sequeret̄ ipm esse aliqd̄ indiuiduum singulare, siue illud sit corpus, siue potentia in corpore. Et, si fuerit aliquod indiuiduū, tūc erit cōceptus (seu intētio) intelligibilis ī potētia. cōcept⁹ aūt intelligibilis in potētia est ipm subiectū, quod mouet intellm recipientē, & nō illud subiectū, quod mouet̄. Si ergo concedamus intellectū recipientem esse aliquid singulare indiuiduū, tūc sequeret̄ ꝙ aliqd reciperet se ipm, vt diximus. qd̄ est impossē. Et, si concesserimus quoq; ipm recipere se ipsum, tūc oporteret vt reciperet se ipsum, quatenus est diuisibilis. & sic virtus ipsius intellus esset vna, atq; eadē cū virtute ipsius sensus: aut nulla dabitur penitus dfia inter esse ipsius formæ extra aīam, & esse in aīa, quia hmōi * natura indiuidualis nō recipit formas, nisi particulares, & indiuiduas. & hoc est vnum eorū, q̄ testimoniū præbēt Arist. existimasse hunc intellm nō esse Indiuidualē cōceptū. At, si dicamus ipm non numetari ad numerationem īdiuiduorū, tūc sequet̄ ꝙ eius tō ad cūcta indiuidua existētia * in vltimo actu in ipsa gnatione erit vna & eadē tō. & sic, si vnū illorū indiuiduotū adipiscat̄ aliqd̄ intelligibile, oportebit vt illud met intelligibile, quod adipiscitur

* a.l. materia particularis.

* a.l. quo advltimū actum.

ANTIQVA TRANSL.

ratur ab omnibus illorum. Quoniam, si continuatio illorum indiuiduorum est propter continuationē intellectus materialis cum eis, quem admodum continuatio hominis cū intentione sensibili est propter continuationē primæ perfectionis sensus cū eo, qui est recipiens intētionē sensibilem: continuatio autem intellectus materialis cū omnibus hominibus existentibus in actu in aliquo tempore in perfectione eorum postrema debet esse eadem continuatio. nihil enim facit alietatem proportionis continuationis inter hæc duo continua. quare, si hoc ita est, necesse est, cùm tu acquisieris aliqd intellectum, vt ego etiam acquiram illud intellectum. quod est impoſſe.

Excludit tacitā rñsionem.

Et indifferenter, siue posueris ꝙ postrema perfectio generata in vno quoq; indiuiduo subiecta isti intellectui, scilicet per quam intellectus materialis copulat, & est ex ea quasi forma separabilis à subiecto suo, cū quo continuatur, si aliquid est tale: & siue posueris eā perfectionem esse virtutem uirtutum animæ aut virtutum corporis, idem est in sequendo impossibile.

Alia rō ad idem. vid. 2. cœ. c. 71.

Et ideo opinandum est ꝙ, si sunt aliqua animata, quorum prima perfectio est substantia separata à suis subiectis, vt existimatur de corporibus cœlestibus, ꝙ impossibile est vt inueniatur ex vna specie eorū plus vno indiuiduo. quoniam, si ex eis, scilicet ex eadem specie inueniretur plusquàm vnum indiuiduum, v. g. de corpore moto ab eodem motore, tunc esse eorum esset ociosum, & superfluum: cùm motus eorum esset

Oppositū. 2. cœli. cō. 59. vbi dī corpa cœlestia eē eiusdē spēi

MANTINI TRANSL. D

scitur illud indiuiduum, obtineatur ēt à cūctis indiuiduis. Qm̄, si assiduitas, & perseuerātia illoꝝ indiuiduorū sit pp assiduitatē intellus materialis cū eis, quēadmodū coniunctio, & adherētia hoīs cū ipso cōceptu, (seu intētione) sensibili est quidē pp continuctionē primi actus ipsius sēsus cū ipso, q̄ qdē recipit ipm cōceptū seu intētionē sēsibilē: ergo assiduitas ipsius intellus, atq; eius cōiūctio cū oībus indiuiduis, q̄ actu reperiunt in aliquo tpe in suo vltimo actu, debet vtiq; esse eadē coniūctio. nihil. n. reperit hic, qd faciat diuersitatē, & distinctionē in rōne (seu ꝓportione) E ipsi⁹ cōiūctionis inter illa duo cōiūcta, & sic oporteret vt, cū tu acquisieris aliqd intelligibile, vt ego ēt adipiscerer illudmet ītelligibile. qd est impoſſe. Et nihil differt, siue ponas illū vltimū actū, qui in cūctis indiuiduis gnāt, eē subiectū illi * ītellui, ſ. cū quo cōiūgitur intellus materialis atq; copulatur, & ꝓp ipsum est velut forma separata à suo subiecto, cū quo copulatur, si datur aliquid tale ita se habēs: siue illū actū & ꝓfectionē esse aliquā virtutē aīę, aut corporis virtutē, nihil vtiq; refert ad hoc vt sequat illud impoſſe, & īcōueniēs: F

* a.l. intelligibili

Et idcirco cōsentaneū est existimare ꝙ, si reperiant aliqua aīata, quorū primus actus sit substātia separata à suis subiectis, vt existimatur de corporibus cœlestibus, ꝙ impoſſe erit vt in vna spē eorum reperiat plusq̄ vnū indiuidū, nam, si vna specie eorum repetirentur plura indiuidua, exēpli gratia vt detur aliquod corpus, quod moueatur ab eodem motore, tunc eorum esse esset frustra & temere, cū eorum motus sit

ptopter

ANTIQVA TRANSL.

r.cœ.2.t.c. 92.vſq; ad 95.&.12. Met.c.49 Vid cõer. 2um.

ſet propter eandem intentionem in numero. v.g. ꝙ eſſe plus vna naui in numero vni nautæ in eadẽ hora eſt ocioſum. & ſimiliter eſſe plus vno inſtrumento in numero vni artifici eiuſdem ſpeciei inſtrumentorũ eſt ocioſum.

Et hæc eſt intẽtio eius, quod fuit dictum in primo de Cœlo, & Mun-
B do, ſcilicet ꝙ, ſi eſſet alius mundus, eſſet aliud corpus cœleſte. &, ſi eſſet aliud corpus, haberet alium motorẽ in numero à motoꝝ iſtius corporis. &, ſi hoc eſſet, tunc motor corporis cœleſtis eſſet materialis numeratus per numerationem corporum cœleſtium, ſcilicet ꝙ impoſſibile eſt ꝙ vnicus motor in numero ſit duorũ corporum diuerſorum in numero. & ideo artifex non vtitur plus uno inſtrumento, cùm ab eo nõ proueniat niſi vna actio. Et vniuerſaliter
C exiſtimatur ꝙ impoſſibilia, contingentia huic poſitioni, contingunt huic, quod ponimus, ꝙ intellectus, qui eſt in habitu, eſt vnus in numero, & iam numerauit plura eorum Auempace in epiſtola ſua, quam appellauit Continuationẽ intellectus cum homine. Et cùm ita ſit, qualis igitur eſt via ad diſſolnẽdum iſtam quæſtionem difficilem?

ſolo ſedz cõis. † 2.Intel lectũ. Et intellectũ, & itẽ ipſe intellectus

Dicamus igr ꝙ manifeſtũ eſt ꝙ hõ nõ eſt intelligẽs in actu, niſi propter continuationem † intellect' cũ eo in actu. Et eſt ẽt manifeſtũ ꝙ materia, & forma copulãtur adinuicẽ, ita ꝙ cõgregatum ex eis ſit vnicum: & ma-

MANTINI TRANSL.

propter vnicum tantum propoſitũ. vt exempli cauſa ſi plures naues numero traderentur vnico gubernatorinauis. nam, ſi tradantur ei in vnico tẽpore, erit quidem ocioſum ac temere. ſimiliterq; aliquem artificẽ profeſſorem vnius artis habere plura inſtrumenta, quę ſint eiuſdem generis, erit vtiq; & hoc ocioſum. Et hoc eſt, quod Ariſt. ſentiebat, dum dicebat in primo libro de Cœlo & Mundo ꝙ, ſi reperiretur alius mundus, daretur quoq; aliud corpus cœleſte. &, ſi daretur aliud corpus cœleſte, illud quidẽ obtineret motorem numero diuerſum ab illo motore mouẽte illud aliud corp'. & tũc motor ipſius corporis cœleſtis eſſet materialis, & numeraret' ad cõnumerationẽ corporum cœleſtiũ. & hoc iõ, quia impoſſe eſt vt idemmet motor numero ſit motor corporum diuerſorum numero. hinc fit ꝙ ipſe artifex, ſeu profeſſor alicuius artis non vtitur pluribus vno inſtrumẽto, dũ non proueniat ab ipſo niſi una tantum actio. Tandem exiſtimandum eſt ꝙ illamet incõmoda, quæ ſequũtur hanc poſitionem, ſequantur ad illam, in qua poſuimus intellectum in habitu (ſeu adeptum) eſſe vnum numero. Et iam narrauit Auempace multa illorũ inconuenientiũ in eo tractatu ſuo, cui titulũ impoſuit. De copulatione intellectus cum homine. His itaq; ſic ſe habẽtib', dicendũ vtiq; eſt quo nã pacto debeat ſolui hoc dubiũ ita arduũ. Dicam' ergo nos manifeſtum eſſe ipm hoiem nõ eſſe actu intelligentẽ, niſi propterea qđ copulat' cũ eo intellꝰ ī actu. Eſtq; rurſum manifeſtũ materiã & formã ita ſiꝫ cõiungi & vniri, vt ag-

ANTIQVA TRANSL.

in actu fit maxiæ vnũ. qđ. n. cõponitur ex eis nõ ẽ aliqđ tertiũ aliud ab eis. sed vide oppositũ. 12 Met. 51 cõ. vbi d. φ intelliget qđ fit ex intelligibili & intellectu distinctũ est ab intellectu. Vide contradict. Zim.

† Ex hoc sumi solet cõpositũ dicere tertiam entitatẽ a partibus distinctam. vide consule. 7. Met. 26. 27. & 60. cõ. &. 1. de Aia. 77. sed vide oppositũ prio Phi. 17. & 4. Ph. 43. Vide contra. Zim. Perfectio i vir tutib⁹ aiæ. dr̃ equiuoce. Idẽ ẽ. i hoc cõ. cõtra Ale. & 2. de Aia. 7. 21. & 30. cõmẽ.

& maxime intellectus materialis, & intentio intellecta in actu †. quod enim componitur ex eis non est aliquod tertium aliud ab eis: sicut est de alijs compositis ex materia & forma. Continuatio igitur intellecti cũ homine, impossibile est vt sit nisi per continuationem alterius istarum duarum partium cũ eo, s. partis, quæ est de eo quasi materia, & partis, quæ est de ipso, s. de intellectu quasi forma.

Et, cùm declaratum est ex prædictis dubitationibus φ impossibile ẽ vt intellectus copuletur cum vnoquoq; hominum, & numetetur per numerationem eorum per partem, quæ est de eo quasi materia, s. intellectum materialem, remanet vt cõtinuatio intellectorum cũ nobis hominibus sit per continuationem intentionis intellectę cum nobis, & sũt intentiones imaginatæ, s. partis, quę est in nobis de eis aliquo modo quasi forma. Et ideo dicere puerum esse intelligentem in potentia potest intelligi duobus modis. Quorũ vnus est, φ formæ imaginatæ, quæ sunt in eo, sunt intellectæ in potentia. Secundus autẽ, φ intellectus materialis, qui innatus est recipere intellectum illius formæ imaginatę, est recipiens in potentia, & continuatus cum nobis in potentia.

Declaratum est igitur φ prima perfectio intellectus differt à primis perfectionibus aliarum virtutum animæ: & φ hoc nomẽ perfectio dicitur de eis mõ æquiuoco, ecõtrario ei,

MANTINI TRANSL.

gregatũ ex ipsis efficiatur fit vnũ, & præcipue ipse intellus matetialis, & ipse cõceptus (seu intẽtio) ĩtelligibilis in actu. qm̃ id, qđ ex eis cõstat, nõ est allqđ ternũ diuersũ ab eis, vt res se habet in alijs rebus cõpositis ex materia & forma. Impose ergo est vt copuletur * intellectus, cũ ipso homine, nisi p copulationẽ vnius illarũ duarũ partiũ, videlicet illius partis, quæ se habet ad eũ ueluti materia, & illius, quę se habet ad ipsum, scilicet intellectũ veluti forma. At cùm iã per supradicta argumẽta p- E
batũ fuerit φ intellectus nõ põt copulari cũ oĩbus indiuiduis, & vt numeretur ad eoɣ numerationem per eam partem, quæ se hẽt ad eũ vt forma, videlicet per intellectũ materiale, relinquitur igitur * vt copuletur ipse intellus nobis oĩbus hoĩbus p copulationẽ conceptuũ (seu intẽtionũ) intelligibiliũ nobiscũ: quæ quidẽ sunt ipsi cõceptus imaginati (seu intẽtiones) imaginatæ, hoc est per illã partẽ ipsaɣ, quæ in nobis existit, quæ quodam pacto se hẽt vt forma. Et ideo, cũ dicimus puerũ esse intelligentẽ potẽtia, põt vtiq; dupliciter intelligi. Vno quidẽ mõ, qđ formæ imaginatæ, quæ in eo existunt, sint intelligibiles potentia. Alio vero mõ põt intelligi, videlicet φ intellectus materialis, qui est aptus recipere intelligibile ipsum illius formæ imaginatæ, est vtiq; recipiens potentia, & copulatus nobis potentia. Ex dictis igitur iam constat primum actum ipsius intellectus differre à primis actibus teliquarũ virtutũ: & φ hoc nomen actus dr̃ de ipsis aliquo modorũ equiuocatiõis, cõtra id, qđ opinatus est ipse Alex. Et ob hanc causam

* a l. Intelligibile.

* a l. copu-lentur it a l. ligibilia.

Digitized by Google

ANTIQVA TRANSL.

A † Excludit op. Alex. sed dicit op. Aep. ondeo quo intellectus ad ipm sit numeratus.

ei,quod existimauit Alex.† Et ideo dicit Arist.in definitione animæ ꝙ est perfectio prima corporis naturalis organici:quod noudum est manifestum vtrum per omnes virtutes perficiatur corp⁹ eodem modo, aut ē ex eis aliqua,per quam corpus nō perficitur,&,si perficiatur, erit alio modo.

Præparatio autem, quæ est in virtute imaginatiua intellectorum, similis est præparationibus,quæ sunt in aliis virtutibus animę,s.perfectionibus primis aliarum virtutum ani
B mæ,sm hoc ꝙ vtraq; præparatio generatur per generationem indiuidui,& corrumpitur per corruptionem eius,& vniuersaliter numeratur per numerationem eius.

Et differunt in hoc,ꝙ illa est præparatio in motore vt sit motor.s.præparatio,quæ est in intētionibus imaginatis. Secunda autem est præparatio in recipiente:& est præparatio, ꝙ est in primis perfectionibus aliarū partium animæ.

C

Et propter hāc similitudinem inter has duas præparationes existimauit Auenpace ꝙ nulla est præparatio ad rem intellectam fiendam,nisi præparatio existens in intētionibus imaginatis. Et hæ duæ præparationes differunt sicut terra à cœlo. vna enim præparatio est in motore vt sit motor.alia autem est præparatio in moto vt sit motum,& recipiens.

Et

MANTINI TRANSL.

causam dixit Aristot.in definitione animæ ꝙ ipsa est actus primus corporis physici organici : sed non fuit demonstratum, vtrum per omnes virtutes eodem modo ipsum corp⁹ perficiatur,aut detur aliqua virtutū animæ,qua corpus non perficiatur. vel,si perficiatur per eam, ꝙ tamen vario modo perficiatur, & diuerso.

At illa aptitudo, quæ in virtute imaginatiua ipsorum intelligibiliū existit,similatur quidem illis aptitudinibus,quæ in aliis virtutibus animæ reperiuntur,hoc est ꝙ, sunt primi actus reliquarum virtutum aīæ. nam in vtroq; hoc genere aptitudinis generatur ipsa aptitudo & corrūpitur ad generationem ipsius indiuidui,atq; corruptionem. & tandem numeratur ad eius numerationem.

Veruntamen differūt in hoc, qđ hæc aptitudo existit quidem in ipso motore,quatenus est motor, illa scilicet aptitudo,quæ in ipsis conceptibus (seu intentionibus) imaginatis existit.Sed secunda aptitudo existit vtiq; in ipso recipiente,& est illa aptitudo,quæ in primis actibus seu pfectionibus reliquarum virtutū animæ existit. Et propterea quòd hę duæ aptitudines sunt inter se similes ideo est opinatus Auen pace ꝙ nulla datur aptitudo ad hoc, vt aliqd fiat intelligibile,nisi illa aptitudo, quæ in ipsis intentionibus imaginatis existit.Cùm tamē hæ duæ aptitudines differant inter se,sicut differt cœlū à terra.propterea quia vna illarum aptitudinum existit in ipso motore, ea ratione,qua est motor. altera vero est illa aptitudo,quæ in ipso mobili existit, ea ratione, qua mobile est,ac recipiens.

Et

ANTIQVA TRANSL.

Et ideo opinandum eſt ꝙ iam apparuit nobis ex ſermone Ariſt. ꝙ in anima ſunt duæ partes intellectus. quarum vna eſt recipiens: cuius eē declaratum eſt hic. alia autem eſt agens: & eſt illud, quod facit intentiones, quæ ſunt in virtute imaginatiua, eſſe mouentes intellectum materialem in actu, poſtquã erant mouentes in potentia: vt poſt apparebit ex ſermone Ariſt. & ꝙ hæ duæ partes ſunt uon generabiles neq; corruptibiles: & † ꝙ agens eſt de recipiente quaſi forma de materia, vt poſt declarabitur.

† Cõtradictio hic & 12. Me. cõ. 17. qa hic d. intell'm poſſem eē mãm itellect⁹ agentis, ſed ibi d. ꝓpm nõ eē mãm, ſed locũ. Vide con. Zim.

Et ideo * opinatus eſt Themiſt. ꝙ nos ſumus intellectus agens, & ꝙ intellectus ſpeculatiuus nihil ē aliud niſi continuatio intellectus agentis cum intellectu materiali tantum. Et non eſt, ſicut exiſtimauit. ſed opinandum eſt ꝙ in anima ſunt tres partes intellectus. Quarum vna eſt intellectus recipiens. Secunda autē eſt efficiens. Tertia autem factum. Et duæ iſtarum trium ſunt æternæ, ſ. agens, & recipiēs: tertia autem eſt generabilis & corruptibilis vno modo, æterna autem alio modo.

* Op. The. 5. de Aia ca. 27. 28. & 29.

Quoniam, quia opinati ſumus ex hoc ſermone ꝙ intellectus materialis eſt vnicus omnibus hoĩbus: & etiam ex hoc ſumus opinati ꝙ ſpecies humana eſt æterna, vt declaratum eſt in aliis locis: neceſſe eſt vt intellectus materialis non ſit denudatus à principiis naturalibus communibus toti ſpeciei humanæ. ſ. primis propoſitionibus, & formationibus

2. de Aia c. 34. & 8. ph. 46. & 2. de Gen. 59.

MANTINI TRANSL.

Et ob hoc conſentaneum eſt credere quód iã appareat nobis ex verbis Ariſtotelis reperiri ī ipſa anima duas partes ipſius intellectus. quarũ vna ē, quæ recipit: quæ ꝙ ſit, hic fuit probatum. alia vero, quæ agit, & eſt illa, quæ facit vt illæ intentiones & conceptus, exiſtentes in virtute imaginatiua, moueant intellectum materialem actu, poſtquam erant mouentes ipſum in potẽtia, vt poſt hoc apparebit ex verbis Ariſtotelis. & apparebit etiam has duas partes eſſe ingenitas & incorruptibiles: & quód ratio ipſius agentis ad recipiens eſt veluti ratio ipſius formæ ad ipſam materiam, vt poſt hoc probabitur.

Et ideo eſt opinatus Themiſtius ꝙ nos ſumus intellectus agens, & ꝙ nihil aliud eſt intellectus ſpeculatiuus, quã copulatio intellectus agentis cum intellectu materiali tãtum. Sed res non ita ſe habet, vt ipſe opinatur. ſed exiſtimandum eſt in anima reperiri tres partes intellectus. Prima eſt ipſe intellectus recipiens. Secuuda vero ipſe agens. Tertia autem eſt intellectus adeptus, (ſeu factus.) Et horum trium duo quidem ſunt æterni, nempe agens, & recipiens: tertius vero eſt partim generabilis & corruptibilis, partim uero æternus.

Sed, cùm ex hoc dicto nos poſſumus opinari intellectum materialem eſſe vnicum in cunctis indiuiduis: poſſumuſq; adhuc ex hoc exiſtimare humanam ſpeciem eē æternam, vt in aliis locis declaratum fuit ideo oportebit intellectum materialem non poſſe denudari à principiis vniuerſalibus natura notis vniuerſę humanæ ſpeciei, dico autem primas illas

ANTIQVA TRANSL.

bus ſingularibus communibus omnibus. hæc enim intellecta ſunt vnica ſecundum recipiens, & multa ſecundum intentionem receptam.

Secundum igitur modum, ſm quem ſunt vnica, neceſſario ſunt æterna: cũ eſſe non fugiat à ſubiecto recepto. ſ. motore, qui eſt intentio formarum imaginatarum: nec eſt illic impediens ex parte recipientis. Generatio igitur & corruptio non eſt ei, niſi pp multitudinem contingentem eis, non propter modũ, ſm quem ſunt vnica. Et ideo, cùm in reſpectu alicuius ĩdiuidui fuerit corruptum aliquod intellectũ primorum intellectorum per corruptionem ſui ſubiecti, per quod eſt copulatum cum nobis, & verum, neceſſe eſt vt illud intellectum non ſit corruptibile ſimpliciter, ſed corruptibile in reſpectu vniuſcuiuſq; indiuidui. Et ex hoc modo poſſemus dicere q̃ intellectus ſpeculatiuus eſt vn⁹ in omnibus.

Et, cùm conſyderatum fuerit de iſtis intellectis, ſecundum q̃ ſunt entia ſimpliciter, non in reſpectu alicuius indiuidui, vere dicuntur eſſe æterna: & quòd non intelliguntur quandoque, & quandoque non, ſed ſemper: & quòd illud eſſe eſt eis medium inter eſſe amiſſum, & eſſe remanens. ſecundum enim multitudinem, & diminutionem contingentem eis à poſtrema perfectione ſunt generabilia & corruptibilia: & ſecun-

MANTINI TRANSL.

illas propoſitiones, illoſq; conceptus proprios particulares, qui cunctis cõmunicant rebus. qm̃ huiuſmodi intelligibilia ſunt vtiq; vnum ratione recipientis, plura vero ratione ipſius conceptus recepti. Ea igitur ratione, qua ſunt vnica in ipſo, ſunt vtiq; æterna: cum ipſum eſſe non ſeparet ab ipſo ſubiecto recepto, hoc eſt ab ipſo mouente, quod quidem eſt ipſa intentio (ſeu conceptus) ipſarum formarum imaginatarum: nullũq; reperitur ibi prohibens ratione ipſius recipientis. Idcirco nullam habebit generationem, & corruptionem, niſi ratione pluralitatis, quæ eis accidit, & nõ ea ratione, qua ſunt vnum in ipſo. Et idcirco, ſi corrumpatur aliquod primorum intelligibilium, ſeu primarũ notionum, pp corruptionem ſubiecti ipſius, quo coniungitur nobis, & copulatur, & eſt verum, & vnũ, rõne, ſ. & reſpectu alicuius indiuidui, tunc oportebit illud intelligibile eſſe abſolute incorruptibile, ſed corruptibile rõne ac reſpectu vnius indiuiduorum. Hac ergo rõne poſſumus dicere intellectum ſpeculatiunm eſſe vnicum in cunctis indiuiduis.

At, ſi huiuſmodi intelligibilia conſiderentur, quatenus habent eſſe abſolutum, & non in ratione ad aliquod indiuiduorum, tunc vere dicentur habere æternum eſſe: & non eſſe quandoque intelligibilia, qñq; non, ſed eodem modo ſemper exiſtere. videtur enim habere quoddam eſſe medium inter eſſe perpetuum, & caducum, ſeu rabidum. nã quatenus magis, vel minus obtinẽt de vltimo actu, & perfectiõe, ea quidem ratione generabilia ſunt & corruptibilia

ANTIQVA TRANSL.

secundum q; sunt vnica in numero, sunt æterna.

*a. Si fuerit. Hoc autem erit, *si nō fuerit positum ꝙ dispositio in postrema perfectione in hoīe est sicut dispō in intellectis cōibus omnibus. s. ꝙ eē mūdi non denudatur à tali indiuiduo esse. Hoc n. impossibile non est manifestum. immo dicens hoc potest habere rationem, & causam sufficiētē, & faciētem animam quiescentē. qūm, cum sapientia, & esse in aliquo modo proprium hominum est, sicut modus artificiorum esse in modis propriis hominum, existimatur ꝙ impossibile est vt tota habitatio fugiat à philosophia: sicut opinandum est ꝙ impossibile est vt fugiat ab artificiis naturalibus. Si enim aliqua pars eius caruerit eis. s. artificiis v.g. quarta terræ septētrionalis, non carebunt eis aliæ quartæ. hoc enim declaratum ē, ꝙ habitatio est possibilis in parte meridionali, sicut in septentrionali.

Forte igitur philosophia inuenitur perfecta in maiori parte subiecti in omni tempore, sicut homo inuenit ab homine, & equus ab equo. Intellectus igitur speculatiuus est non generabilis neq; corruptibilis ſm hunc modum. Et vīr ita est de intellectu agente creante intellecta, sicut de intellectu distinguente & recipiente. quemadmodum enim intellectus agens nunquā quiescit à generando & creando simpliciter, licet ab hac. s. generatione euacuatur aliquod subiectum, ita est de intellectu distinguente.

Et

MANTINI TRANSL. D

ruptibilia: sed quatenus sunt vnum numero, æterna quidem sunt.

Hoc aūt ita se habebit, si non ponamus vltimum actū ita se hꝫ in ipso hoīe, sicuti se habent intelligibilia illa, quæ sunt cōia cūctis, hoc est ꝙ e ēipsius mūdi nō expoliat ab eē huiusce indiuidui, neq; est expers eius. Quod aūt hoc sit impossē, non est demōstratū. sed qui hoc affirmauerit, fortasse afferet rōnem satis apparētē, & probabilē, cui animus acquiescet. nā, quēadmodū scientia & ipsum eē sunt quid ꝓpriū ipsi hoī, veluti ēt & artes ipsæ quibusdā modis ꝓpriis vīr inesse ipsi hoī, ideo existimat vniuersum habitatū nō posse esse expers alicuius habitus ipsius philosophię: ita quoq; existimādū est ꝙ vniuersum habitatū non pōt esse expers artiū nāliū. Qm̄, licet in aliqua parte defuerint ipsæ artes, exēpli gr̄a in quadra septentrionali ipsius terræ, non ppea reliquæ quadræ priuabunt eis. nā iā fuit ꝓbatū, ꝙ in parte meridionali pōt eē habitatio, quēadmodū in parte septentrionali. Etgo fortasse reperietur philosophia in maiori parte subiecta (seu ferente) oī tpe, quēadmodū homo ex hoīe, & equus ex equo gignitur. Intellꝰ ergo speculatiuus est ingenitus & incorruptibilis hac rōne. Et, vt verbo dicā, ita se hēt intellꝰ agēs, qui intelligibilia creat, sicut se hēt intellꝰ, q discernit, seu distinguit & diuidit, & q intelligibilia recipit. nā quēadmodū intellectus agēs nunq̄ desistit, qn intelligibilia creet, eaq; absolute generet, & si aliqd subiectū reperiat exps huiusce gnationis, ita quoq; & ipse intellectus diuidēs, & discernēs se hēt.

Et

A ANTIQVA TRANSL.

2 de Aſa tcō. 66. Et hoc innuit Ariſtote. in primo iſtius libri, cū d. Et formare per intellectū, & conſyderare ſunt diuerſa ita ꝙ intus corrumpatur aliquid aliud, ipſum aūt in ſe nullā habet corruptionem. Et intēdit per aliquid aliud formas imaginatas humanas. & intendit per formare per intellectum receptionem, quæ eſt ſemper in intellectu materiali, de qua intendebat dubitare in hoc tractatu, & in illo, cū d. Et non ſumus memores, quia iſte eſt nō paſſiuus. intellectus autem paſſiuus eſt corruptibilis, & abſq; hoc nihil intelligit.

3 de Aſa tc. 20.

B Et intendit per intellm paſſiuū virtutem imaginatiuam, vt poſt declarabitur. Et vſr iſta intentio apparuit à remotis, ſ. animā eſſe immortalem. ſ. intellectum ſpeculatiuum.

Vnde Plato d. ꝙ vniuerſalia ſunt neq; generabilia neq; corruptibilia, & ꝙ ſunt exiſtentia extra mentem. Et eſt ſermo verꝰ ex hoc modo, & falſus ſm ꝙ ſonant verba eiꝰ: & eſt modus, quem Ariſt. laborauit

C deſtruere in Metaphyſica. Et vniuerſaliter iſta intentio animæ eſt pars vera in propoſitionibus probabilibus, quæ dant animā eſſe vtrūq; ſ. mortalem, & non mortalem. probabilia enim impoſſibile eſt vt ſint falſa ſm totum. Et hoc apologizauerunt Antiqui: & in repreſentatione illis conueniunt omnes leges.

Solutioqō tia. Tertia autē quæſtio, quæ eſt qūo intellectus materialis eſt aliqd ens, & non eſt aliqua formarum materialium, neq; etiam prima materia, ſic

MANTINI TRANSL.

Et hoc voluit Ariſ. in primo lib. huius, dum dicebat. Intelligere aūt, & cōtemplari marceſcunt (ſeu tranſmutant) alio quodā interius corrupto, ipſum aūt impaſſibile eſt. Intelligit aūt Ariſt. per hoc, quod dicebat, alio quodam, ipſas formas imaginatiuas humanas: & per id qđ dicebat intelligere, intelligebat ipſe illud recipere, quod ſemp reperitur in intellectu materiali, de qua receptione propoſuit dubitare in eo capitulo, in quo ēt dixit. Neq; nos rememorabimur, quia ē quid impaſſibile. intellectus etenim paſſibilis ē vtiq; corruptibilis, alias. n. nihil intelligeret. Et intelligit Ariſtot. p intellectū paſſibilē ipſam virtutem cogitatiuā, vt poſt hoc videbit. Et, vt verbo dicam, hoc vī eſſe remotū videlicet aīam eē mortalē, ipſum. ſ. intellectū ſpeculatiuum. Plato tñ vī dicere, ipſa vſia eſſe ingenita & īcorruptibilia, & reperiri extra animam. Et illud quidē eſt verū, ſi ſic ītelligatur: ſed falſum, ſi intelligatur iuxta ſenſum literalē, & vt verba ſignificant: quē ſenſum conat Ariſt. deſtruere in lib. Metaphyſicæ. Et, vt paucis rē abſoluā, hæc ſentētia, quæ de aīa hr, eſt vtique aliqua ex parte veras videlicet per ꝓppōnes ꝓbabiles, quæ quidē affirmant animā duplex hre eſſe, nempe mortale, & immortale, nam propoſitiones probabiles non poſſunt eſſe oī ex parte & vndequaq; falſæ. & Antiqui oēs ſequuntur in hoc ſententiā Platonis: omneſq; religiones in hac enarratione cōueniūt. Dubii uero Tertii, quo dubitat, quaīr intellectꝰ materialis ſit aliquod ens, cū nō ſit aliqua forma materialis, néq; ſit ipſa mate-

ANTIQVA TRANSL.

sic dissoluitur. Opinandum est.n. ꝙ istud est quartum gen' esse. quẽ admodum.n. sensibile eẽ diuiditur in formam, & materiam, sic intelligibile esse oportet diuidi in consimilia his duobus, s. in aliquod simile formæ, & in aliquod simile materiæ. Et hoc necesse est in omni intelligentia abstracta, quæ intelligit aliud. & si nõ, non esset multitudo ĩ formis abstractis. & ideo declaratũ est in prima philosophia, ꝙ nulla ẽ forma liberata a potentia simpliciter, nisi prima forma, quæ nihil intelligit extra se: sed essentia† eius est quiditas eius: aliæ aũt formæ diuersantur in quiditate, & essentia quoquo modo. Et, nisi esset hoc genus entium, quod sciuimus in scientia animæ, non possemus intelligere multitudinem in rebus abstractis: quemadmodum, nisi sciremus hic naturam intellectus, non possemus intelligere ꝙ virtutes mouentes abstractæ debent esse intellectus.

Nulla forma liberata ẽ a potẽtia simplr nisi prima forma, q̃ nihil intelligit extra se. Sed vid opp. 3.ph. 32.2.Cœli 34.9.Me. 17.12.Me. 30.35. 41. & 44. vbi hẽt ꝙ i ente æterno nulla ẽ potẽtia oĩno Vide cõt. Zim.

† Essentia primæ intelligẽtię ẽ quiditas eius: sed i aliis diuersaẽ quiditas ab essentia. Sed vide opp. ĩ. t. c. 9. &. 7. Me t.c. 41 vbi dr ꝙ i abstractis a mã idẽ ẽ quiditas, & essentia. Vide cõt. Zim.

Et hoc latuit multos modernos, adeo ꝙ negauerũt illud, quod dicit Arist. in tractatu sui libri, ꝙ necesse est vt formæ abstractę mouẽtes corpora cœlestia sint secundum numerum corporum cœlestium. Et ideo scire de Anima necessarium est in sciendo primam philosophiam. Et iste intellectus recipiens necesse est vt intelligat intellectum, qui est in actu. Cùm enim intellexerit formas materiales dignior est vt intelligat formas nõ materiales. & illud, quod intelligit ex formis abstractis, verbi gratia ex intelligentia agente, non impedit

MANTINI TRANSL.

materia prima, eius quidẽ solo hæc est. Nẽpe ꝙ existimandũ est hoc eẽ quartũ genus essendi, vel entium. & ꝙ quẽadmodũ ens sensibile diuidiẽ in mãm & formã, ita quoq; ens intelligibile debet diuidi ĩ ea, quæ his duobus similaẽ, nẽpe in id, quod similaẽ materię, & in id, quod similaẽ formæ. Hoc aũt necesse est ita se habere in oĩ intelligẽtia separata, quæ intelligit aliquid aliud à se alias. n. non daretur pluralitas in ipsis formis separatis. & ob id fuit pbatũ in prima philosophia ꝙ nulla reperiẽ forma abstracta, quæ sit simplr & penitus expers alicuius potẽtiæ, pter primã formã, quæ nihil extra se intelligit: sed eius esse est eius quiditas: in reliqs aũt formis differt aliquo pacto ipsum eẽ ab ipsa q̃ditate. Et, si nõ daretur hoc genus entiũ, quod qui dẽ cognoscimus * de scientia aĩæ, tũc nõ possemus intelligere pluralitatẽ in rebus abstractis: quẽadmodũ ẽt, si ignoraremus hanc nãm ipsius intellectus, haud quaq̃ possemus intelligere ꝙ illæ virtutes motrices abstractæ debeant esse intelligentiæ quædã. Et hoc quidem latuit plures recentiorũ, quia negãt id, quod d. Arist. in libro suo primæ philosophiæ, vbi. affirmat formas separatas, quæ mouent corpora cœlestia, debere eẽ tot numero, quot sunt ipsa corpora cœlestia. Et idcirco scientia de Aĩa est quid necessariũ ad sciẽtiã primæ philosophiæ. Iste pterea intellectus recipiens necesse est vt intelligat illũ ĩtellm, qui actu existit. Nã, si intelligit formas mãles, longe magis debet intelligere formas immateriales. & id, qd intelligit de ipsis formis separatis, hoc ẽ de ipso intellectu

* a. l. per scientiã.

A ANTIQVA TRANSL.

impedit ipſum intelligere formas materiales.

Propoſitio aũt, dicens ꝙ recipiẽs nihil debet habere in actu ex eo, qđ recipit, nõ dr̃ ſimpl̃r, ſed cũ conditione. ſ. ꝙ nõ eſt neceſſe vt recipiẽs nõ ſit aliquid in actu oĩno, ſed vt nõ ſit in actu aliquid ex eo, qđ illud recipit, ſicut ꝓdiximus. Immo debes ſcire ꝙ reſpectus intellectus agentis ad iſtum intell'm eſt reſpectus lucis ad diaphanum: & reſpectus formarũ materialiũ ad ipſum eſt reſpect'

B coloris ad diaphanum. Quẽadmodũ. n. lux eſt perfectio diaphani, ſic intellectus agens eſt pfectio intell'us materialis. Et, quẽadmodum in diaphanum non monetur à colore, neque recipit eũ, niſi qñ lucet, ita iſte intellectus non recipit intellecta, q̃ ſunt hic, niſi ſm ꝙ perficitur p illũ intell'm, & illuminatur per ipſum. Et, quemadmodũ lux facit colorẽ ĩ potẽtia eſſe in actu, ita ꝙ poſſit mouere diaphanũ, ita intellectus agẽs facit intentiones in potentia intellectas in actu, ita ꝙ recipit eas intell'us

C materialis. ſm hoc igitur eſt intelligendum de intellectu materiali, & agente.

Et, cũm intell'us materialis fuerit copulatus, ſm ꝙ perficitur per intellectum agẽtem, tunc nos ſumus copulati cum intellectu agente. & iſta diſpoſitio dicitur adeptio, & intell's

Com. 36. adeptus, vt poſt videbitur. Et iſte modus, ſm quem poſuimus eſſentiã intellectus materialis, diſſoluit omnes qõnes contingentes huic, ꝙ ponimus, ꝙ intellectus ẽ vnus & multa. qm̃, ſi res intellecta apud me, & apud te fuerit vna omnibus modis, continget ꝙ, cũm ego ſcirẽ aliquod intelle-

MANTINI TRANS.

tellectu agente, nihil vtiq; obeſt ei, neq; ipſum impedit, quin poſſit intelligere formas mãles. Illa vero ꝓpoſitio, q̃ dicit ꝙ in ipſo recipiẽte nihil dẽt actu reperiri eius, quod recipit, nõ debet intelligi ſic ſimpl̃r & abſolute, ſed cũ cõditione: videlicet, ꝙ nõ eſt neceſſarium vt ipſum recipiẽs nihil ſit actu abſolute oĩno, ſed ꝙ nõ ſit actu aliq̃d eius, qđ recipit, vt ſuperius diximus, Sed ſcire debes ꝙ eadẽ eſt rõ ipſius intellectus agẽtis ad hũc intell'm, q̃ eſt ipſius lumi nis ad ipſum diaphanũ. Nã quẽadmodũ lum̃ eſt pfectio, & actus ipſius diaphani, ita intell's agẽs eſt act' ipſius intell's materialis. Et quemad modũ ipſum diaphanũ non mouet' à colore, neq; recipit ipſum, niſi adfuerit ibi lumẽ, ita intell's is nõ recipit hæc intelligibilia, niſi pficiat' ab illo intellectu, ab eoq; illuminetur. Et quẽadmodũ lumen reddit colorẽ, qui potẽtia exiſtit, colorẽ actu, ita vt poſſit mouere diaphanũ, ita quoque intell's agẽs reddit ipſos conceptus & intentiones, quæ ſunt in potẽtia actu intelligibiles, ita vt intell's materialis recipiat ea. & hoc modo dẽt intelligi hoc negociũ. ſ. ipſius intell's materialis, & agẽtis. Et, cũ intellectus materialis fuerit cõiunctus nobis, & copulatus pro rõne, qua pficitur ab ipſo intell'u agẽte, tũc nos ſumus copulati cũ intell'u agente. & hæc res ſeu aptitudo, & diſpoſitio nominatur vocat'q; habitus, ſeu adeptio, aut intellectus adeptus, ut poſt hoc mõſtrabit'. Et hac rõne, qua ex poſuimus ſubſtam ipſius intell's materialis, ſoluent' oĩa dubia, q̃ inſurgebant contra id, quod diximus, ipm intell'm eſſe vnum & plures. propterea

ANTIQVA TRANSL.

intellectum vt tu scires etiam illud ipsum, & alia multa impossibilia. Et, si posuerimus eum esse multa, continget vt res intellecta apud me & apud te sit vnum in specie, & duæ in individuo. & sic res intellecta habebit rem intellectam. & sic procedit in infinitum. Et sic erit impossibile vt discipulus addiscat à magistro, nisi scientia, quæ est in magistro, sit virtus generãs, & creans scientiam, quæ est in discipulo, ad modũ secundum quem iste ignis generat alium ignem sibi simile in specie. quod est impossibile. Et hoc, quod scitum est idem in magistro, & discipulo, ex hoc modo fecit Plat. credere ꝙ disciplina esset rememoratio. Cùm igitur posuerimus rem intelligibilem, quæ est apud me & apud te multa in subiecto, secũdum ꝙ est vera, & formam imaginationis vnam in subiecto, secundum ꝙ est vna, per quod est intellectus ens, & est materialis, dissoluuntur istę quæstiones perfecte.

Modus autem, quem existimauit Auen pace dissoluere quæstiones aduenientes super hoc, quòd intellectus est vnus aut multa, scilicet modum, quem dedit in sua epistola intitulata, Continuatio intellectus cũ homine, non est modus conueniẽs ad dissoluendum istam quæstionẽ.

Intellectus

MANTINI TRANSL.

D

pterea quia, si id, quod est intelligibile apud me & apud te, esset idem vndequaq; tunc sequeretꝛ ꝙ ego scirem aliquod intelligibile, tu quoq; scires illudmet intelligibile, & plura alia incõmoda sequerentꝛ. At, si dicimus ipsum ītelligibile* multiplicari ad multiplicationẽ ipsorũ scientiũ, tũc sequeretꝛ ꝙ ipm intelligibile eẽt apud me & apud te vnũ spẽ, & duo numero. & sic vna res ītelligibilis haberet aliã rem intelligibilem. & sic res procederet in infinitũ. Et tũc discipulus non posset discere à præceptore. sed ipsa scientia, quę existit in præceptore, erit quędam vis generans, & producens scientiã ipsam, q̃ existit in discipulo, ea ſ. ratiõe, qua ignis generat alium ignẽ sibi simile specie, quod quidem est absurdum. Esset; præterea id, quod sciretur, idem vtiq; in præceptore & in discipulo. & hæc tõ induxit Platonem, vt crederet ipsum scire esse reminisci. Sed, si concedamus illam rem intelligibilem, quam ego & tu cognoscimus, esse plura subiecto, ea ratione, qua vera existit in eo, quæ videlicet est ipsa forma imaginatia, vnũ vero subiecto, ea ratione, qua est* intellectus existens, & est materialis, sic omnia illa argumenta integre soluentur.

E

F

*a l. esse multa.

*a l. vnũ, i quo ẽ intelligibile quoddam & est materiale.

Modus vero, quo putauit Auen pace soluere illa argumenta, quæ insurgunt circa id, quod proponebaꝛ, vtrum. sintellectus sit quid vnum vel plura, non est satis pro solutiõe huius dubii: videlicet illa via, qua ipse processit in eo tractatu suo, cui titulum dedit, De copulatione intellectus cum ipso homine, nõ est profecto sufficiens vt soluat hoc dubiũ.

Quoniam

ANTIOCHA TRANSL.

A intellectus enim, quem demonſtrauit in ſua epiſtola eſſe vnum, quando laborauit in diſſoluendo iſtam quæſtionem alius eſt ab intellectu, quem demonſtrat etiam illic multa: cum intellectus, quem demonſtrauit eſſe vnũ, eſt intellectus agẽs, inquantum eſt forma neceſſariò intellectus ſpeculatiui. intellectus vero, quem demonſtrauit eſſe multa in ſpecie, eſt intellectus ſpeculatiuus. Hoc autem nomen, ſcilicet intellectus, æquiuocè dicitur de ſpeculatiuo, & agente.

B Et ideo, ſi illud, quod intelligit de hoc nomine intellectus in duobus ſermonibus oppoſitis, ſ. concludenti intellectum eſſe multa, & concludendi intellectum eſſe vnum, eſt intentio non æquiuoca, tunc illud, quod poſt dedit in hoc, ſcilicet ꝙ intellectus agens eſt vnus, & ſpeculatiuus multi, non diſſoluit hanc quæſtionem. Et, ſi illud, quod intelligitur in illis duobus ſermonibus oppoſitis de hoc nomine intellectus, ſit intentio æquiuoca, tunc dubitatio erit ſophiſtica, non diſputatiua.

C Et ideo credendum eſt ꝙ quæſtiones, quas dedit ille vir in illa epiſtola, nõ diſſoluunt, niſi ex hoc mõ. ſi illæ dubitationes non ſunt ſophiſticæ, ſed diſputatiuæ. Et per iſtũ modum diſſoluetur quæſtio, in qua dubitabat in intellectu materiali, vtrũ ſit extrinſecus, aut copulatus. Et, cũ hoc ſit declaratum, reuertamur ad exponendum ſermonem Ariſt.

MANTINI TRANSL.

Quoniam ille intellectus, quem in ea epiſtola probauit eſſe vnum, quãdo conatur ſoluere hoc dubiũ, eſt vtique alius intellectus, quàm ſit ille, quem probauit ibidem eſſe plura. nam ille intellectus, quem probat ibi eſſe vnum, eſt ipſe intellect⁹, agens, ea ratione, qua eſt omnino forma ipſius intellect⁹ ſpeculatiui. ſed ille intellectus, quem probauit eſſe plura ſpecie, eſt intellectus ſpeculatiuus. Hoc autem nomen intellectus æquiuoce dicitur, de intellectu ſpeculatiuo, & de intellectu agẽte. Et idcirco, ſi id, quod ſignificatur per hoc nomen intellectus in vtraque oratione contraria, nempe in illa, in qua concluditur quod intellectus eſt quid vnum, & in qua concluditur ꝙ ſit plura, nõ ſit quid æquiuoce dictum, tunc, cũ dicit intellectum agentem eſſe vnum, & intellectum ſpeculatiuum eſſe plura, non ſolueret hoc dubium. Et, ſi in illis duabus orationibus oppoſitis id, quod ſignificatur per hoc nomen intellectus, ſit æquiuoce dictũ tunc illud dubium erit ſophiſticũ, non dialecticum. Et ideo exiſtimandum eſt ꝙ illa argumẽta, quæ Auẽpace attulit in illo tractatu ſuo, non ſoluantur niſi hoc modo dicto, ſi illæ rationes ſeu argumẽtationes nõ fuerint ſophiſticæ: ſed dialecticæ. Et hac quoq; ratione ſoluetur illud dubium, quo dubitabatur vtrum intellectus materialis* ſit exterus vel cõnexus. His itaque ſic expoſitis reuertamur ad expoſitionem noſtrã in verba Ariſtotelis.

* a. 1. ſiue ã foris ueniat aut ſit nobis copulatus.

Vnde neq; miſceri rationabile eſt ipſum corpori: qualis enim D
aliquis utiq; fiet, calidus aut frigidus, ſi organum aliquod erit, ſicut ſenſitiuo: nunc autem nullum eſt. Et bene iam dicentes ſunt animam eſſe locum ſpecierũ: niſi q̃ non tota ſed intellectiua: neq; actu ſed potentia ſpecies.

SOPH. *Itaq; nec admixtum corpore eum eſſe, rationi conſentaneum eſt: fieret enim cuiuſdammodi, nimirũ calidus aut frigidus: atq; etiam inſtrumentum aliquod adeſſet, quemadmodum ſenſitiuo: nunc uero nullum eſt. Atque præclare ſane cenſent qui dicunt animam eſſe locum ſpecierũ: niſi quòd neq; tota, ſed intellectiua: neq; actu, ſed potẽtia ſpecies.*

Et ideo fuit neceſſe vt non ſit mixtus cum corpore. ſi enim eſſet amixtus cum corpore, tunc eſſet in aliqua diſpoſitione, aut calidus, aut frigidus, aũt haberet aliquod inſtrumentum ſicut habet ſentiens. ſed non eſt ita. Recte igitur dixerunt dicentes animam eſſe locum formarum. ſed non vniuerſa, ſed intelligens. & formæ non in perfectione, ſed in potentia. E

6 Hæc eſt alia demonſtratio q̃ intellectus materialis nõ eſt aliquid hoc, neque corpus, neque virtus in corpore. Et d. Et ideo fuit neceſſe, &c. i. &, quia natura eius eſt iſta, quam narrauimus recte, & neceſſe fuit vt non admiſceretur cum corpore. i. quòd non eſt virtus in eo ſm q̃ admiſceatur cum corpore, vt declaratum eſt. D. d. ſecundam rationem ſup hoc, & d. ſi. n. eſſet admixtus, &c. i. ſi. n. eſſet virtus in corpore, tunc eſſet aliqua diſpoſitiõ & aliqua qualitas. &, ſi haberet qualitatem, tunc illa qualitas, aut attribueretur calido, aut frigido, ſcilicet complexioni in eo q̃ eſt complexio: aut eſſet qualitas exiſtens in complexione tantum addita complexioni, ſicut eſt de aĩa ſenſibili, & ſibi ſimilibus: & ſic haberet inſtrumentum corporale. D. d. ſed non eſt ita. i. ſed non habet qualitatem attributam calido F
& frigido neq; hẽt inſtrm: ergo non eſt mixtum cum corpore. Et conſyderare debemus in conſecutione, & deſtructione, vtrum indigeant demonſtratione, aut non. Dicamus igitur. qm̃ conſecutio conſequentis ad præcedens eſt vera, manifeſtum eſt ex prædictis. Declaratum enim eſt q̃ omnis virtus in corpore compoſito, aut attribuitur primis qualitatibus, ſ. formæ complexionis, aut erit virtus exiſtẽs in forma complexionali, & ſic neceſſario erit anima organica. Deſtructio uero manifeſta eſt ex prædictis etiam. Declaratum eſt enim q̃ nullum eſt inſtrumentum aliud ab inſtrumentis quinq; ſenſuũ, vbi fuit declaratum q̃ nullus eſt ſenſus ſextus. & vlr, ſi intellectus eſſet virtus animalis in corpore, tunc aut eſſet ſextus ſenſus, aut conſequens ſextum ſenſum, ſcilicet aliquid, cuius proportio ad ſextum ſenſum eſſet ſicut imaginatio ad communem ſentientem. Quoniam autem intellectus materialis non eſt virtus attributa com-

A complexioni, manifeſtum eſt ex prædictis. quoniam, cum anima ſenſibilis non eſt virtus attributa complexioni, quanto magis intellectus. Et ſi eſſet attributa complexioni, tunc, ſicut dicit Ariſtot. eſſe formæ lapidis in anima, eſſet idem cum eis eſſe extra animam, & ſic lapis eſſet comprehendens. & alia multa impoſſibilia contigentia huic poſitioni. Et quidam dubitabit in hoc, quod fuit dictum, ſcilicet quòd intellectus non habet inſtrumentum, ex hoc, quod dicitur, quòd virtus imaginatiua eſt in anteriori cerebri, & cogitatiua in medio, & rememoratiua in poſteriori. & hoc non tantum dictum eſt à Medicis, ſed dictum eſt in Senſu & ſenſato, Galenus autem, & alij Medici raciocinantur ſuper hoc, ꝙ iſtæ virtutes ſunt in iſtis locis per locum concomitantiæ. & eſt locus faciens exiſtimare, non verus. Sed declaratum eſt in libro de ſenſu, & Senſato, quòd talis eſt ordo iſtarum virtutum in cerebro per demonſtrationem dantem eſſe & cauſam. Sed iſtud non contradicit illi, quod dictum eſt hic. † Virtus enim cogitatiua apud Ariſto. eſt virtus diſtinctiua indi

B uidualis, ſcilicet ꝙ non diſtinguit niſi indiuidualiter, non vniuerſaliter. Declaratum eſt enim illic quòd virtus cogitatiua non eſt niſi virtus, quæ diſtinguit intentionem rei ſenſibilis à ſuo idolo imaginato. & iſta virtus eſt illa, cuius proportio ad has duas intentiones, ſcilicet ad idolum rei, & ad intentionem ſui idoli, eſt ſicut proportio ſenſus communis ad intentiones quinque ſenſuum. virtus enim cogitatiua eſt de genere virtutum exiſtentium in corpore. Et hoc aperte dixit Ariſto. in illo libro, cùm poſuit virtutes indiuiduales diſtinctas in quatuor ordinibus. In primo poſuit ſenſum communem, deinde virtutem imaginatiuã, deinde cogitatiuam, & poſtea rememoratiuam. Et poſuit rememoratiuam magis ſpiritualem, deinde cogitatiuam, deinde imaginatiuam, & poſtea ſenſibilem. Licet igitur homo proprie habeat virtutem cogitatiuam, tamen hoc non facit hanc virtutem eſſe rationabilem diſtin-

C ctiuam. illa enim diſtinguit intentiones vniuerſales non indiuiduales. & hoc fuit aperte dictum ab Ariſto. in illo libro. Virtus igitur diſtinctiua rationalis, ſi eſſet virtus in corpore, contingeret vt eſſet vna iſtarum virtutum quatuor. quapropter haberet inſtrumentum corporale: aut eſſet alia virtus indiuidualis diſtincta ab iſtis quatuor. ſed iam declaratum eſt illic hoc eſſe impoſſibile. Et, quia Galenus exiſtimauit quòd virtus cogitatiua eſt rationalis materialis, fecit ipſum errare in hoc locus conſequentis. quia enim virtus rationalis appropriatur homini: & cogitatiua appropriatur ei: exiſtimatur propter conuerſionem affirmatiuæ vniuerſalis quòd cogitatiua eſt rationalis. & vnus eorum, qui errauerunt in hoc, eſt Albelfarag Babylonienſis, in ſuo commento in lib. de Senſu & ſenſato. Deinde dicit. Recte igitur dixerunt dicentes animam eſſe locum formarum ideſt cùm declaratum ſit ꝙ nõ eſt mixtus alicui corpori, tunc recte dixerunt deſcribentes animam eſſe locum formarum, cũ non acceperunt in notificando ſubſtantiam eius propinquam, iſtam conſimilitudinem, & conuenientiã, quæ eſt inter ipſam ad ſpẽs, & locũ ad locatum.

Dubiũ an intellꝰ ſit virtus organica.

Solutio vide ꝙ illa demrone dãte eĩm & eſſe Auer. ſuper cõ. lib. de Memoria & remim ſcentia.

†Virtꝰ cogitatiua diſtinguit Idiuiduali ter. Idẽ j. cõ. 20. &. 33. Idẽ 2 ð aia cõ. 63.

Error Gal.

Secũda pars expoſitua tex.

D.d. ſed non vniuerſa, ſed intelligens. i. ſed iſta conſimilitudo non debet D
accipi in intelligendo oēs partes animæ, ſed tm̄ in anima rationali. alię. n.
partes animæ ſunt formæ in materijs, rationalis aūt non. D. d. & Formæ
non in perfectione, ſed in potentia. ſed locus differt ab anima diſtinctiua
intelligentie in hoc, q̄ locus nihil eſt eorum, quæ ſunt in eo: anima autem
rōnalis materialis eſt formæ exiſtentes in ea non actu, ſed potentia. Et fe-
cit hoc, ne aliquis intelligat ex hac deſcriptione q̄ genus acceptū in ea ſit
genus verū, non Rhetoricū. ſed cogetur hō in talibus rebus, quæ non in-
telligūtur niſi per cōſimilitudinē, vt notificet ea per talia gña Rhetorica.

Res q̄ non ſtelliguntᵉ niſi p cōſi militudinē, notificari pñt p gña Rhetorica. cōſiſeq̄ cō 14 & 1 Ph. & 1 dē. 4. Ph. cō. 24. & 2. de anima. 149

Quoniam autem non ſimilis ſit impaſſibilitas ſenſitiui & intel
lectiui, manifeſtum eſt ex organis & ſenſu: ſenſus enim non poteſt
ſentire ex valde ſenſibili: vt ſonum ex magnis ſonis: neq; ex for ti-
bus odoribus & coloribus neq; videre, neq; adorare. ſed intellect⁹
quum intelligat aliquid valde intelligibile, nō minus intelligit in
fima, ſed & magis. Senſitiuum quidem enim non ſine corpore eſt:
hic autem ſeparatus. E

Non eſſe autem ſimilem impatibilitatem ſenſitiui & intellectiui, SOPH.
*perſpicuum eſt inſenſuum inſtrumentis, & in ſenſu. nam ſenſus poſt ue
hemens ſenſibile ſentire non poteſt: uerbi cauſa, ſonum poſt magnos ſo-
nos: nec etiam poſt uehementes colores & odores, uidere aut olfacere:
at uero intellectus ubi aliquid intellexerit uehementer intelligibile, ni
hilo minus inferiora intelligit, imo etiam magis. nam ſenſitiuum non
eſt ſine corpore: hic uero ſeparabilis eſt.*

Quoniam autem priuatio paſſionis in ſentiente, & in forma-
tione per intellectum non eſt conſimilis, manifeſtum ineſt ſenſui.
Senſus. n. non poteſt ſentire poſt forte ſenſatum: ver. g. poſt ſonos
maximos, aut poſt colores fortes, aut poſt odores fortes. Sed intel
lectus, quando intellexerit aliquod forte intelligibilium, tunc nō F
minus intelliget illud, quod eſt ſub primo, imo magis. ſentiens. n.
non eſt extra corpus: iſte autem eſt abſtractus.

Hęc ē cōdi tio neceſ ſaria ād mo ſtratiōib⁹ neceſſari is, vt appa rētia sēſui nō dfant ab eo, qd⁹ vī p rōnē. Idē. 1. Cœ. cō. 22. & 8. Phy. 22. & 26.

Cùm declarauit q̄ intellectus materialis non admiſcetur materiæ, in- 7
cœpit notificare q̄ hoc conuenit apparentibus. Hæc enim eſt conditio
neceſſaria neceſſarijs demonſtrationibus, ſ. vt apparentia ſenſu non diffe
rant ab eo, quod videtur per rationem. Et dixit. Qm̄ autem priuatio paſ-
ſionis, &c. i. qm̄ priuatio tranſmutationis exiſtentis in ſenſu non eſt ſimi-
lis priuationi tranſmutationis exiſtentis in intellectu, vt demonſtratum
fuit ratione, manifeſtum eſt ex apparentibus. Priuatio enim tranſmuta-
tionis in intellectu debet eſſe pura. & non eſt ita priuatio tranſmutationis
in ſenſu, cùm ſenſus ſit virtus materialis. D. d. ſenſus enim non poteſt ſen-
tire, &c. ideſt & ſignum eius eſt, quoniam ſenſus nō poteſt ſentire ſua ſen-
ſibilia

A ſibilia conuenientia ſibi, quando ſenſerit aliquod forte, & receſſerit ab eo ſubito ad illud aliud ſenſibile. v.g. quando ſenſus auditus receſſerit à magno ſono, aut viſus à forti colore, & olfactus à forti odore. Et cauſa in hoc eſt paſſio, & traſmutatio, quæ accidunt ſentienti à forti ſenſato. Et cauſa huius tranſmutationis eſt, quia eſt virtus in corpore. Et, cùm demonſtrauit hoc, quod videtur de tranſmutatione in ſenſu, incœpit notificare ꝙ contrarium eſt de intellectu, & dixit, Sed intellectus, quando intellexerit aliquod forte, &c. i. intellectus, quando intellexerit aliquod forte intelligibile, tunc facilius intelliget intelligibile non forte. vnde ſcimus ꝙ non patitur, neque tranſmutatur à forti intelligibili. Et, cùm demonſtrauit eos eſſe diuerſos, in hoc dedit cauſam, & d. ſentiens enim nõ eſt extra corpus: iſte autem eſt abſtractus. ideſt & cauſa in hoc eſt, ꝙ prius fuit declaratum, ſcilicet ꝙ ſentiens non eſt extra corpus, intellectus autem eſt abſtractus. Et poſſumus ponere hunc ſermonem demonſtrationem tertiã per ſe, ſcilicet demonſtrationem, quòd, cùm diximus quòd, ſi intellectus trãſmutatur eſſentialiter, non accidentaliter, & mediante alio: hoc enim con
B ceſſum eſt in intellectu: neceſſe eſt vt tranſmutatio contingat ei apud ſuam actionem propriam, quę eſt intelligere, ſicut eſt in ſenſu. Et, ſi non tranſmutatur per ſe & eſſentialiter, neceſſe eſt vt nõ ſit virtus in corpore omnino. oĩs. n. virtus recipiens in aliquo corpore, debet tranſmutari ſm ꝙ eſt recipiens. Et ideo non oportet obijcere huic argumento ex eo, qđ accidit in intellectu de tranſmutatione propter tranſmutationem virtutum imaginationis, & maxime cogitatione. in intellectu enim exiſtimatur accidere fatigatio hoc modo. Et non eſt ita, niſi accidentaliter. Virtus enim cogitatiua eſt de genere virtutum ſenſibilium. Imaginatiua autem, & cogitatiua, & rememoratiua non ſunt niſi in loco virtutis ſenſibilis, & ideo non indigetur eis niſi in abſentia ſenſibilis. & omnes iuuant ſe ad repreſentandum imaginem rei ſenſibilis, vt aſpiciat eam virtus rationalis abſtracta, & extrahat intentionem vniuerſalem, & poſtea recipiat
C eam, ideſt comprehendat eam. Et forte, ſicut diximus, ĩducit hunc ſermonem ad verificandum prædictas demonſtrationes.

Oĩs virtus recipiẽs in aliquo corpore, ꝺbet trãſmutari ſm ꝙ ẽ recipiens. Idẽ. 2. de aſa. tex. 6. 123. 143.

Quũ autem ſic ſingula fiat ut ſciens dicitur qui ſecundũ actũ, Hoc autem confeſtim accidit cum poſſit operari per ſe ipſum, eſt igitur & tunc potentia quodammodo, non tamen ſimiliter & ante addiſcere, aut inuenire: & ipſe autem ſe ipſum poteſt intelligere.

102 H. *Vbi autem eo modo ſingula factus fuerit, quo qui actu eſt ſciens appellari ſolet (quod tum accidit cum per ſe ipſum poteſt operari) eſt quidem tunc etiam quodammodo potentia, non tamen æque ac prius quam didiciſſet, aut inueniſſet: atq; tunc etiã ipſe ſe poteſt intelligere.*

Et, cum quodlibet eorum fuerit ſic, ſ. ſicut dicitur ſcientia in actu: & hoc continget, quando poterit intelligere per ſe: tunc etiã

erit in potentia quoquo modo, ſed non eodem modo, quo ante erat antequã ſciuit, aut inuenit. Et ipſe tunc poteſt intelligere ꝙ ſe. D

8

Et cùm in eo fuerit vnumquodque intellectorum tali modo, ſicut dicitur in ſciente quòd eſt ſciens in actu, ideſt quando intellecta fuerint in eo entia in actu. & hoc continget intellectui, quando poterit intelligere per ſe, non quando intellexerit per aliud. Et hoc, quod dixit. eſt differentia inter virtutes agentes propinquas & remotas. Propinquæ enim actui ſunt, quæ agunt per ſe: & non indigent extrahente eas de potentia in actum: remotæ autem indigent & ideo dixit ꝙ, cùm intellectus fuerit in hac diſpoſitione, tunc erit potentia quoquo modo, ideſt tunc dicetur de eo hoc nomẽ potentia non vere, ſed modo ſimili. Deinde dicit. Et ipſe tunc poterit intelligere per ſe. ideſt &, cùm intellectus fuerit in hac diſpoſitione, tũc intelliget ſe, ſecundum quòd ipſe non eſt aliud niſi formæ rerum, inquantum extrahit eas à materia. quaſi igitur ſe intelligit ipſe modo accidentali, vt dicit Alexan. i. ſecundum ꝙ accidit intellectis rerum ꝙ fuerint ipſe, i. eſſentia eius. Et hoc eſt ecõtrario diſpoſitioni informis abſtractis. illæ. n. cùm intellectus earũ non eſt aliud ab eis in intentione, per quã ſunt intellecta iſti⁹ intellectus, ideo intelligũt ſe eſſentialiter, & nõ accidẽtaliter. & hoc perfectius inuenitur in primo intelligente, quod nihil intelligit extra ſe. Et poſſumus exponere iſtum locum, ſecundum quod Alfarabius dicit in ſuo tractatu de intellectu, & intellecto. & eſt ꝙ, cùm intellectus fuerit in actu, erit unũ entiũ, & poterit intelligere ſeipſum per intentionẽ, quam abſtrahet à ſe, ſecundum ꝙ abſtrahit intentiones rerum, quæ ſunt extra animam. & ſic intellectum habebit intellecta. & nos perſcrutabimur de hoc, vtrum ſit poſſibile, aut non.

Dſia inter virtutes agẽtes ꝓpiquas & remotas

Intellect⁹ intelligit ſeipm mõ accidẽtali vid ꝓ hoc cõ. 51. 12. Met.

Vide iſfra cõ. 15. & 36.

B

Quo pacto intellectus poteſtatis materialia, ac eorum formas, ſimiliter & ea, quæ ſunt in abſtractione intelligat. Quo etiam pacto intelligat, ſi eſt impaſſibilis. Quomodo ſe ipſum intelligit. Et cur non ſemper intelligat.

Cap. 2.

F

QVoniam autem aliud eſt magnitudo & magnitudinis eſſe, & aqua & aquæ eſſe: & ſic in multis aliis. non autem in omnibus. in quibuſdam enim idẽ eſt eſſe carnis, & carnem. aut ergo alio, aut aliter habente diſcernit. Caro, n. non ſine materia, ſed ſicut ſimum, hoc in hoc.

SOPH. *Cum autem aliud ſit magnitudo, & magnitudini eſſe: & aqua, & aquæ eſſe: & ſic in multis alijs, ſed non in omnibus: in nonnullis. n. idem eſt carni eſſe & carnem: aut alio, aut aliter ſe habente iudicat intellectus. caro enim non eſt ſine materia: ſed ſicut ſimum, hoc in hoc.*

Et, quia

A Et quia magnitudo eſt aliquid & eſſe magnitudinis aliud, & aqua, eſt aliquid & eſſe aquæ aliud, & ſic in multis alijs: ſed non in omnibus, in quibuſdam enim eſſe carnis idem eſt cum carne: neceſſe eſt vt experimentetur aut per duo, aut per diuerſam diſpoſitionem. Caro enim non eſt extra materiam, ſicut ſimitas eſt aliquid hoc, & in aliquo hoc.

B Cum compleuit ſermonem de notificatione ſubſtantiæ intellectus materialis, & dedit differentiam ĩter ipſam & ſubſtantiam ſentientis materialis, incœpit dare etiam differentiam inter intellectum in actu, & imaginationem in actu. Exiſtimatur enim quòd imaginatio ipſa eſt intellectus: & præcipue, cùm dicimus quòd proportio eius ad intellectũ eſt ſicut proportio ſenſibilis ad ſenſum, ſcilicet quòd mouet ipſum: & exiſtimatur ꝙ motor & motum debent eſſe eiuſdem ſpeciei. Et incœpit dicere, Et, quia magnitudo eſt aliquid, &c. ideſt &, quia hoc indiuiduum eſt aliquid, & intentio per quam hoc indiuiduum eſt ens, ſcilicet quiditas, & forma eius eſt aliud. verbi gratia quòd hæc aqua eſt aliquid, & intentio, ideſt forma, per quam hæc aqua eſt ens, aliud eſt ab aqua. D. d. & ſic in multis alijs. i. & hoc accidit ſimiliter in multis rebus, ſcilicet in omnibus compoſitis ex materia & forma. & dixit. ſed non in omnibus ad excipiendum res abſtractas, & quæ ſunt res ſimplices, & non compoſitæ. Deinde dicit in quibuſdam enim eſſe carnis idem eſt cum carne. i. & cauſa, propter quam hę duę intentiones non inueniuntur in omnibus entibus, eſt ꝙ quiditas & eſſe eſſentia in entibus ſimplicibus eſt idem verbi gratia ꝙ eſſe carnis idem eſt cum carne: quia intentio carnis in eis non eſt in materia. Et, cùm induxit præcedens in hoc ſermone, dedit conſequens, & dixit, neceſſe eſt vt experimentetur, &c. ideſt &, cùm fuerit declaratum quòd entia ſenſibilia diuiduntur in duplex eſſe, ſcilicet in hoc ſingulare, & ſuam formam, neceſ-

C ſe eſt vt virtus experimentatiua, ideſt comprehenſiua comprehendat eã, aut per duas virtutes, aut per vnam, ſed duabus diſpoſitionibus diuerſis. cum duabus autem virtutibus erit, quando comprehenderit vtrunq; per ſe, ſcilicet formam ſingulariter, & indiuiduum ſingulariter: per vnam vero virtutem & diſpoſitionem diuerſam erit, quando comprehenderit alietatem, quæ eſt inter has duas intentiones. † Quod enim comprehendit alietatem inter duo, neceſſe eſt, vt declaratum eſt, vt ſit vnũ vno modo, & multa alio modo. * & iſta eſt diſpoſitio intellectus in comprehendendo alietatem, quæ eſt inter formam & indiuiduum. comprehendit enim formam per ſe, & comprehendit indiuiduum mediante ſenſu. Comprehendit igitur alietatem inter ea per diſpoſitionem, quæ diuerſatur. quemadmodum ſenſus communis comprehendit alietatem inter ſenſibilia per diſpoſitionem diuerſam, ſcilicet ſenſus, pluraliter. ſed quia iſtas formas non comprehendit intellectus niſi cum materijs, ideo comprehendit eas per diſpoſitionem, quæ diuerſatur. Et, cum notificauit quòd neceſſe eſt vt anima comprehendat has duas intentiones per virtutem diuerſam,

† Quã cõprehẽdit alietatẽ inter duo, neceſſe ẽ vt ſit vnũ vno modo, & multa alio mõ. Idẽ 2. d aia. 149

* aduerte hic quia vt cõ. dicere ꝙ intellectꝰ non cõprehendit ſingulare, niſi ſ cõparatione ad vſe.

& comprehendat alietatem earum per vnicam virtutem, sed secundum D
diuersam dispositionem, dedit causam, propter quam iudiget auima in
comprehendendo has duas iuteutiones diuersa dispositioue,& dixit. Ca-
ro enim non est extra materiam.i.causa,propter quam forma non com-
prehenditur ab intellectu nisi cùm materia,ꝙ facit ipsum iutellectum cõ
ptehendere eam diuersa dispositone, est ꝙ formæ uou sunt extra mate-
riam. Forma enim carnis nou denudatur à materia,sed semper intelligit
cum materia: sicut simitas cum naso, cũ simitas sit aliquid hoc in aliquo
hoc.& sic est de formis sensibilibus, ſ.ꝙ suut aliquid hoc in aliquo hoc.

Sensitiuo quidem igitur calidum & frigidum iudicat: & quo-
rum ratio quædam caro.alio autem aut separato,aut sicut circun
flexa se habet ad se ipsam,quum extensa sit, carnis esse discernit.

SOPH. *Calidum igitur & frigidum sensitiua parte iudicat, & quorum ratio quædam est caro.alio autem,uel separabili: uel ut flexa se habet ad se ipsam cum extensa fuerit, carni esse iudicat.* E

Ipsa igitur per sentiens experimentatur calidum & frigidum,
& res,quæ sunt in carne,assimilantur eis,quæ sunt illius. Et expe
rimentatur per aliud.aut secundum dispositionem lineæ sphæra-
lis q̃ diu durat quid est esse carnis.

10 Dicit. Ipsa igitur, &c. i. & cum uecesse est experimentare res diuersas
per virtutes diuersas,& per sentiens autem, & per sibi similia experimẽtat
aĩa calidum & frigidum, & sibi similia, necesse est secundum exemplum
vt res existens in carne,per quam caro est quod est,& uou illud,per quod
est calida aut frigida, sit similis virtuti comptehendenti eam& vt experi-
mentetur pet aliam virtutem. Et dixit,assimilantur eis, quæ sunt illius,
quia necesse est vt proportio, quæ est inteutionis ad iutentiouem,ſ.indi-
uidualis ad vniuetsalem,sit sicut proportio virturis comprehendentis al-
teram earum ad uirtutem comprehendentem alteram. Et,cũ uecesse est
Cũ duæ ĩtentiones sint diuersæ,necesse ẽ vt virtutes sint diuersę. Idẽ 2.de aĩa.t. cõ. 33. vt duæ iutentiones sint diuersæ,necesse est vt virtutes sint diuersæ. Intelli F
gens igitur non est imaginatiua: cum iam declaratum est ꝙ comprehen-
sio virtutis imaginatiuæ & sensibilis idem est. D.d. Et experimentatur p
aliud,aut ſm dispositionem lineæ,&c. i. & uecesse est vt forma experimen
tetur per aliquam virtutem. & hoc erit ex hac virtute,aut per dispositio-
nem similem lineæ rectæ,cùm intellexerit primam formam existentem
iu hac re singulari: aut ſm dispositionem similem liuеæ sphærali,quando
fuerit reuetsa,quærendo intelligere etiam quiditatem illius formæ,dein-
de quiditatem illius quiditatis, quousque peruenіat ad simplicem quidi-
tatem iu illa re. v.g. ꝙ primo iutelligit quiditatem carnis, deinde quærit
intelligere quiditatẽ istiꝰ quiditatis, deinde quiditatẽ istius quiditatis: &
hoc erit,dũ ĩueniet quiditatẽ in ꝙditate,& nõ cessabit quousq; peruenіat
ad formã simplicẽ. Et hoc iutẽdebat,cũ dixit,q̃ diu durat.i.ꝙ istud intelli
gẽs Itellectũ erit sistr ĩ carue,dũ erit pose ĩ carne ꝙ ꝙditas eiꝰ hẽat ꝙditatẽ.

Iterum

A Iterum autem in his quæ in abſtractione ſunt, rectum ſicut ſimum: cum continuo enim eſt. quod autem quid erat eſſe, ſi eſt alterum recto eſſe & rectum, alio: ſit enim dualitas: altero itaq; aut aliter ſe habente iudicat. Omnino ergo ſicut ſeparabiles res à materia, ſic & quę circa intellectum ſunt.

H *Rurſus in iis quæ in abſtractione conſiſtunt, rectum eſt ut ſimum: cũ continuo enim eſt. ipſum autem quid erat eſſe, ſi diuerſum eſt: recto eſſe & rectum, aliud eſt: ſit enim dualitas: alio ergo aut aliter ſe habente iudicat. Omnino ut res ſeparabiles ſunt à materia, ſic etiã intellectus.* a Lalle

Et etiam in rebus exiſtentibus in Matheſi, rectum eſt ſicut ſimitas. eſt enim cum quanto continuo. Secundum autem eſſe, eſſe recti aliud eſt ab eo. Si igitur experimentatur, tunc igitur per aliud, & quia diſpoſitio eius ſit alia. Et vniuerſaliter diſpoſitio rerũ, quę

B ſunt in intellectu, currit ſicut res abſtractæ à materia.

11 D. Et iſtud intelligere intellectus non tm̃ inuenitur in rebus † materialibus, ſed in mathematicis. Rectum enim quia eſt in continuo, ſicut in ſimitas in naſo, neceſſe eſt quemadmodum intellectus intelligat ſimitatẽ cõpoſitam ex naſo, ita intelligat quiditatem recti compoſitã cum continuo. Et dixit. Et etiã in rebus, &c. i. & rectum, & eſſe eius ſimilis ex rebus mathematicis eſt ſimile ad eſſe ſimitatis in naſo. rectum enim eſt in continuo, ſicut ſimitas in naſo. Deinde dixit. Secundum autem eſſe, eſſe in recto eſt aliud à quiditate continui: licet alterum eorum non inueniatur niſi in alio. D. d. Si igitur, &c. ideſt, cũ igitur poſuerimus ꝙ in mathematicis etiam ſunt duo, quorũ vnum eſt in altero, tunc anima nõ experimentat ea, niſi per aliam virtutem: aut per eandem, ſed tamen per diſpoſitionem, quæ diuerſatur, cum non intelligit ea niſi cum re: licet non intelligat ea cum materia ſenſibili. Sciendum eſt enim, ꝙ diſpoſitio habita ab intellectu, quæ diuerſatur in eo, quando comprehendit formas re-

C rum primas ſenſibiles, eſt ei per ſenſus: & diſpoſitio, quæ diuerſatur in eo per comprehenſionem quiditatis & formæ, eſt ei diſpoſitio diuerſa in ſe non per ſenſus. Et ideo aſſimilat Ariſt. ipſum lineæ ſphærali in hac diſpoſitione: Plato autem lineæ gyratiuæ. & per hanc diſpoſitionem intelligit formas rerum mathematicarum, cum non accepit intelligendo eas* magnitudinem ſenſibilem. D. dixit. Et vniuerſaliter diſpoſitio rerum, &c. ideſt, vt mihi videtur, & vniuerſaliter diſpoſitio rerum, quas comprehẽdit intellectus, inuenitur in eo in modo, ſm̃ quem ſunt in ſe in propinquitate, & diſtantia, ab abſtractione à materia. Quod igitur eorũ fuerit remotum à materia, poterit abſtrahi ab intellectu abſq; materia: licet non habeat eſſe niſi in materia: ſicut eſt in mathematicis. & quod eorum fuerit propinquum materiæ non poterit. cum igitur dixit ſecundum ꝙ res abſtractæ à materia, intendit ſm̃ modum eſſendi in rebus abſtractis à mã in ordine, in quo ſunt de abſtractione, ſi iſte ſermo ſit completus in ſcripto.

† a. l. naturalibus.

* a l. materiam.

Quod fuerit motũ mã, poterit abſtrahi ab intellectu mã licet non habeat eſſe

Dubitabit

nisi ſm̃, ſicut eſt i mathema ticis. & qđ fuerit pro pinqu m materiæ nõ poterit

Dubitabit autem vtiq; aliquis, ſi intellectus ſimplex eſt & im- D
paſsibilis, & nulli nihil habet commune, ſicut dicit Anaxagoras,
quomodo intelliget: ſi intelligere pati aliquid eſt? Inquantum
enim aliquid commune vtriſque eſt, hoc quidem agere, illud ve-
ro pati videtur.

SOPH. *Sed quærat quiſpiam, ſi intellectus eſt ſimplex & impatibilis, nec cum ullo quidquam habet commune, ut dixit Anaxagoras, quomodo intelliget, ſi intelligere pati quoddam eſt? nam quatenus commune quidpiam utriſq; ineſt, alterum agere, alterum pati videtur.*

Et dubitat homo q̃ intellectus eſt ſimplex, non patiens, &
q̃ impoſsibile eſt vt habeat aliquam communicationem cũ alia
re, ſicut dixit Anaxa. quomodo igitur intelligitur q̃ formare per
intellectum eſt aliqua paſsio. qm̃ pp̃ hoc, q̃ aliquid eſt commune
vtriq̃, exiſtimatur q̃ alterum eorum agit, & alterum patitur. E

12 Cùm dedit differentiam inter intelligere & imaginari, reuerſus eſt ad
dubitandum de intellectu paſsibili, & dixit. Et dubitat homo, &c. ideſt
& dubitat homo in hoc, quod dictum eſt, q̃ intellectus materialis eſt ſim
plex & non paſsibilis: quia non exiſtimatur ipſum habere communica-
tionem aliquam cum te materiali, ſicut dixit Anaxa. & ſicut declaratum
fuit prius. Queſtio autem eſt: quomodo intelligatur q̃ formare per intel
lectum ſit paſsio, ideſt de genere virtutum paſsiuarum, & nullam habeat
cõmunicationem cum re, à qua patitur: quoniam per aliquod commu-
Niſi eſſet mã nõ eſt paſsio. ſed qũo hoc ſit intelligẽdũ vide infra c. 28. & in cõ. 14. ne agenti & patienti exiſtimatur hoc agere, & hoc pati. Niſi enim eſſet
materia non eſſet paſsio. &, cum poſuerimus intellectum non eſſe ma-
teriam neq; in materia: quomodo igitur intelligemus cũ hoc q̃ intellige
re eſt paſsio, non actio. Sumus igitur inter duo, aut ut non ponamus q̃
intelligere eſt in capitulo paſsionis: aut ponamus quòd intellectus mate
rialis communicat corpori, quemadmodum forma imaginationis mo-
uens ipſum communis eſt corpori. F

Amplius autem ſi intelligibilis & ipſe: aut enim aliis inerit in-
tellectus: ſi non ſecundum aliud ipſe intelligibilis eſt, vnum autẽ
aliquid intelligibile eſt ſpecie: ſi autem ſit miſtum, aliquid habe-
bit quod facit intelligibilem ipſum, ſicut alia.

SOPH. *Præterea an ipſe quoq; intelligibilis ſit: uel enim cæteris etiam in-erit intellectus, ſi nõ ipſe per aliud eſt intelligibilis, ac intelligibile unũ quoddam eſt ſpecie: uel aliquod mixtum habebit, quod eum ut reliqua reddat intelligibilem.*

Et etiam vtrum eſt in ſe intelligibile. qm̃ autem intellectus erit
aliarum rerum, ſi non eſt intellectum alio modo, ſed illud forma-

tum

A tum per intellectum fuerit vnum in ſua forma, aut erit mixtio in eo ab aliquo, quod ipſum fecit intellectum, ſicut eſt de aliis.

13 Iſta eſt ſecunda dubitatio de intellectu materiali: & eſt vtrum eſt in ſe intelligibilis, non per naturam exiſtentem in eo, adeo quòd intellectus & intellectum in eo idem erit omnibus modis, ſicut eſt diſpoſitio in rebus abſtractis: aut intellectum ex eo eſt aliud quoquo modo ab ipſo. Et dixit. Et etiam vtrum eſt in ſe, &c. i. & etiam vtrum ipſum eſt illud, quod eſt intellectum ex eo. neceſſe eſt enim alterum duorũ, aut vt aliæ res, quæ ſunt extra animam, habeant intellectum, ſi intellectus eſt intellectum ex eo omnibus modis, & non eſt alius modus de intelligere res, ſed intellige re eſt idẽ in omnibus rebus: aut vt non ſit intellectum per ſe, ſed per intentionem in eo, quæ fecit ipſum intelligibilem: ſicut eſt diſpoſitio in rebus, quæ ſunt extra animã. & tacuit, vt videtur, illud, quod conſequitur hanc poſitionem: & eſt quòd intellectus in ſe eſt non intelligens. Et abbreuiatio dubitationis eſt talis, vt videtur, aut enim erit intellectũ ſicut aliæ res B abſtractæ intellectę: & ſic res, quæ ſunt extra animam, erunt intelligentes: aut erit intellectum, ſicut aliæ res, quæ ſunt extra animam: & ſic erit in ſe non intelligens, neq; comprehendens.

Intelligẽs. & itellm ſunt idẽ ſ abſtractis oĩb⁹ modis. Idem 12. Me. 39. 51.

Aut pati quidem ſecũdum eõmune aliquid diuiſum eſt prius: quoniam potentia quodammodo eſt intelligibilia intellectus: ſed actu nihil, ante quam intelligat. oportet autem ſic, ſicut in tabula nihil eſt actu ſcriptum: quod quidem accidit in intellectu.

COM. *An ipſum quidem pati communi quadam notione ſuperius explicatum eſt, quòd intellectus potentia quodammodo eſt intelligibilia, actu uero nullum, antequam intelligat. oportet autem ueluti in codice nihil eſſe actu deſcriptum: quæ res accidit in intellectu.*

a. l. pinde aũt oportet atq; in codice in qua nihil actu dſcriptum eſt.

Dicamus igitur q̃ paſsio, ſecundum q̃ prius vtebatur, eſt vniuerſalis: & quòd intellectus eſt in potentia quoquo modo intellecta, perfectione autem non eſt, quouſq; intelligat. Et q̃ accidit in C intellectu, debet currere tali curſu, ſ. ſicut tabula eſt aptata picturæ, non picta in actu omnino.

14 Cùm dedit has duas quæſtiones de intellectu materiali, incœpit diſſoluere eas, & primo primã dicens, quomodo intelligimus quòd intellectus materialis eſt aliquid ſimplex, & non mixtum cum aliquo, opinando q̃ intelligere eſt aliqua paſſio: & iam declaratum eſt in vniuerſalibus ſermonibus quòd ea, quæ agunt, & patiũtur, communicant in ſubiecto. Et dixit. Dicamus igitur quòd paſſio, &c. ideſt iſta quęſtio diſſoluetur in ſciendo quòd paſſio, qua prius vtebamur in quæſtione, eſt magis vniuerſalis quàm aliquod dictum in rebus naturalibus quòd ſit paſſiuum. Deinde expoſuit quid ſignificat hoc nomen paſſio in intellectu, & dixit quòd, intellectus

1. de Gñone t. cõ. 45

Digitized by Google

tellectus eſt in potentia, &c. ideſt & iſta intentio vniuerſalis de paſſione in D
intellectu nihil aliud eſt, niſi quod eſt in potẽtia intellectum, nõ in actu,
Põtia, recẽptio, & p-fectio æquoce dñr reb⁹ mã libus, & abſtractis. quouſque intelligat. Et dicere etiam ipſum eſſe in potẽtia, eſt alio modo ab eis, ſecundum quos dicitur ꝙ res materiales ſunt in potentia. & hoc eſt quod diximus prius, quod intelligendum eſt hic quòd hæc nomina, ſcilicet potentia, & receptio, & perfectio modo æquiuoco dicuntur cum eis in rebus materialibus. Diuerſitas enim iſtius intentionis, ſcilicet receptionis, quæ eſt in intellectu, à receptione, quæ eſt in rebus materialibus res eſt, ad quam ducit ratio. Vnde non eſt opinandum ꝙ prima materia
Nõ ẽ opinãdum ꝙ pria mã ẽ cã recepti onis, ſed cauſa rece ptionis trãſmutabilis: & eſt receptiohuius ſingularis. ſed cã receptionis ſim pliciter ẽ iſta nã. Idẽ ſupra c. 5. idẽ infra. c. 28. eſt cauſa receptionis, ſed cauſa receptionis tranſmutabilis: & eſt receptio huius ſingularis. cauſa autem receptionis ſimpliciter eſt iſta natura. Et ex hoc modo fuit poſſibile ꝙ corpora cœleſtia reciperent formas abſtractas, & intelligerent eas: & fuit poſſibile vt Intelligentiæ abſtractæ † perficerentur per ſe ad inuicem. Et, ſi non, non eſſet poſſibile vt illic intelligeretur recipiens, neque receptibile. unde videmus ꝙ illud ꝙ eſt liberatũ ab
hac natura eſt, primum intelligens. Et ponendo iſtam naturam, diſſol- E
uetur quæſtio dicens, quomodo intelligitur multitudo, & quomodo intelliguntur multæ ex formis abſtractis, & intellectus idem eſt eis cum intellecto. Et, cum notificauit modum paſſionis in intellectu & ꝙ æquiuoce dicitur in intellectu in rebus materialibus, incœpit dare ex rebus ſenſibilibus exemplum, per quod intelligitur iſta intentio in intellectu materiali. &, licet non ſit verum, tñ eſt via ad intelligendum. Et iſte modus doctrinæ neceſſarius ẽ in talibus rebus, licet ſi rhetoricus. Et dixit. Et
quod accidit in intellectu, &c. i. & intelligendũ eſt hoc, quod diximus de Sermorhetoricꝰ i rebus difficilibus ẽ neceſſarius. 1. phy. 81. & 4. phyſ. 84. idem ſup. eõ. 6.
a Quomõ formæ abſtractæ ad inuicẽ pficiantur, Vid c. 44 12. Meta. hac intentione vniuerſali, ſcilicet paſſione, quæ eſt in intellectu, quæ eſt tantũ receptio ſine tranſmutatione, ſicut receptio picturæ in tabula. Quẽadmodum. n. tabula nõ patitur à pictura, neq; accidit ei ab hac tranſmutatio: ſed tm̃ inuenitur in ea de intẽtione paſſionis, quod perficitur per picturã, poſtquã erat in potentia picta, ita eſt diſpoſitio in intellectu materiali. Et hoc exemplũ, quod induxit, valde eſt ſimile diſpoſitioni intellectus,
qui eſt in potentia, cum intellectu, qui eſt in actu. Quẽadmodum. n. tabu- F
la nullam picturam habet in actu, neq; in potẽtia propinqua actui: ita in intellectu materiali nõ eſt aliqua formarum intellectarum, quas recipit, neq; in actu, neq; in potentia propinqua actui. Et voco hic potentiã propinquam actui, diſpoſitionem mediam inter remotã potentiã & poſtremam perfectionem, & hoc eſt vt non ſit in eo intentio, quæ ſit in potentia intellecta. & hoc eſt propriũ ſoli intellectui. Perfectio enim prima ſentientis eſt aliquid in actu reſpectu potentiæ remotæ: & eſt aliquid in potentia reſpectu poſtremæ perfectionis. Et ideo aſſimilauit Ariſt. primam
Digreſsio eõtra Alc. de eo ꝙ intellectus nõ ſit põparatio imperfectionem ſenſus Geometræ, quando non vtitur Geometria. ſcimus enim certe ꝙ habemus uirtutem ſenſibilem exiſtentem in actu, licet tũc nihil ſentiamus. Declaratus eſt igitur modus conſimilitudinis iſtius exẽpli huic, quod dictũ fuit ab Ariſt. in intellectu materiali. Dicere autem
quòd intellectus materialis eſt ſimilis præparationi, quæ eſt in tabula, nõ

tabulæ

A tabulæ ſecundum ꝙ eſt præparata, vt expoſuit Alexand. hunc ſermonẽ, falſum eſt. Præparatio enim eſt priuatio aliqua, & nullam habet naturã propriam niſi propter naturam ſubiecti. & propter hoc fuit poſſibile vt præparationes diuerſentur in vnoquoque ente. O Alex. reputas Ariſto. intendere demonſtrare nobis naturam præparationis tantum, non naturam præparati: & non eſt natura iſtius prępatationis, propria ei, ſi fuerit poſsibile cognoſci ſine cognitione naturæ præparati: ſed naturam præparationis ſimplr in quocunque ſit. Ego autem verecundor ex hoc ſermone, & ex hac mirabili expoſitione. Si enim Ariſto. intendebat demonſtare naturam ꝑparationis, quæ eſt in intellectu per omnes ſermones prę dictos in intellectu materiali, neceſſe eſt aut vt intendat demonſtrare per eos naturam præparationis ſimpliciter, aut naturã præparationis proprie. Natura autem præparationis proprie in intellectu impoſsibile eſt demonſtrare ſine natura ſubiecti: cùm præparatio propria vnicuiq; ſubiecto curritcurſu perfectionis, & formæ ex eo: ſed oportet neceſſario per cognitionem nãæ præparationis ſcire nãm prępparati. Et, ſi intendebat per illos ſermones
B demonſtrare naturam præparationis ſimpliciter, tunc illud non eſt id proprium intellectui. & omne hoc eſt perturbatio. Omnis enim præparatio in eo quod eſt præparatio, vere dicitur nihil eſſe in actu ex eis quæ recipit: & quod eſt non paſsibile: & vere dicitur eſſe non corpus, neque virtus in corpore: quomodo igitur poſſumus exponere illud, qđ Ariſtoteles intendebat hic demonſtrare nobis de natura intellectus materialis, illud, quod eſt commune omnibus recipientibus, ſcilicet in quibus eſt prępparatio ad recipiendum vnumquodque genus formarum, & nõ ad demonſtrandum naturam præparati per cognitionem naturæ præparationis proprie ei, * niſi intellectus materialis eſſe ſolummodo præparatio ſine aliquo ſubiecto: quod eſt impoſsibile. præparatio enim oſtendit præparatum. Vnde Ariſtote. cum inuenit præparationem, quæ eſt in intellectu eſſe diuerſam ab aliis, iudicauit præciſe quòd natura ſubiecta ei
C differt ab aliis naturis præparatis: & quod eſt proprium iſti ſubiecto prępparationis, ſcilicet intellectui, eſt quòd non eſt in eo alia intentionum intellectorum in potentia, aut in actu. Vnde neceſſe fuit ipſum non eſſe corpus, neq; formam in corpore. &, cùm non fuerit corpus, neq; virtus in corpore, non erit ẽt formæ imaginationis. illæ. n. ſunt virtutes in corporibus, & ſunt intentiones intellectæ in potentia. Et, cùm ſubiectum iſtius præparationis neq; eſt forma imaginationis, neq; muxtum ex elementis, vt Alex. intendit: neque poſſumus dicere quòd alia præparatio denudetur à ſubiecto, recte videmus ꝙ Theophraſtus, & Themiſtius, & Nicolaus, & alii Antiquorum Peripateticorum magis retinent demonſtrationẽ Ariſt:. & magis conſeruant verba eius. Cum enim intuerentur ſermones Ariſt. & eius verba, nullus potuit ferre ea ſuper ipſam præparationem tantum, neque ſuper rem ſubiectam præparationi: ſi poſuerimus ipſam eſſe virtutem in corpore, dicendo eam eſſe ſimplicem, & abſtractam, & non paſsibilem, & non mixtam corpori. Et, ſi iſtud non eſſet opinio Ariſtote.

oporteret

* al. ſi. n. intellẽs mãlis eẽt ſolũmmodo præparatio, eſſet ſine aliquo ſubiecto.

oporteret opinanari eam eſſe opinionem veram, ſed propter hoc, quod D
dico, nullus debet dubitare quin iſta ſit opinio Ariſt. Omnes. n. hoc opinã-
tes non credunt niſi propter hoc, quod dixit Ariſ. qm̃ ita eſt difficile hoc:
adeo ꝙ, ſi ſermo Ariſt. non inueniretur in eo, tunc ualde eſſet difficile ca-
dere ſuper ipſum, aut forte impoſsibile, niſi inueniretur aliquis talis, vt
Ariſt. credo. n. ꝙ iſte homo fuerit regula in natura, & exẽplar, quod natu-
ra inuenit ad demonſtrandum vltimam perfectionem humanam in ma-
teriis. Et forte opinio attributa Alex. fuit ficta ab eo ſolo: & in tempore
eius erat inopinabilis, & abiecta ab omnibus. Et ideo videmus Themiſtiũ
dimittentem eam omnino, & fugere eam, ſicut cauentur inopinabilia. Et
eſt contrarium ei, quod contingit modernis. nullus enim eſt ſciens, & per-
fectus apud eos, niſi qui eſt Alexandreus. & cauſa in hoc eſt famoſitas iſtiꝰ
viri & quia credimus, & vere ſcimus ꝙ fuit vnus de bonis expoſitoribus.
licet Alfarabius, cum hoc ꝙ maximus erat in iſtis, ſequitur Alexã. in hac
intentione: & addidit huic opinioni quoddam inopinabile. In li. enim de
Nichomachia videtur negare continuationem eſſe cum intelligentiis ab E
ſtractis: & dicit hanc eſſe opinionem Alex. & quòd non eſt opinandum ꝙ
finis humanus ſit aliud quã perfectio ſpeculatiua. Auempace autem ex
poſuit ſermonem eius, & dixit ꝙ opinio eius eſt opinio omnium Peripa-
teticorum, ſ. ꝙ continuatio eſt poſsibilis, & ꝙ eſt finis. Et forte hæc eſt vna
cãrum, pp quam videmus ꝙ conſuetudo, & mos plurium dantiũ ſe Philo-
ſophiæ in hoc tempore ſunt corrupti. & hoc habet alias cauſas non laten-
tes conſyderantes in Philoſophia operatiua.

Laus magna de Ariſto. uide cõſi'e i p-œmio Auer. ſup. 1. ph. &. 2. de Gen. c. 38. &. 3. Mete-oro. ca. de Iride.

De opinione alfarabii uide 3. c. 36. d Auẽpace & ibidem & 9. Met. c6. 22.

Et ipſe autem intelligibilis eſt ſicut intelligibilia. In his quidẽ enim quæ ſunt ſine materia, idem eſt intelligens, & qđ intelligit. Scientia autem ſpeculatiua & ſcibile, idem eſt.

IOPH. *Atq; etiam ipſe intelligibilis eſt, quemadmodum intelligibilia. in* F
iis enim quæ ſine materia ſunt, idem eſt id quod intelligit, & quod in-
telligitur: nam contemplatiua ſcientia & quod ita ſcibile eſt, idẽ ſunt.

Et eſt etiam intellectum, ſicut intellecta. Formare enim per in-
tellectum, & formatum per intellectum, quæ ſunt extra materiã,
idem ſunt. Scientia enim ſpeculatiua, & ſcitum ſecundum hunc
modum idem ſunt.

15 Cũ dubitauit de intellectu materiali, vtrum intellectum ex eo eſt ipſe
intellectus, aut aliud aliquo modo, & oportet, ſi intellectus ĩ eo eſt ipſum
intellectum, vt ſit intelꝭm per ſe non per intentionẽ in eo, &, ſi fuerit aliud
aliquo modo vt ſit intelꝭm per intentionẽ in eo, incœpit declarare ꝙ eſt
intellectum per intentionem in eo, ſicut aliæ res intellectæ: ſed differt ab
eis in hoc, ꝙ illa intentio eſt in ſe intellectus in actu, & in aliis rebus eſt in-
tellectus in potentia. Et dixit. Et eſt etiam intellectum, ſicut intellecta. i.
& eſt intellectum per intentionem in eo, ſicut res aliæ intellectæ. D. dedit

demon-

A demonſtrationem ſuper hoc,& dixit Formare enim per intellectum,&c. i.& neceſſe eſt vt intellectum ſit per intentionem in eo, quia formare per intellectum,& formatum idem ſunt in rebus non materialibus. Et,ſi iſte intellectus eſſet intellectus per ſe,contingeret vt ſcientia ſpeculatiua,& ſcitum eſſent idem:quod eſt impoſſibile.

Non autem ſemper intelligendi cauſa conſideranda eſt. In habentibus autem materiam,potentia ſolum unumquodq; intelligibilium.Quare quidem illis non inerit intellectus: ſine materia n.potentia eſt intellectus talium.Illud autem intelligibile erit.

pp H. *Cauſa porrò cur non ſemper intelligat conſideranda eſt.In iis autem quæ habent materiã potentia eſt unũquodq; intelligibilium.quare illis quidem non inerit intellectus:nam intellectus horum talium potentia*
B *eſt ſine materia: illi autem intelligibile inerit.*

Et perſcrutanda eſt cauſa,propter quam non ſemper intelligit. In eo autem,quod habet materiam, quodlibet intellectorum eſt in potentia tantum.Iſtis igitur nõ eſt intellectus.intellectus enim ad iſta,non eſt niſi potentia iſtorum abſtracta à materia. iſti autẽ quia eſt intellectum.

16 Et oportet perſcrutari de cauſa, pp quam non ſemper intelligit, ita q̃ intellecta eius ſint in ſe. Et cã in hoc eſt,q̃ illud ex intellectis,quod nõ habet materiam,ſuum intellectum eſt intellectus in ſe,& ipſe ſemper intelligit:q̃ autem habet materiam,vnumquodq; intellectorũ eſt in ipſo in potentia:& ideo res intellectæ materiales non intelligunt. Et hoc intendebat,cum dixit.Iſtis igitur non eſt intellectus.i.& ideo intellecta materia-
C lia non habent intellectum.& quod diminuitur à ſermone intelligit per ſuum oppoſitum,& per hanc particulã,aũt,quæ notat diuiſionẽ. &. q.d. & cã in hoc eſt,quia intellectum eius,qđ non habet materiam eſt ſemper, & in actu.intellectũ aũt eius,qđ habet materiã,eſt in potentia. D.d. Iſtis igitur non eſt intellectus &c.i.iſta igit intellecta pp hoc,ſ.quia ſunt intellecta in potentia,non habent intellm.Intellus enim attributus iſtis nõ eſt niſi formæ iſtorum abſtractæ à materia,& ideo iſtæ formæ reſpectu eorum non erunt intellectæ in actu.i.non comprehenſæ ab eis, neq; per eas erunt intelligentia:& in reſpectu illius,qnod abſtrahat ea à materiis ſuis, erunt intellecta in actu,& per ea erit intelligens,& illa per illam eandẽ intentionem erunt non intelligentia. Et hoc eſt complementum ſermonis in diſſolutione prædictæ quæſtionis.Ille enim ſermo coegit nos ad alterũ duorũ. Si.n.intellus fuerit idem cũ intellecto in intellectu materiali, neceſſe eſt vt ſint aliæ res,quæ ſunt extra aĩam intelligentes.Si vero aliud, vt ſit intellm per intentionem in eo.quapp indiget in eſſendo intellectũ intellectu.& hoc procedit in infinitum. Diſſolutio igitur iſtius qõnis eſt, qſn intentio,per quã intellectus materialis fit intellectus in actu, eſt quia

Reſumit qõné ppoſitã t.t.cõ. 13.

Solutio eiuſdem.

eſt

eſt intellectum in actu. Intentio vero, per quam res, quæ ſunt extra ani- D
mam, ſunt entia, eſt quia ſunt intellectæ in potentia. &, ſi eſſent in actu,
tunc eſſent intelligentes.

De intellectu agente. Cap. 3.

QVoniam autem ſicut in omni natura eſt aliquid, hoc quidem materia vnicuiq; generi, hoc autem eſt potentia omnia illa: alterum autem cauſa & factiuum, ꝙ in faciendo omnia, ut ars ad materiam ſuſtinuit: neceſſe & in anima has eſſe differentias.

SOPH. *Quoniam autem ut in uniuerſa natura eſt aliquid, alterum materia cuiq; generi: quod ideo ſic eſt, quòd potentia eſt illa omnia: alterum cauſa & effectiuum, eo quòd omnia efficiat: quæ res uſu uenit in arte* E
ſi cum materia comparetur: ita etiam in anima hæc adſint differentiæ neceſſe eſt.

Et quia, quemadmodum in natura eſt aliquid in vnoquoque genere, quod eſt materia, & eſt illud, quod eſt illa omnia in potentia: & aliud, quod eſt cauſa, & agẽs, & hoc eſt illud, propter quod agit quidlibet, ſicut diſpoſitio artificii apud materiam: neceſſe eſt vt in anima exiſtant hæ differentiæ.

17 Cùm declarauit naturam intellectus, qui eſt in potentia, & qui eſt in actu, & dedit differentiam inter ipſum & virtutem imaginationis, incœpit declarare ꝙ neceſſariũ eſt tertium genus intellectus eſſe: & eſt intelligẽtia agens, quæ facit intellectum, qui eſt in potentia, eſſe intellectũ in actu. Et dixit, ꝙ ita eſt in ponendo intelligentiam agentem in hoc genere entium ſicut eſt diſpoſitio in omnibus rebus naturalibus. quemadmodum enim neceſſe eſt in unoquoque genere rerum naturalium generabilium F
& corruptibilium eſſe tria ex natura illius generis, & ei attributa, agens, ſ. patiens, & factum, ita debet eſſe in intellectu. Et dixit. Et quia, quemodmodum in natura. i, & quia ita eſt hoc ſicut in rebus naturalibus. i. & quia conſyderatio de aĩa ẽ cõſyderatio naturalis, quia anima eſt vnum entium naturalium: rebus autem naturalibus commune eſt vt habeant in vnoquoq; genere materiam, & eſt illud, quod eſt in potẽtia omnia, quæ ſunt in illo genere, & aliud, ꝙ eſt cauſa & agens, & eſt illud, ptopter quod generatur omne, quod eſt illius genetis, ſicut eſt artificium apud materiã; neceſſe eſt, vt hæ tres differentiæ ſint in anima.

Et eſt intellectus, hic quidem talis, in omnia fieri: ille vero, in omnia facere: ſicut habitus quidam, ſicut lumen. quodam. n. modo & lumen facit potentia exiſtentes colores, actu colores.

Atq;

50 ℣. *Atq; eſt quidam intellectus talis, quòd omnia fiat: quidam, quòd*
A *omnia faciat, ueluti habitus quidam, perinde ac lumen: nam lumen quoque quodammodo facit actu colores, eos qui ſunt potentia colores.*

Oportet igitur vt in ea ſit intellectus, qui eſt intellectus, ſecundum quòd efficitur omne: & intellectus, qui eſt intellectus, ſecundum quod facit ipſum intelligere omne. & intellectus, ſecundum ꝙ intelligit omne, eſt quaſi habitus, qui eſt quaſi lux. lux.n. quo quo modo etiã facit colores, qui ſunt in potentia: colores in actu.

Intell⁹ poſſibilis efficit oia mõ ſimilitudinis, & receptiõis. Idẽ 3 t.c. 6. & 4.38.

18. D. Et, cùm neceſſe eſt inueniri in parte aĩæ, quæ dr̃ intellectus, iſtas tres differentias, neceſſe eſt vt in eo ſit pars, quæ dicitur intellectus, ſm ꝙ efficitur omne, modo ſimilitudinis, & receptionis: & ꝙ in ea ſit etiam ſecunda pars, quæ dicit̃ intellectus, ſecundũ quòd facit iſtum intellectum, qui eſt in potẽtia. intelligere omnia in actu. Cauſa.n. propter quã facit intellectũ, qui eſt in potentia, intelligere omnia in actu, nihil aliud ẽ niſi ꝙ ſit ĩ actu.
B hoc enim, quia eſt in actu, eſt cauſa vt intelligat in actu omnia: & ꝙ in ea etiam ſit tertia pars, quæ dr̃ intellectus ſm ꝙ facit oẽ intell'm in potẽtia eẽ intell'm in actu. Et dixit. Oportet igit̃, &c. & intendit per iſtum intellectũ materialem hęc igit̃ eſt ſua deſcriptio prædicta. D.d. & intellectus ſecundũ ꝙ facit ipſum intelligere oẽ. & intendit per iſtum, illud quod fit, quod eſt in habitu. Et hoc pronomẽ, ipſum, poteſt referri ad intellectum materialem, ſicut diximus: & poteſt referri ad hominẽ intelligentẽ. & oportet addere in ſermone ſecundũ ꝙ facit ipſum intelligere omne ex ſe, & quando voluerit. hæc enim eſt definitio huius habitus. ſ. vt habens habitum intelligat per ipſum illud, quod eſt ſibi propriũ ex ſe: & quando voluerit, abſq; eo quod indigeat in hoc aliquo extrinſeco. D.d. & intellectus, ſecundum ꝙ intelligit, &c. & intendit per iſtũ intelligentiã agentẽ. & per hoc, quod dixit intelligit omne, quaſi aliquis habitus, intendit ꝙ facit oẽm rem intellectã in actu, poſtquã erat in potentia, quaſi habitus & forma. D.d. qui
C eſt quaſi lux, &c. modo dat modũ, ex quo oportuit ponere in aĩa intelligentiã agentẽ. nõ enim poſſumus dicere ꝙ proportio intellectus agentis in aĩa ad intellectũ generatũ eſt, ſicut proportio artificij ad artificiatum omnibus modis. ars enim imponit formã in tota materia abſq; eo ꝙ in materia ſit aliquid exiſtens de intentione formæ, antequã artificium fecerit eam. & non eſt ita in intellectu. qm̃, ſi ita eſſet in intellectu tunc homo non indigeret in cõprehendẽdo intelligibilia ſenſu, neq; imaginatione: immo intellecta peruenirẽt in intellectũ materialẽ ab intellectu agente, abſq; eo ꝙ ĩtellectus materialis ĩdigeret aſpicere formas ſenſibiles. † Neq; etiã poſſumus dicere ꝙ intẽtiones imaginatæ ſint ſolæ mouẽtes intellectũ materialẽ, & extrahentes eũ de potentia in actũ. Quoniã, ſi ita eſſet, tunc nulla differentia eſſet inter vlẽ, & indiuiduum: & tunc intellectus eſſet de genere virtutis imaginatiuæ. Vnde neceſſe eſt cũ hoc, quod poſuimus quòd proportio intentionum imaginatarum ad intellectum materialẽ

Ars ſponit formã ĩ tota mã, abſq; eo ꝙ in mã ſit aliqd exiſtẽs dẽ intẽtione formæ, añq̃ artificiũ ĩcerſit ẽam. Idẽ 6. Etiã ca. 5. & 2. phy. t. 2. & 3. & 86 c. Idẽ 12. Me. c. 13. idẽ 7 Me. c. 25.

Intentiones imaginatæ non ſunt ſolæ mouentes intellectũ.

est sicut proportio sensibilium ad sensus, vt Aris. post dicet, ponere alium motorem esse, qui facit eas mouere in actu intellectum materialē: & hoc nihil est aliud quàm facere eas intellecta in actu, abstrahendo eas à materia. Et, quia hæc intentio cogens ad ponendum intellectum agentem alium à materiali, & formis rerum, quas intellectus materialis comprehēdit, est similis intentioni, propter quam visus indiget luce: cum hoc ꝙ agens & recipiens alia sunt à luce: contentus fuit in notificando hunc modum per hoc exemplum. & quasi d. & modus, qui coegit nos ad ponendū intellectum agentem, idem est cum modo, propter quem indiget visus luce. Quemadmodum enim visus non mouetur a coloribus, nisi quādo fuerit in actu: quod non completur nisi luce præsente, cum ipsa sit extrahens eos à potentia in actum: ita etiam intentiones imaginatæ non mouent intellectum materialem, nisi quando fuerint intellectæ in actu: quod nō pficitur eis nisi aliquo præsente, quod sit intellectus in actu. Et fuit necesse attribuere has duas actiones in nobis aīæ, s. recipere intelligm, & facere eū, quāuis agens & recipiēs sint substātiæ æternæ, pp hoc, quia hæ duæ actiones reductæ sunt ad nīam voluntatē, s. abstrahere intellecta, & intelligere ea. Abstrahere. n. nihil est aliud q̄ facere intētiones imaginatas in actu, postquā erant in potentia. Intelligere aūt nihil est aliud quā recipere has intētiones. Cùm enim inuenimus idem transferri in suo esse de ordine in ordinem, s. intētiones imaginatas, diximus ꝙ necesse est vt hoc sit à cā agente, & recipiente. recipiens igitur est materialis, & agens est efficiens.

Et, cùm inuenimus nos agere per has duas virtutes, cùm voluerimus: & nihil agit nisi per suam formā: ideo fuit necesse attribuere nobis has duas virtutes intellectus. Et intellectus, qui est abstrahere intellectum, & creare eum, necesse est vt præcedat in nobis intellectum, qui est recipere eum.

Et Alex. † dixit quod rectius est describere intellectum, qui est in nobis per suam virtutem agentem, non per patientem: cum passio, & receptio commune sint intellectui, & sensibus, & virtutibus distinctiuis. actio. n. ē propria ei: & est melius vt res describatur per suam actionem. Dico etiā hoc non esse necesse omni modo: nisi hoc nomen passio diceretur m eis modo vniuoco: non enim dicitur nisi modo æquiuoco. Et omnia dicta ab Arist. in hoc sunt ita, ꝙ vniuersalia nullum habent esse extra animam: quod intendit Plato. qm̄ si ita esset, non indigeret ponere intellm agēte.

Et hic intellectus separabilis & impassibilis & immistus, substantia actu ens: semper enim honorabilius est agens patiente: & principium materia. Idem autem est secundum actum scientia, rei.

SOPH. *Et hic intellectus separabilis est, & non mixtus, & impatibilis, & sui substantia operatio. semper enim agens patiente, & principium materia nobilius est. Idem autem est scientia quæ actu est, quod res ipsa.*

Et iste intellectus etiam est abstractus, non mixtus, neque passibilis, & est in sua substantia actio. Agens enim semper est nobilius

Digressio. Hæ duę actiones reductæ sūt ad nīam voluntatē s. abstrahere intellecta & intelligere ea. idē 2. de aīa, 60. & hic. 36.

*uim legit respicere.

Nihil agit nisi p suā formā. idē 3. ph. 17. 2 de Ge. 53. 9. Me. 20. uide pro hoc. 2. de aīa c. 24. idē j. I hoc 3. c. 36.

† idē inf 36.

Qa dic ab Arist sunt in ꝙ vna n lū hñt extra aīa qđ itēd P. ato. 1. d aīa. 8. 2. de a c. 60. 1. ta. 6. 2 27. 3. M co. 20. Me. 57. Me. 4. 14. 21. 2 28. idē Me. c 6

lius patiente, & principium nobilius materia. Et ſcientia in actu eadem eſt cum re.

19 Cùm declarauit ſecundum genus eſſe intellectus, & eſt agens, incœpit facere comparationem inter eum & materialẽ, & dixit. Et iſte intellectus etiam, &c. i. & iſte etiam intellectus eſt abſtractus, ſicut materialis: & eſt etiam non paſſibilis, neq; mixtus, ſicut ille. Et, cùm narrauit ea, in quibus communicant intellectui materiali, dedit diſpoſitionem propriam intellectui agenti, & dixit & eſt in ſua ſubſtãtia actio. i. ꝙ nõ eſt in eo potentia ad aliquid, ſicut in intellectu recipiente eſt potentia ad recipiendum formas. intelligentia enim agens nihil intelligit ex eis, quæ ſunt hic. Et fuit neceſſe vt intelligentia agens ſit abſtracta, & nõ mixta, neq; paſſibilis, ſecundũ quòd eſt agens omnes formas intellectas. Si igitur eſſet mixta, non eſſet agens omnes formas: ſicut fuit neceſſe vt intellectus materialis, ſm ꝙ eſt recipiens omnes formas, ſit etiam abſtractus, & non mixtus. qm̃, ſi non

Intelligentia agens nihil intelligit ex eis q̃ ſũt hic. Idẽ The. hic ca. 51.

B eſſet abſtractus, haberet formam hanc ſingularem: & tunc neceſſe eſſet alterum duorum, ſcilicet aut vt reciperet ſe, & tunc motor in eo eſſet motum, aut vt non reciperet omnes ſpecies formarum. Et ſimiliter, ſi intelligentia agens eſſet mixta cum materia, tunc neceſſe eſſet aut vt intelligeret & crearet ſe, aut non crearet omnes formas. Quæ igitur eſt differẽtia inter has duas demonſtrationes in conſiderando per eas: ſunt enim valde conſimiles. & mirum eſt quomodo omnes concedunt hanc demonſtrationem eſſe veram de intellectu, ſcilicet agente, & non conueniunt in demonſtratione de intellectu materiali: & licet etiam ſint valde conſimiles, ita ꝙ oportet concedentem alteram etiam concedere aliam. Et poſſumus ſcire ꝙ intellectus materialis debet eſſe non mixtus ex iudicio, & eius comprehenſione. Quia enim iudicamus per ipſum res infinitas in numero in propoſitione vniuerſali: & eſt manifeſtum ꝙ virtutes animæ iudicantes, ſcilicet individuales, & mixtæ non iudicant niſi intentiones finitas, contingit ſm conuerſionem oppoſiti ꝙ illud, quod non iudicat intentio-

Per ſtelſm mãlẽ iudicamus infinita ī ꝓpoſitione vñ. Vid ꝓ hoc 2. Me. 18. & 43. c. & 12. Me. 14. & 51.

C nes finitas, neceſſe eſt vt non ſit virtus animæ mixta. &, cùm huic coniunxerimus ꝙ intellectus materialis iudicat res infinitas & non acquiſitas à ſenſu, & ꝙ non iudicat intentiones finitas: continget vi ſit virtus non mixta. Auempace autem videtur concedere hanc propoſitionẽ eſſe veram in epiſtola expeditionis, ſcilicet ꝙ virtus, per quã iudicamus iudicio vniuerſali eſt infinita: ſed exiſtimauit hanc virtutem eſſe in intellectum agẽtem ſm manifeſtum ſui ſermonis illic. Et non eſt ita. iudicium enim, & diſtinctio non attribuitur in nobis niſi intellectui materiali. & Auic. certo vtebatur hac propoſitione: & eſt vera in ſe. Et, cùm notificauit ꝙ intellectus agens differt à materiali, in eo ꝙ agens ſemper eſt puta actio, materialis aũt eſt vtriſq;, pp res, quæ ſunt hic, dedit cãm finalem in hoc, & d. Agẽs n. ſemper eſt nobilius patiente. i. & iſte ſemp eſt in ſua ſubſtantia actio: & ille inuenit in vtraq; diſpõne. Quia iam declaratũ eſt ꝙ proportio intellectus agentis ad intellectum, patientem eſt ſicut proportio principii mouentis

quoquomodo ad materiam motam. agens enim ſemper nobilius eſt pa- D
tiente, & principium nobilius materia. Et ideo opinandum eſt ſecundū
Ariſto. ꝙ vltimus intellectus abſtractorum in ordine eſt iſte intellectus
materialis. Actio enim eius eſt diminuta ab actione illorum: cum actio
eius magis videtur eſſe paſſio quàm actio: non quia eſt aliud, per quod
differat iſte intellectus ab intellectu agente, niſi per hanc intentionem tā-
tum. Quoniam, quemadmodum nō ſcimus multitudinem intellectuum
†Iudiciū eſt aliqd ī c pfectionis iudicis actio vero nō ē ī ca. pfectionis agentis.cō ſe. 3. ph. 19.& 2. d Aia. 139. Exclamatio contra Alex. abſtractorum, niſi per diuerſitatem actionum eorum, ita etiam non ſci-
mus diuerſitatem iſtius intellectus materialis ab intellectu agēte, niſi per
diuerſitatem ſuarum actionum. Et, quemadmodum intellectui agenti
accidit vt quandoq; agat in res exiſtentes hic, & quandoq; non, ita iſti ac
cidit vt quandoq; iudicet res exiſtentes hic, & quandoq; non. ſed differūt
tantum in hoc, ꝙ iudicium † eſt aliquid in capitulo perfectionis iudicis:
actio autem non eſt ſecundum illum modum in capitulo perfectionis a-
gentis. Conſydera igitur hoc, quoniam eſt differentia inter hos duos in-
tellectus. &, niſi hoc eſſet, nulla eſſet alietas inter eos. O Alex. ſi hoc no- E
men intellectus materialis non ſignificaſſet apud Ariſto. niſi præparatio-
nem tantum, quomodo faceret hanc comparationem inter ipſum & in-
tellectum agentem, ſ. in dando ea in quibus conueniūt, & ea in quibus dif
ferunt? D.d. Et ſcientia in actu idem eſt cum re. & innuit, vt reputo, ali-
quod ꝓprium intellectui agenti, in quo differt à materiali, ſ. ꝙ in intelli
gentia agente ſcientia in actu eadem eſt cum ſcito. & non eſt ſic in intelle
ctu materiali, cùm ſuum intellectum eſt res, quæ non eſt in ſe intellectus.
Et, cū notificauit ꝙ ſua ſubſtātia eſt ſua actio, dedit cām ſup hoc, & dixit.

Quæ vero ſecundum potentiam prior in vno eſt: omnino autē
neq; tempore. ſed non aliquando quidem intelligit: aliquando ve
ro non intelligit. Separatus autem eſt ſolum hoc quod vere eſt: &
hoc ſolum immortale & perpetuum eſt. Non reminiſcimur autē:
quia hoc quidem impaſſibile: paſſiuus vero intellectus corrupti- F
bilis, & ſine hoc nihil intelligit anima.

IOPH. *Ea uero quæ potentia eſt, prior tempore eſt in uno: omnino uero ne tē* *al. legūt ſimplr.
*pore quidem. ſed non interdum intelligit, & interdum nō intelligit. ubi
autem ſeparatus fuerit, tunc eſt ſolum id quod reuera eſt: & hoc ſolum
eſt immortale & æternum: ſed non meminimus: quia hoc quidem im-
patibile eſt: intellectus autem paſſiuus corruptibilis, & nihil ſine eo
intelligit.*

Et quod eſt in potentia, eſt prius tempore indiuiduo. vniuerſa
liter autem nō eſt neq; in tēpore. neq; eſt qñq; intelligens, & qñq;
non intelligens. Et, cū fuerit abſtractus, eſt quod eſt tm̄, non mor-
talis. Et non rememoramur, quia iſte eſt non paſſibilis. & intelle-
ctus paſſibilis eſt corruptibilis, & ſine hoc nihil intelligit.

Iſtud

Iſtud capitulum põt intelligi tribus modis. Quorum vnus eſt ſm opi-
A nionem Alex. Et ſecundus ſm opinionem Theophraſti, & aliorum expo- Expõ alex.
ſitorum. Et tertius ſm opinionem, quam nos narrauimus: & eſt magis manifeſtũ ſm verba. Poteſt.n. intelligi ſm Alex. ꝙ intendebat per intellectum in potentia præparationem exiſtentem in cõplexione humana. ſ. ꝙ potentia & præparatio, quæ eſt in hoĩe ad recipiendũ intell'm in reſpectu vniuſcuiuſq; indiuidui, é prior tpe intellectu agente: ſimpl'r aũt intellectus agens eſt prior. Et, cùm dixit. neq; eſt qñq; intelligens, & qñq; nõ. intendit intellectum agentem. Et, cùm dixit. Et, cùm fuerit abſtractus, eſt quod eſt tantum, non mortalis. intendit ꝙ iſte intellectus, cùm fuerit copulatus in nobis, & intellexerimus per illum alia entia, ſm quòd eſt forma nobis ipſe ſolus, tunc inter partes intellectus eſt nõ mortalis. D. d. Et non rememoramur, &c. hæc eſt quæſtio circa intellectum agẽtem, ſm ꝙ copulatur nobis, & intelligimus per illum. Poteſt.n. quis dicere ꝙ, cùm intellexerimus per aliquod æternum, neceſſe eſt vt intelligamus per illud
B idem poſt mortem, ſicut ante. & dixit reſpondendo ꝙ intellectus iſte non copulatur nobis, niſi mediante eſſe intellectus materialis generabilis & corruptibilis in nobis: &, cũ iſte intellectus fuerit corruptus in nobis, neq; rememorabimur. Forte igitur Alex. ita expoſuit hoc capitulum: licet nõ viderimus expoſitionem ſuam in hoc libro. Themiſtius autem intelli- Expõ Th. 3. de Aia ca. 26.
git per intell'm, qui eſt in potentia, intell'm materialem abſtractum, cuius eſſe demonſtratum eſt. Et intelligit per intell'm, cuius fecit comparationẽ cum hoc intell'm agentem, ſm ꝙ continuatur cum intell'u, qui eſt in potentia, & hoc quidem eſt intellectus ſpeculatiuus apud ipſum. Et, cùm dixit. & non qñq; intelligit, & qñq; non intelligit. intelligit agentem, ſm ꝙ non tangit intell'm materialem. Et, cũ d. Et, cùm fuerit abſtractus, eſt ꝙ ẽ tantum non mortalis, intendit intellectum agentem, ſm ꝙ eſt forma intellectui materiali. & hoc eſt intellectus ſpeculatiuus apud ipſum. & erit iſta qõ contra intellectum agentem, ſm ꝙ tangit intell'm materialem: & eſt
C ſpeculatiuus, ſm ꝙ eſt forma intellectui materiali: & hoc eſt intellect' ſpeculatiuus. Sed, cùm dixit. Et non rememoramur. dicit ꝙ remotum eſt vt iſta dubitatio ab Ariſt. ſit circa intellectum, niſi ſm ꝙ intellectus agẽs eſt forma in nobis. Dicit enim ꝙ ponenti intellectum agentem eſſe æternũ, & intellectum ſpeculatiuum eſſe non æternum, non contingit hæc qõ. ſ. quare non rememoramur poſt mortem, quod intelligimus in vita. Et Scientia exiſtẽs in nobis in diſpõne adeptiõis æquiuoce dicitur cũ ſcia exiſtere in nobis p nãm & diſciplinam.
eſt, ſicut dixit. ponere enim iſtam qõnem circa intellectum agentem, ſm ꝙ ẽ adeptus: vt Alex. dicit, remotũ eſt. Scientia enim exiſtens in nobis in diſpoſitione adeptionis æquiuoce dicitur cum ſcientia in nobis exiſtente per naturã, & diſcliplinam. Iſta igitur qõ, vt apparet, non eſt niſi in ſciẽtia exiſtente per naturã. Impoſſibile eſt. n. vt iſta qõ ſit niſi circa cognitionẽ æternam, exiſtentem in nobis, aut per naturam, vt dicit Themiſtius, aut p intell'm adeptũ in poſtremo. Quia igit' hęc qõ apud Themiſt. eſt circa intell'm ſpeculatiuũ, & initiũ ſermonis Ariſt. eſt de intellectu agẽte, iõ opinatus fuit ꝙ intell's ſpeculatiuus eſt agens apud Ariſt. ſm ꝙ tangit intell'm

materialem. Et teſtatur ſuper oĩa iſta ex hoc, quod dixit in primo tracta- D
tu de intellu ſpeculatiuo. Fecit enim illic eandem qõnem, quã hic: & diſ-
ſoluit eam per hanc eandẽ diſſolutionẽ. Dicit. n. in principio iſtius libri.
1. de aĩa t.c.: 65. & 66. Intellꝰ aũt vt eſſe aliqua ſubſtantia exiſtens in re, & nõ corrũpi. qm̃, ſi corrũ-
" peret, tunc magis eſſet hoc apud fatigationem ſenectutis. Et poſtea dedit
" modum, ex quo poſſibile eſt vt intellectus ſit nõ corruptibilis, & intellige
" re per ipſum erit corruptibile, & dixit. Et formare per intellm, & cõſydera
" re ſunt diuerſa: ita ꝙ intus corrũpetur aliquod aliud, ipſum aũt in ſe nullã
" habet occaſionem. Diſtinctio aũt & amor non ſunt cãæ illius: ſed iſtius,
" cuius eſt hoc fm ꝙ eſt eius. Et ideo ét, cùm iſte corrumpetur, non reme-
" morabimur, neq; diligemus. Themiſtius igr̃ dicit ꝙ ſermo eius in illo
Vid The. in. 3. de aĩa. ca. 35. tractatu, in quo dicit, intellectus aũt vr̃ eſſe ſubſtantia aliqua exiſtẽs in re,
& nõ corrũpi, idem eſt cum illo, in quo dixit hoc. &; cũ fuerit abſtractus é
quod eſt tantum nõ mortalis, æternus. & quod dixit hic, & nõ rememora-
mur, quia iſte eſt non paſſibilis. & intellectus paſſibilis eſt corruptibilis. &
ſine hoc nihil intelligit, idem eſt cum eo, quod illic dixit, ſ. & formare per E
intellectum, & conſyderare diuerſantur, &c. Et dixit pp hoc ꝙ intẽdebat
hic per intellectum paſſibilem partem concupiſcibilem animæ iſta enim
pars vr̃ habere aliquã rõnem. auſcultat enim ad concedendum illud, quod
reſpicit aĩa rõnalis. Nos aũt, cũ videmus opinionem Alex. & Themiſtii
Expõ Cõ. eſſe impoſſibiles, & inuenimus verba Ariſt. manifeſta fm noſtram expo-
ſitionem, credimus ꝙ iſta eſt opinio Ariſt. quam nos diximus, & ſunt ver
Expõ. t. 19 ba in ſe uera. Qm̃ aũt verba eius apparentia ſunt in hoc capitulo declara-
bitur ſic. Cùm enim dixit. Et iſte intellectus etiã eſt abſtractus, nõ mixtꝰ,
neq; paſſibilis, loquitur in intellectu agente. & nõ poſſumus aliud dicere.
& hæc particula etiam oſtendit aliũ intellm eſſe non paſſibilem, neq; mi
xtum. Et fiſt comparatio inter eos eſt, vt manifeſtum eſt, fm ꝙ eſt inter
intellm agentẽ & intellm materiale, fm ꝙ intellꝰ materialis cõicat agenti
in multis iſtarũ diſpoſitionum. & in hoc conuenit nobiſcum Themiſtius F
Expõ. t. 20 Intellꝰ, q eſt in potẽtia, prius cõtinuat cũ nobis, q̃ intellꝰ agẽs. oppoſitũ dixit ĩ in c. 18. &c̃. 36. & differt Alex. Et, cùm dixit. Et quod eſt in potentia, eſt prius tempore in
diuiduo. poteſt intelligi per tres opiniones eodem modo. Secundum n.
noſtram opinionem, & Themiſtii, intellectus, qui eſt in potentia prius cõ
tinuatur cum nobis, quàm intellectus agens. & ſecundum Alex. intellectꝰ,
qui eſt in potentia erit prior in nobis ſecundum eſſe, aut generationem,
& non ſecundum continuationem. Et, cùm dixit. vniuerſaliter autem
Vide cõt. Zim. non eſt neq; in tempore, loquitur de intellectu, qui eſt in potentia. quo-
niam, cùm fuerit acceptus ſimpliciter non reſpectu indiuidui, tunc non
erit prior intellectu agente aliquo modo prioritatis, ſed poſterior ab eo
omnibus modis. & iſte ſermo cõuenit vtriq; opinioni, ſ. dicenti ꝙ intelle-
ctus, qui eſt in potentia, eſt generabilis, aut non generabilis. Et, cùm di-
Pria expõ ſup illis ꝙ bis neq; é qñq; intel ligẽs, &c. xit. neq; eſt quandoq; intelligens, & quandoq; nõ intelligens. impoſſe eſt
vt iſte ſermo intelligatur fm ſuum manifeſtum, neq; fm Themiſtium,
neq; fm Alex. Qm̃ hoc verbum eſt, cũ dixit, neq; qñq; eſt intelligens, &
quandoq; non intelligens, ſecũdũ eos refertur ad intellectum agẽtem. ſed

Themiſtius

A Themiſtius, ſicut diximus, opinatur ꝙ intellectus agens eſt ſpeculatiuus, ſm ꝙ tangit intellectum materialem. Alex. autem opinatur quòd intellectus, qui eſt in habitu, & eſt ſpeculatiuus, eſt alius ab intellectu agente, & hoc oportet credere. Artificium enim aliud eſt ab artificiato & agẽs aliud ab acto. Secũdum aũt ꝙ nobis apparuit ſermo, eſt iſte ſecundum ſuum manifeſtum: & erit illud verbum, eſt, relatum ad propinquiſſime dictũ: & eſt intellectus materialis, cùm fuerit* actu ſimpliciter, non in reſpectu indiuidui. Intellectus enim, qui dicitur materialis, ſm ꝙ diximus, non accidit ei vt qñq; intelligat, qñq; non, niſi in reſpectu formarum imaginationis exiſtentium in vnoquoq; indiuiduo, non in reſpectu ſpeciei. v.g. ꝙ non accidit ei, vt qñq; intelligat intellectum equi, & qñq, nõ, niſi in reſpectu Socratis, & Platonis. ſimpliciter autem & reſpectu ſpeciei ſemper intelligit hoc v'le: niſi ſpecies humana deficiat omnino. quod eſt impoſſibile. & ſm hoc ſermo erit ſm ſuum manifeſtũ Et, cùm dixit. vniuerſaliter autem non eſt neq; intꝛ, intendit ꝙ intellectus, qui eſt in potentia, cùm non fuerit acceptus in reſpectu alicuius indiuidui, ſed fuerit acceptus ſim-
B pliciter, & in reſpectu cuiuslibet indiuidui, tunc non inuenitur aliqñ intelligens & aliquando non, ſed ſemper inuenitur intelligens. Quemadmodum intellectus agens, cùm non fuerit acceptus in reſpectu alicuius indiuidui, tunc nõ inuenitur qñq; abſtrahens, & qñq; nõ abſtrahens: ſed ſemp inuenitur abſtrahere, cùm acceptus fuerit ſimpliciter. idem enim modus eſt in actione duorum intellectuum. Et ſm hoc, cùm dixit. Et, cùm fuerit abſtractus, eſt illud, ꝙ eſt tantum nõ mortalis, intẽdit. &, cùm fuerit abſtractus ſm hunc modum, ex hoc modo eſt tñ nõ mortalis, nõ ſm ꝙ accipitur in reſpectu indiuidui. Et erit ſermo eius, in quo dixit. Et nõ rememoramur, &c. ſm ſuum manifeſtũ. Cõtra enim hanc opinionẽ ſurgit quæſtio perfecte. Dicet enim quærens. Cũ intellã cõia ſint nõ gñabilia, neque corruptibilia ſm hunc modum, quare nõ rememoramur poſt mortẽ co-
C gnitionum habitarũ in hac vita. Et dicetur diſſoluẽdo, quia rememoratio fit per virtutes cõprehenſiuas paſſibiles. ſ. materiales: & ſunt tres virtutes in hoĩe, quarum eſſe declaratũ eſt in Senſu & ſenſato, ſ. imaginatiua, & cogitatiua, & rememoratiua. iſtæ enim tres virtutes ſunt in homine ad præſentãdam formam rei imaginatæ, qñ ſenſus fuerit abſens. Et ideo dictum fuit illic ꝙ, cũ iſtæ tres virtutes adiuuerint ſe ad inuicẽ, forte repreſentabũt indiuiduum rei, ſm ꝙ eſt in ſuo eẽ, licet aũt nõ ſentiamus ipſum.

Et intendebat hic per intellectum paſſibilem formas imaginationis, ſm ꝙ in eas agit virtus cogitatiua ꝓpria homini. Iſta. n. virtus eſt aliqua rõ, & actio eius nihil eſt aliud quã ponere intẽtionẽ formæ imaginationis cum ſuo* indiuiduo apud rememorationem, aut diſtinguere eam ab eo apud formationẽ. Et manifeſtũ eſt ꝙ intellectus, qui dicitur materialis, recipit intẽtiones imaginatas poſt hanc diſtinctionẽ. Iſte igit' intell's paſſibilis neceſſarius eſt in formatione. Recte igitur dixit, Et nõ rememoramur, quia iſte ẽ nõ paſſibilis. & intellectus paſſibilis ẽ corruptibilis, & ſine hoc nihil ĩtelligit. i. & ſine ꝟtute imaginatiua, & cogitatiua nihil ĩtelligit

*a.l. idolo
ſcdm ep̃ó

Artificiũ aliud eſt ab artificiato, & agẽs aliud ab acto.

*a.l. acceptus.

Intellectꝰ mãlis, vt diximꝰ nõ accidit ei qñq; intelligere, & qñq; non, niſi reſpectu indiuidui: nõ reſpectu ſpẽi ldẽ ĩ c. ſ. & 19.

Virtus cogitãtiua ẽ aliqua rõ, & actio eius ẽ ponere intẽtionẽ formæ imaginationis cũ ſuo ĩdiuiduo apud rememorationem aut diſtinguere eã ab eo apud formationẽ. Vide cõſimile ĩ cõ. 6.

intellectus,qui dicitur materialis.hæ enim virtutes ſunt quaſi res,quæ prę D
parant materiam artifici ad recipiendum actionem artificii. hæc igitur
eſt vna expoſitio. Et poteſt exponi alio modo,& eſt ꝙ,cùm dixit,& non
eſt quandoq; iſte intelligens,& quandoq; non intelligens, intendit cùm
non fuerit acceptus,ſecundum ꝙ intelligit,& formatur à formis materia
libus generabilibus & corruptibilibus,ſed fuerit acceptus ſimpliciter,& ſe-
cundum quòd intelligit formas abſtractas liberatasà materia, tunc non
inuenitur quandoq; intelligens & quandoq; non intelligens,ſed inuenie
tur in eadem forma.v.g.in modo,per quem intelligit intellectum agen-
tem:cuius proportio eſt ad ipſum,ſicut diximus,ſicut lucisad diaphanũ.
Opinandum eſt enim ꝙ iſte intellectus,qui eſt in potentia, cùm declara-
tum eſt ꝙ eſt æternus,& ꝙ innatus eſt perfici per formas materiales, di-
gnior eſt vt ſit innatus perfici per formas non materiales, quæ ſunt intel-
lectæ in ſe:ſed non in primo copulatur nobiſcum ex hoc modo,ſed in po-
ſtremo,quando perficitur generatio intellectus,qui eſt in habitu, vt de-
clarabimus poſt. Et ſecundum hanc expoſitionem,cùm dixit. Et,cũ fue- E
rit abſtractus eſt,ꝙ eſt tantum non mortalis,innuit intellectum materia-
lem,ſecundum ꝙ perficitur per intellectum agentem, quando fuerit co-
pulatus nobiſcum ex hoc modo,deinde abſtrahitur. Et forte innuit in-
tellectum materialem in ſua continuatione prima nobiſcum.ſ.continua-
tione,quæ eſt per naturam. & appropriauit ipſum per hanc particulã tm,
annuendo ad corruptionem intellectus,qui eſt in habitu ex modo, ꝙ quę
eſt corruptibilis. Et vꝛ,quando quis intuebitur intellectum materialem
cum intellectu agente,apparebunt eſſe duo vno modo,& vnum alio mo-
do. Sunt enim duo per diuerſitatem actionis eorũ. actio enim intellectus
agentis eſt generare:iſtius autem informari. Sunt autẽ vnum,quia intelle
ctus materialis perficitur per agentem,& intelligit ipſum. Et ex hoc mo-
do dicimus ꝙ intellectus continuatus nobiſcum apparent in eo duæ vir-
tutes.quarum vna eſt actiua,& alia eſt de genere virtutum paſſiuarum.
Hic Inuit dari reactionẽ idẽ 1.d Ge. 53 &.1.ph.8. & 4. Meteor. c.10 Et quã bene aſſimilat illum Alex.igni.Ignis enim eſt innatus alterare oẽ
corpus per virtutem exiſtentem in eo:ſed tamẽ cum hoc patitur quoquo F
modo ab eo,quod alterat:& aſſimilatur cum eo aliquo modo ſimilitudi-
nis.i.acquirit ab eo formam igneam minoté forma ignea alterante. hæc
enim diſpoſitio valde eſt ſimilis diſpõni intellꝰ agentis cũ paſſibili,& cum
intellectis,quæ generat.eſt enim agens ea vno modo, & recipiens ea alio
modo. Et ſm hoc erit ſermo,in quo dixit,& non rememoramur,&c.diſ-
ſolutio qõnis,quæ fecit Antiquos expoſitores credere intellectum, qui eſt
in habitu,eſſe æternum & fecit Alex. opinari intellm materialem eſſe ge-
nerabilem & corruptibilem,in qua dicebatur qũo intellta à nobis ſunt nõ
æterna cum hoc ꝙ intellectus eſt æternus,& recipiens eſt æternũ. Et qua-
ſi d.reſpondẽdo ꝙ cã in hoc eſt,quia intellectus materialis nihil intelligit
ſine intellꝰ paſſibili,licet ſit agẽs,& recipiẽs ſit ſicut cõprehendere colorẽ.
color.n.nõ eſt,licet lux ſit & viſus ſit,niſi coloratũ ſit. Et tũc ſm quã iſtarũ
expõnum dicat litera erit cõueniens verbis Ariſt.& ſuis demonſtrationi-

bus

A bus ſine aliqua contradictione, aut exitu à manifeſto ſui ſermonis. Et iõ non eſt recte vti in doctrina verbis æquiuocis, niſi in eis, quæ licet ſint diuerſa, tamen conueniunt in omnibus intentionibus, de quibus poſſunt dici. Et demonſtrat quòd intendebat hic per intellectum paſſibilem virtutem imaginatiuam humanam hoc, quod cecidit in alia translatione loco eius, quod dixit, quòd eſt non paſſibilis, & intellectus paſſibilis, eſt corruptibilis. Dicit.n. in illa translatione, & quod induxit nos ad dicendum ꝙ iſte intellectus non alteratur, neq; patitur, eſt ꝙ exiſtimatio eſt imaginatio intellectus paſſibilis, & quod corrumpitur & non comprehendit intellectum, & nihil intelligit ſine imaginatione. Hoc nomen igitur intellectus ſecundum hoc dicitur in hoc li. quatuor modis. dicitur.n. de intellectu materiali: & de intellectu, qui eſt in habitu: & de intellectu agente: & virtute imaginatiua. Et debes ſcire quòd nulla differentia eſt ſecundum expoſitionem Themiſtij, & Antiquorum expoſitorum, & opinionem Platonis in hoc ꝙ intellecta exiſtentia in nobis ſunt æterna, & addiſcere eſt rememorari. ſed Plato dixit ꝙ iſta intellecta ſunt in nobis qñq;, & quandoque non, propter hoc, quòd ſubiectum præparatur quandoq; B ad recipiendum ea quandoque, & quandoque non: & ipſa in ſe ita ſunt: antequàm recipiamus, ſicut poſt: & ita ſunt extra aĩam, ſicut in anima. Themiſtius autem dixit. & hoc ſcilicet ꝙ quandoque ſunt copulata, & quandoque non, accidit eis propter naturam recipientis. Opinatur.enim quòd intellectus agens non eſt innatus continuari nobiſcum in primo, niſi ſecundum ꝙ tangit intellectum materialem. & ideo accidit ei ex hoc modo diminutio iſta, cùm continuatio cũ intentionibus imaginatis eſt vno modo quaſi receptio, & alio modo quaſi actio: & ideo intellecta ſũt in eo in diſpoſitione diuerſa à ſuo eſſe in intellectu agente. Et fiducia in intelligendo hãc opinionem eſt ꝙ cauſa mouens Ariſt. ad ponendum intellectum materialem eſſe non eſt, quia eſt hic intellectum factum: ſed cã in hoc eſt, aut quia, cũ fuerit inuenta intellecta, quæ ſunt in nobis ſecundum diſpoſitiones non conuenientes intellectibus ſimplicibus, tunc fuit C dictum ꝙ iſte intellectus, qui eſt in nobis, eſt compoſitus ex eo, quod eſt in actu, ſ. intellectu agente, & ex eo, quod eſt in potentia: aut quia continuatio eius ſecundum hanc opinionem eſt ſimilis generationi, & aſſimilatur agenti & patienti, ſ. in ſua continuatione cũ intentionibus imaginationis. Secundum igitur hanc opinionem agens, & patiens, & factum erũt idem. & eſt dictum ab iſtis tribus diſpoſitionibus per diuerſitatem, quæ accidit ei. Nos autem opinamur ꝙ non mouit ipſum ad ponendum intellectum agentem niſi hoc, ꝙ intellecta ſpeculatiua ſunt generata ſecundum modum, quem diximus. Conſydera ergo hoc, quoniam eſt differentia inter iſtas tres opiniones, ſcilicet Platonis, & Themiſtij, & opinionem noſtrã. & ſm expoſitionẽ Themiſtij, nõ indiget in iſtis intellectis niſi ad ponendum intellectum materialem tantum, aut intellectum materialem, & agentem ſecundum modum ſimilitudinis. vbi.n. non eſt vera generatio, non eſt agens. Et nos conuenimus cum Alex. in modo ponendi

Nõ eſt rectũ vti in doctrina verbis æquiuocis, niſi in eis, quæ licet ſint diuerſa tñ cõueniũt in oĩbus intẽtionib⁹ de quibus ꝓñt dici. cõſiſte. 2. de aĩa. cõ. 30.

Hoc nomẽ intellectus dr quatuor modis.

Sed Themiſtius idem eſt agens, patiens, & factũ. Vid 3. de Aĩa cap. 25. in Themiſt.

di intellectum agẽtem: & differimus ab eo in natura intellectus materialis. & differimus à Themiſtio in natura intellectus, qui eſt in habitu, & in modo ponendi intellectum agentem. & nos etiam quoquo modo conueniimus cum Alexan. in natura intellectus, qui eſt in habitu, & alio modo differimus. Hæ igitur ſunt differentiæ, quibus diuiduntur opiniones attributæ Ariſt. Et debes ſcire ꝙ vſus, & exercitium ſunt cauſæ eius, quod apparet de potentia intellectus agentis, qui eſt in nobis ad abſtrahendum, & intellectus materialis ad recipiendum: ſunt (dico) cauſæ propter habitũ exiſtentem per vſum, & exercitium in intellectu paſſibili, & corruptibili, quem vocauit Ariſt. paſſibilem. & dicit aperte ipſum corrumpi. &, ſi non, contingeret vt virtus, quæ eſt in nobis agens intellecta eſſet materialis, & ſimiliter virtus paſſibilis. Et ideo nullus poteſt rationari per hoc ſuper hoc ꝙ intellectus materialis admiſceatur corpori. Illud enim quod dixit opinans ipſum eſſe admixtum in reſponſione iſtius ſermonis in intellectu agente, dicimus nos in reſponſione eius in intellectu materiali. † Et per iſtum intellectum, quem vocat Ariſt. paſſibilem, diuerſantur homines in quatuor virtutibus dictis in Topicis, quas Alfarabius numerauit in Elenchis. Et per iſtum intellectum differt homo ab aliis animalibus. &, ſi non, tunc neceſſe eſſet vt continuatio intellectus agentis & recipientis cũ animalibus eſſet eodem modo. Intellectus quidem operatiuus differt à ſpeculatiuo per diuerſitatem præparationis exiſtentis in hoc intellectu. his igitur declaratis reuertamur ad noſtram viam, & dicamus,

D

E

Primo Topic. c. 1. vbi numerãt quatuor: rad⁹ probabiliũ. vt 3. Topi. ca. 12. & 3. Topi. ca. 3 vbi numerãt quatuor virtutes morales.

† Per intellectũ, quẽ vocat Ariſto. paſſibẽ diuerſantẽ i quatuor virtutib⁹ dictis in Top. & p iſtũ intellectũ & hõ differt ab aliis animalibus.

De intelligibilibus, ipſius intellectus obiectis, quibuſq; ipſius intellectus operationibus intelliguntur. Cap. 5.

IN diuiſibilium quidem igitur intelligentia, in his eſt, circa quę non eſt falſum: in quibus autem & falſum iam & verũ eſt, compoſitio quædã iam intellectuum eſt, ſicut eorum quæ vnũ ſiũt, quemadmodum Empedocles dixit. vere multorum quidem capita ſine ceruice germinauerunt. poſtea compoſita ſunt cõcordia: ſic & hæc, ſeparata, compoſita ſuntiut aſſymetron & diametros.

F

In iis igitur indiuiſibilium intellectio eſt, in quibus non reperitur falſitas: in quibus aũt reperitur falſitas & ueritas, in iis demum compoſitio quædam eſt conceptuum, quaſi ſint unum: atq; ut Emped. dixit,

» *Pullulat ampla ſeges capitum ceruice carentum;*
deinde componi Amore: ſic etiam hæc cum ſeparata ſint, cõponuntur; ut in commenſurabile, & diameter.

Formare autem res indiuiſibiles erit in iſtis rebus, ſ. in quibus non eſt falſitas. Res autem, in quibus eſt verum, & falſum, illud eſt aliqua cõpoſitio tunc ad res intellectas, ſecũdum, ꝙ ſunt entia.

Sicut

Sicut dixit Empedocles, q̃ multa capita, & colla diſponuntur in poſtremo per compoſitionem amicitię: ita etiam ſunt ſeparata per compoſitionem. verbi gratia dicere aſſimetrum & dicere diametrum.

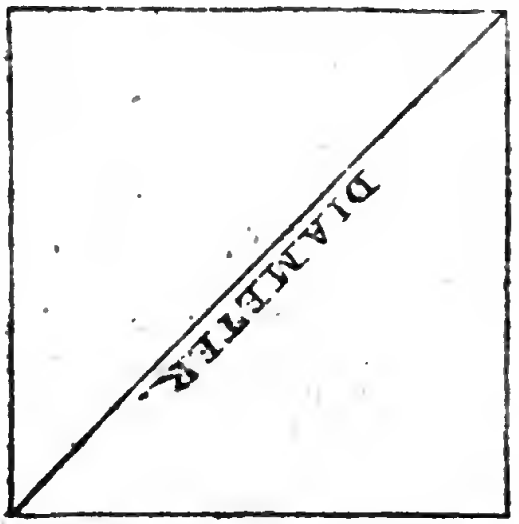

21 Cùm compleuit notificare ſubſtantiam trium intellectuũ, ſcilicet materialis, & eius, qui eſt in habitu, & agentis, incœpit conſyderare de actionibus, & proprietatibus intellectus. & hoc eſt, quod remanſit de cognitione iſtius virtutis. Et, quia famoſior differentiarum, per quas diuiditur actio intellectus, ſunt duæ actiones, quarum vna dicitur formatio, & alia fides, incœpit hic notificare differentiam inter has duas actiones, & dixit. Formare autem res indiuiſibiles, &c. i. apprehendere autẽ res ſimplices non compoſitas erit per intellecta, quæ non falſantur, neque verificantur: quæ dicuntur informatio. comprehendere autem ab eo res compoſitas erit per intellecta, in quibus eſt falſitas & veritas. & contentus fuit prima diuiſione ſine ſecunda: cùm oppoſitum intelligatur per ſuum oppoſitum. Deinde dicit, Res autem, in quibus inuenitur verum & falſum. &c. ideſt intellecta autem, in quibus inuenitur veritas & falſitas, eſt in eis aliqua compoſitio ab intellectu materiali. Intellectus quidem primo intelligit ſimplicia. Si igitur hæc compoſitio fuerit conueniens enti, erit vera: ſi non, erit falſa. Et iſta actio intellectus ad intellecta ſimilis eſt ei, quod Empedo. dicit de actione amicitiæ in entia. Quemadmodum enim dixit Empedo. quòd multa capita erant ſeparata à collis, deinde amicitia congregauit ea, & compoſuit ſimile cum ſimili: ita intellecta exiſtunt primo diuiſa in intellectu materiali. verbi gratia dicere diametrum quadrati, & dicere aſſimetrum laterum. intellectus enim intelligit iſta primo ſimplicia, deinde componit ea, ſcilicet ſimetrum, aut aſſimetrum. ſi igitur compoſuerit ſecundum ens, eſt verum ſi non, falſum.

Famſior driarũ, p quas diuiſ actio ſ tellꝰ, sunt duę actiones: quarũ vna dr formatio, & alia fides. Idẽ. 5. Meta. 34.

Oppoſitũ itelligit p ſuũ oppoſitũ. Idem prio Cœ. 101. & 2. Cœli. 40. cõſimile. de aia. 63.

Si

Si autem factorum & futurorum tempus cointelligens eſt & componens: falſum enim in compoſitione ſemper eſt. & nanq; ſi album, non albo: aut ſi non album albo, componit. contingit autẽ & diuiſionem dicere omnia. Sic ergo eſt non ſolum falſum aut uerum q albus Cleon eſt, ſed & quod erat, aut erit: vnum autem faciens hoc intellectus eſt vnumquodque. B

8 ● 7 H. *Sin autem præteritorum uel futurorum, tempus inſuper intelligens & componens: ſemper enim falſitas in compoſitione conſiſtit: etenim ſi album non album dixerit, non album compoſuit: porrò autem licet ẽt diuiſionem omnia dicere: attamen non ſolum falſum eſt aut uerum album eſſe Cleonem, ſed fuiſſe uel fore. quod autem unumquodq; unum facit, id intellectus eſt.*

Et ſi fuerint præterita aut futura, tunc cum hoc intelligit tempus, & componit ipſum. Falſitas enim ſemper eſt in compoſitione. quoniam, cùm dixeris album eſſe non album, iam compoſuiſti non album cum albo, ſicut dicens non album. Et poſſibile eſt dicere omnia eſſe diuiſionem. ſed non iſtud ſolum eſt verum & falſum, ſcilicet Socratem eſſe album, ſeu cùm hoc fuit, aut erit. Et q facit hoc, & ſuum ſimlie vnum eſt intellectus. C ●

22 Ideſt &, ſi illa intellecta ſimplicia fuerint rerum, quæ innatæ ſunt eſſe aut in præterito tem pore, aut in futuro, tunc intellectus intelligit cũ illis rebus tempus, in quo ſunt, & poſtea componet ipſum cum eis, & iudicabit q illæ res fuerunt, aut erunt, ſicut iudicat q diametrum eſt aſſimetrũ coſtæ. Et, quia narrauit primo q veritas & falſitas inueniuntur in compoſitione, incœpit declarare q falſitas eſt compoſitio, & non inuenitur in aliqua actionum intellectus, & d. Falſitas. n. ſemper eſt in cõpoſitione. & ratiocinatio ſupet hoc eſt, qm̃, cùm dicitur hoc in re alba q non eſt alba, eſt compoſitio ſimilis ad dicere in re alba q eſt alba: licet illud ſit falſum, & hoc verum. Et, quia apparet q affirmatio eſt magis digna compoſitioni, & negatio diuiſioni, dixit. Et poſſibile eſt dicere in eis omnibus, q ſunt diuiſio. i. & ſic poſſumus dicere negationem & affirmationem eſſe compoſitionem, ſicut poſſumus dicere vtrunq; eſſe diuiſionem: licet affirmatio magis videatur habere hoc nomen cõpoſitio, & negatio hoc nomen diuiſio. qm̃ in affirmatione componitur prædicatum cum ſubiecto: in negatione aũt primo diuidit intellectus prædicatum à ſubiecto, & poſt componit ea. Et, cum declarauit q veritas, & falſitas accidunt compoſitioni rerum adinuicem, declarauit ẽt q hoc idem accidit, quando componit eas enim tempore, & dixit. Sed non iſtud ſolum eſt verũ & falſum, &c. i. & veritas & falſitas non accidunt ſolum compoſitioni in ꝓpoſitionibus, in quibus prædicatum eſt nomen, ſed ẽt in eis, in quibus prædicatum eſt verbum, ver. g. Socrates fuit aut erit. D, d. Et q facit hoc, &c. i. & q facit hæc intellecta E F

A intellecta ſingularia eſſe vnum per compoſitionem, poſtquàm erant multa, eſt intellectus materialis. Iſte.n.diſtinguit intellecta ſimplicia, & cõponit conſimilia, & diuidit diuerſa. Oportet enim vt virtus comprehendés ſimplicia & compoſita ſit eadem. qñ proportio iſtius virtutis ad intentiones formarum imaginatarum debet eſſe ſicut proportio ſentientis cõmunis ad ſenſibilia diuerſa, non ſm ꝙ apparet de verbis Auempace in initio ſui ſermonis de virtute rationali, ſcilicet quòd virtus compoſitiua debet eſſe alia ab imaginatiua. Oportet vt uirtꝰ cõprehẽdés ſimplicia, & cõpoſita ſit eadẽ.

Indiuiſibile autẽ quoniam dupliciter dicitur, aut actu, aut potẽtia, nihil prohibet intelligere indiuiſibile quum longitudinem intelligat. (indiuiſibilis.n.actualiter eſt) & in tempore indiuiſibili. Similiter enim tempus diuiſibile & indiuiſibile, lõgitudini eſt. Non igitur eſt dicere aliquid in medio intelligere utrunqꝫ. non.n. eſt niſi diuidatur, ſed aut potentia: ſeorſum autẽ utrunqꝫ intelligẽs dimidiorum, diuidit & tempus ſimul. tunc autem ut ſi longitudi
B nes. ſi vero eſt ſicut ex vtriſque, & in tempore eſt quod in vtriſqꝫ.

60 2 H. *Cum autem indiuiſibile bifariam dicatur, nihil prohibet quominus indiuiſibile intelligat, cum longitudinem intelligit (eſt enim actu indiuiſibilis) & in tempore indiuiſibili: ſimiliter enim tempus diuiſibile & indiuiſibile eſt, atqꝫ longitudo. non igitur dicere poteſt quid in utroqꝫ dimidio intẽligebat: non enim eſt ſi non diuidatur, niſi potentia. at cum ſeorſum utrumqꝫ dimidiorum intelligit, unà etiam tempus diuidit: tunc uero quaſi longitudines. quod ſi ut ex utriſqꝫ, & in tempore quod in utriſque.* a.l.intelligit.

Et, quia indiuiſibile eſt duobus modis, aut in potentia, aut in actu, nihil prohibet hoc, ꝙ quando intellexerit longitudinem, vt intelligat indiuiſibile, & illud indiuiſibile in actu, & in tempore indiuiſibili. tempus.n.ſm hunc modum eſt diuiſibile, & indiuiſi
C bile, in lõgitudine. Nullus.n.poteſt dicere ꝙ intelligit vtrunqꝫ modum eſſe aliquod, cùm non ſit, quouſque diuidatur, ſed in potentia. Sed, cum intellexerit vtrunque duorum per ſe, tunc diuidetur tempus etiam. & tunc erunt quaſi duæ longitudines: congregatæ autem in tempore, quod eſt ſuper eas.

23 Cùm declarauit ꝙ actio intellectus indiuiſibilis eſt in rebus indiuiſibilibus, incœpit hic declarare ex quo modo contingit ei intelligere diuiſibilia, habentia quantitatem intellectione indiuiſibili, & in tẽpore indiuiſibili: & ex quo modo contingit ei vt intelligat ea indiuiſibiliter, & in tempore diuiſibili, ſicut eſt diſpoſitio in intelligendo res multas, & dixit. Et, quia indiuiſibile eſt, &c. i. & quia indiuiſibile dicitur duobus modis, potentia, & actu, poſſibile eſt dicere ꝙ intellectus intelligit res ex rebus diuiſibilibus

bus potentia: indiuiſibilibus actu, ſicut longitudo, & tempus latens, quod D
eſt in eis, eſt indiuiſibile in actu: & hoc ſic intellectione indiuiſibili, & in tempore indiuiſibili: quẽadmodum intelligit res indiuiſibiles vtroq; mõ. neceſſe eſt. n. vt intelligat intentionem indiuiſibilẽ indiuiſibiliter: ſiue illa intentio fuerit diuiſibilis aliquo modo, aut nullo modo. Et, cùm dixit vt intelligat indiuiſibilem, &c. intendit vt intelligat intentionem indiuiſibilem: & illud intellectum eſt indiuiſibile, & in tempore indiuiſibili. D. d. tẽpus. n. ſm hunc modum eſt diuiſibile, & indiuiſibile. i. tempus. n. inuenitur etiam vno modo diuiſibile, & alio modo indiuiſibile, ſicut in longitudine. Et, cùm declarauit ꝙ intellectus intelligit magnitudinem & tempus, & vniuerſaliter omne, quod eſt indiuiſibile in actu, & diuiſibile potẽtia per intellectionem indiuiſibilem, & in tempore indiuiſibili: declarauit etiã ꝙ impoſſibile eſt aliquem dicere ꝙ intelligere talia ſit per intellectionẽ diuiſibilem, & in tpe diuiſibili, & d. Nullus. n põt dicere, &c. i. nullus igr̃ põt dicer̃ ꝙ, cùm intellectus intelligit lineã, nõ ſubito intelligit eã, ſed primo aliquã partẽ, & ſecũdo aliã. illæ. n. duæ partes nõ ſunt duæ actu in linea, donec linea diuidatur, ſed tantum ſunt duæ in potentia. &, cùm E
d. vtrunq; modum, intendit vtranq; partem lineæ, & quaſi d. nullus igitur poteſt dicere ꝙ quãdo intellectus intelligit lineam, primo intelligit vtranq; partem per ſe, deinde totum. illæ. n. duæ partes non ſunt in actu, quouſque linea diuidatur: ſed ſunt duæ in potentia. D. d Sed, cùm intellexerit vtrunq;, &c. i. ſed accidit ei vt intelligat vtranque partem longitudinis per ſe, quando diuidit longitudinem. & tunc ita intelligit illam longitudinem, ſicut intelligit duas longitudines. & hoc intellexit, cùm d. & tũc erunt quaſi duæ longitudines. D. d. congregatæ autem, &c. i. qñ enim intelligit eas congregatas, i. partes, & quaſi vnam longitudinem, intelligit eas in eodẽ tempore indiuiſibili in eodem inſtanti, in quo ſunt in ſimul, non in duobus inſtantibus diuerſis. & hoc intendebat, cùm d. vt mihi videtur, in tempore, quod eſt ſuper ea.

Quod autem non ſecundum quantitatem indiuiſibile eſt, ſed ſpecie, intelligit indiuiſibili tempore, & indiuiſibili animæ: ſecũ- B
dum accidens autem, & non inquantum illa diuiſibilia: quod intelligit & in quo tempore: ſed inquantum ſunt indiuiſibilia. ineſt autem vtiq; his aliquid indiuiſibile, ſed forte nõ ſeparabile, quod facit tempus vnum, & longitudinem. & hoc ſimiliter eſt in omni continuo & tempore & longitudine.

SOPH. *Quod porro non quantitate ſed ſpecie indiuiſibile eſt, id in tempore indiuiſibili, & indiuiſibili animæ intelligit: per accidens autem, &*
*a. l. quod *non quatenus illa diuiſibilia ſunt, quo intelligit & in quo tempore, ſed quatenus indiuiſibilia: nam in his etiam ineſt aliquid indiuiſibile, ſed forte non ſeparabile, quod unũ & tẽpus & magnitudinẽ efficit: & hoc peræque in omni cõtinuo reperitur, tum tẽpore tũ longitudine.*

Illud

A Illud autem, quod non eſt indiuiſibile per quantitatem, ſed per formam, intelligit ipſum in tempore indiuiſibili, & per indiuiſibile animæ, ſed accidentaliter. ſed iſta duo ſunt diuiſibilia, ſcilicet illud, per quod intelligit, & tempus, in quo intelligit, quia ſunt in diuiſibilia. In his etiam eſt aliquod indiuiſibile, ſed dignius eſt vt ſit nō ſeparabile ab eis. & eſt illud, quod facit tempus eſſe vnum, & longitudinem eſſe vnam. & hoc eodem modo eſt in omni continuo, & in tempore, & in longitudine.

14 Cū declarauit modū, ſm quē intelligit intellectus qđ eſt indiuiſibile p quantitatē, & eſt illud, quod eſt indiuiſibile in actu. & diuiſibile potētia, incœpit ēt declarare modū, ſm quē intelligit illud, qđ eſt indiuiſibile per formā, & hoc ē indiuiſibile actu, & pñia, niſi accñtaliter, & dixit. Illud aūt, qđ nō eſt indiuiſibile, &c. i. quod aūt eſt indiuiſibile forma & qualitate, nō quātitate, qm̄ indiuiſibile dr̄ duob⁹ modis, cōprehendit ab intellectu
B in tpe idiuiſibili, & p intellectionē indiuiſibilē. D.d. ſed accñtaliter, &c. i. & iſte ſermo eſt diminutus, & trāſpoſitus, & ſic debet legi. ſed iſta duo ſūt diuiſibilia non eſſentialiter, ſed accñdentaltier. ſ. tempus in quo intelligit. & res qua intelligit, aut per quod intelligit D. dedit cauſam in hoc, q̄ ſunt diuiſibilia accidentaliter, & d. quia ſunt indiuiſibilia, &c. ideſt &, quia tempus, in quo intelligit, & res, quā intelligit, ſunt indiuiſibilia in ſe, ſed tamen ſunt indiuiſibilibus, ſ. inſtās, in quo intelligit, & formā, quā intelligit. inſtās. n. eſt indiuiſibile, & ē in tpe, qđ eſt diuiſibile: & forma ēt eſt in diuiſibilis, & eſt in magnitudine, q̄ eſt diuiſibilis. D.d. In his ēt eſt aliquod indiuiſibile. i. in magnitudine & in tpe. D.d. ſed dignius eſt ut ſit nō ſeparabile ab eis. ſed illud, quod eſt indiuiſibile in tpe, & in magnitudine, eſt nō ſeparabile ab eis: & iō fuit diuiſibile per accñs. D.d. & eſt illud, quod facit tp̄s eſſe vnū, &c. i. & hoc indiuiſibile exñs in iſtis rebus facit longitudinē eſſe vnā, & tp̄s eſſe vnum. &, ſi non, non intelligeretur hæc vna longi-
C tudo, neq; vnū tempus, ſi non eſſet hæc nā in eis. Hæc igr̄ natura eſt cauſa in hoc, q̄ iſtę res ſunt vnæ, cū hoc q̄ ſunt diuiſibiles. &, quia sūt in iſtis rebus, ideo contingit eis vt ſint diuiſibiles per accñs. & hoc, q̄ hæc natura eſt exñs in rebus materialibus, eſt cauſa q̄ intelligere fuit in non tpe, hoc eſt ſumma eius, quod intendebat in hoc capitulo. Et Deinde, d. & hoc eodem modo eſt in omni continuo, &c. i. & iſta natura exiſtit eodem modo, ſ. in tēpore, & in lōgitudine, & in alijs ſpeciebus, non ſeparabilis ab eo, in quo exiſtit. qm̄, ſi ſeparetur, tunc diuiſio per accidens non accideret.

Punctum autem & omnis diuiſio, & ſic indiuiſibile, monſtratur ſicut priuatio: & ſimilis ratio in aliis eſt: ut quomodo malum cognoſcit aut nigrum: cōtrario. n. aliquo modo cognoſcit. Oportet autem potentia eſſe cognoſcens, & eſſe in ipſo. Si vero alicui non ineſt contrarium ipſum ſeipſum cognoſcit, & actu eſt, & ſeparabile.

Punctum

text 102 *Punctum autem, omnisq; diuiſio, & quod ita indiuiſibile eſt, ſicut priuatio cognoſcitur. quæ ratio ſimilis eſt in cæteris, ſcilicet qua malum aut nigrum cognoſcit: nam contrario, quodammodo cognoſcit. Oportet autem id quod cognoſcit potentia eſſe, & ineſſe in ipſo. Quod ſi cauſarum alicui nihil eſt contrarium, ipſa ſe ipſam cognoſcit, & actus eſt, & ſeparabilis.* D

Punctus autem, & omnis differentia, & quod eſt indiuiſibile hoc modo intelligitur, quaſi accidens. & ſic de alijs. & ſecundum hunc modum cognoſcit nigredinem, & nigrum. quoniam, quaſi per contrarium cognoſcit ipſum. Et cognoſcens potentia debet eſſe vnum in ſe. Si igitur aliquod rerum eſt, in quo non eſt contrarietas, illud intelligit ſe tm̃, & eſt in actu abſtractum.

25 Cùm declarauit quomodo intellectus intelligit indiuiſibilia in actu, & diuiſibilia potentia, ſ. magnitudines & quomodo ēt intelligit indiuiſibilia eſſentialiter diuiſibilia accidentaliter, ſ. qualitates, & formas, incœpit hic declarare etiam qm̃o intelligit indiuiſibilia, neq; eſſentialiter, neq; accidentaliter, neq, potentia, neq; actu, v.g. pũctum, & inſtans, & vnitatem, & dixit P, unctus aũt, &c. i. intelligere aũt pũctum, & ſibi ſimile ex eis, quæ dicuntur eſſe indiuiſibilia, & vniuerſaliter omnem dr̃iam priuatiuam, eſt per accidens, ſ. fm ꝙ ei accidit carere re priuatiua. punctus. n. non intelligitur, niſi ꝙ contingit ei de priuatione diuiſibilitatis exiſtentis in magnitudine. & ſimiliter de inſtãti, & aliis. D. d. & fm hunc modum cognoſcit nigredinem, & nigrum. ipſe. n. quaſi per contrarium cognoſcit. ſic cecidit ablatio in exemplari, ſ. inter hanc particulam fm modum, & hanc particulam cognoſcit. & eſt ſermo completus per ſe. ſed ſi aliquid deficit forte eſt ſic. fm hunc modum intellectus, aut viſus cognoſcit nigredinem aut nigrum: & vniuerſaliter omnes priuationes non cognoſcuntur niſi per contraria, ſ. per cognitionem habitus, & per cognitionem defectus habitus. Et hic intendebat per nigredinem priuationem albedinis. ita. n. eſt de ſenſibus in iſtis rebus, ſicut de intellectu. Quẽadmodum. n. dictum fuit illic ꝙ viſus comprehendit obſcuritatem per comprehenſionem defectus lucis, ita intellectus comprehendit priuationem per comprehenſionem defectus formæ. D. d. Et cognoſcens potentia debet eſſe vn̄ũ in ſe. i. & oportet vt intellectus cognoſcens habitum, & ſuam priuationem, ſit eadẽ virt⁹ in ſe. quemadmodum cognoſcens obſcuritatem, & lucem eſt eadem virtus viſus; & ꝙ iſta virtus cognoſcens comprehendat priuationem cõprehendendo ſe eſſe in potentia, cùm fuerit in potentia, comprehendit ex ſe vtrunq;, ſcilicet eſſe potentia & eſſe actu. & iſta eſt diſpoſitio intellectus materialis. Poſſumus igitur dicere talem eſſe præparationem tantum, & nihil aliud, vt dicit Alex. D. d. Si igitur aliquod rerum, &c. i. ſi igitur fuerit aliquis intellectus, in quo non eſt potentia contraria actui exiſtenti in eo. i. ſi fuerit aliquis intellectus, qui non inuenitur quandoque intelligens E F

in

A in potentia,& quandoque intelligens in actu,tunc ille intellectus non intelligeret priuationem omnino:imo nihil intelligeret extra ſe. & hoc eſt vnum eorum,quibus diuiditur iſte intellectus ab intellectu agente, ſcilicet ꝙ in hoc intellectu inuenitur vtrunq;,in agente autem actus tantum, non potentia & ideo recte vocauit Ariſt. iſtum intellectum materialem, non quia eſt mixtus,& habens materiam, vt Alex. opinabatur.

Eſt autem dictio quidem aliquid de aliquo, ſicut affirmatio.& vera aut falſa omnis.Intellectus autem non omnis:ſed qui eſt ipſi⁹ quid eſt, ſecundum quòd aliquid erat eſſe, verus eſt: & non aliquid de aliquo: ſed ſicut uidere proprii verum eſt, ſi autem homo albus, aut non, non verum ſemper: ſic autem ſe habent quæcunq; ſine materia ſunt.

10 PN. *Eſt autem dictio quidem aliquid de aliquo, quemadmodum affirmatio:eſtq; uera uel falſa omnis: at intellectus non omnis,ſed qui eſt ipſius Quid eſt ex ipſo Quid erat eſſe,uerus eſt: & nõ aliquid de aliquo. ſed ut uiſus proprii uerus eſt,an uero hoc album,homo ſit,nec ne,non uerum ſemper eſt: ſic ſe habent quæcunque ſine materia ſunt.*

B Et dicere aliquid de aliquo,ſicut affirmatio, & omne compoſitum eſt verum uel falſum.Et non omnis intellectus, ſed qui dicit quiditatem rei eſt verus,non qui dicit aliquid de aliquo.Sed quẽ admodum actiones propriæ ſunt ueræ, vtrum autem nigrũ, aut album eſt homo, non ſemper eſt verum, ita etiam eſt diſpoſitio eius,quod eſt abſtractum à materia.

16 Ideſt & prædicare per intellectum aliquid de aliquo, ſicut affirmatio, & negatio,eſt compoſitio per actionem intellectus. & omne compoſitũ eſt verum,aut falſum in intellectu.i.in materiali ſemper inueniuntur veritas & falſitas admixtæ. & hoc eſt proprium huic intellectui. D. incœpit C declarare ꝙ hoc non eſt proprium omnibus actionibus iſtius intellectus, ſed tantum actioni,quæ dicitur fides,non formatio,& dixit.Et nõ omnis intellectus,&c.1.& non in omni actione iſtius intellectus inueniuntur falſitas,& veritas admixtæ: † ſed actio quæ eſt informatio, eſt ſemper vera, non actio,qnę eſt prædicare aliquid de aliquo. D.incœpit narrare quòd hoc quod accidit intellectui,eſt ſimile ei,quod accidit ſenſui, & quòd eadem eſt cauſa in hoc,& d.Sed quemadmodum actiones,&c.i.ſed cauſa in hoc eſt eadem cùm cauſa in ſenſu. Quemadmodum.n.actiones propriæ viſui,ſ.comprehendere colorem ſunt veræ in maiori parte:ſentire autem album eſſe Socratem,aut Platonem non ſemper eſt verum,ſed multotiẽs accidit in eo falſitas:ita erit diſpoſitio intellectus, ſcilicet ꝙ ſemper eſt verus in ſua actione propria.fides.n. accidit ei, niſi quia intellectum eius eſt materiale,i.compoſitum. Et,cũ d.ita eſt diſpoſitio eius,quod eſt abſtractum à materia.intendebat ita eſt diſpõ intellectus materialis,qui eſt abſtractus

† Actio intellꝰ, ꝙ eſt formatio, é ſẽp vera Sedvid op po. 5 c. 21. vbi. d. ꝙ nõ é vera, neq; falſa. Sifvid op po. 5. Met. t.cõ. 34. vbi dr ꝙ é aliqua tõ in ſe falſa, nõ ſolũ ꝺ aliquo falſa.

Idé. 1. de Aĩa. 63. 1. 14. 152. 1. 61. vid cõ. 2um.

Prĩa expõ.

stractus à materia in suis cõprehensionibus, s. quia veridicat in propriis si C
Scda expõ bi, s. in formatione, & falsat in eis, quæ non sunt propria. Et põt intelligi sic. ita est dispositio intellectuũ, quorum intellectum est abstractũ à materia in hoc, q̃ semper veridicat: cùm non inueniatur in eis actio, quæ est per accidens, quia suum intellectum est abstractum à materia.

Idem aũt est ſm actũ scĩa, rei: quę uero ſm potẽtiã, tpe prior est in vno. oĩno aũt neq̃ tempore. Fiunt. n. ex actu ente oĩa quæ fiũt.

SOPH. *Scientia autẽ quæ actu est, idem est quod res: ea uero quæ potentia*
a. l. simplr *est, in uno prior est tempore: Omninõ uero ne tempore quidem: cuncta enim quæ fiunt, ex eo sunt quod actu existit.*

Et scientia, q̃ est in actu, est ipsa res scita. & quæ est in potẽtia, ẽ prior tẽpore in diuiduo. Sed vniuersaliter, neq̃ in tempore, omne enim quod generatur, generatur ab eo, quod est in actu.

47 Idest & scientia, quæ est in actu, est ipsum scitum: & scientia, quæ est in E
potentia, est prior tempore in diuiduo, q̃ scientia, quæ est in actu. vniuersaliter aũtem & simpliciter scientia, quæ est potentia, non est prior scientia, quæ est in actu: cùm scientia exiens de potentia in actum, est generata: & omne generatum generatur ab eo, quod est in actu speciei illius gescia ghiat a scia in a ctu. oppo. 3. de ala i c. 5. i solone 3. quę stionis. Vi, de cõtra. Zim. nerati. vnde necesse est vt scientia, quæ est in actu, sit prior omnibus modis scientia, quę est in potentia. Et forte intendebat hic per hunc sermonẽ inuenire causam, propter quam comprehensio intellectuum separatorũ est formatio tantum, & veritas in eo nunquam admiscetur cum falsitate: & est quòd scientia illorum est ipsum scitum omnibus modis, econtra dispositioni in scitis intellectus materialis.

In multis intellectum sensumq; conuenire. De intellectu practico, ac ipsius à F
speculatiuo differentia. Quo etiam pacto ea, quæ abstractione dicuntur, intelligantur. *Cap.* 5.

VIdetur autem sensibile ex potẽtia existente sensitiuo, actu agens: non enim patitur, neq̃ alteratur. vnde alia hæc spẽs motus. motus. n. imperfecti actus. simpliciter aũt actus, alter est, qui perfecti. Sentire quidem igitur simile est ipsi dicere solum, & intelligere: quum autem delectabile, aut triste, aut affirmans, aut negans, prosequitur aut fugit.

SOPH. *Videtur autem sensibile ex eo quod est potentia, sensituum actu efficere: non enim patitur nec alteratur. quamobrem alia est hæc motus spẽs. motus enim, actus erat imperfecti, at uero qui simpliciter est actus, alius est: is scilicet qui perfecti est. Sentire igitur simile est ipsi dicere solum & intelligere: cum aũt iucundum aut molestum iudicauerit, non secus ac si affirmasset aut negasset, persequitur aut fugit.*

Et

A Et videmus ſenſibile facere ſentiens in actu, poſtq̃ erat in poſſe tia, neq; patiendo alterationem. Et ideo iſte eſt alius modus motus. motus.n.eſt actio non perfecta. actio aũt ſimpliciter eſt alius motus, & eſt actio perfecti. Sentire igitur ſimile eſt vt tantum dicatur uerbis, & vt intelligatur per intellectum. Si igitur fuerit delectabile, aut triſtabile, ſicut affirmatio & negatio eius, quæretur, aut fugietur.

28 Plus, quod hic vult dare de diſpoſitione iſtius virtutis, ſ. rationalis, eſt propter aſſimilationẽ eius ſenſui. hęc.n. in quibus aſſimilatur, manifeſtiora ſunt in ſẽſu, q̃ in intellu. Et primo incœpit cõparare inter eas in re, q̃ dr in eis motus, & paſſio. & d. Et videmus sẽſibile facer, &c. i. &, quia videm' ſenſibile facere ſentiẽs in actu, poſtq̃ fuit in potẽtia: nõ ita ꝙ ſentiẽs apud exitũ de potentia in actum tranſmutatur, aut alteratur, ſm ꝙ res materiales exeuntes de potentia in actum tranſmutantur, aut alterantur: ſed ꝙ
B res materiales exeuntes de potentia in actum tranſmutantur: ideo opinandum eſt alium modum eſſe motus, & paſſionis à modo, qui eſt in rebus mobilibus: quapropter non eſt inopinabile hoc, quod dictum eſt in intellectu, ſ. ꝙ eſt exitus de potentia ad actum ſine trãſmutatione, & alteratione. D. d. motus.n. eſt actio nõ perfecta &c. i. & cauſa, propter quã iſti motui contingit tranſmutatio & alteratio, illi aũt nõ, eſt quia iſte motus, cui accidit tranſmutatio, eſt actio non perfecta, & via ad complementum. ille aũt eſt actio perfecta, immo complementum. Et quaſi intendebat ꝙ, cùm ita ſit, motum eſſe actionẽ imperfectam, accidit ei propter materiam, non ſm ꝙ eſt actio. Et cũ hoc accidit actioni, neceſſe eſt aliquam actionem eſſe liberatam ab hoc accidente. quod.n. accidit alicui per accidens, neceſſe eſt vt non ſit ei ſm ꝙ eſt. &, ſi non fuerit ei ſm ꝙ eſt, neceſſe eſt vt ſeparetur ab eo. Et hoc, quod induxit hic, quaſi eſt diſſolutio quæſtionis, maxime omniũ quæſtionum aduenientiũ in hac opinione. Poteſt.n. aliquis dicere quõ poſſumus imaginati receptionem in ſubſtantia
C nõ mixta cum mã: cum declaratum eſt ꝙ cauſa receptionis eſt mã. Et quaſi innuit diſſolutionem, dicendo ꝙ materia non eſt cauſa receptionis ſimplr, ſed cauſa receptionis tranſmutabilis, ſ. receptionis huius entis indiuidualis. vnde neceſſe eſt vt illud, quod nõ recipit receptione individuali, non ſit materiale aliquo modo. & ſic nõ remanet locus quæſtioni. Et cùm declarauit modũ conſimilitudinis inter ſenſum & intellectũ, in hoc modo paſſionis, & motus, ſ. ꝙ in vtroq; eſt actio perfecta, incœpit notificare conſimilitudinem inter ſentire & intelligere, & d. Sentire igitur ſimile eſt vt itã dicatur verbis, & vt intelligatur per intellectum, i. & hoc, ꝙ ſentire ſit per ſe actio perfecta, & ſine tempore, & abſq; eo ꝙ precedat ipſum actio diminuta, ſimile eſt ad intelligere intentionem intellectã, q̃ illa intentio pronũciatur ab aliquo, ſ. quia fit ab hoc actio perfecta, abſq; eo ꝙ præcedat ipſum actio diminuta. & quaſi intendit cum hoc declarare cauſam, propter quam intellectus intelligit ſine tempore. Deinde d. Si

Sẽſibile facit sẽtiẽs in actu, poſtq̃ fuit in potẽtia. Idẽ. 2. de anima. 60. Vide cõſimile dictũ nẽ de motu. 2. d aia te. cõ. 57. Idẽ 3. Ph. 4. & 6. Idẽ 5. Phy. 4. & 9.

Vide ꝙ ibi lo. 1. Cœl. 14. & 4. Ph. 31. 4. 67. & 2. d Aia. 133. Mã nõ eſt cã receptionis ſimplr ſed ſolũ cã receptionis trãſmutabil'. Ide ſupra. cõ. 5

igitur fuerit delectabile, &c. ideſt, ſi igitur illud comprehenſum fuerit de D
lectabile apud ſenſum, aut triſtabile, erit quaſi intellm affirmare hoc eſſe hoc, aut negare hoc nõ eſſe hoc: & tũc aut quæret, aut fugietur p cõprehẽ ſionẽ intellualem, ſicut quæret aut fugietur per cõprehẽſionẽ ſenſibilẽ.

Et eſt delectari aut triſtari, agere ſenſitiua medietate ad bonũ, aut malum, inquantũ talia: & fuga aũt & appetitus hæc, quæ ſm actum: & non alterum appetitiuum & fugitiuum, neque ab inuicem, neq; a ſenſitiuo: ſed eſſe aliud eſt.

SOPH. *Atque eſt uoluptate aut dolore affici, operari ſenſitiua mediocritate ad bonum aut malum, quatenus talia ſunt: & fuga demum & appetitus qui actu eſt, hoc ſunt: nec diuerſa ſunt appetitiuum & ſenſitiuũ neq; interſe, neq; à ſenſitiuo: ſed eorum eſſe diuerſum eſt.*

Et delectatio, & contriſtatio ſunt actio mediante ſenſibili circa E
bonum aut malum, ſm q̃ ſunt ſic. & hoc eſt fugere & deſyderare quæ ſunt in actu. & deſyderans, & fugiens non ſunt diuerſa vnũ ab altero, neque à ſentiente, ſed eſſe difert.

29 Idem ſ. te. eõ. 51. Et contriſtatio, & delectatio animæ eſt actio ei mediante virtute ſenſibili. & motus eius ex hoc modo circa bonum, aut malum eſt, ſm q̃ malũ eſt contriſtabile, & bonum delectabile: non ſm q̃ bonum eſt bonum, aut malum eſt malum: ſicut eſt diſpoſitio in quærere aut fugere intellectus. D.d. & hoc eſt fugere, & deſyderare quæ ſunt in actu. i. in hoc eſt deſyderare rem præſentem, ſm q̃ eſt præſens & indiuidualis, & fugere eam, ſ. deſyderium ſenſibile. qm̃ hoc eſt proprium deſyderio ſenſibili, ſ. q̃ non mouetur niſi cum præſentia ſenſati in actu, e contrario deſyderio intellectuali. D.d. † & deſiderans & fugiẽs nõ ſunt diuerſa, &c. i. & pars animæ, quæ quærit, & fugit, eſt eadem pars, non duæ diuerſæ, neq; in intellectu, neque in ſenſu: ſed eſt eadem pars in ſubiecto, & diuerſę in actione. & hoc intendebat, cum d. ſed eſſe differt. & intendit per hoc animam concupiſcibilem. F

Propriũ deſyderio ſẽſibili q̃ ñ mouet niſi eũ p̃ſentia ſenſati i actu. eõ trario ãdeſyderio ĩtellectuali vide tñ iſtãriã. 2 d aſa eõ. 20.

Intellectiuæ autem ãnimæ phantaſmata vt ſenſibilia ſunt. quũ autem bonum aut malum affirmat, aut negat, fugit aut proſequitur. propter quod nequaquam ſine phãtaſmate intelligit anima.

† Pars d deſyderãs & fugiẽs nõ ſũt aliq; diuerſę neq; in actu, neq; in itellu: ſed ẽ eadẽ ps i ſubiecto, & diuerſæ i actione.

Dianoeticæ autem animæ phantaſmata ueluti ſenſibilia ſunt. Cũ autem bonum aut malum affirmauerit uel negauerit, tunc fugit aut perſequitur. Quapropter nunquàm anima ſine phantaſmate intelligit. SOPH.

Et in aſa ſenſibili inueniuntur imagines ſecundum modos ſenſuum. &, cũm diximus in aliquo ipſum eſſe malum, aut bonum non ſecundum affirmationem, & negationẽ, tunc aut quærimus, aut fugimus, Et ideo nihil intelligit anima ſine imaginatione.

Ideſt

A Ideſt & in anima ſenſibili, i. in ſenſu communi inueniuntur imagines, 30
quarum modi ſunt ſecundum modos ſenſuum, & ſenſibilium: ita ꝙ pro
portio iſtarum imaginum ad intellectum materialem eſt, ſicut proportio ſenſibilium ad ſenſus. & hoc inuenitur in alia trãslatione manifeſtius.
dicit enim, apud autem animam rationalem imago eſt quaſi res ſenſibiles. D. d. & cùm diximus, &c. i. & cum anima rationalis diſtinguit imaginem, & iudicat eam eſſe bonam, aut malam: non ſecundum ꝙ eſt nota eſſe talis, aut non talis tantum: & eſt differentia propria intellectui ſpeculatiuo: tunc anima concupiſcibilis, aut quæret illud, ſi anima rationalis iudicauerit imaginem eius eſſe bonam, aut fugiet, ſi malam. & hoc eſt ſimile ei, quod accidit ſenſui de contriſtabili, aut delectabili. Deinde dixit.
Et ideo nihil intelligit anima ſine imaginatione. ideſt &, quia proportio
imaginum ad intellectum materialem eſt, ſicut proportio ſenſibilium ad
ſenſum, ideo neceſſe fuit vt intellectus materialis non intelligat aliquod
ſenſibile abſque imaginatione. Et in hoc. d. expreſſe ꝙ intellecta vniuer Digreſſio.
B ſalia colligata ſunt cum imaginibus, & corrupta per corruptionem earum. Et expreſſe etiam dicit ꝙ proportio intelligibilium ad imagines
non eſt ſicut proportio coloris ad corpus coloratum: ſed ſicut proportio
coloris ad ſenſum viſus: non ſicut exiſtimauit Auempace. Sed intellecta
ſunt intẽtiones formarum imaginationis abſtractæ à materia, & ideo indigent neceſſario in hoc habere materiam aliam à materia, quam habebant in formis imaginationis. & hoc manifeſtum eſt per ſe intuentibus.
Et, ſi intentiones imaginatæ eſſent recipientes intellecta, tunc res reciperet
ſe, & motor eſſet motum. Et declaratio Ariſto. ꝙ neceſſe eſt vt in intellectu materiali non ſit aliqua intentionum exiſtentium in actu, ſiue fuerit
intentio intellecta in actu, aut in potentia, ſufficit in deſtructione opinionis. Sed illud, quod fecit iſtum hominem errare, & nos etiam longo tẽ- Cõtra dimittentes text. Arist. ꝙ quovis et. 8. Phi. cõ. 78. vide cõſil: cõtra Aue. 3. cor. c. 67
pore eſt, quia moderni dimittunt lib. Ariſtot. & conſyderant li. expoſito-
C rum, & maxime in anima, credendo ꝙ iſte liber impoſſibile eſt vt intelligatur. & hoc eſt propter Auicen. qui non imitatus eſt Ariſt. niſi in Dialectica: ſed in aliis errauit, & maxime in Metaphyſica. & hoc, quia incœpit quaſi à ſe.

Sicut enim aer pupillam huiuſmodi fecit & ipſa autem alterũ: & auditus ſimiliter. ſed ultimum vnum: & vna medietas: eſſe autem ipſi plura. quo autem diſcernit quo differũt dulce & calidũ, dictum eſt quidem & prius. dicendum autem & nunc. Eſt enim aliquid unum: ſic autem vt terminus.

10 p H. *Quemadmodum autem aer puppillam talem fecit: ipſa uero aliud: ſic etiam auditus. extremum autem unum eſt, & una mediocritas: eſſe autem eſt ipſi plura. quo autem iudicat, qua ratione differat dulce ab albo, & ſuperius dictum eſt, & dicendum etiam eſt, ſic: eſt enim unũ quidpiam: & ita unũ, ut terminus.*

Et quemadmodum aer eſt illud, quod facit viſum talis diſpoſi- D
tionis, & hoc ab alio, & ſimiliter auditus. vltimum.n. eſt vnum,
& medium vnum, in eſſe aũt multa. Et iã dictũ eſt prius p quod
iudicamus illud, per quod dulce differt à calido aeri. dicamus igr̃
ẽt ſm hunc modum, qm̃ ſicut in eſſe eſt vnum, ita in definitione.

31 Cùm demonſtrauit ſimilitudinem inter intellectum & ſenſum in in-
digentia ſubiecti, à quo recipiunt intentiones: quas comprehenduut, in-
cœpit modo declarare q̃ proportio iſtius intellectus materialis ad imagi
nes numeratas ſecundum ſpecies ſenſibiliũ eſt, ſicut proportio ſenſus com
Vide. 2. hꝰ cõ. 149. munis ad diuerſa ſenſibilia, & c. Et quemadmodum aer, &c. i. & ſicut decla
ratũ eſt q̃ aer mouet viſum, & mouetur ab alio: & ſimiliter auditus mo-
netur ab aere, & aer ab alio, quouſq; perueniat motus in omnibus ſenſibꝰ
ad vnum finẽ, qui eſt in illis motibus, quaſi punctus, qui eſt mediũ circuli
de lineis exeuntibus à circunferentia: ita eſt de intellectu mãli cum inten
tionibus imaginantium intellectis. D. d. vltimum enim eſt vnum, & me- E
dium vnum. i. vltimus enim motuum ſenſibilium eſt vnus, & illud, quod
Pria expõ. eſt ex eis quaſi medium de circulo, eſt etiam vnum. & hic eſt ſenſus com-
munis. D. d. Etiam dictum eſt prius, &c, ideſt & vniuerſaliter dictum
eſt prius quid eſt illud, per quod iudicamus diuerſitatem ſenſibilium di-
uerſorum, ver. g. diuerſitatem dulcis à calido, & coloris à ſono. ergo ſecũ-
dum illum modum, quo conſequebatur illic tale eſſe in ſenſu, oportet hic
eſſe in comprehendendo res diuerſarum imaginum ab intellectu. Et hoc
Vide 2. de Aĩa. 149. intendebat, cùm d. quoniam ſicut in eſſe eſt vnum, ita eſt in definitione. i.
Scda expõ p qua vid 2. de Anima. 146. quoniam demonſtratum eſt à ſermone prędicto q̃ ſicut iudicans eſſe di-
uerſum apud ſenſum debet eſſe vnum, ita iudicans imagines rerum diuer
ſarum debet eſſe vnum. Et poteſt intelligi ſic. & ſicut in eſſe rerum di-
uerſarum eſt vna intentio, quæ facit vt comprehendens eas ſit vnum: &
eſt proportio, quam accipit virtus comprehenſiua, quando facit compara
tionem inter duas res diuerſas: ita in imaginibus diuerſis eſt vna inten-
Tertia expõ p qua Vid. 2. de Aĩa. 33. tio, quæ facit q̃ iudicans eas ſit vnum. Et poteſt intelligi ſic ideſt & cauſa F
in hoc, ſ. in ſimilitudine inter intellectum & ſenſum in hoc eſt. quoniam
ſicut in hoc eſſe ſingulari eſt unum, quod eſt ens apud ſenſum, ita imagi
natio eſt vnum apud intellectum, quod eſt imaginatum. &, cùm multa
fuerint apud imaginatum, erunt multa apud imaginationem, & hoc cõ-
ueniẽtius eſt ſermoni ſequenti.

Et hoc in proportionali aut numero ens vnũ, hẽt ſe ad vtrũq;,
ſicut illa ad inuicẽ. Quo. n. differt non homogenea iudicare, aut
cõtraria: ut albũ & nigrũ? Sit igr̃ ſicut. A. albũ, ad. B. nigrũ. G. ad.
D. ſicut illa ad inuicem. Quare & permutatim: ſi igitur. G. D. vni
ſunt exiſtẽtia, ſic hẽbunt ſicut & A. B. idẽ quidẽ, eſſe aũt non idẽ:
& illud ſimiliter. Eadem aũt ratio eſt ſi. A. quidẽ dulce ſit. B. uero
album. Spẽs quidẽ igit intellectiuũ in phãtaſmatibus intelligit.

Et hæc

A *Et hæc unum ſunt proportione & numero quem habet ad utrũq; ut illa inter ſeſe, quid enim refert dubitare quomodo ea quæ eiuſdẽ generis ſunt, iudicet, aut cõtraria: ut albũ ac nigrũ: ſit igitur ut A quod eſt album ad B quod eſt nigrum, C ad D, ut illa inter ſe: quare etiam cõmutato ordine. Si igitur C D unum ſunt, ita ſe habebunt, ſicut & A B: idem. ſ. & unum, eſſe uero non idem: & illũd ſimiliter: Eadem etiam ratio eſt, ſi A quidem dulce ſit, B. uero album. Intellectiuum igitur ſpecies in phantaſmatibus intelligit.* a. l. illa.

Et hoc inuenitur in numeris proportionalibus: & diſpõ eius apud eos eſt ſicut diſpoſitio eorum adinuicem. Nulla.n.eſt differentia inter figuram, & qualitatẽ conſyderationis rerũ inęqualiũ in genere, aut rerũ contrariarũ, v. g. albi & nigri. Sit igitur diſpõ
B A albi ad B nigrũ, & C ad D, ſicut diſpõ illorũ adinuicem, vt inuenitur in rebus contrarijs. Si igitur C. & D, exiſtentes in eadem re non inueniuntur niſi per A, & B, & ſunt in hoc idem. Et, ſi A fuerit quaſi dulce, & B quaſi album, tunc intellectus erit quaſi intelligens. Intelligit enim formas per primas imaginationes.

Ideſt & hæc cõſecutio manifeſta inuenitur in eis ſm proportionalitatem eorum in numero, & diſpoſitio iudicantis ex ánima apud utrunque eſſe. ſ. ſenſibile & imaginabile, eſt ſicut diſpõ vtriuſq; eſſe adinuicem. D. d. Nulla.n.eſt differentia, &c. i. & indifferenter, ſiue iudiciũ fuerit de rebus contrarijs, aut diuerſis. figura.n. & qualitas conſyderationis debet eſſe vna eadem apud uirtutem ſenſibilem, & rationalem in rebus diuerſis in genere, & in contrarijs. Et, cum declarauit ꝙ nulla eſt differentia in cõ-
C ſyderatione iſtorum duorum generum apud virtutem ſenſibilem & rationalem, dedit demonſtrationẽ ſuper hoc ex proportionalitate, & æqualitate, quam habent in numero ſecundum imagines rerum cum ſuis indiuiduis, & d. Sit igitur diſpoſitio A. albi. i. ſit igitur A album, & B nigrũ, & C imago albi, & D. imago nigri. erit igitur proportio A ad B, ſicut album ad nigrum: & proportio C ad D, ſicut imago albi ad imaginem nigri. & hoc intendebat, cùm d. vt mihi videtur, diſpoſitio C apud D, eſt ſicut diſpoſitio illorum adinuicem, ut inuenitur in duobus contrariis, i. vt inuenitur in duobus contrarijs ex imaginibus veris. Et, cùm declarauit ꝙ talem proportionalitatẽ debent habere, dedit conſequens concluſionem, & d. Si igitur C, & D, &c. ideſt &, cùm proportio A ad B eſt ſicut C ad D: & A & B comprehenduntur ab eadem virtute: ergo C & D debent comprehendi ab eadem virtute. & iſtam concluſionem diminuit ex ſuo ſermone. Deinde dicit conſequens illam, & d. Si igitur C & D, &c. ideſt ſi igit̃ C, & D comprehenduntur ab eadem virtute, quia A, & B ſunt eiuſdem virtutis, tunc duæ virtutes in hac intentione, & ex hoc modo ſunt idem, & non diuerſantur omnino: licet diuerſentur in ſuis natu-

Figura, & qualitas cõſyderationis dẽt eẽ vna & eadẽ apud virtutẽ ſẽſibilẽ rationalẽ ſreb⁹ diuerſis genere, & in cõtrarijs. Idẽ ſupra eõ. præcedenti.

ris. & per hanc ſimilitudinem inter virtutem rationalem, & ſenſibilem D
exiſtimauerunt plures Antiquorum, ſecundum ꝙ Ariſt. narrauit in ſecũ
In. 2. de ala t. cõ. 152. do tractatu ꝙ duæ virtutes ſunt eædem. Et, cùm declarauit quòd diſpoſitio earum in comprehendendo res contrarias eſt eadem, declarauit ẽt ꝙ ita eſt in comprehendendo res diuerſas in genere, & dicit. Et, ſi A fuerit quaſi dulce, &c. i. &, ſi poſuerimus loco contrariorum duas res diuerſas in genere, verbi gratia dulce & album, tunc etiam intellectus comprehendet eas modo ſimili comprehenſioni earum à ſenſu. tunc enim intelliget formas earum mediantibus primis ſuis imaginibus, ideſt veris: quemadmodum ſenſus comprehendit intentiones earum per preſentiam indiuiduorum ipſorum ſenſibilium.

Et ſicut in illis determinatum eſt ipſi, imitabile & fugiendum: & extra ſenſum quum in phantaſmatibus fuerit, mouetur: ut ſentiens fugibile, quia ignis communi cognoſcit videns quod mouetur, quoniam impugnans eſt. Aliquando autem quæ ſunt in anima phantaſmatibus aut intellectibus tanquam videns ratiocinatur, & deliberat futura ad prẽſentia. E

SOPH. *Et quemadmodum in illis præfinitum eſt ipſi quid perſequendum, quidq; fugiendum ſit, ita etiam extra ſenſum, cum in phantaſmatibus fuerit, mouetur: ut ſentiens facem ignem eſſe, communi cognoſcit videns eam moueri, hoſtilem eſſe. Aliquando autem iis quæ ſunt in anima phantaſmatibus, aut mentis conceptibus quaſi videns ratiocinatur, & conſultat de futuris ad præſentia reſpiciens.*

Et ita eſt de quæſito, & fugito ſecundum hunc curſum determinatum in his rebus. & quandoque mouetur ſine vſu ſenſus, cùm fuerit exiſtens in imaginatione. vt quando imaginatur ꝙ ignis inflammatur in turribus ciuitatum. commune eſt enim ꝙ mouens eſt ignis, & ipſe nunciat prælatori. cogitat enim, quaſi videns rem per modos imaginationis, & cogitatio eius in rebus futuris eſt ſecundum res preſentes. F

33 Ideſt, & ita eſt de quæſito, & de fugito apud intellectum, ſicut de comprehenſione. quoniam, quemadmodum comprehendit res mediantibus formis imaginum, & ſenſus cõprehendit per præſentiam rerũ ſenſibiliũ, ita intellectus mouetur à rebus quærendo, aut fugiendo quando formæ imaginum earum ſunt preſentes. quẽadmodum ſenſus quærit, aut fugit apud præſentiam ipſius ſenſibilis. D. d. & quandoque mouetur ſine vſu ſenſus, &c. ideſt & quandoq; mouetur homo ad aliquid, licet non ſentiat ipſum, quando imaginabitur ipſum: ſicut prælior mouetur, qñ imagi-
ria expõ. natur ignem inflammari in turribus, licet ignis nõdũ inflãmatus ſit. D. d. cõmune. n. eſt quòd moueus eſt ignis, & eſt principium prælationis. ideſt

&, cùm

A &,cùm præliator intrinſecus imaginabitur ignem in turribus,ſtatim cogitabit in deſtruendo illum ignem,& præliator oppoſitus in inflammando ipſum.& communem habent cogitationem in hoc,ſcilicet quòd ignis eſt finis poſitus,& quæſitus apud ipſos,ſed ſecundum modos duos diuerſos. Et poteſt intelligi hoc,quod dixit,commune enim,ideſt* propoſitio enim communis,ex qua poſſumus ſcire omnia conſequentia, eſt primum conſequens exiſtentiam ignis in turribus.& ideo.d.eſt principium per experientias præliatoris,ideſt principium conſyderationis. Deinde d.cogitat enim,quaſi videns.ideſt principium enim ſuæ cogitationis in rebus erit præſentando modos imaginum imaginationum poſſibilium eſſe in illa re,de qua cogitat,adeo ac ſi videret illud,de quo cogitat. Deinde d.& cogitatio eius in rebus futuris,&c.i.& cauſa in hoc eſt, quia homo ponit principium ſuę conſyderationis in rebus poſſibilibus de rebus præſentibus,quas videt.& ideo poſſibile eſt vt homo cogitet in alia re, adeo quòd inueniet ex eo aliquod indiuiduum,quod ante non ſenſit: ſed

B ſenſit ei ſimile,non ipſum idem. Et innuit per hoc modum,ſm quem poteſt inueniri per cognitionem imago vera:cuius indiuiduum nunquam fuit ſenſatum aliquo cogitante.Iam enim poſuerat quòd imagines veræ ſunt numeratæ ſecundum indiuidua ſenſibilia. & quaſi declarauit ꝙ iſte modus imaginationum inuenitur à cogitatione ex imaginationibus ꝙ ſunt indiuidua ſenſibilia.Virtus enim cogitatiua, ſicut declaratum eſt in lib.de Senſu & ſenſato,quando iuuabit ſe cum informatiua,& rememoratiua innata eſt præſentare ex imaginibus rerum aliquam,quam nunquá ſenſit in ea diſpoſitione, ſecundum quam eſſet,ſi ſenſiſſet eam fide, & informatione,tunc intellectus iudicabit illas imagines iudicio vniuerſali. Et intentio cogitationis nihil eſt aliud,quàm hoc, ſ. vt virtus cogitatiua ponat rem abſentem à ſenſu,quaſi rem ſenſatam.& ideo comprehenſibilia humana diuiduntur in hæc duo.ſ.in comprehenſibile,cuius principiũ eſt ſenſus,& comprehenſibile,cuius principium eſt cogitatio. Et iam diximus quòd virtus cogitatiua non eſt intellectus materialis, neq; intelle-

C ctus qui eſt in actu,ſed eſt virtus particularis materialis.& hoc manifeſtũ eſt ex dictis in Senſu & ſenſato,& oportet ſcire hoc:quoniam conſuetudo eſt attribuere intellectui virtutem cogitatiuam. Et non debet aliquis dicere ꝙ virtus cogitatiua componit intelligibilia ſingularia:& iam declaratum eſt quòd intellectus materialis componit ea. Cogitatio enim non eſt,niſi in diſtinguendo indiuidua illorum intelligibilium,& præſentare ea in actu,quaſi eſſent apud ſenſum. Et ideo,quando fuerint præſentia apud ſenſum,tunc cadet cogitatio,& remanebit actio intellectus in eis. Et ex hoc declarabitur quòd actio intellectus eſt alia ab actione virtutis cogitatiuæ,quam Ariſto. vocauit intellectum poſſibilem,& dixit eam eſſe generabilem & corruptibilem.& hoc eſt manifeſtum de ea, cùm habet inſtrumentum terminatum,ſcilicet medium ventriculum cerebri:& homo non eſt generabilis & corruptibilis niſi per hanc virtutem:& ſine hac virtute,& virtute imaginationis nihil intelligit intellectus materialis. &

ideo

Scda expõ ꝫ.l. ꝓpor tio.

Hõ ponit principiũ ſuę cõſyderationis ĩ reb⁹ poſſibilibus ex reb⁹ pñtibus quas uidt.

Digreſſio.

Virt⁹ cogitatiua, qñ iuuabit ſe cũ iformatiua, & rememoratiua innata eſt pñtare ex imaginibus rerũ aliquá, quá nunq̃ ſenſit, tũc intellꝰ iudicat illas imagines iudicio vlĩ Idé c.5. & 20.tertii huius.

Cõprehẽſibilia hũana diuidũtur ĩ duo. cogitatiua ſi cõponit oppoſitũ vt dicere com.2

Vide cõ 21m.

Hãnõ eſt ibilis& rupti- is,niſi p virtu- cogi- am.

ideo,ſicut dicit Ariſt.non rememoramur poſt mortem: non quia intellectus eſt generabilis & corruptibilis,ſicut aliquis poteſt exiſtimare. D

Et quum dixerit vt ibi lætum aut triſte, hic fugit aut imitatur, & omnino in actione.& quod ſine actione autē verum & falſum, in eodem genere cum bono & malo eſt: ſed in eo quod ſimpliciter differt, & quodam.

COPH. *Et cum dixerit ibi eſſe rem iucundam aut moleſtam, tum fugit aut perſequitur,& omnino in actione uerſatur. Quinetiam uerum & falſum quæ ſine actione ſunt,in eodem ſunt genere quo bonum & malum: ſed ipſo ſimpliciter differunt,& aliquo.*

Et,cùm iudicamus cp delectabile eſt illic aut hic,tunc contriſtabile erit aut fugitum,aut quæſitum:& ſic vniuerſaliter in actionibus.Falſitas enim & veritas ſunt ſine operatione, & ſunt ambo in eodem genere,& in bono & in malo: ſed differūt,quia dicitur ſimpliciter,& per terminum. E

Ideſt Et,cùm iudicaueris per ſenſum quòd delectabile eſt illic aut hoc, tunc contriſtabile apud intellectum erit,aut fugitum,ſi intellectus exiſtimauerit illud eſſe malum,aut quæſitum,ſi exiſtimauerit illud eſſe bonū. & ſic vniuerſaliter accidit intellectui cum ſenſu in omnibus actionibus, ſcilicet aut contradicere ei,dicendo quòd contriſtabile eſt bonum, & quę rendo illud,quod fugit ſenſus:aut conuenire in eo ī dicēdo delectabile eſſe bonum. Deinde dicit.* Falſitas enim,& veritas ſunt ſine operatione.& ſunt in eodem genere.ita cecidit ablatio in ſcriptura. & poteſt eſſe, falſitas enim & veritas ſunt,&c.ideſt falſitas enim & veritas exiſtentes in intellectu ſpeculatiuo,ſunt aliæ à falſitate,& veritate exiſtentibus in intellectu operatiuo. Deinde dicit & ſunt ambo in eodem genere, & in bono & in malo.poteſt intelligi quòd hæc duo ſunt in eodem genere, quia F vtrunq; eſt cognitio:& quia veritas eſt in genere boni,& falſitas in genere mali. Et poteſt intelligi hoc,quod dixit in bono & malo,vt ſit expoſitio eius,quod dixit,& ſunt in eodem genere.& quaſi dicit, & ſunt in eodem genere,ideſt in bono & malo. Et,cùm declarauit quòd ambo collocantur ſub bono,& malo, declarauit illud,per quod diuiduntur,& dicit. ſed differunt, &c.ideſt,ſed tamen diuiduntur, quia veritas eſt in intellectu ſpeculatiuo bonum abſolute: & falſitas eſt in eo malum ſimpliciter. in operatiuo autem veritas eſt bonum in reſpectu, & ſecundum conditionem. & hoc intendebat, cùm dixit & per terminum. falſitas vero eſt malum in reſpectu illius finis,qui eſt inueniēdus. Et poteſt intelligi per hoc, quod dixit & per terminum,ideſt, per finem.ſ.& diuiduntur,quia hoc eſt bonum ſimpliciter,& hoc bonum in reſpectu finis poſiti.& intentio propinqua eſt in iſtis duabus.

34

* Falſitas & veritas ſunt ſine opone. idē. 2. Me. t. c. Falſitas, & ſitas exñ tes ī itellu ſpeculatiuo aliæ ſt ab bus,quę ſunt in in tellu pratico.

Bonū & malū, & vetū & falſum ſunt in eodem gñe. Vide oppoſi. 6. Me. t. c. vltimi. vbi hr cp bonū & malū ſunt in reubs. Vide com. Zim.

Abſtra-

A Abſtractione autem dicta, intelligit, ſicut ſimum ſecundum q̃ ſimum, non ſeparatum: inquantum autem curuum ſi aliquod intellexit, actu ſine carne vtiq; intellexit, in qua curuum: ſic & mathematica non ſeparata tanquã ſeparata ſint, intellexit cum intelligat illa:

10 PH. *Quæ uero in abſtractione uocantur intelligit perinde quaſi ſimum: quatenus quidem ſimum, non ſeparate: quatenus uero curuum, ſi quid actu intelligeret, ſine carne intelligeret in qua curuum eſt: ſic mathematica quamuis non ſeparata, ueluti ſeparata intelligit, cum illa intelligit.*

Et ſciuntur etiam res, quæ dicuntur negatiue. Vt ſimus, in eo quod eſt ſimus, non diuiditur: in eo autem quod eſt concauum, ſi intellectus intellexerit, tunc intelliget intentionem concauitatis B denudatam à carne. ſed intentiones mathematicæ non ſunt ſingularia hoc modo: & ſicut res abſtracta intelligit, intelligit iſtas res.

85 Intendit per res, quæ dicuntur negatiue, res mathematicas. & intendit per negationem abſtractionem à materia. & intendit quòd, quando intellectus intelligit res ſecundum abſtractionem à materia, non facit hoc, quia ſunt in ſe, non in materia, ſicut quidam exiſtimauerũt. ſed hoc, quod facit, ſcilicet quòd intelligit ea non in materia, licet ſint in materia, eſt ac ſi intelligeret ſimum, in eo quòd eſt ſimum, diuiſum à materia. ſed ſimus in eo quòd eſt ſimus. impoſſibile eſt vt diuidatur à materia. genus autem eius, quod eſt concauitas poſſibile eſt vt diuidatur à materia. Et innuit per hoc quòd iſta poſſibilitas in abſtractione iſtorum ab intellectu eſt cõ ſequens naturas, & quiditates earum: non quia accidit eis, quia ſunt non in materia. Deinde dicit. ſed intentiones mathematicæ, &c. ideſt & modus eſſendi intentionum mathematicarum extra animam, non eſt ſicut C modus, ſecundum quem ſunt in anima. Et iſte ſermo poteſt legi ſic. & intellectus etiam poteſt ſcire res mathematicas per aliquem modum definitionis. Intelligere enim diuerſatur ſecundum diuerſitatem naturæ intellecti. verbi gratia quòd ſimus, in eo qnòd eſt ſimus, non diuiditur quando intelligitur: in eo autem quòd eſt concauitas, tunc, ſi intellectus intellexerit eum ſingularem per ſe, non intelliget intentionem concauitatis, nàſi denudatam à carne. Et exemplum, quod induxit, ſupplet illud, quod diminuitur à ſermone.

Pythagorat. 1. Met. 19. vel Plato. 1. Met. 55.

Intelligẽ diuerſatur ſm diuerſitatẽ naturæ intellecti.

Omnino

ANTIQVA TRANSL.

Omnino autē intellectus eſt qui ſm actum res eſt intelligēs. vtrum autem cōtingat aliquid ſeparatorum intelligere ipſum exiſtentem nō ſeparatum à magnitudine, aut non: conſiderandum poſterius.

SOPH. *Omnino intellectus qui actu intelligit, eſt res ipſe. an uero fieri poßit ut ipſe à magnitudine non ſeparatus, ſeparatorum aliquod intelligat nec ne, poſt cōſiderādū eſt.*

Illud.n.quod eſt in actu vſr, eſt intellectus, qui eſt in actu. Et cogitatio noſtra in poſtremo erit. vtrum poſsit intelligere aliquas rerum abſtractarum, cum hoc ꝙ ipſe* eſt abſtractus à magnitudine, aut non.

*a.l.nō eſt abſtract⁹.

D. & quemadmodum res, quam intellectus abſtrahit, ſit intellectus, quādo abſtrahit, & intelligit ipſam cùm neceſſe eſt vniuerſaliter in intellectu vt illud, quod eſt intellectū in actu, ſit intellectus in actu, oportet nos perſcrutari, & cogitare in poſtremo, vtrum iſte intellectus, qui ē in nobis, poſſit intelligere aliquid, quod eſt in ſe intellectus, & abſtractus à materia: ſicut intelligit illud, quod facit ipſum intellectū in actu, poſtquam erat intellectum in potētia, Et d. cum hoc, quòd ipſe eſt abſtractus à magnitudine. ita cecidit ī hac ſcriptura. &, ſi eſt vera, ſic debet intelligi. ideſt debemus ī poſtremo cogitare, vtrum ſit poſſibile quòd intellectus, qui eſt ī nobis, intelligat res abſtractas à materia, ſm ꝙ ſunt abſtractæ à magnitudine, non ſm compa-

36 Expoſitio

MANTINI TRANSL.

Trigeſimumſextum etiam commentum, quod tranſtulit Iacob Mantinus unà cum antiqua eiuſdem commenti translatione hic apponere uiſum fuit opportunē.

D

E Intellectus autem eſt omnino qui actu res ītelligit. Vtrum autem contingat ipſum intellige re aliquid ſeparatorum, ipſo ēxiſtente ſeparato à magnitudine, vel ne, poſt hoc conſyderabitur. *a.l. non exiſtente.

Inquit. & quemadmodū id, quod intellectus abſtrahit, efficitur intellectus, cū diuidit ipſum, atq; intelligit ipſum, cū vſr ſit neceſſariū hoc de ipſo intellectu, ſ. vt id, quod eſt in telligibile actu, efficiatur intellect⁹ actū, idcirco cogimur inquirere, & conſyderare in poſterum, vtrum is intellectus, qui ineſt nobis, poſſit in F telligere aliquid, quod ſit de ſe intel lectus quidam, & ſeparatus à materia. quemadmodū ītelligit id, quod ipſe efficit actu intelligibile, quod q dem erat antea potentia intelligibi le. Et cū d. ipſo exiſtente ſeparato à magnitudine iuxta vnā translatio nem textus, quā habuimus, quæ ſi vera ſit, ſic debēt intelligi verba ei⁹. Poſtremum vero perquirendū erit vtrum intellectus, qui ineſt nobis, poſſit intelligere res abſtractas à ma

gnitu-

ANTIQVA TRANSL.

comparationem ad alterum. Et ce cidit in alia ſcriptura loco iſtius ſermonis ſic. Et in poſtremo perſcrutabimur vtrum intellectus eſſendo in corpore, non ſeparatus ab eo, poſſit comprehendere aliquod eorũ, quæ ſeparantur à corporibus, aut non. & iſta quæſtio eſt alia à prædicta. Iſta enim quæſtio eſt concedentis quòd intellectus, qui eſt in potentia, intelligit formas abſtractas à materia ſimpliciter, non ſecundum q̃ eſt copulatus nobiſcum. & ſecundum hãc intentionem erit perſcrutatio vtrũ poteſt intelligere formas, ſecũdum quòd eſt copulatus nobiſcum: non vtrũ poſſit intelligere formas ſimpliciter. & illa intẽtio eſt dicta à Themiſtio in ſuo libro de Anima. & prima quęſtio, quam intendebat in poſtremo, eſt dimiſſa.

de Aĩa

Oportet igitur prius perſcrutari vtrum ſit poſſibile q̃ intellectus materialis intelligat res abſtractas, aut non. Et, ſi intelligit eas, vtrum eſt poſſibile vt intelligat eas, ſecundum quòd eſt copulatus nobiſcum, aut non. Et ideo poſſibile eſt quòd in exemplari, à quo tranſtulimus hũc ſermonem, ceciderit hæc particula, non, ita quòd ſic debeat legi. Et cogitatio noſtra erit in poſtremo utrum poſſit intelligere aliquam rerum abſtractarum cum hoc, quòd eſt non abſtractus à magnitudine, ideſt, ſecundum quòd eſt tangens magnitudinem, & copulatus nobiſcum, ita q̃ nos intelligamus illum intel-

MANTINI TRANSL.

gnitudine, ſeu à materia, quatenus ſunt abſtractæ à magnitudine, non quatenus habent rõnem ad aliud. Sed in alia translatione, quam habuimus, litera ita habet. Poſtremũ uero perquiremus vtrum is intellectus, dum in corpore exiſtit, & non ſeparatur ab eo, poſſit attingere aliquam ex rebus ſeparatis à corporibus, vel non poſſit. Et iuxta hanc literã differt hoc dubiũ ab illo pori. nam hoc dubiũ contingit apud eũ, qui concedit intellectum potentialẽ (ſeu potentia exiſtentẽ) intelligere formas abſtractas à materia ſimplr, & abſolute, & non ea rõne, qua eſt copulatus nobis. Et iuxta hanc ſentẽtiam ſic fiet vtiq; q̃ſitum, videlicet vtrũ intellꝰ nobiſcũ exiſtens, poſſit intelligere formas, quatenus eſt cõiunctus nobis: & tunc nõ quæretur vtrum poſſit intelligere ſimplr formas. & hmõi ſententia vr eſſe Themiſtii in lib. ſuo de Aĩa tradita. & tũc illud dubiũ, qd promiſerat ſcrutari poſterius, eſſet vtiq; ꝑtermiſſũ.

At primo inueſtigandũ vr, vtrũ intellectus materialis poſſit intelligere res abſtractas à materia, vel nõ poſſit. Et, ſi eas intelligat, vtrum poſſit eas intelligere, quatenus eſt copulatus nobis, vel non. Et ideo forte tota hæc pars ſcripturæ deerat in illo exẽplari translationis, quã habuim⁹ ex qua tranſtulimus hanc oõnem, & debebat ſic legi. Et nra conſyderatio in poſtremo, atq; ſcrutatio erit, vtrũ poſſit intelligere aliquod abſtractorũ, cũ tñ ipſe ſit nõ ſeparatus à magnitudine, hoc eſt, cũ ipſe contangat magnitudinẽ, & ſit nobis cõiunctus, ita vt nos ſimus intelligẽtes illud intelligibile (ſcu illum intellm

quem

igreſſio, & eſt prima pars ſuquã pro

C

ermium, rum ſit ole intelligere ſtel eſtũ mãſi res abſtractas.

ANTIQVA TRANSL.

intellectum, quem ipſe intelligit. & iſta perſcrutatio. quam intẽdit, valde eſt difficilis, & ambigua. & oportet nos perſcrutari de hoc ſecundũ noſtrum poſſe.

Secunda pars, i qua incipit ſoluere qónẽ ſm opionẽ aliorũ & primo ſm Alex.

Dicamus igitur q̃, qui ponit intell'm materialem eſſe gñabilem & corruptibilẽ, nullũ modũ, vt mihi vĩ, põt inuenire naturalẽ, quo poſſimus continuari cũ intellectibus abſtractis. Intell's. n. debet eſſe intell'm oĩbus modis, & maxime in rebus liberatis à materia. Si igit' poſſet eẽt q̃ ſubſtantia gñabilis, & corruptibilis intelligeret formas abſtractas, & reuerteretur eidem cum eis, tunc poſſet eſſet vt natura poſſibilis fieret neceſſaria: vt Alfarabius dixit in Nicomachia. & hoc neceſſarium eſt ſecũdũ fundamenta ſapientum.

*a.l. niſi aliquis dixerit. *Si igitur aliquis dixerit q̃ illa intentio, quam intẽdit Alex. ſ. de exiſtẽtia intellectus adepti, non eſt informatio facta de nouo ĩ intellectu materiali, quæ ante non erat. ſed ipſe copulatur nobiſcũ copulatione, adeo q̃ ſit forma nobis, per quam intelligimus alia entia, ſicut apparet ex ſermone Alex. licet nõ appareat ex eo modus, ex quo iſta continuatio ſit poſſis. Qñ, ſi poſuerimus q̃ iſta cõtinuatio eſt facta poſtquã non erat, ſicut eſt neceſſariũ, cõtinget vt in illa hora, in qua ponitur eẽ, ſit tranſmutatio in recipiẽte, aut in recepto, aut in utroq;. &, cùm impoſſibile ẽ vt ſit in recepto, remanet vt ſit in recipiente. &, cùm in recipiente fuerit tranſmutatio exiſtens, poſtquã non erat, neceſſario erit illic receptio facta de nouo, & ſubſtantia recipiens facta de nouo, poſtquã nõ erat. Cũ igitur poſuerimus receptionem factam

Pro hoc vi. 8. ph. 6. 7. & 8. cõ.

MANTINI TRANSL.

quẽ ipſe intelligit. & hoc quæſitum quod ipſe propoſuit ſcrutari, eſt admodũ difficile, & dubiũ. quare nr̃m erit officium pro virili noſtra ipſũ examinare, ac indagare.

Dicam' itaq; q̃, q̃ aſſerit intell'm materialẽ eſſe generabilẽ & corruptibilẽ, haud quaquã poterit inueniri aliquẽ modũ naturalem, vt mea ſert ſententia, quo poſſimus cõiungi cũ intelligẽtiis abſtractis. q̃m ipſe intell's debet vndequaq; eẽ intelligibilis, oĩbusq; modis, præſertim in rebus materiæ exptibus. Quare, ſi ſubſtãtia gñabilis & corruptibilis poſſet intelligere formas abſtractas, & effici q̃d vnũ cũ ipſis, tũc oporteret vt ipſa nã poſſ efficeret neceſſariã vt d. Alfarabius in Nicomachia. & hoc q̃dẽ ſeq̃t ex fũdamẽtis ſapiẽtũ.

Quòd ſi aliqs rñdẽs dixerit q̃ id, quod Alex. opinat', intell'm adeptũ exiſtere, nõ intelligit id eẽ aliquẽ cõceptũ nouiter factũ ĩ intell'u mãli, q̃ antea nõ reperiret, ſed q̃ cõiũgitur nobis ita vt ſit forma in nobis, * qua adipiſcamur reliqua entia, vt ex verbis Alex. colligi põt, licet ex eis non appareat mod', quo hmõi cõiũctio & copulatio ſit poſſis. Dicam' ergo q̃, ſi cõcedamus hmõi cõiunctionẽ eẽ factã, poſtquã nõ erat, vt neceſſario res ſe habet, tũc ſequeret' vt ĩ eo inſtãti, in quo ponit' ipſum eẽ, & reperiri, oriat' trãſmutatio (ſeu alteratio) in ipſo recipiente, aut in re recepta, aut in vtroq;. ſed, cũ hmõi alteratio nõ poſſit oriri in re recepta, relinquit' igr̃ vt ſit in ipſo recipiente. ſed, ſi reperiret' trãſmutatio aliqua ĩ ipſo recipiẽte, q̃ prius nõ erat, tunc oportebit reperiri ibi receptionem de nouo factã, atq; ſubam recipiẽtis

*a.l. poſtq̃ adepti fuerimus.

de

ANTIQVA TRANSL.

Occurrit obiectio.

A ctã de nouo,cõtinget prædicta quæstio. Et,si non posuerimus receptionem propriam nobis,non erit differentia inter continuationem eius nobiscum,& continuationem eius cum omnibus entibus,& inter continuationem eius nobiscum in hac hora, & in alia hora: nisi ponamus continuationem eius nobiscum esse secundum modum alium à modo receptionis. quis igitur est iste
B modus?

Ostendit cõtradictionem in dictis Alex.

Et pp latentiam istius modi sm Alex.videmus ipsum ambigere in hoc.qñq; igitur dicit ꝙ illud, quod intelligit intellectum abstractũ, nõ est intellectus materialis,neq; intellectus,qui est in habitu. Et hęc sunt verba eius in libro de Aĩa. Intellectus igitur,qui intelligit hoc, est ille,qui non corrumpit: non intellectus subiectus,& materialis.intellꝰ enim materialis corrũpitur p corruptionem aĩæ,qui est vna virtus illius.&,cũ iste intellectus fuerit cor-
C ruptus,corrumpetur sua virtus, & sua perfectio. Deĩde,postquã declarauit ꝙ necesse est vt intellectus,qui est in nobis,qui intelligit formas abstractas,sit nõ generabilis neq; corruptibilis,narrauit ꝙ iste intellectꝰ est intellectus adeptus sm opinionẽ Arist.& dixit Intellectus igitur, qui non corrumpitur,est iste intellectꝰ, qui est in nobis abstractus, quẽ vocat Aristo.* deforis,qui est in nobis ab extrinseco:non virtus,quæ est in anima,neq; habitus, per quem, aut per quam intelligimus alias res, & intelligimus etiam istum intellm.

*al.adeptum

Si

MANTINI TRANSL.

de nouo factã,quæ antea non fuerat.Si concedamus ergo dari receptionẽ de nouo factã, tunc sequet illud dubium superius positũ. Et, si nõ cõcedamus receptionẽ propriã in nobis,tunc nihil differet,siue coniungatur nobis, siue cõiungat cum reliquis oĩbus entibus,& siue copulet nobis in vno tpe,siue in alio tpe, nisi dixerimus aliũ esse modũ copulationis,quo copulatur nobis,& modum receptionis.quis ergo erit huiscemodi modus?

Et,qm̃ hic modus inter alios modos receptionis latuit Alex.ideo videmus eum circa hoc ambigere: ita vt qñq; inueniamus eum dicentẽ ꝙ id,quod intelligit ipse intellectus abstractus,non est ipse intellectus materialis,neq; ipse intellectus adeptꝰ.

Inquit.n.ipse in lib.de Aĩa sic. Intellectus aũt,qui hoc intelligit,est in » tellectus incorruptibilis,neq; ẽẽt in » tellectus materialis, quia intellꝰ ma » terialis corrũpitur ad corruptionẽ » aĩæ,quia ipse est vna ex eius poten- » tiis,seu virtutibus.cũ igit̃ is intellꝰ » fuerit corruptibilis, corrũpetur etiã » eius actus & perfectio, eiusq; virtus & potentia. Et,postquã declarauit ꝙ necesse est vt ille intellꝰ, qui inest nobis,qui quidem intelligit formas abstractas,sit ingenitꝰ & incorruptibilis,notificauit ꝙ hmõi intellꝰ iuxta sñiam Arist. est ipse intellectus adeptus,& inquit. Ergo intellꝰ incorruptibilis est is intellectus, qui ĩ nobis existit abstractꝰ,ac separatꝰ, quẽ vocat Arist.adeptũ,qui deforis venit,& non est potentia,seu vis in aĩa existens.neq; est ẽt habitus,quo intelligimus reliquas res, & intelligimus quoq; hunc intellectum.

Si

ANTIQVA TRANSL.

Si igitur intendebat per intellm adeptum, per quē intelligimus intelligentias abſtractas intelligētiā agē-tem, tunc ſermo in modo continuationis iſtius intellectui nobiſcū adhuc remanet. Et, ſi intendebat intellectum abſtractū alium ab agente, vt apparet ex opinione Alfarabii in ſua epſa de Intellu, & ſm etiā q̄ poſſumus intelligere ex manifeſto iſtiꝰ ſermonis, tunc qō etiam in modo continuationis iſtius intellectus nobiſcum eadem eſt cum qōne in modo continuationis intellectus agētis apud opinantem q̄ agens eſt idem cum adepto. & hoc eſt manifeſtius de ſermone Alex. Hæc igitur dixit de modo continuationis intellꝰ, q̄ ē in actu nobiſcū, in ſuo lib. de Aīa.

„ Quod autem dixit in quodā tractatu, quem fecit de Intellectu ſm opinionem Ariſto. vī contradicere ei, quod dixit in lib. de Aīa. Et hæc „ ſunt verba eius. Et intellectus, qui ē „ in potentia, cùm fuerit completus, „ aut augmentatus, tunc intelligent „ agentem. qm̄, quemadmodum po„ tentia ambulandi, quam homo ha„ bet in natiuitate, venit ad actū poſt tempus, quando perficitur illud, per quod fit ambulatio, ita intellectus, cùm fuerit perfectus, intelliget ea, quæ ſunt per ſuam naturam intellecta, & faciet ſenſata eſſe intellecta, „ quia eſt agēs. Et manifeſtum iſtius „ ſermonis contradicit ſermoni eius in libro de Anima, & eſt q̄ intellectus, qui eſt in potentia, intelligit illum, qui eſt in actu.

Sed

MANTINI TRANSL. D

Si igr intelligebat p intellm adeptū, quo intelligimꝰ intelligētias abſtractas, ſeu ſeparatas, ipſum ītellm agētē, tūc eiꝰ ſnīa de copulatione hꝰ intellꝰ in nobis remaneret adhuc indeterminata. Sed, ſi intelligebat p id aliā intelligētiā ſeparatā diuersā ab ipſo intellū agente, vt hīi pōt ex ſnīa Alfarabii ī ſuo tractatu, quē de Intellu edidit, & vt nos ēt poſſumꝰ cōiicere ex apparētia verborū eius, tūc idē eēt dubiū adhuc de mō copulationis hꝰ intellꝰ nobiſcū cū dubio, quod accidit de mō copulationis ipſiꝰ intellꝰ agēiis apud illos, qui E putāt intellm agentē eē ipſummet intellm adeptū. & hoc q̄dē vī eē id, quod eſt magis apparens ex verbis Alexan. de modo coniunctionis intellectus in nobis actu exiſtentis in ſuo lib. de Anima.

At id, quod d. in quodā alio ſuo tractatu, cui titulꝰ ē de Intellu, iuxta ſnīam Ariſt. vī cōtradicere ſuis verbis, q̄ in lib. ſuo de Aīa dixerat. Inqt n. ipſe in eo tractatu hæcmet verba. Intellꝰ aūt ī potentia, cū pficit, & au- „ get, tūc intelligit intellm agentē. nā „ quēadmodū potētia ad ambulādū, „ quā hō hēt tpe ſuę natiuitatis, dedu „ cit ad actū poſt hoc p aliquod tpis ī F teruallū, nempe cū pfecta fuerit illa „ res, p q̄ fit ambulatio, ita quoq̄ ītel- „ lectꝰ, cū fuerit pfectꝰ, intelligit illas „ res, quæ ſunt ex natura ſua intelligibiles, & ex ipſis rebus ſenſibilibus efficit res intelligibiles, quia ipſe eſt ef „ ficiens, agensq̄. Iam ergo ſatis con- „ ſtat hæc verba contradicere illis, quæ in libro de Anima attulerat, vbi dicebat intellectum potentia exiſtentem intelligere illum intellectū quia actu exiſtit.

Sed,

ANTIQVA TRANSL.

Remouet Alex. a cõtradictiõe colligẽdo oia dicta ſua.

Sed, cùm aliquis intuebitur omnes ſermones iſtius viri, & cõgregabit eos, videbit opinari ipſum φ qñ intellectus, qui eſt in potentia, fuerit perfectus, tunc intelligentia agẽs copulabitur nobiſcum, per quã intelligemus alias res abſtractas, & per quam faciemus res ſenſibiles eſſe intellectas in actu, ſm φ ipſe efficitur forma in nobis. Et quaſi intendit p hunc ſermonem φ intellectus, qui eſt in potentia, quando fuerit perfectus, & completus, tunc copulabitur
B cum eo iſte intellectus, & fiet forma in eo, & tunc intelligemus p ipſum alias res: non ita φ intellectus materialis intelligat ipſum, & propter illud intelligere fiat continuatio cũ hoc intellectu: ſed continuatio iſtius intellectus nobiſcum eſt cauſa eius, quod intelligit ipſum, & intelligimus per ipſum alias res abſtractas.

Cõfirmat illd p verba Alex.

Et potes ſcire φ iſta eſt opinio iſtius hominis per hoc, quod d. in illo tractatu. Illud igitur intellectum
C per ſuam naturam, quod eſt intellectus in actu, cùm fuerit cã intellect* materialis in abſtrahendo, & in formando vnamquamq; formarũ materialium aſcendendo apud illam formam, tunc dicetur φ eſt adeptus agens, & nõ pars animæ, neq; virtus aliq, ſed fit in nobis ab extrinſeco, qñ nos intellexerimus per ipſum. Manifeſtum eſt igitur φ intelligit per hunc ſermonem, φ quando intellectus, qui eſt in actu, fuerit cauſa ſm formam intellectus materialis in actione eius propria, & hoc erit per aſcenſionem intellectus materialis apud illam formam, tunc dicetur intellectus adeptus: quoniam in illa diſpoſitione

Expb verbor Alex.

MANTINI TRANS.

Sed, ſi exacte, quis enucleabit omnia verba huius viri, eaq; in vnũ congregabit, iudicabit vtiq; ipſum exiſtimare φ, cum intellectus potẽtia exiſtens fuerit perfectus, tunc copulabitur nobis ipſe intellectus agens, & p ipſum intelligemus reliquas res abſtractas & p ipſum efficiemus vt res ſenſibilẽs efficiant intelligibiles actu, ea rõne, qua ipſe ẽ effectus forma in nobis. Per hæc igitur verba vr velle φ, cũ intell's potentia exiſtẽs euaſerit* pfectus, tunc copu- *a.l.i actu
labit cum eo intellectus agens: & efficietur forma in ipſo, & tunc intelligem* p ipſum reliquas res oẽs: nõ vt propterea intell's materialis intelligat ipſum, ita vt pp huiuſcemodi intellectionẽ, qua ipſum intelligat, oriatur hmõi copulatio cum hoc intellectu: immo copulatio huius Intell's in nobis eſt cauſa, vt ipſe intelligat eũ, & per ipſum reliquas res abſtractas omnes. Quod autem hęc ſit ſnĩa huius viri, facile poteris iudicare ex verbis in eo tractatu ab ipſo adductis, quæ talia ſunt. Illud itaq; „
intelligibile ex natura ſui, qui quidem eſt intell's* in actu, cũ fuerit cã *a.l.agens
ipſius intellectus materialis, denudã „
do omnes formas materiales, atque „
eas concipiendo, donec peruenerit „
ad illam formam, tũc dicetur φ eſt „
intellectus adeptus actu: & non eſt „
pars animæ, neq; aliqua virtus ani- „
mæ, ſed oritur in nobis ab extra, & „
deforis venit, qñ nos intelligimus p
ipſum. Ex his itaque verbis conſtat Alexandrum velle φ, cùm intellectus, qui actu exiſtit, fuerit cã formalis ipſius intellectus materialis, p ſuam propriam actionẽ. & hoc quidem fiet, cũ intellectus mãlis aſcen-

ANTIQVA TRANSL.

ſpoſitione erimus intelligentes per ipſum. quoniam eſt forma nobis: quoniam tunc erit vltima forma nobis.

Sūma & epilogꝰ opinionis Alex.

Suſtentatio igitur iſtius opinionis eſt ꝙ intellectus agens eſt primo cauſa agens intellectum materialē, & intellectum, qui eſt in habitu: & ideo non copulatur nobiſcum primo: & intelligemus ꝑ ipſum res abſtractas. Cùm igitur intellectus materialis fuerit perfectus, tunc agens fiet forma materialis, & copulabit nobiſcū, & intelligemus per ipſum alias res abſtractas: non ita ꝙ intellectus, qui eſt in habitu, intelligat hunc intellectum: cùm intellectus, qui eſt in habitu, eſt generabilis & corruptibilis, iſte autem non eſt generabilis neq; corruptibilis.

Q8 illi opinioni cō tingens.

Sed huic accidit quæſtio prædicta. & eſt ꝙ hoc, quod modo eſt forma intellectui, qui eſt in habitu, poſtquā non erat, prouenit ab aliqua diſpoſitione facta de nouo in intellectu, qui eſt in habitu, quæ eſt cauſa, quare ille intellectus eſt forma intellectui, qui eſt in habitu, poſtquā non erat. Et, ſi iſta diſpoſitio nō eſt receptio in intellectu, qui eſt in habitu ad intellectum agentem, quid ergo eſt iſta diſpoſitio? quoniam, ſi fuerit receptio, continget vt generatum recipiat æternum, & aſſimileť ei. & ſic generatum fiet æternum: quod eſt impoſſibile.

Et

MANTINI TRANSL.

derit ad illā formā, tunc vocabitur intellectus adeptus. quoniam in huiuſcemodi diſpoſitione erimus, tūc intelligentes per ipſum, cùm ſit forma in nobis: tunc enim eſt vltima forma in nobis. Huius autem opinionis fundamentum ſumitur ex hoc, ꝙ intellectus agens eſt prima cauſa efficiens ipſius intellectus materialis, atq; ipſius intellectus adepti, ſeu in habitu: & ideo non copulatur nobis ab initio: Itelligimusq; per ipſum res abſtractas. Cùm igiť intellectus materialis perfectus euadet, tunc ipſe intellectus agens efficietur forma matetialis, & coniungeť nobis, & intelligemus ꝑ ipſum reliquas res abſtractas, non ea rōne vt ipſe intellectus, qui habitu exiſtit ſeu q adeptus eſt, intelligat hunc intellectum. f. agentē: cū intellectꝰ habitu exiſtens ſit generabilis & corruptibilis, is autem intellectus ingenitus quidē ē, atq; incorruptibilis.

Verūtamen idē dubiū prædictū, inſurget contra hoc dictum, qm̄ id, quod eſt nunc forma ipſius intellectus habitu exiſtentis, poſtquā non fuerat eius forma, ꝓueniet ꝓfecto ab aliqua diſpōne de nouo, facta in ipſo intellectu adepto, habituq; exiſtēte, quæ quidē eſt cā, ob quā ille intellectus ſit forma ipſi intellectui habitu exiſtenti, poſtea quā non fuerat. Et, ſi hmōi diſpō non eſt receptio ipſius intellectus habitu exiſtentis, in quo. ſ. recipiatur intellectus agens, quid igitur erit hmōi diſpoſitio? nam, ſi eſt receptio, tunc ſequeretur ꝙ id, quod eſt genitum, reciperet æternitatem, ſimilaretutq; ipſi æterno. & ſic genitum efficeretur æternum: quod eſt impoſſibile.

Et

A Cõfirmatio q̃nis argumẽto Alfara.

ANTIQVA TRANSL.

Et ideo videmus Alfar. in poſtremo, cùm credidit opinionem Alex. eſſe veram in generatione intellꝰ materialis, ꝙ fuit neceſſe apud ipm ſm hanc opinionem opinari ꝙ intelligentia agens non eſt niſi cauſa agens nõ tm̃. & hoc manifeſte dixit in Nicomachia. Et eſt contra ſuam opinionem in epiſtola de Intellꝰ. illic enim dixit eſſe poſſibile, vt intellectꝰ materialis intelligat res abſtractas: & eſt opinio Auẽpace. Iſtæ igitur ſunt quæſtiones ponentibus intellectum materialem eſſe generatum: & ꝙ finis eſt continuari cum abſtractis.

Contradictio in dicta Alfar.

B Sedã pars digreſſionis, in qua ponit dubitationes cõtingentes ponẽtibus intellm æternum.

Et videmus etiam ꝙ ſequuntur ponentibus ipſam eſſe virtutem abſtractã qõnes nõ minores iſtis, Qm̃ ſi natura iſtius intellectus materialis eſt ꝙ intelligat res abſtractas, neceſſe eſt vt ſemp in futuro, & in præterito ſit intelligens eas. Exiſtimaꝫ igitur ꝙ ſequitur hanc poſitionem, ꝙ ſtatim, cùm intellectus materialis continuatur nobiſcum, ſtatim continuabitur nobis intellectus agens: quod eſt impoſſibile, & cõtrarium ei, ꝙ homines ponunt.

C Venit rñſionẽ quã ꝓbat.

Sed iſta qõ põt diſſolui per illud, quod ante poſuimus, ſ. ꝙ intellꝰ materialis nõ copulaꝫ nobiſcũ per ſe, & primo: ſed nõ copulaꝫ nobiſcũ niſi per ſuã copulationẽ cũ formis imaginalibus. Et, cùm ita ſit poſſibile eſt dicere ꝙ modus, ſm quẽ copulatur nobiscum intellꝰ materialis, eſt aliꝰ à modo, ſm quẽ copulatur ipſe cũ intellꝰ agẽte. Et, ſi eſt alius modꝰ, tunc nulla eſt cõiunatio oĩno. Et, ſi idẽ ſed primo ẽ i aliqua diſpõne, & poſt in alia, quid igitur eſt illa diſpoſi

MANTINI TRANSL.

Et ob hoc Alfara. tandem, cũ exiſtimaret ſnĩam Alexandri eſſe verã de generatione intellꝰ materialis, nõ conatus fuit opinari iuxta eã ſnĩam ꝙ intellꝰ agens nihil aliud eſt quàm cã efficiens in nobis tantum. & hoc idem dixit manifeſte in Nicomachia. Et hoc quidem eſt cõtrarium ſuæ ſnĩæ, quam profitetur in illo tractatu de Intellectu. nam ibidem affirmat intellm materialem poſſe intelligere res ſeparatas. & hæc eſt ſententia Auen pace. Hæc itaq; dubia inſurgunt contra ponentes intellm materialem generabilem & corruptibilem, eiusq; finem eſſe, vt copuletur cum rebus ſeparatis ſeu intelligentiis abſtractis. Contra eos vero, qui affirmant huiuſcemodi virtutem eſſe abſtractã, inſurgũt quoq; dubia, & argumenta non inferiora his dictis. Nam, ſi de natura huius intellectus materialis eſſet, vt intelligeret res abſtractas, tunc ex hac poſitione videtur ſequi, ꝙ ipſe ſemp intelligat eas tam in præterito, quã in futuro. qm̃ ſtatim ꝙ intellꝰ materialis coniungereſ nobis, coniungereſ quoque nobis ſtatim intellꝰ agens: quod eſt impoſſe, & contra id, quod oẽs hoĩes aſſerunt. At hoc dubiũ poteſt ſolui per ea, quæ paulo ante diximus, nẽpe ꝙ intellꝰ materialis non copulatur nobis primo, & per ſe, immo nõ copulatur nobis, niſi ꝓpterea quod copulatur formis imaginariis. Si ergo res ita ſe hẽat, poſſumus vtiq; dicere ꝙ ea rõ, qua intellectus materialis cõiũgitur nobis, ẽ quidem diuerſa ab ea, qua coniungitur cũ intellectu agẽte. Et, ſi eſt alia rõ, & modus, tũc nulla dareſ copulatio omnino. Sed, ſi fuerit idem

ANTIQVA TRANSL.

positio? Si autem posuerimus q̄ intellectus materialis abstractus non habet naturam intelligendi res abstractas, tunc ambiguitas erit maior. Istæ igitur sunt omnes quæstiones contingentes ponentibus q̄ perfectio humana est intelligere res abstractas.

Et oportet nos ēt narrare sermones, ex quibus existimatur nos consequi q̄ habemus naturā intelligendi in vltimo res abstractas. isti. n. sermones sunt valde oppositi illis: & forte per hoc poterimus videre veritatē. Causa autem istius ambiguitatis, & laboris est, quia nullum sermonem ab Arist. inuenimus in hac intentione; sed tamen Arist. promisit declarare hoc.

Decimo Eth. ca. 8. 9. 10.

Dicamus igit̄ q̄ Auē pace multū perscrutabat in hac qōne, & laborauit declarando hanc continuationē esse possibilem in sua epistola, quā vocauit Continuationis intellectus cum hoīe, & in lib. de Anima, & in aliis multis libris videbatur q̄ ista qō non recessit ab eius cogitatione, neq; per tempus nutus vnius oculi. Et nos iam exposuimus illam epistolam secundum nostrum posse. hoc. n. quæsitum valde est difficile. Et, cùm talis fuerit dispositio Auēpace in hac quæstione, quanto magis alterius hominis. Et verbū Auēpace in hoc est firmius verbis aliorum: sed tamen occurrunt ei qōnes quas narrauim⁹. & oportet nos narrare hic vias istius hominis: sed primo q̄d exposītores dixerūt in hoc.

Dicamus

MANTINI TRANSL. D

modus, & ratio, sed primo sit sub vna dispositione, & postea sub alia, quid igitur erit illa dispositio? Et, si ponamus intellectum materialem abstractum, non habere naturā, vt intelligat res separatas, tunc maior oriet dubietas. Hęc igitur sunt oīa dubia, quæ insurgunt cōtra eos, qui asserunt humanā perfectionē consistere in hoc, scilicet vt intelligat in vltimo res abstractas.

Sed cogimur quoque afferre eas rōnes, ex quibus vī sequi q̄ natura huius intellectus est intelligere in E vltimo res abstractas. sed hæc verba videntur esse valde contraria illis: sed fortasse per hoc poterimus assequi veritatem. Huius autem ambiguitatis, & laboris causa est, quia nō inuenimus Aristotelem fecisse verbum de hoc quæsito: licet ipse promiserit exponere hoc.

Auen pace tamen multum elaborauit in hoc dubio, & discussit ipm, i eo tractatu suo, quem vocauit tractatum de Copulatione intellectus cum homine, & in lib. de Anima, & in multis aliis libris eius. videtur. n. hoc quæsitum nunquā decessisse ab F eius mente ictu oculi. Nos autem iam exposuimus illum tractatū suū pro virili nostra. est enim hoc quæsitum per difficile. Et, si Auenpace fuit ita perplexus in hoc quæsito, lōge magis erunt perplexi reliqui homines. Sententia vero Auen pace ē cæteris aliis firmior circa hoc, & si contra ipsum etiam occurrant, atq; insurgant dubia illa, iam superius narrata. conabimur igitur narrare hic methodos ac vias, quibus vsus ē hic vir: sed primo quid exposītores dixerint circa hoc.

Sententia

A

Opinio The. 3. de Aia ca. 51.

ANTIQVA TRANSL.

Dicamus igitur ꝙ Themiſtius ſuſtentatur in hoc per locum à minori. Dicit enim ꝙ, cùm intellectus materialis habeat potentiam ad abſtrahendū formas à materiis, & intelligēdi eas, quāto magis hēt īactu intelligēdi ea, quæ ſunt primo denu

Impugnatio.

data à materia. Et iſte ſermo aut fiet ita, ꝙ intellectus materialis ē corruptibilis, aut nō corruptibilis. ſ. ſeparabilis, aut non ſeparabilis. Secundum autem opinionem dicentium ꝙ intellectus materialis eſt virtus ī corpore & generatus, iſte ſermo erit

B

Ex hoc patet ꝙ ſufficiēcia ē ꝓ probabilitē.

ſufficiens quoquomodo, nō probabilis. Non enim ſequitur vt illud, quod eſt viſibile in ſe, ſit magis viſibile apud nos. v. g. color, & lumen Solis. Color enim minus habet de intentione viſibilitatis quàm Sol, cùm color non ſit viſibilis niſi per Solem: ſed non poſſumus ita aſpicere Solem ſicut colorem. & hoc accidit viſui ꝓpter mixtionē materiæ.

C

Si ponamus intellm eē ꝑter nū, tūc verū ē ꝙ illud, quod ē magis viſibile magis cōprehenditur. Sed vide opp. hº. 2. Me. c. 1. Vide cōt. 21. †In eis cō

Si vero poſuerimus ꝙ intellectꝰ materialis non eſt admixtus materiæ, tunc ille ſermo erit verus. ſ. ꝙ illud, quod eſt magis viſibile, magis comprehenditur. †quoniam quod comprehendit minus perfectū ex eis comprehendentibus, quæ ſunt non admixta materiæ, neceſſe eſt vt comprehendat perfectius: & non e contrario. Sed, ſi hoc eſt neceſſariū de natura eius & ſubſtantia, contin get quæſtio prædicta, quæ eſt, quomodo non continuatur nobiſcum

in

MANTINI TRANSL.

Sententia Themiſtij de Intellectu.

Dicamus itaq; ꝙ ſententia Themiſtii de hoc, eſt fundata ſuper locū à fortiori, ſeu à maiori, & conueniētiori. Inquit. n. ipſe. ſi intellectus materialis habet vim abſtrahendi formas à materiis & intelligendi eas, lōge magis debet habere naturam vt intelligat res de ſe primo abſtractas à materia. Hoc itaq, dictū idē ſignificabit, quod ſignificat dicere intellectū materiale eſſe corruptibilem vel incorruptibilē, hoc eſt abſtractū vel non abſtractum. Sed iuxta ſentēriam illorum, qui aſſerunt intellm materialem eſſe virtutē in materia exiſtentē, atq; genitū, tunc hoc dictū eſſet aliquo pacto apparens, ſeu ſufficiens, & famoſum, ſed nō ꝓbabile. Qm̄, ſi aliquid vī eſſe euidens & conſtare ſm ſe, non propterea ſequit, ut idem debeat eſſe euidentius & magis conſtare apud nos: vt exēpli gratia color & lumen Solis. Nā color videtur eſſe minus viſibilis, q̄ ſit Sol, cùm ipſe color nō videat, niſi ꝓ Solem: tamen non poſſumus inſpicere Solem, quemadmodū inſpicimus colorem. hoc aūt accidit ipſi viſui. propterea quia eſt mixtus materiç. Sed, ſi concedamus intellm materialem non eſſe mixtū cū materia, tūc illa ſententia eſſet omnino vera: nempe quæ dicit, ꝙ quicquid ē magis *intelligibile, magis cognoſcat. qm̄ inter oīa cognoſcētia, q̄ nō ſunt admixta materiæ, illud q̄dem, quod cognoſcit aliquid minus pfectū, oportet vt cognoſcat quod eſt magis pfectū: ſed nō cōuertitur res. Niſi forte hoc ſit neceſſariū ex nā illius rei, atq; eius eſſentia, & ſuba, & tunc ſequet̄ itērū illud dubium pau

*a. l. uiſibile.

ANTIQVA TRANSL.

phẽdentibus,quæ ſi ſunt admixta materiæ, quod cõprehendit minus perfectũ, neceſſe ẽ vt cõprehẽdat perfectius:ſed nõ ecõtrario.

in principio, vt ſtatim quando intellectus materialis continuatur nobiſcum. Si igitur poſuerimus ꝙ in poſtremo continuatur nobiſcum,non in primo,debemus reddere cãm.

Alex.autem ſuſtentatur in hoc q̃ ſito ſuper hoc,quod dico.&eſt ꝙ oẽ ens,quod generatur,quando peruenerit ad finẽ in generatione, & ad vltimam perfectionem,tunc perueniet ad complementum, & ad finẽ in ſua actione,ſi fuerit ex entibus agentibus:aut in ſua paſſione, ſi fuerit ex entibus paſſibilibus : aut in vtroq;,ſi fuerit vtriuſq;.v.g.non venit ad finem in actionem eius, quæ eſt ambulare,niſi quãdo venerit ad finem in generatione. Et,quia intellectus, qui eſt in habitu, eſt vnum entium generabilium,neceſſe eſt vt quando venerit ad finem in generatione,veniat ad finem in ſua actione.&,quia actio eius eſt creare intellecta,& intelligere ea, neceſſe eſt vt cum fuerit in vltima perfectione,vt habeat has duas actiones perfecte.& perfectio in creãdo intellecta eſt facere omnia intellecta in potentia eſſe intellecta in actu:& complementum in intelligendo eſt intelligere omnia abſtracta,& non abſtracta: neceſſe igitur eſt ꝙ,quando intellectus,qui eſt in habitu,venerit ad cõplementum in ſua generatione, vt habeat has duas actiones.

Et

MANTINI TRANSL. D

lo ante poſitum,quod erat,cur nam non copulatur nobis in initio, ſtatĩ ſ:cum copulatur nobis intellectus materialis. Et,ſi dicamus ipſum coniungi nobis in vltimo, & nõ in principio rei,tũc erimus coacti reddere huius rei cãm. Alexãdri vero rõ, cui ipſe annectitur circa hoc quæſitum,hæc eſt nempe, qm̃ quodlibet ens gñabile,cũ pernenerit ad finem ipſius gñationis, & ad vltimũ eius actũ & perfectionẽ,tũc profecto perueniet ad finẽ,ac perfectionẽ ſui officii,vel actionis ſuæ,ſi ſit ex genere entiũ agentium:aut ſuæ paſſionis,ſi E
fuerit de gñe entiũ patiẽtiũ : aut utriuſq;, ſi fuerit vtriuſq; illorũ duorũ generis. vt exẽpli gr̃a id, cuius actio eſt ambulare,nõ pueniet profecto ad illius finẽ,niſi cũ puenerit ad finẽ gñationis. Cũ igitur intellect⁹ adeptus,habituq; exns ſit vnũ ex entibus gñabilibus,& corruptibilibus, idcirco oportet vt,cũ peruenerit ad finẽ gñationis,perueniat quoque ad finẽ ſui muneris,& actionis.&, cum munus atq; officiũ,& actio h⁹ intellect⁹ ſit gñare,& creare ipſa intelligibilia,ac intelligere ea,iõ oportet vt, cùm ipſe fuerit ĩ ſuo vltimo actu & F
perfectione,obtineat quidẽ integre & perfecte hæc duo munera,atque duas actiones:illa itaq; pfectio, quæ ad creanda intelligibilia attinet,conſiſtit quidẽ in hoc,vt oĩa, q̃ ſunt potentia intelligibilia,efficiantur actu intelligibilia:illa vero pfectio, q̃ ad ipſam intellectionẽ ſpectat, cõſiſtit in hoc, ꝙ intelligat oĩa entia, ſiue abſtracta & ſeparata, ſiue nõ ſeparata:neceſſum igr̃ẽ cũ intellẽs adept⁹ puenerit ad perfectam ſui gñationẽ ꝙ obtineat illa duo munera.

Contra

ANTIQVA TRANSL.

A Prima rō. ebuta ale.

Et in hoc ſunt qōnes non paruæ. Non.n.eſt manifeſtum per ſe ꝙ cō plementum actionis eius,quę eſt in telligere, eſt intelligere res abſtractas: niſi hoc nomen, quod eſt imaginari,diceretur de eis & rebus materialibus vniuoce: ſicut dicitur hoc nomen ambulare de imperfectiori, & perfectiori.

Scda rō.

Et etiam qūo attribuitur actio propria intellectui agenti, quæ eſt facere intellecta intellectui generabili & corruptibili.ſ.qui eſt in habi tu: niſi quis ponat ꝙ intellectus,qui eſt in habitu, ſit intellectus agens cō poſitus cum intellectu materiali, vt dicit Themiſtius:aut ponat ꝙ forma poſtrema nobis, qua abſtrahimus intellecta & intelligimus ea,eſt compoſita ex intellectu, qui eſt ī habitu,& intellectu agente: vt Alex.& Auę pace ponunt:ſicut nos reputamus etiam eſſe apparens ex ſermone Ariſto.

B

C

Tertia rō. Hic ponit intelligen tiā abſtrac tā eē cō plementū ghabil. Sed uide oppoſi.12. Me.37.v- bi ponit i telligētia eē pfectio nē extrinſecam o mnium. Vide cōt. 2um. †Quarta rō.

Et,ſi etiam hoc poſuiſſemus eſſe ita,non contingeret ex complemē to actionis eius, quæ eſt creare intel lecta,niſi complementum actionis eius, quæ eſt in intelligendo ea, nō intelligendo res abſtractas:eū intelligere eas impoſſibile ē vt attribuat generationi,aut fieri ab aliquo ente generato. v.g.ab intellectu, qui ē in habitu,niſi per accidens. & ſi nō, tunc generabile efficietur æternum ſicut diximus.

†Et cōtingit etiam ſermoni dicenti ꝙ forma,qua extrahimus intellecta,eſt intellꝰ,qui ē in habitu cōpoſitus cū intellectu agente, magna

MANTINI TRANSL.

Contra hoc tamen non pauca in ſurgunt dubia. Qm̄ non eſt hoc de ſe notū, videlicet ꝙ perfectio actionis ipſius intellectionis conſiſtat in intelligendo res abſtractas: niſi forte nomen conceptus, ſeu imaginationis dicat de ipſis, & de rebus materialibus vniuoce: ſicut hoc nomē ambulatio dicitur de imperfecta & de perfecta aliquo modo. Præterea,quo nā pacto illa actio, quæ eſt propria ipſi intellectui agēti, q̄ qui dē eſt creare intelligibilia,poterit referri ad ipſum intellm̄ gñabilem & corruptibilem,qui eſt vtiq; ipſe intellꝰ adeptus:niſi quis affirmet ꝙ intellectus adeptus, ſeu habitu exñs ſit ipſemet intellectus agens,compoſitus eum intellectu materiali, vt dicit Themiſtius, vel affirmet illam vltimam formam in nobis exiſtentem,qua abſtrahimus ipſa intelligibilia,arq, intelligimus ea,ſit quædā forma,quæ ex intellꝰ adepto, & intellꝰ agente conſter:quemadmodū affirmant Alex.& Auen pace: & eo modo, quo nos redimus ex verbis Ariſ.apparere. Et,ſi nos quoq; idē affirmaremus,nō propterea ſequet ex perfectione actionis huius intellectus,quę eſt gñare ipſa intelligibilia,niſi perfectio illius actionis,quæ eſt intelligere ea, nō intelligere res abſtractas:cū illorū intellectio ſit Ipoſis ea rōne,qua referuntur ad ipſam gñationem, vel habeāt ortum ab aliqua re gñata, exempli gra ab intellꝰ adepto,niſi per accidēs.alias n.ipſum genitū efficeret æternū, vt diximus. Inſurgeret quoq; contra eos,q affirmant formā, qua abſtrahimus intelligibilia,eē intellm̄ adeptū compoſitum eum intellectu

ANTIQVA TRANSL.

Hic uidet Cō. negaſ ꝙ æternū indigeat corruptibili, ad hoc vt ex eis fiat vna actio. Sed uide opp. 2.ph.t. cō. 26.&. 8. phy. 15. 2. Cę. 22. 7. Met. 31.& 3. de Aīa 18. de intellu agēre, & phā. taſmatib⁹

gna quæſtio. æternum enim nō indiget in ſua actione generabili & corruptibili. quomodo igitur comonitur æternum cum corruptibili ita ꝙ ex eis fiat vna actio? ſed poſt loquemur de hoc. Videtur. n. ꝙ iſta poſitio ē quaſi prīcipiū, & fundamētum eius, quod volumus dicere de poſſibilitate continuationis cum rebus abſtractis ſm Ariſt. ſ. poſitio, ꝙ forma poſtrema nobis, qua extrahimus intellecta, & facimus ea per volūtatem noſtram, eſt compoſita ex intellectu agente & intellectu, qui ē ī habitu. Hoc igitur vidimus de ſermone expoſitorum Peripateticorū in hunc finem eſſe poſſibile. ſ. intelligere in poſtremo res abſtractas.

Tertia ps digreſſionis, in qua ponit opinio Auen pacis & primo prima eius rō.

Auen pace autem multum loquebatur in hoc, & maxime in epiſtola, quam appellauit Continuationem intellectus cum homine. Et illud, ſuper quod ſuſtentatus eſt in hac quæſtione eſt hoc. Primo enim poſuit quòd intellecta ſpeculatiua ſunt facta. Deinde poſuit quòd omne factum habet quiditatem. Deinde poſuit quòd omne habens quiditatem, intellectus innatus eſt extrahere illam quiditatem. Ex quibus concluditur quòd intellectus innatus eſt extrahere formas intellectorum, & quiditates eorum. & in hoc conuenit cum ipſo Alfarabio in libro de Intellectu & intellecto. & inde extraxit hoc Auen pace & cum hoc concluſit quòd intellectus

MANTINI TRANSL.

D

agente, maximū dubiū. quod eſt. ſ. ꝙ æternū nō indiget ꝓ ſua actione aliquo gñabili & corruptibili. quo pacto ergo cōponit æternū cū gñabili & corruptibili, ita vt ex eis reſultet vna actio? nos tm̄ loquemur de hoc poſthac. Vī. n. ꝙ hæc ſnīa ſit veluti principiū, & fundamentum eorū, quę volumus determinare circa poſſitatem cōiunctionis intellus noſtri cū rebus abſtractis iuxta ſententiam Ariſt. videlicet ea ſententia quæ affirmat ꝙ vltima forma, quæ in nobis exiſtit, qua denudamus ipſa intelligibilia, eaq; efficimus pro arbitrio ac voluntate noſtra, eſt vtique forma cōpoſita ex intellectu agēte & intellu adepto habitu, ſ. exiſtēte. Hoc itaq; ē id, quod nos vidim⁹ ex verbis expoſitorū ſectātiū ipſum Ariſto. circa poſſibilitatē hui⁹ finis, hoc eſt ꝙ ſit poſſibile intellige re in vltimo res abſtractas.

E

Snīa Auen pace de Intellectu.

Auen pace autē laborauit multū in hoc negocio, & præſertim in eo tractatu, cui titulus eſt de Copulatione intellus cum hoīe Et eius fundamentum in hoc quæſito tale ē.

F

Primo q dē ipſe ſupponit, ipſa intelgibilia ſpeculabilia eē gñata, ac de nouo facta. Scdo ſupponit, oē gñatum hſe aliquam quiditatē. Tertio ſupponit, ꝙ quicquid habet aliquā quiditatē, ipſe intellus eſt natura prōptus abſtrahere illā quiditatem, ac denudare. Ex oībus ergo his, ipſe cōcluditipſum intellm eſſe natura aptū abſtrahere formas ipſorum intelligibiliū, eorūq; qditates. & ī hoc cōuenit etiam cū ipſo Alfarabio in ſuo lib. de Intellectu, & intelligibili. & hinc pronunciauit Auen pace,

&

A ANTIQVA TRANSL.

ctus innatus eſt extrahere formas intellectorum, & quiditates eorum.

Et iuit in hoc per duas vias. quarum vna eſt in epiſtola. ſecunda aũt in libro de Anima. & ſunt vicinantes ſe. in libro autem de Anima cõiũxit huic ꝙ intellectis rerum non cõtingit multitudo, niſi per multiplicationem formarum ſpiritualium, cũ quibus ſuſtinebunt in vnoquo; indiuiduo: & per hoc fuit intellectũ equi apud me aliud, quàm ītellectũ eius apud te. Ex quo conſequitur ſecundum conuerſionem oppoſiti ꝙ

B omne intellectum non habens formam ſpiritualem, à qua ſuſtentatur illud intellectum, eſt vnũ apud me, & apud te. Deinde coniungit huic ꝙ quiditas intellecti, & forma eius non habet formam ſpiritualem, neque indiuidualem, cui ſuſtentatur: cùm quiditas intellecti non eſt quiditas indiuidui ſingularis, neq; ſpiritualis, neque corporalis. intellectum enim declaratum eſt quòd non eſt indiuiduum. Ex quo conſequitur vt intellectus ſit innatus intelligere quiditatem intellecti, cuius intellectus eſt vnus omnibus hominibus:

C & quòd eſt tale eſt ſubſtantia abſtracta.

In libro vero de Aĩa poſuit primo quòd quiditas intellecti, ſecundum quòd eſt intellectum, ſi non fuerit conceſſum nobis quòd non habet quiditatem, & quòd non eſt ſimplex ſed compoſita, ſicut diſpoſitio in omnibus quiditatibus factis, & fuerit dictum quòd quiditas illius in-

Secunda rõ.

MANTINI TRANSL.

& concluſit, intellectum eſſe aptum abſtrahere formas intelligibiliũ, & eorum quiditates. Et circa hoc us⁹ eſt duabus rationibus. quarũ vna in ſuo tractatu, ad hoc negociũ ꝓprie edito continetur. altera vero in ſuo lib. de Aĩa habetur. quę quidem rõnes ſunt inter ſe ſatis cõformes. Verum in lib. de Aĩa adiecit ad hoc, & ſubiũxit ꝙ in intelligibilibus entiũ, non accidit pluralitas, niſi propter pluralitatẽ formarũ ſpiritualiũ, quibus extant, & conſiſtunt in quolibet indiuiduorũ. & iõ in relligibile equi, atq; aſini in me, eſt diuerſum ab eodem intelligibili in te. Ex hoc ergo ſequitur oppoſitum contradictorij, videlicet ꝙ oẽ intelligibile, qd⁹ non habeat formã ſpũalem, ſuper quem ſuſtẽtet illud intelligibile, erit vtiq; idem in me, & in te, Subiũxit inſuper, & addidit huic ſententiæ hoc, videlicet ꝙ quiditas ipſius intelligibilis, eiuſq; forma non habet formam ſpiritualẽ, neq; indiuiduã, cui innitatur, & fulciatur: cũ quiditas ipſius intelligibilis nõ ſit quiditas ipſius indiuidui ſingularis, tũ ſpiritualis, tum ẽt corporalis. nã iam ſatis conſtat ipſum intelligibile nõ eſſe indiuiduũ. Sequitur igitur ex hoc ipſum intellectum eſſe aptum vt intelligat quiditatem ipſius intelligibilis, *quo ipſe intellꝰ eſt vnicus in oĩbus, hoĩb⁹ id autem, quod ita ſe habet, eſt vtiq; ſubſtantia ſeparata. In lib. tamen de Anima dixit primo ꝙ quiditas ipſi⁹ intelligibilis, quaten⁹ eſt intelligibile, ſi non concedat nobis aduerſarius ipſum nõ habere quiditatem, neq; eſſe ſimplex ſed compoſitum, vt res ſe habet in cunctis quiditatibus gña tis, & iã fuit dictum ꝙ quiditas huius

*a.l. cuius

ANTIQVA TRANSL.

intellecti, ſecundum quòd eſt intel lectum habet etiam quiditatem, ſcilicet intellectum iſtius quiditatis, tunc iſte intellectus etiam erit innatus reuerti, & extrahere illam quiditatem.

Et, ſi nõ fuerit cõceſſum nobis q̃ iſta quiditas eſt ſimplex, & q̃ ens ex ea eſt idẽ cũ intellectu, continget in ea q̃ cõtingit in primo, & eſt q̃ etiã habeat quiditatem factã, Et neceſſe eſt tũc, aut vt hoc procedat in infinitũ, aut vt intellect⁹ ſecetur ibi. Sed impoſſe eſt hoc ꝓcedere in infinitũ: quia faceret quiditates, & intellẽs infinitos diuerſos in ſpe eſſe. ſm q̃ q̃dã eorũ ſunt magis liberati à mã q̃ quidã: neceſſe eſt igr̃ vt intellẽs ſecet. Et, cũ ſecabitur, tunc, aut pueniet ad quiditatẽ, quæ non habet quiditatẽ, aut ad aliquid hñs quiditatẽ, ſed intellectus nõ habet naturã extrahẽdi illã: aut ad aliquid nõ habens quiditatẽ, neq; eſt quiditas. Sed impoſſe ẽ inuenire quiditatẽ, quã intellect⁹ nõ eſt innatus extrahere à quiditate: qm̃ iſte intellectus tunc non dicere tur intellectus, niſi æquiuoce: cũ ſit poſitum q̃ intellectus innatus eſt ab ſtrahere quiditatem, in eo q̃ eſt qui ditas: & impoſſibile eſt etiam vt intellectus perueniat ad aliquid non habẽs quiditatẽ, & non ſit quiditas: quia qd̃ nõ eſt quiditas, neq; habet quiditatẽ, hoc eſt priuatio ſimpliciter. Remanet igit̃ tertia diuiſio: & eſt q̃ intellectus peruenit ad quiditatem non habentem quiditatem. & quòd eſt tale eſt forma abſtracta.

Qd̃ nõ eſt qditas nec quiditatẽ hñs ẽ pura priuatio.

Et

MANTINI TRANSL. D

ius intelligibilis, quatenus eſt intelligibile. hẽt vtiq; quiditatẽ, i. intelligibile illius quiditatis, tunc is quoq; intellectus erit aptus cõuerti, & abſtrahere illã quiditatẽ. At, ſi aduerſarius nõ cõcedet nobis illã quiditatẽ eſſe ſimplicẽ, & q̃ id, qd̃ de ipſa reperit, ſit idẽ cũ ipſo intelligibili, tũc idẽ cõtinget huic qd̃ cõtingebat priori, nẽpe vt hẽat ẽt qditatẽ nouiter genitã & factã. Et ſequet̃ tũc ex hoc, vel rẽ in ĩfinitũ proceſſurã, vel q̃ intellẽs ibi ſiſtatur. ſed procedere rem in infinitum eſt impoſſe, propterea quia E efficeret quiditates, atq; * intellẽs in finitos diuerſos gñe eſſendi, eò quia alij, vel alia eorũ alijs ſint magis exptes materiæ: relinquit̃ igr̃ vt oporteat intellectũ tunc ſiſti. Et, ſi ſiſtat, tunc uel perueniet ad quiditatẽ, quę nõ habet quiditatem, vel ad quiditatẽ habentẽ quoq, quiditatẽ, attamẽ ipſe intellectus nõ habeat naturã de nudãdi atq; abſtrahẽdi illã quiditatẽ: aut ad aliquid nõ habens quiditatẽ, neq; eſt & ipſum quiditas aliqua. Sed impoſſe eſt reperiri aliquã quiditatẽ, quam intellectus non ſit aptus abſtrahere ab habente eã. nã tunc is F intellectus non vocaretur intellect⁹, niſi æquiuoce: cũ iam ſit ſancitũ ipſum intellectũ eſſe aptũ abſtrahere quiditatẽ, quatenus eſt quiditas: impoſſe quoq; eſt vt ipſe intellect⁹ perueniat ad aliquid, quod non habeat quiditatẽ, neq; ſit quoque quiditas: quia id, quod nõ eſt quiditas, neque hẽt quiditatẽ, eſt quidẽ mera priuatio. Relinquitur igr̃ tertia pars diuiſionis, quæ eſt videlicet q̃ intellẽs perueniat ad quiditatẽ non habẽtẽ quiditatẽ. id vero, quod ita ſe hẽt, eſt vtiq; forma ſeparata. Hãc aũt ratio-

* a. l. intelligibilia infinita varia.

nem

ANTIQVA TRANSL.

Et confirmauit hoc per illud, quod consuetus est Arist. dicere in talibus demonstrationibus, s. qm̃ qñ necesse est abscindere infinitum, melius est abscindere eum in principio.

Scd'o de aia. te. cõ. 1, 16. & 1. d aia, 90. & 91. & 1. de Gener. aia lii. cap. 1.

Erit igitur conclusio istius demõstrationis eadẽ cum conclusione de demonstrationis prædictæ. Qm̃, si nõ addiderit hoc, poterit aliquis dicere multos intellectus esse medios inter intellectum, qui est in habitu, & inter intellectũ agentem: aut vnũ, vt intendit Alfarab. in suo tractatu de Intellectu & intellecto, quẽ vocauit illic adeptum: aut plures vno. Et existimatur ꝙ Alfarabius concedit hoc in suo lib. de Gñatione & Corruptione, ubi d. qño consumentur isti intellectus medij, s. quorum esse posuimus inter intellectum speculatiuũ, & inter intellectũ agentẽ. Istæ igr̃ sunt viæ magis firmæ, per quas iuit iste homo in hac intentione.

B

Nos autem dicamus, si hoc nomen quiditas dicatur de quiditatibus rerum materialiũ, & de quiditatibus intellectuũ abstractorum modo vniuoco, tunc propositio dicens

C

ꝙ intellect⁹ natus est abstrahere quiditates in eo ꝙ sunt quiditates, erit vera: & similiter dicere quòd intellecta esse composita, & indiuidua esse composita fuerit vniuocum. si autem æquiuocum, tunc demonstratio non erit vera. Quomodo autẽ, est valde difficile. manifestum est. n. per se ꝙ hoc nomen quiditas nõ dicitur de eis pure vniuoce, neq; pure æquiuoce. Vtrum autẽ dicatur multipliciter quòd est medium, indiget consyderatione.

Manifestũ ẽ per se ꝙ hoc nomẽ qditas nõ dr̃ de abstractis & mãlib⁹ pure vniuoce, nec pure æquiuoce. vid⁹ ꝙ hoc 1. Me. c. 30. & 10. Me. cõ. vlt.

Sed

MANTINI TRANSL.

nẽ confirmauit per id, quod Arist. ẽ assuetus dicere ĩ huiusmodi demr̃strationibus, nẽpe ꝙ, cùm cogimur sisti, ne in infinitũ procedamus, melius est sisti in principio rei. Sic igr̃ cõclusio huius demr̃strationis erit vtiq; eadẽ cũ cõclusione præcedẽtis demr̃onis. Nã, si non addat hoc ei, tũc poterit quis dicere multos intercedere intellectus inter intellectum adeptũ, & intellectũ agentẽ: vel tm̃ vnũ, vt voluit Alfarabius in suo tractatu de Intellectu, & intelligibili, quẽ intellectũ vocauit ibi adeptum, seu influxũ: vel erũt plures vno, qui intercedũt. Et vr̃ ꝙ Alfarabius concedat hoc in suo lib. de Gñatione & Corruptiõe, cũ ibi ponat modũ, quo dissoluant hmõi intellect⁹ medij, quorũ esse diximus intercedere inter intellectum speculatiuũ, & intellectum agentẽ. Hæ itaq; rõnes, seu viæ sunt ualidiores circa hoc quæsitũ, de quibus fecit mentionẽ hic Vir. Nos aũt dicimus ꝙ, si quiditas dicat vniuoce de quiditatibus rerũ materialiũ, & de quiditatibus⁹ intelligentiarũ separatarũ, tunc illa propõ, quæ dicit ꝙ intellectus est nã aptus abstrahere quiditates quatenus sunt quiditates, esset utiq; vera: si tq; illa propõ, quæ dicit ꝙ ipsa intelligibilia sũt cõposita, & ꝙ indiuidua sunt cõposita, si vniuoce dicatur, erit quoq; vera. sed si æquiuoce dicat, tunc demr̃atio non erit vera. Sed vtcũq; res se hẽat, tandẽ hoc negociũ est admodũ difficile. sed maxime de se cõstat hoc nomẽ. s. quiditatẽ nec mere æquiuoce, neq; mer̃ vniuoce dici. At vtrũ dicat fm̃ pri⁹ & posterius, qui quidẽ mod⁹ ẽ medi⁹ iter vniuocũ & æquocũ modũ, ĩdiget vtiq; aliqua cõsyderatione.

⁹ a. l. intellectuũ separatorũ.

Sed,

ANTIQVA TRANSL.

Sed, ſi conceſſerimus hoc dici vni uoce, hic continget prædicta quæſtio: & eſt quomodo corruptibile intelligit ꝙ non eſt corruptibile ſecũdum opinionem dicentium quòd intellectus materialis eſt corruptibilis, & eſt opinio Auẽpace: aut quomodo intelligit intellectione noua, & quòd innatum eſt ſemper intelligere ea in futuro & in præterito, ſecundum opinionem dicentium ꝙ intellectus materialis non eſt generabilis neque corruptibilis. Et etiã, ſi poſuerimus ꝙ intelligere res abſtractas eſt in ſubſtantia, & in natura intellectus materialis, quare igitur iſta intellectio nõ currit curſu intellectionum materialiũ nobis? ita ꝙ hoc intelligere ſit pars partiũ ſcientiarum ſpeculatiuarum: & erit vnũ quæſitorum in ſcientia ſpeculatiua.

Et Auen pace videtur ambigere in hoc loco. D. enim in epiſtola, quã uocauit Expeditionis, quòd impoſſibilitas eſt duobus modis, naturalis, & diuina: ideſt ꝙ intellectio iſtius intellectus eſt de poſſibilitate diuina, non de poſſibilitate naturæ. In epiſtola autem Continuationis d. Et, cùm Philoſophus aſcenderit alia aſcenſione, conſyderando in intellecto inquantum intellectũ, tunc intelliget ſubſtantiam abſtractam. Et manifeſtum eſt ex hoc ꝙ intelligere intellectum ſecundum illũ, eſt pars ſcientiarum ſpeculatiuarum, ſ. ſcientia Naturali. & hoc apparuit ẽt in illa perſcrutatione ab eo.

Et, cùm ita ſit, nos omnes homines, quod accidit nobis de ignorantia iſtius ſciẽtiæ, aut erit quia adhuc non ſcimus propoſitiones, quæ inducunt

MANTINI TRANSL.

Sed, ſi concedamus eã dici vniuoce, tunc ſequetur illud dubiũ ſupius dictum: nẽpe quo pacto, id quod eſt corruptibile, poſſit intelligere ipsũ incorruptibile iuxta ſententiam illorũ, qui aſſerunt intellectũ materiale eſſe gñabilẽ & corruptibilẽ, & eſt ſententia ipſius Auen pace: vel quo pacto id, quod eſt nã aptũ intelligere illa sẽper tã in præterito q̃ in futuro, iuxta ſententiã illorũ, qui affirmãt intellectũ materialẽ eſſe ingenitũ & incorruptibilẽ, poſſit intelligeꝛ nouã intellectionẽ. Præterea, ſi affirmem⁹ ꝙ de eſſentia ac nã ipſius ĩtellectus materialis ſit intelligeꝛ res abſtractas, cur ergo hmõi intellectio non ſe hẽt vt ſe hũt aliæ intellectiones materiales in nobis? ita vt hmõi intellectio ſit vna ex partibus ſcĩarũ ſpeculatiuarũ: & ſit quoq; vnum ex quæſitis ſcientiæ ſpeculatiuæ.

Auẽ pace aũt vꝛ eſſe valde perplexus in hoc negotio. Nã, in ſua epiſtola, cui titulus eſt de perfectione, dixit ipſum pꝛe biſariã dici, nẽpe nãle, & diuinũ: & vult ꝙ intellectio huius intellectus ſit quoddã poſſe diuinũ, non aũt naturale. Sed in ſua epiſtola de Copulatione noĩata, dixit hæc verba. Et, cũ Philoſophus aſcendit alio aſcẽſu, dũ cõſyderat ipſa ĩtelligibilia, quatenꝰ ſunt intelligibilia, tũc intelligit ſubſtantiã intelligẽtiarũ ſeparatarũ. Ex hoc aũt ſatis patet ipſum credere, ꝙ intellectio ipſius intellectus eſt pars ſcĩarum ſpeculatiuarũ, videlicet pars ſcĩæ Naturalis, & hoc etiam ſatis apparet ex verbis eius in illa inquiſitione. Si ergo ita res habet, ſequeꝛeꝛ ꝙ nos oẽs hoĩes ſi ignoraverimus hãc ſcĩam, id quidẽ iõ cõtinget, vel quia nondũ ſciuim⁹ illas

A ANTIQVA TRANSL.

ducunt nos ad hanc scientiam, vt dicitur de multis artificijs, quæ videntur esse possibilia, sed sunt causarum ignoratarum, verbi gratia Archymiæ: aut hoc intelligere hoc, acquiritur per exercitium, & vsum in rebus naturalibus, sed nondum habemus de exercitio & vsu tantum, per quod possumus hoc acquirere hãc intellectionem: aut erit hoc propter diminutionem nostræ naturæ naturaliter.

B

Si igitur hoc acciderit propter diminutionem in natura, tunc nos, & omnes, qui inuati sunt acquirere hanc scientiam, dicimur homines æquiuoce. Et, si hoc accidat propter ignorantiam propositionum inducentium in hanc scientiam, tunc scientia speculatiua nõdum est perfecta. Et forte Auẽpace dicit hoc esse inopinabile. sed non impossibile. Et, si hoc accidit propter consuetudinem tunc sermo erit propinquus sermoni dicẽti quòd causa in hoc est ignorantia propositionum inducentium
C in hanc scientiã. & omne hoc, quod dr̃ vr̃ esse remotum, licet non impossibile. quomodo igitur potest euadere ab illis quæstionibus prædictis?

Istæ igitur oẽs quæstiones sunt contingentes huic quæsito: & sunt ita difficiles sicut tu vides. & oportet nos dicere ꝙ apparuit nobis in hoc. Dicamus igitur quoniam intellectus existẽs in nobis habet duas actiones,

MANTINI TRANSL.

illas ꝓpõnes, quæ ducunt nos in hãc scĩam, vt dr̃ ẽt de multis artibus, quæ vñr posse addisci, cùm tñ adhuc sint incognitæ, & occultę, ꝓpea, quia cognitio cãrum earũ est vtiq; occulta vt gr̃a exempli in arte Fusoria, quæ vulgo Archymia vocatur, euenire solet: vel illud cõtinget, quia hmõi intellectio acquirit̃ per exercitationẽ & vsum factũ in rebus naturalib⁹. sed nondum deuenimus ad tantam exercitationẽ, & vsum, qui sit satis ꝓ huiuscemodi intellectione acqrenda: vel hocidem continget, quia natura nostra est natura fr impotens atq; imbecillis vt possit ita adipisci.

Si hoc itaq; proueniat ob nr̃am naturalẽ impotentiã: naturaléq; defectũ, tunc nos, & oẽs hoĩes qui sunt natura apti adipisci hmõi scĩam, vocaremur hoĩes æquoce. At, si hoc eueniat, propter ea quia ignorantur ꝓpõnes, quæ in hãc ducunt scĩam, sic scĩa speculatiua nondum esset cõpleta & pfecta. Et fortasse dixit Auẽpace hoc nõ esse verisimile, neq; opinabile. sed re vera non est inopinabile. Quod, si hoc eueniat propter ipsam exercitationẽ & vsũ, tunc hmõi sententia nõ erit absimilis ab illa, q̃ affirmat huius rei causam eẽ ipsam ignorantiã propositionũ, quæ ducunt ad hãc scientiam. Hoc aũt põt dici esse remotũ, seu dissonum, sed non impossibile, quo pacto ergo poterit euitare illa dubia prædicta?

Sententia Auerois de Intellectu.

Hæc igit̃ sunt oĩa dubia, quæ possunt afferri in hoc quæsito, quę tu vides esse valde difficilia. nos itaq; cogimur dicere id, quod nobis videtur circa hoc. Dicamus ergo ꝙ, cũ intellectus, q̃ in nobis existit, duas habeat

Digestio-nis ge ne-ris qua

ANTIQVA TRANSL.

ponit opinio Auer. de vltima hois beatitudine.

nes, secundum q̃ attribuitur nobis: Quarũ vna est de genere passionis, & est intelligere: Et alia in genere actionis, & extrahere formas & denudare eas à materijs: quod nihil é aliud nisi facere eas intellectas in actu, postquam erant in potẽtia: manifestum est quoniam in uoluntate nostra est, cùm habuerimus intellectum, qui est in habitu, intelligere quodcunque intellectum voluerimus, & extrahere quamcunq; formam voluerimus.

Hic Cõ. attribuit ex actionẽ cuiuslibet formę intellectui in habitu. & in oppositum d. cõtra Alex. supra. Vide contra. Zun.

Et ista actio, scilicet creare intellecta, & facere ea est prior in nobis q̃ actio, quæ est intelligere: sicut dicit Alexan. Et ideò dicit quòd dignius est describere intellectum per hanc actionem, non per passionem: cùm in passione communicet ei aliud ex uirtutibus animalibus. Sed hoc est de opinione dicentium quòd passio in eis non dicitur æquiuoce.

Et propter istam actionem, scilicet extrahere quodcunque intellectum voluerimus, & facere ipsum in actu, postquam fuit in potentia, opinatus est Themistius q̃ intellectus, qui est in habitu, est compositus ex intellectu materiali & agẽte. Et hoc idem fecit Alexan. credere quòd intellectus, qui est in nobis, aut est cõpositus, aut quasi compositus ex intellectu agente, & ex eo, qui est in habitu: cũ opinetur q̃ substantia eius, quæ est in habitu, debet esse alia à substantia intellectus agentis.

Et cũ hæc duo fundamenta sint posita, scilicet quòd intellectus qui est nobis, habet has duas actiones, scilicet comprehendere intellecta, &

MANTINI TRANSL.

beat actiones, ea, s. ratione, qua est relatus ad nos: quarũ. Vna est gñis passionis, & illa quidẽ est ipsa ĩtellectio (seu ipsum intelligere:) Altera vero est gñis actionis nẽpe quę est abstrahere formas, easq; denudare ab ipsis materiis: quod quidẽ officiũ, nihil aliud est q̃ efficere eas intelligibiles actu, postq̃ erant intelligibiles potẽtia: manifestum est q̃, qñ habemus intellectum adeptũ, ex nra vtiq; voluntate pẽdet intelligere quodcũq; intelligibile voluerimus, & abstrahere quãcunq; formã voluerimus.

Hæc aũt actio, quæ est gñare intelligibilia, eaq; efficere, prior existit in nobis, q̃ actio ĩtellectionis, eo pacto, quo Alex. dicebat. Et ideo dicebat q̃ conuenientius erat describere intellectũ hac actione, & nõ aliqua passione: cũ ipse intellectus cõicet in ipsa passione cũ aliqua ex virtutibus animantiũ. Veruntamen hoc vĩ eé verũ, iuxta sentẽtiã illorũ, qui affirmant ipsam passionẽ non dici de eis æquiuoce. Et propter huiusmodi actionẽ, quæ est abstrahere qd' cũq; intelligibile voluerimus, & illud efficere actu existens, postquã erat potentia, est opinatus Themist. intellectũ adeptũ cõstare ex intellectu materiali, & intellectu agente. Et hoc idem induxit Alex. vi crederet intellectũ in nobis existentẽ esse vtiq; cõpositũ, aut veluti cõpositũ ex intellectu agẽte & intellectu adepto: postq̃ ipse putat substantiã intellectus adepti debere esse diuersã à substantia intellectus agentis. His igr duobus fundamẽtis ita positis, nempe q̃ intellectus, qui in nobis existit, duas obtineat actiones, quę. s. sunt cognoscere intelligibilia, & efficere intelligibilia

ANTIQVA TRANSL.

A & facere ea: Intellecta autem duobus modis fiũt in nobis, aut naturaliter, & ſunt primæ propoſitiones, quas neſcimus quando extiterunt, & vnde, aut quomodo: aut voluntarie, & ſunt intellecta acquiſita ex primis propoſitionibus: Et fuit declaratum ꝙ neceſſe eſt vt intellecta habita à nobis naturaliter ſint ab aliquo quod eſt in ſe intellectus liberatus à materia, & eſt intellectus agens: Et, cum hoc declaratum eſt, neceſſe eſt vt intellecta, habita à nobis à primis

B propoſitionibus ſint aliquod factũ ex congregato ex propoſitionibus notis, & intellectu agente. Nõ enim poſſumus dicere ꝙ ꝓpoſitiones nõ habent introitum in eſſe intellectorum acquiſitorum. Neque etiam poſſumus dicere ꝙ propoſitiones ipſæ ſolæ ſint agentes eas, iam enim declaratum eſt agens eſſe vnum, & æternum, vt intendebant quidam Antiquorum, & opinati ſunt quòd eas intendebat Ariſto. per intellectum agentem.

C

Et, cũ ita ſit, neceſſe eſt vt intellectus ſpeculatiuus ſit aliquid gñatum ab intellectu agẽte, & in primis propoſitionibus. & cõtingit ꝙ iſte modus intellectorũ ſit voluntarie: ecõuerſo intellectus primis nãlibus. Et oĩs actio facta ex congregato duorũ diuerſorũ, neceſſe eſt vt alterũ duorum illorum ſit quaſi materia & inſtrumentũ, & aliud ſit quaſi forma, aut agens. Intellectus igitur, qui eſt in nobis, cõponitur ex ĩtellectu, qui eſt in habitu, & intellectu agẽte: aut ita, ꝙ propõnes ſint quaſi materia, & in-

MANTINI TRANSL.

gibilia: Fiũt aũt in nobis ipſa intelligibilia bifariã: nepe uel nã, & ſunt illæ primæ propõnes (ſeu prima principia) q̃ quidẽ ſũt nobis ignotæ, qñ ſcilicet & vñ, vel qua rõne nobis euenerint: aut ſunt intelligibilia volũtate acquiſita, q̃ quidẽ ſunt illa intelligibilia, q̃ ex illis primis propõnibus, ſeu principijs acquiruntur: Iã autẽ fuit probatũ ipſa intelligibilia, quæ natura adipiſcimur, eſſe neceſſariũ, vt reperiãtur & prouenianᵗ à re, quę eſt de ſeipſa intellectus denudatus, & abſtractus à mã, qui quidẽ eſt ipſe intellectus agens: Cũ ergo ſit probatũ ipſa intelligibilia, quæ ſunt in nobis adepta ex primis propõſitionibus, ſeu primis principijs, ꝺportere eſſe quid factum aggregatũ ex propoſitionibus veris per ſe notis, & ex intellectu agente, non poſſumus igitur dicere primas propõnes nihil facere ad inuentionẽ intelligibilium acquiſitorum & adeptoꝝ. Sed non poſſumus quoq; dicere illas tñ propoſitiones efficere illa intelligibilia: nã iã probatũ fuit ipſum agens eſſe vnum, & æternũ, vt opinati ſũt aliq Antiquorũ, qui quidẽ putarũt Ariſ. innuere eas, dũ dicebat intellectum agẽtem. Oportet itaq; intellectum ſpeculatiuũ eſſe qnid genitũ ex intellectu agẽte, & primis ꝓpõnib⁹, oportetq; hoc genus intelligibiliũ eẽ volũtariũ: intelligibilia vero prima naturalia cõtrario mõ ſe hñt. Quælibet aũt actio, quæ ex aggregato duarũ reꝝ diuerſarum reſultat, oportet vtiq; vt vna illaꝝ duaꝝ reꝝ ſe hẽat veluti mã, & inſtrm: altera vero veluti forma, aut agens. Intellectus ergo, q in nobis exiſtit, conſtabit vtiq; ex intellectu adepto, & ex intellectu

agente

Intellecta quob⁹ modis fiũt in nobis. Idẽ 1. Cœl. 2. & 2. Met. cõ. 4.

Oĩs actio facta ex cõgregato duorũ diuerſorũ, neceſſe eſt vt alterũ duorũ ſit quaſi materia, & alterũ quaſi forma. Cõ 2. de An. 24.

ANTIQVA TRANSL.

intellectus agẽs eſt quaſi forma: aut ita, quòd ꝓpoſitiones ſint quaſi inſtrumentum, & intellectus agens eſt quaſi efficiens. diſpoſitio .n. in hoc eſt conſimilis.

Sed, ſi poſuerimus ꝙ propoſitiones ſunt quaſi inſtrumentum, contingit vt actio æterna proueniat à duobus, quorũ vnum eſt ęternũ, & aliud nõ æternũ, aut ponat' ꝙ inſtrm ſit ęternum: & ſic intell'a ſpeculatiua erunt æterna. Et hoc ẽt magis cõtingit, ſi poſuerimus eas propoſitiones quaſi materiã. impoſſ eſt .n. ut aliqd generabile & corruptibile ſit materia æterni. Quomodo igitur poterimus euadere ab hac quæſtione?

Impoſſ ẽ vt aliquid gñabile & corruptibile ſit mã æterni.

Dicamus igit' ꝙ, ſi hoc, quod dicimus qd neceſſe eſt ꝙ propõnes ſint de intellꝰ agẽte, aut quaſi mã, aut q̃ſi inſtrm, ſi hñt ingreſſum in eſſe intellectorũ ſpeculatiuorum, non fuit ſermo neceſſariæ conſequentiæ, ſm ꝙ mã eſt materia & inſtrm eſt inſtrumentũ, ſed ſm ꝙ neceſſe eſt hic eſſe proportionẽ, & diſpõnem inter intellectũ agentẽ, & ꝓpoſitiones, q̃ aſſimilant' materiæ, & inſtrm aliquod, nõ quia eſt mã vera, aut inſtrumentũ vęꝝ, & tunc vĩ nobis ꝙ poſſumus ſcire modũ, ſm quẽ eſt intellꝰ, qui eſt in habitu quaſi mã, & ſubiectum agentis. Et, cũ iſte modus fuerit poſitus nobis, forte facile poterimus ſcire modum, ſm quem continuatur cum intellectis ſeparabilib⁹.

Dicamus igitur, ſermo autem dicentis ꝙ, ſi concluſiones acquirũtur à nobis ab intellectu agente, & propoſitionibus, neceſſe eſt vt propoſitiones ſint de intellectu agente quaſi materia & verum inſtrumentũ, ille inq̃ ſermo non eſt neceſſarius: ſed tamen

MANTINI TRANSL. D

agẽte. & hoc quidem fiet, vel cũ ipſæ propoſitiones ſe habuerint veluti inſtrm, & intellectus agens ſe habuerit ueluti efficiẽs: aut cũ ipſæ propõnes ſe habuerint veluti mã, & intellect⁹ agens veluti forma. & in hoc res eſt ſatis ſimilis. Verũ, ſi cõcedamus ipſas propõnes ſe hñe vt inſtrm, tũc ſequetur vt actio ętęrna, otiat' ex duabus reb⁹, quaꝝ vna ẽ ęterna, & altera nõ ęterna: aut cõcedamus inſtrm eẽ æternũ: & ſic ipſa intelligibilia ſpeculatiua, ſeu cõtemplatiua erũt vtiq; æterna. Et hoc quidẽ potius cõtinget, ſi ponamus illas propõnes ſe hñe E. ueluti mã. qñ qd' gñabile eſt atque corruptibile, non põteſſe materia ipſius rei æternæ. Quo pacto ergo poterimus euitare hoc dubium? Nos aũt dicimus ꝙ, ſi id, qd' dicebam⁹, ſ. oportere ipſas propõnes ſe hñe ad intellectũ agentẽ veluti mã, aut veluti inſtrm, * ſi habeant ingreſſum in eẽ ipſorũ intelligibiliũ ſpeculabilium, tũc hoc dictũ nõ eſſet neceſſario inferẽs concluſionẽ, ea rõne, qua mã ẽ mã, & inſtrm inſtrm, ſed quatenus eſt neceſſarium vt reperiat' aliqua proportio, & rõ inter intellectũ agẽtẽ, & ipſas propõnes, quæ ſimilantur cuidã materię & alicui inſtrõ, nõ ꝙ F ſit vęꝝ materia, aut vere inſtrm. & ex hoc vĩ nobis poſſe nos ſcire modũ, quo intellectus adeptus ſe habeat velut materia, & ſubiectũ ipſius agẽtis. Hac itaq; via ſic nobis poſita, fortaſſe poterimus facile ſcire modũ, quo copulatur cũ intelligentiis ſeparatis. Et idcirco, cũ dr ꝙ, ſi propõnes ſint nobis acquiſitæ & traditæ p intell'm agẽtẽ, & per propõnes, tunc oporteret ipſas propõnes ſe hñe ad intellectum agentẽ veluti vera materia & ueluti

* 2. l. q ingredi

ANTIQVA TRNSL.

tamen neceſſe eſt illic eſſe reſpectũ, ſm quem ītellectus, qui eſt in habitu aſſimiletur materiæ,& intellect⁹ agẽs aſſimiletur formæ. Quid igi tũr eſt iſte reſpectus; & ex quo accidit intellectui agenti habere hũc reſpctum cum intellectu,qui eſt in habitu, cùm vnus eſt æternus, & alius generabilis & corruptibilis?Omnes enim horum cõcedunt hunc teſpectum eſſe.& quaſi coget eos hoc, ꝙ intellecta ſpeculatiua ſunt exiſtentia in nobis ex his duobus intellectibus,ſcilicet qui eſt in habitu,& intellectu agente.

B

Sed Alexan. & omnes opinantes intellectum materialem eſſe generabilẽ & corruptibilem, nõ poſſunt reddere cauſam huius reſpectus.Ponentes autem ꝙ intellectus operans eſt intellectus,qui eſt in habitu, cõtinget vt intellecta ſpeculatiua ſint æterna: & alia multa īpoſſibilia conſequentia hanc poſitionem.

Nos aũt cũ poſuerimus intellm mãlem eſſe æternũ,& intellecta ſpeculatiua eſſe gñabilia & corruptibilia eo mõ,quo diximꝰ:& ꝙ intellus materialis cõprehendit vtrũque, ſ. formas materiales,& formas abſtractas:manifeſtũ eſt ꝙ ſubiectũ intellectorũ ſpecularium, & intellus agentis ſm hunc modũ eſt idem & vnũ,ſ.mãlis. Et ſimile huic eſt diaphanũ,quod recipit colorem, & lucẽ inſimul: & lux ẽ efficiens colorẽ.

C

Et, cũ fuerit verificata nobis hæc continuatio, quæ eſt inter intellectum agentem, & intellectum* materialẽ,poterimus reperire modũ,ſecundum quem dicimus ꝙ intellectus

*a.l.qui ẽ in habitu.

MANTINI TRANSL.

veluti verũ inſtm,dico ꝙ hmõi dictum nõ eſt neceſſariũ:ſed hoc tantũ eſt neceſſariũ, nẽpe vt det aliqua proportio & ratio,qua intellectus adeptus ſimilet materiæ,& intellus agens ſimilet formæ. Quæ nã ergo eſt hmõi proportio & rõ ꝓpter quã cõtingat intellectũ agentẽ hre illũ reſpectũ,& cõparationẽ cũ intellu adepto, cũ vnus eorum ſit æternus, & alter ſit gñabilis& corruptibilis? Oẽs aũt illi cõcedunt reperiri hmõi ꝓportionẽ & cõparationem. Et forte hoc cogit eos dicere ꝙ intelligibilia ſpeculabilia īſint nobis ꝓpter hos duos intellectus,nẽpe intellum adeptum,& intellum agentem. Sed Ale. & quicunq; putant intellum mãlem eſſe gñabilẽ & corruptibilem, non poterunt reddet cãm illius cõparationis atq; reſpectus.Sed qui aſſerũt intellectũ practicum eſſe ipſum intellectũ habitu exñtem (ſeu adeptũ) tũc ſeqret ex hoc ipſa intelligibilia ſpeculatiua eſſe æterna:& multa alia īpoſſibilia ſequerẽtur ex hac sẽtẽtia.

Nos vero, cũ affirmemus intellectũ mãlem eſſe æternũ,& intelligibilia ſpeculatiua eſſe genita eo mõ, quo diximus:& ꝙ ītellus materialis intelligat vtrunq;, videlicet formas materiales & formas abſtractas: tũc perſpicuũ erit ꝙ ſubiectũ intelligibiliũ ſpeculatiuoꝝ & intellus agẽtis hac quidẽ rõne erit vtiq; idẽ atque vnũ,ſ.ipſe materialis. In hoc.n.ita ſe hẽt res ſicut in ipſo trãſparẽte,qd quidẽ recipit colores,&lumẽ ſimul: lumẽ autem colores efficit. Cũ aũt verificata fuerit nobis copulatio illa,quæ inter intellum agẽtẽ & intellectum* adeptũ habitu exñtem extat, poterimus vtiq; inuenire illum

*a.l.materialem.

ANTIQVA TRANSL.

agens eſt ſimilis formæ, & ꝙ intellectus in habitu ſimilis eſt materiæ.

Oſa duo, quorũ ſubiectũ eſt vnum, & quorũ vnũ é perfectius alio, neceſſe eſt vt reſpectꝰ pfectioris ad ĩperfectius ſit ſicut reſpectus formæ ad mām. Cõſiſe. 2 hº. c. 24. & 4. Cœ. t. cõ. 34.

Omnia enim duo, quorum ſubiectum eſt vnũ, & quorum alterũ eſt perfectius alio, neceſſe eſt vt reſpectus perfectioris ad imperfectius ſit ſicut reſpectus formę ad materiam, Et ſm hanc intẽtionem dicimus ꝙ proportio primæ perfectionis virtutis imaginatiuæ ad primam perfectionem communis ſenſus eſt, ſicut proportio formæ ad materiam.

Iam igitur inuenimus modum, ſm quem poſſibile eſt vt iſte intellectus continuetur nobiſcũ in poſtremo: & cauſam, quare non copulatur nobiſcum in principio. quoniã hoc poſito, continget neceſſario vt intellectus, qui eſt in nobis in actu, ſit compoſitus ex intellectis ſpeculatiuis & intellectu agente: ita ꝙ intellectus agens ſit quaſi forma intellectorum ſpeculatiuorum, & intellecta ſpeculatiua ſint quaſi materia. Et per hunc modum poterimus generare intellecta cùm voluerimus. Quoniam illud, per quod agit aliquid ſuam propriam actionem, eſt forma: nos autem, quia agimus per

1. Phy. 17. 2. de Gña. t. cõ. 53.

intellectum agentem noſtram actionẽ propriam, neceſſe eſt vt intellectus agens ſit forma in nobis.

Et nullus modus eſt, ſm quẽ gñatur forma in nobis niſi iſte. Qm̃, cũ intellecta ſpeculatiua copulant nobiſcũ per formas imaginabiles: & ĩtellectus agens copuletur cum intellectis ſpeculatiuis: illud n. quod cõprehẽdit eas, eſt idẽ. ſ. intellectus materialis: neceſſe eſt vt intellectus agẽs copuletur nobiſcum per continuationem intellectorũ ſpeculatiuorũ.

Et manifeſtum eſt, quando omnia

MANTINI TRANSL.

modum, quo poſſumus dicere intellectũ agentem eſſe ſimilem formæ, & intellectum adeptum ſimilem materiæ. Nã quæcunque duæ res, quarũ ſubiectũ eſt vnũ, & vna earũ eſt perfectior altera, oportet quidẽ vt ita ſe habeat perfectior ad imperfectiorẽ, ſicut ſe habet forma ad materiã. Et hac ratione dicimus ẽt ita ſe hꝫ primũ actũ ipſius virtutis imaginatiuæ ad primũ actũ ipſius ſenſus cõmunis, ſicut ſe habet ſofa ad mãm.

Iã ergo inuenimus modum, quo poſſit iſte intellectus copulari nobis in fine. Cauſa vero, ob quã nõ copulatur nobis in initio, eſt quidẽ propterea, quia ex hac poſitione ſequeret omnino, vt intellectus, qui in nobis actu exiſtit, eſſet cõpoſitus ex ipſis intelligibilibus ſpeculatiuis & ex intellectu in actu, ita vt intellectus agens ſit veluti forma ipſorũ intelligibiliũ ſpeculatiuorũ, & ipſa ĩtelligibilia ſpeculatiua erunt veluti mã. Et hac ratione poterimus generare ipſa intelligibilia cũ voluerimus. Nã id, quo aliqua res agit aliquid ſuã propriã actionẽ, eſt ipſa forma: nos aũt agimus noſtrã propriã actionem ipſo intellectu agente: ergo oportet vt intellectus agẽs ſit nobis forma. Et nullus aliꝰ modus põt reperiri, quo poſſit gñari ipſa forma in nobis præter hunc. Qm̃, cũ ipſa intelligibilia ſpeculatiua copulentur nobis per ſofas imaginarias· & intellectus agẽs coniungitur cum intelligibilibus ſpeculatiuis: & ille intellectus, qui cognoſcit ea, eſt idẽ, hoc eſt ipſe intellectus materialis: ergo oportebit vt intellꝰ agens copuletur nobis per copulationem intelligibiliũ ſpeculatiuorũ.

Palam aũt eſt, quotieſcunq; oſa

in-

A

nia ītellā ſpeculatiua fuerint exītia in nobis in potentia, ꝙ ipſe erit copulatus nobiſcū in potētia, & cū oīa intellecta ſpeculatiua fuerint exiſtētia in nobis in actu, erit ipſe tunc copulatus nobis in actu. & cū q̄dā fuerint ī potētia, & q̄dā ī actu, tūc ipſe erit copulatus ſm partē, & ſm partē non: & tūc dicimur moueri ad continuationem. Et manifeſtum eſt, cùm iſte motus complebitur, ꝙ ſtatim iſte intellectus copulabitur nobiſcum omnibus modis. Et tunc

B manifeſtū eſt quòd proportio eius ad nos in illa diſpoſitione eſt ſicut proportio intellectus, qui eſt in habitu, ad nos. Et, cùm ita ſit, neceſſe eſt vt homo intelligat per intellectum ſibi proprium omnia entia, & vt agat actionē ſibi propriā oībus entibus: ſicut intelligit per intellectum, qui eſt in habitu, quando fuerit cōtinuatus cū formis imaginabilibus, oīa entia ītellectione propria.

primum cor. Homo igī ſm hunc modū, ſicut dicit Themiſt. aſſimilatur Deo in hoc, ꝙ eſt oīa entia quoquo modo, & ſciens ea quoquo modo. Entia.n.

C nihil aliud ſunt niſi ſcīa eius, neque cauſæ entium aliud ſunt niſi ſciētia eius. & quā mirabilis eſt iſte ordo, & q̄ extraneus eſt iſte modus eſſēdi,

ſecūdū cor. Et ſm hunc modū verificabitur opinio Alex. in hoc, quod d. ꝙ intelligere res abſtractas fiet per cōtinuationē intelligibilia ſpeculatiua extāt nobis in potentia, ꝙ ipſe quoq; eſt coniunctus nobis potentia. & quotienſcunq; omnia intelligibilia inerint nobis actu, ipſe quoq; copulabit̄ tūc nobis actu. ꝙ ſi aliqua eorū fuerint potentia, aliqua vero actu, copulabitur ipſe quoq; tunc nobis ſm vnam partem eius, ſm vero aliam partem nō: & tunc nos dicemur moueri ad copulationem. Manifeſtū aūt eſt ꝙ, cū hmōi motus fuerit complet⁹, ꝙ ſtatim copulabitur nobis intellectus iſte omni ex parte. † [Conſtat igitur, ꝙ eadem erit tunc proportio & rō illius intellectus in ea re ad nos, q̄ eſt ipſius intellectus adepti ad nos.] His itaq; ſic conceſſis, oportebit vt hō intelligat omnia entia per intellectum ſibi proprium, & vt agat in cuncta entia actionē ſibi propriam: quēadmodum intelligit oīa entia p intellectum habitu exiſtentem, q̄n eſt copulatus cū formis imaginarijs propria intellectione. Homo ergo, vt inquit Themiſtius, in hoc eſt ſimilis Deo, quia ipſe eſt omnia entia quodam modo, & ſcit ea etiam quoquo modo. Entia.n. nihil ſunt præter eius ſcientiam. cauſa quoq; entium nihil eſt præter eius ſcientiam, quam ſcilicet ipſe de ea habet. & huiuſmodi ordo eſt vtique admiratione dignus: hocque genus eſſendi eſt valde alienum. Et hac via verificabitur ſententia Alexandri, quę affirmat intellectionem rerum abſtra-

† a.l. Conſtat igī, ꝙ talis erit tūc rō ītellectus ad nos ī ea re, qualis eſt ipſius ſcię acquiſitę ī intellectu mālī p intelligibilia ſpeculatiua, quę ſunt genita & acqſita p formas māles in ipſo intellectu mālī p actionē ipſius agētis de nouo ī ipm ī telligibile. hoc.n. vocat̄ intellectus adeptus, ſeu ī habitu, cui ipſe intellectus agēs ē veluti fora

ppria & hoc. ſ. fit, qñ ītellectus adeptus ē pfectus. & tunc intellectus materialis intelliget omnia entia per illum intellectum agentem, ſicut intelligit per propriam formam. & ob hoc talis erit proportio & ratio formarū abſtractarum abſolute a mate. ia ad nos in ea re, qualis eſt ratio ipſius intellectus adepti ad nos.

ANTIQVA TRANSL.

tionē Intellus nobiſcū: non ꝙ intelligere inuenitur in nobis poſtquam nō erat, quod eſt cā in cōtinuatione intellectus agētis nobiſcum, vt intēdebat Auēpace: ſed cā intellectionis eſt continuatio: & non ecōtrario.

Tertium cor.

Et per hoc diſſoluit quæſtio Antiquorum, quomodo intelligit intellectione noua. Et eſt etiam manifeſtum ex hoc, quare non continuamur cum hoc intellectu in principio, ſed in poſtremo. qm̄, dum fuerit forma nobiſcum in potētia, erit cōtinuatus nobiſcum in potētia: & dum fuerit continuatus nobiſcū in potentia, impoſſibile eſt vt intelligamus per illum aliquid. cum igitur efficietur forma nobis in actu, quod erit apud continuationem ei⁹ in actu, tunc intelligemus per illum omnia, quæ intelligimus, & agem⁹ per illum actionem ſibi propriam.

Quartum cor. Intellio in ſtatu adeptionis nō currit cur ſu ſciētiarū ſpeculatiuarū. Idē ſupra i hoc c. & 9. Met. cō. 41 umo.

Et ex hoc apparet quod ſua intellectio non eſt aliquid ſcientiarum ſpeculatiuarum, ſed eſt aliquid currens curſū rei generatæ naturaliter à diſciplina ſcientiarum ſpeculatiuarū. Et ideo non eſt remotum vt homines adiuuent ſe in hac intentione, ſicut iuuant ſe in ſcientiis ſpeculatiuis: ſed neceſſe eſt vt inueniatur illud currens à ſcientiis ſpeculatiuis non ab aliis. intellecta enim falſa impoſ-

MANTINI TRANSL.

abſtractarum fieri per copulationem huius intellect⁹ in nobis: † [nō quòd gignatur nouiter in nobis ipſa intellectio, ſeu ipſum intelligere, poſtquam non erat.]

Hinc poterit ſolui illud dubiū, quod cōtra hoc inſurgebat, videlicet quo pacto ipſum æternū poſſit intelligere nouam intellectionē. Et hinc quoq; patebit, cur non copulemur cū hoc intellectu ab initio, ſed in fine propterea quia, dum eſt forma exiſtens in nobis potentia eſt cōiunctus nobis potentia: &, dum eſt coniunctus nobis potētia, nō poterimus intelligere quicquam per ipsū, niſi efficiatur forma in actu. quod quidem fit, cū actu coniungitur: & tunc intelligemus per ipſum omnia illa, quæ intelligimus, & agemus per eum actionē ſibi propriā.

† [Et hinc poteſt haberi ꝙ eius *intellectio nihil ſcientiarum ſpeculatiuarū exiſtat, ſed eſt quid procedens proceſſū rei natura generatæ ex diſciplina ſcientiarum ſpeculatiuarum. Et ideo non eſt remotū, vt homines adiuuent ſeſe in hoc negocio, ſicut ſe adiuuant in ſcientiis ſpeculatinis:] ſed oportet ut reperiatur illa res, quæ procedat proceſſu ſcientiarū ſpeculatiuaꝝ & non aliarum.

D

† a. l. f. non ꝙ copulet intellus agēs in nobis p nouā intellectionē rerū abſtractarū, vt aliarū ierū ea tōne, q̄ cōiūgitur intellus mālis cū agēte iuxta ſē rētā arit.

E

ꝙ nouā intellectionē rerum imaginatarū. imo res oppoſito nō ſe hēt. nēpe ꝙ per intellm agētē, qui copulat eū intellectu mālis ꝙ ipſa intelligibilia ſpeculatiua efficiēta, fit i nobis intellectio ſoīa abſtractarum, & aliarū, non ꝙ nouiter

gignatur in nobis ipſa intellectio, poſtq̄ non erat. illud.n. non eſt cauſa, ob quam intellectus agens copuletur nobiſcū, ut voluit Auēpace: imo ipſa copulatio eſt cauſa ipſius intellionis, & nō ecōtra.

† a. l. Hinc haberi poteſt ꝙ ſuū intelligere non ē aliquid ex ſciētijs ſpeculatiuis, ſed eſt quid procedens tenore rei genitę nāliter ex diſciplina ſcientiarum ſpeculatiuarum. & illę ſcientiæ ſpeculatiuæ perficiunt intellectum adeptum, per ipſa intelligibilia ſpeculatiua, adepta & genita in intellectu materiali virtute illa efficiēte ipſa intelligibilia, quę ſunt potentia vt efficiantur intelligibilia actu. quæ, cum fuerit in intellectu adepto perfecta, tunc efficietur intellectus agens forma i actu. & per illum intellectum agentem ipſa anima intelligit tunc omnia entia ſeparata & non ſeparata. & ideo non eſt remotum, vt ipſę omnes ſe adiuuent inter ſe in huiuſcemodi intellectione, vel in hoc negocio, quemadmodū ſe adiuuabāt in ipſis ſcientiis ſpeculatiuis. * a. l. intelligere.

A ANTIQVA TRANSL.

impoſſibile eſt vt habeant continuationem: quoniam non ſunt aliquid currens curſu naturali: ſed ſunt aliquid, quod non intendebatur, ſicut digitus ſextus, & monſtrum in creatura.

Quintum cor.

Sextum cor.

Et eſt etiam manifeſtum ꝙ, cùm poſuerimus intellectum materialẽ eſſe generabilem & corruptibilem, tunc nullam viam inueniemus, ſm quam intellectus agens copuletur cũ intellectu, qui eſt in habitu copulatione propria, ſcilicet copulatione
B ſimili continuationi formarum cũ materijs.

Septimũ cor.

Et, cum iſta continuatio non fuerit poſita, nulla erit diuerſitas inter comparare ipſum ad hominem, & ad omnia entia, niſi per diuerſitatẽ ſuæ actionis in eis. Et ſecundum hunc modum reſpectus eius ad hominem non erit niſi reſpectus agentis ad hominem, nõ reſpectu formę. & contingit quæſtio Alfarabij, quã dicit in Nicomachia, Fiducia enim in poſſibilitate continuationis intellectus nobiſcum eſt in declarando, quòd reſpectus eius ad hominem
C eſt reſpectus formæ & agentis, non reſpectus agentis tantum. Hoc igitur apparuit nobis in hoc quæſito modo. &, ſi poſt apparuerit nobis plus, deſcribemus.

MANTINI TRANSL.

aliarum. quoniam intelligibilia falſa non poſſunt copulari, ſeu habere copulationem, quia non ſunt quid procedens proceſſu naturali: ſed ſũt res, quæ nullo propoſito reperiuntur, vt eſt ſextus digitus in aliquo natura mutilato & monſtro.

Manifeſtum quoque eſt quòd, ſi concedamus intellectum materialẽ eſſe generabilem & corruptibilem, tunc nullum inueniemus modum, quo intellectus agens copuletur, cũ intellectu adepto vera copulatione, hoc eſt copulatione, quæ ſit ſimilis copulationi formarũ cum ipſis materijs. Et ſi huiuſmodi copulatio non detur, tunc nihil differret, ſiue referatur ad hominem, ſiue ad cuncta entia referatur, niſi ratione diuerſitatis actionis eius in ipſa. & hoc pacto eius ratio ad hominẽ nõ erit ratio & proportio ipſius formæ, ſed ratio ipſius agentis ad ipſum hominem. & ſic inſurget illud dubiũ Alfarabij poſitum in Nicomachia. Certificare igitur poſſibilitatem copulationis ipſius intellectus in nobis conſiſtit in hoc, vt declaretur ꝙ eius ratio & proportio ad hominẽ eſt ueluti ratio formæ & agentis, nõ veluti ratio agentis tantum. Hoc itaque eſt id, quod nunc nobis visũ fuit dicere circa hoc quęſitum. & ſi aliquid aliud, poſt hoc dicendum nobis videbitur, illud quidem iterum ſcribemus.

Animam quodammodo eſſe, omnia. & rerum formas: ipſamq; non ſine phantaſmatibus intelligere. Cap. 5.

D

NVnc autem de anima dicta recapitulantes, dicamus iterũ, ꝙ omnia ea quæ ſunt quodammodo eſt anima: aut enim ſenſibilia, quę ſunt, aut intelligibilia. eſt autem ſcientia quidem ſcibilia quodammodo: ſenſus autem ſenſibilia.

SOPH. *Nunc quæ de anima dicta ſunt in pauca conferamus, rurſusq; dicamus, animam eſſe quodammodo omnia ea quæ ſunt: Cuncta enim quæ ſunt, aut ſenſibilia ſunt aut intelligibilia. ac ſcientia quidem eſt quodammodo ſcibilia: ſenſus autem ſenſibilia.*

Congregemus igitur ſecundum ſummam, ea quę dicta ſunt in anima. Dicamus igitur ꝙ anima eſt quoquo modo alia entia. Entia enim aut ſunt intellecta, aut ſenſata. Scire vero res intellectas eſt ſm modum ſentiendi rem ſenſatam. E

37 Et, cùm declaratum eſt quę ſunt genera virtutum comprehenſiuarum animæ, & ꝙ ſunt duo modi, ſenſus, & intellectus, oportet nos modo facere vnam ſummam de anima, & dicere ſm deſcriptionem ꝙ eſt quoquo modo omnia entia. Omnia enim entia aut ſunt ſenſibilia, aut intelligibilia. Diſpoſitio autem ſenſibilium ad ſenſum eſt ſicut diſpoſitio intelligibilium ad intellectum, & ſenſus ad ſenſatum. ergo contingit neceſſario vt anima ſit entia omnia uno modorum, ſecundum quos poſſibile eſt dicere animam eſſe omnia entia.

Diſpõ ſenſibiliũ ad ſẽsum ẽ ſicut diſpõ ītelligibiliũ ad ītellectũ. Idẽ huius t. cõj.

Qualiter autem hoc, oportet inquirere. Secatur igitur ſcientia & ſenſus in res, quæquidem potentia, in ea quæ ſunt potentia: quæ vero actu, in ea quæ ſunt actu. animæ autem ſenſitiuum, & quod ſcire poteſt, potentia hæc ſunt, hoc quidem ſcibile: illud autem ſenſibile. Neceſſe autem eſt ipſa, aut ſpecies eſſe. ipſa quidem igitur non. non enim lapis in anima, ſed ſpecies. Quare anima ſicut manus eſt: Manus enim eſt organum organorum: & intellectus ſpecies ſpetierum: & ſenſus ſpecies ſenſibilium. F

SOPH. *Quod quomodo ſe habeat quærendum eſt. ſecatur igitur ſcientia & ſenſus in res, quæ potentia eſt, in ea quæ ſunt potentia, quæ actu, in ea quæ ſunt actu. ſenſitiuum autem animæ eſt ſcientiale, potentia hæc ſunt, alterum ſcibile, alterum ſenſibile. Neceſſe eſt autem, uel ipſa eſſe, uel ſpecies. at ipſa quidem, nequaquam: non enim lapis in anima eſt, ſed ſpecies. itaq; anima quaſi manus eſt: nam manus inſtrumentum eſt inſtrumentorum, & intellectus quoq; ſpecies ſpecierum, & ſenſus ſpecies ſenſibilium.*

Et

A Et ſciendum eſt quomodo. Dicamus igitur ꝙ ſcire, & ſentire diuiduntur ſm diuiſionem entium. ſi igitur fuerint in potentia, erunt potentia: ſi actu, actu, intellectum, & ſenſatum. Neceſſe eſt enim vt entia ſint aut iſta, aut formæ. & non ſunt iſte. lapis enim non exiſtit in anima, ſed forma. Et ideo anima eſt quaſi manus. manus enim eſt inſtrumentum inſtrumentis: & intellectus forma formis: & ſenſus forma ſenſatis.

38 Cũm declarauit ꝙ anima eſt quoquo modo omnia entia, incœpit declarare illum modum, & d. Dicamus igitur ꝙ ſcire, &c. i. ꝙ differentiæ entium, quibus diuiduntur, ſunt eædem cum differentijs animę: & ſunt potentia & actus. Quemadmodum enim ſenſus, & intellectus aut ſunt potentia aut actu, ita omne ſenſibile, & intelligibile aut eſt in potentia: aut in actu. Et cum ita ſit, ſi ſentiens fuerit in potẽtia, ſenſatum erit in potentia: &, ſi fuerit in actu, ſenſatũ erit in actu: & ſimiliter eſt de intellectu cũ intellecto: neceſſe eſt vt vere dicaꝯ ꝙ illa pars animæ eſt illa pars entiũ. Res. n. B quarum differentiæ ſunt eædẽ, ipſæ ſunt eædem in illo mõ, ſm quẽ habẽt eaſdem differentias. Intellectus igitur eſt intellectum: & ſenſus eſt ſenſatum. D. d. Neceſſe eſt enim, &c. i. quia non ſunt niſi duo modi, aut vt intellectus ſit intellectum exiſtens extra animam, aut forma eius: & ſiſt ſenſus cũ ſenſato: & eſt impoſſibile vt ipſum ens ſit intellectũ, aut ſenſatũ. ſ. per ſuam formam, & ſuam materiam, vt Antiqui opinabantur: tunc. n. quando lapidem intelligeret: anima eſſet lapis, & ſi lignum, eſſet lignum: remanet igitur vt illud, quod exiſtit in anima de entibus, fit forma tantum, non materia. Et hoc intendebat, cum d lapis enim non exiſtit in anima, ſed tantum forma eius. Deinde narrauit ꝙ iſta eſt cauſa, quare anima recipit multas formas diuerſas: vt manus, quę eſt inſtrumentum recipiens omnia inſtrumenta, & d. Et ideo anima eſt quaſi manus, &c.

De ſenſu in potentia & actu vide. 2. de aĩa. 53. & 55. De intellectu vero vid' hic 16. & 18. Res quarũ differentiæ ſunt eædem, ipſæ ſunt eædem in illo mõ, ſm quẽ habẽt eaſdẽ differentias.

Ide opinãt Anaxag. 1. Aĩa. 25 27.

Quoniam aũt neq; res nulla eſt præter magnitudinem ſicut vñr ſenſibilia ſeparata, in ſpeciebus ſenſibilibus intelligibilia ſunt, & C quæ in abſtractione dicuntur, & quæcunq; ſenſibilium habitus & paſſiones: & ob hoc neq; non ſentiens nihil utiq; addiſcet, neq; intelliget: & quum ſpeculetur, neceſſe ſimul phantaſma aliquod ſpeculari. phantaſmata autem ſicut ſenſibilia ſunt: prẽter ꝙ ſunt ſine materia. Eſt autem phantaſia alterum a dictione & negatione. compoſitio enim intellectionum eſt verum aut falſum. primę autem intellectiones quo differẽt ut non phantaſmata ſint: aut neque alia phantaſmata, ſed non ſine phantaſmatibus.

1111. *Quõniã aũt nulla res, ut uidetur, eſt præter ſenſibiles magnitudines, ſeparata, in ſpẽbus sẽſibilibus intelligibilia ſunt, tũ quæ in abſtractione uocãtur, tũ quæcũq; ſenſibiliũ habitus & paſſiones sũt. quobrẽ ſi nõ sẽ ſiat, nihil diſcere aut intelligere poterit: & cum ſpeculatur, neceſſe eſt* una

* Structura verborũ græcorũ ambigua é itaq; ex ſimplici

sentia sic uertendũ, est. qm̃ ãt nulla res ẽ p̃ter magnitudies separata, cui iusmodi videnť eé sensibilium.

una cũ phãtasmate speculetur: phãntasmata.n. sicut sensibilia sunt: nisi quod sine materia sunt. porrò autem phantasia aliud est à dictione, & negatione: nam uerum uel falsum connexio est mentis conceptuum. at primi conceptus quo different ut non phantasmata sint? an ne rẽliqua quidem phantasmata sunt, attamen non sine phantasmatibus. D

Et, quia secundum cp existimatur magnitudo extra sensibilia esse sensibilium, & est species sensibilium singulariter. & intelligibilia sunt, quæ dicuntur modo velocis: res autem existẽtes in sensibilibus sunt fm modum habitus, & passionis. Et ideo qui nihil sentit, nihil addiscit, & nihil intelligit. Si igitur viderit necessario, videt imagines aliquas. imagines enim similes sunt sensibilibus, sed sine materia. Imago enim aliud est ab affirmatione, & negatione. fides enim & non fides inueniuntur per compositionem quarundam creditionum cum quibusdam. Primæ autem creditiones per quid distinguuntur, ita cp non sunt imagines? Istæ enim & si non sint imagines, tamen non fiunt sine imaginibus. E

*a.l. an ne hęc quidé.

39 Et quia secundum quòd existimatur quòd corpus, quod est uniuersalius genus rerum sensibilium, existit in ipsis sensibilibus, & est vniuersalis forma sensibilibus: secundum quòd intellectus distinguit, & abstrahit eam à sensibilibus. Deinde dicit, & intelligibilia sunt, &c. i. &, cùm corpus, quod est vniuersalius* intelligibilium, abstrahitur ab intellectu, sed est existens in rebus sensibilibus, necesse est vt formæ sint existentes in intellectu secundum velocitatem, & rem velocis transmutationis non fixã, & quòd illæ eædem formæ sint existentes extra animam in rebus sensibilibus, secundum quòd habitus existit in habente habitum, & res fixa in re patiente. Deinde dicit. Et ideo qui nihil sentit, nihil addiscit. i. &, quia intentio intellecta eadem est cum re, quam sensus comprehendit in sensato, necesse est vt qui nihil sentit, nihil addiscat secundum cognitionem, & distinctionem per intellectum, Deinde dicit. Si igitur viderit, &c. ideſt & ista eadem est causa, quare intellectus, qui est in nobis, cùm viderit aliquid, aut viderit aliqua, & intellexerit, ipse non intelliget ipsum nisi coniunctum cum sua imagine. † imagines enim sunt aliqua sensibilia intellectui, & sunt ei loco sensibilium apud absentiam sensibilium: sed sunt sensibilia non materialia. Deinde dicit. Imago enim aliud est, &c. ideſt & diximus quòd imagines sunt de genere rerum sensibiliũ, & non sunt intellectus, quia intellectus habet propriam affirmationem, & negationem. affirmatio autem & negatio est aliud ab imaginatione: fides autem, & incredulitas existentes in intellectu non à sensu, sed à ratione fiunt secundum compositionem creditionum, habitarum à sensu adinuicem. Et d. hoc, quia est dubium de propositionibus naturalibus, quas nescimus vnde veniant, aut quando, vtrum sint prouenientes à sensu, F

Corpº qđ é vñius genus rez sẽsibiliũ exi stit in sen sibilibus. *a.l. sensibilium,

† Imagies sũt aliqua sensibilia itellectui, & sũt ei loco sensibiliũ apud absentiã sẽsibiliũ. Idé supra cõ. 33.

Vtrũ prię propões sint a sensu.

A ſu,aut non.& dicit forte non proueniunt à ſenſu, ſicut multæ concluſiones. D.d.Primæ autem creditiones per quid diſtinguuntur?i.vt mihi videtur,per quid poteſt aliquis dicere ꝙ primæ propoſitiones diſtinguuntur à ſenſibilibus,& non indiget eis omnino.& ideo ſunt aliæ ab imaginatione.primæ enim propoſitiones,& ſi conceſſerimus ꝙ non ſunt imaginatio,tamen videntur eſſe cum imaginatione,& hoc oſtendit eas indigere ſenſu. Et hic eſt completus ſermo de rationali.

SVMMA SECVNDA.

De potentia Animæ motiua.

Redarguitur quædam animæ diuiſio,ac dubitatur quid id eſſe poſſit, quod motu locali animal mouet. Cap. 1.

B QVoniam autem anima ſecundum duas diffinita eſt potẽtias,quæ animalium eſt:& diſcretiuo, quod intellectiuæ opus eſt,& ſenſus:& adhuc in mouendo ſecundum locum motu,de ſenſu quidem & intellectu determinata ſint tanta.De mouente autem quid forte ſit animæ ſpeculandũ eſt.vtrum vna quædam pars ipſius ſit ſeparabilis, aut magnitudine,aut ratione,aut omnis anima.& ſi pars aliqua, vtrũ propria ſit præter conſuetas dici,& dictas:aut harum vna aliqua ſit.

IOPH. *Quoniam autem animalium anima duabus definita eſt potentiis, tum ea quæ iudicat,(quod dianœa & ſenſus officium eſt) tum ea quæ mouet motu loci: de ſenſu quidem & intellectu tot expoſita ſint. De eo autem quod mouet,quid tandem ſit animæ,conſiderandum eſt: utrum una quædam ſit eius pars,aut magnitudine aut ratione ſeparabilis,an tota anima: & ſi pars aliqua,utrum peculiaris quædam, præter eas*
C *quæ dici ſolent,& quæ dictæ ſunt:an earum una quædam.*

Et quia animæ animalium definiuntur per duas virtutes: quarum vna eſt diſtinguens,quod eſt ad actionem ſenſus & intellectus,& alia ad motum localem:et iam diſtinximus ſermonem de ſenſu,& intellectu:& modo oportet loqui in motore, quid ſit de anima:& vtrum ſit pars vna eius diſtincta per magnitudinẽ, aut per definitionem, aut eſt tota aïa. & ſi eſt pars eius, vtrum eſt aliquod proprium aliud à rebus aſſuetis dici,aut iſta dicta non ſunt aliquid iſtorum.

40 Cùm compleuit ſermonem de virtutibus diſtinguentibus,reuerſus eſt ad ſermonem de virtute motiua in loco, & incœpit dare cauſam, quare incœpit loqui de hac virtute,& d. Et quia animæ animaliũ, &c.i. & quia Vide.1. de Aïa.19.

Anti-

Antiqui aſſueti ſunt definire animas animalium duabus virtutibus: quarum vna eſt comprehenſiua diſtinctiua, alia autē motiua in loco: & iam determinauimus ſermonē de virtute diſtinctiua per hoc, quod diximus de virtute ſenſus & intellectus: oportet nos modo dicere de motore in loco quid ſit de anima. D.d. & vtrum eſt pars, &c. i. & quærendum eſt etiā de hac virtute, vtrum ſit pars animæ, aut tota anima. &, ſi eſt pars animæ, vtrum eſt ſeparata ab aliis in quiditate & loco, vt multi Antiqui opinabātur: aut tantum differt in quiditate, & diffinitione. Deinde. d. & ſi eſt pars eius, &c. i. & ſi iſta virtus eſt pars animæ, vtrum eſt pars earum partium, quæ dictæ ſunt ab Antiquis: aut non eſt aliqua illarum, ſed alia.

Quō iſta etiā mota fuit. 1. de Aia. 90. & in hoc. 3. t. cō. 4.

D

Habet autem dubitationem mox, quomodo oportet partes animæ dicere, & quot. modo enim quodam infinitę videntur: & non ſolum quas quidam dicunt determinantes, rationatiuam, iraſcibilem, & appetitiuam. hi autem rationem habentem, & irrationabilem. Secundum enim differentias per quas ſeparant has: & aliæ videntur partes maiorem differentiam his habentes, de quibus & nunc dictum eſt: vegetatiua autem, quæ & plantis ineſt & omnibus animalibus: & ſenſitiua, quam neq; ſicut irrationabilem, neque ſicut rationem habentem ponet quis vtiq; facile. adhuc autē & phantaſtica, quæ per eſſe quidem ab omnibus altera eſt.

E

ſ e p H.

Sed oritur ſtatim quæſtio, quomodo partes animæ, quót q; dicendæ ſint: modo enim quodam infinitæ uidētur eſſe, nec eæ ſolum quas nonnulli inquiunt diſtinguentes, ratiocinatiuam, & iraſcitiuam: alii autem ratione præditam & rationis expertem. nam pro differentiis, propter quas eas diſtinguunt, etiam aliæ uidentur eſſe partes, his magis diſtantes, de quibus nunc quoq; diximus: nutritiua ſcilicet, quæ & plantis, & cunctis ineſt animalibus: & ſenſitiua, quam neq; ut rationis expertem, neq; ut rationem habentem quiſpiam facile ſtatuat. phantaſticaq; item, quæ ipſo quidem eſſe ab omnibus diuerſa eſt,

F

Et eum hoc ſermone etiā oritur quæſtio, & eſt quomodo ſunt partes animæ, & quot ſunt. Videntur einm quoquo modo eſſe infinitę, & q̄ non ſunt illæ partes, quas homines numerant apud definitionem. ſ. rationabilis, & iraſcibilis, & deſyderabilis: & quidā diuidunt eas in rationabilem, & non rationabilem. Diuiduntur enim ſecundum differentias diuidētes eam etiam in partes diuerſas: inter quas exiſtit diuerſitas maior q̄ inter iſtas, de quibus loquimur. ſ. uirtutem Nutritiuam exiſtentem in vegetabilibus, & virtutem Senſibilem, quā nullus vult numerare. non eſt enim irrationabilis, neq; etiam rationabilis. Et virtus etiam, per quam fit imaginatio, differt per ſe ab aliis.

In hac perſcrutatione oritur quæſtio communis omnibus virtutibus
A animæ: & eſt quomodo partes animæ ſunt plures, & vnde, & quot ſunt.
D.d. modum ex quo difficile cognoſcitur quot ſunt partes eius, & d. Vidétur enim, &c.i. videntur enim, quando aliquis voluerit numerare eas, ꝙ magis ſunt infinitæ quàm finitæ, partes enim eius non ſunt partes illæ, quas homines aſſueti ſunt numerare, quando definiunt animam. Et d. quoquo modo quia, ſi aliquis voluerit numerare animam concupiſcibilem ſecundum numerum rerum, quas concupiſcit, tunc videtur eſſe illã infinitam. & innuit Platonem dicentem partes eſſe tres, rationabilem, & iraſcibilem, & deſyderatiuam. & poſuit iraſcibilem & deſyderatiuã duas: & ſunt vnius virtutis, ſ. animæ concupiſcibilis. Deinde d. & quidam diuidunt, &c.i. & faciunt in hoc errorem, & peccatum. videtur enim ꝙ anima diuiditur ſecundum differentias habendas in partes, inter quas eſt maior diuerſitas, quã inter iſtas partes, in quas diuidunt animam. Deinde nu-
B merauit illas partes, & dixit. ſ. virtutem nutritiuam, &c.i. ver.g. hoc, ꝙ anima diuiditur in virtutem nutritiuam & ſenſibilem. Nullus enim poteſt ponere animam ſenſibilem in virtutem rationabilem, neq; in virtutem irrationabilem, cùm non ſit de eis, quæ carent ratione, quia eſt aliquid cõprehendens: neq; de habentibus rationem, ratio enim non exiſtit in omnibus animalibus. Et intendebat per hoc notificare errorem duorum diuidentium. ſ. diuidentis eam in rationabilem, & iraſcibilem, & deſyderatiuam: & diuidentium. ſ. diuidentis eam in irrationabilem, & non rationabilem. Qui enim diuidit eam in hæc duo, difficile poteſt ponere in vtraque illarum virtutes multas, v.g. ſenſum, & imaginationem. Qui autem diuidit eam in illas tres, peccauit duobus modis, dimiſit enim multas differentias. v.g. nutriri, & imaginari. & etiam diuiſit eandem virtutem. ſ. cõcupiſcibilem in plures vna. &, cùm anima fuerit diuiſa tali diuiſione, tũc partes animæ erunt infinitæ, ſicut innuit primo.

Si quis numeraret animã concupiſcibilem rerũ quas concupiſcit, inueniret eã infinitã eſſe

C

Cui autem harum eadem vel altera ſit habet multam dubitationem, ſi aliquis ponat ſeparatas partes animæ. Adhuc autem appetitiua, & q̃ rõne & potentia altera videtur vtiq; eſſe ab omnibus, & inconueniens vtiq; hanc ſequeſtrare. in rationatiua enim voluntas ſit, & in irrationabili concupiſcẽtia & ira. Si autem tria in anima, in vno quoq; erit appetitus.

190 H. *. à quanam autem harum diuerſa aut eadem ſit, magna quæſtio eſt, ſi quis ſeparatas partes animæ ſtatuet. Appetitiuaq; item, quæ & ratione & potentia diuerſa ab omnibus eſſe uideatur, & certe abſurdum eſt eam diuellere. nã & in ratione præſto uoluntas ſit, & in rõne carẽte cupiditas & ira. Quòd ſi ãia tria eſt, in uno quoq; erit appetitus.*

Et contingit magna quæſtio in quacũq; iſtarum fuerit accepta & verum eſt eadem, aut diuerſa: & maxime, ſi aliquis poſuerit ꝙ

tres

tres partes animæ ſunt diuerſę. Et inopinabile eſt etiam cum hoc, D
quod diximus, diſtinguere hoc, quod exiſtimatur eſſe diuerſum
ab omnibus in definitione, & actione. principale enim exiſtit in
parte cogitatiua. deſyderium autem, & ira inueniuntur in non ra
tionabili. Si igitur anima habet tres partes, tunc deſyderiū inueni
tur in vnaquaq; illarum.

41 Et contingit nobis quęſtio in quacunq; iſtarum trium virtutum, aut
duarum numerauerimus virtutem imaginationis, ſ. vtrum iſta virtus ſit
vna illarum virtutum, in quas diuiſimus partes animæ, aut eſt diuerſa ab
eis. & maxime, ſi aliquis poſuerit q̄ partes animæ ſunt diuerſæ in defini-
tione, & loco. D.d. Et inopinabile eſt, &c. i. & inopinabile eſt diuidere
hanc virtutem, quæ exiſtimatur eſſe diuerſa ab omnibus in actione, & de-
finitione: & intendit virtutem deſyderatiuam: & ponere eam in habente
rationem, & in carente ratione, & non ponere eam propriam alteri duo-
rum modorum, ſicut eſt diſpoſitio de aliis virtutibus animæ, ſed in vtro- E
*a.l.alali. que. Virtus enim principalis non exiſtit niſi in * anima rationali. & hoc
intendebat, cùm dixit, in parte cogitatiua: & non principalis ſicut deſyde-
rium, & ita exiſtit in non rationabili. Sed nos videmus iſtam virtutem nu-
merari ſecundum numerum virtutum: ita quòd, ſi partes animæ fuerint
tres, tunc deſyderium inuenietur in omnibus earum. Et hoc intendebat,
cùm d. Si igitur anima, &c.

Et etiam de quo nunc ſermo inſtat quid forte mouens ſecundū
locum animal eſt? ſecundum quidem enim augumentum & de-
crementū motu, quod omnibus ineſt videbitur vtiq; mouere, ge
neratiuum & vegetatiuum. De reſpiratione autem & expiratio-
ne, & ſomno & vigilia poſterius perſpiciendum: habent enim &
hæc dubitationem multam.

SOPH. *Iam uero de quo nunc inſtituta eſt diſputatio, quid eſt quod loco mo-*
uet animal? motu enim auctionis et diminutionis, qui omnibus inſunt, F
id quod omnibus ineſt, nempe generatiuum & nutritiuum, mouere ui
deatur. De reſpiratione autem & expiratione poſt conſiderandum eſt:
nam de his quoq; non leuis eſt quæſtio.

Illud autem, ad quod peruenimus in ſermone, eſt quid eſt illud
quod mouet animalia de loco in locum. Et exiſtimatur q̄ motus,
qui eſt ſecundum augmentum & diminutionem exiſtit in omni-
bus. & illud, quod exiſtit in omnibus eſt illud, quod exiſtimatur
mouere generatiuū & nutritiuū. Et poſt conſyderabimus de an-
helitu, & ſomno & vigilia, in iſtis enim ſunt multæ qōnes.

43 Ideſt, ſed nos non intendebamus iſtas quæſtiones in hoc loco. intentio
enim noſtra eſt perſcrutari illud, quod mouet animal in loco, quid ſit.

D.d.

A D.d. Et existimatur ꝙ motus,&c. i. & existimatur ꝙ motus animalis secũ dum augmentum,& diminutionem existit in omnibus animalibus: & quod est tale,attribuitur virtuti,quę mouet ad generandum, & ad nutriẽ dum. Et intendebat per hoc notificare ꝙ iste motus est alius à motu locali existenti à motu locali: licet vterq; sit in loco:&, ꝙ motor in eis ẽ diuersus. D.d. Et post cõsyderabimus, i. & postquã locuti fuerimus de hac virtute, consyderabimus de anhelitu,& somno & vigilia: cùm vtrunq; sit ab anima motus,& habeat multas quæstiones.

Idẽ 2. de Aia. 44.& 1. de Ge. 39 & 41.

Sed de motu secundum locum quid mouens animal secundum processiuum motum, considerandum. qđ quidem igitur non vegetatiua potentia manifestum. semper enim propter aliquid motus hic:& aut cum phantasia,aut cum appetitu est. nihil enim nõ appetens,aut fugiens,mouetur,sed aut violentia. Amplius & plantæ vtiq; essent motiuæ:& vtiq; haberent aliquam partem organi
B cam ad motum hunc.

IOPH. *Verum de motu loci quid sit quod moueat animal motu incessus, cõsiderandum est. Constat igitur non esse nutritiuam potentiam: semper enim alicuius gratia motus hic est: atq; uel cum phantasia, uel cum appetitu: nihil enim nisi appetat uel fugiat, mouetur, nisi ui. Præterea ẽt plantis hic ineſſet motus, ac partem aliquam organicam ad hunc motum haberent.*

Cõsyderemus igitur de motu locali,& quid est illud,quod mouet animal motu locali. Et manifestum est ꝙ hoc non est à virtute nutritiua. Ista enim virtus semper attribuitur illis: ista autem aut est cum imaginatione,aut cum desyderio. nihil enim mouetur nisi aut per desyderium ad aliquid,aut per fugam ab ipso: nisi motꝰ
C eius sit violentus. Et, si ista esset etiam dispõ plantarum, essent motæ,& haberent membrum organicum iuuans hunc motum.

44 Idest,& quia actio virtutis nutritiuæ est semper, & attribuitur vegetabilibus: actio autem istius virtutis non est semper neq; est in vegetabilibus:& iste motus,qui est in loco, semper est cum imaginatione,& desyderio ad aliquid. nihil enim mouetur voluntariè, nisi aut desyderando aliquid,aut fugiendo ipsum. Si igitur iste motus esset ab anima nutritiua,cõtingeret vt ista anima esset desyderans,& imaginans. Et, si virtus nutritiua esset mouens in loco, contingeret vt plantæ mouerentur in loco. & si plantæ mouerentur in loco, tunc haberent hãc dispositionem, scilicet imaginationem, & desyderium, & haberent etiam membrum organicum, per quod fit motus.

Vide 2. hº cõ. 5. & 8. 20. Nihil mouetꝰ voluntarie, nisi aut desiderãdo aliquid: aut fugiẽdo ipsum.

Similiter autem neq; sensitiuum. multa enim animalium sunt quæ sensum quidem habent, manentia autem & immobilia sunt

per

per finem. Si igitur natura nihil facit fruſtra: neq; deficit in neceſ- D
ſariis, niſi in orbatis & in imperfectis: huiuſmodi autem animaliũ
perfecta & non orbata, ſignum autem eſt quia generatiua ſunt &
augmentum habent & decrementum: quare & haberent vtique
partes organicas proceſſionis.

508 M. *Pari quoq; modo nec ſenſitiuum: extant enim plæraq; animalia, quæ ſenſum quidem habent, attamen ſtabilia ac immobilia perpetuo ſunt. Quòd ſi natura neq; facit fruſtra quidquam, nec aliquid neceſſariorum prætermittit, niſi in mutilis & imperfectis: ac eiuſmodi animalia perfecta & non mutila ſunt, argumento quòd generandi uim habeant & ſtatum & diminutionem, ſanè ẽt organicas inceſſus partes haberent.*

Et etiam ſecundum hunc modum eſt aliud à ſenſu. multa ani- E
malia enim habẽt ſenſum, & ſunt quieſcentia in eodẽ loco, & non
mouentur omnino. Si igitur natura nihil facit ocioſe, & perfecte
operatur in rebus neceſſariis, niſi ſit in rebus monſtruoſis, quę nõ
ſunt perefectæ, talia. n. animalia ſunt perfecta, non monſtruoſa: &
ſignũ eius eſt, ꝙ generant, & habent aſcenſum & deſcenſum: & iõ
non habent membra organica, per quæ fit motus localis.

45 D. Et oportet etiam ſm hunc modum vt iſta virtus mouens in loco ſit
alia à ſenſu. multa enim animalia ſentiunt, ſed non mouentur omnino.
Et neceſſe eſt vt iſta animalia non moueantur omnino. quoniam, cũ na-
tura nihil facit ocioſe, i. nullum membrum facit ſine iuuamento, neq; di-
minuit in rebus neceſſariis, i. neq; abſtulit animali membrum, in quo ha
bet iuuamentum neceſſarium, niſi hoc ſit propter occaſiones contingen
tes in minori parte, vt digitus ſextus. Et iſta animalia non mota non ha F
bent inſtrumentum ambulandi, & ſunt cum hoc perfecta non monſtruo
ſa. & ſignum eius eſt, ꝙ generant ſibi ſimilia, & habent in ſua vita aſcen-
ſum & deſcenſum, ſicut alia entia naturalia, quorum eſſe eſt naturale. er-
go neceſſe eſt vt ſint animalia non mota: & ideo non habẽt membra mo-
tus. Et debes ſcire ꝙ non vtitur in loco cõmunicantiæ in deſtruendo has
virtutes eſſe motiuas, niſi ita, quia ſuum quæſitũ eſt cauſa propinqua mo
tus. &, ſi non, tunc ſenſus eſt vna cauſarum iſtius motus, ſed cã remota.

Oſa entia nãlia. quorũ eſſẽ nãle, habent aſcenſum & deſcenſum. Vide ꝓ hoc 2. dẽ Ge. & cor. 2.c. 57. & 1. 2. Meteor. ca. 1. Auer.

At vero neq; rationatiua & vocatus intellectus eſt mouens. ſpe
culatiuus quidem enim nihil ſpeculatur actuale: neq; dicit de fu-
gibili & proſequibili. ſemper autem motus aut fugientis, aut pro
ſequentis aliquid eſt. ſed neq; quum ſpeculatus fuerit aliquid hu-
iuſmodi, iam præcipit aut proſequi, aut fugere: puta multotiens
intelligit terribile aliquid aut delectabile, non iubet autem time-
re: ſed cor mouetur. ſi autem delectabile, altera aliqua pars.

Quia

Quin ne intellectiuum quidem & qui uocatur intellectus eſt is qui
A *mouet. Contemplatiuus enim nihil agendum contemplatur, neq; de fu giendo & perſequendo quidquã dicit: at motus ſemper aut fugientis aliquid, aut perſequentis eſt. Neq; uero cum aliquid eiuſmodi conſide rat, iã iubet uel perſequi uel fugere: uerbi cauſa ſæpe intelligit aliquid formidoloſum aut iucundum, nec iubet timere, cor autem mouetur: ſin iucundum, pars aliqua alia.*

Sed illud, quod mouet, non eſt pars cogitatiua, neq; illa, quæ di citur intellectus. Pars enim cogitatiua non videt illud, quod facit, neq; dicit aliquid in fugito, neq; in quæſito. motus.n. ſemper in uenitur aut in fugiente, aut in quærente. Neq; eſt etiam ex eis, quę
B quando viderint rem talem, mittent ad quærendum, aut fugien dum. vt multotiens opinamur aliquid eſſe delectabile, aut timo roſum, & non mittimus ad timorem. cor autem mouetur, quan do aliud membrum delectatur.

46 Poteſt intelligi per partem cogitatiuam, intellectus ſpeculatiuus: & p partem, quę dicitur intellectus, intellectus operatiuꝰ. Et ideo d. pars enim cogitatiua non videt, &c. i. pars ſpeculatiua non conſyderat de rebus ope- Idé, 2. Me. ratiuis, neq; de aliqua re vtili quæſita, neq; de aliqua re nocẽte fugita: mo tus autem in loco non inuenitur niſi aut in quærente, aut in fugiente. D. d. Neq; eſt etiam ex eis, &c. i. neq; eſt etiam pars intellectus, qui innatus eſt conſyderare in quæſito, & fugito: & excitat membrum mobile ad motum ad rem delectabilem, aut membrum mobile in timore ad motũ vt accidit nobis, qñ imaginamur aliquod delectabile aut timoroſum, q̃ membrum proprium illi delectabili mouetur in nobis, & cor conſtringi tur tunc ex illo timoroſo: & intellectus nihil videt ex hoc: ſed videmus ip
C ſum moueri ex illo timoroſo, aut ad aliud delectabile. Et hoc intendebat cùm d. cor autem, &c. ita cecidit in ſcriptura. Et forte diminuitur ex ea tantum, q̃ intentio eſſet iſta, ſcilicet cor autem mouetur ex timore, aut ex delectatione, quando aliud membrum delectatur. & demonſtrat hoc, q̃ inuenimus in alia translatione. ſcilicet multotiens cogitat intellectus in aliquo timoroſo, aut in aliquo delectabili, ſed nõ propter hoc erit timor, aut delectatio, cor autem mouetur motu timoris, ſed non ex intellectu, & cùm cogitauerit in aliquo delectabili, tunc membrum aliud à corde mo uetur motu delectationis.

Amplius & præcipiente intellectu, & dicente intelligẽtia fuge re aliquid, aut proſequi: non mouetur, ſed ſecundum concupiſcen tiam agit, vt incontinens. Et totaliter autem videmus quoniam habens medicatiuam non ſanatur: tanquam alterius quidem ſit proprium agere ſecundum ſcientiam, ſed non ſcientiæ.

Præterea

SOPH. *Præterea quãuis intellectus iubeat moneatq; dianœa fugere aliquid aut perſequi, non mouetur: ſed ex cupiditate agit, quemadmodum incõtinentes. deniq; uidemus eum qui medendi ſcientiam teneat, non mederi, utpote cum aliud quidpiam ſit quod habeat poteſtatem agendi ex ſcientia, & non ſcientia. Neq; uero penes appetitum eſt huius motus poteſtas: nam continentes quanuis appetant & cupiant, non tamen ea agunt quæ appetunt, ſed parent intellectui.* D

Et, cũm intellectus miſerit, & cognitio affirmauerit fugere aliquid, aut quærere aliquid, non mouebitur, ſed facit illud, quod cõuenit delectationi, ſ. ꝙ non poteſt ſe retinere. Et vniuerſaliter videmus habentẽ artem Medicinæ non ſanare: quia aliud eſt principale actionum, quæ fiunt per cognitionem.

47 Et videmus etiam ꝙ intellectus multotiens mittit ad quærendum aliquid aut fugiendum, ſed tamen homo nõ mouetur ab eo, quod affirmat intellectus, ſed ex eo, quando conuenit delectationi: vt accidit viro voluptuoſo, qui non refrenat ſe vt deberet. D.d. Et vniuerſaliter, &c. i. & vniuerſaliter videmus multotiens ꝙ multi ſcientes aliquam artem, non agũt per illam artem, ſicut videmus multos Medicos, qui non curant ſe, cùm infirmantur. & hoc non eſt, niſi quia alius motor eſt principalis actionis illarum actionum, quæ aguntur per cognitionem, & artem. &, ſi non, contingeret vt omne habens cognitionem alicuius operationis, non ageret niſi illam rem, quam ſcit. E

At vero neq; appetitus huiuſmodi motus dominus eſt. abſtinẽtes enim, appetentes & concupiſcentes non operantur, quorum habent appetitum: ſed ſequuntur intellectum.

Quòd intellectus, ac uoluntas cauſa ſint localis motus in animalibus. Item quo pacto fiat iſte motus. Cap. 2. E

VIdentur autem duo hæc mouentia, aut appetitus, aut intellectus: ſi quis phantaſiam poſuerit ſicut intelligentiam quãdam. multa enim præter ſcientiam ſequuntur phantaſias: & in aliis animalibus non intelligentia, neq; ratio eſt, ſed phantaſia. vtraq; ergo motiua ſecundum locum, intellꝰ & appetitus.

SOPH. *Videtur igitur duo hæc mouere, aut appetitus aut intellectus: ſi quis phantaſiam ſtatuat uelut intellectionem quãdam. in multis enim poſthabita ſcientia ſequimur phantaſias: & quidem in cæteris animalibus, nec intellectio ineſt, neq; ratio, ſed phantaſia. Ambo igitur hæc motiua ſunt motu loci, intellectus & appetitus.*

Principalitas

A Principalitas igitur in hoc motu non eſt cognitionis, neq; etiã deſyderii. eremitæ enim deſyderant, & concupiſcunt, ſed non agunt ea, ad quæ mouentur per deſyderium, quia conſequuntur intellectum. Apparet igitur ꝙ illud, quod facit motum, eſt hæc duo, deſyderium. ſ. & intellectus, & ſi aliquis poſuerit ꝙ imaginatio eſt ſimilis deſyderio. in pluribus enim rebus cõſequimur imaginationem ſine cognitione. alia enim animalia nõ habent exiſtimationem, neq; cognitionem, ſed imaginationem. Hæc igit duo, ſ. deſyderium, & intellectus, ſunt mouentia de loco in locum.

48 Quid igitur dominatur in iſto motu, & appropriatur ei non eſt cognitio, cũ multotiens moueamur à deſyderio, licet intellꝰ videat nos non debere moueri. Neq; ét ꝙ dñatur in iſto motu eſt deſyderium: quia multi hoĩes deſyderant, ſed non proſequuntur deſyderiũ, ſed intellectũ. Et, cùm declarauit ꝙ motus localis, impoſſibile eſt attribui alteri iſtarum virtutũ
B ſingulariter, & apparet etiam ꝙ vtraq; illarum habet introitũ in mouendo: motus. n. non fit ſine deſyderio, neq; ſine intellectu, aut imaginatione. d. d. Apparet, &c. i. apparet igit ex hoc, quod diximus, ꝙ agens motum eſt duo, intellectus, ſcilicet & deſyderium, aut imaginatio, quæ eſt ſimilis deſyderio. In pluribus enim rebus mouemur ab imaginatiõe ſine aliqua cogitatione, ſicut animalia mouentur. alia enim animalia non habẽt cogitationem, ſed in loco cogitationis habent imaginationem. Iſtæ igitur duæ virtutes ſunt mouentes de loco in locum, ſcilicet deſyderium, aut intellectus, aut imaginatio.

Intellectus autem qui propter aliquid ratiocinatur, & qui practicus eſt: differt aũt à ſpeculatiuo, fine. & appetitꝰ ꝓp aliquid oĩs eſt. cuius. n. appetitus, hoc principium practici intellectꝰ. vltimũ autem principium actionis eſt. quare rationabiliter hæc duo vĩr
C mouentia, appetitus & intelligẽtia practica. Appetibile enim mouet: & propter hoc intelligentia mouet: quia principium huiuſmodi quod appetibile.

49 H. *Intellectus (inquam) qui alicuius gratia ratiocinatur, et actiuus: differt autem à contemplatiuo fine. Appetitus etiam omnis, alicuius eſt gratia: cuius enim eſt appetitus, id principium eſt actiui intellectus: at quod ultimum eſt, principium eſt actionis. Quamobrem meritò hæc duo uidentur eſſe ea quæ moueant, appetitus & dianœa actiua. nam appetibile mouet, & propterea dianœa mouet: quia principium eius eſt appetibile.* *a. l. appetituum.

Et intellectus operatiuus, & eſt cogitans in re, differt à ſpeculatiuo in perfectione. Et omne deſyderiũ eſt deſyderiũ ad aliquid. deſyderiũ. n. non eſt principiũ intellectus ſpeculatiui, ſed ille alius

eſt principium intellectus. Et ideo neceſſario apparet ꝙ hæc duo D
ſunt mouentia. ſ. deſyderiũ, & cogitatio apud actionẽ. deſyderatũ
enim mouet: & ideo cogitatio mouet, quia eſt deſyderatiua.

49 Finis ſtellſ ſpeculatiui eſt ſcire tm̃: practici vero operari. Vide. 2. Met. t. cõ. 3. & hic 5. t. cõ. 34.

D. & intellectus, per quem agitur, & eſt cogitatiuus, operatiuus, differt à ſpeculatiuo in perfectione, & fine. finis enim ſpeculatiui eſt ſcire tantũ: operatiui autem operari. D. d. Et omne deſyderiũ, &c. i. &, quia omne deſyderium eſt deſyderium ad aliquid, ideo deſyderium non eſt principiũ mouens intellm̃ operatiuum: ſed illud deſyderatum mouet intellectum, & tunc deſyderabit intellectus: &, cũ deſyderauerit, tunc mouebit homo, ſ. à virtute deſyderatiua, quæ eſt intellectus, aut imaginatio. D. d. Et ideo neceſſario, &c. i. & quia principiũ motus eſt ex deſyderato, apparet ꝙ hæc duo mouent hoĩem. ſ. deſyderium, & conſenſus, qui ſunt erga operationẽ ſm̃ hunc modum. ſ. ꝙ faciens deſyderare, & mouere, quod eſt intellectus, idem ſunt: ſed eſt mouens, quia facit deſyderare rem. Et hoc intendebat, E

*a. l. deſyderium. cùm d. deſyderatum enim, &c. i. *deſyderatum enim, quia ipſum eſt quod mouetur ad rem, quam comprehendit, & eſt intellectus operans aut imaginatio, & intellectus, qñ comprehẽdit aliquid deſyderabit per ſcientiam & mouebit per deſyderiũ: neceſſe eſt vt ipſe intellectus ſit mouens, ſm̃ ꝙ

Intellſ eſt mouẽs ſm̃ ꝙ eſt deſyderans, nõ ſm̃ ꝙ eſt comprehẽdens. 5. de ia. Idẽ ſ. com. 29. eſt deſyderans, non ſm̃ ꝙ eſt cõprehẽdens, neq; ſm̃ ꝙ deſyderium eſt alia virtus ab intellectu: quæ eſt etiã mouẽs, ſm̃ ꝙ ipſe declarabit poſt. Et hoc, quod ipſe d. de intellectũ operatiuo, intelligendum eſt de imaginatione. animalia. n. vſt mouentur ab imaginatione. ſi igitur forma fuerit imaginata ex cogitatione, tunc motus attribuetur intellectui operatiuo. &, ſi nõ fuerit ex cogitatione, tunc attribuetur ipſi virtuti imaginatiuæ.

Et phantaſia quum moueat, non mouet ſine appetitu. vnũ igit̃ mouens quod appetibile. ſi. n. duo intellectus & appetitus mouebant, ſm̃ cõem vtiq; aliquã ſpeciẽ mouebant. nunc aũt intellectus non videtur mouens ſine appetitu. voluntas. n. appetitus eſt. quũ 5
aũt ſm̃ rationem mouetur, & ſm̃ voluntatem mouetur. appetitus autem mouet præter rationem. concupiſcentia quidem enim appetitus quidam eſt.

SOPH. *Quinetiam cum phantaſia mouet, non ſine appetitu mouet. unum igitur quidpiam eſt quod mouet primò, uidelicet appetitiuum: nam ſi duo, intellectus nimirum & appetitus mouerent, communi aliqua ſpecie mouerent: nunc autem intellectus non uidetur ſine appetitu mouere: nam uoluntas appetitus eſt. cum autem ratione mouetur, uoluntate etiam mouetur: appetitus autem ſine ratione mouet: cupiditas enim appetitus eſt quidam.*

Et principiũ huius erit in tpe, in quo mouetur imaginatio. nullus igitur motus erit extra deſyderiũ. Motor igitur eſt vnus. ſ. deſyderans

A ſyderans.mouens.n.ſi eſſet duo,ſ.intellectus & deſyderiū,tūc mouerent modo cōi.modo aūt intellectus non videtur mouere poſt deſyderium.voluntas.n.& deſyderiū,quando mouētur in cogitatione,tunc voluntas mouet.& deſyderiū mouet motu, qui non intrat cogitationem.& deſyderium eſt aliquis appetitus.

Ideſt. Et principium huius motus,qui eſt ex re deſyderata, erit in tem-
50 pore,in quo imaginatio mouetur à re deſyderata ſine appetitu.Imaginatio.n.ptimo cōprehendit deſyderatū,ſ.patiſ ab eo ſm cōprehēſionē:&,cū cōprehēderit ipſum,forte deſyderabit:& cū deſyderauerit, & nō erit illic aliqd deſyderiū cōtrariū,neq; alia virtus aīæ cōtraria,tūc mouebit aīal in loco ad illud deſyderatum. D.d.Motor igitur eſt vnus.i.motor igitur,q eſt deſyderatū,quia eſt vnus,continget vt illud,quod mouet ab ea, quod
B eſt mouens aīal,ſ.virtus deſyderatiua,ſit vna etiam:& hoc eſt aut intellectus,aut imaginatio,ſm q̄ vtrunq; eſt deſyderans.&,ſi mouens animal eſſet duo,ſ.intellectus per ſe,& virtus deſyderatiua per ſe,ſm q̄ ſunt diuerſa, tunc motus aīalis non proueniret ab eis niſi accidentaliter,ſ.per naturam communem iſtis duabus virtutibus,quæ eſſet alia ab vtraq; illarum.D.d. modo aūt intellectus.i.&,ſi ita eſſet,cōtingeret vt intellectus per ſe moueret animal,& etiam deſyderium per ſe & nō eſt ita.intellectus.n. non videtur mouere niſi voluntarie:ſicut imaginatio non videtur mouere ſine deſyderio. Et differentia inter voluntatem & deſyderium eſt,quia,quando voluntas,& deſyderium mouent,tunc voluntas mouet ſm cogitationem,deſyderium autē mouet non ſm cogitationem. D.d.& deſyderium eſt aliquis appetitus.ita cecidit in ſcriptura,& eſt falſum, & debet legi, & appetitus eſt aliquod deſyderium.i.q̄ pars animæ deſyderans eſt mouens vniuerſaliter.Si igitur deſyderauerit per cogitationem,dicetur voluntas &,ſi fuerit ſine cogitatione,dicetur appetitus.& demonſtrat hunc errorē alia translatio,in qua dicitur,appetitus autē mouet ſine cogitatione,quia
C appetitus eſt modus deſyderij.

Dſia inter voluntatē & appetitum.

Intellectus quidē igitur oīs rectus eſt.appetitus aūt & phantaſia,recta,& non recta.vnde ſemp quidē mouet appetibile.ſed hoc eſt bonū,aut apparens bonū.non aūt oē,ſed actuale bonū.actuale autem eſt contingens & aliter ſe habere.

10 PH. *Ac intellectus quidem omnis rectus eſt:appetitus autem & phantaſia,& recta & non recta.itaq; fit vt ſemper quidem appetibile moueat,id uero eſt uel bonum,uel apparens bonum, non omne tamen, ſed agendum bonum: agendum autem bonum eſt, quod poteſt etiam aliter ſe habere.*

Oīs igiť intellūs eſt rectus:appetitꝰ aūt & imaginatio qūq; ſunt recti,& qñq; nō.Et iō pars appetitiua mouet ſemp. ſed hoc aut ē bonū,aut exiſtimabiť eſſe bonū,ſed nō in oībus.illud. n. actuale ē laudabile,& actuale eſt illud,quod poſſe eſt vt hēat rē alio modo.

51 D. & omnis actio ex intellectu eſt recta: actiones aũt quæ fiunt ex appe D
titu & imaginatione quandoq; ſunt rectæ, quandoq; non. Et ideo pars ap
petitiua mouet ſemper, quia mouet ad rectum, & nõ rectum. intellectus
autem non mouet niſi ad rectum tantum: & ideo non mouet ſemper.
D.d. ſed hoc, aut ẽ bonũ, &c. ſed hoc, erga qđ mouet virtus appetitiua, aut
eſt bonũ, aut exiſtimat eſſe bonũ, ſed non eſt. Et hoc bonũ, ad qđ mouet
iſta virtus, nõ eſt bonũ cõe omnibus. illud enim bonũ, qđ eſt in actu ſem
per, eſt laudabile ſimpliciter. Et hoc intẽdebat, cũ d. ſed nõ in omnibus,
illud enim actuale eſt laudabile. i. & illud bonum exiſtẽs in oĩbus. illud. n.
bonum, quod ſemper eſt actuale, eſt laudabile. D.d. & actuale eſt illud,
Bonũ, qđ ſp ẽ actuale eſt laudabile. oppoſitũ. 5. Eth. c. 16. Vide con. Zim. quod poſſe eſt, &c. i. & bonum, qđ eſt pura actio, eſt bonũ, quod mouet a-
lio modo à modo, ſm quem mouenti iſta bona, quæ qñq; ſunt potentia,
qñq; actu. Et poteſt intelligi per hoc, quod. d. ſed non in oĩbus. i. & bonũ,
ad quod mouet iſta virtus, nõ eſt bonũ ſm totũ. i. ſemp & ſimplr. illud. n.
bonum, qđ ẽ actu, ponitur eſſe laudabile. Vel aliter, ſed non in oĩbus. i. ſed
bonũ, quod cõprehendit iſta virtus, nõ eſt bonũ exiſtens laudabile ab oĩ- E
bus. ſed bonũ intellectui operatiuo eſt laudabile apud illam virtutem: &
bonum, qđ poteſt inueniri alio modo ab eo, ſm quem eſt bonum. bonũ
autem cõe omnibus eſt bonum purum. Et intentio in iſtis eſt propinqua
& quaſi iſta poſtrema videtur conuenientior.

Quodquidem igitur huiuſmodi potentia animæ mouet, quæ vocatur appetitus, manifeſtum eſt. Diuidentibus autem animæ partes, ſi ſecundum potentias diuidant & ſeparent, valde multæ ſiunt. vegetabile, ſenſibile, intellectiuum, conſiliatiuum, adhuc ap petitiunm. hæc enim plus differunt ab inuicem, quàm concupiſci bile & irraſcibile.

SOPH. *Eiuſmodi igitur animæ potentiam, quæ uocatur appetitus, mouere palàm eſt. ex eorum autem ſententia qui partes animæ diuidunt, ſi eas per potentias diuidant ac ſeparent, permultæ euadunt: nutritiua, ſenſi- F
tiua, intellectiua, deliberatiua, atq; etiam appetitiua. hæc enim plus
inter ſe differunt, quã concupiſcitiua & iraſcitiua.*

Iam igitur apparuit ꝙ talis virtus animæ mouet, & eſt, quæ dr̃ appetitiua. Et diuidentes animam, ſi diuidunt eam ſm virtutes, tunc inueniũt multas partes valde, ſ. nutritiuam, & ſenſibilem, & intelligentẽ, & cogitatiuã, & deſyſideratiuã. iſtæ. n. diſtinctæ ſunt abinuicem, & magis deſyderatiua. & ſimiliter iraſcibilis.

52 Ideſt, iam apparuit ex hoc ſermone ꝙ talis virtus virtutũ aĩæ, que com prehendit rẽ, & deſyderat ipſam, eſt virtus mouens aĩal, & eſt quæ dicitur appetitiua. Et illi, qui ſolent diuidere aĩam in tres, aut in duas partes, opor tebat eos, ſi intendebant diuidere illam ſm virtutes habendas, diuidere eas

in

A in plures partes: cùm plures habeãt partes illis tribus. v.g. nutritiuam, ſenſibilem, intelligibilem, & cogitatiuam.

Quoniam autem appetitus ſunt contrarii ad inuicem. hoc autẽ accidit quum ratio & concupiſcentia contrariæ fuerint: ſunt autẽ in ipſis ſenſum habentibus. intellectus quidem enim propter futurum retrahere iubet: concupiſcentia autem propter ipſum iam. videtur enim ꝙ iam delectabile & ſimpliciter delectabile & bonum ſimpliciter, propterea ꝙ non videtur quod futurum.

301 H. *Sed quia appetitiones mutuo ſibi contrariæ fiunt, quod tunc accidit, cum ratio & cupiditas contrariæ fuerint: fit autem in his quæ temporis ſenſum habent. nam intellectus propter futurum reluctari iubet, cupiditas uero propter id quod iam eſt: uidetur enim quod iam iucundum eſt, etiam ſimpliciter eſſe iucundum, & bonum ſimpliciter: propterea quod non uidet futurum.*

B Et propter diuerſitatem appetitus contrariantur ſibi adinuicẽ. & accidit hoc, quando modi appetitus fiunt oppoſiti. & hoc non erit niſi habenti ſenſum per tempus. & intellectus coget nos ad ꝓhibendum propter rem futuram. & appetitus propter rem præſentis voluptatis. exiſtimatur igitur ꝙ res præſentis voluptatis ẽ voluptas ſimpliciter. quia non aſpicit rem futuram.

53 Poteſt intelligi & propter diuerſitatem appetituum, qui ſunt in anima concupiſcibili, contradicunt ſibi in motu ab inuicem. Vel aliter. i. & propter diuerſitatem appetitus animæ concupiſcibilis ab intellectu contradicũt ſibi adinuicem. & hoc eſt manifeſtius. D.d. & accidit hoc, &c. i. & hoc accidit in eadem re, quando modi appetituum in ea fuerint oppoſiti. & iſte modus contrarietatis non inuenitur niſi in animali, quod comprehẽdit tempus: quia comprehendit aliquid magis ex re in præſenti tempore,
C quã illud, quod eſt ex ea in futuro. v.g. ꝙ in eadem re iudicat quod modo eſt voluptabile, & in futuro contriſtabile. D.d. & intellectus coget ad ꝓhibendum. & intendebat demonſtrare diuerſitatem duorum modorum in appetitu. ſ. appetitum intellectus, & appetitum animæ concupiſcibilis. Anima enim concupiſcibilis mouet ad rem, quæ eſt in actu voluptuoſa: anima autem rationalis multotiens prohibet. & hoc propter nocumentum futurum, v.g. coitus & crapula. Deinde d. exiſtimatur igitur, &c. id eſt, multi igitur exiſtimant ꝙ res præſentis voluptatis eſt voluptuoſa ſimpliciter, & nunquã contriſtabilis: quia virtus concupiſcibilis non inſpicit contriſtationem contingentem in futuro.

A ſa cõcupiſcibilis mouet ad rem, q̃ eſt actu voluptuoſa; ſed rationalis multotiẽs prohibet.

Specie quidem igitur vnum erit mouens, appetibile aut appetitiuum: primum autem omnium appetibile: hoc enim mouet, quum non mouetur, eo ꝙ ſit intellectum: aut imaginatum. numero autem plura mouentia. Qm̃ autem tria ſunt, vnum quidẽ mo-

tens: ſm quo mouet: & tertium quod mouetur: mouẽs autem du- D
plex, aliud quidem immobile, aliud autem quod mouet & moue
tur. Eſt autem immobile, actuale bonum. mouens autem & quod
mouetur, appetitiuum. mouetur enim quod appetit, ſm q̃ appe-
tit: & appetitus actus aut motus quidam eſt. quod autem moue-
tur animal eſt. quo vero mouet organo appetitus, iam hoc corpo
reum eſt. vnde ĩ communibus corporis & animæ operibus conſi
derandum de ipſis.

SOPH. *utiq; unum ſpecie fuerit quod mouet, uidelicet appetitiuum qua-
tenus appetitiuum: primum autem omnium appetibile, (hoc enim
mouet & non mouetur, quòd intellectu aut phantaſia apprehenſum
ſit) numero autem plura ſunt ea quæ mouent. Sed cum tria ſint, unum
quod mouet: ſecundum quo mouet, tertiúmq; item quod mouetur: atq;
id quod mouet duplex ſit, partim immobile: partim quod moueat &
moueatur. eſt autem immobile quidem, bonum agendum: quod uero E
mouet & mouetur, appetitiuum (mouetur enim quod appetit, quate-
nus appetit, at appetitus motus quidam eſt aut operatio) quod uero mo-
uetur, animal. inſtrumentum uero quo mouet appetitus, id demum
corporeum eſt: quamobrem in communibus corporis & animæ muneri
bus de iis conſiderandum eſt.*

Et mouens eſt appetitum, ſm q̃ eſt appetitum. appetitum. n. præcedit alia. hoc enim mouet & non mouetur, quia mouet ima-
ginationem, & intellectum. Mouentia autem ſunt multa in nume
ro, quia res, per quas fit motus, ſunt tres. Quarum vna eſt motor,
& alia res, per quam mouet, & tertia motum. & motor eſt duob⁹
modis, iſte autem eſt non mobilis, ille vero eſt mobilis. Non motũ
autem eſt bonum intellectum. motor autem & motum eſt appeti-
tiuum. mouet enim illud, quod mouetur, ſecundum quòd eſt ap- F
petitiuum: quia appetitus eſt motus. ſ. qui in actu. & quod moue-
tur eſt animal, & inſtrumentum mouens eſt appetitus, & iſta ſunt
corporalia. Et ideo quærenda ſunt in actionibus communibus
animæ & corpori.

54 Ex hoc patet oẽm mẽte mouere vt efficiens. idẽ 12. Me. cõ. 36. Diſpõ primi motoris.

Ideſt & primus motor in hoc motu eſt res appetita, ſecundum q̃ eſt ap
petita. res enim appetita præcedit alia mouentia animali in hoc motu:
quia iſta mouet, & non mouetur. & iſta eſt diſpoſitio primi motoris. D.
dicit. quia mouet imaginationem, & intellectum. ideſt & eſt motor, quia
mouet imaginationem, quando appetitus fuerit partis imaginatiuæ: aut
intellectum, ſi appetitus fuerit iſtius partis animæ. Deinde dicit. Mouen-
tia autem ſunt multa in numero. ideſt mouentia autem, quibus fit iſte

motus

8 Phy. 35 motus ſunt plura vno. Deinde dicit quia res, per quas fit motus, &c. ideſt toris eſt vt
A & cùm contingit vt motor ſit plures vno, propter hoc, quod declaratum mouear & ſi moue-
eſt in ſermonibus vniuerſalibus. ſ. ꝙ omnis motus ſit per tres res, ſ. quarũ Idẽ. 8. phi.
vna eſt motor, qui non mouetur, & alia illud, per quod mouet, & hoc eſt 42. 52. 78
motor & motum, tertia autem eſt motum & non motor. D.d. & motor eſt duobus modis, &c. i. & declaratum fuit illic ꝙ motor eſt duobus modis, ſ. motor non motus, & iſte eſt primus: & motor qui mouetur, & hoc eſt, per quod mouet primus motor. Dicit, demonſtrauit quid eſt vnum quodq; iſtorum trium in hoc motu, & d. non motum autem eſt bonum intellectum, &c. i. illud autem, quod eſt in hoc motu mouens non motũ, eſt bonum intellectum, quod comprehendit anima appetitiua. motor autem & motum eſt res appetitiua, ideſt cotporis membrum, in quo eſt iſta parsanimæ. appetitus autem eſt motus, quia eſt à re appetita per intellectum in actu. Et forte hoc intendebat, cùm d. quia appetitus eſt motus, ſcilicet qui in actu. i. appetitus, qui eſt à re appetita in actu. Vel aliter, ideſt
B appetitus, qui eſt appetitus in actu: motum autem, & non motor, qui eſt tertia res in hoc motu eſt animal. D.d. & inſtrumentum mouens eſt appetitus, &c. i. & quia illud mouens, per quod mouet primus motor, neceſſe eſt vt ſit corpus cùm ſit motum, vt declaratum eſt in vniuerſalibus ſermonibus: & appetitus hic eſt illud, per quod mouet primus motor: ergo 8. Phy. 35.
res appetitiua, per quam mouetur animal eſt corpus, & appetitus eſt forma eius. Et ideo oportet quærere ea, per quæ fit iſte motus, vbi loquitur de actionibus communibus animæ & cotpori. i. in parte ſcientiæ natutalis, in qua loquitur de iſtis actionibus communibus, vt in ſomno & vigilia. Et ipſe locutus fuit de hoc in tractatu, quem fecit de Motu animaliũ. ſed iſte tractatus non venit ad nos: ſed quod trãsferebatur ad nos fuit modicum de abbreuiatione Nicolai.

Nunc autem vt in ſumma dicatur, mouens organice ubi principium & finis idem: velut ginglyſmus. hic enim gibboſum & cõ
C cauum, hoc quidem finis, illud vero principium. vnde aliud quidem quieſcit, aliud vero mouetur, ratione quidem altera entia, magnitudine vero inſeparabilia. omnia enim pulſu & tractu mouentur. propter quod oportet ſicut in circulo manere aliquid, & hinc incipere motum.

SOPH. *Nunc autem ut ſummatim dicam id quod mouet organice, eſt ubi principium & finis eſt idem, ueluti cardo. hic enim conuexum & concauum, alterum finis: alterum principium eſt. iccirco alterum quieſcit, alterum mouetur: cũ ratione diuerſa, magnitudine inſeparabilia ſint. cuncta enim pulſu & tractu mouentur. quapropter oportet ueluti in circulo, aliquid maneat, & inde incipiat motus.*

Et dico modo vniuerſaliter ꝙ corpus mouetur motu cõſimilitudinis. vbi, n. eſt principiũ, illic etiam eſt finis. ſicut motus gyra-

tiuus.in hoc.n.inuenitur gibboſitas,& concauitas:illud aũt eſt fi D
nis:hoc autem principium.Et ideo hoc eſt quieſcẽs,hoc vero mo-
tum:quãuis in definitione ſint diuerſa,in magnitudine autẽ non
ſunt diſtincta. omne enim, quod mouetur, mouetur ſecundum
aliquam gibboſitatem.Vnde neceſſe eſt vt res quieſcat,ſicut illud
quod eſt in circulo,& ꝙ principium motus ſit ex hoc.

55 Cùm notificauit ꝙ quærere de tebus,per quas fit iſte motus, conuenie
tius eſt in alio loco,incœpit hic narrare quandam rem vſem,& d. Et dico
modo vſr,&c.i.& dico modo ꝙ corpꝰ mouetur à primo inſtrõ,ita ꝙ pri-
mum inſtrm,quod mouet ipſum,quod eſt ſubiectum animæ deſyderati-
uæ eſt in corpore animalis in vno loco,à quo expellũtur partes partis mo
tæ animalis,& ad quã attrahũtur partes illius partis ab illo inſtro. omnis
enim motus compoſitus ex attractione & expulſione,neceſſe eſt vt princi
pium,à quo eſt expulſio,ſit finis, ad quem eſt attractio. Et ideo.d.ſicut E
motus gyratiuus.motus.n.gyratiuus compoſitus eſt ex attractione & ex-
pulſione Quoniam autem motus animalis compoſitus eſt ex attractione
& expulſione,manifeſtum eſt quoniam, quando pars dextra mouetur à
nobis,& ſuſtentati fuerimus ſuper ſiniſtram,tunc quædã partes illius par-
tis erunt expulſæ ad interius,& quædam attractæ,& ſunt partes, quæ ſunt
poſterius:& attractio & expulſio earum nõ eſt rectitudine, ſed ſm lineas
non rectas,magis curuas quã rectas:& ideo aſſimilatur gyro.& inſtrm, p
quod corpus deſyderat primo,& vſr,non eſt cognitum à nobis. Et in lo-
co huius ſermonis inuenimus in alia translatione ſermonem manifeſtio
rem ſic. Dicamus igitur breuiter ꝙ motor eſt quaſi habẽs eandem diſpõ-
nem in ſuo principio,& ſuo fine:ſicut illud,quod dr Grece gigglyſmus. é
enim in eo gibboſitas,& concauitas:et vnũ eorũ eſt finis,& aliud princi-
pium. D.d.in hoc enim inuenitur gibboſitas,& concauitas,i.in omni.n.
quod mouetur ſm expulſionem & attractionem, non recte conuenit eé
concauitatem & gibboſitatem,ita quòd gibboſum ſit quieſcens, à quo e- F
rit principium expulſionis,& ad quod fit finis attractionis: & concauum
ſit motum,ſicut eſt diſpoſitio corporis moti circulariter. Omne.n.corpꝰ,
quod mouetur circulariter,motus eius componitur ex attractione,& ex-
pulſione,ſicut dictum eſt in Septimo Phy. D.d.illud autem eſt finis,hoc
autem principium,&c.i.& iſta pars quieſcens eſt per motum attractionis
finis,& per motum expulſionis principium. & ideo neceſſe eſt, vt gibbo-
ſum,aut illud,quod eſt loco gibboſi,ſit quieſcens aut concauum : aut il-
lud,quod eſt loco concaui,ſit motum:licet principium & finis in hoc mo
tu ſint diuerſa in definitione,in magnitudine aũt idẽ ſunt,ſicut centrũ. &
hoc eſt ecõtrario de motu recto,ſ.ꝙ principiũ,& finis ſint in eo diuerſa in
definitione, & in magnitudine,& mẽbrũ quod eſt tale in animali, eſt cor
ſm ipſum. D.d.omne enim,quod mouetur,mouetur ſm aliquã gibboſi
tatem.i.& fuit neceſſe vt in animali ſit tale membrũ quieſcens : quia eſt
principium motus expulſionis,& finis attractionis,propter hoc,ꝙ omne,

quod

Oé corpus qd mouet circulr, motus eiꝰ componit ex alteratiõe & expulſione. conſidera de motu cœli.

In motu recto ptinci piũ & finis ſunt diuerſa i definitione,

A quod mouetur ſm attractionem & expulſionem, neceſſe eſt vt ſit ſm aliquod gibboſum quieſcens, ad quod peruenit motus attractiuus, & à quo incepit motus expulſiuus. & ideo neceſſe eſt vt in omni tali ſit aliquod fixum, quod ſit principium & finis, ſicut centrum in circulo. Et iſte ſermo ædificatur ſuper duas propoſitiones: quarum vna eſt ꝙ motus animalis in loco componitur ex expulſione & attractione: ſecũda eſt ꝙ omnis motus compoſitus ex attractione & expulſione habeat rem quieſcentem, ex qua ſit principium motus expulſiui, & ad quem ſit finis attractiui. Apparet enim ꝙ neceſſe eſt in omni motu vt illud, à quo eſt motus, & ad quod eſt motus, ſit quieſcens. cùm igitur motus fuerit compoſitus ex expulſione & attractione, continget vt hoc quieſcens ſit idem. Cum igitur hæ duę propoſitiones fuerint conceſſæ, conſequitur ex eis ꝙ in animali eſt membrum quieſcens, à quo incipit motus expulſiuus, & ad quod peruenit. Et, quia videmus ꝙ vltimum membrum, quod quieſcit in motu locali, eſt B cor, neceſſe eſt vt eius principium ſit ex eo. Sic igitur eſt intelligendus iſtę locus, & iſtæ propoſitiones ſunt manifeſtæ, & apparẽtes: ſed verificare eas per inductionem, & dare cauſas apparentium in hoc, proprium eſt ſermoni de motu animalium locali.

Documentum.

& ſi magnitudines in circulari dehnitiõe tñi. Cõlle 8. ph. c. 73 & 2. cor. t. eõ. 35.

Appet ꝙ neceſſe eſt in oi motu, ut id, a quo ẽ motus, & ad quod eſt motus, ſit quieſcens neceſſario Idẽ. 4. ph. 43. & 8. Phy. c. 84. & 21.

Quid ſit mouens in imperfectis animalibus: & quomodo eis inſit.
Cap. 3.

OMnino quidem igitur ſicut prædictum eſt, inquantum appetitiuum animal, ſic ipſius motiuum eſt. appetitiuum autem non ſine phantaſia. phantaſia autem omnis, aut rationalis, aut ſenſibilis eſt. hac quidem igitur & alia animalia participant: conſiderandum autem & de imperfectis quid mouens eſt, quibus tactus ſolum ineſt ſenſus: vtrum contingat phantaſiã ineſſe his, aut non, & concupiſcentiam. videtur enim lætitia & triſtitia ineſſe. ſi autem hæc, & concupiſcentiam neceſſe. Phanta- C ſia autem quomodo vtiq; inerit: aut ſicut mouẽtur in determitate, & hæc inſunt quidem, indeterminate autem inſunt.

SOPH. *Ad ſummam ſicuti diximus, animal qua appetitiuum eſt, eatenus ſui ipſius motiuum eſt. appetitiuum autem ſine phantaſia non eſt. phantaſia porrò omnis, aut ratione prædita eſt, aut ſenſitiua. atq; hanc quidem reliqua etiam animalia participant: ſed de imperfectis etiam conſiderandum eſt, quid ſit quod ea moueat, quibus ſenſus duntaxat talis ineſt: vtrum fieri poſſit ut phãtaſia et cupiditas in iis inſit, an nõ? nã & dolor ẽ & voluptatẽ ineſſe apparet. quod ſi hæc inſunt, & cupiditatem ineſſe neceſſe eſt. Atqui phantaſia quomodo inerit: an quemadmodum mouentur indefinitè: ita hæc etiam, inſunt illa quidem, verum indefinitè inſunt.*

Et

Et vniuerſaliter ſicut diximus, quia res, ſecũdum ꝙ eſt animal habet appetitum, ſic per illam intentionem mouet ſe. & deſyderium non eſt extra imaginationem: omne enim imaginatum, aut eſt ſenſibile, aut cogitabile: hoc enim inuenitur in aliis animalib⁹. Conſyderemus igitur in animalibus non perfectis quid moueat ea, in quibus ſenſus non eſt niſi per tactum tantum. Dicamus igitur vtrum ſit poſsibile vt habeant triſtitiam & delectationem. & ſi hæc duo habent, de neceſsitate, habent appetitum. Quomodo igitur erit imaginatio? Aut forte, ſicut mouentur motu interminato, ſic etiam exiſtit in eis. eſt enim in eis, ſicut diximus cum imaginatione ſenſati non terminati. D

56 D. & quia res, ſm ꝙ eſt animal, habet appetitum, neceſſe eſt vt per illã intentionem moueat ſe. & omnis appetitus non eſt ſine imaginatione: omne enim imaginans aut habet illam formam imaginatiuam, à qua mouetur ex ſenſu, aut habet eam ex cogitatione. in homine autem habetur ex cogitatione: in aliis vero animalibus ex ſenſu. Et, cum poſuerimus ꝙ omnis appetitus ſit ex imaginatione: imaginatio autem ſit ex quinque ſenſibus in animalibus perfectis, oportet conſyderare quomodo mouentur animalia imperfecta, quæ non habent niſi tactum tantum. Et manifeſtum eſt ꝙ, ſi iſta habent delectationẽ & triſtitiam, neceſſe eſt vt habeant appetitũ. ſed, ſi poſuerimus ea habere appetitum, neceſſe erit vt habeant imaginationem. ſed iſta exiſtimantur non habere imaginationem, cùm non moueantur ad ſenſibilia niſi apud preſentiam eorum, aut mouentur motu non terminato. Sed quocunque modo ſit, dicamus ꝙ quemadmodum mouentur motu non terminato, ideſt ad intentionem non terminatam, ita videtur ꝙ imaginantur imaginatione non terminata, cùm ſentiant ſenſu non terminato. E

Dubium.

Idẽ ſcd'o. d' aſa. 20.

Solutio.

Senſibilis quidem igitur phantaſia ſicut dictum eſt, & in aliis animalibus ineſt: deliberatiua autem in rationalibus. vtrum.n. ageret hoc aut hoc, iam rationis eſt opus, & neceſſe uno menſura re: maius enim imitatur: quare poteſt vnum ex pluribus phantaſmatibus facere. & cauſa hæc eius qđ non putari opinionẽ habere, quoniam eam quę ex ſyllogiſmo non habet: hæc autem illam: propter quod deliberatum non habet appetitus. uincit autem aliquando, & mouet deliberationem. aliquando autẽ mouet hęc ipſum ſicut ſphæra, appetitus appetitum, quum in continentia fuerit. natura autem ſemper quæ ſurſum, principalior eſt, & mouet: ut tribus lationibus iam moueatur. F

SOPH. *Senſitiua igitur phantaſia (quemadmodum dictum eſt) reliquis ẽt ineſt animalibus: deliberatiua uero in iis quæ rationẽ habent. utrum enim hoc aget an illud, id iam rationis officium eſt: atq; neceſſe eſt*

vno

A *uno quodam ſemper metiri, maius enim perſequitur: quare poteſt ex pluribus phantaſmatibus unum facere. atq; hæc eſt cauſa cur non habere opinionem uideatur: nimirum quia eam quæ ex ſyllogiſmo proficiſcitur, non habet: proinde deliberatiuum appetitus non habet. uincit tamen interdū, & mouet uoluntatem: nonnunquā hæc illum, ueluti ſphæra: appetitus. ſ. appetitum, cum incontinentia fit. quæ uero ſuperior eſt, ſemper eſt natura dominantior, & mouet: ita ut tribus demū lationibus moueatur.*

Et hoc etiam inuenitur in alijs animalibus. Virtus autem cogitatiua eſt in rationabilibus tantū. eligere autem facere hoc, aut hoc eſt de actione cogitatiua. & numerat ipſum vnum de neceſſitate. mouetur enim erga maius: ita ꝙ poteſt ex multis imaginationibus vt agat. Et hæc eſt cauſa exiſtimationis. non enim habet co
B gitationem, quia nō habet rem, quæ fit à ratione. & hoc eſt, quod eſt illius propter delectationem: quia non habet virtutem cogitatiuam. Dominatur igitur, & mouet quandoq; illud, & quandoq; aliud. appetitus. n. mouet appetitū ſecundū ſphæram, quando habuerit intentionē continentiæ. eſt enim ſm naturā prior & motor, ita ꝙ ſint motæ erga motum.

57 Dicit & imaginatio exiſtit in alijs animalibus, cogitatio aūt in rationabilibus. Eligere enim facere hoc imaginatū & non hoc, eſt de actione cogitationis, non de actione imaginationis. ſudicans enim ꝙ hoc imaginatū eſt magis amabile q̄ hoc, debet eſſe eadem virtus de neceſſitate, quæ numerat imaginationes, & in quibuſdam iudicat magis delectabilius. Et hoc intendebat, cum d. & numerat ipſum vnum de neceſſitate. & eſt ſecundum ꝙ reputo, & neceſſe eſt vt iſta virtus numeret illas imagines,
C donec comprehendat ex eis magis amatum: ſicut vnum numerat numeros inæquales, donec comprehendat ex eis magis maiorem. Similiter cogitatio numerat imagines, & comparat inter eas, donec poſſit pati ab imaginatione alicuius earum. Et hoc eſt cauſa, quare animal rationale habet exiſtimationem. exiſtimatio enim eſt conſenſus, qui prouenit à cogitatione. Deinde dixit. non enim habet cogitationem, &c. i. præter animal rationale nullum habet cogitationem, quia non habet rationem: & motus animalium eſt propter delectationem, & eſt motus ſimplex non diuerſus, quia non habet virtutem cogitatiuam cum appetitu, ita ꝙ hæ duæ virtutes dominarētur ſibi adinuicem, adeo ꝙ moueretur animal quandoque propter voluntatem, ſicut in animali rationali. Deinde dicit, appetitus. n. mouet appetitum, &c. ideſt, accidit enim in habenti plus q̄ vnum appetitum, vt animal moueatur in quibuſdam locis à duobus appetitibus inſimul, quando acciderit vt vnus appetitus fuerit dominans & cōtinens ſecundum: tunc. n. inducet ipſum ad ſuum motum, quando appetitus dominatus

Differētia inter phātaſiā hois, & aliorū aſalium.

minatus remanet motus in ſuo motu proprio, ſicut accidit in corporibus D
Idem. 12. Me. 37. & 44. & 2. Cœli. 58. cœleſtibus. Vnuſquiſq; enim orbium ſtellarum erraticarum videtur moueri per appetitum orbis ſtellarum fixarum motu diurno: licet cum ſuo appetitu proprio moueantur motu proprio. Deinde d. eſt enim ſecundum naturam, &c. i. & accidit huic ſphæræ continenti alias, ſ dominari ſuper eas propter hoc, quia eſt prior natura aliis & mouens eas: ita vt p hoc accidat vt aliæ moueantur ab ea.

Scientificum autem non mouet, ſed manet. Quoniam autem hęc quidem vniuerſalis exiſtimatio & ratio: alia uero particularis. hæc quidem enim dicit, ꝙ oportet talem, tale agere. hęc autē ꝙ hoc quidem tale, & ego talis: iam hęc mouet opinio, non quæ vniuerſalis: aut utraque: ſed hæc quidem quieſcens magis: hæc autem non.

SOPH. Aliter hũc locum interpretari poſſumus hoc mõ v trũ hęc opinio mouet, nõ illa vlis? an ambæ. *Scientiale autem non mouet, ſed manet. Sed cum exiſtimatio ac ratio, quædam ſit rei uniuerſalis quædam, ſingularis: altera nanq; dicit oportere hunc talem, hoc tale agere: altera, hoc eſſe tale, & me etiam talem: hæc demum opinio mouet, non illa uniuerſalis: An utraq;, ſed illa quieſcens potius: hæc, non item.* E

Virtus autem ſcientialis non mouetur, ſed quieſcit: quia illa eſt exiſtimationis, & iudicij vniuerſalis inſimul, iſta autem eſt particularium. illa. n. facit ꝙ oportet tale facere talem actionem: & illud eſt, quia iſta res eſt ſecundum hunc modũ, ego etiam ſum ſecundum illum. hoc. n. etiã mouet, ſed non vniuerſale. aut vtrunq; ſed illud eſt quieſcens, iſtud autem non.

58 Dicit, Virtus autem, quæ comprehendit vniuerſale, non mouetur ad comprehenſum: quia iſta virtus eſt exiſtimationis tñ, & comprehenſionis rei vniuerſalis, res autem vniuerſalis non mouet omnino, cùm nõ ſit aliquod hoc, ideſt ſingulare. virtus enim, quæ comprehendit particulare, eſt particularium, & mouetur, quando mouet. Intendebat igitur hic per virtutem, ſcientialem virtutem comprehendentem rem vniuerſalẽ. D. d. illa enim facit, &c. i. virtus enim, quæ comprehendit vniuerſale, affirmat ꝙ oportet omne tale agat talem actionem: virtus autem particularis eſt, quæ comprehendit exemplum ſibi ſm hãc diſpoſitionẽ quã affirmauit, ſi eſſet ſciens ut ageret illam actionem. Proueniet igitur à comprehenſione iſtarum duarum virtutum congregatio per quam fit actio. Deinde dixit. hoc enim etiam mouet, &c. i. intentio enim particularis mouet: motio autem ad vniuerſale non eſt ei. Aut dicamus ꝙ motio eſt vtriq;. ſed eſt vniuerſali, quia eſt quieſcens, & particulari quia eſt motum. & hoc intendebat cum d. ſed illud eſt quieſcens, iſtud autem non. i. ſed ſi vniuerſale fuerit mouens, erit ſecundum ꝙ eſt quieſcens, aliud autem particulare, ſecundum ꝙ eſt motum. F

Summa

A

SVMMA TERTIA.

Quæ animæ potentiæ quibus animatis neceſſario inſint.

Nutritiuam animam omne uiuens neceſſario habere: ſenſum uero tactus ipſum animal: atq; etiam guſtum, cùm ſit tactus quidam. Cap. 1.

VEgetabilem quidē igitur animam neceſſe eſt habere omne quodcunque viuum & animā habet, a generatione vſq; ad corruptionē. neceſſe eſt.n. quod generatur, augmentum habere & ſtatum & decrementum. hoc autem ſine alimento impoſsibile. neceſſe igitur ineſſe vegetabilem potentiam in omnibus generatis & corruptibilibus.

SOPH. *Neceſſe igitur eſt quidquid uiuit & animam habet, nutritiuam habere animam ab ortu uſq; ad interitum ſuum: quod.n. genitum eſt*
B *habere auctionem & ſtatum & diminutionem neceſſe ē: quæ ſine nutrimento haberi nequeunt. ergo neceſſe eſt nutritiuam potentiam omnibus ys ineſſe quæ oriuntur & intereunt:*

Neceſſe eſt igitur vt anima nutritiua ſit in omni, & vt anima exiſtat in eis de generatione vſq; ad corruptionem. Neceſſe eſt.n. vt omne generatum habeat principiū, & finē, & deſcenſum, quæ non poſſunt eſſe ſine nutrimento. ergo de neceſsitate, virtus nutritiua eſt in omnibus rebus augmentabilibus & diminuibilibus.

59 Cùm compleuit ſermonem de omnibus virtutibus animæ vniuerſalibus, vult demonſtrare quæ eſt ex eis in animalibus propter neceſsitatem, & quæ propter melius, & d. Neceſſe eſt igitur vt anima nutritiua ſit in oſ
C viuo de prima generatione vſq; ad corruptionem. Neceſſe eſt enim vt omne habens animam, habeat crementum & diminutionem: cū impoſsibile eſt vt ſubitò veniat ad ſuam perfectionem poſtremam, ſed deſcendendo paulatim, & intrando in ſenectutem. Et, quia cauſa crementi nihil aliud eſt q̄ nutrimentum, & cauſa diminutionis nihil aliud eſt q̄ defectus cibi, & eius paucitas· neceſſe eſt vt anima nutritiua ſit in omni, quod creſcit, & ſeneſcit. & quia oē viuū eſt tale, neceſſe eſt vt oē viuū ſit nutribile.

2. de Aīa. 14. 3. d aia 44. 8. i h. 20.

Senſum autem non neceſſe in omnibus viuentibus. neque.n. quoruncunq; corpus ſimplex, contingit habere tactum. neq; ſine hoc poſsibile eſt eſſe nullum animal. neq; quæcunq; non ſuſceptiua ſpecierum ſine materia. animal autem neceſſe ſenſum habere, ſi nihil fruſtra facit natura. propter.n. aliquid omnia quę ſunt natura, ſubſiſtunt, aut concidentia ſunt eorum quæ ſunt propter aliquid. Si igitur omne proceſsiuum corpus non habet ſenſum, corrumpetur vtique, & ad finem non vtique veniet, qui eſt naturæ

opus

opus. quomodo enim aletur? manentibus quidem enim exiſtit D
quod vnde nata ſunt.

SOPH. *Senſum omnibus ineſſe uiuentibus, neceſſe non eſt: neq; n. ea quorũ corpus eſt ſimplex, poſſunt tactum habere: neq; ſine eo ullum animal eſſe poteſt: neq; itẽ ea quæ non ſunt receptiua ſpecierum ſine materia. at animal neceſſe eſt ſenſum habeat, ſi nihil fruſtra facit natura. cunctа. n. quæ natura ſunt, alicuius ſunt gratia: aut ſunt caſus eorum quæ alicuius gratia ſunt. ergo ſi corpus quodq; greſſile non haberet ſenſum, utique corrumperetur, & ad finem non perueniret, quod naturæ opus & officium eſt. quo. n. pacto nutrietur? ius. n. quæ ſtabilia ſunt, hoc adeſt in eodem illo loco unde orta ſunt.*

Et non eſt neceſſarium ſenſibilem eſſe ſimpliciter. Et impoſſi- E
bile eſt ſine iſta vt animal ſit viuũ: neq; etiã in rebus, quæ non recipiunt formã ſine materia. Neceſſe eſt igitur vt ſenſus ſit in animalibus, ſi natura nihil facit ocioſum. omnia enim exiſtentia per naturam aut ſunt propter aliquid, aut ſunt accidentia conſequentia, quę ſunt propter aliquid. omne. n. corpus ambulans ſine ſenſu corrumpitur, & non venit ad finem, eum fuerit de actione naturæ. Notũ eſt igitur ꝙ de neceſſitate inuenietur ſenſibilis in animalibus. eſt. n. ſecundum modum motus ſine ſenſu. ſed iſte etiam eſt in eis, quæ innata ſunt quieſcere.

60 Et non eſt neceſſarium vt virtus ſenſibilis ſit ſimpliciter, ideſt in om-
Vide. 12. Met. 36. & 2. Cœ. 61. & 2. de Anima. 15. nibus rebus, quæ creſcunt & corrumpuntur. Sed in animalibus tantũ eſt neceſſe vt ſit virtus ſenſibilis. impoſſibile enim eſt ſine hac virtute vt aliquid ſit animal: & hoc eſt in rebus recipientibus eam non in materia. hoc enim nomen † vita, dicitur de eis & iſtis æquiuoce: & innuit corpora cœleſtia. Deinde dixit. Neceſſe eſt igitur vt ſenſus ſit in animalibus, &c. i. & apparet ꝙ neceſſe eſt vt ſenſus ſit in omni animali, & hoc, quia natura nihil facit ocioſe. Omnia* enim naturalia aut ſunt propter aliquid, aut ſũt accidentia conſequentia naturã de neceſſitate, & non intenduntur. v. g. pili, qui oriuntur in locis non determinatis in corpore. & cùm ita ſit, ſi animal non haberet ſenſum, cùm hoc ꝙ eſt ambulans, ſtatim corrumperetur anteq; perueniret ad complementum: & tunc natura ageret ocioſe, cùm incœpit generare entia, quæ non poſſunt peruenire ad finem in maiori parte, aut omnino. Notum eſt igitur ꝙ neceſſe eſt, vt virtus ſenſibilis ſit in animalibus ambulantibus de neceſſitate, ſcilicet quærentibus nutrimentum. Deinde dicit. eſt enim ſecundum modum motus ſine ſenſu. ideſt quoniam, ſi inueniretur aliquid moueri in loco ſine virtute ſenſibili, tunc illius eſſe eſt modo diuerſo ab eſſe generabilium & corruptibiliũ. & innuit corpora cæleſtia. Illa enim, quia non ſunt generabilia neq; corruptibilia,

† Vita æquoce dicũ ſuperioribꝰ, & inferioribus. Conſimile. 2. Cœ. 60. & 71.

* Omnia nãlia aut ſũt ꝓp aliqd, aut ſunt accidentia cõſequẽtia nãm ꝺ neceſſitate 1dé. 2. Phyſ. cõ. 88.

A ruptibilia, ſi haberent ſenſum, tunc natura ageret ocioſe: quemadmodũ, ſi ista mobilia generabilia & corruptibilia non haberent ſenſum, tunc natura ageret ocioſe. Deinde dicit. ſed iſte etiam eſt in eis, quæ innata ſunt quieſcere. ideſt ſed priuatio ſenſus debet eſſe de generabilibus & corruptibilibus in eis, quę innata ſunt quieſcere, & non moueri ad nutrimentum, ſcilicet in vegetabilibus.

Non poteſt autem corpus habere quidem animam & intellectum diſcretiuum, ſenſum autem non habere: non manſiuum exiſtens, generabile autem: at vero neq; ingenerabile. quare. n. non habebit: aut. n. animæ melius, aut corpori. nunc autem neutrum eſt. hoc quidem enim non magis intelliget. hoc autem nihil erit magis propter illud.

SOPH. *Fieri autem non poteſt ut corpus ullum habeat quidem animã &*

B *intellectum iudicandi ui præditum, ſenſum uero non habeat, quod nõ*

In aliquibus deſũt hęc verba. *ſtabile ſit, ſed generabile* [*quinimo ne ingenerabilẽ quidem*] *cũr. n. nõ habebit? nam aut animæ melius erit, aut corpori: nunc autem neutrũ eſt. illa. n. nõ magis ĩtelliget: hoc uero nõ ideo magis erit propter illud.*

* a.l. curenĩ habebit.

Et impoſsibile eſt vt corpus habens amimam & intellectum, & iudicium ſit ſine ſenſu, cùm non ſit remanẽs, ſiue fuerit generatũ, ſiue non fuerit generatum etiam. Cauſa enim, propter quam habet hoc, eſt q̃ non iuuatur per illud corpus, & anima. Modo autẽ non eſt aliquod iſtorum etiam. & illa autem, quia in maiori parte non intelligit: & iſta quia in maiori parte non eſt.

61 D. Et impoſſibile eſt vt corpus habeat animum & intellectum ſine ſenſu, cùm illud corpus non eſt remanens, ſed generabile & corruptibile,

C ſiue fuerit ſimplex ſiue compoſitum. Et hoc intendebat, cùm d. vt reputo generatum, aut non generatum. cauſa enim, propter quam debet eſſe corpus animatum intelligens ſine ſenſu, ſi poteſt eſſe, eſt quia illud corpus animatum non adiuuatur per ſenſum neque in anima, neque in corpore. Sed ſi poſuerimus corpus animatum intelligens eſſe non generabile, neq; corruptibile, manifeſtum eſt quòd non indiget ſenſu: cùm non haberet ſenſus in ipſo aliquod iuuamentum. iuuamentum enim, quod eſt per animam, non habet, quia anima ſenſibilis impedit in maiori parte, ideſt intellectum. & hoc intendebat, cum dixit, & illa autem, quia in maiori parte non intelligit. i. virtus autem ſenſibilis, quia in parte maiori non intelligit animali intelligenti. Iuuamentum autem virtuis ſenſibilis, quæ eſt per corpus, non habet etiam, quia ſenſus in maiori parte non eſt cauſa longitudinis vitæ & durationis. Et hoc intendebat, cùm d. & iſta, quia in maiori parte non eſt. ideſt & ſenſus in maiori parte eſt cauſa, quare res non ſit, ideſt vt corrumpantur. & ideo ſenſibilia ſunt minoris uitæ, quàm multæ plantæ.

Vide. 2. Cœ. 61. Et 8. Met. cõ. 12. Et. 12. Met. 56. Aia ſenſibil impedit in maiori parte. Idẽ 2. de Aia. 151.

Nullum

opus. quomodo enim aletur? manentibus quidem enim exiſtit D
quod vnde nata ſunt.

SOPH. *Senſum omnibus ineſſe uiuentibus, neceſſe non eſt: neq; n. ea quorũ corpus eſt ſimplex, poſſunt tactum habere: neq; ſine eo ullum animal eſſe poteſt: neq; itẽ ea quæ non ſunt receptiua ſpecierum ſine materia. at animal neceſſe eſt ſenſum habeat, ſi nihil fruſtra facit natura. cuncta. n. quæ natura ſunt, alicuius ſunt gratia: aut ſunt caſus eorum quæ alicuius gratia ſunt. ergo ſi corpus quodq; greſſile non haberet ſenſum, utique corrumperetur, & ad finem non peruenireț, quod naturæ opus & officium eſt. quo. n. pacto nutrietur? ius. n. quæ ſtabilia ſunt, hoc adeſt in eodem illo loco unde orta ſunt.*

Et non eſt neceſſarium ſenſibilem eſſe ſimpliciter. Et impoſſi- E
bile eſt ſine iſta vt animal ſit viuũ: neq; etiã in rebus, quæ non recipiunt formã ſine materia. Neceſſe eſt igitur vt ſenſus ſit in animalibus, ſi natura nihil facit ocioſum. omnia enim exiſtentia per naturam aut ſunt propter aliquid, aut ſunt accidentia conſequentia, quę ſunt propter aliquid. omne. n. corpus ambulans ſine ſenſu corrumpitur, & non venit ad finem, eum fuerit de actione naturæ. Notũ eſt igitur ꝙ de neceſsitate inuenietur ſenſibilis in animalibus. eſt. n. ſecundum modum motus ſine ſenſu. ſed iſte etiam eſt in eis, quæ innata ſunt quieſcere.

60 Et non eſt neceſſarium vt virtus ſenſibilis ſit ſimpliciter, ideſt in omnibus rebus, quæ creſcunt & corrumpuntur. Sed in animalibus tantũ eſt neceſſe vt ſit virtus ſenſibilis. impoſſibile enim eſt ſine hac virtute vt aliquid ſit animal: & hoc eſt in rebus recipientibus eam non in materia. hoc enim nomen † vita, dicitur de eis & iſtis æquiuoce: & innuit corpora cœ- F
leſtia. Deinde dixit. Neceſſe eſt igitur vt ſenſus ſit in animalibus, &c. i. & apparet ꝙ neceſſe eſt vt ſenſus ſit in omni animali, & hoc, quia natura nihil facit ocioſe. Omnia* enim naturalia aut ſunt propter aliquid, aut ſũt accidentia conſequentia naturã de neceſſitate, & non intenduntur. v. g. pili, qui oriuntur in locis non determinatis in corpore. &, cùm ita ſit, ſi animal non haberet ſenſum, cùm hoc ꝙ eſt ambulans, ſtatim corrumperetur anteq̃ peruenirent ad complementum: & tunc natura ageret ocioſe, cùm incœpit generare entia, quæ non poſſunt peruenire ad finem in maiori parte, aut omnino. Notum eſt igitur ꝙ neceſſe eſt, vt virtus ſenſibilis ſit in animalibus ambulantibus de neceſſitate, ſcilicet quærentibus nutrimentum. Deinde dicit. eſt enim ſecundum modum motus ſine ſenſu. ideſt quoniam, ſi inueniretur aliquid moueri in loco ſine virtute ſenſibili, tunc illius eſſe eſt modo diuerſo ab eſſe generabilium & corruptibiliũ. & innuit corpora cæleſtia. Illa enim, quia non ſunt generabilia neq; corruptibilia,

Vide. 12. Met. 36. & 2. Cœ. 61. & 2. de Anima. 15.

† Vita æquoce dicũ ſuperioribꝰ, & inferioribus. Conſimile. 2. Cœ. 60. & 71.

*Oia nãlia aut sũt ꝓp aliqd. aut ſunt accidentia cõſequẽtia nãm d̃ neceſſitate. Idẽ. 2. Phi. cõ. 88.

A ruptibilia, ſi haberent ſenſum, tunc natura ageret ocioſe: quemadmodũ, ſi ita mobilia generabilia & corruptibilia non haberent ſenſum, tunc natura ageret ocioſe. Deinde dicit. ſed iſte etiam eſt in eis, quæ innata ſunt quieſcere. ideſt ſed priuatio ſenſus debet eſſe de generabilibus & corruptibilibus in eis, quę innata ſunt quieſcere, & non moueri ad nutrimentum, ſcilicet in vegetabilibus.

Non poteſt autem corpus habere quidem animam & intellectum diſcretiuum, ſenſum autem non habere: non manſiuum exiſtens, generabile autem: at vero neq; ingenerabile. quare .n. non habebit: aut .n. animæ melius, aut corpori. nunc autem neutrum eſt. hoc quidem enim non magis intelliget. hoc autem nihil erit magis propter illud.

SOPH. *Fieri autem non poteſt ut corpus ullum habeat quidem animã &*
B *intellectum iudicandi ui præditum, ſenſum uero non habeat, quod nõ*
In aliquibus deſũt hęc verba. *ſtabile ſit, ſed generabile [quinimo ne ingenerabilẽ quidem] cũr. n. nõ habebit? nam aut animæ melius erit, aut corpori: nunc autem neutrũ eſt. illa. n. nõ magis ĩtelliget: hoc uero nõ ideo magis erit propter illud.* * a.l. cur eni habebit.

Et impoſsibile eſt vt corpus habens amimam & intellectum, & iudicium ſit ſine ſenſu, cùm non ſit remanẽs, ſiue fuerit generatũ, ſiue non fuerit generatum etiam. Cauſa enim, propter quam habet hoc, eſt q̃ non iuuatur per illud corpus, & anima. Modo autẽ non eſt aliquod iſtorum etiam. & illa autem, quia in maiori parte non intelligit: & iſta quia in maiori parte non eſt.

61 D. Et impoſſibile eſt vt corpus habeat animum & intellectum ſine ſenſu, cùm illud corpus non eſt remanens, ſed generabile & corruptibile,
C ſiue fuerit ſimplex ſiue compoſitum. Et hoc intendebat, cùm d. vt reputo generatum, aut non generatum. cauſa enim, propter quam debet eſſe corpus animatum intelligens ſine ſenſu, ſi poteſt eſſe, eſt quia illud corpus animatum non adiuuatur per ſenſum neque in anima, neque in corpore. Sed ſi poſuerimus corpus animatum intelligens eſſe non generabile, neq; corruptibile, manifeſtum eſt quòd non indiget ſenſu: cùm non haberet ſenſus in ipſo aliquod iuuamentum. iuuamentum enim, quod eſt per animam, non habet, quia anima ſenſibilis impedit in maiori parte, ideſt intellectum. & hoc intendebat, cum dixit, & illa autem, quia in maiori parte non intelligit. i. virtus autem ſenſibilis, quia in parte maiori non intelligit animali intelligenti. Iuuamentum autem virtutis ſenſibilis, quæ eſt per corpus, non habet etiam, quia ſenſus in maiori parte non eſt cauſa longitudinis vitæ & durationis. Et hoc intendebat, cùm d. & iſta, quia in maiori parte non eſt. ideſt & ſenſus in maiori parte eſt cauſa, quare res non ſit, ideſt vt corrumpantur. & ideo ſenſibilia ſunt minoris uitæ, quàm multæ plantæ. Vide. 2. Cœ. 61. Et 8. Met. cõ. 12. Et. 12. Met. 36. Aſa ſenſibil impedit in maiori parte. Idẽ 2. de Aia. 151.

Nullum

opus. quomodo enim aletur? manentibus quidem enim exiſtit D
quod vnde nata ſunt.

SOPH. *Senſum omnibus ineſſe uiuentibus, neceſſe non eſt: neq; n. ea quorũ corpus eſt ſimplex, poſſunt tactum habere: neq; ſine eo ullum animal eſſe poteſt: neq; itẽ ea quæ non ſunt receptiua ſpecierum ſine materia. at animal neceſſe eſt ſenſum habeat, ſi nihil fruſtra facit natura. cuncta.n. quæ natura ſunt, alicuius ſunt gratia: aut ſunt caſus eorum quæ alicuius gratia ſunt. ergo ſi corpus quodq; greſſile non haberet ſenſum, utique corrumperetur, & ad finem non peruenireț, quod naturæ opus & officium eſt. quo.n. pacto nutrietur? ius.n. quæ ſtabilia ſunt, hoc adeſt in eodem illo loco unde orta ſunt.*

Et non eſt neceſſarium ſenſibilem eſſe ſimpliciter. Et impoſſi- E
bile eſt ſine iſta vt animal ſit viuũ: neq; etiã in rebus, quæ non recipiunt formã ſine materia. Neceſſe eſt igitur vt ſenſus ſit in animalibus, ſi natura nihil facit ocioſum. omnia enim exiſtentia per naturam aut ſunt propter aliquid, aut ſunt accidentia conſequentia, quę ſunt propter aliquid. omne.n. corpus ambulans ſine ſenſu corrumpitur, & non venit ad finem, eum fuerit de actione naturæ. Notũ eſt igitur ꝙ de neceſsitate inuenietur ſenſibilis in aſalibus. eſt.n. ſecundum modum motus ſine ſenſu, ſed iſte etiam eſt in eis, quæ innata ſunt quieſcere.

60 Et non eſt neceſſarium vt virtus ſenſibilis ſit ſimpliciter, ideſt in omnibus rebus, quæ creſcunt & corrumpuntur. Sed in animalibus tantũ eſt neceſſe vt ſit virtus ſenſibilis. impoſſibile enim eſt ſine hac virtute vt aliquid ſit animal: & hoc eſt in rebus recipientibus eam non in materia. hoc enim nomen † vita, dicitur de eis & iſtis æquiuoce: & innuit corpora cœleſtia. Deinde dixit. Neceſſe eſt igitur vt ſenſus ſit in animalibus, &c. i. & apparet ꝙ neceſſe eſt vt ſenſus ſit in omni animali, & hoc, quia natura nihil facit ocioſe. Omnia* enim naturalia aut ſunt propter aliquid, aut ſũt accidentia conſequentia naturã de neceſſitate, & non intenduntur. v. g. pili, qui oriuntur in locis non determinatis in corpore. &, cùm ita ſit, ſi animal non haberet ſenſum, cùm hoc ꝙ eſt ambulans, ſtatim corrumperetur anteq; peruenireț ad complementum: & tunc natura ageret ocioſe, cùm incœpit generare entia, quæ non poſſunt peruenire ad finem in maiori parte, aut omnino. Notum eſt igitur ꝙ neceſſe eſt, vt virtus ſenſibilis ſit in animalibus ambulantibus de neceſſitate, ſcilicet quærentibus nutrimentum. Deinde dicit. eſt enim ſecundum modum motus ſine ſenſu. ideſt quoniam, ſi inueniretur aliquid moueri in loco ſine virtute ſenſibili, tunc illius eſſe eſt modo diuerſo ab eſſe generabilium & corruptibiliũ. & innuit corpora cæleſtia. Illa enim, quia non ſunt generabilia neq; corruptibilia,

Vide. 12. Met. 36. & 2. Cœ. 61. & 2. de Anima. 15.

† Vita æquuoce dicũ ſupiorib⁹, & inferioribus. Conſimile. 2. Cœ. 60. & 71.

* Omnia nãlia aut ſũt ꝓp aliqd. aut ſunt accidentia cõſequẽtia nãm de neceſſitate Idẽ. 2. Phi. cõ. 88.

F

A ruptibilia, ſi haberent ſenſum, tunc natura ageret ocioſe: quemadmodũ, ſi ita mobilia generabilia & corruptibilia non haberent ſenſum, tunc natura ageret ocioſe. Deinde dicit. ſed iſte etiam eſt in eis, quæ innata ſunt quieſcere. ideſt ſed priuatio ſenſus debet eſſe de generabilibus & corruptibilibus in eis, quę innata ſunt quieſcere, & non moueri ad nutrimentum, ſcilicet in vegetabilibus.

Non poteſt autem corpus habere quidem animam & intellectum diſcretiuum, ſenſum autem non habere: non manſiuum exiſtens, generabile autem: at vero neq; ingenerabile. quare. n. non habebit: aut. n. animæ melius, aut corpori. nunc autem neutrum eſt. hoc quidem enim non magis intelliget. hoc autem nihil erit magis propter illud.

SOPH. *Fieri autem non poteſt ut corpus ullum habeat quidem animã &*
B *intellectum iudicandi ui præditum, ſenſum uero non habeat, quod nõ*
In aliquibus deſũt hęc verba. *ſtabile ſit, ſed generabile* [*quinimo ne ingenerabilẽ quidem*] *cũr. n. nõ habebit? nam aut animæ melius erit, aut corpori: nunc autem neutrũ eſt. illa. n. nõ magis ĩtelliget: hoc uero nõ ideo magis erit propter illud.*

* a.l. curenĩ habebit.

Et impoſsibile eſt vt corpus habens amimam & intellectum, & iudicium ſit ſine ſenſu, cùm non ſit remanẽs, ſiue fuerit generatũ, ſiue non fuerit generatum etiam. Cauſa enim, propter quam habet hoc, eſt q̃ non iuuatur per illud corpus, & anima. Modo autẽ non eſt aliquod iſtorum etiam. & illa autem, quia in maiori parte non intelligit: & iſta quia in maiori parte non eſt.

61 D. Et impoſſibile eſt vt corpus habeat animum & intellectum ſine ſenſu, cùm illud corpus non eſt remanens, ſed generabile & corruptibile,
C ſiue fuerit ſimplex ſiue compoſitum. Et hoc intendebat, cùm d. vt reputo generatum, aut non generatum. cauſa enim, propter quam debet eſſe corpus animatum intelligens ſine ſenſu, ſi poteſt eſſe, eſt quia illud corpus animatum non adiuuatur per ſenſum neque in anima, neque in corpore. Sed ſi poſuerimus corpus animatum intelligens eſſe non generabile, neq; corruptibile, manifeſtum eſt quòd non indiget ſenſu: cùm non haberet ſenſus in ipſo aliquod iuuamentum. iuuamentum enim, quod eſt per animam, non habet, quia anima ſenſibilis impedit in maiori parte, ideſt intellectum. & hoc intendebat, cum dixit, & illa autem, quia in maiori parte non intelligit. i. virtus autem ſenſibilis, quia in parte maiori non intelligit animali intelligenti. Iuuamentum autem virtutis ſenſibilis, quæ eſt per corpus, non habet etiam, quia ſenſus in maiori parte non eſt cauſa longitudinis vitæ & durationis. Et hoc intendebat, cùm d. & iſta, quia in maiori parte non eſt. ideſt & ſenſus in maiori parte eſt cauſa, quare res non ſit, ideſt vt corrumpantur. & ideo ſenſibilia ſunt minoris uitæ, quàm multæ plantæ.

Vide. 2. Cœ 61. Et 8. Met. cõ. 12. Et. 12. Met. 56. Aia ſenſibiſ ĩpedit in maiori parte. Idẽ 2. de Aia. 152.

Nullum

A Et hoc ſcitur de iſtis rebus. Quia aīal eſt corpus aīatū: & oē corpus eſt tangibile: & oē tāgibile eſt ſenſibile tactu: ergo corpus animalis neceſſe eſt vt ſit tāgibile, ſi aīalia innata ſunt euadere. Et alij ſenſus reſidui ſentiunt mediantibus aliis rebus, v.g. olfactus, & viſus, & auditus. Si igitur tangibile non inuenitur in ſenſu, impoſſibile eſt vt recipiat quædam, & fugiat quædam, & ſic impoſſibile eſt vt animal ſaluetur. Et propter hanc cauſam guſtus eſt ſicut tactus. eſt enim nutrimenti. & nutrimentum eſt corporis tāgibilis.

63 Et hoc ſcitur de his propoſitionibus. Quoniam omne animal eſt corpus animatum: & omne corpus eſt tangibile: & omne tangibile eſt ſenſibile per tactum: ergo corpus animalis, ſi debet ſaluari, & euadere ab occaſionibus neceſſe eſt vt habeat tactum. Et alij ſenſus reſidui, quos habet, comprehendunt alia ſenſibilia mediātibus aliis corporibus à ſuis propriis ſenſibilibus, verbi gratia, auditus, olfactus, & viſus. Si igitur animal non ſentit corpora tāgibilia, tunc impoſſibile eſt vt veniat ad quædā cor
B pora, & vtatur eis in aliquo iuuamento, aut vt fugiat quædam nocentia. Et, cum ita ſit, impoſſibile eſt vt animal ſaluetur. Deinde dicit. Et propter hanc cauſam, &c. i. & propter hanc neceſſitatem ſenſus guſtus eſt neceſſarius in animalibus, ſicut eſt tactus. Guſtus. n. eſt propter nutrimentum, ſcilicet ad cognoſcēdum conueniens ab inconueniente. & nutrimentum eſt in corpore tangibili. & ideo neceſſe eſt vt guſtans ſit tangens, ſicut declarauimus prius. 1. de. Aīa. 101. 2. de. Aīa. 101.

Sonus autem & color & odor non alunt, neq; faciunt augmentum, neq; decrementum. Quare & guſtum neceſſe eſt tactū quendam eſſe. quia tāgibilis & vegetatiui ſenſus eſt. Hi quidem igitur neceſſarii ſunt aīali: quo & manifeſtum, q̄ non poſſibile ſine tactu animal eſſe. alii aūt propter bonum, & generi animalium iam nō cuicunq;, ſed quibuſdā, vt proceſſiuo, neceſſe ineſſe. Si. n. debet ſal
C uari animal, non ſolum tactum oportet ſentire: ſed & de longe.

SOPH. *Sonus autem & odor & color non nutriunt, neq; auctionē aut diminutionem efficiunt: ideo etiam guſtum tactum eſſe quendā neceſſe eſt, quia rei tactilis & ſenſitiuæ ſenſus eſt: Atq; hi quidē animali neceſſarii ſunt, & perſpicuū eſt fieri non poſſe ut ſine tactu animal ſit: reliqui uero gratia eius quod bene eſt, ac generi demum animalium non cuilibet, ſed cuidam, ueluti greſſili, neceſſe eſt inſint: nam ſi ſaluum futurū eſt animal, nō ſolū oportet tangēdo ſentiat: uerum etiam è longinquo.*

Sonus autem, & color, & odor non nutriunt neq; fit ex eis augmentū, aut diminutio. Et propter hanc cauſam guſtus de neceſſitate fuit aliquis tactus, quia ſenſus non eſt niſi tangibilis, & nutribilis. Iſti aūt ſunt animalium de neceſſitate, & manifeſtum eſt q̄

impossibile est animal esse sine sensu. Isti aũt alĩ sunt vt sint melio D
res. & hoc non accidit cuilibet generi animalium, sed quibusdam,
& sicut est necessarium, vt istud sit ambulans, si innatum est salua
ri: & non vt sentiat, quando tetigerit tantum, sed à remoto etiam.

64 D. Sonus autem, & color, & odor non nutriunt corpus, quando veniũt
super ipsum, neq; faciunt in corpore additionem, aut diminutionem, si-
cut facit nutrimentum. Et propter hanc causam, quam dicit, gustus de
necessitate est aliquis tactus, idest quia sensus gustus est alicuius tangibi-
bilis nutrientis. & hoc intendebat cùm d. quia sensus non est nisi tangibi-
lis. Deinde dicit. Isti autem sunt animalium de necessitate, & intende-
bat sensum tactus, & sensum gustus. Deinde dicit. Isti autem alij, idest
tres sensus alij. D.d. & hoc non accidit, &c. & isti tres sensus non inueniun
tur in quolibet genere animalium sed in quibusdam. D.d. & sicut est ne-
cessarium vt istud sit ambulans, &c. idest & sicut animal, cùm necesse est
ei, vt sit ambulans, si innatũ est saluari, perfectius est ei vt non comprehẽ- E
dat sensibilia nociua, & vtilia de propinquo tm̃, & per tactũ, sed exremo-
to ẽt: qm̃ per istos duos modos sentiendi saluabitur perfectius, & melius.

Hoc autem erit si per medium sensitiuũ fuerit. eo ꝙ & illud qui
dẽ a sensibili patiatur & moueatur, ipsum aũt ab illo. Sicut. n. mo
uens ſm locum, usq; alicubi permutari facit. & depellens alterum
facit ut pellat, & est per medium motus. & primum quidem mo-
uens, depellit & nõ depellitur: ultimum autem solum depellitur,
non depellens. medium autem vtraq; (multa autẽ media) sic in
alteratione: prẽter ꝙ vnum manens in eodem loco, alterat. vt si in
cerã tinxerit aliquis, vsq; ad id mota est, usq; quo tinxit: lapis aũt
nihil: sed aqua vsq; quo procul: aer aũt ad plurimum mouetur, &
facit & patitur, si maneat & vnus sit. vnde & de repercussione est
melius q̃; visum egrediendo repercuti, aerem pati a figura & colo
re, vsque quo quidem sit vnus (in leni aũt est vnus) propter quod F
iterum hic visum mouebit: sicut vtique si in ceram sigillum ingre
deretur usque ad finem:

SOPH. *Quod quidem fiat, si per intermedium sensitiuum sit: eò quòd illud
quidem à sensibili patiatur & moueatur, ipsum autem ab illo. Quem-
admodũ. n. quod loco mouet, quadantenus transmutari facit: & quod
pepulit aliud efficit ut pellat, & est per mediũ motus: ac primũ quidẽ
mouens, pellit nec pellitur: ultimũ uero duntaxat pellitur, nõ pellẽs: me
diũ aũt, horũ utrunq; (multa aũt sunt media) sic ẽt in alteratione: nisi
quod in eodẽ loco manentia alterant: ut si quis in cerã mergat quidpiã,
usq; eò mota est, quò tinxit. lapis aũt nihil prorsus: at aqua lõgius: aer
uero lõgissime mouetur, & agit & patitur, si permaneat & unus sit.*

proinde

A *proinde de re fractione rectius censendū est, aerē pati à colore & figura, donec sit unus, (in leui aūt est unus) quàm uisionē egredientē refringi. quāobrem rursus is quoq; uisum mouet, non secus ac si signum quod in ceram imprimitur, usq; ad imam ceram transmitteretur.*

Et hoc nō erit, niſi quando fuerit ſenſibile per mediū, quia aut illud patitur à ſenſibili & mouetur, hoc uero ab illo. Et, ſicut illud, quod mouet in loco, agit quouſq; tranſmutetur, & ſimiliter quod expellit aliud, donec expellatur, & erit motus per mediū, primū aūt mouet, aut expellit abſq; eo q̄ expellitur, aliud aūt expellitur tm̄ & nō expellit, mediū aūt habet vtrunq;, & media ſunt multa, & ſic eſt de trāſmutatione, ſed quieſcēs in eodē loco. Et, ſicut q̄ īprimit in cerā, imprimit q̄diu mouet, & ad locū ad quē puenit īpreſſio. lapis. n. nō imprimit oīo. ſed aqua īprimit in remoto ſpatio &
B aer mouetur multum, & agit & patitur ſi remanet, & eſt idem. Et propter hanc cauſam melius eſt vt aer patiatur per conuerſionē à corpore, & à colore, quod poſsibile fuerit aut viſus per trāſmutationem, & cō uerſionē, & eſt idē in rebus lenibus. Et ideo hoc mouet viſum ēt, ſicut ſigillū exiſtens in cera redditur ad vltima eius.

D. & hoc ſentire, quod eſt ex remoto, fit, quando ſenſibile mouerit sētiens per medium. quoniam quando illud, quod eſt medium, patitur, & mouetur à ſenſibili: & hoc, quod eſt ſenſus, patitur à medio. Deinde dicit. Et ſicut illud, quod mouet in loco, &c. i. &, quemadmodum corpus mouens in loco indiget in hoc, quod moueat, vt agat, quouſque moueatur & tranſmutetur: & ſimiliter illud, quod expellit aliud, indiget vt expellatur,
C & tunc expelletur: & ſic motio in talibus rebus componitur ex tribus ad minus, ſ. primo motore, & medio, & poſtremo moto. primus autem motor expellit & mouet, & non mouetur: poſtremū aūt motum expellitur & mouetur, & non mouet: medium autem facit vtrunq;, ſ. mouet & mouetur: mediū autem poteſt eſſe vnū, & pōt eſſe plus vno. D. d. & ſic eſt de tranſmutatione, &c. i. & ſm diſpoſitionē, quā narrauimus de motu in loco, ſ. q̄ cōponitur ex tribus rebus, ita eſt de hac tranſmutatione, quæ fit à ſenſibilibus ſenſuum per media. Senſibilia. n. mouent & non mouentur, & media inter ea mouēt sēſus & mouent à ſenſibilib⁹, & sēſus mouent & nō mouēt. Sed eſt dſia inter ea, q̄ iſta trāſmutatio, q̄ eſt in iſtis reb⁹ media eſt, & mediū pmanēs in eodē loco, & nō trāſfert ab eo: illic aūt mediū trāſfertur, & ſic poſtremū motū. Et cū declarauit ea, in quib⁹ cōicat iſta trāſmutatio cū tranſmutatione in loco, & in quibus diſtinguitur ab ea, dedit exemplū in hoc, & d. Et ſicut qui imprimit in cerā, &c. i. & iſte motus, qui eſt medij in ſuis partibus à ſenſibili, valde eſt ſimilis impreſſioni ſigilli in cerā: & quēadmodū cera mouet cū ſuis partibus à ſigillo: & ille motus peruenit in cerā ad quodcunq; pōt puenire virtus imprimentis: & cera permanet in oībus ſuis partibus, ita eſt diſpō in motu medij cū ſenſi-

Octa. Phy. 34. & 35.

Vide q̄ illo 6. 2. de Aīa. 115.

ſenſibilibus, ſ. q̃ exprimitur ab eis, & expellitur ad omne, ad quod peruenit expreſſionis virtus: & eſt permanens in ſuo loco non motum. D. d. lapis aũt, &c. i. & iſte motus non adaptatur in omni corpore: lapis autem, & ſibi ſimile non exprimitur omnino, ſed exprimitur illud, quod eſt ſicut aqua. aqua. n. vt exprimi in remoto ſpatio, & ſimiliter aer. multotiens. n. vt agere & pati ab expreſſione, q̃n fuerit fixus ſm ꝓtũ, non motus neq; diuiſus. D. d. Et pp hanc cãm melius eſt vt aer patiat, &c. i. &, quia in medio poſſibilis eſt hæc impreſſio, iõ melius eſt dicere in cõuerſione, q̃ fit in audibilibus & uiſibilibus, q̃ nihil aliud eſt niſi quia aer conuertitur per illũ motum, qui eſt in eo, & illã paſſionẽ, quæ fit ex ſenſibilibus & viſibilibus, q̃n occurrerit aliquid, in quo non poteſt pertranſire ille motus ſm rectitudinem ad ſenſus, melius eſt quàm dicere conuerſionem eſſe corporũ extra viſum: ſicut dicunt quidam Antiquorum, & concedunt Perſpectiui, cùm nulla ſint illic corpora extrinſeca. Deinde dicit. & eſt idem in iſtis rebus lenibus, &c. ideſt & iſte motus eſt idem in rebus humidis. & hoc intendebat per lenibus. & ideo aer mouet viſum etiam. quemadmodum ſi ſigillum exiſtens in cera redderetur ad poſtremum finem, adeo quòd moueret aerem in parte ſecunda, ita ſenſibile mouet aerẽ, ita q̃ pertranſitur ꝓ ipſum ad ſuperficiẽ tangentem ſenſum, & ſic mouet ſenſum. D E

Animalis corpus ſimplex eſſe minime poſſe: cùm ſenſus tactus ſit ei neceſſarius, alij uero ſint ad bene eſſe. Cap. 2.

QVod autem impoſsibile ſit ſimplex aĩalis corpus eſſe, manifeſtũ eſt. Dico aũt puta igneum, aut aereũ. Sine quidẽ. n. tactu, neq; vnum contingit animalium ſenſum habere. corpus. n. tactiuum, animatũ omne, ſicut dictum eſt. Alia autem per altera ſenſitiua quidem vtiq; fierent, omnia autem eo q̃ per alterum ſentire, faciunt ſenſum, & per medium. tactus autem eſt in tangendo ipſa. propter quod & habet hoc nomen. & tñ alĩ ſenſus tactu ſentiunt, ſed per altera. hic autem videtur ſolus per ipſum. Quare huiuſmodi elementorum nullum vtiq; erit corpus animalis: neq; itaq; terrenum. Omnium. n. tangibilium tactus eſt ſicut medietas, & ſuſceptiuus ſenſus non ſolũ quæcunq; differentiæ terrę ſunt: ſed calidi & frigidi & aliorum omniũ tangi poſsibilium. & propter hoc oſsibus & capillis, & hmõi partibus, nõ ſentimus, quia terræ ſunt. & plantę etiam ob hoc neq; unum habent ſensũ, quia terræ ſunt. ſine aũt tactu, neq; vnũ poſsibile eſt eſſe aĩalium. hic aũt ſenſus non eſt, neq; terræ, neq; alius elementorũ nullius. F

SOPH. *Perſpicuum igitur eſt fieri non poſſe ut ſimplex ſit corpus animalis, uerbi cauſa igneum aut aereum: nam ſine tactu, nullus alius ſenſus haberi poteſt: omne enim animatum corpus, tactiuum, ut diximus eſt. Reliqua uero prater terram ſenſoria quidem fieri poſſunt, cuncta uero*

per

A *per aliud ſentiendo ſenſum efficiunt, & per intermedia. at tactus in tangendo ea conſiſtit. quamobrem etiam nomen hoc habet. at qui et alia ſenſoria tactu ſentiunt, ſed per alia: hic aũt uidetur ſolus per ſe. Quare nullum eiuſmodi elemẽtorum fuerit corpus animalis. Neq; uero terreum. tactus. n. quaſi mediocritas eſt omnium tactilium. atq; ſenſorium hoc, non ſolum differentiarum, quæ terræ ſunt receptiuum eſt, uerum etiam calidi & frigidi, ac reliquorum omnium tactilium. quo fit ut nec oſſibus nec pilis nec id genus aliis partibus ſentiamus, quia terræ ſunt. & plantæ, propterea nullũ habent ſenſum, quia terræ ſunt: at ſine tactu, nullus alius eſſe poteſt. hoc autem ſenſorium neq; terræ eſt, neq; ullius alterius elementorum.*

Manifeſtum eſt igitur ꝙ impoſſibile eſt vt corpus animalis ſit
B ſimplex, ſicut ignis, aut aer. Impoſſibile eſt. n. vt habeat vnũ aliũ ſenſum præter tactum. oẽ. n. corpus animatum eſt tangibile, ſm ꝙ diximus. Et illa alia ſunt inſtrumenta ſenſus præter terram. oĩa. n. faciunt ſenſus, quia ſentiunt per aliud, & per medium. tactus. n. fit tangendo: & ideo vocatur hoc nomine. Et hoc eſt, ꝙ alia inſtrumẽta ſenſus non ſentiant, niſi mediante tactu, ſed hoc eſt per alia media: illud autem exiſtimatur contentũ per ſe. Et ideo nullum iſtorũ elementorum eſt corpus animalis. Neq; terra. tactus. n. eſt quaſi medium aliis ſenſibilibus. & inſtrm recipiens non congregat tãtum mutationes terreſtres, ſed ẽt calidum, & frigidum, & alia tangibilia. Et ideo non ſentimus per oſſa, & pilos, & per tales partes. Et ideo vegetabilia nõ habent aliquem iſtorũ ſenſuum, quia ſunt ex terra. Impoſſibile eſt. n. vt alius ſenſus ſit ſine tactu. & hoc in-
C ſtrumentum, qđ eſt ſenſui, non eſt ex igne. neq; ex aliquo illorum aliorum elementorum.

66 D. Impoſſibile eſt vt corpus animalis ſit ſimplex: impoſſibile eſt enim vt animal habeat aliquem trium ſenſuum ſine tactu. omne enim animatum debet eſſe tangẽs. D. d. Et illa alia, &c. i. & corpora ſimplicia ſunt inſtrumenta trium ſenſuum, præter terram, quæ non eſt inſtrumentum alicuius ſenſus. & hoc fuit, quia omnes iſti ſenſus. ſ. tres, agunt ſenſum, quia indigent ſimplicibus inſtrumentis, & medio extrinſeco. i. denudatis à ſenſibilibus. ſ. vt inſtrumentum in viſu, & medium non habeat colorem, neque in olfactu odorem, neq; in auditu ſonum. Et quæ denudãtur ab iſtis, aut ſunt corpora ſimplicia, aut in quo dominantur corpora ſimplicia. ſed tãctus differt ab iſtis ſenſibus, quia comprehendit ſuum ſenſibile ſine medio. & ideo nullo elemento medio vtitur in extrinſeco. Et, cùm declaratũ eſt hoc de ſenſu tactus, neceſſe eſt vt ſuum inſtrumentum nõ ſit ſimplex. Et vniuerſaliter vult declarare hoc, quòd tactus in hoc differt ab aliis ſenſibus.

Id. 2. de aĩa. 130.

Tactus oõ prehendit ſuũ ſenſibile ſine medio. Opp. 2. de

Aſa. 107. 108. vſq; ad. 115. Vide cõt. Zim.

ſibus. Alii enim ſenſus, ſi poſſent denudari à tactu, tunc poſſibile eſſet ꝙ corpus animalis habentis illos ſenſus eſſet ſimplex. tactus autem eſt contrario. ſ. ꝙ impoſſibile eſt ꝙ ſuum inſtrumentum ſit ſimplex. Omne. n. inſtrumẽtum debet denudari à ſenſibili. &, quia impoſſibile eſt vt aliquod corpus denudetur à quatuor qualitatibus, neceſſe eſt vt inſtrumentum illius ſenſus ſit medium. i. admixtum ex elementis. Et, cùm ita ſit, contingit vt iſta virtus ſit cauſa eſſentialis, quare corpus animalis eſt compoſitũ. D. d. Et hoc eſt, ꝙ alia inſtrumenta ſenſus, &c. i. &, cùm alii ſenſus vtunt elementis tribus pro inſtrumentis & mediis, neceſſe eſt vt tactus non vtatur aliquo eorum, & ꝙ ſuum inſtrumentum ſit compoſitũ non ſimplex: licet inſtrumenta, quibus illi vtuntur, non poſſint denudari à tactu, & ex hoc modo ſint compoſita. &, ſi hoc nõ eſſet, neceſſe eſſent vt eſſet ſimplicia. D. d. ſed hoc eſt per alia media. i. ſed indigentia eorum à tactu non eſt indigentia eius, quod comprehendit ſuum ſenſibile per illum ſine medio, ſed per alia media, & per alia inſtrumenta. D. d. Et ideo nullum iſtorum elementorum, &c. i. & propter hoc, quod diximus, nullum iſtorum B eſt corpus animalis. Neq; terra etiam, ſm ꝙ eſt ſimplex, aut proprie ſimplex. cùm alii ſenſus vtantur elementis quaſi inſtrumẽto, & medio: & iſta eſt alia virtus ab illis: quapropter non vtitur elementis pro inſtrumento, cùm ſuum inſtrumentum debet eſſe medium inter tangibilia, cùm non poſſit denudari à qualitatibus tangibilibus, neque poſſet comprehendere tangibilia, ſi eſſet tangibilis ſimplex. i. in fine alicuius qualitatis tangibilis. D. d. & inſtrumentum recipiens non congregat, &c. i. & inſtrumentum recipiens tactum non de neceſſitate habet qualitates terreſtres tantum, ſed calidum, & frigidum, & alia tangibilia. & ideo neceſſe fuit, vt recipiens tãgibile ſit medium: cùm non poſſit denudari ab omnibus: neq; etiam poſſet ſentire, ſi aliqua alia qualitatum tangibilium denudaretur in eo. & iõ non ſentimus per oſſa, neq; per pilos propter dominium qualitatum terreſtrium in his corporibus. Et ideo vegetabilia nõ habent ſenſum tactus, quapropter neq; aliquos ſenſus: quia impoſſibile eſt alios ſenſus inueniri ſine tactu: & inſtrumentum tactus neq; eſt ignis, neq; aliud corpus elemẽ F torum, neq; eſt corpus attributum eis ſecundum dominium.

Vide. 2 de Aia. 118.

Manifeſtum igitur qm̃ neceſſe hoc ſolo priuata ſenſu animalia, mori. neqꝫ. n. hunc impoſsibile eſt habere, non aĩal exiſtens: neqꝫ eum ſit animal, alium neceſſe eſt habere præter hunc. Et propter hoc quidẽ alia ſenſibilia excellentiis non corrũpunt animal, vt color & odor & ſonus, ſed ſolũ ſenſus: niſi ſm accidens. puta ſi ſimul cum ſono, depulſio fiat, & ictus: & à viſis & odore alia mouentur quæ tactu corrumpunt. & humor autem ſm ꝙ accidit ſimul tactiuũ eſſe, ſic corrumpit. tangibilium aũt excellentia vt calidorũ & frigidorum & durorum corrumpit animal.

SOPH. *Non ergo dubium eſt quin animalia, cum hoc ſolo ſenſu priuantur, neceſſario moriantur. neq; enim fieri poteſt ut eum habeat quod non ſit*

animal:

A *animal: neq; ſi ſit animal alium præter eum habeat neceſſe eſt. Quamobrem cætera quidem ſenſibilia animal exceſſibus non corrumpũt ſuis, ut color, ut odor, ut ſonus, ſed ſenſoria tantummodo: niſi forte per accidens, uerbi cauſa ſi una cum ſono, pulſus fiat & ictus: & à quibuſdam uiſis & ab odore alia moueantur, quæ tactu corrumpant. Quinetiam ſapor, qua ſimul accidit ut tactilis ſit, eatenus corrumpit: at tactiliũ exuperantia, ut calidorum, frigidorum, durorum, corrumpit animal.*

Declaratum eſt igitur ꝙ aĩalia moriuntur neceſſario, quando caruerint hoc ſenſu tantũ, & ꝙ eſt impoſſibile vt non ſit in anima libus. aĩalia. n. non de neceſſitate habent alium ſenſum, niſi iſtum. Et ideo alia ſenſibilia non corrũpunt animalia per dominiũ, v.g. color, & ſonus: & olfactus: ſed tantum corrũpunt inſtrumenta ſen
B ſus, niſi hoc ſit per accidens. v.g. ꝙ cum ſono ſit magna percuſſio. oẽs. n. iſti corrumpunt animalia, ſed per accidens. & ideo ſapores etiam nocent animalibus mediante guſtu. guſtus. n. eſt aliquis tactus. Dominium autem tangibilium, v.g. calidi, & frigidi, & duri corrumpunt animalia.

67 D. Declaratum igitur eſt ex hoc ſermone ꝙ animalia moriuntur, quando caruerint tactu, & ꝙ impoſſibile eſt vt iſte ſenſus non exiſtat in animali, dum animal eſt animal: quod non eſt de aliis ſenſibus. non enim eſt neceſſarium vt animal habeat alium ſenſum præter tactum. & propter hoc, dominium & vigor aliorum ſenſibilium non corrumpunt animal, v.g. fortis color, & fortis ſonus, & fortis odor: ſed tantum corrumpunt ſua inſtrumenta propria: niſi per accidens, verbi gratia, quando cum ſono fuerit magna percuſſio. & ſimiliter de colore, & odore. ſapores autem nocent animalibus eſſentialiter mediante guſtu: guſtus enim eſt aliquis tactus.
C ſed qualitates corrumpentes animalia ſunt tangibiles, verbi gratia calidũ, frigidum, & durum.

Omnis quidem. n. ſenſibilis ſuperfluitas corrũpit ſenſum: quare & quod tangi poteſt tactũ: hoc aũt determinatum eſt viuere. Sine aũt tactu monſtratũ eſt ꝙ impoſſibile eſt animal eſſe. Vnde tangibiliũ excellentia non ſolum corrumpunt ſenſum, ſed & aĩal. quia neceſſe eſt ſolũ habere hunc. Alios aũt ſenſus habet animal ſicut dictum eſt. non propter eſſe. ſed propter bene eſſe. vt viſum, quia in aere & in aqua, vt videat. oĩno autẽ quia in diaphano. guſtũ autem propter delectabile & triſte, vt ſentiat quod in alimento, & concupiſcat & moueatnr. Auditum aũt, vt ſignificetur aliquid ipſi. Linguam aũt, quatenus ſignificet aliquid alteri.

11 H. *Nam ſenſilis cuiuuis exuperantia corrũpit ſenſoriũ: quamobrẽ tactile etiam tactum. hoc autem animal definitum eſt: oſtenſum nam*

eſt

eſt fieri non poſſe, ut ſine tactu animal ſit. itaq; fit ut tactilium exceſſus non ſolum ſenſorium, ſed animal etiam corrumpant. quandoquidem neceſſe eſt animalia hunc ſolum habere. Reliquos autem ſenſus habet ut diximus animal, non ut ſit, ſed ut bene ſit: ueluti Viſum, quandoquidem in aere & in aqua & omnino in translucido uerſatur, ut uideat: Guſtatum, propter iucundum & moleſtum, ut id quod in alimento eſt, ſentiat, idq; cupiat ac moueatur. Auditũ, ut ei aliquid ſignificetur. Linguam, ut ipſum quidpiam alteri ſignificet. D

Et dominiũ cuiuslibet ſenſibilis expellit inſtrm ſenſus. & ideo tangibile expellit tactum. & per iſtum fuit definitum, ſ. viuere, animal. n. impoſſibile eſt vt ſit ſine tactu. Et ideo dominiũ tangibilis non tantum corrũpunt inſtrm ſenſus, ſed etiã & animal. quia eſt neceſſariũ animali vt ſit ens, non vt ſit in meliori diſpoſitione. Illi aũt alii ſenſus ſunt in aĩali propter melius. Viſus aũt vt aſpiciat in aere, & aqua. Et ſimiliter de guſtu, vt ſentiat delectabile, & triſtabile, & vt habeat appetitũ & moueat. Et ſiſr de olfactu. Auditus aũt, vt audiat rem. Lingua vero, vt ſignificet rem alio modo, E

68 Ideſt, Et dominium omnis ſenſibilis, quando fuerit intenſum, corrũpit ſuum inſtrumentum proprium, ſiue fuerit tactus, ſiue alterius. D.d. & per iſtum fuit definitum, &c. i, & per hanc virtutem, ſ. tactum, definitur animal. & cauſa in hoc eſt, quia impoſſibile eſt vt animal ſit ſine tactu. Et ideo accidit ꝙ tangibile intenſum non tantum corrumpit inſtrumẽtum ſenſus, ſed animal eſſentialiter: quia ſenſus tactus eſt de rebus neceſſariis animali. ſ. vt ſit ens, non ſecundum ꝙ ſit eſſe melioris, ſicut eſt de aliis ſenſibus reſiduis. D.d. Viſus autem, vt aſpiciat in aere, & aqua. Et ſimiliter de guſtu, ſ. ꝙ primo eſt propter appetitum cibi. Auditus, autem vt audiat rem. i. ſonos, & intelligat per eos in animalibus rationabilibus, & in aliis brutis: in animalibus rationabilibus, vt intelligant intentiones, quas ſignificant verba. Lingua autem, vt notificet rem alio modo. & innuit, vt puto, iuuamentum, quod eſt in uerbis, non guſtus, hoc enim iuuamentũ magis apparet propter melius quàm in guſtu: quoniam guſtus reputatur eẽ neceſſarius propter ſuam vicinitatem tactui. alii autem ſenſus ſunt propter melius: & precipue viſus, & auditus. & hoc eſt manifeſtum. F

Librorum Trium de Anima finis.

MARCI ANTONII ZIMARAE.

Solutiones Contradictionum in dictis Ariſtotelis, & Auerrois.

Super Primo de Anima.

1. de aia, tex. 4.

COntradictio eſt ſuper tex. primo. Ariſtote. enim & Commenta aſſerunt ſcientiam alteram altera præſtantiorem & nobiliorem eſſe ex ſubiecti nobilitate. Sed huius oppoſitum habetur ab Auerr. in primo de partib⁹ animalium iuxta finem, vbi habet q⁹ ſcientia Naturalis plus apparet in materia vili ori, quàm in alia nobiliori. Et confirmat hoc ex arte, vbi ingenium artificis, & ars magis oſtenditur in materia vili quàm in materia nobili, vt teſtatur etiã cõmenta. 12. meta. cõ. 18. authoritate Themiſtij. Dixerunt nonnulli, ad pauca reſpicientes, non fuiſſe ex intentione Philoſophi vnquam ſcientiam ſumere nobilitatem à ſubiecti differentia. Sed mirum eſt de iſtorum audacia, ne dicam temeritate, qui vt aliquid inanis nominis ſibi vendicarent, conati ſunt contradicere patribus Antiquis, & veritati: Nam etiam Themiſtius hoc idem aſſerit, quod Commenta. & exempla Commenta. ſunt exempla Themiſt. vt patet. Nã Ariſto. 9. meta. tex. cõ. 22. oſtendit q⁹ actus præcedit potentiam nobilitate, & q⁹ ſcientia in actu eſt nobilior ſcientia in potentia, &. 6. meta. tex. cõ. 2. oſtendit ſcientiam honorabiliorem eſſe honorabilioris generis. & quomodo imaginari poteſt q⁹ altera alteram excellat in nobilitate, & non differat ab eadem. omne enim ens omni enti comparatum, aut eſt idem, aut diuerſum,

Solutio. vt patet. Dicamus igitur q⁹ ſecus eſt de natura & arte, & ſecus eſt de ſcientijs ſpeculatiuis, quas nos habemus de rebus. Natura. n. facit naturalia, & ars artificialia. & ita etiã ars magis fulget in materia vili, q̃ in materia nobili propter duas cauſas, quia, vt dicit Themiſtius, vt recitat Comment. 12. meta. cõ. 18. magis debemus mirari de ingenio artificis facientis aliquid ex luto, quàm ex auro, quia nobilitas materiæ obumbrat vigorem artis præſertim apud communem hominum cognitionem, qui ab extrinſecis iudicant, vt dicebat Anaxag. referente Ariſt. in. 10. æthi. cap. 10. qui dicere conſueuit nõ quaquam mirari ſi abſurdus multitudini videretur. nam multitudo ſolum iudicat à rebus externis. ſapientes autẽ magis admirantur artem, quàm materiam arti ſubiectam. & ſic intelligitur dictum Themiſt. & hæc eſt prima cauſa. Secunda cauſa eſt ex impoſſibilitate materiæ, quia materia vilis ex ſui impoſſibilitate cum maiori difficultate recipit impreſſionem artis, aut naturæ, & difficilior redditur generatio. & hãc cauſam tetigit Commen. in allegato loco. Sed habet dubium contra ſe. quia tunc generatio animalium ex materia putri eſſet difficilior quàm animalium ex ſemine genitorum, quod non conceditur, quia citius, & facilius generarẽtur, vt dicta experiẽtia. ſed prima cauſa Themiſt. magis placet. Et ideo in talibus, vt eſt natura & ars, quia ſunt cauſæ rerum, ſecus ſe habet. quia in operationibus naturæ, & artis ſapientes magis exercitantur in contemplando ſcientiam Naturalem, id eſt à qua natura dirigitur, quàm ex rebus nobilioribus, vbi in eorum generationibus patent res particulares. Sicut Philoſophi plus admirantur de generatione animalium ex putri materia generatorum, quomodo talia generentur, & qualis ſit eorum generatio à ſibi ſimili vel cõuenienti, quàm in generatione animalium, quæ ab vniuoco generantur, vbi cauſa proxima eſt nota ad ſenſum: licet animal tale plus ex ſe perfectionem diuinam repræſentet, & participet, quàm animal vile. quia diſtantiæ entium ſunt diuerſæ valde. ſed in ſcientia noſtra ſecus eſt: quia eſt cauſata à ſcibilis rebus, & intelligere noſtrum ſequit̃ naturã. & nobilitatem rei intellectæ, & ordinem rerum, vt dicit Commenta. in libro deſtruct. in diſputa. 6. &. 12. in pleriſque locis, & 12. meta. cõmen. 51.

Secunda contradictio eſt in tex. 8. Ariſt. 1. de aia. dicit in hoc tex. q⁹ animal vniuerſale, aut tex. 8. nihil eſt, aut poſterius eſt. Sed huius oppoſitum habetur. 12. metaphyſi. cõmen. 27. authoritate Alexan. vbi dicitur, q⁹ vniuerſalia ſunt priora in intellectu particularibus, quæ cum auferuntur, auferuntur particularia. & ideo exiſtimantur eſſe ſubſtantiæ. Soluitur. Auer. locum illum interpretatur Solutio Auerr. de illo vniuerſali Platonico ſeparato ſecundum eſſe à ſingularibus, dicens, illud, aut nihil eſſe, aut ſi ſit, nihil proficere ad definitiones rerum: quia res poſſunt ſciri per definitionem, non cogitando aliquid de tali vniuerſali ſeparato. Pro illa expoſitione

Auer. adducas ſcripta Philoſophi in. 1. æthi: cap. 7. in fine capituli, ſatis ad propoſitum.

Solo Alex. Alexander autem ſatis ſubtiliter interpretatus eſt locum illum in. 1. libro naturalium quæſtionum, quæſt. 11. & breuiter ſua interpretatio in hoc cõſiſtit, q̃ animal vt vniuerſale conceptum ſiue vt genus poſterius eſt. iſta enim ſunt de ſecundo intellectis, & talia non ſignificant aliquam veram naturã, aut ſubſtantiam, ſicut animal bene eſt ſignificatiuum ſubſtantiæ cuiuſdam, quia ſignificat ſubſtantiam animatam ſenſitiuã, & eſt res aliqua, & aliqua natura, cui accidit vniuerſalitas & generalitas. ſunt enim iſta accidentia. ſemper autem accidens eſt poſterius natura, cui accidit. Et ideo Ariſto. animaduertens ad hoc, quòd animal vniuerſale, ideſt ſub intentione vniuerſalitatis, vel ſub intentione generalitatis, vt ſic aut nihil eſt, quia non ſignificat vt ſic naturam aliquam ſubſiſtentem extra animam, quia talis intentio eſt ens in anima tantum, & diminutum: aut poſterius eſt, quia vt ſic, ſignificat intentionem accidentem rei & naturæ, cui accidit vniuerſalitas, & generalitas. nam, ſi vnum ſolum animal in natura ſubſiſteret, adhuc natura illa, quæ eſt ſubſtantia animata ſenſitiua remaneret: tamen non eſſet illud vniuerſale prędicabile de pluribus. & ideo vt ſic eſt aliquid poſterius. Dicit enim Commenta. in ſeptimo primæ philoſophiæ comm. 46. definitiones vniuerſalium habent aliquam diſpoſitionem diſpoſitionum ſubſtantialium exiſtentem extra animam, & qualitatem accidentem eis: ſignificans nobis per hoc quòd vniuerſale poteſt ſumi dupliciter, videlicet pro natura & re, quæ eſt fundamentum, & pro qualitate, quæ eſt intentio & accidens, fundatum in illa re. & ſic quò ad qualitatem. vel animal ſub illa qualitate conceptum, quatenus ſit concipitur, aut nihil eſt, aut poſterius. Et ita locus ille poteſt legi ſecundum mentem Ariſtot. Sed qualitercunque ſit, quantum ad propoſitam contradictionem, iſto modo reſpondetur, quòd vniuerſalia poſſunt dupliciter comparari ad particularia, vno modo quò ad eſſe, alio modo, quo ad intellectum. iſta eſt diſtinctio Auerro. authoritate Alexand. in. 12. metaphyſi. commen. 27. quòd ſi comparentur quò ad eſſe, ſic ſunt poſteriora. vnde Ariſtote. dixit in prædicamentis, quòd ablatis primis ſubſtantijs, impoſſibile eſt aliquid aliorum remanere. ſed quò ad intellectum ſecus eſt. Hoc dicit Cõmenta. expreſſe et intentione Alexand. in cõmen. vigeſimoſeptimo, duodecimo primæ philoſophiæ. ita etiam dicit dominus Albertus. 11. primæ philoſophiæ, tractatu primo capit. ſecundo.

Tertia contradi. eſt in tex. 16. Ariſtote. & Commen ponunt differentiam inter Phyſicum & Dialecticum. quia Dialecticus definit per formam, & Naturalis per materiã. Sed oppoſitum habetur ex primo phyſico. cõm. 1. vbi dicitur q̃ Mathematicus ſolum genus cauſæ formalis conſyderat, & ita omnes definitiones mathematicæ erunt dialectícæ & vanæ. aut aſſignetur cauſa diuerſitatis inter Dialecticum & Mathematicum. 1. de aĩa. tex. 16.

Solutio. Soluitur. ideo definitiones dialectícæ ſunt per formam, quia forma eſt ſubiectum vniuerſalitatis & communitatis, vt dicit Commenta primo cœli cõm. 92. & ideo non faciunt ſcire. Amplius autem licet forma ſit cauſa alicuius effectus, non tamen ab ipſo Dialectico conſyderantur, vt eſt cauſa talis effectus, alioquin non ſolum per formam, verum etiam & per materiam definiret, vt appetitus vindictæ, licet ſit cauſa accenſionis ſangũinis circa cor, non tamen Dialectícus in definiendo ira m per appetitum vindictæ, definit, vt per cauſam accenſionis: quia talis definitio eſſet relatiua, & non abſoluta, ſicut ſunt definitiones naturales. vn de Commenta. dicit diſputatores abſolutę conſyderare. quod propterea dicit ad differentiam Naturalis, qui definit per formã, vt eſt cauſa materiæ: ſecundi phyſicorum 26. & 92. Sed dialecticus definit per formã abſolute conſyderatam, non conſyderando vt eſt cauſa materiæ, nec alicuius materialis proprietatis. vnde cum in rebus plurimis hæc tria ſunt. materia, & forma, & cauſa, per quam forma eſt in materia, omnia iſta ponuntur in definitionibus naturalibus. & hoc eſt, quod dixit Ariſt. 15. tex. q̃ ira, & quælibet paſſio animę concupiſcibilis definitur, vt eſt in materia ab hoc, & huius gratia. ſed Dialecticus per ſolam formam debet definire. Mathematicus autem licet conſyderet formam, quæ ſm eſſe eſt in materia, non tamen conſyderat cauſam propter quã forma eſt in tali materia trãſmutabili. quia hoc conſyderat naturalis. & iſto modo dicitur ſolum genus cauſæ formalis Mathematicus conſyderare, tamen bene Mathematicus iſtam formam conſyderat, vt eſt cauſa proprietatum fluentũ à tali forma. vt in tali eſſe abſtractionis conſyderatæ ſunt. Gęometer, licet non conſyderet

deret figuram triangularem, vt habet cauſam, quia eſt in materia ſenſibili, puta vel in ære aut ligno, conſyderat tamen cauſam proprietatum ſuarum, & vt habet talem cauſam, videlicet quia habet tres, & per illam demonſtrat. Secus autem eſt de Dialectico. quia Dialecticus non ſolum non cõſyderat formam abſtrahendo ab hoc, quod eſt habere cauſam ſui eſſe in materia ſenſibili: immo etiam neque conſyderat ipſam, vt eſt cauſa, vel habens cauſam alicuius effectus, vel alicuius proprietatis. & ideo cõſyderatio eius eſt abſoluta communis, & vana per conſequens, pro quanto non poteſt eſſe medium in demonſtratione, quæ eſt per cauſam, propter quam res eſt, & quoniam illius eſt cauſa. quia, licet Dialectic⁹ definiat per illud, quod eſt cauſa, non tamen ſub illa ratione, qua cauſa, ſed vt eſt vnum entium abſolute. Et nota bene hoc, quia pauci admodum ante noſtra tempora intellexerunt iſtud. Et adde quòd vltra prædictam cauſam ideo Dialecticus dicitur artifex abſolute conſyderans, quia circa ens ſimpliciter tres artifices verſantur. 4. primæ philoſophiæ tex. eõ. 5. primus Philoſophus, Dialecticus, & Sophiſta. de omnib⁹ enim Dialecticus differit ex communibus, & probabiliter.

Mathematicus enim à tõne formam conſyderat eã vt eſt finis vide The. 2. phy. ſuper 74. & Auerr. ibi.

1. de anim. tex. 16.

Quarta contradi. eſt in eodem tex. Quia Philoſophus ponens differẽtiam inter Phyſicum & dialecticum, dicit quòd phyſicus definit per materiam, & Dialecticus per formam. Sed huius oppoſitum habetur in tex. immediate ſequenti, videlicet in. 17. vbi inquit quòd non eſt aliquis artifex, qui per ſolam materiam definiat. Soluitur. Illa differentia eſt intelligenda cum præciſione. nam Dialecticus definit per ſolam formã ſine materia, ſed Phyſicus per materiam & formam: & qui per materiam & formam definit, dicitur per materiam definire. quia igitur illud, quod diſcernit Phyſicum à Dialectico, materia eſt & non forma, ideo in tali diſcrimine materia exprimitur. Nam expreſſa ſententia Ariſt. ibi eſt ꝙ nullus artifex per ſolam materiam definire poteſt. Vnde hoc etiam elicitur ex intentione Philoſophi ibidem nam, cum triplex poſſit definitio aſſignari, per materiam ſolum, per ſolam formam, & per materiam & formam: quæ iſtarum inquit Philoſophus definitio Naturalis erit? Et ſolutio eſt, quòd illa, quæ eſt ex vtroque. & iſta eſt melior ſolutio, quæ dari poteſt in illo loco. quia materia in Naturali Philoſophia relatiue cognoſcitur, vt eſt ad formam, & vt eſt materia formæ. 2. phy. 26. & per conſequẽs Phyſicus vt Phyſicus per ſolam materiam definire non poteſt. Differentia illa eſt cum præciſione intelligẽda. quia Dialecticus per formam tantũ, ſed phyſicus per materiã & formam ſimul. &, quia in materia eſt ratio, in qua Dialectic⁹ diſtat à phyſico, illud fuit expreſſum, ſicut eſt in ſimili, artes & ſcientiam Naturalem. Nam Medicina, quæ eſt ars mechanica, vt dicit Cõ. eſt n. de artibus operatiuis, circa quædam eſt, quia eſt circa quædam corpora, i. humana. Naturalis vero eſt de omnibus corporibus, tam ſimplicibus quàm mixtis, tã animatis, quàm inanimatis. Similiter Medicina ſanitatis & ægritudinis quaſdam cauſas conſyderat, ſ. particulares, ſeu propinquas: ſed Naturalis omnes cauſas & propinquas & remotas. & quia remotæ à Medico non cõſyderantur, ſed à phyſico, ideo Ariſto. in principio libri de ſenſu & ſenſilibus illas expreſſit, dum dicit quòd Phyſici eſt ſanitatis prima & ægritudinis inueſtigare principia. Et ſi dicatur quòd exemplum Ariſtote. eſt in oppoſitum de ira: quia dicit quòd Phyſicus dicit quòd eſt accenſio ſanguinis circa cor, Dialecticus vero, quòd eſt appetitus vindictæ. Soluitur eodem modo. quia Ariſtote. expreſſit illud, in quo eſt differentia inter Phyſicum & Dialecticum. nam, cum Phyſicus definit iram, dicit illam eſſe accenſionem ſanguinis circa cor propter appetitum vindictæ, & iam dixerat hoc ſupra quòd paſſiones animæ ſunt communes animæ & corpori, & per conſequens ſunt coniuncti, tex. commen. decimoquinto. & quòd eſt motus talis corporis an hoc gratia huius. & ideo Phyſicus de omni tali anima, & paſſionibus, quæ ſine materia non ſunt, definit. & dat exemplum de ira, ꝙ eſt accenſio ſanguinis in tali corpore ab hoc, huius gratia. vbi expreſſe dicit omnes cauſas in ea poni & qui dicit totum, dicit & partes. vnde non dicit tex. ꝙ phyſicus per ſolã materiã definiat, ſed per materiam. & hoc eſt multum differens. Alij dicunt ꝙ definitiones per ſolam materiam datæ ſunt naturales, ſed imperfecte. & eſt ſolutio Themiſtij, & aliorum. Sed hoc non probatet. quia Ariſt. dicit nullum artificem per ſolam materiam definire. & præterea definitiones naturales ſunt media in demonſtrationibus, ſed materia, circumſcripta forma, non eſt cauſa alicuius naturalis proprietatis, ſed vt eſt coniuncta formæ. vnde materia

Solutio.

Solutio aliorũ.

abſtracta à forma nõn eſt naturalis conſyderationis, vt alias declaraui. quia omnis cõceptus habitus de materia à naturali, eſt relatiuus: & ideo nullo pacto Naturalis definit per ſolam materiam. eſſet enim vana iſta definitio, cùm ex ea non poſſet concludi aliquod accidens proprium. Et conſydera ſubtiliter hic. & hic ſiſte gradum. quia, ſi quæratur quid prohibet, vt quemadmodũ Dialecticus definiens per formam, non definit per eam, vt eſt cauſa alicuius, nec vt habet cauſam ſui eſſe in materia, ſed ſolum vt eſt res quædam, eodem modo etiam nõ definire queat per ſolam materiam, non vt eſt cauſa, nec cauſam habens, propter quã ſit ſub tali forma, ſed potius vt eſt res quædam. non enim per vitam meam videtur eſſe ratio diuerſitatis in hoc inter materiam & formam. quia dialecticus circa totũ ens ſimpliciter verſari poteſt ex. 4. primæ philo-

Solutio. ſophiæ. & eſt dubium ſatis arduum, ſicut vides. Niſi eſſet q̃ ideo Philoſophi genus definiendi per formam appropriauerunt Dialectico, quia cauſa communitatis eſt forma, & Dialecticus ex communibus diſſerit. Et ideo animaduerte q̃ definitio p̃ ſolã materiam nullius artificis eſt ſcientifice definientis, neque eſſe poterit artificis communis per communia differentis. quia cõmunitas non eſt à materia, vt materia diſtinguitur contra formam ſua proprietate, niſi ſubiret modum formæ, & ſub ratione communitatis, ſed hoc nõ erit ratione, quà materia. Et ideo videtur mihi ſine præiudicio melioris ſententiæ, q̃ Dialecticus vtrumque poteſt efficere, & vt definiat per ſolam formam, & per ſolam materiam, vt vtrũq; conſyderatur, vt eſt res quædam, quia non video, quare hoc non poſſit efficere. tamen ſemper iſta conſyderatio erit per communia. & quia communitas eſt à forma, ideo materia illo modo poſita in dialectica definitione habebit modum formę, quia non conſyderatur ſub ratione propria, ſed ſub ratione communi. Tamen animaduerte q̃ vt dicit Ariſt. in 2. phy. in fine. definitiones omnes naturales dantur per materiam, vel apparenter, vel conſecutiue, ita etiam omnes definitiones naturales habent formã, vel apparenter, vel conſecutiue. Vnde illa ĩra definitio naturalis eſt, quæ dicit irã eſſe accenſionem ſanguinis circa cor: ſed non eſt data per ſolam materiam, vt tu fingebas in argumento. quia, vt dicit in tex. ira & vniuerſaliter opera. & paſſiones animę ſunt talis corporis, & talis animæ. nõ enim ſunt cuiuſlibet corporis, ſed corporis phyſici potentia vitam habentis, & hoc eſt animatum corpus vnde ſanguis eſt pars ſimilaris corporis animati, vt dicitur in. 2. de partibus animalium. cap. 2. cor eſt pars diſſimilari. non enim ſanguis extractus à vena dicitur ſanguis, nec cor in cadauere exiſtens dicitur cor ecce igitur q̃ apparet conſecutiue forma in illa definitione. Sed, ſi quis interrogetur vtrum imaginando iſtam definitionem iræ per ſanguinem, & cor datam, non vt ſanguis eſt vere ſanguis, & cor verũ cor, ſed vt ſunt ſubſtantiæ quædam corporeæ abſolute, non in ordine ad corpus animatum, cuius ſunt partes, non eſt dubium q̃ illa definitio taliter cõſyderata eſſet per communia, & dialectica, & vana ex conſequenti. O quantum placet mihi per vitam meam. Deo laus illuſtranti intellectum. dicitur etiam Phyſicus materiam conſyderare, quia omnẽ cauſam conſyderat ſecundũ eſſe, quod habet in materia. Vnde cauſam mouentem conſyderat, vt mouet materiã ad formam ſecundum eſſe, quod habet in materia: & finem, ſecundum q̃ eſt terminus motus, per quem mouetur materia, & materiam ſecundum quod eſt ſubiectum formæ ſm̃ eſſe, quod habet forma in materia, vt dicit Albertus in digreſſione. vnde Commenta. 2. phyſico. in quo eſt materia, ſunt omnes cauſæ.

Quinta contradi. eſt ſuper eod. tex. Ariſ. & Auer. dicunt Phyſicum definire per materiam. Sed huius oppoſitum ſcribit Them. in. 2. phy. tex. cõ. 21. vbi dicit q̃ definiturus rem naturalem in definitionibus vtetur materia, ſed definiet per formam. Soluitur. ſine dubio ſcientiæ ſpeculatiuæ diſtinguuntur ex diuerſis modis definiendi, vt patet. 6. primæ philoſophiæ in tex. cõ. 2. & quia in definitionibus rerum naturalium dicitur apparere natura: quia res naturales conſtituuntur per naturam, ſicut artificiales per artem: ſic definitiones naturales dãtur per materiam ſenſibilem, quia in eis apparet natura, quæ eſt principium motus, & omnium qualitatum ſenſibilium. ſed cum duplex ſit natura, videlicet materia, & forma: ſm̃ Peripateticos autem forma eſt tota quiditas, materia autem eſt veluti vehiculũ & fundamentum deferens quiditatẽ: ideo in definitionibus rerum naturaliũ, apparere dicitur materia, non quia ad quiditatẽ pertineat: ſed pro quanto forma definiti dicitur huiuſmodi ſm̃ diſpoſitiones, in quibus exiſtit, vt dicit Commenta. ... de anima. cõm. 16. 1. de aĩa. tex. 16.

cõm. 16. Sic igitur Themiſtius dixit, definitiones naturales dari per formam, quia definitio exprimit quiditatem, & forma eſt quiditas. materia autem neq; quiditas eſt, neque habens quiditatem, quia non eſt neque forma, neque formatum. ſed quia eſt neceſſaria in definitionibus propter cauſam prædictam, ideo Themiſtius illo modo dixit. vnde æquiuocatio eſt in dubio. quia Phyſicus definit per materiam ſenſibilem modo prædicto, ſed ſermo Themiſtij eſt in comparando materiã, quę eſt natura, ad formã, quæ eſt nobilior natura, propter quam materia eſt in effectu.

1. de aĩa. com. 24. Sexta contradi. eſt in cõ. 24. Habet Auer. q; intellectus non eodem modo exiſtit in omnibus hominibus. iſtud autem videtur repugnare vnitati intellectus, quam ponit

Solutio. cõm. 5. tertij. hn ins. Soluitur ſm ipſum. Nã hic loquitur de intellectu particulari, qui eſt virtus cogitatiua: iſta enim non eodem modo præparata inuenitur in oĩbus hoĩb⁹, ſed intellectus, de quo loquit cõm. 5. dicens ipſum vnum eſſe, & intellectus abſtractus à materia vniuerſaliter comprehẽdiuus. & in illo non eſt varietas, ſed, ſi qñque apparet varietas, hoc eſt in relatione cogitatiuæ ſibi deſeruientis ad intelligere noſtrum.

1. de aĩa. com. 30. Septima contradi. eſt in cõmen. 30. Dicit Auer. ignem eſſe manifeſtum eſt. Sed oppoſitum. 4. cœli cõ. 32. quia eſſe eius ibi demõſtratur.

Solutio. Soluunt aliqui, eſſe ignis manifeſtũ eſt, & non demonſtratur: ſed eſſe ignis in loco ſuo proprio hoc latet, & hoc eſt, quod demonſtratur. Solutio non ſapit viam Auer. quia Commen. in cõ. illo. 32. dicit illam eſſe demonſtrationem ad demonſtrandum eſſe ignis, qui eſt ſpecies, & pars ſubiectiua

Alia ſolo. ſubiecti illius libri, quod raro cõtingit. Ideo aliter ſoluo. ignis duplex, teſte Auer. & Alexan. 2. de generatione cõm. 21. & 4. cœli. 32. ſcilicet inferior, & ſuperior, qui eſt in vltimo continentis. Et primus quidem ignis manifeſtus eſt ad ſenſum: ſed ſecundus nullo ſenſu comprehenditur, ſed ratione, & diſcurſu demonſtratur.

1. de aĩa. com. 32. Octaua contradi. eſt in cõ. 32. Nullus, inquit Commen. & Philoſophus, poſuit terram eſſe principium. Oppoſitum habetur

Solutio. de Heſiodo. 1. meta. tex. cõ. 14. Soluitur. intelligitur de naturaliter loquentibus, qnorum nullus poſuit ſolam terram eſſe principium. inſtantia de Heſiodo ceſſat, quia ipſe fuit leges imitatus, & Theologiam metrice compoſuit, vt eſt famoſum.

1. de aĩa. com. 37. Nona contradi. eſt in. 37. cõ. Quia dicit, q; motus eſſentialiter attribuitur homini per pedes. Oppoſitum. 6. phy. 59. & 7. phyſi. cõ. 4. de corde. Solutum fuit. 7. phyſi. cõ. 4. ſed illi ſolutioni addo, q; licet motus progreſſinus attribuatur homini eſſentialiter per pedes, quia motus progreſſiuus habet per pedes fieri, tamen radix iſtius motus eſt à corde. Soluti.

Decima contradictio eſt in cõmen. 43. 1. de aĩa. com. 43. Motus eſt tranſmutatio rei in ſua ſubſtantia. Oppoſitum. 1. phy. 53. & 5. phy. tex. cõ. 7. Soluitur. argumentum eſt ad hominem, Soluti. nam Antiqui poſuerunt animam eſſe motũ: ergo non niſi ſubſtantialem, quia anima eſt ſubſtantia. & ideo contra illos ibi arguitur, & dictum Auer. ex ipſorum ore ſequi, & prodire videtur.

Vndecima contradi. eſt in tex. 48. Ariſt. 1. de aĩa. & Commen. videntur dicere quietem eſſe tex. 48. magis propriam animæ, quàm motum. & Alexan. in paraphraſi cap. 6. vbi probat animam ſm ſe mobilem eſſe, expreſſe dicit q; magis proprium magisq; ſm animæ naturam eſſe videtur frui potius quiete, quàm motu. Sed huius oppoſitum habetur à Themiſtio in principio libri de anima cap. 1. inquit animam eſſe fontem & initium omnium motuum. Item oppoſitum huius inuenimus ab Auer. in lib. deſtructio deſtructionum. diſputa. 15. in ſolutione primi dubij. vbi inquit q; intentio cœli apud homines eſt ipſemet motus, in eò q; eſt motus. nam perfectio animati, in eò q; eſt animatum, eſt motus. quod non eſſet verum, ſi anima, per quam vnum viuit. eſſet magis cauſa quietis, quàm motus. Amplius mot⁹ eſt tanquam vita omnibus natura conſtantibus. & ipſe Cõmen. exponit hoc de motu cœli. ſed ille, cum ſit circularis. eſt animæ. Soluitur. Niſi eſſet, q; mot⁹ animæ alij ſunt veri, alij exiſtimati, vt dicit Commenta. 2. de anima cõm. 37. motus veri ſunt localis, alterationis, & augmenti. motus exiſtimati ſunt ſenſatio, & intellectio, & iſti dicuntur. 8. phyſi. motus æquiuoce. Ariſt. igitur & Alexan. authoritates habent ſic intelligi, q; animæ motus exiſtimati magis perfecte fiunt nobis quieſcentibus. quam motis, vnde iudicium ſenſus & intellectus impediuntur ex reali motu & alteratione corporis, vt patet in ebrijs, infirmis, & id genus. Non igitur eſt ſenſus q; natura animæ potius eſt initium quietis & motus priuatio in corporib⁹ animatis, quàm motus ſed eo modo, quo diximus. Arguitur enim contra Antiquos hic, qui animæ eſſentiam definiebant per mo-

tum, ita quòd ſit eius quiditas in motu conſtituta.

2. de aia. tex. 48. Duodecima contradi. eſt ſuper eod. tex. Ariſto. ſcribit quòd intelligentia aſſimilatur potius ſtatui, quàm motui: vbi Themiſ. & alij expoſitores colligunt motum eſſe magis alienum à natura animæ quàm ſtatum. Sed huius oppoſitum habetur à Themiſtio primo de anima, vbi dicit animam eſſe originem & fontem omnium motuũ.

Solutio. Soluitur. Ariſto. Arguit contra Antiquos, qui ponebant motum eſſe de eſſentia animæ, ita quòd conſtituitur per motum. ſicut venti & fluuij, quorum eſſentia cõſiſtit in motu. & Ariſto. improbat, quia motus impedit propriam animæ actionẽ, & quies magis perficit. vnde intellectio, quæ eſt præcipua animæ operatio, magis perficitur in quiete, quàm in motu. vnde ſobrij, & ſenes, & corpore quieto, & in ſilenno, motus melius intelligimus, quàm ebrij, iuuenes, & qui laceſſito ſunt corpore, & qui interdiu intelligunt. cum hoc tamen ſtat, vt anima ſit fons omnis motus, præſertim quia motus animæ eſt circularis, qui eſt fons & origo omnium aliorum motuum, vt patet ex octauo phyſico. Vnde anima vt inquit Cõmen. eſt principium omnium motuum, tam verorum, quàm exiſtimatorum. tamẽ animæ actiones, præſertim intellectus magis impediuntur à motu corporeo, quam à quiete. vnde confectum eſt vt ſedentes iudicent.

3. de aia. com. 51. Decimatertia contradi. eſt in cõmen. 51. dicit Commen. quòd cauſa, propter quam cœlum mouetur melius ſit quàm vt quieſcat, & q̃ circulo moueatur melio ſit quàm motu recto, primæ philoſophiæ eſt. Sed oppoſitum ſecundi patet. 1. cœli tex. cõmẽ. 12.

Soluitur. Soluitur. quid inconuenit idem ingredi diuerſas ſcientias ſpeculatiuas, ſm diuerſas conſyderationes? certe nihil. patet. 2. phyſi. cõ. 71. Dico q̃ principia ſenſibilium à Diuino conſyderantur, & cauſæ, ſed altiori modo quàm ſit modus naturalis. vnde quare aliquid melioris rationem habeat. hoc poteſt conſyderari ab artifice conſydetante finem, & præcipue primum finem, qui eſt ratio bonitatis in omnibus, talis autem à Diuino conſyderatur. Naturalis autem aſſignat iſtorum rationes ſenſibiles, & exiſtentes in motu. Vide ergo bene & conſydera dicta Commentato. 12. metaphyſi. cõmen. 1. ſ. 6. & 29. vide commento. 5. & 9. ſeptimi meta. & commen. 3. terti metaphyſico. & ſic intelliges quod diximus tibi. ſufficit nobis loca vbi oſtendere. non oportet omnia ſcribere. breuitati indulgere volumus.

1. de aia. com. 64. Decimaquarta contradi. eſt in cõmen. 64. Motus ſenſationis finis eiꝰ eſt in anima, & principium eius eſt ab extra. Oppoſitũ patet commen. 3. huius primi de anima.

Solutio. Soluitur. hic comparat ſenſationes animæ eiuſdem rationis. nam ſenſationes interiores quædam rectæ fiunt,, & quædam reflexæ. vnde prima incipit ab obiecto, & terminatur vltimate in vltima virtute ſenſitiua, quæ eſt memoria, deueniendo per ſenſus exterinſecos & intrinſecos, tanquam per media, ſed ſunt quędam, quæ reflexo gradu ac retrogradu procedunt. & iſtæ incipiunt ab anima, & terminantur ad extra, in tantum quòd, vt dicit Commentator in tertio colliget, cap. 38. ex hoc poteſt reddi ratio viſionum, quæ contingunt melancholicis, & mulieribus dicentibus ſe videre mortuos, aut dęmones, aut aliquid huiuſmodi. Sed hoc dixit ipſe, quia non credidit Deo, nec veritati. ſit maledictus. quia etiam veræ viſiones angelorum fuerunt non tantũ imaginatiæ: licet hoc quandoque poſſit eſſe ex ſola imaginatione, & defluxu idoli formati vſque ad exteriorem ſenſum, ſic igitur intelligitur dictum eius hic. Sed in commento tertio primi huius comparauit ſenſationes diuerſarum rationum, quarum quædam magis tenent ſe ex parte corporis, ſicut ſomnus & ſenſatio, quæ in ſomno fit. iſta enim accidentia ligant animam. & ideo terminantur ad ipſam: quia à re corporali effumante cauſatur ſomnus, & ligamentum fit in ſenſu communi. ſimiliter motus ille eſt à circunferentia ad centrum. vigilia autem eſt accidens formalius. & ideo tenet ſe magis ex parte animæ: quia eſt ſoluno ligamentorum, & eſt ratio, propter quam anima operatur, & in ea fit motus de centro ad circunferentiam. Et ideo dicit Commenta. quòd ſenſus, & imaginatio, quæ in vigilia fiunt, incipit ab anima, ex redundat in corpus.

1. de aia. com. 69. Decimaquinta contradi. eſt in commen. 69. Scribit ibi Commenta. quòd ſi in aliquo corpore ſola quantitas remaneat, poſſibile eſt ibi imaginari mouens & motũ. Huius oppoſitum ſequitur ex dictis ſuis. quarti phyſicorum commen. 71. ibi enim dicit quòd elementa poſita in vacuo non poſſent moueri: & tamen in caſu ibi eſſet quantitas. Soluitur. dico q̃ dictum ſuum hic ſequitur ad hominem. nam illi, contra

quos

qdos arguit, dicebant, q̃ puncta illa erant corpora, & cùm non sint elementa, sequit̃ q̃ essent ex elementis causata. talia autem bene possunt imaginari posse remoueri, sola quantitate remanente, cùm habeant intrinsecam resistentiam. Motus etiam imaginatius est res amplasatis. dicunt enim Mathematici punctum ex sui fluxu causat lineam, & fluxus lineæ causat superficiem: & superficies fluens causat corpus. omnia aũt ista ad imaginationem vera sunt, non autẽ secundum rem ipsam.

2. de aĩa. tex. 78. Decimasexta contradi. est in cõm. 78. Dicitur q̃ impossibile est vt substantia sit elementorum aliorum oppositum. 12. metaphy. 22. Fulcitur etiam hoc idem. 4. metaphy. cõ. 2. vbi dicitur substantiam esse causam omnium non fm agens & finem, sed

Solutio. fm subiectum. Soluitur. principia duplicia, propinqua, & remota. principia remota possunt esse eadem respectu omnium prædicamentorum. sed principia propinqua minime. glosa est Aner. cõ. 22. iam allegato in. 12. meta. hic autem loquitur Cõm. de principijs propinquis, quando dixit q̃ substantia non est elementum aliorum. & red dens causam subdit, dicẽs, principia. n. non substantiæ sunt non substantiæ.

Decimaseptima contradi. est super tex.

2. de aĩa. tex. 79. 79. Dicit Aristo. hic, q̃ ossa non sentiunt. Sed huic aduersatur Gale. in. 2. de crisi, vbi ponit differentiam inter rigorem tertianæ, & quartanæ, vbi dicit q̃ in rigore quartanę fit læsio vsque ad ossa, ita q̃ quidam conquæsti sunt se dolere in ossibus. Hoc etiam contradicit sensui in laborantibus morbo

Solutio. gallico, qui plurimum conqueruntur se dolere in ossibus. Nisi esset q̃ sensus communicatur ossibus mediante panniculo inuoluente illa, sed fm sui substantiam sensu carent. sicut est de substantia cerebri, pulmonis, & hepatis, quibus sensus illo modo cõmunicauit fm peritos Medicos.

SOLVTIONES Contradictionum in dictis Arist. & Auerrois,

Super Secundo de Anima.

2. de aĩa. tex. 2. PRima contradi. est super tex. 2. Aristo. diuidit substantiam trimembri diuisione, videlicet in materiam, formam, & in substantiam compositam ex materia & forma. Sed oppositum habetur. 7. metaphy. tex. commen. 44. vbi dicit̃ q̃ dicitur quatuor modis. & ita etiam assert Cõmen. in. 8. metaphys. cõ. 2. Soluitur. diuisio substantiæ, alia est fm famam, alia fm rei veritatem. diuisio fm famam est quatrimembris, quia vltra tria membra, quæ sunt materia, forma, & compositum ex materia & forma, est quartum. & est vniuersale, quod fm Antiquos erat substantia. quia autem Ari. in. 7. vult inquirere de hac opinione, vt dicit Cõm. in cõ. 44. vtrum vniuersalia sint substantiæ rerum particularium, induxit ibi istam diuisionem, quæ famose dicitur de quatuor: non quia ista sit opinio eius. nam ibi late probat nullũ vniuersaliter dictorum substantiam esse. qñ igitur loquitur ex mente propria diuidit substantiam in materiam, formam, & congregatum: sed quando loquitur fm famã. diuidit substantiam in materiam, formam & congregatum, & vniuersale.

Secunda contradictio est in commen. 2. 2. de aĩa. com. 2. Dicitur q̃ per formam indiuiduũ fit hoc. Oppositum apparet. 12. meta. 14. & 1. cœli. 92. & 1. meta. cõ. 40. vbi patet q̃ per materiam. Soluitur. à forma indiuiduali habetur principialiter indiuiduum hoc, quod est. Et est ista sententia eius manifeste 7. meta. cõ. 5. vbi dicit q̃ Philosophus loquit̃ de principio indiuidui, & dicit q̃ talis est substantia, quæ est forma, & per illam substantiæ demonstratæ sunt substantiæ, & vnum. Materia etiam concurrit, tamen minus principaliter quàm forma. Accedit ad hoc q̃, vt declaraui prolixe i quæstione mea de principio indiuiduationis, alia est indiuisio entitatiua, & alia quantitatiua. vnde entitatiuam indiuisionem principaliter habet à forma, quantitatiuam autem appropriate videtur habere à materia: cùm quantitas videatur materiam consequi. Sed de his latius dictum est à nobis in quæstione illa: & illic vide.

Tertia contradictio est in tex. 3. Arist. dicit 2. de aĩa. tex. 5. q̃ corpora maxime videntur esse substantiæ. & horum naturalia. quod Cõ. in cõ. & Ammonius, referente Philopono ibidem dicũt habere veritatem, fm q̃ est famosum magis, & vt apud multorum hominũ cognitionem, vt dicit Philoponus. sed huiusoppositum inuenimus apud Auer. in epitoma, seu paraphrasi meta. tract. 1. cap. de substantia, vbi dicit q̃ magis famosa ex significationibus substantiæ est illa, quæ dicitur de indiuiduo substantiæ. & reddit causam, quia omnes Philosophi iudicant illud esse

ſubſtantiam. igitur videtur q; non ſm vulgus. immo etiam ſm Philoſophos indiuidua, & corpora naturalia compoſita dicuntur ſubſtantiæ. Soluitur. Auer. comparat ibi ad ſignificationes ſubſtantiæ alias poſitas ab eo ibi, videlicet ad prædicata, quæ ſunt genera. & ſpecies, vel differentia, quæ nouſi cant quiditatem indiuidui prædicamenti ſubſtantiæ, & ad aliam ſignificationem, vbi ſubſtantia capitur pro omni, quod indicat quælibet definitio, ſiue ſit definitio ſubſtantiæ, ſiue accidentium. & i!la ratione Philoſophi iudicant ſolum iudicium prædicamẽti ſubſtantiæ ex rebus ad prædicamentum ſubſtantiæ, & aliorum prædicamentorum eſſe ſubſtantiam in relatione ad prædicata vniuerſalia, quæ ſunt in prædicamentis quibuſlibet. quia voluerunt ex mente Ariſt. 7. meta. tex. com. 44. & infra numerum vniuerſalem ſubſtantiam eſſe. Vnde Cõmẽ. 1. meta. cõ. 45. dicit Ariſt. opinabatur q; intellecta rerum notificantia notificant ſubſtantias rerum, ſed non ſunt ſubſtantiæ earum. Et iſta conſyderatione ſubſtantia etiam apud Philoſophos vere non dicitur de aliquo vniuerſali, ſed de particularibus, quia verus reſpectus eſt particularis, & non vniuerſalis. 12. meta. tex. cõm. 27. authoritate Alexan. & 1. de gene & corru. tex. cõ. 59. meius eſt eſſe ſm indiuiduum, quàm ſm ſpeciem. Sed, ſi comparatio Philoſophorũ fiat ad partes componentes iſtud indiuiduum compoſitum ex materia & forma, in hoc eſt diſcordia apud vulgus & ſapientes, quia vulgus ignorat materiam & formam. Vnde Commen authoritate Alexã dicit in. 2. phy. cõ. 9. & habetur in primo meta. genus cauſa formalis latuit vſque ad tempora Socratis. nam Antiqui credebant omnes formas eſſe accidentia. Similiter natura primæ materiæ latuit vere omnes vſque ad tempora Platonis & Ariſto. præſertim. Plato enim, vt inquit Cõmen. 3. cœli nihil ſciuit de prima materia. ſic igitur apud vulgus maxime famoſum eſt ſubſtantiam dici de corporibus compoſitis naturalibus, quæ ſunt indiuidua prædicamenti ſubſtantiæ. ſed Philoſophi dicunt q; etiam cauſæ iſtorum ſunt ſubſtantiæ, vt materia, & forma. ſed an magis forma, in hoc eſt quæſtio etiam apud ſapientes quia Cõ. & ſequaces tenent formam. & Albertus etiam hic: ſed Alex. & Simplicius. 1. phyſi. tenent compoſitum. ſed de hoc alibi dixi.

Soluto.

2. de aſa. tex. 3.

Quarta contradi. eſt ſuper eod. tex. Ari. & Cõ. dicunt q; illud dicitur habere vitam, quod habet per ſe, ſeu eſſentialiter alimentum & augmentum. Sed huius oppoſitum habetur. 1. de anima tex. cõ 39. vbi dicitur nihil eſſe eſſentialiter motum ex ſe in motu augmenti & alterationis: quia motũ ex ſe non eſt niſi in loco, vt habetur etiam. 8. phy. cõ. 60. & in. 2. de anima cõ. 50. Itẽ ſm hoc ſequitur vt embryo non ſit vnus, quia non nutritur per ſeipſum, i. per ſua organa; ſed per venã vmbilicalẽ. Niſi eſſet q; primo de aſa oñditur aſam non mouere ſeipſam eſſentialiter; neq; motu alterationis, neq; motu augmenti: quia motus alterationis attribuit corpori per ſe, & formæ nõ niſi p accidens: & ſimiliter augmentatio attribuitur toti, rationi partium. & hoc ſuffecit Ariſt. contra Antiquos ibi ab probãdum animã non poſſe mouere ſe eſſentialiter, neq; motu alterationis, neq; augmẽti. hic vero illud dicit vnum per ſe, quod habet per ſe nutrimentum & augmentum, i. quod habet intrinſecum principium iſtorum motuum in quantum tale. Quomodo autem in motu locali ſit motum ex ſe vere, & quõ in aliis motibus aliquo modo, & poteſt eſſe motũ ex ſe, dicemus infra in. 2. de anima. cõm. 50. Ad id autem, quod de embryone dicebatur reſpondetur q; viuit, quia non poteſt eſſe augmentum ſine vita & nutritione. cũm igitur augeatur, nutritur neceſſario Tamen dicamus, q; cum ſit alligatus matrici, nutritur mediante vena vmbilicali, quæ attrahit ſanguinem à matrice, & defertur ad mẽbra eius. in quibus digeritur & demandatur ad reliqua membra. Vnde membra matricis præparant ſibi nutrimentum, ſicut etiã matres infantibus maſticant cibum, tamẽ nutritio ſit per ſe in membris proprijs infantibus, & à proprijs virtutibus. & hoc ſufficit. Vtrum autem embryo in illo caſu ſit animal, dubium eſt. quia quæ habent ſolum ſenſum tactus, prius dicuntur zoophyta, quàm animalia. Amplius animal eſt ſubſtantia animata ſenſitiua: ſed fœtus non eſt in vtero aptus exire in vſum omnium ſenſuum, vt clarum eſt. igitur non videtur proprie animal eſſe. Et confirmatur, quia animalium propium videtur poſſe mouere ſeipſum in loco ſm totũ. & quieſcere ſe, vt dicitur. 8. phy. tex. cõ. 29. ſed fœtus alligati in matrice, ſi mouentur, non mouentur ex ſe, quia ſunt conuncti cum matrice, ſicut fructus cum arbore. Vnde ſicut animalia oſtreacei generis affixa petris, licet dum pungantur, moueantur, non tñ proprie animalia ſunt, ſed zoophita. i. anciptis natu-

Solutio.

ræ in-

tæ inter plantas & animalia. Reſpondetur, vt habetur ab Ari. in. 2. de generatione animalium cap. 3. Anima vegetatiua prius tẽpore præcedit ſenſitiuam & ſenſitiua rationalem. non enim ſimul animal eſt & homo, aut equus. vnde natura gradatim procedit ab inanimatis ad animata. vnde facto ſemine in matrice, quando fit conceptus, & aggregatur menſtruum & ſemen maris, & coagulantur ante animationem, tunc illud eſt in genere inanimatorum. ſed adueniente anima eſt in genere plantarum, i. viuit vita animæ, quæ inuenitur in plantis. poſtea, quia vltra ꝙ nutritur, auget, mouetur etiã in matrice, cum qua eſt colligatus fœtus mediantibus cotyledonibus, ſeu acceptabulis, dicitur eſſe zoophitum. quando vero eſt extra, & poteſt ſe mouere, eſt animal perfectum. vnde dato ꝙ non poſſit generare, dũmodo poſſit ſe de loco ad locum mouere, hoc ſufficit vt ſit animal perfectum. Nam multa etiam animalia perfecta ſunt, quæ generare non poſſunt, vt muli, & id genus, licet omne, quod generatur, ſit animal perfectum, ſed non conuertitur. Et ita proprie loquendo fœtus animatus in vtero potius dicitur eſſe in genere illorum, quæ à Græcis zoophita dicuntur, quàm in genere animalium ſimpliciter & abſolute dictorum.

2. de aĩa. tex. 3. Quinta contradict. eſt ſuper eodem tex. Quia Ariſt. hic vitam appellat, & deſcribit ſic, quæ per ipſum fit nutritio & augmentatio. Sed huius oppoſitum habetur infra in tex. cõ. 13. vbi dicit viuere autem multipliciter dicto Ampli? corpora cœleſtia ſunt viuentia. 2. cœli tex. com. 60. & debet dicere vita intellectualis. 12. met. te. cõ. 39.

Soluti. Niſi eſſet, ꝙ non ideo Ariſt. vitam illo modo deſcribit, quia opinatur nõ aliam eſſe vitam: immo vita ſenſitiua, & appetitiua, & intellectiua vitæ ſunt, & in altiori gradu q̃ nutritiua. nec ideo illo modo deſcribit vitã, quia ſola illa viuere dicuntur, quæ augentur & nutriuntur. nam cœleſtia, vt arguebatur, viuunt, & non augẽtur, nec nutriuntur, nec aliqua alteratione paſſiua tranſmutantur. 1. cœli. 20. & infra. Sed vel hoc ideo fecit, quia in mortalibus, de quibus eſt ſermo eius in lingua Græca hoc eſt famoſum, vt dicit Cõmen. vel quia conuenit cum Platone, ꝙ proprium animatorum eſt ex intrinſeco mouere, vt patet. 8. phy. tex. cõm. 29. & habetur. 1. de anima. tex. cõ. 19. ideo vltimã in talibus ſumpſit vitam, oſtendens etiam talem participare motum quendam. nam eſt mutatio quędam ſm qualitatẽ & quantitatem nutritio & augmentatio, vt dicit Simplicius.

Sexta contradi. eſt in cõ. 3. Non dicitur mortuum, niſi animal, quod caret principio nutrimenti & ſenſus inſimul, non principio ſenſus & motus tantum. Sed oppoſitum videtur primo de anima cõ. vlti. vbi dicit ꝙ non dicitur mortuum, niſi animal, quod caret principio, i. vita, non principio ſenſus & motus inſimul. In vno. n. loco vult ex ſola carentia vitæ, ſ. vegetabilis, animal mortuum dici: in alio vero ex carentia vitę & ſenſus inſimul. Soluitur, ꝙ hic loquitur ſm ſuũ idioma, quia dicit in Arabico, &c. ſed primo de anima ſm idioma Græcorũ, qui volunt mortem eſſe carentiam nutritiuæ animæ. vnde & in plantis mors reperit. 2. de aĩa. com. 3.

Soluti.

Septima contradi. eſt in eodem. cõ. Ponderat Cõm. quare Philoſophus dixit ꝙ corpora viua habent principium eſſentialiter ſe augendi. dicit ꝙ illud dixit, propter aliqua, quæ non ſunt viua, & in talibus videt eſſe aliquid ſimile augmento, ſicut eſt lapis, de quo etiam patet. 1. cœli. cõ. 22. & 1. de generatione. 38. videtur igitur Cõm. velle aliquid eſſe, quod habeat principium eſſentialiter ſe augendi. Sed huius oppoſitum patet infra in tex. cõ. 39. primi huius, vbi habetur ꝙ nihil augetur eſſentialiter ex ſe. Soluitur, ꝙ ibi intelligitur, ꝙ nihil augetur eſſentialiter, i. ſine alio motu præcedente: quia augmentatio debetur partibus per alterationẽ & motum præcedentem, toti vero attribuitur ratione partium. & hoc fuit ſatis Ariſt. contra Platonem ibi, ꝙ anima non eſt primo mota in augmento à ſeipſa. in hoc vero loco intendit ꝙ corpora viuentia habent principium eſſentiale, i. intrinſecum, per qđ augent. & ſic ſedat diſcordia hic, & ibi. 2. de aĩa. com. 3.

Soluti.

Octaua contradi. eſt in cõ. 4. Dicit Cõm. ſubiectum accidentis eſſe ens in actu. Huic tamen oppoſitum ſentit ipſe primo cap. de ſubſtan. orbis, vbi ponit dimenſiones interminatas fundari in materia prima, quæ eſt ens in pura potentia. Dicendum, ꝙ aliqui ex iſta authoritate non ponere conati ſunt de intentione Auer. formam corporeitatis ſubſtantialem materiæ primæ coæternam, quia volunt ſubiectum cuiuſlibet accidentis eſſe ens in actu. Et iſta poſitio bene fuit Auic. vnde Cõmen. 4. cœli cõ. 40. expreſſe habet iſta verba. & ſimiliter eſt de tribus dimenſionibus cum prima materia, ſ. ꝙ ſunt primæ formarum exiſtẽtium in ea in actu. & ideo putauerunt quidam ꝙ corporeitas eſt ſubſtantia. Ecce ꝙ ex intentione aliorũ. 2. de aĩa. com. 4.

Cõmen.

Commen. dicit primam formam materiæ esse corporeitatem substantialem: sed fm ipsum prima forma est corporeitas, quæ est trina dimensio. Dicamus igitur q̃ accidentia dupliciter sunt, terminata & interminata. tunc dico q̃ dictum Auerro. hic habet locum de terminatis: dictum verum suum in primo capitulo de substantia orbis est de interminatis. conueniens enim est, q̃ terminata non haberent consimile subiectum, quale habent interminata, nisi actus fieret potẽtia, & forma esset materia: quod impossibile est. nam terminatio insequitur formam & actum. 7. meta. 49. sed

Instantia. interminatio potentiam & materiam. Sed magnificentia tua fecit replicam subtilem meo iudicio hic, quia tunc saltem forma substantialis non differret ab accidentibus interminatis: quia, sicut subiectum formæ substantialis est ens in potentia, ita per te accidentium interminatorum est ens in potẽtia. Et sic differentia, quam ponit Commẽ. inter formam substantialem & accidentalem, est vniuersaliter vera tam de accidentibus terminatis, quàm de accidentibus po-

Solutio. tentialibus, & interminatis. Soluitur. nam Auerro. non solum ponit differentiam inter formam substantialem & accidentalẽ penes hoc, verum etiam penes aliud, quod est quòd forma substantialis est pars substantiæ, non autem forma accidentalis. per fundari igitur in subiecto, quod est pura potentia, distinguitur ab accidentibus terminatis forma substantialis: & per esse partem substantiæ, vniuersaliter ab omnibus distinguitur: siue terminata, siue interminata fuerint.

2 de aĩa. tex. 6. Nona contradictio est in tex. 6. Arist. declarans quomodo plantæ habent instrumẽta, dicit q̃ folia sunt cooperimentum eius, quod est circa fructum. Sed in. 2. physi. tex. commen. 80. expresse dicit folia esse tegmẽ

Soluto. fructus. Facilis est solutio. nam Arist. hic loquitur de illo, cui immediate deseruit foliũ & est id, quod est circa fructum, sed in. 2. de anima de illo, ad quod principaliter & mediate, & est fructus ipse. quia propter quod vnumquodque tale, & illud magis est. Vnde volui notare tibi hoc propter duo. Primum, vt scias intentionem naturæ in generatione plantarum & animalium maxime solicitam esse de seminibus, in quibus constituũ virtutes influitur diuinæ, ex quibus fit perpetuatio in specie secundum successionem, & omnia ad illa videtur natura dirigere. nam & herba, & stipula, & gluma, vt inquit Themist. in secundo physicorum, cæteræque id genus multi iuges formæ, quæ antequã matureſceret triticum, subinde alteræ post alteras creabantur, videntur a deo omnes ad tritieum proculdubio intendisse id simul atq; consecutæ sunt, quies quædã, & veluti status innascitur, vt manifestum sit ea omnia tritici gratia præcessisse. Et idẽ contingit in multis animalibus insectis, vbi est varia formarum successio, tendens ad vnum finem, vt videre potes in. 5. de natura animaliũ, cap. 18. vbi etiam vide exemplum de bombyce, ex quo fit sericum. Secundum est, vt scias apud Aristo & Græcos differentiam esse inter carpon & pericarpion. quia carpos est semen ipsum, sed pericarpion est id, quod est immediate circũfusum & complectens ipsum semen. verbi gratia in ficu, parua illa semina, quæ sunt instar grani milij, sunt fructus fm Arist. qui carpos græce dicitur. sed totum illud humidum, circunstans illa semina vna cum pelle illa extrinseca appellatur pericarpion, quod Latini pulpam appellant. & Plin. plerunque dicit carnem, vt caro mali coronei, & id genus.

Decima contradictio est in cõmento. 7. 2. de aĩa. com. 7. Scribitur q̃ non est dubium, quõ ex anima & corpore fiat vnum. Sed oppositum fuit per tex. cõ. 92. vbi contra Platonem fuit dubitatum, quõ ex anima & corpore vnum fiat. Soluitur. dubium esset quõ ex anima & corpore vnum fiat, si animę plures essent in eodem distinctæ loco & subiecto, sicut imponitur Platoni dubium iterum esset, si anima ipsa esset corpus. sed apud tenentẽ animam esse formam non compositam ex materia & forma, & per cõsequens actum, & tenendo corpus esse potentiam, nullum est dubium, quõ ex materia & forma vnũ fiat. quia hoc est, quia hoc actus, illud vero potentia. 8. meta. tex. eõm. 15.

Vndecima contradi. est in eodem cõ. dicit Cõm. q̃ ens & vnum per prius de forma dicitur, q̃ de congregato. Huius oppositum dixit supra cõ. 3. Soluitur. composita sunt magis entia fm famositatem, quia omnibus nota sunt: sed fm veritatem forma est per prius ens, & vnum, q̃ compositũ. 7. meta. tex. cõ. 7 Nec videatur tibi hoc mirabile, quia in simili Cõ. 2. meta. cõ. 16. dicit q̃ ista inferiora sunt magis naturalia fm famositatem. eũm tamen clarum sit q̃ secundum naturam superiora sint naturalia magis

Duodecima contradi. est in eõm. 8. Scribit Commenta. q̃, cùm auferuntur formæ naturales

2. de aĩa. com. 7. Solutio.

2. de aĩa. com. 8.

naturales auferuntur materiæ. oppoſitum primo phy. & 2. vbi dicitur q̃ eſt æterna, & non deſtruitur deſtructis formis, quarum nulla eſt ibi perpetua, de ſubſtantialibus loquendo. Soluitur. intelligitur de materia ſecunda, quæ rectius ſubiectum quàm materia dicitur. talis enim eſt habens formam: & ideo talis non eſt natura, ſed habens naturam. 2. phyſico. commen. 10. materia autem prima, quæ vere materia dicitur, non corrumpitur corruptis formis particularibus, quia non dependet in eſſe ab hac forma vel illa, ſed à forma ſecundum ſpeciem ſucceſſiue in ea ſuccedente. ſemper enim ſtat cum aliqua & ſi eſſet ſine omni forma, tunc non ens actu eſſet ens actu ſm viã eius. 2. phyſicorum commen. 12. Vnde. 12. metaphyſi. commen 14. materia ab omni forma ſeparata non eſt ens extra animam, ſed eſt ens rationis.

Solutio.

Decimatertia contradi. eſt ibidem. Dicit Commen. q̃ nomen in rebus artificialibus primo dicitur de materia, ſecundo de congregato ex materia & forma. Oppoſitum huius habetur. 5. metaphyſi. cõmen. 14. contra Auic. vbi vult quòd denominatiua per prius ſignificant formas, & ſecundario ſubiectum. cuius oppoſitum Auicen. dicebat. Aliqui dixerunt ſuper hoc, quòd ibi loquitur de prima ſignificatione ex primo modo ſignificandi. vnde concretum accidentale ex primo modo ſignificandi importat formam. ex ſecundo modo ſignificandi importat ſubiectum. & hic loquitur de primo ſignificato: quia primum ſignificatum eſt congregatum, vel ipſum ſubiectum. Illã ſolutionem non intelligo. quia non eſt modus ſignificandi, niſi reſpectu rei ſignificatæ. & ideo reſponſio iſta ſeipſam interimit, ſicut vides, quia nihil diuerſum dicit, niſi quantum ad verba. Iohannes autem de Ianduno multa etiam dicit in. 5. metaphyſi. quæ quia confuſa, & ſine fundamento ex maiori ſui parte dicuntur, omitto. Dico autem ego q̃, ſi volumus videre quid nomen ſignificet, oportet nos cognoſcere actum & diſtinctionem actus. Nam vt ſcribitur. 9. metaphyſi. tex. commen. 7. Nomen vero actus, qui ad perfectionem annectitur, aduenit etiam in alijs, maxime ex motibus. & 8 meta. cõmen. 7. nomen imponitur rei ſm q̃ eſt in actu. Actus autem duplex eſt, & accidentalis, & ſubſtantialis. primus dat eſſe ſimpliciter, ſecundus dat eſſe ſm quid. accidentalis iterum duplex, quidam à natura inductus, & quidam ab arte. Nam ſecundũ

2. de aĩa. cõm. 8.

Auer. 2. phyſi. 13. omnes formæ artificiales ſunt accidentia. in rebus igitur compoſitis ex materia & forma ſubſtantiali nomen primo ſignificat formam ſubſtantialem, compoſitum eſt in actu ſimpliciter, ſecundariò autem ſignificat compoſitum. Nomina autem compoſitorum ex materia, & forma accidentali à natura producta videntur primo ſignificare formam, ſecundario materiam; quia talia compoſita vt ſic non habent eſſe, niſi per formam accidentalem. nam licet Socrates ſimpliciter habeat eſſe per formam ſubſtantialem, tamen eſſe album habetur ab albedine, quæ eſt actus ſecundum quid perficiens. Et ideo nomina denominatiua talium accidentium, cùm importent talem compoſitionem ex ſubiecto & accidente, ſicut patet primo phyſico. commen. 25. album ſignificat albedinem & recipiens albedinem, ideo primo ſignificat albedinem, ſecundario ſubiectum, ſicut patet contra Auicen. 5. metaphyſi. in cõm. 15. Sed in nominibus rerum artificialium dubium eſt quid primo ſignificent talia nomina. Nam, ſi hoc fundamentum imitari voluerimus, q̃ nomen imponitur rei ſecundum q̃ eſt in actu, videtur q̃ nomina artificialium primo importent formam, & ſecundario materiam. Nam, ſicut ſcribit Cõmen. in ſecundo phyſico. ſuper tex. com. 13. formæ artificiales, licet ſint accidentia in corporibus naturalibus, tamen conſtituũt res artificiales, ſecundum q̃ ſunt artificiales: quemadmodum formæ naturales conſtituunt res naturales. & ſubdit. Si igitur naturalia ſunt ſubſtantiæ, neceſſe eſt, vt formæ naturales ſint ſubſtantiæ. quemadmodũ artificialia ſm q̃ artificialia ſunt accidentia, ideo formæ artificiales ſunt accidentia. & hoc apud me cõcludit, Quicquid dicant alij, dico de intentione Auer. artificiale duobus modis concipi poſſe, vno modo, vt eſt induiduum ſubſtantiæ, & vt habet eſſe in actu ſimpliciter & abſolute. Nam hoc nomen ſcãnum videtur importare ex communi hoſum acceptione aliquid in actu, ſicut hoc nomen lignum & lapis. alio modo poteſt ſumi ſcãnum, vt eſt res artis. & primo quidem modo loquitur Cõ. 2. de anima. cõ. 8. qñ dicit q̃, nomina rerum artificialium primo ſignificant materiam, & ſecundario formam artificialem, nam talia actualitatem habent de ſe vt quod, licet vt quo, ratione formæ ſubſtantialis. & quia tale induiduum ſubſtantiæ comparatur ad formam artificialem, vt materia

ad

ad actum quia formæ artis fundantur in compoſito ex materia & forma à natura producto, ideo nomina talium artificialiũ, vt ſunt nomina indiuiduorum ſubſtantiæ primo ſignificant ſubſtantiam quàm accidens, quia per ſubſtantiã talia ſunt in actu ſimpliciter, non per accidens. ſed, ſi talia nomina ſumantur vt ſunt nomina rerum artis, quia vt ſic quidditatiue ſunt accidentia, ſic talia primo ſignificant formam, à qua habent tale eſſe ſm quid, quàm ſubſtantiam. non enim video quomodo formæ artificiales, cùm ſint de quiditate rerum artificialium, quare non importabunt primo eas. Et dictum Auer. non contradicit huic ſententiæ, ſi bene aduertis. Nam hic dicit in rebus igitur artificialibus ſignificat nomen indiuiduum ſubſtantiæ ſm ſuam primam ſignificationem, quia ſignificat materiam, & in rebus naturalibus demonſtrat ipſum ſecundum ſuam primam ſignificationem, quoniam ſignificat formam. ecce q̃ conſyderat nomen rei artificialis, vt eſt indiuiduum ſubſtantiæ, cui forma artis inhæret. & ita eſt ſyncera veritas, nec aliter dicere poſſet ipſe Auer. ſi vult à contradictione remoueri, etiam ſi ab inferis reuiuiſceret. Dicta autem Modernorum hic nullam prorſus vim habent, ſicut tu poteris ex dictis noſtris iudicare. Recto enim & ipſum, & obliquum cognoſcimus, ſicut dicit Philoſophꝰ.

2. de aſa. tex. 10. Decimaquarta contradi. eſt in tex. 10 Ari. dicit q̃ animal eſt corpus & anima, ſicut oculus pupilla & viſus. Sed huius oppoſitũ habetur in. 7. primæ philoſophiæ in tex. cõ. 60. vbi dicitur q̃ ſyllaba Ba non eſt B & A, nec caro ignis & terra. Et confirmatur per rationem. quia ratio vniuſcuiuſq; & ſubſtãtia eſt id quod ſemel: quia omne per ſe vnũ eſt vnum per vnam formam. 5 metaphyſi. tex. commen. 19. vbi dicitur q̃ ſex non eſt bis tria, neque ter duo. Niſi eſſet q̃ totum dicitur eſſe ſuæ partes ſimul iunctæ integraliue. Vnde per cõparationẽ ad cauſas ꝓpinquas, aial non eſt niſi corpus & anima, quia iſtæ ſunt duæ cauſæ propinquæ adæquatæ, ex quibus componitur, tamen ratio animalis formaliter eſt diſtincta à ratione corporis & animæ, etiam ſimul iunctarum quia animal formaliter non eſt corpus & anima propter iam aſſignatam rationem. Si enim totum quantitatiuum dicit rationem formalem diſtinctam à partibus etiam ſimul iunctis, multo fortius eſt de toto eſſentiali.

Solutio.

2. de aſa. tex. 13. Decimaquinta cõtradict. eſt ſuper tex. 13. Ariſt. ibi enumerans virtutes, ſeu poteſtates animæ, non enumerauit appetitum: & tamen tertio de anima tex. cõ. 52. Appetitus eſt potentia animæ, & concurrit vt efficiẽs in animalibus vnà cum imaginatione ad cauſandum motum progreſſiuum, vt ibi dicitur. & ſimiliter in. 2. de anima. tex. cõ. 27. enumerarut. Niſi eſſet q̃ ad intellectũ debet reduci appetitus intellectiuus, qui eſt voluntas, & ad ſenſum debet reduci appetitus ſenſitiuus. nã vbi eſt ſenſus, ibi etiã eſt dolor, & voluptas. vbi autem hæc ſunt neceſſario eſt deſyderium. 2. de anima. tex. commen. 20. Etenim Peripateticorum ſententia eſt, q̃ virtus cognoſcens & appetitus eſt vna ſecundum rem, & differunt ſm q̃d quid erat eſſe, i. ſecundum rationes formales. Vnde lucidiſſimus Themiſtius in tertio de anima cap. 48. ſuper tex. cõmen. 29. expreſſe dicit quòd appetitio, ſenſus concupiſcentia, & deſyderium dicitur: appetitio intellectus voluntas. ac ſubiecto quidem idem eſt ſenſus & appetitio eius, ſed ratione cogitationeq̃ue diſcrepant. Eodem modo intellectus & voluntas idem ſunt, ſed diuerſitatem eſſentiæ & definitiones enarrãt. Idem tenet Commen. in. 3. de anima, in cõ. 49. Et aduerte hic, vt notat Ammo. q̃ in iſto tex. 13. Ariſtot. diuidit animam in ſuas poteſtates. cuius argumento eſt, quia dicit vt intellectus & ſenſus. & licet dicat de motu ſm locum, & ſtatu, & motu alimenti, per hoc debet exponi, ideſt principia iſtorũ motuum. & licet Cõmen. in com. videatur dicere q̃ iſta diuiſio eſt de operationibus virtutum animæ, ab ipſa tandem veritate coactus in principio cõm. 15. vbi ponit continuationem, expreſſe teſtatur diuiſionem iſtã eſſe de virtutibus animæ. quod nota.

Solutio.

2. de aſa. com. 16. Decimaſexta contradictio eſt in cõmẽ. 16. Viuere dicitur de nutrimento & augmento ſolum. Sed oppoſitum dixit ſupra tex. commen. 13. Solutur. hic ſumitur nomen vitæ præciſius, ibi vero latius.

Solutio.

2. de aſa. tex. 10. Decimaſeptima contradict. eſt ſuper tex. 10. Ariſto & Commen. aſſerunt, q̃ vbi eſt ſenſus, ibi eſt imaginatio, & appetitꝰ. quod probant quia vbi ſenſus, ibi dolor, & voluptas conſequitur, vbi autem hæc ſunt, neceſſario & deſyderium eſt. & ita videtur q̃ nõ poſſit eſſe ſenſus ſine appetitu. Huius tamẽ oppoſitum memini me legiſſe apud Alex. in paraphraſi de anima, in cap. de impulſu, & vi impulſoria, vbi iter alias diras, quas ponit inter appetitũ & vim ſenſualem, hæc eſt vna, q̃ oino ante appetitum ſenſus ſemper eſt.

eſt, non ſemper autem poſt ſenſum eſt appetitus. quod ſi ita ſe habet, non vbicũque altera harum poteſtatum eſt, ibidem ſemper alteram eſſe contingit, & eſt expreſſa
Solutio. contradictio, ſicut vides. Niſi eſſet q̃ Alex. loquitur de appetitu, qui eſt principiũ motus localis determinati in animalibus perfectis inuenti. Vnde iſta ſe habent per ordiné, imaginatio, aſſenſus, impulſio, actio. ſtat. n. eſſe imaginationem ſine aſſenſu, vt imaginemur Solem eſſe pedalem, & tamen non aſſentimus. Similiter non omnem aſſenſum ſequitur impulſio. nam, qui cuipiam, quod albũ ſit, aſſentit, non continuo in id impulſu trahitur. &, ſi Socratem eſſe eũ, qui obiter progredit, aſſentimus, nõ proinde ad rem quapiam appetitione & impulſu trahimur. Accidit etiam vt plerunque impulſione, atque appetitu parati nihil agamus, quoties appetitui neque conſilium, neque deliberatio ſuffragauit, vt aſſeritidem Alexan. in cap. de phantaſia, in para. de anima. & ita patet q̃ loquitur de appetitu determinato & perfecto. Ariſ. autem loquitur de appetitu imperfecto, & imaginatione imperfecta, quæ eſt reſpectu obiecti præſentis, vt notat Cõmen. ibi in commen. & omnes expoſitores.

2. de aĩa. com. 20. Solutio. Decimaoctaua contradictio eſt in cõm. 20. dicit q̃ omne animal haber imaginatiuam. Oppoſitum infra. 156. Soluitur. loquit hic de imaginatiua abſolute, ſiue perfecta, ſiue imperfecta: ibi vero de imaginatiua perfecta tantum.

2. de aĩa. com. 22. Solutio. Decimanona contradictio eſt in cõ. 22. Dicit q̃ ſentire eſt actio. Oppoſitum infra. com. 52. vbi dicitur q̃ eſt pati. Niſi eſſet q̃ ſumpſit actionem pro paſſione. aut. ſi verũ dicamus, non eſt formaliter actio, neq; formaliter paſſio, ſed aſſimilatur illis, & hoc Deo duce in. 3. de anima declarabimꝰ, vbi videbimus in ſimili quomodo intelligere ſit pati. ſed pro nunc recurre ad. 13. quæſtionem quolibetorum Scoti. artic. 3. & ibi videbis veritatem.

2. de aĩa. tex. 24. Solutio. Vigeſima contradi. eſt in tex. 24. Ariſto. & Cõmen. videntur dicere formam eſſe actum agentis in patiente & diſpoſito. Sed huius oppoſitum habetur in. 7. meta. tex. commen. 26. vbi dicitur q̃ agens non facit in alio aliud. non enim facit in materia formam, ſed ex materia formatum. Solutio. generatio, & omnis motus dupliciter poteſt conſyderari. Vno modo, vt eſt extra animam in effectu. & ſic quod per ſe generat, eſt compoſitum ex materia & forma, iſtud enim terminat in eſſe reali actionem agentis. & iſto modo Ariſt. loquitur in. 7. primę philoſophiæ. Alio modo conſyderatur vt eſt in abſtractione animæ, vt referꝛ ad ſua principia ex quibus conſtat, & ſic ſunt materia, forma, & priuatio, quorum duo ſunt per ſe, & vnum per accidens. vnde ſic in ratione generationis iſta tria apparent, ſ. termini, & ſubiectum. nam generatio eſt trãſmutatio ex non eſſe ad eſſe. nam ex hoc, q̃ eſt tranſmutatio, apparet ſubiectum, & eiꝰ tranſmutatio eſt actus tranſmutabilis, & non eſſe eſt priuatio, & eſſe eſt ipſa forma. & ſic intelligitur dictum Philoſophorum, dum dicunt formam eſſe actum agentis, ꝑm rationem cõſyderata generatione. Aut dic q̃ compoſitum eſt terminus totalis, ſed forma partialis.

2. de aĩa. com. 24. Solutio. Vigeſimaprima contradi. eſt in cõ. 24. Habetur q̃ actio attribuit̃ primitus formę. oppoſitum eſt. 2. de anima. cõ. 3. vbi dicit aliqua accidentia primitus attribui corpori q̃ animæ. Soluitur, q̃ illa accidentia, quæ dixit Cõmé. primitus attribui corpori quàm animæ, non intellexit de corpore in quo eſt anima, ſicut forma in materia, ſed de corpore extrinſeco, ſicut eſt vapor reſpectu ſomni aut aliquid huiuſmodi, & ſic nõ eſt ad propoſitum. Sed adhuc dubitatur. quia actio videtur primo compoſito attribui in proœmio met, & primo de anima. 64. Soluitur. compoſito vt quod, formæ vt quo. & hoc non negat hic Commen. quia dicit q̃ actio attribuitur primitus enti propter formam.

2. de aĩa. tex. 26. Solutio. Vigeſimaſecunda contrad. eſt in tex. 26. Ariſto. in præſenti loco laudat illos, qui opinati ſunt animam ſine corpore nõ eſſe. Sed hoc videtur inferre animam intellectiuam ſine corpore non eſſe. Sed huius oppoſitum videtur ex. 2. de anima, vbi dicitur, q̃ ſeparatur, ſicut perpetuum à corruptibili. & eſt contra id, quod demonſtratur in. 3. de anima, q̃ nullius corporis eſt actus. Niſi eſſet, q̃ hoc dictum locum habet de anima vegetatiua, & ſenſitiua, quæ ſunt formæ organicæ conſtitutæ, ſicut formæ, quæ conſtituuntur per ſubiecta. tales enim ſunt inſeparabiles, & ſeparatio earum à materia eſt corruptio earũ, vt dicit Commen. 4. phy. cõ. 18. Fallit autem de intellectiua. quia Ariſtote. de illa ſuperius dixit q̃ eſt aliud genus animæ, & q̃ ſeparatio eius non eſt per corruptionem, ſed ſicut perpetuum à corruptibili, quia eſt ſeparatio ꝑm maximam diſtantiam in eſſentia & natura. Sed contra iſtam ſolutionem, quæ licet ſit Ammo. in præſenti loco,

ti loco.eſt replica.quia Ariſto.hoc infert ex his, quæ in tex.24.&.25.demonſtrata ſunt videlicet quòd anima eſt actus corporis.ſed hoc eſt commune omni animæ, vt patet per Ariſtote. ſupra tex. commen.5. vbi dicit q̃,ſi quid igitur commune eſt omni animæ,anima vtique erit actus corporis inſtrumentalis potentia vitam habentis. Et confirmatur, quia actus,& perfectio dicitur in relatione ad id cuius eſt, & relatiua non poſſunt abſolui nec in eſſe, nec intellectu. ideo aliter ſoluo q̃ anima rationalis dupliciter concipi poteſt,vt anima, & vt intellectus.Magna enim differentia eſt inter animam & intellectum,vt patet per Ariſto. in primo de anima.tex. commen. 23. vbi impugnat Democritum non diſtinguentem inter animam & intellectum. vnde anima cùm detruditur per corpus; nulla anima quatenus anima, poteſt eſſe ſine corpore, quia eſt actus corporis.Sed in hoc eſt differentia inter animam intellectiuam, & animam plantæ,& ſenſitiuam. quia iſtæ ſunt actus corporis cõſtituti in eſſe per corpus, & dependent à corpore,& quò ad eſſentiã, & quo ad operationem, ſed anima intellectiua ſolum eſt actus dans operari, & vt ſic non eſt ſeparabilis à corpore. vnde Commenta.dicit expreſſe primo de anima.commen.12.quòd iſta eſt ſententia Ariſtote. de intellectu materiali quòd eſt abſtractus ſecundum eſſentiam. quia non eſt virtus organica,& q̃ nihil intelligit ſine imaginatione,& per conſequens quò ad operationem eſt coniunctus. Et hoc intellige vt intellectus conſyderatur vt eſt pars animæ.ſi verò conſyderetur vt intellectus, ſic non dependet à phantaſia,nec concernit corpus: immo ſic eſt intellecta, quæ intelligit abſtracta.ſicut aliæ intelligentiæ.vnde ſicut nauta dupliciter conſyderari poteſt, vt nauta videlicet.& ſic dicit reſpectum ad nauim; & non poteſt ſub illa ratione ſine naui eſſe: & vt homo,& ſic ſeparatur à naui,ita intellectiua anima,vt anima eſt, importat reſpectum ad corpus,ſed vt eſt intellectiua,eſt ſeparabilis.Et ex iſta ſolutione patet ſolutio ad Achillem illorum, qui credunt demonſtrare ſecundum Ariſtote animam intellectiuam eſſe inſeparabilem à corpore. quia,ſi eſſet ſeparabilis, haberet aliquam operationem ſibi propriã, ſed propria operatio,ſi qua eſt, quæ attribui poteſt animæ intellectiuæ,maximè videtur intelligere, ſi autem intelligere eſt imaginari,aut non eſt ſine imaginatione, nec ipſum ſine corpore eſſe poteſt.fruſtra autem eſt eſſentia, quæ non habet operationem ſibi propriam. Et iſtud eſt argumentum,in quo iſti Alexandrei ſonant campanas,& dicunt ſecundum Ariſtote. Animæ intellectiuæ eſſentiam eſſe mortalem ſecundum Ariſtote.& inſeparabilem. Dicimus nos quòd æquiuocatio decepit eos, & locus communis. quia non diſtinxerunt inter animam intellectiuam in ratione animæ,& in ratione intellectus. Vnde licet arguntentum eorum concludat animam intellectiuam inquantum anima eſt,non eſſe ſine corpore, non ſequitur aũt ſimpliciter,igitur eſſentia animæ eſt inſeparabilis ſimpliciter. nam, vt inquit Auicen. in.6.naturalium.capũ.1.nomen animæ non eſt nomen eſſentiæ. Et licet Ariſto.in.3. de anima locutus ſit de intellectu, vt eſt pars animæ.& ſic dicit nihil ipſum intelligere ſine imaginatione,innuit tamen Ariſto.intellectum etiam habere aliam conſyderationem,vt intellectus in ſe conſyderatur, vt patet in tertio de anima, vbi mouet quæſtionem,& licet non abſoluerit eam, tamen Peripatetici, & ſequaces eius dicunt illud eſſe de intentione eius.

Cõtra ponẽtes mortalitatem animæ.

Vigeſimatertia contradi.eſt in cõm. 27. Artifex non poteſt probare ſubiectum eſſe, neque ſpecies ſubiecti. Oppoſitum primi patet primo elementorum, vbi probatur ſyllogiſmum elenchum eſſe. Oppoſitum ſecundi patet. 4.cœli.commen.32. Soluitur. diffuſe pertractaui iſtam ſpeciali quæſtione, quam feci de hac materia. pro nunc dico breuiter, q̃ ea ſubiecta adeo nota ſunt, q̃ ſcientiæ deſpiciunt ea, nullam prorſus mentionem facientem de ipſis. aliqua verò ſubiecta non ſunt adeo ignota, quòd demonſtrari queant.quia, ſicut diximus ſupertus in.4.cœli.ſuper.32,commen. implicat, quòd aliquod ſubiectum demonſtretur in ſcientia,in qua eſt ſubiectum.tamen ſi fuerit aliquod ſubiectum, quod indigeat aliqua modicula declaratione, tale bene ſuperficietenus à ſcientia illa,in qua eſt ſubiectũ, poteſt notificari & perſuaderi: ſicut eſt ſyllogiſmus hypotheticus per materiam,& ſicut eſt via inductionis vel exempli, vnde Auerro.primo priorum.capũ de ſyllogiſmo hypotetico inquit quòd per ſyllogiſmos hypotheticos per naturam oſtenduntur ea, quæ ſunt minus occulta, quàm ſint occulta per naturam, ſicut eſſe animæ per ſuas operationes:ſicut fecit Auicenna.in.6. naturalium,qui ex operationibus animæ notificauit eſſe animæ:non quòd illa ſit ratio demon-

2.de aĩa. com.27.

Soluitio.

demonſtratiua, ſed eſt ſyllogiſmus hypothe
ticus per naturam, in quo antecedens eſt
notum per ſe, & conſequens etiam eſt per
ſe notum, & ſequela eſt per ſe nota. & talis
ſyllogiſmus nihil ſimpliciter probat, ſed eſt
ſola perſuaſio quædam, & ſuperficialis no-
tificatio. Et ideo dixit bene Commentato.
in. 4. cœli in commen. 22. vbi dixit, quòd
alia eſt latentia, quæ indiget ſyllogiſmo, vi-
delicet cathegorico: & alia eſt latentia, quæ
indiget inductione. vnde hoc idem ſentit
Themiſt. ſuper ſecundo poſte. cap. 17. in ſua
paraphraſi. Et ſic dico, quòd ratio illa Philo
ſophi in libro elenchorum non eſt ratio de
monſtratiua ad probandum eſſe ſubiecti
illius libri. ſed eſt quædam perſuaſio exem-
plaris & ſimilitudinaria. De partibus vero
ſubiectiuis, an in ſcientia poſſint demon-
ſtrari, nec ne, iam diximus commen. trige-
ſimoſecundo: quarto de cœlo diffuſe: &
tu illuc recurras.

2. de aia. tex. 29. Vigeſimaquarta contradictio eſt in tex.
29. Ariſtote. dicit quòd in animalibus ha-
bentibus tactum, manifeſtum eſt, q̃ inſit
etiam appetitus. De imaginatione autem
immanifeſtum, poſterius autem conſyderã
dum. Sed huius oppoſitum dixit ſupra in
tex commen. vigeſimo. vbi inquit quòd vbi
Solutio. ſenſus, ibi eſt imaginatio & appetitus. Solu
tio eſt. vt inquit Simplicius, non eſt immani
feſtum ſi per imaginationem intelligamus
indeterminatam, & quæ eſt reſpectu tangi-
bilium pt̃ſentium, quia hoc eſt elarum.
ſed per imaginationem hic intelligitur
determinata, quæ eſt reſpectu abſentium,
& cum memoria eſt coniuncta. vnde ani-
malia imperfecta bene ſentiunt iucundũ,
& triſte, ſed non per imaginationem. ſiqui-
dem imaginatio eſt nobilior & altior ſenſi-
bus, vt notat Ammo. in præſenti loco. Pro
quo nota quòd ſecundm Ariſtote. in ſecun
do de anima in tex. commen. 156. Senſus
ab imaginatione diſtinguitur, quia ſenſus
ineſt omnibus animalibus, non autem ima
ginatio. Et ex hoc ſcire potes quòd animalia
imperfecta ſi ſentiunt & appetunt, hoc
non eſt per virtutem altiorem quàm ſit ſen
ſus, ſicut eſt in perfectis habentibus imagi-
nationem diſtinctam à ſenſu, & nobiliorem
& determinatam. & ideo ſpongia ma-
rina, & id genus appetunt, & delectantur,
& contriſtantur circa iucundum, & triſte,
per ſenſum, & non per imaginationem,
quæ ſit virtus ſuperior quàm ſit ſenſus. &
hoc teneas.

2. de aſa. com. 32. Vigeſimaquinta contradict. eſt in com.
32. Dicit Commenta. quòd intellectus ſpe
culatiuus non eſt anima, nec pars animæ,
ſed commento primo. tertij de anima
dicit oppoſitum. Soluitur, intellectus Soluuo.
ſpeculatiuus ſecundum ipſum quandoque
ſupponit pro operatione animæ, quæ eſt in
tellectio: & talis nec anima eſt, nec pars
animæ, ſed eſt accidens maxime de nona
intellectione. quandoque ſumitur pro in-
tellectu potentiæ, qui eſt pars animæ nr̃æ,
quo mediante intelligimus, & ſapimus.
primo modo hic. ſecũdo modo ſumit̃ ibi.

Vigeſimaſexta contradict. eſt in tex. 37. 2. de aſa.
Ariſtote. & Commen. in comm̃. dicunt, q̃ tex. 37.
anima eſt cauſa efficiẽs corporis. vbi Com.
inquit quòd eſt cauſa omnium motuum,
tam verorum, quàm exiſtimatorum. Sed
huius oppoſitum inuenimus apud Alexan.
in paraphraſi de anima in cap. de impulſu.
& vi impulſoria, vbi dicit q̃ non proprie
moueri corpus ab anima dixeris. Soluitur. Solutio.
formæ ſunt in duplici differentia. quædam
ſunt fòrmæ abſtractæ à corpore, & per ſe
ſubſiſtentes, ſicut ſunt intelligentiæ ſepara-
tæ. & tales per ſe mouere dicuntur, quia in
mouendo non mouentur, neque per ſe, ne-
que per accidens, tales enim habent eſſe
perfectum in ſe & cõpletum in ſpecie, quæ
tota ſaluatur in vno ſuppoſito ſm̃ Peripate
ticos. & habent vnitatem numetalem per-
fectam, & natura priorem ſuo corpore. Et
ideo Cõmmen. in primo cœli. in com. 22.
dicit q̃ cœlum eſt ſemper mobile per prin-
cipium extrinſecum, quod non eſt corpus,
neque virtus in corpore. Sunt iterum aliæ
formę, quę ſunt actus corporis, ſicut anima
quæ eſt corporis actus, quæ in mouendo
mouentur per accidens. & tales formæ non
proprie dicuntur mouere corpus. quia non
habent ſubſiſtentiam ſeparatam extra cor
pus. vnde, ſi anima dicitur mouere cor-
pus, eſt propterea, quia anima intercedente
mouetur corpus eſt enim ratio, qua cor-
pus mouetur. ſed non eſt id, quod proprie
per ſe mouet. motus enim & geneeationes
ſunt ſuppoſitorum, anima autem, quæ eſt
forma dans eſſe corpori, non eſt ſuppoſi-
tum, ſed eſt ratio, propter quam ſup-
poſitum eſt in actu. vnde forma eſt actus,
ſed ſuppoſitum eſt in actu propter for-
mam. & iſta eſt mens Alexandri ibi.
inquit enim omnis entelechia, & actus
per ſe immobilis eſt. animam autem en-
telechiam ſiue actum monſtratum eſt,
quapropter neque corpus ab anima mo-
ueri proprie dixeris: id enim proprium

eſt

eſt in his duntaxat rebus, in quib⁹ id quod mouetur, ab eo quod mouetur, abiunctum, eſt, velut à bob⁹ moueri plauſtra dicuntur. ſed quia communius dicitur ab aliquo moueri id. quod interueniente aliquo mouetur: ſic enim artifex ab arte mouetur, quia per artem', ſic ignis à leuitate, ſic ipſum animal ab anima moueri dicitur, quia per animam, ſiue intercedéte anima mouetur. motio enim eiuſmodi animali ea parte cõpetit, quà animatum eſt, non autẽ qua graue, aut leue. aut calidum, aut frigidum, albu m, aut nigrum. Sic igitur intelleXiſti, ꝙ ſuppoſita ſunt, quæ vere mouentur, & quæ proprie mouent, ſed formæ ſuppoſitorum ſunt ratio, per quam ſit motus ſicut artifex eſt, qui proprie mouet materiam artis, ſed ars eſt ratio mouendi.

2. de aĩa. com. 38. Vigeſimaſeptima contradi. eſt in cõ 38. Dicit Cõ: ꝙ caput eſt principium ſenſationis. Huius oppoſituni habetur in libro de ſenſu & ſenũ. vbi dicitur ꝙ cor. Soluitur. quicquid dicant alij, veritas eſt iſta. cor eſt principium omnis ſenſationis, cerebrũ nullius ſenſationis principium eſt, ſed natura produxit ipſum ad contra operandum cordi per ſui frigiditatẽ in contemperando cordis calorem. iſta eſt Ariſto. via, iſtud ſenſit Cõ. in cõ. ſuo ſuper libro de ſomno & vigilia in ſecunda colũna, vbi declarat ꝙ ſenſus communis organice eſt in corde, & ꝙ cerebrum non concurrit, niſi tanquam inſtrumentum ad contemperandum caloré cordis, vt ſit proportionatus pro operationibus ſenſitiuis. Sed Medici inſtant ratione ſenſata ꝙ ſenſus ſint organice i cerebro. qa ſtante nocumento in prima parte cerebri, ſit nocumentum in virtute imaginatiua, & in ſenſu communi, ſicut illo, qui præcipiebat ꝙ ubicines deberent excludi à domo propter impedimentum, quod ſibi inferebant. ſtante nocumento in medio ſit nocumentum in virtute cogitatiua: ſicut fuit ille, qui proijciebat vaſa argẽtea per feneſtrã. quidam autem habent nocumentum in parte poſteriori cerebri: & illi non poſſunt memorari alicuius rei præteritæ. ergo videtur ꝙ iſta inſtrumenta talium ſenſationũ ſunt in cerebro, & non in corde. hoc eſt argumentum contra philoſophos. Nos dicimus pro Philoſophis ꝙ hoc nihil mouet. Nam iſta contingunt propter impedimentum, quod eſt in corde. nam facta læſione in cerebro in aliqua ſui parte, impedit' menſura illa calotis deſeruientis tali virtuti in corde organice exiſtentis. vnde cerebrum ſm diuerſas ſui partes contemperãt calorẽ cordis tali, vel tali virtuti deſeruientem. & inde eſt ꝙ facto nocumento in parte media cerebri impeditur temperamentum, & menſura caloris naturalis exiſtentis in corde: quod temperamentum, & quæ menſura eſt inſtrumentum virtutis cogitatiuæ in corde organice exiſtentis. & iſta eſt ſententia Philoſophi in. 2. de partibus animalium cap̃. 7. & ſic de alijs dicas conſequenter. iſta ſunt ex præcordijs Antiquorum Peripateticoruni, & à truffatoribus minime intellecta, quorum doctrina non conſiſtit, niſi in multitudine verborum. volunt, n. facere nouas ſectas, & miſcere Græca Latinis, & medicinalia, & Platonica cum Ariſto. & neutrũ attingunt. ſicut cuilibet parum exercitato in Philoſophia Ariſt. patere poteſt.

Inſtantia Medicorũ

Soluti.

Vigeſimaoctaua contradi. eſt in tex. 40. Ariſt. & Cõ. volunt ſolum ignem videri ex elementis nutriri & augeri. Sed huius oppoſitum habetur in. 1. cœli. tex. cõ. 21. vbi dicit ꝙ omnia corpora phyſica, quæ alterantur ſm paſſiones, videntur habere augmentum & decremẽtum, puta animalium corpora, & partes ipſorum, & plantarum, & ſimiliter elementorum. Et confirmatur. quia certum eſt ꝙ augmentum ignis eſt inproprie dictum, cum augmẽtum verum ſit animatorum, vt patet. 1. de genera. & corrup. tex. cõ. 33. & 2. de anima: & per conſequens augmentum improprie dictum ita competit terræ & aquæ, ſicut igni. non igitur ſolus ignis maxime videtur augeri & nutriri. Niſi eſſet ꝙ tametſi augmentum in rebus ſimplicibus, ſicut ſunt elementa, ſit improprie dictum, in hoc tamen eſt differentia inter ignem & alia elementa. quia ignis, aut eſt alterans alia, aut in eo magis dominatur alterare, quàm in cæteris, eſt. n. formaliſſimũ inter omnia elementa, vt dicitur in. 2. de generat. & corru. tex. cõ. 50. ſolus. n. & maxime ſpeciei eſt ignis, &. 4. meteo. tex. cõ. 5. ola putreſcunt elementa, excepto igne. ex ſua autem acuitate contingit, ꝙ ea, quæ non ſunt eiuſdem ſpeciei, tranſmutat in ſui naturam, vt ligna. & in hoc augmentum eius videtur magis aſſimilari vero augmento, quod fit in viuentibus, vbi etiam nutrimentum mutatur in ſubſtantiam alitj. & iſtud eſt motiuum iſtorum in præſenti tex. in ſecunda figura ex duabus affirmatiuis, vt dicit Cõ. Sed augmentum aquæ, & terræ manifeſte fit per mixta poſitionem conſimilis in ſpecie: quia aqua addita aquæ, & terra terræ reddunt aliquid maius. Licet igitur

2. de aĩa. tex. 40.

ignis

ignis non ſit verum augmentum, vt dicitur in. 1. de gene. & corrup. propter defectum illarum trium conditionum poſitarum in. 1. de gene. & corru. tex. cō. 33. tamen magis aſſimilatur maioratio eius augmento viuentium, quàm maioratio aliorum elementorum propter cauſam prædictam. Vnde licet ignis etiam augeri poteſt per iuxta poſitionem alterius ignis, vt dicitur in. 2. de gene. & corru. tex. cō. 38. Ignis. n. augetur igne & æther æthere, & in hoc conuenit cū augmēto per iuxta poſitionem facto cum aliis elementis, tamen etiam habet alium modum, vbi per appoſitionem pluriū lignorum videtur reſultare maior ignis, quod nō habent cætera elementa, quæ non ſunt ita alteratiua & actiua. & hac ratione ſolum ignis videtur inter alia elementa nutriri & augeri, cum tamen vere neque nutritio ſit, neque augmentum, quia non permanet, vt dicitur in. 2. de gene. & corrup.

2. de aſa. tex. 41. Vigeſimanona contradi. eſt in tex. 41. Ariſt. in paruo ſpatio ſibi contradicit hic. Nam vult omnium natura conſtantium terminum eſſe magnitudinis & augmenti. & poſtea immediate ſubdit, ignis augmentum in infinitum protendi, quouſque combuſtibile fuerit. & cum ignis ſit vnum eorum, quæ natura conſtant, & animalia, & partes ipſorum, vt dicitur in principio. 2. phy. eius debet eſſe terminus magnitudinis. & augmenti. & ſic vniuerſalis interimitur per inſtantiam particularis aperte, vt ditur in libro priorum. Hanc autem contra

Solutio. Egidij. dictionem Egidius Roma. conatur ſedare, dicens ſermonem Philoſophi eſſe de natura augmentabilibus, ſicut ſunt ea, quæ proprie augentur, ſicut ſunt animata. Vnde iſte motus eſt finitus & terminatus, qui eſt in corporibus animatis, quę vere augentur: ſed augmentum ignis non eſt terminatum: igitur in figura ſecunda ſequitur ꝙ motus augmenti veri non eſt ab igne. Vnde Cōm. per terminos exponit vltima naturalia, quę inueniuntur in corporibus augmentabilibus, i. animatis. Et poſtea præfatus doctor inquirens reſolute cauſam augmenti in reb⁹ naturalibus, dicit, ꝙ poteſt eſſe triplex, forma, materia, & ordo vniuerſi. De forma patet, & eſt conceſſum ab omnibus Peripateticis. ſed de materia, inquit, ꝙ, cum aliquid conſtat ex tota ſua materia, tale non poteſt eſſe niſi vnum in vna ſpecie, vt colligitur. 1. cœli. tex. cōmen. 93. vbi dicitur ꝙ mūdus, quia conſtat ex tota ſua materia, vnus eſt numero: quia autem materia paſſiuorū & actiuorum terminata eſt, ideo etiam nō creſcit de facto ignis in infinitū. vnde Ariſto. vult magis terminationem ignis eſſe à materia quàm à forma. inanimatis autem eſt econtra, quia eſt propter animam magis quàm propter materiā. Tertio dicit terminatum imponi ex vniuerſi. nam, quia elementa continentur à cœlo, inde eſt ꝙ ſibi impoſitus terminus, quia quibuſdam temporibus dominantur ſydera calida, quandoque frigida: motus. n. Solis in obliquo circulo eſt cauſa iſtius viciſſitudinis, vt dicitur in. 2. de genera. & corrup. iſta ſunt dicta eius. Videtur in 2. dicto eſſe contradictio, quia Commen. in. 3. phy. in cō. 60. dicit expreſſe ꝙ infinitas eſt à materia, & finitas eſt à forma. & per conſequens non videtur ꝙ naturaliter terminatio ſit à materia. Et qđ dicit, ꝙ in rebus conſtantibus ex tota ſua materia vnum individuum eſt in vna ſpecie, & in illo non poteſt eſſe augmentum, patet ꝙ æquiuocatio eſt in ſermone. quia per te ſermo eſt de augmento, quod eſt in quantitate continua. ſic. n. augmentum animatorum eſt ad terminatum, & augmentum ignis non eſt ad terminatum. ſed modo loqueris de augmento in quantitate diſcreta. Amplius licet res conſtantes ex ſua materia ſint terminatæ in numero, tamen non eſt illud principaliter, ſed per viam ſigni & cauſæ ſecundarię, vt alias declarauit: quia poti⁹ forma limitat materiam, quàm materia formam, vt alibi demonſtraui. Dico cum diſtinctione in hoc quæſito, præſupponendo primo ꝙ Philoſophi deuenerunt ad hoc, vt aſſerant in rebus generabilibus, & corruptibilib⁹ dari extrema & media, ſ. maximum & minimum ex duobus: Primo ex operationibus formarum, quia inuenerunt eas eſſe terminatas, & requirere diſpoſitiones terminatas quantitatiue & qualitatiue, & ſm terminatum tempus, & hoc experientia docuit. Vnde Medici de cauſis ſterilitatis loquentes, dicunt quandoque prouenire propter magnitudinem virgæ. & Ariſto. dicit hoc in libris de generatione animalium, ꝙ habentes penem immoderatum ſunt infœcund.: & etiam propter paruitatem. & ideo datur maximum & minimum, cùm latitudine tñ quadam in iſtis. Et ſimiliter deuenerūt ad hoc ex cognitione gñationum, quæ fiunt in determinatis temporibus. vnde. 2. cœli. tex. com. 38 datur tempus minimum in non excedere, ita de qualitatiuis diſpoſitionibus, vt pulchre dicit Commen. in. 6. phyſi. cōmen. 91.

Impugnatio.

Solutio propria. De maximo & minimo.

de embryonibus habentibus quantitatem maximam & minimam, & de quantitatibus hominum, & vniuerſaliter dicit quòd actio cuiuſlibet entis perficitur per quantitatem & qualitatem terminatam. vnde primo cap. de ſubſtantia orbis datur exẽplum de aqua, dum conuertitur in aerem, & ecõtra. Secundo deuenerunt ad iſtud ex rebus artis. ars enim eſt æmula naturæ, & naturam miratur. & viderunt in arte, quòd ipſa eſt, quæ imponit terminum rebus in menſura & figura, non inſtrumenta, vt patet inductiue in omnibus. Et ita etiam dixerunt quòd ſit in natura, quòd forma naturalis eſt, quæ imponit terminum & figuram rebus non inſtrumenta. Nota tamen quòd eſt diſtinctio in iſtis formis. quia quædam ſunt propinquæ primæ materiæ, ſicut ſunt formæ elementariæ, quæ ſecundum viam Auer. ex hoc habent vt ſint quodammodo media inter ſubſtantiam & accidentia. Et ex hac ratione concludit, ꝙ iſtæ multum participant de proprietate materiæ. vnde nullam ſibi requirunt terminationem, & figuram, vt eſt demonſtratum in tertio cœli. tex. commen. 67. Figura enim, vt ſcribit Commen. in cõm. 67. aſſociatur in hoc formis ſubſtantialibus perfectis in hoc, ꝙ non recipit diuiſionem. & ideo caret motu alterationis, vt dictum eſt in ſeptimo phyſicorum, & ideo elementa in ſua natura cõſyderata infigurata ſunt, & interminata per conſequens. & ideo, quia ſunt primæ materiæ formæ eorum propinquiſſimæ. & ideo ſic habent proprietatem materiæ, quæ eſt radix interminationis & infinitudinis. vnde etiam propter ſui imperfectionem recipiũt quandam penetrationem in ſuis partibus, vt notat Commenta. in octauo phyſicorum cõ. 82. Et propterea concluditur ꝙ poſſunt eſſe ſimul in eodem puncto, vel parte materiæ in mixto, quod non poſſunt facere formæ mixtorum perfectæ, quæ appropriant ſibi certam quantitatem terminatam, & figuram: ſed bene tales formæ recipiunt terminationem inſequentem formam mixti, & per illam terminantur, & non per proprios terminos, quibus carent ex ſe, & qui corrumpuntur in mixtione, ſi quos habuerunt, dum exiſtebant ſeparata. Et ideo animaduerte, frater mi, quòd elementa aliter ſe habent, vt in ſua natura conſyderantur, aliter, vt iam exiſtunt & ſunt partes mundi, primo modo termino carent & figura, ſed ſecundo modo habent terminum, quia vniuerſum terminatum eſt & non infinitum, vt eſt demonſtratum in tertio phyſicorum & magis in ſpeciali adhuc in primo de cœlo. vnde ſic figurantur à continente. Iſta igitur ratione ignis augmẽtum in natura ſua conſyderatum ſimpliciter vt eſt agens principale, & non inſtrumentum animæ infinitum eſt, appoſito combuſtibili. quia vt ſic, vbi deſinat, non habet. Si autem conſyderatur vt eſt pars mundi, vt ſic terminum habet. maxima enim dimenſio, quam recipit materia, eſt illa, quã habet ſub forma ignis, & minima illa, cum qua ſtat forma terræ, vt dicit Commenta. in ſecundo de anima. commento 97. & ſic ignis in exiſtentia naturæ eſt determinatus per maximum & minimũ. Sed in hoc eſt differentia inter ignẽ & alia ſimplicia ex vna parte, & reliqua mixta perfecta, quia illa habent terminationem extrinſecus deriuatam propter continens, & ratione qua ſunt partes. ſed mixta vltra rationem generalem habent intrinſecam cauſam ſuæ terminationis, & eſt ſua forma, & quæ ex ſui perfectione, cùm ſit eleuata magis à materia, & accedat magis ad actum & formam, eſt terminata, & imponens cauſam terminationis in entibus. vnde ſecundum quòd magis & magis eleuantur, ſic ſunt perfectiores & magis ad vnitatem accedentes. Vnde quidam viri magni tenuere animas perfectorum animalium eſſe indiuiſibiles, tamen via Auer. licet diuiſibiles ſint omnes formæ eductæ de potentia materiæ, ſunt tamen magis vnitæ perfectiorum animæ. vnde in animalibus perfectioribus propter iſtam cauſam partes diuiſæ non mouentur neque viuunt. & ideo licet detur ignis maximus & minimus, & aqua, hoc eſt ſecundum quòd exiſtit in natura, ſed in ſe non habet terminum. Et ideo in hoc bene dicit Egidius Romanus, quòd terminatio in igne non eſt à forma ſua, ſicut eſt in animatis, ſi ipſe reſpexit ad iſtam differentiam originatam ex propinquitate materiæ & diſtantia. 2 cœli. commento trigeſimo ſecundo eſſe elementorum propinquum materiæ: ſed non eſt abſolute concedendum terminationem eſſe à materia, ſed à forma principaliter. vnde magis eſt rationis & formæ, quam materiæ. quia, ſi materia eſt terminationis cauſa, non eſt ratione ſuæ eſſentiæ, ſed quatenus eſt formata, & actuata per formam. Et ideo nota bene differentiam inter generabilia ſimplicia & maxima perfecta, quia licet de facto omnia terminata ſint maximo & minimo, tamen ſecus eſt in ſimplicibus,

&

& ſecus in mixtis. quia in ſimplicibus eſt anima extrinſeca, in mixtis vltra extrinſecã eſt cauſa intrinſeca, & eſt ratio formæ ſuæ, quæ perfecta eſt, & requirit figuram & terminationem terminatam, cuiuſmodi non ſunt formæ ſimplices. Et ex hac ratione ſcire potes quare formæ elementatię in mixto poſſunt ſe penetrare & ſimul eſſe in eadem parte materiæ, quod non poſſunt formæ mixtorum perfectorum. aſſimulantur enim accidentibus & qualitatibus in hoc, ſicut ſapor, odor, & color, qui ſunt in eodẽ ſubiecto, quia non habent diuerſos terminos. ſed vna quantitate terminata ſubiectum inſequente terminantur: iuxta illud, tanta eſt albedo quanta eſt ſuperficies, ex prædicamentis. ita formæ elementariæ in mixtis habentes eſſe ligatum, habent extẽdi & terminari per quietem & terminatam inſequentem mixtum & formam eius, & non habent diuerſas terminationes, ſicut ſunt formæ mixtorum. Ideo Cõmen. 8. phyſi. cõ. 82. expreſſe dicit q̃ elementa recipiunt quãdam penetrationem in ſuis partibus.

2. de aïa. com. 41. Trigeſima contradi. eſt in cõm. 41. Dicit Cõm. q̃ ignis dominatur in corporibus nutribilibus. Sed oppoſitum patet. 2. de generatione. in te. cõ. 49. & in. 4. meteo. vbi ſcribitur q̃ omnia reſidentia circa medium à prædominio ſunt terrea. Soluitur. ſm molem terra dominatur: ignis aũt ſm virtutẽ, & præcipue in nutribilibus: nam generatio eſt prima participatio animæ in calido naturali, & vita eſt eius permanſio. Et ideo dixerunt ſapientes q̃ frigiditas non ingreditur opus naturæ igneæ. namque anima omnia operatur. 2. de anima. tex. cõ. 41. & 130. Replicari poteſt. in maiori quanto eſt maior virtus. ſi igitur terra dominatur quantum ad molem: igitur quantum ad virtutem. Soluitur. intelligitur propoſitio in his, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei, ſicut plus ponderat gleba terræ, & velocius deſcendit quàm minor gleba. fallit in his, quæ ſunt diuerſarum rationum. ſimiliter intelligitur propoſitio illa, quò ad virtutem inſequentem talem molem, non autem quò ad alias virtutes, quæ illam molem non inſequuntur, ſic dico, quòd, cum terra quò ad molem dominetur in mixtis, talia mouent ad motũ eius. Et ideo canis proiectus de turri deſcendit virtute elementi dominantis in eo, ſed quò ad ſuum motum, qui eſt ab anima, & quò ad alias operationes virtutis nutritiuę & ſenſitiuæ ignis dominatur, ſicut communiter cõceſſum eſt ab omnibus ſani capitis.

Solutio.

Trigeſimaprima contradi. eſt in cõ. 48. Dicit Commen. virtutes corporum cœleſtium conſeruant eſſe ſecundum omnem diſpoſitionem. & ſm omnes partes. Oppoſitum videtur in vltimo cap. de ſubſtantia orbis, vbi dicit q̃ cœli permanentia non eſt à virtute. Soluitur. negat ibi virtutem extentam ad extenſionem ſubiecti, concedit hic virtutem abſtractam à tali. n. eſt permanentia cœli & motus æternitas. 2. capit. de ſubſtantia orbis. & 8. phyſico. commen. 15. æterna enim habent cauſam neceſſariam conſeruantem, & dantem eſſe.

2. de aïa. com. 48.

Solutio.

Trigeſima ſecunda contradict. eſt ſuper tex. 51. Ariſtote. in. 2. de anima tex. commen. 51. ſcribit quòd ſenſus in ipſo mouen & pati aliquid accidit, ſicut dictum eſt: videtur enim quædam alteratio eſſe. Et Cõmen. in cõmen. dicit q̃ hoc eſt primum cõſyderandum de ſenſu, vtrum ſit de virtutibus actiuis vel paſſiuis: & q̃ Ariſtote. poſuit ſenſum in genere virtutum paſſiuarũ. Sed huius oppoſitum habetur per Alexand. in ſua paraphraſi de anima, in capitulo de intellectu practico & ſpeculatiuo, vbi dicit q̃ ſentire non eſt pati, ſed iudicare, atque diſcernere. Niſi eſſet, quòd, vt ſcribit Ariſtot. in ſeptimo phyſicę auſcultatio. tex. cõm. 12. Senſus ipſi alterantur, patiuntur enim. actio enim ipſorum motus eſt per corpus, patiente aliquid ſenſu. pro quanto igitur ſenſatio non fit niſi per impreſſionem ſpecierum ſine materia in ſenſorio reſultantem, ſic. ſentire conſiſtit in quodã motu, & in quadam paſſione. ſed illa receptio & paſſio nõ eſt ſenſatio formaliter, ſed iudicium & cõprehenſio ſenſilis in ſpecie relucẽtis. Et ideo bene loquitur Alexand. quòd ſentire, non eſt pati, ſed iudicare, atq; diſcernere. Quod etiam ratione fulcitur. quia poteſt eſſe patiti & receptio ſpeciei in ſenſorio, & tamen non erit ſentire, dicit enim Philoſophus ad alia fortiter intenti delata ſub oculis non videmus. Amplius ſequeretur virtutes ſenſitiuas, in genere potentiæ eſſe viliores ſimpliciter virtutibus vegetatiuæ, vt eſt nutritiua actiua, & generatiua, quia iſtæ ſunt actiuæ & illæ paſſiuæ, & agens eſt nobilius paſſo. Et ideo non eſt credendum operationem ſenſus eſſe paſſionem, formaliter loquendo, licet ſine paſſione quadam fieri non poſſit. Nec eſt credendum ſenſum formaliter eſſe de virtutibus paſſiuis inquantum ſenſus, ſed vt eſt operatiuus per organum. ſic enim Ariſtote. dicit in ſeptimo patiente aliquid ſenſu per corpus. &

2. de aïa. cõm. 51.

iſto modo ſunt gloſanda dicta Auer. & reducenda in bonum intellectum. Et qui nō vult illo modo intelligere, vadat via ſua. arbitrij enim noſtri non eſt q̄ quiſque loquatur. Subtilis doctor in quolibeus quæſtione. 13. in arti 3. in reſponſione ad ſecundū. dicit q̄ ſicut eſſe album eſt habere formaliter albedinem, ſic ſentire eſt habere formaliter ſenſationem. ſed hoc non eſt vniuerſaliter verum. quia ſtat aliquid formaliter denominari ab aliqua forma, licet illa formaliter nō it. hæreat. vt communiter dī de his principijs ab extrinſeco denominantibus.

1. de ala. com. 51. Triceſimatertia contradi. eſt in com. 51. dicitur ſenſum eſſe de virtutibus paſſiuis. Videtur autem oppoſitum probaſſe Philoſophus ſuperius in 1ex. cōm 37. vbi declarat animam effectiue concurrere ad omnes motus tam veros quàm exiſtimatos, vt

Soluuo. dicit ibi Commen in commento. Soluitur. Dico q̄ opinio illa Alberti Magni in. 2. de anima iudicio meo eſt multum rationi cōſona, q̄ ſenſus, licet vt eſt in potentia ad recipiendum ſpeciem ſit paſſiuus, ſit autem actiuus, poſtea quàm ſpecie dīa informatus fuit reſpectu ſenſationis. illi autem, qui poſuerunt motorem ſepatatum concurrere immediate ad ſenſationem cauſandam aliqua ſpeciali influentia. multum, vt mihi videtur, excedunt limites iſtius artis. Et licet Commen. 2. de anima. cōmen. 60. moueat iſtam quæſtionem, quæ omnino dubia eſt, & ab eo cum difficultate apparet ſoluiio, tamen talem motorem ſepatatū non ponit, ſicut expoſitores eius dicunt. impoſſibile enim eſt q̄ ſenſatio effectiue ſit ab intelligentia, tanquam à cauſa efficiente, propinqua aliqua ſpeciali influentia concurrente. Nam ſecundum Auer. 7. meta. cō. 31. ad finem, quod mouit Ariſto. ad ponendū mouens ſeparatum à materia fuit factio virtutum intelligentium: quia virtutes intellectuales apud ipſum ſunt non mixtæ cū materia. omne. n. nō mixtū cū materia fit à mixto cū materia ſimplr: quemadmodū omne mixtum cū materia generatur à mixto cum materia. & primo meta. cō. 31. materiale non tranſmutatur niſi à materiali. Et confirmatur. Ariſto in pleriſque locis damnat Antiquos, quia effectum ſenſibilium ponebant cauſas inſenſibiles, ſicut patet primo meta 19. 21. 23. 25. &. 26. modo, ſi Commen. ponat intelligentiam eſſe immediatam cauſam ſenſationis, tunc ipſe incidit in foueam quam fecit. quia effectus ſenſibilis erit immediate ab inſenſibili & & abſtracta cauſa. Amplius. quomodo euaderet quin aliquid nouum immediate proueniat ab antiquo? Forte dices q̄ hoc facit mediante obiecto, quod concurrit diſpoſitiue & non effectiue. Contra. quia tunc ſoluuntur argumenta Ariſtote. contra Platonem de ideis, & Auer. contra Auicen. qui ponebat datorem formatum: quia tales etiam ponēb int iſta agentia inferiora concurrere diſpoſitiue. Amplī quomodo cauſa vniuerſalis erit effectus particulariscauſa immediata non video. hoc autem ſequitur euidenter, ſi intelligentia concurrat ſolum vt efficiens, & obiectū vt diſponens. Amplius. Ariſto in ſecundo de anima. 52. 59. &. 60. reddit cauſam, quare non ſentiunt ſenſus ſe, & quare non ſentimus dum volumus, reducit hoc ad iſtam cauſam, quia ſenſus non poſſunt ſentire ſine motore extrinſeco: tale autem eſt obiectum, vt omnes dicunt. Amplius, 59. & ſuper commento libri de ſomno & vigilia habetur q̄ prima perfectio ſenſuum fit ab intelligentia agente, quæ declaratur in libro de animalibus, ſed iſta poſtrema perfectio fit à ſenſibilibus. hæc & alia adduci poſſunt. quæ gratia breuitatis omitto. Dico igitur, ſiue ſpecies ſenſibilis idem ſit cùm ſenſatione, ſiue non idem, quæſtionem iſtam ab Auer. motam eſſe propter ſpeciem, non propter ſenſationem. quia miratur ipſe, vnde habet obiectū producere ſpiritualius eſſe quàm ſit ſuum eſſe. non à medio, vel ab organo poteſt eſſe iſta maior ſpiritualitas in ſpecie quàm in obiecto· quia medium concurrit vt materia tantum in receptione ſpeciei. effectus autē potius inſequitur agens, quàm materiam. Et ideo videtur eſſe ponendus extrinſecus motor. & hoc non poteſt negari. ſed non modo, quo Moderni ponunt. Nam intelligentia ipſa ſecundum Ariſto. concurrit ad omne opus mundi huius: ideo enim mundum hunc oportet ſuperioribus lationib⁹ continuum eſſe, vt omnis virtus eius gubernetur inde, meteoro. primo. vnde, ſicut in generatione animalis virtus informatiua exiſtens in ſemine in virtute animali, ſcilicet cœleſtis corporis & intelligentię non errantis. à qua gubernatur, producit animal, ſic obiectum ſenſibile extra quantumque materiale eſſe habeat in virtute intelligentiæ, cuius ipſum eſt quaſi inſtrumentum, producit ſpeciem ſenſibilem habentem ſpiritualius eſſe quàm habeat ipſa. ſenſus autem ſpecie informat⁹ virtute obiecti primi fit actiu⁹ ad ſenſationis productionem.

ſenſibile

ſenſibile enim ſenſum agere facit ex mente Philoſophi in libro de ſenſu ex obiecto enim & potentia paritur notitia. Et hoc videtur velle Commentat. ſecundo de anima commen trigeſimoſeptimo, vbi dicit animam eſſe cauſam effectuam omnium motuum tam verorum quàm exiſtimatorum exiſtentium in animato. Et iſta etiam ſententia eſt eiuſdem. 2. de anima cõmen. 149. & non habeo pro inconuenienti hoc, quod idem ſit actiuum ratione alterius. & ſit paſſiuum ratione propria. vnde ſicut intellectus poſſibilis eſt actiuus & paſſiuus teſte Auer. 3. de anima. commen. 19. ſic imaginor de ipſo ſenſu. Et in hoc iudicio meo recte dixit Albertus, nec rectius dici potuit. Et hoc fuit in cauſa, ſicut mihi videtur, quare Ariſtote. non poſuit expreſſe motorem iſtum extrinſecum in ſenſu, ſed bene in intellectu. quia motor iſte concurrit vniuerſali influentia vnà cum obiecto, quod eſt cauſa proxima non diſpoſitiua, ſed effectiua particularis reſpectu ſpeciei ſenſibilis. in intellectione autem, in qua fit tranſitus de ordine in ordinem, & fiunt potentia intellecta actu intellecta, fuit neceſſarium ponere iſtum intellectum agentem: quia ibi manifeſtum erat quòd productio ſpeciei intelligibilis non poterat reduci ad phantaſma, cùm exeat ordinẽ & latitudinem ſenſibilium. ſed in ſenſu, vbi manet continuus ordo, non videtur aliquem motorem ſeparatum appropriatum ponere: ſed vniuerſalis eius influxus ſufficit, ſicut etiam in alijs eſt. Et hoc voluit dicere Comment. vt mihi videtur, dum dixit, ſed Ariſtote tacuit motorem iſtum extrinſecum in ſenſu, & propalauit in intellectu: quia in ſenſu latet, & in intellectu manifeſtum eſt. Sic cognouiſti iam quomodo ſenſus eſt de virtutibus paſſiuis, & quomodo de actiuis, & reſpectu cuius, & qualiter.

2. de aſa. tex. 52. Trigeſimaquarta contradictio eſt ſuper tex. 52. Ariſtote. & Commen. videntur tenere in hoc loco quòd ſenſus non ſentiunt ſe. Sed huius oppoſitum memini me legiſſe apud Alexand. in ſuo tracta. de intellectu, capitulo quarto, vbi agit de intellectu in habitu, vbi inquit quòd eodem modo ſenſus ſeipſum ſentire dicitur, quando hæc ſentit, quæ actu ſibi eadem ſiunt. nam, vt dixim⁹, ſenſus in actu eſt ipſum ſenſili, cum & ſenſus & intellectus formarũ receptione abſq; materia, quæ ſibi propria ſunt participant. Solutio. Dicimus nos quòd intellectus & ſenſus in aliquibus conueniunt, & in aliquibus differunt. Conueniunt quidem, quia vterque percipit per ſpeciem, tertio de anima textu commen. 2. intelligere eſt ſicut ſentire conueniunt etiam. quia ſicut ſenſus & ſenſilis eſt vnus & idẽ actus ſecundo de anima. te. commen. 141. ſic & intellectus & intelligibilis ſecundum actum eſt vnus & idem actus. & quo ad iſtam ſimilitudinem ſenſus poteſt dici quòd ſentiat ſe, ſicut intellectus, pro quanto eſt vnus actus vtriuſque, ſcilicet obiecti & potentiæ actu operantis. Differunt autem, quia licet ſenſus percipiat recipiendo ſpecies ſine materia, non tamen ſicut intellectus. quia intellectus recipit ſpecies ſine materia, & ſine conditionibus materiæ: quia obiectum relucens in ſpecie intelligibili eſt abſtractum à materia & à præſentia materiæ, & ab omnibus circunſtantijs & appendinijs materiæ. ſecus autem eſt de ſenſu, quia ſentit cum his & nunc. & ideo intellectus eſt communiter vnus ſupra ſuam eſſentiam per veruni circulum, vt dicitur in primo de anima, quod non poteſt facere ſenſus, cùm virtus organica ſit, & illo modo ſenſus non poteſt ſentire ſeipſum. Et iſtud eſt ex mente Alexand. in paraphraſi de anima in capitulo de intellectu ſecũdum actum, vbi formaliter iſto modo dicit. Iccirco intellectus in actu, qui idem ſit cum intellectu ſpecie, non immerito ſeſe intelligere dicitur. ergo ſeſe intelligit, quia hoc idem, quod itelligitur, ſit. ſpecies enim abiunctas à materia intelligit: nõ enim ſingulariter apprehendit hoc, ſed in ſingulari id, quod eſt, eſſe intelligit, ſicut retro dictũ eſt. Neque tamen ex pari ratione ſenſum ſeipſum ſentire dixeris, licet ipſæ quoque ſpecies ſenſibilium rerum excipiat, ea de cauſa, quia ſentit quæcunque ſentit, velut addita materiæ: huius enim & ſingularis functio ſenſus eſt. non fit autem idem ſenſus cùm rei ſenſili ſpecie, quãuis nõ more materiæ ſpecies excipiat: materiales enim formæ ſenſilesque ſecus à ſenſu, ſecus ab intellectu penſitantur. & vide cætera, quæ ſequuntur.

2. de aſa. ex. 52. Trigeſimaquinta contradictio eſt ſuper eodem tex. Ariſtoteles quærit quare ſenſus non ſentiunt ſe: & ſoluit, quia ſenſitiuũ eſt in potentia & non actu ipſum ſenſibile, & nihil mouetur de potentia ad actum, niſi à motore extrinſeco. & eſt locus allegat⁹, quòd ſenſus ſeipſos non ſentiunt. Sed huius oppoſitum memini me legiſſe apud Alexandrum in tractatu de intellectu, cap. 4. vbi agit quomodo intellectus in habitu

ſeipſum intelligit. vbi expreſſe dicit, quòd eodem modo ſenſus ſeipſum ſentire dicitur, quando hæc ſentit, quæ actu eadem ſibi fiunt. Dico quòd in præſenti textu Commen. aliter legit textum, quàm Græci expoſitores. Vult enim Ariſtot. adducere rationem, per quam probat ſenſum eſſe de virtutibus paſſiuis & non actiuis. Nam, ſi ſenſus eſſet de virtutibus actiuis, cum virtutes actiuæ ex ſe abſque extrinſeco motore poſſint operari, ſequeretur quòd ſenſus ſine ſenſibilib⁹ poſſent ſentire ſe, & ſua organa, & elementa ipſa ſenſoria componentia. Sed ſecundum Græcos, dubitatio Ariſtote. eſt, quia, ſi ſenſus eſt de virtutibus paſſiuis. nã ſentire in quodam pati & moueri conſiſtit ſecundum omnes, vt dicitur in primo de anima. te. commen. 79. vbi dicit ſentire autem & moueri & pati aliquid ponunt: tũc contra hoc ſuppoſitum ab omnibus conceſſum inſurgit iſta dubitatio. cum ſenſus ſint paſſiui, & habent ſenſibilia ſecum iuncta: nam organa conſtant ex elementis, quę ſecundum ſeipſa ſenſibilia ſunt, aut ſecundum accidentia ipſis: quare igitur, ſicut ſenſus patiuntur à ſenſibilibus remotis, à conjunctis non patiuntur? cur oculos ipſos nõ cernimus & oculorum colores, ſicut per oculos cætera cernimus? Et ſolutio Ariſto. conſiſtit in hoc, quòd ſenſorium eſt in potentia ad ſenſibile, & non in actu, ſicut cremabile eſt in potentia combuſtibile, & non actu. quia ſi actu eſſet, non indigeret eo, qui eſt extra, igne in actu, vt dicit, ad hoc vt comburatur. Et eſt locus ſatis arduus & difficilis ſicut vides, intantum quòd Plutarchus, vt refert Simplicius, voluit hanc dubitationem protendere contra Empedoclem, & non contra ſententiam Ariſtotelis, & in hanc ſententiam eſt diuus Thomas in præſenti loco. Et in veritate, qui tenent in via Ariſtotelis elementa formaliter non remanere in mixto, iſto modo habent neceſſario exponere locum iſtum. Sed iſtis aduerſatur Simplicius, & Themiſtius, & Alexand. & Ammonius, & Commenta. vnde volunt iſta intelligi ſecundum viam Ariſtotelis. Sed quomodo ex hac ſolutione patet reſponſio clare ad obiectionem, difficile eſt videre. Dicit Ammonius in hoc loco tres cauſas. Prima eſt quòd ſenſus ſecus ſe habet circa ſenſibile, & ſecus circa intelligibile ſe habet intellectus. quia intellectus in intelligendo intelligibile non indiget organo, & ſeipſo ſufficit, nec aliquid ad hoc habet impedimentum. ſed ſenſus indiget

Solutio.

organo, & ideo non poteſt conuerti ſupra ſuum organum, nec ſupra ſe. Secunda cauſa, quia ſenſus cognoſcit ſpiritualiter & indiget medio, puta aere, vel aqua, vt patet in tribus ſenſibus, & etiam medio debite diſpoſito, & ideo eſt ratio, quare viſus non poteſt videre colorem ſui organi, & tamen colorem extrinſecum poteſt. Tertia cauſa, quę eſt verior inter omnes, quia id, quod ſentit, eſt totum compoſitum ex virtute & organo, & totum hoc concurrit vt patiens. & quia nihil à ſeipſo pati poteſt, ideo indiget ſenſibili extrinſeco. Vnde dato quòd elementa ſint in organo, quia tamen organum componitur ex elementis, ſicut ex materiali cauſa, & totum organum vnà cum ſentiente virtute fit paſſum, omnia, quæ in organo ſunt concurrunt etiam vt materia, non vt agens. & ideo neceſſe eſt. quod deducatur ad actum ab extrinſeco motore. Accedit, vt dicit Themiſtius in hoc loco, quòd à iunctis innexiſq́ne nulli ictus eueniunt. Vnde forma exiſtens in ſubiecto non alterat ſubiectum, quia alteratio fit per contactum. & ideo oportet quòd alterans ſit diſtinctum loco, & ſubiecto, ab ipſo alterato. Vnde Ariſtote. in primo de generatione & corruptione in tex. com. 73 continuum quidem igitur vnumquodque, & vnum ens impaſſibile. ſimiliter autem & non appropinquantia. Et iſta eſt ratio, quare ęthica febre laborantes non ſentiũt febrem ſuam, licet calor ille extraneus ſit intenſior quàm ſit calor in alijs febribus dependentibus ab humoribus, vt ſunt putridæ, vel à ſpiritibus, vt ſunt ephemere, quia humor & ſpiritus ſunt corpora diſtincta à membris ſentientibus: ſed caliditas febris æthicæ eſt formaliter & ſubiectiue in ipſis membris. Sed quò ad authoritatem Alexand. qui videtur contradicere huic ſententiæ, reſpondetur q, nõ eſt intentio Alexand. dicere quòd ſenſus ſentiant ſe, aut organa ſua: quia alibi ipſe oppoſitum tenet, ſicut eſt rei veritas. ſed dicit ſimilitudinem inter intellectum in actu & ſenſum in actu, penes hoc quia, ſicut intellectus in actu & intelligibile in actu vnum ſunt, quia vnus & idem eſt actus vtriuſque: ſicut in ſimili dicitur in tertio phyſic. quòd vnus & idem eſt actus motoris actu mouentis, & mobilis actu moti: ſic etiam eſt de ſenſu in actu & ſenſibili in actu. & ſic dicunt verba eius, quia dicit. Similiter autem ſenſus ſeipſum ſentire dicitur, quando hæc ſentit, quę actu ſibi eadem fiunt: & non dicit q, ſenſus ſit

Quare ęthica febre laborantes nõ ſentiũt ſe febrire.

conuer-

conuerſiuus ſupra ſuam eſſentiam, aut ſupra organum ſuum. Vnde Auicen. dicit in 6. naturalium q̃ virtus imaginatiua, quæ eſt ſpiritualior, quàm ſenſus extrinſeci, & quàm ſenſus communis, non poteſt imaginari organum ſuum.

2. de aia. cõm. 52. Trigeſimaſexta contradictio eſt in cõm. 52. Scribitur ſenſationem exterioris ſenſus non poſſe fieri ſine preſentia obiecti. Huius tamen oppoſitum meminimus nos inueniſſe in dictis eius ſuper comnento. libri de ſomno & vigilia, vbi dicit in ſomno viſionem, & guſtus ſenſationem, vel aliquid huiuſmodi poſſe fieri. Soluitur, quòd talis ſenſatio non ſenſus eſt exterioris, ſed eſt ſenſus communis, qui vtitur intentionibus pro rebus, vnde illa ſenſatio non eſt ſine præſentia obiecti: obiectum enim præſens eſt ſpecies in organo ſenſus exterioris, quã apprehendit ſenſus communis, & non ſenſus exterior: quia ſenſus exteriores in ſomno ſunt ligati. nam ſecundum Auer. in præ dicto tractatu ſomnus eſt ligamentum ſenſuum exteriorum. Et iſta eſt ſolutio Gregorij Ariminenſis in primo ſententiarum. 3. diſtin. primi, quæſt. prima arti. 2. in ſolutione ſecundæ experientiæ Aureoli. & dicit iſtam ſolutionem eſſe de mente Cõmenta. prædicto loco. Miror maxime de tanto doctore quomodo plerunque allegat tot, & tantas Commen, authoritates, quas aut nõ intelligit, aut fingit ſe non iurelligere. ipſe dicit in primis ſenſationes iſtas non poſſe fieri à ſenſibus exterioribus, quia ſenſus exteriores ſunt ligati: & allegat Cõmen. ibi. ſed contra ſenſus communis etiam in ſomno ligatus eſt: & ligamentum non attribuitur ſenſibus exterioribus, niſi propter ligamentum prius exiſtere in ſenſu communi. nam, vt dicit Philoſophus, ſomnus eſt paſſio primi ſenſitiui: primum autem ſenſitiuum appellat ſenſum communem. Dicamus igitur pro nobis & pro ipſo q̃ ſenſationes dupliciter fiunt. quandoque per lineam rectam: & iſta incipit à ſenſibilibus extrinſecis, & terminatur ad virtutem rememoratiuam. alia eſt per lineam reflexam & retrogradam: & iſta incipit à virtute rememoratiua, & terminatur ad ſenſus exteriores. In ſomno autem poteſt fieri retrograda ſenſatio. nam virtus imaginatiua per intentionẽ, quam recepit ab obiecto extrinſeco, vel à virtute rememoratiua, mouebit ſenſum communem, et ſenſus communis mouebit ſenſum particularem, & ſic fit talis ſenſatio. vnde iſta ſenſatio eſt ſenſus particularis tanquam ſubiecti, & non eſt ſenſus communis, niſi tanquã agentis. Sed illud, quod decepit Gregoriũ, fuit, quia non potuit imaginari quomodo ſenſatio iſta poſſit eſſe ſenſus exterioris, cùm ipſi ſint ligati, ſed, vt dixi, ipſe incidit in Scyllam cupiens vitare Charybdim, nam quomodo poteſt eſſe ſenſus communis, cùm ipſe ſit primo ligatus? Soluimus igitur quod in ſomno perfecto ligati ſunt ſenſus iſti, & ſenſus communis, & præcipue à ſenſibilibus communiter occurrentibus: & in tali ſomno nõ fiunt iſtæ ſenſationes. eſt & alter ſomnus imperfectus, & in tali fiunt iſtæ ſenſationes. & licet ſenſus exteriores in tali ſomno ligati ſunt reſpectu ſenſibilium exteriorum communiter occurrentium ab extrinſeco, tamen reſpectu alterius feneſtræ, vt ita dicam, per quam itur ad ſenſum communem, non ſunt ligati, & reſpectu illi⁹ imitari poſſunt. iſtud ſentit Auerr. ibi in litera. Et ne videar iſta ſtudio contradicendi dixiſſe, adduco verba eius formaliter. inquit. quomodo autem accidit quòd homo in ſomno videt, quòd ſentiat per quinque ſenſus abſque eo, quòd ibi ſit aliquod ſenſibile extrinſecum. & ſoluit dicens. Hoc accidit per contrariũ motũ ei, qui fit in vigilia. in vigilia. u. ſenſibilia extrinſeca mouent ſenſus, & ſenſus cõmunis mouent virtutem imaginatiuam: in ſomno autem quando virtus imaginatiua imaginata fuerit intentionem, quam accepit ab extrinſeco, aut ex virtute rememoratiua, reuertetur & mouebit ſenſum communem, & ſenſus communis mouebit virturem particularem: & ſic accidit quòd homo cõprehendit ſenſiblia, licet non ſint extrinſecus, quia intentiones eorum ſunt in inſtrumentis ſenſuum. hæc illæ formaliter. Vide etiam pro hoc ipſum tertio colliget capit. 38.

Solutio.

Trigeſimaſeptima contradictio eſt in cõmen 60. Dicit Cõment. q̃ melius eſt q̃ diuerſitas formæ ſit cauſa diuerſitatis materiæ, quam econtra. Sed huius oppoſitum habetur ab ipſo octauo phyſico. commen. 46. vbi ex diuerſitate materiæ probat diuerſitatem formarum. Soluitur. diuerſitas materiæ eſt cauſa diuerſitatis formæ: ſed diuerſitas materiæ eſt ſignum diuerſitatis formæ, non cauſa. Ratio igitur quam facit 8. phyſi. 46. eſt à ſigno, non à cauſa.

2. de aia. com. 60.

Solutio.

Trigeſimaoctaua contradictio eſt ſuper tex. 61. Ariſtoteles definiens ſenſitiuum dicit, eſſe tale poteſtate, quale ſenſibile eſt iam actu, & ſubdit, quòd patitur non

2. de aia. tex. 61.

ſimile ens, paſſum autem aſſimilatum eſt. videtur igitur ſenſibile in principio eſſe contrarium ſenſitiuo, & in fine ſimile. Ex hoc igitur ſequitur ſenſationem eſſe alterationem in contrarietate fundatam. Huius tamen oppoſitum Ariſtote. ſupra iam dixerat in tex commen. 57. vbi diſtinxit ipſum pati & alterari, aſſerens aliud eſſe corruptionem quandam, aliud autem ſalutem pou⁹. & ita finaliter concludebat, quòd alteratio, qua ſecunda potentia deducitur ad actum, eſt ex ſecundo genere alterationis. ſic quãdo ſciens in habitu exit ad actum conſyderandi: & ſimiliter quando ſenſus exit in actum ſentiendi. Soluitur. vt dicit Ariſtote. quia non habemus propria nomina, quib⁹ nominare poſſumus huiuſmodi intentiones factas à ſenſibilibus in ſenſus, oportuit vti nominibus iſtis tanquam proprijs, ſcilicet ipſo pati & alterari. Sed aduerte quòd in alteratione proprie ſumpta, quæ eſt corruptio quædam, talis eſt inter terminos cõtrarios: ſicut eſt in vero motu, qui eſt de cõtrario in contrarium. Sed huiuſmodi contrarietas non inuenitur in ſenſitiuo, quia non mutatur de forma contraria in formã contrariam: nec ſic aſſimilatur ſenſibili vt fiat eius materia. ex hoc enim, quòd ſenſitiuum viſus mouetur à colore, non albeſcit, neque nigreſcit, ſicut iam fit in alteratione vera, vbi paſſum eſt materia agentis, ſed ſolum formam eius recipit: hoc enim eſt vnuſcuiuſque ſenſus proprium, ſuſceptiuum eſſe ſpecierum ſine materia. & propter rea neque pati, nec alterari proprie dicitur. Sed iſtud eſt aliud alterationis genus, quod in perfectionem deſinit, pro quanto iſta receptio eſt ſolius formæ, quæ tandem terminatur in iudicium & cognitionem. quemadmodum enim dicim⁹ ceram excipere ſigillum, & imaginem auream, non tamen quatenus aurea eſt, cera enim ſine auro, aut ære ſymbolum excipit, vt dicit lucidiſſim⁹ Themiſtius. Et ſubdit quòd nulla materia de forma ſibi accidente, hærenteque iudicium ferre poteſt, quoniam materia ſuapte ingenio incipiens bruta irrationabilisque eſt: ratio vero tum de alijs iudicat, tum ratione & forma rationem & formam apprehendit: ſenſus vero ſpecies, & ratio ea eſt, quæ ſedem in primo inſtrumento ſentiendi habet. Et hinc ſcire poteris propter quam cauſam ethicus non ſentiat febrem ſuam, quia febrilis ille calor realiter eſt, & materialiter in membris. & ideo membra, cùm ſint caloris illius materia, non poſſunt de illo afferre iudicium, ſed bene de calore, quod eſt in humoribus, aut ſpiritibus iudicare poterunt, quia ab illis poſſunt decidi ſpecies ſine materia in organo tactus, ſed à proprio calore nihil patitur, ſicut combuſtibile à ſeipſo non comburitur, vt dicit Ariſt: in ſecundo de anima. in tex. commen. 52. Et hoc pulchre notauit Themiſt. in. 2. de anima in tex. 62. vbi inquit quòd ſenſum proprie pati & alterari à ſenſibilibus, cum patet quòd, ſi viſus exalbuit, alba non percipit, ſi manus recaluit, calida non ſentit: ſi palatum indulcuit, dulcia non dignoſcit, aures ſtrepitũ fanulatem obaudiunt. Ad formam igitur contradictionis dic quòd in alteratione & paſſione vera paſſum mutatur de habitu contrario in habitum contrarium, & paſſum ſit materia agentis. ſed in alteratione perfectiua. qualis eſt ſenſitiui, non eſt de contrario habitu in contrarium nec id, quod patitur ſit materia formæ agẽtis, ſed ſolum deſinit in iudicium & cognitionem mediante receptione ſolius formæ circumſcripta materia. forma enim ſola ſenſibilis eſt, quæ ſenſorium percutit. Solum igitur hic eſt ſalus, quia ſenſitiuũ, ante quã priuatur à ſenſibili, non habet formam ſecundum quam fit aſſimilatio, ſed facta paſſione habet. vnde ex non formato fit formatum, & ex non cognoſcente in actu fit cognoſcens. ſenſibilia enim extra actiua ſunt huius operationis, vt dicit Ariſtote. in. 2. de anima. in tex. commen. 59. quod qualiter ſit intelligendum ſuperius declarauimus. non valet autem quòd, ſi ſenſituum ante pati non eſt ſimile, igitur eſt contrarium, q ia negatio affirmationem non infert. Vel dic quòd eſt priuatiua contrarietas, ex quo exiſtens ſimili fit ſimilis, ſed non poſitiua, ſicut eſt in vera.

Solutio.

Quæſthicus febrẽ ſuam non ſentiat.

Trigeſimanona contradi. eſt ſuper eodẽ tex. Ariſto. inquit ꝙ ſenſituum eſt tale in potentia, quale eſt ſenſibile actu, & paſſum eſt tale, quale eſt illud. Sed huius oppoſitũ ſequitur ex his, quæ ſcribuntur infra ab eodem in tex. commen. 121. vbi dicitur quòd proprium eſt vnuſcuiuſque ſenſus ſuſceptiuum eſſe ſpecierum ſine materia. Manifeſtum eſt autem ꝙ ſenſibile actu, quod mouet ſenſum, eſt forma in materia, ſed ſenſus, ſeu ſenſituũ nunquã actu, vbi paſſum fuerit, habebit formã ſenſibilis in materiali & naturali eſſe. Et tũc iterũ conceſſo ꝙ iſta receptio ſit ſecundum ſpeciem, reſtat quomodo ſit facta aſſimilatio inter ſenſibile habens eſſe materiale, & ipſum ſenſum.

2. de ala. tex. 62.

Soluitur,

Solutio. Soluitur, vt tradit Ariſto. in tex. cõmen 57. extractio potentiæ ſecundæ ad actum ſecũdum fit ab eo quod eſt actu, & ſimili ſic, ſicut potentia ad actum. non eſt enim neceſſe vt paſſum aſſimuletur agenti in natura, aut in forma, aut in modo eſſendi ſimpliciter. non in natura, alioquin cœlum nõ poſſet agere in iſta inferiora, quæ ſunt diſtantis naturæ: nec in forma, alioquin Sol non poſſet generare hominem: nec in modo eſſendi, ſicut eſt in caſu noſtro. ſed vt ſcribit etiam Com. 12. meta. c. 18. iſta ſimili tudo debet eſſe talis, qualis eſt inter potentiam & actum, potentia enim eſt ordo & habitudo ad actum. quoniam igitur currit inter agens & paſſum talis proportio, vt tale ſit paſſum in potentia, qua pati poſſit ab agẽte, qualis eſt in actu agens, vt poſſit agere, tunc ſemper prouenire poteſt actio, niſi aliquid impediat. Et hoc præcipue etiam verificatur in caſu noſtro, vt allegatum eſt ex mente Philoſophi. licet igitur ſenſibile extra habeat eſſe materiale, & ſenſus recipiat ſecundum eſſe ſpirituale, eſt tamen talis proportio, vt ſenſus à ſenſibili ſic pati poſſit, ſicut ſenſibile poteſt agere. Vtrum autẽ ſenſibile virtute propria adæquate, an etiã concurrẽte extrinſeco motore cauſet illud eſſe ſpirituale. dubitatio ardua eſt, & mota per Auer. in commen. 60. quæ indiget perſcrutatione ſeparata, de qua infra dicam. Sic igitur intelligere potuiſti, qualis ſimilitudo currit inter ſenſibile & ſenſitiuum, quia eſt talis, qualis eſt inter potentiam & actum. Sed, quia intellectus adhuc nõ quieſcit, dicamus, aliius quædam repetentes, ꝙ forma rerum ſenſibilium habet duplex eſſe, naturale, & extraneum, naturale in materia, extraneum vero in medio, vel in anima ſicut ſcribit Commen. in. 2. de anima in cõmen. 97. Et, quia anima eſt primo diuerſa à materia, eſt alter modus receptionis animæ & alter materiæ. vt ſcribit Comment. 3. de anima. commen. 5. in principio. Sic enim anima quodammodo dicitur eſſe omnia, quia ꝑ ſenſum eſt omnia ſenſibilia, & per intellectum eſt omnia intelligibilia. 3. de anima. tex commen. 37. vnde Commenta. in libro deſtructio deſtructio. diſputa. 3. in ſolu. 28. dubij. dicit ꝙ quælibet forma habet eſſe duobus modis, videlicet eſſe intelligibile, quando comprehendit ſeparatum à materia ab intellectu, & eſſe ſenſibile, videlicet id, quod habet actualiter in materia. verbi gratia lapis formam habet materialem extra actum, & aliam formam, quæ eſt intellectio, & comprehenſio facta in anima, prout anima rationalis capit eam ſeparatam. qua igitur forma quælibet, dicit, habet duplex eſſe in anima, & extra animam ex formis ſenſibilibus iſtis, ſicut materia eſt in potentia ad talem formam in eſſe naturali, ſic anima eſt in potentia ad eandẽ formam in eſſe ſpirituali, quia lapis non eſt in anima, ſed forma lapidis, vt dicit in tertio de anima. &, ſicut agens tranſmutans materiã ineſſe naturali, aſſimilat ſibi paſſum in tali eſſe, ſic ſenſibile mouens ſenſum in eſſe ſpirituali aſſimilat ſibi ipſum in tali eſſe, vel per ſe, vel concurrente extrinſeco motore. Et ad hoc animaduertens Philoſophꝰ in. 2 de anima. in tex. commen. 138. dicit ꝙ videns quodammodo coloratum eſt: ſenſorium enim vnumquodque ſuſceptiuum eſt ſpecierum ſine materia. Vides igitur clare quomodo ſenſitiuum fit ſimile, vbi paſſum eſt à ſenſibili. Et hoc eſt, quod Commenta. notat in commen. 62. vbi inquit ꝙ ſentiens innatum eſt perfici per intentionem rerum ſenſibilium, non per ipſas res ſenſibiles. Et, ſi non, tunc eſſe coloris in viſu & in corpore eſſet idem. Et, ſi ita eſſet, tunc eſſe eius in viſu nõ eſſet comprehenſio. vbi patet hanc eſſe differentiam inter eſſe coloris in viſu, & eſſe eiuſdem in corpore colorato, quia in viſu eſt comprehenſio, ſed in corpore colorato non eſt comprehenſio. Et propterea inquit Commen ꝙ Ariſt. animaduertens ad hanc differentiam dixit ꝙ ſentiens eſt illud, quod eſt in potentia, ſicut ſenſatum eſt in perfectione. & non dixit ꝙ eſt in potentia ſenſatum: quoniam, ſi ita eſſet, idem eſſet eſſe coloris in viſu & in ſua materia. ex quo patet colorem in viſu non eſſe, ſicut formam in materia, ſed ſicut cognitum in cognoſcente.

Quadrageſima contradi. eſt ſuper eodẽ tex. Ariſto. dicit ꝙ ſenſitiuum patitur non ſimile exiſtens, paſſum autem aſſimilatum eſt. Sed ex hoc ſequitur, vt ſenſatio fiat in tempore. quod tamen eſt falſum. eſt enim ſubita mutatio, & in talibus non differt heri à facto eſſe, nec pati à paſſo eſſe, vt demõſtratur in. 6. phyſi. auſcultationis. Soluitur. intelligitur iſto modo ꝙ ſenſitiuum ante receptionem ſpeciei à ſenſibili non eſt aſſimilatum illi, ſed poſt receptionem. ſic. n. anima eſt omnia ſm receptionem, & ſimilitudinem, vt dicit Commenta. in tertio de anima. 1. per recepuonem ſimilitudinum. 2. de aĩa. tex. 62. Soluſio.

Quadrageſimaprima contradi. eſt in cõ. 62. Senſibile non agit in ſenſum, niſi quando eſt 2. de aĩa. cõ. 62.

do eſt contrarium. Oppoſitum ſecundo de
Soluuo. anima. 57. Soluitur ſecundo de anima. 57. tex. diſtinguitur de dupliei alteranone, perfectiua, & corruptiua. licet igitur in ſenſatione non ſit vera contrarietas ad agendū actione corruptiua, eſt tamen aliqualis, talis qualis requiritur inter mouens & motū, & alterans & alteratum alteratione perfectiua. vide ibi, & intelliges.

2. de aſa. tex. 63. Quadrageſimaſecunda contradi. eſt in tex. 63. Ariſtote. deſcribens ſenſibile proprium inquit. Dico autem ſenſibile proprium, quod non contingit altero ſenſu ſentiri, & circa quod non contingit decipi. Circa autem hanc ſecundam conditionem eſt contradictio. quia Commentator dicit hoc eſſe verum in maiori parte, ſed nō expreſſit in quibus caſibus eſt verus, & in quibus nō. Themiſtius autem volens hoc ſpecificare in ſecundo de anima eap. vigeſimoprimo. ſuper expoſitione preſenns loci aſſignat tres conditiones, videlicet quōd organum ſit in colume, quod non ſit perturbatum mediū, & quod ſit debita diſtantia. & cùm hac gloſa omnes ferè Latini interpretantur locum iſtum. Nos aût inuenimus Alexan. in paraphraſi de anima in capitulo .12. vbi declarat, quæ ſunt ſenſibilia per ſe, & quæ per accidens, quod aſſignat quandoque. inquit. n. In proprijs autē ſenſibilibus ſenſus potiſſime veri ſunt, vbi ſenſibus ea ſeruantur illæſa, quibus cum ſenſilia ſuſcipi nata ſunt. Quorum primum, atque præcipuum eſt, vti ſecundum naturam valentia & ſana ſenſoria ſint. Deinceps vero rei ſenſibilis ſitus. neque enim res terro poſitas viſus cernere poteſt. Tertio loco æquabilis interualli meſura neceſſaria eſt. nō enim ex omni ſpatio ſenſoria res ſenſibiles excipere poſſunt. Prę ter hæc autem opus eſt medio, quo intercedente ad ſenſoriorum miniſteria, commoda, & apta ſenſibilium ſuſceptio præbea tur. neque enim vitio fieri poteſt, niſi colluminato perſpicuo. Poſtremo nihil oportet, quod ſenſum interpellat & turbet. neque enim audire poſſumus, cùm ſoni vehementiores obſtrepunt, & ſenſum inturbant. Aut igitur Themiſtius eſt diminutus, aut Alexand. ſuperfluit. Dicimus quòd Alexandri Themiſtius dicitur abbreuiator, vt notat Commenta. duodecimo metaphy. commento ſecundo, & ideo duæ illæ conditiones expreſſæ per Alexand. reducuntur & virtualiter continentur in illis tribus expreſſis per Themiſt. nam debita diſtantia ſenſilis ad ſenſum præſupponit etiam debitum ſitum, & includit illum, quia non dicitur ſen ſibile eſſe in debita diſtantia: quando non eſt in ſitu conuenienti ad hoc vt ſentiatur. ſenſile etiam dicitur in reſpectu ad ſenſum, cuius eſt innitatiuum. Similiter vltima conditio, vt non ſit aliquis motꝰ fortior, qui impediat, reducitur ad illam. videlicet quòd medium non ſit perturbatum & ideo qnod Alexan. pluribus expreſſit, Them. paucis perſtrinxit Quod ſi dicat vltra iſtas cōditiones requiri alia, videlicet quòd virtus non ſit diſtracta, quia ad alia fortiter intenti delata ſub oculis non videmus, vt dicit Philoſophus in libro de memo. & remini. Die qꝺ continetur in prima illa cōditione Themiſtij. quia in diſtractione mentis ad aliora reuocatur ſenſus communis, & ſpiritus ad interiora, vt notat Cōmenta. in commento ſuper libroꝺe ſomno & vigilia. & ſm Alexand. reducitur ad poſtremā condinonem adductam per ipſum, quia motus maiores impediunt minores. & ideo, quando virtutes interiores vigorantur in ſuis actibus, exteriores debilitantur, & econtra.

2. de aſa. com. 65. Quadrageſimatertia contradi. eſt in cō. 65. Dicit Cōmen. qꝺ ſenſibilia communia ſunt propria ſenſui communi. Huius oppoſitum patet infra cōmen. 133. vbi dicitur qꝺ non ſunt propria alicui ſenſui. Soluitur. per
Soluuo. ſenſum communem non intellexit hic virtutem aliquam diſtinctam ab alijs ſenſibꝰ, ſicut imponit ſibi ſanctus Doctor hic: ſed intellexit cōmunitatem ſenſuum, quia ſenſibilia cōmunia poſſunt ſentiri à pluribus, quàm ab vno ſenſu. & ideo dixit quòd ſunt propria ſenſui communi. Et tu vide Themiſtium in. 2. de anima ſuper. 133. Et ſic argumenta Sancti doctoris nulla. & ſic etiā patet qꝺ nulla ſit contradictio.

2. de aſa. com. 72. Quadrageſimaquarta contradictio eſt in com. 72. Dicit qꝺ color vniuſcuiuſque viſibilis videtur in luce. ſiue illud viſibile videatur in obſcuro, ſiue videatur in luee. Sed ex verbis infra in eodem cō. videtur oppoſitū iſtius ſequi. quia ibi habet qꝺ color non eſt
Soluuo. viſibilis, niſi mediante luce. Soluitur. dictū eius verificatur de viſibilibus, quæ videntur in obſcuro, & in medio illuminato: ſicut ſunt noctilucæ, & quærcus putrefacta, quæ & die & nocte videri poſſunt. tñ rōne alterius videntur in die, & ratione alterius videntur in nocte, nā in nocte videntur merito lucis, in die merito coloris, & non merito lucis ſubiectiue exiſtētis in viſibili, quia lumen maius obfuſcat minus. cùm hoc tamen

men ſtat ꝙ talia videantur, vt colorata in medio actu lucido. & mediante luce continentis. Et ſic propoſitio eſt vniuerſaliter vera, ꝙ omnis color in quolibet viſibili exiſtens non videtur, niſi mediante luce.

2. de aſa. cõm. 72. Quadrageſimaquinta contradi. eſt in eodem cõ. Cõ. habet ꝙ color non eſt viſibile niſi mediante luce. Oppoſitũ. 2. de anima. cõ. 67. vbi habet ꝙ color non eſt viſibilis p aliquam formã ſibi contingentem, ſed eſt viſibilis per ſe. Soluit. viſibilis eſt color mediante luce, quantum ad actum immutandi diaphanũ, & organũ ſenſus mediante lu ce, lux igitur eſt diaphani diſpoſitio pro formis colorum recipiendis & pro viſu. nõn. colores in obſcuro videri poſſunt, licet ſint actu colores etiam in obſcuro exiſtentes. viſibilitas igitur competit colori per ſe in ſecundo modo: quia forma coloris eſt cauſa viſibilitatis eius. Sic igitur patet contradictionis ſedatio, ſi recte vides.

Solutio.

2. de aſa. com. 76 & 79. Quadrageſimaſexta contradi. eſt in cõ. 76. & 79. Quia in. 76. dicit ꝙ medium in ſono eſt aer, non aqua: ſed in 79. dicit oppoſitum. Soluitur. in aqua non fit ſonus realiter, ſicut fit in aere, ſed ſolũ ſpiritualiter. & ſic etiam intelligitur dictum eius in cõ. 81. infra. in prin. commen.

Solutio.

2. de aſa. com. 84 Quadrageſimaſeptima contradi. eſt in cõ. 84. Dicit Cõmen. aerem in aure ſemper moueri, & tamen in 83. dixit ipſum quieſcere. Soluitur in eodem. 84 quia motus aeris exiſtentis in aure eſt motus proprius: ſed motus in aere extraneo, & non organico eſt motus extraneus. cum hoc igitur ꝙ talis aer organicꝰ mouet motu proprio, ſtat ipſum quieſcere quiete oppoſita motui extraneo. ſic ſoluitur, vt vides, inſtantia ſicut etiã ignis in ſphæra propria poteſt dici motus, & quieſcens diuerſimode.

Solutio.

2. de aſa. cõ. 91. Quadrageſimaoctaua contradict. eſt in commen. 91. Dicitur ꝙ non habere pulmonem ſit cauſa remota non reſpirandi. Et tamen primo poſter. dicitur ꝙ eſt cauſa propinqua. Soluitur. dictum eius in poſterioribus habet veritatem reſpectiue, non abſolute: quia non habere pulmonem eſt cauſa ꝙ pinqua reſpectu non animalis, tamen ſimpliciter propinqua non eſt.

Solutio.

2. de aſa. tex. 92. Quadrageſimanona contradi. eſt in tex. 92. Ariſtoteles, & Commenta. videntur dicere, quòd differentiæ odorum male, & cũ difficultate apprehenduntur ab homine. praue enim odorat homo. Ex aduerſo autem ſcribit Auerro. in commento libri de Senſu & ſenſi. in capitulo quinto, quod homo apparet quòd melius diſtinguit differentias ſenſibilium olfactus, quàm cætera animalia. Soluitur per doctrinam Ariſtotelis in quinto de generatione animalium capitulo ſecundo. Nam acute videre, audire. & olfacere bifariam dicitur, aut quia diſtincte percipiendo differentias iſtorum ſenſibilium, aut procul, & à remotis attingendo ipſa. primum prouenit ex ſyncerita te & temperamento organi. & quia complexio humana eſt magis temperata alijs complexionibus brutorum, ſic omnes ſenſus hominis ſunt perfectiores alijs. vnde diſtinctius percipit omnes differentias ſenſibilium, quàm faciant cætera. ſed percipere à remotis obiectum prouenit ex ſitu organi. vnde qui habent oculos profundos, & palpebras groſſas à remotis inſpiciunt, illi autem qui habent oculos eminentes, non poſſunt ad longam diſtantiam ſic animalia multa procul olfaciunt ex ſitu organi. vnde catelli Laconici, qui habent porrectas nares, eminus olfaciunt. homo igitur in hoc à quamplurimis animalibus vincitur. ſed non vincitur indiſtincte iudicando differentias ſenſibilium. Et hoc etiam fatetur Commentator in libro de ſenſu & ſenſi. dicit enim quòd apparet, quòd homo melius diſtinguit differentias ſenſibilium olfactus, quàm cætera animalia, & tamen multa animalia comprehendunt fortius odores à remotis. Hoc etiam innui in præſenti commento nonanteſimoſecundo pro pe finem.

Solutio.

2. de aſa. com 94. Quinquageſima contradictio eſt in commento, & in proœmio metaphyſicorum. Nam hic videtur ſenſus tactus præcedere alios ſenſus, & per conſequens viſus: ibi vero viſus alijs præfertur ſenſibus. Soluitur. priora generatione via perfectionis poſteriora ſunt, ſic dicimus prioritatem tactus ad alios ſenſus eſſe prioritatem ſecundum ſubiectum & materiam, ſed prioritas viſus ad tactum eſt prioritas formæ & finis. Et hoc etiam confirmat Commenta. in ſecundo de anima commento ſeptuageſimoſeptimo, vbi dicit quod Ariſtoteles videtur ordinare conſyderationem de virtutibus ſenſus ſecundum nobilitatem, non autem ſecundum naturam. prius enim egit de viſu, quàm de alijs. ſed Auicen. ſexto naturalium ordinauit talem conſyderationem ſecundum naturam: quia prius egit de tactu, quàm de alijs. Pro hoc vide ſecundo de generatione & corruptione textu commenti ſeptimi.

Solutio.

Quinqua-

2. de aſa. com. 97. Quinquageſimaprima contrad. eſt in cō. 97. Dicitur ꝙ raritas ignis eſt maxima. Oppoſitum. 4. phyſi. 72. vbi dicit ꝙ creſcit in infinitum. Soluitur. eſt maxima ſm naturam, prout conſequitur formam exiſtentē in materia. terminatio enim eſt à forma: ſed prout in materia abſolute eſt, in infinitum tendit, cùm infinitudo ſit à materia. 3. phyſico. 60.

Solutio.

2. de aſa. cōm. 98. Quinquageſimaſecunda contradi. eſt in cō. 98. & 101. Quia hic dicit ꝙ omnes ſenſus indigent medio etiam guſtus, & tactus. tamen de guſtu & tactu oppoſitum apparet in cō. 101. Soluitur. ibi negat requiri medium extrinſecum. & hoc per ſenam in ſenſu tactus, & guſtus non concutit medium extrinſecum per ſe, ſed per accidens. vide pro hoc cō. 115. ſecundi de anima. Et ideo Cōm. in princi. cō. 116. ſecundi de anima dicit ꝙ aer & aqua in talibus ſenſibus ſunt media, ſi debent dici media. ex hoc enim apparet ꝙ illa non ſunt vere media, ſed ſunt media per accidens, vt ipſe declarauit in cō. 115. Et eodem modo ſoluitur contradictio iudicis eius ſuper cō. libro de ſenſu & ſenſi. vbi dicit ꝙ ſenſus, tactus, & guſtus, non indigent medio. & tamen in hoc. 98. dicit ꝙ indigent medio. Soluitur. ib. negat tales ſenſus indigere medio extrinſeco in ratione per ſe, & veri medij: hic concedit eos indigere vero & per ſe medio intrinſeco. ſenſibile enim poſitum ſupra ſenſum non cauſat ſenſationem, ſm Ariſto. quicquid dicat Auicen. in hoc.

Solutio.

2 de aſa. cō. 100. Quinquageſimatertia contrad. eſt in cō. 100. Dicit ꝙ amplitudo venarum & viarū anhelitus eſt propter neceſſitatem, & non propter melius. Oppoſitum in ſimili ſcribitur in. 2. phyſi. 82. & 88. contra Antiquos. Pondera, quia non aſſertiue, ſed dubitatiue loquitur, & cogita.

Solutio.

2. de aſa. cō. 108. Quinquageſimaquarta contradict. eſt in cō. 108. Dicit graue & leue eſſe ſubſtantias, &. 5. meta 18. dicit ꝙ ſunt quantitates, &. 1. cœli. 17. dicit ꝙ ſunt ſubſtātiæ. etiam in. 2. de gene & cor. &. 7. phy. 11. & 2. de partibus animalium. cap. 1. habetur ꝙ ſunt qualitates. Vide quæ ſcripſi ſuper. 7. phyſi. in cō. 11. Et, ſi vis curioſius videre, vide Conciliatorē in differentia. 42. in tertio dicendorum.

Solutio.

2. de aſa. cō. 116. Quinquageſimaquinta contradict. eſt in cō. 116. Dicit carnem eſſe medium, & non inſtrumentum tactus. Sed in commento ſuper libro de ſenſu & ſenſi. & in ſecundo colliget. capit. de iuuamentis carnis, & in capitu. de iuuamento tactus, dicit oppoſitum. Vide Conciliatorem differentia. 42. in. 3. dicendorum de hac materia. quia qñ dicit Cōmē. ꝙ caro eſt organum tactus intelligitur de carne cordis, quia in corde ſm Philoſophum eſt radix iſtius ſenſus, & organum. quando dicit ꝙ eſt medium, loquitur de alia carne. Alij per carnem intelligunt carnem neruoſam eſſe tactus inſtrumentum, & ponunt neruos eſſe partiale inſtrumentum tactus, ſicut ipſemet Conciliator tenet. Et hanc opinionem fauere videtur Cōm. 2. de anima cō. 108. vbi dicit ꝙ tempore Ariſto. quo ſcripſit librum de animalibus, non erat noti nerui, ſed poſt per anatomiam apparuit. illud enim. quod ſciuit Ariſtote. ratione ſciuit poſt per ſenſum. nā vult ꝙ Philoſophus per illud, quod eſt int̄ carnem, intelligat neruum: & tale eſt organum tactus partiale. & iſta eſt via Auerr. ſine dubio. Sed ſalua reuerētia Auer. eius poſitio non videtur eſſe de intentione Ariſto. Nam dicere, quando Ariſto. compoſuit librum de partibus animaliū, in quo expreſſe ponit organum tactus in corde eſſe, ſicut eſt videre in. 2. lib. cap. 10. & in lib. de ſenſu & ſenſi. ꝙ tunc non fuerunt cogniti ſibi nerui, quia ſcientia ſectionis erat tunc ignota, iſtud in veritate eſſe videtur vnum magnum mendacium. Nam Philoſophus plerunque de neruis loqui videtur in libro illo, ſicut in ca. 5. vbi agit de carne, & de his, quæ vitē carnis habent. & in libro de hiſtoriis animalium plerunque de neruoſa carne meminit, vt in. 3. cap. 5. Nec eſt verſimile ꝙ tantus Philoſophus, qui fuit ſolertiſſimus naturæ rimator, librum illū ſine anatomia conſcriberet. quomodo enim de coctis ventriculis, deq; alijs minutiſſimis mēbris conſcripſiſſet ita ſolerter, niſi propriis oculis vidiſſet lingula? Nerui autē non ſunt adeo minutiſſima corpora, quòd propter ſui paruitatem non poſſint videri. Præterea ſententia Philoſophi fuit ſenſum tactus medietatem contrarietatum obtinere. Et ideo dicit in. 2. de anima in tex. cōm. 124. plantæ non ſentiunt, quia non habent medietatem. ſunt enim complexionis multum terreſtris. &. 3. de anima. tex. com. 66. ait Philoſophus. omnium enim tangibiliū tactus eſt, ſicut medietas & ſuſceptiuus ſenſus, non ſolum quæcunque differentiæ terræ ſunt, ſed calidi & frigidi, & aliorum omnium tangi poſſibilium. & propter hoc oſſibus & capillis, & huiuſmodi partibus non ſentimus, quia terræ ſunt. & plantæ etiam ob hoc neque ſenſum vnum habent, quia terreæ

Digreſſio contra Auerr de inſtro ſenſus tactus.

terreæ ſunt. Arguitur ergo ſic. nerui ſunt terreſtris complexionis, ſicut omnes Medici, & Philoſophi teſtantur. ergo talibus nõ ſentimus. pater conſequentia, quia manente cauſa, manet effectus. quõ ergo Auer. exponit ꝙ illud, ꝙ eſt organum tactus eſt illud, quod eſt intus: & per illud quod eſt intus exponit neruum? neum nullo modo neruo ſentiamus? Cõfirmatur authoritate Philoſophi, quæ non recipit gloſam. 1. de anima. 79. tex. ſcribit enim ibi Philoſophus, quæcũque enim inſunt in animalium corporibus ſimpliciter terræ, vt oſſa, nerui, pili, nihil ſentire videntur. quare dicendum eſt illud, quod intus eſt, eſſe organum ſenſationis: & tale eſt ipſum cor. Iſta eſt veritas. & ita Simplicius, & Antiqui expoſuerũt locum illum. Et in hoc nolo cum Auer. eſſe cauta, vt mihi videtur, in hoc quæſito dimiſit præceptorem ſuum, & imitatus eſt potius Medicos. Nam, ſicut ſcribit Philoſophꝰ 1. æthico. cap. 7. pro defenſione veritatis etiã propria impugnare oportere, præſertim Philoſophos, magis exiſtimandum eſt. nã cũm ambo amici ſint, pium eſt veritatem in honore preferre. Excuſare ipſum poſſum, de errore defendere non poſſum. nam litera ſua in. 1. de anima non loquitur de neruis, ſed de oſſibus ſolum. Similiter ſermo Medicorum, in quibus etiam verſabatur, fecerunt ipſum à veritate deuiare. Hæc notauimus hic propter errorem communem imponẽtum Ariſt. illud, quod negat expreſſe. & iſtud non prouenit, niſi quia vident expoſitores, & de tex. nihil.

2. de ala. cõ. 129. Quinquageſima ſexta contradi. eſt in cõ. 129. dicit ꝙ demonſtratio illa Philoſophi fundatur ſuper propoſitiones: quarum vna eſt, ꝙ omne, quod ſentit animal, aut ſentit ipſum per contactum, aut mediante corpore extraneo. ſi iſta diſiuncta datur per oppoſita, ſequitur aliquam ſenſationem ſine contactu fieri: cuius oppoſitum patet. 7. phyſi. tex. cõm. 12. vbi habetur ꝙ omnis alteratio perfectiua fit per contactum. ſi non datur per oppoſita, non eſt diſiuncta, per Boetium in libro diuiſionum. Soluitur. per contactum intellexit medium intraneum. & ſic ſenſus eſt ꝙ omnis ſenſatio, aut fit per medium intrinſecum, aut per medium extrinſecũ. Et iſta bene opponunt, ſicut vides.

2. de ala. tex. 130. Quinquageſima ſeptima contradi. eſt in tex. 130. Dicit Ariſtote. aerem eſſe auditus, aquã vero viſus, ignẽ aũt aut nulliꝰ, aut omnibus communem, quia nihil ſine calore ſenſitiuum eſt. Sed huius oppoſitum habetur ab Auer. in. 3. colliget. capꝫ. 36. vbi dicit, ꝙ auditus eſt aeris, aqua viſus, olfactus attribuitur igni. Amplius videtur ꝙ organum olfactus, cùm ſit in anteriori parte cerebri, ꝙ ſit frigidum & humidum, & ita erit aquæ tantum, & non aeris, aut aquæ. vt Ariſtote. dicit hic. Solutio eſt, ꝙ non eſt intentio Ariſto. dicere ibi eſſe organum alicuius ſenſus ex vno tantum ſimplici conſtans elemento, quia animal & membra eius ex quatuor conſtant elementis: ſed ſua intentio eſt aliqua ſenſoria elementis ſimplicibus attribui, in quibus ipſa mixtio non eſt manifeſta, & ſic pupilla attribuitur aquæ, auditus, aeri. vnde ſi pungatur oculus, non exit niſi aqua, & in auribus, appoſito cornu, ſentitur aer complantatus, vt dicitur in. 2. de anima. Olfactus autem propterea dicitur eſſe alterius iſtorum, vt notant Cõmen. & Græci expoſitores, non ratione organi, ſed ratione animaliũ, quorum quædam olfaciũt per aquam, vt piſces, & quædam per aerem, vt animalia degentia in aere. Ignis autem propterea dicitur, aut nullius eſſe, aut omnibus communis, quia ignis, qui eſt feruor, & exuſtio, corrumpit organa ſenſitiua & animalia: alter eſt elementalis, qui regulatur ab anima. & ſic calor ille eſt naturalis, vt ab anima regulatur, & ſic eſt omnibus cõmunis. vnde ꝓportio cuiuſlibet ſenſus & organi ad ignem ſub ratione, qua ſunt in actu ſecundo, eſt proportio tanquam ad formam. & proportio ad alia elementa præter ignẽ, vt ſic, eſt ſicut ad materiam, quia ſemper reſpectus imperfectioris ad perfectius eſt reſpectus materiæ ad formam, aut inſtrumẽti ad agens. 3. de anima cõ. 36. ſed quando Auerro. dicit organum olfactus eſſe ignis, hoc intelligit ex parte modi, quo multiplicatur intenſio odoris, qui aut eſt fumalis euaporatio, aut non fit ſine ea: & non intelligitur quantum ad organum.

Quinquageſima octaua contradi. eſt ſuper tex. 133. Ariſt. & Cõm. dicunt ꝙ numerꝰ cognoſcitur negatione continui. Sed hoc videtur eſſe contra id, ꝙ habetur in. 10. meta. tex. cõ. 2. vbi dicitur ꝙ omnis numerus vno cognoſcitur, & ibidem tex cõ. 4. numerus ſm ꝙ eſt compoſitus ex vnitatibus, mẽſurãtur per vnitates. Amplius eſt dubium, quõ numerus eſt priuatio continui, vt dicit Commen. in cõmento. Paulus Venetus dicit ꝙ ſumitur priuatio pro contrario minꝰ perfecto, vt nigredo dicitur priuatio albedinis. & quia in iuuicando ſenium, vnum euidentiꝰ ſentitur, & certius quàm multitudo

2. de ala. tex. 133.

ideo

ideo dicitur quòd numerus eſt priuatio continui. Sed hoc non poteſt ſtare, quia littera dicit ꝙ numerus cognoſcitur negatione continui, & Commenta. etiam in commento videtur ꝙ talia ſe habent vt priuatio & habitus, quia loquitur vniformiter. hic, ſicut de quiete reſpectu motus Et ideo dicimus nos ſm Cō ꝙ ſicut de quiete dicebatur ꝙ ſenſus non comprehendit quietē, niſi poſt comprehenſionem motus, ita etiā ſenſus non cognoſceret numerum, qui cauſatur ex diuiſione continui, niſi prius cognouiſſet ipſum continuum, quod eſt vnū. Et hoc eſt, quod dicit Cōm. ꝙ comprehēſio multitudinis, & numeri eſt per comprehenſionem priuationis continui, quod eſt multitudo. Vbi aduerte, vt habetur in. 4. phy. numerus diuiditur per vnitates, ſed non continuatur per vnitates. & ideo in numero eſt priuatio continuationis. & iſto modo ſenſus cognoſcit naturam negatione continui, pro quanto cognoſcit multa, quæ non ſunt vnita in vno cōtinuo &, ſi ſenſus non præcognouiſſet vnum continuum, non poſſet illud iudicare in ratione numeri. & ſic numerus cognoſcitur negatione continui. vnde, vt dicit dominus Albertus hic, ſenſus oppoſitorum eſt idem eſſentialiter, vbi vt dixi, eſſentialitas ſe tenet ex patte potentiæ cognoſcentis. Simplicius autem dicit in præſenti loco ꝙ non eſt intelligendum numerum cognoſci negatione continui, ſicut tenebra à viſu per priuationem lucis, ex hoc ꝙ non mouet viſum. quando quidem numerus eſt per ſe ſenſibilis, ſicut vnum, ſed quoniam opponitur vnum multitudini, & quia multitudo congregat mſimul vnum continuum ſecundum vnumquodque eorum, ex quibus multitudo componitur, quoniam in ſenſibilibus vnum, vt continuum, eſt vnum, non autem in multitudine manifeſtatur, & in cōgregatione ipſum continuum, quamuis & vnus ſit numerus ſecundum diuiſam collectionem; & vnus eſt, & cognoſcitur, ſed non vt continuus, & hoc manifeſtat continui negatio, videlicet, ꝙ numerus non cognoſcitur ſolum vt vnū, hoc enim in ſenſibilibus ſolum continuum eſt, ſed in collectione iſtorum talium, collectione recuſante continuationem. & eſt expoſitio ſatis ſubtilis in veritate. & in hoc credo verum eſſe quod dicit. quia numerus dicit formam poſitiuam, & non eſt pura priuatio, ſicut quies. Vbi animaduerte, quod numerus mathematicus, qui ex vnitatibus indiuiſibilibus reſultat, vt ſic, non cadit ſub ſenſu, ſed ſub imaginatione. & vt ſic, pertinet ad Mathematicum. ſed numerus, qui eſt ſenſibile commune, reſultat ex vnitatibus corporalibus ſenſibilibus idem enim eſt dicere res ſenſibiles & corporales, vt dicit Simplicius in prologo phyſicorum. Et illa ratione vnitas ſenſibilis eſt vnum, quod eſt continuum, non illud, quod præciſe eſt indiuiſibile, & eſt principium numeri mathematici, quia illud pertinet ad imaginationem. ita mihi videtur pro nunc dicere. quare licet in iſtis ſenſibilibus communibus conueniat Naturalis & Mathematicus, tamen alio & alio modo. quia Naturalis conſyderat de iſtis, vt ſunt coniuncta ſenſibilibus proprijs, & vt mouent ſenſus aliquo motu, & ipſis proprijs, ſed Mathematicus abſtrahit ab iſto motu iſtorum, vt coniunctus eſt proprijs, & ſic non pertinet tua conſyderatio ad ſenſus iſtos, nec eſt ſenſibilis, ſed imaginabilis tantum. Et per hoc patet ſolutio ad ea, quæ in oppoſitum adducebantur. quia Ariſtoteles in decimo metaphyſicorum tractat de numero, vt eſt quantitas diſcreta ex vnitatibus indiuiſibilibus præciſe reſultans: & de hoc eſt verum quòd numeratur per vnitates, vt cōponitur ex eis, & cognoſcitur per vnitatis reiterationem. ſed iſte eſt numerus formalis. ſed numerus ſenſibilis conſtat ex vnitatibus ſenſibilibus, & per illarum iterationem cognoſcitur, vt dicit Ariſtoteles in quarto phyſicorum tex. comm. 134. & cognoſcitur etiam negatione continui ſecundum alterum dictorum modorum, vel ſecundum Auer. vnde numerus ſenſibilis & naturalis eſt ille. qui cauſatur ex diuiſione continui. &, quia continuum non componitur ex indiuiſibilibus, vnitates iſtæ ſunt res continuæ, ſed mathematicus numerus cauſatur ex vnitatibus indiuiſibilibus. Ex hoc patet, ſolutio ad obiectiones, quæ poſſunt fieri quomodo numerus dicit priuationem vnitatis & continuationis, & tamen oppoſitū habetur, decimo metaphyſi. vbi tex. cōm. octauo dicitur, quòd vnum opponitur priuatiue multitudini. & confirmatur, quia vnum dicit indiuiſionem ſecundum Auer. quæ priuatio quædam eſt, & per conſequēs numerus non eſt priuatio vnitatis, ſed econtra. Solutio. eſt æquiuocatio in ſermone. quia in decimo metaphyſic. agitur de vno tranſcendenter ſumpto: & tale opponitur priuatiue multitudini. & etiam loquendo de vno, quod eſt principium numeri dicit in diuiſionem, quæ eſt priuatio multitudi-

nis.

nis.tamen hic eſt ſermo de numero ſenſibili,qui importat negationem continui, ex cuius diuiſione reſultat,& non ſumitur pro numero mathematico,qui eſt quantitas diſcreta ex vnitatibus indiuiſibilibus cauſata: quia talia vt ſic ſunt ſeparata à ſenſibus. Vnde poteſt dari alius intellectus ſubtilis illius authoritatis in te.cõm.133.omnia illa motu ſentimus,i.motus contrahit & ſpecificat iſta entia ad eſſe ſenſibile, & coniungitur ipſi materiæ ſenſibili, vt dicit dominus Albertꝰ in quæſtione de homine. Sed licet hoc ſit verum in ſe,non tamen eſt ad propoſitũ quia tunc eſſet æquiuocatio in paruo ſpacio de motu.qui Philoſophus in tex. habet ſtatum,quieſcens autem eò quòd non mouetur.& tunc non eſſet verum omnia ſenſibilia communia contrahi ad eſſe ſenſibile per motum,quia fallit hoc in quiete. Niſi eſſet quòd Albertus diceret quietem etiam contrahere ad eſſe ſenſibile iſta, quia natura eſt principium motus & quietis. Sed magis placet alter illorum ſenſuum, videlicet Themiſtij,& Auerro. per motum, intelligendo motum ſpiritualem, vel ſicut expoſuit Simplicius. Et aduerte quòd diſcretio numeri,vt numerus eſt ſenſatum continuum,continuus eſt ad omnem diuiſionem partium continui,ſecundum quam diuiſionem diuerſa cognoſcũtur ſenſata,quæ ſunt in ipſis, & ſic numerus cognoſcitur negatione continui ratione iſtius diuiſionis, ſeu diſcretionis partium coniunctarum in ſeparatione conſiſtentium, & includentium negationem vnius continui.

2.de aĩa. com.133 Quinquageſimanona contradi. eſt in cõ. 133.Dicit Commenta.ꝙ id,quod inuenitur vni accidentaliter, inuenitur alij eſſentialiter. Vide oppoſitum ſecundo phyſicorum.

Solutio. com. 48.Soluitur,ꝙ id, quod eſt accidentaliter vni naturæ,eſt eſſentiale alteri naturæ: ſed id,quod eſt accidentale vni naturæ non poteſt eſſe eſſentiale alicuius eiuſdem rationis cum illa natura. primo modo intelligitur authoritas Commentator hic: ſecundo modo intelligitur authoritas eiuſdem in ſecundo phyſicorum, in commento allegato.

2.de aĩa. com.133. Sexageſima contradi.eſt in eodem com. Dicit priuationem eſſentialiter cognoſci. ſed ſupra cõmen. 120. dixit quòd accidentaliter cognoſcitur.

Solutio. Soluitur. ſupra dixit hoc comparando ad habitum.hic vero dixit oppoſitum comparando ad potentiam. eadem enim eſt potentia reſpectu priuationis & habitus eſſentialiter,licet habitus per ſe cognoſcatur,& priuatio illius habitus per accidens.

Sexageſimaprima contradi.eſt in cõmẽ. 134. Dicit Cõmẽ.ꝙ virtus, comprehendens iſtum eſſe Socratem, aut filium hominis, eſt ſuperior virtute ſenſus. Huius oppoſitũ ſcribit ipſe in.2.de aia in cõ.63.vbi dicit ꝙ cogitatiua hominis comprehendit intentiones individuales decem prædicamentorum. Niſi eſſet quod dictum eius hic intelligitur completiue: ſed dictum eius ſupra in.63 intelligit͂ initiatiue. Aut hic loquit͂ reſpectu ſenſus exterioris. virtus iſta eſt ſuperior, qua comprehendimus ſubſtantiam, aut relationem:& iſta virtꝰ eſt cogitatiua. & hoc non contradicit Auer.in illo loco. 2.de aĩa. cõ.134. Solutio.

Sexageſimaſecunda contradict.eſt ibidẽ. Auer. habet ꝙ quando coniunguntur duo ſenſus ad iudicandum ſuper eandem rem ipſam eſſe eandem.iudicium eſt vtriuſque ſenſus,& non alterius tantum. Sed vide oppoſitum infra.cõ.& tex.146.Soluitur dictũ eius hic procedit de initio,& occaſione iudicij,ſed dictum eius infra procedit de cõplemento iudicij.vnde ſenſus exteriores reſpectu ſenſus communis ſunt ſicut teſtes, qui examinantur à iudice,qui dicitur audire iudicium vtriuſque partis,& poſtea proferre ſententiam. 2.de aĩa. cõ.134. Solutio.

Sexageſimatertia contradi.eſt in te.141. Dicit Ariſto.ꝙ vnus eſt actus ſenſilis & ſenſitiui. Sed huius oppoſitũ inuenimus apud Alexan.in paraphraſi de anima in capitu. de intellectu in actu, vbi dicit ꝙ ſenſus non fit idem cum rei ſenſilis ſpecie. Soluitur intentio Philoſophi eſt quòd, cùm ſenſibile concurrat ſicut motor, & ſenſorium ſicut motum,& quia idem eſt actus motiui & mobilis,& motus eſt in mobili non in motore, ſic actus ſenſibilis & ſenſorij idem eſt, & eſt in ſenſorio non in ſenſibili. Intentio autem Alexand.eſt quòd ſenſus non ſentit ſe,ſicut intellectus ſeipſum intelligit poſt aliorum intellectionem.& illa ratione Alexand.dicit ꝙ ſenſus non fit idem cum rei ſenſibilis ſpecie,quia poſt ſpeciem rei ſenſibelis non eſt conuerſiuus ſupra ſeipſum,vt ſeipſum ſentiat,ſicut eſt de intellectu. 2.de aĩa. tex.141. Solutio.

Sexageſimaquarta contradictio eſt in te. 146.Ariſtoteles dicit ſenſum communem cognoſcere alteratim inter ſenſibilia diuerſorum ſenſuum, & in eodem inſtanti.vbi Com. dicit in cõ. quòd alietas eſt quædam relatio,& relatiua inſimul exiſtunt in actu. Sed ex hoc ſequitur ſenſum communem apprehendere relationem. Sed huius oppoſitum 2.de aĩa. tex.146.

ſtum colligitur ex ſententia Commẽ. in. 2. de anima. commen. 114. vbi dicit ꝙ virtus, quæ comprehendit iſtum eſſe Socratem, aut filium Socratis, eſt ſuperior ad virtutem ſenſuum. & ita videtur quòd relatio
Solutio. non cognoſcitur à ſenſu communi. Soluit dictum Commenta. intelligitur de ſenſu exterior, quia ille non cognoſcit ſubſtantiam, neque relationem, ſed ſenſus hominis interiores poſſunt hæc cognoſcere. vnde intentio Commenta. eſt ibi ponere differentiam inter illos modos duos, ſecundum quos aliquid dicitur ſenſibile per accidens. vnus eſt non ſimpliciter, & eſt quando ſenſibile vnius ſenſus comparatur ad aliũ ſenſum, ex quo accidit vt ſit coniunctum cum ſenſibili proprio illius ſenſus. vt ſi pomum fuerit coloratũ & dulce, dulce dicitur ſenſibile per accidens reſpectu viſus. nam hic eſt accidentalitas duorum ſenſuum exteriorũ, qui ſunt in eadem latitudine, quia ambo ſunt exteriores, & vnus non eſt ſuperior altero. Sed ſecundus modus per accidens ſenſibilis eſt, quando aliquod obiectũ per accidens eſt coniunctum ſenſibili per ſe alicuius ſenſus, quod tamen nõ eſt obiectum alicuius ſenſus eiuſdem ordinis, ſed ſuperiotis ſicut ſi albũ accidat vt ſit filius Socratis. vnde iſta relatio accidit albo, & non pertinet nec ad viſum, nec ad alium ſenſum exteriorem, ſed bene poteſt pertinere ad ſenſum cõmunem, qui eſt virtus ſuperior ad viſum, & ad reliquos ſenſus exteriores. immo vt dicit Themi. eſt princeps aliorum, & alij ſunt ſicut famuli & miniſtri eius. Et ne videatur tibi mirum, vt relatio ſenſibilium rerum ſenſu percipiatur, vt eſt ſenſibilis. nã Ariſt. hoc expreſſe dicit in. 2. de anima. in tex. cõ. 145. ꝙ quia nos vnumquodq; ſenſibilium ad vnumquodque comparando diſcernimus & ſentimus, & ſentimus ꝙ differunt, nereſſe eſt vtique ſenſu. ſenſibilia. n. ſunt. vbi Commenta. dicit quòd differentia eſt ſenſibilis, quæ eſt inter ſenſibilia, licet enim intellectus etiam differentiam inter ſenſibilia agnoſcit, tamen in vniuerſali & non ſignate, & ſenſibiliter. vnde videtur mihi relationem iſtam poſſe agnoſci, à ſenſu communi, & non ſolum à cogitatiua, vt aliqui voluerunt: alitet ratio Ariſtot. in tex. 146. non procederet, in qua demonſtrat virtutem ſenſus communis in eodem tempore indiuiſibili apprehendere, & proferre iudicium de diuerſis, vel contrarijs
2. de aĩa. tex. 151. ſenſibilibus.

Sexageſimaquinta contradict. eſt ſuper tex. 151. Ariſt. in hoc textu dicit ꝙ deceptio eſt magis propria animalibus. & in hoc plurimum tempus perficit anima. Sed vtrũq; videtur falſum eſſe. quia cognitio veritatis, cùm ſit animæ perfectio, videtur eſſe magis propria animæ. Secundũ etiam falſum eſſe videtur, quia tẽpus diſpoſitionis naturalis, & præter naturam æquale eſſe non poteſt, vt patet in. 2. cœlſ. tex. cõ. 38. vbi Cõmenta. dicit in paraphraſi ꝙ tempus ſanitatis eſt prolixus tempore ægritudinis. &. 1. cœli te. cõ. 15. quæ præter naturam ſunt, citiſſime corrumpuntur. Niſi eſſet ꝙ iſtud Ariſt. de- Solutio.
clarauit quõ ſit magis proprium, videlicet ex parte temporis, non quia ſit magis naturale. Et quando arguitur ꝙ tempus non poteſt eſſe æquale diſpoſitionis naturalis, & præter naturam: Reſpondetur, ꝙ hoc locũ habet in diſpoſitionibus, quæ immediate conſequuntur formam ab agente mediante forma: iuxta illud, agens quantum dat de forma, tantum dat de accidentibus conſequentibus formam, mediante tamen forma. ſed cognitio non datur ab agente dante animam, ſed cauſatur ab obiecto & potentia cognoſcente. & licet anima pluri tẽpore verſetur in ignorantia, quàm in ſcientia, tempus tamen illud breue eligibilius eſt, quo verſatur in ſcientia, quàm tempus prolixum in quo verſatur in ignorantia. ſicut præponendum eſt tempus breue in fœlicitate, quàm prolixum in miſeria, & ita adhuc non eſt æqualitas, ſi bene conſyderas. proprium igitur hic ſumitur, quò ad quando, & non aliter. nam multis modis proprium dicitur, vt patet in. 4. topi.

Sexageſimaſexta contradi. eſt in cõ. 153. 2. de aĩa. com. 153.
Dicit virtutem imaginatiuam diſtingui ab alijs virtutibus. In cõ 20. huius ſecundi dicit oppoſitum. Soluitur. hic loquitur de perfecta imaginatiua, quæ eſt in determinata Solutio.
parte corporis, & quæ eſt non ſolum reſpectu præſentis obiecti, verum etiam reſpectu abſentis. ſed ibi loquitur de imaginatiua imperfecta, quæ ſolum in imperfectis animalibus, & ſolum circa præſentia obiecta actum habet, quæ diſſeminata eſt per totũ animalis corpus.

Sexageſimaſeptima contradict. eſt ibidẽ. 2. de aĩa. com. 153.
Dicit imaginatiuam differre ab intellectu & cõſilio, quia imaginamur dum volumꝰ. Sed fuit oppoſitum. ꝙ hoc eſt nihil, quia à pari intelligimus cùm volumus. Soluitur. bene intelligimus dum volumus, ſed non Solutio.
intelligimus verum cum volumus, ſicut eſt de ſenſu & imaginatiua.

Sexageſi-

2.de aĩa. Sexageſimaoctaua contradi. eſt in te. cõ. 155. Ponunt ibi quatuor habitus. Sed oppoſitum habetur. 6. æthi. cap. 4. vbi ſex ponũtur habitus.

Solutio. Soluitur. Philoſophus hic diſtinxit ſolum habitus, qui non erant ab Antiquis vſq; ad ſua tempora: ſed in ſexto æthi. enumerat omnes habitus, quos ipſe ex puris naturalibus nouit.

2.de aĩa. Sexageſimanona contradi. eſt in tex. 156. In eodem cõmen. dicitur ſenſus eſſe veros in maiori parte. Et tamen oppoſitum dixit ſupra in. 152. vbi habetur ꝙ ſunt ſemper veri.

Solutio. Soluitur. ſupra loquebatur de ſenſu, vt mouetur à ſenſibili: hic vero loquitur, vt ex ſe componit. Sed cõtra. nam etiam ſenſus vt mouetur à ſenſibili, non eſt ſemper verus, ſed frequenter, ſicut patet. 2. de anima. cõ. 63. & ideo forte ſumpſit ſemper ſupra, ideſt in maiori parte. Vel ſi vis ꝙ ly ſemper ſumatur, vt diſtinguitur contra frequenter, dicas ꝙ illud eſt verum, ſeruatis illis tribus conditionibus poſitis à Themiſtio in. 2. de anima. ſuper tex. 63. Et Auer. ſeipſum gloſat conſimiliter. 4. metaphy. cõmen. 26. vbi habet hæc verba. Comprehẽſio autem, quæ fit vno ſenſu, & vno modo ſenſus, & in eadem diſpoſitione eſt vera ſemper. Hæc de ſecundo dicta ſufficiant.

SOLVTIONES Contradictionum in dictis Ariſt. & Auerrois,

Super Tertio de Anima.

3.de aĩa. tex. 1. Contradictio eſt in textu primo. Ariſtote. in hoc tex. videt dicere ꝙ per intellectum materialem, qui poſſibilis eſt vocatus, homo intelligat. ſic. n. exponit Themi. & Commen. illud, quod dicitur hic. De parte aũt animæ, qua anima intelligit & ſapit, ideſt per quem homo intelligit & ſapit. Sed huius oppoſitum ſcribit Alexan. in tracta. de intellectu cap. 3. vbi habet ꝙ intellectus agens eſt effectiuus intellectionis. & videtur eſſe etiam de ſententia Commen. 3. de anima, com. 19. vbi dicit ꝙ comparatio intellectus agentis ad materialem eſt comparatio quodammodo principij mouentis ad materiam motam.

Solutio. Soluitur intellectus agens, ſiue Deus ſit, vt poſuit Alexan. ſiue ſit pars animę noſtræ, vt voluit Themiſt. & Commẽ. pro tanto dicitur eſſe effectiuus intellectionis, quia comparatio eius ad intellectum materialem eſt ſicut comparatio lucis ad diaphanum. comparatio autem intentionum imaginatarum ad ipſum eſt ſicut comparatio coloris ad viſum. & ſicut lux eſt perfectio diaphani, ſic intellectus agens eſt perfectio intellectꝰ materialis. & ſicut diaphanum non mouetur à colore, neque recipit ipſum, niſi quando lucet, ita intellectus materialis non recipit intellecta; quæ ſunt hic, niſi ſm ꝙ perficit per iſtum intellectum & illuminatur per ipſum. & ſicut lux facit colorem in potentia eſſe in actu, ita ꝙ poſſit mouere diaphanum, ita intellectus agens facit intentiones intellectas in potentia eſſe actu intellectas, quas recipit intellectus materialis. Ratione igitur ſpecierum intellectarum intellectus agens dicitur eſſe effectiuus intellectionis: tamen iudicium ipſum & diſcrimen, quo de obiecto intellecto iudicamus fit per intellectum poſſibilem. nam, ſi ſenſus habet virtutem, per quam diſcernit ſenſibile, multo magis intellectus materialis. Vnde ſi neo intellectionem formaliter, qua intelligimꝰ & iudicamus, immediate produci ab intellectu materiali illuminato per intellectum agentem, & informato ſpecie intelligibili, ſed dicitur ab intellectu agente cauſari ratione ſpeciei, quia illa eſt ab intellectu agente effectiue. Et iſta videtur eſſe ſententia Auer. in. 3. de anima. in cõ. 19. vbi dicit ponendo differentiam inter intellectum agẽtem & paſſibilem, ꝙ differunt in hoc, ꝙ in dicium eſt aliquid in capitulo perfectionis iudicis, actio autem non eſt ſm illum modum in capitulo perfectionis agẽtis. Et etiã, ſi opinio oppoſita vera eſſet ꝙ intellectio immediate produceretur ab intellectu agẽte in nobis, non propterea ſequeretur hominem formaliter intelligere per intellectum agentem, ſed per intellectum materialem, quia eo formaliter anima itelligit & ſapit. nam omnes expoſitores ſunt concordes in hoc, ꝙ intellectus, de quo Ariſtot. loquitur in hoc prineipio. 3. de anima, eſt intellectus materialis. vnde, licet motus effectiue ſit à motore, non tamen formaliter eſt in motore, nec formaliter motor denominatur moueri, ſed mobile. ita eſt etiam de intellectione, quæ eſt quidam motus, licet æquiuoce dictus. & hoc tangit Commen. in præadducta differentia. Et, ſi replicetur in oppoſitum per authoritatem Themiſt. in. 3. de anima. cap. 27. vbi dicit hominis eſſentiam eſſe intellectum agentem, & ꝙ omnis actio inde deriuatur & dicatur. Sol. Them. vt tradit Commen. 3. de anima. cõ. 29. opinatus

eſt intellectum materialem & agentem, & ſpeculatiuum eſſe vnum ſubiecto, & differet ſm modum. Et licet hoc teneat Them. aduerte tamen q; in via eius iudicium formaliter attribuitur nobis per intellectum materialem, non quatenus ex poteſtate eō ſtat, ſed quatenus agens eſt intellectus, quia illinc omnis actio dicitur, atque deriuatur. Quòd ſi intellectus materialis non accipit indiuiſibiliter ea, quæ intellectus agens tradit indiuiſibiliter, nihil eſt q; mitemur, quādo huius rei illud exemplum explotatum habemus, quòd affectiones corporum, candor, nigror, & eius generis cæteræ, quanquā propria tōne & ſuapte natura indiuiſibiles atque inſecabiles ſint in materiam, tamen diuiſibiliter & ſecabiliter recipiuntur. Et ex iſto capite recte perpenditur ſecundū Themiſtium intellectum agentem & materialem eſſe vnum ſubiecto: quod bene Commenta. videtur intellexiſſe. Et ſic habes quid in via Alexand. Commenta. & Themiſtij ſit dicendum in hoc quæſito arduo, ſicut vides.

3. de aīa. tex. 2. Difficultas quo pacto intellectus intelligat. Solo Scoti

Secunda contradictio eſt ſuper tex. 2. Ariſtote. & Commen. videntur dicere intelligere eſſe ſicut ſentire, & q; ſit pati. Sed huius oppoſitum memini me legiſſe apud Alexandrum in tract. de intellectu. vbi cap. 5. dicit. Intellectui peculiare eſſe actium eſſe. & intellectio, vt inquit, eſt ei actio, & non paſſio. Subtilis doctor perſcrutans ea hoc in quæſtione. 13. quolibetorum in artic. tertio dicit q; non eſt ſenſus, quòd intelligere ſit pati formaliter, ita quod ſit de genere paſſionis, ſed quòd formaliter denominat per hoc, quod recipitur in aliquo ſubiecto: ſit ſenſus, intelligere eſt recipere intellectionem, & ſic etiam ſentire eſt recipere ſenſationem. Vnde, ſi obiectum vel Deus cauſaret ſenſationem, non diceretur ſentire. ſimiliter, ſi intellectus cauſaret effectiue in ſe intellectionem, non propterea diceretur ex hoc intelligere. ſed potius ex hoc quòd recipit intellectionem. Sed iſta declaratio non bene exprimit ſenſum Ariſt. nec aperit aliquid proprium ſenſationi & intellectioni, in quo diſtiſtinguuntur ab alijs formis denominantibus. nam hoc eſt commune omnibus formis denominantibus ab intrinſeco, quòd ſunt per informationem in re denominata, immo & motus ipſe denominat mobile, in quo eſt formaliter & non denominat motorem. Præterea ſtat aliquid denominate aliquid, in quo tamen non eſt per inhærentiam: ſicut communitet dicitur de ſex principijs. Dicamus igitur, vt alias diximus, q; ſenſus & intellectus materialis ſunt de virtutibus animæ paſſiuis ſecundum ſententiam Cōmenta. in. 2. de anima. commen. 51. &. 3. de anima. commen. 4. potentiarū autem paſſiuarum proprium eſt moueri ab obiecto, cui attribuuntur. &, quia ſenſus mouentur à ſenſibili, & intellectus ab intelligibili, ideo intelligere eſt ſi ſicut ſentire. Nota tamen, q; in paſſione vera ſunt duo. vnum eſt contrarietas, merito cuius eſt aliqua corruptio: ſecūdo eſt recepno formæ. ſentire & intelligere de paſſione non habent niſi receptionem tantū, quia in eis non eſt vera cōtrarietas: merito cuius concomitetur aliqua corruptio, & ideo eſt alterum genus alterationis & paſſionis ipſa ſenſatio, quàm ſint veræ alterationes, quæ fiunt ſecundum veras paſſiones & paſſibiles qualitates, vt dicitur ſecundo de anima textu commen. 57. &. 58. & in tertio de anima textu commen. 28 In talibus enim eſt enatio & perfectio, vt dicit Commen. etiam in commen. & Themi. in eodem loco ſuper. 2. de anima dicit idē. Vnde, quia ſenſatio præſupponit receptionem ſpecierum, & intellectio receptionem ſpecierum intelligibilium, ſic ſentire, & intelligere conſiſtunt in quodam pati, tanquam in neceſſario præſuppoſito ad hoc, q; ſit ſentire & intelligere. Sed intelligere & ſentire formaliter non ſunt receptio ſpecierum. quia, vt ſcribit Commenta. in. 2. de anima. commen. 149. recipere aliquid eſt aliud à iudicare illud. Et Alexand. dixit in pataphraſi de anima, in illo capit. vbi agit de intellectu practico & ſpecu. quanquam per corporeas affectiones ſenſuum functio fiat, ſentire tamen nō eſt pati, ſed iudicare, atque diſcernere Et ideo Alexan atētius loquens in via Peripateticorū voluit potentias animæ diſtingui in actiuas & iudicatiuas, appellans actiuas potentias animæ vegetatiuæ: reliquas vero vt ſenſus & intellectus in numero potentiarum iudicatiuarū, quia iſtæ ſunt virtutes diſcernentes & iudicantes. vnde ſecundo de anima tex. commē. 150. videtur autem intelligere & ſapere tanquam quoddam ſentire eſſe, in vtriſque. n. anima iudicat aliquid & cognoſcit. Aduerte tamen q; licet ſecundum Auerr. & Alex. tā in intellectione, quàm in ſenſatione concurrat ſpecierum receptio, quæ eſt paſſio quædam, differentet tamen eſt iſta paſſio in ſenſu & in intellectu. quia ſenſus patitur, patiente aliquid organo. vt dicitur. 7. phyſi. tex.

Cōfutatio

Propria ſolutio.

tex.comm.12. sed intellectus non patitur patiente organo, quia nullius organi est actus, tertio de anima. tex.commen. 5. Sed tunc est difficultas apud viam Theo. & Themi. negantium speciem receptionem in intellectu materiali vere, quomodo sit similitudo ista intelligendo, in hoc, quod Aristote. dicit intelligere esse sicut sentire, & quomodo sit quoddam pati. Dicamus nos quòd in via istorum ista sunt in intellectu intelligenda sm similitudinem & nó vere. vnde in substantia intellectus materialis vere non recipitur aliqua species, sicut in sensorio recipit species, sed quia accidit substantiæ intellectus materialis propter mixtionem, inquantum videlicet tangit magnitudinem, vt intelligat ea, quæ sunt hic, sicut sensus in sentiendo per speciem dependet ab obiecto sensibili, sic intellectus à phantasmate, tertio de anima. tex commen. 30. intellectiuæ animæ phantasmata vt sensibilia sunt. sicut igitur sensus, ad hoc q̃ sentiat, mouetur à sensibili: sic intellectus materialis ad hoc vt intelligat, oportet vt quiditatem enim phantasmatibus speculetur. tertio de anima. tex. commen. 32. species intellectiuas in phantasmatibus speculatur. Sed tunc est difficultas, si intellect⁹ nó intelligit per receptionem speciei sicut sensus, quomodo igitur intelligere est pati sm istá viam? & qũo Aristo. dixit intellectum locũ esse specierum. 3. de anima. commen. 6. vbi laudat Antiquos? &. 3. de anima. tex. có. 38. lapis non est in anima, sed species? Soluitur secundum viam similitudinis. Nam intellectus, vt intelligit, sic discernit & iudicat, & intelligere formaliter non est pati, sed iudicare & discernere obiectum intellectum. sed, quia hoc iudicium quod affert de istis, non compent sibi inquantum intellectus est, sed inquantum est tangens magnitudinem: nullus enim intellectus abstractus vere a magnitudine intelligit aliquid eorum, quæ sunt hic, vt dicit Themist. tertio de anima. cap. 45. & est etiam sententia Commẽ. tertio de anima. commen. 19. sic igitur intelligere intellectus materialis fit de rebus sensibilibus, quæ sunt potentia intellecta pro quanto fit in phantasmatibus, sicut sentire fit respectu sensibilis. &, quia hoc sibi ex passione contingit, vt magnitudini est connexus & iunctus, sic intelligere est quoddam pati, quia huic intellectui vt moueatur ab obiecto, quod est hic in phantasmate relucente hoc sibi accidit. & sic est passiuus non vere, non solum quia non per organum, verum etiam quia neque vere in sua substantia aliquid recipit per informationem, sed solum modo prædicto per viã similitudinis. Sed tunc est in hoc difficultas, quia intelligere videtur esse actio transiens. & non immanens. Dic quòd iudiciũ est in iudice. Commenta. tertio de anima commen. 19. iudicium est in capitulo perfectionis. licet igitur actus intelligendi intelligatur quodammodo transire in obiectum, hoc est pro quanto terminatur ad ip sum: tamen iudicium est actus iudicis, & virtutis discernentis. Et hoc voluit Alexan. in prædicta authoritate, quæ in principio contradictionis adducebatur, q̃ intellectus actiuus est, & intellectio est ei actio & non passio. Scis igitur ex sententia Peripateticorum, qũo intellectio non est passio formaliter, sed iudicium. & quia iudiciũ attribuitur formæ & agenti, potius est actio quàm passio. veriſſime tamen est qualitas, quę est in ipsa virtute iudicante. Et, quia non inconuenit vnam & eadem formam posse spectare ad diuersa prædicata secundum diuersas habitudines, qualitas. n. est sm quam quales esse dicuntur: &, quia ab intellectione dicitur intellectus intelligens, & sensus à sensatione dicitur sentiens: sic sentire & intelligere sunt qualitates. Si hoc intellexerit Scotus ille subtilis, bene dixit Si vero considerentur, vt præsupponunt receptionem specierum, quæ receptio est passio quædã, sic sunt in capitulo passionis. Si considerentur in ordine ad potentiam eliciẽtem istos actus, sic sunt actiones. Sic concorda dicta sapientum. Si quæratur in via Theophrasti & Themist. cur sensus non potest sentire sine receptione speciei. & intellectus materialis potest. Dic, quia intellectus est substantia immaterialis, cui competit receptio vera sensus vero est materialis, & virtus organica. & licet recipiat sine materia, alteratur tamen quodam modo, & patitur patiente organo. vnde sensibilia excellentia corrumpunt sensum. tertio de anima. tex. commen. 7. sensus enim consistit in quadam consonantia & ratione. 2. de anima. tex. commen. 143. Sed intellectus, cùm nullius organi sit actus, non opus est, vt intellectio fiat per contactum, sicut sensatio. Hac enim ratione ostendit Aristote. in. 7. physico. quòd in sensatione alterans, & alteratum sunt simul, quia alteratio quædam sensus esse videtur. tex. commen. 12. Sed intellectus, cum non sit corpus, neq; virtus i corpore, potest iudicare de obiecto

ſine receptione vera ſpeciei in ſua ſubſtantia facta. Vnde, vt dicebatur ex ſententia Philoſophi. 2. de anima. tex. cō. 150. intelligere & ſapere videtur tanquam quoddam ſentire eſſe: propterea quia in vtriſque anima iudicat aliquid, & cognoſcit aliquid eorum, quæ ſunt. Hoc. n. argumēto decepti ſunt Antiqui, arguentes in ſecunda figura ex duab⁹ affirmatiuis. Non eſt igitur ſimilitudo penes formalem receptionem ſpecierū vtrobique, ſed penes iudicium, ſicut vides. Sed differt iudicium intellect⁹ à iudicio ſenſus. quia ſenſus ad hoc vt iudicet, præſupponit in ſenſorio paſſionem à ſenſibili reſpectu ſpeciei ſine materia. ſed intellectus hoc non requirit: ideo poteſt dijudicare ſine receptione ſpeciei in ſua ſubſtantia, ſed in parte ſenſitiua, in qua recipiuntur phāraſmata. & ſic alteratio eſt in parte intellectua, non ratione ſubiecti, ſed ratione virtutis ſenſitiuæ, quæ eſt coniuncta ei, cui accidit vt ſic, vt tangat eam, ex parte. ſ. qua intellectus eſt. Et hoc fuit in cauſa q⁹ Ariſt. in. 2. de anima locutus de virtute ſenſitiua in genere, præmiſit ſentire in quodam pati & moueri cō ſiſtere, in tex. cō. 51. ſicut ià conceſſum erat ab Antiquis, vt patet. 1. de anima. tex. cō. 79 Et ideo, quia mens eius non erat hoc ſane dictum ſimpliciter, ſenſum pati & moueri, & ab alio agere, ſeu in actu eſſe, ideo ibi in tex. cō. 54. apponit corrigendo hoc dictum, primum quidem tanquam idem ſit moueri, & pati, & agere dicimus. & mot⁹ eſt act⁹ quidam, imperfectus tamen. Vbi, vt notat lucidiſſimus Them. innuit differentiam inter moueri & agere, & inter pati & agere. licet. n. ſenſus patiatur & moueatur à ſenſibili, vt dictum fuit, non tamen agit ratione ſenſibilis in hoc, q⁹ iudicium ſumit de ſenſibili, ſed hoc habet ex ſe & ſua ratione formali. in plus enim eſt agere, vel in actu eſſe, quàm ſit motus, aut paſſio. nā vt dicit Themiſt. ibi, ita actus excedit motum, ſicut genus excedit ſpeciem, nam motus eſt actus quidam. ſ. imperfectus: ratio autem actus generalior eſt. Et, ſi inſteret contra hoc authoritate Philoſophi in lib. de ſenſu & ſenſi. vbi habet q⁹ ſenſibile ſenſum agere facit: & in. 2. de anima. tex. cōm. 59. vbi dicit, q⁹ actiua operationis ſenſibilis ſunt extra. Dic q⁹ facit ipſum eſſe in actu, quò ad ſpeciei receptionem, pro quanto ſenſus patitur aliquid patiente organo, vt dictum eſt: ſed non facit ipſum agere in hoc, q⁹ diſcernit, & iudicat, quia hoc habet ex ſua intrinſeca ratione. ſenſus. n. & intellectus ſunt ex virtutibus animæ, quæ habent diſcernere & iudicare, ſed ſenſibile ſolum quò ad hoc habet virtutem ſenſituam excitare, & eſt ſibi occaſio non cauſa principalis ferendi iudicij. organum etiam non patitur à ſenſibili ſm paſſionem corrupniuam, neq; paſſiue: nō. n. albeſcit, nec nigreſcit, vt patiuntur corpora: immo talis alteratio in perfectionem terminatur, quia eſt receptio ſpecierum ſine materia, & ſenſitiuum etiam operatur non vt potentiæ factiuæ, ſed ſecundū iudicū & cognitionem.

Tertia contradi. eſt ſuper cō. 4. &. 5. Cō. tenet intellectum materialem eſſe abſtractum, & immortalem. Sed huius oppoſitū habetur in. 3. de anima. tex. cōm. 20. vbi loquens de intellectu agente dicit q⁹ ipſe ſol⁹ eſt immortalis. & patet q⁹ hoc non poteſt abſolute intelligi. quia vltra intellectū agentem etiam intelligentiæ mouentes orbes ſunt abſtractæ, & immortales. igitur hoc intelligitur comparatiue, in ordine videlicet ad cæteras animæ virtutes & poteſtates. & ita intellectus poſſibilis non eſt immortali.. Soluitur. inter virtutes animæ ſunt duæ, quarum vna eſt omnia fieri, alia eſt omnia facere: ſed illa, quæ eſt omnia facere, eſt præſtantior ea, quæ eſt omnia fieri, & ſic in ſupremo gradu abſtractionis ſola eſſentia intellect⁹ agentis peruenit: ſicut ſi quis dicat Solem eſſe magis abſtractum, quàm lucem. Ex hoc tamen non ſequitur quin intellectus poſſibilis etiam abſtract⁹ ſit, quia abſtractio & immortalitas non conſiſtit in puncto, ſed habet latitudinem magnam. quia diſtantiæ entium ſunt valde diuerſæ. 2. cœli. cō. 64. vnde intellectus materialis eſt in infimo gradu abſtractorum. 3. de anima. cōm. 19. concordat Them. 3. de anima ca. 36. & ſic elicio ſolutionem iſtam. aliter etiam dici poteſt, vt notaui in tabulis.

3. de aīa. cō. 4. &. 5.

Soluti⁹.

Quarta contradi. eſt in cō. 5. Auer. vbi reprehendit Alexand. qui, ſicut ibi imponit, poſuit intellectum materialem cauſatum ex mixtione elementorum, & vniuerſaliter omnes alias virtutes animæ, dicit q⁹ hoc eſt contra Ariſto. quia ſententia Ariſt. fuit primas perfectiones animæ eſſe à motore extrinſeco. Sed ipſe non recordatur ſuimet ſupet. 7. meta. cō. 31. vbi reprehendit Auic. ponentem datorem formarum, & Themiſtiū ponentem motorem extrinſecum reſpectu animalium ex putrefactione generatorū. Soluitur. memini me diffuſe dixiſſe de hac materia ſuper quæſtione noſtra de ſpeciebus intelligibilibus. ſed pro nunc dico q⁹ via

3. de aīa. com. 5.

Soluti⁹.

via Auic.& via Alexan. ſunt duæ viæ extremæ. ſed via Auerro. eſt media,& partim diſcrepat ab vtroque,& partim cum vtroque conuenit. Auicen. ponebat,ſicut Plato in ſimili dicebat, q̃ motor ſeparatus erat cauſa adæquata productionis formarũ. vnde Co. ibi contra eos dicit q̃, ſi ita eſſet, non opus eſſet materia in generatione. nam materia eſt,ex qua fit aliquid nexiſtente .ſi autem tales formæ non educuntur de potẽtia materiæ, ſed totaliter ſunt ab extrinſeco, videt ſm ipſum q̃ materia ſuperfluat:quia ſequitur expoſitione tales formas eſſe per ſe ſubſiſtentes. Alexand. vero videtur eſſe in alio extremo,vt ſibi imponit Cõm. quia ipſe voluit animam intellectiuam hominis,& animas brutorum,& vniuerſaliter omnes materiales formas eſſe cauſatas ex diuerſa mixtione elementorũ tanquam ex cauſa adæquata: ſicut eſt de qualitatibus ſecundis. vt eſt color, & ſapor, qui cauſantur ex primis qualitatibus elementorum. vnde dicit Cõ. q̃ iſta poſitio eſt quaſi poſitio negantium agens, & concedẽtium materiam tantum: & ſunt illi,qui ponunt caſunt: ſicut patet. 2. phyſico. Sed via Auer. eſt in medio . quia ipſe tenet q̃ formæ iſtæ animatorum, ſicut eſt anima cogitatiua hominis,& omnes inferiores animæ ſunt eductæ de potentia materiæ,non tamen inſequuntur mixtionem elementorum tanquam cauſam effectiuã adæquatam, immo elementorum mixtio concurrit in genere cauſæ materialis. ſed illud,quod concurrit effectiue, eſt virtus informatiua exiſtens in ſemine, & eſt motor extrinſecus, qui eſt intelligentia ſeparata, à qua remotatur talis virtus. & ita Cõmẽ. medium tenens extrema dimiſit, ſibijpſi non obuiando.

3. de ala. com. 5. Quinta contradict. eſt in eodem com. 5. Dicitur q̃ in corporibus cœleſtibus nõ ſunt plura indiuidua in eadem ſpecie. Oppoſitũ videtur. 2. cœli. cõ 59. vbi ponit omnia corpora cœleſtia eſſe eiuſdem ſpeciei. Soluitur. Solutio. multotiens dixi tibi ſpeciem aliam vniuocam,aliam analogam eſſe,ſicut eſt de genere & differentijs. ſic in propoſito negat hic in corporibus cœleſtibus eſſe plura indiuidua in vna ſpecie vniuoce dicta, concedit tamen in talibus eſſe plura indiuidua in ſpecie analogice dicta,quę eſt ſecundum prius & poſterius.

3. de ala. com. 5. Sexta contradictio eſt in eodem com. 5. Supetius. vbi iam diximus in ſolutione ſecundæ quæſtionis, ipſe declarans quomodo ex intellectu & intelligibili fiat maxime vnum dicit,quia non fit aliud ab eis, ſicut eſt in compoſitis ex materia & forma. Sed huius oppoſitum ſentire videtur. 12. meta. cõ. 51. vbi habet q̃ in ſolo intellectu diuino intelligibile & intellectum vnum ſunt. Solutio. Dico,quicquid dicant Moderni, q̃ intellectus Auer. iſte eſt, q̃ ex intelligibili & intellectu fit maxime vnum,quia eſſe intelligibilis & eſſe intellectus ſunt vnum & ſiunt vnum. Nam quid melius quàm Auer. per Auer. interpretari? Dicit ſeipſum declarando. 12. meta. cõ. 39. intellectum, cùm intelligitur, fit idem cũ eo. ſcum intellectu . Et ſubdit, & intellectus eſt illud, quod intelligitur. & propter hoc dicitur q̃ intellectus ſit res intellecta. Et hoc eſt conſonum viæ Ariſtotelicæ. nam ipſe. 3. de anima habet q̃ anima eſt quodammodo omnia. 37. cognitum. n. ſit vnum cum potentia cognoſcente,& eſſe rei cognitæ, vt ſic eſt eſſe rei cognoſcentis. Iſta igitur identitas vniuerſaliter reperitur in omni potentia cognoſcente. & quanto potentia cognoſcens abſtractior fuerit,tanto maior eſt identitas cogniti cum natura, quæ cognoſcit. Et ſuprema virtus abſtracta à materia,& à qualibet imperfectione eſt intellectus primi entis. hinc eſt q̃ ibi intellectus & res intellecta ſunt idem omnibus modis ſm viam Auer. Vnde,cum res intellecta ibi ſit diuina eſſentia, in qua eſt omnis perfectio,omnis bonitas ſine aliqua dependentia vel potentia, vel quaſi potentia, illic eſt mare indeficiens bonitatum,& perfectionum,inde ſpargũtur flumina & riuuli entibus,ſm quod vniuſcuiuſque diſpoſitio requirit. Et hoc eſt,qđ dixit Ari. in. 1. cœli in te. cõ. 100. Ideo intellect9 diuinus eſſentiã diuinam aſpiciens omnia videt, quia videt illud, quod eſt omnia eminenter,nam videt illud quod eſt ens per eſſentiam. nil aliud videt ſm Auer. perfidum, niſi ſuam eſſentiam: ſicut inquit ipſe 12. meta. cõ. 51. ſi quis cognoſceret naturam caliditatis exiſtentis in igne,non diceretur ignorare naturam caliditatis in alijs rebus calidis. vnde 4. phyſi. cõ. 102. dicit. Si illud,quod eſt calidum ſimpliciter,eſt ignis ſimpliciter,illud, quod eſt aliquod calidum,eſt aliquis ignis. ſic,cum Deus ſit ens per eſſentiam, alia entia ſunt entia per participationem, alia entia aliquid diuinitatis participant, ſicut patet etiam. 2. de anima. te. cõ. 34. &. 2. celi. te. cõ. 64. &. 1. phyſi. 81. Solum igitur in intellectu primi intellectus intelligibile eſt idem ſimpliciter & omnibus modis, quia ibi eſt entitas per eſſentiam ſolum. & in nullo

alio intellectu, quia in alijs eſt participatio entitatis, & non eſt fontalis plenitudo ſolũ enim vnum eſt ens ſimpliciter perfectum, & illud Deus eſt. 5. meta. cõ. 21. Voluit igitur Cõ. abſolute q̃ intelligibile non fiat idem cum intellectu in alijs intelligentijs, ſed voluit q̃ omnimoda, & ſimplex identitas nõ eſt niſi in ſolo primo intellectu. Et ideo dixit. 12. met. 51. q̃ Deus intelligit enna eo modo, quo non eſt fas homini: immo eo modo, quo nullius alius intellectus ea poteſt intelligere, diſputatione. 3. in ſolutione. 28. dubij contra Algazelem in libro deſtructionũ. Et ideo fuit opinio eius, ſicut ibi patet q̃ in alijs intellectibus citra primũ quilibet intelligit aliquid extra ſe. vnde intellectus ſecundæ intelligentiæ intelligit primum extra ſe, quia ipſa prima intelligentia non eminenter continetur in eſſentia ſecundæ, ſed potius econtra. Et quia ſecunda intelligentia eminenter continet poſteriores, immo omnia alia, dicimus q̃ non intelligit ea ſm ipſum extra ſe quia videndo ſeipſam videt illud, quod eſt omnia infra ipſam. Et ideo voluit ſolum primum intellectum eſſe incauſatum, in quo intelligibile & intellectus ſunt idem per eſſentiam omnibus modis. ſed in alijs intellectibus ex parte eſt identitas, & ex parte diuerſitas: ex parte eſt actualitas, & ex parte potentialitas. ſicut infra declarabimus magis. Nota iſta, quia multi criſtato capite non potuerunt aſcendere ad hoc, vt intelligerent quomodo ex intellectu & intelligibili non fit aliud, ſicut ex materia & forma: & quomodo ſolum in primo intellectu eſt verum omnibus modis, & in alijs ſm quid: & hoc reſpectu primi. Quia igitur materia nunquam ſit forma, neque forma vnquam fit materia, ſed ex materia & forma fit aliud, quod non eſt neque materia, neq; forma, & iſtud eſt compoſitum ex materia & forma. &, quia intelligibile fit intellectus, & intellectus fit intelligibile, ideo nõ fit aliud ab eis, ideo fit maxime vnum ex eis. Et licet in omni intellectu locum habeat, ſimpliciter de ſolo intellectu verificatur omnibus modis. Et hoc declarabitur ſtatim, qñ declarabimus, quo in oſſibus intelligentijs eſt potẽtia citra primã.

3. de aĩa. com. 5. Septima contradi. eſt in eodem cõ. 5. Scribit Cõm. reddens cauſam, quare ex intellectu & intelligibili fit maxime vnum, dicit quia illud, quod fit ex eis, non eſt aliud ab eis, ſicut eſt compoſitum ex materia, & forma. videtur velle, compoſitum ſubſtantiale dicere tertiam entitatem realiter diſtinctam à partibus. Cuius tamen oppoſitũ videtur ſentire. 1. phy. 17. Soluitur ibi à me, & illic vide. dico enim q̃ ibi loquitur de toto integrali, vt patet in litera. ſed de compoſito ſubſtantiali non poſſum videre quomodo non habeat aliquam vnitatem per ſe, & entitatem diſtinctam ab entitate partium. Dicant alij quicquid velint, dico q̃ mẽs Auer. eſt iſta, ſicut ibi late probatũ eſt. Soluitio.

Octaua contradi. eſt in eodem cõmẽ. 5. eſt contradictio. Quia dicit intellectum agentem eſſe quaſi formam, & intellectum paſſiuum eſſe quaſi materiam. Sed oppoſitum ſcribit ipſe. 12. meta. cõmẽ. 17. vbi dicit q̃ intellectus poſſibilis reſpectu intellectus agentis eſt quaſi locus eius, non quaſi materia. Soluitur. in materia duæ ſunt conditiones. Vna q̃ de potentia eius forma materialis deducatur ad actum. Et quantum ad iſtam conditionem reſpiciens dixit Cõ. in. 12. met. in cõ. 17. q̃ eſt locus, nõ materia intellꝰ poſſibilis, reſpectu agentis intellꝰ. nã intellectus agens nõ eſt eductus de potentia intellectus poſſibilis. Alia eſt conditio materiæ, q̃ ipſa ſit informabilis per formam, & perfectibilis per eam. & quantum ad iſtam conditionem intellectus poſſibilis habet rationem quaſi materiæ, non materiæ, quæ formam mediantibus dimenſionibus & qualitatibus recipit, ſed habet proportionem materiæ abſtractæ. quæ cõparata ad ſuum actum eſt ſicut potentia, nã via eius fuit ex intellectu poteſtatis, & ex intellectu agente vnam intelligentiam reſultare, quæ merito intellectus poſſibilis paſſiua eſt, & receptiua. ſed merito intellectus agens eſt productiua. 3. de aĩa. com. 5. Soluitio.

Nona contradi. eſt in cõ. 5. in ſolutione. 3 qõnis. Cõ. dicit q̃ cũ, ens diuidat̃ in ens ſenſile & intellectile, & ſenſile in materiam & formã, ita ens intellectile pariformiter videtur diuidi in aliquid proportionale materiæ, & in aliquid proportionale formę & intellectus materialis eſt in tali modo, videlicet q̃ eſt ens proportionale materiæ. Huius tñ oppoſitum ſcribit Alexã. in tractatu de intellectu cap 1. vbi declarat quare intellectus materialis dicatur, non quia eſt ſubiectum aliquod, vt materia, quæ per præſentiã formæ poteſt hoc aliquid fieri, ſed quia materia habet eſſentiam ſuam in potentia, quia omnia poteſt, ad quæ habet potentiam. id enim, quod eſt potentia quatenus huiuſmodi eſt, materiale eſt. Et parum infra ponens differentiam inter ſenſum, & intellectum materialem, inquit q̃ ſenſus,

cum

tum per corpora fiant, non ſunt hæc, quæ percipiunt, ſunt tamen actu alia quædam. eſt enim ſenſus facultas corporis cuiuſdã idcirco & corporis patientis eſt aliquid ſenſuum perceptio. & ex hac cauſa non omnis omnis ſenſus eſt perceptiuus, eſt enim & ipſe iam aliquid actu. intellectus vero cum nec per corpus aliquid percipiat, nec corporea facultas ſit, nec patiatur, nullum omnino entium actu eſt, nec eſt hoc aliquid potens, ſed eſt ſimpliciter poteſtas quædam huius perfectionis & animæ, ſpecierum et nouorum ſuſceptiua. Amplius idem Alex. in paraphraſi de anima in cap. de intellectu practico & ſpeculatiuo expreſſe dicit intellectum rectius compatari agrapho, ideſt inſcriptionis carentiæ. quàm ipſi tabellæ. tabella enim eſt in numero entium. vbi expreſſe vult intellectum non eſſe in numero entium, ſed priuationem quandam. Soluitur opinio Alexan. eſt multum remota in hoc ab opinione aliorum Peripatericorũ. Theophraſtus enim, & Themiſtius, & Cõ. volunt intellectum eſſe æternum & immortalem rimmo volunt prædicti q; non eſt poteſtas animæ, in qua ſunt aliæ poteſtates, ſed eſt ſubſtantia ſuperior anima, quam contingit ſeparari, ſicut perpetuum à corruptibili. ita notat Themiſtius in. 2. de anima: commen. 31. & Commenta. comme. 21. &. 31. & in. 3. de anima. commen. 5. Et tunc ſecundum iſtos viros intellectus materialis dicitur eſſe potentia, & nullam dicitur habere naturam, niſi quia poſſibilis eſt vocatus. tertio de anima. tex. commen. 5. iſta ratione, vt refert Themiſtius in tertio de anima. cap. 39. authoritate Theophraſti. inquit enim, cùm intellectus homini extrinſecus accedat, cumq́ue tanquam appoſitus intellectusq́ue ſit, quæritur quemadmodum cõgenitus nobis dicatur, demum, quæ nam confirmatio natura vt eius ſit. Certe id, qđ dicitur, nihil actu eſſe intellectum ad poteſtatem, omnia recte hactenus dicitur, quatenus & in ſenſu; non tamen vſque eõ ad vium teſecãda tes eſt, neq; tam nihil actu probandus, vt neque ipſemet ſit. ea lumnia hæc eſſet & oratio contentioni cauilloq́ue proxima. Sed ita intelligendum, vt in animo talis quædam ſui generis potentia ſit pro ſubiecto formarum, ac gremio, qualis in rebus materialibus facultas illa eſt, quæ conſtitutioni earum, & concretioni ſubſternitur. Vbi patet ſecundum iſtos viros intellectum materialem eſſe in numero entium, & eſſe ſubiectum omnium formarum in eſſe intelligibili, ſicut materia eſt ſubiectum omnium formarum in eſſe ſenſibili. Et quod dicitur non eſſe aliquid actu, hoc referendum eſt ad ipſam priuationem; & potentiam, ſeu carentiam formarum talium, vbi ſic conſyderatur. Alexander autem tenuit animam intellectiuam eſſe vnam formam dantem eſſe homini formaliter, & eductam de potentia materiæ, in qua ſunt omnes virtutes, ſcilicet altrix, ſenſibilis, motiua, appetitiua, intellectus, & voluntas. verũ in hoc eſt differẽtia, quòd omnes animæ humanæ potentiæ ſunt organicæ, excepto intellectu materiali qui eſt ſuprema animæ humanæ potentia, ſecundum quam anima tranſcendit corpus, ita quod huiuſmodi poteſtas non eſt alligata organo corporali, ſicut ſunt aliæ poteſtates. vnde ex alijs poteſtatibus animę & organo corporeo reſultat aliquod in actu, & demonſtratum: etenim ex oculo & vi ſu ht aliquod actu videns, & ſic de ſinguls. non ſic eſt de intellectu, quia nullius partis corporis actus eſt, ſed eſt poteſtas animæ, & perfectio eius, quæ eſt gremium formarum & notionum. Alia etiam differentia eſt inter ſenſum & intellectum materialem. quia ſenſus, cùm per corpora fiat, patitur patiente corpore, intellectus autem, per corpus non intelligit, quia nec actus, corporis eſt, nec patitur patiẽte corpore Et ideo Alexander omnes demonſtrationes, Ariſtotelis, & verba eius interpretatur iſto modo, quòd videlicet intellectus non eſt corpus, nec virtus in corpore, quia non eſt iudicium demonſtratum in actu, ſicut ſunt corpora compoſita ex materia & forma. nec etiam eſt virtus in corpore, quia non eſt virtus affixa organo, ſicut ſenſus. nec patitur patiente corpore ſicut ſenſus, quia forma exiſtens in ſubiecto patitur paſſione ſubiecti, cùm autem intellectus non ſit virtꝰ organica, ideo non eſt virtus corporea. Et eadem ratione dicitur ſimplex, & eadem ratione dicitur immortalis, quia non accidit ſibi mors ratione, qua ſit virtus organica. & ideo dicit intellectum à principio rectiꝰ cõparari agrapho, i. carentiæ inſcriptionis ſ tabella, q̃ tabellæ non ſcriptæ. quia tabella dicit aliquod ens in actu cõpoſitum ex materia & forma per ſe ſubſiſtens, cuiuſmodi non eſt intellectus, vt diximus: quia non eſt aliquod ſubiectum, ex quo & forma ſuſcepta poſſit fieri aliquod per ſe ſubſiſtens in actu, ſicut ex prima materia, & forma ſubſtantiali fit aliquid per ſe vnum

Soluꝰ.

in actu per ſe ſubſiſtens. vnde, ſi materialis dicitur, eſt, quia eſt in potentia ad omnia intelligibilia, quia omnia quæ ſunt, intelligi poſſunt, & potentia reducitur ad materiã, vt teſtatur etiam Commen. 12. meta. cõ. 26: Vbi animaduerte q̃ Cõm. non videtur bene habuiſſe mentem Alex. nec ex conſequẽti impugnatio Commenta. procedit contra mentem Alex. Nam non vult etiam Alex. intellectum materialem eſſe formaliter nõ ens & priuationem puram, ſicut ſibi Imponit Commen. alioquin quomodo Alex. faterur intellectum materialem eſſe ſuſceptiuum notionum & formarum? Vnde in paraphraſi de anima ita ſcribit in cap. de intellectu practico & ſpeculatiuo. Nihil igitur eſt ex his, quæ ſunt actu, materialis intellectus, ſed omnia poteſtate. cum enim ante intellectionem nihil ſit actu, vbi quid intelligit, id quod intelligitur ſit, ſiquidem illi intellectio. cùm aduenit q̃ intelligibilis rei ſpeciem habet. Solum igitur intellectus materialis, formalis, & promptitudo quædam eſt ad formas excipiendas, tabellæ nondũ ſcriptæ perſimilis, quinimmo ipſius tabellę agrapho, hoc eſt inſcriptionis carẽtis, quàm tabellæ ſimilior. tabella enim iam in entiũ numero eſt. quapropter anima ipſa, & id, quod anima præditum eſt, tabellæ potius comparari poteſt, ipſa vero inſcriptionis carentia ferè intellectus materialis eſt promptitudo & facultas quæpiam, excipiendis in ſcriptionibus accommodata. ſicut igitur in tabella accidit, vt ipſa quidem, in qua aptitudo ipſa, & facultas eſt inſcriptionis excipiendę, vbi quid inſcriptum eſt, pati aliquid videatur, cùm aptitudo ipſa & facultas in actum prompta nihil omnino patiatur: nec enim ſubiectum vllum eſt, eodem pacto in intellectus nihil patitur, cùm nihil ſit eorum, quæ ſunt actu. In libro autem de intellectu cap. de intellectu materiali ſeipſum melius declarat. quomodo intellectus materialis nihil ſit actu. inquit enim. Intellectus, cùm non per corpus aliquid percipiat, nec corporea facultas ſit, nec patiatur, nullum omnino entium actu eſt, nec eſt hoc aliquid potens, ſed eſt ſimpliciter poteſtas quædã huiꝰ perfectionis, & animæ ſpecierum, & notionum ſuſceptiua. vbi patet intellectum materialem non eſſe actu aliquod entium eorum, quæ recipiuntur in intellectu, nec eſt aliquod potens, ideſt aliquod ſubiectum in actu, ſed eſt potentia animæ ſuſceptiua notionum. Sententia igitur Alex. eſt q̃ intellectus materialis aliud eſt ex parte, qua materialis, & aliud ex parte, qua intellectus. nã materialis dicit potentiam, quæ eſt priuationi coniuncta, & ſic eſt priuatio omnium intelligibiliũ actu. ſed quia iſta priuatio fundatur in eſſentia, in cuius illa eſſentia eſt aliquid ex natura rei, quia eſt potentia, animæ, quę eſt gremium formarum, & quia iſta potentia, quę eſt ſubiectum formarum, non eſt corpus, nec virtus in corpore, nec ex ipſa, & organo ſit aliquid demonſtratũ, ideo dicitur non pati patiente corpore. Vo lnit igitur Alexã. intellectum materialem eſſe ſimpliciter priuationem, ſed quò ad formale dicit priuationem, ſed connotat aliquid reale, & eſt potentia, quæ eſt gremiũ ſpecierum intelligibilium. nam & Alexan. in paraphraſi de anima oſtendit modum, quomodo intellectus materialis poteſt ſeipſum intelligere poſt aliorum intellectionem, quod non feciſſet, ſi pura priuatio eſt apud ipſum.

Decima contradictio eſt in eodem comm. in ſolutione tertię queſtionis. Dicit. nullam formam liberatam eſſe à potentia, niſi primam formam, & per conſequens in omnibus intelligentijs citra primam aliqua eſt potentia. Huius tamen oppoſitum habetur 3. phyſi. 32. vbi dicitur q̃ in æternis non differt poſſe ab eſſe, &. 12. meta. com. 30. vbi dicitur q̃ in ente æterno nulla eſt potentia omnino. & idem habetur ibidem. 35. 41. & 44. &. 2. cœli. 32. 33. &. 34. vbi habetur q̃ in ente æterno poſſibilitas eſt neceſſitas. Solnitur. potentia duplex pro nunc. quædam realis & phyſica, q̃ iſta ſemper cum actu habet compoſitionem facere. alia eſt potentia, quæ nihil reale dicit, & iſta communi vocabulo potentia logica nuncupatur. Dico autem potentiam logicam ens rationis per actum collatiuum intellectus, cauſatũ ex non repugnantia terminorum, ſm quod non repugnant. Dico nunc quamlibet intelligentiam citra primam dupliciter conſyderari poſſe, & ſub ratione generis, & ſub ratione ſpeciei. nam intelligentia Saturni poteſt concipi, & inquantum ens, & inquãtum tale ens. ſi autem conſyderata fuerit inquantum ens eſt, non repugnat ſibi q̃ maiorem perfectionem habeat, quàm ſit illa, quam actu poſſidet. quia, ſi ſibi latitudo maioris perfectionis repugnaret inquantũ ens, ita quòd ratio formalis entitatis eſt præciſa cauſa iſtius repugnantiæ, tunc cuilibet enti iſtud repugnaret, & per conſequẽs primo enti: quod falſum eſt, & impoſſibile. & eſt ſimile. ſi talpæ repugnaret viſio, inquantum

3. de aĩa. cõm. 5.

quantum animal, tunc cuilibet animali repugnaret. & ideo ſub ratione generis ſecunda intelligentia potentiã, & priuationem aliquam includit: quæ tamen nihil reale dicit, ſed ſolum non repugnantiam. Si autem conſiderata fuerit ſub ratione ſpeciei, inquantum ſcilicet eſt tale ens in tali gradu entitatis ordinatũ, ſic ſm Philoſophos omnis perfectio apta nata ſibi competere ſub ratione, qua talis ab æterno ſibi ineſt. Et ſm hunc ſenſum dixerunt in æternis non differre potentiam ab actu. Et, quia ſola prima intelligentia habet omnem perfectionem poſſibilem reperiri in habitu entis, cũ ſit rectius entitas quàm ens, vt videbimus ſtatim, inde eſt q; in ea nulla eſt potentia, nec ratione generis, nec ratione ſpeciei. omnes autem citra primam priuatæ ſunt gradu aliquo entitatis, & bonitatis ſub ratione entis. nulla autem ſub ratione talis entis potentiam aliquam habet ſub ratione, qua talis. ſic igitur applica ſingula ſingulis, & ſolue & concorda ea, quæ in apparentia diſſonare videntur.

3. de ala. com. 5. Vndecima contradictio eſt ibidẽ. Dicit Auer. q; ſolum in prima intelligentia quiditas & eſſentia idem ſunt, in alijs autem differt quiditas ab eſſentia. Sed huius oppoſitum nos inuenimus in. 5. de anima. tex. commen. 9 vbi abſolute Philoſophus in abſtractis videtur vniuerſaliter concedere quiditatem, & eſſentiam idem eſſe, &. 7. meta. tex. commen. 41. hoc idem habetur. Debes ſcire pro ſolutione Auerro. voluiſſe quiditatem, & eſſentiam non eſſe nomina ſynonyma, quia talia ſecundum ipſum non vſitantur in doctrina demonſtratiua, niſi forte ad exponendum: tamen in præſenti loco diſtinguatur, quia ſub propnjs rationibus ſumuntur. Vnde ſcias quiditatem eſſe abſtractiorẽ quàm ſit eſſentia. vnde quiditas ſolum actum dicit, & ab actu nomen quiditatis eſt deriuatum. vnde ſecundum ipſum. 7. meta. 22. &. 34. tota quiditas eſt à forma, eſſentia autem eſt maioris ambitus, quia competere poteſt & entibus in actu, & entibus in potentia. Et ideo ſecundum principia ipſius habemus concedere materiam eſſentiam eſſe, ſeu naturam. quiditatem vero minime. ſimiliter habemus concedere materiam eſſe de eſſentia compoſiti non habemus autem concedere materiã eſſe de quiditate compoſiti. vnde. 1. phy. cõ. 5. in fine commen. dicitur q; materia. & forma ſunt partes qualitatiuæ, ideſt partes eſſentiales compoſiti, non tamen tam materia quàm forma ſunt partes quiditatis compoſiti, ſed tota cõpoſiti quiditas forma eſt. Illud igitur, quod in rebus iſtis ex materia & forma compoſitis facit quiditatem ab eſſentia differre, eſt materia, quæ eſt radix potentialitatis. Sic pariformiter manuducam intellectum tuum à ſimili procedendo, vt intelligas quomodo ſolum in prima intelligẽtia eſt quiditas, & eſſentia vnum & idẽ omnibus modis. Reuoca in memoriam ea, quæ pauloante dixi, videlicet quòd ſola prima intelligentia & ſub ratione generis, & ſub ratione ſpeciei conſyderata eſt actus purißimus: omnes aliæ citra primam, aliquã potentiam habent, ſaltem ſub ratione generis. quia igitur ratio in rebus materialibus, per quã quiditas ab eſſentia differebat, erat potentia annexa cum actu, ſi in primo ſit actus ſine potentia ſolum, ſequitur ibi ſolũ quiditatem, & eſſentiam idem eſſe. in alijs autem, cùm ſit compoſitio ex actu & potẽtia, non ſicut ex poſitiuo & poſitiuo, ſed ſicut expoſitiuo & priuatiuo, vt ſupra declaratum fuit, & longe ante nos ſubtiliſſimus Doctor in octaua diſtinctione primi quæſtione. 2. pulcherrime declarauit, ſequitur ergo q; in talibus quiditas & eſſentia quoquo modo, vt dicit Com. idem nõ ſunt. Sed intellectus ſubtilizans dubitare poſſet propter quid dixit, quoquo modo non ſunt idem. Soluitur. in rebus compoſitis ex materia & forma ſimpliciter, & ſine additione aliqua, concedendum eſt quiditatem, & eſſentiam non eadem eſſe. Sed in intelligentijs citra primam abſolute illud non concedit Commen. ſed cùm ly quoquo modo, quæ eſt dictio diſtractiua. Et ratio eſt iſta, quia in iſtis inferioribus eſt vera compoſitio ex potentia vera reali & forma. & in talibus ſequitur, quòd eſſentia & quiditas non ſunt idem ſimpliciter. ſed in abſtractis quia ibi non eſt phyſica potentia, ſed logica tantum, quæ eſt ens rationis: pro tanto dixit q; quoquo modo in eis quiditas & eſſentia non ſunt idem. Dixit etiam quoquo modo, quia in talibus non eſt potentia, & niſi ſub ratione generis. non ſub ratione ſpeciei. & ideo aliquo modo ineis quiditas & eſſentia idem ſunt, & aliquo modo non idem. ſed in rebus materialibus tam ſub ratione generis quàm ſub ratione ſpeciei quiditas & eſſentia non ſunt idem. Et, quia in ſolo primo ente, vt diximus, quiditas & eſſentia idem ſunt, ideo dixit Auer. in libro de ſtructio deſtructionum diſputa. 6. in ſolutione. 6. dubij q; prima cauſa eſt quiditas

ſimpliciter,

ſimpliciter, & omnia alia entia quidditatē habent ea mediātē. Ex his applica, & ſolue.

3. de aīa. tex. 17. Duodecima contradictio eſt in tex. 17. Ariſto. in illa demonſtratione aperte teſtatur animam intellectiuam eſſe naturam quandam, vt notat Commen. in com. dum dicit. Et quia conſyderatio de anima eſt cō ſyderatio naturalis, quia anima eſt vnum entium naturalium. Sed huius oppoſitum habetur in primo de partibus animalium, vbi quærit vtrum de anima omni ſit conſyderatio naturalis, & determinat oppoſitum. Et inter alias rationes ad ducit iſtam,

Solo quorundam. quia non omnis anima eſt natura. Aliqui ad pauca reſpicientes enunciauerunt Ariſ. ibi locutum fuiſſe ſuperficietenus, & probabiliter, & dicunt rationes eius ibi non tenere. Nam prima ratio reflectitur, dum dicit, ſi Naturalis conſyderat de intellectu, tunc igitur de omni intelligibili conſyderaret, & hoc ſola ſcientia Naturalis omnia conſyderaret, nam oportet Philoſophum concedere aliquam ſcientiam de intellectu conſyderare, & tunc idem dicam tibi, ſicut ipſe dicit de Naturali. Amplius, vt aiunt, ipſe aſſumit propoſitiones falſas, quia dicunt, q̄ non omnis anima eſt natura, quia non intellectus. Sed huius oppoſitum ſcribit in præſenti dem tone, vbi probat q̄ oportet ponere intellm agentē, quia in omni natura eſt aliquid, qđ eſt oia fieri, & aliquid, qđ eſt oia facere. patet aūt q̄ minor eſt, q̄ anima intellectiua eſt natura quædam. Amplius ſua probatio falſa eſt, dum aſſerit non omnem animam eſſe naturam, quia non omnis anima eſt principium motus, quia non intellectus. Sed huius oppoſitum ſcribit Philoſophus in tertio de anima. tex. com. 49. vbi dicit quòd iſta duo ſunt principia motus intellectus & appetitus. & idem dicit in tex. ſequenti. Vnde ſm viam iſtorum non ſolum Ariſt. non fecit rationes demonſtratiuas, immo neq; probabiles, cùm fundentur ſuper propoſitionibus falſis. Et ita oportet ſecundum mirabilem iſtorum phā taſiam Ariſtotelis ſophiſticis rationibus paralogizare. Scribit enim Comment. in. 1. phy. cō. 10. q̄ tales ſunt ſermones vani, qui peccant in materia & forma. Et ſic accidit Philoſopho, quia propoſitiones eius ſunt falſæ, & peccant per æquiuocationem, cùm

Refutatio ſolutionis natura aliter ſumatur, vt patebit. Dicimus nos q̄ non eſt credendum magiſtrum primum aliquid dixiſſe ſine forti ratione, & ita eſt de quolibet verbo eius, vt ſcribit Commenta. in primo de generatione, & corruptione, commen. 18. Mirum eſt profecto mirum de tam craſſa hominum iſtorum ignorantia & temeritate, immo materiam confitentia, qui inueniunt locos in Ariſtote. vbi ex intentione examinat illam quæſtionem & ſatis diffuſe, & in loco proprio; attinebat enim illa quæſtio illi libro, vt clarum eſt, & dicunt Ariſtotelē non eſſe tenendum, immo, quod plus eſt; aſſerunt ipſum fundari in propoſitionibus falſis. Sed videant ipſum in omnibus libris eius, quòd doctrina eſt conſona in dictis eius. Vnde. 6. primæ philoſophiæ, vbi ponit diſtinctionem ſcientiarum ſpeculatiuarum penes quiditatiuam conſyderationem, ex triplici modo definendi & abſtrahendi, dum aſſeruit naturalem definire per materiam ſecundum eſſe, & definitionē, intulit in tex. ſecundo ibidem quòd Phyſici eſt de quadā anima conſyderare, & non de omni. Patet autem q̄ hoc dicit propter intellectum, de quo dixit. 2. de quo anima q̄ videtur eſſe genus aliud animæ, & hoc ſolum contingere ſeparari, ſicut perpetuum à corruptibili. & 6. primæ philoſophię dicit q̄ non omnis forma, de qua Naturalis conſyderat, cum materia eſt. & Cōm. dicit, q̄ illud fuit dictū propter intellectum. & 7. meta. tex. cō. 35. idem habet Philoſophus, q̄ Phyſici non intereſt de omni anima diſſerere. Dicamus igitur q̄ differentia eſt inter animam & intellectum. in hoc enim taxauit Ariſt. Antiquos in. 1. de anima. Anima. n. in propria ſignificatione dicitur quicunque corporis actus, ſeu perfectio prima eſt, & ſine corpore eſſe non potens. Vnde Ariſt. in. 2. de anima. tex. cō. 26. laudat Antiquos, qui dixerūt animam non eſſe corpus, nec ſine corpore eſſe. Intellectus autem dicitur, qui nullius corporis actus eſt. vnde ſine corpore eſſe poteſt, cum ſua eſſentia non dependeat à corpore. Vnde illæ animæ proprie ſunt quiditatiuæ conſyderationis a Naturali, quæcūque propriè ſunt animæ. Scribit. n. Ariſtote. iſtam vniuerſalem propoſitionem in principio. 3. de cœlo, q̄ oēs naturales ſubſtātiæ aut corpora ſunt, aut cum corporibus generantur & corrumpunt̄. ſi aūt intellectus cū corpore non generatur, neq; corrumpitur: non igit intellectus erit ſubſtātia naturalis. ſubſtantiæ. n. naturales intelliguntur, quæcūque quiditatiue à Naturali conſyderantur, non ſm eſſe alioquin, nec primus motor a Naturali conſyderaretur. Dico igitur Ariſt. iſtam fuiſſe indubitatā ſententiam de anima intellectiua, q̄ ſit æterna & abſtracta, &

Soluto propria.

quæ

quæ extrinſecus aduenit nobis, vt patet in 2 de gene. animalium. cap. 3. & tunc à Naturali non conſyderatur, niſi inquantum eſt principium, per quod homo intelligit & appetit appetito intellectiuo. Vnde recte dicit Cō. q̄ illa animæ definitio non vniuoce cō petit intellectiuæ, & alijs. Vnde, ſicut intelligentia conſyderatur à Naturali, inquantū eſt anima orbis, pro quanto dat ſibi motū. & ſic, vt ſcribit Commen. aſſimilatur formæ naturali. pro quanto autem non diuiditur ad eius diuiſionem, aſſimilatur abſtractæ formæ. propter hoc tamen non dicitur intelligentia quiditatiue a Natura ſi cōſyderari. Eodem modo intellectus, vt eſt anima hominis videlicet vt per ipſum homo intelligit. quodāmodo aſſimilatur formæ naturali, & ſic intellectus natura dici poteſt: pro quanto autem non diuiditur ad diuiſionem hominis, dicitur aſſimilari formis abſtractis, propter hoc tñ non ſequit intellectū quiditatiue à Naturali conſyderari, ſicut neq; ſequebatur de intelligētia. Sed replicabis q̄ eſt ratio diuerſitatis. quia intelligentia habet aliam operationem naturā priorem, in qua non dependet à corpore, videlicet intelligere & velle, ſed anima intellectiua non habet, quia Ariſtoteles dicit in primo de anima. Intelligere, ſiue ſit imaginari, ſiue non fieri poſſit ſine imaginatione, non contingit abſque corpore eſſe. & ita cùm anima intellectiua non habeat aliquam operationem ſibi propriam, non poteſt à corpore ſeparari, & ita quiditatiue à Naturali conſyderabitur, intelligentia vero ſolum quò ad quia eſt. Sed, ſi hoc argumentum demonſtrat, tunc igitur non eſt differentia inter intellectum & animam: & ita male Ariſtoteles taxauit Antiquos in hoc, & male aſſeruit ipſum ſolum à corpore ſeparari. Dicamus igitur quòd tenendo, ſicut tenendum eſt ſecundum Ariſtotelē q̄ intellectus ſit virtus abſtracta à materia, vt fuit opinio etiam Theophraſti, qui fuit auditor Ariſtotelis, & opinio Themiſtij, & Cō menta. q̄ de neceſſitate habet intellectionē perpetuam, per quam intelligit in ſe conſyderatus ſubſtantias ſempiternas: & eſt ſemper fœlix in ſe. Vult enim Commenta. q̄, ſi noſter intellectus non poteſt intelligere ſubſtantias abſtractas, q̄ nullus intellectus poſſet etiam intelligere: quia in talibus, vt dicit. 3. de anima. cō. 36. quicquid intelligit vilius intelligit nobilius, & non econtra. Licet igitur intelligere in nobis, quod cōmuniter experimur, & de quo Ariſtoteles egit in tertio de anima, cum imaginatione fiat & ſic talis intellectus dicitur anima & natura, quia aſſimilatur animæ & formæ naturali, quia vt ſic eſt motor coniunctus tangens hominem, ſicut intelligētia orbem, tamen in ſe conſyderatus, cum non diuiditur ad hominis diuiſionem, ſed ſit ſubſtantia abſtracta, ſic habet intelligere æternum ſupra tempus, & ſupra omne corpus. Et de taliter conſyderato intellectu & intellectione non pertinet ad Naturalē. cuius argumēto eſt quòd Ariſtoteles mouens hanc quæſtionem in tertio de anima, non ſoluit ibi, ſed dixit quòd de hoc erit poſterius conſyderandum, quia videbat hoc ſpectare ad ſcientiam Diuinam, quæ eſt poſterior via doctrinæ cæteris ſcientijs. Vnde &. 9. primæ philoſophiæ de tali intuitiua cognitione intellectus reſpectu ſubſtantiarum ſeparatarum dicit q̄ non eſt in nobis, ſicut cæcitas. Et beatus Thomas ab ipſa veritate coactus conceſſit ibi; & notauit illud de mente Philoſophi. videlicet q̄ intellectus hominis habet quoddam intelligere, non dependens ab imaginatione, ſicut eſt intuitiua cognitio intelligentiarum. quod quidem intelligere homini ſecundum Peripateticos, licet non contingat niſi in poſtremo, in ſe tamen conſyderatus intellectus ſemper habet illud. Et hoc etiam notauit Commen. in primo de anima, commen. 12. ſi bene animaduertis. Dic igitur reſolute intellectum conſyderari à Naturali quò ad quòd eſt modo prædicto, quiditatiue vero à ſcientia Diuina. Et ita non eſt contradictio in dictis Ariſtotelis alicuius mouenti. Ad rationes reſpondetur, quòd bene ratio procedit de Philoſopho Naturali, & non de Diuino. quia ſciencia Naturalis eſt ſcientia ſpecialis, ad quam ſpectat conſyderare quiditates rerum ſenſibilium in particulari, & ſub particulari ratione formali, quia inquantū ſenſibiles ſunt. ſed ſcientia Diuina eſt ſcientia communis, ad quam ſpectat omnia cōſyderare in ratione communi & tranſcendenti, vt dicit Philoſophus in proœmio Metaphyſi. & elariſſime in. 11. metaphyſi. ca. 2. vel. 3. ad finem. Si igitur Naturalis quiditatiue conſyderaret intellectum, igitur omnem intellectum abſtractum conſyderaret quiditatiue, quia non eſt maior ratio de vno, quàm de alio, in eo quòd eſt intellectum & abſtractum, & ex alia parte conſyderaret quiditatiue omne ſenſibile: iſta autem ſunt extrema, quia vnum eſt ſecundū eſſe & rationē, in materia, aliud vtroque

modo

modo abſtrahit. ſed qui conſyderat quiditatiue extrema, debet etiam & media conſyderare. & ita etiam Naturalis quiditatiue conſyderaret entia imaginabilia: quia ſi de quo minus ergo & de quo magis. Si enim Naturalis per te abſtracta vtroque modo quiditatiue conſyderat, multo magis minus abſtracta conſyderabit. Sed non valet de Diuino, quia licet Diuinus omne abſtractum & intellectum quiditatiue conſyderat, non tamen omne intelligibile conſyderat quiditatiue, niſi ſub ratione tranſcendenti. ſed vltra illam rationem remanet ſpecialis, quæ eſt ſcientijs ſpecialibus propria. Dices, ſcientia Naturalis & Diuina conſyderant de omni anima: igitur nulla alia remanebit ſcientia. quia Naturalis per te cõſyderat vegetatiuam & ſenſionam, & Diuinus intellectiuã & qui conſyderat de omni tali, conſyderat de omni ſenſibili: & de omni intelligibili: igitur ſcientia Mathematica non erit. Reſpondetur, negando conſequẽtiam. quia licet ſcientia Naturalis quiditatiue conſyderet omne ſenſibile, & Diuina omne intelligibile quiditatiue, hoc tamen eſt ſub ratione communi. & ideo reſtat ſpecialis conſyderatio entis imaginabilis ipſi Mathematico. hoc autem iſti videre non potuerunt. Si replices, dicam pariformiter de Naturali, quia ponam q̃ conſyderat quiditatiue omne ſenſibile, cum conſyderet de ſenſu, & dico etiã q̃ quiditatiue conſyderat de intellectu. ſed dicam quòd conſyderat de omni intelligibili, inquantum intelligibile eſt, & ſic non ſuperfluunt aliæ ſcientiæ. Reſpondetur. q̃ hoc non poteſt dici. quia Naturalis eſt artifex ſpecialis, & ratio ſua formalis eſt conſyderare res, vt concernũt materiam ſenſibilem, & motum. quia non abſtrahit à materia ſua conſyderatio, quæ eſt principium ſenſus & motus. Vnde Cõmẽ. 7. meta. & Ariſtotelis dicit q̃ homo nõ poteſt intelligi ſine carnibus & oſſibus. vbi Commen. in commen. dicit q̃ impoſſibile eſt intelligere quiditates naturales ſine ſenſu & motu: ſed ratio intellegibilis, inquantum intelligibile eſt, & ratio intellectus inquantũ intellectus eſt, abſtrahunt à ſenſu & motu: & ideo iſta ratio formalis conſyderandi non poteſt eſſe Naturalis, ſed eſt ſciẽtiæ Diuinæ appropriata. Vnde ratio entis inquantum ens non eſt magis abſtracta, quam ratio intellectus inquantum intellectus, aut ratio intelligibilis inquantum intelligibile, ſunt. n. rationes tranſcendentes, res enim ſicut ſe habent ad entitatem, ita et ad veritatẽ, ex. 2. primæ philoſophiæ, tex cõ. 4. Et confirmatur per Boetium in primo de Trinitate, vbi ponens differentiam inter iſtas tres ſcientias ſpeculatiuas penes modos formales conſyderandi, inquit q̃ in Naturalibus proceditur rationabiliter, quia eſt de rebus ſenſibilibus contingentiæ & variationi ſubiectis, in quibus rara eſt certitudo: in Mathematicis diſciplinabiliter, quia procedimus per imaginationem, in Diuinis autem intellectualiter. Idem etiam confirmat dominus Albertus in principio ſuæ meta. & ſententia Ariſt. expreſſe in. 6. primæ philoſophiæ, in tex. cõ. 2. nam, cum ſcientia Diuina illa dicatur, ſi alicubi autem, vt aſſerit, diuinum aut honorabile exiſtit, in tali natura exiſtit, videlicet, quæ eſt abſtracta vtroque modo. modo omne tale eſt intellectus & intelligibile. & iſta ratio eſt Diuini, non naturalis, licet euã ſit de abſtractis ſm indifferentiam. Sic igitur patet q̃ intellectus inquantum intellectus, pertinet ad Diuinũ, & omne intelligibile inquantum intelligibile, ſicut omne ens inquantum ens. & ita hoc non eſt Naturalis. Ad aliud reſpondet q̃ iſta æquiuocant. nam natura quandoque ſumitur pro omni eſſentia & ſubſtantia, & quandoque ſumitur proprie, vt de ea conſyderat Naturalis, vt eſt principium motus. Aliter enim conſyderatur natura in ſcientia Diuina, & aliter in ſcientia Naturali, vt ſcribit Comment. in. 5. meta. cõ. 5. Dico igitur q̃ in. 3. de anima. cõ. 17. dum Ariſt. dicit in omni natura dari vnum, quod eſt omnia facere, ſumitur pro omni ſubſtantia, ſeu eſſentia. Vnde ſic in natura entium eſt vnũ, quod eſt omnia fieri vt materia, & vnum, quod eſt omnia facere. & illo modo primũ motor natura dicitur: quia vt ſcribit Cõm. 12. meta. cõ. 17. omnes formæ ſunt in potẽtia in prima materia, & ſunt in actu in primo motore: tamen primus motor non eſt natura, vt definit in Phyſicis, immo ex hoc excluditur à conſyderatione Naturali quiditatiua, quia non habet in ſe principium motus, vt patet. 2. phyſico. commen. 73. illo modo etiam intelligentia dicitur natura. Vnde Com. in principio libri de ſubſtantia orbis inquit. Declaratum eſt corpora cœleſtia eſſe compoſita ex duabus naturis, ſicut corpora generabilia & corruptibilia componuntur. Sed in libro de partibus animalium, quando Philoſophus dicit q̃ non omnis anima eſt natura, ſumit naturam proprie, vt eſt definita in Phyſicis. quia intellectus medium illo modo natura non eſt.

immo

immo proprie loquendo etiam non eſt anima.quia.vt diximus, differentia eſt inter animam & intellectum. Ad illud autem, in quo dicebatur probationes Ariſto. non valere,quia probat per hoc non omné animam eſſe naturâ, quia non omnis anima eſt principium motꝰ,cuius oppoſitum ipſe dixit de intellectu.3.de anima.cõmé.48 & 49.pariformiter dicitur ꝙ negauit intellectum eſſe principium motus, ſicut natura definitur,quæ eſt principium intrinſecum ipſi naturato,in quo eſt per ſe:ſed intellectꝰ & quælibet intelligentia non eſt principiũ intrinſecum ; cùm principia debet de animalibus Naturalis inueſtigare,quia iſta eſt intentio Philoſophi ibi,ſed extrinſecum. Vnde Commen 1.cœli.cõ.22.inquit,cũ cœlum ſit ſemper motum, neceſſe eſt,vt moueatur per principium extrinſecum nõ corporeum,neque vt ſit virtus in corpore. Virtutes igitur naturales,definitæ in libro phyſicorum,ſunt corpora, aut virtutes in corpore,cuiuſmodi non eſt intellectus.Vnde Commen.in.12.diſput.1.contra Algazelem inquit in ſolutione dubij primi,ꝙ emanatio Dei benedicti ſm naturam, neque ſm Philoſophos recte loquentes non eſt ſecundum naturam,neque ſm voluntatem,quæ eſt in nobis. Et ita iſti hallucinati ſunt non intelligentes veritatem,neque mentẽ Ariſt. Albertus autem cognomento Magnus in libro.11.tract.1.cap.de animalibus,dicit rationes Ariſt.procedere de intelligentijs cõmuniter,& non de intellectu hominis. Sed cum reuerentia non bene dicit. quia Ariſt. ibi loquitur de intellectu,qui refertur ad intelligibile,ſicut ſenſus ad ſenſibile.patet autem ꝙ iſte eſt intellectus paſſibilis. 3.de anima.cõ. 2. Si igitur eſt intelligere ſicut ſentire.Amplius Ariſto. ibi adducit tertiam rationem ad eandem concluſionem,vbi probat ſcientiam Naturalem quiditatiue non conſyderare de intellectu. Et videtur mihi, ꝙ ſit per locum à maiori negatiue, & eſt confirmatio noſtrorum dictorum.nã ſcientia Naturalis nullã ré abſtractam à materia ſm definitionẽ conſyderat, ſicut ſunt entia mathematica. Et hãc ꝓbat, quia Naturalis cõſyderat ea,q̃ à natura fiunt:in talibus autẽ eſt ratio boni & finis. demtatum eſt autẽ. 2. phyſi.ꝙ natura agit propter finem,ſed in talibus entibus in abſtractione conſiſtentibꝰ non eſt ratio boni neque finis,vt aſſerit, & habetur enam in.3.meta.ſequitur igitur ꝙ multo minus potent conſyderare intellectum,qui eſt omnino abſtractus. Vnde ex modo loquẽdi illa eſt tertia ratio:aliter ſermo eius non eſſet continuus. Et iſta eſt confirmatio omnium dictorum noſtrorum ſuperius,quia verum vero conſonat ex omni parte.Si dicatur ꝙ Commen. 2.phyſi.cõ.26. dicit ꝙ quiditatiua conſyderatio ſe extendebat vſque ad vltimam formarum materialium.& primam abſtractarum . Dic ꝙ per vltimam intellexit cogitatiuam: & hoc inclusiue vſque ad materiam abſtractarum excluſiue:quia illam quiditatiue non conſyderat,quia intellectiua eſt primus terminus,in quem definit excluſiue, & ipſa cogitatiua inclusiue.Vnde in ſua media dicit,ꝙ de anima intellectiua conſyderat ſcientia Naturalis,vt eſt proportionata materiæ, nõ igitur abſolute & in ſe.Sic gloſa dictum eſt 3.de anima. cõ.17.&.1.de anima.cõ.12.

Decimatertia contradi.eſt in cõ.20. Dicit Auer.ꝙ intellectus in potentia prius applicatur nobis,quàm agens. Huius oppoſitum patuit cõ.18.&.36. Niſi eſſet ꝙ intellectus poſſibilis eſt prior origine : ſed intellectus agens eſt prior prioritate perfectionis. Aut aliter.cùm intellectio,quæ fit in nobis duplex ſit,& per intellectum ſpeculariuũ, & per intellectum adeptum,intellectus poſſibilis quò ad primam intellectionem,præcedit intellectum agentẽ quò ad ſecundã. quia ſecunda primam ſupponit. 3.de anima 36.licet,vt dictum eſt:ſecunda longe perfectior eſt prima ſecundum ipſum.

3.de aĩa. com.20.

Soluꝺo.

Decimaquarta contradi.eſt in cõ.20.Intellectus ſm Auerro. in libro de anima dicitur quatuor modis videlicet,de intellectu materiali,& de intellectu in habitu, & de intellectu agente,& de virtute imaginatiua. Huius tamen oppoſitum ſcribit Alexand. in tracta.de intellectu, qui in principio inquit ꝙ intellectus apud Ariſt.eſt trinus.primus enim eſt intellectus materialis, ſecundus in habitu, & tertius eſt intellectus agens.Soluitur intellectus proprie, qui eſt vniuerſalium,triplex eſt,& ſic loquitur Alexand.extenſiue autem imaginatiua etiam dicitur intellectus reſpectu particularium. vnde etiam intellectus paſſiuus dicitur. 3. de anima. tex.cõ.20. & ſic accipit intellectum enam Ariſt.ibidem in tex.cõ.48.vbi dicit.Videntur autem duo hæc mouentia. aut appetꝰ,aut intellectus,ſi quis imaginatione poſuerit,ſicut intelligentiã quandã.

3.de aĩa. com.20.

Soluꝺo.

Decimaquinta contradi. eſt in com. 26. Dicitur ꝙ formatio intellectus eſt ſemper vera.Sed oppoſitum habetur in com. 21.vbi dicitur ꝙ formatio intellectus non eſt vera

3.de aĩa. com.26.

nequ

neque falſa. Debes ſcire q̃ Comm. per formationem hic intellexit primam operationem intellectus, qua quiditas ipſa ſimplex in ſe apprehenditur per intellectum. & quia quiditas ipſa forma eſt, ideo ab ipſa formatio dicitur: aut quia intellectio talis mediante ſpecie fit, quæ apud Arabes etiam forma nuncupatur. ſicut alias declaraui. Circa autem talem intellectionem diſtinctum eſt. nam aut illud, quod apprehenditur, eſt conceptus ſimpliciter ſimplex, & talis in ſe conſyderatus non habet aliquid, per quod poſſit ſciri, & aliquid per quod poſſit ignorari: & circa talem nulla poteſt eſſe deceptio in intellectu, immo ibi veritas eſt. talis autem veritas in prima operatione intellectus conſiſtens non eſt formalis veritas, quæ ſcilicet I cõpoſitione, vel in diuiſione conſiſtat, ſed ſolum conſiſtit in hoc, quòd obiectum ita ſe offerat potentiæ cognoſcenti, ſicuti ipſum eſt in ſe. ſi autem conceptus fuerit ſimplex, qui ſimplici actu intelligentiæ concipi poſſit, ſit tamen conceptus ille reſolubilis in quid, & in quale, in talibus poteſt contingere falſitas virtualis, puta ſi intelligeretur homo irrationalis. & de hoc loquebatur Philoſophus: quinto metaphyſi. tex. com. 34. quando dicebat q̃ falſa in ſe ratio nullius eſt ſimpliciter ratio, ibi enim falſitas virtualis. virtualem autem falſitatem appello, quando obiectum concipitur in actu ſimplicis intelligentiæ, ſub aliqua ratione ſibi repugnante. ſed quando eſſet copula formalis: tunc etiam eſſet falſitas formalis. Ad propoſitum ergo primo operatio intellectus eſt ſemper vera, ſeruatis illis conditionibus. & veritas illa conſiſtit in hoc, quòd obiectum ita præſentet ſe intellectui ſicuti eſt: veritas enim eſt adæquatio rei ad intellectum. quando autem dixit Commen. quòd non eſt vera, neque falſa, intellexit de veritate & falſitate, quæ in compoſitione, & diuiſione conſiſtit, quia talia ſolum in ſecunda intellectus operatione habẽt fieri.

3. de aſa. com. 27. Decimaſexta contradictio eſt in commẽto 27. Habet Auerr. q̃ ſcientia in potentia generatur à ſcientia in actu. Sed hunc oppoſitum habet tertio de anima, commen. 5. in ſolutione tertiæ quæſtionis vbi habet hoc pro inconuenienti, quia tunc ſcientia, quæ eſt in magiſtro, eſſet generans ſcientiã, quæ eſt in diſcipulo. ſicut ignis generat alium ignem ſibi ſimilem. Debes ſcire, q̃ Auerro. hanc conſequentiam, & rationem accepit à Themiſtio ſuper tertio de anima. cap. 32. & 33. & Themiſtius autem videtur deduxiſſe illud ex ſententia Platonis. inquit enim cap. 32. Quòd ſi cui extrema opinio incredenda videatur, omnes homines, qui ex actu & potentia conditi dicimur, ad vnicum intellectum agentem referri, vnde cõfiſtimus ſumuſque homines, nihil eſt, quamobrem auerſari abſterriue debeat, vnde enim communes illæ animi conceptiones. prænotionesque communes omnibus haberentur? vnde ingenita illa impreſſaque omnium mentibus primotum notitia cõſtitiſſet natura duce, nulla ratione, nulla doctrina? vnde poſtremo intelligere mutuo & intelligi viciſſim poſſemus? niſi vnus ſingularisque intellectus fuiſſet, quem cõmunem omnes homines haberemus. Quo circa veriſſime illud apud Platonem legitur. Niſi inquit hominibus communia eſſent multa, ſed proprium quid aut impromiſcuum contineretur in ſingulis, non eſſet admodum facile oſtendere, & ſignificare alteri voluntatem ſuam. hæc ille. Nos autem alias declarauimus Platonis authoritate non procedere de intellectus vnitate, cum totum fundium Academicorum ſit in purificatione & immortalitate animarum humanarum. ſed illud dictum Platonis erat propter ideas ponendas. nam niſi eſſet vna communis idea, in qua homines conuenirent, non facile alter alteri ſuos conceptus poſſet exprimere. Iſta autem ratio Themiſt. & Auerro. vt alias deduxi, multas habet inſtantias, quas afferre poſſem. ſed quid quid ſit pro nunc, dico ſecundum ipſum, ſcientiam non poſſe generari à ſcientia, ſicut ignis generatur ab igne. hoc autem ſequitur ſecundum ponentes pluralitatem intellectus, vt ipſe opinatur. quod quomodo declaratur, non eſt præſentis negocij, ſi qua tamen eſt declaratio, vide quæ dicit Them. & iſto modo negauit ipſe generari ſcientiã à ſcientia. tamẽ q̃ ſcientia abſolute alia via non poſſit generari quantum ad individuũ nullibi ipſe dixit hoc: immo præſens commentum eſt contra illos, qui tenent noſtrũ ſcire eſſe reminiſci ſecundum Auerro. ſed videant quæſo com. 2. primi poſter. & com. 48. & 49. primi metaphy. & 7. meta. cõ. 58 & in fine. 2. poſter. & in cõ. ſuper lib. de ſenſu & ſenſi. in columna. 3. & 3. de anima. cõ. 5. & 20. & 6. æthic. cap. 4. & tunc videbunt vtrũ iſta fuerit opinio Auer. nec ne. Iſta voluimus notare, ne verboſitas aliquorũ mentem Auerro. peruerteret.

Decimaſeptima contradictio eſt in cõm. 19. Habetur q̃ delectatio non eſt in intellectu. 3. de aſa. cõm. 19.

lectu. Sed huius oppoſitū habetur. 12. meta. tex. co. 39. Soluitur in intellectu non eſt delectatio eiuſdem rationis cum illa, quæ eſt in ſenſu, ſed bene alterius rationis poteſt delectatio eſſe. Vide Themiſtium in. 3. de anima. cap. 47. & intelliges hoc.

Solutio

3. de aſa. com. 29.

Decimaoctaua contradi. eſt in eodē cō. Fuit oppoſitum nobis. nam ibi dicit Cō. ꝙ proprium appetitus ſenſitiui & deſyderij ſenſibilis eſt cum præſentia obiecti ſenſati: econtra autem eſt de appetitu intellectuali. Sed huius oppoſitum inducebatur de animalibus perfectis, quia talia habent imaginationem & deſyderium reſpectu abſentiū ſenſatorum, ſicut patet. 2. de anima. 156. & 20. Nec valet ſi dicatur ꝙ ibi loquitur de imaginatione, non autem de deſyderio. nā deſyderium conſequitur imaginationem, ſicut vmbra conſequitur corpus. Soluitur. iſta differentia intelligitur cum preciſione: ſicut dicitur in ſimili de vniuerſali & ſingulari, vt ſunt obiecta ſenſus & intellectus.

Solutio.

3. de aſa. com. 33.

Decimanona contradi. eſt in com. 33. dicit Comnien. ꝙ cogitatiua non componit intelligibilia ſingularia. Huius oppoſitum patet in hoc. 3. cōm. 20. &. 22. Confirmatur quia cogitatiua apparet intellectus particularis, eo quia homo per ipſam particulariter diſcurrit. Soluitur, dictum Cō. hic intelligitur ſano modo. & ſenſus eſt iſte: cogitatiua non cōponit ſingularia, ideſt terminos ſimplices, qui tamen vniuerſales ſunt, quia hoc pertinet ad intellectū, qui eſt ſuperior cogitatiua. ſingulare hic non ſiſtitur, vt diſtinguitur contra vniuerſale, vt intelligit contradicens, ſed vt diſtinguitur contra compoſitum.

Solutio.

3. de aſa. cōm. 34.

Vigeſima contradi. eſt in cō. 34. Dicit ꝙ bonum & malum, verum & falſum ſunt in eodem genere. Sed oppoſitum huius patet. 6. meta. tex. cō. vltimi. vbi habet ꝙ bonum & malum ſunt in rebus, ſed verum & falſum ſunt in intellectu. Soluitur, ꝙ bonum & malum dupliciter poſſunt ſumi. vno modo vt mouent in genere cauſæ efficientis: alio modo vt mouent in genere cauſæ finalis. ſi primo modo, ſic bonum & malum ſunt in anima ſicut verum & falſum: & ſic ſunt in eodem genere, quia vtrunque eſt cognitio. nam. 12. meta. cōm. 36. balneum in anima mouet vt efficiens, & balneum extra animam mouet vt finis. & ideo, ſi conſyderentur vt mouent in ratione finis, ſic habent eſſe in rebus. de hoc tamen latius dicemus in commento vltimo: ſexto metaphyſicorum.

Solutio.

Vigeſimaprima contradi. eſt in cōm. 36. Auer. in recitando opinionem Themi. dicit ꝙ ponendo intellectum abſtractum, tunc hoc verum eſt ꝙ id, quod eſt magis viſibile, magis comprehenditur. Sed oppoſitū huius patet. 2: meta. cō 1. Soluitur. dictum eius hic intelligitur ſic, ꝙ, ſi intellectus abſtractus intelligit res materiales imperfectas, multo magis aptus eſt intelligere res abſtractas perfectas. hoc tamē non eſt ſibi facile, ſed difficile. & ita dixit. 2. meta. cōmen. 1. ꝙ exemplum illud Philoſophi de viſu noctuæ reſpectu luminis diei non oſtendit impoſſibilitatem, ſed difficultatem. dico per locū à minori ꝙ, ſi intellectus iſta imperfectiora intelligit, multo magis aptus eſt intelligere res ipſo perfectiores, ſicut Deus eſt & abſtractæ ſubſtantiæ. hoc tñ non eſt ſibi facile, ſed laborioſum propter ipſum in cognitione noſtra naturali dependere à ſenſatis.

3. de aſa. com. 36.

Solutio.

Vigeſimaſecunda contradi. eſt in eo. cō. 36. In illa parte, in qua reprehendit Alexā. videtur habere pro inconuenienti ꝙ æternum in ſua actione indigeat aliquo corruptibili, ita ꝙ ex eis fiat vna actio Sed huius oppoſitum patet. 3. de anima. cō. 18. de intellectu agente & phantaſmate. ſimiliter. 7 meta. com. 31. &. 2. phyſico. tex. com. 26. vbi dicitur ꝙ Sol & homo generant hominem. Soluitur. Cō. negat æternum non poſſe coniungi corruptibili, eo modo, quo Alexand. ponebat. quia ſicut ſibi imponit Auer. ipſe Alexan. tenuit intellectum poſſibilem eſſe generabilem & corruptibilem, & poſuit intellectum agentē abſtractum eſſe, quia apud Alex Deus eſt: & dixit ꝙ in copulatione intellectus adepti Deus vniebatur formaliter intellectui poſſibili. hoc aūt non poteſt intelligere Cōm. nam, ſi aliquod abſtractum informaret corruptibile, aliquo modo à corruptibili dependeret. & ideo caueant, qui ad intentionem eius tenent animam intellectiuam dare eſſe formaliter homini. Illud autem, quod de phantaſmate & hoſte allegabat, nihil mouet: tū quia phantaſma non eſt materia intellectus agentis, nec virtus informatiua hoī, eſt materia reſpectu Solis in hominis productione, ſicut intellectus poſſibilis erat materia ſm Alex. reſpectu intellectus agentis in copulatione: tum etiam, quia phantaſma Socratis & Platonis nō eſt primum inſtrumentum intellectus agētis, ſed ſecundarīū & extraneū quoquo modo, ſicut patet. 3. de anima. 5. 19. &. 20. cō. Nā ſicut dicit Auic. ſpecies eſt in prima intentione naturæ, non individuum, niſi

per

per accidens. & ita dicendum puto de Sole & homine. ſed de hoc latius vide. 8. phy. cō. 15. vbi declaratur quomodo nouitas ſit in effectu deriuata à volūtate antiqua, & quomodo non.

3. de aſa. com. 36. Vigeſimatertia contradic. eſt in eodem commen. 36. In illa parte, in qua ponit opinionem ſuam, dicit ꝙ intellectus in habitu eſt, per quem extrahimus intellecta. Huius tamen oppoſitū ſupra dixerat contra Alexan. hoc idem opinantem. Soluitur ibidem vbi contra Alexan. arguit, & contra Auem pace. ibi. n. dicit. & etiam quomodo attribuitur actio propria intellectui, quæ eſt facere intellecta intellectui genetabili & corruptibili, ſ. qui eſt in habitu. Niſi quis ponat ꝙ intellectus, qui eſt in habitu, ſit intellectus agens compoſitus cum intellectu materiali, vt dicit Them. aut ponat ꝙ forma poſtrema nobis, qua abſtrahimus intellecta, & intelligimus ea, eſt compoſita ex intellectu in habitu, & intellectu agente, vt Alexan. & Auempace ponunt: ſicut nos euā reputamus eſſe apparens ex ſermone Ariſt. in intellectu in habitu. ergo non diſcordat ab Alexan. niſi pro quanto ponebat intellectum materialem qui eſt pars ipſius, eſſe corruptibilē: non autem in modo ponendi.

Solutio.

3. de aſa. com. 51. Vigeſimaquarta contradi. eſt in com. 51. Dicit Auerro. ꝙ bonum actuale commune omnibus eſt laudabile. Oppoſitum. 1. æthi. cap. 16. Soluitur. ſumitur laudabile æthicorum. 1. ſtrictius quàm hic: quia ibi ſumitur vt diſtinguitur contra honorabile, hic autē lato vocabulo ſumptum eſt.

Soluuo.

3. de aſa. com. 66 Vigeſimaquinta contradi. eſt in com. 66 Dicit Commen. ꝙ tactus cōprehendit ſenſibile ſuum ſine medio. Huius tamen oppoſitum patet. 2. de anima. com. 107. 108. 115. Soluitur. tactus quantum eſt merito receptionis non indiget medio, ſed per accidēs & merito contactus nihil prohibet ipſum medio indigere.

Solutio.

FINIS.